Digitized by Google

Hic Liber

Est Conventus Jesu - Mariae de Urbe.

FF. Eremitarum Excalceatorum S. P.

Augustini, quem dedit Rmus Abbas.

Scaglia

BIBLIA SACRA
VVLGATAE
EDITIONIS
SIXTI QVINTI
PONT. MAX.
IVSSV
recognita atque edita.

ROMAE

Ex Typographia Apostolica Vaticana,

M. D. XCII

Ad Lectorem.

PRAEFATIO

Ad Lectorem.

IN multis, magnisq. beneficijs, quæ per ſacram Tridentinam Synodum Eccleſiæ ſuæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quòd inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum, ſolam veterem ac vulgatam, quæ longo tot ſæculorum vſu in Eccleſia probata fuerat, grauiſſimo Decreto authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreſes huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipſa certe tanta verſionum varietas, atque diuerſitas magnam in Eccleſia Dei confuſionem parere potuiſſet. Iam enim hac noſtra ætate illud fere eueniſſe conſtat, quod ſanctus Hieronymus tempore ſuo accidiſſe teſtatus eſt, tot ſcilicet fuiſſe exemplaria, quot codices; cum vnuſquiſque pro arbitrio ſuo adderet, vel detraheret. [Præf. in Ioſue.] Huius autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta ſemper fuit auctoritas, tamq. excellens præſtantia, vt eam ceteris omnibus Latinis editionibus longe anteferendam eſſe, apud æquos Iudices in dubium reuocari non poſſet. Qui namque in ea Libri continentur (vt a maioribus noſtris quaſi per manus traditum nobis eſt) partim ex ſancti Hieronymi tranſlatione, vel emendatione ſuſcepti ſunt; partim retenti ex antiquiſsima quadam editione Latina, quam ſanctus Hieronymus communem & Vulgatam, ſanctus Auguſtinus Italam, ſanctus Gregorius Veterem tranſlationem appellat. [S. Hiero. in c.49. Iſaiæ. S. Aug. Lib. 2. Doctrina Chriſt. c.14. S. Greg. Epiſto. Dedic. ad Leandrũ c.5. in fin.] Ac de Veteris quidem huius, ſiue Italæ editionis ſinceritate atque præſtantia præclarum ſancti Auguſtini teſtimonium extat in ſecundo Libro de Doctrina Chriſtiana, vbi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam cenſuit, quòd eſſet, vt ipſe loquitur, verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ. [S. Auguſt. vbi ſupra.] De ſancto vero Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia teſtimonia: cum enim ſanctus Auguſtinus hominem doctiſsimum, ac trium linguarum peritiſsimum vocat, atque eius tranſlationem ipſorum quoque Hebræorum teſtimonio veracem eſſe confirmat. [Lib. 18. de Ciuit. Dei. cap. 43.] Eundem ſanctus Gregorius ita prædicat, vt eius tranſlationem, quam nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudiſſe dicat: atque idcirco digniſsimam eſſe, cui fides in omnibus habeatur. [Lib. 20. Moral. 24.] Sanctus autem Iſidorus non vno in loco Hieronymianam verſionem ceteris omnibus anteponit, eamq. ab eccleſijs Chriſtianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd ſit in verbis clarior, & veracior in ſententijs. [Lib. 6. Etymol. c. 5. Lib. 1. de Diuin. off. 12.] Sophronius quoque, vir erudituſsimus, ſancti Hieronymi tranſlationem non Latinis modo, ſed etiam Græcis valde probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Pſalterium & Prophetas ex Hieronymi verſione in Græcum eleganti ſermone tranſtulerit. Porro qui ſecuti ſunt, viri doctiſsimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anſelmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Tho-

mas, Bonauentura, ceteriq. omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt vsi, vt ceteræ, quæ pene innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleuerint. Quare non immerito Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas diuinitus excitatum ita celebrat, vt iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximij Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria præstare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamq. in omnes partes Ecclesiæ vtilis, vel iniuria temporum, vel impressorum incuria, vel temere emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adiecit, vt hæc ipsa vetus ac vulgata Editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque vlli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono quàm diligentissime retinendo, & conseruando, vigilantiam, atque industriam excitauit. Et quamuis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laborauerint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in Vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur; ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, alijsq. tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam prouinciam demandauit, vt vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisq. Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentarijs, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum Conuentum illum ob varias, grauissimasq. Sedis Apostolicæ occupationes iamdudum intermissum, Sixtus V. diuina prouidentia ad summum Sacerdotium euocatus, ardentissimo studio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cum iam esset excusum, & vt in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in sacra Biblia præli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem reuocandum censuit atque decreuit. Id vero cum morte præuentus præstare non potuisset, Gregorius XIIII. (qui post Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum) Sixto successerat, eius animi intentionem executus perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, alijsq. doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. breuissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ vniuersæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene iuuante perfectum est. Accipe igitur Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc vsque diem prodierunt, emendatiorem, puriorem q. esse, minime dubitandum.

bitandum. Et vero quamuis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisq. fontibus, & ipsis veterum Patrum commentarijs conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen peruulgata Lectione sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quòd ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quòd facile fieri posse credendum est, vt maiores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum, & emendatiorum librorum habuerint, quàm ij, qui post illorum ætatem ad nos peruenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri euaserunt; tum denique quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, alijsq. eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit, nouam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem vlla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam a mendis veterum librariorum, necnon prauarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati, ac puritati, quoad eius fieri potuit, restituere; eaq. restituta, vt quàm emendatissime imprimeretur iuxta Concilij Oecumenici Decretum pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quæ neque Hebraice, neque Græce quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus inuenitur, neque pars est vllius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in alijs editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta pro studiosorum commoditate, atque vtilitate in posterum adijciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

Epist. ad Samiã & Fretellã. Præf. Euang. ad Damasum.

DE CANO-

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QVARTA.

SACROSANCTA Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuo ante oculos proponens, vt ſublatis erroribus, puritas ipſa Euangelij in Eccleſia conſeruetur. *Et infra:*

Sacrorum vero librorum Indicem huic Decreto aſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur. Sunt vero infraſcripti: Teſtamenti veteris, Quinque Moyſi, ideſt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ioſue, Iudicum, Ruth: Quattuor Regum: Duo Paralipomenon: Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, ideſt Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias; Duo Machabæorum, primus, & ſecundus. Teſtamenti noui: Quattuor Euangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum a Luca Euangeliſta conſcripti: Quattuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ: Ioannis Apoſtoli tres: Iacobi Apoſtoli vna: Iudæ Apoſtoli vna: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens, & prudens contempſerit, anathema ſit.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CVM sacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus summis laboribus, ac vigilijs restitutus, & quàmaccuratißime mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, vt in posterum idem Textus incorruptus, vt decet, conseruetur, opportune prouidere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium districtius inhibemus, ne intra decem annos a data præsentium numerandos, tam citra, quàm vltra montes alibi quàm in nostra Vaticana Typographia a quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, vt nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuso: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeste adscribendum sit, inuiolabiliter obseruetur. Si quis vero Typographus in quibuscumque Regnis, Ciuitatibus, Prouincijs, & locis tam nostræ & S. R. E. ditioni in temporalibus subiectis, quàm non subiectis, hanc eandem sacrarum Scripturarum editionem intra Decennium prædictum quoquomodo, elapso autem Decennio, aliter quàm iuxta huiusmodi exemplar, vt præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut aliàs edere vel euulgare, aut siquis Bibliopola a se vel ab alijs quibusuis, post datam præsentium, huius Editionis impressos libros, seu imprimendos a præfato restituto & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quàm a Typographo Vaticano, intra Decennium excusos, pariter vendere, venales proponere vel euulgare præsumpserit, vltra amißionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales, etiam maioris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: a qua nisi a Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo constitutus, absolui non poßit. Mandamus itaque vniuersis & singulis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ceterisq. Ecclesiarum, & locorum, etiam regularium Prælatis, vt præsentes litteras in suis quisque Ecclesiis & iurisdictionibus ab omnibus inuiolate perpetuo obseruari curent ac faciant. Contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliaq. opportuna iuris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis; Non obstantibus

constitu-

constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuersitatum, etiam Studiorum generalium iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ac priuilegijs, indultis, ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissime derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, vt præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extra, fides vbique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris Die ix. Nouembris. M. D. XCII. Pontif. Nostri Anno I.

M. Vestrius Barbianus.

LIBER

VIginti & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorũ quoque lingua & Chaldæorũ testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nã & ipsi viginti duo elementa habent eodẽ sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchũ Moysi totidem litteris scriptitãt, figuris tantũ & apicibus discrepãtes. Certumq. est Esdrã scribã, legisq. doctorẽ, post captam Ierosolymã & instaurationem tẽpli sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc vtimur: cũ ad illud vsque tempus iidem Samaritanorũ & Hebræorũ characteres fuerint. In libro quoque Numerorũ hæc eadẽ supputatio, sub Leuitarũ ac sacerdotum censu, mystice ostẽditur. Et nomen Domini tetragrãmaton in quibusdã Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum litteris inuenimus. Sed & psalmi tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & cẽtesimus decimusoctauus, & cẽtesimus quadragesimusquartus, quamquã diuerso scribãtur metro, tamen eiusdẽ numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamẽtationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierẽ fortẽ quis inueniet? iisdẽ alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade, aliter enim scribũtur per has principia, medietatesq. verborum, aliter fines. Vnde & quinque a plerisq. libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehẽditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus, apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaijcra, id est Leuiticus.

Quartus, וידבר Vaieddaber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie תורה Thora, id est Legem appellant.

Secundum, prophetarum ordinem faciunt: & incipiũt ab Iesu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Iosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexũt שפטים Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regũ, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusq. multo est מלכים Melachim, id est Regũ, quàm ממלכות Mamlachot, id est Regnorũ dicere. Non enim multarũ gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Ieremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit a איוב Iob.

Secundus a דוד Dauid: quem quinque incisionibus & vno psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קוהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenωn primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquattuor: quos sub numero vigintiquattuor seniorũ Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stãtibus corã quattuor animalibus oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurũ respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sãctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarũ quasi galeatũ principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinũ, conuenire potest: vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendũ. Igitur Sapiẽtia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, nõ sunt in canone. Machabæorum primũ librum, Hebraicũ reperi. Secũdus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeãt, obsecro te Lector, ne laborem meũ, reprehensionẽ existimes antiquorũ. In tẽplo Dei offert vnusquisque quod potest: alii aurũ, argentũ & lapides pretiosos: alii byssum & purpurã & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscũ bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarũ pilos. Et tamen Apostolus contẽptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræq. distinctio, pellibus tegitur & ciliciis ardoremq. solis & iniuriã imbrium ea quæ viliora sũt prohibẽt. Lege ergo primũ Samuel, & Melachim meũ: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertẽdo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrũ est. Et cũ intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretẽ me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus. quamquã mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiã de Hebraicã veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices & Latinos, & confer cum iis opusculis, quæ nuper emẽdauimus: & vbicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorũ cui magis accõmodare debeas fidẽ: & si nostra firmauerit, puto quòd eũ non æstimes coniectorẽ, vt in eodẽ loco mecũ similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquã Saluatorẽ quæritis in sepulchro, quibus iam ad Patrẽ Christus ascendit) vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeũt ciuitatẽ, atque in eo se doctos arbitrantur si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciẽs humilitatem meã, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum; & silui a bonis. *Psal. 38.*

HIE-

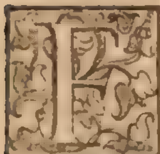

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quæ a principio amicitiarum fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historijs quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamq. oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malēs aliena verecunde discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus a piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus; tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumq. finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumq. miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerēt. Apollonius, siue ille magus, vt vulgus loquitur, siue philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostra-
II. tus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Aposto-
Act. 9. c lus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An expe-
1.Cor. 13.a rimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?
Galat.1. d post Damascum Arabiamque lustratam, ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis futurus Gentiū prædicator instruēdus
Galat.2.d erat. Rursumq. post annos quattuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Euangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis ἐνεργείας viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & Æschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirās ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonan-
III. tem: Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis a me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras cōsideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiā si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totū
Act. 22. a est quidquid esse potest. Paulus apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi, & Prophetas didicisse se glo-
riatur, vt armatus spiritalibus telis, postea diceret con- 2.Cor. 10.b
fidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionum cōsilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiu-
gare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit 2.Tim. 3.d
ab infantia Sacris litteris eruditum, & hortatur ad 1.Tim.4. d
studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterij. Tito præcipit vt inter ceteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scri-
pturarum, Obtinentem, inquit, eum, qui secundum Tit. 1. b
doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere.
Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quan- IIII.
tum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias pro-
pheta, immo per Aggæum Dominus. Interroga, ait, Agg.2. b
sacerdotes Legem: intantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuterono-
mio legimus, Interroga patrem tuum, & annunciabit Deut. 32. a
tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cum eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso compararet, inter ceteras virtu-
tes & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & Psal. 1.
in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fi- Dan. 12. b
ne sacratissimæ visionis ait, iustos fulgere sicut stellas: & intelligentes, idest doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur. Quamquam iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Pau-
lus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & Act. 4. c
Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirātur in Petro & Ioanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim alijs exercitatio, & quotidiana
in lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus san- Isai. 54.d
ctus suggerebat, & erant iuxta quod scriptum est, Ioann.6.a
θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator imple- Luc. 2. f
uerat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Ioan-
nem: quorum vterque dicere poterat, Etsi imperitus 2.Cor.11. b
sermone, non tamen scientia. Ioannes rusticus, pi-
scator, indoctus? & vnde illa vox obsecro, In princi- Ioan.1. a
pio erat Verbum, & Verbum erat apud Deū, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græce multa significat: nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ sub-
sistunt: quæ vniuersa recte intelligimus in Christo.
Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes elo- V.
quens ignorauit. Perdam, inquit, sapientiam sapiē- Abd. 1. a
tium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera Isai.29. c
sapientia perdet falsam sapientiam; & quamquā stul- 1.Cor.1. c
titia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapien- 2.Cor.1. b
tiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non sæculi huius, nec principum sæculi istius, quæ destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia, in mysterio abscondita est: de qua & noni psalmi titulus prænotatur, Pro
occultis filij. in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & Coloss.2. a
scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula: prædestina-
tus

tus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbāt
Ioan. 8. g eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diē
Ezech. 1. a eius, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli qui
Psal. 118. populo peccatori clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.
Rom. 7 c Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt in-
2. Cor. 3. d telligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemple-
Apoc. 5. a mur. Liber in Apocalypsi septē sigillis signatus ostē-
Isai. 29. d ditur: quem si dederis homini scienti litteras vt legat, respondebit tibi. Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reserauerit
Apoc. 3. b qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit? In Actibus Apostolorū sanctus Eunuchus, immo vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam, in-
Act. 8. e terrogatus a Philippo, Putasne intelligis, quæ legis? respondit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæq. scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo reperit. Hæc a me perstricta sunt breuiter (neque enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in Scripturis sacris sine præuio, & monstrāte
VI. semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniā, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorū, lignorumq. cæsores, lanarij quoque, & fullones, & ceteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. sola Scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti, doctiq. poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequàm discant. Alij adducto supercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alij discunt, pro pudor, à feminis, quod viros doceant. & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia edisserunt alijs quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legē Dei putant. nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit, Iam redit, & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium, Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce, Talia perstabat memorans, fixusq. manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immo, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.
VII. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum. *Genesis.*

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisq. præceptis. *Exodus.*

In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, immo singulæ pene syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta. *Leuiticus.*

Numeri vero, nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? *Numeri.*

Deuteronomium quoque secunda lex, & Euāgelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamē noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. *Deuteronomium.* *1. Cor. 14. d*

Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone cōplectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesq. leges dialecticæ, propositione, assumptione, cōfirmatione, cōclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio inquit, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & nō alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. *Iob.*

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine præfert. transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, Ecclesiæ cælestisq. Ierusalem spiritualia regna describit. *Iosue, siue Iesus Naue.*

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt. *Lib. Iudicū*

Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti, ad montem filiæ Sion. *Ruth.* *Isai. 16. a*

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterē legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotij, nouiq. imperij sacramenta testatur. *Reg. I. & II*

Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, a Salomone vsque ad Iechoniam, & a Ieroboam filio Nabat vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnū Iuda & regnum describit Israel Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. *Reg. III. & IIII.*

Duodecim prophetæ in vnius voluminis angustias coartati, multo aliud, quàm sonet in littera, præfigurāt.

Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari. *Osee.*

Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cenaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice continentur. *Ioel.* *Act. 2. e*

Amos pastor, & rusticus, & ruborū mora distringēs, paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria aut quattuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ mōte, & ruituram domum maiorē, minoremq. testatur. Ipse cernit fictorē locustæ, & stantem Dominum super murū litū vel adamantinum, & vncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non *Amos.*

famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbū Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur seruus Dei, personat cōtra Edom sanguineū terrenumq. hominē, fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spirituali.

Ionas. Ionas columba pulcherrima naufragio suo passionē Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiā reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutē nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum. Nahum consolator orbis increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super mōtes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionē, vt Christum in cruce contēpletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem a Porta pisciū, & eiulatū a Secūda, & contritionem a collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, dispericrunt vniuersi qui inuoluti erāt argento.

Aggæus. Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lacrymis, vt in gaudio meteret. destructum templum ædificat, Deum I. patrem inducit loquentem, Adhuc vnū modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias. Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutū, & lapidē oculorū septem: cādelabrumq. aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas a sinistris lampadis cernit, & dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equū de Ierusalem, pauperem rege vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.

Malachias. Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituū: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meū in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Ieremiā, Ezechielem, & Danielē quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam a facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezechiel. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus vero, qui & extremus inter quattuor prophetas temporū conscius, & totius mūdi φιλίστωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.

David. Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerbia. Ecclesiastes. Canticum. Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumq. nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther. Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralipom. Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, vt absque illo siquis scientiam Scripturarū sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasq. verborum, & prætermissæ in Regū libris tangūtur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones.

Esdras. Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator a Domino, in vnū volumen coartantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisq. illa turba populi redeūtis in patriam, & descriptio sacerdotū, leuitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum, ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. *Nehemias.* Cernis me Scripturarum amore raptū, excessisse modum epistolæ, & tamē non implesse quod volui. Audiuimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. *Psal. 118. e* Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantū scio, quod nescio.

Tangam & nouum breuiter testamentum.

Matthæus. Marcus. Lucas. Ioannes. Ezech. 1 Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioānes quadriga Domini, & verū Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totū corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrūt fulgura, pedes habēt rectos, & in sublime tēdentes, terga pēnata & vbiq. volitātia, tenēt se mutuo, sibiq. perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergut quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus apostolus. Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias, octaua enim ad Hebræos, a plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus apostolorum. Actus Apostolorum nudam quidem sonare vidētur historiam, & nascētis Ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucā esse medicū, cuius laus est in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam. *2. Cor. 8*

Iacobus. Petrus. Ioannes. Iudas. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem epistolas ediderunt tam mysticas quàm succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententijs: vt rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocalyps. Apocalypsis Ioannis tot habet sacramēta, quot verba. Parū dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligētiæ. Oro te frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nōne tibi videtur iam hic in terris regni cælestis habitaculū? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborū, quæ vel vitio interpretū, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticā concionem facilius instruerent, & in vna eademq. sentētia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulās, & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuēs, comitē spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærēs inuenit. *Matt. 7. a Luc. 11. b* Discamus in terris, quorū scientia nobis perseueret in cælo. Obuijs te manibus excipiam, & (vt inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiā) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarū tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honestatē morum tuorū, contemptum sæculi, fidē amicitiæ, amorē Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quàm solue.

VIII.

Nemo renūciaturus sæculo bene potest vēdere quæ cōtempsit vt venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro cōputa. Antiquum dictū est, Auaro tā deest quod habet, quam quod non habet. *Prouer. 17* Credenti totus mundus diuitiarū est: infidelis autem etiā obolo indiget. Sic viuamus tamquā nihil habentes, & omnia possidentes. *2. Cor. 6. b* Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, proijce. Tollenti tunicam, & palliū relinquendū est. *Matt. 5. g* Scilicet nisi tu, semper recrastinās, & diē de die trahēs, caute & pedetētim tuas possessiūculas vendideris, nō habet Christus vnde alat pauperes suos. Totū Deo dedit, qui seipsum obtulit. *Matth. 4. c Marc. 12. d Luc. 21. a* Apostoli nauem tantum & retia reliquerūt. vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi diuitijs. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

PRÆ-

PRÆFATIO SANCTI HIERONYMI Presbyteri in Pentateuchum Moysi ad Desiderium.

ESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, vt trãslatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum sugillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sæpissime testatus sim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studiũ prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut illucescere facit quæ minus ante fuerant: aut superflua quæque iugulat & confodit, maxime quæ Euangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri testamẽto legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniã Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Prouerbijs, quintũ æque in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas næniās libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudẽti factum dicunt esse cõsilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicũque sacratũ aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint: cum Aristæas eiusdem Ptolemæi ὑπερασπιστὴς, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagorã, & Demosthenis pro Ctesiphonte, orationẽ afflatus rhetorico spiritu trãstulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorũ studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebãt, dubijs protulere sentẽtijs: nos vero post passionẽ & resurrectionem eius, non tam prophetiam quam historiam scribimus. aliter enim audita: aliter visa narrantur. quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: nõ damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego; in quibus vltimũ pene gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quam Græca, & Græca quàm Hebraica. Verum hæc contra inuidos. Nunc te precor Desideri charissime, vt me, quia tantum opus subire fecisti, & a Genesi exordiũ capere, orationibus iuues: quo possim eodẽ spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonẽ.

Dan. 9 · Exod. 33 · Osee. 11 · Isa. 11 · Zach. 12 · Prou. 18 · Isa. 64

EIVSDEM IN IOSVE PRÆFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fenore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id est Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusq. lectorem vt siluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostra delectant: vt pro Græcorum ἑξαπλοῖς quæ & sumptu, & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet; vel contemnens, si displicet: meminerītq. illorum versuum, Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens, aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immo lacerare, vnde aduersarij torqueantur? Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligũt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, ecclesiæ susceperunt? Cur Origenẽ mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter disserentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Vnde autem in nouo testamento probare poterunt assumpta testimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc diximus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui; decreuimus dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omissum iam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cum & admirabilis, sanctusq. vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

Psal. 49

PRAEFATIONEM EIVSDEM S. Hieronymi in libros Regum supra reperies, ideo in principio positam, quòd librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus galeatus.

Eiusdem in librum Paralipomenon præfatio.

SI Septuaginta interpretum, pura & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Cromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis Ecclesiæ roborauerat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nūc vero cum pro varietate regionum diuersa ferātur exemplaria, & germana illa antiquaq. translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrij putas, aut e pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusq. Iudæis, cornicū, vt dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Cōstantinopolis vsque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palæstinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerūt: totusq. orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes nō solum exempla composuit quattuor editionū, e regione singula verba describēs, vt vnus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod maioris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur alijs licuit non tenere quod semel susceperant: & post Septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocq. in ecclesijs legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: ceteraq. his similia in Hebræorum libris inueniri. Certe Apostoli & Euangelistæ, Septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque testamenti conditor, in Euangelio secundum Ioannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum respōdeo, qui canino dente me rodūt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cum in alijs probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nunc דברי הימים, id est verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & siluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumq. barbariem apertius, & per versuum cola digererem, mihimet ipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

Marth. 2
Ioan. 19
1. Cor. 2
Ioan. 7

AD DOMNIONEM ET ROGAtianum in eundem præfatio eiusdem.

QVomodo Græcorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint; & tertium Virgilij librum qui a Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbiū memorias, locorumq. vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquā me in diuinis voluminibus, proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique, cum a me nuper litteris flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo a vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Libere enim vobis loquor ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant; & sæpe tria nomina, subtractis e medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel e regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant, & oblique sub interpretatione, & figura eorum, quædam narrantur historiæ de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, vnus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים. id est verba dierū: qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent, cum vnus a suo Auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, vt dixi, significantias sonant. Ad extremū quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicātur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumq. sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi vero obelus, trāsuersa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EIVS-

EIVSDEM AD DOMNIONEM & Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam præfatio.

VTrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quod occulte legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librũ & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod a nobis vertitur, nõ statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisq. eorum supercilium, qui iudicare tantum de alijs, & ipsi facere nihil nouerunt. Siqui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conseruetur. Nec quemquam moueat quòd vnus a nobis liber editus est: nec apocryphorũ tertij & quarti somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæq sermones in vnum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quattuor senibus sunt, procul abijcienda. Siquis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demonstrat; nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euãgelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur. &, Ex Ægypto vocaui filium meum. &, Videbunt in quem compunxerũt. multaq. alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. cumq. proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiũtur. Sed vt ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam a me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel detogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac beneuolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesijs dedicarunt. Quantomagis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam a se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum Scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem partium habemus sciẽtiam, & Latinus nobis vtcumq; sermo non deest, & de alijs magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorq. Sinon incendia iactet: nunquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abijciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

Psal. 119 (margin, beside "intantum vt clamare compellar")

EIVSDEM AD CHROMATIVM & Eliodorum in Tobiam præfatio.

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam. exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, mãciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguũt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, cõtra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisæorum displicere iudicio, & Episcoporũ iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; vtriusque linguæ peritissimũ loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me, quod iubere estis dignati, complesse.

EIVSDEM PRAEFATIO in Librum Iudith.

APud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in cõtentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone cõscriptus, inter historias computatur. Sed quia hũc librum synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, immo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, & triũphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

EIVSDEM IN LIBRVM Esther præfatio.

LIbrum Esther varijs translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuijs Hebræorum reuelans, verbum e verbo expressius transtuli. Quem librũ editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem o Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; vt possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & *Psal. 52*

secundum

Galat. 1 secundum Apostolum, Qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth litteram fecimus diuersis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretũ ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

EIVSDEM IN LIBRVM Iob præfatio.

Cogor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum e sensu, vel ex vtroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint; & omnia Veteris instrumẽti volumina Origenes obelis asteriscisq. distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur. & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; vt decurtatus & laceratus, corrosusq. liber fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoq. sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nũc simul vtrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocãt, ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillã vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: vsque ad eum locum, vbi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo, spondeoq. currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruũ comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græciq. Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariẽsem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Vt qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pene ab ipsis cunabulis inter grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam Christi Euãgelio coruscante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizãtes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parẽtibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studiũ fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoq. descriptos, vel vncialibus, vt vulgo aiunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisq. permittant pauperes habere schedulas, & nõ tam pulchros codices, quam emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam maleuolum probet.

Iob. 42

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO.

Si aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisq. purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeãt: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, o fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro fiabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorũ, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumq. gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita; ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci eũ habere quæ amiserat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadem semper annectens, rogo, vt vbicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, vt sensum legentibus tollerent, orãtibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo ecclesijs Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

EIVSDEM IN PSALTERIVM, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

Psalterium Romæ dudum positus emendaram: & iuxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, o Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq. antiquum errorem, quam nouã emendationem valere: me cogitis, vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, vt quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cũ cura & diligẽtia transcribãtur. Notet sibi vnusquisque vel

vel iacentem lineam, vel radiantia signa, idest obelos, vel asteriscos. Et vbicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æque vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens: non ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quàm discere: & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare.

EIVSDEM PRÆFATIO in libros Salomonis.

IVngat epistola, quos iungit sacerdotium: immo charta non diuidat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam, præter vos, obnoxius sim. Itaque lõga ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat. קוהלת, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatũ confirmandam. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatã. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, eiusdem præfatio.

NEmo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admixtum. Vnde accidit, vt præ ceteris, florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde etiã hoc adijciendum, quòd non tam propheta dicendus sit, quàm euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæq. mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiã texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramẽta perspicue Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammã mitto manum: & nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta trãslatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentiũ, & aduentu Christi est. Quem quanto plus amatis, o Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate Scripturarum ecclesijs eius diutius insultarent.

EIVSDEM IN IEREMIAM præfatio.

IEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaiæ & Osee & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquij, a loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusq. reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autẽ Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modũ furori eorũ silentio meo ponere, quam quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

EIVS-

EIVSDEM IN EZECHIELEM *præfatio.*

EZechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonē: ibiq. ijs qui cū eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltro aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio nō multū distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes: in alijs eadem, in alijs diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint; dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græce significantius dicitur, vt vocentur φαγολοίδοροι. quod est, manducantes sannas.

EIVSDEM IN DANIELEM *præfatio.*

DAnielem prophetam iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quòd multum a veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maxime & Esdrā Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos, & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinū reclusissem: & multo sudore, multoq. tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaq. verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissime in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerēte, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisq. fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easq. iugulante subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quēdam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τ̃ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τ̃ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nós intelligentiam nostris hanc possumus dare: Vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, illico pereas: & a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel nō lente pereas: aut lētus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinæq. aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cum quidam e nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Siue in corpore, siue extra corpus: nescio, Deus scit. *2. Cor. 12.* His & talibus argumētis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielē apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum Porphyrius obijciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuū millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos O Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudicijs oblatrantium non satis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

EIVSDEM IN XII PROPHETAS *præfatio.*

NOn est idē ordo duodecim prophetarū apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principijs: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiā, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribā, legisq. doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librū esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaiæ: Malachiam vero Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

EIVSDEM IN EVANGELISTAS *ad Damasum præfatio.*

NOuum opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quę sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernā. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & a saliua

sitiua quam semel imbibit, videris discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quã inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibẽda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria, pene quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel a vitiosis interpretibus male reddita: vel a præsumptoribus imperitis emendata peruersius: vel a librarijs dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de veteri disputo testamento: quod a Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos, & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorũ tramites ducit: vno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos a Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorũ hominum asserit peruersa contentio: quibus vtique nec in toto Veteri instrumẽto post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Nouo profuit emẽdasse: cum multarum gentium linguis scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quattuor tantũ Euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum a lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant. Canones quoque quos Eusebius Cæsariensis episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse quæ in Euangelijs, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangelista plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui vnum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimauerit emendandos. Vnde accidit vt apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Ioãnis & Marci, & in ceteris reliquorũ quæ alijs propria sunt, inueniãtur. Cũ itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo cõcordant quattuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo propria quique quæ non habentur in alijs, ediderunt. Singulis vero Euãgelijs ab vno incipiens vsque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem vsque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud siue illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemq. statim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quærebas numerum, eiusdem Euangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, inuenies, atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant, annotabis, & cũ scieris recurres ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos ante signaueras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorũ error inuoluat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres Euangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus e contrario, discrepantes, quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diuersi numeri in eius canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, & dispares inueniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorum ve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorũ annotatione distantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione seruabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto vt in Christo valeas, & memineris mei Papa beatissime.

EIVSDEM EX CATALOGO scriptorum ecclesiasticorum.

PAulus Apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Gischalis fuit. quo a Romanis capto, cũ parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigrauit, a quibus ob studia legis missus Ierosolyma, a Gamaliel viro doctissimo cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis a pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumq. primum ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensq. Ierosolymam, a Petro, Iacoboq. & Ioanne, Gentium apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conuersatione scriptum est, hoc tãtum dicã, quòd post passionẽ Domini vicesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romã vinctus mittitur, & bienniũ in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum, a Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam,) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste, quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat, Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusq. est in via Ostiensi, anno post passionem

sionem Domini tricesimoseptimo. Scripsit autem nouem ad septẽ Ecclesias epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnã, ad Ephesios vnã, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisq. distantiã: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangelistæ iuxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quẽ aiunt sententias Pauli proprio ordinasse, & ornasse sermone: vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraice, id est suo eloquio disertissime, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quod a ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

EIVSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, vnam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodã sub nomine eius edita asseritur. licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporũ, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorũ: siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis: solusq. ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederẽtur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vicesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum a Nerone esse successorẽ eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciam peruenisset, Ananus, inquit, põtifex adolescẽs, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publice Iacobũ vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. qui cum præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cælũ manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo vda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interijt. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditũ sit subuersam esse Ierosolymã. Hic est de quo Paulus Apo- *Gal. 1. d*
stolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Euangelium quoque quod appellatur secundum Hebræos, & a me nuper in Græcum, Latinumq. sermonem translatum est, quo & Origenes sæpe vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert: Dominus autẽ cum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis. Rursusq. post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq. additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est vsque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit. Quidam e nostris in Monte oliueti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

EIVSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibiq. vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserẽs se indignum vt sic crucifigeretur vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur: quarum secunda, a plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem e quibus vnus actorum eius inscribitur, alius Euãgelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalẽ, totius vrbis veneratione celebratur.

EIVSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IVdas frater Iacobi paruam quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque reijcitur: tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

LIBER

LIBER GENESIS.

HEBRAICE BERESITH.

CAPVT PRIMVM.

Act.14.c.15 N PRINCIPIO 1 A
17.f.24 creauit Deus
Psal.32.a.6. cælum,& ter-
135.a.5. ram. * Ter- 2
Eccl.18.a.1 ra autem erat
inanis & va-
cua, & tene-
bræ erant su-
per faciem
abyssi:& Spi-
ritus Dei ferebatur super aquas.* Dixitq. 3
‖ Heb.11.a.3 Deus: ‖ Fiat lux. Et facta est lux. * Et vi- 4
dit Deus lucem quòd esset bona: & diui-
sit lucem a tenebris. * Appellauitq. lu- 5
cem Diem,& tenebras Noctem: factumq.
est vespere, & mane, dies vnus. * Dixit 6
quoque Deus: Fiat firmamentum in me-
dio aquarum: & diuidat aquas ab aquis.
* Et fecit Deus firmamentum, diuisitq. 7
‖ Psal.135.a.5 aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, ‖
Iere.10.b.12. quæ erant super firmamentum. Et fa-
51.b.15.
Psal.148.a.4. ctum est ita. * Vocauitq. Deus firma- 8
mentum, Cælum: & factum est vespere
& mane, dies secũdus. * Dixit vero Deus: 9
Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt,
in locum vnum: & appareat arida. Et fa-
Psal.32.b.7. ctum est ita. * Et vocauit Deus aridam, 10
88.b.12. Terram, congregationesq. aquarum ap- B
135.a.6
Iob 38.a.4 pellauit Maria. Et vidit Deus quòd es-
set bonum.* Et ait: Germinet terra her- 11
bam virentem, & facientem semen, & li-
gnum pomiferum faciens fructum iuxta
genus suum, cuius semen in semetipso
sit super terram. Et factum est ita. * Et 12
protulit terra herbam virẽtem, & facien-
tem semen iuxta genus suum, lignumq.
faciens fructum,& habens vnumquodque
sementem secundum speciem suam. Et
13 vidit Deus quòd esset bonum. * Et fa-
ctum est vespere & mane, dies tertius.
14 * Dixit autem Deus: Fiant luminaria in
firmamento cæli,& diuidant diem ac no-
ctem,& sint ‖ in signa & tempora, & dies ‖ Psal 135.b.7
15 & annos: * vt luceant in firmamento cæ-
li, & illuminent terram. Et factũ est ita.
16 * Fecitq. Deus duo luminaria magna: lu-
minare maius, vt præesset diei: & lumi-
nare minus, vt præesset nocti: & stellas.
17 * Et posuit eas in firmamento cæli, vt lu-
18 cerẽt super terram, * & præessent diei ac
nocti, & diuiderent lucem ac tenebras.
19 Et vidit Deus quòd esset bonum. * Et fa-
ctum est vespere & mane, dies quartus.
20 * Dixit etiam Deus: Producant aquæ re-
C ptile animæ viuentis, & volatile super
21 terram sub firmamento cæli. * Creauitq.
Deus Cete grandia, & omnem animam
viuentem atque motabilem, quam pro-
duxerant aquæ in species suas, & omne
volatile secundum genus suum. Et vidit
22 Deus quòd esset bonum. * Benedixitq.
eis, dicens: Crescite, & multiplicamini,
& replete aquas maris: auesq. multipli-
23 centur super terram. * Et factum est ve-
24 spere & mane, dies quintus. * Dixit quo-
que Deus: Producat terra animam viuẽ-
tem in genere suo, iumenta, & reptilia,
& bestias terræ secundum species suas.
25 Factumq. est ita. * Et fecit Deus bestias
terræ iuxta species suas, & iumenta, &

omne reptile terræ in genere suo. Et vi-
dit Deus quòd esset bonum, * & ait: Fa- 26
‖Col.3.b.10 Infra 5.a.1. 9.a.6. 1.Cor.11.b.7 ciamus Hominem ad ‖imaginem, & simi-
litudinem nostrã: & præsit piscibus ma-
ris, & volatilibus cæli, & bestijs, vniuer-
sæq. terræ, omniq. reptili, quod mouetur
in terra. * Et creauit Deus hominem ad 27
imaginem suam: ad imaginem Dei crea- D
‖Sap.1.c.22 Matt.19.a.4 Eccl.17.a.1 Inf.8.c.17. 9.a.1. uit illum, ‖masculum & feminam creauit
eos. * Benedixitq. illis Deus, & ait: Cre- 28
scite & multiplicamini, & replete terrã,
& subijcite eam, & dominamini piscibus
maris, & volatilibus cæli, & vniuersis ani-
mantibus, quæ mouentur super terram.
* Dixitq. Deus: Ecce dedi vobis omnem 29
herbam afferentem semen super terram,
& vniuersa ligna quæ habent in semetip-
‖Infr.9.a.3 sis sementem generis sui, ‖vt sint vobis in
escam: * & cunctis animantibus terræ, 30
omniq. volucri cæli, & vniuersis quæ mo-
uentur in terra, & in quibus est anima
viuens, vt habeant ad vescendum. Et fa-
‖Eccl.39.c.21 Mar.7.d.37 ctum est ita. * ‖Viditq. Deus cuncta quæ 31
fecerat: & erant valde bona. Et factum
est vespere & mane, dies sextus.

CAP. II.

IGitur perfecti sunt cæli & terra, & om- 1
nis ornatus eorum. * Compleuitq. 2
Deus die septimo opus suum quod fece- A
‖Exo.20.b.11 31.d.17 Deut.5.b.14 Heb.4.b.4 rat: & ‖requieuit die septimo ab vniuerso
opere quod patrarat. * Et benedixit diei 3
septimo; & sanctificauit illum: quia in
ipso cessauerat ab omni opere suo quod
creauit Deus vt faceret. * Istæ sunt gene- 4
rationes cæli & terræ, quando creata sunt,
in die quo fecit Dominus Deus cælum &
terram: * Et omne virgultum agri ante- 5
quam oriretur in terra, omnemq. herbam
regionis priusquã germinaret: non enim
pluerat Dominus Deus super terram, &
homo non erat qui operaretur terram:
* Sed fons ascendebat e terra, irrigans 6
vniuersam superficiem terræ. * Forma- 7
uit igitur Dominus Deus hominem de li-
mo terræ, & inspirauit in faciem eius
‖1.Cor.15.f.45. spiraculum vitæ, & ‖factus est homo in
animam viuentem. * Plantauerat autem 8
Dominus Deus Paradisum voluptatis a B
principio: in quo posuit hominem quem
formauerat. * Produxitq. Dominus Deus 9
de humo omne lignum pulchrum visu,
& ad vescendum suaue: lignum etiam
vitæ in medio paradisi, lignumq. scien-
10 tiæ boni & mali. * Et fluuius egredieba-
tur de loco voluptatis ad irrigãdum pa-
radisum, qui inde diuiditur in quattuor
11 capita. * Nomen vni ‖Phison: ipse est qui ‖Eccl.24.c.35
circuit omnem terrãm Heuilath, vbi na-
12 scitur aurum: * Et aurũ terræ illius opti-
mum est: ibi inuenitur bdellium, & lapis
13 onychinus. * Et nomen fluuij secundi
Gehon: ipse est qui circumit omnem ter-
14 ram Æthiopiæ. * Nomen vero fluminis
C tertij, Tygris: ipse vadit contra Assyrios.
Fluuius autem quartus, ipse est Euphra-
15 tes. * Tulit ergo Dominus Deus homi-
nem, & posuit eum in paradiso volupta-
tis, vt operaretur, & custodiret illum:
16 * Præcepitq. ei dicẽs: Ex omni ligno pa-
17 radisi comede: * De ligno autem scien-
tiæ boni & mali ne comedas. in quocum-
que enim die comederis ex eo, morte mo
18 rieris. * Dixit quoque Dominus Deus:
Non est bonum esse hominem solum: fa-
19 ciamus ei adiutorium simile sibi. * For-
matis igitur, Dominus Deus, de humo
cunctis animantibus terræ, & vniuersis
volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt
videret quid vocaret ea: omne enim quod
vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est
20 nomen eius. * Appellauitq. Adam nomi-
D nibus suis cuncta animantia, & vniuersa
volatilia cæli, & omnes bestias terræ:
Adæ vero non inueniebatur adiutor simi-
21 lis eius. * Immisit ergo Dominus Deus
soporem in Adam: cumq. obdormisset,
tulit vnam de costis eius, & repleuit car-
22 nem pro ea. * Et ædificauit Dominus
Deus costam, quam tulerat de Adam, in
mulierem: & adduxit eam ad Adam.
23 * Dixitq. Adam: ‖Hoc nunc, os ex ossibus ‖1.Cor.11.b.9
meis, & caro de carne mea: hæc vocabi- Mat.19.a.5
tur Virago, quoniam de viro sumpta est. Mar.10.a.7 Eph.5.g.31
24 * Quamobrem relinquet homo patrem
suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ:
25 ‖& erunt duo in carne vna. * Erat autem 1.Cor.6.d.16
vterque nudus, Adam scilicet & vxor
eius: & non erubescebant.

CAP. III.

1 A SEd & serpens erat callidior cunctis
animantibus terræ quæ fecerat Domi-
nus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur
præcepit vobis Deus vt non comederetis
2 de omni ligno paradisi? * Cui respon-
dit

dit mulier: De fructu lignorum, quæ sunt
in paradiso, vescimur: * de fructu vero 3
ligni, quod est in medio paradisi, præce-
pit nobis Deus ne comederemus: & ne
tangeremus illud, ne forte moriamur.
‖2.Cor.11.a.3 * Dixit autẽ serpens ad mulierem: ‖ Ne- 4
quaquam morte moriemini. * Scit enim 5
Deus quòd in quocumque die comede-
ritis ex eo, aperientur oculi vestri: &
eritis sicut dij, scientes bonum & malum.
* Vidit igitur mulier quòd bonum esset 6
lignum ad vescendum, & pulchrum ocu-
lis, aspectuq. delectabile: & tulit de fru-
‖Eccl.25.d.33 ctu illius, & ‖ comedit: deditq. viro suo,
1.Tim.2.d.14 qui comedit. * Et aperti sunt oculi am- 7
borum: cumq. cognouissent se esse nu- B
dos, consuerunt folia ficus, & fecerunt si-
bi perizomata. * Et cum audissent vo- 8
cem Domini Dei deambulantis in para-
diso ad auram post meridiem, abscondit
se Adam & vxor eius a facie Domini Dei
in medio ligni paradisi. * Vocauitq. Do- 9
minus Deus Adam, & dixit ei: Vbi es?
* Qui ait: Vocem tuam audiui in para- 10
diso: & timui, eo quòd nudus essem, &
abscondi me. * Cui dixit: Quis enim in- 11
dicauit tibi quòd nudus esses, nisi quòd
ex ligno de quo præceperam tibi ne co-
mederes, comedisti? * Dixitq. Adam: 12
Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit
mihi de ligno, & comedi. * Et dixit Do- 13
minus Deus ad mulierem: Quare hoc fe-
cisti? Quæ respõdit: Serpens decepit me, C
& comedi. * Et ait Dominus Deus ad ser- 14
pentem: Quia fecisti hoc, maledictus es
inter omnia animantia, & bestias terræ:
super pectus tuum gradieris, & terram
comedes cunctis diebus vitæ tuæ. * Ini- 15
micitias ponam inter te & mulierem, &
semen tuum & semen illius: ipsa conte-
ret caput tuum, & tu insidiaberis calca-
neo eius. * Mulieri quoque dixit: Mul- 16
tiplicabo ærumnas tuas, & cõceptus tuos:
in dolore paries filios, & sub viri pote-
‖1.Cor.14.f.34 state eris, ‖ & ipse dominabitur tui. * Adæ 17
vero dixit: Quia audisti vocem vxoris
tuæ, & comedisti de ligno, ex quo, præ-
ceperam tibi, ne comederes, maledicta
terra in opere tuo: in laboribus comedes
ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. * Spinas & 18
tribulos germinabit tibi, & comedes her-
bam terræ. * In sudore vultus tui vesce- 19
ris pane, donec reuertaris in terram de D
qua sumptus es: quia puluis es, & in pul-
20 uerem reuerteris. * Et vocauit Adam no-
men vxoris suæ, Heua: eo quòd mater
21 esset cunctorum viuentium. * Fecit quo-
que Dominus Deus Adæ & vxori eius tu-
22 nicas pelliceas, & induit eos: * Et ait:
Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est,
sciens bonum & malum: nunc ergo ne
forte mittat manum suam, & sumat etiam
de ligno vitæ, & comedat, & viuat in
23 æternum. * Et emisit eum Dominus Deus
de paradiso voluptatis, vt operaretur ter-
24 ram de qua sumptus est. * Eiecitq. Adã:
& collocauit ante paradisum voluptatis
Cherubim, & flammeum gladium, atque
versatilem, ad custodiendam viam ligni
vitæ.

CAP. IIII.

1 ADam vero cognouit vxorem suam
A Heuam: quæ concepit & peperit
Cain, dicens: Possedi hominẽ per Deum.
2 * Rursumq. peperit fratrem eius Abel.
Fuit autem Abel pastor ouium, & Cain
3 agricola. * Factum est autem post mul-
tos dies vt offerret Cain de fructibus ter-
4 ræ munera Domino. * Abel quoque ob- Heb.11.a.4
tulit de primogenitis gregis sui, & de
adipibus eorum: & respexit Dominus ad
5 Abel, & ad munera eius. * Ad Cain ve-
ro, & ad munera illius non respexit: ira-
tusq. est Cain vehementer, & cõcidit vul-
6 tus eius. * Dixitq. Dominus ad eum:
Quare iratus es? & cur concidit facies
7 tua? * Nonne si bene egeris, recipies:
B sin autem male, statim in foribus pecca-
tum aderit? sed sub te erit appetitus eius,
8 & tu dominaberis illius. * Dixitq. Cain
ad Abel fratrem suum: Egrediamur fo-
ras. Cumq. essent in agro, consurrexit
Cain aduersus fratrem suum Abel, & ‖ ‖Sap.10.a.3
9 interfecit eũ. * Et ait Dominus ad Cain: Mat.23.e.35
Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit: 1.Ioan.3.b.12
Nescio: Num custos fratris mei sum ego? Iudæ.1.d.11
10 * Dixitq. ad eum: Quid fecisti? vox san-
guinis fratris tui clamat ad me de terra.
11 * Nunc igitur maledictus eris super ter-
ram, quæ aperuit os suum, & suscepit
12 sanguinẽ fratris tui de manu tua. * Cum
operatus fueris eam, non dabit tibi fru-
ctus suos: vagus & profugus eris super
13 terram. * Dixitq. Cain ad Dominum:
Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam
14 merear. * Ecce eijcis me hodie a facie

terræ, & a facie tua abſcondar, & ero
vagus & profugus in terra: omnis igitur C
qui inuenerit me, occidet me. * Dixitq. 15
ei Dominus: Nequaquã ita fiet: ſed om-
nis qui occiderit Cain, ſeptuplum punie-
tur. Poſuitq. Dominus Cain ſignum, vt
non interficeret eum omnis qui inueniſ-
ſet eum. * Egreſſusq. Cain a facie Do- 16
mini, habitauit profugus in terra ad oriẽ-
talem plagam Eden. * Cognouit autem 17
Cain vxorem ſuam, quæ concepit, & pe-
perit Henoch: & ædificauit ciuitatem,
vocauitq. nomen eius ex nomine filij ſui,
Henoch. * Porro Henoch genuit Irad, & 18
Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit
Mathuſael, & Mathuſael genuit Lamech.
* Qui accepit duas vxores, nomen vni 19
Ada, & nomen alteri Sella. * Genuitq. 20
Ada Iabel, qui fuit pater habitantium
in tentorijs, atque paſtorum. * Et no- 21
men fratris eius Iubal: ipſe fuit pater ca- D
nentium cithara & organo. * Sella quo- 22
que genuit Tubalcain, qui fuit malleator
& faber in cuncta opera æris & ferri. So-
ror vero Tubalcain, Noema. * Dixitq. 23
Lamech vxoribus ſuis Adæ & Sellæ: Au-
dite vocem meam vxores Lamech, auſcul
tate ſermonem meum: quoniam occidi
virum in vulnus meum, & adoleſcentulũ
in liuorem meum. * Septuplum vltio da- 24
bitur de Cain: de Lamech vero ſeptua-
gies ſepties. * Cognouit quoque adhuc 25
Adam vxorem ſuam: & peperit filium,
vocauitq. nomen eius Seth, dicens: Poſuit
mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem
occidit Cain. * Sed & Seth natus eſt fi- 26
lius, quem vocauit Enos: iſte cœpit in-
uocare nomen Domini.

CAP. V.

Hic eſt liber generationis Adam. 1
In die, qua creauit Deus hominem, A
a ad ſimilitudinem Dei fecit illum. * Ma- 2
ſculum & feminam creauit eos, & bene-
dixit illis: & vocauit nomen eorũ Adam,
in die quo creati ſunt. * Vixit autem 3
Adam centum triginta annis: & genuit
ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vo-
cauitq. nomen eius Seth. * Et facti ſunt 4
dies b Adam, poſtquam genuit Seth, octin
genti anni: genuitq. filios & filias. * Et 5
factum eſt omne tẽpus quod vixit Adam,
anni nongenti triginta, & mortuus eſt.
* Vixit quoque Seth centum quinque an- 6

a Sap. 2. d. 24
Eccl. 17. a. 1
Sup. 1. d. 28
Infra 9. a. 6

b 1. Par. 1. a. 1

7 nis, & genuit Enos. * Vixitq. Seth poſt-
quam genuit Enos, octingentis ſeptem
8 annis, genuitq. filios & filias. * Et facti
B ſunt omnes dies Seth nongentorum duo-
9 decim annorum, & mortuus eſt. * Vixit
vero Enos nonaginta annis, & genuit Cai-
10 nan. * Poſt cuius ortum vixit octingen-
tis quindecim annis, & genuit filios, &
11 filias. * Factiq. ſunt omnes dies Enos non-
12 genti quinque anni, & mortuus eſt. * Vi-
xit quoque Cainan ſeptuaginta annis, &
13 genuit Malaleel. * Et vixit Cainan poſt-
quam genuit Malaleel, octingentis qua-
draginta annis, genuitq. filios & filias.
14 * Et facti ſunt omnes dies Cainan nongẽ-
15 ti decem anni, & mortuus eſt. * Vixit au-
tem Malaleel ſexaginta quinque annis, &
16 genuit Iared. * Et vixit Malaleel poſt-
quam genuit Iared, octingentis triginta
17 annis: & genuit filios & filias. * Et facti
ſunt omnes dies Malaleel octingenti no-
naginta quinque anni, & mortuus eſt.
18 * Vixitq. Iared centum ſexaginta duobus
19 annis, & genuit Henoch. * Et vixit Iared
C poſtquam genuit Henoch octingẽtis an-
20 nis, & genuit filios & filias. * Et facti
ſunt omnes dies Iared nongenti ſexaginta
21 duo anni, & mortuus eſt. * Porro He-
noch vixit ſexaginta quinque annis, &
22 genuit Mathuſalam. * Et ambulauit He-
noch cum Deo: & vixit, poſtquam ge-
nuit Mathuſalam, trecentis annis, & ge-
23 nuit filios & filias. * Et facti ſunt omnes
dies Henoch trecenti ſexaginta quinque
24 anni. * Ambulauitq. cum Deo, & non
25 apparuit: quia tulit eum Deus. * Vixit
quoque Mathuſala centum octoginta ſe-
26 ptem annis, & genuit Lamech. * Et vixit
Mathuſala, poſtquam genuit Lamech, ſe-
ptingentis octoginta duobus annis, & ge-
27 nuit filios & filias. * Et facti ſunt omnes
D dies Mathuſala nongenti ſexaginta nouẽ
28 anni, & mortuus eſt. * Vixit autẽ Lamech
centum octoginta duobus annis, & ge-
29 nuit filium: * vocauitq. nomen eius Noe,
dicẽs: Iſte cõſolabitur nos ab operibus &
laboribus manuũ noſtrarum in terra, cui
30 maledixit Dominus. * Vixitq. Lamech,
poſtquam genuit Noe, quingentis nona-
ginta quinque annis, & genuit filios & fi-
31 lias. * Et facti ſunt omnes dies Lamech,
ſeptingenti ſeptuaginta ſeptẽ anni, & mor
tuus eſt. Noe vero cum quingentorũ eſſet
annorum, genuit Sem, Cam, & Iapheth.

Eccl. 44. c. 15
Heb. 11. a. 5

CAP. VI.

CVmq. cœpiſſent homines multipli- 1
cari ſuper terram, & filias procreaſ- A
ſent, * Videntes filij Dei filias hominum 2
quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxo-
res ex omnibus, quas elegerant. * Di- 3
xitq. Deus: Nõ permanebit ſpiritus meus
in homine in æternum, quia caro eſt:
eruntq. dies illius centum viginti anno-
rum. * Gigantes autem erant ſuper ter- 4
ram in diebus illis. poſtquam enim in-
greſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, il-
læq. genuerunt, iſti ſunt potentes a ſæcu-
lo viri famoſi. * Videns autẽ Deus quòd 5
multa malitia hominum eſſet in terra, &
cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad
malum omni tempore, * pœnituit eum 6
quòd hominem feciſſet in terra. Et ta- B
‖ Infra 8.d.21 Matt.15.d.19 ctus dolore cordis intrinſecus, ‖ * Delebo, 7
inquit, hominem, quem creaui, a facie
terræ, ab homine vſque ad animantia, a
reptili vſque ad volucres cæli. pœnitet
enim me feciſſe eos. * Noe vero inuenit 8
gratiam coram Domino. * Hæ ſunt ge- 9
‖ Eccl.44.c.17 nerationes Noe: ‖ Noe vir iuſtus atque
perfectus fuit in generationibus ſuis, cũ
Deo ambulauit. * Et genuit tres filios, 10
Sem, Cham, & Iapheth. * Corrupta eſt 11
autem terra coram Deo, & repleta eſt ini-
quitate. * Cumq. vidiſſet Deus terram 12
eſſe corruptam, (omnis quippe caro cor- C
ruperat viam ſuam ſuper terram) * dixit 13
ad Noe: Finis vniuerſæ carnis venit co-
ram me: repleta eſt terra iniquitate a fa-
cie eorum, & ego diſperdam eos cum
terra. * Fac tibi arcam de lignis læuiga- 14
tis: manſiunculas in arca facies, & bitu-
mine linies intrinſecus, & extrinſecus.
* Et ſic facies eam: Trecentorum cubito- 15
rum erit longitudo arcæ, quinquaginta
cubitorum latitudo, & triginta cubito-
rum altitudo illius. * Feneſtram in arca 16
facies, & in cubito conſummabis ſum-
mitatem eius: oſtium autem arcæ pones
ex latere: deorſum, cœnacula, & triſtega
facies in ea. * Ecce ego adducam aquas 17
diluuij ſuper terram, vt interficiam om-
nem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt ſub-
ter cælum: Vniuerſa quæ in terra ſunt,
conſumẽtur. * Ponamq. fœdus meum te- 18
cum: & ingredieris arcam tu & filij tui, D
vxor tua, & vxores filiorum tuorum te-
cum. * Et ex cunctis animantibus vni- 19
uerſæ carnis bina induces in arcam, vt vi-
uant tecum: maſculini ſexus & femini-
20 ni. * De volucribus iuxta genus ſuum,
& de iumentis in genere ſuo, & ex om-
ni reptili terræ ſecundum genus ſuum:
bina de omnibus ingredientur tecum, vt
21 poſſint viuere. * Tolles igitur tecum ex
omnibus eſcis, quæ mandi poſſunt, &
comportabis apud te: & erunt tam tibi,
22 quàm illis in cibum. * Fecit igitur Noe Hebr.11.b.7
omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAP. VII.

1 Dixitq. Dominus ad eum: Ingredo- 2.Pet.2.a.5
A re tu, & omnis domus tua in arcam:
te enim vidi iuſtum coram me in gene-
2 ratione hac. * Ex omnibus animantibus
mundis tolle ſeptena & ſeptena, maſcu-
lum & feminam: de animãtibus vero im-
mundis duo & duo, maſculum & femi-
3 nam. * Sed & de volatilibus cæli ſepte-
na & ſeptena, maſculum & feminam: vt
ſaluetur ſemen ſuper faciem vniuerſæ ter-
4 ræ. * Adhuc enim, & poſt dies ſeptem
ego pluam ſuper terrã quadraginta die-
bus & quadraginta noctibus: & delebo
omnem ſubſtantiam, quam feci, de ſu-
5 perficie terræ. * Fecit ergo Noe omnia,
6 quæ mandauerat ei Dominus. * Eratq.
B ſexcentorũ annorum quãdo diluuij aquæ
7 inundauerunt ſuper terrãm. * Et ‖ ingreſ- ‖ Mat.24.d.38 Luc.17.f.26 1.Pet.3.d.20
ſus eſt Noe & filij eius, vxor eius & vxo-
res filiorum eius cum eo in arcam pro-
8 pter aquas diluuij. * De animãtibus quo-
que mundis & immundis, & de volucri-
bus, & ex omni, quod mouetur ſuper ter-
9 ram, * duo & duo ingreſſa ſunt ad Noe
in arcam, maſculus & femina, ſicut præ-
10 ceperat Dominus Noe. * Cumq. tranſiſ-
ſent ſeptem dies, aquæ diluuij inundaue-
11 runt ſuper terram. * Anno ſexcenteſimo
vitæ Noe, menſe ſecundo, ſeptimodeci-
mo die menſis, rupti ſunt omnes fontes
abyſſi magnæ, & cataractæ cæli apertæ
12 ſunt: * & facta eſt pluuia ſuper terrã qua-
draginta diebus & quadraginta noctibus.
13 * In articulo diei illius ingreſſus eſt Noe,
C & Sem, & Cham, & Iapheth filij eius:
vxor illius, & tres vxores filiorum eius
14 cum eis in arcam: * ipſi & omne animal
ſecundum genus ſuum, vniuerſaq. iumẽ-
ta in genere ſuo, & omne quod mouetur
ſuper terram in genere ſuo, cunctumq.

volatile secundum genus suum, vniuer-
sæ aues, omnesq. volucres * ingressæ sunt 15
ad Noe in arcam, bina & bina ex omni
carne, in qua erat spiritus vitæ. * Et quæ 16
ingressa sunt, masculus & femina ex om-
ni carne introierunt, sicut præceperat ei
Deus: & inclusit eum Dominus deforis.
* Factumq. est diluuiũ quadraginta die- 17
bus super terram: & multiplicatæ sunt
aquæ, & eleuauerunt arcam in sublime a
terra. * Vehementer enim inundauerũt: 18
& omnia repleuerunt in superficie terræ:
porro arca ferebatur super aquas. * Et 19
aquæ præualuerunt nimis super terram: D
opertiq. sunt omnes montes excelsi sub
vniuerso cælo. * Quindecim cubitis al- 20
tior fuit aqua super montes, quos ope-
‖ Sap.10.a.4 Eccl.39.c.28 ruerat. * ‖ Consumptaq. est omnis caro 21
quæ mouebatur super terram, volucrum,
animantium, bestiarum, omniumq. re-
ptilium, quæ reptant super terram: vni-
uersi homines, * & cuncta, in quibus spi- 22
raculum vitæ est in terra, mortua sunt.
* Et deleuit omnem substantiam, quæ erat 23
super terram, ab homine vsque ad pe-
cus, tam reptile quàm volucres cæli: &
deleta sunt de terra: remansit autem so-
lus Noe, & qui cum eo erant in arca.
1.Pet.3.d.20 * Obtinueruntq. aquæ terram centum 24
quinquaginta diebus.

CAP. VIII.

REcordatus autem Deus Noe, cun- 1
ctorumq. animantium, & omnium A
iumentorum, quæ erant cum eo in arca,
adduxit spiritum super terram, & immi-
nutæ sunt aquæ. * Et clausi sunt fontes 2
abyssi, & cataractæ cæli: & prohibitæ sunt
pluuiæ de cælo. * Reuersæq. sunt aquæ de 3
terra euntes & redeuntes: & cœperunt
minui post centum quinquaginta dies.
* Requieuitq. arca mense septimo, vige- 4
simo septimo die mensis super montes
Armeniæ. * At vero aquæ ibant & de- 5
crescebant vsque ad decimum mensem:
decimo enim mense, prima die mensis,
apparuerunt cacumina montiũ. * Cumq. 6
transissent quadraginta dies, aperiens Noe B
fenestrã arcæ, quam fecerat, dimisit cor-
uum: * qui egrediebatur, & non reuer- 7
tebatur, donec siccarentur aquæ super ter-
ram. * Emisit quoque columbam post 8
eum, vt videret si iam cessassent aquæ su-
9 per faciem terræ. * Quæ cum non inue-
nisset vbi requiesceret pes eius, reuersa
est ad eum in arcam: aquæ enim erant
super vniuersam terram: extenditq. ma-
num, & apprehensam intulit in arcam.
10 * Expectatis autem vltra septem diebus
alijs, rursum dimisit columbam ex arca.
11 * At illa venit ad eum ad vesperam, por-
tans ramum oliuæ virentibus folijs in ore
suo. intellexit ergo Noe quòd cessassent
12 aquæ super terram. * Expectauitq. ni-
C hilominus septem alios dies: & emisit
columbam, quæ non est reuersa vltra ad
13 eum. * Igitur sexcentesimo primo anno,
primo mense, prima die mensis immi-
nutæ sunt aquæ super terram: & aperiens
Noe tectum arcæ, aspexit, viditq. quòd
14 exiccata esset superficies terræ. * Mense
secundo, septimo & vigesimo die mensis
15 arefacta est terra. * Locutus est autem
16 Deus ad Noe, dicens: * Egredere de arca,
tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorum
17 tuorum tecum. * Cuncta animantia, quæ
sunt apud te, ex omni carne, tam in vo-
latilibus quàm in bestijs & vniuersis re-
ptilibus, quæ reptant super terram, educ
tecum, & ingredimini super terram: ‖ cre- ‖ Sup.1.d.28 Infra 9.a.1
18 scite & multiplicamini super eã. * Egres-
D sus est ergo Noe, & filij eius: vxor illius,
19 & vxores filiorum eius cum eo. * Sed &
omnia animantia, iumenta, & reptilia,
quæ reptant super terram secundum ge-
20 nus suum, egressa sunt de arca. * Ædifi-
cauit autem Noe altare Domino: & tol-
lens de cunctis pecoribus & volucribus
mundis, obtulit holocausta super altare.
21 * Odoratusq. est Dominus odorem sua-
uitatis, & ait: Nequaquam vltra maledi-
cã terræ propter homines: ‖ sensus enim ‖ Sup.6.a.5 Mat.15.b.19
& cogitatio humani cordis in malũ pro-
na sunt ab adolescentia sua: non igitur
vltra percutiam omnem animam viuen-
22 tem sicut feci. * Cunctis diebus terræ,
sementis & messis, frigus & æstus, æstas &
hiems, nox & dies non requiescent.

CAP. IX.

1 BEnedixitq. Deus Noe & filijs eius.
A Et dixit ad eos: Crescite, & multipli- ‖ Sup.1.c.22 8.c.17
2 camini, & replete terram. * Et terror ve-
ster ac tremor sit super cuncta animalia
terræ, & super omnes volucres cæli, cum
vniuersis quæ mouentur super terram:

omnes pisces maris manui vestræ traditi
Sup.1.g.29 sunt. * Et omne, quod mouetur & viuit, 3
erit vobis in cibum: quasi olera virentia
Leu.17.d.14 tradidi vobis omnia. * Excepto, quòd 4
carnem cum sanguine non comedetis.
* Sanguinem enim animarum vestrarum 5
requiram de manu cunctarum bestiarũ:
& de manu hominis, de manu viri, &
fratris eius requiram animam hominis.
* Mat.26.e.52 * Quicumque ‖ effuderit humanum san- 6
‖ Apo.13.c.10 guinẽ, fundetur sanguis illius: ‖ ad ima- B
‖ Sup.1.d.28 ginem quippe Dei factus est homo. * ‖ Vos 7
8.c.17. autem crescite & multiplicamini, & in-
gredimini super terram, & implete eam.
* Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad 8
filios eius cum eo: * Ecce ego statuam pa- 9
ctum meum vobiscum, & cum semine
vestro post vos: * & ad omnem animam 10
viuentem, quæ est vobiscum, tam in vo-
lucribus quàm in iumentis & pecudibus
terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, &
‖ Isa.54.c.9 vniuersis bestijs terræ. * ‖ Statuam pactum 11
meum vobiscum, & nequaquam vltra in-
terficietur omnis caro aquis diluuij, ne-
que erit deinceps diluuium dissipans ter-
ram. * Dixitq. Deus: Hoc signum fœde- 12
ris quod do inter me & vos, & ad omnem
animam viuentem, quæ est vobiscum in
generationes sempiternas: * Arcum meũ 13
ponam in nubibus, & erit signum fœde-
* Eccl.43.b.12 ris inter me, & inter terram. * ‖ Cumq. 14
obduxero nubibus cælum, apparebit ar- C
cus meus in nubibus: * & recordabor fœ- 15
deris mei vobiscum, & cum omni anima
viuente quæ carnem vegetat: & non erũt
vltra aquæ diluuij ad delendum vniuer-
sam carnem. * Eritq. arcus in nubibus, & 16
videbo illum, & recordabor fœderis sem-
piterni quod pactum est inter Deum &
omnem animam viuentem vniuersæ car-
nis quæ est super terram. * Dixitq. Deus 17
ad Noe: Hoc erit signum fœderis, quod
constitui inter me & omnem carnem su-
per terram. * Erant ergo filij Noe, qui 18
egressi sunt de arca, Sem, Chã, & Iapheth:
porro Cham ipse est pater Chanaan.
* Tres isti filij sunt Noe: & ab his disse- 19
minatum est omne genus hominum su-
per vniuersam terram. * Cœpitq. Noe 20
vir agricola exercere terram, & planta-
uit vineam. * Bibensq. vinum inebria- 21
tus est, & nudatus in tabernaculo suo. D
* Quod cum vidisset Cham pater Cha- 22
naan, verenda scilicet patris sui esse nu-
data, nunciauit duobus fratribus suis fo-
23 ras. * At vero Sem & Iapheth pallium
imposuerunt humeris suis, & incedentes
retrorsum, operuerũt verenda patris sui:
faciesq. eorum auersæ erant, & patris vi-
24 rilia non viderunt. * Euigilans autẽ Noe
ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei fi-
25 lius suus minor, * ait: Maledictus Cha-
naan, seruus seruorum erit fratribus suis.
26 * Dixitque: Benedictus Dominus Deus
27 Sem, sit Chanaan seruus eius. * Dilatet
Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis
28 Sem, sitq. Chanaan seruus eius. * Vixit
autem Noe post diluuium trecẽtis quin-
29 quaginta annis. * Et impleti sunt om-
nes dies eius nongentorum quinquaginta
annorum: & mortuus est.

CAP. X.

1 HÆ sunt generationes filiorum Noe, 1.Par.1.a.5
A Sem, Cham, & Iapheth: natiq. sunt
2 eis filij post diluuium. * Filij Iapheth:
Gomer, & Magog, & Madai, & Iauan, &
3 Thubal, & Mosoch, & Thiras. * Porro
filij Gomer: Ascenez & Riphath & Tho-
4 gorma. * Filij autem Iauan: Elisa &
5 Tharsis, Cetthim & Dodanim. * Ab his
diuisæ sunt insulæ gẽtium in regionibus
suis, vnusquisque secundum linguã suam
6 & familias suas in nationibus suis. * Fi-
lij autem Cham: Chus, & Mesraim, &
7 Phuth, & Chanaan. * Filij Chus: Saba,
& Heuila, & Sabatha, & Regma, & Sa-
batacha. Filij Regma: Saba, & Dadan.
8 * Porro Chus genuit Nemrod: ipse cœ-
B pit esse potens in terra, * & erat robustus
9 venator coram Domino. Ob hoc exiuit
prouerbium: Quasi Nemrod robustus ve
10 nator coram Domino. * Fuit autem prin-
cipium regni eius Babylon, & Arach, &
Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.
11 * De terra illa egressus est Assur, & ædifi-
cauit Niniuen, & plateas ciuitatis, &
12 Chale. * Resen quoque inter Niniuen &
13 Chale: hæc est ciuitas magna. * At vero
Mesraim genuit Ludim, & Anamim, &
14 Laabim, Nephthuim, * & Phetrusim, &
Chasluim: de quibus egressi sunt Phili-
15 sthijm & Caphtorim. * Chanaan autem
16 genuit Sidonem primogenitum suum,
C Hethæum, * & Iebusæum, & Amorrhæũ,
17 Gergesæum, * Heuæum, & Aracæum: Si-
18 næum, * & Aradium, Samaræum & Ama-

 thæum:

thæum: & posthæc disseminati sunt po-
puli Chananæorum. * Factiq. sunt ter- 19
mini Chanaan venientibus a Sidone Ge-
raram vsque Gazam, donec ingrediaris
Sodomam & Gomorrhã, & Adamam, &
Seboim vsque Lesa. * Hi sunt filij Cham 20
in cognationibus, & linguis, & genera-
tionibus, terrisq. & gentibus suis. * De 21
Sem quoque nati sunt, patre omnium fi-
liorum Heber, fratre Iapheth maiore.
1.Par.1.b.17 * Filij Sem: Ælam & Assur, & Arphaxad, 22
& Lud, & Aram. * Filij Aram: Vs, & 23
Hul, & Gether, & Mes. * At vero Arpha- 24
xad genuit Sale, de quo ortus est Heber.
* Natiq. sunt Heber filij duo: nomen vni 25
Phaleg, eo quòd in diebus eius diuisa sit D
terra: & nomen fratris eius Iectan. * Qui 26
Iectan genuit Elmodad, & Saleph, & Asar-
moth, Iare, * & Aduram, & Vzal, & De- 27
cla, * & Ebal, & Abimael, Saba, * & Ophir, 28
& Heuila, & Iobab. omnes isti, filij Ie- 29
ctan. * Et facta est habitatio eorum de 30
Messa pergentibus vsque Sephar montem
orientalem. * Isti filij Sem secundum co- 31
gnationes & linguas, & regiones in gen-
tibus suis. * Hæ familiæ Noe iuxta po- 32
pulos & nationes suas. Ab his diuisæ sunt
gentes in terra post diluuium.

CAP. XI.

Sap.10.a.5 ERat autem terra labij vnius, & ser- 1
monum eorundem. * Cumq. profi- A
ciscerentur de oriente, inuenerunt cam- 2
pum in terra Sennaar, & habitauerunt in
eo. * Dixitq. alter ad proximum suum: 3
Venite, faciamus lateres, & coquamus
eos igni. Habueruntq. lateres pro saxis,
& bitumen pro cæmento: * & dixerunt: 4
Venite, faciamus nobis ciuitatem & tur-
rim, cuius culmen pertingat ad cælum:
& celebremus nomen nostrum antequam
diuidamur in vniuersas terras. * Descen- 5
dit autem Dominus vt videret ciuitatem
& turrim, quam ædificabant filij Adam,
* & dixit: Ecce, vnus est populus, & vnũ 6
labium omnibus: cœperuntq. hoc face-
re, nec desistent a cogitationibus suis, do-
nec eas opere compleant. * Venite igi- 7
tur, descendamus, & confundamus ibi B
linguam eorum, vt non audiat vnusquis-
que vocem proximi sui. * Atque ita di- 8
uisit eos Dominus ex illo loco in vniuer-
sas terras, & cessauerunt ædificare ciuita-
tem. * Et idcirco vocatum est nomen 9
eius Babel, quia ibi confusum est labium
vniuersæ terræ: & inde dispersit eos Do-
minus super faciem cunctarum regionũ.
10 * Hæ sunt generationes Sem: ‖Sem erat ‖1.Par.1.b.17
centum annorum quando genuit Arpha-
11 xad, biennio post diluuium. * Vixitq.
Sem postquam genuit Arphaxad, quin-
gentis annis: & genuit filios & filias.
12 * Porro Arphaxad vixit triginta quinque
13 annis, & genuit Sale. * Vixitq. Arpha-
xad postquam genuit Sale, trecentis tri-
14 bus annis: & genuit filios & filias. * Sale
quoque vixit triginta annis, & genuit He-
15 ber. * Vixitq. Sale postquam genuit He-
C ber, quadringentis tribus annis: & genuit
16 filios & filias. * Vixit autem Heber tri-
ginta quattuor annis, & genuit Phaleg.
17 * Et vixit Heber postquam genuit Pha-
leg, quadringentis triginta annis: & ge-
18 nuit filios & filias. * Vixit quoque Pha-
19 leg triginta annis, & genuit Reu. * Vi- 1.Par.1.b.19
xitq. Phaleg postquam genuit Reu, du-
centis nouem annis, & genuit filios & fi-
20 lias. * Vixit autem Reu triginta duobus
21 annis, & genuit Sarug. * Vixit quoque
Reu postquam genuit Sarug, ducentis se-
22 ptem annis: & genuit filios & filias. * Vi-
xit vero Sarug triginta annis, & genuit
23 Nachor. * Vixitq. Sarug postquam ge-
nuit Nachor, ducentis annis: & genuit fi-
24 lios & filias. * Vixit autem Nachor vigin-
25 ti nouem annis, & genuit Thare. * Vi-
xitq. Nachor postquam genuit Thare, cẽ-
tum decem & nouem annis: & genuit fi-
26 lios & filias. * Vixitq. Thare septuaginta
D ‖annis, & genuit Abram & Nachor, & ‖1 Par.1.b.28
27 Aran. * Hæ sunt autem generationes Ios.24.a.2
Thare: Thare genuit Abram, Nachor, &
28 Aran. Porro Aran genuit Lot. * Mor-
tuusq. est Aran ante Thare patrem suum,
in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæorũ.
29 * Duxerũt autem Abram & Nachor vxo-
res: nomen vxoris Abram, Sarai: & no-
men vxoris Nachor, Melcha filia Aran pa-
30 tris Melchæ, & patris Ieschæ. * Erat au-
tem Sarai sterilis, nec habebat liberos.
31 * ‖Tulit itaque Thare Abram filium suum, ‖Ios.24.a.2
& Lot filium Aran, filium filij sui, & Sa- Nehem.9.b.7
rai nurum suam, vxorem Abram filij sui, Iudit.5.a.6
& eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent
in terram Chanaan: veneruntq. vsque Ha- Act.7.a.2
32 ran, & habitauerunt ibi. * Et facti sunt
dies Thare ducentorum quinque anno-
rum, & mortuus est in Haran.

CAP.

CAP. XII.

DIxit autem Dominus ad Abram: 1
Act.7.a.3 Egredere de terra tua, & de cogna- A
tione tua, & de domo patris tui, & veni
in terram, quam monstrabo tibi. * Fa- 2
ciamq. te in gentem magnam, & bene-
dicam tibi, & magnificabo nomen tuum,
erisq. benedictus. * Benedicam benedi- 3
centibus tibi, & maledicam maledicen-
|| Gal.3.b.8 tibus tibi, atque || IN TE benedicentur
Inf.18.c.18 vniuersæ cognationes terræ. * Egressus 4
22.c.17 est itaque Abram sicut præceperat ei Do-
Heb.11.b.8 minus, & iuit cum eo Lot: septuaginta
quinque annorum erat Abram cum egre
deretur de Haran. * Tulitq. Sarai vxo- 5
rem suam, & Lot filium fratris sui, vni- B
uersamq. substantiam quam possederant,
& animas quas fecerant in Haran: &
egressi sunt vt irent in terram Chanaan.
Cumq. venissent in eam, * pertransiuit 6
Abram terram vsque ad locum Sichem,
vsque ad conuallē illustrem: Chananæus
autem tunc erat in terra. * Apparuit au- 7
|| Inf.13.d.14 tem Dominus Abram, & dixit ei: || Semi-
15.d.18 ni tuo dabo terram hanc. Qui ædifica-
26.a.2 Deut.34.b.4 uit ibi altare Domino, qui apparuerat
ei. * Et inde transgrediens ad montem, 8
qui erat contra orientem Bethel, tetendit
ibi tabernaculum suum, ab occidente ha-
bens Bethel, & ab oriente Hai: ædificauit
quoque ibi altare Domino, & inuocauit
nomen eius. * Perrexitq. Abram vadens, 9
& vltra progrediens ad meridiem. * Fa- 10
cta est autem fames in terra: descenditq. C
Abram in Ægyptum, vt peregrinaretur
ibi: præualuerat enim fames in terra.
* Cumq. prope esset vt ingrederetur Æ- 11
gyptū, dixit Sarai vxori suæ: Noui quod
pulchra sis mulier: * & quòd cum vide- 12
rint te Ægyptij, dicturi sunt: Vxor ipsius
est: & interficient me, & te reseruabunt.
|| Inf.20.c.11 * || Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea 13
sis: vt bene sit mihi propter te, & viuat
anima mea ob gratiam tui. * Cum ita- 14
que ingressus esset Abram Ægyptum, vi-
derunt Ægyptij mulierē quòd esset pul-
chra nimis. * Et nunciauerunt principes 15
Pharaoni, & laudauerunt eam apud illū:
& sublata est mulier in domum Pharao-
nis. * Abram vero bene vsi sunt propter 16
illam: Fueruntq. ei oues & boues, & asi- D
ni, & serui & famulæ, & asinæ & cameli.
* Flagellauit autem Dominus Pharaonem 17
plagis maximis, & domum eius propter
18 Sarai vxorem Abram. * Vocauitq. Pha-
rao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc
quod fecisti mihi? quare non indicasti
19 quòd vxor tua esset? * Quam ob cau-
sam dixisti esse sororem tuam, vt tolle-
rem eam mihi in vxorem? Nunc igitur
ecce coniux tua, accipe eam, & vade.
20 * Præcepitq. Pharao super Abram viris:
& deduxerunt eum, & vxorem illius, &
omnia quæ habebat.

CAP. XIII.

1 ASCendit ergo Abram de Ægypto,
A ipse & vxor eius, & omnia quæ ha-
bebat, & Lot cum eo ad australem pla-
2 gam. * Erat autem diues valde in pos-
3 sessione auri & argenti. * Reuersusq. est
per iter, quo venerat, a meridie in Be-
thel vsque ad locum vbi prius fixerat ta-
4 bernaculum inter Bethel & Hai: * in lo-
co altaris || quod fecerat prius, & inuoca- || Sup.12.b.8
5 uit ibi nomen Domini. * Sed & Lot qui
erat cum Abram, fuerunt greges ouium,
6 & armenta, & tabernacula. * Nec pote-
B rat eos capere terra, vt habitarent simul:
|| erat quippe substantia eorum multa, & || Inf.36.a.7
7 nequibant habitare communiter. * Vn-
de & facta est rixa inter pastores gregū
Abram & Lot. Eo autem tēpore Cha-
nanæus & Pherezæus habitabant in terra
8 illa. * Dixit ergo Abram ad Lot: Ne
quæso sit iurgium inter me & te, & in-
ter pastores meos, & pastores tuos: fra-
9 tres enim sumus. * Ecce vniuersa terra
coram te est: recede a me, obsecro: si
ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo:
si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram
10 pergam. * Eleuatis itaque Lot oculis,
vidit omnem circa regionem Iordanis,
quæ vniuersa irrigabatur antequam sub-
uerteret Dominus Sodomā & Gomor-
C rham, sicut paradisus Domini, & sicut
11 Ægyptus venientibus in Segor. * Ele-
gitq. sibi Lot regionem circa Iordanem,
& recessit ab Oriente: diuisiq. sunt al-
12 terutrum a fratre suo. * Abram habi-
tauit in terra Chanaan: Lot vero mora-
tus est in oppidis, quæ erant circa Iorda-
13 nem, & habitauit in Sodomis. * Homi-
nes autem Sodomitæ pessimi erant, &
14 peccatores coram Domino nimis. * Di-
xitq. Dominus ad Abram, postquam di-
uisus

b Sup.12.b.7 Inf.15.c.18 26.a.4 Deut.34.b.4

visus est ab eo Lot: [b] Leua oculos tuos,
& vide a loco, in quo nunc es, ad
aquilonem & meridiem, ad orientem
& occidentem. * Omnem terram, 15
quam conspicis, tibi dabo, & semini
tuo vsque in sempiternum. * Faciamq. 16
semen tuum sicut puluerem terræ: si
quis potest hominum numerare pulue-
rem terræ, semen quoque tuum nu-
merare poterit. * Surge, & perambu- 17
la terram in longitudine, & in latitu-
dine sua: quia tibi daturus sum eam.
* Mouens igitur tabernaculum suum 18
Abram, venit & habitauit iuxta con-
uallem Mambre, quæ est in Hebron:
ædificauitq. ibi altare Domino.

CAP. XIIII.

FActum est autem in illo tempore, 1
vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch A
rex Ponti, & Chodorlahomor rex E-
lamitarum, & Thadal rex Gentium
* inirent bellum contra Bara regem 2
Sodomorum, & contra Bersa regem
Gomorrhæ, & contra Sennaab regem
Adamæ, & contra Semeber regem
Seboim, contraq. regem Balæ, ipsa est
Segor. * Omnes hi conuenerunt in 3
vallem siluestrem, quæ nunc est mare
salis. * Duodecim enim annis seruie- 4
rant Chodorlahomor, & tertiodeci-
mo anno recesserunt ab eo. * Igitur 5
quartodecimo anno venit Chodorla-
homor, & reges qui erant cum eo:
percusseruntq. Raphaim in Astarothcar-
naim, & Zuzim cum eis, & Emim
in Saue Cariathaim, * & Chorræos in 6
montibus Seir, vsque ad Campestria
Pharan, quæ est in solitudine. * Reuer- 7
siq. sunt, & venerunt ad fontem Mis-
phat, ipsa est Cades: & percusse-
runt omnem regionem Amalecitarum,
& Amorrhæum, qui habitabat in Asa-
sonthamar. * Et egressi sunt rex Sodo- 8
morum, & rex Gomorrhæ, rexq. Ada- B
mæ, & rex Seboim, necnon & rex
Balæ, quæ est Segor: & direxerunt a-
ciem contra eos in valle Siluestri: * sci- 9
licet aduersus Chodorlahomor regem
Elamitarum, & Thadal regem gentium,
& Amraphel regem Sennaar, & Arioch
regem Ponti: quattuor reges aduersus
quinque. * Vallis autem Siluestris ha- 10
bebat puteos multos bituminis. Ita-
que rex Sodomorum, & Gomorrhæ
terga verterunt, cecideruntq. ibi: &
qui remanserant, fugerunt ad mon-
11 tem. * Tulerunt autem omnem sub-
C stantiam Sodomorum & Gomorrhæ,
& vniuersa quæ ad cibum pertinent, &
12 abierunt: * necnon & Lot & substantiã
eius, filium fratris Abram, qui habi-
13 tabat in Sodomis. * Et ecce vnus, qui
euaserat, nunciauit Abram Hebræo,
qui habitabat in conualle Mambre A-
morrhæi fratris Eschol, & fratris Aner:
hi enim pepigerant fœdus cum Abram.
14 * Quod cum audisset Abram, captum
videlicet Lot fratrem suum, numera-
uit expeditos vernaculos suos trecen-
tos decem, & octo: & persecutus est
15 vsque Dan. * Et diuisis socijs, irruit
super eos nocte: percussitq. eos, &
persecutus est eos vsque Hoba, quæ est
16 ad læuam Damasci. * Reduxitq. om-
nem substantiam, & Lot fratrem suum
cum substantia illius, mulieres quoque
17 & populum. * Egressus est autem rex
Sodomorum in occursum eius post-
quam reuersus est a cæde Chodorlaho-
mor, & regum qui cum eo erant in
18 valle Saue, quæ est vallis regis. * [a] At a Heb.7.a.1
D vero Melchisedech rex Salem, profe-
rens panem & vinum, erat enim Sa-
19 cerdos Dei altissimi, * benedixit ei, &
ait: Benedictus Abram Deo excelso,
20 qui creauit cælum & terram: * & be-
nedictus Deus excelsus, quo protegen-
te, hostes in manibus tuis sunt. Et de-
21 dit ei decimas ex omnibus. * Dixit au-
tem rex Sodomorum ad Abram: Da
22 mihi animas, cetera tolle tibi. * Qui
respondit ei: Leuo manum meam ad
Dominum Deum excelsum possessorem
23 cæli & terræ, * quòd a filo subtegmi-
nis vsque ad corigiam caligæ, non ac-
cipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne
24 dicas: Ego ditaui Abram: * exceptis
his, quæ comederunt iuuenes, & par-
tibus virorum, qui venerunt mecum,
Aner, Eschol, & Mambre: isti acci-
pient partes suas.

CAP. XV.

1 HIs itaque transactis, factus est ser-
A mo Domini ad Abram per visio-
nem

nem dicens: Noli timere Abram, ego
protector tuus sum, & merces tua ma-
gna nimis. * Dixitq. Abram: Domi- 2
ne Deus, quid dabis mihi? ego vadam
absque liberis: & filius procuratoris do-
mus meæ iste Damascus Eliezer. * Ad- 3
diditq. Abram: Mihi autem non dedi-
sti semen: & ecce vernaculus meus, he-
res meus erit. * Statimq. sermo Do- 4
mini factus est ad eum, dicens: Non e-
rit hic heres tuus: sed qui egredietur B
de vtero tuo, ipsum habebis heredem.
‖ Rom.4.c.18 * Eduxitq. eum foras, & ait illi: ‖ Su- 5
spice cælum, & numera stellas, si po-
tes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.
‖ Rom.4.a.3 Gal.3.a.6 Iac.2.d.23 * ‖ Credidit Abram Deo, & reputatum 6
est illi ad iustitiam. * Dixitq. ad eum: 7
Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chal-
dæorum vt darem tibi terram istam,
& possideres eam. * At ille ait: Do- 8
mine Deus, vnde scire possum, quòd
possessurus sim eam? * Et respondens 9
Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam
triennem, & capram trimam, & arie-
tem annorum trium, turturem quo-
que, & columbam. * Qui tollens vni- 10
‖ Iere.34.d.18 uersa hæc, ‖ diuisit ea per medium, &
vtrasque partes contra se altrinsecus po-
suit: aues autem non diuisit. * De- 11
scenderuntq. volucres super cadauera,
& abigebat eas Abram. * Cumq. sol 12
occumberet, sopor irruit super Abram, C
& horror magnus & tenebrosus inuasit
eum. * Dictumq. est ad eum: Scito 13
‖ Act.7.a.6 prænoscens quòd ‖ peregrinum futurum
sit semen tuum in terra non sua, &
subijcient eos seruituti, & affligent
quadringentis annis. * Verumtamen 14
gentem, cui seruituri sunt, ego iudi-
cabo: & post hæc egredientur cum ma-
gna substantia. * Tu autem ibis ad pa- 15
tres tuos in pace, sepultus in senectute
bona. * Generatione autem quarta reuer- 16
tentur huc: necdum enim completæ sunt D
iniquitates Amorrhæorū vsque ad præ-
sens tempus. * Cum ergo occubuisset 17
sol, facta est caligo tenebrosa, & ap-
paruit clibanus fumans, & lampas ignis
transiens inter diuisiones illas. * In il- 18
‖ Sup.12.b.7 13.d.15. Inf.26.a.4 Deut.34.b.4 2.Par.9.f.26 3.Reg.4.c.20 lo die ‖ pepigit Dominus fœdus cum
Abram, dicens: Semini tuo dabo ter-
ram hanc a fluuio Ægypti vsque ad flu-
uium magnum Euphraten. * Cinæos, 19
& Cenezæos, Cedmonæos, * & He- 20
thæos, & Pherezæos, Raphaim quo-
21 que, * & Amorrhæos, & Chananæos,
& Gergesæos, & Iebusæos.

CAP. XVI.

1 IGitur Sarai, vxor Abram, non ge-
A nuerat liberos: sed habens ancillam
2 Ægyptiam nomine Agar, * dixit ma-
rito suo: Ecce, conclusit me Domi-
nus, ne parerem: ingredere ad ancil-
lam meam, si forte saltem ex illa su-
scipiam filios. Cumq. ille acquiesce-
3 ret deprecanti, * tulit Agar Ægyptiam
ancillam suam post annos decem quàm
habitare cœperant in terra Chanaan:
4 & dedit eam viro suo vxorem. * Qui
B ingressus est ad eam. At illa concepis-
se se videns, despexit dominam suam.
5 * Dixitq. Sarai ad Abram: Inique agis
contra me: ego dedi ancillam meam
in sinum tuum, quæ videns quòd con-
ceperit, despectui me habet. iudicet
6 Dominus inter me, & te. * Cui respon-
dens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in
manu tua est, vtere ea vt libet. Af-
fligente igitur eam Sarai, fugam inijt.
7 * Cumq. inuenisset eam angelus Do-
mini iuxta fontem aquæ in solitudine,
8 qui est in via Sur in deserto, * dixit ad
illam: Agar ancilla Sarai, vnde venis?
& quo vadis? quæ respondit: A facie
9 Sarai dominæ meæ ego fugio. * Di-
C xitq. ei angelus Domini: Reuertere ad
dominam tuam, & humiliare sub ma-
10 nu illius. * Et rursum: Multiplicans,
inquit, multiplicabo semen tuum, &
non numerabitur præ multitudine.
11 * Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti,
& paries filium: vocabisq. nomen eius
Ismael, eo quòd audierit Dominus af-
12 flictionem tuam. * Hic erit ferus ho-
mo: manus eius contra omnes, & ma-
nus omnium contra eum: & e regione
vniuersorum fratrum suorum figet ta-
13 bernacula. * Vocauit autem nomē Do-
D mini qui loquebatur ad eam: Tu Deus
qui vidisti me. Dixit enim: Profecto
14 hic vidi posteriora videntis me. * Pro- Inf.24.g.62
pterea appellauit puteum illum, Pu-
teum viuentis & videntis me. Ipse est
15 inter Cades & Barad. * Peperitq. Agar
Abræ filium: qui vocauit nomen eius
16 Ismael. * Octoginta & sex annorum

erat Abram quando peperit ei Agar
Ismaelem.

CAP. XVII.

Postquam vero nonaginta & nouem 1
annorum esse coeperat, apparuit ei A
Dominus: dixitq. ad eum: Ego Deus
omnipotens: ambula coram me, & e-
sto perfectus. * Ponamq. foedus meum 2
inter me & te, & multiplicabo te ve-
hementer nimis. * Cecidit Abram pro- 3
nus in faciem. * Dixitq. ei Deus: Ego 4
‖Eccl.44.c.20 sum, & pactum meum tecum, ‖ erisq.
Rom.4.c.17 pater multarum gentium. * Nec vltra 5
vocabitur nomen tuum Abram: sed
appellaberis Abraham: quia patrem
multarum gentium constitui te. * Fa- 6
ciamq. te crescere vehementissime, &
ponam te in gentibus, regesq. ex te e-
gredientur. * Et statuam pactum meum 7
inter me & te, & inter semen tuum
post te in generationibus suis foedere
sempiterno: vt sim Deus tuus, & semi-
nis tui post te. * Daboq. tibi & semi- 8
ni tuo terram peregrinationis tuæ, om-
nem terram Chanaan in possessionem B
æternam, eroq. Deus eorum. * Dixit 9
‖Act.7.a.8 iterum Deus ad Abraham: ‖ Et tu ergo
custodies pactum meum, & semen
tuum post te in generationibus suis.
* Hoc est pactum meum quod obserua- 10
bitis inter me & vos, & semen tuum
post te: Circumcidetur ex vobis om-
ne masculinum: * & circumcidetis car- 11
‖Rom.4.b.11 nem præputij vestri, vt sit ‖ in signum
Leu.12.a.3 foederis inter me & vos. * Infans octo 12
Luc.2.c.21 dierum circumcidetur in vobis, om-
ne masculinum in generationibus ve-
stris: tam vernaculus, quàm emptitius
circumcidetur, & quicumque non fue-
rit de stirpe vestra: * eritq. pactū meum 13
in carne vestra in foedus æternum.
* Masculus, cuius præputij caro cir- 14
cumcisa non fuerit, delebitur anima il-
la de populo suo: quia pactum meum
irritum fecit. * Dixit quoque Deus ad 15
Abraham: Sarai vxorem tuam non vo- C
cabis Sarai, sed Saram. * Et benedi- 16
cam ei, & ex illa dabo tibi filium cui
benedicturus sum, eritq. in nationes,
& reges populorum orientur ex eo.
* Cecidit Abraham in faciem suam, & 17
risit, dicens in corde suo: Putasne cen-
tenario nascetur filius? & Sara nonage-
18 naria pariet? * Dixitq. ad Deum: Vti-
19 nam Ismael viuat coram te. * Et ait Deus
ad Abraham: ‖ Sara vxor tua pariet tibi ‖Inf.18.b.& 21.a.2
filium, vocabisq. nomen eius Isaac, &
constituam pactum meum illi in foe-
dus sempiternum, & semini eius post
20 eum. * Super Ismael quoque exaudiui
te. ecce, benedicā ei, & augebo, & mul-
tiplicabo eum valde: duodecim duces
generabit, & faciam illum in gentem
21 magnam. * Pactum vero meum sta-
D tuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara
22 tempore isto in anno altero. * Cumq.
finitus esset sermo loquentis cum eo,
23 ascendit Deus ab Abraham. * Tulit au-
tem Abraham Ismael filium suum, &
omnes vernaculos domus suæ: vniuer-
sosq. quos emerat, cunctos mares ex
omnibus viris domus suæ: & circumci-
dit carnem præputij eorum statim in
ipsa die, sicut præceperat ei Deus.
24 * Abraham nonaginta & nouem erat
annorum quando circumcidit carnem
25 præputij sui. * Et Ismael filius tredecim
annos impleuerat tempore circumci-
26 sionis suæ. * Eadem die circumcisus
est Abraham & Ismael filius eius.
27 * Et omnes viri domus illius, tam ver-
naculi, quàm emptitij & alienigenæ pa-
riter circumcisi sunt.

CAP. XVIII.

1 Apparuit autem ei Dominus in con- Hebr.13.a.2
A ualle Mambre sedenti in ostio ta-
bernaculi sui in ipso feruore diei.
2 * Cumq. eleuasset oculos, apparuerunt
ei tres viri stantes prope eum: quos
cum vidisset, cucurrit in occursum eo-
rum de ostio tabernaculi, & adorauit in
3 terram. * Et dixit: Domine, si inueni
gratiam in oculis tuis, ne transeas ser-
4 uum tuum: * sed afferam pauxillum
aquæ, & lauate pedes vestros, & re-
5 quiescite sub arbore. * Ponamq. buc-
cellam panis, & confortate cor ve-
strum, postea transibitis: idcirco enim
declinastis ad seruum vestrum. Qui di-
6 xerunt: Fac vt locutus es. * Festinauit
Abraham in tabernaculum ad Saram,
dixitq. ei: Accelera, tria sata similæ cō-
7 misce, & fac subcinericios panes. * Ipse
vero

7 vero ad armentum cucurrit, & tulit B
inde vitulum tenerrimum & optimum,
deditq. puero: qui festinauit & coxit
illum. * Tulit quoque butyrum & lac, 8
& vitulum quem coxerat, & posuit co-
ram eis: ipse vero stabat iuxta eos sub
arbore. * Cumq. comedissent, dixe- 9
runt ad eum: Vbi est Sara vxor tua?
ille respondit: Ecce in tabernaculo est.
Sup.17.c.19 Inf.21.a.1 Rom.9.b.9 1.Pet.3.a.6
* Cui dixit: Reuertens veniã ad te tem- 10
pore isto, vita comite, & habebit fi-
lium Sara vxor tua. Quo audito, Sa-
ra risit post ostium tabernaculi. * Erant 11
autem ambo senes, prouectæq. ætatis,
& desierant Saræ fieri muliebria. * Quæ 12
risit occulte dicens: Postquam conse-
nui, & dominus meus vetulus est, vo-
luptati operam dabo? * Dixit autem 13
Dominus ad Abraham: Quare risit Sa-
ra, dicens: Num vere paritura sum
anus? * Numquid Deo quidquam est 14
difficile? iuxta condictum reuertar ad
te hoc eodem tempore, vita comite,
& habebit Sara filium. * Negauit Sara, 15
dicens, Non risi: timore perterrita.
Dominus autem: Non est, inquit, ita:
sed risisti. * Cum ergo surrexissent in- 16
de viri, direxerunt oculos contra So-
domam: & Abraham simul gradieba-
tur, deducens eos. * Dixitq. Dominus: 17
Num celare potero Abraham quæ ge-
sturus sum: * cum futurus sit in gen- 18
tem magnam, ac robustissimam, &
Sup.12.a.3 Inf.22.d.17
BENEDICENDÆ sint in illo om-
nes nationes terræ? * Scio enim quòd 19
præcepturus sit filijs suis, & domui suæ C
post se vt custodiant viam Domini, &
faciant iudicium & iustitiam: vt addu-
cat Dominus propter Abraham omnia
quæ locutus est ad eum. * Dixit ita- 20
que Dominus: Clamor Sodomorum
& Gomorrhæ multiplicatus est, &
peccatum eorum aggrauatum est nimis.
* Descendam, & videbo vtrum clamo- 21
rem qui venit ad me, opere comple-
uerint: an non est ita, vt sciam. * Con- 22
uerteruntq. se inde, & abierunt Sodo-
mam: Abraham vero adhuc stabat co-
ram Domino. * Et appropinquans ait: 23
Numquid perdes iustum cum impio?
* Si fuerint quinquaginta iusti in ciui- 24
tate, peribunt simul? & non parces lo-
co illi propter quinquaginta iustos, si
fuerint in eo? * Absit a te, vt rem 25
hanc facias, & occidas iustum cum
impio, fiatq. iustus sicut impius, non
est hoc tuum: qui iudicas omnem ter-
ram, nequaquam facies iudicium hoc.
26 * Dixitq. Dominus ad eum: Si inuene-
ro Sodomis quinquaginta iustos in me-
dio ciuitatis, dimittam omni loco pro-
27 pter eos. * Respondensq. Abraham, ait:
D Quia semel cœpi, loquar ad Dominum
28 meum, cum sim puluis & cinis. * Quid
si minus quinquaginta iustis quinque
fuerint? delebis, propter quadraginta
quinque, vniuersam vrbem? Et ait:
Non delebo, si inuenero ibi quadra-
29 ginta quinque. * Rursumq. locutus est
ad eum: Sin autem quadraginta ibi in-
uenti fuerint, quid facies? Ait: Non
30 percutiam propter quadraginta. * Ne
quæso, inquit, indigneris Domine, si lo-
quar: Quid si ibi inuenti fuerint tri-
ginta? Respondit: Non faciam, si inue-
31 nero ibi triginta. * Quia semel, ait, cœ-
pi, loquar ad Dominum meum: Quid
si ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non
32 interficiam propter viginti. * Obsecro,
inquit, ne irascaris Domine, si loquar
adhuc semel: Quid si inuenti fuerint ibi
decem? Et dixit: Non delebo propter
33 decem. * Abijtq. Dominus, postquam
cessauit loqui ad Abraham: & ille re-
uersus est in locum suum.

CAP. XIX.

1 A VEneruntq. duo Angeli Sodomam
vespere, & sedente Lot in foribus
ciuitatis. Qui cum vidisset eos, surre- Heb.13.a.2
xit, & iuit obuiam eis: adorauitq. pro-
2 nus in terram, * & dixit: Obsecro, do-
mini, declinate in domum pueri ve-
stri, & manete ibi: lauate pedes ve-
stros, & mane proficiscemini in viam
vestram. Qui dixerunt: Minime, sed in
3 platea manebimus. * Compulit illos
oppido vt diuerterent ad eum: ingres-
sisq. domum illius fecit conuiuium, &
4 coxit azima: & comederunt. * Prius au-
tem quàm irent cubitum, viri ciuita-
tis vallauerunt domum a puero vsque
5 ad senem, omnis populus simul. * Vo-
caueruntq. Lot, & dixerunt ei: Vbi sunt
viri qui introierunt ad te nocte? educ
6 illos huc, vt cognoscamus eos. * Egres-
sus ad eos Lot, post tergum occludens
ostium,

‖ 2.Pet.2.b.8 — ‖ Sap.19.c.16 — ‖ Sap.10.a.6

ostium, ait: * Nolite, quæso, fratres mei, 7
nolite malum hoc facere. * Habeo 8
duas filias, quæ necdum cognouerunt B
virum: educam eas ad vos, & abutimi-
ni eis sicut vobis placuerit, dummodo
viris istis nihil mali faciatis, quia in-
gressi sunt sub vmbra culminis mei.
* At illi dixerunt: Recede illuc. Et rur- 9
sus: Ingressus es, inquiunt, vt aduena;
numquid vt iudices? te ergo ipsum ma-
gis quàm hos affligemus. ‖ Vimq. facie-
bant Lot vehementissime: iamq. pro-
pe erat vt effringerent fores. * Et 10
ecce miserunt manum viri, & introdu-
xerunt ad se Lot, clauseruntq. ostium:
* & eos, qui foris erant, ‖ percusserunt cæ- 11
citate a minimo vsque ad maximum,
ita vt ostium inuenire non possent.
* Dixerunt autem ad Lot: Habes hic 12
quempiam tuorum? generum, aut filios, C
aut filias, omnes, qui tui sunt, educ de
vrbe hac: * delebimus enim locum 13
istum, eo quòd increuerit clamor eo-
rum coram Domino, qui misit nos vt
perdamus illos. * Egressus itaque Lot, 14
locutus est ad generos suos qui acce-
pturi erant filias eius, & dixit: Surgite,
egredimini de loco isto: quia delebit
Dominus ciuitatem hanc. Et visus est
eis quasi ludens loqui. * Cumq. esset 15
mane, cogebant eum Angeli, dicentes:
Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias
quas habes: ne & tu pariter pereas in
scelere ciuitatis. * Dissimulante illo, ap- 16
prehenderunt manum eius, & manum D
vxoris, ac duarum filiarum eius, eo
quòd parceret Dominus illi. * ‖ Eduxe- 17
runtq. eum, & posuerunt extra ciuita-
tem: ibiq. locuti sunt ad eum, dicentes:
Salua animam tuam: noli respicere post
tergum, nec stes in omni circa regio-
ne: sed in monte saluum te fac, ne &
tu simul pereas. * Dixitq. Lot ad eos: 18
Quæso Domine mi, * quia inuenit ser- 19
uus tuus gratiam coram te, & magnifi-
casti misericordiam tuam quam fecisti
mecum, vt saluares animam meam, nec
possum in monte saluari, ne forte ap-
prehendat me malum, & moriar: * Est 20
ciuitas hæc iuxtà, ad quam possum fu-
gere, parua, & saluabor in ea: numquid
non modica est, & viuet anima mea?
* Dixitq. ad eum: Ecce etiam in hoc su- 21
scepi preces tuas, vt non subuertam vr- E
22 bem pro qua locutus es. * ‖ Festina, &
saluare ibi: quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris illuc. Id-
circo vocatum est nomen vrbis illius
23 Segor. * Sol egressus est super terram,
24 & Lot ingressus est Segor. * ‖ Igitur Do-
minus pluit super Sodomam & Go-
morrham sulphur & ignem a Domino
25 de cælo: * & subuertit ciuitates has, &
omnem circa regionem, vniuersos ha-
bitatores vrbium, & cuncta terræ vi-
26 rentia. * ‖ Respiciensq. vxor eius post se,
27 versa est in statuam salis. * Abraham
autem consurgens mane, vbi steterat
28 prius cum Domino, * intuitus est So-
domam & Gomorrham, & vniuersam
terram regionis illius: viditq. ascenden-
tem fauillam de terra quasi fornacis fu-
29 mum. * Cum enim subuerteret Deus
F ciuitates regionis illius, recordatus A-
brahæ, liberauit Lot de subuersione vr-
30 bium in quibus habitauerat. * Ascen-
ditq. Lot de Segor, & mansit in monte,
duæ quoque filiæ eius cum eo (timue-
rat enim manere in Segor) & mansit in
spelunca ipse, & duæ filiæ eius cum eo.
31 * Dixitq. maior ad minorem: Pater no-
ster senex est, & nullus virorum reman-
sit in terra qui possit ingredi ad nos iu-
32 xta morem vniuersæ terræ. * Veni, ine-
briemus eum vino, dormiamusq. cum
eo, vt seruare possimus ex patre nostro
33 semen. * Dederunt itaque patri suo bi-
bere vinum nocte illa: Et ingressa est
maior, dormiuitq. cum patre: at ille
non sensit, nec quando accubuit filia,
34 nec quando surrexit. * Altera quoque
G die dixit maior ad minorem: Ecce dor-
miui heri cum patre meo, demus ei bi-
bere vinum etiam hac nocte, & dor-
mies cum eo, vt saluemus semen de
35 patre nostro. * Dederunt etiam & illa
nocte patri suo bibere vinum, ingres-
saq. minor filia, dormiuit cum eo: &
ne tunc quidem sensit quando concu-
36 buerit, vel quando illa surrexerit. * Con-
ceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre
37 suo. * Peperitq. maior filium, & vocauit
nomen eius Moab: ipse est pater Moa-
bitarum vsque in præsentem diem.
38 * Minor quoque peperit filium, & vo-
cauit nomen eius Ammon, idest filius
populi mei: ipse est pater Ammonita-
rum vsque hodie.

‖ Sap.10.a.6 — ‖ Deu.29.d.23 Isa.13.d.19 Ier.50.f.40 Ezec.16.f.48 Ose.11.c.8 Amos 4.d.11 Luc.17.f.29 Iudæ 1.c.7 — ‖ Luc.17.g.32 Sup.18.a.2

CAP.

CAP. XX.

PRofectus inde Abraham in terram 1
australem, habitauit inter Cades, A
& Sur: & peregrinatus est in Geraris.
*Dixitq. de Sara vxore sua, Soror mea 2
est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ,
& tulit eam. *Venit autem Deus ad 3
Abimelech per somnium nocte, & ait
illi: En morieris propter mulierem
quam tulisti: habet enim virum. *Abi- 4
melech vero non tetigerat eam, &
ait: Domine, num gentem ignoran-
tem & iustam interficies? *Nonne ip- 5
se dixit mihi: Soror mea est: & ipsa
ait: Frater meus est? in simplicitate
cordis mei, & munditia manuum mea-
rum feci hoc. *Dixitq. ad eum Deus: 6
Et ego scio quòd simplici corde fece- B
ris: & ideo custodiui te ne peccares in
me, & non dimisi vt tangeres eam.
*Nunc ergo redde viro suo vxorem, 7
quia propheta est: & orabit pro te, &
viues: si autem nolueris reddere, scito
quòd morte morieris tu, & omnia quæ
tua sunt. *Statimq. de nocte consur- 8
gens Abimelech, vocauit omnes seruos
suos: & locutus est vniuersa verba hæc
in auribus eorum, timueruntq. omnes
viri valde. *Vocauit autem Abimelech 9
etiam Abraham, & dixit ei: Quid fe- C
cisti nobis? quid peccauimus in te,
quia induxisti super me & super re-
gnum meum peccatum grande? quæ
non debuisti facere, fecisti nobis.*Rur- 10
sumq. expostulans, ait: Quid vidisti, vt
hoc faceres? *Respondit Abraham: 11
Cogitaui mecum, dicens: Forsitan non
est timor Dei in loco isto: & interfi-
cient me propter vxorem meam: *aliàs 12
Sup.12.c.13 Inf.21.c.23 autem & ‖ vere soror mea est, filia pa-
tris mei, & non filia matris meæ, &
duxi eam in vxorem. *Postquam au- 13
tem eduxit me Deus de domo patris
mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam
facies mecum: In omni loco, ad quem
ingrediemur, dices quòd frater tuus
sim. *Tulit igitur Abimelech oues & 14
boues, & seruos & ancillas, & dedit D
Abraham: reddiditq. illi Saram vxorem
suam, *& ait: Terra coram vobis est, 15
vbicumque tibi placuerit habita. *Saræ 16
autem dixit: Ecce mille argenteos de-
di fratri tuo, hoc erit tibi in velamen
oculorum ad omnes qui tecum sunt,
& quocumque perrexeris: memen-
17 toq. te deprehensam. *Orante autem
Abraham, sanauit Deus Abimelech &
vxorem, ancillasq. eius, & pepere-
18 runt: *concluserat enim Dominus om-
nem vuluam domus Abimelech propter
Saram vxorem Abrahæ.

CAP. XXI.

1 VIsitauit autem Dominus Saram
A sicut ‖ promiserat: & impleuit quæ
2 locutus est. *Concepitq. & ‖ peperit fi- ‖ Sup.17.c.19, 18.b.10 Gal.4.c.23
lium in senectute sua, tempore quo
3 prædixerat ei Deus. *Vocauitq. Abra- Heb.11.c.11
ham nomen filij sui, quem genuit ei
4 Sara, Isaac: *& circumcidit eum octa-
5 uo die, sicut ‖ præceperat ei Deus, *cum ‖ Sup.17.d.10
centū esset annorum: hac quippe ætate Mat.1.a.2
6 patris, natus est Isaac. *Dixitq. Sara: Ri-
sum fecit mihi Deus: quicumque au-
7 dierit, corridebit mihi. *Rursumq. ait:
Quis auditurum crederet Abraham
quòd Sara lactaret filium, quem pepe-
8 rit ei iam seni? *Creuit igitur puer,
& ablactatus est: fecitq. Abraham gran-
de conuiuium in die ablactationis eius.
9 *Cumq. vidisset Sara filium Agar Ægy-
ptiæ ludentem cum Isaac filio suo, di-
10 xit ad Abraham: *‖ Eijce ancillam ‖ Gal.4.d.30
hanc, & filium eius: non enim erit
heres filius ancillæ cum filio meo Isaac.
11 *Dure accepit hoc Abraham pro filio
12 suo. *Cui dixit Deus: Non tibi videa-
B tur asperum super puero, & super an-
cilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara,
audi vocem eius: quia ‖ in Isaac vocabi- ‖ Rom.9.b.7
13 tur tibi semen. *Sed & filium ancillæ Heb.11.d.18
faciam in gentem magnam, quia se-
14 men tuum est. *Surrexit itaque Abra-
ham mane, & tollens panem & vtrem
aquæ, imposuit scapulæ eius, tradiditq.
puerum, & dimisit eam. Quæ cum
abijsset, errabat in solitudine Bersabee.
15 *Cumq. consumpta esset aqua in vtre,
abiecit puerum subter vnam arborum,
16 quæ ibi erant. *Et abijt, seditq. è re-
gione procul quantum potest arcus ia-
cere. dixit enim: Non videbo morien-
tem puerum: & sedens contrà, leuauit
17 vocem suam & fleuit. *Exaudiuit au-
tem Deus vocem pueri: vocauitq. An-
gelus Dei Agar de cælo, dicens: Quid

agis

agis Agar? noli timere: exaudiuit enim
Deus vocem pueri de loco in quo est.
*Surge, tolle puerum, & tene manum 18
illius: quia in gentem magnam faciam C
eum. *Aperuitq. oculos eius Deus: 19
quæ videns puteum aquæ, abijt, &
impleuit vtrem, deditq. puero bibere.
*Et fuit cum eo: qui creuit, & mora- 20
tus est in solitudine, factusq. est iuue-
nis sagittarius. *Habitauitq. in deser- 21
to Pharan, & accepit illi mater sua
vxorem de terra Ægypti. *Eodem 22
tempore dixit Abimelech, & Phicol
princeps exercitus eius ad Abraham:
Deus tecum est in vniuersis quæ agis.
*Iura ergo per Deum, ne noceas mi- 23
hi, & posteris meis, stirpiq. meæ: sed
Sup. 20. d. 13 iuxta misericordiam, quam feci tibi, fa-
cies mihi, & terræ in qua versatus es
aduena. *Dixitq. Abraham: Ego iura- 24
bo. *Et increpauit Abimelech propter 25
puteum aquæ quem vi abstulerant serui
eius. *Respònditq. Abimelech: Nesci- 26
ui quis fecerit hanc rem: sed & tu non
indicasti mihi, & ego non audiui præ-
ter hodie. *Tulit itaque Abraham 27
oues & boues, & dedit Abimelech: D
percusseruntq. ambo fœdus. *Et sta- 28
tuit Abraham septem agnas gregis seor-
sum. *Cui dixit Abimelech: Quid si- 29
bi volunt septem agnæ istæ, quas stare
fecisti seorsum? *At ille: Septem, in- 30
quit, agnas accipies de manu mea: vt
sint mihi in testimonium, quoniam ego
fodi puteum istum. *Idcirco vocatus 31
est locus ille Bersabee: quia ibi vter-
que iurauit. *Et inierunt fœdus pro 32
puteo iuramenti. *Surrexit autem Abi- 33
melech, & Phicol princeps exercitus
eius, reuersiq. sunt in terram Palæstino-
rum. Abraham vero plantauit nemus
in Bersabee, & inuocauit ibi nomen
Domini Dei æterni. *Et fuit colonus 34
terræ Palæstinorum diebus multis.

CAP. XXII.

Iudit. 8. c. 22 Heb. 11. d. 17
QVæ postquam gesta sunt, tentauit 1
Deus Abraham, & dixit ad eum: A
Abraham, Abraham. At ille re-
spondit: Adsum. *Ait illi: Tolle filium 2
tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac,
& vade in terram visionis: atque ibi
offeres eum in holocaustum super vnū
3 montium quem monstrauero tibi. *Igi-
tur Abraham de nocte consurgens, stra-
uit asinum suum: ducens secum duos
iuuenes, & Isaac filium suum: cumq.
concidisset ligna in holocaustum, abijt
ad locum quem præceperat ei Deus.
4 *Die autem tertio, eleuatis oculis, vi-
5 dit locum procul: *dixitq. ad pueros
suos: Expectate hic cum asino: ego &
puer illuc vsque properantes, postquam
adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 *Tulit quoque ligna holocausti, & im-
B posuit super Isaac filium suum: ipse
vero portabat in manibus ignem &
gladium. Cumq. duo pergerent simul,
7 *dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille
respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit,
ignis & ligna: vbi est victima holocau-
8 sti? *Dixit autem Abraham: Deus pro-
uidebit sibi victimam holocausti, fili
9 mi. Pergebant ergo pariter: *& vene-
runt ad locū quem ostenderat ei Deus,
in quo ædificauit altare, & desuper li-
gna composuit: cumq. alligasset Isaac
filium suum, posuit eum in altare su-
10 per struem lignorum. *Extenditq. ma- Iac. 2. d. 21
num, & arripuit gladium, vt immola-
11 ret filium suum. *Et ecce Angelus Do-
mini de cælo clamauit, dicens: Abra-
ham, Abraham. Qui respondit: Adsum.
12 *Dixitq. ei: Non extendas manum
C tuam super puerum, neque facias illi
quidquam: nunc cognoui quòd times
Deum, & non pepercisti vnigenito filio
13 tuo propter me. *Leuauit Abraham
oculos suos, viditq. post tergum arie-
tem inter vepres hærentem cornibus,
quem assumens obtulit holocaustum
14 pro filio. *Appellauitq. nomen loci il-
lius, Dominus videt. Vnde vsque ho-
die dicitur: In monte Dominus vide-
15 bit. *Vocauit autem Angelus Domini
Abraham secundo de cælo, dicens:
16 *Per memetipsum iuraui, dicit Domi- Psal. 104. a. 9
nus: quia fecisti hanc rem, & non pe- Luc. 1. g. 73
percisti filio tuo vnigenito propter me: Ecc. 44. d. 21 Heb. 6. c. 13
17 *benedicam tibi, & multiplicabo se- 1. Mac. 2. f. 52
D men tuum sicut stellas cæli, & velut Luc. 1. g. 73
arenam quæ est in littore maris: possi-
debit semen tuum portas inimicorum
18 suorum, *& BENEDICENTVR Sup. 12. a. 3 18. c. 18
in semine tuo omnes gentes terræ, quia Inf. 26. a. 4
obedisti voci meæ. *Reuersus est Abra- Act. 3. d. 25
ham ad pueros suos, abieruntq. Bersa- Eccl. 44. d. 25
bee

bee simul, & habitauit ibi. * His ita 20
gestis, nunciatum est Abrahæ quòd Mel-
cha quoque genuisset filios Nachor fra-
tri suo, * Hus primogenitum, & Buz 21
fratrem eius, & Camuel patrem Syro-
rum, * & Cased, & Azau, Pheldas 22
quoque & Iedlaph, * ac Bathuel, de 23
quo nata est Rebecca: octo istos ge-
nuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.
* Concubina vero illius, nomine Roma, 24
peperit Tabee, & Gaham, & Tahas, &
Maacha.

CAP. XXIII.

Vixit autem Sara centum vigintise- 1
ptem annis. * Et mortua est in A
ciuitate Arbee, quæ est Hebron, in ter- 2
ra Chanaan: venitq. Abraham vt plan-
geret, & fleret eam. * Cumq. surrexis- 3
set ab officio funeris, locutus est ad fi-
lios Heth, dicens: * Aduena sum & pe- 4
regrinus apud vos: date mihi ius sepul-
chri vobiscum, vt sepeliam mortuum
meum. * Responderunt filij Heth, di- 5
centes: * Audi nos domine, princeps 6
Dei es apud nos: in electis sepulchris
nostris sepeli mortuum tuum: nullusq.
te prohibere poterit quin in monumen-
to eius sepelias mortuum tuum. * Sur- 7
rexit Abraham, & adorauit populum
terræ, filios videlicet Heth: * dixitq. ad 8
eos: Si placet animæ vestræ vt sepeliam B
mortuum meum, audite me, & inter-
cedite pro me apud Ephron filium Seor:
* vt det mihi speluncam duplicem, 9
quam habet in extrema parte agri sui:
pecunia digna tradat eam mihi coram
vobis in possessionem sepulchri. * Ha- 10
bitabat autem Ephron in medio filio-
rum Heth. Responditq. Ephron ad A-
braham cunctis audientibus qui ingre-
diebantur portam ciuitatis illius, di-
cens: * Nequaquam ita fiat, domine 11
mi, sed tu magis ausculta quod loquor:
Agrum trado tibi, & speluncam, quæ
in eo est, præsentibus filijs populi mei, C
sepeli mortuum tuum. * Adorauit A- 12
braham coram populo terræ. * Et locu- 13
tus est ad Ephron circumstante plebe:
Quæso, vt audias me: Dabo pecuniam
pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam
mortuum meum in eo. * Responditq. 14
Ephron: * Domine mi, audi me: Ter- 15
ra, quam postulas, quadringentis siclis
argenti valet: istud est pretium inter
me & te: sed quantum est hoc? sepeli
16 mortuum tuum. * Quod cum audisset
Abraham, appendit pecuniam, quam
Ephron postulauerat, audientibus filijs
Heth, quadringentos siclos argenti pro-
17 batæ monetæ publicæ. * Confirmatusq.
D est ager quondam Ephronis, in quo
erat spelunca duplex, respiciens Mam-
bre, tam ipse, quàm spelunca, & om-
nes arbores eius in cunctis terminis eius
18 per circuitum, * Abrahæ in possessio-
nem, videntibus filijs Heth, & cunctis
qui intrabant portam ciuitatis illius.
19 * Atque ita sepeliuit Abraham Saram
vxorem suam in spelunca agri dupli-
ci, quæ respiciebat Mambre, Hæc est
20 Hebron in terra Chanaan. * Et confir-
matus est ager, & antrum, quod erat
in eo, Abrahæ in possessionem monu-
menti a filijs Heth.

CAP. XXIIII.

1 Erat autē Abraham senex, dierumq.
2 multorum: & Dominus in cunctis
A benedixerat ei. * Dixitq. ad seruum
seniorem domus suæ, qui præerat om-
nibus quæ habebat: ‖ Pone manum tuam ‖ Infr.47.g.29
3 subter femur meum, * vt adiurem te
per Dominum, Deum cæli & terræ, vt
non accipias vxorem filio meo de filia-
bus Chananæorum, inter quos habito:
4 * sed ad terram & cognationem meam
proficiscaris, & inde accipias vxorem
5 filio meo Isaac. * Respondit seruus: Si
noluerit mulier venire mecum in ter-
ram hanc, numquid reducere debeo
filium tuum ad locum, de quo tu e-
6 gressus es? * Dixitq. Abraham: Caue
nequando reducas filium meum illuc.
7 * Dominus Deus cæli, qui tulit me de
domo patris mei, & de terra natiuita-
tis meæ, qui locutus est mihi, & iura-
uit mihi, dicens: ‖ Semini tuo dabo ter- ‖ Sup.12.b.7 13.d.15. & 15.d.18 Infra 26.a.3
ram hanc: ipse mittet Angelum suum
coram te, & accipies inde vxorem fi-
8 lio meo: * sin autem mulier noluerit
sequi te, non teneberis iuramento: fi-
lium meum tantum ne reducas illuc.
9 * Posuit ergo seruus manum sub femo-
re Abraham domini sui, & iurauit il-
10 li super sermone hoc. * Tulitq. decem

camelos de grege domini sui, & abijt, B
ex omnibus bonis eius portans secum,
profectusq. perrexit in Mesopotamiam
ad vrbem Nachor. * Cumq. camelos 11
fecisset accumbere extra oppidum iuxta
puteum aquæ vespere, tempore quo so-
lent mulieres egredi ad hauriendam a-
quam, dixit: *Domine Deus domini mei 12
Abraham, occurre, obsecro, mihi ho-
die, & fac misericordiam cum domi-
no meo Abraham. * Ecce ego sto pro- 13
pe fontem aquæ, & filiæ habitatorum
huius ciuitatis egredientur ad haurien-
dam aquam. * Igitur puella, cui ego 14
dixero: Inclina hydriam tuam vt bi-
bam: & illa responderit, Bibe, quin
& camelis tuis dabo potum: ipsa est,
quam præparasti seruo tuo Isaac: &
per hoc intelligam quòd feceris mise-
ricordiam cum domino meo. * Nec- 15
dum intra se verba compleuerat, & ec-
ce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel,
filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abra-
ham, habens hydriam in scapula sua:
* puella decora nimis, virgoq. pulcher- 16
rima, & incognita viro: descenderat
autem ad fontem, & impleuerat hy-
driam, ac reuertebatur. * Occurritq. 17
ei seruus, & ait: Pauxillum aquæ mi- C
hi ad bibendum præbe de hydria tua.
* Quæ respondit: Bibe domine mi. ce- 18
leriterq. deposuit hydriam super vlnam
suam, & dedit ei potum. * Cumq. il- 19
le bibisset, adiecit: Quin & camelis
tuis hauriam aquam, donec cuncti bi-
bant. * Effundensq. hydriam in cana- 20
libus, recurrit ad puteum vt hauriret
aquam: & haustam omnibus camelis
dedit. * Ipse autem contemplabatur 21
eam tacitus, scire volens vtrum prospe-
rum iter suum fecisset Dominus, an
non. * Postquam autem biberunt ca- 22
meli, protulit vir inaures aureas, appen-
dentes siclos duos, & armillas totidem
pondo siclorum decem. * Dixitq. ad 23
eam: Cuius es filia? indica mihi: est
in domo patris tui locus ad manendum?
* Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, 24
filij Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.
* Et addidit, dicens: Palearum quoque 25
& fœni plurimum est apud nos, & lo-
cus spatiosus ad manendum. * Inclina- 26
uit se homo, & adorauit Dominum,
* dicens: Benedictus Dominus Deus do- 27
mini mei Abraham, qui non abstulit
misericordiam & veritatem suam a do-
mino meo, & recto itinere me perdu-
28 xit in domum fratris domini mei. *Cu-
currit itaque puella, & nunciauit in
domum matris suæ omnia quæ audie-
29 rat. * Habebat autem Rebecca fratrem
D nomine Laban, qui festinus egressus est
30 ad hominem, vbi erat fons. * Cumq.
vidisset inaures & armillas in manibus
sororis suæ, & audisset cuncta verba refe-
rentis: Hæc locutus est mihi homo: ve-
nit ad virum, qui stabat iuxta camelos,
31 & prope fontem aquæ: * dixitque ad
eum: Ingredere, benedicte Domini:
cur foris stas? præparaui domum, &
32 locum camelis. * Et introduxit eum
in hospitium: ac destrauit camelos,
deditq. paleas & fœnum, & aquam
ad lauandos pedes eius, & virorum
33 qui venerant cum eo. * Et appositus
est in conspectu eius panis. Qui ait:
Non comedam, donec loquar sermo-
nes meos. Respondit ei: Loquere.
34 * At ille: Seruus, inquit, Abraham
35 sum: * & Dominus benedixit domino
meo valde, magnificatusq. est: & dedit
ei oues & boues, argentum & aurum,
seruos & ancillas, camelos & asinos.
36 *Et peperit Sara vxor domini mei filium
domino meo in senectute sua, deditq.
37 illi omnia quæ habuerat. * Et adiura-
uit me dominus meus, dicens: Non
accipies vxorem filio meo de filiabus
Chananæorum, in quorum terra habito:
38 * sed ad domum patris mei perges, &
de cognatione mea accipies vxorem fi-
39 lio meo: * ego vero respondi domino
meo: Quid si noluerit venire mecum
40 mulier? * Dominus, ait, in cuius con-
E spectu ambulo, mittet angelum suum
tecum, & diriget viam tuam: accipiesq.
vxorem filio meo de cognatione mea,
41 & de domo patris mei. * Innocens e-
ris a maledictione mea, cum veneris ad
propinquos meos, & non dederint ti-
42 bi. * Veni ergo hodie ad fontem aquæ,
& dixi: Domine Deus domini mei A-
braham, si direxisti viam meam, in qua
43 nunc ambulo, * ecce sto iuxta fontem
aquæ, & virgo, quæ egredietur ad hau-
riendam aquam, audierit a me: Da mi-
hi pauxillum aquæ ad bibendum ex hy-
44 dria tua: * & dixerit mihi; Et tu bibe,
& came-

& camelis tuis hauriam: ipsa est mulier
quam præparauit Dominus filio domini
mei. *Dumq. hæc tacitus mecum vol- 45
uerem, apparuit Rebecca veniens cum
hydria, quam portabat in scapula: de-
scenditq. ad fontem, & hausit aquam.
Et aio ad eam: Da mihi paululum bi-
bere.* Quæ festinans deposuit hydriam 46
de humero, & dixit mihi: Et tu bibe,
& camelis tuis tribuam potum. Bibi,
& adaquauit camelos. * Interrogauiq. 47
eam, & dixi: Cuius es filia? Quæ re-
spondit: Filia Bathuelis sum, filij Na-
chor, quem peperit ei Melcha. Suspen-
di itaque inaures ad ornandam faciem
eius, & armillas posui in manibus eius.
*Pronusq. adoraui Dominum, benedi- 48
cens Domino Deo domini mei Abra- F
ham, qui perduxit me recto itinere,
vt sumerem filiam fratris domini mei
filio eius. * Quamobrem si facitis mi- 49
sericordiam & veritatem cum domi-
no meo, indicate mihi: sin autem a-
liud placet, & hoc dicite mihi, vt va-
dam ad dexteram, siue ad sinistram.
*Responderuntq. Laban & Bathuel: A 50
Domino egressus est sermo: non pos-
sumus extra placitum eius quidquam
aliud loqui tecum. * En Rebecca co- 51
ram te est, tolle eam, & proficiscere,
& sit vxor filij domini tui, sicut locu-
tus est Dominus. * Quod cum audis- 52
set puer Abraham, procidens adorauit
in terram Dominum. *Prolatisq. vasis 53
argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit
ea Rebeccæ pro munere, fratribus quo-
que eius, & matri dona obtulit. * Ini- 54
to conuiuio, vescentes pariter & bi-
bentes manserunt ibi. Surgens autem
mane, locutus est puer: Dimittite me,
vt vadam ad Dominum meum. * Re- 55
sponderuntq. fratres eius, & mater: Ma-
neat puella saltem decem dies apud nos,
& postea proficiscetur. * Nolite, ait, 56
me retinere, quia Dominus direxit viam
meam: dimittite me vt pergam ad do-
minum meum. * Et dixerunt: Voce- 57
mus puellam, & quæramus ipsius vo-
luntatem. * Cumq. vocata venisset, 58
sciscitati sunt: Vis ire cum homine G
isto? Quæ ait: Vadam. * Dimise- 59
runt ergo eam, & nutricem illius, ser-
uumq. Abraham, & comites eius, * im- 60
precantes prospera sorori suæ, atque
dicentes: Soror nostra es, crescas in
mille millia, & possideat semen tuum
61 portas inimicorum suorum. * Igitur
Rebecca, & puellæ illius ascensis came-
lis, secutæ sunt virum: qui festinus re-
62 uertebatur ad dominum suum: * eo au-
tem tēpore deambulabat Isaac per viam
quæ ducit ad Puteum, cuius nomen est
Viuentis, & videntis: habitabat enim Sup.16.d.14
63 in terra australi: * & egressus fuerat
ad meditandum in agro, inclinata iam
die: cumq. eleuasset oculos, vidit came-
64 los venientes procul.* Rebecca quoque,
65 conspecto Isaac, descendit de camelo,* &
ait ad puerum: Quis est ille homo qui
venit per agrum in occursum nobis? Di-
xitq. ei: Ipse est dominus meus. At illa
66 tollens cito pallium, operuit se.* Seruus
autē cuncta, quæ gesserat, narrauit Isaac.
67 * Qui introduxit eam in tabernaculum
Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem:
& in tantum dilexit eam, vt dolorem,
qui ex morte matris eius acciderat,
temperaret.

CAP. XXV.

1 ABraham vero aliam duxit vxorem 1.Par.1.c.32
2 nomine Ceturam: * quæ peperit
A ei Zamran & Iecsan, & Madan, & Ma-
3 dian, & Iesboc, & Sue. * Iecsan quo-
que genuit Saba, & Dadan. Filij Da-
dan fuerunt Assurim, & Latusim, &
4 Loomim. * At vero ex Madian ortus
est Epha, & Opher, & Henoch, & A-
bida, & Eldaa: omnes hi filij Ceturæ.
5 * Deditq. Abraham cuncta quæ possede-
6 rat, Isaac: * filijs autem concubinarum
largitus est munera, & separauit eos ab
Isaac filio suo, dum adhuc ipse viueret,
7 ad plagam orientalem. * Fuerunt au-
tem dies vitæ Abrahæ, centum septua-
8 ginta quinque anni.* Et deficiens mor-
tuus est in senectute bona, prouectæq.
ætatis, & plenus dierum: congregatusq.
9 est ad populum suum. * Et sepelierunt
eum Isaac & Ismael filij sui in spelunca
duplici, quæ sita est in agro Ephron
filij Seor Hethæi, e regione Mambre,
10 * quem emerat a filijs Heth: ibi sepul-
11 tus est ipse, & Sara vxor eius. * Et
B post obitum illius benedixit Deus Isaac
filio eius, qui habitabat iuxta puteum

nomine Viuentis & videntis. * Hæ sunt 12
generationes Ismael filij Abrahæ, quem
peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:
& * hæc nomina filiorum eius in voca- 13
‖1.Pa.1.b.29 bulis & generationibus suis.‖ Primoge-
nitus Ismaelis Nabaioth, deinde Cedar,
& Adbeel, & Mabsam, * Masma quo- 14
que, & Duma, & Massa, * Hadar, & 15
Thema, & Iethur, & Naphis, & Ced-
ma. * Isti sunt filij Ismaelis: & hæc no- 16
mina per castella & oppida eorum,
duodecim principes tribuum suarum.
* Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum 17
triginta septem, deficiensq. mortuus est,
& appositus ad populum suum.* Habi- 18
tauit autē ab Heuila vsque Sur, quæ re- C
spicit Ægyptum introeuntibus Assyrios.
coram cunctis fratribus suis obijt.* Hæ 19
quoque sunt generationes Isaac filij A-
braham: Abraham genuit Isaac: * qui 20
cum quadraginta esset annorum, duxit
vxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri
de Mesopotamia, sororem Laban.* De- 21
precatusq. est Isaac Dominum pro vxo-
re sua, eo quòd esset sterilis: qui exau-
diuit eum, & dedit conceptū Rebeccæ.
*Sed collidebantur in vtero eius paruu- 22
li; quæ ait: Si sic mihi futurum erat,
quid necesse fuit concipere? Perrexitq.
vt consuleret Dominum.* Qui respon- 23
‖Rom.9.c.10 dens, ait: ‖Duæ gentes sunt in vtero tuo,
& duo populi ex ventre tuo diuidentur,
populusq. populum superabit, & maior
seruiet minori. * Iam tempus pariendi 24
aduenerat, & ecce gemini in vtero eius
‖Ose.12.a.3 reperti sunt. *‖Qui prior egressus est, 25
rufus erat, & totus in morem pellis hi- D
spidus: vocatumq. est nomen eius Esau.
‖Matth.1.a.2 ‖Protinus alter egrediens, plantam fra-
tris tenebat manu: & idcirco appellauit
eū Iacob.* Sexagenarius erat Isaac quan- 26
do nati sunt ei paruuli.* Quibus adul- 27
tis, factus est Esau vir gnarus venandi,
& homo agricola: Iacob autem vir sim-
plex habitabat in tabernaculis. * Isaac 28
amabat Esau, eo quòd de venationibus
illius vesceretur: & Rebecca diligebat
Iacob. * Coxit autem Iacob pulmen- 29
tum: ad quem cum venisset Esau de a-
gro lassus, * ait: Da mihi de coctione 30
hac rufa, quia oppido lassus sum.
Quam ob causam vocatum est nomen
‖Heb.12.c.16 Abdiæ 1.a eius ‖Edom. * Cui dixit Iacob: Vende 31
mihi primogenita tua.* Ille respondit: 32
En morior, quid mihi proderunt pri-
33 mogenita? * Ait Iacob: Iura ergo mi-
hi. Iurauit ei Esau, & vendidit primo-
34 genita. * Et sic accepto pane & lentis
edulio, comedit, & bibit, & abijt;
paruipendens quòd primogenita ven-
didisset.

CAP. XXVI.

1 Orta autem fame super terram post
A eam sterilitatem, quæ acciderat in
diebus Abraham, abijt Isaac ad Abime-
lech regem Palæstinorum in Gerara.
2 * Apparuitq. ei Dominus, & ait: Ne
descendas in Ægyptum, sed quiesce in
3 terra, quam dixero tibi. * Et pere-
grinare in ea, eroq. tecum, & benedi-
cam tibi: tibi enim & semini tuo dabo
vniuersas regiones has, ‖complens iura- ‖Sup.12.b.7
mentum quod spopondi Abraham patri 1.15.d.18
4 tuo. * Et multiplicabo semen tuum
sicut stellas cæli: daboq. posteris tuis v-
B niuersas regiones has: ‖& BENEDI- ‖Sup.12.a.3
CENTVR in semine tuo omnes gen- 18.c.18
5 tes terræ, * eo quòd obedierit Abra- 22.d.17 8.c.19
ham voci meæ, & custodierit præcepta
& mandata mea, & ceremonias legesq.
6 seruauerit. * Mansit itaque Isaac in
7 Geraris. * Qui cum interrogaretur a
viris loci illius super vxore sua, re-
spondit: Soror mea est. timuerat enim
confiteri quòd sibi esset sociata coniu-
gio, reputans ne forte interficerent
eum propter illius pulchritudinem.
8 * Cumq. pertransissent dies plurimi, &
& ibidem moraretur, prospiciens Abi-
melech rex Palæstinorum per fenestram,
vidit eum iocantem cum Rebecca vxo-
9 re sua. * Et accersito eo, ait: Perspi-
cuum est quòd vxor tua sit: cur menti-
tus es eam sororem tuam esse? Respon-
dit: Timui ne morerer propter eam.
10 * Dixitq. Abimelech: Quare imposui-
sti nobis? potuit coire quispiam de po-
C pulo cum vxore tua, & induxeras su-
per nos grande peccatum. Præcepitq.
11 omni populo, dicens: * Qui tetigerit
hominis huius vxorem, morte morie-
12 tur. * Seuit autem Isaac in terra illa,
& inuenit in ipso anno centuplum: be-
13 nedixitq. ei Dominus. * Et locupleta-
tus est homo, & ibat proficiens atque
succrescens, donec magnus vehementer

effectus est: * habuit quoque possessio- 14
nes ouium & armentorum, & familiæ
plurimum. Ob hoc inuidentes ei Palæ-
stini,* omnes puteos,quos foderant ser- 15
ui patris illius Abraham, illo tempore D
obstruxerunt, implentes humo: * in 16
tantum, vt ipse Abimelech diceret ad
Isaac: Recede a nobis, quoniam poten-
tior nobis factus es valde. * Et ille di- 17
scedens,vt veniret ad torrentem Geraræ,
habitaretq. ibi: * rursum fodit alios pu- 18
teos,quos foderant serui patris sui Abra-
ham, & quos, illo mortuo, olim ob-
struxerant Philisthijm: appellauitq. eos
eisdem nominibus quibus ante pater vo-
cauerat. * Foderuntq. in Torrente, & 19
repererunt aquam viuam. * Sed & ibi 20
iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus
pastores Isaac,dicentiũ: Nostra est aqua.
quam ob rem nomen putei ex eo,quod
acciderat, vocauit Calumniam. * Fode- 21
runt autem & alium: & pro illo quo- E
que rixati sunt, appellauitq. eum, Inimi-
citias. * Profectus inde fodit alium pu- 22
teum, pro quo non contenderunt: ita-
que vocauit nomen eius, Latitudo, di-
cens: Nunc dilatauit nos Dominus, &
fecit crescere super terram. * Ascendit 23
autem ex illo loco in Bersabee, * vbi 24
apparuit ei Dominus in ipsa nocte, di-
cens: Ego sum Deus Abraham patris
tui, noli timere, quia ego tecum sum:
benedicam tibi,& multiplicabo semen
tuum propter seruum meum Abraham.
* Itaque ædificauit ibi altare: & inuoca- 25
to nomine Domini, extendit taberna- F
culum: præcepitq. seruis suis vt fode-
rent puteum. * Ad quem locum cum 26
venissent de Geraris Abimelech, & O-
chozath amicus illius,& Phicol dux mi-
litum, * locutus est eis Isaac: Quid ve- 27
nistis ad me hominem quem odistis, &
expulistis a vobis? * Qui responderunt: 28
Vidimus tecum esse Dominum, & id-
circo nos diximus: Sit iuramentum in-
ter nos,& ineamus fœdus, * vt non fa- 29
cias nobis quidquam mali, sicut & nos
nihil tuorũ attigimus,nec fecimus quod
te læderet: sed cum pace dimisimus au-
ctum benedictione Domini. * Fecit er- 30
go eis conuiuium,& post cibum & po-
tum * surgentes mane, iurauerunt sibi 31
mutuo: dimisitq. eos Isaac pacifice in G
locum suum. * Ecce autem venerunt in 32
ipso die serui Isaac annunciantes ei de
puteo, quem foderant, atque dicentes:
33 Inuenimus aquam. * Vnde appellauit
eum, Abundantiam: & nomen vrbi im-
positum est Bersabee, vsque in præsen-
34 tem diem. * Esau vero quadragenarius
duxit vxores, Iudith filiam Beeri He-
thæi, & Basemath filiam Elon eiusdem
35 loci: * ‖ quæ ambæ offenderant animum ‖ Infr. 27. ℣. 46
Isaac & Rebeccæ.

CAP. XXVII.

1 A SEnuit autem Isaac, & caligauerunt
oculi eius, & videre non poterat:
vocauitq. Esau filium suum maiorem,
& dixit ei: Fili mi? Qui respondit:
2 Adsum. * Cui pater: Vides, inquit,
quòd senuerim, & ignorem diem mor-
3 tis meæ. * Sume arma tua, pharetram,
& arcum, & egredere foras: cumq. ve-
4 natu aliquid apprehenderis, * fac mihi
inde pulmentum sicut velle me nosti,
& affer vt comedam: & benedicat tibi
5 anima mea antequam moriar. * Quod
cum audisset Rebecca, & ille abijsset in
agrum vt iussionem patris impleret,
6 * dixit filio suo Iacob: Audiui patrem
tuum loquentem cum Esau fratre tuo,
7 & dicentem ei: * Affer mihi de vena-
B tione tua, & fac cibos vt comedam, &
benedicam tibi coram Domino ante-
8 quam moriar. * Nunc ergo fili mi, ac-
9 quiesce consilijs meis: * & pergens ad
gregem, affer mihi duos hœdos opti-
mos, vt faciam ex eis escas patri tuo,
10 quibus libenter vescitur: * quas cum
intuleris, & comederit, benedicat tibi
11 priusquam moriatur. * Cui ille respon-
dit: Nosti quòd Esau frater meus ho-
12 mo pilosus sit, & ego lenis: * si attre-
ctauerit me pater meus, & senserit, ti-
meo ne putet me sibi voluisse illudere,
& inducam super me maledictionem
13 pro benedictione. * Ad quem mater:
In me sit,ait,ista maledictio,fili mi: tan-
tum audi vocem meam, & pergens af-
14 fer quæ dixi. * Abijt, & attulit, deditq.
matri. Parauit illa cibos,sicut velle no-
15 uerat patrem illius. * Et vestibus Esau
valde bonis, quas apud se habebat do-
16 mi, induit eum: * pelliculasq. hœdo-
rum circumdedit manibus, & colli nu-
17 da protexit. * Deditq. pulmentum, &

panes, quos coxerat, tradidit. * Quibus 18
illatis, dixit: Pater mi? At ille reſpon- C
dit: Audio. Quis es tu fili mi? * Di- 19
xitq. Iacob: Ego ſum primogenitus tuus
Eſau: feci ſicut præcepiſti mihi: ſurge,
ſede, & comede de venatione mea, vt
benedicat mihi anima tua. * Rurſumq. 20
Iſaac ad filium ſuum: Quo modo, in-
quit, tam cito inuenire potuiſti, fili mi?
Qui reſpondit: Voluntas Dei fuit vt ci-
to occurreret mihi quod volebam:
* Dixitq. Iſaac: Accede huc, vt tangam 21
te fili mi, & probem vtrum tu ſis filius
meus Eſau, an non. * Acceſſit ille ad 22
patrem, & palpato eo, dixit Iſaac: Vox
quidem, vox Iacob eſt: ſed manus, ma-
nus ſunt Eſau. * Et non cognouit eum, 23
quia piloſæ manus ſimilitudinem maio-
ris expreſſerant. Benedicens ergo illi,
* ait: Tu es filius meus Eſau? Reſpon- 24
dit, Ego ſum. * At ille: Affer mihi, 25
inquit, cibos de venatione tua, fili mi, D
vt benedicat tibi anima mea. Quos
cum oblatos comediſſet, obtulit ei etiã
vinum. quo hauſto, * dixit ad eum: 26
Accede ad me, & da mihi oſculum, fili
mi. * Acceſſit, & oſculatus eſt eum. 27
Statimq. vt ſenſit veſtimentorum illius
fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce
odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui
benedixit Dominus. * Det tibi Deus de 28
rore cæli, & de pinguedine terræ abun-
dantiam frumenti & vini. * Et ſeruiant 29
tibi populi, & adorẽt te tribus: eſto do-
minus fratrum tuorum, & incuruentur
ante te filij matris tuæ. qui maledixerit E
tibi, ſit ille maledictus: & qui benedi-
xerit tibi, benedictionibus repleatur.
* Vix Iſaac ſermonem impleuerat: & 30
egreſſo Iacob foras, venit Eſau, * co- 31
ctoſq. de venatione cibos intulit patri,
dicens: Surge pater mi, & comede de
venatione filij tui: vt benedicat mihi
anima tua. * Dixitq. illi Iſaac: Quis 32
enim es tu? Qui reſpondit: Ego ſum fi-
lius tuus primogenitus Eſau. * Expauit 33
Iſaac ſtupore vehementi: & vltra quàm
credi poteſt, admirans, ait: Quis igitur
ille eſt qui dudum captam venationẽ at-
tulit mihi, & comedi ex omnibus priuſ-
quàm tu venires? benedixiq. ei, & erit
benedictus. * Auditis Eſau ſermonibus pa 34
tris, irrugijt clamore magno: & conſter-
natus, ait: Benedic etiam & mihi, pater
35 mi. * Qui ait: Venit germanus tuus
fraudulenter, & accepit benedictionem
36 tuam. * At ille ſubiunxit: Iuſte voca-
F tum eſt nomen eius Iacob: ſupplanta-
uit enim me en altera vice: ‖ primogeni- ‖ Sup.25.d.33
ta mea ante tulit, & nunc ſecundo ſur-
ripuit benedictionem meam. Rurſumq.
ad patrem: Numquid non reſeruaſti, ait,
37 & mihi benedictionem? * Reſpondit
Iſaac: Dominum tuum illum conſtitui,
& omnes fratres eius ſeruituti illius
ſubiugaui: frumento & vino ſtabiliui
eum, & tibi poſt hæc, fili mi, vltra quid
38 faciam? * Cui Eſau: Num vnam, inquit,
tantum benedictionem habes, pater? mi-
hi quoque obſecro vt benedicas. Cumq.
39 eiulatu magno fleret, * motus Iſaac, di-
xit ad eum: ‖ In pinguedine terræ, & in ‖ Heb.11.d.17
40 rore cæli deſuper * erit benedictio tua.
Viues in gladio, & fratri tuo ſeruies:
tempuſq. veniet, cum excutias, & ſoluas
41 iugum eius de ceruicibus tuis. * Ode-
G rat ergo ſemper Eſau Iacob pro bene-
dictione qua benedixerat ei pater: di-
xitq. in corde ſuo: ‖ Venient dies luctus ‖ Abd.1.c.10
patris mei, & occidam Iacob fratrem
42 meum. * Nunciata ſunt hæc Rebeccæ:
quæ mittens & vocans Iacob filium
ſuum, dixit ad eum: Ecce Eſau frater
43 tuus minatur vt occidat te. * Nunc er-
go, fili mi, audi vocem meam, & conſur-
gens fuge ad Laban fratrem meum in
44 Haran: * habitabiſq. cum eo dies pau-
cos, donec requieſcat furor fratris tui,
45 * & ceſſet indignatio eius, obliuiſcaturq.
eorum quæ feciſti in eum: poſtea mit-
tam, & adducã te inde huc. cur vtroque
46 orbabor filio in vno die? * Dixitq. Re-
becca ad Iſaac: Tædet me vitæ meæ pro- Sup.26.g.35
pter filias Heth: ſi acceperit Iacob vxo-
rem de ſtirpe huius terræ, nolo viuere.

CAP. XXVIII.

1 VOcauit itaque Iſaac Iacob, & bene-
A dixit eum, præcepitq. ei dicens:
Noli accipere coniugem de genere
2 Chanaan: * ſed vade, & proficiſcere in
Meſopotamiam Syriæ, ad domum Ba-
thuel patris matris tuæ, & accipe tibi
inde vxorem de filiabus Laban auuncu-
3 li tui. * Deus autem omnipotens bene-
dicat tibi, & creſcere te faciat, atque
multiplicet: vt ſis in turbas populo-
4 rum. * Et det tibi benedictiones Abra-

hæ, & semini tuo post te: vt possideas
terram peregrinationis tuæ, quam pol-
‖Osee 12.d licitus est auo tuo. ‖* Cumq. dimisisset 5
eum Isaac, profectus venit in Mesopo-
tamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel
Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ. * Vi- 6
dens autem Esau quòd benedixisset pa- B
ter suus Iacob, & misisset eum in Me-
sopotamiam Syriæ, vt inde vxorem
duceret; & quòd post benedictionem
præcepisset ei, dicens: Non accipies vxo-
rem de filiabus Chanaan: * quòdq. 7
obediens Iacob parentibus suis isset in
Syriam: * probans quoque quòd non 8
libenter aspiceret filias Chanaan pater
suus: * iuit ad Ismaelem, & duxit vxo- 9
rem absque ijs, quas prius habebat, Ma-
heleth filiam Ismael filij Abraham, so-
rorem Nabaioth. * Igitur egressus Ia- 10
cob de Bersabee, pergebat Haran.
* Cumq. venisset ad quendam locum, 11
& vellet in eo requiescere post solis
occubitum, tulit de lapidibus qui iace-
bant, & supponens capiti suo, dormiuit
in eodem loco. * Viditq. in somnis sca- 12
lam stantem super terram, & cacumen C
illius tangens cælum: Angelos quoque
Dei ascendentes & descendentes per eá,
* & Dominum innixum scalæ dicentem 13
‖Infr. 35.a.1. 48.a.3 sibi: ‖Ego sum Dominus Deus Abraham
patris tui, & Deus Isaac: Terram, in
qua dormis, tibi dabo & semini tuo.
* Eritq. semen tuum quasi puluis terræ: 14
‖Deut. 12.c. 20. & 19.c.14 ‖dilataberis ad Occidentem, & Orien-
tem, & Septentrionem, & Meridiem: &
‖Sup. 26.a.4 ‖BENEDICENTVR IN TE & in
semine tuo cunctæ tribus terræ. * Et ero 15
custos tuus quocumque perrexeris, &
reducam te in terram hanc: nec dimit-
tam nisi compleuero vniuersa quæ dixi.
* Cumq. euigilasset Iacob de somno, ait: 16
Vere Dominus est in loco isto, & ego
Infr. 31.b.13 nesciebam. * Pauensq. Quàm terribilis 17
est, inquit, locus iste! non est hic aliud D
nisi domus Dei, & porta cæli. * Sur- 18
gens ergo Iacob mane, tulit lapidem
quem supposuerat capiti suo, & erexit
in titulum, fundens oleum desuper.
* Appellauitq. nomen vrbis Bethel, quæ 19
prius Luza vocabatur. * Vouit etiam 20
votum, dicens: Si fuerit Deus mecum,
& custodierit me in via, per quam ego
ambulo, & dederit mihi panem ad ve-
scendum, & vestimentum ad induen-
21 dum, * reuersusq. fuero prospere ad do-
mum patris mei: erit mihi Dominus in
22 Deum, * & lapis iste, quem erexi in ti-
tulum, vocabitur Domus Dei: cuncto-
rumq. quæ dederis mihi, decimas offe-
ram tibi.

CAP. XXIX.

1 PRofectus ergo Iacob venit in ter-
2 ram Orientalem. * Et vidit puteum
A in agro, tres quoque greges ouium ac-
cubantes iuxta eum: nam ex illo ada-
quabantur pecora, & os eius grandi la-
3 pide claudebatur. * Morisq. erat vt
cunctis ouibus congregatis deuoluerent
lapidem, & refectis gregibus rursum su-
4 per os putei ponerent. * Dixitq. ad pa-
stores: Fratres, vnde estis? Qui respon-
5 derunt: De Haran. * Quos interrogans,
Numquid, ait, nostis Laban filium Na-
6 chor? Dixerunt: Nouimus. * Sanusne
est? inquit: Valet, inquiunt: & ecce Ra-
chel filia eius venit cum grege suo.
7 * Dixitq. Iacob: Adhuc multum diei su-
perest, nec est tempus vt reducantur ad
caulas greges: date ante potum ouibus,
8 & sic eas ad pastum reducite. * Qui
B responderunt: Non possumus, donec
omnia pecora congregentur, & amo-
ueamus lapidem de ore putei, vt ada-
9 quemus greges. * Adhuc loquebantur,
& ecce Rachel veniebat cum ouibus pa-
tris sui: nam gregem ipsa pascebat.
10 * Quam cum vidisset Iacob, & sciret
consobrinam suam, ouesq. Laban auun-
culi sui: amouit lapidem quo puteus
11 claudebatur. * Et adaquato grege, oscu-
latus est eam: & eleuata voce fleuit,
12 * & indicauit ei quòd frater esset patris
sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans
13 nunciauit patri suo. * Qui cum audis-
set venisse Iacob filium sororis suæ,
cucurrit obuiam ei: complexusq. eum,
& in oscula ruens, duxit in domum
14 suam. Auditis autem causis itineris, * re-
spondit: Os meum es, & caro mea.
Et postquam impleti sunt dies mensis
15 vnius, * dixit ei: Num quia frater meus
es, gratis seruies mihi? dic quid mer-
16 cedis accipias. * Habebat vero duas fi-
lias, nomen maioris Lia: minor vero
17 appellabatur Rachel. * Sed Lia lippis
erat oculis: Rachel decora facie, & ve-
18 nusto aspectu. * Quam diligens Iacob,

ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua C
minore, ſeptem annis. * Reſpondit La- 19
ban: Melius eſt vt tibi eam dem quam
alteri viro, mane apud me. * Seruiuit 20
ergo Iacob pro Rachel ſeptem annis:
& videbantur illi pauci dies præ amo-
ris magnitudine. * Dixitq. ad Laban: 21
Da mihi vxorem meam: quia iam tem-
pus impletum eſt, vt ingrediar ad illam.
* Qui vocatis multis amicorum turbis 22
ad conuiuium, fecit nuptias. * Et ve- 23
ſpere Liam filiam ſuam introduxit ad
eum, * dans ancillam filiæ, Zelpham no- 24
mine. Ad quam cum ex more Iacob
fuiſſet ingreſſus, facto mane vidit Liam:
* & dixit ad ſocerum ſuum: Quid eſt 25
quod facere voluiſti? nonne pro Rachel
ſeruiui tibi? quare impoſuiſti mihi?
* Reſpondit Laban: Non eſt in loco no- 26
ſtro conſuetudinis, vt minores ante tra-
damus ad nuptias. * Imple hebdoma- 27
dam dierum huius copulæ: & hanc quo- D
que dabo tibi pro opere quo ſeruiturus
es mihi ſeptem annis alijs. * Acquieuit 28
placito: & hebdomada tranſacta, Ra-
chel duxit vxorem: * cui pater ſeruam 29
Balam tradiderat. * Tandemq. potitus 30
optatis nuptijs, amorem ſequentis prio-
ri prætulit, ſeruiens apud eum ſeptem
annis alijs. * Videns autem Dominus 31
quòd deſpiceret Liam, aperuit vuluam
eius, ſorore ſterili permanente. * Quæ 32
conceptum genuit filium, vocauitq. no-
men eius Ruben, dicens: Vidit Domi-
nus humilitatem meam, nunc amabit
me vir meus. * Rurſumq. concepit & 33
peperit filium, & ait: Quoniam audiuit E
me Dominus haberi contemptui, dedit
etiam iſtum mihi. vocauitq. nomẽ eius
Simeon. * Concepitq. tertio, & genuit 34
alium filium: dixitq. Nunc quoque co-
pulabitur mihi maritus meus, eo quòd
pepererim ei tres filios: & idcirco ap-
pellauit nomen eius, Leui. * Quarto 35
concepit, & peperit filium, & ait: Modo
‖ Matth. 1. a. 2 confitebor Domino. ‖ & ob hoc vocauit
eum, Iudam: ceſſauitq. parere.

CAP. XXX.

CErnens autem Rachel quòd infe- 1
cunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ & A
ait marito ſuo: Da mihi liberos, alio-
quin moriar. * Cui iratus reſpondit Ia- 2
cob: Num pro Deo ego ſum, qui pri-
3 uauit te fructu ventris tui? * At illa:
Habeo, inquit, famulam Balam: ingrede-
re ad illam, vt pariat ſuper genua mea,
4 & habeam ex illa filios. * Deditq. illi
5 Balam in coniugium: quæ, * ingreſſo
ad ſe viro, concepit, & peperit filium.
6 * Dixitq. Rachel: Iudicauit mihi Domi-
nus, & exaudiuit vocem meam, dans mi-
hi filium. & idcirco appellauit nomen
7 eius, Dan. * Rurſumq. Bala concipiens,
8 peperit alterum, * pro quo ait Rachel:
B Comparauit me Deus cum ſorore mea,
& inualui: vocauitq. eum, Nephthali.
9 * Sentiens Lia quòd parere deſijſſet,
Zelpham ancillam ſuam marito tradi-
10 dit. * Qua poſt conceptum edente fi-
11 lium, * dixit: Feliciter. & idcirco vo-
12 cauit nomen eius, Gad. * Peperit quo-
13 que Zelpha alterum. * Dixitq. Lia:
Hoc pro beatitudine mea: Beatam
quippe me dicent mulieres. propterea
14 appellauit eum, Aſer. * Egreſſus autem
Ruben tempore meſſis triticeæ in agrũ,
reperit mandragoras: quas matri Liæ
detulit. Dixitq. Rachel: Da mihi par-
15 tem de mandragoris filij tui. * Illa re-
ſpondit: Parumne tibi videtur quòd
præripueris maritum mihi, niſi etiam
C mandragoras filij mei tuleris? Ait Ra-
chel: Dormiat tecum hac nocte pro
16 mandragoris filij tui. * Redeuntiq. ad
veſperam Iacob de agro, egreſſa eſt in
occurſum eius Lia, & ad me, inquit, in-
trabis: quia mercede conduxi te pro
mandragoris filij mei. Dormiuitq. cum
17 ea nocte illa. * Et exaudiuit Deus pre-
ces eius: concepitq. & peperit filium
18 quintum, * & ait: Dedit Deus merce-
dem mihi, quia dedi ancillam meam
viro meo. appellauitq. nomen eius, Iſ-
19 ſachar. * Rurſum Lia concipiens, pepe-
20 rit ſextum filium, * & ait: Dotauit me
Deus dote bona: etiam hac vice mecum
erit maritus meus, eo quòd genuerim
ei ſex filios: & idcirco appellauit no-
21 men eius, Zabulon. * Poſt quem pepe-
22 rit filiam, nomine Dinam. * Recorda-
D tus quoque Dominus Rachelis, exaudi-
23 uit eam, & aperuit vuluam eius. * Quæ
concepit, & peperit filium, dicens: Ab-
24 ſtulit Deus opprobrium meum. * Et
vocauit nomen eius, Ioſeph, dicens:
Addat mihi Dominus filium alterum.
* Nato

* Nato autem Ioseph, dixit Iacob soce- 25
ro suo: Dimitte me vt reuertar in pa-
triam, & ad terram meam. * Da mi- 26
hi vxores, & liberos meos, pro quibus
seruiui tibi, vt abeam: tu nosti seruitu-
tem qua seruiui tibi. * Ait illi Laban: 27
Inueniam gratiam in conspectu tuo:
experimento didici, quia benedixerit
mihi Deus propter te: * constitue merce- 28
dem tuam quam dem tibi. * At ille re- 29
spondit: Tu nosti quo modo seruierim E
tibi, & quanta in manibus meis fuerit
possessio tua. * Modicum habuisti an- 30
tequam venirem ad te, & nunc diues ef-
fectus es: benedixitq. tibi Dominus ad
introitum meum. Iustum est igitur vt
aliquando prouideã etiam domui meæ.
* Dixitq. Laban: Quid tibi dabo? At 31
ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod
postulo, iterum pascam, & custodiam
pecora tua. * Gyra omnes greges tuos, 32
& separa cunctas oues varias, & sparso
vellere: & quodcumque furuum, & ma-
culosum, variumq. fuerit, tam in ouibus
quàm in capris, erit merces mea. * Re- 33
spondebitq. mihi cras iustitia mea,
quando placiti tempus aduenerit coram
te: & omnia quæ non fuerint varia, &
maculosa, & furua, tam in ouibus quàm
in capris, furti me arguent. * Dixitq. 34
Laban: Gratum habeo quod petis. * Et 35
separauit in die illa capras, & oues, & F
hircos, & arietes varios, atque maculo-
sos: cunctum autem gregem vnicolo-
rem, id est albi, & nigri velleris, tradidit
in manu filiorum suorum. * Et posuit 36
spatium itineris trium dierum inter se
& generum, qui pascebat reliquos gre-
ges eius. * Tollens ergo Iacob virgas 37
populeas virides, & amygdalinas, & ex
platanis, ex parte decorticauit eas: de-
tractisq. corticibus, in his, quæ spolia-
ta fuerant, candor apparuit: illa vero
quæ integra fuerant, viridia permanse-
runt: atque in hunc modum color effe-
ctus est varius. * Posuitq. eas in canali- 38
bus, vbi effundebatur aqua: vt cum ve-
nissent greges ad bibendum, ante ocu-
los haberent virgas, & in aspectu earum
conciperent. * Factumq. est vt in ipso 39
calore coitus, oues intuerentur virgas, G
& parerent maculosa, & varia, & diuer-
so colore respersa. * Diuisitq. gregem 40
Iacob, & posuit virgas in canalibus an-
te oculos arietum: erant autem alba &
nigra quæque, Laban: cetera vero, Ia-
41 cob, separatis inter se gregibus. * Igitur
quando primo tempore ascendebantur
oues, ponebat Iacob virgas in canalibus
aquarum ante oculos arietum & ouium,
vt in earum contemplatione concipe-
42 rent: * quando vero serotina admissura
erat, & conceptus extremus, non pone-
bat eas. Factaq. sunt ea quæ erant sero-
tina, Laban: & quæ primi temporis, Ia-
43 cob. * Ditatusq. est homo vltra modum,
& habuit greges multos, ancillas & ser-
uos, camelos & asinos.

CAP. XXXI.

1 POstquam autem audiuit verba filio-
A rum Laban dicentium: Tulit Iacob
omnia quæ fuerunt patris nostri, & de
illius facultate ditatus, factus est incly-
2 tus: * animaduertit quoque faciem La-
ban, quòd non esset erga se sicut heri
3 & nudiustertius, * maxime dicente sibi
Domino: Reuertere in terram patrum
tuorum, & ad generationem tuam, e-
4 roq. tecum. * Misit, & vocauit Rachel
& Liam in agrum, vbi pascebat greges,
5 * dixitq. eis: Video faciem patris vestri
quòd non sit erga me sicut heri, & nu-
diustertius: Deus autem patris mei fuit
6 mecum. * Et ipsæ nostis quòd totis vi-
7 ribus meis seruierim patri vestro. * Sed
& pater vester circumuenit me, & mu-
tauit mercedem meam decem vicibus:
& tamen non dimisit eum Deus vt no-
8 ceret mihi. * Si quando dixit: Variæ
erunt mercedes tuæ: pariebant omnes
oues varios fœtus. quando vero econ-
trario ait: Alba quæque accipies pro
mercede: omnes greges alba pepere-
9 runt. * Tulitq. Deus substantiam pa-
B tris vestri, & dedit mihi. * Postquam
10 enim conceptus ouium tempus adue-
nerat, leuaui oculos meos, & vidi in
somnis ascendẽtes mares super feminas,
varios & maculosos, & diuersorum co-
11 lorum. * Dixitq. angelus Dei ad me
in somnis: Iacob? Et ego respondi:
12 Adsum. * Qui ait: Leua oculos tuos,
& vide vniuersos masculos ascendentes
super feminas, varios, maculosos, atque
respersos. Vidi enim omnia quæ fecit
13 tibi Laban. * Ego sum Deus Bethel,
vbi

Cap.28.d.22 vbi vnxisti lapidem, & votum vouisti
mihi. Nunc ergo surge, & egredere de
terra hac, reuertens in terram natiui-
tatis tuæ. * Responderuntq. Rachel & 14
Lia: Numquid habemus residui quid-
quam in facultatibus, & hereditate
domus patris nostri? * Nonne quasi 15
alienas reputauit nos, & vendidit, co-
meditq. pretium nostrum? * Sed Deus 16
tulit opes patris nostri, & eas tradidit
nobis, ac filijs nostris: vnde omnia quæ
præcepit tibi Deus, fac. * Surrexit ita- 17
que Iacob, & impositis liberis, ac con- C
iugibus suis super camelos, abijt. * Tu- 18
litq. omnem substantiam suam, & gre-
ges, & quidquid in Mesopotamia acqui-
sierat, pergens ad Isaac patrem suum in
terram Chanaan. * Eo tempore ierat 19
Laban ad tondendas oues, & Rachel fu-
rata est idola patris sui. * Noluitq. Ia- 20
cob confiteri socero suo quòd fugeret.
* Cumq. abijsset tam ipse quàm omnia 21
quæ iuris sui erant, & amne transmisso
pergeret contra montem Galaad, * nun- 22
ciatum est Laban die tertio quòd fuge-
ret Iacob. * Qui, assumptis fratribus 23
suis, persecutus est eum diebus septem:
& comprehendit eum in Monte Ga-
laad. * Viditq. in somnis dicentem sibi 24
Deum: Caue ne quidquam aspere lo- D
quaris contra Iacob. * Iamq. Iacob ex- 25
tenderat in monte tabernaculum: cumq.
ille consecutus fuisset eum cum fratri-
bus suis, in eodem Monte Galaad fixit
tentorium. * Et dixit ad Iacob: qua- 26
re ita egisti, vt clam me abigeres filias
meas quasi captiuas gladio? * Cur igno- 27
rante me fugere voluisti, nec indicare
mihi, vt prosequerer te cum gaudio,
& canticis, & tympanis, & citharis?
* Non es passus vt oscularer filios meos 28
& filias: stulte operatus es: & nunc
quidem * valet manus mea reddere 29
tibi malum: sed Deus patris vestri he-
ri dixit mihi: Caue ne loquaris contra
Iacob quidquam durius. * Esto, ad tuos 30
ire cupiebas, & desiderio erat tibi do-
mus patris tui: cur furatus es deos meos?
* Respondit Iacob: Quòd inscio te pro- 31
fectus sum, timui ne violenter auferres
filias tuas. * Quòd autem furti me 32
arguis: apud quemcumque inueneris E
deos tuos, necetur coram fratribus no-
stris. scrutare, quidquid tuorum apud
me inueneris, & aufer. hæc dicens, igno-
rabat quòd Rachel furata esset idola.
33 * Ingressus itaque Laban tabernaculum
Iacob & Liæ, & vtriusque famulæ, non
inuenit. Cumq. intrasset tentorium
34 Rachelis, * illa festinans abscondit ido-
la subter stramenta cameli, & sedit de-
super: scrutantiq. omne tentorium, &
35 nihil inuenienti, * ait: Ne irascatur do-
minus meus quòd coram te assurgere
nequeo: quia iuxta consuetudinem fe-
minarum nunc accidit mihi. sic delusa
36 solicitudo quærentis est. * Tumensq.
Iacob, cum iurgio ait: Quam ob cul-
pam meam, & ob quod peccatum meum
37 sic exarsisti post me, * & scrutatus es
omnem supellectilem meam? Quid in-
uenisti de cuncta substantia domus tuæ?
pone hic coram fratribus meis, & fratri
bus tuis, & iudicent inter me, & te.
38 * Idcirco viginti annis fui tecum? oues
tuæ & capræ steriles non fuerunt, a-
39 rietes gregis tui non comedi: * nec ca-
ptum a bestia ostendi tibi, ego dam-
F num omne reddebam: quidquid furto
40 peribat, a me exigebas: * die noctuq.
æstu vrebar, & gelu, fugiebatq. som-
41 nus ab oculis meis. * Sicq. per viginti
annos in domo tua seruiui tibi, quat-
tuordecim pro filiabus, & sex pro gre-
gibus tuis: immutasti quoque merce-
42 dem meam decem vicibus. * Nisi Deus
patris mei Abraham, & timor Isaac
affuisset mihi, forsitan modo nudum me
dimisisses: afflictionem meam & labo-
rem manuum mearum respexit Deus,
43 & arguit te heri. * Respondit ei Laban:
Filiæ meæ & filij, & greges tui, & om-
nia quæ cernis, mea sunt: quid possum
44 facere filijs & nepotibus meis? * Veni
ergo, & ineamus fœdus: vt sit in testi-
45 monium inter me & te. * Tulit itaque
Iacob lapidem, & erexit illum in titu-
46 lum: * dixitq. fratribus suis: Afferte la-
pides. Qui congregantes fecerunt tu-
mulum, comederuntq. super eum:
47 * quem vocauit Laban Tumulum testis:
& Iacob, Aceruum testimonij, vterque
48 iuxta proprietatem linguæ suæ. * Di-
G xitq. Laban: Tumulus iste erit testis in-
ter me & te hodie, & idcirco appel-
latum est nomen eius Galaad, id est,
49 Tumulus testis. * Intueatur & iudi-
cet Dominus inter nos quando recesse-
rimus

rimus a nobis, * si afflixeris filias meas, 50
& si introduxeris alias vxores super
eas : nullus sermonis nostri testis est
absque Deo, qui præsens respicit. * Di- 51
xitq. rursus ad Iacob : En tumulus hic,
& lapis quem erexi inter me & te, * te- 52
stis erit : tumulus, inquam, iste & la-
pis sint in testimonium, si aut ego tran-
siero illum pergens ad te, aut tu præte-
rieris, malum mihi cogitans. * Deus 53
Abraham, & Deus Nachor iudicet in-
ter nos, Deus patris eorum. Iurauit er-
go Iacob per timorem patris sui Isaac :
* immolatisq. victimis in monte, voca- 54
uit fratres suos vt ederent panem. Qui
cum comedissent, manserunt ibi. * La- 55
ban vero de nocte consurgens, oscula-
tus est filios, & filias suas, & benedixit
illis: reuersusq. est in locum suum.

CAP. XXXII.

¶ Inf. 48. c. 16

Iacob ¶ quoque abijt itinere quo cœ- 1
perat : fueruntq. ei obuiam Angeli A
Dei. * Quos cum vidisset, ait: Castra 2
Dei sunt hæc. & appellauit nomen loci
illius Mahanaim, id est, Castra. * Mi- 3
sit autem & nuncios ante se ad Esau fra-
trem suum in terram Seir, in regionem
Edom : * præcepitq. eis, dicens: Sic lo- 4
quimini domino meo Esau : Hæc dicit
frater tuus Iacob: Apud Laban peregri-
natus sum, & fui vsque in præsentem
diem. * Habeo boues, & asinos, & 5
oues, & seruos, & ancillas : mittoq.
nunc legationem ad dominum meum,
vt inueniam gratiam in conspectu tuo. B
* Reuersiq. sunt nuncij ad Iacob, dicen- 6
tes: Venimus ad Esau fratrem tuum, &
ecce properat tibi in occursum cum
quadringentis viris. * Timuit Iacob 7
valde : & perterritus diuisit popu-
lum qui secum erat, greges quoque
& oues & boues, & camelos in duas
turmas, * dicens : Si venerit Esau ad 8
vnam turmam, & percusserit eam, alia
turma, quæ reliqua est, saluabitur.
* Dixitq. Iacob : Deus patris mei Abra- 9
ham, & Deus patris mei Isaac : Domi-
ne qui dixisti mihi : Reuertere in ter- C
ram tuam, & in locum natiuitatis tuæ,
& benefaciam tibi : * minor sum cun- 10
ctis miserationibus tuis, & veritate tua
quam expleuisti seruo tuo. In bacu-
lo meo transiui Iordanem istum : &
nunc cum duabus turmis regredior.
11 * Erue me de manu fratris mei Esau,
quia valde eum timeo: ne forte veniens
12 percutiat matrem cum filijs. * Tu locu-
tus es quòd benefaceres mihi, & dila-
tares semen meum sicut arenam maris,
quæ præ multitudine numerari non po-
13 test. * Cumq. dormisset ibi nocte illa,
D separauit de his quæ habebat, munera
14 Esau fratri suo, * capras ducentas, hir-
cos viginti, oues ducentas, & arietes
15 viginti, * camelos fœtas cum pullis suis
triginta, vaccas quadraginta, & tauros
viginti, asinas viginti, & pullos earum
16 decem. * Et misit per manus seruorum
suorum singulos seorsum greges, dixitq.
pueris suis : Antecedite me: & sit spa-
17 tium inter gregem & gregem. * Et præ-
cepit priori, dicens : Si obuium habue-
ris fratrem meum Esau : & interroga-
E uerit te, Cuius es? aut, Quo vadis?
18 aut, Cuius sunt ista quæ sequeris? * re-
spondebis : Serui tui Iacob, munera mi-
sit domino meo Esau: ipse quoque post
19 nos venit. * Similiter dedit mandata
secundo, & tertio, & cunctis qui seque-
bantur greges, dicens: Ijsdem verbis lo-
quimini ad Esau, cum inueneritis eum.
20 * Et addetis : Ipse quoque seruus tuus
Iacob iter nostrũ insequitur: dixit enim:
Placabo illum muneribus quæ præce-
dunt, & postea videbo illum, forsitan
21 propitiabitur mihi. * Præcesserunt ita-
que munera ante eum, ipse vero man-
22 sit nocte illa in castris. * Cumq. ma-
F ture surrexisset, tulit duas vxores suas,
& totidem famulas cum vndecim
filijs, & transiuit vadum Iaboc.
23 * Traductisq. omnibus quæ ad se per-
24 tinebant, * mansit solus : & ecce
vir luctabatur cum eo vsque mane.
25 * Qui cum videret quòd eum supera-
re non posset, tetigit neruum femoris
26 eius, & statim emarcuit. * Dixitq.
ad eum : Dimitte me, iam enim ascen-
dit aurora. Respondit : Non dimit-
27 tam te, nisi benedixeris mihi. * Ait er-
go : Quod nomen est tibi? Respondit:
28 Iacob. * At ille, Nequaquam, in-
quit, Iacob appellabitur nomen tuum,
sed Israel : quoniam si contra Deum
fortis fuisti, quanto magis contra
29 homines præualebis? * Interrogauit
eum

eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris no- G
mine? Respondit: Cur quæris nomen
meum? Et benedixit ei in eodem loco.
* Vocauitq. Iacob nomen loci illius Pha- 30
nuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem,
& salua facta est anima mea. * Ortusq. 31
est ei statim sol, postquam transgressus
est Phanuel: ipse vero claudicabat pede.
* Quam ob causam non comedunt ner- 32
uum filij Israel, qui emarcuit in femore
Iacob, usque in præsentem diem: eo
quòd tetigerit neruum femoris eius, &
obstupuerit.

CAP. XXXIII.

Leuans autem Iacob oculos suos, vi- 1
dit venientem Esau, & cum eo qua- A
dringentos viros: diuisitq. filios Liæ &
Rachel, ambarumq. famularum: * & po- 2
suit vtramque ancillam, & liberos earum
in principio: Liam vero, & filios eius in
secundo loco: Rachel autem, & Ioseph
nouissimos. * Et ipse progrediens ado- 3
rauit pronus in terram septies, donec ap-
propinquaret frater eius. * Currens ita- 4
que Esau obuiam fratri suo, amplexatus
est eum: stringensq. collum eius, & oscu-
lans fleuit. * Leuatisq. oculis, vidit mu- 5
lieres & paruulos earum, & ait: Quid sibi
volunt isti? & si ad te pertinent? Respõ-
dit: Paruuli sunt, quos donauit mihi Deus B
seruo tuo. * Et appropinquantes ancillæ 6
& filij earum, incuruati sunt. * Accessit 7
quoque Lia cum pueris suis: & cum si-
militer adorassent, extremi Ioseph & Ra-
chel adorauerunt. * Dixitq. Esau: Quæ- 8
nam sunt istæ turmæ quas obuiam ha-
bui? Respondit: Vt inuenirem gratiam
coram domino meo. * At ille ait: Ha- 9
beo plurima, frater mi, sint tua tibi.
* Dixitq. Iacob: Noli ita, obsecro: sed si 10
inueni gratiam in oculis tuis, accipe
munusculum de manibus meis: sic enim
vidi faciem tuam, quasi viderim vultum C
Dei: esto mihi propitius, * & suscipe be- 11
nedictionem quam attuli tibi, & quam
donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix
fratre compellente, suscipiens, * ait: Gra- 12
diamur simul, eroq. socius itineris tui.
* Dixitq. Iacob: Nosti domine mi quòd 13
paruulos habeam teneros, & oues, & bo-
ues foetas mecum: quas si plus in ambu-
lando fecero laborare, morientur vna die
14 cuncti greges. * Præcedat dominus meus
ante seruum suum: & ego sequar paula-
tim vestigia eius, sicut videro paruulos
meos posse, donec veniam ad dominum
15 meum in Seir. * Respondit Esau: Oro te,
vt de populo qui mecum est, saltem socij
remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, ne-
cesse: hoc vno tantum indigeo, vt inue-
niam gratiam in conspectu tuo domine
16 mi. * Reuersus est itaque illo die Esau
17 itinere quo venerat in Seir. * Et Iacob
D venit in Socoth: vbi ædificata domo &
fixis tentorijs appellauit nomen loci il-
18 lius Socoth, idest, tabernacula. * Transi-
uitq. in Salem vrbem Sichimorum, quæ
est in terra Chanaan, postquam reuersus
est de Mesopotamia Syriæ: & habitauit
19 iuxta oppidum. * Emitq. partem agri in
qua fixerat tabernacula, a filijs Hemor pa
20 tris Sichem centum agnis. * Et erecto ibi
altari, inuocauit super illud fortissimum
Deum Israel.

CAP. XXXIIII.

1 Egressa est autem Dina filia Liæ vt vi-
A deret mulieres regionis illius. * Quam
2 cum vidisset Sichem filius Hemor He-
uæi, princeps terræ illius, adamauit eam:
& rapuit, & dormiuit cum illa, vi oppri-
3 mens virginem. * Et conglutinata est
anima eius cum ea, tristemq. deliniuit
4 blanditijs. * Et pergens ad Hemor pa-
trem suum, Accipe, inquit, mihi puel-
5 lam hanc coniugem. * Quod cum au-
disset Iacob, absentibus filijs, & in pastu
pecorum occupatis, siluit donec redirent.
6 * Egresso autem Hemor patre Sichem vt
7 loqueretur ad Iacob, * ecce filij eius ve-
niebant de agro: auditoq. quod accide-
rat, irati sunt valde, eo quòd foedam rem
operatus esset in Israel, & violata filia Ia-
8 cob, rem illicitam perpetrasset. * Locu-
tus est itaque Hemor ad eos: Sichem filij
mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam
9 illi vxorem: * & iungamus vicissim con-
nubia: filias vestras tradite nobis, & filias
10 nostras accipite. * Et habitate nobiscum:
B terra in potestate vestra est, exercete, ne-
11 gotiamini, & possidete eam. * Sed & Si-
chem ad patrem & ad fratres eius ait:
Inueniam gratiam coram vobis: & quæ-
12 cumque statueritis, dabo: * augete dotẽ,
& munera postulate, & libenter tribuam
quod

quod petieritis: tantum date mihi puel-
lam hanc vxorem. * Responderunt filij 13
Iacob Sichem & patri eius in dolo, sæ-
uientes ob stuprum sororis: * Non pos- 14
sumus facere quod petitis, nec dare so-
rorem nostram homini incircumciso:
quod illicitum & nefarium est apud nos.
* Sed in hoc valebimus fœderari, si vo- 15
lueritis esse similes nostri, & circumci-
datur in vobis omne masculini sexus;
* tunc dabimus & accipiemus mutuo fi- 16
lias vestras, ac nostras: & habitabimus
vobiscum, erimusq. vnus populus: * si 17
autem circumcidi nolueritis, tollemus C
filiam nostram, & recedemus. * Placuit 18
oblatio eorum Hemor, & Sichem filio
eius: * nec distulit adolescens quin sta- 19
tim quod petebatur expleret: amabat
enim puellam valde, & ipse erat incly-
tus in omni domo patris sui. * Ingres- 20
siq. portam vrbis, locuti sunt ad popu-
lum: * Viri isti pacifici sunt, & volunt 21
habitare nobiscum: negotientur in ter-
ra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata
cultoribus indiget: filias eorum accipie-
mus vxores, & nostras illis dabimus.
* Vnum est, quo differtur tantum bonum: 22
Si circumcidamus masculos nostros, ri-
tum gentis imitantes. * Et substantia eo- 23
rum, & pecora, & cuncta quæ possident,
nostra erunt: tantum in hoc acquiesca-
mus, & habitantes simul, vnum efficie-
mus populum. * Assensiq. sunt omnes, 24
circumcisis cunctis maribus. * Et ecce, 25
die tertio quando grauissimus vulnerum D
dolor est: arreptis, duo filij Iacob, Si-
meon & Leui fratres Dinæ, gladijs, in-
‖Infr.26.a.6 gressi sunt vrbem confidenter: ‖ interfe-
ctisq. omnibus masculis, * Hemor & Si- 26
chem pariter necauerunt, tollentes Di-
nam de domo Sichem sororem suam.
* Quibus egressis, irruerunt super occi- 27
sos ceteri filij Iacob: & depopulati sunt
vrbem in vltionem stupri. * Oues eo- 28
rum, & armenta, & asinos, cunctaq. va-
stantes quæ in domibus & in agris erãt,
* paruulos quoque eorum & vxores du- 29
xerunt captiuas. * Quibus patratis au- 30
dacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui:
Turbastis me, & odiosum fecistis me
Chananæis, & Pherezæis habitatoribus
terræ huius. nos pauci sumus: illi con-
gregati percutient me, & delebor ego,
& domus mea. * Responderunt: Num- 31
quid vt scorto abuti debuere sorore
nostra?

CAP. XXXV.

1 INterea locutus est Deus ad Iacob: Sur-
A ge, & ascende Bethel, & habita ibi,
facq. altare Deo qui ‖ apparuit tibi quan- ‖Sup.28.a.13
2 do fugiebas Esau fratrem tuum. * Iacob
vero conuocata omni domo sua, ait:
Abijcite deos alienos qui in medio ve-
stri sunt, & mundamini, ac mutate ve-
3 stimenta vestra. * Surgite, & ascenda-
mus in Bethel, vt faciamus ibi altare
Deo: qui exaudiuit me in die tribula-
tionis meæ, & socius fuit itineris mei.
4 * Dederunt ergo ei omnes deos alienos
quos habebant, & inaures quæ erant in
auribus eorum: at ille infodit ea subter
terebinthum, quæ est post vrbem Si-
5 chem. * Cumq. profecti essent, terror
Dei inuasit omnes per circuitum ciui-
tates, & non sunt ausi persequi receden-
6 tes. * Venit igitur Iacob Luzam, quæ est
B in terra Chanaan, cognomento Bethel:
7 ipse & omnis populus cum eo. * Ædi-
ficauitq. ibi altare, & appellauit nomen
loci illius, Domus Dei: ibi enim ‖ ap- ‖Sup.28.c.18
paruit ei Deus cum fugeret fratrem suũ.
8 * Eodem tempore mortua est Debora
nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices
Bethel super quercum: vocatumq. est no
9 men loci illius, Quercus fletus. * Ap-
paruit autem iterum Deus Iacob post-
quam reuersus est de Mesopotamia Sy-
10 riæ, benedixitq. ei, * dicens: ‖ Non vo- ‖Sup.32.f.28
caberis vltra Iacob, sed Israel erit nomẽ
11 tuum. Et appellauit eum Israel, * dixitq.
ei: Ego Deus omnipotens, cresce, &
multiplicare: gentes, & populi nationũ
ex te erunt, reges de lumbis tuis egre-
12 dientur. * Terramq. quam dedi Abra-
ham & Isaac, dabo tibi & semini tuo
13 post te. * Et recessit ab eo. * Ille vero
14 erexit titulum lapideum in loco quo lo-
C cutus fuerat ei Deus: libans super eum
15 libamina, & effundens oleum: * vocansq.
16 nomen loci illius, Bethel. * Egressus au-
tem inde, venit verno tempore ad ter-
ram quæ ducit Ephratam: in qua cum
17 parturiret Rachel, * ob difficultatẽ par-
tus periclitari cœpit. Dixitq. ei obste-
trix: Noli timere, quia & hunc habe-
18 bis filium. * Egrediente autem anima
præ

præ dolore,& imminente iam morte,vo-
cauit nomen filij sui Benoni, id est filius
doloris mei: pater vero appellauit eum
Beniamin,id est filius dextræ. * Mortua 19
est ergo Rachel,& sepulta est in via quæ
ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.
* Erexitq. Iacob titulum super sepulchrũ 20
|| Inf.48.b.7 eius: || Hic est titulus monumẽti Rachel,
vsque in præsentem diem. * Egressus 21
inde, fixit tabernaculum trans Turrem
|| Inf.49.a.1 gregis. * || Cumq. habitaret in illa regio- 22
ne, abijt Ruben, & dormiuit cum Bala D
concubina patris sui: quod illum mini-
me latuit. Erant autem filij Iacob duo-
decim. * Filij Liæ: primogenitus Ru- 23
ben,& Simeon, & Leui, & Iudas, & Issa-
char, & Zabulon. * Filij Rachel: Ioseph 24
& Beniamin. * Filij Balæ ancillæ Rache- 25
lis: Dan & Nephthali. * Filij Zelphæ 26
ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filij
Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia
Syriæ. * Venit etiam ad Isaac patrem suũ 27
in Mambre, Ciuitatẽ Arbee, hæc est He-
bron: in qua peregrinatus est Abraham
& Isaac. * Et cõpleti sunt dies Isaac cen- 28
tum octoginta annorũ. * Consumptusq. 29
ætate mortuus est: & appositus est po-
pulo suo senex & plenus dierum: & se-
pelierunt eum Esau & Iacob filij sui.

CAP. XXXVI.

HÆ sunt autem generationes Esau, 1
ipse est Edom. * Esau accepit vxo- 2
res de filiabus Chanaan: Ada filiã Elon A
Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ
Sebeon Heuæi: * Basemath quoque fi- 3
|| 1.Par.1.c.29 liam Ismael sororem Nabaioth. * || Pe- 4
perit autem Ada, Eliphaz: Basemath ge-
nuit Rahuel: * Oolibama genuit Iehus 5
& Ihelon & Core. hi filij Esau qui nati
sunt ei in terra Chanaan. * Tulit autem 6
Esau vxores suas & filios & filias, &
omnem animam domus suæ, & substã-
tiam, & pecora, & cuncta quæ habere
poterat in terra Chanaan: & abijt in
alteram regionem, recessitq. a fratre suo
|| Sup.13.a.6 Iacob. * || Diuites enim erant valde,& 7
simul habitare non poterant: nec susti-
nebat eos terra peregrinationis eorum
|| Ios.24.a.4 præ multitudine gregum. * || Habitauitq. 8
Esau in monte Seir, ipse est Edom.
* Hæ autem sunt generationes Esau pa- 9
tris Edom in monte Seir, * & hæc no- 10
B mina filiorum eius: * || Eliphaz filius Ada || 1.Par.1.c.34
vxoris Esau: Rahuel quoque filius Ba-
11 semath vxoris eius. * Fueruntq. Eliphaz
filij: Theman, Omar, Sepho, & Ga-
12 tham, & Cenez. * Erat autem Thamna,
concubina Eliphaz filij Esau: quæ pe-
perit ei Amalech. hi sunt filij Ada vxo-
13 ris Esau. * Filij autem Rahuel: Nahath
& Zara, Samma & Meza. hi filij Base-
14 math vxoris Esau. * Isti quoque erant
filij Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon,
vxoris Esau, quos genuit ei Iehus &
15 Ihelon & Core. * Hi duces filiorum
Esau: Filij Eliphaz primogeniti Esau:
dux Theman, dux Omar, dux Sepho,
16 dux Cenez, * dux Core, dux Gatham,
dux Amalech. hi filij Eliphaz in terra
17 Edom, & hi filij Ada. * Hi quoque
filij Rahuel filij Esau: dux Nahath, dux
Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem
duces Rahuel in Terra Edom: isti filij
18 Basemath vxoris Esau. * Hi autem filij
Oolibama vxoris Esau: dux Iehus, dux
C Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama
19 filiæ Anæ vxoris Esau. * Isti sunt filij
Esau,& hi duces eorum: ipse est Edom.
20 * || Isti sunt filij Seir Horrei, habitatores || 1.Par.1.c.38
terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon,& Ana,
21 * & Dison, & Eser, & Disan. hi duces
22 Horræi, filij Seir in Terra Edom. * Fa-
cti sunt autem filij Lotan: Hori & He-
man. erat autem soror Lotan,Thamna.
23 * Et isti filij Sobal: Aluan & Manahat &
24 Ebal,& Sepho & Onam. * Et hi filij Se-
beon: Aia & Ana. Iste est Ana qui inue-
nit aquas calidas in solitudine,cũ pasce-
25 ret asinos Sebeon patris sui: * habuitq.
26 filium Dison, & filiam Oolibama. * Et
isti filij Dison: Hamdan, & Eseban, &
27 Iethram, & Charan. * Hi quoque filij
28 Eser: Balaan, & Zauan, & Acan. * Ha-
buit autem filios Disan: Hus, & Aram.
29 * Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux
30 Sobal, dux Sebeon, dux Ana, * dux Di-
son, dux Eser, dux Disan: isti duces Hor-
ræorum qui imperauerunt in Terra Seir.
31 * Reges autem qui regnauerunt in Ter-
D ra Edom antequam haberent regem filij
32 Israel, fuerunt hi: * Bela filius Beor, no-
33 menq. vrbis eius Denaba. * Mortuus est
autem Bela, & regnauit pro eo Iobab fi-
34 lius Zaræ de Bosra. * Cumq. mortuus es-
set Iobab,regnauit pro eo Husam de ter-
35 ra Themanorũ. * Hoc quoque mortuo,
regna-

regnauit pro eo Adad filius Badad, qui
percussit Madian in regione Moab: &
nomen vrbis eius Auith. * Cumq. mor- 36
tuus esset Adad, regnauit pro eo Semla
de Masreca. * Hoc quoque mortuo re- 37
gnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth.
* Cumq. & hic obijsset, successit in re- 38
gnum Balanan filius Achobor. * Isto 39
quoque mortuo regnauit pro eo Adar,
nomenq. vrbis eius Phau: & appellaba-
tur vxor eius Meetabel, filia Matred fi-
liæ Mezaab. * Hæc ergo nomina ducum 40
Esau in cognationibus, & locis, & vo-
cabulis suis: dux Thamna, dux Alua,
dux Ietheth, * dux Oolibama, dux Ela, 41
dux Phinon, * dux Cenez, dux The- 42
man, dux Mabsar, * dux Magdiel, dux 43
Hiram: hi duces Edom habitantes in
terra imperij sui, ipse est Esau pater
Idumæorum.

CAP. XXXVII.

HAbitauit autē Iacob in terra Cha- 1
naan, in qua pater suus peregrina- A
tus est. * Et hæ sunt generationes eius: 2
Ioseph cum sedecim esset annorum, pa-
scebat gregem cum fratribus suis adhuc
puer: & erat cum filijs Balæ & Zelphæ
vxorum patris sui: accusauitq. fratres
suos apud patrem crimine pessimo. * Is- 3
rael autem diligebat Ioseph super om-
nes filios suos, eo quòd in senectute
genuisset eum: fecitq. ei tunicam po-
lymitam. * Videntes autem fratres eius 4
quòd a patre plus cunctis filijs amare-
tur, oderant eum, nec poterant ei quid-
quam pacifice loqui. * Accidit quoque 5
vt visum somniū referret fratribus suis:
quæ causa maioris odij seminariū fuit. B
* Dixitq. ad eos: Audite somnium meū 6
quod vidi: * Putabam nos ligare mani- 7
pulos in agro: & quasi consurgere ma-
nipulum meum, & stare, vestrosq. ma-
nipulos circumstantes adorare manipu-
lum meum. * Responderunt fratres e- 8
ius: Numquid rex noster eris? aut subij-
ciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa
somniorum atque sermonum, inuidiæ
& odij fomitem ministrauit. * Aliud 9
quoque vidit somnium, quod narrans
fratribus, ait: Vidi per somnium, qua-
si solem, & lunam, & stellas vndecim
adorare me. * Quod cum patri suo, & 10
fratribus retulisset, increpauit eum pa- C
ter suus, & dixit: Quid sibi vult hoc
somnium quod vidisti? num ego & ma-
ter tua, & fratres tui adorabimus te su-
11 per terram? * Inuidebant ei igitur fra-
tres sui: pater vero rem tacitus consi-
12 derabat. * Cumque fratres illius in pa-
scendis gregibus patris morarentur in
13 Sichem, * dixit ad eum Israel: Fratres
tui pascunt oues in Sichimis: veni, mit-
14 tam te ad eos. Quo respondente, * Præ-
sto sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta
prospera sint erga fratres tuos, & peco-
D ra: & renuncia mihi quid agatur. Mis-
sus de Valle Hebron, venit in Sichem:
15 * inuenitq. eum vir errantem in agro, &
16 interrogauit quid quæreret. * At ille re-
spondit: Fratres meos quæro, indica
17 mihi vbi pascant greges. * Dixitq. ei vir:
Recesserunt de loco isto: audiui autem
eos dicentes: Eamus in Dothain. Per-
rexit ergo Ioseph post fratres suos, &
18 inuenit eos in Dothain. * Qui cum vi-
dissent eum procul, antequam accede-
ret ad eos, cogitauerunt illum occide-
19 re: * & mutuo loquebantur: Ecce som-
20 niator venit: * venite, occidamus eum,
& mittamus in cisternam veterem: di-
cemusq. Fera pessima deuorauit eum:
E & tunc apparebit quid illi prosint som-
21 nia sua. * || Audiens autem hoc Ruben, || Inf. 42. c. 18
nitebatur liberare eum de manibus eo-
22 rum, & dicebat: * Non interficiatis ani-
mam eius, nec effundatis sanguinem:
sed proijcite eum in cisternam hanc,
quæ est in solitudine, manusq. vestras
seruate innoxias: hoc autem dicebat,
volens eripere eum de manibus eorum,
23 & reddere patri suo. * Confestim igitur
vt peruenit ad fratres suos, nudauerunt
24 eum tunica talari, & polymita: * mise-
runtq. eum in cisternam veterem, quæ
25 non habebat aquam. * Et sedentes vt
comederent panem, viderunt Ismaeli-
tas viatores venire de Galaad, & came-
F los eorum portantes aromata, & resinā,
26 & stacten in Ægyptum. * Dixit ergo Iu-
das fratribus suis: Quid nobis prodest si
occiderimus fratrem nostrū, & celaueri-
27 mus sanguinem ipsius? * Melius est vt
venundetur Ismaelitis, & manus nostræ
non polluantur: frater enim, & caro
nostra est. Acquieuerunt fratres sermo-
28 nibus illius. * || Et prætereuntibus Ma- || Sap. 10. c. 13
dianitis negotiatoribus, extrahentes eū
de

de cisterna, vendiderunt eum Ismaeli-
tis, viginti argenteis: qui duxerunt eum
in Ægyptum. * Reuersusq. Ruben ad 29
cisternam, non inuenit puerum: * & 30
scissis vestibus pergens ad fratres suos,
ait: Puer non comparet, & ego quo
ibo? * Tulerunt autem tunicam eius, 31
& in sanguine hœdi, quem occiderant,
tinxerunt: * mittentes qui ferrent ad pa- 32
trem, & dicerent: Hanc inuenimus: vi- G
de vtrum tunica filij tui sit, an non.
* Quam cum agnouisset pater, ait: Tu- 33
nica filij mei est, fera pessima comedit
eum, bestia deuorauit Ioseph. * Scissisq. 34
vestibus, indutus est cilicio, lugens fi-
lium suum multo tempore. * Congre- 35
gatis autem cunctis liberis eius vt leni-
rent dolorem patris, noluit consolatio-
nem accipere, sed ait: Descendam ad fi-
lium meum lugens in infernum. Et il-
lo perseuerante in fletu, * Madianitæ 36
vendiderunt Ioseph in Ægypto Puti-
phari eunucho Pharaonis magistro mi-
litum.

CAP. XXXVIII.

EOdem tempore descendens Iudas a 1
fratribus suis, diuertit ad Virum A
‖1. Par. 2. a. Odollamitem, nomine Hiram. * ‖ Vi- 2
ditq. ibi filiam hominis Chananæi, vo-
cabulo Sue: & accepta vxore, ingressus
est ad eam. * Quæ concepit, & peperit 3
‖Nu.26.b.19 filiũ, & vocauit nomen eius Her. * ‖ Rur- 4
sumq. concepto fœtu, natum filium vo-
cauit Onan. * Tertium quoque peperit: 5
quem appellauit Sela. quo nato, pare-
re vltra cessauit. * Dedit autẽ Iudas vxo- 6
rem primogenito suo Her, nomine
‖Num.6.c.19 Thamar. * ‖ Fuit quoque Her primoge- 7
nitus Iudæ, nequam in conspectu Do- B
mini: & ab eo occisus est. * Dixit ergo 8
Iudas ad Onan filium suum: Ingredere
ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt
suscites semen fratri tuo. * Ille sciens 9
non sibi nasci filios, introiens ad vxo-
rem fratris sui, semen fundebat in ter-
ram, ne liberi fratris nomine nasceren-
tur. * Et idcirco percussit eum Domi- 10
nus, quòd rem detestabilem faceret.
* Quã ob rem dixit Iudas Thamar nurui 11
suæ: Esto vidua in domo patris tui, do-
nec crescat Sela filius meus: timebat e-
nim ne & ipse moreretur, sicut fratres
eius. Quæ abijt, & habitauit in domo
12 patris sui. * Euolutis autem multis die-
C bus, mortua est filia Sue vxor Iudæ:
qui post luctum consolatione suscepta,
ascendebat ad tonsores ouium suarum,
ipse & Hiras opilio gregis Odollami-
13 tes, in Thamnas. * Nunciatumq. est Tha-
mar quòd socer illius ascẽderet in Tham
14 nas ad tondendas oues. * Quæ, depo-
sitis viduitatis vestibus, assumpsit the-
ristrum: & mutato habitu, sedit in bi-
uio itineris, quod ducit Thamnam: eo
quòd creuisset Sela, & non eum acce-
15 pisset maritum. * Quam cum vidisset
D Iudas, suspicatus est esse meretricem:
operuerat enim vultum suum, ne agno-
16 sceretur. * Ingrediensq. ad eam, ait:
Dimitte me vt coeam tecum: nesciebat
enim quòd nurus sua esset. Qua respon-
dente: Quid dabis mihi vt fruaris con-
17 cubitu meo? * dixit: Mittam tibi hœ-
dum de gregibus. Rursumq. illa dicen-
te: Patiar quod vis, si dederis mihi ar-
rhabonem, donec mittas quod pollice-
18 ris. * Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrha-
bone dari? Respondit: Annulum tuum,
& armillam, & baculum quem manu
tenes. Ad vnum igitur coitum mulier
19 concepit, * & surgens abijt: depositoq.
E habitu, quem sumpserat, induta est vi-
20 duitatis vestibus. * Misit autem Iudas
hœdum per pastorem suum Odollami-
tem, vt reciperet pignus quod dederat
mulieri: qui cum non inuenisset eam,
21 * interrogauit homines loci illius: Vbi
est mulier quæ sedebat in biuio? Respõ-
dentibus cunctis: Non fuit in loco isto
22 meretrix. * Reuersus est ad Iudam, &
dixit ei: Non inueni eam: sed & homi-
nes loci illius dixerunt mihi, numquam
23 sedisse ibi scortum. * Ait Iudas: Habeat
F sibi, certe mendacij arguere nos nõ po-
test, ego misi hœdum quem promise-
24 ram: & tu non inuenisti eam. * Ecce
autem post tres menses nunciauerũt Iu-
dæ, dicentes: Fornicata est Thamar nu-
rus tua, & videtur vterus illius intume-
scere. Dixitq. Iudas: Producite eam vt
25 comburatur. * Quæ cum duceretur ad
pœnam, misit ad socerum suum, di-
cens: De viro, cuius hæc sunt, conce-
pi: cognosce cuius sit annulus, & ar-
26 milla, & baculus. * Qui, agnitis mu-
neribus, ait: Iustior me est: quia non
tradidi

tradidi eam Sela filio meo . Attamen
‖Matt.1.a.3 vltra non cognouit eam .* ‖Instante au- 27
tem partu, apparuerunt gemini in vte-
ro: atque in ipsa effusione infantium v-
nus protulit manum , in qua obstetrix
ligauit coccinum, dicens: * Iste egredie- 28
tur prior.* Illo vero retrahente manum, 29
egressus est alter: dixitq. mulier: Quare
diuisa est propter te maceria? & ob hanc
causam vocauit nomen eius Phares .
‖1.Par.2.a.4 * ‖Postea egressus est frater eius, in cu- 30
ius manu erat coccinum : quem appel-
lauit Zara.

CAP. XXXIX.

IGitur Ioseph ductus est in Ægyptum, 1
emitq. eum Putiphar eunuchus Pha- A
raonis , princeps exercitus , vir Ægy-
ptius , de manu Ismaelitarum , a qui-
bus perductus erat . * Fuitq. Dominus 2
cum eo, & erat vir in cunctis prospere
agens: habitauitq. in domo domini sui,
* qui optime nouerat Dominum esse 3
cum eo , & omnia, quæ gereret, ab eo
dirigi in manu illius. * Inuenitq. Ioseph 4
gratiam coram domino suo, & ministra-
bat ei, a quo præpositus omnibus guber-
nabat creditam sibi domum, & vniuer-
sa quæ ei tradita fuerant : * benedixitq. 5
Dominus domui Ægyptij propter Io- B
seph , & multiplicauit tam in ædibus
quàm in agris cunctam eius substantiam:
*nec quidquam aliud nouerat, nisi panem 6
quo vescebatur. Erat autem Ioseph pul-
chra facie, & decorus aspectu.* Post mul 7
tos itaque dies iniecit domina sua ocu-
los suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum.
* Qui nequaquam acquiescens operi ne- 8
fario, dixit ad eam: Ecce dominus meus,
omnibus mihi traditis, ignorat quid ha-
beat in domo sua : * nec quidquam 9
est quod non in mea sit potestate ,
vel non tradiderit mihi, præter te, quæ
vxor eius es: quo modo ergo possum
hoc malum facere, & peccare in Deum
meum? * Huiuscemodi verbis per sin- 10
gulos dies & mulier molesta erat a- C
dolescenti : & ille recusabat stuprum.
* Accidit autem quadam die vt intraret 11
Ioseph domum , & operis quippiam
absque arbitris faceret :* & illa, appre- 12
hensa lacinia vestimenti eius , diceret :
Dormi mecum . Qui relicto in manu
eius pallio fugit, & egressus est foras.
13 * Cumq. vidisset mulier vestem in ma-
14 nibus suis, & se esse contemptam, * vo-
cauit ad se homines domus suæ, & ait ad
eos : En introduxit virum Hebræum, vt
illuderet nobis: ingressus est ad me, vt
coiret mecum : cumq. ego succlamas-
15 sem , * & audisset vocem meam, reliquit
pallium quod tenebam , & fugit foras.
16 * In argumentum ergo fidei retentum
D pallium ostendit marito reuertenti do-
17 mum,*& ait: Ingressus est ad me seruus
Hebræus quem adduxisti vt illuderet
18 mihi : * cumq. audisset me clamare, re-
liquit pallium quod tenebam , & fugit
19 foras. * His auditis dominus, & nimium
credulus verbis coniugis, iratus est val-
20 de: * ‖tradiditq. Ioseph in carcerem, vbi ‖Psa.104.b.18
vincti regis custodiebantur , & erat ibi
21 clausus. * Fuit autem Dominus cum Io-
seph, & misertus illius dedit ei gratiam
in conspectu principis carceris . * Qui
22 tradidit in manu illius vniuersos vinctos
qui in custodia tenebantur: & quidquid
23 fiebat, sub ipso erat . * Nec nouerat a-
liquid , cunctis ei creditis : Dominus
enim erat cum illo, & omnia opera eius
dirigebat.

CAP. XL.

1 HIs ita gestis , accidit vt peccarent
A duo eunuchi, pincerna regis Ægy-
2 pti, & pistor, domino suo.* Iratusq. con-
tra eos Pharao (nam alter pincernis præ-
3 erat, alter pistoribus) * misit eos in car-
cerem principis militum , in quo erat
4 vinctus & Ioseph . * At custos carceris
tradidit eos Ioseph , qui & ministrabat
eis: aliquantulum temporis fluxerat, &
5 illi in custodia tenebantur. * Videruntq.
ambo somnium nocte vna iuxta inter-
6 pretationem congruam sibi : * ad quos
cum introisset Ioseph mane , & vidisset
7 eos tristes , * sciscitatus est eos, dicens:
Cur tristior est hodie solito facies vestra?
8 *Qui responderunt: Somnium vidimus,
B & non est qui interpretetur nobis . Di-
xitq. ad eos Ioseph : Numquid non Dei
est interpretatio ? referte mihi quid vi-
9 deritis. *Narrauit prior, præpositus pin-
cernarum, somnium suum : Videbam co-
10 ram me vitem, * in qua erant tres pro-
pagines, crescere paulatim in gemmas,

& post flores vuas maturescere : * cali- 11
cemq. Pharaonis in manu mea : tuli er-
go vuas,& expressi in calicem quem te-
nebam , & tradidi poculum Pharaoni .
* Respondit Ioseph : Hæc est interpreta- 12
tio somnij : Tres propagines , tres adhuc
dies sunt : * post quos recordabitur Pha- 13
rao ministerij tui,& restituet te in gradũ
pristinum : dabisq. ei calicem iuxta offi-
cium tuum , sicut ante facere consueue-
ras . * Tantum memento mei,cum bene 14
tibi fuerit , & facias mecum misericor- C
diam : vt suggeras Pharaoni vt educat me
de isto carcere :*quia furto sublatus sum 15
de terra Hebræorum, & hic innocens in
lacum missus sum .*Videns pistorum ma- 16
gister quòd prudenter somnium dissol-
uisset,ait : Et ego vidi somnium , Quòd
tria canistra farinæ haberem super caput
meum : * & in vno canistro quod erat 17
excelsius , portare me omnes cibos qui
fiunt arte pistoria , auesq. comedere ex
eo .*Respondit Ioseph : Hæc est interpre- 18
tatio somnij : Tria canistra , tres adhuc D
dies sunt :*post quos auferet Pharao ca- 19
put tuum , ac suspendet te in cruce , &
lacerabunt volucres carnes tuas . * Exin- 20
de dies tertius natalitius Pharaonis erat:
qui faciens grande conuiuiũ pueris suis,
recordatus est inter epulas magistri pin-
cernarum,& pistorum principis .* Resti- 21
tuitq. alterum in locum suum,vt porri-
geret ei poculum :* alterum suspendit in 22
patibulo , vt coniectoris veritas proba-
retur . * Et tamen succedentibus prospe- 23
ris , præpositus pincernarum oblitus est
interpretis sui .

CAP. XLI.

POst duos annos vidit Pharao som- 1
niũ . Putabat se stare super fluuium, A
*de quo ascendebant septem boues, pul 2
chræ & crassæ nimis : & pascebantur in
locis palustribus . * Aliæ quoque septem 3
emergebant de flumine , fœdæ , confe-
ctæq. macie : & pascebantur in ipsa am-
nis ripa in locis virentibus : * deuoraue- 4
runtq. eas , quarum mira species, & ha-
bitudo corporum erat . Expergefactus
Pharao , * rursum dormiuit , & vidit al- 5
terum somnium : Septem spicæ pullula-
bant in culmo vno plenæ atque formo-
6 sæ : * aliæ quoque totidẽ spicæ tenues, &
7 percussæ vredine oriebantur , * deuoran-
tes omnem priorum pulchritudinem .
8 Euigilans Pharao post quietem , * & fa-
cto mane , pauore perterritus , misit ad
omnes coniectores Ægypti,cunctosq. sa-
pientes : & accersitis narrauit somnium,
9 nec erat qui interpretaretur . * Tunc de-
B mum reminiscens pincernarum magi-
ster , ait : Confiteor peccatum meum :
10 * Iratus rex seruis suis,me & magistrum
pistorum retrudi iussit in carcerem prin
11 cipis militum :* vbi vna nocte vterque
vidimus somnium præsagum futurorum.
12 * Erat ibi puer Hebræus , eiusdem ducis
militum famulus : cui narrantes somnia,
13 * audiuimus quidquid postea rei proba-
uit euentus . ego enim redditus sum of-
ficio meo : & ille suspensus est in cruce .
14 * Protinus ad regis imperium eductum
de carcere Ioseph totonderunt : ac veste
15 mutata,obtulerunt ei .*Cui ille ait: Vidi
somnia, nec est qui edisserat : quæ audi-
16 ui te sapientissime conijcere . * Respon-
dit Ioseph : Absque me Deus responde-
17 bit prospera Pharaoni . * Narrauit ergo
C Pharao quod viderat : Putabam me sta-
18 re super ripam fluminis,* & septem bo-
ues de amne conscendere , pulchras ni-
mis,& obesis carnibus : quæ in pastu pa-
19 ludis virecta carpebant . *& ecce,has se-
quebantur aliæ septem boues in tantum
deformes & macilentæ,vt numquam ta-
20 les in terra Ægypti viderim :*quæ,deuo
21 ratis & consumptis prioribus , * nullum
saturitatis dedere vestigium : sed simili
macie & squalore torpebant . Euigilans,
22 rursus sopore depressus,*vidi somnium:
Septem spicæ pullulabant in culmo vno
23 plenæ atque pulcherrimæ . *Aliæ quoque
septem tenues & percussæ vredine,orie-
24 bantur e stipula :*quæ priorum pulchri-
tudinem deuorauerunt . Narraui conie-
ctoribus somnium,& nemo est qui edis-
25 serat . * Respondit Ioseph : Somnium re-
gis vnum est : quæ facturus est Deus , o-
26 stendit Pharaoni .* Septẽ boues pulchræ,
D & septem spicæ plenæ : septem vbertatis
anni sunt : eandemq. vim somnij cõpre-
27 hendunt .* Septem quoque boues tenues
atque macilẽtæ,quæ ascenderũt post eas,
& septem spicæ tenues , & vento vrente
percussæ : septem anni venturæ sunt fa-
28 mis . * Qui hoc ordine complebuntur :

* Ecce septem anni venient fertilitatis 29
magnæ in vniuersa terra Ægypti:*quos 30
sequentur septem anni alij tantæ sterili-
tatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro
abundantia: consumptura est enim fa-
mes omnem terram, *& vbertatis ma- 31
gnitudinem perditura est inopiæ ma-
gnitudo. * Quod autem vidisti secun- 32
do ad eandem rem pertinens somnium:
firmitatis indicium est, eo quòd fiat ser-
mo Dei, & velocius impleatur. * Nunc 33
ergo prouideat rex virum sapientem,
& industrium, & præficiat eum Terræ
Ægypti: * Qui constituat præpositos 34
per cunctas regiones: & quintam par-
tem fructuum per septem annos fertili-
tatis, * qui iam nunc futuri sunt, con- 35
greget in horrea: & omne frumentum
sub Pharaonis potestate condatur, serue-
turq. in vrbibus. * Et præparetur futu- 36
ræ septem annorum fami, quæ oppressu- E
ra est Ægyptum, & non consumetur ter-
ra inopia. * Placuit Pharaoni consilium 37
& cunctis ministris eius: * locutusq. est 38
ad eos: Num inuenire poterimus talem
virum, qui spiritu Dei plenus sit? * Di- 39
xit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi
Deus omnia quæ locutus es, numquid
sapientiorem & consimilem tui inue-
Psal. 104.b.21 1.Mac. 2.f.58 Act. 7.b.2 nire potero? * || Tu eris super domum 40
meam, & ad tui oris imperium cunctus
populus obediet: vno tantum regni so-
lio te præcedam. * Dixitq. rursus Pha- 41
rao ad Ioseph: Ecce, constitui te super
vniuersam terram Ægypti. * Tulitq. an- 42
nulum de manu sua, & dedit eum in ma
nu eius: vestiuitq. eum stola byssina,
& collo torquem auream circumpo-
suit. * Fecitq. eum ascendere super cur- 43
rum suum secundum, clamante præco-
ne, vt omnes coram eo genuflecterent,
& præpositum esse scirent vniuersæ Ter-
ræ Ægypti. * Dixit quoque rex ad Io- 44
seph: Ego sum Pharao: absque tuo im- F
perio non mouebit quisquam manum
aut pedem in omni terra Ægypti. * Ver- 45
titq. nomen eius, & vocauit eum lin-
gua Ægyptiaca, Saluatorem mundi. De-
ditq. illi vxorem Aseneth filiam Puti-
phare sacerdotis Heliopoleos. Egressus
est itaque Ioseph ad terrã Ægypti (*tri- 46
ginta autem annorum erat quando ste-
tit in conspectu regis Pharaonis) & cir-
cuiuit omnes regiones Ægypti. * Vo- 47
nitq. fertilitas septem annorum: & in
manipulos redactæ segetes congregatæ
48 sunt in horrea Ægypti. * Omnis etiam
frugum abundantia in singulis vrbibus
49 condita est. * Tantaq. fuit abundantia
tritici, vt arenæ maris coæquaretur, &
50 copia mensuram excederet. * || Nati sunt || Inf.48.c.20 49.a.5.
G autem Ioseph filij duo antequam veni-
ret fames: quos peperit ei Aseneth filia
51 Putiphare sacerdotis Heliopoleos. * Vo-
cauitq. nomen primogeniti, Manasses,
dicens: Obliuisci me fecit Deus om-
nium laborum meorum, & domus pa-
52 tris mei. * Nomen quoque secundi ap-
pellauit Ephraim, dicens: Crescere me
53 fecit Deus in terra paupertatis meæ. * Igi
tur transactis septem vbertatis annis, qui
54 fuerant in Ægypto: * cœperunt venire
septem anni inopiæ: quos prædixerat Io-
seph: & in vniuerso orbe fames præua-
luit, in cuncta autem terra Ægypti panis
55 erat. * Qua esuriente, clamauit popu-
lus ad Pharaonem, alimenta petens.
Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph:
& quidquid ipse vobis dixerit, facite.
56 * Crescebat autem quotidie fames in
omni terra: aperuitq. Ioseph vniuersa
horrea, & vendebat Ægyptijs: nam & il
57 los oppresserat fames. * Omnesq. pro-
uinciæ veniebant in Ægyptum, vt eme-
rent escas, & malum inopiæ tempe-
rarent.

CAP. XLII.

1 AVdiens autem Iacob quòd alimenta
A venderentur in Ægypto, dixit filijs
2 suis: Quare negligitis? * audiui quòd tri-
ticum venundetur in Ægypto: descen-
dite, & emite nobis necessaria, vt possi-
mus viuere, & non consumamur inopia.
3 * Descendentes igitur fratres Ioseph de-
cem, vt emerent frumenta in Ægypto,
4 * Beniamin domi retento a Iacob, qui
dixerat fratribus eius: Ne forte in itine-
5 re quidquam patiatur mali: * ingressi sunt
terram Ægypti cum alijs qui pergebant
ad emendum. Erat autem fames in ter-
6 ra Chanaan. * Et Ioseph erat princeps
in terra Ægypti, atque ad eius nutum
B frumenta populis vendebantur. Cumq.
7 adorassent eum fratres sui, * & agnouis-
set eos quasi ad alienos durius loqueba-
tur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui

responderunt : De terra Chanaan , vt e-
mamus victui necessaria . * Et tamen fra- 8
tres ipse cognoscens , non est cognitus
ab eis . * Recordatusq. somniorum, quæ 9
aliquando viderat : ait ad eos : Explora-
tores estis : vt videatis infirmiora terræ 10
venistis . * Qui dixerunt : Non est ita ,
domine , sed serui tui venerunt vt eme-
rent cibos . * Omnes filij vnius viri su- 11
mus : pacifici venimus, nec quidquam fa- C
muli tui machinantur mali . * Quibus 12
ille respondit : Aliter est : immunita ter-
ræ huius considerare venistis . * At illi : 13
Duodecim, inquiunt, serui tui, fratres su-
mus , filij viri vnius in terra Chanaan : 14
minimus cum patre nostro est, alius non
est super . * Hoc est , ait , quod locutus
sum : Exploratores estis . * Iam nunc ex- 15
perimentum vestri capiam : per salutem
Pharaonis non egrediemini hinc, donec
veniat frater vester minimus . * Mittite 16
ex vobis vnum, & adducat eum : vos au-
tem eritis in vinculis , donec probentur
quæ dixistis vtrum vera an falsa sint : a-
lioquin per salutem Pharaonis explora-
tores estis . * Tradidit ergo illos custo- 17
diæ tribus diebus . * Die autem tertio 18
eductis de carcere, ait : Facite quæ dixi ,
& viuetis : Deum enim timeo . * Si pa- 19
cifici estis, frater vester vnus ligetur in D
carcere : vos autem abite, & ferte frumen
‖Inf.43.a.5 ta quæ emistis, in domos vestras, *‖& fra- 20
trem vestrum minimum ad me adduci-
te , vt possim vestros probare sermones,
& non moriamini . Fecerunt vt dixerat,
*& locuti sunt ad inuicem : Merito hæc 21
patimur, quia peccauimus in fratrem no
strum, videntes angustiam animæ illius ,
dum deprecaretur nos , & non audiui-
mus : idcirco venit super nos ista tribu-
latio . * E quibus vnus Ruben, ait : Num- 22
‖Sup.37.e.22 quid non dixi vobis : ‖Nolite peccare in
puerum : & non audistis me ? en sanguis
eius exquiritur . * Nesciebant autem 23
quòd intelligeret Ioseph : eo quòd per E
interpretem loqueretur ad eos . * Auer- 24
titq. se parumper , & fleuit : & reuersus
locutus est ad eos . * Tollensq. Simeon, 25
& ligans illis præsentibus, iussit ministris
vt implerent eorum saccos tritico, & re-
ponerent pecunias singulorum in saccu-
lis suis, datis supra cibarijs in viam : qui
fecerunt ita . * At illi portantes frumen- 26
ta in asinis suis, profecti sunt . * Aper- 27
toq. vnus sacco, vt daret iumento pabu-
lum in diuersorio , contemplatus pecu-
28 niam in ore sacculi , * dixit fratribus
suis : Reddita est mihi pecunia, en habe-
tur in sacco . Et obstupefacti, turbatiq.
F mutuo dixerunt : Quidnam est hoc
29 quod fecit nobis Deus ? * Veneruntq. ad
Iacob patrem suum in terram Chanaan,
& narrauerunt ei omnia quæ accidissent
30 sibi , dicentes : * Locutus est nobis do-
minus terræ durè, & putauit nos explo-
31 ratores esse prouinciæ . * Cui respondi-
mus : Pacifici sumus , nec vllas molimur
32 insidias . * Duodecim fratres vno patre
geniti sumus : vnus non est super , mini-
mus cum patre nostro est in terra Cha-
33 naan . *Qui ait nobis : Sic probabo quòd
pacifici sitis : Fratrem vestrum vnum di-
mittite apud me, & cibaria domibus ve-
34 stris necessaria sumite, & abite , * fra-
tremq. vestrum minimum adducite ad
me , vt sciam quòd non sitis explorato-
res : & istum, qui tenetur in vinculis, re-
cipere possitis : ac deinceps quæ vultis ,
35 emendi habeatis licentiam . * His di-
ctis, cum frumenta effunderent, singuli
repererunt in ore saccorum ligatas pe-
36 cunias : exterritisq. simul omnibus ,* di-
G xit pater Iacob : Absque liberis me esse
fecistis , Ioseph non est super, Simeon
tenetur in vinculis , & Beniamin aufere-
tis : in me hæc omnia mala reciderunt .
37 *Cui respondit Ruben : Duos filios meos
interfice, si non reduxero illum tibi : tra-
de illum in manu mea, & ego eum tibi
38 restituam . * At ille : Non descendet, in-
quit , filius meus vobiscum : frater eius
mortuus est , & ipse solus remansit : si
quid ei aduersi acciderit in terra ad quã
pergitis, deducetis canos meos cum do-
lore ad inferos .

CAP. XLIII.

1 INterim fames omnem terram vehe-
2 menter premebat . * Consumptisq.
A cibis quos ex Ægypto detulerant , di-
xit Iacob ad filios suos : Reuertimi-
ni , & emite nobis pauxillum esca-
3 rum . * Respondit Iudas : Denuncia-
uit nobis vir ille sub attestatione
iurisiurandi , dicens : Non videbitis
faciem meam , nisi fratrem vestrum
minimum adduxeritis vobiscum .

Si ergo

* Si ergo vis eum mittere nobiscum, 4
pergemus pariter, & ememus tibi neces-
saria: * sin autem non vis, non ibimus: 5
vir enim, vt sæpe diximus, denunciauit
‖Sup.42.d.20 nobis, dicens: ‖ Non videbitis faciem
meam absque fratre vestro minimo.* Di- 6
xit eis Israel: In meam hoc fecistis mi- B
seriam, vt indicaretis ei & alium habe-
re vos fratrem. * At illi responderunt: 7
* Interrogauit nos homo per ordinem
nostram progeniem: si pater viueret: si
haberemus fratrem: & nos respondimus
ei consequenter iuxta id quod fuerat sci
scitatus: numquid scire poteramus quòd
dicturus esset: Adducite fratrem vestrum
vobiscum? * Iudas quoque dixit patri 8
suo: Mitte puerum mecum, vt proficisca
mur, & possimus viuere: ne moriamur
‖Inf.44.g.32 nos & paruuli nostri. * ‖ Ego suscipio 9
puerum: de manu mea require illum.
nisi reduxero, & reddidero eum tibi,
ero peccati reus in te omni tempore.
* Si non intercessisset dilatio, iam vice 10
altera venissemus. * Igitur Israel pater 11
eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, C
facite quod vultis: sumite de optimis ter
ræ fructibus in vasis vestris, & deferte
viro munera, modicum resinæ, & mellis,
& storacis, stactes, & terebinthi, & amyg-
dalarum. * Pecuniam quoque duplicem 12
ferte vobiscum: & illam, quam inueni-
stis in sacculis, reportate, ne forte errore
factum sit: * sed & fratrem vestrum tol- 13
lite, & ite ad virum.* Deus autem meus 14
omnipotens faciat vobis eum placabi-
lem: & remittat vobiscum fratrem ve-
strum quem tenet, & hunc Beniamin:
ego autem quasi orbatus absque liberis
ero. * Tulerunt ergo viri munera, & pe 15
cuniam duplicem, & Beniamin: descen-
deruntq. in Ægyptum, & steterunt co-
ram Ioseph. * Quos cum ille vidisset, 16
& Beniamin simul, præcepit dispensato- D
ri domus suæ, dicens: Introduc viros do
mum, & occide victimas, & instrue con-
uiuium: quoniam mecum sunt comestu
ri meridie. * Fecit ille quod sibi fuerat 17
imperatum, & introduxit viros domum.
* Ibiq. exterriti, dixerunt mutuo: Pro- 18
pter pecuniã, quã retulimus prius in sac-
cis nostris, introducti sumus: vt deuol-
uat in nos calumniam, & violenter subij-
ciat seruituti & nos, & asinos nostros.
* Quamobrem in ipsis foribus acceden- 19
20 tes ad dispensatorem domus* locuti sunt:
Oramus domine vt audias nos. ‖ Iam ‖Sup.42.e.3
ante descendimus vt emeremus escas:
21 * quibus emptis, cum venissemus ad di-
uersorium, aperuimus saccos nostros;
E & inuenimus pecuniam in ore sacco-
rum: quam nunc eodem pódere repor-
22 tauimus. * Sed & aliud attulimus ar-
gentum, vt emamus quæ nobis necessa-
ria sunt: non est in nostra conscientia
quis posuerit eam in marsupijs nostris.
23 * At ille respondit: Pax vobiscum, no-
lite timere: Deus vester, & Deus patris
vestri dedit vobis thesauros in saccis ve-
stris. nam pecuniam, quam dedistis mi-
hi, probatam ego habeo. Eduxitq. ad
24 eos Simeon.* Et introductis domum,
attulit aquam, & lauerunt pedes suos,
25 deditq. pabulum asinis eorum. * Illi
F vero parabant munera, donec ingre-
deretur Ioseph meridie: audierant e-
nim quòd ibi comesturi essent panem:
26 * Igitur ingressus est Ioseph domum
suam, obtuleruntq. ei munera, tenen-
tes in manibus suis: & adorauerunt
27 proni in terram. * At ille, clementer
resalutatis eis, interrogauit eos, dicens:
Saluus ne est pater vester senex, de quo
28 dixeratis mihi? Adhuc viuit? * Qui re-
sponderunt: Sospes est seruus tuus pater
noster, adhuc viuit. Et incuruati, ado-
29 rauerunt eum. * Attollens autem Io-
seph oculos, vidit Beniamin fratrem
suum vterinum, & ait: Iste est frater ve-
ster paruulus, de quo dixeratis mihi? Et
rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fi-
30 li mi. * Festinauitq. quia commota fue-
rant viscera eius super fratre suo, & e-
rumpebant lacrymæ: & introiens cubi-
31 culum fleuit.* Rursumq. lota facie egres-
sus, continuit se, & ait: Ponite panes.
32 * Quibus appositis, seorsum Ioseph, &
seorsum fratribus, Ægyptijs quoque
qui vescebantur simul, seorsum (illicitum
est enim Ægyptijs comedere cum He-
bræis, & profanum putant huiuscemo-
33 di conuiuium)* sederunt coram eo, pri-
mogenitus iuxta primogenita sua, & mi
nimus iuxta ætatem suam. Et miraban-
34 tur nimis, * sumptis partibus quas ab
eo acceperant: maiorq. pars venit Benia-
min, ita vt quinque partibus excederet.
Biberuntq. & inebriati sunt cum eo.

CAP. XLIIII.

PRæcepit autem Ioseph dispensatori 1
domus suæ,dicens: Imple saccos eo- A
rum frumento, quantû possunt capere:
& pone pecuniam singulorum in sum-
mitate sacci.* Scyphum autem meum 2
argenteum, & pretium quod dedit tri-
tici, pone in ore sacci iunioris. Fa-
ctumq. est ita. * Et orto mane, dimissi 3
sunt cum asinis suis.*Iamq. vrbem exie- 4
rant,& processerant paululum: tunc Io-
seph accersito dispensatore domus, Sur-
ge, inquit,& persequere viros: & appre-
hensis dicito: Quare reddidistis malum
pro bono? * Scyphus,quem furati estis, 5
ipse est in quo bibit dominus meus, & B
in quo augurari solet: pessimam rem fe-
cistis. * Fecit ille vt iusserat. Et appre- 6
hensis per ordinem locutus est. * Qui 7
responderunt: Quare sic loquitur domi
nus noster, vt serui tui tantum flagitij
commiserint? * Pecuniam, quam inue- 8
nimus in summitate saccorum,reporta-
uimus ad te de terra Chanaan: & quo
modo consequens est vt furati simus de
domo domini tui aurum vel argentum?
*Apud quemcumque fuerit inuentum 9
seruorum tuorum quod quæris, moria- C
tur, & nos erimus serui domini nostri.
* Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sen- 10
tentiam: apud quemcumque fuerit in-
uentum, ipse sit seruus meus, vos autem
eritis innoxij. * Itaque festinato depo- 11
nentes in terram saccos,aperuerunt sin-
guli.*Quos scrutatus, incipiens a maio- 12
re vsque ad minimum,inuenit scyphum
in sacco Beniamin.* At illi,scissis vesti- 13
bus,oneratisq. rursum asinis,reuersi sunt
in oppidum. * Primusq. Iudas cum fra- 14
tribus ingressus est ad Ioseph (necdum
enim de loco abierat)omnesq. ante eum
pariter in terram corruerunt.* Quibus 15
ille ait: Cur sic agere voluistis? an igno- D
ratis quòd non sit similis mei in augu-
randi scientia? * Cui Iudas: Quid re- 16
spondebimus, inquit, domino meo? vel
quid loquemur,aut iuste poterimus ob-
tendere? Deus inuenit iniquitatem ser-
uorum tuorum: en omnes serui sumus
domini mei,& nos,& apud quem inuē-
tus est scyphus.*Respondit Ioseph: Ab- 17
sit a me vt sic agam: qui furatus est scy-
phum, ipse sit seruus meus: vos autem
18 abite liberi ad patrem vestrum. * Acce-
E dens autem propius Iudas, confidenter
ait: Oro domine mi, loquatur seruus
tuus verbum in auribus tuis, & ne ira-
scaris famulo tuo: tu es enim post Pha-
19 raonem * dominus meus. ||Interrogasti || Sup.42.c.13
prius seruos tuos: Habetis patrem, aut
20 fratrem? * & nos respondimus tibi do-
mino meo: Est nobis pater senex,& puer
paruulus, qui in senectute illius natus
est; cuius vterinus frater mortuus est:
& ipsum solum habet mater sua, pater
21 vero tenere diligit eû. * Dixistiq. seruis
F tuis: Adducite eum ad me, & ponam
22 oculos meos super illum.* Suggessimus
domino meo: Non potest puer relin-
quere patrem suum: si enim illum dimi
23 serit, morietur.* ||Et dixisti seruis tuis: || Sup.43.a.3
Nisi venerit frater vester minimus vobi- & 5.
scum, non videbitis amplius faciem
24 meam. * Cum ergo ascendissemus ad
famulum tuum patrem nostrum, narra-
uimus ei omnia quæ locutus est domi-
25 nus meus.* Et dixit pater noster: Reuer
timini, & emite nobis parum tritici.
26 *Cui diximus: Ire non possumus: si fra-
ter noster minimus descenderit nobi-
scum, proficiscemur simul: alioquin il-
lo absente, non audemus videre faciem
27 viri. * Ad quæ ille respondit:||Vos sci- || Sup.37.e.33
G tis quòd duos genuerit mihi vxor mea. & 33.
28 * Egressus est vnus, & dixistis: Bestia
deuorauit eum: & hucusque non com-
29 paret. * Si tuleritis & istum,& aliquid
ei in via côtigerit,deducetis canos meos
30 cum mœrore ad inferos. * Igitur si in-
trauero ad seruum tuum patrem no-
strum, & puer defuerit, (cum anima il-
31 lius ex huius anima pendeat) *videritq.
eum non esse nobiscum, morietur, &
deducent famuli tui canos eius cum do
32 lore ad inferos. * Ego proprie seruus
tuus sim qui in meam hûc recepi fidem,
& spopondi dicens:||Nisi reduxero eum, || Sup.43.b.9
peccati reus ero in patrem meum omni
33 tempore. * Manebo itaque seruus tuus
pro puero in ministerio domini mei,&
34 puer ascendat cum fratribus suis.* Non
enim possum redire ad patrem meum,
absente puero: ne calamitatis, quæ op-
pressura est patrem meum, testis assi-
stam.

CAP.

CAP. XLV.

NOn se poterat vltra cohibere Io- 1
seph multis coram astantibus: vn- A
de præcepit vt egrederentur cuncti fo-
ras, & nullus interesset alienus agnitio-
ni mutuæ. *Eleuauitq. vocem cum fle- 2
tu: quam audierunt Ægyptij, omnisq.
domus Pharaonis. *Et dixit fratribus 3
suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus
viuit? Non poterant respondere fratres
nimio terrore perterriti. *Ad quos il- 4
le clementer: Accedite, inquit, ad me. Et B
‖Act.7.b.13 cum accessissent prope, ‖Ego sum, ait, Io-
seph, frater vester, quem vendidistis in
Ægyptum. *Nolite pauere, neque vobis 5
durum esse videatur quòd vendidistis
‖Inf.50.c.20 me in his regionibus: ‖pro salute enim
vestra misit me Deus ante vos in Ægy-
ptum. *Biennium est enim quòd cœ- 6
pit fames esse in terra: & adhuc quinque
anni restant, quibus nec arari poterit nec
meti. *Præmisitq. me Deus vt reseruemi- 7
ni super terram, & escas ad viuendũ ha-
bere possitis. *Non vestro consilio, sed 8
Dei voluntate huc missus sum: qui fecit C
me quasi patrem Pharaonis, & dominum
vniuersæ domus eius, ac principẽ in om-
ni terra Ægypti. *Festinate, & ascendite 9
ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc man
dat filius tuus Ioseph: Deus fecit me do-
minum vniuersæ terræ Ægypti: descẽde
ad me, ne moreris, *& habitabis in terra 10
Gessen: erisq. iuxta me tu, & filij tui, &
filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armen
ta tua, & vniuersa quæ possides. *Ibiq. te 11
pascam (adhuc enim quinque anni resi- D
dui sunt famis) ne & tu pereas, & domus
tua, & omnia quæ possides. *En oculi ve- 12
stri, & oculi fratris mei Beniamin vident
quòd os meum loquatur ad vos. *Nun- 13
ciate patri meo vniuersam gloriã meam,
& cuncta quæ vidistis in Ægypto: festi-
nate, & adducite eum ad me. *Cumq. 14
amplexatus recidisset in collum Benia-
min fratris sui, fleuit: illo quoque simi-
liter flente super collum eius. *Oscula- 15
tusq. est Ioseph omnes fratres suos, &
plorauit super singulos: post quæ ausi
sunt loqui ad eum. *Auditumq. est, & ce 16
lebri sermone vulgatum in aula regis: E
Venerunt fratres Ioseph: & gauisus est
Pharao, atque omnis familia eius. *Dix 17
xitq. ad Ioseph vt imperaret fratribus
suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in
18 terram Chanaan, *& tollite inde patrem
vestrum & cognationem, & venite ad me:
& ego dabo vobis omnia bona Ægypti,
19 vt comedatis medullam terræ. *Præcipe
etiam vt tollant plaustra de terra Ægy-
F pti, ad subuectionem paruulorum suo-
rum ac coniugum: & dicito: Tollite pa-
trem vestrum, & properate quantocyus
20 venientes. *Nec dimittatis quidquam de
supellectili vestra: quia omnes opes Æ-
21 gypti, vestræ erunt. *Feceruntq. filij Is-
rael vt eis mandatum fuerat. Quibus de-
dit Ioseph plaustra, secundum Pharaonis
22 imperium: & cibaria in itinere. *Singu-
lis quoque proferri iussit binas stolas:
Beniamin vero dedit trecẽtos argenteos
23 cum quinque stolis optimis: *tantum-
dem pecuniæ & vestium mittens patri
suo, addẽs & asinos decem, qui subuehe-
rent ex omnibus diuitijs Ægypti: & to-
tidem asinas, triticum in itinere, panesq.
24 portantes. *Dimisit ergo fratres suos, &
proficiscentibus ait: Ne irascamini in
25 via. *Qui ascendentes ex Ægypto, vene-
G runt in terram Chanaan ad patrem suum
26 Iacob. *Et nunciauerunt ei, dicentes: Io-
seph filius tuus viuit: & ipse dominatur
in omni terra Ægypti. Quo audito Ia-
cob, quasi de graui somno euigilans, ta-
27 men non credebat eis. *Illi econtra re-
ferebant omnem ordinem rei. Cumq.
vidisset plaustra, & vniuersa quæ mise-
28 rat, reuixit spiritus eius, *& ait: Suf-
ficit mihi si adhuc Ioseph filius meus
viuit: vadam, & videbo illum ante-
quam moriar.

CAP. XLVI.

1 PRofectusq. Israel cum omnibus quæ
A habebat, venit ad Puteum iura-
menti. & mactatis ibi victimis Deo
2 patris sui Isaac, *audiuit eum per vi-
sionem noctis vocantem se, & dicentem
sibi: Iacob, Iacob, cui respondit: Ecce
3 adsum. *Ait illi Deus: Ego sum fortis-
simus Deus patris tui: noli timere, de-
scende in Ægyptum, quia in gentem
4 magnam faciam te ibi. *Ego descen-
dam tecum illuc, & ego inde adducam
te reuertentem: Ioseph quoque ponet
5 manus suas super oculos tuos. *Surrexit

|| Act.7.b.15 autem Iacob a Puteo iuramẽti: || tulerũtq.
eum filij cum paruulis & vxoribus suis in
plaustris quæ miserat Pharao ad portan-
dum senem, * & omnia quæ possederat 6
|| Iof.24.a.8 in Terra Chanaan: || venitq. in Ægyptum
Psal.104.b.23 cum omni semine suo, * filij eius, & ne- 7
Isa.52.a.4 potes, filiæ, & cuncta simul progenies.
* Hæc sunt autem nomina filiorum Is- 8
rael, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse B
|| Exo.1.a.26. cum liberis suis. || Primogenitus Ruben.
b 14 * Filij Ruben: Henoch & Phallu & Hesron 9
Num.26.a.5 & Charmi. * Filij Simeon: Iamuel & 10
1.Par.5.a.1. Iamin & Ahod, & Iachin & Sohar, &
& 3 Exod.6.c.15 Saul filius Chanaanitidis. * Filij Leui: 11
1.Par.4.c.24 Gerson & Caath & Merari. * Filij Iuda: 12
1.Par.6.a.1 Her & Onan & Sela & Phares & Zara:
1.Par 2.a.3.4 d.21 mortui sunt autem Her & Onan in terra
1.Par.7.a.1 Chanaan. Natiq. sunt filij Phares: Hesron
& Hamul. * Filij Issacar: Thola & Phua 13
& Iob & Semron. * Filij Zabulon: Sared 14
& Elon & Iahelel. * Hi filij Liæ quos ge- 15
nuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina
filia sua. omnes animæ filiorum eius &
filiarum, triginta tres. * Filij Gad: Sephion 16
& Haggi & Suni & Esebon & Heri &
|| 1.Par.7.f.30 Arodi & Areli. * || Filij Aser: Iamne & 17
Iesua & Iessui & Beria, Sara quoque so-
ror eorum. Filij Beria: Heber & Mel-
chiel. * hi filij Zelphæ, quam dedit Laban 18
Liæ filiæ suæ. & hos genuit Iacob sede-
cim animas. * Filij Rachel vxoris Iacob: 19
|| Sup.41.f.53 Ioseph & Beniamin. * || Natiq. sunt Ioseph 20
1.Par.7.b.6. filij in Terra Ægypti, quos genuit ei C
8.a.1 Aseneth filia Putiphare sacerdotis Helio-
poleos: Manasses & Ephraim. * Filij Ben- 21
iamin: Bela & Bechor & Asbel & Gera
& Naaman & Echi & Ros & Mophim &
Ophim & Ared. * hi filij Rachel quos 22
genuit Iacob: omnes animæ, quattuorde-
cim. * Filij Dan: Husim. * Filij Nephtha- 23
li: Iasiel & Guni & Ieser & Sallem. * Hi 24
filij Balæ, quam dedit Laban Racheli fi- 25
liæ suæ: & hos genuit Iacob: omnes ani-
mæ, septem. * Cunctæ animæ, quæ in- 26
gressæ sunt cum Iacob in Aegyptum, &
egressæ sunt de femore illius, absque
vxoribus filiorum eius, sexaginta sex.
* Filij autem Ioseph, qui nati sunt ei in 27
|| Deut.10.d.22 terra Ægypti, animæ duæ. || Omnes ani-
mæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in
Ægyptum, fuere septuaginta. * Misit au- 28
tem Iudam ante se ad Ioseph, vt nuncia-
ret ei, & occurreret in Gessen. * Quò 29
cũ peruenisset, iuncto Ioseph curru suo, D
ascendit obuiam patri suo ad eundem lo-
cum: vidensq. eum, irruit super collum
30 eius, & inter amplexus fleuit. * Dixitq.
pater ad Ioseph: Iam lætus moriar, quia
vidi faciem tuam, & superstitem te re-
31 linquo. * At ille locutus est ad fratres
suos, & ad omnem domum patris sui:
Ascendã, & nunciabo Pharaoni, dicamq.
ei: Fratres mei, & domus patris mei,
qui erant in Terra Chanaan, venerunt ad
32 me: * & sunt viri pastores ouium, cu-
ramq. habent alendorum gregum: peco-
ra sua, & armenta, & omnia quæ habere
33 potuerunt, adduxerunt secum. * Cumq.
vocauerit vos, & dixerit: Quod est opus
34 vestrum? * Respondebitis: Viri pastores
sumus serui tui, ab infantia nostra vsque
in præsens, & nos & patres nostri. Hæc
autẽ dicetis, vt habitare possitis in Terra
Gessen: quia detestantur Aegyptij om-
nes pastores ouium.

CAP. XLVII.

1 INgressus ergo Ioseph nunciauit Pha-
A raoni, dicens: Pater meus & fratres,
oues eorum & armenta, & cuncta quæ
possident, venerunt de Terra Chanaan:
2 & ecce consistunt in Terra Gessen. * Ex-
tremos quoque fratrum suorum quin-
3 que viros constituit coram rege: * quos
ille interrogauit: Quid habetis operis?
Responderunt: Pastores ouium sumus
4 serui tui, & nos, & patres nostri. * Ad
peregrinandum in terra tua venimus:
quoniam non est herba gregibus seruo-
rum tuorum, ingrauescente fame in ter-
ra Chanaan: petimusq. vt esse nos iubeas
5 seruos tuos in Terra Gessen. * Dixit ita-
B que rex ad Ioseph: Pater tuus & fratres
6 tui venerunt ad te. * Terra Ægypti in
conspectu tuo est: in optimo loco fac
eos habitare, & trade eis Terram Gessen.
Quòd si nosti in eis esse viros industrios,
constitue illos magistros pecorum meo-
7 rum. * Post hæc introduxit Ioseph patrẽ
suum ad Regem, & statuit eum coram
8 eo: qui benedicens illi, * & interrogatus
ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ
9 tuæ? * Respondit: Dies peregrinatio-
nis meæ centum triginta annorum sunt,
parui & mali, & non peruenerunt vs-
C que ad dies patrum meorum quibus
10 peregrinati sunt. * Et benedicto rege,
egres-

egressus est foras. * Ioseph vero patri 11
& fratribus suis dedit possessionem in
Ægypto in optimo terræ loco, Rames-
ses, vt præceperat Pharao. * Et alebat 12
eos, omnemq. domum patris sui, præ-
bens cibaria singulis. * In toto enim 13
orbe panis deerat, & oppresserat fa-
mes terram, maxime Ægypti & Cha-
naan. * E quibus omnem pecuniam 14
congregauit pro venditione frumen-
ti, & intulit eam in ærarium regis.
* Cumq. defecisset emptoribus pretium, 15
venit cuncta Ægyptus ad Ioseph, di-
cens: Da nobis panes: quare morimur D
coram te, deficiente pecunia? *Qui- 16
bus ille respondit: Adducite pecora
vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si
pretium non habetis. * Quæ cum ad- 17
duxissent, dedit eis alimenta pro equis,
& ouibus, & bobus, & asinis: susten-
tauitq. eos illo anno pro commutatio-
ne pecorum. * Venerunt quoque anno 18
secundo, & dixerunt ei: Non celabi-
mus dominum nostrum quòd deficien-
te pecunia, pecora simul defecerunt:
nec clam te est, quòd absque corpori-
bus & terra nihil habeamus. * Cur er- 19
go moriemur te vidente? & nos &
terra nostra tui erimus: eme nos in ser-
uitutem regiam, & præbe semina, ne
pereunte cultore redigatur terra in so-
litudinem. * Emit igitur Ioseph om- 20
nem Terram Ægypti, vendentibus sin- E
gulis possessiones suas præ magnitudine
famis. Subiecitq. eam Pharaoni, * & 21
cunctos populos eius a nouissimis ter-
minis Ægypti vsque ad extremos fines
eius, * præter terram sacerdotum, quæ a 22
rege tradita fuerat eis: quibus & statu-
ta cibaria ex horreis publicis præbeban-
tur, & idcirco non sunt compulsi ven-
dere possessiones suas. * Dixit ergo Io- 23
seph ad populos: En vt cernitis, &
vos & terram vestram Pharao possidet:
accipite semina, & serite agros, * vt 24
fruges habere possitis. Quintam par- F
tem regi dabitis: quattuor reliquas per-
mitto vobis in sementem, & in cibum
familijs & liberis vestris. * Qui respon- 25
derunt: Salus nostra in manu tua est:
respiciat nos tantum dominus noster, &
læti seruiemus regi. * Ex eo tempore 26
vsque in præsentem diem in vniuersa
terra Ægypti regibus quinta pars solui-
tur, & factum est quasi in legem, abs-
que terra sacerdotali, quæ libera ab
27 hac conditione fuit. * Habitauit ergò
Israel in Ægypto, idest, in Terra Ges-
sen, & possedit eam: auctusq. est, &
28 multiplicatus nimis. * Et vixit in ea
decem & septem annis: factiq. sunt om-
nes dies vitæ illius centum quadragin-
29 ta septem annorum. * Cumq. appro-
G pinquare cerneret diem mortis suæ, vo-
cauit filium suum Ioseph, & dixit ad
eum: Si inueni gratiam in conspectu
tuo, ‖ pone manum tuam sub femore ‖Sup. 24. a. 2
meo: & facies mihi misericordiam &
veritatem, vt non sepelias me in Ægy-
30 pto: * sed dormiam cum patribus meis,
& auferas me de terra hac, condasq.
in sepulchro maiorum meorum. Cui
respondit Ioseph: Ego faciam quod
31 iussisti. * Et ille: Iura ergo, inquit,
mihi. Quo iurante, adorauit Israel
Deum, conuersus ad lectuli caput.

CAP. XLVIII.

1 HIs ita transactis nunciatum est Io-
A seph quòd ægrotaret pater suus:
qui, assumptis duobus filijs Manasse &
2 Ephraim, ire perrexit. * Dictumq. est
seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad
te. Qui confortatus sedit in lectulo.
3 * Et ingresso ad se ait: Deus omnipo-
tens ‖ apparuit mihi in Luza, quæ est ‖Sup. 28. c. 13
in Terra Chanaan: Benedixitq. mihi,
4 * & ait: Ego te augebo & multiplica-
bo, & faciam te in turbas populo-
rum: daboq. tibi terram hanc, & se-
mini tuo post te in possessionem sem-
5 piternam. * Duo ergo filij tui, qui
‖ nati sunt tibi in Terra Ægypti ante- ‖Sup. 41. E. 50
quam huc venirem ad te, mei erant:
‖ Ephraim & Manasses, sicut Ruben & ‖Ios. 13. b. 7.
6 Simeon reputabuntur mihi. * Reliquos d. 29
autem quos genueris post eos, tui e-
runt, & nomine fratrum suorum vo-
7 cabuntur in possessionibus suis. * Mi-
B hi enim, quando veniebam de Meso-
potamia, ‖ mortua est Rachel in terra ‖Sup. 35. c. 19
Chanaan in ipso itinere, eratq. vernum
tempus: & ingrediebar Ephratam, &
sepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ
8 alio nomine appellatur Bethlehem. * Vi-
dens autem filios eius dixit ad eum: Qui
9 sunt isti? * Respódit: Filij mei sunt, quos
donauit

donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc,
inquit, eos ad me, vt benedicam illis.
10 * Oculi enim Israel caligabant præ ni-
mia senectute, & clare videre non po-
terat. Applicitosq. ad se, deosculatus &
11 circumplexus eos, * dixit ad filium suũ:
Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper
12 ostendit mihi Deus semen tuũ. * Cumq.
tulisset eos Ioseph de gremio patris, a-
13 dorauit pronus in terram. * Et posuit
Ephraim ad dexteram suam, id est, ad
C sinistram Israel: Manassen vero in sini-
stra sua, ad dexteram scilicet patris, ap-
14 plicuitq. ambos ad eum. * Qui extendẽs
manum dexteram, posuit super caput
Ephraim minoris fratris: sinistram autẽ
super caput Manasse qui maior natu e-
‖Heb. 11. d. 21 15 rat, commutans manus. * ‖ Benedixitq.
Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus, in cu-
ius conspectu ambulauerunt patres mei
Abraham, & Isaac, Deus qui pascit me
ab adolescentia mea vsque in præsentẽ
‖Sup. 31. d. 29 32. a. 2 Mat. 18. b. 10 16 diem: * ‖ Angelus, qui eruit me de cun-
ctis malis, benedicat pueris istis: & in-
uocetur super eos nomen meum, nomi-
na quoque patrum meorum Abraham,
& Isaac, & crescant in multitudinem
17 super terram. * Videns autem Ioseph
quòd posuisset pater suus dexteram ma-
num super caput Ephraim, grauiter ac-
cepit: & apprehensam manum patris le-
D uare conatus est de capite Ephraim, &
18 transferre super caput Manasse. * Dixitq.
ad patrem: Non ita conuenit, pater: quia
hic est primogenitus, pone dexteram
19 tuam super caput eius. * Qui renuens,
ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem
erit in populos, & multiplicabitur: sed
frater eius minor, maior erit illo: &
20 semen illius crescet in gentes. * Benedi-
xitq. eis in tempore illo, dicens: In te
benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat
tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manas-
se. Constituitq. Ephraim ante Manassen.
21 * Et ait ad Ioseph filium suum: En ego
morior, & erit Deus vobiscum, redu-
cetq. vos ad terram patrum vestrorum.
‖Iosu. 15. b. 7 15. a. 1 ‖Iosu. 24. b. 1 22 * Do tibi ‖ partem vnam extra fratres
tuos, quam tuli de manu ‖ Amorrhæi in
gladio & arcu meo.

CAP. XLIX.

Deut. 33. a. b. 1 VOcauit autem Iacob filios suos, &
A ait eis: Congregamini, vt annun-
ciem quæ ventura sunt vobis in diebus
2 nouissimis. * Congregamini, & audite
filij Iacob, audite Israel patrem vestrũ:
3 * Ruben primogenitus meus, tu forti-
tudo mea, & principium doloris mei:
4 prior in donis, maior in imperio. * Ef-
fusus es sicut aqua, non crescas: ‖ quia ‖Sup. 35. d. 22
ascendisti cubile patris tui, & macula- 1. Paral. 5. a. 1
5 sti stratum eius. * Simeon & Leui fra-
6 tres: vasa iniquitatis bellantia. * In con-
silium eorum non veniat anima mea,
& in cœtu illorum non sit gloria mea:
‖quia in furore suo occiderunt virum, ‖Sup. 34. d. 25
& in voluntate sua suffoderunt murum.
7 * Maledictus furor eorum, quia perti-
nax: & indignatio eorum, quia dura:
‖diuidam eos in Iacob, & dispergam ‖Iof. 19. a. 1. 21. a. b.
8 eos in Israel. * Iuda, te laudabunt fra-
B tres tui: manus tua in ceruicibus inimi-
corum tuorum, adorabunt te filij patris
9 tui. * ‖ Catulus leonis Iuda: ad prædam ‖1. Para. 5. a. 2
fili mi ascendisti: requiescens accubuisti
vt leo, & quasi leæna, quis suscitabit
10 eum? * ‖ NON AVFERETVR sce- ‖Ioan. 1. f. 45
ptrum de Iuda, & dux de femore eius, Matt. 2. a. 6
donec veniat qui mittendus est, & ipse
11 erit expectatio gentium. * Ligans ad vi-
neam pullum suum, & ad vitem, o fili
mi, asinam suam. Lauabit in vino stolã
suam, & in sanguine vuæ pallium suũ.
12 * Pulchriores sunt oculi eius vino, &
13 dentes eius lacte candidiores. * Zabulon
in littore maris habitabit, & in statio-
ne nauium pertingens vsque ad Sido-
14 nem. * Issachar asinus fortis accubans
15 inter terminos. * Vidit requiem quòd
esset bona: & terram quòd optima: &
supposuit humerum suum ad portandũ,
16 factusq. est tributis seruiens. * Dan iudi-
cabit populum suum sicut & alia tribus
17 in Israel. * Fiat Dan coluber in via, ce-
C rastes in semita, mordens vngulas equi,
18 vt cadat ascensor eius retro. * SALV-
TARE tuum expectabo Domine.
19 * Gad, accinctus præliabitur ante eum:
20 & ipse accingetur retrorsum. * Aser,
pinguis panis eius, & præbebit delicias
21 regibus. * Nephthali, ceruus emissus, &
22 dans eloquia pulchritudinis. * ‖ Filius ‖1. Para. 5. a. 1
accrescens Ioseph, filius accrescens &
decorus aspectu: filiæ discurrerunt super
23 murum. * Sed exasperauerunt eum, &
iurgati sunt, inuiderũtq. illi habentes
24 iacula. * Sedit in forti arcus eius, & dis-
soluta

solutæ sunt vincula brachiorum, & ma-
nuum illius per manus potentis Iacob:
inde pastor egressus est lapis Israel.
* Deus patris tui erit adiutor tuus, & 25
omnipotens benedicet tibi benedictioni-
bus cæli desuper, benedictionibus abys-
si iacẽtis deorsum, benedictionibus vbe-
rum & vuluæ. * Benedictiones patris tui 26
confortatæ sunt benedictionibus patrum D
eius: donec veniret desiderium collium
æternorum: fiant in capite Ioseph, & in
vertice Nazaræi inter fratres suos.* Ben- 27
iamin lupus rapax, mane comedet præ-
dam, & vespere diuidet spolia.* Omnes 28
hi in tribubus Israel duodecim: hæc lo-
cutus est eis pater suus, benedixitq. sin-
gulis, benedictionibus proprijs. * Et præ- 29
cepit eis, dicens: Ego congregor ad po-
pulum meum: sepelite me cum patribus
meis in spelunca duplici quæ est in agro
Ephron Hethæi, * contra Mambre in Ter- 30
‖ Sup.23.d. ra Chanaan, ‖ quam emit Abraham cum
agro ab Ephron Hethæo in possessionem
sepulchri.* Ibi sepelierunt eum, & Saram 31
vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum
Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita
iacet. * Finitisq. mandatis quibus filios 32
instruebat, collegit pedes suos super le-
ctulum, & obijt: appositusq. est ad po-
pulum suum.

CAP. L.

QVod cernens Ioseph, ruit super fa- 1
ciem patris flens & deosculans eũ. A
* Præcepitq. seruis suis medicis 2
vt aromatibus condirent patrem.* Qui- 3
bus iussa explentibus, transierunt quadra-
ginta dies: iste quippe mos erat cadauerũ
conditorũ. fleuitq. eum Ægyptus septua-
ginta diebus.* Et expleto planctus tẽpore, 4
locutus est Ioseph ad familiam Pharao-
nis: Si inueni gratiam in conspectu ve-
stro, loquimini in auribus Pharaonis:* eo 5
quòd pater meus adiurauerit me, dicens:
‖ Sup.47.g.29 En morior, in sepulchro meo ‖ quod fodi
mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascẽ-
dam igitur, & sepeliam patrem meum,
ac reuertar.* Dixitq. ei Pharao: Ascende 6
& sepeli patrem tuum sicut adiuratus es.
* Quo ascendente, ierunt cum eo omnes 7
senes domus Pharaonis, cunctiq. maiores B
natu Terræ Ægypti:* domus Ioseph cum 8
fratribus suis, absque paruulis & gregi-
bus, atque armentis quæ dereliquerant in
9 Terra Gessen.* Habuit quoque in comita-
tu currus & equites: & facta est turba non
10 modica.* Veneruntq. ad Aream Atad, quæ
sita est trans Iordanem: vbi celebrantes
exequias plãctu magno atque vehemẽti,
11 impleuerunt septem dies.* Quod cum vi-
dissent habitatores Terræ Chanaan, dixe-
runt: Planctus magnus est iste Ægyptijs.
Et idcirco vocatum est nomen loci illius,
12 Planctus Ægypti.* Fecerunt ergo filij Ia-
13 cob sicut præceperat eis:* Et portantes eũ
in Terram Chanaan, ‖ sepelierunt eum in ‖ Act.7.b.16
spelunca duplici, ‖ quam emerat Abrahã ‖ Sup.23.d.16
cum agro in possessionem sepulchri ab
Ephron Hethæo contra faciem Mambre.
14 * Reuersusq. est Ioseph in Ægyptum cum
C fratribus suis, & omni comitatu, sepulto
15 patre.* Quo mortuo, timẽtes fratres eius,
& mutuo colloquentes: Ne forte memor
sit iniuriæ quam passus est, & reddat no-
16 bis omne malum quod fecimus,* man-
dauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit
17 nobis antequam moreretur,* vt hæc tibi
verbis illius diceremus: Obsecro vt obli-
uiscaris sceleris fratrum tuorum, & pec-
cati atque malitiæ quã exercuerunt in te:
nos quoque oramus vt seruis Dei patris
tui dimittas iniquitatẽ hãc. Quibus audi-
18 tis fleuit Ioseph.* Veneruntq. ad eum fra-
tres sui: & proni adorantes in terrã dixe-
19 runt: Serui tui sumus.* Quibus ille respõ-
dit: Nolite timere: num Dei possumus re-
20 sistere voluntati?* ‖ Vos cogitastis de me ‖ Sup.45.b.
D malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt
exaltaret me, sicut in præsentiarum cer-
nitis, & saluos faceret multos populos.
21 * Nolite timere: ego ‖ pascam vos & par- ‖ Sup.45.c.12
uulos vestros. cõsolatusq. est eos, & blan-
22 de ac leniter est locutus.* Et habitauit in
Ægypto cum omni domo patris sui: vi-
xitq. centũ decem annis. Et vidit Ephraim
filios vsque ad tertiam generationem. ‖ Fi- ‖ Nu.32.g.39
lij quoque Machir filij Manasse nati sunt
23 in genibus Ioseph.* Quibus trãsactis, ‖ lo- ‖ Heb.11.d.22
cutus est fratribus suis: Post mortem meã
Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet
de terra ista ad terrã quam iurauit Abra-
24 ham, Isaac, & Iacob.* Cumq. adiurasset
eos atque dixisset: Deus visitabit vos: ‖ as- ‖ Exo.13.d.19
portate ossa mea vobiscum de loco isto: Iof.24.g.32
25 * mortuus est, expletis centum decem vi-
tæ suæ annis. Et conditus aromatibus, re-
positus est in loculo in Ægypto.

LIBER

LIBER EXODVS,

HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPVT PRIMVM.

ÆC sunt nomina fi- 1
liorum Israel qui in- A
gressi sunt in Ægy-
Gen.46. a. 8 ptum cũ Iacob : sin-
guli cũ domibus suis
introierunt:* Ruben, 2
Simeon, Leui, Iudas,
* Issachar, Zabulon & Beniamin, * Dan, 3
& Nephthali, Gad, & Aser. * Erant igi- 4
tur omnes animæ eorum qui egressi sunt 5
de femore Iacob, septuaginta: Ioseph
autem in Ægypto erat. * Quo mortuo, 6
& vniuersis fratribus eius, omniq. cogna-
‖ Act.7. c.17 tione illa, * ‖ filij Israel creuerunt, & 7
quasi germinantes multiplicati sunt : ac
roborati nimis, impleuerunt terram.
* Surrexit interea rex nouus super Ægy- 8
ptum, qui ignorabat Ioseph: * & ait ad 9
populum suum: Ecce, populus filiorum B
Israel multus, & fortior nobis est. * Ve- 10
nite, sapienter opprimamus eum, ne for-
te multiplicetur : & si ingruerit contra
nos bellum, addatur inimicis nostris,
expugnatisq. nobis egrediatur de terra.
* Præposuit itaque eis magistros operũ, 11
vt affligerent eos oneribus : ædificaue-
runtq. vrbes tabernaculorum Pharaoni,
Phithom, & Ramesses. * Quantoq. op- 12
primebant eos, tanto magis multiplica-
bantur, & crescebant : * oderantq. filios 13
Israel Ægyptij, & affligebant illudentes
eis : * atque ad amaritudinem perduce- 14
bant vitam eorum operibus duris luti,
& lateris, omniq. famulatu, quo in terræ C
operibus premebantur. * Dixit autem 15
Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum:
quarum vna vocabatur Sephora, altera
Phua, * præcipiens eis: Quando obstetri- 16
cabitis Hebræas, & partus tempus adue-
nerit: si masculus fuerit, interficite eum:
si femina, reseruate. * Timuerunt autem 17
D obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta
præceptum regis Ægypti, sed conserua-
18 bant mares. * Quibus ad se accersitis,
rex ait : Quidnam est hoc quod facere
19 voluistis, vt pueros seruaretis? * Quæ
responderunt : Non sunt Hebrææ sicut
Ægyptiæ mulieres : ipsæ enim obstetri-
candi habent scientiam, & priusquam ve
20 niamus ad eas, pariunt. * Bene ergo fe-
cit Deus obstetricibus : & creuit popu-
21 lus, confortatusq. est nimis. * Et quia
timuerunt obstetrices Deum, ædificauit
22 eis domos. * Præcepit ergo Pharao om-
ni populo suo, dicens : Quidquid ma-
sculini sexus natũ fuerit, in flumen proij-
cite: quidquid feminini, reseruate.

CAP. II.

1 EGressus est post hæc vir de domo Le-
A ui : ‖ & accepit vxorem stirpis suæ. ‖ Inf.6.c.20
2 * quæ concepit, & ‖ peperit filium: & vi- ‖ Heb.11.d.23
dens eum elegantem, abscondit tribus
3 mensibus. * Cumq. iam celare non pos-
set, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit
eam bitumine ac pice: posuitq. intus in-
fantulum, & exposuit eum in carecto ri-
4 pæ fluminis, * stante procul sorore eius,
5 & considerante euentum rei. * ‖ Ecce ‖ Act.7.c.21
autem descendebat filia Pharaonis vt la- Hebr.11.d.23
uaretur in flumine : & puellæ eius gra-
diebantur per crepidinem aluei. Quæ cũ
vidisset fiscellam in papyrione, misit vnã
6 e famulabus suis: & allatam * aperiens,
cernensq. in ea paruulum vagiẽtem, mi-
serta eius, ait: De infantibus Hebræorum
7 est hic. * Cui soror pueri : Vis, inquit,
B vt vadam, & vocem tibi mulierem He-
bræam, quæ nutrire possit infantulum?
8 * Respondit: Vade. Perrexit puella &
9 vocauit matrem suam. * Ad quam lo-

cuta

cuta filia Pharaonis: Accipe, ait, pue-
rum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi
mercedem tuam. Suscepit mulier, & nu-
triuit puerum: adultumq. tradidit filiæ
Pharaonis. * Quem illa adoptauit in lo- 10
cum filij, vocauitq. nomen eius Moyses,
dicens: Quia de aqua tuli eum. * In 11
diebus illis postquam creuerat Moyses,
|| Heb.11.c.24 || egressus est ad fratres suos: viditq. affli-
ctionem eorum, & virum Ægyptiũ per-
cutientem quendam de Hebræis fratri-
bus suis. * Cumq. circumspexisset huc 12
atque illuc, & nullum adesse vidisset,
percussum Ægyptium abscondit sabulo.
* Et egressus die altero conspexit duos 13
Hebræos rixantes: dixitq. ei qui facie-
bat iniuriam: Quare percutis proximũ
tuum? * Qui respondit: Quis te consti- 14
tuit principem & iudicem super nos? C
num occidere me tu vis, sicut heri occi-
disti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait:
Quomodo palam factũ est verbũ istud?
* Audiuitq. Pharao sermonem hunc, & 15
quærebat occidere Moysen: qui fugiens
de conspectu eius, moratus est in Terra
Madian, & sedit iuxta puteum. * Erant 16
autem sacerdoti Madian septem filiæ,
quæ venerunt ad hauriendam aquam:
& impletis canalibus adaquare cupiebãt
greges patris sui. * Superuenere pasto- 17
res, & eiecerunt eas: surrexitq. Moyses,
& defensis puellis, adaquauit oues ea-
rum. * Quæ cum reuertissent ad Ra- 18
guel patrem suum, dixit ad eas: Cur ve-
locius venistis solito? * Responderunt: 19
Vir Ægyptius liberauit nos de manu pa-
storum: insuper & hausit aquam no-
biscum, potumq. dedit ouibus. * At il- 20
le: Vbi est? inquit, Quare dimisistis D
hominem? vocate eum vt comedat pa-
nem. * Iurauit ergo Moyses quòd ha- 21
|| Inf.18.a.2.3 1.Par.23.b.15 bitaret cum eo. || Accepitq. Sephoram
filiam eius vxorem: * quæ peperit ei fi- 22
lium, quem vocauit Gersam, dicens:
Aduena fui in terra aliena. Alterum ve-
ro peperit, quem vocauit Eliezer, di-
cẽs: Deus enim patris mei adiutor meus
eripuit me de manu Pharaonis. * Post 23
multum vero temporis mortuus est rex
Ægypti: & ingemiscentes filij Israel,
propter opera vociferati sunt: ascenditq.
clamor eorum ad Deum ab operibus.
* Et audiuit gemitum eorum, ac recor- 24
datus est fœderis quod pepigit cũ Abra-
25 ham, Isaac, & Iacob. * Et respexit Do-
minus filios Israel & cognouit eos.

CAP. III.

1 A MOyses autem pascebat oues Iethro
soceri sui sacerdotis Madian: cũq.
minasset gregem ad interiora deserti, ve-
2 nit ad montem Dei Horeb. * || Appa- || Act.7.c.30
ruitq. ei Dominus in flamma ignis de
medio rubi: & videbat quòd rubus ar-
3 deret, & non combureretur. * Dixit er-
go Moyses: Vadam, & videbo visionem
hanc magnam, quare non comburatur
4 rubus. * Cernens autem Dominus quòd
B pergeret ad videndum, vocauit eum de
medio rubi, & ait: Moyses, Moyses.
5 Qui respondit: Adsum. * At ille: Ne
appropies, inquit, huc: solue calceamẽ-
tum de pedibus tuis: locus enim, in quo
6 stas, terra sancta est. * Et ait: || Ego sum || Mat.22.c.32 Mar.12.c.26 Luc.20.f.37
Deus patris tui, Deus Abraham, Deus
Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moy-
ses faciem suam: non enim audebat aspi-
7 cere contra Deum. * Cui ait Dominus:
Vidi afflictionem populi mei in Ægy-
pto, & clamorem eius audiui propter
duritiam eorum qui præsunt operibus:
8 * & sciens dolorem eius, descendi vt li-
berem eum de manibus Ægyptiorum,
& educam de terra illa in terram bo-
C nam, & spatiosam, in terram quæ fluit
lacte & melle, ad loca Chananæi, & He-
thæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & He-
9 uæi, & Iebusæi. * Clamor ergo filiorum
Israel venit ad me: vidiq. afflictionem
eorum, qua ab Ægyptijs opprimuntur.
10 * Sed veni, & mittam te ad Pharaonem,
vt educas populum meum, filios Israel de
11 Ægypto. * Dixitq. Moyses ad Deum:
Quis sum ego vt vadam ad Pharaonem,
12 & educam filios Israel de Ægypto? * Qui
D dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis
signum, quòd miserim te: Cum eduxe-
ris populum meum de Ægypto, immo-
13 labis Deo super montem istum. * Ait
Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad
filios Israel, & dicam eis: Deus patrum
vestrorum misit me ad vos. Si dixerint
mihi: Quod est nomen eius? quid di-
14 cam eis? * Dixit Deus ad Moysen:
EGO SVM QVI SVM. Ait: Sic di-
ces filijs Israel: QVI EST, misit me ad
vos.

vos. * Dixitq. iterum Deus ad Moysen: 15
Hæc dices filijs Israel: Dominus Deus pa-
trum vestrorũ,Deus Abrahã,Deus Isaac,
& Deus Iacob misit me ad vos: hoc no- E
men mihi est in æternum,& hoc memo-
riale meum in generationem & genera-
tionem . * Vade , & congrega seniores 16
Israel , & dices ad eos: Dominus Deus
patrum vestrorum apparuit mihi , Deus
Abraham,Deus Isaac,& Deus Iacob, di-
cens : Visitans visitaui vos, & vidi om-
nia quæ acciderunt vobis in Ægypto:
* Et dixi vt educam vos de afflictione 17
Ægypti in terram Chananæi & Hethæi
& Amorrhæi & Pherezæi & Heuæi & F
Iebusæi,ad terram fluentem lacte & mel-
le . * Et audient vocem tuam : ingre- 18
dierisq. tu , & seniores Israel ad regem
Ægypti,& dices ad eum : Dominus Deus
Hebræorum vocauit nos: ibimus viam
trium dierum in solitudinem,vt immo-
lemus Domino Deo nostro . * Sed ego 19
scio quòd non dimittet vos rex Ægy- G
pti ⌒vt eatis nisi per manum validam .
*Extendam enim manum meam,& per- 20
cutiam Aegyptum in cunctis mirabili-
bus meis,quæ facturus sum in medio eo-
rum : post hæc dimittet vos . * Daboq. 21
gratiam populo huic coram Aegyptijs:
‖ Inf.11.a.2.& 12.c.35 ‖& cum egrediemini,nõ exibitis vacui:
* sed postulabit mulier a vicina sua , & 22
ab hospita sua , ⌒vasa argentea & au-
rea , ac ⌒vestes : ponetisq. eas super fi-
lios & filias vestras , & spoliabitis Ae-
gyptum .

CAP. IIII.

Respondens Moyses , ait : Non cre- 1
dent mihi , neque audient vocem A
meam,sed dicent: Non apparuit tibi Do-
minus . * Dixit ergo ad eum: Quid est 2
quod tenes in manu tua ? Respondit:
Virga . * Dixitq. Dominus : Proijce 3
eam in terram . Proiecit,& versa est in
colubrum,ita vt fugeret Moyses . * Di- 4
xitq. Dominus: Extende manum tuam,
& apprehende caudam eius . Extendit ,
& tenuit, versaq. est in ⌒virgam . * Vt 5
credant, inquit , quòd apparuerit tibi
Dominus Deus patrum suorum , Deus
Abraham , Deus Isaac, & Deus Iacob.
* Dixitq. Dominus rursum : Mitte ma- 6
num tuam in sinum tuum . Quam cum B
misisset in sinum , protulit leprosam in-
7 star niuis . * Retrahe,ait, manum tuam
in sinum tuum . Retraxit,& protulit ite-
8 rum, & erat similis carni reliquæ . * Si
non crediderint , inquit, tibi , neque au-
dierint sermonem signi prioris, credent
9 ⌒verbo signi sequentis . * Quòd si nec
duobus quidem his signis crediderint ,
neque audierint ⌒vocem tuam: sume
aquam fluminis , & effunde eam super
aridam,& quidquid hauseris de fluuio ,
10 ⌒vertetur in sanguinem. * Ait Moyses:
C Obsecro Domine, non sum eloquens ab
heri , & nudiustertius : & ex quo locu-
tus es ad seruum tuum, impeditioris &
11 tardioris linguæ sum . * Dixit Domi-
nus ad eum : Quis fecit os hominis?
aut quis fabricatus est mutum & sur-
dum, videntem & cæcum ? nonne ego?
12 * Perge igitur, ‖& ego ero in ore tuo: ‖ Matt.10.d.19
13 doceboq. te quid loquaris . * At ille:
Obsecro , inquit , Domine , mitte
14 quem missurus es. * Iratus Dominus in
Moysen , ait : Aaron frater tuus leui-
tes , scio quòd eloquens sit : ecce ipse
egreditur in occursum tuum , vidensq.
15 te lætabitur corde . * Loquere ad eum,
D & pone verba mea in ore eius : & ego
ero in ore tuo , & in ore illius , ‖ & ‖ Inf.7.a.2
ostendam ⌒vobis quid agere debeatis .
16 * ipse loquetur pro te ad populum , &
erit os tuum : tu autem eris ei in his
17 quæ ad Deum pertinent .* Virgam quo-
que hanc sume in manu tua , in qua fa-
18 cturus es signa . * Abijt Moyses , &
reuersus est ad Iethro socerum suum ,
dixitq. ei : Vadam & reuertar ad fratres
meos in Aegyptum , ⌒vt videam si ad-
huc viuant . Cui ait Iethro : Vade in
19 pace . * Dixit ergo Dominus ad Moy-
E sen in Madian : Vade , & reuertere in
Aegyptum : Mortui sunt enim omnes
20 qui quærebant animam tuam . * Tulit
ergo Moyses ⌒vxorem suam , & filios
suos , & imposuit eos super asinum ,
reuersusq. est in Aegyptum, portans vir-
21 gam Dei in manu sua . * Dixitq. ei Do-
minus reuertenti in Aegyptum : Vide
⌒vt omnia ostenta quæ posui in manu
tua , facias coram Pharaone : ego indu-
rabo cor eius , & non dimittet popu-
22 lum . * Dicesq. ad eum : Hæc dicit Do-
minus: Filius meus primogenitus Israel.
23 *Dixi tibi: Dimitte filium meum vt ser-
uiat

uiat mihi; & noluisti dimittere eum: ec- F
ce ego interficiam filium tuum primo-
genitum. * Cumq. esset in itinere, in di- 24
uersorio occurrit ei Dominus, & vole-
bat occidere eum. * Tulit illico Sephora 25
acutissimam petram, & circumcidit præ-
putium filij sui, tetigitq. pedes eius, &
ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. * Et 26
dimisit eum postquam dixerat: Sponsus
sanguinum ob circumcisionem. * Dixit 27
autem Dominus ad Aaron: Vade in oc- G
cursum Moysi in desertũ. Qui perrexit
obuiam ei in Montem Dei, & osculatus
est eum. * Narrauitq. Moyses Aaron om- 28
nia verba Domini quibus miserat eum,
& signa quæ mandauerat. * Veneruntq. 29
simul, & congregauerunt cunctos senio-
res filiorum Israel. * Locutusq. est Aaron 30
omnia verba quæ dixerat Dominus ad
Moysen: & fecit signa coram populo, * & 31
credidit populus. Audieruntq. quòd visi-
tasset Dominus filios Israel, & quòd re-
spexisset afflictionem illorum: & proni
adorauerunt.

CAP. V.

Post hæc ingressi sunt Moyses & Aa- 1
ron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit A
Dominus Deus Israel: Dimitte populum
meum vt sacrificet mihi in deserto. * At 2
ille respondit: Quis est Dominus, vt au-
diam vocem eius, & dimittã Israel? ne-
scio Dominum, & Israel non dimittam.
* Dixeruntque: Deus Hebræorum voca- 3
uit nos, vt eamus viam trium dierum in
solitudinẽ, & sacrificemus Domino Deo
nostro: ne forte accidat nobis pestis aut
gladius. * Ait ad eos rex Ægypti: Quare 4
Moyses & Aaron solicitatis populum ab
operibus suis? ite ad onera vestra. * Di- 5
xitq. Pharao: Multus est populus terræ:
videtis quòd turba succreuerit: quanto
magis si dederitis eis requiem ab operi-
bus? * Præcepit ergo in die illo præfectis 6
operum & exactoribus populi, dicens: B
* Nequaquam vltra dabitis paleas popu- 7
lo ad conficiendos lateres, sicut prius:
sed ipsi vadant, & colligant stipulas. * Et 8
mensuram laterum, quam prius faciebãt,
imponetis super eos, nec minuetis quid-
quam: vacant enim, & idcirco vociferã-
tur, dicentes: Eamus, & sacrificemus Deo
nostro. * Opprimantur operibus, & ex- 9
pleant ea: vt non acquiescant verbis mẽ-
10 dacibus. * Igitur egressi præfecti operum
& exactores, ad populum dixerunt: Sic
11 dicit Pharao: Non do vobis paleas: * ite,
& colligite sicubi inuenire poteritis, nec
12 minuetur quidquã de opere vestro. * Di-
spersusq. est populus per omnem Terram
13 Ægypti ad colligendas paleas. * Præfecti
C quoque operum instabant, dicentes: Cõ-
plete opus vestrum quotidie, vt prius
facere solebatis quando dabantur vobis
14 paleæ. * Flagellatiq. sunt qui præerant
operibus filiorum Israel, ab exactoribus
Pharaonis, dicentibus: Quare nõ imple-
tis mensuram laterum sicut prius, nec he-
15 ri, nec hodie? * Veneruntq. præpositi fi-
liorum Israel, & vociferati sunt ad Pha-
raonem dicentes: Cur ita agis contra ser-
16 uos tuos? * Paleæ non dantur nobis, & la-
teres similiter imperantur: en famuli tui
flagellis cædimur, & iniuste agitur con-
17 tra populum tuum. * Qui ait: Vacatis o-
tio, & idcirco dicitis: Eamus, & sacrifice-
18 mus Domino. * Ite ergo, & operamini:
paleæ non dabuntur vobis, & reddetis
19 consuetum numerum laterum. * Vide-
D bantq. se præpositi filiorum Israel in ma-
lo, eo quòd diceretur eis: Non minuetur
quidquam de lateribus per singulos dies.
20 * Occurreruntq. Moysi & Aaron, qui sta-
bant ex aduerso, egredientibus a Pharao-
21 ne: * & dixerunt ad eos: Videat Dominus
& iudicet, quoniam fœtere fecistis odo-
rem nostrum coram Pharaone & seruis
eius, & præbuistis ei gladium, vt occide-
22 ret nos. * Reuersusq. est Moyses ad Do-
minũ, & ait: Domine, cur afflixisti po-
23 pulum istum? quare misisti me? * Ex eo
enim quo ingressus sum ad Pharaonem
vt loquerer in nomine tuo, afflixit po-
pulum tuum: & non liberasti eos.

CAP. VI.

1 Dixitq. Dominus ad Moysen: Nunc
A videbis quæ facturus sim Pharaoni:
per manum enim fortem dimittet eos,
& in manu robusta eijciet illos de terra
2 sua. * Locutusq. est Dominus ad Moy-
3 sen dicens: Ego Dominus * qui apparui
Abrahã, Isaac, & Iacob in Deo omnipo-
tente: & nomen meum ADONAI nõ
4 indicaui eis. * Pepigiq. fœdus cum eis,
vt darem eis Terram Chanaan, terrã pe-
regrinationis eorum, in qua fuerunt ad-
uenæ.

uenæ. * Ego audiui gemitum filiorum 5
Israel, quo Ægyptij oppresserunt eos: &
recordatus sum pacti mei. * Ideo dic fi- 6
lijs Israel: Ego Dominus qui educã vos
de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de
seruitute: ac redimam in brachio excel-
so, & iudicijs magnis. * Et assumam vos 7
mihi in populum, & ero vester Deus: & B
scietis quòd ego sum Dominus Deus ve-
ster qui eduxerim vos de ergastulo Ægy-
ptiorum: * & induxerim in terram, super 8
quam leuaui manum meam vt darẽ eam
Abraham, Isaac, & Iacob: daboq. illam
vobis possidendam, ego Dominus. * Nar- 9
rauit ergo Moyses omnia filijs Israel: qui
non acquieuerunt ei propter angustiam
spititus, & opus durissimum. * Locutusq. 10
est Dominus ad Moysen, dicens: * Ingre- 11
dere, & loquere ad Pharaonem regem
Ægypti, vt dimittat filios Israel de terra
sua. * Respondit Moyses coram Domi- 12
no: Ecce filij Israel non audiunt me: &
quo modo audiet Pharao, præsertim cũ
incircumcisus sim labijs? * Locutusq. 13
est Dominus ad Moysen & Aaron, & de- C
dit mandatum ad filios Israel, & ad Pha-
raonem regem Aegypti vt educerent fi-
‖ Gen.46.b.9 Num.26.a.5 1.Par.5.a.1
lios Israel de terra Aegypti. * ‖ Isti sunt
principes domorum per familias suas. 14
Filij Ruben primogeniti Israelis: He-
noch & Phallu, Hesron & Charmi. * hæ 15
‖ 1.Par.4.d.24
cognationes Ruben ‖ Filij Simeon: Ia-
muel & Iamin, & Ahod, & Iachin, &
Soar, & Saul filius Chananitidis. hæ pro-
genies Simeon. * Et hæc nomina filio- 16
rum Leui per cognationes suas: Gerson
& Caath & Merari. Anni autem vitæ Le-
‖ 1 Par. 6.a.1 & 23.a.6
ui fuerunt centum triginta septẽ. * ‖ Filij 17
Gerson: Lobni & Semei, per cognatio-
‖ Nu.3.c.17 Num.26.g.57 1.Par.6.a.2. 23.b.12.
nes suas. * ‖ Filij Caath: Amram, & Isaar, 18
& Hebron & Oziel. anni quoque vitæ
Caath, centum triginta tres. * Filij Me- 19
rari: Moholi & Musi. hæ cognationes
Leui per Familias suas. * Accepit autem 20
Amram vxorẽ Iochabed patruelem suã:
quæ peperit ei Aaron & Moysen. Fue- D
runtq. anni vitæ Amram, centum trigin-
ta septem. * Filij quoque Isaar: Core, & 21
Nepheg, & Zechri. * Filij quoque Oziel: 22
Misael, & Elisaphan & Sethri. * Accepit 23
autem Aaron vxorem Elisabeth filiam
Aminadab, sororem Nahason, quæ pe-
perit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, &
Ithamar. * Filij quoque Core: Aser, & El- 24
cana, & Abiasaph. hæ sunt cognationes
25 Coritarum. * At vero Eleazar filius Aa-
ron accepit vxorem de filiabus Phutiel:
quæ peperit ei Phinees. hi sunt princi-
pes familiarum Leuiticarum per cogna-
26 tiones suas. * Iste est Aaron & Moyses,
quibus præcepit Dominus vt educerent
filios Israel de Terra Aegypti per tur-
27 mas suas. * Hi sunt, qui loquuntur ad
Pharaonem regem Aegypti, vt educant
filios Israel de Aegypto: iste est Moyses
28 & Aaron, * in die qua locutus est Domi-
29 nus ad Moysen, in Terra Aegypti. * Et lo-
cutus est Dominus ad Moysen, dicens:
Ego Dominus: loquere ad Pharaonem
regem Aegypti, omnia quæ ego loquor
30 tibi. * Et ait Moyses coram Domino: En
incircumcisus labijs sum, quo modo au-
diet me Pharao?

CAP. VII.

1 Dixitq. Dominus ad Moysen: Ecce
A constitui te Deum Pharaonis: &
Aaron frater tuus erit propheta tuus.
2 * ‖ Tu loqueris ei omnia quæ mando ti- ‖ Sup.4.d.15
bi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt
3 dimittat filios Israel de terra sua. * Sed
ego indurabo cor eius, & multiplica-
bo signa & ostenta mea in Terra Aegy-
4 pti, * & non audiet vos: immittamq ma-
num meam super Aegyptum, & educam
exercitum & populum meum filios Is-
rael de Terra Aegypti per iudicia maxi-
5 ma. * Et scient Aegyptij quia ego sum
Dominus qui extenderim manum meam
super Aegyptum, & eduxerim filios Is-
6 rael de medio corũ. * Fecit itaque Moy-
ses & Aaron sicut præceperat Dominus:
7 ita egerunt. * Erat autem Moyses, octo-
ginta annorum, & Aaron octoginta triũ,
8 quando locuti sunt ad Pharaonem. * Di-
xitq. Dominus ad Moysen & Aaron:
9 * Cum dixerit vobis Pharao, Ostẽdite si-
gna: dices ad Aaron: Tolle virgã tuam,
& proijce eam coram Pharaone, ac ver-
10 tetur in colubrũ. * Ingressi itaque Moy-
B ses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt si-
cut præceperat Dominus. tulitq. Aaron
virgam coram Pharaone & seruis eius,
11 quæ versa est in colubrum. * ‖ Vocauit ‖ 2.Tim.4.b.
autem Pharao sapientes & maleficos: &
fecerunt etiã ipsi per incantationes Ae-
gyptiacas & arcana quædam similiter.
Proie-

* Proieceruntq. singuli virgas suas, quæ 12
versæ sunt in dracones: sed deuorauit vir-
ga Aaron virgas eorum. * Induratumq. 13
est cor Pharaonis, & non audiuit eos, si-
cut præceperat Dominus. * Dixit autem 14
Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor
Pharaonis, nó vult dimittere populum.
* Vade ad eum mane, ecce egredietur ad 15
aquas: & stabis in occursum eius super
ripam fluminis: & virgam, quæ cõuersa C
est in draconẽ, tolles in manu tua. * Di- 16
cesq. ad eum: Dominus Deus Hebræorũ
misit me ad te, dicens: Dimitte populũ
meum vt sacrificet mihi in deserto: &
vsque ad præsens audire noluisti. * Hæc 17
igitur dicit Dominus: In hoc scies quòd
sim Dominus: ecce percutiam virga, quæ
in manu mea est, aquam fluminis, & ver-
tetur in sanguinẽ. * Pisces quoque, qui 18
sunt in fluuio, morientur, & computre-
scent aquæ, & affligentur Aegyptij bibẽ-
tes aquam fluminis. * Dixit quoque Do- 19
minus ad Moysen: Dic ad Aaron, Tolle
virgam tuam, & extende manum tuam
super aquas Aegypti, & super fluuios eo-
rum, & riuos ac paludes, & omnes la-
cus aquarũ, vt vertantur in sanguinẽ: &
sit cruor in omni Terra Aegypti, tam in
ligneis vasis quàm in saxeis. * Feceruntq. 20
Moyses & Aarõ sicut præceperat Domi- D
‖ Inf. 17. b. 5 nus: ‖ & eleuans virgam percussit aquam
Psal. 77. e. 49 fluminis coram Pharaone & seruis eius:
quæ versa est in sanguinẽ. * Et pisces, qui 21
erant in flumine, mortui sunt: compu-
truitq. fluuius, & non poterant Aegyptij
bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in
‖ Sap. 17. b. 7 tota Terra Aegypti. * ‖ Feceruntq. simili- 22
ter malefici Aegyptiorũ incantationibus
suis; & induratũ est cor Pharaonis, nec
audiuit eos, sicut præceperat Dominus.
* Auertitq. se, & ingressus est domum 23
suam, nec apposuit cor etiam hac vice.
* Foderunt autem omnes Aegyptij per 24
circuitum fluminis aquam vt biberent:
non enim poterant bibere de aqua flu-
minis. * Impletiq. sunt septem dies, post- 25
quam percussit Dominus fluuium.

CAP. VIII.

DIxit quoque Dominus ad Moysen: 1
Ingredere ad Pharaonẽ, & dices ad A
eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte po-
pulum meũ, vt sacrificet mihi: * sin autẽ 2
nolueris dimittere, ecce ego percutiam
3 omnes terminos tuos ranis. * Et ebulliet
fluuius ranas: quæ ascendent, & ingre-
dientur domum tuã, & cubiculum lectu-
li tui, & super stratum tuum, & in do-
mos seruorum tuorum, & in populum
tuum, & in furnos tuos, & in reliquias
4 ciborum tuorũ: * & ad te, & ad populũ
tuum, & ad omnes seruos tuos intrabũt
5 ranæ. * Dixitq. Dominus ad Moysen: Dic
ad Aaron: Extende manum tuam super
fluuios ac super riuos & paludes, & educ
6 ranas super Terram Aegypti. * Et exten-
B dit Aaron manum super aquas Aegypti,
& ascenderunt ranæ, operueruntq. Terrã
7 Aegypti. * ‖ Fecerunt autem & malefici ‖ Sap. 17. b. 7
per incantationes suas similiter, eduxe-
8 runtq. ranas super Terrã Aegypti. * Vo-
cauit autem Pharao Moysen & Aaron,
& dixit eis: Orate Dominum vt auferat
ranas a me & a populo meo: & dimit-
tam populum vt sacrificet Domino.
9 * Dixitq. Moyses ad Pharaonem: Con-
stitue mihi quando deprecer pro te, &
pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt
abigantur ranæ a te & a domo tua & a
seruis tuis & a populo tuo: & tantum
10 in flumine remaneant. * Qui respondit:
C Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbum tuũ
faciam: vt scias quoniam non est sicut
11 Dominus Deus noster. * Et recedent ra-
næ a te, & a domo tua, & a seruis tuis,
& a populo tuo: & tantum in flumine
12 remanebunt. * Egressiq. sunt Moyses &
Aaron a Pharaone: & clamauit Moyses
ad Dominum pro sponsione ranarum
13 quam condixerat Pharaoni. * Fecitq.
Dominus iuxta verbum Moysi: & mor-
D tuæ sunt ranæ de domibus, & de villis,
14 & de agris. * Congregaueruntq. eas in
immensos aggeres, & computruit ter-
15 ra. * Videns autem Pharao quòd data
esset requies, ingrauauit cor suum, &
non audiuit eos, sicut præceperat Domi-
16 nus. * Dixitq. Dominus ad Moysen: Lo-
quere ad Aaron: Extende virgam tuam,
& percute puluerem terræ: & sint sci-
17 niphes in vniuersa Terra Aegypti. * Fe-
ceruntq. ita. Et extendit Aaron manum,
virgam tenens: percussitq. puluerẽ terræ,
& facti sunt sciniphes in hominibus, & in
iumẽtis: omnis puluis terræ versus est in
18 sciniphes per totam Terrã Aegypti. * Fe-
cerũtq. similiter malefici incãtationibus
suis, vt educerẽt sciniphes, & nõ potue-

runt: erãtq. sciniphes tam in hominibus
quàm in iumentis. * Et dixerunt malefici 19
ad Pharaoné: Digitus Dei est hic. indu- E
ratumq. est cor Pharaonis, & non audiuit
eos sicut præceperat Dominus. * Dixit 20
quoque Dominus ad Moysen: Consurge
diluculo, & sta coram Pharaone: egredie-
tur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc
dicit Dominus: Dimitte populum meú
vt sacrificet mihi. * Quòd si non dimise- 21
ris eum, ecce ego immittam in te, & in
seruos tuos, & in populum tuum, & in
domos tuas omne genus muscarum: &
implebuntur domus Aegyptiorum mu-
scis diuersi generis, & vniuersa terra in
qua fuerint. * Faciamq. mirabilem in die 22
illa Terram Gessen, in qua populus meus F
est, vt non sint ibi muscæ: & scias quo-
niam ego Dominus in medio terræ. * Po- 23
namq. diuisionem inter populum meú,
& populum tuum: cras erit signú istud.
|| Sup. 16. b. 9 * Fecitq. Dominus ita. || Et venit musca 24
grauissima in domos Pharaonis & seruo-
rum eius, & in omnem Terram Aegy-
pti: corruptaq. est terra ab huiuscemodi
muscis. * Vocauitq. Pharao Moysen & 25
Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate Deo ve
stro in terra hac. * Et ait Moyses: Non 26
potest ita fieri: abominationes enim Ae- G
gyptiorum immolabimus Domino Deo
nostro? quòd si mactauerimus ea quæ co-
lunt Aegyptij corá eis, lapidibus nos ob-
ruent. * Viam trium dierum pergemus in 27
solitudinem: & sacrificabimus Domino
|| Sup. 3. d. 18 Deo nostro, || sicut præcepit nobis. * Di- 28
xitq. Pharao: Ego dimittam vos vt sacri-
ficetis Domino Deo vestro in deserto:
verumtamen longius ne abeatis, rogate
pro me. * Et ait Moyses: Egressus a te, ora- 29
bo Dominú: & recedet musca a Pharao-
ne, & a seruis suis, & a populo eius cras:
verumtamen noli vltra fallere, vt non
dimittas populum sacrificare Domino.
* Egressusq. Moyses a Pharaone, orauit 30
Dominum. * Qui fecit iuxta verbum il- 31
lius: & abstulit muscas a Pharaone, & a
seruis suis, & a populo eius: non super-
fuit ne vna quidem. * Et ingrauatum est 32
cor Pharaonis, ita vt nec hac quidem
vice dimitteret populum.

CAP. IX.

DIxit autem Dominus ad Moysen: 1
Ingredere ad Pharaonem, & loque- A
re ad eum: Hæc dicit Dominus Deus He-
bræorum: Dimitte populum meum vt
2 sacrificet mihi. * Quod si adhuc renuis,
3 & retines eos: * ecce manus mea erit su-
per agros tuos: & super equos, & asinos,
& camelos, & boues, & oues, pestis val-
4 de grauis. * Et faciet Dominus mirabile
inter possessiones Israel, & possessiones
Aegyptiorum, vt nihil omnino pereat ex
5 his quæ pertinent ad filios Israel. * Con-
B stituitq. Dominus tempus, dicens: Cras
faciet Dominus verbum istud in terra.
6 * Fecit ergo Dominus verbum hoc alte-
ra die: mortuaq. sunt omnia animantia
Aegyptiorum: de animalibus vero filio-
7 rum Israel nihil omnino perijt. * Et mi-
sit Pharao ad videndum: nec erat quid-
quam mortuum de his quæ possidebat
Israel. Ingrauatumq. est cor Pharaonis,
8 & non dimisit populum. * Et dixit Do-
minus ad Moysen, & Aaron: Tollite ple-
nas manus cineris de camino, & spar-
gat illum Moyses in cælum coram Pha-
9 raone. * Sitq. puluis super omnem
Terram Aegypti: erunt enim in homini-
bus, & iumentis vlcera, & vesicæ turgen-
10 tes in vniuersa terra Aegypti. * Tulerútq.
cinerem de camino, & steterunt coram
Pharaone, & sparsit illum Moyses in cæ-
lum: factaq. sunt vlcera vesicarum turgé-
11 tium in hominibus, & iumentis: * nec
poterant malefici stare corá Moyse pro-
C pter vlcera quæ in illis erant, & in omni
12 Terra Aegypti: * Indurauitq. Dominus
cor Pharaonis, & nó audiuit eos, sicut lo-
13 cutus est Dominus ad Moysen. * Dixitq.
Dominus ad Moysen: Mane consurge, &
sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc
dicit Dominus Deus Hebræorú: Dimitte
14 populum meum vt sacrificet mihi. * Quia
in hac vice mittam omnes plagas meas
super cor tuum, & super seruos tuos, &
super populum tuum: vt scias quòd non
15 sit similis mei in omni terra. * Nunc enim
extendens manum percutiam te, & po-
pulum tuum peste, peribisq. de terra.
16 * || Idcirco autem posui te, vt ostendam || Rom. 9. d. 17
D in te fortitudinem meam, & narretur no-
17 men meum in omni terra. * Adhuc reti-
nes populum meum: & non vis dimitte-
18 re eum? * En pluam cras hac ipsa hora
grandinem multam nimis, qualis nó fuit
in Aegypto a die qua fundata est, vsque
19 in præsens tempus. * Mitte ergo iam
nunc.

nunc, & congrega iumenta tua, & omnia
quæ habes in agro: homines enim, & iu-
menta, & vniuersa quæ inuēta fuerint fo-
ris, nec congregata de agris, cecideritq.
super ea grando, morientur.* Qui timuit 20
verbum Domini de seruis Pharaonis, fe-
cit confugere seruos suos, & iumenta in
domos: * qui autem neglexit sermonem 21
Domini, dimisit seruos suos, & iumenta E
in agris.* Et dixit Dominus ad Moysen: 22
Extende manum tuam in cælum, vt fiat
grando in vniuersa Terra Ægypti super
homines, & super iumenta, & super om-
‖ Sap.16.c.16 & 19.d.19 nem herbam agri in Terra Ægypti.* ‖ Ex- 23
tenditq. Moyses virgam in cælum, & Do-
minus dedit tonitrua, & grandinem, ac
discurrētia fulgura super terram: pluitq.
Dominus grādinem super Terram Ægy-
pti.* Et grando & ignis mista pariter fe- 24
rebantur: tantæq. fuit magnitudinis, quā-
ta ante numquam apparuit in vniuersa
Terra Ægypti ex quo gens illa cōdita est.
*Et percussit grando in omni Terra Ægy- 25
pti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homi- F
ne vsque ad iumentum: cunctamq. herbā
agri percussit grando, & omne lignum re-
gionis confregit.* Tantum in Terra Ges- 26
sen, vbi erant filij Israel, grando non ce-
cidit.* Misitq. Pharao, & vocauit Moy- 27
sen & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiā
nunc: Dominus iustus: ego & populus
meus, impij.* Orate Dominum vt desi- 28
nant tonitrua Dei, & grando: vt dimittā
vos, & nequaquam hic vltra maneatis.
* Ait Moyses: Cum egressus fuero de vr- 29
be, extendam palmas meas ad Dominū,
& cessabunt tonitrua, & grando non erit:
vt scias quia Domini est terra: * noui au- 30
tem quòd & tu, & serui tui necdum ti-
meatis Dominum Deum.* Linum ergo, 31
& hordeum læsum est, eo quòd hordeum G
esset virens, & linum iam folliculos ger-
minaret: * triticum autem, & far non 32
sunt læsa, quia serotina erant.* Egressusq. 33
Moyses a Pharaone ex vrbe, tetendit ma-
nus ad Dominum: & cessauerūt tonitrua
& grando, nec vltra stillauit pluuia super
terram.* Videns autem Pharao quòd ces- 34
sasset pluuia, & grando & tonitrua, auxit
peccatum: * & ingrauatum est cor eius, 35
& seruorum illius, & induratum nimis:
nec dimisit filios Israel, sicut præceperat
Dominus per manum Moysi.

CAP. X.

1 A ET dixit Dominus ad Moysen: Ingre-
dere ad Pharaonem: ego enim indu-
raui cor eius, & seruorum illius: vt faciā
2 signa mea hæc in eo, * & narres in auri-
bus filij tui, & nepotum tuorum, quo-
ties contriuerim Aegyptios, & signa mea
fecerim in eis: & sciatis quia ego Domi-
3 nus.* Introierunt ergo Moyses & Aaron
ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit
Dominus Deus Hebræorum: Vsquequo
non vis subijci mihi? dimitte populum
4 meum, vt sacrificet mihi. * ‖ Sin autem ‖ Sap.16.b.9
B resistis, & non vis dimittere eum: ecce
ego inducam cras locustam in fines tuos:
5 * quæ operiat superficiem terræ, ne quid-
quam eius appareat, sed comedatur quod
residuum fuerit grandini. corrodet enim
6 omnia ligna quæ germinant in agris.* Et
implebunt domos tuas, & seruorū tuo-
rum, & omnium Aegyptiorum: quantā
non viderunt patres tui, & aui, ex quo
orti sunt super terram, vsque in præsen-
tem diem. Auertitq. se, & egressus est a
7 Pharaone.* Dixerunt autem serui Pha-
raonis ad eum: Vsquequo patiemur hoc
scandalum: dimitte homines, vt sacrifi-
cent Domino Deo suo. nōne vides quòd
8 perierit Aegyptus? * Reuocaueruntq.
C Moysen, & Aaron ad Pharaonem: qui
dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo
9 vestro: quinam sunt qui ituri sunt?* Ait
Moyses: Cum paruulis nostris, & senio-
ribus pergemus, cum filijs & filiabus, cū
ouibus & armentis: est enim sollemnitas
10 Domini Dei nostri.* Et respondit Pha-
rao: Sic Dominus sit vobiscum, quo mo-
do ego dimittā vos, & paruulos vestros.
cui dubium est quòd pessime cogitetis?
11 * Non fiet ita, sed ite tantum viri, & sa-
crificate Domino: hoc enim & ipsi peti-
stis. Statimq. eiecti sunt de conspectu
12 Pharaonis.* Dixit autem Dominus ad
D Moysen: Extende manum tuam super
Terram Aegypti ad locustam, vt ascendat
super eam, & deuoret omnem herbā quæ
13 residua fuerit grandini.* Et extēdit Moy-
ses virgam super terram Aegypti: & Do-
minus induxit ventum vrentem tota die
illa, & nocte: & mane facto, ventus vrens
14 leuauit locustas.* Quæ ascenderunt super
vniuersam Terrā Aegypti: & sederunt in
cunctis finibus Aegyptiorum innumera-

biles,

biles, quales antè illud tẽpus non fuerant,
nec postea futuræ sunt. * Operueruntq. 15
vniuersam superficiem terræ, vastantes
omnia. Deuorata est igitur herba terræ, E
& quidquid pomorum in arboribus fuit,
quæ grando dimiserat: nihilq. omnino
virens relictum est in lignis, & in herbis
terræ, in cuncta Aegypto. * Quam ob 16
rem festinus Pharao vocauit Moysen &
Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominũ
Deum vestrum, & in vos. * Sed nunc di- 17
mittite peccatũ mihi etiam hac vice, &
rogate Dominum Deum vestrum, vt au-
ferat a me mortem istam. * Egressusq. 18
Moyses de conspectu Pharaonis, orauit
Dominum. * Qui flare fecit ventum ab 19
occidente vehementissimum, & arreptã F
locustam proiecit in Mare rubrum: non
remansit ne vna quidem in cunctis fini-
bus Aegypti. * Et indurauit Dominus 20
cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.
* Dixit autem Dominus ad Moysen: Ex- 21
tende manum tuam in cælum: & sint te-
nebræ super Terram Aegypti tam densæ,
vt palpari queant. * Extenditq. Moyses 22
manum in cælum: & factæ sunt tenebræ
horribiles in vniuersa Terra Aegypti tri-
* Sap. 17. a. 2 bus diebus. * ‖ Nemo vidit fratrem suum, 23
‖ Sap. 18. a. 1 nec mouit se de loco in quo erat: ‖ vbi-
cumque autem habitabant filij Israel, lux
erat. * Vocauitq. Pharao Moysen & Aa- 24
ron, & dixit eis: Ite, sacrificate Domi- G
no: oues tantum vestræ, & armenta re-
maneant, paruuli vestri eant vobiscum.
* Ait Moyses: Hostias quoque & holocau- 25
sta dabis nobis, quæ offeramus Domino
Deo nostro. * Cuncti greges pergent no- 26
biscum: non remanebit ex eis vngula:
quæ necessaria sunt in cultum Domini
Dei nostri: præsertim cum ignoremus
quid debeat immolari, donec ad ipsum
locum perueniamus. * Indurauit autem 27
Dominus cor Pharaonis, & noluit dimit-
tere eos. * Dixitq. Pharao ad Moysen: Re- 28
cede a me, & caue ne vltra videas faciem
meam: quocumque die apparueris mihi,
morieris. * Respondit Moyses: Ita fiet vt 29
locutus es, non videbo vltra faciem tuã.

CAP. XI.

ET dixit Dominus ad Moysen: Ad- 1
huc vna plaga tangam Pharaonem A
& Aegyptum, & post hæc dimittet vos,
2 & exire compellet. * ‖ Dices ergo om- * Sup. 3. g. 22 Inf. 12. e. 35
ni plebi vt postulet vir ab amico suo, &
mulier a vicina sua vasa argentea, &
3 aurea. * Dabit autem Dominus gra-
tiam populo suo corã Aegyptijs. ‖ Fuitq. ‖ Ecc. 45. a. 1
Moyses vir magnus valde in Terra Ae-
gypti coram seruis Pharaonis, & omni
4 populo. * Et ait: Hæc dicit Dominus:
B Media nocte egrediar in Aegyptum:
5 * & morietur omne primogenitum in
Terra Aegyptiorum, a primogenito Pha-
raonis qui sedet in solio eius, vsque ad
primogenitum ancillæ quæ est ad molã,
& omnia primogenita iumentorum.
6 * Eritq. clamor magnus in vniuersa Ter-
C ra Aegypti, qualis nec ante fuit, nec po-
7 stea futurus est. * Apud omnes autem fi-
lios Israel non mutiet canis ab homine
vsque ad pecus: vt sciatis quanto mira-
culo diuidat Dominus Aegyptios & Is-
8 rael. * Descendentq. omnes serui tui isti
D ad me, & adorabunt me, dicentes: Egre-
dere tu, & omnis populus qui subiectus
9 est tibi: post hæc egrediemur. * Et exiuit
a Pharaone iratus nimis. Dixit autem
Dominus ad Moysen: Non audiet vos
Pharao vt multa signa fiant in Terra Ae-
10 gypti. * Moyses autem & Aaron fecerunt
omnia ostenta quæ scripta sunt, coram
Pharaone. Et indurauit Dominus cor
Pharaonis, nec dimisit filios Israel de ter-
ra sua.

CAP. XII.

1 DIxit quoque Dominus ad Moysen,
2 & Aaron in Terra Aegypti: * Men-
A sis iste, vobis principium mensium: pri-
3 mus erit in mensibus anni. * Loquimi-
ni ad vniuersum cœtum filiorum Israel,
& dicite eis: Decima die mẽsis huius tol-
lat vnusquisque agnum per familias &
4 domos suas. * Sin autem minor est nu-
merus vt sufficere possit ad vescendum
agnum, assumet vicinum suum qui iun-
ctus est domui suæ, iuxta numerum
animarum quæ sufficere possint ad esum
5 agni. * Erit autem agnus absque macula,
masculus, anniculus: iuxta quem ritum
6 tolletis & hœdum. * Et seruabitis eum v-
sque ad quartam decimam diem mensis
huius: immolabitq. eum vniuersa multi-
7 tudo filiorum Israel ad vesperam. * Et su-
B ment de sanguine eius, ac ponent super
vtrum-

vtrumque postem, & in superliminari-
bus domorum, in quibus comedent illū.
* Et edent carnes nocte illa assas igni, & 8
azymos panes cum lactucis agrestibus.
* Non comedetis ex eo crudum quid, nec 9
coctum aqua, sed tantum assum igni: ca-
put cum pedibus eius & intestinis vora-
bitis.* Nec remanebit quidquam ex eo vs- 10
que mane. si quid residuum fuerit, igne
comburetis.* Sic autem comedetis illū: 11
Renes vestros accingetis, & calceamenta
habebitis in pedibus, tenentes baculos in
manibus, & comedetis festinanter: est e-
nim Phase (idest transitus) Domini.* Et 12
transibo per Terram Aegypti nocte illa,
percutiamq. omne primogenitū in Terra
Aegypti ab homine vsque ad pecus: & in
cunctis dijs Aegypti faciam iudicia, ego
Dominus.* Erit autem sanguis vobis in 13
signum in ædibus in quibus eritis: & vi-
debo sanguinem, & transibo vos: nec erit
in vobis plaga disperdens quando percus-
sero Terram Aegypti.* Habebitis autem 14
hunc diem in monumentum: & celebra- C
bitis eam sollemnem Domino in genera-
tionibus vestris cultu sempiterno.* Se- 15
ptem diebus azyma comedetis: in die
primo non erit fermentum in domibus
vestris: quicumque comederit fermenta-
tum, peribit anima illa de Israel, a pri-
mo die vsque ad diem septimum.* Dies 16
prima erit sancta atque sollemnis, & dies
septima eadem festiuitate venerabilis: ni-
hil operis facietis in eis, exceptis his, quæ
ad vescendum pertinent.* Et obseruabi- 17
tis azyma: in eadem enim ipsa die educā
exercitum vestrum de Terra Aegypti, &
custodietis diem istum in generationes
‖Leui.23.a.5 vestras ritu perpetuo.* ‖ Primo mense, 18
Num.28.c.16 quartadecima die mensis ad vesperam
comedetis azyma vsque ad diem vigesi-
mam primam eiusdem mensis ad vespe-
ram.* Septem diebus fermentum non 19
inuenietur in domibus vestris: qui come-
derit fermentatum, peribit anima eius
de cœtu Israel, tam de aduenis quàm de
indigenis terræ.* Omne fermentatum 20
non comedetis: in cunctis habitaculis ve- D
stris edetis azyma.* Vocauit autem Moy 21
ses omnes seniores filiorum Israel, & di-
xit ad eos: Ite tollentes animal per fami-
Hebr.11.c.28 lias vestras, & immolate Phase.* Fasci- 22
culumq. hyssopi tingite in sanguine qui
est in limine, & aspergite ex eo superli-
minare, & vtrumque postem: nullus ve-
strum egrediatur ostium domus suæ vs-
23 que mane.* Transibit enim Dominus
percutiens Aegyptios: cumq. viderit san-
guinem in superliminari, & in vtroque
poste, transcendet ostium domus, & non
sinet percussorem ingredi domos vestras
24 & lædere.* Custodi verbum istud legiti-
mum tibi & filijs tuis vsque in æternum.
25 * Cumq. introieritis terram, quam Do-
minus daturus est vobis vt pollicitus est,
26 obseruabitis ceremonias istas.* Et cum
dixerint vobis filij vestri: Quæ est ista
27 religio?* dicetis eis: Victima transitus
Domini est, quando transiuit super do-
mos filiorum Israel in Aegypto percu-
tiens Aegyptios, & domos nostras libe-
28 rans. Incuruatusq. populus adorauit.* Et
egressi filij Israel fecerunt sicut præcepe-
29 rat Dominus Moysi & Aaron.* Factum
E est autem in noctis medio, percussit Do-
minus omne primogenitum in Terra
Aegypti, a primogenito Pharaonis, qui
in solio eius sedebat, ‖ vsque ad primo- ‖Sap.18.b.5.
genitum captiuæ quæ erat in carcere, & 11.b.15
& omne primogenitum iumentorum.
30 * Surrexitq. Pharao nocte, & omnes serui
eius, cunctaq. Aegyptus: & ortus est cla-
mor magnus in Aegypto: neque enim
erat domus in qua non iaceret mortuus.
31 * Vocatisq. Pharao, Moyse, & Aaron no-
cte, ait: Surgite & egredimini a populo
meo, vos & filij Israel: ite, immolate Do-
32 mino sicut dicitis.* Oues vestras & ar-
menta assumite vt petieratis, & abeuntes
33 benedicite mihi.* Vrgebantq. Aegyptij
populum de terra exire velociter, dicen-
34 tes: Omnes moriemur.* Tulit igitur po-
pulus conspersam farinam antequam
fermentaretur: & ligans in pallijs, posuit
35 super humeros suos.* Feceruntq. filij Is-
rael ‖ sicut præceperat Moyses: & petie- ‖Sup.11.a.2
runt ab Aegyptijs vasa argentea & aurea,
36 vestemq. plurimam.* Dominus autem
dedit gratiam populo coram Aegyptijs
vt commodarent eis: & spoliauerunt
37 Aegyptios.* Profectiq. sunt filij Israel de
F Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia
38 peditum virorum, absque paruulis.* Sed
& vulgus promiscuum innumerabile
ascendit cum eis, oues & armenta & ani-
39 mantia diuersi generis multa nimis.* Co-
xeruntq. farinam, quam dudum de Ae-
gypto conspersam tulerant: & fecerunt

subcineritios panes azymos: neque enim
poterant fermentari cogentibus exire
Aegyptijs, & nullam facere sinentibus
moram: nec pulmenti quidquam occur-
rerat præparare. * Habitatio autem fi- 40
liorum Israel qua manserunt in Aegy-
pto, fuit quadringentorum triginta an-
norum. * Quibus expletis, eadem die 41
egressus est omnis exercitus Domini de
terra Aegypti. * Nox ista est obseruabi- 42
lis Domino, quando eduxit eos de Ter-
ra Aegypti: hanc obseruare debent om-
nes filij Israel in generationibus suis.
* Dixitq. Dominus ad Moysen & Aaron: 43
Hæc est religio Phase: Omnis alienigena G
non comedet ex eo. * Omnis autem ser- 44
uus emptitius circumcidetur, & sic co-
medet. * Aduena & mercenarius non 45
‖ Num.9.b.12 edent ex eo. * ‖ In vna domo comede- 46
tur, nec efferetis de carnibus eius foras,
‖ Ioan.19.f.36 ‖ nec os illius confringetis. * Omnis cœ- 47
tus filiorum Israel faciet illud. * Quòd si 48
quis peregrinorum in vestram voluerit
transire coloniam, & facere Phase Do-
mini, circumcidetur prius omne mascu-
linum eius, & tunc rite celebrabit: eritq.
sicut indigena terræ: si quis autem cir-
cumcisus non fuerit, non vescetur ex
eo. * Eadem lex erit indigenæ & colo- 49
no qui peregrinatur apud vos. * Fece- 50
runtq. omnes filij Israel sicut præceperat
Dominus Moysi & Aaron. * Et eadem 51
die eduxit Dominus filios Israel de terra
Aegypti per turmas suas.

CAP. XIII.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
‖ Infra 34.c.9 Num.8.c.16. Luc.2.d.23 Leu.27.c.26 dicens: * ‖ Sanctifica mihi omne pri- 2
mogenitum quod aperit vuluam in filijs A
Israel, tam de hominibus quàm de iu-
mentis: mea sunt enim omnia. * Et ait 3
Moyses ad populum: Mementote diei
huius in qua egressi estis de Aegypto &
de domo seruitutis, quoniam in manu
forti eduxit vos Dominus de loco isto:
vt non comedatis fermentatum panem.
* Hodie egredimini mense nouarum fru- 4
gum. * Cumq. introduxerit te Domi- 5
nus in Terram Chananæi & Hethæi &
Amorrhæi & Heuæi & Iebusæi, quam
iurauit patribus tuis vt daret tibi, ter-
ram fluentem lacte & melle, celebrabis
hunc morem sacrorum mense isto. * Se- 6
ptem diebus vesceris azymis: & in die
7 septimo erit sollemnitas Domini. * Azy-
ma comedetis septem diebus: non appa-
rebit apud te aliquid fermentatum, nec
8 in cunctis finibus tuis. * Narrabisq. filio
B tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fe-
cit mihi Dominus quando egressus sum
9 de Aegypto. * Et erit quasi signum in
manu tua, & quasi monimentum ante
oculos tuos: & vt lex Domini semper sit
in ore tuo, in manu enim forti eduxit
10 te Dominus de Aegypto. * Custodies
huiuscemodi cultum statuto tempore
11 a diebus in dies. * Cumq. introduxerit
te Dominus in Terram Chananæi, sicut
iurauit tibi & patribus tuis, & dederit
12 tibi eam: * ‖ separabis omne quod ‖ Infr.22.d.29 & 34.c.19
aperit vuluam Domino, & quod primi-
tiuum est in pecoribus tuis: quidquid Eze.44.g.30
habueris masculini sexus, consecrabis
13 Domino. * Primogenitum asini muta-
bis oue: quod si non redemeris, inter-
ficies. Omne autem primogenitum ho-
minis de filijs tuis, pretio redimes.
14 * Cumq. interrogauerit te filius tuus
C cras, dicens: Quid est hoc? respondebis
ei: In manu forti eduxit nos Dominus
de terra Aegypti, de domo seruitutis.
15 * Nam cum induratus esset Pharao, &
nollet nos dimittere, occidit Dominus
omne primogenitum in Terra Aegypti
a primogenito hominis vsque ad primo-
genitum iumentorurum: idcirco immo-
lo Domino omne quod aperit vuluam
masculini sexus, & omnia primogenita
16 filiorum meorum redimo. * Erit igitur
quasi signum in manu tua, & quasi ap-
pensum quid, ob recordationem, inter
oculos tuos: eo quòd in manu forti e-
17 duxit nos Dominus de Aegypto. * Igitur
cum emisisset Pharao populum, non eos
duxit Deus per viam Terræ Philisthijm
quæ vicina est: reputans ne forte pœni-
teret eum, si vidisset aduersum se bella
consurgere, & reuerteretur in Aegyptũ.
18 * Sed circumduxit per viam deserti, quæ
D est iuxta Mare rubrum: & armati ascen-
19 derunt filij Israel de Terra Aegypti. * Tu-
lit quoque Moyses ossa Ioseph secum:
eo quòd adiurasset filios Israel, dicens:
‖ Visitabit vos Deus, efferte ossa mea ‖ Gen.50.d.15
20 hinc vobiscum. * Profectiq. de Socoth
castrametati sunt in Etham in extremis ‖ Nu.14.c.21 1.Cor.10 a.1
21 finibus solitudinis. * ‖ Dominus autem
præce-

|| Neh.9.d.19 præcedebat eos ad ostendendam viam
per diem in columna nubis, & per no-
ctem in columna ignis: vt dux esset iti-
neris vtroque tempore. * Numquam de- 22
fuit columna nubis per diem, nec colum-
na ignis per noctem, coram populo.

CAP. XIIII.

LOcutus est autem Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Loquere filijs Israel: 2
Reuersi castrametentur e regione Phi- A
hahiroth quæ est inter Magdalum &
mare contra Beelsephon: in conspectu
eius castra ponetis super mare. * Di- 3
cturusq. est Pharao super filijs Israel: Co-
arctati sunt in terra, conclusit eos de-
sertum. * Et indurabo cor eius, ac per- 4
sequetur vos: & glorificabor in Pharao-
ne, & in omni exercitu eius. scientq.
Aegyptij quia ego sum Dominus. Fe-
ceruntq. ita. * Et nunciatum est regi 5
Aegyptiorũ quòd fugisset populus: im- B
mutatumq. est cor Pharaonis & seruo-
rum eius super populo, & dixerunt:
Quid voluimus facere vt dimitteremus
Israel, ne seruiret nobis? * Iunxit ergo 6
currum, & omnem populum suum as-
sumpsit secum. * Tulitq. sexcentos cur- 7
rus electos, & quidquid in Aegypto
curruum fuit: & duces totius exercitus.
* Indurauitq. Dominus cor Pharaonis 8
regis Aegypti, & persecutus est filios
Israel: at illi egressi erant in manu ex-
|| 1.Mac.4.a.9 Iosu.24.b.6 celsa. * || Cumq. persequerentur Aegy- 9
ptij vestigia præcedentium, repererunt
eos in castris super mare: omnis equi-
tatus & currus Pharaonis, & vniuersus
exercitus erant in Phihahiroth contra
Beelsephon. * Cumq. appropinquasset 10
Pharao, leuantes filij Israel oculos, vi- C
derunt Aegyptios post se: & timuerunt
valde: clamaueruntq. ad Dominum,
* & dixerunt ad Moysen: Forsitan non 11
erant sepulchra in Aegypto, ideo tuli-
sti nos vt moreremur in solitudine:
quid hoc facere voluisti, vt educeres
nos ex Aegypto? * Nonne iste est ser- 12
mo, quem loquebamur ad te in Aegy-
pto, dicentes: Recede a nobis, vt ser-
uiamus Aegyptijs? multo enim melius
erat seruire eis, quàm mori in solitu-
dine. * Et ait Moyses ad populum: 13
Nolite timere: state, & videte magna-
lia Domini quæ facturus est hodie:
Aegyptios enim, quos nunc videtis,
nequaquam vltra videbitis vsque in
14 sempiternum. * Dominus pugnabit
15 pro vobis, & vos tacebitis. * Dixitq.
D Dominus ad Moysen: Quid clamas ad
me? Loquere filijs Israel vt profici-
16 scantur. * Tu autem eleua virgam
tuam, & extende manum tuam su-
per mare, & diuide illud: vt gradian-
tur filij israel in medio mari per sic-
17 cum. * Ego autem indurabo cor Ae-
gyptiorum vt persequantur vos: &
glorificabor in Pharaone, & in om-
ni exercitu eius, & in curribus & in
18 equitibus illius. * Et scient Aegyptij
quia ego sum Dominus cum glorifica-
tus fuero in Pharaone, & in curribus
19 atque in equitibus eius. * Tollensq. se
angelus Dei, qui præcedebat castra Is-
rael, abijt post eos: & cum eo pariter
columna nubis, priora dimittens, post
20 tergum * stetit, inter castra Aegyptio-
E rum & castra Israel: & erat nubes te-
nebrosa, & illuminans noctem, ita
vt ad se inuicem toto noctis tempo-
21 re accedere non valerent. * Cumq. ex-
tendisset Moyses manum super mare,
abstulit illud Dominus flante vento
vehementi & vrente tota nocte, & ver-
22 tit in siccum: diuisaq. est aqua. * || Et || Psal.77.b.13 & 104.d.36
ingressi sunt filij Israel per medium sic- Psal.113.a.3
ci maris: erat enim aqua quasi murus Heb.11.d.29
23 a dextra eorum & læua. * Persequen-
tesq. Aegyptij ingressi sunt post eos, &
omnis equitatus Pharaonis, currus eius
24 & equites per medium maris. * Iamq.
aduenerat vigilia matutina, || & ecce || Sap.18.b.15
F respiciens Dominus super castra Ae-
gyptiorum per columnam ignis & nu-
25 bis, interfecit exercitum eorum: * &
subuertit rotas curruum, ferebanturq.
in profundum. Dixerunt ergo Aegyptij:
Fugiamus Israelem: Dominus enim pu-
26 gnat pro eis contra nos. * Et ait Do-
minus ad Moysen: Extende manum
tuam super mare, vt reuertantur aquæ
ad Aegyptios super currus & equites
27 eorum. * Cumq. extendisset Moyses
manum contra mare, reuersum est pri-
mo diluculo ad priorem locum: fugien-
tibusq. Aegyptijs occurrerunt aquæ, &
inuoluit eos Dominus in medijs flucti-
28 bus. * Reuersæq. sunt aquæ, & operue-

runt currus & equites cuncti exercitus G
Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant
mare: nec vnus quidem superfuit ex eis.
* Filij autem Israel perrexerunt per me- 29
dium sicci maris, & aquæ eis erant qua-
si pro muro a dextris & a sinistris: * li- 30
berauitq. Dominus in die illa Israel de
manu Aegyptiorum. * Et viderunt Aegy- 31
ptios mortuos super littus maris, & ma-
num magnam quam exercuerat Domi-
nus contra eos: timuitq. populus Domi-
num, & crediderunt Domino, & Moysi
seruo eius.

CAP. XV.

TVnc cecinit Moyses & filij Israel car- 1
men hoc Domino, & dixerunt: A
Cãtemus Domino: gloriose enim ma-
gnificatus est, equum & ascensorem de-
iecit in mare.
‖ Sap. 10. d. 15 Isa. 12. a. 2 Psal. 117. c. 14 * ‖ Fortitudo mea, & laus mea Domi- 2
nus, & factus est mihi in salutem: iste
Deus meus, & glorificabo eum: Deus pa-
tris mei, & exaltabo eum.
* Dominus quasi vir pugnator, omni- 3
potens nomen eius.
* Currus Pharaonis & exercitum eius 4
proiecit in mare: electi principes eius
submersi sunt in Mari rubro.
* Abyssi operuerunt eos, descenderunt 5
in profundum quasi lapis.
* Dextera tua Domine magnificata est 6
in fortitudine: dextera tua, Domine,
percussit inimicum.
* Et in multitudine gloriæ tuæ depo- 7
suisti aduersarios tuos: misisti iram tuam,
quæ deuorauit eos sicut stipulam.
* Et in spiritu furoris tui congregatæ 8
sunt aquæ: stetit vnda fluens, congregatæ B
sunt abyssi in medio mari.
* Dixit inimicus: Persequar & com- 9
prehendam, diuidam spolia, implebitur
anima mea: euaginabo gladium meum,
interficiet eos manus mea.
* Flauit spiritus tuus, & operuit eos 10
mare: submersi sunt quasi plumbum in
aquis vehementibus.
* Quis similis tui in fortibus Domine? 11
quis similis tui, magnificus in sanctitate,
terribilis atque laudabilis, faciens mi-
rabilia?
* Extendisti manum tuam, & deuora- 12
uit eos terra.

13 * Dux fuisti in misericordia tua popu-
lo quem redemisti: & portasti eum in
fortitudine tua, ad habitaculum sanctum
tuum.
14 * Ascenderunt populi, & irati sunt:
dolores obtinuerunt habitatores Phili-
sthijm.
15 * Tunc conturbati sunt principes
Edom, robustos Moab obtinuit tre-
mor: obriguerunt omnes habitatores
Chanaan.
16 * Irruat super eos formido & pa-
uor, im magnitudine brachij tui: fiant
immobiles quasi lapis, donec pertran-
seat populus tuus Domine, donec per-
C transeat populus tuus iste, quem pos-
sedisti.
17 * Introduces eos, & plantabis in mon-
te hereditatis tuæ, firmissimo habita-
culo tuo quod operatus es Domine:
sanctuarium tuum Domine, quod firma-
uerunt manus tuæ.
18 * Dominus regnabit in æternum &
vltra.
19 * Ingressus est enim eques Pharao cum
curribus & equitibus eius in mare: &
reduxit super eos Dominus aquas maris:
filij autem Israel ambulauerunt per sic-
cum in medio eius.
20 * Sumpsit ergo Maria prophetissa, so-
ror Aaron, tympanum in manu sua:
egressæq. sunt omnes mulieres post eam
21 cum tympanis & choris, * quibus præci-
nebat, dicens: Cantemus Domino, glo-
riose enim magnificatus est, equum &
22 ascensorem eius deiecit in mare. * Tulit
autem Moyses Israel de mari rubro, &
D egressi sunt in desertum Sur: ambulaue-
runtq. tribus diebus per solitudinem, &
23 non inueniebant aquam. * Et venerunt
in Mara, nec poterant bibere aquas de
Mara, eo quòd essent amaræ: vnde &
congruum loco nomen imposuit, vocãs
24 illum Mara, id est, amaritudinem. * Et
murmurauit populus contra Moysen,
25 dicens: Quid bibemus? * At ille clamauit
ad Dominum. qui ostendit ei lignũ: quod
cum misisset in aquas, in dulcedinẽ ver- ‖ Iudith 5. c. 15
sæ sunt. ibi constituit ei præcepta, atque ‖ Eccl. 38. a. 5
26 iudicia, & ibi tentauit eum, * dicens: Si
audieris vocem Domini Dei tui, & quod
rectum est coram eo feceris, & obedieris
mãdatis eius, custodierisq. omnia præce-
pta illius, cũctum languorem, quem po-
sui

sui in Aegypto, non inducam super te:
Num.33.b.9 ego enim Dominus sanator tuus.* ‖ Ve- 27
nerunt autem in Elim filij Israel, vbi e-
rant duodecim fontes aquarum, & se-
ptuaginta palmæ: & castrametati sunt
iuxta aquas.

CAP. XVI.

Sap.11.a.2 Profectiq. sunt de Elim, & venit om- 1
nis multitudo filiorum Israel in de- A
sertum Sin, quod est inter Elim & Sinai:
quintodecimo die mensis secundi, post-
quam egressi sunt de terra Aegypti.*Et 2
murmurauit omnis congregatio filiorū
Israel contra Moysen & Aaron in soli-
tudine. *Dixeruntq. filij Israel ad eos: 3
Vtinam mortui essemus per manum Do-
mini in terra Aegypti, quando sedeba-
mus super ollas carnium, & comedeba-
mus panem in saturitate: cur eduxistis
nos in desertum istud, vt occideretis
omnem multitudinem fame? *Dixit 4
autem Dominus ad Moysen: Ecce, ego B
pluam vobis panes de cælo: egredia-
tur populus, & colligat quæ sufficiunt
per singulos dies: vt tentem eum vtrum
ambulet in lege mea, an non. *Die au- 5
tem sexto parent quod inferant: & sit
duplum quàm colligere solebant per sin-
gulos dies. *Dixeruntq. Moyses & Aa- 6
ron ad omnes filios Israel: Vespere scie-
tis quòd Dominus eduxerit vos de ter-
ra Aegypti:* & mane videbitis gloriam 7
Domini: audiuit enim murmur vestrum
contra Dominum: nos vero quid sumus,
quia mussitastis contra nos?*Et ait Moy- 8
ses: Dabit vobis Dominus vespere car-
nes edere, & mane panes in saturitate: eo
quòd audierit murmurationes vestras
quibus murmurati estis contra eum,
nos enim quid sumus? nec contra nos
est murmur vestrum, sed contra Domi- C
num. *Dixit quoque Moyses ad Aa- 9
ron: Dic vniuersæ congregationi filio-
rum Israel: Accedite coram Domino:
audiuit enim murmur vestrum.*Cumq. 10
loqueretur Aaron ad omnem cœtum fi-
liorum Israel, respexerunt ad solitudi-
nem: & ecce gloria Domini apparuit in
nube. *Locutus est autem Dominus ad 11
Eccl.45.a.4 Moysen, dicens:* ‖ Audiui murmuratio- 12
nes filiorum Israel, loquere ad eos: Ve-
spere comedetis carnes, & mane satura-
bimini panibus: scietisq. quòd ego sum
13 Dominus Deus vester. *Factum est er-
go vespere, & ascendens coturnix, coo-
peruit castra: mane quoque ros iacuit
14 per circuitum castrorum.* Cumq. ope-
D ruisset superficiem terræ, ‖ apparuit in so- Num.11.b.7
litudine minutum, & quasi pilo tusum Psal.77.c.24
in similitudinem pruinæ super terram. Sap.16.c.20 Ioan.6.d.31
15 *Quod cum vidissent filij Israel, dixerunt
ad inuicē: Manhu? quod significat: Quid
est hoc? ignorabant enim quid esset.
Quibus ait Moyses: ‖ Iste est panis, quem 1.Cor.10.a.3
Dominus dedit vobis ad vescendum.
16 *Hic est sermo, quem præcepit Domi-
nus: Colligat vnusquisque ex eo quan-
tum sufficit ad vescendum: gomor per
singula capita, iuxta numerum anima-
rum vestrarum quæ habitant in taberna-
17 culo sic tolletis. *Feceruntq. ita filij Is-
rael: & collegerunt, alius plus, alius mi-
18 nus. *Et mensi sunt ad mensuram go-
E mor: ‖ nec qui plus collegerat, habuit am- 2.Cor.8.b.15
plius: nec qui minus parauerat, reperit
minus: sed singuli iuxta id quod edere
19 poterant, congregauerunt.* Dixitq. Moy
ses ad eos: Nullus relinquat ex eo in ma
20 ne. *Qui non audierunt eum, sed di-
miserunt quidam ex eis vsque mane, &
scatere cœpit vermibus, atque compu-
truit. & iratus est contra eos Moyses.
21 *Colligebant autem mane singuli, quan-
tum sufficere poterat ad vescendū: cumq.
22 incaluisset sol, liquefiebat.* In die autem
sexta collegerunt cibos duplices, id est,
duo gomor per singulos homines: ve-
nerunt autem omnes principes multitu-
23 dinis, & narrauerunt Moysi. *Qui ait
eis: Hoc est quod locutus est Dominus:
Requies sabbati sanctificata est Domino
cras. quodcumque operandum est, fa-
cite: & quæ coquenda sunt coquite:
quidquid autem reliquum fuerit, repo-
24 nite vsque in mane. *Feceruntq. ita vt
præceperat Moyses, & non computruit,
25 neque vermis inuentus est in eo.* Di-
F xitq. Moyses: Comedite illud hodie,
quia sabbatū est Domini: non inuenie-
26 tur hodie in agro. *Sex diebus colligi-
te: in die autem septimo sabbatū est Do-
27 mini, idcirco nō inuenietur.*Venitq. se-
ptima dies: & egressi de populo vt colli-
28 gerent, non inuenerunt.* Dixit autē Do-
minus ad Moysen: Vsquequo non vultis
custodire mandata mea, & legē meam?
Vide-

* Videte quòd Dominus dederit vobis 29
sabbatum, & propter hoc die sexta tri-
buit vobis cibos duplices: maneat vnus-
quisque apud semetipsum, nullus egre-
diatur de loco suo die septimo. * Et 30
sabbatizauit populus die septimo. * Ap- 31
pellauitq. domus Israel nomẽ eius Man:
quod erat quasi semen coriandri album,
gustusq. eius quasi similæ cum melle.
* Dixit autẽ Moyses: Iste est sermo, quẽ 32
præcepit Dominus: Imple gomor ex eo,
& custodiatur in futuras retro generatio-
nes: vt nouerint panem, quo alui vos G
in solitudine, quando educti estis de Ter-
ra Aegypti. * Dixitq. Moyses ad Aa- 33
ron: Sume vas vnum, & mitte ibi
Man, quantum potest capere gomor:
& repone coram Domino ad seruan-
dum in generationes vestras, * sicut præ- 34
cepit Dominus Moysi. Posuitq. illud
Aaron in tabernaculo reseruandum.
‖ Neh.9.d.13 Iudith 5.c.15 * ‖ Filij autem Israel comederunt Man 35
quadraginta annis, donec venirent in
terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt,
vsquequo tangerent fines terræ Cha-
naan. * Gomor autem decima pars 36
est Ephi.

CAP. XVII.

IGitur profecta omnis multitudo filio- 1
rum Israel de deserto Sin per mansio- A
nes suas, iuxta sermonem Domini, castra-
metati sunt in Raphidim, vbi non
‖ Num.20.a.4 erat aqua ad bibendum populo. * ‖ Qui 2
iurgatus contra Moysen, ait: Da nobis
aquam, vt bibamus. Quibus respon-
dit Moyses: Quid iurgamini contra
me? cur tentatis Dominum? * Siti- 3
uit ergo ibi populus præ aquæ penuria,
& murmurauit contra Moysen, dicens:
Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt
occideres nos, & liberos nostros, ac iu-
menta siti? * Clamauit autem Moyses 4
ad Dominum, dicens: Quid faciam po- B
pulo huic? adhuc paululum, & lapi-
dabit me. * Et ait Dominus ad Moy- 5
sen: Antecede populum, & sume tecum
de senioribus Israel: & virgam qua
‖ Sup.14.e.20 Psal.77.b.15 1.Cor.10.a.4 ‖ percussisti fluuium, tolle in manu tua,
& vade. * En ego stabo ibi coram 6
te, supra petram Horeb: percutiesq.
petram, & exibit ex ea aqua, vt bi-
bat populus. Fecit Moyses ita coram
7 senioribus Israel: * & vocauit nomen
loci illius, Tentatio, propter iurgium
filiorum Israel, & quia tentauerunt Do-
C minum, dicentes: Est ne Dominus in
8 nobis, an non? * ‖ Venit autem Ama- ‖ Iudith 4.d.12 Sap.11.a.3 Deut.25.d.17
lec, & pugnabat contra Israel in Raphi-
9 dim. * Dixitq. Moyses ad Iosue: Elige
viros: & egressus, pugna contra Ama-
lec: cras ego stabo in vertice collis,
10 habens virgam Dei in manu mea. * Fe-
cit Iosue vt locutus erat Moyses, & pu-
gnauit contra Amalec: Moyses autem &
Aaron, & Hur ascenderunt super verti-
11 cem collis. * Cumq. leuaret Moyses
manus, vincebat Israel: sin autem pau-
lulum remisisset, superabat Amalec.
12 * Manus autem Moysi erant graues: su-
mentes igitur lapidem, posuerunt sub-
ter eum, in quo sedit: Aaron autem &
Hur sustentabant manus eius ex vtraque
parte. Et factum est vt manus illius
D non lassarentur vsque ad occasum solis.
13 * Fugauitq. Iosue Amalec, & populum
14 eius in ore gladij. * Dixit autem Do-
minus ad Moysen: Scribe hoc ob mo-
nimentum in libro, & trade auribus Io-
sue: delebo enim memoriam Amalec
15 sub cælo. * Aedificauitq. Moyses alta-
re: & vocauit nomen eius, Dominus
16 exaltatio mea, dicens: * Quia manus
solij Domini, & bellum Domini erit
contra Amalec, a generatione in gene-
rationem.

CAP. XVIII.

1 CVmq. audisset Iethro, sacerdos Ma-
A dian, cognatus Moysi, omnia quæ
fecerat Deus Moysi, & Israeli populo
suo, & quòd eduxisset Dominus Israel
2 de Aegypto: * tulit Sephoram vxorem
3 Moysi quam remiserat: * & duos filios
eius, quorum vnus vocabatur Gersam,
dicente patre: ‖ Aduena fui in terra ‖ Sup.2.d.22
4 aliena. * Alter vero Eliezer: Deus enim,
ait, patris mei adiutor meus, & eruit
5 me de gladio Pharaonis: * Venit ergo
Iethro cognatus Moysi, & filij eius, &
vxor eius ad Moysen in desertum, vbi
erat castrametatus iuxta montem Dei.
6 * Et mandauit Moysi, dicens: Ego Ie-
thro cognatus tuus venio ad te, & v-
7 xor tua, & duo filij tui cum ea. * Qui
egressus in occursum cognati sui, ado-
rauit,

rauit, & osculatus est eum: salutaue-
runtq. se mutuo verbis pacificis. Cumq. B
intrasset tabernaculum,* narrauit Moy- 8
ses cognato suo cuncta quæ fecerat Do-
minus Pharaoni, & Aegyptijs propter
Israel: vniuersumq. laborem, qui acci-
disset eis in itinere, & quòd liberauerat
eos Dominus. * Lætatusq. est Iethro su- 9
per omnibus bonis, quæ fecerat Domi-
nus Israeli, eo quòd eruisset eum de ma-
nu Aegyptiorum, * & ait: Benedictus 10
Dominus, qui liberauit vos de manu
Aegyptiorum, & de manu Pharaonis,
qui eruit populum suum de manu Aegy
pti. * Nunc cognoui, quia magnus Do- 11
Sup.1.b.4.10 c.16.d.&51.b.7.d.18.&14 b.8 minus super omnes deos: eo quòd || su-
perbe egerint contra illos. * Obtulit er- 12
go Iethro cognatus Moysi holocausta
& hostias Deo: veneruntq. Aaron & C
omnes seniores Israel, vt comederent
panem cum eo coram Deo. * Altera 13
autem die sedit Moyses vt iudicaret po-
pulum, qui assistebat Moysi a mane vs-
que ad vesperam. * Quod cum vidisset 14
cognatus eius, omnia scilicet quæ age-
bat in populo, ait: Quid est hoc quod
facis in plebe? cur solus sedes, & omnis
populus præstolatur de mane vsque ad
vesperam?* Cui respondit Moyses: Ve- 15
nit ad me populus quærens sententiam
Dei. * Cumq. acciderit eis aliqua di- 16
sceptatio, veniunt ad me vt iudicem
inter eos, & ostendam præcepta Dei,
& leges eius. * At ille: Non bonam, 17
inquit, rem facis: * stulto labore consu- 18
meris & tu, & populus iste qui tecum
|| Deut.1.b.12 est: vltra vires tuas est negotiũ, || solus
illud non poteris sustinere. * Sed audi 19
verba mea atque consilia, & erit Deus
tecum. Esto tu populo in his quæ ad
Deum pertinent, vt referas quæ dicun-
tur ad eum: * ostendasq. populo cere- 20
monias & ritum colendi, viamq. per
quam ingredi debeant, & opus quod
facere debeant. * Prouide autem de 21
omni plebe viros potentes, & timen-
tes Deum, in quibus sit veritas, & D
qui oderint auaritiam, & constitue ex
eis tribunos, & centuriones, & quin-
quagenarios, & decanos * qui iudicent 22
populum omni tempore: quidquid au-
tem maius fuerit, referant ad te, &
ipsi minora tantummodo iudicent: le-
uiusq. sit tibi, partito in alios onere.

23 *Si hoc feceris, implebis imperium Dei,
& præcepta eius poteris sustentare: &
omnis hic populus reuertetur ad loca
24 sua cum pace.* Quibus auditis, Moy-
25 ses fecit omnia quæ ille suggesserat.* Et
electis viris strenuis de cuncto Israel,
constituit eos principes populi, tribu-
nos, & centuriones, & quinquagenarios,
26 & decanos. * Qui iudicabant plebem
omni tempore: quidquid autem gra-
uius erat, referebant ad eum, facilio-
27 ra tantummodo iudicantes. * Dimisitq.
cognatum suum: qui reuersus abijt in
terram suam.

CAP. XIX.

1 MEnse tertio egressionis Israel de Num.33.c.19
A Terra Aegypti, in die hac vene-
2 runt in solitudinem Sinai. * Nam pro-
fecti de Raphidim, & peruenientes vs-
que in desertum Sinai, castrametati sunt
in eodem loco, ibiq. Israel fixit tento-
3 ria e regione montis. * || Moyses autem || Act.7.c.38
ascendit ad Deum, vocauitq. eum Do-
minus de monte, & ait: Hæc dices do-
mui Iacob, & annunciabis filijs Israel:
4 *Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Aegyptijs,
quo modo portauerim vos super alas
5 aquilarum, & assumpserim mihi. * || Si || Deut.29.a.2
ergo audieritis vocem meam, & custo-
dieritis pactum meum, eritis mihi in
peculium de cunctis populis: || mea est || Psal.23.a.1
6 enim omnis terra. * || Et vos eritis mi- || 1.Pet.2.b.9
B hi in regnum sacerdotale, & gens san-
cta. hæc sunt verba quæ loqueris ad fi-
7 lios Israel. * Venit Moyses: & conuo-
catis maioribus natu populi, exposuit
omnes sermones quos mandauerat Do-
8 minus.* Respondítq. omnis populus si-
mul: Cuncta quæ locutus est Dominus,
faciemus. Cumq. retulisset Moyses ver-
9 ba populi ad Dominum,* ait ei Domi-
nus: Iam nunc veniam ad te in caligine
nubis, vt audiat me populus loquentem
ad te, & credat tibi in perpetuum. Nun-
ciauit ergo Moyses verba populi ad Do-
10 minũ.* Qui dixit ei: Vade ad populum,
& sanctifica illos hodie, & cras, lauentq.
11 vestimenta sua.* Et sint parati in diem
tertiũ: in die enim tertia descendet Do-
minus corã omni plebe super montem
12 Sinai.* Cõstituesq. terminos populo per
C circuitum, & dices ad eos: Cauete ne
ascen-

‖Heb.12.e.18 ascendatis in montem, ‖ nec tangatis
fines illius: omnis qui tetigerit mon-
tem, morte morietur. * Manus non 13
tanget eum, sed lapidibus opprimetur,
aut confodietur iaculis; siue iumentum
fuerit, siue homo, non viuet. cum cœ-
perit clangere buccina, tunc ascendant
in montem. * Descenditq. Moyses de 14
monte ad populum, & sanctificauit
eum. Cumq. lauissent vestimenta
sua, * ait ad eos: Estote parati in diem 15
tertium, & ne appropinquetis vxoribus
vestris. * Iamq. aduenerat tertius dies, 16
& mane inclaruerat: & ecce cœperunt
audiri tonitrua, ac micare fulgura, &
nubes densissima operire montem, clan-
gorq. buccinæ vehementius perstrepe-
bat: & timuit populus qui erat in ca-
stris. * Cumq. eduxisset eos Moyses in 17
occursum Dei de loco castrorum, stete-
‖Deut.4.b.11 runt ad radices montis. * ‖ Totus au- 18
tem mons Sinai fumabat: eo quòd de- D
scendisset Dominus super eum in igne,
& ascenderet fumus ex eo quasi de for-
nace: eratq. omnis mons terribilis.
* Et sonitus buccinæ paulatim crescebat 19
in maius, & prolixius tendebatur: Moy-
ses loquebatur, & Deus respondebat ei.
* Descenditq. Dominus super montem 20
Sinai in ipso montis vertice, & voca-
uit Moysen in cacumen eius. Quò cum
ascendisset, * dixit ad eum: Descende, 21
& contestare populum: ne forte velit
transcendere terminos ad videndum Do-
minum, & pereat ex eis plurima mul-
titudo. * Sacerdotes quoque qui acce- 22
dunt ad Dominum, sanctificentur, ne
percutiat eos. * Dixitq. Moyses ad Do- 23
minum: Non poterit vulgus ascēdere in
montem Sinai: tu enim testificatus es, &
iussisti, dicens: Pone terminos circa mō-
tem, & sanctifica illum. * Cui ait Domi- 24
nus: Vade, descende: ascendesq. tu, &
Aaron tecum. sacerdotes autem & popu
lus ne transeant terminos, nec ascendant
ad Dominum, ne forte interficiat illos.
* Descenditq. Moyses ad populum, & 25
omnia narrauit eis.

CAP. XX.

LOcutusq. est Dominus cūctos sermo- 1
nes hos: * Ego sum Dominus Deus 2
tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de A
3 domo seruitutis. * Non habebis deos
4 alienos coram me. * ‖ Non facies tibi ‖ Deut.5.a.8
sculptile, neque omnem similitudinem Psal.80.c.110
quæ est in cælo desuper, & quæ in terra 96.b.7.
deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis Leui.26.a.1
5 sub terra. * Non adorabis ea, neque co- Deut.4.c.15
les: ego sum Dominus Deus tuus fortis, Iof.24.d.14
zelotes, visitans iniquitatem patrum in
filios, in tertiam & quartam generatio-
6 nem eorum qui oderunt me: * & faciens
B misericordiam in millia his qui diligunt
7 me, & custodiunt præcepta mea. * ‖ Non ‖Deut.5.b.11
assumes nomen Domini Dei tui in va- Leui.19.c.12
num. nec enim habebit insontem Do- Matt.5.e.27
minus eum qui assumpserit nomen Do-
8 mini Dei sui frustra. * ‖ Memento vt ‖Ezec.20.b.12
9 diem sabbati sanctifices. * Sex diebus o- Deut.5.b.13
peraberis, & facies omnia opera tua. Inf.31.b.14
10 * Septimo autem die sabbatum Domini
Dei tui est: non facies omne opus in
eo, tu, & filius tuus & filia tua, seruus
tuus & ancilla tua, iumentum tuum, &
11 aduena qui est intra portas tuas. * ‖ Sex ‖Gen.2.a.2
enim diebus fecit Dominus cælum &
terram, & mare, & omnia quæ in eis
sunt, & requieuit in die septimo, idcirco
benedixit Dominus diei sabbati, & san-
12 ctificauit eum. * ‖ Honora patrem tuum ‖ Deut.5.b.16
C & matrem tuam, vt sis longæuus super Mat.15.a.4
13 terram, quam Dominus Deus tuus da- Eph.6.a.2
14 bit tibi. * ‖ Non occides. * Non mœ- ‖ Matt.5.c.16
15
16 chaberis. * Non furtum facies. * Non
loqueris contra proximum tuum falsum
17 testimonium. * ‖ Non concupisces do- ‖Rom.7.b.7
mum proximi tui: nec desiderabis vxo- 13.c.9
rem eius, non seruum, non ancillam,
non bouem, non asinum, nec omnia quæ
18 illius sunt. * Cunctus autem populus
videbat voces & lampades, & soni-
tum buccinæ, montemq. fumantem:
& perterriti ac pauore concussi, stete-
19 runt procul, * dicentes Moysi: Loque-
re tu nobis, & audiemus: non loqua-
tur nobis Dominus, ne forte moriamur.
20 * Et ait Moyses ad populum: Nolite
timere: vt enim probaret vos venit
Deus, & vt terror illius esset in vobis,
21 & non peccaretis. * Stetitq. populus de
longe. Moyses autem accessit ad ca- Heb.12.e.18
22 liginem in qua erat Deus. * Dixit præ- Deut.18.c.16
D terea Dominus ad Moysen: Hæc dices
filijs Israel: Vos vidistis quòd de cæ-
23 lo locutus sim vobis. * Non facietis deos
argenteos, nec deos aureos facietis vo-
bis.

|| Inf.27.b.8 38.a.7
bis. * ||Altare de terra facietis mihi, & 24
offeretis super eo holocausta & pacifica
vestra, oues vestras & boues in omni lo-
co in quo memoria fuerit nominis mei:
|| Deut.27.a.5 Ios.8.f.31
veniam ad te, & benedicam tibi. * ||Quòd 25
si altare lapideum feceris mihi, non ædi-
ficabis illud de sectis lapidibus: si enim
leuaueris cultrum super eo, polluetur.
* Non ascẽdes per gradus ad altare meũ, 26
ne reueletur turpitudo tua.

CAP. XXI.

Deut.15.c.12 Iere.34.c.14
HÆC sunt iudicia quæ propones 1
eis. * Si emeris seruum Hebræum, 2
sex annis seruiet tibi: in septimo egre- A
dietur liber gratis. * Cum quali veste 3
intrauerit, cum tali exeat: si habens vxo-
rem, & vxor egredietur simul. * Sin au- 4
tem dominus dederit illi vxorem, &
pepererit filios & filias: mulier & libe-
ri eius erunt domini sui, ipse vero exi-
bit cum vestitu suo. * Quòd si dixerit 5
seruus: Diligo dominum meum & vxo-
rem ac liberos, non egrediar liber: * of- 6
feret eum dominus dijs, & applicabitur
ad ostium & postes, perforabitq. aurem B
eius subula: & erit ei seruus in sæcu-
lum. * Si quis vendiderit filiam suam 7
in famulam, non egredietur sicut ancil-
læ exire consueuerunt. * Si displicuerit 8
oculis domini sui cui tradita fuerat, di-
mittet eam: populo autem alieno ven-
dendi non habebit potestatem, si spre-
uerit eam. * Sin autem filio suo despon- 9
derit eam, iuxta morem filiarum faciet
illi. * Quòd si alteram ei acceperit, pro- 10
uidebit puellæ nuptias, & vestimenta,
& pretium pudicitiæ non negabit. * Si 11
tria ista non fecerit, egredietur gratis
|| Leu.24.c.17 Deut.19.a.2
absque pecunia. * ||Qui percusserit ho- 12
minem volens occidere, morte moria-
tur. * Qui autem non est insidiatus, sed 13
Deus illum tradidit in manus eius: cõ- C
stituam tibi locum in quem fugere de-
beat. * Si quis per industriam occide- 14
rit proximum suum, & per insidias: ab
altari meo euelles eum, vt moriatur.
* Qui percusserit patrem suum aut ma- 15
trem, morte moriatur. * Qui furatus 16
fuerit hominem, & vendiderit eum, con-
Leui.20.b.9 Pro.20.c.20
uictus noxæ, morte moriatur. * Qui 17
maledixerit patri suo, vel matri, morte
18 moriatur. * Si rixati fuerint viri, & Mat.15.a.4 Mar.7.b.10
percusserit alter proximum suum lapi-
de vel pugno, & ille mortuus non fue-
19 rit, sed iacuerit in lectulo: * si surrexe-
D rit, & ambulauerit foris super baculum
suum, innocens erit qui percusserit, ita
tamen vt operas eius, & impensas in me-
20 dicos restituat. * Qui percusserit seruũ
suum, vel ancillam virga, & mortui fue-
rint in manibus eius, criminis reus erit.
21 * Sin autem vno die vel duobus super-
uixerit, non subiacebit pœnæ, quia pe-
22 cunia illius est. * Si rixati fuerint viri,
& percusserit quis mulierem prægnan-
tem, & abortiuum quidem fecerit, sed
ipsa vixerit: subiacebit damno quantum
maritus mulieris expetierit, & arbitri
23 iudicauerint. * Sin autem mors eius fue-
E rit subsecuta, reddet animam pro anima,
24 * ||oculum pro oculo, dentem pro dẽte, || Mat.5.f.38
25 manum pro manu, pedẽ pro pede, * adu- Leui.24.d.20
stionem pro adustione, vulnus pro vul- Deut.19.d.21
26 nere, liuorem pro liuore. * Si percus-
serit quispiam oculum serui sui aut an-
cillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos
27 liberos pro oculo quem eruit. * Den-
tem quoque si excusserit seruo vel an-
cillæ suæ, similiter dimittet eos libe-
28 ros. * Si bos cornu percusserit virum
aut mulierem, & mortui fuerint, lapi-
dibus obruetur: & non comedentur car-
nes eius, dominus quoque bouis inno-
29 cens erit. * Quòd si bos cornupeta fue-
F rit ab heri & nudiustertius, & conte-
stati sunt dominum eius, nec recluserit
eum, occideritq. virum aut mulierem:
& bos lapidibus obruetur, & dominum
30 eius occident. * Quòd si pretium fue-
rit ei impositum, dabit pro anima sua
31 quidquid fuerit postulatus. * Filiũ quo-
que & filiam si cornu percusserit, simili
32 sententiæ subiacebit. * Si seruum, ancil-
G lamq. inuaserit, triginta siclos argẽti do-
mino dabit, bos vero lapidibus oppri-
33 metur. * Si quis aperuerit cisternam, &
foderit, & non operuerit eam, cecideritq.
34 bos aut asinus in eam, * reddet dominus
cisternæ pretium iumentorum: quod au-
35 tem mortuum est, ipsius erit. * Si bos
alienus bouem alterius vulnerauerit, &
ille mortuus fuerit: vendent bouem vi-
uum, & diuident pretium, cadauer au-
36 tem mortui inter se dispertiẽt. * Sin au-
tem sciebat quòd bos cornupeta esset ab
heri

heri, & nudiustertius, & non custodiuit
eum dominus suus: reddet bouem pro
boue, & cadauer integrum accipiet.

CAP. XXII.

SI quis furatus fuerit bouem, aut o- 1
uem, & occiderit vel vendiderit: A
quinque boues pro vno boue restituet,
2.Reg.12.b.6 ||& quattuor oues pro vna oue. * Si ef- 2
fringens fur domum siue suffodiens fue-
rit inuentus, & accepto vulnere mortuus
fuerit: percussor non erit reus sanguinis.
*Quòd si orto sole hoc fecerit, homici- 3
dium perpetrauit, & ipse morietur. Si
non habuerit quod pro furto reddat, ip-
se venundabitur. * si inuentum fuerit a- 4
pud eum quod furatus est, viuens, siue
bos, siue asinus, siue ouis: duplum resti-
tuet. * Si læserit quispiam agrum vel 5
vineam, & dimiserit iumentum suum
vt depascatur aliena: quidquid optimum
habuerit in agro suo, vel in vinea, pro
damni æstimatione restituet. * Si egres- 6
sus ignis inuenerit spinas, & comprehen- B
derit aceruos frugum, siue stantes segetes
in agris, reddet damnum qui ignem suc-
cenderit. * Si quis commendauerit ami- 7
co pecuniam, aut vas in custodiam, &
ab eo, qui susceperat, furto ablata fue-
rint: si inuenitur fur, duplum reddet: *si 8
latet fur, dominus domus applicabitur
ad deos, & iurabit quòd non extenderit
manum in rem proximi sui, *ad perpe- 9
trandam fraudem, tam in boue, quàm in
asino, & oue ac vestimento, & quidquid
damnum inferre potest: ad deos vtrius-
que causa perueniet: & si illi iudicaue-
rint, duplum restituet proximo suo.* Si 10
quis commendauerit proximo suo asi-
num, bouem, ouem, & omne iumentum
ad custodiam, & mortuum fuerit, aut de-
bilitatum, vel captum ab hostibus, nul-
lusq. hoc viderit:* iusiurandum erit in 11
medio, quòd non extenderit manum ad
||Gen.31.f.39 rem proximi sui: ||suscipietq. dominus
iuramentum, & ille reddere non coge- C
tur. * Quòd si furto ablatum fuerit, re- 12
stituet damnum domino.* Si comestum 13
a bestia, deferat ad eum quod occisum
est, & non restituet. * Qui a proximo 14
suo quidquam horum mutuo postulaue-
rit, & debilitatum aut mortuum fuerit
domino non præsente, reddere compel-
15 letur. * Quòd si impræsentiarum domi-
nus fuerit, non restituet, maxime si con-
ductum venerat pro mercede operis sui.
16 * ||Si seduxerit quis virginem necdum ||Deu.22.d.28
desponsatam, dormieritq. cum ea: dota-
17 bit eam, & habebit eam vxorem. * Si
pater virginis dare noluerit, reddet pe-
cuniam iuxta modum dotis, quam vir-
18 gines accipere consueuerunt. * Malefi-
19 cos non patieris viuere. * Qui coierit
20 cum iumento, morte moriatur. * ||Qui ||Leui. 19.a.4
immolat dijs, occidetur, præterquàm Do
21 mino soli.* Aduenam non contristabis,
D neque affliges eum: aduenæ enim & ip-
22 si fuistis in Terra Ægypti. * Viduæ & Zach.7.c.10
23 pupillo non nocebitis.* Si læseritis eos,
vociferabuntur ad me, & ego audiam
24 clamorem eorum: * & indignabitur fu-
ror meus, percutiamq. vos gladio, & e-
runt vxores vestræ viduæ, & filij vestri
25 pupilli. * Si pecuniam mutuam dederis
populo meo pauperi qui habitat tecum,
non vrgebis eum quasi exactor, nec vsu-
26 ris opprimes.* Si pignus a proximo tuo
acceperis vestimentum, ante solis occa-
27 sum reddes ei. * Ipsum enim est solum,
quo operitur, indumentum carnis eius,
nec habet aliud in quo dormiat: si cla-
mauerit ad me, exaudiam eum, quia mi
28 sericors sum. * Dijs non detrahes, &
|| principi populi tui non maledices.
29 * Decimas tuas & primitias tuas non ||Act.23.a.5
tardabis reddere, ||primogenitum filio- || Leui.22.b.8
30 rum tuorum dabis mihi. * De bobus Ezec.44.g.30
quoque, & ouibus similiter facies: se- Sup.13.a.2.& b.12
ptem diebus sit cum matre sua, die Infr.33.b.19
31 octaua reddes illum mihi. * Viri sancti
eritis mihi: carnem, quæ a bestijs fuerit
prægustata, non comedetis, sed proijcie-
tis canibus.

CAP. XXIII.

1 NOn suscipies vocem mendacij: nec
A iunges manum tuam vt pro impio
2 dicas falsum testimonium. * Non se-
queris turbam ad faciendum malum:
nec in iudicio, plurimorum acquiesces
3 sententiæ, vt a vero deuies. * Pauperis
4 quoque non misereberis in iudicio.* ||Si ||Deu.22.a.1
occurreris boui inimici tui, aut asino
5 erranti, reduc ad eum. * Si videris asi-
num odientis te iacere sub onere, non
6 pertransibis, sed subleuabis cũ eo.* Non
decli-

declinabis in iudicium pauperis.* Men- 7
dacium fugies. Insontem & iustum non B
‖Dan.13.f.53 occides: quia auersor impiũ.* ‖Nec ac- 8
cipies munera, quæ etiam excæcant pru-
dentes, & subuertunt verba iustorum.
*Peregrino molestus non eris. scitis e- 9
‖Deut.16.d.19 nim aduenarum animas: quia & ipsi pe-
Eccl.20.d.32 regrini fuistis in Terra Aegypti. * Sex 10
Gen.46.a.5 annis seminabis terram tuam, & congre
gabis fruges eius. * Anno autẽ septimo 11
dimittes eã, & requiescere facies, vt co-
medãt pauperes populi tui: & quidquid
reliquum fuerit, edant bestiæ agri: ita
facies in vinea, & in olivueto tuo. * Sex 12
diebus operaberis: septimo die cessabis, C
vt requiescat bos & asinus tuus: & re-
frigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena.
*Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per 13
nomen externorum deorum non iura-
bitis, neque audietur ex ore vestro.
*Tribus vicibus per singulos annos mi- 14
hi festa celebrabitis. * Sollemnitatem 15
azymorum custodies. Septem diebus co-
‖Sup.13.a.3 medes azyma, ‖sicut præcepi tibi, tem-
Infra 34.c.22 pore mensis nouorum, quando egressus
Deut.16.d.16 es de Aegypto: ‖non apparebis in con-
‖Eccl.35.a.6 spectu meo vacuus. * Et sollemnitatem 16
messis primitiuorũ operis tui, quæcum- D
que seminaueris in agro. sollemnitatem
quoque in exitu anni, quando congre-
gaueris omnes fruges tuas de agro.* Ter 17
in anno apparebit omne masculinum
tuum coram Domino Deo tuo.* Non 18
immolabis super fermento sanguinem
victimæ meæ, nec remanebit adeps sol-
Deut.14.c.22 lemnitatis meæ vsque mane.* Primitias 19
Inf.34.c.26 frugum terræ tuæ deferes in domum
Domini Dei tui. Non coques hœdum
in lacte matris suæ. * Ecce ego mittam 20
Deut.7.b.11 Angelum meum, qui præcedat te, & cu-
stodiat in via, & introducat in locum
quem paraui. * Obserua eum, & audi 21
vocem eius, nec contemnendum putes:
quia non dimittet cum peccaueris, &
est nomen meum in illo.* Quòd si au- 22
dieris vocem eius, & feceris omnia quæ E
loquor, inimicus ero inimicis tuis, & af-
‖Infr.33.a.2 fligam affligentes te. * ‖Præcedetq. te 23
Iosu.24.c.11 Angelus meus, & introducet te ad A-
Deut.7.e.22 morrhæum, & Hethæum, & Pherezæum,
Chananæumq. & Heuæum, & Iebusæum,
quos ego conteram. * Non adorabis 24
deos eorum, nec coles eos: non facies
opera eorum, sed destrues eos, & confrin
25 ges statuas eorum. * Seruietisq. Domi-
no Deo vestro, vt benedicam panibus
tuis & aquis, & auferam infirmitatem
26 de medio tui. * Non erit infœcunda,
F nec sterilis in terra tua: numerum die-
27 rum tuorum implebo. * Terrorem
meum mittam in præcursum tuum, &
occidam omnem populum, ad quem in-
gredieris: cũctorumq. inimicorum tuo- Deut.7.c.8
28 rum coram te terga vertam:* emittens
crabrones prius, qui fugabunt Heuæum,
& Chananæum, & Hethæum, antequam
29 introeas.* Non eijciam eos a facie tua
anno vno: ne terra in solitudinem re-
digatur, & crescant contra te bestiæ.
30 *Paulatim expellam eos de conspectu
tuo, donec augearis, & possideas Terram.
31 *Ponam autem terminos tuos a Mari ru-
bro vsque ad Mare Palæstinorum, & a
deserto vsque ad fluuium: tradam in ma-
nibus vestris habitatores Terræ, & eij-
32 ciam eos de conspectu vestro. * Non Deut.7.a.2
inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eo- Inf.34.b.15
33 rum. * Non habitent in terra tua, ne
forte peccare te faciant in me, si seruie-
ris dijs eorum: quod tibi certe erit in
scandalum.

CAP. XXIIII.

1 MOysi quoque dixit: Ascẽde ad Do-
A minum tu, & Aaron, Nadab, &
Abiu, & septuaginta senes ex Israel, &
2 adorabitis procul. * Solusq. Moyses a-
scendet ad Dominum, & illi non appro-
pinquabunt: nec populus ascendet cum
3 eo.* Venit ergo Moyses & narrauit ple-
bi omnia verba Domini, atque iudicia:
respondıtq. omnis populus vna voce:
Omnia verba Domini, quæ locutus est,
4 faciemus. * Scripsit autem Moyses vni-
uersos sermones Domini: & mane con-
surgens ædificauit altare ad radices mõ-
tis, & duodecim titulos per duodecim
5 tribus Israel. * Misitq. iuuenes de filijs
B Israel, & obtulerunt holocausta, immo-
lauerunt victimas pacificas Domino,
vitulos.* Tulit itaque Moyses dimidiam
partem sanguinis, & misit in crateras:
partem autem residuam fudit super al-
6 tare. * Assumensq. volumen fœde-
ris, legit audiente populo: qui dixerunt:
Omnia quæ locutus est Dominus, facie-
7 mus, & erimus obedientes.* Ille vero
sumptum

sumptum sanguinem respersit in popu-
lum,& ait: Hic est sanguis fœderis quod
Heb.9.c.20 pepigit Dominus vobiscum super cun-
ctis sermonibus his. * Ascenderuntq. 9
Moyses & Aaron, Nadab & Abiu,& se- C
ptuaginta de senioribus Israel:*& vide- 10
runt Deum Israel: & sub pedibus eius
quasi opus lapidis sapphirini, & quasi
cælum,cum serenum est.* Nec super eos 11
qui procul recesserant de filijs Israel,
misit manum suam, videruntq. Deum,
& comederunt,ac biberunt. *Dixit au- 12
tem Dominus ad Moysen: Ascende ad
me in montem,& esto ibi: daboq. tibi
tabulas lapideas, & legem ac mandata
quæ scripsi: vt doceas eos. * Surrexe- 13
runt Moyses & Iosue minister eius: a-
scendensq. Moyses in montem Dei,*se- 14
nioribus ait: Expectate hic donec reuer- D
tamur ad vos. Habetis Aaron & Hur
vobiscum: si quid natum fuerit quæ-
stionis,referetis ad eos. * Cumq. ascen- 15
disset Moyses, operuit nubes montem,
* & habitauit gloria Domini super Si- 16
nai, tegens illum nube sex diebus: se-
ptimo autem die vocauit eum de medio
caliginis. * Erat autem species gloriæ 17
Domini, quasi ignis ardens super ver-
ticem montis in conspectu filiorum
Israel.* Ingressusq. Moyses medium ne- 18
bulæ, ascendit in montem: & fuit ibi
quadraginta diebus, & quadraginta no-
ctibus.

CAP. XXV.

LOcutusq. Est Dominus ad Moysen, 1
dicens:* Loquere filijs Israel vt tol- 2
Inf.35.a.5 lant mihi primitias ab || omni homine A
qui offeret vltroneus, accipietis eas.
*Hæc sunt autem quæ accipere debetis: 3
Aurum, & argentum, & æs,* hyacin- 4
thum & purpuram, coccumq. bis tin-
ctum, & byssum, pilos caprarum,* & 5
pelles arietum rubricatas, pellesq. ian-
thinas, & ligna setim: * oleum ad lu- 6
minaria concinnanda: aromata in vn-
guentum, & thymiamata boni odoris:
*lapides onychinos, & gemmas ad or- 7
nandum ephod,ac rationale.* Facientq. 8
mihi sanctuarium, & habitabo in me-
||Heb.9.a.2 dio eorum: * || iuxta omnem similitu- 9
dinem tabernaculi quod ostendam tibi,
& omnium vasorũ in cultum eius: sicq.
10 facietis illud: * Arcam de lignis setim
compingite, cuius longitudo habeat
duos & semis cubitos: latitudo, cubi-
tum & dimidium: altitudo, cubitum
11 similiter ac semissem. * Et deaurabis
eam auro mundissimo intus & foris: fa
ciesq. supra, coronam auream per cir-
12 cuitum: * & quattuor circulos aureos,
quos pones per quattuor arcæ angulos:
duo circuli sint in latere vno, & duo in
13 altero. * Facies quoque vectes de lignis
14 setim,& operies eos auro. * Inducesq.
B per circulos qui sunt in arcæ lateribus,
15 vt portetur in eis: * qui semper erunt
in circulis,nec vmquam extrahentur ab
16 eis. * Ponesq. in arca testificationem
17 quam dabo tibi. * Facies & propitia-
torium de auro mundissimo: duos cu-
bitos & dimidium tenebit longitudo e-
ius, & cubitum ac semissem latitudo.
18 *Duos quoque Cherubim aureos & pro-
ductiles facies, ex vtraque parte oracu-
19 li. * Cherub vnus sit in latere vno, &
20 alter in altero. * Vtrumq. latus propi-
tiatorij tegant expandentes alas,& ope-
rientes oraculum, respiciantq. se mutuo
versis vultibus in propitiatorium quo
21 operienda est arca,* in qua pones testi-
22 monium quod dabo tibi. * Inde præ-
C cipiam, & loquar ad te supra propitia-
torium,ac de medio duorũ Cherubim,
qui erunt super arcam testimonij, cun-
23 cta quæ mandabo per te filijs Israel.*Fa-
cies & mensam de lignis setim, haben-
tem duos cubitos longitudinis, & in
latitudine cubitum, & in altitudine cu-
24 bitum ac semissem.* Et inaurabis eam
auro purissimo: faciesq. illi labium au-
25 reum per circuitum,* & ipsi labio co-
ronam interrasilem altam quattuor di-
gitis: & super illam, alteram coronam
26 aureolam. * Quattuor quoque circu-
los aureos præparabis, & pones eos in
quattuor angulis eiusdem mẽsæ per sin-
27 gulos pedes. * Subter coronam erunt
circuli aurei, vt mittantur vectes per
28 eos, & possit mensa portari. * Ipsos
quoque vectes facies de lignis setim,&
circumdabis auro ad subuehẽdam men-
29 sam. * Parabis & acetabula,ac phialas,
thuribula, & cyathos, in quibus offe-
renda sunt libamina,ex auro purissimo.
30 * Et pones super mensam panes propo-
31 sitionis in conspectu meo semper.* Fa-
cies

cies & candelabrũ ductile de auro mun- D
dissimo, hastile eius, & calamos, scy-
phos,& sphærulas, ac lilia ex ipso pro-
cedentia. * Sex calami egredientur de 32
lateribus, tres ex vno latere, & tres ex
altero. * Tres scyphi quasi in nucis mo- 33
dum per calamos singulos, sphærulaq.
simul, & lilium: & tres similiter scy-
phi instar nucis in calamo altero, sphæ-
rulaq. simul & lilium. hoc erit opus sex
calamorum, qui producendi sunt de
hastili: * in ipso autem candelabro e- 34
runt quattuor scyphi in nucis modum,
sphærulæq. per singulos,& lilia. * Sphæ- 35
rulæ sub duobus calamis per tria loca,
qui simul sex fiunt procedentes de ha-
stili vno. * Et sphærulæ igitur & calami 36
ex ipso erunt, vniuersa ductilia de auro
purissimo. * Facies & lucernas septem, 37
& pones eas super candelabrum, vt lu-
ceant ex aduerso. * Emunctoria quo- 38
que,& vbi quæ emuncta sunt extinguan
tur, fiant de auro purissimo. * Omne 39
pondus candelabri cum vniuersis vasis
suis habebit talentum auri purissimi.
‖ Heb. 8. b. 5 Act. 7. f. 44
* ‖ Inspice, & fac secundum exemplar 40
quod tibi in monte monstratum est.

CAP. XXVI.

Tabernaculum vero ita facies: De- 1
cem cortinas de bysso retorta, & A
hyacintho, ac purpura, coccoq. bis tin-
cto, variatas opere plumario facies.
* Longitudo cortinæ vnius habebit vi- 2
gintiocto cubitos: latitudo, quattuor
cubitorum erit. Vnius mensuræ fient v-
niuersa tentoria. * Quinque cortinæ 3
sibi iungentur mutuo,& aliæ quinque
nexu simili cohærebunt. * Ansulas hya- 4
cinthinas in lateribus ac summitatibus
facies cortinarum, vt possint inuicem
copulari. * Quinquagenas ansulas cor- 5
tina habebit in vtraque parte, ita inser-
tas, vt ansa contra ansam veniat, &
altera alteri possit aptari. * Facies & 6
quinquaginta circulos aureos quibus B
cortinarum vela iungenda sunt,vt vnum
tabernaculum fiat. * Facies & saga ci- 7
licina vndecim, ad operiendum tectum
tabernaculi. * Longitudo sagi vnius ha- 8
bebit triginta cubitos: & latitudo, quat-
tuor: æqua erit mensura sagorum om-
nium. * E quibus quinque iunges seor- 9
sum, & sex sibi mutuo copulabis, ita
vt sextum sagum in fronte tecti dupli-
10 ces. * Facies & quinquaginta ansas in
ora sagi vnius, vt coniungi cum altero
queat: & quinquaginta ansas in ora sa-
gi alterius, vt cum altero copuletur.
11 * Facies & quinquaginta fibulas æneas,
quibus iungantur ansæ,vt vnum ex om-
12 nibus operimentum fiat. * Quod au-
C tem superfuerit in sagis quæ paratur te-
cto, id est vnum sagum quod amplius
est,ex medietate eius operies posteriora
13 tabernaculi. * Et cubitus ex vna parte
pendebit, & alter ex altera qui plus est
in sagorum longitudine, vtrumque la-
14 tus tabernaculi protegens. * Facies &
operimentum aliud tecto de pellibus a-
rietum rubricatis: & super hoc rursum
aliud operimẽtum de ianthinis pellibus.
15 * Facies & tabulas stantes tabernaculi de
16 lignis setim, * quæ singulæ denos cubi-
tos in longitudine habeant, & in latitu-
17 dine singulos ac semissem. * In lateri-
bus tabulæ, duæ incastraturæ fient, qui-
bus tabula alteri tabulæ connectatur: at-
D que in hunc modum cunctæ tabulæ pa-
18 rabuntur. * Quarum viginti erunt in
latere meridiano quod vergit ad Au-
19 strum. * Quibus quadraginta bases ar-
genteas fundes,vt binæ bases singulis ta-
20 bulis per duos angulos subijciantur. * In
latere quoque secũdo tabernaculi quod
vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ e-
21 runt, * quadraginta habentes bases ar-
E genteas. binæ bases singulis tabulis sup-
22 ponentur. * Ad occidentalem vero pla-
23 gam tabernaculi facies sex tabulas, * &
rursum alias duas quæ in angulis erigan-
24 tur post tergum tabernaculi. * Eruntq.
coniunctæ a deorsum vsque sursum, &
vna omnes compago retinebit. Dua-
bus quoque tabulis quæ in angulis po-
nendæ sunt, similis iunctura seruabitur.
25 * Et erunt simul tabulæ octo, bases ea-
rum argenteæ sedecim, duabus basibus
26 per vnam tabulam supputatis. * Facies &
vectes de lignis setim quinque ad conti-
nendas tabulas in vno latere tabernacu-
27 li, * & quinque alios in altero,& eiusdem
28 numeri ad occidentalem plagam: * qui
F mittentur per medias tabulas a summo
29 vsque ad summum. * Ipsas quoque tabu-
las deaurabis, & fundes in eis annulos
aureos per quos vectes tabulata conti-

neant: quos operies laminis aureis.* Et 30
eriges tabernaculum iuxta exemplar
Sup. 25. c. 40 quod tibi in ‖ Monte monstratum est.
*Facies & velum de hyacintho, & pur- 31
pura, coccoq. bis tincto, & bysso retor-
ta, opere plumario & pulchra varieta-
te contextū: * quod appendes ante quat- 32
tuor columnas de lignis setim, quæ ip-
sæ quidem deauratæ erunt, & habebunt
capita aurea, sed bases argenteas.* Inse- 33
retur autem velum per circulos, intra G
quod pones arcam testimonij, quo &
Sanctuarium, & Sanctuarij sanctuaria
diuidentur. * Pones & propitiatorium 34
super arcam testimonij in Sancto san-
ctorum: * mensamq. extra velum: & 35
contra mensam candelabrum in latere
tabernaculi meridiano: mensa enim sta-
bit in parte Aquilonis. * Facies & ten- 36
torium in introitu tabernaculi de hya-
cintho, & purpura, coccoq. bis tincto,
& bysso retorta, opere plumarij. * Et 37
quinque columnas deaurabis lignorum
setim, ante quas ducetur tentorium:
quarum erunt capita aurea, & bases
æneæ.

CAP. XXVII.

Inf. 38. a. 1 FAcies & altare de lignis setim, quod 1
habebit quinque cubitos in longitu- A
dine, & totidem in latitudine, idest
quadrum, & tres cubitos in altitudine.
* Cornua autem per quattuor angulos 2
ex ipso erunt: & operies illud ære.* Fa- 3
ciesq. in vsus eius lebetes ad suscipien-
dos cineres, & forcipes atque fuscinu-
las, & ignium receptacula. omnia vasa
ex ære fabricabis.* Craticulamq. in mo- 4
dum retis æneam: per cuius quattuor
angulos erunt quattuor annuli ænei,
* quos pones subter arulā altaris: eritq. 5
craticula vsque ad altaris medium.* Fa- 6
cies & vectes altaris de lignis setim duos, B
quos operies laminis æneis: * & induces 7
per circulos, eruntq. ex vtroque latere
Sup. 20. d. 24 altaris ad portandum. * ‖ Non solidū, 8
sed inane & cauum intrinsecus facies il-
lud, sicut tibi in Monte monstratum
est. * Facies & atrium tabernaculi, in 9
cuius australi plaga contra meridiem
erunt tentoria de bysso retorta: centum
cubitos vnum latus tenebit in longitu-
dine. * Et columnas viginti cum basi- 10
bus totidem æneis, quæ capita cum cæ-
11 laturis suis habebunt argentea. * Simili-
ter & in latere aquilonis per longū erunt
tentoria centum cubitorum, columnæ
viginti, & bases æneæ eiusdem numeri,
& capita earum cum cælaturis suis ar-
12 gentea. * In latitudine vero atrij, quod
C respicit ad occidentem, erunt tentoria
per quinquaginta cubitos, & columnæ
13 decem, basesq. totidem. * In ea quoque
atrij latitudine, quæ respicit ad orientē,
14 quinquaginta cubiti erunt. * in quibus
quindecim cubitorum tētoria lateri vno
deputabuntur, columnæq. tres & bases
15 totidem: * & in latere altero erunt tento-
ria cubitos obtinentia quindecim, co-
16 lumnæ tres, & bases totidem. * In in-
troitu vero atrij fiet tentorium cubito-
rū viginti ex hyacintho & purpura, coc-
coq. bis tincto, & bysso retorta, opere
plumarij: columnas habebit quattuor,
17 cum basibus totidem. * Omnes colum-
næ atrij per circuitum vestitæ erunt ar-
genteis laminis, capitibus argenteis, &
18 basibus æneis. * In longitudine occupa-
D bit atrium cubitos centum, in latitudi-
ne quinquaginta, altitudo quinque cu-
bitorum erit. fietq. de bysso retorta, &
19 habebit bases æneas. * Cuncta vasa ta-
bernaculi in omnes vsus & ceremonias,
tam paxillos eius quam atrij, ex ære fa-
20 cies. * Præcipe filijs Israel vt afferant ti-
bi oleum de arboribus oliuarum puris-
simum, piloq. contusum: vt ardeat lucer-
21 na semper * in tabernaculo testimonij,
extra velum quod oppansum est testi-
monio. Et collocabunt eam Aaron & fi-
lij eius, ⁀vt vsque mane luceat coram
Domino. Perpetuus erit cultus per suc-
cessiones eorum a filijs Israel.

CAP. XXVIII.

1 APplica quoque ad te Aaron fratrem
A tuum cum filijs suis de medio filio-
rum Israel, vt sacerdotio fungantur mi-
hi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, &
2 Ithamar. * Faciesq. vestem sanctā Aaron
3 fratri tuo in gloriam & decorem. * Et
loquéris cunctis sapientibus corde, quos
repleui spiritu prudentiæ, ⁀vt faciant
vestes Aaron, in quibus sanctificatus mi-
4 nistret mihi. * Hæc autem erunt ⁀vesti-
menta quæ facient: Rationale, & super-
humerale,

humerale, tunicam & lineam strictam;
cidarim & balteum. Facient vestimenta
sancta fratri tuo Aaron & filijs eius, vt
sacerdotio fungãtur mihi. * Accipientq. 5
aurum, & hyacinthum, & purpuram, coc-
cumq. bis tinctum, & byssum. * Facient 6
autem superhumerale de auro & hya- B
cintho & purpura, coccoq. bis tincto, &
bysso retorta, opere polymito. * Duas 7
oras iunctas habebit in vtroque latere
summitatum, vt in vnum redeant. * Ipsa 8
quoque textura & cuncta operis varietas
erit ex auro & hyacintho, & purpura,
coccoq. bis tincto, & bysso retorta.
* Sumesq. duos lapides onychinos, & 9
sculpes in eis nomina filiorũ Israel: * sex 10
nomina in lapide vno, & sex reliqua in
altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum.
* Opere sculptoris & cælatura gemma- 11
rij, sculpes eos nominibus filiorũ Israel,
inclusos auro atque circũdatos: * & po- 12
nes in vtroque latere superhumeralis,
memoriale filijs Israel. Portabitq. Aaron
nomina eorũ coram Domino super vtrũ- C
que humerum, ob recordationem. * Fa- 13
cies & vncinos ex auro, * & duas catenu- 14
las ex auro purissimo sibi inuicem co-
hærentes, quas inseres vncinis. * Ratio- 15
nale quoque iudicij facies opere poly-
mito iuxta texturam superhumeralis ex
auro, hyacintho, & purpura, coccoq. bis
tincto, & bysso retorta. * Quadrangulum 16
erit & duplex: mensuram palmi habebit
tam in longitudine quàm in latitudine.
* Ponesq. in eo quattuor ordines lapidũ: 17
in primo versu erit lapis sardius, & to-
parius, & smaragdus: * in secundo car- 18
bunculus, sapphirus, & iaspis: * in tertio 19
ligurius, achates, & amethystus: * in quar- 20
to chrysolitus, onychinus, & beryllus. in-
clusi auro erunt per ordines suos. * Ha- 21
bebuntq. nomina filiorum Israel: duo-
decim nominibus cælabuntur, singuli
lapides nominibus singulorum per duo-
decim tribus. * Facies in rationali ca- 22
tenas sibi inuicem cohærentes ex auro D
purissimo: * & duos annulos aureos, quos 23
pones in vtraque rationalis summitate:
* catenasq. aureas iunges annulis, qui 24
sunt in marginibus eius: * & ipsarum 25
catenarũ extrema duobus copulabis vn-
cinis in vtroque latere superhumeralis
quod rationale respicit. * Facies & duos 26
annulos aureos, quos pones in summi-
taribus rationalis, in oris, quæ e regio-
ne sunt superhumeralis, & posteriora
27 eius aspiciunt. * Nec non & alios duos
annulos aureos, qui ponendi sunt in
vtroque latere superhumeralis deorsum,
quod respicit contra faciem iuncturæ
inferioris, vt aptari possit cum superhu-
28 merali, * & stringatur rationale annulis
suis cum annulis superhumeralis vitta
hyacinthina, vt maneat iunctura fabre-
facta, & a se inuicem rationale & super-
29 humerale nequeant separari. * Porta-
E bitq. Aaron nomina filiorum Israel in
rationali iudicij super pectus suum, quã-
do ingredietur Sanctuarium, memoria-
30 le coram Domino in æternum. * Po-
nes autem in rationali iudicij Doctrinã
& Veritatem, quæ erunt in pectore Aa-
ron, quando ingredietur coram Domi-
no: & gestabit iudicium filiorum Israel
in pectore suo, in conspectu Domini
31 semper. * Facies & tunicam superhume-
32 ralis totam hyacinthinam, * in cuius me-
dio supra erit capitium, & ora per gy-
rum eius textilis, sicut fieri solet in ex-
tremis vestium partibus, ne facile rum-
33 patur. * Deorsum vero, ad pedes eiusdẽ
F tunicæ, per circuitum, quasi mala puni-
ca facies, ex hyacintho, & purpura, &
cocco bis tincto, mixtis in medio tin-
34 tinnabulis, * ita vt tintinnabulum sit au-
reum & malum punicum: rursumq. tin-
tinnabulum aliud aureum & malum pu-
35 nicum. * ‖Et vestietur ea Aaron in offi- ‖Eccl.45.b.11
cio ministerij, vt audiatur sonitus quan-
do ingreditur & egreditur Sanctuarium
in conspectu Domini, & non moriatur.
36 * Facies & laminam de auro purissimo:
in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum
37 Domino. * Ligabisq. eam vitta hyacin-
38 thina, & erit super tiaram, * imminens
fronti pontificis. Portabitq. Aaron ini-
quitates eorum, quæ obtulerunt & sancti-
ficauerunt filij Israel, in cunctis muneri-
bus & donarijs suis. Erit autem lamina
semper in fronte eius, vt placatus sit eis
39 Dominus. * Stringesq. tunicam bysso, &
G tiaram byssinam facies, & balteum opere
40 plumarij. * Porro filijs Aaron tunicas li-
neas parabis & balteos ac tiaras in glo-
41 riam & decorem: * vestiesq. his omnibus
Aaron fratrem tuum & filios eius cum
eo. Et cunctorum consecrabis manus,
sanctificabisq. illos, vt sacerdotio fun-

gantur mihi. * Facies & feminalia linea, 42
vt operiant carnem turpitudinis suæ, a
renibus vsque ad femora: * & vtentur 43
eis Aaron & filij eius quando ingredien-
tur tabernaculum testimonij, vel quan-
do appropinquant ad altare vt ministrēt
in sanctuario, ne iniquitatis rei morian-
tur. Legitimum sempiternum erit Aa-
ron, & semini eius post eum.

CAP. XXIX.

SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdo- 1
Leuit. 9. a. 2 tio consecrentur. Tolle vitulum de A
armento, & arietes duos immaculatos,
* panesq. azymos, & crustulam absque 2
fermento, quæ conspersa sit oleo, laga-
na quoque azyma oleo lita: de simila
triticea cuncta facies. * Et posita in ca- 3
nistro offeres: vitulum autem & duos
arietes. * Et Aaron, ac filios eius appli- 4
cabis ad ostium tabernaculi testimonij.
Cumq. laueris patrem cum filijs suis
aqua, * indues Aaron vestimentis suis, 5
id est, linea & tunica, & superhumera-
li & rationali, quod constringes balteo.
* Et pones tiaram in capite eius, & lami- 6
nam sanctam super tiaram, * & oleum 7
vnctionis fundes super caput eius: at- B
que hoc ritu consecrabitur. * Filios quo- 8
que illius applicabis, & indues tunicis
lineis, cingesq. balteo, * Aaron scilicet 9
& liberos eius, & impones eis mitras:
eruntq. sacerdotes mihi religione per-
petua. Postquam initiaueris manus eo-
‖ Leuit. 1. a. 3 rum, * ‖ applicabis & vitulum coram 10
tabernaculo testimonij. Imponentq. Aa-
ron & filij eius manus super caput il-
lius, * & mactabis eum in conspectu 11
Domini, iuxta ostium tabernaculi testi-
monij. * Sumptumq. de sanguine vituli, 12
pones super cornua altaris digito tuo,
reliquum autem sanguinem fundes iu-
‖ Leuit. 3. a. 3 xta basim eius. * ‖ Sumes & adipem to- 13
tum qui operit intestina, & reticulum
iecoris, ac duos renes, & adipem qui
super eos est, & offeres incensum super
altare: * carnes vero vituli & corium 14
& fimum combures foris extra castra, C
eo quòd pro peccato sit. * Vnum quo- 15
que arietem sumes, super cuius caput
ponent Aaron & filij eius manus. * Quē 16
cum mactaueris, tolles de sanguine eius,
& fundes circa altare. * ipsum autē arie- 17
tem secabis in frusta, lotaq. intestina e-
ius ac pedes pones super concisas car-
18 nes, & super caput illius. * Et offeres
totum arietem in incensum super altare:
oblatio est Domino, odor suauissimus
19 victimæ Domini. * Tolles quoque arie-
tem alterum, super cuius caput Aaron &
20 filij eius ponent manus. * Quem cum im-
molaueris, sumes de sanguine eius, &
pones super extremum auriculæ dextræ
Aaron & filiorum eius, & super pollices
manus eorum ac pedis dextri, fundesq.
sanguinem super altare per circuitum.
21 * Cumq. tuleris de sanguine qui est super
altare, & de oleo vnctionis, asperges Aa-
ron & vestes eius, filios & vestimenta
D eorum. Consecratisq. ipsis & vestibus,
22 * tolles adipem de ariete, & caudam &
aruinam, quæ operit vitalia, ac reticulū
iecoris, & duos renes, atque adipem, qui
super eos est, armumq. dextrum, eo quòd
23 sit aries consecrationis: * tortamq. panis
vnius, crustulam conspersam oleo, laga-
num de canistro azymorum, quod posi-
24 tū est in cōspectu Domini: * ponesq. om-
nia super manus Aaron & filiorum eius,
& sanctificabis eos eleuans coram Do-
25 mino. * Suscipiesq. vniuersa de mani-
bus eorum: & incendes super altare in
holocaustum, odorem suauissimum in
conspectu Domini, quia oblatio eius est.
26 * Sumes quoque pectusculum de ariete,
quo initiatus est Aaron, sanctificabisq.
illud eleuatum coram Domino, & ce-
27 det in partem tuam. * Sanctificabisq. &
E pectusculum consecratum, & armum
28 quem de ariete separasti, * quo initiatus
est Aaron & filij eius, cedentq. in partē
Aaron & filiorum eius iure perpetuo a
filijs Israel: quia primitiua sunt & initia
de victimis eorum pacificis quæ offerunt
29 Domino. * Vestem autem sanctam, qua
vtetur Aaron, habebunt filij eius post
eum, vt vngantur in ea, & consecrentur
30 manus eorum. * Septem diebus vtetur il-
la qui pōtifex pro eo fuerit cōstitutus de
filijs eius, & qui ingredietur tabernaculū
testimonij vt ministret in Sanctuario.
31 * Arietem autem consecrationis tolles, &
32 coques carnes eius in loco sancto: * qui-
bus vescetur Aaron & filij eius. ‖ Panes ‖ Leui. 8. f. 31
quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo 24. b. 9
33 tabernaculi testimonij comedent, * vt sit Matth. 12. a. 4
placabile sacrificiū, & sanctificētur offerē-
tium

tium manus. Alienigena non veſcetur ex
eis,quia ſancti ſunt. * Quòd ſi remanſe- 34
rit de carnibus conſecratis,ſiue de pani-
bus vſque mane, cõbures reliquias igni:
non comedentur, quia ſanctificata ſunt.
* Omnia, quæ præcepi tibi, facies ſuper 35
Aaron & filijs eius. Septem diebus con- F
ſecrabis manus eorum:* & vitulum pro 36
peccato offeres per ſingulos dies ad ex-
piãdum. Mundabisq. altare cum immo-
laueris expiationis hoſtiam, & vnges il-
lud in ſanctificationem. * Septẽ diebus 37
expiabis altare, & ſanctificabis, & erit
Sanctum ſanctorum. omnis,qui tetigerit
illud,ſanctificabitur. * Hoc eſt quod fa- 38
‖ Num.16.a.6 cies in altari: ‖ Agnos anniculos duos
per ſingulos dies iugiter,* vnum agnum 39
mane, & alterum veſpere, * decimam 40
partem ſimilæ cõſperſæ oleo tuſo, quod
habeat menſuram quartam partem hin,
& vinum ad libandum eiuſdem menſuræ
in agno vno. * Alterum vero agnum of- 41
feres ad veſperam iuxta ritum matutinæ
oblationis, & iuxta ea quæ diximus, in
odorem ſuauitatis: * ſacrificium eſt Do- 42
mino, oblatione perpetua in generatio- G
nes veſtras, ad oſtium tabernaculi teſti-
monij coram Domino, vbi conſtituam
vt loquar ad te. * Ibiq. præcipiam fi- 43
lijs Iſrael, & ſanctificabitur altare in glo
ria mea. * Sanctificabo & tabernacu- 44
lum teſtimonij cum altari, & Aaron cũ
filijs ſuis,vt ſacerdotio fungantur mihi.
* Et habitabo in medio filiorum Iſrael, 45
eroq. eis Deus,* & ſcient quia ego Do- 46
minus Deus eorũ,qui eduxi eos de Ter-
ra Ægypti,vt manerem inter illos, ego
Dominus Deus ipſorum.

CAP. XXX.

FAcies quoque altare ad adolendum 1
thymiama, de lignis ſetim,* habens 2
cubitum longitudinis, & alterum lati- A
tudinis, id eſt, quadrangulum, & duos
cubitos in altitudine. Cornua ex ipſo
procedent. * Veſtiesq. illud auro puriſ- 3
ſimo,tam craticulam eius, quàm parie-
tes per circuitum,& cornua. Faciesq. ei
coronam aureolam per gyrum,* & duos 4
annulos aureos ſub corona per ſingula
latera,vt mittantur in eos vectes, & alta-
re portetur.* Ipſos quoque vectes facies 5
de lignis ſetim, & inaurabis. * Poneſq. 6
altare contra velum,quod ante arcã pen-
det teſtimonij coram propitiatorio quo
7 tegitur teſtimonium,vbi loquar tibi.* Et
adolebit incenſum ſuper eo Aaron,ſuaue
fragrans,mane. Quando cõponet lucer-
8 nas,incendet illud: * & quando colloca-
bit eas ad veſperum,vret thymiama ſem-
piternum corã Domino in generationes
9 veſtras. * Non offeretis ſuper eo thymia-
ma compoſitionis alterius, nec oblatio-
nem,& victimam,nec libabitis libamina.
10 * Et deprecabitur Aaron ſuper cornua
B eius ſemel per annum,in ſanguine quod
oblatũ eſt pro peccato,& placabit ſuper
eo in generationibus veſtris. Sanctũ ſan-
11 ctorum erit Domino. * Locutusq. eſt Do
12 minus ad Moyſen,dicens:* ‖ Quando tu- ‖ Num.1.a.2
leris ſummam filiorũ Iſrael iuxta nume-
rum,dabunt ſinguli pretiũ pro animabus
ſuis Domino,& non erit plaga in eis, cũ
13 fuerint recenſiti. * Hoc autẽ dabit omnis
qui tranſit ad nomen,dimidiũ ſicli iuxta
menſuram templi. ‖ Siclus viginti obolos ‖ Leu.27 e.25
habet. Media pars ſicli offeretur Domi- Num.3.g.27
14 no. * Qui habetur in numero, a viginti Ezec.45. d.12
15 annis & ſupra, dabit pretium. * Diues
non addet ad medium ſicli,& pauper ni-
16 hil minuet. * Suſceptamq. pecuniã,quæ
collata eſt a filijs Iſrael,trades in vſus ta-
bernaculi teſtimonij, vt ſit monimẽtum
eorum corã Domino,& propitietur ani-
17 mabus eorum. * Locutusq. eſt Dominus
18 ad Moyſen, dicens: * Facies & labrum
C æneum cum baſi ſua ad lauandum: po-
neſq. illud inter tabernaculum teſtimo-
19 nij & altare. Et miſſa aqua,* lauabunt in
ea Aaron, & filij eius manus ſuas ac pe-
20 des,* quando ingreſſuri ſunt tabernacu-
lum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt
ad altare, vt offerant in eo thymiama
21 Domino, * ne forte moriantur. legitimũ
ſempiternum erit ipſi,& ſemini eius per
22 ſucceſſiones. * Locutusq. eſt Dominus
23 ad Moyſen, * dicens: Sume tibi aroma-
ta, primæ myrrhæ & electæ quingentos
ſiclos,& cinnamomi medium, id eſt, du-
centos quinquaginta ſiclos, calami ſimi-
24 liter ducentos quinquaginta,* caſiæ autẽ
quingentos ſiclos in pondere ſanctuarij,
25 olei de oliuetis menſurã hin: * faciesq.
vnctionis oleum ſanctum,vnguẽtum cõ-
26 poſitum opere vnguentarij, * & vnges
ex eo tabernaculum teſtimonij,& arcam
27 teſtamenti, * menſamq. cum vaſis ſuis,

candelabrum, & vtensilia eius, altaria
thymiamatis, * & holocausti, & vni- 28
uersam supellectilem quæ ad cultum
eorum pertinet. * Sanctificabisq. om- 29
nia, & erunt Sancta sanctorum: qui te- D
tigerit ea, sanctificabitur. * Aaron & 30
filios eius vnges, sanctificabisq. eos, vt
sacerdotio fungantur mihi. * Filijs quo- 31
que Israel dices: Hoc oleum vnctionis
sanctum erit mihi in generationes ve-
stras. * Caro hominis non vngetur ex 32
eo, & iuxta compositionem eius non
facietis aliud, quia sanctificatum est, &
sanctum erit vobis. * Homo quicum- 33
que tale composuerit, & dederit ex eo,
alieno, exterminabitur de populo suo.
* Dixitq. Dominus ad Moysen: Sume 34
tibi aromata, stacten & onycha, galba-
num boni odoris, & thus lucidissimum,
æqualis ponderis erunt omnia: * faciesq. 35
thymiama compositum opere vnguen-
tarij, mixtum diligenter, & purum, &
sanctificatione dignissimum. * Cumq. 36
in tenuissimum puluerem vniuersa con-
tuderis, pones ex eo coram tabernacu-
lo testimonij, in quo loco apparebo
tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thy-
miama. * Talem compositionem non 37
facietis in vsus vestros, quia sanctum
est Domino. * Homo quicumque fece- 38
rit simile, vt odore illius perfruatur,
peribit de populis suis.

CAP. XXXI.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Ecce, vocaui ex nomine 2
Beseleel filium Vri filij Hur de tribu Iu- A
da, * & impleui eum spiritu Dei, sapien- 3
tia, & intelligentia, & scientia in om-
ni opere, * ad excogitandum quidquid 4
fabrefieri potest ex auro, & argento, &
ære, * marmore, & gemmis, & diuersi- 5
tate lignorũ. * Dediq. ei socium Ooliab 6
filium Achisamech de tribu Dan. Et B
in corde omnis eruditi posui sapientiã:
vt faciant cuncta quæ præcepi tibi, * ta- 7
bernaculum fœderis, & arcam testimo-
nij, & propitiatorium, quod super eam
est, & cuncta vasa tabernaculi, * mẽsamq. 8
& vasa eius, candelabrum purissimum
cum vasis suis, & altaria thymiamatis,
* & holocausti, & omnia vasa eorum, 9
labrum cum basi sua, * vestes sanctas in 10
ministerio Aaron sacerdoti, & filijs eius,
11 vt fungantur officio suo in sacris. * oleũ
vnctionis, & thymiama aromatum in
Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, fa-
12 cient. * Et locutus est Dominus ad Moy-
13 sen, dicens: * Loquere filijs Israel, & di-
C ces ad eos: ‖ Videte vt sabbatum meum ‖ Sup. 20. b. 8 Ezec. 20. b. 12
custodiatis: quia signum est inter me &
vos in generationibus vestris: vt sciatis
quia ego Dominus, qui sanctifico vos.
14 * Custodite sabbatum meum. sanctum
est enim vobis: qui polluerit illud, mor-
te morietur: qui fecerit in eo opus, pe-
ribit anima illius de medio populi sui.
15 * Sex diebus facietis opus: in die septi-
mo sabbatum est, requies sancta Domi-
no. omnis qui fecerit opus in hac die,
16 morietur. * Custodiant filij Israel Sab-
D batum, & celebrent illud in generatio-
17 nibus suis. Pactum est sempiternũ * in-
ter me & filios Israel, signumq. perpe-
tuum. ‖ sex enim diebus fecit Dominus ‖ Gen. 1. d. 31
cælum & terram, & in septimo ab ope-
18 re cessauit. * Deditq. Dominus Moysi,
completis huiuscemodi sermonibus in
monte Sinai, ‖ duas tabulas testimonij ‖ Deu. 9. b. 10
lapideas, scriptas digito Dei.

CAP. XXXII.

1 Videns autem populus quòd moram
A faceret descẽdendi de monte Moy-
ses, congregatus aduersus Aaron, dixit:
‖ Surge, fac nobis deos, qui nos præce- ‖ Act. 7. e. 40
dant: Moysi enim huic viro, qui nos edu-
xit de Terra Aegypti, ignoramus quid ac-
2 ciderit. * Dixitq. ad eos Aaron: Tollite
inaures aureas de vxorũ, filiorumq. & fi-
liarum vestrarum auribus, & afferte ad
3 me. * Fecitq. populus quæ iusserat, defe-
4 rens inaures ad Aaron. * ‖ Quas cum ille ‖ Psal. 105. d. 19
accepisset, formauit opere fusorio, & fe-
cit ex eis vitulum conflatilem. dixerunt-
que: Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxe-
5 runt de terra Aegypti. * Quod cum vi-
disset Aaron, ædificauit altare corã eo,
& præconis voce clamauit dicens: Cras
6 sollẽnitas Domini est. * Surgentesq. ma-
B ne, obtulerũt holocausta, & hostias paci-
ficas, & ‖ sedit populus manducare, & bi- ‖ 1. Cor. 10. b. 7
7 bere, & surrexerunt ludere. * Locutus est
autẽ Dominus ad Moysen, dicẽs: ‖ Vade, ‖ Deut 9. b. 12
descẽde: peccauit populus tuus, quẽ edu-
8 xisti de Terra Aegypti. * Recesserunt cito
de via,

de via, quam ostendisti eis: feceruntq. sibi
vitulum conflatilẽ, & adorauerunt, atque
immolantes ei hostias, dixerunt: || Isti sunt || 3.Reg.12.g.28.
dij tui Israel, qui te eduxerunt de Terra
Aegypti. * Rursumq. ait Dominus ad 9
Moysen: || Cerno quòd populus iste du- || Inf.33.a.3
ræ ceruicis sit: * dimitte me, vt irascatur 10
furor meus contra eos, & deleam eos, C
faciamq. te in gentem magnã. * Moyses 11
autem orabat Dominum Deum suum,
dicens: || Cur, Domine, irascitur furor || Deut.9.c.13 Psal.105.b.23 Nu.14.c.13
tuus contra populum tuum, quem edu-
xisti de Terra Aegypti, in fortitudine
magna, & in manu robusta? * Ne quæ- 12
so dicant Aegyptij: Callide eduxit eos,
vt interficeret in montibus, & deleret e
terra: quiescat ira tua, & esto placabi-
lis super nequitia populi tui. * Recor- 13
dare Abraham, Isaac, & Israel seruorum
tuorum, quibus iurasti per temetipsum,
dicens: || Multiplicabo semen vestrum si- || Gen.12.b.7 & 15.b.7. & 48.c.16.
cut stellas cæli: & vniuersam terrã hanc,
de qua locutus sum, dabo semini vestro,
& possidebitis eam semper. * Placatusq. 14
est Dominus ne faceret malum quod lo- D
cutus fuerat aduersus populum suum.
* Et reuersus est Moyses de monte, por- 15
tans duas tabulas testimonij in manu
sua, scriptas ex vtraque parte, * & factas 16
opere Dei: scriptura quoque Dei erat
sculpta in tabulis. * Audiens autem Io- 17
sue tumultum populi vociferantis, dixit
ad Moysen: Vlulatus pugnæ auditur in
castris. * Qui respondit: Non est clamor 18
adhortantium ad pugnam, neque vo-
ciferatio compellentium ad fugam: sed
vocem cantantium ego audio. * Cumq. 19
appropinquasset ad castra, vidit vitulũ,
& choros: iratusq. valde, proiecit de
manu tabulas, & confregit eas ad radi-
cem montis: * arripiensq. vitulum quem 20
fecerant, combussit, & contriuit vsque E
ad puluerem, quem sparsit in aquam, &
dedit ex eo potum filijs Israel. * Dixitq. 21
ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus,
vt induceres super eum peccatum ma-
ximum? * Cui ille respondit: Ne indi- 22
gnetur dominus meus: tu enim nosti
populum istum, quòd pronus sit ad ma-
lum: * dixerunt mihi: Fac nobis deos, 23
qui nos præcedant: huic enim Moysi,
qui nos eduxit de Terra Aegypti, nesci-
mus quid acciderit. * Quibus ego dixi: 24
Quis vestrum habet aurum? Tulerunt,
& dederunt mihi: & proieci illud in
25 ignem, egressusq. est hic vitulus. * Vi-
dens ergo Moyses populum quòd esset
nudatus, (spoliauerat enim eum Aaron
propter ignominiam sordis, & inter ho-
26 stes nudum cõstituerat) * & stans in por-
F ta castrorum, ait: Si quis est Domini,
iungatur mihi. Congregatiq. sunt ad eũ
27 omnes filij Leui: * quibus ait: Hæc di-
cit Dominus Deus Israel: Ponat vir gla-
dium super femur suum: ite, & redite
de porta vsque ad portam per medium
castrorum, & occidat vnusquisque fra-
trem, & amicum, & proximum suum.
28 * Feceruntq. filij Leui iuxta sermonem
Moysi, cecideruntq. in die illa quasi vi-
29 ginti tria millia hominũ. * Et ait Moy-
ses: Consecrastis manus vestras hodie
Domino, vnusquisque in filio, & in
fratre suo, vt detur vobis benedictio.
30 * Facto autem altero die, locutus est
Moyses ad populũ: Peccastis peccatum
maximum: ascendam ad Dominum, si
quo modo quiuero eum deprecari pro
31 scelere vestro. * Reuersusq. ad Dominũ,
ait: Obsecro, peccauit populus iste pec-
catum maximum, feceruntq. sibi deos
aureos: aut dimitte eis hanc noxam,
32 * aut si non facis, dele me de libro tuo
33 quem scripsisti. * Cui respondit Domi-
nus: Qui peccauerit mihi, delebo eum
34 de libro meo: * tu autem vade, & duc
populum istum quò locutus sum tibi:
angelus meus præcedet te. Ego autem
in die vltionis visitabo & hoc peccatum
35 eorum. * Percussit ergo Dominus po-
pulum pro reatu vituli, quem fecerat
Aaron.

CAP. XXXIII.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moysen,
A dicens: Vade, ascende de loco isto
tu, & populus tuus quem eduxisti de
Terra Aegypti, in terram quam iuraui
Abraham, Isaac, & Iacob, dicens: || Se- || Gen.12.b.7
2 mini tuo dabo eam: * & mittam præ- Sup.23.c.20
cursorem tui angelum, vt eijciam Cha- Ios.24.c.11
nanæum, & Amorrhæum, & Hethæum, Deut.7.d.21
& Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæũ,
3 * & intres in terram fluentem lacte &
melle. Non enim ascendam tecũ, || quia || Sup.32.b.9
populus duræ ceruicis es: ne forte di- Deut.9.c.13
4 sperdam te in via. * Audiensq. popu-
lus

lus sermonem hunc pessimum, luxit: &
nullus ex more indutus est cultu suo.
* Dixitq. Dominus ad Moysen: Loque- 5
re filijs Israel: Populus duræ ceruicis es,
semel ascendam in medio tui, & dele-
bo te. Iam nunc depone ornatum tuũ,
vt sciam quid faciam tibi. * Deposue- 6
runt ergo filij Israel ornatum suum a
monte Horeb. * Moyses quoque tollens 7
tabernaculum, tetendit extra castra B
procul, vocauitq. nomen eius, Taber-
naculum fœderis. Et omnis populus,
qui habebat aliquam quæstionem, egre-
diebatur ad Tabernaculum fœderis, ex-
tra castra. * Cumq. egrederetur Moy- 8
ses ad tabernaculum, surgebat vniuer-
sa plebs, & stabat vnusquisque in ostio
papilionis sui, aspiciebantq. tergum
Moysi, donec ingrederetur tentorium.
* Ingresso autem illo tabernaculum fœ- 9
deris, descendebat columna nubis, &
stabat ad ostium, loquebaturq. cũ Moy-
se, * cernentibus vniuersis quòd columna 10
nubis staret ad ostium Tabernaculi. Sta-
bantq. ipsi, & adorabant per fores ta-
bernaculorum suorum. * Loquebatur 11
autem Dominus ad Moysen facie ad fa-
ciem, sicut solet loqui homo ad amicũ C
suum. Cumq. ille reuerteretur in castra,
minister eius Iosue filius Nun, puer, nõ
recedebat de Tabernaculo. * Dixit autẽ 12
Moyses ad Dominum: Præcipis vt edu-
cam populum istum: & non indicas mi-
hi quem missurus es mecum, præsertim
cum dixeris: Noui te ex nomine, & in-
uenisti gratiam coram me. * Si ergo in- 13
ueni gratiam in conspectu tuo, ostende
mihi faciem tuam, vt sciam te, & inue-
niam gratiam ante oculos tuos: respice
populum tuum gentem hanc. * Dixitq. 14
Dominus: Facies mea præcedet te, &
requiem dabo tibi. * Et ait Moyses: Si 15
non tuipse præcedas, ne educas nos de
loco isto. * In quo enim scire poterimus 16
ego & populus tuus inuenisse nos gra-
tiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris
nobiscum, vt glorificemur ab omnibus
populis qui habitant super terram? * Di- 17
xit autem Dominus ad Moysen: Et ver- D
bum istud, quod locutus es, faciã: inue-
nisti enim gratiam coram me, & teipsum
noui ex nomine. * Qui ait: Ostende mi- 18
hi gloriam tuam. * Respondit: Ego ostẽ- 19
dam omne bonum tibi, & vocabo in no-
mine Domini coram te: & ‖ miserebor ‖ Rom.9.c.15
cui voluero, & clemens ero in quem mi-
20 hi placuerit. * Rursumq. ait: Non poteris
videre faciem meam: non enim videbit
21 me homo, & viuet. * Et iterum: Ecce, in-
quit, est locus apud me, & stabis supra pe-
22 tram. * Cumq. transibit gloria mea, ponã
te in foramine petræ, & protegam dexte-
23 ra mea, donec transeam: * tollamq. ma-
num meam, & videbis posteriora mea:
faciem autem meam videre non poteris.

CAP. XXXIIII.

1 AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas Deut. 10.a.1
A tabulas lapideas instar priorum, &
scribam super eas verba, quæ habuerunt
2 tabulæ, quas fregisti. * Esto paratus ma-
ne, vt ascendas statim in montem Sinai,
stabisq. mecum super verticem montis.
3 * Nullus ascendat tecũ, nec videatur quis-
piam per totum montem: boues quoque
4 & oues non pascantur econtra. * Excidit
ergo duas tabulas lapideas, quales antea
fuerant: & de nocte consurgens ascendit
in montem Sinai, sicut præceperat ei Do-
5 minus, portans secum tabulas. * Cumq.
descendisset Dominus per nubem, stetit
Moyses cum eo, inuocans nomen Domi-
6 ni. * Quo transeunte coram eo, ait: Do-
minator Domine Deus, misericors &
clemens, patiens & multæ miserationis,
7 ac verax, * qui ‖ custodis misericordiam ‖ Psal.142.a.2
in millia: qui aufers iniquitatem, & sce-
lera, atque peccata, nullusq. apud te per
se innocens est. ‖ Qui reddis iniquitatem ‖ Ier.32.c.18
patrum filijs, ac nepotibus in tertiam & Deut. 5.a.9
8 quartam progeniem. * Festinusq. Moy-
B ses, curuatus est pronus in terram, & ado-
9 rans * ait: Si inueni gratiam in conspectu
tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobis-
cum (populus enim duræ ceruicis est) &
auferas iniquitates nostras atque pecca-
10 ta, nosq. possideas. * Respondit Domi- Deut. 5.a.2
nus: Ego inibo pactum videntibus cun- Ier.32.a.2
ctis, signa faciam quæ numquam visa
sunt super terram, nec in vllis gentibus:
vt cernat populus iste, in cuius es medio,
opus Domini terribile quod facturus
11 sum. * Obserua cuncta quæ hodie man-
do tibi: ego ipse eijciam ante faciem tuã
Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæũ,
Pherezæum quoque, & Heuæum, & Ie-
12 busæum. * Caue ne vmquam cum habi-
tatoribus terræ illius iungas amicitias,
quæ

quæ ſint tibi in ruinam: * ſed aras eorum 13
deſtrue, confringe ſtatuas, lucosq. ſucci-
de: * noli adorare Deum alienum. Do- 14
minus zelotes nomen eius, Deus eſt æmu-
Deut.7. a. 2 lator. * Ne ineas pactum cum hominibus 15
illarum regionum: ne, cum fornicati
fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint ſi-
mulachra eorum, vocet te quiſpiam vt
‖ 3.Reg.11.a.2 comedas de immolatis. * ‖ Nec vxorem 16
de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne,
poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, forni-
cari faciant & filios tuos in deos ſuos.
* Deos conflatiles non facies tibi. * Sol- 17
lemnitatem azymorum cuſtodies. Septē 18
diebus veſcēris azymis, ſicut præcepi ti- C
bi, in tempore menſis nouorum: menſe
enim verni temporis egreſſus es de Æ-
‖ Sup. 13. a.2 gypto. * ‖ Omne, quod aperit vuluam 19
b.77. 32.d.19 generis maſculini, meum erit. De cun-
ctis animantibus tam de bobus, quàm
de ouibus, meum erit. * Primogenitum 20
aſini redimes oue: ſin autem nec pretiū
pro eo dederis, occidetur. Primogenitū
filiorum tuorum redimies: nec appare-
bis in conſpectu meo vacuus. * Sex die- 21
bus operaberis, die ſeptimo ceſſabis ara-
‖ Sup.23. b.15 re, & metere. * ‖ Sollemnitatem hebdo- 22
Deu.16. d.16 madarum facies tibi in primitijs frugū
Eccl.35. a.6
Sup. 23. b.16 meſſis tuæ triticeæ, & ſollemnitatem,
quando redeunte anni tempore cuncta
conduntur. * Tribus temporibus anni 23
apparebit omne maſculinum tuum in
conſpectu omnipotentis Domini Dei
Iſrael. * Cum enim tulero gentes a facie 24
tua, & dilatauero terminos tuos, nullus
inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te, &
apparente in conſpectu Domini Dei tui
‖ Sup.23.c.18 ter in anno. * ‖ Non immolabis ſuper 25
19 fermento ſanguinem hoſtiæ meæ: neque D
reſidebit mane de victima ſollemnitatis
Phaſe. * Primitias frugum terræ tuæ of- 26
‖ Deu.15.c.21 feres in domo Domini Dei tui. ‖ Non
coques hœdum in lacte matris ſuæ. * Di- 27
xitq. Dominus ad Moyſen: Scribe tibi
verba hæc, quibus & tecum & cum Iſ-
‖ Sup.24.d.18 rael ‖ pepigi fœdus. * Fuit ergo ibi cum 28
Domino quadraginta dies & quadragin-
ta noctes: panem non comedit, & aquā
‖ Deut.9. b.6 non bibit, & ſcripſit in tabulis ‖ verba
c. 18
Deut.4. b.13 fœderis decem. * Cumq. deſcenderet 29
Moyſes de monte Sinai, tenebat duas ta-
bulas teſtimonij, & ignorabat quòd cor-
nuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermo-
nis Domini. * Videntes autem Aaron & 30
filij Iſrael cornutam Moyſi faciem, ti-
31 muerunt prope accedere. * Vocatiq. ab
eo, reuerſi ſunt tam Aaron quàm prin-
cipes ſynagogæ. Et poſtquam locutus eſt
32 ad eos, * venerunt ad eum etiam omnes
filij Iſrael: quibus præcepit cuncta quæ
33 audierat a Domino in monte Sinai. * Im-
pletiſq. ſermonibus, ‖ poſuit velamen ſu- ‖ 2.Cor.3.c.13
34 per faciem ſuam. * Quod ingreſſus ad
Dominum, & loquens cum eo, auferc-
bat donec exiret, & tunc loquebatur ad
filios Iſrael omnia quæ ſibi fuerant im-
35 perata. * Qui videbant faciem egredien-
tis Moyſi eſſe cornutam, ſed operiebat
ille rurſus faciem ſuam, ſi quando lo-
quebatur ad eos.

CAP. XXXV.

1 IGitur congregata omni turba filiorū
A Iſrael, dixit ad eos: Hæc ſunt quæ iuſſit
2 Dominus fieri. * Sex diebus facietis opus:
ſeptimus dies erit vobis ſanctus, ſabbatū,
& requies Domini: qui fecerit opus in eo,
3 occidetur. * Non ſuccendetis ignē in om-
nibus habitaculis veſtris per diem ſab-
4 bati. * Et ait Moyſes ad omnem cater-
uam filiorum Iſrael: Iſte eſt ſermo quem
5 præcepit Dominus, dicens: * Separate
apud vos primitias Domino. ‖ Omnis ‖ Sup.25. a.2
voluntarius & prono animo offerat eas
6 Domino: aurum & argentū, & æs, * hya-
cintum & purpuram, coccumq. bis tin-
7 ctum, & byſſum, pilos caprarum, * pel-
leſq. arietum rubricatas, & ianthinas, li-
8 gna ſetim, * & oleum ad luminaria cō-
cinnanda, & vt conficiatur vnguentū, &
9 thymiama ſuauiſſimū, * lapides onychi-
nos, & gemmas ad ornatū ſuperhumera-
10 lis & rationalis. * Quiſquis veſtrū ſapiens
eſt, veniat, & faciat quod Dominus impe-
11 rauit: * Tabernaculum ſcilicet, & tectum
B eius, atque operimentum, annulos, &
tabulata cum vectibus, paxillos & ba-
12 ſes: * Arcam & vectes, propitiatorium,
& velum, quod ante illud oppanditur:
13 * Menſam cum vectibus & vaſis, & pro-
14 poſitionis panibus: * Candelabrū ad lu-
minaria ſuſtentanda, vaſa illius & lucer-
nas, & oleum ad nutrimenta ignium:
15 * Altare thymiamatis, & vectes, & oleum
vnctionis & thymiama ex aromatibus:
16 Tentorium ad oſtium tabernaculi: * Al-
tare holocauſti, & craticulam eius æneā
cum vectibus & vaſis ſuis: labrū & baſim
eius:

eius : * Cortinas atrij cum columnis & 17
basibus , tentorium in foribus vestibu-
li , * paxillos tabernaculi & atrij cum 18
funiculis suis : * Vestimenta , quorum 19
vsus est in ministerio sanctuarij , vestes
Aaron pontificis ac filiorum eius , vt
sacerdotio fungantur mihi . * Egressaq. 20
omnis multitudo filiorum Israel de cõ- C
spectu Moysi, * obtulerunt mẽte prom- 21
ptissima atque deuota primitias Do-
mino , ad faciendum opus tabernaculi
testimonij.Quidquid ad cultũ & ad ve-
stes sanctas necessarium erat, * viri cum 22
mulieribus præbuerunt , armillas & in-
aures , annulos & dextralia : omne vas
aureum in donaria Domini separatum
est . * Si quis habebat hyacinthum , & 23
purpuram , coccumq. bis tinctum, bys-
sum & pilos caprarum , pelles arietum
rubricatas, & ianthinas,* argenti, ærisq. 24
metalla obtulerunt Domino , lignaq. se-
tim in varios vsus.* Sed & mulieres do- 25
ctæ , quæ neuerant , dederunt hyacin-
thum , purpuram , & vermiculum , ac
byssum , * & pilos caprarum , sponte 26
propria cuncta tribuentes . * Principes 27
vero obtulerunt lapides onychinos , &
gemmas ad superhumerale & rationale,
* aromataq. & oleum ad luminaria con- 28
cinnanda , & ad præparandum vnguen-
tum , ac thymiama odoris suauissimi
componendum. * Omnes viri & mulie- 29
res mente deuota obtulerunt donaria, D
vt fierent opera quæ iusserat Dominus
per manum Moysi. Cuncti filij Israel vo-
luntaria Domino dedicauerunt . * Di- 30
‖ Sup.31. a.2 xitq. Moyses ad filios Israel : ‖ Ecce,vo-
cauit Dominus ex nomine Beseleel filiũ
Vri filij Hur de tribu Iuda. * Impleuitq. 31
eum spiritu Dei, sapientia & intelligen-
tia , & scientia & omni doctrina * ad 32
excogitandum , & faciendum opus in
auro & argento , & ære , * sculpendisq. 33
lapidibus , & opere carpentario . quid-
quid fabre adinueniri potest, * dedit in 34
corde eius: Ooliab quoque filium Achi-
samech de tribu Dan : * ambos erudi- 35
uit sapientia , vt faciant opera abieta-
rij , polymitarij, ac plumarij de hyacin-
tho ac purpura , coccoq. bis tincto , &
bysso , & texant omnia , ac noua quæ-
que reperiant .

CAP. XXXVI.

1 FEcit ergo Beseleel , & Ooliab , & Sup. 26. a. 1
A omnis vir sapiens, quibus dedit Do-
minus sapientiam & intellectum , vt
scirent fabre operari quæ in vsus San-
ctuarij necessaria sunt , & quæ præcepit
2 Dominus . * Cumq. vocasset eos Moy- 1.Par.21.d.29
ses , & omnem eruditum virum , cui de-
derat Dominus sapientiã , & qui sponte
sua obtulerant se ad faciendum opus ,
3 * tradidit eis vniuersa donaria filiorum
Israel . Qui cum instarent operi , quo-
4 tidie mane vota populus offerebat.* Vn-
5 de artifices venire compulsi , * dixerunt
Moysi : Plus offert populus quàm neces-
6 sarium est . * Iussit ergo Moyses præco-
nis voce cantari : Nec vir nec mulier
quidquã offerat vltra in opere Sanctua-
rij . Sicq. cessatum est a muneribus of-
7 ferendis,* eo quòd oblata sufficerent &
8 superabundarent . * Feceruntq. omnes
corde sapientes ad explendum opus ta-
bernaculi , cortinas decem de bysso re-
torta , & hyacintho , & purpura , coc-
B coq. bis tincto , opere vario , & arte
9 polymita : * quarum vna habebat in lon-
gitudine vigintiocto cubitos , & in lati-
tudine quattuor. vna mensura erat om-
10 nium cortinarum . * Coniunxitq. corti-
nas quinque , alteram alteri , & alias
11 quinque sibi inuicem copulauit . * Fecit
& ansas hyacinthinas in ora cortinæ v-
nius ex vtroque latere , & in ora corti-
12 næ alterius similiter, * vt contra se inui-
cem venirent ansæ, & mutuo iungeren-
13 tur : * vnde & quinquaginta fudit cir-
culos aureos, qui morderent cortinarũ
ansas , & fieret vnum tabernaculum .
14 * Fecit & saga vndecim de pilis capra-
rum ad operiendum tectum tabernacu-
15 li : * vnum sagum in longitudine habe-
bat cubitos triginta , & in latitudine
cubitos quattuor : vnius mensuræ erant
16 omnia saga : * quorum quinque iunxit
17 seorsum , & sex alia separatim . * Fecitq.
ansas quinquaginta in ora sagi vnius, &
quinquaginta in ora sagi alterius, vt si-
18 bi inuicem iungerentur . * Et fibulas æ-
neas quinquaginta , quibus necteretur
tectum , vt vnum pallium ex omnibus
19 sagis fieret . * Fecit & opertorium taber-
naculi de pellibus arietum rubricatis :
C aliudq. desuper velamentum de pellibus
ianthinis.

ianthinis. * Fecit & tabulas tabernacu- 20
li de lignis setim stantes. * Decem cu- 21
bitorum erat longitudo tabulæ vnius:
& vnum ac semis cubitum latitudo re-
tinebat. * Binæ incastraturæ erant per 22
singulas tabulas, vt altera alteri iunge-
retur. Sic fecit in omnibus tabernaculi
tabulis. * E quibus viginti ad plagã me- 23
ridianam erant contra Austrum, * cum 24
quadraginta basibus argenteis. Duæ ba-
ses sub vna tabula ponebantur ex vtra-
que parte angulorum, vbi incastraturæ
laterum in angulis terminantur. * Ad 25
plagam quoque tabernaculi, quæ respi-
cit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,
* cum quadraginta basibus argenteis, 26
duas bases per singulas tabulas. * Con- 27
tra Occidentem vero, idest, ad eam par-
tem tabernaculi, quæ mare respicit, fe-
cit sex tabulas, * & duas alias per sin- 28
gulos angulos tabernaculi retro: * quæ 29
iunctæ erant a deorsum vsque sursum,
& in vnam compaginem pariter fere-
bantur. Ita fecit ex vtraque parte per
angulos: * vt octo essent simul tabulæ, & 30
haberent bases argenteas sedecim, bi-
nas scilicet bases sub singulis tabulis.
* Fecit & vectes de lignis setim, quin- 31
que ad continendas tabulas vnius lateris D
tabernaculi, * & quinque alios ad alte- 32
rius lateris coaptandas tabulas: & extra
hos, quinque alios vectes ad occidenta-
lem plagam tabernaculi contra mare.
* Fecit quoque vectem alium, qui per 33
medias tabulas ab angulo vsque ad an-
gulum perueniret. * Ipsa autem tabula- 34
ta deaurauit, fusis basibus earum argen-
teis. Et circulos eorum fecit aureos, per
quos vectes induci possent: quos & ip-
sos laminis aureis operuit. * Fecit & ve- 35
lum de hyacintho, & purpura, vermi-
culo, ac bysso retorta, opere polymita-
rio, varium atque distinctũ: * & quattuor 36
columnas de lignis setim, quas cum
capitibus deaurauit, fusis basibus earum
argenteis. * Fecit & tentorium in introi- 37
tu tabernaculi ex hyacintho, purpura,
vermiculo, byssoq. retorta, opere plu-
marij: * & columnas quinque cum capi- 38
tibus suis, quas operuit auro, basesq.
earum fudit æneas.

CAP. XXXVII.

1 Fecit autem Beseleel & arcam de li-
A gnis setim, habentem duos semis cu-
bitos in longitudine, & cubitum ac se-
missem in latitudine, altitudo quoque
vnius cubiti fuit & dimidij: vestiuitq.
2 eam auro purissimo intus ac foris. * Et
fecit illi coronam auream per gyrum,
3 * conflans quattuor annulos aureos per
quattuor angulos eius: duos annulos in
4 latere vno, & duos in altero. * Vectes
quoque fecit de lignis setim, quos ve-
5 stiuit auro, * & quos misit in annulos,
qui erant in lateribus arcæ ad portan-
6 dum eam. * Fecit & propitiatorium, id-
est, oraculum, de auro mundissimo,
duorum cubitorum & dimidij in lon-
gitudine, & cubiti ac semis in latitudi-
7 ne. * Duos etiam Cherubim ex auro du-
ctili, quos posuit ex vtraque parte pro-
8 pitiatorij: * Cherub vnum in summita-
B te vnius partis, & Cherub alterum in
summitate partis alterius: duos Cheru-
bim in singulis summitatibus propitia-
9 torij, * extẽdentes alas, & tegentes pro-
pitiatorium, seq. mutuo & illud respi-
10 cientes. * Fecit & mensam de lignis se-
tim in longitudine duorum cubitorum,
& in latitudine vnius cubiti, quæ habe-
bat in altitudine cubitum ac semissem.
11 * circumdeditq. eam auro mundissimo,
& fecit illi labium aureum per gyrum,
12 * ipsiq. labio coronam auream interra-
silem quattuor digitorum, & super eam-
13 dem, alteram coronam auream. * Fu-
dit & quattuor circulos aureos, quos
posuit in quattuor angulis per singulos
14 pedes mensæ * contra coronam: misitq.
in eos vectes, vt possit mensa portari.
15 * Ipsos quoque vectes fecit de lignis se-
16 tim, & circumdedit eos auro. * Et vasa
C ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phia-
las, & cyathos, & thuribula, ex auro
puro, in quibus offerenda sunt libami-
17 na. * Fecit & candelabrum ductile de
auro mundissimo. De cuius vecte cala-
mi, scyphi, sphærulæq. ac lilia procede-
18 bant: * sex in vtroque latere, tres cala-
19 mi ex parte vna, & tres ex altera: * tres
scyphi in nucis modum per calamos sin-
gulos, sphærulæq. simul & lilia: & tres
scyphi instar nucis in calamo altero,
sphærulæq. simul & lilia. Aequum erat
opus

opus sex calamorum, qui procedebāt de
stipite candelabri. * In ipso autem vecte 20
erant quattuor scyphi in nucis modum,
sphærulæq. per singulos simul & lilia:
*& sphærulæ sub duobus calamis per lo- 21
ca tria, qui simul sex fiunt calami pro-
cedentes de vecte vno. * & sphærulæ igi- 22
tur, & calami ex ipso erant, vniuersa du- D
ctilia ex auro purissimo. * Fecit & lucer- 23
nas septem cum emunctorijs suis, & vasa
vbi ea quæ emuncta sunt, extinguantur,
de auro mundissimo. * Talentum auri ap- 24
pendebat candelabrum cū omnibus vasis
suis. * Fecit & altare thymiamatis de li- 25
gnis setim, per quadrum singulos habēs
cubitos, & in altitudine duos: e cuius an-
gulis procedebant cornua. * Vestiuitq. 26
illud auro purissimo cū craticula ac pa-
rietibus & cornibus. * Fecitq. ei coronā 27
aureolam per gyrū, & duos annulos au-
reos sub corona per singula latera, vt
mittantur in eos vectes, & possit altare
portari. * Ipsos autem vectes fecit de li- 28
gnis setim, & operuit laminis aureis.
* Composuit & oleum ad sanctificatio- 29
nis vnguentum, & thymiama de aroma-
tibus mundissimis opere pigmentarij.

CAP. XXXVIII.

2.Par. 1.b.5
FEcit & altare holocausti de lignis se- 1
tim, quinque cubitorum per quadrū, A
& trium in altitudine: * cuius cornua de 2
angulis procedebant, operuitq. illud la-
minis æneis. * Et in vsus eius parauit ex 3
ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fusci-
nulas, vncinos, & ignium receptacula.
* Craticulamq. eius in modum retis fe- 4
cit æneam, & subter eam in altaris me-
dio arulam, * fusis quattuor annulis per 5
totidem retiaculi summitates, ad im-
mittendos vectes ad portandum: * quos 6
& ipsos fecit de lignis setim, & operuit
‖ Sup. 27. b. 8 laminis æneis: * ‖ induxitq. in circulos, 7
qui in lateribus altaris eminebant. Ip-
sum autem altare non erat solidum, sed
cauum ex tabulis, & intus vacuum.
* Fecit & labrum æneum cum basi sua de 8
speculis mulierum, quæ excubabant in
ostio tabernaculi. * Fecit & atrium, in 9
cuius australi plaga erant tentoria de B
bysso retorta, cubitorum centum, * co- 10
lumnæ æneæ viginti cum basibus suis,
capita columnarum, & tota operis cæ-
11 latura, argentea. * Æque ad septentrio-
nalem plagam tentoria, columnæ, ba-
sesq. & capita columnarum eiusdē men-
12 suræ, & operis ac metalli, erant. * In ea
vero plaga, quæ ad Occidentem respi-
cit, fuerunt tentoria cubitorum quin-
quaginta, columnæ decem cum basibus
suis æneæ, & capita columnarum, &
13 tota operis cælatura, argentea. * Porro
contra orientem quinquaginta cubito-
14 rum parauit tentoria: * e quibus, quin-
decim cubitos columnarum trium, cum
15 basibus suis vnum tenebat latus: * & in
parte altera (quia inter vtraque introi-
tum tabernaculi fecit) quindecim æque
cubitorum erant tentoria, columnæq.
16 tres, & bases totidem. * Cuncta atrij
17 tentoria byssus retorta texuerat. * Bases
C columnarum fuere æneæ, capita autem
earum cum cunctis cælaturis suis argen-
tea: sed & ipsas columnas atrij vestiuit
18 argento. * Et in introitu eius opere plu-
mario fecit tentoriū ex hyacintho, pur-
pura, vermiculo, ac bysso retorta, quod
habebat viginti cubitos in longitudine,
altitudo vero quinque cubitorum erat
iuxta mensuram, quam cuncta atrij ten-
19 toria habebant. * Columnæ autem in in-
gressu fuere quattuor cū basibus æneis,
capitaq. earum & cælaturæ argenteæ.
20 * Paxillos quoque tabernaculi & atrij
21 per gyrum fecit æneos. * Hæc sunt in-
strumenta tabernaculi testimonij, quæ
enumerata sunt iuxta præceptum Moysi
in ceremonijs Leuitarum per manum
22 Ithamar filij Aaron sacerdotis: * quæ Be-
seleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda,
Domino per Moysen iubente, comple-
23 uerat, * iuncto sibi socio Ooliab filio
Achisamech de tribu Dan: qui & ipse
artifex lignorum egregius fuit, & poly-
mitarius atque plumarius ex hyacintho,
24 purpura, vermiculo, & bysso. * Omne
aurum quod expēsum est in opere San-
D ctuarij, & quod oblatum est in donarijs,
viginti nouem talētorum fuit, & septin-
gentorum triginta siclorum ad mensu-
25 ram Sanctuarij. * Oblatum est autem
ab his qui transierunt ad numerum a vi-
ginti annis & supra, de sexcentis tribus
millibus, & quingentis quinquaginta,
26 armatorum. * Fuerunt præterea centum
talenta argenti, e quibus conflatæ sunt
bases Sanctuarij, & introitus vbi velum
pendet.

pendet. * Centum bases factæ sunt de ta- 27
lentis centum, singulis talentis per bases
singulas supputatis. * De mille autem se- 28
ptingentis, & septuaginta quinque fecit
capita columnarum, quas & ipsas vestiuit
argento. * Æris quoque oblata sunt talē- 29
ta septuaginta duo millia, & quadringēti
supra sicli, * ex quibus fusæ sunt bases in 30
introitu tabernaculi testimonij, & altare
æneum cum craticula sua, omniaq. vasa,
quæ ad vsum eius pertinēt, * & bases atrij 31
tam in circuitu quàm in ingressu eius, &
paxilli tabernaculi atque atrij, per gyrū.

CAP. XXXIX.

Supra. 2.6 DE hyacintho vero & purpura, ver- 1
miculo ac bysso fecit vestes, quibus A
indueretur Aaron quando ministrabat in
sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi.
* Fecit igitur superhumerale de auro, 2
hyacintho, & purpura, coccoq. bis tin-
cto, & bysso retorta, * opere polymita- 3
rio, inciditq. bracteas aureas, & extenua-
uit in fila, vt possent torqueri cū priorū
colorum subtegmine, * duasq. oras sibi 4
inuicē copulatas in vtroque latere sum-
mitatum, * & balteum ex eisdē coloribus, 5
sicut præceperat Dominus Moysi. * Para- 6
uit & duos lapides onychinos, astrictos B
& inclusos auro, & sculptos arte gēma-
ria, nominibus filiorum Israel: * posuitq. 7
eos in lateribus superhumeralis in moni-
mentum filiorum Israel, sicut præceperat
Dominus Moysi. * Fecit & rationale ope- 8
re polymito iuxta opus superhumeralis,
ex auro, hyacintho, purpura, coccoq. bis
tincto, & bysso retorta: * quadrangulum, 9
duplex, mensuræ palmi. * Et posuit in 10
eo gemmarum ordines quattuor. In pri- C
mo versu erat sardius, topazius, smarag-
dus. * In secundo, carbunculus, sapphi- 11
rus, & iaspis. * In tertio, ligurius, acha- 12
thes, & amethystus. * In quarto, chryso- 13
lithus, onychinus, & beryllus, circumdati
& inclusi auro per ordines suos. * Ipsiq. 14
lapides duodecim, sculpti erant nomini-
bus duodecim tribuum Israel, singuli per
nomina singulorum. * Fecerunt in ra- 15
tionali & catenulas sibi inuicem cohæ-
rentes, de auro purissimo: * & duos vnci- 16
nos, totidemq. annulos aureos. Porro an-
nulos posuerunt in vtroque latere ratio-
nalis, * e quibus penderent duæ catenæ 17
aureæ, quas inseruerūt vncinis, qui in su-
18 perhumeralis angulis eminebant. * Hæc
D & ante & retro ita conueniebant sibi, vt
superhumerale & rationale mutuo necte-
19 rentur, * stricta ad balteū & annulis for-
tius copulata, quos iungebat vitta hya-
cinthina, ne laxa fluerent, & a se inuicē
mouerētur, sicut præcepit Dominus Moy
20 si. * Fecerunt quoque tunicam superhu-
21 meralis totam hyacinthinā, * & capitiū
in superiori parte contra mediū, oramq.
22 per gyrum capitij textilem: * deorsum
autem ad pedes mala punica ex hyacin-
tho, purpura, vermiculo, ac bysso retor-
23 ta: * & tintinnabula de auro purissimo,
E quæ posuerunt inter malogranata in ex-
24 trema parte tunicæ per gyrū: * tintinna-
bulum autem aureum, & malum punicū,
quibus ornatus incedebat pontifex quā-
do ministerio fungebatur, sicut præcepe-
25 rat Dominus Moysi. * Fecerūt & tunicas
byssinas opere textili Aaron & filijs eius:
26 * & mitras cum coronulis suis ex bysso:
27 * feminalia quoque linea, byssina: * cin-
28 gulum vero de bysso retorta, hyacintho,
purpura, ac vermiculo bis tincto arte plu
maria, sicut præceperat Dominus Moysi.
29 * Fecerunt & laminā sacræ venerationis
F de auro purissimo, scripseruntq. in ea
30 opere gemmario, Sanctum Domini: * &
strinxerunt eam cum mitra vitta hyacin-
thina, sicut præceperat Dominus Moysi.
31 * Perfectum est igitur omne opus taber-
naculi & tecti testimonij: fecerūtq. filij
Israel cuncta quæ præceperat Dominus
32 Moysi. * Et obtulerunt tabernaculum &
tectum & vniuersam supellectilē, annu-
los, tabulas, vectes, columnas ac bases,
33 * opertorium de pellibus arietum rubri-
catis, & aliud operimentum de ianthinis
34 pellibus, * velum: arcam, vectes, propi-
35 tiatorium, * mensam cum vasis suis &
36 propositionis panibus: * candelabrum,
G lucernas, & vtensilia earum cum oleo:
37 * altare aureum, & vnguentū, & thymia-
38 ma ex aromatibus: * & tentoriū in introi-
39 tu tabernaculi: * altare æneum, retiacu-
lum, vectes, & vasa eius omnia: labrum
cum basi sua: tentoria atrij, & columnas
40 cum basibus suis: * tentorium in introi-
tu atrij, funiculosq. illius & paxillos.
Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium
tabernaculi, & in tectum fœderis iussa
41 sunt fieri. * Vestes quoque, quibus sacer-

dotes vtuntur in Sanctuario, Aaron sci-
licet & filij eius, * obtulerunt filij Israel, 42
sicut præceperat Dominus. * Quæ post- 43
quam Moyses cuncta vidit completa,
benedixit eis.

CAP. XL.

LOcutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Mense primo, prima die 2
mensis, eriges tabernaculum testimonij, A
* & pones in eo arcam, dimittesq. ante 3
illam velum: * & illata mensa, pones 4
super eam quæ rite præcepta sunt. Can-
delabrum stabit cum lucernis suis, * & 5
altare aureum in quo adoletur incen-
sum, coram arca testimonij. Tentorium
in introitu tabernaculi pones, * & an- 6
te illud altare holocausti: * labrum in- 7
ter altare & tabernaculum, quod imple-
bis aqua. * Circumdabisq. atrium ten- 8
torijs, & ingressum eius. * Et assum- 9
pto vnctionis oleo vnges tabernaculum
cum vasis suis, vt sanctificentur: * alta- 10
re holocausti & omnia vasa eius: * la- 11
brum cum basi sua: omnia vnctionis
oleo consecrabis, vt sint Sancta sancto-
rum. * Applicabisq. Aaron & filios eius 12
ad fores tabernaculi testimonij, & lo- B
tos aqua * indues sanctis vestibus, vt mi- 13
nistrent mihi, & vnctio eorum in sacer-
dotium sempiternum proficiat. * Fecitq. 14
Moyses omnia quæ præceperat Domi-
nus. * Igitur mense primo anni secun- 15
di, prima die mensis, collocatum est ta-
a Num. 7. a. 7 bernaculum. * a Erexitq. Moyses illud, 16
& posuit tabulas ac bases & vectes, sta-
tuitq. columnas, * & expandit tectum 17
super tabernaculum, imposito desuper
operimento, sicut Dominus imperaue-
rat. * Posuit & testimonium in arca, 18
subditis infra vectibus, & oraculum de-
19 super. * Cumq. intulisset arcam in taber-
naculum, appendit ante eam velum, vt
20 expleret Domini iussionem. * Posuit &
mensam in tabernaculo testimonij ad
plagam Septentrionalem extra velum,
21 * ordinatis coram propositionis pani-
bus, sicut præceperat Dominus Moysi.
22 * Posuit & candelabrum in tabernaculo
C testimonij e regione mensæ in parte au-
23 strali, * locatis per ordinem lucernis,
24 iuxta præceptum Domini. * Posuit &
altare aureum sub tecto testimonij con-
25 tra velum, * & adoleuit super eo incē-
sum aromatum, sicut iusserat Dominus
26 Moysi. * Posuit & tentorium in introi-
27 tu tabernaculi testimonij, * & altare ho-
locausti in vestibulo testimonij, offerēs
in eo holocaustum, & sacrificia, vt Do-
28 minus imperauerat. * Labrum quoque
D statuit inter tabernaculum testimonij &
29 altare, implens illud aqua. * Laueruntq.
Moyses & Aaron, ac filij eius manus
30 suas & pedes, * cum ingrederentur te-
ctum fœderis, & accederent ad altare,
31 sicut præceperat Dominus Moysi. * Ere-
xit & atrium per gyrum tabernaculi &
altaris, ducto in introitu eius tentorio.
32 Postquam omnia perfecta sunt, * a ope- a Num. 9. c. 15 3. Reg. 8. b. 10
ruit nubes tabernaculum testimonij, &
33 gloria Domini impleuit illud. * Nec po-
terat Moyses ingredi tectum fœderis,
nube operiente omnia, & maiestate
Domini coruscante, quia cuncta nubes
34 operuerat. * Si quando nubes taberna-
culum deserebat, proficiscebantur filij
35 Israel per turmas suas: * si pendebat de-
36 super, manebant in eodem loco. * Nu-
bes quippe Domini incubabat per diem
tabernaculo, & ignis in nocte, videnti-
bus cunctis populis Israel per cunctas
mansiones suas.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA.

CAPVT PRIMVM.

VOCAVIT autem 1
Moysen, & locutus est
ei Dominus de taber
naculo testimonij, di
cens: * Loquere filijs 2
Israel, & dices ad eos:
Homo, qui obtulerit
ex vobis hostiam Domino de pecoribus,
id est, de bobus & ouibus offerens vi-
ctimas, * || si holocaustum fuerit eius 3 || Exo.29.b.10
oblatio, ac de armento; masculum im-
maculatum offeret ad ostium tabernacu-
li testimonij, ad placandum sibi Domi-
num: * ponetq. manum super caput ho- 4
stiæ, & acceptabilis erit, atque in expia- B
tionem eius proficiens. * immolabitq. 5
vitulum coram Domino, & offerent fi-
lij Aaron sacerdotes sanguinem eius,
fundentes per altaris circuitum, quod
est ante ostium tabernaculi. * detractaq. 6
pelle hostiæ, artus in frusta concident,
* & subijcient in altari ignem, strue li- 7
gnorum antè composita: * & membra 8
quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, ca-
put videlicet, & cuncta quæ adhærent
iecori, * intestinis & pedibus lotis aqua: 9
adolebitq. ea sacerdos super altare in C
holocaustum & suauem odorem Domi-
no. * Quòd si de pecoribus oblatio est, 10
de ouibus siue de capris holocaustum,
masculum absque macula offeret: * im- 11
molabitq. ad latus altaris, quod respicit
ad Aquilonem, coram Domino: sangui-
nem vero illius fundent super altare fi-
lij Aaron per circuitum: * diuidentq. 12
membra, caput, & omnia quæ adhæ- D
rent iecori: & ponent super ligna, qui-
bus subijciendus est ignis: * intestina 13
vero & pedes lauabunt aqua. Et obla-
ta omnia adolebit sacerdos super altare
in holocaustum & odorem suauissimum
14 Domino. * Si autem de auibus, holocau-
sti oblatio fuerit Domino, de turturi-
15 bus, aut pullis columbæ, * offeret eam
sacerdos ad altare: & retorto ad collum
capite, ac rupto vulneris loco, decurre-
re faciet sanguinem super crepidinem
16 altaris: * vesiculam vero gutturis, &
plumas proijciet prope altare ad orien-
talem plagam, in loco in quo cineres
17 effundi solent, * confringetq. ascellas e-
ius, & non secabit, neque ferro diuidet
eam, & adolebit super altare, lignis
igne supposito. Holocaustum est & obla-
tio suauissimi odoris Domino.

CAP. II.

1 ANima cum obtulerit oblationem
A sacrificij Domino, simila erit eius
oblatio. fundetq. super eam oleum, &
2 ponet thus, * ac deferet ad filios Aaron
sacerdotes: quorum vnus tollet pugillũ
plenum similæ & olei, ac totum thus,
& ponet memoriale super altare in odo-
3 rem suauissimum Domino. * || quod au- || Eccl.7.d.34
tem reliquum fuerit de sacrificio, erit
Aaron & filiorum eius, Sanctũ sancto-
4 rum de oblationibus Domini. * Cum
B autem obtuleris sacrificium coctum in
clibano: de simila, panes scilicet absque
fermento, conspersos oleo, & lagana
5 azyma oleo lita. * Si oblatio tua fuerit
de sartagine, similæ conspersæ oleo &
6 absque fermento, * diuides eam minu-
7 tatim, & fundes super eam oleum. * Sin
autem de craticula fuerit sacrificium,
8 æque simila oleo conspergetur: * quam
offerens Domino, trades manibus sacer-
9 dotis. * Qui cum obtulerit eam, tollet
memoriale de sacrificio, & adolebit su-
per altare in odorem suauitatis Domino,

quod-

* quidquid autem reliquum eſt, erit Aa- 10
ron, & filiorum eius, Sanctum ſancto-
rum de oblationibus Domini.* Omnis 11
oblatio, quæ offertur Domino, abſque
fermento fiet, nec quidquam fermenti
ac mellis adolebitur in ſacrificio Do-
mino.* Primitias tantum eorum offere- 12
tis ac munera: ſuper altare vero non
Mat. 9. g. 49 imponentur in odorẽ ſuauitatis.* Quid- 13
quid obtuleris ſacrificij, ſale condies, D
nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſa-
crificio tuo. In omni oblatione tua of-
feres ſal.* Si autem obtuleris munus pri- 14
marum frugum tuarum Domino de ſpi-
cis adhuc virentibus, torrebis igni, &
confringes in morem farris, & ſic of-
feres primitias tuas Domino,* fundens 15
ſuprà oleum, & thus imponens, quia
oblatio Domini eſt. * de qua adolebit 16
ſacerdos in memoriam muneris partem
farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAP. III.

QVòd ſi hoſtia pacificorũ fuerit eius 1
oblatio, & de bobus voluerit of- A
ferre, marem ſiue feminam, im-
maculata offeret coram Domino.* Po- 2
netq. manum ſuper caput victimæ ſuæ,
quæ immolabitur in introitu taberna-
culi teſtimonij, fundentq. filij Aaron
ſacerdotes, ſanguinem per altaris circui-
tum.* Et offerent de hoſtia pacificorũ 3
a Exod. 29. b. 13 in oblationem Domino, a adipem qui
operit vitalia, & quidquid pinguedinis
eſt intrinſecus: * duos renes cum adipe 4
quo teguntur ilia, & reticulum iecoris
cum renunculis. * adolebuntq. ea ſuper 5
altare in holocauſtum, lignis igne ſup- B
poſito: in oblationem ſuauiſſimi odoris
Domino. * Si vero de ouibus fuerit e- 6
ius oblatio & pacificorum hoſtia, ſiue
maſculum obtulerit, ſiue feminam, im-
maculata erunt. * Si agnum obtulerit 7
coram Domino,* ponet manum ſuam 8
ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immola-
bitur in veſtibulo tabernaculi teſtimo-
nij: fundentq. filij Aaron ſanguinem
eius per circuitum altaris.* Et offerent 9
de pacificorum hoſtia ſacrificium Do-
mino: adipem & caudam totam * cum 10
renibus, & pinguedinẽ quæ operit ven- C
trem atque vniuerſa vitalia, & vtrum-
que renunculum cum adipe qui eſt iu-
xta ilia, reticulumq. iecoris cum renun-
11 culis.* & adolebit ea ſacerdos ſuper al-
tare in pabulum ignis & oblationis Do-
12 mini.* Si capra fuerit eius oblatio, &
13 obtulerit eam Domino,* ponet manum
ſuam ſuper caput eius: immolabitq. eã
in introitu tabernaculi teſtimonij. Et
D fundent filij Aaron ſanguinem eius per
14 altaris circuitum. * Tollentq. ex ea in
paſtum ignis dominici, adipem qui ope-
rit ventrem, & qui tegit vniuerſa vi-
15 talia: * duos renunculos cum reticulo,
quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & aruinã
16 iecoris cum renunculis: * adolebitq. ea
ſuper altare ſacerdos in alimoniã ignis,
& ſuauiſſimi odoris. Omnis adeps, Do-
17 mini erit * iure perpetuo in generatio-
nibus, & cunctis habitaculis veſtris: nec
ſanguinẽ nec adipẽ omnino comedetis.

CAP. IIII.

1 LOcutusq. eſt Dominus ad Moyſen,
2 dicens:* Loquere filijs Iſrael: Anima,
A quæ peccauerit per ignorantiam, & de
vniuerſis mandatis Domini, quæ præ-
cepit vt non fierent, quippiam fecerit:
3 * ſi ſacerdos, qui vnctus eſt, peccauerit,
delinquere faciens populum, offeret pro
peccato ſuo vitulum immaculatum Do-
4 mino:* & adducet illum ad oſtium ta-
bernaculi teſtimonij coram Domino,
ponetq. manum ſuper caput eius, & im-
5 molabit eum Domino. * Hauriet quo-
que de ſanguine vituli, inferens illum
6 in tabernaculum teſtimonij. * Cumq.
intinxerit digitum in ſanguine, aſperget
B eo ſepties coram Domino contra velũ
7 Sanctuarij. * ponetq. de eodem ſangui-
ne ſuper cornua altaris thymiamatis
gratiſſimi Domino, quod eſt in taber-
naculo teſtimonij. omnem autem reli-
quum ſanguinem fundet in baſim alta-
ris holocauſti in introitu tabernaculi.
8 * Et adipem vituli auferet pro peccato,
tam eum qui vitalia operit quam om-
9 nia quæ intrinſecus ſunt:* duos renun-
culos & reticulum quod eſt ſuper eos
iuxta ilia, & adipem iecoris cum renũ-
10 culis, * ſicut aufertur de vitulo hoſtiæ
C pacificorum: & adolebit ea ſuper altare
11 holocauſti. * Pellem vero & omnes car-
nes cum capite & pedibus & inteſtinis
12 & fimo,* & reliquo corpore efferet ex-
tra

tra castra in locum mundum, vbi cine-
res effundi solent: incendetq. ea super li-
gnorum struem, quæ in loco effusorũ ci-
nerum cremabũtur. * Quòd si omnis tur- 13
ba Israel ignorauerit, & per imperitiam
fecerit quod contra mandatum Domini
est,* & postea intellexerit peccatum suũ, 14
offeret pro peccato suo vitulum, addu-
cetq. eum ad ostium tabernaculi.* Et po- 15
nent seniores populi manus super caput D
eius coram Domino. Immolatoq. vitulo
in conspectu Domini,* inferet sacerdos, 16
qui vnctus est, de sanguine eius in taber-
naculũ testimonij,* tincto digito asper- 17
gens septies contra velum. * ponetq. de 18
eodem sanguine in cornibus altaris, quod
est coram Domino in tabernaculo testi-
monij: reliquum autem sanguinem fun-
det iuxta basim altaris holocaustorum,
quod est in ostio tabernaculi testimonij.
* Omnemq. eius adipem tollet, & ado- 19
lebit super altare: * sic faciens & de hoc 20
vitulo quo modo fecit & prius: & rogã-
te pro eis sacerdote, propitius erit eis
Dominus. * Ipsum autem vitulum effe- 21
ret extra castra, atque comburet sicut &
priorem vitulum: quia est pro peccato
multitudinis. * Si peccauerit princeps, & 22
fecerit vnum e pluribus per ignorantiã, E
quod Domini lege prohibetur:* & po- 23
stea intellexerit peccatum suum, offeret
hostiam Domino, hircum de capris im-
maculatum. * Ponetq. manum suã super 24
caput eius: cumq. immolauerit eum in
loco vbi solet mactari holocaustum co-
ram Domino, quia pro peccato est,* tin- 25
get sacerdos digitum in sanguine hostiæ
pro peccato, tangens cornua altaris ho-
locausti, & reliquum fundens ad basim
eius.* Adipem vero adolebit supra, sicut 26
in victimis pacificorum fieri solet: roga-
bitq. pro eo sacerdos, & pro peccato e-
ius, & dimittetur ei. * Quòd si peccaue- 27
rit anima per ignorantiam, de populo F
terræ, vt faciat quidquam de his, quæ
Domini lege prohibentur, atque delin-
quat,* & cognouerit peccatum suum, of- 28
feret capram immaculatam. * Ponetq. 29
manum super caput hostiæ quæ pro pec-
cato est, & immolabit eam in loco holo-
causti. * Tolletq. sacerdos de sanguine in 30
digito suo: & tangens cornua altaris ho-
locausti, reliquum fundet ad basim eius.
*Omnem autem adipem auferens, sicut 31
G auferri solet de victimis pacificorum,
adolebit super altare in odorem suaui-
tatis *Domino: rogabitq. pro eo, & di-
32 mittetur ei. * Sin autẽ de pecoribus ob-
tulerit victimam pro peccato, ouem sci-
33 licet immaculatam; * ponet manum su-
per caput eius, & immolabit eam in lo-
co vbi solent cædi holocaustorum ho-
34 stiæ. * Sumetq. sacerdos de sanguine e-
ius digito suo, & tangens cornua alta-
ris holocausti, reliquum fundet ad ba-
35 sim eius. * Omnem quoque adipem
auferens, sicut auferri solet adeps arie-
tis, qui immolatur pro pacificis: crema-
bit super altare in incensum Domini:
rogabitq. pro eo, & pro peccato eius,
& dimittetur ei.

CAP. V.

1 SI peccauerit anima, & audierit vocẽ
A iurantis, testisq. fuerit quòd aut ipse
vidit, aut conscius est: nisi indicauerit,
2 portabit iniquitatem suam.* Anima, quæ
tetigerit aliquid immundum, siue quod
occisum a bestia est, aut per se mortuũ,
aut quodlibet aliud reptile: & oblita
fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deli-
3 quit: * & si tetigerit quidquam de im-
munditia hominis iuxta omnem impu-
ritatem, qua pollui solet, oblitaq. co-
4 gnouerit postea, subiacebit delicto.* Ani-
ma, quæ iurauerit, & protulerit labijs suis
vt vel male quid faceret, vel bene, & id-
ipsum iuramento & sermone firmauerit,
oblitaq. postea intellexerit delictum suũ,
5 * agat pœnitentiam pro peccato, * & of-
6 ferat de gregibus agnam siue capram,
B orabitq. pro ea sacerdos & pro peccato
7 eius: * sin autem non potuerit offerre pe-
cus, offerat ‖ duos turtures, vel duos pul- ‖ Infr. 12. d. 8.
los columbarũ Domino, vnum pro pec- Luc. 2. d. 24
8 cato, & alterum in holocaustum,* da-
bitq. eos sacerdoti: qui primum offerens
pro peccato, retorquebit caput eius ad
pennulas, ita vt collo hæreat, & non pe-
9 nitus abrumpatur. * Et asperget de san-
guine eius parietem altaris: quidquid
autem reliquum fuerit, faciet distillare
ad fundamentum eius, quia pro pecca-
10 to est. * Alterum vero adolebit in holo-
caustum, vt fieri solet: rogabitq. pro eo
sacerdos & pro peccato eius, & dimitte-
11 tur ei. * Quod si non quiuerit manus

eius duos offerre turtures, aut duos pul- C
los columbarum, offeret pro peccato
suo similæ partem ephi decimam: non
mittet in eam oleum, nec thuris ali-
quid imponet, quia pro peccato est.
* tradetq. eam sacerdoti: qui plenum ex 12
ea pugillum hauriens, cremabit super
altare in monimentum eius qui obtu-
lerit, * rogans pro illo & expians, reli- 13
quam vero partem ipse habebit in mu-
nere. * Locutusq. est Dominus ad Moy- 14
sen, dicens: * Anima si præuaricans ce- 15
remonias, per errorem in his, quæ Do-
mino sunt sanctificata, peccauerit, of-
feret pro delicto suo arietem immacu-
latum de gregibus, qui emi potest duo- D
bus siclis, iuxta pondus Sanctuarij: * ip- 16
sumq. quod intulit damni restituet, &
quintam partem ponet supra, tradens
sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens
arietem, & dimittetur ei. * Anima si 17
peccauerit per ignorantiam, feceritq.
vnum ex his quæ Domini lege prohi-
bentur, & peccati rea intellexerit ini-
quitatem suam, * offeret arietem imma- 18
culatum de gregibus sacerdoti, iuxta
mensuram, æstimationemq. peccati: qui
orabit pro eo, quia nesciens fecerit: &
dimittetur ei, * quia per errorem deli- 19
quit in Dominum.

CAP. VI.

Locutus est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Anima quæ peccauerit, & 2
contempto Domino, negauerit proxi- A
mo suo depositum quod fidei eius cre-
ditum fuerat, vel vi aliquid extorserit,
Num. 5. a. 6 aut calumniam fecerit, * siue rem per- 3
ditam inuenerit, & inficians insuper pe-
ierauerit, & quodlibet aliud ex pluri-
bus fecerit, in quibus solent peccare ho-
mines, * conuicta delicti, reddet * omnia 4
quæ per fraudem voluit obtinere, inte- 5
gra, & quintam insuper partem domi-
no cui damnum intulerat. * Pro pecca- 6
to autem suo offeret arietem immacu-
latum de grege, & dabit eum sacerdo-
ti, iuxta æstimationem, mensuramq. de-
licti: * qui rogabit pro eo coram Domi- 7
no, & dimittetur illi pro singulis quæ
faciendo peccauit. * Locutusq. est Do- 8
minus ad Moysen, dicens: * Præcipe Aa- 9
ron & filijs eius: Hæc est lex holocausti: B
Cremabitur in altari tota nocte vsque
10 mane: ignis ex eodem altari erit. * ve-
stietur tunica sacerdos & feminalibus li-
neis: tolletq. cineres, quos vorans ignis
11 exussit, & ponens iuxta altare, * spolia-
bitur prioribus vestimentis, indutusq.
alijs, efferet eos extra castra, & in loco
mundissimo vsque ad fauillam consumi
12 faciet. * Ignis autem in altari semper ar-
debit, quem nutriet sacerdos subijciens
ligna mane per singulos dies, & imposi-
to holocausto, desuper adolebit adipes
13 pacificorum. * Ignis est iste perpetuus,
14 qui numquam deficiet in altari. * Hæc
est lex sacrificij & libamẽtorum, quæ of-
ferent filij Aaron coram Domino, & corã
15 altari. * Tollet sacerdos pugillum similæ,
quæ conspersa est oleo, & totum thus,
quod super similam positum est: adole-
bitq. illud in altari in monimentum odo-
16 ris suauissimi Domino: * reliquam autẽ
C partem similæ comedet Aaron cum fi-
lijs suis, absque fermento: & comedet in
17 loco Sancto Atrij tabernaculi. * Ideo au-
tem non fermentabitur, quia pars eius
in Domini offertur incensum. Sanctum
sanctorum erit, sicut pro peccato atque
18 delicto. * Mares tantum stirpis Aaron co-
medent illud. Legitimum ac sempiter-
num erit in generationibus vestris de sa-
crificijs Domini. omnis, qui tetigerit il-
19 la, sanctificabitur. * Locutusq. est Domi-
20 nus ad Moysen, dicens: * Hæc est oblatio
Aaron, & filiorum eius, quam offerre
debent Domino in die vnctionis suæ. De-
cimam partem ephi offerent similæ in sa-
crificio sempiterno, medium eius mane,
21 & medium eius vespere: * quæ in sarta-
gine oleo conspersa frigetur. Offeret au-
tem eam calidam in odorem suauissimũ
22 Domino * sacerdos, qui iure patri suc-
cesserit, & tota cremabitur in altari.
23 * Omne enim sacrificium sacerdotũ igne
D consumetur, nec quisquam comedet ex
24 eo. * Locutus est autẽ Dominus ad Moy-
25 sen, dicens: * Loquere Aaron & filijs e-
ius: Ista est lex hostiæ pro peccato: In lo-
co vbi offertur holocaustum, immolabi-
tur coram Domino. Sanctum sanctorum
26 est. * Sacerdos qui offert, comedet eam
in loco sancto, in atrio tabernaculi.
27 * Quidquid tetigerit carnes eius, sancti-
ficabitur. Si de sanguine illius vestis fue-
rit aspersa, lauabitur in loco sancto.

* Vas autem fictile,in quo cocta est,con- 28
fringetur. quòd si vas æneũ fuerit,defri-
cabitur, & lauabitur aqua. * Omnis ma- 29
sculus de genere sacerdotali vescetur de
carnibus eius, quia Sanctum sanctorum
est. * Hostia enim quæ cæditur pro pec- 30
Heb.13.b.11 Sup.4.a.5 cato, [b] cuius sanguis infertur in taberna-
culum testimonij ad expiandũ in Sãctua-
rio,nõ comedetur, sed comburetur igni.

CAP. VII.

HÆc quoque lex hostiæ pro delicto, 1
Sancta sanctorum est: * idcirco vbi 2
immolabitur holocaustũ, mactabitur & A
victima pro delicto: sanguis eius per gy-
rum altaris fundetur. * Offerent ex ea 3
caudam & adipem qui operit vitalia:
* Duos renunculos, & pinguedinem quæ 4
iuxta ilia est,reticulumq. iecoris cũ re-
nunculis. * & adolebit ea sacerdos super 5
altare: incensum est Domini pro delicto.
* Omnis masculus de sacerdotali gene- 6
re, in loco sancto vescetur his carnibus,
quia Sanctum sanctorum est. * Sicut pro 7
peccato offertur hostia, ita & pro deli-
cto: vtriusque hostiæ lex vna erit: ad sa-
cerdotem,qui eam obtulerit, pertinebit.
* Sacerdos qui offert holocausti victimã, 8
habebit pellem eius. * Et omne sacrifi- 9
cium similæ,quod coquitur in clibano,
& quidquid in craticula,vel in sartagine
præparatur,eius erit sacerdotis a quo of-
fertur: * siue oleo conspersa, siue arida 10
fuerint,cũctis filijs Aaron mensura æqua B
per singulos diuidetur. * Hæc est lex ho- 11
stiæ pacificorũ quæ offertur Domino.* Si 12
pro gratiarũ actione oblatio fuerit,offe-
rent panes absque fermento conspersos
oleo, & lagana azyma vncta oleo, co-
ctamq. similam, & collyridas olei admi-
stione conspersas:* panes quoque fermẽ- 13
tatos cum hostia gratiarũ, quæ immo-
latur pro pacificis: * ex quibus vnus pro 14
primitijs offeretur Domino, & erit sa-
cerdotis qui fundet hostiæ sanguinem.
* cuius carnes eadem comedẽtur die,nec 15
remanebit ex eis quidquam vsque mane.
* Si voto, vel sponte quispiã obtulerit 16
hostiam,eadẽ similiter edetur die: sed &
si quid in crastinum remanserit, vesci li-
citum est: * quidquid autem tertius inue- 17
nerit dies, ignis absumet. * si quis de car- 18
nibus victimæ pacificorũ die tertio co-
mederit,irrita fiet oblatio, nec proderit
offerenti: quin potius quæcumque ani-
ma tali se edulio cõtaminauerit, præua-
19 ricationis rea erit. * Caro, quæ aliquid
C tetigerit immundum, non comedetur,
sed comburetur igni: qui fuerit mũdus,
20 vescetur ex ea. * Anima polluta quæ ede-
rit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ
oblata est Domino, peribit de populis
21 suis. * Et quæ tetigerit immunditiam ho-
minis, vel iumenti, siue omnis rei,quæ
polluere potest, & comederit de huiu-
scemodi carnibus, interibit de populis
22 suis. * Locutusq. est Dominus ad Moy-
23 sen,dicens: * Loquere filijs Israel: Adi-
pem ouis,& bouis, & capræ non come-
24 detis.* Adipem cadaueris morticini, &
eius animalis,quod a bestia captum est,
25 habebitis in varios vsus. * Si quis adipẽ,
qui offerri debet in incensum Domini,
26 comederit,peribit de populo suo.* San-
guinem quoque omnis animalis non su-
metis in cibo, tam de auibus quàm de
27 pecoribus. * Omnis anima, quæ ederit
28 sanguinem,peribit de populis suis. * Lo-
cutusq. est Dominus ad Moysen, dicẽs:
29 * Loquere filijs Israel,dicens: Qui offert
victimam pacificorum Domino, offerat
simul & sacrificium,id est, libamenta e-
30 ius.* tenebit manibus adipem hostiæ,&
D pectusculum: cumq. ambo oblata Do-
mino consecrauerit, tradet sacerdoti,
31 * qui adolebit adipem super altare, pe-
ctusculum autem erit Aaron, & filiorũ
32 eius. * armus quoque dexter de pacifi-
corum hostijs cedet in primitias sacer-
33 dotis.* Qui obtulerit sanguinem & adi-
pem,filiorum Aaron, ipse habebit & ar-
34 mum dextrum in portione sua. * Pectu-
sculũ enim eleuationis, & armũ separa-
tionis tuli a filijs Israel de hostijs eorũ
pacificis,& dedi Aaron sacerdoti,& filijs
eius lege perpetua, ab omni populo Is-
35 rael.* Hæc est vnctio Aaron & filiorũ e-
ius in ceremonijs Domini die qua obtu-
lit eos Moyses,vt sacerdotio fungerẽtur,
36 * & quæ præcepit eis dari Dominus a
filijs Israel religione perpetua in gene-
37 rationibus suis. * Ista est lex holocausti,
& sacrificij pro peccato atque delicto,
& pro consecratione & pacificorum vi-
38 ctimis: * quã constituit Dominus Moysi
in monte Sinai, quando mandauit filijs
Israel vt offerrent oblationes suas Do-
mino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

LOcutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: *Tolle Aaron cum filijs suis, 2
vestes eorum, & vnctionis oleum, vi- A
tulum pro peccato, duos arietes, cani-
strum cum azymis,* & congregabis om- 3
nem cœtum ad ostiũ tabernaculi. *Fe- 4
cit Moyses vt Dominus imperauerat.
Congregataq. omni turba ante fores ta-
bernaculi, * ait: Iste est sermo, quem 5
iussit Dominus fieri. *Statimq. obtulit 6
Aaron & filios eius. Cumq. lauisset eos,
* vestiuit pontificem subucula linea, ac- 7
cingens eum balteo, & induens eum
tunica hyacinthina, & desuper hume-
rale imposuit, * quod astringens cingu- 8
lo aptauit rationali, in quo erat Doctri-
na & Veritas. * Cidari quoque texit ca- 9
put: & super eam, contra frontem, po- B
suit laminam auream consecratam in
sanctificatione, sicut præceperat ei Do-
minus. *Tulit & vnctionis oleum, quo 10
liniuit tabernaculum cum omni supel-
lectili sua. * Cumq. sanctificans asper- 11
sisset altare septem vicibus, vnxit illud,
& omnia vasa eius, labrumq. cum basi
‖Eccl.45.c.18 sua sanctificauit oleo. * ‖Quod fundẽs 12
super caput Aaron, vnxit eum, & con-
secrauit: * filios quoque eius oblatos ve- 13
stiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, im-
posuitq. mitras, vt iusserat Dominus.
* Obtulit & vitulũ pro peccato. cumq. 14
super caput eius posuisset Aaron, & filij C
eius manus suas, * immolauit eum: hau- 15
riens sanguinem, & tincto digito, teti-
git cornua altaris per gyrum. quo ex-
piato & sanctificato, fudit reliquum san-
guinem ad fundamenta eius. * Adipem 16
vero qui erat super vitalia, & reticulum
iecoris, duosq. renũculos, cum aruinulis
suis adoleuit super altare: * vitulum cũ 17
pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra
castra, sicut præceperat Dominus. * Ob- 18
tulit & arietem in holocaustum: super
cuius caput cum imposuissent Aaron &
filij eius manus suas, * immolauit eum, & 19
fudit sanguinẽ eius per circuitũ altaris.
* Ipsumq. arietem in frusta cõcidens, ca- 20
put eius, & artus, & adipẽ adoleuit igni,
* lotis prius intestinis & pedibus. totũq. 21
simul arietem incendit super altare, eo D
quòd esset holocaustum suauissimi odo-
22 ris Domino, sicut præceperat ei. * Obtu-
lit & arietem secundum, in consecratio-
ne sacerdotum: posueruntq. super caput
23 eius Aaron & filij eius manus suas. * quẽ
cum immolasset Moyses, sumens de san-
guine eius, tetigit extremũ auriculæ dex-
træ Aaron, & pollicem manus eius dex-
24 træ, similiter & pedis. * Obtulit & filios
E Aaron. cumq. de sanguine arietis immo-
lati tetigisset extremum auriculæ singu-
lorum dextræ, & pollices manus ac pe-
dis dextri, reliquum fudit super altare
25 per circuitum: * adipem vero, & caudã,
omnemq. pinguedinem quæ operit in-
testina, reticulumq. iecoris, & duos re-
nes cum adipibus suis, & armo dextro se-
26 parauit. * Tollens autem de canistro azy-
morum, quod erat coram Domino, pa-
nem absque fermento, & collyridam cõ-
spersam oleo, laganũq. posuit super adi-
27 pes, & armum dextrum, * tradens simul
omnia Aaron & filijs eius. Qui postquã
28 leuauerunt ea coram Domino, * rursum
F suscepta de manibus eorum, adoleuit su-
per altare holocausti, eo quòd consecra-
tionis esset oblatio, in odorem suauita-
29 tis, sacrificij Domino. * Tulitq. pectuscu-
lum eleuans illud coram Domino, de
ariete consecrationis in partem suam, si-
30 cut præceperat ei Dominus. * Assumẽsq.
vnguentum, & sanguinem qui erat in al-
tari, aspersit super Aaron & vestimenta
eius, & super filios illius ac vestes eorũ.
31 * Cumq. sanctificasset eos in vestitu suo,
præcepit eis, dicens: Coquite carnes an-
te fores tabernaculi, & ibi comedite eas.
G panes quoque consecrationis edite, qui
positi sunt in canistro, sicut præcepit
mihi Dominus, dicens: ‖ Aaron & filij ‖Exo.29.f.32
32 eius comedent eos: * quidquid autem Inf.29.b.9
reliquum fuerit de carne & panibus,
33 ignis absumet. * De ostio quoque ta-
bernaculi non exibitis septem diebus,
vsque ad diem quo complebitur tempus
consecrationis vestræ. septem enim die-
34 bus finitur consecratio: * sicut & impræ-
sentiarum factum est, vt ritus sacrificij
35 compleretur. * Die ac nocte manebitis
in tabernaculo obseruãtes custodias Do-
mini, ne moriamini: sic enim mihi præ-
36 ceptum est. * Feceruntq. Aaron & filij
eius cũcta quæ locutus est Dominus per
manum Moysi.

CAP. IX.

FActo autem octauo die, vocauit Moy- 1
ses Aaron & filios eius, ac maiores A
natu Israel, dixitq. ad Aaron: * ‖ Tolle de 2
armento vitulum pro peccato, & arieté
in holocaustum, vtrumque immaculatũ,
& offer illos coram Domino. * Et ad fi- 3
lios Israel loquéris: Tollite hircum pro
peccato, & vitulum, atque agnum anni-
culos, & sine macula in holocaustum,
* bouem & arietem pro pacificis: & 4
immolate eos coram Domino, in sacri-
ficio singulorum similã conspersam oleo
offerentes. hodie enim Dominus appa-
rebit vobis. * Tulerunt ergo cuncta quæ 5
iusserat Moyses ad ostium tabernaculi: B
vbi cum omnis multitudo astaret, * ait 6
Moyses: Iste est sermo, quem præcepit
Dominus: facite, & apparebit vobis glo-
ria eius. * Et dixit ad Aaron: Accede 7
ad altare, & immola pro peccato tuo:
offer holocaustum, & deprecare pro te
& pro populo. cumq. mactaueris hostiã
populi, ora pro eo, sicut præcepit Domi-
nus. * Statimq. Aaron accedens ad al- 8
tare, immolauit vitulum pro peccato
suo: * cuius sanguinem obtulerunt ei fi- 9
lij sui: in quo tingens digitum, tetigit
cornua altaris, & fudit residuum ad ba-
sim eius. * Adipemq. & renunculos, ac 10
reticulum iecoris, quæ sunt pro pecca-
to, adoleuit super altare, sicut præcepe-
rat Dominus Moysi: * carnes vero & pel- 11
lẽ eius extra castra combussit igni. * Im- 12
molauit & holocausti victimam: obtu- C
leruntq. ei filij sui sanguinem eius, quem
fudit per altaris circuitum. * ipsam etiã 13
hostiam in frusta concisam, cum capite
& membris singulis obtulerũt. quæ om-
nia super altare cremauit igni, * lotis 14
aqua prius intestinis & pedibus. * Et 15
pro peccato populi offerens, mactauit
hircum: expiatoq. altari, * fecit holo- 16
caustum, * addens in sacrificio libamen- 17
ta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea
super altare, absque ceremonijs holocau-
sti matutini. * Immolauit & bouem at- 18
que arietem, hostias pacificas populi;
obtuleruntq. ei filij sui sanguinẽ, quem
fudit super altare in circuitum. * Adi- 19
pem autem bouis, & caudam arietis, D
renunculosq. cum adipibus suis, & re-
ticulum iecoris * posuerunt super pecto- 20
ra. cumq. cremati essent adipes super
21 altare, * pectora eorum, & armos dex-
tros separauit Aaron, eleuans coram Do-
22 mino, sicut præceperat Moyses. * Et ex-
tendens manus ad populum, benedixit
ei. Sicq. completis hostijs pro peccato,
& holocaustis, & pacificis, descendit.
23 * Ingressi autem Moyses & Aaron in ta-
bernaculũ testimonij, & deinceps egres-
si benedixerũt populo. ‖ Apparuitq. glo- ‖ 2.Mac.2.c.11
24 ria Domini omni multitudini: * & ecce
egressus ignis a Domino, deuorauit ho-
locaustũ, & adipes qui erant super alta-
re. Quod cum vidissent turbæ, laudaue-
runt Dominum, ruentes in facies suas.

CAP. X.

1 ARreptisq. Nadab, & Abiu filij Aaron
A thuribulis, ‖ posuerunt ignem, & ‖ Num.3.a.4
incensum desuper, offerentes coram Do- 26.g.26
mino ignem alienum: quod eis præce- 1.Par.24.a.2
2 ptum non erat. * Egressusq. ignis a Do-
mino, deuorauit eos, & mortui sunt
3 coram Domino. * Dixitq. Moyses ad
Aaron: Hoc est quod locutus est Domi-
nus: Sanctificabor in ijs, qui appropin-
quant mihi, & in conspectu omnis po-
puli glorificabor. Quod audiens tacuit
4 Aaron. * Vocatis autem Moyses Misae-
le, & Elisaphan filijs Oziel, patrui Aa-
ron, ait ad eos: Ite & tollite fratres
vestros de conspectu Sanctuarij, & aspor-
5 tate extra castra. * Confestimq. pergen-
tes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos
lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt si-
6 bi fuerat imperatum. * Locutusq. est
B Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, &
Ithamar filios eius: Capita vestra nolite
nudare, & vestimenta nolite scindere,
ne forte moriamini, & super omnẽ cœ-
tum oriatur indignatio. Fratres vestri,
& omnis domus Israel plangant incen-
7 dium quod Dominus suscitauit: * vos
autem non egrediemini fores taberna-
culi, alioquin peribitis: oleum quippe
sanctæ vnctionis est super vos. Qui fe-
cerunt omnia iuxta præceptum Moysi.
8 * Dixit quoque Dominus ad Aaron:
9 * Vinum, & omne quod inebriare potest,
non bibetis tu & filij tui, quando intratis
in tabernaculum testimonij, ne moria-
mini: quia præceptum sempiternum est
10 in generationes vestras. * Et vt habeatis
 scien-

scientiam discernendi inter sanctum &
profanum, inter pollutum & mundum:
* doceatisq. filios Israel omnia legitima 11
mea quæ locutus est Dominus ad eos per
manum Moysi.* Locutusq est Moyses ad 12
Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios C
eius, qui erant residui: Tollite sacrifi-
cium, quod remansit de oblatione Do-
mini, & comedite illud absque fermen-
to iuxta altare, quia Sanctum sanctorũ
est.* Comedetis autem in loco sancto: 13
quod datũ est tibi & filijs tuis de obla-
tionibus Domini, sicut præceptum est
mihi.* Pectusculum quoque quod ob- 14
latum est, & armum qui separatus est,
edetis in loco mũdissimo tu & filij tui,
& filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis
tuis reposita sunt de hostijs salutaribus
filiorum Israel: * eo quòd armum & pe- 15
ctus, & adipes qui cremantur in altari,
eleuauerunt coram Domino, & perti-
neant ad te, & ad filios tuos lege per-
‖ 2.Mac. 2. c. 11 petua, sicut præcepit Dominus.* ‖Inter 16
hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro pec- D
cato, cum quæreret Moyses, exustum
reperit: iratusq. contra Eleazar & Itha-
mar filios Aaron, qui remanserant, ait:
* Cur non comedistis hostiã pro pecca- 17
to in loco sancto, quæ Sancta sanctorum
est, & data vobis vt portetis iniquitatem
multitudinis, & rogetis pro ea in conspe-
ctu Domini, * præsertim cum de sangui- 18
ne illius non sit illatum intra sancta, &
comedere debueritis eam in Sanctuario,
sicut præceptum est mihi? * Respondit 19
Aaron: Oblata est hodie victima pro pec-
cato, & holocaustum coram Domino:
mihi autem accidit quod vides. quomo-
do potui comedere eam, aut placere Do-
mino in ceremonijs mente lugubri?
* Quod cum audisset Moyses, recepit sa- 20
tisfactionem.

CAP. XI.

Locutusq. est Dominus ad Moysen & 1
Aaron, dicens: * Dicite filijs Israel: 2
‖ Deu.14.a.3 ‖Hæc sunt animalia quæ comedere de- A
betis de cunctis animãtibus terræ: * Om- 3
ne quod habet diuisam vngulã, & rumi-
nat in pecoribus, comedetis.* Quidquid 4
autẽ ruminat quidẽ, & habet vngulã, sed
non diuidit eam, sicut camelus & cete-
ra, non comedetis illud, & inter immũ-
5 da reputabitis.* Chœrogryllus qui ru-
minat, vngulamq. non diuidit, immun-
6 dus est.* Lepus quoque: nam & ipse ru-
7 minat, sed vngulam non diuidit.* Et
‖sus: qui cum vngulam diuidat, non ru- ‖ 2.Mac. 6. d. 18
8 minat.* horum carnibus non vescemi-
ni, nec cadauera contingetis, quia im-
9 munda sunt vobis.* Hæc sunt quæ gi-
B gnuntur in aquis, & vesci licitum est.
Omne quod habet pinnulas & squamas,
tam in mari quàm in fluminibus & sta-
10 gnis, comedetis.* Quidquid autem pin-
nulas & squamas non habet eorum quæ
in aquis mouentur & viuunt, abomina-
11 bile vobis, * execrandumq. erit, carnes
eorum non comedetis, & morticina vi-
12 tabitis.* Cuncta quæ non habent pinnu-
las & squamas in aquis, polluta erunt.
13 * Hæc sunt quæ de auibus comedere non
debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam,
14 & gryphem, & haliæetum, * & miluum
15 ac vulturem iuxta genus suum, * & om-
ne coruini generis in similitudinem suã,
16 * struthionem, & noctuam, & larum, &
17 accipitrem iuxta genus suum: * bubonẽ,
18 & mergulum, & ibin, * & cygnum, &
19 onocrotalum, & porphyrionem, * hero-
C dionem & charadrion iuxta genus suũ,
vpupam quoque, & vespertilionem.
20 * Omne de volucribus quod graditur
super quattuor pedes, abominabile erit
21 vobis. * Quidquid autem ambulat qui-
dem super quattuor pedes, sed habet lõ-
giora retro crura, per quæ salit super
22 terram, * comedere debetis, vt est bru-
chus in genere suo, & attacus atque
ophiomachus, ac locusta, singula iuxta
23 genus suum. * Quidquid autem ex vo-
lucribus quattuor tantum habet pedes,
24 execrabile erit vobis: * & quicumque
D morticina eorum tetigerit, polluetur, &
25 erit immundus vsque ad vesperum: * &
si necesse fuerit vt portet quippiam ho-
rum mortuum, lauabit vestimenta sua,
& immundus erit vsque ad occasum so-
26 lis. * Omne animal quod habet quidem
vngulam, sed non diuidit eam, nec ru-
minat, immundum erit: & qui tetigerit
27 illud, contaminabitur. * Quod ambulat
super manus ex cunctis animantibus,
quæ incedunt quadrupedia, immundum
erit: qui tetigerit morticina eorum,
28 polluetur vsque ad vesperum. * Et qui
portauerit huiuscemodi cadauera, laua-
bit

bit vestimenta sua, & immundus erit
vsque ad vesperum: quia omnia hæc im-
munda sunt vobis. * Hæc quoque inter 29
polluta reputabuntur de his, quæ mo- E
uentur in terra, mustela & mus & cro-
codilus, singula iuxta genus suum, * my- 30
gale, & chamæleon, & stellio, & lacerta,
& talpa: * omnia hæc immunda sunt. 31
Qui tetigerit morticina eorum, immun-
dus erit vsque ad vesperum: * & super 32
quod ceciderit quidquam de morticinis
eorum, polluetur tam vas ligneum &
vestimentum, quàm pelles & cilicia: &
in quocumque fit opus, tingentur aqua,
& polluta erunt vsque ad vesperum, &
sic postea mundabuntur. * Vas autem 33
fictile, in quod horum quidquam intro
ceciderit, polluetur, & idcirco frangen-
dum est. * Omnis cibus, quem comede- 34
tis, si fusa fuerit super eum aqua, im-
mundus erit: & omne liquens quod bi-
bitur de vniuerso vase, immundū erit.
* Et quidquid de morticinis huiuscemo- 35
di ceciderit super illud, immundum e- F
rit: siue clibani, siue chytropodes, de-
struentur, & immundi erunt. * Fontes 36
vero & cisternæ, & omnis aquarū con-
gregatio munda erit. Qui morticinum
eorum tetigerit, polluetur. * Si cecide- 37
rit super sementem, non polluet eam.
* Si autem quispiam aqua sementem per- 38
fuderit, & postea morticinis tacta fue-
rit, illico polluetur. * Si mortuum fue- 39
rit animal, quod licet vobis comedere,
qui cadauer eius tetigerit, immundus
erit vsque ad vesperum: * & qui come- 40
derit ex eo quippiam, siue portauerit;
lauabit vestimenta sua, & immundus
erit vsque ad vesperum. * Omne quod 41
reptat super terram, abominabile erit,
nec assumetur in cibum. * Quidquid 42
super pectus quadrupes graditur, & mul- G
tos habet pedes, siue per humum trahi-
tur, non comedetis, quia abominabi-
le est. * Nolite contaminare animas ve- 43
stras, nec tangatis quidquam eorum, ne
||1.Pet.1.c.13 immundi sitis. * Ego enim sum Domi- 44
nus Deus vester: || sancti estote, quia
ego sanctus sum. Ne polluatis animas
vestras in omni reptili quod mouetur su-
per terram. * Ego enim sum Dominus, 45
qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt es-
sem vobis in Deum. Sancti eritis, quia
ego sanctus sum. * Ista est lex animan- 46
tium ac volucrum, & omnis animæ vi-
uentis, quæ mouetur in aqua, & reptat
47 in terra, * vt differētias noueritis mundi,
& immundi, & sciatis quid comedere
& quid respuere debeatis.

CAP. XII.

1 Locutusq. est Dominus ad Moysen,
2 dicens: * Loquere filijs Israel, & di-
A ces ad eos: || Mulier, si suscepto semine ||Luc.2.c.22
pepererit masculū, immunda erit septem Ioan.7.c.22
diebus iuxta dies separationis menstruæ.
3 * || Et die octauo circumcidetur infantu- ||Luc.2.c.21
4 lus: * ipsa vero triginta tribus diebus
B manebit in sanguine purificationis suæ.
Omne sanctum non tanget, nec ingre-
dietur in Sanctuarium, donec implean-
5 tur dies purificationis suæ. * Sin autem
feminam pepererit, immunda erit dua-
bus hebdomadibus iuxta ritum fluxus
menstrui, & sexaginta sex diebus mane-
6 bit in sanguine purificationis suæ. * Cūq.
C expleti fuerint dies purificationis suæ;
pro filio, siue pro filia, deferet agnum
anniculum in holocaustum, & pullum
columbæ siue turturem pro peccato, ad
ostium tabernaculi testimonij, & tradet
7 sacerdoti * qui offeret illa coram Domi-
no, & orabit pro ea, & sic mundabi-
D tur a profluuio sanguinis sui. ista est lex
8 parientis masculum aut feminā. * Quòd
si non inuenerit manus eius, nec potue-
rit offerre agnum, sumet || duos turtu- ||Sup.5.c.11
res vel duos pullos columbarum, vnum Luc.2.d.24
in holocaustum, & alterum pro pecca-
to. orabitq. pro ea sacerdos, & sic mun-
dabitur.

CAP. XIII.

1 Locutusq. est Dominus ad Moysen,
2 & Aaron, dicens: * Homo, in cuius
A cute & carne ortus fuerit diuersus color
siue pustula, aut quasi lucens quippiam,
id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron
sacerdotem, vel ad vnum quemlibet fi-
3 liorum eius. * Qui cum viderit lepram
in cute, & pilos in album mutatos co-
lorem, ipsamq. speciem lepræ humilio-
rem cute & carne reliqua; plaga lepræ
est, & ad arbitrium eius separabitur.
4 * Sin autem lucens candor fuerit in cu-
te, nec humilior carne reliqua, & pili

coloris priſtini, recludet eum ſacerdos
ſeptem diebus, *& conſiderabit die ſe- 5
ptimo: & ſiquidem lepra vltra non cre-
uerit, nec tranſierit in cute priores ter-
minos, rurſum recludet eum ſeptem
diebus alijs. * Et die ſeptimo contem- 6
plabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, &
non creuerit in cute, mundabit eum,
quia ſcabies eſt: lauabitq. homo veſti-
menta ſua, & mundus erit. * Quòd ſi 7
poſtquam a ſacerdote viſus eſt, & red- B
ditus munditiæ, iterum lepra creuerit;
adducetur ad eum, * & immunditiæ 8
condemnabitur. * Plaga lepræ ſi fuerit 9
in homine, adducetur ad ſacerdotem,
*& videbit eum. Cumq. color albus 10
in cute fuerit, & capillorum mutaue-
rit aſpectum, ipſa quoque caro viua ap-
paruerit: * lepra vetuſtiſſima iudicabi- 11
tur, atque inolita cuti. Contaminabit
itaque eum ſacerdos, & non recludet,
quia perſpicuæ immunditiæ eſt. * Sin 12
autem effloruerit diſcurrens lepra in cu-
te, & operuerit omnem cutem a capite
vſque ad pedes, quidquid ſub aſpectum
oculorum cadit, * conſiderabit eum 13
ſacerdos, & teneri lepra mundiſſima
iudicabit: eo quòd omnis in candorem
verſa ſit, & idcirco homo mundus e-
rit. * Quando vero caro viuens in eo 14
apparuerit, *tunc ſacerdotis iudicio pol- 15
luetur, & inter immundos reputabitur.
caro enim viua ſi lepra aſpergitur, im-
munda eſt. * Quòd ſi rurſum verſa 16
fuerit in alborem, & totum hominem C
operuerit, * conſiderabit eum ſacerdos, 17
& mundum eſſe decernet. * Caro au- 18
tem & cutis in qua vlcus natum eſt &
ſanatum, *& in loco vlceris cicatrix al- 19
ba apparuerit, ſiue ſubrufa, adducetur
homo ad ſacerdotem: * qui cum vide- 20
rit locum lepræ humiliorem carne reli-
qua, & pilos verſos in candorem, con-
taminabit eum: plaga enim lepræ orta
eſt in vlcere. * Quòd ſi pilus colo- 21
ris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura,
& vicina carne non eſt humilior, reclu-
det eum ſeptem diebus. * & ſi quidem 22
creuerit, adiudicabit eum lepræ. * ſin 23
autem ſteterit in loco ſuo, vlceris
eſt cicatrix, & homo mundus erit.
*Caro autem & cutis, quam ignis exuſ- 24
ſerit, & ſanata albam ſiue rufam habue-
rit cicatricem, * conſiderabit eam ſacer- 25
dos, & ecce verſa eſt in alborem, & lo-
cus eius reliqua cute eſt humilior: con-
taminabit eum, quia plaga lepræ in ci-
26 catrice orta eſt. * Quòd ſi pilorum
D color non fuerit immutatus, nec humi-
lior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ
ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum
27 ſeptem diebus, * & die ſeptimo con-
templabitur: ſi creuerit in cute lepra,
28 contaminabit eum. * ſin autem in loco
ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, pla-
ga combuſtionis eſt, & idcirco munda-
29 bitur, quia cicatrix eſt combuſturæ. * Vir,
ſiue mulier, in cuius capite vel barba
germinauerit lepra, videbit eos ſacerdos.
30 *& ſiquidem humilior fuerit locus car-
ne reliqua, & capillus flauus, ſolitoq.
ſubtilior; contaminabit eos, quia lepra
31 capitis ac barbæ eſt. * Sin autem vide-
rit locum maculæ æqualem vicinæ car-
ni, & capillum nigrum: recludet eum ſe-
32 ptem diebus, *& die ſeptimo intuebitur.
E Si non creuerit macula, & capillus ſui co
loris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æ-
33 qualis: *radetur homo abſque loco ma-
culæ, & includetur ſeptem diebus alijs.
34 *Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga
in loco ſuo, nec humilior carne reliqua,
mundabit eum, lotiſq. veſtibus ſuis mun-
35 dus erit. *Sin autem poſt emundationem
36 rurſus creuerit macula in cute, *non quæ-
ret amplius vtrum capillus in flauum co
lorem ſit immutatus, quia aperte immũ-
37 dus eſt. * Porro ſi ſteterit macula, & ca-
pilli nigri fuerint, nouerit hominem ſa-
natum eſſe, & confidenter eum pronun-
38 ciet mundum. * Vir, ſiue mulier, in cu-
39 ius cute candor apparuerit, * intuebitur
eos ſacerdos. ſi deprehenderit ſubobſcu-
rum alborem lucere in cute, ſciat non
eſſe lepram, ſed maculam coloris candi-
40 di, & hominem mundum. * Vir, de cuius
capite capilli fluunt, caluus & mundus
41 eſt: *& ſi a fronte ceciderint pili, recalua-
42 ſter & mundus eſt. * Sin autẽ in caluitio
F ſiue in recaluatione albus vel rufus color
43 fuerit exortus, *& hoc ſacerdos viderit,
condemnabit eum haud dubie lepræ,
44 quæ orta eſt in caluitio. * Quicumque
ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus
45 eſt ad arbitrium ſacerdotis, * habebit
veſtimenta diſſuta, caput nudum, os
veſte contectum, contaminatum ac ſor-
46 didum ſe clamabit. * Omni tempore
quo

quo leprosus est, & immundus, solus
habitabit extra castra. *Vestis lanea si- 47
ue linea, quæ lepram habuerit * in sta- 48
mine atque subtegmine, aut certè pel-
lis, vel quidquid ex pelle confectum est,
* si alba vel rufa macula fuerit infecta, 49
lepra reputabitur, ostendeturq. sacer-
doti. * qui consideratam recludet septē 50
diebus: * & die septimo rursus aspiciēs 51
si deprehenderit creuisse, lepra perseue-
rans est: pollutum iudicabit vestimentū,
& omne in quo fuerit inuēta: * & idcir- 52
co comburetur flammis. * Quòd si eam 53
viderit non creuisse, * præcipiet, & laua- 54
bunt id, in quo lepra est, recludetq. il-
lud septem diebus alijs. * Et cum vide- 55
rit faciem quidem pristinam non reuer- G
sam, nec tamen creuisse lepram, immū-
dum iudicabit, & igne comburet, eo
quòd infusa sit in superficie vestimenti
vel per totum, lepra. * Sin autem ob- 56
scurior fuerit locus lepræ, postquam
vestis est lota, abrumpet eum, & a so-
lido diuidet. * Quòd si vltra apparue- 57
rit in his locis, quæ prius immaculata
erant, lepra volatilis & vaga: debet igne
comburi. * si cessauerit, lauabit aqua 58
ea, quæ pura sunt, secundò, & munda
erunt. * Ista est lex lepræ vestimenti la- 59
nei & linei, staminis, atque subtegminis,
omnisq. supellectilis pelliceæ, quomo-
do mundari debeat, vel contaminari.

CAP. XIIII.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Hic est ritus leprosi, quan- 2
do mundandus est: ‖ Adducetur ad sacer- A
dotem: * qui egressus de castris, cum in- 3
uenerit lepram esse mundatam, * præci- 4
piet ei, qui purificatur, vt offerat duos
passeres viuos pro se, quibus vesci lici-
tum est, & lignum cedrinum, vermicu-
lumq. & hyssopum. * & vnum ex passeri- 5
bus immolari iubebit in vase fictili su-
per aquas viuentes: * alium autem viuū 6
cum ligno cedrino, & cocco & hysso-
po tinget in sanguine passeris immolati,
* quo asperget illum, qui mundādus est, 7
septies, vt iure purgetur: & dimittet pas-
serem viuum, vt in agrū auolet. * Cumq. 8
lauerit homo vestimenta sua, radet om-
nes pilos corporis, & lauabitur aqua:
purificatusq. ingredietur castra, ita dū-

‖ Matt. 8. a. 1
Mar. 1. d. 40
Luc. 5. a. 12

taxat vt maneat extra tabernaculum suū
9 septem diebus, * & die septimo radet ca-
pillos capitis, barbamq. & supercilia, ac
B totius corporis pilos. Et lotis rursum
10 vestibus & corpore, * die octauo assumet
duos agnos immaculatos, & ouem an-
niculam absque macula, & tres deci-
mas similæ in sacrificium, quæ consper-
sa sit oleo, & seorsum olei sextarium.
11 * Cumq. sacerdos purificans hominem,
statuerit eum, & hæc omnia coram Do-
mino in ostio tabernaculi testimonij,
12 * tollet agnum, & offeret eum pro deli-
cto, oleiq. sextarium. & oblatis ante
13 Dominum omnibus, * immolabit agnū,
vbi solet immolari hostia pro peccato,
& holocaustum, id est, in loco sancto.
Sicut enim pro peccato, ita & pro deli-
cto ad sacerdotem pertinet hostia: San-
14 cta sanctorum est. * Assumensq. sacerdos
de sanguine hostiæ, quæ immolata est
pro delicto, ponet super extremum au-
riculæ dextræ eius qui mundatur, & su-
15 per pollices manus dextræ & pedis: * &
de olei sextario mittet in manum suam
16 sinistram, * tingetq. digitum dextrum
in eo, & asperget coram Domino sep-
17 ties. * quod autem reliquum est olei in
C læua manu, fundet super extremum au-
riculæ dextræ eius qui mundatur, & su-
per pollices manus ac pedis dextri, & su-
per sanguinē qui effusus est pro delicto,
18 * & super caput eius. * Rogabitq. pro eo
19 corā Domino, & faciet sacrificium pro
peccato. tunc immolabit holocaustum,
20 * & ponet illud in altari cum libamentis
21 suis, & homo rite mundabitur. * Quòd si
pauper est, & nō potest manus eius inue-
nire quæ dicta sunt, pro delicto assumet
agnum ad oblationem, vt roget pro eo
sacerdos, decimamq. partem similæ con-
spersæ oleo in sacrificium, & olei sexta-
22 rium, * ‖ duosq. turtures siue duos pullos
columbæ, quorum vnus sit pro peccato,
23 & alter in holocaustum: * offeretq. ea
D die octauo purificationis suæ sacerdoti,
ad ostiū tabernaculi testimonij coram
24 Domino. * qui suscipiēs agnū pro delicto
25 & sextariū olei, leuabit simul: * immola-
toq. agno, de sanguine eius ponet super
extremū auriculæ dextræ illius qui mūda-
tur, & super pollices manus eius ac pedis
26 dextri: * olei vero partē mittet in manum
27 suā sinistrā, * in quo tingens digitū dextræ
manus

‖ Sup. 5. c. 11
12. d. 8
Luc. 2. d. 24

manus asperget septies coram Domino:
* tangetq. extremum dextræ auriculæ il- 28
lius qui mundatur, & pollices manus ac
pedis dextri in loco sanguinis qui effu-
sus est pro delicto: * reliquam auté par- 29
tem olei, quæ est in sinistra manu, mit-
tet super caput purificati, vt placet pro
eo Dominum: * & turturem siue pullũ 30
columbæ offeret, * vnum pro delicto, & 31
alterum in holocaustum cum libamen-
tis suis. * Hoc est sacrificium leprosi, 32
qui habere non potest omnia in emun-
dationem sui. * Locutusq. est Dominus 33
ad Moysen & Aaron, dicens: * Cum in- 34
gressi fueritis Terrã Chanaan, quam ego E
dabo vobis in possessionem, si fuerit pla-
ga lepræ in ædibus, * ibit cuius est do- 35
mus, nuncians sacerdoti, & dicet: Quasi
plaga lepræ videtur mihi esse in domo
mea. * At ille præcipiet vt efferant vni- 36
uersa de domo, priusquam ingrediatur
eam, & videat vtrum leprosa sit, ne im-
munda fiant omnia quæ in domo sunt.
Intrabitq. postea vt consideret lepram
domus: * & cum viderit in parietibus 37
illius quasi valliculas pallore siue rubo-
re deformes, & humiliores superficie
reliqua, * egredietur ostium domus, & 38
statim claudet illam septem diebus.
* Reuersusq. die septimo, considerabit 39
eam. si inuenerit creuisse lepram, * iu- 40
bebit erui lapides in quibus lepra est, & F
proijci eos extra ciuitatem in locũ im-
mundum: * domum autem ipsam radi 41
intrinsecus per circuitum, & spargi pul-
uerem rasuræ extra vrbem in locũ im-
mundum, * lapidesq. alios reponi pro 42
his qui ablati fuerint, & luto alio liniri
domum. * Sin autem postquam eruti 43
sunt lapides, & puluis erasus, & alia ter-
ra lita, * ingressus sacerdos viderit reuer- 44
sam lepram, & parietes respersos macu-
lis, lepra est perseuerans, & immunda
domus: * quam statim destruent, & lapi- 45
des eius ac ligna, atque vniuersum pul-
uerem proijcient extra oppidum in lo-
cum immundum. * Qui intrauerit do- 46
mum quando clausa est, immundus erit
vsque ad vesperum: * & qui dormierit 47
in ea, & comederit quippiam, lauabit
vestimenta sua. * Quòd si introiens sa- 48
cerdos viderit lepram non creuisse in G
domo, postquam denuo lita fuerit, puri-
ficabit eam reddita sanitate: * & in pu- 49
rificationem eius sumet duos passeres,
lignumq. cedrinum, & vermiculum at-
50 que hyssopum: * & immolato vno pas-
sere in vase fictili super aquas viuas,
51 * tollet lignum cedrinum, & hyssopum,
& coccum & passerem viuum, & tinget
omnia in sanguine passeris immolati,
atque in aquis viuentibus, & asperget
52 domum septies, * purificabitq. eam tam
in sanguine passeris quàm in aquis vi-
uentibus, & in passere viuo, lignoq. ce-
drino & hyssopo atque vermiculo.
53 * Cumq. dimiserit passerem auolare in
agrum libere, orabit pro domo, & iure
54 mundabitur. * Ista est lex omnis lepræ
55 & percussuræ, * lepræ vestium & domo-
56 rum, * cicatricis & erumpentium papu-
larum, lucentis maculæ, & in varias spe-
57 cies, coloribus immutatis, * vt possit
sciri quo tempore mundum quid, vel
immundum sit.

CAP. XV.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moysen &
2 Aaron, dicens: * Loquimini filijs
A Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur flu-
3 xum seminis, immundus erit. * Et tunc
iudicabitur huic vitio subiacere, cũ per
singula momenta adhæserit carni eius,
4 atque concreuerit fœdus humor. * Om-
ne stratum, in quo dormierit, immun-
5 dum erit, & vbicumque sederit. * Si quis
hominum tetigerit lectum eius, lauabit
vestimenta sua: & ipse lotus aqua, im-
6 mundus erit vsque ad vesperum. * Si
sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit
vestimenta sua: & lotus aqua, immũdus
7 erit vsque ad vesperum. * Qui tetigerit
carnem eius, lauabit vestimenta sua: &
ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad
8 vesperum. * Si saliuam huiuscemodi ho
mo iecerit super eum qui mundus est,
lauabit vestimenta sua: & lotus aqua,
9 immundus erit vsque ad vesperũ. * Sag-
ma, super quo sederit, immundum erit:
10 * & quidquid sub eo fuerit, qui fluxum
B seminis patitur, pollutum erit vsque ad
vesperum. Qui portauerit horum ali-
quid, lauabit vestimenta sua: & ipse lo-
tus aqua, immundus erit vsque ad vespe-
11 rum. * Omnis, quem tetigerit qui talis
est, non lotis ante manibus, lauabit ve-
stimenta sua: & lotus aqua, immundus
erit

erit vſque ad veſperum. * Vas fictile, 12
quod tetigerit, confringetur: vas autem
ligneum lauabitur aqua. * Si ſanatus 13
fuerit qui huiuſcemodi ſuſtinet paſſio-
nem, numerabit ſeptem dies poſt emũ-
dationem ſui, & lotis veſtibus & toto
corpore in aquis viuentibus, erit mun-
dus. * Die autẽ octauo ſumet duos tur- 14
tures, aut duos pullos columbæ, & ve-
niet in conſpectum Domini ad oſtium
tabernaculi teſtimonij, dabitq. eos ſa-
cerdoti. * qui faciet vnum pro peccato, 15
& alterum in holocauſtum: rogabitq.
pro eo coram Domino, vt emundetur
a fluxu ſeminis ſui. * Vir de quo egre- 16
ditur ſemen coitus, lauabit aqua omne C
corpus ſuum: & immundus erit vſque
ad veſperum. * Veſtem & pellem, quam 17
habuerit, lauabit aqua, & immunda erit
vſque ad veſperum. * Mulier, cum qua 18
coierit, lauabitur aqua, & immunda erit
vſque ad veſperum. * Mulier, quæ re- 19
deunte menſe patitur fluxum ſanguinis,
ſeptem diebus ſeparabitur. * Omnis qui 20
tetigerit eam, immundus erit vſque ad
veſperum: * & in quo dormierit vel ſe- 21
derit diebus ſeparationis ſuæ, polluetur.
* Qui tetigerit lectum eius, lauabit ve- 22
ſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immun-
dus erit vſque ad veſperũ. * Omne vas, 23
ſuper quo illa ſederit, quiſquis attige-
rit, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus
aqua, pollutus erit vſque ad veſperum.
* Si coierit cum ea vir tempore ſangui- 24
nis menſtrualis, immundus erit ſeptem D
diebus: & omne ſtratũ, in quo dormie-
rit, polluetur. * Mulier, quæ patitur mul- 25
tis diebus fluxum ſanguinis non in tem-
pore menſtruali, vel quæ poſt menſtruũ
ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu
ſubiacet huic paſſioni, immunda erit
quaſi ſit in tempore menſtruo. * omne 26
ſtratum, in quo dormierit, & vas in quo
ſederit, pollutum erit. * quicumque te- 27
tigerit ea, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe
lotus aqua, immundus erit vſque ad ve-
ſperum. * Si ſteterit ſanguis, & fluere 28
ceſſauerit, numerabit ſeptem dies purifi-
cationis ſuæ: * & die octauo offeret pro 29
ſe ſacerdoti duos turtures, aut duos pul-
los columbarum ad oſtium tabernaculi
teſtimonij: * qui vnum faciet pro pecca- 30
to, & alterum in holocauſtum, rogabitq.
pro ea coram Domino, & pro fluxu im-

31 munditiæ eius. * Docebitis ergo filios
Iſrael vt caueant immunditiam, & non
moriantur in ſordibus ſuis, cum pollue-
rint tabernaculum meum quod eſt inter
32 eos. * Iſta eſt lex eius, qui patitur flu-
33 xum ſeminis, & qui polluitur coitu, * &
quæ menſtruis temporibus ſeparatur, vel
quæ iugi fluit ſanguine, & hominis, qui
dormierit cum ea.

CAP. XVI.

1 LOcutuſq. eſt Dominus ad Moyſen,
A || poſt mortem duorum filiorum Aa- || Sup. 10. a. 1. 2
ron, quando offerentes ignem alienum
2 interfecti ſunt: * & præcepit ei, dicens:
Loquere ad Aaron fratrem tuum, || ne || Exo. 30. b. 10 Heb. 9. b. 7
omni tempore ingrediatur Sanctuariũ,
quod eſt intra velum coram propitia-
torio quo tegitur arca, vt non moriatur
(quia in nube apparebo ſuper oraculũ)
3 * niſi hæc ante fecerit: Vitulum pro pec-
cato offeret, & arietem in holocauſtum.
4 * Tunica linea veſtietur, feminalibus li-
neis verenda celabit: accingetur zona
linea, cidarim lineam imponet capiti:
hæc enim veſtimenta ſunt ſancta: qui-
bus cunctis, cum lotus fuerit, induetur.
5 * Suſcipietq. ab vniuerſa multitudine fi-
liorum Iſrael duos hircos pro peccato,
B & vnum arietem in holocauſtum.
6 * Cumq. obtulerit vitulum, & orauerit
7 pro ſe & pro domo ſua, * duos hircos
ſtare faciet coram Domino in oſtio ta-
8 bernaculi teſtimonij: * mittenſq. ſuper
vtrumque ſortem, vnam Domino, & al-
9 terã capro emiſſario: * cuius exierit ſors
10 Domino, offeret illũ pro peccato: * cuius
autem in caprum emiſſariũ, ſtatuet eum
viuum coram Domino, vt fundat pre-
ces ſuper eo, & emittat eum in ſolitu-
11 dinem. * His rite celebratis, offeret vi-
tulũ & rogans pro ſe & pro domo ſua,
12 immolabit eum: * aſſumptoq. thuribu-
lo, quod de prunis altaris impleuerit, &
hauriens manu compoſitum thymiama
in inceſum, vltra velum intrabit in San-
13 cta: * vt poſitis ſuper ignem aromatibus,
C nebula eorum & vapor operiat oraculũ,
quod eſt ſupra teſtimonium, & non mo-
14 riatur. * Tollet quoque de ſanguine vi-
tuli, & aſperget digito ſepties contra
15 propitiatorium ad orientem. * Cumq.
mactauerit hircum pro peccato populi,
inferet

inferet sanguinem eius intra velum, si-
cut præceptum est de sanguine vituli, vt
aspergat e regione oraculi, * & expiet 16
Sanctuarium ab immunditijs filiorum
Israel, & a præuaricationibus eorum,
cunctisq. peccatis. Iuxta hunc ritum fa-
ciet tabernaculo testimonij, quod fixum
est inter eos in medio sordium habita- D
‖ Luc.1.a.10 tionis eorum. * ‖ Nullus hominum sit 17
in tabernaculo quando pōtifex Sanctua-
rium ingreditur, vt roget pro se & pro
domo sua, & pro vniuerso cœtu Israel
donec egrediatur. * Cum autem exierit 18
ad altare quod coram Domino est, oret
pro se, & sumptum sanguinem vituli at-
que hirci fundat super cornua eius per
gyrum: * aspergensq. digito septies, ex- 19
piet, & sanctificet illud ab immunditijs
filiorum Israel. * Postquam emundaue- 20
rit Sanctuarium, & tabernaculum, & al-
tare, tunc offerat hircum viuentem: * & 21
posita vtraque manu super caput eius,
confiteatur omnes iniquitates filiorum
Israel, & vniuersa delicta atque peccata
eorum: quæ imprecās capiti eius, emit-
tet illum per hominem paratum, in de-
sertum. * Cumq. portauerit hircus om- 22
nes iniquitates eorum in terram solita- E
riam, & dimissus fuerit in deserto, * re- 23
uertetur Aaron in tabernaculū testimo-
nij, & depositis vestibus, quibus prius
indutus erat cum intraret Sanctuarium,
relictisq. ibi, * lauabit carnem suam in 24
loco sancto, indueturq. vestibus suis. Et
postquam egressus obtulerit holocaustū
suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm
pro populo: * & adipem, qui oblatus est 25
pro peccatis, adolebit super altare. * il- 26
le vero, qui dimiserit caprum emissariū,
lauabit vestimenta sua & corpus aqua,
& sic ingredietur in castra. * Vitulum 27
autem & hircū, qui pro peccato fuerant F
immolati, & quorum sanguis illatus est
in Sanctuarium vt expiatio compleretur,
‖ Heb.13.b.11 asportabunt foras castra, ‖ & comburent
igni tam pelles quàm carnes eorum ac
fimum: * & quicumque combusserit ea, 28
lauabit vestimenta sua, & carnem aqua,
& sic ingredietur in castra. * Eritq. vo- 29
‖ Inf.23.c.27 bis hoc legitimum sempiternum: ‖ Men-
se septimo, decima die mensis affligetis
animas vestras, nullumq. opus facietis,
siue indigena, siue aduena qui peregri-
natur inter vos. * In hac die expiatio 30
erit vestri, atque mundatio ab omnibus
G peccatis vestris: coram Domino munda-
31 bimini. * sabbatum enim requietionis
est, & affligetis animas vestras religio-
32 ne perpetua. * Expiabit autem sacer-
dos, qui vnctus fuerit, & cuius manus
initiatæ sunt vt sacerdotio fungatur pro
patre suo: indueturq. stola linea & ve-
33 stibus sanctis, * & expiabit Sanctuarium
& tabernaculum testimonij atque alta-
re, sacerdotes quoque & vniuersum po-
34 pulum. * Eritq. vobis hoc legitimum
sempiternum, vt oretis pro filijs Israel,
& pro cunctis peccatis eorum semel in
anno. Fecit igitur sicut præceperat Do-
minus Moysi.

CAP. XVII.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen,
2 dicēs: * Loquere Aaron & filijs eius,
A & cunctis filijs Israel, dicens ad eos: Iste
est sermo, quem mandauit Dominus, di-
3 cens: * Homo quilibet de domo Israel, si
occiderit bouem aut ouem, siue capram
4 in castris vel extra castra, * & non obtu-
lerit ad ostium tabernaculi oblationem
Domino, sanguinis reus erit: quasi si san
guinem fuderit, sic peribit de medio
5 populi sui. * Ideo sacerdoti offerre de-
bent filij Israel hostias suas, quas occi-
dent in agro, vt sanctificentur Domino
ante ostium tabernaculi testimonij, &
immolent eas hostias pacificas Domino.
6 * Fundetq. sacerdos sanguinem super al-
B tare Domini ad ostium tabernaculi te-
stimonij, & adolebit adipem in odorem
7 suauitatis Domino: * & nequaquam vl-
tra immolabūt hostias suas dæmonibus,
cum quibus fornicati sunt. Legitimum
sempiternum erit illis & posteris eo-
8 rū. * Et ad ipsos dices: Homo de domo
Israel, & de aduenis, qui peregrinantur
apud vos, qui obtulerit holocaustū siue
9 victimam, * & ad ostium tabernaculi te-
stimonij non adduxerit eam, vt offeratur
10 Domino, interibit de populo suo. * Ho-
C mo quilibet de domo Israel, & de ad-
uenis qui peregrinantur inter eos, si co-
mederit sanguinem, obfirmabo faciem
meam contra animā illius, & disperdam
11 eā de populo suo, * quia anima carnis in
sanguine est: & ego dedi illum vobis, vt
super altare in eo expietis pro animabus
vestris,

vestris,& sanguis pro animæ piaculo sit.
*Idcirco dixi filijs Israel: Omnis anima 12
ex vobis non comedet sanguinem, nec
ex aduenis, qui peregrinantur apud vos.
*Homo quicumque de filijs Israel, & de 13
aduenis, qui peregrinantur apud vos, si
venatione, atque aucupio ceperit feram
vel auem, quibus vesci licitum est, fun-
dat sanguinem eius, & operiat illum ter- D
ra. *‖Anima enim omnis carnis in 14
sanguine est: vnde dixi filijs Israel: San-
guinem vniuersæ carnis non comedetis,
quia anima carnis in sanguine est: &
quicumque comederit illum, interibit.
*Anima, quæ comederit morticinum, 15
vel captum a bestia, tam de indigenis,
quàm de aduenis, lauabit vestimenta sua
& semetipsum aqua, & contaminatus
erit vsque ad vesperum: & hoc ordine
mundus fiet. *Quòd si non lauerit ve- 16
stimenta sua & corpus, portabit iniqui-
tatem suam.

‖Gen. 9. a. 4
Sup. 7. c. 26

CAP. XVIII.

Locutus est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: *Loquere filijs Israel, & dices 2
ad eos: Ego Dominus Deus vester: *iu- 3
xta consuetudinem Terræ Ægypti, in A
qua habitastis, non facietis: & iuxta
morem Regionis Chanaan, ad quam
ego introducturus sum vos, non agetis,
nec in legitimis eorum ambulabitis.
*Facietis iudicia mea, & præcepta mea 4
seruabitis, & ambulabitis in eis. ego
Dominus Deus vester. *‖Custodite 5
leges meas atque iudicia, quæ faciens
homo, viuet in eis. Ego Dominus.
*Omnis homo ad proximam sanguinis 6
sui non accedet, vt reuelet turpitudi-
nem eius. Ego Dominus. *Turpitudi- 7
nem patris tui & turpitudinem matris
tuæ non discooperies: mater tua est,
non reuelabis turpitudinem eius.* Tur- 8
pitudinem vxoris patris tui non discoo-
peries: turpitudo enim patris tui est.
*Turpitudinem sororis tuæ ex patre, 9
siue ex matre, quæ domi vel foris geni- B
ta est, non reuelabis. *Turpitudinem fi- 10
liæ filij tui vel neptis ex filia non reue-
labis: quia turpitudo tua est. *Turpi- 11
tudinem filiæ vxoris patris tui, quam
peperit patri tuo, & est soror tua, non
reuelabis. *Turpitudinem sororis pa- 12
tris tui non discooperies: quia caro
13 est patris tui. *Turpitudinem sororis
matris tuæ non reuelabis, eo quòd ca-
14 ro sit matris tuæ. *Turpitudinem
patrui tui non reuelabis, nec accedes
ad vxorem eius, quæ tibi affinitate
15 coniungitur. *Turpitudinem nurus tuæ
non reuelabis, quia vxor filij tui est,
16 nec discooperies ignominiã eius. *Tur-
pitudinem vxoris fratris tui non reue-
labis: quia turpitudo fratris tui est.
17 *Turpitudinem vxoris tuæ & filiæ
C eius non reuelabis. Filiam filij eius, &
filiam filiæ illius non sumes, vt reueles
ignominiam eius: quia caro illius sunt,
18 & talis coitus incestus est. *Sororem
vxoris tuæ in pellicatum illius non ac-
cipies, nec reuelabis turpitudinem
19 eius adhuc illa viuente. *Ad mulie-
rem, quæ patitur menstrua, non acce-
des, nec reuelabis fœditatem eius.
20 *Cum vxore proximi tui non coibis,
nec seminis commistione maculaberis.
21 *‖De semine tuo non dabis vt con-
secretur idolo Moloch, nec pollues no-
22 men Dei tui. Ego Dominus. *Cum
masculo non commiscearis coitu fe-
23 mineo, quia abominatio est. *Cum
D omni pecore non coibis, nec macula-
beris cum eo. ‖Mulier non succum-
bet iumento, nec miscebitur ei: quia
24 scelus est. *Nec polluamini in om-
nibus his, quibus contaminatæ sunt v-
niuersæ gentes, quas ego eijciam ante
25 conspectum vestrum, *& quibus
polluta est terra: cuius ego scelera vi-
sitabo, vt euomat habitatores suos.
26 *Custodite legitima mea atque iudicia,
& non faciatis ex omnibus abomina-
tionibus istis, tam indigena quam co-
lonus qui peregrinantur apud vos.
27 *Omnes enim execrationes istas fece-
runt accolæ terræ qui fuerunt ante vos,
28 & polluerunt eam. *Cauete ergo ne
& vos similiter euomat, cum paria
feceritis, sicut euomuit gentem, quæ
29 fuit ante vos. *Omnis anima, quæ fe-
cerit de abominationibus his quippiam,
30 peribit de medio populi sui. *Custo-
dite mandata mea. Nolite facere quæ
fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne
polluamini in eis. Ego Dominus Deus
vester.

‖Rom. 10. a. 5
Ezec. 20. b. 11
Gal. 3. b. 12

‖Inf. 20. a. 2

‖Inf. 20. c. 16

CAP.

CAP. XIX.

LOcutus est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Loquere ad omnem cœtum 2
1. Pet. 1. c. Sup. 11. g. 44 filiorum Israel, & dices ad eos: ||Sancti A
estote, quia ego sanctus sum, Domi-
nus Deus vester. * Vnusquisque patrem 3
suum, & matrem suam timeat. Sabbata
mea custodite. Ego Dominus Deus ve-
ster. * Nolite conuerti ad idola, nec 4
deos conflatiles faciatis vobis. Ego Do-
minus Deus vester. * Si immolaueritis 5
hostiam pacificorum Domino vt sit pla
cabilis, * eo die quo fuerit immolata, co- 6
medetis eam, & die altero: quidquid au-
tem residuum fuerit in diem tertium,
igne comburetis. * si quis post biduum 7
comederit ex ea, profanus erit, & impie-
tatis reus: * portabitq. iniquitatẽ suam, 8
quia sanctum Domini polluit, & peri- B
||Inf. 23. d. 22 bit anima illa de populo suo. * ||Cumq. 9
messueris segetes terræ tuæ, non tonde-
bis vsque ad solum superficiem terræ:
nec remanentes spicas colliges. * Neque 10
in vinea tua racemos & grana deciden-
tia congregabis, sed pauperibus & pere-
grinis carpenda dimittes. ego Dominus C
Deus vester. * Non facietis furtum. 11
Non mentiemini, nec decipiet vnusquis-
Exo. 20. b. 7 que proximum suum. * ||Non periura- 12
bis in nomine meo, nec pollues nomen
||Eccl. 10. a Dei tui. ego Dominus. * ||Non facies 13
calumniam proximo tuo, nec vi oppri-
||Deu. 24 c. 14 Tob 4. c. 15 mes eum. ||Non morabitur opus mer-
cenarij tui apud te vsque mane. * Non 14
maledices surdo, nec coram cæco pones
offendiculum: sed timebis Dominum
Deum tuum, quia ego sum Domi-
nus. * Non facies quod iniquum est, 15
||Deut. 1. c. 17 & 16. d. 19 nec iniuste iudicabis. ||Non consi-
deres personam pauperis, nec hono-
res vultum potentis. Iuste iudica pro-
ximo tuo. * Non eris criminator, nec 16
susurro in populo. Non stabis contra
||1. Ioan. 2. b. 11 & 3. c. 15 Eccl. 19. b. 13 sanguinem proximi tui. ego Dominus.
* ||Non oderis fratrem tuum in corde 17
tuo, sed publice argue eum, ne habeas su
||Luc 17. a. per illo peccatum. * ||Non quæras vltio- 18
nem, nec memor eris iniuriæ ciuium D
||Matt. 5. g. 44 22. d. 40. Rom. 13. c. 9 tuorum. ||Diliges amicum tuum sicut
teipsum. ego Dominus. * Leges meas 19
custodite. Iumentum tuum non facies
coire cum alterius generis animantibus.
Agrum tuum non seres diuerso semine:
Veste, quæ ex duobus texta est, non in-
20 dueris. * Homo si dormierit cum mulie-
re coitu seminis, quæ sit ancilla etiam
nubilis, & tamen pretio non redempta,
nec libertate donata: vapulabunt ambo,
& non morientur, quia non fuit libera.
21 * pro delicto autem suo offeret Domino
E ad ostium tabernaculi testimonij arie-
22 tem: * orabitq. pro eo sacerdos, & pro
peccato eius coram Domino, & repro-
pitiabitur ei, dimitteturq. peccatum.
23 * Quando ingressi fueritis terram, & plã-
taueritis in ea ligna pomifera, auferetis
præputia eorum: poma, quæ germinant,
immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.
24 * Quarto autem anno omnis fructus eo-
rum sanctificabitur laudabilis Domino.
25 * Quinto autem anno comedetis fructus,
congregantes poma quæ proferunt. ego
26 Dominus Deus vester. * Non comedetis
cum sanguine. Non augurabimini, nec
27 obseruabitis somnia. * Neque in rotun-
dum attondebitis comam: nec radetis
28 barbam. * Et super mortuo non inci-
F detis carnem vestram, neque figuras ali-
quas, aut stigmata facietis vobis. ego
29 Dominus. * Ne prostituas filiam tuam,
ne cõtaminetur terra, & impleatur pia-
30 culo. * Sabbata mea custodite, & Sãctua-
31 rium meũ metuite. ego Dominus. * Non
declinetis ad magos, nec ab ariolis ali-
quid sciscitemini, vt polluamini per eos.
32 ego Dominus Deus vester. * Coram
cano capite consurge, & honora
personam senis: & time Dominum
33 Deum tuum. ego sum Dominus. * ||Si ||Exo. 22. c. 21
G habitauerit aduena in terra vestra,
& moratus fuerit inter vos, non
34 exprobretis ei: * sed sit inter vos qua-
si indigena: & diligetis eum quasi
vosmetipsos: fuistis enim & vos
aduenæ in Terra Ægypti. ego Domi-
35 nus Deus vester. * Nolite facere
iniquum aliquid in iudicio, in regu-
36 la, in pondere, in mensura. * Sta-
tera iusta, & æqua sint pondera, iu-
stus modius, æquusq. sextarius. ego Do-
minus Deus vester, qui eduxi vos
37 de Terra Ægypti. * Custodite omnia
præcepta mea, & vniuersa iudicia, &
facite ea. ego Dominus.

CAP.

CAP. XX.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Hæc loqueris filijs Israel: 2
Homo de filijs Israel, & de aduenis, qui A
Sup.18.c.21 habitant in Israel, || si quis dederit de
semine suo idolo Moloch, morte mo-
riatur: populus terræ lapidabit eum.
* Et ego ponam faciem meam contra 3
illum: succidamq. eum de medio popu-
li sui, eo quòd dederit de semine suo
Moloch, & contaminauerit Sanctua-
rium meum, ac polluerit nomen san-
ctum meum. * Quòd si negligens po- 4
pulus terræ, & quasi paruipẽdens impe-
rium meum, dimiserit hominem qui de-
dit de semine suo Moloch, nec voluerit
eum occidere: * ponam faciem meam 5
super hominem illum, & super cogna-
tionem eius, succidamq. & ipsum, &
omnes qui consenserunt ei vt fornicare-
tur cum Moloch, de medio populi sui.
* Anima, quæ declinauerit ad magos & 6
ariolos, & fornicata fuerit cum eis, po-
nam faciem meam contra eam, & in-
terficiam illam de medio populi sui.
1.Pet.1.c.15 * || Sanctificamini & estote sancti, quia 7
ego sum Dominus Deus vester. * Cu- 8
stodite præcepta mea, & facite ea: Ego B
Exo.21.c.16 Dominus qui sanctifico vos. * || Qui ma- 9
Matt.15.a.4 ledixerit patri suo, aut matri, morte
Mar.7.b.10 moriatur: patri, matriq. maledixit, san-
Ioan.8.a.5 guis eius sit super eum. * || Si mœcha- 10
Deut.22.d.22 tus quis fuerit cum vxore alterius, &
adulterium perpetrauerit cum coniuge
proximi sui, morte moriantur & mœ-
chus & adultera. * Qui dormierit cum 11
nouerca sua, & reuelauerit ignominiam
patris sui, morte moriantur ambo: san-
guis eorum sit super eos. * Si quis dor- 12
mierit cum nuru sua, vterque moriatur,
quia scelus operati sunt: sanguis eorum
sit super eos. * Qui dormierit cum ma- 13
sculo coitu femineo, vterque opera-
tus est nefas, morte moriantur: sit san-
guis eorum super eos. * Qui supra v- 14
xorem filiam, duxerit matrem eius, sce- C
lus operatus est: viuus ardebit cum eis,
nec permanebit tantum nefas in medio
vestri. * Qui cum iumento & pecore 15
coierit, morte moriatur: pecus quoque
Sap.18.d.23 occidite. * || Mulier, quæ succubuerit 16
cuilibet iumento, simul interficietur
cum eo: sanguis eorum sit super eos.
17 * Qui acceperit sororem suam filiam pa-
tris sui, vel filiam matris suæ, & viderit
turpitudinem eius, illaq. conspexerit fra-
tris ignominiam: nefariam rem opera-
ti sunt: occidentur in conspectu popu-
li sui, eo quòd turpitudinem suam mu-
tuo reuelauerint, & portabunt iniquita-
18 tem suam. * Qui coierit cum muliere
in fluxu menstruo, & reuelauerit turpi-
tudinem eius, ipsaq. aperuerit fontem
sanguinis sui, interficientur ambo de me-
19 dio populi sui. * Turpitudinem mater-
D teræ, & amitæ tuæ non discooperies: qui
hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nu-
dauit, portabunt ambo iniquitatẽ suam.
20 * Qui coierit cũ vxore patrui, vel auun-
culi sui, & reuelauerit ignominiam co-
gnationis suæ, portabunt ambo pecca-
tum suum: absque liberis morientur.
21 * Qui duxerit vxorem fratris sui, rem fa-
cit illicitam, turpitudinem fratris sui re-
22 uelauit: absque liberis erunt. * Custo-
dite leges meas, atque iudicia, & facite
ea: ne & vos euomat terra quam intra-
23 turi estis & habitaturi. * Nolite ambu-
lare in legitimis nationum, quas ego ex-
pulsurus sum ante vos. Omnia enim
hæc fecerunt, & abominatus sum eas.
24 * Vobis autem loquor: Possidete terram
E eorum, quam dabo vobis in hereditatẽ,
terram fluentem lacte & melle. ego Do
minus Deus vester, qui separaui vos a
25 ceteris populis. * Separate ergo & vos
iumentum mundum ab immundo, & a-
uem mundam ab immunda: ne pollua-
tis animas vestras in pecore, & auibus,
& cunctis quæ mouentur in terra, & quæ
26 vobis ostendi esse polluta. * || Eritis mi- 1 Pet.1.c.15
hi sancti, quia sanctus sum ego Domi-
nus, & separaui vos a ceteris populis, vt
27 essetis mei. * || Vir, siue mulier, in qui- Deut.18.b.10
bus pythonicus, vel diuinationis fuerit 1 Reg.28.b.7
spiritus, morte moriantur. lapidibus
obruent eos: sanguis eorũ sit super illos.

CAP. XXI.

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
A Loquere ad sacerdotes filios Aaron,
& dices ad eos: Ne contaminetur sacer-
2 dos in mortibus ciuium suorum, * nisi
tantum in consanguineis, ac propinquis,
id est, super patre, & matre, & filio, &
filia,

filia, fratre quoque, * & sorore vir- 3
gine quæ non est nupta viro: * sed 4
nec in principe populi sui contamina-
‖Sup. 19.f.7 Ezec.44.f.20 bitur. * ‖ Non radent caput, nec bar- 5
bam, neque in carnibus suis facient in-
cisuras. * Sancti erunt Deo suo, & 6
non pollueut nomen eius: incensum e-
nim Domini, & panes Dei sui offerunt,
‖Sup.19.f.19 & ideo sancti erunt. * ‖ Scortum & vile 7
prostibulum non ducent vxorem, nec
eam, quæ repudiata est a marito: quia
consecrati sunt Deo suo, * & panes pro- 8
positionis offerunt. Sint ergo sancti, B
quia & ego sanctus sum, Dominus, qui
sanctifico eos. * Sacerdotis filia si depre- 9
hensa fuerit in stupro, & violauerit no-
men patris sui, flammis exuretur. * Pon- 10
tifex, id est, sacerdos maximus inter fra-
tres suos, super cuius caput fusum est
vnctionis oleum, & cuius manus in sa-
cerdotio consecratæ sunt, vestitusq. est
sanctis vestibus, caput suum non discoo-
periet, vestimenta non scindet: * & ad 11
omnem mortuum non ingredietur om-
nino. super patre quoque suo, & matre
non contaminabitur. * Nec egredietur 12
de sanctis, ne polluat Sanctuarium Do-
mini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei C
‖Ezech.44.f.22. sui super eum est. ego Dominus. * ‖ Vir- 13
ginem ducet vxorem: * Viduam autem 14
& repudiatam, & sordidam, atque me-
retricem non accipiet, sed puellam de
populo suo: * ne commisceat stirpem 15
generis sui vulgo gentis suæ: quia ego
Dominus qui sanctifico eum. * Locu- 16
tusq. est Dominus ad Moysen, dicens:
* Loquere ad Aaron: Homo de semine 17
tuo per familias qui habuerit maculam,
non offeret panes Deo suo, * nec acce- 18
det ad ministerium eius: si cæcus fuerit,
si claudus, si paruo vel grandi, vel tor-
to naso, * si fracto pede, si manu, * si gib- 19
bus, si lippus, si albuginem habens in 20
oculo, si iugem scabiem, si impetigi-
nem in corpore, vel herniosus. * Om- 21
nis qui habuerit maculam de semine D
Aaron sacerdotis, non accedet offerre
hostias Domino, nec panes Deo suo:
* vescetur tamen panibus, qui offerun- 22
tur in Sanctuario, * ita dumtaxat, vt in- 23
tra velum non ingrediatur, nec accedat
ad altare, quia maculam habet, & con-
taminare nō debet Sanctuarium meum.
Ego Dominus qui sanctifico eos. * Locu- 24
tus est ergo Moyses ad Aaron, & ad fi-
lios eius, & ad omnem Israel cuncta quæ
fuerant sibi imperata.

CAP. XXII.

1 LOcutus quoque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Loquere ad Aaron & ad
A filios eius, vt caueat ab his quæ consecra-
ta sunt filiorum Israel, & non contami-
nent nomen sanctificatorum mihi, quæ
3 ipsi offerunt. ego Dominus. * Dic ad eos,
& ad posteros eorum: Omnis homo, qui
accesserit de stirpe vestra ad ea quæ cō-
secrata sunt, & quæ obtulerunt filij Is-
rael Domino, in quo est immunditia, pe-
ribit coram Domino. ego sum Domi-
4 nus. * Homo de semine Aaron, qui fuerit
leprosus, aut patiens fluxum seminis, non
vescetur de his quæ sanctificata sunt mi-
hi donec sanetur. Qui tetigerit immun-
dum super mortuo, & ex quo egreditur
5 semen quasi coitus, * & qui tangit repti-
le, & quodlibet immundum, cuius tactus
6 est sordidus, * immundus erit vsque ad ve
sperum, & non vescetur his quæ sancti-
ficata sunt: sed cum lauerit carnem suam
7 aqua, * & occubuerit sol, tunc mundatus
vescetur de sanctificatis, quia cibus illius
8 est. * ‖ Morticinū & captum a bestia non ‖Sap. 17.d.15
comedent, nec polluentur in eis. ego sum Ezec.44.g.31
9 Dominus. * Custodiant præcepta mea, Deut.14.c.21
B vt non subiaceant peccato, & moriantur
in Sanctuario, cum polluerint illud. ego
10 Dominus qui sanctifico eos. * Omnis alie-
nigena non comedet de sanctificatis, in-
quilinus sacerdotis, & mercenarius non
11 vescentur ex eis. * Quem autem sacerdos
emerit, & qui vernaculus domus eius fue
12 rit, hi comedent ex eis. * Si filia sacerdo-
tis cuilibet ex populo nupta fuerit: de
his quæ sanctificata sunt, & de primitijs
13 non vescetur. * Sin autem vidua, vel repu-
diata, & absque liberis reuersa fuerit ad
domum patris sui: sicut puella consueue-
rat, aletur cibis patris sui. Omnis alieni-
gena comedendi ex eis non habet pote-
14 statem. * Qui comederit de sanctificatis
per ignorantiam, addet quintam partem
cum eo quod comedit, & dabit sacerdo-
15 ti in Sanctuarium. * Nec contamina-
bunt sanctificata filiorum Israel, quæ of-
16 ferunt Domino: * ne forte sustineant ini-
C quitatem delicti sui, cum sanctificata co-
mede-

medèrint. ego Dominus qui sanctifico
vos. *Locutusq. est Dominus ad Moysen, 17
dicens: *Loquere ad Aaron & filios eius 18
& ad omnes filios Israel, dicesq. ad eos:
Homo de domo Israel, & de aduenis qui
habitāt apud vos, qui obtulerit oblatio-
nem suam, vel vota soluens, vel sponte
offerens, quidquid illud obtulerit in ho-
locaustum Domini, * vt offeratur per 19
vos, masculus immaculatus erit ex bo-
bus, & ouibus, & ex capris: *si maculam 20
habuerit, non offeretis, neque erit acce-
ptabile. *‖Homo qui obtulerit victimā 21
pacificorum Domino, vel vota soluens,
vel sponte offerens, tam de bobus quàm
de ouibus, immaculatum offeret, vt ac-
ceptabile sit: omnis macula non erit in
eo. *Si cæcum fuerit, si fractum, si cica- 22
tricem habens, si papulas, aut scabiem,
aut impetiginem: non offeretis ea Do- D
mino, nec adolebitis ex eis super altare
Domini. * Bouem & ouem, aure & cau- 23
da amputatis, voluntarie offerre potes,
votum autem ex eis solui non potest.
*Omne animal, quod vel contritis vel 24
tusis, vel sectis, ablatisq. testiculis est,
non offeretis Domino, & in terra ve-
stra hoc omnino ne faciatis. * De ma- 25
nu alienigenæ non offeretis panes Deo
vestro, & quidquid aliud dare voluerit:
quia corrupta, & maculata sunt omnia:
non suscipietis ea. * Locutusq. est Do- 26
minus ad Moysen, dicens: * Bos, ouis, & 27
capra cum genita fuerint, septem diebus
erunt sub vbere matris suæ: die autem
octauo, & deinceps offerri poterunt Do-
mino. * Siue illa bos, siue ouis, non im- 28
molabuntur vna die cum fœtibus suis.
* Si immolaueritis hostiam pro gratia- 29
rum actione Domino, vt possit esse pla-
cabilis, * eodem die comedetis eam, non 30
remanebit quidquam in mane alterius
diei. ego Dominus. * Custodite manda- 31
ta mea, & facite ea. ego Dominus. * Ne 32
polluatis nomen meum sanctum, vt san-
ctificer in medio filiorum Israel. Ego
Dominus qui sanctifico vos, * & eduxi 33
de Terra Ægypti, ⌒vt essem ⌒vobis in
Deum. ego Dominus.

‖Deut. 15. d. 20. Eccli. 35. b. 8

CAP. XXIII.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicēs: * Loquere filijs Israel, & dices 2
A ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas
3 vocabitis sanctas. * Sex diebus facietis
opus: dies septimus, quia sabbati requies
est, vocabitur sanctus. omne opus non
facietis in eo. sabbatum Domini est in
4 cunctis habitationibus vestris. * Hæ sunt
ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebra-
5 re debetis temporibus suis. *‖Mense pri-
mo, quartadecima die mensis ad vespe-
6 rum, Phase Domini est: *& quintadeci-
ma die mensis huius, sollemnitas azy-
morum Domini est. Septem diebus azy-
7 ma comedetis. * dies primus erit vobis
celeberrimus, sanctusque: omne opus
8 seruile non facietis in eo: * sed offeretis
B sacrificium in igne Domino septem
diebus. dies autem septimus erit cele-
brior & sanctior: nullumq. seruile opus
9 facietis in eo. * Locutusq. est Dominus
10 ad Moysen, dicēs: * Loquere filijs Israel,
& dices ad eos: Cum ingressi fueritis
terram, quam ego dabo vobis, & mes-
sueritis segetem, feretis manipulos spi-
carum, primitias messis vestræ ad sacer-
11 dotem: * qui eleuabit fasciculum co-
ram Domino, vt acceptabile sit pro vo-
bis, altero die Sabbati, & sanctificabit
12 illum. * Atque in eodem die quo ma-
nipulus consecratur, cædetur agnus im-
maculatus anniculus in holocaustum Do
13 mini. * Et libamenta offerentur cum eo,
duæ decimæ similæ conspersæ oleo in
incensum Domini, odoremq. suauissi-
mum: liba quoque vini, quarta pars hin.
14 * Panem, & polentam, & pultes non co-
medetis ex segete, vsque ad diem qua
C offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum
est sempiternum in generationibus, cū-
15 ctisq. habitaculis vestris. *‖Numerabitis
ergo ab altero die Sabbati, in quo obtu-
listis manipulum primitiarum, septem
16 hebdomadas plenas, * ⌒vsque ad alte-
ram diem expletionis hebdomadæ septi-
mæ, id est quinquaginta dies: & sic of-
17 feretis sacrificium nouum Domino * ex
omnibus habitaculis vestris, panes pri-
mitiarum duos de duabus decimis simi-
læ fermentatæ, quos coquetis in pri-
18 mitias Domini. * Offeretisq. cum
panibus septem agnos immaculatos an-
niculos, & ⌒vitulum de armento v-
num, & arietes duos, & erunt in
holocaustum cum libamentis suis, in o-
19 dorem suauissimum Domino. * Facietis

‖Exo. 12. a. 2. 3 Nu. 28. c. 16

‖Deut. 16. b. 9

& hircum pro peccato,duosq. agnos an-
niculos hostias pacificorum. * Cumq. 20
eleuauerit eos sacerdos cum panibus pri- D
mitiarum coram Domino, cedent in
vsum eius.* Et vocabitis hunc diem ce- 21
leberrimum, atque sanctissimum: omne
opus seruile non facietis in eo. Legiti-
mum sempiternum erit in cunctis habi-
‖Sup.19.b.9 taculis,& generationibus vestris.*‖Post- 22
quam autem messueritis segetem terræ
vestræ, non secabitis eam vsque ad so-
lum: nec remanentes spicas colligetis,
sed pauperibus & peregrinis dimittetis
eas. Ego sum Dominus Deus vester.
*Locutusq. est Dominus ad Moysen,di- 23
‖Num.29.a.7 cens:* ‖ Loquere filijs Israel: Mense se- 24
ptimo, prima die mensis,erit vobis sab-
batum, memoriale, clangentibus tubis,
& vocabitur sanctum:* omne opus ser- 25
uile non facietis in eo, & offeretis ho-
locaustum Domino.* Locutusq. est Do- 26
‖Sup.16.b.29 minus ad Moysen, dicens: * ‖ Decimo 27
Num.29.a.7 die mensis huius septimi, dies expiatio- E
num erit celeberrimus,& vocabitur san-
ctus: affligetisq. animas vestras in eo,&
offeretis holocaustum Domino.* Omne 28
opus seruile non facietis in tempore diei
huius: quia dies propitiationis est, vt
propitietur vobis Dominus Deus vester.
* Omnis anima, quæ afflicta non fuerit 29
die hac,peribit de populis suis:* & quæ 30
operis quippiam fecerit,delebo eam de
populo suo.* Nihil ergo operis facietis 31
in eo: legitimum sempiternum erit vo-
bis in cunctis generationibus, & habi-
tationibus vestris.* sabbatum requietio- 32
nis est,& affligetis animas vestras die no F
no mensis: A vespera vsque ad vesperam
celebrabitis sabbata vestra.* Et locutus 33
est Dominus ad Moysen,dicens:*Loque- 34
re filijs Israel: A quintodecimo die mé-
sis huius septimi,erunt feriæ tabernacu-
lorum septem diebus Domino. * Dies 35
primus vocabitur celeberrimus atque
sanctissimus: omne opus seruile non fa-
Ioan.7.f.37 cietis in eo.*Et septem diebus offeretis 36
holocausta Domino. dies quoque octa-
uus erit celeberrimus atque sanctissimus,
& offeretis holocaustum Domino: est
enim cœtus atque collectæ: omne opus
seruile non facietis in eo.*Hæ sunt feriæ 37
Domini,quas vocabitis celeberrimas at-
que sanctissimas, offeretisq. in eis obla-
tiones Domino,holocausta & libamenta
38 iuxta ritum vniuscuiusque diei:* exce-
ptis sabbatis Domini, donisq. vestris, &
quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte
39 tribuetis Domino.* A quintodecimo er-
go die mensis septimi, quando congre-
gaueritis omnes fructus terræ vestræ,ce-
lebrabitis ferias Domini septem diebus.
G die primo & die octauo erit sabbatum,
40 id est requies.* Sumetisq. vobis die pri-
mo fructus arboris pulcherrimæ, spatu-
lasq. palmarum,& ramos ligni densarum
frondium, & salices de torrente, & læ-
41 tabimini corã Domino Deo vestro.* ce-
lebrabitisq. sollemnitatem eius septem
diebus per annum. legitimum sempi-
ternum erit in generationibus vestris.
42 Mense septimo festa celebrabitis,*& ha-
bitabitis in vmbraculis septem diebus.
omnis, qui de genere est Israel,manebit
43 in tabernaculis:*vt discant posteri vestri
quòd in tabernaculis habitare fecerim
filios Israel, cum educerem eos de Terra
Ægypti. ego Dominus Deus vester.
44 * Locutusq. est Moyses super sollemni-
tatibus Domini ad filios Israel.

CAP. XXIIII.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen,
2 dicens:* Præcipe filijs Israel,vt affe-
A rant tibi oleum de oliuis purissimum,
ac lucidum, ad concinnandas lucernas
iugiter,*extra velum testimonij in taber-
3 naculo fœderis. * Ponetq. eas Aaron a
vespere vsque ad mane coram Domino,
cultu rituq. perpetuo in generationibus
4 vestris. * Super candelabrum mundissi-
mum ponentur semper in cõspectu Do-
5 mini. * Accipies quoque similam,& co-
ques ex ea duodecim panes, qui singuli
6 habebunt duas decimas: * quorum se-
B nos altrinsecus super mensam purissimã
7 coram Domino statues: * & pones su-
per eos thus lucidissimum, vt sit panis
in monimentum oblationis Domini.
8 *Per singula sabbata mutabuntur coram
Domino suscepti a filijs Israel fœdere
9 sempiterno: * eruntq. Aaron & filio-
rum eius, vt comedant eos in loco san-
cto: quia Sanctum sanctorum est de sa-
10 crificijs Domini iure perpetuo. *Ecce
autem egressus filius mulieris Israeliti-
dis, quem pepererat de viro Ægyptio
inter filios Israel, iurgatus est in castris
cum

cum viro Israelita.*Cumq. blasphemas- 11
set nomen, & maledixisset ei, adductus
est ad Moysen.(Vocabatur autem mater
eius Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)
* Miseruntq. eum in carcerem, donec 12
nossent quid iuberet Dominus. * Qui 13
locutus est ad Moysen, * dicens: Educ 14
blasphemum extra castra, & ponant om- C
nes qui audierunt, manus suas super ca-
put eius, & lapidet eum populus vniuer-
sus.* Et ad filios Israel loquéris: Homo, 15
qui maledixerit Deo suo, portabit pec-
catum suum: *& qui blasphemauerit no 16
men Domini, morte moriatur: lapidi-
bus opprimet eum omnis multitudo, si-
ue ille ciuis, siue peregrinus fuerit.
Qui blasphemauerit nomen Domini,
a Exo.21.b.12 morte moriatur.* a Qui percusserit, & 17
occiderit hominem, morte moriatur:
*Qui percusserit animal, reddet vicariũ, 18
id est animam pro anima.* Qui irroga- 19
uerit maculam cuilibet ciuium suorum: D
b Matt.5.f.39 sicut fecit, sic fiet ei: * b fracturam pro 20
Exo.21.c.12 fractura, oculum pro oculo, dentem pro
Deut.19.d.21 dente restituet. qualem inflixerit macu-
lam, talem sustinere cogetur.* Qui per- 21
cusserit iumentum, reddet aliud. Qui
percusserit hominẽ, punietur.,* Æquum 22
iudicium sit inter vos, siue peregrinus,
siue ciuis peccauerit: quia ego sum Do-
minus Deus vester.*Locutusq. est Moy- 23
ses ad filios Israel: & eduxerunt eum,
qui blasphemauerat, extra castra, ac lapi-
dibus oppresserũt. Feceruntq. filij Israel
sicut præceperat Dominus Moysi.

CAP. XXV.

Locutusq. est Dominus ad Moysen in 1
monte Sinai, dicens: * Loquere filijs 2
Israel, & dices ad eos: Quando ingressi A
fueritis terram quam ego dabo vobis,
c Exo.23.b.12 c sabbatizes sabbatũ Domino.*Sex annis 3
seres agrum tuum, & sex annis putabis
vineam tuã, colligesq. fructus eius:*septi 4
mo autem anno sabbatum erit terræ, re-
quietionis Domini: agrum non seres,
& vineam non putabis.* Quæ sponte 5
gignet humus, nõ metes: & vuas primi-
tiarum tuarum non colliges quasi vin-
demiam: annus enim requietionis ter-
ræ est: * sed erunt vobis in cibum, tibi 6
& seruo tuo, ancillæ & mercenario tuo,
& aduenæ qui peregrinantur apud te:
7 * iumentis tuis & pecoribus omnia
8 quæ nascuntur, præbebunt cibum.* Nu-
merabis quoque tibi septem hebdoma-
das annorum, id est, septies septem, quæ
simul faciunt annos quadraginta nouem:
9 *& clanges buccina mense septimo, de-
cima die mensis, propitiationis tempore
10 in vniuersa terra vestra.* Sanctificabisq.
B annũ quinquagesimum, & vocabis remis-
sionem cunctis habitatoribus terræ tuæ:
ipse est enim iubileus. Reuertetur ho-
mo ad possessionem suam, & vnusquis-
11 que rediet ad familiam pristinam:*quia
iubileus est & quinquagesimus annus.
Non seretis, neque metetis sponte in agro
nascentia, & primitias vindemiæ non
12 colligetis,* ob sanctificationem iubilei,
13 sed statim oblata comedetis.* Anno iu-
bilei redient omnes ad possessiones suas.
14 * quando vendes quippiam ciui tuo, vel
emes ab eo, ne contristes fratrem tuum,
sed iuxta numerum annorum iubilei e-
15 mes ab eo, * & iuxta supputationẽ fru-
16 gum vendet tibi. * Quanto plures anni
remanserint post iubileum, tanto crescet
& pretium: & quanto minus temporis
numeraueris, tanto minoris & emptio
constabit. tempus enim frugum vendet
17 tibi. * Nolite affligere contribules ve-
stros, sed timeat vnusquisque Deum
suum, quia ego Dominus Deus vester.
18 *Facite præcepta mea, & iudicia custodi-
C te, & implete ea, vt habitare possitis in
19 terra absque vllo pauore,*& gignat vo-
bis humus fructus suos, quibus vescami-
ni vsque ad saturitatem, nullius im-
20 petum formidantes. * Quòd si dixeri-
tis: Quid comedemus anno septimo, si
non seuerimus, neque collegerimus fru-
21 ges nostras? * Dabo benedictionem
meam vobis anno sexto, & faciet fru-
22 ctus trium annorum: * seretisq. anno o-
ctauo, & comedetis veteres fruges vsque
ad nonum annum: donec noua nascan-
23 tur, edetis vetera. * Terra quoque non
vendetur in perpetuum: quia mea est, &
24 vos aduenæ & coloni mei estis.* vnde
cuncta regio possessionis vestræ sub re-
25 demptionis conditione vendetur. * Si
attenuatus frater tuus vendiderit posses-
siunculam suam, & voluerit propinquus
eius, potest redimere quod ille vendide-
26 rat.* sin autem nõ habuerit proximum,
& ipse pretium ad redimendum potue-

rit inuenire : * cõputabuntur fructus ex 27
eo tempore quo vendidit: & quod re- D
liquum est,reddet emptori , sicq. reci-
piet possessionem suam . * quòd si non 28
inuenerit manus eius vt reddat pretium,
habebit emptor quod emerat , vsque ad
annum iubileum . In ipso enim omnis
venditio redibit ad dominum,& ad pos-
sessorẽ pristinum .* Qui vendiderit do- 29
mum intra vrbis muros , habebit licen-
tiam redimendi , donec vnus impleatur
annus . * si non redemerit , & anni cir- 30
culus fuerit euolutus , emptor posside-
bit eam,& posteri eius in perpetuum,&
redimi non poterit , etiam in iubileo.
*Sin autem in villa fuerit domus , quæ 31
muros non habet, agrorum iure vende-
tur . si ante redempta non fuerit, in iu-
bileo reuertetur ad dominum . * Ædes 32
Leuitarum,quæ in vrbibus sunt, semper
possunt redimi :* si redemptæ non fue- 33
rint,in iubileo reuertentur ad dominos, E
quia domus vrbium Leuitarum pro pos-
sessionibus sunt inter filios Israel.*Sub- 34
urbana autem eorum non veneant, quia
possessio sempiterna est . * Si attenua- 35
tus fuerit frater tuus,& infirmus manu,
& susceperis eum quasi aduenam,& pe-
regrinum,& vixerit tecum,* ne accipias 36
vsuras ab eo,nec amplius quàm dedisti.
Time Deum tuum , vt viuere possit fra-
ter tuus apud te .* Pecuniam tuam non 37
dabis ei ad vsurã, & frugum superabun-
dantiam non exiges . * Ego Dominus 38
Deus vester, qui eduxi vos de Terra Æ- F
gypti,vt darem vobis Terram Chanaan,
& essem vester Deus . * Si paupertate 39
compulsus vẽdiderit se tibi frater tuus,
non eũ opprimes seruitute famulorum,
*sed quasi mercenarius & colonus erit : 40
vsque ad annum iubileum operabitur
apud te , * & postea egredietur cum li- 41
beris suis , & reuertetur ad cognatio-
nem & ad possessionem patrum suo-
rum .* mei enim serui sunt,& ego edu- 42
xi eos de Terra Ægypti. non veneant
conditione seruorum :* ne affligas eum 43
per potentiam, sed metuito Deũ tuum.
*Seruus & ancilla sint vobis de nationi- 44
bus quæ in circuitu vestro sunt . * Et de 45
aduenis qui peregrinantur apud vos,vel
qui ex his nati fuerint in terra vestra,
hos habebitis famulos : * & hereditario 46
iure trãsmittetis ad posteros,ac posside-
bitis in æternum . fratres autem vestros
filios Israel ne opprimatis per potentiã.
47 * Si inualuerit apud vos manus aduenæ
atque peregrini , & attenuatus frater
G tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de
48 stirpe eius : * post venditionem potest
redimi. Qui voluerit ex fratribus suis,
49 redimet eum,* & patruus, & patruelis ,
& consanguineus, & affinis. Sin autem
50 & ipse potuerit, redimet se,* supputatis
dumtaxat annis a tempore venditionis
suæ vsque ad annum iubileum : & pecu-
nia,qua venditus fuerat , iuxta annorum
numerum & rationem mercenarij sup-
51 putata . * Si plures fuerint anni qui re-
manent vsque ad iubileum,secundũ hos
52 reddet & pretium . * si pauci, ponet ra-
tionem cum eo iuxta annorum nume-
rum , & reddet emptori quod reliquum
53 est annorum,*quibus ante seruiuit mer-
cedibus imputatis : non affliget eũ vio-
54 lenter in conspectu tuo . * Quòd si per
hæc redimi non potuerit , anno iubileo
55 egredietur cum liberis suis . * Mei enim
sunt serui , filij Israel , quos eduxi de
Terra Ægypti.

CAP. XXVI.

1 EGo Dominus Deus vester: ‖ Non fa- ‖Exo.20.a.4 Deut 5.a.8 Psal.96.b.7
A cietis vobis idolum & sculptile, nec
titulos erigetis , nec insignem lapidem
ponetis in terra vestra, vt adoretis eum.
ego enim sum Dominus Deus vester.
2 *Custodite sabbata mea,& pauete ad Sã-
3 ctuarium meum . ego Dominus .* ‖ Si in ‖Deut.28.a.1
præceptis meis ambulaueritis , & man-
data mea custodieritis,& feceritis ea,da-
4 bo vobis pluuias temporibus suis , * &
terra gignet germen suũ,& pomis arbo-
5 res replebuntur .*Apprehendet messium
tritura vindemiã,& vindemia occupabit
sementem : & comedetis panem vestrum
in saturitate , & absque pauore habitabi-
6 tis in terra vestra .*Dabo pacem in fini-
B bus vestris : dormietis , & non erit qui
exterreat . Auferam malas bestias: & gla
7 dius non transibit terminos vestros.*Per-
sequemini inimicos vestros, & corruent
8 coram vobis .* persequentur quinque de
vestris centum alienos,& centum de vo-
bis decem millia : cadent inimici vestri
9 gladio in conspectu vestro .* Respiciam
vos,& crescere faciã: multiplicabimini,
& fir-

& firmabo pactum meum vobiscum.
*Comedetis vetustissima veterum,& ve- 10
tera nouis superuenientibus proijcietis.
* Ponam tabernaculum meum in me- 11
dio vestri, & non abijciet vos anima
‖ 2.Cor.10.d.16. mea.*‖ Ambulabo inter vos,& ero Deus 12
vester,vosq. eritis populus meus. * Ego 13
Dominus Deus vester: qui eduxi vos
de Terra Ægyptiorum,ne seruiretis eis,
& qui confregi catenas ceruicum vestra-
‖ Deu.28.b.15 Thren.2.f.17 Malac.2.a.12 rũ,vt incederetis erecti.*‖ Quòd si non 14
audieritis me,nec feceritis omnia man-
data mea,*si spreueritis leges meas,& iu 15
dicia mea contempseritis,vt nõ faciatis C
ea quæ a me constituta sunt, & ad irri-
tum perducatis pactum meum:* ego 16
quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos
velociter in egestate, & ardore,qui con-
ficiat oculos vestros, & cõsumat animas
vestras. Frustra seretis sementem, quæ
ab hostibus deuorabitur. * Ponam fa- 17
ciem meam contra vos,& corruetis co-
ram hostibus vestris,& subijciemini his
qui oderunt vos. fugietis,nemine perse-
quente.* Sin autem nec sic obedieritis 18
mihi,addam correptiones vestras septu-
plum propter peccata vestra,* & conte- 19
ram superbiam duritiæ vestræ. Daboq.
vobis cælum desuper sicut ferrum, &
terram æneam. * Consumetur incas- 20
sum labor vester,non proferet terra ger- D
men, nec arbores poma præbebunt.*Si 21
ambulaueritis ex aduerso mihi, nec vo-
lueritis audire me,addam plagas vestras
in septuplum propter peccata vestra:
*immittamq. in vos bestias agri, quæ 22
consumãt vos,& pecora vestra,& ad pau
citatem cuncta redigant, desertæq. fiant
viæ vestræ. * Quòd si nec sic volueritis 23
recipere disciplinam, sed ambulaueritis
ex aduerso mihi:* ego quoque contra 24
vos aduersus incedam,& percutiã vos se-
pties propter peccata vestra. * inducãq. 25
super vos gladium vltorem fœderis mei.
Cumq. confugeritis in vrbes, mittam
pestilentiam in medio vestri, & trade-
mini in manibus hostium, * postquam 26
confregero baculum panis vestri: ita
vt decem mulieres in vno clibano co-
quant panes, & reddant eos ad pondus:
& comedetis, & non saturabimini.*Sin 27
autem nec per hæc audieritis me, sed
ambulaueritis contra me:* & ego ince- 28
dam aduersus vos in furore contrario, E
& corripiam vos septẽ plagis propter
29 peccata vestra, * ita vt comedatis car-
nes filiorum vestrorum & filiarum ve-
30 strarum. * destruam excelsa vestra, &
simulachra confringam. Cadetis inter
ruinas idolorum vestrorum, & abomi-
31 nabitur vos anima mea, * in tantum vt
vrbes vestras redigam in solitudinem,
& deserta faciam Sanctuaria vestra, nec
recipiam vltra odorem suauissimum.
32 * Disperdamq. terram vestram, & stu-
pebunt super ea inimici vestri, cum ha-
33 bitatores illius fuerint. * vos autem di-
spergam in Gentes, & euaginabo post
vos gladium, eritq. terra vestra deserta,
34 & ciuitates vestræ dirutæ. * Tunc place-
bunt terræ sabbata sua cunctis diebus so
35 litudinis suæ: quando fueritis * in terra
hostili, sabbatizabit, & requiescet in
sabbatis solitudinis suæ, eo quòd non
requieuerit in sabbatis vestris quando
36 habitabatis in ea. * Et qui de vobis re-
F manserint, dabo pauorem in cordibus
eorum in regionibus hostium, terrebit
eos sonitus folij volantis, & ita fugient
quasi gladium: cadent,nullo persequen-
37 te,* & corruent singuli super fratres
suos quasi bella fugientes, nemo ve-
38 strum inimicis audebit resistere. * peri-
bitis inter Gentes, & hostilis vos terra
39 consumet. * Quòd si & de ijs aliqui
remanserint, tabescent in iniquitatibus
suis, in terra inimicorum suorum, &
propter peccata patrum suorum & sua
40 affligentur: * donec confiteantur ini-
quitates suas, & maiorum suorum,
quibus præuaricati sunt in me, & am-
41 bulauerunt ex aduerso mihi. * Ambu-
labo igitur & ego contra eos, & indu-
cam illos in terram hostilem, donec
erubescat incircumcisa mens eorum:
tunc orabunt pro impietatibus suis.
42 * Et recordabor fœderis mei quod pe-
G pigi cum Iacob, & Isaac, & Abraham.
43 Terræ quoque memor ero: * quæ cum
relicta fuerit ab eis,complacebit sibi in
sabbatis suis, patiens solitudinem
propter illos. Ipsi vero rogabunt pro
peccatis suis, eo quòd abiecerint iudi-
cia mea, & leges meas despexerint.
44 * Et tamen etiam cum essent in terra
hostili,non penitus abieci eos,neque sic
despexi vt consumerentur, & irritum
facerem pactum meum cum eis. Ego

enim sum Dominus Deus eorũ, * & re- 45
cordabor fœderis mei pristini, quando
eduxi eos de Terra Ægypti in conspectu
Gentium, vt essem Deus eorum. ego Do
minus. Hæc sunt iudicia atque præcepta
& leges, quas dedit Dominus inter se &
filios Israel in monte Sinai per manum
Moysi.

CAP. XXVII.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: *Loquere filijs Israel, & dices 2
ad eos: Homo qui votum fecerit, & spo- A
ponderit Deo animam suam, sub æsti-
matione dabit pretium. * Si fuerit ma- 3
sculus a vigesimo anno vsque ad sexage-
simum annum, dabit quinquaginta siclos
argenti ad mensuram Sanctuarij: * si mu- 4
lier, triginta. * A quinto autem anno vs- 5
que ad vigesimum, masculus dabit vigin-
ti siclos: femina decem. * Ab vno mense 6
vsque ad annum quintum, pro masculo
dabuntur quinque sicli: pro femina, tres.
* Sexagenarius & vltra masculus dabit 7
quindecim siclos: femina decẽ. * Si pau- 8
per fuerit, & æstimationem reddere non
valebit, stabit coram sacerdote: & quan-
tum ille æstimauerit, & viderit eum pos-
se reddere, tantum dabit. * Animal autem, 9
quod immolari potest Domino, si quis
vouerit, sanctum erit, * & mutari non po- 10
terit, id est, nec melius malo, nec peius
bono. quòd si mutauerit: & ipsum quod
mutatum est, & illud pro quo mutatum
est, consecratum erit Domino. * Animal 11
immundum, quod immolari Domino B
non potest, si quis vouerit, adducetur an-
te sacerdotem. * qui iudicans vtrum bo- 12
num an malũ sit, statuet pretium. * quod 13
si dare voluerit is, qui offert, addet supra
æstimationem quintam partem. * Homo 14
si vouerit domum suam, & sanctificaue-
rit Domino, considerabit eam sacerdos
vtrum bona an mala sit, & iuxta pretiũ,
quod ab eo fuerit constitutum, venũda-
bitur: * sin autem ille, qui vouerat, volue- 15
rit redimere eam, dabit quintam partem
æstimationis supra, & habebit domum.
* Quòd si agrum possessionis suæ voue- 16
rit, & consecrauerit Domino: iuxta men
suram sementis æstimabitur pretium. si
triginta modijs hordei seritur terra, quin
quaginta siclis venundetur argenti. * Si 17
statim ab anno incipientis iubilei voue-
rit agrum, quanto valere potest, tanto æ-
18 stimabitur. * sin autem post aliquantum
temporis: supputabit sacerdos pecuniam
iuxta annorum, qui reliqui sunt, nume-
rum vsque ad iubileum, & detrahetur
19 ex pretio. * Quòd si voluerit redimere
C agrum ille, qui vouerat, addet quintam
partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit
20 eum. * Sin autem noluerit redimere, sed
alteri cuilibet fuerit venundatus, vltra
eum qui vouerat redimere non poterit:
21 * quia cum iubilei venerit dies, sanctifi-
catus erit Domino, & possessio consecra-
22 ta ad ius pertinet sacerdotum. * Si ager
emptus est, & non de possessione maio-
23 rum sanctificatus fuerit Domino, * suppu
tabit sacerdos iuxta annorum numerum
vsque ad iubileum, pretium: & dabit il-
24 le qui vouerat eum, Domino. * in iubi-
leo autem reuertetur ad priorem domi
num, qui vendiderat eum, & habuerat
25 in sorte possessionis suæ. * Omnis æsti-
matio siclo sanctuarij ponderabitur. ‖ Si- ‖ Exo 30.b.13 Num. 3. g. 47 Ezec 45.d.12
26 clus viginti obolos habet. * Primogeni-
ta, quæ ad Dominum pertinent, nemo
sanctificare poterit & vouere: siue bos, si-
27 ue ouis fuerit, Domini sunt. * Quòd si
D immundum est animal, redimet qui
obtulit, iuxta æstimationem tuam, &
addet quintam partem pretij. si redime-
re noluerit, vendetur alteri quantocum-
28 que a te fuerit æstimatũ. * ‖ Omne, quod Iosu. 6. c. 17. d. 25.
Domino consecratur, siue homo fuerit,
siue animal, siue ager, non vendetur, nec
redimi poterit. Quidquid semel fuerit
consecratum, sanctum sanctorũ erit Do-
29 mino. * Et omnis consecratio, quæ offer-
tur ab homine, non redimetur, sed mor-
30 te morietur. * Omnes decimæ terræ, siue
de frugibus, siue de pomis arborum, Do-
31 mini sunt, & illi sanctificantur. * Si quis
autem voluerit redimere decimas suas,
32 addet quintam partem earũ. * Omnium
decimarum bouis & ouis & capræ, quæ
sub pastoris virga transeunt, quidquid
decimum venerit, sanctificabitur Domi-
33 no. * Non eligetur nec bonum nec ma-
lum, nec altero commutabitur. si quis
mutauerit: & quod mutatum est, & pro
quo mutatum est, sanctificabitur Domi-
34 no, & non redimetur. * Hæc sunt præce-
pta, quæ mandauit Dominus Moysi ad
filios Israel in monte Sinai.

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER.

CAPVT PRIMVM.

LOCVTVSQ. est 1
Dominus ad Moysen A
in deserto Sinai in
tabernaculo foederis,
prima die mensis se-
cundi, anno altero e-
gressionis eorum ex
b Exo. 30.b.12 Ægypto, dicens: * b Tollite summam vni- 2
uersæ congregationis filiorum Israel per
cognationes & domos suas, & nomina
singulorum, quidquid sexus est mascu-
lini * a vigesimo anno & supra, omnium 3
virorum fortium ex Israel, & numera-
bitis eos per turmas suas, tu & Aaron.
* Eruntq. vobiscum principes tribuum 4
ac domorũ in cognationibus suis, *quo- 5
rum ista sunt nomina: De Ruben, Eli- B
sur filius Sedeur. * de Simeon, Salamiel 6
filius Surisaddai. * de Iuda, Nahasson, fi- 7
lius Aminadab. * de Issachar, Nathanael 8
filius Suar. * de Zabulon, Eliab filius He- 9
lon. *Filiorum autẽ Ioseph, de Ephraim, 10
Elisama filius Ammiud: de Manasse, Ga-
maliel filius Phadassur. * De Beniamin, 11
Abidan filius Gedeonis. * de Dan, Ahie- 12
zer filius Ammisaddai. * de Aser, Phe- 13
giel filius Ochran. * de Gad, Eliasaph fi- 14
lius Duel. * de Nephthali, Ahira filius 15
Enan. * Hi nobilissimi principes multi- 16
tudinis per tribus & cognationes suas,
& capita exercitus Israel: * quos tule- 17
runt Moyses & Aaron cum omni vulgi
multitudine: * & congregauerunt primo 18
die mensis secundi, recensentes eos per
cognationes, & domos, ac familias, &
capita, & nomina singulorum a vigesi-
mo anno & supra, * sicut præceperat 19
Dominus Moysi. Numeratiq. sunt in de- C
serto Sinai. * De Ruben primogenito 20
Israelis per generationes & familias ac
domos suas, & nomina capitum singu-
lorum, omne quod sexus est masculini a
vigesimo anno & supra, procedentium
21 ad bellũ, * quadraginta sex millia quin-
22 genti. * De filijs Simeon per generatio-
nes & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina & ca-
pita singulorum, omne quod sexus est
masculini a vigesimo anno & supra,
23 procedẽtium ad bellum, * quinquagin-
24 ta nouem millia trecenti. * De filijs Gad
per generationes & familias ac domos
cognationum suarum recensiti sunt per
nomina singulorum a viginti annis &
supra, omnes qui ad bella procederent,
25 * quadragintaquinque millia sexcenti
26 quinquaginta. * De filijs Iuda per gene-
D rationes & familias ac domos cognatio-
num suarum, per nomina singulorum
a vigesimo anno & supra, omnes qui po-
27 terant ad bella procedere, * recẽsiti sunt
septuaginta quattuor millia sexcenti.
28 * De filijs Issachar, per generationes &
familias ac domos cognationum suarũ,
per nomina singulorum a vigesimo an-
no & supra, omnes qui ad bella proce-
29 derent, * recensiti sunt quinquaginta
30 quattuor millia quadringenti. * De fi-
lijs Zabulon per generationes, & fami-
lias, ac domos cognationum suarum
recensiti sunt per nomina singulorum a
vigesimo anno & supra, omnes qui po-
31 terant ad bella procedere, * quinqua-
32 ginta septem millia quadringenti. * De
E filijs Ioseph, filiorum Ephraim per ge-
nerationes, & familias, ac domos cogna-
tionum suarum recensiti sunt per nomi-
na singulorum a vigesimo anno & su-
pra, omnes qui poterant ad bella pro-
33 cedere, * quadraginta millia quingenti.
34 * Porro filiorum Manasse per generatio-
nes & familias ac domos cognationum

suarum recensiti sunt per nomina singu-
lorum a viginti annis & supra, omnes
qui poterant ad bella pocedere, * trigin- 35
ta duo millia ducenti. * De filijs Benia- 36
min per generationes & familias ac do-
mos cognationum suarum recensiti sunt
nominibus singulorum a vigesimo anno
& supra, omnes qui poterant ad bella
procedere, * triginta quinque millia 37
quadringenti. * De filijs Dan per gene- 38
rationes, & familias ac domos cognatio-
num suarum recensiti sunt nominibus
singulorum a vigesimo anno & supra,
omnes qui poterant ad bella procede-
re, * sexaginta duo millia septingenti. 39
* De filijs Aser per generationes & fami- 40
lias ac domos cognationum suarum re- F
censiti sunt per nomina singulorum a
vigesimo anno & supra, omnes qui po-
terant ad bella procedere, * quadragin- 41
ta millia & mille quingenti. * De filijs 42
Nephthali per generationes & familias
ac domos cognationum suarum recensi-
ti sunt nominibus singulorum a vigesi-
mo anno & supra, omnes qui poterant
ad bella procedere, * quinquaginta tria 43
millia quadringenti. * Hi sunt, quos nu- 44
merauerunt Moyses & Aaron, & duo-
decim principes Israel, singulos per do-
mos cognationum suarum. * Fueruntq. 45
omnis numerus filiorum Israel per do-
mos & familias suas a vigesimo anno &
supra, qui poterant ad bella procedere,
* sexcenta tria millia virorum quingen- 46
ti quinquaginta. * Leuitæ autem in tri- 47
bu familiarum suarum non sunt nume- G
rati cum eis. * Locutusq. est Dominus 48
ad Moysen, dicens: * Tribum Leui noli 49
numerare, neque pones summam eorũ
cum filijs Israel: * sed constitue eos super 50
tabernaculum testimonij & cuncta vasa
eius, & quidquid ad ceremonias perti-
net. Ipsi portabunt tabernaculum & om-
nia vtensilia eius: & erunt in ministerio,
ac per gyrum tabernaculi metabuntur.
* Cum proficiscendum fuerit, deponent 51
Leuitæ tabernaculum: cum castrametan-
dum, erigent. quisquis externorum ac-
cesserit, occidetur. * Metabuntur autem 52
castra filij Israel vnusquisque per turmas
& cuneos atque exercitum suum. * Por- 53
ro Leuitæ per gyrum tabernaculi figent
tentoria, ne fiat indignatio super mul-
titudinem filiorum Israel, & excubabũt
54 in custodijs tabernaculi testimonij. * Fe-
cerunt ergo filij Israel iuxta omnia quæ
præceperat Dominus Moysi.

CAP. II.

1 Locutusq. est Dominus ad Moysen
2 & Aaron dicens: * Singuli per tur-
A mas, signa, atque vexilla, & domos
cognationum suarum castrametabun-
tur filij Israel, per gyrum tabernaculi
3 fœderis. * Ad Orientem Iudas figet
tentoria per turmas exercitus sui: eritq.
princeps filiorum eius Nahasson filius
4 Aminadab. * & omnis de stirpe eius
summa pugnantium, septuaginta quat-
5 tuor millia sexcenti. * Iuxta eum ca-
strametati sunt de tribu Issachar, quo-
rum princeps fuit Nathanael filius Suar.
6 * & omnis numerus pugnatorum eius
quinquaginta quattuor millia quadrin-
7 genti. * In tribu Zabulon princeps
8 fuit Eliab filius Helon. * Omnis de
stirpe eius exercitus pugnatorum, quin-
quaginta septem millia quadringenti.
9 * Vniuersi qui in castris Iudæ enumera-
ti sunt, fuerunt centum octoginta sex
millia quadringenti: & per turmas suas
10 primi egredientur. * In castris filiorum
B Ruben ad meridianam plagam erit prin-
11 ceps Elisur filius Sedeur: * & cunctus
exercitus pugnatorum eius qui numera-
ti sunt, quadraginta sex millia quingẽ-
12 ti. * Iuxta eum castrametati sunt de
tribu Simeon: quorum princeps fuit
13 Salamiel filius Surisaddai. * & cunctus
exercitus pugnatorum eius, qui nume-
rati sunt, quinquaginta nouem millia
14 trecenti. * In tribu Gad princeps fuit
15 Eliasaph filius Duel. * & cunctus exer-
citus pugnatorum eius, qui numerati
sunt, quadraginta quinque millia sex-
16 centi quinquaginta. * Omnes qui recen-
siti sunt in castris Ruben, centum quin-
quaginta millia & mille quadringenti
quinquaginta per turmas suas: in secun-
17 do loco proficiscentur. * Leuabitur au-
tem tabernaculum testimonij per offi-
cia Leuitarum & turmas eorum. quo-
modo erigetur, ita & deponetur. Sin-
guli per loca & ordines suos proficiscen-
18 tur. * Ad occidentalem plagam erunt
C castra filiorum Ephraim, quorum prin-
19 ceps fuit Elisama filius Ammiud. * cun-

ctus exercitus pugnatorum eius, qui nu-
merati sunt, quadraginta millia quingē-
ti. * Et cum eis tribus filiorum Manas- 20
se, quorum princeps fuit Gamaliel fi-
lius Phadassur. * cunctusq. exercitus pu- 21
gnatorum eius, qui numerati sunt, tri-
gintaduo millia ducenti. * In tribu fi- 22
liorum Beniamin princeps fuit Abidan
filius Gedeonis. * & cūctus exercitus pu- 23
gnatorum eius, qui recensiti sunt, tri-
gintaquinque millia quadringenti.
* Omnes qui numerati sunt in castris 24
Ephraim, centum octo millia centum
per turmas suas: tertij proficiscentur.
* Ad Aquilonis partem castrametati sunt 25
filij Dan: quorum princeps fuit Ahiezer
filius Ammisaddai. * cunctus exercitus 26
pugnatorum eius, qui numerati sunt, D
sexagintaduo millia septingenti. * Iuxta 27
eum fixere tentoria de tribu Aser: quo-
rum princeps fuit Phegiel filius Ochran.
* cunctus exercitus pugnatorum eius, 28
qui numerati sunt, quadraginta millia
& mille quingenti. * De tribu filiorum 29
Nephthali princeps fuit Ahira filius
Enan. * cunctus exercitus pugnatorum 30
eius, quinquaginta tria millia quadrin-
genti. * Omnes, qui numerati sunt in ca- 31
stris Dan, fuerunt centum quinquagin-
ta septem millia sexcenti: & nouissimi
proficiscentur. * Hic numerus filiorum 32
Israel, per domos cognationum suarum
& turmas diuisi exercitus, sexcenta tria
millia quingenti quinquaginta. * Leui- 33
tæ autem non sunt numerati inter filios
Israel: sic enim præceperat Dominus
Moysi. * Feceruntq. filij Israel iuxta om- 34
nia quæ mandauerat Dominus. Castra-
metati sunt per turmas suas, & profe-
cti per familias ac domos patrum
suorum.

CAP. III.

HÆ sunt generationes Aaron & 1
Moysi in die qua locutus est Do- A
‖ Exo.6.d.23 minus ad Moysen in monte Sinai. * ‖ Et 2
hæc nomina filiorum Aaron: primoge-
nitus eius Nadab, deinde Abiu, & Elea-
zar, & Ithamar. * Hæc nomina filiorum 3
Aaron sacerdotum qui vncti sunt, &
quorum repletæ & consecratæ manus vt
‖ Leui.10.a.2 sacerdotio fungerentur. * ‖ Mortui sunt 4
2.Par.24.a.2 enim Nadab & Abiu cum offerrēt ignē
alienum in conspectu Domini in deser-
to Sinai, absque liberis: functiq. sunt sa-
cerdotio Eleazar & Ithamar coram Aa-
5 ron patre suo. * Locutusq. est Domi-
6 nus ad Moysen, dicens: * Applica tribū
Leui, & fac stare in conspectu Aaron sa-
cerdotis vt ministrent ei, & excubent,
7 * & obseruent quidquid ad cultum per-
tinet multitudinis coram tabernaculo
8 testimonij, * & custodiant vasa taberna-
9 culi, seruientes in ministerio eius. * Da-
10 bisq. dono Leuitas * Aaron & filijs e-
B ius, quibus traditi sunt a filijs Israel.
Aaron autem & filios eius consti-
tues super cultum sacerdotij. Externus,
qui ad ministrandum accesserit, morie-
11 tur. * Locutusq. est Dominus ad Moy-
12 sen, dicens: * Ego tuli Leuitas a filijs Is-
rael pro omni primogenito, qui aperit
vuluam in filijs Israel, eruntq. Leuitæ
13 mei. * ‖ Meum est enim omne pri- ‖ Exo.13.a.2
mogenitum: ex quo percussi primo- Inf.8.c.16
genitos in Terra Ægypti: sanctificaui
mihi quidquid primum nascitur in Is-
rael ab homine vsque ad pecus, mei
14 sunt: ego Dominus. * Locutusq. est
Dominus ad Moysen in deserto Sinai,
15 dicens: * Numera filios Leui per do-
C mos patrum suorum & familias, om-
nem masculum ab vno mense, & su-
16 pra. * Numerauit Moyses, vt præce-
17 perat Dominus, * ‖ & inuenti sunt fi- ‖ Exo.6.c.16
lij Leui per nomina sua, Gerson &
18 Caath & Merari. * Filij Gerson: Lebni
19 & Semei. * Filij Caath: Amram &
20 Iesaar, Hebron & Oziel. * Filij Me-
21 rari: Moholi & Musi. * De Gerson
fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Se-
22 meitica: * quarum numeratus est po-
pulus sexus masculini ab vno mense
& supra, septem millia quingenti.
23 * Hi post tabernaculum metabuntur ad
24 Occidentem * sub principe Eliasaph
25 filio Lael. * Et habebunt excubias in
26 tabernaculo fœderis, * ipsum taberna-
D culum & operimentum eius, tentorium
quod trahitur ante fores tecti fœderis,
& cortinas atrij: tentorium quoque
quod appenditur in introitu atrij taber-
naculi, & quidquid ad ritum altaris
pertinet, funes tabernaculi & omnia
27 vtensilia eius. * Cognatio Caath habebit
populos Amramitas & Iesaaritas & He-
bronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ
Caathi-

Caathitarum recensitæ per nomina sua:
28 * omnes generis masculini ab vno men-
se & supra, octo millia sexcenti habe-
bunt excubias Sanctuarij, * & castrame- 29
tabuntur ad meridianam plagam. *Prin- 30
cepsq. eorum erit Elisaphan filius Oziel:
* & custodient arcam, mensamq. & cã- 31
delabrum, altaria & vasa Sanctuarij, in E
quibus ministratur, & velum, cunctamq.
huiuscemodi supellectilem. * Princeps 32
autem principum Leuitarum Eleazar fi-
lius Aaron sacerdotis, erit super excu-
bitores custodiæ Sanctuarij. * At vero de 33
Merari erunt populi Moholitæ & Mu-
sitæ recensiti per nomina sua: * omnes 34
generis masculini ab vno mense & su-
pra, sex millia ducenti. * Princeps eorũ 35
Suriel filius Abihaiel: in plaga septen-
trionali castrametabuntur. * Erunt sub 36
custodia eorum tabulæ tabernaculi &
vectes, & columnæ ac bases earum, &
omnia quæ ad cultum huiuscemodi per-
tinent: * columnæq. atrij per circuitum 37
cum basibus suis, & paxilli cum funi-
bus. * Castrametabuntur ante taberna- 38
culum fœderis, idest ad orientalem pla- F
gam, Moyses & Aaron cum filijs suis, ha-
bentes custodiam Sanctuarij in medio fi-
liorum Israel. quisquis alienus accesse-
rit, morietur. * Omnes Leuitæ, quos 39
numerauerunt Moyses & Aaron iuxta
præceptum Domini per familias suas in
genere masculino a mense vno & supra,
fuerunt viginti duo millia. * Et ait Do- 40
minus ad Moysen: Numera primogeni-
tos sexus masculini de filijs Israel ab vno
mense & supra, & habebis summã eo-
rum. * Tollesq. Leuitas mihi pro omni 41
primogenito filiorum Israel, ego sum
Dominus: & pecora eorum pro vniuer-
sis primogenitis pecorum filiorum Is-
rael. * Recensuit Moyses, sicut præce- 42
perat Dominus, primogenitos filiorum
Israel. * & fuerunt masculi per nomina 43
sua, a mense vno & supra, viginti duo G
millia ducenti septuaginta tres. * Locu- 44
tusq. est Dominus ad Moysen, dicens:
* Tolle Leuitas pro primogenitis filio- 45
rum Israel, & pecora Leuitarum pro pe-
coribus eorum, eruntq. Leuitæ mei. ego
sum Dominus. * In pretio autem ducen- 46
torum septuaginta trium, qui excedunt
numerum Leuitarum de primogenitis
filiorum Israel, * accipies quinque siclos 47
per singula capita ad mensurã Sanctua-
48 rij. ‖ Siclus habet viginti obolos. * Da- ‖ Exo.30.b.13 Leui 27.e.25 Ezec.45.d.12
bisq. pecuniam Aaron & filijs eius pre-
49 tium eorum qui supra sunt. * Tulit igi-
tur Moyses pecuniam eorum, qui fuerãt
amplius, & quos redemerant a Leuitis
50 * pro primogenitis filiorum Israel, mil-
le trecentorum sexagintaquinque siclo-
51 rum iuxta pondus Sanctuarij, * & dedit
eam Aaron & filijs eius iuxta verbum
quod præceperat sibi Dominus.

CAP. IIII.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moysen
2 & Aaron, dicens: * ‖ Tolle summam ‖ 1.Par.23.b.13
A filiorum Caath de medio Leuitarũ per
3 domos & familias suas, * a trigesimo
anno & supra, vsque ad quinquagesimũ
annum, omnium qui ingrediuntur vt
stent & ministrent in tabernaculo fœ-
4 deris. * Hic est cultus filiorum Caath:
Tabernaculum fœderis, & Sanctum san-
5 ctorum * ingredientur Aaron & filij e-
ius, quando mouenda sunt castra, &
deponent velum quod pendet ante fo-
6 res, inuoluentq. eo arcam testimonij, * &
operient rursum velamine ianthinarum
pellium, extendentq. desuper palliũ to-
tum hyacinthinum, & inducent vectes.
7 * Mensam quoque propositionis inuol-
uent hyacinthino pallio, & ponent
cum ea thuribula & mortariola, cya-
thos & crateras ad liba fundenda: pa-
8 nes semper in ea erunt: * extendentq.
desuper pallium coccineum, quod
rursum operient velamento ianthinarum
9 pellium, & inducent vectes. * Sument
& pallium hyacinthinum quo operient
candelabrum cum lucernis & forcipi-
bus suis & emunctorijs & cunctis vasis
olei, quæ ad concinnandas lucernas ne-
10 cessaria sunt: * & super omnia ponent
operimentum ianthinarum pellium, &
11 inducent vectes. * Nec non & altare
B aureum inuoluent hyacinthino vestimẽ-
to, & extendent desuper operimentum
ianthinarum pellium, inducentq. ve-
12 ctes. * Omnia vasa, quibus ministra-
tur in Sanctuario, inuoluent hyacinthi-
no pallio, & extendent desuper operi-
mentum ianthinarũ pellium, inducentq.
13 vectes. * Sed & altare mundabunt cine-
re, & inuoluent illud purpureo vesti-
mento,

mento, * poneneq. cum eo omnia vasa, 14
quibus in ministerio eius vtuntur, id est,
ignium receptacula, fuscinulas ac tridẽ-
tes, vncinos & batilla. Cuncta vasa al-
taris operient simul velamine ianthina-
rum pelliũ, & inducent vectes. * Cumq. 15
inuoluerint Aaron & filij eius Sanctua-
rium & omnia vasa eius in commotio-
ne castrorum, tunc intrabunt filij Caath
vt portent inuoluta: & non tangent va-
sa Sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt
onera filiorum Caath in tabernaculo fœ-
deris: * super quos erit Eleazar filius Aa- 16
ron sacerdotis, ad cuius curam pertinet
oleum ad concinnandas lucernas, &
compositionis incensum, & sacrificium,
quod semper offertur, & oleum vnctio-
nis, & quidquid ad cultum tabernaculi
pertinet, omniumq. vasorum, quæ in Sã-
ctuario sunt. * Locutusq. est Dominus 17
ad Moysen, & Aaron, dicens: * Nolite 18
perdere populum Caath de medio Le-
uitarum: * sed hoc facite eis, vt viuant, 19
& non moriantur, si tetigerint Sancta
sanctorum. Aaron & filij eius intrabũt,
ipsiq. disponent opera singulorum, &
diuident quid portare quis debeat. * Alij 20
nulla curiositate videant quæ sunt in San
ctuario priusquam inuoluãtur, alioquin
morientur. * Locutusq. est Dominus ad 21
Moysen, dicens: * Tolle summam etiam 22
filiorum Gerson per domos ac familias
& cognationes suas, * a triginta annis & 23
supra, vsque ad annos quinquaginta. C
Numera omnes qui ingrediuntur & mi-
nistrant in tabernaculo fœderis. * Hoc 24
est officium familiæ Gersonitarum, * vt 25
portent cortinas tabernaculi & tectum
fœderis operimentum aliud, & super
omnia velamen ianthinum tentoriumq.
quod pẽdet in introitu tabernaculi fœ-
deris, * cortinas atrij, & velum in introi- 26
tu quod est ante tabernaculum. Omnia
quæ ad altare pertinent, funiculos, & va-
sa ministerij, * iubente Aaron & filijs 27
eius, portabũt filij Gerson: & scient sin-
guli cui debeant oneri mancipari. * Hic 28
est cultus familiæ Gersonitarũ in taber-
naculo fœderis, eruntq. sub manu Itha-
mar filij Aaron sacerdotis. * Filios quo- 29
que Merari per familias & domos patrũ
suorum recensebis * a triginta annis & 30
supra, vsque ad annos quinquaginta,
omnes qui ingrediuntur ad officium mi-
nisterij sui & cultum fœderis testimo-
31 nij. * Hæc sunt onera eorum: Portabũt
tabulas tabernaculi & vectes eius, colũ-
32 nas ac bases earum, * columnas quoque
atrij per circuitum cum basibus & pa-
xillis & funibus suis. Omnia vasa & su-
pellectilem ad numerum accipient, sicq.
33 portabunt. * Hoc est officium familiæ
Meraritarum & ministerium in taberna-
D culo fœderis: eruntq. sub manu Ithamar
34 filij Aaron sacerdotis. * Recensuerunt
igitur Moyses & Aaron & principes sy-
nagogæ filios Caath per cognationes &
35 domos patrum suorum * a triginta an-
nis & supra, vsque ad annum quinqua-
gesimum, omnes qui ingrediuntur ad
36 ministerium tabernaculi fœderis: * &
inuenti sunt duo millia septingẽti quin-
37 quaginta. * Hic est numerus populi
Caath qui intrant tabernaculũ fœderis:
hos numerauit Moyses & Aaron iuxta
sermonem Domini per manum Moysi.
38 * Numerati sunt & filij Gerson per co-
gnationes & domos patrum suorum,
39 * a triginta annis & supra, vsque ad quin-
quagesimum annum, omnes qui ingre-
diuntur vt ministrẽt in tabernaculo fœ-
40 deris: * & inuenti sunt duo millia sex-
41 centi triginta. * Hic est populus Gerso-
nitarum, quos numerauerunt Moyses &
42 Aaron iuxta verbum Domini. * Nume-
rati sunt & filij Merari per cognationes
43 & domos patrum suorum * a triginta
annis & supra, vsque ad annum quin-
quagesimum, omnes qui ingrediuntur
ad explendos ritus tabernaculi fœde-
44 ris: * & inuenti sunt tria millia ducen-
45 ti. * hic est numerus filiorum Merari,
quos recensuerunt Moyses & Aaron
iuxta imperium Domini per manum
46 Moysi. * Omnes qui recensiti sunt de
Leuitis, & quos recenseri fecit ad no-
men Moyses & Aaron, & principes Is-
rael per cognationes & domos patrum
47 suorum * a triginta annis & supra, vs-
que ad annum quinquagesimum, ingre-
dientes ad ministerium tabernaculi, &
48 onera portanda, * fuerunt simul octo
49 millia quingenti octoginta. * Iuxta ver-
bum Domini recensuit eos Moyses, vnũ-
quemque iuxta officium & onera sua,
sicut præceperat ei Dominus.

CAP. V.

LOcutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Præcipe filijs Israel, vt eij- 2
ciant de castris omnem leprosum,& qui A
semine fluit, pollutusq. est super mor-
tuo :* tam masculum quàm feminã eij- 3
cite de castris, ne contaminent ea cum
habitauerim vobiscum. * Feceruntq. ita 4
filij Israel, & eiecerunt eos extra castra,
sicut locutus erat Dominus Moysi. * Lo- 5
cutusq. est Dominus ad Moysen, dicens:
* Loquere ad filios Israel: Vir, siue mu- 6
lier, cum fecerint ex omnibus peccatis,
quæ solent hominibus accidere, & per
negligentiam transgressi fuerint manda-
tum Domini, atque deliquerint, * confi- 7
tebuntur peccatum suum,& reddent ip-
sum caput,quintamq. partem desuper ei,
in quem peccauerint. * Sin autem non 8
fuerit qui recipiat, dabunt Domino, &
erit sacerdotis,excepto ariete,qui offer-
tur pro expiatione, vt sit placabilis ho-
stia. * Omnes quoque primitiæ,quas of- 9
ferunt filij Israel,ad sacerdotẽ pertinent:
* & quidquid in Sanctuarium offertur a 10
singulis, & traditur manibus sacerdotis, B
ipsius erit. * Locutusq. est Dominus ad 11
Moysen,dicẽs: * Loquere ad filios Israel, 12
& dices ad eos: Vir,cuius vxor errauerit,
maritumq. contemnens * dormierit cum 13
altero viro, & hoc maritus deprehende-
re non quiuerit, sed latet adulterium, &
testibus argui non potest, quia non est
inuenta in stupro: * si spiritus zelotypiæ 14
concitauerit virum contra vxorem suã,
quæ vel polluta est, vel falsa suspicio-
ne appetitur, * adducet eam ad sacerdo- 15
tem, & offeret oblationem pro illa de-
cimam partem sati farinæ hordeaceæ:
non fundet super eam oleum, nec im-
ponet thus: quia sacrificium zelotypiæ
est, & oblatio inuestigans adulterium.
* Offeret igitur eam sacerdos, & statuet 16
coram Domino. * assumetq. aquam san- 17
ctam in vase fictili, & pauxillum terræ C
de pauimento tabernaculi mittet in
eam. * Cumq. steterit mulier in con- 18
spectu Domini, discooperiet caput eius,
& ponet super manus illius sacrificium
recordationis,& oblationem zelotypiæ:
ipse autem tenebit aquas amarissimas,
in quibus cum execratione maledicta
19 congessit. * adiurabitq. eam, & dicet:
Si non dormiuit vir alienus tecum, &
si non polluta es deserto mariti thoro,
non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ,
20 in quas maledicta congessi. * Sin au-
tem declinasti a viro tuo, atque pollu-
ta es, & concubuisti cum altero viro:
21 * his maledictionibus subiacebis: Det
te Dominus in maledictionem, exem-
plumq. cunctorum in populo suo: pu-
trescere faciat femur tuum, & tumens
22 vterus tuus disrumpatur. * ingrediantur
aquæ maledictæ in ventrem tuum, &
vtero tumescente putrescat femur. Et
23 respondebit mulier, Amen, amen. * Scri-
D betq. sacerdos in libello ista maledicta,
& delebit ea aquis amarissimis, in quas
24 maledicta congessit, * & dabit ei bibe-
25 re. Quas cum exhauserit, * tollet sacer-
dos de manu eius sacrificium zelotypiæ,
& eleuabit illud coram Domino, impo-
netq. illud super altare: ita dumtaxat vt
26 prius, * pugillum sacrificij tollat de eo,
quod offertur, & incendat super altare:
& sic potum det mulieri aquas amaris-
27 simas. * Quas cum biberit, si polluta
est, & contempto viro adulterij rea, per-
transibunt eam aquæ maledictionis, &
inflato ventre cõputrescet femur: eritq.
mulier in maledictionem, & in exem-
28 plum omni populo. * Quòd si polluta
non fuerit, erit innoxia, & faciet libe-
29 ros. * Ista est lex zelotypiæ. Si decli-
nauerit mulier a viro suo, & si polluta
30 fuerit, * maritusq. zelotypiæ spiritu con-
citatus adduxerit eam in conspectu Do-
mini, & fecerit ei sacerdos iuxta omnia
31 quæ scripta sunt: * maritus absque culpa
erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAP. VI.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moysen,
2 dicens: * Loquere ad filios Israel, &
A dices ad eos: Vir, siue mulier, cum fe-
cerint votum vt sanctificentur, & se vo-
3 luerint Domino consecrare: * a vino,
& omni, quod inebriare potest, absti-
nebunt. Acetum ex vino, & ex quali-
bet alia potione, & quidquid de vua
exprimitur, non bibent: vuas recentes
4 siccasq. non comedent * cunctis diebus
quibus ex voto Domino consecrantur:
quidquid ex vinea esse potest, ab vua
passa

passa vsque ad acinum non comedent.
‖Iudic.13.a.5 * Omni tempore separationis suæ ‖ no- 5
uacula non transibit per caput eius vs-
que ad completum diem, quo Domino
consecratur. Sanctus erit, crescente cæ-
sarie capitis eius. * Omni tempore cõ- 6
secrationis suæ super mortuum non in- B
gredietur, * nec super patris quidem & 7
matris & fratris sororisq. funere conta-
minabitur, quia consecratio Dei sui su-
per caput eius est. * Omnibus diebus 8
separationis suæ sanctus erit Domino.
* Sin autem mortuus fuerit subito quis- 9
piam coram eo, polluetur caput conse-
crationis eius: quod radet illico in ea-
dem die purgationis suæ, & rursum se-
ptima. * in octaua autẽ die offeret duos 10
turtures, vel duos pullos columbæ sacer-
doti in introitu fœderis testimonij. * fa- 11
cietq; sacerdos vnum pro peccato, & al-
terum in holocaustum, & deprecabitur
pro eo, quia peccauit super mortuo: san-
ctificabitq. caput eius in die illo: * & 12
cõsecrabit Domino dies separationis il-
lius, offerens agnum anniculum pro pec-
cato: ita tamen vt dies priores irriti
fiant, quoniam polluta est sanctificatio
eius. * Ista est lex consecrationis. Cum 13
dies, quos ex voto decreuerat, comple- C
buntur: adducet eum ad ostium taber-
naculi fœderis, * & offeret oblationem 14
eius Domino, agnum anniculum imma-
culatum in holocaustum, & ouem anni-
culam immaculatam pro peccato, &
arietem immaculatum, hostiam pacifi-
cam, * canistrum quoque panum azy- 15
morum qui conspersi sint oleo, & laga-
na absque fermento vncta oleo, ac liba-
mina singulorum: * quæ offeret sacerdos 16
coram Domino, & faciet tam pro pec-
cato, quàm in holocaustum. * Arietem 17
vero immolabit hostiam pacificam Do-
mino, offerens simul canistrum azymo-
rum, & libamenta quæ ex more debẽtur.
‖Act.21.d.24 * ‖ Tunc radetur nazaræus ante ostiũ ta- 18
bernaculi fœderis cæsarie consecrationis
suæ: tolletq. capillos eius, & ponet super
ignem, qui est suppositus sacrificio pa-
cificorum. * Et armum coctum arietis, 19
tortamq. absque fermento vnam de ca- D
nistro, & laganum azymum vnum, &
tradet in manus nazaræi, postquam ra-
sum fuerit caput eius. * Susceptaq. rur- 20
sum ab eo, eleuabit in conspectu Domi-
ni: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut
pectusculum, quod separari iussum est,
& femur. post hæc potest bibere naza-
21 ræus vinum. * Ista est lex nazaræi, cùm
vouerit oblationem suam Domino tem-
pore cõsecrationis suæ, exceptis his, quæ
inuenerit manus eius. iuxta quod men-
te deuouerat, ita faciet ad perfectionem
22 sanctificationis suæ. * Locutusq. est Do-
23 minus ad Moysen, dicens: * Loquere Aa-
ron & filijs eius: Sic benedicetis filijs Is- Eccli.36.c.19
24 rael, & dicetis eis: * Benedicat tibi Do-
25 minus, & custodiat te. * Ostendat Do-
minus faciem suam tibi, & misereatur
26 tui. * Conuertat Dominus vultũ suum
27 ad te, & det tibi pacem. * Inuoca-
buntq. nomen meum super filios Israel,
& ego benedicam eis.

CAP. VII.

1 A FActum ‖ est autem in die qua com- ‖Exo.40.b.16
pleuit Moyses tabernaculum, & ere-
xit illud: vnxitq. & sanctificauit cũ om-
nibus vasis suis, altare similiter & omnia
2 vasa eius. * Obtulerũt principes Israel &
capita familiarum, qui erant per singu-
las tribus, præfectiq. eorum, qui nume-
3 rati fuerant, * munera coram Domino
sex plaustra tecta cum duodecim bobus.
Vnum plaustrum obtulere duo duces,
& vnum bouem singuli, obtuleruntq.
4 ea in conspectu tabernaculi. * Ait au-
5 tem Dominus ad Moysen: * Suscipe ab
eis vt seruiant in ministerio tabernacu-
li, & trades ea Leuitis iuxta ordinem
6 ministerij sui. * Itaque cum suscepisset
Moyses plaustra & boues, tradidit eos
7 Leuitis. * Duo plaustra & quattuor bo-
ues dedit filijs Gerson, iuxta id quod ha-
8 bebant necessariũ. * quattuor alia plau-
stra, & octo boues dedit filijs Merari se-
cundum officia & cultum suum, sub ma-
9 nu Ithamar filij Aaron sacerdotis. * fi-
lijs autem Caath non dedit plaustra &
boues: quia in Sanctuario seruiunt, &
10 onera proprijs portant humeris. * Igi-
tur obtulerunt duces in dedicationem
altaris, die qua vnctum est, oblationem
11 suam ante altare. * Dixitq. Dominus
B ad Moysen: Singuli duces per singu-
los dies offerant munera in dedicatio-
12 nem altaris. * Primo die obtulit oblatio-
nem suam Nahasson filius Aminadab de
tribu

tribu Iuda: * fueruntq. in ea acetabulum 13
argenteum pondo cētum triginta ſiclo-
rum, phiala argentea habens ſeptuagin-
ta ſiclos iuxta pondus Sanctuarij, vtrū-
que plenum ſimila conſperſa oleo in ſa-
crificium: * mortariolum ex decem ſiclis 14
aureis plenum incenſo: * bouem de ar- 15
mento, & arietem, & agnum anniculum
in holocauſtum: * hircumq. pro pecca- 16
to: * & in ſacrificio pacificorum boues 17
duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc eſt obla-
tio Nahaſſon filij Aminadab. * Secun- 18
do die obtulit Nathanael filius Suar, dux
de tribu Iſſachar, * acetabulum argen- 19
teum appendens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habentē ſeptuagin-
ta ſiclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrum-
que plenum ſimila conſperſa oleo in ſa-
crificium: * mortariolum aureum habēs 20
decem ſiclos plenum incenſo: * bouem 21
de armento, & arietem, & agnum anni-
culum in holocauſtum: * hircumq. pro 22
peccato: * & in ſacrificio pacificorum 23
boues duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hæc fuit
oblatio Nathanael filij Suar. * Tertio 24
die princeps filiorum Zabulon Eliab fi-
lius Helon, * obtulit acetabulum argen- 25
teum appendens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habentem ſeptua-
ginta ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrū-
que plenum ſimila conſperſa oleo in ſa- C
crificium: * mortariolum aureum ap- 26
pendens decem ſiclos plenum incenſo:
* bouem de armento, & arietem, & 27
agnum anniculum in holocauſtū: * hir- 28
cumq. pro peccato: * & in ſacrificio pa- 29
cificorum boues duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc eſt oblatio Eliab filij Helon.
* Die quarto princeps filiorum Ruben, 30
Eliſur filius Sedeur * obtulit acetabulum 31
argenteum appendens centum triginta
ſiclos, phialam argenteam habentem ſe-
ptuaginta ſiclos ad pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo
in ſacrificium: * mortariolum aureū ap- 32
pendens decem ſiclos plenum incenſo:
* bouem de armento, & arietē, & agnum 33
anniculum in holocauſtum: * hircumq. 34
pro peccato: * & in hoſtias pacificorum 35
boues duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hæc fuit

36 oblatio Eliſur filij Sedeur. * Die quinto
princeps filiorū Simeon Salamiel filius
37 Suriſaddai * obtulit acetabulum argen-
teum appendens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habentē ſeptuaginta
ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrūque ple-
num ſimila conſperſa oleo in ſacrificiū:
38 * mortariolum aureum appendens decē
39 ſiclos plenum incenſo: * bouem de ar-
mento, & arietem, & agnum anniculum
40 in holocauſtum: * hircumq. pro pecca-
41 to: * & in hoſtias pacificorū boues duos,
D arietes quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque. hæc fuit oblatio Sa-
42 lamiel filij Suriſaddai. * Die ſexto prin-
ceps filiorum Gad, Eliaſaph filius Duel,
43 * obtulit acetabulum argenteum appen-
dens centum triginta ſiclos, phialam ar-
genteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad
pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſi-
44 mila conſperſa oleo in ſacrificiū: * mor-
tariolum aureum appendens decem ſi-
45 clos plenum incenſo: * bouem de armē-
to, & arietem, & agnum anniculum in
46 holocauſtum: * hircumq. pro peccato:
47 * & in hoſtias pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque. hæc fuit oblatio E-
48 liaſaph filij Duel. * Die ſeptimo prin-
ceps filiorū Ephraim, Eliſama filius Am-
49 miud * obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta ſiclos, phia-
lam argenteam habentem ſeptuaginta
ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum ſimila conſperſa oleo in ſacri-
50 ficium: * mortariolum aureum appen-
51 dens decem ſiclos plenum incenſo: * bo-
uem de armento, & arietem, & agnum
52 anniculum in holocauſtum: * hircumq.
53 pro peccato: * & in hoſtias pacificorum,
E boues duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hæc fuit
54 oblatio Eliſama filij Ammiud. * Die octa-
uo, princeps filiorum Manaſſe, Gama-
55 liel filius Phadaſſur, * obtulit acetabu-
lum argenteum appendens centum tri-
ginta ſiclos, phialam argenteam haben-
tem ſeptuaginta ſiclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenū ſimila conſper-
56 ſa oleo in ſacrificium: * mortariolū au-
reum appendens decem ſiclos, plenū in-
57 cenſo: * bouem de armento, & arietem,
58 & agnum anniculum in holocauſtum:
59 * hircumq. pro peccato: * & in hoſtias
pacifi-

pacificorum boues duos, arietes quin-
que, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filij
Phadassur.* Die nono princeps filiorum 60
Beniamin, Abidan filius Gedeonis,* ob- 61
tulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta siclos, phialam argen-
team habentẽ septuaginta siclos ad pon-
dus Sanctuarij, vtrumque plenum simi-
la conspersa oleo in sacrificium: * & 62
mortariolum aureum appendens decem
siclos plenum incenso: * bouem de ar- 63
mento, & arietem, & agnum anniculũ
in holocaustũ:* hircumq. pro peccato: 64
* & in hostias pacificorum boues duos, 65
arietes quinque, hircos quinque, agnos F
anniculos quinque. hæc fuit oblatio Abi-
dan filij Gedeonis. * Die decimo prin- 66
ceps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammi-
saddai * obtulit acetabulum argenteum 67
appendens centum triginta siclos, phia-
lam argenteam habentem septuaginta
siclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum simila conspersa oleo in sacrifi-
cium:* mortariolum aureum appendens 68
decem siclos plenum incenso:* bouem 69
de armento, & arietem, & agnum an-
niculum in holocaustum: * hircumq. 70
pro peccato:* & in hostias pacificorum 71
boues duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Ahiezer filij Ammisaddai.
* Die vndecimo princeps filiorum Aser, 72
Phegiel filius Ochran * obtulit acetabu- 73
lum argenteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam habẽ-
tem septuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila con-
spersa oleo in sacrificium:* mortariolũ 74
aureum appendens decem siclos plenum
incenso:* bouem de armento, & arietẽ, 75
& agnum anniculũ in holocaustũ:* hir- 76
cumq. pro peccato:* & in hostias pacifi- 77
corũ boues duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Phegiel filij Ochran. * Die 78
duodecimo princeps filiorũ Nephthali,
Ahira filius Enan * obtulit acetabulum 79
argenteum appendens centum triginta
siclos, phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum simila oleo consper- G
sa in sacrificium:* mortariolum aureum 80
appendens decem siclos, plenum incen-
81 so:* bouem de armento, & arietem,
& agnum anniculum in holocaustum:
82 * hircumq. pro peccato:* & in hostias
83 pacificorum boues duos, arietes quin-
que, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij
84 Enan.* Hæc in dedicatione altaris obla-
ta sunt a principibus Israel, in die qua
consecratum est. acetabula argẽtea duo-
decim: phialæ argẽteæ duodecim: mor-
85 tariola aurea duodecim:* ita vt centum
triginta siclos argenti haberet vnum
acetabulum, & septuaginta siclos habe-
ret vna phiala: id est, in commune va-
sorum omniũ ex argento sicli duo mil-
lia quadringenti, pondere Sanctuarij.
86 * mortariola aurea duodecim plena in-
censo denos siclos appendentia ponde-
re Sanctuarij: id est, simul auri sicli cen-
87 tum viginti:* boues de armento in holo-
caustum duodecim, arietes duodecim,
agni anniculi duodecim, & libamenta
eorum: hirci duodecim pro peccato.
88 * In hostias pacificorum, boues viginti
quattuor, arietes sexaginta, hirci sexa-
ginta, agni anniculi sexaginta. Hæc ob-
lata sunt in dedicatione altaris, quando
89 vnctum est.* Cumq. ingrederetur Moy-
ses tabernaculum fœderis, vt consuleret
oraculum, audiebat vocem loquentis
ad se de propitiatorio quod erat super
arcam testimonij inter duos Cherubim,
vnde & loquebatur ei.

CAP. VIII.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moysen,
2 dicens:* Loquere Aaron, & dices ad
A eum: Cum posueris septẽ lucernas, can-
delabrum in australi parte erigatur. Hoc
igitur præcipe vt lucernæ contra boreã
e regione respiciant ad mensam panum
propositionis, contra eam partem, quã
candelabrum respicit, lucere debebunt.
3 * Fecitq. Aaron, & imposuit lucernas
super candelabrum, vt præceperat Do-
4 minus Moysi. * Hæc autem erat factura
candelabri, ex auro ductili, tam medius
stipes, quàm cuncta quæ ex vtroque ca-
lamorum latere nascebantur: iuxta exẽ-
plum quod ostendit Dominus Moysi,
5 ita operatus est candelabrum. * Et locu-
6 tus est Dominus ad Moysen, dicẽs:* Tol-
le Leuitas de medio filiorum Israel, &
purifi-

iugiter: per diem operiebat illud nubes,
& per noctẽ quasi species ignis.* Cumq. 17
ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum
protegebat, tunc proficiscebantur filij
Israel: & in loco vbi stetisset nubes, ibi
castrametabantur.* Ad imperium Domi- 18
ni proficiscebantur, & ad imperium il-
‖ 1.Cor.10.a.1 lius figebant tabernaculum. ‖ Cunctis
diebus quibus stabat nubes super taber-
naculum, manebant in eodem loco:* & 19
si euenisset vt multo tempore maneret
super illud, erant filij Israel in excubijs D
Domini, & non proficiscebantur* quot 20
diebus fuisset nubes super tabernaculũ.
Ad imperium Domini erigebant tento-
ria, & ad imperium illius deponebant.
* Si fuisset nubes a vespere vsque mane, 21
& statim diluculo tabernaculum reli-
quisset, proficiscebantur: &, si post diem
& noctem recessisset, dissipabant tento-
ria. * Si vero biduo aut vno mense vel 22
longiori tempore fuisset super taberna-
culum, manebant filij Israel in eodem
loco, & non proficiscebantur: statim
autem vt recessisset, mouebant castra.
* Per verbum Domini figebant tentoria, 23
& per verbum illius proficiscebantur:
erantq. in excubijs Domini iuxta impe-
rium eius per manum Moysi.

CAP. X.

Locutusq. est Dominus ad Moysen, 1
dicens:* Fac tibi duas tubas argen- 2
teas ductiles, quibus conuocare possis A
multitudinem quando mouenda sunt ca-
stra.* Cumq. increpueris tubis, congre- 3
gabitur ad te omnis turba ad ostium
tabernaculi fœderis.* Si semel clangue- 4
ris, venient ad te principes, & capita
multitudinis Israel.* Si autem prolixior 5
atque concisus clangor increpuerit, mo-
uebunt castra primi qui sunt ad orien-
talem plagam.* In secundo autem soni- 6
tu & pari vlulatu tubæ, leuabunt ten-
toria qui habitant ad meridiem. & iu-
xta hunc modum reliqui facient, vlu-
lantibus tubis in profectionem.* Quã- 7
do autem congregandus est populus,
simplex tubarum clangor erit, & non
concise vlulabunt.* Filij autem Aaron 8
sacerdotes clangent tubis: eritq. hoc le-
gitimum sempiternum in generationi-
bus vestris. * Si exieritis ad bellum de 9
terra vestra contra hostes qui dimicant B
aduersum vos, clangetis vlulantibus tu-
bis, & erit recordatio vestri coram Do-
mino Deo vestro, vt eruamini de ma-
10 nibus inimicorum vestrorum.* Si quã-
do habebitis epulum, & dies festos, &
calendas, canetis tubis super holocau-
stis, & pacificis victimis, ⌐vt sint vo-
bis in recordationem Dei vestri. ego
11 Dominus Deus vester.* Anno secun-
do, mense secundo, ⌐vigesima die
mensis eleuata est nubes de tabernacu-
12 lo fœderis:* profectiq. sunt filij Israel
per turmas suas de deserto Sinai, &
recubuit nubes in solitudine Pharan.
13 * Moueruntq. castra primi iuxta impe-
14 rium Domini in manu Moysi.* ‖ Filij ‖ Sup. 1. a. 7
Iuda per turmas suas: quorum prin-
ceps erat Nahasson filius Aminadab.
15 * In tribu filiorum Issachar fuit prin-
16 ceps Nathanael filius Suar. * In tribu
Zabulon erat princeps Eliab filius He-
17 lon.* Depositumq. est tabernaculum,
quod portantes egressi sunt filij Gerson
18 & Merari.* Profectiq. sunt & filij Ru-
ben, per turmas & ordinem suum:
C quorum princeps erat Helisur filius Se-
19 deur. * In tribu autem filiorum Si-
meon, princeps fuit Salamiel filius Suri-
20 saddai.* Porro in tribu Gad erat princeps
21 Eliasaph filius Duel.* Profectiq. sunt &
Caathitæ portantes Sanctuarium. Tam-
diu tabernaculum portabatur, donec ve-
22 nirent ad erectionis locum.* Mouerunt
castra & filij Ephraim per turmas suas,
in quorum exercitu princeps erat Elisa-
23 ma filius Ammiud.* In tribu autem filio-
rum Manasse princeps fuit Gamaliel fi-
24 lius Phadassur.* & in tribu Beniamin erat
25 dux Abidan filius Gedeonis.* Nouissimi
castrorum omniũ profecti sunt filij Dan
per turmas suas, in quorum exercitu prin-
26 ceps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.* In
tribu autem filiorum Aser erat princeps
27 Phegiel filius Ochran.* Et in tribu filio-
rum Nephthali princeps fuit Ahira filius
28 Enan. * Hæc sunt castra, & profectio-
nes filiorum Israel per turmas suas quan-
29 do egrediebantur. * Dixitq. Moyses Ho-
bab filio Raguel Madianitæ, cognato
suo: Proficiscimur ad locum, quem
Dominus daturus est nobis: ⌐veni no-
D biscum, vt benefaciamus tibi: quia Do-
30 minus bona promisit Israeli.* Cui ille re-
spondit: Non vadam tecum, sed reuertar

in terram meam, in qua natus sum.* Et 31
ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu e-
nim nosti in quibus locis per desertum
castra ponere debeamus, & eris ductor
noster.* Cumq. nobiscum veneris, quid- 32
quid optimum fuerit ex opibus, quas
nobis traditurus est Dominus, dabimus
tibi.* Profecti sunt ergo de Monte Do- 33
mini viam trium dierum, arcaq. fœde-
ris Domini præcedebat eos, per dies tres
prouidens castrorum locum.* Nubes 34
quoque Domini super eos erat per diem
cum incederent.* Cumq. eleuaretur ar- 35
‖ Psal. 67. a. 2 ca, dicebat Moyses: ‖ Surge Domine, &
dissipētur inimici tui, & fugiāt qui ode-
runt te, a facie tua.* Cum autem depo- 36
neretur, aiebat: Reuertere Domine ad
multitudinem exercitus Israel.

CAP. XI.

‖ Psal. 77. c. 19 INterea ortum est ‖ murmur populi, 1
quasi dolentium pro labore, contra A
Dominum. Quod cum audisset Domi-
‖ Psal. 77. c. 21 nus, iratus est. Et ‖ accensus in eos ignis
Domini deuorauit extremā castrorum
partem.* Cumq. clamasset populus ad 2
Moysen, orauit Moyses ad Dominum,
& absorptus est ignis.* Vocauitq. no- 3
men loci illius, Incensio: eo quòd in-
census fuisset contra eos ignis Domini.
* Vulgus quippe promiscuum, quod 4
ascenderat cum eis, flagrauit desiderio,
sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs
‖ 1. Corin. 10. a. 6 Israel, & ait: ‖ Quis dabit nobis ad ve-
scendum carnes?* Recordamur pisciū 5
quos comedebamus in Ægypto gratis: B
in mentem nobis veniunt cucumeres, &
pepones, porriq. & cepe, & allia.* Ani- 6
ma nostra arida est, nihil aliud respiciūt
‖ Exod. 16. c. 14 oculi nostri nisi Man.* ‖ Erat autem Man 7
Sap. 16. c. 20 quasi semen coriandri, coloris bdellij.
Psal. 77. c. 24 * Circuibatq. populus, & colligens il- 8
Ioan. 6. d. 31 lud, frangebat mola, siue terebat in
mortario, coquens in olla, & faciens
ex eo tortulas saporis quasi panis olea-
ti.* Cumq. descenderet nocte super ca- 9
stra ros, descendebat pariter & Man.
*Audiuit ergo Moyses flentem populum 10
per familias, singulos per ostia tentorij
sui. Iratusq. est furor Domini valde:
sed & Moysi intoleranda res visa est.
* & ait ad Dominum: Cur afflixisti ser- 11
uum tuum? quare non inuenio gratiam C
coram te? & cur imposuisti pondus vni-
12 uersi populi huius super me?* Numquid
ego concepi omnem hanc multitudinē,
vel genui eam, vt dicas mihi: Porta eos
in sinu tuo sicut portare solet nutrix in-
fantulum, & defer in terram, pro qua
13 iurasti patribus eorum?* Vnde mihi car-
nes vt dem tantæ multitudini? flent cō-
tra me, dicentes: Da nobis carnes vt co-
14 medamus.* Non possum solus sustinere
omnem hunc populum, quia grauis est
15 mihi.* Sin aliter tibi videtur, obsecro
vt interficias me, & inueniam gratiam
in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.
16 * Et dixit Dominus ad Moysen: Con-
grega mihi septuaginta viros de senibus
Israel, quos tu nosti quòd senes populi
sint ac magistri: & duces eos ad ostiū
tabernaculi fœderis, faciesq. ibi stare
17 tecum,* vt descendam & loquar tibi: &
D auferam de spiritu tuo, tradamq. eis, vt
sustentent tecum onus populi, & non
18 tu solus graueris.* Populo quoque di-
ces: Sanctificamini: cras comedetis car-
nes. ego enim audiui vos dicere: Quis
dabit nobis escas carnium? bene nobis
erat in Ægypto. Vt det vobis Dominus
19 carnes, & comedatis:* non vno die, nec
duobus, vel quinque aut decem, nec
20 viginti quidem,* sed vsque ad mensem
dierum, donec exeat per nares vestras,
& vertatur in nauseam, eo quòd repu-
leritis Dominum, qui in medio vestri
E est, & fleueritis corā eo, dicentes: Qua-
21 re egressi sumus ex Ægypto?* Et ait
Moyses: Sexcenta millia peditum huius
populi sunt. & tu dicis: Dabo eis esum
22 carnium mense integro?* ‖ Numquid ‖ Ioan. 6. b. 10
ouium & boum multitudo cædetur, vt
possit sufficere ad cibum? vel omnes pi-
sces maris in vnum congregabuntur, vt
23 eos satient?* Cui respondit Dominus:
‖ Numquid manus Domini inualida est? ‖ Isai. 59. a. 1
Iam nunc videbis vtrum meus sermo
24 opere compleatur.* Venit igitur Moy-
ses, & narrauit populo verba Domini,
F congregās septuaginta viros de senibus
Israel, quos stare fecit circa tabernacu-
25 lum.* Descenditq. Dominus per nubē,
& locutus est ad eum, auferens de spi-
ritu qui erat in Moyse, & dans septua-
ginta viris. Cumq. requieuisset in eis
Spiritus, prophetauerunt, nec vltra
26 cessauerunt.* Remanserant autem in

castris

castris duo viri,quorum vnus vocabatur
Eldad, & alter Medad,super quos requie-
uit Spiritus.nam & ipsi descripti fuerãt,
& non exierant ad tabernaculum.
* Cumq. prophetarẽt in castris,cucurrit 27
puer, & nunciauit Moysi, dicens: Eldad
& Medad prophetant in castris. * Statim 28
Iosue filius Nun, minister Moysi, &
electus e pluribus,ait: Domine mi Moy-
ses prohibe eos. * At ille: Quid,inquit, 29
æmularis pro me? quis tribuat vt omnis
populus prophetet, & det eis Dominus
Spiritum suum? * Reuersusq. est Moy- 30
ses, & maiores natu Israel in castra.
|| Psal.77.c.26 * || Ventus autẽ egrediens a Domino ar- 31
reptãs trans mare coturnices detulit, & G
demisit in castra itinere quantũ vno die
confici potest, ex omni parte castrorum
per circuitum, volabantq. in aere duo-
bus cubitis altitudine super terram.
* Surgens ergo populus toto die illo, & 32
nocte, ac die altero, congregauit cotur-
nicum, qui parum, decem coros: & sic-
|| Psal.77.d.30 cauerunt eas per gyrum castrorũ. * || Ad- 33
huc carnes erant in dentibus eorum,nec
defecerat huiuscemodi cibus: & ecce fu-
ror Domini concitatus in populum,
percussit eum plaga magna nimis. * Vo- 34
catusq. est ille locus, Sepulchra concu-
piscentiæ: ibi enim sepelierunt populũ
qui desiderauerat. Egressi autem de Se-
pulchris concupiscentiæ, venerunt in
Haseroth, & manserunt ibi.

CAP. XII.

Locutaq. est Maria & Aaron contra 1
Moysen propter vxorẽ eius Æthio- A
pissam, * & dixerunt: Num per solum 2
Moysen locutus est Dominus? nonne &
nobis similiter est locutus? Quod cum
audisset Dominus, (* Erat enim Moyses 3
vir mitissimus super omnes homines qui
morabantur in terra) * statim locutus est 4
ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredi- B
mini vos tantum tres ad tabernaculum
fœderis. Cumq. fuissent egressi, * descẽ- 5
dit Dominus in columna nubis, & stetit
in introitu tabernaculi vocans Aaron
& Mariam. Qui cum issent, * dixit ad 6
eos: Audite sermones meos: Si quis fue-
rit inter vos propheta Domini, in vi-
sione apparebo ei, vel per somnium lo-
quar ad illum. * At non talis seruus 7
meus Moyses, || qui in omni domo mea || Heb.3.a.2
8 fidelissimus est: * || ore enim ad os loquor || Exo.33.c.11
ei: & palam, & non per ænigmata & fi-
guras Dominum videt. Quare ergo nõ
C timuistis detrahere seruo meo Moysi?
9 * Iratusq. contra eos, abijt: * nubes quo-
10 que recessit quæ erat super tabernaculũ:
& ecce Maria apparuit candens lepra
quasi nix. Cumq. respexisset eam Aaron,
11 & vidisset perfusam lepra, * ait ad Moy-
sen: Obsecro domine mi, ne imponas
nobis hoc peccatum quod stulte commi-
12 simus, * ne fiat hæc quasi mortua, & vt
D abortiuum quod proijcitur de vulua
matris suæ. ecce iam medium carnis eius
13 deuoratum est a lepra. * Clamauitq.
Moyses ad Dominum, dicens: Deus,ob-
14 secro, sana eam. * Cui respondit Domi-
nus: Si pater eius spuisset in faciẽ illius,
nonne debuerat saltem septem diebus
rubore suffundi? Separetur septem die-
bus extra castra, & postea reuocabitur.
15 * Exclusa est itaque Maria extra castra
septem diebus: & populus non est motus
de loco illo,donec reuocata est Maria.

CAP. XIII.

1 A Profectusq. est populus de Haseroth
fixis tentorijs in deserto Pharan.
2 * ibiq. locutus est Dominus ad Moysen,
3 dicens: * Mitte viros, qui considerent
Terram Chanaan, quam daturus sum
filijs Israel, singulos de singulis tribu-
4 bus, ex principibus. * Fecit Moyses quod
Dominus imperauerat, de deserto Pha-
B ran mittens principes viros, quorũ ista
5 sunt nomina. * De tribu Ruben, Sam-
6 mua filium Zechur. * De tribu Simeon,
7 Saphat filium Huri. * De tribu Iuda,
8 Caleb filium Iephone. * De tribu Issa-
9 char, Igal filium Ioseph. * De tribu E-
10 phraim, Osee filium Nun. * De tribu
11 Beniamin, Phalti filium Raphu. * De tri-
12 bu Zabulon, Geddiel filium Sodi. * De
tribu Ioseph, sceptri Manasse, Gaddi fi-
13 lium Susi. * De tribu Dan, Ammiel fi-
14 lium Gemalli, * De tribu Aser, Sthur
15 filium Michael. * De tribu Nephthali, Na-
16 habi filium Vapsi. * De tribu Gad, Guel
17 filium Machi. * hæc sunt nomina viro-
C rum, quos misit Moyses ad consideran-
dam Terram: vocauitq. Osee filiũ Nun,
18 Iosue. * misit ergo eos Moyses ad con-

siderandam Terram Chanaan, & dixit
ad eos: Ascendite per meridianam pla-
gam. Cumq. veneritis ad montes,
* considerate Terram, qualis sit: & 19
populum qui habitator est eius, vtrum
fortis sit an infirmus: si pauci numero
an plures: * ipsa terra, bona an mala: 20
vrbes quales, muratæ an absque muris:
* humus, pinguis an sterilis, nemorosa 21
an absque arboribus. Confortamini, &
afferte nobis de fructibus Terræ. Erat
autem tempus quando iam præcoquæ
vuæ vesci possunt. * Cumq. ascendis- 22
sent, explorauerunt Terram a deserto D
Sin, vsque Rohob intrantibus Emath.
* Ascenderuntq. ad meridiem, & vene- 23
runt in Hebron, vbi erant Achiman
& Sisai & Tholmai filij Enac. nam He-
bron septem annis ante Tanim vrbem
‖Deut.1.d.24 Ægypti condita est. * ‖ Pergentesq. vs- 24
que ad Torrentem botri, absciderunt
palmitem cum vua sua, quem porta-
uerunt in vecte duo viri. De malis quo- E
que granatis & de ficis loci illius tule-
runt: * qui appellatus est Nehelescol, 25
id est Torrens botri, eo quòd botrum
portassent inde filij Israel. * Reuersiq. 26
exploratores Terræ post quadraginta
dies, omni regione circuita, * venerunt 27
ad Moysen & Aaron & ad omnem cœ-
tum filiorum Israel in desertum Pha-
ran, quod est in Cades. Locutiq. eis &
omni multitudini ostenderunt fructus
Terræ: * & narrauerunt, dicentes: Ve- 28
nimus in Terram, ad quam misisti nos, F
quæ re vera fluit lacte & melle, vt ex
his fructibus cognosci potest: * sed cul- 29
tores fortissimos habet, & vrbes gran-
des atque muratas. Stirpem Enac vidi-
mus ibi. * Amalec habitat in meridie, 30
Hethæus & Iebusæus & Amorræus in
montanis: Chananæus vero moratur iu-
xta mare & circa fluenta Iordanis. * In- 31
ter hæc Caleb compescens murmur po-
puli, qui oriebatur contra Moysen,
ait: Ascendamus, & possideamus Ter-
ram, quoniam poterimus obtinere eam. G
* Alij vero, qui fuerant cum eo, dice- 32
bant: Nequaquam ad hunc populum va-
lemus ascendere, quia fortior nobis est.
* Detraxeruntq. Terræ, quam inspexe- 33
rant, apud filios Israel, dicentes: Terra,
quam lustrauimus, deuorat habitatores
suos: populus, quem aspeximus, proce-
34 ræ staturæ est. * Ibi vidimus monstra
quædam filiorum Enac de genere gigan-
teo: quibus comparati, quasi locustæ
videbamur.

CAP. XIIII.

1 IGitur vociferans omnis turba fleuit
2 nocte illa, * & murmurati sunt
A contra Moysen & Aaron cuncti filij Is-
3 rael, dicentes: * Vtinam mortui esse-
mus in Ægypto: & in hac vasta solitu-
dine vtinam pereamus, & non inducat
nos Dominus in Terram istam, ne
cadamus gladio, & vxores ac liberi no-
stri ducantur captiui. Nonne melius est
4 reuerti in Ægyptum? * Dixeruntq. al-
ter ad alterum: Constituamus nobis
ducem, & reuertamur in Ægyptum.
5 * Quo audito Moyses & Aaron ceci-
derunt proni in terram coram omni
6 multitudine filiorum Israel. * ‖ At ve- ‖Eccli.46.b.9 Mach.2.f.55 56
ro Iosue filius Nun, & Caleb filius
Iephone, qui & ipsi lustrauerant ter-
7 ram, sciderunt vestimenta sua, * &
B ad omnem multitudinem filiorum Is-
rael locuti sunt: Terra, quam circui-
8 uimus, valde bona est. * si propitius
fuerit Dominus, inducet nos in eam,
& tradet humum lacte & melle ma-
9 nantem. * Nolite rebelles esse con-
tra Dominum: neque timeatis popu-
lum terræ huius, quia sicut panem ita
eos possumus deuorare. recessit ab eis
omne præsidium: Dominus nobiscum
10 est, nolite metuere. * Cumq. clama-
ret omnis multitudo, & lapidibus eos
vellet opprimere, apparuit gloria
Domini super tectum fœderis cunctis
11 filijs Israel. * Et dixit Dominus ad Moy-
sen: Vsquequo detrahet mihi populus
iste? Quousque non credent mihi in
omnibus signis, quæ feci coram eis?
12 * Feriam igitur eos pestilentia, atque
consumam: te autem faciam princi-
pem super gentem magnam, & for-
13 tiorem quàm hæc est. * Et ait Moy-
C ses ad Dominum: Vt audiant Ægy-
ptij, de quorum medio eduxisti popu-
14 lum istum, * & habitatores Terræ hu-
ius, qui audierunt quòd tu Domine in
populo isto sis, & facie videaris ad fa-
ciem, ‖ & nubes tua protegat illos, & in ‖Exo.13.d.21
columna

columna nubis præcedas eos per diem,
& in columna ignis per noctem: * quòd 15
occideris tantã multitudinem quasi vnũ
hominem, & dicant: * Non poterat in- 16
troducere populum in Terram, pro qua
[‖ Exo.32.f.28] iurauerat: ‖ idcirco occidit eos in solitu-
dine. * Magnificetur ergo fortitudo Do- 17
[‖ Psal.102.b.8 Exod.34.a.6] mini sicut iurasti, dicens: * ‖ Dominus 18
patiens & multæ misericordiæ, auferens
iniquitatem & scelera, nullumq. inno-
xium derelinquens, qui visitas peccata
patrum in filios in tertiam & quartam
generationem. * Dimitte, obsecro, pec- 19
catum populi huius secundum magni- D
tudinem misericordiæ tuæ, sicut propi-
tius fuisti egredientibus de Ægypto vs-
que ad locũ istum. * Dixitq. Dominus: 20
Dimisi iuxta verbum tuum. * Viuo ego: 21
& implebitur gloria Domini vniuersa
terra. * Attamen omnes homines qui vi- 22
derunt maiestatem meam, & signa quæ
feci in Ægypto & in solitudine, & ten-
tauerunt me iam per decem vices, nec
[‖ Deut.1.f.35] obedierunt voci meæ, * ‖ non videbunt 23
Terram pro qua iuraui patribus eorum,
nec quisquam ex illis qui detraxit mihi,
[‖ Iosue 14.b.6] intuebitur eam. * ‖ Seruum meum Caleb, 24
qui plenus alio spiritu secutus est me, in-
ducam in Terram hanc, quam circuiuit:
& semen eius possidebit eam. * Quoniã 25
Amalecites & Chananæus habitant in E
vallibus. Cras mouete castra, & reuerti-
mini in solitudinem per viam Maris ru-
bri. * Locutusq. est Dominus ad Moysen 26
& Aaron, dicens: * Vsquequo multitu- 27
do hæc pessima murmurat contra me?
querelas filiorum Israel audiui. * Dic er- 28
go eis: Viuo ego, ait Dominus: sicut lo-
cuti estis audiente me, sic faciam vobis.
[‖ Ps.105.d.26 Deut.1.f.41] * ‖ In solitudine hac iacebunt cadauera 29
vestra. Omnes qui numerati estis a vi-
ginti annis & supra, & murmurastis cõ-
tra me, * non intrabitis Terram, super 30
quam leuaui manum meam vt habita-
re vos facerem, præter Caleb filium
Iephone, & Iosue filium Nun. * Paruu- 31
los autẽ vestros, de quibus dixistis quòd
prædæ hostibus forent, introducam: vt
videant Terram, quæ vobis displicuit.
* Vestra cadauera iacebunt in solitudi- 32
ne. * Filij vestri erunt vagi in deserto 33
annis quadraginta, & portabunt forni-
cationem vestram, donec consumantur
cadauera patrum in deserto, * iuxta nu- 34
F merum quadraginta dierum, quibus cõ-
siderastis Terram: ‖ annus pro die impu- [‖ Ezec.4.b.6]
tabitur. ‖ Et quadraginta annis recipietis [‖ Ps.94.b.10]
iniquitates vestras, & scietis vltionẽ meã:
35 * quoniam sicut locutus sum, ita faciam
omni multitudini huic pessimæ, quæ cõ-
surrexit aduersum me: in solitudine hac
36 deficiet, & morietur. * ‖ Igitur omnes [‖ Iudith.8.c.24 1.Cor.10.b.10 Heb.3.d.17 Iudæ 1.b.5]
viri, quos miserat Moyses ad contemplã-
dam Terram, & qui reuersi murmurare
fecerant contra eum omnem multitudi-
nem, detrahentes Terræ quòd esset ma-
37 la, * mortui sunt atque percussi in con-
38 spectu Domini. * Iosue autem filius Nun,
& Caleb filius Iephone vixerunt ex om-
nibus, qui perrexerant ad considerandã
39 Terram. * Locutusq. est Moyses vniuersa
G verba hæc ad omnes filios Israel, & lu-
40 xit populus nimis. * Et ecce mane pri-
mo surgentes ascenderunt verticem mõ-
tis, atque dixerunt: Parati sumus ascen-
dere ad locum, de quo Dominus locutus
41 est: quia peccauimus. * Quibus Moyses:
Cur, inquit, transgredimini verbum Do-
mini, quod vobis non cedet in prospe-
42 rum? * ‖ Nolite ascendere: non enim est [‖ Deut.1.g.42]
Dominus vobiscum: ne corruatis coram
43 inimicis vestris. * Amalecites & Chana-
næus ante vos sunt, quorum gladio cor-
ruetis, eo quòd nolueritis acquiescere
Domino, nec erit Dominus vobiscum.
44 * At illi contenebrati ascenderunt in ver-
ticem montis. Arca autẽ testamenti Do-
mini & Moyses non recesserunt de ca-
45 stris. * Descenditq. Amalecites & Cha-
nanæus, qui habitabat in monte: &
percutiens eos atque concidens, perse-
cutus est eos vsque Horma.

CAP. XV.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen,
2 dicens: * Loquere ad filios Israel, &
A dices ad eos: Cum ingressi fueritis Ter-
ram habitationis vestræ, quam ego da-
3 bo vobis, * & feceritis oblationem
Domino in holocaustum, aut victimã,
vota soluentes, vel sponte offerentes
munera, aut in sollemnitatibus vestris
adolentes odorem suauitatis Domino,
4 de bobus siue de ouibus: * offeret qui-
cumque immolauerit victimã, sacrificiũ
similæ, decimam partem ephi, conspersæ
oleo, quod mensuram habebit quartam

partem hin :* & vinum ad liba funden- 5
da eiusdem mensuræ dabit in holocau-
stum siue in victimam. Per agnos singu-
los * & arietes erit sacrificium similæ 6
duarum decimarum, quæ conspersa sit
oleo tertiæ partis hin: * & vinum ad li- 7
bamentum tertiæ partis eiusdem mensu-
ræ offeret in odorem suauitatis Domi-
no. * Quando vero de bobus feceris ho- 8
locaustum aut hostiam, vt impleas vo- B
tum vel pacificas victimas, * dabis per 9
singulos boues similæ tres decimas con-
spersæ oleo, quod habeat medium mẽ-
suræ hin: * & vinum ad liba fundenda 10
eiusdem mensuræ in oblationem suauis-
simi odoris Domino. * Sic facies * per 11
singulos boues & arietes & agnos & 12
hœdos. * Tam indigenæ quàm peregri- 13
ni * eodem ritu offerent sacrificia. * Vnũ 14 15
præceptum erit atque iudicium tam vo-
bis quàm aduenis terræ. * Locutus est 16
Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere 17
filijs Israel, & dices ad eos: * Cum ve- 18
neritis in terram, quam dabo vobis, * & 19
comederitis de panibus regionis illius,
separabitis primitias Domino * de cibis 20
vestris. Sicut de areis primitias separa-
tis, * ita & de pulmentis dabitis primi- 21
tiua Domino. * Quòd si per ignoran- 22
tiam præterieritis quidquam horum,
quæ locutus est Dominus ad Moysen,
* & mandauit per eum ad vos, a die qua 23
cœpit iubere & vltra, * oblitaq. fuerit 24
facere multitudo: offeret vitulum de ar- C
mento, holocaustum in odorem suauis-
simum Domino, & sacrificium eius ac
liba, vt ceremoniæ postulant, hircumq.
pro peccato: * & rogabit sacerdos pro 25
omni multitudine filiorum Israel: & di-
mittetur eis, quoniam non sponte pec-
cauerunt, nihilominus offerentes incẽ-
sum Domino pro se & pro peccato at-
que errore suo: * & dimittetur vniuer- 26
sæ plebi filiorum Israel, & aduenis, qui
peregrinantur inter eos: quoniam culpa
est omnis populi per ignorantiam.
* Quòd si anima vna nesciens peccaue- 27
rit, offeret capram anniculam pro pec-
cato suo: * & deprecabitur pro ea sacer- 28
dos, quòd inscia peccauerit coram Do-
mino: impetrabitq. ei veniam, & dimit-
tetur illi. * Tam indigenis quàm adue- 29
nis vna lex erit omnium, qui peccaue-
rint ignorantes. * Anima vero, quæ per 30
superbiam aliquid commiserit, siue ci-
uis sit ille, siue peregrinus, (quoniam
aduersus Dominum rebellis fuit) peri-
31 bit de populo suo: * verbum enim Do-
D mini contempsit, & præceptum illius
fecit irritum: idcirco delebitur, & por-
32 tabit iniquitatem suam. * Factum est au-
tem, cum essent filij Israel in solitudi-
ne, & inuenissent hominem colligentẽ
33 ligna in die Sabbati, * obtulerunt eum
Moysi & Aaron & vniuersæ multitudi-
34 ni. * Qui recluserunt eum in carcerem,
nescientes quid super eo facere deberẽt.
35 * Dixitq. Dominus ad Moysen: Morte
moriatur homo iste, obruat eum lapi-
36 dibus omnis turba extra castra. * Cumq.
eduxissent eum foras, obruerunt lapidi-
bus, & mortuus est sicut præceperat Do-
37 minus. * Dixit quoque Dominus ad Moy-
38 sen: * Loquere filijs Israel, & dices ad
eos ‖ vt faciant sibi fimbrias per angulos ‖ Deu. 22. b. 12 Matth. 23. a. 5
palliorum, ponentes in eis vittas hya-
39 cinthinas: * quas cum viderint, recor-
dentur omnium mandatorum Domini,
nec sequantur cogitationes suas & ocu-
40 los per res varias fornicãtes, * sed magis
memores præceptorum Domini faciant
41 ea, sintq. sancti Deo suo. * Ego Domi-
nus Deus vester, qui eduxi vos de Terra
Ægypti, vt essem Deus vester.

CAP. XVI.

1 A Ecce autem Core filius Isaar, filij
Caath, filij Leui, & Dathan atque
Abiron filij Eliab, Hon quoque filius
2 Pheleth de filijs Ruben, * surrexerunt
contra Moysen, alijq. filiorum Israel
ducenti quinquaginta viri proceres sy-
nagogæ, & qui tempore concilij per
3 nomina vocabantur. * ‖ Cumq. stetissent ‖ Eccl. 45. c. 22 Iudæ 1. c. 12 1. Cor. 10. b. 10
aduersum Moysen & Aaron, dixerunt:
Sufficiat vobis, quia omnis multitudo
sanctorum est, & in ipsis est Dominus:
Cur eleuamini super populum Domini?
4 * Quod cum audisset Moyses, cecidit
5 pronus in faciem: * locutusq. ad Core
& ad omnem multitudinem: Mane, in-
quit, notum faciet Dominus qui ad se
pertineant, & sanctos applicabit sibi: &
6 quos elegerit, appropinquabũt ei. * Hoc
igitur facite: Tollat vnusquisque thuri-
B bula sua, tu Core, & omne concilium
7 tuum: * & hausto cras igne, ponite de-
super

super thymiama coram Domino : &
quemcumque elegerit,ipse erit sanctus:
multum erigimini filij Leui.*Dixitq. rur- 8
sum ad Core: Audite filij Leui : * Num 9
parũ vobis est quòd separauit vos Deus
Israel ab omni populo,& iunxit sibi, vt
seruiretis ei in cultu tabernaculi, & sta-
retis coram frequentia populi, & mini-
straretis ei? * idcirco ad se fecit accede- 10
re te & omnes fratres tuos filios Leui,
vt vobis etiam sacerdotium vendicetis,
* & omnis globus tuus stet contra Do- 11
minum? quid est enim Aaron vt mur-
muretis contra eum?* Misit ergo Moy- 12
ses ⌐vt vocaret Dathan & Abiron filios
Eliab. Qui responderũt: Non venimus.
*numquid parum est tibi quòd eduxisti 13
nos de terra,quæ lacte & melle manabat,
vt occideres in deserto, nisi & domina-
tus fueris nostrì?* Reuera induxisti nos 14
in terram,quæ fluit riuis lactis & mellis,
& dedisti nobis possessiones agrorum &
vinearum. an & oculos nostros vis e-
ruere? non venimus. * Iratusq. Moyses 15
⌐valde, ait ad Dominum: Ne respicias C
sacrificia eorum: tu scis quòd ne asel-
lum quidem vmquam acceperim ab eis,
nec afflixerim quempiam eorum. * Di- 16
xitq. ad Core: Tu,& omnis congregatio
tua state seorsum coram Domino,& Aa-
ron die crastino separatim. *Tollite sin- 17
guli thuribula vestra,& ponite super ea
incensum, offerentes Domino ducenta
quinquaginta thuribula: Aaron quoque
teneat thuribulum suum. * Quod cum 18
fecissent,stantibus Moyse & Aaron,* & 19
coaceruassent aduersum eos omnẽ mul-
titudinem ad ostium tabernaculi, appa-
ruit cunctis gloria Domini.* Locutusq. 20
Dominus ad Moysen & Aaron, ait:*Se- 21
paramini de medio congregationis hu-
ius,vt eos repente disperdam.* Qui ce- 22
ciderunt proni in faciem,atque dixerũt:
Fortissime Deus spirituum vniuersæ car- D
nis, num vno peccante, contra omnes
ira tua desæuiet? * Et ait Dominus ad 23
Moysen: * Præcipe vniuerso populo vt 24
separetur a tabernaculis Core,& Dathan
& Abiron. * Surrexitq. Moyses, & abijt 25
ad Dathan & Abiron: & sequentibus
cum senioribus Israel, * dixit ad tur- 26
bam: Recedite a tabernaculis hominum
impiorum,& nolite tangere quæ ad eos
pertinent, ne inuoluamini in peccatis
27 eorum. *Cumq. recessissent a tentorijs
eorum per circuitum,Dathan & Abiron
egressi stabant in introitu papilionum
suorum cum ⌐vxoribus & liberis, om-
28 niq. frequentia. * Et ait Moyses: In
hoc scietis, quòd Dominus miserit me
vt facerem vniuersa quæ cernitis,& non
29 ex proprio ea corde protulerim: * Si
consueta hominum morte interierint,
& visitauerit eos plaga, qua & ceteri
E visitari solent, non misit me Dominus:
30 * sin autem nouam rem fecerit Domi-
nus, ⌐vt aperiens terra os suum deglu-
tiat eos & omnia quæ ad illos pertinẽt,
descenderintq. ⌐viuentes in infernum,
scietis quòd blasphemauerint Domi-
31 num. * ‖ Confestim igitur vt cessa- ‖Psa.105 b.17 18.
uit loqui, dirupta est terra sub pedi-
32 bus eorum: * & aperiens os suum, de- Deut.11.a.6
uorauit illos cum tabernaculis suis &
33 ⌐vniuersa substantia eorum. * descen-
deruntq. ⌐viui in infernum operti hu-
mo, & perierunt de medio multitudi-
34 nis. * At vero omnis Israel, qui stabat
per gyrum, fugit ad clamorem pereun-
tium, dicens: Ne forte & nos terra
35 deglutiat.* Sed & ignis egressus a Do-
mino, interfecit ducentos quinquagin-
36 ta viros, qui offerebant incensum.* Lo-
cutusq. est Dominus ad Moysen,dicens:
37 *Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti
vt tollat thuribula quæ iacent in incen-
dio, & ignem huc illucq. dispergat:
38 quoniam sanctificata sunt * in mortibus
F peccatorum: producatq. ea in laminas,
& affigat altari, eo quòd oblatum sit in
eis incensum Domino, & sanctificata
sint, vt cernant ea pro signo & moni-
39 mento filij Israel. * Tulit ergo Eleazar
sacerdos thuribula ænea, in quibus ob-
tulerant hi quos incendium deuorauit,
& produxit ea in laminas, affigens alta-
40 ri: * vt haberent postea filij Israel,qui-
bus commonerentur, ne quis accedat
alienigena, & qui non est de semine
Aaron ad offerendum incensum Domi-
no, ne patiatur sicut passus est Core,
& omnis congregatio eius, loquente
41 Domino ad Moysen. * Murmurauit
autem omnis multitudo filiorum Israel
sequenti die contra Moysen & Aaron,
dicens: Vos interfecistis populum Do-
42 mini. * Cumq. oriretur seditio,& tu-
43 multus increscerct, * Moyses & Aaron

fugerunt ad tabernaculum fœderis. G
Quod, postquam ingressi sunt, operuit
nubes,& apparuit gloria Domini. *Di- 44
xitq. Dominus ad Moysen: * Recedite 45
de medio huius multitudinis, etiã nunc
delebo eos. Cumq. iacerent in terra,
*dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribu- 46
lum,& hausto igne de altari,mitte incen
sum desuper, pergens cito ad populum
‖Sap.18.d.21 vt roges pro eis: ‖iam enim egressa est
ira a Domino,& plaga desæuit. *Quod 47
cum fecisset Aaron,& cucurrisset ad me
diam multitudinem,quam iam vastabat
incendium, obtulit thymiama: *& stans 48
inter mortuos ac viuentes, pro populo
deprecatus est,& plaga cessauit. * Fue- 49
runt autem qui percussi sunt, quattuor-
decim millia hominum, & septingen-
ti, absque his qui perierant in seditione
Core. * Reuersusq. est Aaron ad Moy- 50
sen ad ostium tabernaculi fœderis post-
quam quieuit interitus.

CAP. XVII.

ET locutus est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Loquere ad filios Israel, & 2
accipe ab eis virgas singulas per cogna- A
tiones suas,a cunctis principibus tribuũ,
virgas duodecim, & vniuscuiusque no-
men superscribes virgæ suæ. * nomen 3
autem Aaron erit in tribu Leui, & vna
virga cunctas seorsum familias contine-
bit: * ponesq. eas in tabernaculo fœde- 4
ris coram testimonio,vbi loquar ad te. B
*quem ex his elegero,germinabit virga 5
eius: & cohibebo a me querimonias fi-
liorum Israel,quibus contra vos murmu
rant. * Locutusq. est Moyses ad filios 6
Israel: & dederunt ei omnes principes
virgas per singulas tribus: fueruntq. vir-
gæ duodecim absque virga Aarõ.* Quas 7
cum posuisset Moyses coram Domino C
in tabernaculo testimonij:* sequenti die 8
regressus inuenit germinasse virgam Aa-
ron in domo Leui: & turgentibus gem-
mis eruperant flores,qui,folijs dilatatis,
in amygdalas deformati sunt.* Protulit 9
ergo Moyses omnes virgas de conspe-
ctu Domini ad cunctos filios Israel: vi-
deruntq. & receperunt singuli virgas
suas. * Dixitq. Dominus ad Moysen: 10
Refer virgam Aaron in tabernaculum D
‖Heb.9.a.4 testimonij, ‖ vt seruetur ibi in signum
rebellium filiorum Israel, & quiescant
querelæ eorum a me, ne moriantur.
11 *Fecitq. Moyses sicut præceperat Domi-
12 nus. * Dixerunt autem filij Israel ad
Moysen: Ecce consumpti sumus, om-
13 nes periuimus. * quicumque accedit ad
tabernaculum Domini, moritur. num
vsque ad internecionem cuncti delen-
di sumus?

CAP. XVIII.

1 DIxitq. Dominus ad Aaron: Tu, &
A filij tui,& domus patris tui tecum
portabitis iniquitatem Sanctuarij: & tu
& filij tui simul sustinebitis peccata sa-
2 cerdotij vestri. * sed & fratres tuos de
tribu Leui, & sceptrum patris tui sume
tecum, præstoq. sint, & ministrent tibi:
tu autem & filij tui ministrabitis in ta-
3 bernaculo testimonij. * Excubabuntq.
Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta
opera tabernaculi: ita dumtaxat, vt ad
vasa Sanctuarij & ad altare non acce-
dant, ne & illi moriantur,& vos perea-
4 tis simul.* sint autem tecum,& excubẽt
in custodijs tabernaculi, & in omnibus
ceremonijs eius. Alienigena non misce-
5 bitur vobis. * Excubate in custodia
Sanctuarij,& in ministerio altaris: ne o-
6 riatur indignatio super filios Israel.*Ego
dedi vobis fratres vestros Leuitas de me-
dio filiorum Israel, & tradidi donũ Do-
mino, vt seruiant in ministerijs taber-
7 naculi eius. *Tu autem & filij tui custo-
B dite sacerdotiũ vestrum: & omnia quæ
ad cultum altaris pertinent,& intra ve-
lum sunt, per sacerdotes administrabun-
tur. si quis externus accesserit, occide-
8 tur.* Locutusq. est Dominus ad Aaron:
Ecce dedi tibi custodiam primitiarum
mearum. Omnia quæ sanctificantur a fi-
lijs Israel,tradidi tibi & filijs tuis pro of-
ficio sacerdotali legitima sempiterna.
9 *Hæc ergo accipies de his, quæ sancti-
ficantur & oblata sunt Domino. Omnis
oblatio, & sacrificium,& quidquid pro
peccato atque delicto redditur mihi, &
cedit in Sancta sanctorum,tuum erit, &
10 filiorum tuorum. * In Sanctuario come-
des illud: mares tãtum edent ex eo,quia
11 consecratum est tibi. * Primitias autem,
quas vouerint & obtulerint filij Israel,
tibi dedi,& filijs tuis, ac filiabus tuis iu-
re per-

re perpetuo: qui mundus est in domo
tua, vescetur eis. * Omnem medullam 12
olei, & vini, ac frumenti, quidquid of-
ferunt primitiarum Domino, tibi dedi.
*Vniuersa frugum initia, quas gignit hu- 13
mus, & Domino deportantur, cedent in
vsus tuos: qui mundus est in domo tua,
vescetur eis.* Omne quod ex voto red- 14
diderint filij Israel, tuum erit. * Quid- 15
quid primum erumpit e vulua cunctæ
carnis, quam offerunt Domino, siue ex C
hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui
iuris erit: ita dumtaxat, vt pro hominis
primogenito pretium accipias, & omne
animal quod immundum est, redimi fa-
cias, * cuius redemptio erit post v- 16
num mensem, siclis argenti quinque,
Sup.3.g.48 Exo.30.b.13 Leui.27.c.25 Ezec.45.d.12 pondere Sanctuarij. Siclus viginti obo-
los habet.* Primogenitum autem bouis 17
& ouis & capræ non facies redimi, quia
sanctificata sunt Domino. sanguinem
tantum eorum fundes super altare, &
adipes adolebis in suauissimum odorem
Domino. * Carnes vero in vsum tuum 18
cedent, sicut pectusculum consecratum,
& armus dexter, tua erunt. * Omnes 19
primitias Sanctuarij, quas offerunt filij
Israel Domino, tibi dedi & filijs, ac fi-
liabus tuis iure perpetuo. Pactum salis
est sempiternum coram Domino, tibi
ac filijs tuis. * Dixitq. Dominus ad Aa- 20
ron: In terra eorum nihil possidebitis,
nec habebitis partē inter eos: ego pars
& hereditas tua in medio filiorum Is-
rael.* Filijs autem Leui dedi omnes de- 21
cimas Israelis in possessionem pro mi-
nisterio quo seruiunt mihi in taberna-
culo fœderis: * vt non accedant vltra 22
filij Israel ad tabernaculum, nec com-
mittant peccatum mortiferum, * solis 23
filijs Leui mihi in tabernaculo seruien- D
tibus, & portantibus peccata populi.
legitimum sempiternum erit in genera-
Deut.18.a.1 tionibus vestris. Nihil aliud posside-
bunt, * decimarum oblatione contenti, 24
quas in vsus eorum & necessaria separa-
ui. * Locutusq. est Dominus ad Moy- 25
sen, dicens: * Præcipe Leuitis, atque de- 26
nuncia: Cum acceperitis a filijs Israel
decimas, quas dedi vobis, primitias ea-
rum offerte Domino, id est, decimam
partem decimæ, * vt reputetur vobis in 27
oblationem primitiuorum, tam de areis
quàm de torcularibus: * & vniuersis 28
quorum accipitis primitias, offerte
29 Domino, & date Aaron sacerdoti.* Om-
nia quæ offeretis ex decimis, & in do-
naria Domini separabitis, optima & ele-
30 cta erunt. * Dicesq. ad eos: Si præclara
& meliora quæque obtuleritis ex deci-
mis, reputabitur vobis quasi de area &
31 torculari dederitis primitias: * & co-
medetis eas in omnibus locis vestris,
tam vos quàm familiæ vestræ: quia
pretium est pro ministerio, quo serui-
32 tis in tabernaculo testimonij. * Et non
peccabitis super hoc, egregia vobis &
pinguia reseruantes ne polluatis obla-
tiones filiorum Israel, & moriamini.

CAP. XIX.

1 Locutusq. est Dominus ad Moysen
2 & Aaron, dicens:* Ista est religio vi-
A ctimæ, quam constituit Dominus. Præ-
cipe filijs Israel, vt adducant ad te vac-
cam rufam ætatis integræ, in qua nulla
3 sit macula, nec portauerit iugum: * tra-
detisq. eam Eleazaro sacerdoti. qui e- Heb.13.b.11
ductam extra castra, immolabit in con-
4 spectu omnium: * & tingens digitum
in sanguine eius, asperget contra fores
5 tabernaculi septem vicibus, * combu-
retq. eam cunctis videntibus, tam pelle
& carnibus eius quàm sanguine & fimo
6 flammæ traditis. * Lignum quoque ce-
drinum, & hyssopum, coccumq. bis tin-
ctum sacerdos mittet in flammam, quæ
7 vaccam vorat. * Et tunc demum, lotis
B vestibus & corpore suo, ingredietur in
castra, commaculatusq. erit vsque ad
8 vesperum. * Sed & ille, qui combus-
serit eam, lauabit vestimenta sua, & cor-
pus, & immūdus erit vsque ad vesperū.
9 *Colliget autem vir mundus cineres vac-
cæ, & effundet eos extra castra in loco
purissimo, vt sint multitudini filiorum
Israel in custodiam, & in aquam asper-
sionis: quia pro peccato vacca combu-
10 sta est. * Cumq. lauerit qui vaccæ por-
tauerat cineres, vestimenta sua, immun-
dus erit vsque ad vesperum. Habebunt
hoc filij Israel & aduenæ, qui habitant
11 inter eos, sanctum iure perpetuo. * Qui
tetigerit cadauer hominis, & propter
12 hoc septē diebus fuerit immūdus: *asper-
C getur ex hac aqua die tertio & septimo,
& sic mundabitur. Si die tertio asper-
sus

ſus non fuerit, ſeptimo non poterit e-
mundari. * Omnis qui tetigerit huma- 13
næ animæ morticinum, & aſperſus hac
commiſtione non fuerit, polluet taber-
naculum Domini, & peribit ex Iſrael:
quia aqua expiationis non eſt aſperſus,
immundus erit, & manebit ſpurcitia
eius ſuper eum. * Iſta eſt lex hominis 14
qui moritur in tabernaculo: Omnes qui
ingrediuntur tentorium illius, & vni-
uerſa vaſa quæ ibi ſunt, polluta erunt
ſeptem diebus. * Vas, quod non ha- 15
buerit operculum, nec ligaturam deſu-
per, immundum erit. * Si quis in 16
agro tetigerit cadauer occiſi hominis,
aut per ſe mortui, ſiue os illius, vel
ſepulchrum, immundus erit ſeptem
diebus. * Tollentq. de cineribus com- 17
buſtionis atque peccati, & mittent a-
quas viuas ſuper eos in vas. * in quibus 18
cum homo mundus tinxerit hyſſopum, D
aſperget ex eo omne tentorium, &
cunctam ſupellectilem, & homines hu-
iuſcemodi contagione pollutos: * atque 19
hoc modo mundus luſtrabit immun-
dum tertio & ſeptimo die. expiatusq.
die ſeptimo, lauabit & ſe & veſtimen-
ta ſua, & immundus erit vſque ad
veſperum. * Si quis hoc ritu non 20
fuerit expiatus, peribit anima illius de
medio Eccleſiæ: quia ſanctuarium Do-
mini polluit, & non eſt aqua luſtratio-
nis aſperſus. * erit hoc præceptum le- 21
gitimum ſempiternum. Ipſe quoque
qui aſpergit aquas, lauabit veſtimenta
ſua: Omnis qui tetigerit aquas expia-
tionis, immundus erit vſque ad veſpe-
rum. * Quidquid tetigerit immundus, 22
immundum faciet: & anima, quæ ho-
rum quippiam tetigerit, immunda erit
vſque ad veſperum.

CAP. XX.

VEneruntq. filij Iſrael, & omnis 1
multitudo in deſertum Sin, menſe A
primo: & manſit populus in Cades.
Mortuaq. eſt ibi Maria, & ſepulta in
eodem loco. * Cumq. indigeret aqua 2
populus, conuenerunt aduerſum Moy-
ſen & Aaron: * & verſi in ſeditionem, 3
dixerunt: Vtinam periiſſemus inter fra-
|| Exo. 17.b.3 tres noſtros coram Domino. * || Cur edu- 4
xiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinē,
vt & nos & noſtra iumenta moriamur?
5 * Quare nos feciſtis aſcendere de Ægy-
pto, & adduxiſtis in locum iſtum peſſi-
mum, qui ſeri non poteſt, qui nec fi-
cum gignit, nec vineas, nec malograna-
ta, inſuper & aquam non habet ad bi-
6 bendum? * Ingreſſusq. Moyſes & Aaron,
dimiſſa multitudine, tabernaculum fœ-
deris, corruerunt proni in terram, cla-
maueruntq. ad Dominum, atque dixe-
runt: Domine Deus audi clamorem hu-
ius populi, & aperi eis theſaurum tuum
fontem aquæ viuæ, vt ſatiati, ceſſet mur-
B muratio eorum. Et apparuit gloria Do-
7 mini ſuper eos. * Locutusq. eſt Domi-
8 nus ad Moyſen, dicens: * Tolle virgam,
& congrega populum, tu & Aaron fra-
ter tuus, & loquimini ad petram corā
eis, & illa dabit aquas. Cumq. eduxeris
aquam de petra, bibet omnis multitudo
9 & iumenta eius. * || Tulit igitur Moyſes || Exo. 17.b.5. 6
virgam, quæ erat in conſpectu Domini, Sap. 11.a.4
10 ſicut præceperat ei, * congregata multi-
tudine ante petram, dixitq. eis: Audite
rebelles & increduli: || Num de petra || Pſal. 77.b.15
hac vobis aquam poterimus eijcere? 1.Cor. 10.a.4
11 * Cumq. eleuaſſet Moyſes manum, per-
cutiens virga bis ſilicem, egreſſæ ſunt
aquæ largiſſimæ, ita vt populus biberet
12 & iumenta. * Dixitq. Dominus ad Moy-
ſen & Aaron: || Quia non credidiſtis mi- || Deut. 1.f.37
hi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſ-
rael, non introducetis hos populos in
13 terram, quam dabo eis. * Hæc eſt aqua
contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſ-
C rael contra Dominum, & ſanctificatus
14 eſt in eis. * Miſit interea nuncios Moyſes
de Cades ad regem Edom, qui dicerent:
Hæc mādat frater tuus Iſrael: Noſti om-
15 nem laborem, qui apprehēdit nos, * quo
modo deſcenderint patres noſtri in Æ-
gyptum, & habitauerimus ibi multo tē-
pore, afflixerintq. nos Ægyptij, & patres
16 noſtros: * & quo modo clamauerimus
ad Dominū, & exaudierit nos, miſeritq.
angelum, qui eduxerit nos de Ægypto.
Ecce in vrbe Cades, quæ eſt in extremis
17 finibus tuis, poſiti, * obſecramus vt no-
bis tranſire liceat per terram tuam. Non
ibimus per agros, nec per vineas, non
bibemus aquas de puteis tuis, ſed gradie-
mur via publica, nec ad dextrā, nec ad ſi-
niſtrā declinantes, donec tranſeamus ter-
18 minos tuos. * Cui reſpōdit Edom: Non
tranſibis

transibis per me, alioquin armatus oc-
curram tibi. * Dixeruntq. filij Israel: Per 19
tritam gradiemur viam: & si biberimus
aquas tuas nos & pecora nostra, dabi-
mus quod iustum est: nulla erit in pre-
tio difficultas, tantum velociter transea-
mus. * At ille respondit: Non trāsibis. 20
Statimq. egressus est obuius, cum infini-
ta multitudine, & manu forti, * nec vo- 21
luit acquiescere deprecanti, vt concede-
ret transitū per fines suos. quam ob rem D
diuertit ab eo Israel. * Cumq. castra mo 22
uissent de Cades, venerunt in montem
Hor, qui est in finibus terræ Edom: * vbi 23
locutus est Dominus ad Moysen: * Per- 24
gat, inquit, Aaron ad populos suos: non
enim intrabit Terram, quam dedi filijs
Israel, eo quòd incredulus fuerit ori
‖ Infr. 33. e. 38 meo, ad Aquas contradictionis. * ‖ Tol- 25
Deut. 32. g. 50 le Aaron & filium eius cum eo, & du-
ces eos in montem Hor. * Cumq. nu- 26
daueris patrem veste sua, indues ea Elea-
zarum filium eius: Aaron colligetur, &
morietur ibi. * Fecit Moyses vt præce- 27
perat Dominus: & ascenderunt in mon-
tem Hor coram omni multitudine.
* Cumq. Aaron spoliasset vestibus suis, 28
induit eis Eleazarum filium eius. * Illo 29
mortuo in montis supercilio, descendit
cum Eleazaro. * Omnis autem multi- 30
tudo videns occubuisse Aaron, fleuit su-
per eo triginta diebus per cunctas fami-
lias suas.

CAP. XXI.

Qvod cum audisset Chananæus rex 1
Arad, qui habitabat ad meridiem, A
venisse scilicet Israel per explo-
ratorum viam, pugnauit contra illum,
& victor existens, duxit ex eo prædam.
* At Israel voto se Domino obligās, ait: 2
Si tradideris populum istum in manu
mea, delebo vrbes eius. * Exaudiuitq. 3
Dominus preces Israel, & tradidit Cha-
nanæum, quem ille interfecit subuersis
vrbibus eius: & vocauit nomen loci il-
lius Horma, id est, anathema. * Profe- 4
cti sunt autem & de monte Hor, per
viam, quæ ducit ad Mare rubrum, vt cir- B
cumirent terram Edom. Et tædere cœ-
pit populum itineris ac laboris: * locu- 5
tusq. contra Deum & Moysen, ait: Cur
eduxisti nos de Ægypto, vt moreremur
in solitudine? Deest panis, nō sunt aquæ:
anima nostra iā nauseat super cibo isto
6 leuissimo. * ‖ Quamobrem misit Domi- ‖ Sap. 16. a. 5
nus in populū ignitos serpentes, ad quo- 1. Cor. 10. b. 9
7 rum plagas & mortes plurimorū, * ve- Iudith 8. c. 21
nerunt ad Moysen, atque dixerunt: Pec-
cauimus, quia locuti sumus contra Do-
minum & te: ora vt tollat a nobis ser-
pentes. Orauitq. Moyses pro populo,
8 * & locutus est Dominus ad eum: ‖ Fac
C serpentem æneum, & pone eum pro si-
gno: qui percussus aspexerit eum, viuet.
9 * Fecit ergo Moyses SERPENTEM
ÆNEVM, & posuit eum pro signo:
quem cum percussi aspicerent, sanaban-
10 tur. * Profectiq. filij Israel castrametati
11 sunt in Oboth. * Vnde egressi fixere tē-
toria in Ieabarim, in solitudine, quæ re-
spicit Moab contra orientalem plagam.
12 * Et inde mouentes, venerunt ad Torren-
13 tem Zared. * Quem relinquētes castra-
metati sunt contra Arnon, quæ est in de-
serto, & prominet in finibus Amorrhæi.
‖ siquidem Arnon terminus est Moab, di- ‖ Iudic. 11. c.
14 uidens Moabitas & Amorrhæos. * Vn- 16
de dicitur in libro bellorum Domini:
D Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in
15 torrentibus Arnon. * Scopuli torren-
tium inclinati sunt, vt requiescerent in
Ar, & recumberent in finibus Moabita-
16 rum. * Ex eo loco apparuit puteus, su-
per quo locutus est Dominus ad Moy-
sen: Congrega populum, & dabo ei
17 aquam. * Tunc cecinit Israel carmen
istud: Ascendat puteus. Concinebant:
18 * Puteus, quem foderunt principes, &
parauerunt duces multitudinis, in dato-
re legis, & in baculis suis. De solitudi-
19 ne, Matthana. * De Matthana in Naha-
20 liel: de Nahaliel, in Bamoth. * De Ba-
moth, vallis est in regione Moab, in ver-
E tice Phasga, quod respicit contra deser-
21 tum. * ‖ Misit autem Israel nuncios ad ‖ Deut. 2. e. 26
Sehon regem Amorrhæorum, dicens: Iudic. 11. d. 20
22 * Obsecro vt trāsire mihi liceat per ter-
ram tuam: non declinabimus in agros
& vineas, non bibemus aquas ex puteis,
via regia gradiemur, donec transeamus
23 terminos tuos. * Qui concedere noluit
vt trāsiret Israel per fines suos: quin po-
tius exercitu cōgregato, egressus est ob-
uiam in desertum, & venit in Iasa, pu-
24 gnauitq. contra eum. * ‖ A quo percussus ‖ Amos 2. c. 9
est in ore gladij, & possessa est terra eius Ps. 134. c. 10

ab Arnon vſque Ieboc, & filios Am-
mon: quia forti præſidio tenebâtur ter-
mini Ammonitarum. *Tulit ergo Iſrael 25
omnes ciuitates eius, & habitauit in vr-
bibus Amorrhæi, in Heſebon ſcilicet, & F
viculis eius. *Vrbs Heſebon fuit Sehon 26
regis Amorrhæi, qui pugnauit contra
regem Moab: & tulit omnem terram,
quæ ditionis illius fuerat, vſque Arnon.
*Idcirco dicitur in Prouerbio: Venite 27
in Heſebon, ædificetur, & conſtruatur
ciuitas Sehon: *Ignis egreſſus eſt de 28
Heſebon, flamma de oppido Sehon, &
deuorauit Ar Moabitarum, & habitato-
‖Iudic.11.e.13 res excelſorum Arnon. *‖Væ tibi Moab, 29
3.Reg.11.b.7 periſti popule Chamos. Dedit filios eius
in fugam, & filias in captiuitatem regi
Amorrhæorum Sehon. *Iugum ipſo- 30
rum diſperijt ab Heſebon vſque Dibon,
laſſi peruenerũt in Nophe, & vſque Me-
daba. *Habitauit itaque Iſrael in Terra 31
Amorrhæi. *Miſitq. Moyſes qui explo- 32
rarent Iazer: cuius ceperunt viculos, & G
‖Deut.3.a.3 29.b.7 poſſederunt habitatores. *‖Verteruntq. 33
ſe, & aſcenderunt per viam Baſan, & oc-
currit eis Og rex Baſan cum omni po-
pulo ſuo, pugnaturus in Edrai. *Dixitq. 34
Dominus ad Moyſen: Ne timeas eum,
quia in manu tua tradidi illum, & om-
nem populum, ac terram eius: faciesq.
illi ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæo-
rum habitatori Heſebon. *Percuſſerũt 35
igitur & hunc cũ filijs ſuis, vniuerſumq.
populum eius vſque ad internecionem,
& poſſederunt terram illius.

CAP. XXII.

PRofectiq. caſtrametati ſunt in cam- 1
peſtribus Moab, vbi trans Iordanem A
‖Ioſue 24.b.9 Iericho ſita eſt. *‖Videns autem Balac 2
filius Sephor omnia quæ fecerat Iſrael
Amorrhæo, *& quòd pertimuiſſent eum 3
Moabitæ, & impetum eius ferre nõ poſ-
ſent, *dixit ad maiores natu Madian: 4
Ita delebit hic populus omnes, qui in
noſtris finibus commorantur, quo modo
ſolet bos herbas vſque ad radices carpe-
re. Ipſe erat eo tempore rex in Moab.
*‖Miſit ergo nuncios ad Balaam filium 5
Beor ariolum, qui habitabat ſuper flu-
men terræ filiorum Ammon, vt vocarẽt
eum, & dicerent: Ecce egreſſus eſt po-
pulus ex Ægypto, qui operuit ſuperfi- B
6 ciem terræ, ſedens contra me. *Veni
igitur, & maledic populo huic, quia for-
tior me eſt: ſiquo modo poſſim percu-
tere & eijcere eum de terra mea. noui
enim quòd benedictus ſit cui benedixe-
ris, & maledictus in quem maledicta cõ-
7 geſſeris. *Perrexeruntq. ſeniores Moab,
& maiores natu Madian, habentes diui-
nationis pretiũ in manibus. Cumq. ve-
niſſent ad Balaam, & narraſſent ei om-
8 nia verba Balac: *ille reſpondit: Mane-
te hic nocte, & reſpondebo quidquid
mihi dixerit Dominus. Manentibus illis
C apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:
9 *Quid ſibi volũt homines iſti apud te?
10 *Reſpõdit: Balac filius Sephor rex Moa-
11 bitarum miſit ad me, *dicens: Ecce po-
pulus qui egreſſus eſt de Ægypto, ope-
ruit ſuperficiem terræ: veni, & maledic
ei, ſiquo modo poſſim pugnans abigere
12 eum. *Dixitq. Deus ad Balaam: Noli
ire cum eis, neque maledicas populo:
13 quia benedictus eſt. *Qui mane con-
ſurgẽs dixit ad principes: Ite in terram
veſtrã, quia prohibuit me Dominus ve-
14 nire vobiſcum. *Reuerſi principes di-
xerunt ad Balac: Noluit Balaam venire
15 nobiſcum. *Rurſum ille multo plures
& nobiliores quàm ante miſerat, miſit.
16 *Qui cũ veniſſent ad Balaam, dixerunt:
Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncte-
17 ris venire ad me: *paratus ſum hono-
D rare te, & quidquid volueris dabo tibi;
18 veni, & maledic populo iſti. *Reſpon-
dit Balaam: ‖Si dederit mihi Balac ple- ‖Inf.24.c.13
nam domum ſuam argenti & auri, non
potero immutare verbum Domini Dei
mei, vt vel plus, vel minus loquar.
19 *Obſecro vt hic maneatis etiam hac no-
cte, & ſcire queam quid mihi rurſum
20 reſpõdeat Dominus. *Venit ergo Deus
ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te
venerunt homines iſti, ſurge, & vade
cum eis: ita dumtaxat, vt quod tibi præ-
21 cepero, facias. *Surrexit Balaam mane,
& ſtrata aſina ſua profectus eſt cum eis.
22 *‖Et iratus eſt Deus. Stetitq. angelus ‖2.Pet.2.c.15
Domini in via contra Balaam, qui inſi-
debat aſinæ, & duos pueros habebat ſe-
23 cum. *Cernens aſina angelum ſtantem
E in via, euaginato gladio, auertit ſe de
itinere, & ibat per agrum. Quam cum
verberaret Balaam, & vellet ad ſemitam
24 reducere, *ſtetit angelus in anguſtijs
duarum

duarum maceriarum, quibus vineæ cin-
gebantur. * Quem videns asina, iunxit se 25
parieti, & attriuit sedētis pedem. At ille
iterum verberabat eam: * & nihilominus 26
angelus ad locum angustum transiens,
vbi nec ad dexteram, nec ad sinistrā po-
terat deuiare, obuius stetit. * Cumq. vi- 27
disset asina stantem angelū, concidit sub
pedibus sedentis. qui iratus, vehemen-
tius cædebat fuste latera eius. * Aperuitq. 28
Dominus os asinæ, & locuta est: Quid
feci tibi? cur percutis me? ecce iam ter-
tio? * Respondit Balaam: Quia comme- 29
ruisti, & illusisti mihi: vtinam haberem F
gladium, vt te percuterem. * Dixit asi- 30
na: Nonne animal tuum sum, cui sem-
per sedere consueuisti vsque in præsentē
diem? dic quid simile vmquam fecerim
tibi. At ille ait: Numquam. * Protinus 31
aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit
angelum stantē in via euaginato gladio,
adorauitq. eum pronus in terram. * Cui 32
angelus: Cur, inquit, tertio verberas asi-
nam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi,
quia peruersa est via tua, mihiq. contra-
ria: * & nisi asina declinasset de via, dans 33
locum resistenti, te occidissem, & illa vi-
ueret. * Dixit Balaam: Peccaui, nesciens 34
quòd tu stares contra me: & nunc si dis-
plicet tibi vt vadam, reuertar. * Ait an- 35
gelus: Vade cum istis, & caue ne aliud
quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igi-
tur cum principibus. * Quod cum au- 36
disset Balac, egressus est in occursum eius G
in oppido Moabitarum, quod situm est
in extremis finibus Arnon. * Dixitq. ad 37
Balaam: Misi nuncios vt vocarem te, cur
non statim venisti ad me? an quia mer-
cedem aduentui tuo reddere nequeo?
* Cui ille respondit: Ecce adsum: num- 38
quid loqui potero aliud, nisi quod Deus
posuerit in ore meo? * Perrexerunt er- 39
go simul, & venerunt in vrbem, quæ in
extremis regni eius finibus erat. * Cumq. 40
occidisset Balac boues & oues, misit ad
Balaam, & principes qui cum eo erant,
munera. * Mane autem facto duxit eum 41
ad excelsa Baal, & intuitus est extremam
partem populi.

CAP. XXIII.

DIxitq. Balaā ad Balac: Ædifica mihi 1
hic septem aras, & para totidem vi- A
2 tulos, eiusdemq. numeri arietes. * Cumq.
fecisset iuxta sermonem Balaam, impo-
suerunt simul vitulum & arietem super
3 aram. * Dixitq. Balaam ad Balac: Sta
paulisper iuxta holocaustum tuum, do-
nec vadam, si forte occurrat mihi Do-
minus, & quodcumque imperauerit, lo-
4 quar tibi. * Cumq. abijsset velociter,
occurrit illi Deus. Locutusq. ad eum
Balaam: Septem, inquit, aras erexi, &
imposui vitulum & arietem desuper.
5 * Dominus autem posuit verbum in ore
eius, & ait: Reuertere ad Balac, & hæc
6 loquéris. * Reuersus inuenit stantem
Balac iuxta holocaustum suum, & om-
7 nes principes Moabitarum: * assumptaq.
parabola sua, dixit: De Aram adduxit
me Balac rex Moabitarum, de montibus
Orientis: Veni, inquit, & maledic Ia-
8 cob: propera, & detestare Israel. * Quo
B modo maledicam, cui non maledixit
Deus? Qua ratione detester, quem Do-
9 minus non detestatur? * De summis sili-
cibus videbo eum, & de collibus consi-
derabo illum. Populus solus habita-
bit, & inter gentes non reputabitur.
10 * Quis dinumerare possit puluerem Ia-
cob, & nosse numerum stirpis Israel?
Moriatur anima mea morte iustorum,
& fiant nouissima mea horum similia.
11 * Dixitq. Balac ad Balaam: Quid est hoc
quod agis? Vt malediceres inimicis meis
vocaui te: & tu econtrario benedicis
12 eis. * Cui ille respōdit: Num aliud pos-
sum loqui, nisi quod iusserit Dominus?
13 * Dixit ergo Balac: Veni mecum in al-
terum locum vnde partem Israel videas,
& totum videre non possis, inde male-
14 dicito ei. * Cumq. duxisset eum in lo-
cum sublimem, super verticem montis
Phasga, ædificauit Balaam septem aras, &
15 impositis supra vitulo atque ariete, * di-
C xit ad Balac: Sta hic iuxta holocaustum
16 tuum, donec ego obuius pergam. * Cui
cū Dominus occurrisset, posuissetq. ver-
bum in ore eius, ait: Reuertere ad Balac,
17 & hæc loquéris ei. * Reuersus inuenit
eum stantem iuxta holocaustū suum, &
principes Moabitarum cum eo. Ad quē
Balac: Quid, inquit, locutus est Domi-
18 nus? * At ille assumpta parabola sua, ait:
Sta Balac, & ausculta, audi fili Sephor:
19 * Non est Deus quasi homo, vt mentia-
tur: nec vt filius hominis, vt mutetur.
Dixit

Dixit ergo, & non faciet? locutus est,&
non implebit? * Ad benedicendum ad- 20
ductus sum, benedictionem prohibere
non valeo. * Non est idolum in Iacob, 21
nec videtur simulachrum in Israel. Do-
minus Deus eius cum eo est, & clangor
‖ Inf.24.b.8 victoriæ regis in illo. * ‖ Deus eduxit 22
illum de Ægypto, cuius fortitudo simi- D
lis est rhinocerotis.* Non est augurium 23
in Iacob, nec diuinatio in Israel. Tem-
poribus suis dicetur Iacob & Israeli quid
operatus sit Deus. * Ecce populus vt 24
leæna consurget, & quasi leo erigetur:
non accubabit donec deuoret prædam,
& occisorum sanguinē bibat. * Dixitq. 25
Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec
benedicas. * Et ille ait: Nonne dixi ti- 26
bi quòd quidquid mihi Deus impera-
ret, hoc facerem? * Et ait Balac ad eū: 27
Veni, & ducam te ad alium locum: si
forte placeat Deo vt inde maledicas eis.
* Cumq. duxisset eum super verticem 28
montis Phogor, qui respicit solitudinē,
* dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic se- 29
ptem aras, & para totidem vitulos, eius-
demq. numeri arietes. * Fecit Balac vt 30
Balaam dixerat: imposuitq. vitulos &
arietes per singulas aras.

CAP. XXIIII.

CVmq. vidisset Balaam quòd placeret 1
Domino vt benediceret Israeli, ne- A
quaquam abijt vt ante perrexerat, vt au-
gurium quæreret: sed dirigens contra
desertum vultum suum, * & eleuās ocu- 2
los, vidit Israel in tentorijs commoran-
tem per tribus suas: & irruēte in se spi-
ritu Dei, * assumpta parabola ait: Dixit 3
Balaam filius Beor: dixit homo, cuius
obturatus est oculus: * dixit auditor ser- 4
monum Dei, qui visionem Omnipoten-
tis intuitus est, qui cadit, & sic aperiun-
tur oculi eius: * Quàm pulchra taber- 5
nacula tua Iacob, & tentoria tua Israel!
* vt valles nemorosæ, vt horti iuxta flu- 6
uios irrigui, vt tabernacula quæ fixit
Dominus, quasi cedri prope aquas.
* Fluet aqua de situla eius, & semen il- 7
lius erit in aquas multas. Tolletur pro- B
pter Agag, rex eius, & auferetur regnū
illius. * Deus eduxit illum de Ægypto, 8
‖ Sup.23.d.22 ‖ cuius fortitudo similis est rhinocero-
tis. Deuorabunt gentes hostes illius, os-
saq. eorum confringent, & perforabunt
9 sagittis. * Accubans dormiuit vt leo, &
quasi leæna, quam suscitare nullus au-
debit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse
benedictus: qui maledixerit, in maledi-
10 ctione reputabitur. * Iratusq. Balac cō-
tra Balaam, complosis manibus ait: Ad
maledicendum inimicis meis vocaui te,
11 quibus ecōtrario tertio benedixisti: * re-
uertere ad locum tuum. Decreueram
quidem magnifice honorare te, sed Do-
minus priuauit te honore disposito.
12 * Respondit Balaam ad Balac: Nonne
C nuncijs tuis, quos misisti ad me, dixi:
13 * ‖ Si dederit mihi Balac plenam domū ‖ Sup.22.d.18
suam argenti & auri, non potero præ-
terire sermonem Domini Dei mei, vt
vel boni quid, vel mali proferam ex cor-
de meo: sed quidquid Dominus dixe-
14 rit, hoc loquar? * Verumtamen per-
gens ad populum meum, dabo consi-
lium, quid populus tuus populo huic
15 faciat extremo tempore. * Sumpta igi-
tur parabola, rursum ait: Dixit Balaam
filius Beor: dixit homo, cuius obturatus
16 est oculus: * dixit auditor sermonum
Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, &
visiones Omnipotentis videt, qui cadens
17 apertos habet oculos. * Videbo eum,
sed non modo: intuebor illum, sed non
prope. ‖ ORIETVR STELLA ex ‖ Matt.2.a.2
Iacob, & consurget virga de Israel: &
percutiet duces Moab, vastabitq. omnes
18 filios Seth. * Et erit Idumæa possessio
D eius: hereditas Seir cedet inimicis suis:
19 Israel vero fortiter aget.* De Iacob erit
qui dominetur, & perdat reliquias ci-
20 uitatis. * Cumq. vidisset Amalec, assu-
mens parabolam, ait: Principium Gen-
tium Amalec, cuius extrema perdentur.
21 * Vidit quoque Cinæum: & assumpta
parabola, ait: Robustum quidem est ha-
bitaculum tuum: sed si in petra posue-
22 ris nidum tuum, * & fueris electus de
stirpe Cin, quamdiu poteris permane-
23 re? Assur enim capiet te. * Assumptaq.
parabola iterum locutus est: Heu, quis
victurus est, quando ista faciet Deus?
24 * ‖ Venient in trieribus de Italia, supera- ‖ Dan.11.c.13
bunt Assyrios, vastabuntq. Hebræos, &
25 ad extremum etiam ipsi peribūt. * Sur-
rexitq. Balaam, & reuersus est in locum
suum: Balac quoque via, qua venerat,
redijt.

CAP. XXV.

MOrabatur autem eo tempore Israel 1
in Settim, & fornicatus est popu- A
lus cum filiabus Moab,*quæ vocauerunt 2
eos ad sacrificia sua. At illi comederunt
‖ Iosu.22.d.17 & adorauerunt deos earum. *‖Initiatusq. 3
est Israel Beelphegor: & iratus Domi-
‖ Deu. 4 a. 3 nus, * ait ad Moysen: ‖ Tolle cunctos 4
principes populi, & suspende eos con-
tra solem in patibulis: vt auertatur fu-
ror meus ab Israel. * Dixitq. Moyses 5
‖ Exo.32.f.27 ad Iudices Israel: ‖Occidat vnusquisque
proximos suos,qui initiati sunt Beelphe B
gor. * Et ecce vnus de filijs Israel in- 6
trauit coram fratribus suis ad scortum
Madianitidem, vidente Moyse, & omni
turba filiorum Israel, qui flebant ante
‖ 1.Mach.2.c.26. fores tabernaculi. *‖Quod cum vidis- 7
Psal.105.e.30 set Phinees filius Eleazari filij Aaron sa-
1.Cor.10.b.8 cerdotis, surrexit de medio multitudi-
nis, & arrepto pugione, * ingressus est 8
post virum Israelitem in lupanar,& per-
fodit ambos simul, virum scilicet &
mulierem in locis genitalibus. Cessa- C
uitq. plaga a filijs Israel:* & occisi sunt 9
vigintiquattuor millia hominum.* Di- 10
xitq. Dominus ad Moysen: * Phinees 11
filius Eleazari filij Aaron sacerdotis a-
uertit iram meam a filijs Israel: quia
zelo meo commotus est contra eos, vt
non ipse delerem filios Israel in zelo
‖Eccli.45.d.28 meo. * idcirco loquere ad eum: ‖Ecce 12
1.Mac.2.f.54 do ei pacem foederis mei,* & erit tam 13
ipsi quàm semini eius pactum sacerdo-
tij sempiternum, quia zelatus est pro
Deo suo, & expiauit scelus filiorum Is-
rael. * Erat autem nomen viri Israeli- 14
tæ, qui occisus est cum Madianitide,
Zambri filius Salu,dux de cognatione D
& tribu Simeonis.* Porro mulier Ma- 15
dianitis, quæ pariter interfecta est, vo-
cabatur Cozbi filia Sur principis nobi-
lissimi Madianitarum. * Locutusq. est 16
‖ Inf.31.a.2 Dominus ad Moysen, dicens:*‖Hostes 17
vos sentiant Madianitæ, & percutite
eos:* quia & ipsi hostiliter egerunt con- 18
tra vos, & decepére insidijs per idolum
Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian
sororem suam, quæ percussa est in die
plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAP. XXVI.

1 POstquam noxiorum sanguis effusus
A est, dixit Dominus ad Moysen & E-
leazarum filium Aaron sacerdotem:
2 *‖Numerate omnem summam filiorum ‖Sup.1.a.2.3
Israel a viginti annis & supra, per do-
mos & cognationes suas, cunctos, qui
3 possunt ad bella procedere. * Locuti
sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos
in campestribus Moab super Iordanem
4 contra Iericho, ad eos, qui erant * a vi-
ginti annis & supra, sicut Dominus im-
perauerat, quorum iste est numerus:
5 * Ruben primogenitus Israel. ‖huius fi- ‖Gen.46.a.9 Exo.6.b.14 1.Par.5.a.3
lius, Henoch,a quo familia Henochita-
rum: & Phallu, a quo familia Phallui-
6 tarum: * & Hesron, a quo familia He-
sronitarum: & Charmi, a quo familia
7 Charmitarum. * hæ sunt familiæ de
stirpe Ruben: quarum numerus in-
uentus est quadraginta tria millia, &
8 septingenti triginta. * Filius Phallu, E-
9 liab.* huius filij, Namuel & Dathan &
Abiron. isti sunt Dathan & Abiron
principes populi,‖qui surrexerunt con- ‖Sup.16.a.1
tra Moysen & Aaron in seditione Co-
B re, quando aduersus Dominum rebel-
10 lauerunt: * & aperiens terra os suum
deuorauit Core, morientibus plurimis,
quando combussit ignis ducentos quin-
quaginta viros. Et factum est grande
11 miraculum,* vt, Core pereunte, filij il-
12 lius non perirent.*Filij Simeon per co-
gnationes suas: Namuel, ab hoc fami-
lia Namuelitarum: Iamin, ab hoc fami-
lia Iaminitarum: Iachin, ab hoc fa-
13 milia Iachinitarum:* Zare,ab hoc fami-
lia Zareitarum: Saul, ab hoc familia
14 Saulitarum. * hæ sunt familiæ de stirpe
Simeon, quarum omnis numerus fuit
15 viginti duo millia ducenti. * Filij Gad
per cognationes suas: Sephon, ab hoc
familia Sephonitarum: Aggi,ab hoc fa-
milia Aggitarum: Suni, ab hoc familia
16 Sunitarum: * Ozni, ab hoc familia
Oznitarum: Her,ab hoc familia Herita-
17 rum: * Arod, ab hoc familia Arodita-
rum: Ariel,ab hoc familia Arielitarum.
18 * istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis
numerus fuit quadraginta millia quin-
19 genti. *‖Filij Iuda,Her,& Onan,qui am- ‖Gen.38.a.3
20 bo mortui sunt in Terra Chanaan.*Fue-

runtq.

runtq. filij Iuda, per cognationes suas: C
Sela,a quo familia Selaitarum: Phares,a
quo familia Pharesitarũ: Zare, a quo fa-
milia Zareitarum. * Porro Filij Phares: 21
Hesron,a quo familia Hesronitarum: &
Hamul, a quo familia Hamulitarum.
* Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis 22
numerus fuit septuaginta sex millia
quingenti. * Filij Issachar, per cogna- 23
tiones suas: Thola, a quo familia Tho-
laitarum: Phua, a quo familia Phuaita-
rum: *Iasub,a quo familia Iasubitarum: 24
Semran,a quo familia Semranitarũ.*hæ 25
sunt cognationes Issachar, quarum nu-
merus fuit sexaginta quattuor millia
trecenti. * Filij Zabulon per cognatio- 26
nes suas: Sared,a quo familia Saredita-
rum: Elon, a quo familia Elonitarum:
Ialel,a quo familia Ialelitarum.*hæ sunt 27
cognationes Zabulon, quarum numerus
fuit sexaginta millia quingenti. * Filij 28
Ioseph per cognationes suas, Manasse & D
Ephraim. * De Manasse ortus est Ma- 29
‖Ios.17.a.1 chir,a quo familia Machiritarum. ‖Ma-
chir genuit Galaad,a quo familia Galaa-
ditarum. * Galaad habuit filios: Iezer, 30
a quo familia Iezeritarum: & Helec, a
quo familia Helecitarum: * & Asriel, 31
a quo familia Asrielitarum: & Sechem,
a quo familia Sechemitarum: * & Se- 32
‖Inf.27.a.1 mida,a quo familia Semidaitarum: ‖ &
Hepher, a quo familia Hepheritarum.
*Fuit autem Hepher pater Salphaad,qui 33
filios nõ habebat,sed tantum filias, qua-
‖Inf.27.a.1 rum ista sunt nomina: ‖Maala, & Noa,
& Hegla,& Melcha,& Thersa.* hæ sunt 34
familiæ Manasse,& numerus earũ, quin-
quaginta duo millia septingenti.* Filij 35
autem Ephraim per cognationes suas
fuerunt hi: Suthala, a quo familia Su-
thalaitarum: Becher, a quo familia Be-
cheritarum: Thehen,a quo familia The-
henitarum. * porro filius Suthala fuit 36
Heran,a quo familia Heranitarum.* hæ 37
sunt cognationes filiorũ Ephraim, qua-
rum numerus fuit triginta duo millia E
quingenti.* Isti sunt filij Ioseph per fa- 38
milias suas. Filij Beniamin in cognatio-
nibus suis: Bela, a quo familia Belaita-
rum: Asbel,a quo familia Asbelitarum:
Ahiram, a quo familia Ahiramitarum:
*Supham,a quo familia Suphamitarum: 39
Hupham,a quo familia Huphamitarum.
*Filij Bela: Hered,& Noeman. De He- 40
red, familia Hereditarum: de Noeman,
41 familia Noemanitarum. * hi sunt filij
Beniamin per cognationes suas,quorum
numerus fuit quadraginta quinque mil-
42 lia sexcenti. * Filij Dan per cognatio-
nes suas: Suham, a quo familia Suhami-
tarum. hæ sunt cognationes Dan per
43 familias suas. * omnes fuere Suamitæ,
quorum numerus erat sexaginta quat-
44 tuor millia quadringenti. * Filij Aser
per cognationes suas: Iemna, a quo fa-
milia Iemnaitarum: Iessui,a quo familia
Iessuitarum:Brie,a quo familia Brieitarũ.
45 *Filij Brie: Heber,a quo familia Heberi-
tarum: & Melchiel, a quo familia Mel-
46 chielitarum.* Nomen autem filiæ Aser,
47 fuit Sara. * hæ cognationes filiorum
Aser, & numerus eorum quinqnaginta
48 tria millia quadringẽti.* Filij Nephtha-
F li per cognationes suas: Iesiel, a quo fa-
milia Iesielitarum: Guni, a quo familia
49 Gunitarum: * Ieser, a quo familia Iese-
ritarum: Sellem,a quo familia Sellemi-
50 tarum. * hæ sunt cognationes filiorum
Nephthali per familias suas: quorũ nu-
merus quadraginta quinque millia qua-
51 dringenti. * Ista est summa filiorum
Israel, qui recensiti sunt, sexcenta mil-
52 lia,& mille septingenti triginta. * Lo-
cutusq. est Dominus ad Moysen, dicẽs:
53 * Istis diuidetur terra iuxta numerum
54 vocabulorum in possessiones suas.*Plu-
ribus maiorem partem dabis,& paucio-
ribus minorem: singulis, sicut nunc re-
55 censiti sunt, tradetur possessio: * ita
dumtaxat vt sors Terram tribubus diui-
56 dat & familijs. * Quidquid sorte con-
tigerit,hoc vel plures accipiant,vel pau-
57 ciores. * ‖ Hic quoque est numerus fi- ‖Exo.6.c.15
liorum Leui per familias suas: Gerson,
a quo familia Gersonitarum: Caath, a
quo familia Caathitarum: Merari, a
58 quo familia Meraritarum. * hæ sunt fa-
G miliæ Leui: Familia Lobni, familia
Hebroni, familia Moholi, familia Mu-
si, familia Core. At vero Caath genuit
59 Amram: * qui habuit vxorem Iocha-
bed filiam Leui,quæ nata est ei in Ægy-
pto. hæc genuit Amram viro suo filios,
Aaron & Moysen, & Mariam sororem
60 eorum:* De Aaron orti sunt Nadab &
61 Abiu, & Eleazar & Ithamar: * ‖ quo- ‖Sup.3.a.4 Leuit.10.a.1 1.Par.24.a.2
rum Nadab & Abiu mortui sunt, cum
obtulissent ignem alienum coram Do-
mino.

mino. * Fueruntq. omnes, qui numerati 62
sunt, viginti tria millia generis masculini ab vno mense & supra: quia non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum ceteris data possessio est. * Hic est 63
numerus filiorum Israel, qui descripti sunt a Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho. * || inter quos nullus fuit 64
eorum, qui ante numerati sunt a Moyse & Aaron in deserto Sinai. * || Prædixerat 65
enim Dominus quòd omnes morerentur in solitudine. Nullusq. remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

|| 1.Cor.10.a.5

|| Sup.14.d.23.24

CAP. XXVII.

|| Sup.26.d.32 Infr.36.a.1 Ios.17.a.1

ACcesserunt || autem filiæ Salphaad, 1
A filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. * Steteruntq. 2
coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt: * Pater noster mortuus est in de- 3
serto, nec fuit in seditione, quæ || concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. * Retulitq. 4
B Moyses causam earum ad iudicium Domini. * Qui dixit ad eum: * Iustam rem 5
postulant filiæ Salphaad: da eis posses- 6
sionem inter cognatos patris sui, & ei in hereditatem succedant. * Ad filios au- 7
tem Israel loqueris hæc: * Homo cum 8
mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas. * si filiam non ha- 9
buerit, habebit successores fratres suos. * quòd si & fratres non fuerint, dabitis 10
hereditatem fratribus patris eius. * sin au- 11
tem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his, qui ei proximi sunt. eritq. hoc filijs Israel sanctum lege perpetua, sicut C
præcepit Dominus Moysi. * Dixit quo- 12
que Dominus ad Moysen: || Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus sum filijs Israel. * cumq. videris eam, ibis & tu ad po- 13
pulum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron:

|| Sup.26.a.1

|| Deu.32.g.51 Sup.20.b.12

14 * quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. hæ sunt aquæ contradictionis in Cades
15 deserti Sin. * Cui respondit Moyses:
16 * Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super mul-
17 titudinem hanc: * & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel in-
D troducere: ne sit populus Domini sicut
18 oues absque pastore. * Dixitq. Dominus ad eum: || Tolle Iosue filium Nun virum in quo est Spiritus, & pone manum
19 tuam super eum. * Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudi-
20 ne: * & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum
21 omnis synagoga filiorum Israel. * Pro hoc, siquid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cetera mul-
22 titudo. * Fecit Moyses vt præceperat Dominus. Cumq. tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni
23 frequentia populi. * Et impositis capiti eius manibus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

|| Deut.3.d.28

CAP. XXVIII.

1 DIxit quoque Dominus ad Moysen:
2 * Præcipe filijs Israel, & dices ad
A eos: Oblationem meam & panes, & incensum odoris suauissimi offerte per tem-
3 pora sua. * Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum
4 sempiternum: * vnum offeretis mane, &
5 alterum ad vesperum: * decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin.
6 * holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum
7 incensi Domini. * & libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in
8 Sanctuario Domini. * Alterumq. agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificij matutini, &
B libamentorum eius, oblationem suauis-
9 simi odoris Domino. * || Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ
10 oleo conspersæ in sacrificio, & liba * quæ

|| Mat.12.a.5

rite funduntur per singula sabbata in
holocaustum sempiternum. * In ca- 11
lendis autem offeretis holocaustum Do-
mino, vitulos de armento duos, arietem
vnum, agnos anniculos septem immacu *
latos, * & tres decimas similæ oleo con- 12
spersæ in sacrificio per singulos vitulos:
& duas decimas similæ oleo conspersæ
per singulos arietes: * & decimā decimæ 13
similæ ex oleo in sacrificio per agnos
singulos. holocaustum suauissimi odo-
ris atque incensi est Domino. * Liba- 14
menta autem vini, quæ per singulas fun-
denda sunt victimas, ista erunt: Media
pars hin per singulos vitulos, tertia per
arietem, quarta per agnum. hoc erit
holocaustum per omnes menses, qui si- C
bi anno vertente succedunt. * Hircus 15
quoque offeretur Domino pro peccatis
in holocaustum sempiternum cum li-
‖Exo.12.d.18 Leu.23.a.5 bamentis suis. * ‖ Mense autem primo, 16
quartadecima die mensis Phase Domi-
ni erit, * & quintadecima die sollem- 17
nitas: septem diebus vescentur azymis.
* Quarum dies prima venerabilis & 18
sancta erit: omne opus seruile non fa-
cietis in ea. * Offeretisq. incensum 19
holocaustum Domino, vitulos de ar-
mento duos, arietem vnum, agnos an-
niculos immaculatos septem: * & sacri- 20
ficia singulorum ex simila quæ consper-
sa sit oleo, tres decimas per singulos vi-
tulos, & duas decimas per arietem,
* & decimam decimæ per agnos singu- 21
los, id est, per septem agnos. * Et hir- 22
cum pro peccato vnum, vt expietur pro
vobis, * præter holocaustum matuti- 23
num quod semper offeretis. * Ita facie- 24
tis per singulos dies septem dierum in D
fomitem ignis, & in odorem suauissi-
mum Domino, qui surget de holocau-
sto, & de libationibus singulorum.
* Dies quoque septimus celeberrimus 25
& sanctus erit vobis: omne opus serui-
le non facietis in eo. * Dies etiam pri- 26
mitiuorum quando offeretis nouas fru-
ges Domino, expletis hebdomadibus,
venerabilis & sancta erit: omne opus
seruile non facietis in ea. * Offere- 27
tisq. holocaustum in odorem suauissi-
mum Domino, vitulos de armento
duos, arietem vnum, & agnos annicu-
los immaculatos septem: * atque in sa- 28
crificijs eorum similæ oleo conspersæ
tres decimas per singulos vitulos, per
29 arietes duas, * per agnos decimam deci-
mæ, qui simul sunt agni septem. hir-
30 cum quoque * qui mactatur pro expia-
tione: præter holocaustū sempiternum
31 & liba eius. * Immaculata offeretis om-
nia cum libationibus suis.

CAP. XXIX.

1 MEnsis etiam septimi prima dies ve-
A nerabilis & sancta erit vobis. om-
ne opus seruile non facietis in ea, quia
2 dies clangoris est & tubarum. * Of-
feretisq. holocaustum in odorem sua-
uissimum Domino, vitulum de armen-
to vnum, arietem vnum, & agnos an-
3 niculos immaculatos septem: * & in sa-
crificijs eorum similæ oleo conspersæ
tres decimas per singulos vitulos, duas
4 decimas per arietem, * vnam decimam
per agnum, qui simul sunt agni septem:
5 * & hircum pro peccato, qui offertur in
6 expiationem populi, * præter holocaustū
calendarum cum sacrificijs suis, & holo-
caustum sempiternum cum libationibus
solitis. eisdem ceremonijs offeretis in
odorem suauissimum incensum Domi-
7 no. * ‖ Decima quoque dies mensis hu- ‖Leu.16.g.30 & 23.e.24
ius septimi erit vobis sancta atque ve-
nerabilis, & affligetis animas vestras:
omne opus seruile non facietis in ea.
8 * Offeretisq. holocaustum Domino in
odorem suauissimum, vitulū de armen-
to vnum, arietem vnum, agnos annicu-
9 los immaculatos septem: * & in sacrifi-
B cijs eorum similæ oleo conspersæ tres
decimas per singulos vitulos, duas de-
10 cimas per arietem, * decimam decimæ
per agnos singulos, qui sunt simul agni
11 septem: * & hircum pro peccato, absque
his quæ offerri pro delicto solent in ex-
piationem, & holocaustum sempiter-
num, cum sacrificio & libaminibus eo-
12 rum. * Quintadecima vero die mensis
septimi, quæ vobis sancta erit atque ve-
nerabilis, omne opus seruile non facie-
tis in ea, sed celebrabitis sollemnitatem
13 Domino septem diebus. * offeretisq. ho-
locaustum in odorem suauissimum Do-
mino, vitulos de armento tredecim, arie-
tes duos, agnos anniculos immaculatos
14 quattuordecim: * & in libamentis eo-
rum similæ oleo conspersæ tres decimas

per vitulos singulos, qui sunt simul vi-
tuli tredecim: & duas decimas arieti
vno, id est, simul arietibus duobus,* & 15
decimam decimæ agnis singulis, qui sunt
simul agni quattuordecim: * & hircum 16
pro peccato, absque holocausto sempi-
terno, & sacrificio, & libamine eius. C
* In die altero offeretis vitulos de ar- 17
mento duodecim, arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuordecim:
* sacrificiaq. & libamina singulorum 18
per vitulos & arietes & agnos rite cele-
brabitis: * & hircum pro peccato, abs- 19
que holocausto sempiterno, sacrificioq.
& libamine eius. * Die tertio offere- 20
tis vitulos vndecim, arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuordecim:
* sacrificiaq. & libamina singulorum per 21
vitulos & arietes & agnos rite celebra-
bitis: * & hircum pro peccato, absque 22
holocausto sempiterno, sacrificioq. &
libamine eius. * Die quarto offeretis 23
vitulos decem, arietes duos, agnos an-
niculos immaculatos quattuordecim:
* sacrificiaq. & libamina singulorum per 24
vitulos & arietes & agnos rite celebra-
bitis: * & hircum pro peccato, absque 25
holocausto sempiterno, sacrificioq. eius
& libamine. * Die quinto offeretis vi- 26
tulos nouem, arietes duos, agnos anni-
culos immaculatos quattuordecim: * sa- 27
crificiaq. & libamina singulorum per vi-
tulos & arietes & agnos rite celebrabi-
tis: * & hircum pro peccato, absque 28
holocausto sempiterno, sacrificioq. eius
& libamine. * Die sexto offeretis vi- 29
tulos octo, arietes duos, agnos anni- D
culos immaculatos quattuordecim: * sa- 30
crificiaq. & libamina singulorum per
vitulos & arietes & agnos rite celebra-
bitis: * & hircum pro peccato, absque 31
holocausto sempiterno, sacrificioq. eius
& libamine. * Die septimo offeretis 32
vitulos septem, & arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuordecim:
* sacrificiaq. & libamina singulorum 33
per vitulos & arietes & agnos rite ce-
lebrabitis: * & hircum pro peccato, abs- 34
que holocausto sempiterno, sacrificioq.
eius & libamine. * Die octauo, qui 35
est celeberrimus, omne opus seruile
non facietis, * offerentes holocaustum 36
in odorem suauissimum Domino, vi-
tulum vnum, arietem vnum, agnos an-
37 niculos immaculatos septem: * sacrifi-
ciaq. & libamina singulorum per vitu-
los & arietes & agnos rite celebrabi-
38 tis: * & hircum pro peccato, absque
holocausto sempiterno, sacrificioq. eius
39 & libamine. * Hæc offeretis Domi-
no in sollemnitatibus vestris: præter vo-
ta & oblationes spontaneas in holocau-
sto, in sacrificio, in libamine, & in ho-
stijs pacificis.

CAP. XXX.

1 NArrauitq. Moyses filijs Israel om-
A nia quæ ei Dominus imperarat:
2 * & locutus est ad principes tribuum
filiorum Israel: Iste est sermo quem
3 præcepit Dominus: * Si quis virorum
votum Domino vouerit, aut se con-
strinxerit iuramento: non faciet irri-
tum verbum suum, sed omne quod pro-
4 misit implebit. * Mulier si quippiam
vouerit, & se constrinxerit iuramento,
quæ est in domo patris sui, & in æta-
te adhuc puellari: si cognouerit pater
votum quod pollicita est, & iuramen-
tum quo obligauit animam suam, &
5 tacuerit, voti rea erit: * quidquid pol-
B licita est & iurauit, opere complebit.
6 * sin autem statim vt audierit, contra-
dixerit pater: & vota & iuramenta
eius irrita erunt, nec obnoxia tenebi-
tur sponsioni, eo quòd contradixerit
7 pater. * Si maritum habuerit, & vo-
uerit aliquid, & semel de ore eius ver-
bum egrediens animam eius obligaue-
8 rit iuramento: * quo die audierit vir,
& non contradixerit, voti rea erit. red-
9 detq. quodcumque promiserat. * sin
C autem audiens statim contradixerit, &
irritas fecerit pollicitationes eius, ver-
baq. quibus obstrinxerat animam suam:
10 propitius erit ei Dominus. * Vidua
& repudiata quidquid vouerint, red-
11 dent. * Vxor in domo viri cum se vo-
12 to constrinxerit & iuramento; * si au-
dierit vir, & tacuerit, nec contradixe-
rit sponsioni, reddet quodcumque pro-
13 miserat. * sin autem extemplo contra-
dixerit, non tenebitur promissionis rea:
quia maritus contradixit, & Dominus
14 ei propitius erit. * Si vouerit, & iura-
mento se constrinxerit, vt per ieiunium,
vel cæterarum rerum abstinentiam affli-

quingentæ: * e quibus in partem Do- 37
mini supputatæ sunt oues sexcentæ se-
ptuaginta quinque. * Et de bobus tri- 38
ginta sex millibus, boues septuaginta &
duo: * de asinis triginta millibus quin- 39
gentis, asini sexaginta vnus: * de anima- 40
bus hominũ sedecim millibus, cesserunt
in partem Domini triginta duæ animæ.
* Tradiditq. Moyses numerum primitia- 41
rũ Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fue-
rat ei imperatum, * ex media parte fi- 42
liorum Israel, quam separauerat his, qui
in prælio fuerant. * De media vero par- 43
te, quæ contigerat reliquæ multitudini,
id est, de ouibus trecentis triginta septẽ
millibus quingentis, * & de bobus tri- 44
ginta sex millibus, * & de asinis triginta 45
millibus quingentis, * & de hominibus 46
sedecim millibus, * tulit Moyses quin- 47
quagesimum caput, & dedit Leuitis, qui G
excubabant in tabernaculo Domini, si-
cut præceperat Dominus. * Cumq. ac- 48
cessissẽt principes exercitus ad Moysen,
& tribuni, centurionesq. dixerunt: * Nos 49
serui tui recensuimus numerum pugna-
torum, quos habuimus sub manu no-
stra: & ne vnus quidem defuit. * Ob 50
hanc causam offerimus in donarijs Do-
mini singuli quod in præda auri potui-
mus inuenire, periscelides & armillas,
annulos & dextralia, ac murænulas,
vt depreceris pro nobis Dominum.
* Susceperuntq. Moyses, & Eleazar sa- 51
cerdos omne aurum in diuersis specie-
bus, * pondo sedecim millia, septingen- 52
tos quinquaginta siclos a tribunis & cẽ-
turionibus. * Vnusquisque enim quod 53
in præda rapuerat, suum erat. * Et su- 54
sceptum intulerunt in tabernaculum te-
stimonij, in monimentum filiorum Is-
rael coram Domino.

CAP. XXXII.

Filij autem Ruben & Gad habebant 1
pecora multa, & erat illis in iumen- A
tis infinita substantia. Cumq. vidissent
Iazer, & Galaad aptas animalibus alen-
dis terras, * venerunt ad Moysen, & ad 2
Eleazarum sacerdotem, & principes mul
titudinis, atque dixerunt: * Ataroth, & 3
Dibon, & Iazer, & Nemra, Hesebon, &
Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,
* terra, quam percussit Dominus in con- 4
spectu filiorum Israel, regio vberrima
est ad pastum animalium: & nos serui
5 tui habemus iumenta plurima: * preca-
murq. si inuenimus gratiam coram te,
vt des nobis famulis tuis eam in posses-
sionem, nec facias nos transire Iorda-
6 nem. * Quibus respondit Moyses: Num-
B quid fratres vestri ibunt ad pugnam, &
7 vos hic sedebitis? * Cur subuertitis mẽ-
tes filiorum Israel, ne transire audeant
in locum, quem eis daturus est Domi-
8 nus? * nonne ita egerunt patres vestri,
quando misi de Cadesbarne ad explorã-
9 dam Terram? * ‖ Cumq. venissent vsque ‖ Sup. 13. d. 24
ad Vallem botri, lustrata omni regione,
subuerterunt cor filiorum Israel, vt non
intrarent fines, quos eis Dominus dedit.
10 * Qui iratus iurauit, dicens: * Si vide-
11 bunt homines isti, qui ascenderunt ex
Ægypto a viginti annis & supra, Terrã,
quam sub iuramento pollicitus sum
Abraham, Isaac, & Iacob: & noluerunt
12 sequi me, * præter Caleb filium Iepho-
C ne Cenezæum, & Iosue filium Nun: isti
13 impleuerunt voluntatem meam. * Ira-
tusq. Dominus aduersum Israel, circum-
duxit eum per desertũ quadraginta an-
nis, donec consumeretur vniuersa gene-
ratio, quæ fecerat malum in conspectu
14 eius. * Et ecce, inquit, vos surrexistis
pro patribus vestris, incremẽta, & alum-
ni hominum peccatorum, vt augeretis
15 furorem Domini contra Israel. * Quòd
si nolueritis sequi eum, in solitudine
populum derelinquet, & vos causa eri-
16 tis necis omnium. * At illi prope acce-
dentes, dixerunt: Caulas ouium fabrica-
bimus, & stabula iumentorum, paruulis
17 quoque nostris vrbes munitas: * nos au-
D tem ipsi armati & accincti pergemus ad
prælium ante filios Israel, donec intro-
ducamus eos ad loca sua. Paruuli no-
stri, & quidquid habere possumus, erunt
in vrbibus muratis, propter habitato-
18 rum insidias. * Non reuertemur in do-
mos nostras, vsque dum possideant filij
19 Israel hereditatẽ suam: * nec quidquam
quæremus trans Iordanem, quia iam ha-
bemus nostram possessionem in orienta-
20 li eius plaga. * Quibus Moyses ait: ‖ Si ‖ Iosu. 1. c. 13
facitis quod promittitis, expediti pergi-
21 te coram Domino ad pugnam: * & om-
nis vir bellator armatus Iordanem tran-
seat, donec subuertat Dominus inimi-

eos suos, * & subijciatur ei omnis Ter- 22
ra: tunc eritis inculpabiles apud Domi- E
num & apud Israel, & obtinebitis re-
giones, quas vultis coram Domino.
* Sin autem quod dicitis, non feceritis, 23
nulli dubiú est quin peccetis in Deum:
& scitote quoniam peccatum vestrum
apprehendet vos. * Ædificate ergo vrbes 24
paruulis vestris, & caulas, & stabula oui-
bus ac iumentis: & quod polliciti estis
‖Ios.4.c.12 implete. * ‖ Dixeruntq. filij Gad & Ru- 25
ben ad Moysen: Serui tui sumus, facie-
mus quod iubet dominus noster. * Par- 26
uulos nostros, & mulieres, & pecora, ac
iuméta relinquemus in vrbibus Galaad:
* nos autem famuli tui omnes expediti 27
pergemus ad bellum, sicut tu domine
loqueris. * Præcepit ergo Moyses Elea- 28
zaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & F
principibus familiarú per tribus Israel,
‖Ios.13.b.8. & 22.a.4 Deut.3.b.12 & dixit ad eos: * ‖ Si transierint filij 29
Gad, & filij Ruben vobiscum Iordanem
omnes armati ad bellum coram Domi-
no, & vobis fuerit Terra subiecta: da-
te eis Galaad in possessionem. * Sin au- 30
tē noluerint transire armati vobiscum in
Terrā Chanaan, inter vos habitandi acci-
piant loca. * Responderuntq. filij Gad, 31
& filij Ruben: Sicut locutus est Domi-
nus seruis suis, ita faciemus: * ipsi ar- 32
mati pergemus coram Domino in Ter-
ram Chanaan, & possessionem iam su-
scepisse nos confitemur trans Iordanem.
‖Ios.22.a.4 * ‖ Dedit itaque Moyses filijs Gad & Ru- 33
ben, & dimidiæ tribui Manasse filij Io-
seph regnum Sehon regis Amorrhæi, &
regnum Og regis Basan, & terram eo-
rum cum vrbibus suis per circuitum. G
* Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, 34
& Ataroth, & Aroer, * & Etroth, & 35
Sophan, & Iazer, & Iegbaa, * & Beth- 36
nemra, & Betharan, vrbes munitas, &
caulas pecoribus suis. * Filij vero Ru- 37
ben ædificauerunt Hesebon, & Eleale, &
Cariathaim, * & Nabo, & Baalmeon 38
versis nominibus, Sabama quoque: im-
ponentes vocabula vrbibus, quas extru-
‖Gen.50.d.23 xerant. * ‖ Porro filij Machir, filij Manas- 39
se perrexerunt in Galaad, & vastauerút
eam interfecto Amorrhæo habitatore
eius. * Dedit ergo Moyses Terram Ga- 40
laad Machir filio Manasse, qui habitauit
in ea. * Iair autem filius Manasse abijt 41
& occupauit vicos eius, quos appellauit
42 Hauoth Iair, id est, Villas Iair. * Nobe
quoque perrexit, & apprehendit Cha-
nath cum viculis suis: vocauitq. eam ex
nomine suo Nobe.

CAP. XXXIII.

1 HÆ sunt mansiones filiorum Israel,
A qui egressi sunt de Ægypto per tur-
2 mas suas in manu Moysi & Aaron, * quas
descripsit Moyses iuxta castrorum loca,
3 quæ Domini iussione mutabant. * Pro-
fecti igitur de Ramesse mense primo,
quintadecima die mensis primi, altera
die Phase filij Israel in manu excelsa vi-
4 dentibus cunctis Ægyptijs, * & sepe-
lientibus primogenitos, quos percusserat
Dominus (nam & in dijs eorum exer-
5 cuerat vltionem) * castrametati sunt in
6 Soccoth. * Et de Soccoth venerunt in
B Etham, quæ est in extremis finibus so-
7 litudinis. * ‖ Inde egressi venerunt con- ‖Exo.14.a.2
tra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephō,
& castrametati sunt ante Magdalum.
8 * Profectiq. de Phihahiroth, transierunt
per medium mare in solitudinem: &
ambulantes tribus diebus per deser-
tum Etham, castrametati sunt in Mara.
9 * ‖ Profectiq. de Mara venerunt in Elim, ‖Exo.15.g.27
vbi erant duodecim fontes aquarum, &
palmæ septuaginta: ibiq. castrametati
10 sunt. * Sed & inde egressi, fixerunt ten-
toria super Mare rubrum. Profectiq. de
11 Mari rubro, * castrametati sunt in deser-
12 to Sin. * Vnde egressi, venerunt in
13 Daphca. * Profectiq. de Daphca, castra-
14 metati sunt in Alus. * Egressiq. de Alus,
C in Raphidim fixere tentoria, ‖ vbi popu- ‖Exo.17.a.1
15 lo defuit aqua ad bibendum. * Profe-
ctiq. de Raphidim, castrametati sunt in
16 deserto Sinai. * Sed & de solitudine ‖ Si- ‖Exo.19.a.1
nai egressi, venerunt ad sepulchra concu-
17 piscentiæ. * ‖ Profectiq. de sepulchris ‖Sup.11.g.35
concupiscentiæ, castrametati sunt in
18 Haseroth. * ‖ Et de Haseroth venerunt in ‖Sup.13.a.1
19 Rethma. * Profectiq. de Rethma, castra-
20 metati sunt in Remmomphares. * Vnde
21 egressi venerunt in Lebna. * De Lebna
22 castrametati sunt in Ressa. * Egressiq.
23 de Ressa, venerunt in Ceelatha. * Vnde
profecti castrametati sunt in monte Se-
24 pher. * Egressi de monte Sepher, vene-
25 runt in Arada. * Inde proficiscentes, ca
26 strametati sunt in Maceloth. * Profectiq.
de

de Maceloth, venerunt in Thahath.* De 27
Thahath castrametati sunt in Thare.* Vn- 28
de egressi, fixere tentoria in Methca. 29
* Et de Methca castrametati sunt in Hes- 30
mona.* Profectiq. de Hesmona, venerunt D
in Moseroth.* Et de Moseroth castrame- 31
Deut.10.b.6 tati sunt in Beneiaacan. * Profectiq. de 32
Beneiaacan, venerunt in montem Gad-
gad. * Vnde profecti, castrametati sunt 33
in Ietebatha. * Et de Ietebatha venerũt 34
in Hebrona. * Egressiq. de Hebrona, ca- 35
‖Sup.20.a.1 strametati sunt in Asiongaber.* ‖ Inde 36
profecti, venerunt in desertum Sin, hæc
est Cades.* Egressiq. de Cades, castrame- 37
tati sunt in monte Hor, in extremis fi- E
‖Sup.20.b.8 d.25. nibus Terræ Edom.* ‖ Ascenditq. Aaron 38
Deut.32.g.50 sacerdos in montem Hor iubente Do-
mino: & ibi mortuus est anno quadra-
gesimo egressionis filiorum Israel ex Æ-
gypto, mense quinto, prima die mensis,
*cum esset annorũ centum viginti trium. 39
*Audiuitq. Chananæus rex Arad, qui ha- 40
bitabat ad meridiem, in Terram Cha-
naan venisse filios Israel.* Et profecti de 41
monte Hor, castrametati sunt in Salmo-
na.* Vnde egressi, venerunt in Phunon. 42
*Profectiq. de Phunon, castrametati sunt 43
in Oboth.* Et de Oboth, venerunt in 44
Iieabarim, quæ est in finibus Moabita- F
rũ.* Profectiq. de Iieabarim, fixere ten- 45
toria in Dibongad. * Vnde egressi, ca- 46
strametati sunt in Helmondeblathaim.
*Egressiq. de Helmondeblathaim, vene- 47
runt ad montes Abarim contra Nabo.
* Profectiq. de montibus Abarim, tran- 48
sierunt ad campestria Moab, supra Ior-
danem contra Iericho.* Ibiq. castrame- 49
tati sunt de Bethsimoth vsque ad Abel-
satim in planioribus locis Moabitarum,
*vbi locutus est Dominus ad Moysen: 50
*Præcipe filijs Israel, & dic ad eos: Quan- 51
do transieritis Iordanem, intrantes Ter-
Deut.7.a.5 Iudic.2.a.2 ram Chanaan,* disperdite cunctos habi- 52
tatores Terræ illius: confringite titulos, G
& statuas comminuite, atque omnia ex-
celsa vastate, * mundantes terram, & ha- 53
bitantes in ea. ego enim dedi vobis il-
lam in possessionem,* quam diuidetis vo- 54
bis sorte. Pluribus dabitis latiorem, &
paucis angustiorem. Singulis vt sors ce-
ciderit, ita tribuetur hereditas. Per tri-
bus & familias possessio diuidetur.* Sin 55
autem nolueritis interficere habitatores
Terræ: qui remanserint, erunt vobis qua-
si claui in oculis, & lanceæ in lateribus,
& aduersabuntur vobis in Terra habi-
56 tationis vestræ: * & quidquid illis cogi-
taueram facere, vobis faciam.

CAP. XXXIIII.

1 Locutusq. est Dominus ad Moysen, di
2 cens: * Præcipe filijs Israel, & dices
A ad eos: Cum ingressi fueritis Terram
Chanaan, & in possessionem vobis sorte
3 ceciderit, his finibus terminabitur.* ‖ Pars ‖Iosu.15.a.1
meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ
est iuxta Edom: & habebit terminos
4 contra Orientem mare salsissimum.* qui
circuibunt australem plagam per ascen-
sum Scorpionis, ita vt transeant in Sen-
na, & perueniant a meridie vsque ad Ca-
desbarne, vnde egredientur confinia ad
villam nomine Adar, & tendent vsque
5 ad Asemona. * ibitq. per gyrum termi-
B nus ab Asemona vsque ad Torrentem
Ægypti, & maris magni littore finietur.
6 * Plaga autem occidentalis a mari ma-
7 gno incipiet, & ipso fine claudetur.* Por-
ro ad septentrionalem plagam a mari
magno termini incipient, peruenientes
8 vsque ad montem altissimum,* a quo ve-
nient in Emath vsque ad terminos Seda-
9 da:* ibuntq. confinia vsque ad Zephrona,
& villam Enan. hi erunt termini in par-
10 te Aquilonis. * Inde metabuntur fines
contra orientalem plagam de villa Enan
11 vsque Sephama,* & de Sephama descen-
dent termini in Rebla contra fontem
Daphnim: inde peruenient cõtra Orien-
12 tem ad mare Cenereth,* & tendent vsque
C ad Iordanem, & ad vltimum salsissimo
claudentur mari. Hanc habebitis Terram
13 per fines suos in circuitu. * Præcepitq.
Moyses filijs Israel, dicens: Hæc erit Ter-
ra, quam possidebitis sorte, & quam ius-
sit Dominus dari nouem tribubus, & di-
14 midiæ tribui.* Tribus enim filiorum Ru-
ben per familias suas, & tribus filiorum
Gad iuxta cognationum numerũ, media
15 quoque tribus Manasse,* id est, duæ se-
mis tribus, acceperunt partem suã trans
Iordanem contra Iericho ad orientalem
16 plagam. * Et ait Dominus ad Moysen:
17 *‖ Hæc sunt nomina virorum, qui Terram ‖Iosu.14.a.2
vobis diuident, Eleazar sacerdos, &
18 Iosue filius Nun, * & singuli principes
19 de tribubus singulis, * quorum ista

sunt vocabula: De tribu Iuda, Caleb fi- C
lius Iephone. * De tribu Simeon, Samuel 20
filius Ammiud. * De tribu Beniamin, 21
Elidad filius Chaselon. * De tribu filio- 22
rum Dan, Bocci filius Iogli. * Filiorum 23
Ioseph de tribu Manasse, Hanniel filius
Ephod. * De tribu Ephraim, Camuel 24
filius Sephthan. * De tribu Zabulon, Eli- 25
saphan filius Pharnach. * De tribu Issa- 26
char, dux Phaltiel filius Ozan. * De tri- 27
bu Aser, Ahiud filius Salomi. * De tri- 28
bu Nephthali, Phedael filius Ammiud.
* Hi sunt, quibus præcepit Dominus vt 29
diuiderent filijs Israel Terram Chanaan.

CAP. XXXV.

HÆc quoque locutus est Dominus 1
ad Moysen in campestribus Moab A
‖ Iosu. 21. a. 2 supra Iordanem, contra Iericho: * ‖ Præ- 2
cipe filijs Israel vt dent Leuitis de pos-
sessionibus suis * vrbes ad habitandum, 3
& suburbana earum per circuitum: ⌐ vt
ipsi in oppidis maneant, & suburbana
sint pecoribus ac iumentis: * quæ a mu- 4
ris ciuitatum forinsecus, per circuitum,
mille passuum spatio tendentur. * con- 5
tra Orientem duo millia erunt cubiti,
& contra Meridiem similiter erunt duo
millia: ad mare quoque, quod respicit
ad Occidentem, eadem mensura erit, &
septentrionalis plaga æquali termino fi-
nietur. eruntq. vrbes in medio, & foris
‖ Iosu. 20. c. 8 Deut. 4. g. 41 suburbana. * ‖ De ipsis autem oppidis, 6
quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugiti-
uorum auxilia separata, vt fugiat ad ea
qui fuderit sanguinem: & exceptis his,
alia quadraginta duo oppida, * id est, si- 7
mul quadraginta octo cum suburbanis
suis. * Ipsæq. vrbes, quæ dabuntur de 8
possessionibus filiorum Israel, ab his, qui B
plus habent, plures auferentur: & qui
minus, pauciores. singuli iuxta mensu-
ram hereditatis suæ dabunt oppida Le-
uitis. * Ait Dominus ad Moysen: * Lo- 9
‖ Deut. 19. a. 2 Iosu. 20. a. 2 quere filijs Israel, & dices ad eos: ‖ Quã- 10
do transgressi fueritis Iordanem in Ter-
ram Chanaan, * decernite quæ vrbes es- 11
se debeant in præsidia fugitiuorum, qui
nolẽtes sanguinem fuderint: * in quibus 12
cum fuerit profugus, cognatus occisi
non poterit eum occidere, donec stet
in conspectu multitudinis, & causa il-
lius iudicetur. * De ipsis autem vrbi- 13
bus, quæ ad fugitiuorum subsidia sepa-
14 rantur, * tres erunt trans Iordanem, &
15 tres in Terra Chanaan, * tam filijs Israel
quàm aduenis atque peregrinis, vt con-
fugiat ad eas qui nolens sanguinem fu-
16 derit. * Si quis ferro percusserit, & mor-
C tuus fuerit qui percussus est: reus erit ho-
17 micidij, & ipse morietur. * Si lapidem
iecerit, & ictus occubuerit: similiter pu-
18 nietur. * ‖ Si ligno percussus interierit: ‖ Deu. 19. c. 11
19 percussoris sanguine vindicabitur. * Pro- Iosu. 20. a. 3
pinquus occisi, homicidam interficiet,
statim vt apprehenderit eum, interficiet.
20 * Si per odium quis hominem impule-
rit, ⌐ vel iecerit quippiam in eum per
21 insidias: * aut cum esset inimicus, ma-
nu percusserit, & ille mortuus fuerit:
percussor, homicidij reus erit. cognatus
occisi statim vt inuenerit eum, iugula-
22 bit. * Quòd si fortuitu, & absque odio,
23 * & inimicitijs quidquam horum fece-
24 rit, * & hoc audiente populo fuerit cõ-
probatum, atque inter percussorem &
propinquum sanguinis quæstio ventila-
25 ta: * liberabitur innocens de vltoris ma-
D nu, & reducetur per sententiam in vr-
bem, ad quam confugerat, manebitq.
ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo
26 sancto vnctus est, moriatur. * Si inter-
fector extra fines vrbium, quæ exulibus
27 deputatæ sunt, * fuerit inuentus, & per-
cussus ab eo qui vltor est sanguinis: abs-
28 que noxa erit qui eum occiderit. * de-
buerat enim profugus vsque ad mortẽ
Pontificis in vrbe residere. postquam
autem ille obierit, homicida reuertetur
29 in terram suam. * Hæc sempiterna erũt,
& legitima in cunctis habitationibus
30 vestris. * Homicida sub testibus punie-
tur: ad vnius testimonium nullus con-
31 demnabitur. * Non accipietis pretium
ab eo, qui reus est sanguinis, statim &
32 ipse morietur. * Exules & profugi ante
mortem Pontificis nullo modo in ⌐ vr-
33 bes suas reuerti poterunt: * ne polluatis
terram habitationis vestræ, quæ inson-
tium cruore maculatur: nec aliter ex-
piari potest, nisi per eius sanguinem,
34 qui alterius sanguinem fuderit. * Atque
ita emundabitur vestra possessio, me cõ-
morante vobiscum. ego enim sum Do-
minus qui habito inter filios Israel.

CAP.

CAP. XXXVI.

‖Sup. 27. a. 1 ACcesserunt ‖ autem & principes fa- 1
miliarum Galaad filij Machir, filij A
Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locu-
tiq. sunt Moysi coram principibus Is-
rael, atque dixerunt: * Tibi domino no- 2
stro præcepit Dominus vt Terram sorte
diuideres filijs Israel, & vt filiabus Sal-
phaad fratris nostri dares possessionem
debitam patri: * quas si alterius tribus 3
homines vxores acceperint, sequetur B
possessio sua, & translata ad aliam tribũ
de nostra hereditate minuetur. * atque 4
ita fiet, vt cum iubileus, id est quinqua-
gesimus annus remissionis aduenerit, cõ-
fundatur sortium distributio, & aliorũ
possessio ad alios transeat. * Respondit 5
Moyses filijs Israel, & Domino præci-
piente, ait: Recte tribus filiorũ Ioseph
6 locuta est. * & hæc lex super filiabus Sal-
C phaad a Domino promulgata est: ‖ Nu- ‖Tob. 7. d. 14
bant quibus volunt, tantum vt suæ tri-
7 bus hominibus: * ne commisceatur pos-
sessio filiorum Israel de tribu in tribum.
Omnes enim viri ducent vxores de tri-
8 bu & cognatione sua: * & cunctæ feminæ
de eadem tribu maritos accipient: vt
9 hereditas permaneat in familijs, * nec
sibi misceantur tribus, sed ita maneant
10 * vt a Domino separatæ sunt. Feceruntq.
11 filiæ Salphaad vt fuerat imperatum: * &
D nupserunt Maala, & Thersa, & Hegla,
12 & Melcha, & Noa filijs patrui sui * de
familia Manasse, qui fuit filius Ioseph:
& possessio, quæ illis fuerat attributa,
mansit in tribu & familia patris earum.
13 * Hæc sunt mandata atque iudicia, quæ
mandauit Dominus per manum Moysi
ad filios Israel, in campestribus Moab
supra Iordanem contra Iericho.

LIBER DEVTERONOMII,

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPVT PRIMVM.

HÆC sunt verba, quæ 1
locutus est Moyses ad A
omnem Israel trans
Iordanẽ in solitudi-
ne campestri, contra
Mare rubrum, inter
Pharan & Thophel &
Laban & Haseroth, vbi auri est pluri-
mum: * vndecim diebus de Horeb per 2
viam montis Seir vsque ad Cadesbarne.
* Quadragesimo anno, vndecimo men- 3
se, prima die mensis locutus est Moyses
ad filios Israel omnia quæ præceperat il-
‖Nu. 21. e. 24 li Dominus vt diceret eis: * ‖ postquam 4
percussit Sehon regem Amorrhæorum,
qui habitabat in Hesebon: & Og regem
Basan, qui mansit in Astaroth, & in
Edrai, * trans Iordanem in Terra Moab. 5
B Cœpitq. Moyses explanare legem, &
6 dicere: * Dominus Deus noster locutus
est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vo-
bis quòd in hoc monte mansistis:
7 * reuertimini, & venite ad montem
Amorrhæorum, & ad cetera quæ ei
proxima sunt campestria atque mon-
tana & humiliora loca contra Meri-
diem, & iuxta littus maris, Terram
Chananæorum, & Libani vsque ad
8 flumen magnum Euphraten. * En, in-
quit, tradidi vobis: ingredimini &
possidete eam, super qua iurauit Do-
minus patribus vestris Abraham, Isaac,
& Iacob, vt daret illam eis, & semini eorũ
9 post eos. * Dixiq. vobis illo in tempo-
10 re: * ‖ Non possum solus sustinere vos: ‖Exo. 18. c. 18
quia Dominus Deus vester multiplicauit
vos,

vos, & estis hodie sicut stellæ cæli, plu-
rimi. (* Dominus Deus patrum vestrorũ 11
addat ad hunc numerum multa millia,
& benedicat vobis sicut locutus est.) C
* Non valeo solus negotia vestra susti- 12
nere, & pondus ac iurgia. * Date ex 13
vobis viros sapientes & gnaros, & quo-
rum conuersatio sit probata in tribubus
vestris, vt ponam eos vobis principes.
* Tunc respondistis mihi: Bona res est, 14
quam vis facere. * Tuliq. de tribubus 15
vestris viros sapientes & nobiles, & cõ-
stitui eos principes, tribunos, & centu-
riones, & quinquagenarios ac decanos,
qui docerent vos singula. * Præcepiq. 16
‖ Ioan.7.d.24 eis, dicens: Audite illos, & ‖ quod iu-
stum est iudicate: siue ciuis sit ille, siue
‖ Inf.16.d.19 Leuit.19.c.15 Prou.24.c.23 Eccli.42.a.1 Iacobi 2.a.1 peregrinus. * ‖ Nulla erit distantia per- 17
sonarum, ita paruum audietis vt magnũ:
nec accipietis cuiusquam personam,
quia Dei iudicium est. Quòd si diffici-
le vobis visum aliquid fuerit, referte D
ad me, & ego audiam. * Præcepiq. om- 18
nia quæ facere deberetis. * Profecti autẽ 19
de Horeb, transiuimus per eremum ter-
ribilem & maximam, quam vidistis, per
viam montis Amorrhæi, sicut præcepe-
rat Dominus Deus noster nobis. Cumq.
venissemus in Cadesbarne, * dixi vobis: 20
Venistis ad montem Amorrhæi, quem
Dominus Deus noster daturus est nobis.
* Vide Terram, quam Dominus Deus 21
tuus dat tibi: ascende & posside eam,
sicut locutus est Dominus Deus noster
patribus tuis: noli timere, nec quid-
‖ Nu.13.a.4 quam paueas. * ‖ Et accessistis ad me 22
omnes, atque dixistis: Mittamus viros
qui considerent Terram: & renuncient
per quod iter debeamus ascendere, &
ad quas pergere ciuitates. * Cumq. mihi 23
sermo placuisset, misi ex vobis duode-
cim viros, singulos de tribubus suis. * Qui 24
cum perrexissent, & ascendissent in mõ-
tana, venerunt vsque ad Vallem botri: &
considerata terra, * sumentes de fructi- 25
bus eius, vt ostenderent vbertatem, attu-
lerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est
terra, quam Dominus Deus noster datu- E
rus est nobis. * Et noluistis ascendere, 26
sed increduli ad sermonem Domini Dei
nostri * murmurastis in tabernaculis ve- 27
stris, atque dixistis: Odit nos Dominus,
& idcirco eduxit nos de Terra Ægypti,
vt traderet nos in manu Amorrhæi, at-
28 que deleret. * Quo ascendemus? nuncij
terruerunt cor nostrum, dicentes: Ma-
xima multitudo est, & nobis statura pro-
cerior: vrbes magnæ, & ad cælum vsque
29 munitæ, filios Enacim vidimus ibi. * Et
dixi vobis: Nolite metuere, nec timea-
30 tis eos: * Dominus Deus, qui ductor est
vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fe-
31 cit in Ægypto cunctis videntibus. * Et
in solitudine (ipse vidisti) portauit te
Dominus Deus tuus, vt solet homo ge-
stare paruulum filium suum, in omni
F via, per quam ambulastis, donec veni-
32 retis ad locum istum. * Et nec sic quidẽ
33 credidistis Domino Deo vestro, * ‖ qui ‖ Exo.13.d.21 Num.14.c.14
præcessit vos in via, & metatus est locũ,
in quo tentoria figere deberetis, nocte
ostendens vobis iter per ignem, & die
34 per columnam nubis. * Cumq. audisset
Dominus vocem sermonum vestrorum,
35 iratus iurauit & ait: * ‖ Non videbit quis- ‖ Nu.14.d.22 Psal.94.c.12
piam de hominibus generationis huius
pessimæ Terram bonam, quam sub iura-
mento pollicitus sum patribus vestris:
36 * præter Caleb filium Iephone. ipse enim
videbit eam, & ipsi dabo Terram, quam
calcauit, & filijs eius, quia secutus est
37 Dominum. * Nec miranda indignatio in
populum, cum mihi quoque iratus Do-
minus propter vos dixerit: Nec tu ingre-
38 dieris illuc: * sed Iosue filius Nun mini-
ster tuus, ipse intrabit pro te. hunc ex-
hortare & robora, & ipse sorte Terram
39 diuidet Israeli. * Paruuli vestri, de quibus
dixistis quòd captiui ducerentur, & fi-
lij qui hodie boni ac mali ignorant di-
G stantiam, ipsi ingredientur: & ipsis da-
40 bo Terram, & possidebunt eam. * Vos
autem reuertimini & abite in solitudi-
41 nem per viam Maris rubri. * ‖ Et respon- ‖ Nu.14.f.40
distis mihi: Peccauimus Domino: ascen-
demus & pugnabimus, sicut præcepit
Dominus Deus noster. Cumq. instructi
42 armis pergeretis in montem, * ait
mihi Dominus: Dic ad eos: ‖ Nolite ‖ Nu.14.g.42
ascendere, neque pugnetis, non enim
sum vobiscum; ne cadatis coram ini-
43 micis vestris. * Locutus sum, & non
audistis: sed aduersantes imperio Do-
mini, & tumentes superbia ascendistis
44 in montem. * Itaque egressus Amor-
rhæus, qui habitabat in montibus, &
obuiam veniens persecutus est vos, sicut
solent apes persequi: & cecidit de

Seir

Seir vsque Horma. * Cumq. reuersi 45
ploraretis coram Domino, non audi-
uit vos, nec voci vestræ voluit acquie-
scere. * Sedistis ergo in Cadesbarne 46
multo tempore.

CAP. II.

PRofectiq. inde venimus in solitudi- 1
nem, quæ ducit ad Mare rubrum, si- A
cut mihi dixerat Dominus: & circuiui-
mus montem Seir longo tempore. * Di- 2
xitq. Dominus ad me: * Sufficit vobis 3
circuire montem istum: ite cōtra Aqui-
lonem: * & populo præcipe, dicens: 4
Transibitis per terminos fratrum vestro-
rum filiorum Esau, qui habitant in Seir,
& timebunt vos. * Videte ergo diligen- 5
ter ne moueamini contra eos. neque
enim dabo vobis de terra eorum quan-
tum potest vnius pedis calcare vestigiū,
quia in possessionem Esau dedi montem
Seir. * Cibos emetis ab eis pecunia, & 6
comedetis: aquam emptam haurietis, &
bibetis. * Dominus Deus tuus benedixit 7
tibi in omni opere manuum tuarum: B
nouit iter tuum, quomodo transieris so-
litudinem hanc magnā, per quadragin-
ta annos habitans tecum Dominus Deus
tuus, & nihil tibi defuit. * Cumq. trāsis- 8
semus fratres nostros filios Esau, qui ha-
bitabant in Seir, per viam campestrem
de Elath, & de Asiongaber, venimus ad
iter, quod ducit in desertum Moab. * Di- 9
xitq. Dominus ad me: Non pugnes cō-
tra Moabitas, nec ineas aduersus eos præ-
lium: non enim dabo tibi quidquam de
terra eorum, quia filijs Loth tradidi Ar
in possessionem. * Emim primi fuerunt 10
habitatores eius, populus magnus, & va-
lidus, & tam excelsus vt de Enacim stir-
pe, * quasi gigantes crederentur, & essent 11
similes filiorum Enacim. Denique Moa-
bitæ appellant eos Emim. * In Seir au- 12
tem prius habitauerūt Horrhæi: quibus C
expulsis atque deletis, habitauerunt filij
Esau, sicut fecit Israel in terra possessio-
nis suæ, quam dedit illi Dominus. * Sur- 13
gentes ergo vt transiremus Torrentem
Zared, venimus ad eum. * Tempus au- 14
tem, quo ambulauimus de Cadesbarne
vsque ad transitum torrentis Zared, tri-
ginta & octo annorum fuit: donec con-
sumeretur omnis generatio hominum
bellatorum de castris, sicut iurauerat Do-
15 minus: * cuius manus fuit aduersum eos,
16 vt interirēt de castrorum medio. * Post-
D quam autem vniuersi ceciderunt pugna-
17 tores, * locutus est Dominus ad me, di-
18 cēs: * Tu trāsibis hodie terminos Moab,
19 vrbem nomine Ar: * & accedens in vici-
na filiorū Ammon, caue ne pugnes con-
tra eos, nec mouearis ad prælium: non
enim dabo tibi de terra filiorum Am-
mon, quia filijs Loth dedi eam in pos-
20 sessionem. * Terra gigantum reputata
est: & in ipsa olim habitauerunt gigan-
tes, quos Ammonitæ vocant Zomzom-
21 mim, * populus magnus, & multus, &
proceræ lōgitudinis, sicut Enacim, quos
deleuit Dominus a facie eorum: & fe-
22 cit illos habitare pro eis, * sicut fecerat
filijs Esau, qui habitant in Seir, delens
Horrhæos, & terram eorum illis tradēs,
23 quam possident vsque in præsens. * He-
uæos quoque, qui habitabant in Hase-
rim vsque Gazan, Cappadoces expule-
E runt: qui egressi de Cappadocia deleue-
24 runt eos, & habitauerunt pro illis. * Sur-
gite, & transite torrentem Arnon: ecce
tradidi in manu tua Sehon regem Hese-
bon Amorrhæum, & terram eius incipe
possidere, & committe aduersus eum
25 prælium. * Hodie incipiam mittere
terrorem atque formidinem tuam in po
pulos, qui habitant sub omni cælo: vt
audito nomine tuo paueant, & in mo-
rem parturientium contremiscant, & do-
26 lore teneantur. * ‖ Misi ergo nuncios de ‖ Nu. 21. e. 21
solitudine Cademoth ad Sehon regem
27 Hesebon verbis pacificis, dicens: * Trāsi-
bimus per terram tuam, publica gradie-
mur via: nō declinabimus neque ad dex-
28 teram, neque ad sinistram. * Alimenta
pretio vende nobis, vt vescamur: aquam
pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum
29 est vt nobis concedas transitum, * sicut
fecerunt filij Esau, qui habitant in Seir,
& Moabitæ, qui morantur in Ar: donec
veniamus ad Iordanem, & transeamus ad
Terram, quam Dominus Deus noster da-
30 turus est nobis. * Noluitq. Sehon rex
Hesebon dare nobis transitum: quia in-
durauerat Dominus Deus tuus spiritum
eius, & obfirmauerat cor illius, vt trade-
retur in manus tuas, sicut nunc vides.
31 * Dixitq. Dominus ad me: ‖ Ecce cœpi ‖ Amos 2. c. 9
tibi tradere Sehon, & terram eius, incipe
possidere

possidere eam. * Egressusq. est Sehon 32
obuiam nobis cum omni populo suo ad
prælium in Iása. * Et tradidit eum Do- 33
minus Deus noster nobis: percussimusq.
eum cum filijs suis & omni populo suo.
* Cunctasq. vrbes in tempore illo cepi- 34
mus, interfectis habitatoribus earum, G
viris ac mulieribus & paruulis. non re-
liquimus in eis quidquam. * Absque iu- 35
mentis, quæ in partem venere prædan-
tium: & spolijs vrbium, quas cepimus
* ab Aroer, quæ est super ripam torrentis 36
Arnon, oppido quod in valle situm est,
vsque Galaad. Non fuit vicus & ciuitas,
quæ nostras effugeret manus: omnes tra-
didit Dominus Deus noster nobis. * Abs- 37
que terra filiorum Ammon, ad quam nõ
accessimus: & cunctis quæ adiacent tor-
renti Ieboc, & vrbibus montanis, vni-
uersisq. locis, a quibus nos prohibuit
Dominus Deus noster.

CAP. III.

‖ Inf. 29. b. 7 Num. 21. g. 33 Itaque conuersi ascendimus per iter 1
Basan: ‖ egressusq. est Og rex Basan in A
occursum nobis cũ populo suo ad bel-
landum in Edrái. * Dixitq. Dominus ad 2
me: Ne timeas eum: quia in manu tua
traditus est cum omni populo ac terra
‖ Nu. 21. e. 21 sua: faciesq. ei ‖ sicut fecisti Sehon regi
Amorrhæorũ, qui habitauit in Hesebon.
‖ Nu. 21. g. 35 * ‖ Tradidit ergo Dominus Deus noster 3
in manibus nostris etiam Og regem Ba-
san, & vniuersum populum eius: percus-
simusq. eos vsque ad internecionẽ, * va- 4
stantes cunctas ciuitates illius vno tem-
pore. non fuit oppidum, quod nos ef-
fugeret: sexaginta vrbes, omnem regio-
nem Argob regni Og in Basan. * Cun- 5
ctæ vrbes erant munitæ muris altissimis,
portisq. & vectibus, absque oppidis in-
numeris, quæ non habebant muros. * Et 6
deleuimus eos, sicut feceramus Sehon
regi Hesebon, disperdentes omnem ci-
uitatem, virosq. ac mulieres & paruulos: B
* iumenta autem & spolia vrbium diri- 7
puimus. * Tulimusq. illo in tempore 8
terram de manu duorum regum Amor-
rhæorum, qui erant trans Iordanem: a
torrente Arnon vsque ad montem Her-
mon, * quem Sidonij Sarion vocant, & 9
Amorrhæi Sanir: * omnes ciuitates, quæ 10
sitæ sunt in planitie, & vniuersam Ter-
ram Galaad & Basan vsque ad Selcha, &
11 Edrái ciuitates regni Og in Basan. * So-
lus quippe Og rex Basan restiterat de
stirpe gigantum. Monstratur lectus eius
ferreus, qui est in Rabbath filiorũ Am-
mon, nouem cubitos habens longitudi-
nis, & quattuor latitudinis ad mensurã
12 cubiti virilis manus. * Terramq. posse-
dimus tempore illo ab Aroer, quæ est
super ripam torrentis Arnon, vsque ad
mediam partem montis Galaad: & ci-
13 uitates illius ‖ dedi Ruben & Gad. * Re- ‖ Nu. 32. e. 29
liquam autem partem Galaad, & omnẽ
Basan regni Og, tradidi mediæ tribui
Manasse, omnem regionem Argob: cun-
ctaq. Basan vocatur Terra gigantum.
14 * Iair filius Manasse possedit omnem re-
gionem Argob vsque ad terminos Ges-
suri, & Machati. Vocauitq. ex nomine
C suo Basan, Hauoth Iair, id est, Villas Iair,
15 vsque in præsentẽ diem. * Machir quo-
16 que dedi Galaad. * Et tribubus Ruben
& Gad dedi de Terra Galaad vsque ad
Torrentem Arnon medium torrentis, &
confinium vsque ad torrentem Ieboc,
17 qui est terminus filiorum Ammon: * &
planitiem solitudinis, atque Iordanem,
& terminos Cenereth vsque ad mare de-
serti, quod est salsissimũ, ad radices mon-
18 tis Phasga contra orientem. * Præcepiq.
vobis in tempore illo, dicens: Dominus
Deus vester dat vobis terrã hanc in he-
reditatem, expediti præcedite fratres ve-
stros filios Israel omnes viri robusti:
19 * absque vxoribus, & paruulis atque iu-
mentis. Noui enim quòd plura habeatis
pecora, & in vrbibus remanere debebũt,
20 quas tradidi vobis, * donec requiem tri-
buat Dominus fratribus vestris, sicut vo-
bis tribuit: & possideant ipsi etiam Ter-
D ram, quam daturus est eis trans Iordanẽ:
tũc reuertetur vnusquisque in possessio-
21 nem suam, quam dedi vobis. * ‖ Iosue ‖ Nu. 27. d. 18
quoque in tempore illo præcepi, dicẽs:
Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus
Deus vester duobus his regibus: sic fa-
ciet omnibus regnis, ad quæ transiturus
22 es. * Ne timeas eos: Dominus enim
23 Deus vester pugnabit pro vobis. * Pre-
catusq. sum Dominum in tempore illo,
24 dicens: * Domine Deus tu cœpisti ostẽ-
dere seruo tuo magnitudinem tuã, ma-
numq. fortissimam. neque enim est alius
Deus vel in cælo, vel in terra, qui possit
facere

facere opera tua, & comparari fortitu-
dini tuæ. * Transibo igitur, & videbo 25
Terram hanc optimam trans Iordanem,
& montem istum egregium, & Libanũ.
* Iratusq. est Dominus mihi propter vos, 26
nec exaudiuit me, sed dixit mihi: Suffi-
cit tibi: nequaquam vltra loquaris de
hac re ad me. * Ascẽde cacumen Phasgæ, 27
& oculos tuos circumfer ad occidentẽ,
& ad aquilonem, austrumq. & orientẽ,
‖ Inf. 31. a. 2. & 34. b. 4 & aspice. ‖ nec enim transibis Iordanem
istum. * Præcipe Iosue, & corrobora 28
eum atque conforta: quia ipse præcedet
populum istum, & diuidet eis Terram,
quam visurus es. * Mansimusq. in valle 29
contra fanum Phogor.

CAP. IIII.

ET nunc Israel audi præcepta & iudi- 1
cia, quæ ego doceo te: vt faciens A
ea, viuas, & ingrediens possideas Terrã,
quam Dominus Deus patrum vestrorũ
daturus est vobis. * Non addetis ad ver- 2
bum, quod vobis loquor, nec auferetis
ex eo: custodite mandata Domini Dei
‖ Nu. 25. a. 4 vestri quæ ego præcipio vobis. * ‖ Oculi 3
vestri viderunt omnia quæ fecit Domi-
nus contra Beelphegor, quomodo con-
triuerit omnes cultores eius de medio
vestri. * Vos autem qui adhæretis Domi- 4
no Deo vestro, viuitis vniuersi vsque in
præsentem diem. * Scitis quod docue- 5
rim vos præcepta atque iustitias, sicut
mandauit mihi Dominus Deus meus: sic
facietis ea in Terra, quam possessuri e-
stis: * & obseruabitis & implebitis ope- 6
re. Hæc est enim vestra sapientia, & in-
tellectus coram populis, vt audientes
vniuersa præcepta hæc, dicant: En po-
pulus sapiens & intelligens, gens ma-
gna. * Nec est alia natio tam grandis, 7
quæ habeat deos appropinquantes sibi, B
sicut Deus noster adest cunctis obsecra-
tionibus nostris. * Quæ est enim alia 8
gens sic inclyta vt habeat ceremonias,
iustaq. iudicia, & vniuersam legẽ, quam
ego proponã hodie ante oculos vestros?
* Custodi igitur temetipsum, & animã 9
tuam solicite. Ne obliuiscaris verborũ,
quæ viderunt oculi tui, & ne excidant
dẽ corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ.
‖ Exo. 19. c. 18 ‖ Docebis ea filios ac nepotes tuos, * a 10
die in quo stetisti coram Domino Deo
tuo in Horeb, quando Dominus locu-
tus est mihi dicens: Congrega ad me
populum, vt audiant sermones meos,
& discant timere me omni tempore
quo viuunt in terra, doceantq. filios
11 suos. * Et accessistis ad radices montis,
qui ardebat vsque ad cælum: erantq. in
12 eo tenebræ, & nubes, & caligo. * Lo-
cutusq. est Dominus ad vos de medio
ignis. Vocem verborum eius audistis, &
13 formam penitus non vidistis. * Et ostẽ-
dit vobis pactum suum, quod præcepit
vt faceretis, & decem verba, quæ scri-
14 psit in duabus tabulis lapideis. * Mihiq.
C mandauit in illo tempore vt docerem
vos ceremonias & iudicia, quæ facere
deberetis in Terra, quam possessuri estis.
15 * Custodite igitur solicite animas ve-
stras. Non vidistis aliquam similitudinẽ
in die, qua locutus est vobis Dominus
16 in Horeb de medio ignis: * ne forte de-
cepti faciatis vobis sculptam similitudi-
nem, aut imaginem masculi vel feminæ,
17 * similitudinem omnium iumentorum,
quæ sunt super terram, vel auium sub
18 cælo volantium, * atque reptilium, quæ
mouentur in terra, siue piscium qui sub
19 terrã morantur in aquis: * ne forte eleua-
tis oculis ad cælum, videas Solem &
Lunam, & omnia astra cæli, & errore
deceptus adores ea & colas quæ creauit
Dominus Deus tuus in ministerium cũ-
20 ctis gentibus, quæ sub cælo sunt. * Vos
autem tulit Dominus, & eduxit de for-
nace ferrea Ægypti, vt haberet populũ
hereditarium, sicut est in præsenti die.
21 * ‖ Iratusq. est Dominus contra me pro- ‖ Sup. 1. f. 37
pter sermones vestros, & iurauit vt non
transirem Iordanem, nec ingrederer
Terram optimam, quam daturus est vo-
22 bis. * Ecce morior in hac humo, non
D transibo Iordanem: vos transibitis, &
23 possidebitis terram egregiam. * Caue
ne quando obliuiscaris pacti Domini
Dei tui, quod pepigit tecum: & fa-
cias tibi sculptam similitudinem eorum,
24 quæ fieri Dominus prohibuit: * ‖ quia ‖ Heb. 12. g. 29
Dominus Deus tuus ignis cõsumens est,
25 Deus æmulator. * Si genueritis filios ac
nepotes, & morati fueritis in Terra, de-
ceptiq. feceritis vobis aliquam similitu-
dinem, patrantes malum coram Domino
Deo vestro, vt eum ad iracundiam pro-
26 uocetis: * testes inuoco hodie cælum &
terram,

terram, cito perituros vos esse de Terra,
quam transito Iordane possessuri estis.
non habitabitis in ea longo tempore,
sed delebit vos Dominus,* atque disper- 27
get in omnes gentes, & remanebitis pau-
ci in nationibus, ad quas vos ducturus
est Dominus. * ibiq. seruietis dijs, qui 28
hominum manu fabricati sunt, ligno &
lapidi qui non vident, nec audiunt, nec
comedunt, nec odorantur. * Cumq. quæ- 29
sieris ibi Dominum Deum tuum, in- E
uenies eum: si tamen toto corde quæ-
sieris, & tota tribulatione animæ tuæ.
* Postquã te inuenerint omnia quæ præ- 30
dicta sunt, nouissimo tempore reuerté-
ris ad Dominum Deum tuum, & audies
vocem eius. * Quia Deus misericors 31
Dominus Deus tuus est: non dimittet
te, nec omnino delebit, neque obliui-
scetur pacti, in quo iurauit patribus tuis.
* Interroga de diebus antiquis, qui fue- 32
runt ante te ex die quo creauit Deus ho-
minem super terram, a summo cælo vs-
que ad summum eius, si facta est aliquã-
do huiuscemodi res, aut vnquã cogni-
tum est,* vt audiret populus vocẽ Dei 33
loquentis de medio ignis, sicut tu audi-
sti, & vixisti: * si fecit Deus vt ingrede- 34
retur, & tolleret sibi Gentem de medio
nationum, per tentationes, signa, atque
portenta, per pugnam, & robustam ma-
num, extentumq. brachium, & horribi-
les visiones iuxta omnia, quæ fecit pro
vobis Dominus Deus vester in Ægypto, F
videntibus oculis tuis: * vt scires quo- 35
niam Dominus ipse est Deus, & non est
alius præter eum. * De cælo te fecit au- 36
dire vocem suam, vt doceret te, & in
terra ostendit tibi ignem suum maximũ,
& audisti verba illius de medio ignis,
* quia dilexit patres tuos, & elegit se- 37
‖ Exo. 13. d. 21 men eorum post eos. ‖ Eduxitq. te præ-
cedens in virtute sua magna ex Ægy-
pto, * vt deleret nationes maximas & 38
fortiores te in introitu tuo: & introdu-
ceret te, daretq. tibi terram earum in
possessionem, sicut cernis in præsenti
die. * Scito ergo hodie, & cogitato in 39
corde tuo quòd Dominus ipse sit Deus
in cælo sursum, & in terra deorsum, &
non sit alius. * Custodi præcepta eius at- 40
que mandata, quæ ego præcipio tibi: vt
bene sit tibi, & filijs tuis post te, &
permaneas multo tempore super Terrã,

quam Dominus Deus tuus daturus est ti-
41 bi. * ‖ Tunc separauit Moyses tres ciui- ‖ Nu. 35. a. 6
G tates trans Iordanem ad Orientalẽ pla-
42 gam, * vt confugiat ad eas qui occide-
rit nolens proximũ suum, nec sibi fue-
rit inimicus ante vnum & alterum diẽ,
& ad harum aliquam vrbium possit eua-
43 dere: * ‖ Bosor in solitudine, quæ sita ‖ Ios. 20. c. 8
est in terra campestri de tribu Ruben:
& Ramoth in Galaad, quæ est in tribu
Gad: & Golan in Basan, quæ est in tri-
44 bu Manasse. * Ista est lex, quam propo-
45 suit Moyses coram filijs Israel, * & hæc
testimonia & ceremoniæ atque iudicia,
quæ locutus est ad filios Israel, quando
46 egressi sunt de Ægypto, * trãs Iordanem
in valle contra fanum Phogor in terra
Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in
Hesebon, quem percussit Moyses. Filij
47 quoque Israel egressi ex Ægypto * pos-
sederunt terram eius, & terram Og re-
gis Basan, duorum regum Amorrhæo-
rum, qui erant trans Iordanem ad solis
48 ortum: * Ab Aroer, quæ sita est super
ripam torrentis Arnon, vsque ad mon-
49 tem Sion, qui est & Hermon, * omnẽ
planitiem trans Iordanem ad Orienta-
lem plagam, vsque ad mare solitudinis,
& vsque ad radices montis Phasga.

CAP. V.

1 VOcauitq. Moyses omnem Israelẽ,
A & dixit ad eum: Audi Israel cere-
monias atque iudicia, quæ ego loquor
in auribus vestris hodie: discite ea, &
2 opere complete. * Dominus Deus no-
ster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.
3 * Non cum patribus nostris inijt pactũ,
sed nobiscum qui in præsentiarũ sumus,
4 & viuimus. * Facie ad faciem locutus
5 est nobis in mõte de medio ignis. * Ego
sequester & medius fui inter Dominum
& vos in tempore illo, vt annunciarem
vobis verba eius. timuistis enim ignem,
& non ascendistis in montem, & ait:
6 * ‖ Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi ‖ Exo. 20. a. 2
te de Terra Ægypti de domo seruitutis. Leuit. 26. a. 1 Psal. 80. b. 8
7 * ‖ Non habebis deos alienos in conspe- ‖ Exo. 20. a. 3
8 ctu meo. * ‖ Non facies tibi sculptile, Psal. 80. b. 7
nec similitudinem omnium, quæ in cæ- ‖ Leui. 26. a. 1
lo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, Psal. 96. b. 7
& quæ versantur in aquis sub terra. Exod. 20. a. 4
9 * ‖ Non adorabis ea, & non coles. Ego ‖ Exo. 34. c. 14
enim

enim sum Dominus Deus tuus: Deus
æmulator, reddens iniquitatem patrum
super filios in tertiam & quartam gene-
rationem his qui oderunt me, * & faciẽs 10
misericordiam in multa millia diligen-
tibus me, & custodientibus præcepta
|| Exo. 20. b. 7 Leuit. 19. c. 12 Matt. 5. c. 33
mea. * || Non vsurpabis nomen Domini 11
Dei tui frustra: quia non erit impuni- B
tus qui super re vana nomen eius assum-
pserit. * Obserua diem Sabbati, vt san- 12
ctifices eum, sicut præcepit tibi Domi-
nus Deus tuus. * Sex diebus operaberis, 13
|| Exo. 20. b. 10 Gen. 2. a. 2 Hebr. 4. b. 4
& facies omnia opera tua. * || Septimus 14
dies Sabbati est, id est, requies Domi-
ni Dei tui. Non facies in eo quidquam
operis tu, & filius tuus, & filia, seruus
& ancilla, & bos, & asinus, & omne
iumentum tuum, & peregrinus qui est
intra portas tuas: ⌐vt requiescat seruus
tuus, & ancilla tua, sicut & tu. * Me- 15
mento quòd & ipse seruieris in Ægy-
pto, & eduxerit te inde Dominus Deus
tuus in manu forti, & brachio extento.
Idcirco præcepit tibi vt obseruares diẽ
|| Exo. 20. c. 12 Eccli. 3. b. 9 Matt. 15. a. 4 Mar. 7. b. 10 Eph. 6. a. 1
Sabbati. * || Honora patrem tuũ & ma- 16
trem, sicut præcepit tibi Dominus Deus
tuus, vt longo viuas tempore, & bene
sit tibi in Terra, quam Dominus Deus C
tuus daturus est tibi. * Non occides. 17
* Neque mœchaberis. * Furtumq. non 18
facies. * Nec loquéris contra proximũ 19 20
|| Matt. 5. d. 28 Rom. 7. b. 7
tuum falsum testimonium. * || Non 21
concupisces vxorem proximi tui: non
domum, non agrum, non seruum, non
ancillam, non bouem, non asinum, &
vniuersa quæ illius sunt. * Hæc verba 22
locutus est Dominus ad omnem multi-
tudinem ⌐vestram in monte de medio
ignis & nubis, & caliginis, voce magna,
nihil addens amplius: & scripsit ea in
duabus tabulis lapideis, quas tradidit
mihi. * Vos autem postquam audistis 23
vocem de medio tenebrarum, & mon-
tem ardere vidistis, accessistis ad me
omnes principes tribuũ & maiores na-
tu, atque dixistis: * Ecce ostendit no- 24
bis Dominus Deus noster maiestatem
& magnitudinem suam. vocem eius au-
diuimus de medio ignis, & probaui-
mus hodie quòd loquente Deo cum
homine, vixerit homo. * Cur ergo mo- 25
riemur, & deuorabit nos ignis hic ma-
ximus? Si enim audierimus vltra vocẽ
Domini Dei nostri, moriemur. * Quid 26

D est omnis caro, vt audiat vocem Dei vi-
uentis, qui de medio ignis loquitur si-
cut nos audiuimus, & possit viuere?
27 * Tu magis accede: & audi cuncta quæ
dixerit Dominus Deus noster tibi: lo-
quérisq. ad nos, & nos audientes facie-
28 mus ea. * Quod cum audisset Dominus,
ait ad me: Audiui vocem verborum po-
puli huius quæ locuti sunt tibi: bene
29 omnia sunt locuti. * Quis det talem eos
habere mentem, vt timeant me, & cu-
stodiant vniuersa mandata mea in om-
ni tempore, vt bene sit eis & filijs eorũ
30 in sempiternum? * Vade & dic eis: Re-
31 uertimini in tentoria vestra. * Tu vero
hic sta mecum, & loquar tibi omnia
mandata mea, & ceremonias atque iu-
dicia: quæ docebis eos, vt faciant ea
in Terra, quam dabo illis in possessio-
32 nem. * Custodite igitur & facite quæ
præcepit Dominus Deus vobis: non de-
clinabitis neque ad dexteram, neque
33 ad sinistram: * sed per viam, quam præ-
cepit Dominus Deus vester, ambulabi-
tis, vt viuatis, & bene sit vobis, & pro-
telentur dies in terra possessionis vestræ.

CAP. VI.

1 HÆc sunt præcepta, & ceremoniæ,
A atque iudicia, quæ mandauit Do-
minus Deus vester vt docerem vos, &
faciatis ea in Terra, ad quam transgre-
2 dimini possidendam: * vt timeas Domi-
num Deum tuum, & custodias omnia
mandata & præcepta eius, quæ ego præ-
cipio tibi, & filijs, ac nepotibus tuis,
cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur
3 dies tui. * Audi Israel, & obserua vt fa-
cias quæ præcepit tibi Dominus, & be-
ne sit tibi, & multipliceris amplius, si-
cut pollicitus est Dominus Deus patrũ
tuorum tibi terram lacte & melle ma-
4 nantem. * Audi Israel, Dominus Deus
5 noster, Dominus vnus est. * || Diliges || Matt. 22. d. 36
Dominum Deum tuum ex toto corde Mar. 12. c. 30
B tuo, & ex tota anima tua, & ex tota Luc. 10. c. 27
6 fortitudine tua. * Eruntq. verba hæc, Inf. 11. b. 18
quæ ego præcipio tibi hodie, in corde
7 tuo: * & narrabis ea filijs tuis, & medi-
taberis in eis sedens in domo tua, &
ambulans in itinere, dormiens atque
8 consurgens. * Et ligabis ea quasi signũ
in manu tua, eruntq. & mouebuntur
inter

inter oculos tuos, * scribesq. ea in li- 9
mine, & ostijs domus tuæ. * Cumq. in- 10
troduxerit te Dominus Deus tuus in
Terram, pro qua iurauit patribus tuis
Abraham, Isaac, & Iacob: & dederit ti-
bi ciuitates magnas & optimas, quas
non ædificasti, * domos plenas cuncta- 11
rum opum, quas non extruxisti, cister-
nas, quas non fodisti, vineta & oliue-
ta, quæ non plantasti, *& comederis, & 12
saturatus fueris: * caue diligenter ne 13
obliuiscaris Domini, qui eduxit te de
‖ Matt.4.b.7 Luc.4.b.12 Inf.10.d.20 Terra Ægypti, de domo seruitutis. ‖Do-
minum Deum tuum timebis, & illi so-
li seruies, ac per nomen illius iurabis.
* Non ibitis post deos alienos cunctarũ 14
Gentium, quæ in circuitu vestro sunt: C
*quoniã Deus æmulator Dominus Deus 15
tuus in medio tui: nequando irascatur
furor Domini Dei tui contra te, & au-
ferat te de superficie terræ. * Non tenta- 16
bis Dominum Deum tuum, sicut tenta-
sti in loco tentationis. * Custodi præce- 17
pta Domini Dei tui, ac testimonia &
ceremonias, quas præcepit tibi: * & fac 18
quod placitum est & bonum in conspe-
ctu Domini, vt bene sit tibi: & ingressus
possideas terram optimam, de qua iura-
uit Dominus patribus tuis, * vt deleret 19
omnes inimicos tuos coram te, sicut
locutus est. * Cumq. interrogauerit te 20
filius tuus cras, dicens: Quid sibi vo-
lunt testimonia hæc, & ceremoniæ, at-
que iudicia, quæ præcepit Dominus D
Deus noster nobis? * dices ei: Serui era- 21
mus Pharaonis in Ægypto, & eduxit
nos Dominus de Ægypto in manu for-
ti: * fecitq. signa atque prodigia magna 22
& pessima in Ægypto contra Pharaonẽ,
& omnem domum illius in conspectu
nostro, * & eduxit nos inde, vt introdu- 23
ctis daret Terram, super qua iurauit pa-
tribus nostris. * Præcepitq. nobis Do- 24
minus vt faciamus omnia legitima hæc,
& timeamus Dominum Deum nostrũ,
vt bene sit nobis cunctis diebus vitæ
nostræ, sicut est hodie. * Eritq. nostri 25
misericors, si custodierimus & feceri-
mus omnia præcepta eius coram Domi-
no Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAP. VII.

CVm introduxerit te Dominus Deus 1
tuus in terram, quam possessurus A
ingrederis, & deleuerit Gentes multas
coram te, ‖Hethæum, & Gergezæum, ‖ Exo.23.e.28 & 33.a.2
& Amorrhæum, Chananæum, & Phe-
rezæum, & Heuæum, & Iebusæum, se-
ptẽ gentes multo maioris numeri quàm
2 tu es, & robustiores te: * tradideritq.
eas Dominus Deus tuus tibi, percuties
eas vsque ad internecionem. ‖Non ini- ‖ Exod. 23.g.32. & 34.b.15.16
bis cum eis fœdus, nec misereberis ea-
3 rum, * neque sociabis cũ eis coniugia.
Filiam tuam non dabis filio eius, nec fi-
4 liam illius accipies filio tuo: * quia se-
ducet filium tuum, ne sequatur me, &
vt magis seruiat dijs alienis. irasceturq.
5 furor Domini, & delebit te cito. * Quin
potius hæc facietis eis: ‖ Aras eorum ‖ Inf. 12.a.3 14.a.1.16.d.21 Exo.23.e.24
subuertite, & confringite statuas, lucosq.
6 succidite, & sculptilia cõburite. * ‖ Quia ‖ Inf. 14.a.2 & 26.d.17.
populus sanctus es Domino Deo tuo.
Te elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei
populus peculiaris de cunctis populis,
7 qui sunt super terram. * Non quia cun-
ctas gentes numero vincebatis, vobis
B iunctus est Dominus, & elegit vos, cum
8 omnibus sitis populis pauciores: * sed
quia dilexit vos Dominus, & custodi-
uit iuramentum, quod iurauit patribus
vestris: eduxitq. vos in manu forti, &
redemit de domo seruitutis, de manu
9 Pharaonis regis Ægypti. * Et scies quia
Dominus Deus tuus, ipse est Deus for-
tis & fidelis, custodiens pactum & mi-
sericordiam diligentibus se, & his qui
custodiunt præcepta eius in mille gene-
10 rationes: * & reddens odientibus se sta-
tim, ita vt disperdat eos, & vltra non
differat, protinus eis restituẽs quod me-
11 rentur. * Custodi ergo præcepta & ce-
remonias atque iudicia, quæ ego man-
12 do tibi hodie vt facias. * Si postquam
audieris hæc iudicia, custodieris ea &
feceris, custodiet & Dominus Deus tuus
pactum tibi, & misericordiã quam iura-
13 uit patribus tuis: * & diliget te ac mul-
tiplicabit, benedicetq. fructui vẽtris tui,
& fructui terræ tuæ, frumento tuo, at-
que vindemiæ, oleo, & armentis, gre-
gibus ouium tuarum super Terram, pro
C qua iurauit patribus tuis vt daret eam
14 tibi. * Benedictus eris inter omnes po-
pulos. ‖Non erit apud te sterilis vtrius- ‖ Exod.23.f.26
que sexus, tam in hominibus quàm in
15 gregibus tuis. * Auferet Dominus a te
omnẽ languorẽ: & infirmitates Ægypti
pessimas,

pessimas, quas nouisti, non inferet tibi,
sed cunctis hostibus tuis. * Deuorabis 16
omnes populos, quos Dominus Deus
tuus daturus est tibi. Non parcet eis o-
culus tuus, nec seruies dijs eorum, ne sint
in ruinam tui. * Si dixeris in corde tuo: 17
Plures sunt gentes istæ quàm ego, quo
modo potero delere eas? * noli metuere, 18
sed recordare quæ fecerit Dominus Deus
tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptijs, * pla- 19
gas maximas, quas viderunt oculi tui, &
signa atque portenta, manumq. robustã,
& extẽtum brachium, vt educeret te Do-
minus Deus tuus. sic faciet cunctis popu-
‖ Exod. 23. e. 28. 33. a. 2 Iosu. 24. c. 12 lis, quos metuis. * ‖ Insuper & crabrones 20
mittet Dominus Deus tuus in eos, donec
deleat omnes atque disperdat qui te fu- D
gerint, & latere potuerint. * Non timebis 21
eos, quia Dominus Deus tuus in medio
tui est, Deus magnus & terribilis: * ipse 22
consumet nationes has in conspectu tuo
paulatim atque per partes. Non poteris
eas delere pariter: ne forte multiplicen-
tur contra te bestiæ terræ. * Dabitq. eos 23
Dominus Deus tuus in conspectu tuo: &
interficiet illos donec penitus deleantur.
* Tradetq. reges eorum in manus tuas, & 24
disperdes nomina eorũ sub cælo: nullus
poterit resistere tibi, donec conteras eos.
‖ 2. Mach. 12. g. 40 * ‖ Sculptilia eorum igne combures: non 25
concupisces argentum & aurum, de qui-
bus facta sunt, neque assumes ex eis tibi
quidquam, ne offendas, propterea quia
abominatio est Domini Dei tui. * Nec 26
inferes quippiam ex idolo in domum
tuam, ne fias anathema, sicut & illud est.
Quasi spurcitiam detestaberis, & velut
inquinamentum ac sordes abominationi
habebis, quia anathema est.

CAP. VIII.

OMne mandatũ, quod ego præcipio 1
tibi hodie, caue diligenter vt facias: A
vt possitis viuere, & multiplicemini, in-
gressiq. possideatis Terram, pro qua iura-
uit Dominus patribus vestris. * Et recor- 2
daberis cuncti itineris, per quod adduxit
te Dominus Deus tuus quadraginta an-
nis per desertum, vt affligeret te, atque
tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo
versabantur, vtrum custodires mandata
illius, an non. * Afflixit te penuria, & 3
dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas
tu & patres tui: vt ostenderet tibi quòd
non ‖ in solo pane viuat homo, sed in om- ‖ Matt. 4. a. 4 Luc. 4. a. 4
4 ni verbo quod egreditur de ore Dei. * Ve-
B stimentum tuum, quo operiebaris, ne-
quaquam vetustate defecit, & pes tuus
non est subtritus, en quadragesimus an-
5 nus est. * Vt recogites in corde tuo, quia
sicut erudit filium suum homo, sic Do-
6 minus Deus tuus erudiuit te, * vt custo-
dias mandata Domini Dei tui, & ambu-
7 les in vijs eius, & timeas eum. * Domi-
nus enim Deus tuus introducet te in ter-
ram bonam, terram riuorum aquarumq.
& fontium: in cuius campis & montibus
8 erumpũt fluuiorum abyssi: * terram fru-
menti, hordei, ac vinearum, in qua ficus,
& malogranata, & oliueta nascuntur: ter-
9 ram olei ac mellis. * Vbi absque vlla
penuria comedes panem tuum, & re-
rum omnium abundantia perfrueris: cu-
ius lapides ferrum sunt, & de monti-
10 bus eius æris metalla fodiuntur: * vt cũ
C comederis, & satiatus fueris, benedi-
cas Domino Deo tuo pro terra optima,
11 quam dedit tibi. * Obserua, & caue
nequando obliuiscaris Domini Dei tui,
& negligas mandata eius atque iudicia
& ceremonias, quas ego præcipio tibi
12 hodie: * ne postquam comederis & sa-
tiatus fueris, domos pulchras ædificaue-
13 ris, & habitaueris in eis, * habuerisq.
armenta boum & ouium greges, argẽti
& auri, cunctarumq. rerum copiam,
14 * eleuetur cor tuum, & non reminisca-
ris Domini Dei tui, qui eduxit te de
15 Terra Ægypti, de domo seruitutis: * &
ductor tuus fuit in solitudine magna at-
que terribili, ‖ in qua erat serpens flatu ‖ Num. 20. b. 9. 21. b. 6 Exod. 16. c. 30 & 17. b. 6
adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ
omnino aquæ: qui eduxit riuos de pe-
16 tra durissima, * & cibauit te Manna
in solitudine, quod nescierunt patres
D tui. Et postquam afflixit ac probauit,
17 ad extremum misertus est tui, * ne di-
ceres in corde tuo: Fortitudo mea, &
robur manus meæ, hæc mihi omnia
18 præstiterunt. * Sed recorderis Domini
Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit,
vt impleret pactum suum, super quo
iurauit patribus tuis, sicut præsens indi-
19 cat dies. * Sin autem oblitus Domini
Dei tui, secutus fueris deos alienos, co-
luerisq. illos & adoraueris: ecce nũc præ-
20 dico tibi quòd omnino dispereas. * Sicut

Gentes, quas deleuit Dominus in introi-
tu tuo, ita & vos peribitis, si inobedien-
tes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAP. IX.

AVdi Israel: Tu transgredieris hodie 1
Iordanem, vt possideas nationes A
maximas & fortiores te, ciuitates ingẽ-
tes, & ad cælum vsque muratas, * popu- 2
lum magnum atque sublimem, filios
Enacim, quos ipse vidisti, & audisti,
quibus nullus potest ex aduerso resiste-
re. * Scies ergo hodie quòd Dominus 3
Deus tuus ipse transibit ante te, ignis
deuorans atque consumens, qui conte-
rat eos & deleat atque disperdat ante
faciem tuam velociter, sicut locutus est
tibi. * Ne dicas in corde tuo, cum de- 4
leuerit eos Dominus Deus tuus in con-
spectu tuo: Propter iustitiam meam in-
troduxit me Dominus vt terram hanc
possiderem, cum propter impietates suas
istæ deletæ sint nationes. * Neque enim 5
propter iustitias tuas, & æquitatem cor-
dis tui ingredieris vt possideas terras ea-
rum: sed quia illæ egerunt impie, intro-
eunte te deletæ sunt: & vt compleret ver-
bum suum Dominus, quod sub iuramẽ-
to pollicitus est patribus tuis Abraham,
Isaac, & Iacob. * scito ergo quòd nõ pro- 6
pter iustitias tuas Dominus Deus tuus B
dederit tibi terram hanc optimam in
possessionem, cum durissimæ ceruicis sis
populus. * Memento, & ne obliuiscaris 7
quomodo ad iracundiam prouocaueris
Dominum Deum tuum in solitudine.
Ex eo die, quo egressus es ex Ægypto
vsque ad locũ istum, semper aduersum
|| Exo. 17. b. 6 19. a. 3. 31. d. 18. 32. d. 15
Dominum cõtendisti. * || Nam & in Ho- 8
reb prouocasti eum, & iratus delere te
voluit, * quando ascendi in montem, vt 9
acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti
quod pepigit vobiscũ Dominus: & per-
seueraui in monte quadraginta diebus ac
noctibus, panem non comedens, & aquã
non bibẽs. * Deditq. mihi Dominus duas 10
tabulas lapideas scriptas digito Dei, &
continentes omnia verba quæ vobis lo-
cutus est in monte de medio ignis, quã-
do concio populi congregata est. * Cũq. 11
transissent quadraginta dies, & totidem
noctes, dedit mihi Dominus duas tabu-
las lapideas, tabulas fœderis, * dixitq. mi- 12
hi: || Surge, & descẽde hinc cito: quia po- || Exo. 32. b. 7
pulus tuus, quem eduxisti de Ægypto,
C deseruerunt velociter viam, quã demon-
13 strasti eis, feceruntq. sibi cõflatile. * Rur-
sumq. ait Dominus ad me: Cerno quòd
14 populus iste duræ ceruicis sit: * dimitte
me vt conteram eum, & deleam nomen
eius de sub cælo, & constituam te super
Gentem, quæ hac maior & fortior sit.
15 * Cumq. de monte ardente descenderẽ,
& duas tabulas fœderis vtraque tenerẽ
16 manu, * vidissemq. vos peccasse Domino
Deo vestro, & fecisse vobis vitulum con-
flatilem, ac deseruisse velociter viam e-
17 ius, quam vobis ostenderat: * proieci ta-
bulas de manibus meis, confregiq. eas
18 in conspectu vestro. * Et procidi ante
Dominum sicut prius, quadraginta die-
bus & noctibus panem non comedens, &
aquam non bibens propter omnia pecca-
ta vestra quæ gessistis contra Dominum,
& eum ad iracundiam prouocastis: * ti-
19 mui enim indignationem & iram illius,
qua aduersum vos concitatus, delere
vos voluit. Et exaudiuit me Dominus e-
20 tiam hac vice. * Aduersum Aaron quo-
que vehementer iratus, voluit eum con-
terere, & pro illo similiter deprecatus
21 sum. * Peccatum autem vestrum quod
feceratis, id est vitulum, arripiens, igne
combussi, & in frusta comminuens, om-
D ninoq. in puluerem redigens, proieci in
torrentem, qui de monte descendit.
22 * || In incendio quoque & in tentatione, || Num. 11. a. 1. 16. a. 1. 33. a. 5
& in Sepulchris concupiscentiæ prouo-
23 castis Dominum: * & quando misit vos
de Cadesbarne, dicens: Ascendite, &
possidete Terram, quam dedi vobis, &
contempsistis imperium Domini Dei ve-
stri, & non credidistis ei, neque vocem
24 eius audire voluistis: * sed semper fuistis
25 rebelles a die qua nosse vos cœpi. * Et
iacui coram Domino quadraginta die-
bus ac noctibus, quibus eum suppliciter
deprecabar, ne deleret vos vt fuerat cõ-
26 minatus: * & orans dixi: Domine Deus,
ne disperdas populum tuum, & heredi-
tatem tuam, quam redemisti in magni-
tudine tua, quos eduxisti de Ægypto in
27 manu forti. * Recordare seruorum tuorũ
Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias du-
ritiam populi huius, & impietatem at-
28 que peccatum: * ne forte dicant habita-
tores terræ, de qua eduxisti nos: Non

poterat

poterat Dominus introducere eos in
Terram, quam pollicitus est eis, & ode-
rat illos: idcirco eduxit, vt interficeret
eos in solitudine.*qui sunt populus tuus 29
& hereditas tua, quos eduxisti in forti-
tudine tua magna, & in brachio tuo
extento.

CAP. X.

Exo.34.a.1 IN tempore illo dixit Dominus ad 1
me: Dola tibi duas tabulas lapideas, A
sicut priores fuerunt, & ascende ad me
in montem: faciesq. arcam ligneam,
* & scribam in tabulis verba quæ fuerũt 2
in his, quas ante confregisti, ponesq. eas
in arca. * Feci igitur arcam de lignis set- 3
tim. Cumq. dolassem duas tabulas lapi-
deas instar priorum, ascendi in montem,
habens eas in manibus. * Scripsitq. in ta- 4
bulis iuxta id, quod prius scripserat, ver-
ba decem, quæ locutus est Dominus ad
vos in monte de medio ignis, quando po-
pulus congregatus est: & dedit eas mihi.
* Reuersusq. de monte, descendi, & po- 5
sui tabulas in arcam, quam feceram, quæ
hucusq. ibi sunt, sicut mihi præcepit Do- B
Nu.33.d.31 minus. * Filij autem Israel mouerunt 6
castra ex Beroth filiorum Iacan in Mose-
Nu.20.d.28 ra, vbi Aaron mortuus ac sepultus est,
pro quo, sacerdotio functus est Eleazar
filius eius. * Inde venerũt in Gadgad: de 7
quo loco profecti, castrametati sunt in
Ietebatha, in Terra aquarum atque tor-
rentium. * Eo tempore separauit tribum 8
Leui, vt portaret arcam fœderis Domini,
& staret coram eo in ministerio, ac bene-
diceret in nomine illius vsque in præsen-
tem diem. * Quam ob rem non habuit 9
Leui partem, neque possessionem cum
fratribus suis: quia ipse Dominus posses-
sio eius est, sicut promisit ei Dominus
Deus tuus. * Ego autem steti in monte, 10
sicut prius, quadraginta diebus ac nocti- C
bus: exaudiuitq. me Dominus etiam hac
vice, & te perdere noluit. * Dixitq. mihi: 11
Vade, & præcede populum, vt ingredia-
tur, & possideat Terram, quam iuraui pa-
tribus eorum vt traderem eis. * Et nunc 12
Israel, quid Dominus Deus tuus petit a
te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum,
& ambules in vijs eius, & diligas eum,
ac seruias Domino Deo tuo in toto cor-
de tuo, & in tota anima tua: * custodiasq. 13
mandata Domini, & ceremonias eius,
quas ego hodie præcipio tibi, vt bene sit
14 tibi? * En Domini Dei tui cælum est, &
cælum cæli, terra & omnia, quæ in ea
15 sunt: * & tamen patribus tuis congluti-
natus est Dominus, & amauit eos, elegitq.
semen eorum post eos, id est vos, de cun-
D ctis Gentibus, sicut hodie comprobatur.
16 * Circumcidite igitur præputium cordis
vestri, & ceruicem vestram ne induretis
17 amplius: * quia Dominus Deus vester ip-
se est Deus deorum, & Dominus domi-
nantium, Deus magnus & potens, & ter-
ribilis, qui personam non accipit, nec Act.10.b.34
18 munera. * Facit iudicium pupillo & vi- 2.Para.19.c.7
duæ, amat peregrinum, & dat ei victum Iob 34.b.19 Sap.6.b.9
19 atque vestitum. * & vos ergo amate pe- Eccli.35.c.15
regrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in Rom.2.b.11 Gal.2.b.6
20 Terra Ægypti. * Dominum Deum tuũ Sup.6.c.13
timebis, & ei soli seruies: ipsi adhærebis, Matt.4.b.10
21 iurabisq. in nomine illius. * Ipse est laus Luc.4.b.8
tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc ma-
gnalia & terribilia, quæ viderunt oculi
22 tui. * In septuaginta animabus descen- Gen.46.c.27
derunt patres tui in Ægyptum: & ecce Exod.1.a.5
nunc multiplicauit te Dominus Deus
tuus sicut astra cæli.

CAP. XI.

1 AMa itaque Dominum Deum tuum,
A & obserua præcepta eius & ceremo-
nias, iudicia atque mãdata omni tempo-
2 re. * Cognoscite hodie quæ ignorant filij
vestri, qui non viderunt disciplinam Do-
mini Dei vestri, magnalia eius & robu-
3 stam manum, extentumq. brachium, * si-
gna & opera quæ fecit in medio Ægypti
Pharaoni regi, & vniuersæ terræ eius,
4 * omniq. exercitui Ægyptiorũ, & equis
ac curribus: quo modo operuerint eos
aquæ maris rubri, cum vos persequeren-
tur, & deleuerit eos Dominus vsque in
5 præsentem diem: * vobisq. quæ fecerit in
solitudine donec veniretis ad hunc locũ:
6 * & Dathan atque Abiron filijs Eliab, qui Nu.16.a.1
fuit filius Ruben: quos aperto ore suo Nu.16.e.32
terra absorbuit cum domibus & taber-
naculis, & vniuersa substantia eorum,
7 quam habebant in medio Israel. * Oculi
vestri viderũt omnia opera Domini ma-
8 gna quæ fecit, * vt custodiatis vniuersa
mandata illius, quæ ego hodie præcipio
B vobis, & possitis introire, & possidere
9 Terram, ad quam ingredimini, * multoq.

in ea viuatis tempore: quam sub iuraméto pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem.* Terra enim, ad quam ingrede- 10
ris possidendam, non est sicut Terra Ægypti, de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: * sed montuosa est & campestris, 11
de cælo expectans pluuias. * quam Do- 12
minus Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt a principio anni vsque
‖ Sup. 10. c. 12 ad finem eius.* ‖Si ergo obedieritis man- 13
datis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & seruiatis ei in toto corde ve-
stro, & in tota anima vestra:* dabit plu- 14
uiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumentum, & vinũ,
& oleum, * fœnumq. ex agris ad pascen- 15
da iumenta, & vt ipsi comedatis ac satu-
remini.* Cauete ne forte decipiatur cor 16
vestrum, & recedatis a Domino, seruiatisq. dijs alienis, & adoretis eos:*iratusq. 17
Dominus claudat cælum, & pluuiæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisq. velociter de Terra optima, C
‖ Sup. 6. b. 6 quam Dominus daturus est vobis.* ‖Po- 18
nite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collo-
cate.* Docete filios vestros vt illa medi- 19
tentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque
surrexeris. * Scribes ea super postes & 20
ianuas domus tuæ: * vt multiplicentur 21
dies tui, & filiorum tuorum in Terra, quam iurauit Dominus patribus tuis, vt daret eis quamdiu cælum imminet terræ.
* Si enim custodieritis mandata quæ ego 22
præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, adhærentes ei,
* disperdet Dominus omnes gentes istas 23
ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis sunt.
‖ Iosu. 1. a. 3 * ‖Omnis locus, quem calcauerit pes ve- 24
ster, vester erit. A deserto, & a Libano, a flumine magno Eufrate vsque ad mare
occidentale erunt termini vestri.* Nul- 25
lus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus ve- D
ster super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. * En pro- 26
pono in conspectu vestro hodie benedi-
27 ctionem & maledictionẽ: * benedictionem, si obedieritis mãdatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:
28 * maledictionem, si non obedieritis mãdatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis post deos alienos, quos
29 ignoratis. * Cum vero introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionẽ super montem Garizim, maledictionẽ
30 super montem Hebal: * qui sunt trans Iordanem post viam, quæ vergit ad solis occubitum in Terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrã-
31 tem procul. * Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis Terram, quã Dominus Deus vester daturus est vobis, vt
32 habeatis & possideatis illam. * Videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAP. XII.

1 A HÆc sunt præcepta atque iudicia, quæ facere debetis in Terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt possideas eam cunctis diebus, qui-
2 bus super humum gradieris.* Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super mótes excelsos, & colles, & subter omne li-
3 gnũ frondosum.* ‖Dissipate aras eorũ, & confringite statuas, lucos igne cóburite, & idola comminuite: disperdite nomina ‖ Sup. 7. d. 25 2 Mach. 12. g. 40
4 eorũ de locis illis.* Non facietis ita Do-
5 mino Deo vestro: * sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat nomen suũ ibi,
6 & habitet in eo, venietis: * & offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuũ vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boũ
7 & ouium.* Et comedetis ibi in cóspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ miseritis manũ vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Do-
8 minus Deus vester.* Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi
9 rectum videtur. * Neque enim vsque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem, quã Dominus Deus vester daturus

daturus est vobis.* Transibitis Iordanem, 10
& habitabitis in Terra, quam Dominus B
Deus vester daturus est vobis, vt requie-
scatis a cunctis hostibus per circuitum:
& absque vllo timore habitetis * in loco, 11
quem elegerit Dominus Deus vester, vt
sit nomen eius in eo. illuc omnia, quæ
præcipio, conferetis, holocausta, & ho-
stias, ac decimas, & primitias manuum
vestrarum: & quidquid præcipuum est
in muneribus, quæ vouebitis Domino.
* Ibi epulabimini coram Domino Deo 12
vestro, vos & filij ac filiæ vestræ, famuli
& famulæ atque Leuites, qui in vrbibus
vestris commoratur. neque enim habet
aliam partem & possessionem inter vos.
* Caue ne offeras holocausta tua in omni 13
loco, quem videris:* sed in eo, quem ele- 14
gerit Dominus, in vna tribuum tuarum
offeres hostias, & facies quæcumque præ-
cipio tibi. * Sin autẽ comedere volueris, 15
& te esus carnium delectauerit, occide,
& comede iuxta benedictionem Domi-
ni Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus
tuis: siue immundum fuerit, hoc est, ma-
culatum & debile: siue mundum,
hoc est, integrum & sine macula, quod
offerri licet, sicut capream & ceruum,
comedes,* absque esu dumtaxat sangui- 16
nis, quem super terram quasi aquam ef- C
fundes. * Non poteris comedere in oppi- 17
dis tuis decimam frumenti, & vini, &
olei tui, primogenita armentorum &
pecorum, & omnia quæ voueris, &
sponte offerre volueris, & primitias ma-
nuum tuarum:* sed coram Domino Deo 18
tuo comedes ea in loco, quem elegerit
Dominus Deus tuus, tu & filius tuus &
filia tua, & seruus & famula, atque Le-
uites, qui manet in vrbibus tuis: & læ-
taberis & reficieris coram Domino Deo
tuo in cũctis, ad quæ extenderis manum
tuam. * Caue ne derelinquas Leuitem 19
in omni tempore quo versaris in terra.
|| Gen. 28. c. 14 * || Quando dilatauerit Dominus Deus 20
|| Inf. 19. b. 8 tuus terminos tuos, || sicut locutus est ti-
Exo. 34. c. 24 bi, & volueris vesci carnibus, quas desi-
derat anima tua:* locus autem, quem 21
elegerit Dominus Deus tuus vt sit no-
men eius ibi, si procul fuerit, occides de
armentis & pecoribus, quæ habueris, si-
cut præcepi tibi, & comedes in oppidis
tuis, vt tibi placet.* Sicut comeditur ca- 22
prea & ceruus, ita vescéris eis: & mũdus
& immundus in commune vescentur.
23 * Hoc solum caue, ne sanguinem come-
das. sanguis enim eorũ pro anima est: &
idcirco non debes animam comedere cũ
24 carnibus: * sed super terram fundes quasi
25 aquam, * vt bene sit tibi & filijs tuis post
D te, cum feceris quod placet in conspectu
26 Domini.* Quæ autem sanctificaueris, &
voueris Domino, tolles, & venies ad lo-
27 cum, quem elegerit Dominus: * & of-
feres oblationes tuas carnem & sangui-
nem super altare Domini Dei tui: san-
guinem hostiarum fundes in altari: car-
28 nibus autem ipse vescéris. * Obserua &
audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt
bene sit tibi & filijs tuis post te in sem-
piternum, cum feceris quod bonum est
& placitũ in conspectu Domini Dei tui.
29 * || Quando disperdiderit Dominus Deus || Inf 18. a. 8
tuus ante faciem tuam gentes, ad quas in-
grediéris possidendas, & possederis eas,
30 atque habitaueris in terra earum:* caue
ne imiteris eas, postquam te fuerint in-
troeunte subuersæ, & requiras ceremo-
nias earum, dicens: Sicut coluerunt gen-
31 tes istæ deos suos, ita & ego colam.* Nõ
facies similiter Domino Deo tuo. Om-
nes enim abominationes, quas auersatur
Dominus, fecerunt dijs suis, offerentes fi-
32 lios & filias, & comburẽtes igni.* Quod
præcipio tibi, hoc tantum facito Domi-
no: nec addas quidquam, nec minuas.

CAP. XIII.

1 SI surrexerit in medio tui prophetes,
A aut qui somnium vidisse se dicat, &
2 prædixerit signum atque portentum,* &
euenerit quod locutus est, & dixerit tibi:
Eamus, & sequamur deos alienos quos
3 ignoras, & seruiamus eis: * non audies
verba prophetæ illius aut somniatoris:
quia tentat vos Dominus Deus vester, vt
palam fiat vtrum diligatis eum an nõ, in
4 toto corde, & in tota anima vestra.* Do-
minum Deũ vestrũ sequimini, & ipsum
timete, & mandata illius custodite, & au-
dite vocẽ eius: ipsi seruietis, & ipsi adhæ-
5 rebitis.* Propheta autem ille aut fictor
B somniorũ interficietur: quia locutus est
vt vos auerteret a Domino Deo vestro,
qui eduxit vos de Terra Ægypti, & rede-
mit vos de domo seruitutis: vt errare te fa-
ceret de via, quã tibi præcepit Dominus

Deus tuus: & auferes malū de medio tui.
* Si tibi voluerit persuadere frater tuus 6
filius matris tuæ, aut filius tuus ⁀vel fi-
lia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut
amicus, quem diligis vt animam tuam,
clam dicens: Eamus, & seruiamus dijs
alienis, quos ignoras tu, & patres tui,
* cunctarum in circuitu gentium, quæ 7
iuxta vel procul sunt, ab initio vsque
ad finem terræ, * non acquiescas ei, nec 8
audias, neque parcat ei oculus tuus vt
miserearis & occultes eum, * sed statim 9
‖ Inf. 17. b. 7 interficies. ‖ sit primum manus tua super
eum, & postea omnis populus mittat
manum. * Lapidibus obrutus necabitur: 10
quia voluit te abstrahere a Domino Deo C
tuo, qui eduxit te de Terra Ægypti de
domo seruitutis: * vt omnis Israel audiēs 11
timeat, & nequaquam vltra faciat quip-
piam huius rei simile. * Si audieris in 12
vna vrbium tuarū, quas Dominus Deus
tuus dabit tibi ad habitandum, dicen-
tes aliquos: * Egressi sunt filij Belial de 13
medio tui, & auerterunt habitatores vr-
bis suæ, atque dixerunt: Eamus, & ser-
uiamus dijs alienis quos ignoratis: * quæ- 14
re solicite & diligenter, rei veritate per-
specta, si inueneris certum esse quod di-
citur, & abominationem hanc opere
perpetratam, * statim percuties habita- 15
tores vrbis illius in ore gladij, & dele-
bis eam ac omnia, quæ in illa sunt, vs- D
que ad pecora. * quidquid etiam supel- 16
lectilis fuerit, congregabis in medio pla-
tearum eius, & cum ipsa ciuitate suc-
cendes, ita vt vniuersa consumas Do-
mino Deo tuo, & sit tumulus sempi-
ternus. non ædificabitur amplius, * & 17
non adhærebit de illo anathemate quid-
quam in manu tua: vt auertatur Domi-
nus ab ira furoris sui, & misereatur tui,
multiplicetq. te sicut iurauit patribus
tuis, * quando audieris vocem Domini 18
Dei tui, custodiens omnia præcepta e-
ius, quæ ego præcipio tibi hodie, ⁀vt
facias quod placitum est in conspectu
Domini Dei tui.

CAP. XIIII.

Filij estote Domini Dei vestri: non 1
vos incidetis, nec facietis caluitium A
‖ Sup. 7. a. 6 super mortuo. * ‖ quoniam populus san- 2
Inf. 26. d. 18 ctus es Domino Deo tuo: & te elegit vt
sis ei in populum peculiarem de cūctis
3 gentibus, quæ sunt super terram. * ‖ Ne ‖ Leui. 11. 24
4 comedatis quæ immunda sunt. * Hoc est
animal, quod comedere debetis, Bouē,
5 & ouem, & capram, * ceruum & capreā,
bubalū, tragelaphū, pygargum, orygem,
6 camelopardalū. * Omne animal, quod
in duas partes findit vngulam, & rumi-
7 nat, comedetis. * De his autem, quæ
ruminant, & vngulam non findunt, co-
medere non debetis, vt camelum, lepo-
rem, chœrogryllum: hæc quia rumināt,
& non diuidunt vngulam, immunda
8 erunt vobis. * Sus quoque quoniam di-
B uidit vngulam, & non ruminat, immū-
da erit. carnibus eorum non vescemini,
9 & cadauera non tangetis. * Hæc come-
detis ex omnibus quæ morātur in aquis:
Quæ habent pinnulas & squamas, co-
10 medite: * quæ absque pinnulis & squa-
mis sunt, ne comedatis, quia immunda
11 sunt. * Omnes aues mundas comedite.
12 * Immundas ne comedatis: aquilam sci-
13 licet, & gryphem, & haliæetum, * ixion,
& vulturem ac miluum iuxta genus
14 suum: * & omne coruini generis, * &
15 struthionem, ac noctuam, & larum, at-
16 que accipitrem iuxta genus suum: * he-
17 rodium ac cygnum, & ibin, * ac mer-
gulum, porphyrionē, & nycticoracem,
18 * onocrotalum, & charadrium, singula
in genere suo: vpupam quoque & ve-
19 spertilionem. * Et omne quod reptat &
C pennulas habet, immundum erit, & nō
20 comedetur. * Omne quod mundum est,
21 comedite. * Quidquid autē morticinū
est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui
intra portas tuas est, da vt comedat, aut
vende ei: quia tu populus sanctus Domi-
ni Dei tui es. ‖ Non coques hœdum in ‖ Exod. 23. d.
22 lacte matris suæ. * Decimam partem se- 19. 34. c. 26
parabis de cunctis fructibus tuis qui na-
23 scuntur in terra per annos singulos, * &
comedes in conspectu Domini Dei tui
in loco, quem elegerit, vt in eo nomen
illius inuocetur, decimam frumenti tui,
& vini, & olei, & primogenita de armē-
tis & ouibus tuis: vt discas timere Do-
minum Deum tuum omni tempore.
24 * Cum autem longior fuerit via, & lo-
D cus quem elegerit Dominus Deus tuus,
tibiq. benedixerit, nec potueris ad eum
25 hæc cuncta portare, * vendes omnia, &
in pretiū rediges, portabisq. manu tua,
&

& proficiscéris ad locum, quem elege-
rit Dominus Deus tuus: * & emes ex 26
eadem pecunia quidquid tibi placuerit,
siue ex armentis, siue ex ouibus, vinum
quoque & siceram, & omne quod de-
siderat anima tua: & comedes coram
Domino Deo tuo, & epulaberis tu &
domus tua: * & Leuites qui intra por- 27
tas tuas est, caue ne derelinquas eum;
quia non habet aliam partem in posses-
sione tua. * Anno tertio separabis aliam 28
decimam ex omnibus quæ nascuntur ti-
bi eo tempore: & repones intra ianuas
tuas. * Venietq. Leuites qui aliam non 29
habet partem nec possessionem tecum,
& peregrinus ac pupillus & vidua, qui
intra portas tuas sunt, & comedent &
saturabuntur: vt benedicat tibi Domi-
nus Deus tuus in cunctis operibus ma-
nuum tuarum quæ feceris.

CAP. XV.

SEptimo anno facies remissionem, 1
* quæ hoc ordine celebrabitur. Cui 2
debetur aliquid ab amico vel proximo A
ac fratre suo, repetere non poterit, quia
annus remissionis est Domini. * A pere- 3
grino & aduena exiges: ciuem & pro-
pinquum repetendi non habebis pote-
statem. * Et omnino indigens & men- 4
dicus non erit inter vos: vt benedicat ti-
bi Dominus Deus tuus in terra, quam
traditurus est tibi in possessionem. * Si 5
tamen audieris vocem Domini Dei tui,
& custodieris vniuersa quæ iussit, & quæ
ego hodie præcipio tibi, benedicet ti-
bi, vt pollicitus est. * Fœnerabis genti- 6
bus multis, & ipse a nullo accipies mu-
tuum. Dominaberis nationibus pluri-
mis, & tui nemo dominabitur. * Si 7
vnus de fratribus tuis, qui morantur in-
tra portas ciuitatis tuæ in terra, quam
Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad B
paupertatem venerit: non obdurabis cor
tuum, nec contrahes manum, * sed ape- 8
ries eam pauperi, ‖ & dabis mutuum, (‖ Matt.5 g.42 Luc.6. c.34)
quo eum indigere perspexeris. * Caue 9
ne forte subrepat tibi impia cogitatio,
& dicas in corde tuo: Appropinquat se-
ptimus annus remissionis; & auertas ocu-
los tuos a paupere fratre tuo, nolens ei
quod postulat mutuum commodare: ne
clamet contra te ad Dominum, & fiat
10 tibi in peccatũ. * Sed dabis ei: nec ages
quippiam callide in eius necessitatibus
subleuandis: vt benedicat tibi Dominus
Deus tuus in omni tempore, & in cun-
11 ctis ad quæ manum miseris. * ‖ Non dee- (‖ Mat 26.a.11)
rũt pauperes in terra habitationis tuæ:
idcirco ego præcipio tibi vt aperias ma-
num fratri tuo egeno & pauperi, qui
12 tecum versatur in terra. * ‖ Cum tibi vẽ- (‖ Exo. 21. a.2 Ier.34. c.14)
C ditus fuerit frater tuus Hebræus, aut He-
bræa, & sex annis seruierit tibi, in septi-
13 mo anno dimittes eum liberum: * &
quem libertate donaueris, nequaquam
14 vacuum abire patiéris: * sed dabis viati-
cum de gregibus, & de area, & torcu-
lari tuo, quibus Dominus Deus tuus be-
15 nedixerit tibi. * Memento quòd & ip-
se seruieris in Terra Ægypti, & libera-
uerit te Dominus Deus tuus, & idcirco
16 ego nunc præcipio tibi. * Sin autem di-
xerit: Nolo egredi: eo quòd diligat te,
& domum tuam, & bene sibi apud te
17 esse sentiat: * assumes subulam, & per-
forabis aurem eius in ianua domus tuæ,
& seruiet tibi vsque in æternum. ancil-
18 læ quoque similiter facies. * Non auer-
tas ab eis oculos tuos, quando dimiseris
eos liberos: quoniam iuxta mercedem
D mercenarij per sex annos seruiuit tibi:
vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in
19 cunctis operibus quæ agis. * De primo-
genitis, quæ nascuntur in armentis, &
in ouibus tuis, quidquid est sexus ma-
sculini, sanctificabis Domino Deo tuo.
Non operaberis in primogenito bouis,
& non tondebis primogenita ouium.
20 * In conspectu Domini Dei tui comedes
ea per annos singulos in loco, quem
elegerit Dominus, tu & domus tua.
21 * ‖ Sin autem habuerit maculam, vel (‖ Leu.22.c.20 Eccli.35.b.14)
claudum fuerit, vel cæcum, aut in ali-
qua parte deforme vel debile, non im-
22 molabitur Domino Deo tuo. * sed intra
portas vrbis tuæ comedes illud: tam
mundus quàm immundus similiter ve-
23 scentur eis quasi caprea, & ceruo. * Hoc
solum obseruabis, vt sanguinem eorum
non comedas, sed effundes in terram
quasi aquam.

CAP. XVI.

1 OBserua mensem nouarum frugum,
A & verni primũ temporis, vt facias

Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto
mense eduxit te Dominus Deus tuus de
Ægypto nocte.* Immolabisq. Phase Do- 2
mino Deo tuo de ouibus, & de bobus in
loco, quē elegerit Dominus Deus tuus,
vt habitet nomen eius ibi.* Non come- 3
des in eo panem fermentatum: Septem
diebus comedes absque fermento, affli-
ctionis panem, quoniā in pauore egres-
sus es de Ægypto: vt memineris diei e-
gressionis tuæ de Ægypto, omnibus die-
bus vitæ tuæ.* Non apparebit fermentū 4
in omnibus terminis tuis septem diebus,
& non remanebit de carnibus eius quod
immolatum est vespere in die primo v-
sque mane.* Non poteris immolare Pha- 5
se in qualibet vrbium tuarum, quas Do- B
minus Deus tuus daturus est tibi;* sed in 6
loco, quem elegerit Dominus Deus tuus,
vt habitet nomen eius ibi: immolabis
Phase vespere ad solis occasum, quando
egressus es de Ægypto.* Et coques, & 7
comedes in loco, quē elegerit Dominus
Deus tuus, maneq. consurgēs vades in ta-
bernacula tua.* Sex diebus comedes azy- 8
ma: & in die septima, quia collecta est
Domini Dei tui, non facies opus.* Septē 9
hebdomadas numerabis tibi ab ea die
qua falcē in segetē miseris.* & celebra- 10
bis diem festum hebdomadarum Domi-
no Deo tuo, oblationem spontaneā ma-
nus tuæ, quam offeres iuxta benedictio-
nem Domini Dei tui:* & epulaberis co- 11
ram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, &
filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, &
Leuites qui est intra portas tuas, aduena
ac pupillus & vidua, qui morantur vo-
biscum: in loco quem elegerit Dominus C
Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi:* & 12
recordaberis quoniam seruus fueris in
Ægypto: custodiesq. ac facies quæ præ-
cepta sunt.* Sollemnitatem quoque ta- 13
bernaculorum celebrabis per septē dies,
quādo collegeris de area & torculari fru-
ges tuas:* & epulaberis in festiuitate tua, 14
tu, filius tuus, & filia, seruus tuus & an-
cilla, Leuites quoque & aduena, pupillus
ac vidua qui intra portas tuas sunt.* Se- 15
ptem diebus Domino Deo tuo festa cele-
brabis in loco, quē elegerit Dominus: be-
nedicetq. tibi Dominus Deus tuus in cū-
ctis frugibus tuis, & in omni opere ma-
nuum tuarum, erisq. in lætitia.* Tribus 16
vicibus per annum apparebit omne ma-
sculinum tuum in cōspectu Domini Dei
tui in loco quem elegerit: in sollemnita-
D te azymorum, in sollemnitate hebdoma-
darum, & in sollemnitate tabernaculo-
rum.‖ Non apparebit ante Dominū va- ‖ Exod. 23. c. 15. 34. c. 20
17 cuus:* sed offeret vnusquisque secundum Eccli. 35. a. 6
quod habuerit iuxta benedictionem Do-
18 mini Dei sui, quam dederit ei.* Iudices
& magistros constitues in omnibus por-
tis tuis, quas Dominus Deus tuus dede-
rit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudi-
19 cent populū iusto iudicio,* nec in alterā
partem declinent.‖ Non accipies perso- ‖ Sup. 1. c. 17
nam, nec munera: quia munera excæcant Leuit. 19. c. 15
oculos sapientum, & mutant verba iusto- Exod. 23. b. 8
20 rum.* Iuste quod iustum est persequēris: Eccli. 20. d. 31
vt viuas & possideas Terram, quam Do-
21 minus Deus tuus dederit tibi.* Non plā-
tabis lucum, & omnem arborem iuxta
22 altare Domini Dei tui.* Nec facies tibi,
neque constitues statuam: quæ odit Do-
minus Deus tuus.

CAP. XVII.

1 A NOn immolabis Domino Deo tuo
ouem, & bouem, in quo est macula,
aut quippiam vitij: quia abominatio est
2 Domino Deo tuo.* Cum reperti fuerint
apud te intra vnam portarum tuarū, quas
Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut
mulier qui faciant malum in conspectu
Domini Dei tui, & trāsgrediantur pactū
3 illius,* vt vadant & seruiant dijs alienis,
& adorent eos, solem & lunam, & omnē
4 militiam cæli, quæ non præcepi:* & hoc
tibi fuerit nunciatum, audiensq. inqui-
sieris diligenter, & verum esse repereris,
5 & abominatio facta est in Israel:* edu-
ces virum ac mulierem, qui rem scelera-
tissimam perpetrarunt, ad portas ciuita-
6 tis tuæ, & lapidibus obruentur.* ‖ In ‖ Inf. 19. d. 15
ore duorum, aut trium testium peribit Matt. 18. b. 16
qui interficietur. Nemo occidatur, vno 2. Cor. 13. a. 1
7 contra se dicente testimonium.* Ma- Sup. 13. c. 9
B nus testium prima interficiet eum, &
manus reliqui populi extrema mittetur:
8 vt auferas malum de medio tui.* Si
difficile & ambiguum apud te iudicium
esse perspexeris inter sanguinem & san-
guinem, causam & causam, lepram &
lepram: & iudicum intra portas tuas vi-
deris verba variari: surge, & ascende
ad locum, quem elegerit Dominus Deus
tuus.

‖ 2. Paral. 19. d. 10

tuis. * ‖ Veniesq. ad sacerdotes Leuitici 9
generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tẽ-
pore: quæresq. ab eis, qui indicabunt ti-
bi iudicij veritatem. * Et facies quodcũ- 10
que dixerint qui præsunt loco, quem ele-
gerit Dominus, & docuerint te * iuxta 11
legem eius; sequérisq. sententiam eorũ.
nec declinabis ad dexteram neque ad si-
nistram. * Qui autem superbierit, no- 12
lens obedire sacerdotis imperio, qui eo C
tempore ministrat Domino Deo tuo, &
decreto iudicis, morietur homo ille, &
auferes malum de Israel: * cunctusq. po- 13
pulus audiens timebit, vt nullus dein-
ceps intumescat superbia. * Cum ingres- 14
sus fueris Terram, quam Dominus Deus
tuus dabit tibi, & possederis eam, habita-
uerisq. in illa, & dixeris: Constituam su-
per me regem, sicut habent omnes per
circuitum nationes: * eum constitues, 15
quem Dominus Deus tuus elegerit de
numero fratrum tuorum. Non poteris
alterius gentis hominem regem facere,
qui non sit frater tuus. * Cumq. fuerit 16
constitutus, nõ multiplicabit sibi equos,
nec reducet populum in Ægyptum, equi- D
tatus numero subleuatus, præsertim cum
Dominus præceperit vobis vt nequaquã
amplius per eandem viam reuertamini.
* Non habebit vxores plurimas, quæ alli- 17
ciant animum eius, neque argenti &
auri immensa pondera. * Postquam au- 18
tem sederit in solio regni sui, describet
sibi Deuteronomium legis huius in volu-
mine accipiens exemplar a sacerdotibus
Leuiticæ tribus, * & habebit secum, le- 19
getq. illud omnibus diebus vitæ suæ, vt
discat timere Dominum Deum suum,
& custodire verba & ceremonias eius,
quæ in lege præcepta sunt. * Nec eleue- 20
tur cor eius in superbiam super fratres
suos, neque declinet in partem dexterã
vel sinistram, vt longo tempore regnet
ipse, & filij eius super Israel.

CAP. XVIII.

‖ Sup. 10. b. 9 Nu. 18. c. 20. 1. Cor. 9. b. 13

NOn ‖ habebunt sacerdotes & Leui- 1
tæ, & omnes qui de eadem tribu A
sunt, partem & hereditatem cum reli-
quo Israel, quia sacrificia Domini, &
oblationes eius comedent, * & nihil a- 2
liud accipient de possessione fratrũ suo-
rum: Dominus enim ipse est hereditas
3 eorum, sicut locutus est illis. * Hoc erit
iudicium sacerdotum a populo, & ab
his qui offerunt victimas: siue bouem, si-
ue ouem immolauerint, dabunt sacerdo-
4 ti armum ac ventriculum: * ‖ primitias ‖ Nu. 18. c. 28
frumenti, vini, & olei, & lanarum partẽ
5 ex ouium tonsione. * Ipsum enim elegit
Dominus Deus tuus de cunctis tribubus
tuis, vt stet, & ministret nomini Domi-
6 ni ipse, & filij eius in sempiternum. * Si
B exierit Leuites ex vna vrbium tuarum
ex omni Israel in qua habitat, & volue-
rit venire, desiderans locum quem ele-
7 gerit Dominus, * ministrabit in nomine
Domini Dei sui, sicut omnes fratres e-
ius Leuitæ, qui stabunt eo tempore co-
8 ram Domino. * Partem ciborum eam-
dem accipiet, quam & ceteri: excepto
eo, quod in vrbe sua ex paterna ei suc-
9 cessione debetur. * Quãdo ingressus fue-
ris Terram, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi, caue ne imitari velis abo-
10 minationes illarum gentium. * ‖ nec ‖ Leu. 20. d. 27
inueniatur in te qui lustret filium suũ,
aut filiam, ducens per ignem: aut
qui ariolos sciscitetur, & obseruet som-
nia atque auguria, nec sit maleficus,
11 * nec incantator, nec qui pythones cõ-
sulat, nec diuinos, ‖ aut quærat a mor- ‖ 1. Reg. 28. a. 7
12 tuis veritatem. * omnia enim hæc
C abominatur Dominus, & propter
istiusmodi scelera delebit eos in introi-
13 tu tuo. * perfectus eris, & absque ma-
14 cula cum Domino Deo tuo. * Gen-
tes istæ, quarum possidebis terram,
augures & diuinos audiunt: tu autem
a Domino Deo tuo aliter institutus es.
15 * ‖ PROPHETAM de gente tua ‖ Ioan. 1. g. 45
& de fratribus tuis sicut me, suscitabit Act. 3. d. 22
tibi Dominus Deus tuus: ipsum au-
16 dies, * vt petisti a Domino Deo tuo
‖ in Horeb, quando concio congrega- ‖ Exo. 20. d. 21
ta est, atque dixisti: Vltra non audiam
vocem Domini Dei mei, & ignem hunc
maximũ amplius nõ videbo, ne moriar.
17 * Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt
18 locuti. * ‖ Prophetam suscitabo eis de ‖ Ioan. 1. g. 45
D medio fratrum suorum similem tui: &
ponam verba mea in ore eius, loqueturq.
19 ad eos omnia quæ præcepero illi. * qui
autẽ verba eius, quæ loquetur in nomine
meo, audire noluerit, ego vltor existam.
20 * Propheta autem qui arrogantia depra-
uatus voluerit loqui in nomine meo,

quæ

quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut
ex nomine alienorum deorum, interfi-
cietur. * Quòd si tacita cogitatione re- 21
sponderis: Quo modo possum intelli-
gere verbum, quod Dominus non est
locutus? * hoc habebis signum: Quod 22
in nomine Domini propheta ille præ-
dixerit, & non euenerit: hoc Dominus
non est locutus, sed per tumorem ani-
mi sui propheta confinxit: & idcirco
non timebis eum.

CAP. XIX.

CVm disperdiderit Dominus Deus 1
tuus gentes, quarum tibi traditu- A
rus est terram, & possederis eam, habi-
tauerisq. in vrbibus eius & in ædibus:
*‖ tres ciuitates separabis tibi in medio 2
Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi in possessionem, * sternens diligen-
ter viam: & in tres æqualiter partes to- 3
tam Terræ tuæ prouinciam diuides: vt
habeat e vicino qui propter homicidiũ
profugus est, quo possit euadere. * Hæc 4
erit lex homicidæ fugientis, cuius vita
seruãda est: Qui percusserit proximum
suum nesciens, & qui heri & nudiuster-
tius nullum contra eum odium habuis-
se cõprobatur: * sed abijsse cum eo sim- 5
pliciter in siluam ad ligna cædenda, &
in succisione lignorũ securis fugerit ma-
nu, ferrumq. lapsum de manubrio ami-
cum eius percusserit, & occiderit: hic ad B
vnam supradictarum vrbium confugiet,
& viuet: * ne forsitan proximus eius, 6
cuius effusus est sanguis, dolore stimu-
latus, persequatur, & apprehendat eum
si longior via fuerit, & percutiat animã
eius, qui non est reus mortis: quia nul-
lum contra eum, qui occisus est, odium
prius habuisse mõstratur. * Idcirco præ- 7
cipio tibi, vt tres ciuitates æqualis inter
se spatij diuidas. * ‖ Cum autem dilata- 8
uerit Dominus Deus tuus terminos tuos,
sicut iurauit patribus tuis, & dederit ti-
bi cunctam Terram, quam eis pollicitus
est, (* si tamen custodieris mandata eius, 9
& feceris quæ hodie præcipio tibi, vt
diligas Dominum Deum tuum, & am-
bules in vijs eius omni tempore) addes
tibi tres alias ciuitates, & supradictarum
trium vrbium numerum duplicabis: * vt 10
non effundatur sanguis innoxius in me- C
dio Terræ, quam Dominus Deus tuus da-
bit tibi possidendam, ne sis sanguinis
11 reus. * ‖ Si quis autem odio habens pro-
ximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius,
surgensq. percusserit illum, & mortuus
fuerit, fugeritq. ad vnam de supradictis
12 vrbibus, * mittent seniores ciuitatis il-
lius, & arripient eum de loco effugij,
tradentq. in manu proximi, cuius san-
13 guis effusus est, & morietur. * Non mi-
sereberis eius, & auferes innoxium san-
14 guinem de Israel, vt bene sit tibi. * Non
assumes, & transferes terminos proximi
tui, quos fixerunt priores in possessione
tua, quam Dominus Deus tuus dabit ti-
bi in Terra, quam acceperis possidẽdam.
15 * ‖ Non stabit testis vnus cõtra aliquem,
quidquid illud peccati, & facinoris fue-
rit: sed in ore duorum aut trium testiũ
16 stabit omne verbum. * Si steterit te-
stis mendax contra hominem, accusans
17 eum præuaricationis, * stabunt ambo,
quorum causa est, ante Dominũ in con-
spectu sacerdotum & iudicũ qui fuerint
18 in diebus illis. * ‖ Cumq. diligentissime
perscrutantes, inuenerint falsum testem
dixisse contra fratrẽ suum mendacium:
19 * reddent ei sicut fratri suo facere cogi-
tauit, & auferes malum de medio tui:
20 * vt audientes ceteri timorem habeant,
& nequaquam talia audeant facere.
21 * Non misereberis eius, ‖ sed animam
pro anima, oculum pro oculo, dentem
pro dente, manum pro manu, pedem
pro pede exiges.

‖ Nu. 35. b. 10; Iosu. 20. a. 2
‖ Gen. 28. c. 14; Sup. 12. c. 20; Exo. 34. c. 24
‖ Nu. 35. c. 20
‖ Sup. 17. a. 6; Matt. 18. b. 16; 2. Cor. 13. a. 1; Sup. 13. c. 9
‖ Dan. 13. g. 61
‖ Exo. 21. e. 23. 24; Leu. 24. c. 19; Matt. 5. f. 38

CAP. XX.

1 SI exieris ad bellũ contra hostes tuos,
A & videris æquitatus & currus, & ma-
iorem quam tu habeas aduersarij exer-
citus multitudinem, non timebis eos:
quia Dominus Deus tuus tecum est, qui
2 eduxit te de Terra Ægypti. * Appro-
pinquante autem iam prælio, stabit sa-
cerdos ante aciem, & sic loquetur ad
3 populum: * Audi Israel, vos hodie con-
tra inimicos vestros pugnam commit-
titis, non pertimescat cor vestrum, no-
lite metuere, nolite cedere, nec formi-
4 detis eos: * quia Dominus Deus vester
in medio vestri est, & pro vobis contra
aduersarios dimicabit, vt eruat vos de
5 periculo. * Duces quoque per singulas
turmas

turmas audiente exercitu proclamabũt:
* 1.Macha.3. g.56 "Quis est homo, qui ædificauit domum
nouam, & non dedicauit eam? vadat,
& reuertatur in domum suam, ne for-
te moriatur in bello, & alius dedicet
eam.* Quis est homo qui plantauit vi- 6
neam, & necdum fecit eam esse commu- B
nem, de qua vesci omnibus liceat? va-
dat, & reuertatur in domum suam: ne
forte moriatur in bello, & alius homo
eius fungatur officio.* Quis est homo, 7
qui despondit vxorem, & non accepit
eam? vadat, & reuertatur in domum
suam, ne forte moriatur in bello, & a-
lius homo accipiat eam.* His dictis 8
addent reliqua, & loquentur ad popu-
* Iudic.7. a.3 lum:" Quis est homo formidolosus, &
corde pauido? vadat, & reuertatur in
domum suam, ne pauere faciat corda
fratrum suorum, sicut ipse timore per-
territus est.* Cumq. siluerint duces exer- 9
citus, & finem loquendi fecerint, vnus- C
quisque suos ad bellandum cuneos præ-
parabit.* Si quando accesseris ad expu- 10
gnandam ciuitatem, offeres ei primùm
pacem.* Si receperit, & aperuerit tibi 11
portas, cunctus populus, qui in ea est,
saluabitur, & seruiet tibi sub tributo.
* Sin autem fœdus inire noluerit, & 12
cœperit contra te bellum, oppugnabis
eam.* Cumq. tradiderit Dominus Deus 13
tuus illam in manu tua, percuties om-
ne, quod in ea generis masculini est, in
ore gladij,* absque mulieribus & infan- 14
tibus, iumentis & ceteris, quæ in ciui-
tate sunt. Omnem prædam exercitui di-
uides, & comedes de spolijs hostium
tuorum, quæ Dominus Deus tuus de-
derit tibi.* Sic facies cunctis ciuitati- 15
bus, quæ a te procul valde sunt, & non
sunt de his vrbibus, quas in possessionẽ
accepturus es.* De his autem ciuitati- 16
bus, quæ dabuntur tibi, nullum omni- D
no permittes viuere:* sed interficies in 17
ore gladij, Hethæũ videlicet, & Amor-
rhæum, & Chananæum, Pherezæum, &
Heuæum, & Iebusæum, sicut præcepit
tibi Dominus Deus tuus:* ne forte do- 18
ceant vos facere cunctas abominatio-
nes, quas ipsi operati sunt dijs suis: &
peccetis in Dominum Deum vestrum.
* Quando obsederis ciuitatẽ multo tem 19
pore, & munitionibus circumdederis vt
expugnes eam, non succides arbores, de
quibus vesci potest, nec securibus per
circuitum debes vastare regionem: quo-
niam lignum est, & non homo, nec po-
test bellantium contra te augere nume-
20 rum.* Si qua autem ligna non sunt po-
mifera, sed agrestia, & in ceteros apta
vsus, succide, & instrue machinas, do-
nec capias ciuitatem, quæ contra te
dimicat.

CAP. XXI.

1 QVando inuentum fuerit in terra,
A quam Dominus Deus tuus daturus
est tibi, hominis cadauer occisi,
2 & ignorabitur cædis reus,* egredientur
maiores natu, & iudices tui, & metien-
tur a loco cadaueris singularum per cir-
3 cuitum spatia ciuitatum:* & quam vi-
ciniorem ceteris esse perspexerint, se-
niores ciuitatis illius tollent vitulam
de armento, quæ non traxit iugum, nec
4 terram scidit vomere,* & ducent eam
ad vallem asperam atque saxosam, quæ
numquam arata est, nec semẽtem rece-
5 pit: & cædent in ea ceruices vitulæ:* ac-
cedentq. sacerdotes filij Leui, quos ele-
gerit Dominus Deus tuus vt ministrent
ei, & benedicant in nomine eius, &
ad verbum eorum omne negotium, &
quidquid mundum, vel immũdum est,
6 iudicetur.* Et venient maiores natu ci-
B uitatis illius ad interfectum, lauabuntq.
manus suas super vitulam, quæ in valle
7 percussa est,* & dicent: Manus nostræ
non effuderunt sanguinẽ hunc, nec ocu-
8 li viderunt.* propitius esto populo tuo
Israel, quem redemisti Domine, & ne
reputes sanguinem innocentem in me-
dio populi tui Israel. Et auferetur ab eis
9 reatus sanguinis:* tu autem alienus eris
ab innocentis cruore, qui fusus est, cum
10 feceris quod præcepit Dominus.* Si e-
gressus fueris ad pugnã contra inimicos
tuos, & tradiderit eos Dominus Deus
11 tuus in manu tua, captiuosq. duxeris,* &
videris in numero captiuorũ mulierem
pulchrã, & adamaueris eam, voluerisq.
12 habere vxorem,* introduces eam in do-
mum tuam: quæ radet cæsariem, & cir-
13 cumcidet vngues,* & deponet vestem,
in qua capta est: sedensq. in domo tua,
flebit patrem & matrem suam vno mẽ-
C se: & postea intrabis ad eam, dormiesq.
cum

cum illa, & erit vxor tua. * Si autem 14
postea non sederit animo tuo, dimittes
eam liberam, nec vendere poteris pecu-
nia,nec opprimere per potentiam: quia
humiliasti eam. * Si habuerit homo vxo 15
res duas,vnam dilectam, & alterã odio-
sam, genuerintq. ex eo liberos, & fuerit
filius odiosæ primogenitus, * volueritq. 16
substantiã inter filios suos diuidere: non
poterit filium dilectæ facere primogeni-
‖ 1.Par.5.a.1 tum,& præferre filio odiosæ, * ‖ sed filiũ 17
odiosæ agnoscet primogenitum, dabitq.
ei de his quæ habuerit cuncta duplicia:
iste est enim principium liberorũ eius,
& huic debentur primogenita. * Si ge- 18
nuerit homo filium cõtumacem & pro-
teruum, qui non audiat patris aut ma- D
tris imperium,& coercitus obedire con-
tempserit: * apprehendent eum, & du- 19
cẽt ad seniores ciuitatis illius,& ad por-
tam iudicij, * dicentq. ad eos: Filius no- 20
ster iste proteruus & contumax est,mo-
nita nostra audire contemnit, commes-
sationibus vacat, & luxuriæ atque con-
uiuijs: * lapidibus eum obruet populus 21
ciuitatis: & morietur, vt auferatis malũ
de medio vestri, & vniuersus Israel au-
diens pertimescat. * Quando peccaue- 22
rit homo quod morte plectendum est,
& adiudicatus morti appensus fuerit in
patibulo: * nõ permanebit cadauer eius 23
in ligno, sed in eadem die sepelietur:
‖ Gal.3.b.13 quia ‖ maledictus a Deo est qui pendet
in ligno: & nequaquam contaminabis
Terram tuam,quam Dominus Deus tuus
dederit tibi in possessionem.

CAP. XXII.

‖ Exo.23.a.4 NOn ‖ videbis bouem fratris tui, aut 1
ouem errantem, & præteribis: sed A
reduces fratri tuo, * etiamsi non est pro- 2
pinquus frater tuus, nec nosti eũ: duces
in domum tuam,& erunt apud te quãdiu
quærat ea frater tuus, & recipiat. * Si- 3
militer facies de asino,& de vestimento,
& de omni re fratris tui, quæ perierit: si
inueneris eam, ne negligas quasi alienã.
* Si videris asinum fratris tui aut bouem 4
cecidisse in via, non despicies, sed suble-
uabis cum eo. * Non induetur mulier 5
veste virili,nec vir vtetur veste feminea:
abominabilis enim apud Deum est qui
facit hæc. * Si ambulans per viam,in ar- 6
bore vel in terra nidum auis inueneris;
& matrem pullis vel ouis desuper incu-
7 bantem: non tenebis eam cum filijs,*sed
abire patiéris,captos tenens filios: vt be-
8 ne sit tibi,& longo viuas tempore. * Cũ
ædificaueris domum nouam, facies mu-
rum tecti per circuitum: ne effundatur
B sanguis in domo tua, & sis reus labente
9 alio, & in præceps ruente. * Non seres
vineam tuã altero semine: ne & semen-
tis quam seuisti, & quæ nascũtur ex vi-
10 nea, pariter sanctificentur. * Non arabis
11 in boue simul & asino. * Non indueris
vestimento,quod ex lana linoq. contex-
12 tum est. * ‖ Funiculos in fimbrijs facies ‖ Nu.15.d.38
per quattuor angulos pallij tui,quo ope-
13 riéris. * Si duxerit vir vxorem,& postea
14 odio habuerit eam,* quæsieritq. occasio-
nes quibus dimittat eam,obijciẽs ei no-
men pessimum,& dixerit: Vxorem hanc
accepi, & ingressus ad eam non inueni
15 virginem: * tollent eam pater & mater
eius, & ferent secum signa virginitatis
eius ad seniores vrbis qui in porta sunt:
16 * & dicet pater: Filiam meam dedi huic
17 vxorem: quam quia odit, * imponit ei
C nomen pessimum, vt dicat: Non inueni
filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt
signa virginitatis filiæ meæ. expandent
vestimentum corã senioribus ciuitatis:
18 * apprehendentq. senes vrbis illius virũ,
19 & verberabunt illum, * condemnantes
insuper centum siclis argenti,quos dabit
patri puellæ: quoniã diffamauit nomen
pessimum super virginem Israel: habe-
bitq. eam vxorem, & non poterit di-
mittere eam omnibus diebus vitæ suæ.
20 * Quòd si verum est quod obijcit,& non
21 est in puella inuenta virginitas: * eij-
cient eam extra fores domus patris sui,
& lapidibus obruent viri ciuitatis illius,
& morietur: quoniam fecit nefas in Is-
rael,vt fornicaretur in domo patris sui:
22 & auferes malũ de medio tui. * ‖ Si dor- ‖ Leu.20.b.11
mierit vir cum vxore alterius, vterque
morietur,id est, adulter & adultera: &
23 auferes malum de Israel. * Si puellam
virginem desponderit vir, & inuenerit
eam aliquis in ciuitate, & concubuerit
24 cum ea, * educes vtrumque ad portam
D ciuitatis illius, & lapidibus obruentur:
puella, quia non clamauit, cum esset in
ciuitate: vir,quia humiliauit vxorẽ pro-
ximi sui. & auferes malũ de medio tui.
* Sin

*Sin autem in agro repererit vir puellã, 25
quæ desponsata est, & apprehendens cõ-
cubuerit cum ea, ipse morietur solus:
*puella nihil patietur, nec est rea mor- 26
tis: quoniam sicut latro consurgit cõtra
fratrem suum, & occidit animam eius, ita
& puella perpessa est. *sola erat in agro: 27
clamauit, & nullus affuit qui liberaret
eam. *Si inuenerit vir puellam virginẽ, 28
quæ non habet sponsum, & apprehendẽs
cõcubuerit cum illa, & res ad iudicium
‖Exo.22.c.17 venerit: *‖dabit qui dormiuit cum ea, 29
patri puellæ quinquaginta siclos argen-
ti, & habebit eam vxorem, quia humi-
liauit illam: non poterit dimittere eam
cunctis diebus vitæ suæ. *Non accipiet 30
homo vxorem patris sui, nec reuelabit
operimentum eius.

CAP. XXIII.

NOn intrabit eunuchus attritis vel 1
amputatis testiculis & abscisso ve- A
retro, ecclesiam Domini. *Non ingre- 2
dietur mamzer, hoc est, de scorto natus,
in ecclesiam Domini, vsque ad decimam
‖Neh.13.a.2 Num.22.a.5 generationem. *‖Ammonites & Moa- 3
bites etiam post decimam generationẽ
non intrabunt ecclesiã Domini, in æter-
num: *quia noluerunt vobis occurrere 4
cum pane & aqua in via quando egressi
estis de Ægypto: & quia conduxerunt
contra te Balaam filium Beor de Meso-
potamia Syriæ, vt malediceret tibi: *& 5
noluit Dominus Deus tuus audire Ba-
laam, vertitq. maledictionem eius in be- B
nedictionem tuam, eo quòd diligeret te.
*Non facies cum eis pacem, nec quæ- 6
ras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in
sempiternum. *Non abominaberis Idu- 7
mæum, quia frater tuus est: nec Ægy-
ptium, quia aduena fuisti in terra eius.
*Qui nati fuerint ex eis, tertia genera- 8
tione intrabunt in ecclesiam Domini.
*Quando egressus fueris aduersus hostes 9
tuos in pugnam, custodies te ab omni
re mala. *Si fuerit inter vos homo, 10
qui nocturno pollutus sit somnio, egre-
dietur extra castra, *& non reuertetur, 11
priusquam ad vesperam lauetur aqua;
& post solis occasum regredietur in ca-
stra. *Habebis locum extra castra, ad 12
quem egrediaris ad requisita naturæ,
*gerens paxillum in balteo. cumq. sede- 13
C ris, fodies per circuitum, & egesta hu-
14 mo operies *quo releuatus es (Dominus
enim Deus tuus ambulat in medio ca-
strorum, vt eruat te, & tradat tibi inimi-
cos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil
in eis appareat fœditatis ne derelinquat
15 te. *Non trades seruum Domino suo,
16 qui ad te confugerit. *habitabit tecum
in loco, qui ei placuerit, & in vna vrbiũ
tuarum requiescet: ne contristes eum.
17 *Non erit meretrix de filiabus Israel,
18 nec scortator de filijs Israel. *Non of-
feres mercedem prostibuli, nec pretium
canis in domo Domini Dei tui, quid-
quid illud est quod voueris: quia abo-
minatio est vtrumque apud Dominum
19 Deum tuum. *Non fœnerabis fratri
D tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec
20 quamlibet aliam rem: *sed alieno. Fra-
tri autem tuo absque vsura id, quo indi-
get, commodabis: vt benedicat tibi Do-
minus Deus tuus in omni opere tuo in
Terra, ad quam ingredieris possidendam.
21 *Cum votum voueris Domino Deo tuo,
non tardabis reddere: quia requiret il-
lud Dominus Deus tuus. & si moratus
22 fueris, reputabitur tibi in peccatum. *Si
nolueris polliceri, absque peccato eris.
23 *Quod autem semel egressum est de la-
bijs tuis, obseruabis, & facies sicut pro-
misisti Domino Deo tuo, & propria vo-
24 luntate & ore tuo locutus es. *Ingres-
sus vineam proximi tui, comede vuas
quantum tibi placuerit: foras autem ne
25 efferas tecum. *Si intraueris in segetẽ
amici tui, franges spicas, & manu conte-
res: falce autem non metes.

CAP. XXIIII.

1 SI ‖acceperit homo vxorem, & habue- ‖Matt.5.e.32 19.a.7 Marc.10.a.4
A rit eam, & non inuenerit gratiã antẽ
oculos eius propter aliquam fœditatem:
scribet libellum repudij, & dabit in ma-
nu illius, & dimittet eam de domo sua.
2 *Cumq. egressa alterum maritum du-
3 xerit, *& ille quoque oderit eam, dede-
ritq. ei libellum repudij, & dimiserit de
4 domo sua, vel certe mortuus fuerit: *nõ
poterit prior maritus recipere eam in
vxorem: quia polluta est, & abomina-
bilis facta est coram Domino: ne pecca-
re facias Terram tuam, quam Dominus
Deus tuus tradiderit tibi possidendam.
*Cum

* Cum acceperit homo nuper vxorem, 5
non procedet ad bellum, nec ei quip- B
piam necessitatis iniungetur publicæ,sed
vacabit absque culpa domi suæ, vt vno
anno lætetur cum vxore sua. * Non ac- 6
cipies loco pignoris inferiorem, & su-
periorem molam: quia animam suam
opposuit tibi. * Si deprehensus fuerit 7
homo solicitans fratrem suum de filijs
Israel, & vendito eo acceperit pretium,
interficietur, & auferes malum de me-
dio tui. * Obserua diligenter ne incur- 8
ras plagam lepræ,sed facies quæcumque
docuerint te sacerdotes Leuitici generis
iuxta id, quod præcepi eis, & imple so-
‖ Nu.12.c.10 licite. * ‖ Mementote quæ fecerit Do- 9
minus Deus vester Mariæ in via cum
egrederemini de Ægypto. * Cum repe- 10
tes a proximo tuo rem aliquam, quam
debet tibi, non ingredieris domum eius C
vt pignus auferas: * sed stabis foris, & 11
ille tibi proferet quod habuerit. * sin 12
autem pauper est,non pernoctabit apud
te pignus,* sed statim reddes ei ante so- 13
lis occasum: vt dormiens in vestimento
suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam
‖ Leu.19.c.13 coram Domino Deo tuo. * ‖ Non nega- 14
Tob.4.c.15 bis mercedē indigentis, & pauperis fra-
tris tui, siue aduenæ, qui tecum mora-
tur in terra,& intra portas tuas est: *sed 15
eadem die reddes ei pretium laboris sui
ante solis occasum, quia pauper est, &
ex eo sustētat animam suam: ne clamet
contra te ad Dominum, & reputetur ti-
‖ 4.Reg.14.b.6 bi in peccatum. * ‖ Non occidentur pa- 16
2.Par.25.a.4 tres pro filijs, nec filij pro patribus, sed
Ezec.18.d.20 vnusquisque pro peccato suo morietur.
* Non peruertes iudicium aduenæ & pu 17
pilli, nec auferes pignoris loco viduæ D
vestimentum. * Memento quòd seruie- 18
ris in Ægypto, & eruerit te Dominus
Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi
vt facias hanc rem. * Quando messue- 19
ris segetem in agro tuo, & oblitus ma-
nipulum reliqueris, non reuerteris vt
tollas illum: sed aduenam, & pupillum,
& viduam auferre patieris, vt benedicat
tibi Dominus Deus tuus in omni ope-
re manuum tuarum. * Si fruges colle- 20
geris oliuarum, quidquid remanserit in
arboribus, non reuerteris vt colligas:
sed relinques aduenæ, pupillo, ac vi-
duæ. * Si vindemiaueris vineam tuam, 21
non colliges remanentes racemos, sed
cedent in vsus aduenæ, pupilli, ac vi-
22 duæ. * Memento quòd & tu seruieris
in Ægypto, & idcirco præcipio tibi vt
facias hanc rem.

CAP. XXV.

1 SI fuerit causa inter aliquos, & inter-
A pellauerint iudices: quem iustum es-
se perspexerint, illi iustitiæ palmam da-
bunt: quem impium, cōdemnabunt im-
2 pietatis. * Sin autem eum, qui pecca-
uit, dignum viderint plagis: prosternēt,
& coram se facient verberari. Pro men-
sura peccati erit & plagarum modus:
3 * ita dumtaxat, ‖ vt quadragenarium nu- ‖ 2.Cor.11.f.24
merum non excedant: ne fœdè lacera-
tus ante oculos tuos abeat frater tuus.
4 * ‖ Non ligabis os bouis terentis in area ‖ 1.Cor.9.b.9
5 fruges tuas. * ‖ Quādo habitauerint fra- 1.Tim.5.c.18
tres simul, & vnus ex eis absque liberis ‖ Mat.22.c.24
mortuus fuerit, vxor defuncti non nu- Mar.12.b.19
bet alteri: sed accipiet eam frater eius, Luc.20.d.28
6 & suscitabit semen fratris sui: * & pri-
B mogenitum ex ea filium nomine illius
appellabit, vt non deleatur nomen eius
7 ex Israel. * Sin autem noluerit accipe-
re vxorem fratris sui, quæ ei lege debe-
tur, perget mulier ad portam ciuitatis,
& interpellabit maiores natu, dicetque:
‖ Non vult frater viri mei suscitare no- ‖ Ruth 4.b.5
men fratris sui in Israel: nec me in con-
8 iugem sumere. * Statimq. accersiri eum
facient, & interrogabunt. Si responde-
9 rit: Nolo eam vxorem accipere: * ac-
cedet mulier ad eum coram senioribus,
& tollet calceamentum de pede eius,
spuetq. in faciem illius, & dicet: Sic fiet
C homini, qui non ædificat domum fra-
10 tris sui. * Et vocabitur nomen illius in
11 Israel, Domus discalceati. * Si habuerint
inter se iurgium viri duo, & vnus con-
tra alterū rixari cœperit, volensq. vxor
alterius eruere virū suum de manu for-
tioris, miseritq. manum, & apprehende-
12 rit verenda eius: * abscides manum il-
lius, nec flecteris super eam vlla miseri-
13 cordia. * Non habebis in sacculo diuer-
14 sa pondera, maius & minus: * nec erit
in domo tua modius maior & minor.
15 * pondus habebis iustum & verum, &
modius æqualis & verus erit tibi: vt
multo viuas tempore super Terrā, quam
16 Dominus Deus tuus dederit tibi. * abo-
minatur

minatur enim Dominus tuus eum, qui
facit hæc, & auersatur omnem iniusti-
Exo.17.c.8 tiam. * ‖ Memēto quæ fecerit tibi Ama- 17
lec in via quando egrediebaris ex Ægy-
pto: * quomodo occurrerit tibi: & ex- 18
tremos agminis tui, qui lassi residebant,
ceciderit, quando tu eras fame & labo-
re confectus, & non timuerit Deum.
* Cum ergo Dominus Deus tuus dederit 19
tibi requiem, & subiecerit cunctas per
circuitum nationes in Terra, quam tibi
pollicitus est: delebis nomen eius sub
cælo. Caue ne obliuiscaris.

CAP. XXVI.

CVmq. intraueris Terrā, quam Domi- 1
nus Deus tuus tibi daturus est pos- A
sidendam, & obtinueris eam, atque ha-
bitaueris in ea: * tolles de cunctis frugi- 2
bus tuis primitias, & pones in cartallo,
pergesq. ad locum, quē Dominus Deus
tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen
eius: * accedesq. ad sacerdotem, qui fue- 3
rit in diebus illis, & dices ad eum: Pro-
fiteor hodie coram Domino Deo tuo,
quòd ingressus sum in Terram, pro qua
iurauit patribus nostris, vt daret eam no
bis. * Suscipiensq. sacerdos cartallum 4
de manu tua, ponet ante altare Domini
Dei tui: * & loquéris in conspectu Do- 5
mini Dei tui: Syrus persequebatur pa-
trem meum, qui descendit in Ægyptū,
& ibi peregrinatus est in paucissimo nu-
mero: creuitq. in gētem magnam ac ro- B
bustam & infinitæ multitudinis. * Affli- 6
xeruntq. nos Ægyptij, & persecuti sunt
imponētes onera grauissima: * & clama- 7
uimus ad Dominum Deum patrum no-
strorum: qui exaudiuit nos, & respexit
humilitatem nostram, & laborem, atque
angustiam: * & eduxit nos de Ægypto in 8
manu forti, & brachio extento, in in-
genti pauore, in signis atque portentis:
* & introduxit ad locum istum, & tra- 9
didit nobis Terram lacte & melle manā-
tem. * Et idcirco nunc offero primitias 10
frugum Terræ, quā Dominus dedit mihi.
Et dimittes eas in cōspectu Domini Dei
tui, & adorato Domino Deo tuo. * Et 11
epulaberis in omnibus bonis, quæ Do-
minus Deus tuus dederit tibi, & domui
tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecum
est. * Quando compleueris decimam 12
C cunctarum frugum tuarum, anno deci-
marum tertio dabis Leuitæ, & aduenæ,
& pupillo & viduæ, vt comedant intra
13 portas tuas, & saturentur: * loquérisq.
in conspectu Domini Dei tui: Abstuli
quod sanctificatum est de domo mea, &
‖ dedi illud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ‖ Sup.14.d.29
ac viduæ, sicut iussisti mihi: non præ-
teriui mandata tua, nec sum oblitus im-
14 perij tui. * Non comedi ex eis in luctu
meo, nec separaui ea in qualibet immū-
ditia, nec expendi ex his quidquam in
re funebri. Obediui voci Domini Dei
mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.
15 * ‖ Respice de sanctuario tuo, & de ex- ‖ Isa.63.d.15
celso cælorum habitaculo, & benedic po Baruc.2.d.16
pulo tuo Israel, & Terræ, quam dedisti
D nobis, sicut iurasti patribus nostris, ter-
16 ræ lacte & melle mananti. * Hodie Do-
minus Deus tuus præcepit tibi vt facias
mandata hæc atque iudicia: & custodias
& impleas ex toto corde tuo, & ex tota
17 anima tua. * ‖ Dominum elegisti ho- ‖ Sup.7.a.6
die, vt sit tibi Deus, & ambules in vijs
eius, & custodias ceremonias illius, &
mandata atque iudicia, & obedias eius
18 imperio. * & Dominus elegit te hodie
vt sis ei populus peculiaris, sicut locu-
tus est tibi, & custodias omnia præcepta
19 illius: * & faciat te excelsiorem cunctis
gentibus quas creauit, in laudem, & no-
men, & gloriā suam: vt sis populus san-
ctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAP. XXVII.

1 PRæcepit autem Moyses & seniores
A Israel, populo dicentes: Custodite
omne mandatum quod præcipio vobis
2 hodie. * Cumq. transieritis Iordanem
in Terram, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi, eriges ingentes lapides, &
3 calce leuigabis eos, * vt possis in eis scri-
bere omnia verba legis huius, Iordane
transmisso: vt introeas Terram, quā Do-
minus Deus tuus dabit tibi, terram lacte
& melle manantem, sicut iurauit patri-
4 bus tuis. * ‖ Quando ergo transieritis ‖ Exo.20.d.25
Iordanem, erigite lapides, quos ego ho- Iol.8.f.31
die præcipio vobis in monte Hebal, &
5 leuigabis eos calce: * & ædificabis ibi
B altare Domino Deo tuo de lapidibus,
6 quos ferrum non tetigit, * & de saxis
informibus & impolitis: & offeres super

eo

eo holocausta Domino Deo tuo, * & 7
immolabis hostias pacificas, comedesq.
ibi, & epulaberis coram Domino Deo
tuo. * Et scribes super lapides omnia 8
verba legis huius plane & lucide.
* Dixeruntq. Moyses & sacerdotes Le- 9
uitici generis ad omnem Israelem: At-
tende, & audi Israel: Hodie factus es
populus Domini Dei tui: * audies vo- 10
cem eius, & facies mandata atque iu-
stitias, quas ego præcipio tibi. * Præ- 11
cepitq. Moyses populo in die illo, di-
cens: * Hi stabunt ad benedicendum po- 12
pulo super montem Garizim, Iordane
transmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issa-
char, Ioseph, & Beniamin. * Et e re- 13
gione isti stabunt ad maledicendum in C
monte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, &
‖Dan.9.c.11 Zabulon, Dan & Nephthali. * ‖Et pro- 14
nunciabunt Leuitæ, dicentq. ad omnes
viros Israel excelsa voce: * Maledictus 15
homo, qui facit sculptile & conflatile,
abominationem Domini, opus manuum
artificum, ponetq. illud in abscondito.
& respondebit omnis populus, & dicet:
Amen. * Maledictus qui non honorat 16
patrem suum, & matrem. & dicet om-
nis populus: Amen. * Maledictus qui 17
transfert terminos proximi sui. & di-
cet omnis populus: Amen. * Maledi- 18
ctus qui errare facit cæcum in itinere.
& dicet omnis populus: Amen. * Ma- 19
ledictus qui peruertit iudicium aduenæ,
pupilli & viduæ. & dicet omnis popu-
lus: Amen. * Maledictus qui dormit 20
cum vxore patris sui, & reuelat operi- D
mentum lectuli eius. & dicet omnis po-
pulus: Amen. * Maledictus qui dor- 21
mit cum omni iumento. & dicet omnis
populus: Amen. * Maledictus qui dor- 22
mit cum sorore sua, filia patris sui, vel
matris suæ. & dicet omnis populus:
Amen. * Maledictus qui dormit cum 23
socru sua. & dicet omnis populus: A-
men. * Maledictus qui clam percusse- 24
rit proximum suum. & dicet omnis po-
pulus: Amen. * Maledictus qui acci- 25
pit munera, vt percutiat animam san-
guinis innocentis. & dicet omnis po-
pulus: Amen. * Maledictus qui non 26
permanet in sermonibus legis huius, nec
eos opere perficit. & dicet omnis po-
pulus: Amen.

CAP. XXVIII.

1 SI autem audieris vocem Domini Dei
A tui, vt facias atque custodias omnia
mãdata eius, quæ ego præcipio tibi ho-
die, faciet te Dominus Deus tuus excel-
siorem cunctis gentibus, quæ versantur
2 in terra. * Venientq. super te vniuersæ
benedictiones istæ, & apprehendent te:
3 si tamen præcepta eius audieris. * Be-
nedictus tu in ciuitate, & benedictus in
4 agro. * Benedictus fructus ventris tui,
& fructus terræ tuæ, fructusq. iumento-
rum tuorum, greges armentorum tuo-
5 rum, & caulæ ouium tuarum. * Bene-
dicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ
6 tuæ. * Benedictus eris tu ingrediens &
7 egrediens. * Dabit Dominus inimicos
tuos, qui consurgunt aduersum te, cor-
ruentes in conspectu tuo: per vnã viam
venient contra te, & per septem fugient
8 a facie tua. * Emittet Dominus benedi-
ctionem super cellaria tua, & super om-
nia opera manuum tuarum: benedicetq.
9 tibi in terra, quam acceperis. * Susci-
tabit te Dominus sibi in populum san-
ctum, sicut iurauit tibi: si custodieris
mandata Domini Dei tui, & ambulaue-
10 ris in vijs eius. * Videbuntq. omnes ter-
rarum populi quòd nomen Domini in-
B uocatum sit super te, & timebunt te.
11 * Abundare te faciet Dominus omnibus
bonis, fructu vteri tui, & fructu iumen-
torum tuorum, fructu terræ tuæ, quam
iurauit Dominus patribus tuis vt daret
12 tibi. * Aperiet Dominus thesaurum
suum optimum, cælum, vt tribuat plu-
uiam terræ tuæ in tempore suo: bene-
dicetq. cunctis operibus manuum tua-
rum. Et fœnerabis gentibus multis, &
13 ipse a nullo fœnus accipies. * Consti-
tuet te Dominus in caput, & nõ in cau-
dam: & eris semper supra, & non sub-
ter: si tamen audieris mandata Domini
Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie, &
14 custodieris & feceris, * ac non declina-
ueris ab eis nec ad dexterã, nec ad sini-
stram, nec secutus fueris deos alienos,
15 neque colueris eos. * ‖Quòd si audire ‖Leu.26.b.14
nolueris vocem Domini Dei tui, vt cu- Thren.2.f.17
stodias, & facias omnia mandata eius & Malach.2.a.2
ceremonias, quas ego præcipio tibi ho- Baruc 1.d.20
die, venient super te omnes maledictio-
nes

nes istæ, & apprehendent te. * Maledi- 16
ctus eris in ciuitate, maledictus in agro.
* Maledictum horreum tuum, & maledi- 17
ctæ reliquiæ tuæ. * Maledictus fructus 18
ventris tui, & fructus terræ tuæ, armen-
ta boum tuorum, & greges ouium tuo-
rum. * Maledictus eris ingrediens, & 19
maledictus egrediens. * Mittet Domi- 20
nus super te famem & esuriem, & in-
crepationem in omnia opera tua, quæ
tu facies: donec conterat te, & perdat C
velociter, propter adinuentiones tuas
pessimas in quibus reliquisti me. * Ad- 21
iungat tibi Dominus pestilentiam, donec
consumat te de terra, ad quam ingredie-
ris possidendam. * Percutiat te Domi- 22
nus egestate, febri & frigore, ardore &
æstu, & aere corrupto ac rubigine, &
persequatur donec pereas. * Sit cælum, 23
quod supra te est, æneum: & terra,
quam calcas, ferrea. * Det Dominus 24
imbrem terræ tuæ puluerem, & de cælo
descendat super te cinis, donec contera-
ris. * Tradat te Dominus corruentem 25
ante hostes tuos: per vnam viam egredia-
ris contra eos, & per septem fugias, &
dispergaris per omnia regna terræ. * sitq. 26
cadauer tuum in escam cunctis volatili-
bus cæli, & bestijs terræ, & non sit qui
abigat. * Percutiat te Dominus vlcere Æ- 27
gypti, & partem corporis, per quã ster-
cora egeruntur, scabie quoque & pruri-
gine: ita vt curari nequeas. * Percutiat te 28
Dominus amentia & cæcitate ac furore
mentis, * & palpes in meridie sicut pal- 29
pare solet cæcus in tenebris, & non di-
rigas vias tuas. Omniq. tempore calum-
niam sustineas, & opprimaris violentia,
nec habeas qui liberet te. * Vxorem acci- 30
pias, & alius dormiat cum ea. Domum
ædifices, & non habites in ea. Plantes
vineam, & nõ vindemies eam. * Bos tuus 31
immoletur coram te, & non comedas ex
eo. Asinus tuus rapiatur in cõspectu tuo, D
& non reddatur tibi. Oues tuæ dentur
inimicis tuis, & non sit qui te adiuuet.
* Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri po- 32
pulo, videntibus oculis tuis, & deficien-
tibus ad conspectum eorum tota die, &
non sit fortitudo in manu tua. * Fructus 33
terræ tuæ, & omnes labores tuos come-
dat populus, quem ignoras: & sis semper
calumniam sustinens, & oppressus cun-
ctis diebus, * & stupens ad terrorem co- 34
35 rum quæ videbunt oculi tui. * Percutiat
te Dominus vlcere pessimo in genibus &
in suris, sanariq. non possis a planta pe-
36 dis vsque ad verticem tuum. * Ducet
te Dominus, & regem tuum, quem
constitueris super te, in gentem, quam
ignoras tu & patres tui: & seruies ibi
37 dijs alienis, ligno & lapidi. * Et eris
perditus in prouerbium ac fabulam om-
nibus populis, ad quos te introduxe-
38 rit Dominus. * ‖ Sementem multam ia- ‖ Mich.6.d.15
cies in terram, & modicum congregabis: Aggæi.1.b.6
39 quia locustæ deuorabunt omnia. * Vi-
neam plantabis, & fodies: & vinum nõ
bibes, nec colliges ex ea quippiam: quo-
40 niam vastabitur vermibus. * Oliuas ha-
bebis in omnibus terminis tuis, & non
vngeris oleo: quia defluent, & peribũt.
41 * Filios generabis & filias, & non frueris
eis: quoniam ducentur in captiuitatem.
42 * Omnes arbores tuas & fruges terræ
E tuæ rubigo consumet. * Aduena, qui te-
43 cum versatur in terra, ascendet super te,
eritq. sublimior: tu autem descendes, &
44 eris inferior. * Ipse fœnerabit tibi, & tu
non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, &
45 tu eris in caudam. * Et venient super te
omnes maledictiones istæ, & persequen-
tes apprehẽdent te, donec intereas: quia
non audisti vocem Domini Dei tui, nec
seruasti mãdata eius & ceremonias, quas
46 præcepit tibi. * Et erunt in te signa atque
prodigia, & in semine tuo vsque in sem-
47 piternum: * eo quòd non seruieris Do-
mino Deo tuo in gaudio, cordisq. læti-
tia, propter rerum omnium abundantiã:
48 * seruies inimico tuo, quem immittet ti-
bi Dominus, in fame, & siti, & nuditate,
& omni penuria: & ponet iugum fer-
reum super ceruicem tuam, donec te
49 conterat. * Adducet Dominus super te
Gentem de longinquo, & de extremis
terræ finibus in similitudinem aquilæ vo-
lantis cum impetu: cuius linguam intel-
50 ligere non possis: * Gentem procacissi-
mam, quæ non deferat seni, nec miserea-
51 tur paruuli, * & deuoret fructum iumen-
torum tuorum, ac fruges Terræ tuæ: do-
nec intereas, & non relinquat tibi triti-
cum, vinum, & oleum, armenta boum, &
52 greges ouium: donec te disperdat, * &
conterat in cunctis vrbibus tuis, & de-
struantur muri tui firmi atque subli-
mes, in quibus habebas fiduciã in omni

‖ Baruc 2.a.2. Threm.4.b.10 Terra tua. ‖ Obsideberis intra portas
tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi F
Dominus Deus tuus : * & comedes fru- 53
ctum vteri tui, & carnes filiorum tuo-
rum & filiarum tuarum, quas dederit ti-
bi Dominus Deus tuus, in angustia & va-
stitate qua opprimet te hostis tuus. * Ho- 54
mo delicatus in te, & luxuriosus valde,
inuidebit fratri suo, & vxori, quæ cubat
in sinu suo, * ne det eis de carnibus filio- 55
rum suorum, quas comedet : eo quòd
nihil aliud habeat in obsidione & penu-
ria, qua vastauerint te inimici tui intra
omnes portas tuas. * Tenera mulier & 56
delicata, quæ super terram ingredi non
valebat, nec pedis vestigium figere pro-
pter mollitiem & teneritudinem nimiā,
inuidebit viro suo, qui cubat in sinu
eius, super filij & filiæ carnibus, * & il- 57
luuie secundarum, quæ egrediuntur de
medio feminum eius, & super liberis qui
eadem hora nati sunt. comedent enim
eos clam propter rerum omnium penu-
riam in obsidione & vastitate, qua op-
primet te inimicus tuus intra portas
tuas. * Nisi custodieris, & feceris om- 58
nia verba legis huius, quæ scripta sunt
in hoc volumine, & timueris nomen
eius gloriosum & terribile, hoc est, Do-
minum Deum tuum : * augebit Domi- 59
nus plagas tuas, & plagas seminis tui, pla
gas magnas & perseuerātes, infirmitates
pessimas & perpetuas. * & conuertet in 60
te omnes afflictiones Ægypti, quas ti- G
muisti, & adhærebunt tibi : * Insuper & 61
vniuersos languores, & plagas, quæ non
sunt scriptæ in volumine legis huius, in-
ducet Dominus super te, donec te con-
terat : * & remanebitis pauci numero, 62
qui prius eratis sicut astra cæli præ mul-
titudine, quoniam non audisti vocē Do-
mini Dei tui. * Et sicut ante lætatus est 63
Dominus super vos, bene vobis faciens,
vosq. multiplicans : sic lætabitur disper-
dens vos atque subuertens, vt auferamini
de Terra, ad quā ingredieris possidendā.
* Disperget te Dominus in omnes popu- 64
los a summitate terræ vsque ad terminos
eius : & seruies ibi dijs alienis, quos & tu
ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.
* In gentibus quoque illis non quiesces, 65
neque erit requies vestigio pedis tui.
Dabit enim tibi Dominus ibi cor paui-
dum, & deficientes oculos, & animam

66 consumptam mœrore : * Et erit vita tua
quasi pendens ante te. Timebis nocte &
67 die, & non credes vitæ tuæ. * Mane di-
ces : Quis mihi det vesperū? & vespere :
Quis mihi det mane? propter cordis tui
formidinem, qua terreberis, & propter
68 ea, quæ tuis videbis oculis. * Reducet te
Dominus classibus in Ægyptum per viā,
de qua dixit tibi vt eam amplius nō vi-
deres. Ibi venderis inimicis tuis in ser-
uos & ancillas, & non erit qui emat.

CAP. XXIX.

1 HÆc sunt verba fœderis quod præ-
A cepit Dominus Moysi vt feriret cū
filijs Israel in Terra Moab : præter illud
fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.
2 * Vocauitq. Moyses omnem Israel, & di-
xit ad eos : ‖ Vos vidistis vniuersa, quæ ‖ Exo.19.a.4
fecit Dominus corā vobis in Terra Ægy-
pti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vni-
3 uersæq. terræ illius, * tētationes magnas,
quas viderunt oculi tui, signa illa, por-
4 tentaq. ingentia, * & non dedit vobis
Dominus cor intelligens, & oculos vi-
dentes, & aures quæ possunt audire, vs-
5 que in præsentem diem. * ‖ Adduxit vos ‖ Sup.8.a.2
quadraginta annis per desertū : non sunt
attrita vestimenta vestra, nec calceamen-
ta pedum vestrorum vetustate consum-
6 pta sunt. * Panem non comedistis, vi-
num & siceram non bibistis : vt sciretis
7 quia ego sum Dominus Deus vester. * Et
venistis ad hunc locum : ‖ egressusq. est ‖ Sup.3.a.1
Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan,
occurrentes nobis ad pugnam. Et per-
8 cussimus eos, * & tulimus terram eorū,
B ac tradidimus possidendam Ruben &
9 Gad, & dimidiæ tribui Manasse. * Cu-
stodite ergo verba pacti huius, & imple-
te ea : vt intelligatis vniuersa quæ faci-
10 tis. * Vos statis hodie cuncti coram Do-
mino Deo vestro, principes vestri, & tri-
bus, ac maiores natu, atque doctores,
11 omnis populus Israel, * liberi & vxores
vestræ, & aduena qui tecum moratur in
castris, exceptis lignorum cæsoribus, &
12 his, qui comportant aquas : * vt transeas
in fœdere Domini Dei tui, & in iureiu-
rando quod hodie Dominus Deus tuus
13 percutit tecū : * vt suscitet te sibi in po-
pulum, & ipse sit Deus tuus sicut locutus
est tibi, & sicut iurauit patribus tuis,
Abraham,

Abraham, Isaac, & Iacob: * Nec vobis 14
solis ego hoc fœdus ferio, & hæc iura-
menta cõfirmo, * sed cunctis præsentibus 15
& absentibus. * Vos enim nostis quomo 16
do habitauerimus in Terra Ægypti, &
quomodo transierimus per medium na- C
tionum, quas transeuntes * vidistis abo- 17
minationes & sordes, id est, idola eorũ,
lignum & lapidem, argentum & aurum,
quæ colebant. * Ne forte sit inter vos 18
vir aut mulier, familia aut tribus, cuius
cor auersum est hodie a Domino Deo
nostro: vt vadat & seruiat dijs illarum
Gentiũ: & sit inter vos radix germinans
fel, & amaritudinem. * Cumq. audierit 19
verba iuramenti hujus, benedicat sibi in
corde suo, dicens: Pax erit mihi, & am-
bulabo in prauitate cordis mei: & absu-
mat ebria sitientem, * & Dominus non 20
ignoscat ei: sed tunc quàmmaxime fu-
ror eius fumet, & zelus contra hominẽ
illum, & sedeant super eum omnia ma-
ledicta, quæ scripta sunt in hoc volumi-
ne: & deleat Dominus nomen eius sub
cælo, * & consumat eum in perditionem 21
ex omnibus tribubus Israel, iuxta male-
dictiones, quæ in Libro legis huius ac
fœderis continentur. * Dicetq. sequens 22
generatio, & filij qui nascẽtur deinceps,
& peregrini, qui de longe venerint, vi-
dentes plagas Terræ illius, & infirmita- D
tes, quibus eam afflixerit Dominus, * sul- 23
phure, & salis ardore comburens, ita vt
vltra non seratur, nec virens quippiam
‖Gen.19.e.24 germinet, in exẽplum ‖subuersionis So-
domæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim,
quas subuertit Dominus in ira & furore
‖3.Reg.9.b.8 Iere.22.b.5 suo. * Et dicent omnes Gentes: ‖Qua- 24
re sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est
hæc ira furoris eius immensa? * Et re- 25
spondebunt: Quia dereliquerunt pactũ
Domini, quod pepigit cum patribus eo-
rum, quando eduxit eos de Terra Ægy-
pti: * & seruierunt dijs alienis, & adora- 26
uerunt eos, quos nesciebãt, & quibus non
fuerant attributi: * idcirco iratus est fu- 27
ror Domini contra Terram istam, vt in-
duceret super eã omnia maledicta, quæ
in hoc volumine scripta sunt: * & eiecit 28
eos de terra sua in ira & in furore, & in
indignatione maxima, proiecitq. in ter-
ram alienam, sicut hodie comprobatur.
* Abscondita, Domino Deo nostro: quæ 29
manifesta sunt, nobis & filijs nostris vs-
que in sempiternum, vt faciamus vni-
uersa verba legis huius.

CAP. XXX.

1 CVm ergo venerint super te omnes
A sermones isti, benedictio, siue male-
dictio, quam proposui in conspectu tuo:
& ductus pœnitudine cordis tui in vni-
uersis gentibus, in quas disperserit te
2 Dominus Deus tuus, * & reuersus fueris
ad eum, & obedieris eius imperijs, sicut
ego hodie præcipio tibi, cum filijs tuis,
in toto corde tuo, & in tota anima tua:
3 * reducet Dominus Deus tuus captiuita-
tem tuam, ac miserebitur tui, & rursum
congregabit te de cunctis populis, in
4 quos te ante dispersit. * Si ad cardines
cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Do
5 minus Deus tuus, * & ‖assumet, atque in- ‖2. Mach 1. f.29
troducet in Terram, quam possederunt
patres tui, & obtinebis eam: & benedi-
B cens tibi, maioris numeri te esse faciet
6 quàm fuerunt patres tui. * Circumci-
det Dominus Deus tuus cor tuum, & cor
seminis tui: vt diligas Dominum Deum
tuum in toto corde tuo, & in tota ani-
7 ma tua, vt possis viuere. * Omnes au-
tem maledictiones has conuertet super
inimicos tuos, & eos, qui oderunt te &
8 persequuntur. * Tu autem reuertéris, &
audies vocem Domini Dei tui: faciesq.
vniuersa mandata quæ ego præcipio tibi
9 hodie: * & abundare te faciet Dominus
Deus tuus in cunctis operibus manuum
tuarum, in sobole vteri tui, & in fructu
iumentorum tuorum, in vbertate terræ
tuæ, & in rerum omnium largitate. Re-
uertetur enim Dominus, vt gaudeat su-
per te in omnibus bonis, sicut gauisus est
10 in patribus tuis: * si tamen audieris vo-
cẽ Domini Dei tui, & custodieris præce-
C pta eius & ceremonias, quæ in hac lege
conscripta sunt: & reuertaris ad Domi-
num Deum tuũ in toto corde tuo, & in
11 tota anima tua. * Mandatũ hoc, quod ego
præcipio tibi hodie, nõ supra te est, ne-
12 que procul positũ, * nec in cælo situm, vt
possis dicere: ‖Quis nostrũ valet ad cælũ ‖Rom.10.b.6
ascendere, vt deferat illud ad nos, & au-
13 diamus atque opere cõpleamus? * Neque
trans mare positum: vt causeris, & dicas:
Quis ex nobis poterit transfretare mare,
& illud ad nos vsque deferre: vt possimus

audire, & facere quod præceptum est?
*Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, 14
& in corde tuo, vt facias illum.* Consi- 15
dera quòd hodie proposuerim in conspe-
ctu tuo vitam & bonum, & econtrario
mortem & malum:* vt diligas Dominũ 16
Deum tuum, & ambules in vijs eius, &
custodias mandata illius ac ceremonias
atque iudicia: & viuas, atque multipli- D
cet te, benedicatq. tibi in Terra, ad quam
ingredieris possidendam. * Si autem 17
auersum fuerit cor tuum, & audire no-
lueris, atque errore deceptus adoraueris
deos alienos, & seruieris eis: * prædico 18
tibi hodie quòd pereas, & paruo tempo-
re moreris in Terra, ad quam, Iordane
transmisso, ingredieris possidendam.
*Testes inuoco hodie cælum & terram, 19
quòd proposuerim vobis vitam & mor-
tem, benedictionem & maledictionem.
Elige ergo vitã, vt & tu viuas, & semen
tuum:* & diligas Dominum Deũ tuum, 20
atque obedias voci eius, & illi adhæreas
(ipse est enim vita tua, & longitudo die-
rũ tuorũ) vt habites in Terra, pro qua iu-
rauit Dominus patribus tuis, Abraham,
Isaac, & Iacob, vt daret eam illis.

CAP. XXXI.

ABijt itaque Moyses, & locutus est 1
omnia verba hæc ad vniuersum Is- A
rael,* & dixit ad eos: Centum viginti 2
annorum sum hodie, non possum vltra
egredi & ingredi; præsertim cum & Do-
§ Sup. 3.d.21 Num. 27.c.13 minus dixerit mihi: ‖ Non transibis Ior-
danem istum.* Dominus ergo Deus tuus 3
transibit ante te: ipse delebit omnes gen-
tes has in cõspectu tuo, & possidebis eas:
& Iosue iste transibit ante te, sicut locu-
tus est Dominus.* Facietq. Dominus eis 4
Nu.21.e.34 ‖ sicut fecit Sehon & Og regibus Amor-
rhæorum, & terræ eorum, delebitq. eos.
* Cum ergo & hos tradiderit vobis, si- 5
militer facietis eis sicut præcepi vobis.
§ Sup.7.a.2 * ‖ Viriliter agite, & confortamini: no- 6
lite timere, nec paueatis ad conspectum B
eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est
ductor tuus, & non dimittet, nec dere-
linquet te.* Vocauitq. Moyses Iosue, & 7
§ Iosu. 1.b.6 3.Reg.2.a.2 dixit ei coram omni Israel: ‖ Confortare,
& esto robustus: tu enim introduces po-
pulum istum in Terram, quam daturum
se patribus eorum iurauit Dominus, &

8 tu eã sorte diuides.* Et Dominus qui du-
ctor est vester, ipse erit tecum: non di-
mittet, nec derelinquet te: noli timere,
9 nec paueas.* Scripsit itaque Moyses legẽ
hanc, & tradidit eam sacerdotibus filijs
Leui, qui portabant arcam fœderis Do-
10 mini, & cunctis senioribus Israel.* Præce-
C pitq. eis, dicens: Post septem annos, anno
remissionis, in sollemnitate tabernaculo-
11 rum,* conuenientibus cunctis ex Israel,
vt appareant in conspectu Domini Dei
tui in loco, quem elegerit Dominus, leges
verba legis huius coram omni Israel, au-
12 dientibus eis,* & in vnum omni populo
congregato, tã viris quàm mulieribus,
paruulis, & aduenis, qui sunt intra portas
tuas: vt audientes discant, & timeãt Do-
minum Deum vestrũ, & custodiant, im-
pleantq. omnes sermones legis huius:
13 * filij quoque eorum qui nunc ignorãt,
vt audire possint, & timeant Dominum
Deum suum cũctis diebus quibus versan-
tur in Terra, ad quam vos, Iordane trans-
14 misso, pergitis obtinendã.* Et ait Domi-
D nus ad Moysen: ‖ Ecce prope sunt dies
mortis tuæ: voca Iosue, & state in taber-
naculo testimonij, vt præcipiã ei. Abie-
runt ergo Moyses & Iosue, & steterunt
15 in tabernaculo testimonij: * apparuitq;
Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit
16 in introitu tabernaculi.* Dixitq. Domi-
nus ad Moysen: Ecce tu dormies cũ pa-
tribus tuis, & populus iste consurgẽs for-
nicabitur post deos alienos in Terra, ad
quã ingreditur vt habitet in ea: ibi dere-
linquet me, & irritum faciet fœdus, quod
17 pepigi cum eo.* Et irascetur furor meus
contra eũ in die illo: & derelinquã eũ,
& abscondam faciem meam ab eo, &
erit in deuorationem: inuenient eũ om-
nia mala & afflictiones, ita vt dicat in
illo die: Vere quia non est Deus mecum,
18 inuenerunt me hæc mala.* Ego autem
E abscondam, & celabo faciem meam in
die illo propter omnia mala, quæ fecit,
19 quia secutus est deos alienos.* Nunc ita-
que scribite vobis canticum istud, & do-
cete filios Israel: vt memoriter teneant,
& ore decantent, & sit mihi carmen
istud pro testimonio inter filios Israel.
20 * Introducam enim eum in Terram, pro
qua iuraui patribus eius, lacte & melle
manantem. Cumq. comederint, & satu-
rati, crassiq. fuerint, auertentur ad deos
alienos,

alienos, & seruient eis: detrahentq. mi-
hi, & irritum facient pactum meum.
* Postquam inuenerint eum mala multa 21
& afflictiones, respondebit ei canticum
istud pro testimonio, quod nulla delebit F
obliuio ex ore seminis sui. Scio enim
cogitationes eius, quæ facturus sit hodie,
antequam introducam eum in Terram,
quam ei pollicitus sum. * Scripsit ergo 22
Moyses canticum, & docuit filios Israel.
* Præcepitq. Dominus Iosue filio Nun, 23
& ait: Confortare, & esto robustus: tu
enim introduces filios Israel in Terram,
quam pollicitus sum, & ego ero tecum.
* Postquam ergo scripsit Moyses verba 24
legis huius in volumine, atque comple-
uit:* præcepit Leuitis, qui portabant ar- 25
cam fœderis Domini, dicens:* Tollite li- 26
brum istum, & ponite eum in latere ar- G
cæ fœderis Domini Dei vestri: vt sit ibi
contra te in testimonium.* Ego enim 27
scio contentionem tuam, & ceruicem
tuam durissimam. Adhuc viuente me &
ingrediente vobiscum, semper cõtentio-
se egistis contra Dominum: quanto ma-
gis cum mortuus fuero? * Congregate 28
ad me omnes maiores natu per tribus ve-
stras, atque doctores, & loquar audien-
tibus eis sermones istos, & inuocabo cõ-
tra eos cælum & terram. * Noui enim 29
quòd post mortem meam inique agetis,
& declinabitis cito de via, quam præcepi
vobis: & occurrent vobis mala in ex-
tremo tempore, quando feceritis malũ
in conspectu Domini, vt irritetis eum
per opera manuum vestrarum. * Locu- 30
tus est ergo Moyses, audiente vniuerso
cœtu Israel, verba carminis huius, &
ad finem vsque compleuit.

CAP. XXXII.

AVdite cæli quæ loquor, audiat ter- 1
ra verba oris mei. A
* Concrescat vt pluuia doctrina mea, 2
fluat vt ros eloquium meum, quasi im-
ber super herbam, & quasi stillæ super
gramina.
* Quia nomen Domini inuocabo: da- 3
te magnificentiam Deo nostro.
* Dei perfecta sunt opera, & omnes 4
viæ eius iudicia: Deus fidelis, & absque
vlla iniquitate, iustus & rectus.
* Peccauerunt ei, & non filij eius in 5
sordibus: generatio praua atque peruersa.
6 * Hæccine reddis Domino popule stul-
te & insipiens? numquid non ipse est
pater tuus, qui possedit te, & fecit, &
creauit te?
7 * [a] Memento dierum antiquorum, co- [a] Iob. 8. b. 8
gita generationes singulas: interroga
patrem tuum, & annunciabit tibi: ma-
iores tuos, & dicent tibi.
8 * Quando diuidebat Altissimus gen-
B tes: quando separabat filios Adam, con-
stituit terminos populorum iuxta nume-
rum filiorum Israel.
9 * Pars autem Domini, populus eius:
Iacob funiculus hereditatis eius.
10 * Inuenit eum in terra deserta, in
loco horroris, & vastæ solitudinis: cir-
cumduxit eum, & docuit: & custodi-
uit quasi pupillam oculi sui.
11 * Sicut aquila prouocans ad volandũ
pullos suos, & super eos volitans, ex-
pandit alas suas, & assumpsit eum, at-
que portauit in humeris suis.
12 * Dominus solus dux eius fuit: &
non erat cum eo Deus alienus.
13 * Constituit eum super excelsam ter-
ram: vt comederet fructus agrorum, vt
sugeret mel de petra, oleumq. de saxo
durissimo.
14 * Butyrum de armento, & lac de oui-
C bus cum adipe agnorum, & arietum fi-
liorũ Basan: & hircos cum medulla tri-
tici, & sanguinem vuæ biberet meracis-
simum.
15 * Incrassatus est dilectus, & recalcitra-
uit: incrassatus, impinguatus, dilatatus,
dereliquit Deum factorem suum, & re-
cessit a Deo salutari suo.
16 * Prouocauerunt eum in dijs alienis,
& in abominationibus ad iracundiam
concitauerunt.
17 * Immolauerunt dæmonijs & non
Deo, dijs, quos ignorabant: noui recen-
tesq. venerunt, quos non coluerunt pa-
tres eorum.
18 * Deum, qui te genuit dereliquisti, &
oblitus es Domini creatoris tui.
19 * Vidit Dominus, & ad iracundiam
concitatus est: quia prouocauerunt eum
filij sui & filiæ.
20 * Et ait: Abscondam faciem meam
ab eis, & considerabo nouissima eorum:
generatio enim peruersa est, & infide-
les filij.

21 * Ipsi me prouocauerunt in eo, qui nō
erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus
suis : & ‖ ego prouocabo eos in eo, qui ‖ Rom. 10. d. 19 Iere. 15. c. 14
non est populus, & in gente stulta irri-
tabo illos. D
22 * Ignis succensus est in furore meo,
& ardebit vsque ad inferni nouissima:
deuorabitq. terram cum germine suo, &
montium fundamenta comburet.
23 * Congregabo super eos mala, & sa-
gittas meas complebo in eis.
24 * Consumentur fame, & deuorabunt
eos aues morsu amarissimo: dentes be-
stiarum immittā in eos, cum furore tra-
hentium super terram, atque serpentiū.
25 * Foris vastabit eos gladius, & intus
pauor, iuuenē simul ac virginem, lacten-
tem cum homine sene.
26 * Dixi: Vbinam sunt? cessare faciam
ex hominibus memoriam eorum.
27 * Sed propter iram inimicorū distuli:
ne forte superbirent hostes eorum, & di-
cerent: Manus nostra excelsa, & non Do-
minus, fecit hæc omnia.
28 * Gens absque consilio est, & sine pru-
dentia.
29 * ‖ Vtinam saperent, & intelligerent, ‖ Iere. 9. c. 12
ac nouissima prouiderent.
30 * Quo modo persequatur vnus mille,
& duo fugent decē millia? nonne ideo,
quia Deus suus vendidit eos, & Domi-
nus conclusit illos? E
31 * Non enim est Deus noster vt dij eo-
rum: & inimici nostri sunt iudices.
32 * De vinea Sodomorum, vinea eorum,
& de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum
vua fellis, & botri amarissimi.
33 * Fel draconum vinum eorum, & ve-
nenum aspidum insanabile.
34 * Nonne hæc condita sunt apud me,
& signata in thesauris meis?
35 * ‖ Mea est vltio, & ego retribuam in ‖ Eccli. 28. a. 1 Rom. 12. d. 19 Heb. 10. f. 30
tempore, vt labatur pes eorum: iuxta
est dies perditionis, & adesse festinant
tempora.
36 * Iudicabit Dominus populum suū, &
in seruis suis miserebitur: videbit quòd
infirmata sit manus, & clausi quoque de-
fecerunt, residuiq. consumpti sunt.
37 * Et dicet: ‖ Vbi sunt dij eorū, in qui- ‖ Iere. 2. f. 28
bus habebant fiduciam?
38 * De quorū victimis comedebant adi-
pes, & bibebant vinum libaminum: sur-
gant, & opitulentur vobis, & in neces-
F sitate vos protegant.
39 * ‖ Videte quòd ego sim solus, & non ‖ 1. Reg. 2. a. 6 Tob. 13. a. 2 Sap. 16. b. 13
sit alius Deus præter me: ego occidam,
& ego viuere faciam: percutiam, & ego
sanabo, ‖ & non est qui de manu mea ‖ Iob 10. b. 7
possit eruere.
40 * Leuabo ad cælum manum meam, &
dicam: Viuo ego in æternum.
41 * Si acuero vt fulgur gladium meum,
& arripuerit iudicium manus mea: red-
dam vltionem hostibus meis, & his qui
oderunt me retribuam.
42 * Inebriabo sagittas meas sanguine, &
gladius meus deuorabit carnes, de cruo-
re occisorum, & de captiuitate, nudati
inimicorum capitis.
43 * ‖ Laudate gentes populum eius, quia ‖ 2. Mac. 7. b. 6
sanguinem seruorum suorum vlciscetur:
& vindictam retribuet in hostes eorum,
& propitius erit terræ populi sui.
44 * Venit ergo Moyses, & locutus est
G omnia verba cātici huius in auribus po-
45 puli, ipse & Iosue filius Nun. * Comple-
uitq. omnes sermones istos, loquens ad
46 vniuersum Israel. * & dixit ad eos: Poni-
te corda vestra in omnia verba, quæ ego
testificor vobis hodie: vt mandetis ea fi-
lijs vestris custodire & facere, & imple-
re vniuersa quæ scripta sunt legis huius:
47 * quia nō incassum præcepta sunt vobis,
sed vt singuli in eis viuerent: quæ faciē-
tes longo perseueretis tempore in Terra,
ad quam, Iordane transmisso, ingredimi-
48 ni possidendam. * Locutusq. est Domi-
nus ad Moysen in eadem die, dicens:
49 * Ascende in montem istum Abarim, id
est, transituum, in montem Nebo, qui est
in Terra Moab contra Iericho: & vide
Terram Chanaan, quam ego tradam filijs
Israel obtinendam, & morere in monte.
50 * Quem conscendens iungēris populis
tuis, ‖ sicut mortuus est Aaron frater tuus ‖ Nu. 20. c. 13 & 20. d. 16
in monte Hor, & appositus populis suis:
51 * ‖ quia præuaricati estis contra me in ‖ Num. 20. a. 4 & 27. c. 14
medio filiorum Israel ad Aquas contra-
dictionis in Cades deserti Sin: & nō san-
52 ctificastis me inter filios Israel. * Econ-
tra videbis terram, & non ingrediēris in
eam, quam ego dabo filijs Israel.

CAP. XXXIII.

1 HÆc est benedictio, qua benedixit
A Moyses, homo Dei, filijs Israel ante
mortem suam.

* Et

* Et ait: Dominus de Sinai venit, & 2
de Seir ortus est nobis: apparuit de mõ-
te Pharan, & cum eo sanctorum mil-
lia. In dextera eius ignea lex.
Sap. 3. a. 1 * Dilexit populos, omnes sancti in 3
manu illius sunt: & qui appropinquant
pedibus eius, accipiẽt de doctrina illius.
* Legem præcepit nobis Moyses, he- 4
reditatem multitudinis Iacob.
* Erit apud rectissimum rex, congre- 5
gatis principibus populi cum tribubus
Israel.
* Viuat Ruben, & non moriatur, & 6
sit paruus in numero.
* Hæc est Iudæ benedictio: Audi Do- 7
mine vocem Iudæ, & ad populum suũ B
introduc eum: manus eius pugnabunt
pro eo, & adiutor illius contra aduer-
sarios eius erit.
* Leui quoque ait: Perfectio tua, & 8
doctrina tua viro sancto tuo, quem
probasti in tentatione, & iudicasti ad
Aquas contradictionis. * Qui dixit pa- 9
tri suo, & matri suæ: Nescio vos; &
fratribus suis: Ignoro vos: & nescierũt
filios suos. Hi custodierunt eloquium
tuum, & pactum tuum seruauerunt,
* iudicia tua ò Iacob, & legem tuam 10
ò Israel: ponent thymiama in furore
tuo, & holocaustum super altare tuũ.
* Benedic Domine fortitudini eius, & 11
opera manuum illius suscipe. Percute
dorsa inimicorum eius: & qui oderunt
eum, non consurgant.
* Et Beniamin ait: Amantissimus Do- 12
mini habitabit confidenter in eo: quasi
in thalamo tota die morabitur, & in-
ter humeros illius requiescet.
* Ioseph quoque ait: De benedictione 13
Domini terra eius, de pomis cæli, & C
rore, atque abysso subiacente. * De po- 14
mis fructuum solis ac lunæ. * de vertice 15
antiquorum montium, de pomis col-
lium æternorum: * & de frugibus terræ, 16
& de plenitudine eius. Benedictio illius,
Exod. 3. a. 2 qui apparuit in rubo, veniat super ca-
put Ioseph, & super verticẽ nazaræi in-
ter fratres suos. * Quasi primogeniti tau- 17
ri pulchritudo eius, cornua rhinocero-
tis cornua illius: in ipsis ventilabit Gen-
tes vsque ad terminos terræ. hæ sunt
multitudines Ephraim: & hæc millia
Manasse.
* Et Zabulon, ait: Lætare Zabulon in 18
exitu tuo, & Issachar in tabernaculis
19 tuis. * Populos vocabunt ad montem:
ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui
inundationem maris quasi lac sugent,
& thesauros absconditos arenarum.
20 * Et Gad ait: Benedictus in latitudine
Gad: quasi leo requieuit, cepitq. brachiũ
21 & verticem. * Et vidit principatum suũ,
quòd in parte sua doctor esset repositus:
qui fuit cum principibus populi, & fe-
cit iustitias Domini, & iudicium suum
cum Israel.
22 * Dan quoque ait: Dan catulus leonis,
D fluet largiter de Basan.
23 * Et Nephthali dixit: Nephthali abũ-
dantia perfruetur, & plenus erit bene-
dictionibus Domini: mare & meridiem
possidebit.
24 * Aser quoque ait: Benedictus in fi-
lijs Aser, sit placens fratribus suis, &
25 tingat in oleo pedem suum. * Ferrũ &
æs calceamentum eius. Sicut dies iuuẽ-
26 tutis tuæ, ita & senectus tua. * Non est
Deus alius vt Deus rectissimi: ascensor
cæli auxiliator tuus. Magnificentia eius
27 discurrunt nubes, * habitaculũ eius sur-
sum, & subter brachia sempiterna: eijciet
a facie tua inimicũ, dicetque: Cõterere.
28 * Habitabit Israel confidenter, & so-
lus. Oculus Iacob in terra frumenti &
vini, cæliq. caligabunt rore.
29 * Beatus es tu Israel: quis similis tui
popule, qui saluaris in Domino? scutũ
auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ: nega-
bunt te inimici tui, & tu eorum colla
calcabis.

CAP. XXXIIII.

1 ASCẽdit ergo Moyses de cãpestribus 2. Mac. 2. a. 4
A Moab super Montẽ Nebo, in verti- Sup. 3. d. 26
cem Phasga contra Iericho: ostenditq. ei
Dominus omnem Terrã Galaad vsque
2 Dan, * & vniuersum Nephthali, terramq.
Ephraim & Manasse, & omnem terrã Iu-
3 da vsque ad mare nouissimũ, * & austra-
lem partem, & latitudinẽ campi Iericho
4 ciuitatis palmarũ vsque Segor. * Dixitq.
Dominus ad eum: Hæc est terra, pro Gen. 12. b. 7
B qua iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, di- & 15. d. 18
cens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam
oculis tuis, & non transibis ad illam.
5 * Mortuusq. est ibi Moyses seruus Do-
mini, in terra Moab, iubente Domino:

*& sepeliuit eum in valle Terræ Moab 6
contra Phogor: & non cognouit ho-
mo sepulchrum eius vsque in præsenté
diem. * Moyses centum & viginti an- 7
norum erat quando mortuus est: non
caligauit oculus eius, nec dentes illius
moti sunt. * Fleueruntq. eum filij Israel 8
in campestribus Moab triginta diebus: C
& completi sunt dies planctus lugentiũ
Moysen. * Iosue vero filius Nun reple- 9
tus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses
posuit super eum manus suas. Et obedie-
runt ei filij Israel, feceruntq. sicut præce-
10 pit Dominus Moysi. * Et nõ surrexit vltra
propheta in Israel sicut Moyses, quẽ nos-
11 set Dominus facie ad faciem, * in omni-
D bus signis atque portentis, quæ misit per
eum, vt faceret in Terra Ægypti Pharao-
ni, & omnibus seruis eius, vniuersæq.
12 terræ illius, * & cunctam manum robu-
stam, magnaq. mirabilia, quæ fecit Moy-
ses coram vniuerso Israel.

LIBER IOSVE,

HEBRAICE IEHOSVA.

CAPVT PRIMVM.

ET factũ est post mor- 1
tem Moysi serui Do- A
mini, vt loqueretur
Dominus ad Iosue
filium Nun, mini-
strum Moysi, & di-
ceret ei: * Moyses 2
seruus meus mortuus est: surge, & transi
Iordanem istum tu & omnis populus te-
cum, in Terram, quam ego dabo filijs
Israel. * ‖ Omnem locum, quem calca- 3
uerit vestigium pedis vestri, vobis tra-
dam, sicut locutus sum Moysi. * A de- 4
serto & Libano vsque ad fluuium ma-
gnum Euphraten, omnis terra Hethæo-
rum vsque ad mare magnum contra so-
lis occasum erit terminus vester. * Nul- 5
lus poterit vobis resistere cunctis diebus
vitæ tuæ: ‖ sicut fui cum Moyse, ita ero
tecum: non dimittam, nec derelinquam
te. * ‖ Confortare, & esto robustus: tu 6
enim sorte diuides populo huic Terram, B
pro qua iuraui patribus suis, vt traderẽ
eam illis. * Confortare igitur, & esto ro- 7
bustus valde: vt custodias, & facias om-
nem legem, quam præcepit tibi Moyses
seruus meus: ne declines ab ea ad dexte-
ram vel ad sinistram, vt intelligas cũcta
8 quæ agis. * Non recedat volumen legis
huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo
diebus ac noctibus, vt custodias & facias
omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diri-
9 ges viam tuam, & intelliges eam. * Ecce
C præcipio tibi, cõfortare, & esto robustus.
Noli metuere, & noli timere: quoniã te-
cum est Dominus Deus tuus in omnibus
10 ad quæcumque perrexeris. * Præcepitq.
Iosue principibus populi, dicẽs: Transite
per mediũ castrorum, & imperate popu-
11 lo, ac dicite: * Præparate vobis cibaria:
quoniã post diem tertiũ transibitis Ior-
danem, & intrabitis ad possidendã Ter-
ram, quam Dominus Deus vester datu-
12 rus est vobis. * Rubenitis quoque & Ga-
13 ditis, & dimidiæ tribui Manasse ait: * Me-
mentote sermonis, quem præcepit vobis
Moyses famulus Domini, dicens: Domi-
nus Deus vester dedit vobis requiem, &
14 omnem Terrã. * ‖ Vxores vestræ, & filij,
ac iumenta manebunt in Terra, quam
tradidit vobis Moyses trans Iordanẽ: vos
autem transite armati ante fratres ve-
stros, omnes fortes manu, & pugnate pro
15 eis, * donec det Dominus requiẽ fratri-
D bus vestris sicut & vobis dedit, & possi-
deant ipsi quoque Terrã, quam Dominus
Deus

‖ Deut. 11. c. 24

‖ Hebr. 13. a. 6 Inf. 3. b. 7

‖ Deut. 31. b. 6. f. 23 3. Reg. 2. a. 2

‖ Num. 32. d. 7

Deus vester daturus est eis: & sic reuer-
temini in Terram possessionis vestræ, &
habitabitis in ea, quam vobis dedit Moy-
ses famulus Domini trans Iordanē con-
tra solis ortum. * Responderuntq. ad Io- 16
sue, atque dixerunt: Omnia, quæ præce-
pisti nobis, faciemus: & quocumque mi-
seris, ibimus.* Sicut obediuimus in cun- 17
ctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantū
sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit
cum Moyse. * Qui cōtradixerit ori tuo, 18
& non obedierit cunctis sermonibus,
quos præceperis ei, moriatur. tu tantum
confortare, & viriliter age.

CAP. II.

MIsit igitur Iosue filius Nun de Se- 1
tim duos viros exploratores in A
abscondito: & dixit eis: Ite, & conside-
‖ Iac.2.d.25 Hebr.11.f.31 rate Terrā, vrbemq. Iericho. ‖ Qui per-
gentes ingressi sunt domum mulieris
meretricis, nomine Rahab, & quieue-
runt apud eam. * Nunciatumq. est regi 2
Iericho, & dictum: Ecce viri ingressi
sunt huc per noctē de filijs Israel, vt ex-
plorarent Terram. * Misitq. rex Iericho 3
ad Rahab dicens: Educ viros, qui vene-
runt ad te, & ingressi sunt domum tuā:
exploratores quippe sunt, & omnē Ter-
‖ Inf. 6. e. 17 ram considerare venerunt.* ‖ Tollensq. 4
mulier viros, abscōdit, & ait: Fateor, ve-
nerunt ad me, sed nesciebā vnde essent:
* cumq. porta clauderetur in tenebris, & 5
illi pariter exierunt, nescio quò abierūt:
persequimini cito, & cōprehendetis eos.
* Ipsa autem fecit ascendere viros in so- 6
larium domus suæ, operuitq. eos stipula
lini, quæ ibi erat. * Hi autem, qui missi 7
fuerant, secuti sunt eos per viam, quæ B
ducit ad vadum Iordanis: illisq. egressis
statim porta clausa est. * Necdum obdor- 8
mierant qui latebāt, & ecce mulier ascē-
dit ad eos, & ait: * Noui quòd Dominus 9
tradiderit vobis Terrā: etenim irruit in
nos terror vester, & elanguerunt omnes
habitatores Terræ. * Audiuimus quòd 10
‖ Exo.14.e.21 ‖ siccauerit Dominus aquas Maris rubri
ad vestrum introitū, quando egressi estis
‖ Nu.21.e.24 ex Ægypto: ‖ & quæ feceritis duobus
Amorrhæorum regibus, qui erant trans
Iordanem: Sehon & Og, quos interfe-
cistis. * Et hæc audientes pertimuimus, 11
& elanguit cor nostrum, nec remansit
in nobis spiritus ad introitum vestrum:
Dominus enim Deus vester ipse est Deus
in cælo sursum, & in terra deorsum.
12 * ‖ Nunc ergo iurate mihi per Dominū, ‖ Inf. 6. d. 22
vt quomodo ego misericordiā feci vo-
biscum, ita & vos faciatis cum domo pa-
13 tris mei: detisq. mihi verum signū, * vt
C saluetis patrem meum & matrē, fratres
ac sorores meas, & omnia quæ illorum
sunt, & eruatis animas nostras a morte.
14 * Qui responderunt ei: Anima nostra sit
pro vobis in mortem, si tamen nō pro-
dideris nos. cumq. tradiderit nobis Do-
minus terram, faciemus in te misericor-
15 diam & veritatem. * Demisit ergo eos
per funem de fenestra: domus enim eius
16 hærebat muro. * Dixitq. ad eos: Ad mō-
tana conscendite, ne forte occurrant vo-
bis reuertentes: ibiq. latitate tribus die-
bus, donec redeant, & sic ibitis per viā
17 vestram. * Qui dixerunt ad eam: Innoxij
erimus a iuramento hoc, quo adiurasti
18 nos: * si ingredientibus nobis Terram, si-
gnum fuerit funiculus iste coccineus, &
ligaueris eum in fenestra, per quam de-
misisti nos: & patrem tuum ac matrem,
D fratresq. & omnem cognationem tuam
19 congregaueris in domum tuam. * Qui
ostium domus tuæ egressus fuerit, san-
guis ipsius erit in caput eius, & nos eri-
mus alieni. Cunctorum autem sanguis,
qui tecum in domo fuerint, redundabit
in caput nostrū, si eos aliquis tetigerit.
20 * Quòd si nos prodere volueris, & ser-
monem istum proferre in medium, eri-
mus mundi ab hoc iuramento, quo adiu-
21 rasti nos. * Et illa respondit: Sicut locu-
ti estis, ita fiat. dimittensq. eos vt per-
gerent, appendit funiculum coccineum
22 in fenestra. * Illi vero ambulantes perue-
nerunt ad montana, & manserunt ibi
tres dies, donec reuerterentur qui fue-
rant persecuti: quærentes enim per om-
23 nem viam, non repererunt eos. * Qui-
bus vrbem ingressis, reuersi sunt, & de-
scenderunt exploratores de monte: &
transmisso Iordane, venerunt ad Iosue
filium Nun, narraueruntq. ei omnia
24 quæ acciderant sibi, * atque dixerunt:
Tradidit Dominus omnem terram hanc
in manus nostras, & timore prostrati
sunt cuncti habitatores eius.

CAP.

CAP. III.

IGitur Iosue de nocte consurgens mo- 1
uit castra: egredientesq. de Setim, ve- A
nerunt ad Iordanem ipse, & omnes filij
Israel, & morati sunt ibi tres dies.* Qui- 2
bus euolutis, transierunt præcones per
castrorum medium, * & clamare cœpe- 3
runt: Quando videritis arcam fœderis
Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis
Leuiticæ portantes eam, vos quoque
consurgite, & sequimini præcedentes:
* sitq. inter vos & arcam spatium cubi- 4
torum duum millium: vt procul videre
possitis, & nosse per quam viam ingre-
diamini: quia prius non ambulastis per
eam: & cauete ne appropinquetis ad ar- B
cam. * Dixitq. Iosue ad populum: San- 5
ctificamini: cras enim faciet Dominus
inter vos mirabilia. * Et ait ad sacerdo- 6
tes: Tollite arcam fœderis, & præcedi-
te populum. Qui iussa complentes, tu-
lerunt, & ambulauerunt ante eos. * Di- 7
xitq. Dominus ad Iosue: Hodie inci-
piam exaltare te coram omni Israel: vt
sciant quòd sicut cum Moyse fui, ita &
tecum sim. * Tu autem præcipe sacer- 8
dotibus, qui portant arcam fœderis, &
dic eis: Cum ingressi fueritis partem a-
quæ Iordanis, state in ea. * Dixitq. Io- 9
sue ad filios Israel: Accedite huc, & au-
dite vebum Domini Dei vestri.* Et rur- 10
sum: In hoc, inquit, scietis quòd Do- C
minus Deus viuens in medio vestri est,
& disperdet in conspectu vestro Chana-
næum & Hethæum, Heuæum & Phere-
zæum, Gergesæum quoque & Iebusæũ,
|| Act. 7. f. 45 Eccli. 24. c. 36 & Amorrhæum. * || Ecce, arca fœderis 11
Domini omnis terræ antecedet vos per
Iordanem. * Parate duodecim viros de 12
tribubus Israel, singulos per singulas tri-
bus. * Et cum posuerint vestigia pedum 13
suorum sacerdotes qui portant arcam
Domini Dei vniuersæ terræ in aquis Ior-
danis, aquæ, quæ inferiores sunt, de-
current atque deficient: quæ autem de-
super veniunt, in vna mole consistent.
* Igitur egressus est populus de taber- 14
naculis suis, vt transiret Iordanem: &
sacerdotes, qui portabant arcam fœde-
ris, pergebant ante eum. * Ingressisq. eis 15
Iordanem, & pedibus eorum in parte D
aquæ tinctis (Iordanis autem ripas aluei
sui tempore messis impleuerat) * stete- 16
runt aquæ descendentes in loco vno, &
ad instar montis intumescentes appare-
bant procul ab vrbe, quæ vocatur Adom
vsque ad locum Sarthan: quæ autem
inferiores erant, in Mare solitudinis
(quod nunc vocatur mortuum) descẽ-
derunt, vsquequo omnino deficerent.
17 * Populus autem incedebat contra Ieri-
cho: & sacerdotes, qui portabant arcam
fœderis Domini, stabant super siccam
humum in medio Iordanis accincti,
omnisq. populus per arentem alueum
transibat.

CAP. IIII.

1 QVibus transgressis, dixit Dominus
2 ad Iosue: * Elige duodecim viros
3 singulos per singulas tribus: * & præci-
A pe eis vt tollant de medio Iordanis al-
ueo, vbi steterunt pedes sacerdotum,
duodecim durissimos lapides, quos po-
netis in loco castrorum, vbi fixeritis
4 hac nocte tentoria. * Vocauitq. Iosue
duodecim viros, quos elegerat de filijs
5 Israel, singulos de singulis tribubus, * &
ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei
vestri ad Iordanis medium, & portate
inde singuli singulos lapides in humeris
vestris, iuxta numerum filiorum Israel,
6 * vt sit signum inter vos: & quando in-
terrogauerint vos filij vestri cras, dicẽ-
7 tes: Quid sibi volunt isti lapides? * re-
spondebitis eis: Defecerunt aquæ Iorda-
B nis ante arcam fœderis Domini, cum
transiret eum: idcirco positi sunt lapi-
des isti in monumentum filiorum Israel
8 vsque in æternum. * Fecerunt ergo filij
Israel sicut præcepit eis Iosue, portan-
tes de medio Iordanis alueo duodecim
lapides, vt Dominus ei imperarat, iu-
xta numerum filiorum Israel, vsque ad
locum, in quo castrametati sunt, ibiq.
9 posuerunt eos. * Alios quoque duode-
cim lapides posuit Iosue in medio Ior-
danis alueo, vbi steterunt sacerdotes,
qui portabant arcam fœderis: & sunt
10 ibi vsque in præsentem diem. * Sacer-
dotes autem, qui portabant arcam, sta-
bant in Iordanis medio, donec omnia
complerentur, quæ Iosue, vt loquere-
tur ad populum, præceperat Dominus,
11 & dixerat ei Moyses. Festinauitq. popu-
lus, & transijt. * Cumq. transissent om-
nes,

nes, transiuit & arca Domini, sacerdo- C
tesq. pergebant ante populum. * Filij 12
quoque Ruben, & Gad, & dimidia tri-
bus Manasse, armati præcedebant filios
‖ Nu.32.e.28 Israel, ‖ sicut eis præceperat Moyses: * & 13
quadraginta pugnatorum millia per tur-
mas, & cuneos, incedebant per plana
atque campestria vrbis Iericho. * In die 14
illo magnificauit Dominus Iosue corã
omni Israel, vt timerent eum, sicut ti-
muerant Moysen, dum adviueret. * Di- 15
xitq. ad eum: * Præcipe sacerdotibus, 16
qui portant arcam fœderis, vt ascendãt
de Iordane. * Qui præcepit eis, dicẽs: 17
Ascendite de Iordane. * Cumq. ascen- 18
dissent portantes arcam fœderis Domi-
ni, & siccam humum calcare cœpissent,
reuersæ sunt aquæ in alueum suum, & D
fluebant sicut ante consueuerant. * Po- 19
pulus autem ascendit de Iordane, deci-
mo die mensis primi, & castrametati
sunt in Galgalis contra Orientalem pla-
gam vrbis Iericho. * Duodecim quoque 20
lapides, quos de Iordanis alueo sum-
pserant, posuit Iosue in Galgalis, * & 21
dixit ad filios Israel: Quãdo interroga-
uerint filij vestri cras patres suos, & di-
xerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?
* docebitis eos, atque dicetis: Per aren- 22
tem alueum transiuit Israel Iordanem
istum, * siccante Domino Deo vestro 23
aquas eius in conspectu vestro, donec
‖ Exo.14.e.21 transiretis: * ‖ sicut fecerat prius in ma- 24
ri rubro, quod siccauit donec transire-
mus: * vt discant omnes terrarum popu- 25
li fortissimam Domini manum, vt &
vos timeatis Dominum Deum vestrum
omni tempore.

CAP. V.

POstquam ergo audierunt omnes re- 1
ges Amorrhæorum, qui habitabant A
trans Iordanem ad Occidentalem pla-
gam, & cuncti reges Chanaan, qui pro-
pinqua possidebant magni maris loca,
quòd siccasset Dominus fluenta Iorda-
nis coram filijs Israel donec transirent,
dissolutũ est cor eorum, & non reman-
sit in eis spiritus, timentium introitum
filiorum Israel. * Eo tempore ait Do- 2
minus ad Iosue: Fac tibi cultros lapi-
deos, & circumcide secũdò filios Israel.
* Fecit quod iusserat Dominus, & cir- 3
cumcidit filios Israel in colle præputio-
4 rum. * Hæc autem causa est secũdæ cir-
B cumcisionis: Omnis populus, qui egres-
sus est de Ægypto generis masculini,
vniuersi bellatores viri, mortui sunt in
deserto per longissimos viæ circuitus,
5 * qui omnes circumcisi erant. Populus
6 autem qui natus est in deserto, * per
quadraginta annos itineris latissimæ so-
litudinis incircumcisus fuit: donec con-
sumerentur qui non audierant vocem
Domini, & quibus ante iurauerat vt
non ostenderet eis terram lacte & mel-
7 le manantem. * Horum filij in locum
C successerunt patrum, & circumcisi sunt
a Iosue: quia sicut nati fuerant, in præ-
putio erant, nec eos in via aliquis cir-
8 cumciderat. * Postquam autem omnes
circumcisi sunt, manserunt in eodem
9 castrorum loco, donec sanarẽtur. * Di-
xitq. Dominus ad Iosue: Hodie abstuli
opprobriũ Ægypti a vobis. Vocatumq.
est nomen loci illius Galgala, vsque in
10 præsentem diem. * Manseruntq. filij Is-
rael in Galgalis, & fecerunt Phase,
quartadecima die mensis ad vesperum
11 in campestribus Iericho: * & comederũt
D de frugibus Terræ die altero, azymos
12 panes, & polentam eiusdem anni. * De-
fecitq. manna postquam comederunt de
frugibus Terræ, nec vsi sunt vltra cibo
illo filij Israel, sed comederunt de fru-
gibus præsentis anni Terræ Chanaan.
13 * Cum autem esset Iosue in agro vrbis
Iericho, leuauit oculos, & vidit virum
stantem contra se, euaginatum tenentẽ
gladium, perrexitq. ad eum, & ait:
14 Noster es, an aduersariorum? * Qui re-
spondit: Nequaquam: sed sum princeps
15 exercitus Domini, & nunc venio. * Ce-
cidit Iosue pronus in terram. Et ado-
rans ait: Quid Dominus meus loquitur
16 ad seruum suum? * ‖ Solue, inquit, cal- ‖ Exod.3.b.5
ceamentum tuum de pedibus tuis: locus Act.7.d.33
enim, in quo stas, sanctus est. Fecitq.
Iosue vt sibi fuerat imperatum.

CAP. VI.

1 IEricho autem clausa erat atque muni-
A ta, timore filiorum Israel, & nullus
2 egredi audebat aut ingredi. * Dixitq.
Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu
tua Iericho, & regem eius, omnesq.
fortes

fortes viros. * Circuite vrbem cuncti 3
bellatores semel per diem: sic facietis
sex diebus.* Septimo autem die sacerdo- 4
tes tollant septem buccinas, quarum vsus
est in iubileo, & præcedant arcam fœde-
ris: septiesq. circuibitis ciuitatem, & sa-
cerdotes clangent buccinis. * Cumq. in- 5
sonuerit vox tubæ longior atque conci-
sior, & in auribus vestris increpuerit,
conclamabit omnis populus vocifera-
tione maxima, & muri funditus corruēt
ciuitatis, ingredienturq. singuli per lo-
cum contra quem steterint.* Vocauit er- 6
go Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit
ad eos: Tollite arcam fœderis: & septē
alij sacerdotes tollant septem iubileorū
buccinas, & incedant ante arcam Do-
mini. * Ad populum quoque ait: Ite, 7
& circuite ciuitatem, armati, præceden-
tes arcam Domini.* Cumq. Iosue verba 8
finisset, & septem sacerdotes septem buc- E
cinis clangerent ante arcam fœderis
Domini, * omnisq. præcederet armatus 9
exercitus, reliquum vulgus arcam seque-
batur, ac buccinis omnia concrepabāt.
* Præceperat autem Iosue populo, di- 10
cens: Non clamabitis, nec audietur vox
vestra, neque vllus sermo ex ore vestro
egredietur: donec veniat dies in quo
dicam vobis: Clamate, & vociferami-
ni. * Circuiuit ergo arca Domini ciui- 11
tatem semel per diem, & reuersa in ca-
stra, mansit ibi. * Igitur Iosue de no- 12
cte consurgente, tulerunt sacerdotes ar-
cam Domini, * & septem ex eis septem 13
buccinas, quarum in iubileo vsus est:
præcedebantq. arcam Domini ambulā-
tes atque clangentes: & armatus popu-
lus ibat ante eos, vulgus autem reli-
quum sequebatur arcam, & buccinis
personabat. * Circuieruntq. ciuitatem 14
secundo die semel, & reuersi sunt in ca-
stra. Sic fecerunt sex diebus. * Die au- 15
tem septimo, diluculo consurgentes, C
circuierunt vrbem, sicut dispositum
erat, septies. * Cumq. septimo circuitu 16
clangerēt buccinis sacerdotes, dixit Io-
sue ad omnē Israel: Vociferamini: tra-
didit enim vobis Dominus ciuitatem:
* sitq. ciuitas hæc anathema: & omnia 17
quæ in ea sunt, Domino. sola Rahab
meretrix viuat cum vniuersis, qui cum
‖ Sup. 2. b. 7 Heb. 11. f. 31 ea in domo sunt: ‖ abscondit enim nun-
cios quos direximus. * Vos autem ca- 18
uete ne de his, quæ præcepta sunt, quip-
piam contingatis, & sitis præuaricatio-
nis rei, & omnia castra Israel sub pec-
19 cato sint atque turbētur.* Quidquid au-
tem auri & argenti fuerit, & vasorum
æneorum ac ferri, Domino consecre-
20 tur, repositum in thesauris eius.* ‖ Igi- ‖ Heb. 11. f. 30
tur omni populo vociferante, & clan-
gentibus tubis, postquam in aures mul-
titudinis vox sonitusq. increpuit, muri
illico corruerunt: & ascendit vnusquis-
que per locum, qui contra se erat: ‖ ce- ‖ 2. Mach. 12. c. 15
21 peruntq. ciuitatem, * & interfecerunt
omnia quæ erant in ea, a viro vsque
ad mulierem, ab infante vsque ad senē.
Boues quoque & oues & asinos in ore
22 gladij percusserunt. * Duobus autem
D viris, ‖ qui exploratores missi fuerant, ‖ Sup. 2. b. 7
dixit Iosue: Ingredimini domum mu-
lieris meretricis, & producite eam, &
omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramē-
23 to firmastis. * ‖ Ingressiq. iuuenes, edu- ‖ Heb. 11. f. 31
xerunt Rahab, & parentes eius, fratres
quoque, & cunctam supellectilem ac
cognationem illius, & extra castra Is-
24 rael manere fecerunt.* ‖ Vrbem autem, ‖ Inf. 8. a. 2
& omnia, quæ erant in ea, succende-
runt; absque auro & argento, & vasis
æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domi-
25 ni consecrarunt. * Rahab vero meretri-
cem, & domum patris eius, & omnia
quæ habebat, fecit Iosue viuere, & ha-
bitauerūt in medio Israel vsque in præ-
sentem diem: eo quòd absconderit nū-
cios, quos miserat vt explorarent Ieri-
cho. In tēpore illo, imprecatus est Io-
26 sue, dicens: * ‖ Maledictus vir coram ‖ 3. Reg. 16. g. 34
Domino, qui suscitauerit & ædificaue-
rit ciuitatem Iericho. In primogenito
suo fundamenta illius iaciat, & in no-
uissimo liberorum ponat portas eius.
27 * Fuit ergo Dominus cum Iosue, &
nomen eius vulgatum est in omni terra.

CAP. VII.

1 A Filij ‖ autem Israel præuaricati sunt ‖ Inf. 22. d. 16
mandatum, & vsurpauerunt de ana-
themate. ‖ Nam Achan filius Charmi, ‖ 1. Par. 2. a. 7
filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit
aliquid de anathemate: iratusq. est Do-
2 minus contra filios Israel. * Cumq. mit-
teret Iosue de Iericho viros contra Hai,
quæ est iuxta Bethauen, ad Orientalem
plagam

plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascen-
dite, & explorate Terram. Qui præcepta
complentes explorauerunt Hai. * Et re- 3
uersi dixerunt ei: Non ascendat omnis
populus, sed duo vel tria millia virorum
pergant, & deleant ciuitatem: quare
omnis populus frustra vexabitur contra
hostes paucissimos? * Ascenderunt ergo 4
tria millia pugnatorum. Qui statim ter-
ga vertentes, * percussi sunt a viris vrbis 5
Hai, & corruerunt ex eis triginta sex ho-
mines: persecutiq. sunt eos aduersarij de
porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt
per prona fugientes: pertimuitq. cor po-
puli, & instar aquæ liquefactum est. * Io- 6
sue vero scidit vestimenta sua, & pronus
cecidit in terram coram arca Domini
vsque ad vesperam, tam ipse quàm om-
nes senes Israel: miseruntq. puluerem su-
per capita sua, * & dixit Iosue: Heu Do- 7
mine Deus, quid voluisti traducere po- B
pulum istum Iordanem fluuium, vt tra-
deres nos in manus Amorrhæi, & perde-
res? vtinam vt cœpimus, mansissemus
trans Iordanem. * Mi Domine Deus quid 8
dicam, videns Israelem hostibus suis terga
vertentem? * Audient Chananæi, & om- 9
nes habitatores Terræ, & pariter conglo-
bati circumdabunt nos, atque delebunt
nomen nostrum de terra: & quid facies
magno nomini tuo? * Dixitq. Dominus 10
ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in ter-
ra? * Peccauit Israel, & præuaricatus est 11
pactum meum: tuleruntq. de anathema-
te, & furati sunt atque mentiti, & abscõ-
derunt inter vasa sua. * Nec poterit Israel 12
stare ante hostes suos, eosq. fugiet: quia
pollutus est anathemate. non ero vltra
vobiscum, donec conteratis eum, qui hu-
ius sceleris reus est. * Surge, sanctifica po- 13
pulum, & dic eis: "Sanctificamini in cra-
stinum: hæc enim dicit Dominus Deus
Israel: Anathema in medio tui est Israel:
non poteris stare coram hostibus tuis,
donec deleatur ex te qui hoc contami-
natus est scelere. * Accedetisq. mane sin- 14
guli per tribus vestras: & quamcumque C
tribum sors inuenerit, accedet per co-
gnationes suas, & cognatio per domos,
domusq. per viros. * Et quicumque ille in 15
hoc facinore fuerit deprehensus, combu-
retur igni cum omni substantia sua:
quoniam præuaricatus est pactum Domi-
ni, & fecit nefas in Israel. * Surgens ita- 16

§ Sup. 3. b. 5 Leui. 20. b. 8 Num. 11. b. 18 1. Reg. 16 b. 5

que Iosue mane, applicuit Israel per tri-
17 bus suas, & inuenta est tribus Iuda. * Quæ
cum iuxta familias suas esset oblata, in-
uenta est familia Zare. Illam quoque per
18 domos offerens, reperit Zabdi: * cuius
domum in singulos diuidens viros, inue-
nit Achan filium Charmi, filij Zabdi: filij
19 Zare de tribu Iuda. * Et ait Iosue ad Achã:
Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel,
& confitere, atque indica mihi quid fe-
20 ceris, ne abscondas. * Responditq. Achan
Iosue, & dixit ei: Vere ego peccaui Do-
21 mino Deo Israel, & sic & sic feci. * vidi
enim inter spolia pallium coccineũ val-
de bonum, & ducentos siclos argenti, re-
gulamq. auream quinquaginta siclorum:
& concupiscens abstuli, & abscondi in
terra contra medium tabernaculi mei, ar-
22 gentumq. fossa humo operui. * Misit er-
D go Iosue ministros: qui currentes ad ta-
bernaculum illius, repererunt cuncta ab-
scondita in eodem loco, & argentum si-
23 mul. * Auferentesq. de tentorio tulerunt
ea ad Iosue, & ad omnes filios Israel, pro-
24 ieceruntq. ante Dominũ. * "Tollens ita- " 2. Reg. 18. d. 17
que Iosue Achan filium Zare, argentũq.
& pallium, & auream regulã, filios quo-
que & filias eius, boues & asinos, & oues,
ipsumq. tabernaculum, & cunctam su-
pellectilem: (& omnis Israel cum eo) du-
25 xerunt eos ad Vallem Achor: * vbi dixit
Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Do-
minus in die hac. Lapidauitq. eum omnis
Israel: & cuncta quæ illius erant, igne
26 consumpta sunt. * Congregaueruntq. su-
per eum aceruum magnum lapidum, qui
permanet vsque in præsentem diem. Et
auersus est furor Domini ab eis. Voca-
tumq. est nomen loci illius, Vallis Achor,
vsque hodie.

CAP. VIII.

1 Dixit autem Dominus ad Iosue:
A Ne timeas, neque formides: tolle
tecum omnem multitudinem pugnato-
rum, & consurgens ascende in oppidum
Hai. ecce tradidi in manu tua regem
eius, & populum, vrbemq. & terram.
2 * Faciesq. vrbi Hai, & regi eius, "sicut fe- " Sup. 6. d. 24
cisti Iericho, & regi illius: prædam vero,
& omnia animantia diripietis vobis: po-
3 ne insidias vrbi post eam. * Surre-
xitq. Iosue, & omnis exercitus bellato-
rum cum eo, vt ascenderent in Hai:

& electa

& electa triginta millia virorum fortiũ
misit nocte, * præcepitq. eis, dicens: Po- 4
nite insidias post ciuitatem: nec longius
|| Sup. 7. a. 4 recedatis: & eritis omnes parati. * || ego 5
autem, & reliqua multitudo, quæ mecũ B
est, accedemus ex aduerso contra vrbẽ.
Cumq. exierint contra nos, sicut ante
fecimus, fugiemus, & terga vertemus:
* donec persequentes ab vrbe longius 6
protrahantur: putabunt enim nos fuge-
re sicut prius. * Nobis ergo fugientibus, 7
& illis persequentibus, consurgetis de
insidijs, & vastabitis ciuitatem: tradetq.
eam Dominus Deus vester in manus ve-
stras. * Cumq. ceperitis, succendite eã, 8
& sic omnia facietis, vt iussi. * Dimisitq. 9
eos, & perrexerunt ad locum insidiarũ,
sederuntq. inter Bethel, & Hai, ad Oc-
cidentalem plagam vrbis Hai: Iosue
autem nocte illa in medio mansit popu-
li, * surgensq. diluculo recensuit socios, 10
& ascendit cum senioribus in fronte
exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.
* Cumq. venissent, & ascendissent ex ad- 11
uerso ciuitatis, steterunt ad Septentrio- C
nalem vrbis plagam, inter quam & eos
erat vallis media. * Quinque autẽ mil- 12
lia viros elegerat, & posuerat in insidijs
inter Bethel & Hai ex occidentali parte
eiusdem ciuitatis: * omnis vero reliquus 13
exercitus ad aquilonem aciem dirigebat,
ita vt nouissimi illius multitudinis Oc-
cidentalem plagam vrbis attingerent.
Abijt ergo Iosue nocte illa, & stetit in
vallis medio. * Quod cum vidisset rex 14
Hai, festinauit mane, & egressus est cũ
omni exercitu ciuitatis, direxitq. aciem
contra desertum, ignorans quòd post
tergum laterent insidiæ. * Iosue vero, & 15
omnis Israel cesserunt loco, simulantes
metum, & fugientes per solitudinis
viam. * At illi vociferantes pariter, & 16
se mutuo cohortãtes, persecuti sunt eos.
Cumq. recessissent a ciuitate, * & ne vnus 17
quidem in vrbe Hai & Bethel remansis- D
set qui non persequeretur Israel (sicut
eruperant aperta oppida relinquentes,)
* dixit Dominus ad Iosue: Leua clypeũ, 18
qui in manu tua est, contra vrbem Hai,
quoniam tibi tradam eam. * Cumq. ele- 19
uasset clypeum ex aduerso ciuitatis, in-
sidiæ, quæ latebant, surrexerunt confe-
stim: & pergentes ad ciuitatem, cepe-
runt, & succenderunt eam. * Viri autem 20
ciuitatis, qui persequebantur Iosue, re-
spicientes & videntes fumum vrbis ad
cælum vsque conscendere, non potue-
runt vltra huc illucq. diffugere: præser-
tim cum hi, qui simulauerant fugam,
E & tendebant ad solitudinem, contra
21 persequentes fortissime restitissent. * Vi-
densq. Iosue & omnis Israel quòd capta
esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet,
22 reuersus percussit viros Hai. * Siquidem
& illi qui ceperant & succenderant ci-
uitatem, egressi ex vrbe contra suos,
medios hostium ferire cœperunt. Cum
ergo ex vtraque parte aduersarij cæderẽ-
tur, ita vt nullus de tanta multitudine
23 saluaretur, * regem quoque vrbis Hai
apprehenderunt viuentem, & obtulerũt
24 Iosue. * Igitur omnibus interfectis, qui
Israelem ad deserta tendentem fuerant
persecuti, & in eodem loco gladio cor-
ruentibus, reuersi filij Israel percusserũt
25 ciuitatem. * Erant autem qui in eodem
die conciderant a viro vsque ad mulie-
rem, duodecim millia hominum, omnes
26 vrbis Hai. * Iosue vero nõ contraxit ma-
num, quam in sublime porrexerat, te-
nens clypeum donec interficerẽtur om-
27 nes habitatores Hai. * Iumenta autem
F & prædam ciuitatis diuiserunt sibi filij
Israel, sicut præceperat Dominus Iosue.
28 * Qui succendit vrbem, & fecit eam tu-
29 mulum sempiternum: * regem quoque
eius suspendit in patibulo vsque ad ve-
speram & solis occasum. Præcepitque
Iosue, & deposuerunt cadauer eius de
cruce: proieceruntq. in ipso introitu ci-
uitatis, cõgesto super eum magno acer-
uo lapidum, qui permanet vsque in præ-
30 sentem diem. * Tunc ædificauit Iosue
altare Domino Deo Israel in monte He-
31 bal: * || sicut præceperat Moyses famulus || Exod. 20. d. 25
Domini filijs Israel, & scriptum est in Deut. 27. a. 4
volumine legis Moysi: Altare vero de la-
pidibus impolitis, quos ferrum non te-
tigit: & obtulit super eo holocausta
Domino, immolauitq. pacificas victi-
32 mas. * Et scripsit super lapides Deute-
G ronomium legis Moysi, quod ille diges-
33 serat coram filijs Israel. * Omnis autem
populus, & maiores natu, ducesq. ac
iudices stabant ex vtraque parte arcæ,
in conspectu sacerdotum qui portabant
arcam fœderis Domini, vt aduena ita
& indigena. Media pars eorum iuxta
montem

montem Garizim, & media iuxta mon-
tem Hebal, sicut præceperat Moyses fa-
mulus Domini. Et primum quidem be-
nedixit populo Israel. * Post hæc legit 34
omnia verba benedictionis & maledi-
[illegible] ctionis, & cuncta quæ scripta erant in
legis volumine. * Nihil ex his, quæ 35
Moyses iusserat, reliquit intactum, sed
vniuersa replicauit coram omni multi-
tudine Israel, mulieribus ac paruulis &
aduenis, qui inter eos morabantur.

CAP. IX.

QVibus auditis, cuncti reges trans 1
Iordanem, qui versabantur in A
montanis & campestribus, in ma-
ritimis ac littore magni maris, hi quo-
que qui habitabant iuxta Libanum, He-
thæus & Amorrhæus, Chananæus, Phere-
zæus, & Heuæus, & Iebusæus * congre- 2
gati sunt pariter, vt pugnarent contra
Iosue & Israel vno animo, eademq. sen-
tentia. * At hi, qui habitabant in Ga- 3
baon, audientes cuncta quæ fecerat Io-
sue, Iericho & Hai: * & callide cogitan- 4
tes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres
asinis imponentes, & vtres vinarios scis-
sos atque consutos, * calceamentaq. per- 5
antiqua quæ ad indicium vetustatis pit-
tacijs consuta erant, induti veteribus ve-
stimentis: panes quoque, quos portabãt
ob viaticum, duri erant, & in frusta
comminuti: * perrexeruntq. ad Iosue, 6
qui tunc morabatur in castris Galgalæ,
& dixerunt ei, atque simul omni Isra-
li: De terra longinqua venimus, pacem
vobiscum facere cupientes. Responde-
runtq. viri Israel ad eos, atque dixerunt:
* Ne forte in terra, quæ nobis sorte de- 7
betur, habitetis, & non possimus fœdus B
inire vobiscum. * At illi ad Iosue, Ser- 8
ui, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue
ait: Qui nam estis vos? & vnde venistis?
* Responderunt: De terra longinqua 9
valde venerunt serui tui in nomine Do-
mini Dei tui. Audiuimus enim famam
potentiæ eius, cuncta quæ fecit in Ægy-
|| Nu. 21. c. 13 pto, * || & duobus regibus Amorrhæorũ 10
qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi
Hesebon, & Og regi Basan, qui erat in
Astaroth: * dixeruntq. nobis seniores, & 11
omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite
in manibus cibaria ob longissimam viã,
& occurrite eis, & dicite: Serui vestri
12 sumus, fœdus inite nobiscum. * En, pa-
nes quando egressi sumus de domibus
nostris, vt veniremus ad vos, calidos
sumpsimus, nũc sicci facti sunt, & vetu-
13 state nimia cõminuti. * vtres vini nouos
impleuimus, nunc rupti sunt & soluti.
vestes & calceamenta quibus induimur,
& quæ habemus in pedibus, ob longi-
tudinem longioris viæ trita sunt, & pene
14 consumpta. * Susceperunt igitur de ci-
C barijs eorum, & os Domini non inter-
15 rogauerunt. * || Fecitq. Iosue cum eis pa- || 2. Reg. 21. a
cem, & inito fœdere pollicitus est quòd
non occiderentur: principes quoque
16 multitudinis iurauerunt eis. * Post dies
autem tres initi fœderis, audierunt quòd
in vicino habitarent, & inter eos futuri
17 essent. * Moueruntq. castra filij Israel, &
venerunt in ciuitates eorum die tertio,
quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, &
Caphira, & Beroth, & Cariathiarim.
18 * Et non percusserunt eos, eo quòd iu-
rassent eis principes multitudinis in no-
mine Domini Dei Israel. Murmurauit
itaque omne vulgus contra principes.
19 * Qui responderunt eis: Iurauimus illis
in nomine Domini Dei Israel, & idcir-
20 co non possumus eos contingere. * Sed
hoc faciemus eis: Reseruentur quidem
vt viuant, ne contra nos ira Domini cõ-
21 citetur, si peierauerimus: * sed sic viuãt,
D vt in vsus vniuersæ multitudinis ligna
cædant, aquasq. comportent. Quibus
22 hæc loquentibus: * vocauit Gabaonitas
Iosue, & dixit eis: Cur nos decipere
fraude voluistis, vt diceretis: Procul val-
de habitamus a vobis, cum in medio no-
23 stri sitis? * Itaque sub maledictione eri-
tis, & non deficiet de stirpe vestra ligna
cædens, aquasq. comportans in domum
24 Dei mei. * Qui responderunt: Nuncia-
tum est nobis seruis tuis, quòd promi-
sisset Dominus Deus tuus Moysi seruo
suo vt traderet vobis omnem Terram,
& disperderet cunctos habitatores eius.
Timuimus igitur valde, & prouidimus
animabus nostris, vestro terrore com-
25 pulsi, & hoc consilium iniuimus. * Nũc
autem in manu tua sumus: quod tibi bo-
26 num & rectum videtur, fac nobis. * Fe-
cit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit eos
de manu filiorum Israel, vt non occide-
27 rentur. * Decreuitq. in illo die eos esse

in

in ministerio cuncti populi, & altaris
Domini, cædentes ligna, & aquas com-
portantes, vsque in præsens tempus, in
loco, quem Dominus elegisset.

CAP. X.

QVæ cum audisset Adonisedec rex 1
Ierusalem, quòd scilicet cepisset A
Iosue Hai, & subuertisset eam
(sicut enim fecerat Iericho & regi eius,
sic fecit Hai, & regi illius) & quòd trãs-
fugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent
fœderati eorum, * timuit valde. Vrbs 2
enim magna erat Gabaon, & vna ciui-
tatum regalium, & maior oppido Hai,
omnesq. bellatores eius fortissimi. * Mi- 3
sit ergo Adonisedec rex Ierusalẽ ad Ohã
regem Hebron, & ad Pharam regem Ie-
rimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis,
& ad Dabir regem Eglon, dicens: * Ad 4
me ascendite, & ferte præsidium, vt ex-
pugnemus Gabaon, quare transfugerit
ad Iosue, & ad filios Israel. * Congrega- 5
ti igitur ascenderunt quinque reges
Amorrhæorum: rex Ierusalem, rex He-
bron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex
Eglon, simul cum exercitibus suis, &
castrametati sunt circa Gabaon, oppu-
gnantes eam. * Habitatores autem Ga- 6
baon vrbis obsessæ miserunt ad Iosue, B
qui tunc morabatur in castris apud Gal-
galam, & dixerunt ei: Ne retrahas ma-
nus tuas ab auxilio seruorum tuorum:
ascende cito, & libera nos, ferq. præsi-
dium: conuenerunt enim aduersum nos
omnes reges Amorrhæorum, qui habi-
tant in montanis. * Ascenditq. Iosue 7
de Galgalis, & omnis exercitus bellato-
rum cum eo, viri fortissimi. * Dixitq. 8
Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in
manus enim tuas tradidi illos: nullus ex
eis tibi resistere poterit. * Irruit itaque 9
Iosue super eos repẽte, tota nocte ascen-
dẽs de Galgalis: * Et conturbauit eos Do- 10
minus a facie Israel: cõtriuitq. plaga ma-
gna in Gabaon, ac persecutus est eos per
viam ascensus Beth horon, & percussit
vsque Azeca & Maceda. * Cumq. fuge- 11
rent filios Israel, & essent in descensu C
Beth horon, Dominus misit super eos
lapides magnos de cælo vsque ad Azeca:
& mortui sunt multo plures lapidibus
grandinis, quàm quos gladio percusse-
12 rant filij Israel. * Tunc locutus est Io-
sue Domino in die, qua tradidit Amor-
rhæum in conspectu filiorum Israel, di-
xitq. coram eis: Sol contra Gabaon ne
mouearis, & Luna contra vallem Aialon.
13 * Steteruntq. ‖ Sol & Luna, donec vlci- ‖ Isai.28.f.21 Eccli.46.a.5
sceretur se gẽs de inimicis suis. Nonne
scriptum est hoc in libro iustorum? Ste-
tit itaque Sol in medio cæli, & non fe-
stinauit occumbere spatio vnius diei.
14 * Non fuit antea nec postea tam longa
dies, obediente Domino voci hominis,
15 & pugnante pro Israel. * Reuersusq. est
Iosue cum omni Israel in castra Galga-
16 læ. * Fugerant enim quinque reges, &
se absconderant in spelunca vrbis Ma-
17 ceda. * Nunciatumq. est Iosue quòd in-
uenti essent quinque reges latentes in
18 spelunca vrbis Maceda. * Qui præcepit
D socijs, & ait: Voluite saxa ingentia ad
os speluncæ, & ponite viros industrios,
19 qui clausos custodiant: * vos autem no-
lite stare, sed persequimini hostes, &
extremos quosque fugientium cædite:
nec dimittatis eos vrbium suarum intra-
re præsidia, quos tradidit Dominus Deus
20 in manus vestras. * Cæsis ergo aduer-
sarijs plaga magna, & vsque ad inter-
necionem pene consumptis, hi, qui Is-
rael effugere potuerunt, ingressi sunt ci-
21 uitates munitas. * Reuersusq. est omnis
exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc
erant castra, sani & integro numero:
nullusq. contra filios Israel mutire au-
22 sus est. * Præcepitq. Iosue, dicens: Ape-
rite os speluncæ, & producite ad me
23 quinque reges, qui in ea latitant. * Fe-
ceruntq. ministri vt sibi fuerat impera-
tum: & eduxerunt ad eum quinque re-
ges de spelunca, regem Ierusalem, regẽ
Hebron, regem Ierimoth, regem La-
24 chis, regem Eglon. * Cumq. educti es-
E sent ad eum, vocauit omnes viros Is-
rael, & ait ad principes exercitus qui
secum erant: Ite, & ponite pedes super
colla regum istorum. Qui cum perre-
xissent, & subiectorum colla pedibus
25 calcarent, * rursum ait ad eos: Nolite
timere, nec paueatis, confortamini &
estote robusti: sic enim faciet Dominus
cunctis hostibus vestris, aduersum quos
26 dimicatis. * Percussitq. Iosue, & inter-
fecit eos, atque suspendit super quinque
stipites: fueruntq. suspensi vsque ad ve-
sperum.

[b] Deu.21.d.23 sperum. * [b] Cumq. occumberet sol, præ- 27
cepit socijs vt deponerent eos de pati-
bulis. Qui depositos proiecerunt in
speluncam, in qua latuerant, & posue-
runt super os eius saxa ingentia, quæ
permanent vsque in præsens. * Eodem 28
quoque die Macedam cepit Iosue, &
percussit eam in ore gladij, regemq. il-
lius interfecit, & omnes habitatores
eius: non dimisit in ea saltem paruas re-
liquias. Fecitq. regi Maceda, sicut fece- F
rat regi Iericho. * Transiuit autem cum 29
omni Israel de Maceda in Lebna, & pu-
gnabat contra eam:* quam tradidit Do 30
minus cũ rege suo in manus Israel: per-
cusseruntq. vrbem in ore gladij, & om-
nes habitatores eius. non dimiserunt in
ea vllas reliquias. Fecerũtq. regi Lebna,
[a] Sup.6.a.2 [a] sicut fecerant regi Iericho.* De Lebna 31
transiuit in Lachis cum omni Israel: &
exercitu per gyrum disposito oppugna-
bat eam. * Tradiditq. Dominus Lachis 32
in manus Israel, & cepit eam die altero,
atque percussit in ore gladij, omnemq.
animam, quæ fuerat in ea, sicut fecerat
Lebna. * Eo tempore ascendit Horam 33
rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem
percussit Iosue cum omni populo eius
vsque ad internecionem.* Transiuitq. de 34
Lachis in Eglon, & circumdedit, * atque 35
expugnauit eam eadem die: percussitq.
in ore gladij omnes animas, quæ erant
in ea iuxta omnia quæ fecerat Lachis.
* Ascendit quoque cum omni Israel de 36
Eglon in Hebron, & pugnauit contra
eam:* cepit eam, & percussit in ore gla- 37
dij, regẽ quoque eius, & omnia oppida G
regionis illius, vniuersasq. animas, quæ
in ea fuerant commoratæ: non reliquit
in ea vllas reliquias: sicut fecerat Eglon,
sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea re-
perit consumens gladio. * Inde reuersus 38
in Dabir,* cepit eam atque vastauit: re- 39
gem quoque eius atque omnia per cir-
cuitum oppida percussit in ore gladij:
non dimisit in ea vllas reliquias: sicut
fecerat Hebron & Lebna & regibus ea-
rum, sic fecit Dabir & regi illius.
* Percussit itaque Iosue omnem Terram 40
montanam & meridianam atque cam-
pestrem, & Asedoth cum regibus suis:
non dimisit in ea vllas reliquias, sed
omne quod spirare poterat interfecit,
sicut præceperat ei Dominus Deus Is-
41 rael, * a Cadesbarne vsque Gazam.
Omnem Terram Gozen vsque Gabaon,
42 * vniuersosq. reges, & regiones eorum
vno impetu cepit atque vastauit: Do-
minus enim Deus Israel pugnauit pro
43 eo. * reuersusq. est cum omni Israel ad
locum castrorum in Galgala.

CAP. XI.

1 QVæ cum audisset Iabin rex Asor,
A misit ad Iobab regem Madon, &
ad regem Semeron, atque ad regem
2 Achsaph: * ad reges quoque Aquilonis,
qui habitabant in montanis & in pla-
nitie contra meridiem Ceneroth, in
campestribus quoque & in regionibus
3 Dor iuxta mare: * Chananæum quo-
que ab Oriente & Occidente, &
Amorrhæum atque Hethæum ac Phere-
zæum & Iebusæum in montanis: He-
uæum quoque qui habitabat ad radices
4 Hermon in Terra Maspha. * Egressiq.
sunt omnes cum turmis suis, populus
multus nimis sicut arena, quæ est in lit-
B tore maris, equi quoque & currus im-
5 mensæ multitudinis. * Conueneruntq.
omnes reges isti in vnum ad Aquas Me-
6 rom, vt pugnarent contra Israel. * Di-
xitq. Dominus ad Iosue: Ne timeas eos:
cras enim hac eadem hora ego tradam
omnes istos vulnerandos in cõspectu Is-
rael: equos eorum subneruabis, & cur-
7 rus igne combures. * Venitq. Iosue, &
omnis exercitus cũ eo aduersus illos ad
Aquas Merom subito, & irruerunt super
8 eos,* tradiditq. illos Dominus in manus
Israel. Qui percusserunt eos, & persecu-
ti sunt vsque ad Sidonem magnam, &
Aquas Maserephoth, campumq. Masphe,
qui est ad Orientalem illius partem. Ita
percussit omnes, vt nullas dimitteret ex
9 eis reliquias: * fecitq. sicut præceperat
ei Dominus, equos eorum subneruauit,
10 currusq. combussit igni. * Reuersusq.
statim cepit Asor: & regem eius percus-
sit gladio. Asor enim antiquitus inter
omnia regna hæc principatum tenebat.
11 * Percussitq. omnes animas, quæ ibidẽ
morabantur: non dimisit in ea vllas re-
liquias, sed vsque ad internecionem
C vniuersa vastauit, ipsamq. vrbem pere-
12 mit incendio.* Et omnes per circuitum
ciuitates, regesq. earum cepit, percussit

Deut. 7. a. 1 atque deleuit, sicut præceperat ei Moy-
ses famulus Domini. * Absque vrbibus, 13
quæ erant in collibus, & in tumulis si-
tæ, ceteras succendit Israel: vnam tantū
Asor munitissimam flamma consumpsit.
* Omnemq. prædam istarum vrbium 14
ac iumenta diuiserunt sibi filij Israel,
Exo. 34. b. 11 Deut. 7. a. 1 cunctis hominibus interfectis. * Sicut 15
præceperat Dominus Moysi seruo suo,
ita præcepit Moyses Iosue, & ille vni-
uersa compleuit: non præterijt de vni-
uersis mandatis, nec vnum quidem ver-
bum quod iusserat Dominus Moysi. * Ce- 16
pit itaque Iosue omnem Terram monta-
nam, & meridianam, terramq. Gosen,
& planitiem, & Occidentalem plagam,
montemq. Israel, & campestria eius:
* & partem montis, quæ ascendit Seir 17
vsque Baalgad per planitiem Libani sub-
ter montem Hermon: omnes reges eo-
rum cepit, percussit, & occidit. * Mul- 18
to tempore pugnauit Iosue contra reges D
istos. * Non fuit ciuitas quæ se traderet 19
filijs Israel, præter Heuæum, qui habi-
tabat in Gabaon: omnes enim bellando
cepit. * Domini enim sententia fuerat, 20
vt indurarentur corda corū, & pugna-
rent contra Israel, & caderent, & non
mererentur vllam clementiam, ac peri-
rent, sicut præceperat Dominus Moysi.
* In illo tempore venit Iosue, & interfe- 21
cit Enacim de montanis, Hebron, &
Dabir, & Anab, & de omni monte Iu-
da & Israel, vrbesq. eorum deleuit. * Nō 22
reliquit vllum de stirpe Enacim, in Ter-
ra filiorū Israel: absque ciuitatibus Ga-
za, & Geth, & Azoto, in quibus solis
relicti sunt. * Cepit ergo Iosue omnem 23
Terram, sicut locutus est Dominus ad
Moysen, & tradidit eam in possessionē
filijs Israel secundū partes & tribus suas.
quieuitq. Terra a prælijs.

CAP. XII.

HI sunt reges, quos percusserunt fi- 1
lij Israel, & possederunt Terram A
eorum trans Iordanem ad solis ortum, a
torrente Arnon vsque ad montem Her-
mon, & omnem Orientalem plagam,
quæ respicit solitudinem. * Sehon rex 2
Amorrhæorum, qui habitauit in Hese-
bon, dominatus est ab Aroër, quæ sita
est super ripam torrentis Arnon, & me-
diæ partis in valle, dimidiæq. Galaad,
vsque ad torrentem Iaboc, qui est ter-
3 minus filiorum Ammon. * & a solitu-
B dine vsque ad Mare Ceneroth contra
Orientem, & vsque ad Mare deserti,
quod est mare salsissimum, ad Orienta-
lem plagam per viam quæ ducit Bethsi-
moth: & ab australi parte, quæ subiacet
4 Asedoth, Phasga. * Terminus Og regis
Basan, de reliquijs Raphaim, qui habi-
tauit in Astaroth, & in Edrai, & domi-
natus est in monte Hermon, & in Sale-
cha, atque in vniuersa Basan, vsque ad
5 terminos * Gessuri, & Machati, & dimi-
diæ partis Galaad: terminos Sehon re-
6 gis Hesebon. * Moyses famulus Domi-
ni, & filij Israel percusserunt eos, tradi-
ditq. Terram eorum Moyses in posses-
C sionem Rubenitis, & Gaditis, & dimi-
7 diæ tribui Manasse. * Hi sunt reges Ter-
ræ, quos percussit Iosue & filij Israel
trans Iordanem ad Occidentalem plagā,
a Baalgad in campo Libani, vsque ad
montem, cuius pars ascendit in Seir:
tradiditq. eam Iosue in possessionem tri-
8 bubus Israel, singulis partes suas, * tam
in montanis quàm in planis atque cam-
pestribus. In Asedoth, & in solitudine,
ac in meridie Hethæus fuit & Amor-
rhæus, Chananæus & Pherezæus, He-
9 uæus & Iebusæus. * Rex Iericho vnus:
D rex Hai, quæ est ex latere Bethel, v-
10 nus: * rex Ierusalem vnus, rex Hebron
11 vnus, * rex Ierimoth vnus, rex La-
12 chis vnus, * rex Eglon vnus, rex Ga-
13 zer vnus, * rex Dabir vnus, rex Gader
14 vnus, * rex Herma vnus, rex Hered vnus,
15 * rex Lebna vnus, rex Odullam vnus,
16 * rex Maceda vnus, rex Bethel vnus,
17 * rex Taphua vnus, rex Opher vnus,
18 * rex Aphec vnus, rex Saron vnus, * rex
19 20 Madon vnus, rex Asor vnus, * rex Se-
21 meron vnus, rex Achsaph vnus, * rex
22 Thenac vnus, rex Mageddo vnus, * rex
Cades vnus, rex Iachanan Carmeli vnus,
23 * rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex
24 Gentium Galgal vnus, * rex Thersa vnus:
omnes reges triginta vnus.

CAP. XIII.

1 IOsue senex, prouectæq. ætatis erat, &
A dixit Dominus ad eum: Senuisti, &
longæuus es, terraq. latissima derelicta
est,

est, quæ necdum sorte diuisa est: * om- 2
nis videlicet Galilæa, Philisthijm, &
vniuersa Gessuri. * A fluuio turbido, qui 3
irrigat Ægyptum, vsque ad terminos
Accaron contra Aquilonem: Terra Cha-
naan, quæ in quinque regulos Phili-
sthijm diuiditur, Gazæos, & Azotios,
Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas.
* Ad meridiem vero sunt Heuæi, om- 4
nis Terra Chanaan, & Maara Sidoniorũ
vsque Apheca & terminos Amorrhæi,
* eiusq. confinia. Libani quoque regio 5
contra Orientem a Baalgad sub monte
Hermon, donec ingrediaris Emath.
* Omnium qui habitant in monte a Li- 6
bano vsque ad Aquas Maserephoth, vni-
uersiq. Sidonij. Ego sum qui delebo eos
a facie filiorum Israel. Veniat ergo in
partem hereditatis Israel, sicut præcepi
tibi. * Et nunc diuide terram in posses- 7
sionem nouem tribubus, & dimidiæ tri- B
bui Manassé, * cum qua Ruben & Gad 8
Nu. 32. f. 33 possederunt terram, ‖ quam tradidit eis
Moyses famulus Domini trans fluenta
Iordanis, ad orientalem plagam. * Ab 9
Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Ar-
non, & in vallis medio, vniuersaq. cam-
pestria Medaba, vsque Dibon. * & cun- 10
ctas ciuitates Sehon, regis Amorrhæi,
qui regnauit in Hesebon vsque ad ter-
minos filiorum Ammon. * & Galaad, 11
ac terminum Gessuri & Machati, & om-
nem montem Hermon, & vniuersam
Basan, vsque ad Salecha, * omne regnũ 12
Og in Basan, qui regnauit in Astaroth
& Edrai, ipse fuit de reliquijs Raphaim:
percussitq. eos Moyses, atque deleuit.
* Nolueruntq. disperdere filij Israel Ges- 13
suri & Machati: & habitauerunt in me-
dio Israel vsque in præsentem diem.
Nu. 18. a. 3 * ‖ Tribui autem Leui non dedit posses- 14
sionem: sed sacrificia & victimæ Domi-
ni Dei Israel, ipsa est eius hereditas, si-
cut locutus est illi. * Dedit ergo Moy- 15
ses possessionem tribui filiorum Ruben
iuxta cognationes suas. * Fuitq. termi- 16
nus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa C
torrentis Arnon, & in valle eiusdem
torrentis media: vniuersam planitiem,
quæ ducit Medaba, * & Hesebon, cun- 17
ctosq. viculos earum, qui sunt in cam-
pestribus: Dibon quoque, & Bamoth-
baal, & oppidum Baalmaon, * & Iassa, & 18
Cedimoth, & Mephaath, * & Cariath- 19
aim, & Sabama, & Sarathasar in monte
20 cõuallis. * Bethphogor & Asedoth, Phas-
21 ga & Bethiesimoth, * & omnes vrbes cã-
pestres, vniuersaq. regna Sehon regis
Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon,
‖ quem percussit Moyses cum principi- Nu. 31. c. 8
bus Madian: Heuæum, & Recem, &
Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon ha-
22 bitatores Terræ. * Et Balaam filium Beor
ariolum occiderunt filij Israel gladio cũ
23 ceteris interfectis. * Factusq. est termi-
nus filiorum Ruben Iordanis fluuius.
Hæc est possessio Rubenitarum per co-
24 gnationes suas vrbiũ & viculorũ. * De-
ditq. Moyses tribui Gad & filijs eius per
cognationes suas possessionem, cuius hæc
25 diuisio est. * Terminus Iaser, & omnes
ciuitates Galaad, & dimidiam partem
D terræ filiorum Ammon, vsque ad Aroer,
26 quæ est contra Rabba. * & ab Hesebon
vsque Ramoth, Masphe & Betonim: &
27 a Manaim vsque ad terminos Dabir. * in
valle quoque Betharan, & Bethnemra, &
Socoth, & Saphon reliquam partem re-
gni Sehon regis Hesebon: huius quo-
que finis, Iordanis est vsque ad extremã
partẽ maris Cenereth trans Iordanẽ ad
28 orientalem plagam. * hæc est possessio
filiorum Gad per familias suas, ciuita-
29 tes, & villæ earum. * Dedit & dimidiæ
tribui Manasse, filijsq. eius iuxta cogna-
30 tiones suas possessionẽ, * cuius hoc prin-
cipium est: a Manaim vniuersam Basan,
& cuncta regna Og regis Basan, omnesq.
vicos Iair, qui sunt in Basan, sexaginta
31 oppida. * & dimidiam partem Galaad,
& Astaroth, & Edrai vrbes regni Og in
Basan: filijs Machir, filij Manasse dimi-
diæ parti filiorum Machir iuxta cogna-
32 tiones suas. * Hãc possessionẽ diuisit Moy-
ses in campestribus Moab trans Iordanẽ
contra Iericho ad Orientalem plagam.
33 * ‖ Tribui autem Leui non dedit posses- Nu. 18. b. 8
sionem: quoniã Dominus Deus Israel ip-
se est possessio eius, vt locutus est illi.

CAP. XIIII.

1 HOc est, quod possederunt filij Is-
A rael in Terra Chanaan, quam dede-
runt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius
Nun, & principes familiarum per tri-
2 bus Israel: * sorte omnia diuidentes, ‖ si- Nu. 34. c. 13
cut præceperat Dominus in manu Moysi,

nouem tribubus, & dimidiæ tribui.
* Duabus enim tribubus, & dimidiæ de- 3
derat Moyses trans Iordanem possessio-
nem: absque Leuitis, qui nihil terræ ac-
ceperunt inter fratres suos: * sed in eo- 4
rum successerunt locum filij Ioseph in B
duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim:
nec acceperunt Leuitæ aliam in Terra
partem, nisi vrbes ad habitandum, &
suburbana earum ad alenda iumenta &
pecora sua. * Sicut præceperat Domi- 5
nus Moysi, ita fecerunt filij Israel, &
diuiserunt Terram. * Accesserunt itaque 6
filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutusq.
est ad eum Caleb filius Iephone Cene-
|| Nu. 14. d. 22 zæus: || Nosti quid locutus sit Dominus
ad Moysen hominem Dei de me & te
in Cadesbarne. * Quadraginta annorũ 7
eram quando misit me Moyses famulus
Domini de Cadesbarne, vt considerarẽ
Terram, nunciauiq. ei quod mihi ve- C
rum videbatur. * Fratres autem mei, qui 8
ascenderant mecum, dissoluerũt cor po-
puli: & nihilominus ego secutus sum
Dominum Deum meum. * Iurauitq. 9
Moyses in die illo, dicens: Terra, quam
calcauit pes tuus, erit possessio tua, &
filiorum tuorum in æternum: quia secu-
tus es Dominum Deum meum. * Con- 10
cessit ergo Dominus vitam mihi, sicut
pollicitus est vsque in præsentem diem.
Quadraginta & quinque anni sunt, ex
quo locutus est Dominus verbum istud
ad Moysen, quando ambulabat Israel
per solitudinem: hodie octoginta quin-
que annorum sum * sic valens, vt eo va- 11
lebam tempore quando ad explorandũ D
|| Eccli. 46. b. 11 missus sum: || illius in me temporis for-
titudo vsque hodie perseuerat, tam ad
bellandum quàm ad gradiendum. * Da 12
ergo mihi montem istum, quem polli-
citus est Dominus, te quoque audien-
te, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ
atque munitæ: si forte sit Dominus me-
cum, & potuero delere eos: sicut pro-
misit mihi. * Benedixitq. ei Iosue: & tra- 13
didit ei Hebron in possessionem. * atque 14
ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone
Cenezæo vsque in præsentem diem:
quia secutus est Dominum Deum Israel.
* Nomen Hebron ante vocabatur Ca- 15
riath Arbe: Adam maximus ibi inter
Enacim situs est: & Terra cessauit a
prælijs.

CAP. XV.

1 A IGitur || sors filiorum Iudæ per cogna- || Nu. 34. a. 3
tiones suas ista fuit: A termino Edom,
desertum Sin contra Meridiẽ, & vsque
ad extremam partem australis plagæ.
2 * initium eius a summitate maris salsis-
simi, & a lingua eius, quæ respicit Me-
3 ridiem. * Egrediturq. contra Ascensum
Scorpionis, & pertransit in Sina: ascen-
ditq. in Cadesbarne, & peruenit in Es-
ron, ascendens ad Addar, & circuiens
4 Carcaa, * atque inde pertransiẽs in Ase-
mona, & perueniens ad Torrentem Æ-
gypti: eruntq. termini eius mare magnũ:
5 hic erit finis meridianæ plagæ. * Ab O-
riente vero erit initium, mare salsissimũ
vsque ad extrema Iordanis: & ea quæ
respiciunt ad Aquilonem a lingua ma-
B ris vsque ad eundem Iordanis fluuium.
6 * ascenditq. terminus in Beth Hagla, &
transit ab Aquilone in Beth Araba: ascẽ-
7 dens ad lapidem Boën filij Ruben. * &
tendens vsque ad terminos Debera de
Valle Achor, contra Aquilonem respi-
ciens Galgala, quæ est ex aduerso Ascẽ-
sionis Adommim, ab australi parte tor-
rentis: transitq. aquas, quæ vocantur
Fons solis: & erunt exitus eius ad Fon-
8 tem Rogel. * ascenditq. per conuallem
filij Ennom ex latere Iebusæi ad Meri-
diem, hæc est Ierusalem: & inde se eri-
gens ad verticem montis, qui est contra
Geennom ad Occidentem in summitate
Vallis Raphaim contra Aquilonem.
9 * pertransitq. a vertice montis vsque ad
C fontem aquæ Nephtoa: & peruenit vs-
que ad vicos montis Ephron: inclina-
turq. in Baala, quæ est Cariathiarim,
10 id est, vrbs siluarum. * & circuit de Baa-
la contra Occidentẽ, vsque ad montem
Seir: transitq. iuxta latus montis Iarim
ad Aquilonem in Cheslon: & descendit
11 in Bethsames, transitq. in Thamna. * &
peruenit contra Aquilonem partis Ac-
caron ex latere: inclinaturq. Sechrona,
& transit montem Baala: peruenitq. in
Iebneel, & magni maris contra occi-
12 dentem fine concluditur. * hi sunt termi-
ni filiorum Iuda per circuitum in cogna-
13 tionibus suis. * Caleb vero filio Iephone
dedit partem in medio filiorum Iuda, si-
D cut præceperat ei Dominus: Cariath Arbe
14 patris Enac, ipsa est Hebron. * || Deleuitq. || Iudic. 1. c. 10
ex ea

ex ea Caleb tres filios Enac, Sesai & Ahi-
man & Tholmai de stirpe Enac. * Atque 15
inde conscendens venit ad habitatores
Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Se-
pher, id est, ciuitas litterarum. * Dixitq. 16
Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher,
& ceperit eã, dabo ei Axam filiam meã
vxorem. * Cepitq. eam Othoniel filius 17
Cenez frater Caleb iunior: deditq. ei
Axam filiam suam vxorem. * Quæ, cum 18
pergerent simul, suasa est a viro suo vt
peteret a patre suo agrum, suspirauitq.
vt sedebat in asino. Cui Caleb: Quid ha-
bes, inquit? * At illa respondit: Da mihi 19
benedictionem: Terram australem &
arentem dedisti mihi, iunge & irriguã.
Dedit itaque ei Caleb irriguũ superius
& inferius. * Hæc est possessio tribus fi- 20
liorum Iuda per cognationes suas. * E- 21
rantq. ciuitates ab extremis partibus fi-
liorum Iuda iuxta terminos Edom a
Meridie: Cabseel & Eder & Iagur, * & 22
Cina & Dimona & Adada, * & Cades, & 23
Asor, & Iethnam, * Ziph & Telem & 24
Baloth, * Asor noua & Carioth, Hesron, 25
hæc est Asor. * Amam, Sama, & Mola- 26
da, * & Asergadda & Hassemon & Beth- 27
phelet, * & Hasersual & Bersabee & Ba- 28
ziothia * & Baala & Iim & Esem, * & El- 29
tholad & Cesil & Harma, * & Siceleg & 30 31
Medemena & Sensenna, * Lebaoth & Se- 32
lim & Aẽn & Remon. omnes ciuitates
vigintinouem, & villæ earum. * In cam- 33
pestribus vero: Estaol & Sarea & Asena, F
* & Zanoe & Ængannim & Taphua & 34
Enaim, * & Ierimoth & Adullam, So- 35
cho & Azeca, * & Saraim & Adithaim 36
& Gedera & Gederothaim: vrbes quat-
tuordecim, & villæ earum. * Sanan & 37
Hadassa & Magdalgad, * Delean & Ma- 38
sepha & Iecthel, * Lachis & Bascath & 39
Eglon, * Chebbon & Leheman & Cethlis 40
* & Gideroth & Bethdagon & Naama 41
& Maceda: ciuitates sedecim, & villæ
earum. * Labana & Ether & Asan, 42
* Iephtha & Esna & Nesib, * & Ceila & 43 44
Achzib & Maresa: ciuitates nouem, &
villæ earum. * Accaron cum vicis & vil- 45
lulis suis. * Ab Accaron vsque ad mare: 46
omnia quæ vergunt ad Azotum & vicu-
los eius. * Azotus cum vicis & villulis 47
suis. Gaza cum vicis & villulis suis, vs-
que ad torrentem Ægypti, & mare ma-
gnum terminus eius. * Et in monte; Sa- 48
49 mir & Iether & Socoth * & Danna &
50 Cariathsenna, hæc est Dabir: * Anab &
51 Istemo & Anim, * Gosen & Olon &
G Gilo: ciuitates vndecim & villæ earum.
52 * Arab & Ruma & Esaan, * & Ianum &
53 54 Beththaphua & Apheca, * Athmatha &
Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior:
55 ciuitates nouem, & villæ earum. * Maon
56 & Carmel & Ziph & Iota, * Iezrael &
57 Iucadam & Zanoë, * Accain, Gabaa &
Thamna: ciuitates decem, & villæ earũ.
58 59 * Halhul, & Bessur, & Gedor, * Mareth,
& Bethanoth, & Eltecon: ciuitates sex
60 & villæ earum. * Cariathbaal, hæc est
Cariathiarim vrbs siluarum, & Arebba:
61 ciuitates duæ, & villæ earum. * In deser-
62 to Betharaba, Meddin, & Sachacha * &
Nebsan, & ciuitas salis, & Engaddi: ci-
63 uitates sex, & villæ earum. * Iebusæum
autem habitatorem Ierusalem non po-
tuerunt filij Iuda delere: habitauitq. Ie-
busæus cum filijs Iuda in Ierusalem vs-
que in præsentem diem.

CAP. XVI.

1 CEcidit quoque sors filiorum Ioseph
A ab Iordane contra Iericho & aquas
eius ab Oriente: solitudo quæ ascendit
2 de Iericho ad montem Bethel: * & egre-
ditur de Bethel Luza: transitq. terminũ
3 Archi, Atharoth. * & descendit ad Occi-
B dentem iuxta terminum Iephleti, vsque
ad terminos Beth horon inferioris, &
Gazer: finiunturq. regiones eius mari
4 magno: * possederuntq. filij Ioseph Ma-
5 nasses & Ephraim. * Et factus est termi-
nus filiorum Ephraim per cognationes
suas: & possessio eorum contra Orien-
tem Ataroth addar vsque Beth horon
6 superiorem. * Egrediunturq. confinia in
C mare: Machmethath vero Aquilonem
respicit, & circuit terminos contra O-
rientem in Thanathselo: & pertransit ab
7 Oriente Ianoë. * descenditq. de Ianoe
in Ataroth & Naaratha: & peruenit in
8 Iericho, egrediturq. ad Iordanem. * De
Taphua pertransit contra mare in Val-
lem arundineti, suntq. egressus eius in
D mare salsissimum. hæc est possessio tri-
bus filiorum Ephraim per familias suas.
9 * Vrbesq. separatæ sunt filijs Ephraim
in medio possessionis filiorum Manasse,
10 & villæ earum. * Et non interfecerunt

filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitauitq. Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.

CAP. XVII.

CEcidit autem sors tribui Manasse: 1
(ipse enim est primogenitus Ioseph) A
Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitq. pos-
‖Nu. 26. d. 30 sessionem Galaad & Basan: * ‖ & reli- 2
quis filiorũ Manasse iuxta familias suas, filijs Abiezer, & filijs Helec, & filijs Esriel, & filijs Sechem, & filijs Hepher, & filijs Semida. isti sunt filij Manasse filij Ioseph, mares, per cognationes suas.
‖Nu. 27. a. 1. & 36. d. 11 * ‖ Salphaad vero filio Hepher filij Ga- 3
laad filij Machir filij Manasse non erant filij, sed solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha
& Thersa. * Veneruntq. in conspectu 4
Eleazari sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditq. eis iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum
patris earum. * Et ceciderunt funiculi 5
Manasse, decem, absque Terra Galaad B
& Basan trans Iordanem. * Filiæ enim 6
Manasse possederunt hereditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui
reliqui erant. * Fuitq. terminus Manasse 7
ab Aser, Machmethath quæ respicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta
habitatores Fontis Taphuæ. * Etenim 8
in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum
Ephraim. * Descenditq. terminus Vallis 9
arundineti in meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio sunt vrbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus eius pergit
ad mare: * ita vt possessio Ephraim sit 10
ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & C
vtramque claudat mare, & coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, &
in tribu Issachar ab Oriente. * Fuitq. he- 11
reditas Manasse in Issachar & in Aser, Bethsan & viculi eius, & Ieblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cũ viculis suis: similiterq. habitatores Thenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars vr-
12 bis Nopheth. * Nec potuerũt filij Manasse has ciuitates subuertere, sed cœpit
13 Chananæus habitare in terra sua. * Postquam autẽ conualuerũt filij Israel, subiecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tribu-
14 tarios, nec interfecerunt eos. * Locutiq.
D sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionẽ sortis & funiculi vnius, cum sim tantæ multitudi-
15 nis, & benedixerit mihi Dominus? * Ad quos Iosue ait: Si populus multus es, ascende in siluã, & succide tibi spatia in Terra Pherezæi & Raphaim: quia angu-
16 sta est tibi possessio mõtis Ephraim. * Cui responderũt filij Ioseph: Non poterimus ad montana conscendere, cũ ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Iezrael mediam pos-
17 sidens vallem. * Dixitq. Iosue ad domum Ioseph, Ephraim & Manasse: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non
18 habebis sortem vnam, * sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: & poteris vltra procedere cum subuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & esse fortissimum.

CAP. XVIII.

1 COngregatiq. sunt omnes filij Israel
A in Silo, ibiq. fixerunt tabernaculum
2 testimonij, & fuit eis Terra subiecta. * Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdũ acceperãt possessiones
3 suas. * Ad quos Iosue ait: Vsquequo marcetis ignauia, & non intratis ad possidẽdam Terram, quam Dominus Deus patrũ
4 vestrorum dedit vobis? * Eligite de singulis tribubus ternos viros, vt mittam eos, & pergant atque circumeant Terrã, & describant eam iuxta numerum vniuscuiusque multitudinis: referantq. ad me
5 quod descripserint. * Diuidite vobis Terram in septem partes: Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Io-
6 seph ab Aquilone. * mediam inter hos Terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem:

* quia

*quia non est inter vos pars Leuitarum, 7
sed sacerdotium Domini est eorũ here-
ditas. Gad autem & Ruben, & dimidia
tribus Manasse iam acceperant possessio- B
nes suas trans Iordanẽ ad Orientalẽ pla-
gam: quas dedit eis Moyses famulus Do-
mini. * Cumq. surrexissent viri, vt perge- 8
rent ad describendam terram, praecepit
eis Iosue, dicens: Circuite Terram, & de-
scribite eam, ac reuertimini ad me: vt
hic coram Domino, in Silo mittam vo-
bis sortem. * Itaque perrexerunt: & lu- 9
strantes eam, in septem partes diuiserũt,
scribentes in volumine. Reuersiq. sunt ad
Iosue in castra Silo. * Qui misit sortes 10
coram Domino in Silo, diuisitq. Terrã
filijs Israel in septem partes. * Et ascẽdit 11
sors prima filiorum Beniamin per fami-
lias suas, vt possiderent Terrã inter filios
Iuda & filios Ioseph. * Fuitq. terminus 12
eorum cõtra Aquilonem a Iordane: per-
gens iuxta latus Iericho septentrionalis
plagae, & inde contra Occidẽtẽ ad mon-
tana conscendens, & perueniens ad soli-
tudinem Bethauen, * atque pertransiens 13
‖ Gen. 28. d. 19 iuxta ‖ Luzam ad Meridiem, ipsa est Be-
thel: descenditq. in Ataroth addar in mõ-
tem, qui est ad Meridiem Beth horon in-
ferioris: * Et inclinatur circuiens contra 14
mare ad Meridiem montis qui respicit C
Beth horon contra Africum: suntq. exi-
tus eius in Cariath baal, quae vocatur &
Cariathiarim, vrbem filiorum Iuda. haec
est plaga contra mare, ad Occidentem.
*A Meridie autem ex parte Cariathiarim 15
egreditur terminus contra mare, & per-
uenit vsque ad fontẽ aquarum Nephtoa.
* Descenditq. in partem montis, qui re- 16
spicit Vallem filiorum Ennom: & est cõ-
tra septentrionalem plagam in extrema
parte Vallis Raphaim. Descenditq. in
Geennom (id est, Vallem Ennom) iuxta
latus Iebusaei ad Austrum: & peruenit ad
Fontem Rogel, * transiens ad Aquilonẽ, 17
& egrediens ad Ensemes, id est fontem
solis: * & pertransit vsque ad tumulos, 18
qui sunt e regione Ascensus Adommim: D
descenditq. ad Abẽboen, id est, lapidem
Boen filij Ruben: & pertransit ex latere
Aquilonis ad campestria: descenditq. in
planitiem, * & praetergreditur contra 19
Aquilonem Beth hagla: suntq. exitus
eius contra linguam maris salsissimi ab
Aquilone in fine Iordanis ad australem
20 plagam: * qui est terminus illius ab O-
riente. haec est possessio filiorum Benia-
min per terminos suos in circuitu, &
21 familias suas. * Fueruntq. ciuitates eius,
Iericho & Beth hagla & Vallis Casis,
22 * Beth Araba & Samaraim & Bethel * &
23 24 Auim & Aphara & Ophera, * Villa
Emona & Ophni & Gabee: ciuitates
25 duodecim, & villae earum. * Gabaon
26 & Rama & Beroth, * & Mesphe & Capha-
27 ra, & Amosa * & Recem, Iarephel &
28 Tharela, * & Sela, Eleph, & Iebus, quae
est Ierusalem, Gabaath & Cariath: ci-
uitates quattuordecim, & villae earum.
Haec est possessio filiorum Beniamin iux-
ta familias suas.

CAP. XIX.

1 ET egressa est sors secunda filiorũ Si-
A meon per cognationes suas: fuitq.
2 hereditas * eorum in medio possessio-
nis filiorum Iuda: Bersabee & Sabee
3 & Molada * & Hasersual, Bala &
4 Asem * & Eltholad, Bethul & Harma
5 * & Siceleg & Bethmarchaboth &
6 Hasersusa * & Bethlebaoth & Saro-
hen: ciuitates tredecim, & villae ea-
7 rum. * Ain & Remmon & Athar &
Asan: ciuitates quattuor, & villae ea-
8 rum: * omnes viculi per circuitum
vrbium istarum vsque ad Baalath Beer
Ramath contra australem plagam. Haec
est hereditas filiorum Simeon iuxta
9 cognationes suas, * in possessione &
funiculo filiorum Iuda: quia maior
erat. & idcirco filij Simeon possede-
10 runt in medio hereditatis eorum. * Ce-
ciditq. sors tertia filiorum Zabulon
per cognationes suas: & factus est ter-
minus possessionis eorum vsque Sarid.
11 * Ascenditq. de Mari & Merala, &
peruenit in Debbaseth, vsque ad tor-
12 rentem qui est contra Ieconam. * Et
reuertitur de Sared contra Orientem
in fines Ceseleththabor: & egreditur
ad Dabereth, ascenditq. contra Iaphie.
13 * Et inde pertransit vsque ad orientalem
plagam Gethhepher & Thacasin: & egre-
14 ditur in Remmon, Amthar & Noa. * Et
B circuit ad Aquilonẽ Hanathon: suntq. e-
15 gressus eius Vallis Iephtahel, * & Cateth
& Naalol & Semeron & Ierala & Bethlo-

hem : ciuitates duodecim , & villæ ea-
rum .* Hæc est hereditas tribus filiorum 16
Zabulon per cognationes suas , vrbes &
viculi earum . * Issachar egressa est sors 17
quarta per cognationes suas .* fuitq. eius 18
hereditas Iezrael & Casaloth & Sunem
* & Hapharaim & Seon , & Anaharath 19
* & Rabboth & Cesion , Abes , * & Ra- 20
meth, & Engannim,& Enhadda & Beth- 21
pheses .* Et peruenit terminus eius vsque 22
Thabor & Sehesima & Bethsames : erũtq.
exitus eius Iordanis : ciuitates sedecim ,
& villæ earum .* Hæc est possessio filio- 23
rum Issachar per cognationes suas , vr-
bes , & viculi earum . * Ceciditq. sors 24
quinta tribui filiorum Aser per cogna-
tiones suas : * fuitq. terminus eorum 25
Halcath & Chali & Beten & Axaph * & 26
Elmelech & Amaad & Messal : & perue-
nit vsque ad Carmelum maris & Sihor
& Labanath .* Ac reuertitur contra oriẽ- 27
tem Bethdagon : & pertransit vsque Za-
bulon & Vallem Iephthael contra Aqui-
lonem in Bethemec & Nehiel . Egredi- C
turq. ad læuam Cabul , * & Abran & Ro- 28
hob & Hamon & Cana, vsque ad Sido-
nem magnam . * reuertiturq. in Hor- 29
ma vsque ad ciuitatem munitissimam
Tyrum , & vsque Hosa : eruntq. exitus
eius in mare de funiculo Achziba : * & 30
Amma & Aphec & Rohob . ciuitates vi-
gintiduæ , & villæ earum . * Hæc est 31
possessio filiorum Aser per cognationes
suas, vrbesq. & viculi earum . * Filio- 32
rum Nephthali sexta sors cecidit per fa-
milias suas: * & cœpit terminus de He- 33
leph & Elon in Saananim , & Adami ,
quæ est Neceb, & Iebnael vsque Lecum :
& egressus eorum vsque ad Iordanem :
* reuertiturq. terminus contra Occiden- 34
tem in Azanotthabor , atque inde egre-
ditur in Hucuca , & pertransit in Zabu-
lon contra Meridiem , & in Aser contra
Occidentem , & in Iuda ad Iordanem
contra ortum solis . * ciuitates munitis- 35
simæ, Assedim , Ser , & Emath , & Rec-
cath & Cenereth ,* & Edema & Arama, 36
Asor * & Cedes & Edrai , Enhasor * & 37
Ieron & Magdalel , Horem & Bethanath 38
& Bethsames : ciuitates decem & no-
uem , & villæ earum . * Hæc est posses- 39
sio tribus filiorum Nephthali per cogna-
tiones suas, vrbes & viculi earum .* Tri- 40
bui filiorũ Dan per familias suas egressa
41 est sors septima : * & fuit terminus pos-
sessionis eius Sara & Esthaol , & Hirse-
42 mes, id est ciuitas solis . * Selebin &
43 Aialon & Iethela , * Elon & Themna &
44 Acron , * Elthece , Gebbethon & Balaa-
45 th , * & Iud & Bane & Barach & Geth-
46 remmon : * & Meiarcon & Arecon , cum
47 termino qui respicit Ioppen , * & ipso fi-
ne concluditur. Ascenderuntq. filij Dan,
& pugnauerunt contra Lesem, ceperũtq;
eam : & percusserunt eam in ore gladij,
& possederunt, & habitauerunt in ea ,
vocantes nomen eius Lesem Dan , ex
48 nomine Dan patris sui . * Hæc est pos-
sessio tribus filiorum Dan , per cogna-
tiones suas , vrbes & viculi earum .
49 * Cumq. complesset sorte diuidere Ter-
ram singulis per tribus suas , dederunt
filij Israel possessionem Iosue filio Nun
50 in medio sui,* iuxta præceptum Domi-
ni, vrbem quam postulauit , Thamnath
Saraa in monte Ephraim : & ædificauit
51 ciuitatem, habitauitq. in ea . * Hæ sunt
possessiones, quas sorte diuiserunt Elea-
zar sacerdos , & Iosue filius Nun , &
principes familiarum , ac tribuum filio-
rum Israel in Silo , coram Domino ad
ostium tabernaculi testimonij , partitiq;
sunt Terram .

CAP. XX.

1 ET locutus est Dominus ad Iosue, di-
A cens : Loquere filijs Israel , & dic
2 eis : * Separate vrbes fugitiuorum , || de || Num. 35.2.9 Deut. 19.2.2
quibus locutus sum ad vos per manum
3 Moysi ; * vt confugiat ad eas quicumque
animam percusserit nescius : & possit
euadere iram proximi , qui vltor est san-
4 guinis : * cum ad vnam harum confu-
B gerit ciuitatum , stabit ante portam ci-
uitatis , & loquetur senioribus vrbis il-
lius ea , quæ se comprobent innocentẽ :
sicq. suscipient eum , & dabunt ei locum
5 ad habitandum . * Cumq. vltor sangui-
nis eum fuerit persecutus , non tradent
in manus eius : quia ignorans percussit
proximum eius , nec ante biduum , tri-
6 duumve eius probatur inimicus . * Et
C habitabit in ciuitate illa , donec stet an-
te iudicium causam reddens facti sui, &
moriatur sacerdos magnus , qui fuerit in
illo tempore : tunc reuertetur homicida,
& ingredietur ciuitatem & domũ suam
de qua

de qua fugerat. * Decreueruntq. Cedes 7
in Galilæa montis Nephthali, & Sichem
in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa
est Hebron in monte Iuda. * Et trans 8
Iordanem contra Orientalem plagam D
‖ Deut.4.g.43 Iericho, ‖ statuerunt Bosor, quæ sita est
in campestri solitudine de tribu Ruben,
& Ramoth in Galaad de tribu Gad, &
Gaulon in Basan de tribu Manasse.
* Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis 9
filijs Israel, & aduenis, qui habitabant
inter eos: vt fugeret ad eas qui animã
nescius percussisset, & non moreretur
in manu proximi, effusum sanguinem
vindicare cupientis, donec staret ante
populum expositurus causam suam.

CAP. XXI.

ACcesseruntq. principes familiarum 1
Leui ad Eleazarum sacerdotem, A
& Iosue filium Nun, & ad duces co-
gnationum per singulas tribus filiorum
Israel: * locutiq. sunt ad eos in Silo Ter- 2
‖ Num.35.a.2 ræ Chanaan, atque dixerunt: ‖ Domi-
nus præcepit per manum Moysi, vt da-
rentur nobis vrbes ad habitandum, &
suburbana earum ad alenda iumenta:
* Dederuntq. filij Israel de possessioni- 3
bus suis iuxta imperium Domini, ciui-
tates & suburbana earum. * Egressaq. est 4
sors in familiam Caath filiorum Aaron
sacerdotis de tribubus Iuda, & Simeon,
& Beniamin, ciuitates tredecim: * Et 5
reliquis filiorum Caath, id est Leuitis,
qui superfuerant de tribubus Ephraim,
& Dan, & dimidia tribu Manasse, ciui-
tates decem. * Porro filijs Gerson egres- 6
sa est sors, vt acciperent de tribubus
Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaq.
tribu Manasse in Basan ciuitates nume-
ro tredecim. * Et filijs Merari per co- 7
gnationes suas de tribubus Ruben &
Gad & Zabulon vrbes duodecim. * De- 8
deruntq. filij Israel Leuitis ciuitates &
suburbana earum, sicut præcepit Domi-
nus per manum Moysi, singulis sorte
tribuentes. * De tribubus filiorum Iu- 9
da & Simeon dedit Iosue ciuitates: B
‖ 1.Par.6.a.2 ‖ quarum ista sunt nomina, * filijs Aa- 10
ron per familias Caath Leuitici generis
(prima enim sors illis egressa est) * Ca- 11
riatharbe patris Enac, quæ vocatur He-
bron, in monte Iuda, & suburbana eius
12 per circuitum. * ‖ Agros vero, & villas ‖ Sup.14.d.14
eius dederat Caleb filio Iephone ad pos-
13 sidendum. * Dedit ergo filijs Aaron sa-
cerdotis Hebron confugij ciuitatem, ac
14 suburbana eius: & Lobnam cum subur-
15 banis suis: * & Iether, & Estemo, * &
16 Holon, & Dabir, * & Ain, & Ieta, &
Bethsames, cum suburbanis suis: ciuita-
tes nouem de tribubus, vt dictum est,
17 duabus. * De tribu autem filiorum Ben-
18 iamin, Gabaon, & Gabae, * & Ana-
thoth & Almon, cum suburbanis suis:
19 ciuitates quattuor. * Omnes simul ciui-
tates filiorum Aaron sacerdotis, trede-
20 cim, cum suburbanis suis. * Reliquis ve-
ro per familias filiorum Caath Leuitici
21 generis hæc est data possessio. * De tri-
bu Ephraim vrbes confugij, Sichem cũ
suburbanis suis in monte Ephraim, &
22 Gazer * & Cibsaim & Beth horon, cum
23 suburbanis suis, ciuitates quattuor. * De
C tribu quoque Dan, Eltheco & Gabathon,
24 * & Aialon & Gethremmon, cum sub-
25 urbanis suis, ciuitates quattuor. * Por-
ro de dimidia tribu Manasse, Thanach
& Gethremmon, cum suburbanis suis
26 ciuitates duæ. * Omnes ciuitates decem,
& suburbana earũ, datæ sunt filijs Caath
27 inferioris gradus. * Filijs quoque Ger-
son Leuitici generis dedit de dimidia
tribu Manasse confugij ciuitates, Gau-
lon in Basan, & Bosram, cum suburba-
28 nis suis, ciuitates duas. * Porro de tribu
29 Issachar, Cesion, & Dabereth, * & Iara-
moth, & Engannim, cum suburbanis suis,
30 ciuitates quattuor. * De tribu autẽ Aser,
31 Masal & Abdon, * & Helcath, & Rohob,
cum suburbanis suis, ciuitates quattuor.
32 * De tribu quoque Nephthali ciuitates
confugij, Cedes in Galilæa, & Ham-
moth Dor, & Carthan, cum subur-
33 banis suis, ciuitates tres. * Omnes
vrbes familiarum Gerson, trede-
34 cim, cum suburbanis suis. * Filijs au-
tem Merari Leuitis inferioris gradus per
familias suas data est de tribu Zabulon,
35 Iecnam & Cartha * & Damna & Naa-
lol, ciuitates quattuor cum suburbanis
36 suis. * De tribu Ruben vltra Iordanem
D contra Iericho ciuitates refugij, Bosor
in solitudine, Misor & Iaser & Ieth-
son & Mephaath, ciuitates quattuor
37 cum suburbanis suis. * De tribu Gad ci-
uitates confugij, Ramoth in Galaad, &

Manaim

Manaim & Hesebon & Iazer, ciuitates
quattuor cum suburbanis suis. * Om- 38
nes vrbes filiorum Merari per familias
& cognationes suas, duodecim. * Ita- 39
que ciuitates vniuersæ Leuitarum in
medio possessionis filiorum Israel fue-
runt quadraginta octo * cum suburba- 40
nis suis, singulæ per familias distributæ.
* Deditq. Dominus Deus Israeli omnem 41
Terram, quam traditurum se patribus
eorum iurauerat: & possederunt illam,
atque habitauerunt in ea. * Dataq. est ab 42
eo pax in omnes per circuitum natio-
nes: nullusq. eis hostium resistere ausus
est, sed cuncti in eorum ditionem reda-
cti sunt. * Ne vnum quidem verbum, 43
quod illis præstiturum se esse promise-
rat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt
omnia.

CAP. XXII.

Eodem tempore vocauit Iosue Ru- 1
benitas, & Gaditas, & dimidiam A
tribum Manasse, * dixitq. ad eos: Feci- 2
stis omnia quæ præcepit vobis Moyses
famulus Domini: mihi quoque in om-
nibus obedistis, * nec reliquistis fratres 3
vestros longo tempore, vsque in præ-
sentem diem, custodientes imperium
Domini Dei vestri. * Quia igitur dedit 4
Dominus Deus vester fratribus vestris
quietem & pacem, sicut pollicitus est:
reuertimini, & ite in tabernacula vestra,
‖ Num. 32. f. 33 Sup. 13. b. 8 & in terram possessionis, ‖ quam tradi-
dit vobis Moyses famulus Domini trans
Iordanem: * ita dumtaxat, vt custodia- 5
tis attente, & opere compleatis manda-
tum & legem quā præcepit vobis Moy-
ses famulus Domini, vt diligatis Domi-
num Deum vestrum, & ambuletis in
omnibus vijs eius, & obseruetis man-
data illius, adhæreatisq. ei, ac seruia- B
tis in omni corde, & in omni anima
vestra. * Benedixitq. eis Iosue, & dimi- 6
sit eos. Qui reuersi sunt in tabernacu-
la sua. * Dimidiæ autem tribui Manasse 7
possessionem Moyses dederat in Basan:
& idcirco mediæ, quæ superfuit, de-
dit Iosue sortem inter ceteros fratres
suos trans Iordanem ad Occidentalem
plagam. Cumq. dimitteret eos in ta-
bernacula sua, & benedixisset eis, * dixit 8
ad eos: In multa substantia atque diui-
tijs reuertimini ad sedes vestras, cum ar-
gento & auro, ære ac ferro, & veste
multiplici: diuidite prædam hostium
9 cum fratribus vestris. * Reuersiq. sunt, &
abierunt filij Ruben, & filij Gad, & di-
midia tribus Manasse, a filijs Israel de
Silo, quæ sita est in Chanaan, vt intra-
rent Galaad Terram possessionis suæ,
quam obtinuerant iuxta imperium Do-
10 mini in manu Moysi. * Cumq. venissent
C ad tumulos Iordanis in Terram Chanaā,
ædificauerunt iuxta Iordanem altare in-
11 finitæ magnitudinis. * Quod cum audis-
sent filij Israel, & ad eos certi nuncij
detulissent ædificasse filios Ruben, &
Gad, & dimidiæ tribus Manasse altare
in Terra Chanaan, super Iordanis tumu-
12 los, contra filios Israel: * conuenerunt
omnes in Silo, vt ascenderent, & dimi-
13 carent contra eos. * Et interim miserunt
ad illos in Terram Galaad Phinees filiū
14 Eleazari sacerdotis, * & decem principes
cum eo, singulos de singulis tribubus.
15 * Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad,
& dimidiæ tribus Manasse in Terrā Ga-
16 laad, dixeruntq. ad eos: * Hæc mandat
omnis populus Domini: Quæ est ista
transgressio? Cur reliquistis Dominum
Deum Israel, ædificantes altare sacrilegū,
17 & a cultu illius recedentes? * An parum
D vobis est ‖ quòd peccastis in Beelphegor, ‖ Num. 25. a. 6
& vsque in præsentem diem macula hu- Deut. 4. a. 3
ius sceleris in nobis permanet? multiq.
18 de populo corruerunt. * Et vos hodie
reliquistis Dominum, & cras in vniuer-
19 sum Israel ira eius desæuiet. * Quòd si
putatis immundam esse terram posses-
sionis vestræ, transite ad Terram, in qua
tabernaculum Domini est, & habitate
inter nos: tantum vt a Domino, & a no-
stro consortio non recedatis, ædificato
altari præter altare Domini Dei nostri.
20 * ‖ Nonne Achan filius Zare præterijt ‖ Sup. 7. a. 1
mandatum Domini, & super omnem
populum Israel ira eius incubuit? Et il-
le erat vnus homo, atque vtinam solus
21 perijsset in scelere suo. * Responderuntq.
filij Ruben & Gad, & dimidia tribus Ma-
22 nasse principibus legationis Israel: * For-
tissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus
Dominus, ipse nouit, & Israel simul in-
telliget: si præuaricationis animo, hoc
altare construximus, non custodiat
23 nos, sed puniat nos in præsenti: * & si
ea

ea mente fecimus vt holocausta, & sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & iudicet:
24 *& non ea magis cogitatione atque tractatu, vt diceremus: Cras dicent filij vestri filijs nostris: Quid vobis & Domino Deo Israel?
25 * terminum posuit Dominus inter nos & vos, o filij Ruben, & filij Gad, Iordanem fluuium: & idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem auertent filij vestri filios nostros a timore Domini. Putauimus itaque melius,
26 * & diximus: Extruamus nobis altare, non in holocau-
F sta, neque ad victimas offerendas,
27 * sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostram vestramq. progeniem, vt seruiamus Domino, & iuris nostri sit offerre & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filij vestri filijs nostris: Non est vobis pars in Domino.
28 * Quòd si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.
29 * Absit a nobis hoc scelus vt recedamus a Domino, & eius vestigia relinquamus extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum eius.
30 * Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israel, qui erant cũ eo, placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manas-
G se, libentissime susceperunt.
31 * Dixitq. Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a præuaricatione hac, & liberastis filios Israel de manu Domini.
32 * Reuersusq. est cum principibus a filijs Ruben & Gad de Terra Galaad, finium Chanaan ad filios Israel, & retulit eis.
33 * Placuitq. sermo cunctis audientibus. Et laudauerunt Deum filij Israel, & nequaquam vltra dixerunt, vt ascenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent Terram possessionis eorum.
34 * Vocaueruntq. filij Ruben, & filij Gad altare, quod extruxerant, Testimonium nostrũ, quòd Dominus ipse sit Deus.

CAP. XXIII.

1 EVoluto autem multo tempore, post-
A quam pacem dederat Dominus Israeli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & perse-
2 nilis ætatis: * vocauit Iosue omnem Israelem, maioresq. natu, & principes ac duces, & magistros, dixitq. ad eos: Ego
3 senui, & progressioris ætatis sum: * vosq. cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pu-
4 gnauerit: * & nunc quia vobis sorte diuisit omnem Terram, ab Orientali parte Iordanis vsque ad mare magnum,
5 multæq. adhuc supersunt nationes: * Do-
B minus Deus vester disperdet eas & auferet a facie vestra, & possidebitis Terrã,
6 sicut vobis pollicitus est. * tantum confortamini, & estote soliciti, vt custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sini-
7 stram: * ne postquam intraueritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorum earum, & ser-
8 uiatis eis, & adoretis illos: * sed adhæreatis Domino Deo vestro: quod feci-
9 stis vsque in diem hanc. * Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro
C gentes magnas & robustissimas, & nul-
10 lus vobis resistere poterit. * Vnus e vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis
11 ipse pugnabit, sicut pollicitus est. * Hoc tantum diligentissime præcauete, vt di-
12 ligatis Dominum Deum vestrũ. * Quòd si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque ami-
13 citias copulare: * iam nũc scitote quòd Dominus Deus vester nõ eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foueam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris,
D donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.
14 * ‖ En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis quòd de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturũ vobis esse pollicitus est,
15 vnum non prætererit incassum. * Sicut

‖ 3.Reg.2.a.2

ergo

ergo impleuit opere quod promisit, &
prospera cuncta venerunt: sic adducet
super vos quidquid malorum comminatus
est, donec vos auferat atque disperdat
de Terra hac optima, quam tradidit
vobis, * eo quòd praterieritis pactum 16
Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum,
& seruieritis dijs alienis, &
adoraueritis eos: cito atque velociter
consurget in vos furor Domini, & auferemini
ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

CAP. XXIIII.

Congregauitq. Iosue omnes tribus 1
Israel in Sichem, & vocauit maiores A
natu, ac principes, & iudices, & magistros:
steteruntq. in conspectu Domini:
* & ad populum sic locutus est: Hæc 2
dicit Dominus Deus Israel: Trans fluuium
habitauerunt patres vestri ab initio,
Thare pater Abraham, & Nachor:
‖Gen.11.d.16 seruieruntq. dijs alienis. * ‖ Tuli ergo 3
patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ
finibus: & adduxi eum in Terram
Chanaan: multiplicauiq. semen eius,
‖Gen.21.a.2 * ‖ & dedi ei Isaac: ‖ Illiq. rursum dedi 4
‖Gen.25.d.26 Iacob & Esau. ‖ E quibus, Esau dedi
‖Gen.36.a.8 montem Seir ad possidendum: ‖ Iacob
‖Gen.46.a.6 vero, & filij eius descenderunt in Ægyptum.
‖Exo.3.c.10 & 12.f.37 * ‖ Misiq. Moysen & Aaron, & 5
percussi Ægyptum multis signis atque B
portentis. * Eduxiq. vos & patres vestros 6
de Ægypto, & venistis ad mare:
persecutiq. sunt Ægyptij patres vestros
cum curribus & equitatu, vsque ad Mare
rubrum. * Clamauerunt autem ad 7
‖Exo.14.b.9 Dominum filij Israel: ‖ qui posuit tenebras
inter vos & Ægyptios, & adduxit
super eos mare, & operuit eos. Viderũt
oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim,
& habitastis in solitudine multo
tempore: * & introduxi vos in Terram 8
Amorrhæi, qui habitabat trans Iordanem.
‖Nu.21.c.29 ‖ Cumq. pugnarent contra vos,
tradidi eos in manus vestras, & possedistis
Terram eorum, atque interfecistis
‖Num.22.a.5 eos. * ‖ Surrexit autem Balac filius Se- 9
phor rex Moab, & pugnauit contra Israelem.
Misitq. & vocauit Balaam filium C
Beor, vt malediceret vobis: * & ego nolui 10
audire eum, sed econtrario per illum
benedixi vobis, & liberaui vos de manu 11

11 eius. * ‖ Transistisq. Iordanem, & veni- ‖Sup.3.d.14 & 6.a.1 & 11.a.3
stis ad Iericho. Pugnaueruntq. contra
vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, &
Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, &
Gergesæus, & Heuæus, & Iebusæus: &
12 tradidi illos in manus vestras. * ‖ Misiq. ‖Sup.11.d.20 Exo.23.f.28 Deut.7.20.c
ante vos crabrones: & eieci eos de locis
suis, duos reges Amorrhæorum, non
13 in gladio nec in arcu tuo. * Dediq. vobis
Terram, in qua non laborastis, &
vrbes quas non ædificastis, vt habitaretis
in eis: vineas & olinueta, quæ non plan-
14 tastis. * ‖ Nunc ergo timete Dominum, ‖1.Reg.7.a.3 Tob.14.c.10
& seruite ei perfecto corde atque verissimo:
& auferte deos, quibus seruierunt
D patres vestri in Mesopotamia & in Ægy-
15 pto, ac seruite Domino. * Sin autem malum
vobis videtur vt Domino seruiatis,
optio vobis datur: eligite hodie quod
placet, cui seruire potissimum debeatis,
vtrum dijs, quibus seruierunt patres vestri
in Mesopotamia, an dijs Amorrhæorum,
in quorum Terra habitatis: ego autem
& domus mea seruiemus Domino.
16 * Respõditq. populus, & ait: Absit a nobis
vt relinquamus Dominum, & ser-
17 uiamus dijs alienis. * Dominus Deus
noster ipse eduxit nos, & patres nostros
de Terra Ægypti, de domo seruitutis:
fecitq. videntibus nobis signa ingentia,
& custodiuit nos in omni via, per quam
ambulauimus, & in cunctis populis, per
18 quos transiuimus. * Et eiecit vniuersas
gentes, Amorrhæum habitatorem Terræ,
quam nos intrauimus. Seruiemus igitur
E Domino, quia ipse est Deus noster.
19 * Dixitq. Iosue ad populum: Non poteritis
seruire Domino: Deus enim sanctus,
& fortis æmulator est, nec ignoscet
20 sceleribus vestris atque peccatis. * Si
dimiseritis Dominum, & seruieritis dijs
alienis, conuertet se, & affliget vos, atque
subuertet postquam vobis præstite-
21 rit bona. * Dixitq. populus ad Iosue:
Nequaquã ita vt loqueris, erit, sed Do-
22 mino seruiemus. * Et Iosue ad populum,
Testes, inquit, vos estis, quia ipsi
elegeritis vobis Dominũ vt seruiatis ei.
23 Responderuntque: Testes. * Nunc ergo,
ait, auferte deos alienos de medio ve-
F stri, & inclinate corda vestra ad Domi-
24 num Deum Israel. * Dixitq. populus ad
Iosue: Domino Deo nostro seruiemus,
& obedientes erimus præceptis eius.
* Per-

* Percussit ergo Iosue in die illo fœdus, 25
& proposuit populo præcepta atque iu-
dicia in Sichem. * Scripsit quoque om- 26
nia verba hæc in volumine legis Domi-
ni: & tulit lapidem pergrandē, posuitq.
eum subter quercum, quæ erat in San-
ctuario Domini: * & dixit ad omnem 27
populum: En lapis iste erit vobis in te-
stimonium quòd audierit omnia verba
Domini, quæ locutus est vobis: ne forte
postea negare velitis, & mentiri Domi-
no Deo vestro. * Dimisitq. populum, 28
singulos in possessionem suam. * Et post 29
hæc mortuus est Iosue filius Nun seruus
Domini, centum & decem annorum:
* sepelieruntq. eum in finibus possessio- 30
G nis suæ in Thamnathsare, quæ est sita in
monte Ephraim, a Septentrionali par-
31 te montis Gaas. * Seruiuitq. Israel Do-
mino cunctis diebus Iosue & seniorum,
qui longo vixerunt tempore post Iosue,
& qui nouerunt omnia opera Domini
32 quæ fecerat in Israel. * ‖ Ossa quoque ‖Gen.50.d.25
Ioseph, quæ tulerant filij Israel de Ægy- Exo.13.d.19
pto, sepelierūt in Sichem, in parte agri,
‖ quem emerat Iacob a filijs Hemor pa- ‖Gen.33.d.19
tris Sichem, centum nouellis ouibus, &
fuit in possessionem filiorum Ioseph.
33 * Eleazar quoque filius Aaron mortuus
est: & sepelierunt eum in Gabaath Phi-
nees filij eius, quæ data est ei in monte
Ephraim.

LIBER IVDICVM,

HEBRAICE SOPHETIM.

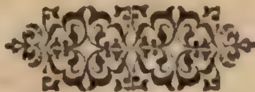

CAPVT PRIMVM.

OST mortē Iosue con- 1
suluerunt filij Israel Do A
minum, dicentes: Quis
ascendet ante nos con-
tra Chananæum, & erit
dux belli? * Dixitq. 2
Dominus: Iudas ascendet: ecce tradidi
Terram in manus eius. * Et ait Iudas Si- 3
meoni fratri suo: Ascende mecū in sor-
tem meam, & pugna contra Chananæū,
vt & ego pergam tecum in sortem tuā.
Et abijt cum eo Simeon. * Ascēditq. Iu- 4
das, & tradidit Dominus Chananæum,
ac Pherezæum in manus eorum: & per-
cusserunt in Bezec decem millia virorū.
* Inueneruntq. Adonibezec in Bezec, & 5
pugnauerunt contra eum, ac percusse- B
runt Chananæum, & Pherezæum. * Fugit 6
autem Adonibezec: quem persecuti cō-
prehenderunt, cæsis summitatibus ma-
nuum eius ac pedum. * Dixitq. Adoni- 7
bezec: Septuaginta reges amputatis ma-
nuum ac pedum summitatibus collige-
bant sub mensa mea ciborum reliquias:
sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Addu-
xeruntq. eum in Ierusalē, & ibi mortuus
8 est. * Oppugnantes ergo filij Iuda Ieru-
salem, ceperunt eam, & percusserunt in
ore gladij, tradentes cunctam incendio
9 ciuitatem. * Et postea descendentes pu-
gnauerunt contra Chananæum, qui habi-
tabat in montanis, & ad meridiem, & in
10 campestribus. * ‖ Pergensq. Iudas contra ‖Ios.15.e.13
C Chananæum, qui habitabat in Hebron,
(cuius nomē fuit antiquitus Cariath Ar-
be) percussit Sesai, & Ahiman, & Thol-
11 mai: * atque inde profectus abijt ad ha-
bitatores Dabir, cuius nomen vetus erat
Cariath Sepher, id est, ciuitas litterarum.
12 * Dixitq. Caleb: Qui percusserit Cariath
Sepher, & vastauerit eam, dabo ei Axam
13 filiam meā vxorem. * Cumq. cepisset eā
Othoniel filius Cenez frater Caleb mi-
nor, dedit ei Axam filiā suam coniugem.

* Quam

* Quam pergentem in itinere monuit 14
vir suus vt peteret a patre suo agrum.
Quæ cum suspirasset sedens in asino, di-
xit ei Caleb: Quid habes? * At illa re- 15
spondit: Da mihi benedictionem, quia D
terram arentem dedisti mihi: da & irri-
guam aquis. Dedit ergo ei Caleb irri-
guum superius, & irriguum inferius.
* Filij autem Cinæi cognati Moysi ascē- 16
derunt de ciuitate palmarum, cum filijs
Iuda in desertum sortis eius, quod est
ad meridiem Arad, & habitauerunt cum
eo. * Abijt autem Iudas cum Simeone 17
fratre suo, & percusserunt simul Chana-
næum qui habitabat in Sephaath, & in-
terfecerunt eum. Vocatumq. est no-
men vrbis, Horma, id est, anathema.
* Cepitq. Iudas Gazam cum finibus suis, 18
& Ascalonem, atque Accaron cum ter-
minis suis. * Fuitq. Dominus cum Iu- 19
da, & montana possedit: nec potuit de- E
lere habitatores vallis, quia falcatis cur-
ribus abundabant. * Dederuntq. Caleb 20
‖ Nu. 14. d. 24 Ios. 15. c. 14 Hebron, ‖ sicut dixerat Moyses, qui de-
leuit ex ea tres filios Enac. * Iebusæum 21
autem habitatorem Ierusalem non dele-
uerunt filij Beniamin: habitauitq. Iebu-
sæus cum filijs Beniamin in Ierusalem,
vsque in præsentem diem. * Domus 22
quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitq.
Dominus cum eis. * Nam cum obside- 23
rent vrbem, quæ prius Luza vocabatur,
* viderunt hominem egredientem de 24
ciuitate, dixeruntq. ad eum: Ostende
nobis introitum ciuitatis, & faciemus
tecum misericordiam. * Qui cum ostē- 25
disset eis, percusserunt vrbē in ore gla-
dij: hominem autem illum, & omnem
cognationem eius dimiserunt. * Qui di- 26
missus, abijt in Terram Hetthim, & F
ædificauit ibi ciuitatem, vocauitq. eam
Luzam: quæ ita appellatur vsque in præ-
sentem diem. * Manasses quoque non 27
deleuit Bethsan, & Thanac cum viculis
suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, &
Mageddo cum viculis suis, cœpitq. Cha-
nanæus habitare cum eis. * Postquam 28
autem confortatus est Israel, fecit eos
tributarios, & delere noluit. * Ephraim 29
etiam non interfecit Chananæum, qui
habitabat in Gazer, sed habitauit cum
eo. * Zabulon non deleuit habitatores 30
Cetron, & Naalol: sed habitauit Cha-
nanæus in medio eius, factusq. est ei tri-
31 butarius. * Aser quoque non deleuit ha-
G bitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, &
Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:
32 * habitauitq. in medio Chananæi habi-
tatoris illius terræ, nec interfecit eum.
33 * Nephthali quoque non deleuit habi-
tatores Bethsames, & Bethanath: &
habitauit inter Chananæum habitato-
rem Terræ, fueruntq. ei Bethsamitæ &
34 Bethanitæ tributarij. * Arctauitq. A-
morrhæus filios Dan in monte, nec de-
dit eis locum vt ad planiora descende-
35 rent: * habitauitq. in monte Hares,
quod interpretatur testaceo, in Aialon
& Salebim. Et aggrauata est manus
domus Ioseph, factusq. est ei tributa-
36 rius. * Fuit autem terminus Amorrhæi
ab Ascensu Scorpionis, petra, & supe-
riora loca.

CAP. II.

1 Ascenditq. Angelus Domini de Gal-
A galis ad Locum flentium, & ait:
Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in
Terram, pro qua iuraui patribus vestris:
& pollicitus sum vt non facerem irri-
tum pactum meum vobiscum in sempi-
2 ternum: * ita dumtaxat vt non feriretis
fœdus cum habitatoribus Terræ huius,
sed aras eorum subuerteretis: & nolui-
stis audire vocem meam: cur hoc feci-
3 stis? * Quam ob rem nolui delere eos
a facie vestra: vt habeatis hostes, & dij
4 eorum sint vobis in ruinam. * Cumq.
loqueretur Angelus Domini hæc verba
ad omnes filios Israel: eleuauerunt ipsi
5 vocem suam, & fleuerunt. * Et voca-
B tum est nomen loci illius: Locus flen-
tium, siue lacrymarum: immolauerūtq.
6 ibi hostias Domino. * ‖ Dimisit ergo Io- ‖ Ios. 24. g. 28
sue populū, & abierunt filij Israel vnus-
quisque in possessionem suam, vt obtine-
7 rent eam: * seruieruntq. Domino cūctis
diebus eius, & seniorum, qui longo post
eum vixerunt tēpore, & nouerant omnia
opera Domini, quæ fecerat cum Israel.
8 * Mortuus est autem Iosue filius Nun, fa-
mulus Domini, centum & decem anno-
9 rum, * & sepelierunt eum in finibus pos-
sessionis suæ in Thamnathsare in monte
Ephraim, a Septentrionali plaga mon-
10 tis Gaas. * Omnisq. illa generatio con-
gregata est ad patres suos: & surrexerūt
alij,

alij, qui non nouerant Dominum, &
opera quæ fecerat cum Israel. * Fece- 11
runtq. filij Israel malum in conspectu
Domini, & seruierunt Baalim.* Ac di- 12
miserunt Dominum Deum patrum suo- C
rum, qui eduxerat eos de Terra Ægy-
pti: & secuti sunt deos alienos, deosq.
populorum, qui habitabant in circuitu
eorum, & adorauerunt eos: & ad ira-
cundiam concitauerunt Dominum,
* dimittentes eum, & seruientes Baal & 13
Astaroth. * Iratusq. Dominus contra 14
Israel, tradidit eos in manus diripien-
tium: qui ceperunt eos, & vendide-
runt hostibus, qui habitabant per gy-
rum: nec potuerunt resistere aduersarijs
suis: * sed quocumque pergere voluis- 15
sent, manus Domini super eos erat, si-
cut locutus est, & iurauit eis: & vehe-
menter afflicti sunt. * Suscitauitq. Do- 16
minus iudices, qui liberarent eos de va-
stantium manibus: sed nec eos audire
voluerunt, * fornicantes cum dijs alie- 17
nis, & adorantes eos. Cito deseruerunt
viam, per quam ingressi fuerant patres
eorum: & audientes mandata Domini,
omnia fecere contraria. * Cumq. Do- 18
minus iudices suscitaret, in diebus eo- D
rum flectebatur misericordia, & audie-
bat afflictorum gemitus, & liberabat
eos de cæde vastantium. * Postquam 19
autem mortuus esset iudex, reuerteban-
tur, & multo faciebant peiora quàm
fecerant patres eorum, sequentes deos
alienos, seruientes eis, & adorantes il-
los. Non dimiserũt adinuentiones suas,
& viam durissimam, per quam ambula-
re consueuerunt.* Iratusq. est furor Do- 20
mini in Israel, & ait: Quia irritum fe-
cit gens ista pactum meum, quod pe-
pigeram cum patribus eorum, & vo-
cem meam audire contempsit: * & ego 21
non delebo gentes, quas dimisit Iosue,
& mortuus est: * vt in ipsis experiar 22
Israel, vtrum custodiant viam Domini,
& ambulent in ea, sicut custodierunt
patres eorum, an non. * Dimisit ergo 23
Dominus omnes nationes has, & cito
subuertere noluit, nec tradidit in ma-
nus Iosue.

CAP. III.

HÆ sunt gentes, quas Dominus de- 1
reliquit, vt erudiret in eis Israe- A
lem, & omnes, qui non nouerant bella
2 Chananæorum: * vt postea discerent fi-
lij eorum certare cum hostibus, & ha-
3 bere consuetudinem præliandi: * quin-
que satrapas Philisthinorum, omnemq.
Chananæum, & Sidonium, atque He-
uæum, qui habitabat in monte Libano,
de monte Baal Hermon vsque ad introi-
4 tum Emath. * Dimisitq. eos, vt in
ipsis experiretur Israelem, vtrum audi-
ret mandata Domini quæ præceperat
patribus eorum per manum Moysi, an
5 non. * Itaque filij Israel habitauerunt
in medio Chananæi, & Hethæi, &
Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, &
6 Iebusæi: * & duxerunt vxores filias eo-
rum, ipsiq. filias suas filijs eorum tra-
7 diderunt, & seruierunt dijs eorum.* Fe-
ceruntq. malum in conspectu Domini,
& obliti sunt Dei sui, seruientes Baa-
8 lim & Astaroth.* Iratusq. contra Israel
Dominus, tradidit eos in manus Chu-
san Rasathaim regis Mesopotamiæ, ser-
9 uieruntq. ei octo annis. * Et clamaue-
B runt ad Dominum: qui suscitauit eis
saluatorem, & liberauit eos, Othoniel
videlicet filium Cenez, fratrem Caleb
10 minorem: * fuitq. in eo Spiritus Do-
mini, & iudicauit Israel. Egressusq. est
ad pugnam, & tradidit Dominus in
manus eius Chusan Rasathaim regem
11 Syriæ, & oppressit eum. * Quieuitq.
terra quadraginta annis, & mortuus est
12 Othoniel filius Cenez. * Addiderunt
autem filij Israel facere malum in con-
spectu Domini: qui confortauit aduer-
sum eos Eglon regem Moab: quia fece-
13 runt malum in conspectu eius. * Et co-
pulauit ei filios Ammon, & Amalec:
abijtq. & percussit Israel, atque possedit
14 Vrbem palmarum. * Seruieruntq. filij
Israel Eglon regi Moab decem & octo
15 annis: * & postea clamauerunt ad Do-
minum: qui suscitauit eis saluatorem
vocabulo Aod, filium Gera, filij Iemi-
ni, qui vtraque manu pro dextera vte-
C batur. Miseruntq. filij Israel per illum
16 munera Eglon regi Moab. * Qui fecit
sibi gladium ancipitem, habentem in
medio capulum longitudinis palmæ
manus, & accinctus est eo subter sagum
17 in dextro femore.* Obtulitq. munera
Eglon regi Moab. Erat autem Eglon
18 crassus nimis.* Cumq. obtulisset ei mu-
nera,

nera, prosecutus est socios, qui cum eo
venerant. * Et reuersus de Galgalis, vbi 19
erant idola, dixit ad Regem: Verbum
secretum habeo ad te o Rex. Et ille
imperauit silentium: egressisq. omni-
bus, qui circa eum erant, * ingressus 20
est Aod ad eum: sedebat autem in æsti-
uo cœnaculo solus, dixitque: Verbum
Dei habeo ad te. Qui statim surrexit
de throno. * Extenditq. Aod sinistram 21
manum, & tulit sicam de dextero femo-
re suo, infixitq. eam in ventre eius * tam 22
valide, vt capulus sequeretur ferrum in
vulnere, ac pinguissimo adipe stringere-
tur. Nec eduxit gladium, sed ita vt per-
cusserat, reliquit in corpore: statimq.
per secreta naturæ alui stercora proru-
perunt. * Aod autem clausis diligentissi- 23
me ostijs cœnaculi, & obfirmatis sera,
* per posticum egressus est. Seruiq. regis 24
ingressi viderunt clausas fores cœnacu- D
li, atque dixerunt: Forsitan purgat aluũ
in æstiuo cubiculo. * Expectantesq. diu 25
donec erubescerent, & videntes quòd
nullus aperiret, tulerunt clauem: &
aperientes inuenerunt dominum suum
in terra iacentem mortuum. * Aod au- 26
tem, dum illi turbarentur, effugit, &
pertransijt Locum idolorum, vnde re-
uersus fuerat. Venitq. in Seirath: * & sta- 27
tim insonuit buccina in mõte Ephraim:
descenderuntq. cum eo filij Israel, ipso
in fronte gradiente. * Qui dixit ad eos: 28
Sequimini me: tradidit enim Dominus
inimicos nostros Moabitas in manus no-
stras. Descenderuntq. post eum, & oc-
cupauerunt vada Iordanis quæ transmit-
tunt in Moab: & non dimiserunt tran-
sire quemquam: * sed percusserunt Moa- 29
bitas in tempore illo, circiter decem
millia, omnes robustos & fortes viros.
nullus eorum euadere potuit. * Humi- 30
liatusq. est Moab in die illo sub manu
Israel: & quieuit Terra octoginta an-
nis. * Post hunc fuit Samgar filius A- 31
nath, qui percussit de Philisthijm sex-
centos viros vomere: & ipse quoque de-
fendit Israel.

CAP. IIII.

ADdideruntq. filij Israel facere ma- 1
lum in conspectu Domini post A
‖ 1. Reg. 12. b. 9 mortem Aod, * ‖ & tradidit illos Do- 2
minus in manus Iabin regis Chanaan,
qui regnauit in Asor: habuitq. ducem
exercitus sui nomine Sisaram, ipse au-
tem habitabat in Haroseth gentium.
3 * Clamaueruntq. filij Israel ad Domi-
num: nongentos enim habebat falcatos
currus, & per viginti annos vehementer
4 oppresserat eos. * Erat autem Debbora
prophetis vxor Lapidoth, quæ iudica-
5 bat populum in illo tempore. * Et sede-
bat sub palma, quæ nomine illius voca-
batur, inter Rama & Bethel in monte
Ephraim: ascendebantq. ad eam filij Is-
6 rael in omne iudicium. * Quæ misit &
vocauit Barac filium Abinoem de Ce-
des Nephthali: dixitq. ad eum: Præcepit
B tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc
exercitum in monte Thabor, tollesq.
tecum decem millia pugnatorum de fi-
lijs Nephthali, & de filijs Zabulon:
7 * ego autem adducam ad te in loco tor-
rentis Cison, Sisaram principem exer-
citus Iabin, & currus eius, atque om-
nem multitudinem, & tradam eos in
8 manu tua. * Dixitq. ad eam Barac: Si
venis mecum, vadam: si nolueris veni-
9 re mecum, non pergam. * Quæ dixit
ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac
vice victoria non reputabitur tibi, quia
in manu mulieris tradetur Sisara. Sur-
rexit itaque Debbora, & perrexit cum
10 Barac in Cedes. * Qui, accitis Zabulon
& Nephthali, ascendit cum decem mil-
libus pugnatorum, habens Debboram
11 in comitatu suo. * Haber autem Cinæus
recesserat quondam a ceteris Cinæis fra-
tribus suis filijs Hobab, cognati Moysi:
& tetenderat tabernacula vsque ad vallẽ,
quæ vocatur Sennim, & erat iuxta Ce-
12 des. * Nunciatũq. est Sisaræ quòd ascen-
disset Barac filius Abinoem, in montem
13 Thabor: * & congregauit nongentos
falcatos currus, & omnem exercitum
de Haroseth gentium ad torrentem Ci-
14 son. * Dixitq. Debbora ad Barac: Sur-
ge, hæc est enim dies, in qua tradidit
C Dominus Sisaram in manus tuas: en
ipse ductor est tuus. Descendit itaque
Barac de monte Thabor, & decem mil-
15 lia pugnatorum cum eo. * ‖ Perterruitq. ‖ Psal. 82. c. 10
Dominus Sisaram, & omnes currus
eius, vniuersamq. multitudinem in ore
gladij ad conspectum Barac: in tantum,
vt Sisara de curru desiliens, pedibus fu-

geret,

geret, * & Barac persequeretur fugien- 16
tes currus, & exercitum vsque ad Haro-
seth gentium, & omnis hostium multi-
tudo vsque ad internecionem caderet.
* Sisara autem fugiens peruenit ad ten- 17
torium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat
enim pax inter Iabin regem Azor, &
domum Haber Cinæi. * Egressa igitur 18
Iahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum:
Intra ad me domine mi: intra, ne ti-
meas. Qui ingressus tabernaculum eius,
& opertus ab ea pallio, * dixit ad eam: 19
Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia
sitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis,
& dedit ei bibere, & operuit illum.
* Dixitq. Sisara ad eam: Sta ante ostium 20
tabernaculi: & cum venerit aliquis in- D
terrogans te, & dicens: Numquid hic
est aliquis? Respondebis: Nullus est.
* Tulit itaque Iahel vxor Haber clauum 21
tabernaculi, assumens pariter & malleũ:
& ingressa abscondite, & cum silentio
posuit supra tempus capitis eius clauũ,
percussumq. malleo defixit in cerebrum
vsque ad terram: qui soporem morti
consocians defecit, & mortuus est.* Et 22
ecce Barac sequens Sisaram veniebat:
egressaq. Iahel in occursum eius, di-
xit ei: Veni, & ostendam tibi virum,
quem quæris. Qui cum intrasset ad eã,
vidit Sisaram iacentem mortuum, &
clauum infixum in tempore eius.* Hu- 23
miliauit ergo Deus in die illo Iabin re-
gem Chanaan coram filijs Israel: * qui 24
crescebant quotidie, & forti manu op-
primebant Iabin regem Chanaan, donec
delerent eum.

CAP. V.

CEcineruntq. Debbora & Barac fi- 1
lius Abinoem in illo die, dicentes: A
* Qui sponte obtulistis de Israel ani- 2
mas vestras ad periculum, benedicite
Domino.

* Audite reges, auribus percipite 3
principes: Ego sum, ego sum quæ Do-
mino canam, psallam Domino Deo
Israel.

* Domine cum exires de Seir, & tran 4
sires per regiones Edom, terra mota est,
cæliq. ac nubes distillauerunt aquis.

* Montes fluxerunt a facie Domini, 5
& Sinai a facie Domini Dei Israel.

6 * In diebus Samgar filij Anath, in
diebus Iahel quieuerunt semitæ: & qui
ingrediebantur per eas, ambulauerunt
per calles deuios.

7 * Cessauerunt fortes in Israel, & quie-
uerunt: donec surgeret Debbora, surge-
ret mater in Israel.

8 * Noua bella elegit Dominus, & por-
tas hostium ipse subuertit: clypeus &
hasta si apparuerint in quadraginta mil-
libus Israel.

9 * Cor meum diligit principes Israel:
B qui propria voluntate obtulistis vos di-
scrimini, benedicite Domino.

10 * Qui ascẽditis super nitentes asinos,
& sedetis in iudicio, & ambulatis in via,
loquimini.

11 * Vbi collisi sunt currus, & hostium
suffocatus est exercitus, ibi narrentur iu-
stitiæ Domini & clementia in fortes If-
rael: tunc descendit populus Domini
ad portas, & obtinuit principatum.

12 * Surge, surge Debbora, surge, surge, &
loquere canticum: surge Barac, & appre
hende captiuos tuos fili Abinoem.

13 * Saluatæ sunt reliquiæ populi, Do-
minus in fortibus dimicauit.

14 * Ex Ephraim deleuit eos in Amalec,
& post eum ex Beniamin in populos
tuos o Amalec: de Machir principes de-
scenderunt, & de Zabulon qui exerci-
tum ducerent ad bellandum.

15 * Duces Issachar fuere cum Debbora,
& Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in
præceps ac Barathrum se discrimini de-
dit: diuiso contra se Ruben, magnani-
morum reperta est contentio.

16 * Quare habitas inter duos terminos,
C vt audias sibilos gregum? diuiso contra
se Ruben, magnanimorum reperta est
contentio.

17 * Galaad trans Iordanem quiescebat,
& Dan vacabat nauibus: Aser habita-
bat in littore maris, & in portubus
morabatur.

18 * Zabulon vero & Nephthali obtule-
runt animas suas morti in regione Me-
rome.

19 * Venerunt reges & pugnauerunt, pu-
gnauerunt reges Chanaan in Thanach
iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tu-
lere prædantes.

20 * De cælo dimicatum est contra eos:
stellæ manentes in ordine & cursu suo,

N aduer-

aduersus Sisaram pugnauerunt.
* Torrens Cison traxit cadauera eorũ, 21
torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.
* Vngulæ equorum ceciderunt, fugiẽ- 22
tibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.
* Maledicite terræ Meroz, dixit An- 23
gelus Domini: maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius.
* Benedicta inter mulieres Iahel vxor 24
Haber Cinæi, & benedicatur in taber- D
naculo suo.
* Aquam petenti lac dedit, & in phia- 25
la principum obtulit butyrum.
* Sinistram manum misit ad clauum, 26
& dexteram ad fabrorum malleos, percussitq. Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus valide perforans.
* Inter pedes eius ruit: defecit, & 27
mortuus est: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miserabilis.
* Per fenestram respiciens, vlulabat 28
mater eius: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?
* Vna sapiẽtior ceteris vxoribus eius, 29
hæc socrui verba respondit:
* Forsitan nunc diuidit spolia, & pul- 30
cherrima feminarum eligitur ei: vestes diuersorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.
* Sic pereant omnes inimici tui Do- 31
mine: qui autem diligunt te, sicut Sol in ortu suo splendet, ita rutilent.
* Quieuitq. Terra per quadraginta 32
annos.

CAP. VI.

Fecerunt autem filij Israel malum in 1
conspectu Domini: qui tradidit il- A
los in manu Madian septem annis, * & 2
oppressi sunt valde ab eis. Feceruntq. sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.
* Cumq. seuisset Israel, ascendebat Ma- 3
dian & Amalec, ceteriq. Orientalium
nationum: * & apud eos figentes ten- 4
toria, sicut erant in herbis cuncta vastabant vsque ad introitum Gazæ: nihilq. omnino ad vitam pertinens relinquebãt in Israel, non oues, non boues, non
5 asinos. * Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant de-
6 uastantes. * Humiliatusq. est Israel val-
7 de in conspectu Madian. * Et clamauit ad Dominum postulans auxilium con-
8 tra Madianitas. * Qui misit ad eos vi-
B rum prophetam, & locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos
9 de domo seruitutis, * & liberaui de manu Ægyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: eieciq. eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis
10 Terram eorum. * Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.
11 * Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumq. Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt
12 fugeret Madian, * apparuit ei Angelus
C Domini, & ait: Dominus tecum virorũ
13 fortissime. * Dixitq. ei Gedeon: Obsecro mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi sunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus & tradidit in
14 manu Madian. * Respexitq. ad eum Dominus, & ait: "Vade in hac fortitudine 1.Reg.12.c.11
tua, & liberabis Israel de manu Ma-
15 dian: scito quòd miserim te. * Qui respondens ait: Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus
16 in domo patris mei. * Dixitq. ei Dominus: Ego ero tecum: & percuties Ma-
17 dian quasi vnum virum. * Et ille, Si inueni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quòd tu sis qui loqueris ad
18 me. * Nec recedas hinc, donec re-
D uertar ad te, portans sacrificium, & offerens tibi. Qui respondit: Ego præ-
19 stolabor aduentum tuum. * Ingressus est

est itaque Gedeon, & coxit hœdum, &
de farinæ modio azymos panes: car-
nesq. ponens in canistro, & ius carniũ
mittens in ollam, tulit omnia sub quer-
cu, & obtulit ei. * Cui dixit Angelus 20
Domini: Tolle carnes & azymos panes,
& pone supra petram illã, & ius desuper
funde. Cumq. fecisset ita, * extendit 21
Angelus Domini summitatem virgæ,
quam tenebat in manu, & tetigit car-
nes & panes azymos: ascenditq. ignis de
petra, & carnes, azymosq. panes con-
sumpsit: Angelus autẽ Domini euanuit
ex oculis eius. * Vidensq. Gedeon quòd 22
esset Angelus Domini, ait: Heu mi Do-
mine Deus: quia vidi Angelum Domi-
ni facie ad faciem. * Dixitq. ei Domi- 23
nus: Pax tecum: ne timeas, non morie-
ris. * Ædificauit ergo ibi Gedeon alta- 24
re Domino, vocauitq. illud, Domini E
pax, vsque in præsentem diem. Cumq.
adhuc esset in Ephra, quæ est familiæ
Ezri, * nocte illa dixit Dominus ad eũ: 25
Tolle taurum patris tui, & alterum tau-
rum annorum septem, destruesq. aram
Baal, quæ est patris tui: & nemus, quod
circa aram est, succide: * & ædificabis 26
altare Domino Deo tuo in summitate
petræ huius, super quam ante sacrificiũ
posuisti: tollesq. taurum secundum, &
offeres holocaustum super struem ligno-
rum, quæ de nemore succideris. * As- 27
sumptis ergo Gedeon decem viris de
seruis suis, fecit sicut præceperat ei Do-
minus. Timens autem domum patris
sui, & homines illius ciuitatis, per diem
noluit id facere, sed omnia nocte com-
pleuit. * Cumq. surrexissent viri oppidi 28
eius mane, viderunt destructam aram F
Baal, lucumq. succisum, & taurum alte-
rum impositum super altare, quod tunc
ædificatum erat. * Dixeruntq. ad inui- 29
cem: Quis hoc fecit? Cumq. perquire-
rent auctorem facti, dictum est: Gedeõ
filius Ioas fecit hæc omnia. * Et dixe- 30
runt ad Ioas: Produc filium tuum huc,
vt moriatur: quia destruxit aram Baal,
& succidit nemus. * Quibus ille respõ- 31
dit: Numquid vltores estis Baal, vt pu-
gnetis pro eo? qui aduersarius est eius,
moriatur antequam lux crastina veniat:
si Deus est, vindicet se de eo, qui suffo-
dit aram eius. * Ex illo die vocatus est 32
Gedeon, Ierobaal, eo quòd dixisset Ioas:
Vlciscatur se de eo Baal, qui suffodit
33 aram eius. * Igitur omnis Madian, &
Amalec, & Orientales populi congre-
gati sunt simul. & transeuntes Iordanẽ,
34 castrametati sunt in valle Iezrael. * Spi-
G ritus autem Domini induit Gedeon, qui
clangens buccina conuocauit domum
35 Abiezer, vt sequeretur se. * Misitq. nun-
cios in vniuersum Manassen, qui & ipse
secutus est eum: & alios nuncios in Aser
& Zabulon & Nephthali, qui occurre-
36 runt ei. * Dixitq. Gedeon ad Deum: Si
saluum facis per manum meam Israel,
37 sicut locutus es, * ponam hoc vellus la-
næ in area: si ros in solo vellere fuerit,
& in omni terra siccitas, sciam quòd
per manum meam, sicut locutus es, libe-
38 rabis Israel. * Factumq. est ita. Et de
nocte consurgens expresso vellere, con-
39 cham rore impleuit. * Dixitq. rursus ad
Deum: Ne irascatur furor tuus contra
me si adhuc semel tentauero, signum
quærens in vellere. Oro vt solum vellus
siccum sit, & omnis terra rore madens.
40 * Fecitq. Deus nocte illa vt postulaue-
rat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros
in omni terra.

CAP. VII.

1 IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de no-
A cte consurgens, & omnis populus cũ
eo, venit ad fontem qui vocatur Harad.
erant autem castra Madian in valle ad
Septentrionalem plagam collis excelsi.
2 * Dixitq. Dominus ad Gedeon: Multus
tecum est populus, nec tradetur Madian
in manus eius: ne glorietur contra me
Israel, & dicat: Meis viribus liberatus
3 sum. * Loquere ad populum, & cunctis
audientibus prædica: [a] Qui formidolo- [a] Deut. 20 b. 8 1. Mach. 3 g. 56
sus & timidus est, reuertatur. Recesse-
runtq. de monte Galaad, & reuersi sunt.
De populo vigintiduo millia virorum,
& tantum decem millia remanse-
4 runt. * Dixitq. Dominus ad Gedeon:
B Adhuc populus multus est, duc eos ad
aquas, & ibi probabo illos: & de quo
dixero tibi vt tecum vadat, ipse pergat:
5 quem ire prohibuero, reuertatur. * Cũq.
descendisset populus ad aquas, dixit Do-
minus ad Gedeon: Qui lingua lambue-
rint aquas, sicut solent canes lambere,
separabis eos seorsum: qui autem cur-

uatis genibus biberint, in altera parte
erunt. * Fuit itaque numerus eorum, 6
qui manu ad os proijciente, lambue-
rant aquas, trecenti viri: omnis autem
reliqua multitudo flexo poplite bibe-
rat. * Et ait Dominus ad Gedeon: In 7
trecentis viris qui lambuerunt aquas, li- C
berabo vos, & tradam in manu tua
Madian: omnis autem reliqua multitu-
do reuertatur in locum suum.* Sumptis 8
itaque pro numero cibarijs & tubis, om-
nem reliquam multitudinem abire præ-
cepit ad tabernacula sua: & ipse cum
trecentis viris se certamini dedit. Ca-
stra autem Madian erant subter in valle.
* Eadem nocte dixit Dominus ad eum: 9
Surge, & descende in castra: quia tradi-
di eos in manu tua. * sin autem solus 10
ire formidas, descendat tecum Phara
puer tuus.* Et cũ audieris quid loquan- 11
tur, tunc confortabuntur manus tuæ, &
securior ad hostium castra descendes.
Descendit ergo ipse & Phara puer eius
in partem castrorum, vbi erant armato-
rum vigiliæ.* Madian autem & Amalec, 12
& omnes Orientales populi fusi iacebãt D
in valle, vt locustarum multitudo: ca-
meli quoque innumerabiles erant, sicut
arena quæ iacet in littore maris.* Cũq. 13
venisset Gedeon, narrabat aliquis som-
nium proximo suo: & in hunc modum
referebat quod viderat: Vidi somnium,
& videbatur mihi quasi subcinericius
panis ex hordeo volui, & in castra Ma-
dian descendere: cumq. peruenisset ad
tabernaculum, percussit illud, atque
subuertit, & terræ funditus coæquauit.
* Respondit is, cui loquebatur: Non est 14
hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij
Ioas viri Israelitæ: tradidit enim Domi-
nus in manus eius Madian, & omnia
castra eius. * Cumq. audisset Gedeon 15
somnium, & interpretationem eius, E
adorauit: & reuersus est ad castra Israel,
& ait: Surgite, tradidit enim Dominus
in manus nostras castra Madian. * Di- 16
uisitq. trecentos viros in tres partes, &
dedit tubas in manibus eorum, lage-
nasq. vacuas ac lampades in medio la-
genarum. * Et dixit ad eos: Quod me 17
facere videritis, hoc facite: ingrediar
partem castrorum, & quod fecero secta-
mini.* Quando personuerit tuba in ma- 18
nu mea, vos quoque per castrorum cir-
cuitum clangite, & conclamate, Domi-
19 no & Gedeoni.* Ingressusq. est Gedeon,
F & trecenti viri qui erant cum eo in par-
tem castrorum, incipientibus vigilijs
noctis mediæ, & custodibus suscitatis,
cœperunt buccinis clangere, & complo-
20 dere inter se lagenas. * Cumq. per gy-
rum castrorum in tribus personarent lo-
cis, & hydrias confregissent, tenuerunt
sinistris manibus lampades, & dextris
sonantes tubas, clamaueruntque: Gla-
21 dius Domini & Gedeonis: * stantes sin-
guli in loco suo per circuitum castro-
rum hostilium. Omnia itaque castra
turbata sunt, & vociferantes, vlulantesq.
22 fugerunt: * & nihilominus insistebant
trecenti viri buccinis personantes. ‖ Im- ‖ Psal. 82. c. 10
misitq. Dominus gladium in omnibus
castris, & mutua se cæde truncabant,
23 * fugientes vsque ad Bethsetta, & crepi-
dinem Abelmehula in Tebbath. Con-
G clamantes autem viri Israel de Nephtha-
li, & Aser, & omni Manasse perseque-
24 bantur Madian.* Misitq. Gedeon nun-
cios in omnem montem Ephraim, di-
cens: Descendite in occursum Madian,
& occupate aquas vsque Bethbera at-
que Iordanem. Clamauitq. omnis
Ephraim, & præoccupauit aquas atque
25 Iordanem vsque Bethbera.* ‖ Apprehen- ‖ Psal. 82. c. 12 Isa. 10. f. 26
sosq. duos viros Madian, Oreb, &
Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb,
Zeb vero in Torculari Zeb. Et perse-
cuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb
portantes ad Gedeon trans fluenta Ior-
danis.

CAP. VIII.

1 DIxeruntq. ad eum viri Ephraim:
A Quid est hoc quod facere voluisti,
vt nos non vocares, cum ad pugnã per-
geres contra Madian? iurgantes fortiter,
2 & prope vim inferentes. * Quibus ille
respondit: Quid enim tale facere potui,
quale vos fecistis? nonne melior est ra-
3 cemus Ephraim, vindemijs Abiezer? * In
manus vestras Dominus tradidit princi-
pes Madian, Oreb, & Zeb: quid tale fa-
cere potui, quale vos fecistis? Quod cũ
locutus esset, requieuit spiritus eorum,
4 quo tumebant contra eũ.* Cũq. venisset
Gedeon ad Iordanem, transiuit eum cũ
trecentis viris, qui secum erant: & præ
lassitu-

lassitudine, fugientes persequi non po-
terant. * Dixitq. ad viros Soccoth: Da- 5
te, obsecro, panes populo, qui mecum B
est, quia valde defecerunt: vt possimus
persequi Zebee, & Salmana reges Madiã.
* Responderunt principes Soccoth: For- 6
sitan palmæ manuum Zebee & Salmana
in manu tua sunt, & idcirco postulas vt
demus exercitui tuo panes. * Quibus il- 7
le ait: Cum ergo tradiderit Dominus
Zebee & Salmana in manus meas, con-
teram carnes vestras cũ spinis, tribulisq.
deserti. * Et inde conscendens, venit in 8
Phanuel: locutusq. est ad viros loci il-
lius similia. Cui & illi responderunt, si-
cut responderant viri Soccoth. * Dixit 9
itaque & eis: Cum reuersus fuero victor
in pace, destruam turrim hanc. * Zebee 10
autem & Salmana requiescebant cum C
omni exercitu suo. Quindecim enim
millia viri remanserant ex omnibus tur-
mis Orientalium populorum, cæsis cen-
tum viginti millibus bellatorum educẽ-
Osee 10.d.14 tium gladium. * ‖ Ascendensq. Gedeon 11
per viam eorũ, qui in tabernaculis mo-
rabantur, ad Orientalem partem Nobe,
& Iegbaa, percussit castra hostium, qui
securi erant, & nihil aduersi suspicaban-
tur. * Fugeruntq. Zebee & Salmana, quos 12
persequens Gedeon comprehendit, tur-
bato omni exercitu eorũ. * Reuertensq. 13
de bello ante solis ortum, * apprehendit 14
puerum de viris Soccoth: interrogauitq.
eum nomina principum & seniorũ Soc-
coth, & descripsit septuaginta septem
viros. * Venitq. ad Soccoth, & dixit eis: 15
En Zebee, & Salmana super quibus ex-
probrastis mihi, dicentes: Forsitan ma-
nus Zebee & Salmana in manibus tuis
sunt, & idcirco postulas vt demus viris D
qui lassi sunt, & defecerunt panes. * Tu- 16
lit ergo seniores ciuitatis & spinas deser-
ti ac tribulos, & contriuit cum eis, at-
que comminuit viros Soccoth. * Turrim 17
quoque Phanuel subuertit, occisis habi-
tatoribus ciuitatis. * Dixitq. ad Zebee 18
& Salmana: Quales fuerunt viri, quos
occidistis in Thabor? Qui responderũt:
Similes tui, & vnus ex eis quasi filius re-
gis. * Quibus ille respondit: Fratres mei 19
fuerunt, filij matris meæ. viuit Domi-
nus, quia si seruassetis eos, non vos oc-
ciderem. * Dixitq. Iether primogeni- 20
to suo: Surge, & interfice eos. Qui E
non eduxit gladium: timebat enim,
21 quia adhuc puer erat. * Dixeruntq. Ze-
bee & Salmana: Tu surge, & irrue in
nos: quia iuxta ætatem robur est homi-
nis. Surrexit Gedeon, ‖ & interfecit Ze- Psal.82.c.12
bee & Salmana: & tulit ornamenta ac
bullas, quibus colla regalium camelo-
22 rum decorari solent. * Dixeruntq. om-
nes viri Israel ad Gedeon: Dominare
nostri tu, & filius tuus, & filius filij tui:
quia liberasti nos de manu Madian.
23 * Quibus ille ait: Non dominabor ve-
stri, nec dominabitur in vos filius meus,
24 sed dominabitur vobis Dominus. * Di-
xitq. ad eos: Vnam petitionem postulo
a vobis: Date mihi inaures ex præda
vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ
25 habere consueuerant. * Qui responde-
F runt: Libentissime dabimus. Expanden-
tesq. super terram pallium, proiecerunt
26 in eo inaures de præda: * & fuit pondus
postulatarum inaurium, mille septin-
genti auri sicli, absque ornamentis, &
monilibus, & veste purpurea, quibus
reges Madian vti soliti erant, & præter
27 torques aureas camelorum. * Fecitq. ex
eo Gedeon Ephod, & posuit illud in ci-
uitate sua Ephra. Fornicatusq. est omnis
Israel in eo, & factum est Gedeoni &
28 omni domui eius in ruinam. * Humi-
liatus est autem Madian coram filijs Is-
rael, nec potuerunt vltra ceruices ele-
uare: sed quieuit terra per quadraginta
29 annos, quibus Gedeon præfuit. * Abijt
itaque Ierobaal filius Ioas, & habitauit
30 in domo sua: * habuitq. septuaginta
filios, qui egressi sunt de femore eius:
31 eo quòd plures haberet vxores. * Con-
G cubina autem illius, quam habebat in
Sichem, genuit ei filium nomine Abi-
32 melech. * Mortuusq. est Gedeon filius
Ioas in senectute bona, & sepultus est in
sepulchro Ioas patris sui in Ephra de
33 familia Ezri. * Postquam autem mor-
tuus est Gedeon, auersi sunt filij Israel,
& fornicati sunt cum Baalim. Percusse-
runtq. cum Baal fœdus, vt esset eis in
34 deum: * nec recordati sunt Domini Dei
sui, qui eruit eos de manibus inimico-
rum suorum omnium per circuitum:
35 * nec fecerunt misericordiam cum do-
mo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bo-
na, quæ fecerat Israeli.

CAP. IX.

ABijt autem Abimelech filius Iero- 1
baal in Sichem ad fratres matris A
suæ, & locutus est ad eos, & ad om-
nem cognationem domus patris matris
suæ, dicens: * Loquimini ad omnes vi- 2
ros Sichem: Quid vobis est melius, vt
dominentur vestri septuaginta viri om-
nes filij Ierobaal, an vt dominetur vnus
vir? simulq. considerate quòd os ve-
strum, & caro vestra sum. * Locutiq. 3
sunt fratres matris eius de eo ad omnes
viros Sichem vniuersos sermones istos,
& inclinauerunt cor eorum post Abi-
melech, dicentes: Frater noster est. * De- 4
deruntq. illi septuaginta pondo argenti
de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex
eo viros inopes & vagos, secutiq. sunt
eum. * Et venit in domum patris sui in 5
Ephra, & occidit fratres suos filios Ie-
robaal septuaginta viros, super lapidem
vnum: remansitq. Ioatham filius Iero-
baal minimus, & absconditus est. * Con- 6
gregati sunt autem omnes viri Sichem,
& vniuersæ familiæ vrbis Mello: abie-
runtq. & constituerunt regem Abime-
lech iuxta quercum, quæ stabat in Si-
chem. * Quod cum nunciatum esset Ioa- 7
tham, iuit, & stetit in vertice montis B
Garizim: eleuataq. voce, clamauit, & di-
xit: Audite me viri Sichem, ita audiat
vos Deus. * Ierunt ligna, vt vngerent 8
super se regem: dixeruntq. oliuæ: Im-
pera nobis. * Quæ respondit: Numquid 9
possum deserere pinguedinem meam,
qua & dij vtuntur, & homines, & ve-
nire vt inter ligna promouear? * Dixe- 10
runtq. ligna ad arborem ficum: Veni, &
super nos regnum accipe. * Quæ respon- 11
dit eis: Numquid possum deserere dul-
cedinem meam, fructusq. suauissimos,
& ire vt inter cetera ligna promouear?
* Locutaq. sunt ligna ad vitem: Veni, & 12
impera nobis. * Quæ respondit eis: Nū- 13
quid possum deserere vinum meum,
quod lætificat Deum & homines, & in-
ter ligna cetera promoueri? * Dixerūtq. 14
omnia ligna ad rhamnum: Veni, & im-
pera super nos. * Quæ respondit eis: Si 15
vere me regem vobis constituitis, veni-
te, & sub vmbra mea requiescite. si au-
tem non vultis, egrediatur ignis de
rhamno, & deuoret cedros Libani.
16 * Nunc igitur, si recte, & absque pec-
C cato constituistis super vos regem Abi-
melech, & bene egistis cum Ierobaal,
& cum domo eius, & reddidistis vicem
beneficijs eius, qui pugnauit pro vobis,
17 * & animam suam dedit periculis, vt
18 erueret vos de manu Madian, * qui nūc
surrexistis contra domum patris mei, &
interfecistis filios eius septuaginta viros
super vnum lapidem, & constituistis re-
gem Abimelech filium ancillæ eius su-
per habitatores Sichem, eo quòd frater
19 vester sit: * si ergo recte, & absque vitio
egistis cum Ierobaal, & domo eius, ho-
die lætamini in Abimelech, & ille læte-
20 tur in vobis. * Sin autem peruerse: egre-
diatur ignis ex eo, & consumat habita-
tores Sichem, & oppidum Mello: egre-
diaturq. ignis de viris Sichem, & de
oppido Mello, & deuoret Abimelech.
21 * Quæ cum dixisset, fugit, & abijt in
Bera: habitauitq. ibi ob metum Abime-
22 lech fratris sui. * Regnauit itaque Abi-
23 melech super Israel tribus annis. * Mi-
sitq. Dominus spiritum pessimum inter
Abimelech & habitatores Sichem: qui
24 cœperunt eum detestari, * & scelus in-
terfectionis septuaginta filiorum Iero-
baal, & effusionem sanguinis eorum
conferre in Abimelech fratrem suum, &
in ceteros Sichimorum principes, qui
25 eum adiuuerant. * Posueruntq. insidias
D aduersus eum in summitate montium:
& dum illius præstolabantur aduentum,
exercebant latrocinia, agentes prædas de
prætereuntibus. nunciatumq. est Abime-
26 lech. * Venit autem Gaal filius Obed
cum fratribus suis, & transiuit in Sichi-
mam. Ad cuius aduentum erecti habi-
27 tatores Sichem, * egressi sunt in agros
vastantes vineas, vuasq. calcantes: &
factis cantantium choris, ingressi sunt
fanum dei sui, & inter epulas & pocu-
28 la maledicebant Abimelech, * claman-
te Gaal filio Obed: Quis est Abimelech,
& quæ est Sichem, vt seruiamus ei? num-
quid non est filius Ierobaal, & consti-
tuit principem Zebul seruum suum su-
per viros Emor patris Sichem? Cur er-
29 go seruiemus ei? * vtinam daret aliquis
populum istum sub manu mea, vt au-
ferrem de medio Abimelech. Dictumq.
est Abimelech: Cōgrega exercitus mul-
titu-

titudinem, & veni. * Zebul enim prin- 30
ceps ciuitatis auditis sermonibus Gaal
filij Obed, iratus est valde, * & misit 31
clam ad Abimelech nuncios, dicens: Ec-
ce, Gaal filius Obed venit in Sichimam
cum fratribus suis, & oppugnat aduer- E
sum te ciuitatem. * Surge itaque nocte 32
cum populo, qui tecum est, & latita in
agro: * & primo mane oriente sole, ir- 33
rue super ciuitatem. illo autem egrediē-
te aduersum te cum populo suo, fac ei
quod potueris. * Surrexit itaque Abime- 34
lech cum omni exercitu suo nocte, &
tetendit insidias iuxta Sichimam in quat-
tuor locis. * Egressusq. est Gaal filius 35
Obed, & stetit in introitu portæ ciuita-
tis. Surrexit autem Abimelech, & om-
nis exercitus cum eo de insidiarum lo-
co. * Cumq. vidisset populum Gaal, di- 36
xit ad Zebul: Ecce de montibus multi-
tudo descendit. Cui ille respondit: Vm-
bras montium vides quasi capita homi-
nū, & hoc errore deciperis. * Rursumq. 37
Gaal ait: Ecce populus de vmbilico ter-
ræ descendit, & vnus cuneus venit per
viam, quæ respicit quercum. * Cui di- 38
xit Zebul: Vbi est nunc os tuum, quo lo-
quebaris? Quis est Abimelech vt seruia-
mus ei? Nonne hic populus est, quem
despiciebas? Egredere, & pugna contra
eum. * Abijt ergo Gaal, spectante Sichi- 39
morum populo, & pugnauit contra Abi-
melech, * qui persecutus est eum fugien- 40
tem, & in vrbem compulit: cecideruntq.
ex parte eius plurimi, vsque ad portam
ciuitatis: * & Abimelech sedit in Ruma: 41
Zebul autem, Gaal, & socios eius expulit F
de vrbe, nec in ea passus est commorari.
* Sequenti ergo die egressus est populus 42
in campum. Quod cum nunciatum esset
Abimelech, * tulit exercitum suum, & 43
diuisit in tres turmas, tendens insidias in
agris. Vidensq. quòd egrederetur popu-
lus de ciuitate, surrexit, & irruit in eos
* cum cuneo suo, oppugnans, & obsidēs 44
ciuitatem: duæ autē turmæ palantes per
campum aduersarios persequebantur.
* Porro Abimelech omni die illo oppu- 45
gnabat vrbem: quam cepit, interfectis
habitatoribus eius, ipsaq. destructa, ita
vt sal in ea dispergeret. * Quod cum au- 46
dissent qui habitabant in turre Sichimo-
rum, ingressi sunt fanum dei sui Berith,
vbi foedus cum eo pepigerant, & ex eo
locus nomē acceperat, qui erat munitus
47 valde. * Abimelech quoque audiens vi-
ros turris Sichimorum pariter conglo-
48 batos, * ascendit in montem Selmon cū
omni populo suo: & arrepta securi, præ-
cidit arboris ramum, impositumq. ferēs
humero, dixit ad socios: Quod me vi-
49 detis facere, cito facite. * Igitur certa-
G tim ramos de arboribus præcidentes, se-
quebantur ducem. Qui circumdantes
præsidium, succenderunt: atque ita fa-
ctum est, vt fumo & igne mille homi-
nes necarentur, viri pariter & mulieres,
50 habitatorum turris Sichē. * Abimelech
autem inde proficiscens venit ad oppidū
Thebes, quod circūdans obsidebat exer-
51 citu. * Erat autem turris excelsa in me-
dia ciuitate, ad quam confugerāt simul
viri ac mulieres, & omnes principes ci-
uitatis, clausa firmissime ianua, & super
turris tectum stantes per propugnacula.
52 * Accedensq. Abimelech iuxta turrim,
pugnabat fortiter: & appropinquans o-
53 stio, ignem supponere nitebatur: * ‖ & ‖ 2.Reg. 11.d.
ecce vna mulier fragmen molæ desuper 21
iaciens, illisit capiti Abimelech, & con-
54 fregit cerebrum eius, * ‖ Qui vocauit ci- ‖ 1.Reg. 31.b.
to armigerum suum, & ait ad eum: Eua- 4
gina gladium tuū, & percute me: ne 1.Par. 10.a.4
forte dicatur quòd a femina interfectus
sim. Qui iussa perficiens, interfecit eū.
55 * Illoq. mortuo, omnes qui cū eo erant
56 de Israel, reuersi sunt in sedes suas: * &
reddidit Deus malum, quod fecerat Abi-
melech contra patrem suum, interfectis
57 septuaginta fratribus suis. * Sichimitis
quoque quod operati erant, retributum
est, & venit super eos maledictio Ioa-
tham filij Ierobaal.

CAP. X.

1 POst Abimelech surrexit dux in Israel
A Thola filius Phua patrui Abimelech,
vir de Issachar, qui habitauit in Samir
2 montis Ephraim: * & iudicauit Israelē
viginti & tribus annis, mortuusq. est,
3 ac sepultus in Samir. * Huic successit
Iair Galaadites, qui iudicauit Israelem
4 per viginti & duos annos, * habens tri-
ginta filios sedentes super triginta pul-
los asinarum, & principes triginta ciui-
tatum, quæ ex nomine eius sunt appel-
latæ Hauoth Iair, id est, oppida Iair,

vsque in præsentem diem in Terra Ga- B
laad. * Mortuusq. est Iair; ac sepultus 5
in loco, cui est vocabulum Camon. *Fi- 6
lij autem Israel peccatis veteribus iun-
gentes noua, fecerunt malum in conspe-
ctu Domini, & seruierunt idolis, Baa-
lim & Astaroth, & dijs Syriæ ac Sido-
nis & Moab & filiorũ Ammon & Phili-
sthijm: dimiseruntq. Dominum, & non
coluerunt eum. * Contra quos Dominus 7
iratus, tradidit eos in manus Philisthijm
& filiorum Ammon. * Afflictiq. sunt, 8
& vehementer oppressi per annos decẽ
& octo, omnes qui habitabant trãs Ior-
danem in Terra Amorrhæi, qui est in
Galaad: * in tantum, vt filij Ammon, 9
Iordane transmisso, vastarent Iudam &
Beniamin & Ephraim: afflictusq. est Is-
rael nimis. * Et clamantes ad Dominũ, 10
dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereli-
quimus Dominum Deum nostrum, &
seruiuimus Baalim. * Quibus locutus est 11
Dominus: Numquid non Ægyptij &
Amorrhæi, filijq. Ammon & Philisthijm,
* Sidonij quoque & Amalec & Chanaan 12
oppresserunt vos, & clamastis ad me,
& erui vos de manu eorum? * Et tamen 13
reliquistis me, & coluistis deos alienos:
idcirco non addam vt vltra vos liberẽ:
* ite, & inuocate deos quos elegistis: 14
ipsi vos liberent in tempore angustiæ.
* Dixeruntq. filij Israel ad Dominum: 15
Peccauimus, redde tu nobis quidquid C
tibi placet: tantum nunc libera nos.
* Quæ dicentes, omnia de finibus suis a- 16
lienorum deorum idola proiecerunt, &
seruierunt Domino Deo: qui doluit su-
per miserijs eorum. * Itaque filij Am- 17
mon conclamantes in Galaad fixere ten-
toria: contra quos congregati filij Israel,
in Maspha castrametati sunt. * Dixerũtq. 18
principes Galaad singuli ad proximos
suos: Qui primus ex nobis contra filios
Ammon cœperit dimicare, erit dux po-
puli Galaad.

CAP. XI.

Fvit illo tempore Iephte Galaadites 1
vir fortissimus atque pugnator, filius A
mulieris meretricis, qui natus est de
Galaad. * Habuit autem Galaad vxorẽ, 2
de qua suscepit filios: qui postquam
creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes:
Heres in domo patris nostri esse non
poteris, quia de altera matre natus es.
3 * Quos ille fugiens atque deuitans, ha-
bitauit in Terra Tob: congregatiq. sunt
ad eum viri inopes, & latrocinantes, &
4 quasi principem sequebantur. * In illis
diebus pugnabant filij Ammon contra
5 Israel. * Quibus acriter instantibus per-
rexerunt maiores natu de Galaad, vt tol-
lerent in auxilium sui Iephte de Terra
6 Tob: * dixeruntq. ad eum: Veni & esto
princeps noster, & pugna contra filios
7 Ammon. * Quibus ille respondit: ‖ Nõ- ‖ Gen. 26. f. 27
B ne vos estis, qui odistis me, & eiecistis
de domo patris mei, & nunc venistis
8 ad me necessitate compulsi? * Dixerũtq.
principes Galaad ad Iephte: Ob hanc
igitur causam nunc ad te venimus, vt
proficiscaris nobiscum, & pugnes con-
tra filios Ammon, sisq. dux omnium qui
9 habitant in Galaad. * Iephte quoque dixit
eis: Si vere venistis ad me, vt pugnẽ pro
vobis contra filios Ammon, tradideritq.
eos Dominus in manus meas, ego ero
10 vester princeps? * Qui responderunt ei:
Dominus, qui hæc audit, ipse mediator
ac testis est quòd nostra promissa facie-
11 mus. * Abijt itaque Iephte cum princi-
pibus Galaad, fecitq. eum omnis popu-
lus principem sui. Locutusq. est Iephte
omnes sermones suos coram Domino
12 in Maspha. * Et misit nuncios ad regem
filiorum Ammon, qui ex persona sua
dicerent: Quid mihi & tibi est, quia
venisti contra me, vt vastares terram
13 meam? * Quibus ille respondit: ‖ Quia ‖ Nu. 21. c. 13
C tulit Israel terram meam, quando ascẽ-
dit de Ægypto a finibus Arnon vsque
Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum
14 pace redde mihi eam. * Per quos rursum
mandauit Iephte, & imperauit eis vt di-
15 cerent regi Ammon: * Hæc dicit Iephte:
Non tulit Israel Terram Moab, nec Ter-
16 ram filiorum Ammon: * sed quando de
Ægypto conscenderunt, ambulauit per
solitudinem vsque ad Mare rubrum, &
17 venit in Cades. * ‖ Misitq. nuncios ad ‖ Nu. 20. c. 14
regem Edom, dicens: Dimitte me vt
transeam per terram tuam. Qui noluit
acquiescere precibus eius. Misit quoque
ad regem Moab, qui & ipse transitum
præbere contempsit. Mansit itaque in
18 Cades, * & circuiuit ex latere Terram

Edom, & Terram Moab: venitq. contra
Orientalem plagam Terræ Moab, &
[Nu.21.c.13] castrametatus est trans Arnon[u]: nec vo-
luit intrare terminos Moab: Arnon D
quippe confinium est Terræ Moab.* Mi- 19
sit itaque Israel nuncios ad Sehon regẽ
Amorrhæorum, qui habitabat in Hese-
bon, & dixerunt ei: Dimitte vt tran-
seam per terram tuam vsque ad fluuiũ.
* Qui & ipse Israel verba despiciens, 20
non dimisit eum transire per terminos
suos: sed infinita multitudine congrega-
ta egressus est contra eum in Iasa, &
fortiter resistebat.* Tradiditq. eum Do- 21
minus in manus Israel cum omni exer-
citu suo, qui percussit eum, & possedit
omnem Terram Amorrhæi habitatoris
regionis illius, * & vniuersos fines eius 22
de Arnon vsque Iaboc, & de solitudine
vsque ad Iordanẽ.* Dominus ergo Deus 23
Israel subuertit Amorrhæum, pugnante
contra illum populo suo Israel, & tu
nunc vis possidere terram eius? * Non- 24
ne ea quæ possidet Chamos Deus tuus,
tibi iure debentur? Quæ autem Domi-
nus Deus noster victor obtinuit, in no-
[Nu.22.a.2] stram cedent possessionem: * [u]nisi forte 25
melior es Balac filio Sephor rege Moab: E
aut docere potes, quòd iurgatus sit con-
tra Israel, & pugnauerit contra eum,
* quando habitauit in Hesebon, & vicu- 26
lis eius, & in Aroer, & villis illius, vel
in cunctis ciuitatibus iuxta Iordanem,
per trecentos annos. Quare tanto tem-
pore nihil super hac repetitione tenta-
stis? * Igitur non ego pecco in te, sed 27
tu contra me male agis, indicens mihi
bella non iusta. Iudicet Dominus arbi-
ter huius diei inter Israel, & inter filios
Ammon. * Noluitq. acquiescere rex fi- 28
liorum Ammon verbis Iephte, quæ per
nuncios mandauerat. * Factus est ergo 29
super Iephte Spiritus Domini, & cir-
cuiens Galaad, & Manasse, Maspha
quoque Galaad, & inde transiens ad fi-
lios Ammon, * votum vouit Domino, 30
dicens: Si tradideris filios Ammon in F
manus meas, * quicumque primus fue- 31
rit egressus de foribus domus meæ, mi-
hiq. occurrerit reuertenti cum pace a
filijs Ammon, eum holocaustum offe-
ram Domino. * Transiuitq. Iephte ad fi- 32
lios Ammon, vt pugnaret contra eos:
quos tradidit Dominus in manus eius.
33 * Percussitq. ab Aroer vsque dum ve-
nias in Mennith, viginti ciuitates, &
vsque ad Abel, quæ est vineis consita,
plaga magna nimis. humiliatiq. sunt fi-
34 lij Ammon a filijs Israel. * Reuertente
autem Iephte in Maspha domum suam,
occurrit ei vnigenita filia sua cum tym-
panis & choris. non enim habebat alios
35 liberos. * Qua visa, scidit vestimenta
sua, & ait: Heu me filia mea decepisti
me, & ipsa decepta es: aperui enim os
meum ad Dominum, & aliud facere
36 non potero. * Cui illa respondit: Pa-
G ter mi, si aperuisti os tuum ad Domi-
num, fac mihi quodcumque pollicitus
es, concessa tibi vltione atque victoria
37 de hostibus tuis. * Dixitq. ad patrem:
Hoc solum mihi præsta quod deprecor:
Dimitte me vt duobus mensibus cir-
cumeam montes, & plangam virginita-
38 tem meam cum sodalibus meis. * Cui
ille respondit: Vade. Et dimisit eam
duobus mensibus. Cumq. abijsset cum
socijs ac sodalibus suis, flebat virgini-
39 tatem suam in montibus. * Expletisq.
duobus mensibus, reuersa est ad patrem
suum, & fecit ei sicut vouerat, quæ
ignorabat virum. Exinde mos incre-
bruit in Israel, & consuetudo serua-
40 ta est: * vt post anni circulum conue-
niant in vnum filiæ Israel, & plan-
gant filiam Iephte Galaaditæ diebus
quattuor.

CAP. XII.

1 A ECce autem in Ephraim orta est se-
ditio. nam transeuntes contra aqui-
lonem, dixerunt ad Iephte: Quare
vadens ad pugnam contra filios Am-
mon, vocare nos noluisti, vt pergere-
mus tecum? Igitur incendemus do-
2 mum tuam. * Quibus ille respondit:
Disceptatio erat mihi & populo meo
contra filios Ammon vehemens: voca-
uiq. vos, vt præberetis mihi auxilium,
3 & facere noluistis. * Quod cernens po-
sui animam meam in manibus meis,
transiuiq. ad filios Ammon, & tradi-
dit eos Dominus in manus meas. Quid
commerui, vt aduersum me consurgatis
4 in prælium? * Vocatis itaque ad se cũctis
B viris Galaad, pugnabat contra Ephraim:
percusseruntq. viri Galaad Ephraim,
quia dixerat: Fugitiuus est Galaad de
Ephraim,

Ephraim, & habitat in medio Ephraim
& Manasse.* Occupaueruntq. Galaaditæ 5
vada Iordanis, per quæ Ephraim reuer-
surus erat. Cumq. venisset ad ea de
Ephraim numero, fugiens, atque dixis-
set: Obsecro vt me transire permittatis:
dicebât ei Galaaditæ: Numquid Ephra-
thæus es? quo dicente: Non sum:* in- 6
terrogabant eum: Dic ergo Scibboleth, C
quod interpretatur Spica. Qui respon-
debat, Sibboleth: eadem littera spicam
exprimere non valens. Statimq. appre-
hensum iugulabant in ipso Iordanis trã-
situ. Et ceciderunt in illo tempore de
Ephraim quadraginta duo millia. * Iu- 7
dicauit itaque Iephte Galaadites Israel
sex annis: & mortuus est, ac sepultus in
ciuitate sua Galaad.* Post hunc iudica- 8
uit Israel Abesan de Bethlehem:* qui 9
habuit triginta filios, & totidem filias,
quas emittens foras, maritis dedit, & D
eiusdem numeri filijs suis accepit vxo-
res, introducens in domum suam. Qui
septẽ annis iudicauit Israel.* mortuusq. 10
est, ac sepultus in Bethlehem.* Cui 11
successit Ahialon Zabulonites: & iudi-
cauit Israel decem annis: * mortuusq. 12
est, ac sepultus in Zabulon.* Post hunc 13
iudicauit Israel Abdon, filius Illel Pha-
rathonites:* qui habuit quadraginta fi- 14
lios, & triginta ex eis nepotes, ascendẽ-
tes super septuaginta pullos asinarum,
& iudicauit Israel octo annis: * mor- 15
tuusq. est, ac sepultus in Pharathon ter-
ræ Ephraim, in monte Amalec.

CAP. XIII.

‖Sup. 10. b. 6
RVrsumq. ‖filij Israel fecerunt malũ 1
in conspectu Domini: qui tradidit A
eos in manus Philisthinorũ quadraginta
annis. * Erat autem quidam vir de Sa- 2
raa, & de stirpe Dan, nomine Manue,
habens vxorem sterilem.* Cui apparuit 3
Angelus Domini, & dixit ad eam: Ste-
rilis es & absque liberis: ‖sed concipies
& paries filium:* caue ergo ne bibas 4
vinum ac siceram, nec immundũ quid-
quam comedas:* quia concipies, & pa- 5
ries filium, cuius non tanget caput no-
uacula: erit enim nazaræus Dei ab in-
fantia sua, & ex matris vtero, & ipse
incipiet liberare Israel de manu Phili-

‖1. Reg. 1. c. 20
Gen. 16. c. 11
Luc. 1. c. 31.
Num. 6. a. 34

6 sthinorum.* Quæ cum venisset ad ma-
B ritum suum, dixit ei: Vir Dei venit ad
me, habens vultum angelicum, terribi-
lis nimis. Quem cum interrogassem,
quis esset, & vnde venisset, & quo no-
mine vocaretur, noluit mihi dicere:
7 * sed hoc respondit: Ecce concipies &
paries filium: caue ne vinum bibas, nec
siceram, & ne aliquo vescaris immundo:
erit enim puer nazaræus Dei ab infan-
tia sua, ex vtero matris suæ vsque ad
8 diem mortis suæ. * Orauit itaque Ma-
nue Dominum, & ait: Obsecro Domi-
ne, vt vir Dei, quem misisti, veniat iterũ,
& doceat nos quid debeamus facere de
9 puero, qui nasciturus est.* Exaudiuitq.
Dominus deprecantem Manue, & appa-
ruit rursum Angelus Dei vxori eius se-
denti in agro. Manue autem maritus eius
non erat cum ea. Quæ cum vidisset An-
10 gelum,* festinauit, & cucurrit ad virum
suum: nunciauitq. ei, dicens: Ecce ap-
11 paruit mihi vir, quem ante viderã.* Qui
surrexit, & secutus est vxorem suam: ve-
niensq. ad virum, dixit ei: Tu es qui lo-
cutus es mulieri? Et ille respondit: Ego
12 sum.* Cui Manue: Quando, inquit, ser-
C mo tuus fuerit expletus, quid vis vt fa-
ciat puer? aut a quo se obseruare debe-
13 bit? * Dixitq. Angelus Domini ad Ma-
nue: Ab omnibus, quæ locutus sum vxo-
14 ri tuæ, abstineat se: * & quidquid ex vi-
nea nascitur, non comedat: vinum &
siceram non bibat, nullo vescatur immũ-
do: & quod ei præcepi, impleat atque
15 custodiat.* Dixitq. Manue ad Angelum
Domini: Obsecro te vt acquiescas pre-
cibus meis, & faciamus tibi hœdum
16 de capris.* Cui respondit Angelus: Si
me cogis, non comedam panes tuos:
si autem vis holocaustum facere, offer
illud Domino. Et nesciebat Manue
17 quòd Angelus Domini esset. * Dixitq.
ad eum: Quod est tibi nomen, vt,
si sermo tuus fuerit expletus, honore-
18 mus te? * Cui ille respondit: ‖Cur ‖Gen. 32. g. 29
quæris nomen meum, quod est mi-
19 rabile? * Tulit itaque Manue hœdum
de capris, & libamenta, & posuit su-
D per petrã, offerens Domino, qui facit mi-
rabilia: ipse autẽ & vxor eius intueban-
20 tur.* Cumq. ascẽderet flamma altaris in
cælum, Angelus Domini pariter in flam-
ma ascendit. Quod cum vidissent Manue
&

& vxor eius, proni ceciderunt in terrã,
* & vltra eis non apparuit Angelus Do- 21
mini. Statimq. intellexit Manue, Ange-
lum Domini esse, * & dixit ad vxorem 22
suam: Morte moriemur, quia vidimus
Deum. * Cui respondit mulier: Si Do- 23
minus nos vellet occidere, de manibus
nostris holocaustũ & libamenta non su-
scepisset, nec ostendisset nobis hæc om-
nia, neque ea, quæ sunt ventura, dixis-
set. * Peperit itaque filium, & vocauit 24
nomen eius Samson. Creuitq. puer, &
benedixit ei Dominus. * Cœpitq. Spi- 25
ritus Domini esse cum eo in castris Dan
inter Saraa & Esthaol.

CAP. XIIII.

DEscendit ergo Samson in Thamna- 1
tha. vidensq. ibi mulierem de filia- A
bus Philisthijm, * ascendit, & nunciauit 2
patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mu-
lierem in Thamnatha de filiabus Phili-
sthinorum: quam quæso vt mihi acci-
piatis vxorem. * Cui dixerunt pater & 3
mater sua: Numquid non est mulier in
filiabus fratrum tuorum, & in omni po-
pulo meo, quia vis accipere vxorem de
Philisthijm, qui incircumcisi sunt? Di-
xitq. Samson ad patrẽ suum: Hanc mihi
accipe: quia placuit oculis meis. * Pa- 4
rentes autem eius nesciebant quòd res a
Domino fieret, & quæreret occasionem B
contra Philisthijm. eo enim tempore
Philisthijm dominabantur Israeli. * De- 5
scendit itaque Samson cum patre suo &
matre in Thamnatha. Cumq. venissent
ad vineas oppidi, apparuit catulus leo-
nis sæuus, & rugiens, & occurrit ei. * Ir- 6
ruit autem Spiritus Domini in Samson,
& dilacerauit leonem, quasi hœdum in
frusta discerpens, nihil omnino habens
in manu: & hoc patri & matri noluit
indicare. * Descenditq. & locutus est 7
mulieri, quæ placuerat oculis eius. * Et 8
post aliquot dies reuertens vt acciperet
eam, declinauit vt videret cadauer leo-
nis, & ecce examen apum in ore leonis
erat ac fauus mellis. * Quem cum sum- 9
psisset in manibus, comedebat in via: ve-
niensq. ad patrem suum & matrem, de-
dit eis partem, qui & ipsi comederunt:
nec tamen eis voluit indicare quòd mel
de corpore leonis assumpserat. * Descẽ- 10
C dit itaque pater eius ad mulierem, & fe-
cit filio suo Samson conuiuiũ. sic enim
11 iuuenes facere consueuerant. * Cum er-
go ciues loci illius vidissent eum, dede-
rũt ei sodales triginta vt essent cum eo.
12 * Quibus locutus est Samson: Proponã
vobis problema: quod si solueritis mihi
intra septem dies conuiuij, dabo vobis
triginta sindones, & totidem tunicas:
13 * sin autem non potueritis soluere, vos
dabitis mihi triginta sindones, & eiusdẽ
numeri tunicas. Qui responderunt ei:
14 Propone problema, vt audiamus. * Di-
xitq. eis: De comedente exiuit cibus, &
de forti egressa est dulcedo. nec potue-
runt per tres dies propositionem solue-
15 re. * Cumq. adesset dies septimus, di-
xerunt ad vxorem Samson: Blandire vi-
ro tuo, & suade ei vt indicet tibi quid
significet problema. quod si facere no-
lueris, incendemus te, & domum patris
tui. an idcirco vocastis nos ad nuptias
16 vt spoliaretis? * Quæ fundebat apud Sã-
D son lacrymas, & querebatur dicens: O-
disti me, & non diligis: idcirco proble-
ma, quod proposuisti filijs populi mei,
non vis mihi exponere. At ille respon-
dit: Patri meo & matri nolui dicere: &
17 tibi indicare potero? * Septẽ igitur die-
bus conuiuij flebat ante eum: tandemq.
die septimo cum ei esset molesta, expo-
suit. Quæ statim indicauit ciuibus suis.
18 * Et illi dixerunt ei die septimo ante so-
lis occubitum: Quid dulcius melle, &
quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si
non arassetis in vitula mea, non inuenis-
19 setis propositionem meam. * Irruit ita-
que in eum Spiritus Domini, descẽditq.
Ascalonem, & percussit ibi triginta vi-
ros. quorum ablatas vestes dedit ijs, qui
problema soluerant. Iratusq. nimis ascẽ
20 dit in domum patris sui: * vxor autem
eius accepit maritum vnum de amicis
eius & pronubis.

CAP. XV.

1 POst aliquantulum autem temporis,
A cum dies triticeæ messis instarẽt, ve-
nit Samson, inuisere volens vxorẽ suam,
& attulit ei hœdum de capris. Cumq.
cubiculum eius solito vellet intrare,
2 prohibuit eum pater illius, dicens: * Pu-
taui quòd odisses eam, & ideo tradidi
illam

illam amico tuo: ſed habet ſororē, quæ
iunior & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro
ea vxor. * Cui Samſon reſpōdit: Ab hac 3
die non erit culpa in me contra Phili-
ſthæos: faciam enim vobis mala. * Per- 4
rexitq. & cepit trecētas vulpes, caudasq.
earum iunxit ad caudas, & faces ligauit
in medio: * quas igne ſuccendens, dimi- 5
ſit, vt huc illucq. diſcurrerent. Quæ ſta-
tim perrexerunt in ſegetes Philiſthino-
rum. Quibus ſuccenſis, & comportatæ
iam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula,
concrematæ ſunt, in tantū, vt vineas quo- B
que & olineta flamma cōſumeret. * Di- 6
xeruntq. Philiſthijm: Quis fecit hanc
rem? Quibus dictum eſt: Samſon gener
Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, &
alteri tradidit, hæc operatus eſt. Aſcēde-
runtq. Philiſthijm: & combuſſerunt tam
mulierem quàm patrem eius. * Quibus 7
ait Samſon: Licet hæc feceritis, tamen
adhuc ex vobis expetā vltionem, & tunc
quieſcam. * Percuſſitq. eos ingenti pla- 8
ga, ita vt ſtupentes ſuram femori impo-
nerent. Et deſcendens habitauit in ſpe-
lunca petræ Etam. * Igitur aſcendentes 9
Philiſthijm in Terram Iuda caſtrameta-
ti ſunt in loco, qui poſtea vocatus eſt
Lechi, id eſt, maxilla, vbi eorum effu-
ſus eſt exercitus. * Dixeruntq. ad eos 10
de tribu Iuda: Cur aſcendiſtis aduer-
ſum nos? Qui reſponderunt: Vt lige- C
mus Samſon, venimus, & reddamus ei
quæ in nos operatus eſt. * Deſcende- 11
runt ergo tria millia virorum de Iuda,
ad ſpecum ſilicis Etam, dixeruntq. ad
Samſon: Neſcis quòd Philiſthijm impe-
rent nobis? quare hoc facere voluiſti?
Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, ſic
feci eis. * Ligare, inquiunt, te venimus, 12
& tradere in manus Philiſthinorum.
Quibus Samſon, Iurate, ait, & ſponde-
te mihi quòd non occidatis me. * Di- 13
xerunt: Non te occidemus, ſed vinctum
trademus. Ligauerūtq. eum duobus no-
uis funibus, & tulerunt eum de petra
Etam. * Qui cum veniſſet ad locum Ma- 14
xillæ, & Philiſthijm vociferantes occur-
riſſent ei, irruit Spiritus Domini in eū:
& ſicut ſolent ad odorem ignis lina con-
ſumi, ita vincula quibus ligatus erat, diſ-
ſipata ſunt & ſoluta. * Inuentamq. ma- 15
xillam, id eſt, mandibulam aſini, quæ D
iacebat, arripiens, interfecit in ea mille
16 viros, * & ait: In maxilla aſini, in man-
dibula pulli aſinarum deleui eos, & per-
17 cuſſi mille viros. * Cumq. hæc verba ca-
nens compleſſet, proiecit mandibulam
de manu, & vocauit nomen loci illius
Ramathlechi, quod interpretatur eleua-
18 tio maxillæ. * Sitiensq. valde, clamauit
ad Dominum, & ait: Tu dediſti in ma-
nu ſerui tui ſalutem hanc maximam at-
que victoriam: en ſiti morior, incidamq.
19 in manus incircumciſorum. * Aperuit
itaque Dominus molarem dentē in ma-
xilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ.
Quibus hauſtis, refocillauit ſpiritum, &
vires recepit. Idcirco appellatum eſt no-
men loci illius, Fons inuocantis de ma-
20 xilla, vſque in præſentem diem. * Iu-
dicauitq. Iſrael in diebus Philiſthijm
viginti annis.

CAP. XVI.

1 ABijt quoque in Gazam, & vidit ibi
A mulierem meretricem, ingreſſusq.
2 eſt ad eam. * Quod cum audiſſent Phi-
liſthijm, & percrebruiſſet apud eos, in-
traſſe vrbem Samſon, circūdederunt eū,
poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus: &
ibi tota nocte cum ſilentio præſtolātes,
vt facto mane exeuntem occiderent.
3 * Dormiuit autem Samſon vſque ad me-
dium noctis: & inde conſurgens appre-
hendit ambas portæ fores cum poſtibus
ſuis, & ſera, impoſitasq. humeris ſuis por
tauit ad verticem montis, qui reſpicit
4 Hebron. * Poſt hæc amauit mulierem,
quæ habitabat in Valle Sorec, & voca-
5 batur Dalila. * Veneruntq. ad eam prin-
cipes Philiſthinorum, atque dixerunt:
Decipe eum, & diſce ab illo, in quo ha-
beat tantam fortitudinem, & quo modo
B eum ſuperare valeamus, & vinctum affli-
gere. quod ſi feceris, dabimus tibi ſin-
6 guli mille & centū argenteos. * Locuta
eſt ergo Dalila ad Samſon: Dic mihi,
obſecro, in quo ſit tua maxima fortitu-
do, & quid ſit quo ligatus erumpere ne-
7 queas? * Cui reſpondit Samſon: Si ſe-
ptem neruiceis funibus necdum ſiccis,
& adhuc humentibus ligatus fuero, in-
8 firmus ero vt ceteri homines. * Attule-
runtq. ad eam ſatrapæ Philiſthinorū ſe-
ptem funes, vt dixerat: quibus vinxit eū,
9 * latentibus apud ſe inſidijs, & in cubi-
culo

culo finem rei expectantibus,clamauitq.
ad eum : Philisthijm super te Samson.
Qui rupit vincula,quo modo si rumpat
quis filum de stuppæ tortum putamine,
cum odorem ignis acceperit : & non est
cognitum in quo esset fortitudo eius.
* Dixitq. ad eum Dalila : Ecce illusisti 10
mihi, & falsum locutus es : saltem nunc C
indica mihi quo ligari debeas. * Cui il- 11
le respondit : Si ligatus fuero nouis fu-
nibus, qui numquam fuerunt in opere,
infirmus ero,& aliorum hominum simi-
lis. * Quibus rursum Dalila vinxit eum, 12
& clamauit : Philisthijm super te Sam-
son,in cubiculo insidijs præparatis. Qui
ita rupit vincula quasi fila telarum.
* Dixitq. Dalila rursum ad eum : Vsque- 13
quo decipis me,& falsum loqueris ? ostĕ
de quo vinciri debeas. Cui respondit
Samson : Si septem crines capitis mei
cum licio plexueris, & clauum his cir-
cumligatum terræ fixeris, infirmus ero.
* Quod cum fecisset Dalila,dixit ad eũ : 14
Philisthijm super te Samson. Qui con-
surgens de somno extraxit clauum cum
crinibus & licio. * Dixitq. ad eum Da- 15
lila : Quo modo dicis quòd amas me, D
cum animus tuus non sit mecum ? Per
tres vices mentitus es mihi, & noluisti
dicere in quo sit maxima fortitudo tua.
* Cumq. molesta esset ei, & per multos 16
dies iugiter adhæreret,spatium ad quie-
tem non tribuens, defecit anima eius,&
& ad mortem vsque lassata est. * Tunc 17
aperiens veritatem rei, dixit ad eam :
Ferrum numquam ascendit super caput
meum, quia nazaræus, id est, consecra-
tus Deo sum de vtero matris meæ : si ra-
sum fuerit caput meum, recedet a me
fortitudo mea, & deficiam, eroq. sicut
ceteri homines. * Vidensq. illa quòd 18
confessus ei esset omnem animum suum,
misit ad principes Philisthinorũ ac man
dauit : Ascendite adhuc semel,quia nunc
mihi aperuit cor suum. Qui ascende-
runt assumpta pecunia, quam promise- E
rant. * At illa dormire eum fecit super 19
genua sua, & in sinu suo reclinare ca-
put.Vocauitq. tonsorem,& rasit septem
crines eius, & cœpit abigere eum, & a
se repellere : statim enim ab eo fortitu-
do discessit : * dixitque : Philisthijm su- 20
per te Samson. Qui de somno consur-
gens, dixit in animo suo : Egrediar si-
cut ante feci, & me excutiam, nesciens
21 quòd recessisset ab eo Dominus. * Quẽ
cum apprehendissent Philisthijm,statim
eruerunt oculos eius, & duxerunt Ga-
zam vinctum catenis, & clausum in car-
22 cere molere fecerunt. * Iamq. capilli
23 eius renasci cœperãt, * & principes Phi-
listhinorum conuenerunt in vnum vt
immolarent hostias magnificas Dagon
deo suo, & epularentur, dicentes : Tra-
F didit Deus noster inimicum nostrum
24 Samson in manus nostras. * Quod etiã
populus videns, laudabat deum suum,
eademq. dicebat : Tradidit Deus noster
aduersarium nostrum in manus nostras,
qui deleuit terram nostram, & occidit
25 plurimos. * Lætantesq. per conuiuia,
sumptis iam epulis, præceperunt vt vo-
caretur Samson, & ante eos luderet.
Qui adductus de carcere ludebat ante
eos; feceruntq. eum stare inter duas co-
26 lumnas. * Qui dixit puero regenti gres-
sus suos : Dimitte me, vt tangam co-
lumnas, quibus omnis imminet domus,
& recliner super eas, & paululum re-
27 quiescam. * Domus autem erat ple-
na virorum ac mulierum, & erant ibi
omnes principes Philisthinorũ,ac de te-
cto & solario circiter tria millia vtrius-
G que sexus spectantes ludentem Samson.
28 * At ille inuocato Domino ait : Domi-
ne Deus, memento mei, & redde mihi
nunc fortitudinem pristinã Deus meus,
vt vlciscar me de hostibus meis, & pro
amissione duorum luminum vnam vl-
29 tionem recipiam. * Et apprehendens
ambas columnas,quibus innitebatur do-
mus, alteramq. earum dextera, & alte-
30 ram læua tenens, * ait : Moriatur anima
mea cum Philisthijm. concussisq. forti-
ter columnis, cecidit domus super om-
nes principes, & ceteram multitudinẽ,
quæ ibi erat : multoq. plures interfecit
moriens, quàm ante viuus occiderat.
31 * Descendentes autem fratres eius & vni-
uersa cognatio tulerunt corpus eius, &
sepelierunt inter Saraa & Esthaol in se-
pulchro patris sui Manue : iudicauitq.
Israel viginti annis.

CAP. XVII.

1 FVit eo tempore vir quidam de mon-
2 te Ephraim nomine Michas, * qui di-
xit

xit matri suæ: Mille & centũ argenteos, A
quos separaueras tibi, & super quibus
me audiente iuraueras, ecce ego habeo,
& apud me sunt. Cui illa respondit:
Benedictus filius meus Domino. * Red- 3
didit ergo eos matri suæ, quæ dixerat
ei: Consecraui & voui hoc argentum
Domino, vt de manu mea suscipiat fi- B
lius meus, & faciat sculptile atque con-
flatile: & nunc trado illud tibi. * Red- 4
didit igitur eos matri suæ: quæ tulit du-
centos argenteos, & dedit eos argenta-
rio, vt faceret ex eis sculptile atque con-
flatile, quod fuit in domo Michæ. * Qui 5
ædiculam quoque in ea Deo separauit,
& fecit ephod, & theraphim, id est, ve-
stem sacerdotalem, & idola: impleuitq.
vnius filiorum suorum manum, & factus
est ei sacerdos. * In diebus illis nõ erat 6
rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi C
rectum videbatur, hoc faciebat. * Fuit 7
quoque alter adolescens de Bethlehem
Iuda, ex cognatione eius: eratq. ipse Le-
uites, & habitabat ibi. * Egressusq. de 8
ciuitate Bethlehem, peregrinari voluit
vbicumque sibi commodum reperisset.
Cumq. venisset in montẽ Ephraim, iter
faciens, & declinasset parumper in do-
mum Michæ, * interrogatus est ab eo vn- 9
de venisset. Qui respondit: Leuita sum D
de Bethlehem Iuda, & vado vt habitem
vbi potuero, & vtile mihi esse perspexe-
ro. * Dixitq. Michas: Mane apud me, & 10
esto mihi parens ac sacerdos: daboq. ti-
bi per annos singulos decem argenteos,
ac vestem duplicem, & quæ ad victum
sunt necessaria. * Acquieuit, & mansit 11
apud hominem, fuitq. illi quasi vnus de
filijs. * impleuitq. Michas manum eius, 12
& habuit puerum sacerdotem apud se;
* Nunc scio, dicẽs, quòd benefaciet mihi 13
Deus habẽti Leuitici generis sacerdotẽ.

CAP. XVIII.

IN diebus illis non erat rex in Israel, 1
& tribus Dan quærebat possessionem A
sibi, vt habitaret in ea: vsque ad illum
enim diem inter ceteras tribus sortem
nõ acceperat. * Miserunt ergo filij Dan, 2
stirpis & familiæ suæ quinque viros for-
tissimos de Saraa & Esthaol, vt explora-
rent terram, & diligenter inspicerent;
dixeruntq. eis: Ite, & considerate terrã.
Qui cum pergentes venissent in montẽ
Ephraim, & intrassent domum Michæ,
3 requieuerunt ibi: * & agnoscentes vo-
cem adolescentis Leuitæ, vtentesq. illius
diuersorio, dixerũt ad eum: Quis te huc
B adduxit? quid hic agis? quam ob cau-
4 sam huc venire voluisti? * Qui respon-
dit eis: Hæc, & hæc præstitit mihi Mi-
chas, & me mercede conduxit vt sim ei
5 sacerdos. * Rogauerunt autem eum vt
consuleret Dominum, vt scire possent
an prospero itinere pergerent, & res ha-
6 beret effectum. * Qui respondit eis: Ite
in pace: Dominus respicit viam vestrã,
7 & iter quo pergitis. * Eũtes igitur quin-
que viri venerũt Lais: videruntq. popu-
lum habitantem in ea absque vllo timo-
re, iuxta consuetudinem Sidoniorum, se-
curum & quietum, nullo ei penitus re-
sistente, magnarumq. opum, & procul a
C Sidone atque a cunctis hominibus sepa-
8 ratum. * Reuersiq. ad fratres suos in Sa-
raa & Esthaol, & quid egissent sciscitã-
9 tibus responderunt: * Surgite, ascenda-
mus ad eos: vidimus enim terram valde
opulentam & vberem: nolite negligere,
nolite cessare. eamus, & possideamus
10 eam, nullus erit labor. * Intrabimus ad
securos, in regionem latissimã, tradetq.
nobis Dominus locum, in quo nullius
rei est penuria eorum, quæ gignuntur in
11 terra. * Profecti igitur sunt de cogna-
tione Dan, id est, de Saraa & Esthaol sex-
12 centi viri accincti armis bellicis, * ascẽ-
dentesq. manserunt in Cariathiarim Iu-
dæ: qui locus ex eo tempore Castrorum
Dan, nomen accepit, & est post tergum
13 Cariathiarim. * Inde transierunt in mõ-
D tem Ephraim. Cumq. venissent ad do-
14 mum Michæ, * dixerunt quinque viri,
qui prius missi fuerant ad considerandã
Terram Lais, ceteris fratribus suis: No-
stis quòd in domibus istis sit ephod, &
theraphim, & sculptile, atque conflatile:
15 videte quid vobis placeat. * Et cũ pau-
lulum declinassent, ingressi sunt domum
adolescentis Leuitæ, qui erat in domo
Michæ: salutaueruntq. eum verbis paci-
16 ficis. * Sexcenti autem viri ita vt erant
17 armati, stabant ante ostium. * At illi,
qui ingressi fuerant domũ iuuenis, scul-
ptile, & ephod, & theraphim, atque con-
flatile tollere nitebantur, & sacerdos sta-
E bat ante ostium, sexcentis viris fortis-

simis

finis haud procul expectantibus. * Tu- 18
lerunt igitur qui intrauerant, sculptile,
ephod, & idola, atque conflatile. Qui-
bus dixit sacerdos: Quid facitis? * Cui 19
responderunt: Tace, & pone digitum
super os tuum: veniq. nobiscum, vt ha-
beamus te patrem, ac sacerdotē. Quid
tibi melius est, vt sis sacerdos in domo
vnius viri, an in vna tribu & familia in
Israel? * Quod cum audisset, acquieuit 20
sermonibus eorum, & tulit ephod, &
idola, ac sculptile, & profectus est cum
eis. * Qui cum pergerent, & ante se ire 21
fecissent paruulos ac iumenta, & omne
quod erat pretiosum, * & iam a domo 22
Michæ essent procul, viri qui habitabāt
in ædibus Michæ conclamantes secuti
sunt, * & post tergum clamare cœperūt. 23
Qui cum respexissent, dixerunt ad Mi- F
cham: Quid tibi vis? cur clamas? * Qui 24
respondit: Deos meos, quos mihi feci,
tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ
habeo, & dicitis: Quid tibi est? * Dixe- 25
runtq. ei filij Dan: Caue ne vltra loqua-
ris ad nos, & veniant ad te viri animo
concitati, & ipse cum omni domo tua
pereas. * Et sic cœpto itinere perrexe- 26
runt. Videns autem Michas, quòd for-
tiores se essent, reuersus est in domum
suam. * Sexcenti autem viri tulerunt sa- 27
cerdotem, & quæ supra diximus: vene-
runtq. in Lais ad populum quiescentem
atque securum, & percusserunt eos in
ore gladij: vrbemq. incendio tradiderūt,
* nullo penitus ferente præsidiū, eo quòd 28
procul habitarent a Sidone, & cum nul- G
lo hominum haberent quidquam so-
cietatis ac negotij. Erat autem ciuitas
sita in regione Rohob: quam rursum
extruentes habitauerunt in ea, * vocato 29
nomine ciuitatis Dan iuxta vocabulum
patris sui, quem genuerat Israel, quæ
prius Lais dicebatur. * Posueruntq. sibi 30
sculptile, & Ionathan filium Gersam fi-
lij Moysi, ac filios eius sacerdotes in
tribu Dan, vsque ad diem captiuitatis
suæ. * Mansitq. apud eos idolum Michæ 31
omni tempore, quo fuit domus Dei
in Silo. in diebus illis non erat rex in
Israel.

CAP. XIX.

FVit quidam vir Leuites habitans in 1
latere montis Ephraim, qui accepit A
2 vxorem de Bethlehem Iuda: * quæ reli-
quit eum, & reuersa est in domum pa-
tris sui in Bethlehem, mansitq. apud eū
3 quattuor mensibus. * Secutusq. est eam
vir suus, volens reconciliari ei, atque
blandiri, & secum reducere, habens in
comitatu puerum & duos asinos: quæ
suscepit eum, & introduxit in domum
patris sui. Quod cum audisset socer e-
ius, eumq. vidisset, occurrit ei lætus,
4 * & amplexatus est hominem. Mansitq.
gener in domo soceri tribus diebus, co-
medens cum eo & bibens familiariter.
5 * Die autem quarto de nocte consurgēs,
proficisci voluit. Quem tenuit socer, &
B ait ad eum: Gusta prius pauxillum pa-
nis, & conforta stomachum, & sic pro-
6 ficiscéris. * Sederuntq. simul, ac comede-
runt & biberūt. Dixitq. pater puellæ ad
generum suum: Quæso te vt hodie hic
7 maneas, pariterq. lætemur. * At ille cō-
surgens, cœpit velle proficisci. Et ni-
hilominus obnixe eum socer tenuit, &
8 apud se fecit manere. * Mane autem fa-
cto, parabat Leuites iter. Cui socer rur-
sum: Oro te, inquit, vt paululum cibi
capias, & assumptis viribus, donec in-
crescat dies, postea proficiscaris. Come-
9 derunt ergo simul. * Surrexitq. adolescēs,
vt pergeret cum vxore sua & puero. Cui
rursum locutus est socer: Cōsidera quòd
dies ad occasum decliuior sit, & propin-
quat ad vesperum: mane apud me etiam
C hodie, & duc lætum diem, & cras pro-
10 ficiscéris vt vadas in domum tuam. * No-
luit gener acquiescere sermonibus eius;
sed statim perrexit, & venit contra Ie-
bus, quæ altero nomine vocatur Ierusa-
lem, ducens secum duos asinos onustos,
11 & concubinam. * Iamq. erant iuxta Ie-
bus, & dies mutabatur in noctē: dixitq.
puer ad dominum suum: Veni, obsecro,
declinemus ad vrbem Iebusæorum, &
12 maneamus in ea. * Cui respondit domi-
nus: Non ingrediar oppidum gētis alie-
næ, quæ non est de filijs Israel, sed trāsi-
13 bo vsque Gabaa: * & cum illuc peruene-
ro, manebimus in ea, aut certe in vrbe
14 Rama. * Transierunt ergo Iebus, & cœ-
ptum carpebant iter, occubuitq. eis sol
iuxta Gabaa, quæ est in tribu Beniamin:
15 * diuerteruntq. ad eam, vt manerent ibi.
Quo cum intrassent, sedebant in platea
ciuitatis, & nullus eos recipere voluit
hospitio.

hospitio. * Et ecce, apparuit homo se- 16
nex, reuertens de agro & de opere suo
vesperi, qui & ipse de monte erat E-
phraim, & peregrinus habitabat in Ga-
baa. homines autē regionis illius erant
filij Iemini. * Eleuatisq. oculis, vidit 17
senex sedentem hominem cum sarcinu-
lis suis in platea ciuitatis: & dixit ad eū:
Vnde venis? & quò vadis? * Qui respō- 18
dit ei: Profecti sumus de Bethlehem Iu-
da, & pergimus ad locum nostrum, qui
est in latere montis Ephraim, vnde ie-
ramus in Bethlehem: & nunc vadimus
ad domum Dei, nullusq. sub tectū suum
nos vult recipere, * habentes paleas & 19
foenum in asinorum pabulum, & panē E
ac vinum in meos & ancillæ tuæ vsus, &
pueri, qui mecum est: nulla re indige-
mus nisi hospitio. * Cui respondit se- 20
nex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia
quæ necessaria sunt: tantum, quæso, ne
in platea maneas. * Introduxitq. eum 21
in domum suam, & pabulū asinis præ-
buit: ac postquam lauerunt pedes suos,
recepit eos in conuiuium. * Illis epulā- 22
tibus, & post laborem itineris, cibo &
potu reficientibus corpora, venerunt vi-
ri ciuitatis illius, filij Belial, (id est, abs-
que iugo) & circumdantes domum se-
nis, fores pulsare cœperunt, clamantes
ad dominum domus, atque dicentes:
‖ Gen.19.b.5 ‖ Educ virum, qui ingressus est domum
tuam, vt abutamur eo. * Egressusq. est 23
ad eos senex, & ait: Nolite fratres, no- F
lite facere malū hoc: quia ingressus est
homo hospitium meum, & cessate ab
hac stultitia: * habeo filiam virginem, 24
& hic homo habet concubinam, educā
eas ad vos, vt humilietis eas, & vestrā
libidinem compleatis: tantum, obsecro,
ne scelus hoc contra naturam operemi-
ni in virum. * Nolebant acquiescere ser- 25
monibus illius. quod cernens homo,
eduxit ad eos concubinam suam, & eis
tradidit illudendam: qua cum tota no-
cte abusi essent, dimiserunt eam mane.
* At mulier, recedentibus tenebris, ve- 26
nit ad ostium domus, vbi manebat do-
minus suus, & ibi corruit. * Mane fa- 27
cto, surrexit homo, & aperuit ostium,
vt cœptam expleret viam: & ecce con-
cubina eius iacebat ante ostium sparsis
in limine manibus. * Cui ille, putans 28
eam quiescere, loquebatur: Surge, & G
ambulemus. Qua nihil respondente,
intelligens quòd erat mortua; tulit eam,
& imposuit asino, reuersusq. est in do-
29 mum suam. * Quam cum esset ingres-
sus, arripuit gladium, & cadauer vxo-
ris cum ossibus suis in duodecim partes
ac frusta concidens, misit in omnes ter-
30 minos Israel. * Quod cum vidissent sin-
guli, conclamabant: Numquam res ta-
lis facta est in Israel ex eo die, quo ascē-
derunt patres nostri de Ægypto, vsque
in præsens tempus: ferte sententiam,
& in commune decernite quid facto
opus sit.

CAP. XX.

1 EGressi itaque sunt omnes filij Israel,
A & pariter congregati, quasi vir v-
nus, ‖ de Dan, vsque Bersabee, & Terra ‖ Osee 9.b.9
2 Galaad ad Dominum in Maspha: * Om-
nesq. anguli populorum, & cunctæ tri-
bus Israel in ecclesiam populi Dei con-
uenerunt quadringenta millia peditum
3 pugnatorum (. * Nec latuit filios Ben-
iamin quòd ascendissent filij Israel in
Maspha.) Interrogatusq. Leuita, mari-
tus mulieris interfectæ, quomodo tantū
4 scelus perpetratum esset, * respondit:
Veni in Gabaa Beniamin cum vxore
5 mea, illucq. diuerti: * & ecce homines
ciuitatis illius circumdederūt nocte do-
mum, in qua manebam, volentes me
occidere, & vxorem meam incredibili
furore libidinis vexantes, denique mor-
6 tua est. * Quam arreptam, in frusta cō-
cidi, misiq. partes in omnes terminos
possessionis vestræ: quia numquam tan-
tum nefas, & tam grande piaculum fa-
7 ctum est in Israel. * Adestis omnes filij
Israel, decernite quid facere debeatis.
8 * Stansq. omnis populus, quasi vnius ho-
B minis sermone respondit: Non recede-
mus in tabernacula nostra, nec suam
9 quisquam intrabit domum: * sed hoc
contra Gabaa in commune faciamus.
10 * Decem viri eligantur [illegible] cētum ex om-
nibus tribubus Israel, & centum de mil-
le, & mille de decem millibus, vt com-
portent exercitui cibaria, & possimus
pugnare contra Gabaa Beniamin, & red-
11 dere ei pro scelere, quod meretur. * Cō-
uenitq. vniuersus Israel ad ciuitatem,
quasi homo vnus eadem mente, vnoq;
consilio.

consilio. * & miserunt nuncios ad om- 12
nem tribũ Beniamin, qui dicerent: Cur
tantum nefas in vobis repertum est?
* Tradite homines de Gabaa, qui hoc 13
flagitium perpetrarunt, vt moriantur, &
auferatur malum de Israel. Qui nolue-
runt fratrum suorum filiorum Israel au-
dire mandatum: * sed ex cũctis vrbibus, 14
quæ sortis suæ erant, conuenerunt in
Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & con-
tra vniuersum populum Israel dimica-
rent. * Inuentiq. sunt viginti quinque 15
millia de Beniamin educentium gladiũ,
præter habitatores Gabaa, * qui septin- 16
genti erant viri fortissimi, ita sinistra vt C
dextra prœliantes: & sic fundis lapides
ad certum iacientes, vt capillum quo-
que possent percutere, & nequaquam
in alteram partem ictus lapidis deferre-
tur. * Virorum quoque Israel, absque 17
filijs Beniamin, inuenta sunt quadrin-
genta millia educentium gladios, & pa-
ratorum ad pugnam. * Qui surgentes 18
venerunt in domum Dei, hoc est, in Si-
lo: consuluerűtq. Deũ, atque dixerunt:
Quis erit in exercitu nostro princeps
certaminis cõtra filios Beniamin? Qui-
bus respondit Dominus: Iudas sit dux
vester. * Statimq. filij Israel surgentes 19
mane, castrametati sunt iuxta Gabaa:
* & inde procedentes ad pugnam con- 20
tra Beniamin, vrbem oppugnare cœpe-
runt. * Egressiq. filij Beniamin de Gabaa, 21
occiderunt de filijs Israel die illo vigin-
ti duo millia virorũ. * Rursum filij Is- 22
rael & fortitudine & numero confiden-
tes, in eodem loco, in quo prius certa-
uerant, aciem direxerunt: * ita tamen vt 23
prius ascenderent & flerent coram Do- D
mino vsque ad noctem: consulerentq.
eum, & dicerent: Debeo vltra procede-
re ad dimicandum contra filios Benia-
min fratres meos, an non? Quibus ille
respondit: Ascendite ad eos, & inite
certamen. * Cumq. filij Israel altera die 24
contra filios Beniamin ad prœlium pro-
cessissent, * eruperunt filij Beniamin de 25
portis Gabaa: & occurrentes eis tanta
in illos cæde bacchati sunt, vt decem &
octo millia virorum educentium gladiũ
prosternerent. * Quamobrem omnes fi- 26
lij Israel venerunt in domum Dei, &
sedentes flebant coram Domino: ieiu-
nauerũtq. die illo vsque ad vesperam,

& obtulerunt ei holocausta, atque paci-
27 ficas victimas, * & super statu suo inter-
rogauerunt. Eo tempore ibi erat arca
28 fœderis Dei, * & Phinees filius Eleazari
filij Aaron præpositus domus. Consu-
luerunt igitur Dominum, atque dixerũt:
Exire vltra debemus ad pugnam contra
filios Beniamin fratres nostros, an quie-
scere? Quibus ait Dominus: Ascendite,
cras enim tradam eos in manus vestras.
29 * Posueruntq. filij Israel insidias per cir-
30 cuitum vrbis Gabaa: * & tertia vice, si-
cut semel & bis, contra Beniamin exer-
31 citum produxerunt. * Sed & filij Bênia-
E min audacter eruperunt de ciuitate, &
fugientes aduersarios longius persecuti
sunt, ita vt vulnerarent ex eis sicut pri-
mo die & secundo, & cæderent per
duas semitas vertentes terga, quarum
vna ferebatur in Bethel, & altera in
Gabaa, atque prosternerent triginta
32 circiter viros: * putauerunt enim so-
lito eos more cedere. Qui fugam
arte simulantes inierunt consilium vt
abstraherent eos de ciuitate, & qua-
si fugientes ad supradictas semitas per-
33 ducerent. * Omnes itaque filij Israel
surgentes de sedibus suis, tetenderunt
aciem in loco, qui vocatur Baaltha-
mar. Insidiæ quoque, quæ circa vr-
bem erant, paulatim se aperire cœpe-
34 runt, * & ab Occidentali vrbis parte
procedere. Sed & alia decem millia
virorum de vniuerso Israel, habitato-
res vrbis ad certamina prouocabant.
Ingrauatumq. est bellum contra filios
Beniamin: & non intellexerunt quòd
ex omni parte illis instaret interitus.
35 * Percussitq. eos Dominus in conspectu
filiorum Israel, & interfecerunt ex eis
in illo die viginti quinque millia, &
centum viros, omnes bellatores & edu-
36 centes gladium. * Filij autem Benia-
F min cum se inferiores esse vidissent,
cœperunt fugere. Quod cernentes fi-
lij Israel, dederunt eis ad fugiendum
locum, vt ad præparatas insidias deue-
37 nirent, quas iuxta vrbem posuerãt. * Qui
cum repente de latibulis surrexissent, &
Beniamin terga cædẽtibus daret, ingres-
si sunt ciuitatem, & percusserunt eam in
38 ore gladij. * Signum autem dederant
filij Israel his, quos in insidijs colloca-
uerant, vt postquam vrbem cepissent,

ignem accenderent: vt ascendente in al-
tum fumo, captam vrbem demonstra-
rent. * Quod cum cernerent filij Israel 39
in ipso certamine positi (putauerunt e-
nim filij Beniamin eos fugere, & instã-
tius persequebantur, cæsis de exercitu
eorum triginta viris.) * & viderent qua- 40
si columnam fumi de ciuitate conscen-
dere. Beniamin quoque aspiciens retro,
cum captam cerneret ciuitatem, & flam-
mas in sublime ferri: * qui prius simula- 41
uerant fugam, versa facie fortius resi-
stebant. Quod cum vidissent filij Benia-
min, in fugam versi sunt, * & ad viam 42
deserti ire cœperunt, illuc quoque eos
aduersarijs persequentibus. sed & hi,
qui vrbem succenderant, occurrerunt
eis. * Atque ita factum est, vt ex vtra- 43
que parte ab hostibus cæderentur, nec G
erat vlla requies morientium. Cecide-
runt, atque prostrati sunt ad Orientalẽ
plagam vrbis Gabaa. * Fuerunt autem 44
qui in eodem loco interfecti sunt, de-
cem & octo millia virorum, omnes ro-
bustissimi pugnatores. * Quod cum vi- 45
dissent, qui remanserant de Beniamin,
fugerunt in solitudinem: & pergebant
ad Petram, cuius vocabulum est Rem-
mon. In illa quoque fuga palantes, &
in diuersa tendentes, occiderunt quin-
que millia virorum. Et cum vltra tende-
rent, persecuti sunt eos, & interfecerũt
etiam alia duo millia. * Et sic factum 46
est, vt omnes qui ceciderant de Benia-
min in diuersis locis, essent vigintiquin-
que millia, pugnatores ad bella prom-
ptissimi. * Remanserunt itaque de omni 47
numero Beniamin, qui euadere, & fu-
gere in solitudinem potuerunt, sexcen-
ti viri: sederuntq. in Petra Remmon
mensibus quattuor. * Regressi autem fi- 48
lij Israel, omnes reliquias ciuitatis a vi-
ris vsque ad iumenta gladio percusse-
runt, cunctasq. vrbes & viculos Benia-
min vorax flamma consumpsit.

CAP. XXI.

IVrauerunt quoque filij Israel in Mas- 1
pha & dixerunt: Nullus nostrum da- A
bit filijs Beniamin de filiabus suis vxo-
rem. * Veneruntq. omnes ad domum 2
Dei in Silo, & in conspectu eius seden-
tes vsque ad vesperam, leuauerunt vocẽ,
& magno vlulatu cœperunt flere, dicẽ-
3 tes: * Quare Domine Deus Israel factũ
est hoc malum in populo tuo, vt hodie
4 vna tribus auferretur ex nobis? * Altera
autem die diluculo consurgentes, extru-
xerunt altare: obtuleruntq. ibi holocau-
sta, & pacificas victimas, & dixerunt:
5 * Quis non ascendit in exercitu Domi-
ni de vniuersis tribubus Israel? Grandi
enim iuramento se constrinxerant, cum
essent in Maspha, interfici eos qui de-
6 fuissent. * Ductiq. pœnitentia filij Israel
B super fratre suo Beniamin, cœperunt di-
7 cere: Ablata est tribus vna de Israel, * vn-
de vxores accipient? omnes enim in cõ-
mune iurauimus, non daturos nos his
8 filias nostras. * Idcirco dixerunt: Quis
est de vniuersis tribubus Israel, qui non
ascendit ad Dominum in Maspha? Et
ecce inuenti sunt habitatores Iabes Ga-
9 laad in illo exercitu non fuisse. (* Eo
quoque tempore cũ essent in Silo, nul-
10 lus ex eis ibi repertus est.) * Miserunt
itaque decẽ millia viros robustissimos,
& præceperunt eis: Ite, & percutite ha-
bitatores Iabes Galaad in ore gladij, tã
11 vxores quàm paruulos eorum. * Et hoc
erit quod obseruare debebitis: || Omne ||Nu. 31. c. 17
generis masculini, & mulieres, quæ co-
gnouerunt viros, interficite, virgines
12 autem reseruate. * Inuentæq. sunt de Ia-
bes Galaad quadringentæ virgines, quæ
nescierunt viri thorum, & adduxerunt
eas ad castra in Silo, in Terram Cha-
13 naan. * Miseruntq. nũcios ad filios Ben-
iamin, qui erant in Petra Remmon, &
præceperunt eis, vt eos susciperent in
14 pace. * Veneruntq. filij Beniamin in illo
C tempore, & datæ sunt eis vxores de fi-
liabus Iabes Galaad: alias autem non
repererunt, quas simili modo traderẽt.
15 * Vniuersusq. Israel valde doluit, & egit
pœnitentiam super interfectione vnius
16 tribus ex Israel. * Dixeruntq. maiores
natu: Quid faciemus reliquis, qui non
acceperunt vxores? omnes in Beniamin
17 feminæ conciderunt, * & magna nobis
cura, ingentiq. studio prouidendum est,
18 ne vna tribus deleatur ex Israel. * Filias
enim nostras eis dare non possumus,
constricti iuramento & maledictione,
qua diximus: Maledictus qui dederit de
19 filiabus suis vxorem Beniamin. * Cepe-
runtq. consilium, atque dixerunt: Ecce
sollem-

sollemnitas Domini est in Silo anniuer-
saria, quæ sita est ad Septentrionem vr-
bis Bethel, & ad Orientalem plagam
viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimã, D
& ad Meridiem oppidi Lebona. * Præ- 20
ceperuntq. filijs Beniamin, atque dixe-
runt: Ite, & latitate in vineis. * Cumq. 21
videritis filias Silo ad ducendos choros
ex more procedere, exite repente de vi-
neis, & rapite ex eis singuli vxores sin-
gulas, & pergite in Terram Beniamin.
* Cumq. venerint patres earum, ac fra- 22
tres, & aduersum vos queri cœperint,
atque iurgari, dicemus eis: Miseremini
eorum: non enim rapuerunt eas iure
bellantium atque victorum, sed rogan-
tibus vt acciperent, non dedistis, & a
23 vestra parte peccatum est. * Feceruntq.
filij Beniamin, vt sibi fuerat imperatũ:
& iuxta numerum suum rapuerunt sibi
de his, quæ ducebant choros, vxores sin-
gulas: abieruntq. in possessionem suam
ædificantes vrbes, & habitantes in eis.
24 * Filij quoque Israel reuersi sunt per tri-
bus, & familias in tabernacula sua. In
diebus illis non erat rex in Israel: sed
vnusquisque quod sibi rectum videba-
tur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

CAPVT PRIMVM.

N diebus vnius iudi- 1
cis, quando iudices A
præerant, facta est
fames in Terra.
Abijtq. homo de
Bethlehem Iuda, vt
peregrinaretur in
regione Moabitide cum vxore sua, ac
duobus liberis. * ipse vocabatur Elime- 2
lech, & vxor eius Noëmi: & duo filij,
alter Mahalon, & alter Chelion, Ephra-
thæi de Bethlehem Iuda. Ingressiq. re-
gionem Moabitidem, morabantur ibi.
* Et mortuus est Elimelech maritus Noë- 3
mi: remansitq. ipsa cum filijs. * Qui ac- 4
ceperunt vxores Moabitidas, quarum
vna vocabatur Orpha, altera vero Ruth.
Manseruntq. ibi decem annis, * & am- 5
bo mortui sunt, Mahalon videlicet &
Chelion: remansitq. mulier orbata duo-
bus liberis ac marito. * Et surrexit vt in 6
patriam pergeret cum vtraque nuru sua
de regione Moabitide: audierat enim
quòd respexisset Dominus populum B
suum, & dedisset eis escas. * Egressa est 7
itaque de loco peregrinationis suæ, cũ
vtraque nuru: & iam in via reuertendi
8 posita in Terram Iuda, * dixit ad eas: Ite
in domũ matris vestræ, faciat vobiscum
Dominus misericordiam, sicut fecistis
9 cum mortuis & mecum. * Det vobis in-
uenire requiem in domibus virorum,
quos sortituræ estis. Et osculata est eas.
10 Quæ eleuata voce flere cœperunt, * &
dicere: Tecum pergemus ad populum
11 tuum. * Quibus illa respondit: Reuerti-
mini filiæ meæ, cur venitis mecũ? num
vltra habeo filios in vtero meo, vt vi-
12 ros ex me sperare possitis? * Reuertimi-
ni filiæ meæ, & abite: iam enim sene-
ctute confecta sum, nec apta vinculo
coniugali. etiam si possem hac nocte
13 concipere, & parere filios, * si eos ex-
C pectare velitis donec crescant, & annos
pubertatis impleant, ante eritis vetulæ
quàm nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ:
quia vestra angustia magis me premit,
& egressa est manus Domini cõtra me.
14 * Eleuata igitur voce, rursum flere cœ-
perunt, Orpha osculata est socrum, ac
reuersa est: Ruth adhæsit socrui suæ.
15 * cui dixit Noëmi: En reuersa est cogna-
ta tua ad populum suũ, & ad deos suos,
vade cum ea. * Quæ respondit: Ne ad-

uerseris mihi vt relinquã te & abeam :
quocumque enim perrexeris, pergam :
& vbi morata fueris,& ego pariter mo-
rabor. Populus tuus populus meus, &
Deus tuus Deus meus.* Quæ te terra 17
morientem susceperit, in ea moriar :
ibiq. locum accipiam sepulturæ. Hæc
mihi faciat Dominus, & hæc addat, si
non sola mors me & te separauerit.
* Videns ergo Noëmi, quòd obstinato 18
animo Ruth decreuisset secum pergere, D
aduersari noluit, nec ad suos vltra redi-
tum persuadere :* profectæq. sunt simul, 19
& venerunt in Bethlehem. Quibus vr-
bem ingressis, velox apud cunctos fama
percrebruit: dicebãtq. mulieres: Hæc est
illa Noëmi.* Quibus ait: Ne vocetis 20
me Noëmi (id est, pulchram) sed voca-
te me Mara (id est, amaram) quia ama-
ritudine valde repleuit me Omnipotẽs.
* Egressa sum plena, & vacuam reduxit 21
me Dominus. Cur ergo vocatis me Noë-
mi, quam Dominus humiliauit, & affli-
xit Omnipotẽs?* Venit ergo Noëmi cũ 22
Ruth Moabitide nuru sua, de terra pe-
regrinationis suæ: ac reuersa est in Beth-
lehem, quando primum hordea mete-
bantur.

CAP. II.

Erat autem viro Elimelech consan- 1
guineus, homo potens, & magnarũ A
opum, nomine Booz.* Dixitq. Ruth 2
Moabitis ad socrum suam: Si iubes, va-
dam in agrum, & colligam spicas, quæ
fugerint manus metentium, vbicumque
clementis in me patris familias repere-
ro gratiam. Cui illa respondit: Vade fi-
lia mea.* Abijt itaque & colligebat spi- 3
cas post terga metentium. Accidit autẽ
vt ager ille haberet dominum nomine
Booz, qui erat de cognatione Elimelech.
* Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, 4
dixitq. messoribus: Dominus vobiscum.
Qui responderũt ei: Benedicat tibi Do-
minus.* Dixitq. Booz iuueni, qui mes- 5
soribus præerat: Cuius est hæc puella?
* Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ 6
venit cum Noëmi, de regione Moabiti- B
de,* & rogauit vt spicas colligeret re- 7
manentes, sequens messorum vestigia:
& de mane vsque nunc stat in agro, &
ne ad momẽtum quidem domum reuer-
8 sa est.* Et ait Booz ad Ruth: Audi filia,
ne vadas in alterum agrum ad colligẽ-
dum, nec recedas ab hoc loco: sed iun-
9 gere puellis meis,* & vbi messuerint, se-
quere. Mandaui enim pueris meis, vt ne-
mo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris,
vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de qui-
10 bus & pueri bibunt.* Quæ cadens in fa-
ciem suam & adorans super terram, di-
xit ad eum: Vnde mihi hoc, vt inuenirẽ
gratiam ante oculos tuos, & nosse me di-
11 gnareris peregrinã mulierem?* Cui il-
le respõdit: Nunciata sunt mihi omnia,
C quæ feceris socrui tuæ post mortem viri
tui: & quòd reliqueris parentes tuos, &
terram in qua nata es, & veneris ad po-
12 pulum, quem antea nesciebas.* Reddat
tibi Dominus pro opere tuo, & plenã
mercedem recipias a Domino Deo Is-
rael, ad quem venisti, & sub cuius con-
13 fugisti alas.* Quæ ait: Inueni gratiã apud
oculos tuos domine mi, qui consolatus
es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ,
quæ non sum similis vnius puellarũ tua-
14 rum.* Dixitq. ad eam Booz: Quãdo ho-
ra vescendi fuerit, veni huc, & comede
panem, & intinge buccellam tuam in
aceto. Sedit itaque ad messorum latus,
& congessit polentam sibi, comeditq. &
15 saturata est, & tulit reliquias.* Atque
inde surrexit, vt spicas ex more collige-
ret. Præcepit autem Booz pueris suis, di-
cens: Etiamsi vobiscum metere volue-
16 rit, ne prohibeatis eam:* & de vestris
quoque manipulis proijcite de industria,
& remanere permittite, vt absque rubo-
D re colligat, & colligentem nemo corri-
17 piat.* Collegit ergo in agro vsque ad ve-
speram: & quæ collegerat virga cædens
& excutiens, inuenit hordei quasi ephi
18 mensuram, id est, tres modios.* Quos
portans reuersa est in ciuitatẽ, & osten-
dit socrui suæ: insuper protulit, & dedit
ei de reliquijs cibi sui, quo saturata fue-
19 rat.* Dixitq. ei socrus sua: Vbi hodie
collegisti, & vbi fecisti opus? sit benedi-
ctus qui misertus est tui. Indicauitq. ei
apud quem fuisset operata: & nomen di-
20 xit viri, quòd Booz vocaretur.* Cui re-
spõdit Noëmi: Benedictus sit a Domino:
quoniam eãdem gratiã, quam præbuerat
viuis, seruauit & mortuis. Rursumq.
21 ait: Propinquus noster est homo.* Et
Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit
mihi,

mihi, vt tamdiu messoribus eius iunge-
rer, donec omnes segetes meterentur.
* Cui dixit socrus: Melius est, filia mea, 22
vt cum puellis eius exeas ad metendū,
ne in alieno agro quispiam resistat tibi.
* Iuncta est itaque puellis Booz: & tam- 23
diu cum eis messuit, donec hordea &
triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

Postquam autem reuersa est ad socrū 1
suam, audiuit ab ea: Filia mea, quæ- A
ram tibi requiem, & prouidebo vt be-
ne sit tibi. * Booz iste, cuius puellis in 2
agro iuncta es, propinquus noster est,
& hac nocte aream hordei ventilat. * La- 3
uare igitur, & vngere, & induere cultio-
ribus vestimentis, & descende in aream:
non te videat homo, donec esum potúq.
finierit. * Quando autē ierit ad dormiē- 4
dum, nota locum in quo dormiat: ve-
niesq. & discooperies pallium, quo ope-
ritur a parte pedum, & proijcies te, &
ibi iacebis: ipse autem dicet tibi quid
agere debeas. * Quæ respondit: Quid- 5
quid præceperis, faciam. * Descenditq. in 6
aream, & fecit omnia, quæ sibi impera- B
uerat socrus. * Cumq. comedisset Booz, 7
& bibisset, & factus esset hilarior, issetq.
ad dormiendum iuxta aceruū manipu-
lorum, venit abscondite, & discooperto
pallio, a pedibus eius se proiecit. * Et ec- 8
ce, nocte iam media expauit homo, &
conturbatus est: viditq. mulierem iacen-
tem ad pedes suos, * & ait illi: Quæ es? 9
Illaq. respondit: Ego sum Ruth ancilla
tua: expande pallium tuum super famulā
tuam, quia propinquus es. * Et ille, Be- 10
nedicta, inquit, es a Domino filia, & prio- C
rem misericordiam posteriore superasti:
quia nō es secuta iuuenes pauperes, siue
diuites. * Noli ergo metuere, sed quidquid 11
dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim om-
nis populus, qui habitat intra portas vr-
bis meæ, mulierem te esse virtutis. * Nec 12
abnuo me propinquum, sed est alius me
propinquior. * Quiesce hac nocte: & fa- 13
cto mane, si te voluerit propinquitatis
iure retinere, bene res acta est: sin autē il-
le noluerit, ego te absque vlla dubitatio-
ne suscipiā, viuit Dominus. dormi vsque D
mane. * Dormiuit itaque ad pedes eius, 14
vsque ad noctis abscessum. Surrexit
itaque antequam homines se cognosce-
rent mutuo, & dixit Booz: Caue ne quis
15 nouerit quòd huc veneris. * Et rursum,
Expande, inquit, pallium tuū, quo ope-
riris, & tene vtraque manu. Qua extē-
dente, & tenente, mensus est sex modios
hordei, & posuit super eam. Quæ por-
16 tans ingressa est ciuitatem, * & venit ad
socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti
filia? Narrauitq. ei omnia, quæ sibi fe-
17 cisset homo. * Et ait: Ecce sex modios hor-
dei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam te
18 reuerti ad socrum tuam. * Dixitq. Noë-
mi: Expecta filia donec videamus quem
res exitum habeat. neque enim cessabit
homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAP. IIII.

1 Ascendit ergo Booz ad portam, &
A sedit ibi. Cumq. vidisset propin-
quum præterire, de quo prius sermo ha-
bitus est, dixit ad eum: Declina paulis-
per, & sede hic: vocans eum nomine
2 suo. Qui diuertit, & sedit. * Tollens au-
tem Booz decem viros de senioribus ci-
3 uitatis, dixit ad eos: Sedete hic. * Qui-
bus sedentibus, locutus est ad propin-
quum: Partem agri fratris nostri Eli-
melec vendet Noëmi, quæ reuersa est
4 de regione Moabitide: * quod audi-
re te volui, & tibi dicere coram cun-
ctis sedentibus, & maioribus natu de
populo meo. Si vis possidere iure
propinquitatis: eme, & posside. sin
autem displicet tibi, hoc ipsum indica
mihi, vt sciam quid facere debeam.
nullus enim est propinquus, excepto
te, qui prior es: & me, qui secun-
B dus sum. At ille respondit: Ego agrum
5 emam. * Cui dixit Booz: Quando e-
meris agrum de manu mulieris, Ruth
quoque Moabitidem, quæ vxor defun-
cti fuit, debes accipere: vt suscites
nomen propinqui tui in hereditate sua.
6 * Qui respondit: Cedo iuri propinqui-
tatis: neque enim posteritatem familiæ
meæ delere debeo. tu meo vtere priui-
legio, quo me libenter carere profiteor.
7 * Hic autem erat mos antiquitus in Is- Deut.25.b.7
rael inter propinquos, vt si quando alter
alteri suo iuri cedebat: vt esset firma
concessio, soluebat homo calceamentū

suum, & dabat proximo suo. hoc erat
testimonium cessionis in Israel. * Dixit 8
ergo propinquo suo Booz: Tolle cal-
ceamentum tuum. Quod statim so-
luit de pede suo. * At ille maioribus 9
natu, & vniuerso populo, Testes vos, C
inquit, estis hodie, quòd possederim
omnia quæ fuerunt Elimelech, & Che-
lion & Mahalon, tradente Noëmi:
* & Ruth Moabitidem, vxorem Ma- 10
halon, in coniugium sumpserim, vt
suscitem nomen defuncti in hereditate
sua, ne vocabulum eius de familia sua
ac fratribus & populo deleatur. Vos,
inquam, huius rei testes estis. * Re- 11
spondit omnis populus, qui erat in
porta, & maiores natu: Nos testes
sumus: faciat Dominus hanc mulierem,
quæ ingreditur domum tuam, sicut
Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt
domum Israel: vt sit exemplum vir-
tutis in Ephratha, & habeat celebre
nomen in Bethlehem: * fiatq. domus 12
‖Gen 38.g 29 tua, sicut domus Phares, ‖quem Tha-
mar peperit Iudæ, de semine quod ti-
bi dederit Dominus ex hac puella.
* Tulit itaque Booz Ruth, & accepit 13
D vxorem: ingressusq; est ad eam; &
dedit illi Dominus vt conciperet, &
14 pareret filium. * Dixeruntq. mulie-
res ad Noëmi: Benedictus Dominus,
qui non est passus vt deficeret successor
familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius
15 in Israel. * Et habeas qui consoletur a-
nimam tuam, & enutriat senectutem:
de nuru enim tua natus est, quæ te di-
ligit: & multo tibi melior est, quàm
16 si septem haberes filios. * Susceptumq.
Noëmi puerum posuit in sinu suo, &
nutricis ac gerulæ fungebatur officio.
17 * Vicinæ autem mulieres congratulan-
tes ei, & dicentes: Natus est filius Noë-
mi: vocauerũt nomen eius Obed: hic est
18 pater Isai, patris Dauid.* Hæ sunt genera-
19 tiones Phares: ‖ Phares genuit Esron, * Es- ‖ 1.Par.2.a.4. & 4.a.1 Matt.1.a.3
ron genuit Aram, Aram genuit Ami-
20 nadab, * Aminadab genuit Nahasson,
21 Nahasson genuit Salmon, * Sal-
mon genuit Booz, Booz ge-
22 nuit Obed, * Obed ge-
nuit Isai, Isai ge-
nuit Dauid.

LIBER

LIBER PRIMVS SAMVELIS, Quem nos PRIMVM REGVM Dicimus.

CAPVT PRIMVM.

FVIT vir vnus de Ra- 1
mathaimsophim, de A
monte Ephraim, &
nomen eius Elcana,
filius Ieroham, filij
Eliu, filij Thohu,
filij Suph, Ephra-
thæus: * & habuit duas vxores, nomen 2
vni Anna, & nomen secundæ Phenen-
na. Fueruntq; Phenennæ filij: Annæ au-
tem non erant liberi. * Et ascēdebat vir 3
ille de ciuitate sua statutis diebus, vt
adoraret & sacrificaret Domino exerci-
tuum in Silo. Erant autem ibi duo filij
Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Do-
mini. * Venit ergo dies, & immolauit 4
Elcana, deditq. Phenennæ vxori suæ, &
cūctis filijs eius, & filiabus partes: * An- 5
næ autem dedit partem vnam tristis, quia
Annam diligebat. Dominus autem con-
cluserat vuluam eius. * Affligebat quo- 6
que eam æmula eius, & vehementer an-
gebat, in tantum, vt exprobraret quòd
Dominus cōclusisset vuluam eius: * sicq. 7
faciebat per singulos annos, cum redeū- B
te tempore ascenderent ad templū Do-
mini: & sic prouocabat eam. porro illa
flebat, & non capiebat cibum. * Dixit 8
ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles?
& quare non comedis? & quam ob rem
affligitur cor tuum? numquid non ego
melior tibi sum, quàm decem filij? * Sur- 9
rexit autem Anna postquam comederat,
& biberat in Silo. Et Heli sacerdote se-
dente super Sellam ante postes templi
10 Domini, * cum esset Anna amaro ani-
mo, orauit ad Dominum, flens largi-
11 ter, * & votum vouit, dicens: Domine
exercituum, si respiciens videris affli-
ctionem famulæ tuæ, & recordatus mei
fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dede-
risq. seruæ tuæ sexum virilem: dabo eū
Domino omnibus diebus vitæ eius, &
nouacula non ascendet super caput e-
12 ius. * Factum est autem, cum illa mul-
tiplicaret preces coram Domino, vt
13 Heli obseruaret os eius. * Porro Anna
loquebatur in corde suo, tantumq. la-
bia illius mouebantur, & vox penitus
C non audiebatur. Æstimauit ergo eam
14 Heli temulentam, * dixitq. ei: Vsque-
quo ebria eris? digere paulisper vinum,
15 quo mades. * Respondens Anna, Ne-
quaquam, inquit, domine mi: nam
mulier infelix nimis ego sum, vinumq.
& omne quod inebriare potest, non
bibi, sed effudi animam meam in con-
16 spectu Domini. * Ne reputes ancillam
tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia
ex multitudine doloris, & mœroris
17 mei locuta sum vsque in præsens. * Tunc
Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Is-
rael det tibi petitionem tuam, quam
18 rogasti eum. * Et illa dixit: Vtinam in-
ueniat ancilla tua gratiā in oculis tuis.
Et abijt mulier in viam suā, & comeditq;

vultusq. illius non sunt amplius in di-
uersa mutati. * Et surrexerunt mane, & 19
adorauerunt coram Domino: reuersiq.
sunt, & venerunt in domum suam Ra-
matha. Cognouit autem Elcana An-
nam vxorem suam: & recordatus est
eius Dominus. * Et factum est post cir- 20
culum dierum, concepit Anna, & pepe-
rit filium, vocauitq. nomẽ eius Samuel:
eo quòd a Domino postulasset eũ. * Ascẽ 21
dit autem vir eius Elcana, & omnis do-
mus eius, vt immolaret Domino ho- D
stiam sollemnem, & votum suum, * & 22
Anna non ascendit: dixit enim viro
suo: Non vadam, donec ablactetur in-
fans, & ducam eum, vt appareat ante
conspectum Domini, & maneat ibi iu-
giter. * Et ait ei Elcana vir suus: Fac 23
quod bonum tibi videtur, & mane do-
nec ablactes eum: precorq. vt impleat
Dominus verbum suũ. Mansit ergo mu-
lier, & lactauit filiũ suum, donec amoue-
ret eum a lacte. * Et adduxit eum se- 24
cum, postquam ablactauerat, in vitu-
lis tribus, & tribus modijs farinæ, &
amphora vini, & adduxit eum ad domũ
Domini in Silo. Puer autem erat adhuc
infantulus: * & immolauerunt vitulum, 25
& obtulerunt puerum Heli. * Et ait 26
Anna: Obsecro mi domine, viuit ani-
ma tua domine: ego sum illa mulier,
quæ steti coram te hic orans Dominũ.
* Pro puero isto oraui, & dedit mihi 27
Dominus petitionem meam, quam po-
stulaui eum. * Idcirco & ego commo- 28
daui eum Domino cunctis diebus, qui-
bus fuerit commodatus Domino. Et
adorauerunt ibi Dominum. Et orauit
Anna, & ait:

CAP. II.

Exultauit cor meum in Domino, & 1
exaltatum est cornu meum in Deo A
meo: dilatatum est os meum super ini-
micos meos: quia lætata sum in saluta-
ri tuo.
* Non est sanctus, vt est Dominus: 2
neque enim est alius extra te, & non
est fortis sicut Deus noster.
* Nolite multiplicare loqui subli- 3
mia, gloriantes: recedant vetera de
ore vestro: quia Deus scientiarum
Dominus est, & ipsi præparantur cogi-
tationes.
4 * Arcus fortium superatus est, & infir-
mi accincti sunt robore.
5 * Repleti prius, pro panibus se lo-
cauerunt: & famelici saturati sunt,
donec sterilis peperit plurimos: &
quæ multos habebat filios, infirma-
ta est.
6 * ‖ Dominus mortificat & viuificat, ‖Deut.32.f.39 Tob.13.a.2 Sap.16.b.13
B deducit ad inferos & reducit.
7 * Dominus pauperem facit & ditat,
humiliat & subleuat.
8 * Suscitat de puluere egenum, & de
stercore eleuat pauperem: vt sedeat cũ
principibus, & solium gloriæ teneat.
Domini enim sunt cardines terræ, & po
suit super eos orbem.
9 * Pedes sanctorum suorum seruabit,
& impij in tenebris conticescent:
quia non in fortitudine sua roborabitur
vir.
10 * Dominum formidabunt aduersarij
C eius: & super ipsos in cælis tonabit:
Dominus iudicabit fines Terræ, & dabit
imperium regi suo, & sublimabit cornu
Christi sui.
11 * Et abijt Elcana Ramatha, in domũ
suam: puer autem erat minister in con-
spectu Domini ante faciem Heli sacer-
dotes.
12 * Porro filij Heli, filij Belial, nescien-
13 tes Dominum, * neque officium sacer-
dotum ad populum: sed quicumque
immolasset victimam, veniebat puer sa-
cerdotis, dum coquerentur carnes, & ha
bebat fuscinulam tridentẽ in manu sua,
14 * & mittebat eam in lebetem, vel in
caldariam, aut in ollam, siue in cacabũ:
& omne, quod leuabat fuscinula, tolle-
bat sacerdos sibi. sic faciebant vniuerso
15 Israeli venientium in Silo. * Etiam an-
tequam adolerẽt adipem, veniebat puer
sacerdotis, & dicebat immolanti: Da
mihi carnem, vt coquam sacerdoti: non
D enim accipiam a te carnem coctam, sed
16 crudam. * Dicebatq. illi immolans: In-
cendatur primum iuxta morem hodie
adeps, & tolle tibi quantumcumque
desiderat anima tua. Qui respondens
aiebat ei: Nequaquam: nunc enim da-
17 bis, alioquin tollam vi. * Erat ergo
peccatum puerorum grande nimis co-
ram Domino: quia retrahebant homi-
18 nes a sacrificio Domini. * Samuel au-
tem ministrabat ante faciem Domini,

puer, accinctus ephod lineo. * Et tu- 19
nicam paruam faciebat ei mater sua,
quam afferebat statutis diebus, ascen-
dens cum viro suo, vt immolaret ho-
stiam sollemnem. * Et benedixit Heli 20
Elcanæ & vxori eius: dixitq. ei: Red-
dat tibi Dominus semen de muliere
hac, pro fœnore quod commodasti Do-
mino. Et abierunt in locum suum.
* Visitauit ergo Dominus Annam, & 21
concepit, & peperit tres filios, & duas E
filias: & magnificatus est puer Samuel
apud Dominum. * Heli autem erat se- 22
nex valde, & audiuit omnia quæ facie-
bat filij sui vniuerso Israeli: & quomodo
dormiebant cum mulieribus quæ obser-
uabant ad ostium tabernaculi: * & di- 23
xit eis: Quare facitis res huiuscemodi,
quas ego audio, res pessimas, ab omni
populo? * Nolite filij mei: non enim est 24
bona fama, quam ego audio, vt transgre-
di faciatis populum Domini. * Si pec- 25
cauerit vir in virum, placari ei potest
Deus: si autem in Dominum peccaue-
rit vir, quis orabit pro eo? Et non au-
dierunt vocem patris sui: quia voluit
Dominus occidere eos. * Puer autem 26
Samuel proficiebat, atque crescebat, & F
placebat tã Domino quàm hominibus.
* Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad 27
eum: Hæc dicit Dominus: Nũquid non
aperte reuelatus sum domui patris tui,
cum essent in Ægypto in domo Pharao-
nis? * Et elegi eum ex omnibus tribu- 28
bus Israel mihi in sacerdotem, vt ascen-
deret ad altare meum, & adoleret mihi
incensum, & portaret ephod corã me:
& dedi domui patris tui omnia de sa-
crificijs filiorum Israel. * Quare calce 29
abiecistis victimam meam, & munera
mea quæ præcepi vt offerrentur in tem-
plo: & magis honorasti filios tuos quàm
me, vt comederetis primitias omnis sa-
crificij Israel populi mei? * Propterea 30
3.Reg.2.c.27 ait Dominus Deus Israel: Loquens lo-
cutus sum, vt domus tua, & domus pa-
tris tui ministraret in conspectu meo,
vsque in sempiternum. Nunc autem
dicit Dominus: Absit hoc a me: sed
quicumque glorificauerit me, glo-
rificabo eum: qui autem contemnunt
me, erunt ignobiles. * Ecce dies ve- 31
niunt: & præcidam brachium tuum, & G
brachium domus patris tui, vt non sit
32 senex in domo tua. * Et videbis æmu-
lum tuum in templo, in vniuersis pro-
speris Israel: & non erit senex in domo
33 tua omnibus diebus. * Verumtamen
non auferam penitus virum ex te ab al-
tari meo: sed vt deficiant oculi tui, &
tabescat anima tua: & pars magna do-
mus tuæ morietur cum ad virilem æta-
34 tem venerit. * Hoc autem erit tibi si-
gnum, quod venturum est duobus filijs
tuis, Ophni & Phinees: In die vno mo-
35 rientur ambo. * Et suscitabo mihi sa-
cerdotem fidelem, qui iuxta cor meum,
& animam meam faciet: & ædificabo ei
domum fidelem, & ambulabit coram
36 Christo meo cunctis diebus. * Futurum
est autem, vt quicumque remanserit in
domo tua, veniat vt oretur pro eo, &
offerat nummum argenteum, & tortam
panis, dicatque: Dimitte me obsecro
ad vnam partem sacerdotalem, vt co-
medam buccellam panis.

CAP. III.

1 PVer autem Samuel ministrabat Do-
A mino coram Heli, & sermo Domi-
ni erat pretiosus in diebus illis, non
2 erat visio manifesta. * Factum est ergo in
die quadam, Heli iacebat in loco suo,
& oculi eius caligauerant, nec poterat
3 videre: * lucerna Dei antequam extin-
gueretur, Samuel dormiebat in templo
4 Domini, vbi erat arca Dei. * Et voca-
uit Dominus Samuel. Qui respondens,
5 ait: Ecce ego. * Et cucurrit ad Heli, &
dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui
dixit: Non vocaui: reuertere, & dormi.
6 Et abijt, & dormiuit. * Et adiecit Do-
minus rursum vocare Samuelem. Con-
surgensq. Samuel, abijt ad Heli, & di-
xit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui re-
B spondit: Non vocaui te fili mi: reuer-
7 tere & dormi. * Porro Samuel necdum
sciebat Dominum, neque reuelatus fue-
8 rat ei sermo Domini. * Et adiecit Do-
minus, & vocauit adhuc Samuelem ter-
9 tio. Qui consurgens abijt ad Heli, * &
ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intel-
lexit ergo Heli quia Dominus vocaret
puerum: & ait ad Samuelem: Vade, &
dormi: & si deinceps vocauerit te, di-
ces: Loquere Domine, quia audit ser-
uus tuus. Abijt ergo Samuel, & dormi-

uit in loco suo. * Et venit Dominus, & 10
stetit: & vocauit, sicut vocauerat se-
cundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel:
Loquere Domine, quia audit seruus
tuus. * Et dixit Dominus ad Samue- 11
lem: Ecce ego facio verbum in Israel: C
quod quicumque audierit, tinnient am-
bæ aures eius. * In die illa suscitabo ad- 12
uersum Heli omnia quæ locutus sum
super domum eius: incipiam, & com-
plebo. * Prædixi enim ei quòd iudica- 13
turus essem domum eius in æternum,
propter iniquitatem, eo quòd nouerat
indigne agere filios suos, & non corri-
puerit eos. * Idcirco iuraui Domui He- 14
li quòd non expietur iniquitas domus
eius victimis & muneribus vsque in æter
nũ. * Dormiuit autẽ Samuel vsque mane, 15
aperuitq. ostia domus Domini. Et Sa-
muel timebat indicare visionem Heli.
* Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit: 16
Samuel fili mi? Qui respondens, ait:
Præsto sum. * Et interrogauit eum: 17
Quis est sermo, quem locutus est Do- D
minus ad te? oro te ne celaueris me.
hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si
absconderis a me sermonem ex omni-
bus verbis, quæ dicta sunt tibi. * Indi- 18
cauit itaque ei Samuel vniuersos sermo-
nes, & non abscondit ab eo. Et ille
respondit: Dominus est: quod bonum
est in oculis suis faciat. * Creuit autem 19
Samuel, & Dominus erat cum eo, &
non cecidit ex omnibus verbis eius in
terram. * Et cognouit vniuersus Israel a 20
Dan, vsque Bersabee, quòd fidelis Sa-
muel propheta esset Domini. * Et addi- 21
dit Dominus vt appareret in Silo,
quoniam reuelatus fuerat Dominus Sa-
mueli in Silo, iuxta verbum Domini. Et
euenit sermo Samuelis vniuerso Israeli.

CAP. IIII.

ET factum est in diebus illis, conue- 1
nerunt Philisthijm in pugnam: & A
egressus est Israel obuiam Philisthijm in
prælium, & castrametatus est iuxta La-
pidem adiutorij. Porro Philisthijm ve-
nerunt in Aphec, * & instruxerunt 2
aciem contra Israel. Inito autem cer-
tamine, terga vertit Israel Philisthæis:
& cæsa sunt in illo certamine passim
per agros, quasi quattuor millia viro-
3 rum. * Et reuersus est populus ad ca-
stra: dixeruntq. maiores natu de Is-
rael: Quare percussit nos Dominus ho-
die coram Philisthijm? Afferamus ad
nos de Silo arcam fœderis Domini, &
veniat in medium nostri, vt saluet
nos de manu inimicorum nostrorum.
4 * Misit ergo populus in Silo, & tule-
runt inde arcam fœderis Domini exer-
cituum sedentis super Cherubim:
erantq. duo filij Heli cum arca fœderis
5 Dei, Ophni & Phinees. * Cumq. ve-
nisset arca fœderis Domini in castra,
vociferatus est omnis Israel clamore
6 grandi, & personuit terra. * Et au-
B dierunt Philisthijm vocem clamoris,
dixeruntque: Quænam est hæc vox
clamoris magni in castris Hebræorum?
Et cognouerunt quòd arca Domini
7 venisset in castra. * Timueruntq.
Philisthijm, dicentes: Venit Deus in
castra. Et ingemuerunt, dicentes:
8 * Væ nobis: non enim fuit tanta exul-
tatio heri & nudiustertius: væ nobis.
Quis nos saluabit de manu Deorum
sublimium istorum? hi sunt Dij, qui
percusserunt Ægyptum omni plaga, in
9 deserto. * Confortamini, & estote vi-
ri, Philisthijm: ne seruiatis Hebræis,
sicut & illi seruierunt vobis: conforta-
10 mini, & bellate. * Pugnauerunt ergo
Philisthijm, & cæsus est Israel, & fugit
vnusquisque in tabernaculum suum: &
facta est plaga magna nimis: & ceci-
derunt de Israel triginta millia pedi-
11 tum. * Et arca Dei capta est: duo
C quoque filij Heli mortui sunt, Ophni
12 & Phinees. * Currẽs autem vir de Ben-
iamin ex acie, venit in Silo in die illa,
scissa veste, & conspersus puluere caput.
13 * Cumq. ille venisset, Heli sedebat super
sellam contra viam spectans. Erat enim
cor eius pauens pro arca Dei. Vir au-
tem ille postquam ingressus est, nuncia-
14 uit vrbi: & vlulauit omnis ciuitas. * Et
audiuit Heli sonitum clamoris, dixit-
que: Quis est hic sonitus tumultus hu-
ius? At ille festinauit, & venit, & nun-
15 ciauit Heli. * Heli autem erat nonaginta
& octo annorum, & oculi eius caliga-
16 uerant, & videre non poterat. * Et dixit
ad Heli: Ego sum qui veni de prælio, &
ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait:
17 Quid actum est fili mi? * Respondens

autem ille, qui nunciabat, Fugit, inquit,
Israel coram Philisthijm, & ruina magna
facta est in populo: insuper & duo filij
tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & D
arca Dei capta est. * Cumq. ille nomi- 18
nasset arcam Dei, cecidit de sella retror-
sum iuxta ostium, & fractis ceruicibus
mortuus est. Senex enim erat vir &
grandæuus: & ipse iudicauit Israel qua-
draginta annis. * Nurus auté eius, vxor 19
Phinees, prægnans erat, vicinaq. partui:
& audito nuncio quòd capta esset arca
Dei, & mortuus esset socer suus, & vir
suus, incuruauit se & peperit: irruerant
enim in eam dolores subiti. * In ipso 20
autem momento mortis eius, dixerunt
ei quæ stabant circa eam: Ne timeas,
quia filium peperisti. Quæ non respon-
dit eis, neque animaduertit. * Et voca- 21
uit puerum, Ichabod, dicens: Translata
est gloria de Israel, quia capta est arca
Dei, & pro socero suo & pro viro suo;
* & ait: Translata est gloria ab Israel, eo 22
quòd capta esset arca Dei.

CAP. V.

PHilisthijm autem tulerunt arcā Dei, 1
& asportauerunt eam a Lapide adiu- A
torij in Azotum. * Tulerūtq. Philisthijm 2
arcam Dei, & intulerunt eam in templū
Dagon, & statuerunt eam iuxta Dagon.
* Cumq. surrexissent diluculo Azotij al- 3
tera die, ecce Dagon iacebat pronus in
terra ante arcam Domini: & tulerunt
Dagon, & restituerunt eum in locum
suum. * Rursumq. mane die altera con- 4
surgentes, inuenerunt Dagon iacentem
super faciem suam in terra coram arca
Domini: caput autem Dagon, & duæ
palmæ manuum eius abscissæ erant su- B
per limen: * porro Dagon solus truncus 5
remanserat in loco suo. Propter hanc
causam non calcant sacerdotes Dagon,
& omnes qui ingrediuntur templū eius,
super limen Dagon in Azoto, vsque in
hodiernum diem. * Aggrauata est au- 6
tem manus Domini super Azotios, &
Psal.77.g.66 demolitus est eos: ‖ & percussit in secre-
tiori parte natium Azotum, & fines eius.
Et ebullierunt villæ & agri in medio re-
gionis illius, & nati sunt mures, & fa-
cta est confusio mortis magnæ in ciui-
tate. * Videntes autem viri Azotij hu- 7
iuscemodi plagam, dixerunt: Non ma-
C neat arca Dei Israel apud nos: quoniam
dura est manus eius super nos, & super
8 Dagon deum nostrum. * Et mittentes
cōgregauerunt omnes satrapas Philisthi-
norum ad se, & dixerunt: Quid facie-
mus de arca Dei Israel? Respōderuntq.
Gethæi: Circumducatur arca Dei Israel.
Et circumduxerunt arcam Dei Israel.
9 * Illis autem circumducentibus eam, fie-
bat manus Domini per singulas ciuita-
tes interfectionis magnæ nimis: & per-
cutiebat viros vniuscuiusque vrbis, a
paruo vsque ad maiorem, & computre-
scebant prominentes extales eorum. In-
ieruntq. Gethæi consilium, & fecerunt
10 sibi sedes pelliceas. * Miserunt ergo ar-
cam Dei in Accaron. Cumq. venisset
D arca Dei in Accaron, exclamauerūt Ac-
caronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos
arcam Dei Israel, vt interficiat nos &
11 populum nostrum. * Miserunt itaque
& congregauerunt omnes satrapas Phi-
listhinorum: qui dixerūt: Dimittite ar-
cam Dei Israel, & reuertatur in locum
suum, & non interficiat nos cum popu-
12 lo nostro. * Fiebat enim pauor mortis
in singulis vrbibus, & grauissima valde
manus Dei. viri quoque, qui mortui nō
fuerant, percutiebātur in secretiori par-
te natium: & ascendebat vlulatus vnius-
cuiusque ciuitatis in cælum.

CAP. VI.

1 FVit ergo arca Domini in regione
2 Philisthinorum septē mensibus. * Et
A vocauerunt Philisthijm sacerdotes & di-
uinos, dicentes: Quid faciemus de arca
Domini? indicate nobis quomodo re-
mittamus eam in locum suum. Qui di-
3 xerunt: * Si remittitis arcam Dei Israel,
nolite dimittere eam vacuam, sed quod
debetis, reddite ei pro peccato, & tunc
curabimini: & scietis quare non recedat
4 manus eius a vobis. * Qui dixerunt:
Quid est quod pro delicto reddere de-
5 beamus ei? Responderuntq. illi: * Iux-
ta numerum prouinciarum Philisthino-
rum quinque anos aureos facietis, &
quinque mures aureos: quia plaga vna
fuit omnibus vobis, & satrapis vestris.
Facietisq. similitudines anorum vestro-
rum, & similitudines murium, qui de-
moliti

moliti sunt terram. & dabitis Deo Israel
gloriam: si forte releuet manum suam
a vobis, & a dijs vestris, & a terra ve- B
stra. * Quare aggrauatis corda vestra, 6
sicut aggrauauit Ægyptus, & Pharao cor
‖ Exo.12.e.31 suum? ‖ nonne postquam percussus est,
tunc dimisit eos, & abierunt? * Nunc er- 7
go arripite & facite plaustrum nouum
vnum: & duas vaccas foetas, quibus non
est impositum iugũ, iungite in plaustro,
& recludite vitulos earum domi. * Tol- 8
letisq. arcã Domini, & ponetis in plau-
stro, & vasa aurea, quæ exoluistis ei pro
delicto, ponetis in capsellã ad latus eius:
& dimittite eam vt vadat. * Et aspicie- 9
tis: & si quidem per viam finium suorũ
ascenderit contra Bethsames, ipse fecit
nobis hoc malum grande: sin autem,
minime: sciemus quia nequaquam ma-
nus eius tetigit nos, sed casu accidit.
* Fecerunt ergo illi hoc modo: & tol- 10
lentes duas vaccas, quæ lactabant vitu-
los, iunxerunt ad plaustrum, vitulosq.
earum concluserunt domi. * Et posue- 11
runt arcam Dei super plaustrum, & ca- C
psellam, quæ habebat mures aureos &
similitudines anorum. * Ibant autem 12
in directum vaccæ per viam, quæ ducit
Bethsames, & itinere vno gradiebantur,
pergentes & mugientes: & non declina-
bant neque ad dextram neque ad sini-
stram: sed & satrapæ Philisthijm seque-
bantur vsque ad terminos Bethsames.
* Porro Bethsamitæ metebant triticum 13
in valle: & eleuantes oculos suos, vide-
runt arcam, & gauisi sunt cum vidis-
sent. * Et plaustrum venit in agrum Io- 14
sue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem
ibi lapis magnus, & conciderunt ligna
plaustri, vaccasq. imposuerunt super ea
holocaustum Domino. * Leuitæ autem 15
deposuerunt arcam Dei, & capsellam,
quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa
aurea, & posuerunt super lapidem gran-
dem. Viri autem Bethsamitæ obtulerũt
holocausta, & immolauerunt victimas
in die illa Domino. * Et quinque sa- 16
trapæ Philisthinorum viderunt, & re-
uersi sunt in Accaron in die illa. * Hi 17
sunt autem ani aurei, quos reddiderunt D
Philisthijm pro delicto, Domino: Azo-
tus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum,
Geth vnum, Accaron vnum: * & mures 18
aureos secũdum numerum vrbium Phi-
listhijm, quinque prouinciarum, ab vr-
be murata, vsque ad villam, quæ erat
absque muro, & vsque ad Abelmagnum,
super quem posuerunt arcam Domini,
quæ erat vsque in illum diem in agro
19 Iosue Bethsamitis. * Percussit autem de
viris Bethsamitibus, eo quòd vidissent
arcam Domini: & percussit de populo
septuaginta viros, & quinquaginta mil-
lia plebis. Luxitq. populus, eo quòd
Dominus percussisset plebem plaga ma-
20 gna. * Et dixerunt viri Bethsamitæ:
Quis poterit stare in conspectu Domi-
ni Dei sancti huius? & ad quem ascen-
21 det a nobis? * Miseruntq. nuncios ad
habitatores Cariathiarim, dicentes: Re-
duxerunt Philisthijm arcam Domini, de-
scendite, & reducite eam ad vos.

CAP. VII.

1 A Venerunt ergo viri Cariathiarim,
& reduxerunt arcam Domini, &
intulerunt eam in domum Abinadab in
Gabaa: Eleazarum autem filium eius
sanctificauerunt, vt custodiret arcam
2 Domini. * Et factum est, ex qua die
mansit arca Domini in Cariathiarim,
multiplicati sunt dies (erat quippe iam
annus vigesimus) & requieuit omnis
3 domus Israel post Dominum. * Ait au-
tem Samuel ad vniuersam domum Is-
rael, dicens: ‖ Si in toto corde vestro ‖ Deut.6.c.13
reuertimini ad Dominum, auferte deos Matt.4.b.11
alienos de medio vestri, Baalim & Asta-
roth: & præparate corda vestra Domi-
no, & seruite ei soli, & eruet vos de ma-
4 nu Philisthijm. * Abstulerunt ergo filij
B Israel Baalim & Astaroth, & seruierunt
5 Domino soli. * Dixit autem Samuel:
Congregate vniuersum Israel in Mas-
phath, vt orem pro vobis Dominum.
6 * Et conuenerunt in Masphath: hause-
runtq. aquam, & effuderunt in conspe-
ctu Domini, & ieiunauerunt in die illa,
atque dixerunt ibi: Peccauimus Domi-
no. Iudicauitq. Samuel filios Israel in
7 Masphath. * Et audierunt Philisthijm
quòd cõgregati essent filij Israel in Mas-
phat, & ascenderunt satrapæ Philisthi-
norum ad Israel. Quod cum audissent fi-
lij Israel, timuerunt a facie Philisthino-
8 rum. * Dixeruntq. ad Samuelem: Ne
cesses pro nobis clamare ad Dominum
Deum

Deum nostrum, vt saluet nos de manu C
Philisthinorum. * Tulit autem Samuel 9
agnum lactentem vnum, & obtulit il-
lum holocaustum integrum Domino:
& clamauit Samuel ad Dominum pro
Israel, & exaudiuit eum Dominus. * Fa- 10
ctum est autem, cum Samuel offerret
holocaustum, Philisthijm iniere prœ-
lium contra Israel: intonuit autem Do-
minus fragore magno in die illa super
Eccli.46.d.21 Philisthijm, & exterruit eos, & cæsi sunt
a facie Israel. * ‖Egressiq. viri Israel de 11
Masphath persecuti sunt Philisthæos, &
percusserunt eos vsque ad locum, qui
erat subter Bethchar. * Tulit autem Sa- 12
muel lapidem vnum, & posuit eum in-
ter Masphath & inter Sen: & vocauit
nomen loci illius, Lapis adiutorij. Di-
xitque: Hucusque auxiliatus est nobis D
Dominus. * Et humiliati sunt Phili- 13
sthijm, nec apposuerunt vltra vt veni-
rent in terminos Israel. Facta est ita-
que manus Domini super Philisthæos,
cunctis diebus Samuelis. * Et redditæ 14
sunt vrbes, quas tulerant Philisthijm ab
Israel, Israeli, ab Accaron vsque Geth,
& terminos suos: liberauitq. Israel de
manu Philisthinorum, eratq. pax inter
Israel & Amorrhæum. * Iudicabat 15
quoque Samuel Israelem cunctis diebus
vitæ suæ: * & ibat per singulos annos 16
circuiens Bethel & Galgala & Masphath,
& iudicabat Israelem in supradictis lo-
cis. * Reuertebaturq. in Ramatha: ibi 17
enim erat domus eius, & ibi iudicabat
Israelem: ædificauit etiam ibi altare
Domino.

CAP. VIII.

FActum est autem cum senuisset Sa- 1
muel, posuit filios suos iudices Israel. A
* Fuitq. nomen filij eius primogeniti 2
Ioel: & nomen secundi Abia, iudicum
in Bersabee. * Et non ambulauerunt fi- 3
lij illius in vijs eius: sed declinauerunt
post auaritiam, acceperuntq. munera, &
peruerterunt iudicium. * Congregati 4
ergo vniuersi maiores natu Israel, vene-
runt ad Samuelem in Ramatha. * Di- 5
xeruntq. ei: Ecce tu senuisti, & filij tui
‖Osee 13.c.10 non ambulant in vijs tuis: ‖constitue
Act.13.c.21 nobis regem, vt iudicet nos, sicut & vni-
uersæ habent nationes. * Displicuit ser- 6
B mo in oculis Samuelis, eo quòd dixis-
sent: Da nobis regem, vt iudicet nos. Et
7 orauit Samuel ad Dominum. * Dixit
autem Dominus ad Samuelem: Audi vo-
cem populi in omnibus quæ loquuntur
tibi. non enim te abiecerunt, sed me, ne
8 regnem super eos. * Iuxta omnia ope-
ra sua, quæ fecerunt a die qua eduxi eos
de Ægypto vsque ad diem hanc: sicut
dereliquerunt me, & seruierunt dijs alie-
9 nis, sic faciunt etiam tibi. * Nunc ergo
vocem eorum audi: verumtamen con-
testare eos, & prædic eis ius regis, qui
10 regnaturus est super eos. * Dixit itaque
Samuel omnia verba Domini ad popu-
11 lum, qui petierat a se regem, * & ait:
C Hoc erit ius regis, qui imperaturus est
vobis: Filios vestros tollet, & ponet in
curribus suis, facietq. sibi equites & præ-
12 cursores quadrigarum suarum, * & con-
stituet sibi tribunos, & centuriones, &
aratores agrorum suorum, & messores
segetum, & fabros armorum & curruum
13 suorum. * Filias quoque vestras faciet
sibi vnguentarias, & focarias, & panifi-
14 cas. * Agros quoque vestros, & vineas,
& olіueta optima tollet, & dabit seruis
15 suis. * Sed & segetes vestras, & vinearũ
reditus addecimabit, vt det eunuchis &
16 famulis suis. * Seruos etiam vestros, &
ancillas, & iuuenes optimos, & asinos
17 auferet, & ponet in opere suo. * Greges
D quoque vestros addecimabit, vosq. eri-
18 tis ei serui. * Et clamabitis in die illa a
facie regis vestri, quem elegistis vobis:
& non exaudiet vos Dominus in die il-
19 la, quia petistis vobis regem. * Noluit
autem populus audire vocem Samuelis,
sed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit
20 super nos, * & erimus nos quoque sicut
omnes gentes: & iudicabit nos rex no-
ster, & egredietur ante nos, & pugnabit
21 bella nostra pro nobis. * Et audiuit Sa-
muel omnia verba populi, & locutus est
22 ea in auribus Domini. * Dixit autem
Dominus ad Samuelem: Audi vocem
eorum, & constitue super eos regem. Et
ait Samuel ad viros Israel: Vadat vnus-
quisque in ciuitatem suam.

CAP. IX.

1 ET erat vir de Beniamin nomine Cis,
A filius Abiel, filij Seror, filij Becho-
rath,

rath, filij Aphia, filij viri Iemini, fortis
robore. * Et erat ei filius vocabulo Saul, 2
electus & bonus: & non erat vir de filijs
Israel melior illo. ab humero & sursum
eminebat super omnem populum. * Pe- 3
rierant autem asinæ Cis patris Saul: &
dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle te-
cum vnum de pueris, & consurgens va-
de, & quære asinas. Qui cum transissent
per montem Ephraim, * & per terram 4
Salisa, & non inuenissent, transierunt
etiam per Terram Salim, & non erant:
sed & per Terram Iemini, & minime re-
pererunt. * Cum auté venissent in Ter- 5
ram Suph, dixit Saul ad puerũ, qui erat
cum eo: Veni & reuertamur, ne forte
dimiserit pater meus asinas, & solicitus
sit pro nobis. * Qui ait ei: Ecce ⌐vir 6
Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: om-
ne, quod loquitur, sine ambiguitate ve-
nit. nunc ergo eamus illuc, si forte in-
dicet nobis de via nostra, propter quam
venimus. * Dixitq. Saul ad puerum suũ: 7
Ecce ibimus: quid feremus ad virum B
Dei? panis defecit in sitarcijs nostris:
& sportulam non habemus, ⌐vt demus
homini Dei, nec quidquam aliud. * Rur- 8
sum puer respondit Sauli, & ait: Ecce
inuenta est in manu mea quarta pars
statéris argenti, demus homini Dei, vt
indicet nobis viam nostram. * (Olim 9
in Israel sic loquebatur vnusquisque va-
dens consulere Deum: Venite, & eamus
ad Videntem. Qui enim Propheta dici-
tur hodie, vocabatur olim Videns.) * Et 10
dixit Saul ad puerum suum: Optimus
sermo tuus, Veni, eamus. Et ierunt in
ciuitatem, in qua erat vir Dei. * Cumq. 11
ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt
puellas egredientes ad hauriendam a-
quam, & dixerunt eis: Num hic est Vi-
dens? * Quæ respondentes, dixerunt il- 12
lis: Hic est: ecce ante te, festina nunc:
hodie enim venit in ciuitatem, quia sa-
crificiũ est hodie populi in excelso. * In- 13
gredientes vrbem, statim inuenietis eum
antequam ascendat excelsum ad vescen-
dum. neque enim comesurus est popu-
lus donec ille veniat: quia ipse benedi-
cit hostiæ, & deinceps comedunt qui vo-
cati sunt. Nunc ergo conscendite, quia
hodie reperietis eum. * Et ascenderunt 14
in ciuitatem. Cumq. illi ambularent in
medio vrbis, apparuit Samuel egrediens
C obuiam eis, vt ascenderet in excelsum.
15 * ‖ Dominus autem reuelauerat auricu- ‖ Act. 13. c. 21
lam Samuelis ante vnam diem quàm ve-
16 niret Saul, dicens: * Hac ipsa hora, quæ
nunc est, cras mittã virum ad te de Terra
Beniamin, & vnges eum ducem super
populum meum Israel: & saluabit po-
pulum meum de manu Philisthinorum:
quia respexi populũ meum, venit enim
17 clamor eorum ad me. * Cumq. aspe-
xisset Samuel Saulem, Dominus dixit
ei: Ecce, vir, quem dixeram tibi, iste
18 dominabitur populo meo. * Accessit au-
tem Saul ad Samuelem in medio portæ,
& ait: Indica, oro, mihi, vbi est domus
19 Videntis. * Et respondit Samuel Sauli
dicens: Ego sum Videns. ascende ante
me in excelsum, vt comedatis mecum
hodie, & dimittam te mane: & omnia,
quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.
20 * Et de asinis, quas nudiustertius perdi-
disti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt.
Et cuius erunt optima quæque Israel?
nonne tibi & omni domui patris tui?
21 * Respondens autem Saul, ait: Numquid
non filius Iemini ego sum de minima
tribu Israel, & cognatio mea nouissima
inter omnes familias de tribu Benia-
min? quare ergo locutus es mihi sermo-
22 nem istum? * Assumens itaque Samuel
D Saulem, & puerum eius, introduxit eos
in triclinium, & dedit eis locum in ca-
pite eorum, qui fuerant inuitati. erant
23 enim quasi triginta viri. * Dixitq. Sa-
muel coco: Da partem, quam dedi tibi,
& præcepi vt reponeres seorsum apud
24 te. * Leuauit autem cocus armum, &
posuit ante Saul. Dixitq. Samuel: Ecce
quod remansit, pone ante te, & come-
de: quia de industria seruatum est tibi,
quando populum vocaui. Et comedit
25 Saul cum Samuele in die illa. * Et de-
scenderunt de excelso in oppidũ, & lo-
cutus est cum Saule in solario: strauitq.
26 Saul in solario, & dormiuit. * Cumq.
mane surrexissent, & iam elucesceret,
vocauit Samuel Saulé in solario, dicens:
Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul:
egressiq. sunt ambo, ipse videlicet, &
27 Samuel. * Cumq. descenderent in ex-
trema parte ciuitatis, Samuel dixit ad
Saul: Dic puero vt antecedat nos, &
transeat: tu autem subsiste paulisper, vt
indicem tibi verbum Domini.

CAP.

CAP. X.

Act. 13.c.21 TVlit ‖autem Samuel lenticulã olei, 1
& effudit ſuper caput eius, & de- A
oſculatus eſt eum, & ait: Ecce, vnxit
te Dominus ſuper hereditatem ſuam in
principem, & liberabis populum ſuum
de manibus inimicorum eius, qui in
circuitu eius ſunt. Et hoc tibi ſignum,
quia vnxit te Deus in principem.* Cum 2
abieris hodie a me, inuenies duos viros
iuxta ſepulchrum Rachel in finibus Ben-
iamin, in Meridie, dicentq. tibi: In-
uentæ ſunt aſinæ, ad quas ieras perqui-
rendas: & intermiſſis pater tuus aſinis,
ſolicitus eſt pro vobis, & dicit: Quid
faciam de filio meo? * Cumq. abieris 3
inde, & vltra tranſieris, & veneris ad
quercum Thabor, inuenient te ibi tres
viri aſcendentes ad Deum in Bethel,
vnus portans tres hœdos, & alius tres
tortas panis, & alius portans lagenam
vini. * Cumq. te ſalutauerint, dabunt 4
tibi duos panes, & accipies de manu
eorum. * Poſt hæc venies in collem 5
Dei, vbi eſt ſtatio Philiſthinorum: &
cum ingreſſus fueris ibi vrbem, obuium
habebis gregem prophetarũ deſcenden-
tium de excelſo, & ante eos pſalterium
& tympanum, & tibiam, & citharam,
ipſoſq. prophetantes. * Et inſiliet in te 6
Spiritus Domini, & prophetabis cum B
eis, & mutaberis in virum aliũ.* Quã- 7
do ergo euenerint ſigna hæc omnia ti-
bi, fac quæcumque inuenerit manus tua,
quia Dominus tecum eſt. * Et deſcendes 8
ante me in Galgala, (ego quippe de-
ſcendam ad te) vt offeras oblationem,
& immoles victimas pacificas: ſeptem
diebus expectabis, donec veniam ad te,
& oſtendam tibi quid facias. * Itaque 9
cum auertiſſet humerum ſuum vt abiret
a Samuele, immutauit ei Deus cor aliud,
& venerunt omnia ſigna hæc in die il-
la. * Veneruntq. ad prædictum collem, 10
& ecce cuneus prophetarum obuius ei:
& inſiluit ſuper eum Spiritus Domini,
& prophetauit in medio eorum. * Vi- 11
dentes autem omnes qui nouerant eum
heri & nudiuſtertius, quòd eſſet cum
prophetis, & prophetaret, dixerunt ad
inuicem: Quænam res accidit filio Cis?
num & Saul inter prophetas? * Re- 12
C ſponditq. alius ad alterum, dicens: Et
quis pater eorum? propterea verſum eſt
in prouerbium: ‖ Num & Saul inter ‖ Inf. 19.d.24
13 prophetas? * Ceſſauit autem propheta-
14 re, & venit ad excelſum. * Dixitq. pa-
truus Saul ad eum, & ad puerum eius:
Quo abiſtis? Qui reſponderunt: Quæ-
rere aſinas: quas cum non reperiſſemus,
15 venimus ad Samuelem. * Et dixit ei pa-
truus ſuus: Indica mihi quid dixerit
16 tibi Samuel. * Et ait Saul ad patruum
ſuum: Indicauit nobis quia inuentæ eſ-
ſent aſinæ. De ſermone autem regni non
indicauit ei quem locutus fuerat ei Sa-
17 muel. * Et conuocauit Samuel populum
18 ad Dominum in Maſpha: * & ait ad fi-
lios Iſrael: Hæc dicit Dominus Deus Iſ-
rael: Ego eduxi Iſrael de Ægypto, &
erui vos de manu Ægyptiorum, & de
manu omnium regum qui affligebant
19 vos. * Vos autem hodie proieciſtis Deũ
veſtrum, qui ſolus ſaluauit vos de vni-
uerſis malis & tribulationibus veſtris:
& dixiſtis: ‖ Nequaquam: ſed regẽ con- ‖ Sup. 8.d.19
ſtitue ſuper nos. Nunc ergo ſtate co-
D ram Domino per tribus veſtras, & per
20 familias. * Et applicuit Samuel omnes
tribus Iſrael, & cecidit ſors tribus Ben-
21 iamin. * Et applicuit tribum Beniamin
& cognationes eius, & cecidit cognatio
Metri, & peruenit vſque ad Saul filium
Cis. Quæſierunt ergo eum, & non eſt
22 inuentus. * Et conſuluerunt poſt hæc
Dominum vtrumnam venturus eſſet il-
luc. Reſponditq. Dominus: Ecce ab-
23 ſconditus eſt domi. * Cucurrerunt ita-
que & tulerunt eum inde: ſtetitq. in
medio populi, & altior fuit vniuerſo
24 populo ab humero & ſurſum. * Et ait
Samuel ad omnem populum: Certe vi-
detis quem elegit Dominus, quoniam
non ſit ſimilis illi in omni populo. Et
clamauit omnis populus, & ait: Viuat
25 rex. * Locutus eſt autem Samuel ad po-
pulum legem regni, & ſcripſit in libro, &
repoſuit coram Domino: & dimiſit Sa-
muel omnem populum, ſingulos in do-
26 mum ſuam. * Sed & Saul abijt in domũ
ſuam in Gabaa: & abijt cum eo pars
exercitus, quorum tetigerat Deus cor-
27 da. * Filij vero Belial dixerunt: Num
ſaluare nos poterit iſte? Et deſpexerunt
eum, & non attulerunt ei munera: ille
vero diſſimulabat ſe audire.

CAP.

CAP. XI.

ET factum est quasi post mensem, 1
A ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersum Iabes Galaad. Dixeruntq. omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi.
*Et respondit ad eos Naas Ammonites: 2
In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruã omnium vestrum oculos dexteros, ponamq. vos opprobrium in vniuerso Israel. * Et dixerunt ad eum seniores Ia- 3
bes: Concede nobis septem dies, vt mittamus nuncios ad vniuersos terminos Israel: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. * Venerunt 4
ergo nuncij in Gabaa Saulis: & locuti B
sunt verba hæc, audiente populo: & leuauit omnis populus vocem suam, &
fleuit. * Et ecce Saul veniebat, sequens 5
boues de agro, & ait: Quid habet populus quod plorat? Et narrauerunt ei verba virorum Iabes.* Et insiliuit Spiri- 6
tus Domini in Saul, cum audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis.* Et 7
assumens vtrumque bouem, concidit in frusta, misitq. in omnes terminos Israel per manum nunciorum, dicens: Quicũ- C
que non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir vnus.* Et recensuit eos in Be- 8
zech: fueruntq. filiorum Israel trecenta millia: virorũ autem Iuda triginta millia.* Et dixerunt nuncijs, qui venerant: 9
Sic dicetis viris, qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuncij, & annũciauerunt viris Iabes: qui lætati sunt.
* Et dixerunt: Mane exibimus ad vos: 10
& facietis nobis omne quod placuerit
vobis.* Et factum est, cum dies crastinus 11
venisset, constituit Saul populum in tres D
partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita vt non relinquerentur in eis duo pariter. * Et ait po- 12
‖ Sup. 10.d.27 pulus ad Samuelem: ‖ Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos. * Et 13
ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus sa-
14 lutem in Israel. * Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Gal-
15 gala, & innouemus ibi regnum. * Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israel nimis.

CAP. XII.

1 DIxit autem Samuel ad vniuersum
A Israel: Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia quæ locuti estis ad me,
2 & constitui super vos regem. * Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, & incanui: porro filij mei vobiscum sunt: itaque conuersatus coram vobis ab adolescentia mea vsque ad hãc
3 diem, ecce præsto sum. * ‖ Loquimini ‖ Eccli.46.d.22
de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & cõtemnam illud hodie, restituamq; vo-
4 bis. * Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de
5 manu alicuius quippiam. * Dixitq. ad eos: Testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiã.
6 Et dixerunt: Testis. * Et ait Samuel ad populum: Dominus qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de Ter-
7 ra Ægypti. * Nunc ergo state, vt iudi-
B cio contendam aduersum vos coram Domino de omnibus misericordijs Domini, quas fecit vobiscum, & cum pa-
8 tribus vestris: * ‖ quo modo Iacob in- ‖ Gen.46.a.8
gressus est in Ægyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Ægypto: & collocauit
9 eos in loco hoc. * Qui obliti sunt Domini Dei sui, ‖ & tradidit eos in manu ‖ Iudic.4.a.8
Sisaræ magistri militiæ Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnauerunt aduersum
10 eos.* Postea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & seruiuimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos
de

de manu inimicorum nostrorum, & ser-
* Iudic.6.&.14 uiemus tibi. * ‖Et misit Dominus Iero- 11
baal, & Badan, & Iephte, & Samuel, & e-
ruit vos de manu inimicorum vestrorũ
per circuitum, & habitastis confidenter.
* Videntes autem quòd Naas rex filiorũ 12
Ammon venisset aduersum vos, dixistis C
* Sup.8.d.19. & 10.c.19 mihi: ‖Nequaquam, sed rex imperabit
nobis: cum Dominus Deus vester regna-
ret in vobis. * Nunc ergo præsto est 13
rex vester, quem elegistis & petistis: ecce
dedit vobis Dominus regem. * Si timue- 14
ritis Dominum, & seruieritis ei, & audie
ritis vocem eius, & non exasperaueritis
os Domini: eritis & vos, & rex qui im-
perat vobis, sequentes Dominum Deum
vestrum. * si autem non audieritis vocẽ 15
Domini, sed exasperaueritis sermones
eius, erit manus Domini super vos, &
super patres vestros. * Sed & nunc state, 16
& videte rem istam grandẽ quam factu-
rus est Dominus in cõspectu vestro. * Nũ- 17
quid non messis tritici est hodie? inuoca-
bo Dominum, & dabit voces & pluuias:
& scietis, & videbitis quia grande malũ
feceritis vobis in conspectu Domini, pe
tentes super vos regem. * Et clamauit Sa- 18
muel ad Dominũ, & dedit Dominus vo- D
ces & pluuias in illa die. * Et timuit om- 19
nis populus nimis Dominum & Samue-
lẽ, & dixit vniuersus populus ad Samue-
lem: Ora pro seruis tuis ad Dominum
Deum tuum, vt non moriamur. addidi-
mus enim vniuersis peccatis nostris ma-
lum, vt peteremus nobis regem. * Dixit 20
autem Samuel ad populũ: Nolite time-
re, vos fecistis vniuersum malum hoc:
verũtamẽ nolite recedere a tergo Domi-
ni, sed seruite Domino in omni corde ve-
stro. * Et nolite declinare post vana, quæ 21
non proderunt vobis, neque eruent vos,
quia vana sunt. * Et nõ derelinquet Domi 22
nus populum suum propter nomen suũ
magnum: quia iurauit Dominus facere
vos sibi populum. * Absit autem a me 23
hoc peccatum in Dominum, vt cessem
orare pro vobis, & docebo vos viam bo
nam & rectam. * Igitur timete Dominũ, 24
& seruite ei in veritate, & ex toto cor-
de vestro. vidistis enim magnifica quæ
in vobis gesserit. * Quòd si perseuera- 25
ueritis in malitia: & vos & rex vester
pariter peribitis.

CAP. XIII.

1 Filius vnius anni erat Saul cum re-
A gnare cœpisset, duobus autem an-
2 nis regnauit super Israel. * Et elegit si-
bi Saul tria millia de Israel: & erant cũ
Saul duo millia in Machmas, & in mon-
te Bethel: mille autem cum Ionatha in
Gabaa Beniamin. porro ceterum popu-
lum remisit vnumquemque in taberna-
3 cula sua. * Et percussit Ionathas statio-
nem Philisthinorum, quæ erat in Ga-
baa. Quod cum audissent Philisthijm,
Saul cecinit buccina in omni terra, di-
4 cens: Audiant Hebræi. * Et vniuersus
Israel audiuit huiuscemodi famam: Per-
cussit Saul stationem Philisthinorum: &
erexit se Israel aduersus Philisthijm.
Clamauit ergo populus post Saul in
5 Galgala. * Et Philisthijm congregati
sunt ad præliandum contra Israel, tri-
ginta millia curruum, & sex millia equi-
tum, & reliquum vulgus, sicut arena
quæ est in littore maris plurima. Et
ascendentes castrametati sunt in Mach-
6 mas ad Orientem Bethauen. * Quod
B cum vidissent viri Israel se in arcto po-
sitos, (afflictus enim erat populus) ab-
sconderunt se in speluncis, & in abdi-
tis, in petris quoque, & in antris, &
7 in cisternis. * Hebræi autem transierunt
Iordanem in Terram Gad & Galaad.
Cumq. adhuc esset Saul in Galgala, vni-
uersus populus perterritus est, qui seque-
8 batur eum. * Et expectauit septem die-
bus iuxta placitum Samuelis, & non ve-
nit Samuel in Galgala, dilapsusq. est po-
9 pulus ab eo. * Ait ergo Saul: Afferte
mihi holocaustum, & pacifica. Et obtu-
10 lit holocaustum. * Cumq. complesset of-
ferens holocaustum, ecce Samuel venie-
bat: & egressus est Saul obuiam ei vt sa-
11 lutaret eum. * Locutusq. est ad eum Sa-
muel: Quid fecisti? Respondit Saul:
Quia vidi quòd populus dilaberetur a
me, & tu nõ veneras iuxta placitos dies,
porro Philisthijm congregati fuerant in
12 Machmas, * dixi: Nunc descendent Phi-
C listhijm ad me in Galgala, & faciem
Domini non placaui. Necessitate com-
13 pulsus, obtuli holocaustum. * Dixitq.
Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec cu-
stodisti mandata Domini Dei tui, quæ

præcepit tibi. Quod si non fecisses,iam
nunc præparasset Dominus regnum tuũ
super Israel in sempiternum, * sed ne- 14
quaquam regnum tuum vltra consur-
‖ Act.13.d.22 get.‖ Quæsiuit Dominus sibi virum iux-
ta cor suum: & præcepit ei Dominus
vt esset dux super populum suum, eo
quòd non seruaueris quæ præcepit Do-
minus. * Surrexit autem Samuel, & 15
ascendit de Galgalis in Gabaa Beniamin.
Et reliqui populi ascenderunt post Saul
obuiam populo, qui expugnabant eos
venientes de Galgala in Gabaa, in colle
Beniamin. Et recensuit Saul populum,
qui inuenti fuerant cum eo, quasi sex-
centos viros.* Et Saul & Ionathas filius 16
eius, populusq. qui inuentus fuerat cũ
eis,erat in Gabaa Beniamin: porro Phi- D
listhijm consederant in Machmas. * Et 17
egressi sunt ad prædandũ de castris Phi-
listhinorum tres cunei. Vnus cuneus
pergebat contra viam Ephra ad Terram
Sual. * porro alius ingrediebatur per 18
viam Beth horon. tertius autem verte-
rat se ad iter termini imminentis valli
Seboim contra desertum. * Porro faber 19
ferrarius non inueniebatur in omni Ter-
ra Israel. cauerant enim Philisthijm, ne
forte facerent Hebræi gladium aut lan-
ceam. * Descendebat ergo omnis Israel 20
ad Philisthijm, vt exacueret vnusquis-
que vomerem suum, & ligonem & se-
curim & sarculum. * Retusæ itaque 21
erant acies vomerum, & ligonum, &
tridentum, & securium, vsque ad stimu-
lum corrigendum. * Cumq. venisset 22
dies prælij, non est inuentus ensis &
lancea in manu totius populi, qui erat
cum Saule & Ionatha, excepto Saul &
Ionatha filio eius. * Egressa est autẽ sta- 23
tio Philisthijm, vt transcenderet in Ma-
chmas.

CAP. XIIII.

ET accidit quadam die vt diceret Io- 1
nathas filius Saul ad adolescentem A
armigerum suum: Veni, & transeamus
ad stationem Philisthinorum, quæ est
trãs locum illum. Patri autem suo hoc
ipsum non indicauit.* Porro Saul mo- 2
rabatur in extrema parte Gabaa sub ma-
logranato, quæ erat in Magron: & erat
populus cum eo quasi sexcentorum vi-
3 rorum. * Et Achias filius Achitob fra-
tris Ichabod filij Phinees, ‖ qui ortus ‖ Sup.4.d.21
fuerat ex Heli sacerdote Domini in Si-
lo, portabat ephod. Sed & populus
4 ignorabat quo isset Ionathas. * Erant
autem inter ascensus, per quos niteba-
tur Ionathas transire ad stationem Phi-
listhinorum, eminentes petræ ex vtra-
que parte, & quasi in modum dentium
scopuli hinc & inde prærupti, nomen
5 vni Boses, & nomen alteri Sene: * vnus
scopulus prominens ad Aquilonem ex
aduerso Machmas,& alter ad Meridiem
6 contra Gabaa. * Dixit autem Iona-
B thas ad adolescentem armigerum suum:
Veni, transeamus ad stationem incir-
cumcisorum horum, si forte faciat Do-
minus pro nobis: quia non est Domino
difficile saluare vel in multis,vel in pau-
7 cis. * Dixitq. ei armiger suus: Fac om-
nia, quæ placent animo tuo: perge quò
cupis, & ero tecum vbicumque volue-
8 ris. * Et ait Ionathas: Ecce nos transi-
mus ad viros istos. Cumq. apparueri-
9 mus eis, * si taliter locuti fuerint ad
nos, manete donec veniamus ad vos:
stemus in loco nostro, nec ascendamus
10 ad eos. * Si autem dixerint: Ascendi-
te ad nos: ascendamus, quia tradidit
eos Dominus in manibus nostris, hoc
11 erit nobis signum. * Apparuit igitur
vterque stationi Philisthinorum: dixe-
runtq. Philisthijm: En Hebræi egre-
diuntur de cauernis, in quibus abscon-
12 diti fuerant. * Et locuti sunt viri de
statione ad Ionatham, & ad armigerum
eius, dixeruntque: Ascendite ad nos,&
ostendemus vobis rem. Et ait Iona-
thas ad armigerum suum: Ascendamus,
sequere me: ‖ tradidit enim Dominus ‖ 1.Mach.4.d.30
13 eos in manus Israel. * Ascendit autem
Ionathas manibus & pedibus reptans,&
armiger eius post eum. Itaque alij ca-
C debant ante Ionatham, alios armiger
14 eius interficiebat sequens eum. * Et fa-
cta est plaga prima, qua percussit Iona-
thas & armiger eius, quasi viginti viro-
rum in media parte iugeri, quam par
15 boum in die arare consueuit. * Et fa-
ctum est miraculũ in castris, per agros:
sed & omnis populus stationis eorum,
qui ierant ad prædandum, obstupuit,
& conturbata est terra: & accidit quasi
16 miraculum a Deo. * Et respexerunt
specula-

speculatores Saul, qui erant in Gabaa
Beniamin, & ecce multitudo prostrata,
& huc illucq. diffugiens. * Et ait Saul 17
populo, qui erat cum eo: Requirite,
& videte quis abierit ex nobis. Cumq.
requisissent, repertum est non adesse
Ionatham, & armigerum eius. * Et ait 18
Saul ad Achiam: Applica arcam Dei.
(Erat enim ibi arca Dei in die illa cum
filijs Israel.) * Cumq. loqueretur Saul 19
ad sacerdotem, tumultus magnus exor-
tus est in castris Philisthinorum: cresce-
batq. paulatim, & clarius resonabat. Et
ait Saul ad sacerdotem: Contrahe ma-
num tuam. * Conclamauit ergo Saul, 20
& omnis populus, qui erat cum eo, &
venerunt vsque ad locum certaminis: &
ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque
ad proximum suum, & cædes magna
nimis. * Sed & Hebræi qui fuerant 21
cum Philisthijm heri & nudiustertius, D
ascenderantq. cum eis in castris, reuersi
sunt vt essent cum Israel, qui erant cum
Saul & Ionatha. * Omnes quoque Israe- 22
litæ, qui se absconderant in monte
Ephraim, audientes quòd fugissent Phi-
listhæi, sociauerunt se cum suis in præ-
lio. Et erant cum Saul, quasi decem
millia virorum. * Et saluauit Domi- 23
nus in die illa Israel. pugna autem per-
uenit vsque ad Bethauen. * Et viri Is- 24
rael sociati sunt sibi in die illa: adiura-
uit autem Saul populum, dicens: Male-
dictus vir, qui comederit panem vsque
ad vesperam, donec vlciscar de inimicis
meis. Et non manducauit vniuersus po-
pulus panem: * omneq. terræ vulgus 25
venit in saltum, in quo erat mel super
faciem agri. * Ingressus est itaque po- 26
pulus saltum, & apparuit fluens mel,
nullusq. applicuit manum ad os suum.
timebat enim populus iuramentum.
* Porro Ionathas non audierat cum ad- 27
iuraret pater eius populum: extenditq.
summitatem virgæ, quam habebat in
manu, & intinxit in fauum mellis: &
conuertit manum suam ad os suum, &
illuminati sunt oculi eius. * Respon- 28
densq. vnus de populo, ait: Iureiuran-
do constrinxit pater tuus populum, di-
cens: Maledictus vir, qui comederit pa-
nem hodie. (defecerat autem populus)
* Dixitq. Ionathas: Turbauit pater meus 29
terram: vidistis ipsi quia illuminati E
sunt oculi mei, eo quòd gustauerim
30 paululum de melle isto: * quanto ma-
gis si comedisset populus de præda ini-
micorum suorum, quam reperit? non-
ne maior plaga facta fuisset in Phili-
31 sthijm? * Percusserunt ergo in die illa
Philisthæos a Machmis vsque in Aialon.
Defatigatus est autem populus nimis:
32 * & versus ad prædam tulit oues, &
boues, & vitulos, & mactauerunt in
terra: comeditq. populus cum sangui-
33 ne. * Nunciauerunt autem Sauli dicen-
tes quòd populus peccasset Domino, co-
medens cum sanguine. Qui ait: Præua-
ricati estis: voluite ad me iam nunc
34 saxum grande. * Et dixit Saul: Disper-
gimini in vulgus, & dicite eis vt addu-
cat ad me vnusquisque bouem suum &
& arietē occidite super istud, & vescimi-
ni, & non peccabitis Domino comeden-
tes cū sanguine. Adduxit itaque omnis
populus vnusquisque bouē in manu sua
vsque ad noctem: & occiderunt ibi.
35 * Ædificauit autem Saul altare Domino;
tuncq. primum cœpit ædificare altare
36 Domino. * Et dixit Saul: Irruamus su-
per Philisthæos nocte, & vastemus eos
vsquedum illucescat mane, nec relin-
F quamus ex eis virum. Dixitq. populus:
Omne quod bonum videtur in oculis
tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus
37 huc ad Deum. * Et consuluit Saul Do-
minum: Num persequar Philisthijm? si
trades eos in manus Israel? Et non re-
38 spondit ei in die illa. * Dixitq. Saul:
Applicate huc vniuersos angulos popu-
li: & scitote, & videte per quem acci-
39 derit peccatum hoc hodie. * Viuit Do-
minus saluator, Israel, quia si per Io-
natham filium meum factum est, absque
retractatione morietur. Ad quod nul-
40 lus contradixit ei de omni populo: * Et
ait ad vniuersum Israel: Separamini vos
in partem vnam, & ego cum Ionatha
filio meo ero in parte altera. Respon-
ditq. populus ad Saul: Quod bonum
41 videtur in oculis tuis, fac. * Et dixit
Saul ad Dominum Deum Israel: Domi-
ne Deus Israel da indicium: quid est
quòd non responderis seruo tuo hodie?
Si in me, aut in Ionatha filio meo est
iniquitas hæc, da ostensionem: aut si
hæc iniquitas est in populo tuo, da
sanctitatem. Et deprehensus est Iona-

thas & Saul, populus autem exiuit.* Et 42
ait Saul: Mittite sortem inter me,& in-
ter Ionatham filium meum. Et captus
est Ionathas. *Dixit autem Saul ad Io- 43
natham: Indica mihi quid feceris. Et
indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans
gustaui in summitate virgæ, quæ erat in
manu mea, paululum mellis, & ecce
ego morior. * Et ait Saul: Hæc faciat 44
mihi Deus, & hæc addat, quia morte
morieris Ionatha. * Dixitq. populus ad 45
Saul: Ergone Ionathas morietur, qui G
fecit salutem hanc magnam in Israel?
hoc nefas est: viuit Dominus, si ceci-
derit capillus de capite eius in terram,
quia cum Deo operatus est hodie. Li-
berauit ergo populus Ionatham, vt non
moreretur. * Recessitq. Saul, nec per- 46
secutus est Philisthijm: porro Philisthijm
abierunt in loca sua.* Et Saul, confir- 47
mato regno super Israel, pugnabat per
circuitum aduersum omnes inimicos
eius, contra Moab, & filios Ammon,
& Edom, & reges Soba,& Philisthæos:
& quòcumque se verterat, superabat.
* Congregatoq. exercitu,percussit Ama- 48
lec, & eruit Israel de manu vastatorum
eius. * Fuerunt autem filij Saul, Iona- 49
thas & Iessui, & Melchisua: & nomi-
na duarum filiarum eius,nomen primo-
genitæ Merob, & nomen minoris Mi-
chol. * Et nomen vxoris Saul, Achi- 50
noam filia Achimaas: & nomen princi-
pis militiæ eius Abner, filius Ner, pa-
truelis Saul.* Porro Cis fuit pater Saul, 51
& Ner pater Abner, filius Abiel.* Erat 52
autem bellum potens aduersum Phili-
sthæos omnibus diebus Saul. Nam
quemcumque viderat Saul virum for-
tem, & aptum ad prælium, sociabat
eum sibi.

CAP. XV.

ET dixit Samuel ad Saul: Me misit 1
Dominus, vt vngerem te in regem A
super populum eius Israel: nunc ergo
audi vocem Domini: * Hæc dicit Do- 2
minus exercituum: Recensui quæcum-
b Exod.17.c.8 que fecit Amalec Israeli b quomodo re-
stitit ei in via cum ascenderet de Ægy-
pto. * Nunc ergo vade, & percute 3
Amalec, & demolire vniuersa eius: non
parcas ei, & non concupiscas ex rebus
ipsius aliquid: sed interfice a viro vsque
ad mulierem,& paruulum atque lacten-
tem, bouem & ouem, camelum & asi-
4 num. * Præcepit itaque Saul populo,
& recensuit eos quasi agnos: ducenta
millia peditum, & decem millia viro-
5 rum Iuda. * Cumq. venisset Saul vs-
B que ad ciuitatem Amalec, tetendit insi-
6 dias in torrente.* Dixitq. Saul Cinæo:
Abite, recedite, atque descendite ab A-
malec: ne forte inuoluam te cum eo.
tu enim fecisti misericordiam cum om-
nibus filijs Israel, cum ascenderent de
Ægypto. Et recessit Cinæus de medio
7 Amalec. * Percussitq. Saul Amalec ab
Heuila, donec venias ad Sur, quæ est e
8 regione Ægypti.* Et apprehendit Agag
regem Amalec viuum: omne autem vul-
9 gus interfecit in ore gladij. * Et peper-
cit Saul, & populus Agag, & optimis
gregibus ouium & armentorũ, & vesti-
bus & arietibus, & vniuersis, quæ pul-
chra erant,nec voluerunt disperdere ea:
quidquid vero vile fuit & reprobum,
10 hoc demoliti sunt. * Factum est autem
verbum Domini ad Samuel, dicens:
11 * Pœnitet me quòd constituerim Saul
C regem: quia dereliquit me, & c verba
mea opere non impleuit. Contristatusq.
est Samuel, & clamauit ad Dominum
12 tota nocte. * Cumq. de nocte surrexis-
set Samuel, vt iret ad Saul mane, nun-
ciatum est Samueli, eo quòd venisset
Saul in Carmelum, & erexisset sibi for-
nicem triumphalem, & reuersus transis-
set,descendissetq. in Galgala. Venit ergo
Samuel ad Saul,& Saul offerebat holocau
stũ Domino de initijs prædarũ,quæ attu-
13 lerat ex Amalec. * Et cum venisset Sa-
muel ad Saul,dixit ei Saul: Benedictus tu
14 Domino,impleui verbum Domini.* Di-
D xitq. Samuel: Et quæ est hæc vox gregũ,
quæ resonat in auribus meis,& armento-
15 rum,quam ego audio? * Et ait Saul: De
Amalec adduxerũt ea: pepercit enim po
pulus melioribus ouibus & armentis vt
immolarentur Domino Deo tuo, reli-
16 qua vero occidimus.* Ait autem Samuel
ad Saul: Sine me,& indicabo tibi quæ
locutus sit Dominus ad me nocte. Di-
17 xitq. ei: Loquere.* Et ait Samuel: Nõne
cum paruulus esses in oculis tuis, caput
in tribubus Israel factus es? vnxitq. te
18 Dominus in regẽ super Israel,* & misit

te Dominus in viam, & ait: Vade, &
interfice peccatores Amalec, & pugna-
bis contra eos vsque ad internecionem
eorum. * Quare ergo non audisti vo- 19
cem Domini: sed versus ad prædam es,
& fecisti malum in oculis Domini? * Et 20
ait Saul ad Samuelem: Immo audiui E
vocem Domini, & ambulaui in via per
quam misit me Dominus, & adduxi
Agag regem Amalec, & Amalec inter-
feci. * Tulit autem de præda populus 21
oues & boues, primitias eorum quæ cæ-
sa sunt, vt immolet Domino Deo suo
ǁ Eccl. 4.d.17 Osee. 6.b.6 Matt. 9. b. 13 & 12. a.7
in Galgalis. * Et ait Samuel: ǁNumquid 22
vult Dominus holocausta & victimas,
& non potius vt obediatur voci Domi-
ni? MELIOR est enim obedientia
quàm victimæ: & auscultare magis
quàm offerre adipem arietum. * quoniã 23
quasi peccatum ariolandi est, repugna-
re: & quasi scelus idololatriæ, nolle
acquiescere. Pro eo ergo quòd abieci-
sti sermonem Domini, abiecit te Domi-
nus ne sis rex. * Dixitq. Saul ad Samue- 24
lem: Peccaui, quia præuaricatus sum
sermonem Domini, & verba tua, ti-
mens populum, & obediens voci eorũ.
* Sed nunc porta, quæso, peccatum 25
meum, & reuertere mecum, vt adorem F
Dominum. * Et ait Samuel ad Saul: Non 26
reuertar tecum, quia proiecisti sermoné
Domini, & proiecit te Dominus ne sis
rex super Israel. * Et conuersus est Sa- 27
muel vt abiret: ille autem apprehendit
summitatem pallij eius, quæ & scissa est.
ǁ Inf. 28.c.17
* Et ait ad eum Samuel: ǁScidit Domi- 28
nus regnum Israel a te hodie, & tradi-
dit illud proximo tuo meliori te. * Por- 29
ro Triumphator in Israel non parcet, &
pœnitudine non flectetur: neque enim
homo est vt agat pœnitentiam. * At il- 30
le ait: Peccaui: sed nunc honora me co
ram senioribus populi mei, & coram Is-
rael, & reuertere mecũ, vt adorem Do-
minum Deum tuum. * Reuersus ergo 31
Samuel secutus est Saulem: & adorauit
Saul Dominum. * Dixitq. Samuel: Ad- 32
ducite ad me Agag regem Amalec. Et
oblatus est ei Agag pinguissimus, & tre-
mens. Et dixit Agag: Siccine separat
amara mors? * Et ait Samuel: Sicut fe- 33
cit absque liberis mulieres gladius tuus,
sic absque liberis erit inter mulieres ma-
ter tua. Et in frusta concidit eum Sa-
34 muel corã Domino in Galgalis. * Abijt
autem Samuel in Ramatha: Saul vero
35 ascendit in domum suam in Gabaa. * Et
non vidit Samuel vltra Saul vsque ad
diem mortis suæ: verumtamen lugebat
Samuel Saulem, quoniam Dominum
pœnitebat quòd constituisset eum re-
gem super Israel.

CAP. XVI.

1 A Dixitq. Dominus ad Samuelem: Vs-
quequo tu luges Saul, cum ego
proiecerim eum ne regnet super Israel?
imple cornu tuum oleo, & veni, vt
mittam te ad Isai Bethlehemitem: pro-
2 uidi enim in filijs eius mihi regem. * Et
ait Samuel: Quo modo vadam? audiet
enim Saul, & interficiet me. Et ait Do-
minus: Vitulum de armento tolles in
manu tua, & dices: Ad immolandum
3 Domino veni. * Et vocabis Isai ad victi-
mam, & ego ostendam tibi quid facias,
& vnges quemcumque monstrauero ti-
4 bi. * Fecit ergo Samuel, sicut locutus
est ei Dominus. Venitq. in Bethlehem,
& admirati sunt seniores ciuitatis, oc-
currentes ei, dixeruntque: Pacificusne
5 est ingressus tuus? * Et ait: Pacificus: ad
B immolandum Domino veni, sanctifica-
mini, & venite mecum vt immolem.
Sanctificauit ergo Isai & filios eius, &
6 vocauit eos ad sacrificium. * Cumq. in-
gressi essent, vidit Eliab, & ait: Num
7 coram Domino est Christus eius? * Et
dixit Dominus ad Samuelem: Ne respi-
cias vultum eius, neque altitudinem sta-
turæ eius: quoniam abieci eum, nec iux-
ta intuitum hominis ego iudico: homo
enim videt ea quæ parent, ǁDominus ǁ Psal. 7.c.10
8 autem intuetur cor. * Et vocauit Isai
Abinadab, & adduxit eum coram Sa-
muele. Qui dixit: Nec hunc elegit
9 Dominus. * Adduxit autem Isai Sam-
ma, de quo ait: Etiam hunc non ele-
10 git Dominus. * Adduxit itaque Isai se-
ptem filios suos coram Samuele: & ait
Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex
11 istis. * Dixitq. Samuel ad Isai: Numquid
C iam cõpleti sunt filij? Qui respõdit: Ad-
huc reliquus est paruulus, & pascit oues.
Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc
eũ: nec enim discumbemus prius quàm
12 huc ille veniat. * Misit ergo, & adduxit

 eum.

eum. Erat autem rufus, & pulcher aspe-
ctu, decoraq. facie. & ait Dominus:
Surge, vnge eum, ipse est enim. * Tu- 13
lit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum
in medio fratrum eius: & ‖ directus est
Spiritus Domini a die illa in Dauid, &
deinceps: surgensq. Samuel abijt in Ra-
matha. * Spiritus autem Domini reces- 14
sit a Saul & exagitabat eum spiritus ne-
quam, a Domino. * Dixeruntq. serui 15
Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus
exagitat te. * Iubeat dominus noster, & 16
serui tui, qui coram te sunt, quærent ho-
minem scientem psallere cithara, vt
quando arripuerit te spiritus Domini
malus, psallat manu sua, & leuius feras.
* Et ait Saul ad seruos suos: Prouidete 17
ergo mihi aliquem bene psallentem, &
adducite eum ad me. * Et respondens 18
vnus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai D
Bethlehemitem scientem psallere, & for-
tissimum robore, & virum bellicosum, &
prudentem in verbis, & virum pulchrū;
& Dominus est cum eo. * Misit ergo 19
Saul nuncios ad Isai, dicens: Mitte ad
me Dauid filiū tuum, qui est in pascuis.
* Tulit itaque Isai asinum plenum pani- 20
bus, & lagenam vini, & hœdum de ca-
pris vnum, & misit per manum Dauid
filij sui Sauli. * Et venit Dauid ad Saul, 21
& stetit coram eo: at ille dilexit eum
nimis, & factus est eius armiger. * Mi- 22
sitq. Saul ad Isai, dicens: Stet Dauid in
conspectu meo: inuenit enim gratiam
in oculis meis. * Igitur quandocumque 23
spiritus Domini malus arripiebat Saul,
Dauid tollebat citharam, & percutiebat
manu sua, & refocillabatur Saul, & le-
uius habebat. recedebat enim ab eo spi-
ritus malus.

‖ 2.Reg.7.b.8 Psal.77.g.76. 88.c.21 Act.7.f.46.& 13.c.36

CAP. XVII.

Congregantes autem Philisthijm 1
agmina sua in prælium, conuene- A
rūt in Socho Iudæ: & castrametati sunt
inter Socho & Azeca in finibus Dom-
mim. * Porro Saul & filij Israel congre- 2
gati venerunt in Vallem terebinthi, &
direxerunt aciem ad pugnandum con-
tra Philisthijm. * Et Philisthijm sta- 3
bant super montem ex parte hac, &
Israel stabat supra montem ex altera
parte: vallisq. erat inter eos. * Et egres- 4
sus est vir spurius de castris Philisthino-
rum nomine Goliath, de Geth, altitu-
5 dinis sex cubitorum & palmi: * & cas-
sis ærea super caput eius, & lorica squa-
mata induebatur. porrò pondus loricæ
eius, quinque millia siclorum æris erat:
6 * & ocreas æreas habebat in cruribus: &
clypeus æreus tegebat humeros eius.
7 * hastile autem hastæ eius erat quasi li-
ciatorium texentium. ipsum autem fer-
rum hastæ eius sexcentos siclos habebat
ferri: & armiger eius antecedebat eum.
8 * Stansq. clamabat aduersum phalangas
Israel, & dicebat eis: Quare venistis pa-
rati ad prælium? Numquid ego non
sum Philisthæus, & vos serui Saul? Eli-
B gite ex vobis virum, & descendat ad sin-
9 gulare certamen. * si quiuerit pugnare
mecum, & percusserit me, erimus vo-
bis serui: si autem ego præualuero, &
percussero eum, vos serui eritis, & ser-
10 uietis nobis. * Et aiebat Philisthæus:
Ego exprobraui agminibus Israel hodie:
Date mihi virum, & ineat mecum sin-
11 gulare certamen. * Audiens autem Saul,
& omnes Israelitæ sermones Philisthæi
huiuscemodi, stupebant, & metuebant
12 nimis. * Dauid autem erat filius viri
Ephrathæi, de quo ‖ supra dictum est, ‖ Sup.16.a.1
de Bethlehem Iuda, cui nomen erat Isai,
qui habebat octo filios, & erat vir in die-
bus Saul senex, & grandæuus inter viros.
13 * Abierunt autem tres filij eius maiores
post Saul in prælium: & nomina triū
filiorum eius, qui perrexerunt ad bel-
lum, Eliab primogenitus, & secundus
14 Abinadab, tertiusq. Samma. * Dauid
autem erat minimus. Tribus ergo ma-
15 ioribus secutis Saulem, * abijt Dauid, &
reuersus est a Saul, vt pasceret gregem
16 patris sui in Bethlehem. * Procedebat
vero Philisthæus mane & vespere, &
17 stabat quadraginta diebus. * Dixit au-
tem Isai ad Dauid filium suum: Acci-
pe fratribus tuis ephi polentæ, & de-
cem panes istos, & curre in castra ad
18 fratres tuos, * & decem formellas casei
C has deferes ad tribunum: & fratres tuos
visitabis, si recte agant: & cum quibus
19 ordinati sunt, disce. * Saul autem, &
illi, & omnes filij Israel, in Valle tere-
binthi pugnabant aduersum Philisthijm.
20 * Surrexit itaque Dauid mane, &
commendauit gregem custodi: & onu-
stus

ſtus abijt, ſicut præceperat ei Iſai.
Et venit ad locum Magala, & ad exer-
citum, qui egreſſus ad pugnam vocife-
ratus erat in certamine. * Direxerat 21
enim aciem Iſrael, ſed & Philiſthijm
ex aduerſo fuerant præparati. * Dere- 22
linquens ergo Dauid vaſa, quæ attule-
rat, ſub manu cuſtodis ad ſarcinas, cu-
currit ad locum certaminis, & interro-
gabat ſi omnia recte agerentur erga
fratres ſuos. * Cumq. adhuc ille loque- 23
retur eis, apparuit vir ille ſpurius
aſcendens, Goliath nomine, Philiſthæus,
de Geth, de caſtris Philiſthinorum: &
loquente eo hæc eadem verba audi-
uit Dauid. * Omnes autem Iſraelitæ, 24
cum vidiſſent virum, fugerunt a facie
eius, timentes eum valde. * Et dixit 25
vnus quiſpiam de Iſrael: Num vidi-
ſtis virum hunc, qui aſcendit? ad ex-
probrandum enim Iſraeli aſcendit. Vi- D
rum ergo, qui percuſſerit eum, dita-
bit rex diuitijs magnis, & filiam ſuam
dabit ei, & domum patris eius faciet
abſque tributo in Iſrael. * Et ait Da- 26
uid ad viros, qui ſtabant ſecum, dicens:
Quid dabitur viro, qui percuſſerit Phi-
liſthæum hunc, & tulerit opprobrium
de Iſrael? quis enim eſt hic Philiſthæus
incircumciſus, qui exprobrauit acies
Dei viuentis? * Referebat autem ei po- 27
pulus eundem ſermonem, dicens: Hæc
dabuntur viro, qui percuſſerit eum.
* Quod cum audiſſet Eliab frater eius 28
maior, loquente eo cum alijs, iratus
eſt contra Dauid, & ait: Quare veni-
ſti, & quare dereliquiſti pauculas oues
illas in deſerto? ego noui ſuperbiam
tuam, & nequitiam cordis tui: quia
vt videres prælium, deſcendiſti. * Et 29
dixit Dauid: Quid feci? numquid non
verbum eſt? * Et declinauit paululum 30
ab eo ad alium: dixitq. eundem ſermo-
nem. Et reſpondit ei populus verbum
ſicut prius. * Audita ſunt autem ver- 31
ba, quæ locutus eſt Dauid, & annun-
ciata in conſpectu Saul. * Ad quem 32
cum fuiſſet adductus, locutus eſt ei:
Non concidat cor cuiuſquam in eo:
ego ſeruus tuus vadam, & pugnabo ad-
uerſus Philiſthæum. * Et ait Saul ad 33
Dauid: Non vales reſiſtere Philiſthæo
iſti, nec pugnare aduerſus eum: quia
puer es, hic autem vir bellator eſt ab
34 adoleſcentia ſua. * Dixitq. Dauid ad
E Saul: [b] Paſcebat ſeruus tuus patris ſui [b] Eccli 47.a.3
gregem, & veniebat leo, vel vrſus, & tol-
35 lebat arietem de medio gregis: * & per-
ſequebar eos, & percutiebam, eruebámq;
de ore eorum: & illi conſurgebant ad-
uerſum me, & apprehendebam mentum
eorum, & ſuffocabam, interficiebamq.
36 eos. * Nam & leonem, & vrſum inter-
feci ego ſeruus tuus: erit igitur & Phi-
liſthæus hic incircumciſus, quaſi vnus
ex eis. Nunc vadam, & auferam oppro-
brium populi: quoniam quis eſt iſte
Philiſthæus incircumciſus, qui auſus eſt
37 maledicere exercitui Dei viuentis? * Et
ait Dauid: Dominus qui eripuit me de
manu leonis, & de manu vrſi, ipſe me
liberabit de manu Philiſthæi huius. Di-
xit autem Saul ad Dauid: Vade, & Do-
38 minus tecum ſit. * Et induit Saul Da-
uid veſtimentis ſuis, & impoſuit galeam
æream ſuper caput eius, & veſtiuit eum
39 lorica. * Accinctus ergo Dauid gladio
eius ſuper veſtem ſuam, cœpit tentare
ſi armatus poſſet incedere: non enim
habebat conſuetudinem. Dixitq. Da-
uid ad Saul: Non poſſum ſic incedere,
quia non vſum habeo. Et depoſuit ea,
40 * & tulit baculum ſuum, quem ſemper
habebat in manibus: & elegit ſibi quin-
que limpidiſſimos lapides de torrente,
& miſit eos in peram paſtoralem, quam
habebat ſecum, & fundam manu tulit:
41 & proceſſit aduerſum Philiſthæũ. * Ibat
F autem Philiſthæus incedens, & appro-
pinquans aduerſum Dauid, & armiger
42 eius ante eum. * Cumq. inſpexiſſet Phi-
liſthæus, & vidiſſet Dauid, deſpexit eũ.
Erat enim adoleſcens: rufus, & pulcher
43 aſpectu. * Et dixit Philiſthæus ad Da-
uid: Numquid ego canis ſum, quòd tu
venis ad me cum baculo? Et maledixit
44 Philiſthæus Dauid in dijs ſuis: * dixitq.
ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes
45 tuas volatilibus cæli & beſtijs terræ. * Di
xit autem Dauid ad Philiſthæum: Tu
venis ad me cum gladio, & haſta, &
clypeo: ego autem venio ad te in nomi-
ne Domini exercituum, Dei agminum
46 Iſrael, quibus exprobraſti * hodie, &
dabit te Dominus in manu mea, & per-
cutiam te, & auferam caput tuum a te:
& dabo cadauera caſtrorum Philiſthijm
hodie volatilibus cæli, & beſtijs terræ:

vt sciat omnis terra quia est Deus in Is-
rael. * Et nouerit vniuersa ecclesia hæc, 47
quia non in gladio, nec in hasta saluat
Dominus: ipsius enim est bellum, &
tradet vos in manus nostras. * Cum er- 48
go surrexisset Philisthæus, & veniret, &
appropinquaret cōtra Dauid, festinauit
Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduer-
so Philisthæi. * Et misit manum suam 49
in peram, tulitq. vnum lapidem, & G
funda iecit, & circumducens percussit
Philisthæum in fronte: & infixus est la-
pis in fronte eius, & cecidit in faciem
‖ Eccli. 4. a. 4 suam super terram. * ‖ Præualuitq. Da- 50
1. Mach. 4. d. uid aduersum Philisthæum in funda &
30 lapide, percussumq. Philisthæum inter-
fecit. Cumq. gladium non haberet in
manu Dauid, * cucurrit, & stetit super 51
Philisthæum, & tulit gladium eius, &
eduxit eum de vagina sua: & interfecit
eum, præciditq. caput eius. Videntes
autem Philisthijm, quòd mortuus esset
fortissimus eorum, fugerunt. * Et con- 52
surgentes viri Israel & Iuda vociferati
sunt, & persecuti sunt Philisthæos vs-
quedum venirent in vallem, & vsque
ad portas Accaron, cecideruntq. vulne-
rati de Philisthijm in via Saraim, & vs-
que ad Geth, & vsque ad Accaron. * Et 53
reuertentes filij Israel postquam perse-
cuti fuerant Philisthæos, inuaserunt ca-
stra eorum. * Assumēs autem Dauid ca- 54
put Philisthæi, attulit illud in Ierusalē:
arma vero eius posuit in tabernaculo
suo. * Eo autem tempore, quo viderat 55
Saul Dauid egredientem contra Phili-
sthæum, ait ad Abner principem mili-
tiæ: De qua stirpe descendit hic adole-
scens, Abner? Dixitq. Abner: Viuit ani-
ma tua, rex, si noui. * Et ait rex: Inter- 56
roga tu, cuius filius sit iste puer. * Cūq. 57
regressus esset Dauid, percusso Phili-
sthæo, tulit eum Abner, & introduxit
coram Saule, caput Philisthæi habentē
in manu. * Et ait ad eum Saul: De qua 58
progenie es o adolescens? Dixitq. Da-
uid: Filius serui tui Isai Bethlehemitæ
ego sum.

CAP. XVIII.

ET factum est cum complesset loqui 1
ad Saul: anima Ionathæ conglutina- A
ta est animæ Dauid, & dilexit eum Io-
2 nathas quasi animam suā. * Tulitq. eum
Saul in die illa, & non concessit ei vt re-
3 uerteretur in domum patris sui. * Inie-
runt autem Dauid & Ionathas fœdus:
diligebat enim eum quasi animam suā.
4 * Nam expoliauit se Ionathas tunica,
qua erat indutus, & dedit eam Dauid,
& reliqua vestimenta sua vsque ad gla-
dium & arcum suum, & vsque ad balteū.
5 * Egrediebatur quoque Dauid ad omnia
B quæcumque misisset eum Saul, & prudē-
ter se agebat: posuitq. eū Saul super vi-
ros belli, & acceptus erat in oculis vni-
uersi populi, maximeq. in conspectu fa-
6 mulorum Saul. * Porro cum reuertere-
tur percusso Philisthæo Dauid, egressæ
sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israel,
cantātes, chorosq. ducentes in occursum
Saul regis, in tympanis lætitiæ, & in si-
7 stris. * Et præcinebant mulieres luden-
tes, atque dicentes: ‖ Percussit Saul mil- ‖ Eccli. 47. a. 7
8 le, & Dauid decem millia. * Iratus est
autem Saul nimis, & displicuit in oculis
C eius sermo iste: dixitque: Dederunt Da-
uid decem millia, & mihi mille dederūt:
quid ei superest, nisi solum regnum?
9 * Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat
10 Dauid a die illa, & deinceps. * Post diē
autem alteram, inuasit spiritus Dei malus
Saul, & prophetabat in medio domus
suæ: Dauid autem psallebat manu sua,
sicut per singulos dies. tenebatq. Saul lā-
11 ceam, * & misit eam, putans quòd cōfige-
re posset Dauid cum pariete: & declina-
12 uit Dauid a facie eius secūdò. * Et timuit
Saul Dauid, eo quòd Dominus esset cum
13 eo, & a se recessisset. * Amouit ergo eum
D Saul a se, & fecit eum tribunum super
mille viros: & egrediebatur, & intrabat
14 in conspectu populi. * In omnibus quo-
que vijs suis Dauid prudenter agebat, &
15 Dominus erat cum eo. * Vidit itaque
Saul quòd prudens esset nimis, & cœpit
16 cauere eum. * Omnis autem Israel & Iu-
da diligebat Dauid: ipse enim ingredie-
17 batur & egrediebatur ante eos. * Dixitq.
Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior
Merob, ipsam dabo tibi vxorē: tantum-
modo esto vir fortis, & præliare bella
Domini. Saul autem reputabat, dicens:
Nō sit manus mea in eū, sed sit super eū
18 manus Philisthinorum. * Ait autem Da-
E uid ad Saul: Quis ego sum, aut quæ est
vita mea, aut cognatio patris mei in
Israel,

Israel, vt fiam gener regis? * Factum est 19
autem tempus cum deberet dari Merob
filia Saul Dauid, data est Hadrieli Mola-
thitæ vxor. * Dilexit autem Dauid Mi- 20
chol filia Saul altera. Et nunciatum est
Saul, & placuit ei. * Dixitq. Saul: Dabo 21
eam illi, vt fiat ei in scãdalum, & sit su-
per eum manus Philisthinorum. Dixitq.
Saul ad Dauid: In duabus rebus gener
meus eris hodie. * Et mandauit Saul 22
seruis suis: Loquimini ad Dauid clam
me, dicentes: Ecce places regi, & omnes
serui eius diligunt te. Nunc ergo esto ge-
ner regis. * Et locuti sunt serui Saul in 23
auribus Dauid omnia verba hæc. Et ait F
Dauid: Num parum videtur vobis, gene-
rum esse regis? Ego autem sum vir pau-
per & tenuis. * Et renunciauerunt serui 24
Saul, dicentes: Huiuscemodi verba locu-
tus est Dauid. * Dixit autem Saul: Sic lo- 25
quimini ad Dauid: Non habet rex spon-
salia necesse, nisi tantum centum præpu-
tia Philisthinorum, vt fiat vltio de ini-
micis regis. Porro Saul cogitabat tra-
dere Dauid in manus Philisthinorum.
* Cumq. renunciassent serui eius Da- 26
uid verba, quæ dixerat Saul, placuit ser-
mo in oculis Dauid, vt fieret gener re-
gis. * Et post paucos dies surgens Da- 27
uid, abijt cum viris, qui sub eo erant. G
Et percussit ex Philisthijm ducentos vi-
ros, & attulit eorum præputia, & annu-
merauit ea regi, vt esset gener eius. De-
dit itaque Saul ei Michol filiam suam
vxorem. * Et vidit Saul, & intellexit 28
quòd Dominus esset cum Dauid. Michol
autem filia Saul diligebat eum. * Et Saul 29
magis cœpit timere Dauid: factusq. est
Saul inimicus Dauid cunctis diebus. * Et 30
egressi sunt principes Philisthinorum. a
principio autem egressionis eorum, pru-
dentius se gerebat Dauid quàm omnes
serui Saul, & celebre factum est nomen
eius nimis.

CAP. XIX.

Locutus est autem Saul ad Ionathan 1
filium suũ, & ad omnes seruos suos, A
vt occiderent Dauid. Porro Ionathas fi-
lius Saul diligebat Dauid valde. * Et in- 2
dicauit Ionathas Dauid, dicens: Quærit
Saul pater meus occidere te: quapropter
obserua te, quæso, mane, & manebis clã,
3 & abscondéris. * Ego autem egrediens
stabo iuxta patrem meũ, in agro vbicũ-
que fueris: & ego loquar de te ad patrẽ
meũ: & quodcũque videro, nũciabo ti-
4 bi. * Locutus est ergo Ionathas de Dauid
bona ad Saul patrẽ suum: dixitq. ad eũ:
Ne pecces rex in seruum tuum Dauid,
quia nõ peccauit tibi, & opera eius bo-
5 na sunt tibi valde. * Et posuit animam
suam in manu sua, & percussit Phili-
sthæum, & fecit Dominus salutem ma-
gnam vniuerso Israeli: vidisti, & læta-
tus es. Quare ergo peccas in sanguine
innoxio, interficiens Dauid, qui est abs-
6 que culpa? * Quod cum audisset Saul,
B placatus voce Ionathæ, iurauit: Viuit
7 Dominus, quia non occidetur. * Voca-
uit itaque Ionathas Dauid, & indicauit
ei omnia verba hæc: & introduxit Io-
nathas Dauid ad Saul, & fuit ante eum,
8 sicut fuerat heri & nudiustertius. * Mo-
tum est autem rursum bellum: & egres-
sus Dauid, pugnauit aduersum Phili-
sthijm: percussitq. eos plaga magna, &
9 fugerunt a facie eius. * Et factus est spi-
ritus Domini malus in Saul. sedebat au-
tem in domo sua, & tenebat lanceam:
10 porro Dauid psallebat manu sua. * Ni-
susq. est Saul configere Dauid lancea in
pariete, & declinauit Dauid a facie
Saul: lancea autem casso vulnere perlata
est in parietem, & Dauid fugit, & sal-
11 uatus est nocte illa. * Misit ergo Saul sa-
tellites suos in domum Dauid, vt custo-
dirent eum, & interficeretur mane.
Quod cum annunciasset Dauid Michol
vxor sua, dicens: Nisi saluaueris te no-
12 cte hac, cras morieris: * deposuit eum
per fenestram. porro ille abijt & aufu-
13 git, atque saluatus est. * Tulit autẽ Mi-
C chol statuam, & posuit eam super le-
ctum, & pellem pilosam caprarum po-
suit ad caput eius, & operuit eam vesti-
14 mentis. * Misit autem Saul apparitores,
qui raperent Dauid: & responsum est
15 quòd ægrotaret. * Rursumq. misit Saul
nuncios vt viderent Dauid, dicens: Af-
ferte eum ad me in lecto, vt occidatur.
16 * Cumq. venissent nuncij, inuentum est
simulacrum super lectum, & pellis ca-
17 prarum ad caput eius. * Dixitq. Saul ad
Michol: Quare sic illusisti mihi, & di-
misisti inimicum meum vt fugeret? Et
respondit Michol ad Saul: Quia ipse lo-
cutus

cutus est mihi: Dimitte me, alioquin
interficiam te. * Dauid autem fugiens, 18
saluatus est, & venit ad Samuel in Ra-
matha, & nunciauit ei omnia quæ fece-
rat sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel,
& morati sunt in Naioth. * Nunciatum 19
est autem Sauli a dicentibus: Ecce Da-
uid in Naioth in Ramatha. * Misit ergo 20
Saul lictores, vt raperent Dauid: qui D
cum vidissent cuneum prophetarum va-
ticinantium, & Samuelem stantem su-
per eos, factus est etiam Spiritus Domi-
ni in illis, & prophetare cœperunt etiã
ipsi. * Quod cum nunciatum esset Sau- 21
li, misit & alios nuncios: prophetaue-
runt autem & illi. Et rursum misit Saul
tertios nuncios: qui & ipsi prophetaue-
runt. Et iratus iracundia Saul, * abijt 22
etiam ipse in Ramatha, & venit vsque
ad cisternam magnã, quæ est in Socho,
& interrogauit, & dixit: In quo loco
sunt Samuel & Dauid? Dictumq. est ei:
Ecce in Naioth sunt in Ramatha. * Et 23
abijt in Naioth in Ramatha, & factus
est etiam super eum Spiritus Domini,
& ambulabat ingrediens, & propheta-
bat vsquedum veniret in Naioth in Ra-
matha. * Et expoliauit etiam ipse se 24
vestimentis suis, & prophetauit cum ce-
teris coram Samuele, & cecidit nudus
tota die illa & nocte. Vnde & exiuit
*Sup.10.c.12 prouerbium: Num & Saul inter pro-
phetas?

CAP. XX.

FVgit autem Dauid de Naioth, quæ 1
est in Ramatha, veniensq. locutus est A
coram Ionatha: Quid feci? quæ est ini-
quitas mea, & quod peccatum meũ in
patrem tuum, quia quærit animã meã?
* Qui dixit ei: Absit, non morieris: ne- 2
que enim faciet pater meus quidquam
grande vel paruum, nisi prius indicaue-
rit mihi: hũc ergo celauit me pater meus
sermonem tantummodo? nequaquã erit
istud. * Et iurauit rursum Dauidi. Et il- 3
le ait: Scit profecto pater tuus quia inue-
ni gratiam in oculis tuis, & dicet: Ne-
sciat hoc Ionathas, ne forte tristetur.
Quinimmo viuit Dominus, & viuit ani-
ma tua, quia vno tantũ (vt ita dicã) gra-
du, ego morsq. diuidimur. * Et ait Iona- 4
thas ad Dauid: Quodcũque dixerit mihi
5 anima tua, faciã tibi. * Dixit autẽ Dauid
ad Ionathan: Ecce calendæ sunt crasti-
no, & ego ex more sedere soleo iuxta
regem ad vescendum: dimitte ergo me
vt abscondar in agro vsque ad vesperam
6 diei tertiæ. * Si respiciẽs requisierit me
B pater tuus, respondebis ei: Rogauit me
Dauid, vt iret celeriter in Bethlehem ci-
uitatem suam: quia victimæ sollemnes
7 ibi sunt vniuersis contribulibus suis. * Si
dixerit, Bene: pax erit seruo tuo. si au-
tem fuerit iratus, scito quia completa
8 est malitia eius. * Fac ergo misericor-
diam in seruum tuum: quia fœdus Do-
mini me famulum tuum tecum inire
fecisti. si autem est iniquitas aliqua in
me, tu me interfice, & ad patrem tuum
9 ne introducas me. * Et ait Ionathas:
Absit hoc a te: neque enim fieri potest,
vt si certe cognouero completam esse
patris mei malitiam contra te, non an-
10 nunciem tibi. * Responditq. Dauid ad
Ionathan: Quis renunciabit mihi, si
quid forte responderit tibi pater tuus
11 dure de me? * Et ait Ionathas ad Da-
C uid: Veni, & egrediamur foras in agrũ.
12 Cumq. exissent ambo in agrum, * ait Io-
nathas ad Dauid: Domine Deus Israel,
si inuestigauero sententiam patris mei
crastino vel perendie: & aliquid boni
fuerit super Dauid, & non statim mise-
13 ro ad te, & notum tibi fecero, * hæc fa-
ciat Dominus Ionathæ, & hæc addat.
Si autem perseuerauerit patris mei ma-
litia aduersum te, reuelabo aurem tuam,
& dimittam te, vt vadas in pace, & sit
Dominus tecum, sicut fuit cum patre
14 meo. * Et si vixero, facies mihi miseri-
cordiam Domini: si vero mortuus fue-
15 ro, * non auferes misericordiam tuam a
domo mea vsque in sempiternum, quan-
do eradicauerit Dominus inimicos Da-
uid, vnumquemque de terra: auferat Io-
nathan de domo sua, & requirat Domi-
16 nus de manu inimicorum Dauid. * Pe-
pigit ergo Ionathas fœdus cum domo
D Dauid: & requisiuit Dominus de manu
17 inimicorum Dauid. * Et addidit Iona-
thas deierare Dauid, eo quòd diligeret
illum: sicut enim animam suam, ita di-
18 ligebat eum. * Dixitq. ad eũ Ionathas:
19 Cras calendæ sunt, & requiréris: * requi-
retur enim sessio tua vsque perendie.
Descendes ergo festinus, & venies in lo-
cum

eum vbi celandus es in die qua operari
licet, & sedebis iuxta lapidem, cui no-
men est Ezel. * Et ego tres sagittas mit- 20
tam iuxta eum, & iaciam quasi exercēs
me ad signum. * Mittam quoque & 21
puerum, dicens ei: Vade, & affer mihi
sagittas. * Si dixero puero: Ecce sagit- 22
tæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad
me, quia pax tibi est, & nihil est mali,
viuit Dominus. Si autē sic locutus fue-
ro puero: Ecce sagittæ vltra te sunt: va-
de in pace, quia dimisit te Dominus.
* De verbo autē quod locuti sumus ego 23
& tu, sit Dominus inter me & te vsque
in sempiternum. * Absconditus est er- 24
go Dauid in agro, & venerunt calendæ,
& sedit rex ad comedendum panem. E
* Cumq. sedisset rex super cathedram 25
suam (secundum consuetudinem) quæ
erat iuxta parietem, surrexit Ionathas,
& sedit Abner ex latere Saul, vacuusq.
apparuit locus Dauid. * Et non est lo- 26
cutus Saul quidquam in die illa: cogi-
tabat enim quòd forte euenisset ei, vt
nō esset mundus, nec purificatus. * Cūq. 27
illuxisset dies secunda post calēdas, rur-
sus apparuit vacuus locus Dauid. Di-
xitq. Saul ad Ionathan filium suum: Cur
non venit filius Isai nec heri, nec hodie
ad vescendum? * Responditq. Ionathas 28
Sauli: Rogauit me obnixe, vt iret in
Bethlehem, * & ait: Dimitte me, quo- 29
niam sacrificium sollemne est in ciuita-
te, vnus de fratribus meis accersiuit me:
nunc ergo si inueni gratiam in oculis
tuis, vadam cito, & videbo fratres meos.
Ob hanc causam non venit ad mensam
regis. * Iratus autem Saul aduersum Io- 30
nathan, dixit ei: Fili mulieris virum vl- F
tro rapientis, numquid ignoro quia di-
ligis filium Isai in confusionem tuam, &
in confusionē ignominiosæ matris tuæ?
* Omnibus enim diebus, quibus filius 31
Isai vixerit super terram, non stabilie-
ris tu, neque regnum tuum. Itaque iam
nunc mitte, & adduc eum ad me: quia
filius mortis est. * Respondens autem 32
Ionathas Sauli patri suo, ait: Quare
morietur? quid fecit? * Et arripuit Saul 33
lanceam vt percuteret eum. Et intelle-
xit Ionathas quòd definitum esset a pa-
tre suo, vt interficeret Dauid. * Surre- 34
xit ergo Ionathas a mēsa in ira furoris,
& non comedit in die calendarum se-
cunda panem. Contristatus est enim su-
per Dauid, eo quòd confudisset eum pa-
35 ter suus. * Cumq. illuxisset mane, venit
Ionathas in agrum iuxta placitum Da-
36 uid, & puer paruulus cum eo, * & ait ad
G puerum suum: Vade, & affer mihi sagit-
tas, quas ego iacio. Cumq. puer cucur-
risset, iecit aliam sagittam trans puerū.
37 * Venit itaque puer ad locū iaculi, quod
miserat Ionathas: & clamauit Ionathas
post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est
38 sagitta porrò vltra te. * Clamauitq.
iterum Ionathas post tergum pueri, di-
cens: Festina velociter, ne steteris. Col-
legit autem puer Ionathæ sagittas, & at-
39 tulit ad dominum suum: * & quid age-
retur, penitus ignorabat: tantummodo
enim Ionathas & Dauid rem nouerant.
40 * Dedit ergo Ionathas arma sua puero,
& dixit ei: Vade, & defer in ciuitatem.
41 * Cumq. abijsset puer, surrexit Dauid de
loco, qui vergebat ad Austrum, & cadēs
pronus in terram, adorauit tertio: &
osculantes se alterutrum, fleuerunt pa-
42 riter, Dauid autem amplius. * Dixit er-
go Ionathas ad Dauid: Vade in pace:
quæcumque iurauimus ambo in nomi-
ne Domini, dicentes: Dominus sit inter
me & te, & inter semen meum & semen
43 tuum vsque in sempiternum. * Et sur-
rexit Dauid, & abijt: sed & Ionathas in-
gressus est ciuitatem.

CAP. XXI.

1 VEnit autem Dauid in Nobe ad A-
A chimelech sacerdotem: & obstu-
puit Achimelech, eo quòd venisset Da-
uid. Et dixit ei: Quare tu solus, & nul-
2 lus est tecum? * Et ait Dauid ad Achi-
melech sacerdotem: Rex præcepit mihi
sermonem, & dixit: Nemo sciat rem,
propter quam missus es a me, & cuius-
modi præcepta tibi dederim: nam &
pueris condixi in illum & illum locum.
3 * Nunc ergo siquid habes ad manum, vel
quinque panes, da mihi, aut quidquid in-
4 ueneris. * Et respondens sacerdos ad
Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes
ad manum, sed tantum panem sanctum:
si mundi sunt pueri, maxime a mulieri-
5 bus? * Et respondit Dauid sacerdoti, &
B dixit ei: Equidem, si de mulieribus agi-
tur: continuimus nos ab heri & nudius-
tertius,

tertius, quando egrediebamur, & fuerũt
vasa puerorum sancta. porro via hæc
polluta est, sed & ipsa hodie sanctifica-
Matt.12.a.3 bitur in vasis. * Dedit ergo ei sacerdos 6
sanctificatum panem. neque enim erat
ibi panis, nisi tantum panes propositio-
nis, qui sublati fuerant a facie Domini,
vt ponerentur panes calidi. * Erat au- 7
tem ibi vir quidam de seruis Saul, in die
illa, intus in tabernaculo Domini: & no-
men eius Doeg Idumæus, potentissimus
pastorum Saul. * Dixit autem Dauid ad 8
Achimelech: Si habes hic ad manũ ha- C
stam, aut gladium? quia gladium meũ,
& arma mea non tuli mecum. sermo
enim regis vrgebat. * Et dixit sacerdos: 9
Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quẽ
percussisti in Valle terebinthi, est inuo-
lutus pallio post ephod: si istum vis tol-
lere, tolle. neque enim hic est alius abs-
que eo. Et ait Dauid: Non est huic al-
ter similis, da mihi eum. * Surrexit ita- 10
que Dauid, & fugit in die illa a facie
Saul: & venit ad Achis regẽ Geth: * di- 11
xeruntq. serui Achis ad eum cum vidis-
sent Dauid: Numquid non iste est Da- D
uid rex terræ? nõne huic cantabant per
Sup.18.b.7 Eccli.47.a.7 choros, dicentes: Percussit Saul mille,
& Dauid decem millia? * Posuit autem 12
Dauid sermones istos in corde suo, &
extimuit valde a facie Achis regis Geth.
* Et immutauit os suum corã eis, & col- 13
labebatur inter manus eorum: & impin-
gebat in ostia portæ, defluebantq. saliuæ
eius in barbam. * Et ait Achis ad seruos 14
suos: Vidistis hominem insanum: quare
adduxistis eum ad me? * An desunt no- 15
bis furiosi, quòd introduxistis istum, vt
fureret me præsente? hiccine ingredie-
tur domum meam?

CAP. XXII.

ABijt ergo Dauid inde, & fugit in 1
speluncam Odollam. Quod cum A
audissent fratres eius, & omnis domus
patris eius, descenderunt ad eum illuc.
* Et conuenerunt ad eum omnes, qui 2
erant in angustia constituti, & oppressi
ære alieno, & amaro animo: & factus est
eorum princeps, fueruntq. cum eo quasi
quadringẽti viri. * Et profectus est Da- 3
uid inde in Maspha, quæ est Moab: & di-
xit ad regem Moab: Maneat, oro, pater
meus & mater mea vobiscum, donec
4 sciam quid faciat mihi Deus. * Et reli-
quit eos ante faciem regis Moab: man-
seruntq. apud eum cunctis diebus, qui-
5 bus Dauid fuit in præsidio. * Dixitq.
Gad propheta ad Dauid: Noli manere
in præsidio, proficiscere, & vade in Ter-
ram Iuda. Et profectus est Dauid, &
6 venit in saltum Haret. * Et audiuit Saul
quòd apparuisset Dauid, & viri qui erãt
cum eo. Saul autem cum maneret in
Gabaa, & esset in nemore, quod est in
Rama, hastam manu tenens, cunctiq.
7 serui eius circumstarent eum, * ait ad
B seruos suos qui assistebant ei: Audite
nũc filij Iemini: numquid omnibus vo-
bis dabit filius Isai agros & vineas, &
vniuersos vos faciet tribunos, & centu-
8 riones: * quoniã coniurastis omnes ad-
uersum me, & non est qui mihi renun-
ciet, maxime cum & filius meus fœdus
inierit cum filio Isai? Non est qui vicẽ
meã doleat ex vobis, nec qui annunciet
mihi: eo quòd suscitauerit filius meus
seruum meum aduersum me, insidiantẽ
9 mihi vsque hodie. * Respondens autem
Doeg Idumæus, qui assistebat, & erat
primus inter seruos Saul, Vidi, inquit,
filium Isai in Nobe apud Achimelech
10 filium Achitob sacerdotem. * Qui con-
suluit pro eo Dominum, & cibaria
dedit ei: sed & gladium Goliath Phili-
11 sthæi dedit illi. * Misit ergo rex ad ac-
cersendum Achimelech sacerdotem fi-
lium Achitob, & omnem domum pa-
tris eius, sacerdotum, qui erant in No-
12 be, qui vniuersi venerunt ad regem. * Et
C ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achi-
tob. Qui respondit: Præsto sum Domi-
13 ne. * Dixitq. ad eum Saul: Quare coniu-
rastis aduersum me, tu & filius Isai, &
dedisti ei panes & gladium, & consu-
luisti pro eo Deum, vt consurgeret ad-
uersum me, insidiator vsque hodie per-
14 manens? * Respondensq. Achimelech re-
gi, ait: Et quis in omnibus seruis tuis,
sicut Dauid fidelis, & gener regis, &
pergens ad imperium tuum, & glorio-
15 sus in domo tua? * Num hodie cœpi
pro eo consulere Deũ? absit hoc a me:
ne suspicetur rex aduersus seruũ suum
rem huiuscemodi, in vniuersa domo pa-
tris mei: non enim sciuit seruus tuus
quidquam super hoc negotio, vel mo-
dicum

dicum vel grandē. * Dixitq. rex: Morte 16
morieris Achimelech, tu, & omnis do-
mus patris tui. * Et ait rex emissarijs, 17
qui circumstabant eum: Conuertimini,
& interficite sacerdotes Domini: nam
manus eorum cum Dauid est: scientes D
quòd fugisset, & non indicauerunt mihi.
Noluerunt autem serui regis extendere
manus suas in sacerdotes Domini. * Et 18
ait rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue
in sacerdotes. Conuersusq. Doeg Idu-
mæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit
in die illa octogintaquinque viros vesti-
tos ephod lineo. * Nobe autem ciuita- 19
tem sacerdotum percussit in ore gladij,
viros & mulieres, & paruulos, & lacten-
tes, bouemq. & asinum, & ouem in ore
gladij. * Euadens autē vnus filius Achi- 20
melech, filij Achitob, cuius nomen erat
Abiathar, fugit ad Dauid, * & annūciauit 21
ei quòd occidisset Saul sacerdotes Do-
mini. * Et ait Dauid ad Abiathar: Scie- 22
bam in die illa, quòd cum ibi esset Doeg
Idumæus, proculdubio annūciaret Sauli:
ego sum reus omnium animarum patris
tui. * Mane mecum, ne timeas: si quis 23
quæsierit animam meam, quæret & ani-
mam tuam, mecumq. seruaberis.

CAP. XXIII.

ET annunciauerunt Dauid, dicentes: 1
Ecce Philisthijm oppugnāt Ceilam, A
& diripiunt areas. * Consuluit ergo Da- 2
uid Dominum, dicens: Num vadam, &
percutiam Philisthæos istos? Et ait Do-
minus ad Dauid: Vade, & percuties Phi-
listhæos, & Ceilam saluabis. * Et dixe- 3
runt viri, qui erant cum Dauid, ad eum:
Ecce nos hic in Iudæa cōsistentes time-
mus: quanto magis si ierimus in Ceilam
aduersum agmina Philisthinorū? * Rur- 4
sum ergo Dauid consuluit Dominum.
Qui respondens, ait ei: Surge, & vade
in Ceilam: ego enim tradā Philisthæos
in manu tua. * Abijt ergo Dauid, & viri 5
eius in Ceilam, & pugnauit aduersum
Philisthæos, & abegit iumenta eorum,
& percussit eos plaga magna: & salua-
uit Dauid habitatores Ceilæ. * Porro eo 6
tempore, quo fugiebat Abiathar filius
Achimelech ad Dauid in Ceilam, ephod
secum habens descenderat. * Nuncia- 7
tum est autem Sauli quòd venisset Da-
B uid in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum
Deus in manus meas, conclususq. est in-
trogressus vrbem, in qua portæ & seræ
8 sunt. * Et præcepit Saul omni populo
vt ad pugnam descenderet in Ceilam: &
9 obsideret Dauid, & viros eius. * Quod
cum Dauid rescisset quia præpararet ei
Saul clam malum, dixit ad Abiathar sa-
10 cerdotem: Applica ephod. * Et ait Da-
uid: Domine Deus Israel, audiuit famā
seruus tuus, quòd disponat Saul venire
in Ceilam, vt euertat vrbem propter
11 me: * Si tradent me viri Ceilæ in ma-
nus eius? & si descendet Saul, sicut au-
diuit seruus tuus? Domine Deus Israel
indica seruo tuo. Et ait Dominus: De-
12 scendet. * Dixitq. Dauid: Si tradent me
viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in
manus Saul? Et dixit Dominus: Tradēt.
13 * Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi
sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque
illuc vagabantur incerti: nunciatumq.
est Sauli quòd fugisset Dauid de Ceila,
& saluatus esset: quam ob rem dissimu-
14 lauit exire. * Morabatur autem Dauid
in deserto in locis firmissimis, mansitq.
in monte solitudinis Ziph, in monte
opaco: quærebat eum tamen Saul cun-
ctis diebus: & non tradidit eum Deus
15 in manus eius. * Et vidit Dauid quòd
C egressus esset Saul vt quæreret animam
eius: Porro Dauid erat in deserto Ziph
16 in silua. * Et surrexit Ionathas filius
Saul, & abijt ad Dauid in siluam, & con-
fortauit manus eius in Deo: dixitq. ei:
17 * Ne timeas: neque enim inueniet te
manus Saul patris mei, & tu regnabis su-
per Israel, & ego ero tibi secūdus, sed &
18 Saul pater meus scit hoc. * Percussit er-
go vterque fœdus coram Domino: man-
sitq. Dauid in silua: Ionathas autem re-
19 uersus est in domū suam. * [a] Ascenderūt [a] Inf. 26. a. 1
autē Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes:
Nonne ecce Dauid latitat apud nos in
locis tutissimis siluæ, in Colle Hachila,
20 quæ est ad dexterā deserti? * Nunc ergo,
sicut desiderauit anima tua vt descende-
res, descende: nostrum autem erit vt tra-
21 damus eum in manus regis. * Dixitq.
Saul: Benedicti vos a Domino, quia do-
22 luistis vicem meam. * Abite ergo, oro, &
diligentius præparate, & curiosius agi-
te, & considerate locum vbi sit pes eius,
D vel quis viderit eum ibi, recogitat enim
de

de me, quòd callide insidier ei. * Con- 23
siderate & videte omnia latibula eius, in
quibus absconditur: & reuertimini ad
me ad rem certam, vt vadam vobiscum.
quòd si etiam in terram se abstruserit,
perscrutabor eum in cũctis millibus Iu-
da. * At illi surgentes abierunt in 24
Ziph ante Saul: Dauid autẽ & viri eius
erant in deserto Maon, in campestribus
ad dexteram Iesimon. * Iuit ergo Saul 25
& socij eius ad quærendũ eum: & nun-
ciatum est Dauid, statimq. descendit ad
petram, & versabatur in deserto Maon.
quod cum audisset Saul, persecutus est
Dauid in deserto Maon. * Et ibat Saul 26
ad latus montis ex parte vna: Dauid au-
tem & viri eius erant in latere montis
ex parte altera: porro Dauid desperabat
se posse euadere a facie Saul: itaque
Saul, & viri eius in modum coronæ cin-
gebant Dauid, & viros eius, vt caperent
eos. * Et nuncius venit ad Saul, dicens: 27
Festina, & veni, quoniam infuderunt se
Philisthijm super terram. * Reuersus est 28
ergo Saul desistens persequi Dauid, &
perrexit in occursum Philisthinorum.
propter hoc vocauerunt locum illum,
Petram diuidentem.

CAP. XXIIII.

Ascendit ergo Dauid inde: & habi- 1
tauit in locis tutissimis Engaddi. A
* Cumq. reuersus esset Saul, postquam 2
persecutus est Philisthæos, nunciauerunt
ei, dicentes: Ecce, Dauid in deserto est
Engaddi. * Assumens ergo Saul tria 3
millia electorum virorum ex omni Is-
rael, perrexit ad inuestigandum Dauid
& viros eius, etiam super abruptissimas
petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.
* Et venit ad caulas ouium, quæ se offe- 4
rebant vianti. eratq. ibi spelunca, quam
ingressus est Saul, vt purgaret ventrem:
porro Dauid & viri eius in interiore
parte speluncæ latebant. * Et dixerunt 5
serui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua
locutus est Dominus ad te: Ego tra-
dam tibi inimicum tuum, vt facias ei
sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit
ergo Dauid, & præcidit oram chlamy- B
dis Saul silenter. * Post hæc percussit 6
cor suum Dauid, eo quòd abscidisset
oram chlamydis Saul. * Dixitq. ad vi- 7
ros suos: Propitius sit mihi Dominus,
ne faciam hanc rem domino meo, chri-
sto Domini, vt mittam manum meam
8 in eum, quia christus Domini est. * Et
confregit Dauid viros suos sermonibus,
& non permisit eos vt consurgerent in
Saul: porro Saul exurgens de spelunca,
9 pergebat cœpto itinere. * Surrexit au-
tem & Dauid post eum: & egressus de
spelunca, clamauit post tergum Saul,
dicens: Domine mi rex. Et respexit
Saul post se: & inclinans se Dauid pro-
10 nus in terram, adorauit, * dixitq. ad
Saul: Quare audis verba hominum lo-
quentium, Dauid quærit malum aduer-
11 sum te? * Ecce hodie viderunt oculi
tui quòd tradiderit te Dominus in ma-
nu mea in spelunca: & cogitaui vt oc-
C ciderem te, sed pepercit tibi oculus
meus. dixi enim: Non extendam ma-
num meam in dominum meum, quia
12 christus Domini est. * Quin potius pa-
ter mi, vide, & cognosce oram chla-
mydis tuæ in manu mea: quoniam cum
præscinderem summitatem chlamydis
tuæ, nolui extendere manum meam
in te. animaduerte, & vide, quoniam
non est in manu mea malum, neque
iniquitas, neque peccaui in te: tu au-
tem insidiaris animæ meæ vt auferas
13 eam. * Iudicet Dominns inter me &
te, & vlciscatur me Dominus ex te:
14 manus autem mea non sit in te. * Si-
cut & in prouerbio antiquo dicitur:
AB IMPIIS egredietur impietas: ma-
15 nus ergo mea non sit in te. * Quem
persequeris, rex Israel? quem perseque-
ris? canem mortuum persequeris, &
16 pulicem vnum. * Sit Dominus iudex,
& iudicet inter me & te: & videat, &
iudicet causam meã, & eruat me de ma-
17 nu tua. * Cum autem complesset Dauid
loquens sermones huiuscemodi ad Saul,
dixit Saul: Numquid vox hæc tua est
D fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem
18 suam, & fleuit: * dixitq. ad Dauid: Iu-
stior tu es quàm ego: tu enim tribuisti
mihi bona: ego autem reddidi tibi ma-
19 la. * Et tu indicasti hodie quæ feceris
mihi bona: quomodo tradiderit me Do-
minus in manum tuam, & non occide-
20 ris me. * Quis enim cum inuenerit ini-
micũ suum, dimittet eum in via bona?
Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem
hanc

hanc pro eo quod hodie operatus es in
me.* Et nunc quia scio quòd certissime 21
regnaturus sis, & habiturus in manu
tua regnum Israel: * iura mihi in Do- 22
mino, ne deleas semen meum post me,
neque auferas nomen meum de domo
patris mei. * Et iurauit Dauid Sauli. 23
Abijt ergo Saul in domum suam: &
Dauid, & viri eius ascenderunt ad tu-
tiora loca.

CAP. XXV.

a Eccli. 46. d. 23 Inf. 28. a. 3

Mortuus [a] est autem Samuel, & con- 1
gregatus est vniuersus Israel, & A
planxerunt eũ, & sepelierunt eum in do-
mo sua in Ramatha. Consurgensq. Da-
uid descendit in desertũ Pharan. * Erat 2
autem vir quispiam in solitudine Maon,
& possessio eius in Carmelo, & homo
ille magnus nimis: erantq. ei oues tria
millia, & mille capræ: & accidit vt ton-
deretur grex eius in Carmelo.* Nomen 3
autem viri illius erat Nabal: & nomen
vxoris eius Abigail. eratq. mulier illa
prudentissima & speciosa: porro vir e-
ius durus, & pessimus, & malitiosus:
erat autem de genere Caleb.* Cum er- 4
go audisset Dauid in deserto quòd ton-
deret Nabal gregem suum,* misit decẽ 5
iuuenes, & dixit eis: Ascendite in Car-
melũ, & venietis ad Nabal, & salutabi-
tis eum ex nomine meo pacifice.* Et 6
dicetis: Sit fratribus meis, & tibi pax, B
& domui tuæ pax, & omnibus, quæcũ-
que habes, sit pax.* Audiui quòd ton- 7
derent pastores tui, qui erant nobiscum
in deserto: numquã eis molesti fuimus,
nec aliquando defuit quidquam eis de
grege, omni tempore quo fuerunt no-
biscum in Carmelo.* Interroga pueros 8
tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo in-
ueniãt pueri tui gratiam in oculis tuis:
in die enim bona venimus. quodcũque
inuenerit manus tua, da seruis tuis, &
filio tuo Dauid.* Cumq. venissent pueri 9
Dauid, locuti sunt ad Nabal omnia ver-
ba hæc ex nomine Dauid: & siluerunt.
* Respondens autem Nabal pueris Da- 10
uid, ait: Quis est Dauid? & quis est fi-
lius Isai? hodie increuerunt serui qui fu-
giunt dominos suos.* Tollam ergo pa- 11
nes meos, & aquas meas, & carnes pe-
corum, quæ occidi tonsoribus meis, &
12 dabo viris quos nescio vnde sint? * Re-
gressi sunt itaque pueri Dauid per viam
suam, & reuersi venerunt, & nunciaue-
13 runt ei omnia verba quæ dixerat.* Tũc
C ait Dauid pueris suis: Accingatur vnus-
quisque gladio suo. Et accincti sunt sin-
guli gladijs suis, accinctusq. est & Da-
uid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi
quadringenti viri: porro ducenti remã-
14 serunt ad sarcinas.* Abigail autem vxo-
ri Nabal nunciauit vnus de pueris suis,
dicens: Ecce Dauid misit nuncios de
deserto, vt benediceret domino nostro:
15 & auersatus est eos.* homines isti, boni
satis fuerunt nobis, & non molesti: nec
quidquam aliquando perijt omni tem-
pore, quo fuimus conuersati cum eis in
16 deserto:* pro muro erant nobis tam in
nocte quàm in die, omnibus diebus qui-
17 bus pauimus apud eos greges.* Quam
ob rem considera, & recogita quid fa-
cias: quoniam completa est malitia ad-
uersum virum tuum, & aduersum do-
mum tuam, & ipse est filius Belial, ita
18 vt nemo possit ei loqui.* Festinauit igi-
tur Abigail, & tulit ducentos panes, &
duos vtres vini, & quinque arietes co-
ctos, & quinque sata polentæ, & centũ
D ligaturas vuæ passæ, & ducentas massas
19 caricarum, & posuit super asinos:* di-
xitq. pueris suis: Præcedite me: ecce
ego post tergum sequar vos: viro autẽ
20 suo Nabal non indicauit.* Cum ergo
ascendisset asinum, & descenderet ad ra-
dices montis, Dauid & viri eius descẽ-
debant in occursum eius: quibus & il-
21 la occurrit.* Et ait Dauid: Vere frustra
seruaui omnia quæ huius erant in deser-
to, & non perijt quidquam de cunctis
quæ ad eum pertinebãt: & reddidit mi-
22 hi malum pro bono.* Hæc faciat Deus
inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero
ro de omnibus quæ ad ipsum pertinent
vsque mane, mingentem ad parietem.
23 * Cum autem vidisset Abigail Dauid, fe-
stinauit, & descendit de asino, & pro-
cidit coram Dauid super faciem suam,
24 & adorauit super terram, * & cecidit
ad pedes eius, & dixit: In me sit, domi-
ne mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro,
ancilla tua in auribus tuis: & audi ver-
25 ba famulæ tuæ. * Ne ponat, oro, domi-
nus meus rex cor suum super virum istũ
iniquum Nabal: quoniam secundum
nomen

nomen suum stultus est, & stultitia est
cum eo: ego autem ancilla tua non vi-
di pueros tuos, domine mi, quos misi-
sti.* Nunc ergo domine mi, viuit Do- 26
minus, & viuit anima tua, qui prohi- E
buit te ne venires in sanguinem, & sal-
uauit manum tuam tibi: & nunc fiant
sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt
domino meo malum.* Quapropter su- 27
scipe benedictionem hanc, quam attulit
ancilla tua tibi domino meo: & da pue-
ris qui sequuntur te dominum meum.
* Aufer iniquitatem famulæ tuæ. faciens 28
enim faciet Dominus tibi domino meo
domum fidelem, quia prælia Domini,
domine mi, tu prœliaris: malitia ergo
non inueniatur in te omnibus diebus
vitæ tuæ.* Si enim surrexerit aliquando 29
homo persequens te, & quærens animã
tuam, erit anima domini mei custodita
quasi in fasciculo viuentium, apud Do-
minum Deum tuum: porro inimicorũ
tuorum anima rotabitur, quasi in impe-
tu & circulo fundæ.* Cum ergo fecerit 30
Dominus tibi domino meo omnia quæ
locutus est bona de te, & constituerit
te ducẽ super Israel,* non erit tibi hoc 31
in singultum, & in scrupulũ cordis do-
mino meo, quòd effuderis sanguinem
innoxium, aut ipse te vltus fueris: & cũ
benefecerit Dominus domino meo, re-
cordaberis ancillæ tuæ.* Et ait Dauid 32
ad Abigail: Benedictus Dominus Deus F
Israel, qui misit hodie te in occursum
meum, & benedictum eloquium tuum,
* & benedicta tu, quæ prohibuisti me 33
hodie ne irem ad sanguinem, & vlcisce-
rer me manu mea.* Alioquin viuit Do- 34
minus Deus Israel qui prohibuit me ne
malum facerem tibi: nisi cito venisses in
occursum mihi, non remansisset Nabal
vsque ad lucem matutinam, mingens ad
parietem.* Suscepit ergo Dauid de ma- 35
nu eius omnia quæ attulerat ei, dixitq.
ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce
audiui vocem tuam, & honoraui faciẽ
tuam.* Venit autem Abigail ad Nabal: 36
& ecce erat ei conuiuium in domo eius,
quasi conuiuium regis, & cor Nabal iu-
cundum: erat enim ebrius nimis: & nõ
indicauit ei verbũ pusillum aut grande
vsque mane.* Diluculo autem cum di- 37
gessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor G
sua verba hæc, & emortuum est cor e-
ius intrinsecus, & factus est quasi lapis.
38 * Cumq. pertransissent decem dies, per-
cussit Dominus Nabal, & mortuus est.
39 * Quod cum audisset Dauid mortuum
Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui iu-
dicauit causam opprobrij mei de manu
Nabal, & seruum suum custodiuit a ma-
lo, & malitiam Nabal reddidit Domi-
nus in caput eius. Misit ergo Dauid, &
locutus est ad Abigail, vt sumeret eam
40 sibi in vxorem.* Et venerunt pueri Da-
uid ad Abigail in Carmelum, & locuti
sunt ad eam, dicentes: Dauid misit nos
41 ad te, vt accipiat te sibi in vxorẽ.* Quæ
consurgens adorauit prona in terram,
& ait: Ecce famula tua sit in ancillam,
42 vt lauet pedes seruorũ domini mei.* Et
festinauit, & surrexit Abigail, & ascen-
dit super asinum, & quinque puellæ ie-
runt cum ea, pedissequæ eius, & secu-
ta est nũcios Dauid: & facta est illi vxor.
43 * Sed & Achinoam accepit Dauid de
44 Iezrael: & fuit vtraque vxor eius.* Saul
autem dedit Michol filiam suam vxo-
rem Dauid Phalti, filio Lais, qui erat
de Gallim.

CAP. XXVI.

1 ET * venerunt Ziphæi ad Saul in Ga- *Sup.23.e.19
A baa, dicentes: Ecce, Dauid abscon-
ditus est in colle Hachila, quæ est ex ad-
2 uerso solitudinis.* Et surrexit Saul, &
descendit in desertum Ziph, & cum eo
tria millia virorum de electis Israel, vt
3 quæreret Dauid in deserto Ziph.* Et
castrametatus est Saul in Gabaa Hachi-
la, quæ erat ex aduerso solitudinis in
via: Dauid autem habitabat in deserto.
Videns autem quòd venisset Saul post se
4 in desertum,* misit exploratores, &
didicit quòd illuc venisset certissime.
5 * Et surrexit Dauid clam, & venit ad lo-
cum vbi erat Saul: cumq. vidisset locũ,
in quo dormiebat Saul, & Abner filius
Ner, princeps militiæ eius, & Saulem
dormientem in tentorio, & reliquum
6 vulgus per circuitũ eius,* ait Dauid ad
Achimelech Hethæum, & Abisai filium
Saruiæ, fratrem Ioab, dicens: Quis de-
scendet mecũ ad Saul in castra? Dixitq.
7 Abisai: Ego descendam tecum.* Vene-
runt ergo Dauid, & Abisai ad populũ
nocte, & inuenerunt Saul iacentem &
dor-

dormientem in tentorio, & hastam fixã
in terra ad caput eius: Abner autem &
populum dormientes in circuitu eius. B
* Dixitq. Abisai ad Dauid: Conclusit 8
Deus inimicum tuum hodie in manus
tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea
in terra, semel, & secundo opus non
erit. * Et dixit Dauid ad Abisai: Ne in- 9
terficias eum: quis enim extendet manũ
suam in christum Domini, & innocens
erit? * Et dixit Dauid: Viuit Dominus, 10
quia nisi Dominus percusserit eum, aut
dies eius venerit vt moriatur, aut in præ-
lium descendens perierit: * propitius sit 11
mihi Dominus ne extendam manũ meã
in christum Domini. nunc igitur tolle
hastam, quæ est ad caput eius, & scyphũ
aquæ, & abeamus. * Tulit igitur Dauid 12
hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad
caput Saul, & abierunt: & nõ erat quis-
quam, qui videret, & intelligeret, & eui-
gilaret, sed omnes dormiebant, quia so-
por Domini irruerat super eos. * Cũq. 13
transisset Dauid ex aduerso, & stetisset
in vertice montis de longe, & esset grã-
de interuallum inter eos, * clamauit Da- 14
uid ad populum, & ad Abner filiũ Ner,
dicens: Nonne respondebis Abner? Et
respondens Abner, ait: Quis es tu, qui
clamas, & inquietas regem? * Et ait Da- 15
uid ad Abner: Numquid non vir tu es? C
& quis alius similis tui in Israel? quare
ergo non custodisti dominum tuũ regẽ?
ingressus est enim vnus de turba vt in-
terficeret regem, dominũ tuum. * Non 16
est bonum hoc, quod fecisti: viuit Do-
minus, quoniam filij mortis estis vos,
qui non custodistis dominum vestrum,
christũ Domini. nunc ergo vide vbi sit
hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui
erat ad caput eius. * Cognouit autem 17
Saul vocem Dauid, & dixit: Numquid
vox hæc tua, fili mi Dauid? Et ait Dauid:
Vox mea, domine mi rex. * Et ait: Quã 18
ob causam dominus meus persequitur
seruũ suũ? Quid feci? aut quod est ma-
lũ in manu mea? * Nunc ergo audi, oro, 19
domine mi rex, verba serui tui: Si Do-
minus incitat te aduersum me, odoretur
sacrificium: si autem filij hominum, ma-
ledicti sunt in conspectu Domini: qui
eiecerunt me hodie, vt non habitem in
hereditate Domini, dicentes: Vade, ser- D
ui dijs alienis. * Et nunc non effundatur 20
sanguis meus in terram corãm Domino:
quia egressus est rex Israel vt quærat pu-
licem vnum, sicut persequitur perdix in
21 montibus. * Et ait Saul: Peccaui, reuer-
tere fili mi Dauid: nequaquam enim vl-
tra tibi malefaciam, eo quòd pretiosa
fuerit anima mea in oculis tuis hodie:
apparet enim quòd stultè egerim, &
22 ignorauerim multa nimis. * Et respon-
dens Dauid, ait: Ecce hasta regis: tran-
seat vnus de pueris regis, & tollat eam.
23 * Dominus autem retribuet vnicuique
secundum iustitiam suam, & fidem: tra-
didit enim te Dominus hodie in manũ
meam, & nolui extendere manum meã
24 in christum Domini. * Et sicut magnifi-
cata est anima tua hodie in oculis meis,
sic magnificetur anima mea in oculis Do-
mini, & liberet me de omni angustia.
25 * Ait ergo Saul ad Dauid: Benedictus tu
fili mi Dauid: & quidem faciens facies,
& potens poteris. Abijt autem Dauid in
viam suã, & Saul reuersus est in locũ suũ.

CAP. XXVII.

1 ET ait Dauid in corde suo: Aliquando
A incidã vna die in manus Saul: nonne
melius est vt fugiam, & saluer in Terra
Philisthinorum, vt desperet Saul, cessetq.
me quærere in cũctis finibus Israel? fu-
2 giam ergo manus eius. * Et surrexit Da-
uid, & abijt ipse, & sexcenti viri cũ eo,
3 ad Achis filiũ Maoch regem Geth. * Et
habitauit Dauid cũ Achis in Geth, ipse
& viri eius; vir & domus eius; & Dauid,
& duæ vxores eius, Achinoã Iezrahelitis,
4 & Abigail vxor Nabal Carmeli. * Et nun-
B ciatum est Sauli quòd fugisset Dauid in
Geth, & nõ addidit vltra quærere eum.
5 * Dixit autem Dauid ad Achis: Si inueni
gratiam in oculis tuis, detur mihi locus
in vna vrbiũ regionis huius, vt habitẽ ibi:
cur enim manet seruus tuus in ciuitate
6 regis tecũ? * Dedit itaque ei Achis in die
illa Siceleg: propter quã causam facta est
7 Siceleg regũ Iuda, vsque in diẽ hãc. * Fuit
autem numerus dierũ, quibus habitauit
Dauid in regione Philisthinorũ, quattuor
8 mensiũ. * Et ascẽdit Dauid, & viri eius,
& agebant prædas de Gessuri, & de Ger-
zi, & de Amalecitis: hi enim pagi habi-
tabãtur in terra antiquitus, euntibus Sur
9 vsque ad Terrã Ægypti. * Et percutiebat

Dauid omnem terram, nec relinquebat
viuentem virum & mulierem: tollensq.
oues, & boues, & asinos, & camelos, &
vestes, reuertebatur, & veniebat ad A-
chis. * Dicebat autem ei Achis: In quē 10
irruisti hodie? Respondebat Dauid:
Contra meridiem Iudæ, & contra me- D
ridiem Ierameel, & contra meridiem
Ceni. * Virum & mulierem non viuifi- 11
cabat Dauid, nec adducebat in Geth,
dicens: Ne forte loquantur aduersum
nos: Hæc fecit Dauid: & hoc erat de-
cretum illi omnibus diebus quibus ha-
bitauit in regione Philisthinorum. *Cre- 12
didit ergo Achis Dauid, dicens: Mul-
ta mala operatus est contra populum
suum Israel: erit igitur mihi seruus sem-
piternus.

CAP. XXVIII.

FActum est autem in diebus illis, cō- 1
gregauerunt Philisthijm agmina sua, A
vt præpararentur ad bellum contra Is-
rael: dixitq. Achis ad Dauid: Sciens nūc
scito, quoniam mecum egredieris in
castris tu, & viri tui. * Dixitq. Dauid 2
ad Achis: Nunc scies quæ facturus est
seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid: Et
ego custodem capitis mei ponam te
‖ Sup. 25.a.1 Eccli.46.d.23
cunctis diebus. * ‖ Samuel autem mor- 3
tuus est, planxitq. eum omnis Israel, &
sepelierunt eum in Ramatha vrbe sua.
Et Saul abstulit magos, & hariolos de
terra. * Congregatiq. sunt Philisthijm, 4
& venerunt, & castrametati sunt in Su-
nam: cōgregauit autem & Saul vniuer-
sum Israel, & venit in Gelboe. * Et vi- 5
dit Saul castra Philisthijm, & timuit, &
expauit cor eius nimis. * Consuluitq. 6
Dominum, & non respondit ei neque
per somnia, neque per sacerdotes, ne- B
que per prophetas. * Dixitq. Saul seruis 7
suis: Quærite mihi mulierem habentē
‖ Leuit. 20.d. 27 Deut. 18.b. 11 Act. 16.c. 16
‖ pythonem, & vadam ad eam, & sci-
scitabor per illam. Et dixerunt serui e-
ius ad eum: Est mulier pythonem ha-
bens in Endor. * Mutauit ergo habitum 8
suum: vestitusq. est alijs vestimentis, &
abijt ipse, & duo viri cū eo, veneruntq.
ad mulierē nocte, & ait illi: Diuina mihi
in pythone, & suscita mihi quem dixero
tibi. * Et ait mulier ad eum: Ecce, tu no- 9
sti quanta fecerit Saul, & quo modo
eraserit magos & hariolos de terra: qua-
re ergo insidiaris animæ meæ, vt occi-
10 dar? * Et iurauit ei Saul in Domino, di-
cens: Viuit Dominus, quia non eueniet
tibi quidquam mali propter hanc rem.
11 * Dixitq. ei mulier: Quem suscitabo ti-
bi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.
12 *Cum autem vidisset mulier Samuelem,
exclamauit voce magna, & dixit ad Saul:
Quare imposuisti mihi? Tu es enim
13 Saul. * Dixitq. ei rex: Noli timere: quid
vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi
14 ascendentes de terra. * Dixitq. ei: Qua-
C lis est forma eius? Quæ ait: Vir senex
ascendit, & ipse amictus est pallio. Et
intellexit Saul quòd Samuel esset, & in-
clinauit se super faciem suam in terra,
15 & adorauit. * Dixit autē Samuel ad Saul:
‖ Quare inquietasti me vt suscitarer? Et
‖ Eccli. 46. d. 23
ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Phi-
listhijm pugnant aduersum me, & Deus
recessit a me, & exaudire me noluit ne-
que in manu prophetarū, neque per som-
nia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi
16 quid faciam. * Et ait Samuel: Quid in-
terrogas me, cum Dominus recesserit a
17 te, & transierit ad æmulum tuū? * Faciet
enim tibi Dominus sicut locutus est in
manu mea, & scindet regnum tuum de
manu tua, & dabit illud proximo tuo
18 Dauid: * quia non obedisti voci Domi-
ni, neque fecisti irā furoris eius in Ama-
lec. idcirco quod pateris, fecit tibi Do-
19 minus hodie. * Et dabit Dominus etiā
D Israel tecum in manus Philisthijm: cras
autem tu & filij tui mecū eritis: sed &
castra Israel tradet Dominus in manus
20 Philisthijm. * Statimq. Saul cecidit por-
rectus in terram: extimuerat enim ver-
ba Samuelis, & robur nō erat in eo, quia
non comederat panem tota die illa.
21 * Ingressa est itaque mulier illa ad Saul,
(conturbatus enim erat valde) dixitq.
ad eum: Ecce obediuit ancilla tua voci
tuæ, & posui animam meam in manu
mea: & audiui sermones tuos, quos lo-
22 cutus es ad me. * Nunc igitur audi & tu
vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te
buccellam panis, vt comedens conuale-
23 scas, & possis iter agere. * Qui renuit, &
ait: Non comedam. Coēgerunt autem
eum serui sui & mulier, & tandem au-
dita voce eorum surrexit de terra, &
24 sedit super lectum. * Mulier autem illa

habebat vitulum pascualem in domo, &
festinauit, & occidit eum: tollensq. fa-
rinam, miscuit eam, & coxit azyma,
*& posuit ante Saul & ante seruos eius. 25
Qui cum comedissent, surrexerút, & am-
bulauerunt per totam noctem illam.

CAP. XXIX.

Congregata sunt ergo Philisthijm 1
vniuersa agmina in Aphec: sed & A
Israel castrametatus est super fonté, qui
erat in Iezrahel. * Et satrapæ quidé Phi- 2
listhijm incedebant in centurijs & mil-
libus: Dauid autem & viri eius erant in
nouissimo agmine cum Achis. * Dixe- 3
runtq. principes Philisthijm ad Achis:
Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait A-
chis ad principes Philisthijm: Nú igno-
ratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Is-
rael, & est apud me multis diebus, vel
annis, & non inueni in eo quidquam ex
die qua transfugit ad me, vsque ad dié
‖ 1.Par.12.d. 19 hanc?* ‖ Irati sunt autem aduersus eum 4
principes Philisthijm, & dixerunt ei: B
Reuertatur vir iste, & sedeat in loco
suo, in quo constituisti eum, & non de-
scendat nobiscum in prælium, ne fiat
nobis aduersarius, cum præliari cœpe-
rimus: quomodo enim aliter poterit pla-
care dominum suum, nisi in capitibus
nostris? * Nonne iste est Dauid, cui can- 5
tabant in choris, dicentes: Percussit Saul
in millibus suis, & Dauid in decem mil-
libus suis? * Vocauit ergo Achis Dauid, 6
& ait ei: Viuit Dominus, quia rectus es C
tu, & bonus in conspectu meo: & exitus
tuus, & introitus tuus mecum est in ca-
stris: & non inueni in te quidquá mali
ex die qua venisti ad me, vsque in diem
hanc: sed satrapis non places.* Reuerte- 7
re ergo, & vade in pace, & nó offendas
oculos satraparum Philisthijm.*Dixitq. 8
Dauid ad Achis: Quid enim feci, &
quid inuenisti in me seruo tuo a die
qua fui in conspectu tuo vsque in diem D
hanc, vt nó veniam, & pugné contra ini-
micos domini mei regis? * Respondens 9
autem Achis, locutus est ad Dauid: Scio
quia bonus es tu in oculis meis, sicut
Angelus Dei: sed principes Philisthinorú
dixerunt: Non ascendet nobiscú in præ-
lium. * Igitur consurge mane tu, & 10
serui domini tui, qui venerunt tecum:
& cum de nocte surrexeritis, & cœpe-
11 rit dilucescere, pergite. * Surrexit ita-
que de nocte Dauid ipse & viri eius, vt
proficiscerentur mane, & reuerterentur
ad Terram Philisthijm: Philisthijm au-
tem ascenderunt in Iezrahel.

CAP. XXX.

1 A Cumq.‖ venissent Dauid & viri eius ‖ 1.Par.12.4. 20
in Siceleg die tertia, Amalecitæ im-
petum fecerant ex parte australi in Si-
celeg, & percusserant Siceleg, & succen-
2 derant eam igni.* Et captiuas duxerant
mulieres ex ea, a minimo vsque ad ma-
gnum: & non interfecerant quemquam,
sed secum duxerant, & pergebant itine-
3 re suo.* Cum ergo venissent Dauid &
viri eius ad ciuitatem, & inuenissent eá
succensam igni, & vxores suas, & filios
4 suos, & filias ductas esse captiuas, * le-
uauerunt Dauid & populus qui erat cú
eo voces suas, & planxerunt donec de-
5 ficerent in eis lacrymæ. * Siquidem &
B duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fue-
rant, Achinoam Iezrahelites, & Abigail
6 vxor Nabal Carmeli. * Et contristatus
est Dauid valde: volebat enim eum po-
pulus lapidare, quia amara erat anima
vniuscuiusque viri super filijs suis, &
filiabus: confortatus est autem Dauid
7 in Domino Deo suo. * Et ait ad Abia-
thar sacerdotem filiú Achimelech: Ap-
plica ad me ephod. Et applicauit Abia-
8 thar ephod ad Dauid,* & consuluit Da-
uid Dominum, dicens: Persequar latrú-
culos hos, & comprehendam eos, an
non? Dixitq. ei Dominus: Persequere:
absque dubio enim comprehendes eos,
9 & excuties prædam. * Abijt ergo Dauid
ipse, & sexcenti viri qui erant cum eo,
C & venerunt vsque ad Torrentem Besor:
10 & lassi quidam substiterunt.* Persecutus
est autem Dauid ipse, & quadringenti
viri: substiterant enim ducenti, qui lassi
transire non poterant Torrentem Besor.
11 * Et inuenerunt virum Ægyptium in a-
gro, & adduxerunt eum ad Dauid: de-
deruntq. ei panem vt comederet, & bi-
12 beret aquam, * sed & fragmen massæ
caricarum, & duas ligaturas vuæ passæ.
Quæ cum comedisset, reuersus est spiri-
tus eius, & refocillatus est: non enim
comederat panem, neque biberat aquá,

tribus diebus & tribus noctibus. * Dixit 13
itaque ei Dauid: Cuius es tu? vel vnde &
quo pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego
sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit D
autē me dominus meus, quia ægrotare
cœpi nudiustertius. * Siquidem nos eru- 14
pimus ad australem plagam Cerethi, &
contra Iudam, & ad Meridiem Caleb, &
Siceleg succēdimus igni. * Dixitq. ei Da- 15
uid: Potes me ducere ad cuneum istum?
Qui ait: Iura mihi per Deum, quòd nō
occidas me, & non tradas me in manus
domini mei, & ego ducam te ad cuneū
istum. Et iurauit ei Dauid. * Qui cū du- 16
xisset eum, ecce illi discumbebant super
faciem vniuersæ terræ comedentes & bi
bentes, & quasi festum celebrantes diē,
pro cuncta præda, & spolijs quæ ceperāt
de Terra Philisthijm, & de Terra Iu-
da. * Et percussit eos Dauid a vespere 17
vsque ad vesperam alterius diei, & non E
euasit ex eis quisquam, nisi quadringen-
ti viri adolescentes, qui ascenderant ca-
melos, & fugerant. * Eruit ergo Dauid 18
omnia, quæ tulerant Amalecitæ, & duas
vxores suas eruit. * Nec defuit quidquā 19
a paruo vsque ad magnum, tam de fi-
lijs quàm de filiabus, & de spolijs, &
quæcūque rapuerant omnia reduxit Da-
uid. * Et tulit vniuersos greges & armē- 20
ta, & minauit ante faciem suam: dixe-
runtque: Hæc est præda Dauid. * Venit 21
autem Dauid ad ducentos viros, qui las-
si substiterant, nec sequi potuerant Da-
uid, & residere eos iusserat in Torrente
Besor: qui egressi sunt obuiam Dauid,
& populo qui erat cum eo. Accedens F
autem Dauid ad populum, salutauit eos
pacifice. * Respondensq. omnis vir pes- 22
simus, & iniquus de viris, qui ierant cū
Dauid, dixit: Quia non venerunt nobis-
cum, nō dabimus eis quidquam de præ-
da, quam eruimus: sed sufficiat vnicui-
que vxor sua & filij: quos cum accepe-
rint, recedant. * Dixit autem Dauid: Nō 23
sic facietis fratres mei de his, quæ tradi-
dit nobis Dominus, & custodiuit nos, &
dedit latrunculos, qui eruperant aduer-
sum nos, in manus nostras: * nec audiet 24
vos quisquam super sermone hoc. æqua
enim pars erit descendentis ad prælium,
& remanentis ad sarcinas, & similiter di- G
uident. * Et factum est hoc ex die illa, & 25
deinceps constitutum & præfinitum, &
quasi lex in Israel vsque in diem hanc.
26 * Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit
dona de præda senioribus Iuda proxi-
mis suis, dicens: Accipite benedictionē
27 de præda hostium Domini: * His, qui
erant in Bethel, & qui in Ramoth ad
28 Meridiem, & qui in Iether, * & qui in
Aroër, & qui in Sephamoth, & qui in
29 Esthamo, * & qui in Rachal, & qui in vr-
bibus Ierameel, & qui in vrbibus Ceni,
30 * & qui in Arama, & qui in lacu Asan,
31 & qui in Athach, * & qui in Hebron, &
reliquis qui erant in his locis, in quibus
commoratus fuerat Dauid ipse, &
viri eius.

CAP. XXXI.

1 PHilisthijm autem pugnabant aduer-
A sum Israel: & fugerunt viri Israel
ante faciem Philisthijm, & ceciderunt
2 interfecti in monte Gelboe. * [a] Irrue- [a] 1.Par.10.a.2
runtq. Philisthijm in Saul, & in filios
eius, & percusserunt Ionathan, & Abi-
3 nadab, & Melchisua filios Saul, * totúq.
pondus prælij versum est in Saul: & cō-
secuti sunt eum viri sagittarij, & vulne-
4 ratus est vehementer a sagittarijs. * [b] Di- [b] 1.Par.10.b.4
xitq. Saul ad armigerum suum: Euagi-
na gladium tuum, & percute me: ne
forte veniant incircumcisi isti, & inter-
B ficiant me, illudentes mihi. Et noluit
armiger eius: fuerat enim nimio terro-
re perterritus. arripuit itaque Saul gla-
5 dium, & irruit super eum. * Quod
cum vidisset armiger eius, videlicet
quòd mortuus esset Saul, irruit etiam
ipse super gladium suum, & mortuus est
6 cum eo. * Mortuus est ergo Saul, &
tres filij eius, & armiger illius, & vni-
7 uersi viri eius in die illa pariter. * Vidē-
C tes autem viri Israel, qui erant trans val-
lem, & trans Iordanem, quòd fugissent
viri Israelitæ, & quòd mortuus esset Saul,
& filij eius, reliquerunt ciuitates suas,
& fugerunt: veneruntq. Philisthijm, &
8 habitauerunt ibi. * Facta autem die al-
tera, venerunt Philisthijm, vt spoliarent
interfectos, & inuenerunt Saul & tres fi-
9 lios eius iacentes in monte Gelboe. * Et
præciderunt caput Saul, & spoliauerunt
eum armis: & miserunt in Terram Phili-
sthinorum per circuitum, vt annuncia-
retur in templo idolorum, & in popu-
10 lis. * Et posuerunt arma eius in templo
Asta-

Aſtaroth, corpus vero eius ſuſpende-
B 2.Reg.2.4 runt in muro Bethſan. * "Quod cum 11
audiſſent habitatores Iabes Galaad, quæ-
cumque fecerant Philiſthijm Saul,* ſur- 12
rexerunt omnes viri fortiſſimi, & am-
bulauerunt tota nocte, & tulerunt ca-
dauer Saul, & cadauera filiorum eius
de muro Bethſan: veneruntq. Iabes
13 Galaad, & combuſſerunt ea ibi:* &
tulerunt oſſa eorum, & ſepelierunt in
nemore Iabes, & ieiunauerunt ſeptem
diebus.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS,

Quem nos SECVNDVM REGVM Dicimus.

CAPVT PRIMVM.

FACTVM eſt au- 1
tem, poſtquam A
mortuus eſt Saul, vt
Dauid reuerteretur
a cæde Amalec, &
maneret in Siceleg
duos dies. * In die 2
autem tertia apparuit homo veniens de
caſtris Saul veſte conſciſſa, & pulue-
re conſperſus caput. & vt venit ad Da-
uid, cecidit ſuper faciem ſuam, &
adorauit. * Dixitq. ad eum Dauid: Vn- 3
de venis? Qui ait ad eum: De ca-
ſtris Iſrael fugi.* Et dixit ad eum Dauid: 4
Quod eſt verbum quod factum eſt? in-
dica mihi. Qui ait: Fugit populus ex
prælio, & multi corruentes e populo
mortui ſunt: ſed & Saul & Ionathas
filius eius interierunt. * Dixitq. Dauid 5
ad adoleſcentem, qui nunciabat ei:
Vnde ſcis quia mortuus eſt Saul, & Io-
6 nathas filius eius? * Et ait adoleſcens,
qui nunciabat ei: Caſu veni in montem
Gelboe, & Saul incumbebat ſuper ha-
ſtam ſuam: porro currus & equites
7 appropinquabant ei,* & conuerſus poſt
B tergum ſuum, vidensq. me vocauit.
8 Cui cum reſpondiſſem: Adſum: * di-
xit mihi: Quiſnā es tu? Et aio ad eum:
9 Amalecites ego ſum. * Et locutus eſt
mihi: Sta ſuper me, & interfice me:
quoniam tenent me anguſtiæ, & ad-
10 huc tota anima mea in me eſt.* Stansq.
ſuper eum, occidi illum: ſciebam enim
quòd viuere non poterat poſt ruinam:
& tuli diadema quod erat in capite
eius, & armillam de brachio illius, &
11 attuli ad te dominum meum huc.*Ap-
prehendens autem Dauid veſtimenta ſua
ſcidit, omnesq. viri, qui erant cum eo,

* & planxerunt, & fleuerunt, & ieiuna- 12
uerunt vsque ad vesperam super Saul,&
super Ionathan filium eius, & super po-
pulum Domini,& super domum Israel,
eo quòd corruissent gladio . * Dixitq. 13
Dauid ad iuuenem qui nunciauerat ei :
Vnde es tu ? Qui respondit : Filius ho-
minis aduenæ Amalecitæ ego sum .
* Et ait ad eum Dauid : ‖ Quare non 14
‖ Psal. 104. b. 15 timuisti mittere manum tuam vt occi- C
deres christum Domini ? * Vocansq. Da- 15
uid vnum de pueris suis, ait : Accedens
irrue in eum . Qui percussit illum, &
mortuus est . * Et ait ad eum Dauid : 16
Sanguis tuus super caput tuum : os e-
nim tuum locutum est aduersum te, di-
cens: Ego interfeci Christum Domini .
* Planxit autem Dauid planctum huius- 17
cemodi super Saul, & super Ionathan
filium eius, (* & præcepit vt docerent 18
filios Iuda arcum, sicut scriptũ est in Li-
bro iustorũ.) Et ait: Cõsidera Israel pro
his, qui mortui sunt super excelsa tua
vulnerati. * Inclyti, Israel, super montes 19
tuos interfecti sunt : quo modo cecide-
runt fortes?* Nolite annũciare in Geth, 20
neque annuncietis in compitis Ascalo- D
nis: ne forte lætentur filiæ Philisthijm,
ne exultent filiæ incircumcisorũ.*Mon- 21
tes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant
super vos , neque sint agri primitiarũ :
quia ibi abiectus est clypeus fortiũ,cly-
peus Saul, quasi non esset vnctus oleo.
* A sanguine interfectorũ, ab adipe for- 22
tium , sagitta Ionathæ numquam redijt
retrorsum , & gladius Saul non est re-
uersus inanis. * Saul & Ionathas amabi- 23
les, & decori in vita sua, in morte quo-
que non sunt diuisi: aquilis velociores,
leonibus fortiores. * Filiæ Israel super 24
Saul flete , qui vestiebat vos coccino in
delicijs, qui præbebat ornamenta aurea
cultui vestro . * Quo modo ceciderunt 25
fortes in prælio ? Ionathas in excelsis
tuis occisus est ? * Doleo super te fra- 26
ter mi Ionatha decore nimis , & ama-
bilis super amorem mulierum . Si-
cut mater vnicum amat filium suum,
ita ego te diligebam. * Quo modo 27
ceciderunt robusti, & perierunt arma
bellica ?

CAP. II.

1 A IGitur post hæc consuluit Dauid Do-
minum , dicens : Num ascendam in
vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Domi-
nus ad eum : Ascende . Dixitq. Dauid:
Quò ascendam? Et respondit ei: In He-
2 bron.* Ascendit ergo Dauid , & duæ
vxores eius , Achinoam Iezraelites, &
3 Abigail vxor Nabal Carmeli: * sed &
viros, qui erant cum eo , duxit Dauid
singulos cum domo sua:& manserũt in
4 oppidis Hebron. * ‖ Veneruntq. viri Iu- ‖ 1. Mach. 2. f. 57
da, & vnxerunt ibi Dauid , vt regnaret
super domum Iuda. Et nunciatum est
Dauid , quòd viri Iabes Galaad sepelis-
5 sent Saul.* Misit ergo Dauid nuncios ad
viros Iabes Galaad, dixitq. ad eos : Be-
nedicti vos Domino , qui fecistis mise-
ricordiam hanc cũ domino vestro Saul,
6 & sepelistis eum . * Et nunc retribuet
B vobis quidem Dominus misericordiam
& veritatem: sed & ego reddam gratiã,
7 eo quòd fecistis verbũ istud . * Confor-
tentur manus vestræ,& estote filij forti-
tudinis: licet enim mortuus sit dominus
vester Saul, tamen me vnxit domus Iu-
8 da in regem sibi . * Abner autem filius
Ner princeps exercitus Saul tulit Isbo-
seth filium Saul , & circumduxit eum
9 per castra, * regemq. constituit super
Galaad & super Gessuri , & super Iez-
rael, & super Ephraim, & super Benia-
10 min, & super Israel vniuersum. * Qua-
draginta annorum erat Isboseth filius
Saul cum regnare cœpisset super Israel,
C & duobus annis regnauit: sola autem
11 domus Iuda sequebatur Dauid.* Et fuit
numerus dierum, quos commoratus est
Dauid,imperans in Hebron super domũ
Iuda, septem annorum, & sex mensium.
12 * Egressusq. est Abner filius Ner,& pue-
ri Isboseth filij Saul de castris in Gabaon.
13 * Porro Ioab filius Saruiæ, & pueri Da-
uid egressi sunt, & occurrerunt eis iux-
ta piscinam Gabaon. Et cũ in vnum cõ-
uenissent, e regione sederunt: hi ex vna
14 parte piscinæ, & illi ex altera .* Dixitq.
Abner ad Ioab : Surgant pueri , & lu-
dant coram nobis. Et respondit Ioab :
15 Surgant. * Surrexerunt ergo, & transie-
runt numero duodecim de Beniamin,
ex parte Isboseth filij Saul,& duodecim
de

de pueris Dauid. * Apprehensoq. vnus- 16
quisque capite comparis sui, defixit gla-
dium in latus contrarij, & ceciderunt
simul: vocatumq. est nomen loci illius:
Ager robustorum, in Gabaon. * Et or- 17
tum est bellum durum satis in die illa:
fugatusq. est Abner, & viri Israel a pue-
ris Dauid. * Erant autem ibi tres filij 18
Saruiæ, Ioab, & Abisai, & Asael: porro
Asael cursor velocissimus fuit, quasi v-
nus de capreis, quæ morantur in siluis.
* Persequebatur autem Asael Abner, & 19
non declinauit ad dexteram neque ad
sinistram omittens persequi Abner. * Re- 20
spexit itaque Abner post tergum suum,
& ait: Tune es Asael? Qui respondit:
Ego sum. * Dixitq. ei Abner: Vade 21
ad dextram, siue ad sinistram, & ap- E
prehende vnum de adolescentibus, &
tolle tibi spolia eius. Noluit autem
Asael omittere quin vrgeret eum.
* Rursumq. locutus est Abner ad Asael: 22
recede, noli me sequi, ne compellar
confodere te in terram, & leuare non
potero faciem meam ad Ioab fratrem
tuum. * Qui audire contempsit, & no- 23
luit declinare: percussit ergo eum Ab-
ner auersa hasta in inguine, & transfo-
dit, & mortuus est in eodem loco: om-
nesq. qui transibant per locum illum,
in quo ceciderat Asael, & mortuus e-
rat, subsistebant. * Persequentibus autẽ 24
Ioab, & Abisai fugientem Abner, sol F
occubuit: & venerunt vsque ad Collem
aquæ ductus, qui est ex aduerso vallis
itineris deserti in Gabaon. * Congre- 25
gatiq. sunt filij Beniamin ad Abner: &
conglobati in vnum cuneum, steterunt
in summitate tumuli vnius. * Et excla- 26
mauit Abner ad Ioab, & ait: Num vs-
que ad internecionem tuus mucro de-
sæuiet? an ignoras quòd periculosa sit
desperatio? vsquequo non dicis populo
vt omittat persequi fratres suos? * & 27
ait Ioab: Viuit Dominus, si locutus fuis-
ses, mane recessisset populus persequens
fratrem suum. * Insonuit ergo Ioab 28
buccina, & stetit omnis exercitus, G
nec persecuti sunt vltra Israel, neque
iniere certamen. * Abner autem & 29
viri eius abierunt per campestria, to-
ta nocte illa: & transierunt Iordanem,
& lustrata omni Beth horon, vene-
runt ad castra. * Porro Ioab reuersus, 30
omisso Abner, congregauit omnem po-
pulum: & defuerunt de pueris Dauid
decem & nouem viri, excepto Asaele.
31 * Serui autem Dauid percusserunt de
Beniamin, & de viris, qui erant cum
Abner trecentos sexaginta, qui &
32 mortui sunt. * Tuleruntq. Asael, & sepe-
lierunt eum in sepulchro patris sui
in Bethlehem: & ambulauerunt tota
nocte Ioab & viri qui erant cum eo,
& in ipso crepusculo peruenerunt in
Hebron.

CAP. III.

1 Facta est ergo longa concertatio in-
A ter domum Saul, & inter domum
Dauid: Dauid proficiscens, & semper
seipso robustior, domus autem Saul
2 decrescens quotidie. * ‖Natiq. sunt fi- ‖ 1. Par. 3. a. 1
lij Dauid in Hebron: fuitq. primoge-
nitus eius Amnon de Achinoam Iezra-
3 helitide. * Et post eum Cheleab de
Abigail vxore Nabal Carmeli: porro
tertius Absalon filius Maacha filiæ Thol-
4 mai regis Gessur. * Quartus autem A-
donias, filius Haggith: & quintus Sa-
5 phathia, filius Abital. * Sextus quoque
Iethraam de Egla vxore Dauid. hi nati
6 sunt Dauid in Hebron. * Cum ergo
esset prælium inter domum Saul & do-
mum Dauid, Abner filius Ner regebat
7 domum Saul. * Fuerat autem Sauli cõ-
B cubina nomine Respha, filia Aia. Di-
8 xitq. Isboseth ad Abner: * Quare in-
gressus es ad concubinam patris mei?
Qui iratus nimis propter verba Isbo-
seth, ait: Numquid caput canis ego
sum aduersum Iudam hodie, qui fe-
cerim misericordiam super domum
Saul patris tui, & super fratres & pro-
ximos eius, & non tradidi te in ma-
nus Dauid, & tu requisisti in me quod
9 argueres pro muliere hodie? * Hæc
faciat Deus Abner, & hæc addat ei, ni-
si quomodo iurauit Dominus Dauid,
10 sic faciam cum eo, * vt transferatur re-
gnum de domo Saul, & eleuetur thro-
nus Dauid super Israel, & super Iudam,
11 a Dan vsque Bersabee. * Et non potuit
respondere ei quidquam, quia metuebat
12 illum. * Misit ergo Abner nuncios ad
Dauid pro se dicentes: Cuius est terra?
Et vt loquerentur: Fac mecum amici-

tias, & erit manus mea tecum,& redu-
cam ad te vniuersum Israel. * Qui ait: 13
Optime: ego faciam tecum amicitias:
sed vnam rem peto a te, dicens: Non
videbis faciem meam antequam adduxe-
ris Michol filiam Saul: & sic venies, &
videbis me. * Misit autem Dauid nun- 14
cios ad Isboseth filium Saul, dicens:
‖1. Reg. 18. g. 27 ‖Redde vxorem meam Michol, quam
despondi mihi centum præputijs Phili-
sthijm. * Misit ergo Isboseth,& tulit eã 15
a viro suo Phaltiel, filio Lais. * Seque- 16
baturq. eam vir suus, plorans vsque Ba-
hurim: & dixit ad eum Abner: Vade,&
reuertere. Qui reuersus est.* Sermonem 17
quoque intulit Abner ad seniores Israel,
dicens: Tam heri quàm nudiustertius
quærebatis Dauid vt regnaret super vos.
* Nunc ergo facite: quoniam Dominus 18
locutus est ad Dauid, dicens: In manu
serui mei Dauid saluabo populum meũ
Israel de manu Philisthijm, & omnium D
inimicorum eius. * Locutus est autem 19
Abner etiam ad Beniamin. Et abijt vt
loqueretur ad Dauid in Hebron omnia
quæ placuerant Israeli, & vniuerso Ben-
iamin. * Venitq. ad Dauid in He- 20
bron cum viginti viris: & fecit Da-
uid Abner, & viris eius qui venerant
cum eo, conuiuium. * Et dixit Ab- 21
ner ad Dauid: Surgam, vt congre-
gem ad te dominum meum regem
omnem Israel,& ineam tecum fœdus,&
imperes omnibus, sicut desiderat anima
tua. Cum ergo deduxisset Dauid Abner,
& ille isset in pace, * statim pueri Da- 22
uid, & Ioab venerunt, cæsis latronibus,
cum præda magna nimis: Abner autem
non erat cum Dauid in Hebron, quia
iam dimiserat eum, & profectus fuerat
in pace.* Et Ioab, & omnis exercitus, 23
qui erat cum eo, postea venerunt: nun-
ciatum est itaque Ioab a narrantibus:
‖3. Reg. 2. a. 5 ‖Venit Abner filius Ner ad regem, & E
dimisit eum,& abijt in pace.* Et ingres- 24
sus est Ioab ad regem, & ait: Quid feci-
sti? Ecce venit Abner ad te: quare di-
misisti eum, & abijt & recessit? * igno- 25
ras Abner filium Ner, quoniam ad hoc
venit ad te vt deciperet te,& sciret exitũ
tuum,& introitum tuum, & nosset om-
nia quæ agis? * Egressus itaque Ioab a 26
Dauid, misit nuncios post Abner,& re-
duxit eum a cisterna Sira,ignorante Da-
27 uid. * Cumq. redijsset Abner in Hebrõ,
seorsum adduxit eum Ioab ad medium
portæ, vt loqueretur ei, in dolo: &
percussit illum ibi in inguine, & mor-
tuus est in vltionem sanguinis Asael fra-
28 tris eius. * Quod cum audisset Dauid
rem iam gestam, ait: Mundus ego sum,
& regnum meum apud Dominum vsque
in sempiternum a sanguine Abner filij
29 Ner, * & veniat super caput Ioab,
& super omnem domum patris eius:
F nec deficiat de domo Ioab fluxum se-
minis sustinens, & leprosus, & te-
nens fusum, & cadens gladio, & indi-
30 gens pane. * Igitur Ioab & Abi-
sai frater eius interfecerunt Abner,
eo quòd occidisset Asael fratrem eorum
31 in Gabaon in prælio. * Dixit autem Da-
uid ad Ioab,& ad omnem populum,qui
erat cum eo: Scindite vestimenta vestra,
& accingimini saccis, & plangite ante
exequias Abner. porro rex Dauid seque-
32 batur feretrum. * Cumq. sepelissent Ab-
ner in Hebron,leuauit rex Dauid vocem
suam, & fleuit super tumulum Abner:
33 fleuit autem & omnis populus. * Plan-
gensq. rex & lugens Abner, ait: Nequa-
quam vt mori solent ignaui, mortuus
34 est Abner.* Manus tuæ ligatæ non sunt,
& pedes tui non sunt cõpedibus aggra-
uati: sed sicut solent cadere coram filijs
iniquitatis,sic corruisti. Congeminansq.
35 omnis populus fleuit super eum. * Cũq.
venisset vniuersa multitudo cibum cape-
re cum Dauid, clara adhuc die iurauit
Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat,si ante occasum solis gusta-
36 uero panem vel aliud quidquam.* Om-
nisq. populus audiuit, & placuerunt eis
cuncta quæ fecit rex in conspectu totius
37 populi. * & cognouit omne vulgus, &
vniuersus Israel in die illa quoniam non
actum fuisset a rege vt occideretur Ab-
38 ner filius Ner. * Dixit quoque rex ad
seruos suos: Num ignoratis quoniam
princeps & maximus cecidit hodie
39 in Israel? * Ego autem adhuc delica-
tus, & vnctus rex: porro viri isti fi-
lij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat
Dominus facienti malum iuxta mali-
tiam suam.

CAP.

CAP. IIII.

AVdiuit autem Isboseth filius Saul 1
quòd cecidisset Abner in Hebron: A
& dissolutæ sunt manus eius, omnisq.
Israel perturbatus est. * Duo autem vi- 2
ri principes latronum erant filio Saul,
nomen vni Baana, & nomen alteri Re-
chab, filij Remmon Berothitæ de filijs
Beniamin: siquidem & Beroth reputata
est in Beniamin. * & fugerunt Bero- 3
thitæ in Gethaim, fueruntq. ibi aduenæ
vsque ad tempus illud. * Erat autem 4
Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: B
quinquennis enim fuit, quando venit
nuncius de Saul & Ionatha ex Iezrahel.
tollens itaque eum nutrix sua, fugit:
cumq. festinaret vt fugeret, cecidit, &
claudus effectus est: habuitq. vocabu-
lum Miphiboseth. * Venientes igitur fi- 5
lij Remmon Berothitæ, Rechab & Baa-
na, ingressi sunt feruente die domum
Isboseth: qui dormiebat super stratum
suum meridie. Et ostiaria domus pur-
gans triticum, obdormiuit. * Ingressi 6
sunt autem domum latenter assumentes
spicas tritici, & percusserunt eum in in-
guine Rechab & Baana frater eius, &
fugerunt. * Cum autem ingressi fuis- 7
sent domum, ille dormiebat super le- C
ctum suum in conclaui, & percutientes
interfecerunt eum: sublatoq. capite
eius, abierunt per viam deserti tota
nocte, * & attulerunt caput Isboseth 8
ad Dauid in Hebron: dixeruntq. ad re-
gem: Ecce caput Isboseth filij Saul
inimici tui, qui quærebat animam tuam:
& dedit Dominus domino meo regi vl-
tionem hodie de Saul, & de semine
eius. * Respondens autem Dauid Re- 9
chab, & Banaa fratri eius, filijs Rem-
mon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit Do-
minus, qui eruit animam meam de
‖ Sup. 1.b.14 omni angustia, * ‖ quoniam eum, qui 10
annunciauerat mihi, & dixerat: Mor- D
tuus est Saul: qui putabat se prospera
nunciare, tenui, & occidi eum in Si-
celeg, cui oportebat mercedem dare
pro nuncio. * Quanto magis nunc cum 11
homines impij interfecerunt virum in-
noxium in domo sua, super lectum
suum, non quæram sanguinem eius de
manu vestra, & auferam vos de ter-
12 ra? * Præcepit itaque Dauid pueris suis,
& interfecerunt eos: præcidentesq. ma-
nus & pedes eorum, suspenderunt eos
super piscinam in Hebron: caput au-
tem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in
sepulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

1 ET venerunt vniuersæ tribus Israel
A ad Dauid in Hebron, dicentes: ‖ Ec- ‖ 1.Par.11.a.1
ce nos, os tuum, & caro tua sumus.
2 * Sed & heri & nudiustertius cum esset
Saul rex super nos, tu eras educens &
reducens Israel: dixit autem Dominus
ad te: Tu pasces populum meum Is-
3 rael, & tu eris dux super Israel. * Ve-
nerunt quoque & seniores Israel ad re-
gem in Hebron, & percussit cum eis
rex Dauid fœdus in Hebron coram Do-
mino: vnxeruntq. Dauid in regem su-
4 per Israel. * Filius triginta annorũ erat
Dauid, cum regnare cœpisset, * ‖ & qua- ‖ 3.Reg.2.b.11
5 draginta annis regnauit. * In Hebron
regnauit super Iudam septem annis &
sex mensibus: in Ierusalem autem regna-
uit triginta tribus annis super omnem
6 Israel & Iudam. * Et abijt rex, & om-
nes viri qui erant cum eo, in Ierusalem,
ad Iebusæum habitatorem terræ: dictũq.
est Dauid ab eis: Non ingredieris huc,
B nisi abstuleris cæcos & claudos dicen-
7 tes: Non ingredietur Dauid huc. * Ce-
pit autem Dauid arcem Sion, hæc est
8 ciuitas Dauid. * Proposuerat enim Da-
uid in die illa præmium, qui percussis-
set Iebusæum, & tetigisset domatum
fistulas, & abstulisset cæcos & claudos
odientes animam Dauid. idcirco dici-
tur in prouerbio: Cæcus & claudus non
9 intrabunt in templum. * Habitauit au-
tem Dauid in arce, & vocauit eam, Ci-
uitatem Dauid: & ædificauit per gyrum
10 a Mello & intrinsecus. * Et ingredie-
batur proficiens atque succrescens, &
Dominus Deus exercituum erat cum
11 eo. * ‖ Misit quoque Hiram rex Tyri nun- ‖ 1.Par.14.a.1
cios ad Dauid, & ligna cedrina, & arti-
fices lignorum, artificesq. lapidum ad pa-
rietes: & ædificauerunt domum Dauid.
12 * Et cognouit Dauid quoniam confir-
masset eum Dominus regem super Is-
C rael, & quoniam exaltasset regnum eius
13 super populum suum Israel. * ‖ Accepit ‖ 1.Par.3.a.1
ergo

ergo Dauid adhuc concubinas & vxo-
res de Ierusalem, postquam venerat de
Hebron: natiq. sunt Dauid & alij filij
& filiæ: * & hæc nomina eorum, qui 14
nati sunt ei in Ierusalem, Samua,& So-
bab, & Nathan, & Salomon, * & Ieba- 15
har, & Elisua, & Nepheg, * & Iaphia, 16
& Elisama, & Elioda, & Eliphaleth.
* Audierunt ergo Philisthijm quòd vn- 17
xissent Dauid in regem super Israel: &
ascenderunt vniuersi vt quærerent Da-
uid: quod cum audisset Dauid, descen-
‖ 1. Paral. 14. b.10 dit in præsidium. * ‖ Philisthijm autem 18
venientes diffusi sunt in Valle Raphaim.
* & consuluit Dauid Dominum, dicens: 19
Si ascendam ad Philisthijm? & si dabis
eos in manu mea? Et dixit Dominus
ad Dauid: Ascende, quia tradens dabo
‖ Is. 28. b.21 Philisthijm in manu tua. * ‖ Venit er- 20
go Dauid in Baal Pharasim. & percussit D
eos ibi, & dixit: Diuisit Dominus ini-
micos meos coram me, sicut diuiduntur
aquæ. Propterea vocatum est nomen
loci illius, Baal Pharasim. * Et relique- 21
runt ibi sculptilia sua: quæ tulit Da-
uid, & viri eius. * Et addiderunt ad- 22
huc Philisthijm vt ascenderent, & dif-
fusi sunt in Valle Raphaim. * Consu- 23
luit autem Dauid Dominum: Si ascen-
dam contra Philisthæos, & tradas eos
in manus meas? Qui respondit: Non
ascendas contra eos, sed gyra post ter-
gum eorum, & venies ad eos ex aduerso
pyrorum. * Et cum audieris sonitum 24
gradientis in cacumine pyrorum, tunc
inibis prælium: quia tunc egredietur Do
minus ante faciem tuam, vt percutiat
castra Philisthijm. * Fecit itaque Dauid 25
sicut præceperat ei Dominus, & percus-
sit Philisthijm de Gabaa, vsque dum ve-
nias Gezer.

CAP. VI.

Congregauit autem rursum Dauid 1
omnes electos ex Israel triginta A
‖ 1. Par. 13. b.5 millia. * ‖ Surrexitq. Dauid, & abijt, & 2
vniuersus populus, qui erat cum eo de
viris Iuda, vt adducerent arcam Dei,
super quam inuocatum est nomen Do-
mini exercituum, sedentis in cherubim
super eam. * Et imposuerunt arcam Dei 3
super plaustrum nouum: tuleruntq. eā
de domo Abinadab, qui erat in Gabaa:
Oza autem, & Ahio filij Abinadab, mi-
4 nabant plaustrum nouum. * ‖ Cumq. tu- ‖ 1. Reg. 7. a.1
lissent eam de domo Abinadab, qui erat
in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio
5 præcedebat arcam. * Dauid autem, &
omnis Israel ludebant coram Domino
in omnibus lignis fabrefactis, & citharis
& lyris & tympanis & sistris & cymba-
6 lis. * Postquam autem venerunt ad Areā
Nachon, extendit Oza manum ad arcam
Dei, & tenuit eam: quoniam calcitra-
7 bant boues, & declinauerunt eam. * Ira-
B tusq. est indignatione Dominus contra
Ozam, & percussit eum super temerita-
te: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.
8 * ‖ Contristatus est autē Dauid, eo quòd ‖ 1. Par. 13. b.11
percussisset Dominus Ozam, & vocatum
est nomen loci illius: Percussio Ozæ vs-
9 que in diem hanc. * Et extimuit Dauid
Dominum in die illa, dicens: Quo mo-
10 do ingredietur ad me arca Domini? * Et
noluit diuertere ad se arcam Domini in
ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in
11 domum Obededom Gethæi. * Et habi-
tauit arca Domini in domo Obededom
Gethæi tribus mensibus: & benedixit
Dominus Obededom, & omnem do-
12 mum eius. * ‖ Nunciatumq. est regi ‖ 1. Par. 15. d.25
Dauid quòd benedixisset Dominus Obe-
dedom, & omnia eius propter arcam
Dei. Abijt ergo Dauid, & adduxit ar-
cam Dei de domo Obededom in ciui-
tatem Dauid cum gaudio: & erant cum
Dauid septem chori, & victima vitu- ‖ 1. Par. 15. d.26
13 li. * Cumq. transcendissent qui porta-
C bant arcam Domini sex passus, immo-
14 labat bouem & arietem, * & Dauid sal-
tabat totis viribus ante Dominum.
porro Dauid erat accinctus ephod lineo.
15 * Et Dauid, & omnis domus Israel du-
cebant arcam testamenti Domini, in iu-
16 bilo, & in clangore buccinæ. * Cumq.
intrasset arca Domini in ciuitatem Da-
uid, Michol filia Saul prospiciens per fe-
nestram, vidit regem Dauid subsilientē,
atque saltantem coram Domino: & de-
17 spexit eum in corde suo. * Et introdu-
xerunt arcam Domini, & imposuerunt
eam in loco suo in medio tabernaculi,
quod tetenderat ei Dauid: & obtulit
Dauid holocausta, & pacifica coram
18 Domino. * Cumq. complesset offe-
rens holocausta & pacifica, benedixit
populo in nomine Domini exercituum.
Et

* Et partitus est vniuersæ multitudini Is- 19
rael tam viro quàm mulieri singulis col-
lyridam panis vnam,& assaturam bubu- D
læ carnis vnam,& similam frixam oleo:
& abijt omnis populus, vnusquisque in
domum suam. * Reuersusq. est Dauid vt 20
benediceret domui suæ: & egressa Mi-
chol filia Saul in occursum Dauid, ait:
Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel
discooperiens se ante ancillas seruorum
suorum, & nudatus est, quasi si nudetur
vnus de scurris. * Dixitq. Dauid ad Mi- 21
chol: Ante Dominum, qui elegit me
potius quàm patrem tuum,& quàm om-
nem domum eius, & præcepit mihi vt
essem dux super populum Domini in
Israel,* & Iudã,& vilior fiam plus quàm 22
factus sum: & ero humilis in oculis
meis: & cum ancillis, de quibus locuta
es, gloriosior apparebo. * Igitur Mi- 23
chol filiæ Saul non est natus filius vsque
in diem mortis suæ.

CAP. VII.

FActum est autem cum sedisset rex in 1
domo sua,& Dominus dedisset ei re- A
‖ 1.Par.17.a.1 quiẽ vndique ab vniuersis inimicis suis,
* dixit ad Nathan prophetam: ‖ Videsne 2
quòd ego habitem in domo cedrina, &
arca Dei posita sit in medio pellium?
* Dixitq. Nathan ad regẽ: Omne quod 3
est in corde tuo, vade fac: quia Domi-
nus tecum est. * Factum est autem in 4
illa nocte: & ecce sermo Domini ad Na-
than, dicens: * Vade, & loquere ad ser- 5
uum meũ Dauid: Hæc dicit Dominus:
Numquid tu ædificabis mihi domũ ad
habitandum? * Neque enim habitaui in 6
domo ex die illa, qua eduxi filios Israel
de Terra Ægypti, vsque in diem hanc:
sed ambulabam in tabernaculo,& in tẽ-
torio. * Per cuncta loca, quæ transiui 7
cum omnibus filijs Israel, numquid lo-
quens locutus sum ad vnam de tribubus
Israel,cui præcepi, vt pasceret populum
meũ Israel,dicens: Quare non ædificastis
mihi domum cedrinam? * Et nunc hæc 8
dices seruo meo Dauid: Hæc dicit Do-
‖ Sup.1.Reg.b.11 Ps.77.g.70 minus exercituum: ‖ Ego tuli te de pa- B
scuis sequentem greges, vt esses dux su-
per populum meum Israel: * & fui te- 9
cum in omnibus vbicumque ambulasti,
& interfeci vniuersos inimicos tuos a
facie tua: feciq. tibi nomen grande,
iuxta nomen magnorũ, qui sunt in ter-
10 ra. * Et ponam locum populo meo
Israel, & plantabo eum,& habitabit sub
eo, & non turbabitur amplius: nec ad-
dent filij iniquitatis vt affligant eum si-
11 cut prius, * ex die qua constitui iudices
super populum meum Israel: & requiẽ
dabo tibi ab omnibus inimicis tuis.
prædicitq. tibi Dominus, quòd domum
12 faciat tibi Dominus. * ‖ Cumq. completi ‖ 3.Reg.1.b.19
fuerint dies tui, & dormieris cum pa-
tribus tuis, suscitabo semen tuum post
te, quod egredietur de vtero tuo, & fir-
13 mabo regnũ eius. * ‖ ipse ædificabit do- ‖ 3.Reg.5.a.3
mum nomini meo, & stabiliam thronũ
14 regni eius vsque in sempiternũ. * ‖ Ego ‖ 1.Par.22.c.10
ero ei in patrem,& ipse erit mihi in fi-
lium: qui si inique aliquid gesserit, ar-
guam eum in virga virorum, & in pla-
15 gis filiorum hominum. * ‖ Misericor- ‖ Ps.88.a.3.31
diam autem meam non auferam ab eo,
sicut abstuli a Saul,quem amoui a facie
16 mea. * Et fidelis erit domus tua, & re-
C gnum tuum vsque in æternum ante fa-
ciem tuam, & ‖ thronus tuus erit firmus ‖ Heb.1.b.5
17 iugiter. * Secundum omnia verba hæc,
& iuxta vniuersam visionem istam, sic
18 locutus est Nathan ad Dauid. * Ingressus
est autem rex Dauid,& sedit coram Do-
mino, & dixit: Quis ego sum Domine
Deus,& quæ domus mea, quia adduxisti
19 me hucusque? * Sed & hoc parum vi-
sum est in conspectu tuo Domine Deus,
nisi loquereris etiam de domo serui tui
in longinquum: ista est enim lex Adam,
20 Domine Deus. * Quid ergo addere po-
terit adhuc Dauid,vt loquatur ad te? tu
enim scis seruum tuum Domine Deus.
21 * Propter verbum tuum, & secundũ cor
tuum fecisti omnia magnalia hæc,ita vt
22 notum faceres seruo tuo. * Idcirco ma-
gnificatus es Domine Deus,quia non est
similis tui, neque est Deus extra te, in
omnibus quæ audiuimus auribus nostris.
23 * Quæ est autem,vt populus tuus Israel,
gens in terra, propter quam iuit Deus,
vt redimeret eam sibi in populum, &
D poneret sibi nomen,faceretq. eis magna-
lia, & horribilia super terram, a facie
populi tui,quem redemisti tibi ex Ægy-
24 pto, gentem, & deum eius. * Firmasti
enim tibi populum tuum Israel in po-
pulum sempiternũ: & tu Domine Deus

factus es eis in Deum. * Nunc ergo 25
Domine Deus verbum, quod locutus es
super seruum tuum, & super domum
eius, suscita in sempiternum: & fac sicut
locutus es, * vt magnificetur nomen tuū 26
vsque in sempiternum, atque dicatur:
Dominus exercituum, Deus super Israel.
Et domus serui tui Dauid erit stabilita
coram Domino, * quia tu Domine exer- 27
cituum Deus Israel reuelasti aurem ser-
ui tui, dicens: Domum ædificabo tibi:
propterea inuenit seruus tuus cor suum
vt oraret te oratione hac. * Nunc ergo 28
Domine Deus, tu es Deus, & verba tua
erunt vera: locutus es enim ad seruum
tuum bona hæc. * Incipe ergo, & be- 29
nedic domui serui tui, vt sit in sempi-
ternum corā te: quia tu Domine Deus
locutus es, & benedictione tua benedi-
cetur domus serui tui in sempiternum.

CAP. VIII.

FActum est autem post hæc percussit 1
Dauid Philisthijm, & humiliauit eos, A
‖1.Par.18.a.1 ‖& tulit Dauid Frenum tributi de manu
Philisthijm. * Et percussit Moab, & mē- 2
sus est eos funiculo, coæquans terræ: mē-
sus est autem duos funiculos, vnum ad
occidendum, & vnum ad viuificandum:
factusq. est Moab Dauid seruiēs sub tri-
buto. * Et percussit Dauid Adarezer fi- 3
lium Rohob regem Soba, quando pro-
fectus est vt dominaretur super flumen
Euphraten. * Et captis Dauid ex parte 4
eius mille septingentis equitibus, & vi-
ginti millibus peditū, subneruauit om- B
nes iugales curruum: dereliquit autem
ex eis centum currus. * Venit quoque 5
Syria Damasci, vt præsidium ferret Ada-
rezer regi Soba: & percussit Dauid de
Syria viginti duo millia virorum. * Et 6
posuit Dauid præsidium in Syria Dama-
sci: factaq. est Syria Dauid seruiens sub
tributo: seruauitq. Dominus Dauid in
omnibus ad quæcumque profectus est.
* Et tulit Dauid arma aurea, quæ habe- 7
bant serui Adarezer, & detulit ea in Ie-
rusalem. * Et de Bete, & de Beroth ciui- 8
tatibus Adarezer tulit rex Dauid æs mul-
tum nimis. * Audiuit autem Thou rex 9
Emath, quòd percussisset Dauid omne
robur Adarezer, * & misit Thou Ioram 10
filium suum ad regem Dauid, vt saluta-
ret eum congratulans, & gratias ageret:
C eo quòd expugnasset Adarezer, & per-
cussisset eum. Hostis quippe erat Thou
Adarezer, & in manu eius erant vasa au-
11 rea, & vasa argentea, & vasa ærea: * quæ
& ipsa sanctificauit rex Dauid Domino
cum argento & auro, quæ sanctificaue-
rat de vniuersis gentibus, quas subegerat
12 * de Syria, & Moab, & filijs Ammon, &
Philisthijm, & Amalec, & de manubijs
13 Adarezer filij Rohob regis Soba. * Fe-
cit quoque sibi Dauid nomen cū reuer-
D teretur capta Syria in Valle Salinarum,
14 cæsis decē & octo millibus: * & posuit
in Idumæa custodes, statuitq. præsidium:
& facta est vniuersa Idumæa seruiēs Da-
uid. & seruauit Dominus Dauid in om-
15 nibus ad quæcumque profectus est. * Et
regnauit Dauid super omnem Israel: fa-
ciebat quoque Dauid iudicium & iusti-
16 tiam omni populo suo. * Ioab autem
filius Saruiæ erat super exercitum: por-
ro Iosaphat filius Ahilud erat a cōmen-
17 tarijs: * & Sadoc filius Achitob, & Achi-
melech filius Abiathar, erant sacerdotes:
18 & Saraias, scriba: * Banaias autem filius
Ioiadæ super cerethi & pheleti: filij au-
tem Dauid sacerdotes erant.

CAP. IX.

1 ET dixit Dauid: Putasne est aliquis qui
A remanserit de domo Saul, vt faciam
cum eo misericordiā propter Ionathan?
2 * Erat autem de domo Saul, seruus no-
mine Siba: quem cum vocasset rex ad
se, dixit ei: Tune es Siba? Et ille respō-
3 dit: Ego sum seruus tuus. * Et ait rex:
Nūquid superest aliquis de domo Saul,
vt faciam cum eo misericordiam Dei?
Dixitq. Siba regi: Superest filius Iona-
4 thæ, debilis pedibus. * Vbi, inquit, est?
B Et Siba ad regem, Ecce, ait, in domo
est Machir filij Ammiel in Lodabar.
5 * Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de
domo Machir filij Ammiel de Lodabar.
6 * Cum autem venisset Miphiboseth filius
Ionathæ filij Saul ad Dauid, corruit in
faciem suam, & adorauit. Dixitq. Da-
uid: Miphiboseth? Qui respondit: Ad-
7 sum seruus tuus. * Et ait ei Dauid: Ne
timeas, quia faciens faciam in te miseri-
cordiam propter Ionathan patrem tuū,
& restituā tibi omnes agros Saul patris
tui,

tui, & tu comedes panem in mensa mea C
semper. * Qui adorans eum, dixit: 8
Quis ego sum seruus tuus, quoniam re-
spexisti super canem mortuum similem
mei? * Vocauit itaque rex Sibam pue- 9
rum Saul, & dixit ei: Omnia quæcum-
que fuerunt Saul, & vniuersam domum
eius, dedi filio domini tui. * Operare 10
igitur ei terram tu, & filij tui, & serui D
tui: & inferes filio domini tui cibos vt
alatur: Miphiboseth autem filius domi-
ni tui comedet semper panē super men-
sam meam. Erant autem Sibæ quinde-
cim filij, & viginti serui. * Dixitq. Si- 11
ba ad regem: Sicut iussisti domine mi
rex seruo tuo, sic faciet seruus tuus: &
Miphiboseth comedet super mensam
meam, quasi vnus de filijs regis. * Ha- 12
bebat autem Miphiboseth filium paruu-
lum nomine Micha: omnis vero co-
gnatio domus Sibæ seruiebat Miphibo-
seth. * Porro Miphiboseth habitabat in 13
Ierusalem: quia de mensa regis iugiter
vescebatur: & erat claudus vtroque
pede.

CAP. X.

FActum est autem post hæc, vt mo- 1
reretur rex filiorum Ammon, & re- A
gnauit Hanon filius eius pro eo. * Di- 2
a 1.Par.19.a.2. xitq. Dauid: a Faciam misericordiam
cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater
eius mecum misericordiam. Misit er-
go Dauid, cōsolans eum per seruos suos
super patris interitu. Cum autem ve-
nissent serui Dauid in terram filiorum
Ammon, * dixerunt principes filiorum 3
Ammon ad Hanon dominum suum:
Putas quòd propter honorem patris tui
miserit Dauid ad te consolatores, &
non ideo vt inuestigaret, & exploraret
ciuitatem, & euerteret eam, misit Da-
uid seruos suos ad te? * Tulit itaque 4
Hanon seruos Dauid, rasitq. dimidiam
partem barbæ eorum, & præscidit ve-
stes eorum medias vsque ad nates, & B
dimisit eos. * Quod cum nunciatum 5
esset Dauid, misit in occursum eorum:
erant enim viri confusi turpiter valde,
& mandauit eis Dauid: Manete in Ie-
richo, donec crescat barba vestra, &
tunc reuertimini. * Videntes autem fi- 6
lij Ammon quòd iniuriam fecissent Da-
uid, miserunt, & conduxerunt merce-
de Syrum Rohob, & Syrum Soba, vi-
ginti millia peditum, & a rege Maacha
mille viros, & ab Istob duodecim mil-
7 lia virorum. * Quod cum audisset Da-
uid, misit Ioab & omnem exercitum
8 bellatorū. * Egressi sunt ergo filij Am-
mon, & direxerunt aciem ante ipsum
introitum portæ: Syrus autem Soba, &
Rohob, & Istob, & Maacha seorsum
9 erant in campo. * Videns igitur Ioab
quòd præparatū esset aduersum se præ-
lium, & ex aduerso & post tergum, ele-
C git ex omnibus electis Israel, & instru-
10 xit aciem contra Syrum: * reliquam au-
tem partem populi tradidit Abisai fra-
tri suo, qui direxit aciem aduersus filios
11 Ammon. * Et ait Ioab: Si præualue-
rint aduersum me Syri, eris mihi in ad-
iutorium: si autem filij Ammon præua-
luerint aduersum te, auxiliabor tibi.
12 * Esto vir fortis, & pugnemus pro po-
pulo nostro, & ciuitate Dei nostri: Do-
minus autem faciet quod bonum est in
13 conspectu suo. * Inijt itaque Ioab &
populus qui erat cum eo, certamen con-
tra Syros: qui statim fugerunt a facie
14 eius. * Filij autē Ammon videntes quia
fugissent Syri, fugerunt & ipsi a facie
Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: reuer-
susq. est Ioab a filijs Ammon, & venit
15 Ierusalem. * Videntes igitur Syri quo-
D niam corruissent coram Israel, congre-
16 gati sunt pariter. * Misitq. Adarezer, &
eduxit Syros, qui erant trans fluuium,
& adduxit eorum exercitum: Sobach
autem, magister militiæ Adarezer, erat
17 princeps eorum. * Quod cum nuncia-
tum esset Dauid, contraxit omnem Is-
raelem, & transiuit Iordanem, venitq.
in Helam: & direxerunt aciem Syri ex
aduerso Dauid, & pugnauerunt contra
18 eum. * Fugeruntq. Syri a facie Israel, &
occidit Dauid de Syris septingētos cur-
rus, & quadraginta millia equitum: &
Sobach principem militiæ percussit: qui
19 statim mortuus est. * Videntes autem
vniuersi reges, qui erant in præsidio A-
darezer, se victos esse ab Israel, expaue-
runt & fugerunt quinquaginta & octo
millia coram Israel. Et fecerunt pacem
cum Israel: & seruierunt eis, timue-
runtq. Syri auxilium præbere vltra filijs
Ammon.

CAP.

CAP. XI.

|| 1.Par.20.a.1 FActum est autem, || vertente anno, eo 1
tempore quo solent reges ad bella A
procedere, misit Dauid Ioab, & seruos
suos cum eo, & vniuersum Israel, & va-
stauerunt filios Ammon, & obsederunt
Rabba: Dauid autem remansit in Ieru-
salem. * Dum hæc agerentur, accidit vt 2
surgeret Dauid de strato suo post meri-
diem, & deambularet in solario domus
regiæ: viditq. mulierem se lauantem, ex
aduerso super solarium suum: erat au-
tem mulier pulchra valde. * Misit ergo 3
rex, & requisiuit quæ esset mulier. Nun-
ciatumq. est ei quòd ipsa esset Bethsa-
bee filia Eliam, vxor Vriæ Hethæi. * Mis- 4
sis itaque Dauid nuncijs, tulit eam. quæ
cum ingressa esset ad illum, dormiuit cũ
|| Leu.15.d.18 ea: || statimq. sanctificata est ab immun-
ditia sua: * & reuersa est in domũ suam 5
concepto fœtu. Mittensq. nunciauit Da-
uid, & ait: Concepi. * Misit autem 6
Dauid ad Ioab, dicens: Mitte ad me
Vriam Hethæum. Misitq. Ioab Vriam
ad Dauid. * Et venit Vrias ad Dauid. 7
Quæsiuitq. Dauid quàm recte ageret
Ioab, & populus, & quomodo admi- B
nistraretur bellum. * & dixit Dauid ad 8
Vriam: Vade in domum tuam, & laua
pedes tuos. Et egressus est Vrias de do-
mo regis, secutusq. est eum cibus regius.
* Dormiuit autem Vrias ante portã do- 9
mus regiæ cum alijs seruis domini sui,
& non descendit ad domum suam.
* Nunciatumq. est Dauid a dicentibus: 10
Non iuit Vrias in domum suam. Et ait
Dauid ad Vriam: Numquid non de via
venisti? quare non descendisti in domũ
tuam? * Et ait Vrias ad Dauid: Arca 11
Dei & Israel & Iuda habitant in papi-
lionibus, & dominus meus Ioab, & ser-
ui domini mei super faciem terræ ma-
nent: & ego ingrediar domum meam,
vt comedam & bibam, & dormiam cum
vxore mea? per salutem tuam, & per sa-
lutem animæ tuæ non faciam rem hanc.
* Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic 12
etiam hodie, & cras dimittam te. Man-
sit Vrias in Ierusalem in die illa & alte-
ra: * & vocauit eum Dauid vt comede- 13
ret coram se & biberet, & inebriauit
eum: qui egressus vespere, dormiuit in
C strato suo cum seruis domini sui, & in
14 domum suam non descendit. * Factum
est ergo mane, & scripsit Dauid episto-
lam ad Ioab: misitq. per manum Vriæ,
15 * scribens in epistola: Ponite Vriam ex
aduerso belli, vbi fortissimum est præ-
lium: & derelinquite eum, vt percussus
16 intereat. * Igitur cum Ioab obsideret vr-
bem, posuit Vriam in loco vbi sciebat
17 viros esse fortissimos. * Egressiq. viri
de ciuitate, bellabant aduersum Ioab, &
ceciderunt de populo seruorum Dauid,
& mortuus est etiam Vrias Hethæus.
18 * Misit itaque Ioab, & nunciauit Dauid
19 omnia verba prælij: * præcepitq. nũcio,
dicens: Cum compleueris vniuersos ser-
20 mones belli ad regem, * si eum videris
indignari, & dixerit: Quare accessistis
ad murum, vt præliaremini? an ignora-
batis quòd multa desuper ex muro tela
21 mittantur? * Quis percussit Abimelech || Iud.9.g.18
filium Ierobaal? || nõne mulier misit su-
per eum fragmen molæ de muro, & in-
terfecit eum in Thebes? quare iuxta mu
D rum accessistis? dices: Etiam seruus tuus
22 Vrias Hethæus occubuit. * Abijt ergo
nuncius, & venit, & narrauit Dauid om-
23 nia quæ ei præceperat Ioab. * Et dixit
nuncius ad Dauid: Præualuerunt aduer-
sum nos viri, & egressi sunt ad nos in
agrum: nos autem facto impetu perse-
cuti eos sumus vsque ad portam ciuita-
24 tis. * Et direxerunt iacula sagittarij ad
seruos tuos ex muro desuper: mortuiq.
sunt de seruis regis, quinetiã seruus tuus
25 Vrias Hethæus mortuus est. * Et dixit
Dauid ad nunciũ: Hæc dices Ioab: Non
te frangat ista res: varius enim euentus
est belli, nunc hunc, & nunc illum con-
sumit gladius: conforta bellatores tuos
aduersus vrbem, vt destruas eam, & ex-
26 hortare eos. * Audiuit autẽ vxor Vriæ,
quòd mortuus esset Vrias vir suus, &
27 planxit eum. * Transacto autem luctu
misit Dauid, & introduxit eam in domũ
suam, & facta est ei vxor, peperitq. ei fi-
lium: & displicuit verbum hoc, quod fe-
cerat Dauid, coram Domino.

CAP. XII.

1 MIsit ergo Dominus Nathan ad Da-
A uid: qui cũ venisset ad eum, dixit
ei: Duo viri erant in ciuitate vna, vnus
diues,

diues, & alter pauper. * Diues habebat 2
oues, & boues plurimos valde. * Pau- 3
per autem nihil habebat omnino, præter
ouem vnam paruulam, quam emerat &
nutrierat, & quæ creuerat apud eum cũ
filijs eius simul, de pane illius comedẽs,
& de calice eius bibens, & in sinu illius
dormiens: eratq. illi sicut filia. * Cum 4
autem peregrinus quidam venisset ad
diuitem, parcens ille sumere de ouibus
& de bobus suis, vt exhiberet conuiuiũ
peregrino illi, qui venerat ad se, tulit
ouem viri pauperis, & præparauit cibos
homini qui venerat ad se.* Iratus autem 5
indignatione Dauid aduersus hominem B
illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Do
minus, quoniam filius mortis est vir qui
b Exod.22.a.1 fecit hoc. * b Ouem reddet in quadru- 6
plum, eo quòd fecerit verbum istud, &
non pepercerit. * Dixit autem Nathan 7
ad Dauid: Tu es ille vir. Hæc dicit Do-
minus Deus Israel: Ego vnxi te in regẽ
super Israel, & ego erui te de manu
Saul, * & dedi tibi domum domini tui, 8
& vxores domini tui in sinu tuo, dediq.
tibi domum Israel & Iuda: & si parua
sunt ista, adijciam tibi multo maiora.
* Quare ergo contempsisti verbum Do- 9
mini vt faceres malũ in conspectu meo? C
Vriam Hethæum percussisti gladio, &
vxorem illius accepisti in vxorem tibi,
& interfecisti eum gladio filiorum Am-
mon. * Quam ob rem non recedet gla- 10
dius de domo tua vsque in sempiternũ,
eo quòd despexeris me, & tuleris vxo-
rem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua.
* Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego 11
suscitabo super te malum de domo tua,
& tollam vxores tuas in oculis tuis, &
b Infr.16.d.21 b dabo proximo tuo, & dormiet cum
vxoribus tuis in oculis Solis huius.* Tu 12
enim fecisti abscondite: ego autem fa-
ciam verbum istud in conspectu omnis
Israel, & in conspectu Solis. * Et dixit 13
Dauid ad Nathan: Peccaui Domino. Di-
b Eccl.47.b.13 xitq. Nathan ad Dauid: b Dominus quo-
que transtulit peccatum tuum: non mo-
rieris.* Verumtamen, quoniam blasphe- 14
mare fecisti inimicos Domini, propter
verbũ hoc, filius, qui natus est tibi, mor- D
te morietur. * Et reuersus est Nathan 15
in domum suam. Percussit quoque Do-
minus paruulum, quem pepererat vxor
Vriæ Dauid, & desperatus est. * Depre- 16
catusq. est Dauid Dominum pro paruu-
lo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & in-
gressus seorsum, iacuit super terram.
17 * Venerunt autem seniores domus eius,
cogentes eum vt surgeret de terra: qui
noluit, nec comedit cum eis cibum.
18 * Accidit autem die septima vt morere-
tur infans: timuerũtq. serui Dauid nun-
ciare ei quòd mortuus esset paruulus.
dixerunt enim: Ecce cum paruulus ad-
huc viueret, loquebamur ad eum, &
non audiebat vocem nostram: quan-
to magis si dixerimus, Mortuus est
19 puer, se affliget? * Cum ergo Dauid
E vidisset seruos suos mussitantes, intelle-
xit quòd mortuus esset infantulus: di-
xitq. ad seruos suos: Num mortuus est
puer? Qui responderunt ei: Mortuus
20 est. * Surrexit ergo Dauid de terra: &
lotus vnctusq. est: cumq. mutasset ve-
stem, ingressus est domum Domini: &
adorauit, & venit in domum suam, pe-
tiuitq. vt ponerent ei panẽ, & comedit.
21 * Dixerunt autem ei serui sui: Quis est
sermo, quem fecisti? propter infantem,
cum adhuc viueret, ieiunasti & flebas:
mortuo autem puero, surrexisti, & co-
22 medisti panem. * Qui ait: Propter in-
F fantem, dum adhuc viueret, ieiunaui &
fleui: dicebam enim: Quis scit si forte
donet eum mihi Dominus, & viuat in-
23 fans? * Nunc autem quia mortuus est,
quare ieiunem? Numquid potero reuo-
care eum amplius? ego vadam magis ad
eum: ille vero non reuertetur ad me.
24 * Et cõsolatus est Dauid Bethsabee vxo-
rem suam, ingressusq. ad eam, dormiuit
cum ea: quæ genuit filium, & vocauit
nomen eius Salomon, & Dominus di-
25 lexit eum. * Misitq. in manu Nathan
prophetæ, & vocauit nomen eius, Ama-
bilis Domino, eo quòd diligeret eum
26 Dominus. * b Igitur pugnabat Ioab con- b 1.Par.20.a.1
tra Rabbath filiorum Ammon, & expu-
27 gnabat vrbem regiam. * Misitq. Ioab
nuncios ad Dauid, dicens: Dimicaui ad-
G uersum Rabbath, & capienda est Vrbs
28 aquarum. * Nunc igitur congrega reli-
quam partem populi, & obside ciuita-
tem, & cape eam: ne, cum a me vastata
fuerit vrbs, nomini meo ascribatur vi-
29 ctoria. * Congregauit itaque Dauid
omnem populum, & profectus est ad-
uersum Rabbath: cumq. dimicasset, ce-
pit.

pit eam.* Et tulit diadema regis eorum 30
de capite eius, pondo auri talentum,
habens gemmas pretiosissimas,& impo-
situm est super caput Dauid. Sed & præ-
dam ciuitatis asportauit multam valde:
* populum quoque eius adducens serra- 31
uit, & circumegit super eos ferrata car-
penta: diuisitq. cultris, & traduxit in
typo laterum: sic fecit vniuersis ciuita-
tibus filiorum Ammon: & reuersus est
Dauid,& omnis exercitus in Ierusalem.

CAP. XIII.

FActum est autem post hæc, vt Absa- 1
lom filij Dauid sororem speciosissi- A
mam, vocabulo Thamar,adamaret Am-
non filius Dauid, * & deperiret eã val- 2
de, ita vt propter amorem eius ægrota-
ret: quia cum esset virgo, difficile ei vi-
debatur vt quippiam inhoneste ageret
cum ea. *Erat autem Amnon amicus, 3
nomine Ionadab filius Semmaa fratris
Dauid, vir prudens valde. * Qui dixit 4
ad eum: Quare sic attenuaris macie
fili regis per singulos dies? cur non in-
dicas mihi? Dixitq. ei Amnon: Tha-
mar sororem fratris mei Absalom amo.
* Cui respondit Ionadab: Cuba super 5
lectum tuum, & languorem simula:
cumq. venerit pater tuus vt visitet te,
dic ei: Veniat, oro,Thamar soror mea,
vt det mihi cibum, & faciat pulmen-
tum, vt comedam de manu eius.* Ac- 6
cubuit itaque Amnon, & quasi ægrota- B
re cœpit: cumq. venisset rex ad visitan-
dum eum, ait Amnon ad regem: Ve-
niat, obsecro, Thamar soror mea,vt fa-
ciat in oculis meis duas sorbitiunculas,
& cibum capiam de manu eius. * Misit 7
ergo Dauid ad Thamar domum,dicens:
Veni in domum Amnon fratris tui, &
fac ei pulmentum. * Venitq. Thamar in 8
domum Amnon fratris sui: ille autem
iacebat: quæ tollens farinã commiscuit:
& liquefaciens, in oculis eius coxit sor-
bitiunculas. * Tollensq. quod coxerat, 9
effudit, & posuit coram eo, & noluit
comedere: dixitq. Amnon: Eijcite vni-
uersos a me. Cumq. eiecissent om-
nes, * dixit Amnon ad Thamar: Infer 10
cibum in conclaue, vt vescar de ma-
nu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiun-
culas, quas fecerat, & intulit ad Am- C
11 non fratrem suum in conclaue. * Cũq;
obtulisset ei cibum, apprehendit eam,
& ait: Veni, cuba mecum soror mea.
12 * Quæ respondit ei: Noli frater mi,
noli opprimere me, neque enim hoc
fas est in Israel: noli facere stultitiam
13 hanc. * Ego enim ferre non potero op-
probrium meum, & tu eris quasi vnus
de insipientibus in Israel: quin potius
loquere ad regem, & non negabit me
14 tibi. * Noluit autem acquiescere pre-
cibus eius, sed præualens viribus ob-
15 pressit eam, & cubauit cum ea. * Et
exosam eam habuit Amnon odio ma-
gno nimis: ita vt maius esset odium,
quo oderat eam, amore quo ante dile-
xerat. Dixitq. ei Amnon: Surge, &
16 vade. * Quæ respondit ei: Maius est
hoc malum, quod nunc agis aduersum
me, quàm quod ante fecisti, expellens
17 me. Et noluit audire eam: * sed vo-
cato puero, qui ministrabat ei, dixit:
D Eijce hanc a me foras, & claude ostium
18 post eam. * Quæ induta erat talari tu-
nica: huiuscemodi enim filiæ regis vir-
gines vestibus vtebantur. Eiecit itaque
eam minister illius foras: clausitq. fores
19 post eam. * Quæ aspergens cinerem
capiti suo, scissa talari tunica, imposi-
tisq. manibus super caput suum,ibat in-
20 grediens,& clamans. * Dixit autem ei
Absalom frater suus: Numquid Amnon
frater tuus concubuit tecum? sed nunc
soror tace, frater tuus est: neque affli-
gas cor tuum pro hac re. Mansit ita-
que Thamar contabescens in domo Ab-
21 salom fratris sui. * Cum autem audis-
set rex Dauid verba hæc, contristatus
est valde, & noluit contristare spiritum
Amnon filij sui,quoniam diligebat eũ,
22 quia primogenitus erat ei.* Porro non
E est locutus Absalom ad Amnon nec ma-
lum, nec bonum: oderat enim Absa-
lom Amnon, eo quòd violasset Tha-
23 mar sororem suam.* Factum est autem
post tempus biennij, vt tonderentur
oues Absalom in Baalhasor, quæ est
iuxta Ephraim: & vocauit Absalom om-
24 nes filios regis,* venitq. ad regem, &
ait ad eum: Ecce tondentur oues serui
tui: veniat, oro, rex cum seruis suis ad
25 seruum suum.* Dixitq. rex ad Absalom:
Noli fili mi, noli rogare vt veniamus
omnes,& grauemus te. Cum autem co-
geret

geret eum,& noluisset ire,benedixit ei.
* Et ait Absalom: Si non vis venire, ve- 26
niat, obsecro, nobiscum saltem Amnon
frater meus. Dixitq. ad eum rex: Non
est necesse vt vadat tecum. * Coegit ita- 27
que Absalom eum, & dimisit cum eo
Amnon & vniuersos filios regis. Fece-
ratq. Absalom conuiuium quasi conui-
uium regis. * Præceperat autem Absalom 28
pueris suis, dicens: Obseruate cum te- F
mulentus fuerit Amnon, & dixero vo-
bis: Percutite eum, & interficite, nolite
timere: ego enim sum qui præcipio vo-
bis: roboramini, & estote viri fortes.
* Fecerunt ergo pueri Absalom aduer- 29
sum Amnon, sicut præceperat eis Absa-
lom. Surgentesq. omnes filij regis ascen
derunt singuli mulas suas, & fugerunt.
* Cumq. adhuc pergerent in itinere, fa- 30
ma peruenit ad Dauid, dicens: Percus-
sit Absalom omnes filios regis, & non
remansit ex eis saltem vnus. * Surrexit 31
itaque rex, & scidit vestimenta sua: &
cecidit super terram, & omnes serui il-
lius, qui assistebant ei, sciderunt vestimē-
ta sua. * Respondens autem Ionadab fi- 32
lius Semmaa fratris Dauid, dixit: Ne æsti
met dominus meus rex, quòd omnes
pueri filij regis occisi sint: Amnon solus
mortuus est, quoniā in ore Absalom erat
positus ex die qua oppressit Thamar so-
rorem eius. * Nunc ergo ne ponat do- 33
minus meus rex super cor suum verbum
istud, dicens: Omnes filij regis occisi
sunt: quoniā Amnon solus mortuus est. G
* Fugit autē Absalom: & eleuauit puer 34
speculator oculos suos, & aspexit: & ec-
ce populus multus veniebat per iter de-
uium ex latere mōtis. * Dixit autem Io- 35
nadab ad regem: Ecce filij regis adsunt:
iuxta verbum serui tui sic factum est.
* Cumq. cessasset loqui, apparuerunt & 36
filij regis: & intrantes leuauerunt vocem
suam, & fleuerunt: sed & rex & omnes
serui eius fleuerunt ploratu magno ni-
mis. * Porro Absalom fugiens, abijt ad 37
Tholomai filium Ammiud regem Ges-
sur. Luxit ergo Dauid filium suum cū-
ctis diebus. * Absalom autem cum fugis- 38
set, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus
annis. * Cessauitq. rex Dauid persequi 39
Absalom, eo quòd consolatus esset super
Amnon interitu.

CAP. XIIII.

1 INtelligens autem Ioab filius Saruiæ,
A quòd cor regis versum esset ad Ab-
2 salom, * misit Thecuam, & tulit inde
mulierem sapientem: dixitq. ad eam:
Lugere te simula, & induere veste lugu-
bri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mu-
lier iam plurimo tempore lugens mor-
3 tuum: * & ingredieris ad regem, & lo-
queris ad eum sermones huiuscemodi.
Posuit autem Ioab verba in ore eius.
4 * Itaque cū ingressa fuisset mulier The-
cuitis ad regem, cecidit coram eo su-
per terram, & adorauit, & dixit: Ser-
5 ua me rex. * Et ait ad eam rex: Quid
causæ habes? Quæ respondit: Heu, mu-
lier vidua ego sum: mortuus est enim
6 vir meus. * Et ancillæ tuæ erant duo fi-
B lij: qui rixati sunt aduersum se in agro,
nullusq. erat, qui eos prohibere posset:
& percussit alter alterum, & interfecit
7 eum. * Et ecce consurgens vniuersa co-
gnatio aduersum ancillam tuam, dicit:
Trade eum, qui percussit fratrem suū,
vt occidamus eum pro anima fratris sui,
quem interfecit, & deleamus heredem:
& quærunt extinguere scintillam meam,
quæ relicta est, vt non supersit viro
meo nomen, & reliquiæ super terram.
8 * Et ait rex ad mulierem: Vade in do-
9 mum tuam, & ego iubebo pro te. * Di-
xitq. mulier Thecuitis ad regem: In me,
domine mi rex, sit iniquitas, & in do-
mum patris mei: rex autem & thronus
10 eius sit innocens. * Et ait rex: Qui con-
tradixerit tibi, adduc eum ad me, & vl-
11 tra non addet vt tangat te. * Quæ ait:
C Recordetur rex Domini Dei sui, vt non
multiplicentur proximi sanguinis ad vl-
ciscendum, & nequaquam interficiant fi-
lium meum. Qui ait: Viuit Dominus,
quia non cadet de capillis filij tui super
12 terram. * Dixit ergo mulier: Loquatur
ancilla tua ad dominum meum regem
13 verbum. Et ait: Loquere. * Dixitq.
mulier: Quare cogitasti huiuscemodi
rem contra populum Dei, & locutus
est rex verbum istud, vt peccet, & non
14 reducat eiectum suum? * Omnes mo-
rimur, & quasi aquæ dilabimur in ter-
ram, quæ non reuertuntur: ‖ nec vult ‖ Ezech. 18. g.
Deus perire animā, sed retractat cogitās 32. & 33. c. 11

ne penitus pereat qui abiectus est. * Nunc 15
igitur veni, vt loquar ad dominũ meum
regem verbum hoc, præsente populo.
Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, D
si quo modo faciat rex verbum ancillæ
suæ. * Et audiuit rex, vt liberaret an- 16
cillam suam de manu omnium, qui vo-
lebant de hereditate Dei delere me, &
filium meum simul. * Dicat ergo ancil- 17
la tua, vt fiat verbum domini mei regis
sicut sacrificium. Sicut enim Angelus
Dei, sic est Dominus meus rex, vt nec
benedictione, nec maledictione mouea-
tur: vnde & Dominus Deus tuus est te-
cum. * Et respondens rex, dixit ad mu- 18
lierem: Ne abscondas a me verbum,
quod te interrogo. Dixitq. ei mulier:
Loquere Domine mi rex. * Et ait rex: 19
Numquid manus Ioab tecum est in om-
nibus istis? Respondit mulier, & ait:
Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, E
nec ad sinistram, nec ad dexteram est ex
omnibus his, quæ locutus est dominus
meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse
præcepit mihi, & ipse posuit in os an-
cillæ tuæ omnia verba hæc. * Vt verte- 20
rem figuram sermonis huius, seruus tuus
Ioab præcepit istud: tu autem domine
mi rex, sapiens es, sicut habet sapien-
tiam Angelus Dei, vt intelligas omnia
super terram. * Et ait rex ad Ioab: Ec- 21
ce placatus feci verbum tuum: vade
ergo, & reuoca puerum Absalom. * Ca- 22
densq. Ioab super faciem suam in ter-
ram, adorauit, & benedixit regi: & di-
xit Ioab: Hodie intellexit seruus tuus,
quia inueni gratiam in oculis tuis, do-
mine mi rex: fecisti enim sermonem
serui tui. * Surrexit ergo Ioab & abijt 23
in Gessur, & adduxit Absalom in Ierusa- F
lem. * Dixit autem rex: Reuertatur in 24
domum suam, & faciem meam non vi-
deat. Reuersus est itaque Absalom in do-
mum suam, & faciem regis non vidit.
* Porro sicut Absalom, vir non erat pul- 25
cher in omni Israel, & decorus nimis: a
vestigio pedis vsque ad verticem non
erat in eo vlla macula. * Et quando ton- 26
debat capillum (semel autem in anno
tondebatur, quia grauabat eum cæsaries)
ponderabat capillos capitis sui ducentis
siclis, pondere publico. * Nati sunt autem 27
Absalom filij tres: & filia vna nomine
Thamar, elegantis formæ. * Mansitq. Ab- 28
salom in Ierusalem duobus annis, & fa-
29 ciem regis non vidit. * Misit itaque ad
Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui no-
luit venire ad eum. Cumq. secundo mi-
30 sisset, & ille noluisset venire ad eum, * di-
G xit seruis suis: Scitis agrum Ioab iuxta
agrum meum, habẽtem messem hordei:
ite igitur, & succendite eum igni. Suc-
cenderunt ergo serui Absalom segetem
igni. Et venientes serui Ioab, scissis vesti-
bus suis, dixerunt: Succenderunt serui
31 Absalom partem agri igni. * Surrexitq.
Ioab, & venit ad Absalom in domũ eius,
& dixit: Quare succenderunt serui tui
32 segetem meam igni? * Et respondit Ab-
salom ad Ioab: Misi ad te obsecrans vt
venires ad me, & mitterem te ad regem,
& diceres ei: Quare veni de Gessur?
melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo
vt videam faciem regis: quòd si memor
33 est iniquitatis meæ, interficiat me. * In-
gressus itaque Ioab ad regem, nunciauit
ei omnia: vocatusq. est Absalom, & in-
trauit ad regem, & adorauit super fa-
ciem terræ coram eo: osculatusq. est rex
Absalom.

CAP. XV.

1 A IGitur post hæc fecit sibi Absalom cur-
rus, & equites, & quinquaginta viros,
2 qui præcederent eum. * Et mane con-
surgens Absalom, stabat iuxta introitum
portæ, & omnem virum, qui habebat ne-
gotium vt veniret ad regis iudicium,
vocabat Absalom ad se, & dicebat: De
qua ciuitate es tu? Qui respondens aie-
bat: Ex vna tribu Israel ego sum seruus
3 tuus. * Respondebatq. ei Absalom: Vidẽ-
tur mihi sermones tui boni & iusti. Sed
non est qui te audiat constitutus a rege.
4 dicebatq. Absalom: * Quis me consti-
tuat iudicem super terram, vt ad me ve-
niant omnes, qui habent negotium, &
5 iuste iudicem? * Sed & cum accederet
B ad eum homo vt salutaret illum, exten-
debat manum suam, & apprehendens,
6 osculabatur eum. * Faciebatq. hoc omni
Israel venienti ad iudicium, vt audiretur
a rege, & solicitabat corda virorum Is-
7 rael. * Post quadraginta autem annos,
dixit Absalom ad regem Dauid: Vadam,
& reddam vota mea quæ voui Domino
8 in Hebron. * Vouens enim vouit seruus
tuus,

tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens:
Si reduxerit me Dominus in Ierusalem,
sacrificabo Domino. * Dixitq. ei rex Da- 9
uid: Vade in pace. Et surrexit, & abijt in
Hebron. * Misit autem Absalom explo- 10
ratores in vniuersas tribus Israel, dicens:
Statim vt audieritis clangorem buccinæ,
dicite: Regnauit Absalom in Hebron.
* Porro cum Absalom ierunt ducenti vi- 11
ri de Ierusalem vocati, euntes simplici
corde, & causam penitus ignorantes.
* Accersiuit quoque Absalom Achitophel 12
Gilonitem consiliarium Dauid, de ciui- C
tate sua Gilo. Cumq. immolaret victi-
mas, facta est coniuratio valida, popu-
lusq. concurrens augebatur cum Absa-
lom. * Venit igitur nuncius ad Dauid, di- 13
cens: Toto corde vniuersus Israel sequi-
tur Absalom. * Et ait Dauid seruis suis, 14
qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite,
fugiamus: neque enim erit nobis effu-
gium a facie Absalom: festinate egredi,
ne forte veniens occupet nos, & impel-
lat super nos ruinam, & percutiat ciui-
tatem in ore gladij. * Dixeruntq. serui 15
regis ad eum: omnia quæcumque præ-
ceperit Dominus noster rex, libenter
exequemur serui tui. * Egressus est ergo 16
rex, & vniuersa domus eius pedibus suis:
& dereliquit rex decem mulieres concu-
binas ad custodiendam domum. * Egres- 17
susq. rex & omnis Israel pedibus suis, D
stetit procul a domo: * & vniuersi serui 18
eius ambulabant iuxta eum, & legiones
Cerethi, & Phelethi, & omnes Gethæi,
pugnatores validi, sexcenti viri qui se-
cuti eum fuerant de Geth pedites, præ-
cedebant regem. * Dixit autem rex ad 19
Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum?
reuertere, & habita cum rege, quia pe-
regrinus es, & egressus es de loco tuo.
* Heri venisti, & hodie compelleris no- 20
biscum egredi? ego autem vadam quò
iturus sum: reuertere, & reduc tecum
fratres tuos, & Dominus faciet tecum
misericordiam, & veritatem, quia osten-
disti gratiam & fidem. * Et respondit 21
Ethai regi, dicens: Viuit Dominus, & vi-
uit dominus meus rex: quoniam in quo-
cumque loco fueris domine mi rex, siue
in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.
* Et ait Dauid Ethai: Veni, & transi. Et 22
transiuit Ethai Gethæus, & omnes viri, E
qui cum eo erant, & reliqua multitudo.
23 * Omnesq. flebant voce magna, & vni-
uersus populus transibat: rex quoque
transgrediebatur Torrentem Cedron, &
cunctus populus incedebat contra viam,
24 quæ respicit ad desertum. * Venit autem
& Sadoc sacerdos, & vniuersi Leuitæ cum
eo, portantes arcam fœderis Dei, & de-
posuerunt arcam Dei: & ascendit Abia-
thar, donec expletus esset omnis popu-
25 lus, qui egressus fuerat de ciuitate. * Et
dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei
in vrbem: si inuenero gratiam in oculis
Domini, reducet me, & ostendet mihi
26 eam, & tabernaculum suum. * Si autem
F dixerit mihi: Non places: præsto sum,
27 faciat quod bonum est coram se. * Et
dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O vi-
dens reuertere in ciuitatem in pace: &
Achimaas filius tuus, & Ionathas filius
Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum.
28 * Ecce ego abscondar in campestribus
deserti, donec veniat sermo a vobis in-
29 dicans mihi. * Reportauerunt ergo Sa-
doc, & Abiathar arcam Dei in Ierusa-
30 lem: & manserunt ibi. * Porro Dauid
ascendebat Cliuum oliuarum, scandens
& flens, nudis pedibus incedens, & oper-
to capite, sed & omnis populus, qui erat
cum eo, operto capite ascendebat plo-
31 rans. * Nunciatum est autē Dauid quòd
& Achitophel esset in coniuratione cum
Absalom, dixitq. Dauid: Infatua, quæso,
32 Domine consilium Achitophel. * Cumq.
ascenderet Dauid summitatem montis,
in quo adoraturus erat Dominum, ecce
occurrit ei Chusai Arachites, scissa ve-
33 ste, & terra pleno capite. * Et dixit ei
Dauid: Si veneris mecū, eris mihi one-
34 ri: * si autem in ciuitatem reuertaris, &
dixeris Absalom: Seruus tuus sum, rex:
sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus
tuus: dissipabis consilium Achitophel.
35 * Habes autem tecum Sadoc, & Abia-
thar sacerdotes: & omne verbum quod-
cumque audieris de domo regis, indi-
cabis Sadoc, & Abiathar sacerdotibus.
36 * Sunt autem cum eis duo filij eorum
Achimaas filius Sadoc, & Ionathas filius
Abiathar: & mittetis per eos ad me om-
37 ne verbum quod audieritis. * Veniente
ergo Chusai amico Dauid in ciuitatem,
Absalom quoque ingressus est Ierusa-
lem.

CAP. XVI.

C Vmq. Dauid transisset paululū mon 1
tis verticem, apparuit Siba puer Mi- A
phiboseth in occursum eius, cum duo-
bus asinis, qui onerati erant ducentis
panibus, & centum alligaturis vuæ
passæ, & centum massis palatharum, &
vtre vini. * Et dixit rex Sibæ. Quid 2
sibi volunt hæc? Responditq. Siba: Asi-
ni, domesticis regis vt sedeant: panes
& palathæ ad vescēdum pueris tuis: vi-
num autem vt bibat siquis defecerit in
deserto. * Et ait rex: Vbi est filius do- 3
|| Inf.19.c.17 mini tui? || Responditq. Siba regi: Re-
mansit in Ierusalem, dicens: Hodie re-
stituet mihi domus Israel regnum patris
mei. * Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia 4
quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitq. Si-
ba: Oro vt inueniam gratiam coram
te, domine mi rex. * Venit ergo rex 5
Dauid vsque Bahurim: & ecce egredie-
batur inde vir de cognatione domus
Saul, nomine Semei, filius Gera, pro-
B 3.Reg.2.b.8 cedebatq. egrediens, & || maledicebat,
* mittebatq. lapides contra Dauid, & 6
contra vniuersos seruos regis Dauid: B
omnis autem populus, & vniuersi bel-
latores a dextro, & a sinistro latere re-
gis incedebant. * Ita autem loquebatur 7
Semei cum malediceret regi: Egredere,
egredere vir sanguinum, & vir Belial.
* Reddidit tibi Dominus vniuersum san- 8
guinem domus Saul: quoniam inuasisti
regnum pro eo, & dedit Dominus re-
gnum in manu Absalom filij tui, & ec-
ce premunt te mala tua, quoniam vir
sanguinum es. * Dixit autem Abisai fi- 9
lius Saruiæ, regi: Quare maledicit canis
hic mortuus domino meo regi? vadam,
& amputabo caput eius. * Et ait rex: 10
Quid mihi & vobis est filij Saruiæ? di-
mittite eum, vt maledicat: Dominus
enim præcepit ei vt malediceret Dauid:
& quis est qui audeat dicere, quare sic
fecerit? * Et ait rex Abisai, & vniuer- 11
sis seruis suis: Ecce filius meus, qui e- C
gressus est de vtero meo, quærit ani-
mam meam: quanto magis nunc filius
Iemini? dimittite eum vt maledicat
iuxta præceptum Domini: * si forte 12
respiciat Dominus afflictionem meam,
& reddat mihi Dominus bonum pro
13 maledictione hac hodierna. * Ambu-
labat itaque Dauid & socij eius per viā
cum eo. Semei autem per iugum mon-
tis ex latere, contra illum gradiebatur,
maledicens, & mittens lapides aduer-
14 sum eum, terramq. spargens. * Venit
itaque rex, & vniuersus populus cum
15 eo lassus, & refocillati sunt ibi. * Ab-
salom autem & omnis populus eius in-
gressi sunt Ierusalem, sed & Achitophel
16 cum eo. * Cum autem venisset Chusai
Arachites amicus Dauid ad Absalom,
locutus est ad eum: Salue rex, salue
17 rex. * Ad quem Absalom, Hæc est, in-
D quit, gratia tua ad amicum tuum? qua-
18 re non iuisti cum amico tuo?* Respon-
ditq. Chusai ad Absalom: Nequaquam:
quia illius ero, quem elegit Dominus,
& omnis hic populus, & vniuersus Is-
19 rael, & cum eo manebo. * Sed vt &
hoc inferam, cui ego seruiturus sum?
nonne filio regis? sicut parui patri tuo,
20 ita parebo & tibi. * Dixit autem Absa-
lom ad Achitophel: Inite consiliū quid
21 agere debeamus. * Et ait Achitophel
ad Absalom: Ingredere ad concubinas
patris tui, quas dimisit ad custodiendam
domum: vt cum audierit omnis Israel
quòd fœdaueris patrem tuum, roboren-
22 tur tecum manus eorum. * || Tetende- || Sup.12.c.11
runt ergo Absalom tabernaculum in
solario, ingressusq. est ad concubinas
23 patris sui coram vniuerso Israel. * Con-
silium autem Achitophel, quod dabat
in diebus illis, quasi siquis consuleret
Deum: sic erat omne consilium Achi-
tophel, & cum esset cum Dauid, & cum
esset cum Absalom.

CAP. XVII.

1 A D Ixit ergo Achitophel ad Absalom:
Eligam mihi duodecim millia vi-
rorum, & consurgens persequar Dauid
2 hac nocte. * Et irruens super eum (quip-
pe qui lassus est, & solutis manibus) per-
cutiam eum: cumq. fugerit omnis popu
lus, qui cum eo est, percutiam regem de-
3 solatum. * Et reducam vniuersum popu
lū, quomodo vnus homo reuerti solet:
vnum enim virum tu quæris: & omnis
4 populus erit in pace. * Placuitq. sermo
eius Absalom, & cunctis maioribus na-
5 tu Israel. * Ait autem Absalom: Vocate

Chusai Arachiten,& audiamus quid etiā
ipse dicat. * Cumq. venisset Chusai ad 6
Absalom, ait Absalom ad eum: Huiu- B
scemodi sermonem locutus est Achito-
phel: facere debemus an non? quod das
consilium? * Et dixit Chusai ad Absa- 7
lom; Non est bonum consilium, quod
dedit Achitophel hac vice.* Et rursum 8
intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum,
& viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos
& amaro animo, veluti si vrsa raptis ca-
tulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus
vir bellator est, nec morabitur cum po-
pulo.* Forsitan nunc latitat in foueis, aut 9
in vno, quo voluerit, loco: & cum ce-
ciderit vnus quilibet in principio, au-
diet quicumque audierit, & dicet:
Facta est plaga in populo qui seque-
batur Absalom. * Et fortissimus quis- 10
que, cuius cor est quasi leonis, pauo- C
re soluetur: scit enim omnis populus Is-
rael fortem esse patrem tuum, & robu-
stos omnes qui cum eo sunt. * Sed hoc 11
mihi videtur rectum esse consilium: Cō-
gregetur ad te vniuersus Israel, a Dan vs-
que Bersabee, quasi arena maris innume-
rabilis: & tu eris in medio eorum. * Et 12
irruemus super eum in quocumque loco
inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut
cadere solet ros super terram: & non re-
linquemus de viris, qui cum eo sunt, ne
vnum quidem. * Quòd si vrbem aliquā 13
fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel
ciuitati illi funes, & trahemus eam in
torrentem, vt non reperiatur ne calculus
quidem ex ea.* Dixitq. Absalom, & om- 14
nes viri Israel: Melius est consiliū Chu- D
sai Arachitæ, consilio Achitophel: Do-
mini autem nutu dissipatum est consiliū
Achitophel vtile, vt induceret Dominus
super Absalom malum. * Et ait Chusai 15
Sadoc, & Abiathar sacerdotibus: Hoc &
hoc modo consilium dedit Achitophel
Absalom, & senioribus Israel: & ego ta-
le & tale dedi consilium. * Nunc ergo 16
mittite cito, & nunciate Dauid, dicen-
tes: Ne moréris nocte hac in campestri-
bus deserti, sed absque dilatione trans-
gredere: ne forte absorbeatur rex, & om-
nis populus qui cum eo est. * Ionathas 17
autem & Achimaas stabāt iuxta Fontem E
rogel: abijt ancilla & nunciauit eis: &
illi profecti sunt, vt referrent ad regem
Dauid nuncium: non enim poterant vi-
18 deri, aut introire ciuitatem. * Vidit
autem eos quidam puer, & indicauit
Absalom: illi vero concito gradu in-
gressi sunt domum cuiusdam viri in Ba-
hurim, qui habebat puteum in vestibu-
19 lo suo, & descenderunt in eum. * Tu-
lit autem mulier, & expandit velamen
super os putei, quasi siccans ptisanas: &
20 sic latuit res. * Cumq. venissent serui
Absalom in domum, ad mulierem di-
xerunt: Vbi est Achimaas & Ionathas?
Et respondit eis mulier: Transierunt fe-
stinanter, gustata paululum aqua. At hi
qui quærebant, cum non reperissent, re-
21 uersi sunt in Ierusalem. * Cumq. abijs-
F sent, ascenderunt illi de puteo, & per-
gentes nunciauerunt regi Dauid, & di-
xerunt: Surgite, & transite cito fluuium:
quoniam huiuscemodi dedit consilium
22 contra vos Achitophel. * Surrexit ergo
Dauid, & omnis populus qui cum eo
erat, & transierunt Iordanem, donec di-
lucesceret: & ne vnus quidem residuus
23 fuit, qui non transisset fluuium. * Por-
ro Achitophel videns quòd non fuisset
factum consilium suum, strauit asinum
suum, surrexitq. & abijt in domum
suam & in ciuitatem suam: & disposi-
ta domo sua, suspendio interijt, & se-
24 pultus est in sepulchro patris sui.* Da-
uid autem venit in Castra, & absalom
G transiuit Iordanem, ipse & omnes vi-
25 ri Israel cum eo. * Amasam vero con-
stituit Absalom pro Ioab super exerci-
tum: Amasa autem erat filius viri, qui
vocabatur Ietra de Iesraeli, qui ingres-
sus est ad Abigail filiam Naas, sororem
26 Saruiæ, quæ fuit mater Ioab.* Et castra-
metatus est Israel cum Absalom in Ter-
27 ra Galaad. * Cumq. venisset Dauid in
Castra, Sobi filius Naas de Rabbath fi-
liorum Ammon, & Machir filius Am-
mihel de Lodabar, & Berzellai Galaadi-
28 tes de Rogelim, * obtulerunt ei strato-
ria, & tapetia, & vasa fictilia, frumen-
tum, & hordeum, & farinam, & polen-
tam, & fabam, & lentem, & frixum ci-
29 cer,* & mel, & butyrum, oues, & pin-
gues vitulos. dederuntq. Dauid, & po-
pulo, qui cum eo erat, ad vescendum: su-
spicati enim sunt, populum fame, & siti
fatigari in deserto.

CAP. XVIII.

IGitur considerato Dauid populo suo 1
constituit super eos tribunos & cen- A
turiones, * & dedit populi tertiam par- 2
tem sub manu Ioab, & tertiam partem
sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab,
& tertiam partem sub manu Ethai, qui
erat de Geth, dixitq. rex ad populum:
Egrediar & ego vobiscum. * Et respon- 3
dit populus: Non exibis: siue enim fu-
gerimus, non magnopere ad eos de no-
bis pertinebit: siue media pars cecide-
rit e nobis, non satis curabunt: quia
tu vnus pro decem millibus computa-
ris: melius est igitur vt sis nobis in vr-
be præsidio. * Ad quos rex ait: Quod 4
vobis videtur rectum, hoc faciam. Ste-
tit ergo rex iuxta portam: egredieba-
turq. populus per turmas suas centeni,
& milleni. * Et præcepit rex Ioab, & 5
Abisai, & Ethai, dicens: Seruate mihi B
puerum Absalom. Et omnis populus
audiebat præcipientem regem cunctis
principibus pro Absalom. * Itaque egres- 6
sus est populus in campũ contra Israel,
& factum est prælium in saltu Ephraim.
* Et cæsus est ibi populus Israel ab exer- 7
citu Dauid, factaq. est plaga magna in die
illa, viginti millium. * Fuit autem ibi 8
prælium dispersum super faciem omnis
terræ, & multo plures erant, quos sal-
tus consumpserat de populo, quàm hi,
quos vorauerat gladius in die illa. * Ac- 9
cidit autem vt occurreret Absalom ser-
uis Dauid, sedens mulo: cumq. ingres-
sus fuisset mulus subter cõdensam quer-
cum & magnam, adhæsit caput eius
quercui: & illo suspenso inter cælum
& terram, mulus, cui insederat, pertran-
siuit. * Vidit autem hoc quispiam, & 10
nunciauit Ioab, dicens: Vidi Absalom
pendere de quercu. * Et ait Ioab viro, 11
qui nunciauerat ei: Si vidisti, quare non C
confodisti eum cum terra, & ego dedis-
sem tibi decem argenti siclos, & vnum
balteum? * Qui dixit ad Ioab: Si ap- 12
penderes in manibus meis mille argen-
teos, nequaquam mitterem manum meã
in filium regis: audientibus enim nobis
præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, di-
cens: Custodite mihi puerum Absalom.
* Sed & si fecissem contra animam meã 13
audacter, nequaquam hoc regem latere
14 potuisset, & tu stares ex aduerso? * Et ait
Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eũ
coram te. Tulit ergo tres lanceas in ma-
nu sua, & infixit eas in corde Absalom:
cumq. adhuc palpitaret hærens in quer-
15 cu, * cucurrerunt decem iuuenes armi-
D geri Ioab, & percutientes interfecerunt
16 eum. * Cecinit autem Ioab buccina, &
retinuit populum, ne persequeretur fu-
gientem Israel, volens parcere multitu-
17 dini. * Et tulerunt Absalom, & proiece-
runt eum in saltu, in foueam grandem,
& comportauerunt super eum aceruum
lapidum magnum nimis: omnis autem
18 Israel fugit in tabernacula sua. * Porro
Absalom erexerat sibi, cum adhuc vi-
ueret, titulum qui est in Valle regis: di-
xerat enim: Non habeo filium, & hoc
erit monimentum nominis mei. Voca-
uitq. titulum nomine suo, & appellatur
Manus Absalom, vsque ad hanc diem.
19 * Achimaas autem filius Sadoc, ait: Cur-
ram, & nunciabo regi, quia iudicium
fecerit ei Dominus de manu inimicorũ
20 eius. * Ad quem Ioab dixit: Non eris
nuncius in hac die, sed nunciabis in
E alia: hodie nolo te nunciare, filius enim
21 regis est mortuus. * Et ait Ioab Chusi:
Vade, & nuncia regi quæ vidisti. Ado-
22 rauit Chusi Ioab, & cucurrit. * Rursus
autem Achimaas filius Sadoc dixit ad
Ioab: Quid impedit si etiam ego currã
post Chusi? Dixitq. ei Ioab: Quid vis
currere fili mi? non eris boni nuncij ba-
23 iulus. * Qui respondit: Quid enim si cu-
currero? Et ait ei: Curre. Currens er-
go Achimaas per viam compendij, tran-
24 siuit Chusi. * Dauid autem sedebat inter
duas portas: speculator vero, qui erat
in fastigio portæ super murum, eleuans
oculos, vidit hominem currentem so-
25 lum. * Et exclamans indicauit regi: di-
xitq. rex: Si solus est, bonus est nuncius
in ore eius. Properante autem illo, &
26 accedente propius, * vidit speculator
F hominem alterum currentem, & vocife-
rans in culmine, ait: Apparet mihi al-
ter homo currens solus. Dixitq. rex:
27 Et iste bonus est nuncius. * Speculator
autem, Contemplor, ait, cursum prio-
ris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc.
Et ait rex: Vir bonus est: & nuncium
28 portans bonum, venit. * Clamans au-
tem

tem Achimaas, dixit ad regem: Salue
rex. Et adorans regem coram eo pro-
nus in terram, ait: Benedictus Dominus
Deus tuus, qui conclusit homines qui
leuauerunt manus suas contra dominum
meum regem. * Et ait rex: Estne pax 29
puero Absalom? Dixitq. Achimaas: Vi-
di tumultum magnum, cum mitteret
Ioab seruus tuus, o rex, me seruum
tuum: nescio aliud. * Ad quem rex: 30
Transi, ait, & sta hic. Cumq. ille tran-
sisset, & staret, * apparuit Chusi: & 31
veniens ait: Bonum apporto nuncium,
domine mi rex: iudicauit enim pro te
Dominus hodie de manu omnium qui
surrexerunt contra te. * Dixit autem 32
rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom?
Cui respondens Chusi, Fiant, inquit, si-
cut puer, inimici domini mei regis, &
vniuersi qui consurgunt aduersus eum
in malum. * Contristatus itaque rex, 33
ascendit coenaculum portæ, & fleuit.
‖ Inf. 19. a. 4. Et sic loquebatur, vadens: ‖ Fili mi Ab-
salom, Absalom fili mi: quis mihi tri-
buat vt ego moriar pro te, Absalom fi-
li mi, fili mi Absalom?

CAP. XIX.

NVnciatum est autem Ioab quòd rex 1
fleret & lugeret filium suum: A
* & versa est victoria in luctum in die 2
illa omni populo: audiuit enim popu-
lus in die illa dici: Dolet rex super fi-
lio suo. * Et declinauit populus in die 3
illa ingredi ciuitatem, quomodo decli-
nare solet populus versus & fugiens de
prælio. * Porro rex operuit caput suũ, 4
& clamabat voce magna: Fili mi Absa-
lom, Absalom fili mi, fili mi. * Ingres- 5
sus ergo Ioab ad regem in domum, di-
xit: Confudisti hodie vultus omnium
seruorum tuorum, qui saluam fecerunt
animam tuam, & animam filiorum
tuorum, & filiarum tuarum, & ani-
mam vxorum tuarum, & animam con-
cubinarum tuarum. * Diligis odientes 6
te, & odio habes diligentes te: & osten-
disti hodie quia non curas de ducibus
tuis, & de seruis tuis: & vere cognoui
modo, quia si Absalom viueret, & om-
nes nos occubuissemus, tunc placeret B
tibi. * Nunc igitur surge, & procede, 7
& alloquens satisfac seruis tuis: iuro
enim tibi per Dominum, quòd si non
exieris, ne vnus quidem remansurus
sit tecum nocte hac: & peius erit hoc
tibi, quàm omnia mala, quæ venerunt
super te ab adolescentia tua vsque in
8 præsens. * Surrexit ergo rex & sedit in
porta: & omni populo nunciatum est
quòd rex sederet in porta: venitq. vni-
uersa multitudo coram rege: Israel au-
9 tem fugit in tabernacula sua. * Omnis
quoque populus certabat in cunctis tri-
bubus Israel, dicens: Rex liberauit nos
de manu inimicorum nostrorum, ipse
saluauit nos de manu Philisthinorum:
& nunc fugit de terra propter Absa-
10 lom. * Absalom autem, quem vnxi-
mus super nos, mortuus est in bello:
vsquequo siletis, & non reducitis re-
11 gem? * Rex vero Dauid misit ad Sa-
doc, & Abiathar sacerdotes, dicens:
Loquimini ad maiores natu Iuda, dicen-
C tes: Cur venitis nouissimi ad reducen-
dum regem in domum suam? (Sermo
autem omnis Israel peruenerat ad regem
12 in domo eius.) * Fratres mei vos, os
meum, & caro mea vos, quare nouis-
13 simi reducitis regem? * Et Amasæ dici-
te: Nonne os meum, & caro mea es?
Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si
non magister militiæ fueris coram me
14 omni tempore pro Ioab. * Et inclina-
uit cor omnium virorum Iuda, quasi
viri vnius: miseruntq. ad regem, dicen-
tes: Reuertere tu, & omnes serui tui.
15 * Et reuersus est rex: & venit vsque ad
Iordanem, & omnis Iuda venit vsque
in Galgalam vt occurreret regi, & tra-
16 duceret eum Iordanem. * ‖ Festinauit ‖ 3 Reg. 2. b. 8
autem Semei filius Gera filij Iemini de
Bahurim, & descendit cum viris Iuda
17 in occursum regis Dauid * cum mille
viris de Beniamin, & Siba puer de do-
mo Saul: & quindecim filij eius, ac vi-
D ginti serui erant cum eo: & irrumpen-
18 tes Iordanem, ante regem * transierunt
vada, vt traducerent domum regis, &
facerent iuxta iussionem eius: Semei au
tem filius Gera prostratus coram rege,
19 cum iam transisset Iordanem, * dixit ad
eum: Ne reputes mihi domine mi ini-
quitatem, neque memineris iniuriarum
serui tui in die qua egressus es domine
mi rex de Ierusalem, neque ponas rex
20 in corde tuo. * Agnosco enim seruus

tuus peccatum meum: & idcirco hodie
primus veni de omni domo Ioseph, de-
scendiq. in occursum domini mei regis.
*Respondens vero Abisai filius Saruiæ, 21
dixit: Numquid pro his verbis non oc-
cidetur Semei, quia maledixit christo
Domini? * Et ait Dauid: Quid mihi, & 22
vobis filiæ Saruiæ? cur efficimini mihi
hodie in satan? ergone hodie interficie-
tur vir in Israel? an ignoro hodie me
factum regem super Israel? * Et ait rex 23
Semei: Non morieris. Iurauitq. ei.*Mi- 24
phiboseth quoque filius Saul descendit E
in occursum regis illotis pedibus, & in-
tonsa barba: vestesq. suas non lauerat a
die qua egressus fuerat rex, vsque ad diẽ
reuersionis eius in pace. * Cumq. Ieru- 25
salem occurrisset regi, dixit ei rex: Qua-
re non venisti mecum Miphiboseth?
* Et respõdens ait: Domine mi rex, ser- 26
uus meus contempsit me: dixiq. ei ego
famulus tuus vt sterneret mihi asinum,
& ascendens abirem cum rege: claudus
‖Sup. 16. a. 3 enim sum seruus tuus. * ‖Insuper & ac- 27
cusauit me seruum tuum ad te dominũ
meum regem: tu autẽ domine mi rex,
sicut angelus Dei es, fac quod placitum
est tibi. * Neque enim fuit domus patris 28
mei, nisi morti obnoxia domino meo
regi: tu autem posuisti me seruum tuũ
inter conuiuas mensæ tuæ: quid ergo
habeo iustæ querelæ? aut quid possum
vltra vociferari ad regem?* Ait ergo ei 29
rex: Quid vltra loqueris? fixũ est quod
locutus sum: tu, & Siba diuidite posses-
siones. * Responditq. Miphiboseth regi: 30
Etiam cuncta accipiat, postquam reuer-
sus est dominus meus rex pacifice in do-
mum suam. *Berzellai quoque Galaadi- 31
tes, descendens de Rogelim, traduxit re- F
gem Iordanem, paratus etiam vltra flu-
‖3. Reg. 2. b. 7 uium prosequi eum. * ‖Erat autem Ber- 32
zellai Galaadites senex valde, id est octo-
genarius, & ipse præbuit alimenta regi,
cum moraretur in Castris: fuit quippe
vir diues nimis. * Dixit itaque rex ad 33
Berzellai: Veni mecum, vt requiescas se-
curus mecum in Ierusalem. * Et ait 34
Berzellai ad regem: Quot sunt dies an-
norum vitæ meæ, vt ascendam cum re-
‖Sup. 17. g. 27 ge in Ierusalem? * ‖ Octogenarius sum 35
hodie: numquid vigent sensus mei ad
discernendum suaue, aut amarum?
aut delectare potest seruum tuum cibus
& potus? vel audire possum vltra vo-
cem cantorum, atque cantatricum?
quare seruus tuus sit oneri domino
36 meo regi? * Paululum procedam fa-
mulus tuus ab Iordane tecum: non in-
37 digeo hac vicissitudine, * sed obsecro
vt reuertar seruus tuus, & moriar in ci-
uitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrũ
patris mei, & matris meæ. Est autem
seruus tuus Chamaam, ipse vadat te-
cum, domine mi rex, & fac ei quid-
38 quid tibi bonum videtur. * Dixit itaque
G ei rex: Mecum transeat Chamaam, &
ego faciam ei quidquid tibi placuerit,
& omne, quod petieris a me, impetra-
39 bis. * Cumq. transisset vniuersus popu-
lus & rex Iordanem, osculatus est rex
Berzellai, & benedixit ei: & ille reuer-
40 sus est in locum suum. * Transiuit er-
go rex in Galgalam, & Chamaam
cum eo. omnis autem populus Iuda
traduxerat regem, & media tantum
41 pars affuerat de populo Israel. * Itaque
omnes viri Israel concurrentes ad regẽ
dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres
nostri viri Iuda, & traduxerunt regem
& domum eius Iordanem, omnesq. vi-
42 ros Dauid cum eo?* Et respondit omnis
vir Iuda ad viros Israel: Quia mihi pro-
pior est rex: cur irasceris super hac re?
numquid comedimus aliquid ex rege,
43 aut munera nobis data sunt?* Et respõ-
dit vir Israel ad viros Iuda, & ait: De-
cem partibus maior ego sum apud re-
gem, magisq. ad me pertinet Dauid
quàm ad te: cur fecisti mihi iniuriam,
& non mihi nunciatum est priori, vt
reducerem regem meum? Durius autem
responderunt viri Iuda viris Israel.

CAP. XX.

1 A ACcidit quoque vt ibi esset vir Be-
lial, nomine Seba, filius Bochri,
vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait:
Non est nobis pars in Dauid, neque he-
reditas in filio Isai: reuertere in taber-
2 nacula tua Israel. * Et separatus est om-
nis Israel a Dauid, secutusq. est Seba
filium Bochri: viri autem Iuda adhæse-
runt regi suo a Iordane vsque Ierusalẽ.
3 * Cumq. venisset rex in domum suam
in Ierusalem, tulit decem mulieres cõ-
cubinas, quas dereliquerat ad custodiẽ-
dam

dam domum, & tradidit eas in custo-
diam, alimenta eis præbens: & non est
ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque
in diem mortis suæ in viduitate viuen- B
tes. * Dixit autem rex Amasæ: Conuo- 4
ca mihi omnes viros Iuda in diem ter-
tium, & tu adesto præsens. * Abijt ergo 5
Amasa vt conuocaret Iudam, & mora-
tus est extra placitum quod ei cōstitue-
rat rex. * Ait autem Dauid ad Abisai: 6
Nunc magis afflicturus est nos Seba fi-
lius Bochri quàm Absalom: tolle igitur
seruos domini tui, & persequere eum,
ne forte inueniat ciuitates munitas, &
effugiat nos. * Egressi sunt ergo cum eo 7
viri Ioab, Cerethi quoque & Phelethi: C
& omnes robusti exierunt de Ierusalem
ad persequendum Seba filium Bochri.
* Cumq. illi essent iuxta lapidem gran- 8
dem, qui est in Gabaon, Amasa veniens
occurrit eis. Porro Ioab vestitus erat tu-
nica stricta ad mensuram habitus sui, &
desuper accinctus gladio dependente
vsque ad ilia, in vagina, qui fabricatus
leui motu egredi poterat, & percutere.
* Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salue 9
ǁ 3.Reg 2.a.5 mi frater. ǁ Et tenuit manu dextera mē-
tum Amasæ, quasi osculans eum. * Por- 10
ro Amasa non obseruauit gladium, quē
habebat Ioab, qui percussit eum in late-
re, & effudit intestina eius in terram,
nec secundum vulnus apposuit, & mor-
tuus est. Ioab autem, & Abisai frater e-
ius persecuti sunt Seba filium Bochri. D
* Interea quidam viri, cū stetissent iuxta 11
cadauer Amasæ, de socijs Ioab, dixe-
runt: Ecce qui esse voluit pro Ioab co-
mes Dauid. * Amasa autem conspersus 12
sanguine, iacebat in media via. Vidit
hoc quidam vir quòd subsisteret omnis
populus ad videndum eum, & amouit
Amasam de via in agrum, operuitq. eū
vestimento, ne subsisterent transeuntes
propter eum. * Amoto ergo illo de via, 13
transibat omnis vir sequens Ioab ad per-
sequendum Seba filium Bochri. * Porro 14
ille transierat per omnes tribus Israel in
Abelam, & Bethmaacha: omnesq. viri
electi congregati fuerant ad eum. * Ve- 15
nerunt itaque & oppugnabant eum in E
Abela, & in Bethmaacha, & circumde-
derunt munitionibus ciuitatem, & ob-
sessa est vrbs: omnis autem turba, quæ
erat cum Ioab, moliebatur destruere
16 muros. * Et exclamauit mulier sapiens
de ciuitate: Audite, audite, dicite Ioab:
Appropinqua huc, & loquar tecum.
17 * Qui cum accessisset ad eam, ait illi:
Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad
F quem sic locuta est: Audi sermones an-
18 cillæ tuæ. Qui respondit: Audio. * Rur-
sumq. illa, Sermo, inquit, dicebatur
in veteri prouerbio: Qui interrogant,
interrogent in Abela: & sic perficiebāt.
19 * Nonne ego sum quæ respondeo veri-
tatem in Israel, & tu quæris subuertere
ciuitatem, & euertere matrem in Israel?
Quare præcipitas hereditatem Domini?
20 * Respondensq. Ioab, ait: Absit, absit
hoc a me: non præcipito, neque de-
21 molior. * Non sic se habet res, sed ho-
mo de monte Ephraim Seba, filius Bo-
chri cognomine, leuauit manum suam
G contra regem Dauid: tradite illum so-
lum, & recedemus a ciuitate. Et ait
mulier ad Ioab: Ecce caput eius mitte-
22 tur ad te per murum. * Ingressa est er-
go ad omnem populum, & locuta est
eis sapienter: qui abscissum caput Seba
filij Bochri proiecerunt ad Ioab. & ille
cecinit tuba, & recesserunt ab vrbe,
vnusquisque in tabernacula sua: Ioab
autem reuersus est Ierusalem ad regem.
23 * ǁ Fuit ergo Ioab super omnem exerci- ǁ Sup.8.d.18
tum Israel: Banaias autem filius Ioiadæ
24 super Cerethæos & Phelethæos. * Adu-
ram vero super tributa: porro Iosaphat
25 filius Ahilud, a commentarijs. * Siua
autem, scriba: Sadoc vero & Abiathar,
26 sacerdotes. * Ira autem Iairites erat sa-
cerdos Dauid.

CAP. XXI.

1 FActa est quoque fames in diebus
A Dauid tribus annis iugiter: & con-
suluit Dauid oraculum Domini. Dixitq.
Dominus: Propter Saul, & domum e-
ius sanguinum, quia occidit Gabaoni-
2 tas. * Vocatis ergo Gabaonitis rex, di-
xit ad eos. (Porro Gabaonitæ non erāt
de filijs Israel, sed reliquiæ Amorrhæo-
rum: ǁ filij quippe Israel iurauerant eis, ǁ Iof. 9. c.16
& voluit Saul percutere eos zelo, quasi
3 pro filijs Israel & Iuda.) * Dixit ergo Da-
uid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis?
& quod erit vestri piaculum, vt benedi-
4 catis hereditati Domini? * Dixeruntq.
ei Ga-

ei Gabaonitæ : Non est nobis super ar-
gento & auro quæstio, sed contra Saul,
& contra domum eius: neque volumus
vt interficiatur homo de Israel. Ad quos
rex ait: Quid ergo vultis vt faciam vo-
bis?* Qui dixerunt regi: Virum, qui at- 5
triuit nos & oppressit inique, ita dele-
re debemus, vt ne vnus quidē residuus
sit de stirpe eius in cūctis finibus Israel.
* Dentur nobis septem viri de filijs eius, 6
vt crucifigamus eos Domino in Gabaa B
Saul, quondā electi Domini. Et ait rex:
‖ 1.Reg.18.a.3 Ego dabo. * ‖ Pepercitq. rex Miphibo- 7
seth filio Ionathæ filij Saul, propter ius-
iurandum Domini, quod fuerat inter
Dauid & inter Ionathan filium Saul.
* Tulit itaque rex duos filios Respha fi- 8
liæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni, &
Miphiboseth : & quinque filios Michol
filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio
Berzellai, qui fuit de Molathi, * & de- 9
dit eos in manus Gabaonitarum: qui
crucifixerunt eos in monte coram Do-
mino: & ceciderūt hi septem simul oc-
cisi in diebus messis primis, incipiente
messione hordei. * Tollēs autem Respha 10
filia Aia, cilicium substrauit sibi supra
petram ab initio messis, donec stillaret
aqua super eos de cælo: & non dimisit
aues lacerare eos per diem, neque be-
stias per noctem. * Et nunciata sunt Da- 11
uid quæ fecerat Respha, filia Aia, concu- C
bina Saul. * Et abijt Dauid, & tulit os- 12
sa Saul, & ossa Ionathæ filij eius a viris
‖ 1.Reg.31.c.13 Iabes Galaad, ‖ qui furati fuerant ea de
platea Bethsan, in qua suspenderant eos
Philisthijm cum interfecissent Saul in
Gelboe: * & asportauit inde ossa Saul, 13
& ossa Ionathæ filij eius: & colligentes
ossa eorum, qui affixi fuerant, * sepelie- 14
runt ea cum ossibus Saul & Ionathæ fi-
lij eius in Terra Beniamin, in latere, in
sepulchro Cis patris eius: fecerūtq. om-
nia, quæ præceperat rex, & repropitia-
tus est Deus terræ post hæc. * Factū est 15
autem rursum prælium Philisthinorum
aduersum Israel, & descendit Dauid, &
serui eius cum eo, & pugnabant contra
Philisthijm. Deficiente autem Dauid,
* Iesbibenob, qui fuit de genere arapha, 16
‖ 1.Reg.17.a.7 ‖ cuius ferrum hastæ trecentas vncias ap-
pendebat, & accinctus erat ense nouo,
nisus est percutere Dauid. * Præsidioq. 17
ei fuit Abisai filius Saruiæ, & percussum
Philisthæum interfecit. Tunc iurauerunt
viri Dauid, dicentes: Iam non egredie-
ris nobiscum in bellum, ne extinguas lu-
18 cernam Israel. * ‖ Secūdum quoque bel- ‖ 1.Par.20.c.4
lum fuit in Gob contra Philisthæos: tūc
percussit Sobochai de Husati, Saph de
19 stirpe arapha de genere gigantum. * Ter-
tium quoque fuit bellum in Gob cōtra
Philisthæos, in quo percussit Adeodatus
filius Saltus polymitarius Bethlehemites
Goliath Gethæum, cuius hastile hastæ
20 erat quasi liciatorium texentiū. * Quar-
tum bellū fuit in Geth: in quo vir fuit
excelsus, qui senos in manibus pedibusq.
habebat digitos, id est viginti quattuor,
21 & erat de origine arapha. * Et blasphe-
mauit Israel: percussit autem eum Iona-
22 than filius Samaa fratris Dauid. * Hi
quattuor nati sunt de arapha in Geth,
& ceciderunt in manu Dauid, & seruo-
rum eius.

CAP. XXII.

1 A Locutus est autem Dauid Domino
verba carminis huius, in die qua
liberauit eum Dominus de manu om-
nium inimicorum suorum, & de manu
2 Saul. * & ait:
‖ Dominus petra mea, & robur meū, ‖ Psal.17.a.8
& saluator meus.
3 * Deus fortis meus sperabo in eum:
scutum meum, & cornu salutis meæ:
eleuator meus, & refugium meum: sal-
uator meus, de iniquitate liberabis me.
4 ‖ * Laudabilem inuocabo Dominum: ‖ Psal.17.a.3
& ab inimicis meis saluus ero.
5 * Quia circūdederunt me contritiones
mortis: torrentes Belial terruerunt me.
6 * Funes inferni circumdederunt me:
præuenerunt me laquei mortis.
7 * In tribulatione mea inuocabo Do-
minum, & ad Deum meum clamabo: &
exaudiet de templo suo vocem meam,
& clamor meus veniet ad aures eius.
8 * Commota est & contremuit terra:
fundamenta montium concussa sunt, &
conquassata, quoniam iratus est eis.
9 * Ascendit fumus de naribus eius, &
ignis de ore eius vorabit: carbones suc-
censi sunt ab eo.
10 * Inclinauit cælos, & descendit: &
caligo sub pedibus eius.
11 * Et ascendit super cherubim, & vo-
lauit:

lauit: & lapsus est super pennas venti. B
12 * Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus cælorum.
13 * Præ fulgore in conspectu eius, succensi sunt carbones ignis.
14 * Tonabit de cælo Dominus: & excelsus dabit vocem suam.
15 * Misit sagittas & dissipauit eos: fulgur, & consumpsit eos.
16 * Et apparuerunt effusiones maris, & reuelata sunt fundaméta orbis ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris eius.
17 * Misit de excelso, & assumpsit me: & extraxit me de aquis multis.
18 * Liberauit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.
19 * Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum.
20 * Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.
21 * Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundũ munditiam manuum mearum reddet mihi.
22 * Quia custodiui vias Domini, & non egi impie, a Deo meo.
23 * Omnia enim iudicia eius in conspectu meo: & præcepta eius non amoui a me.
24 * Et ero perfectus cum eo: & custodiam me ab iniquitate mea. C
25 * Et restituet mihi Dominus secundũ iustitiam meam: & secundum munditiam manuum mearũ, in conspectu oculorum suorum.
26 * Cum sancto sanctus eris: & cum robusto perfectus.
27 * Cum electo electus eris: & cum peruerso peruertéris.
28 * Et populum pauperem saluum facies: oculisq. tuis excelsos humiliabis.
29 * Quia tu lucerna mea Domine: & tu Domine illuminabis tenebras meas.
30 * In te enim currã accinctus: in Deo meo transiliam murum.
31 * Deus, immaculata via eius, eloquiũ Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.
32 * Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis præter Deum nostrum?
33 * Deus qui accinxit me fortitudine: & complanauit perfectam viam meam.
34 * Coæquans pedes meos ceruis, & super excelsa mea statuens me.
35 * ‖ Docens manus meas ad prælium, ‖ Ps. 143. a. 1
& componens quasi arcum æreum brachia mea.
36 * Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & mansuetudo tua multiplicauit me.
37 * Dilatabis gressus meos subtus me:
D & non deficient tali mei.
38 * Persequar inimicos meos, & conteram: & non conuertar donec consumam eos.
39 * Consumam eos & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.
40 * Accinxisti me fortitudine ad prælium: incuruasti resistentes mihi subtus me.
41 * Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.
42 * Clamabunt, & non erit qui saluet, ad Dominum, & non exaudiet eos.
43 * Delebo eos vt puluerem terræ: quasi lutum platearum cõminuam eos atque confringam.
44 * Saluabis me a cõtradictionibus populi mei: custodies me in caput Gentium: populus, quem ignoro, seruiet mihi.
45 * Filij alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.
46 * Filij alieni defluxerunt, & contrahẽtur in angustijs suis.
47 * Viuit Dominus, & benedictus Deus meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.
48 * Deus qui das vindictas mihi, & deijcis populos sub me.
49 * Qui educis me ab inimicis meis, & a resistentibus mihi eleuas me: ‖ a viro ‖ Ps. 17. d. 52
iniquo liberabis me:
50 * ‖ Propterea confitebor tibi Domine ‖ Rom. 15. b. 9
in gentibus: & nomini tuo cantabo.
51 * Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam christo suo David, & semini eius in sempiternum.

CAP. XXIII.

1 HÆc autem sunt verba Dauid nouissima. Dixit Dauid filius Isai: Dixit
A vir, cui constitutum est de christo Dei
2 Iacob, egregius psaltes Israel: * Spiritus Domini

Domini locutus est per me, & sermo
eius per linguam meam. * Dixit Deus 3
Israel mihi, locutus est Fortis Israel, Do-
minator hominum, iustus dominator in
timore Dei. * Sicut lux auroræ, orien- 4
te sole, mane absque nubibus rutilat, &
sicut pluuijs germinat herba de terra.
* Nec tanta est domus mea apud Deum, 5
vt pactum æternum iniret mecum fir-
mum in omnibus atque munitum. Cū-
cta enim salus mea, & omnis voluntas:
nec est quidquam ex ea quod non ger-
minet. * Præuaricatores autē quasi spi- 6
næ euellentur vniuersi: quæ non tollun-
tur manibus. * Et si quis tangere volue- 7
rit eas, armabitur ferro & ligno lancea-
to, igneq. succensæ comburentur, vsque
ad nihilum. * [a]Hæc nomina fortium 8
Dauid. Sedens in cathedra sapiētissimus
princeps inter tres, ipse est quasi tener-
rimus ligni vermiculus, qui octingentos
interfecit impetu vno. * Post hūc, Elea- 9
zar filius patrui eius Ahohites inter tres
fortes, qui erant cum Dauid quando ex- B
probrauerunt Philisthijm, & congregati
sunt illuc in prælium. * Cumq. ascen- 10
dissent viri Israel, ipse stetit & percussit
Philisthæos donec deficeret manus eius,
& obrigesceret cum gladio: fecitq. Do-
minus salutem magnam in die illa: &
populus, qui fugerat, reuersus est ad cæ-
sorum spolia detrahenda. * Et post hūc, 11
Semma filius Age de Arari. & congre-
gati sunt Philisthijm in statione: erat
quippe ibi ager lente plenus. Cumq. fu-
gisset populus a facie Philisthijm, * ste- 12
tit ille in medio agri, & tuitus est eum,
percussitq. Philisthæos: & fecit Domi-
nus salutem magnam. * Necnon & an- 13
te descenderant tres qui erant principes
inter triginta, & venerant tempore mes-
sis ad Dauid in speluncam Odollam: ca-
stra autem Philisthinorum erant posita
in Valle gigantum. * Et Dauid erat in 14
præsidio: porro statio Philisthinorum
tunc erat in Bethlehem. * Desiderauit 15
ergo Dauid, & ait: O si quis mihi daret
potum aquæ de cisterna, quæ est in Beth- C
lehem iuxta portam! * Irruperunt ergo 16
tres fortes castra Philisthinorum, & hau-
serūt aquam de cisterna Bethlehem, quæ
erat iuxta portam, & attulerunt ad Da-
uid: at ille noluit bibere, sed libauit eā
Domino, * dicēs: Propitius sit mihi Do- 17
minus, ne faciam hoc: num sanguinem
hominum istorum, qui profecti sunt, &
animarum periculum bibam? Noluit er-
go bibere. hæc fecerunt tres robustissi-
18 mi. * Abisai quoque frater Ioab filius
Saruiæ, princeps erat de tribus: ipse est
qui leuauit hastam suam contra trecen-
tos, quos interfecit, nominatus in tri-
19 bus, * & inter tres nobilior, eratq. eo-
rum princeps, sed vsque ad tres primos
20 non peruenerat. * Et Banaias filius Io-
iadæ viri fortissimi, magnorum operum,
de Cabseel: ipse percussit duos leones
Moab, & ipse descendit, & percussit leo-
nem in media cisterna in diebus niuis.
21 * Ipse quoque interfecit virū Ægyptiū,
virum dignum spectaculo, habentem in
manu hastam: itaque cum descendisset
ad eum in virga, vi extorsit hastam de
manu Ægyptij, & interfecit eum hasta
22 sua. * hæc fecit Banaias filius Ioiadæ.
23 * Et ipse nominatus inter tres robustos,
D qui erant inter triginta nobiliores: ve-
rūtamen vsque ad tres non peruenerat:
fecitq. eum sibi Dauid auricularium, a
24 secreto. * Asael frater Ioab inter trigin-
ta, Elehanan filius patrui eius de Bethle-
25 hem, * Semma de Harodi, Elica de Ha-
26 rodi, * Heles de Phalti, Hira filius Ac-
27 ces de Thecua, * Abiezer de Anathoth,
28 Mobonnai de Husati, * Selmon Ahohi-
29 tes, Maharai Netophathites, * Heled fi-
lius Baana, & ipse Netophathites, Ithai
filius Ribai de Gabaath filiorum Benia-
30 min, * Banaia Pharathonites, Heddai de
31 Torrente Gaas, * Abialbon Arbathites,
32 Azmaueth de Beromi, * Eliaba de Sala-
33 boni. Filij Iassen, Ionathan, * Semma
de Orori, Aiam filius Sarar Arorites,
34 * Eliphelet filius Aasbai filij Machati, E-
35 liam filius Achitophel Gelonites, * Hes-
36 rai de Carmelo, Pharai de Arbi, * Igaal
filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,
37 * Selec de Ammoni, Naharai Berothites
38 armiger Ioab filij Saruiæ, * Ira Iethrites
39 Gareb & ipse Iethrites, * Vrias Hethæus.
Omnes triginta septem.

[a] 1. Par. 11. b. 10

CAP. XXIIII.

1 ET [a]addidit furor Domini irasci con-
A tra Israel, commouitq. Dauid in eis
dicentem: Vade, numera Israel & Iudā.
2 * Dixitq. rex ad Ioab principem exerci-
tus

[a] 1. Par. 21. a. 1

tus sui: Perambula omnes tribus Israel
a Dan vsque Bersabee, & numerate po-
pulum, vt sciam numerum eius. * Di- 3
xitq. Ioab regi: Adaugeat Dominus Deus
tuus ad populum tuum, quantus nunc
est, iterumq. centuplicet in conspectu
domini mei regis: sed quid sibi domi-
nus meus rex vult in re huiuscemodi?
* Obtinuit autẽ sermo regis verba Ioab, 4
& principum exercitus: egressusq. est
Ioab, & principes militum a facie re-
gis, vt numerarent populum Israel.
* Cumq. pertransissent Iordanem, vene- 5
runt in Aroër ad dexteram vrbis, quæ
est in Valle Gad: * & per Iazer transie- 6
runt in Galaad, & in terram inferiorem
Hodsi, & venerunt in Dan siluestria.
Circumeuntesq. iuxta Sidonem, * tran- 7
sierunt prope mœnia Tyri, & omnem
terram Heuæi & Chananæi, veneruntq.
ad meridiem Iuda in Bersabee: * & lu- 8
strata vniuersa terra, affuerunt post no- B
uem mẽses & viginti dies in Ierusalem.
* Dedit ergo Ioab numerum descriptio- 9
nis populi regi, & inuenta sunt de Israel
octingenta millia virorum fortium, qui
educerent gladium: & de Iuda quingẽ-
ta millia pugnatorum. * Percussit au- 10
tem cor Dauid eum, postquam nume-
ratus est populus: & dixit Dauid ad Do-
minum: Peccaui valde in hoc facto:
sed precor Domine, vt transferas iniqui-
tatem serui tui, quia stulte egi nimis.
* Surrexit itaque Dauid mane, & sermo 11
Domini factus est ad Gad prophetam
& Videntem Dauid, dicens: * Vade, & 12
loquere ad Dauid: Hæc dicit Dominus:
Trium tibi datur optio, elige vnũ quod
volueris ex his, vt faciam tibi. * Cumq. 13
venisset Gad ad Dauid, nunciauit ei, di-
cens: Aut septem annis veniet tibi fa-
mes in terra tua: aut tribus mẽsibus fu-
gies aduersarios tuos, & illi te perse-
quentur: aut certe tribus diebus erit pe-
stilentia in terra tua. Nunc ergo deli- C
bera, & vide quem respondeam ei, qui
me misit, sermonem. * Dixit autem Da- 14
uid ad Gad: Coarctor nimis: ‖ sed me-
lius est vt incidam in manus Domini
(multæ enim misericordiæ eius sunt)
quàm in manus hominum. * Immisitq. 15

‖ 1. Par. 21. b. 13 Dan. 13. c. 23

Dominus pestilentiam in Israel, de ma-
ne vsque ad tempus constitutum, &
mortui sunt ex populo a Dan vsque ad
Bersabee septuaginta millia virorum.
16 * Cumq. extendisset manum suam An-
gelus Domini super Ierusalem vt disper-
deret eam, misertus est Dominus super
afflictione, & ait Angelo percutienti
populum: Sufficit: nunc contine ma-
num tuam. erat autem Angelus Domi-
17 ni iuxta aream Areuna Iebusæi. * Di-
xitq. Dauid ad Dominum cum vidisset
Angelum cædentem populum: Ego sum
qui peccaui, ego inique egi: isti qui
oues sunt, quid fecerunt? vertatur, ob-
secro, manus tua contra me, & contra
18 domum patris mei. * Venit autem Gad
D ad Dauid in die illa, & dixit ei: Ascen-
de, & constitue altare Domino in area
19 Areuna Iebusæi. * Et ascendit Dauid
iuxta sermonem Gad, quem præcepe-
20 rat ei Dominus. * Conspiciensq. Areu-
na, animaduertit regem & seruos eius
21 transire ad se: * & egressus adorauit
regem prono vultu in terram, & ait:
Quid causæ est vt veniat dominus meus
rex ad seruum suum? Cui Dauid ait:
Vt emam a te aream, & ædificem alta-
re Domino, & cesset interfectio quæ gras
22 satur in populo. * Et ait Areuna ad Da-
uid: Accipiat, & offerat dominus meus
rex, sicut placet ei: habes boues in ho-
locaustum, & plaustrum, & iuga boum
23 in visum lignorum. * Omnia dedit A-
reuna rex regi: dixitq. Areuna ad re-
gem: Dominus Deus tuus suscipiat vo-
24 tum tuum. * Cui respondens rex, ait:
Nequaquam vt vis, sed emam pretio a
te, & non offeram Domino Deo meo
holocausta gratuita. Emit ergo Da-
uid aream, & boues, argenti siclis quin-
25 quaginta: * & ædificauit ibi Dauid
altare Domino, & obtulit ho-
locausta & pacifica: &
propitiatus est Do-
minus terræ,
& cohi-
bita
est plaga ab
Israel.

* Et nunciauerunt regi, dicentes: Adest 23
Nathan propheta. Cumq. introisset in
conspectu regis, & adorasset eum pro-
nus in terram, * dixit Nathan: Domine 24
mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post D
me, & ipse sedeat super thronum meũ?
* Quia descendit hodie, & immolauit 25
boues, & pinguia, & arietes plurimos,
& vocauit vniuersos filios regis & prin-
cipes exercitus, Abiathar quoque sacer-
dotem: illisq. vescentibus, & bibentibus
coram eo, & dicẽtibus: Viuat rex Ado-
nias:* Me seruum tuum, & Sadoc sacer- 26
dotem, & Banaiam filium Ioiadæ, &
Salomonem famulum tuum non voca-
uit. * Numquid a domino meo rege 27
exiuit hoc verbum, & mihi non indi-
casti seruo tuo quis sessurus esset super
thronum domini mei regis post eum?
* Et respondit rex Dauid, dicens: Voca- 28
te ad me Bethsabee. Quæ cum fuisset
ingressa coram rege, & stetisset ante eũ,
* iurauit rex, & ait: Viuit Dominus, qui 29
eruit animam meam de omni angustia,
* quia sicut iuraui tibi per Dominum 30
Deũ Israel, dicens: Salomon filius tuus
regnabit post me, & ipse sedebit super
solium meum pro me: sic faciam hodie.
* Summissoq. Bethsabee in terram vul- 31
tu, adorauit regem, dicens: Viuat do- E
minus meus Dauid in æternum. * Dixit 32
quoque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc
sacerdotem, & Nathan prophetam, &
Banaiam filium Ioiadæ. Qui cũ ingres-
si fuissent coram rege, * dixit ad eos: 33
Tollite vobiscum seruos domini vestri,
& imponite Salomonem filium meum
super mulam meam: & ducite eum in
Gihon. * & vngat eum ibi Sadoc sacer- 34
dos, & Nathan propheta in regem su-
per Israel: & canetis buccina, atque di-
cetis: Viuat rex Salomon. * Et ascende- 35
tis post eum, & veniet, & sedebit su-
per solium meum, & ipse regnabit pro
me: illiq. præcipiam vt sit dux super Is-
rael, & super Iudam. * Et respondit Ba- 36
naias filius Ioiadæ, regi, dicens: Amen:
sic loquatur Dominus Deus domini mei
regis. * Quomodo fuit Dominus cum 37
domino meo rege, sic sit cum Salomo-
ne, & sublimius faciat solium eius a so-
lio domini mei regis Dauid. * Descen- 38
dit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan pro-
pheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cere-
thi, & Phelethi: & imposuerunt Salo-
monem super mulam regis Dauid, &
39 adduxerunt eum in Gihon. * Sumpsitq.
Sadoc sacerdos cornu olei de taberna-
culo, & vnxit Salomonem: & cecinerũt
buccina, & dixit omnis populus: Viuat
40 rex Salomon. * Et ascẽdit vniuersa mul-
F titudo post eum, & populus canentium
tibijs, & lætantium gaudio magno, &
41 insonuit terra a clamore eorum. * Au-
diuit autem Adonias, & omnes, qui in-
uitati fuerant ab eo, iamq. conuiuium
finitum erat: sed & Ioab, audita voce
tubæ, ait: Quid sibi vult clamor ciuita-
42 tis tumultuantis? * Adhuc illo loquente,
Ionathas filius Abiathar sacerdotis ve-
nit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia
43 vir fortis es, & bona nuncians. * Respõ-
ditq. Ionathas Adoniæ: Nequaquam:
Dominus enim noster rex Dauid regem
44 constituit Salomonem: * misitq. cum eo
Sadoc sacerdotem, & Nathan prophe-
tam, & Banaiam filium Ioiadæ, & Ce-
rethi, & Phelethi, & imposuerunt eum
45 super mulam regis. * Vnxeruntq. eum
Sadoc sacerdos, & Nathan propheta re-
gem in Gihon: & ascenderunt inde læ-
tantes, & insonuit ciuitas: hæc est vox,
46 quam audistis. * Sed & Salomon sedet
47 super soliũ regni. * Et ingressi serui re-
G gis benedixerunt domino nostro regi
Dauid, dicẽtes: Amplificet Deus nomen
Salomonis super nomen tuum, & ma-
gnificet thronum eius super thronum
tuum. Et adorauit rex in lectulo suo:
48 * & locutus est: Benedictus Dominus
Deus Israel, qui dedit hodie sedentẽ in
solio meo, videntibus oculis meis.
49 * Territi sunt ergo, & surrexerunt om-
nes, qui inuitati fuerant ab Adonia, &
50 iuit vnusquisque in viam suam. * Ado-
nias autem timens Salomonem, surre-
51 xit, & abijt, tenuitq. cornu altaris. * Et
nunciauerunt Salomoni, dicentes: Ec-
ce Adonias timens regem Salomonem,
tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi
rex Salomon hodie, quòd non interfi-
52 ciat seruum suum gladio. * Dixitq. Sa-
lomon: Si fuerit vir bonus, non ca-
det ne vnus quidem capillus eius in ter-
ram: sin autem malum inuentum fue-
53 rit in eo, morietur. * Misit ergo rex
Salomon, & eduxit eum ab altari: &
ingressus adorauit regem Salomonem:
dixitq.

dixitq. ei Salomon: Vade in domum
tuam.

CAP. II.

APpropinquauerũt autem dies Dauid 1
vt moreretur, præcepitq. Salomo- A
ni filio suo, dicens: * Ego ingredior viã 2
vniuersæ terræ: confortare, & esto vir.
* Et obserua custodias Domini Dei tui, 3
vt ambules in vijs eius, vt custodias ce-
remonias eius, & præcepta eius, & iu-
‖ Deut. 17. d. 18 dicia, & testimonia, ‖sicut scriptum est
in lege Moysi: vt intelligas vniuersa quæ
facis, & quocumque te verteris: * vt 4
confirmet Dominus sermones suos, quos
locutus est de me, dicens: Si custodie-
rint filij tui vias suas, & ambulauerint
coram me in veritate, in omni corde
suo, & in omni anima sua, non aufe-
retur tibi vir de solio Israel. * Tu quo- 5
que nosti quæ fecerit mihi Ioab filius
Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus
‖ 2.Reg.3.e.27 exercitus Israel, ‖Abner filio Ner, &
‖ 2.Reg. 20.c. 10 ‖Amasæ filio Iether: quos occidit, &
effudit sanguinem belli in pace, & po- B
suit cruorem prælij in balteo suo, qui
erat circa lumbos eius, & in calceamẽ-
to suo, quod erat in pedibus eius. * Fa- 6
cies ergo iuxta sapientiam tuam, & non
deduces canitiem eius pacifice ad infe-
ros. * Sed & filijs Berzellai Galaaditis 7
reddes gratiam, eruntq. comedentes in
‖ 2.Reg.19.f. 31 mensa tua: ‖occurrerũt enim mihi quã-
do fugiebam a facie Absalom fratris tui.
‖ 2.Reg.16.b 5. & 19.d. 19. * ‖Habes quoque apud te Semei filium 8
Gera filij Iemini de Bahurim, qui ma-
ledixit mihi maledictione pessima, quã-
do ibam ad Castra: sed quia descendit
mihi in occursum cum transirem Iorda-
nem, & iuraui ei per Dominum, dicẽs:
Non te interficiam gladio: * tu noli pa- 9
ti eum esse innoxium. Vir autem sapiẽs
es, vt scias quæ facies ei, deducesq. ca-
‖ Act.2.e.29 3.Par. 29.f.28 nos eius cũ sanguine ad inferos. * ‖Dor- 10
miuit igitur Dauid cum patribus suis,
& sepultus est in ciuitate Dauid. * Dies 11
autem, quibus regnauit Dauid super
Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron
regnauit septem annis: in Ierusalẽ, tri-
ginta tribus. * Salomon autem sedit su- 12
per thronum Dauid patris sui, & firma-
tum est regnum eius nimis. * Et ingres- 13
sus est Adonias filius Haggith ad Beth- C
sabee matrem Salomonis. Quæ dixit
ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui
14 respondit: Pacificus. * Addiditque:
Sermo mihi est ad te. Cui ait: Lo-
15 quere. Et ille: * Tu, inquit, nosti,
quia meum erat regnum, & me præpo-
suerat omnis Israel sibi in regem: sed
translatum est regnum, & factum est
fratris mei: a Domino enim constitu-
16 tum est ei. * Nunc ergo petitionem vnã
precor a te; ne confundas faciem meã.
17 Quæ dixit ad eum: Loquere. * Et ille
ait: Precor vt dicas Salomoni regi (ne-
que enim negare tibi quidquam potest)
vt det mihi Abisag Sunamitidem vxo-
18 rem. * Et ait Bethsabee: Bene, ego lo-
19 quar pro te regi. * Venit ergo Bethsabee
ad regem Salomonem, vt loqueretur ei
pro Adonia: & surrexit rex in occur-
sum eius, adorauitq. eam, & sedit su-
per thronum suum: positusq. est thro-
D nus matri regis, quæ sedit ad dexteram
20 eius. * Dixitq. ei: Petitionem vnam
paruulam ego deprecor a te, ne con-
fundas faciem meam. Et dixit ei rex:
Pete mater mea: neque enim fas est vt
21 auertam faciem tuam. * Quæ ait: De-
tur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo
22 vxor. * Responditq. rex Salomon, &
dixit matri suæ: Quare postulas Abi-
sag Sunamitidem Adoniæ? postula ei
& regnum: ipse est enim frater meus
maior me, & habet Abiathar sacerdo-
23 tem, & Ioab filium Saruiæ. * Iurauit
itaque rex Salomon per Dominum, di-
cens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc ad-
dat, quia contra animam suam locutus
24 est Adonias verbum hoc. * Et nunc vi-
uit Dominus, qui firmauit me, & col-
locauit me super solium Dauid patris
mei, & qui fecit mihi domum, sicut lo-
cutus est, quia hodie occidetur Ado-
25 nias. * Misitq. rex Salomon per manum
Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eum,
26 & mortuus est. * Abiathar quoque sa-
cerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad
agrum tuum, equidem vir mortis es:
E sed hodie te non interficiam, quia por-
tasti arcam Domini Dei coram Dauid
patre meo, & sustinuisti laborem in
omnibus, in quibus laborauit pater
27 meus. * Eiecit ergo Salomon Abiathar,
vt non esset sacerdos Domini, ‖vt imple- ‖ 1.Reg.2.f.31
retur sermo Domini, quem locutus est

super

super domum Heli in Silo. * Venit au- 28
tem nuncius ad Ioab, quòd Ioab decli-
naſſet poſt Adoniam, & poſt Salomo-
nem non declinaſſet: fugit ergo Ioab in
tabernaculum Domini, & apprehendit
cornu altaris. * Nunciatumq. eſt regi 29
Salomoni quòd fugiſſet Ioab in taber-
naculum Domini, & eſſet iuxta altare:
miſitq. Salomon Banaiam filium Ioia-
dæ, dicens: Vade, interfice eum. * Et ve- 30
nit Banaias ad tabernaculum Domini,
& dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere.
Qui ait: Non egrediar, ſed hic moriar.
Renunciauit Banaias regi ſermonem, di-
cens: Hæc locutus eſt Ioab, & hæc re-
ſpondit mihi. * Dixitq. ei rex: Fac ſicut 31
locutus eſt: & interfice eum, & ſepeli,
& amouebis ſanguinem innocentem,
qui effuſus eſt a Ioab, a me, & a domo
patris mei. * Et reddet Dominus ſangui- 32
nem eius ſuper caput eius quia interfe-
cit duos viros iuſtos, melioreſq. ſe: &
occidit eos gladio, patre meo Dauid F
‖2.Reg.3.e.27 ignorante, ‖ Abner filium Ner principē
‖2.Reg.20.c. militiæ Iſrael, & ‖ Amaſam filium Iether
principem exercitus Iuda: * & reuerte- 33
tur ſanguis illorum in caput Ioab, & in
caput ſeminis eius in ſempiternum. Da-
uid autem & ſemini eius, & domui, &
throno illius ſit pax vſque in æternum a
Domino. * Aſcendit itaque Banaias filius 34
Ioiadæ, & aggreſſus eum interfecit: ſe-
pultuſq; eſt in domo ſua in deſerto. * Et 35
conſtituit rex Banaiam filiū Ioiadæ pro
eo ſuper exercitum, & Sadoc ſacerdotē
poſuit pro Abiathar. * Miſit quoque rex, 36
& vocauit Semei, dixitq. ei: Ædifica ti-
bi domum in Ieruſalem, & habita ibi:
& non egredieris inde huc atque illuc.
* Quacumque autem die egreſſus fueris, 37
& tranſieris Torrentem Cedron, ſcito te
interficiendum: ſanguis tuus erit ſuper
caput tuum. * Dixitq. Semei regi: Bo- 38
nus ſermo: ſicut locutus eſt dominus G
meus rex, ſic faciet ſeruus tuus. Habita-
uit itaque Semei in Ieruſalem diebus
multis. * Factum eſt autem poſt annos 39
tres vt fugerent ſerui Semei ad Achis fi-
lium Maacha regem Geth: nunciatumq.
eſt Semei quòd ſerui eius iſſent in Geth.
* Et ſurrexit Semei, & ſtrauit aſinum 40
ſuum: iuitq. ad Achis in Geth ad re-
quirendum ſeruos ſuos, & adduxit eos
de Geth. * Nunciatum eſt autem Salo- 41
moni quòd iſſet Semei in Geth de Ie-
42 ruſalem, & rediſſet. * Et mittens vo-
cauit eum, dixitq. illi: Nonne teſtifica-
tus ſum tibi per Dominum, & prædixi
tibi: Quacumque die egreſſus, ieris huc
& illuc, ſcito te eſſe moriturum? Et re-
ſpondiſti mihi: Bonus ſermo, quem au-
43 diui. * Quare ergo non cuſtodiſti iuſiu-
randum Domini, & præceptum quod
44 præceperam tibi? * Dixitq. rex ad Se-
mei: Tu noſti omne malum, cuius tibi
conſcium eſt cor tuum, quod feciſti
Dauid patri meo: reddidit Dominus
45 malitiam tuam in caput tuum. * Et
rex Salomon benedictus, & thronus
Dauid erit ſtabilis coram Domino vſ-
46 que in ſempiternum. * Iuſſit itaque rex
Banaiæ filio Ioiadæ: qui egreſſus, per-
cuſſit eum, & mortuus eſt.

CAP. III.

1 COnfirmatum eſt igitur regnum 2.Par.1.a.1
A in manu Salomonis, & affinitate
coniunctus eſt Pharaoni regi Ægypti:
accepit namque filiam eius, & adduxit
in ciuitatem Dauid, donec compleret
ædificans domum ſuam, & domum Do-
mini, & murum Ieruſalem per circui-
2 tum. * Attamen populus immolabat in
excelſis: non enim ædificatum erat tem-
plum nomini Domini vſque in diem
3 illum. * Dilexit autem Salomon Do-
minum, ambulans in præceptis Dauid
patris ſui, excepto quòd in excelſis im-
molabat, & accendebat thymiama.
4 * Abijt itaque in Gabaon, vt immo-
laret ibi: illud quippe erat excelſum
maximum: mille hoſtias in holocau-
ſtum obtulit Salomon ſuper altare il-
5 lud in Gabaon. * Apparuit autem
Dominus Salomoni per ſomnium no-
cte, dicens: Poſtula quod vis vt dem
6 tibi. * Et ait Salomon: Tu feciſti cum
ſeruo tuo Dauid patre meo miſericor-
diam magnam, ſicut ambulauit in con-
ſpectu tuo in veritate, & iuſtitia, &
recto corde tecum: cuſtodiſti ei miſeri-
cordiam tuam grandem, & dediſti ei
filium ſedentem ſuper thronum eius,
7 ſicut eſt hodie. * Et nunc Domine
B Deus, tu regnare feciſti ſeruum tuum
pro Dauid patre meo: ego autem ſum
puer paruulus, & ignorans egreſſum, &

introitum meum. * Et seruus tuus in 8
medio est populi, quem elegisti, popu-
li infiniti, qui numerari & supputari nō
‖ 2.Par.1.c.10 potest præ multitudine. * ‖ Dabis ergo 9
seruo tuo cor docile, vt populum
tuum iudicare possit, & discernere in-
ter bonum & malum. quis enim pote-
rit iudicare populum istum, populum
tuum hunc multum? * Placuit ergo ser- 10
mo coram Domino, quòd Salomon
postulasset huiuscemodi rem. * Et dixit 11
Dominus Salomoni: Quia postulasti
verbum hoc, & non petisti tibi dies
multos, nec diuitias, aut animas inimi-
corum tuorum, sed postulasti tibi sa-
pientiam ad discernendum iudicium:
* ecce feci tibi secundū sermones tuos, 12
& dedi tibi cor sapiens & intelligens,
in tantum vt nullus ante te similis tui
‖ Sap. 7. b. 11 Mat. 6. d. 29. fuerit, nec post te surrecturus sit. * ‖ Sed 13
& hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: C
diuitias scilicet, & gloriam, vt nemo
fuerit similis tui in regibus cūctis retro
diebus. * Si autem ambulaueris in vijs 14
meis, & custodieris præcepta mea, &
mādata mea, sicut ambulauit pater tuus,
longos faciam dies tuos. * Igitur euigi- 15
lauit Salomon, & intellexit quòd esset
somnium: cumq. venisset Ierusalem, ste-
tit coram arca fœderis Domini, & ob-
tulit holocausta, & fecit victimas paci-
ficas, & grande conuiuium vniuersis fa-
mulis suis. * Tunc venerunt duæ mulie- 16
res meretrices ad regem, steteruntq. co-
ram eo, * quarum vna ait: Obsecro, mi 17
Domine: ego & mulier hæc habitaba-
mus in domo vna, & peperi apud eam
in cubiculo. * Tertia autem die postquā 18
ego peperi, peperit & hæc: & eramus
simul, nullusq. alius nobiscū in domo,
exceptis nobis duabus. * Mortuus est au- 19
tem filius mulieris huius nocte. dormiēs
quippe oppressit eum. * Et consurgens 20
intempestæ noctis silentio, tulit filium
meum de latere meo ancillæ tuæ dor-
mientis, & collocauit in sinu suo: suū
autem filium, qui erat mortuus, posuit
in sinu meo. * Cumq. surrexissem mane 21
vt darem lac filio meo, apparuit mor-
tuus: quem diligentius intuens clara lu- D
ce, deprehendi non esse meum quem
genueram. * Responditq. altera mulier: 22
Non est ita vt dicis, sed filius tuus mor-
tuus est, meus autem viuit. Econtrario
illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus
viuit, & filius tuus mortuus est. Atque
in hunc modum contendebant coram
23 rege. * Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius
meus viuit, & filius tuus mortuus est.
Et ista respondit, Non, sed filius tuus
24 mortuus est, meus autem viuit. * Dixit
ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumq.
25 attulissent gladium coram rege, * Di-
uidite, inquit, infantem viuum in duas
partes, & date dimidiam partem vni, &
26 dimidiam partem alteri. * Dixit autem
mulier, cuius filius erat viuus, ad regē:
(commota sunt quippe viscera eius su-
per filio suo) Obsecro domine, date
illi infantem viuum, & nolite interfice-
re eum. Econtrario illa dicebat: Nec
27 mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. * Re-
spondit rex, & ait: Date huic infantem
viuum, & non occidatur: hæc est enim
28 mater eius. * Audiuit itaque omnis Is-
rael iudicium quod iudicasset rex, &
timuerunt regem, videntes sapientiam
Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

CAP. IIII.

1 ERat autem rex Salomon regnans su-
2 per omnem Israel: * & hi principes
A quos habebat: Azarias filius Sadoc sacer
3 dotis: * Elihoreph, & Ahia filij Sisa
scribæ: Iosaphat filius Ahilud a commē-
4 tarijs: * Banaias filius Ioiadæ super exer-
citum: Sadoc autem, & Abiathar sacer-
5 dotes. * Azarias filius Nathan super eos
qui assistebant regi: Zabud filius Nathan
6 sacerdos, amicus regis: * & Ahisar præ-
positus domus: & Adoniram filius Ab-
7 da super tributa. * Habebat autem Salo-
mon duodecim præfectos super omnem
Israel, qui præbebant annonam regi &
domui eius: per singulos enim menses
in anno, singuli necessaria ministrabant.
8 * Et hæc nomina eorum: Benhur, in
9 monte Ephraim. * Bendecar, in Mac-
ces, & in Salebim, & in Bethsames, &
10 in Elon, & in Bethanan. * Benhesed in
Aruboth: ipsius erat Socho, & omnis
11 terra Epher. * Benabinadab, cuius om-
B nis Nephath dor, Tapheth filiā Salomo-
12 nis habebat vxorem. * Bana filius Abi-
lud regebat Thanac & Mageddo, & vni-
uersam Bethsan, quæ est iuxta Sartha-
na subter Iezrael, a Bethsan vsque Abel-
mehula

mehula e regione Iecmaan.* Bengaber 13
in Ramoth Galaad: habebat Auothiair
filij Manasse in Galaad, ipse præerat in
omni regione Argob, quæ est in Basan,
sexaginta ciuitatibus magnis atque mu-
ratis, quæ habebant seras æreas.* Ahi- 14
nadab filius Addo præerat in Manaim.
* Achimaas in Nephthali: sed & ipse 15
habebat Basemath filiam Salomonis in
coniugio.* Baana filius Husi, in Aser, 16
& in Baloth.* Iosaphat filius Pharuē, in 17
Issachar.* Semei filius Ela, in Benia- 18
min.* Gaber filius Vri, in terra Galaad, 19
in terra Sehon regis Amorrhæi & Og
regis Basan, super omnia quæ erant in
illa terra.* Iuda & Israel innumerabi- 20
les, sicut arena maris in multitudine: C
comedentes, & bibentes, atque lætan-
‖ Eccl.47.c.16 tes.* ‖ Salomon autem erat in ditione 21
sua, habens omnia regna a flumine ter-
ræ Philisthijm vsque ad terminum Ægy
pti: offerentium sibi munera, & seruiē-
tium ei cunctis diebus vitæ eius.* Erat 22
autem cibus Salomonis per dies singu-
los triginta cori similæ, & sexaginta co-
ri farinæ,* decem boues pingues, & 23
viginti boues pascuales, & centum arie-
tes, excepta venatione ceruorum, ca-
prearum, atque bubalorum, & auium
altilium.* Ipse enim obtinebat omnem 24
regionem, quæ erat trans flumen, a
Thaphsa vsque ad Gazan, & cunctos re-
ges illarum regionum: & habebat pacē
ex omni parte in circuitu.* Habitabatq. 25
Iuda, & Israel absque timore vllo, vnus-
quisque sub vite sua, & sub ficu sua, a
Dan vsque Bersabee cunctis diebus Sa-
‖ 2.Par.9.f.25 lomonis.* ‖ Et habebat Salomon qua- 26
draginta millia præsepia equorum cur-
rilium, & duodecim millia equestrium.
* Nutriebātq. eos supradicti regis præ- 27
fecti: sed & necessaria mensæ regis Sa- D
lomonis cum ingenti cura præbebant
in tempore suo.* Hordeum quoque, 28
& paleas equorum, & iumentorum de-
ferebant in locum vbi erat rex, iuxta
constitutum sibi.* Dedit quoque Deus 29
sapientiam Salomoni & prudentiam
multam nimis, & latitudinem cordis
quasi arenam, quæ est in littore maris.
* Et præcedebat sapientia Salomonis sa- 30
pientiam omnium Orientalium & Æ-
‖ Eccl.47.c.16 gyptiorum,* ‖ & erat sapientior cun- 31
ctis hominibus: sapientior Ethan Ezra-
hita, & Heman, & Chalcol, & Dor-
da filijs Mahol: & erat nominatus in
32 vniuersis gentibus per circuitum.* Lo-
cutus est quoque Salomon tria millia
parabolas: & fuerunt carmina eius quin-
33 que & mille.* Et disputauit super li-
gnis a cedro, quæ est in Libano, vsque
ad hyssopum, quæ egreditur de parie-
te: & disseruit de iumentis, & volu-
34 cribus, & reptilibus, & piscibus.* Et
veniebant de cunctis populis ad au-
diendam sapientiam Salomonis, & ab
vniuersis regibus terræ, qui audiebant
sapientiam eius.

CAP. V.

1 A MIsit quoque Hiram rex Tyri seruos
suos ad Salomonem: audiuit enim
quòd ipsum vnxissent regem pro patre
eius: quia amicus fuerat Hiram Dauid
2 omni tempore.* Misit autem Salomon
3 ad Hiram, dicens:* Tu scis voluntatem
Dauid patris mei, & quia non potuerit
ædificare domum nomini Domini Dei
sui propter bella imminentia per circui-
tum, donec daret Dominus eos sub ve-
4 stigio pedum eius.* Nunc autem requiē
dedit Dominus Deus meus mihi per cir
cuitum: & non est satan, neque occur-
5 sus malus.* ‖ Quamobrem cogito ædi- ‖ 2.Reg.7.b.13
ficare templū nomini Domini Dei mei, 1.Par.22.c.10
sicut locutus est Dominus Dauid patri
meo, dicens: Filius tuus, quem dabo
B pro te super solium tuum, ipse ædifica-
6 bit domum nomini meo.* Præcipe igi-
tur vt præcidant mihi serui tui cedros
de Libano, & serui mei sint cum seruis
tuis: mercedem autem seruorum tuorū
dabo tibi quamcumque petieris: scis e-
nim quomodo non est in populo meo
vir qui nouerit ligna cædere sicut Sido-
7 nij.* Cum ergo audisset Hiram verba
Salomonis, lætatus est valde, & ait: Be-
nedictus Dominus Deus hodie, qui de-
dit Dauid filium sapientissimum super
8 populum hunc plurimū.* Et misit Hi-
ram ad Salomonem, dicens: Audiui quæ-
cumque mandasti mihi: ego faciam om
nem voluntatem tuam in lignis cedri-
9 nis & abiegnis.* Serui mei deponent ea
de Libano ad mare: & ego componam
ea in ratibus in mari vsque ad locum,
quem significaueris mihi; & applicabo

ea ibi, & tu tolles ea: præbebisq. neces-
saria mihi, vt detur cibus domui meæ.
*Itaque Hiram dabat Salomoni ligna 10
cedrina, & ligna abiegna, iuxta omnem
voluntatem eius.* Salomon autem præ- 11
bebat Hiram coros tritici, viginti mil-
lia, in cibum domui eius, & viginti co-
ros purissimi olei: hæc tribuebat Salo-
‖ Sup. 3.b.12 mon Hiram per singulos annos.* ‖ De- 12
dit quoque Dominus sapientiam Salo-
moni, sicut locutus est ei: & erat pax
inter Hiram & Salomonem, & percus-
serunt ambo fœdus.* Elegitq. rex Salo- 13
mon operarios de omni Israel, & erat D
indictio triginta millia virorum.* Mit- 14
tebatq. eos in Libanum, decem millia
per menses singulos vicissim, ita vt duo-
bus mensibus essent in domibus suis: &
Adoniram erat super huiuscemodi indi-
ctione.* Fueruntq. Salomoni septuagin- 15
ta millia eorum qui onera portabant, &
octoginta millia latomorum in monte:
* absque præpositis qui præerant singu- 16
lis operibus, numero trium millium, &
trecentorum præcipientium populo &
his qui faciebant opus.* Præcepitq. rex, 17
vt tollerent lapides grandes, lapides pre-
tiosos in fundamentum templi, & qua-
drarent eos: * quos dolauerunt cæmen- 18
tarij Salomonis, & cæmentarij Hiram:
porro Giblij præparauerunt ligna & la-
pides ad ædificandam domum.

CAP. VI.

2.Par.3.a.1 Factum est ergo quadringentesimo & 1
octogesimo anno egressionis filiorū A
Israel de Terra Ægypti, in anno quarto,
mense Zio, (ipse est mensis secundus) re-
gni Salomonis super Israel, ædificari cœ-
pit domus Domino.* Domus autē, quā 2
ædificabat rex Salomon Domino, habe-
bat sexaginta cubitos in longitudine, &
viginti cubitos in latitudine, & trigin-
ta cubitos in altitudine.* Et porticus 3
erat ante templum viginti cubitorum
longitudinis, iuxta mensuram latitudi-
nis templi: & habebat decem cubitos la-
titudinis ante faciem templi.* Fecitq. in 4
templo fenestras obliquas.* Et ædificauit 5
super parietem templi tabulata per gy-
rum, in parietibus domus per circuitum
templi & oraculi, & fecit latera in cir-
cuitu.* Tabulatum, quod subter erat, 6
quinque cubitos habebat latitudinis, &
medium tabulatum sex cubitorum lati-
tudinis, & tertium tabulatū septem ha-
bens cubitos latitudinis. Trabes autem
posuit in domo per circuitū forinsecus,
7 vt non hærerent muris templi.* Domus
autem cū ædificaretur, de lapidibus do-
latis atque perfectis ædificata est: & mal-
leus, & securis, & omne ferramentū non
sunt audita in domo cum ædificaretur.
8 * Ostium lateris medij in parte erat do-
B mus dextræ: & per cochleam ascendebāt
in medium cœnaculum, & a medio in
9 tertium.* Et ædificauit domum, & con-
summauit eam: texit quoque domū la-
10 quearibus cedrinis.* Et ædificauit tabu-
latum super omnem domum quinque
cubitis altitudinis, & operuit domū li-
11 gnis cedrinis.* Et factus est sermo Do-
12 mini ad Salomonem, dicens:* Domus
hæc, quam ædificas, si ambulaueris in
præceptis meis, & iudicia mea feceris, &
custodieris omnia mandata mea, gradiēs
per ea: firmabo sermonem meum tibi,
‖ quem locutus sum ad Dauid patrem ‖ 2 Reg.7.c.17
13 tuum.* ‖ Et habitabo in medio filiorum 1.Par.22.b.9
Israel, & non derelinquam populum
14 meū Israel.* Igitur ædificauit Salomon
15 domum, & consummauit eam.* Et ædi-
ficauit parietes domus intrinsecus, tabu-
latis cedrinis, a pauimento domus vsque
ad summitatem parietum, & vsque ad
laquearia, operuit lignis cedrinis in-
trinsecus: & texit pauimentum domus
16 tabulis abiegnis.* Ædificauitq. viginti
cubitorum ad posteriorem partem tem-
pli tabulata cedrina, a pauimento v-
sque ad superiora: & fecit interiorem
domum oraculi in sanctum Sanctorum.
17 * Porro quadraginta cubitorum erat ip
18 sum templum pro foribus oraculi.* Et
C cedro omnis domus intrinsecus vestie-
batur, habens tornaturas, & iuncturas
suas fabrefactas & cælaturas eminentes:
omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec
omnino lapis apparere poterat in parie-
19 te.* Oraculum autem in medio domus,
in interiori parte fecerat, vt poneret ibi
20 arcam fœderis Domini.* Porro oracu-
lū habebat viginti cubitos longitudinis,
& viginti cubitos latitudinis, & viginti
cubitos altitudinis: & operuit illud atque
vestiuit auro purissimo. sed & altare ve-
21 stiuit cedro.* Domū quoque ante oracu-
lum

lum operuit auro purissimo, & affixit
laminas clauis aureis.* Nihilq. erat in 22
templo quod non auro tegeretur: sed
& totum altare oraculi texit auro.* Et 23
fecit in oraculo duos cherubim de lignis
oliuarum, decem cubitorum altitudinis.
* Quinque cubitorum ala cherub vna, 24
& quinque cubitorum ala cherub altera:
id est, decem cubitos habentes, a
summitate alæ vnius vsque ad alæ alterius
summitatem. * Decem quoque 25
cubitorum erat cherub secundus: in
mensura pari, & opus vnum erat in duobus
cherubim, * id est, altitudinem ha- 26
bebat vnus cherub decem cubitorum,
& similiter cherub secundus. * Posuitq. 27
cherubim in medio templi interioris: D
extendebant autem alas suas cherubim,
& tangebat ala vna parietem, & ala
cherub secundi tangebat parietem alterum:
alæ autem alteræ in media parte
templi se inuicem contingebant. * Te- 28
xit quoque cherubim auro. * Et omnes 29
parietes templi per circuitum sculpsit
varijs cælaturis & torno: & fecit in eis
cherubim, & palmas, & picturas varias,
quasi prominentes de pariete, &
egredientes. * Sed & pauimentũ domus 30
texit auro intrinsecus & extrinsecus.
* Et ingressu oraculi fecit ostiola de li- 31
gnis oliuarum, postesq. angulorũ quinque.
* Et duo ostia de lignis oliuarum: 32
& sculpsit in eis picturam cherubim, &
palmarum species, & anaglypha valde
prominentia: & texit ea auro: & operuit
tam cherubim quàm palmas, & cetera,
auro. * Fecitq. in introitu templi 33
postes de lignis oliuarum quadrangulatos:
* & duo ostia de lignis abiegnis al- 34
trinsecus: & vtrumque ostium duplex
erat, & se inuicem tenens aperiebatur.
* Et sculpsit cherubim, & palmas, & 35
cælaturas valde eminẽtes: operuitq. omnia
laminis aureis opere quadro ad regulam.
* Et ædificauit atrium interius 36
tribus ordinibus lapidum politorum, &
vno ordine lignorũ cedri.* Anno quarto 37
fundata est domus Domini in mense
Zio: * & in anno vndecimo, mense 38
Bul (ipse est mensis octauus) perfecta
est domus in omni opere suo, & in vniuersis
vtensilibus suis: ædificauitq. eam
annis septem.

CAP. VII.

1 DOmum autem suam ædificauit Sa-
A lomon || tredecim annis, & ad per- || Inf.9.b.10
2 fectũ vsque perduxit. * Ædificauit quoque
domum saltus Libani centum cubitorum
longitudinis, & quinquaginta cubitorum
latitudinis, & triginta cubitorum
altitudinis: & quattuor deambulacra
inter columnas cedrinas: ligna quip
3 pe cedrina exciderat in columnas. * Et
tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram,
quæ quadragintaquinque columnis
sustentabatur. Vnus autem ordo ha-
4 bebat columnas quindecim * contra se
5 inuicem positas, * & e regione se respi-
cientes, æquali spatio inter columnas,
& super columnas quadrangulata ligna
6 in cunctis æqualia. * Et porticum colũnarum
fecit quinquaginta cubitorum
longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis:
& alteram porticum in facie
maioris porticus: & columnas, & epi-
7 stylia super columnas. * Porticum quoque
solij, in qua tribunal est, fecit: &
texit lignis cedrinis a pauimento vsque
8 ad summitatem. * Et domuncula, in
qua sedebatur ad iudicandum, erat in
media porticu, simili opere. Domum
quoque fecit filiæ Pharaonis (|| quam || Sup.3.a.1
vxorem duxerat Salomon) tali opere,
9 quali & hanc porticum. * Omnia lapi-
B dibus pretiosis, qui ad normam quandam
atque mensuram tam intrinsecus
quàm extrinsecus serrati erant: a fundamento
vsque ad summitatẽ parietum, &
10 extrinsecus vsque ad atriũ maius. * Fundamenta
autẽ de lapidibus pretiosis, lapidibus
magnis decẽ siue octo cubitorũ.
11 * Et desuper lapides pretiosi æqualis mẽ-
12 suræ secti erant, similiterq. de cedro.* Et
atrium maius rotundum trium ordinũ
de lapidibus sectis, & vnius ordinis de
dolata cedro: necnon & in atrio domus
Domini interiori, & in porticu domus.
13 * Misit quoque rex Salomon, & tulit Hi-
14 ram de Tyro, * filium mulieris viduæ de
tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem
ærarium, & plenũ sapientia, & intelligentia,
& doctrina ad faciendũ omne opus
ex ære. Qui cũ venisset ad regem Salo-
15 monem, fecit omne opus eius.* Et finxit
duas columnas æreas, decem & octo cubitorum
altitudinis columnã vnam: || & || Ier.52.c.21

linea duodecim cubitorũ ambiebat co- C
lumnam vtramque.* Duo quoque ca- 16
pitella fecit, quæ ponerentur super ca-
pita columnarum, fusilia ex ære: quin-
que cubitorum altitudinis capitellum
vnum, & quinque cubitorum altitudi-
nis capitellum alterum: * & quasi in 17
modum retis, & catenarum sibi in-
uicem miro opere contextarum.
Vtrumque capitellum columnarum fusi-
le erat: septena versuum retiacula in ca-
pitello vno, & septena retiacula in ca-
pitello altero. * Et perfecit columnas, 18
& duos ordines per circuitum retiacu-
lorum singulorum, vt tegerent capitel-
la, quæ erant super summitatem, malo-
granatorum: eodem modo fecit & ca-
pitello secundo. * Capitella autem, quæ 19
erant super capita columnarum, quasi
opere lilij fabricata erant in porticu
quattuor cubitorum. * Et rursum alia 20
capitella in summitate columnarum de-
super iuxta mensuram columnæ contra
retiacula: malogranatorum autem du-
centi ordines erant in circuitu capitelli
secundi. * Et statuit duas columnas in 21
porticu templi: cumq. statuisset colum-
nam dexteram, vocauit eam nomine
Iachin: similiter erexit columnam secũ-
dam: & vocauit nomen eius Booz. * Et 22
super capita columnarum opus in mo-
dum lilij posuit: perfectumq. est opus D
2.Par.4.a.2 columnarum. * ||Fecit quoque mare fu- 23
sile decem cubitorum a labio vsque ad
labium, rotundum in circuitu: quinque
cubitorum altitudo eius, & resticula
triginta cubitorum cingebat illud per
circuitum. * Et sculptura subter la- 24
bium circuibat illud decem cubitis am-
biens mare: duo ordines sculpturarum
striatarum erant fusiles. * Et stabat su- 25
per duodecim boues, e quibus tres re-
spiciebant ad Aquilonẽ, & tres ad Oc-
cidentem, & tres ad Meridiem, & tres
ad Orientem, & mare super eos desuper
erat: quorũ posteriora vniuersa intrin-
secus latitabant. * Grossitudo autem lu- 26
teris, trium vnciarum erat: labiumq. e-
ius, quasi labium calicis, & foliũ repandi
lilij: duo millia batos capiebat. * Et fe- 27
cit decem bases æneas, quattuor cubito-
rum longitudinis bases singulas, & quat-
tuor cubitorum latitudinis, & triũ cubi-
torum altitudinis. * Et ipsum opus ba- 28
sium, interrasile erat: & sculpturæ inter
29 iuncturas. * Et inter coronulas & plectas,
leones & boues & cherubim: & in iũctu-
ris similiter desuper: & subter leones, &
30 boues quasi lora ex ære dependentia. * Et
quattuor rotæ per bases singulas, & axes
ærei: & per quattuor partes quasi hume-
ruli subter luterem fusiles, contra se inui-
31 cem respectantes. *Os quoque luteris in-
E trinsecus erat in capitis summitate: &
quod forinsecus apparebat, vnius cubiti
erat totum rotundum, pariterq. habebat
vnum cubitum & dimidium: in angulis
autem columnarũ variæ cælaturæ erãt:
& media intercolumnia, quadrata non
32 rotunda. * Quattuor quoque rotæ, quæ
per quattuor angulos basis erant, cohære-
bant sibi subter basim: vna rota habebat
33 altitudinis cubitũ & semis. * Tales autem
rotæ erant quales solent in curru fieri: &
axes earũ, & radij, & canthi, & modioli,
34 omnia fusilia. * Nã & humeruli illi quat-
tuor per singulos angulos basis vnius, ex
35 ipsa basi fusiles & coniuncti erant. * In
summitate autem basis erat quædam ro-
tunditas dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt
luter desuper posset imponi, habens cæ-
laturas suas, variasq. sculpturas ex semet-
36 ipsa. * Sculpsit quoque in tabulatis illis,
F quæ erãt ex ære, & in angulis, cherubim,
& leones, & palmas, quasi in similitudi-
nem hominis stantis, vt non cælata, sed
37 apposita per circuitum viderentur. * In
hunc modum fecit decem bases, fusura
vna, & mensura, sculpturaq. consimili.
38 * Fecit quoque decẽ luteres æneos: qua-
draginta batos capiebat luter vnus,
eratq. quattuor cubitorũ: singulos quo-
que luteres per singulas, id est, decẽ ba-
39 ses, posuit. * Et cõstituit decẽ bases, quin-
que ad dexteram partem templi, & quin-
que ad sinistram: mare autem posuit ad
dexteram partem templi contra Orien-
40 tem ad Meridiem. * Fecit ergo Hiram
lebetes, & scutras, & hamulas, & perfe-
cit omne opus regis Salomonis in tem-
41 plo Domini. * Columnas duas, & funi-
culos capitellorum super capitella co-
lumnarum duos: & retiacula duo, vt
operirent duos funiculos, qui erant su-
42 per capita columnarum. * Et malogra-
nata quadringenta in duobus retiaculis:
duos versus malogranatorum in retiacu-
lis singulis, ad operiendos funiculos ca-
pitellorum,

pitellorum, qui erant super capita co-
lumnarum. * Et bases decem, & lute- 43
res decem super bases. * Et mare vnum, 44
& boues duodecim subter mare. * Et 45
lebetes, & scutras, & hamulas. omnia G
vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in
domo Domini, de aurichalco erant. * In 46
campestri regione Iordanis fudit ea rex
in argillosa terra, inter Sochoth & Sar-
than. * Et posuit Salomon omnia vasa: 47
propter multitudinem autem nimiam
non erat pondus æris. * Fecitq. Salomon 48
omnia vasa in domo Domini: altare
aureum, & mensam, super quam po-
nerentur panes propositionis, auream:
* & candelabra aurea, quinque ad dex- 49
teram, & quinque ad sinistram contra
oraculum ex auro puro: & quasi lilij
flores, & lucernas desuper aureas: & for
cipes aureos, * & hydrias, & fuscinulas, 50
& phialas, & mortariola, & thuribu-
la, de auro purissimo: & cardines ostio-
rum domus interioris Sancti sanctorum,
& ostiorum domus templi, ex auro e-
b 2.Par. 5. a. 1 rant. * b Et perfecit omne opus quod 51
faciebat Salomon in domo Domini, &
intulit quæ sanctificauerat Dauid pater
suus, argentum & aurum, & vasa, repo-
suitq. in thesauris domus Domini.

CAP. VIII.

a 2.Par. 5. a. 2 TVnc a congregati sunt omnes ma- 1
iores natu Israel cum principibus A
tribuum, & duces familiarum filiorum
Israel ad regem Salomonem in Ierusa-
lem: vt deferrent arcam fœderis Domi-
ni, de ciuitate Dauid, id est, de Sion.
* Conuenitq. ad regem Salomonem v- 2
niuersus Israel in mense Ethanim, in sol-
lemni die, ipse est mensis septimus. * Ve- 3
neruntq. cuncti senes de Israel, & tule-
runt arcam sacerdotes, * & portauerunt 4
arcam Domini, & tabernaculum fœde-
ris, & omnia vasa Sanctuarij, quæ erant
in tabernaculo: & ferebant ea sacerdo-
tes & Leuitæ. * Rex autem Salomon, 5
& omnis multitudo Israel, quæ conue-
nerat ad eum, gradiebatur cum illo
ante arcam, & immolabant oues &
boues absque æstimatione & numero.
* Et intulerunt sacerdotes arcam fœde- 6
ris Domini in locum suum, in oracu-
lum templi, in Sanctum sanctorum
7 subter alas cherubim. * Siquidem che-
rubim expandebant alas super locum
arcæ, & protegebant arcam, & vectes
8 eius desuper. * Cumque eminerent ve-
ctes, & apparerent summitates eorum
foris Sanctuarium ante oraculum, non
apparebant vltra extrinsecus, qui &
fuerunt ibi vsque in præsentem diem.
9 * In arca autem non erat aliud b nisi b Exo. 34. d. 27 Heb. 9. a. 4
duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in
ea Moyses in Horeb, quando pepigit
Dominus fœdus cum filijs Israel, cum
10 egrederentur de Terra Ægypti. * Fa-
ctum est autem, cum exissent sacerdo-
B tes de Sanctuario, nebula impleuit do-
11 mum Domini, * & non poterant sacer-
dotes stare & ministrare propter nebu-
lam: impleuerat enim gloria Domini
12 domum Domini. * Tunc ait Salomon:
c Dominus dixit vt habitaret in nebula. c 2.Par. 6. a. 1
13 * Ædificans ædificaui domum in habi-
taculum tuum, firmissimum solium
14 tuum in sempiternum. * Conuertitq.
rex faciem suam, & benedixit omni ec-
clesiæ Israel: omnis enim ecclesia Is-
15 rael stabat. * Et ait Salomon: Bene-
dictus Dominus Deus Israel, qui locu-
tus est ore suo ad Dauid patrem meum,
& in manibus eius perfecit, dicens:
16 * A die, qua eduxi populum meum
Israel de Ægypto, non elegi ciuitatem
de vniuersis tribubus Israel, vt ædifi-
caretur domus, & esset nomen meum
ibi: sed elegi Dauid vt esset super po-
17 pulum meum Israel. * d Voluitq. Da- d 2.Reg. 7. a. 5
uid pater meus ædificare domum nomi-
18 ni Domini Dei Israel: * & ait Domi-
nus ad Dauid patrem meum: Quod
cogitasti in corde tuo ædificare domum
nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum
19 mente tractans. * Veruntamen tu non
ædificabis mihi domum, sed filius tuus,
qui egredietur de renibus tuis, ipse
20 ædificabit domum nomini meo. * Con-
firmauit Dominus sermonem suũ, quem
locutus est: steti q. pro Dauid patre
meo, & sedi super thronum Israel, si-
cut locutus est Dominus: & ædificaui
21 domum nomini Domini Dei Israel. * Et
constitui ibi locum arcæ, in qua fœ-
dus Domini est, quod percussit cum
patribus nostris, quando egressi sunt de
22 Terra Ægypti. * Stetit autem Salomon
ante altare Domini in conspectu eccle-

siæ Israel , & expandit manus suas in C
cælum , * & ait : Domine Deus Israel , 23
non est similis tui Deus in cælo desuper,
& super terram deorsum : qui custodis
pactum & misericordiam seruis tuis,qui
ambulabant coram te in toto corde suo.
* Qui custodisti seruo tuo Dauid patri 24
meo quæ locutus es ei : ore locutus es,
& manibus perfecisti , vt hæc dies pro-
bat . * Nunc igitur Domine Deus If- 25
rael , conserua famulo tuo Dauid patri
b 2.Reg.7.b.12 meo quæ locutus es ei , dicens : b Non
auferetur de te vir coram me, qui sedeat
super thronum Israel : ita tamen si cu-
stodierint filij tui viam suam , vt ambu-
lent coram me sicut tu ambulasti in
conspectu meo . * Et nunc Domine 26
Deus Israel firmentur verba tua,quæ lo-
cutus es seruo tuo Dauid patri meo .
* Ergone putandum est quòd vere Deus 27
habitet super terram ? si enim cælum,&
cæli cælorum te capere non possunt ,
quanto magis domus hæc , quam ædifi-
caui ? * Sed respice ad orationem serui 28
tui , & ad preces eius Domine Deus
meus : audi hymnum & orationem ,
quam seruus tuus orat coram te hodie:
* vt sint oculi tui aperti super domum 29
hanc nocte ac die: super domum , de
i Deu. 12.b.11 qua dixisti : i Erit nomen meum ibi : vt
exaudias orationem, quam orat in loco
isto ad te seruus tuus. * Vt exaudias de- 30
precationem serui tui & populi tui If-
rael , quodcumque orauerint in loco
isto , & exaudies in loco habitaculi tui
in cælo , & cum exaudieris , propitius
eris . * Si peccauerit homo in proxi- 31
mum suum , & habuerit aliquod iura- D
mentum , quo teneatur astrictus ; & ve-
nerit propter iuramentum coram altari
tuo in domum tuam , * tu exaudies in 32
cælo : & facies,& iudicabis seruos tuos,
condemnans impium , & reddens viam
suam super caput eius , iustificansq. iu-
stum , & retribuens ei secundum iusti-
tiam suam . * Si fugerit populus tuus 33
Israel inimicos suos (quia peccaturus
est tibi) & agentes pœnitentiam , &
confitentes nomini tuo,venerint,& ora-
uerint , & deprecati te fuerint in domo
hac ;* exaudi in cælo,& dimitte pecca- 34
tum populi tui Israel , & reduces eos in
terram,quam dedisti patribus eorum .
* Si clausum fuerit cælum,& non pluerit 35
propter peccata eorum,& orantes in lo-
co isto,pœnitentiã egerint nomini tuo,
& a peccatis suis conuersi fuerint pro-
36 pter afflictionem suam : * exaudi eos in
cælo , & dimitte peccata seruorum tuo-
rum, & populi tui Israel : & ostende eis
viam bonam per quam ambulent, & da
pluuiam super terram tuam , quam de-
37 disti populo tuo in possessionem . * Fa-
mes si oborta fuerit in terra,aut pestilẽ-
tia , aut corruptus aer , aut ærugo , aut
locusta,vel rubigo,& afflixerit eum ini-
micus eius portas obsidens , omnis pla-
38 ga , vniuersa infirmitas , * cuncta deuo-
tatio,& imprecatio, quæ acciderit omni
homini de populo tuo Israel : si quis co-
gnouerit plagam cordis sui,& expande-
39 rit manus suas in domo hac ,* tu exau-
dies in cælo in loco habitationis tuæ, &
repropitiaberis , & facies vt des vnicui-
que secundum omnes vias suas, sicut vi-
E deris cor eius (quia tu nosti solus cor
40 omnium filiorum hominum) * vt ti-
meant te cunctis diebus , quibus viuunt
super faciem terræ , quam dedisti patri-
41 bus nostris . * Insuper & alienigena, qui
non est de populo tuo Israel,cùm vene-
rit de terra longinqua propter nomen
tuum (audietur enim nomen tuum ma-
gnum,& manus tua fortis, & brachium
42 tuum * extentum vbique) cum venerit
43 ergo, & orauerit in hoc loco ,* tu exau-
dies in cælo,in firmamẽto habitaculi tui
& facies omnia, pro quibus inuocauerit
te alienigena : vt discant vniuersi popu-
li terrarum nomen tuum timere , sicut
populus tuus Israel,& probent quia no-
men tuum inuocatum est super domum
44 hanc, quam ædificaui . * Si egressus fue-
rit populus tuus ad bellum contra ini-
micos suos , per viam , quocumque mi-
seris eos , orabunt te contra viam ciui-
tatis,quam elegisti , & contra domum ,
45 quam ædificaui nomini tuo , * & exau-
dies in cælo orationes eorum, & preces
eorum , & facies iudicium eorum .
46 * Quòd si peccauerint tibi (b non est b 2. Par.6.g.36
enim homo qui non peccet) & iratus 1.Ioan.1.d.8.
tradideris eos inimicis suis , & captiui Eccles.7.c.21
ducti fuerint in terram inimicorum lon
47 ge vel prope , * & egerint pœnitentiam
in corde suo in loco captiuitatis,& con-
uersi deprecati te fuerint in captiuitate
sua,dicẽtes: Peccauimus,inique egimus,
impie

impie gessimus: * & reuersi fuerint ad te 48
in vniuerso corde suo, & tota anima
sua in terra inimicorum suorum, ad quã
captiui ducti fuerint: & orauerint te F
contra viam terræ suæ, quam dedisti
patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti,
& templi quod ædificaui nomini
tuo: * exaudies in cælo, in firmamento 49
solij tui orationes eorum, & preces eorum,
& facies iudicium eorum: * & 50
propitiaberis populo tuo qui peccauit
tibi, & omnibus iniquitatibus eorum,
quibus præuaricati sunt in te: & dabis
misericordiam coram eis, qui eos captiuos
habuerint, vt misereantur eis.* Po- 51
pulus enim tuus est, & hereditas tua,
quos eduxisti de Terra Ægypti, de medio
fornacis ferreæ. * Vt sint oculi tui 52
aperti ad deprecationem serui tui, & populi
tui Israel, & exaudias eos in vniuersis
pro quibus inuocauerint te. * Tu 53
enim separasti eos tibi in hereditatem
de vniuersis populis terræ, sicut locutus
es per Moysen seruum tuum, quando
eduxisti patres nostros de Ægypto Domine
Deus. * Factum est autem, cum 54
complesset Salomon orans Dominum
omnem orationem, & deprecationem
hanc, surrexit de conspectu altaris Domini:
vtrumque enim genu in terram
fixerat, & manus expanderat in cælum.
* Stetit ergo, & benedixit omni ecclesiæ 55
Israel voce magna, dicens: * Benedictus 56
Dominus, qui dedit requiem populo
suo Israel, iuxta omnia quæ locutus est:
non cecidit ne vnus quidem sermo ex
omnibus bonis, quæ locutus est per Moysen
seruum suum. * Sit Dominus Deus 57
noster nobiscum, sicut fuit cum patribus
nostris, non derelinquens nos, neque
proijciens.* Sed inclinet corda no- 58
stra ad se, vt ambulemus in vniuersis
vijs eius, & custodiamus mandata eius,
& ceremonias eius, & iudicia quæcumque
mandauit patribus nostris. * Et sint 59
sermones mei isti, quibus deprecatus sum G
coram Domino, appropinquantes Domino
Deo nostro die ac nocte, vt faciat
iudicium seruo suo, & populo suo Israel
per singulos dies: * vt sciant omnes po- 60
puli terræ, quia Dominus ipse est Deus,
& non est vltra absque eo.* Sit quoque 61
cor nostrum perfectum cum Domino
Deo nostro, vt ambulemus in decretis
eius, & custodiamus mandata eius,
62 sicut & hodie. * Igitur rex, & omnis
Israel cum eo, immolabant victimas
63 coram Domino. * Mactauitq. Salomon
hostias pacificas, quas immolauit Domino,
boum viginti duo millia, &
ouium centum viginti millia: & dedicauerunt
templum Domini rex, & fi-
64 lij Israel. * In die illa sanctificauit rex
medium atrij, quod erat ante domum
Domini: fecit quippe holocaustum ibi,
& sacrificium, & adipem pacificorum:
quoniam altare æreum, quod erat coram
Domino, minus erat, & capere
non poterat holocaustum, & sacrifi-
65 cium, & adipem pacificorum. * Fecit
ergo Salomon in tempore illo festiuitatem
celebrem, & omnis Israel cum
eo, multitudo magna ab introitu Emath
vsque ad Riuum Ægypti, coram
Domino Deo nostro, septem diebus
& septem diebus, id est, quattuor-
66 decim diebus. * Et in die octaua dimisit
populos: qui benedicentes regi, profecti
sunt in tabernacula sua lætantes, &
alacri corde super omnibus bonis, quæ
fecerat Dominus Dauid seruo suo, &
Israel populo suo.

CAP. IX.

1 FActum est autem cum perfecisset Sa-
A lomon ædificium domus Domini,
& ædificium regis, & omne quod op-
2 tauerat & voluerat facere,* apparuit ei
Dominus secundò ‖ sicut apparuerat ei ‖ 2. Par. 7. c. 12
3 in Gabaon.* Dixitq. Dominus ad eum: Sup. 3. a. 5
Exaudiui orationem tuam & deprecationem
tuam, quam deprecatus es coram
me: sanctificaui domum hanc,
quam ædificasti, vt ponerem nomen
meum ibi in sempiternum, & erunt
oculi mei & cor meum ibi cunctis die-
4 bus.* Tu quoque si ambulaueris coram
me, sicut ambulauit pater tuus, in simplicitate
cordis, & in æquitate: & feceris
omnia, quæ præcepi tibi, & legi-
5 tima mea & iudicia mea seruaueris,* ‖ po ‖ 2. Reg. 7. b. 12. c. 16
nam thronum regni tui super Israel in
sempiternum, sicut locutus sum Dauid
patri tuo, dicens: Non auferetur vir de
6 genere tuo de solio Israel. * Si autem
auersione auersi fueritis vos & filij vestri,

ſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes
mandata mea, & ceremonias meas, quas
propoſui vobis, ſed abieritis & colueri-
tis deos alienos, & adoraueritis eos:
*auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam 7
dedi eis: & templum, quod ſanctificaui B
nomini meo, proijciam a cõſpectu meo,
eritq. Iſrael in prouerbium, & in fabu-
lam cunctis populis. * Et domus hæc 8
erit in exemplum: omnis, qui tranſierit
per eam, ſtupebit, & ſibilabit, & dicet:
‖ Deut. 29. d. 24 Iere. 22. c. 8 ‖ Quare fecit Dominus ſic terræ huic, &
domui huic? * Et reſpondebunt: Quia 9
dereliquerunt Dominum Deum ſuum,
qui eduxit patres eorum de Terra Ægy-
pti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adora-
uerunt eos, & coluerunt eos: idcirco
induxit Dominus ſuper eos omne ma-
‖ 2. Par. 8. a. 1 lum hoc. * ‖ Expletis autem annis vigin- 10
ti poſtquam ædificauerat Salomon duas
domos, id eſt domum Domini, & do-
mum regis, * (Hiram rege Tyri præben- 11
te Salomoni ligna cedrina & abiegna, &
aurum iuxta omne quod opus habuerat)
tunc dedit Salomon Hiram viginti op-
pida in Terra Galilææ. * Et egreſſus eſt 12
Hiram de Tyro, vt videret oppida, quæ
dederat ei Salomon, & non placuerunt
ei, * & ait: Hæcine ſunt ciuitates, quas 13
dediſti mihi, frater? Et appellauit eas C
Terram chabul, vſque in diem hanc. * Mi- 14
ſit quoque Hiram ad regem Salomonem
centum viginti talenta auri. * Hæc eſt 15
ſumma expenſarum, quam obtulit rex
Salomon ad ædificandam domum Do-
mini & domum ſuam, & Mello, & mu-
rum Ieruſalem, & Heſer, & Mageddo, &
Gazer. * Pharao rex Ægypti aſcendit, & 16
cepit Gazer, ſuccenditq. eã igni: & Cha-
nanæum, qui habitabat in ciuitate, inter-
fecit, & dedit eam in dotẽ filiæ ſuæ vxo-
ri Salomonis. * Ædificauit ergo Salomon 17
Gazer, & Bethoron inferiorem, * & Baa- 18
lath, & Palmiram in Terra ſolitudinis.
* Et omnes vicos, qui ad ſe pertinebant, 19
& erant abſque muro, muniuit, & ciuita-
tes curruum & ciuitates equitum, &
quodcumque ei placuit vt ædificaret in
Ieruſalem, & in Libano, & in omni terra
poteſtatis ſuæ. * Vniuerſum populum, 20
qui remanſerat de Amorrhæis, & He-
thæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebu-
ſæis, qui non ſunt de filijs Iſrael: * ho- 21
rum filios, qui remanſerant in terra,
quos ſcilicet non potuerant filij Iſrael
exterminare: fecit Salomon tributarios,
22 vſque in diem hanc. * De filijs autem
Iſrael non conſtituit Salomon ſeruire
quemquam, ſed erant viri bellatores, &
miniſtri eius, & principes, & duces, &
23 præfecti curruum & equorum. * Erant
autem principes ſuper omnia opera Salo-
monis præpoſiti quingẽti quinquaginta,
qui habebãt ſubiectum populum, & ſta-
24 tutis operibus imperabant. * ‖ Filia autẽ ‖ 2. Par. 8. b. 11
Pharaonis aſcendit de ciuitate Dauid in
domum ſuam, quam ædificauerat ei Sa-
25 lomon: tunc ædificauit Mello. * Offere-
bat quoque Salomon tribus vicibus per
annos ſingulos holocauſta, & pacificas
victimas ſuper altare, quod ædificauerat
Domino, & adolebat thymiama coram
Domino: perfectumq. eſt templum.
26 * Claſſem quoque fecit rex Salomon in
Aſiongaber, quæ eſt iuxta Ailath in lit-
27 tore Maris rubri, in Terra Idumææ. * Mi-
ſitq. Hiram in claſſe illa ſeruos ſuos vi-
ros nauticos & gnaros maris, cum ſeruis
28 Salomonis. * Qui cũ veniſſent in Ophir,
ſumptum inde aurum quadringentorum
viginti talentorum, detulerunt ad regem
Salomonem.

CAP. X.

1 SEd ‖ & Regina Saba, audita fama Sa- ‖ 2. Par 9. a. 1 Mat. 12. d. 42 Luc. 11. d. 31
A lomonis in nomine Domini, venit
2 tentare eum in ænigmatibus. * Et in-
greſſa Ieruſalem multo cum comitatu,
& diuitijs, camelis portantibus aroma-
ta, & aurum infinitum nimis, & gem-
mas pretioſas, venit ad regem Salomo-
nem, & locuta eſt ei vniuerſa quæ ha-
3 bebat in corde ſuo. * Et docuit eam
Salomon omnia verba, quæ propoſue-
rat: non fuit ſermo, qui regem poſſet
4 latere, & non reſponderet ei. * Vi-
dens autem regina Saba omnem ſapien-
tiam Salomonis, & domum, quam
5 ædificauerat, * & cibos menſæ eius, &
habitacula ſeruorum, & ordines mini-
ſtrantium, veſteſq. eorum, & pincer-
nas, & holocauſta, quæ offerebat in do-
mo Domini: non habebat vltra ſpiri-
6 tum. * dixitq. ad regem: Verus eſt ſer-
7 mo, quem audiui in terra mea * ſuper ſer-
monibus tuis, & ſuper ſapientia tua: &
non credebam narrantibus mihi, donec
ipſa

ipsa veni, & vidi oculis meis, & proba-
ui quòd media pars mihi nunciata non B
fuerit: maior est sapientia & opera tua,
quàm rumor, quem audiui. * Beati viri 8
tui, & beati serui tui, qui stant coram
te semper, & audiunt sapientiam tuam.
* Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui 9
complacuisti, & posuit te super thronũ
Israel, eo quòd dilexerit Dominus Israel
in sempiternum, & constituit te regem,
vt faceres iudicium & iustitiam. * De- 10
dit ergo regi centum viginti talenta au-
ri, & aromata multa nimis, & gemmas
pretiosas: non sunt allata vltra aromata
tam multa, quàm ea quæ dedit regina
‖ 2.Par.9.c.10 Saba regi Salomoni. (* Sed & ‖ classis 11
Hiram, quæ portabat aurum de Ophir,
attulit ex Ophir ligna thyina multa ni-
mis, & gemmas pretiosas. * Fecitq. rex 12
de lignis thyinis fulcra domus Domini,
& domus regiæ, & citharas lyrasq. can-
toribus: non sunt allata huiuscemodi li-
gna thyina, neque visa vsque in præsen-
tem diem.) * Rex autem Salomon dedit 13
reginæ Saba omnia quæ voluit, & peti-
uit ab eo: exceptis his, quæ vltro obtu-
lerat ei munere regio. Quæ reuersa est,
& abijt in terram suam cum seruis suis.
* Erat autem pondus auri, quod affere- 14
batur Salomoni per annos singulos, sex-
centorum sexaginta sex talentorum au- C
ri: * excepto eo, quod afferebant viri, qui 15
super vectigalia erant, & negotiatores,
vniuersiq. scruta vendentes, & omnes re-
ges Arabiæ, ducesq. terræ. * Fecit quo- 16
que rex Salomon ducenta scuta de auro
purissimo, sexcentos auri siclos dedit in
laminas scuti vnius. * Et trecentas pel- 17
tas ex auro probato: trecentæ minæ auri
vnam peltam vestiebãt: posuitq. eas rex
in domo saltus Libani. * Fecit etiã rex 18
Salomon thronum de ebore grandem:
& vestiuit eum auro fuluo nimis, * qui 19
habebat sex gradus: & summitas throni
rotunda erat in parte posteriori: & duæ
manus hinc atque inde tenentes sedile:
& duo leones stabãt iuxta manus singu-
las. * Et duodecim leunculi stantes su- 20
per sex gradus hinc atque inde: non est
factum tale opus in vniuersis regnis.
* Sed & omnia vasa, quibus potabat rex 21
Salomon, erant aurea: & vniuersa supel-
lex domus saltus Libani de auro puris-
simo: non erat argentum, nec alicuius
pretij putabatur in diebus Salomonis,
22 * quia classis regis per mare cum classe
D Hirã semel per tres annos ibat in Thar-
sis, deferens inde aurum, & argentum,
& dentes elephantorum, & simias, &
23 pauos. * Magnificatus est ergo rex Sa-
lomon super omnes reges terræ diuitijs,
24 & sapientia. * Et vniuersa terra deside-
rabat vultum Salomonis, vt audiret sa-
pientiã eius, quam dederat Deus in cor-
25 de eius. * Et singuli deferebant ei mu-
nera, vasa argentea & aurea, vestes & ar-
ma bellica, aromata quoque, & equos
26 & mulos per annos singulos. * ‖ Con-
gregauitq. Salomon currus & equites, &
facti sunt ei mille quadringenti currus,
& duodecim millia equitum: & dispo-
suit eos per ciuitates munitas, & cum
27 rege in Ierusalem. * Fecitq. vt tanta es- ‖ 1.Par.1.a.14
set abundantia argenti in Ierusalẽ, quan-
ta & lapidum: & cedrorũ præbuit mul-
titudinem quasi sycomoros, quæ nascun-
28 tur in campestribus. * Et educebantur
equi Salomoni de Ægypto, & de Coa.
Negotiatores enim regis emebant de
29 Coa, & statuto pretio perducebant. * E-
grediebatur autem quadriga ex Ægypto
sexcentis siclis argenti, & equus centum
quinquaginta. Atque in hunc modum
cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos
venundabant.

CAP. XI.

1 REx autem Salomon ‖ adamauit mu- ‖ Deut.17.d.17
A lieres alienigenas multas, filiã quo- Eccl. 47.c.21
que Pharaonis, & Moabitidas, & Ammo-
nitidas, Idumæas, & Sidonias, & Het-
2 thæas: * de gentibus, super quibus dixit
Dominus filijs Israel: ‖ Non ingredie- ‖ Exo.34.b.16
mini ad eas, neque de illis ingredientur
ad vestras: certissime enim auertent cor-
da vestra vt sequamini deos earum. His
itaque copulatus est Salomon ardentis-
3 simo amore. * Fueruntq. ei vxores quasi
reginæ septingentæ, & concubinæ trecẽ-
tæ: & auerterunt mulieres cor eius.
4 * Cumq. iam esset senex, deprauatum est
cor eius per mulieres, vt sequeretur deos
alienos: nec erat cor eius perfectũ cum
Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris
5 eius. * Sed colebat Salomon Astarthen
deam Sidoniorum, & Moloch idolum
6 Ammonitarũ. * Fecitq. Salomon quod
non

non placuerat coram Domino, & non
adimpleuit vt sequeretur Dominum, si- B
cut Dauid pater eius. * Tunc ædificauit 7
Salomon fanum Chamos, idolo Moab,
in monte qui est contra Ierusalem, &
Moloch idolo filiorũ Ammon. * Atque 8
in hunc modum fecit vniuersis vxoribus
suis alienigenis, quæ adolebant thura,
& immolabant dijs suis. * Igitur iratus 9
est Dominus Salomoni, quòd auersa es-
set mens eius a Domino Deo Israel, qui
|| Sup. 9. a. 6 || apparuerat ei secundo, * & præceperat 10
de verbo hoc ne sequeretur deos alie-
nos, & non custodiuit quæ mandauit ei
Dominus. * Dixit itaque Dominus Sa- 11
lomoni: Quia habuisti hoc apud te, &
non custodisti pactum meum, & præ-
cepta mea, quæ mandaui tibi, disrum-
pens scindam regnum tuum, & dabo il-
|| Inf. 12. d. 15 lud seruo tuo. * || Verumtamen in diebus 12
tuis non faciam propter Dauid patrem C
tuum: de manu filij tui scindam illud,
* nec totum regnum auferam, sed tri- 13
bum vnam dabo filio tuo propter Da-
uid seruum meum, & Ierusalem quam
elegi. * Suscitauit autem Dominus ad- 14
uersarium Salomoni Adad Idumæum de
|| 2. Reg. 8. d. 14 semine regio, qui erat in Edom. * || Cum 15
enim esset Dauid in Idumæa, & ascendis-
set Ioab princeps militiæ ad sepeliendũ
eos, qui fuerant interfecti, & occidisset
omne masculinum in Idumæa (* sex 16
enim mensibus ibi moratus est Ioab, &
omnis Israel, donec interimeret omne
masculinum in Idumæa) * fugit Adad 17
ipse, & viri Idumæi de seruis patris eius
cum eo, vt ingrederetur Ægyptum: erat
autem Adad puer paruulus. * Cumq. 18
surrexissent de Madian, venerunt in Pha-
ran, tuleruntq. secum viros de Pharan,
& introierunt Ægyptum ad Pharaonem
regem Ægypti: qui dedit ei domum, &
cibos constituit, & terram delegauit.
* Et inuenit Adad gratiam coram Pha- 19
raone valde, in tantum vt daret ei vxo- D
rem, sororem vxoris suæ germanam
Taphnes reginæ. * Genuitq. ei soror 20
Taphnes Genubath filium, & nutriuit
eũ Taphnes in domo Pharaonis: eratq.
Genubath habitans apud Pharaonem
cum filijs eius. * Cumq. audisset Adad 21
in Ægypto, dormisse Dauid cum patri-
bus suis, & mortuum esse Ioab princi-
pem militiæ, dixit Pharaoni: Dimit-
te me, vt vadam in terram meam.
22 * Dixitq. ei Pharao: Qua enim re apud
me indiges, vt quæras ire ad terram
tuam? At ille respondit: Nulla: sed ob-
23 secro te vt dimittas me. * Suscitauit
quoque ei Deus aduersarium Razon fi-
lium Eliada, qui fugerat Adarezer re-
24 gem Soba dominum suum: * & con-
E gregauit contra eum viros, & factus est
princeps latronum cum interficeret eos
Dauid: abieruntq. Damascum, & habi-
tauerunt ibi, & constituerunt eum re-
25 gem in Damasco, * eratq. aduersarius Is-
raeli cunctis diebus Salomonis: & hoc
est malum Adad, & odium contra Israel,
26 regnauitq. in Syria. * Ieroboam quo- || 2. Par. 13. a. 6
que filius Nabath, Ephrathæus, de Sare-
da, seruus Salomonis, cuius mater erat
nomine Sarua, mulier vidua: leuauit ma-
27 num contra regem. * Et hæc est causa
rebellionis aduersus eum, quia Salomon
ædificauit Mello, & coæquauit voragi-
28 nem ciuitatis Dauid patris sui. * Erat
autem Ieroboam vir fortis & potens:
vidensq. Salomon adolescentẽ bonæ in-
dolis & industrium, constituerat eum
præfectum super tributa vniuersæ domus
29 Ioseph. * || Factum est igitur in tempo- || 2. Par. 10. d. 15
re illo, vt Ieroboam egrederetur de Ie-
rusalem, & inueniret eum Ahias Siloni-
tes propheta in via, opertus pallio nouo:
30 erant autem duo tantum in agro. * Ap-
prehendensq. Ahias pallium suum no-
uum, quo coopertus erat, scidit in duo-
31 decim partes. * Et ait ad Ieroboam:
F Tolle tibi decem scissuras: hæc enim di-
cit Dominus Deus Israel: Ecce ego scin-
dam regnum de manu Salomonis, & da-
32 bo tibi decem tribus. * Porro vna tri-
bus remanebit ei propter seruum meum
Dauid, & Ierusalem ciuitatẽ, quam ele-
33 gi ex omnibus tribubus Israel: * eo quòd
dereliquerit me, & adorauerit Astarthen
deam Sidoniorum, & Chamos deum
Moab, & Moloc deum filiorũ Ammon:
& non ambulauerit in vijs meis, vt face-
ret iustitiam corã me, & præcepta mea,
34 & iudicia sicut Dauid pater eius. * Nec
auferam omne regnum de manu eius,
sed ducem ponã cum cunctis diebus vi-
tæ suæ, propter Dauid seruum meum,
quem elegi, qui custodiuit mãdata mea
35 & præcepta mea. * Auferam autem re-
gnum de manu filij eius, & dabo tibi
decem

decem tribus: * filio autẽ eius dabo tri- 36
bum vnam, vt remaneat lucerna Dauid
seruo meo cunctis diebus coram me in
Ierusalem ciuitate, quam elegi vt esset G
nomen meum ibi. * Te autem assumam, 37
& regnabis super omnia, quæ desiderat
anima tua, erisq. rex super Israel. * Si 38
igitur audieris omnia, quæ præcepero
tibi, & ambulaueris in vijs meis, & fe-
ceris quod rectum est coram me, custo-
diens mandata mea & præcepta mea,
sicut fecit Dauid seruus meus: ero tecũ,
& ædificabo tibi domum fidelem, quo-
modo ædificaui Dauid domum, & tra-
dam tibi Israel: * & affligam semen Da- 39
uid super hoc, verumtamen non cunctis
diebus. * Voluit ergo Salomon interfi- 40
cere Ieroboam: qui surrexit, & aufugit
in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, &
fuit in Ægypto vsque ad mortem Salo-
monis. * Reliquum autem verborum Sa- 41
lomonis, & omnia quæ fecit, & sapien-
tia eius: ecce vniuersa scripta sunt in Li-
bro verborum dierũ Salomonis. * Dies 42
autem, quos regnauit Salomon in Ieru-
salem super omnem Israel, quadragin-
ta anni sunt. * Dormiuitq. Salomon 43
cum patribus suis, & sepultus est in Ci-
uitate Dauid patris sui, regnauitq. Ro-
boam filius eius pro eo.

CAP. XII.

‖ 2.Par.10.a.1 Venit autem Roboam in Sichem: il- 1
luc enim cõgregatus erat omnis Is- A
rael ad constituendum eum regem. * At 2
vero Ieroboam filius Nabat, cum adhuc
esset in Ægypto profugus a facie regis
Salomonis, audita morte eius, reuersus
est de Ægypto. * Miseruntq. & vocaue- 3
runt eum: venit ergo Ieroboam, & om-
nis multitudo Israel, & locuti sunt ad
Roboam, dicentes: * Pater tuus durissi- 4
mum iugum imposuit nobis: tu itaque
nunc imminue paululũ de imperio pa-
tris tui durissimo, & de iugo grauissimo,
quod imposuit nobis, & seruiemus tibi.
* Qui ait eis: Ite vsque ad tertium diem, 5
& reuertimini ad me. Cumq. abijs- B
set populus, * init consilium rex Ro- 6
boam cum senioribus, qui assistebant
coram Salomone patre eius, cum adhuc
viueret, & ait: Quod datis mihi con-
silium, vt respondeam populo huic?
7 * Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris
populo huic, & serieris, & petitioni
eorum cesseris, locutusq. fueris ad eos
verba lenia, erunt tibi serui cunctis die-
8 bus. * Qui dereliquit consilium senum,
quod dederant ei, & adhibuit adolescẽ-
tes, qui nutriti fuerant cum eo, & assi-
9 stebant illi, * dixitq. ad eos: Quod mihi
datis consilium, vt respondeam popu-
lo huic, qui dixerunt mihi: Leuius fac
iugum quod imposuit pater tuus super
10 nos? * Et dixerunt ei iuuenes qui nu-
C triti fuerant cum eo: Sic loquéris po-
pulo huic, qui locuti sunt ad te, dicen-
tes: Pater tuus aggrauauit iugum no-
strum, tu releua nos. Sic loquéris ad
eos: Minimus digitus meus grossior est
11 dorso patris mei. * Et nunc pater meus
posuit super vos iugum graue, ego au-
tem addam super iugum vestrum: pa-
ter meus cecidit vos flagellis, ego au-
12 tem cædam vos scorpionibus. * Venit
ergo Ieroboam, & omnis populus ad
Roboam die tertia, sicut locutus fuerat
rex, dicens: Reuertimini ad me die ter-
13 tia. * Respond itq. rex populo dura, de-
relicto consilio seniorum, quod ei de-
14 derant, * & locutus est eis secundũ con-
silium iuuenum, dicens: Pater meus ag-
grauauit iugum vestrum, ego autem
addam iugo vestro: pater meus cecidit
D vos flagellis, ego autem cædam vos scor-
15 pionibus. * Et non acquieuit rex popu-
lo: quoniam auersatus fuerat eum Do-
minus, vt suscitaret verbum suum, ‖ quod ‖ Sup.11.f.31
locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ,
16 ad Ieroboam filium Nabat. * Videns ita-
que populus quòd noluisset eos audire
rex, respondit ei dicens: Quæ nobis
pars in Dauid? vel quæ hereditas in fi-
lio Isai? Vade in tabernacula tua Israel,
nunc vide domum tuam Dauid. Et a-
17 bijt Israel in tabernacula sua. * Super
filios autem Israel, quicumque habita-
bant in ciuitatibus Iuda, regnauit Ro-
18 boam. * Misit ergo rex Roboam Adu-
ram, qui erat super tributa: & lapidauit
E eum omnis Israel, & mortuus est. Porro
rex Roboam festinus ascendit currum,
19 & fugit in Ierusalem: * recessitq. Is-
rael a domo Dauid, vsque in præsentem
20 diem. * Factum est autem cum audisset
omnis Israel, quòd reuersus esset Iero-
boam, miserunt, & vocauerunt eum con-
gregato

gregato cœtu, & constituerunt eum re-
gem super omnem Israel, nec secutus
est quisquam domum Dauid præter tri-
bum Iuda solam. * Venit autem Ro- 21
boam Ierusalem, & congregauit vni-
uersam domum Iuda, & tribum Benia-
min, centum octoginta millia electorum
virorum bellatorum, vt pugnarent con-
tra domum Israel, & reducerent regnum
‖2.Par.11.a.2 Roboam filio Salomonis. * ‖Factus est 22
autem sermo Domini ad Semeiam vi-
rum Dei, dicens: * Loquere ad Roboam 23
filium Salomonis regem Iuda, & ad om- F
nem domum Iuda, & Beniamin, & re-
liquos de populo, dicens: * Hæc dicit 24
Dominus: Non ascendetis, neque bella-
bitis contra fratres vestros filios Israel:
reuertatur vir in domum suam, a me
enim factum est verbum hoc. Audierunt
sermonem Domini, & reuersi sunt de
itinere sicut eis præceperat Dominus.
* Ædificauit autem Ieroboam Sichem 25
in monte Ephraim, & habitauit ibi: &
egressus inde ædificauit Phanuel. * Di- 26
xitq. Ieroboam in corde suo: Nunc re-
uertetur regnum ad domum Dauid, * si 27
ascenderit populus iste vt faciat sacrifi-
cia in domo Domini in Ierusalem: &
conuertetur cor populi huius ad domi-
num suum Roboam regem Iuda, inter-
ficientq. me, & reuertentur ad eum.
‖Tob.1.a.5 * ‖Et excogitato consilio fecit duos vi- 28
tulos aureos, & dixit eis: Nolite vltra
‖Exo.32.b.8 ascendere in Ierusalem: ‖Ecce dij tui Is- G
rael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.
* Posuitq. vnum in Bethel, & alterum in 29
Dan: * & factum est verbum hoc in pec- 30
catum: ibat enim populus ad adoran-
dum vitulum vsque in Dan. * Et fecit 31
‖2.Par.11.c.15 fana in excelsis, & ‖sacerdotes de extre-
mis populi, qui non erant de filijs Leui.
* Constituitq. diem sollemnem in men- 32
se octauo, quintadecima die mensis, in
similitudinem sollemnitatis, quæ cele-
brabatur in Iuda. Et ascendens alta-
re, similiter fecit in Bethel, vt immola-
ret vitulis, quos fabricatus fuerat: con-
stituitq. in Bethel sacerdotes excelsorũ,
quæ fecerat. * Et ascendit super altare 33
quod extruxerat in Bethel, quintadeci-
ma die mensis octaui, quem finxerat de
corde suo: & fecit sollemnitatem filijs
Israel, & ascendit super altare, vt ado-
leret incensum.

CAP. XIII.

1 ET ecce vir Dei venit de Iuda in ser-
A mone Domini in Bethel, Ieroboam
2 stante super altare, & thus iaciente. * Et
exclamauit cõtra altare in sermone Do-
mini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Do-
minus: ‖Ecce filius nascetur domui Da- ‖4.Reg.23.d.17
uid, Iosias nomine, & immolabit super
te sacerdotes excelsorum, qui nunc in
te thura succendunt, & ossa hominum
3 super te incendet. * Deditq. in illa die
signum, dicens: Hoc erit signum quod
locutus est Dominus: Ecce altare scin-
detur, & effundetur cinis qui in eo est.
4 * Cumq. audisset rex sermonem hominis
Dei, quem inclamauerat cõtra altare in
Bethel, extendit manum suam de altari,
B dicens: Apprehendite eum. Et exaruit
manus eius, quam extenderat contra eũ:
5 nec valuit retrahere eam ad se. * Alta-
re quoque scissum est, & effusus est cinis
de altari, iuxta signum quod prædixerat
6 vir Dei in sermone Domini. * Et ait
rex ad virum Dei: Deprecare faciẽ Do-
mini Dei tui, & ora pro me, vt restitua-
tur manus mea mihi. Orauitq. vir Dei
faciem Domini, & reuersa est manus re-
gis ad eum, & facta est sicut prius fue-
7 rat. * Locutus est autem rex ad virum
Dei: Veni mecum domum vt prandeas,
8 & dabo tibi munera. * Responditq.
vir Dei ad regem: Si dederis mihi me-
diam partem domus tuæ, non veniam
tecum, nec comedam panem, neque bi-
9 bam aquam in loco isto: * sic enim mã-
C datũ est mihi in sermone Domini præ-
cipientis: Non comedes panem, neque
bibes aquam, nec reuertéris per viam,
10 qua venisti. * Abijt ergo per aliã viam,
& non est reuersus per iter, quo vene-
11 rat in Bethel. * Prophetes autem qui-
dam senex habitabat in Bethel, ad quem
venerunt filij sui, & narrauerunt ei om-
nia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in
Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad
12 regem, narrauerunt patri suo. * Et di-
xit eis pater eorum: Per quam viam
abijt? Ostenderunt ei filij sui viam, per
quam abierat vir Dei, qui venerat de
13 Iuda. * Et ait filijs suis: Sternite mihi
asinum. Qui cum strauissent, ascendit,
14 * & abijt post virum Dei, & inuenit eum
seden-

sedentem subtus terebinthũ : & ait illi :
Tu ne es vir Dei qui venisti de Iuda? Re- D
spondit ille : Ego sum . * Dixitq. ad 15
eum: Veni mecum domum , vt come-
das panem. * Qui ait : Non possum 16
reuerti, neque venire tecum,nec come-
dam panem , neque bibam aquam in
loco isto : * quia locutus est Dominus 17
ad me in sermone Domini, dicens: Nõ
comedes panem, & non bibes aquam
ibi, nec reuertéris per viam , qua ieris.
* Qui ait illi : Et ego propheta sum si- 18
milis tui : & angelus locutus est mihi in
sermone Domini , dicens : Reduc eum
tecum in domum tuam,vt comedat pa-
nem,& bibat aquam. Fefellit eum, * & 19
reduxit secum: comedit ergo panem in
domo eius, & bibit aquam. * Cumq. 20
sederent ad mensam,factus est sermo Do
mini ad prophetam,qui reduxerat eum. E
* Et exclamauit ad virum Dei,qui ve- 21
nerat de Iuda, dicens : Hæc dicit Do-
minus: Quia non obediẽs fuisti ori Do-
mini,& non custodisti mandatum,quod
præcepit tibi Dominus Deus tuus , * & 22
reuersus es, & comedisti panem, & bi-
bisti aquam in loco in quo præcepit ti-
bi ne comederes panem, neque biberes
aquam, non inferetur cadauer tuum in
sepulchrum patrum tuorum. * Cumq. 23
comedisset & bibisset, strauit asinum
suum prophetæ, quem reduxerat.* Qui 24
cum abijsset , inuenit eum leo in via,&
occidit, & erat cadauer eius proiectum
in itinere : asinus autem stabat iuxta il-
lum, & leo stabat iuxta cadauer. * Et 25
ecce, viri transeuntes viderunt cadauer
proiectum in via , & leonem stantem
iuxta cadauer. Et venerunt & diuulga-
uerunt in ciuitate, in qua prophetes ille
senex habitabat. * Quod cum audisset 26
propheta ille, qui reduxerat eum de via, F
ait : Vir Dei est,qui inobediens fuit ori
Domini, & tradidit eum Dominus leo-
ni , & confregit eum, & occidit iuxta
verbum Domini , quod locutus est ei.
* Dixitq. ad filios suos : Sternite mihi 27
asinum. Qui cum strauissent, * & ille 28
abijsset, inuenit cadauer eius proiectum
in via , & asinum & leonem stantes iux-
ta cadauer : non comedit leo de cada-
uere,nec læsit asinum. * Tulit ergo pro- 29
phetes cadauer viri Dei, & posuit illud
super asinum,& reuersus intulit in ciui-
tatem prophetæ senis vt plangeret eũ.
30 * Et posuit cadauer eius in sepulchro
suo : & planxerunt eum : Heu heu mi
31 frater. * Cumq. planxissent eum , dixit
G ad filios suos : Cum mortuus fuero, se-
pelite me in sepulchro , in quo vir Dei
sepultus est : iuxta ossa eius ponite ossa
32 mea. * Profecto enim veniet sermo,
quem prædixit in sermone Domini con
tra altare quod est in Bethel, & contra
omnia fana excelsorum , quæ sunt in
33 vrbibus Samariæ. * Post verba hæc non
est reuersus Ieroboam de via sua pessi-
ma , sed econtrario fecit de nouissimis
populi sacerdotes excelsorum: quicum-
que volebat, implebat manum suam,&
34 fiebat sacerdos excelsorum.* Et propter
hanc causam peccauit domus Ieroboam,
& euersa est, & deleta de superficie
terræ.

CAP. XIIII.

1 IN tempore illo ægrotauit Abia filius
2 Ieroboam. * Dixitq. Ieroboam vxo-
A ri suæ: Surge, & commuta habitum, nẽ
cognoscaris quòd sis vxor Ieroboam:
& vade in Silo,vbi est Ahias propheta,
[b] qui locutus est mihi, quòd regnaturus [b] Sup.11.f.31
3 essem super populum hunc. * Tolle
quoque in manu tua decem panes, &
crustulam, & vas mellis, & vade ad il-
lum: ipse enim indicabit tibi quid euen-
4 turum sit puero huic. * Fecit vt dixerat,
vxor Ieroboam : & consurgens abijt in
Silo, & venit in domum Ahiæ : at ille
non poterat videre, quia caligauerant
5 oculi eius præ senectute. * Dixit autem
B Dominus ad Ahiam: Ecce vxor Ieroboã
ingreditur vt consulat te super filio suo
qui ægrotat. hæc & hæc loquéris ei.
Cum ergo illa intraret, & dissimularet
6 se esse quæ erat,* audiuit Ahias sonitum
pedum eius introeuntis per ostium, &
ait: Ingredere vxor Ieroboam: quare
aliam te esse simulas? ego autem missus
7 sum ad te durus nuncius. * Vade, &
dic Ieroboam: Hæc dicit Dominus Deus
Israel : Quia exaltaui te de medio po-
puli, & dedi te ducem super populum
8 meum Israel: * & scidi regnum domus
Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti
sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit
mandata mea,& secutus est me in toto
corde

corde suo, faciens quod placitum esset C
in conspectu meo :* sed operatus es ma- 9
la super omnes, qui fuerunt ante te, &
fecisti tibi deos alienos & conflatiles, vt
me ad iracundiam prouocares, me autem
proiecisti post corpus tuum : * idcirco 10
ecce ego inducam mala super domum
‖ Inf. 15. f. 29 Ieroboam, & ‖percutiam de Ieroboam
mingentem ad parietem, & clausum, &
nouissimum in Israel: & mundabo reli-
quias domus Ieroboam, sicut mundari
solet fimus vsque ad purum.* Qui mor- 11
tui fuerint de Ieroboam in ciuitate, co-
medent eos canes: qui autẽ mortui fue-
rint in agro, vorabunt eos aues cæ-
li: quia Dominus locutus est. * Tu 12
igitur surge, & vade in domum tuam:
& in ipso introitu pedum tuorum in
vrbem, morietur puer,* & planget eum 13
omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus D
inferetur de Ieroboam in sepulchrum,
quia inuentus est super eo sermo bonus
a Domino Deo Israel, in domo Iero-
boam.* Constituet autem sibi Dominus 14
regem super Israel, qui percutiet domũ
Ieroboam in hac die, & in hoc tempo-
re: * & percutiet Dominus Deus Israel, 15
sicut moueri solet arundo in aqua : &
euellet Israel de terra bona hac, quam
dedit patribus eorum, & ventilabit eos
trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos,
vt irritarent Dominum.* Et tradet Do- 16
minus Israel propter peccata Ieroboam,
qui peccauit, & peccare fecit Israel.
* Surrexit itaque vxor Ieroboam, & 17
abijt, & venit in Thersa: cumq. illa in-
grederetur limen domus, puer mortuus
est,* & sepelierunt eum. Et planxit eũ 18
omnis Israel iuxta sermonem Domini,
quem locutus est in manu serui sui Ahiæ
prophetæ. * Reliqua autem verborum 19
Ieroboã, quomodo pugnauerit, & quo- E
modo regnauerit, ecce scripta sunt in
Libro verborum dierum regum Israel.
* Dies autem, quibus regnauit Iero- 20
boam, viginti duo anni sunt: & dormi-
uit cum patribus suis : regnauitq. Na-
‖ 2. Par. 12. c. 13 dab filius eius pro eo.* ‖Porro Roboam 21
filius Salomonis regnauit in Iuda. Qua-
draginta & vnius anni erat Roboam,
cum regnare cœpisset : decem & septem
annos regnauit in Ierusalem ciuitate,
quam elegit Dominus vt poneret nomen
suum ibi, ex omnibus tribubus Israel.

F Nomen autem matris eius Naama Am-
22 manitis.* Et fecit Iudas malum coram
Domino, & irritauerunt eum super
omnibus, quæ fecerant patres eorum
23 in peccatis suis, quæ peccauerunt. * Æ-
dificauerunt enim & ipsi sibi aras, &
statuas, & lucos super omnem col-
lem excelsum, & subter omnem ar-
24 borem frondosam : * sed & effeminati
fuerunt in terra, feceruntq. omnes abo-
minationes gentium, quas attriuit Do-
25 minus ante faciem filiorum Israel. * In
quinto autem anno regni Roboã, ascen-
26 dit Sesac rex Ægypti in Ierusalem,* &
tulit thesauros domus Domini, & the-
sauros regios, & vniuersa diripuit: scu-
ta quoque aurea, quæ fecerat Salomon:
27 * ‖pro quibus fecit rex Roboam scuta ‖ Sup. 10. c. 16
G ærea, & tradidit ea in manum ducum
scutariorum, & eorum qui excubabant
28 ante ostium domus regis. * Cumq. in-
grederetur rex in domum Domini, por-
tabant ea qui præeundi habebant offi-
cium : & postea reportabant ad arma-
29 mentarium scutariorum. * Reliqua au-
tem sermonum Roboam, & omnia quæ
fecit, ecce scripta sunt in Libro sermo-
30 num dierum regum Iuda. * Fuitq. bel-
lum inter Roboam & Ieroboam cunctis
31 diebus. * Dormiuitq. Roboam cum pa-
tribus suis, & sepultus est cum eis in
ciuitate Dauid : nomen autem matris
eius Naama Ammanitis : & regnauit
Abiam filius eius pro eo.

CAP. XV.

1 IGitur in octauo decimo anno regni
A Ieroboam filij Nabat, regnauit A-
2 biam super Iudam. * Tribus annis re-
gnauit in Ierusalem: * ‖ nomen matris ‖ 2. Par. 13. a. 2
3 eius Maacha filia Abessalom. * Ambu-
lauitq. in omnibus peccatis patris sui,
quæ fecerat ante eum: nec erat cor eius
perfectum cum Domino Deo suo, si-
4 cut cor Dauid patris eius. * Sed pro-
pter Dauid dedit ei Dominus Deus suus
lucernam in Ierusalem, vt suscitaret fi-
lium eius post eum, & statueret Ierusa-
5 lem : * eo quòd fecisset Dauid rectum
B in oculis Domini, & non declinasset ab
omnibus, quæ præceperat ei cunctis die-
bus vitæ suæ, ‖ excepto sermone Vriæ ‖ 2. Reg. 11. a. 4
6 Hethæi. * Attamen bellum fuit inter
Roboam,

Roboam, & Ieroboam omni tempore
vitæ eius. * Reliqua autem sermonum 7
Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc
‖ 2.Par.13.a.1 ‖ scripta sunt in Libro verborum dierũ
regum Iuda? Fuitq. prælium inter Abiã
& inter Ieroboam. * Et dormiuit Abiam 8
cum patribus suis, & sepelierunt eum
‖ 2.Par.14.a.1 in ciuitate Dauid: ‖ regnauitq. Asa filius
eius pro eo. * In anno ergo vigesimo 9
Ieroboam regis Israel regnauit Asa rex
Iuda, * & quadraginta & vno anno re- 10
gnauit in Ierusalem. Nomen matris eius
Maacha, filia Abessalom. * Et fecit Asa 11
rectum ante conspectum Domini, sicut
Dauid pater eius: * & abstulit effemina- 12
tos de terra, purgauitq. vniuersas sordes C
idolorum, quæ fecerant patres eius.
* Insuper & Maacham matrem suam, 13
amouit, ne esset princeps in sacris Pria-
pi, & in luco eius, quem consecraue-
rat: subuertitq. specum eius, & confre-
git simulachrum turpissimum, & com-
bussit in Torrente Cedron: * excelsa au- 14
tem non abstulit. Verumtamen cor Asa
perfectum erat cum Domino cunctis
diebus suis: * & intulit ea, quæ sanctifi- 15
cauerat pater suus, & vouerat, in do-
mum Domini, argentum & aurum, &
vasa. * Bellum autem erat inter Asa, 16
& Baasa regem Israel cunctis diebus eo-
‖ 2.Par.16.a.1 rum. * ‖ Ascendit quoque Baasa rex Is- 17
rael in Iudam, & ædificauit Rama, vt
non posset quispiam egredi vel ingredi
de parte Asa regis Iuda. * Tollens ita- 18
que Asa omne argentum, & aurũ, quod
remanserat in thesauris domus Domini,
& in thesauris domus regiæ, & dedit
illud in manus seruorum suorum: & D
misit ad Benadad filium Tabremon filij
Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in
Damasco, dicens: * Fœdus est inter me 19
& te, & inter patrem meum & patrem
tuum: ideo misi tibi munera, argentum
& aurum: & peto vt venias, & irritum
facias fœdus, quod habes cum Baasa
rege Israel, & recedat a me. * Acquie- 20
scens Benadad regi Asa, misit principes
exercitus sui in ciuitates Israel, & per-
cusserunt Ahion, & Dan, & Abeldomum
Maacha, & vniuersam Cenneroth, om-
nem scilicet Terram Nephthali. * Quod 21
cum audisset Baasa, intermisit ædificare
Rama, & reuersus est in Thersa. * Rex au- 22
tem Asa nuncium misit in omnem Iu- E
dam dicens: Nemo sit excusatus. &
tulerunt lapides de Rama, & ligna eius,
quibus ædificauerat Baasa, & extruxit
de eis rex Asa Gabaa Beniamin, &
23 Maspha. * Reliqua autem omnium
sermonum Asa, & vniuersæ fortitudi-
nes eius, & cuncta quæ fecit, & ciui-
tates, quas extruxit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborum dierum regum
Iuda? Verumtamen in tempore sene-
24 ctutis suæ doluit pedes. * Et dormiuit
cum patribus suis, & sepultus est cum
eis in Ciuitate Dauid patris sui. ‖ Re- ‖ 2.Par.17.a.1
gnauitq. Iosaphat filius eius pro eo.
25 * Nadab vero filius Ieroboam regnauit
F super Israel anno secundo Asa regis Iu-
da: regnauitq. super Israel duobus an-
26 nis. * Et fecit quod malum est in con-
spectu Domini, & ambulauit in vijs pa-
tris sui, & in peccatis eius, quibus pec-
27 care fecit Israel. * Insidiatus est autem
ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar,
& percussit eum in Gebbethon, quæ
est vrbs Philisthinorum: siquidem Na-
dab & omnis Israel obsidebant Geb-
28 bethon. * Interfecit ergo illum Baasa
in anno tertio Asa regis Iuda, & regna-
29 uit pro eo. * Cumq. regnasset, ‖ per- ‖ Inf.22.f.21
cussit omnem domum Ieroboam: non
dimisit ne vnam quidem animam de se-
mine eius, donec deleret eum iuxta
verbum Domini, ‖ quod locutus fuerat ‖ Sup.14.c.10
30 in manu serui sui Ahiæ Silonitis, * pro-
G pter peccata Ieroboam, quæ peccaue-
rat, & quibus peccare fecerat Israel: &
propter delictum, quo irritauerat Do-
31 minum Deum Israel. * Reliqua autem
sermonum Nadab, & omnia quæ ope-
ratus est, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Israel?
32 * Fuitq. bellum inter Asa, & Baasa re-
33 gem Israel cunctis diebus eorum. * An-
no tertio Asa regis Iuda regnauit Baasa
filius Ahiæ, super omnem Israel in
34 Thersa vigintiquattuor annis. * Et fecit
malum coram Domino, ambulauitq. in
via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus
peccare fecit Israel.

CAP. XVI.

1 FActus est autem sermo Domini ad
A Iehu filium Hanani contra Baasa,

dicens: * Pro eo quòd exaltaui te de pul- 2
uere, & posui te ducem super populum
meum Israel, tu autem ambulasti in via
Ieroboam, & peccare fecisti populum
meum Israel, vt me irritares in pecca-
tis eorum: * ecce, ego demetam poste- 3
riora Baasa, & posteriora domus eius:
& faciam domum tuam sicut domum
‖ Sup.15.g.29 Ieroboam filij Nabat. * ‖ Qui mortuus 4
fuerit de Baasa in ciuitate, comedent eũ
canes: & qui mortuus fuerit ex eo in
regione, comedent eum volucres cæ-
‖ 2.Par.16.a.2 li. * ‖ Reliqua autem sermonum Baa- 5
sa, & quæcumque fecit, & præ- B
lia eius, nonne hæc scripta sunt in
Libro verborum dierum regum Israel?
* Dormiuit ergo Baasa cũ patribus suis, 6
sepultusq. est in Thersa: & regnauit Ela
filius eius pro eo. * Cum autem in ma- 7
nu Iehu filij Hanani prophetæ verbum
Domini factum esset contra Baasa, &
contra domum eius, & contra omne
malum, quod fecerat coram Domino,
ad irritandum eum in operibus manuũ
suarum, vt fieret sicut domus Ieroboã:
ob hanc causam occidit eum, hoc est,
Iehu filium Hanani, prophetam. * An- 8
no vigesimo sexto Asa regis Iuda, regna-
uit Ela filius Baasa super Israel in Ther-
sa duobus annis. * Et rebellauit contra 9
eum seruus suus Zambri, dux mediæ
partis equitum: erat autem Ela in Ther-
sa bibens, & temulentus in domo Arsa
‖ 4.Reg.9.f.31 præfecti Thersa. * ‖ Irruens ergo Zam- 10
bri, percussit, & occidit eum anno vige- C
simo septimo Asa regis Iuda, & regna-
uit pro eo. * Cumq. regnasset, & sedis- 11
set super solium eius, percussit omnem
domum Baasa, & non dereliquit ex ea
mingentem ad parietem, & propinquos
& amicos eius. * Deleuitq. Zambri om- 12
nem domum Baasa, iuxta verbum Do-
mini, quod locutus fuerat ad Baasa in
manu Iehu prophetæ, * propter vniuer- 13
sa peccata Baasa, & peccata Ela filij eius,
qui peccauerunt, & peccare fecerunt Is-
rael prouocantes Dominum Deum Is-
rael in vanitatibus suis. * Reliqua au- 14
tem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, D
nonne hæc scripta sunt in Libro verbo-
rum dierum regum Israel? * Anno vige- 15
simo septimo Asa regis Iuda, regnauit
Zambri septem diebus in Thersa: porrò
exercitus obsidebat Gebbethon vrbem
16 Philisthinorum. * Cumq. audisset rebel-
lasse Zambri, & occidisse regem, fecit si-
bi regem omnis Israel Amri, qui erat
princeps militiæ super Israel in die illa
17 in castris. * Ascendit ergo Amri, & om-
nis Israel cum eo de Gebbethon, & ob-
18 sidebant Thersa. * Videns autem Zambri
quòd expugnanda esset ciuitas, ingressus
est palatium, & succendit se cum domo
19 regia: & mortuus est * in peccatis suis,
quæ peccauerat faciens malum coram
Domino, & ambulans in via Ieroboam,
& in peccato eius, quo fecit peccare Is-
20 rael. * Reliqua autem sermonum Zam-
E bri, & insidiarum eius, & tyrannidis, nõ-
ne hæc scripta sunt in Libro verborum
21 dierum regum Israel? * Tunc diuisus est
populus Israel in duas partes: media
pars populi sequebatur Thebni filium
Gineth, vt constitueret eum regem: &
22 media pars Amri. * Præualuit autem
populus, qui erat cum Amri, populo
qui sequebatur Thebni filium Gineth:
mortuusq. est Thebni, & regnauit Am-
23 ri. * Anno trigesimo primo Asa regis Iu-
da regnauit Amri super Israel, duode-
cim annis: in Thersa regnauit sex annis.
24 * Emitq. mõtem Samariæ a Somer duo-
bus talentis argenti: & ædificauit eum,
& vocauit nomen ciuitatis, quam extru-
xerat, nomine Semer Domini montis Sa-
25 mariam. * Fecit autem Amri malum in
F conspectu Domini, & operatus est ne-
quiter super omnes, qui fuerunt ante eũ.
26 * Ambulauitq. in omni via Ieroboam fi-
lij Nabat, & in peccatis eius quibus pec-
care fecerat Israel: vt irritaret Dominũ
27 Deum Israel in vanitatibus suis. * Reli-
qua autem sermonũ Amri, & prælia eius,
quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Israel?
28 * Dormiuitq. Amri cum patribus suis,
& sepultus est in Samaria: regnauitq. A-
29 chab filius eius pro eo. * Achab vero fi-
lius Amri regnauit super Israel anno tri-
gesimo octauo Asa regis Iuda. Et regna-
uit Achab filius Amri super Israel in Sa-
30 maria viginti & duobus annis. * Et fecit
G Achab filius Amri malum in conspectu
Domini super omnes, qui fuerunt ante
31 eum. * Nec suffecit ei vt ambularet in
peccatis Ieroboam filij Nabat: insuper
duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal re-
gis Sidoniorum. Et abijt, & seruiuit
Baal,

Baal, & adorauit eum. * Et posuit aram 32
Baal in templo Baal, quod ædificauerat
in Samaria, * & plantauit lucum: & 33
addidit Achab in opere suo, irritans
Dominum Deum Israel super omnes re-
|| Iosu.6.d.26 ges Israel, qui fuerunt ante eum. * || In 34
diebus eius ædificauit Hiel de Bethel, Ie-
richo: in Abiram primitiuo suo funda-
uit eam, & in Segub nouissimo suo po-
suit portas eius: iuxta verbum Domini,
quod locutus fuerat in manu Iosue filij
Nun.

CAP. XVII.

Eccl.48.a.1 Et dixit Elias Thesbites de habita- 1
Iac.5.d.17 toribus Galaad ad Achab: Viuit A
Dominus Deus Israel, in cuius conspe-
ctu sto, si erit annis his ros & pluuia,
nisi iuxta oris mei verba. * Et factum 2
est verbum Domini ad eum, dicens:
* Recede hinc, & vade contra Orien- 3
tem, & abscondere in Torrente carith,
qui est contra Iordanem, * & ibi de tor- 4
rente bibes: coruisq. præcepi vt pascant
te ibi. * Abijt ergo, & fecit iuxta ver- 5
bum Domini: cumq. abijsset, sedit in
Torrente carith, qui est contra Iordané.
* Corui quoque deferebant ei panem & 6
carnes mane, similiter panem & carnes
vesperi, & bibebat de torrente. * Post 7
dies autem siccatus est torrens: non
enim pluerat super terram. * Factus est 8
ergo sermo Domini ad eum, dicens: B
* Surge, & vade in Sarephta Sidonio- 9
rum, & manebis ibi: præcepi enim ibi
|| Luc.4.d.26 mulieri viduæ vt pascat te. * || Surrexit, 10
& abijt in Sarephta. Cumq. venisset ad
portam ciuitatis, apparuit ei mulier vi-
dua colligens ligna, & vocauit eam,
dixitq. ei: Da mihi paululum aquæ in
vase, vt bibam. * Cumq. illa pergeret 11
vt afferret, clamauit post tergum eius,
dicens: Affer mihi, obsecro, & buccellá
panis in manu tua. * Quæ respondit: Vi- 12
uit Dominus Deus tuus, quia non ha-
beo panem, nisi quantum pugillus cape-
re potest farinæ in hydria, & paululum
olei in lecytho: en colligo duo ligna
vt ingrediar & faciam illum mihi & fi-
lio meo, vt comedamus, & moriamur.
* Ad quam Elias ait: Noli timere, sed 13
vade, & fac sicut dixisti: verumtamen C
mihi primum fac de ipsa farinula subci-
neritium panem paruulum, & affer ad
me: tibi autem & filio tuo facies po-
14 stea. * Hæc autem dicit Dominus Deus
Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec
lecythus olei minuetur vsque ad diem,
in qua Dominus daturus est pluuiam
15 super faciem terræ. * Quæ abijt, & fe-
cit iuxta verbum Eliæ: & comedit ipse,
& illa, & domus eius: & ex illa die
16 * hydria farinæ non defecit, & lecythus
olei non est imminutus, iuxta verbum
Domini, quod locutus fuerat in manu
17 Eliæ. * Factum est autem post hæc, ægro-
tauit filius mulieris matris familias, &
erat languor fortissimus ita vt non re-
18 maneret in eo halitus. * Dixit ergo ad
Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei? in-
gressus es ad me, vt rememorarentur
D iniquitates meæ, & interficeres filium
19 meum? * Et ait ad eam Elias: Da mi-
hi filium tuum. Tulitq. eum de sinu
eius, & portauit in cænaculum vbi ip-
se manebat, & posuit super lectulum
20 suum. * Et clamauit ad Dominum, &
dixit: Domine Deus meus, etiam ne
viduam, apud quam ego vtcumque su-
stentor, afflixisti vt interficeres filium
21 eius? * Et expandit se, atque mensus est
super puerum tribus vicibus, & clama-
uit ad Dominum, & ait: Domine Deus
meus, reuertatur obsecro anima pueri
22 huius in viscera eius. * Et exaudiuit Do-
minus vocem Eliæ: & reuersa est ani-
23 ma pueri intra eum, & reuixit. * Tu-
litq. Elias puerum, & deposuit eum de
cænaculo in inferiorem domum, & tra-
didit matri suæ, & ait illi: En viuit fi-
24 lius tuus. * Dixitq. mulier ad Eliam:
Nunc, in isto cognoui quoniam vir Dei
es tu, & verbum Domini in ore tuo ve-
rum est.

CAP. XVIII.

1 Post dies multos factum est verbum
A Domini ad Eliam, in anno tertio
dicens: Vade, & ostende te Achab, vt
2 dem pluuiam super faciem terræ. * Iuit
ergo Elias, vt ostenderet se Achab:
erat autem fames vehemens in Samaria.
3 * Vocauitq. Achab Abdiam dispensato-
rem domus suæ: Abdias autem time-
4 bat Dominum valde. * Nam cum in-
terficeret Iezabel prophetas Domini,

tulit ille centum prophetas, & abscon-
dit eos quinquagenos & quinquagenos
in speluncis, & pauit eos pane & aqua.
* Dixit ergo Achab ad Abdiam: Va- 5
de in terram ad vniuersos fontes aqua-
rum, & in cunctas valles, si forte pos-
simus inuenire herbam, & saluare equos
& mulos, & non penitus iumenta inte-
reant. * Diuiseruntq. sibi regiones, vt 6
circuirent eas: Achab ibat per viam B
vnam, & Abdias per viam alteram seor-
sum. * Cumq. esset Abdias in via, 7
Elias occurrit ei: qui cum cognouisset
eum, cecidit super faciem suam, &
ait: Num tu es, domine mi, Elias?
* Cui ille respondit: Ego. Vade, & 8
dic domino tuo: Adest Elias. * Et il- 9
le, Quid peccaui, inquit, quoniam
tradis me seruum tuum in manu Achab,
vt interficiat me? * Viuit Dominus 10
Deus tuus, quia non est gens aut re-
gnum, quò non miserit dominus meus
te requirens: & respondentibus cunctis:
Non est hic: adiurauit regna singula
& gentes, eo quòd minime repertreris.
* Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic 11
domino tuo: Adest Elias. * Cumq. re- 12
cessero a te, Spiritus Domini aspor-
tabit te in locum, quem ego ignoro:
& ingressus nunciabo Achab, & non
inueniens te, interficiet me: seruus au-
tem tuus timet Dominum ab infantia
sua. * Numquid non indicatum est 13
tibi domino meo, quid fecerim cum
interficeret Iezabel prophetas Domini, C
quòd absconderim de prophetis Domi-
ni centum viros, quinquagenos & quin-
quagenos in speluncis, & pauerim eos
pane & aqua? * Et nunc tu dicis: 14
Vade, & dic domino tuo: Adest Elias:
vt interficiat me? * Et dixit Elias: 15
Viuit Dominus exercituum, ante cuius
vultum sto, quia hodie apparebo ei.
*Abijt ergo Abdias in occursum Achab, 16
& indicauit ei: venitq. Achab in occur-
sum Eliæ. * Et cum vidisset eum, ait: 17
Tune es ille, qui conturbas Israel? * Et 18
ille ait: Non ego turbaui Israel, sed tu,
& domus patris tui, qui dereliquistis
mandata Domini, & secuti estis Baa-
lim. * Verumtamen nunc mitte, & con- 19
grega ad me vniuersum Israel in monte
Carmeli, & prophetas Baal quadringen-
tos quinquaginta, prophetasq. lucorum
quadringentos, qui comedunt de men-
20 sa Iezabel. * Misit Achab ad omnes fi-
lios Israel, & congregauit prophetas
21 in monte Carmeli. * Accedens autem
D Elias ad omnem populum, ait: Vsque-
quo claudicatis in duas partes? si Do-
minus est Deus, sequimini eum: si au-
tem Baal, sequimini illũ. Et non respon-
22 dit ei populus verbum. * Et ait rursus
Elias ad populum: Ego remansi prophe-
ta Domini solus: prophetæ autem Baal
quadringenti & quinquaginta viri sunt.
23 * Dentur nobis duo boues, & illi eli-
gant sibi bouem vnum, & in frusta cæ-
dentes ponant super ligna, ignem autem
non supponant: & ego faciam bouem
alterum, & imponam super ligna, ignem
24 autem non supponam. * Inuocate no-
mina deorum vestrorum, & ego inuo-
cabo nomen Domini mei: & Deus qui
exaudierit per ignem, ipse sit Deus.
Respondens omnis populus ait: Optima
25 propositio. * Dixit ergo Elias prophetis
Baal: Eligite vobis bouem vnum, & fa-
cite primi, quia vos plures estis: & in-
E uocate nomina deorum vestrorum,
26 ignemq. non supponatis. * Qui cum tu-
lissent bouem, quem dederat eis, fece-
runt: & inuocabant nomen Baal de ma-
ne vsque ad meridiem, dicentes: Baal
exaudi nos. Et non erat vox, nec qui re-
sponderet: transiliebantq. altare quod fe-
27 cerant. * Cumq. esset iam meridies, illu-
debat illis Elias, dicens: Clamate voce
maiore: Deus enim est, & forsitan lo-
quitur, aut in diuersorio est, aut in itine-
28 re, aut certe dormit, vt excitetur. * Cla-
mabant ergo voce magna, & incidebant
se iuxta ritum suum cultris & lanceolis,
29 donec perfunderētur sanguine. * Postquā
autem transijt meridies, & illis prophe-
tantibus venerat tempus, quo sacrificiū
offerri solet, nec audiebatur vox, nec ali-
quis respondebat, nec attendebat orātes:
30 * dixit Elias omni populo: Venite ad me.
Et accedente ad se populo, curauit altare
31 Domini, quod destructum fuerat. * Et
tulit duodecim lapides iuxta numerum
tribuum filiorum Iacob, ad quem factus
est sermo Domini, dicens: || Israel erit || Gen. 32. f. 28
32 nomē tuum. * Et ædificauit de lapidibus
altare in nomine Domini: fecitq. a-
F quæductum, quasi per duas aratiuncu-
33 las in circuitu altaris, * & composuit li-
gna:

gna: diuisitq. per membra bouem, &
posuit super ligna, * & ait: Implete 34
quattuor hydrias aqua, & fundite super
holocaustum, & super ligna. Rursumq.
dixit: Etiam secundò hoc facite. Qui
cum fecissent secundò, ait: Etiam ter-
tiò idipsum facite. Feceruntq. tertiò;
* & currebant aquæ circum altare, & 35
fossa aquæductus repleta est. * Cumq: 36
iam tempus esset vt offerretur holocau-
stum, accedens Elias propheta, ait: Do-
mine Deus Abraham, & Isaac, & Israel,
ostende hodie quia tu es Deus Israel, &
ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuũ
feci omnia verba hæc. * Exaudi me 37
Domine, exaudi me: vt discat populus
iste, quia tu es Dominus Deus, & tu
conuertisti cor eorum iterum. * Ceci- 38
dit autem ignis Domini, & vorauit ho-
locaustum, & ligna, & lapides, puluerem
quoque, & aquam, quæ erat in aquædu-
ctu lambens. * Quod cum vidisset om- 39
nis populus, cecidit in faciem suam, &
ait: Dominus ipse est Deus, Dominus
ipse est Deus. * Dixitq. Elias ad eos: Ap- 40
prehendite prophetas Baal, & ne vnus G
quidem effugiat ex eis. Quos cum ap-
prehendissent, duxit eos Elias ad Tor-
rentem cison, & interfecit eos ibi. * Et 41
ait Elias ad Achab: Ascende, comede,
& bibe: quia sonus multæ pluuiæ est.
* Ascendit Achab vt comederet & bibe- 42
ret: Elias autem ascendit in verticem
Carmeli, & pronus in terram posuit
faciem suam inter genua sua, * & dixit 43
ad puerum suum: Ascende, & prospice
contra mare. Qui cum ascendisset, &
contemplatus esset, ait: Non est quid-
quam. Et rursum ait illi: Reuertere se-
ptem vicibus. * In septima autem vice, 44
Ecce nubecula parua quasi vestigium ho
minis ascendebat de mari. Qui ait:
Ascende, & dic Achab: Iunge currum
tuum & descende, ne occupet te pluuia.
* Cumq. se verteret huc atque illuc, ecce 45
cæli contenebrati sunt, & nubes, & ven-
tus, & facta est pluuia grandis. Ascen-
dens itaque Achab abijt in Iezrahel:
* & manus Domini facta est super Eliã, 46
accinctisq. lumbis currebat ante Achab,
donec veniret in Iezrahel.

CAP. XIX.

1 NVnciauit autem Achab Iezabel om-
A nia quæ fecerat Elias, & quo mo-
do occidisset vniuersos prophetas gla-
2 dio. * Misitq. Iezabel nuncium ad Eliã,
dicens: Hæc mihi faciant dij, & hæc ad-
dant, nisi hac hora cras posuero ani-
mam tuam sicut animam vnius ex illis.
3 * Timuit ergo Elias, & surgens abijt
quòcumque eum ferebat voluntas: ve-
nitq. in Bersabee Iuda, & dimisit ibi
4 puerum suum, * & perrexit in deser-
tum, viam vnius diei. Cumq. venisset,
& sederet subter vnam iuniperum, pe-
tiuit animæ suæ vt moreretur, & ait:
Sufficit mihi Domine, tolle animam
meam: neque enim melior sum, quàm
5 patres mei. * Proiecitq. se, & obdor-
miuit in vmbra iuniperi: & ecce An-
gelus Domini tetigit eum, & dixit illi:
6 Surge, & comede. * Respexit, & ec-
B ce ad caput suum subcinericius panis,
& vas aquæ: comedit ergo, & bibit, &
7 rursum obdormiuit. * Reuersusq. est An
gelus Domini secundò, & tetigit eum,
dixitq. illi: Surge, comede: grãdis enim
8 tibi restat via. * Qui cum surrexisset, co
medit & bibit, & ambulauit in fortitu-
dine cibi illius quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus, vsque ad montem
9 Dei Horeb. * Cumq. venisset illuc, man-
sit in spelunca: & ecce sermo Domini
ad eum, dixitq. illi: Quid hiç agis Elia?
10 * At ille respondit: Zelo zelatus sum pro
Domino Deo exercituum, quia dereli-
querunt pactum tuum filij Israel: altaria
tua destruxerunt, prophetas tuos occide-
runt gladio, derelictus sum ego solus, &
quærunt animam meam vt auferant eã.
11 * Et ait ei: Egredere, & stã in monte
C coram Domino: & ecce Dominus trã-
sit, & spiritus grandis & fortis subuer-
tens montes, & conterens petras ante
Dominum: non in spiritu Dominus, &
post spiritum commotio: non in com-
12 motione Dominus, * & post com-
motionem ignis: non in igne Dominus,
13 & post ignẽ sibilus auræ tenuis. * Quod
cum audisset Elias, operuit vultum
suum pallio, & egressus stetit in ostio
speluncæ, & ecce vox ad eum dicens:
14 Quid hic agis Elia? * Et ille respon-

dit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo
Rom.11.a.3 exercituum: quia dereliquerunt pactū
tuum filij Israel: altaria tua destruxe-
runt, prophetas tuos occiderunt gladio,
derelictus sum ego solus, & quærunt
animam meam vt auferant eam. * Et 15
ait Dominus ad eum: Vade, & reuerte-
re in viam tuam per desertum in Dama-
scum: cumq. perueneris illuc, vnges
Hazael regem super Syriam, * & Iehu 16
filium Namsi vnges regem super Israel:
Eliseum autem filium Saphat, qui est
de Abelmeula, vnges prophetam pro D
4.Reg.9.a.1 te. * Et erit, quicumque fugerit gla- 17
dium Hazael, occidet eum Iehu: &
quicumque fugerit gladium Iehu, in-
Rom.11.a.4 terficiet eum Eliseus. * Et derelinquam 18
mihi in Israel septem millia virorum,
quorum genua non sunt incuruata ante
Baal, & omne os, quod non adorauit
eum osculans manus. * Profectus ergo 19
inde Elias, reperit Eliseum filium Sa-
phat, arantem in duodecim iugis boū.
& ipse in duodecim iugis boum aranti-
bus vnus erat: cumq. venisset Elias ad
eum, misit pallium suum super illum.
* Qui statim relictis bobus cucurrit post 20
Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meū,
& matrem meam, & sic sequar te. Di-
xitq. ei: Vade, & reuertere: quod enim
meum erat, feci tibi. * Reuersus autem 21
ab eo, tulit par boum, & mactauit il-
lud, & in aratro boum coxit carnes, &
dedit populo, & comederunt: consur-
gensq. abijt, & secutus est Eliam, & mi-
nistrabat ei.

CAP. XX.

Porro Benadad rex Syriæ, congrega- 1
uit omnem exercitum suum, & A
triginta duos reges secum, & equos, &
currus: & ascendens pugnabat contra
Samariam, & obsidebat eam. * Mit- 2
tensq. nuncios ad Achab regem Israel
in ciuitatem, * ait: Hæc dicit Benadad:
Argentum tuum, & aurum tuum meum
est: & vxores tuæ, & filij tui optimi,
mei sunt. * Respondítq. rex Israel: Iux- 4
ta verbum tuum, domine mi rex, tuus
sum ego, & omnia mea. * Reuertētesq. 5
nuncij, dixerunt: Hæc dicit Benadad,
qui misit nos ad te: Argentum tuum, &
aurum tuum, & vxores tuas, & filios

6 tuos dabis mihi. * Cras igitur hac ea-
dem hora mittam seruos meos ad te, &
scrutabuntur domum tuam, & domum
seruorum tuorum: & omne, quod eis
placuerit, ponent in manibus suis, &
7 auferent. * Vocauit autem rex Israel
omnes seniores terræ, & ait: Animad-
uertite, & videte quoniam insidietur
nobis: misit enim ad me pro vxoribus
B meis, & filijs, & pro argento & auro:
8 & non abnui. * Dixeruntq. omnes ma-
iores natu, & vniuersus populus ad eū:
9 Non audias, neque acquiescas illi. * Re-
spondit itaque nuncijs Benadad: Dicite
Domino meo regi: Omnia propter quæ
misisti ad me seruum tuum in initio,
faciam: hanc autem rem facere non
10 possum. * Reuersiq. nuncij retulerunt
ei. Qui remisit, & ait: Hæc faciant
mihi dij, & hæc addant, si suffecerit pul-
uis Samariæ pugillis omnis populi, qui
11 sequitur me. * Et respondens rex Is-
rael, ait: Dicite ei: Ne glorietur accin-
12 ctus æque vt discinctus. * Factum est au-
tem, cum audisset Benadad verbū istud,
bibebat ipse & reges in vmbraculis, &
ait seruis suis: Circumdate ciuitatem.
13 Et circumdederunt eam. * Et ecce pro-
pheta vnus accedens ad Achab regem
Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus: Cer-
te vidisti omnem multitudinem hanc
nimiam? ecce, ego tradam eam in ma-
nu tua hodie: vt scias, quia ego sum Do-
14 minus. * Et ait Achab: Per quem? Di-
xitq. ei: Hæc dicit Dominus: Per pe-
C dissequos principum prouinciarum. Et
ait: Quis incipiet præliari? Et ille di-
15 xit: Tu. * Recensuit ergo pueros prin-
cipum prouinciarum, & reperit nume-
rum ducentorum triginta duorum: &
recensuit post eos populū, omnes filios
16 Israel, septem millia. * & egressi sunt
meridie. Benadad autem bibebat temu-
lentus in vmbraculo suo, & reges tri-
ginta duo cum eo, qui ad auxilium eius
17 venerant. * Egressi sunt autem pueri
principū prouinciarum in prima fron-
te. Misit itaque Benadad. Qui nun-
ciauerunt ei, dicentes: Viri egressi sunt
18 de Samaria. * Et ille ait: Siue pro pa-
ce veniunt, apprehendite eos viuos: si-
ue vt prælientur, viuos eos capite.
19 * Egressi sunt ergo pueri principum pro-
D uinciarum, ac reliquus exercitus seque-
batur:

batur: * & percussit vnusquisque virum, 20
qui contra se veniebat: fugeruntq. Syri,
& persecutus est eos Israel. Fugit quo-
que Benadad rex Syriæ in equo cum e-
quitibus suis. * Necnon egressus rex If- 21
rael percussit equos & currus, & percus-
sit Syriam plaga magna. * (Accedens 22
autem propheta ad regem Israel, dixit
ei: Vade, & confortare, & scito, & vi-
de quid facias: sequenti enim anno rex
Syriæ ascendet contra te.) * Serui ve- 23
ro regis Syriæ dixerunt ei: Dij montiũ
sunt dij eorum, ideo superauerunt nos:
sed melius est vt pugnemus contra eos
in campestribus, & obtinebimus eos.
* Tu ergo verbum hoc fac: Amoue re- 24
ges singulos ab exercitu tuo, & pone
principes pro eis: * & instaura numerũ 25
militum, qui ceciderunt de tuis, &
equos secundum equos pristinos, & cur-
rus secundum currus, quos ante habui-
sti: & pugnabimus contra eos in cam-
pestribus, & videbis quòd obtinebimus
eos. Credidit consilio eorum, & fecit
ita. * Igitur postquam annus transierat, 26
recensuit Benadad Syros, & ascendit in E
Aphec vt pugnaret contra Israel. * Por- 27
ro filij Israel recensiti sunt, & acceptis
cibarijs profecti ex aduerso, castraq. me-
tati sunt contra eos, quasi duo parui gre-
ges caprarum: Syri autem repleuerunt
terram. (* Et accedens vnus vir Dei, di- 28
xit ad regem Israel: Hæc dicit Dominus:
Quia dixerunt Syri: Deus montium est
dominus, & non est Deus Valliũ: dabo
omnem multitudinem hanc grandem in
manu tua, & scietis quia ego sum Do-
minus.) * Dirigebantq. septem diebus 29
ex aduerso hi, atque illi acies, septima
autem die commissum est bellum: per-
cusseruntq. filij Israel de Syris centum
millia peditum in die vna. * Fugerunt 30
autem qui remanserant in Aphec, in ci-
uitatem: & cecidit murus super viginti
septem millia hominum, qui remanse-
rant. Porro Benadad fugiens ingressus
est ciuitatem, in cubiculum quod erat
intra cubiculum. * dixeruntq. ei serui 31
sui: Ecce, audiuimus quòd reges do-
mus Israel clementes sint: ponamus ita-
que saccos in lumbis nostris, & funiculos
in capitibus nostris, & egrediamur ad
regem Israel: forsitan saluabit animas F
nostras. * Accinxerunt saccis lũbos suos, 32
& posuerunt funiculos in capitibus suis,
veneruntq. ad regem Israel, & dixerunt
ei: Seruus tuus Benadad dicit: Viuat, oro
te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vi-
33 uit, frater meus est. * Quod acceperunt
viri pro omine: & festinãtes rapuerunt
verbum ex ore eius, atque dixerunt: Fra-
ter tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & ad-
ducite eum ad me. Egressus est ergo ad
eum Benadad, & leuauit eum in currum
34 suum. * Qui dixit ei: Ciuitates, quas tu-
lit pater meus a patre tuo, reddam: &
plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit
pater meus in Samaria, & ego fœdera-
tus recedam a te. Pepigit ergo fœdus,
35 & dimisit eum. * Tunc vir quidam de fi-
lijs prophetarum dixit ad socium suum
in sermone Domini: Percute me. At ille
36 noluit percutere. * Cui ait: Quia nolui-
sti audire vocem Domini, ecce recedes a
me, & percutiet te leo. Cumq. paululũ
recessisset ab eo, inuenit eum leo, atque
37 percussit. * Sed & alterum inueniens vi-
G rum, dixit ad eum: Percute me. Qui per-
38 cussit eum, & vulnerauit. * Abijt ergo
propheta, & occurrit regi in via, & mu-
tauit aspersione pulueris os & oculos
39 suos. * Cumq. rex transisset, clamauit ad
regem, & ait: Seruus tuus egressus est ad
præliandum cominus: cumq. fugisset vir
vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait:
Custodi virum istum: qui si lapsus fue-
rit, erit anima tua pro anima eius, aut
40 talentum argenti appendes. * Dum au-
tem ego turbatus huc illucq. me verte-
rem, subito non comparuit. Et ait rex
Israel ad eum: Hoc est iudicium tuum,
41 quod ipse decreuisti. * At ille statim
abstersit puluerem de facie sua, & cogno-
uit eum rex Israel, quòd esset de prophe-
42 tis. * Qui ait ad eum: Hæc dicit Domi-
nus: [a] Quia dimisisti virum dignũ mor- [a] Inf.22.f.38
te de manu tua, erit anima tua pro ani-
ma eius, & populus tuus pro populo
43 eius. * Reuersus est igitur rex Israel in
domum suam, audire contemnens, & fu-
ribundus venit in Samariam.

CAP. XXI.

1 POst verba autem hæc, tempore illo
A vinea erat Naboth Iezrahelitæ, qui
erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab
regis

regis Samariæ.* Locutus est ergo Achab 2
ad Naboth, dicens: Da mihi vineam
tuam, vt faciam mihi hortum olerum,
quia vicina est, & prope domum meã,
daboq. tibi pro ea vineam meliorẽ: aut
si commodius tibi putas, argenti pretiũ,
quanto digna est. * Cui respondit Na- 3
both: Propitius sit mihi Dominus, ne
dem hereditatem patrum meorum tibi.
* Venit ergo Achab in domum suã in- 4
dignans, & frendens super verbo, quod
locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahe-
lites, dicens: Non dabo tibi hereditatẽ B
patrum meorum. Et proijciens se in
lectulum suum, auertit faciem suam ad
parietem, & non comedit panem.* In- 5
gressa est autẽ ad eum Iezabel vxor sua,
dixitq. ei: Quid est hoc, vnde anima tua
contristata est? & quare non comedis pa
nem? * Qui respondit ei: Locutus sum 6
Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi
vineam tuam, accepta pecunia: aut, si
tibi placet, dabo tibi vineam meliorem
pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineã
meam.* Dixit ergo ad eum Iezabel vxor 7
eius: Grandis auctoritatis es, & bene re-
gis regnum Israel. Surge, & comede
panem, & æquo animo esto, ego dabo C
tibi vineam Naboth Iezrahelitæ.* Scri- 8
psit itaque litteras ex nomine Achab, &
signauit eas annulo eius, & misit ad ma
iores natu, & optimates, qui erant in
ciuitate eius, & habitabant cũ Naboth.
* Litterarum autem hæc erat sententia: 9
Prædicate ieiunium, & sedere facite Na-
both inter primos populi,* & submitti- 10
te duos viros filios Belial contra eum, &
falsum testimonium dicant: Benedixit
Deum & regẽ: & educite eum, & lapi-
date, sicq. moriatur.* Fecerunt ergo ci- 11
ues eius maiores natu & optimates, qui
habitabant cum eo in vrbe, sicut præce-
perat eis Iezabel, & sicut scriptum erat
in litteris quas miserat ad eos: * prædi- 12
cauerunt ieiuniũ, & sedere fecerunt Na- D
both inter primos populi. * Et addu- 13
ctis duobus viris filijs diaboli, fecerunt
eos sedere contra eum: at illi, scilicet vt
viri diabolici, dixerunt contra eum testi-
monium coram multitudine: Benedixit
Naboth Deum & regem: quam ob
rem eduxerunt eum extra ciuitatem, &
lapidibus interfecerunt.* Miseruntq. ad 14
Iezabel, dicẽtes: Lapidatus est Naboth,
15 & mortuus est.* Factum est autem,
cum audisset Iezabel lapidatũ Naboth,
& mortuum, locuta est ad Achab: Sur-
ge, & posside vineam Naboth Iezrahe-
litæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare
eam accepta pecunia: non enim viuit
16 Naboth, sed mortuus est.* Quod cum
audisset Achab, mortuum videlicet Na-
both, surrexit, & descendebat in vineã
Naboth Iezrahelitæ, vt possideret eam.
17 * Factus est igitur sermo Domini ad E-
18 liam Thesbiten, dicens: * Surge, & de-
E scende in occursum Achab regis Israel,
qui est in Samaria: ecce ad vineam
Naboth descendit, vt possideat eam:
19 * & loquéris ad eum, dicens: Hæc dicit
Dominus: Occidisti, insuper & possedi-
sti. Et post hæc addes: Hæc dicit Do-
minus: ‖ In loco hoc, in quo linxerunt ‖ Inf. 22. f. 38
canes sanguinem Naboth, lambent quo-
20 que sanguinem tuum.* Et ait Achab ad
Eliam: Num inuenisti me inimicum ti-
bi? Qui dixit: Inueni, eo quòd venun-
datus sis, vt faceres malum in conspectu
21 Domini.* ‖ Ecce ego inducam super te ‖ 4. Reg. 9. b. 8
malum, & demetam posteriora tua, &
interficiam de Achab mingentem ad pa-
rietem, & clausum & vltimũ in Israel.
22 * Et dabo domum tuam sicut ‖ domum ‖ Sup. 15. f. 29
F Ieroboam filij Nabat, & sicut domum
‖ Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ‖ Sup. 16. a. 3
ad iracundiã prouocares, & peccare fe-
23 cisti Israel. * ‖ Sed & de Iezabel locu- ‖ 4. Reg. 9. f.
tus est Dominus, dicens: Canes come- 36
24 dent Iezabel in agro Iezrahel.* Si mor-
tuus fuerit Achab in ciuitate, comedẽt
eum canes: si autem mortuus fuerit in
25 agro, comedẽt eum volucres cæli.* Igi-
tur non fuit alter talis sicut Achab, qui
venundatus est vt faceret malum in cõ-
spectu Domini: concitauit enim eum Ie-
26 zabel vxor sua,* & abominabilis factus
G est, in tantum vt sequeretur idola, quæ
fecerant Amorrhæi, quos consumpsit
27 Dominus a facie filiorum Israel.* Ita-
que cum audisset Achab sermones istos,
scidit vestimenta sua, & operuit cilicio
carnem suam, ieiunauitq. & dormiuit
in sacco, & ambulauit demisso capite.
28 * Et factus est sermo Domini ad Eliam
29 Thesbiten, dicens: * Nonne vidisti
humiliatum Achab coram me? quia
igitur humiliatus est mei causa, non ‖ 4. Reg. 9. f.
inducam malum in diebus eius, sed ‖ in 26
diebus

diebus filij sui inferam malum domui
eius.

CAP. XXII.

2.Par.18.a.1 TRansierunt igitur tres anni absque 1
bello inter Syriam & Israel. * In 2
anno autem tertio, descendit Iosaphat A
rex Iuda ad regem Israel. (* Dixitq. rex 3
Israel ad seruos suos: Ignoratis quòd no
stra sit Ramoth Galaad, & negligimus
tollere eam de manu regis Syriæ?)
* Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum 4
ad præliandum in Ramoth Galaad?
* Dixitq. Iosaphat ad regem Israel: Si- 5
cut ego sum, ita & tu: populus meus,
& populus tuus vnum sunt: & equites
mei, equites tui. Dixitq. Iosaphat ad
regem Israel: Quære, oro te, hodie ser-
monem Domini. * Congregauit ergo 6
rex Israel prophetas, quadringentos cir-
citer viros, & ait ad eos: Ire debeo in
Ramoth Galaad ad bellandum, an quie-
scere? Qui responderunt: Ascende, &
dabit eam Dominus in manu regis.
* Dixit autem Iosaphat: Non est hic 7
propheta Domini quispiam, vt interro-
gemus per eum? * Et ait rex Israel ad 8
Iosaphat: Remansit vir vnus, per quem
possumus interrogare Dominum: sed B
ego odi eum, quia non prophetat mi-
hi bonum, sed malum, Michæas filius
Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris
ita rex. * Vocauit ergo rex Israel eunu- 9
chum quendam, & dixit ei: Festina ad-
ducere Michæam filium Iemla. * Rex au- 10
tem Israel, & Iosaphat rex Iuda sedebāt
vnusquisque in solio suo vestiti cultu re-
gio, in area iuxta ostium portæ Sama-
riæ, & vniuersi prophetæ prophetabant
in conspectu eorum. * Fecit quoque si- 11
bi Sedecias filius Chanaana cornua fer-
rea, & ait: Hæc dicit Dominus: His vē-
tilabis Syriam, donec deleas eam. * Om 12
nesq. prophetæ similiter prophetabant,
dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, &
vade prospere, & tradet Dominus in
manus regis. * Nuncius vero, qui ierat vt 13
vocaret Michæam, locutus est ad eum,
dicens: Ecce sermones prophetarū ore
vno regi bona prædicant: sit ergo ser-
mo tuus similis eorum, & loquere bo-
na. * Cui Michæas ait: Viuit Dominus, 14
quia quodcumque dixerit mihi Domi-
15 nus, hoc loquar. * Venit itaque ad re-
gem, & ait illi rex: Michæa, ire debe-
mus in Ramoth Galaad ad præliandum,
C an cessare? Cui ille respondit: Ascende,
& vade prospere, & tradet eum Domi-
16 nus in manus regis. * Dixit autem rex ad
eum: Iterum atque iterum adiuro te, vt
non loquaris mihi nisi quod verum est, in
17 nomine Domini. * Et ille ait: Vidi cun-
ctum Israel dispersum in montibus, qua-
si oues non habētes pastorem. & ait Do-
minus: Non habent isti dominū: reuer-
tatur vnusquisque in domū suam in pa-
18 ce. (* Dixit ergo rex Israel ad Iosaphat:
Numquid non dixi tibi, quia non pro-
phetat mihi bonum, sed semper malū?)
19 * Ille vero addens, ait: Propterea audi ser
monem Domini: Vidi Dominum seden-
tem super solium suum, & omnem exer-
citum cæli assistentem ei a dextris & a
20 sinistris: * & ait Dominus: Quis decipiet
Achab regem Israel, vt ascendat, & cadat
in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba
21 huiuscemodi, & alius aliter. * Egressus
est autem spiritus, & stetit coram Do-
mino, & ait: Ego decipiam illum. Cui
22 locutus est Dominus: In quo? * Et ille
ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in
D ore omnium prophetarum eius. Et di-
xit Dominus: Decipies, & præualebis:
23 egredere, & fac ita. * Nunc igitur ec-
ce dedit Dominus spiritum mendacij in
ore omnium prophetarum tuorum, qui
hic sunt, & Dominus locutus est contra
24 te malum. * Accessit autem Sedecias fi-
lius Chanaana, & percussit Michæam in
maxillam, & dixit: Me ne ergo dimi-
sit Spiritus Domini, & locutus est ti-
25 bi? * Et ait Michæas: Visurus es in
die illa, quando ingredieris cubicu-
lum, intra cubiculum vt abscondaris.
26 * Et ait rex Israel: Tollite Michæam,
& maneat apud Amon principem ci-
uitatis, & apud Ioas filium Amelech,
27 * & dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite
virum istum in carcerem, & sustentate
eum pane tribulationis, & aqua angu-
28 stiæ, donec reuertar in pace. * Dixitq. Mi-
chæas: Si reuersus fueris in pace, non est
locutus in me Dominus. Et ait: Audite
29 populi omnes. * Ascendit itaque rex Is-
rael, & Iosaphat rex Iuda in Ramoth Ga
30 laad. * Dixit itaque rex Israel ad Iosa-
phat: Sume arma, & ingredere præ-
lium,

lium, & induere vestibus tuis: porro
rex Israel mutauit habitum suum, &
ingressus est bellum. * Rex autem Syriæ 31
præceperat principibus curruū triginta E
duobus, dicens: Non pugnabitis contra
minorem, & maiorem quempiam, nisi
contra regem Israel, solum. * Cum er- 32
go vidissent principes curruū Iosaphat,
suspicati sunt quòd ipse esset rex Israel,
& impetu facto pugnabant contra eum:
& exclamauit Iosaphat. * Intellexeruntq. 33
principes curruum quòd non esset rex
Israel, & cessauerunt ab eo. * Vir au- 34
tem quidam tetendit arcum, in incer-
tum sagittam dirigens, & casu percus-
sit regem Israel inter pulmonem & sto-
machum. At ille dixit aurigæ suo: Ver-
te manum tuam, & eijce me de exerci-
tu, quia grauiter vulneratus sum. * Cō- 35
missum est ergo prælium in die illa,
& rex Israel stabat in curru suo contra
Syros, & mortuus est vespere: fluebat
autem sanguis plagæ in sinum currus,
* & præco insonuit in vniuerso exerci- 36
tu antequam sol occumberet, dicens:
Vnusquisque reuertatur in ciuitatem,
& in terram suam. * Mortuus est au- 37
tem rex, & perlatus est in Samariam:
sepelieruntq. regem in Samaria, * & 38
Sup. 21.c.19 lauerunt currum eius in piscina Sama- F
riæ, & linxerunt canes sanguinem e-
ius, & habenas lauerunt, iuxta verbum
Domini quod locutus fuerat. * Reliqua 39
autem sermonum Achab, & vniuersa
quæ fecit, & domus eburnea, quam
ædificauit, cunctarumq. vrbium, quas
extruxit, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonum dierum regum Israel?
* Dormiuit ergo Achab cum patribus 40
suis, & regnauit Ochozias filius eius
pro eo. * Iosaphat vero filius Asa re- 41
gnare cœperat super Iudam anno quar-
42 to Achab regis Israel. * Triginta quin-
que annorum erat cum regnare cœpis-
set, & vigintiquinque annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Azuba
43 filia Salai. * Et ambulauit in omni via
Asa patris sui, & non declinauit ex ea:
fecitq. quod rectum erat in conspectu
44 Domini. * Verumtamen excelsa non
abstulit: adhuc enim populus sacrifica-
bat, & adolebat incensum in excelsis.
45 * Pacemq. habuit Iosaphat cum rege
46 Israel. * Reliqua autem verborum Iosa-
G phat, & opera eius, quæ gessit, & præ-
lia, nonne hæc scripta sunt in Libro ver-
47 borum dierum regum Iuda? * Sed &
reliquias effeminatorum, qui remanse-
rant in diebus Asa patris eius, abstulit
48 de terra. * Nec erat tunc rex constitutus
49 in Edom. * Rex vero Iosaphat fecerat
classes in mari, quæ nauigarent in Ophir
propter aurum: & ire non potuerunt,
50 quia confractæ sunt in Asiongaber. * Tūc
ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat:
Vadant serui mei cum seruis tuis in na-
51 uibus. Et noluit Iosaphat. * Dormiuitq.
Iosaphat cum patribus suis, & sepultus
est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui;
regnauitq. Ioram filius eius pro eo.
52 * Ochozias autem filius Achab regnare
cœperat super Israel in Samaria, anno
septimodecimo Iosaphat regis Iuda, re-
53 gnauitq. super Israel duobus annis. * Et
fecit malum in conspectu Domini, &
ambulauit in via patris sui & matris
suæ, & in via Ieroboam filij Nabat, qui
54 peccare fecit Israel. * Seruiuit quoque
Baal, & adorauit eum, & irritauit Do-
minum Deum Israel, iuxta omnia quæ
fecerat pater eius.

LIBER REGVM QVARTVS,

Secundum Hebræos

MALACHIM SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

PRAEVARICATVS 1
est autem Moab in A
Israel, postquā mor-
tuus est Achab. *Ce- 2
ciditq. Ochozias per
cancellos cœnaculi
sui, quod habebat in
Samaria, & ægrotauit: misitq; nuncios,
dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub
deum Accaron, vtrum viuere queam de
infirmitate mea hac. * Angelus autem 3
Domini locutus est ad Eliam Thesbiten,
dicens: Surge, & ascende in occursum
nunciorū regis Samariæ, & dices ad eos:
Numquid non est Deus in Israel, vt ea-
tis ad cōsulendum Beelzebub deum Ac-
caron? * Quam ob rem hæc dicit Do- 4
minus: De lectulo, super quem ascendi-
sti, non descendes, sed morte morieris.
Et abijt Elias. * Reuersiq. sunt nuncij 5
ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare re- B
uersi estis? * At illi responderunt ei: Vir 6
occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, &
reuertimini ad regem, qui misit vos, &
dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Num-
quid, quia non erat Deus in Israel, mit-
tis vt consulatur Beelzebub deus Acca-
ron? Idcirco de lectulo, super quē ascen-
disti, non descendes, sed morte morie-
ris. * Qui dixit eis: Cuius figuræ & ha- 7
bitus est vir ille, qui occurrit vobis, &
locutus est verba hæc? * At illi dixerūt: 8
Vir pilosus, & zona pellicea accinctus
renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.
* Misitq. ad eum quinquagenarium prin- 9
cipem, & quinquaginta qui erat sub eo.
Qui ascendit ad eum: sedentiq. in ver-
tice montis, ait: Homo Dei, rex præce-
10 pit vt descendas. * Respondensq. Elias,
C dixit quinquagenario: Si homo Dei sū,
descendat ignis de cælo, & deuoret te,
& quinquaginta tuos. Descendit itaque
ignis de cælo, & deuorauit eum, & quin-
11 quaginta qui erant cum eo. * Rursumq.
misit ad eum principem quinquagena-
rium alterum, & quinquaginta cum eo.
Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc di-
12 cit rex: Festina, descende. * Respondens
Elias ait: Si homo Dei ego sum, descē-
dat ignis de cælo, & deuoret te, & quin-
quaginta tuos. Descendit ergo ignis de
cælo, & deuorauit illum, & quinquagin-
13 ta eius. * Iterum misit principem quin-
quagenarium tertium, & quinquaginta
qui erant cum eo. Qui cum venisset,
curuauit genua contra Eliam, & preca-
tus est eum, & ait: Homo Dei, noli de-
spicere animam meam, & animas seruo-
14 rum tuorum qui mecum sunt. * Ecce
descendit ignis de cælo, & deuorauit
duos principes quinquagenarios primos,
& quinquagenos, qui cum eis erant: sed
D nunc obsecro vt miserearis animæ meæ.
15 * Locutus est autem Angelus Domini ad
Eliam, dicens: Descende cum eo, ne ti-
meas. Surrexit igitur, & descendit cum
16 eo ad regem, * & locutus est ei: Hæc di-
cit Dominus: Quia misisti nuncios ad
consulendum Beelzebub deum Accaron,
quasi non esset Deus in Israel, a quo pos-
ses interrogare sermonē, ideo de lectu-
lo, super quem ascendisti, nō descendes,
17 sed morte morieris. * Mortuus est ergo
iuxta sermonem Domini, quem locutus

est Elias, & regnauit Ioram frater eius
pro eo, anno secundo Ioram filij Iosa-
phat regis Iudæ: non enim habebat fi-
lium.* Reliqua autem verborum Ocho- 18
ziæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum regum
Israel?

CAP. II.

Factum est autem, cum leuare vellet 1
Dominus Eliam per turbinem in cæ- A
lum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.
* Dixitq. Elias ad Eliseũ: Sede hic, quia 2
Dominus misit me vsque in Bethel. Cui
ait Eliseus: Viuit Dominus, & viuit ani-
ma tua, quia nõ derelinquam te. Cumq.
descendissent Bethel, * egressi sunt filij 3
prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eli-
seum, & dixerunt ei: Nũquid nosti, quia
hodie Dominus tollet dominum tuum
a te? Qui respondit: Et ego noui: sile-
te. * Dixit autem Elias ad Eliseum: Se- 4
de hic, quia Dominus misit me in Ieri-
cho. Et ille ait: Viuit Dominus, & viuit
anima tua, quia non derelinquam te.
Cumq. venissent Iericho,* accesserunt fi- 5
lij prophetarum, qui erant in Iericho, ad
Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti
quia Dominus hodie tollet dominum
tuum a te? Et ait: Et ego noui: silete.
* Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia 6
Dominus misit me vsque ad Iordanem. B
Qui ait: Viuit Dominus, & viuit anima
tua, quia nõ derelinquam te. Ierunt igi-
tur ambo pariter, * & quinquaginta viri 7
de filijs prophetarũ secuti sunt eos, qui
& steterunt econtra, longe: illi autem
ambo stabant super Iordanem. * Tulitq. 8
Elias pallium suum, & inuoluit illud,
& percussit aquas, quæ diuisæ sunt in
vtramque partem, & transierunt ambo
per siccum. * Cumq. transissent, Elias 9
dixit ad Eliseum: Postula quod vis vt
faciam tibi, antequam tollar a te. Di-
xitq. Eliseus: Obsecro vt fiat in me du-
plex spiritus tuus. * Qui respondit: Rẽ 10
difficilem postulasti: attamen si videris
me, quando tollar a te, erit tibi quod
petisti: si autem non videris, non erit.
* Cumq. pergerent, & incedentes sermo- 11
cinarentur, ecce currus igneus, & equi
ignei diuiserunt vtrumque: & [u]ascendit
Elias per turbinem in cælum. * Eliseus 12

[u] 1. Mach. 2. c. 58
Eccl. 48. b. 13

C autem videbat, & clamabat: Pater mi,
pater mi, currus Israel, & auriga eius. Et
non vidit eum amplius: apprehenditq.
vestimenta sua, & scidit illa in duas par-
13 tes. * Et leuauit pallium Eliæ, quod ce-
ciderat ei: reuersusq. stetit super ripam
14 Iordanis,* & pallio Eliæ, quod ceciderat
ei, percussit aquas, & non sunt diuisæ. &
dixit: Vbi est Deus Eliæ etiã nunc? Per-
cussitq. aquas, & diuisæ sunt huc, atque
15 illuc, & transijt Eliseus. * Videntes autem
filij prophetarum, qui erant in Iericho
ecõtra, dixerunt: Requieuit spiritus Eliæ
super Eliseum. Et venientes in occursum
eius, adorauerunt eum proni in terram,
16 * dixeruntq. illi: Ecce, cũ seruis tuis sunt
quinquaginta viri fortes, qui possunt ire,
& quærere dominum tuum, ne forte tu-
lerit eum Spiritus Domini, & proiecerit
eum in vnum montium, aut in vnã val-
17 lium. Qui ait: Nolite mittere. * Co-
geruntq. eum, donec acquiesceret, & di-
ceret: Mittite. Et miserunt quinquagin-
ta viros: qui cum quæsissent tribus die-
18 bus, non inuenerunt. * Et reuersi sunt ad
D eum: at ille habitabat in Iericho, & di-
xit eis: Numquid non dixi vobis: Noli-
19 te mittere? * Dixerunt quoque viri ciui-
tatis ad Eliseum: Ecce habitatio ciuita-
tis huius optima est, sicut tu ipse domi-
ne perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, &
20 terra sterilis. * At ille ait: Afferte mihi
vas nouũ, & mittite in illud sal. Quod
21 cum attulissent, * egressus ad fontem a-
quarum, misit in illum sal, & ait: Hæc
dicit Dominus: Sanaui aquas has, & non
erit vltra in eis mors, neque sterilitas.
22 * Sanatæ sunt ergo aquæ vsque in diem
hanc, iuxta verbum Elisei, quod locu-
23 tus est. * Ascendit autẽ inde in Bethel:
cumq. ascenderet per viam, pueri parui
egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei,
dicentes: Ascende calue, ascende calue.
24 * Qui cum respexisset, vidit eos, & ma-
ledixit eis in nomine Domini: egressiq.
sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex
25 eis quadraginta duos pueros. * Abijt au-
tem inde in montem Carmeli, & inde
reuersus est in Samariam.

CAP. III.

1 Ioram vero filius Achab regnauit su-
A per Israel in Samaria, anno decimo
octauo

octauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauitq.
duodecim annis. * Et fecit malum co- 2
ram Domino, sed non sicut pater suus &
mater: tulit enim statuas Baal, quas fe-
cerat pater eius. * Verumtamen in pec- 3
catis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis.
* Porro Mesa rex Moab, nutriebat peco- 4
ra multa, & soluebat regi Israel centum
millia agnorum, & centum millia arie-
tum cum velleribus suis. * Cumq. mor- 5
tuus fuisset Achab, præuaricatus est fœ-
dus, quod habebat cum rege Israel. * E- 6
gressus est igitur rex Iorã in die illa de
Samaria, & recensuit vniuersum Israel.
* Misitq. ad Iosaphat regem Iuda, dicẽs: 7
Rex Moab recessit a me, veni mecũ con-
tra eum ad prælium. Qui respondit:
Ascendam: qui meus est, tuus est: popu-
lus meus, populus tuus: & equi mei, equi
tui. * Dixitque: Per quam viam ascen- 8
demus? At ille respondit: Per desertum
Idumææ. * Perrexerũt igitur rex Israel, 9
& rex Iuda, & rex Edom, & circuierunt B
per viam septem dierum, nec erat aqua
exercitui, & iumentis, quæ sequebantur
eos. * Dixitq. rex Israel: Heu heu heu, 10
congregauit nos Dominus tres reges, vt
traderet in manus Moab. * Et ait Iosa- 11
phat: Est ne hic propheta Domini, vt
deprecemur Dominum per eum? Et re-
spondit vnus de seruis regis Israel: Est
hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat
aquam super manus Eliæ. * Et ait Iosa- 12
phat: Est apud eum sermo Domini.
Descenditq. ad eum rex Israel, & Iosa-
phat rex Iuda, & rex Edom. * Dixit au- 13
tem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi
& tibi est? vade ad prophetas patris
tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israel:
Quare congregauit Dominus tres reges
hos, vt traderet eos in manus Moab?
* Dixitq. ad eum Eliseus: Viuit Domi- 14
nus exercituum, in cuius conspectu sto,
quòd si non vultum Iosaphat regis Iu-
dæ erubescerem, non attendissem qui-
dem te, nec respexissem. * Nunc autem 15
adducite mihi psaltem. Cumq. caneret C
psaltes, facta est super eum manus Do-
mini, & ait: * Hæc dicit Dominus: Fa- 16
cite alueum torrentis huius fossas, &
fossas. * Hæc enim dicit Dominus: Non 17
videbitis ventum, neque pluuiam: &
alueus iste replebitur aquis, & bibetis
vos, & familiæ vestræ, & iumenta ve-
18 stra. * Parumq. est hoc in conspectu
Domini: insuper tradet etiam Moab in
19 manus vestras. * Et percutietis omnem
ciuitatem munitam, & omnem vrbem
electam, & vniuersum lignum fructife-
rum succidetis, cunctosq. fontes aqua-
rum obturabitis, & omnẽ agrum egre-
20 gium operietis lapidibus. * Factum est
igitur mane, quando sacrificium offerri
solet, & ecce, aquæ veniebant per viam
21 Edom, & repleta est terra aquis. * Vni-
uersi autem Moabitæ audientes quòd a-
scendissent reges vt pugnarẽt aduersum
eos, conuocauerunt omnes qui accincti
erant balteo desuper, & steterunt in ter-
22 minis. * Primoq. mane surgentes, &
orto iam sole ex aduerso aquarum, vi-
derunt Moabitæ econtra aquas rubras
23 quasi sanguinem, * dixeruntque: San-
D guis gladij est: pugnauerunt reges con-
tra se, & cæsi sunt mutuo: nunc perge
24 ad prædam Moab. * Perrexeruntq. in
castra Israel: porro consurgens Israel,
percussit Moab: at illi fugerunt coram
eis. Venerunt igitur qui vicerant, &
25 percusserunt Moab, * & ciuitates destru-
xerunt: & omnem agrum optimum,
mittentes singuli lapides, repleuerunt:
& vniuersos fontes aquarum obturaue-
runt: & omnia ligna fructifera succide-
runt, ita vt muri tantum fictiles rema-
nerent: & circumdata est ciuitas a fun-
dibularijs, & magna ex parte percussa.
26 * Quod cum vidisset rex Moab, præua-
luisse scilicet hostes, tulit secum septin-
gentos viros educentes gladium, vt ir-
rumperent ad regem Edom: & non po-
27 tuerunt. * Arripiensq. filium suum pri-
mogenitum, qui regnaturus erat pro eo,
obtulit holocaustum super murum: &
facta est indignatio magna in Israel, sta-
timq. recesserunt ab eo, & reuersi sunt
in terram suam.

CAP. IIII.

1 A MVlier autem quædam de vxoribus
prophetarũ clamabat ad Eliseum,
dicens: Seruus tuus vir meus mortuus
est, & tu nosti quia seruus tuus fuit ti-
mens Dominum: & ecce creditor ve-
nit vt tollat duos filios meos ad seruiẽ-
2 dum sibi. * Cui dixit Eliseus: Quid vis

vt faciam tibi ? Dic mihi,quid habes in
domo tua ? At illa respondit : Non ha-
beo ancilla tua quidquã in domo mea,
nisi parum olei, quo vngar. * Cui ait : 3
Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis
tuis vasa vacua non pauca. * Et ingre- 4
dere, & claude ostium tuum, cũ intrin-
secus fueris tu, & filij tui: & mitte inde
in omnia vasa hæc : & cum plena fue-
rint, tolles. * Iuit itaque mulier, & 5
clausit ostium super se, & super filios
suos: illi offerebant vasa, & illa infun-
debat. * Cumq. plena fuissent vasa, di- 6
xit ad filium suum : Affer mihi adhuc
vas. Et ille respondit: Non habeo. Ste-
titq. oleum. * Venit autem illa,& indi- 7
cauit homini Dei. Et ille, Vade,inquit, B
vende oleum, & redde creditori tuo: tu
autem,& filij tui viuite de reliquo.* Fa- 8
cta est autem quædam dies, & transibat
Eliseus per Sunam: erat autem ibi mu-
lier magna,quæ tenuit eum vt comede-
ret panem: cumq. frequenter inde tran-
siret,diuertebat ad eam vt comederet pa-
nem. * Quæ dixit ad virum suum: Ani- 9
maduerto quòd vir Dei sanctus est iste,
qui transit per nos frequenter. * Facia- 10
mus ergo ei cœnaculum paruum,& po-
namus ei in eo lectulum, & mensam,&
sellam, & candelabrum, vt cum venerit
ad nos,maneat ibi. * Facta est ergo dies 11
quædam, & veniens diuertit in cœnacu-
lum, & requieuit ibi. * Dixitq. ad Gie- 12
zi puerum suum : Voca Sunamitidem
istam. Qui cum vocasset eam,& illa ste-
tisset coram eo, * dixit ad puerum suũ : 13
Loquere ad eam: Ecce, sedule in omni-
bus ministrasti nobis,quid vis vt faciam
tibi? numquid habes negotium, & vis
vt loquar regi, siue principi militiæ ?
Quæ respondit : In medio populi mei C
habito. * Et ait: Quid ergo vult vt fa- 14
ciam ei? Dixitq. Giezi : Ne quæras: fi-
lium enim non habet, & vir eius senex
est. * Præcepit itaque vt vocaret eam : 15
quæ cum vocata fuisset, & stetisset ante
ostium,* dixit ad eam: In tempore isto, 16
& in hac eadem hora,si vita comes fue-
rit, habebis in vtero filium. At illa re-
spõdit: Noli quæso domine mi, vir Dei,
noli mentiri ancillæ tuæ. * Et concepit 17
mulier, & peperit filium in tempore,&
in hora eadẽ,qua dixerat Eliseus.* Cre- 18
uit autem puer. Et cum esset quædam
dies,& egressus isset ad patrem suum,ad
19 messores, * ait patri suo: Caput meum
doleo, caput meum doleo. At ille dixit
puero: Tolle, & duc eũ ad matrẽ suam.
20 * Qui cum tulisset,& duxisset eũ ad ma-
D trem suam, posuit eum illa super genua
sua vsque ad meridiem, & mortuus est.
21 * Ascendit autem, & collocauit eum su-
per lectulum hominis Dei, & clausit o-
22 stium: & egressa, * vocauit virum suum,
& ait: Mitte mecum, obsecro, vnum de
pueris, & asinam, vt excurram vsque ad
23 hominem Dei, & reuertar. * Qui ait
illi: Quam ob causam vadis ad eum? ho
die non sunt Calendæ,neque Sabbatum.
24 Quæ respondit: Vadam: * Strauitq. asi-
nam,& præcepit puero: Mina, & prope-
ra, ne mihi moram facias in eundo: &
25 hoc age quod præcipio tibi. * Profecta
est igitur, & venit ad virum Dei in mõ-
tem Carmeli: cumq. vidisset eam vir Dei
ecõtra,ait ad Giezi puerum suum: Ecce
26 Sunamitis illa. * Vade ergo in occur-
sum eius,& dic ei: Recte ne agitur cir-
ca te, & circa virum tuum, & circa filiũ
27 tuum? Quæ respondit: Recte. * Cumq.
venisset ad virum Dei in montẽ, appre-
hendit pedes eius: & accessit Giezi vt a-
E moueret eam. Et ait homo Dei: Dimit-
te illam: anima enim eius in amaritu-
dine est,& Dominus celauit a me, & nõ
28 indicauit mihi. * Quæ dixit illi: Num-
quid petiui filium a Domino meo? nũ-
29 quid non dixi tibi: Ne illudas me? * Et
ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos,
& tolle baculum meum in manu tua,&
vade. Si occurrerit tibi homo, non sa-
lutes eum: & si salutauerit te quispiam,
non respondeas illi: & pones baculum
30 meum super faciem pueri. * Porro ma-
ter pueri ait: Viuit dominus, & viuit
anima tua, non dimittam te. Surrexit
31 ergo,& secutus est eam. * Giezi autem
præcesserat ante eos, & posuerat baculũ
super faciẽ pueri,& non erat vox,neque
sensus: reuersusq. est in occursum eius,&
nunciauit ei,dicens: Non surrexit puer.
32 * Ingressus est ergo Eliseus domum, &
ecce puer mortuus iacebat in lectulo
33 eius: * ingressusq. clausit ostium super
se,& super puerum: & orauit ad Domi-
34 nũ.* Et ascendit,& incubuit super pue-
F rum: posuitq. os suum super os eius, &
oculos suos super oculos eius, & manus
suas

suas super manus eius: & incuruauit se
super eum, & calefacta est caro pueri.
* At ille reuersus, deambulauit in do- 35
mo, semel huc atque illuc: & ascendit,
& incubuit super eum: & oscitauit puer
septies, aperuitq. oculos.* At ille voca- 36
uit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidē
hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum.
Qui ait: Tolle filium tuum. * Venit il- 37
la, & corruit ad pedes eius, & adora-
uit super terram: tulitq. filium suum, &
egressa est, * & Eliseus reuersus est in 38
Galgala. Erat autem fames in terra, &
filij prophetarum habitabant coram eo.
dixitq. vni de pueris suis: Pone ollam
grandem, & coque pulmentum filijs
prophetarum. * Et egressus est vnus in 39
agrum vt colligeret herbas agrestes: in- G
uenitq. quasi vitem siluestrem, & colle-
git ex ea colocynthidas agri, & imple-
uit pallium suum, & reuersus concidit
in ollam pulmenti: nesciebat enim quid
esset.* Infuderunt ergo socijs, vt come- 40
derent: cumq. gustassent de coctione,
clamauerunt, dicentes: Mors in olla vir
Dei. Et non potuerunt comedere. * At 41
ille, Afferte, inquit, farinam. Cumq.
tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde
turbæ, vt comedant. Et non fuit am-
plius quidquam amaritudinis in olla.
* Vir autem quidam venit de Baalsalisa 42
deferens viro Dei panes primitiarum,
viginti panes hordeaceos, & frumentū
nouum in pera sua. At ille dixit: Da
populo, vt comedat.* Responditq. ei 43
minister eius: Quantum est hoc, vt ap-
ponam centum viris? Rursum ille ait:
Da populo, vt comedat: hæc enim dicit
Dominus: Comedent, & supererit.* Po- 44
suit itaque coram eis: qui comederunt,
& superfuit iuxta verbum Domini.

CAP. V.

NAaman princeps militiæ regis Sy- 1
riæ, erat vir magnus apud dominū A
suum, & honoratus: per illum enim de-
dit Dominus salutem Syriæ: erat autem
vir fortis & diues, sed leprosus. * Por- 2
ro de Syria egressi fuerant latrunculi, &
captiuam duxerant de Terra Israel puel-
lam paruulam, quæ erat in obsequio
vxoris Naaman, * quæ ait ad dominam 3
suam: Vtinam fuisset dominus meus ad
prophetam, qui est in Samaria: profe-
cto curasset eum a lepra, quam habet.
4 * Ingressus est itaque Naaman ad domi-
num suum, & nunciauit ei, dicens: Sic
& sic locuta est puella de Terra Israel.
5 * Dixitq. ei rex Syriæ: Vade, & mittam
B litteras ad regem Israel: Qui cum pro-
fectus esset, & tulisset secum decem ta-
lenta argenti, & sex millia aureos, &
6 decem mutatoria vestimentorum, * de-
tulit litteras ad regem Israel, in hæc
verba: Cum acceperis epistolam hanc,
scito quòd miserim ad te Naaman ser-
uum meum, vt cures eum a lepra sua.
7 * Cumq. legisset rex Israel litteras, sci-
dit vestimēta sua, & ait: Numquid Deus
ego sum, vt occidere possim, & viuifi-
care, quia iste misit ad me, vt curē ho-
minem a lepra sua? animaduertite, &
videte quòd occasiones quærat aduer-
8 sum me. * Quod cum audisset Eliseus
vir Dei, scidisse videlicet regem Israel
C vestimenta sua, misit ad eum, dicens:
Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad
me, & sciat esse prophetam in Israel.
9 * Venit ergo Naaman cum equis, & cur-
ribus, & stetit ad ostium domus Elisei:
10 * misitq. ad eum Eliseus nuncium, di-
cens: Vade, & lauare septies in Iordane,
& recipiet sanitatem caro tua, atque
11 mundaberis.* Iratus Naaman recedebat,
dicens: Putabam quòd egrederetur ad
me, & stans inuocaret nomen Domini
Dei sui, & tangeret manu sua locum
12 lepræ, & curaret me.* Numquid non
meliores sunt Abana, & Pharphar flu-
uij Damasci omnibus aquis Israel, vt la-
D uer in eis, & munder? Cum ergo ver-
13 tisset se, & abiret indignans, * accesse-
runt ad eum serui sui, & locuti sunt ei:
Pater, & si rem grandem dixisset tibi
propheta, certe facere debueras: quanto
magis quia nunc dixit tibi: Lauare, &
14 mundaberis?* || Descēdit, & lauit in Ior- || Luc. 4. e. 27
dane septies iuxta sermonem viri Dei,
& restituta est caro eius, sicut caro pue-
15 ri paruuli, & mundatus est.* Reuersusq.
ad virum Dei cum vniuerso comitatu
suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Ve-
re scio quòd non sit alius Deus in vni-
uersa terra, nisi tantum in Israel. Obse-
cro itaque vt accipias benedictionem a
16 seruo tuo.* At ille respondit: Viuit Do-
minus, ante quem sto, quia non acci-
piam.

piam. Cumq. vim faceret, penitus nõ acquieuit. * Dixitq. Naaman: Vt vis: sed, 17
obsecro, concede mihi seruo tuo vt tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet vltra seruus tuus holocaustum, aut victimam dijs alienis, nisi domino. * Hoc autem solum est, de quo 18
depreceris Dominũ pro seruo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon, vt adoret: & illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re. * Qui dixit ei: Vade in 19
pace. Abijt ergo ab eo electo terræ tempore. * Dixitq. Giezi puer viri Dei: Pe- 20
percit dominus meus Naaman Syro isti, F
vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid. * Et secutus est Gie- 21
zi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentẽ ad se, desilijt de curru in occursum eius, & ait: Recte ne sunt omnia? * Et ille ait: Recte. domi- 22
nus meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescẽtes de mõte Ephraim, ex filijs prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices. * Dixitq. Naaman: Melius 23
est vt accipias duo talenta. Et coegit eum, ligauitq. duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo. * Cumq. venis- 24
set iam vesperi, tulit de manu eorum, G
& reposuit in domo, dimisitq. viros, & abierunt. * ipse autem ingressus, stetit 25
corã domino suo. Et dixit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non iuit seruus tuus quoquam. * At ille ait: Non- 26
ne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas. * Sed & lepra Naa- 27
man adhærebit tibi, & semini tuo, vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAP. VI.

DIxerunt autem filij prophetarum 1
ad Eliseum: Ecce locus, in quo ha- A
bitamus coram te, angustus est nobis.
2 * Eamus vsque ad Iordanem, & tollant singuli de silua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandũ.
3 Qui dixit: Ite. * Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum seruis tuis. Re-
4 spondit: Ego veniam. * Et abijt cum eis. Cumq. venissent ad Iordanem, cæ-
5 debant ligna. * Accidit autem, vt cum vnus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitq. ille, & ait: Heu heu heu domine mi, &
6 hoc ipsum mutuo acceperam. * Dixit
B autem homo Dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. præcidit ergo lignum, & misit illuc: natauitq. ferrum,
7 * & ait: Tolle. Qui extendit manum,
8 & tulit illud. * Rex autem Syriæ pugnabat contra Israel, consiliumq. inijt cum seruis suis, dicens: In loco illo, & illo
9 ponamus insidias. * Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Caue ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in in-
10 sidijs sunt. * Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi nõ
11 semel neque bis. * Conturbatumq. est cor regis Syriæ pro hac re: & conuocatis seruis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem
12 Israel? * Dixitq. vnus seruorum eius:
C Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quæcumque lo-
13 cutus fueris in conclaui tuo. * Dixitq. eis: Ite, & videte vbi sit: vt mittam, & capiam eum. Annunciaueruntq. ei, di-
14 centes: Ecce in Dothan. * Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdede-
15 runt ciuitatem. * Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus: nunciauitq. ei, dicens: Heu heu heu domine mi, quid faciemus?
16 * At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis.
17 * Cumq. orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruũ
18 igneorum, in circuitu Elisei. * Hostes vero descenderunt ad eum: porro Eliseus orauit ad Dominum, dicens: Percute,

cute, obſecro, gentem hanc cæcitate.
Percuſſitq. eos Dominus, ne viderent,
iuxta verbum Eliſei. * Dixit autem ad 19
eos Eliſeus: Non eſt hæc via, neque iſta
eſt ciuitas: ſequimini me, & oſtendam
vobis virum, quem quæritis. Duxit er-
go eos in Samariam: * cumq. ingreſſi 20
fuiſſent in Samariam, dixit Eliſeus: Do-
mine aperi oculos iſtorum, vt videant.
Aperuitq. Dominus oculos eorum, &
viderunt ſe eſſe in medio Samariæ.* Di- 21
xitq. rex Iſrael ad Eliſeum, cum vidiſ-
ſet eos: Numquid percutiam eos, pater
mi? * At ille ait: Non percuties: neque 22
enim cepiſti eos gladio, & arcu tuo, vt E
percutias: ſed pone panem, & aquam
coram eis, vt comedant, & bibant, &
vadant ad dominum ſuum. * Appoſitaq. 23
eſt eis ciborum magna præparatio, &
comederunt, & biberunt, & dimiſit eos,
abieruntq. ad dominum ſuum, & vltra
non venerunt latrones Syriæ in Terram
Iſrael. * Factum eſt autem poſt hæc, 24
congregauit Benadad rex Syriæ, vniuer-
ſum exercitum ſuum, & aſcendit, &
obſidebat Samariam. * Factaq. eſt fames 25
magna in Samaria: & tandiu obſeſſa eſt,
donec venūdaretur caput aſini octogin-
ta argenteis, & quarta pars cabi ſterco-
ris columbarum quinque argenteis.
* Cumq. rex Iſrael tranſiret per murū, 26
mulier quædam exclamauit ad eum, di- F
cens: Salua me domine mi rex. * Qui 27
ait: Non te ſaluat Dominus: vnde te
poſſum ſaluare? de area, vel de torcula-
ri? Dixitq. ad eam rex: Quid tibi vis?
Quæ reſpōdit: * Mulier iſta dixit mihi: 28
Da filium tuum, vt comedamus eum
hodie, & filium meū comedemus cras.
* Coximus ergo filium meum, & come- 29
dimus. Dixiq. ei die altera: Da filium
tuum, vt comedamus eum. Quæ abſcō-
dit filium ſuum. * Quod cum audiſſet 30
rex, ſcidit veſtimenta ſua, & tranſibat
per murum. Viditq. omnis populus ci-
licium, quo veſtitus erat ad carnem in-
trinſecus. * Et ait rex: Hæc mihi faciat 31
Deus, & hæc addat, ſi ſteterit caput
Eliſei filij Saphat ſuper ipſum hodie.
* Eliſeus autem ſedebat in domo ſua, 32
& ſenes ſedebant cum eo. Præmiſit ita-
que virum: & antequam veniret nūcius
ille, dixit ad ſenes: Numquid ſcitis quòd
miſerit filius homicidæ hic, vt præcida-
tur caput meum? videte ergo, cum ve-
nerit nuncius, claudite oſtium, & non
ſinatis eum introire: ecce enim ſonitus
33 pedum domini eius poſt eum eſt. * Ad-
huc illo loquente eis, apparuit nuncius,
qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tan-
tum malum a Domino eſt: quid am-
plius expectabo a Domino?

CAP. VII.

1 Dixit autem Eliſeus: Audite verbum
A Domini: Hæc dicit Dominus: In
tempore hoc cras modius ſimilæ vno
ſtatere erit, & duo modij hordei ſtatere
2 vno, in porta Samariæ. * Reſpondens
vnus de ducibus, ſuper cuius manum
rex incumbebat, homini Dei, ait: Si
Dominus fecerit etiam cataractas in cæ-
lo, numquid poterit eſſe quod loqueris?
Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde nō
3 comedes. * Quattuor ergo viri erant le-
proſi iuxta introitum portæ: qui dixe-
runt ad inuicē: Quid hic eſſe volumus
4 donec moriamur? * ſiue ingredi volue-
rimus ciuitatem, fame moriemur: ſiue
manſerimus hic, moriendum nobis eſt:
B venite ergo, & transfugiamus ad caſtra
Syriæ. ſi pepercerint nobis, viuemus: ſi
autem occidere voluerint, nihilominus
5 moriemur. * Surrexerunt ergo veſperi,
vt venirent ad caſtra Syriæ. Cumq. ve-
niſſent ad principium caſtrorum Syriæ,
6 nullum ibidem repererunt. * Siquidem
Dominus ſonitum audiri fecerat in ca-
ſtris Syriæ, curruum, & equorum, &
exercitus plurimi: dixeruntq. ad inuicē:
Ecce mercede conduxit aduerſum nos
rex Iſrael reges Hethæorum, & Ægy-
7 ptiorum, & venerunt ſuper nos. * Sur-
rexerunt ergo, & fugerunt in tenebris,
& dereliquerunt tentoria ſua, & equos
& aſinos in caſtris, fugeruntq. animas
8 tantum ſuas ſaluare cupientes. * Igitur
cum veniſſent leproſi illi ad principium
caſtrorum, ingreſſi ſunt vnum taberna-
culum, & comederunt & biberunt:
tuleruntq. inde argentum, & aurum,
& veſtes, & abierunt, & abſconderunt:
& rurſum reuerſi ſunt ad aliud taberna-
culū, & inde ſimiliter auferentes abſcō-
9 derunt. * Dixeruntq. ad inuicem: Non
C recte facimus: hæc enim dies boni nun-
cij eſt. Si tacuerimus, & noluerimus

nunciare vsque mane, sceleris arguemur:
venite, eamus, & nunciemus in aula
regis. * Cumq. venissent ad portam ci- 10
uitatis, narrauerunt eis, dicentes: Iui-
mus ad castra Syriæ, & nullum ibidem
reperimus hominem, nisi equos, & asi-
nos alligatos, & fixa tentoria. * Ierunt 11
ergo portarij, & nunciauerunt in pala-
tio regis intrinsecus. * Qui surrexit no- 12
cte, & ait ad seruos suos: Dico vobis
quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia
fame laboramus, & idcirco egressi sunt
de castris, & latitant in agris, dicentes:
Cum egressi fuerint de ciuitate, capie-
mus eos viuos, & tunc ciuitatem ingre-
di poterimus. * Respondit autem vnus 13
seruorũ eius: Tollamus quinque equos,
qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tan-
tum sunt in vniuersa multitudine Israel,
alij enim consumpti sunt) & mittentes,
explorare poterimus. * Adduxerunt er- 14
go duos equos, misitq. rex in castra
Syrorum, dicens: Ite, & videte. * Qui 15
abierunt post eos vsque ad Iordanem: D
ecce autem omnis via plena erat vesti-
bus, & vasis, quæ proiecerant Syri cum
turbarentur: reuersiq. nuncij indicaue-
runt regi. * Et egressus populus diri- 16
puit castra Syriæ: factusq. est modius si-
milæ statere vno, & duo modij hordei
statere vno, iuxta verbum Domini.
* Porro rex ducem illum, in cuius ma- 17
nu incumbebat, constituit ad portam
quem cõculcauit turba in introitu por-
tæ, & mortuus est, iuxta quod locutus
fuerat vir Dei, quando descenderat rex
ad eum. * Factumq. est secundum ser- 18
monem viri Dei, quem dixerat regi,
quando ait: Duo modij hordei statere
vno erũt, & modius similæ statere vno,
hoc eodem tempore cras in porta Sa-
mariæ: * quando responderat dux ille 19
viro Dei, & dixerat: Etiamsi Dominus
fecerit cataractas in cælo, numquid po-
terit fieri quod loqueris? Et dixit ei:
Videbis oculis tuis, & inde non come-
des. * Euenit ergo ei sicut prædictum 20
fuerat, & conculcauit eum populus in
porta, & mortuus est.

CAP. VIII.

ELiseus autem locutus est ad mulie- 1
‖Sup. 4. f. 35. rem, ‖cuius viuere fecerat filium, di- A
cens: Surge, vade tu & domus tua, &
peregrinare vbicumque repereris: voca-
uit enim Dominus famem, & veniet su-
2 per terram septem annis. * Quæ surre-
xit, & fecit iuxta verbum hominis Dei:
& vadens cum domo sua, peregrinata
est in Terra Philisthijm diebus multis.
3 * Cumq. finiti essent anni septem, reuer-
sa est mulier de Terra Philisthijm: &
egressa est vt interpellaret regem pro
4 domo sua, & pro agris suis. * Rex au-
tem loquebatur cum Giezi puero viri
Dei, dicens: Narra mihi omnia magna-
5 lia quæ fecit Eliseus. * Cumq. ille nar-
B raret regi quo modo mortuum suscitas-
set, apparuit mulier, cuius viuificauerat
filium, clamans ad regem pro domo
sua, & pro agris suis. Dixitq. Giezi:
Domine mi rex, hæc est mulier, & hic
est filius eius, quem suscitauit Eliseus.
6 * Et interrogauit rex mulierem: quæ
narrauit ei. Deditq. ei rex eunuchum v-
num, dicens: Restitue ei omnia quæ sua
sunt, & vniuersos reditus agrorũ a die,
qua reliquit terram vsque ad præsens.
7 * Venit quoque Eliseus Damascum, &
Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuncia-
ueruntq. ei, dicentes: Venit vir Dei huc.
8 * Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum mu-
nera, & vade in occursum viri Dei, &
C consule Dominum per eum, dicens: Si
euadere potero de infirmitate mea hac?
9 * Iuit igitur Hazael in occursum eius,
habens secum munera, & omnia bona
Damasci, onera quadraginta camelorũ.
Cumq. stetisset corã eo, ait: Filius tuus
Benadad rex Syriæ misit me ad te, di-
cens: Si sanari potero de infirmitate
10 mea hac? * Dixitq. ei Eliseus: Vade,
dic ei: Sanaberis: porro ostendit mihi
11 Dominus quia morte morietur. * Ste-
titq. cum eo, & conturbatus est vsque
ad suffusionem vultus: fleuitq. vir Dei.
12 * Cui Hazael ait: Quare dominus meus
D flet? At ille dixit: Quia scio quæ factu-
rus sis filijs Israel mala. Ciuitates eorũ
munitas igne succendes, & iuuenes eo-
rum interficies gladio, & paruulos eo-
13 rum elides, & prægnantes diuides. * Di-
xitq. Hazael: Quid enim sum seruus
tuus canis, vt faciam rem istam magnã?
Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus
14 te regem Syriæ fore. * Qui cum recessis-
set ab Eliseo, venit ad dominum suum.
Qui

Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At
ille respondit: Dixit mihi: Recipies sa-
nitatem. * Cumq. venisset dies altera, 15
tulit stragulum, & infudit aquam, &
expandit super faciẽ eius: quo mortuo,
regnauit Hazael pro eo. * Anno quinto 16
Iorã filij Achab regis Israel, & Iosaphat
regis Iuda, regnauit Iorã filius Iosaphat
‖2.Par.21.b.5 rex Iuda. * ‖Triginta duorum annorum 17
erat cum regnare cœpisset, & octo annis
regnauit in Ierusalem. * Ambulauitq. in 18
vijs regum Israel, sicut ambulauerat do- E
mus Achab: filia enim Achab erat vxor
eius: & fecit quod malum est in cõspe-
‖2.Reg.7.c.16 ctu Domini. * ‖Noluit autem Dominus 19
disperdere Iudam, propter Dauid seruũ
suum, sicut promiserat ei, vt daret illi
lucernam, & filijs eius cunctis diebus.
‖2.Par.21.b.8 * ‖In diebus eius recessit Edom, ne esset 20
sub Iuda, & constituit sibi regem. * Ve- 21
nitq. Ioram Seira, & omnes currus cũ F
eo: & surrexit nocte, percussitq. Idu-
mæos, qui eum circũdederant, & prin-
cipes curruum, populus autem fugit in
tabernacula sua. * Recessit ergo Edom 22
ne esset sub Iuda, vsque ad diem hanc.
Tunc recessit & Lobna in tempore illo.
* Reliqua autem sermonum Ioram, & 23
vniuersa, quæ fecit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborum dierum regum
Iuda? * Et dormiuit Ioram cum patri- 24
bus suis, sepultusq. est cum eis in Ciui-
tate Dauid, & regnauit Ochozias filius
‖2.Par.22.a.1 eius pro eo. * ‖Anno duodecimo Io- 25
ram filij Achab regis Israel regnauit
Ochozias filius Ioram regis Iudæ. * Vi- 26
ginti duorum annorum erat Ochozias cũ G
regnare cœpisset, & vno anno regnauit
in Ierusalem: nomen matris eius Atha-
lia filia Amri regis Israel. * Et ambula- 27
uit in vijs domus Achab: & fecit quod
malum est coram Domino, sicut domus
Achab: gener enim domus Achab fuit.
* Abijt quoque cum Ioram filio Achab, 28
ad præliandum contra Hazael regẽ Sy-
riæ in Ramoth Galaad, & vulnerauerũt
Syri Ioram: * qui reuersus est vt cura- 29
retur, in Iezrahel: quia vulnerauerant
eum Syri in Ramoth præliantem con-
tra Hazael regem Syriæ. Porro Ocho-
zias filius Ioram rex Iuda, descendit in-
uisere Ioram filium Achab in Iezrahel,
quia ægrotabat ibi.

CAP. IX.

1 A ELiseus autem prophetes vocauit v-
num de filijs prophetarum, & ait il-
li: Accinge lumbos tuos, & tolle lenti-
culam olei hanc in manu tua, & vade
2 in Ramoth Galaad. * ‖Cumq. veneris il- ‖3.Reg.19.d.16
luc, videbis Iehu filium Iosaphat filij
Namsi: & ingressus suscitabis eum de
medio fratrum suorum, & introduces
3 in interius cubiculum. * Tenensq. lenti-
culam olei, fundes super caput eius, &
dices: Hæc dicit Dominus: Vnxi te regẽ
super Israel. Aperiesq. ostium, & fu-
4 gies, & non ibi subsistes. * Abijt ergo
adolescens puer prophetæ in Ramoth
5 Galaad, * & ingressus est illuc: ecce au-
tem principes exercitus sedebant, &
ait: Verbum mihi ad te o princeps. Di-
xitq. Iehu: Ad quem ex omnibus nobis?
6 At ille dixit: Ad te o princeps. * Et sur-
rexit & ingressus est cubiculum: at ille
B fudit oleũ super caput eius, & ait: Hæc
dicit Dominus Deus Israel: Vnxi te re-
7 gem super populum Domini Israel, * &
percuties domum Achab domini tui, &
vlciscar sanguinem seruorum meorum
prophetarum, & sanguinem omnium
seruorum Domini de manu Iezabel.
8 * ‖Perdamq. omnem domum Achab: ‖3.Reg.21.e.20
& interficiã de Achab mingentẽ ad pa-
rietẽ, & clausum, & nouissimũ in Israel.
9 * Et dabo domũ Achab, sicut ‖domũ Ie- ‖3.Reg.15.f.29
roboam filij Nabat, & sicut domum
10 ‖Baasa filij Ahia. * Iezabel quoque co- ‖3.Reg.16.a
medent canes in agro Iezrahel, nec erit
qui sepeliat eam. Aperuitq. ostium, &
11 fugit. * Iehu autem egressus est ad ser-
uos domini sui: qui dixerunt ei: Recte
ne sunt omnia? quid venit insanus iste
ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, &
12 quid locutus sit. * At illi responderunt:
C Falsum est, sed magis narra nobis. Qui
ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi, &
ait: Hæc dicit Dominus: Vnxi te regem
13 super Israel. * Festinauerunt itaque, &
vnusquisque tollens pallium suum po-
suerunt sub pedibus eius, in similitudi-
nem tribunalis, & cecinerunt tuba, at-
14 que dixerunt: Regnauit Iehu. * Coniura-
uit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi
contra Ioram: ‖porro Ioram obsederat ‖Sup.8.g.28
Ramoth Galaad, ipse, & omnis Israel

contra Hazael regem Syriæ: * & reuer- 15
sus fuerat vt curaretur in Iezrahel pro-
pter vulnera, quia percusserant eum
Syri, prælantem contra Hazael re-
gem Syriæ: Dixitq. Iehu: Si placet vo-
bis, nemo egrediatur profugus de ci-
uitate, ne vadat, & nunciet in Iezrahel.
* Et ascendit, & profectus est in Iezra- 16
hel: Ioram enim ægrotabat ibi, & Ocho
zias rex Iuda descenderat ad visitan-
dum Ioram.* Igitur speculator, qui sta- 17
bat super turrim Iezrahel, vidit globum D
Iehu venientis, & ait: Video ego globũ.
Dixitq. Ioram: Tolle currũ, & mitte in
occursum eorũ, & dicat vadens: Recte ne
sunt omnia? *Abijt ergo, qui ascenderat 18
currum, in occursum eius, & ait: Hæc di-
cit rex: Pacata ne sunt omnia? Dixitq.
Iehu: Quid tibi & paci? transi, & seque-
re me. Nunciauit quoque speculator, di-
cens: Venit nuncius ad eos, & nõ reuer-
titur. *Misit etiã currũ equorũ secundũ: 19
venitq. ad eos, & ait: Hæc dicit rex:
Numquid pax est? Et ait Iehu: Quid tibi
& paci? transi, & sequere me.* Nũciauit 20
autẽ speculator, dicens: Venit vsque ad
eos, & non reuertitur: est autem inces- E
sus quasi incessus Iehu filij Namsi, præ-
ceps enim graditur.* Et ait Ioram: Iun- 21
ge currum. Iunxeruntq. currum eius, &
egressus est Ioram rex Israel, & Ochozias
rex Iuda, singuli in curribus suis, egressiq.
sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eũ
in agro Naboth Iezrahelitæ.* Cumq. vi- 22
disset Ioram Iehu, dixit: Pax est Iehu? At
ille respondit: Quæ pax? adhuc fornica-
tiones Iezabel matris tuæ, & veneficia e-
ius multa vigent. *Conuertit autem Iorã 23
manum suam, & fugiens ait ad Ocho-
ziam: Insidiæ Ochozia.* Porro Iehu te- 24
tendit arcũ manu, & percussit Iorã inter
scapulas: & egressa est sagitta per cor e-
ius, statimq. corruit in curru suo.* Di- 25
xitq. Iehu ad Badacer ducẽ: Tolle, proij-
ce eum in agro Naboth Iezrahelitæ: me-
mini enim quando ego & tu sedentes in
curru sequebamur Achab patrem huius,
quòd Dominus onus hoc leuauerit super
‖ 3.Reg.21.f. 19 eum, dicens:* ‖ Si non pro sanguine Na- 26
both, & pro sanguine filiorũ eius, quem F
vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in
agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tol-
le, & proijce eum in agrũ iuxta verbum
Domini.* Ochozias autem rex Iuda vi- 27
dens hoc, fugit per viam domus horti:
persecutusq. est eum Iehu, & ait: Etiam
hunc percutite in curru suo. Et percus-
serunt eum in ascensu Gauer, qui est iuxta
Ieblaam: qui fugit in Mageddo, & mor-
28 tuus est ibi.* Et imposuerunt eum serui
eius super currum suum, & tulerunt in
Ierusalem: sepelieruntq. eum in sepul-
chro cum patribus suis in Ciuitate Da-
29 uid. *Anno vndecimo Iorã filij Achab,
30 regnauit Ochozias super Iudam, * ve-
nitq. Iehu in Iezrahel. Porro Iezabel in-
troitu eius audito, depinxit oculos suos
stibio, & ornauit caput suum, & respe-
31 xit per fenestram * ingredientem Iehu
per portam, & ait: ‖ Numquid pax po- ‖ 3.Reg.16.c.
test esse Zambri, qui interfecit dominũ 10
32 suum? * Leuauitq. Iehu faciem suam
G ad fenestram, & ait: Quæ est ista? &
inclinauerunt se ad eum duo, vel tres
33 eunuchi. * At ille dixit eis: Præcipitate
eam deorsum. & præcipitauerunt eam,
aspersusq. est sanguine paries, & equorũ
34 vngulæ conculcauerunt eam.* Cumq. in-
trogressus esset, vt comederet, bibe-
retq. ait: Ite, & videte maledictã illam,
& sepelite eam: quia filia regis est.
35 * Cumq. issent vt sepelirent eam, non
inuenerunt nisi caluariam, & pedes, &
36 summas manus. * Reuersiq. nunciaue-
runt ei. Et ait Iehu: ‖ Sermo Domini ‖ 3.Reg.21.f. 23
est, quem locutus est per seruum suum
Eliam Thesbiten, dicens: In agro Iezra-
37 hel comedent canes carnes Iezabel, * &
erunt carnes Iezabel sicut stercus super
faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt
prætereuntes dicant: Hæccine est illa
Iezabel?

CAP. X.

1 ERant autem Achab septuaginta filij
A in Samaria: scripsit ergo Iehu litte-
ras, & misit in Samariam, ad optima-
tes ciuitatis, & ad maiores natu, & ad
2 nutritios Achab, dicens: * Statim vt ac-
ceperitis litteras has, qui habetis filios
domini vestri, & currus, & equos, &
3 ciuitates firmas, & arma, * eligite me-
liorem, & eum qui vobis placuerit de
filijs domini vestri, & eum ponite super
solium patris sui, & pugnate pro domo
4 domini vestri. *Timuerũt illi vehemẽter,
&

& dixerunt : Ecce duo reges nõ potue-
runt stare coram eo, & quo modo nos
valebimus resistere?* Miserũt ergo præ- 5
positi domus, & præfecti ciuitatis, &
maiores natu, & nutritij, ad Iehu, di-
centes: Serui tui sumus, quæcumque
iusseris faciemus, nec constituemus no-
bis regem: quæcumque tibi placent, fac.
* Rescripsit autem eis litteras secundò, 6
dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, B
tollite capita filiorum domini vestri, &
venite ad me hac eadem hora cras in
Iezrahel. Porro filij regis, septuaginta
viri apud optimates ciuitatis nutrieban-
tur.* Cumq. venissent litteræ ad eos, tu- 7
lerunt filios regis, & occiderunt septua-
ginta viros, & posuerunt capita eorum
in cophinis, & miserunt ad eum in Iez-
rahel. * Venit autem nuncius, & indica- 8
uit ei, dicens: Attulerunt capita filiorũ
regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos
aceruos iuxta introitum portæ vsque
mane.* Cumq. diluxisset, egressus est, & 9
stans dixit ad omnem populum: Iusti
estis: si ego coniuraui contra dominum
meum, & interfeci eum, quis percussit
‖ 3.Reg.21.g. 29 omnes hos?* ‖ Videte ergo nunc quoniã 10
non cecidit de sermonibus Domini in
terram, quos locutus est Dominus super
domum Achab, & Dominus fecit quod C
locutus est in manu serui sui Eliæ.* Per- 11
cussit igitur Iehu omnes, qui reliqui e-
rant de domo Achab in Iezrahel, &
vniuersos optimates eius, & notos, &
sacerdotes, donec non remanerẽt ex eo
reliquiæ.* Et surrexit, & venit in Sama- 12
riam: cumq. venisset ad Cameram pa-
storum in via, * inuenit fratres Ocho- 13
ziæ regis Iuda, dixitq. ad eos: Quinam
estis vos? Qui responderunt: Fratres
Ochoziæ sumus, & descendimus ad sa-
lutandos filios regis, & filios reginæ.
* Qui ait: Comprehendite eos viuos. 14
Quos cum comprehendissent viuos, iu-
gulauerunt eos in cisterna iuxta Came-
ram, quadraginta duos viros, & non re-
liquit ex eis quemquam.* Cumq. abijs- 15
set inde, inuenit Ionadab filium Rechab
in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait
ad eum: Numquid est cor tuum rectũ,
sicut cor meum cum corde tuo? Et ait
Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum
tuam. Qui dedit ei manum suam. At
ille leuauit eum ad se in currum: * di- 16
D xitq. ad eum: Veni mecum, & vide ze-
lum meum pro Domino. Et impositum
17 in curru suo * duxit in Samariam. Et
percussit omnes qui reliqui fuerant de
Achab in Samaria vsque ad vnum, iuxta
verbum Domini, quod locutus est per
18 Eliam. * Congregauit ergo Iehu omnẽ
populum, & dixit ad eos: ‖ Achab co- ‖ 3.Reg.16.g. 31
luit Baal parum, ego autem colam eum
19 amplius. * Nunc igitur omnes prophe-
tas Baal, & vniuersos seruos eius, &
cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me:
nullus sit qui non veniat, sacrificium
enim grande est mihi Baal: quicumque
defuerit, non viuet. Porro Iehu facie-
E bat hoc insidiose, vt disperderet culto-
20 res Baal. * Et dixit: Sanctificate diem
21 sollemnem Baal. Vocauitq. * & misit in
vniuersos terminos Israel, & venerunt
cuncti serui Baal: non fuit residuus ne
vnus quidem qui nõ veniret. Et ingres-
si sunt templum Baal: & repleta est do-
mus Baal, a summo vsque ad summum.
22 * Dixitq. his, qui erant super vestes:
Proferte vestimẽta vniuersis seruis Baal.
23 Et protulerunt eis vestes. * Ingressusq.
Iehu, & Ionadab filius Rechab templũ
Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, &
videte, ne quis forte vobiscum sit de
seruis Domini, sed vt sint serui Baal soli.
24 * Ingressi sunt igitur vt facerẽt victimas
& holocausta: Iehu autem præparauerat
sibi foris octoginta viros, & dixerat eis:
Quicumque fugerit de hominibus his,
quos ego adduxero in manus vestras,
25 anima eius erit pro anima illius. * Fa-
F ctum est autem, cum completum esset
holocaustum, præcepit Iehu militibus
& ducibus suis: Ingredimini, & per-
cutite eos, nullus euadat. Percusseruntq.
eos in ore gladij, & proiecerunt mili-
tes & duces: & ierunt in ciuitatem tem-
26 pli Baal, * & protulerunt statuam
27 de fano Baal, & combusserunt, * &
comminuerunt eam. Destruxerunt quo-
que ædem Baal, & fecerunt pro ea
28 latrinas vsque in diem hanc. * Deleuit
29 itaque Iehu Baal de Israel: * verum-
tamen a peccatis Ieroboam filij Nabat,
qui peccare fecit Israel, non recess-
sit, nec dereliquit vitulos aureos, qui
30 erant in Bethel, & in Dan. * Dixit
autem Dominus ad Iehu: Quia studio-
se egisti quod rectum erat, & placebat

in oculis meis, & omnia quæ erant in
corde meo fecisti contra domũ Achab:
‖Inf. 15. c.12 ‖ filij tui vsque ad quartam generationẽ
sedebunt super thronum Israel. * Porro 31
Iehu non custodiuit vt ambularet in le- G
ge Domini Dei Israel in toto corde suo:
non enim recessit a peccatis Ieroboam,
qui peccare fecerat Israel. * In diebus il- 32
lis cœpit Dominus tædere super Israel:
percussitq. eos Hazael in vniuersis fini-
bus Israel, * a Iordane contra Orienta- 33
lem plagam, omnem Terram Galaad, &
Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroër,
quæ est super Torrentem Arnon, & Ga-
laad, & Basan. * Reliqua autem verbo- 34
rum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & for-
titudo eius, nonne hæc scripta sunt in
Libro verborum dierum regum Israel?
* Et dormiuit Iehu cum patribus suis, 35
sepelieruntq. eum in Samaria: & regna-
uit Ioachaz filius eius pro eo. * Dies au- 36
tem, quos regnauit Iehu super Israel,
viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAP. XI.

a 2.Par.22.d.10 Athalia vero mater Ochoziæ, videns 1
mortuum filium suum, surrexit, &
interfecit omne semen regium. * Tollẽs A
autem Iosaba filia regis Ioram, soror 2
Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ, furata
est eum de medio filiorum regis, qui
interficiebantur, & nutricem eius de tri-
clinio: & abscondit eum a facie Athaliæ
vt non interficeretur. * Eratq. cum ea 3
sex annis clam in domo Domini: porro
b 2.Par.23.a.1 Athalia regnauit super terram. * ‖Anno 4
autem septimo misit Ioiada, & assumẽs
centuriones, & milites introduxit ad se
in templum Domini, pepigitq. cum eis
fœdus: & adiurans eos in domo Domi-
ni, ostendit eis filium regis: * & præce- 5
pit illis, dicens: Iste est sermo, quem fa-
cere debetis: * Tertia pars vestrum in- 6
troeat sabbato, & obseruet excubias do- B
mus regis. Tertia autem pars sit ad por-
tam Sur: & tertia pars sit ad por-
tam, quæ est post habitaculum scutario-
rũ: & custodietis excubias domus Mes-
sa. * Duæ vero partes e vobis, omnes 7
egredientes sabbato, custodiãt excubias
domus Domini circa regem. * Et valla- 8
bitis eum, habentes arma in manibus
vestris: si quis autem ingressus fuerit se-
ptum templi, interficiatur: eritisq. cum
9 rege introeunte & egrediente. * Et fece-
runt centuriones iuxta omnia, quæ præ-
ceperat eis Ioiada sacerdos: & assumen-
tes singuli viros suos, qui ingredieban-
tur sabbatum, cum his qui egredieban-
tur sabbato, venerunt ad Ioiadam sacer-
10 dotem. * Qui dedit eis hastas, & arma
regis Dauid, quæ erant in domo Domi-
11 ni. * Et steterunt singuli habentes arma
C in manu sua a parte templi dextera, vs-
que ad partem sinistram altaris, & ædis,
12 circum regem. * Produxitq. filium re-
gis, & posuit super eum diadema, &
testimonium: feceruntq. eum regem, &
vnxerunt: & plaudentes manu, dixerũt:
13 Viuat rex. * Audiuit autem Athalia vo-
cem populi currentis: & ingressa ad tur-
14 bas in templum Domini, * vidit regem
stantem super tribunal iuxta morem, &
cantores, & tubas prope eum, omnemq.
populum terræ lætantem, & canentem
tubis: & scidit vestimenta sua, clamauit-
15 que: Coniuratio, coniuratio. * Præcepit
autem Ioiada centurionibus, qui erant
super exercitum, & ait eis: Educite eam
extra septa templi, & quicumque eam
secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat
enim sacerdos: Nõ occidatur in templo
16 Domini. * Imposueruntq. ei manus, &
impegerunt eam per viã introitus equo-
rum, iuxta palatium, & interfecta est
17 ibi. * Pepigit ergo Ioiada fœdus inter
D Dominum, & inter regem, & inter po-
pulum, vt esset populus Domini, &
18 inter regem & populum. * Ingressusq.
est omnis populus terræ templum Baal,
& destruxerunt aras eius, & imagines
contriuerunt valide: Mathan quoque sa-
cerdotem Baal occiderunt coram altari.
Et posuit sacerdos custodias in domo
19 Domini. * Tulitq. centuriones, & Ce-
rethi & Phelethi legiones, & omnem
populum terræ, deduxeruntq. regem de
domo Domini: & venerunt per viam
portæ scutariorum in palatium, & sedit
20 super thronum regum. * Lætatusq. est
omnis populus terræ, & ciuitas cõquie-
uit: Athalia autem occisa est gladio in
21 domo regis. * Septemq. annorum erat
Ioas, cum regnare cœpisset.

CAP. XII.

ANno septimo Iehu regnauit Ioas: & 1
quadraginta annis regnauit in Ieru- A
salem. nomen matris eius Sebia de Ber-
sabee. * Fecitq. Ioas rectum coram Do- 2
mino cunctis diebus, quibus docuit eũ
Ioiada sacerdos. * Verumtamen excelsa 3
non abstulit: adhuc enim populus im-
molabat, & adolebat in excelsis incen-
sum. * Dixitq. Ioas ad sacerdotes: Om- 4
nem pecuniam sanctorum, quæ illata
fuerit in templum Domini a prætereũ-
tibus, quæ offertur pro pretio animæ, &
quam sponte & arbitrio cordis sui in-
ferunt in templum Domini: * accipiant 5
illam sacerdotes iuxta ordinem suum,
& instaurent sartatecta domus, siquid
necessarium viderint instauratione. * Igi- 6
tur vsque ad vigesimum tertium annum
regis Ioas, non instaurauerunt sacerdo-
tes sartatecta tẽpli. * Vocauitq. rex Ioas 7
Ioiadam pontificem & sacerdotes, dicẽs B
eis: Quare sartatecta non instauratis tẽ-
pli? nolite ergo amplius accipere pecu-
niam iuxta ordinem vestrum, sed ad in-
staurationem templi reddite eam. * Pro- 8
hibitiq. sunt sacerdotes vltra accipere
pecuniam a populo, & instaurare sar-
tatecta domus. * Et tulit Ioiada ponti- 9
fex gazophylacium vnum, aperuitq. fo-
ramen desuper, & posuit illud iuxta al-
tare ad dexteram ingredientium domũ
Domini, mittebantq. in eo sacerdotes,
qui custodiebant ostia, omnem pecuniã,
quæ deferebatur ad templum Domini.
* Cumq. viderent nimiam pecuniam es- 10
se in gazophylacio, ascendebat scriba
regis, & pontifex, effundebantq. & nu-
merabant pecuniam, quæ inueniebatur
in domo Domini: * & dabant eam iux- 11
ta numerum atque mensuram in manu C
eorum, qui præerant cæmentarijs domus
Domini: qui impendebant eam in fabris
lignorum, & in cæmẽtarijs ijs, qui ope-
rabantur in domo Domini, * & sartate- 12
cta faciebant: & in ijs, qui cædebant sa-
xa, & vt emerent ligna, & lapides, qui
excidebantur, ita vt impleretur instau-
ratio domus Domini in vniuersis, quæ
indigebant expensa ad muniendam do-
mum. * Verumtamen non fiebant ex 13
eadem pecunia hydriæ templi Domini,
& fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, &
omne vas aureum & argenteum de pe-
cunia, quæ inferebatur in templum Do-
14 mini. * ijs enim, qui faciebant opus,
dabatur vt instauraretur templum Do-
15 mini: * & non fiebat ratio ijs homini-
bus, qui accipiebant pecuniam vt di-
stribuerent eã artificibus, sed in fide tra-
16 ctabãt eam. * Pecuniã vero pro delicto,
& pecuniam pro peccatis non inferebãt
in templum Domini, quia sacerdotum
17 erat. * Tunc ascendit Hazael rex Syriæ,
D & pugnabat contra Geth, cepitq. eam:
& direxit faciem suam vt ascenderet in
18 Ierusalem. * Quam ob rem tulit Ioas
rex Iuda omnia sanctificata, quæ conse-
crauerant Iosaphat, & Ioram, & Ocho-
zias patres eius reges Iuda, & quæ ipse
obtulerat: & vniuersum argentum, quod
inueniri potuit in thesauris templi Do-
mini, & in palatio regis: misitq. Hazae-
li regi Syriæ, & recessit ab Ierusalem.
19 * Reliqua autem sermonum Ioas, & vni-
uersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro verborum dierum regum Iu-
20 da? * Surrexerunt autem serui eius, &
coniurauerunt inter se, percusseruntq.
Ioas in Domo Mello in descensu Sella.
21 * Iosachar namque filius Semaath, & Io-
zabad filius Somer serui eius, percusse-
runt eum, & mortuus est: & sepelierunt
eum cum patribus suis in Ciuitate Da-
uid, regnauitq. Amasias filius eius pro eo.

CAP. XIII.

1 ANno vigesimo tertio Ioas filij O-
A choziæ regis Iuda, regnauit Ioa-
chaz filius Iehu super Israel in Samaria
2 decem & septem annis. * Et fecit malũ
coram Domino, secutusq. est peccata
Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit
3 Israel, & non declinauit ab eis. * Iratusq.
est furor Domini contra Israel, & tra-
didit eos in manu Hazael regis Syriæ,
& in manu Benadad filij Hazael cunctis
4 diebus. * Deprecatus est autem Ioachaz
faciem Domini, & audiuit eum Domi-
nus: vidit enim angustiam Israel, quia
5 attriuerat eos rex Syriæ: * & dedit Do-
minus saluatorem Israeli, & liberatus
est de manu regis Syriæ: habitaueruntq.
filij Israel in tabernaculis suis sicut heri
6 & nudiustertius. * Verumtamen non re-

cesserunt a peccatis domus Ieroboam, B
qui peccare fecit Israel, sed in ipsis am-
bulauerunt: siquidem & lucus perman-
sit in Samaria. * Et non sunt derelicti 7
Ioachaz de populo nisi quinquaginta
equites, & decem currus, & decem mil-
lia peditum: interfecerat enim eos rex
Syriæ, & redegerat quasi puluerē in tri-
tura areæ. * Reliqua autem sermonum 8
Ioachaz, & vniuersa quæ fecit, & for-
titudo eius, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Israel?
* Dormiuitq. Ioachaz cum patribus suis, 9
& sepelierunt eum in Samaria: regna-
uitq. Ioas filius eius pro eo. * Anno tri- 10
gesimo septimo Ioas regis Iuda regna-
uit Ioas filius Ioachaz super Israel in
Samaria sedecim annis, * & fecit quod 11
malum est in conspectu Domini: non
declinauit ab omnibus peccatis Ieroboā
filij Nabat, qui peccare fecit Israel, sed
in ipsis ambulauit. * Reliqua autem 12
sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit,
& fortitudo eius, quo modo pugnaue-
rit contra Amasiam regem Iuda, nonne
hæc scripta sunt in Libro sermonum die-
rum regum Israel? * Et dormiuit Ioas 13
cum patribus suis: Ieroboam autem se-
dit super solium eius. Porro Ioas sepul-
tus est in Samaria cum regibus Israel.
* Eliseus autem ægrotabat infirmitate, 14
qua & mortuus est: descenditq. ad eum C
Ioas rex Israel, & flebat coram eo, di-
cebatque: Pater mi, pater mi, currus
Israel & auriga eius. * Et ait illi Eli- 15
seus: Affer arcum, & sagittas. Cumq.
attulisset ad eum arcum, & sagittas, * di- 16
xit ad regem Israel: Pone manum tuā
super arcum. Et cum posuisset ille ma-
num suam, superposuit Eliseus manus
suas manibus regis, * & ait: Aperi fe- 17
nestram orientalem. Cumq. aperuisset,
dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit.
Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini,
& sagitta salutis contra Syriam: percu-
tiesq. Syriam in Aphec, donec consu-
mas eam. * Et ait: Tolle sagittas. Qui 18
cum tulisset, rursum dixit ei: Percute
iaculo terram. Et cum percussisset tri-
bus vicibus, & stetisset, * iratus est vir 19
Dei contra eum, & ait: Si percussisses
quinquies, aut sexies, siue septies, per-
cussisses Syriam vsque ad consumptio-
nem: nunc autem tribus vicibus per-
20 cuties eam. * Mortuus est ergo Eli-
D seus, & sepelierunt eum. Latrunculi
autem de Moab venerunt in terram in
21 ipso anno. * || Quidam autem sepelien- || Eccl. 48. b. 14
tes hominem, viderunt latrunculos, &
proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei.
Quod cum tetigisset ossa Elisei, reuixit
22 homo, & stetit super pedes suos. * Igi-
tur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cun-
23 ctis diebus Ioachaz: * & misertus est
Dominus eorum, & reuersus est ad eos
propter pactum suum, quod habebat
cum Abraham, & Isaac, & Iacob: & no-
24 luit disperdere eos, neque proijcere pe-
nitus vsque in præsens tempus. * Mor-
25 tuus est autem Hazael rex Syriæ, & re-
gnauit Benadad filius eius pro eo. * Por-
ro Ioas filius Ioachaz tulit vrbes de
manu Benadad filij Hazael, quas tulerat
de manu Ioachaz patris sui iure prælij,
tribus vicibus percussit eum Ioas, &
reddidit ciuitates Israel.

CAP. XIIII.

1 IN anno secundo Ioas filij Ioachaz re-
A gis Israel regnauit Amasias filius Ioas
2 regis Iuda. * || Viginti quinque annorum || 2 Par. 25. a. 1
erat cum regnare cœpisset: viginti au-
tem & nouem annis regnauit in Ierusa-
lem, nomen matris eius Ioadan de Ie-
3 rusalem. * Et fecit rectum coram Do-
mino, verumtamen non vt Dauid pa-
ter eius. Iuxta omnia, quæ fecit Ioas
4 pater suus, fecit: * nisi hoc tantum quòd
excelsa non abstulit: adhuc enim popu-
lus immolabat, & adolebat incensum
5 in excelsis. * Cumq. obtinuisset regnum,
B percussit seruos suos, qui interfecerant
6 regem patrem suum: * filios autem eo-
rum, qui occiderant, non occidit, iuxta
quod scriptum est in libro legis Moysi,
sicut præcepit Dominus, dicens: || Non || Deu. 24. c. 16
morientur patres pro filijs, neque filij Ezec. 18. c. 20
moriētur pro patribus: sed vnusquisque
7 in peccato suo morietur. * Ipse percus-
sit Edom in Valle Salinarum decem
millia, & apprehendit petram in prælio,
vocauitq. nomen eius Iectehel vsque in
8 præsentem diem. * Tunc misit Amasias
nuncios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu
regis Israel, dicens: Veni, & videamus
9 nos. * Remisitq. Ioas rex Israel ad Ama-
C siam regem Iuda, dicens: Carduus Li-
bani

bani misit ad cedrum, quæ est in Liba- C
no, dicens: Da filiam tuam filio meo
vxorem. Transieruntq. bestiæ saltus, quæ
sunt in Libano, & conculcauerunt car-
duum. * Percutiens inualuisti super 10
Edom, & subleuauit te cor tuum: con-
tentus esto gloria, & sede in domo
tua: quare prouocas malum, vt cadas
tu & Iudas tecum? * Et non acquieuit 11
Amasias: Ascenditq. Ioas rex Israel, &
viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda
in Bethsames oppido Iudæ. * Percus- 12
susq. est Iuda coram Israel, & fugerunt
vnusquisque in tabernacula sua. * A- 13
masiam vero regem Iuda filium Ioas fi- D
lij Ochoziæ cepit Ioas rex Israel in Be-
thsames, & adduxit eum in Ierusalem:
& interrupit murum Ierusalem, a por-
ta Ephraim vsque ad portam anguli,
quadringentis cubitis. * Tulitq. omne 14
aurum, & argentum, & vniuersa vasa,
quæ inuenta sunt in domo Domini, &
in thesauris regis, & obsides, & reuer-
sus est in Samariam. * Reliqua autem 15
verborum Ioas quæ fecit, & fortitudo
eius qua pugnauit contra Amasiam re-
gem Iuda, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Israel?
* Dormiuitq. Ioas cum patribus suis, 16
& sepultus est in Samaria cum regibus E
Israel: & regnauit Ieroboam filius eius
pro eo. * Vixit autem Amasias, filius 17
Ioas, rex Iuda, postquam mortuus est
Ioas filius Ioachaz regis Israel quinde-
cim annis. * Reliqua autem sermonum 18
Amasiæ, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonum dierum regum Iuda?
* Factaq. est contra eum coniuratio in 19
Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Mi-
seruntq. post eum in Lachis, & inter-
fecerunt eum ibi. * Et asportauerunt 20
in equis, sepultusq. est in Ierusalem
cum patribus suis in Ciuitate Dauid.
‖ 2. Par 26. a. * ‖ Tulit autem vniuersus populus Iudæ 21
Azariam annos natum sedecim, & con- F
stituerunt eum regem pro patre eius A-
masia. * Ipse ædificauit Ælath, & resti- 22
tuit eam Iudæ, postquam dormiuit rex
cum patribus suis. * Anno quintodeci- 23
mo Amasiæ filij Ioas regis Iuda, regna-
uit Ieroboam filius Ioas regis Israel in
Samaria, quadraginta & vno anno: * & 24
fecit quod malum est coram Domino.
Non recessit ab omnibus peccatis Iero-

boam filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
25 * Ipse restituit terminos Israel ab introi-
tu Emath, vsque ad Mare solitudinis,
G iuxta sermonem Domini Dei Israel, quẽ
locutus est per seruum suum ‖ Ionam fi- ‖ Ion. 1. a. 1
lium Amathi prophetam, qui erat de
26 Geth, quæ est in Opher. * Vidit enim
Dominus afflictionem Israel amaram ni-
mis, & quòd consumpti essent vsque ad
clausos carcere, & extremos, & non esset
27 qui auxiliaretur Israeli. * Nec locutus
est Dominus vt deleret nomen Israel de
sub cælo, sed saluauit eos in manu Ie-
28 roboam filij Ioas. * Reliqua autem ser-
monum Ieroboam, & vniuersa quæ fe-
cit, & fortitudo eius, qua præliatus
est, & quomodo restituit Damascum,
& Emath Iudæ in Israel, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum dierum
29 regum Israel? * Dormiuitque Iero-
boam cum patribus suis regibus Israel,
& regnauit Zacharias filius eius pro eo.

CAP. XV.

1 ANno vigesimo septimo Ieroboam
A regis Israel regnauit Azarias fi-
2 lius Amasiæ regis Iuda. * Sedecim an-
norum erat cum regnare cœpisset, &
quinquaginta duobus annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Iechelia
3 de Ierusalem. * Fecitq. quod erat pla-
citum coram Domino, iuxta omnia
4 quæ fecit Amasias pater eius. * Verũ-
tamen excelsa non est demolitus: adhuc
populus sacrificabat, & adolebat incẽ-
5 sum in excelsis. * ‖ Percussit autem Do- ‖ 2. par. 26. d. 21.
minus regem, & fuit leprosus vsque
in diẽ mortis suæ, & habitabat in do-
mo libera seorsum: Ioathan vero filius
regis gubernabat palatium, & iudicabat
6 populum terræ. * Reliqua autem sermo-
B nũ Azariæ, & vniuersa quæ fecit, non-
ne hæc scripta sunt in Libro verborum
7 dierũ regum Iuda? * Et dormiuit Aza-
rias cum patribus suis: sepelieruntq. eũ
cum maioribus suis in ciuitate Dauid,
& regnauit Ioathan filius eius pro eo.
8 * Anno trigesimo octauo Azariæ regis
Iuda, regnauit Zacharias filius Ieroboã
9 super Israel in Samaria sex mẽsibus: * &
fecit quod malum est coram Domino,
sicut fecerant patres eius: non reces-
sit a peccatis Ieroboam filij Nabat,
10 qui peccare fecit Israel. * Coniurauit
autem

autem contra eum Sellum filius Iabes :
percussitq. eum palam, & interfecit, re-
gnauitq. pro eo. * Reliqua autem ver- 11
borum Zachariæ, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum regum
|| Sup. 10.E.30 Israel? * || Iste est sermo Domini, quem 12
locutus est ad Iehu, dicens: Filij tui vs- C
que ad quartam generationem sedebunt
super thronum Israel. Factumq. est ita.
* Sellum filius Iabes regnauit trigesimo 13
nono anno Azariæ regis Iuda: regnauit
autem vno mense in Samaria.* Et ascé- 14
dit Manahem filius Gadi de Thersa: ve-
nitq. in Samariam, & percussit Sellum
filium Iabes in Samaria, & interfecit
eum, regnauitq. pro eo. * Reliqua au- 15
tem verborũ Sellum, & coniuratio eius,
per quam tetendit insidias, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum dierum
regum Israel?* Tunc percussit Manahem 16
Thapsam, & omnes qui erant in ea, &
terminos eius de Thersa. noluerãt enim
aperire ei: & interfecit omnes prægnan-
tes eius, & scidit eas.* Anno trigesimo 17
nono Azariæ regis Iuda regnauit Mana- D
hem filius Gadi super Israel decem an-
nis in Samaria.* Fecitq. quod erat ma- 18
lum coram Domino: non recessit a pec
catis Ieroboam filij Nabat, qui pecca-
re fecit Israel cunctis diebus eius.* Ve- 19
niebat Phul rex Assyriorum in terram,
& dabat Manahem Phul mille talenta
argenti, vt esset ei in auxilium, & fir-
maret regnum eius. * Indixitq. Mana- 20
hem argentum super Israel cunctis po-
tentibus & diuitibus, vt daret regi As-
syriorũ quinquaginta siclos argenti per
singulos: reuersusq. est rex Assyriorum,
& non est moratus in terra. * Reliqua 21
autem sermonum Manahem, & vniuer-
sa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Israel?
* Et dormiuit Manahem cum patribus 22
suis: regnauitq. Phaceia filius eius pro E
eo. * Anno quinquagesimo Azariæ re- 23
gis Iuda regnauit Phaceia filius Mana-
hem super Israel in Samaria biennio:
* & fecit quod erat malum coram Do- 24
mino: non recessit a peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
* Coniurauit autem aduersus eum Pha- 25
cee filius Romeliæ, dux eius, & per-
cussit eum in Samaria in turre domus
regiæ iuxta Argob, & iuxta Arie, &
cum eo quinquaginta viros de filijs Ga-
laaditarum, & interfecit eum, regna-
26 uitq. pro eo. * Reliqua autem sermo-
num Phaceia, & vniuersa quæ fecit,
nonne hæc scripta sunt in Libro sermo-
27 num dierum regum Israel? * Anno
F quinquagesimo secundo Azariæ regis
Iuda regnauit Phacee filius Romeliæ
super Israel in Samaria viginti annis.
28 * Et fecit quod erat malum coram Do-
mino: non recessit a peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
29 * In diebus Phacee regis Israel venit
Theglathphalasar rex Assur, & cepit
Aion, & Abel Domum, Maacha &
Ianoe, & Cedes, & Asor, & Galaad,
& Galilæam, & vniuersam Terram
Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.
30 * Coniurauit autem, & tetendit insidias
Osee filius Ela contra Phacee filium Ro-
meliæ, & percussit eum, & interfecit:
regnauitq. pro eo vigesimo anno Ioa-
31 tham filij Oziæ. * Reliqua autem ser-
monum Phacee, & vniuersa quæ fecit,
nonne hæc scripta sunt in Libro sermo-
32 num dierum regum Israel? * || Anno || 2.Par.27.A.1
secundo Phacee, filij Romeliæ regis Is-
rael, regnauit Ioatham filius Oziæ re-
33 gis Iuda. * Viginti quinque annorum
G erat cum regnare cœpisset, & sedecim
annis regnauit in Ierusalem: nomen
34 matris eius Ierusa, filia Sadoc. * Fecitq.
quod erat placitum coram Domino:
iuxta omnia, quæ fecerat Ozias pater
35 suus, operatus est. * Verumtamen ex-
celsa non abstulit: adhuc populus im-
molabat, & adolebat incensum in excel-
sis: ipse ædificauit portam domus Do-
36 mini sublimissimam. * Reliqua autem
sermonum Ioatham, & vniuersa quæ
fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro
37 verborum dierum regum Iuda? * In
diebus illis cœpit Dominus mittere in
Iudam Rasin regem Syriæ, & Phacee
38 filium Romeliæ. * Et dormiuit Ioatham
cum patribus suis, sepultusq. est cum
eis in Ciuitate Dauid patris sui, & re-
gnauit Achaz filius eius pro eo.

CAP. XVI.

1 ANno decimo septimo Phacee filij
A Romeliæ regnauit Achaz filius Ioa-
2 tham regis Iuda. * || Viginti annorũ erat || 2.Par.28.A.1

Achaz

Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim
annis regnauit in Ierusalem: non fecit
quod erat placitum in conspectu Domi-
ni Dei sui, sicut Dauid pater eius. * sed 3
ambulauit in via regum Israel: insuper
& filium suum consecrauit, transferens
per ignem secundum idola Gentiũ: quæ
dissipauit Dominus coram filijs Israel.
* Immolabat quoque victimas, & ado- 4
lebat incensum in excelsis, & in colli-
ǁ Isa. 7. a. 1 bus, & sub omni ligno frondoso. * ǁTũc 5
ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius
Romeliæ rex Israel in Ierusalem ad præ-
liandum: cumq. obsiderent Achaz, non
valuerunt superare eum. * In tempore 6
illo restituit Rasin rex Syriæ, Ailam Sy- B
riæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumæi
venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi
vsque in diem hanc. * Misit autẽ Achaz 7
nuncios ad Theglathphalasar regem As-
syriorum, dicens: Seruus tuus, & filius
tuus ego sum: ascende, & saluum me fac
de manu regis Syriæ, & de manu regis
Israel, qui cõsurrexerunt aduersum me.
* Et cum collegisset argentum & aurũ, 8
quod inueniri potuit in domo Domini,
& in thesauris regis, misit regi Assyrio-
rum munera. * Qui & acquieuit volun- 9
tati eius: ascendit enim rex Assyriorum
in Damascum, & vastauit eam: & trãstu-
lit habitatores eius Cyrenen, Rasin au-
tem interfecit. * Perrexitq. rex Achaz 10
in occursum Theglathphalasar regi As-
syriorum in Damascum. cumq. vidisset
altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriã
sacerdotem exemplar eius, & similitudi-
nem iuxta omne opus eius. * Extruxitq. 11
Vrias sacerdos altare iuxta omnia, quæ C
præceperat rex Achaz, de Damasco, ita
fecit sacerdos Vrias, donec veniret rex
Achaz de Damasco. * Cumq. venisset 12
rex de Damasco, vidit altare, & venera-
tus est illud: ascẽditq. & immolauit ho-
locausta, & sacrificium suum, * & liba- 13
uit libamina, & fudit sanguinem pacifi-
corũ, quæ obtulerat super altare. * Por- 14
ro altare æreum, quod erat coram Do-
mino, transtulit de facie templi, & de
loco altaris, & de loco templi Domini:
posuitq. illud ex latere altaris ad Aqui-
lonem. * Præcepit quoque rex Achaz 15
Vriæ sacerdoti, dicens: Super altare ma-
ius offer holocaustum matutinum, & sa-
crificium vespertinum, & holocaustum
D regis, & sacrificium eius, & holocaustum
vniuersi populi terræ, & sacrificia eorũ,
& libamina eorum: & omnem sangui-
nem holocausti, & vniuersum sanguinẽ
victimæ super illud effundes: altare ve-
ro æreum erit paratum ad voluntatem
16 meam. * Fecit igitur Vrias sacerdos iux-
ta omnia, quæ præceperat rex Achaz.
17 * Tulit autem rex Achaz cælatas bases,
& luterem, qui erat desuper: & mare de-
posuit de bobus æreis, qui sustentabant
illud, & posuit super pauimentum stra-
18 tum lapide. * Musach quoque sabbati,
quod ædificauerat in templo: & ingres-
sum regis exterius conuertit in templũ
Domini propter regem Assyriorum.
19 * Reliqua autem verborum Achaz, quæ
fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro
20 sermonum dierum regum Iuda? * Dor-
miuitq. Achaz cum patribus suis, & se-
pultus est cum eis in Ciuitate Dauid, &
regnauit Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XVII.

1 ANno duodecimo Achaz regis Iuda,
A regnauit Osee filius Ela in Samaria
2 super Israel nouem annis. * Fecitq. ma-
lum coram Domino: sed non sicut reges
3 Israel, qui ante eum fuerant. * ǁContra ǁ Inf. 18. b. 9
hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorũ, Tob. 1. a. 2
& factus est ei Osee seruus, reddebatq.
4 illi tributa. * Cumq. deprehendisset rex
Assyriorum Osee, quòd rebellare nitens
misisset nuncios ad Sua regem Ægypti,
ne præstaret tributa regi Assyriorum si-
cut singulis annis solitus erat, obsedit
eum, & vinctum misit in carcerem.
5 * Peruagatusq. est omnem terram: &
ascendens Samariam, obsedit eam tribus
6 annis. * ǁAnno autem nono Osee, cepit ǁ Inf. 18. b. 10
rex Assyriorum Samariam, & transtulit
Israel in Assyrios: posuitq. eos in Hala,
& in Habor iuxta fluuium Gozan, in ci-
7 uitatibus Medorum. * Factum est enim,
cum peccassent filij Israel Domino Deo
suo, qui eduxerat eos de Terra Ægypti,
B de manu Pharaonis regis Ægypti, colue-
8 runt deos alienos. * Et ambulauerunt
iuxta ritum Gentium, quas consumpse-
rat Dominus in conspectu filiorũ Israel,
& regum Israel: quia similiter fecerant.
9 * Et offenderunt filij Israel verbis non
rectis Dominum Deum suum: & ædifi-

tauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus
suis a Turre custodum vsque ad Ciuita-
tem munitam . * Feceruntq. sibi statuas, 10
& lucos in omni colle sublimi,& subter
omne lignum nemorosum : * & adole- 11
bant ibi incensum super aras in morem
Gentium , quas transtulerat Dominus a
facie eorum : feceruntq. verba pessima,
irritantes Dominum . * & coluerunt im- 12
munditias , de quibus præcepit eis Do-
minus ne facerent verbum hoc . * Et te- 13
stificatus est Dominus in Israel & in Iu-
da per manum omnium Prophetarum
|| Iere.25.a.5 & Videntium , dicens : || Reuertimini a
vijs vestris pessimis , & custodite præce- C
pta mea,& ceremonias iuxta omnem le-
gem , quam præcepi patribus vestris : &
sicut misi ad vos in manu seruorũ meo-
rum Prophetarum . * Qui non audie- 14
runt , sed indurauerunt ceruicem suam
iuxta ceruicem patrum suorum,qui no-
luerunt obedire Domino Deo suo . * Et 15
abiecerunt legitima eius, & pactũ,quod
pepigit cum patribus eorum , & testifi-
cationes, quibus contestatus est eos : se-
cutiq. sunt vanitates,& vane egerunt: &
secuti sunt Gentes,quæ erant per circui-
tum eorũ, super quibus præceperat Do-
minus eis vt non facerẽt sicut & illæ fa-
ciebant . * Et dereliquerunt omnia præ- 16
cepta Domini Dei sui : feceruntq. sibi
conflatiles duos vitulos,& lucos,& ado-
rauerunt vniuersam militiam cæli : ser-
uieruntq. Baal , * & consecrauerunt filios 17
suos, & filias suas per ignem : & diuina-
tionibus inseruiebãt, & augurijs : & tra-
diderunt se vt facerent malum coram
Domino , vt irritarent eum . * Iratusq. 18
est Dominus vehemẽter Israeli,& abstu-
lit eos a conspectu suo, & non remansit
nisi tribus Iuda tantummodo . * Sed nec 19
ipse Iuda custodiuit mandata Domini
Dei sui : verum ambulauit in erroribus
Israel,quos operatus fuerat . * Proiecitq. 20
Dominus omne semen Israel , & afflixit D
eos , & tradidit eos in manu diripien-
tium,donec proijceret eos a facie sua :
|| 3.Reg.12.c.19 * || ex eo iam tempore, quo scissus est Is- 21
rael a domo Dauid,& constituerunt sibi
regem Ieroboam filium Nabat : separa-
uit enim Ieroboam Israel a Domino, &
peccare eos fecit peccatum magnum .
* Et ambulauerunt filij Israel in vniuer- 22
sis peccatis Ieroboam quæ fecerat : &

23 non recesserunt ab eis , * || vsque quo Do- || Iere.25.b.9
minus auferret Israel a facie sua , sicut
locutus fuerat in manu omnium seruo-
rum suorum Prophetarum : translatusq.
est Israel de terra sua in Assyrios , vsque
24 in diem hanc . * Adduxit autem rex As-
syriorum de Babylone , & de Cutha , &
de Auah,& de Emath,& de Sepharuaim :
& collocauit eos in ciuitatibus Samariæ
pro filijs Israel : qui possederunt Sama-
riam , & habitauerunt in vrbibus eius .
25 * Cumq. ibi habitare cœpissent , non ti-
mebant Dominũ : & immisit in eos Do-
minus leones , qui interficiebant eos .
26 * Nunciatumq. est regi Assyriorum , &
E dictũ : Gentes, quas transtulisti , & habi-
tare fecisti in ciuitatibus Samariæ,igno-
rant legitima Dei terræ : & immisit in
eos Dominus leones,& ecce interficiunt
eos,eo quòd ignorent ritum Dei terræ .
27 * Præcepit autẽ rex Assyriorum, dicens:
Ducite illuc vnũ de sacerdotibus , quos
inde captiuos adduxistis, & vadat,& ha-
bitet cum eis : & doceat eos legitima
28 Dei terræ . * Igitur cum venisset vnus de
sacerdotibus his, qui captiui ducti fue-
rant de Samaria , habitauit in Bethel , &
docebat eos quomodo colerent Domi-
29 num . * Et vnaquæque Gens fabricata est
deum suum : posuerũtq. eos in fanis ex-
celsis , quæ fecerant Samaritæ , Gens &
Gens in vrbibus suis, in quibus habita-
30 bat . * Viri enim Babylonij fecerunt So-
chothbenoth : viri autẽ Chutæi fecerunt
Nergel : & viri de Emath fecerunt Asi-
31 ma . * Porro Heuæi fecerunt Nebahaz
& Tharthac . Hi autem, qui erant de So-
F pharuaim,comburebant filios suos igni,
Adramelech & Anamelech dijs Sephar-
32 uaim , * & nihilominus colebant Domi-
num . Fecerunt autem sibi de nouissimis
sacerdotes excelsorum , & ponebant eos
33 in fanis sublimibus . * Et cum Dominũ
colerẽt,dijs quoque suis seruiebant iux-
ta consuetudinem Gentium , de quibus
34 translati fuerant Samariam : * vsque in
præsentem diem morem sequuntur an-
tiquum : non timent Dominum , neque
custodiunt ceremonias eius , iudicia , &
legem , & mandatum , quod præceperat
Dominus filijs Iacob , || quem cognomi- || Gen.32.f.28
35 nauit Israel : * & percusserat cum eis pa-
G ctum , & mandauerat eis , dicens : Nolite
timere deos alienos, & nõ adoretis eos ,
neque

neque colatis eos, & non immoletis eis:
36 * Sed Dominum Deum vestrū, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extento, ipsum timete, & illum adorate, & ipsi immolate.
37 * Ceremonias quoque, & iudicia, & legem, & mandatum, quod scripsit vobis, custodite vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.
38 * Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite obliuisci: nec colatis deos alienos,
39 * sed Dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.
40 * Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinā perpetrabant.
41 * Fuerunt igitur Gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes: nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

CAP. XVIII.

‖ 2.Par. 28. d. 27. & 29.a.1

1 A Anno ‖ tertio Osee filij Ela regis Isráel, regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda.
2 * Vigintiquinque annorum erat, cum regnare cœpisset: & vigintinouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abi filia Zachariæ.
3 * Fecitq. quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.
4 * Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitq. serpentem æneum, ‖ quem fecerat Moyses: siquidē vsque ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum: vocauitq. nomē eius Nohestan.

‖ Num.21.c.9

5 * In Domino Deo Israel sperauit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt:
6 B * & adhæsit Domino, & non recessit a vestigijs eius, fecitq. mandata eius, quæ præceperat Dominus Moysi.
7 * Vnde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellauit quoque contra regem Assyriorum, & non seruiuit ei.
8 * Ipse percussit Philisthæos vsque ad Gazam, & omnes terminos eorum, a Turre custodum vsque ad Ciuitatem munitam.
9 * ‖ Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariā,

‖ Sup.17.a.6 Tob.1. a.2

10 & oppugnauit eam, * & cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Sa-
11 maria: * & transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocauitq. eos in Hala, & in Habor fluuijs Gozan in ciuita-
12 tibus Medorum: * quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi
C sunt pactum eius: omnia, quæ præceperat Moyses seruus Domini, non audie-
13 runt, neque fecerunt. * ‖ Anno quartodecimo regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad vniuersas ci-
14 uitates Iuda munitas: & cepit eas. * Tūc misit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccaui, recede a me: & omne, quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Iudæ trecenta talenta argenti, & triginta talen-
15 ta auri. * Deditq. Ezechias omne argentum quod repertū fuerat in domo Do-
16 mini, & in thesauris regis. * In tempore illo confregit Ezechias valuas templi Domini, & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.

‖ 2.Par.32.a.1 Isa. 36. a.1 Eccl.48.c.20

17 * Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabsaris, & Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Ierusalem: qui cum ascendissent, venerunt
D Ierusalem, & steterunt iuxta aquæductum piscinæ superioris, quæ est in via
18 Agrifullonis. * Vocaueruntq. regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph a commenta-
19 rijs. * Dixitq. ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia,
20 qua niteris? * Forsitan inisti consilium, vt præpares te ad prælium. In quo con-
21 fidis, vt audeas rebellare? * an speras in baculo arundineo atque confracto Ægypto, super quem, si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam? sic est Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in
22 se. * Quòd si dixeritis mihi: In Do-
E mino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est, cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc adorabitis
23 in Ierusalem? * Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, &

dabo

dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis ascensores eorũ.
24 * Et quo modo potestis resistere ante vnum satrapã de seruis domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto
25 propter currus & equites? * Numquid sine Domini voluntate ascendi ad locũ istum, vt demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam.
26 * Dixerunt autem Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Ioahe Rabsaci: Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syriace: siquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Iudaice, audiente populo, qui est super murum.
27 * Responditq. eis Rabsaces,
F dicens: Numquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer sermones hos, & non potius ad viros, qui sedent super murum, vt comedant stercora sua, & bibant vrinã suam
28 vobiscum? * Stetit itaque Rabsaces, & exclamauit voce magna Iudaice, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.
29 * Hæc dicit rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos
30 de manu mea. * Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorum.
31 * Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me: & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua: & bibetis aquas de cisternis
32 vestris, * donec veniam, & transferam vos in terram, quæ similis est terræ ve-
G stræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis, & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiã, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.
33 * Numquid liberauerunt dij Gentium terrã suam de manu regis Assyriorum?
34 * Vbi est Deus Emath, & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim, Ana, & Aua? numquid liberauerunt Samariam
35 de manu mea? * Quinam illi sunt in vniuersis dijs terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea vt possit eruere Dominus Ierusalẽ de manu mea?
36 * Tacuit itaque populus, & non respondit ei quidquam: siquidem præceptum regis acceperant vt non responderẽt ei.
37 * Venitq. Eliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph a commentarijs ad Ezechiã scissis vestibus, & nunciauerunt ei verba Rabsacis.

CAP. XIX.

1 QVæ cum audisset Ezechias rex, sci- Isa. 37. a. 1.
A dit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressusq. est domum Do-
2 mini. * Et misit Eliacim præpositũ domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiã pro-
3 phetam filium Amos. * Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste: venerunt filij vsque ad partum, &
4 vires non habet parturiens. * Si forte audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis, quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem
5 pro reliquijs, quæ repertæ sunt. * Venerunt ergo serui regis Ezechiæ ad Isaiã.
6 * Dixitq. eis Isaias: Hæc dicetis domino
B vestro: Hæc dicit Dominus: Noli timere a facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assy-
7 riorum me. * Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram suam, & deijciam eum
8 gladio in terra sua. * Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim
9 quòd recessisset de Lachis. * Cumq. audisset de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce, egressus est vt pugnet aduersum te: & iret contra eum, misit nun-
10 cios ad Ezechiam, dicens: * Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Ierusalem in
11 manus regis Assyriorum. * Tu enim
C ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris, quo modo vastauerunt eas: num ergo solus poteris libe-
12 rari? * Numquid liberauerunt dij Gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozan videlicet, & Harã, & Reseph,
13 & filios Eden, qui erant in Thelassar? * Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciui-
14 tatis Sepharuaim, Ana, & Aua? * Itaque cum

cum accepisset Ezechias litteras de ma-
nu nunciorum, & legisset eas, ascendit
in domum Domini, & expandit eas co-
ram Domino, * & orauit in conspectu 15
eius, dicens: Domine Deus Israel, qui
sedes super cherubim, tu es Deus so-
lus regum omnium terræ: tu fecisti cæ-
lum & terram. * Inclina aurem tuam, 16
& audi: aperi Domine oculos tuos, &
vide: audi omnia verba Sennacherib, D
qui misit vt exprobraret nobis Deum
viuentem. * Vere Domine dissipauerũt 17
Reges Assyriorum Gẽtes, & terras om-
nium. * Et miserunt deos corũ in ignẽ: 18
non enim erant dij, sed opera manuum
hominum ex ligno & lapide, & perdi-
derunt eos. * Nũc igitur Domine Deus 19
noster, saluos nos fac de manu eius, vt
sciant omnia regna terræ, quia tu es
Dominus Deus solus. * Misit autem 20
Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens:
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ
deprecatus es me super Sennacherib re-
ge Assyriorum, audiui. * Iste est sermo, 21
quem locutus est Dominus de eo: Spre-
uit te, & subsannauit te virgo filia Siõ:
post tergum tuum caput mouit, filia
Ierusalem. * Cui exprobrasti, & quem 22
blasphemasti? cõtra quem exaltasti vo- E
cem tuam, & eleuasti in excelsum ocu-
los tuos? contra sanctum Israel. * Per 23
manum seruorum tuorum exprobrasti
Domino, & dixisti: In multitudine cur-
ruum meorum ascendi excelsa mõtium
in summitate Libani, & succidi subli-
mes cedros eius, & electas abietes illius.
Et ingressus sum vsque ad terminos eius,
& saltum carmeli eius * ego succidi. 24
Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigijs
pedum meorum omnes aquas clausas.
* Numquid non audisti quid ab initio 25
fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui
illud, & nunc adduxi: eruntq. in ruinã
collium pugnantium ciuitates munitæ.
* Et qui sedent in eis, humiles manu, 26
contremuerũt & confusi sunt, facti sunt
velut fœnum agri, & virens herba te-
ctorum, quæ arefacta est antequam ve-
niret ad maturitatem. * Habitaculum 27
tuum, & egressum tuum, & introitum F
tuum, & viam tuam ego præsciui, & fu-
rorem tuum contra me. * Insanisti in 28
me, & superbia tua ascendit in aures
meas: ponam itaque circulum in nari-
bus tuis, & camum in labijs tuis, &
reducam te in viam, per quam venisti.
29 * Tibi autem Ezechia hoc erit signum:
Comede hoc anno quæ repereris: in se-
cundo autem anno, quæ sponte nascũ-
tur: porro in tertio anno seminate &
metite: plantate vineas, & comedite
30 fructum earum. * Et quodcumque reli-
quum fuerit de domo Iuda, mittet ra-
dicem deorsum, & faciet fructum sur-
31 sum. * De Ierusalem quippe egredien-
tur reliquiæ, & quod saluetur de mon-
te Sion: zelus Domini exercituum fa-
32 ciet hoc. * Quã ob rem hæc dicit Do-
minus de rege Assyriorum: Non ingre-
dietur vrbem hanc, nec mittet in eam
sagittam, nec occupabit eam clypeus,
33 nec circumdabit eam munitio. * Per
viam, qua venit, reuertetur: & ciuita-
tem hanc nõ ingredietur, dicit Domi-
34 nus. * Protegamq. vrbem hanc, & sal-
uabo eam propter me, & propter Da-
35 uid seruum meum. * ‖ Factum est igitur ‖ Tob. 1. d. 21.
in nocte illa, venit Angelus Domini, & Eccle. 48. d. 18
percussit in castris Assyriorum centum Isa 37. g. 36
octogintaquinque millia. Cumq. dilu- 1. Machab. 7. f. 41
culo surrexisset, vidit omnia corpora 2. Machab. 8. d. 19
36 mortuorum: & recedens abijt, * & re-
uersus est Sennacherib rex Assyriorum,
37 & mansit in Niniue. * ‖ Cumq. adora- ‖ Tob. 1. d. 24
ret in templo Nesroch deum suum, A-
dramelech & Sarasar filij eius percusse-
runt eum gladio, fugeruntq. in terram
Armeniorum, & regnauit Asarhaddon
filius eius pro eo.

CAP. XX.

1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vs- ‖ 2. Par. 32. f. 24
A que ad mortem: & venit ad eum Isa. 38. a. 1
Isaias filius Amos, propheta, dixitq. ei:
Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe do-
mui tuæ: morieris enim tu, & non vi-
2 ues. * Qui conuertit faciem suam ad
parietem, & orauit Dominum, dicens:
3 * Obsecro Domine, memento quæso
quomodo ambulauerim coram te in
veritate, & in corde perfecto, & quod
placitum est coram te, fecerim. Fleuit
4 itaque Ezechias fletu magno. * Et ante-
quam egrederetur Isaias mediam partẽ
atrij, factus est sermo Domini ad eum,
5 dicens: * Reuertere, & dic Ezechiæ du-
ci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus

Dauid

Dauid patris tui : Audiui orationem
tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce sa-
naui te , die tertio ascendes templum
Domini. * Et addam diebus tuis quin- 6
decim annos: sed & de manu regis As- B
syriorum liberabo te,& ciuitatem hanc,
& protegam vrbem istam propter me ,
& propter Dauid seruum meum. * Di- 7
xitq. Isaias : Afferte massam ficorum .
Quam cum attulissent, & posuissent su-
per hulcus eius, curatus est . * Dixerat 8
autem Ezechias ad Isaiam : Quod erit
signum , quia Dominus me sanabit , &
quia ascensurus sum die tertia templum
Domini? * Cui ait Isaias: Hoc erit signũ 9
a Domino , quòd facturus sit Dominus
sermonem , quem locutus est: Vis vt
ascendat vmbra decem lineis , an vt re-
uertatur totidem gradibus? * Et ait Eze- 10
chias: Facile est , vmbram crescere de-
cem lineis: nec hoc volo vt fiat , sed vt
reuertatur retrorsum decem gradibus .
* Inuocauit itaque Isaias propheta Do- 11
minum, & reduxit vmbram per lineas,
quibus iam descenderat in horologio C
|| Isa. 39. a. 1 Achaz, retrorsum decem gradibus.* || In 12
tempore illo misit Berodach Baladan , fi-
lius Baladan, rex Babyloniorum litteras
& munera ad Ezechiam: audierat enim
quòd ægrotasset Ezechias . * Lætatus est 13
autem in aduentu eorum Ezechias , &
ostendit eis domum aromatum, & au-
rum & argentum, & pigmenta varia,
vnguenta quoque , & domum vasorum
suorum , & omnia quæ habere poterat
in thesauris suis . Non fuit quod non
monstraret eis Ezechias in domo sua,
& in omni potestate sua. * Venit autem 14
Isaias propheta ad regem Ezechiam, di-
xitq. ei: Quid dixerunt viri isti? aut vn-
de venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De
terra longinqua venerunt ad me de Ba-
bylone . * At ille respondit : Quid vi- 15
derunt in domo tua? Ait Ezechias: Om-
nia quæcumque sunt in domo mea, vi-
derunt : nihil est quod non monstraue- D
rim eis in thesauris meis. * Dixit itaque 16
Isaias Ezechiæ: Audi sermonem Domi-
ni : * Ecce dies venient , & auferentur 17
omnia , quæ sunt in domo tua , & quæ
condiderunt patres tui vsque in diem
hanc, in Babylonem : non remanebit
quidquam, ait Dominus .* Sed & de fi- 18
lijs tuis qui egredientur ex te, quos ge-
nerabis, tollentur, & erunt eunuchi in
19 palatio regis Babylonis .* Dixit Ezechias
ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem
locutus es : sit pax & veritas in diebus
20 meis. * Reliqua autem sermonum Eze-
chiæ, & omnis fortitudo eius, & quo-
modo fecerit piscinam,& aquæductum,
& introduxerit aquas in ciuitatem,non-
ne hæc scripta sunt in Libro sermonum
21 dierum regum Iuda? * Dormiuitq. Eze-
chias cum patribus suis,& regnauit Ma-
nasses filius eius pro eo .

CAP. XXI.

1 DVodecim annorum erat Manasses 2. Par. 33. a. 1
A cum regnare cœpisset, & quinqua-
ginta quinque annis regnauit in Ierusa-
2 lem: nomen matris eius Haphsiba. * Fe-
citq. malum in conspectu Domini, iux-
ta idola Gentium,quas deleuit Dominus
3 a facie filiorum Israel . * || Conuersusq. || 2. Par. 33. a. 3
est, & ædificauit excelsa, quæ dissipaue-
rat Ezechias pater eius : & erexit aras
Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab
rex Israel, & adorauit omnem militiam
4 cæli, & coluit eam .* Extruxitq. aras in
domo Domini, de qua dixit Dominus:
|| In Ierusalem ponam nomen meum. || 2. Reg. 7. b. 10
5 * Et extruxit altaria vniuersæ militiæ cœ-
6 li in duobus atrijs templi Domini.* Et
traduxit filium suum per ignem : &
ariolatus est, & obseruauit auguria, &
fecit pythones, & aruspices multiplica-
uit, vt faceret malum coram Domino,
7 & irritaret eum. * Posuit quoque ido-
B lum luci, quem fecerat in templo Do-
mini, || super quod locutus est Dominus || 2. Reg. 7. d. 10
ad Dauid , || & ad Salomonem filium || 3. Reg. 8. b. 16 & 9. a. 3
eius: In templo hoc , & in Ierusalem,
quam elegi de cunctis tribubus Israel ,
ponam nomen meum in sempiternum.
8 * Et vltra non faciam commoueri pedẽ
Israel de terra, quam dedi patribus eo-
rum : si tamen custodierint opere om-
nia quæ præcepi eis, & vniuersam legẽ,
quam mandauit eis seruus meus Moyses.
9 * Illi vero non audierunt : sed seducti
sunt a Manasse, vt facerent malum super
Gentes, quas contriuit Dominus a facie
10 filiorum Israel. * Locutusq. est Domi-
nus in manu seruorum suorum Prophe-
11 tarum, dicens : * || Quia fecit Manasses || Ier. 15. a. 4
rex Iuda abominationes istas pessimas,
super

super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Iudam in
immunditijs suis: * propterea hæc dicit 12
Dominus Deus Israel: Ecce ego inducã C
mala super Ierusalem & Iudam: ut
quicumque audierit, tinniant ambæ
aures eius. * Et extendam super Ierusa- 13
lem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Ierusalem, sicut
deleri solent tabulæ: & delens vertam,
& ducam crebrius stylum super faciem
eius. * Dimittam vero reliquias here- 14
ditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum eius: eruntq. in vastitatem, &
in rapinam cunctis aduersarijs suis: * eo 15
quòd fecerint malum coram me, & perseuerauerint irritantes me, ex die qua
egressi sunt patres eorum ex Ægypto,
vsque ad hanc diem. * Insuper & sangui- 16
nem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalem vsque ad os: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram Domino. * Reliqua autem sermo- 17
num Manasse, & vniuersa quæ fecit, & peccatum eius, quod peccauit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum
dierum regum Iuda? * Dormiuitq. Ma- 18
nasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: &
regnauit Amon filius eius pro eo. * Vi- 19
ginti duorum annorum erat Amon cũ D
regnare cœpisset: duobus quoque annis regnauit in Ierusalem. nomen matris eius Messalemeth filia Harus de Ieteba.
* Fecitq. malum in conspectu Domini, 20
sicut fecerat Manasses pater eius. * Et 21
ambulauit in omni via, per quam ambulauerat pater eius: seruiuitq. immunditijs, quibus seruierat pater eius, &
adorauit eas, * & dereliquit Dominum 22
Deum patrum suorum, & non ambulauit in via Domini. * Tetenderuntq. ei 23
insidias serui sui, & interfecerunt regem
in domo sua. * Percussit autem populus 24
terræ omnes, qui coniurauerant contra regem Amon: & constituerunt sibi re-
gem Iosiam filium eius pro eo. * Reliqua 25
autem sermonum Amon quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum
dierum regum Iuda? * Sepelieruntq. eum 26
in sepulchro suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo.

CAP. XXII.

1 OCto annorum erat Iosias cum re- 2.Par.34.a.1
A gnare cœpisset, triginta & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Idida, filia Hadaia de Besecath.
2 * Fecitq. quod placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad dex-
3 teram, siue ad sinistram. * Anno autem octauo decimo regis Iosiæ, misit rex Saphan filium Aslia, filij Messulam scri-
4 bam templi Domini, dicens ei: * Vade ad Helciam sacerdotem magnum, vt conflettur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt iani-
5 tores templi a populo, * deturq. fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartate-
6 cta templi: * tignarijs videlicet & cæ-
B mentarijs, & ijs, qui interrupta componunt: & vt emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad instaurandum tem-
7 plum Domini. * Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiũt, sed in potestate habeant, & in fide.
8 * Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: deditq. Helcias volu-
9 men Saphan, qui & legit illud. * Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renunciauit ei quod præceperat, & ait: Conflauerunt serui tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt vt distribueretur fabris a præfectis
10 operum templi Domini. * Narrauit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quẽ
11 cum legisset Saphan coram rege, * & audisset rex verba Libri Legis Domini,
12 scidit vestimenta sua. * Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, dicẽs:
13 * Ite & consulite Dominum super me,
C & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius, quod inuentum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri huius, vt facerent
14 omne quod scriptum est nobis. * Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahi-

cam, & Achobor, & Saphan, & Asaia
ad Holdam prophetidem uxorem Sel-
lum filij Thecuæ, filij Araas custodis ve-
stium, quæ habitabat in Ierusalem in
Secunda: locutiq. sunt ad eam. * Et illa 15
respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:
* Hæc dicit Dominus: Ecce, ego addu- 16
cam mala super locum istum, & super
habitatores eius, omnia verba Legis quæ D
legit rex Iuda: * quia dereliquerunt me, 17
& sacrificauerunt dijs alienis, irritantes
me in cunctis operibus manuum suarũ:
& succendetur indignatio mea in loco
hoc, & non extinguetur. * Regi autem 18
Iuda, qui misit vos vt consuleretis Do-
minum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus
Deus Israel: Pro eo quòd audisti verba
voluminis, * & perterritum est cor tuũ, 19
& humiliatus es coram Domino, audi-
tis sermonibus contra locum istum, &
habitatores eius, quòd videlicet fierent
in stuporem & in maledictum: & scidi-
sti vestimenta tua, & fleuisti coram me,
& ego audiui, ait Dominus: * idcirco 20
colligam te ad patres tuos, & colligéris
ad sepulchrum tuum in pace, vt non vi-
deant oculi tui omnia mala quæ indu-
cturus sum super locum istum.

CAP. XXIII.

‖ 1. Par. 34. f. 29 ET renunciauerunt regi quod dixe- 1
rat. Qui misit: & congregati sunt A
ad eum omnes senes Iuda & Ierusalem.
* Ascenditq. rex templum Domini, & 2
omnes viri Iuda, vniuersiq. qui habita-
bant in Ierusalem cum eo sacerdotes &
prophetæ, & omnis populus a paruo
vsque ad magnum: legitq. cunctis au-
dientibus omnia verba libri fœderis, qui
inuentus est in domo Domini. * Stetitq. 3
rex super gradum: & fœdus percussit co
ram Domino, vt ambularent post Do-
minum, & custodirent præcepta eius, &
testimonia, & ceremonias in omni cor-
de, & in tota anima, & suscitarent ver-
ba fœderis huius, quæ scripta erant in
libro illo: acquieuitq. populus pacto.
* Et præcepit rex Helciæ pontifici, & 4
sacerdotibus secundi ordinis, & ianito-
‖ Eccl. 49.a.3 ribus, ‖ vt proijcerent de templo Do- B
mini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal,
& in luco, & vniuersæ militiæ cæli: &
combussit ea foris Ierusalem in Conual-
le cedron, & tulit puluerem eorum
5 in Bethel. * Et deleuit aruspices, quos
posuerant reges Iuda ad sacrificandum
in excelsis per ciuitates Iuda, & in cir-
cuitu Ierusalem: & eos, qui adolebant
incensum Baal, & Soli, & Lunæ, &
duodecim signis, & omni militiæ cæli.
6 * Et efferri fecit lucum de domo Domi-
ni foras Ierusalem in Conualle cedron,
& combussit eum ibi, & redegit in pul-
uerem, & proiecit super sepulchra
7 vulgi. * Destruxit quoque ædiculas ef-
feminatorum, quæ erant in domo Do-
mini, pro quibus mulieres texebãt quasi
8 domunculas luci. * Congregauitq. om-
nes sacerdotes de ciuitatibus Iuda: &
contaminauit excelsa, vbi sacrificabant
C sacerdotes de Gabaa vsque Bersabee:
& destruxit aras portarum in introitu
ostij Iosue principis ciuitatis, quod erat
9 ad sinistram portæ ciuitatis. * Verum-
tamen non ascendebant sacerdotes ex-
celsorum ad altare Domini in Ierusa-
lem: sed tantum comedebant azyma in
10 medio fratrum suorum. * Contamina-
uit quoque Topheth, quod est in Con-
ualle filij Ennom: vt nemo consecraret
filium suum aut filiam per ignem, Mo-
11 loch. * Abstulit quoque equos, quos
dederant reges Iuda, Soli, in introitu
templi Domini iuxta exedram Nathan-
melech eunuchi, qui erat in Pharurim:
12 currus autem Solis combussit igni. * Al-
taria quoque, quæ erant super tecta cœ-
naculi Achaz, quæ fecerant reges Iuda,
& altaria quæ fecerat Manasses in duo-
bus atrijs templi Domini, destruxit rex:
& cucurrit inde, & dispersit cinerem
13 eorum in Torrentem cedron. * Excel-
sa quoque, quæ erant in Ierusalem ad
dexteram partem Montis offensionis,
‖ quæ ædificauerat Salomon rex Israel ‖ 3. Reg. 11. b. 7
Astaroth idolo Sidoniorum, & Cha-
mos offensioni Moab, & Melchom abo-
minationi filiorum Ammon, polluit
14 rex. * Et contriuit statuas, & succidit
lucos: repleuitq. loca eorũ ossibus mor-
15 tuorum. * ‖ Insuper & altare, quod ‖ 3. Reg. 13. g. 32
erat in Bethel, & excelsum, quod fece-
D rat Ieroboam filius Nabat, qui peccare
fecit Israel: & altare illud, & excelsum
destruxit, atque combussit, & com-
minuit in puluerem, succenditq. etiam
lucum.

lucum. * Et conuersus Iosias, vidit 16
ibi sepulchra, quæ erant in monte: mi-
sitq. & tulit ossa de sepulchris, & com-
bussit ea super altare, & polluit illud
iuxta verbum Domini, quod locutus est
‖2. Par. 35.a.1 vir Dei, qui prædixerat verba hæc.* ‖Et 17
ait: Quis est titulus ille, quem video?
Responderuntq. ei ciues vrbis illius: Se-
pulchrum est hominis Dei, qui venit
de Iuda, & prædixit verba hæc, quæ fe-
cisti super altare Bethel. * Et ait: Di- 18
mittite eum, nemo commoueat ossa eius.
Et intacta manserunt ossa illius cum os-
sibus prophetæ, qui venerat de Sama-
ria.* Insuper & omnia fana excelsorum, 19
quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ
fecerant reges Israel ad irritandum Do-
minum, abstulit Iosias: & fecit eis se-
cundum omnia opera, quæ fecerat in
Bethel. * Et occidit vniuersos sacerdo- 20
tes excelsorum, qui erant ibi super al-
taria: & combussit ossa humana super
‖3.Reg.13.a.2 ea: reuersusq. est Ierusalem. * ‖Et præ- 21
cepit omni populo, dicens: Facite E
Phase Domino Deo vestro, secundum
quod scriptum est in libro fœderis hu-
ius. * Nec enim factum est Phase tale 22
a diebus iudicum, qui iudicauerunt Is-
rael, & omnium dierum regum Israel,
& regum Iuda, * sicut in octauo deci- 23
mo anno regis Iosiæ factum est Phase
istud Domino in Ierusalem. * Sed & 24
pythones, & ariolos, & figuras idolo-
rum, & immunditias, & abominatio-
nes, quæ fuerant in terra Iuda & Ieru-
salem, abstulit Iosias: vt statueret ver-
ba legis, quæ scripta sunt in Libro, quem
inuenit Helcias sacerdos in templo Do-
mini. * Similis illi non fuit ante eum 25
rex, qui reuerteretur ad Dominum in
omni corde suo, & in tota anima sua, &
in vniuersa virtute sua iuxta omnem le-
gem Moysi: neque post eum surrexit si- F
milis illi. * Verumtamen non est auer- 26
sus Dominus ab ira furoris sui magni,
quo iratus est furor eius contra Iudam:
propter irritationes, quibus prouocaue-
Inf. 24.a.3 rat eum Manasses. * ‖Dixit itaque Do- 27
minus: Etiam Iudam auferam a facie
mea, sicut abstuli Israel: & proijciam
ciuitatem hanc, quam elegi Ierusalem,
& domum, de qua dixi: Erit nomen
meum ibi. * Reliqua autem sermonum 28
Iosiæ, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc
scripta sunt in Libro verborum dierum
29 regum Iuda? * ‖In diebus eius ascen- ‖2.Par. 35.c.
dit Pharao Nechao rex Ægypti, contra
regem Assyriorum ad flumen Euphra-
tem: & abijt Iosias rex in occursum
eius: & occisus est in Mageddo, cum
30 vidisset eum. * Et portauerunt eum ser-
ui sui mortuum de Mageddo: & pertu-
lerunt in Ierusalem, & sepelierunt eum
in sepulchro suo. Tulitq populus ter-
ræ Ioachaz filium Iosiæ: & vnxerunt
eum, & constituerunt eum regem pro
31 patre suo. * ‖Viginti trium annorum ‖2.Par.36.a.1
erat Ioachaz cum regnare cœpisset, &
tribus mensibus regnauit in Ierusalem:
nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ,
32 de Lobna. * Et fecit malum coram Do
G mino, iuxta omnia quæ fecerant patres
33 eius. * Vinxitq. eum Pharao Nechao in
Rebla, quæ est in terra Emath, ne re-
gnaret in Ierusalem: & imposuit mul-
ctam terræ, centum talentis argenti, &
34 talento auri. * Regemq. constituit Pha-
rao Nechao Eliacim filium Iosiæ pro
Iosia patre eius: vertitq. nomen eius
Ioakim. porro Ioachaz tulit, & duxit
35 in Ægyptum, & mortuus est ibi.* Ar-
gentum autem, & aurum dedit Ioakim
Pharaoni cum indixisset terræ per sin-
gulos, vt conferretur iuxta præceptum
Pharaonis: & vnumquemque iuxta vi-
res suas exegit, tam argentum quàm
aurum de populo terræ: vt daret Pha-
36 raoni Nechao. * Vigintiquinque anno-
rum erat Ioakim cum regnare cœpisset:
& vndecim annis regnauit in Ierusalem:
nomen matris eius Zebida filia Phadaia
37 de Ruma. * Et fecit malum coram
Domino iuxta omnia, quæ fecerant pa-
tres eius.

CAP. XXIIII.

1 IN diebus eius ascendit Nabuchodo-
A nosor rex Babylonis, & factus est ei
Ioakim seruus tribus annis: & rursum
2 rebellauit contra eum. * Immisitq. ei
Dominus latrunculos Chaldæorum, &
latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab,
& latrunculos filiorum Ammon: & im-
misit eos in Iudam, vt disperderent eũ,
‖iuxta verbum Domini, quod locutus ‖Sup.23.f.27
3 fuerat per seruos suos prophetas. * Fa-
ctum est autem hoc per verbum Domini

contra Iudam, vt auferret eum coram se
propter peccata Manasse vniuersa quæ
fecit, * & propter sanguinem innoxiũ, 4
quem effudit, & impleuit Ierusalem
cruore innocentium: & ob hanc rem no-
luit Dominus propitiari. * Reliqua au- 5
tem sermonum Ioakim, & vniuersa B
quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Iuda?
Et dormiuit Ioakim cum patribus suis:
* & regnauit Ioachin filius eius pro eo. 6
* Et vltra non addidit rex Ægypti, vt 7
egrederetur de terra sua: tulerat enim
rex Babylonis a riuo Ægypti vsque ad
fluuium Euphraten, omnia quæ fuerant
regis Ægypti. * Decem & octo anno- 8
rum erat Ioachin cum regnare cœpisset,
& tribus mensibus regnauit in Ierusalẽ:
nomen matris eius Nohesta filia Elna-
than de Ierusalem.* Et fecit malum co- 9
ram Domino, iuxta omnia quæ fecerat
‖ Dan. 1. a. 1 pater eius. * ‖ In tempore illo ascende- 10
runt serui Nabuchodonosor regis Baby-
lonis in Ierusalem, & circumdata est
vrbs munitionibus. * Venitq. Nabucho- 11
donosor rex Babylonis ad ciuitatem cũ C
seruis suis vt oppugnarent eam.* Egres- 12
susq. est Ioachin rex Iuda ad regem Baby
lonis, ipse & mater eius, & serui eius, &
principes eius, & eunuchi eius: & suscepit
eũ rex Babylonis anno octauo regni sui.
* Et protulit inde omnes thesauros do- 13
mus Domini, & thesauros domus regiæ:
& concidit vniuersa vasa aurea, quæ fe-
cerat Salomon rex Israel in templo Do-
mini iuxta verbum Domini. * Et tran- 14
stulit omnem Ierusalem, & vniuersos
principes, & omnes fortes exercitus, de-
cem millia, in captiuitatem: & omnem
artificem & clusorem: nihilq. relictum
est, exceptis pauperibus populi terræ.
‖ 2. Par. 36. b. 10 * ‖ Transtulit quoque Ioachin in Baby- 15
Ezech. 2. a. 6. & 11. b. 4 lonem, & matrem regis, & vxores re- D
gis, & eunuchos eius: & iudices terræ
duxit in captiuitatem de Ierusalem in
Babylonem. * Et omnes viros robustos, 16
septem millia, & artifices, & clusores
mille, omnes viros fortes & bellatores:
duxitq. eos rex Babylonis captiuos in
Ier. 37. a. 1. & 52. a. 1 Babylonem.* ‖ Et constituit Matthaniam 17
patruum eius pro eo: imposuitq. no-
men ei Sedeciam. * Vigesimum & pri- 18
mum annum ætatis habebat Sedecias cũ
regnare cœpisset, & vndecim annis re-
gnauit in Ierusalem: nomen matris eius
erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna:
19 * Et fecit malum coram Domino, iux-
20 ta omnia quæ fecerat Ioakim.* Irasceba-
tur enim Dominus contra Ierusalem &
contra Iudam, donec proijceret eos a
facie sua: recessitq. Sedecias a rege Ba-
bylonis.

CAP. XXV.

1 FActum est autem anno nono regni Ier. 39. a. 4. & 52. a. 4
A eius, mense decimo, decima die
mensis, venit Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis, ipse & omnis exercitus eius in
Ierusalem, & circumdederunt eam: &
extruxerunt in circuitu eius munitiones.
2 * Et clausa est ciuitas atque vallata vs-
que ad vndecimum annum regis Sede-
3 ciæ, * nona die mensis: præualuitq. fa-
mes in ciuitate, nec erat panis populo
4 terræ. * Et interrupta est ciuitas: &
omnes viri bellatores nocte fugerunt per
viam portæ, quæ est inter duplicem mu-
B rum ad hortum regis (porro Chaldæi
obsidebant in circuitu ciuitatem) fugit
itaque Sedecias per viam, quæ ducit ad
5 campestria solitudinis. * Et persecutus
est exercitus Chaldæorum regem, com-
prehenditq. eum in planitie Iericho: &
omnes bellatores, qui erant cum eo, di-
6 spersi sunt, & reliquerunt eum. * Ap-
prehensum ergo regem duxerunt ad re-
gem Babylonis in Reblatha: qui locu-
7 tus est cum eo iudicium. * Filios au-
tem Sedeciæ occidit coram eo, & ocu-
los eius effodit, vinxitq. eum catenis,
8 & adduxit in Babylonem. * Mense
quinto, septima die mensis, ipse est annus
nonus decimus regis Babylonis: venit Na
buzardan princeps exercitus, seruus re-
9 gis Babylonis, in Ierusalem. * ‖ Et suc- ‖ Psal. 73. a. 7
cendit domum Domini, & domum re-
gis: & domos Ierusalem, omnemq. do-
10 mum combussit igni. * Et muros Ieru-
C salem in circuitu destruxit omnis exer-
citus Chaldæorum, qui erat cũ principe
11 militum.* Reliquam autem populi par-
tem, quæ remanserat in ciuitate, & perfu-
gas, qui transfugerant ad regem Babylo-
nis, & reliquum vulgus transtulit Nabu-
12 zardan princeps militiæ.* Et de pauperi-
bus terræ reliquit vinitores & agricolas.

ǁ Ier.27.d.19 * ǁ Columnas autem æreas, quæ erant in 13
templo Domini, & bases, & mare æreũ,
quod erat in domo Domini, confrege-
runt Chaldæi, & transtulerunt æs omne
in Babylonem. * Ollas quoque æreas, 14
& trullas, & tridentes, & scyphos, &
mortariola, & omnia vasa ærea, in qui-
bus ministrabant, tulerunt. * Necnon & 15
thuribula, & phialas: quæ aurea, aurea: & D
quæ argẽtea, argẽtea, tulit princeps mili-
tiæ, * id est, columnas duas, mare vnum, 16
& bases quas fecerat Salomon in tem-
plo Domini: non erat pondus æris om-
ǁ 3.Reg.7.b.15 Ier.52.c.17 2.Par.3.d.15 nium vasorum. * ǁ Decem & octo cubi- 17
tos altitudinis habebat columna vna:
& capitellum æreum super se altitudi-
nis trium cubitorum: & retiaculum, &
malogranata super capitellum columnæ,
omnia ærea: similem & columna secun-
da habebat ornatum. * Tulit quoque 18
princeps militiæ Saraiam sacerdotem
primum, & Sophoniam sacerdotem se-
cundum, & tres ianitores. * Et de ci- 19
uitate eunuchum vnum, qui erat præfe-
ctus super bellatores viros: & quinque
viros de his, qui steterant coram rege,
quos reperit in ciuitate: & Sopher prin-
cipem exercitus, qui probabat tyrones E
de populo terræ: & sexaginta viros e
vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate.
* Quos tollens Nabuzardan princeps mi- 20
litum, duxit ad regem Babylonis in
Reblatha. * Percussitq. eos rex Babylo- 21
nis, & interfecit eos in Reblatha in ter-
ra Emath: & translatus est Iuda de terra
sua. * Populo autem, qui relictus erat 22
in Terra Iuda, quem dimiserat Nabu-
chodonosor rex Babylonis, præfecit
Godoliam filium Ahicam filij Saphan.
23 * Quod cum audissent omnes duces mi-
litum, ipsi & viri qui erant cum eis, vi-
F delicet quòd constituisset rex Babylonis
Godoliam: venerunt ad Godoliam in
Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, & Io-
hanan filius Caree, & Saraia filius Tha-
nehumeth Netophathites, & Iezonias fi-
lius Maachathi, ipsi & socij eorum.
24 * Iurauitq. Godolias ipsis & socijs eo-
rum, dicens: Nolite timere seruire
Chaldæis: manete in terra, & seruite
25 regi Babylonis, & bene erit vobis. * Fa-
ctum est autem in mense septimo, ve-
nit Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisa-
ma de semine regio, & decem viri
cum eo: percusseruntq. Godoliam, qui
& mortuus est: sed & Iudæos & Chal-
dæos, qui erant cum eo in Maspha.
26 * Consurgensq. omnis populus a paruo
vsque ad magnum, & principes militũ
venerunt in Ægyptum timentes Chal-
27 dæos. * Factum est vero in anno trige-
simo septimo transmigrationis Ioachin
regis Iuda, mense duodecimo, vigesima
septima die mensis: subleuauit Euilme-
rodach rex Babylonis, anno, quo regna-
re cœperat, caput Ioachin regis Iuda de
28 carcere. * Et locutus est ei benigne: &
posuit thronum eius super thronum re-
gum, qui erant cum eo in Babylone.
29 * Et mutauit vestes eius, quas habuerat
in carcere, & comedebat panem sem-
per in conspectu eius cunctis diebus vi-
30 tæ suæ. * Annonam quoque constituit
ei sine intermissione, quæ & dabatur ei
a rege per singulos dies omnibus die-
bus vitæ suæ.

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT PRIMVM.

Gen. 2. b.15. 4.d.25.5.b.10

DAM, Seth, Enos, 1
* Cainan, Malaleel, 2
Iared, * Henoch, 3
Mathusale, Lamech, A
* Noe, Sem, Cham, 4
& Iapheth. * Filij 5
Iapheth: Gomer, &
Magog, & Madai, & Iauan, Thubal, Mo-
soch, Thiras. * Porro filij Gomer: Asce- 6
nez, & Riphath, & Thogorma. * Filij 7
autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cethim &
Dodanim. * Filij Cham: Chus, & Mes- 8
raim, & Phut, & Chanaan. * Filij au- 9
tem Chus: Saba, & Heuila, Sabatha, &
Regma, & Sabathacha. Porro filij Reg-
ma: Saba, & Dadan. * Chus autem ge- 10
‖ Gen. 10. b.8 nuit ‖ Nemrod: iste cœpit esse potens
in terra. * Mesraim vero genuit Ludim, 11
& Anamim, & Laabim, & Nephtuim,
* Phetrusim quoque, & Casluim: de 12
quibus egressi sunt Philisthijm, & Caph-
torim. * Chanaan vero genuit Sidonem 13
primogenitum suum, Hethæum quo- B
que, * & Iebusæum, & Amorrhæum, & 14
Gergesæum, * Heuæumq. & Aracæum, 15
& Sinæum. * Aradium quoque, & Sa- 16
‖ Gen. 10.d. 22.11.b.10 maræum, & Hamathæum. * Filij ‖ Sem: 17
Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, &
Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mo-
soch. * Arphaxad autem genuit Sale, qui 18
& ipse genuit Heber. * Porro Heber na- 19
ti sunt duo filij, nomen vni Phaleg, quia
in diebus eius diuisa est terra; & nomen
fratris eius Iectan. * Iectan autem genuit 20
Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, & Ia-
re, * Adoram quoque, & Huzal, & De- 21
cla, * Hebal etiam, & Abimael, & Saba, 22

23 necnon * & Ophir, & Heuila, & Iobab.
24 omnes isti filij Iectan: * Sem, Arphaxad,
25 Sale, * Heber, Phaleg, Ragau, * Serug,
26 27 Nachor, Thare, * Abram, iste est Abrahã.
28 * Filij ‖ autem Abraham, Isaac & Isma- ‖ Gen. 11 d.26
29 hel. * Et hæ generationes eorum. Pri-
mogenitus ‖ Ismahelis, Nabaioth, & Ce- ‖ Gen. 25.b.13
30 dar, & Adbeel, & Mabsam, * & Masma,
31 & Duma, Massa, Hadad, & Thema, * Ie-
C tur, Naphis, Cedma. hi sunt filij Isma-
32 helis. * Filij autem Ceturæ concubinæ
Abraham, quos genuit: Zamran, Iecsan,
Madan, Madian, Iesboc, & Sue. Porro
filij Iecsan: Saba, & Dadan. Filij autem
Dadã: Assurim, & Latussim, & Laomim.
33 * Filij ‖ autem Madian: Epha, & Epher, & ‖ Gen. 25.a.3
Henoch, & Abida, & Eldaa. omnes hi,
34 filij Ceturæ. * Genuit ‖ autem Abrahã ‖ Gen. 25.c.18
Isaac: cuius fuerunt filij Esau, & Israel.
35 * Filij ‖ Esau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, ‖ Gen. 36.b.11
36 Ihelom, & Core. * Filij Eliphaz: The-
man, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Tham-
37 na, Amalec. * Filij Rahuel: Nahath, Za-
38 ra, Samma, Meza. * Filij Seir: Lotan, So-
39 bal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan. * Fi-
lij Lotan: Hori, Homam. Soror autem
40 Lotan fuit Thamna. * Filij Sobal: Alian,
& Manahath, & Ebal, Sephi & Onam.
Filij Sebeon: Aia & Ana. Filij Ana:
41 Dison. * Filij Dison: Hamram, & Ese-
42 ban & Iethran & Charan. * Filij Eser:
Balaan, & Zauan, & Iacan. Filij Disan:
43 Hus & Aran. * Isti sunt reges, qui im-
D perauerunt in Terra Edom antequã esset
rex super filios Israel: Bale filius Beor:
44 & nomen ciuitatis eius, Denaba. * Mor-
tuus est autem Bale, & regnauit pro eo

Iobab

Iobab filius Zare de Bosra. * Cumq. & 45
Iobab fuisset mortuus, regnauit pro eo
Husam de Terra Themanorum. * Obijt 46
quoque & Husam, & regnauit pro eo
Adad filius Badad, qui percussit Madian
in Terra Moab: & nomen ciuitatis eius
Auith.* Cumq. & Adad fuisset mortuus, 47
regnauit pro eo Semla de Masreca.* Sed 48
& Semla mortuus est, & regnauit pro
eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta amnem
sita est. * Mortuo quoque Saul, regnauit 49
pro eo Balanan filius Achobor.* Sed & 50
hic mortuus est, & regnauit pro eo A-
dad: cuius vrbis nomen fuit Phau, &
appellata est vxor eius Meetabel filia
Matred filiæ Mezaab. * Adad autem 51
mortuo, duces pro regibus in Edom
esse cœperunt: dux Thamna, dux Alua,
dux Ietheth, * dux Oolibama, dux Ela, 52
dux Phinon, * dux Cenez, dux Theman, 53
dux Mabsar, * dux Magdiel, dux Hiram: 54
hi duces Edom.

CAP. II.

Gen.29.g.32 30.a.5. 35.c.d
Filij autem Israel: Ruben, Simeon, 1
Leui, Iuda, Issachar, & Zabulon, A
* Dan, Ioseph, Beniamin, Nephthali, Gad 2
Gen.38.a.3. 46.b.12 Inf.4.a.1 Matth.1.a.3
& Aser. * Filij Iuda: Her, Onan, & Se- 3
la. hi tres nati sunt ei de filia Sue Cha-
nanitide. Fuit autem Her primogenitus
Iuda, malus coram Domino, & occidit
eum. * Thamar autem nurus eius pe- 4
perit ei Phares & Zara. omnes ergo fi-
lij Iuda, quinque. * Filij autem Phares: 5
Hesron & Hamul. * Filij quoque Zaræ: 6
Zamri, & Ethan, & Eman, Chalchal quo-
que, & Dara, simul quinque. * Filij 7
Ios.7.a.1
Charmi: Achar, qui turbauit Israel, &
peccauit in furto anathematis. * Filij 8
Ruth.4.d.19
Ethan: Azarias. * Filij autem Hesron 9
qui nati sunt ei: Ierameel, & Ram, &
Calubi.* Porro Ram genuit Aminadab. 10
Aminadab autem genuit Nahasson, prin- B
cipem filiorum Iuda. * Nahasson quo- 11
que genuit Salma, de quo ortus est Booz.
* Booz vero genuit Obed, qui & ipse 12
1.Reg.16.b. 10.17.b.12
genuit Isai.* Isai autem genuit primo- 13
genitum Eliab, secundum Abinadab, ter-
tium Simmaa, * quartum Nathanael, 14
quintum Raddai, * sextum Asom, se- 15
ptimum Dauid. * quorum sorores fue- 16
runt Saruia, & Abigail. Filij Saruiæ: C
Abisai, Ioab, & Asael, tres. * Abigail 17
autem genuit Amasa, cuius pater fuit
18 Iether Ismahelites. * Caleb vero filius
Hesron accepit vxorem nomine Azuba,
de qua genuit Ierioth: fueruntq. filij
19 eius Iaser, & Sobab, & Ardon. * Cumq.
mortua fuisset Azuba, accepit vxorem
Caleb, Ephrata: quæ peperit ei Hur.
20 * Porro Hur genuit Vri: & Vri genuit
21 Bezeleel.* Post hæc ingressus est Hesron
ad filiam Machir patris Galaad, & acce-
pit eam cum esset annorum sexaginta:
22 quæ peperit ei Segub.* Sed & Segub ge-
nuit Iair, & possedit viginti tres ciuita-
23 tes in Terra Galaad. * Cepitq. Gessur,
& Aram oppida Iair, & Canath, & vicu-
los eius sexaginta ciuitatum. omnes isti,
24 filij Machir patris Galaad.* Cum autem
D mortuus esset Hesron, ingressus est Ca-
leb ad Ephratha. Habuit quoque Hes-
ron vxorem Abia, quæ peperit ei Ashur
25 patrem Thecuæ. * Nati sunt autem filij
Ierameel primogeniti Hesron, Ram pri-
mogenitus eius, & Buna, & Aram, &
26 Asom, & Achia. * Duxit quoque vxo-
rem alteram Ierameel, nomine Atara,
27 quæ fuit mater Onam.* Sed & filij Ram
primogeniti Ierameel, fuerunt Moos,
28 Iamin, & Achar.* Onam autem habuit
filios Semei, & Iada. Filij autem Se-
29 mei: Nadab, & Abisur. * Nomen vero
vxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei
30 Ahobban, & Molid.* Filij autem Nadab
fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus est
31 autem Saled absque liberis. * Filius ve-
ro Apphaim, Iesi: qui Iesi genuit Sesan.
32 Porro Sesan genuit Oholai.* Filij autem
E Iada fratris Semei: Iether, & Ionathan.
Sed & Iether mortuus est absque liberis.
33 * Porro Ionathan genuit Phaleth, &
34 Ziza. Isti fuerunt filij Ierameel. * Sesan
autem non habuit filios, sed filias: &
35 seruum Ægyptium nomine Ieraa.* De-
ditq. ei filiam suam vxorem: quæ pe-
36 perit ei Ethei. * Ethei autem genuit
Nathan, & Nathan genuit Zabad.
37 * Zabad quoque genuit Ophlal, &
38 Ophlal genuit Obed, * Obed genuit Ie-
39 hu, Iehu genuit Azariam, * Azarias
genuit Helles, & Helles genuit Elasa,
40 * Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit
41 Sellum, * Sellum genuit Icamiam, Ica-
42 mia autem genuit Elisama. * Filij au-
tem Caleb fratris Ierameel: Mesa pri-
mogenitus eius, ipse est pater Ziph: &

filij Mareſa patris Hebron. * Porro 43
filij Hebron, Core, & Taphua, & Recem,
& Samma. * Samma autē genuit Raham, 44
patrem Iercaam, & Recem genuit Sam-
mai. * Filius Sammai, Maon: & Maon 45
pater Bethſur. * Epha autem concubina 46
Caleb peperit Haran, & Moſa, & Ge-
zez. Porro Haran genuit Gezez. * Filij 47
autem Iahaddai, Regom, & Ioathan, &
Geſan, & Phalet, & Epha, & Saaph.
* Concubina Caleb Maacha, peperit Sa- 48
ber, & Tharana. * Genuit autem Saaph 49
pater Madmena, Sue patrem Machbena,
& patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit
Achſa. * Hi erant filij Caleb, filij Hur 50
primogeniti Ephratha, Sobal pater Ca- G
riathiarim. * Salma pater Bethlehem, 51
Hariph pater Bethgader. * Fuerunt au- 52
tem filij Sobal patris Cariathiarim, Qui
videbat dimidium requietionum. * Et 53
de cognatione Cariathiarim, Iethrei, &
Aphuthei, & Semathei, & Maſerei. Ex
his egreſſi ſunt Saraitæ, & Eſthaolitæ.
* Filij Salma, Bethlehem, & Netophathi, 54
Coronæ domus Ioab, & Dimidium re-
quietionis Sarai. * Cognationes quoque 55
ſcribarum habitantium in Iabes, Canen-
tes atque Reſonantes, & In tabernaculis
commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui vene-
runt de Calore patris domus Rechab.

CAP. III.

2.Reg.3.a.2. DAuid vero hos habuit filios, qui ei 1
nati ſunt in Hebron; primogenitū A
Amnon ex Achinoam Iezrahelitide, ſe-
cundum Daniel de Abigail Carmeliti-
de, * tertium Abſalom filium Maacha 2
filiæ Tholmai regis Geſſur, quartū Ado-
niam filium Aggith, * quintum Sapha- 3
tiam ex Abital, ſextum Iethraham de
Egla vxore ſua. * Sex ergo nati ſunt ei 4
in Hebron, vbi regnauit ſeptem annis &
ſex menſibus. Triginta autem & tribus
‖2.Reg.5.c.14 annis regnauit in Ieruſalem. * ‖ Porro 5
in Ieruſalem nati ſunt ei filij Simmaa, B
& Sobab, & Nathan, & Salomon,
quattuor de Bethſabee filia Ammiel,
* Iebaar quoque & Eliſama, * & Eli- 6
phaleth, & Noge, & Nepheg, & Iaphia, 7
* necnon Eliſama, & Eliada, & Eli- 8
pheleth, nouem: * omnes hi, filij Da- 9
uid abſque filijs concubinarum: habue-
runtq. ſororem Thamar. * Filius autem 10
Salomonis; Roboam: cuius Abia filius
genuit Aſa. De hoc quoquē natus eſt
11 Ioſaphat, * pater Ioram: qui Ioram ge-
nuit Ochoziam, ex quo ortus eſt Ioas:
12 * & huius Amaſias filius genuit Azariā.
13 Porro Azariæ filius Ioathan * procrea-
C uit Achaz patrem Ezechiæ, de quo na-
14 tus eſt Manaſſes. * Sed & Manaſſes ge-
15 nuit Amon patrem Ioſiæ. * Filij autem
Ioſiæ fuerunt, primogenitus Iohanan;
ſecundus Ioakim, tertius Sedecias, quar-
16 tus Sellum. * ‖ De Ioakim natus eſt Ie- ‖ Matt.1.b.12
17 chonias, & Sedecias. * Filij Iechoniæ
18 fuerunt, Aſir, Salathiel, * Melchiram,
Phadaia, Senneſer & Iecemia, Sama, &
19 Nadabia. * De Phadaia orti ſunt Zoro-
babel & Semei. Zorobabel genuit Mo-
ſollam, Hananiam, & Salomith ſororē
20 eorum: * Haſaban quoque, & Ohol, &
Barachian, & Haſadian, Ioſabheſed, quin-
21 que. * Filius autem Hananiæ, Phaltias
D pater Ieſeiæ, cuius filius Raphaia: huius
quoque filius, Arnan, de quo natus eſt
22 Obdia, cuius filius fuit Sechenias. * Fi-
lius Secheniæ, Semeia: cuius filij Hat-
tus, & Iegaal, & Baria, & Naaria, & Sa-
23 phat, ſex numero. * Filius Naariæ, Elioe-
24 nai, & Ezechias, & Ezricam, tres. * Filij
Elioenai, Oduia, & Eliaſub, & Pheleia,
& Accub, & Iohanan, & Dalaia, &
Anani, ſeptem.

CAP. IIII.

1 FIlij Iuda: Phares, Heſron, & Char- Sup.2.a.4.
2 mi, & Hur, & Sobal. * Raia vero fi- Gen.38.a.3.
A lius Sobal genuit Iahath, de quo nati 46.b.12
ſunt Ahumai, & Laad. hæ cognationes
3 Sarathi. * Iſta quoque ſtirps Etam: Iez-
rahel, & Ieſema, & Iedebos. Nomen
quoque ſororis eorum, Aſalelphuni.
4 * Phanuel autem pater Gedor, & Ezer
pater Hoſa. iſti ſunt filij Hur primoge-
5 niti Ephratha patris Bethlehem. * Aſſur
vero patri Thecuæ erāt duæ vxores, Ha-
6 laa, & Naara. * Peperit autem ei Naa-
ra, Oozam, & Hepher, & Themani, &
7 Ahaſthari. iſti ſunt filij Naara. * Porro
B filij Halaa, Sereth, Haar, & Ethnan.
8 * Cos autem genuit Anob, & Soboba,
& cognationem Aharehel filij Arum.
9 * Fuit autem Iabes inclytus præ fratri-
bus ſuis, & mater eius vocauit nomen
illius Iabes, dicens: Quia peperi eum

in

in dolore. * Inuocauit vero Iabes Deū 10
Israel, dicens: Si benedicens benedixeris
mihi, & dilataueris terminos meos, &
fuerit manus tua mecum, & feceris me
a malitia nō opprimi. Et præstitit Deus
quæ precatus est. * Caleb autem frater 11
Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.
* Porro Esthon genuit Bethrapha, & 12
Phesse, & Tehinna patrem vrbis Naas:
hi sunt viri Recha. * Filij autem Cenez, 13
Othoniel, & Saraia. Porro filij Otho- C
niel, Hathath, & Maonathi. * Maonathi 14
genuit Ophra, Saraia autem genuit Ioab
patrem Vallis artificum: ibi quippe ar-
tifices erant. * Filij vero Caleb filij Ie- 15
phone, Hir, & Ela, & Naham. Filij quo-
que Ela: Cenez. * Filij quoque Ialeleel: 16
Ziph, & Zipha, Thiria, & Asrael. * Et fi- 17
lij Ezra, Iether, & Mered, & Epher, &
Ialon, genuitq. Mariam, & Sammai, &
Iesba patrem Esthamo. * Vxor quoque 18
eius Iudaia, peperit Iared patrem Ge-
dor, & Heber patrē Socho, & Icuthiel
patrem Zanoe. hi autem filij Bethiæ fi-
liæ Pharaonis, quam accepit Mered. * Et 19
filij vxoris Odaiæ sororis Naham patris D
Ceila, Garmi, & Esthamo, qui fuit de
Machathi. * Filij quoque Simon, Am- 20
non, & Rinna filius Hanan, & Thilon.
Et filij Iesi, Zoheth, & Benzoheth. * Fi- 21
‖Gen. 38. a. 5 lij ‖ Sela, filij Iuda: Her pater Lecha, &
Laada pater Maresa, & cognationes do-
mus operantium byssum in Domo iu-
ramenti. * Et qui stare fecit Solem, vi- 22
riq. Mendacij, & Securus, & Incendens,
qui principes fuerunt in Moab, & qui
reuersi sunt in Lahem. hæc autem verba
vetera. * Hi sunt figuli habitātes in Plan- 23
tationibus, & in Sepibus, apud regem
in operibus eius, commoratiq. sunt ibi.
‖Gen. 46. b. 12 * Filij ‖ Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, 24
Zara, Saul. * Sellum filius eius, Mapsam 25
filius eius, Masma filius eius. * Filij Mas- 26
ma: Hamuel filius eius, Zachur filius e- E
ius, Semei filius eius. * Filij Semei sede- 27
cim, & filiæ sex: fratres autem eius non
habuerunt filios multos, & vniuersa co-
gnatio non potuit adæquare summam
filiorum Iuda. * Habitauerunt autem 28
in Bersabee, & Molada, & Hasarsuhal,
* & in Bala, & in Asom, & in Tho- 29
lad, * & in Bathuel, & in Horma, & 30
in Siceleg, * & in Bethmarchaboth, & 31
in Hasarsusim, & in Bethberai, & in
Saarim. hæ ciuitates eorum vsque ad re-
32 gem Dauid. * Villæ quoque eorum
Etam, & Aen, Remmon, & Thochen,
33 & Asan, ciuitates quinque. * Et vni-
F uersi viculi eorum per circuitum ciuita-
tum istarum vsque ad Baal. hæc est ha-
bitatio eorum, & sedium distributio.
34 * Mosobab quoque & Iemlech, & Iosa
35 filius Amasiæ, * & Ioel, & Iehu filius
36 Iosabiæ filij Saraiæ filij Asiel, * & Elioe-
nai, & Iacoba, & Isuhaia, & Asaia, &
37 Adiel, & Ismiel, & Banaia, * Ziza quo-
que filius Sephei filij Allon filij Idaia
38 filij Semri filij Samaia. * Isti sunt nomi-
nati principes in cognationibus suis, &
in domo affinitatum suarum multipli-
39 cati sunt vehementer. * Et profecti sunt
vt ingrederentur in Gador vsque ad O-
rientem vallis, & vt quærerent pascua
40 gregibus suis. * Inueneruntq. pascuas
G vberes, & valde bonas, & terram la-
tissimam & quietam & fertilem, in qua
41 ante habitauerant de stirpe Cham. * Hi
ergo venerunt, quos supra descripsimus
nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iu-
da: & percusserunt tabernacula eorum,
& habitatores qui inuenti fuerant ibi,
& deleuerunt eos vsque in præsentem
diem: habitaueruntq. pro eis, quoniam
vberrimas pascuas ibidem repererunt.
42 * De filijs quoque Simeon abierunt in
montem Seir viri quingenti, habentes
principes Phalthiam & Naariam & Ra-
43 phaiam & Oziel filios Iesi: * & percusse-
runt reliquias, quæ euadere potuerant,
Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro
eis vsque ad diem hanc.

CAP. V.

1 A Filij quoque Ruben primogeniti Is- Gen. 35. d. 24 49. a. 4
rael (Ipse quippe fuit primogeni-
tus eius: sed cum violasset thorum pa-
tris sui, data sunt primogenita eius fi-
lijs Ioseph filij Israel, & non est ille re-
2 putatus in primogenitum. * Porro Iu-
das, qui erat fortissimus inter fratres
suos, de stirpe eius principes germinati
sunt: primogenita autē reputata sunt Io-
3 seph.) * filij ‖ ergo Ruben primogeniti Is- ‖ Gen. 46. b. 9
4 rael: Enoch, & Phallu, Esrō, & Carmi. * Fi- Exo. 6. c. 14
lij Ioel: Samia filius eius, Gog filius eius, Num. 26. a. 5
5 Semei filius eius, * Micha filius eius, Reia
filius

filius eius, Baal filius eius, * Beera filius 6
eius, quem captiuũ duxit Thelgathphal-
nasar rex Assyriorum, & fuit princeps
in tribu Ruben. * Fratres autem eius, & 7
vniuersa cognatio eius, quando nume-
rabantur per familias suas, habuerunt
principes Iehiel, & Zachariam. * Por- 8
ro Bala filius Azaz, filij Samma, filij B
Ioel, ipse habitauit in Aroer vsque ad
Nebo, & Beelmeon. * Contra orienta- 9
lem quoque plagam habitauit vsque ad
introitum eremi, & flumen Euphraten.
Multum quippe iumentorum numerum
possidebant in Terra Galaad. * In die- 10
bus autẽ Saul præliati sunt contra Aga-
reos, & interfecerunt illos, habitaue-
runtq. pro eis in tabernaculis eorum, in
omni plaga, quæ respicit ad Orientem
Galaad. * Filij vero Gad e regione eo- 11
rum habitauerunt in Terra Basan vsque
Selcha: * Ioel in capite, & Saphan secũ- 12
dus: Ianai autem, & Saphat in Basan.
* Fratres vero eorum secundum domos 13
cognationum suarum, Michael, & Mo-
sollam, & Sebe, & Iorai, & Iachan, &
Zie, & Heber, septem. * Hi filij. Abi- 14
hail, filij Huri, filij Iara, filij Galaad, fi-
lij Michael, filij Iesesi, filij Ieddo, filij
Buz. * Fratres quoque filij Abdiel, filij 15
Guni, princeps domus in familijs suis.
* Et habitauerunt in Galaad, & in Ba- 16
san, & in viculis eius, & in cunctis sub-
urbanis Saron, vsque ad terminos. * Om- 17
nes hi, numerati sunt in diebus Ioathan C
regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis
Israel. * Filij Ruben, & Gad, & dimidiæ 18
tribus Manasse viri bellatores, scuta por-
tantes, & gladios, & tendentes arcum,
eruditiq. ad prælia quadragintaquattuor
millia, & septingenti sexaginta proce-
dentes ad pugnam. * Dimicauerunt cõ- 19
tra Agareos: Ituræi vero, & Naphis, &
Nodab * præbuerunt eis auxilium. Tra- 20
ditiq. sunt in manus eorum Agarei, &
vniuersi, qui fuerant cum eis, quia
Deum inuocauerunt cum præliarentur:
& exaudiuit eos, eo quòd credidissent
in eum. * Ceperuntq. omnia quæ posse- 21
derant, camelorum quinquaginta mil-
lia, & ouium ducenta quinquaginta
millia, & asinos duo millia, & animas
hominum centum millia. * Vulnerati 22
autem multi corruerunt: fuit enim bel- D
lum Domini. Habitaueruntq. pro eis vs-

23 que ad transmigrationem. * Filij quo-
que dimidiæ tribus Manasse possederũt
terram a finibus Basan vsque Baal, Her-
mon, & Sanir, & montem Hermon,
24 ingens quippe numerus erat. * Et hi fue-
runt principes domus cognationis eo-
rum, Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel,
& Ieremia, & Odoia, & Iediel viri for-
tissimi & potentes, & nominati duces
25 in familijs suis. * Reliquerunt autem
Deum patrum suorum, & fornicati sunt
post deos populorum terræ, quos abstu-
26 lit Deus coram eis. * & suscitauit Deus
Israel spiritum Phul regis Assyriorum,
& spiritũ Thelgatphalnasar regis Assur:
& transtulit Ruben, & Gad, & dimidiã
tribum Manasse, & adduxit eos in La-
hela, & in Habor, & Ara, & fluuium
Gozan, vsque ad diem hanc.

CAP. VI.

1 Filij Leui: Gerson, Caath, & Merari. ‖ Gen. 46. b. 11
2 * Filij Caath: Amram, Isaar, Hebron, Inf. 23. b. 6
3 & Oziel. * Filij Amram: Aaron, Moy-
A ses, & Maria: Filij Aaron: Nadab &
4 Abiu, Eleazar, & Ithamar. * Eleazar ge-
nuit Phinees, & Phinees genuit Abisue,
5 * Abisue vero genuit Bocci, & Bocci ge-
6 nuit Ozi. * Ozi genuit Zaraiam, & Za-
7 raias genuit Meraioth. * Porro Meraioth
genuit Amariam, & Amarias genuit A-
8 chitob. * Achitob genuit Sadoc, & Sa-
9 doc genuit Achimaas, * Achimaas genuit
10 Azariam, Azarias genuit Iohanan, * Io-
hanan genuit Azariam. ipse est qui sa-
cerdotio functus est in domo, quã ædi-
11 ficauit Salomon in Ierusalem. * Genuit
autem Azarias Amariam, & Amarias
12 genuit Achitob, * Achitob genuit Sa-
13 doc, & Sadoc genuit Sellum, * Sellum
14 genuit Helciam, & Helcias genuit Aza-
B riam, * Azarias genuit Saraiam, & Sa-
15 raias genuit Iosedec. * Porro Iosedec
egressus est, quando transtulit Domi-
nus Iudam, & Ierusalem per manus
16 Nabuchodonosor. * Filij ‖ ergo Leui: ‖ Exo. 6. c. 17
17 Gerson, Caath, & Merari. * Et hæc
nomina filiorum Gerson: Lobni, &
18 Semei. * Filij Caath: Amram, &
19 Isaar, & Hebron, & Oziel. * Filij Me-
rari: Moholi & Musi. Hæ autem cogna-
tiones Leui secundum familias eorum.
20 * Gersom, Lobni filius eius, Iahath filius
eius,

eius, Zamma filius eius, * Ioah filius eius, 21
Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrai
filius eius. * Filij Caath, Aminadab fi- 22
lius eius, Core filius eius, Asir filius eius,
* Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, 23
Asir filius eius. * Thahath filius eius, 24
Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul
filius eius. * Filij Elcana, Amasai & A- 25
chimoth * & Elcana: Filij Elcanæ: So- 26
phai filius eius, Nahath filius eius, * Eliab 27
filius eius, Ieroham filius eius, Elcana fi-
lius eius. * Filij Samuel primogenitus 28
Vasseni, & Abia. * Filij autem Merari, 29
Moholi: Lobni filius eius, Semei filius C
eius, Oza filius eius, * Sammaa filius 30
eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius.
* Isti sunt, quos constituit Dauid super 31
cantores domus Domini, ex quo collo-
cata est arca: * & ministrabant coram 32
tabernaculo testimonij, canentes donec
ædificaret Salomon domum Domini in
Ierusalem: stabant autem iuxta ordinem
suum in ministerio. * Hi vero sunt, qui 33
assistebant cum filijs suis, de filijs Caath,
Hemam cantor filius Iohel, filij Samuel,
* filij Elcana, filij Ieroham, filij Eliel, filij 34
Thohu, * filij Suph, filij Elcana, filij Ma- 35
hath, filij Amasai, * filij Elcana, filij Io- 36
hel, filij Azariæ, filij Sophoniæ, * filij 37
Thahath, filij Asir, filij Abiasaph, filij Co-
re, * filij Isaar, filij Caath, filij Leui, filij 38
Israel. * Et frater eius Asaph, qui stabat 39
a dextris eius, Asaph filius Barachiæ, fi-
lij Samaa, * filij Michael, filij Basaiæ, fi- 40
lij Melchiæ, * filij Athanai, filij Zara, fi- 41
lij Adaia, * filij Ethan, filij Zamma, filij 42
Semei, * filij Ieth, filij Gersom, filij Le- 43
ui. * Filij autem Merari fratres eorum, 44
ad sinistram, Ethan filius Cusi, filij Ab- D
di, filij Maloch, * filij Hasabiæ, filij Ama- 45
siæ, filij Helciæ, * filij Amasai, filij Boni, 46
filij Somer, * filij Moholi, filij Musi, filij 47
Merari, filij Leui. * Fratres quoque eo- 48
rum Leuitæ, qui ordinati sunt in cun-
ctum ministeriũ tabernaculi domus Do-
mini. * Aaron vero, & filij eius adole- 49
bant incensum super altare holocausti,
& super altare thymiamatis, in omne
opus Sancti sanctorum: & vt precaren-
tur pro Israel iuxta omnia, quæ præce-
perat Moyses seruus Dei. * Hi sunt au- 50
tem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phi-
nees filius eius, Abisue filius eius, * Boc- 51
ci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia fi-
52 lius eius, * Meraioth filius eius, Amarias
53 filius eius, Achitob filius eius, * Sadoc
54 filius eius, Achimaas filius eius. * Et hæc
habitacula eorum per vicos atque con-
finia, filiorum scilicet Aaron, iuxta co-
gnationes Caathitarum: ipsis enim sor-
55 te contigerant. * Dederunt igitur eis
E Hebron in terra Iuda, & suburbana eius
56 per circuitum: * ‖ agros autem ciuita- ‖ Ios.21.b.10
57 tis, & villas, Caleb filio Iephone. * Por-
ro filijs Aaron dederunt ciuitates ad cõ-
fugiendum Hebron, & Lobna, & subur-
58 bana eius, * Iether quoque, & Esthemo
cum suburbanis suis, sed & Helon, &
59 Dabir cum suburbanis suis, * Asan quo-
que, & Bethsemes & suburbana earum.
60 * De tribu autem Beniamin, Gabee &
suburbana eius, & Almath cum subur-
banis suis, Anathoth quoque cum sub-
urbanis suis. omnes ciuitates, tredecim,
61 per cognationes suas. * Filijs autẽ Caath
residuis de cognatione sua dederunt ex
dimidia tribu Manasse in possessionem
62 vrbes decem. * Porro filijs Gersom per
cognationes suas de tribu Issachar, & de
tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de
tribu Manasse in Basan, vrbes tredecim.
63 * Filijs autem Merari per cognationes
suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, &
de tribu Zabulon, dederunt sorte ciuita-
64 tes duodecim. * Dederunt quoque filij
F Israel Leuitis ciuitates, & suburbana ea-
65 rum: * dederuntq. per sortem, ex tribu
filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Si-
meon, & ex tribu filiorum Beniamin vr-
bes has, quas vocauerũt nominibus suis,
66 * & his, qui erant de cognatione filio-
rum Caath, ‖ fueruntq. ciuitates in ter-
67 minis eorum de tribu Ephraim. * De- ‖ Ios.21.b.10
derunt ergo eis vrbes ad cõfugiendum,
Sichem cum suburbanis suis in monte
Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,
68 * Iecmaam quoque cum suburbanis suis,
69 & Bethoron similiter, * necnon & He-
lon cum suburbanis suis, & Gethrem-
70 mon in eundem modum. * Porro ex
dimidia tribu Manasse, Aner & subur-
bana eius, Balaam & suburbana eius: his
videlicet, qui de cognatione filiorum
71 Caath reliqui erant. * Filijs autem Ger-
som de cognatione dimidiæ tribus Ma-
nasse Gaulon in Basan, & suburbana eius,
72 & Astharoth cum suburbanis suis. * De
G tribu Issachar, Cedes & suburbana eius,

&

& Dabereth cum suburbanis suis, * Ra- 73
moth quoque & suburbana eius, & A-
nem cũ suburbanis suis.* De tribu vero 74
Aser: Masal cum suburbanis suis, & Ab-
don similiter,* Hucac quoque & subur- 75
bana eius, & Rohob cũ suburbanis suis.
* Porro de tribu Nephthali, Cedes in 76
Galilæa & suburbana eius, Hamon cum
suburbanis suis, & Cariathaim,& subur-
bana eius. * Filijs autẽ Merari residuis: 77
de tribu Zabulon, Remmono & subur-
bana eius,& Thabor cũ suburbanis suis:
* trans Iordanem quoque ex aduerso Ie- 78
richo contra Orientem Iordanis,de tri-
bu Ruben,Bosor in solitudine cum sub-
urbanis suis,& Iassa cũ suburbanis suis,
* Cademoth quoque & suburbana eius, 79
& Mephaat cum suburbanis suis.* Nec- 80
non & de tribu Gad, Ramoth in Ga-
laad & suburbana eius, & Manaim cum
suburbanis suis, * sed & Hesebon cum 81
suburbanis suis, & Iezer cum suburba-
nis suis.

CAP. VII.

|| Gen.46.b.13 Porro filij Issachar: Thola, & Phua, 1
Iasub, & Simeron, quattuor. * Filij 2
Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Ie- A
mai, & Iebsem, & Samuel, principes per
domos cognationum suarum. De stirpe
Thola viri fortissimi numerati sunt in
diebus Dauid,viginti duo millia sexcen-
ti. * Filij Ozi: Izrahia,de quo nati sunt 3
Michael, & Obadia, & Ioel, & Iesia,
quinque omnes principes. * Cumq. eis 4
per familias, & populos suos, accincti
ad prælium, viri fortissimi, triginta sex
millia: multas enim habuerunt vxores,
& filios. * Fratres quoque eorum per 5
omnem cognationem Issachar robustis- B
simi ad pugnandum, octoginta septem
|| Gen.46.c.21 millia numerati sunt.* Filij || Beniamin: 6
Bela,& Bechor,& Iadiel,tres. * Filij Be- 7
la: Esbon, & Ozi, & Oziel,& Ierimoth,
& Vrai, quinque principes familiarum,
& ad pugnãdum robustissimi: numerus
autem eorum, viginti duo millia & tri-
ginta quattuor. * Porro filij Bechor: 8
Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elioenai,
& Amri, & Ierimoth, & Abia, & Ana-
thoth,& Almath: omnes hi,filij Bechor.
* Numerati sunt autem per familias suas 9
principes cognationum suarum ad bel-
la fortissimi, viginti millia & ducenti.
10 * Porro filij Iadihel: Balan. Filij autem
C Balan: Iehus, & Beniamin, & Aod, &
Chanana, & Zethan, & Tharsis, & Ahi-
11 sahar. * omnes hi filij Iadihel,principes
cognationum suarum,viri fortissimi,de-
cem & septem millia,& ducenti ad præ-
12 lium procedentes. * Sepham quoque,&
Hapham filij Hir: & Hasim filij Aher.
13 * Filij autem Nephthali: Iasiel, & Guni,
14 & Ieser, & Sellum, filij Bala. * Porro fi-
lius Manasse, Esriel: concubinaq. eius
Syra peperit Machir patrem Galaad.
15 * Machir autem accepit vxores filijs suis
Happhim, & Saphan: & habuit sororem
nomine Maacha: nomen autem secundi,
Salphaad, natæq. sunt Salphaad filiæ.
16 * & peperit Maacha vxor Machir filium,
D vocauitq. nomen eius Phares: porro no-
mẽ fratris eius, Sares: & filij eius,Vlam,
17 & Recen. * Filius autem Vlam, Badan.
hi sunt filij Galaad, filij Machir,filij Ma-
18 nasse. * Soror autem eius Regina pepe-
rit Virumdecorum, & Abiezer, & Mo-
19 hola. * Erant autem filij Semida,Ahin,
20 & Sechem, & Leci, & Aniam. * Filij
autem Ephraim: Suthala, Bared filius
eius,Thahath filius eius,Elada filius eius,
Thahath filius eius, huius filius Zabad,
21 * & huius filius Suthala, & huius filius
E Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri
Geth indigenæ,quia descenderant vt in-
22 uaderent possessiones eorum. * Luxit
igitur Ephraim pater eorum multis die-
bus, & venerunt fratres eius vt consola-
23 rentur eum. * Ingressusq. est ad vxorem
suam: quæ concepit,& peperit filium,&
vocauit nomen eius Beria, eo quòd in
24 malis domus eius ortus esset: * filia au-
tem eius fuit Sara,quæ ædificauit Betho-
ron inferiorem & superiorem, & Ozen-
25 sara. * Porro filius eius Rapha,& Re-
seph,& Thale, de quo natus est Thaan,
26 * qui genuit Laadan: huius quoque filius
27 Ammiud, qui genuit Elisama, * de quo
ortus est Nun,qui habuit filium Iosue.
28 * Possessio autem eorum & habitatio,
F Bethel cum filiabus suis, & contra oriẽ-
tem Noran ac Occidentalem plagã Ga-
zer & filiæ eius, Sichem quoque cum fi-
liabus suis, vsque ad Aza cum filiabus
29 eius.* Iuxta filios quoque Manasse Beth-
san & filias eius, Thanach & filias eius,
Mageddo & filias eius: Dor & filias eius:

in his habitauerũt filij Ioſeph, filij Iſrael.
‖Gen.46.b.17 * Filij ‖ Aſer : Iemna, & Ieſua, & Ieſſui, & 30
Baria, & Sara ſoror eorum. * Filij au- 31
tem Baria : Heber, & Melchiel : ipſe eſt
pater Barſaith. * Heber autem genuit 32
Iephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa
ſororem eorum. * Filij Iephlat: Pho- 33
ſech, & Chamaal, & Aſoth : hi filij Ie- G
phlat. * Porro filij Somer: Ahi, & Roa- 34
ga, & Haba, & Aram. * Filij autem He- 35
lem fratris eius: Supha, & Iemna, & Sel-
les, & Amal. * Filij Supha: Sue, Harna- 36
pher, & Sual, & Beri, & Iamra, * Boſor, 37
& Hod, & Samma, & Saluſa, & Iethran,
& Bera. * Filij Iether: Iephone, & Phaſ- 38
pha, & Ara. * Filij autem Olla: Aree, 39
& Haniel, & Reſia. * Omnes hi filij Aſer, 40
principes cognationũ, electi atque for-
tiſſimi duces ducũ: numerus autem eo-
rum ætatis, quæ apta eſſet ad bellum, vi-
ginti ſex millia.

CAP. VIII.

Gen.46.e.21 Sup.7.b.6
BEniamin autem genuit Bale primo- 1
genitum ſuum, Asbel ſecundum, A
Ahara tertium, * Nohaa quartum, & Ra- 2
pha quintum. * Fueruntq. filij Bale: Ad- 3
dar, & Gera, & Abiud, * Abiſue quoque 4
& Naaman, & Ahoe, * ſed & Gera, & Se- 5
phuphan, & Hurã. * Hi ſunt filij Ahod, 6
principes cognationum habitantium in
Gabaa, qui tranſlati ſunt in Manahath.
* Naaman autem, & Achia, & Gera ipſe 7
tranſtulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.
* Porro Saharaim genuit in regione 8
Moab, poſtquam dimiſit Huſim & Bara
vxores ſuas. * Genuit autem de Hodes 9
vxore ſua Iobab, & Sebia, & Moſa, &
Molchom, * Iehus quoque, & Sechia, & 10
Marma. hi ſunt filij eius principes in
familijs ſuis. * Mehuſim vero genuit 11
Abitob, & Elphaal. * Porro filij El- 12
phaal: Heber, & Miſaam, & Samad: hic B
ædificauit Ono, & Lod, & filias eius.
* Baria autem, & Sama principes cogna- 13
tionum habitantium in Aialon: hi fu-
gauerunt habitatores Geth. * Et Ahio, 14
& Seſac, & Ierimoth, * & Zabadia, & 15
Arod, & Heder, * Michael quoque, & 16
Ieſpha, & Ioha filij Baria. * Et Zabadia, 17
& Moſollam, & Hezeci, & Heber, * & 18
Ieſamari, & Iezlia, & Iobab filij Elphaal, 19
* & Iacim, & Zechri, & Zabdi, * & Elioe- 20
21 nai, & Selethai, & Eliel, * & Adaia, &
22 Baraia, & Samarath filij Semei. * Et Ieſ-
23 pham, & Heber, & Eliel, * & Abdon, &
24 Zechri, & Hanan, * & Hanania, & Ælam,
25 & Anathothia, * & Iephdaia, & Phanuel
26 filij Seſac. * & Samſari, & Sohoria, &
27 Otholia, * & Ierſia, & Elia, & Zechri,
28 filij Ieroham. * hi patriarchæ, & cogna-
C tionum principes, qui habitauerunt in
29 Ieruſalem. * in ‖ Gabaon autem habita- ‖Inf.9.f.35
uerunt Abigabaon, & nomen vxoris eius
30 Maacha: * filiuſq. eius primogenitus Ab-
don, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.
31 * Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, &
32 Macelloth: * & Macelloth genuit Samaa:
habitaueruntq. ex aduerſo fratrum ſuorũ
33 in Ieruſalem cum fratribus ſuis. * ‖ Ner ‖1.Reg.24.
autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. f.51
Porro Saul genuit Ionathan, & Melchi- Inf.9.g.39
34 ſua, & Abinadab, & Esbaal. * Filius au-
tem Ionathan, Meribbaal: & Meribbaal
35 genuit Micha. * Filij Micha, Phithon,
36 & Melech, & Tharaa, & Ahaz. * & Ahaz
D genuit Ioada: & Ioada genuit Alamath,
& Azmoth, & Zamri: porro Zamri ge-
37 nuit Moſa, * & Moſa genuit Banaa, cu-
ius filius fuit Rapha, de quo ortus eſt
38 Elaſa, qui genuit Aſel. * Porro Aſel ſex
filij fuerunt his nominibus, Ezricam,
Bocru, Iſmahel, Saria, Obdia, & Hanan.
39 omnes hi filij Aſel. * Filij autem Eſec
fratris eius, Vlam primogenitus, & Ie-
40 hus ſecundus, & Eliphalet tertius. * Fue-
runtq. filij Vlam viri robuſtiſſimi, & ma-
gno robore tendentes arcum: & mul-
tos habentes filios ac nepotes, vſque
ad centum quinquaginta. Omnes hi,
filij Beniamin.

CAP. IX.

1 VNiuerſus ergo Iſrael dinumeratus
A eſt: & ſumma eorum ſcripta eſt in
Libro regum Iſrael, & Iuda: tranſlatiq.
ſunt in Babylonem propter delictum
2 ſuum. * Qui autem habitauerunt primi
in poſſeſſionibus, & in vrbibus ſuis: Iſ-
rael, & Sacerdotes, & Leuitæ, & Nathi-
3 næi. * Commorati ſunt in Ieruſalem de
filijs Iuda, & de filijs Beniamin, de filijs
4 quoque Ephraim, & Manaſſe. * Othei
filius Ammiud, filij Amri, filij Omrai, filij
5 Bonni, de filijs Phares filij Iuda. * Et de
Siloni: Aſaia primogenitus, & filij eius.
* De

* De filijs autem Zara: Iehuel, & fratres 6
eorum, sexcenti nonaginta. * Porro de 7
filijs Beniamin: Salo filius Mosollam, fi- B
lij Oduia, filij Asana: * & Iobania filius 8
Ieroham: & Ela filius Ozi, filij Mocho-
ri: & Mosollam filius Saphatiæ, filij Ra-
huel, filij Iebaniæ, * & fratres eorum per 9
familias suas, nongenti quinquaginta
sex. Omnes hi, principes cognationum
per domos patrum suorum. * De sa- 10
cerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, & Ia-
chin: * Azarias quoque filius Helciæ, fi- 11
lij Mosollam, filij Sadoc, filij Maraioth,
filij Achitob, põtifex domus Dei. * Por- 12
ro Adaias filius Ieroham, filij Phassur,
filij Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filij
Iezra, filij Mosollam, filij Mosollamith,
filij Emmer. * fratres quoque eorum 13
principes per familias suas, mille septin- C
genti sexaginta, fortissimi robore ad fa-
ciendum opus ministerij in domo Dei.
* De Leuitis autem: Semeia filius Has- 14
sub filij Ezricam, filij Hasebia de filijs
Merari. * Bacbacar quoque carpenta- 15
rius, & Galal, & Mathania filius Micha,
filij Zechri, filij Asaph: * & Obdia filius 16
Semeiæ, filij Galal, filij Idithun: & Ba-
rachia filius Asa, filij Elcana, qui habita-
uit in atrijs Netophati. * Ianitores au- 17
tem: Sellum, & Accub, & Telmon, &
Ahimam: & frater eorum Sellum prin-
ceps, * vsque ad illud tempus, in porta 18
regis ad orientem, obseruabant per vices
suas de filijs Leui. * Sellum vero filius 19
Core filij Abiasaph, filij Core, cum fra-
tribus suis, & domo patris sui, hi sunt D
Coritæ super opera ministerij, custodes
vestibulorũ tabernaculi: & familiæ eo-
rum per vices castrorum Domini custo-
dientes introitum. * Phinees autem fi- 20
lius Eleazari, erat dux eorum coram Do-
mino. * Porro Zacharias filius Mosol- 21
lamia, ianitor portæ tabernaculi testi-
monij. * Omnes hi electi in ostiarios 22
per portas, ducenti duodecim: & descri-
pti in villis proprijs: quos constituerunt
Dauid, & Samuel Videns, in fide sua * tã 23
ipsos, quàm filios eorum in ostijs domus
Domini, & in tabernaculo vicibus suis.
* Per quattuor ventos erant ostiarij: id 24
est ad Orientem, & ad Occidentem, &
ad Aquilonem, & ad Austrum. * Fra- 25
tres autem eorum in viculis moraban-
tur, & veniebant in sabbatis suis de tem-
26 pore vsque ad tempus. * His quattuor
E Leuitis creditus erat omnis numerus ia-
nitorum, & erant super exedras, & the-
27 sauros domus Domini. * Per gyrũ quo-
que templi Domini morabantur in cu-
stodijs suis: vt cum tempus fuisset, ipsi
28 mane aperirent fores. * De horũ genere
erant & super vasa ministerij: ad nume-
rum enim & inferebantur vasa, & effere-
29 bantur. * De ipsis & qui credita habe-
bant vtensilia sanctuarij, præerãt similæ,
& vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.
30 * Filij autem sacerdotum vnguenta ex
31 aromatibus conficiebant. * Et Matha-
thias Leuites primogenitus Sellum Co-
ritæ, præfectus erat eorum, quæ in sarta-
32 gine frigebantur. * Porro de filijs Caath
F fratribus eorum, super panes erant pro-
positionis, vt semper nouos per singula
33 sabbata præpararent. * Hi sunt principes
cantorum per familias Leuitarum, qui
in exedris morabantur, vt die ac nocte
34 iugiter suo ministerio deseruirent. * Ca-
pita Leuitarum, per familias suas prin-
35 cipes, manserunt in Ierusalem. * In ‖ Ga- ‖ Sup. 8. c. 29
baon autem commorati sunt pater Ga-
baon Iehiel, & nomen vxoris eius Maa-
36 cha. * Filius primogenitus eius Abdon,
& Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,
37 * Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, &
38 Macelloth. * Porro Macelloth genuit Sa-
G maan: isti habitauerunt e regione fratrũ
suorum in Ierusalem, cum fratribus suis.
39 * ‖ Ner autem genuit Cis: & Cis genuit ‖ Sup. 8. c. 33
Saul: & Saul genuit Ionathan, & Mel-
40 chisua, & Abinadab, & Esbaal. * Filius
autem Ionathan, Meribbaal: & Merib-
41 baal genuit Micha. * Porro filij Micha,
Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
42 * Ahaz autem genuit Iara, & Iara genuit
Alamath, & Azmoth, & Zamri. Zamri
43 autem genuit Mosa. * Mosa vero genuit
Banaa: cuius filius Raphaia, genuit Ela-
44 sa: de quo ortus est Asel. * Porro Asel
sex filios habuit his nominibus, Ezricã,
Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan.
hi sunt filij Asel.

CAP. X.

1 PHilisthijm autem pugnabant contra 1. Reg. 31. a. 1
A Israel, fugeruntq. viri Israel Palæsthi-
nos, & ceciderunt vulnerati in monte
2 Gelboe. * Cumq. appropinquassent
Philisthæi

Philisthæi persequentes Saul, & filios e-
ius, percusserunt Ionathan, & Abinadab,
& Melchisua filios Saul. * Et aggrauatū 3
est prælium contra Saul, inueneruntq. eū
sagittarij, & vulnerauerunt iaculis. * Et 4
dixit Saul ad armigerum suum: Euagi- B
na gladium tuum, & interfice me: ne
forte veniant incircumcisi isti, & illudāt
mihi. Noluit autem armiger eius hoc
facere, timore perterritus: arripuit ergo
Saul ensem, & irruit in eum. * Quod 5
cū vidisset armiger eius, videlicet mor-
tuum esse Saul, irruit etiam ipse in gla-
dium suum, & mortuus est. * Interijt 6
ergo Saul, & tres filij eius, & omnis do-
mus illius pariter concidit. * Quod cū 7
vidissent viri Israel, qui habitabant in
campestribus, fugerunt: & Saul ac filijs C
eius mortuis, dereliquerunt vrbes suas,
& huc illucq. dispersi sunt: veneruntq.
Philisthijm, & habitauerunt in eis. * Die 8
igitur altero detrahētes Philisthijm spo-
lia cæsorum, inuenerunt Saul, & filios
eius iacētes in monte Gelboe. * Cumq. 9
spoliassent eum, & amputassent caput,
armisq. nudassent, miserunt in terram
suam, vt circumferretur, & ostēderetur
idolorum templis, & populis: * arma 10
autem eius consecrauerunt in fano dei
sui, & caput affixerunt in templo Da-
gon. * Hoc cum audissent viri Iabes Ga- 11
laad, omnia scilicet quæ Philisthijm fe-
cerant super Saul, * consurrexerunt sin- 12
guli virorum fortium, & tulerunt cada- D
uera Saul & filiorum eius: attuleruntq.
ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum
subter quercum, quæ erat in Iabes, &
ieiunauerunt septem diebus. * Mortuus 13
est ergo Saul propter iniquitates suas,
‖ 1.Reg.15.a.3 eo quòd præuaricatus sit ‖ mandatum
Exo. 17.d.14 Domini quod præceperat, & non custo-
‖ 1.Reg.28.b.8 dierit illud: sed ‖ insuper etiam pytho-
nissam consuluerit, * nec sperauerit in 14
Domino: propter quod interfecit eum,
& transtulit regnum eius ad Dauid fi-
lium Isai.

CAP. XI.

2.Reg. 5.a.1 Congregatus est igitur omnis Israel 1
ad Dauid in Hebron, dicens: Os A
tuum sumus, & caro tua. * Heri quo- 2
que, & nudiustertius cum adhuc regna-
ret Saul, tu eras qui educebas, & intro-
ducebas Israel: tibi enim dixit Domi-
nus Deus tuus: Tu pasces populum
meum Israel, & tu eris princeps super
3 eum. * Venerunt ergo omnes maiores
natu Israel ad regem in Hebron, & inijt
Dauid cum eis fœdus coram Domino:
vnxeruntq. eum regē super Israel, iuxta
B sermonem Domini, quem locutus est in
4 manu Samuel. * Abijt quoque Dauid, &
omnis Israel in Ierusalē. hæc est Iebus,
5 vbi erant Iebusæi habitatores terræ. * Di-
xeruntq. qui habitabant in Iebus ad Da-
uid: Non ingredieris huc. Porro Dauid
cepit arcem Sion, quæ est Ciuitas Da-
6 uid, * dixitque: Omnis qui percusserit
Iebusæum in primis, erit princeps &
dux. Ascendit igitur primus Ioab filius
7 Saruiæ, & factus est princeps. * Habita-
uit autem Dauid in arce, & idcirco ap-
8 pellata est Ciuitas Dauid. * Ædificauitq.
vrbem in circuitu a Mello vsque ad gy-
rum, Ioab autem reliqua vrbis extru-
9 xit. * Proficiebatq. Dauid vadens & cre-
scens, & Dominus exercituum erat cum
10 eo. * ‖ Hi principes virorum fortiū Da- ‖ 2.Reg.23.a.8
C uid, qui adiuuerunt eum vt rex fieret
super omnem Israel iuxta verbum Do-
11 mini, quod locutus est ad Israel. * Et iste
numerus robustorum Dauid: Iesbaam
filius Hachamoni princeps inter trigin-
ta: iste leuauit hastam suam super trecē-
12 tos vulneratos vna vice. * Et post eum
Eleazar filius patrui eius Ahohites, qui
13 erat inter tres potentes. * Iste fuit cum
Dauid in Phesdomim, quando Phili-
sthijm congregati sunt ad locum illum
in prælium: & erat ager regionis illius
plenus hordeo, fugeratq. populus a facie
14 Philisthinorum. * Hi steterunt in medio
agri, & defenderunt eum: cumq. per-
cussissent Philisthæos, dedit Dominus
15 salutem magnam populo suo. * Descen-
derunt autem tres de triginta principi-
D bus ad petram, in qua erat Dauid, ad
speluncam Odollam, quādo Philisthijm
fuerant castrametati in Valle raphaim.
16 * ‖ Porro Dauid erat in præsidio, & sta- ‖ 2.Reg.23.b.14
17 tio Philisthinorum in Bethlehem. * De-
siderauit igitur Dauid, & dixit: O si
quis daret mihi aquā de cisterna Beth-
18 lehem, quæ est in porta. * Tres ergo isti
per media castra Philisthinorum perre-
xerunt, & hauserunt aquam de cisterna
Bethlehem, quæ erat in porta, & attule-
runt

runt ad Dauid vt biberet: qui noluit,
sed magis libauit illam Domino, * di- 19
cens: Absit vt in conspectu Dei mei hoc
faciam, & sanguinem istorum virorum
bibam: quia in periculo animarum sua- E
rum attulerunt mihi aquam. Et ob hãc
causam noluit bibere. hæc fecerunt tres
robustissimi.* Abisai quoque frater Ioab 20
ipse erat princeps trium, & ipse leuauit
hastam suam contra trecentos vulnera-
tos, & ipse erat inter tres nominatissi-
mus,* & inter tres secundos inclytus, & 21
princeps eorum: verumtamen vsque ad
tres primos non peruenerat. * Banaias 22
filius Ioiadæ viri robustissimi, qui mul-
ta opera perpetrarat, de Cabseel: ipse
percussit duos ariel Moab: & ipse descẽ-
dit, & interfecit leonẽ in media cisterna
tempore niuis.* Et ipse percussit virum 23
Ægyptium, cuius statura erat quinque
cubitorum, & habebat lanceam vt licia-
torium texentium: descendit igitur ad
eum cum virga, & rapuit hastam, quam
tenebat manu. & interfecit eum hasta
sua. * Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, 24
qui erat inter tres robustos nominatissi- F
mus, * inter triginta primus, verumta- 25
men ad tres vsque non peruenerat: po-
suit autem eum Dauid ad auriculam
suam.* Porro fortissimi viri in exercitu, 26
Asahel frater Ioab, & Elchanan filius pa-
trui eius de Bethlehem, * Sammoth Aro- 27
rites, Helles Phalonites, * Ira filius Ac- 28
ces Thecuites, Abiezer Anathothites,
* Sobbochai Husathites, Ilai Ahohites, 29
* Maharai Netophathites, Heled filius 30
Baana Netophathites, * Ethai filius Ri- 31
bai de Gabaath filiorum Beniamin, Ba-
naia Pharatonites, * Hurai de Torrente 32
Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Baũ-
ramites, Eliaba Salabonites. * Filij As- 33
sem Gezonites, Ionathan filius Sage G
Ararites, * Ahiam filius Sachar Ararites, 34
* Eliphal filius Vr, * Hepher Mechera- 35 36
thites, Ahia Phelonites, * Hesro Car- 37
melites, Naarai filius Asbai, * Ioel fra- 38
ter Nathan, Mibahar filius Agarai.* Se- 39
lec Ammonites, Naarai Berothites ar-
miger Ioab filij Saruiæ. * Ira Iethræus, 40
Gareb Iethræus, * Vrias Hethæus, Zabad 41
filius Oholi, * Adina filius Siza Rubeni- 42
tes princeps Rubenitarum, & cum eo
triginta: * Hanan filius Maacha, & Iosa- 43
phat Mathanites, * Ozia Astarothites, 44
Samma, & Iehiel filij Hotham Arorites,
45 * Iedihel filius Samri, & Ioha frater e-
46 ius Thosaites, * Eliel Mahumites, & Ie-
ribai, & Iosaia filij Elnaem, & Iethma
Moabites, Eliel, & Obed, & Iasiel de
Masobia.

CAP. XII.

1 HI quoque venerunt ad Dauid in Si-
A celeg, cum adhuc fugeret Saul fi-
lium Cis, qui erant fortissimi & egregij
2 pugnatores, * tendentes arcum, & vtra-
que manu fundis saxa iacientes, & diri-
gẽtes sagittas: de fratribus Saul ex Ben-
3 iamin. * Princeps Ahiezer, & Ioas filij
Samaa Gabaathites, & Iaziel, & Phallet
filij Azmoth, & Baracha, & Iehu Ana-
4 thotites. * Samaias quoque Gabaonites
fortissimus inter triginta & super trigin-
ta. Ieremias, & Iehezïel, & Iohanan, &
5 Iezabad Gaderothites.* & Eluzai & Ie-
rimuth, & Baalia, & Samaria, & Sapha-
6 tia Haruphites.* Elcana, & Iesia, & Aza-
B reel, & Ioezer, & Iesbaam de Carehim:
7 * Ioela quoque, & Zabadia filij Ierohã
8 de Gedor.* Sed & de Gaddi transfuge-
runt ad Dauid, cum lateret in deserto,
viri robustissimi, & pugnatores optimi,
tenentes clypeum & hastam: facies eo-
rum quasi facies leonis, & veloces qua-
9 si capreæ in montibus: * Ezer princeps,
10 Obdias secundus, Eliab tertius, * Masma-
11 na quartus, Ieremias quintus, * Ethi sex-
12 tus, Eliel septimus, * Iohanan octauus,
13 Elzebad nonus, * Ieremias decimus,
14 Machbanai vndecimus.* hi de filijs Gad
principes exercitus: nouissimus centum
militibus præerat, & maximus, mille.
15 * Isti sunt qui transierunt Iordanẽ men-
se primo, quando inundare cõsueuit su-
per ripas suas: & omnes fugauerunt qui
morabantur in vallibus ad orientalem
16 plagam & occidentalem.* Venerunt au-
C tem & de Beniamin, & de Iuda ad præ-
17 sidium, in quo morabatur Dauid.* Egres-
susq. est Dauid obuiam eis, & ait: Si pa-
cifice venistis ad me vt auxiliemini mi-
hi, cor meum iungatur vobis: si autem
insidiamini mihi pro aduersarijs meis,
cum ego iniquitatem in manibus nõ ha-
beam, videat Deus patrum nostrorum,
18 & iudicet. * Spiritus vero induit Ama-
sai principem inter triginta, & ait: Tui
sumus

sumus o Dauid, & tecum fili Isai: pax,
pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te e-
nim adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo
eos Dauid, & constituit principes tur-
mæ. * Porro de Manasse transfugerunt 19
ad Dauid, quando veniebat cum Phili-
sthijm aduersus Saul, vt pugnaret: &
‖ 1.Reg.29.b. non dimicauit cum eis. ‖ quia inito cõ-
silio remiserũt eum principes Philisthi-
norum, dicentes: Periculo capitis nostri D
reuertetur ad dominũ suum Saul. * Quã- 20
do igitur reuersus est in Siceleg, trans-
fugerunt ad eum de Manasse, Ednas, &
Iozabad, & Iedihel, & Michael, & Ed-
nas, & Iozabad, & Eliu, & Salathi, prin-
cipes millium in Manasse. * hi præbue- 21
runt auxilium Dauid aduersus latruncu-
los: omnes enim erant viri fortissimi, &
facti sunt principes in exercitu. * Sed & 22
per singulos dies veniebant ad Dauid ad
auxiliandum ei, vsque dum fieret gran-
dis numerus, quasi exercitus Dei. * Iste 23
quoque est numerus principum exerci-
tus, qui venerunt ad Dauid, cum esset
in Hebron, vt transferrent regnũ Saul
ad eum, iuxta verbum Domini. * Filij 24
Iuda portantes clypeum & hastam, sex
millia octingenti expediti ad prælium.
* De filijs Simeon virorum fortissimo- 25
rum ad pugnandum, septem millia cen-
tum. * De filijs Leui, quattuor millia 26
sexcenti. * Ioiada quoque princeps de 27
stirpe Aaron, & cum eo tria millia se- E
ptingenti. * Sadoc etiam puer egregiæ 28
indolis, & domus patris eius, principes
viginti duo. * De filijs autem Beniamin 29
fratribus Saul, tria millia: magna enim
pars eorum adhuc sequebatur domum
Saul. * Porro de filijs Ephraim viginti 30
millia octingenti, fortissimi robore, viri
nominati in cognationibus suis. * Et 31
ex dimidia tribu Manasse, decem &
octo millia, singuli per nomina sua ve-
nerunt vt constituerent regem Dauid.
* De filijs quoque Issachar viri eruditi, 32
qui nouerant singula tempora ad præ- F
cipiendum quid facere deberet Israel,
principes ducenti: omnis autem reliqua
tribus eorum consilium sequebatur.
* Porro de Zabulon qui egrediebantur 33
ad prælium, & stabant in acie instructi
armis bellicis, quinquaginta millia ve-
nerunt in auxilium, non in corde dupli-
ci. * Et de Nephthali, principes mille: & 34
cum eis instructi clypeo & hasta, trigin-
35 ta & septem millia. * De Dan etiam
præparati ad prælium, viginti octo mil-
36 lia sexcenti. * Et de Aser egredientes ad
pugnam, & in acie prouocantes, qua-
37 draginta millia. * Trans Iordanem autẽ
de filijs Ruben, & de Gad, & dimidia
parte tribus Manasse instructi armis bel-
38 licis, centum viginti millia. * Omnes
G isti viri bellatores expediti ad pugnan-
dum, corde perfecto venerunt in He-
bron, vt constituerent regem Dauid su-
per vniuersum Israel: sed & omnes re-
liqui ex Israel, vno corde erant, vt rex
39 fieret Dauid. * Fueruntq. ibi apud Da-
uid tribus diebus comedentes & biben-
tes. præparauerant enim eis fratres sui.
40 * Sed & qui iuxta eos erant, vsque ad
Issachar, & Zabulon, & Nephthali, affe-
rebant panes in asinis, & camelis, & mu-
lis, & bobus ad vescendum: farinam, pa-
lathas, vuam passam, vinum, oleum, bo-
ues, arietes ad omnem copiam. gau-
dium quippe erat in Israel.

CAP. XIII.

1 A Inijt autem consilium Dauid cum tri-
bunis, & centurionibus, & vniuersis
2 principibus, * & ait ad omnẽ cœtum Is-
rael: Si placet vobis: & a Domino Deo
nostro egreditur sermo, quẽ loquor: mit
tamus ad fratres nostros reliquos in vni-
uersas regiones Israel, & ad Sacerdotes, &
Leuitas, qui habitãt in suburbanis vrbiũ,
3 vt congregentur ad nos, * & reducamus
arcam Dei nostri ad nos: non enim re-
4 quisiuimus eam in diebus Saul. * Et re-
B spondit vniuersa multitudo vt ita fieret:
placuerat enim sermo omni populo.
5 * Congregauit ergo Dauid cunctũ Israel
a Sihor Ægypti, vsque dum ingrediaris
Emath, ‖ vt adduceret arcam Dei de Ca- ‖ 2.Reg.6.a.
6 riathiarim. * Et ascendit Dauid, & omnis
vir Israel ad collẽ Cariathiarim, qui est
in Iuda, vt afferret inde arcã Domini Dei
sedẽtis super cherubim, vbi inuocatũ est
7 nomen eius. * Imposueruntq. arcã Dei
super plaustrum nouũ, de domo Abina-
C dab: Oza autem, & frater eius minabant
8 plaustrum. * Porro Dauid, & vniuersus
Israel ludebant coram Deo omni virtu-
te in canticis, & in citharis, & psalte-
rijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

* Cum autem peruenissent ad Aream 9
Chidon, tetendit Oza manum suam,
vt sustentaret arcam: bos quippe lasci-
uiens paululum inclinauerat eam. * Ira- 10
tus est itaque Dominus contra Ozam,
& percussit eum, eo quòd tetigisset ar-
cam: & mortuus est ibi corã Domino.
* Contristatusq. est Dauid, eo quòd di- 11
uisisset Dominus Ozam: vocauitq. locũ D
illum: Diuisio Ozæ vsque in præsentem
diem. * Et timuit Deum tunc temporis, 12
dicens: Quo modo possum ad me in-
troducere arcam Dei? * Et ob hanc cau- 13
sam non adduxit eam ad se, hoc est, in
Ciuitatem Dauid, sed auertit in domum
Obededom Gethæi. * Mansit ergo arca 14
Dei in domo Obededom tribus mensi-
bus: & benedixit Dominus domui eius,
& omnibus quæ habebat.

CAP. XIIII.

2.Reg.5.b.11 MIsit quoque Hiram rex Tyri nun- 1
cios ad Dauid, & ligna cedrina, A
& artifices parietum, lignorumque: vt
ædificarent ei domum. * Cognouitq. 2
Dauid quòd confirmasset eum Dominus
in regem super Israel, & subleuatum es-
set regnum suum super populum eius
‖ 2.Reg.5.c.13 Israel. * ‖ Accepit quoque Dauid alias 3
vxores in Ierusalem: genuitq. filios, &
filias. * Et hæc nomina eorum, qui na- 4
ti sunt ei in Ierusalem: Samua, & So- B
bad, Nathan, & Salomon, * Iebahar, 5
& Elisua, & Eliphalet, * Noga quoque, 6
& Napheg, & Iaphia, * Elisama, & 7
‖ 2.Reg.5.c.d Baaliada, & Eliphalet. * ‖ Audientes au- 8
tem Philisthijm eo quòd vnctus esset
Dauid in regem super vniuersum Israel,
ascenderunt omnes vt quærerent eum:
quod cum audisset Dauid, egressus est
obuiam eis. * Porro Philisthijm veniẽ- 9
tes, diffusi sunt in Valle Raphaim.
* Consuluitq. Dauid Dominum, dicens: 10
Si ascendam ad Philisthæos, & si trades C
eos in manu mea? Et dixit ei Dominus:
Ascende, & tradam eos in manu tua.
* Cumq. illi ascẽdissent in Baalpharasim, 11
percussit eos ibi Dauid, & dixit: Diuisit
Deus inimicos meos per manum meã,
sicut diuiduntur aquæ: & idcirco vo-
catum est nomen illius loci Baalphara-
sim. * Dereliqueruntq. ibi deos suos, 12
quos Dauid iussit exuri. * Alia etiam 13
vice Philisthijm irruerunt, & diffusi
14 sunt in valle. * Consuluitq. rursum Da-
D uid Deum, & dixit ei Deus: Non ascẽ-
das post eos, recede ab eis, & venies
15 contra illos ex aduerso pyrorũ. * Cumq.
audieris sonitum gradientis in cacumi-
ne pyrorum, tunc egredieris ad bellũ.
Egressus est enim Deus ante te, vt per-
16 cutiat castra Philisthijm. * Fecit ergo
Dauid sicut præceperat ei Deus, & per-
cussit castra Philisthinorum, de Gabaon
17 vsque Gazera. * Diuulgatumq. est no-
men Dauid in vniuersis regionibus, &
Dominus dedit pauorem eius super om-
nes gentes.

CAP. XV.

1 FEcit quoque sibi domos in Ciuitate
A Dauid: & ædificauit locũ arcæ Dei,
2 tetenditq. ei tabernaculum. * Tunc di-
xit Dauid: illicitum est vt a quocumque
portetur arca Dei nisi a Leuitis, quos
elegit Dominus ad portandum eam, &
ad ministrandum sibi vsque in æternũ.
3 * Congregauitq. vniuersum Israel in Ie-
rusalem, vt afferretur arca Dei in locũ
4 suum, quem præparauerat ei. * Necnon
5 & filios Aaron, & Leuitas. * de filijs
Caath, Vriel princeps fuit, & fratres e-
6 ius centum viginti. * De filijs Merari,
Asaia princeps: & fratres eius ducenti
7 viginti. * De filijs Gersom, Ioel prin-
ceps; & fratres eius centum triginta.
8 * De filijs Elisaphan, Semeias princeps,
9 & fratres eius ducẽti. * De filijs Hebron,
Eliel princeps; & fratres eius octogin-
10 ta. * De filijs Oziel, Aminadab princeps;
11 & fratres eius centum duodecim. * Vo-
B cauitq. Dauid Sadoc, & Abiathar Sacer-
dotes, & Leuitas, Vriel, Asaiam, Ioel, Se-
12 meiam, Eliel, & Aminadab: * & dixit ad
eos: Vos qui estis principes familiarum
Leuiticarum, sanctificamini cum fratri-
bus vestris, & afferte arcam Domini Dei
Israel ad locũm, qui ei præparatus est:
13 * ‖ ne vt a principio, quia nõ eratis præ- ‖ Sup.13.d.10
sentes, percussit nos Dominus; sic &
nunc fiat, illicitum quid nobis agenti-
14 bus. * Sanctificati sunt ergo Sacerdotes,
& Leuitæ, vt portarent arcam Domini
15 Dei Israel. * ‖ Et tulerunt filij Leui arcã ‖ Num.4.b.15
Dei, sicut præceperat Moyses iuxta ver-
bum Domini humeris suis in vectibus.

Dixitq.

*Dixitq. Dauid principibus Leuitarum, 16
vt constituerent de fratribus suis canto-
res in organis musicorum, nablis vide-
licet, & lyris, & cymbalis, vt resonaret
in excelsis sonitus lætitiæ. * Constitue- 17
runtq. Leuitas: Hemam filium Ioel, &
de fratribus eius Asaph filiũ Barachiæ:
de filijs vero Merari, fratribus eorum:
Ethan filium Casaiæ. * Et cum eis fra- 18
tres eorum: in secundo ordine, Zacha-
riam, & Ben, & Iaziel, & Semiramoth,
& Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, &
Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu,
& Maceniam, & Obededom, & Iehiel, C
ianitores. * Porro cantores, Heman, 19
Asaph, & Ethan; in cymbalis æneis cõ-
crepantes. * Zacharias autem, & Oziel, 20
& Semiramoth, & Iahiel, & Ani, &
Eliab, & Maasias, & Banaias in nablis
arcana cantabant. * Porro Mathathias, 21
& Eliphalu, & Macenias, & Obededom,
& Iehiel, & Ozaziu, in citharis pro octa-
ua canebant epinicion. * Chonenias au- 22
tem princeps Leuitarũ, prophetiæ præe-
rat, ad præcinendam melodiam: erat
quippe valde sapiens. * Et Barachias, & 23
Elcana: ianitores arcæ. * Porro Se- 24
benias, & Iosaphat, & Nathanael, &
Amasai, & Zacharias, & Banaias, &
Eliezer sacerdotes, clangebãt tubis co-
ram arca Dei: & Obededom, & Iehias
‖ 2.Reg. 6. c. 12 erant ianitores arcæ. * ‖ Igitur Dauid & 25
omnes maiores natu Israel, & tribuni D
ierunt ad deportandam arcam fœderis
Domini de domo Obededom cum læ-
titia. * Cumq. adiuuisset Deus Leuitas, 26
qui portabant arcam fœderis Domini,
immolabantur septem tauri, & septem
arietes. * Porro Dauid erat indutus sto- 27
la byssina, & vniuersi Leuitæ qui porta-
bant arcam, cantoresq. & Chonenias
princeps prophetiæ inter cantores: Da-
uid autem etiam indutus erat ephod li-
neo. * Vniuersusq. Israel deducebant ar- 28
cam fœderis Domini in iubilo, & soni-
tu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & na-
blis, & citharis concrepantes. * Cumq. 29
peruenisset arca fœderis Domini vsque
ad Ciuitatem Dauid, Michol filia Saul
prospiciens per fenestram, vidit regem
Dauid saltantem atque ludentem, & de-
spexit eum in corde suo.

CAP. XVI.

1 ATtulerunt igitur arcam Dei, & con- 2.Reg. 6. c. 17
A stituerunt eam in medio tabernacu-
li, quod tetenderat ei Dauid: & obtule-
runt holocausta, & pacifica coram Deo.
2 * Cumq. complesset Dauid offerẽs holo-
causta, & pacifica, benedixit populo in
3 nomine Domini. * Et diuisit vniuersis
per singulos, a viro vsque ad mulierem
tortam panis, & partem assæ carnis bu-
4 balæ, & frixam oleo similam. * Consti-
tuitq. coram arca Domini de Leuitis,
qui ministrarent, & recordarentur ope-
rum eius, & glorificarent, atque lauda-
5 rent Dominum Deum Israel: * Asaph
principem. & secundum eius Zachariã:
Porro Iahiel, & Semiramoth, & Iehiel,
& Mathathiam, & Eliab, & Banaiam, &
Obededom: Iehiel super organa psalte-
rij, & lyras: Asaph autem vt cymbalis
6 personaret; * Banaiam vero, & Iaziel sa-
cerdotes, canere tuba iugiter coram ar-
7 ca fœderis Domini. * In illo die fecit
Dauid principem ad confitendum Do-
mino Asaph, & fratres eius.
8 * ‖ Confitemini Domino, & inuocate ‖ Psal. 104. a. 1
nomen eius: notas facite in populis ad- Esa. 12. b. 4
inuentiones eius.
9 * Cantate ei, & psallite ei: & narrate
omnia mirabilia eius.
10 * Laudate nomen sanctum eius: læte-
tur cor quærentium Dominum.
11 * Quærite Dominum, & virtutem e-
B ius: quærite faciem eius semper.
12 * Recordamini mirabilium eius quæ
fecit: signorum illius, & iudiciorum
oris eius.
13 * Semen Israel serui eius: filij Iacob
electi eius.
14 * Ipse Dominus Deus noster: in vni-
uersa terra iudicia eius.
15 * Recordamini in sempiternum pacti
eius: sermonis, quem præcepit in mille
generationes.
16 * Quem pepigit cum Abraham: &
iuramenti illius cum Isaac.
17 * Et constituit illud Iacob in præce-
ptum: & Israel in pactum sempiternum,
18 * Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan,
funiculum hereditatis vestræ.
19 * Cum essent pauci numero, parui &
coloni eius.

* Et transierunt de gente in gentem, 20
& de regno ad populum alterum.
* Non dimisit quemquam calumniari 21
eos, sed increpauit pro eis reges.
* Nolite tangere christos meos: & in 22
prophetis meis nolite malignari. C
Psal. 95. a * Cantate Domino omnis terra, an- 23
nunciate ex die in diem salutare eius.
* Narrate in gentibus gloriam eius: 24
in cunctis populis mirabilia eius.
* Quia magnus Dominus, & laudabi- 25
lis nimis: & horribilis super omnes deos.
* Omnes enim dij populorum, idola: 26
Dominus autem cælos fecit.
* Confessio & magnificentia coram 27
eo: fortitudo & gaudium in loco eius.
* Afferte Domino familiæ populorũ: 28
afferte Domino gloriam & imperium.
* Date Domino gloriam, nomini e- 29
ius, leuate sacrificium, & venite in cõ-
spectu eius: & adorate Dominum in de-
core sancto.
* Commoueatur a facie eius omnis 30
terra: ipse enim fundauit orbem immo-
bilem.
* Lætentur cæli, & exultet terra: & 31
dicãt in nationibus, Dominus regnauit.
* Tonet mare, & plenitudo eius: exul- 32
tent agri, & omnia quæ in eis sunt.
* Tunc laudabunt ligna saltus coram 33
Domino: quia venit iudicare terram.
* Confitemini Domino, quoniã bo- 34
nus: quoniã in æternũ misericordia eius.
* Et dicite: Salua nos Deus saluator 35
noster; & congrega nos, & erue de gẽ- D
tibus, vt cõfiteamur nomini sancto tuo,
& exultemus in carminibus tuis.
* Benedictus Dominus Deus Israel ab 36
æterno vsque in æternum: & dicat om-
nis populus: Amen, & hymnũ Domino.
* Reliquit itaque ibi corã arca fœde- 37
ris Domini Asaph, & fratres eius vt mi-
nistrarent in conspectu arcæ iugiter per
singulos dies, & vices suas. * Porro O- 38
bededom, & fratres eius sexaginta octo;
& Obededom filium Idithun, & Hosa
constituit ianitores. * Sadoc autẽ sacer- 39
dotem, & fratres eius sacerdotes, coram
tabernaculo Domini in excelso, quod
erat in Gabaon, * vt offerrent holocau- 40
sta Domino super altare holocautoma-
tis iugiter, mane & vespere, iuxta omnia
quæ scripta sunt in lege Domini, quam
præcepit Israeli. * Et post eum Heman, 41
& Idithun, & reliquos electos, vnumquẽ-
que vocabulo suo ad confitendum Do-
mino: Quoniam in æternum misericor-
42 dia eius. * Heman quoque, & Idithun ca-
nentes tuba, & quatientes cymbala, &
omnia musicorum organa ad canẽdum
Deo; filios autem Idithun fecit esse
43 portarios. * Reuersusq. est omnis popu-
lus in domum suam: & Dauid, vt be-
nediceret etiam domui suæ.

CAP. XVII.

1 CVm autem habitaret Dauid in do- 2.Reg. 7.a.1
A mo sua, dixit ad Nathan prophetã:
Ecce ego habito in domo cedrina: arca
autem fœderis Domini sub pellibus est.
2 * Et ait Nathan ad Dauid: Omnia, quæ
in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecũ
3 est. * Igitur nocte illa factus est sermo
4 Dei ad Nathan, dicens: * Vade, & loque-
re Dauid seruo meo: Hæc dicit Domi-
nus: Non ædificabis tu mihi domum ad
5 habitandũ. * Neque enim mansi in domo
ex eo tempore, quo eduxi Israel, vsque
ad diem hanc: sed fui semper mutãs lo-
6 ca tabernaculi, & in tentorio * manens
cum omni Israel. Numquid locutus sum
saltem vni Iudicũ Israel, quibus præcepe-
ram, vt pascerẽt populũ meum, & dixi:
Quare non ædificastis mihi domum ce-
7 drinam? * Nunc itaque sic loquéris ad
seruum meum Dauid: Hæc dicit Domi-
nus exercituum: Ego tuli te, cum in pa-
scuis sequereris gregem, vt esses dux po-
8 puli mei Israel. * Et fui tecum quocum-
B que perrexisti: & interfeci omnes inimi-
cos tuos coram te, feciq. tibi nomen
quasi vnius magnorum, qui celebrantur
9 in terra. * Et dedi locũ populo meo Is-
rael: plantabitur, & habitabitabit in eo,
& vltra non cõmouebitur: nec filij ini-
10 quitatis atterẽt eos, sicut a principio, * ex
diebus quibus dedi iudices populo meo
Israel, & humiliaui vniuersos inimicos
tuos. Annũcio ergo tibi, quòd ædificatu-
11 rus sit tibi Dominus domũ. * Cumq. im-
pleueris dies tuos vt vadas ad patres tuos,
suscitabo semen tuum post te, quod erit
de filijs tuis: & stabiliam regnum eius.
12 * Ipse ædificabit mihi domũ, & firmabo
13 soliũ eius vsque in æternũ. * Ego ero ei
in patrem, & ipse erit mihi in filium: &
misericordiam meam non auferã ab eo,
sicut

ficut abstuli ab eo, qui ante te fuit.
* Et statuam eum in domo mea, & in 14
regno meo vsque in sempiternum: &
thronus eius erit firmissimus in perpe- C
tuum. * Iuxta omnia verba hæc, & 15
iuxta vniuersam visionem istam, sic lo-
cutus est Nathan ad Dauid. * Cumq. ve- 16
nisset rex Dauid, & sedisset coram Do-
mino, dixit: Quis ego sum Domine
Deus, & quæ domus mea, vt præstares
mihi talia? * Sed & hoc parum visum 17
est in conspectu tuo, ideoq. locutus es
super domum serui tui etiam in futu-
rum: & fecisti me spectabilem super
omnes homines Domine Deus. * Quid 18
vltra addere potest Dauid, cum ita glo-
rificaueris seruum tuum, & cognoue-
ris eum? * Domine propter famulum 19
tuum iuxta cor tuum fecisti omnem
magnificentiam hanc, & nota esse vo-
luisti vniuersa magnalia. * Domine, 20
non est similis tui: & non est alius Deus
absque te, ex omnibus, quos audiui-
mus auribus nostris. * Quis enim est 21
alius, vt populus tuus Israel, gens vna
in terra, ad quam perrexit Deus, vt D
liberaret, & faceret populum sibi, &
magnitudine sua atque terroribus eijce-
ret nationes a facie eius, quem de Æ-
gypto liberarat? * Et posuisti populum 22
tuum Israel tibi in populum vsque in
æternum, & tu Domine factus es Deus
eius. * Nunc igitur Domine, sermo, 23
quem locutus es famulo tuo, & super
domum eius, confirmetur in perpetuũ,
& fac sicut locutus es. * Permaneatq. & 24
magnificetur nomen tuũ vsque in sem-
piternum: & dicatur: Dominus exerci-
tuum Deus Israel, & domus Dauid ser-
ui eius permanens coram eo. * Tu enim 25
Domine Deus meus reuelasti auriculam
serui tui, vt ædificares ei domum: &
idcirco inuenit seruus tuus fiduciam,
vt oret coram te. * Nunc ergo Domine 26
tu es Deus: & locutus es ad seruum tuũ
tanta beneficia. * Et cœpisti benedice- 27
re domui serui tui, vt sit semper coram
te: te enim Domine benedicente, bene-
dicta erit in perpetuum.

CAP. XVIII.

2.Reg. 8.a.1 FActum est autem post hæc, vt per- 1
cuteret Dauid Philisthijm, & humi- A
liaret eos, & tolleret Geth, & filias e-
2 ius de manu Philisthijm, * percuteretq.
Moab, & fierent Moabitæ serui Dauid,
3 offerentes ei munera. * Eo tempore
percussit Dauid etiam Adarezer regem
Soba regionis Hemath, quando perre-
xit vt dilataret imperium suum vsque
4 ad flumen Euphraten. * Cepit ergo Da-
uid mille quadrigas eius, & septem mil-
lia equitum, ac viginti millia virorum
peditum, subneruauitq. omnes equos
curruum, exceptis centum quadrigis,
5 quas reseruauit sibi. * Superuenit autem
B & Syrus Damascenus, vt auxilium præ-
beret Adarezer regi Soba: sed & huius
percussit Dauid vigintiduo millia viro-
6 rum. * Et posuit milites in Damasco, vt
Syria quoque seruiret sibi, & offerret
munera. Adiuuitq. eũ Dominus in cun-
7 ctis, ad quæ perrexerat. * Tulit quoque
Dauid pharetras aureas, quas habuerant
serui Adarezer, & attulit eas in Ierusa-
8 lem. * Necnon de Thebath, & Chun
vrbibus Adarezer æris plurimũ, de quo
fecit Salomon mare æneum, & colum-
9 nas, & vasa ænea. * Quod cum audisset
C Thou rex Hemath, percussisse videlicet
Dauid omnem exercitum Adarezer re-
10 gis Soba, * misit Adoram filium suum
ad regem Dauid, vt postularet ab eo pa-
cem, & congratularetur ei quòd per-
cussisset, & expugnasset Adarezer: ad-
uersarius quippe erat Thou Adarezer.
11 * Sed & omnia vasa aurea, & argentea,
& ænea cõsecrauit Dauid rex Domino,
cum argento & auro, quod tulerat ex
vniuersis gentibus, tam de Idumæa, &
Moab, & filijs Ammon, quàm de Phi-
12 listhijm & Amalec. * Abisai vero filius
D Saruiæ percussit Edom in Valle Salina-
13 rum, decem & octo millia: * & consti-
tuit in Edom præsidium, vt seruiret Idu-
mæa Dauid: saluauitq. Dominus Dauid
14 in cunctis, ad quæ perrexerat. * Regna-
uit ergo Dauid super vniuersum Israel,
& faciebat iudicium atque iustitiã cun-
15 cto populo suo. * Porro Ioab filius Sar-
uiæ erat super exercitum, & Iosaphat fi-
16 lius Ahilud a cõmentarijs. * Sadoc autẽ
filius Achitob, & Ahimelec, filius Abi-
17 athar, sacerdotes: & Susa, scriba. * Bana-
ias quoque filius Ioiadæ super legiones
Cerethi, & Phelethi: porro filij Dauid,
primi ad manum regis.

CAP. XIX.

2.Reg.10.a.1 ACcidit autem vt moreretur Naas 1
rex filiorum Ammon, & regnaret A
filius eius pro eo.* Dixitq. Dauid: Faciã 2
misericordiam cum Hanon filio Naas:
præstitit enim mihi pater eius gratiam.
Misitq. Dauid nuncios ad consolandum
eum super morte patris sui. Qui cum
peruenissent in terram filiorũ Ammon,
vt consolarentur Hanon, * dixerũt prin- 3
cipes filiorum Ammon ad Hanon: Tu
forsitan putas, quòd Dauid honoris cau-
sa in patrem tuum miserit qui consolẽ-
tur te: nec animaduertis quòd vt explo-
rent, & inuestigent, & scrutentur terrã
tuam, venerint ad te serui eius. * Igitur 4
Hanon pueros Dauid decaluauit, & ra- B
sit, & præcidit tunicas eorum a natibus
vsque ad pedes, & dimisit eos. * Qui 5
cum abijssent, & hoc mãdassent Dauid,
misit in occursum eorum (grandẽ enim
contumeliam sustinuerant) & præcepit
vt manerent in Iericho, donec cresceret
barba eorum, & tunc reuerterentur.
* Videntes autem filij Ammon, quòd 6
iniuriam fecissent Dauid, tam Hanon,
quàm reliquus populus, miserunt mil-
le talenta argenti, vt conducerent sibi
de Mesopotamia, & de Syria Maacha, &
de Soba currus & equites. * Conduxe- 7
runtq. triginta duo millia curruum, &
regem Maacha cum populo eius. Qui
cum venissent, castrametati sunt e regio-
ne Medaba. Filij quoque Ammon con-
gregati de vrbibus suis, venerũt ad bel- C
lum. * Quod cum audisset Dauid, misit 8
Ioab, & omnem exercitum virorũ for-
tium: * egressiq. filij Ammon, direxe- 9
runt aciem iuxta portam ciuitatis: re-
ges autem, qui ad auxiliũ eius venerant,
separatim in agro steterũt. * Igitur Ioab 10
intelligens bellum ex aduerso, & post
tergum contra se fieri, elegit viros for-
tissimos de vniuerso Israel, & perrexit
contra Syrum. * Reliquam autem partẽ 11
populi dedit sub manu Abisai fratris sui;
& perrexerunt contra filios Ammon.
* Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio 12
eris mihi: si autem superauerint te filij
Ammon, ero tibi in præsidium. * Con- 13
fortare, & agamus viriliter pro populo
nostro, & pro vrbibus Dei nostri: Do-
minus autem quod in cõspectu suo bo-
14 num est, faciet. * Perrexit ergo Ioab, &
D populus qui cum eo erat, contra Syrũ
15 ad prælium: & fugauit eos. * Porro filij
Ammon videntes quòd fugisset Syrus,
ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem e-
ius, & ingressi sunt ciuitatẽ: reuersusq.
16 est etiam Ioab in Ierusalem. * Videns
autem Syrus quòd cecidisset coram Is-
rael, misit nuncios, & adduxit Syrum,
qui erat trans fluuium: Sophach autem
princeps militiæ Adarezer, erat dux eo-
17 rum. * Quod cum nunciatum esset Da-
uid, congregauit vniuersum Israel, &
transiuit Iordanem, irruitq. in eos, &
direxit ex aduerso aciem, illis cõtra pu-
18 gnantibus. * Fugit autem Syrus Israel:
& interfecit Dauid de Syris septem mil-
lia curruum, & quadraginta millia pe-
ditum, & Sophach exercitus principem.
19 * Videntes autem serui Adarezer se ab
Israel esse superatos, transfugerunt ad
Dauid, & seruierunt ei: noluitq. vltra
Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAP. XX.

1 FActum est autem post anni circulũ, 2.Reg.10.b.7 & 11.a.1
A eo tempore, quo solent reges ad bel-
la procedere, congregauit Ioab exerci-
tum, & robur militiæ, & vastauit terrã
filiorum Ammon; perrexitq. & obsedit
Rabba: porro Dauid manebat in Ieru-
salem, quando Ioab percussit Rabba, &
2 destruxit eam. * Tulit autem Dauid co-
B ronam Melchom de capite eius, & in-
uenit in ea auri pondo talentum, &
pretiosissimas gemmas, fecitq. sibi inde
diadema: manubias quoque vrbis pluri-
3 mas tulit: * populum autem, qui erat in
ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, &
trahas, & ferrata carpenta transire, ita
vt dissecarentur, & contererentur: sic fe-
cit Dauid cunctis vrbibus filiorum Am-
mon: & reuersus est cum omni populo
4 suo in Ierusalem. * ‖ Post hæc initum ‖ 2.Reg.21.d.18
C est bellũ in Gazer aduersum Philisthæos:
in quo percussit Sobochai Husathites,
Saphai de genere Raphaim, & humilia-
5 uit eos. * Aliud quoque bellum gestum
est aduersus Philisthæos, in quo percus-
sit Adeodatus filius Saltus Bethlehemi-
tes fratrem Goliath Gethæi, cuius ha-
stæ lignum erat quasi liciatorium texen-
tium.

tium. * Sed & aliud bellum accidit in 6
Geth, in quo fuit homo longissimus, D
senos habens digitos, id est, simul vi-
ginti quattuor: qui & ipse de Rapha
fuerat stirpe generatus. * Hic blasphe- 7
mauit Israel: & percussit eum Ionathan
filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filij
Rapha in Geth, qui ceciderunt in ma-
nu Dauid & seruorum eius.

CAP. XXI.

2.Reg. 24.a.1 Inf. 27.c.24
Consurrexit autem Satan contra Is- 1
rael: & concitauit Dauid vt nume- A
raret Israel. * Dixitq. Dauid ad Ioab, & 2
ad principes populi: Ite, & numerate
Israel a Bersabee vsque Dan: & afferte
mihi numerum vt sciam. * Responditq. 3
Ioab: Augeat Dominus populum suum
centuplum, quàm sunt: nonne domine
mi rex, omnes serui tui sunt? quare hoc
quærit dominus meus, quod in peccatũ
reputetur Israeli? * Sed sermo regis ma- 4
gis præualuit: egressusq. est Ioab, &
circuiuit vniuersum Israel; & reuersus
est Ierusalem: * Deditq. Dauidi nume- 5
rum eorum, quos circuierat: & inuẽtus
est omnis numerus Israel, mille millia
& centum millia virorum educentium
gladium: de Iuda autem quadringenta
septuaginta millia bellatorum. * Nam 6
Leui, & Beniamin non numerauit: eo
quòd Ioab inuitus exequeretur regis im-
perium. * Displicuit autem Deo quod 7
iussum erat; & percussit Israel. * Dixitq. 8
Dauid ad Deum: Peccaui nimis vt hoc
facerem: obsecro aufer iniquitatem ser-
ui tui, quia insipienter egi. * Et locu- 9
tus est Dominus ad Gad Videntem Da- B
uidis, dicens: * Vade, & loquere ad Da- 10
uid, & dic ei: Hæc dicit Dominus:
Trium tibi optionem do; vnum, quod
volueris, elige, & faciam tibi. * Cumq. 11
venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc di-
cit Dominus: Elige quod volueris: * aut 12
tribus annis famem: aut tribus mensi-
bus te fugere hostes tuos, & gladium
eorum non posse euadere: aut tribus
diebus gladium Domini, & pestilentiã
versari in terra, & angelum Domi-
ni interficere in vniuersis finibus Israel:
nunc igitur vide quid respondeam ei,
qui misit me. * Et dixit Dauid ad Gad: 13
Ex omni parte me angustiæ premunt:
sed melius mihi est, vt incidam in
manus Domini, quia multæ sunt mise-
rationes eius, quàm in manus homi-
14 num. * Misit ergo Dominus pestilen-
tiam in Israel: & ceciderunt de Israel
15 septuaginta millia virorum. * Misit
quoque angelum in Ierusalem, vt per-
cuteret eam: cumq. percuteretur, vi-
dit Dominus, & misertus est super ma-
gnitudine mali: & imperauit angelo,
qui percutiebat: Sufficit, iam cesset ma-
C nus tua. Porro angelus Domini stabat
16 iuxta aream Ornan Iebusæi. * Leuansq.
Dauid oculos suos, vidit angelum
Domini stantem inter cælum & terram,
& euaginatum gladium in manu eius,
& versum contra Ierusalem: & cecide-
runt tam ipse, quàm maiores natu ve-
17 stiti cilicijs, proni in terram. * Dixitq.
Dauid ad Deum: Nonne ego sum, qui
iussi vt numeraretur populus? Ego, qui
peccaui: ego, qui malum feci: iste grex
quid commeruit? Domine Deus meus,
vertatur obsecro manus tua in me, &
in domum patris mei: populus autem
18 tuus non percutiatur. * Angelus autem
Domini præcepit Gad vt diceret Daui-
di vt ascenderet, extrueretq. altare Do-
19 mino Deo in area Ornan Iebusæi. * Ascẽ-
dit ergo Dauid iuxta sermonem Gad,
quem locutus ei fuerat ex nomine Do-
20 mini. * Porro Ornan cum suspexisset, &
vidisset angelum, quattuorq. filij eius
cum eo, absconderunt se: nam eo tem-
21 pore terebat in area triticum. * Igitur
cum veniret Dauid ad Ornan, conspe-
xit eum Ornan, & processit ei obuiam
de area, & adorauit eum pronus in
22 terram. * Dixitq. ei Dauid: Da mihi
locum areæ tuæ, vt ædificem in ea
altare Domino: ita vt quantum valet ar-
genti accipias, & cesset plaga a populo.
23 * Dixit autem Ornan ad Dauid: Tolle,
D & faciat dominus meus rex quodcum-
que ei placet: sed & boues do in holo-
caustum, & tribulas in ligna, & tri-
ticum in sacrificium: Omnia libens
24 præbebo. * Dixitq. ei rex Dauid: Ne-
quaquam ita fiet, sed argentum dabo
quantum valet: neque enim tibi aufer-
re debeo, & sic offerre Domino holo-
25 causta gratuita. * Dedit ergo Dauid
Ornan pro loco siclos auri iustissimi

2.Par.3.a.1 ponderis sexcentos . * Et ædificauit 26
ibi altare Domino : obtulitq. holocau-
sta, & pacifica,& inuocauit Dominum,
& exaudiuit eum in igne de cælo super
altare holocausti . * Præcepitq. Domi- 27
nus Angelo : & conuertit gladium suũ
in vaginam .* Protinus ergo Dauid, vi- 28
dens quòd exaudisset eum Dominus in
area Ornan Iebusæi , immolauit ibi vi-
ctimas . * Tabernaculum autem Domi- 29
Exod.36.a.2 ni , quod fecerat Moyses in deserto, &
altare holocaustorum , ea tempestate
erat in excelso Gabaon . * Et non præ- 30
ualuit Dauid ire ad altare vt ibi obse-
craret Deum : nimio enim fuerat in ti-
more perterritus , videns gladium An-
geli Domini .

CAP. XXII.

DIxitq. Dauid : Hæc est domus Dei , 1
& hoc altare in holocaustum Is- A
rael . * Et præcepit vt congregarentur 2
omnes proselyti de Terra Israel,& con-
stituit ex eis latomos ad cædendos lapi-
des & poliendos, vt ædificaretur domus
Dei . * Ferrum quoque plurimum ad 3
clauos ianuarum , & ad commissuras at-
que iuncturas præparauit Dauid : & æris
pondus innumerabile . * Ligna quoque 4
cedrina non poterant æstimari , quæ Si-
donij , & Tyrij deportauerant ad Da-
uid . * Et dixit Dauid : Salomon filius 5
meus puer paruulus est & delicatus; do-
mus autem , quam ædificari volo Domi-
no , talis esse debet vt in cunctis regio-
nibus nominetur : præparabo ergo ei ne-
cessaria . Et ob hanc causam ante mor-
tem suam omnes præparauit impensas .
* Vocauitq. Salomonem filium suum : 6
& præcepit ei vt ædificaret domum Do- B
mino Deo Israel .* Dixitq. Dauid ad Sa- 7
lomonem : Fili mi , voluntatis meæ fuit
vt ædificarem domum nomini Domini
Dei mei ,* sed factus est sermo Domini 8
ad me,dicens : Multum sanguinem effu-
disti , & plurima bella bellasti : non po-
teris ædificare domum nomini meo , tan
to effuso sanguine coram me : * filius , 9
qui nascetur tibi , erit vir quietissimus :
faciam enim eum requiescere ab omni-
bus inimicis suis per circuitum : & ob
hanc causam Pacificus vocabitur : & pa-
cem & otium dabo in Israel cunctis die-
10 bus eius . * Ipse ædificabit domum no- 2.Reg.7.b.13
mini meo , & ipse erit mihi in filium , Heb. 1.a.5
& ego ero illi in patrem : firmaboq. so- 3.Reg.5.a.5
C lium regni eius super Israel in æternum .
11 * Nunc ergo fili mi , sit Dominus tecũ,
& prosperare , & ædifica domum Do-
mino Deo tuo,sicut locutus est de te .
12 *Det quoque tibi Dominus prudentiam
& sensum , vt regere possis Israel, & cu-
13 stodire legem Domini Dei tui . * Tunc
enim proficere poteris,si custodieris mã-
data , & iudicia,quæ præcepit Dominus
Moysi vt doceret Israel : confortare &
viriliter age , ne timeas , neque paueas .
14 * Ecce ego in paupertate mea præpara-
ui impensas domus Domini , auri talen-
ta centum millia, & argenti mille mil-
lia talentorum : æris vero , & ferri non
est pondus , vincitur enim numerus ma-
gnitudine : ligna & lapides præparaui
15 ad vniuersa impendia . * Habes quoque
D plurimos artifices , latomos , & cæmen-
tarios, artificesq. lignorum , & omnium
artium ad faciendum opus prudentissi-
16 mos , * in auro & argento & ære & fer-
ro,cuius non est numerus . Surge igitur,
17 & fac, & erit Dominus tecum . * Præ-
cepit quoque Dauid cunctis principibus
Israel, vt adiuuarent Salomonem filium
18 suum .* Cernitis , inquiens , quòd Domi-
nus Deus vester vobiscum sit, & dederit
vobis requiem per circuitum , & tradi-
derit omnes inimicos vestros in manus
vestras , & subiecta sit terra coram Do-
19 mino , & coram populo eius . * Præbete
igitur corda vestra & animas vestras; vt
quæratis Dominum Deum vestrum : &
consurgite, & ædificate sanctuarium Do
mino Deo , vt introducatur arca fœde-
ris Domini , & vasa Domino consecra-
ta , in domum , quæ ædificatur nomini
Domini .

CAP. XXIII.

1 IGitur Dauid senex & plenus dierum ,
A regem constituit Salomonem filium
2 suum super Israel .* Et congregauit om-
nes principes Israel, & Sacerdotes atque
3 Leuitas.* Numeratiq. sunt Leuitæ a tri-
ginta annis,& supra : & inuenta sunt tri-
4 ginta octo millia virorum . * Ex his ele-
cti sunt , & distributi in ministerium
domus Domini viginti quattuor millia :
præ-

præpositorum autem & iudicum sex
millia. * Porro quattuor millia ianito- 5
res : & totidem psaltæ canentes Domi-
no in organis, quæ fecerat ad canen-
|| Sup.6.a.1 dum. * || Et distribuit eos Dauid per vi- 6
ces filiorum Leui, Gerson videlicet, &
Caath, & Merari. * Filij Gerson : Lee- 7
dan, & Semei. * Filij Leedan: princeps 8
Iahiel, & Zethan, & Ioel, tres. * Filij 9
Semei: Salomith, & Hosiel, & Aran, B
tres: isti principes familiarum Leedan.
* Porro filij Semei, Leheth, & Ziza, & 10
Iaus, & Baria: isti filij Semei, quattuor.
* Erat autem Leheth prior, Ziza secun- 11
dus: porro Iaus & Baria non habue-
runt plurimos filios, & idcirco in vna
familia, vnaq. domo computati sunt.
* Filij Caath: Amram, & Isaar, Hebron, 12
|| Sup.6.a.1 & Oziel, quattuor. * || Filij Amram, 13
|| Heb. 5.b.4 Aaron, & Moyses. || Separatusq; est Aa-
ron vt ministraret in Sancto sanctorum,
ipse & filij eius in sempiternum, & ado-
leret incensum Domino secundum ritũ
suum, ac benediceret nomini eius in
perpetuum. * Moysi quoque hominis 14
Dei filij annumerati sunt in tribu Leui.
|| Exod. 2.d.22.& 18.a.3 * Filij || Moysi: Gersom, & Eliezer. * Fi- 15
lij Gersom: Subuel primus. * Fuerunt 16
autem filij Eliezer: Rohobia primus: & 17
non erant Eliezer filij alij. Porro filij
Rohobia multiplicati sunt nimis. * Filij 18
Isaar: Salomith primus. * Filij He- 19
bron: Ieriau primus, Amarias secun- C
dus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus.
* Filij Oziel: Micha primus, Iesia secun- 20
dus. * Filij Merari: Moholi, & Musi. 21
Filij Moholi: Eleazar, & Cis. * Mortuus 22
est autem Eleazar, & non habuit filios,
sed filias: acceperuntq. eas filij Cis fra-
tres earum. * Filij Musi: Moholi, & 23
Eder, & Ierimoth, tres. * Hi filij Leui 24
in cognationibus, & familijs suis, prin-
cipes per vices, & numerum capitum
singulorum, qui faciebant opera mini-
sterij domus Domini a viginti annis, &
supra. * Dixit enim Dauid: Requiem 25
dedit Dominus Deus Israel populo suo,
& habitationem Ierusalem vsque in
æternum. * Nec erit officij Leuitarum 26
vt vltra portent tabernaculum, & om-
nia vasa eius ad ministrandum. * Iuxta 27
præcepta quoque Dauid nouissima sup-
putabitur numerus filiorum Leui a vi-
ginti annis & supra. * Et erunt sub ma- 28
D nu filiorum Aaron in cultum domus
Domini, in vestibulis, & in exedris, &
in loco purificationis, & in sanctuario,
& in vniuersis operibus ministerij tem-
29 pli Domini. * Sacerdotes autem, super
panes propositionis, & ad similæ sacri-
ficium, & ad lagana azyma, & sarta-
ginem, & ad torrendum, & super om-
30 ne pondus atque mensuram. * Leuitæ
vero vt stent mane ad confitendum, &
canendum Domino: similiterq. ad ve-
31 speram * tam in oblatione holocausto-
rum Domini, quàm in sabbatis & Ca-
lendis & sollemnitatibus reliquis iuxta
numerum, & ceremonias vniuscuius-
32 que rei, iugiter coram Domino. * Et
custodiant obseruationes tabernaculi fœ
deris, & ritum sanctuarij, & obser-
uationem filiorum Aaron fratrum suo-
rum, vt ministrent in domo Do-
mini.

CAP. XXIIII.

1 PORRO filijs Aaron hæ partitiones erãt: || Leuit. 10.a.1
A Filij Aaron: Nadab, & Abiu, &
2 Eleazar, & Ithamar. * || Mortui sunt au- || Num. 3.a.4
tem Nadab, & Abiu ante patrem suum
absque liberis: sacerdotioq. functus est
3 Eleazar, & Ithamar. * Et diuisit eos
Dauid, id est Sadoc de filijs Eleazari,
& Ahimelech de filijs Ithamar, secun-
4 dum vices suas & ministerium. * In-
uentiq. sunt multo plures filij Eleazar:
in principibus viris, quàm filij Itha-
mar. Diuisit autem eis, hoc est filijs
Eleazar principes per familias sedecim:
& filijs Ithamar per familias & do-
5 mos suas octo. * Porro diuisit vtras-
B que inter se familias sortibus: erant
enim principes sanctuarij, & principes
Dei, tam de filijs Eleazar, quàm de fi-
6 lijs Ithamar. * Descripsitq. eos Semeias
filius Nathanael scriba Leuites, coram
rege & principibus, & Sadoc sacerdote,
& Ahimelech filio Abiathar, principibus
quoque familiarum sacerdotalium &
Leuiticarum: vnam domum, quæ ceteris
præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ
7 sub se habebat ceteros, Ithamar. * Exi-
uit autem sors prima Ioiarib, secunda
8 Iedei, * tertia Harim, quarta Seorim,
9 10 * quinta Melchia, sexta Maiman, * septi-
11 ma Accos, octaua Abia, * nona Iesua, de-
cima

cima Sechenia, * vndecima Eliasib, duo- 12
decima Iacim, * tertiadecima Hoppha, 13
decimaquarta Isbaab, * decimaquinta 14
Belga, decimasexta Emmer, * decima- 15
septima Hezir, decimaoctaua Aphses,
* decimanona Pheteia, vigesima Heze- 16
chiel, * vigesimaprima Iachin, vigesima- 17 C
secunda Gamul, * vigesimatertia Dala- 18
iau, vigesimaquarta Maaziau. * Hæ vi- 19
ces eorum secundum ministeria sua, vt
ingrediantur domum Domini, & iuxta
ritum suum sub manu Aaron patris eo-
rum: sicut præceperat Dominus Deus
Israel. * Porro filiorum Leui, qui reli- 20
qui fuerant, de filijs Amram erat Subael,
& de filijs Subael, Iehedeia. * De filijs 21
quoque Rohobiæ princeps Iesias. * Isaa- 22
ri vero filius Salemoth, filiusq. Salemo-
th Iahath: * filiusq. eius Ieriau primus, 23
Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iec-
maan quartus. * Filius Oziel, Micha: fi- 24
lius Micha, Samir. * Frater Micha, Iesia: 25
filiusq. Iesiæ, Zacharias. * Filij Merari: 26
Moholi & Musi. Filius Oziau: Benno. D
* Filius quoque Merari: Oziau & Soam 27
& Zachur & Hebri. * Porro Moholi fi- 28
lius: Eleazar, qui non habebat liberos.
* Filius vero Cis, Ierameel. * Filij Musi: 29
Moholi, Eder, & Ierimoth. isti filij Leui 30
secundum domos familiarum suarum.
* Miseruntq. & ipsi sortes contra fratres 31
suos filios Aaron coram Dauid rege, &
Sadoc, & Ahimelech, & principibus fa-
miliarum Sacerdotalium & Leuiticarũ,
tam maiores, quàm minores. omnes
sors æqualiter diuidebat.

CAP. XXV.

IGitur Dauid, & magistratus exerci- 1
tus segregauerunt in ministerium fi- A
lios Asaph, & Heman, & Idithun: qui
prophetarent in citharis, & psalterijs, &
cymbalis secundum numerum suum de-
dicato sibi officio seruientes. * De filijs 2
Asaph: Zacchur, & Ioseph, & Natha-
nia, & Asarela, filij Asaph: sub manu
Asaph prophetantis iuxta regem. * Por- 3
ro Idithun: filij Idithun, Godolias, Sori,
Ieseias, & Hasabias, & Mathathias, sex,
sub manu patris sui Idithun, qui in ci-
thara prophetabat super confitentes &
laudantes Dominum. * Heman quoque: 4
filij Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, B
Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani,
Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, &
Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth:
5 * omnes isti filij Heman Videntis regis
in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu:
deditq. Deus Heman filios quattuorde-
6 cim, & filias tres. * Vniuersi sub manu
patris sui ad cantandum in templo Do-
mini distributi erant, in cymbalis, &
psalterijs, & citharis, in ministeria do-
mus Domini iuxta regem: Asaph vide-
7 licet, & Idithun, & Heman. * Fuit au-
tem numerus eorum cum fratribus suis,
qui erudiebant canticum Domini, cun-
8 cti doctores, ducenti octogintaocto. * Mi-
seruntq. sortes per vices suas, ex æquo tã
maior quàm minor, doctus pariter &
9 indoctus. * Egressaq. est sors prima Io-
C seph, qui erat de Asaph. Secunda Godo-
liæ, ipsi & filijs eius, & fratribus eius
10 duodecim. * Tertia Zachur, filijs & fra-
11 tribus eius duodecim. * Quarta Isari, fi-
12 lijs & fratribus eius duodecim. * Quin-
ta Nathaniæ, filijs & fratribus eius duo-
13 decim. * Sexta Bocciau, filijs & fratri-
14 bus eius duodecim. * Septima Isreela,
15 filijs & fratribus eius duodecim. * Octa-
ua Iesaiæ, filijs & fratribus eius duode-
16 cim. * Nona Mathaniæ, filijs & fratri-
17 bus eius duodecim. * Decima Semeiæ,
18 filijs & fratribus eius duodecim. * Vnde-
D cima Azareel, filijs & fratribus eius duo-
19 decim. * Duodecima Hasabiæ, filijs &
20 fratribus eius duodecim. * Tertiadecima
Subael, filijs & fratribus eius duodecim.
21 * Quartadecima Mathathiæ, filijs & fra-
22 tribus eius duodecim. * Quintadecima
Ierimoth, filijs & fratribus eius duode-
23 cim. * Sextadecima Hananiæ, filijs &
24 fratribus eius duodecim. * Septimadeci-
ma Iesbacassæ, filijs & fratribus eius
25 duodecim. * Octauadecima Hanani, fi-
26 lijs & fratribus eius duodecim. * No-
nadecima Mellothi, filijs & fratribus
27 eius duodecim. * Vigesima Eliatha, fi-
28 lijs & fratribus eius duodecim. * Vige-
simaprima Othir, filijs & fratribus eius
29 duodecim. * Vigesimasecunda Geddel-
thi, filijs & fratribus eius duodecim.
30 * Vigesimatertia Mahazioth, filijs & fra-
31 tribus eius duodecim. * Vigesimaquar-
ta Romemthiezer, filijs & fratribus eius
duodecim.

CAP.

CAP. XXVI.

1 Diuisiones autem ianitorum: de Co-
A ritis Meselemia, filius Core, de fi-
lijs Asaph. * Filij Meselemiæ: Zacharias 2
primogenitus, Iadihel secundus, Zaba-
dias tertius, Iathanael quartus, * Ælam 3
quintus, Iohanan sextus, Elioenai se-
ptimus. * Filij autem Obededom: Se- 4
meias primogenitus, Iozabad secundus,
Ioaha tertius, Sachar quartus, Natha-
nael quintus, * Ammiel sextus, Issachar 5
septimus, Phollathi octauus: quia bene-
dixit illi Dominus. * Semei autem fi- 6
lio eius nati sunt filij, præfecti familia-
rum suarum: erant enim viri fortissimi,
* filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, 7
& Obed, Elzabad, fratres eius viri for-
tissimi; Eliu quoque, & Samachias.
* Omnes hi, de filijs Obededom: ipsi, 8
& filij, & fratres eorum fortissimi ad
ministrandum, sexaginta duo de Obed-
edom. * Porro Meselemiæ filij, & fra- 9
tres eorum robustissimi, decem & octo.
* De Hosa autem, id est de filijs Merari: 10
Semri princeps (nō enim habuerat pri- B
mogenitum, & idcirco posuerat eum
pater eius in principem) * Helcias se- 11
cūdus, Tabelias tertius, Zacharias quar-
tus. omnes hi filij, & fratres Hosa, tre-
decim. * Hi diuisi sunt in ianitores, vt 12
semper principes custodiarum, sicut &
fratres eorum ministrarēt in domo Do-
mini. * Missæ sunt ergo sortes ex æquo, 13
& paruis, & magnis, per familias suas
in vnamquamque portarum. * Cecidit 14
ergo sors Orientalis, Selemiæ. Porro
Zachariæ filio eius, viro prudentissimo,
& erudito, sortitò obtigit plaga Septen-
trionalis. * Obededom vero & filijs 15
eius ad Austrum: in qua parte domus
erat seniorum concilium. * Sephim, & 16
Hosa ad Occidentem, iuxta portam, quæ
ducit ad viam ascensionis: custodia con-
tra custodiam. * Ad Orientem vero Le- 17
uitæ sex: & ad Aquilonem quattuor per
diem: atque ad Meridiem similiter in
die quattuor: & vbi erat concilium bi-
ni & bini. * In cellulis quoque ianito- 18
rum ad Occidentem quattuor in via, C
biniq. per cellulas. * Hæ sunt diuisio- 19
nes ianitorum filiorum Core, & Mera-
ri. * Porro Achias erat super thesauros 20
21 domus Dei, & vasi sanctorum. * Filij
Ledan, filij Gersonni: de Ledan princi-
pes familiarum, Ledan, & Gersonni, Ie-
22 hieli. * Filij Iehieli: Zathan, & Ioel
fratres eius super thesauros domus Do-
23 mini, * Amramitis, & Isaaritis, & He-
24 bronitis, & Ozihelitis. * Subael autem
filius Gersom, filij Moysi, præpositus
25 thesauris. * Fratres quoque eius Eli-
ezer, cuius filius Rahabia, & huius filius
Isaias, & huius filius Ioram, huius quo-
que filius Zechri. & huius filius Sele-
26 mith. * Ipse Selemith, & fratres eius
super thesauros sanctorum, quæ sancti-
ficauit Dauid rex, & principes familia-
rum, & tribuni, & centuriones, & du-
27 ces exercitus * de bellis, & manubijs
D præliorum, quæ consecrauerant ad in-
staurationem, & supellectilem templi
28 Domini. * Hæc autem vniuersa sancti-
ficauit Samuel Videns, & Saul filius Cis,
& Abner filius Ner, & Ioab filius Sar-
uiæ: omnes, qui sanctificauerant ea per
29 manum Selemith, & fratrum eius. * Isaa-
ritis vero præerat Chonenias, & filij eius
ad opera forinsecus super Israel ad do-
30 cendum & iudicandum eos. * Porro de
Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri
fortissimi, mille septingenti præerant Is-
raeli trans Iordanem contra Occidentē,
in cunctis operibus Domini, & in mini-
31 sterium regis. * Hebronitarum autem
princeps fuit Ieria secūdum familias &
cognationes eorum. Quadragesimo an-
no regni Dauid recensiti sunt, & inuen-
ti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad,
32 * fratresq. eius robustioris ætatis, duo
millia septingēti principes familiarum.
Præposuit autem eos Dauid rex Rubeni-
tis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Ma-
nasse, in omne ministerium Dei, & regis.

CAP. XXVII.

1 Filij autem Israel secūdum numerum
A suum, principes familiarum, tribu-
ni, & centuriones, & præfecti, qui mi-
nistrabant regi iuxta turmas suas, ingre-
dientes & egredientes per singulos men-
ses in anno, vigintiquattuor millibus sin-
2 guli præerant. * Primæ turmæ in pri-
mo mense Iesboam præerat filius Zab-
diel, & sub eo vigintiquattuor millia.
3 * De filijs Phares, princeps cunctorum
princi-

principum in exercitu mense primo.
* Secundi mensis habebat turmam Du- 4
dia Ahohites, & post se alter nomine
Macelloth, qui regebat partem exerci-
tus viginti quattuor millium. * Dux 5
quoque turmæ tertiæ in mense tertio,
erat Banaias filius Ioiadæ sacerdos: &
in diuisione sua viginti quattuor millia.
* Ipse est Banaias fortissimus inter tri- 6
ginta, & super triginta. præerat autē tur- B
mæ ipsius Amizabad filius eius. * Quar- 7
tus, mense quarto, Asahel frater Ioab,
& Zabadias filius eius post eum: & in
turma eius vigintiquattuor millia.
* Quintus, mense quinto, princeps Sa- 8
maoth Iezerites: & in turma eius vigin-
tiquattuor millia. * Sextus, mense sex- 9
to, Hira filius Acces Thecuites: & in tur-
ma eius vigintiquattuor millia. * Septi- 10
mus, mense septimo, Helles Phalloni-
tes de filijs Ephraim: & in turma eius
vigintiquattuor millia. * Octauus, men- 11
se octauo, Sobochai Husathites de stir-
pe Zarahi: & in turma eius vigintiquat-
tuor millia. * Nonus, mense nono, Abi- 12
ezer Anathothites de filijs Iemini: & in
turma eius vigintiquattuor millia.
* Decimus, mense decimo, Marai, & ip- 13
se Netophathites de stirpe Zarai: & in
turma eius vigintiquattuor millia. * Vn- 14
decimus, mense vndecimo, Banaias Pha-
rathonites de filijs Ephraim: & in tur-
ma eius vigintiquattuor millia. * Duo- 15
decimus, mēse duodecimo, Holdai Ne-
tophathites, de stirpe Gothoniel: & in
turma eius vigintiquattuor millia.
* Porro tribubus præerant Israel, Rube- 16
nitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeo- C
nitis, dux Saphatias filius Maacha:
* Leuitis, Hasabias filius Camuel: Aaro- 17
nitis, Sadoc: * Iuda, Eliu, frater Dauid: 18
Issachar, Amri filius Michael. * Zabu- 19
lonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephtha-
litibus, Ierimoth filius Ozriel: * filijs 20
Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ
tribui Manasse, Ioel filius Phadaiæ: * & 21
dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iad-
do filius Zachariæ: Beniamin autem, Ia-
siel filius Abner. * Dan vero, Ezrihel 22
filius Ieroham: hi principes filiorum Is-
rael. * Noluit autem Dauid numerare 23
eos a viginti annis inferius: quia dixe-
rat Dominus vt multiplicaret Israel qua-
Sup.21.a.2 si stellas cæli. * Ioab filius Saruiæ cœ- 24
perat numerare, nec compleuit: quia
super hoc ira irruerat in Israel: & id-
circo numerus eorum, qui fuerant recē-
siti, non est relatus in fastos regis Da-
25 uid. * Super thesauros autem regis fuit
D Azmoth filius Adiel. his autem thesau-
ris, qui erant in vrbibus, & in vicis, &
in turribus, præsidebat Ionathan filius
26 Oziæ. * Operi autem rustico, & agri-
colis, qui exercebant terram, præerat
27 Ezri filius Chelub: * vinearumq. culto-
ribus, Semeias Romathites: cellis autem
28 vinarijs, Zabdias Aphonites. * Nam su-
per olіueta & ficeta, quæ erant in cam-
pestribus, Balanā Gederites: super apo-
29 thecas autem olei, Ioas. * Porro armē-
tis, quæ pascebantur in Saron, præposi-
tus fuit Setrai Saronites: & super boues
30 in vallibus Saphat filius Adli: * super ca-
melos vero, Vbil Ismahelites: & super
31 asinos, Iadias Meronathites. * super oues
quoque Iaziz Agareus. omnes hi, prin-
32 cipes substantiæ regis Dauid. * Ionathan
autem patruus Dauid, consiliarius, vir
prudens & litteratus: Ipse & Iahiel fi-
lius Hachamoni erant cum filijs regis.
33 * Achitophel etiam consiliarius regis, &
34 Chusai Arachites amicus regis. * Post
Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, &
Abiathar. Princeps autem exercitus re-
gis erat Ioab.

CAP. XXVIII.

1 A CONuocauit igitur Dauid omnes prin
cipes Israel, duces tribuum, & præ-
positos turmarum, qui ministrabant re-
gi: tribunos quoque & centuriones, &
qui præerant substātiæ & possessionibus
regis, filiosq. suos cum eunuchis, & po-
tentes, & robustissimos quosque in exer-
2 citu Ierusalem. * Cumq. surrexisset rex,
& stetisset, ait: Audite me fratres mei,
& populus meus: Cogitaui vt ædifica-
rem domum, in qua requiesceret arca
fœderis Domini, & scabellum pedum
Dei nostri: & ad ædificandum, omnia
3 præparaui. * Deus autem dixit mihi:
* Non ædificabis domum nomini meo, 2.Reg.7.b.13
eo quòd sis vir bellator, & sanguinem
4 fuderis. * Sed elegit Dominus Deus Is-
rael me de vniuersa domo patris mei,
vt essem rex super Israel in sempiter-
num: de Iuda enim elegit principes:
porro

porro de domo Iuda, domũ patris mei:
& de filijs patris mei, placuit ei vt me
eligeret regem super cunctum Israel.
Sap.9.b.7 * ‖ Sed & de filijs meis (filios enim mihi 5
multos dedit Dominus) elegit Salomo- B
nem filium meum, vt sederet in throno
regni Domini super Israel, * dixitq. mi- 6
hi: Salomon filius tuus ædificabit domũ
meam, & atria mea: ipsum enim elegi
mihi in filium, & ego ero ei in patrem.
* Et firmabo regnum eius vsque in æter- 7
num, si perseuerauerit facere præcepta
mea, & iudicia, sicut & hodie. * Nunc 8
ergo coram vniuerso cœtu Israel audiẽ-
te Deo nostro, custodite, & perquirite
cuncta mandata Domini Dei nostri: vt
possideatis Terram bonam, & relinqua-
tis eam filijs vestris post vos vsque in
sempiternum. * Tu autem Salomon fili 9
mi, scito Deum patris tui, & seruito ei
Psal.71.b.10 corde perfecto, & animo volũtario: ‖ om-
nia enim corda scrutatur Dominus, &
vniuersas mentium cogitationes intelli-
git. Si quæsieris eum, inuenies: si autem
dereliqueris eum, proijciet te in æter-
num. * Nunc ergo quia elegit te Do- 10
minus vt ædificares domum Sanctuarij,
confortare, & perfice. * Dedit autem 11
Dauid Salomoni filio suo descriptionẽ C
porticus, & templi, & cellariorum, &
cœnaculi, & cubiculorum in adytis, &
domus propitiationis, * necnon & om- 12
nium quæ cogitauerat atriorum, & exe-
drarum per circuitum in thesauros do-
mus Domini, & in thesauros sanctorũ,
* diuisionumq. Sacerdotalium & Leuiti- 13
carum, in omnia opera domus Domi-
ni, & in vniuersa vasa ministerij templi
Domini. * Aurum in pondere per sin- 14
gula vasa ministerij. Argenti quoque
pondus pro vasorum & operum diuer-
sitate. * Sed & in candelabra aurea, 15
& ad lucernas eorum, aurum pro men-
sura vniuscuiusque candelabri & lucer-
narum. Similiter & in candelabra argẽ-
tea, & in lucernas eorum, pro diuersi-
tate mensuræ, pondus argenti tradidit.
* Aurum quoque dedit in mensas pro- 16
positionis pro diuersitate mensarum: si-
militer & argentum in alias mensas ar-
gẽteas. * Ad fuscinulas quoque, & phia- 17
las, & thuribula ex auro purissimo, & D
leunculos aureos pro qualitate mensuræ
pondus distribuit in leunculum, & leun-
culum. Similiter & in leones argenteos
18 diuersum argẽti pondus separauit. * Al-
tari autem, in quo adoletur incensum,
aurum purissimum dedit: vt ex ipso fie-
ret similitudo quadrigæ cherubim extẽ-
dentium alas, & velantium arcam fœ-
19 deris Domini. * Omnia, inquit, vene-
runt scripta manu Domini ad me, vt in-
telligerem vniuersa opera exemplaris.
20 * Dixit quoque Dauid Salomoni filio
suo: Viriliter age, & confortare, & fac:
ne timeas, & ne paueas: Dominus enim
Deus meus tecum erit, & non dimittet
te, nec derelinquet donec perficias om-
21 ne opus ministerij domus Domini. * Ec-
ce diuisiones Sacerdotum & Leuitarum,
in omne ministerium domus Domini as-
sistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt
tã principes quàm populus facere om-
nia præcepta tua.

CAP. XXIX.

1 Locutusq. est Dauid rex ad omnem
A ecclesiam: Salomonem filiũ meum
vnum elegit Deus, adhuc puerum & te-
nellum: opus namque grande est, neque
enim homini præparatur habitatio, sed
2 Deo. * Ego autem totis viribus meis
præparaui impensas domus Dei mei.
Aurum ad vasa aurea, & argentum in
argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea,
ligna ad lignea: & lapides onychinos,
& quasi stibinos, & diuersorum colo-
rum, omnemq. pretiosum lapidem, &
3 marmor Parium abundantissime: * &
super hæc, quæ obtuli in domum Dei
mei de peculio meo aurum & argen-
tum, do in templum Dei mei, exceptis
his, quæ præparaui in ædem sanctam.
4 * Tria millia talẽta auri de auro Ophir:
& septem millia talentorum argen-
B ti probatissimi ad deaurandos parietes
5 templi. * Et, vbicumque opus est au-
rum de auro, & vbicumque opus est
argentum de argento, opera fiant per
manus artificum: & si quis sponte of-
fert, impleat manum suam hodie, & of-
6 ferat quod voluerit Domino. * Polliciti
sunt itaque principes familiarũ, & pro-
ceres tribuum Israel, tribuni quoque,
& centuriones, & principes possessio-
7 num regis. * Dederuntq. in opera do-
mus Dei auri talenta quinque millia,
&

& solidos decem millia : argenti talen-
ta decem millia , & æris talenta decem
& octo millia : ferri quoque centum
millia talentorum . * Et apud quem- 8
cumque inuenti sunt lapides , dederunt C
in thesauros domus Domini , per ma-
num Iahiel Gersonitis . * Lætatusq. est 9
populus , cum vota sponte promitte-
rent : quia corde toto offerebant ea Do-
mino : sed & Dauid rex lætatus est gau-
dio magno . * Et benedixit Domino co- 10
ram vniuersa multitudine , & ait : Be-
nedictus es Domine Deus Israel patris
nostri ab æterno in æternum . * Tua 11
est Domine magnificentia , & potentia,
& gloria , atque victoria : & tibi laus :
cuncta enim quæ in cælo sunt , & in
terra , tua sunt : tuum Domine regnum,
& tu es super omnes principes . * Tuæ 12
diuitiæ , & tua est gloria : tu dominaris
omnium , in manu tua virtus & poten-
tia : in manu tua magnitudo , & impe-
rium omnium . * Nunc igitur Deus no- 13
ster confitemur tibi , & laudamus no- D
men tuum inclytum . * Quis ego , & 14
quis populus meus , vt possimus hæc ti-
bi vniuersa promittere ? tua sunt om-
nia : & quæ de manu tua accepimus de-
dimus tibi . * Peregrini enim sumus co- 15
ram te , & aduenæ , sicut omnes patres
‖Sap.2.b.5 nostri . ‖ Dies nostri quasi vmbra super
terram , & nulla est mora . * Domine 16
Deus noster , omnis hæc copia , quam
parauimus vt ædificaretur domus no-
mini sancto tuo , de manu tua est , &
tua sunt omnia . * Scio Deus meus 17
quòd probes corda , & simplicitatem di-
ligas , vnde & ego in simplicitate cor-
dis mei lætus obtuli vniuersa hæc : &
populum tuum , qui hic repertus est ,
vidi cum ingenti gaudio tibi offerre E
donaria . * Domine Deus Abraham , 18
& Isaac , & Israel patrum nostrorum ,
custodi in æternum hanc voluntatem
cordis eorum , & semper in veneratio-
nem tui mens ista permaneat . * Salo- 19
moni quoque filio meo da cor perfe-
ctum , vt custodiat mandata tua , testi-
monia tua , & ceremonias tuas , & fa-
ciat vniuersa : & ædificet ædem , cuius
20 impensas paraui . * Præcepit autem Da-
uid vniuersæ ecclesiæ : Benedicite Do-
mino Deo nostro . Et benedixit omnis
ecclesia Domino Deo patrum suorum :
& inclinauerunt se , & adorauerunt
21 Deum , & deinde regem . * Immolaue-
F runtq. victimas Domino : & obtulerunt
holocausta die sequenti , tauros mille ,
arietes mille , agnos mille cum libami-
nibus suis , & vniuerso ritu abundantis-
22 sime in omnem Israel . * Et comede-
runt , & biberunt coram Domino in die
illo cum grandi lætitia . ‖ Et vnxerunt ‖3.Reg.1.e.34
secundò Salomonem filium Dauid . Vn-
xerunt autem eum Domino in princi-
23 pem , & Sadoc in pontificem . * Seditq.
Salomon super solium Domini in re-
gem pro Dauid patre suo , & cunctis
24 placuit : & paruit illi omnis Israel . * Sed
& vniuersi principes , & potentes , &
cuncti filij regis Dauid dederunt ma-
num , & subiecti fuerunt Salomoni re-
25 gi . * Magnificauit ergo Dominus Sa-
G lomonem super omnem Israel : & dedit
illi gloriam regni , qualem nullus habuit
26 ante eum rex Israel . * Igitur Dauid fi-
lius Isai regnauit super vniuersum Israel.
27 * Et dies , quibus regnauit super Israel ,
fuerunt quadraginta anni : in Hebron
regnauit septem annis , & in Ierusalem
28 annis trigintatribus . * Et mortuus est
in senectute bona , plenus dierũ , & diui-
tijs , & gloria . & regnauit Salomon fi-
29 lius eius pro eo . * ‖ Gesta autem Da- ‖3.Reg.2.c.11
uid regis priora , & nouissima scripta
sunt in Libro Samuelis Videntis , & in
Libro Nathan prophetæ , atque in volu-
30 mine Gad Videntis : * Vniuersiq.
regni eius , & fortitudinis ,
& temporum , quæ tran-
sierunt sub eo , siue
in Israel , siue
in
cunctis regnis ter-
rarum .

LIBER

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT PRIMVM.

3.Reg.3.a.1
ONFORTATVS 1
est ergo Salomon fi- A
lius Dauid in regno
suo, & Dominus
Deus eius erat cum
eo, & magnificauit
eum in excelsum.
* Præcepitq. Salomon vniuerso Israeli, 2
tribunis, & centurionibus, & ducibus, &
iudicibus omnis Israel, & principibus
familiarum: * & abijt cum vniuersa 3
multitudine in Excelsum Gabaon, vbi
erat tabernaculum fœderis Dei, quod fe-
cit Moyses famulus Dei in solitudine.
* Arcam autem Dei adduxerat Dauid de 4
Cariathiarim in locum, quem præpara- B
uerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculũ,
hoc est, in Ierusalem. * Altare quoque 5
‖ Exod.38.a.1 æneum, ‖ quod fabricatus fuerat Bese-
leel filius Vri filij Hur, ibi erat coram
tabernaculo Domini: quod & requisiuit
Salomon, & omnis ecclesia. * Ascen- 6
ditq. Salomon ad altare æneum, coram
tabernaculo fœderis Domini, & obtulit
in eo mille hostias. * Ecce autem in ip- 7
sa nocte apparuit ei Deus, dicens: Po-
stula quod vis, vt dem tibi. * Dixitq. 8
Salomon Deo: Tu fecisti cum Dauid pa-
tre meo misericordiam magnam: &
constituisti me regem pro eo. * Nunc 9
ergo Domine Deus impleatur sermo C
tuus, quem pollicitus es Dauid patri
meo: tu enim me fecisti regem super
populum tuum multum, qui tam innu-
‖ Sap.9.b.10 merabilis est, quàm puluis terræ. * ‖ Da 10
mihi sapientiam & intelligentiam, vt
ingrediar & egrediar coram populo tuo:
quis enim potest hunc populum tuum
digne, qui tam grandis est, iudicare?
11 * Dixit autem Deus ad Salomonem:
Quia hoc magis placuit cordi tuo, &
non postulasti diuitias, & substantiam,
& gloriam, neque animas eorum qui
te oderant, sed nec dies vitæ plurimos:
petisti autem sapientiam & scientiam,
vt iudicare possis populum meum, su-
12 per quem constitui te regem. * Sapien-
D tia & scientia data sunt tibi: diuitias au-
tem & substantiam & gloriam dabo ti-
bi, ita vt nullus in regibus nec ante te
13 nec post te fuerit similis tui. * ‖ Venit ‖ 3.Reg.10.d.26
ergo Salomon ab Excelso Gabaon in
Ierusalem coram tabernaculo fœderis,
14 & regnauit super Israel. * Congrega-
uitq. sibi currus & equites, & facti sunt
ei mille quadringenti currus, & duo-
decim millia equitum: & fecit eos esse
in vrbibus quadrigarum, & cum rege
15 in Ierusalem. * Præbuitq. rex argentum
& aurum in Ierusalem quasi lapides, &
cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur
in campestribus multitudine magna.
16 * Adducebantur autem ei equi de Ægy-
pto, & de Coa a negotiatoribus regis,
17 qui ibant, & emebant pretio, * quadri-
gam equorum sexcentis argenteis, &
equum centum quinquaginta: similiter
de vniuersis regnis Hethæorum, & a re-
gibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAP. II.

1 A DEcreuit autem Salomon ædificare
domum nomini Domini, & pala-
tium

tium sibi. * Et numerauit septuaginta 2
millia virorum portantium humeris, &
octoginta millia qui cæderent lapides
in montibus, præpositosq. eorum tria
‖3.Reg.5.a.2 millia sexcentos. * ‖ Misit quoque ad 3
Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti
cum Dauid patre meo, & misisti ei li-
gna cedrina vt ædificaret sibi domum,
in qua & habitauit: * sic fac mecum vt 4
ædificem domum nomini Domini Dei
mei, vt consecrem eam ad adolendum
incensum coram illo, & fumiganda
aromata, & ad propositionem panum
sempiternam, & ad holocautomata ma-
ne, & vespere, sabbatis quoque, &
neomenijs, & sollemnitatibus Domini
Dei nostri in sempiternum, quæ manda-
ta sunt Israeli. * Domus enim, quam 5
ædificare cupio, magna est: magnus est E
enim Deus noster super omnes deos.
* Quis ergo poterit præualere, vt ædi- 6
ficet ei dignam domum? si cælum, &
cæli cælorum capere eum nequeunt:
quantus ego sum, vt possim ædificare ei
domum? sed ad hoc tantum, vt adolea-
tur incensum coram illo. * Mitte ergo 7
mihi virum eruditum, qui nouerit ope-
rari in auro, & argento, ære, & ferro,
purpura, coccino, & hyacintho, & qui
sciat sculpere cælaturas cum his artifici-
bus, quos mecum habeo in Iudæa, &
Ierusalem, quos præparauit Dauid pa-
ter meus. * Sed & ligna cedrina mitte 8
mihi, & arceuthina, & pinea de Liba-
no: scio enim quòd serui tui nouerint
cædere ligna de Libano, & erunt serui
mei cum seruis tuis, * vt parentur mihi 9
ligna plurima. Domus enim, quam cu- C
pio ædificare, magna est nimis, & in-
clyta. * Præterea operarijs, qui cæsuri 10
sunt ligna, seruis tuis dabo in cibaria
tritici coros viginti millia, & hordei
coros totidem, & vini viginti millia
metretas, olei quoque sata viginti mil-
lia. * Dixit autem Hiram rex Tyri per 11
litteras, quas miserat Salomoni: Quia
dilexit Dominus populum suum, idcir-
co te regnare fecit super eum. * Et ad- 12
didit, dicens: Benedictus Dominus Deus
Israel, qui fecit cælum & terram, qui
dedit Dauid regi filium sapientem &
eruditum & sensatum atque prudentem,
vt ædificaret domum Domino, & pala-
tium sibi. * Misi ergo tibi virum pru- 13
dentem & scientissimum Hiram, patrem
14 meum, * filium mulieris de filiabus
Dan, cuius pater fuit Tyrius, qui nouit
operari in auro, & argento, ære, & ferro,
& marmore, & lignis, in purpura quo-
D que, & hyacintho, & bysso, & cocci-
no: & qui scit cælare omnem sculptu-
ram, & adinuenire prudenter quodcum-
que in opere necessarium est cum arti-
ficibus tuis, & cum artificibus domini
15 mei Dauid patris tui. * Triticum ergo,
& hordeum, & oleum, & vinum, quæ
pollicitus es domine mi, mitte seruis
16 tuis. * Nos autē cædemus ligna de Li-
bano, quot necessaria habueris, & appli-
cabimus ea ratibus per mare in Ioppe:
tuum autem erit transferre ea in Ierusa-
17 lem. * Numerauit igitur Salomon om-
nes viros proselytos, qui erant in terra
Israel, post dinumerationem, quam di-
numerauit Dauid pater eius, & inuenti
sunt centum quinquaginta millia, & tria
18 millia sexcenti. * Fecitq. ex eis septua-
ginta millia, qui humeris onera porta-
rent, & octoginta millia, qui lapides in
montibus cæderent: tria autem millia &
sexcentos præpositos operum populi.

CAP. III.

1 ET cœpit Salomon ædificare domum 3.Reg.6.a.1
A Domini in Ierusalem in monte Mo-
ria, qui demonstratus fuerat Dauid pa-
tri eius, in loco, quem parauerat Dauid
2 in ‖ area Ornan Iebusæi. * Cœpit autem ‖2.Reg.24.d.
ædificare mense secundo, anno quarto 25
3 regni sui. * Et hæc sunt fundamenta, 1.Par.21.d.26
quæ iecit Salomon, vt ædificaret domū
Dei, longitudinis cubitos in mensura
prima sexaginta, latitudinis cubitos vi-
4 ginti. * Porticum vero ante frontem,
quæ tendebatur in longum iuxta mensu
ram latitudinis domus, cubitorum vi-
B ginti: porro altitudo centum viginti cu-
bitorum erat: & deaurauit eam intrin-
5 secus auro mundissimo. * Domum quo-
que maiorem texit tabulis ligneis abie-
gnis, & laminas auri obrizi affixit per
totum: sculpsitq. in ea palmas, & quasi
catenulas se inuicem complectentes.
6 * Strauit quoque pauimentum templi
pretiosissimo marmore, decore multo.
7 * Porro aurum erat probatissimum, de
cuius laminis texit domum, & trabes
eius,

eius, & postes, & parietes, & ostia: &
cælauit cherubim in parietibus. * Fecit 8
quoque domum Sancti sanctorum: lon-
gitudinem iuxta latitudinem domus cu-
bitorum viginti: & latitudinem simili-
ter viginti cubitorum: & laminis aureis
texit eam, quasi talentis sexcentis. *Sed 9
& clauos fecit aureos, ita vt singuli cla- C
ui siclos quinquagenos appenderent: cæ-
nacula quoque texit auro. * Fecit etiam 10
in domo Sancti sanctorum cherubim
duos, opere statuario: & texit eos au-
ro. * Alæ cherubim viginti cubitis ex- 11
tendebantur, ita vt vna ala haberet cu-
bitos quinque & tangeret parietem do-
mus: & altera quinque cubitos habens,
alam tangeret alterius cherub. * Simili- 12
ter cherub alterius ala, quinque habebat
cubitos, & tangebat parietem: & ala
eius altera quinque cubitorum, alam
cherub alterius contingebat. * Igitur 13
alæ vtriusque cherubim expansæ erant, D
& extendebantur per cubitos viginti:
ipsi autem stabant erectis pedibus, & fa-
cies eorum erant versæ ad exteriorem
‖ Mat. 27.f.51 domum. * ‖ Fecit quoque velum ex hya- 14
cintho, purpura, cocco, & bysso: &
‖ Ier. 52.f.20 intexuit ei cherubim. * ‖ Ante fores 15
etiam templi duas columnas, quæ tri-
ginta & quinque cubitos habebant alti-
tudinis: porro capita earum, quinque
cubitorum. * Necnon & quasi catenu- 16
las in oraculo, & superposuit eas capi-
tibus columnarum: malogranata etiam
centum, quæ catenulis interposuit. * Ip- 17
sas quoque columnas posuit in vestibulo
templi, vnam a dextris, & alteram a si-
nistris: eam, quæ a dextris erat, voca-
uit Iachin: & quæ ad læuam, Booz.

CAP. IIII.

FEcit quoque altare æneum viginti 1
cubitorum longitudinis, & viginti A
cubitorum latitudinis, & decem cubi-
‖ 3. Reg. 7.d.23 torum altitudinis. * ‖ Mare etiam fusile 2
decem cubitis a labio vsque ad labium,
rotundum per circuitum: quinque cu-
bitos habebat altitudinis, & funiculus
triginta cubitorum ambiebat gyrum
eius. * Similitudo quoque boum erat 3
subter illud, & decem cubitis quædam
extrinsecus cælaturæ, quasi duobus ver-
sibus alueum maris circuibant. Boues
4 autem erant fusiles: * & ipsum Ma-
re super duodecim boues impositum
erat, quorum tres respiciebant ad Aqui-
lonem, & alij tres ad Occidentem:
porro tres alij Meridiem, & tres qui re-
B liqui erant, Orientem, habentes mare
superpositum: posteriora autem boum
5 erant intrinsecus sub mari. * Porro va-
stitas eius habebat mensuram palmi, &
labium illius erat quasi labium calicis,
vel repandi lilij: capiebatq. tria mil-
6 lia metretas. * Fecit quoque conchas
decem: & posuit quinque a dextris, &
quinque a sinistris, vt lauarent in eis
omnia, quæ in holocaustum oblaturi
erant: porro in mari sacerdotes laua-
7 bantur. * Fecit autem & candelabra
aurea decem secundum speciem, quæ
iussa erant fieri: & posuit ea in templo,
quinque a dextris, & quinque a sini-
8 stris. * Necnon & mensas decem: &
posuit eas in templo, quinque a dextris,
& quinque a sinistris: phialas quoque
9 aureas centum. * Fecit etiam atrium
C sacerdotum, & basilicã grandem: & ostia
10 in basilica, quæ texit ære. * Porro ma-
re posuit in latere dextro contra Orien-
11 tem ad Meridiem. * Fecit autem Hi-
ram lebetes, & creagras, & phialas: &
compleuit omne opus regis in domo
12 Dei: * hoc est, columnas duas, & epi-
stylia, & capita, & quasi quædam retia-
cula, quæ capita tegerent super episty-
13 lia. * Malogranata quoque quadringen-
ta, & retiacula duo ita vt bini ordines
malogranatorum singulis retiaculis iun-
gerentur, quæ protegerent epistylia,
14 & capita columnarum. * Bases etiam fe-
cit, & conchas, quas superposuit basi-
15 bus: * mare vnum, boues quoque duo-
16 decim sub mari. * Et lebetes, & creagras,
& phialas. Omnia vasa fecit Salomoni
Hiram pater eius in domo Domini ex
17 ære mundissimo. * In regione Iordanis
D fudit ea rex in argillosa terra inter So-
18 chot, & Saredatha. * Erat autem multi-
tudo vasorum innumerabilis, ita vt
19 ignoraretur pondus æris. * Fecitq. Salo-
mon omnia vasa domus Dei, & altare
aureũ, & mensas, & super eas panes pro-
20 positionis: * candelabra quoque cum
lucernis suis vt lucerent ante oracu-
21 lum iuxta ritum ex auro purissimo: * &

florentia quædam, & lucernas, & forci-
pes aureos: omnia de auro mundissimo
facta sunt. * Thymiateria quoque, & 22
thuribula, & phialas, & mortariola ex
auro purissimo. Et ostia cælauit templi
interioris, id est, in Sancta sanctorum:
& ostia templi forinsecus aurea. Sicq.
completum est omne opus, quod fecit
Salomon in domo Domini.

CAP. V.

3.Reg.7.g.51. & c.8. a.1 INtulit igitur Salomon omnia, quæ 1
vouerat Dauid pater suus, argentum, A
& aurum, & vniuersa vasa posuit in the-
sauris domus Dei. * Post quæ congre- 2
gauit maiores natu Israel, & cunctos
principes tribuum, & capita familiarum
de filijs Israel in Ierusalem, vt adduce-
rent arcam fœderis Domini de Ciuita-
te Dauid, quæ est Sion. * Venerunt ita- 3
que ad regem omnes viri Israel in die
sollemni mensis septimi. * Cumq. ve- 4
nissent cuncti seniorum Israel, portaue-
runt Leuitæ arcam, * & intulerunt eam, 5
& omnem paraturam tabernaculi. Por-
ro vasa sanctuarij, quæ erant in taber-
naculo, portauerunt Sacerdotes cum B
Leuitis. * Rex autem Salomon, & vni- 6
uersus cœtus Israel, & omnes, qui fue-
runt congregati ante arcam, immolabāt
arietes, & boues absque vllo numero:
tanta enim erat multitudo victimarum.
* Et intulerunt Sacerdotes arcam fœde- 7
ris Domini in locum suum, id est, ad
oraculum templi, in Sancta sanctorum
subter alas cherubim: * ita vt cherubim 8
expanderent alas suas super locum, in
quo posita erat arca, & ipsam arcam te-
gerent cum vectibus suis. * Vectium 9
autem, quibus portabatur arca, quia
paululum longiores erant, capita pare-
bant ante oraculum: si vero quis paulu- C
lum fuisset extrinsecus, eos videre non
poterat. Fuit itaque arca ibi vsque in
præsentem diem. * Nihilq. erat aliud in 10
arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat
Moyses in Horeb, quando legem dedit
Dominus filijs Israel egredientibus ex
Ægypto. * Egressis autem Sacerdotibus 11
de sanctuario (omnes enim Sacerdotes,
qui ibi potuerant inueniri, sanctificati
sunt: nec adhuc in illo tempore vices,
& ministeriorum ordo inter eos diuisus
12 erat) * tam Leuitæ quàm cantores, id
est, & qui sub Asaph erant, & qui sub
Eman, & qui sub Idithun, filij, & fra-
D tres eorum vestiti byssinis, cymbalis,
& psalterijs, & citharis concrepabant,
stantes ad Orientalem plagam altaris, &
cum eis Sacerdotes centum viginti ca-
13 nentes tubis. * Igitur cunctis pariter,
& tubis, & voce, & cymbalis, & or-
ganis, & diuersi generis musicorum con
cinentibus, & vocem in sublime tollen-
tibus; longe sonitus audiebatur, ita vt
cum Dominum laudare cœpissent & di-
cere: Confitémini Domino quoniam
bonus, quoniam in æternum misericor-
dia eius; impleretur domus Dei nube,
14 * nec possent Sacerdotes stare & mini-
strare propter caliginem. Compleuerat
enim gloria Domini domum Dei.

CAP. VI.

1 TVnc Salomon ait: Dominus polli- 3.Reg.8.b.12
A citus est vt habitaret in caligine:
2 * ego autem ædificaui domum nomini
eius, vt habitaret ibi in perpetuum.
3 * Et conuertit rex faciem suam, & be-
nedixit vniuersæ multitudini Israel (nam
4 omnis turba stabat intenta) & ait: * Be-
nedictus Dominus Deus Israel, qui quod
locutus est Dauid patri meo, opere cō-
5 pleuit, dicens: * A die, qua eduxi po-
pulum meum de Terra Ægypti, non ele-
gi ciuitatem de cunctis tribubus Israel,
B vt ædificaretur in ea domus nomini
meo: neque elegi quemquam alium vi-
rum, vt esset dux in populo meo Israel,
6 * sed elegi Ierusalem, vt sit nomen
meum in ea, & elegi Dauid, vt consti-
tuerem eum super populum meum Is-
7 rael. * Cumq. fuisset voluntatis Dauid
patris mei, vt ædificaret domum nomi-
8 ni Domini Dei Israel, * dixit Dominus
ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua,
vt ædificares domum nomini meo,
bene quidem fecisti huiuscemodi habe-
9 re voluntatem: * sed non tu ædificabis
domum, verum filius tuus, qui egredie-
tur de lumbis tuis, ipse ædificabit do-
10 mum nomini meo. * Compleuit ergo
Dominus sermonem suum, quem lo-
cutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid
patre meo, & sedi super thronum Israel,
sicut locutus est Dominus: & ædificaui
domum

domum nominis Domini Dei Israel.
11 * Et posui in ea arcam, in qua est pactum
Domini, quod pepigit cum filijs Israel.
12 * Stetit ergo coram altari Domini ex
aduerso vniuersæ multitudinis Israel, &
13 extendit manus suas. * Siquidem fece-
rat Salomon basim æneam, & posuerat
eam in medio basilicæ, habentem quin-
que cubitos longitudinis, & quinque
cubitos latitudinis, & tres cubitos
altitudinis: stetitq. super eam: &
deinceps flexis genibus contra vni-
uersam multitudinem Israel, & palmis C
|| 2. Mach. 2. b. 8 in cælum leuatis, * ait: || Domine Deus 14
Israel, non est similis tui Deus in cælo
& in terra: qui custodis pactum & mi-
sericordiam cum seruis tuis, qui ambu-
15 lant coram te in toto corde suo: * Qui
præstitisti seruo tuo Dauid patri meo
quæcumque locutus fueras ei: & quæ
ore promiseras, opere complesti, sicut
16 & præsens tempus probat. * Nunc er-
go Domine Deus Israel, imple seruo tuo
patri meo Dauid quæcumque locutus
es, dicens: Non deficiet ex te vir coram
me, qui sedeat super thronum Israel:
ita tamen si custodierint filij tui vias
suas, & ambulauerint in lege mea, sicut
17 & tu ambulasti coram me. * Et nunc
Domine Deus Israel, firmetur sermo
tuus, quem locutus es seruo tuo Da-
18 uid. * Ergone credibile est vt habitet
Deus cum hominibus super terram? Si
cælum & cæli cælorum non te capiunt,
quanto magis domus ista, quam ædifi-
19 caui? * Sed ad hoc tantum facta est, vt
respicias orationem serui tui, & obse-
crationem eius Domine Deus meus: &
audias preces, quas fundit famulus tuus
20 coram te: * vt aperias oculos tuos su-
per domum istam diebus ac noctibus, D
super locum, in quo pollicitus es vt in-
21 uocaretur nomen tuum, * & exaudires
orationem, quam seruus tuus orat in
eo: & exaudias preces famuli tui, & po-
puli tui Israel. Quicumque orauerit in
loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id
22 est, de cælis, & propitiare. * Si pecca-
uerit quispiam in proximum suum, &
iurare contra eum paratus venerit, seq.
maledicto constrinxerit coram altari in
23 domo ista: * tu audies de cælo, &
facies iudicium seruorum tuorum, ita
vt reddas iniquo viam suam in caput
proprium, & vlciscaris iustum, retri-
24 buens ei secundum iustitiam suam. * Si
superatus fuerit populus tuus Israel ab
inimicis (peccabunt enim tibi) & con-
uersi egerint pœnitentiam, & obsecra-
uerint nomen tuum, & fuerint depre-
25 cati in loco isto, * tu exaudies de cælo,
& propitiare peccato populi tui Israel,
& reduc eos in terram, quam dedisti
26 eis, & patribus eorum. * Si clauso cæ-
E lo pluuia non fluxerit propter peccata
populi, & deprecati te fuerint in loco
isto, & confessi nomini tuo, & conuersi
27 a peccatis suis, cũ eos afflixeris, * exau-
di de cælo Domine, & dimitte pecca-
ta seruis tuis & populi tui Israel, & do-
ce eos viam bonam, per quam ingre-
diantur: & da pluuiam terræ, quam de-
28 disti populo tuo ad possidendum. * || Fa- || Inf. 1. b. 8
mes si orta fuerit in terra & pestilentia,
ærugo, & aurugo, & locusta, & bru-
chus, & hostes, vastatis regionibus, por-
tas obsederint ciuitatis, omnisq. plaga
29 & infirmitas presserit: * si quis de po-
pulo tuo Israel fuerit deprecatus, co-
gnoscens plagam & infirmitatem suam,
& expanderit manus suas in domo hac,
30 * tu exaudies de cælo, de sublimi scili-
cet habitaculo tuo, & propitiare, &
redde vnicuique secundum vias suas,
quas nosti eum habere in corde suo: (tu
enim solus nosti corda filiorum homi-
31 num.) * vt timeant te, & ambulent
F in vijs tuis cunctis diebus, quibus viuũt
super faciem terræ, quam dedisti patri-
32 bus nostris. * Externum quoque, qui
non est de populo tuo Israel, si venerit
de terra longinqua, propter nomen
tuum magnum, & propter manum tuã
robustam, & brachium tuum extentũ,
33 & adorauerit in loco isto, * tu exaudies
de cælo firmissimo habitaculo tuo, &
facies cuncta, pro quibus inuocauerit te
ille peregrinus: vt sciant omnes po-
puli terræ nomen tuum, & timeant te
sicut populus tuus Israel. & cognoscãt,
quia nomen tuum inuocatum est super
34 domum hanc, quam ædificaui. * Si
egressus fuerit populus tuus ad bellum
contra aduersarios suos per viam in qua
miseris eos, adorabunt te contra viam,
in qua ciuitas hæc est, quam elegisti,
& domus, quam ædificaui nomini tuo:
35 * tu exaudies de cælo preces eorum, &

obsecrationem, & vlciscaris. * Si au- 36
‖3.Reg.8.e.46 Eccl.7.c.21 1.Ioan.1.d.8 tem peccauerint tibi (‖ neque enim est
homo, qui non peccet) & iratus fueris
eis, & tradideris hostibus, & captiuos
duxerint eos in terram longinquam, vel
certe quæ iuxta est, * & conuersi in cor- 37
de suo in terra, ad quam captiui ducti G
fuerant, egerint pœnitentiam, & de-
precati te fuerint in terra captiuitatis
suæ, dicentes: Peccauimus, inique fe-
cimus, iniuste egimus: * & reuersi fue- 38
rint ad te in toto corde suo, & in tota
anima sua, in terra captiuitatis suæ, ad
quam ducti sunt, adorabunt te contra
viam terræ suæ, quam dedisti patribus
eorum, & vrbis, quam elegisti, & do-
mus, quam ædificaui nomini tuo: * tu 39
exaudies de cælo, hoc est, de firmo ha-
bitaculo tuo preces eorum, & facias
iudicium, & dimittas populo tuo, quã-
uis peccatori: * tu es enim Deus meus: 40
‖Psal.131.c.8 ‖ aperiantur, quæso, oculi tui, & aures
tuæ intentæ sint ad orationem, quæ fit
in loco isto. * Nunc igitur consurge 41
Domine Deus in requiem tuam, tu &
arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui
Domine Deus induantur salutem, &
sancti tui lætentur in bonis. * Domi- 42
ne Deus ne auerteris faciem christi tui:
memento misericordiarum Dauid ser-
ui tui.

CAP. VII.

CVmq. complesset Salomon fundens 1
preces, ignis descendit de cælo, & A
deuorauit holocausta & victimas: &
maiestas Domini impleuit domum.
‖2.Mach.2.b.10 * ‖ Nec poterant sacerdotes ingredi tem- 2
plum Domini, eo quòd implesset ma-
iestas Domini templum Domini. * Sed 3
& omnes filij Israel videbant descenden-
tem ignem, & gloriam Domini super
domum: & corruentes proni in terram
super pauimentum stratum lapide, ado-
rauerunt, & laudauerunt Dominum:
Quoniam bonus, quoniam in sæculum
misericordia eius. * Rex autem, & om- 4
nis populus immolabant victimas co-
‖3.Reg.8.g.65 ram Domino. * ‖ Mactauit igitur rex Sa- 5
lomon hostias, boum viginti duo mil-
lia, arietum centum viginti millia:
& dedicauit domum Dei rex, & vniuer-
sus populus. * Sacerdotes autem sta- 6

B bant in officijs suis: & Leuitæ in orga-
nis carminum Domini, quæ fecit Da-
uid rex ad laudandum Dominum: Quo-
niam in æternum misericordia eius,
hymnos Dauid canentes per manus suas:
porro Sacerdotes canebant tubis ante
7 eos, cunctusq. Israel stabat. * Sanctifi-
cauit quoque Salomon medium atrij
ante templum Domini: obtulerat enim
ibi holocausta & adipes pacificorum:
quia altare æneum, quod fecerat, non
poterat sustinere holocausta & sacrificia
8 & adipes. * Fecit ergo Salomon sol-
lemnitatem in tempore illo septem die-
bus, & omnis Israel cum eo, ecclesia
magna valde, ab introitu Emath vsque
9 ad Torrentem Ægypti. * Fecitq. die
octauo collectam, eo quòd dedicasset
altare septem diebus, & sollemnitatem
10 celebrasset diebus septem. * Igitur in
die vigesimotertio mensis septimi di-
misit populos ad tabernacula sua, læ-
tantes atque gaudentes super bono,
quod fecerat Dominus Dauidi, & Sa-
11 lomoni, & Israeli populo suo. * ‖ Com- ‖3.Reg.9.a.1
pleuitq. Salomon domum Domini, &
domum regis, & omnia quæ disposue-
rat in corde suo, vt faceret in domo
Domini, & in domo sua, & prospera-
12 tus est. * Apparuit autem ei Dominus
C nocte, & ait: Audiui orationem tuam,
& elegi locum istum mihi in domum
13 sacrificij. * Si clausero cælum, & plu-
uia non fluxerit, & mandauero & præ-
cepero locustæ, vt deuoret terram, &
misero pestilentiam in populum meum:
14 * conuersus autem populus meus, super
quos inuocatum est nomen meum, de-
precatus me fuerit, & exquisierit fa-
ciem meam, & egerit pœnitentiam a
vijs suis pessimis: & ego exaudiam de
cælo, & propitius ero peccatis eorum, &
15 sanabo terram eorum. * Oculi quoque
mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad
orationem eius, qui in loco isto oraue-
16 rit. * Elegi enim, & sanctificaui locum
istum, vt sit nomen meum ibi in sempi-
ternum, & permaneant oculi mei, & cor
17 meum ibi cunctis diebus. * Tu quoque si
ambulaueris coram me, sicut ambulauit
Dauid pater tuus, & feceris iuxta omnia,
quæ præcepi tibi, & iustitias meas iu-
18 diciaq. seruaueris: * suscitabo thronum
regni tui, sicut pollicitus sum Dauid
patri

patri tuo, dicens: Non auferetur de stir-
pe tua vir, qui sit princeps in Israel.* Si 19
autem auersi fueritis, & dereliqueritis
iustitias meas, & præcepta mea, quæ
proposui vobis, & abeuntes seruieritis
dijs alienis, & adoraueritis eos, *euel- 20
lam vos de terra mea, quam dedi vo-
bis: & domum hanc, quam sanctifica-
ui nomini meo, proijciam a facie mea,
& tradam eam in parabolam, & in
exemplum cunctis populis. * Et do- 21
mus ista erit in prouerbium vniuersis
transeuntibus, & dicent stupentes: Qua-
re fecit Dominus sic terræ huic, & do-
mui huic? * Respondebuntque: Quia 22
dereliquerunt Dominum Deum patrum
suorum, qui eduxit eos de Terra Ægy-
pti, & apprehenderunt deos alienos,
& adorauerunt eos, & coluerunt:
idcirco venerunt super eos vniuersa hæc
mala.

CAP. VIII.

3.Reg.9.b.10 EXpletis autem viginti annis postquã 1
ædificauit Salomon domum Domi- A
ni & domum suam: * ciuitates, quas de- 2
derat Hiram Salomoni, ædificauit, & ha-
bitare ibi fecit filios Israel. * Abijt quo- 3
que in Emath Suba, & obtinuit eam.
* Et ædificauit Palmiram in deserto, & 4
alias ciuitates munitissimas ædificauit in
Emath. * Extruxitq. Bethoron superio- 5
rem, & Bethoron inferiorem, ciuitates
muratas habentes portas & vectes &
seras: * Balaath etiam & omnes vrbes 6
firmissimas, quæ fuerunt Salomonis,
cunctasq. vrbes quadrigarum, & vrbes
equitum. omnia quæcumque voluit Sa-
lomon atque disposuit, ædificauit in Ie-
rusalem & in Libano, & in vniuersa B
terra potestatis suæ. * Omnem popu- 7
lum, qui derelictus fuerat de Hethæis,
& Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis,
& Iebusæis, qui non erant de stirpe Is-
rael, * de filijs eorum: & de posteris, 8
quos non interfecerant filij Israel, sub-
iugauit Salomon in tributarios, vsque
in diem hanc. * Porro de filijs Israel 9
non posuit vt seruirent operibus regis:
ipsi enim erant viri bellatores, & duces
primi, & principes quadrigarum &
equitum eius. * Omnes autem princi- 10
pes exercitus regis Salomonis fuerunt
ducenti quinquaginta, qui erudiebãt po-
11 pulum. * Filiam vero Pharaonis transtu-
lit de Ciuitate Dauid in domum, quam
ædificauerat ei. Dixit enim rex: Non
habitabit vxor mea in domo Dauid regis
Israel, eo quòd sanctificata sit: quia in-
12 gressa est in eam arca Domini. * Tunc
C obtulit Salomon holocausta Domino su
per altare Domini, quod extruxerat ante
13 porticum, * vt per singulos dies offer-
retur in eo iuxta præceptum Moysi in
sabbatis & in calendis, & in festis diebus,
ter per annum, id est, in sollemnitate azy-
morum, & in sollemnitate hebdomada-
rum, & in sollemnitate tabernaculorũ.
14 * Et constituit iuxta dispositionem Da-
uid patris sui officia Sacerdotum in mi-
nisterijs suis: & Leuitas in ordine suo,
vt laudarent, & ministrarent coram Sa-
cerdotibus iuxta ritum vniuscuiusque
diei: & ianitores in diuisionibus suis per
portam & portam: sic enim præceperat
15 Dauid homo Dei. * Nec prætergressi
D sunt de mandatis regis tam Sacerdotes,
quàm Leuitæ ex omnibus, quæ præcepe-
16 rat, & in custodijs thesaurorum. * Om-
nes impensas præparatas habuit Salomõ
ex eo die, quo fundauit domũ domini vs-
17 que in diem, quo perfecit eam. * Tunc
abijt Salomon in Asiongaber, & in Ai-
lath ad oram Maris rubri, quæ est in
18 Terra Edom. * Misit autem ei Hiram
per manus seruorum suorum naues, &
nautas gnaros maris, & abierunt cum ser
uis Salomonis in Ophir, tuleruntq. inde
quadringenta quinquaginta talenta auri,
& attulerunt ad regem Salomonem.

CAP. IX.

1 A REgina quoque Saba, cum audisset fa- 3.Reg.10.a.1
mam Salomonis, venit vt tentaret Matt.12.d.42
eum in ænigmatibus in Ierusalem, cum Luc.11.d.31
magnis opibus & camelis, qui porta-
bant aromata, & auri plurimum, gem-
masq. pretiosas. Cumq. venisset ad Sa-
lomonem, locuta est ei quæcumque erãt
2 in corde suo. * Et exposuit ei Salomon
omnia quæ proposuerat: nec quid-
quam fuit, quod non perspicuum ei fe-
3 cerit. * Quæ postquam vidit, sapientiam
scilicet Salomonis, & domum quam
4 ædificauerat, * necnon & cibaria mensæ

eius, & habitacula seruorum, & officia
ministrorum eius, & vestimenta eorum,
pincernas quoque & vestes eorum, &
victimas quas immolabat in domo Do-
mini: non erat præ stupore vltra in ea
spiritus. * Dixitq. ad regem: Verus est 5
sermo, quem audieram in terra mea de B
virtutibus & sapientia tua. * Non cre- 6
debam narrantibus donec ipsa venissem,
& vidissent oculi mei, & probassem vix
medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse
narratam: vicisti famam virtutibus tuis.
* Beati viri tui, & beati serui tui, qui 7
assistunt coram te omni tempore, &
audiunt sapientiam tuam. * Sit Domi- 8
nus Deus tuus benedictus, qui voluit te
ordinare super thronum suum, regem
Domini Dei tui. Quia diligit Deus Is-
rael, & vult seruare eum in æternum,
idcirco posuit te super eum regem vt
facias iudicia atque iustitiam. * Dedit 9
autem regi centum viginti talenta auri,
& aromata multa nimis, & gemmas
pretiosissimas: non fuerũt aromata talia
vt hæc, quæ dedit regina Saba regi Salo- C
moni. * Sed & serui Hiram cum seruis 10
Salomonis attulerunt aurum de Ophir,
& ligna thyina, & gemmas pretiosissi-
mas: * de quibus fecit rex, de lignis sci- 11
licet thyinis, gradus in domo Domini,
& in domo regia, citharas quoque, &
psalteria cantoribus: numquam visa
sunt in Terra Iuda ligna talia. * Rex au- 12
tem Salomon dedit reginæ Saba cuncta
quæ voluit, & quæ postulauit, & multo
plura quàm attulerat ad eum: quæ re-
uersa, abijt in terram suam cum seruis
suis. * Erat autem pondus auri, quod 13
afferebatur Salomoni per singulos an-
nos, sexcenta sexaginta sex talenta au-
ri: * excepta ea summa, quam legati di- 14
uersarum gentium, & negotiatores affer- D
re consueuerant, omnesq. reges Arabiæ,
& satrapæ terrarum, qui comportabant
aurum, & argentum Salomoni. * Fecit 15
igitur rex Salomon ducentas hastas au-
reas de summa sexcentorum aureorum,
qui in singulis hastis expendebantur:
* trecenta quoque scuta aurea trecento- 16
rum aureorum, quibus tegebantur sin-
gula scuta: posuitq. ea rex in armamen-
tario, quod erat consitum nemore. * Fe- 17
cit quoque rex solium eburneum gran-
de, & vestiuit illud auro mundissimo.
18 * Sex quoque gradus, quibus ascendeba-
E tur ad solium, & scabellum aureum, &
brachiola duo altrinsecus, & duos leones
19 stãtes iuxta brachiola, * sed & alios duo-
decim leunculos stantes super sex gradus
ex vtraque parte: non fuit tale solium
20 in vniuersis regnis. * Omnia quoque
vasa conuiuij regis erant aurea, & vasa
domus saltus Libani ex auro purissimo:
Argentum enim in diebus illis pro nihi-
21 lo reputabatur. * Siquidem naues regis
ibant in Tharsis cum seruis Hiram, se-
mel in annis tribus: & deferebant inde
aurum & argentum, & ebur, & simias,
22 & pauos. * Magnificatus est igitur Sa-
lomon super omnes reges terræ præ di-
23 uitijs & gloria. * Omnesq. reges terra-
F rum desiderabãt videre faciem Salomo-
nis, vt audirent sapientiam, quam dede-
24 rat Deus in corde eius: * & deferebant ei
munera, vasa argentea, & aurea, & ve-
stes, & arma, & aromata, equos, & mu-
25 los, per singulos annos. * Habuit quo-
que Salomon quadraginta millia equo-
rum in stabulis, & curruum, equitumq.
duodecim millia, constituitq. eos in vr-
bibus quadrigarum, & vbi erat rex in
26 Ierusalem. * Exercuit etiam potestatem
super cunctos reges a flumine Euphrate
vsque ad terram Philisthinorum, & vs-
27 que ad terminos Ægypti. * Tantamq.
G copiam præbuit argenti in Ierusalem
quasi lapidum: & cedrorum tantam
multitudinem velut sycomororum, quæ
28 gignuntur in campestribus. * Adduce-
bantur autem ei equi de Ægypto, cun-
29 ctisq. regionibus. * Reliqua autem ope-
rum Salomonis priorum & nouissimo-
rum scripta sunt in verbis Nathan Pro-
phetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in vi-
sione quoque Addo Videntis, contra Ie-
30 roboam filium Nabat. * Regnauit autem
Salomon in Ierusalem super omnem Is-
31 rael quadraginta annis. * Dormiuitq.
cum patribus suis, & sepelierunt eum in
Ciuitate Dauid: regnauitq. Roboam fi-
lius eius pro eo.

CAP. X.

1 A PRofectus est autem Roboam in Si- 3.Reg.12.a.1
chem: illuc enim cunctus Israel cõ-
uenerat vt constituerent eum regem.
2 * Quod cum audisset Ieroboam filius
Nabat,

Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat
quippe illuc ante Salomonem) statim
reuersus est. * Vocaueruntq. eum, & 3
venit cum vniuerso Israel, & locuti
sunt ad Roboam, dicentes: * Pater tuus 4
durissimo iugo nos pressit, tu leuiora
impera patre tuo, qui nobis imposuit
grauem seruitutem, & paululum de
onere subleua, vt seruiamus tibi. * Qui 5
ait: Post tres dies reuertimini ad me.
Cumq. abijsset populus, * inijt consiliū 6
cum senibus, qui steterant coram patre B
eius Salomone dum adhuc viueret, di-
cens: Quid datis consilij vt respondeam
populo? * Qui dixerunt ei: Si placue- 7
ris populo huic, & lenieris eos verbis
clementibus, seruient tibi omni tempo-
re. * At ille reliquit consilium senum, 8
& cum iuuenibus tractare cœpit, qui
cum eo nutriti fuerant, & erant in co-
mitatu illius. * Dixitq. ad eos: Quid 9
vobis videtur? vel respondere quid de-
beo populo huic, qui dixit mihi: Sub-
leua iugum quod imposuit nobis pater
tuus? * At illi responderunt vt iuuenes, 10
& nutriti cum eo in delicijs, atque
dixerunt: Sic loquéris populo, qui dixit
tibi: Pater tuus aggrauauit iugum no- C
strum, tu subleua: & sic respondebis ei:
Minimus digitus meus grossior est lum-
bis patris mei. * Pater meus imposuit 11
vobis graue iugum, & ego maius pon-
dus apponam: pater meus cecídit vos
flagellis, ego vero cædam vos scorpio-
nibus. * Venit ergo Ieroboam, & vni- 12
uersus populus ad Roboam die tertio,
sicut præceperat eis. * Responditq. rex 13
dura, derelicto consilio seniorum: * lo- 14
cutusq. est iuxta iuuenum voluntatem:
Pater meus graue vobis imposuit iugū,
quod ego grauius faciam: pater meus
cecídit vos flagellis, ego vero cædam
vos scorpionibus. * Et non acquieuit 15
populi precibus: erat enim voluntatis D
‖ 3.Reg.11.e.29 Dei vt compleretur sermo eius, ‖ quem
locutus fuerat per manum Ahiæ Siloni-
tis ad Ieroboam filium Nabat. * Popu- 16
lus autem vniuersus rege duriora dicen-
te, sic locutus est ad eum: Non est nobis
pars in Dauid, neque hereditas in filio
Isai. Reuertere in tabernacula tua Israel,
tu autem pasce domum tuam Dauid.
Et abijt Israel in tabernacula sua. * Su- 17
per filios autem Israel, qui habitabant
in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam.
18 * Misitq. rex Roboam Aduram, qui præ-
erat tributis, & lapidauerunt eum fi-
lij Israel, & mortuus est: porro rex
Roboam currum festinauit ascendere,
19 & fugit in Ierusalem. * Recessitq.
Israel a domo Dauid, vsque ad diem
hanc.

CAP. XI.

1 VEnit autem Roboam in Ierusalem, 3.Reg.12.e.21
A & conuocauit vniuersam domum
Iuda & Beniamin, centum octoginta
millia electorum atque bellantium, vt
dimicaret contra Israel, & conuerteret
2 ad se regnum suum. * Factusq. est ser-
mo Domini ad Semeiam hominem Dei,
3 dicens: * Loquere ad Roboam filium
Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum
Israel, qui est in Iuda & Beniamin:
4 * Hæc dicit Dominus: Non ascendetis,
neque pugnabitis contra fratres vestros:
reuertatur vnusquisque in domum suā,
quia mea hoc gestum est voluntate.
B Qui cum audissent sermonem Domini,
reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ie-
5 roboam. * Habitauit autem Roboam in
Ierusalem, & ædificauit ciuitates mura-
6 tas in Iuda. * Extruxitq. Bethlehem,
7 & Etam, & Thecue, * Bethsur quoque,
8 & Socho, & Odollam, * necnon &
9 Geth, & Maresa, & Ziph, * sed & Adu-
10 ram, & Lachis, & Azeca, * Saraa quo-
que, & Aialon, & Hebron, quæ erant
in Iuda & Beniamin, ciuitates munitis-
11 simas. * Cumq. clausisset eas muris, po-
suit in eis principes, ciborumq. hor-
12 rea, hoc est, olei, & vini. * Sed & in
singulis vrbibus fecit armamentarium
scutorum & hastarum, firmauitq. eas
summa diligentia, & imperauit super Iu
13 dam, & Beniamin. * Sacerdotes autem
C & Leuitæ, qui erant in vniuerso Israel,
venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,
14 * relinquentes suburbana, & possessio-
nes suas, & transeuntes ad Iudam, & Ie-
rusalem: eo quòd abiecisset eos Iero-
boam, & posteri eius, ne sacerdotio Do-
15 mini fungerentur. * Qui constituit sibi
sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum,
vitulorumq. quos fecerat. * Sed & de cū-
16 ctis tribubus Israel, quicumque dederant
cor suum vt quærerent Dominum Deum

Israel, venerunt in Ierusalem ad immo-
landum victimas suas coram Domino
Deo patrum suorum. * Et roborauе- 17
runt regnum Iuda, & confirmauerunt D
Roboam filium Salomonis per tres an-
nos: ambulauerunt enim in vijs Dauid
& Salomonis, annis tantum tribus. *Du- 18
xit autem Roboã vxorem Mahalath, fi-
liam Ierimoth, filij Dauid: Abihail quo-
que filiam Eliab filij Isai, * quæ peperit 19
ei filios Iehus, & Somoriam, & Zoom.
* Post hanc quoque accepit Maacha fi- 20
liam Absalom, quæ peperit ei Abia,
& Ethai, & Ziza, & Salomith. * Amauit 21
autem Roboam Maacha filiam Absalom
super omnes vxores suas, & concubi-
nas: nam vxores decẽ & octo duxerat,
concubinas autem sexaginta: & genuit
viginti octo filios, & sexaginta filias.
* Constituit vero in capite, Abiam filiũ 22
Maacha ducẽ super omnes fratres suos:
ipsum enim regem facere cogitabat,
* quia sapientior fuit, & potentior su- 23
per omnes filios eius, & in cunctis fini-
bus Iuda, & Beniamin, & in vniuersis
ciuitatibus muratis: præbuitq. eis escas
plurimas, & multas petiuit vxores.

CAP. XII.

Cvmq. roboratum fuisset regnũ Ro- 1
boam & confortatum, dereliquit A
legem Domini, & omnis Israel cum
eo. * Anno autem quinto regni Roboã, 2
ascendit Sesac rex Ægypti in Ierusalem
(quia peccauerant Domino) * cũ mil- 3
le ducentis curribus, & sexaginta mil-
libus equitum: nec erat numerus vulgi
quod venerat cum eo ex Ægypto, Li-
byes scilicet, & Troglodytæ, & Æthio-
pes. * Cepitq. ciuitates munitissimas in 4
Iuda, & venit vsque in Ierusalem. * Se- 5
meias autem propheta ingressus est ad
Roboam, & principes Iuda, qui congre-
gati fuerant in Ierusalem, fugientes Se-
sac, dixitq. ad eos: Hæc dicit Dominus:
Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in B
manu Sesac. * Consternatiq. principes 6
Israel & rex dixerunt: Iustus est Domi-
nus. * Cumq. vidisset Dominus, quòd 7
humiliati essent, factus est sermo Do-
mini ad Semeiam, dicens: Quia hu-
miliati sunt, non disperdam eos, da-
boq. eis pauxillum auxilij, & non stil-
labit furor meus super Ierusalem per
8 manum Sesac. * Verumtamen seruient
ei, vt sciant distantiam seruitutis meæ,
9 & seruitutis regni terrarum. * Recessit
itaque Sesac rex Ægypti ab Ierusalem,
sublatis thesauris domus Domini, &
domus regis, omniaq. secum tulit, &
clypeos aureos, quos fecerat Salomon,
10 * pro quibus fecit rex æneos, & tradidit
C illos principibus scutariorum, qui cu-
11 stodiebant vestibulum palatij. * Cumq.
introiret rex domum Domini, veniebãt
scutarij, & tollebant eos, iterumq. re-
ferebant eos ad armamentarium suum.
12 * Verũtamen quia humiliati sunt, auersa
est ab eis ira Domini, nec deleti sunt
penitus: siquidem & in Iuda inuenta
13 sunt opera bona. * ‖ Confortatus est ‖ 3.Reg. 15.f. 21
ergo rex Roboam in Ierusalem, atque
regnauit: quadraginta autem & vnius
D anni erat cum regnare cœpisset, & de-
cem & septem annis regnauit in Ieru-
salem, vrbe, quam elegit Dominus, vt
confirmaret nomen suum ibi, de cun-
ctis tribubus Israel: nomen autem ma-
14 tris eius Naama Ammanitis. * Fecit au-
tem malum, & non præparauit cor
15 suum vt quæreret Dominum. * Opera
vero Roboam prima & nouissima scri-
pta sunt in Libris Semeiæ prophetæ, &
Addo Videntis, & diligenter exposita:
pugnaueruntq. aduersum se Roboam,
16 & Ieroboam cunctis diebus. * Et dor-
miuit Roboam cum patribus suis, sepul-
tusq. est in Ciuitate Dauid. Et regna-
uit Abia filius eius pro eo.

CAP. XIII.

1 Anno octauodecimo regis Ieroboã, 3.Reg. 15.23
2 regnauit Abia super Iudam. * Tri-
A bus annis regnauit in Ierusalem, no-
menq. matris eius Michaia, filia Vriel
de Gabaa: & erat bellum inter Abiam
3 & Ieroboam. * ‖ Cumq. inijsset Abia ‖ 3.Reg. 15.b. 7
certamen, & haberet bellicosissimos vi-
ros, & electorum quadringenta millia:
Ieroboam instruxit econtra aciẽ octin-
genta millia virorum, qui & ipsi electi
4 erant, & ad bella fortissimi. * Stetit er-
go Abia super montem Semeron, qui
erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam
5 & omnis Israel. * Num ignoratis quòd
Dominus Deus Israel dederit regnum
Dauid

Dauid super Israel in sempiternum, ipsi
& filijs eius in pactũ salis? * Et surrexit 6
Ieroboam filius Nabat, seruus Salomo-
‖ 3.Reg.11.c.26 nis filij Dauid: ‖ & rebellauit contra
dominum suum. * Congregatiq. sunt 7
ad eum viri vanissimi, & filij Belial: & B
præualuerunt contra Roboam filiũ Sa-
lomonis: porro Roboam erat rudis, &
corde pauido, nec potuit resistere eis.
* Nunc ergo vos dicitis quòd resistere 8
possitis regno Domini, quod possidet
per filios Dauid, habetisq. grandem po-
puli multitudinẽ, atque vitulos aureos,
‖ 3.Reg.12.g.31 quos fecit vobis Ieroboã in deos. * ‖ Et 9
eiecistis Sacerdotes Domini, filios Aa-
ron, atque Leuitas: & fecistis vobis Sa-
cerdotes sicut omnes populi terrarum:
quicumque venerit, & initiauerit manũ
suam in tauro de bobus, & in arietibus
septem, fit sacerdos eorum, qui non
sunt dij. * Noster autem Dominus, Deus 10
est, quem nõ relinquimus, Sacerdotesq.
ministrant Domino de filijs Aaron, &
Leuitæ sunt in ordine suo: * Holocau- 11
sta quoque offerunt Domino per singu-
los dies mane & vespere, & thymiama
iuxta legis præcepta confectum, & pro-
ponuntur panes in mensa mundissima,
estq. apud nos candelabrum aureum, &
lucernæ eius, vt accendantur semper ad C
vesperam: nos quippe custodimus præ-
cepta Domini Dei nostri, quem vos re-
liquistis. * Ergo in exercitu nostro dux 12
Deus est, & Sacerdotes eius, qui clan-
gunt tubis, & resonant contra vos: filij
Israel nolite pugnare contra Dominum
Deum patrum vestrorum, quia non vo-
bis expedit. * Hæc illo loquente, Iero- 13
boam retro moliebatur insidias. Cumq.
ex aduerso hostium staret, ignorantem
Iudam suo ambiebat exercitu. * Respi- 14
ciensq. Iudas vidit instare bellum ex ad-
uerso & post tergum, & clamauit ad
Dominum: ac Sacerdotes tubis canere
cœperunt. * Omnesq. viri Iuda vocife- 15
rati sunt: & ecce illis clamantibus, per-
terruit Deus Ieroboam, & omnẽ Israel
qui stabat ex aduerso Abia & Iuda. * Fu- 16
geruntq. filij Israel Iudam, & tradidit
eos Deus in manu eorum. * Percussit er- 17
go eos Abia, & populus eius plaga D
magna: & corruerunt vulnerati ex Is-
rael quingenta millia virorum fortium.
* Humiliatiq. sunt filij Israel in tempo- 18
re illo, & vehementissime confortati fi-
lij Iuda eo quòd sperassent in Domino
19 Deo patrum suorum. * Persecutus est
autem Abia fugientem Ieroboam, &
cepit ciuitates eius, Bethel & filias eius,
& Iesana cũ filiabus suis, Ephron quo-
20 que & filias eius: * nec valuit vltra re-
sistere Ieroboam in diebus Abia: quem
percussit Dominus, & mortuus est.
21 * Igitur Abia, confortato imperio suo,
accepit vxores quattuordecim: pro-
creauitq. viginti duos filios, & sedecim
22 filias. * Reliqua autem sermonum Abia,
viarumq. & operum eius, scripta
sunt diligentissime in Libro Addo Pro-
phetæ.

CAP. XIIII.

1 DOrmiuit autem Abia cum patribus 3.Reg.15.b.8
A suis, & sepelierunt eum in Ciuitate
Dauid: regnauitq. Asa filius eius pro eo,
in cuius diebus quieuit terra annis de-
2 cem. * Fecit autem Asa quod bonum
& placitum erat in conspectũ Dei sui,
& subuertit altaria peregrini cultus, &
3 excelsa, * & confregit statuas, lucosq.
4 succidit: * & præcepit Iudæ vt quæreret
Dominum Deum patrum suorum, &
faceret legem, & vniuersa mandata:
5 * & abstulit de cunctis vrbibus Iuda
6 aras, & fana, & regnauit in pace. * Æ-
dificauit quoque vrbes munitas in Iuda,
quia quietus erat, & nulla temporibus
eius bella surrexerant, pacem Domino
7 largiente. * Dixit autem Iudæ: Ædifi-
B cemus ciuitates istas, & vallemus mu-
ris, & roboremus turribus, & portis,
& seris, donec a bellis quieta sunt om-
nia, eo quòd quæsierimus Dominum
Deum patrum nostrorum, & dederit
nobis pacem per gyrum. Ædificauerunt
igitur, & nullum in extruendo impe-
8 dimentum fuit. * Habuit autem Asa
in exercitu suo portantiũ scuta & hastas
de Iuda trecenta millia, de Beniamin ve-
ro scutariorũ & sagittariorũ ducenta
octoginta millia, omnes isti viri fortissi-
9 mi. * Egressus est autẽ contra eos Zara
Æthiops cum exercitu suo, decies cente-
C na millia, & curribus trecentis: & venit
10 vsque Maresa. * Porro Asa perrexit ob-
uiam ei, & instruxit aciem ad bellũ in
Valle Sephata, quæ est iuxta Maresa:
&

b 1 Reg. 14. a. 6

& inuocauit Dominum Deum, & ait :
b Domine non est apud te vlla distantia
vtrum in paucis auxilieris, an in pluri-
bus : adiuua nos Domine Deus noster : D
in te enim, & in tuo nomine habentes
fiduciam venimus contra hanc multitu-
dinem. Domine, Deus noster tu es, nõ
præualeat contra te homo. * Exterruit 12
itaque Dominus Æthiopes coram Asa,
& Iuda: fugeruntq. Æthiopes. * Et per- 13
secutus est eos Asa, & populus, qui cum
eo erat, vsque Gerara: & ruerũt Æthio-
pes vsque ad internecionem, quia Do-
mino cædente contriti sunt, & exerci-
tu illius præliante. Tulerunt ergo spo-
lia multa, * & percusserunt ciuitates 14
omnes per circuitum Geraræ: grandis
quippe cunctos terror inuaserat: & di-
ripuerunt vrbes, & multam prædam
asportauerunt. * Sed & caulas ouium 15
destruentes, tulerunt pecorum infinitã
multitudinem, & camelorum: reuersiq.
sunt in Ierusalem.

CAP. XV.

AZarias autem filius Oded, facto in 1
se spiritu Dei, * egressus est in oc- 2
cursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa,
& omnis Iuda & Beniamin: Dominus A
vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæ-
sieritis eum, inuenietis: si autem dere-
liqueritis eum, derelinquet vos. * Tran- 3
sibunt autem multi dies in Israel absque
Deo vero, & absque sacerdote doctore,
& absque lege. * Cumq. reuersi fuerint 4
in angustia sua ad Dominum Deum Is-
rael, & quæsierint eum, reperient eum.
* In tempore illo non erit pax egrediẽ- 5
ti & ingredienti, sed terrores vndique
in cunctis habitatoribus terrarum: * pu- 6
gnabit enim gens contra gentem, & ci- B
uitas contra ciuitatem, quia Dominus
conturbabit eos in omni angustia. * Vos 7
ergo confortamini, & non dissoluantur
manus vestræ: erit enim merces operi
vestro. * Quod cum audisset Asa verba 8
scilicet, & prophetiam Azariæ filij Oded
prophetæ, confortatus est, & abstulit
idola de omni terra Iuda, & de Benia-
min, & ex vrbibus, quas ceperat, mon-
tis Ephraim, & dedicauit altare Domi-
ni quod erat ante porticum Domini.
* Congregauitq. vniuersum Iudam & 9
Beniamin, & aduenas cum eis de
Ephraim, & de Manasse, & de Simeon:
plures enim ad eum confugerant ex Is-
C rael, videntes quòd Dominus Deus il-
10 lius esset cum eo. * Cumq. venissent in
Ierusalem mense tertio, anno decimo-
11 quinto regni Asa, * immolauerunt Do-
mino in die illa de manubijs, & præda,
quam adduxerant, boues septingentos,
12 & arietes septem millia. * Et intrauit
ex more ad corroborandum fœdus, vt
quærerent Dominum Deum patrum
suorum in toto corde, & in tota ani-
13 ma sua. * Si quis autem, inquit, non
quæsierit Dominum Deum Israel, mo-
riatur, a minimo vsque ad maximum,
14 a viro vsque ad mulierem. * Iuraue-
runtq. Domino voce magna in iubilo,
& in clangore tubæ, & in sonitu bucci-
15 narum * omnes qui erant in Iuda cum
execratione: in omni enim corde suo
D iurauerunt, & in tota voluntate quæsie-
runt eum, & inuenerunt: præstititq. eis
16 Dominus requiem per circuitum. * Sed
& Maacham matrem Asa regis ex augu-
sto deposuit imperio, eo quòd fecisset
in luco simulacrum Priapi: quod omne
contriuit, & in frusta comminuẽs com-
17 bussit in Torrente cedron: * Excelsa au-
tem derelicta sunt in Israel: attamen
cor Asa erat perfectum cunctis diebus
18 eius. * Eaq. quæ vouerat pater suus, &
ipse, intulit in domum Domini, argen-
tum, & aurum, vasorumq. diuersam su-
19 pellectilem. * Bellum vero non fuit vs-
que ad trigesimum quintum annum re-
gni Asa.

CAP. XVI.

1 ANno autem trigesimo sexto regni
A eius, ascendit Baasa rex Israel in
Iudam, & muro circumdabat Rama,
vt nullus tute posset egredi & ingredi
2 de regno Asa. * Protulit ergo Asa ar-
gentum & aurum de thesauris domus
Domini, & de thesauris regis, misitq. ad
Benadad regem Syriæ, qui habitabat in
3 Damasco, dicens: * Fœdus inter me &
te est, pater quoque meus & pater tuus
habuere concordiam: quam ob rem
misi tibi argentum & aurum, vt rupto
fœdere, quod habes cum Baasa rege Is-
4 rael, facias eũ a me recedere. * Quo com-
perto

perto, Benadad misit principes exerci-
tuum suorum ad vrbes Israel: qui per-
cusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim,
& vniuersas vrbes Nephthali muratas.
* Quod cum audisset Baasa desijt ædifi- 5
care Rama, & intermisit opus suum.
* Porro Asa rex assumpsit vniuersum Iu- 6
dam, & tulerunt lapides de Rama, &
ligna quæ ædificationi præparauerat Baa-
sa, ædificauitq. ex eis Gabaa, & Maspha.
* In tempore illo venit Hanani prophe- 7
ta ad Asa regem Iuda, & dixit ei: Quia
habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non
in Domino Deo tuo, idcirco euasit Sy- C
Sup. 14. c. 9 riæ regis exercitus de manu tua. *Non- 8
ne Æthiopes, & Libyes multo plures
erant quadrigis, & equitibus, & multi-
tudine nimia: quos, cum Domino cre-
didisses, tradidit in manu tua? * Oculi 9
enim Domini contemplantur vniuer-
sam terram, & præbent fortitudinem
his, qui corde perfecto credunt in eum.
Stulte igitur egisti, & propter hoc ex
præsenti tempore aduersum te bella cõ-
surgent. * Iratusq. Asa aduersus Viden- 10
tem, iussit eum mitti in neruum: valde
quippe super hoc fuerat indignatus: &
interfecit de populo in tẽpore illo plu-
rimos. * Opera autem Asa prima & 11
nouissima scripta sunt in Libro regum
Iuda & Israel. * Ægrotauit etiam Asa 12
anno trigesimo nono regni sui, dolore D
pedum vehementissimo, & nec in infir-
mitate sua quæsiuit Dominum, sed ma-
gis in medicorum arte confisus est.
* Dormiuitq. cũ patribus suis: & mor- 13
tuus est anno quadragesimo primo re-
gni sui. * Et sepelierunt eum in sepul- 14
chro suo quod foderat sibi in Ciuitate
Dauid: posueruntq. eum super lectum
suum plenum aromatibus & vnguentis
meretricijs, quæ erant pigmentariorum
arte confecta, & cõbusserunt super eum
ambitione nimia.

CAP. XVII.

REgnauit autem Iosaphat filius eius 1
pro eo, & inualuit contra Israel. A
* Constituitq. militum numeros in cun- 2
ctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ mu-
ris. Præsidiaq. disposuit in terra Iuda,
& in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat
Asa pater eius. * Et fuit Dominus cum 3
Iosaphath, quia ambulauit in vijs Da-
uid patris sui primis: & non sperauit in
4 Baalim, * sed in Deo patris sui, & per-
rexit in præceptis illius & non iuxta
5 peccata Israel. * Confirmauitq. Domi-
nus regnum in manu eius, & dedit om-
nis Iuda munera Iosaphat: factæq. sunt
ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria.
6 * Cumq. sumpsisset cor eius audaciam
B propter vias Domini, etiam excelsa &
7 lucos de Iuda abstulit. * Tertio autem
anno regni sui misit de principibus suis
Benhail, & Obdiam, & Zachariam, &
Nathanael, & Michæam vt docerent in
8 ciuitatibus Iuda: * & cum eis Leuitas
Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam,
Asael quoque, & Semiramoth, & Iona-
than, Adoniamq. & Thobiam, & Tho-
badoniam Leuitas, & cum eis Elisama,
9 & Ioran Sacerdotes, * docebantq. po-
pulum in Iuda, habentes librum legis
Domini, & circuibant cunctas vrbes Iu-
10 da, atque erudiebant populum. * Ita-
C que factus est pauor Domini super om-
nia regna terrarum, quæ erant per gy-
rum Iuda, nec audebant bellare contra
11 Iosaphat. * Sed & Philisthæi Iosaphat
munera deferebant, & vectigal argenti,
Arabes quoque adducebant pecora, arie-
tum septem millia septingenta, & hir-
12 corum totidem. * Creuit ergo Iosa-
phat, & magnificatus est vsque in subli-
me: atque ædificauit in Iuda domos ad
13 instar turrium, vrbesq. muratas. * Et
multa opera parauit in vrbibus Iuda:
viri quoque bellatores, & robusti erant
14 in Ierusalem, * quorum iste numerus per
domos atque familias singulorum: In
Iuda principes exercitus, Ednas dux, &
D cum eo robustissimi viri trecenta mil-
15 lia. * Post hunc Iohanan princeps, &
16 cum eo ducenta octoginta millia. * Post
istum quoque Amasias filius Zechri, cõ-
secratus Domino, & cum eo ducenta
17 millia virorum fortium. * Hunc seque-
batur robustus ad prælia Eliada, & cum
eo tenentium arcum & clypeum ducen-
18 ta millia. * Post istum etiam Iozabad,
& cum eo centum octoginta millia ex-
19 peditorum militum. * Hi omnes erant
ad manum regis, exceptis alijs, quos
posuerat in vrbibus muratis, in vniuer-
so Iuda.

CAP.

CAP. XVIII.

FVit ergo Iosaphat diues & inclytus 1
multum, & affinitate coniunctus est A
Achab. *Descenditq. post annos ad eum 2
in Samariam: ad cuius aduentum ma-
ctauit Achab arietes, & boues plurimos
ipsi, & populo qui venerat cum eo: per-
suasitq. illi vt ascenderet in Ramoth Ga-
laad. *Dixitq. Achab rex Israel ad Io- 3
saphat regem Iuda: Veni mecum in Ra-
moth Galaad. Cui ille respōdit: Vt ego,
& tu: sicut populus tuus, sic & populus
meus: tecumq. erimus in bello. *Di- 4
xitq. Iosaphat ad regem Israel: Consu-
le obsecro impræsentiarum sermonem
Domini. *Congregauit igitur rex Is- 5
rael prophetarum quadringentos viros, B
& dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad
bellandum ire debemus an quiescere?
At illi, Ascende, inquiunt, & tradet Deus
in manu regis. *Dixitq. Iosaphat: Nū- 6
quid non est hic prophetes Domini, vt
ab illo etiam requiramus? *Et ait rex 7
Israel ad Iosaphat: Est vir vnus, a quo
possumus quærere Domini voluntatem:
sed ego odi eum, quia non prophetat
mihi bonum, sed malum omni tempo-
re: est autem Michæas filius Iemla. Di-
xitq. Iosaphat: Ne loquaris rex hoc mo-
do. *Vocauit ergo rex Israel vnum de 8
eunuchis, & dixit ei: Voca cito Michæā
filium Iemla. *Porro rex Israel, & Io- 9
saphat rex Iuda vterque sedebant in so-
lio suo, vestiti cultu regio: sedebāt au- C
tem in area iuxta portam Samariæ, om-
nesq. prophetæ vaticinabantur corā eis.
*Sedecias vero filius Chanaana fecit sibi 10
cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Domi-
nus: His ventilabis Syriam, donec con-
teras eam. *Omnesq. prophetæ simili- 11
ter prophetabant, atque dicebant: Ascē-
de in Ramoth Galaad, & prosperaberis,
& tradet eos Dominus in manu regis.
*Nuncius autem, qui ierat ad vocan- 12
dum Michæam, ait illi: En verba om-
nium prophetarum vno ore bona regi
annunciant: quæso ergo te vt & sermo
tuus ab eis nō dissentiat, loquarisq. pro-
spera. *Cui respondit Michæas: Vi- 13
uit Dominus, quia quodcumque dixe-
rit mihi Deus meus, hoc loquar. *Ve- 14
nit ergo ad regē. Cui rex ait: Michæa, D
ire debemus in Ramoth Galaad ad bel-
landum, an quiescere? Cui ille respon-
dit: Ascendite: cuncta enim prospera
euenient, & tradentur hostes in manus
15 vestras. *Dixitq. rex: Iterum, atque ite-
rum te adiuro, vt mihi non loquaris,
nisi quod verum est in nomine Domi-
16 ni. *At ille ait: Vidi vniuersum Israel
dispersum in montibus, sicut oues abs-
que pastore: & dixit Dominus: Non ha
bent isti dominos: reuertatur vnusquis-
17 que in domum suam in pace. *Et ait
rex Israel ad Iosaphat: Nonne dixi tibi,
quod non prophetaret iste mihi quid-
18 quam boni, sed ea, quæ mala sunt? *At
ille, Idcirco, ait, audite verbum Domi-
ni: Vidi Dominum sedentē in solio suo,
& omnem exercitum cæli assistentem ei
19 a dextris & a sinistris. *Et dixit Domi-
nus: Quis decipiet Achab regem Israel
E vt ascendat & corruat in Ramoth Ga-
laad? Cumq. diceret vnus hoc modo, &
20 alter alio: *processit spiritus, & stetit
coram Domino, & ait: Ego decipiam
eum. Cui Dominus, In quo, inquit, de-
21 cipies? *At ille respondit: Egrediar, &
ero spiritus mendax in ore omniū pro-
phetarum eius. Dixitq. Dominus: Deci-
pies, & præualebis: egredere, & fac ita.
22 *Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiri-
tum mendacij in ore omnium prophe-
tarum tuorum, & Dominus locutus est
23 de te mala. *Accessit autem Sedecias fi-
lius Chanaana, & percussit Michææ ma-
xillam, & ait: Per quam viam transiuit
Spiritus Domini a me, vt loqueretur ti-
24 bi? *Dixitq. Michæas: Tu ipse videbis
in die illo, quando ingressus fueris cubi-
25 culū de cubiculo vt abscondaris. *Præ-
F cepit autem rex Israel, dicens: Tollite
Michæam, & ducite eum ad Amon prin-
cipem ciuitatis, & ad Ioas filium Ame-
26 lech. *Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite
hunc in carcerem, & date ei panis modi-
cum, & aquæ pauxillum, donec reuertar
27 in pace. *Dixitq. Michæas: Si reuersus
fueris in pace, non est locutus Dominus
in me. Et ait: Audite omnes populi.
28 *Igitur ascenderunt rex Israel, & Iosa-
29 phat rex Iuda in Ramoth Galaad. *Di-
xitq. rex Israel ad Iosaphat: Mutabo ha-
bitum, & sic ad pugnam vadam, tu au-
tem induere vestibus tuis. Mutatoq. rex
30 Israel habitu, venit ad bellum. *Rex
autem

autem Syriæ præceperat ducibus equita- G
tus sui, dicens: Ne pugnetis contra mi-
nimum, aut contra maximum, nisi cōtra
solum regem Israel. * Itaque cum vidis- 31
sent principes equitatus Iosaphat, dixe-
runt: Rex Israel est iste. Et circumde-
derunt eum dimicantes: at ille clama-
uit ad Dominum, & auxiliatus est ei,
atque auertit eos ab illo. * Cum enim 32
vidissent duces equitatus, quòd non esset
rex Israel, reliquerūt eum. * Accidit au- 33
tem vt vnus e populo sagittam in incer-
tum iáceret, & percuteret regem Israel
inter ceruicem & scapulas, at ille auri-
gæ suo ait: Conuerte manum tuam, &
educ me de acie, quia vulneratus sum.
* Et finita est pugna in die illo: porro 34
rex Israel stabat in curru suo contra Sy-
ros vsque ad vesperam, & mortuus est
occidente sole.

CAP. XIX.

Reuersus est autem Iosaphat rex Iu- 1
da in domū suam pacifice in Ieru- A
salem. * Cui occurrit Iehu filius Hanani 2
Videns, & ait ad eum: Impio præbes au-
xilium, & his qui oderunt Dominū ami-
citia iungeris, & idcirco iram quidem
Domini merebaris: * sed bona opera in- 3
uenta sunt in te, eo quòd abstuleris lu-
cos de terra Iuda, & præparaueris cor
tuum vt requireres Dominum Deum pa-
trum tuorum. * Habitauit ergo Iosaphat 4
in Ierusalē: rursumq. egressus est ad po-
pulum de Bersabee vsque ad montem B
Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum
Deum patrum suorum. * Constituitq. 5
iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda
munitis per singula loca, * & præcipiens 6
iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: non
enim hominis exercetis iudiciū, sed Do-
mini: & quodcumque iudicaueritis, in
vos redundabit. * Sit timor Domini vo- 7
biscum, & cum diligentia cuncta facite:
non est enim apud Dominum Deum no-
strum iniquitas, ‖ nec personarum acce-
ptio, nec cupido munerum. * In Ierusa- 8
lem quoque constituit Iosaphat Leuitas, C
& Sacerdotes, & Principes familiarum
ex Israel, vt iudicium & causam Domi-
ni iudicarent habitatoribus eius. * Præ- 9
cepitq. eis, dicens: Sic agetis in timo-
re Domini fideliter & corde perfecto.

‖ Deu.10.d.17 Rom.2.b.11 Gal.2.b.6 Ephes.6.b.9 Coloss.3.d.25 Act.10.d.34 1.Pet.1.c.17 Sap.6.b.8 Eccl.35.b.16

10 * Omnem causam, quæ venerit ad vos
fratrum vestrorum, qui habitant in vrbi-
bus suis inter cognationem & cognatio-
nem, vbicumque quæstio est de lege, de
mandato, de ceremonijs, de iustificatio-
D nibus: ostendite eis, vt non peccent in
Dominum, & ne veniat ira super vos &
super fratres vestros: sic ergo agentes nō
11 peccabitis. * Amarias autem sacerdos
& pontifex vester, in his, quæ ad Deum
pertinent, præsidebit: porro Zabadias
filius Ismahel, qui est dux in domo Iu-
da, super ea opera erit, quæ ad regis of-
ficium pertinēt: habetisq. magistros Le-
uitas coram vobis, confortamini, & agi-
te diligenter, & erit Dominus vobiscum
in bonis.

CAP. XX.

1 Post hæc congregati sunt filij Moab,
A & filij Ammon, & cum eis de Am-
monitis ad Iosaphat vt pugnarent con-
2 tra eum. * Veneruntq. nuncij, & indi-
cauerunt Iosaphat, dicentes: Venit con-
tra te multitudo magna de his locis, quæ
trans mare sunt, & de Syria, & ecce con-
sistunt in Asasonthamar, quæ est Engad-
3 di. * Iosaphat autem timore perterri-
tus, totum se contulit ad rogandum Do-
minum, & prædicauit ieiunium vniuer-
4 so Iuda. * Congregatusq. est Iudas ad
deprecandum Dominum: sed & omnes
de vrbibus suis venerunt ad obsecran-
5 dum eum. * Cumq. stetisset Iosa-
phat in medio cœtu Iuda, & Ierusalem,
in domo Domini ante atrium nouum,
6 * ait: Domine Deus patrum nostrorum,
tu es Deus in cælo, & dominaris cun-
B ctis regnis Gentium, in manu tua est for-
titudo & potentia, nec quisquam tibi
7 potest resistere. * Nonne tu Deus no-
ster interfecisti omnes habitatores ter-
ræ huius coram populo tuo Israel, & de-
disti eam semini Abraham amici tui in
8 sempiternum? * Habitaueruntq. in ea,
& extruxerunt in illa sanctuarium no-
9 mini tuo, dicentes: * Si irruerint super
nos mala, gladius iudicij, pestilentia,
& fames, stabimus coram domo hac in
conspectu tuo, in qua inuocatum est no-
men tuum: & clamabimus ad te in tri-
bulationibus nostris, & exaudies, saluosq.
10 facies. * Nunc igitur ecce filij Ammon,
&

G Deut.2.a.9 & Moab, & mons Seir, G per quos non
concessisti Israel vt transirent quando
egrediebantur de Ægypto, sed declina-
uerunt ab eis, & non interfecerunt illos:
* econtrario agunt, & nituntur eijcere 11
nos de possessione, quã tradidisti nobis.
* Deus noster, ergo non iudicabis eos? 12
In nobis quidem non est tanta fortitu-
do, vt possimus huic multitudini resiste-
re, quæ irruit super nos. Sed cum igno-
remus quid agere debeamus, hoc solum
habemus residui, vt oculos nostros diri-
gamus ad te. * Omnis vero Iuda sta- 13
bat coram Domino cum paruulis, & C
vxoribus, & liberis suis. * Erat autem 14
Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaiæ, fi-
lij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuites de fi-
lijs Asaph, super quem factus est Spiri-
tus Domini in medio turbæ, * & ait: 15
Attendite omnis Iuda, & qui habitatis
Ierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc di-
cit Dominus vobis: Nolite timere, nec
paueatis hanc multitudinem: non est
enim vestra pugna, sed Dei. * Cras de- 16
scendetis cõtra eos: ascensuri enim sunt
per cliuum nomine Sis, & inuenietis il-
los in summitate torrentis, qui est con-
tra solitudinem Ieruel. * Non eritis vos 17
qui dimicabitis, sed tantummodo con-
fidenter state, & videbitis auxilium Do-
mini super vos, o Iuda, & Ierusalem:
nolite timere, nec paueatis: cras egre-
diemini cõtra eos, & Dominus erit vo- D
biscum. * Iosaphat ergo, & Iuda, & 18
omnes habitatores Ierusalem ceciderũt
proni in terram coram Domino, & ado-
rauerunt eum. * Porro Leuitæ de filijs 19
Caath, & de filijs Core laudabant Do-
minum Deum Israel voce magna, in ex-
celsum. * Cumq. mane surrexissent, 20
egressi sunt per desertum Thecue: pro-
fectisq. eis, stans Iosaphat in medio eo-
rum, dixit: Audite me viri Iuda, & om-
nes habitatores Ierusalẽ: credite in Do-
mino Deo vestro, & securi eritis: cre-
dite prophetis eius, & cuncta euenient
prospera. * Deditq. consilium populo, 21
& statuit cantores Domini, vt lauda-
rent eum in turmis suis, & antecederent
exercitum, ac voce consona dicerent:
H Ps.135.a.1 H Confitemini Domino, quoniã in æter-
num misericordia eius. * Cumq. cœ- 22
pissent laudes canere, vertit Dominus E
insidias eorum in semetipsos, filiorum
scilicet Ammon, & Moab, & montis
Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent
23 contra Iudam, & percussi sunt. * Nam-
que filij Ammon, & Moab consurrexe-
runt aduersum habitatores montis Seir,
vt interficerent & delerent eos: cumq.
hoc opere perpetrassent; etiam in se-
metipsos versi, mutuis concidére vulne-
24 ribus. * Porro Iuda cum venisset ad
speculam, quæ respicit solitudinem, vi-
dit procul omnem late regionem ple-
nam cadaueribus, nec superesse quem-
quam, qui necem potuisset euadere.
25 * Venit ergo Iosaphat, & omnis popu-
lus cum eo ad detrahenda spolia mor-
tuorum: inueneruntq. inter cadauera
variam supellectilem, vestes quoque, &
vasa pretiosissima, & diripuerunt ita vt
omnia portare non possent, nec per tres
dies spolia auferre præ prædæ magnitu-
26 dine. * Die autem quarto congrega-
F ti sunt in Valle benedictionis: etenim
quoniam ibi benedixerant Domino, vo-
cauerũt locum illum Vallis benedictio-
27 nis vsque in præsentem diem. * Reuer-
susq. est omnis vir Iuda, & habitatores
Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ieru-
salem cũ lætitia magna, eo quòd dedis-
set eis Dominus gaudiũ de inimicis suis.
28 * Ingressiq. sunt in Ierusalem cum psal-
terijs, & citharis, & tubis in domum Do-
29 mini. * Irruit autẽ pauor Domini super
vniuersa regna terrarum cum audissent
quòd pugnasset Dominus contra inimi-
30 cos Israel. * Quieuitq. regnũ Iosaphat, &
præbuit ei Deus pacem per circuitum.
31 * Regnauit igitur Iosaphat super Iudã,
G & erat triginta quinque annorum cum
regnare cœpisset: viginti autẽ & quin-
que annis regnauit in Ierusalem, & no-
32 men matris eius Azuba filia Selahi. * Et
ambulauit in via patris sui Asa, nec de-
clinauit ab ea, faciens quæ placita erant
33 coram Domino. * Verumtamen excelsa
non abstulit, & adhuc populus non di-
rexerat cor suum ad Dominum Deum
34 patrum suorum. * Reliqua autem ge-
storum Iosaphat priorum & nouissimo-
rum scripta sunt in verbis Iehu filij Ha-
nani, quæ digessit in Libros regũ Israel.
35 * Post hæc inijt amicitias Iosaphat rex
Iuda cũ Ochozia rege Israel, cuius opera
36 fuerũt impijssima. * Et particeps fuit vt
facerent naues, quæ irent in Tharsis: fe-
ceruntq.

ceruntq. classem in Asiongaber. * Pro- 37
phetauit autem Eliezer filius Dodau de
Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia ha-
buisti fœdus cum Ochozia, percussit
Dominus opera tua, contritæq. sunt na-
ues, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAP. XXI.

3. Reg. 22. g. 51
DOrmiuit autem Iosaphat cum pa- 1
tribus suis, & sepultus est cum eis A
in Ciuitate Dauid: regnauitq. Ioram
filius eius pro eo. * Qui habuit fratres 2
filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, &
Zachariam, & Azariam, & Michael, &
Saphatiam. omnes hi, filij Iosaphat re-
gis Iuda. * Deditq. eis pater suus multa 3
munera argenti, & auri, & pensitatio-
nes, cum ciuitatibus munitissimis in
Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eo,
quòd esset primogenitus. * Surrexit er- 4
go Ioram super regnũ patris sui: cumq.
se confirmasset, occidit omnes fratres
suos gladio, & quosdam de principibus
Israel. * Trigintaduorum annorum erat 5
Ioram cũ regnare cœpisset: & octo an- B
nis regnauit in Ierusalẽ. * Ambulauitq. 6
in vijs regum Israel, sicut egerat domus
Achab: filia quippe Achab erat vxor e-
ius, & fecit malum in conspectu Do-
mini. * Noluit autem Dominus disper- 7
dere domum Dauid propter pactũ, quod
inierat cum eo: & quia promiserat vt
daret ei lucernam, & filijs eius omni
tempore. * In diebus illis rebellauit 8
Edom, ne esset subditus Iudæ, & con-
stituit sibi regem. * Cumq. transisset Io- 9
ram cum principibus suis, & cuncto
equitatu, qui erat secum, surrexit no-
cte, & percussit Edom qui se circum-
dederat, & omnes duces equitatus eius.
* Attamen rebellauit Edom, ne esset sub 10
ditione Iuda vsque ad hanc diem: eo
tempore & Lobna recessit ne esset sub
manu illius. Dereliquerat enim Domi-
num Deum patrum suorum: * insuper 11
& excelsa fabricatus est in vrbibus Iu- C
da, & fornicari fecit habitatores Ierusa-
lem, & præuaricari Iudam. * Allatæ 12
sunt autem ei litteræ ab Elia propheta,
in quibus scriptum erat: Hæc dicit Do-
minus Deus Dauid patris tui: Quoniã
nõ ambulasti in vijs Iosaphat patris tui,
& in vijs Asa regis Iuda, * sed incessisti 13
per iter regum Israel, & fornicari feci-
sti Iudam, & habitatores Ierusalẽ, imi-
tatus fornicationem domus Achab, in-
super & fratres tuos domum patris tui,
14 meliores te occidisti: * ecce Dominus
percutiet te plaga magna cum populo
tuo, & filijs, & vxoribus tuis, vniuer-
15 saq. substantia tua. * tu autem ægrotabis
pessimo languore vteri tui, donec egre-
diantur vitalia tua paulatim per singu-
16 los dies. * Suscitauit ergo Dominus cõ-
tra Ioram spiritum Philisthinorum, &
Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.
17 * & ascenderunt in Terram Iuda, & va-
D stauerunt eam, diripueruntq. cunctam
substantiam, quæ inuenta est in domo
regis, insuper & filios eius, & vxores:
nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, qui
18 minimus natu erat. * Et super hæc om-
nia percussit eũ Dominus alui languo-
19 re insanabili. * Cumq. diei succederet
dies, & temporum spatia voluerentur,
duorum annorum expletus est circulus:
& sic longa consumptus tabe, ita vt
egereret etiam viscera sua, languore pa-
riter, & vita caruit. Mortuusq. est in
infirmitate pessima, & non fecit ei po-
pulus secundum morem combustionis,
exequias, sicut fecerat maioribus eius.
20 * Trigintaduorum annorum fuit, cum
regnare cœpisset, & octo annis regna-
uit in Ierusalem. Ambulauitq. non re-
cte, & sepelierunt eum in Ciuitate Da-
uid: verumtamen nõ in sepulchro regũ.

CAP. XXII.

1 COnstituerunt autem habitatores Ie- 4. Reg. 8. f. 24
A rusalem Ochoziam filium eius mi-
nimum, regẽ pro eo: omnes enim ma-
iores natu, qui ante eum fuerant, inter-
fecerant latrones Arabum, qui irruerãt
in castra: regnauitq. Ochozias filius Io-
2 ram regis Iuda. * Quadraginta duorum
annorum erat Ochozias cum regnare
cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusa-
lẽ, & nomen matris eius Athalia filia Am-
3 ri. * Sed & ipse ingressus est per vias
B domus Achab: mater enim eius impu-
4 lit eum vt impie ageret. * Fecit igitur
malum in conspectu Domini, sicut do-
mus Achab: ipsi enim fuerunt ei consi-
liarij post mortem patris sui, in interi-
5 tum eius. * Ambulauitq. in consilijs eo-
rum.

rum . Et perrexit cū Ioram filio Achab
rege Israel, in bellum contra Hazaelre-
gem Syriæ in Ramoth Galaad: vulnera-
ueruntq. Syri Ioram. * Qui reuersus est 6
vt curaretur in Iezrahel: multas enim C
plagas acceperat in supradicto certami-
ne. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iu-
da, descendit vt inuiseret Ioram filium
Achab in Iezrahel ægrotantem. * Volun- 7
tatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziā,
vt veniret ad Ioram: & cum venisset, &
egrederetur cum eo aduersum Iehu fi-
lium Namsi, quem vnxit Dominus vt
deleret domum Achab. * Cum ergo 8
euerteret Iehu domum Achab, inuenit
principes Iuda, & filios fratrum Ocho-
ziæ, qui ministrabant ei, & interfecit il-
los. * Ipsum quoque perquirens Ocho- 9
ziam, comprehendit latitantem in Sa-
maria: adductumq. ad se, occidit, & se-
pelierunt eum: eo quòd esset filius Io- D
saphat, qui quæsierat Dominum in to-
to corde suo. nec erat vltra spes aliqua
vt de stirpe quis regnaret Ochoziæ.
‖4. Reg. 11. a. 1 * ‖ siquidem Athalia mater eius videns 10
quòd mortuus esset filius suus, surrexit,
& interfecit omnem stirpem regiam do-
mus Ioram. * Porro Iosabeth filia regis 11
tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est
eum de medio filiorum regis, cum in-
terficerentur: absconditq. eum cum nu-
trice sua in cubiculo lectulorum: Iosa-
beth autem, quæ absconderat eum, erat
filia regis Ioram, vxor Ioiadæ pontifi-
cis, soror Ochoziæ, & idcirco Athalia
non interfecit eum. * Fuit ergo cum eis 12
in domo Dei absconditus sex annis, qui-
bus regnauit Athalia super terram.

CAP. XXIII.

4. Reg. 11. a. 4 ANno autem septimo cōfortatus Io- 1
iada, assumpsit centuriones, Azariā A
videlicet filium Ieroham, & Ismahel fi-
lium Iohanan, Azariam quoque filium
Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Eli-
saphat filium Zechri: & iniit cum eis
fœdus. * Qui circumeuntes Iudam, cō- 2
gregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus
Iuda, & principes familiarum Israel, ve-
neruntq. in Ierusalem. * Iniit ergo om- 3
nis multitudo pactum in domo Dei cū
rege: dixitq. ad eos Ioiada: Ecce filius
regis regnabit, sicut locutus est Domi-
4 nus super filios Dauid. * Iste est ergo
5 sermo quem facietis: * Tertia pars ve-
strum qui veniunt ad Sabbatum, Sacer-
dotum, & Leuitarum, & ianitorum
erit in portis: tertia vero pars ad domū
regis: & tertia ad portam, quæ appella-
tur Fundamenti: omne vero reliquum
6 vulgus sit in atrijs domus Domini. * Nec
quispiam alius ingrediatur domum Do-
B mini, nisi Sacerdotes, & qui ministrant
de Leuitis: ipsi tantummodo ingredian-
tur, quia sanctificati sunt: & omne reli-
quum vulgus obseruet custodias Domi-
7 ni. * Leuitæ autem circumdent regem,
habentes singuli arma sua: (& si quis
alius ingressus fuerit templum, interfi-
ciatur) sintq. cum rege & intrante &
8 egrediente. * Fecerunt ergo Leuitæ, &
vniuersus Iuda iuxta omnia, quæ præ-
ceperat Ioiada pontifex: & assumpserūt
singuli viros qui sub se erant, & venie-
bant per ordinem sabbati, cum his qui
impleuerant sabbatum, & egressuri erāt.
siquidem Ioiada pontifex non dimiserat
abire turmas, quæ sibi per singulas heb-
9 domadas succedere consueuerant. * De-
ditq. Ioiada sacerdos centurionibus lan-
ceas, clypeosq. & peltas regis Dauid,
quas consecrauerat in domo Domini.
10 * Constituitq. omnem populum tenen-
tium pugiones a parte templi dextra,
vsque ad partem templi sinistram, corā
altari, & templo, per circuitum regis.
11 * Et eduxerunt filiū regis, & imposue-
C runt ei diadema, & testimonium, de-
deruntq. in manu eius tenendam legem,
& constituerunt eum regem: vnxit quo-
que illum Ioiada pontifex, & filij eius:
imprecatiq. sunt ei, atque dixerunt: Vi-
12 uat rex. * Quod cum audisset Athalia,
vocem scilicet currentiū atque laudan-
tium regem, ingressa est ad populū in
13 templum Domini. * Cumq. vidisset re-
gem stantem super gradum in introitu,
& principes, turmasq. circa eum, om-
nemq. populum terræ gaudentem, atque
clangentem tubis, & diuersi generis or-
ganis concinentem, vocemq. laudan-
tium, scidit vestimenta sua, & ait: In-
14 sidiæ, insidiæ. * Egressus autem Ioiada
pontifex ad centuriones, & principes
exercitus, dixit eis: Educite illam extra
septa templi, & interficiatur foris gla-
dio. Præcepitq. sacerdos ne occideretur
in

in domo Domini, * Et imposuerũt cer- 15
uicibus eius manus: cumq. intrasset por-
tam equorum domus regis, interfece-
runt eam ibi. * Pepigit autem Ioiada 16
fœdus inter se, vniuersumq. populũ,
& regem, ut esset populus Domini.
* Itaque ingressus est omnis populus 17
domum Baal, & destruxerunt eam: D
& altaria ac simulacra illius confrege-
runt: Mathan quoque sacerdotem
Baal interfecerunt ante aras. * Consti- 18
tuit autem Ioiada præpositos in domo
Domini, sub manibus Sacerdotum, &
Leuitarum, quos distribuit Dauid in do-
mo Domini: vt offerrent holocausta
Domino, sicut scriptum est in lege
Moysi, in gaudio & canticis, iuxta di-
spositionem Dauid. * Constituit quo- 19
que ianitores in portis domus Domini,
vt non ingrederetur eam immundus in
omni re. * Assumpsitq. centuriones, 20
& fortissimos viros ac principes popu-
li, & omne vulgus terræ, & fecerunt
descendere regem de domo Domini, &
introire per medium portæ superioris
in domum regis, & collocauerunt eum
in solio regali. * Lætatusq. est omnis po- 21
pulus terræ, & vrbs quieuit: porro Atha-
lia interfecta est gladio.

CAP. XXIIII.

4. Reg. 11. d. 21 & c. 12. a. 1

SEptem annorum erat Ioas cum re- 1
gnare cœpisset: & quadraginta annis A
regnauit in Ierusalem, nomen matris
eius Sebia de Bersabee. * Fecitq. quod 2
bonum est coram Domino cunctis die-
bus Ioiadæ sacerdotis. * Accepit autem 3
ei Ioiada vxores duas, e quibus genuit
filios & filias. * Post quæ placuit Ioas 4
vt instauraret domum Domini. * Con- 5
gregauitq. Sacerdotes, & Leuitas, &
dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda,
& colligite de vniuerso Israel pecuniã
ad sartatecta templi Dei vestri, per sin-
gulos annos, festinatòq. hoc facite: por- B
ro Leuitæ egére negligentius. * Voca- 6
uitq. rex Ioiadam principem, & dixit
ei: Quare tibi non fuit curæ, vt coge-
res Leuitas inferre de Iuda & de Ieru-
salem pecuniam, quæ constituta est a
Moyse seruo Domini, vt inferret eam
omnis multitudo Israel in tabernaculum
7 testimonij? * Athalia enim impijssima,
& filij eius destruxerunt domum Dei, &
de vniuersis, quæ sanctificata fuerant in
templo Domini, ornauerunt fanũ Baa-
8 lim. * Præcepit ergo rex, & fecerunt
arcam: posueruntq. eam iuxta portam
9 domus Domini forinsecus. * Et prædi-
catum est in Iuda & Ierusalem vt defer-
rent singuli pretium Domino, [a] quod [a] Exod. 30. b. 12
C constituit Moyses seruus Dei super om-
10 nem Israel in deserto. * Lætatiq. sunt
cuncti principes, & omnis populus: &
ingressi contulerunt in arcam Domini,
11 atque miserunt ita vt impleretur. * Cũq.
tempus esset vt deferrent arcam coram
rege per manus Leuitarũ (videbant enim
multam pecuniam) ingrediebatur scri-
ba regis, & quem primus sacerdos cõ-
stituerat: effundebantq. pecuniam quæ
erat in arca: porro arcam reportabant
ad locum suum: sicq. faciebant per sin-
gulos dies, & congregata est infinita pe-
12 cunia. * Quam dederunt rex & Ioiada
his, qui præerant operibus domus Do-
mini: at illi conducebant ex ea cæsores
D lapidum, & artifices operum singulorũ
vt instaurarent domum Domini: fabros
quoque ferri & æris, vt quod cadere
13 cœperat, fulciretur. * Egeruntq. hi qui
operabantur industriè, & obducebatur
parietum cicatrix per manus eorum, ac
suscitauerũt domum Domini in statum
pristinum, & firmiter eam stare fecerũt.
14 * Cumq. complessent omnia opera, de-
tulerunt coram rege, & Ioiada reliquã
partem pecuniæ: de qua facta sunt va-
sa templi in ministerium, & ad holocau-
sta, phialæ quoque, & cetera vasa aurea
& argentea: & offerebantur holocausta
in domo Domini iugiter cunctis diebus
15 Ioiadæ. * Senuit autem Ioiada plenus
E dierum, & mortuus est cum esset cen-
16 tum triginta annorum. * sepelieruntq.
eum in ciuitate Dauid cum regibus, eo
quòd fecisset bonum cum Israel, & cũ
17 domo eius. * Postquam autem obijt Io-
iada, ingressi sunt principes Iuda, & ado-
rauerunt regem, qui delinitus obsequijs
18 eorum, acquieuit eis. * Et dereliquerunt
templũ Domini Dei patrum suorũ, ser-
uierũtq. lucis & sculptilibus, & facta est
ira contra Iudam, & Ierusalem propter
19 hoc peccatum. * Mittebatq. eis prophe-
tas vt reuerterentur ad Dominũ, quos

protestantes, illi audire nolebant. * Spi- 20
ritus itaque Dei induit Zachariam filiũ
Ioiadæ sacerdotem, & stetit in conspe-
ctu populi, & dixit eis: Hæc dicit Do- F
minus Deus: Quare transgredimini præ-
ceptum Domini, quod vobis non pro-
derit, & dereliquistis Dominum vt de-
relinqueret vos? * Qui congregati ad- 21
uersus eum, miserunt lapides iuxta re-
gis imperium in atrio domus Domini.
* Et non est recordatus Ioas rex mise- 22
ricordiæ, quam fecerat Ioiada pater il-
‖ Matth.23.d.35 lius secum, ‖ sed interfecit filium eius.
Qui cum moreretur, ait: Videat Domi-
nus, & requirat. * Cumq. euolutus es- 23
set annus, ascendit contra eum exerci-
tus Syriæ: venitq. in Iudam & Ierusalẽ,
& interfecit cunctos principes populi,
atque vniuersam prædam miserunt regi
in Damascum. * Et certe cum permo- 24
dicus venisset numerus Syrorum, tradi-
dit Dominus in manibus eorum infini- G
tam multitudinem, eo quòd dereliquis-
sent Dominum Deum patrum suorum:
in Ioas quoque ignominiosa exercuere
iudicia. * Et abeuntes dimiserunt eum in 25
languoribus magnis: surrexerunt autem
contra eum serui sui in vltionem san-
guinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occide-
runt eum in lectulo suo, & mortuus est:
sepelieruntq. eum in Ciuitate Dauid,
sed non in sepulchris regum. * Insidiati 26
vero sunt ei Zabad filius Semmaath Am-
manitidis, & Iozabad filius Semarith
Moabitidis. * Porro filij eius, ac sum- 27
ma pecuniæ, quæ adunata fuerat sub eo,
& instauratio domus Dei scripta sunt
diligentius in Libro regum: regnauit
autem Amasias filius eius pro eo.

CAP. XXV.

4.Reg.14.a.2 Vigintiquinque annorum erat Ama- 1
sias cum regnare cœpisset, & vigin- A
tinouem annis regnauit in Ierusalem,
nomen matris eius Ioaden de Ierusalẽ.
* Fecitq. bonum in conspectu Domini: 2
verumtamen non in corde perfecto.
* Cumq. roboratum sibi videret impe- 3
rium, iugulauit seruos, qui occiderant
regem patrem suum, * sed filios eorum 4
non interfecit sicut scriptum est in Li-
bro legis Moysi, vbi præcepit Dominus,
‖ Deut.24.c.16 dicens: ‖ Non occidentur patres pro fi-
lijs, neque filij pro patribus suis, sed 4.Reg.14.b.
vnusquisque in suo peccato morietur. Ezec.18.c.20
5 * Congregauit igitur Amasias Iudam, &
constituit eos per familias, tribunosq.
B & centuriones in vniuerso Iuda, & Ben-
iamin: & recensuit a viginti annis su-
pra, inuenitq. trecenta millia iuuenum,
qui egrederẽtur ad pugnam, & tenerent
6 hastam & clypeum: * Mercede quoque
conduxit de Israel centum millia robu-
7 storum, centum talentis argenti. * Ve-
nit autem homo Dei ad illum, & ait:
O rex, ne egrediatur tecum exercitus
Israel: non est enim Dominus cum Is-
8 rael, & cunctis filijs Ephraim: * quòd
si putas in robore exercitus bella consi-
stere, superari te faciet Deus ab hosti-
bus: Dei quippe est & adiuuare, & in
9 fugam conuertere. * Dixitq. Amasias ad
C hominem Dei: Quid ergo fiet de cen-
tum talentis, quæ dedi militibus Israel?
Et respondit ei homo Dei: Habet Do-
minus vnde tibi dare possit multo his
10 plura. * Separauit itaque Amasias exer-
citum, qui venerat ad eum ex Ephraim,
vt reuerteretur in locum suum: at illi
contra Iudam vehementer irati, reuer-
11 si sunt in regionem suam. * Porro Ama-
sias confidenter eduxit populum suum,
& abijt in Vallem salinarum, percus-
12 sitq. filios Seir decem millia. * Et alia
decem millia virorum ceperunt filij Iu-
da, & adduxerunt ad præruptum cuius-
dam petræ, præcipitaueruntq. eos de
summo in præceps, qui vniuersi crepue-
13 runt. * At ille exercitus, quem remise-
D rat Amasias ne secum iret ad prælium,
diffusus est in ciuitatibus Iuda a Sama-
ria vsque ad Bethoron, & interfectis
tribus millibus, diripuit prædam ma-
14 gnam. * Amasias vero post cædem Idu-
mæorum, & allatos deos filiorum Seir,
statuit illos in deos sibi, & adorabat eos,
15 & illis adolebat incensum. * Quam ob
rem iratus Dominus contra Amasiam
misit ad illum prophetam, qui diceret
ei: Cur adorasti deos, qui non libera-
E uerunt populum suum de manu tua?
16 * Cumq. hæc ille loqueretur, respondit
ei: Num consiliarius regis es? quiesce
ne interficiam te. Discedensq. prophe-
ta, Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus
occidere te, quia fecisti hoc malum, &
insuper non acquieuisti consilio meo.

Igitur

* Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo 17
consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz fi-
lij Iehu, regem Israel, dicens: Veni, vi-
deamus nos mutuo. * At ille remisit nū- 18
cios, dicens: Carduus, qui est in Liba-
no, misit ad cedrum Libani, dicens: Da
filiam tuam filio meo vxorem: & ecce
bestiæ, quæ erant in silua Libani, tran-
sierunt, & conculcauerunt carduum.
* Dixisti: Percussi Edom, & idcirco eri- 19
gitur cor tuum in superbiam: sede in F
domo tua, cur malum aduersum te pro-
uocas, vt cadas & tu, & Iuda tecum?
* Noluit audire Amasias, eo quòd Do- 20
mini esset voluntas vt traderetur in ma-
nus hostium propter deos Edom. * Ascē- 21
dit igitur Ioas rex Israel, & mutuos si-
bi præbuere conspectus: Amasias autē
rex Iuda erat in Bethsames Iuda: * cor- 22
ruitq. Iuda coram Israel, & fugit in
tabernacula sua. * Porro Amasiam re- 23
gem Iuda, filium Ioas filij Ioachaz, ce-
pit Ioas rex Israel in Bethsames, & ad-
duxit in Ierusalem: destruxitq. murum
eius a porta Ephraim vsque ad portam G
anguli quadringentis cubitis. * Omne 24
quoque aurum, & argentum, & vniuer-
sa vasa, quæ repererat in domo Dei, &
apud Obededom in thesauris etiam do-
mus regiæ, necnon & filios obsidum
reduxit in Samariam. * Vixit autem 25
Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam
mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Is-
rael, quindecim annis. * Reliqua autem 26
sermonum Amasiæ priorum & nouissi-
morum scripta sunt in Libro regum Iu-
da & Israel. * Qui postquam recessit a 27
Domino, tetenderunt ei insidias in Ie-
rusalem. Cumq. fugisset in Lachis, mi-
serunt, & interfecerunt eum ibi. * Re- 28
portantesq. super equos, sepelierunt eū
cum patribus suis in Ciuitate Dauid.

CAP. XXVI.

4. Reg. 14. c. 21

OMnis autem populus Iuda filium 1
eius Oziam annorum sedecim, cō- A
stituit regem pro Amasia patre suo.
* Ipse ædificauit Ailath, & restituit eam 2
ditioni Iuda, postquam dormiuit rex
cum patribus suis. * Sedecim annorum 3
erat Ozias cum regnare cœpisset, &
quinquagintaduobus annis regnauit in
Ierusalem, nomen matris eius Iechelia
4 de Ierusalem. * Fecitq. quod erat rectū
in oculis Domini iuxta omnia, quæ
5 fecerat Amasias pater eius. * Et exqui-
siuit Dominum in diebus Zachariæ in-
telligentis & videntis Deum: cumq. re-
quireret Dominum, direxit eum in om-
6 nibus. * Denique egressus est, & pu-
gnauit contra Philisthijm, & destruxit
murum Geth, & murum Iabniæ, mu-
rumq. Azoti: ædificauit quoque oppida
7 in Azoto, & in Philisthijm. * Et adiu-
uit eum Deus contra Philisthijm, &
contra Arabes, qui habitabant in Gur-
8 baal, & contra Ammonitas. * Appen-
B debantq. Ammonitæ munera Oziæ: &
diuulgatum est nomen eius vsque ad
introitum Ægypti propter crebras vi-
9 ctorias. * Ædificauitq. Ozias turres in
Ierusalem super portam anguli, & su-
per portam vallis, & reliquas in eo-
10 dem muri latere, firmauitq. eas. * Ex-
truxit etiam turres in solitudine, &
effodit cisternas plurimas, eo quòd ha-
beret multa pecora tam in campestri-
bus, quàm in eremi vastitate: vineas
quoque habuit & vinitores in monti-
bus, & in carmelo: erat quippe homo
11 agriculturæ deditus. * Fuit autem exer-
citus bellatorum eius, qui procedebant
ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maa-
siæq. doctoris, & sub manu Hananiæ,
12 qui erat de ducibus regis. * Omnisq.
numerus principum per familias virorū
fortium, duorum millium sexcentorū.
13 * Et sub eis vniuersus exercitus trecen-
torum & septem millium quingentorū:
qui erant apti ad bella, & pro rege
14 contra aduersarios dimicabant. * Præ-
C parauit quoque eis Ozias, id est, cun-
cto exercitui, clypeos, & hastas, & ga-
leas, & loricas, arcusq. & fundas ad ia-
15 ciendos lapides. * Et fecit in Ierusalem
diuersi generis machinas, quas in tur-
ribus collocauit, & in angulis murorum
vt mitterent sagittas, & saxa grandia:
egressumq. est nomen eius procul, eo
quòd auxiliaretur ei Dominus, & cor-
16 roborasset illum. * Sed cum roboratus
esset, eleuatum est cor eius in interitum
suum, & neglexit Dominum Deum suū:
ingressusq. templum Domini, adolere
voluit incensum super altare thymia-
17 matis. * Statimq. ingressus post eum
Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes

Domini octoginta, viri fortissimi,* re- 18
stiterunt regi, atque dixerunt: Non est
tui officij Ozia vt adoleas incensum Do-
mino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorũ
Aaron, qui consecrati sunt ad huiusce-
modi ministerium: egredere de sanctua-
rio, ne contempseris: quia non reputa-
bitur tibi in gloriã hoc a Domino Deo.
* Iratusq. Ozias, tenens in manu thuri- 19
bulum vt adoleret incensum, minaba- D
tur Sacerdotibus. Statimq. orta est le-
pra in fronte eius coram Sacerdotibus,
in domo Domini super altare thymia-
matis.* Cumq. respexisset eum Azarias 20
pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes,
viderunt lepram in fronte eius, & festi-
natò expulerunt eum. Sed & ipse per-
territus, accelerauit egredi, eo quòd
‖ 4.Reg.15.a.5 sensisset illico plagam Domini.* ‖ Fuit 21
igitur Ozias rex leprosus vsque ad diẽ
mortis suæ, & habitauit in domo sepa-
rata plenus lepra, ob quam eiectus fue-
rat de domo Domini. Porro Ioatham
filius eius rexit domum regis, & iudi-
cabat populum terræ.* Reliqua autem 22
sermonum Oziæ priorum & nouissimo-
rum scripsit Isaias filius Amos, prophe-
ta.* Dormiuitq. Ozias cum patribus 23
suis, & sepelierunt eum in agro rega-
lium sepulchrorum, eo quòd esset le-
prosus: regnauitq. Ioatham filius eius
pro eo.

CAP. XXVII.

4.Reg.15.g.32 Vigintiquinque annorum erat Ioa- 1
tham cum regnare cœpisset, & se- A
decim annis regnauit in Ierusalem: no-
men matris eius Ierusa filia Sadoc.* Fe- 2
citq. quod rectum erat coram Domino
iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater
suus, excepto quòd non est ingressus tẽ-
plum Domini, & adhuc populus delin-
quebat.* Ipse ædificauit portam domus 3
Domini excelsam, & in muro Ophel B
multa construxit.* Vrbes quoque ædi- 4
ficauit in montibus Iuda, & in saltibus
castella, & turres.* Ipse pugnauit con- 5
tra regem filiorum Ammon, & vicit
eos, dederuntq. ei filij Ammon in tem-
pore illo centum talenta argenti, & C
decem millia coros tritici, ac totidem
coros hordei: hæc ei præbuerunt filij
Ammon in anno secundo & tertio.
6 * Corroboratusq. est Ioatham eo quòd
direxisset vias suas coram Domino Deo
7 suo.* Reliqua autem sermonum Ioa-
tham, & omnes pugnæ eius, & opera,
scripta sunt in Libro regum Israel &
8 Iuda.* Vigintiquinque annorum erat
D cum regnare cœpisset, & sedecim an-
9 nis regnauit in Ierusalem.* Dormiuitq.
Ioatham cum patribus suis, & sepelie-
runt eum in Ciuitate Dauid: & regna-
uit Achaz filius eius pro eo.

CAP. XXVIII.

1 Viginti annorum erat Achaz cum 4.Reg.16.a.2
A regnare cœpisset: & sedecim an-
nis regnauit in Ierusalem: non fecit re-
ctum in conspectu Domini sicut Dauid
2 pater eius:* sed ambulauit in vijs re-
gum Israel, insuper & statuas fudit Baa-
3 lim.* Ipse est, qui adoleuit incensum
in Vallebenennom, & lustrauit filios
suos in igne iuxta ritum gentium, quas
interfecit Dominus in aduentu filiorum
4 Israel.* Sacrificabat quoque, & thy-
miama succendebat in excelsis, & in
collibus, & sub omni ligno frondoso.
5 * Tradiditq. eum Dominus Deus eius
in manu regis Syriæ, qui percussit eum,
magnamq. prædam cepit de eius impe-
rio, & adduxit in Damascum: manibus
quoque regis Israel traditus est, &
6 percussus plaga grandi.* Occiditq. Pha-
cee, filius Romeliæ, de Iuda centum
viginti millia in die vno, omnes vi-
ros bellatores: eo quòd reliquissent Do-
7 minum Deum patrum suorum.* Eo-
dem tempore occidit Zechri, vir potens
ex Ephraim, Maasiam filium regis, &
Ezricam ducem domus eius, Elcanam
8 quoque secundum a rege.* Ceperuntq.
filij Israel de fratribus suis ducenta mil-
lia mulierum, puerorum, & puella-
rum, & infinitam prædam: pertuleruntq.
9 eam in Samariam.* Ea tempestate erat
B ibi propheta Domini, nomine Oded:
qui egressus obuiam exercitui venien-
ti in Samariam, dixit eis: Ecce ira-
tus Dominus Deus patrum vestrorum
contra Iuda, tradidit eos in manibus
vestris, & occidistis eos atrociter,
ita vt ad cælum pertingeret vestra cru-
10 delitas.* Insuper filios Iuda, & Ie-
rusalem vultis vobis subijcere in seruos
& an-

& ancillas: quod nequaquã facto opus
est: peccastis enim super hoc Domino
Deo vestro. * Sed audite consilium 11
meum, & reducite captiuos, quos ad-
duxistis de fratribus vestris, quia ma-
gnus furor Domini imminet vobis.
* Steterunt itaque viri de principibus 12
filiorum Ephraim, Azarias filius Ioha-
nan, Barachias filius Mosollamoth, Eze-
chias filius Sellum, & Amasa filius Ada-
li, contra eos, qui veniebant de præ-
lio, * & dixerunt eis: Non introduce- 13
tis huc captiuos, ne peccemus Domi-
no. Quare vultis adijcere super peccata
nostra, & vetera cumulare delicta? gran-
de quippe peccatum est, & ira furoris
Domini imminet super Israel. * Dimi- 14
seruntq. viri bellatores prædam, & vni-
uersa quæ ceperant coram principibus,
& omni multitudine. * Steteruntq. vi- 15
ri, quos supra memorauimus, & appre- C
hendentes captiuos, omnesq. qui nudi
erant, vestierunt de spolijs: cumq. ve-
stissent eos, & calceassent, & refecissent
cibo ac potu, vnxissentq. propter labo-
rem, & adhibuissent eis curam: quicũ-
que ambulare non poterant, & erant
imbecillo corpore, imposuerunt eos
iumentis, & adduxerunt Iericho Ciui-
tatem palmarum ad fratres eorum, ip-
siq. reuersi sunt in Samariam. * Tempo- 16
re illo misit rex Achaz ad regem Assy-
riorum, postulans auxilium. * Vene- 17
runtq. Idumæi, & percusserunt multos
ex Iuda, & ceperunt prædam magnam.
* Philisthijm quoque diffusi sunt per vr- 18
bes campestres, & ad Meridiem Iuda:
ceperuntq. Bethsames, & Aialon, & Ga-
deroth, Socho quoque, & Thamnan,
& Gamzo, cum viculis suis, & habita-
uerunt in eis. * Humiliauerat enim Do- 19
minus Iudam propter Achaz regem Iu-
da, eo quòd nudasset eum auxilio, &
contemptui habuisset Dominum. * Ad- 20
duxitq. contra eum Thelgathphalnasar D
regem Assyriorum, qui & afflixit eum,
& nullo resistente vastauit. * Igitur A- 21
chaz spoliata domo Domini, & domo
regum, ac principum, dedit regi Assy-
riorum munera, & tamen nihil ei pro-
fuit. * Insuper & tempore angustiæ suæ 22
auxit contemptum in Dominum, ipse
per se rex Achaz, * immolauit dijs Da- 23
masci victimas percussoribus suis, &
dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, &
quos ego placabo hostijs, & aderunt
mihi, cum econtrario ipsi fuerint ruinæ
24 ei, & vniuerso Israel. * Direptis itaque
Achaz omnibus vasis domus Dei, atque
confractis, clausit ianuas templi Dei, &
fecit sibi altaria in vniuersis angulis Ie-
25 rusalem. * In omnibus quoque vrbibus
Iuda extruxit aras ad cremandum thus,
atque ad iracundiam prouocauit Domi-
26 num Deum patrum suorum. * Reliqua
autem sermonum eius, & omnium ope-
rum suorum priorum & nouissimorum
scripta sunt in Libro regum Iuda & Is-
27 rael. * Dormiuitq. Achaz cum patribus
suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ie-
rusalem: neque enim receperunt eum
in sepulchra regum Israel. Regnauitq.
Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XXIX.

1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cum 4.Reg. 18.a.1
A vigintiquinque esset annorum, & vi-
gintinouem annis regnauit in Ierusalẽ:
nomen matris eius Abia, filia Zachariæ.
2 * Fecitq. quod erat placitum in conspe-
ctu Domini iuxta omnia quæ fecerat
3 Dauid pater eius. * Ipse anno, & men-
se primo regni sui aperuit valuas do-
mus Domini, & instaurauit eas. * ad-
4 duxitq. Sacerdotes atque Leuitas, &
congregauit eos in plateam Orientalẽ.
5 * Dixitq. ad eos: Audite me Leuitæ, &
sanctificamini, mundate domum Domi-
ni Dei patrum vestrorum, & auferte
omnem immunditiam de sanctuario.
6 * Peccauerunt patres nostri, & fecerunt
malum in conspectu Domini Dei no-
stri, derelinquentes eum: auerterunt
facies suas a tabernaculo Domini, &
7 præbuerunt dorsum. * Clauserunt ostia,
B quæ erant in porticu, & extinxerunt
lucernas, incensumq. non adoleuerunt,
& holocausta non obtulerunt in san-
8 ctuario Deo Israel. * Concitatus est ita-
que furor Domini super Iudam &
Ierusalem, tradiditq. eos in commo-
tionem, & in interitum, & in sibi-
lum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.
9 * En, corruerunt patres nostri gladijs,
filij nostri, & filiæ nostræ, & coniu-
ges captiuæ ductæ sunt propter hoc sce-
10 lus. * Nunc ergo placet mihi vt ineamus

foedus cum Domino Deo Israel, &
auertet a nobis furorem iræ suæ. * Filij 11
mei nolite negligere: vos elegit Domi-
nus vt stetis coram eo, & ministretis il-
li, colatisq. eum, & cremetis ei incen-
sum. * Surrexerũt ergo Leuitæ: Mahath 12
filius Amasai, & Ioel filius Azariæ de fi-
lijs Caath: Porro de filijs Merari, Cis C
filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel.
De filijs autẽ Gersom, Ioah filius Zem-
ma, & Eden filius Ioah. * At vero de 13
filijs Elisaphan, Samri, & Iahiel. De fi-
lijs quoque Asaph, Zacharias, & Ma-
thanias: * Necnon de filijs Heman, Ia- 14
hiel, & Semei: Sed & de filijs Idithun,
Semeias, & Oziel. * Congregaueruntq. 15
fratres suos, & sanctificati sunt, & ingres-
si sunt iuxta mandatũ regis & imperiũ
Domini, vt expiarent domum Dei. * Sa- 16
cerdotes quoque ingressi templum Do-
mini vt sanctificarent illud, extulerunt
omnem immũditiam, quam intro repe-
rerant in vestibulo domus Domini, quã
tulerunt Leuitæ, & asportauerũt ad Tor-
rentem cedron foras. * Cœperunt au- 17
tem prima die mensis primi mundare, D
& in die octauo eiusdem mensis ingres-
si sunt porticũ templi Domini, expiaue-
runtq. templum diebus octo, & in die
sextadecima mensis eiusdẽ, quod cœpe-
rant impleuerũt. * Ingressi quoque sunt 18
ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: San-
ctificauimus omnem domum Domini,
& altare holocausti, vasaq. eius, necnon
& mensam propositionis cum omnibus
vasis suis, * cũctamq. templi supellecti- 19
lem. quam polluerat rex Achaz in regno
suo, postquam præuaricatus est: & ecce
exposita sunt omnia coram altare Do-
mini. * Consurgensq. diluculo Ezechias 20
rex, adunauit omnes principes ciuitatis,
& ascendit in domum Domini: * obtu- 21
leruntq. simul tauros septem, & arietes
septem, agnos septem, & hircos septem
pro peccato, pro regno, pro sanctuario,
pro Iuda, dixitq. sacerdotibus filijs Aa-
ron vt offerrent super altare Domini.
* Mactauerunt igitur tauros, & suscepe- 22
runt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt E
illum super altare, mactauerunt etiam
arietes, & illorum sanguinem super alta-
re fuderunt, immolaueruntq. agnos, &
fuderunt super altare sanguinem. * Ap- 23
plicuerunt hircos pro peccato coram
rege, & vniuersa multitudine, imposue-
24 runtq. manus suas super eos: * & immo-
lauerunt illos Sacerdotes, & asperserunt
sanguinem eorum coram altare pro pia-
culo vniuersi Israelis: pro omni quippe
Israel præceperat rex vt holocaustum
25 fieret & pro peccato. * Constituit quo-
que Leuitas in domo Domini cũ cym-
balis, & psalterijs, & citharis secundum
F dispositionem Dauid regis, & Gad Vi-
dentis, & Nathan prophetæ: siquidẽ Do-
mini præceptum fuit per manũ prophe-
26 tarum eius. * Steteruntq. Leuitæ tenen-
tes organa Dauid, & Sacerdotes tubas.
27 * Et iussit Ezechias vt offerrẽt holocau-
sta super altare: cumq. offerrentur ho-
locausta, cœperũt laudes canere Domi-
no, & clangere tubis, atque in diuersis
organis, quæ Dauid rex Israel præpara-
28 uerat, concrepare. * Omni autem turba
adorante, cantores, & ij, qui tenebant
tubas, erant in officio suo donec com-
29 pleretur holocaustum. * Cumq. finita
esset oblatio, incuruatus est rex, & om-
nes qui erant cum eo, & adorauerũt.
30 * Præcepitq. Ezechias, & principes Le-
uitis vt laudarent Dominũ sermonibus
Dauid, & Asaph Videntis: qui laudaue-
runt eum magna lætitia, & incuruato
31 genu adorauerũt. * Ezechias autem etiã
G hæc addidit: Implestis manus vestras
Domino, accedite, & offerte victimas, &
laudes in domo Domini. Obtulit ergo
vniuersa multitudo hostias, & laudes, &
32 holocausta mẽte deuota. * Porro nume-
rus holocaustorum, quæ obtulit multi-
tudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes
33 centum, agnos ducentos. * Sanctificaue-
runtq. Domino boues sexcẽtos, & oues
34 tria millia. * Sacerdotes vero pauci erãt,
nec poterant sufficere vt pelles holocau-
storum detraherent: vnde & Leuitæ fra-
tres eorũ adiuuerunt eos, donec imple-
retur opus, & sanctificarentur antistites:
Leuitæ quippe faciliori ritu sanctifican-
35 tur, quàm Sacerdotes. * Fuerũt ergo ho-
locausta plurima, adipes pacificorum,
& libamina holocaustorum: & comple-
36 tus est cultus domus Domini. * Læta-
tusq. est Ezechias, & omnis populus eo
quòd ministerium Domini esset exple-
tum. De repente quippe hoc fieri pla-
cuerat.

CAP.

CAP. XXX.

Misit quoque Ezechias ad omnem 1
Israel & Iudam: scripsitq. episto- A
las ad Ephraim & Manassen vt venirent
ad domum Domini in Ierusalem, &
facerét Phase Domino Deo Israel.* Ini- 2
to ergo consilio regis & principum, &
vniuersi coetus Ierusalem, decreuerunt
vt facerent Phase mense secundo.* Non 3
enim potuerant facere in tempore suo,
quia sacerdotes, qui possent sufficere,
sanctificati non fuerant, & populus nó-
dum congregatus fuerat in Ierusalem.
* Placuitq. sermo regi, & omni multi- 4
tudini. * Et decreuerunt vt mitterent 5
nuncios in vniuersum Israel de Bersabee
vsque Dan vt venirent, & facerent
Phase Domino Deo Israel in Ierusalem:
multi enim non fecerant sicut lege præ-
scriptum est. * Perrexeruntq. cursores 6
cum epistolis ex regis imperio, & prin-
cipum eius, in vniuersum Israel & Iu-
dam iuxta id, quod rex iusserat, prædi-
cantes: Filij Israel reuertimini ad Do-
minum Deum Abraham, & Isaac, &
Israel: & reuertetur ad reliquias, quæ
effugerunt manum regis Assyriorum. B
* Nolite fieri sicut patres vestri, & fra- 7
tres qui recesserunt a Domino Deo pa-
trum suorum, qui tradidit eos in inte-
ritum, vt ipsi cernitis.* Nolite indura- 8
re ceruices vestras, sicut patres vestri:
tradite manus Domino, & venite ad
sanctuarium eius, quod sanctificauit in
æternum: seruite Domino Deo patrum
vestrorum, & auertetur a vobis ira fu-
roris eius. * Si enim vos reuersi fueri- 9
tis ad Dominum: fratres vestri, & filij
habebunt misericordiam coram domi-
nis suis, qui illos duxerunt captiuos, &
reuertentur in terram hanc: pius enim
& clemens est Dominus Deus vester, &
non auertet faciem suam a vobis, si re-
uersi fueritis ad eum. * Igitur cursores 10
pergebant velociter de ciuitate in ciui-
tatem per terram Ephraim, & Manasse
vsque ad Zabulon, illis irridentibus &
subsannantibus eos. * Attamen quidam 11
viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon ac-
quiescentes consilio, venerunt Ierusalé.
* In Iuda vero facta est manus Domini 12
vt daret eis cor vnum, vt facerent iuxta
præceptum regis, & principum verbū
13 Domini.* Congregatiq. sunt in Ierusa-
lem populi multi vt facerent sollemni-
tatem azymorum, in mense secundo:
14 * & surgentes destruxerunt altaria quæ
C erant in Ierusalem, atque vniuersa, in
quibus, idolis adolebatur incensum,
subuertentes, proiecerunt in Torrentem
15 cedron.* Immolauerunt autem Phase
quartadecima die mensis secūdi. Sacer-
dotes quoque, atque Leuitæ tandē san-
ctificati obtulerunt holocausta in domo
16 Domini:* Steteruntq. in ordine suo iux-
ta dispositionem, & legem Moysi homi-
nis Dei: Sacerdotes vero suscipiebāt ef-
fundendum sanguinem de manibus Le-
17 uitarum, * eo quòd multa turba sancti-
ficata non esset: & idcirco immolarent
Leuitæ Phase his, qui non occurrerant
18 sanctificari Domino. * Magna etiā pars
populi de Ephraim, & Manasse, & Issa-
char, & Zabulon, quæ sanctificata non
fuerat, comedit Phase, non iuxta quod
scriptum est: & orauit pro eis Ezechias,
dicens: Dominus bonus propitiabitur
19 * cunctis, qui in toto corde requirunt
Dominum Deum patrum suorum: &
non imputabit eis quòd minus sanctifi-
20 cati sunt. * Quem exaudiuit Dominus,
21 & placatus est populo.* Feceruntq. filij
Israel, qui inuenti sunt in Ierusalē, sol-
lemnitatem azymorum septem diebus
in lætitia magna, laudantes Dominum
per singulos dies: Leuitæ quoque, &
Sacerdotes per organa, quæ suo officio
22 congruebant. * Et locutus est Ezechias
ad cor omnium Leuitarum, qui habe-
bant intelligentiam bonam super Do-
mino: & comederunt septem diebus
sollemnitatis, immolantes victimas pa-
cificorum, & laudantes Dominum Deū
23 patrum suorum. * Placuitq. vniuersæ
multitudini vt celebrarent etiam alios
dies septem: quod & fecerunt cum in-
24 genti gaudio. * Ezechias enim rex Iu-
da præbuerat multitudini mille tauros,
& septem millia ouium: principes ve-
ro dederant populo tauros mille, &
oues decem millia: sanctificata est er-
go sacerdotum plurima multitudo.
25 * Et hilaritate perfusa omnis turba
Iuda tam Sacerdotum & Leuitarum,
quàm vniuersæ frequentiæ, quæ vene-
rat ex Israel; proselytorum quoque de

Terra Israel, & habitantium in Iuda.
* Factaq. est grandis celebritas in Ierusa- 26
lem,qualis a diebus Salomonis filij Da-
uid regis Israel in ea vrbe non fuerat.
* Surrexerunt autem Sacerdotes atque 27
Leuitæ benedicentes populo: & exaudi-
ta est vox eorum: peruenitq. oratio in
habitaculum sanctum cæli.

CAP. XXXI.

CVmq. hæc fuissent rite celebrata, 1
egressus est omnis Israel,qui inuē- A
tus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt
simulacra, succideruntq. lucos, demo-
liti sunt excelsa,& altaria destruxerunt,
non solum de vniuerso Iuda & Benia-
min,sed & de Ephraim quoque & Ma-
nasse,donec penitus euerterent: reuersiq.
sunt omnes filij Israel in possessiones &
ciuitates suas. * Ezechias autem consti- 2
tuit turmas Sacerdotales,& Leuiticas per
diuisiones suas, vnumquemque in offi-
cio proprio, tam Sacerdotum videlicet
quàm Leuitarum ad holocausta,& paci-
fica vt ministrarent & confiterētur,cane-
rentq. in portis castrorum Domini.
* Pars autem regis erat, vt de propria 3
eius substantia offerretur holocaustum,
mane semper & vespere. Sabbatis quo-
que,& Calendis, & sollemnitatibus ce-
teris, sicut scriptum est in lege Moysi.
* Præcepit etiam populo habitantium 4
Ierusalem vt darent partes Sacerdotibus,
& Leuitis, vt possent vacare legi Do-
mini. * Quod cum percrebruisset in au- 5
ribus multitudinis, plurimas obtulere B
primitias filij Israel frumenti, vini, &
olei,mellis quoque: & omnium,quæ gi-
gnit humus,decimas obtulerunt.* Sed & 6
filij Israel & Iuda, qui habitabant in vr-
bibus Iuda,obtulerunt decimas boum &
ouium,decimasq. sanctorum, quæ voue-
rant Domino Deo suo: atque vniuersa
portantes, fecerunt aceruos plurimos.
* Mense tertio cœperunt aceruorum ia- 7
cere fundamenta,& mense septimo com
pleuerunt eos. * Cumq. ingressi fuissent 8
Ezechias,& principes eius,viderunt acer-
uos, & benedixerūt Domino ac populo
Israel. * Interrogauitq. Ezechias Sacer- 9
dotes, & Leuitas cur ita iacerent acer-
ui. * Respōdit illi Azarias Sacerdos pri- 10
mus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo
cœperunt offerri primitiæ in domo Do
mini, comedimus, & saturati sumus, &
remanserunt plurima, eo quòd benedi-
C xerit Dominus populo suo: reliquia-
rum autem copia est ista, quam cernis.
11 * Præcepit igitur Ezechias vt præpara-
rent horrea in domo Domini. Quod
12 cum fecissent, * intulerunt tam primi-
tias, quàm decimas, & quæcumque
vouerant, fideliter. Fuit autem præ-
fectus eorum Chonenias Leuita, & Se-
13 mei frater eius, secundus, * post quem
Iahiel, & Azarias, & Nahath, & A-
sael, & Ierimoth, Iozabad quoque, &
Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Ba-
naias, præpositi sub manibus Chononiæ,
& Semei fratris eius, ex imperio Eze-
chiæ regis & Azariæ pontificis domus
14 Dei, ad quos omnia pertinebant.* Co-
re vero filius Iemna Leuites & ianitor
Orientalis portæ,præpositus erat ijs,quæ
spōte offerebantur Domino, primitijsq.
15 & consecratis in Sancta sanctorum.* Et
sub cura eius Eden, & Beniamin, Iesue,
& Semeias, Amarias quoque, & Seche-
nias in ciuitatibus Sacerdotum vt fide-
liter distribuerent fratribus suis partes,
16 minoribus atque maioribus: * exceptis
D maribus ab annis tribus & supra,cunctis
qui ingrediebantur templum Domini,
& quidquid per singulos dies conduce-
bat in ministerio, atque obseruationi-
17 bus iuxta diuisiones suas, * Sacerdoti-
bus per familias, & Leuitis a vigesimo
anno & supra, per ordines & turmas
18 suas, * vniuersæq. multitudini tam
vxoribus, quàm liberis eorum vtriuf-
que sexus, fideliter cibi de his, quæ
19 sanctificata fuerant, præbebantur.* Sed
& filiorum Aaron per agros, & subur-
bana vrbium singularum dispositi erant
viri, qui partes distribuerent vniuerso
sexui masculino de Sacerdotibus, & Le-
20 uitis. * Fecit ergo Ezechias vniuersa
quæ diximus in omni Iuda: operatusq.
est bonum & rectum, & verum coram
21 Domino Deo suo * in vniuersa cultu-
ra ministerij domus Domini, iuxta le-
gem & ceremonias, volens requirere
Deum suum in toto corde suo: fecitq.
& prosperatus est.

CAP.

CAP. XXXII.

4.Reg.18.c.13 Isa.36.a.1 Eccl.48.c.20

Post quæ & huiuscemodi veritatem, 1
venit Sennacherib rex Assyriorum, A
& ingressus Iudam, obsedit ciuitates
munitas, volens eas capere. * Quod 2
cum vidisset Ezechias, venisse scili-
cet Sennacherib, & totum belli im-
petum verti contra Ierusalem, * inito 3
cum principibus consilio, virisq. for-
tissimis vt obturarent capita fontium,
qui erant extra vrbem: & hoc omnium
decernente sententia, * congregauit plu- 4
rimam multitudinem, & obturauerunt
cunctos fontes, & riuum, qui fluebat
in medio terræ, dicentes: Ne veniant
reges Assyriorum, & inueniant aquarum
abundantiam. * Ædificauit quoque, 5
agens industriè, omnem murum, qui
fuerat dissipatus, & extruxit turres desu-
per, & forinsecus alterum murum: in-
staurauitq. Mello in Ciuitate Dauid, &
fecit vniuersi generis armaturam & cly-
peos: * constituitq. principes bellatorũ 6
in exercitu: & conuocauit vniuersos in B
platea portæ ciuitatis, ac locutus est ad
cor eorum dicens: * Viriliter agite, & 7
confortamini: nolite timere, nec pauea-
tis regem Assyriorum, & vniuersam mul-
titudinem, quæ est cum eo: multo enim
plures nobiscum sunt, quàm cum illo.
* Cum illo enim est brachium carneũ: 8
nobiscum Dominus Deus noster, qui au-
xiliator est noster, pugnatq. pro nobis.
Confortatusq. est populus huiuscemodi
verbis Ezechiæ regis Iuda. * Quæ post- 9
quam gesta sunt, misit Sennacherib rex
Assyriorum seruos suos in Ierusalem
(ipse enim cum vniuerso exercitu obsi-
debat Lachis) ad Ezechiam regem Iu-
da, & ad omnem populum, qui erat in C
vrbe, dicens: * Hæc dicit Sennacherib 10
rex Assyriorum: In quo habentes fidu-
ciam sedetis obsessi in Ierusalem? * Num 11
Ezechias decipit vos, vt tradat morti
in fame & siti, affirmans quòd Dominus
Deus vester liberet vos de manu regis
Assyriorum? * Numquid non iste est 12
Ezechias, qui destruxit excelsa illius, &
altaria, & præcepit Iuda & Ierusalem,
dicens: Coram altari vno adorabitis,
& in ipso comburetis incensum? * An 13
ignoratis quæ ego fecerim, & patres
mei cunctis terrarum populis? num-
quid præualuerunt dij gentium, om-
niumq. terrarum liberare regionem
14 suam de manu mea? * Quis est de
vniuersis dijs gentium, quas vastauerunt
patres mei, qui potuerit eruere popu-
lum suum de manu mea, vt possit etiam
Deus vester eruere vos de hac manu?
15 * Non vos ergo decipiat Ezechias, nec
D vana persuasione deludat, neque creda-
tis ei. Si enim nullus potuit deus cun-
ctarum gentium atque regnorum libe-
rare populum suum de manu mea, &
de manu patrum meorum, consequen-
ter nec Deus vester poterit eruere vos
16 de manu mea. * Sed & alia multa
locuti sunt serui eius contra Dominum
Deum, & contra Ezechiam seruum
17 eius. * epistolas quoque scripsit plenas
blasphemiæ in Dominum Deum Israel,
& locutus est aduersus eum: Sicut dij
gentium ceterarum non potuerunt libe-
rare populum suum de manu mea, sic
& Deus Ezechiæ eruere non poterit
18 populum suum de manu ista. * Insu-
per & clamore magno, lingua Iudaica
contra populum, qui sedebat in muris
Ierusalem, personabat, vt terreret
19 eos, & caperet ciuitatem. * Locu-
E tusq. est contra Deum Ierusalem, sicut
aduersum deos populorum terræ, ope-
20 ra manuum hominum. * Orauerunt
igitur Ezechias rex, & Isaias filius A-
mos prophetes, aduersum hanc blasphe-
miam, ac vociferati sunt vsque in cæ-
21 lum. * ‖ Et misit Dominus angelum, ‖ Tob.1.d.21
qui percussit omnem virum robustum,
& bellatorem, & principem exercitus
regis Assyriorum: Reuersusq. est cum
ignominia in terram suam. Cumq.
ingressus esset domum Dei sui, filij qui
egressi fuerant de vtero eius, interfece-
22 runt eum gladio. * Saluauitq. Domi-
nus Ezechiam & habitatores Ierusalem
de manu Sennacherib regis Assyriorum,
& de manu omnium, & præstitit eis
23 quietem per circuitum. * Multi etiam
deferebant hostias, & sacrificia Domi-
no in Ierusalem, & munera Ezechiæ
F regi Iuda: qui exaltatus est post hæc
24 coram cunctis gentibus. * ‖ In diebus ‖ 4.Reg.20.a.1 Isa.38.a.1
illis ægrotauit Ezechias vsque ad mor-
tem, & orauit Dominum: exaudiuitq.
eum, & dedit ei signum. * Sed non iuxta
benefi-

beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia
eleuatum est cor eius: & facta est contra
eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.
* Humiliatusq. est postea eo quòd exal- 26
tatum fuisset cor eius, tam ipse, quàm
habitatores Ierusalem: & idcirco non
venit super eos ira Domini in diebus E-
zechiæ. * Fuit autem Ezechias diues, & 27
inclytus valde, & thesauros sibi pluri-
mos congregauit argenti & auri & lapi-
dis pretiosi, aromatum, & armorum
vniuersi generis, & vasorum magni pre-
tij. * Apothecas quoque frumenti, vi- 28
ni, & olei, & præsepia omnium iumen-
torum, caulasq. pecorum, * & vrbes 29
ædificauit sibi: habebat quippe greges
ouium, & armentorum innumerabiles,
eo quòd dedisset ei Dominus substan-
tiam multam nimis. * Ipse est Ezechias, 30
qui obturauit superiorem fontem aqua- G
rum Gihon, & auertit eas subter ad Oc-
cidentem Vrbis Dauid: in omnibus ope-
ribus suis fecit prospere quæ voluit.
* Attamen in legatione principum Ba- 31
bylonis, qui missi fuerant ad eum, vt
interrogarent de portento, quod acci-
derat super terram, dereliquit eum Deus
vt tentaretur, & nota fierent omnia,
quæ erant in corde eius. * Reliqua au- 32
tem sermonum Ezechiæ, & misericor-
diarum eius scripta sunt in visione Isaiæ
filij Amos prophetæ, & in libro regum
Iuda & Israel. * Dormiuitq. Ezechias 33
cum patribus suis, & sepelierunt eum
super sepulchra filiorum Dauid: & ce-
lebrauit eius exequias vniuersus Iuda, &
omnes habitatores Ierusalē: regnauitq.
Manasses filius eius pro eo.

CAP. XXXIII.

4.Reg.21.a.1 DVodecim annorum erat Manasses 1
cum regnare cœpisset, & quinqua- A
gintaquinque annis regnauit in Ierusa-
lem. * Fecit autem malum coram Do- 2
mino iuxta abominationes gentium,
quas subuertit Dominus coram filijs If-
rael: * & conuersus instaurauit excelsa, 3
quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius:
construxitq. aras Baalim, & fecit lucos,
& adorauit omnem militiam cæli, &
coluit eam. * Ædificauit quoque altaria 4
in domo Domini, de qua dixerat Domi-
‖2.Reg.7.b.10 nus: * ‖ In Ierusalem erit nomen meum
5 in æternum. * Ædificauit autem ea
cuncto exercitui cæli in duobus atrijs
6 domus Domini. * Transireq. fecit filios
suos per ignem in Vallebenennom: ob-
seruabat somnia, sectabatur auguria,
maleficis artibus inseruiebat, habebat
secum magos, & incantatores: mul-
taq. mala operatus est coram Domino
7 vt irritaret eum. * Sculptile quoque,
B & conflatile signum posuit in domo
Dei, ‖ de qua locutus est Deus ad Da- ‖3.Reg.1.b.9
uid, & ad Salomonem filium eius, di-
cens: In domo hac & in Ierusalem,
quam elegi de cunctis tribubus Israel,
ponam nomen meum in sempiternum.
8 * Et moueri non faciam pedem Israel
de terra, quam tradidi patribus eorum:
ita dumtaxat si custodierint facere quæ
præcepi eis, cunctamq. legem, & ce-
remonias, atque iudicia per manum
9 Moysi. * Igitur Manasses seduxit Iu-
dam, & habitatores Ierusalem vt fa-
cerent malum super omnes gentes, quas
subuerterat Dominus a facie filiorum
10 Israel. * Locutusq. est Dominus ad
eum, & ad populum illius, & atten-
11 dere noluerunt. * Idcirco superindu-
xit eis principes exercitus regis Assyrio-
rum: ceperuntq. Manassen, & vin-
ctum catenis, atque compedibus duxe-
12 runt in Babylonem. * Qui postquam
coangustatus est, orauit Dominum Deū
suum: & egit pœnitentiam valde co-
13 ram Deo patrum suorum. * Depreca-
C tusq. est eum, & obsecrauit intente: &
exaudiuit orationem eius, reduxitq.
eum Ierusalem in regnum suum, & co-
gnouit Manasses quòd Dominus ipse
14 esset Deus. * Post hæc ædificauit mu-
rum extra ciuitatem Dauid ad Occiden-
tem Gihon in conualle, ab introitu
portæ piscium per circuitum vsque ad
Ophel, & exaltauit illum vehementer:
constituitq. principes exercitus in cun-
15 ctis ciuitatibus Iuda munitis: * & abstu-
lit deos alienos, & simulacrum de do-
mo Domini: aras quoque, quas fecerat
in monte domus Domini, & in Ierusa-
lem, & proiecit omnia extra vrbem.
16 * Porro instaurauit altare Domini, & im-
molauit super illud victimas, & pacifica,
& laudem: præcepitq. Iudæ vt seruiret
17 Domino Deo Israel. * Attamen adhuc
populus immolabat in excelsis Domino

Deo

Deo suo. * Reliqua autē gestorum Ma- 18
nasse: & obsecratio eius ad Deum suum:
verba quoque Videntium, qui loqueban-
tur ad eum in nomine Domini Dei Is-
rael, continentur in sermonibus regum
Israel. * Oratio quoque eius & exaudi- 19
tio, & cuncta peccata, atque contem- D
ptus, loca etiam, in quibus ædificauit ex-
celsa, & fecit lucos, & statuas antequam
ageret pœnitentiam, scripta sunt in ser-
4.Reg.21.d.18. monibus Hozai. * Dormiuit ergo Ma- 20
nasses cum patribus suis, & sepelierunt
eum in domo sua: regnauitq. pro eo fi-
lius eius Amon. * Vigintiduorum an- 21
norum erat Amon cum regnare cœpis-
set, & duobus annis regnauit in Ierusa-
lem. * Fecitq. malum in conspectu Do- 22
mini, sicut fecerat Manasses pater eius:
& cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fa-
bricatus, immolauit atque seruiuit. * Et 23
non est reueritus faciem Domini, sicut
reueritus est Manasses pater eius: & mul
to maiora deliquit. * Cumq. cōiurassent 24
aduersus eum serui sui, interfecerunt eū
in domo sua. * Porro reliqua populi 25
multitudo, cæsis ijs, qui Amon percus-
serant, constituit regem Iosiam filium
eius pro eo.

CAP. XXXIIII.

4.Reg.22.a.1 OCto annorum erat Iosias cū regna- 1
re cœpisset, & triginta & vno anno A
regnauit in Ierusalem. * Fecitq. quod 2
erat rectum in conspectu Domini, &
ambulauit in vijs Dauid patris sui: non
declinauit neque ad dextram, neque ad
sinistram. * Octauo autem anno regni 3
sui, cum adhuc esset puer, cœpit quære-
re Deum patris sui Dauid: & duodeci-
mo anno postquam regnare cœperat,
mundauit Iudam & Ierusalem ab excel-
sis, & lucis, simulacrisq. & sculptilibus.
* Destruxeruntq. coram eo aras Baalim: 4
& simulacra, quæ superposita fuerant,
demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia
succidit atque comminuit: & super tu-
mulos eorum, qui eis immolare consue-
uerant, fragmenta dispersit. * Ossa præ- 5
terea sacerdotum combussit in altaribus B
idolorum, mundauitq. Iudam & Ieru-
salem. * Sed & in vrbibus Manasse, & 6
Ephraim, & Simeon, vsque Nephthali
cuncta subuertit. * Cumq. altaria dissi- 7
passet, & lucos, & sculptilia contriuisset
in frusta, cunctaq. delubra demolitus es-
set de vniuersa Terra Israel, reuersus est
8 in Ierusalem. * Igitur anno octauode-
cimo regni sui, mundata iam terra, &
templo Domini, misit Saphan filium Ese-
liæ, & Maasiam principem ciuitatis, &
Ioha filium Ioachaz a commentarijs, vt
instaurarent domum Domini Dei sui.
9 * Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem
magnum: acceptamq. ab eo pecuniam,
quæ illata fuerat in domum Domini, &
C quam congregauerant Leuitæ, & ianito-
res de Manasse, & Ephraim, & vniuersis
reliquijs Israel, ab omni quoque Iuda,
& Beniamin, & habitatoribus Ierusalem,
10 * tradiderunt in manibus eorū, qui præ-
erant operarijs in domo Domini vt in-
staurarent templum, & infirma quæque
11 sarcirent. * At illi dederunt eam artifi-
cibus, & cæmentarijs vt emerent lapides
de lapicidinis, & ligna ad commissuras
ædificij, & ad contignationem domorū,
12 quas destruxerant reges Iuda. * Qui fi-
deliter cuncta faciebant. Erant autem
præpositi operantium, Iahath & Abdias
de filijs Merari, Zacharias & Mosollam
de filijs Caath, qui vrgebant opus: om-
nes Leuitæ scientes organis canere.
13 * Super eos vero, qui ad diuersos vsus
onera portabant, erant scribæ, & magi-
14 stri de Leuitis ianitores. * Cumq. effer-
D rent pecuniam, quæ illata fuerat in tem-
plum Domini, reperit Helcias Sacerdos
Librum legis Domini per manū Moysi.
15 * Et ait ad Saphan scribam: Librum le-
gis inueni in domo Domini: Et tradi-
16 dit ei. * At ille intulit volumen ad re-
gem, & nūciauit ei, dicens: Omnia, quæ
dedisti in manu seruorum tuorum, ecce
17 complentur. * Argentum, quod reper-
tum est in domo Domini, conflauerūt:
datumq. est præfectis artificū, & diuersa
18 opera fabricantium. * Præterea tradidit
mihi Helcias sacerdos hunc librum.
19 Quem cū rege præsente recitasset, * au-
dissetq. ille verba legis, scidit vestimen-
20 ta sua: * & præcepit Helciæ, & Ahicam
filio Saphan, & Abdon filio Micha, Sa-
phan quoque scribæ, & Asaæ seruo re-
21 gis, dicens: * Ite, & orate Dominum pro
me, & pro reliquijs Israel, & Iuda, super
vniuersis sermonibus Libri istius, qui re-
pertus est: magnus enim furor Domini
stillauit

stillauit super nos, eo quòd non custo-
dierint patres nostri verba Domini vt
facerent omnia, quæ scripta sunt in isto
volumine. * Abijt ergo Helcias, & hi 22
qui simul a rege missi fuerant, ad Oldá
prophetidem, vxorem Sellum filij The-
cuath, filij Hasra custodis vestium: quæ
habitabat in Ierusalē in Secunda: & lo-
cuti sunt ei verba, quæ supra narraui-
mus. * At illa respondit eis: Hæc dicit 23
Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui
misit vos ad me: * Hæc dicit Dominus: 24
Ecce ego inducam mala super locum
istum, & super habitatores eius, cunctaq.
maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc,
quem legerunt coram rege Iuda. * Quia 25
dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs F
alienis, vt me ad iracundiam prouoca-
rent in cunctis operibus manuum sua-
rum, idcirco stillabit furor meus super
locum istum, & non extinguetur. * Ad 26
regem autē Iuda, qui misit vos pro Do-
mino deprecando, sic loquimini: Hæc
dicit Dominus Deus Israel: Quoniam
audisti verba voluminis, * atque emol- 27
litum est cor tuum, & humiliatus es in
conspectu Dei super his, quæ dicta sunt
contra locum hunc, & habitatores Ieru-
salem, reueritusq. faciem meam, scidisti
vestimenta tua, & fleuisti coram me:
ego quoque exaudiui te, dicit Dominus.
* Iam enim colligam te ad patres tuos, 28
& inferéris in sepulchrum tuum in pa-
ce: nec videbunt oculi tui omne malū,
quod ego inducturus sum super locum
4.Reg.23.a.1 istum, & super habitatores eius. * Retu-
lerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.
* At ille conuocatis vniuersis maioribus 29
natu Iuda & Ierusalem, * ascendit in do- 30
mum Domini, vnàq. omnes viri Iuda & G
habitatores Ierusalem, Sacerdotes & Le-
uitæ, & cunctus populus a minimo vsque
ad maximum. Quibus audientibus in
domo Domini, legit rex omnia verba
voluminis: * & stans in tribunali suo, 31
percussit fœdus coram Domino vt am-
bularet post eum, & custodiret præce-
pta, & testimonia, & iustificationes eius
in toto corde suo, & in tota anima sua,
faceretq. quæ scripta sunt in volumine
illo, quod legerat. * Adiurauit quoque 32
super hoc omnes, qui reperti fuerant in
Ierusalem, & Beniamin: & fecerunt ha-
bitatores Ierusalem iuxta pactū Domini

33 Dei patrum suorum. * Abstulit ergo
Iosias cunctas abominationes de vniuer-
sis regionibus filiorum Israel: & fecit
omnes, qui residui erant in Israel, ser-
uire Domino Deo suo. Cunctis diebus
eius non recesserunt a Domino Deo pa-
trum suorum.

CAP. XXXV.

1 FEcit autem Iosias in Ierusalem Phase 4.Reg.23.a.21
A Domino, quod immolatum est quar-
2 tadecima die mensis primi: * & consti-
tuit Sacerdotes in officijs suis, hortatusq.
est eos vt ministrarent in domo Domi-
3 ni. * Leuitis quoque, ad quorum erudi-
tionem omnis Israel sanctificabatur Do-
mino, locutus est: Ponite arcam in san-
ctuario tēpli, quod ædificauit Salomon
filius Dauid rex Israel, nequaquam enim
eam vltra portabitis: nunc autem mini-
strate Domino Deo vestro, & populo
4 eius Israel. * Et præparate vos per do-
mos, & cognationes vestras in diuisio-
nibus singulorum, sicut præcepit Dauid
rex Israel, & descripsit Salomon filius
5 eius. * Et ministrate in sanctuario per
6 familias turmasq. Leuiticas, * & sancti-
ficati immolate Phase: fratres etiam ve-
stros, vt possint iuxta verba, quæ locutus
est Dominus in manu Moysi facere, præ-
7 parate. * Dedit præterea Iosias omni
populo, qui ibi fuerat inuentus in sol-
lemnitate Phase, agnos & hœdos de gre-
gibus, & reliqui pecoris triginta millia,
boum quoque tria millia. hæc de regis
8 vniuersa substātia. * Duces quoque eius,
sponte quod vouerant, obtulerunt, tam
populo, quàm Sacerdotibus & Leuitis.
B Porro Helcias, & Zacharias, & Iahiel
principes domus Domini, dederunt sa-
cerdotibus ad faciendum Phase pecora
commixtim duo millia sexcenta, & bo-
9 ues trecentos. * Chonenias autem, & Se-
meias, etiam Nathanael fratres eius, nec-
non Hasabias, & Iehiel, & Iozabad prin-
cipes Leuitarum, dederunt ceteris Leui-
tis ad celebrādum Phase quinque millia
10 pecorum, & boues quingentos. * Præ-
paratumq. est ministerium, & steterunt
Sacerdotes in officio suo: Leuitæ quo-
11 que in turmis, iuxta regis imperiū. * Et
immolatum est Phase: asperseruntq. Sa-
cerdotes manu sua sanguinem, & Leuitæ
detra-

detraxerunt pelles holocaustorum: * & 12
separauerunt ea vt darent per domos &
familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi:
de bobus quoque fecerũt similiter. * Et 13
assauerunt Phase super ignẽ, iuxta quod
in lege scriptum est: pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis,
& ollis, & festinatò distribuerunt vniuersæ plebi: * sibi autem, & Sacerdoti- 14
bus postea parauerunt: nam in oblatione holocaustorum & adipum vsque ad
noctem Sacerdotes fuerunt occupati:
vnde Leuitæ sibi, & Sacerdotibus filijs C
Aaron parauerunt nouissimis. * Porro 15
cantores filij Asaph stabant in ordine
suo, iuxta præceptum Dauid, & Asaph,
& Heman, & Idithun prophetarum regis: Ianitores vero per portas singulas
obseruabant, ita vt nec puncto quidem
discederent a ministerio: quam ob rem
& fratres eorum Leuitæ parauerunt eis
cibos. * Omnis igitur cultura Domini 16
rite completa est in die illa vt facerent
Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosiæ. * Feceruntq. filij Israel, qui reperti 17
fuerant ibi, Phase in tempore illo, &
sollemnitatem azymorũ septem diebus.
* Non fuit Phase simile huic in Israel a 18
diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cũctis regibus Israel fecit Phase sicut Iosias, Sacerdotibus, & Leuitis,
& omni Iudæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem. * Octa- 19
uodecimo anno regni Iosiæ hoc Phase
‖ 4. Reg. 23. f. 29 celebratum est. * ‖ Postquam instaura- 20
uerat Iosias templum, ascendit Nechao
rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphraten: & processit in occursum eius Iosias. * At ille, missis ad 21
eum nuncijs, ait: Quid mihi & tibi est
rex Iuda? non aduersum te hodie ve- D
nio, sed contra aliam pugno domum, ad
quam me Deus festinatò ire præcepit:
desine aduersum Deum facere, qui mecũ
est, ne interficiat te. * Noluit Iosias 22
reuerti, sed præparauit contra eum bellum, nec acquieuit sermonibus Nechao
ex ore Dei: ‖ verum perrexit vt dimi-
‖ Zach. 12. d. 11 caret in campo Mageddo. * Ibiq. vul- 23
neratus a sagittarijs, dixit pueris suis:
Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum. * Qui transtulerunt eum 24
de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio, & asportauerunt
eũm in Ierusalem, mortuusq. est, & sepultus in mausoleo patrum suorum: &
vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt
25 eum. * Ieremias maxime: cuius omnes
cantores atque cãtatrices, vsque in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex obtinuit in
Israel: Ecce scriptum fertur in lamen-
26 tationibus. * Reliqua autem sermonum
Iosiæ & misericordiarum eius: quæ le-
27 ge præcepta sunt Domini: * opera quoque illius prima & nouissima, scripta sũt
in Libro regum Iuda & Israel.

CAP. XXXVI.

1 TVlit ergo populus terræ Ioachaz fi- 4. Reg. 23. f. 30
A lium Iosiæ, & constituit regem pro
2 patre suo in Ierusalem. * Vigintitrium
annorum erat Ioachaz, cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in
3 Ierusalem. * Amouit autem eum rex
Ægypti cum venisset in Ierusalem, &
cõdemnauit terram centum talentis ar-
4 genti, & talento auri. * Constituitq. pro
eo regem, ‖ Eliakim fratrem eius, super ‖ Matt. 1. b. 11
Iudam & Ierusalem: & vertit nomen
eius Ioakim: ipsum vero Ioachaz tulit
5 secum, & abduxit in Ægyptum. * Vigintiquinque annorum erat Ioakim cũ
regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: fecitq. malum co-
6 ram Domino Deo suo. * Contra hunc
B ascẽdit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & vinctũ catenis duxit in Babylo-
7 nem. * Ad quam & vasa Domini transtu-
8 lit, & posuit ea in templo suo. * Reliqua
autem verborum Ioakim, & abominationum eius, quas operatus est, & quæ
inuenta sunt in eo, continentur in Libro
regum Iuda & Israel. Regnauit autem
9 Ioachin filius eius pro eo. * Octo annorum erat Ioachin cum regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus
regnauit in Ierusalem, fecitq. malum in
10 conspectu Domini. * Cumq. anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis
domus Domini: ‖ Regem vero constituit ‖ 4. Reg. 24. d. 15
Sedeciam patruum eius super Iudam & Iere. 37. a. 1
Ierusa-

Ierusalem. * Viginti & vnius anni erat 11
Sedecias cum regnare cœpisset, & vnde-
cim annis regnauit in Ierusalem. * Fe- 12
citq. malum in oculis Domini Dei sui, C
nec erubuit faciem Ieremiæ prophetæ,
loquentis ad se ex ore Domini. * A rege 13
quoque Nabuchodonosor recessit, qui
adiurauerat eum per Deum: & indura-
uit ceruicem suam & cor vt non reuerte-
retur ad Dominum Deum Israel. * Sed 14
& vniuersi principes sacerdotum, & po-
pulus, præuaricati sunt inique iuxta vni-
uersas abominationes Gentium, & pol-
luerunt domum Domini, quam sanctifi-
cauerat sibi in Ierusalem. * Mittebat au- 15
tem Dominus Deus patrum suorum ad
illos per manum nunciorum suorum de
nocte consurgens, & quotidie commo-
nens: eo quòd parceret populo & habi-
taculo suo. * At illi subsannabant nun- 16
cios Dei, & paruipendebant sermones
eius, illudebantq. prophetis, donec ascē-
deret furor Domini in populum eius, &
esset nulla curatio. * Adduxit enim su- 17
per eos regem Chaldæorum, & interfe-
cit iuuenes eorum gladio in domo san-
ctuarij sui, non est misertus adolescentis,
& virginis, & senis, nec decrepiti qui-
dē, sed omnes tradidit in manibus eius.
18 * Vniuersaq. vasa domus Domini tam
D maiora, quàm minora, & thesauros tem-
pli, & regis, & principum transtulit in
19 Babylonem. * Incenderunt hostes domū
Dei, destruxeruntq. murum Ierusalem,
vniuersas turres combusserunt, & quid-
quid pretiosum fuerat, demoliti sunt.
20 * Siquis euaserat gladium, ductus in Ba-
bylonem seruiuit regi & filijs eius, do-
21 nec imperaret rex Persarum, * & com-
pleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ,
& celebraret terra sabbata sua: cunctis
enim diebus desolationis egit sabbatum
vsque dum cōplerentur septuaginta an-
22 ni. * ‖ Anno autem primo Cyri regis ‖Ier. 25. c. 12 & 29. c. 11 1. Esd. 1. a. 1 & 6. a. 3
Persarum ad explendum sermonem Do-
mini, quem locutus fuerat per os Iere-
miæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri
regis Persarum: qui iussit prædicari in
vniuerso regno suo, etiam per scriptu-
23 ram, dicens: * Hæc dicit Cyrus rex Per-
sarum: Omnia regna terræ dedit mihi
Dominus Deus cæli, & ipse præcepit
mihi vt ædificarem ei domum in Ieru-
salem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis
est in omni populo eius? sit Dominus
Deus suus cum eo, & ascendat.

LIBER PRIMVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

Ier. 25. c. 12 & 29. c. 10 2. Par. 36. d. 22

IN anno primo Cyri 1
regis Persarum vt A
compleretur verbū
Domini ex ore Ie-
remiæ, suscitauit Do
minus spiritum Cy-
ri regis Persarum: &
traduxit vocem in omni regno suo, etiā
per scripturam, dicens: * Hæc dicit Cy- 2
B rus rex Persarum: Omnia regna terræ
dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse
præcepit mihi vt ædificarem ei domum
3 in Ierusalem, quæ est in Iudæa. * Quis
est in vobis de vniuerso populo eius?
Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in
Ierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet
domum Domini Dei Israel, ipse est Deus
4 qui est in Ierusalem. * Et omnes reliqui
in

in cunctis locis vbicumque habitant,
adiuuent eum viri de loco suo argento &
auro, & substantia, & pecoribus, excepto
quod voluntarie offerunt templo Dei,
quod est in Ierusalem. * Et surrexerunt 5
principes patrum de Iuda, & Beniamin, C
& Sacerdotes, & Leuitæ, & omnis, cuius
Deus suscitauit spiritum, vt ascenderent
ad ædificandum templum Domini, quod
erat in Ierusalem. * Vniuersiq; qui erant 6
in circuitu, adiuuerunt manus eorum in
vasis argenteis & aureis, in substantia &
iumentis, in supellectili, exceptis his, quæ
sponte obtulerant. * Rex quoque Cyrus 7
protulit vasa templi Domini, quæ tule-
rat Nabuchodonosor de Ierusalem, &
posuerat ea in templo Dei sui. * Protu- 8
lit autem ea Cyrus rex Persarum per D
manum Mithridatis filij Gazabar, & an-
numerauit ea Sassabasar principi Iuda.
* Et hic est numerus eorum: Phialæ au- 9
reæ triginta, phialæ argenteæ mille, cul-
tri vigintinouem, scyphi aurei triginta,
* scyphi argentei secundi quadringenti 10
decem: vasa alia mille. * Omnia vasa 11
aurea & argentea quinque millia qua-
dringenta: vniuersa tulit Sassabasar cũ
his, qui ascendebant de transmigratio-
ne Babylonis in Ierusalem.

CAP. II.

2. Esdr. 7.b.6 HI sunt autem prouinciæ filij, qui 1
ascenderunt de captiuitate, quam A
transtulerat Nabuchodonosor rex Baby-
lonis in Babylonem, & reuersi sunt in
Ierusalem & Iudam, vnusquisque in ciui-
tatem suam. * Qui venerunt cum Zoro- 2
babel, Iosue, Nehemia, Saraia, Rahelaia,
Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Re-
hum, Baana. Numerus virorum popu-
li Israel: * Filij Pharos duo millia cen- 3
tum septuagintaduo. * Filij Sephatia, 4
trecenti septuagintaduo. * Filij Area, 5
septingenti septuagintaquinque. * Filij 6
Phahath Moab, filiorum Iosue: Ioab duo
millia octingenti duodecim. * Filij Æ- 7
lam mille ducenti quinquagintaquat-
tuor. * Filij Zethua, nongenti quadragin- 8
taquinque. * Filij Zachai, septingenti se- 9
xaginta. * Filij Bani, sexcenti quadra- 10
gintaduo. * Filij Bebai, sexcenti viginti- 11
tres. * Filij Azgad, mille ducenti viginti 12
duo. * Filij Adonicam, sexcenti sexagin- 13
14 tasex. * Filij Beguai, duo millia quinqua-
15 gintasex. * Filij Adin, quadringenti quin-
16 quagintaquattuor. * Filij Ather, qui
17 erant ex Ezechia, nonagintaocto. * Filij
18 Besai, trecenti vigintitres. * Filij Iora,
B 19 centum duodecim. * Filij Hasum, ducen-
20 ti vigintitres. * Filij Gebbar, nonaginta-
21 quinque. * Filij Bethlehem, centum vi-
22 gintitres. * Viri Netupha, quinquagin-
23 tasex. * Viri Anathoth, centum vigin-
24 tiocto. * Filij Azmaueth, quadraginta
25 duo. * Filij Cariathiarim, Cephira, &
26 Beroth, septingenti quadragintatres. * Fi-
lij Rama & Gabaa, sexcenti vigintiunus.
27 * Viri Machmas, centum vigintiduo.
28 * Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.
29 30 * Filij Nebo, quinquagintaduo. * Filij
31 Megbis, centum quinquagintasex. * Fi-
lij Ælam alterius, mille ducenti quin-
32 quagintaquattuor. * Filij Harim, trecen-
33 ti viginti. * Filij Lod Hadid, & Ono, se-
34 ptingenti vigintiquinque. * Filij Iericho,
35 trecenti quadragintaquinque. * Filij Se-
36 naa, tria millia sexcenti triginta. * Sa-
cerdotes: Filij Iadaia in domo Iosue,
37 nongenti septuaginta tres. * Filij Em-
38 mer, mille quinquagintaduo. * Filij Phes-
hur, mille ducenti quadraginta septem.
39 * Filij Harim, mille decem & septem.
40 * Leuitæ: Filij Iosue & Cedmihel filio-
41 rum Odouiæ septuagintaquattuor. * Cã-
tores: Filij Asaph, centum vigintiocto.
42 * Filij Ianitorum: filij Sellum, filij Ater,
filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij
C Sobai: vniuersi centum trigintanouem.
43 * Nathinæi: filij Siha, filij Hasupha, filij
44 Tabbaoth, * filij Ceros, filij Siaa, filij
45 Phadon, * filij Lebana, filij Hagaba, filij
46 Accub, * filij Hagab, filij Semlai, filij Hanã,
47 * filij Gaddel, filij Gaher, filij Raaia, * fi-
48 49 lij Rasin, filij Necoda, filij Gazam, * filij
50 Aza, filij Phasea, filij Besee, * filij Asena,
51 filij Munim, filij Nephusim, * filij Bac-
52 buc, filij Hacupha, filij Harhur, * filij
53 Besluth, filij Mahida, filij Harsa, * filij
54 Bercos, filij Sisara, filij Thema, * filij Na-
55 sia, filij Hatipha, * filij seruorum Salo-
monis, filij Sotai, filij Sophereth, filij
56 Pharuda, * filij Iala, filij Dercon, filij
57 Geddel, * filij Saphatia, filij Hatil, filij
Phochereth, qui erant de Asebaim, filij
58 Ami. * omnes Nathinæi, & filij seruo-
rum Salomonis, trecenti nonagintaduo.
59 * Et hi qui ascenderunt de Thelmala,
Thel-

Thelharsa , Cherub, & Adon , & Emer :
& non potuerunt indicare domum pa-
trum suorum & semen suum , vtrum ex
Israel essent. * Filij Dalaia , filij Tobia, 60
filij Necoda , sexcenti quinquagintaduo.
* Et de filijs Sacerdotum : Filij Hobia, 61
filij Accos, filij Berzellai,qui accepit de
filiabus Berzellai Galaaditis, vxorem,& D
vocatus est nomine eorum : * hi quæ- 62
sierunt scripturam genealogiæ suæ , &
non inuenerunt, & eiecti sunt de sacer-
dotio.* Et dixit Athersatha eis vt non 63
comederent de Sancto sanctorum , do-
nec surgeret sacerdos doctus atque per-
fectus . * Omnis multitudo quasi vnus, 64
quadraginta duo millia trecenti sexa-
ginta : * exceptis seruis eorum,& ancil- 65
lis, qui erant septem millia trecenti tri-
gintaseptem : & in ipsis cantores, atque
cantatrices ducenti . * Equi eorum se- 66
ptingenti trigintasex , muli eorum, du-
centi quadragintaquinque, * cameli eo- 67
rum,quadringenti trigintaquinque, asini
eorum , sex millia septingenti viginti .
* Et de principibus patrum,cum ingre- 68
derentur templum Domini, quod est in
Ierusalem , sponte obtulerunt in domũ
Dei ad extruendam eam in loco suo .
* Secundum vires suas dederunt impen- 69
sas operis , auri solidos sexaginta millia
& mille,argenti mnas quinque millia,&
vestes sacerdotales centum .* Habitaue- 70
runt ergo Sacerdotes, & Leuitæ, & de
populo,& cantores, & ianitores, & Na-
thinæi in vrbibus suis, vniuersusq. Israel
in ciuitatibus suis.

CAP. III.

Iamq. venerat mensis septimus , & 1
erant filij Israel in ciuitatibus suis : A
congregatus est ergo populus quasi vir
vnus in Ierusalem.* Et surrexit Iosue 2
filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes,
& Zorobabel filius Salathiel, & fratres
eius, & ædificauerunt altare Dei Israel vt
offerrent in eo holocautomata,sicut scri-
ptum est in lege Moysi viri Dei :* Col- 3
locauerunt autem altare Dei super bases
suas deterrentibus eos per circuitum po
pulis terrarum , & obtulerunt super il-
lud holocaustum Domino mane & ve-
spere : * Feceruntq. sollemnitatem taber- 4
naculorum , sicut scriptum est, & holo-
caustum diebus singulis per ordinem se-
B cundum præceptum opus diei in die
5 suo . * Et post hæc holocaustum iuge,
tam in Calendis quàm in vniuersis sol-
lemnitatibus Domini, quæ erant conse-
cratæ , & in omnibus in quibus vltro
6 offerebatur munus Domino.* A primo
die mensis septimi cœperunt offerre ho
locaustum Domino : porro templũ Dei
7 nondum fundatum erat.* Dederunt au-
tem pecunias latomis & cæmentarijs :
cibum quoque,& potum , & oleum Si-
donijs,Tyrijsq.vt deferrẽt ligna cedrina
de Libano ad mare Ioppe , iuxta quod
8 præceperat Cyrus rex Persarum eis.*An-
no autem secundo aduentus eorum ad
C templum Dei in Ierusalem mense secun
do,cœperunt Zorobabel filius Salathiel,
& Iosue filius Iosedec , & reliqui de fra-
tribus eorum Sacerdotes, & Leuitæ , &
omnes qui venerant de captiuitate in
Ierusalem, & constituerunt Leuitas a vi-
ginti annis & supra , vt vrgerent opus
9 Domini. * Stetitq. Iosue & filij eius, &
fratres eius,Cedmihel, & filij eius,& filij
Iuda, quasi vir vnus, vt instarent super
eos qui faciebant opus in templo Dei :
filij Henadad, & filij eorum , & fratres
10 eorum Leuitæ . * Fundato igitur a cæ-
mentarijs templo Domini, steterunt sa-
cerdotes in ornatu suo cum tubis: &
Leuitæ filij Asaph in cymbalis,vt lauda-
rent Deũ per manus Dauid regis Israel.
11 * Et concinebant in hymnis,& confessio-
ne Domino: Quoniam bonus, quoniam
D in æternum misericordia eius super If-
rael. Omnis quoque populus vocifera-
batur clamore magno in laudando Do-
minum , eo quòd fundatum esset tem-
12 plum Domini . * plurimi etiam de Sa-
cerdotibus & Leuitis,& principes patrũ,
& seniores,qui viderant templum prius
cum fundatum esset,& hoc templum in
oculis eorum,flebant voce magna : &
multi vociferantes in lætitia , eleuabant
13 vocem.* Nec poterat quisquam agnosce-
re vocem clamoris lætantium,& vocem
fletus populi : commixtim enim populus
vociferabatur clamore magno, & vox
audiebatur procul.

CAP. IIII.

1 AVdierũt autem hostes Iudæ, & Ben-
A iamin,quia filij captiuitatis ædifi-
carent

carent templum Domino Deo Israel:
* & accedentes ad Zorobabel,& ad prin- 2
cipes patrum dixerunt eis: Ædificemus
vobiscum, quia ita vt vos, quærimus
Deum vestrum: ecce nos immolauimus
victimas a diebus Asor Haddan regis As-
sur,qui adduxit nos huc. * Et dixit eis 3
Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes
patrum Israel: Non est vobis & nobis vt
ædificemus domum Deo nostro,sed nos-
ipsi soli ædificabimus Domino Deo no-
stro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Per-
sarum. * Factum est igitur vt populus 4
terræ impediret manus populi Iudæ, &
turbaret eos in ædificando. * Conduxe- 5
runt autem aduersus eos consiliatores,vt
destruerent consilium eorum omnibus
diebus Cyri regis Persarum, & vsque ad
regnum Darij regis Persarum. * In regno 6
autem Assueri, in principio regni eius,
scripserunt accusationem aduersus habi-
tatores Iudæ & Ierusalem. * Et in diebus 7
Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, B
& Thabeel,& reliqui,qui erant in consi-
lio eorum,ad Artaxerxem regem Persa-
rum: epistola autem accusationis scripta
erat Syriace,& legebatur sermone Syro.
* Reum Beelteem,& Samsai scriba scri- 8
pserunt epistolam vnam de Ierusalem
Artaxerxi regi, huiuscemodi: * Reum 9
Beelteem,& Samsai scriba, & reliqui cõ-
siliatores eorum,Dinæi, & Apharsatha-
chæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi,Ba-
bylonij, Susanechæi,Dieui,& Ælamitæ,
* & ceteri de Gentibus, quas transtulit 10
Asenaphar magnus & gloriosus: & ha-
bitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ,&
in reliquis regionibus trans Flumen in
pace: (* Hoc est exemplar epistolæ,quã 11
miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui
tui, viri qui sunt trans Fluuium,salutem
dicunt. * Notum sit regi,quia Iudæi,qui 12
ascenderunt a te ad nos, venerunt in Ie-
rusalem ciuitatem rebellem & pessimã,
quam ædificant extruentes muros eius,
& parietes componentes. * Nunc igitur 13
notum sit regi,quia si ciuitas illa ædifica- C
ta fuerit,& muri eius instaurati, tributũ,
& vectigal, & annuos reditus non da-
bunt,& vsque ad reges hæc noxa perue-
niet. * Nos autem memores salis, quod 14
in palatio comedimus, & quia læsiones
regis videre nefas ducimus, idcirco mi-
simus & nũciauimus regi, * vt recenseas 15
in libris historiarum patrum tuorum,
& inuenies scriptum in commentarijs:
& scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis
est,& nocens regibus & prouincijs, &
bella concitantur in ea ex diebus anti-
quis: quam ob rem & ciuitas ipsa de-
16 structa est. * Nunciamus nos regi, quo-
niam si ciuitas illa ædificata fuerit,& mu-
ri ipsius instaurati, possessionem trans
17 Fluuium non habebis. * Verbum misit
rex ad Reum Beelteem,& Samsai scribã,
& ad reliquos, qui erant in consilio eo-
rum habitatores Samariæ,& ceteris trans
18 Fluuium,salutem dicens & pacem. * Ac-
cusatio,quam misistis ad nos,manifeste
19 lecta est coram me. * & a me præceptum
D est: & recensuerunt, inueneruntq. quo-
niam ciuitas illa a diebus antiquis aduer-
sum reges rebellat, & seditiones, & præ-
20 lia concitantur in ea: * nam & reges for-
tissimi fuerunt in Ierusalem, qui & do-
minati sunt omni regioni, quæ trans
Fluuium est: tributum quoque & vecti-
21 gal, & reditus accipiebant. * Nunc ergo
audite sententiam: Prohibeatis viros il-
los vt vrbs illa non ædificetur, donec si
22 forte a me iussum fuerit. * Videte ne
negligenter hoc impleatis, & paulatim
23 crescat malum contra reges. * Itaque
exemplum edicti Artaxerxis regis le-
ctum est coram Reum Beelteem,& Sam-
sai scriba, & consiliarijs eorum: &
abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos,
& prohibuerunt eos in brachio & robo-
24 re. * Tunc intermissum est opus domus
Domini in Ierusalem, & non fiebat vs-
que ad annum secundum regni Darij
regis Persarum.

CAP. V.

1 PRophetauerunt autem Aggæus Pro-
A pheta, & Zacharias filius Addo pro-
phetantes ad Iudæos,qui erant in Iudæa
& Ierusalem, in nomine Dei Israel.
2 * Tunc surrexerunt Zorobabel filius Sa-
lathiel, & Iosue filius Iosedec, & cœpe-
runt ædificare templum Dei in Ierusalẽ,
& cum eis prophetæ Dei adiuuantes eos.
3 * In ipso autem tempore venit ad eos
Thathanai, qui erat dux trans Flumen,&
Stharbuzanai, & consiliarij eorum:
sicq. dixerunt eis: Quis dedit vobis con-
silium vt domum hanc ædificaretis, &

muros eius instauraretis? * Ad quod re- 4
spondimus eis, quæ essent nomina ho-
minum auctorum ædificationis illius.
* Oculus autem Dei eorum factus est 5
super senes Iudæorum, & non potue-
runt inhibere eos. Placuitq. vt res ad
Darium referretur, & tunc satisfacerent B
aduersus accusationem illam. * Exem- 6
plar epistolæ, quam misit Thathanai dux
regionis trans Flumen, & Stharbuzanai,
& consiliatores eius Arphasachæi, qui
erant trans Flumen, ad Darium regem.
* Sermo, quem miserant ei, sic scriptus 7
erat: Dario regi pax omnis. * Notum 8
sit regi, isse nos ad Iudæam prouinciam,
ad domum Dei magni, quæ ædificatur
lapide impolito, & ligna ponuntur in
parietibus: opusq. illud diligenter ex-
truitur, & crescit in manibus eorum.
* Interrogauimus ergo senes illos, & ita 9
diximus eis: Quis dedit vobis potesta-
tem vt domum hanc ædificaretis, & mu-
ros hos instauraretis? * Sed & nomina 10
eorum quæsiuimus ab eis, vt nunciare- C
mus tibi: scripsimusq. nomina eorum vi-
rorum, qui sunt principes in eis. * Hu- 11
iuscemodi autem sermonem responde-
runt nobis, dicentes: Nos sumus serui
Dei cæli & terræ, & ædificamus tem-
plum, quod erat extructum ante hos an-
nos multos, quodq. rex Israel magnus
ædificauerat, & extruxerat. * Postquam 12
autem ad iracundiam prouocauerunt pa-
tres nostri Deum cæli, tradidit eos in
manus Nabuchodonosor regis Babylonis
Chaldæi, domum quoque hanc destruxit,
& populum eius transtulit in Babylo-
nem. * Anno autem primo Cyri regis 13
Babylonis, Cyrus rex proposuit edictū
vt domus Dei hæc ædificaretur. * Nam 14
& vasa templi Dei aurea & argentea, quæ D
Nabuchodonosor tulerat de tēplo, quod
erat in Ierusalem, & asportauerat ea in
templum Babylonis, protulit Cyrus rex
de templo Babylonis, & data sunt Sassa-
basar vocabulo, quem & principem con
stituit, * dixitq. ei: Hæc vasa tolle, & 15
vade, & pone ea in templo, quod est in
Ierusalem, & domus Dei ædificetur in
loco suo. * Tunc itaque Sassabasar ille 16
venit & posuit fundamenta templi Dei
in Ierusalem, & ex eo tempore vsque
nunc ædificatur, & necdum completum
est. * Nunc ergo, si videtur regi bonum, 17
recenseat in bibliotheca regis, quæ est
in Babylone, vtrumnam a Cyro rege
iussum fuerit vt ædificaretur domus Dei
in Ierusalem, & voluntatem regis super
hac re mittat ad nos.

CAP. VI.

1 TVnc Darius rex præcepit: & recen-
A sucrunt in bibliotheca librorum,
2 qui erant repositi in Babylone, * & in-
uentum est in Ecbatanis, quod est castrū
in Medena prouincia volumen vnum,
3 talisq. scriptus erat in eo commenta-
rius: * Anno primo Cyri regis: Cyrus
rex decreuit vt domus Dei ædificaretur,
quæ est in Ierusalem, in loco vbi im-
molent hostias, & vt ponant fundamen-
ta supportantia altitudinem cubitorum
sexaginta, & latitudinem cubitorum se-
4 xaginta, * ordines de lapidibus impoli-
tis tres, & sic ordines de lignis nouis:
sumptus autem de domo regis dabun-
5 tur. * Sed & vasa templi Dei aurea &
argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat
de templo Ierusalem, & attulerat ea
in Babylonem, reddantur, & referantur
in templum in Ierusalem in locum
suum, quæ & posita sunt in templo Dei.
6 * Nūc ergo Thathanai dux regionis, quæ
est trans Flumen, Stharbuzanai, & con-
siliarij vestri Apharsachæi, qui estis trans
7 Flumen, procul recedite ab illis, * & di-
B mittite fieri templum Dei illud a duce
Iudæorum, & a senioribus eorum, vt
domum Dei illam ædificent in loco suo.
8 * Sed & a me præceptum est quid opor-
teat fieri a presbyteris Iudæorum illis
vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de
arca regis, id est, de tributis, quæ dan-
tur de regione trans Flumen, studiose
sumptus dentur viris illis ne impediatur
9 opus. * Quod si necesse fuerit, & vitu-
los, & agnos, & hœdos in holocau-
stum Deo cæli, frumentum, sal, vinum,
& oleum, secundum ritum Sacerdotum,
qui sunt in Ierusalem, detur eis per sin-
gulos dies, ne sit in aliquo querimonia.
10 * Et offerāt oblationes Deo cæli, orentq.
11 pro vita regis, & filiorum eius. * A me
ergo positum est decretum: Vt omnis
homo, qui hanc mutauerit iussionem,
tollatur lignum de domo ipsius, & eri-
gatur, & configatur in eo, domus autem
eius

eius publicetur. * Deus autem, qui ha- 12
bitare fecit nomen suum ibi, dissipet om- C
nia regna, & populum qui extenderit
manum suam vt repugnet, & dissipet
domum Dei illam, quæ est in Ierusa-
lem. Ego Darius statui decretum, quod
studiose impleri volo. * Igitur Thatha- 13
nai dux regionis trans Flumen, & Sthar-
buzanai, & consiliarij eius, secundum
quod præceperat Darius rex, sic diligen-
ter executi sunt. * Seniores autem Iu- 14
dæorum ædificabant, & prosperaban-
tur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ,
& Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt
& construxerunt iubente Deo Israel, &
iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe
regibus Persarum: * & compleuerunt do- 15
mum Dei istam, vsque ad diem tertium
mensis Adar, qui est annus sextus regni
Darij regis. * Fecerunt autem filij Israel 16
Sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum
transmigrationis, dedicationem Domus
Dei in gaudio. * Et obtulerunt in dedi- 17
cationem domus Dei, vitulos centum, D
arietes ducentos, agnos quadringentos,
hircos caprarum pro peccato totius Is-
rael duodecim, iuxta numerum tribuũ
Israel. * Et statuerunt Sacerdotes in or- 18
dinibus suis, & Leuitas in vicibus suis
‖ Num. 3. b. 6. & 8. b. 9 super opera Dei in Ierusalem, ‖ sicut scri
ptum est in libro Moysi. * Fecerunt au- 19
tem filij Israel transmigrationis, Pascha,
quartadecima die mensis primi. * Puri- 20
ficati enim fuerant Sacerdotes & Leuitæ
quasi vnus: omnes mundi ad immolan-
dum pascha vniuersis filijs transmigra-
tionis, & fratribus suis Sacerdotibus, &
sibi. * Et comederunt filij Israel, qui re- 21
uersi fuerant de transmigratione, & om-
nes qui se separauerant a coinquinatio-
ne Gentium terræ ad eos, vt quærerent
Dominum Deum Israel. * Et fecerunt 22
sollemnitatem azymorum septem die-
bus in lætitia, quoniam lætificauerat eos
Dominus, & conuerterat cor regis Assur
ad eos, vt adiuuaret manus eorum in
opere domus Domini Dei Israel.

CAP. VII.

POst hæc autem verba in regno Ar- 1
taxerxis regis Persarum, Esdras filius A
Saraiæ, filij Azariæ, filij Helciæ, * filij Sel- 2
lum, filij Sadoc, filij Achitob, * filij Ama- 3
4 riæ, filij Azariæ, filij Maraioth, * filij Za-
5 rahiæ, filij Ozi, filij Bocci, * filij Abisue,
filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron sa-
6 cerdotis ab initio. * Ipse Esdras ascendit
de Babylone, & ipse scriba velox in le-
ge Moysi, quam Dominus Deus dedit Is-
rael: & dedit ei rex secundum manum
Domini Dei eius super eum, omnem pe-
7 titionem eius. * Et ascenderunt de filijs
Israel, & de filijs Sacerdotum, & de filijs
Leuitarum, & de cantoribus, & de ia-
nitoribus, & de Nathinæis in Ierusalem
8 anno septimo Artaxerxis regis. * Et ve-
nerunt in Ierusalem mense quinto, ipse
9 est annus septimus regis. * Quia in pri-
mo die mensis primi cœpit ascendere
de Babylone, & in primo die mensis
quinti venit in Ierusalem, iuxta manum
10 Dei sui bonam super se. * Esdras enim
parauit cor suum, vt inuestigaret legem
Domini, & faceret & doceret in Israel
11 præceptum & iudicium. * Hoc est au-
B tem exemplar epistolæ edicti, quod de-
dit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scri-
bæ erudito in sermonibus & præceptis
Domini, & ceremonijs eius in Israel.
12 * Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti,
scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.
13 * A me decretum est, vt cuicumque pla-
cuerit in regno meo de populo Israel, &
de Sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in
14 Ierusalem, tecum vadat. * A facie enim
regis, & septem consiliatorum eius mis-
sus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in
15 lege Dei tui, quæ est in manu tua: * &
vt feras argentum & aurum quod rex,
& consiliatores eius sponte obtulerunt
Deo Israel, cuius in Ierusalem taberna-
16 culum est. * Et omne argentum & aurũ
quodcumque inueneris in vniuersa pro-
uincia Babylonis, & populus offerre vo-
luerit, & de Sacerdotibus quæ sponte
obtulerint domui Dei sui, quæ est in Ie-
17 rusalem, * libere accipe, & studiose
C eme de hac pecunia vitulos, arietes,
agnos & sacrificia & libamina eorum,
& offer ea super altare templi Dei ve-
18 stri, quod est in Ierusalem. * Sed & si
quid tibi, & fratribus tuis placuerit de
reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta
19 voluntatem Dei vestri facite. * Vasa
quoque, quæ dantur tibi in ministerium
domus Dei tui, trade in conspectu Dei
20 in Ierusalẽ. * Sed & cetera, quibus opus

fuerit in domum Dei tui,quantumcum-
que necesse est vt expendas,dabitur de
thesauro,& de fisco regis, * & a me . 21
Ego Artaxerxes rex,statui atque decreui
omnibus custodibus arcæ publicæ, qui
sunt trans Flumen, vt quodcumque pe-
tierit a vobis Esdras sacerdos, scriba le-
gis Dei cæli, absque mora detis * vsque 22
ad argenti talenta centum , & vsque ad
frumenti coros centum,& vsque ad vini
batos centum,& vsque ad batos olei cẽ-
tum,sal vero absque mensura . * Omne, 23
quod ad ritum Dei cæli pertinet,tribua- D
tur diligenter in domo Dei cæli : ne for-
te irascatur contra regnum regis, & fi-
liorum eius . * Vobis quoque notum 24
facimus de vniuersis Sacerdotibus,& Le-
uitis,& cantoribus, & ianitoribus, Na-
thinæis,& ministris domus Dei huius,vt
vectigal,& tributum,& annonas non ha
beatis potestatem imponendi super eos.
* Tu autem Esdra secundum sapientiam 25
Dei tui,quæ est in manu tua , constitue
iudices & præsides vt iudicent omni po
pulo, qui est trans Flumen, his videlicet
qui nouerunt legem Dei tui, sed & im-
peritos docete libere . * Et omnis qui 26
non fecerit legem Dei tui,& legem regis
diligenter, iudicium erit de eo siue in
mortem , siue in exilium , siue in con-
demnationem substantiæ eius, vel certe
in carcerem . * Benedictus Dominus Deus 27
patrum nostrorum,qui dedit hoc in cor-
de regis vt glorificaret domum Domini,
quæ est in Ierusalem , * & in me inclina- 28
uit misericordiam suam coram rege &
consiliatoribus eius, & vniuersis princi-
pibus regis potentibus : & ego conforta-
tus manu Domini Dei mei, quæ erat in
me, congregaui de Israel principes qui
ascenderent mecum .

CAP. VIII.

HI sunt ergo principes familiarum, 1
& genealogia eorum,qui ascende- A
runt mecum in regno Artaxerxis regis
de Babylone. * De filijs Phinees , Ger- 2
som. De filijs Ithamar, Daniel. De filijs
Dauid , Hattus . * De filijs Secheniæ, fi- 3
lijs Pharos , Zacharias : & cum eo nu-
merati sunt viri centum quinquaginta .
* De filijs Phahath Moab, Elioenai filius 4
Zarehe,& cum eo ducenti viri . * De fi- 5
lijs Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo
6 trecenti viri . * De filijs Adan,Abed filius
Ionathan , & cum eo quinquaginta viri .
7 * De filijs Alam,Isaias filius Athaliæ, &
8 cũ eo septuaginta viri . * De filijs Sapha-
tiæ, Zebedia filius Michael , & cum eo
9 octoginta viri . * De filijs Ioab, Obedia
B filius Iahiel,& cum eo ducenti decem &
10 octo viri. * De filijs Selomith, filius Io-
sphiæ,& cum eo centum sexaginta viri.
11 * De filijs Bebai, Zacharias filius Bebai ,
12 & cum eo vigintiocto viri. * De filijs
Azgad, Iohanan filius Eccetan,& cum
13 eo centum & decem viri . * De filijs Ado-
nicam,qui erant nouissimi : & hæc nomi-
na eorum : Elipheleth,& Iehiel,& Sama-
14 ias,& cum eis sexaginta viri . * De filijs
Begui,Vthai & Zachur,& cum eis septua-
15 ginta viri . * Congregaui autem eos ad
fluuium, qui decurrit ad Ahaua,& man-
simus ibi tribus diebus : quæsiuiq. in po-
pulo & in sacerdotibus de filijs Leui,&
16 non inueni ibi. * Itaq. misi Eliezer, &
C Ariel, & Semeiam, & Elnathan,& Iarib,
& alterum Elnathan , & Nathan, & Za-
chariam, & Mosollam principes : & Io-
17 iarib , & Elnathan sapientes. * Et misi
eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ
loco, & posui in ore eorum verba, quæ
loquerentur ad Eddo,& fratres eius Na-
thinæos in loco Chasphiæ vt adducerent
18 nobis ministros domus Dei nostri. * Et
adduxerunt nobis per manum Dei no-
stri bonam super nos,virum doctissimum
de filijs Moholi filij Leui filij Israel , &
Sarabiam & filios eius & fratres eius de-
19 cem & octo, * & Hasabiam , & cum eo
D Isaiam de filijs Merari, fratresq. eius, &
20 filios eius viginti : * & de Nathinæis,
quos dederat Dauid & principes ad mi-
nisteria Leuitarum, Nathinæos ducentos
viginti: omnes hi suis nominibus voca-
21 bantur. * Et prædicaui ibi ieiunium iux-
ta fluuium Ahaua vt affligeremur coram
Domino Deo nostro,& peteremus ab eo
viam rectam nobis & filijs nostris , vni-
22 uersæq. substantiæ nostræ. * Erubui enim
petere a rege auxilium & equites , qui
defenderent nos ab inimico in via : quia
dixeramus regi : Manus Dei nostri est su
per omnes, qui quærunt eum in bonita-
te: & imperium eius & fortitudo eius ,
& furor super omnes, qui derelinquunt
23 eum. * Ieiunauimus autem,& rogauimus
Deum

Deum nostrum per hoc: & euenit no- B
bis prospere. * Et separaui de princi- 24
pibus Sacerdotum duodecim, Sarabiā,
& Hasabiam, & cum eis de fratribus
eorum decem. * appendiq. eis argen- 25
tum & aurum, & vasa consecrata do-
mus Dei nostri, quæ obtulerat rex &
consiliatores eius, & principes eius,
vniuersusq. Israel eorum, qui inuenti
fuerant: * & appendi in manibus eorum 26
argenti talenta sexcenta quinquaginta;
& vasa argentea centum; auri centum
talenta: * & cratéres aureos viginti, qui 27
habebant solidos millenos, & vasa æris F
fulgentis optimi duo, pulchra, vt au-
rum. * Et dixi eis: Vos sancti Domini, 28
& vasa sancta, & argentum & aurum,
quod sponte oblatum est Domino Deo
patrum nostrorum: * vigilate & custo- 29
dite, donec appendatis coram principi-
bus Sacerdotum, & Leuitarum, & duci-
bus familiarum Israel in Ierusalem, in
thesaurum domus Domini. * Suscepe- 30
runt autem Sacerdotes & Leuitæ pon-
dus argenti, & auri, & vasorum vt de-
ferrent Ierusalem in domum Dei nostri.
* Promouimus ergo a flumine Ahaua 31
duodecimo die mensis primi vt perge-
remus Ierusalem: & manus Dei nostri
fuit super nos, & liberauit nos de ma-
nu inimici & insidiatoris in via. * Et 32
venimus Ierusalem, & mansimus ibi tri-
bus diebus. * Die autem quarta appen- 33
sum est argentum, & aurum, & vasa in G
domo Dei nostri per manum Meremoth
filij Vriæ Sacerdotis, & cum eo Eleazar
filius Phinees, cumq. eis Iozabed filius
Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, 34
* iuxta numerum & pondus omnium:
descriptumq. est omne pondus in tem-
pore illo. * Sed & qui venerant de ca- 35
ptiuitate filij transmigrationis, obtule-
runt holocautomata Deo Israel, vitulos
duodecim pro omni populo Israel, arie-
tes nonaginta sex, agnos septuaginta
septem, hircos pro peccato, duode-
cim: omnia in holocaustum Domino.
* Dederunt autem edicta regis satrapis, 36
qui erant de conspectu regis & ducibus
trans Flumen, & eleuauerunt populum
& domum Dei.

CAP. IX.

Deut. 7.3.

1 Postquam autem hæc completa sunt,
A accesserunt ad me principes, dicen-
tes: Non est separatus populus Israel,
Sacerdotes & Leuitæ a populis terrarū,
& abominationibus eorum Chananæi
videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, &
Iebusæi, & Ammonitarum, & Moabi-
tarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæo-
2 rum: * tulerunt enim de filiabus eorum
sibi & filijs suis, & commiscuerunt se-
men sanctum cum populis terrarum,
manus etiam principum & magistratuū
3 fuit in transgressione hac prima. * Cūq.
audissem sermonem istum, scidi pallium
meum & tunicam, & euelli capillos ca-
pitis mei & barbæ, & sedi mœrens.
4 * Conuenerunt autem ad me omnes,
qui timebant verbum Dei Israel, pro
transgressione eorum, qui de captiuita-
B te venerant, & ego sedebam tristis vsque
5 ad sacrificium vespertinum: * & in sa-
crificio vespertino surrexi de afflictione
mea, & scisso pallio & tunica, curuaui
genua mea, & expandi manus meas ad
6 Dominum Deum meum, * & dixi:
Deus meus confundor & erubesco leua-
re faciem meam ad te: quoniam iniqui-
tates nostræ multiplicatæ sunt super ca-
put nostrum, & delicta nostra creuerunt
7 vsque ad cælum * a diebus patrum no-
strorum: sed & nos ipsi peccauimus gra-
uiter vsque ad diem hanc, & in iniqui-
tatibus nostris traditi sumus ipsi, & re-
ges nostri, & Sacerdotes nostri in ma-
num regum terrarum, & in gladium, &
in captiuitatem, & in rapinam, & in con-
8 fusionem vultus, sicut & die hac. * Et
nunc quasi parum & ad momentum fa-
C cta est deprecatio nostra apud Dominum
Deum nostrum, vt dimitterentur nobis
reliquiæ, & daretur nobis paxillus in lo-
co sancto eius, & illuminaret oculos
nostros Deus noster, & daret nobis vi-
9 tam modicam in seruitute nostra, * quia
serui sumus, & in seruitute nostra nō de-
reliquit nos Deus noster, sed inclinauit
super nos misericordiam corā rege Persa-
rū, vt daret nobis vitā, & sublimaret do-
mum Dei nostri, & extrueret solitudines
eius, & daret nobis sepē in Iuda & Ieru-
10 salē. * Et nunc quid dicemus Deus noster:

post hæc? quia dereliquimus mandata
tua,* quæ præcepisti in manu seruorum 11
‖Deut. 7.a.3 tuorum prophetarum, dicens: ‖ Terra,
ad quam vos ingredimini vt possideatis
eam, terra immunda est iuxta immunditiam populorum, ceterarumq. terrarum,
abominationibus eorum qui repleuerūt
eā ab ore vsque ad os in coinquinatione
sua. * Nunc ergo filias vestras ne detis 12
filijs eorum, & filias eorum ne accipia- D
tis filijs vestris, & non quæratis pacem
eorum, & prosperitatem eorum vsque
in æternum: vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & heredes habeatis filios vestros vsque in sæculum.
* Et post omnia quæ venerunt super nos 13
in operibus nostris pessimis, & in delicto
nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti
nobis salutem sicut est hodie, * vt non 14
conuerteremur, & irrita faceremus mādata tua, neque matrimonia iungeremus
cum populis abominationum istarum.
Numquid iratus es nobis vsque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?* Domine Deus Israel 15
iustus es tu: quoniam derelicti sumus,
qui saluaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non
enim stari potest coram te super hoc.

CAP. X.

Sic ergo orante Esdra, & implorante 1
eo, & flente, & iacente ante tem- A
plum Dei, collectus est ad eum de Israel
cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorum, & fleuit populus fletu multo.* Et respondit Sechenias filius 2
Iehiel de filijs Ælam, & dixit Esdræ:
Nos præuaricati sumus in Deum nostrum, & duximus vxores alienigenas
de populis terræ: & nunc, si est pœnitentia in Israel super hoc,* percutiamus 3
fœdus cum Domino Deo nostro, vt
proijciamus vniuersas vxores, & eos qui
de his nati sunt iuxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum
Domini Dei nostri: secundum legem
fiat.* Surge, tuum est decernere, nosq. 4
erimus tecum: confortare, & fac.* Sur- 5
rexit ergo Esdras, & adiurauit principes
Sacerdotum & Leuitarum, & omnem Israel vt facerent secundum verbum hoc,
6 & iurauerunt. * Et surrexit Esdras ante
domum Dei, & abijt ad cubiculum Iohanan filij Eliasib; & ingressus est illuc,
panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eo-
7 rum, qui venerant de captiuitate. * Et
B missa est vox in Iuda & in Ierusalem
omnibus filijs transmigrationis, vt con-
8 gregarentur in Ierusalem: * & omnis
qui non venerit in tribus diebus iuxta
consilium principum & seniorum, aufe-
retur vniuersa substantia eius, & ipse
abijcietur de cœtu transmigrationis.
9 * Conuenerunt igitur omnes viri Iuda,
& Beniamin in Ierusalem tribus diebus,
ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, & plu-
10 uijs. * Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos trangressi estis, & duxistis vxores alienigenas vt adderetis super
11 delictum Israel. * Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorū,
& facite placitum eius, & separamini a
populis terræ, & ab vxoribus alienige-
12 nis. * Et respondit vniuersa multitudo,
dixitq. voce magna: Iuxta verbum tuū
13 ad nos, sic fiat.* Verumtamen quia populus multus est, & tempus pluuiæ, &
non sustinemus stare foris, & opus non
est diei vnius vel duorum (vehementer
quippe peccauimus in sermone isto)
14 * constituantur principes in vniuersa
multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas ve-
C niant in temporibus statutis, & cum his
seniores per ciuitatem & ciuitatem, &
iudices eius donec auertatur ira Dei no-
15 stri a nobis super peccato hoc. * Igitur
Ionathan filius Azahel, & Iaasia filius
Thecue steterunt super hoc, & Mesollam
16 & Sebethai Leuites adiuuerunt eos:* Feceruntq. sic filij transmigrationis. Et
abierunt Esdras Sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi vt
17 quærerent rem. * Et consummati sunt
omnes viri, qui duxerant vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis
18 primi. * Et inuenti sunt de filijs sacerdotum qui duxerant vxores alienigenas.
De filijs Iosue filij Iosedec, & fratres
eius, Maasia, & Eliezer, & Iarib, & Godolia.

dolia. * Et dederunt manus suas vt 19
eijcerent vxores suas, & pro delicto suo
arietem de ouibus offerrent. * Et de filijs 20
Emmer, Hanani, & Zebedia. * Et de 21
filijs Harim, Maasia, & Elia, & Semeia,
& Iehiel, & Ozias. * Et de filijs Pheshur, 22
Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael,
Iozabed, & Elasa. * Et de filijs Leuita- 23
rum, Iozabed, & Semei, & Celaia,
ipse est Calita, Phataia, Iuda, & Eliezer. D
* Et de captoribus, Eliasib. Et de ianito- 24
ribus, Sellum, & Telem, & Vri. * Et ex 25
Israel, de filijs Pharos, Remeia, & Iezia,
& Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Mel-
chia, & Banea. * Et de filijs Ælam, Ma- 26
thania, Zacharias, & Iehiel, & Abdi, &
Ierimoth, & Elia. * Et de filijs Zethua, 27
Elioenai, Eliasib, Mathania, & Ierimuth,
& Zabad, & Aziza. * Et de filijs Bebai, 28
Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai.
* Et de filijs Bani, Mosollam, & Mel- 29
luch, & Adaia, Iasub, & Saal, & Ra-
30 moth. * Et de filijs Phahath Moab, Ed-
na, & Chalal, Banaias, & Maasias, Ma-
thanias, Beseleel, Bennui, & Manasse.
31 * Et de filijs Herem, Eliezer, Iosue, Mel-
32 chias, Semeias, Simeon, * Beniamin, Ma-
33 loch, Samarias. * Et de filijs Hasom,
Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet,
34 Iermai, Manasse, Semei. * De filijs Bani,
35 Maaddi, Amram, & Vel, * Ilaneas, &
36 Badaias, Cheliau, * Vania, Marimuth,
37 & Eliasib, * Mathanias, Mathanai, & Iasi,
38 39 * & Bani, & Bennui, Semei, * & Salmias,
40 & Nathan, & Adaias, * & Mechnede-
41 bai, Sisai, Sarai, * Ezrel, & Selemiau,
42 Semeria, * Sellum, Amaria, Ioseph.
43 * De filijs Nebo, Iehiel, Mathathias, Za-
bad, Zabina, Ieddu, & Ioel, & Banaia.
44 * Omnes hi acceperant vxores alienige-
nas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pe-
pererant filios.

LIBER NEHEMIÆ, Qui & ESDRAE SECVNDVS DICITVR.

CAPVT PRIMVM.

VERBA Nehemiæ fi- 1
lij Helchiæ. Et fa- A
ctum est in mense
Casleu, anno vigesi-
mo, & ego eram in
Susis castro. * Et ve- 2
nit Hanani vnus de
fratribus meis, ipse & viri ex Iuda: &
interrogaui eos de Iudæis, qui reman-
serant, & supererant de captiuitate, &
3 Ierusalem. * Et dixerunt mihi: Qui re-
B manserunt, & relicti sunt de captiuita-
te ibi in prouincia, in afflictione ma-
gna sunt, & in opprobrio: & murus
Ierusalem dissipatus est, & portæ eius
4 combustæ sunt igni. * Cumq. audissem
verba huiuscemodi, sedi, & fleui, & luxi
diebus multis: ieiunabam, & orabam

1 Dan. 9.a.4 ante faciem Dei cæli. * Et dixi: Quæso 5
Domine Deus cæli fortis, magne atque
terribilis, qui custodis pactum & mise-
ricordiam cum his qui te diligunt, &
custodiunt mandata tua: * fiant aures 6
tuæ auscultantes, & oculi tui aperti vt
audias orationem serui tui, quam ego C
oro coram te hodie nocte & die pro fi-
lijs Israel seruis tuis: & confiteor pro
peccatis filiorum Israel, quibus pecca-
uerunt tibi: ego, & domus patris mei
peccauimus, * vanitate seducti sumus, 7
& non custodiuimus mandatum tuum,
& ceremonias, & iudicia quæ præcepi-
sti Moysi famulo tuo. * Memento ver- 8
bi, quod mandasti Moysi seruo tuo, di-
cens: Cũ transgressi fueritis, ego disper-
gam vos in populos: * & si reuertamini 9
ad me, & custodiatis præcepta mea, & D
faciatis ea; etiamsi abducti fueritis ad
extrema cæli, inde congregabo vos, &
reducam in locum, quem elegi vt habi-
taret nomen meum ibi. * Et ipsi serui 10
tui, & populus tuus: quos redemisti in
fortitudine tua magna, & in manu tua
valida. * Obsecro Domine, sit auris tua 11
attendens ad orationem serui tui, & ad
orationem seruorum tuorum, qui vo-
lunt timere nomen tuum: & dirige ser-
uum tuum hodie, & da ei misericor-
diam ante virum hunc, ego enim eram
pincerna regis.

CAP. II.

FActum est autem in mense Nisan, 1
anno vigesimo Artaxerxis regis: & A
vinum erat ante eum, & leuaui vinũ,
& dedi regi: & erã quasi languidus ante
faciem eius. * Dixitq. mihi rex: Quare 2
vultus tuus tristis est, cum te ægrotum
non videam? non est hoc frustra, sed
malum nescio quod in corde tuo est.
Et timui valde, ac nimis: * & dixi regi: 3
Rex in æternum viue: quare non mœ-
reat vultus meus, quia ciuitas domus se-
pulchrorum patris mei deserta est, &
portæ eius combustæ sunt igni? * Et ait 4
mihi rex: Pro qua re postulas? Et oraui
Deum cæli, * & dixi ad regem: Si vide- 5
tur regi bonum, & si placet seruus tuus
ante faciem tuam, vt mittas me in Iu-
dæam ad ciuitatem sepulchri patris mei,
& ædificabo eam. * Dixitq. mihi rex, & 6

B regina quæ sedebat iuxta eum: Vsque
ad quod tempus erit iter tuum, & quã-
do reuerteris? Et placuit ante vultum
regis, & misit me: & constitui ei tem-
7 pus. * Et dixi regi: Si regi videtur bo-
num, epistolas det mihi ad duces regio-
nis trans Flumen, vt traducant me, do-
8 nec veniam in Iudæam: * & epistolam
ad Asaph custodem saltus regis, vt det
mihi ligna, vt tegere possim portas tur-
ris domus, & muros ciuitatis, & do-
mum, quam ingressus fuero. Et dedit
mihi rex iuxta manum Dei mei bonam
9 mecum. * Et veni ad duces regionis trãs
Flumen, dediq. eis epistolas regis. Mi-
serat autem rex mecum principes mili-
10 tum, & equites. * Et audierunt Sanabal-
lat Horonites, & Tobias seruus Amma-
nites: & contristati sunt afflictione ma-
C gna, quòd venisset homo, qui quæreret
11 prosperitatem filiorum Israel. * Et veni
12 Ierusalem, & eram ibi tribus diebus, * &
surrexi nocte ego, & viri pauci mecũ,
& non indicaui cuiquam quid Deus de-
disset in corde meo vt facerem in Ieru-
salem, & iumentum non erat mecum,
13 nisi animal, cui sedebam. * Et egressus
sum per portam vallis nocte, & ante
fontem draconis, & ad portam sterco-
ris, & considerabam murum Ierusalem
dissipatum, & portas eius consumptas
14 igni. * Et transiui ad portam fontis, &
ad aquæductum regis, & non erat locus
15 iumento, cui sedebam, vt transiret. * Et
ascendi per torrentem nocte, & conside-
rabam murum, & reuersus veni ad por-
16 tam vallis, & redij. * Magistratus autem
nesciebant quò abijssem, aut quid ego
facerem: sed & Iudæis & sacerdotibus,
& optimatibus, & magistratibus, & re-
liquis qui faciebãt opus, vsque ad id lo-
17 ci nihil indicaueram. * Et dixi eis: Vos
nostis afflictionem in qua sumus; quia
Ierusalem deserta est, & portæ eius con-
sumptæ sunt igni: venite, & ædificemus
muros Ierusalem, & nõ simus vltra op-
18 probrium. * Et indicaui eis manum Dei
D mei, quòd esset bona mecum, & verba
regis, quæ locutus esset mihi, & aio:
Surgamus, & ædificemus. Et conforta-
19 tæ sunt manus eorum in bono. * Audie-
runt autem Sanaballat Horonites, &
Tobias seruus Ammanites, & Gosem
Arabs, & subsannauerunt nos, & despe-
xerunt,

xerunt, dixeruntque: Quæ est hæc res,
quam facitis? numquid contra regem
vos rebellatis? * Et reddidi eis sermo- 20
né, dixiq. ad eos: Deus cæli ipse nos iu-
uat, & nos serui eius sumus: surgamus
& ædificemus: vobis autem nõ est pars,
& iustitia, & memoria in Ierusalem.

CAP. III.

ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, 1
& fratres eius sacerdotes, & ædifica- A
uerunt portam gregis: ipsi sanctificaue-
runt eam, & statuerunt valuas eius, &
vsque ad turrim centum cubitorum san-
ctificauerunt eam, vsque ad turrim Ha-
naneel.* Et iuxta eum ædificauerunt vi- 2
ri Iericho: & iuxta eum ædificauit Za-
chur filius Amri.* Portam autem pisciũ 3
ædificauerunt filij Asnaa: ipsi texerunt
eam, & statuerunt valuas eius, & seras,
& vectes. Et iuxta eos ædificauit Mari-
muth filius Vriæ, filij Accus. * Et iuxta 4
eum ædificauit Mosollã filius Barachiæ, B
filij Mesezebel: & iuxta eos ædificauit
Sadoc filius Baana: * Et iuxta eos ædifi- 5
cauerunt Thecueni: optimates autẽ eo-
rum non supposuerunt colla sua in ope-
re Domini sui. * Et portam veterem 6
ædificauerunt Ioiada filius Phasea, &
Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt
eam, & statuerunt valuas eius, & seras,
& vectes: * Et iuxta eos ædificauerunt 7
Meltias Gabaonites, & Iadon Merona-
thites, viri de Gabaon, & Maspha, pro
duce qui erat in regione trans Flumen.
* Et iuxta eũ ædificauit Eziel filius Araia 8
aurifex: & iuxta eũ ædificauit Ananias
filius pigmentarij: & dimiserunt Ierusa-
lem vsque ad murũ plateæ latioris. * Et 9
iuxta eũ ædificauit Raphaia filius Hur, C
princeps vici Ierusalem. * Et iuxta eum 10
ædificauit Iedaia filius Haromaph con-
tra domum suam: & iuxta eum ædifica-
uit Hattus filius Haseboniæ. * Mediam 11
partẽ vici ædificauit Melchias filius He-
rem, & Hasub filius Phahath Moab, &
turrim furnorum. * Et iuxta eum ædi- 12
ficauit Sellũ filius Alohes princeps me-
diæ partis vici Ierusalẽ, ipse & filiæ eius.
* Et portam vallis ædificauit Hanun, & 13
habitatores Zanoe: ipsi ædificauerunt
eam, & statuerunt valuas eius, & seras, &
vectes, & mille cubitos in muro vsque
14 ad portam sterquilinij.* Et portam ster-
D quilinij ædificauit Melchias filius Re-
chab, princeps vici Bethacharam: ipse
ædificauit eam, & statuit valuas eius, &
15 seras, & vectes. * Et portam fontis ædi-
ficauit Sellun filius Cholhoza, princeps
pagi Maspha: ipse ædificauit eam, & te-
xit, & statuit valuas eius, & seras, &
vectes, & muros piscinæ Siloe in hor-
tum regis, & vsque ad gradus, qui de-
16 scendunt de Ciuitate Dauid. * Post eũ
ædificauit Nehemias filius Azboc prin-
ceps dimidiæ partis vici Bethsur vsque
contra sepulchrum Dauid & vsque ad
piscinam, quæ grandi opere constructa
17 est, & vsque ad domum fortium.* Post
eum ædificauerunt Leuitæ, Rehum fi-
lius Benni: post eũ ædificauit Hasebias
princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in
18 vico suo. * Post eum ædificauerunt fra-
tres eorum Bauai filius Enadad, prin-
19 ceps dimidiæ partis Ceilæ. * Et ædifica-
E uit iuxta eum Azer filius Iosue, prin-
ceps Maspha mensuram secundam, cõ-
20 tra ascensum firmissimi anguli. * Post
eum in monte ædificauit Baruch filius
Zachai mensuram secundam, ab angulo
vsque ad portam domus Eliasib sacer-
21 dotis magni. * Post eum ædificauit Me-
rimuth filius Vriæ filij Haccus, mensurã
secundam, a porta domus Eliasib, donec
22 extenderetur domus Eliasib. * Et post
eum ædificauerunt sacerdotes viri de
23 campestribus Iordanis. * Post eum ædi-
ficauit Beniamin & Hasub contra domũ
suam: & post eum ædificauit Azarias fi-
lius Maasiæ filij Ananiæ contra domum
24 suam. * Post eum ædificauit Bennui fi-
F lius Henadad mensuram secundam, a
domo Azariæ vsque ad flexuram, & vs-
25 que ad angulum. * Phalel filius Ozi cõ-
tra flexuram & turrim, quæ eminet de
domo regis excelsa, id est, in atrio car-
ceris: post eum Phadaia filius Pharos.
26 * Nathinæi autem habitabant in Ophel
vsque contra portam aquarũ ad Orien-
27 tem, & turrim, quæ prominebat.* Post
eum ædificauerunt Thecueni mensuram
secundam e regione, a turre magna &
28 eminente vsque ad murũ templi. * Sur-
sum autem a porta equorum ædificaue-
runt sacerdotes, vnusquisque contra do-
29 mum suam. * Post eos ædificauit Sadoc
filius Emmer contra domum suam. Et

post

post eum ædificauit Semaia filius Seche- G
niæ, custos portæ Orientalis.* Post eũ 30
ædificauit Hanania filius Selemiæ, &
Hanun filius Seleph sextus, mensuram
secundam: post eum ædificauit Mosol-
lam filius Barachiæ, contra gazophyla-
cium suum. Post eum ædificauit Mel-
chias filius aurificis vsque ad domum
Nathinæorum, & scruta vendentiũ con-
tra portam iudicialem, & vsque ad cœ-
naculum anguli.* Et inter cœnaculum 31
anguli in porta gregis ædificauerunt au-
rifices & negotiatores.

CAP. IIII.

FActum est autem, cum audisset Sa- 1
naballat quòd ædificaremus murũ, A
iratus est valde: & motus nimis subsan-
nauit Iudæos, * & dixit coram fratri- 2
bus suis, & frequentia Samaritanorum:
Quid Iudæi faciũt imbecilles? Num di-
mittent eos gentes? Num sacrificabunt,
& complebunt in vna die? Numquid
ædificare poterunt lapides de aceruis
pulueris, qui combusti sunt? * Sed & 3
Tobias Ammanites proximus eius, ait:
Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet
murum eorum lapideum. * Audi Deus 4
noster, quia facti sumus despectui: con-
uerte opprobrium super caput eorum,
& da eos in despectionem in terra capti-
uitatis. * Ne operias iniquitatem eorũ, 5
& peccatum eorum coram facie tua nõ
deleatur, quia irriserunt ædificantes.
* Itaque ædificauimus murum, & con- 6
iunximus totum vsque ad partem dimi- B
diam: & prouocatum est cor populi ad
operandum. * Factum est autem, cum 7
audisset Sanaballat, & Tobias, & Ara-
bes, & Ammanitæ, & Azotij, quòd ob-
ducta esset cicatrix muri Ierusalem, &
quòd cœpissent interrupta cõcludi, irati
sunt nimis. * Et congregati sunt omnes 8
pariter vt venirent, & pugnarent cõtra
Ierusalem, & molirentur insidias. * Et 9
orauimus Deum nostrum, & posuimus
custodes super murum die ac nocte cõ-
tra eos. * Dixit autem Iudas: Debilita- 10
ta est fortitudo portantis, & humus ni-
mia est, & nos non poterimus ædifica-
re murum. * Et dixerunt hostes nostri: 11
Nesciant, & ignorent donec veniamus C
in medium eorum, & interficiamus eos,
12 & cessare faciamus opus.* Factũ est au-
tem venientibus Iudæis, qui habitabant
iuxta eos, & dicentibus nobis per decẽ
vices ex omnibus locis quibus venerant
13 ad nos,* statui in loco post murum per
circuitum populum in ordinem cũ gla-
14 dijs suis, & lanceis, & arcubus.* Et per-
spexi atque surrexi: & aio ad optimates
& magistratus, & ad reliquam partem
vulgi: Nolite timere a facie eorũ. Do-
mini magni & terribilis mementote, &
pugnate pro fratribus vestris, filijs ve-
stris, & filiabus vestris, & vxoribus ve-
15 stris, & domibus vestris. * Factum est
autem, cum audissent inimici nostri nũ-
ciatum esse nobis, dissipauit Deus consi-
lium eorũ. Et reuersi sumus omnes ad
16 muros, vnusquisque ad opus suum.* Et
factum est a die illa, media pars iuuenũ
eorum faciebat opus, & media parata
erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & ar-
cus, & loricæ, & principes post eos in
17 omni domo Iuda * ædificantium in mu-
ro, & portantium onera, & imponen-
D tium: vna manu sua faciebat opus, & al-
18 tera tenebat gladium:* ædificantiũ enim
vnusquisque gladio erat accinctus renes.
Et ædificabant, & clangebant buccina
19 iuxta me. * Et dixi ad optimates, & ad
magistratus, & ad reliquam partem vul-
gi: Opus grande est & latum, & nos se-
parati sumus in muro procul alter ab
20 altero: * in loco quocumque audieritis
clãgorem tubæ, illuc concurrite ad nos:
21 Deus noster pugnabit pro nobis. * Et
nosipsi faciamus opus: & media pars
nostrum teneat lanceas ab ascensu auro-
22 ræ donec egrediantur astra.* In tempore
quoque illo dixi populo: Vnusquisque
cum puero suo maneat in medio Ieru-
salem, & sint nobis vices per noctem, &
23 diem, ad operandum. * Ego autem &
fratres mei, & pueri mei, & custodes,
qui erant post me, non deponebamus
vestimenta nostra: vnusquisque tantum
nudabatur ad baptismum.

CAP. V.

1 ET factus est clamor populi, & vxo-
A rum eius magnus aduersus fratres
2 suos Iudæos. * Et erant qui dicerent:
Filij nostri, & filiæ nostræ multæ sunt ni-
mis: accipiamus pro pretio eorum fru-
mentum,

mentum, & comedamus, & viuamus.
* Et erant qui dicerent: Agros nostros, 3
& vineas, & domos nostras opponamus,
& accipiamus frumentum in fame. * Et 4
alij dicebant: Mutuo sumamus pecunias
in tributa regis, demusq. agros nostros
& vineas: * & nunc sicut carnes fratrum 5
nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & si-
cut filij eorum, ita & filij nostri. ecce
nos subiugamus filios nostros, & filias
nostras in seruitutem, & de filiabus no-
stris sunt famulæ, nec habemus vnde
possint redimi, & agros nostros & vineas
nostras alij possident. * Et iratus sum 6
nimis cum audissem clamorem eorum B
secundum verba hæc: * cogitauitq. cor 7
meum mecum: & increpaui optimates
& magistratus, & dixi eis: Vsurasne sin-
guli a fratribus vestris exigitis? Et con-
gregaui aduersum eos concionem ma-
gnam, * & dixi eis: Nos, vt scitis, rede- 8
mimus fratres nostros Iudæos, qui ven-
diti fuerant gentibus secundum possibi-
litatem nostram: & vos igitur vendetis
fratres vestros, & redimemus eos? Et
siluerunt, nec inuenerunt quid respon-
derent. * Dixiq. ad eos: Non est bona 9
res, quam facitis: quare non in timore
Dei nostri ambulatis, ne exprobretur
nobis a gentibus inimicis nostris? * Et 10
ego, & fratres mei, & pueri mei com-
modauimus plurimis pecuniam & fru-
mentum: non repetamus in commune
istud, æs alienum concedamus, quod de-
betur nobis. * Reddite eis hodie agros 11
suos, & vineas suas, & oliueta sua, &
domos suas: quin potius & centesimam
pecuniæ, frumenti, vini & olei, quam
exigere soletis ab eis, date pro illis. * Et 12
dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil C
quæremus: sicq. faciemus vt loqueris.
Et vocaui Sacerdotes, & adiuraui eos,
vt facerent iuxta quod dixeram. * Insu- 13
per excussi sinum meum, & dixi: Sic ex-
cutiat Deus omnem virum, qui non cō-
pleuerit verbum istud, de domo sua, &
de laboribus suis: sic excutiatur, & va-
cuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo:
Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit er-
go populus sicut erat dictum. * A die 14
autem illa, qua præceperat rex mihi vt
essem dux in terra Iuda, ab anno vigesi-
mo vsque ad annum trigesimum secun-
dum Artaxerxis regis per annos duode-
cim, ego & fratres mei annonas, quæ du-
15 cibus debebantur, nō comedimus. * Du-
ces autem primi, qui fuerant ante me,
grauauerunt populum, & acceperunt ab
eis in pane, & vino, & pecunia quoti-
die siclos quadraginta: sed & ministri
eorum depresserunt populum. Ego au-
tem non feci ita propter timorem Dei:
16 * quin potius in opere muri ædificaui,
D & agrum non emi, & omnes pueri mei
17 congregati ad opus erant. * Iudæi quo-
que & magistratus centum quinquagin-
ta viri, & qui veniebant ad nos de gen-
tibus, quæ in circuitu nostro sunt, in
18 mensa mea erant. * Parabatur autem
mihi per dies singulos bos vnus, arietes
sex electi, exceptis volatilibus, & inter
dies decem vina diuersa, & alia multa
tribuebam: insuper & annonas ducatus
mei non quæsiui: valde enim attenuatus
19 erat populus. * Memēto mei Deus meus
in bonum secundum omnia, quæ feci
populo huic.

CAP. VI.

1 FActum est autem, cum audisset Sana-
A ballat, & Tobias, & Gossem Arabs,
& ceteri inimici nostri, quòd ædificas-
sem ego murum, & non esset in ipso re-
sidua interruptio (vsque ad tempus au-
tem illud valuas non posueram in por-
2 tis) * miserunt Sanaballat, & Gossem ad
me, dicentes: Veni, & percutiamus fœ-
dus pariter in viculis in Campo Ono.
Ipsi autem cogitabant vt facerent mihi
3 malū. * Misi ergo ad eos nuncios, di-
cens: Opus grande ego facio, & nō pos-
sum descendere: ne forte negligatur cū
4 venero, & descendero ad vos. * Mise-
runt autem ad me secundum verbum
hoc per quattuor vices: & respondi eis
5 iuxta sermonem priorem. * Et misit ad
me Sanaballat iuxta verbum prius quin-
B ta vice puerum suum, & epistolam ha-
bebat in manu sua scriptam hoc modo:
6 * IN GENTIBVS auditum est, &
Gossem dixit, quòd tu & Iudæi cogite-
tis rebellare, & propterea ædifices mu-
rum, & leuare te velis super eos regem:
7 propter quam causam * & prophetas po-
sueris, qui prædicent de te in Ierusa-
lem, dicentes: Rex in Iudæa est. Audi-
turus est rex verba hæc: idcirco nunc
veni,

veni, vt ineamus consilium pariter. * Et 8
misi ad eos, dicens: Non est factum se-
cundum verba hæc, quæ tu loqueris: de
corde enim tuo tu cōponis hæc. * Om- 9
nes enim hi terrebant nos, cogitantes
quòd cessarent manus nostræ ab opere,
& quiesceremus. Quam ob causam ma-
gis confortaui manus meas: * & ingres- 10
sus sum domum Semaiæ filij Dalaiæ fi- C
lij Metabeel secretò. Qui ait: Tractemus
nobiscum in domo Dei in medio tem-
pli, & claudamus portas ædis: quia ven-
turi sunt vt interficiant te, & nocte ven-
turi sunt ad occidendum te. * Et di- 11
xi: Num quisquam similis mei fugit?
& quis vt ego ingredietur templum, &
viuet? nō ingrediar. * Et intellexi quòd 12
Deus non misisset eum, sed quasi vatici-
nans locutus esset ad me, & Tobias, &
Sanaballat conduxissent eum. * accepe- 13
rat enim pretium, vt territus facerem,
& peccarem, & haberent malum, quod
exprobrarent mihi. * Memento mei Do- 14
mine pro Tobia & Sanaballat, iuxta
opera eorum talia: sed & Noadiæ pro-
phetæ, & ceterorum prophetarum, qui
terrebant me. * Completus est autem 15
murus vigesimoquinto die mensis Elul, D
quinquaginta duobus diebus. * Factum 16
est ergo cum audissent omnes inimici
nostri, vt timerent vniuersæ gentes, quæ
erant in circuitu nostro, & conciderent
intra semetipsos, & scirent quòd a Deo
factum esset opus hoc. * Sed & in diebus 17
illis multæ optimatum Iudæorum epi-
stolæ mittebantur ad Tobiam, & a Tobia
veniebant ad eos. * Multi enim erant in 18
Iudæa habentes iuramentum eius, quia
gener erat Secheniæ filij Area, & Ioha-
nan filius eius acceperat filiam Mosol-
lam filij Barachiæ: * sed & laudabant eū 19
coram me, & verba mea nunciabant ei:
& Tobias mittebat epistolas vt terre-
ret me.

CAP. VII.

Eccl.49.d.15 POstquam autē ædificatus est murus, 1
& posui valuas, & recensui ianitores, A
& cantores, & Leuitas: * præcepi Ha- 2
nani fratri meo, & Hananiæ principi do-
mus de Ierusalem (ipse enim quasi vir
verax & timens Deum plus ceteris vi-
debatur) * & dixi eis: Non aperiantur 3
portæ Ierusalem vsque ad calorem solis.
Cumq. adhuc assisterent, clausæ portæ
sunt, & oppilatæ: & posui custodes de
habitatoribus Ierusalē, singulos per vi-
ces suas, & vnumquemque contra do-
4 mum suam. * Ciuitas autem erat lata
nimis & grandis, & populus paruus in
medio eius, & non erant domus ædifica-
5 tæ. * Deus autem dedit in corde meo,
& congregaui optimates, & magistra-
tus, & vulgus, vt recenserem eos: & in-
B ueni librum census eorum, qui ascen-
derant primum, & inuentum est scriptū
6 in eo. * ‖ Isti filij prouinciæ, qui ascen- ‖1.Esd.2.a.1
derunt de captiuitate migrantium, quos
transtulerat Nabuchodonosor rex Baby-
lonis, & reuersi sunt in Ierusalem, & in
Iudæam, vnusquisque in ciuitatē suam.
7 * Qui venerunt cum Zorobabel, Iosue,
Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani,
Mardochæus, Belsam, Mespharath, Be-
goai, Nahum, Baana. Numerus virorum
8 populi Israel: * Filij Pharos, duo millia
9 centum septuaginta duo: * Filij Sapha-
10 tia, trecēti septuaginta duo: * Filij Area,
11 sexcenti quinquaginta duo: * Filij Pha-
hathmoab filiorum Iosue & Ioab, duo
12 millia octingenti decem & octo: * Filij
C Ælam, mille ducenti quinquagintaquat-
13 tuor: * Filij Zethua, octingenti quadra-
14 gintaquinque: * Filij Zachai, septingen-
15 ti sexaginta: * Filij Bannui, sexcenti qua-
16 dragintaocto: * Filij Bebai, sexcenti vi-
17 gintiocto: * Filij Azgad, duo millia tre-
18 centi vigintiduo: * Filij Adonicam, sex-
19 centi sexagintaseptē: * Filij Beguai, duo
20 millia sexagintaseptem: * Filij Adin, sex-
21 centi quinquagintaquinque: * Filij Ater,
22 filij Hezeciæ, nonagintaocto: * Filij Ha-
23 sem, trecenti vigintiocto: * Filij Besai,
24 trecenti vigintiquattuor: * Filij Hareph,
25 centum duodecim: * Filij Gabaon, no-
26 nagintaquinque: * Filij Bethlehem, &
27 Netupha, centum octogintaocto. * Viri
28 Anathoth, centum vigintiocto. * Viri
29 Bethazmoth, quadragintaduo. * Viri Ca-
riathiarim, Cephira, & Beroth, septin-
30 genti quadragintatres. * Viri Rama &
31 D Geba, sexcenti vigintiunus. * Viri Mach-
32 mas, centum vigintiduo. * Viri Bethel &
33 Hai, centum vigintitres. * Viri Nebo al-
34 terius, quinquagintaduo. * Viri Ælam
alterius, mille ducēti quinquagintaquat-
35 tuor. * Filij Harem, trecenti viginti.
* Filij

* Filij Iericho,trecenti quadragintaquin- 36
que. * Filij Lod Hadid & Ono, septin- 37
genti vigintiunus. * Filij Senaa,tria mil- 38
lia nongenti triginta. * Sacerdotes: Fi- 39
lij Idaia in domo Iosue,nongēti septuā-
gintatres. * Filij Emmer,mille quinqua- 40
gintaduo. * Filij Phashur,mille ducenti 41
quadragintaseptem. * Filij Arem, mille 42
decem & septem. Leuitæ: * Filij Iosue 43
& Cedmihel filiorum * Oduiæ, septua- 44
gintaquattuor. Cantores: * Filij Asaph, 45
centum quadragintaocto. * Ianitores: fi- 46
lij Sellum,filij Ater,filij Telmon,filij Ac-
cub, filij Hatita, filij Sobai: centum tri- E
gintaocto. * Nathinæi: filij Soha, filij 47
Hasupha,filij Tebbaoth, * filij Ceros,filij 48
Siaa,filij Phadon, filij Lebana,filij Haga-
ba,filij Selmai, * filij Hanan,filij Geddel, 49
filij Gaher, * filij Raaia, filij Rasin, filij 50
Necoda, * filij Gezem,filij Aza,filij Pha- 51
sea, * filij Besai,filij Munim,filij Nephus- 52
sim, * filij Bacbuc,filij Hacupha,filij Har- 53
hur, * filij Besloth, filij Mahida,filij Har- 54
sa, * filij Bercos, filij Sisara, filij Thema, 55
* filij Nasia,filij Hatipha, * filij seruorum 56
Salomonis, filij Sothai, filij Sophereth, 57
filij Pharida, * filij Iahala, filij Darcon,fi- 58
lij Ieddel, * filij Saphatia, filij Hatil, filij 59
Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim,
filio Amon. * Omnes Nathinæi, & filij 60
seruorum Salomonis, trecenti nonagin-
taduo. * Hi sunt autem, qui ascenderūt 61
de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon,
& Emmer: & non potuerunt indicare
domum patrum suorum, & semen suum,
vtrum ex Israel essent. * Filij Dalaia,fi- 62
lij Tobia, filij Necoda, sexcenti quadra-
gintaduo. * Et de Sacerdotibus,filij Ha- 63
bia,filij Accos, filij Berzellai,qui accepit F
de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem:
& vocatus est nomine eorum. * Hi quæ- 64
sierunt scripturam suam in censu,& non
inuenerunt: & eiecti sunt de sacerdotio.
* Dixitq. Athersatha eis vt non mandu- 65
carent de Sanctis sanctorum, donec sta-
ret Sacerdos doctus & eruditus. * Omnis 66
multitudo quasi vir vnus quadraginta-
duo millia trecenti sexaginta, * absque 67
seruis & ancillis eorum, qui erant septē
millia trecenti trigintaseptem, & inter
eos cantores, & cantatrices, ducēti qua-
dragintaquinque. * Equi eorum, septin- 68
genti trigintasex: muli eorum, ducenti
quadragintaquinque: * cameli eorum, 69
quadringenti trigintaquinque: asini, sex
millia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commenta-
rio scriptum fuerit, exin Nehemiæ
historia texitur.

70 * Nonnulli autem de principibus fami-
G liarum dederunt in opus. Athersatha de-
dit in thesaurum auri drachmas mille,
phialas quinquaginta, tunicas sacerdota-
71 les quingentas triginta. * Et de princi-
pibus familiarum dederūt in thesaurum
operis auri drachmas viginti millia, &
72 argenti mnas duo millia ducentas. * Et
quod dedit reliquus populus,auri drach-
mas viginti millia, & argenti mnas duo
millia, & tunicas sacerdotales sexaginta
73 septem. * Habitauerunt autem Sacerdo-
tes, & Leuitæ, & ianitores, & cantores,
& reliquum vulgus,& Nathinæi, & om-
nis Israel in ciuitatibus suis.

CAP. VIII.

1 ET venerat mensis septimus: filij au-
A tem Israel erant in ciuitatibus suis.
Congregatusq. est omnis populus quasi
vir vnus ad plateam, quæ est ante portā
aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ vt af-
ferret Librum legis Moysi,quam præce-
2 perat Dominus Israeli. * Attulit ergo Es-
dras sacerdos legem coram multitudine
virorum & mulierum,cunctisq. qui po-
terant intelligere, in die prima mēsis se-
3 ptimi. * Et legit in eo aperte in platea
quæ erat ante portam aquarū, de mane
vsque ad mediam diem,in conspectu vi-
rorum & mulierum, & sapientiū: & au-
res omnis populi erant erectæ ad Librū.
4 * Stetit autem Esdras scriba super gradū
ligneum, quem fecerat ad loquendū: &
B steterunt iuxta eū Mathathias,& Semeia,
& Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia, ad
dexteram eius: & ad sinistram, Phadaia,
Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasba-
5 dana, Zacharia, & Mosollam. * Et ape-
ruit Esdras Librū coram omni populo:
super vniuersum quippe populū emine-
bat: & cum aperuisset eum,stetit omnis
6 populus. * Et benedixit Esdras Domino
Deo magno: & respondit omnis popu-
lus: Amen, Amen: eleuans manus suas.
& incuruati sunt, & adorauerunt Deum
7 proni in terram. * Porro Iosue, & Ba-
ni, & Serebia, Iamin, Accub, Septhai,
Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed,
Hanan,

Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentium facie-
bant in populo ad audiendam legem:
populus autem stabat in gradu suo. *Et 8
legerunt in Libro legis Dei distincte,
& aperte ad intelligendum: & intellexe-
runt cum legeretur. * Dixit autem Ne- 9
hemias (ipse est Athersatha) & Esdras C
sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretã-
tes vniuerso populo: Dies sanctificatus
est Domino Deo nostro, nolite lugere,
& nolite flere. Flebat enim omnis po-
pulus cum audiret verba legis. * Et di- 10
xit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite
mulsum, & mittite partes his, qui non
præparauerũt sibi: quia sanctus dies Do-
mini est, & nolite contristari: gaudium
etenim Domini est fortitudo nostra.
* Leuitæ autem silentium faciebant in 11
omni populo, dicentes: Tacete, quia
dies sanctus est, & nolite dolere. * Abijt 12
itaque omnis populus vt comederet &
biberet, & mitteret partes, & faceret læ-
titiam magnam: quia intellexerant ver-
ba, quæ docuerat eos. * Et in die secun- 13
do cõgregati sunt principes familiarum
vniuersi populi, Sacerdotes & Leuitæ ad
Esdram scribam, vt interpretaretur eis
verba Legis. * Et inuenerunt scriptum 14
in Lege præcepisse Dominum in manu
Moysi vt habitent filij Israel in taberna-
culis, in die sollemni, mense septimo:
* & vt prædicent, & diuulgent vocem 15
in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusa- D
lem, dicentes: Egredimini in montem,
& afferte frondes oliuæ, & frondes ligni
pulcherrimi, frondes myrti, & ramos
palmarum, & frondes ligni nemorosi
vt fiant tabernacula, sicut scriptum est.
* Et egressus est populus, & attulerunt. 16
Feceruntq. sibi tabernacula vnusquisque
in domate suo, & in atrijs suis, & in
atrijs domus Dei, & in platea portæ a-
quarum. & in platea portæ Ephraim.
* Fecit ergo vniuersa ecclesia eorum, qui 17
redierant de captiuitate, tabernacula, &
habitauerunt in tabernaculis: non enim
fecerant a diebus Iosue filij Nun taliter
filij Israel vsque ad diem illum. Et fuit
lætitia magna nimis. * Legit autem in 18
Libro legis Dei per dies singulos, a die
primo vsque ad diem nouissimum. & fe-
cerunt sollemnitatem septem diebus, &
in die octauo collectam iuxta ritum.

CAP. IX.

1 IN die autem vigesimoquarto mensis
A huius conuenerunt filij Israel in ieiu-
2 nio & in saccis, & humus super eos. *Et
separatum est semen filiorum Israel ab
omni filio alienigena: & steterunt, &
confitebantur peccata sua, & iniquita-
3 tes patrum suorum. * Et consurrexerũt
ad standũ: & legerunt in volumine Le-
gis Domini Dei sui, quater in die, & qua-
ter confitebantur, & adorabant Dominũ
4 Deum suum. * Surrexerunt autem su-
per gradum Leuitarum Iosue, & Bani,
& Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias,
Bani, & Chanani: & clamauerunt voce
5 magna ad Dominum Deum suum. * Et
dixerũt Leuitæ Iosue, & Cedmihel, Bon-
ni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia,
Phathahia: Surgite, benedicite Domino
Deo vestro ab æterno vsque in æternum:
& benedicant nomini gloriæ tuæ excel-
6 so in omni benedictione & laude. * Tu
B ipse, Domine, solus, tu fecisti cælum, &
cælum cælorum, & omnẽ exercitum eo-
rum: terram, & vniuersa quæ in ea sunt:
maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu
viuificas omnia hæc, & exercitus cæli te
7 adorat. * Tu ipse, Domine Deus, qui ele-
gisti Abram, & ‖ eduxisti eum de igne ‖Gen.11.d.31
Chaldæorum, & posuisti nomen eius A-
8 braham. * Et inuenisti cor eius fidele co-
ram te: & percussisti cum eo fœdus vt
dares ei Terram Chananæi, Hethæi, &
Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, &
Gergesæi, vt dares semini eius: & im-
9 plesti verba tua, quoniam iustus es. * Et
vidisti afflictionem patrum nostrorum
in Ægypto: clamoremq. eorum audisti
10 super Mare rubrum. * Et dedisti signa
atque portenta in Pharaone, & in vni-
uersis seruis eius, & in omni populo ter-
ræ illius: cognouisti enim quia superbe
egerant contra eos: & fecisti tibi nomẽ,
11 sicut & in hac die. * Et mare diuisisti
ante eos, & transierunt per medium ma-
ris in sicco: persecutores autem eorum
proiecisti in profundum, quasi lapidem
12 in aquas validas. * Et in columna nu-
C bis ductor eorum fuisti per diem, & in
columna ignis per noctem, vt appare-
ret eis via, per quam ingrediebantur.
13 *Ad montem quoque Sinai descendisti,
& lo-

& locutus es cum eis de cælo, & dedi-
sti eis iudicia recta, & legem veritatis,
ceremonias, & præcepta bona: * & sab- 14
batum sanctificatum tuum ostẽdisti eis,
& mandata, & ceremonias, & legem
præcepisti eis in manu Moysi serui tui.
* Panem quoque de cælo dedisti eis in 15
fame eorum, & aquam de petra eduxi-
sti eis sitientibus, & dixisti eis vt ingre-
derentur & possiderent terram, super
quam leuasti manum tuam vt traderes
eis. * Ipsi vero & patres nostri superbe 16
egerunt, & indurauerunt ceruices suas,
& non audierunt mandata tua. * Et no- 17
luerunt audire, & non sunt recordati
mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et
indurauerunt ceruices suas, & dederunt
caput vt conuerterentur ad seruitutem
suam, quasi per contentionem. Tu autẽ
Deus propitius, clemens, & misericors, D
longanimis, & multæ miserationis non
dereliquisti eos, * & quidem cum fecis- 18
sent sibi vitulum conflatilem, & dixis-
sent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te
de Ægypto: feceruntq. blasphemias ma-
gnas. * Tu autem in misericordijs tuis 19
multis non dimisisti eos in deserto: co-
lumna nubis non recessit ab eis per diẽ
vt duceret eos in viam, & columna
ignis per noctem vt ostenderet eis iter
per quod ingrederentur. * Et spiritum 20
tuum bonum dedisti qui doceret eos, &
manna tuum non prohibuisti ab ore
eorum, & aquam dedisti eis in siti.
* Quadraginta annis pauisti eos in de- 21
serto, nihilq. eis defuit: vestimenta eo-
rum non inueterauerunt, & pedes eo-
rum non sunt attriti. * Et dedisti eis re- 22
gna, & populos, & partitus es eis sor-
tes: & possederunt terram Sehon, &
terram regis Hesebon, & terrã Og re-
gis Basan. * Et multiplicasti filios eorũ 23
sicut stellas cæli, & adduxisti eos ad ter-
ram, de qua dixeras patribus eorum vt
ingrederentur & possiderent. * Et vene- 24
runt filij, & possederunt terrã, & humi- E
liasti corã eis habitatores terræ Chana-
næos, & dedisti eos in manu eorũ & reges
eorũ & populos terræ vt facerẽt eis sicut
placebat illis. * Ceperũt itaque vrbes mu- 25
nitas & humum pinguem, & possede-
runt domos plenas cunctis bonis: cister-
nas ab alijs fabricatas, vineas, & oliue-
ta, & ligna pomifera multa: & come-
derunt, & saturati sunt, & impinguati
sunt, & abundauerunt delicijs in boni-
26 tate tua magna. * Prouocauerunt autem
te ad iracundiam, & recesserunt a te,
& proiecerunt legem tuam post terga
sua: & prophetas tuos occiderunt, qui
contestabantur eos vt reuerterentur ad
27 te: feceruntq. blasphemias grandes. * Et
dedisti eos in manu hostium suorum,
& afflixerunt eos. Et in tempore tribu-
lationis suæ clamauerunt ad te, & tu de
cælo audisti, & secundum miserationes
tuas multas dedisti eis saluatores, qui
saluarent eos de manu hostium suorũ.
28 * Cumq. requieuissent, reuersi sunt vt
F facerent malum in conspectu tuo: &
dereliquisti eos in manu inimicorum
suorum, & possederunt eos. Conuer-
siq. sunt, & clamauerunt ad te: tu autẽ
de cælo exaudisti, & liberasti eos in
misericordijs tuis, multis temporibus.
29 * Et contestatus es eos vt reuerterentur
ad Legem tuam. Ipsi vero superbe ege-
runt, & non audierunt mandata tua, &
in iudicijs tuis peccauerunt, quæ faciet
homo, & viuet in eis: & dederunt hu-
merum recedentem, & ceruicem suam
30 indurauerunt, nec audierunt. * Et pro-
traxisti super eos annos multos, & con-
testatus es eos in spiritu tuo per manũ
prophetarum tuorum: & non audierũt,
& tradidisti eos in manu populorũ ter-
31 rarum. * In misericordijs autẽ tuis plu-
rimis non fecisti eos in consumptionẽ,
nec dereliquisti eos: quoniam Deus mi-
32 serationum, & clemens es tu. * Nunc
itaque Deus noster magne, fortis, &
terribilis, custodiens pactum & miseri-
cordiam, ne auertas a facie tua omnem
laborem, qui inuenit nos, reges nostros,
& principes nostros, & sacerdotes no-
G stros, & prophetas nostros, & patres
nostros, & omnem populum tuum a
diebus regis Assur vsque in diem hanc.
33 * Et tu iustus es in omnibus, quæ vene-
runt super nos: quia veritatem fecisti,
34 nos autem impie egimus. * Reges no-
stri, principes nostri, sacerdotes nostri,
& patres nostri non fecerunt legem tuã,
& non attenderunt mandata tua, & te-
stimonia tua quæ testificatus es in eis.
35 * Et ipsi in regnis suis, & in bonitate
tua multa, quam dederas eis, & in ter-
ra latissima & pingui, quam tradideras
in

in conspectu eorum, non seruierunt ti-
bi, nec reuersi sunt a studijs suis pessi-
mis. * Ecce nosipsi hodie serui sumus: 36
& terra, quam dedisti patribus nostris
vt comederent panem eius, & quæ bo-
na sunt eius, & nosipsi serui sumus in
ea. * Et fruges eius multiplicantur regi- 37
bus, quos posuisti super nos propter
peccata nostra, & corporibus nostris
dominantur, & iumentis nostris secun-
dum voluntatem suam, & in tribulatio-
ne magna sumus. * Super omnibus er- 38
go his nosipsi percutimus fœdus, & scri-
bimus, & signant principes nostri, Leui-
tæ nostri, & Sacerdotes nostri.

CAP. X.

Signatores autem fuerunt, Nehemias, 1
Athersatha filius Hachelai, & Se- A
decias, * Saraias, Azarias, Ieremias, 2
* Pheshur, Amarias, Melchias, * Hat- 3 4
tus, Sebenia, Melluch, * Harem, Me- 5
rimuth, Obdias, * Daniel, Genthon, 6
Baruch, * Mosollam, Abia, Miamin, 7
* Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes. 8
* Porro Leuitæ, Iosue filius Azaniæ, 9
Bennui de filijs Henadad, Cedmihel,
* & fratres eorum, Sebenia, Odaia, Ce- 10
lita, Phalaia, Hanan, * Micha, Rohob, 11
Hasebia, * Zachur, Serebia, Sabania, 12
* Odaia, Bani, Baninu. 13
* Capita populi, Pharos, Phahath- 14
moab, Aelam, Zethu, Bani, * Bonni, 15
Azgad, Bebai, * Adonia, Begoai, Adin, 16
* Ater, Hezecia, Azur, * Odaia, Hasum, 17 18
Besai, * Hareph, Anathoth, Nebai, 19
* Megphias, Mosollam, Hazir, * Mesi- 20
zabel, Sadoc, Ieddua, * Pheltia, Hanan, 21 22
Anaia, * Osee, Hanania, Hasub, * Alo- 23
hes, Phalea, Sobec, * Rehum, Hasebna, 24
Maasia, * Echaia, Hanan, Anan, * Mel- 25 26
luch, Haran, Baana: * & reliqui de po- 27
pulo, Sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & 28 B
cantores, Nathinæi, & omnes qui se se-
parauerunt de populis terrarum ad legē
Dei, vxores eorū, filij eorū, & filiæ eorū,
* omnes qui poterant sapere spondentes 29
pro fratribus suis, optimates eorum, &
qui veniebant ad pollicendum, & iu-
randum vt ambularent in lege Dei, quā
dederat in manu Moysi serui Dei, vt fa-
cerent & custodirent vniuersa mandata
Domini Dei nostri, & iudicia eius &
30 ceremonias eius, * & vt non daremus fi-
lias nostras populo terræ, & filias eo-
31 rum nō acciperemus filijs nostris. * Po-
puli quoque terræ, qui important vena-
lia, & omnia ad vsum, per diem sabba-
ti vt vendant, non accipiemus ab eis in
sabbato & in die sanctificato. Et dimit-
temus annum septimum, & exactionē
32 vniuersæ manus. * Et statuemus super
C nos præcepta, vt demus tertiam partem
sicli per annū ad opus domus Dei no-
33 stri, * ad panes propositionis, & ad sacri-
ficium sempiternum, & in holocaustum
sempiternū in sabbatis, in calēdis, in sol-
lemnitatibus, & in sanctificatis, & pro
peccato: vt exoretur pro Israel, & in
34 omnem vsum domus Dei nostri. * Sor-
tes ergo misimus super oblationem li-
gnorum inter Sacerdotes, & Leuitas, &
populum, vt inferrentur in domū Dei
nostri per domos patrum nostrorum,
per tempora, a temporibus anni vsque
ad annum: vt arderent super altare Do-
mini Dei nostri, sicut scriptum est in
35 lege Moysi: * & vt afferremus primoge-
nita terræ nostræ, & primitiua vniuersi
fructus omnis ligni, ab anno *in annum*,
36 in domo Domini. * & primitiua filio-
rum nostrorum, & pecorum nostro-
D rum, sicut scriptum est in lege, &
primitiua boum nostrorum, & ouium
nostrarum, vt offerrentur in domo
Dei nostri, Sacerdotibus qui ministrant
37 in domo Dei nostri: * & primitias ci-
borum nostrorum, & libaminum no-
strorum, & poma omnis ligni, vin-
demiæ quoque & olei afferemus Sacer-
dotibus ad gazophylacium Dei nostri,
& decimam partem terræ nostræ Leui-
tis. Ipsi Leuitæ decimas accipiēt ex om-
nibus ciuitatibus operum nostrorum.
38 * Erit autem Sacerdos filius Aaron cum
Leuitis in decimis Leuitarum, & Leui-
tæ offerent decimam partē decimæ suæ
in domo Dei nostri, ad gazophylacium
39 in domum thesauri. * Ad gazophylaciū
enim deportabunt filij Israel, & filij Le-
ui primitias frumenti, vini, & olei: &
ibi erunt vasa sanctificata, & Sacerdo-
tes, & cantores, & ianitores, & mini-
stri, & non dimittemus domum Dei
nostri.

CAP.

CAP. XI.

HAbitauerunt autem principes po- 1
puli in Ierusalē: reliqua vero plebs A
misit sortem, vt tollerent vnam partem
de decem qui habitaturi essent in Ieru-
salem ciuitate sancta, nouem vero par-
tes in ciuitatibus. *Benedixit autem po- 2
pulus omnibus viris qui se spōte obtu-
lerant vt habitarent in Ierusalem. * Hi 3
sunt itaque principes prouinciæ qui ha-
bitauerunt in Ierusalem, & in ciuitati-
bus Iuda. Habitauit autem vnusquisque
in possessione sua, in vrbibus suis, Israel,
Sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, & filij ser-
uorum Salomonis. * Et in Ierusalem ha- 4
bitauerunt de filijs Iuda, & de filijs Ben-
iamin: de filijs Iuda, Athaias filius
Aziam, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij
Saphatiæ, filij Malaleel: de filijs Phares,
* Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, 5
filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, fi-
lius Zachariæ, filius Silonitis: * omnes 6
hi filij Phares, qui habitauerunt in Ie-
rusalem, quadringenti sexaginta octo vi-
ri fortes. * Hi sunt autem filij Beniamin: 7
Sellum filius Mosollam, filius Ioed, fi- B
lius Phadaia, filius Colaia, filius Masia,
filius Etheel, filius Isaia, * & post eum 8
Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto,
* & Ioel filius Zechri præpositus eorū, 9
& Iudas filius Senua super ciuitatem
secundus. * Et de sacerdotibus, Idaia fi- 10
lius Ioarib, Iachin, *Saraia filius Helciæ, 11
filius Mosollam, filius Sadoc, filius Me-
raioth, filius Achitob princeps domus
Dei, * & fratres eorum facientes opera 12
templi: octingenti viginti duo. Et Ada-
ia filius Ieroham, filius Phelelia, filius
Amsi, filius Zachariæ, filius Pheshur, fi-
lius Melchiæ, * & fratres eius principes 13
patrum: ducenti quadragintaduo. Et
Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius
Mosollamoth, filius Emmer, * & fratres 14
eorum potentes nimis: centum vigin-
tiocto, & præpositus eorum Zabdiel fi-
lius potentium. * Et de Leuitis Semeia 15
filius Hasub, filius Azaricam, filius Ha-
sabia, filius Boni, * & Sabathai & Ioza- 16
bed, super omnia opera, quæ erant fo- C
rinsecus in domo Dei, a principibus Le-
uitarum. * Et Mathania filius Micha, 17
filius Zebedei, filius Asaph princeps ad
laudandum, & ad confitendum in ora-
tione, & Becbecia secundus de fratribus
eius, & Abda filius Samua, filius Galal,
18 filius Idithum: * omnes Leuitæ in ciui-
tate sancta ducenti octogintaquattuor.
19 * Et ianitores, Accub, Telmon, & fratres
eorum, qui custodiebant ostia: centum
20 septuaginta duo. * Et reliqui ex Israel
Sacerdotes & Leuitæ in vniuersis ciui-
tatibus Iuda, vnusquisque in possessione
21 sua. * Et Nathinæi, qui habitabant in
Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathi-
22 næis. * Et episcopus Leuitarum in Ie-
rusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabiæ,
filius Mathaniæ, filius Michæ. De filijs
Asaph, cantores in ministerio domus
23 Dei. * Præceptum quippe regis super
eos erat, & ordo in cantoribus per dies
24 singulos, * & Phathahia filius Mesezebel,
D de filijs Zara filij Iuda in manu regis,
25 iuxta omne verbum populi, * & in do-
mibus per omnes regiones eorum. De
filijs Iuda habitauerunt in Cariatharbe
& in filiabus eius: & in Dibon, & in fi-
liabus eius: & in Cabseel, & in viculis
26 eius, * & in Iesue, & in Molada, & in
27 Bethphaleth, * & in Hasersual, & in Ber-
28 sabee, & in filiabus eius, * & in Siceleg,
29 & in Mochona, & in filiabus eius, * &
in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth,
30 * Zanoa, Odollam, & in villis earum, La-
chis & regionibus eius, & Azeca, & fi-
liabus eius. Et manserunt in Bersabee
31 vsque ad vallem Ennom. * Filij autem
Beniamin, a Geba, Mechmas, & Hai, &
32 Bethel & filiabus eius: * Anathoth, Nob,
33 Anania, * Asor, Rama, Gethaim, * Hadid,
34 Seboim, & Neballat, Lod * & Ono
35 valle artificum. * Et de Leuitis portio-
36 nes Iudæ & Beniamin.

CAP. XII.

1 HI sunt autem Sacerdotes & Leuitæ,
A qui ascenderunt cum Zorobabel fi-
lio Salathiel, & Iosue: Saraia, Ieremias,
2 Esdras, * Amaria, Melluch, Hattus, * Sebe-
3 nias, Rheū, Merimuth, * Addo, Genthon,
4 Abia, * Miamin, Madia, Belga, * Semeia,
5 & Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,
6 * Idaia. Isti principes Sacerdotum, &
7 fratres eorum in diebus Iosue. * Porro
8 Leuitæ, Iesua, Bēnui, Cedmihel, Sarebia,
Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi &
9 fratres eorū: * & Becbecia atque Hanni,
& fratres eorum vnusquisque in officio

 suo.

suo.* Iosue autē genuit Ioacim,& Ioacim 10
genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada,
* & Ioiada genuit Ionathan,& Ionathan 11
genuit Ieddoa. * In diebus autem Ioa- 12
cim erant Sacerdotes & principes fami-
liarum: Saraiæ, Maraia: Ieremiæ, Hana-
nia: * Esdræ, Mosollam: Amariæ, Ioha- 13
nan: * Milicho, Ionathan, Sebeniæ, Ioseph: 14
* Haram, Edna: Maraioth, Helci: * Adaiæ, 15 16
Zacharia, Genthon, Mosollam: * Abiæ, 17
Zechri, Miamin & Moadiæ, Phelti: * Bel- 18
gæ, Sammua: Semaiæ, Ionathan, * Ioia- 19
rib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: * Sellai, Ce- 20
lai: Amoc, Heber: * Helciæ, Hasebia: 21
Idaiæ, Nathanael. * Leuitæ in diebus Elia- 22
sib,& Ioiada,& Iohanan,& Ieddoa scri- B
pti principes familiarum, & Sacerdo-
tes in regno Darij Persæ. * Filij Leui prin 23
cipes familiarum, scripti in Libro ver-
borum dierum, & vsque ad dies Iona-
than, filij Eliasib. * Et principes Leuita- 24
rum, Hasebia, Serebia, & Iosue filius
Cedmihel: & fratres eorum per vices
suas, vt laudarent & confiterentur iuxta
præceptum Dauid viri Dei, & obserua-
rent æque per ordinem. * Mathania, & 25
Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon,
Accub custodes portarum & vestibulo-
rum ante portas. * Hi in diebus Ioacim 26
filij Iosue, filij Iosedec, & in diebus Ne-
hemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scri-
bæq. * In dedicatione autem muri Ieru- 27
salem requisierunt Leuitas de omnibus
locis suis vt adducerent eos in Ierusalē,
& facerent dedicationem & lætitiam in
actione gratiarum,& cantico,& in cym-
balis, psalterijs,& citharis. * Congregati 28
sunt autem filij cantorum de campestri-
bus circa Ierusalem, & de villis Nethu-
phati, * & de domo Galgal, & de regio- 29
nibus Geba & Azmaueth: quoniam vil-
las ædificauerūt sibi cantores in circui-
tu Ierusalem. * Et mundati sunt Sacer- 30
dotes & Leuitæ, & mundauerunt popu- C
lum,& portas,& murum. * Ascendere 31
autem feci principes Iuda super murū,
& statui duos magnos choros laudan-
tium. Et ierunt ad dexteram super mu-
rum ad portā sterquilinij. * Et iuit post 32
eos Osaias, & media pars principum
Iuda, * & Azarias, Esdras, & Mosollam, 33
Iudas, & Beniamin, & Semeia, & Iere-
mias. * Et de filijs sacerdotum in tubis, 34
Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ,
filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Ze-
35 chur, filius Asaph, * & fratres eius Seme-
ia,& Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Na-
thanael,& Iudas,& Hanani, in vasis can-
tici Dauid viri Dei: & Esdras scriba an-
36 te eos in porta Fontis. * Et contra eos
ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid
in ascensu muri super domum Dauid;
& vsque ad portam Aquarum ad Oriē-
37 tem. * Et chorus secundus gratias refe-
rentium ibat ex aduerso,& ego post eū,
& media pars populi super murum &
super turrim furnorum,& vsque ad mu-
38 rum latissimum, * & super portam
Ephraim, & super portam antiquam, &
super portam piscium & turrim Hana-
neel, & turrim Emath, & vsque ad por-
tam gregis: & steterunt in porta custo-
39 diæ, * steteruntq; duo chori laudantium
in domo Dei, & ego, & dimidia pars
40 magistratuum mecum. * Et Sacerdotes,
D Eliachim, Maasia, Miamin, Michea,
Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis,
41 * & Maasia, & Semeia, & Eleazar, &
Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Ae-
lam, & Ezer. Et clare cecinerunt can-
42 tores, & Iezraia præpositus: * & im-
molauerunt in die illa victimas magnas,
& lætati sunt: Deus enim lætificauerat
eos lætitia magna: sed & vxores eo-
rum & liberi gauisi sunt, & audita est
43 lætitia Ierusalem procul. * Recensue-
runt quoque in die illa viros super ga-
zophylacia thesauri ad libamina, &
ad primitias, & ad decimas, vt intro-
ferrent per eos principes ciuitatis in
decore gratiarum actionis, Sacerdotes
& Leuitas: quia lætificatus est Iuda in
Sacerdotibus & Leuitis astantibus. * Et
44 custodierunt obseruationem Dei sui, &
obseruationem expiationis, & canto-
res, & ianitores iuxta præceptum Da-
45 uid, & Salomonis filij eius, * quia in
diebus Dauid & Asaph ab exordio e-
rant principes constituti cantorum in
carmine laudantium, & confitentium
46 Deo. * Et omnis Israel, in diebus Zo-
robabel, & in diebus Nehemiæ dabant
partes cantoribus & ianitoribus per
dies singulos, & sanctificabant Leui-
tas, & Leuitæ sanctificabant filios
Aaron.

CAP.

CAP. XIII.

Deut. 23. a. 3 IN die autem illo lectum est in volu- 1
mine Moysi audiente populo: & in- A
uentum est scriptum in eo, quòd non
debeant introire Ammonites & Moabi-
tes in ecclesiam Dei vsque in æternum:
* eo quòd non occurrerint filijs Israel 2
cum pane & aqua: & conduxerint ad-
uersum eos Balaam, ad maledicendum
eis: & cõuertit Deus noster maledictio-
nem in benedictionem. * Factum est au- 3
tem, cum audissent legem, separauerunt
omnem alienigenam ab Israel. * Et su- 4
per hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat
præpositus in gazophylacio domus Dei
nostri, & proximus Tobiæ. * Fecit ergo 5
sibi gazophylacium grande, & ibi erant
ante eum reponentes munera, & thus,
& vasa, & decimam frumenti, vini, &
olei, partes Leuitarum, & cantorum,
& ianitorum, & primitias sacerdotales.
* In omnibus autem his non fui in Ie- 6
rusalem, quia anno trigesimo secundo
Artaxerxis regis Babylonis veni ad re-
gem, & in fine dierum rogaui regem.
* Et veni in Ierusalem, & intellexi ma- 7
lum, quod fecerat Eliasib Tobiæ vt face-
ret ei thesaurũ in vestibulis domus Dei.
* Et malum mihi visum est valde. Et 8
proieci vasa domus Tobiæ foras de ga- B
zophylacio: * præcepiq. & emundauerũt 9
gazophylacia: & retuli ibi vasa domus
Dei, sacrificium, & thus. * Et cognoui 10
quòd partes Leuitarum non fuissent da-
tæ: & fugisset vnusquisque in regionem
suam de Leuitis, & cantoribus, & de
his, qui ministrabant: * & egi causam 11
aduersus magistratus, & dixi: Quare de-
reliquimus domum Dei? Et congrega-
ui eos, & feci stare in stationibus suis.
* Et omnis Iuda apportabat decimam 12
frumenti, vini, & olei in horrea. * Et cõ- 13
stituimus super horrea Selemiam Sacer-
dotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam
de Leuitis, & iuxta eos Hanan filiũ Za-
chur, filium Mathaniæ: quoniam fide-
les cõprobati sunt, & ipsis creditæ sunt
partes fratrum suorum. * Memento mei 14
Deus meus pro hoc, & ne deleas mise-
rationes meas, quas feci in domo Dei
mei, & in ceremonijs eius. * In diebus 15
illis vidi in Iuda calcantes torcularia
in sabbato, portantes aceruos, & one-
rantes super asinos vinum, & vuas, &
ficus, & omne onus, & inferentes in Ie-
rusalem die sabbati. Et contestatus sum
vt in die qua vendere liceret, venderẽt.
16 * Et Tyrij habitauerunt in ea inferentes
C pisces, & omnia venalia: & vendebant
17 in sabbatis filijs Iuda in Ierusalem: * &
obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis:
Quæ est hæc res mala, quam vos facitis
18 & profanatis diem Sabbati? * Numquid
non hæc fecerunt patres nostri, & addu-
xit Deus noster super nos omne malum
hoc, & super ciuitatem hanc? Et vos
additis iracundiam super Israel violãdo
19 Sabbatum. * Factum est autem, cum
quieuissent portæ Ierusalem in die Sab-
bati, dixi: & clauserunt ianuas, & præ-
cepi vt nõ aperirent eas vsque post Sab-
batum: & de pueris meis constitui su-
per portas vt nullus inferret onus in
20 die Sabbati. * Et manserunt negotiato-
res, & vendentes vniuersa venalia foris
21 Ierusalem semel & bis. * Et contestatus
sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex
aduerso muri? si secundò hoc feceritis,
manum mittam in vos. Itaque ex tem-
pore illo non venerunt in Sabbato.
22 * Dixi quoque Leuitis vt mundarentur,
& venirent ad custodiendas portas, &
D sanctificandam diem Sabbati: & pro
hoc ergo memento mei Deus meus, &
parce mihi secundum multitudinem
23 miserationum tuarum. * Sed & in die-
bus illis vidi Iudæos ducentes vxores
Azotidas, Ammonitidas, & Moabiti-
24 das. * Et filij eorum ex media parte lo-
quebantur Azotice, & nesciebant lo-
qui Iudaice, & loquebantur iuxta lin-
25 guam populi, & populi. * Et obiurga-
ui eos, & maledixi. Et cecidi ex eis
viros, & decaluaui eos, & adiuraui in
Deo, vt non darent filias suas filijs eo-
rum, & non acciperent de filiabus eo-
rum filijs suis, & sibimetipsis, dicens:
26 * ‖ Numquid non in huiuscemodi re ‖ 3. Reg. 3. b. 9
peccauit Salomon rex Israel? & certe
in gentibus multis non erat rex similis
ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit
eum Deus regem super omnem Israel:
‖ & ipsum ergo duxerunt ad peccatum ‖ 3. Reg. 11. a. 8
27 mulieres alienigenæ. * Numquid &
nos inobedientes faciemus omne ma-
lum grande hoc vt præuaricemur in

Deo nostro, & ducamus vxores pere-
grinas? * De filijs autem Ioiada filij 28
Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sa-
naballat Horonites, quem fugaui a me.
* Recordare Domine Deus meus aduer- 29
sum eos, qui polluunt sacerdotium,
iusq. Sacerdotale & Leuiticum. * Igi- 30
tur mundaui eos ab omnibus alienige-
nis, & constitui ordines Sacerdotum
& Leuitarum, vnumquemque in mini-
31 sterio suo: * & in oblatione lignorum
in temporibus constitutis, & in primi-
tiuis: memento mei Deus meus in bo-
num. Amen.

LIBER TOBIAE.

CAPVT PRIMVM.

TOBIAS ex tribu, 1
& ciuitate Nephtha A
li (quæ est in supe-
rioribus Galilææ su-
pra Naasson, post
viam, quæ ducit ad
Occidentem, in si-
‖ 4.Reg.17.a.3.& 18.b.9 nistro habens ciuitatem Sephet) * ‖ cum 2
captus esset in diebus Salmanasar regis
Assyriorum, in captiuitate tamen posi-
tus, viam veritatis non deseruit, * ita 3
vt omnia, quæ habere poterat, quotidie
concaptiuis fratribus, qui erant ex eius
genere, impertiret. * Cumq. esset iunior 4
omnibus in tribu Nephthali, nihil ta-
men puerile gessit in opere. * Denique 5
cum irent omnes ad vitulos aureos,
‖ 3.Reg.12.f.28 ‖ quos Ieroboam fecerat rex Israel, hic
solus fugiebat consortia omnium, * sed 6
pergebat in Ierusalem ad templum Do-
mini, & ibi adorabat Dominum Deum B
Israel, omnia primitiua sua, & decimas
suas fideliter offerens, * ita vt in tertio 7
anno proselytis & aduenis ministraret
omnem decimationem. * Hæc & his si- 8
milia secũdum legem Dei puerulus ob-
seruabat. * Cum vero factus esset vir, ac- 9
cepit vxorem Annam de tribu sua, ge-
nuitq. ex ea filium, nomen suum impo-
nens ei, * quem ab infantia timere Deũ 10
docuit, & abstinere ab omni peccato.
* Igitur, cum per captiuitatem deuenis- 11
set cum vxore sua, & filio in ciuitatem
12 Niniuen cum omni tribu sua, (* cum
omnes ederent ex cibis Gentiliũ) iste
custodiuit animam suã, & numquã con-
13 taminatus est in escis eorũ. * Et quoniã
C memor fuit Domini in toto corde suo,
dedit illi Deus gratiã in conspectu Sal-
14 manasar regis, * & dedit illi potestatem
quòcumque vellet ire, habens libertatẽ
15 quæcumque facere voluisset. * Pergebat
ergo ad omnes, qui erãt in captiuitate,
16 & monita salutis dabat eis. * Cum autẽ
venisset in Rages ciuitatẽ Medorum, &
ex his, quibus honoratus fuerat a rege,
17 habuisset decẽ talenta argenti: * & cum
in multa turba generis sui Gabelũ egen-
tem videret, qui erat ex tribu eius, sub
chirographo dedit illi memoratũ pon-
18 dus argenti. * Post multũ vero temporis,
mortuo Salmanasar rege, cum regnaret
Sennacherib filius eius pro eo, & filios
Israel exosos haberet in conspectu suo:
19 * Tobias quotidie pergebat per omnem
cognationem suam, & cõsolabatur eos,
diuidebatq. vnicuique, prout poterat, de
20 facultatibus suis: * esurientes alebat, nu-
D disq. vestimenta præbebat, & mortuis at-
que occisis sepulturam solicitus exhibe-
21 bat. * ‖ Denique cum reuersus esset rex ‖ 4.Reg.19.g.35 Eccl.48.d.24
Sennacherib fugiens a Iudæa plagam,
quam circa eum fecerat Deus propter
blasphemiam suam, & iratus multos oc-
cideret ex filijs Israel, Tobias sepeliebat
22 corpora eorum. * At vbi nunciatum
est

est regi, iussit eum occidi, & tulit om-
nem substantiam eius. * Tobias vero cũ 23
filio suo, & cum vxore fugiens, nudus
‖Esa.37.g.38 latuit, quia multi diligebát eum. * ‖Post 24
2.Mac.8.c.19 dies vero quadragintaquinque occide-
2.Par.32.c.21 runt regem filij ipsius, * & reuersus est 25
Tobias in domum suam, omnisq. fa-
cultas eius restituta est ei.

CAP. II.

POsthæc vero, cum esset dies festus 1
Domini, & factum esset prandium A
bonũ in domo Tobiæ, * dixit filio suo: 2
Vade, & adduc aliquos de tribu nostra,
timentes Deum, vt epulentur nobiscũ.
* Cumq. abijsset, reuersus nunciauit ei, 3
vnum ex filijs Israel iugulatum iacere
in platea. Statimq. exiliens de accubitu
suo, relinquens prandium, ieiunus per-
uenit ad corpus: * tollensq. illud porta- 4
uit ad domum suam occulte, vt dum
sol occubuisset, caute sepeliret eum.
* Cumq. occultasset corpus, mãducauit 5
panem cum luctu & tremore, * memo- 6
rans illum sermonem, quem dixit Do- B
‖Amos 8.c.10 minus ‖per Amos prophetam: Dies festi
1.Mach.1.d.41 vestri conuertentur in lamentationem
& luctum. * Cum vero sol occubuisset, 7
abijt, & sepeliuit eum. * Arguebant au- 8
tem eum omnes proximi eius, dicẽtes:
Iam huius rei causa interfici iussus es, &
vix effugisti mortis imperium, & iterũ
‖Sup.1.d.23 sepelis mortuos? * ‖Sed Tobias plus ti- 9
mens Deum, quàm regem, rapiebat cor-
pora occisorum, & occultabat in domo
sua, & medijs noctibus sepeliebat ea.
* Contigit autem vt quadam die fatiga- 10
tus a sepultura, veniens in domum suã,
iactasset se iuxta parietem, & obdormis-
set, * & ex nido hirundinum dormiẽti 11
illi calida stercora inciderẽt super ocu-
los eius, fieretq. cæcus. * Hanc autem 12
tentationẽ ideo permisit Dominus eue-
nire illi, vt posteris daretur exemplum
patientiæ eius, sicut & sancti Iob. * Nã 13
cum ab infantia sua semper Deum ti- C
muerit, & mandata eius custodierit, nõ
est contristatus contra Deum quòd pla-
ga cæcitatis euenerit ei, * sed immobilis 14
in Dei timore permansit, agens gratias
Deo omnibus diebus vitæ suæ. * Nam 15
sicut beato Iob insultabant reges, ita isti
parentes & cognati eius irridebant vitã
16 eius, dicẽtes: * Vbi est spes tua, pro qua
17 eleemosynas, & sepulturas faciebas? * To-
bias vero increpabat eos, dicens: Nolite
18 ita loqui: * quoniã filij sanctorũ sumus,
& vitam illam expectamus, quam Deus
daturus est his, qui fidem suam numquã
19 mutant ab eo. * Anna vero vxor eius
D ibat ad opus textrinum quotidie, & de
labore manuum suarum victum, quem
20 consequi poterat, deferebat. * Vnde
factum est, vt hœdum caprarum acci-
21 piens detulisset domi: * Cuius cum vo-
cem balantis vir eius audisset, dixit:
‖Videte, ne forte furtiuus sit, reddite ‖Deut.22.a.1
eum dominis suis; quia non licet nobis
aut edere ex furto aliquid, aut contin-
22 gere. * ‖Ad hæc vxor eius irata respon- ‖Iob.2.c.9
dit: Manifeste vana facta est spes tua,
& eleemosynæ tuæ modo apparuerunt.
23 * Atque his, & alijs huiuscemodi ver-
bis exprobrabat ei.

CAP. III.

1 TVnc Tobias ingemuit, & cœpit ora-
2 re cum lacrymis, * dicens: Iustus
A es Domine, & omnia iudicia tua iusta
sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia,
3 & veritas, & iudicium. * Et nunc Do-
mine memor esto mei, & ne vindictam
sumas de peccatis meis, neque remini-
scaris delicta mea, vel parentum meo-
4 rum. * ‖Quoniam non obediuimus ‖Deut.28.c.13
præceptis tuis, ideo traditi sumus in di-
reptionem, & captiuitatem, & mor-
tem, & in fabulam, & in improperium
omnibus nationibus, in quibus disper-
5 sisti nos. * Et nunc Domine magna iu-
dicia tua, quia non egimus secundum
præcepta tua, & non ambulauimus syn-
6 ceriter coram te. * Et nunc Domine se-
cundum voluntatem tuam fac mecum,
& præcipe in pace recipi spiritum meũ:
B expedit enim mihi mori magis quàm
7 viuere. * Eadem itaque die contigit vt
Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Me-
dorum, & ipsa audiret improperium
8 ab vna ex ancillis patris sui, * quoniam
tradita fuerat septem viris, & dæmoniũ
nomine Asmodæus occiderat eos, mox
9 vt ingressi fuissent ad eam. * Ergò
cum pro culpa sua increparet puellam,
respondit ei, dicens: Amplius ex te
non videamus filium, aut filiam super

terram, interfectrix virorum tuorum. 9
* Numquid & occidere me vis, sicut iam 10
occidisti septem viros? Ad hanc vocem
perrexit in superius cubiculum domus
suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus
non manducauit, neque bibit: * sed in 11
oratione persistens cum lacrymis depre-
cabatur Deum, vt ab isto improperio
liberaret eam. * Factum est autem die 12
tertia, dum compleret orationem, be-
nedicens Dominum, * dixit: Benedictũ 13
est nomen tuum Deus patrum nostrorũ: C
qui cum iratus fueris, misericordiam
facies, & in tempore tribulationis pec-
cata dimittis his, qui inuocant te. * Ad 14
te Domine faciem meam conuerto, ad
te oculos meos dirigo. * Peto Domine 15
vt de vinculo improperij huius absol-
uas me, aut certe desuper terram eripias
me. * Tu scis Domine, quia numquam 16
concupiui virum, & mundam seruaui
animam meam ab omni concupiscẽtia.
* Numquam cum ludẽtibus miscui me: 17
neque cũ his, qui in leuitate ambulant,
participem me præbui. * Virum autem 18
cum timore tuo, non cum libidine mea
consensi suscipere. * Et, aut ego indigna 19
fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt
digni: quia forsitan viro alij conseruasti
me. * Non est enim in hominis potesta- 20
te consilium tuum. * Hoc autẽ pro cer- 21
to habet omnis, qui te colit, quòd vita D
eius, si in probatione fuerit, coronabi-
tur: si autẽ in tribulatione fuerit, libera-
bitur: & si in correptione fuerit, ad mi-
sericordiam tuam venire licebit. * Non 22
enim delectaris in perditionibus nostris:
quia post tempestatem, tranquillum fa-
cis: & post lachrymationem & fletum,
exultationem infundis. * Sit nomen tuũ 23
Deus Israel benedictum in sæcula. * In 24
illo tempore exauditæ sunt preces am-
borum in conspectu gloriæ summi Dei:
* & missus est Angelus Domini sanctus 25
Raphael, vt curaret eos ambos, quorum
vno tempore sunt orationes in conspe-
ctu Domini recitatæ.

CAP. IIII.

IGitur cum Tobias putaret orationem 1
suam exaudiri vt mori potuisset, vo- A
cauit ad se Tobiam filium suum, * di- 2
|| Eccl.7.c.29 xitq; ei: || Audi fili mi verba oris mei,
& ea in corde tuo, quasi fundamentum
3 construe. * Cum acceperit Deus animã
meam, corpus meum sepeli: || & ho- || Exo.20.b.12
norem habebis matri tuæ omnibus die-
4 bus vitæ eius: * memor enim esse debes,
quæ & quanta pericula passa sit propter
5 te in vtero suo. * Cum autem & ipsa
B compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias
6 eam circa me. * Omnibus autem diebus
vitæ tuæ in mente habeto Deum: & ca-
ue ne aliquando peccato consentias, &
prætermittas præcepta Domini Dei no-
7 stri. * || Ex substantia tua fac eleemosy- || Luc.14.c.13
nam, & noli auertere faciem tuam ab Prou.3.b.9
vllo paupere: ita enim fiet vt nec a te Eccle.4.a.1.& 14.b.13
8 auertatur facies Domini. * Quo modo Eccli.35.a.4
9 potueris, ita esto misericors. * Si multũ
tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguũ
tibi fuerit, etiam exiguum libenter im-
10 pertiri stude. * Præmium enim bonum
11 tibi thesaurizas in die necessitatis. * || quo- || Eccle.29.c.15
niam eleemosyna ab omni peccato, &
a morte liberat, & non patietur animã
12 ire in tenebras. * Fiducia magna erit
C coram summo Deo eleemosyna omni-
13 bus facientibus eam. * || Attende tibi fi- || 1.Thes.4.a.3
li mi ab omni fornicatione, & præter
vxorem tuam numquã patiaris crimen
14 scire. * Superbiam numquam in tuo
sensu, aut in tuo verbo dominari per-
mittas: || in ipsa enim initium sumpsit || Genes.3.a.5
15 omnis perditio. * || Quicumque tibi ali- || Leu.19.c.13
quid operatus fuerit, statim ei merce- Deut.24.c.14 Matt.7.b.12
dem restitue, & merces mercenarij tui
16 apud te omnino non remaneat. * || Quod || Luc.6.d.31
ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu ali-
17 quando alteri facias. * || Panem tuum || Luc.14.c.24
cum esurientibus & egenis comede, &
18 de vestimentis tuis nudos tege. * Panem
tuum, & vinum tuum super sepulturam
D iusti constitue, & noli ex eo manduca-
19 re, & bibere cum peccatoribus. * Con-
20 silium semper a sapiẽte perquire. * Om-
ni tempore benedic Deum: & pete ab
eo, vt vias tuas dirigat, & omnia con-
21 silia tua in ipso permaneant. * Indico
etiam tibi fili mi dedisse me decem ta-
lenta argenti, dum adhuc infantulus es-
ses, Gabelo, in Rages ciuitate Medorũ,
& chirographum eius apud me habeo:
22 * & ideo perquire quo modo ad eum
peruenias, & recipias ab eo supra me-
moratum pondus argenti, & restituas
23 ei chirographum suum. * Noli timere,
fili

fili mi : pauperem quidem vitam geri-
‖ Rom. 8.d.17 mus, sed ‖ multa bona habebimus si ti-
muerimus Deum, & recesserimus ab
omni peccato, & fecerimus bene.

CAP. V.

TVnc respondit Tobias patri suo, & 1
dixit: Omnia quæcumque præcepi- A
sti mihi faciam pater. * Quo modo au- 2
tem pecuniam hanc requiram, ignoro.
ille me nescit, & ego eũ ignoro: quod
signum dabo ei? Sed neque viam, per
quam pergatur illuc, aliquando cogno-
ui. * Tunc pater suus respondit illi, & 3
dixit: Chirographum quidem illius pe-
nes me habeo: quod dum illi ostende-
ris, statim restituet. * Sed perge nunc, 4
& inquire tibi aliquem fidelem virum,
qui eat tecum salua mercede sua: vt, dũ
adhuc viuo, recipias eam. * Tunc egres- 5
sus Tobias, inuenit iuuenem splendidũ,
stantem præcinctum, & quasi paratum
ad ambulandum. * Et ignorans quòd 6
Angelus Dei esset, salutauit eum, & di- B
xit: Vnde te habemus bone iuuenis?
* At ille respondit: Ex filijs Israel. Et 7
Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ ducit
in regionem Medorum? * Cui respõdit: 8
Noui: & omnia itinera eius frequenter
ambulaui, & mansi apud Gabelum fra-
trem nostrũ: qui moratur in Rages ci-
uitate Medorum, quæ posita est in mõ-
te Ecbatanis. * Cui Tobias ait: Sustine 9
me obsecro, donec hæc ipsa nunciem
patri meo. * Tunc ingressus Tobias, in- 10
dicauit vniuersa hæc patri suo. Super
quæ admiratus pater, rogauit vt introi-
ret ad eum. * Ingressus itaque salutauit 11
eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.
* Et ait Tobias: Quale gaudium mihi 12
erit, qui in tenebris sedeo, & lumen
cæli non video? * Cui ait iuuenis: Forti 13
animo esto, in proximo est vt a Deo
cureris. * Dixit itaque illi Tobias: Num- 14
quid poteris perducere filium meum ad C
Gabelum in Rages ciuitatem Medo-
rum? & cum redieris, restituã tibi mer-
cedem tuam. * Et dixit ei Angelus: Ego 15
ducam, & reducam eum ad te. * Cui 16
Tobias respondit: Rogo te, indica mi-
hi, de qua domo, aut de qua tribu es
tu? * Cui Raphael angelus dixit: Genus 17
quæris mercenarij, an ipsum mercena-
18 rium, qui cum filio tuo eat? * Sed ne
forte solicitum te reddam, ego sum
19 Azarias Ananiæ magni filius. * Et To-
bias respondit: Ex magno genere es tu.
Sed peto ne irascaris quòd voluerim co-
20 gnoscere genus tuum. * Dixit autem il-
li Angelus: Ego sanum ducam, & sanũ
21 tibi reducam filium tuum. * Respondẽs
D autem Tobias, ait: Bene ambuletis, &
sit Deus in itinere vestro, & Angelus e-
22 ius comitetur vobiscum. * Tunc para-
tis omnibus, quæ erant in via portãda,
fecit Tobias vale patri suo & matri suæ,
23 & ambulauerũt ambo simul. * ‖ Cumq. ‖ Inf. 10. a.4
profecti essent, cœpit mater eius flere;
& dicere: Baculum senectutis nostræ tu-
24 listi, & transmisisti a nobis. * Numquã
fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eũ:
25 * Sufficiebat enim nobis paupertas no-
stra, vt diuitias cõputaremus hoc, quòd
26 videbamus filium nostrum. * Dixitq. ei
Tobias: Noli flere, saluus perueniet fi-
lius noster, & saluus reuertetur ad nos,
27 & oculi tui videbunt illum. * Credo
enim quòd Angelus Dei bonus comite-
tur ei, & bene disponat omnia, quæ
circa eum geruntur, ita vt cum gaudio
28 reuertatur ad nos. * Ad hanc vocem ces-
sauit mater eius flere, & tacuit.

CAP. VI.

1 PRofectus est autem Tobias, & canis
A sequutus est eum, & mansit prima
2 mansione iuxta fluuiũ Tigris. * Et exiuit
vt lauaret pedes suos, & ecce piscis im-
3 manis exiuit ad deuorandũ eum. * Quem
expauescens Tobias clamauit voce ma-
4 gna, dicens: Domine, inuadit me. * Et di-
xit ei Angelus: Apprehende branchiam
eius, & trahe eum ad te. Quod cum fe-
cisset, attraxit eum in siccum, & palpita-
5 re cœpit ante pedes eius. * Tunc dixit ei
Angelus: Exentera hunc piscem, & cor
eius, & fel, & iecur repone tibi: sunt e-
nim hæc necessaria ad medicamẽta vtili-
6 ter. * Quod cũ fecisset, assauit carnes e-
ius, & secũ tulerunt in via: cetera salie-
runt, quæ sufficerẽt eis, quousque perue-
7 nirent in Rages ciuitatẽ Medorum. * Tũc
B interrogauit Tobias Angelum, & dixit
ei: Obsecro te Azaria frater, vt dicas mi-
hi quod remedium habebunt ista, quæ
8 de pisce seruare iussisti? * Et respondens

Angelus, dixit ei: Cordis eius particu- 8
lam si super carbones ponas, fumus eius
extricat omne genus dæmoniorum siue
a viro, siue a muliere, ita vt vltra non
accedat ad eos. * Et fel valet ad vngen- 9
dos oculos, in quibus fuerit albugo, &
sanabuntur. * Et dixit ei Tobias: Vbi 10
vis vt maneamus? * Respondensq. An- 11
gelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir B
propinquus de tribu tua, & hic habet fi-
liam nomine Saram, sed neque masculũ,
neque feminã vllam habet aliam præter
|| Num.27.a.8 & 36.a.8
eam. * || Tibi debetur omnis substantia 12
eius, & oportet eam te accipere coniugẽ.
* Pete ergo eam a patre eius, & dabit 13
tibi eam in vxorem. * Tunc respondit 14
Tobias, & dixit: Audio quia tradita est C
septem viris, & mortui sunt: sed & hoc
audiui, quia dæmonium occidit illos.
* Timeo ergo, ne forte & mihi hæc 15
eueniant: & cum sim vnicus parentibus
meis, deponam senectutem illorum cũ
tristitia ad inferos. * Tunc angelus Ra- 16
phael dixit ei: Audi me, & ostendam
tibi qui sunt, quibus præualere potest
dæmonium. * Hi namque qui coniu- 17
gium ita suscipiunt, vt Deum a se, & a
sua mente excludant, & suæ libidini ita
vacent, sicut equus & mulus, quibus non
est intellectus: habet potestatem dæmo-
nium super eos. * Tu autem cum acce- 18
peris eam, ingressus cubiculum, per tres D
dies continens esto ab ea, & nihil aliud,
nisi orationibus vacabis cum ea. * Ipsa 19
autem nocte, incenso iecore piscis, fuga-
bitur dæmonium. * Secunda vero nocte 20
in copulatione sanctorum patriarcha-
rum admitteris. * Tertia autem nocte, 21
benedictionem consequeris, vt filij ex
vobis procreentur incolumes. * Transa- 22
cta autem tertia nocte, accipies virgi-
nem cum timore Domini, amore filio-
rum magis quàm libidine ductus, vt in
semine Abrahæ benedictionem in filijs
consequaris.

CAP. VII.

INgressi sunt autem ad Raguelem, & 1
suscepit eos Raguel cum gaudio. A
* Intuensq. Tobiam Raguel, dixit Annæ 2
vxori suæ: Quàm similis est iuuenis
iste consobrino meo! * Et cum hæc di- 3
xisset, ait: Vnde estis iuuenes fratres no-
stri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephtha-
4 li sumus, ex captiuitate Niniue. * Di-
xitq. illis Raguel: Nostis Tobiam fra-
trem meum? Qui dixerunt: Nouimus.
5 * Cumq. multa bona loqueretur de eo,
dixit Angelus ad Raguelem: Tobias, de
6 quo interrogas, pater istius est. * Et mi-
sit se Raguel, & cum lacrymis osculatus
B est eum, & plorans supra collum eius,
7 * dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia
8 boni & optimi viri filius es. * Et Anna
vxor eius, & Sara ipsorum filia lacryma-
9 tæ sunt. * Postquam autem locuti sunt,
præcepit Raguel occidi arietem, & para-
ri conuiuium. Cumq. hortaretur eos
10 discumbere ad prandium, * Tobias di-
xit: Hic ego hodie non manducabo ne-
que bibam, nisi prius petitionem meam
confirmes, & promittas mihi dare Saram
11 filiam tuam. * Quo audito verbo Ra-
guel, expauit, sciens quid euenerit illis
septem viris, qui ingressi sunt ad eam: &
timere cœpit ne forte & huic similiter
C contingeret: & cum nutaret, & non da-
12 ret petenti vllum responsum, * dixit ei
Angelus: Noli timere dare eam isti,
quoniam huic timenti Deum debetur
coniux filia tua: propterea alius non po-
13 tuit habere illam. * Tunc dixit Raguel:
Non dubito quòd Deus preces & lacry-
mas meas in conspectu suo admiserit.
14 * Et credo quoniam ideo fecit vos veni-
re ad me, vt ista coniungeretur cogna-
tioni suæ || secundum legem Moysi: &
|| Num.26.b.6
nunc noli dubium gerere quòd tibi eã
15 tradam. * Et apprehendens dexteram fi-
liæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens:
D Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat
vos, impleatq. benedictionem suam in
16 vobis. * Et accepta charta, fecerunt con-
17 scriptionem coniugij. * Et post hæc epu-
18 lati sunt, benedicentes Deum. * Vocauitq.
Raguel ad se Annã vxorem suam, & præ-
cepit ei vt præpararet alterum cubiculũ.
19 * Et introduxit illuc Saram filiam suam,
20 & lacrymata est. * Dixitq. ei: Forti ani-
mo esto filia mea: Dominus cæli det ti-
bi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAP. VIII.

1 POstquam vero cœnauerunt, introdu-
2 xerunt iuuenem ad eam. * Recorda-
tus

tus itaque Tobias sermonũ Angeli, pro- A
tulit de cassidili suo partem iecoris,po-
suitq. eam super carbones viuos.* Tunc 3
Raphael Angelus apprehendit dæmo-
nium, & religauit illud in deserto supe-
rioris Ægypti. * Tunc hortatus est vir- 4
ginem Tobias, dixitq. ei: Sara, exurge,
& deprecemur Deum hodie, & cras, &
secundum cras: quia his tribus noctibus
Deo iungimur: tertia autem transacta B
nocte, in nostro erimus coniugio. * fi- 5
lij quippe sanctorum sumus,& non pos-
sumus ita coniungi sicut gentes, quæ
ignorant Deum. * Surgentes autem pa- 6
riter, instanter orabant ambo simul, vt
sanitas daretur eis.* Dixitq. Tobias: Do- 7
mine Deus patrum nostrorum, benedi-
cant te cæli & terræ, mareq. & fontes,
& flumina & omnes creaturæ tuæ, quæ
|| Gen.2.b.7 in eis sunt. * || Tu fecisti Adam de limo 8
terræ, dedistiq. ei adiutorium Heuam.
* Et nunc Domine tu scis,quia non luxu 9
riæ causa accipio sororem meam coniu-
gem, sed sola posteritatis dilectione, in
qua benedicatur nomen tuum in sæcula
sæculorum.* Dixit quoque Sara: Mise- 10
rere nobis Domine,miserere nobis, &
consenescamus ambo pariter sani. * Et 11
factum est circa pullorum cantum, ac-
cersiri iussit Raguel seruos suos, & abie-
runt cum eo pariter vt foderent sepul-
chrum. * Dicebat enim: Ne forte simili 12
modo euenerit ei,quo & ceteris illis se- C
ptem viris, qui sunt ingressi ad eam.
Cumq. parassent fossam,reuersus Raguel 13
ad vxorem suam, dixit ei:* Mitte vnam 14
ex ancillis tuis, & videat si mortuus est,
vt sepeliam eum antequam illucescat
dies.* At illa misit vnam ex ancillis suis. 15
Quæ ingressa cubiculum,reperit eos sal-
uos & incolumes,secum pariter dormiẽ-
tes.* Et reuersa, nunciauit bonum nun- 16
cium: & benedixerunt Dominum, Ra-
guel videlicet & Anna vxor eius, * & 17
dixerunt: Benedicimus te Domine
Deus Israel, quia non contigit quemad-
modum putabamus. * Fecisti enim no- 18
biscum misericordiam tuam, & exclusi-
sti a nobis inimicum persequẽtem nos.
* Misertus es autem duobus vnicis. Fac 19
eos Domine plenius benedicere te: & D
sacrificiũ tibi laudis tuæ & suæ sanitatis
offerre,vt cognoscat vniuersitas gentiũ,
quia tu es Deus solus in vniuersa terra.
20 * Statimq. præcepit seruis suis Raguel,
vt replerent fossam, quam fecerant prius-
21 quam elucesceret.* Vxori autem suæ di-
xit vt instrueret conuiuium, & præpa-
raret omnia,quæ in cibos erant iteragẽ-
22 tibus necessaria.* Duas quoque pingues
vaccas, & quattuor arietes occidi fecit,
& parari epulas omnibus vicinis suis,
23 cunctisq. amicis. * Et adiurauit Raguel
Tobiam,vt duas hebdomadas moraretur
24 apud se.* De omnibus autem,quæ pos-
sidebat Raguel, dimidiam partem dedit
Tobiæ,& fecit scripturam,vt pars dimi-
dia,quæ supererat post obitum eorum,
Tobiæ dominio deueniret.

CAP. IX.

1 TVnc vocauit Tobias Angelum ad se,
A quem quidem hominem existima-
bat, dixitq. ei: Azaria frater, peto vt
2 auscultes verba mea:* Si meipsum tra-
dam tibi seruum, non ero condignus
3 prouidentiæ tuæ.* Tamen obsecro te
vt assumas tibi animalia siue seruitia,&
vadas ad Gabelum in Rages ciuitatem
Medorum: reddasq. ei chirographum
suum,& recipias ab eo pecuniam,& ro-
4 ges eum venire ad nuptias meas. * Scis
B enim ipse quoniam numerat pater meus
dies: & si tardauero vna die plus, contri-
5 statur anima eius. * Et certe vides quo
modo adiurauit me Raguel,cuius adiu-
6 ramentũ spernere non possum. * Tunc
Raphael assumens quattuor ex seruis Ra-
guelis,& duos camelos, in Rages ciuita-
tem Medorum perrexit: & inueniens
Gabelum,reddidit ei chirographum suũ,
7 & recepit ab eo omnem pecuniam.* In-
C dicauitq. ei de Tobia filio Tobiæ,omnia
quæ gesta sunt: fecitq. eum secum veni-
8 re ad nuptias. * Cumq. ingressus esset
domum Raguelis,inuenit Tobiam discũ-
bentem: & exiliens,osculati sunt se inui-
cem: & fleuit Gabelus,benedixitq. Deũ,
9 * & dixit: Benedicat te Deus Israel, quia
filius es optimi viri, & iusti, & timentis
10 Deum, & eleemosynas facientis:* & di-
D catur benedictio super vxorem tuam, &
11 super parentes vestros:* & videatis filios
vestros,& filios filiorum vestrorũ, vsque
in tertiam & quartam generationem:
& sit semen vestrum benedictum a Deo
Israel, qui regnat in sæcula sæculorum.

Cumq.

* Cumq. omnes dixissent, Amen, accesse- 12
runt ad conuiuium : sed & cum timore
Domini nuptiarum conuiuium exerce-
bant.

CAP. X.

CVm vero moras faceret Tobias, cau- 1
sa nuptiarum, solicitus erat pater A
eius Tobias dicens : Putas quare mora-
tur filius meus, aut quare detentus est
ibi? * Putasne Gabelus mortuus est, & 2
nemo reddet illi pecuniam? * Cœpit 3
autem contristari nimis ipse & Anna
vxor eius cum eo: & cœperunt ambo si-
mul flere: eo quòd die statuto minime
reuerteretur filius eorum ad eos. * Fle- 4
bat igitur mater eius irremediabilibus
lacrymis, atque dicebat : Heu heu me
fili mi, vt quid te misimus peregrinari,
lumen oculorum nostrorum, baculum
senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, B
spem posteritatis nostræ? * Omnia si- 5
mul in te vno habentes, te non debui-
mus dimittere a nobis. * Cui dicebat 6
Tobias: Tace, & noli turbari, sanus
est filius noster: satis fidelis est vir ille,
cum quo misimus eum. * Illa autem 7
nullo modo consolari poterat, sed quo-
tidie exiliens circumspiciebat, & cir-
cuibat vias omnes, per quas spes re-
meandi videbatur, vt procul videret eũ,
si fieri posset, venientem. * At vero Ra- 8
guel dicebat ad generum suum : Mane C
hic, & ego mittam nuncium salutis de
te ad Tobiam patrem tuum. * Cui To- 9
bias ait: Ego noui quia pater meus &
mater mea modo dies computant, &
cruciatur spiritus eorum in ipsis. * Cũq. 10
verbis multis rogaret Raguel Tobiam,
& ille eum nulla ratione vellet audire,
tradidit ei Saram, & dimidiam partem
omnis substantiæ suæ in pueris, in puel-
lis, in pecudibus, in camelis, & in vac-
cis, & in pecunia multa: & saluum atque
gaudentem dimisit cum a se, * dicens : 11
Angelus Domini sanctus sit in itinere D
vestro, perducatq. vos incolumes, &
inueniatis omnia recte circa parentes ve
stros, & videant oculi mei filios vestros
priusquam moriar. * Et apprehendentes 12
parentes filiam suam, osculati sunt eam,
& dimiserunt ire: * monentes eam hono 13
rare soceros, diligere maritum, regere
familiam, gubernare domum, & seipsam
irreprehensibilem exhibere.

CAP. XI.

1 CVmq. reuerterentur, peruenerunt
A ad Charan, quæ est in medio iti-
nere contra Niniuen, vndecimo die.
2 * Dixitq. Angelus : Tobia frater, scis
quemadmodum reliquisti patrem tuum.
3 * Si placet itaque tibi, præcedamus, &
lento gradu sequantur iter nostrum fa-
miliæ, simul cum coniuge tua, & cum
4 animalibus. * Cumq. hoc placuisset vt
irent, dixit Raphael ad Tobiam : Tolle
tecum ex felle piscis : erit enim necessa-
rium. Tulit itaque Tobias ex felle illo,
5 & abierunt. * Anna autem sedebat secus
viam, quotidie in supercilio montis, vn-
6 de respicere poterat de longinquo. * Et
B dum ex eodem loco specularetur aduen-
tum eius, vidit a longe, & illico agno-
uit venientem filium suum: currensq.
nunciauit viro suo, dicens : Ecce venit
7 filius tuus. * Dixitq. Raphael ad Tobiam :
At vbi introieris domum tuam, statim
adora Dominum Deum tuum : & gra-
tias agens ei, accede ad patrem tuum, &
8 osculare eum. * Statimq. lini super ocu-
los eius ex felle isto piscis, quod portas
tecum. scias enim quoniam mox aperiẽ-
tur oculi eius, & videbit pater tuus lumẽ
9 cæli, & in aspectu tuo gaudebit. * Tunc
C præcucurrit canis, qui simul fuerat in via:
& quasi nuncius adueniens, blandimen-
10 to suæ caudæ gaudebat. * Et consurgens
cæcus pater eius, cœpit offendens pedi-
bus currere : & data manu puero, oc-
11 currit obuiam filio suo. * Et suscipiens
osculatus est eum cum vxore sua, & cœ-
12 perunt ambo flere præ gaudio. * Cumq.
adorassent Deum, & gratias egissent, con-
13 sederunt. * Tunc sumens Tobias de fel-
14 le piscis, liniuit oculos patris sui. * Et su
stinuit quasi dimidiam fere horam : &
cœpit albugo ex oculis eius, quasi mem-
15 brana oui, egredi. * Quam apprehendens
Tobias traxit ab oculis eius, statimq. vi-
16 sum recepit. * Et glorificabant Deum,
ipse videlicet, & vxor eius, & omnes qui
17 sciebant eũ. * Dicebatq. Tobias: Benedi-
D co te Domine Deus Israel, quia tu casti-
gasti me, & tu saluasti me: & ecce ego vi-
18 deo Tobiam filium meum. * Ingressa est

etiam

etiam post septem dies Sara vxor filij
eius, & omnis familia sana, & pecora,
& cameli, & pecunia multa vxoris: sed
& illa pecunia, quam receperat a Gabe-
lo: * & narrauit parentibus suis omnia 19
beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per
hominem, qui eum duxerat. * Vene- 20
runtq. Achior & Nabath consobrini To-
biæ, gaudentes ad Tobiam, & congra-
tulantes ei de omnibus bonis, quæ circa
illum ostenderat Deus. * Et per septem 21
dies epulantes, omnes cum gaudio ma-
gno gauisi sunt.

CAP. XII.

TVnc vocauit ad se Tobias filium 1
suum, dixitq. ei: Quid possumus da- A
re viro isti sancto, qui venit tecũ? * Re- 2
spondens Tobias, dixit patri suo: Pater,
quam mercedem dabimus ei? aut quid
dignum poterit esse beneficijs eius?
* Me duxit & reduxit sanum, pecuniam 3
a Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me
habere fecit, & dæmonium ab ea ipse
compescuit, gaudium parentibus eius
fecit, meipsum a deuoratione piscis eri-
puit, te quoque videre fecit lumen cæli,
& bonis omnibus per eum repleti su-
mus. Quid illi ad hæc poterimus dignũ
dare? * Sed peto te pater mi, vt roges 4
eum, si forte dignabitur medietatem de B
omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere.
* Et vocantes eum, pater scilicet, & fi- 5
lius, tulerunt eum in partem: & rogare
cœperunt vt dignaretur dimidiam par-
tem omnium, quæ attulerant, acceptam
habere. * Tunc dixit eis occulte: Be- 6
nedicite Deum cæli, & coram omnibus
viuentibus confitemini ei, quia fecit vo-
biscum misericordiam suam. * Etenim 7
sacramentum regis abscondere bonum
est: opera autem Dei reuelare & confi-
teri honorificum est. * Bona est oratio 8
cum ieiunio, & eleemosyna magis quàm
thesauros auri recondere: * quoniam 9
eleemosyna a morte liberat, & ipsa est,
quæ purgat peccata, & facit inuenire
misericordiam & vitam æternam. * Qui 10
autem faciunt peccatum, & iniquitatem, C
hostes sunt animæ suæ. * Manifesto er- 11
go vobis veritatem, & non abscondam
a vobis occultum sermonem. * Quando 12
orabas cum lacrymis, & sepeliebas mor-
tuos, & derelinquebas prandium tuum,
& mortuos abscondebas per diem in do-
mo tua, & nocte sepeliebas eos, ego
13 obtuli orationem tuam Domino. * Et
quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt
14 tentatio probaret te. * Et nunc misit
me Dominus vt curarem te, & Saram
vxorem filij tui a dæmonio liberarem.
15 * Ego enim sum Raphael Angelus, vnus
ex septem, qui astamus ante Dominum.
16 * Cumq. hæc audissent, turbati sunt, &
trementes ceciderũt super terram in fa-
17 ciem suam. * Dixitq. eis Angelus: Pax
18 vobis, nolite timere. * Etenim cum
D essem vobiscum, per voluntatem Dei
eram: ipsum benedicite, & cantate illi.
19 * Videbar quidem vobiscum manduca-
re, & bibere: sed ego cibo inuisibili, &
potu, qui ab hominibus videri non po-
20 test, vtor. * Tempus est ergo vt reuer-
tar ad eum, qui me misit: vos autem be-
nedicite Deum, & narrate omnia mira-
21 bilia eius. * Et cum hæc dixisset, ab aspe-
ctu eorum ablatus est, & vltra eum vi-
22 dere non potuerunt. * Tunc prostrati
per horas tres in faciem, benedixerunt
Deum: & exurgentes narrauerunt om-
nia mirabilia eius.

CAP. XIII.

1 APeriens autẽ Tobias senior os suũ,
A benedixit Dominum, & dixit: Ma-
gnus es Domine in æternum, & in om-
2 nia sæcula regnum tuum: * ‖ quoniam ‖ Deu. 32. f. 39
tu flagellas, & saluas: deducis ad infe- 1. Reg. 2. a. 6
ros, & reducis: & non est qui effugiat Sap. 16. a. 13
3 manum tuam. * Confitemini Domino
filij Israel, & in conspectu gentium lau-
4 date eum: * quoniam ideo dispersit vos
inter gentes, quæ ignorant eum, vt vos
enarretis mirabilia eius, & faciatis scire
eos, quia non est alius Deus omnipotẽs
5 præter eum. * Ipse castigauit nos pro-
pter iniquitates nostras: & ipse saluabit
6 nos propter misericordiã suam. * Aspi-
B cite ergo quæ fecit nobiscum, & cum
timore & tremore confitemini illi: re-
gemq. sæculorum exaltate in operibus
7 vestris. * Ego autem in terra captiuita-
tis meæ confitebor illi: quoniam osten-
dit maiestatem suam in gentem pecca-
8 tricem. * Conuertimini itaque pecca-
tores, & facite iustitiam coram Deo,
creden-

credentes quòd faciat vobiscum miseri-
cordiam suam. * Ego autem, & ani- 9
ma mea in eo lætabimur. * Benedicite 10
Dominum omnes electi eius: agite dies
lætitiæ, & confitemini illi. * Ierusalem 11
ciuitas Dei, castigauit te Dominus in o-
peribus manuum tuarum. * Confitere 12
Domino in bonis tuis, & benedic Deum C
sæculorum vt reædificet in te tabernacu-
lum suum, & reuocet ad te omnes ca-
ptiuos, & gaudeas in omnia sæcula sæ-
culorum. * Luce splendida fulgebis: & 13
|| Isa.60.a.5 omnes fines terræ adorabunt te. * || Na- 14
tiones ex longinquo ad te venient: &
munera deferentes, adorabunt in te Do-
minum, & terram tuam in sanctificatio-
nem habebunt. * Nomen enim magnũ 15
inuocabunt in te. * Maledicti erunt 16
qui contempserint te: & condemnati
erunt omnes qui blasphemauerint te:
benedictiq. erunt qui ædificauerint te.
* Tu autem lætaberis in filijs tuis, quo- 17
niam omnes benedicentur, & congre- D
gabuntur ad Dominum. * Beati omnes 18
qui diligunt te, & qui gaudent super pa-
ce tua. * Anima mea benedic Domi- 19
num, quoniam liberauit Ierusalem ciui-
tatem suã a cunctis tribulationibus eius,
Dominus Deus noster. * Beatus ero si 20
|| Apo.21.c.18 fuerint reliquiæ seminis mei ad viden-
dam claritatem Ierusalem. * || Portæ Ie- 21
rusalem ex sapphiro & smaragdo ædifi-
cabuntur: & ex lapide pretioso omnis
circuitus murorum eius. * Ex lapide 22
candido & mundo omnes plateæ eius
sternentur: & per vicos eius alleluia cã-
tabitur. * Benedictus Dominus, qui exal- 23
tauit eam, & sit regnum eius in sæcula
sæculorum super eam. Amen.

CAP. XIIII.

ET consummati sunt sermones Tobiæ. 1
Et postquã illuminatus est Tobias, A
vixit annis quadragintaduobus, & vidit
filios nepotum suorum. * Completis 2
itaque annis centum duobus, sepultus
est honorifice in Niniue. * Quinqua- 3
ginta namque & sex annorum lumen
oculorum amisit, sexagenarius vero re-
cepit. * Reliquum vero vitæ suæ in gau- 4
dio fuit, & cum bono profectu timoris
5 Dei perrexit in pace. * In hora autem
mortis suæ vocauit ad se Tobiam filium
suum, & septem iuuenes filios eius ne-
6 potes suos, dixitq. eis: * Prope erit in-
teritus Niniue: non enim excidit ver-
B bum Domini: & || fratres nostri, qui di- || 1.Esd.3.b.
spersi sunt a terra Israel, reuertentur ad
7 eam. * Omnis autem deserta terra eius
replebitur, & domus Dei, quæ in ea in-
censa est, iterum reædificabitur: ibiq. re-
8 uertentur omnes timentes Deum, * &
relinquent gentes idola sua, & venient
9 in Ierusalem, & inhabitabunt in ea, * &
gaudebũt in ea omnes reges terræ, ado-
10 rantes regem Israel. * Audite ergo filij
mei patrem vestrũ: Seruite Domino in
veritate, & inquirite vt faciatis quæ pla-
11 cita sunt illi: * & filijs vestris mandate
C vt faciant iustitias & eleemosynas, vt
sint memores Dei, & benedicant eum in
omni tempore in veritate, & in tota
12 virtute sua. * Nunc ergo filij audite
me, & nolite manere hic: sed quacum-
que die sepelieritis matrem vestram cir-
ca me in vno sepulchro, ex eo dirigite
13 gressus vestros vt exeatis hinc: * video
enim quia iniquitas eius finem dabit ei.
14 * Factum est autem post obitum matris
D suæ, Tobias abscessit ex Niniue cum vxo-
re sua, & filijs, & filiorum filijs, & re-
15 uersus est ad soceros suos. * inuenitq.
eos incolumes in senectute bona: & cu-
ram eorum gessit, & ipse clausit oculos
eorum: & omnem hereditatem domus
Raguelis ipse percepit: viditq. quintam
generationem, filios filiorum suorum.
16 * Et completis annis nonagintanouem
in timore Domini, cum gaudio sepe-
17 lierunt eum. * Omnis autem cognatio
eius, & omnis generatio eius in bo-
na vita, & in sancta conuersa-
tione permansit, ita vt
accepti essent tam
Deo, quàm
homini-
bus,
& cunctis habitan-
tibus in ter-
ra.

LIBER IVDITH.

CAPVT PRIMVM.

ARPHAXAD itaque, rex Medorum, 1
A subiugauerat multas
gentes imperio suo,
& ipse ædificauit ci-
uitatem potentissi-
mam, quam appel-
lauit Ecbatanis, * ex lapidibus quadra- 2
tis & sectis: fecit muros eius in latitu-
dinem cubitorum septuaginta, & in al-
titudinem cubitorum triginta, turres ve-
ro eius posuit in altitudinē cubitorum
centum. * Per quadrum vero earum la- 3
tus vtrumque vicenorum pedum spatio B
tendebatur, posuitq. portas eius in alti-
tudinem turrium: * & gloriabatur quasi 4
potens in potentia exercitus sui, & in
gloria quadrigarum suarum. * Anno 5
igitur duodecimo regni sui: Nabucho-
donosor rex Assyriorum, qui regnabat
in Niniue ciuitate magna, pugnauit con-
tra Arphaxad, & obtinuit eum * in cam- 6
po magno, qui appellatur Ragau, cir- C
ca Euphraten, & Tigrin, & Iadason in
campo Erioch regis Elicorum. * Tunc 7
exaltatum est regnum Nabuchonosor,
& cor eius eleuatum est: & misit ad om-
nes, qui habitabant in Cilicia, & Dama-
sco, & Libano, * & ad gentes quæ sunt 8
in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes
Galilæam in campo magno Esdrelon,
* & ad omnes qui erant in Samaria, & 9
trans flumen Iordanem vsque ad Ierusa- D
lem, & omnem terram Iesse quousque
perueniatur ad terminos Æthiopiæ.
* Ad hos omnes misit nuncios Nabu- 10
chodonosor rex Assyriorum: * qui om- 11
nes vno animo contradixerunt, & remi-
serunt eos vacuos, & sine honore abie-
cerunt. * Tunc indignatus Nabuchodo- 12
nosor rex aduersus omnem terram il-
lam, iurauit per thronum & regnum
suum quòd defenderet se de omnibus
regionibus his.

CAP. II.

1 ANno tertiodecimo Nabuchodono-
A sor regis, vigesima & secunda die
mensis primi, factum est verbum in do-
mo Nabuchodonosor regis Assyriorum
2 vt defenderet se. * Vocauitq. omnes ma-
iores natu, omnesq. duces, & bellatores
suos, & habuit cum eis mysterium con-
3 silij sui: * dixitq. cogitationem suam in
eo esse, vt omnem terram suo subiuga-
4 ret imperio. * Quod dictum cum pla-
cuisset omnibus, vocauit Nabuchodo-
nosor rex Holofernem principem mili-
5 tiæ suæ, * & dixit ei: Egredere aduersus
omne regnum Occidentis, & contra eos
præcipue, qui contempserunt imperium
6 meum. * Non parcet oculus tuus vlli
B regno, omnemq. vrbem munitam sub-
7 iugabis mihi. * Tunc Holofernes voca-
uit duces, & magistratus virtutis Assy-
riorum: & dinumerauit viros in expe-
ditionem, sicut præcepit ei rex, centum
viginti millia peditum pugnatorum, &
equitum sagittariorum duodecim mil-
8 lia. * Omnemq. expeditionem suam fe-
cit præire in multitudine innumerabi-
lium camelorum, cum his quæ exerciti-
bus sufficerent copiose, boum quoque
armenta, gregesq. ouium, quorum non
9 erat numerus. * Frumentū ex omni Sy-
10 ria in transitu suo parari cōstituit. * Au-
C rum vero, & argentum de domo regis
11 assumpsit multum nimis. * Et profectus
est ipse, & omnis exercitus cum quadri-
gis, & equitibus, & sagittarijs, qui coo-
peruerunt faciem terræ, sicut locustæ.
12 * Cumq. pertransisset fines Assyriorum,
venit ad magnos montes Ange, qui sunt
a fini-

a sinistro Ciliciæ, ascenditq. omnia ca-
stella eorum , & obtinuit omnem mu-
nitionem. * Effregit autem ciuitatem 13
opinatissimam Melothi, prædauitq. om-
nes filios Tharsis , & filios Ismael , qui
erant contra faciem deserti, & ad austrũ
terræ Cellon. * Et transiuit Euphraten, 14
& venit in Mesopotamiã : & fregit om- D
nes ciuitates excelsas , quæ erant ibi, a
torrente Mambre vsquequo perueniatur
ad mare : * & occupauit terminos eius, 15
a Cilicia vsque ad fines Iapheth,qui sunt
ad austrum. * Abduxitq. omnes filios 16
Madian , & prædauit omnem locuple-
tationem eorum, omnesq. resistentes si-
bi occidit in ore gladij . * Et post hæc 17
descendit in campos Damasci in diebus
messis , & succendit omnia sata , om-
nesq. arbores,& vineas fecit incidi : * & 18
cecidit timor illius super omnes inha-
bitantes terram.

CAP. III.

TVnc miserunt legatos suos vniuer- 1
sarum vrbium, ac prouinciarum re- A
ges ac principes, Syriæ scilicet Mesopo-
tamiæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque
Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem,
dixerunt : * Desinat indignatio tua circa 2
nos: Melius est enim vt viuentes seruia-
mus Nabuchodonosor regi magno, &
subditi simus tibi,quàm morientes cum
interitu nostro ipsi seruitutis nostræ dã-
na patiamur. * Omnis ciuitas nostra,om- 3
nisq. possessio, omnes montes, & colles, B
& campi , & armenta boum , gregesq.
ouium, & caprarum, equorumq. & ca-
melorum, & vniuersæ facultates nostræ,
atque familiæ in conspectu tuo sunt :
* sint omnia nostra sub lege tua. * Nos, 4
& filij nostri , serui tui sumus . * Veni 5 6
nobis pacificus dominus, & vtere serui-
tio nostro, sicut placuerit tibi . * Tunc 7
descendit de mõtibus cum equitibus in
virtute magna, & obtinuit omnem ciui-
tatem, & omnem inhabitantem terram.
* De vniuersis autem vrbibus assumpsit 8
sibi auxiliarios viros fortes,& electos ad C
bellum. * Tantusq. metus prouincijs il- 9
lis incubuit, vt vniuersarum vrbium ha-
bitatores principes,& honorati simul cũ
populis exirent obuiam venienti , * ex- 10
cipientes eum cum coronis, & lampa-
dibus, ducentes choros in tympanis, &
11 tibijs. * Nec ista tamen facientes, fero-
citatẽ eius pectoris mitigare potuerunt :
12 * nam & ciuitates eorum destruxit,& lu-
13 cos eorum excidit. * præceperat enim
D illi Nabuchodonosor rex,vt omnes deos
terræ exterminaret, videlicet vt ipse so-
lus diceretur Deus ab his nationibus ,
quæ potuissent Holofernis potentia sub-
14 iugari. * Pertransiens autem Syriam So-
bal , & omnem Apameam , omnemq.
Mesopotamiam , venit ad Idumæos in
15 terram Gabaa , * accepitq. ciuitates eo-
rum,& sedit ibi per triginta dies,in qui-
bus diebus adunari præcepit vniuersum
exercitum virtutis suæ.

CAP. IIII.

1 TVnc audientes hæc filij Israel , qui
A habitabant in Terra Iuda, timuerũt
2 valde a facie eius. * Tremor, & horror
inuasit sensus eorum , ne hoc faceret Ie-
rusalem & templo Domini, quod fece-
rat ceteris ciuitatibus & templis earum.
3 * Et miserunt in omnem Samariam per
circuitum vsque Iericho, & præoccupa-
4 uerunt omnes vertices montium : * &
muris circumdederunt vicos suos,& cõ-
gregauerunt frumẽta in præparationem
5 pugnæ. * Sacerdos etiam Eliachim scri-
psit ad vniuersos,qui erant contra Esdre-
B lon,quæ est contra faciem campi magni
iuxta Dothain , & vniuersos, per quos
6 viæ transitus esse poterat, * vt obtine-
rent ascensus montium, per quos via es-
se poterat ad Ierusalem, & illic custodi-
rent vbi angustum iter esse poterat in-
7 ter montes. * Et fecerunt filij Israel se-
cundum quod constituerat eis sacerdos
8 Domini Eliachim. * Et clamauit omnis
populus ad Dominum instantia magna,
& humiliauerũt animas suas in ieiunijs,
& orationibus, ipsi & mulieres eorum .
9 * Et induerunt se Sacerdotes cilicijs, &
infantes prostrauerunt contra faciẽ tem-
pli Domini , & altare Domini operue-
10 runt cilicio: * & clamauerunt ad Domi-
C num Deũ Israel vnanimiter ne darentur
in prædam infantes eorum,& vxores eo-
rum in diuisionẽ, & ciuitates eorum in
exterminium, & sancta eorum in pollu-
tionem , & fierent opprobrium Genti-
11 bus. * Tunc Eliachim, sacerdos Domini
magnus,

magnus, circuiuit omnem Israel, allo-
cutusq. est eos, * dicens: Scitote quo- 12
niam exaudiet Dominus preces vestras,
si manentes permanseritis in ieiunijs, &
||Exod.17.d.12 orationibus in cõspectu Domini.* ||Me- 13
mores estote Moysi serui Domini, qui
Amalec confidentem in virtute sua,& in
potentia sua,& in exercitu suo,& in cly-
peis suis,& in curribus suis,& in equiti- D
bus suis, non ferro pugnando,sed preci-
bus sanctis orando deiecit: * sic erunt 14
vniuersi hostes Israel: si perseueraueritis
in hoc opere, quod cœpistis. * Ad hanc 15
igitur exhortationem eius deprecantes
Dominum, permanebant in conspectu
Domini, * ita vt etiam hi, qui offere- 16
bant Domino holocausta, præcincti cili-
cijs offerrent sacrificia Domino, & erat
cinis super capita eorum. * Et ex toto 17
corde suo omnes orabant Deum,vt visi-
taret populum suum Israel.

CAP. V.

NVnciatumq. est Holoferni principi 1
militiæ Assyriorum, quòd filij Is- A
rael præpararent se ad resistendum, ac
montium itinera conclusissent,* & furo- 2
re nimio exarsit in iracundia magna,
vocauitq. omnes principes Moab & du
ces Ammon, * & dixit eis: Dicite mihi 3
quis sit populus iste, qui montana obsi-
det: aut quæ, & quales, & quantæ sint
ciuitates eorum: quæ etiam sit virtus
eorum, aut quæ sit multitudo eorum:
vel quis rex militiæ illorum: * & quare 4
præ omnibus, qui habitant in Oriente,
isti contempserunt nos, & non exierunt
obuiam nobis vt susciperent nos cum
pace? * Tunc Achior dux omnium fi- 5
liorum Ammon respondens, ait: Si di-
gneris audire domine mi, dicam verita-
tem in conspectu tuo de populo isto,
qui in montanis habitat, & non egre-
dietur verbum falsum ex ore meo.* Po- 6
pulus iste ex progenie Chaldæorum est.
||Gen.11.d.31 * || hic primum in Mesopotamia habita- 7
uit, quoniam noluerunt sequi deos pa- B
trum suorum, qui erant in Terra Chal-
dæorum. * Deserentes itaque ceremo- 8
nias patrum suorum, quæ in multitudi-
ne deorum erant, * vnum Deũ cæli co- 9
||Gen.12.a.1 luerunt, || qui & præcepit eis vt exirent
inde, & habitarent in Charan. Cumq.
operuisset omnem terram fames, || de- ||Gen.46.a.2
scenderunt in Ægyptum,illicq. per qua-
dringentos annos sic multiplicati sunt,
vt dinumerari eorum non posset exer-
10 citus. * Cumq. grauaret eos rex Ægy-
pti, atque in ædificationibus vrbium
suarum in luto & latere subiugasset
eos, clamauerunt ad Dominum suum,
& percussit totam Terram Ægypti pla-
11 gis varijs. * || Cumq. eiecissent eos Ægy- ||Exod.14.a.8
ptij a se, & cessasset plaga ab eis, & ite-
rum eos vellent capere, & ad suum ser-
12 uitium reuocare, * || fugientibus his ||Exod.14.g.29
Deus cæli mare aperuit, ita vt hinc inde
aquæ quasi murus solidarentur, & isti
pede sicco fundum maris perambulando
13 transirent. * In quo loco dum innumera-
bilis exercitus Ægyptiorum eos perse-
queretur, ita aquis coopertus est, vt non
remaneret vel vnus, qui factum posteris
14 nunciaret. * Egressi vero mare rubrum,
deserta Sina montis occupauerunt, in
quibus numquam homo habitare po-
15 tuit, vel filius hominis requieuit.* Illic
C fontes amari obdulcati sunt eis ad bi-
bendum, & per annos quadraginta an-
16 nonam de cælo consecuti sunt. * Vbi-
cumque ingressi sunt sine arcu & sagit-
ta, & absque scuto & gladio, Deus eo-
17 rum pugnauit pro eis, & vicit.* Et non
fuit qui insultaret populo isti, nisi quan-
do recessit a cultu Domini Dei sui.
18 * Quotiescumque autem præter ipsum
Deum suum, alterum coluerunt, dati
sunt in prædam, & in gladium, & in
19 opprobrium. * Quotiescumque autem
pœnituerunt se recessisse a cultura Dei
sui, dedit eis Deus cæli virtutem resi-
20 stendi. * Denique Chananæum regem,
& Iebusæum, & Pherezæum, & Hethæũ,
& Heuæum,& Amorrhæum, & omnes
potentes in Hesebon prostrauerunt, &
terras eorum,& ciuitates eorum ipsi pos
21 sederunt: * & vsque dum non peccarent
in conspectu Dei sui, erant cum illis
bona: Deus enim illorum odit iniquita-
22 tem. * Nam & ante hos annos cum re-
cessissent a via, quam dederat illis Deus,
vt ambularent in ea, exterminati sunt
prælijs a multis nationibus, & plurimi
eorum captiui abducti sunt in terram
23 non suam. * Nuper autem reuersi ad
D Dominum Deum suum, ex dispersione
qua dispersi fuerant, adunati sunt, &
ascen-

ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Ierusalem, vbi sunt sancta eorum. * Nunc ergo mi domine, 24
perquire si est aliqua iniquitas eorum
in conspectu Dei eorum: ascendamus
ad illos, quoniam tradens tradet illos
Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub
iugo potentiæ tuæ. * Si vero non est of- 25
fensio populi huius coram Deo suo, nō
poterimus resistere illis: quoniam Deus
eorum defendet illos: & erimus in opprobrium vniuersæ terræ. * Et factum 26
est, cum cessasset loqui Achior verba
hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum: * Quis est iste, 27
qui filios Israel posse dicat resistere regi
Nabuchodonosor, & exercitibus eius,
homines inermes, & sine virtute, & sine
peritia artis pugnæ? * Vt ergo agno- 28
scat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum capti fuerint
potentes eorum, tunc cum eisdem gladio
transuerberabitur: * vt sciat omnis gens 29
quoniam Nabuchodonosor deus terræ
est, & præter ipsum alius non est.

CAP. VI.

1 FActum est autem cum cessassent lo-
qui, indignatus Holofernes vehemen A
ter, dixit ad Achior: * Quoniam pro- 2
phetasti nobis dicens, quòd gens Israel
defendatur a Deo suo, vt ostendam tibi
quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor: * cum percusserimus eos omnes, 3
sicut hominem vnum, tunc & ipse cum
illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israel tecum perditione disperiet:
* & probabis quoniam Nabuchodono- 4
sor dominus sit vniuersæ terræ: tuncq.
gladius militiæ meæ transiet per latera
tua, & confixus cades inter vulneratos
Israel, & non respirabis vltra, donec extermineris cum illis. * Porro autem si 5
prophetiam tuam veram existimas, non
concidat vultus tuus, & pallor, qui faciē
tuam obtinet, abscedat a te, si verba mea
hæc putas impleri non posse. * Vt autem 6
noueris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum popu- B
lo sociaberis, vt, dum dignas mei gladij
pœnas exceperint, ipse simul vltioni
subiaceas. * Tunc Holofernes præcepit 7
seruis suis vt comprehenderent Achior,
& perducerent eum in Bethuliam, &
traderent eum in manus filiorum Israel.
8 * Et accipientes eum serui Holofernis,
profecti sunt per campestria: sed cum
appropinquassent ad montana, exierunt
9 contra eos fundibularij. * Illi autem diuertentes a latere montis, ligauerunt
Achior ad arborem manibus & pedibus,
& sic vinctum restibus dimiserunt eum,
10 & reuersi sunt ad dominum suum. * Porro filij Israel descendentes de Bethulia,
venerunt ad eum: Quem soluentes duxe-
C runt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt
quid rerum esset quòd illum vinctum
11 Assyrij reliquissent. * In diebus illis
erant illic principes, Ozias filius Micha
de tribu Simeon, & Charmi, qui & Go-
12 thoniel. * In medio itaque seniorum,
& in conspectu omnium, Achior dixit
omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus
Holofernis voluisset propter hoc verbū
13 interficere eum, * & quemadmodum
ipse Holofernes iratus iusserit eum Israelitis hac de causa tradi: vt, dum vicerit filios Israel, tunc & ipsum Achior
diuersis iubeat interire supplicijs, propter hoc quòd dixisset: Deus cæli defen-
14 sor eorum est. * ‖Cumq. Achior vniuer- ‖Sup. 5. b. 13
sa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, &
communi lamentatione & fletu vnanimes preces suas Domino effuderunt,
15 * dicentes: Domine Deus cæli & terræ,
intuere superbiam eorum, & respice ad
D nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniā
non derelinquis præsumentes de te: &
præsumentes de se, & de sua virtute glo-
16 riantes, humilias. * Finito itaque fletu,
& per totam diem oratione populorum
17 completa, consolati sunt Achior, * dicentes: Deus patrum nostrorum, cuius
tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinē, vt eorum magis tu in-
18 teritum videas. * Cum vero Dominus
Deus noster dederit hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis
19 omnibus conuerseris nobiscum. * Tunc
Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.

Et

* Et vocatis omnibus presbyteris, simul 20
expleto ieiunio refecerunt. * Postea ve- 21
ro conuocatus est omnis populus, &
per totam noctem intra ecclesiam ora-
uerunt petentes auxilium a Deo Israel.

CAP. VII.

HOlofernes autem altera die præce- 1
pit exercitibus suis vt ascenderent A
contra Bethuliam. * Erant autem pedi- 2
tes bellatorum centum viginti millia,
& equites viginti duo millia, præter præ-
parationes virorum illorum, quos occu-
pauerat captiuitas, & abducti fuerant
de prouincijs & vrbibus vniuersæ iuuen-
tutis. * Omnes parauerunt se pariter 3
ad pugnam contra filios Israel, & vene-
runt per crepidinem montis vsque ad
apicem, qui respicit super Dothain, a
loco qui dicitur Belma vsque ad Chel-
mon, qui est contra Esdrelon. * Filij au- 4
tem Israel vt viderunt multitudinem il-
lorum, prostrauerunt se super terram,
mittentes cinerem super capita sua, vna-
nimes orantes vt Deus Israel misericor-
diam suam ostenderet super populum
suum. * Et assumentes arma sua bellica, 5
sederunt per loca, quæ ad angusti itine-
ris tramitem dirigunt inter montosa, &
erant custodientes ea tota die & nocte.
* Porro Holofernes, dum circuit per gy- 6
rum, reperit quòd fons, qui influebat, B
aquæductum illorum a parte australi
extra ciuitatem dirigeret: & incidi præ-
cepit aquæductum illorum. * Erant 7
tamen non longe a muris fontes, ex
quibus furtim videbantur haurire aquã
ad refocillandum potius quàm ad po-
tandum. * Sed filij Ammon, & Moab 8
accesserunt ad Holofernem, dicentes: Fi-
lij Israel non in lancea, nec in sagitta con
fidunt, sed montes defendunt illos, &
muniunt illos colles in præcipitio con-
stituti. * Vt ergo sine congressione pu- 9
gnæ possis superare eos, pone custodes
fontium, vt non hauriant aquam ex eis,
& sine gladio interficies eos, vel certe
fatigati tradent ciuitatem suam, quam
putant in montibus positam superari nõ
posse. * Et placuerunt verba hæc coram 10
Holoferne, & coram satellitibus eius,
& constituit per gyrum centenarios per
11 singulos fontes. * Cumq. ista custodia
C per dies viginti fuisset expleta, defe-
cerunt cisternæ, & collectiones aqua-
rum omnibus habitantibus Bethuliam,
ita vt non esset intra ciuitatem vnde
satiarentur vel vna die, quoniam ad
mensuram dabatur populis aqua quoti-
12 die. * Tunc ad Oziam congregati
omnes viri, feminæque, iuuenes, &
13 paruuli, omnes simul vna voce * dixe-
runt: ‖ Iudicet Deus inter nos & te, ‖Exod.5.d.21
quoniam fecisti in nos mala, nolens
loqui pacifice cum Assyrijs, & propter
hoc vendidit nos Deus in manibus eo-
14 rum. * Et ideo non est qui adiuuet,
cum prosternamur ante oculos eorum
15 in siti, & perditione magna. * Et nunc
congregate vniuersos, qui in ciuitate
sunt, vt sponte tradamus nos omnes
16 populo Holofernis. * Melius est enim
vt captiui benedicamus Dominum,
viuentes, quàm moriamur, & simus
opprobrium omni carni, cum videri-
mus vxores nostras, & infantes nostros
17 mori ante oculos nostros. * Contesta-
D mur hodie cælum & terram, & Deum
patrum nostrorum, qui vlciscitur nos
secundum peccata nostra, vt iam tra-
datis ciuitatem in manu militiæ Holo-
fernis, & sit finis noster breuis in ore
gladij, qui longior efficitur in aridita-
18 te sitis. * Et cum hæc dixissent, factus
est fletus & vlulatus magnus in ecclesia
ab omnibus, & per multas horas vna
voce clamauerunt ad Deum, dicentes:
19 * ‖ Peccauimus cum patribus nostris, in- ‖Ps.105.a.6
20 iuste egimus, iniquitatem fecimus. * Tu,
quia pius es, miserere nostri, aut in
tuo flagello vindica iniquitates nostras,
& noli tradere confitentes te populo,
21 qui ignorat te, * vt non dicant inter
22 Gentes: Vbi est Deus eorum? * Et cum
fatigati his clamoribus, & his fletibus
23 lassati siluissent, * exurgens Ozias infu-
sus lacrymis, dixit: Æquo animo esto-
te fratres, & hos quinque dies expecte-
24 mus a Domino misericordiam. * Forsi-
tan enim indignationem suam abscindet,
25 & dabit gloriam nomini suo. * Si au-
tem transactis quinque diebus non ve-
nerit adiutorium, faciemus hæc verba,
quæ locuti estis.

CAP. VIII.

ET factum est, cum audisset hæc ver- 1
ba Iudith vidua, quæ erat filia Mera- A
ri, filij Idox, filij Ioseph, filij Oziæ, filij
Elai, filij Iamnor, filij Gedeon, filij Ra-
phaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij
Enan, filij Nathaniæ, filij Salathiel, filij
Simeon, filij Ruben: * & vir eius fuit 2
Manasses, qui mortuus est in diebus mes-
sis hordeaceæ: * instabat enim super al- 3
ligantes manipulos in campo, & venit
æstus super caput eius, & mortuus est in
Bethulia ciuitate sua, & sepultus est illic
cum patribus suis. * Erat autem Iudith 4
relicta eius vidua iam annis tribus, &
mensibus sex. * Et in superioribus domus 5
suæ fecit sibi secretum cubiculum, in
quo cum puellis suis clausa morabatur,
* & habens super lumbos suos cilicium, 6
ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præ-
ter sabbata, & neomenias, & festa domus
Israel. * Erat autem eleganti aspectu ni- 7
mis, cui vir suus reliquerat diuitias mul-
tas, & familiam copiosam, ac possessiones
armentis boum, & gregibus ouium ple-
nas. * Et erat hæc in omnibus famosis- 8
sima, quoniam timebat Dominum val-
de, nec erat qui loqueretur de illa ver-
bum malum. * Hæc itaque cum audisset 9
quoniam Ozias promisisset quòd transa-
cto quinto die traderet ciuitatem, misit
ad presbyteros Chabri, & Charmi. * Et 10
venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est B
hoc verbum, in quo consensit Ozias, vt
tradat ciuitatem Assyrijs si intra quin-
que dies non venerit vobis adiutorium?
* Et qui estis vos, qui tentatis Dominũ? 11
* Non est iste sermo, qui misericordiam 12
prouocet, sed potius qui iram excitet, &
furorem accendat. * Posuistis vos tem- 13
pus miserationis Domini, & in arbitriũ
vestrum, diem constituistis ei. * Sed 14
quia patiens Dominus est, in hoc ipso
pœniteamus, & indulgentiam eius fusis
lacrymis postulemus: * non enim quasi 15
homo, sic Deus comminabitur, neque
sicut filius hominis ad iracundiam in-
flammabitur. * Et ideo humiliemus illi 16
animas nostras, & in spiritu constituti
humiliato, seruientes illi, * dicamus 17
flentes Domino, vt secundum volun-
tatem suam sic faciat nobiscum miseri-
cordiam suam: vt sicut conturbatum
est cor nostrum in superbia eorum, ita
etiam de nostra humilitate gloriemur:
18 * quoniam non sumus secuti peccata
patrum nostrorum, qui dereliquerunt
Deum suum, & adorauerunt deos alie-
19 nos, * pro quo scelere dati sunt in gla-
dium, & in rapinam, & in confusio-
nem inimicis suis: nos autem alterum
20 Deum nescimus præter ipsum. * Expe-
C ctemus humiles consolationem eius, &
exquiret sanguinem nostrum de afflictio-
nibus inimicorum nostrorum, & humi-
liabit omnes Gentes, quæcumque insur-
gunt contra nos, & faciet illas sine hono-
21 re Dominus Deus noster. * Et nunc fra-
tres, quoniam vos estis presbyteri in po-
pulo Dei, & ex vobis pendet anima il-
lorum, ad eloquium vestrum corda eo-
rum erigite, vt memores sint, quia tenta-
ti sunt patres nostri vt probarentur, si
22 vere colerent Deum suum. * ‖ Memo- ‖ Gen. 22. a. 1
res esse debent, quomodo pater noster
Abraam tentatus est, & per multas tri-
bulationes probatus, Dei amicus effe-
23 ctus est. * Sic Isaac, sic Iacob, sic Moy-
ses, & omnes qui placuerunt Deo, per
multas tribulationes transierunt fideles.
24 * Illi autem, qui tentationes non susce-
perunt cum timore Domini, & impa-
tientiam suam & improperium murmu
rationis suæ contra Dominum protule-
25 runt, * ‖ exterminati sunt ab extermina- ‖ 1. Cor. 10. b. 9
26 tore, & a serpentibus perierunt. * Et nos
D ergo non vlciscamur nos pro his, quæ pa
27 timur, * sed reputantes peccatis nostris
hæc ipsa supplicia minora esse flagella
Domini, quibus quasi serui corripimur
ad emendationem, & non ad perditio-
28 nem nostram euenisse credamus. * Et
dixerunt illi Ozias, & presbyteri: Om-
nia, quæ locuta es, vera sunt, & non est
in sermonibus tuis vlla reprehensio.
29 * Nunc ergo ora pro nobis, quoniam
30 mulier sancta es, & timens Deum. * Et
dixit illis Iudith: Sicut quod potui lo-
31 qui, Dei esse cognoscitis: * ita quod fa-
cere disposui, probate si ex Deo est, &
orate vt firmum faciat Deus consilium
32 meum. * Stabitis vos ad portam nocte
ista, & ego exeam cum abra mea: &
orate, vt sicut dixistis, in diebus quin-
que respiciat Dominus populum suum
33 Israel. * Vos autem nolo vt scrutemini
actum

actum meum, & vsque dum renunciem
vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro
me ad Dominum Deum nostrum. * Et 34
dixit ad eam Ozias princeps Iuda: Vade
in pace, & Dominus sit tecum in vltio-
nem inimicorum nostrorum. Et reuer-
tentes abierunt.

CAP. IX.

QVibus abscedentibus, Iudith ingres- 1
sa est oratorium suum: & induens A
se cilicio, posuit cinerem super caput
suum: & prosternens se Domino, cla-
mabat ad Dominum, dicens: * Domi- 2
ne Deus patris mei Simeon, ‖ qui dedi- ‖Gen.34.d.25
sti illi gladium in defensionem alienige-
narum, qui violatores extiterunt in co-
inquinatione sua, & denudauerunt fe-
mur virginis in confusionem: * & dedi- 3
sti mulieres illorum in prædam, & filias
illorum in captiuitatem: & omnem præ-
dam in diuisionem seruis tuis, qui zela-
uerunt zelum tuum: subueni quæso te
Domine Deus meus mihi viduæ. * Tu 4
enim fecisti priora, & illa post illa co- B
gitasti: & hoc factum est quod ipse vo-
luisti. * Omnes enim viæ tuæ paratæ 5
sunt, & tua iudicia in tua prouidentia
posuisti. * ‖ Respice castra Assyriorum 6 ‖Exo.14.b.9
nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum
videre dignatus es, quando post seruos
tuos armati currebant, confidentes in
quadrigis, & in equitatu suo, & in mul-
titudine bellatorum. * Sed aspexisti su- 7
per castra eorum, & tenebræ fatigaue-
runt eos. * Tenuit pedes eorum abys- 8
sus, & aquæ operuerunt eos. * Sic fiant 9
& isti, Domine, qui cõfidunt in multitu- C
dine sua, & in curribus suis, & in cõtis,
& in scutis, & in sagittis suis, & in lan-
ceis gloriantur, * & nesciunt quia tu ipse 10
es Deus noster, qui conteris bella ab
initio, & Dominus nomen est tibi. * Eri- 11
ge brachium tuum sicut ab initio, & al-
lide virtutem illorum in virtute tua:
cadat virtus eorum in iracundia tua, qui
promittũt se violare sancta tua, & pol-
luere tabernaculum nominis tui, & deij-
cere gladio suo cornu altaris tui. * Fac 12
Domine, vt gladio proprio eius super-
bia amputetur: * capiatur laqueo oculo- 13
rum suorum in me, & percuties eum ex
labijs charitatis meæ. * Da mihi in animo 14
constantiam, vt contemnam illum: &
15 virtutem, vt euertam illum. * ‖ Erit enim ‖Iud.4.d.21. & 5.d.26
D hoc memoriale nominis tui, cum manus
16 feminæ deiecerit eũ. * Non enim in mul-
titudine est virtus tua Domine, neque in
equorum viribus voluntas tua est, nec
superbi ab initio placuerunt tibi: sed
humilium & mansuetorum semper tibi
17 placuit deprecatio. * Deus cælorum, crea-
tor aquarum, & Dominus totius creatu-
ræ, exaudi me miseram deprecantem, &
18 de tua misericordia præsumentem. * Me-
mento Domine testaméti tui, & da ver-
bum in ore meo, & in corde meo con-
silium corrobora, vt domus tua in san-
19 ctificatione tua permaneat: * & omnes
Gentes agnoscant quia tu es Deus, &
non est alius præter te.

CAP. X.

1 FActum est autem, cum cessasset cla-
A mare ad Dominum, surrexit de lo-
co, in quo iacuerat prostrata ad Domi-
2 num. * Vocauitq. abram suam, & descen
dens in domum suam, abstulit a se cili-
cium, & exuit se vestimentis viduitatis
3 suæ, * & lauit corpus suum, & vnxit se
myro optimo, & discriminauit crinem
capitis sui, & imposuit mitram super ca-
put suum, & induit se vestimentis iucun-
ditatis suæ, induitq. sandalia pedibus
suis, assumpsitq. dextraliola, & lilia, &
inaures, & annulos, & omnibus ornamen
4 tis suis ornauit se. * Cui etiam Dominus
contulit splendorem: quoniam omnis
ista compositio non ex libidine, sed ex
virtute pendebat: & ideo Dominus hanc
in illam pulchritudinem ampliauit, vt
incomparabili decore omnium oculis
5 appareret. * Imposuit itaque abræ suæ
B ascoperam vini, & vas olei, & polentam,
& palathas, & panes, & caseum, & profe-
6 cta est. * Cumq. venissent ad portam ci-
uitatis, inuenerunt expectantem Oziam
7 & presbyteros ciuitatis. * Qui cum vidis-
sent eam, stupentes mirati sunt nimis pul
8 chritudinem eius. * Nihil tamen interro-
gantes eam, dimiserunt trãsire, dicentes:
Deus patrum nostrorum det tibi gratiã,
& omne consilium tui cordis sua virtute
corroboret, vt glorietur super te Ierusa-
lem, & sit nomen tuum in numero san-
9 ctorum & iustorum. * Et dixerunt hi

qui illic erant, omnes vna voce: Fiat,
fiat. * Iudith vero orans Dominum, 10
transiuit per portas ipsa & abra eius.
* Factum est autem, cum descenderet 11
montem, circa ortum diei, occurrerunt
ei exploratores Assyriorum, & tenuerũt
eam, dicentes: Vnde venis? aut quo C
vadis? * Quæ respondit: Filia sum He- 12
bræorum, ideo ego fugi a facie eorum,
quoniam futurum agnoui, quòd dentur
vobis in deprædationem, pro eo quòd
contemnentes vos, noluerunt vltro tra-
dere seipsos vt inuenirent misericordiã
in conspectu vestro. * Hac de causa co- 13
gitaui mecum, dicens: Vadam ad faciem
principis Holofernis, vt indicem illi se-
creta illorum, & ostendam illi quo adi-
tu possit obtinere eos, ita vt non cadat
vir vnus de exercitu eius. *Et cum audis- 14
sent viri illi verba eius, considerabant
faciem eius, & erat in oculis eorum stu-
por, quoniam pulchritudinem eius mi-
rabantur nimis. * Et dixerunt ad eam: 15
Conseruasti animam tuam eo quòd tale
reperisti consilium, vt descenderes ad do-
minum nostrum. * Hoc autem scias, 16
quoniã cum steteris in cõspectu eius, be- D
ne tibi faciet, & eris gratissima in cor-
de eius. Duxeruntq. illam ad tabernacu-
lum Holofernis, annunciantes eam.
* Cumq. intrasset ante faciẽ eius, statim 17
captus est in suis oculis Holofernes. *Di 18
xeruntq. ad eum satellites eius: Quis cõ-
temnat populum Hebræorum, qui tam
decoras mulieres habent, vt non pro
his merito pugnare contra eos debea-
mus? * Videns itaque Iudith Holofer- 19
nem sedentem in conopœo, quod erat
ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapi
dibus pretiosis intextum: * & cum in fa- 20
ciem eius intendisset, adorauit eum, pro-
sternens se super terram. Et eleuauerunt
eam serui Holofernis, iubente domi-
no suo.

CAP. XI.

TVnc Holofernes dixit ei: Æquo 1
animo esto, & noli pauere in cor- A
de tuo: quoniam ego numquam nocui
viro, qui voluit seruire Nabuchodono-
sor regi. * Populus autem tuus, si non 2
contempsisset me, non leuassem lanceam
meam super eum. * Nunc autem dic 3
mihi, qua ex causa recessisti ab illis, &
4 placuit tibi vt venires ad nos? * Et di-
xit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ,
quoniam si secutus fueris verba ancillæ
tuæ, perfectam rem faciet Dominus te-
5 cum. * Viuit enim Nabuchodonosor rex
terræ, & viuit virtus eius, quæ est in te
ad correptionem omnium animarum
errantium: quoniam non solum homi-
nes seruiunt illi per te, sed & bestiæ
6 agri obtemperant illi. * Nunciatur enim
B animi tui industria vniuersis gentibus,
& indicatum est omni sæculo, quoniam
tu solus bonus, & potens es in omni
regno eius, & disciplina tua omnibus
7 prouincijs prædicatur. * ‖ Nec hoc latet, ‖ Sup. 5. a. 5.
quod locutus est Achior, nec illud igno-
8 ratur, quod ei iusseris euenire. * Con-
stat enim, Deum nostrum sic peccatis
offensum, vt mandauerit per prophetas
suos ad populum, quòd tradat eum pro
9 peccatis suis. * Et quoniam sciunt se
offendisse Deum suum filij Israel, tre-
10 mor tuus super ipsos est. * Insuper etiam
fames inuasit eos, & ab ariditate aquæ
11 iam inter mortuos computantur. * De-
nique hoc ordinant, vt interficiant peco-
12 ra sua, & bibant sanguinem eorum: * &
C sancta Domini Dei sui quæ præcepit
Deus non contingi, in frumento, vino,
& oleo, hæc cogitauerunt impendere,
& volunt consumere quæ nec manibus
deberent contingere: ergo quoniam
hæc faciunt, certum est quòd in perdi-
13 tionem dabuntur. * Quod ego ancilla
tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me
14 Dominus hæc ipsa nunciare tibi. * Ego
enim ancilla tua Deum colo, etiam
nunc apud te: & exiet ancilla tua, & ora-
15 bo Deum, * & dicet mihi quando eis
reddat peccatum suum, & veniens nun-
ciabo tibi, ita vt ego adducam te per
mediam Ierusalem, & habebis omnem
populum Israel, sicut oues, quibus non
D est pastor, & non latrabit vel vnus canis
16 contra te: * quoniam hæc mihi dicta sunt
17 per prouidentiam Dei. * Et quoniam
iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum
18 nunciare tibi. * Placuerunt autem om-
nia verba hæc coram Holoferne, & corã
pueris eius, & mirabantur sapientiam
19 eius, & dicebãt alter ad alterum: * Non
est talis mulier super terram in aspectu,
in pulchritudine, & in sensu verborum.

* Et dixit ad illam Holofernes: Benefe- 10
cit Deus, qui misit te ante populum, vt
des illum tu in manibus nostris: * & 11
quoniam bona est promissio tua, si fece-
rit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus
meus, & tu in domo Nabuchodonosor
magna eris, & nomen tuum nominabi-
tur in vniuersa terra.

CAP. XII.

TVnc iussit eam introire vbi repositi 1
erant thesauri eius, & iussit illic ma- A
nere eam, & constituit quid daretur illi
de conuiuio suo. * Cui respondit Iudith, 2
& dixit: Nunc non potero manducare
ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne ve-
niat super me offensio: ex his autem,
quæ mihi detuli, manducabo. * Cui 3
Holofernes ait: Si defecerint tibi ista,
quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?
* Et dixit Iudith: Viuit anima tua do- 4
mine meus, quoniam non expendet om-
nia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in
manu mea hæc, quæ cogitaui. Et in-
duxerunt illam serui eius in tabernacu- B
lum, quod præceperat. * Et petijt dum 5
introiret, vt daretur ei copia nocte & an-
te lucem egrediēdi foras ad orationem,
& deprecandi Dominum. * Et præcepit 6
cubicularijs suis vt sicut placeret illi, exi-
ret & introiret ad adorandum Deum
suum, per triduum: * & exibat noctibus 7
in vallem Bethuliæ, & baptizabat se in
fonte aquæ. * Et vt ascendebat, orabat 8
Dominum Deum Israel, vt dirigeret
viam eius ad liberationem populi sui.
* Et introiens, munda manebat in taber- 9
naculo vsque dum acciperet escam suam C
in vespere. * Et factum est, in quarto die 10
Holofernes fecit cœnam seruis suis, &
dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade,
& suade Hebræam illam vt sponte con-
sentiat habitare mecum. * Fœdum est 11
enim apud Assyrios, si femina irrideat
virum agendo vt immunis ab eo tran-
seat. * Tunc introiuit Vagao ad Iudith, 12
& dixit: Non vereatur bona puella in-
troire ad dominum meum, vt honorifice-
tur ante faciem eius, vt manducet cum D
eo, & bibat vinum in iucunditate. * Cui 13
Iudith respōdit: Quæ ego sum, vt con-
tradicam domino meo? * Omne quod 14
erit ante oculos eius bonum & optimū
faciam. Quidquid autem illi placuerit,
hoc mihi erit optimum omnibus diebus
15 vitæ meæ. * Et surrexit, & ornauit se ve-
stimento suo, & ingressa stetit ante fa-
16 ciem eius. * Cor autem Holofernis con-
cussum est: erat enim ardens in concupi-
17 scentia eius. * Et dixit ad eam Holofer-
nes: Bibe nunc, & accumbe in iucundi-
tate, quoniam inuenisti gratiam coram
18 me. * Et dixit Iudith: Bibam domine,
quoniam magnificata est anima mea ho-
19 die præ omnibus diebus meis. * Et acce-
pit, & mãducauit, & bibit coram ipso ea,
20 quæ parauerat illi ancilla eius. * Et iucun-
dus factus est Holofernes ad eam, bibitq.
vinum multum nimis, quantum num-
quam biberat in vita sua.

CAP. XIII.

1 VT autem sero factum est, festinaue-
A runt serui illius ad hospitia sua, &
conclusit Vagao ostia cubiculi, & abijt:
2 * erant autem omnes fatigati a vino:
3 * eratq. Iudith sola in cubiculo. * Porrò
4 Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrie-
5 tate sopitus. * Dixitq. Iudith puellæ suæ
vt staret foris ante cubiculum, & obser-
6 uaret. *Stetitq. Iudith ante lectum, orans
cum lacrymis, & labiorum motu in silen-
7 tio, * dicens: Confirma me Domine Deus
Israel, & respice in hac hora ad opera
manuum mearum; vt, sicut promisisti, Ie-
rusalem ciuitatem tuam erigas: & hoc
quod credens per te posse fieri cogitaui,
8 perficiam. * Et cum hæc dixisset, accessit
ad columnam, quæ erat ad caput lectuli
eius, & pugionem eius, qui in ea ligatus
9 pendebat, exoluit. *Cumq. euaginasset il-
lum, apprehendit comam capitis eius, &
ait: Confirma me Domine Deus in hac
10 hora. * & percussit bis in ceruicē eius, &
abscidit caput eius, & abstulit conopœū
eius a columnis, & euoluit corpus eius
11 truncū. * Et post pusillum exiuit, & tradi-
dit caput Holofernis ancillæ suæ, & iussit
12 vt mitteret illud in peram suā. * Et exie-
B runt duæ, secundum consuetudinem suā,
quasi ad orationem, & transierunt castra,
& gyrantes vallem, venerunt ad portam
13 ciuitatis. * Et dixit Iudith a longe custo-
dibus murorum: Aperite portas, quo-
niam nobiscum est Deus, qui fecit virtu-
14 tem in Israel. * Et factum est, cū audissent

viri vocem eius, vocauerunt presbyte-
ros ciuitatis. * Et concurrerunt ad eam 15
omnes, a minimo vsque ad maximum:
quoniam sperabant eam iam non esse
venturam. * Et accendentes lumina- 16
ria congyrauerunt circa eam vniuersi:
illa autem ascendens in eminentiorem
locum, iussit fieri silentium. Cumq.
omnes tacuissent, * dixit Iudith: Lau- 17
date Dominum Deum nostrum, qui
non deseruit sperantes in se: * & in me 18
ancilla sua adimpleuit misericordiam
suam, quam promisit domui Israel: &
interfecit in manu mea hostem populi
sui hac nocte. * Et proferens de pera 19
caput Holofernis, ostendit illis, dicens:
Ecce caput Holofernis principis militiæ
Assyriorum, & ecce conopœum illius,
in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi
per manum feminæ percussit illum Do-
minus Deus noster. * Viuit autem ipse 20
Dominus, quoniam custodiuit me An- C
gelus eius & hinc euntem, & ibi com-
morantem, & inde huc reuertentem, &
non permisit me Dominus ancillam
suam coinquinari, sed sine pollutione
peccati reuocauit me vobis gaudentem
in victoria sua, in euasione mea, & in
liberatione vestra. * || Confitemini il- 21
|| Ps. 105. a. 1. & 106. a. 1 li omnes, quoniam bonus, quoniam
in sæculum misericordia eius. * Vniuersi 22
autem adorantes Dominum, dixerunt
ad eam: Benedixit te Dominus in vir-
tute sua, quia per te ad nihilum redegit
inimicos nostros. * Porro Ozias prin- 23
ceps populi Israel, dixit ad eam: Bene-
dicta es tu filia a Domino Deo excelso
præ omnibus mulieribus super terram.
* Benedictus Dominus, qui creauit cæ- 24
lum & terram, qui te direxit in vulne-
ra capitis principis inimicorum nostro-
rum: * quia hodie nomen tuum ita ma- 25
gnificauit, vt non recedat laus tua de D
ore hominum, qui memores fuerint vir-
tutis Domini in æternum, pro quibus
non pepercisti animæ tuæ propter an-
gustias & tribulationem generis tui, sed
subuenisti ruinæ ante conspectum Dei
nostri. * Et dixit omnis populus: Fiat, 26
fiat. * Porro Achior vocatus venit, & 27
dixit ei Iudith: Deus Israel, cui tu testi-
monium dedisti quòd vlciscatur se de
inimicis suis, ipse caput omnium incre-
dulorum incidit hac nocte in manu mea.
28 * Et vt probes quia ita est, ecce caput
Holofernis, qui in contemptu superbiæ
suæ Deum Israel contempsit, & tibi in-
teritum minabatur, dicens: Cum ca-
ptus fuerit populus Israel, gladio per-
29 forari præcipiam latera tua. * Videns
autem Achior caput Holofernis, angu-
stiatus præ pauore, cecidit in faciem
suam super terram, & æstuauit anima
30 eius. * Postea vero quàm resumpto
spiritu recreatus est, procidit ad pedes
31 eius, & adorauit eam, & dixit: * Bene-
dicta tu a Deo tuo in omni tabernacu-
lo Iacob, quoniam in omni gente, quæ
audierit nomen tuum, magnificabitur
super te Deus Israel.

CAP. XIIII.

1 A DIxit autem Iudith ad omnem po-
pulum: Audite me fratres, suspen-
dite caput hoc super muros nostros:
2 * Et erit, cum exierit Sol, accipiat vnus-
quisque arma sua, & exite cum impetu,
non vt descendatis deorsum, sed quasi
3 impetum facientes. * Tunc explorato-
res necesse erit vt fugiant ad principem
4 suum excitandum ad pugnam. * Cumq.
duces eorum cucurrerint ad tabernacu-
lum Holofernis, & inuenerint eũ trun-
cum in suo sanguine volutatum, deci-
5 det super eos timor. * Cumq. cognoue-
B ritis fugere eos, ite post illos securi, quo-
niam Dominus conteret eos sub pedibus
6 vestris. * Tunc Achior videns virtu-
tem, quam fecit Deus Israel, relicto
gentilitatis ritu, credidit Deo, & cir-
cumcidit carnem præputij sui, & appo-
situs est ad populum Israel, & omnis
successio generis eius vsque in hodier-
7 num diem. * Mox autem vt ortus est
dies, suspenderunt super muros caput
Holofernis, accepitq. vnusquisque vir
arma sua, & egressi sunt cum grandi
8 strepitu & vlulatu. * Quod videntes ex-
ploratores, ad tabernaculum Holofer-
9 nis cucurrerunt. * Porro hi, qui in ta-
bernaculo erant, venientes, & ante in-
gressum cubiculi perstrepentes, excitan-
di gratia, inquietudinem arte moliebã-
C tur, vt non ab excitantibus, sed a so-
10 nantibus Holofernes euigilaret. * Nul-
lus enim audebat cubiculum virtutis As-
syriorum pulsando aut intrando aperire.
Sed

* Sed cum venissent eius duces ac tri- 11
buni, & vniuersi maiores exercitus re-
gis Assyriorum, dixerunt cubicularijs:
* Intrate, & excitate illum, quoniam 12
egressi mures de cauernis suis, ausi sunt
prouocare nos ad prælium. * Tunc 13
ingressus Vagao cubiculum eius, stetit
ante cortinam, & plausum fecit mani-
bus suis: suspicabatur enim illum cum
Iudith dormire. * Sed cum nullum mo- 14
tum iacentis sensu aurium caperet, ac- D
cessit proximans ad cortinam, & ele-
uans eam, vidensq. cadauer absque ca-
pite Holofernis in suo sanguine tabefa-
ctum iacere super terram, exclamauit
voce magna cum fletu, & scidit vesti-
menta sua. * Et ingressus tabernaculum 15
Iudith, non inuenit eam, & exilijt fo-
ras ad populum, * & dixit: Vna mulier 16
Hebræa fecit confusionem in domo re-
gis Nabuchodonosor: ecce enim Holo-
fernes iacet in terra, & caput eius non
est in illo. * Quod cum audissent prin- 17
cipes virtutis Assyriorum, sciderunt om-
nes vestimenta sua, & intolerabilis ti-
mor & tremor cecidit super eos, & tur-
bati sunt animi eorum valde. * Et fa- 18
ctus est clamor incomparabilis in medio
castrorum eorum.

CAP. XV.

CVmq. omnis exercitus decollatum 1
Holofernem audisset, fugit mens A
& consilium ab eis, & solo tremore &
metu agitati, fugæ præsidium sumunt,
* ita vt nullus loqueretur cum proximo 2
suo, sed inclinato capite, relictis om-
nibus, euadere festinabant Hebræos,
quos armatos super se venire audiebāt,
fugientes per vias camporum & semitas
collium. * Videntes itaque filij Israel 3
fugientes, secuti sunt illos. Descende-
runtq. clangentes tubis, & vlulantes post
ipsos. * Et quoniam Assyrij non aduna- 4
ti, in fugam ibant præcipites: filij au- B
tem Israel vno agmine persequentes, de-
bilitabant omnes, quos inuenire potuis-
sent. * Misit itaque Ozias nuncios per 5
omnes ciuitates & regiones Israel. * Om- 6
nis itaque regio, omnisq. vrbs electam
iuuentutem armatam misit post eos, &
persecuti sunt eos in ore gladij, quous-
que peruenirent ad extremitatem finiū
7 suorum. * Reliqui autem, qui erant
in Bethulia, ingressi sunt castra Assyrio-
rum, & prædam, quam fugientes Assy-
rij reliquerant, abstulerunt, & onustati
8 sunt valde. * Hi vero, qui victores re-
C uersi sunt ad Bethuliam, omnia quæ
erant illorum attulerunt secum, ita vt
non esset numerus in pecoribus, & iu-
mentis, & vniuersis mobilibus eorum,
vt a minimo vsque ad maximum om-
nes diuites fierent de prædationibus eo-
9 rum. * Ioachim autem summus ponti-
fex de Ierusalem venit in Bethuliam
cum vniuersis presbyteris suis vt videret
10 Iudith. * Quæ cum exisset ad illum,
benedixerunt eam omnes vna voce, di-
centes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia
Israel, tu honorificentia populi nostri:
11 * quia fecisti viriliter, & confortatum
est cor tuum, eo quòd castitatem ama-
ueris, & post virum tuum, alterum ne-
scieris: ideo & manus Domini confor-
D tauit te, & ideo eris benedicta in æter-
12 num. * Et dixit omnis populus: Fiat,
13 fiat. * Per dies autem triginta, vix col-
lecta sunt spolia Assyriorum a populo
14 Israel. * Porro autem vniuersa, quæ Ho-
lofernis peculiaria fuisse probata sunt,
dederunt Iudith in auro, & argento, &
vestibus, & gemmis, & omni supellectili,
15 & tradita sunt omnia illi a populo. * Et
omnes populi gaudebant cum mulieri-
bus, & virginibus, & iuuenibus, in orga-
nis, & citharis.

CAP. XVI.

1 TVnc cantauit canticum hoc Domi-
A no Iudith, dicens:
2 * Incipite Domino in tympanis, can-
tate Domino in cymbalis, modulamini
illi psalmum nouum, exaltate, & inuo-
cate nomen eius.
3 * Dominus conterens bella, Dominus
nomen est illi.
4 * Qui posuit castra sua in medio po-
puli sui, vt eriperet nos de manu omniū
inimicorum nostrorum.
5 * Venit Assur ex montibus ab Aqui-
lone in multitudine fortitudinis suæ:
cuius multitudo obturauit torrentes, &
equi eorum cooperuerunt valles.
6 * Dixit se incensurum fines meos, &
iuuenes meos occisurum gladio, infan-

-tes meos dare in prædam, & virgines
in captiuitatem.
* Dominus autem omnipotens no- 7
cuit eum, & tradidit eum in manus fe-
minæ, & confodit eum.
* Non enim cecidit potens eorum 8
a iuuenibus, nec filij Titan percusserunt B
eum, nec excelsi gigantes opposuerunt
se illi, sed Iudith filia Merari in specie
faciei suæ dissoluit eum.
* Exuit enim se vestimento viduita- 9
tis, & induit se vestimento lætitiæ in
exultatione filiorum Israel.
* Vnxit faciem suam vnguento, & 10
colligauit cincinnos suos mitra, accepit
stolam nouam ad decipiendum illum.
* Sandalia eius rapuerunt oculos e- 11
ius, pulchritudo eius captiuam fecit ani-
mam eius, amputauit pugione ceruí-
cem eius.
* Horruerunt Persæ constantiam eius, 12
& Medi audaciam eius.
* Tunc vlulauerunt castra Assyriorũ, 13
quando apparuerunt humiles mei, are-
scentes in siti.
* Filij puellarum compunxerunt eos, 14
& sicut pueros fugientes occiderũt eos:
perierunt in prælio a facie Domini Dei
mei.
* Hymnum cantemus Domino, hym- 15
num nouum cantemus Deo nostro.
* Adonai Domine magnus es tu, & 16
præclarus in virtute tua, & quem supe- C
rare nemo potest.
* Tibi seruiat omnis creatura tua: 17
a Gen. 1. Psal. 32. b. a quia dixisti, & facta sunt: misisti spiri-
tum tuum, & creata sunt, & non est
qui resistat voci tuæ.
* Montes a fundamentis mouebuntur 18
cum aquis: petræ, sicut cera, liquescent
ante faciem tuam.
* Qui autem timent te, magni erunt 19
apud te per omnia.
20 * Væ genti insurgenti super genus
meum: Dominus enim omnipotẽs vin-
dicabit in eis, in die iudicij visitabit
illos.
21 * Dabit enim ignem, & vermes in
carnes eorum, vt vrantur, & sentiant
vsque in sempiternum.
22 * Et factum est post hæc, omnis po-
pulus post victoriam venit in Ierusalem
adorare Dominum: & mox vt purificati
sunt, obtulerunt omnes holocausta, &
23 vota, & repromissiones suas. * Porro Iu-
dith vniuersa vasa bellica Holofernis,
quæ dedit illi populus, & conopœum,
D quod ipsa sustulerat de cubili ipsius,
24 obtulit in anathema obliuionis. * Erat
autem populus iucundus secundum fa-
ciem sanctorum, & per tres mẽses gau-
dium huius victoriæ celebratum est cũ
25 Iudith. * Post dies autem illos vnusquis-
que rediit in domum suam, & Iudith
magna facta est in Bethulia, & præcla-
26 rior erat vniuersæ terræ Israel. * Erat
etiam virtuti castitas adiuncta, ita vt nõ
cognosceret virum omnibus diebus vi-
tæ suæ, ex quo defunctus est Manasses
27 vir eius. * Erat autem diebus festis pro-
28 cedens cum magna gloria. * Mansit au-
tem in domo viri sui annos centum
quinque, & dimisit abram suam liberã,
& defuncta est ac sepulta cum viro suo
29 in Bethulia. * Luxitq; illam omnis po-
30 pulus diebus septem. * In omni autem
spatio vitæ eius non fuit qui perturba-
ret Israel, & post mortem eius annis
31 multis. * Dies autem victoriæ huius fe-
stiuitatis, ab Hebræis in numero san-
ctorum dierum accipitur, & colitur a
Iudæis ex illo tempore vsque in præ-
sentem diem.

LIBER ESTHER.

CAPVT PRIMVM.

N diebus Assueri,qui 1
regnauit ab India, A
vsque Æthiopiam,
super centum vigin-
ti septē prouincias:
* quādo sedit in so- 2
lio regni sui, Susan
ciuitas regni eius exordium fuit. * Ter- 3
tio igitur anno imperij sui fecit grande
conuiuium cunctis principibus, & pue-
ris suis, fortissimis Persarum, & Medo-
rum inclytis,& præfectis prouinciarum
coram se, * vt ostenderet diuitias glo- 4
riæ regni sui, ac magnitudinem, atque
iactantiam potentiæ suæ, multo tempo-
re, centum videlicet & octoginta die-
bus. * Cumq. implerentur dies conui- 5
uij, inuitauit omnem populum, qui in-
uentus est in Susan, a maximo vsque
ad minimum: & iussit septē diebus con-
uiuium præparari in vestibulo horti, &
nemoris,quod regio cultu & manu cō-
situm erat. * Et pendebāt ex omni par- 6
te tentoria aërij coloris & carbasini ac B
hyacinthini, sustentata funibus byssinis,
atque purpureis, qui eburneis circulis
inserti erant, & columnis marmoreis
fulciebantur. Lectuli quoque aurei &
argentei, super pauimentum smaragdi-
no & pario stratum lapide, dispositi e-
rant: quod mira varietate pictura deco-
rabat. * Bibebant autē qui inuitati erāt, 7
aureis poculis, & alijs atque alijs vasis
cibi inferebantur. Vinum quoque, vt
magnificentia regia dignum erat, abun-
dans, & præcipuum ponebatur. * Nec 8
erat qui nolentes cogeret ad bibendum,
sed sicut rex statuerat, præponens men-
sis singulos de principibus suis vt sume-
ret vnusquisque quod vellet. * Vasthi 9
quoque regina fecit cōuiuium femina-
rum in palatio, vbi rex Assuerus mane-
re consueuerat. * Itaque die septimo,cū 10
rex esset hilarior, & post nimiam pota-
tionem incaluisset mero, præcepit Mau-
C mam, & Bazatha, & Harbona, & Baga-
tha,& Abgatha,& Zethar, & Charchas,
septem eunuchis, qui in conspectu eius
11 ministrabant, * vt introducerent reginā
Vasthi coram rege, posito super caput
eius diademate,vt ostēderet cunctis po-
pulis & principibus pulchritudinē illius:
12 erat enim pulchra valde.*Quæ renuit,&
ad regis imperium, quod per eunuchos
mandauerat,venire cōtempsit.Vnde ira-
13 tus rex, & nimio furore succensus, * in-
terrogauit sapientes, qui ex more regio
semper ei aderant,& illorū faciebat cū-
cta consilio,scientium leges,ac iura ma-
14 iorum: (* erant autem primi & proxi-
mi, Charsena, & Sethar, & Admatha, &
Tharsis,& Mares, & Marsana, & Mamu-
chan,septē duces Persarum,atque Medo-
rum,qui videbant faciem regis,& primi
15 post eum residere soliti erant)*cui sen-
tentiæ Vasthi regina subiaceret,quæ As-
sueri regis imperiū, quod per eunuchos
16 mādauerat,facere noluisset. *Respōditq.
Mamuchan,audiente rege, atque princi-
pibus, Non solum regē læsit regina Va-
sthi,sed & omnes populos,& principes,
qui sunt in cunctis prouincijs regis As-
17 sueri.*Egredietur enim sermo reginæ ad
D omnes mulieres,vt contēnant viros suos,
& dicāt: Rex Assuerus iussit vt regina
18 Vasthi intraret ad eū,& illa noluit.*At-
que hoc exemplo omnes principū con-
iuges Persarum atque Medorū,paruipē-
dent imperia maritorum: vnde regis iu-
19 sta est indignatio. * Si tibi placet, egre-
diatur edictū a facie tua,& scribatur iux-
ta legem Persarum atque Medorū,quam
præteriri illicitum est,vt nequaquā vltra
Vasthi ingrediatur ad regē, sed regnum
illius,altera,quæ melior est illa,accipiat.
20 * Et hoc in omne (quod latissimum est)
prouinciarum tuarum diuulgetur impe-
rium,& cunctæ vxores tam maiorum,
quàm minorum deferant maritis suis
21 honorem. * placuit consiliū eius regi,&

princi-

principibus: fecitq. rex iuxta consilium
Mamuchan, * & misit epistolas ad vni- 22
uersas prouincias regni sui, vt quæque
gens audire & legere poterat, diuersis
linguis & litteris, esse viros principes
ac maiores in domibus suis: & hoc per
cunctos populos diuulgari.

CAP. II.

His ita gestis, postquam regis Assue- 1
ri indignatio deferbuerat, recorda- A
tus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ
passa esset: * dixeruntq. pueri regis, ac 2
ministri eius: Quærãtur regi puellæ vir-
gines ac speciosæ, * & mittantur qui cõ- 3
siderent per vniuersas prouincias puellas
speciosas & virgines: & adducant eas ad
ciuitatem Susan, & tradant eas in domũ
feminarum sub manu Egei eunuchi, qui
est præpositus & custos mulierũ regia-
rum: & accipiant mundum muliebrem,
& cetera ad vsus necessaria. * Et quæcũ- 4
que inter omnes oculis regis placuerit,
ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo
regi: & ita, vt suggesserant, iussit fieri.
* Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, vo- 5
cabulo Mardochæus filius Iair, filij Se-
a 4.Reg.24.d. 15 Inf.11.b.4 mei, filij Cis, de stirpe Iemini, * a qui 6
translatus fuerat de Ierusalem eo tem-
pore, quo Iechoniam regem Iuda Na-
buchodonosor rex Babylonis transtule-
rat, * qui fuit nutritius filiæ fratris sui 7
Edissæ, quæ altero nomine vocabatur
Esther: & vtrumque parẽtem amiserat:
pulchra nimis, & decora facie. Mor-
tuisq. patre eius ac matre, Mardochæus
sibi eam adoptauit in filiam. * Cumq. 8
percrebruisset regis imperium, & iuxta B
mandatum illius multæ pulchræ virgi-
nes adducerentur Susan, & Egeo trade-
rentur Eunucho; Esther quoque inter
ceteras puellas ei tradita est, vt seruare-
tur in numero feminarum. * Quæ pla- 9
cuit ei, & inuenit gratiam in conspectu
illius. Et præcepit eunucho, vt accele-
raret mundum muliebrem, & traderet
ei partes suas, & septem puellas specio-
sissimas de domo regis, & tam ipsam,
quam pedissequas eius ornaret atque
excoleret. * Quæ noluit indicare ei po- 10
pulum & patriam suam: Mardochæus
enim præceperat ei, vt de hac re omni-
no reticeret: * qui deambulabat quoti- 11
die ante vestibulum domus, in qua ele-
ctæ virgines seruabantur, curam agens
salutis Esther, & scire volens quid ei ac-
12 cideret. * Cum autem venisset tempus
singularum per ordinem puellarum, vt
intrarent ad regem, expletis omnibus,
quæ ad cultum muliebrem pertinebant,
mẽsis duodecimus vertebatur: ita dum-
taxat, vt sex mensibus oleo vngerentur
myrrhino, & alijs sex quibusdam pig-
13 mentis & aromatibus vterentur. * In-
C gredientesq. ad regem, quidquid postu-
lassent ad ornatũ pertinens, accipiebant,
& vt eis placuerat, compositæ de tricli-
nio feminarum ad regis cubiculũ tran-
14 sibant. * Et quæ intrauerat vespere, egre-
diebatur mane, atque inde in secundas
ædes deducebatur, quæ sub manu Susa-
gazi eunuchi erant, qui concubinis re-
gis præsidebat: nec habebat potestatem
ad regem vltra redeundi, nisi voluisset
rex, & eam venire iussisset ex nomine.
15 * Euoluto autem tempore per ordinem,
instabat dies, quo Esther filia Abihail
fratris Mardochæi, quam sibi adoptaue-
rat in filiam, deberet intrare ad regem.
Quæ non quæsiuit muliebrem cultum,
sed quæcumque voluit Egeus eunuchus
custos virginum, hæc ei ad ornatum de-
dit. Erat enim formosa valde, & incre-
dibili pulchritudine, omnium oculis
16 gratiosa & amabilis videbatur. * Ducta
est itaque ad cubiculum regis Assueri
mense decimo, qui vocatur Tebeth, se-
17 ptimo anno regni eius. * Et adamauit
eam rex plus quàm omnes mulieres, ha-
buitq. gratiam & misericordiam coram
eo super omnes mulieres, & posuit dia-
dema regni in capite eius, fecitq. eam
18 regnare in loco Vasthi. * Et iussit con-
D uiuium præparari permagnificum cun-
ctis principibus, & seruis suis pro con-
iunctione, & nuptijs Esther. Et dedit
requiem vniuersis prouincijs, ac dona
largitus est iuxta magnificentiam prin-
19 cipalem. * Cumq. secundo quæreren-
tur virgines & congregarentur, Mar-
dochæus manebat ad ianuam regis:
20 * necdum prodiderat Esther patriam,
& populum suum, iuxta mandatum
eius. Quidquid enim ille præcipie-
bat, obseruabat Esther: & ita cuncta
faciebat vt eo tempore solita erat, quo
21 eam paruulam nutriebat. * Eo igitur
tempore, quo Mardochæus ad regis
ianuam

ianuam morabatur, irati sunt Bagathan,
& Thares duo eunuchi regis, qui ianitores erant, & in primo palatij limine
præsidebant: volueruntq. insurgere in regem, & occidere eum. * Quod Mar- 22
dochæum non latuit, statimq. nunciauit
reginæ Esther: & illa regi ex nomine
Mardochæi, qui ad se rem detulerat.
* Quæsitum est, & inuentum: & appen- 23
sus est vterque eorum in patibulo. Mandatumq. est historijs, & annalibus traditum coram rege.

CAP. III.

POst hæc rex Assuerus exaltauit Amã 1
filium Amadathi, qui erat de stirpe A
Agag: & posuit solium eius super omnes principes, quos habebat. * Cunctiq. 2
serui regis, qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant
Aman: sic enim præceperat eis imperator. solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum. * Cui dixerũt 3
pueri regis, qui ad fores palatij præsidebant: Cur præter ceteros non obseruas
mandatum regis? * Cumq. hoc crebrius 4
dicerent, & ille nollet audire, nunciauerunt Aman, scire cupientes vtrum perseueraret in sententia: dixerat enim eis
se esse Iudæum. * Quod cum audisset 5
Aman, & experimento probasset quòd
Mardochæus non flecteret sibi genu, nec
se adoraret, iratus est valde, * & pro ni- 6
hilo duxit in vnum Mardochæum mit- B
tere manus suas: audierat enim quòd
esset gentis Iudææ. magisq. voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem. * Mense pri- 7
mo (cuius vocabulum est Nisan) anno
duodecimo regni Assueri, missa est sors
in vrnam, quæ Hebraice dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens
Iudæorum deberet interfici: & exiuit
mensis duodecimus, qui vocatur Adar.
* Dixitq. Aman regi Assuero: Est popu- 8
lus per omnes prouincias regni tui dispersus, & a se mutuo separatus, nouis
vtens legibus & ceremonijs, insuper &
regis scita contemnens. Et optime nosti C
quòd non expediat regno tuo vt insolescat per licentiam. * si tibi placet, decer- 9
ne, vt pereat, & decem millia talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ. * Tu- 10
lit ergo rex annulum, quo vtebatur, de
manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorũ,
11 * dixitq. ad eum: Argentũ, quod tu polliceris, tuum sit. de populo age quod ti-
12 bi placet. * Vocatiq. sunt scribæ regis
mense primo Nisan, tertiadecima die
eiusdem mensis: & scriptum est, vt iusserat Aman, ad omnes satrapas regis, &
iudices prouinciarum, diuersarumq. gé-
D tium, vt quæque gens legere poterat, &
audire pro varietate linguarum ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ip-
13 sius annulo, * missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias vt occiderẽt
atque delerent omnes Iudæos, a puero
vsque ad senem, paruulos, & mulieres,
vno die, hoc est tertiodecimo mẽsis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eo-
14 rum diriperent. * Summa autem epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ
scirent, & pararent se ad prædictam
15 diem. * Festinabant cursores, qui missi
erant, regis imperium explere. Statimq.
in Susan pependit edictũ, rege & Aman
celebrante cõuiuium, & cunctis Iudæis,
qui in vrbe erant, flentibus.

CAP. IIII.

1 QVæ cum audisset Mardochæus, sci-
A dit vestimenta sua, & indutus est
sacco, spargens cinerem capiti:
& in platea mediæ ciuitatis voce magna
clamabat, ostendens amaritudinem ani-
2 mi sui, * & hoc eiulatu vsque ad fores
palatij gradiens. Non enim erat licitum
indutum sacco aulam regis intrare.
3 * In omnibus quoque prouincijs, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingẽs erat apud
Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus sacco
& cinere multis pro strato vtentibus.
4 * Ingressæ autem sunt puellæ Esther &
eunuchi, nunciaueruntq. ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, vt
ablato sacco induerent eum: quam ac-
5 cipere noluit. * Accitoq. Athach eunu-
B cho, quem rex ministrum ei dederat,
præcepit ei vt iret ad Mardochæum, &
6 disceret ab eo cur hoc faceret. * Egressusq. Athach, iuit ad Mardochæum stantem in platea ciuitatis, ante ostium pa-
7 latij: * qui indicauit ei omnia, quæ acciderant.

ciderant, quo modo Aman promisisset,
vt in thesauros regis pro Iudæorum ne-
ce inferret argentum . * exemplar quo- 8
que edicti, quod pendebat in Susan, de-
dit ei, vt reginæ ostenderet, & moneret
eam, vt intraret ad regem, & depreca- C
retur eum pro populo suo . * Regressus 9
Athach , nunciauit Esther omnia , quæ
Mardochæus dixerat . * Quæ respondit 10
ei,& iussit vt diceret Mardochæo: * Om- 11
nes serui regis, & cunctæ,quæ sub ditio-
ne eius sunt, norunt prouinciæ,quòd si-
ue vir,siue mulier non vocatus, interius
atrium regis intrauerit,absque vlla cun-
ctatione statim interficiatur : nisi forte
rex auream virgam ad eum tetenderit
pro signo clementiæ, atque ita possit vi-
uere. Ego igitur quo modo ad regem
intrare potero, quæ triginta iam diebus
non sum vocata ad eum ? * Quod cum 12
audisset Mardochæus , * rursum manda- 13
uit Esther,dicens: Ne putes quòd animã D
tuam tantum liberes, quia in domo re-
gis es præ cunctis Iudæis: * si enim nunc 14
silueris,per aliam occasionem liberabũ-
tur Iudæi: & tu,& domus patris tui pe-
ribitis . Et quis nouit vtrum idcirco ad
regnum veneris , vt in tali tempore pa-
rareris ? * Rursumq. Esther hæc Mardo- 15
chæo verba mandauit : * Vade & con- 16
grega omnes Iudæos, quos in Susan re-
pereris , & orate pro me . Non come-
datis, & non bibatis tribus diebus, &
tribus noctibus : & ego cũ ancillis meis
similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad
regem contra legem faciens, non voca-
ta,tradensq. me morti & periculo. * Iuit 17
itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ
ei Esther præceperat.

CAP. V.

Die autem tertio induta est Esther 1
regalibus vestimentis, & stetit in A
atrio domus regiæ, quod erat interius,
contra basilicam regis : at ille sedebat
super solium suum in consistorio palatij
contra ostium domus. * Cumq. vidisset 2
Esther reginam stantem , placuit oculis
eius, & extendit contra eam virgam au-
ream, quam tenebat manu . Quæ acce-
dens,osculata est summitatẽ virgæ eius.
* Dixitq. ad eam rex : Quid vis Esther 3
regina ? quæ est petitio tua? etiam si di-
midiam partem regni petieris , dabitur
4 tibi . * At illa respondit: Si regi placet,
B obsecro vt venias ad me hodie, & Amã
5 tecum ad conuiuiũ,quod paraui . * Sta-
timq. rex, Vocate, inquit, cito Aman vt
Esther obediat voluntati. Venerunt ita-
que Rex & Aman ad conuiuium, quod
6 eis regina parauerat . * Dixitq. ei rex ,
postquam vinum biberat abundanter:
Quid petis vt detur tibi ? & pro qua re
postulas ? etiam si dimidiam partem re-
7 gni mei petieris, impetrabis. * Cui re-
spondit Esther : Petitio mea , & preces
8 sunt istæ : * Si inueni in conspectu regis
C gratiã,& si regi placet vt det mihi quod
postulo, & meam impleat petitionem :
veniat rex & Aman ad conuiuium quod
paraui eis , & cras aperiam regi volun-
9 tatem meam . * Egressus est itaque illo
die Aman lætus & alacer. Cumq. vidis-
set Mardochæum sedẽtem ante fores pa-
latij, & non solum non assurrexisse sibi,
sed nec motum quidem de loco sessio-
10 nis suæ, indignatus est valde : * & dissi-
mulata ira , reuersus in domum suam,
conuocauit ad se amicos suos, & Zares
11 vxorem suam: * & exposuit illis magni-
tudinem diuitiarum suarum, filiorumq.
turbam, & quãta eum gloria super om-
nes principes & seruos suos rex eleuas-
12 set. * Et post hæc ait: Regina quoque
D Esther nullum alium vocauit ad conui-
uium cum rege, præter me: apud quam
13 etiam cras cum rege pransurus sum. * Et
cum hæc omnia habeam,nihil me habe-
re puto, quamdiu videro Mardochæum
14 Iudæum sedentẽ ante fores regias. * Re-
sponderuntq. ei Zares vxor eius,& ceteri
amici: Iube parari excelsam trabem,ha-
bentem altitudinis quinquaginta cubi-
tos, & dic mane regi vt appendatur su-
per eam Mardochæus, & sic ibis cum re-
ge lætus ad conuiuium. Placuit ei con-
silium, & iussit excelsam parari crucem.

CAP. VI.

1 NOctem illam duxit rex insomnem,
A iussitq. sibi afferri historias & an-
nales priorum temporum . Quæ cum il-
2 lo præsente legerentur, * ventum est ad
illum locum vbi scriptum erat quo mo
do nunciasset Mardochæus insidias Ba-
gathan, & Thares eunuchorum , regem
Assue-

Assuerum iugulare cupientium. * Quod 3
cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide
honoris ac præmij Mardochæus conse-
cutus est? Dixerunt ei serui illius ac mi-
nistri: Nihil omnino mercedis accepit.
* Statimq. rex, Quis est, inquit, in atrio? 4
Aman quippe interius atriũ domus re- B
giæ intrauerat, vt suggereret regi, & iu-
beret Mardochæum affigi patibulo, quod
ei fuerat præparatum. * Responderunt 5
pueri: Aman stat in atrio. Dixitq. rex:
Ingrediatur. * Cumq. esset ingressus, ait 6
illi: Quid debet fieri viro, quem rex ho-
norare desiderat? Cogitans autẽ in cor-
de suo Aman, & reputans quòd nullum
alium rex, nisi se, vellet honorare, * re- 7
spondit: Homo, quem rex honorare cu-
pit, * debet indui vestibus regijs, & im- 8
poni super equum, qui de sella regis est, C
& accipere regium diadema super caput
suum, * & primus de regijs principibus, 9
aç tyrannis teneat equũ eius, & per pla-
team ciuitatis incedens clamet, & dicat:
Sic honorabitur, quemcumque voluerit
rex honorare. * Dixitq. ei rex: Festina, 10
& sumpta stola & equo, fac, vt locutus
es, Mardochæo Iudæo, qui sedet ante fo-
res palatij. Caue ne quidquã de his, quæ
locutus es, prætermittas. * Tulit itaque 11
Aman stolam & equum, indutumq. Mar-
dochæum in platea ciuitatis, & imposi-
tum equo præcedebat, atque clamabat:
Hoc honore condignus est, quemcũque
rex voluerit honorare. * Reuersusq. est 12
Mardochæus ad ianuã palatij: & Aman D
festinauit ire in domum suam, lugens &
operto capite: * narrauitq. Zares vxori 13
suæ, & amicis omnia quæ euenissent si-
bi. Cui responderunt sapientes, quos ha-
bebat in consilio, & vxor eius: Si de se-
mine Iudæorum est Mardochæus, ante
quem cadere cœpisti, non poteris ei re-
sistere, sed cades in conspectu eius. * Ad- 14
huc illis loquentibus, venerunt eunu-
chi regis, & cito eum ad conuiuium,
quod regina parauerat, pergere com-
pulerunt.

CAP. VII.

INtrauit itaque rex & Aman, vt bibe- 1
rent cum regina. * Dixitq. ei rex etiã 2
secunda die, postquam vino incaluerat: A
Quæ est petitio tua Esther vt detur tibi?
& quid vis fieri? etiam si dimidiam par-
tem regni mei petieris, impetrabis.
3 * Ad quem illa respondit: Si inueni gra-
tiam in oculis tuis o rex, & si tibi pla-
cet, dona mihi animam meam pro qua
rogo, & populum meum pro quo ob-
4 secro. * Traditi enim sumus ego & po-
B pulus meus, vt conteramur, iugulemur,
& pereamus. Atque vtinam in seruos
& famulas venderemur: esset tolerabile
malum, & gemens tacerem: nunc au-
tem hostis noster est, cuius crudelitas re-
5 dundat in regem. * Respondensq. rex
Assuerus ait: Quis est iste, & cuius po-
6 tentiæ, vt hæc audeat facere? * Dixitq.
Esther: Hostis & inimicus noster pessi-
mus iste est Aman. Quod ille audiens,
illico obstupuit, vultum regis ac regi-
7 næ ferre non sustinens. * Rex autem
C iratus surrexit, & de loco conuiuij in-
trauit in hortum arboribus consitum.
Aman quoque surrexit vt rogaret Esther
reginam pro anima sua, intellexit enim
8 a rege sibi paratum malum. * Qui cum
reuersus esset de horto nemoribus con-
sito, & intrasset conuiuij locum, repe-
rit Aman super lectulum corruisse, in
quo iacebat Esther, & ait: Etiam regi-
nam vult opprimere, me præsente, in
D domo mea. Necdum verbum de ore re-
gis exierat, & statim operuerunt faciem
9 eius. * Dixitq. Harbona, vnus de eu-
nuchis, qui stabant in ministerio regis:
En lignum, quod parauerat Mardochæo,
qui locutus est pro rege, stat in domo
Aman, habens altitudinis quinquaginta
cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum
10 in eo. * Suspensus est itaque Aman in
patibulo quod parauerat Mardochæo: &
regis ira quieuit.

CAP. VIII.

1 DIe illo dedit rex Assuerus Esther re-
A ginæ domum Aman aduersarij Iu-
dæorum, & Mardochæus ingressus est
ante faciem regis. Confessa est enim
2 ei Esther quòd esset patruus suus. * Tu-
litq. rex annulum, quem ab Aman re-
cipi iusserat, & tradidit Mardochæo.
Esther autem constituit Mardochæum
3 super domum suam. * Nec his conten-
ta, procidit ad pedes regis, fleuitq. & lo-
cuta ad eum orauit vt malitiam Aman
Aga-

Agagitæ, & machinationes eius pessimas,
quas excogitauerat contra Iudæos, iube-
ret irritas fieri. * At ille ex more sce- 4
ptrum aureum protendit manu, quo si-
gnũ clementiæ monstrabatur: illaq. con
surgens stetit ante eum, * & ait: Si pla- 5
cet regi, & si inueni gratiam in oculis
eius, & deprecatio mea non ei videtur
esse contraria, obsecro, vt nouis episto- B
lis, veteres Aman litteræ, insidiatoris &
hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis
regis prouincijs perire præceperat, cor-
rigantur. * Quo modo enim potero su- 6
stinere necem & interfectionem populi
mei? * Responditq. rex Assuerus Esther 7
reginæ, & Mardochæo Iudæo: Domum
Aman concessi Esther, & ipsum iussi af-
figi cruci, quia ausus est manum mitte-
re in Iudæos. * Scribite ergo Iudæis, si- 8
cut vobis placet, regis nomine, signan-
tes litteras annulo meo. Hæc enim con-
suetudo erat, vt epistolis, quæ ex regis
nomine mittebantur, & ~ illius annulo
signatæ erant, nemo auderet contradi-
cere ~. * Accitisq. scribis & librarijs re- 9
gis (erat autem tempus tertij mensis, qui
appellatur Siban) vigesima & tertia die
illius scriptæ sunt epistolæ, ~ vt Mardo-
chæus voluerat, ad Iudæos, & ad prin-
cipes, procuratoresq. & iudices, qui cen-
tum vigintiseptem prouincijs ab India
vsque ad Æthiopiam præsidebant: pro- C
uinciæ atque prouinciæ, populo & po-
pulo iuxta linguas & litteras suas, & Iu-
dæis, prout legere poterant, & audire.
* Ipsæq. epistolæ, quæ regis nomine ~ 10
mittebantur, annulo ipsius obsignatæ
sunt, & missæ per veredarios: qui per
omnes prouincias discurrentes, veteres
litteras nouis nũcijs præuenirẽt. * Qui- 11
bus imperauit rex, ~ vt conuenirent Iu-
dæos per singulas ciuitates, & in vnum
præciperent congregari ~ vt starent pro
animabus suis, & omnes inimicos suos
cum coniugibus ac liberis & vniuersis
domibus, interficerent atque delerent,
& spolia eorum diriperent. * Et consti- 12
tuta est per omnes prouincias vna vltio-
nis dies, id est tertiadecima mensis duo-
decimi Adar. * Summaq. epistolæ hæc 13
fuit, ~ vt in omnibus terris ac populis,
qui regis Assueri subiacebant imperio,
notum fieret, paratos esse Iudæos ad ca-
piendam ~ vindictam de hostibus suis.

14 * Egressiq. sunt veredarij celeres nuncia
D perferentes, & edictum regis pependit
15 in Susan ~. * Mardochæus autem de pa-
latio, & de conspectu regis egrediens,
fulgebat vestibus regijs, hyacinthinis vi-
delicet & aërijs, coronam auream por-
tans in capite, & amictus serico pallio
atque purpureo. Omnisq. ciuitas exul-
16 tauit, atque lætata est. * Iudæis autem
noua lux oriri visa est, gaudium, honor,
17 & tripudium. * Apud omnes populos,
vrbes, atque prouincias, quocumque re-
gis iussa veniebant, mira exultatio, epu-
læ atque conuiuia, & festus dies: in tan-
tum vt plures alterius gentis & sectæ eo-
rum religioni & ceremonijs iungeren-
tur. Grandis enim cunctos Iudaici no-
minis terror inuaserat.

CAP. IX.

1 IGitur duodecimi mensis, quem Adar
A vocari ante iam diximus, tertiadeci-
ma die, quando cunctis Iudæis interfe-
ctio parabatur, & hostes eorum inhia-
bant sanguini, versa vice Iudæi superio-
res esse cœperunt, & se de aduersarijs
2 vindicare. * Congregatiq. sunt per sin-
gulas ciuitates, oppida, & loca vt ex-
tenderent manum contra inimicos, &
persecutores suos. Nullusq. ausus est re-
sistere, eo quòd omnes populos magni-
3 tudinis eorũ formido penetrarat. * Nam
& prouinciarum iudices, & duces, &
procuratores, omnisq. dignitas, quæ sin-
gulis locis ac operibus præerat, extolle-
4 bant Iudæos timore Mardochæi: * quem
principem esse palatij, & plurimum ~
B posse cognouerant: fama quoque nomi-
nis eius crescebat quotidie, & per cun-
5 ctorum ora volitabat. * Itaque percus-
serũt Iudæi inimicos suos plaga magna,
& occiderunt eos, reddentes eis quod
6 sibi parauerant facere: * in tantum vt
etiam in Susan quingentos viros interfi-
cerent, extra decem filios Aman Agagi-
tæ hostis Iudæorum: quorum ista sunt
7 nomina: * Pharsandatha, & Delphon, &
8 Esphatha, * & Phoratha, & Adalia, & ~
9 Aridatha, * & Phermesta & Arisai, & Ari-
10 dai, & Iezatha. * Quos cum occidissent,
prædas de substãtijs eorum tangere no-
11 luerunt. * Statimq. numerus eorum, qui
occisi erant in Susan, ad regẽ relatus est.

* Qui

*Qui dixit reginæ: In vrbe Susan inter- 12
fecerunt Iudæi quingentos viros, &
alios decem filios Aman: quantam pu-
tas eos exercere cædem in vniuersis pro-
uincijs? Quid vltra postulas, & quid vis
vt fieri iubeam? *Cui illa respondit: Si 13
regi placet, detur potestas Iudæis, vt si- C
cut fecerunt hodie in Susan, sic & cras
faciant, & decem filij Aman in pati-
bulis suspendantur. *Præcepitq. rex vt 14
ita fieret. Statimq. in Susan pependit
edictum, & decem filij Aman suspensi
sunt. *Congregatis Iudæis quartadeci- 15
ma die mensis Adar, interfecti sunt in
Susan trecenti viri: nec eorum ab illis
direpta substantia est. *Sed & per om- 16
nes prouincias, quæ ditioni regis subia-
cebant, pro animabus suis steterunt Iu-
dæi, interfectis hostibus ac persecutori-
bus suis: in tantum vt septuagintaquin-
que millia occisorum implerentur, &
nullus de substantijs eorum quidquam
contingeret. *Dies autem tertiusdeci- 17
mus mensis Adar primus apud omnes
interfectionis fuit, & quartadecima die
cædere desierunt. Quem constituerunt D
esse sollemnem, vt in eo omni tempore
deinceps vacarent epulis, gaudio atque
conuiuijs. *At hi, qui in vrbe Susan cæ- 18
dem exercuerant, tertiodecimo & quar-
todecimo die eiusdem mensis in cæde
versati sunt: quintodecimo autem die
percutere desierunt. Et idcirco eundem
diem constituerunt sollemnem epularũ
atque lætitiæ. *Hi vero Iudæi, qui in 19
oppidis non muratis ac villis moraban-
tur, quartumdecimũ diem mensis Adar
conuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita
vt exultent in eo, & mittant sibi mutuo
partes epularum & ciborum. *Scripsit 20
itaque Mardochæus omnia hæc, & lit-
teris comprehensa misit ad Iudæos, qui
in omnibus regis prouincijs moraban-
tur, tam in vicino positis, quàm procul,
*vt quartamdecimã & quintamdecimã 21
diem mensis Adar pro festis susciperēt,
& reuertente semper anno sollemni ce- E
lebrarēt honore: *quia in ipsis diebus se 22
vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & lu-
ctus atque tristitia in hilaritatem gau-
diumq. conuersa sunt, essentq. dies isti
epularum atque lætitiæ, & mitterent si-
bi inuicem ciborum partes, & paupe-
ribus munuscula largirentur. *Suscepe- 23
runtq. Iudæi in sollemnem ritum cũcta
quæ eo tempore facere cœperant, & quæ
Mardochæus litteris facienda mandaue-
24 rat. *Aman enim, filius Amadathi stir-
pis Agag, hostis & aduersarius Iudæo-
rum, cogitauit contra eos malum, vt
occideret illos, atque deleret: & misit
phur, quod nostra lingua vertitur in
25 sortem. *Et postea ingressa est Esther
F ad regem, obsecrans vt conatus eius,
litteris regis irriti fierent: & malũ, quod
contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur
in caput eius. Denique & ipsum & fi-
26 lios eius affixerunt cruci, *atque ex illo
tempore dies isti appellati sunt phurim,
id est sortium: eo quòd phur, id est sors,
in vrnam missa fuerit. Et cuncta, quæ
gesta sunt, epistolæ, id est libri huius vo-
27 lumine continentur: *quæq. sustinuerũt,
& quæ deinceps immutata sunt, susce-
perunt Iudæi super se & semen suum,
& super cunctos, qui religioni eorum
voluerunt copulari, vt nulli liceat duos
hos dies absque sollemnitate transigere:
quos scriptura testatur, & certa expe-
tunt tempora, annis sibi iugiter succe-
28 dentibus. *Isti sunt dies, quos nulla
vmquam delebit obliuio: & per singu-
las generationes cunctæ in toto orbe
prouinciæ celebrabunt: nec est vlla ci-
G uitas, in qua dies phurim, id est sortiũ,
non obseruentur a Iudæis, & ab eorum
progenie, quæ his ceremonijs obligata
29 est. *Scripseruntq. Esther regina filia
Abihail, & Mardochæus Iudæus etiã se-
cundam epistolam, vt omni studio dies
ista sollemnis sanciretur in posterum.
30 *& miserunt ad omnes Iudæos, qui in
centum viginti septem prouincijs regis
Assueri versabantur, vt haberent pacē,
31 & susciperent veritatem, *obseruantes
Dies sortium, & suo tempore cũ gau-
dio celebrarent: sicut cõstituerant Mar-
dochæus & Esther, & illi obseruanda
susceperunt a se, & a semine suo ieiu-
32 nia, & clamores, & Sortium dies, *&
omnia, quæ libri huius, qui vocatur
Esther, historia continentur.

CAP. X.

1 REx vero Assuerus omnem terram,
A & cunctas maris insulas fecit tribu-
2 tarias: *cuius fortitudo & imperiũ, &
dignitas

dignitas atque sublimitas, qua exaltauit
Mardochæum, scripta sunt in libris Me-
dorum, atque Persarum: * & quomodo 3
Mardochæus Iudaici generis secundus a
rege Assuero fuerit: & magnus apud Iu-
dæos & acceptabilis plebi fratrum suo-
rum, quærens bona populo suo, & lo-
quens ea, quæ ad pacem seminis sui
pertinerent.

Quæ habentur in Hebræo, plena B
fide expressi. Hæc autem, quæ sequũ-
tur, scripta reperi in editione vul-
gata, quæ Græcorum lingua & litte-
ris continentur: & interim post finẽ
libri hoc capitulum ferebatur: quod
iuxta consuetudinem nostram obelo,
id est veru prænotauimus.

* Dixitq. Mardochæus: A Deo facta sunt 4
ista. * Recordatus sum somnij, quod vi- 5
deram, hæc eadem significantis: nec eo-
rum quidquam irritum fuit. * Paruus 6
fons, qui creuit in fluuium, & in lucẽ,
solemq. conuersus est, & in aquas plu-
rimas redundauit: Esther est, quam rex
accepit vxorem, & voluit esse reginã.
* Duo autem dracones: ego sum, & 7
Aman. * Gentes, quæ conuenerant: hi 8
sunt, qui conati sunt delere nomen Iu- C
dæorum. * Gens autem mea: Israel est, 9
quæ clamauit ad Dominum, & saluum
fecit Dominus populum suum: libera-
uitq. nos ab omnibus malis, & fecit si-
gna magna atque portenta inter Gẽtes:
* & duas sortes esse præcepit, vnam Po- 10
puli Dei, & alteram cunctarum Gentiũ.
* Venitq. vtraque sors in statutum ex il- 11
lo iam tempore diem coram Deo vni- D
uersis gentibus: * & recordatus est Do- 12
minus populi sui, ac misertus est here-
ditatis suæ. * Et obseruabuntur dies isti 13
in mense Adar quartadecima, & quinta-
decima die eiusdem mensis, cum omni
studio, & gaudio in vnum cœtum po-
puli congregati, in cunctas deinceps ge-
nerationes populi Israel.

CAP. XI.

ANno quarto regnãtibus Ptolemæo, 1
& Cleopatra, attulerũt Dosithæus, A
qui se Sacerdotem, & Leuitici generis
ferebat, & Ptolemæus filius eius hanc
epistolam phurim, quam dixerunt in-
terpretatum esse Lysimachum Ptolemæi
filium in Ierusalem.

Hoc quoque principiũ erat in edi-
tione vulgata, quod nec in Hebræo,
nec apud vllum fertur interpretum.
2 * Anno secundo, regnante Artaxerxe ma-
B ximo, prima die mensis Nisan, vidit
somnium Mardochæus filius Iairi, filij
3 Semei, filij Cis, de tribu Beniamin: * ho-
mo Iudæus, qui habitabat in vrbe Su-
sis, vir magnus, & inter primos aulæ re-
4 giæ. * [a] Erat autem de eo numero capti- [a] 4.Reg.24.d.15 Sup.2.a.6
uorum, quos trãstulerat Nabuchodono-
sor rex Babylonis de Ierusalem cum Ie-
5 conia rege Iuda: * & hoc eius somnium
fuit: Apparuerunt voces, & tumultus,
C & tonitrua, & terræmotus, & contur-
6 batio super terram: * & ecce duo dra-
cones magni, paratiq. contra se in præ-
7 lium. * Ad quorum clamorem cunctæ
concitatæ sunt nationes, vt pugnarent
8 contra gentem iustorum. * Fuitq. dies
illa tenebrarum & discriminis, tribula-
tionis & angustiæ, & ingens formido su-
9 per terram. * Conturbataq. est gens iu-
storum timentium mala sua, & præpa-
10 rata ad mortem. * Clamaueruntq. ad
D Deum: & illis vociferantibus, fons par-
uus creuit in fluuium maximum, & in
11 aquas plurimas redundauit. * Lux &
sol ortus est, & humiles exaltati sunt, &
12 deuorauerunt inclytos. * Quod cum vi-
disset Mardochæus, & surrexisset de stra-
to, cogitabat quid Deus facere vellet:
& fixum habebat in animo scire cupiẽs
quid significaret somnium.

CAP. XII.

1 MOrabatur autem eo tempore in Sup.2.d.21.& 6.a.2
A aula regis cum Bagatha & Thara
eunuchis regis, qui ianitores erant pa-
2 latij. * Cumq. intellexisset cogitationes
B eorum, & curas diligentius peruidisset,
didicit quòd conarentur in regem Ar-
taxerxem manus mittere, & nunciauit
3 super eo regi. * Qui de vtroque, habita
quæstione, confessos iussit duci ad mor-
4 tem. * Rex autem quod gestum erat,
C scripsit in commentarijs: sed & Mardo-
chæus rei memoriam litteris tradidit.
5 * Præcepitq. ei rex, vt in aula palatij
moraretur, datis ei pro delatione mu-
6 neribus. * Aman vero filius Amadathi
D bugæus erat gloriosissimus coram rege,
& voluit nocere Mardochæo, & populo
eius

eius pro duobus eunuchis regis, qui
fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine,

Et diripuerũt bona, vel substantias eorũ.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAP. XIII.

1 REx maximus Artaxerxes ab India
A vsque Æthiopiam centum viginti-
septem prouinciarum principibus, &
ducibus, qui eius imperio subiecti sunt,
2 salutem. * Cum plurimis gentibus im-
perarem, & vniuersum orbem meæ di-
tioni subiugassem, volui nequaquam
abuti potentiæ magnitudine, sed clemẽ-
tia & lenitate gubernare subiectos, vt
absque vllo terrore vitam silẽtio transi-
gentes, optata cunctis mortalibus pace
3 fruerentur. * Quærente autem me a cõ-
siliarijs meis quomodo posset hoc im-
pleri, vnus qui sapientia & fide ceteros
præcellebat, & erat post regem secun-
4 dus, Aman nomine, * indicauit mihi in
B toto orbe terrarum populũ esse disper-
sum, qui nouis vteretur legibus, &
contra omnium Gentium consuetudinẽ
faciens, Regum iussa contemneret, &
vniuersarum concordiam nationum sua
5 dissensione violaret. * Quod cum didi-
cissemus, videntes vnam gentem rebel-
lem aduersus omne hominũ genus per-
uersis vti legibus, nostrisq. iussionibus
contraire, & turbare subiectarum nobis
prouinciarum pacem atque concordiã,
6 * iussimus vt quoscũque Aman, qui om-
nibus prouincijs præpositus est, & secũ-
dus a rege, & quem patris loco coli-
mus, monstrauerit, cum coniugibus ac
liberis deleantur ab inimicis suis, nul-
lusq. eorum misereatur quartadecima
die duodecimi mẽsis Adar anni præsen-
7 tis: * vt nefarij homines vno die ad infe-
C ros descendentes, reddant imperio no-
stro pacem, quam turbauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, vbi legitur,

Pergensq. Mardochæus, fecit omnia, quæ
ei mandauerat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 * Mardochæus autem deprecatus est Do-
minum, memor omnium operum eius,
9 * & dixit: Domine Domine rex omni-
potens, in ditione enim tua cuncta sunt
posita, & non est qui possit tuæ resistere
voluntati, si decreueris saluare Israel.
10 * Tu fecisti cælum & terram, & quid-
11 quid cæli ambitu continetur. * Dominus
omnium es, nec est qui resistat maiesta-
12 ti tuæ. * Cuncta nosti, & scis quia non
D pro superbia & contumelia, & aliqua
gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt non
13 adorarem Aman superbissimum, * (Li-
benter enim pro salute Israel etiam ve-
stigia pedum eius deosculari paratus es-
14 sem,) * sed timui ne honorem Dei mei
transferrem ad hominem, & ne quem-
15 quam adorarem, excepto Deo meo. * Et
nunc Domine rex Deus Abraham mise-
rere populi tui, quia volunt nos inimi-
ci nostri perdere, & hereditatem tuam
16 delere. * Ne despicias partem tuam, quã
17 redemisti tibi de Ægypto. * Exaudi de-
precationem meam, & propitius esto
sorti & funiculo tuo, & conuerte luctũ
nostrum in gaudium, vt viuentes laude-
mus nomen tuum Domine, & ne clau-
18 das ora te canentium. * Omnis quoque
Israel pari mente & obsecratione clama-
uit ad Dominum, eo quòd eis certa
mors impenderet.

CAP. XIIII.

1 ESther quoque regina cõfugit ad Do-
A minum, pauens periculum, quod im-
2 minebat. * Cumq. deposuisset vestes re-
gias, fletibus & luctui apta indumenta
suscepit, & pro vnguentis varijs, cine-
re & stercore impleuit caput, & corpus
suum humiliauit ieiunijs: omniaq. loca,
in quibus antea lætari consueuerat, cri-
3 nium laceratione compleuit. * Et depre-
cabatur Dominum Deum Israel, dicens:
Domine mi, qui rex noster es solus, ad-
iuua me solitariã, & cuius præter te nul
4 lus est auxiliator alius. * Periculũ meũ in
5 manibus meis est. * ‖ Audiui a patre meo ‖ Deut.4.e.3
quòd tu Domine tulisses Israel de cũctis
B Gẽtibus, & patres nostros ex omnibus re-
tro maioribus suis, vt possideres heredi-
tatẽ sempiternã, fecistiq. eis sicut locutus
6 es. * Peccauimus in cõspectu tuo, & idcir-

eo tradidisti nos in manus inimicorum
nostrorum : * coluimus enim deos eo- 7
rum . Iustus es Domine: * & nunc non 8
eis sufficit , quòd durissima nos oppri-
munt seruitute , sed robur manuum sua-
rum , idolorum potentiæ deputantes ;
* volunt tua mutare promissa , & dele- 9
re hereditatem tuam , & claudere ora
laudantium te , atque extinguere gloriã
templi & altaris tui , * vt aperiant ora 10
Gentium , & laudent idolorum fortitu-
dinem , & prædicent carnalem regem in
sempiternum . * Ne tradas Domine sce- 11
ptrum tuũ his, qui non sunt, ne rideãt
ad ruinam nostram : sed conuerte con-
silium eorum super eos , & eum , qui in C
nos cœpit sæuire, disperde . * Memento 12
Domine , & ostende te nobis in tempo-
re tribulationis nostræ , & da mihi fidu-
ciam Domine rex deorum , & vniuersæ
potestatis: * tribue sermonem compo- 13
situm in ore meo in cõspectu leonis, &
transfer cor illius in odium hostis no-
stri , vt & ipse pereat , & ceteri , qui ei
consentiunt . * Nos autem libera manu 14
tua , & adiuua me , nullum aliud auxi-
lium habentem , nisi te , Domine , qui
habes omnium scientiã , * & nosti quia 15
oderim gloriam iniquorum , & de-
tester cubile incircumcisorum , & om-
nis alienigenæ. * Tu scis necessitatem 16
meã , quòd abominer signum superbiæ D
& gloriæ meæ , quod est super caput
meum in diebus ostentationis meæ , &
detester illud quasi pannum mẽstruatæ,
& non portem in diebus silentij mei ,
* & quòd non comederim in mensa 17
Aman , nec mihi placuerit conuiuium
regis , & non biberim vinum libaminũ :
* & numquam lætata sit ancilla tua , ex 18
quo huc translata sum vsque in præsen-
tem diẽ , nisi in te Domine Deus Abra-
ham . * Deus fortis super omnes , exau- 19
di vocem eorum, qui nullã aliam spem
habent , & libera nos de manu iniquo-
rum , & erue me a timore meo .

CAP. XV.

*Hæc quoque addita reperi in edi-
tione vulgata.*

ET mandauit ei (haud dubium quin 1
esset Mardochæus) vt ingrederetur A
ad regem , & rogaret pro populo suo &
2 pro patria sua . * Memorare (inquit) die-
rum humilitatis tuæ , quomodo nutrita
sis in manu mea , quia Aman secundus
a rege locutus est contra nos in mortẽ :
3 * & tu inuoca Dominum , & loquere
regi pro nobis , & libera nos de morte .

Necnon & ista quæ subdita sunt.

4 * Die autem tertio deposuit vestimenta
ornatus sui, & circũdata est gloria sua .
5 * Cumq. regio fulgeret habitu, & inuo-
B casset omnium rectorem & saluatorem
6 Deum, assumpsit duas famulas, * & super
vnam quidem innitebatur, quasi præ de-
licijs & nimia teneritudine corpus suũ
7 ferre nõ sustinens: * altera autem famu-
larum sequebatur dominam , defluentia
8 in humum indumenta sustentans . * Ipsa
autem roseo colore vultum perfusa , &
gratis ac nitentibus oculis tristem cela-
bat animum , & nimio timore contra-
9 ctum . * Ingressa igitur cuncta per ordi-
nem ostia , stetit contra regem , vbi ille
residebat super solium regni sui , indu-
tus vestibus regijs , auroq. fulgens , &
pretiosis lapidibus, eratq. terribilis aspe-
10 ctu . * Cumq. eleuasset faciem, & arden-
C tibus oculis furorem pectoris indicas-
set , regina corruit , & in pallorem co-
lore mutato , lassum super ancillulam
11 reclinauit caput . * Cõuertitq. Deus spi-
ritum regis in mansuetudinem , & fe-
stinus ac metuens exiliuit de solio, &
sustentans eam vlnis suis , donec rediret
12 ad se , his verbis blandiebatur : * Quid
habes Esther? Ego sum frater tuus, noli
13 metuere . * Non morieris : non enim
pro te , sed pro omnibus hæc lex con-
14 stituta est . * Accede igitur, & tange sce-
15 ptrum . * Cumq. illa reticeret , tulit au-
D ream virgam , & posuit super collum
eius, & osculatus est eam, & ait : Cur mi-
16 hi non loqueris? * Quæ respondit : Vidi
te domine quasi Angelum Dei , & con-
turbatum est cor meũ præ timore glo-
17 riæ tuæ . * Valde enim mirabilis es do-
mine , & facies tua plena est gratiarum.
18 * Cumq. loqueretur , rursus corruit , &
19 pene exanimata est . * Rex autem turba-
batur , & omnes ministri eius consola-
bantur eam .

CAP.

CAP. XVI.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni sui prouincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

a Sup. 11. a. 1
REx magnus Artaxerxes ab India vs- 1
que Æthiopiam centum vigintise- A
ptem prouinciarum ducibus ac princi-
pibus, qui nostræ iussioni obediunt, sa-
lutem dicit. *Multi bonitate principum 2
& honore, qui in eos collatus est, abusi
sunt in superbiam: * & nõ solum subie- 3
ctos regibus nituntur opprimere, sed
datam sibi gloriam non ferentes, in ip-
sos, qui dederunt, moliuntur insidias.
* Nec contenti sunt gratias non agere 4
beneficijs, & humanitatis in se iura vio-
lare, sed Dei quoque cuncta cernentis
arbitrantur se posse fugere sententiam.
* Et in tantum vesaniæ proruperunt, vt 5
eos, qui credita sibi officia diligẽter ob-
seruant, & ita cuncta agunt vt omnium
laude digni sint, mendaciorum cunicu-
lis conentur subuertere, * dum aures 6
principum simplices, & ex sua natura B
alios æstimantes, callida fraude decipiũt.
* Quæ res & ex veteribus probatur hi- 7
storijs, & ex his, quæ geruntur quoti-
die, quo modo malis quorumdam sug-
gestionibus regum studia deprauentur.
* Vnde prouidendum est paci omnium 8
prouinciarum. * Nec putare debetis, si 9
diuersa iubeamus, ex animi nostri veni-
re leuitate, sed pro qualitate & necessi-
tate temporum, vt reipublicæ poscit
vtilitas, ferre sententiam. * Et vt mani- 10
b Sup. 3. a. 1
festius quod dicimus, intelligatis, b A-
man filius Amadathi, & animo & gen-
te Macedo, alienusq. a Persarum sangui-
ne, & pietatem nostram sua crudelitate
commaculans, peregrinus a nobis susce-
ptus est: * & tantam in se expertus hu- 11
manitatem, vt pater noster vocaretur,
& adoraretur ab omnibus post regem
12 secundus: * qui in tantum arrogãtiæ tu-
morem sublatus est, vt regno priuare
13 nos niteretur & spiritu. * Nam Mardo-
C chæum, cuius fide & beneficijs viuimus,
& consortem regni nostri Esther cum
omni gente sua nouis quibusdam atque
inauditis machinis expetiuit in mortẽ:
14 * hoc cogitans vt illis interfectis, insi-
diaretur nostræ solitudini, & regnum
15 Persarũ transferret in Macedonas. * Nos
autem a pessimo mortalium Iudæos ne-
ci destinatos, in nulla penitus culpa re-
perimus, sed ecõtrario iustis vtentes le-
16 gibus, * & filios altissimi & maximi,
semperq. viuentis Dei, cuius beneficio
& patribus nostris & nobis regnum est
traditum, & vsque hodie custoditur.
17 * Vnde eas litteras, quas sub nomine no-
stro ille direxerat, sciatis esse irritas.
18 * Pro quo scelere ante portas huius vr-
bis, id est, Susan, & ipse qui machinatus
est, & omnis cognatio eius pendet in
patibulis: non nobis, sed Deo reddente
19 ei quod meruit. * Hoc autem edictum,
D quod nunc mittimus, in cunctis vrbi-
bus proponatur, vt liceat Iudæis vti le-
20 gibus suis. * Quibus debetis esse admi-
niculo, vt eos, qui se ad necem eorum
parauerant, possint interficere tertiade-
cima die mensis duodecimi, qui vocatur
21 Adar. * hanc enim diem, Deus omnipo-
tens, mœroris & luctus, eis vertit in
22 gaudium. * Vnde & vos inter ceteros
festos dies, hanc habetote diem, & ce-
lebrate eam cum omni lætitia, vt & in
23 posterum cognoscatur, * omnes, qui fi-
deliter Persis obediunt, dignam pro fi-
de recipere mercedem: qui autem insi-
diantur regno eorum, perire pro scele-
24 re. * Omnis autem prouincia & ciuitas,
quæ noluerit sollemnitatis huius esse
particeps, gladio & igne pereat, & sic
deleatur, vt non solum hominibus, sed
etiam bestijs inuia sit in sempiternum,
pro exemplo contemptus, & inobe-
dientiæ.

LIBER IOB.

CAPVT PRIMVM.

VIR erat in Terra 1
Hus, nomine Iob, A
& erat vir ille sim-
plex, & rectus, ac
timens Deum, & re-
cedens a malo: *Na- 2
tiq. sunt ei septẽ fi-
lij, & tres filiæ. * Et fuit possessio eius 3
septem millia ouium, & tria millia ca-
melorum, quingenta quoque iuga boũ,
& quingentæ asinæ, ac familia multa ni-
mis: eratq. vir ille magnus inter omnes
Orientales. * Et ibant filij eius, & facie- 4
bant conuiuium per domos, vnusquis-
que in die suo. Et mittentes vocabant
tres sorores suas vt comederent & bibe-
rent cum eis. * Cumq. in orbem transis- 5
sent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob,
& sanctificabat illos, consurgensq. dilu-
culo offerebat holocausta pro singulis.
Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij
mei, & benedixerint Deo in cordibus
suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.
* Quadam autem die cum venissent filij 6
Dei vt assisterent coram Domino, affuit B
inter eos etiam Satan. * Cui dixit Do- 7
minus: Vnde venis? Qui respondens, ait:
Circuiui terram, & perambulaui eam.
* Dixitq. Dominus ad eum: Numquid 8
considerasti seruum meum Iob, quòd
non sit ei similis in terra, homo simplex,
& rectus ac timens Deum, & recedens
a malo? * Cui respondens Satan, ait: 9
Numquid Iob frustra timet Deũ? * non- 10
ne tu vallasti eum, ac domum eius, vni-
uersamq. substantiam per circuitũ, ope-
ribus manuum eius benedixisti, & pos-
sessio eius creuit in terra? * Sed extende 11
paululum manum tuam, & tange cũcta
quæ possidet nisi in faciem benedixerit
tibi. * Dixit ergo Dominus ad Satan: 12
Ecce, vniuersa quæ habet, in manu tua C
sunt: tantum in eum ne extendas manũ
tuam. Egressusq. est Satan a facie Do-
mini. * Cum autem quadam die filij & 13
filiæ eius comederent & biberẽt vinum
14 in domo fratris sui primogeniti, * nun-
cius venit ad Iob, qui diceret: Boues
arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos,
15 * & irruerunt Sabæi, tuleruntq. omnia,
& pueros percusserunt gladio, & euasi
16 ego solus vt nunciarẽ tibi. * Cumq. ad-
huc ille loqueretur, venit alter, & dixit:
Ignis Dei cecidit e cælo, & tactas oues
puerosq. consumpsit, & effugi ego so-
17 lus vt nunciarem tibi. * Sed & illo ad-
huc loquente, venit alius, & dixit: Chal-
dæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt
D camelos, & tulerunt eos, necnon &
pueros percusserunt gladio, & ego fugi
18 solus vt nunciarẽ tibi. * Adhuc loque-
batur ille, & ecce alius intrauit, & di-
xit: Filijs tuis & filiabus vescentibus &
bibentibus vinum in domo fratris sui
19 primogeniti, * repente ventus vehemẽs
irruit a regione deserti, & cõcussit quat-
tuor angulos domus, quæ corruens op-
pressit liberos tuos & mortui sunt, &
20 effugi ego solus vt nunciarẽ tibi. * Tunc
surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, &
tonso capite corruens in terram, adora-
21 uit, * & dixit: Nudus egressus sum de
vtero matris meæ, & nudus reuertar il-
luc: Dominus dedit, Dominus abstulit:
sicut Domino placuit, ita factum est: sit
22 nomen Domini benedictum. * ǁ In om- ǁ Eccles. 5. c. 14
nibus his non peccauit Iob labijs suis, 1. Tim. 6. b. 7
neque stultum quid contra Deum locu-
tus est.

CAP. II.

1 FActum est autem cum quadam die
A venissent filij Dei, & starent coram
Domino, venisset quoque Satan inter
2 eos, & staret in conspectu eius, * vt
diceret Dominus ad Satan: Vnde ve-
nis? Qui respondens ait: Circuiui ter-
3 ram, & perambulaui eam. * Et dixit
Dominus ad Satan: Numquid conside-
rasti seruum meum Iob, quòd non sit ei
similis

similis in terra, vir simplex & rectus,
ac timens Deum, & recedens a malo,
& adhuc retinens innocentiam? Tu au-
tem commouisti me aduersus eum, vt
affligerem eum frustra. * Cui respon- 4
dens Satan, ait: Pellem pro pelle, & B
cuncta quæ habet homo, dabit pro ani-
ma sua: * alioquin mitte manum tuã, 5
& tange os eius & carnem, & tunc vi-
debis quòd in faciem benedicat tibi.
* Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce 6
in manu tua est, verumtamen animam
illius serua. * Egressus igitur Satan a fa- 7
cie Domini, percussit Iob vlcere pessi-
mo, a planta pedis vsque ad verticem
eius: * qui testa saniem radebat, sedẽs 8
in sterquilinio. * Dixit autem illi vxor 9
sua: Adhuc tu permanes in simplicitate C
tua? benedic Deo & morere. * Qui ait 10
ad illam: Quasi vna de stultis mulieri-
bus locuta es. si bona suscepimus de
manu Dei, mala quare nõ suscipiamus?
in omnibus his non peccauit Iob labijs
suis. * Igitur audientes tres amici Iob 11
omne malum, quod accidisset ei, ve-
nerũt singuli de loco suo, Eliphaz The-
manites, & Baldad Suhites, & Sophar
Naamathites. Condixerant enim, vt pa-
riter venientes visitarent eum, & conso-
larentur. * Cũq. eleuassent procul ocu- 12
los suos, non cognouerunt eum, & ex- D
clamantes plorauerunt, scissisq. vestibus
sparserunt puluerem super caput suum
in cælum. * Et sederunt cum eo in ter- 13
ra septem diebus & septem noctibus, &
nemo loquebatur ei verbum: videbant
enim dolorem esse vehementem.

CAP. III.

POst hæc aperuit Iob os suũ, & ma- 1 A
ledixit diei suo, * & locutus est. 2
§ Ier. 20. d. 14. * ‖ Pereat dies in qua natus sum, & 3
nox in qua dictum est: Conceptus est
homo.
* Dies ille vertatur in tenebras, non 4
requirat eum Deus desuper, & non il-
lustretur lumine.
* Obscurent eum tenebræ, & vmbra 5
mortis, occupet eum caligo, & inuol-
uatur amaritudine. * Noctem illam te- 6
nebrosus turbo possideat, non compu- B
tetur in diebus anni, nec numeretur in
mensibus.
7 * Sit nox illa solitaria, nec laude di-
gna:
8 * Maledicant ei qui maledicunt diei,
qui parati sunt suscitare Leuiathan:
9 * Obtenebrentur stellæ caligine eius:
expectet lucem & non videat, nec or-
tum surgentis auroræ:
10 * Quia nõ conclusit ostia ventris, qui
portauit me, nec abstulit mala ab oculis
11 meis. * Quare non in vulua mortuus
sum, egressus ex vtero nõ statim perij?
12 * Quare exceptus genibus? cur lacta-
13 tus vberibus? * Nunc enim dormiens si-
lerem, & somno meo requiescerem:
14 * Cum regibus & consulibus terræ,
C qui ædificant sibi solitudines:
15 * Aut cum principibus, qui possident
aurum, & replent domos suas argento:
16 * Aut sicut abortiuum absconditum
non subsisterem, vel qui concepti non
viderunt lucem.
17 * Ibi impij cessauerunt a tumultu, &
ibi requieuerunt fessi robore.
18 * Et quondam vincti pariter sine mo-
lestia, non audierunt vocem exactoris.
19 * Paruus & magnus ibi sunt, & seruus
20 liber a domino suo. * Quare misero da-
D ta est lux, & vita his, qui in amaritudine
21 animæ sunt? * qui expectãt mortem, &
non venit, quasi effodientes thesaurum:
22 * Gaudentq. vehementer cum inue-
nerint sepulchrum.
23 * Viro cuius abscondita est via, &
circumdedit eum Deus tenebris?
24 * Antequam comedam suspiro: & tã-
quã inundantes aquæ, sic rugitus meus:
25 * Quia timor, quem timebam, eue-
nit mihi: & quod verebar accidit.
26 * Nõne dissimulaui? nõne silui? nõne
quieui? & venit super me indignatio.

CAP. IIII.

1 A R־Espondens autem Eliphaz Thema-
nites, dixit:
2 * Si cœperimus loqui tibi, forsitan
moleste accipies, sed conceptum ser-
monem tenere quis poterit?
3 * Ecce docuisti multos, & manus
lassas roborasti:
4 * Vacillantes confirmauerunt sermo-
nes tui, & genua trementia confortasti:
5 * Nunc autem venit super te plaga, &
B defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

* Vbi est timor tuus, fortitudo tua, 6
patientia tua, & perfectio viarum tuarũ?
* Recordare obsecro te, quis vmquã 7
innocens perijt? aut quando recti dele-
ti sunt?
* Quin potius vidi eos, qui operan- 8
tur iniquitatem, & seminant dolores, &
metunt eos,
* Flante Deo perisse, & spiritu iræ 9
eius esse consumptos:
* Rugitus leonis, & vox leænæ, & dẽ- 10
tes catulorum leonum contriti sunt.
* Tigris perijt, eo quòd non haberet 11
prædam, & catuli leonis dissipati sunt. C
* Porro ad me dictum est verbum ab- 12
sconditum, & quasi furtiue suscepit au-
ris mea venas susurri eius.
* In horrore visionis nocturnæ, quan- 13
do solet sopor occupare homines,
* Pauor tenuit me, & tremor, & om- 14
nia ossa mea perterrita sunt:
* Et cum spiritus me præsente transi- 15
ret, inhorruerunt pili carnis meæ.
* Stetit quidam, cuius non agnosce- 16
bam vultum, imago corã oculis meis,
& vocem quasi auræ lenis audiui.
‖ Inf. 25. 4 * ‖ Numquid homo, Dei comparatio- 17
ne iustificabitur, aut factore suo purior D
erit vir?
‖ Inf. 15. b. 15 * ‖ Ecce qui seruiunt ei, non sunt sta- 18
2. Pet. 2. 4 biles, & in angelis suis reperit praui-
tatem:
* Quanto magis hi qui habitant do- 19
mos luteas, qui terrenũ habent funda-
mentum, consumentur velut a tinea?
* De mane vsque ad vesperam succi- 20
dentur: & quia nullus intelligit, in æter-
num peribunt.
* Qui autem reliqui fuerint, auferen- 21
tur ex eis: morientur, & non in sa-
pientia.

CAP. V.

VOca ergo, si est qui tibi respon- 1
deat, & ad aliquem sanctorum A
conuertere.
* Vere stultum interficit iracundia, 2
& paruulum occidit inuidia.
* Ego vidi stultum firma radice, & 3
maledixi pulchritudini eius statim.
* Longe fient filij eius a salute, & 4
conterentur in porta, & non erit qui
eruat.
5 * Cuius messem famelicus comedet,
& ipsum rapiet armatus, & bibent si-
6 tientes diuitias eius. * Nihil in terra sine
causa fit, & de humo non oritur dolor.
7 * Homo nascitur ad laborem, & auis
B ad volatum.
8 * Quam ob rem ego deprecabor Do-
minum, & ad Deum ponam eloquium
meum:
9 * Qui facit magna & inscrutabilia
& mirabilia absque numero:
10 * Qui dat pluuiam super faciem ter-
ræ, & irrigat aquis vniuersa:
11 * Qui ponit humiles in sublime, &
12 mœrentes erigit sospitate: * Qui dissipat
cogitationes malignorum, ne possint
implere manus eorum quod cœperant:
13 * ‖ Qui apprehendit sapientes in astu- ‖ 1. Cor. 3. d.
C tia eorum, & consilium prauorũ dissipat: 19
14 * Per diem incurrent tenebras, & qua-
si in nocte sic palpabunt in meridie.
15 * Porro saluum faciet egenum a gla-
dio oris eorum, & de manu violenti
pauperem.
16 * Et erit egeno spes, iniquitas autem
contrahet os suum.
17 * Beatus homo, qui corripitur a Deo:
increpationẽ ergo Domini ne reprobes:
18 * Quia ipse vulnerat, & medetur:
percutit, & manus eius sanabunt.
19 * In sex tribulationibus liberabit te,
& in septima non tanget te malum.
20 * In fame eruet te de morte, & in
bello de manu gladij.
21 * A flagello linguæ absconderis, &
D non timebis calamitatem cum venerit.
22 * In vastitate, & fame ridebis, & be-
stias terræ non formidabis.
23 * Sed cum lapidibus regionum pactũ
tuum, & bestiæ terræ pacificæ erũt tibi.
24 * Et scies quòd pacem habeat taber-
naculum tuum, & visitans speciem tuã,
non peccabis.
25 * Scies quoque quoniã multiplex erit
semen tuum, & progenies tua quasi her-
ba terræ.
26 * Ingredieris in abundantia sepulchrũ,
sicut infertur aceruus tritici in tempo-
re suo.
27 * Ecce, hoc, vt inuestigauimus, ita
est: quod auditum, mente pertracta.

CAP.

CAP. VI.

RESpondens autem Iob, dixit: 1
* Vtinam appenderentur peccata 2
mea, quibus iram merui: & calamitas, A
quam patior, in statera.
* Quasi arena maris hæc grauior ap- 3
pareret: vnde & verba mea dolore sunt
plena:
* Quia sagittæ Domini in me sunt, 4
quarum indignatio ebibit spiritum
meum, & terrores Domini militãt con-
tra me.
* Numquid rugiet onager cũ habue- 5
rit herbam? aut mugiet bos cum ante
præsepe plenum steterit?
* Aut poterit comedi insulsum, quod 6
non est sale conditum? aut potest ali- B
quis gustare, quod gustatum affert
mortem?
* Quæ prius nolebat tangere anima 7
mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.
* Quis det vt veniat petitio mea: & 8
quod expecto, tribuat mihi Deus?
* Et qui cœpit, ipse me conterat: sol- 9
uat manum suam, & succidat me?
* Et hæc mihi sit consolatio vt affli- 10
gens me dolore, non parcat, nec con-
tradicam sermonibus Sancti.
* Quæ est enim fortitudo mea vt su- 11
stineam? aut quis finis meus, vt patien-
ter agam?
* Nec fortitudo lapidum fortitudo 12
mea, nec caro mea ænea est.
* Ecce, non est auxilium mihi in me, 13
& necessarij quoque mei recesserunt a C
me.
* Qui tollit ab amico suo misericor- 14
diam, timorem Domini derelinquit.
* Fratres mei præterierunt me, 15
sicut torrens qui raptim transit in con-
uallibus.
* Qui timent pruinam, irruet super 16
eos nix.
* Tempore, quo fuerint dissipati, peri- 17
bunt: & vt incaluerit, soluentur de
loco suo.
* Inuolutæ sunt semitæ gressuum eo- 18
rum: ambulabunt in vacuum, & peri-
bunt.
* Considerate semitas Thema, itinera 19
Saba, & expectate paulisper.
* Confusi sunt, quia speraui: venerũt 20
quoque vsque ad me, & pudore cooper-
ti sunt.
21 * Nunc venistis: & modo videntes
plagam meam timetis.
22 * Numquid dixi: Afferte mihi, &
de substantia vestra donate mihi?
23 * Vel, Liberate me de manu hostis, &
D de manu robustorum eruite me?
24 * Docete me, & ego tacebo: & siquid
forte ignoraui, instruite me.
25 * Quare detraxistis sermonibus veri-
tatis, cum e vobis nullus sit qui possit
arguere me?
26 * Ad increpandum tantum eloquia
concinnatis, & in ventum verba pro-
fertis.
27 * Super pupillum irruitis, & subuer-
tere nitimini amicum vestrum.
28 * Verumtamen quod cœpistis explete:
præbete aurem, & videte an mentiar.
29 * Respondete obsecro absque conten-
tione: & loquentes id quod iustum est,
iudicate.
30 * Et non inuenietis in lingua mea
iniquitatem, nec in faucibus meis stul-
titia personabit.

CAP. VII.

1 MIlitia est vita hominis super ter-
A ram: & sicut dies mercenarij, dies
eius.
2 * Sicut seruus desiderat vmbram, &
sicut mercenarius præstolatur finem o-
peris sui:
3 * Sic & ego habui menses vacuos, &
noctes laboriosas enumeraui mihi.
4 * Si dormiero, dicam: Quando cõsur-
gam? & rursum expectabo vesperam, &
replebor doloribus vsque ad tenebras.
5 * Induta est caro mea putredine &
sordibus pulueris, cutis mea aruit, &
contracta est.
6 * Dies mei velocius trãsierunt quàm
B a texente tela succiditur, & consumpti
sunt absque vlla spe.
7 * Memento quia ventus est vita mea,
& non reuertetur oculus meus vt vi-
deat bona.
8 * Nec aspiciet me visus hominis: ocu-
li tui in me, & non subsistam.
9 * Sicut consumitur nubes, & pertrã-
sit: sic qui descenderit ad inferos, non
ascendet.

10 * Nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.
11 * Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: C consabulabor cum amaritudine animæ meæ.
12 * Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?
13 * Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in strato meo:
14 * Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.
15 * Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.
16 * Desperaui, nequaquam vltra iam viuam: parce mihi, nihil enim sunt D dies mei.
17 * Quid est homo, quia magnificas eũ? aut quid apponis erga eum cor tuum?
18 * Visitas eum diluculo, & subito probas illum:
19 * Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam?
20 * Peccaui, quid faciam tibi o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis?
21 * Cur non tollis peccatum meum, & quare nõ aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

CAP. VIII.

1 RESpondens autem Baldad Suhites, A dixit:
2 * Vsquequo loquéris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui?
3 * Numquid Deus supplantat iudiciũ? aut Omnipotens subuertit quod iustum est?
4 * Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:
5 * Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:
6 * Si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet B habitaculum iustitiæ tuæ:
7 * In tantum, vt si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.
8 * Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam:
9 * a (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram.) a Ps. 143. a. 4 Inf. 14. a. 2
10 * Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.
11 * Numquid virere potest scirpus abs-
C que humore? aut crescere carectum sine aqua?
12 * Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:
13 * Sic viæ omnium, qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:
14 * Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius.
15 * Innitetur super domum suam, & nõ stabit: fulciet eam, & non consurget:
16 * Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen eius egredietur.
17 * Super acervum petrarum radices
D eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.
18 * Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.
19 * Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinentur.
20 * Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis:
21 * Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.
22 * Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAP. IX.

1 ET respondens Iob, ait:
2 * Vere scio quòd ita sit, & quòd
A non iustificetur homo compositus Deo.
3 * Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille.
4 * Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?
5 * Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.
6 * Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.
7 * Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo:
8 * Qui extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris.

Qui

* Qui facit Arcturum, & Oriona, & 9
Hyadas, & interiora austri. * Qui facit 10
magna, & incomprehensibilia, & mirabi- B
lia, quorum non est numerus.
* Si venerit ad me, non videbo eum: 11
si abierit, non intelligam.
* Si repente interroget, quis respon- 12
debit ei? vel quis dicere potest: Cur
ita facis?
* Deus, cuius iræ nemo resistere po- 13
test, & sub quo curuantur qui portant
orbem.
* Quantus ergo sum ego, vt respon- 14
deam ei, & loquar verbis meis cum eo?
* Qui etiam si habuero quippiam iu- 15
stum, non respondebo, sed meum indi-
cem deprecabor.
* Et cum inuocantem exaudierit me, 16
non credo quòd audierit vocem meam.
* In turbine enim conteret me, & 17
multiplicabit vulnera mea etiam sine
causa.
* Non concedit requiescere spiritum 18
meum, & implet me amaritudinibus.
* Si fortitudo quæritur, robustissimus 19
est: si æquitas iudicij, nemo audet pro C
me testimonium dicere.
* Si iustificare me voluero, os meum 20
condemnabit me: si innocentem osten-
dero, prauum me comprobabit.
* Etiam si simplex fuero, hoc ipsum 21
ignorabit anima mea, & tædebit me vi-
tæ meæ.
* Vnum est quod locutus sum, & in- 22
nocentem & impium ipse consumit.
* Si flagellat, occidat semel, & non de 23
pœnis innocentum rideat.
* Terra data est in manus impij, vultũ 24
iudicum eius operit. quòd si non ille
est, quis ergo est?
* Dies mei velociores fuerunt curso- 25
re: fugerunt, & non viderunt bonum.
* Pertransierunt quasi naues poma 26
portantes, sicut aquila volans ad
escam.
* Cum dixero: Nequaquam ita lo- 27
quar: commuto faciem meam, & dolo- D
re torqueor.
* Verebar omnia opera mea, sciens 28
quòd non parceres delinquenti. * Si au- 29
tem & sic impius sum, quare frustra la-
boraui?
* Si lotus fuero quasi aquis niuis, & 30
fulserint velut mundissimæ manus meæ:

31 * Tamen sordibus intinges me, & abo-
minabuntur me vestimenta mea.
32 * Neque enim viro qui similis mei est,
respondebo: nec qui mecum in iudicio
ex æquo possit audiri.
33 * Non est qui vtrumque valeat argue-
re, & ponere manum suam in ambobus.
34 * Auferat a me virgam suam, & pa-
uor eius non me terreat.
35 * Loquar, & non timebo eum: neque
enim possum metuens respondere.

CAP. X.

1 TÆdet animam meam vitæ meæ, di-
A mittam aduersum me eloquium
meum, loquar in amaritudine animæ
meæ.
2 * Dicam Deo: Noli me condemnare:
indica mihi cur me ita iudices.
3 * Numquid bonum tibi videtur, si ca-
lumnieris me, & opprimas me opus ma-
nuum tuarum, & consilium impiorum
adiuues?
4 * Numquid oculi carnei tibi sunt: aut
sicut videt homo, & tu videbis?
5 * Nũquid sicut dies hominis dies tui,
B & anni tui sicut humana sunt tempora,
6 * Vt quæras iniquitatem meam, &
peccatum meum scruteris?
7 * Et scias quia nihil impium fecerim,
cum sit nemo qui de manu tua possit
eruere.
8 * Manus tuæ fecerunt me, & plasmaue-
runt me totum in circuitu: & sic repente
9 præcipitas me? * Memento quæso quòd
sicut lutum feceris me, & in puluerem
10 reduces me. * Nonne sicut lac mulsisti
11 me, & sicut caseum me coagulasti? * Pel-
le & carnibus vestisti me: ossibus & ner-
uis compegisti me:
12 * Vitam & misericordiam tribuisti mi
C hi, & visitatio tua custodiuit spiritum
meum.
13 * Licet hæc celes in corde tuo, tamen
scio quia vniuersorum memineris.
14 * Si peccaui, & ad horam pepercisti
mihi: cur ab iniquitate mea mundum
15 me esse non pateris? * Et si impius fue-
ro, væ mihi est: & si iustus, non leuabo
caput, saturatus afflictione & miseria.
16 * Et propter superbiam quasi leænam
capies me, reuersusq. mirabiliter me
crucias.

Instauras

* Instauras testes tuos contra me, & 17
multiplicas iram tuam aduersum me, &
pœnæ militant in me.
* Quare de vulua eduxisti me? qui 18
vtinam consumptus essem ne oculus me D
videret.
* Fuissem quasi non essem, de vtero 19
translatus ad tumulum.
* Numquid non paucitas dierũ meo- 20
rum finietur breui? dimitte ergo me,
vt plangam paululum dolorem meum:
* Antequam vadam & non reuertar, ad 21
terram tenebrosam, & opertam mortis
caligine:
* Terram miseriæ & tenebrarum, vbi 22
vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempi-
ternus horror inhabitat.

CAP. XI.

Respondens autem Sophar Naama- 1
thites, dixit: A
* Numquid qui multa loquitur, non 2
& audiet? aut vir verbosus iustifica-
bitur?
* Tibi soli tacebunt homines? & 3
cum ceteros irriseris, a nullo confuta-
beris?
* Dixisti enim: Purus est sermo meus, 4
& mundus sum in conspectu tuo.
* Atque vtinam Deus loqueretur te- 5
cum, & aperiret labia sua tibi,
* Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, 6
& quòd multiplex esset lex eius, & intel- B
ligeres quòd multo minora exigaris ab
eo, quàm meretur iniquitas tua.
* Forsitan vestigia Dei comprehen- 7
des, & vsque ad perfectum Omnipoten-
tem reperies?
* Excelsior cælo est, & quid facies? 8
profundior inferno, & vnde cognosces?
* Longior terra mensura eius, & latior 9
mari. * Si subuerterit omnia, vel in vnũ 10
coarctauerit, quis contradicet ei?
* Ipse enim nouit hominum vanita- 11
tem, & videns iniquitatem, nonne consi- C
derat?
* Vir vanus in superbiam erigitur, & 12
tamquam pullum onagri se liberum na-
tum putat.
* Tu autem firmasti cor tuum, & ex- 13
pandisti ad eum manus tuas.
* Si iniquitatem, quæ est in manu tua, 14
abstuleris a te, & non manserit in taber-
naculo tuo iniustitia:
15 * Tunc leuare poteris faciem tuam
absque macula, & eris stabilis, & non ti-
mebis.
16 * Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi
D aquarum quæ præterierunt recorda-
beris.
17 * Et quasi meridianus fulgor consur-
get tibi ad vesperam: & cum te con-
sumptum putaueris, orieris vt lucifer.
18 * Et habebis fiduciam, proposita tibi
spe, & defossus securus dormies.
19 * Requiesces, & non erit qui te ex-
terreat: & deprecabuntur faciem tuam
plurimi.
20 * ‖ Oculi autem impiorum deficient, ‖ Leuit. 26. a. 8
& effugium peribit ab eis, & spes illo-
rum abominatio animæ.

CAP. XII.

1 Respondens autem Iob, dixit:
2 * Ergo vos estis soli homines, &
A vobiscum morietur sapientia?
3 * ‖ Et mihi est cor sicut & vobis, nec ‖ Inf. 20. a. 2
inferior vestri sum: quis enim hæc, quæ
nostis, ignorat?
4 * ‖ Qui deridetur ab amico suo sicut ‖ Prou. 14. a. 2
ego, inuocabit Deum & exaudiet eum:
deridetur enim iusti simplicitas.
5 * Lãpas contempta apud cogitationes
diuitum, parata ad tempus statutum.
6 * Abundant tabernacula prædonum,
& audacter prouocant Deum, cum ipse
dederit omnia in manus eorum.
7 * Nimirum interroga iumenta, & do-
B cebunt te: & volatilia cæli, & indica-
bunt tibi.
8 * Loquere terræ, & respondebit tibi:
& narrabunt pisces maris.
9 * Quis ignorat quòd omnia hæc ma-
nus Domini fecerit?
10 * In cuius manu anima omnis viuen-
tis, & spiritus vniuersæ carnis hominis.
11 * ‖ Nonne auris verba dijudicat, & fau ‖ Inf. 34. a. 3
ces comedentis, saporem?
12 * In antiquis est sapientia, & in multo
tempore prudentia.
13 * Apud ipsum est sapientia & forti-
tudo, ipse habet consilium & intelli-
gentiam.
14 * ‖ Si destruxerit, nemo est qui ædifi- ‖ Isa. 22. f. 22
cet: si incluserit hominem, nullus est qui Apoc. 3. b. 7
aperiat.

* Si continuerit aquas, omnia sicca- 15
buntur: & si emiserit eas, subuertent
terram.
* Apud ipsum est fortitudo & sapiē- 16
tia: ipse nouit & decipientem, & eum
qui decipitur.
* Adducit consiliarios in stultum fi- 17
nem, & iudices in stuporem.
* Balteum regum dissoluit, & præcin- 18
git fune renes eorum.
* Ducit sacerdotes inglorios, & opti- 19
mates supplantat:
* Commutans labium veracium, & 20
doctrinam senum auferens. D
* Effundit despectionem super prin- 21
cipes, eos, qui oppressi fuerant, rele-
uans.
* Qui reuelat profunda de tenebris, 22
& producit in lucem vmbram mortis.
* Qui multiplicat gētes & perdit eas, 23
& subuersas in integrum restituit.
* Qui immutat cor principū populi 24
terræ, & decipit eos vt frustra incedant
per inuium: * Palpabunt quasi in tene- 25
bris, & non in luce, & errare eos faciet
quasi ebrios.

CAP. XIII.

Ecce omnia hæc vidit oculus meus, 1
& audiuit auris mea, & intellexi A
singula.
* Secundum scientiam vestram & ego 2
noui: nec inferior vestri sum.
* Sed tamen ad Omnipotentē loquar, 3
& disputare cum Deo cupio:
* Prius vos ostēdens fabricatores mē- 4
dacij, & cultores peruersorum dogma-
tum.
* Atque vtinam taceretis, vt putare- 5
mini esse sapientes.
* Audite ergo correptionem meam, 6
& iudicium labiorum meorum atten- B
dite.
* Numquid Deus indiget vestro men- 7
dacio, vt pro illo loquamini dolos?
* Numquid faciem eius accipitis, & 8
pro Deo iudicare nitimini? * Aut pla- 9
cebit ei quē celare nihil potest? aut de-
cipietur vt homo, vestris fraudulentijs?
* Ipse vos arguet, quoniam in abscō- 10
dito faciem eius accipitis.
* Statim vt se commouerit, turbabit 11
vos, & terror eius irruet super vos.
12 * Memoria vestra comparabitur ci-
neri, & redigentur in lutum ceruices
vestræ.
13 * Tacete paulisper vt loquar quodcū-
14 que mihi mens suggesserit. * Quare la-
C cero carnes meas dentibus meis, & ani-
mam meam porto in manibus meis?
15 * Etiam si occiderit me, in ipso spe-
rabo: verumtamen vias meas in conspe-
16 ctu eius arguam. * Et ipse erit saluator
meus: non enim veniet in cōspectu eius
17 omnis hypocrita. * Audite sermonem
meum, & ænigmata percipite auribus
vestris.
18 * Si fuero iudicatus, scio quòd iustus
inueniar.
19 * Quis est qui iudicetur mecum? ve-
niat: quare tacens consumor?
20 * Duo tantum ne facias mihi, & tunc
a facie tua non abscondar:
21 * Manum tuam longe fac a me, &
formido tua non me terreat.
22 * Voca me, & ego respondebo tibi:
aut certe loquar, & tu responde mihi.
23 * Quantas habeo iniquitates & pecca-
D ta, scelera mea & delicta ostende mihi.
24 * Cur faciem tuam abscondis, & ar-
bitraris me inimicum tuum?
25 * Contra folium, quod vento rapitur,
ostendis potentiam tuam, & stipulam
siccam persequeris:
26 * Scribis enim contra me amaritudi-
nes, & consumere me vis peccatis adole-
scentiæ meæ.
27 * Posuisti in neruo pedem meum, &
obseruasti omnes semitas meas, & vesti-
gia pedum meorum considerasti:
28 * Qui quasi putredo cōsumēdus sum,
& quasi vestimentum, quod comeditur
a tinea.

CAP. XIIII.

1 Homo natus de muliere, breui vi-
A uens tempore, repletur multis mi-
2 serijs. * ‖ Qui quasi flos egreditur & cō- ‖ Sup. 8.b.9. Psal. 143.a.4
teritur, & fugit velut vmbra, & num-
quam in eodem statu permanet.
3 * Et dignum ducis super huiuscemodi
aperire oculos tuos, & adducere eum te-
cum in iudicium?
4 * ‖ Quis potest facere mundū de im- ‖ Psal. 50.a.4
mundo conceptum semine? nonne tu
qui solus es?

* Bre-

* Breues dies hominis sunt, numerus 5
mensium eius apud te est: constituisti
terminos eius, qui præteriri non pote-
runt.
* Recede paululum ab eo, vt quie- 6
scat, donec optata veniat, sicut mercena- B
rij dies eius.
* Lignum habet spem: si præcisum 7
fuerit, rursum virescit, & rami eius pul-
lulant.
* Si senuerit in terra radix eius, & in 8
puluere emortuus fuerit truncus illius,
* Ad odorem aquæ germinabit, & 9
faciet comam quasi cum primum plan-
tatum est:
* Homo vero cum mortuus fuerit, & 10
nudatus atque consumptus, vbi quæ-
so est?
* Quomodo si recedant aquæ de ma- 11
ri, & fluuius vacuefactus arescat:
* Sic homo cum dormierit, nō resur- 12
get, donec atteratur cælum, non euigila- C
bit, nec consurget de somno suo.
* Quis mihi hoc tribuat, vt in infer- 13
no protegas me, & abscōdas me, donec
pertranseat furor tuus, & cōstituas mihi
tempus, in quo recorderis mei?
* Putasne mortuus homo rursum vi- 14
uat? cunctis diebus, quibus nunc mili-
to, expecto donec veniat immutatio
mea.
* Vocabis me, & ego respondebo ti- 15
bi: operi manuum tuarū porriges dex-
teram.
‖ Prou.5.d.21 * ‖ Tu quidem gressus meos dinume- 16
rasti, sed parce peccatis meis.
* Signasti quasi in sacculo delicta mea, 17
sed curasti iniquitatem meam. D
* Mons cadens defluit, & saxum trans- 18
fertur de loco suo.
* Lapides excauant aquæ, & alluuione 19
paulatim terra cōsumitur: & hominem
ergo similiter perdes.
* Roborasti eum paululum vt in per- 20
petuum transiret: immutabis faciē eius,
& emittes eum.
* Siue nobiles fuerint filij eius, siue 21
ignobiles, non intelliget.
* Attamen caro eius dū viuet dolebit, 22
& anima illius super semetipso lugebit.

CAP. XV.

Respondens autem Eliphaz Thema- 1
nites, dixit: A
2 * Numquid sapiens respondebit quasi
in ventum loquens, & implebit ardore
stomachum suum?
3 * Arguis verbis eū, qui non est æqua-
lis tibi, & loqueris quod tibi non ex-
pedit.
4 * Quantum in te est, euacuasti timo-
rem, & tulisti preces coram Deo.
5 * Docuit enim iniquitas tua os tuum,
& imitaris linguam blasphemantium.
6 * Condemnabit te os tuum, & non
ego: & labia tua respondebunt tibi.
7 * Nūquid primus homo tu natus es,
& ante colles formatus?
8 * Numquid consilium Dei audisti, &
inferior te erit eius sapientia?
9 * Quid nosti quod ignoremus? quid
intelligis quod nesciamus?
10 * ‖ Et senes, & antiqui sunt in nobis ‖ Eccli.18.b.8
B multo vetustiores quàm patres tui.
11 * Numquid grande est vt consoletur
te Deus? sed verba tua praua hoc pro-
hibent.
12 * Quid te eleuat cor tuum, & quasi
magna cogitās, attonitos habes oculos?
13 * Quid tumet contra Deum spiritus
tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemo-
di sermones?
14 * Quid est homo, vt immaculatus
sit, & vt iustus appareat natus de mu-
liere?
15 * ‖ Ecce inter sanctos eius nemo immu ‖ Sup.4.d.18
tabilis, & cæli non sunt mundi in con-
spectu eius.
16 * Quanto magis abominabilis & inu-
tilis homo, qui bibit quasi aquam ini-
quitatem?
17 * Ostendam tibi, audi me: quod vidi
C narrabo tibi.
18 * Sapientes confitentur, & non abscō-
dunt patres suos.
19 * Quibus solis data est terra, & non
transiuit alienus per eos.
20 * Cunctis diebus suis impius superbit,
& numerus annorum incertus est tyran-
nidis eius.
21 * Sonitus terroris semper in auribus
illius: & cum pax sit, ille semper insidias
suspicatur.
22 * Non credit quòd reuerti possit de
tenebris ad lucem, circumspectans vndi-
que gladium.
23 * Cum se mouerit ad quærendum pa-
nem, nouit quòd paratus sit in manu
eius

eius tenebrarum dies.
* Terrebit eum tribulatio, & angustia 24
vallabit eum, sicut regem, qui præpara-
tur ad prælium.
* Tetendit enim aduersus Deum ma- 25
num suam, & contra Omnipotentem ro-
boratus est.
* Cucurrit aduersus eum erecto col- 26
lo, & pingui ceruice armatus est.
* Operuit faciem eius crassitudo, & 27
de lateribus eius aruina dependet. D
* Habitauit in ciuitatibus desolatis, 28
& in domibus desertis, quæ in tumulos
sunt redactæ.
* Nõ ditabitur, nec perseuerabit sub- 29
stantia eius, nec mittet in terra radicem
suam.
* Non recedet de tenebris: ramos eius 30
arefaciet flamma, & auferetur spiritu
oris sui.
* Non credet frustra errore deceptus, 31
quòd aliquo pretio redimendus sit.
* Antequam dies eius impleantur, pe- 32
ribit: & manus eius arescent.
* Lædetur quasi vinea in primo flore 33
botrus eius, & quasi oliua proijciens flo-
rem suum.
* Congregatio enim hypocritæ steri- 34
lis, & ignis deuorabit tabernacula eorũ,
qui munera libenter accipiunt.
Isa.59.a.4 Psal.7.d.15 * ‖Concepit dolorẽ, & peperit iniqui- 35
tatem, & vterus eius præparat dolos.

CAP. XVI.

RESpondens autem Iob, dixit: 1
* Audiui frequenter talia, consola- 2
tores onerosi omnes vos estis. A
* Numquid habebunt finẽ verba ven- 3
tosa? aut aliquid tibi molestum est si lo-
quaris? * Poteram & ego similia vestri 4
loqui: atque vtinam esset anima vestra
pro anima mea:
* Consolarer & ego vos sermonibus, 5
& mouerem caput meum super vos:
* Roborarem vos ore meo, & moue- 6
rem labia mea, quasi parcens vobis.
* Sed quid agam? Si locutus fuero, 7
non quiescet dolor meus: & si tacuero, B
non recedet a me.
* Nunc autẽ oppressit me dolor meus, 8
& in nihilum redacti sunt omnes artus
mei.
* Rugæ meæ testimonium dicunt cõ- 9
tra me, & suscitatur falsiloquus aduer-
sus faciem meam contradicens mihi.
10 * Collegit furorem suum in me, & cõ-
minans mihi, infremuit contra me den-
tibus suis: hostis meus terribilibus ocu-
lis me intuitus est.
11 * Aperuerunt super me ora sua, & ex-
C probrantes percusserunt maxillam meã,
satiati sunt pœnis meis.
12 * Conclusit me Deus apud iniquum,
& manibus impiorum me tradidit.
13 * Ego ille quondam opulentus repen-
te contritus sum: tenuit ceruicẽ meam,
confregit me, & posuit me sibi quasi
in signum.
14 * Circumdedit me lanceis suis, con-
uulnerauit lumbos meos, non pepercit,
& effudit in terra viscera mea.
15 * Concidit me vulnere super vulnus,
irruit in me quasi gigas.
16 * Saccum consui super cutem meam,
& operui cinere carnem meam.
17 * Facies mea intumuit a fletu, & pal-
pebræ meæ caligauerunt.
18 * Hæc passus sum absque iniquitate
D manus meæ, cum haberem mundas ad
Deum preces.
19 * Terra ne operias sanguinem meum,
neque inueniat in te locum latendi cla-
mor meus.
20 * Ecce enim in cælo testis meus, &
conscius meus in excelsis.
21 * Verbosi amici mei: ad Deum stillat
oculus meus.
22 * Atque vtinam sic iudicaretur vir cũ
Deo, quomodo iudicatur filius hominis
cum collega suo.
23 * Ecce enim breues anni transeunt,
& semitam, per quam non reuertar,
ambulo.

CAP. XVII.

1 SPiritus meus attenuabitur, dies mei
A breuiabuntur, & solum mihi superest
sepulchrum.
2 * Non peccaui, & in amaritudinibus
moratur oculus meus.
3 * Libera me Domine, & pone me
iuxta te, & cuiusuis manus pugnet con-
tra me.
4 * Cor eorum longe fecisti a discipli-
na, propterea non exaltabuntur.
5 * Prædam pollicetur socijs, & oculi
filio-

filiorum eius deficient. B
* Posuit me quasi in prouerbium vul- 6
gi, & exemplum sum coram eis.
* Caligauit ab indignatione oculus 7
meus, & membra mea quasi in nihilum
redacta sunt.
* Stupebunt iusti super hoc, & inno- 8
cens contra hypocritam suscitabitur. C
* Et tenebit iustus viam suam, & mũ- 9
dis manibus addet fortitudinem.
* Igitur omnes vos conuertimini, & 10
venite, & non inueniam in vobis vllum
sapientem.
* Dies mei transierunt, cogitationes 11
meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meũ:
* Noctem verterunt in diem, & rur- 12
sum post tenebras spero lucem.
* Si sustinuero, infernus domus mea 13
est, & in tenebris straui lectulũ meum. D
* Putredini dixi: Pater meus es, mater 14
mea, & soror mea, vermibus.
* Vbi est ergo nunc præstolatio mea, 15
& patientiam meam quis considerat?
* In profundissimũ infernum descen- 16
dent omnia mea: putasne saltem ibi erit
requies mihi?

CAP. XVIII.

RESpondens autem Baldad Suhites, 1
dixit: A
* Vsque ad quem finem verba iactabi- 2
tis? intelligite prius, & sic loquamur.
* Quare reputati sumus vt iumenta, 3
& sorduimus coram vobis?
* Qui perdis animam tuam in furore 4
tuo, numquid propter te derelinquetur
terra, & trãsferentur rupes de loco suo?
* Nonne lux impij extinguetur, nec 5
splendebit flamma ignis eius?
* Lux obtenebrescet in tabernaculo 6
illius, & lucerna, quæ super eum est, ex- B
tinguetur.
* Arctabuntur gressus virtutis eius, & 7
præcipitabit eum consilium suum.
* Immisit enim in rete pedes suos, & 8
in maculis eius ambulat.
* Tenebitur planta illius laqueo, & 9
exardescet contra eum sitis.
* Abscondita est in terra pedica eius, 10
& decipula illius super semitam.
* Vndique terrebunt eum formidines, 11
& inuoluent pedes eius. C
* Attenuetur fame robur eius, & ine- 12
dia inuadat costas illius.
13 * Deuoret pulchritudinem cutis eius,
consumat brachia illius primogenita
mors.
14 * Auellatur de tabernaculo suo fidu-
cia eius, & calcet super eum, quasi rex,
15 interitus. * Habitent in tabernaculo il-
lius socij eius, qui non est, aspergatur in
tabernaculo eius sulphur.
16 * Deorsum radices eius siccentur, sur-
D sum autem atteratur messis eius.
17 * ‖ Memoria illius pereat de terra, & ‖ Prou. 2. d. 22
non celebretur nomen eius in plateis.
18 * Expellet eum de luce in tenebras, &
19 de orbe transferet eum. * Non erit se-
men eius, neque progenies in populo
suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
20 * In die eius stupebunt nouissimi, &
primos inuadet horror.
21 * Hæc sunt ergo tabernacula iniqui,
& iste locus eius, qui ignorat Deum.

CAP. XIX.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
2 * Vsquequo affligitis animã meã,
A & atteritis me sermonibus?
3 * En, decies confunditis me, & non
erubescitis opprimentes me.
4 * Nempe, etsi ignoraui, mecum erit
ignorantia mea.
5 * At vos contra me erigimini, & ar-
guitis me opprobrijs meis.
6 * Saltem nunc intelligite quia Deus
non æquo iudicio afflixerit me, & fla-
gellis suis me cinxerit.
7 * Ecce clamabo vim patiens, & nemo
audiet: vociferabor, & non est qui iu-
dicet.
8 * Semitam meã circumsepsit, & tran-
B sire non possum, & in calle meo tene-
bras posuit.
9 * Spoliauit me gloria mea, & abstulit
coronam de capite meo.
10 * Destruxit me vndique, & pereo,
& quasi euulsæ arbori abstulit spem
meam.
11 * Iratus est contra me furor eius, &
sic me habuit quasi hostem suum.
12 * Simul venerunt latrones eius, & fe-
cerunt sibi viam per me, & obsederunt
in gyro tabernaculum meum.
13 * Fratres meos lõge fecit a me, & noti
mei quasi alieni recesserunt a me.
* De-

*Dereliquerunt me propinqui mei: 14
& qui me nouerant, obliti sunt mei.
*Inquilini domus meæ, & ancillæ 15
meæ sicut alienum habuerunt me, & C
quasi peregrinus fui in oculis eorum.
*Seruũ meum vocaui, & non respon- 16
dit, ore proprio deprecabar illum.
*Halitum meum exhorruit vxor mea, 17
& orabam filios vteri mei.
*Stulti quoque despiciebant me, & 18
cum ab eis recessissem, detrahebant
mihi.
*Abominati sunt me quondam con- 19
siliarij mei: & quem maxime diligebã,
auersatus est me.
*Pelli meæ, consumptis carnibus, ad- 20
hæsit os meum, & derelicta sunt tantum-
modo labia circa dentes meos.
*Miseremini mei, miseremini mei, sal- 21
tem vos amici mei, quia manus Domini
tetigit me.
*Quare persequimini me sicut Deus, 22
& carnibus meis saturamini?
*Quis mihi tribuat vt scribantur ser- 23
mones mei? quis mihi det vt exarentur D
in libro *stylo ferreo, & plumbi lamina, 24
vel celte sculpantur in silice?
*Scio enim quòd Redemptor meus 25
viuit, & in nouissimo die de terra sur-
recturus sum:
*Et rursum circumdabor pelle mea, 26
& in carne mea videbo Deum meum.
*Quem visurus sum ego ipse, & 27
oculi mei conspecturi sunt, & non alius:
reposita est hæc spes mea in sinu meo.
*Quare ergo nunc dicitis: Persequa- 28
mur eum, & radicem verbi inueniamus
contra eum?
*Fugite ergo a facie gladij, quoniam 29
vltor iniquitatum gladius est: & scitote
esse iudicium.

CAP. XX.

Respondens autem Sophar Naama- 1
thites, dixit: A
*Idcirco cogitationes meæ variæ suc- 2
cedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
*Doctrinam, qua me arguis, audiam, 3
& spiritus intelligentiæ meæ respondo-
bit mihi.
*Hoc scio a principio, ex quo positus 4
est homo super terram,
*Quòd laus impiorum breuis sit, & 5
gaudium hypocritæ ad instar puncti.
6 *Si ascenderit vsque ad cælum su-
perbia eius, & caput eius nubes teti-
gerit:
7 *Quasi sterquilinium in fine perde-
tur: & qui eum viderant, dicent:
Vbi est?
8 *Velut somnium auolans non inue-
B nietur, transiet sicut visio nocturna.
9 *Oculus, qui eum viderat, non vide-
bit, neque vltra intuebitur eum locus
suus.
10 *Filij eius atterentur egestate, & ma-
nus illius reddent ei dolorem suum.
11 *Ossa eius implebuntur vitijs adole-
scentiæ eius, & cum eo in puluere dor-
mient.
12 *Cum enim dulce fuerit in ore eius
malum, abscondet illud sub lingua
sua.
13 *Parcet illi, & non derelinquet il-
lud, & celabit in gutture suo.
14 *Panis eius in vtero illius vertetur
in fel aspidum intrinsecus.
15 *Diuitias, quas deuorauit, euomet,
& de ventre illius extrahet eas Deus.
16 *Caput aspidum suget, & occidet
17 eum lingua viperæ. *(Non videat ri-
C uulos fluminis, torrentes mellis, &
butyri.)
18 *Luet quæ fecit omnia, nec tamen
consumetur: iuxta multitudinem adin-
uentionum suarum, sic & sustinebit.
19 *Quoniam confringens nudauit pau-
peres: domum rapuit, & non ædificauit
eam.
20 *||Nec est satiatus venter eius: & cum ||Eccl. 5.c.9
habuerit quæ concupierat, possidere
non poterit.
21 *Non remansit de cibo eius, & pro-
pterea nihil permanebit de bonis eius.
22 *Cum satiatus fuerit, arctabitur,
æstuabit, & omnis dolor irruet super
eum.
23 *Vtinam impleatur venter eius, vt
emittat in eum iram furoris sui, & pluat
super illum bellum suum.
24 *Fugiet arma ferrea, & irruet in ar-
D cum æreum.
25 *Eductus, & egrediens de vagina sua,
& fulgurans in amaritudine sua: va-
dent, & venient super eum horribiles.
26 *Omnes tenebræ absconditæ sunt in
occultis eius: deuorabit eum ignis, qui
non

non succenditur, affligetur relictus in ta-
bernaculo suo.
* Reuelabunt cæli iniquitatem eius, 27
& terra consurget aduersus eum.
* Apertum erit germen domus illius, 28
detrahetur in die furoris Dei.
* Hæc est pars hominis impij a Deo, 29
& hereditas verborum eius a Domino.

CAP. XXI.

Respondens autem Iob, dixit: 1
* Audite quæso sermones meos, & 2
agite pœnitentiam. A
* Sustinete me, & ego loquar, & post 3
mea, si videbitur, verba ridete.
* Numquid contra hominem disputa- 4
tio mea est, vt merito non debeam con-
tristari?
* Attendite me, & obstupescite, & su- 5
perponite digitum ori vestro:
* Et ego quando recordatus fuero, 6
pertimesco, & concutit carnem meam
tremor.

Ier. 12.a.1 Abac. 1.a.3

* || Quare ergo impij viuunt, subleua- 7
ti sunt, confortatiq. diuitijs?
* Semen eorum permanet coram eis, 8
propinquorũ turba, & nepotum in con-
spectu eorum.
* Domus eorum securæ sunt & paca- 9
tæ, & non est virga Dei super illos. B
* Bos eorum concepit, & nõ aborti- 10
uit: vacca peperit, & non est priuata
fœtu suo.
* Egrediuntur quasi greges paruuli 11
eorum, & infantes eorum exultant lu-
sibus.
* Tenent tympanum, & citharam, & 12
gaudent ad sonitum organi.
* Ducũt in bonis dies suos, & in pun- 13
cto ad inferna descendunt.
* Qui dixerunt Deo: Recede a no- 14
bis, & scientiam viarum tuarum no-
lumus.

|| Malac. 3.d.14

* || Quis est Omnipotens, vt seruia- 15
mus ei? & quid nobis prodest si oraueri-
mus illum?
* Verumtamen quia non sunt in ma- 16
nu eorum bona sua, consilium impio-
rum longe sit a me.
* Quoties lucerna impiorum extin- 17
guetur, & superueniet eis inundatio, & C
dolores diuidet furoris sui?
* Erunt sicut paleæ ante faciem venti, 18
& sicut fauilla, quam turbo dispergit.
19 * Deus seruabit filijs illius dolorem
patris: & cum reddiderit, tunc sciet.
20 * Videbunt oculi eius interfectionem
suam, & de furore Omnipotentis bibet.
21 * Quid enim ad eum pertinet de do-
mo sua post se? & si numerus mensium
22 eius dimidietur?
* Numquid Deum docebit quispiam
scientiam, qui excelsos iudicat?
23 * Iste moritur robustus & sanus, diues
24 & felix. * Viscera eius plena sunt adipe,
& medullis ossa illius irrigantur:
25 * Alius vero moritur in amaritudine
animæ absque vllis opibus:
26 * Et tamen simul in puluere dormient,
D & vermes operient eos.
27 * Certe noui cogitationes vestras, &
sententias contra me iniquas.
28 * Dicitis enim: Vbi est domus prin-
cipis? & vbi tabernacula impiorum?
29 * Interrogate quemlibet de viatori-
bus, & hæc eadem illum intelligere co-
gnoscetis.
30 * Quia in diem perditionis seruatur
malus, & ad diem furoris ducetur.
31 * Quis arguet coram eo viam eius? &
quæ fecit, quis reddet illi?
32 * Ipse ad sepulchra ducetur, & in con-
gerie mortuorum vigilabit.
33 * Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se
omnem hominem trahet, & ante se in-
numerabiles.
34 * Quomodo igitur consolamini me
frustra, cum responsio vestra repugnare
ostensa sit veritati?

CAP. XXII.

1 Respondens autem Eliphaz Thema-
A nites, dixit:
2 * Numquid Deo potest comparari ho
mo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?
3 * Quid prodest Deo si iustus fueris?
aut quid ei confers si immaculata fuerit
via tua?
4 * Numquid timens arguet te, & ve-
niet tecum in iudicium,
5 * Et non propter malitiam tuam plu-
rimam, & infinitas iniquitates tuas?
6 * Abstulisti enim pignus fratrum tuo-
rũ sine causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 * Aquam lasso non dedisti, & esurien-
ti subtraxisti panem.

* In fortitudine brachij tui posside- 8
bas terram, & potentissimus obtinebas B
eam.
* Viduas dimisisti vacuas, & lacertos 9
pupillorum comminuisti.
* Propterea circumdatus es laqueis, & 10
conturbat te formido subita.
* Et putabas te tenebras nõ visurum, 11
& impetu aquarum inundantium non
oppressum iri?
* An non cogitas quòd Deus excelsior 12
cælo sit, & super stellarum verticem sub-
limetur?
* Et dicis: Quid enim nouit Deus? & 13
quasi per caliginem iudicat.
* Nubes latibulum eius, nec nostra 14
considerat, & circa cardines cæli peram-
bulat.
* Numquid semitam sæculorum cu- 15
stodire cupis, quam calcauerunt viri
iniqui?
* Qui sublati sunt ante tempus suum, 16
& fluuius subuertit fundamentum eo- C
rum:
* Qui dicebant Deo: Recede a nobis: 17
& quasi nihil posset facere Omnipotens,
æstimabant eum:
* Cum ille impleset domos eorum 18
bonis, quorum sententia procul sit a
me.
Psal.106.d.42 * ‖Videbunt iusti, & lætabuntur, & 19
innocens subsannabit eos.
* Nonne succisa est erectio eorum, & 20
reliquias eorum deuorauit ignis?
* Acquiesce igitur ei, & habeto pa- 21
cem; & per hæc habebis fructus opti-
mos.
* Suscipe ex ore illius legem, & pone 22
sermones eius in corde tuo.
* Si reuersus fueris ad Omnipotẽtem, 23
ædificaberis, & longe facies iniquitatem D
a tabernaculo tuo.
* Dabit pro terra silicem, & pro silice 24
torrentes aureos.
* Eritq. Omnipotens contra hostes 25
tuos, & argentum coaceruabitur tibi.
* Tunc super Omnipotentem delicijs 26
afflues, & eleuabis ad Deum faciem
tuam.
* Rogabis eum, & exaudiet te, & vota 27
tua reddes.
* Decernes rem, & veniet tibi, & in 28
vijs tuis splendebit lumen.
Prou.29.d.23 * ‖Qui enim humiliatus fuerit, erit in 29
gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse
saluabitur.
30 * Saluabitur innocens, saluabitur au-
tem in munditia manuum suarum.

CAP. XXIII.

1 RESpondens autem Iob, ait:
2 * Nunc quoque in amaritudine
A est sermo meus, & manus plagæ meæ ag-
grauata est super gemitum meum.
3 * Quis mihi tribuat vt cognoscam &
inueniam illum, & veniam vsque ad so-
lium eius?
4 * Ponam coram eo iudicium, & os
meum replebo increpationibus.
5 * Vt sciam verba, quæ mihi respon-
B deat, & intelligam quid loquatur mihi.
6 * Nolo multa fortitudine contendat
mecum, nec magnitudinis suæ mole me
premat.
7 * Proponat æquitatem contra me, &
perueniat ad victoriã iudicium meum.
8 * Si ad Orientem iero, non apparet: si
ad Occidentem, non intelligam eum.
9 * Si ad sinistram, quid agam? non ap-
C prehendã eum: si me vertam ad dexte-
ram, non videbo illum.
10 * Ipse vero scit viam meam, & proba-
uit me quasi aurum, quod per ignem
transit:
11 * Vestigia eius secutus est pes meus,
viam eius custodiui, & non declinaui
ex ea.
12 * A mandatis labiorum eius non re-
cessi, & in sinu meo abscondi verba
oris eius.
13 * Ipse enim solus est, & nemo auerte-
D re potest cogitationem eius: & anima
eius quodcumque voluit, hoc fecit.
14 * Cum expleuerit in me voluntatem
suam, & alia multa similia præsto sunt ei.
15 * Et idcirco a facie eius turbatus sum,
& considerans eum, timore solicitor.
16 * Deus molliuit cor meum, & Omni-
potens conturbauit me.
17 * Non enim perij propter imminen-
tes tenebras, nec faciem meam operuit
caligo.

CAP. XXIIII.

1 AB Omnipotẽte non sunt abscondi-
A ta tempora: qui autem nouerunt

eum, ignorant dies illius.
* Alij terminos transtulerunt, diri- 2
puerunt greges, & pauerunt eos.
* Asinum pupillorum abegerunt, & 3
abstulerunt pro pignore bouem viduæ.
* Subuerterunt pauperum viam, & 4
oppresserunt pariter mansuetos terræ.
* Alij quasi onagri in deserto egrediũ- 5
tur ad opus suum: vigilantes ad præ-
dam, præparant panem liberis.
* Agrum non suum demetunt: & 6
vineam eius, quem vi oppresserint, B
vindemiant.
* Nudos dimittunt homines, indu- 7
menta tollentes, quibus non est operi-
mentum in frigore:
* Quos imbres montiũ rigant: & nõ 8
habẽtes velamen, amplexantur lapides.
* Vim fecerunt deprædantes pupillos, 9
& vulgum pauperem spoliauerunt.
* Nudis & incedentibus absque ve- 10
stitu, & esurientibus tulerunt spicas.
* Inter aceruos eorum meridiati sunt, 11
qui calcatis torcularibus sitiunt.
* De ciuitatibus fecerunt viros geme- 12
re, & anima vulneratorum clamauit, & C
Deus inultum abire non patitur.
* Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescie- 13
runt vias eius, nec reuersi sunt per se-
mitas eius.
* Mane primo consurgit homicida, 14
interficit egenum & pauperem: per
noctem vero erit quasi fur.
* Oculus adulteri obseruat caliginẽ, 15
dicens: Non me videbit oculus: & o-
periet vultum suum.
* Perfodit in tenebris domos, sicut 16
in die condixerant sibi, & ignorauerunt
lucem.
* Si subito apparuerit aurora, arbi- 17
trantur vmbram mortis: & sic in tene-
bris quasi in luce ambulant.
* Leuis est super faciem aquæ: male- 18
dicta sit pars eius in terra, nec ambulet
per viam vinearum.
* Ad nimium calorem transeat ab a- 19
quis niuium, & vsque ad inferos pec- D
catum illius.
* Obliuiscatur eius misericordia: dul 20
cedo illius vermes: non sit in recorda-
tione, sed conteratur quasi lignum
infructuosum.
* Pauit enim sterilem, quæ non pa- 21
rit, & viduæ bene non fecit.

22 * Detraxit fortes in fortitudine sua:
& cum steterit, non credet vitæ suæ.
23 * ||Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, ||Apo.2.f.21.
& ille abutitur eo in superbiam: oculi
autem eius sunt in vijs illius.
24 * Eleuati sunt ad modicum, & non
subsistent, & humiliabuntur sicut om-
nia, & auferentur, & sicut summitates
spicarum conterentur.
25 * Quod si non est ita, quis me po-
test arguere esse mentitum, & ponere
ante Deum verba mea?

CAP. XXV.

1 RESpondens autem Baldad Suhites,
dixit:
2 * Potestas & terror apud eum est,
qui facit cõcordiam in sublimibus suis.
3 * Numquid est numerus militũ eius?
& super quem non surget lumen illius?
4 * Numquid iustificari potest homo
comparatus Deo, aut apparere mun-
dus natus de muliere?
5 * Ecce luna etiam non splendet, &
stellæ nõ sunt mũdæ in conspectu eius:
6 * Quanto magis homo putredo, &
filius hominis vermis?

CAP. XXVI.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
A * Cuius adiutor es? numquid im
2 becillis? & sustentas brachium eius, qui
non est fortis?
3 * Cui dedisti consilium? forsitan illi,
B qui non habet sapientiam, & pruden-
tiam tuam ostendisti plurimam.
4 * Quem docere voluisti? nonne eum,
qui fecit spiramentum?
5 * Ecce gigantes gemunt sub aquis, &
qui habitant cum eis.
6 * Nudus est infernus coram illo, &
nullum est operimentum perditioni.
7 * Qui extendit Aquilonẽ super vacuũ,
C & appendit terram super nihilum.
8 * Qui ligat aquas in nubibus suis, vt
non erumpant pariter deorsum.
9 * Qui tenet vultum solij sui, & expã-
dit super illud nebulam suam.
10 * Terminum circumdedit aquis, vs-
que dum finiantur lux & tenebræ.
11 * Columnæ cæli contremiscunt, &
D pauent ad nutum eius.

* In

* In fortitudine illius repente maria 12
congregata sunt, & prudentia eius per-
cussit superbum.
* Spiritus eius ornauit cælos: & ob- 13
stetricante manu eius, eductus est colu-
ber tortuosus.
* Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarũ 14
eius: & cum vix paruam stillam sermo-
nis eius audierimus, quis poterit tonitruũ
magnitudinis illius intueri?

CAP. XXVII.

ADdidit quoque Iob, assumens pa- 1
rabolam suam, & dixit: A
* Viuit Deus, qui abstulit iudicium 2
meum, & Omnipotens, qui ad amaritu-
dinem adduxit animam meam.
* Quia donec superest halitus in me, 3
& spiritus Dei in naribus meis.
* Non loquentur labia mea iniquita- 4
tem, nec lingua mea meditabitur men-
dacium.
* Absit a me vt iustos vos esse iudi- 5
cem: donec deficiam, non recedam ab
innocentia mea.
* Iustificationem meam, quam cœpi 6
tenere, non deseram: neque enim re- B
prehendit me cor meum in omni vita
mea.
* Sit vt impius, inimicus meus: & ad- 7
uersarius meus, quasi iniquus.
* Quæ est enim spes hypocritæ si aua- 8
re rapiat, & non liberet Deus animam
eius?
* Nunquid Deus audiet clamorẽ eius 9
cum venerit super eum angustia?
* Aut poterit in Omnipotente dele- 10
ctari, & inuocare Deum omni tẽpore?
* Docebo vos per manum Dei quæ 11
Omnipotens habeat, nec abscondam.
* Ecce, vos omnes nostis, & quid 12
sine causa vana loquimini? C
* Hæc est pars hominis impij apud 13
Deum, & hereditas violentorum, quam
ab Omnipotente suscipient.
* Si multiplicati fuerint filij eius, in 14
gladio erunt, & nepotes eius non satu-
rabuntur pane.
* Qui reliqui fuerint ex eo, sepeliẽtur 15
in interitu, & viduæ illius nõ plorabũt.
* Si comportauerit quasi terram ar- 16
gentum, & sicut lutum præparauerit
vestimenta:

17 * Præparabit quidẽ, sed iustus vestie-
tur illis: & argentum innocens diuidet.
18 * Ædificauit sicut tinea domum suã,
& sicut custos fecit vmbraculum.
19 * ‖ Diues cum dormierit, nihil secum ‖ Ps.48.d.11
D auferet: aperiet oculos suos, & nihil
inueniet.
20 * Apprehendet eum quasi aqua ino-
pia, nocte opprimet eum tempestas.
21 * Tollet eum ventus vrens, & auferet,
& velut turbo rapiet eum de loco suo:
22 * Et mittet super eum, & non parcet:
de manu eius fugiens fugiet.
23 * Stringet super eum manus suas,
& sibilabit super illum, intuens locum
eius.

CAP. XXVIII.

1 HAbet argentum, venarum suarum
A principia: & auro locus est, in
quo conflatur.
2 * Ferrũ de terra tollitur: & lapis so-
lutus calore, in æs vertitur.
3 * Tempus posuit tenebris, & vniuer-
sorum finem ipse considerat, lapidem
quoque caliginis, & vmbram mortis.
4 * Diuidit torrens a populo peregri-
nante, eos, quos oblitus est pes egentis
hominis, & inuios.
5 * Terra, de qua oriebatur panis in
loco suo, igni subuersa est.
* Locus sapphiri lapides eius, & gle-
6 bæ illius aurum.
* Semitam ignorauit auis, nec intui-
tus est eam oculus vulturis.
7 * Non calcauerunt eam filij instito-
rum, nec pertransiuit per eam leæna.
8 * Ad silicem extendit manum suam,
B subuertit a radicibus montes.
9 * In petris riuos excidit, & omne pre-
tiosum vidit oculus eius.
10 * Profunda quoque fluuiorum scru-
tatus est, & abscondita in lucem pro-
duxit.
11 * Sapientia vero vbi inuenitur? &
quis est locus intelligentiæ?
12 * Nescit homo pretium eius, nec in-
uenitur in terra suauiter viuentium.
13 * Abyssus dicit: Non est in me: &
mare loquitur: Non est mecum.
14 * ‖ Non dabitur aurum obrizum pro ‖ Sap.7.a.9
ea, nec appendetur argentum in com-
mutatione eius.

* Non conferetur tinctis Indiæ colo- 16
ribus, nec lapidi sardonycho pretiosissi-
mo, vel sapphiro.
* Non adæquabitur ei aurum vel vi- 17
trum, nec commutabuntur pro ea vasa
auri:
* Excelsa & eminentia non memora- 18
buntur comparatione eius: trahitur au-
tem sapientia de occultis.
* Non adæquabitur ei topazius de Æ- 19
thiopia, nec tincturæ mundissimæ com-
ponetur.
* Vnde ergo sapientia venit? & quis 20
est locus intelligentiæ?
* Abscondita est ab oculis omnium vi 21
uentium, volucres quoque cæli latet. D
* Perditio & mors dixerunt: Auribus 22
nostris audiuimus famam eius.
* Deus intelligit viam eius, & ipse no 23
uit locum illius.
* Ipse enim fines mundi intuetur: & 24
omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.
* Qui fecit ventis pondus, & aquas 25
appendit in mensura.
* Quando ponebat pluuijs legem, & 26
viam procellis sonantibus:
* Tunc vidit illam, & enarrauit, & 27
præparauit, & inuestigauit.
* Et dixit homini: Ecce timor Domi- 28
ni, ipsa est sapientia: & recedere a ma-
lo, intelligentia.

CAP. XXIX.

ADdidit quoque Iob, assumens para- 1
bolam suam, & dixit: A
* Quis mihi tribuat, vt sim iuxta men 2
ses pristinos secundum dies, quibus Deus
custodiebat me?
* Quando splendebat lucerna eius su- 3
per caput meum, & ad lumē eius ambu-
labam in tenebris?
* Sicut fui in diebus adolescētiæ meæ, 4
quando secreto Deus erat in tabernacu-
lo meo?
* Quando erat Omnipotens mecum: 5
& in circuitu meo pueri mei?
* Quando lauabam pedes meos buty- 6
ro, & petra fundebat mihi riuos olei?
* Quando procedebam ad portam ci 7
uitatis, & in platea parabant cathedram B
mihi?
* Videbant me iuuenes, & absconde- 8
bantur: & senes assurgentes stabant.
9 * Principes cessabant loqui, & digitum
superponebant ori suo.
10 * Vocem suam cohibebant duces, &
lingua eorum gutturi suo adhærebat.
11 * Auris audiens beatificabat me, &
oculus videns testimonium reddebat
mihi.
12 * Eo quòd liberassem pauperem voci-
ferantem, & pupillum, cui non esset
adiutor.
13 * Benedictio perituri super me venie-
C bat, & cor viduæ consolatus sum.
14 * Iustitia indutus sum: & vestiui me,
sicut vestimento & diademate, iudicio
meo.
15 * Oculus fui cæco, & pes claudo.
16 * Pater eram pauperum: & causam
quam nesciebam, diligentissime inuesti-
gabam.
17 * Conterebam molas iniqui, & de dē-
tibus illius auferebam prædam.
18 * Dicebamque: In nidulo meo mo-
riar, & sicut palma multiplicabo dies.
19 * Radix mea aperta est secus aquas, &
ros morabitur in messione mea.
20 * Gloria mea semper innouabitur, &
D arcus meus in manu mea instaurabitur.
21 * Qui me audiebant, expectabant sen-
tentiam, & intenti tacebant ad consi-
lium meum.
22 * Verbis meis addere nihil audebant,
& super illos stillabat eloquium meum.
23 * Expectabant me sicut pluuiam, & os
suum aperiebant quasi ad imbrem sero-
tinum.
24 * Si quando ridebam ad eos, non cre-
debant, & lux vultus mei non cadebat
in terram.
25 * Si voluissem ire ad eos, sedebam pri-
mus: cumq. sederem quasi rex, circum-
stante exercitu, eram tamen moerentium
consolator.

CAP. XXX.

1 NVnc autem derident me iuniores
A tempore, quorum non dignabar pa
tres ponere cum canibus gregis mei:
2 * Quorum virtus manuum mihi erat
pro nihilo, & vita ipsa putabantur in-
digni.
3 * Egestate & fame steriles, qui rode-
bant in solitudine, squallentes calamita-
te, & miseria.

* Et mandebant herbas, & arborum 4
cortices, & radix iuniperorum erat ci-
bus eorum.
* Qui de conuallibus ista rapientes, 5
cum singula reperissent, ad ea cum cla-
more currebant.
* In desertis habitabant torrentium, 6
& in cauernis terræ, ⌒vel super gla-
ream.
* Qui inter huiuscemodi lætabantur, 7
& esse sub sentibus delicias computa- B
bant.
* Filij stultorum & ignobilium, & in 8
terra penitus non parentes.
* Nunc in eorum canticum versus 9
sum, & factus sum eis in prouerbium.
* Abominantur me, & longe fu- 10
giunt a me, & faciem meam conspue-
re non verentur.
* Pharetram enim suam aperuit, & 11
afflixit me, & frenum posuit in os
meum.
* Ad dexteram orientis calamitates 12
meæ illico surrexerũt: pedes meos sub-
uerterunt, & oppresserunt quasi flucti-
bus semitis suis.
* Dissipauerunt itinera mea, insi- 13
diati sunt mihi, & præualuerunt, & non
fuit qui ferret auxilium.
* Quasi rupto muro, & aperta ia- 14
nua irruerunt super me, & ad meas mi- C
serias deuoluti sunt.
* Redactus sum in nihilum: abstulisti 15
quasi ventus desiderium meum: & ⌒ve-
lut nubes pertransijt salus mea.
* Nunc autem in memetipso mar- 16
cescit anima mea, & possident me
dies afflictionis.
* Nocte os meum perforatur dolo- 17
ribus: & qui me comedunt, non dor-
miunt.
* In multitudine eorum consumitur 18
vestimentum meum, & quasi capitio tu-
nicæ succinxerunt me.
* Comparatus sum luto, & assimila- 19
tus sum fauillæ & cineri.
* Clamo ad te, & non exaudis me: 20
sto, & non respicis me.
* Mutatus es mihi in crudelem, & 21
in duritia manus tuæ aduersaris mihi.
* Eleuasti me, & quasi super ventum 22
ponens elisisti me valide.
* Scio quia morti trades me, vbi 23
constituta est domus omni viuenti. D

24 * Verumtamen non ad consumptio-
nem eorum emittis manum tuam: & si
corruerint, ipse saluabis.
25 * Flebam quondam super eo, qui af-
flictus erat, & compatiebatur anima
mea pauperi.
26 * Expectabam bona, & venerunt mi-
hi mala: præstolabar lucem, & erupe-
runt tenebræ.
27 * Interiora mea efferbuerunt absque
vlla requie, præuenerunt me dies af-
flictionis.
28 * Mœrens incedebam, sine furore,
consurgens, in turba clamabam.
29 * Frater fui draconum, & socius stru-
thionum.
30 * Cutis mea denigrata est super me,
& ossa mea aruerunt præ caumate.
31 * Versa est in luctum cithara mea, &
organum meum in vocem flentium.

CAP. XXXI.

1 PEpigi foedus cum oculis meis vt ne
A cogitarem quidem de virgine.
2 * Quam enim partem haberet in me
Deus desuper, & hereditatem Omni-
potens de excelsis?
3 * Numquid non perditio est iniquo,
& alienatio operantibus iniustitiam?
4 * Nonne ipse considerat vias meas,
& cunctos gressus meos dinumerat?
5 * Si ambulaui in vanitate, & festi-
nauit in dolo pes meus:
6 * Appendat me in statera iusta, &
sciat Deus simplicitatem meam.
7 * Si declinauit gressus meus de via, &
si secutum est oculos meos cor meum,
& si manibus meis adhæsit macula:
8 * Seram, & alius comedat: & pro-
genies mea eradicetur.
9 * Si deceptum est cor meum super
muliere, & si ad ostium amici mei in-
sidiatus sum:
10 * Scortum alterius sit vxor mea, &
B super illam incuruentur alij.
11 * Hoc enim nefas est, & iniquitas
maxima.
12 * Ignis est vsque ad perditionem
deuorans, & omnia eradicans ge-
nimina.
13 * Si contempsi subire iudicium cum
seruo meo, & ancilla mea, cum discepta-
rent aduersum me.

14 * Quid enim faciam cum surrexerit
ad iudicandum Deus? & cum quæsierit,
quid respondebo illi?
15 * Numquid non in vtero fecit me qui
& illum operatus est: & formauit me
in vulua vnus?
16 * Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci:
17 * Si comedi buccellam meam solus,
& non comedit pupillus ex ea:
18 * (Quia ab infantia mea creuit mecũ
miseratio: & de vtero matris meæ egressa est mecum.)
19 * Si despexi pereuntem, eo quòd non
habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:
20 * Si non benedixerunt mihi latera eius,
C & de velleribus ouium mearum calefactus est:
21 * Si leuaui super pupillum manum
meam, etiam cum viderem me in porta superiorem:
22 * Humerus meus a iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23 * Semper enim quasi tumentes super
me fluctus timui Deum, & pondus eius
ferre non potui.
24 * Si putaui aurum robur meum, &
obrizo dixi: Fiducia mea.
25 * Si lætatus sum super multis diuitijs
meis, & quia plurima reperit manus
mea.
26 * Si vidi solem cum fulgeret, & lunam
incedentem clare:
27 * Et lætatum est in abscondito cor
meum, & osculatus sum manum meam
ore meo.
28 * Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.
29 * Si gauisus sum ad ruinam eius, qui
me oderat, & exultaui quòd inuenisset
eum malum.
30 * Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.
D
31 * Si non dixerunt viri tabernaculi
mei: Quis det de carnibus eius vt saturemur?
32 * Foris non mãsit peregrinus, ostium
meum viatori patuit.
33 * Si abscondi quasi homo peccatum
meum, & celaui in sinu meo iniquitatem
meam.
34 * Si expaui ad multitudinem nimiam,
& despectio propinquorum terruit me:
& non magis tacui, nec egressus sum
ostium.
35 * Quis mihi tribuat auditorem, vt desiderium meum audiat Omnipotens: &
librum scribat ipse qui iudicat.
36 * Vt in humero meo portem illum, &
circumdem illum quasi coronam mihi?
37 * Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principi offeram
eum.
38 * Si aduersum me terra mea clamat, &
cum ipsa sulci eius deflent:
39 * Si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi:
40 * Pro frumento oriatur mihi tribulus,
& pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAP. XXXII.

1 OMiserunt autem tres viri isti respon-
A dere Iob, eo quòd iustus sibi videretur.
2 * Et iratus, indignatusq; est Eliu filius
Barachel Buzites, de cognatione Ram:
iratus est autem aduersum Iob, eo quòd
iustum se esse diceret coram Deo.
3 * Porro aduersum amicos eius indignatus est, eo quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.
4 * Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eo quòd seniores essent qui loquebantur.
5 * Cum autem vidisset quòd tres re-
B spondere non potuissent, iratus est vehementer.
6 * Respõdensq. Eliu filius Barachel Buzites, dixit:
Iunior sum tempore, vos autem antiquiores, idcirco demisso capite, veritus
sum vobis indicare meam sententiam.
7 * Sperabam enim quòd ætas prolixior
loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
8 * Sed, vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9 * Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.
10 * Ideo dicam: Audite me, ostendam
vobis

vobis etiam ego ineam sapientiam. C
* Expectaui enim sermones vestros, 11
audiui prudentiam vestram, donec disce-
ptaremini sermonibus:
* Et donec putabam vos aliquid dice- 12
re, considerabam: sed, vt video, non est
qui possit arguere Iob, & respondere ex
vobis sermonibus eius.
* Ne forte dicatis: Inuenimus sapien- 13
tiam, Deus proiecit eum, non homo.
* Nihil locutus est mihi, & ego non 14
secundum sermones vestros responde-
bo illi.
* Extimuerunt, nec responderunt vl- 15
tra, abstuleruntq. a se eloquia.
* Quoniam igitur expectaui, & non 16
sunt locuti: steterunt, nec vltra respon- D
derunt:
* Respondebo & ego partem meam, 17
& ostendam scientiam meam.
* Plenus sum enim sermonibus, & 18
coarctat me spiritus vteri mei.
* En venter meus quasi mustum abs- 19
que spiraculo, quod lagunculas nouas
disrumpit.
* Loquar, & respirabo paululum: ape- 20
riam labia mea, & respondebo.
* Non accipiam personam viri, & 21
Deum homini non æquabo.
* Nescio enim quàmdiu subsistam, etsi 22
post modicum tollat me Factor meus.

CAP. XXXIII.

AVdi igitur Iob eloquia mea, & 1
omnes sermones meos ausculta. A
* Ecce aperui os meum, loquatur lin- 2
gua mea in faucibus meis.
* Simplici corde meo sermones mei, 3
& sententiam puram labia mea loquen-
tur.
* Spiritus Dei fecit me, & spiraculum 4
Omnipotentis viuificauit me.
* Si potes, responde mihi, & aduersus 5
faciem meam consiste.
* Ecce, & me sicut & te fecit Deus, 6
& de eodem luto ego quoque forma-
tus sum.
* Verumtamen miraculum meum 7
non te terreat, & eloquentia mea non sit
tibi grauis.
* Dixisti ergo in auribus meis, & vo- 8
cem verborum tuorum audiui:
* Mundus sum ego, & absque deli- 9
B cto: immaculatus, & non est iniquitas
in me.
10 * Quia querelas in me reperit, ideo
arbitratus est me inimicum sibi.
11 * Posuit in neruo pedes meos, custodi-
uit omnes semitas meas.
12 * Hoc est ergo, in quo non es iustifica-
tus: respondebo tibi, quia maior sit Deus
homine.
13 * Aduersus eum contendis quòd non
ad omnia verba responderit tibi?
14 * Semel loquitur Deus, & secundo id
ipsum non repetit.
15 * Per somnium in visione nocturna,
quando irruit sopor super homines, &
dormiunt in lectulo:
16 * Tunc aperit aures virorum, & eru-
D diens eos instruit disciplina,
17 * Vt auertat hominem ab his, quæ fa-
cit, & liberet eum de superbia:
18 * Eruens animam eius a corruptio-
ne: & vitam illius, vt non transeat in
gladium.
19 * Increpat quoque per dolorem in
lectulo, & omnia ossa eius marcescere
facit.
20 * Abominabilis ei fit in vita sua panis,
& animæ illius cibus ante desiderabilis.
21 * Tabescet caro eius, & ossa, quæ tecta
fuerant, nudabuntur.
22 * Appropinquauit corruptioni anima
eius, & vita illius mortiferis.
23 * Si fuerit pro eo Angelus loquens,
vnus de millibus, vt annunciet hominis
æquitatem:
24 * Miserebitur eius, & dicet: Libera
eum, vt non descendat in corruptionem:
inueni in quo ei propitier.
25 * Cōsumpta est caro eius a supplicijs,
reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
26 * Deprecabitur Deum, & placabilis ei
D erit: & videbit faciem eius in iubilo, &
reddet homini iustitiam suam.
27 * Respiciet homines, & dicet: Peccaui,
& vere deliqui, &, vt eram dignus, non
recepi.
28 * Liberauit animam suam ne pergeret
in interitum, sed viuens lucem videret.
29 * Ecce, hæc omnia operatur Deus tri-
bus vicibus per singulos.
30 * Vt reuocet animas eorum a corru-
ptione, & illuminet luce viuentium.
31 * Attende Iob, & audi me: & tace, dum
ego loquor.

* Si autem habes quod loquaris, re- 32
sponde mihi, loquere: volo enim, te
apparere iustum.
* Quòd si non habes, audi me: tace, 33
& docebo te sapientiam.

CAP. XXXIIII.

PRonuncians itaque Eliu, etiam hæc 1
locutus est: A
* Audite sapientes verba mea, & eru- 2
diti auscultate me:
Sap.12.b.22 * Auris enim verba probat, & gut- 3
tur escas gustu dijudicat.
* Iudicium eligamus nobis, & inter 4
nos videamus quid sit melius.
* Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus 5
subuertit iudicium meum.
* In iudicando enim me, mendacium 6
est: violenta sagitta mea absque vllo
peccato.
* Quis est vir vt est Iob, qui bibit 7
subsannationem quasi aquam:
* Qui graditur cum operantibus ini- 8
quitatem, & ambulat cum viris impijs?
* Dixit enim: Non placebit vir Deo, 9
etiam si cucurrerit cum eo.
* Ideo viri cordati audite me, absit 10
a Deo impietas, & ab Omnipotente
iniquitas.
* Opus enim hominis reddet ei, & 11
iuxta vias singulorum restituet eis. B
* Vere enim Deus non condemnabit 12
frustra, nec Omnipotens subuertet iu-
dicium.
* Quem constituit alium super terrã? 13
aut quem posuit super orbem, quem
fabricatus est?
* Si direxerit ad eum cor suum, spi- 14
ritum illius & flatum ad se trahet.
* Deficiet omnis caro simul, & homo 15
in cinerem reuertetur.
* Si habes ergo intellectũ, audi quod 16
dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.
* Numquid qui non amat iudicium, 17
sanari potest? & quomodo tu eum, qui
Deut. 10.d. 17 iustus est, in tantum condemnas?
2.Par. 19.b. 7 * Qui dicit regi, apostata: qui vocat 18
Sap. 6. b. 8 duces impios:
Eccli.35.b.16 * Qui non accipit personas princi- 19
Rom.2. b. 11 pum: nec cognouit tyrannum, cum di-
Gal.62. b.6. sceptaret contra pauperem: opus enim
Ephes. 6.b.9 Col. 3. d. 26 manuum eius sunt vniuersi.
Act. 10. e.34. 1.Pet. 1.e. 17 * Subito morientur, & in media no- 20
cte turbabuntur populi, & pertransibunt,
& auferent violentum absque manu.
21 * Oculi enim eius super vias homi-
C num, & omnes gressus eorum cõsiderat.
22 * Non sunt tenebræ, & non est vmbra
mortis, vt abscondantur ibi qui operan-
tur iniquitatem.
23 * Neque enim vltra in hominis pote-
state est, vt veniat ad Deum in iudiciũ.
24 * Conteret multos, & innumerabiles,
& stare faciet alios pro eis.
25 * Nouit enim opera eorum: & idcir-
co inducet noctem, & conterentur.
26 * Quasi impios percussit eos in loco
videntium.
27 * Qui quasi de industria recesserunt
ab eo, & omnes vias eius intelligere
noluerunt:
28 * Vt peruenire facerent ad eum cla-
morem egeni, & audiret vocem pau-
perum.
29 * Ipso enim concedente pacem, quis
est qui condemnet? ex quo absconderit
D vultum, quis est qui contempletur eum
& super gentes & super omnes ho-
mines?
30 * Qui regnare facit hominem hypo-
critam propter peccata populi.
31 * Quia ergo ego locutus sum ad Deũ,
te quoque non prohibebo.
32 * Si erraui, tu doce me: si iniquitatẽ
locutus sum, vltra non addam.
33 * Numquid a te Deus expetit eam,
quia displicuit tibi? tu enim cœpisti lo-
qui, & non ego: quòd si quid nosti me-
lius, loquere.
34 * Viri intelligentes loquantur mihi,
& vir sapiens audiat me.
35 * Iob autem stulte locutus est, & ver-
ba illius non sonant disciplinam.
36 * Pater mi, probetur Iob vsque ad fi-
nem: ne desinas ab homine iniquitatis.
37 * Quia addit super peccata sua blasphe-
miam, inter nos interim constringatur:
& tunc ad iudicium prouocet sermoni-
bus suis Deum.

CAP. XXXV.

1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est:
2 * Numquid æqua tibi videtur tua co-
A gitatio, vt diceres: Iustior sum Deo?
3 * Dixisti enim: Non tibi placet quod
rectum est: vel quid tibi proderit, si ego
peccauero?

* Itaque

*Itaque ego respondebo sermonibus 4
tuis, & amicis tuis tecum.
*Suspice cælum & intuere, & con- 5
templare æthera quòd altior te sit.
*Si peccaueris, quid ei nocebis? & 6
si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ,
quid facies contra eum?
*Porro si iuste egeris, quid donabis 7
ei, aut quid de manu tua accipiet?
*Homini, qui similis tui est, nocebit 8
impietas tua: & filium hominis adiuua-
bit iustitia tua.
*Propter multitudinem calumniato- 9
rum clamabunt: & eiulabunt propter
vim brachij tyrannorum.
*Et non dixit: Vbi est Deus, qui fecit 10
me, qui dedit carmina in nocte?
*Qui docet nos super iumenta terræ, 11
& super volucres cæli erudit nos.
*Ibi clamabunt, & non exaudiet, pro- 12
pter superbiam malorum.
*Non ergo frustra audiet Deus, & 13
Omnipotens causas singulorum intue-
bitur.
*Etiam cum dixeris: Non considerat: 14
iudicare coram illo, & expecta eum.
*Nunc enim non infert furorem 15
suum, nec vlciscitur scelus valde.
*Ergo Iob frustra aperit os suum, & 16
absque scientia verba multiplicat.

CAP. XXXVI.

ADdés quoque Eliu, hæc locutus est: 1
*Sustine me paulum, & indicabo 2
tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo A
loquar.
*Repetam scientiam meam a princi- 3
pio, & operatorem meum probabo iu-
stum.
*Vere enim absque mẽdacio sermo- 4
nes mei, & perfecta scientia probabi-
tur tibi.
*Deus potentes non abijcit, cum & 5
ipse sit potens.
*Sed non saluat impios, & iudicium 6
pauperibus tribuit.
*Non auferet a iusto oculos suos, & 7
reges in solio collocat in perpetuum,
& illi eriguntur.
*Et si fuerint in catenis, & vincian- 8
tur funibus paupertatis. B
*Indicabit eis opera eorum, & sce- 9
lera eorum, quia violenti fuerunt.
10 *Reuelabit quoque aurem eorum, vt
corripiat: & loquetur, vt reuertantur
ab iniquitate.
11 *Si audierint & obseruauerint, com-
plebunt dies suos in bono, & annos suos
in gloria:
12 *Si autem non audierint, transibunt
per gladium, & consumentur in stul-
titia.
13 *Simulatores & callidi prouocant
iram Dei, neque clamabunt cum vincti
fuerint.
14 *Morietur in tempestate anima eo-
rum, & vita eorum inter effeminatos.
15 *Eripiet de angustia sua pauperem,
& reuelabit in tribulatione aurem eius.
16 *Igitur saluabit te de ore angusto la-
C tissime, & non habente fundamentum
subter se: requies autem mensæ tuæ erit
plena pinguedine.
17 *Causa tua quasi impij iudicata est,
causam iudiciumq. recipies.
18 *Non te ergo superet ira, vt aliquem
opprimas: nec multitudo donorum in-
clinet te.
19 *Depone magnitudinem tuam abs-
que tribulatione, & omnes robustos
fortitudine.
20 *Ne protrahas noctem, vt ascendant
populi pro eis.
21 *Caue ne declines ad iniquitatem:
hanc enim cœpisti sequi post miseriã.
22 *Ecce, Deus excelsus in fortitudine
sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23 *Quis poterit scrutari vias eius? aut
quis potest ei dicere: Operatus es ini-
quitatem?
24 *Memento quòd ignores opus eius,
D de quo cecinerunt viri.
25 *Omnes homines vident eum, vnus-
quisque intuetur procul.
26 *Ecce, Deus magnus vincens scientiã
nostram: numerus annorum eius inæsti-
mabilis.
27 *Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit
imbres ad instar gurgitum.
28 *Qui de nubibus fluunt, quæ præte-
xunt cuncta desuper.
29 *Si voluerit extendere nubes quasi
tentorium suum.
30 *Et fulgurare lumine suo desuper,
cardines quoque maris operiet.
31 *Per hæc enim iudicat populos, &
dat escas multis mortalibus.

*In

* In manibus abſcondit lucem, & 32
præcipit ei vt rurſus adueniat.
* Annunciat de ea amico ſuo, quòd 33
poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcen-
dere.

CAP. XXXVII.

SVper hoc expauit cor meum,& emo- 1
tum eſt de loco ſuo. A
* Audite auditionem in terrore vo- 2
cis eius, & ſonum de ore illius proce-
dentem.
* Subter omnes cælos ipſe cõſiderat, 3
& lumen illius ſuper terminos terræ.
* Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit vo 4
ce magnitudinis ſuæ, & non inueſtiga-
bitur, cum audita fuerit vox eius.
* Tonabit Deus in voce ſua mirabili- 5
ter, qui facit magna & inſcrutabilia.
* Qui præcipit niui vt deſcendat in 6
terram, & hiemis pluuijs, & imbri for- B
titudinis ſuæ
* Qui in manu omnium hominum 7
ſignat, vt nouerint ſinguli opera ſua.
* Ingredietur beſtia latibulum, & in 8
antro ſuo morabitur.
* Ab interioribus egredietur tempe- 9
ſtas, & ab Arcturo frigus.
* Flante Deo concreſcit gelu, & rur- 10
ſum latiſſimæ funduntur aquæ.
* Frumentum deſiderat nubes, & nu- 11
bes ſpargunt lumen ſuum.
* Quæ luſtrant per circuitum, quo- 12
cumque eas voluntas gubernantis duxe-
rit, ad omne quod præceperit illis ſu-
per faciem orbis terrarum:
* Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua, 13
ſiue in quocumque loco miſericordiæ C
ſuæ eas iuſſerit inueniri.
* Auſculta hæc Iob: ſta, & conſidera 14
mirabilia Dei.
* Numquid ſcis quando præceperit 15
Deus pluuijs, vt oſtenderent lucem nu-
bium eius?
* Numquid noſti ſemitas nubiũ ma- 16
gnas, & perfectas ſcientias?
* Nonne veſtimenta tua calida ſunt, 17
cum perflata fuerit terra Auſtro?
* Tu forſitan cũ eo fabricatus es cæ- 18
los, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.
* Oſtende nobis quid dicamus illi: 19
nos quippe inuoluimur tenebris. D
* Quis narrabit ei quæ loquor? etiam 20
ſi locutus fuerit homo, deuorabitur.
21 * At nunc non vident lucem: ſubito
aër cogetur in nubes, & ventus tranſiẽs
fugabit eas.
22 * Ab Aquilone aurum venit, & ad
Deum formidoloſa laudatio.
23 * Digne eum inuenire non poſſumus:
magnus fortitudine, & iudicio, & iuſti-
tia & enarrari non poteſt.
24 * Ideo timebunt eum viri, & non au-
debunt contemplari omnes, qui ſibi
videntur eſſe ſapientes.

CAP. XXXVIII.

1 REſpondens autem Dominus Iob de
A turbine, dixit:
2 * Quis eſt iſte inuoluens ſententias
ſermonibus imperitis?
3 * Accinge ſicut vir lumbos tuos: in-
terrogabo te, & reſponde mihi.
4 * Vbi eras quando ponebam funda-
menta terræ? indica mihi ſi habes in-
telligentiam.
5 * Quis poſuit menſuras eius, ſi noſti?
vel quis tetendit ſuper eam lineam?
6 * Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?
aut quis demiſit lapidem angularem
eius,
7 * Cum me laudarent ſimul aſtra ma-
tutina, & iubilarent omnes filij Dei?
8 * Quis concluſit oſtijs mare, quando
erumpebat quaſi de vulua procedens:
9 * Cum ponerem nubem veſtimentum
eius, & caligine illud quaſi pannis infan
tiæ obuoluerem?
10 * Circumdedi illud terminis meis, &
poſui vectem, & oſtia;
11 * Et dixi: Vſque huc venies, & non
B procedes amplius, & hic confringes tu-
mentes fluctus tuos.
12 * Numquid poſt ortũ tuum præcepi-
ſti diluculo, & oſtendiſti auroræ locum
ſuum?
13 * Et tenuiſti concutiens extrema ter-
ræ, & excuſſiſti impios ex ea?
14 * Reſtituetur vt lutum ſignaculum, &
ſtabit ſicut veſtimentum:
15 * Auferetur ab impijs lux ſua, & bra-
chium excelſum confringetur.
16 * Numquid ingreſſus es profunda
maris, & in nouiſſimis abyſſi deambu-
laſti?
17 * Numquid apertæ ſunt tibi portæ
mortis,

mortis, & ostia tenebrosa vidisti?
18 * Numquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia,
19 * In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit:
20 * Vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.
21 * Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noueras? C
22 * Numquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?
23 * Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?
24 * Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?
25 * Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,
26 * Vt plueret super terram absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur,
27 * Vt impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas virentes?
28 * Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?
29 * De cuius vtero egressa est glacies? & gelu de cælo quis genuit?
30 * In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur. D
31 * Numquid coniungere valebis micãtes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
32 * Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis?
33 * Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?
34 * Numquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?
35 * Numquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adsumus?
36 * Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?
37 * Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?
38 * Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?
39 * Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis,
40 * Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?
41 * ‖Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quòd non habeant cibos?

‖Ps. 146. b. 9

CAP. XXXIX.

1 NVmquid nosti tẽpus partus ibicum in petris, vel parturiẽtes ceruas obseruasti? A
2 * Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?
3 * Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.
4 * Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
5 * Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit?
6 * Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.
7 * Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris non audit. B
8 * Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.
9 * Numquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?
10 * Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?
11 * Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
12 * Numquid credes illi quòd sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?
13 * Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris.
14 * Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea?
15 * Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.
16 * Duratur ad filios suos quasi nõ sint sui, frustra laborauit nullo timore cogente. C
17 * Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.
18 * Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem eius.
19 * Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?
20 * Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium eius terror.
21 * Terram vngula fodit, exultat audacter:

cter: in occursum pergit armatis.
*Contemnit pauorē, nec cedit gladio. 22
* Super ipsum sonabit pharetra, vibra- 23
bit hasta & clypeus.
* Feruens & fremens sorbet terram, 24
nec reputat tubæ sonare clangorem.
* Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, 25
procul odoratur bellum, exhortationem
ducum, & vlulatum exercitus.
* Numquid per sapientiam tuam plu- 26
mescit accipiter, expandens alas suas ad D
Austrum?
* Numquid ad præceptum tuum ele- 27
uabitur aquila, & in arduis ponet ni-
dum suum?
* In petris manet, & in præruptis si- 28
licibus commoratur, atque inaccessis ru-
pibus.
* Inde contemplatur escam, & de lon- 29
ge oculi eius prospiciunt.
* Pulli eius lambent sanguinem: & 30
vbicumque cadauer fuerit, statim adest.
* Et adiecit Dominus, & locutus est 31
ad Iob:
* Numquid qui contendit cum Deo, 32
tam facile conquiescit? vtique qui ar-
guit Deum, debet respondere ei.
* Respondens autem Iob Domino, 33
dixit:
* Qui leuiter locutus sum, responde- 34
re quid possum? manum meam ponam
super os meum.
* Vnum locutus sum, quod vtinā non 35
dixissem: & alterum, quibus vltra non
addam.

CAP. XL.

RESpondens autem Dominus Iob de 1
turbine, dixit: A
* Accinge sicut vir lumbos tuos: in- 2
terrogabo te: & indica mihi.
* Numquid irritum facies iudicium 3
meum: & condemnabis me, vt tu iu-
stificeris?
* Et si habes brachium sicut Deus, & 4
si voce simili tonas?
* Circumda tibi decorem, & in subli- 5
me erigere, & esto gloriosus, & specio-
sis induere vestibus.
* Disperge superbos in furore tuo, & 6
respiciens omnem arrogantem humilia.
* Respice cunctos superbos, & con- 7
funde eos, & contere impios in lo- B
co suo.
8 * Absconde eos in puluere simul, &
facies eorum demerge in foueam:
9 * Et ego confitebor quòd saluare te
possit dextera tua.
10 * Ecce, Behemoth, quem feci tecum,
fœnum quasi bos comedet:
11 * Fortitudo eius in lūbis eius, & vir-
tus illius in vmbilico ventris eius.
12 * Stringit caudam suam quasi cedrū,
nerui testiculorum eius perplexi sunt.
13 * Ossa eius velut fistulæ æris, cartila-
go illius quasi laminæ ferreæ.
14 * Ipse est principium viarum Dei, qui
C fecit eum, applicabit gladium eius.
15 * Huic montes herbas ferunt: omnes
bestiæ agri ludent ibi.
16 * Sub vmbra dormit in secreto cala-
mi, & in locis humentibus.
17 *Protegunt vmbræ vmbram eius, cir-
cumdabunt eum salices torrentis.
18 * Ecce, absorbebit fluuium, & non mi-
rabitur: & habet fiduciam quòd influat
Iordanis in os eius.
19 * In oculis eius quasi hamo capiet eū,
& in sudibus perforabit nares eius.
20 * An extrahere poteris leuiathan ha-
mo, & fune ligabis linguam eius?
21 * Numquid pones circulum in nari-
D bus eius, aut armilla perforabis maxil-
lam eius?
22 * Numquid multiplicabit ad te pre-
ces, aut loquetur tibi mollia?
23 * Numquid feriet tecum pactum, &
accipies eum seruum sempiternum?
24 * Numquid illudes ei quasi aui, aut
ligabis eum ancillis tuis?
25 * Concident eum amici, diuident il-
lum negotiatores?
26 * Numquid implebis sagenas pelle
eius, & gurgustiū piscium capite illius?
27 * Pone super eum manum tuam: me-
mento belli, nec vltra addas loqui.
28 * Ecce, spes eius frustrabitur eum, &
videntibus cunctis præcipitabitur.

CAP. XLI.

1 NOn quasi crudelis suscitabo eū: quis
A enim resistere potest vultui meo?
2 * Quis ante dedit mihi, vt reddam ei?
omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.
3 * Non parcā ei, & verbis potentibus,
& ad deprecandum compositis.
4 *Quis reuelabit faciē indumenti eius?
& in medium oris eius quis intrabit?
Por-

* Portas vultus eius quis aperiet? per 5
gyrum dentium eius formido.
* Corpus illius quasi scuta fusilia, cō- 6
pactum squamis se prementibus.
* Vna vni coniungitur, & ne spiracu- 7
lum quidem incedit per eas: B
* Vna alteri adhærebit, & tenentes se 8
nequaquam separabuntur.
* Sternutatio eius splendor ignis, & 9
oculi eius, vt palpebræ diluculi.
* De ore eius lampades procedunt, si- 10
cut tedæ ignis accensæ.
* De naribus eius procedit fumus, si- 11
cut ollæ succensæ atque feruentis.
* Halitus eius prunas ardere facit, & 12
flamma de ore eius egreditur.
* In collo eius morabitur fortitudo, 13
& faciem eius præcedit egestas.
* Membra carnium eius cohærentia 14
sibi: mittet contra eum fulmina, & ad C
locum alium non ferentur.
* Cor eius indurabitur tamquā lapis, 15
& stringetur quasi malleatoris incus.
* Cum sublatus fuerit, timebunt an- 16
geli, & territi purgabuntur.
* Cum apprehenderit eum gladius, 17
subsistere non poterit neque hasta, ne-
que thorax:
* Reputabit enim quasi paleas ferrū, 18
& quasi lignum putridum, æs.
* Non fugabit eum vir sagittarius, in 19
stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
* Quasi stipulam æstimabit malleum, 20
& deridebit vibrantem hastam. D
* Sub ipso erunt radij solis, & sternet 21
sibi aurum quasi lutum.
* Feruescere faciet quasi ollam pro- 22
fundum mare, & ponet quasi cum vn-
guenta bulliunt.
* Post eum lucebit semita, æstimabit 23
abyssum quasi senescentem.
* Non est super terrā potestas, quæ cō- 24
paretur ei, qui factus est vt nullū timeret.
* Omne sublime videt, ipse est rex 25
super vniuersos filios superbiæ.

CAP. XLII.

RESpondens autē Iob Domino, dixit: 1
* Scio quia omnia potes, & nulla 2
te latet cogitatio. A
* Quis est iste, qui celat consilium 3
absque scientia? ideo insipienter locu-
tus sum, & quæ vltra modum excederēt
scientiam meam.

4 * Audi, & ego loquar: interrogabo
te, & responde mihi.
5 * Auditu auris audiui te, nunc autem
oculus meus videt te.
6 * Idcirco ipse me reprehendo, & ago
pœnitentiam in fauilla & cinere.
7 * Postquam autē locutus est Dominus
B verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz The-
manitē: Iratus est furor meus in te, & in
duos amicos tuos, quoniā nō estis locu-
ti corā me rectū, sicut seruus meus Iob.
8 * Sumite ergo vobis septem tauros,
& septem arietes, & ite ad seruum meū
Iob, & offerte holocaustum pro vobis:
Iob autem seruus meus orabit pro vo-
bis: faciem eius suscipiam vt non vobis
imputetur stultitia: neque enim locuti
estis ad me recta, sicut seruus meus Iob.
9 * Abierūt ergo Eliphaz Themanites, &
Baldad Suhites, & Sophar Naamathites,
& fecerunt sicut locutus fuerat Dominus
ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob.
10 * Dominus quoque conuersus est ad
C pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro
amicis suis. Et addidit Dominus omnia
quæcumque fuerant Iob, duplicia.
11 * Venerunt autem ad eum omnes fra-
tres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cun-
cti qui nouerant eum prius, & come-
derunt cum eo panem in domo eius:
& mouerunt super eum caput, & con-
solati sunt eum super omni malo quod
intulerat Dominus super eum: Et dede-
runt ei vnusquisque ouem vnam, & in-
aurem auream vnam.
12 * Dominus autem benedixit nouissi-
D mis Iob magis quàm principio eius. Et
facta sunt ei quattuordecim millia ouiū,
& sex millia camelorum, & mille iuga
boum, & mille asinæ.
13 * Et fuerunt ei septē filij, & tres filiæ.
14 * Et vocauit nomen vnius Diem, &
nomen secundæ Cassiam, & nomen ter-
tiæ Cornustibij.
15 * Non sunt autem inuentæ mulieres
speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa ter-
ra: deditq. eis pater suus hereditatem
inter fratres earum.
16 * Vixit autem Iob post hæc, centum
quadraginta annis, & vidit filios suos, &
filios filiorum suorum vsque ad quar-
tam generationem, & mortuus est se-
nex, & plenus dierum.

LIBER PSALMORVM.

Psal. I.

EATVS vir, 1
qui non abijt A
in cõsilio im-
piorum, & in
via peccatorũ
non stetit, &
in cathedra
pestilétiæ nõ
sedit :
‖ Iosu. 1. b. 8 *‖ Sed in le- 2
ge Domini voluntas eius, & in lege
eius meditabitur die ac nocte.
‖ Ier. 17. b. 8 * ‖ Et erit tamquam lignum, quod 3
plantatum est secus decursus aquarum,
quod fructum suum dabit in tempore
suo :
Et folium eius non defluet: & om-
nia quæcumque faciet, prosperabuntur.
* Non sic impij, non sic: sed tamquã 4
puluis, quem proijcit ventus a facie
terræ.
* Ideo non resurgent impij in iudi- 5
cio : neque peccatores in concilio iu-
storum.
* Quoniam nouit Dominus viam iu- 6
storum : & iter impiorum peribit.

Psal. II.

Act. 4. e. 25 QVare fremuerunt Gentes, & popu- 1
li meditati sunt inania? A
* Astiterunt reges terræ, & prin- 2
cipes conuenerunt in vnũ aduersus Do-
minum, & aduersus Christum eius.
* Dirumpamus vincula eorum: & 3
proijciamus a nobis iugum ipsorum.
* Qui habitat in cælis irridebit eos : 4
& Dominus subsannabit eos. B
* Tunc loquetur ad eos in ira sua, 5
& in furore suo conturbabit eos.
6 * Ego autem constitutus sum rex ab
eo super Sion montem sanctum eius,
prædicans præceptum eius.
7 *‖ Dominus dixit ad me: Filius meus ‖ Act. 13. e. 33 Heb. 1. b. 5. & 5. b. 5
es tu, ego hodie genui te.
8 * Postula a me, & dabo tibi Gentes
hereditatem tuam, & possessionem tuam
terminos terræ.
9 * Reges eos in virga ferrea, & tam-
quam vas figuli confringes eos.
10 *‖ Et nunc reges intelligite: erudimi- ‖ Apoc. 2. g. 27 & 19. c. 15
ni qui iudicatis terram.
11 * Seruite Domino in timore: & exul-
tate ei cum tremore.
12 * Apprehendite disciplinam nequan-
do irascatur Dominus, & pereatis de
via iusta.
13 * Cum exarserit in breui ira eius, bea-
ti omnes, qui confidunt in eo.

Psalmus Dauid, Cum fugeret a facie
1 Absalom filij sui. 2. *Reg.* 15. 14. III.

2 DOmine quid multiplicati sunt qui
A tribulant me? multi insurgunt ad-
uersum me.
3 * Multi dicunt animæ meæ : Non est
salus ipsi in Deo eius.
4 * Tu autem Domine susceptor meus
es, gloria mea, & exaltans caput meũ.
5 * Voce mea ad Dominum clamaui :
& exaudiuit me de monte sancto suo.
6 * Ego dormiui, & soporatus sum: &
exurrexi, quia Dominus suscepit me.
7 * Non timebo millia populi circum-
dantis me: exurge Domine, saluum me
fac Deus meus.
8 * Quoniam tu percussisti omnes ad-
uersantes mihi sine causa: dentes pecca-
torum contriuisti.

* Domini

* Domini est salus : & super populũ 9
tuum benedictio tua.

In finem in carminibus, Psalmus 1
Dauid. IIII.

CVm inuocarem exaudiuit me Deus 2
iustitiæ meæ : in tribulatione dila- A
tasti mihi.
Miserere mei, & exaudi orationem
meam.
* Filij hominum vsquequo graui cor- 3
de? vt quid diligitis vanitatem, & quæ-
ritis mendacium? 4
* Et scitote quoniam mirificauit Do-
minus sanctum suum : Dominus exau-
diet me cum clamauero ad eum.
‖ Ephe.4.f.26 * ‖ Irascimini, & nolite peccare: quæ 5
dicitis in cordibus vestris, in cubilibus
vestris compungimini.
* Sacrificate sacrificium iustitiæ, & 6
sperate in Domino. multi dicunt: Quis
ostendit nobis bona?
* Signatum est super nos lumen vul- 7
tus tui Domine: dedisti lætitiam in cor- B
de meo.
* A fructu frumenti, vini, & olei sui 8
multiplicati sunt.
* In pace in idipsum dormiam, & 9
requiescam;
* Quoniam tu Domine singulariter 10
in spe constituisti me.

In finem pro ea, quæ hereditatem con- 1
sequitur, Psalmus Dauid. V.

VErba mea auribus percipe Domi- 2
ne, intellige clamorem meum. A
* Intende voci orationis meæ, rex 3
meus & Deus meus.
* Quoniam ad te orabo: Domine 4
mane exaudies vocem meam.
* Mane astabo tibi & videbo: quoniã 5
non Deus volens iniquitatem tu es.
* Neque habitabit iuxta te malignus: 6
neque permanebunt iniusti ante oculos
tuos.
* Odisti omnes, qui operantur ini- 7
quitatem: perdes omnes, qui loquun-
tur mendacium. B
Virum sanguinum & dolosum abo-
minabitur Dominus: * ego autem in 8
multitudine misericordiæ tuæ.
Introibo in domum tuam: adorabo
ad templum sanctum tuum in timore
tuo.
9 * Domine deduc me in iustitia tua:
C propter inimicos meos dirige in con-
spectu tuo viam meam.
10 * Quoniam non est in ore eorum ve-
ritas: cor eorum vanum est.
11 * ‖ Sepulchrum patens est guttur eo- ‖ Inf.13.a.5
rum, linguis suis dolose agebant, iudi- Rom.3.b.13
ca illos Deus.
Decidant a cogitationibus suis, secũ-
dum multitudinem impietatum eorum
expelle eos, quoniam irritauerunt te
Domine.
12 * Et lætentur omnes, qui sperant in
te, in æternum exultabunt: & habita-
bis in eis.
Et gloriabuntur in te omnes, qui di-
13 ligunt nomen tuum, * quoniam tu be-
nedices iusto.
Domine, vt scuto bonæ voluntatis
tuæ coronasti nos.

1 In finem in carminibus, Psalmus Dauid,
pro octaua. VI.

2 DOmine, ne in furore tuo arguas
A me, neque in ira tua corripias me,
3 * Miserere mei Domine quoniam in-
firmus sum: sana me Domine quoniam
conturbata sunt ossa mea.
4 * Et anima mea turbata est valde: sed
tu Domine vsquequo?
5 * Conuertere Domine, & eripe ani-
B mam meam: saluum me fac propter mi-
sericordiam tuam,
6 * Quoniam nõ est in morte qui me-
mor sit tui: in inferno autem quis con-
fitebitur tibi?
7 * Laboraui in gemitu meo, lauabo
per singulas noctes lectum meum: la-
crymis meis stratum meum rigabo.
8 * Turbatus est a furore oculus meus:
inueteraui inter omnes inimicos meos.
9 * ‖ Discedite a me omnes qui opera- ‖ Matt.7.d.23
mini iniquitatem: quoniam exaudiuit & 25.d.41
Dominus vocem fletus mei. Luc.13.f.27
10 * Exaudiuit Dominus deprecationem
meam, Dominus orationem meam su-
scepit.
11 * Erubescant, & conturbentur vehe-
menter omnes inimici mei: conuertan-
tur & erubescant valde velociter.

Psalmus

Psalmus Dauid, quem cantauit Domi- 1
no pro verbis Chusi filij Iemi-
ni. (2.*Reg*.16.) VII.

DOmine Deus meus in te speraui: 2
saluum me fac ex omnibus perse- A
quentibus me, & libera me.
* Nequando rapiat vt leo animam 3
meam, dum non est qui redimat, neque
qui saluum faciat.
* Domine Deus meus si feci istud, si 4
est iniquitas in manibus meis:
* Si reddidi retribuentibus mihi ma- 5
la, decidam meritò ab inimicis meis
inanis.
* Persequatur inimicus animam meã, 6
& comprehendat, & conculcet in ter-
ra vitam meam, & gloriam meam in
puluerem deducat.
* Exurge Domine in ira tua: & exal- 7
tare in finibus inimicorum meorum.
* Et exurge Domine Deus meus in 8
præcepto quod mandasti: * & synagoga
populorum circumdabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
* Dominus iudicat populos. 9
Iudica me Domine secundum iustitiã B
meam, & secundum innocentiam meam
super me.
‖1.Par.28.b.9 Ier.11.d.20.& 17.b.10.& 20 c.12 * Consumetur nequitia peccatorum, 10
& diriges iustum, ‖ scrutans corda &
renes Deus.
Iustum * adiutorium meum a Domi- 11
no, qui saluos facit rectos corde.
* Deus iudex iustus, fortis, & patiens: 12
numquid irascitur per singulos dies?
* Nisi conuersi fueritis, gladium suũ 13
vibrabit: arcum suum tetendit, & para-
uit illum.
* Et in eo parauit vasa mortis, sagit- 14
tas suas ardentibus effecit.
‖Isa.59.b.4 Iob 15.d.35 * ‖ Ecce parturijt iniustitiam: conce- 15
pit dolorem, & peperit iniquitatem.
* Lacum aperuit, & effodit eum: & 16
incidit in foueam, quam fecit.
* Conuertetur dolor eius in caput 17
eius: & in verticem ipsius iniquitas eius
descendet.
* Cõfitebor Domino secundũ iustitiã 18
eius: & psallã nomini Domini altissimi.

In finem pro torcularibus, Psalmus 1
Dauid. VIII.

DOmine Dominus noster, quàm ad- 2
A mirabile est nomen tuum in vniuersa
terra!
Quoniam eleuata est magnificentia
tua, super cælos.
3 * Ex ore infantium & lactẽtium per-
fecisti laudem propter inimicos tuos,
vt destruas inimicum & vltorem.
4 * Quoniam videbo cælos tuos, ope-
ra digitorum tuorum: lunam & stellas,
quæ tu fundasti.
5 * Quid est homo, quòd memor es
eius? aut filius hominis, quoniam visi-
tas eum?
6 * ‖ Minuisti eũ paulominus ab ange- ‖Heb.2.b.7
lis, gloria & honore coronasti eum:
7 * & constituisti eum super opera ma-
B nuum tuarum.
8 * ‖ Omnia subiecisti sub pedibus eius, ‖Gen.1.d.28
oues & boues vniuersas: insuper & pe- 1.Cor.15.d.26
cora campi.
9 * Volucres cæli, & pisces maris, qui
perambulant semitas maris.
10 * Domine Dominus noster, quàm
admirabile est nomen tuum in vniuer-
sa terra!

1 In finem pro occultis filij, Psalmus
Dauid. IX.

2 COnfitebor tibi Domine in toto cor-
A de meo: narrabo omnia mirabilia
tua.
3 * Lætabor & exultabo in te: psallam
nomini tuo Altissime,
4 * In conuertendo inimicum meum
retrorsum: infirmabuntur, & peribunt
a facie tua.
5 * Quoniam fecisti iudicium meum &
causam meam: sedisti super thronum
qui iudicas iustitiam.
6 * Increpasti Gentes, & perijt impius:
nomen eorum deleuisti in æternum & in
sæculum sæculi.
7 * Inimici defecerunt frameæ in finẽ:
& ciuitates eorum destruxisti.
Perijt memoria eorum cum sonitu:
8 * & Dominus in æternum permanet.
Parauit in iudicio thronum suum:
9 * & ipse iudicabit orbem terræ in æqui-
B tate, iudicabit populos in iustitia.
10 * Et factus est Dominus refugium
pauperi: adiutor in opportunitatibus,
in tribulatione.
11 * Et sperent in te qui nouerunt no-
men

men tuum : quoniam non dereliquisti
quærentes te Domine.
* Psallite Domino, qui habitat in 12
Sion: annunciate inter Gẽtes studia eius:
* Quoniam requirens sanguinem eo- 13
rum recordatus est: non est oblitus cla- C
morem pauperum.
* Miserere mei Domine: vide humi- 14
litatem meam de inimicis meis.
* Qui exaltas me de portis mortis, vt 15
annunciem omnes laudationes tuas in
portis filiæ Sion.
* Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt 16
Gentes in interitu, quem fecerunt.
In laqueo isto, quem absconderunt,
comprehensus est pes eorum.
* Cognoscetur Dominus iudicia fa- 17
ciens: in operibus manuum suarum cõ-
prehensus est peccator.
* Conuertantur peccatores in infer- 18
num, omnes Gentes quæ obliuiscuntur
Deum.
* Quoniam nõ in finem obliuio erit 19
pauperis: patientia pauperum non peri-
bit in finem.
* Exurge Domine, non confortetur 20
homo: iudicẽtur Gẽtes in cõspectu tuo:
* Constitue Domine legislatorem su- 21
per eos: vt sciant gentes quoniam ho-
mines sunt.

Psal. X. secundum Hebr.

* Vt quid Domine recessisti longe, 1
despicis in opportunitatibus, in tribu- A
latione?
* Dum superbit impius, incenditur 2
pauper: comprehenduntur in consilijs
quibus cogitant.
* Quoniam laudatur peccator in de- 3
siderijs animæ suæ: & iniquus benedi-
citur.
* Exacerbauit Dominum peccator, 4
secundum multitudinem iræ suæ non
quæret.
* Non est Deus in cõspectu eius: in- 5
quinatæ sunt viæ illius in omni tẽpore. B
Auferuntur iudicia tua a facie eius:
omnium inimicorum suorum domina-
bitur.
* Dixit enim in corde suo: Non mo- 6
uebor a generatione in generationem,
sine malo.
‖ Isai. 13. a. 8 Rom. 3. b. 14 — *‖ Cuius maledictione os plenum est, 7
& amaritudine, & dolo: sub lingua e-
ius labor & dolor.

8 * Sedet in insidijs cum diuitibus in
occultis, vt interficiat innocentem.
9 * Oculi eius in pauperem respiciunt:
C insidiatur in abscondito, quasi leo in
spelunca sua.
Insidiatur vt rapiat pauperem: rape-
re pauperem dum attrahit eum.
10 * In laqueo suo humiliabit eum, in-
clinabit se, & cadet cum dominatus
fuerit pauperum.
11 * Dixit enim in corde suo: Oblitus
est Deus, auertit faciem suam ne videat
in finem.
12 * Exurge Domine Deus, exaltetur ma-
nus tua: ne obliuiscaris pauperum.
13 * Propter quid irritauit impius Deũ?
D dixit enim in corde suo: Non requiret.
14 * Vides, quoniam tu laborem & do-
lorem consideras: vt tradas eos in ma-
nus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano
tu eris adiutor.
15 * Cõtere brachium peccatoris & ma-
ligni: quæretur peccatum illius, & non
inuenietur.
16 * Dominus regnabit in æternum, &
in sæculum sæculi: peribitis Gentes de
terra illius.
17 * Desiderium pauperũ exaudiuit Do-
minus: præparationem cordis eorum
audiuit auris tua.
18 * Iudicare pupillo & humili, vt non
apponat vltra magnificare se homo su-
per terram.

1 In finem, Psalmus Dauid. X.

2 IN Domino confido: quomodo dici-
A tis animæ meæ: Transmigra in mon-
tem sicut passer?
3 * Quoniam ecce peccatores intende-
runt arcum, parauerunt sagittas suas in
pharetra, vt sagittent in obscuro rectos
corde.
4 * Quoniam quæ perfecisti, destruxe-
runt: iustus autem quid fecit?
5 *‖ Dominus in templo sancto suo, ‖ Aba. 2. d. 20
B Dominus in cælo sedes eius:
* Oculi eius in pauperem respiciunt:
palpebræ eius interrogant filios homi-
num.
6 * Dominus interrogat iustum & im-
pium: qui autem diligit iniquitatem,
odit animam suam.

* Pluet super peccatores laqueos : 7
ignis , & sulphur , & spiritus procella-
rum pars calicis eorum .
* Quoniam iustus Dominus & iusti- 8
tias dilexit : æquitatem vidit vultus eius .

In finem pro octaua , Psalmus 1
Dauid . XI.

SAluum me fac Domine , quoniam 2
defecit sanctus : quoniam diminutæ A
sunt veritates a filijs hominum .
* Vana locuti sunt vnusquisque ad 3
proximum suum : labia dolosa , in cor-
de & corde locuti sunt .
* Disperdat Dominus vniuersa labia 4
dolosa , & linguam magniloquam .
* Qui dixerunt : Linguam nostram 5
magnificabimus , labia nostra a nobis
sunt , quis noster Dominus est ?
* Propter miseriam inopum , & ge- 6
mitum pauperum nunc exurgam , dicit B
Dominus .
Ponam in salutari : fiducialiter agam
in eo .
§ Prou. 30. a. 5 * §Eloquia Domini , eloquia casta : 7
argentum igne examinatum , probatum
terræ purgatum septuplum .
* Tu Domine seruabis nos : & custo- 8
dies nos a generatione hac in æternum .
* In circuitu impij ambulant : secun- 9
dum altitudinem tuam multiplicasti fi-
lios hominum .

In finem , Psalmus Dauid . XII. 1

VSquequo Domine obliuisceris me A
in finem ? Vsquequo auertis faciem
tuam a me ?
* Quamdiu ponam consilia in anima 2
mea , dolorem in corde meo per diem ?
* Vsquequo exaltabitur inimicus meus 3
super me ? * respice , & exaudi me Do- 4
mine Deus meus .
Illumina oculos meos ne vmquam
obdormiam in morte : * ne quando di- 5
cat inimicus meus : Præualui aduersus
eum .
Qui tribulant me , exultabunt si mo-
tus fuero : * ego autem in misericordia 6
tua speraui .
Exultabit cor meum in salutari tuo :
cantabo Domino qui bona tribuit mi-
hi : & psallam nomini Domini altissimi .

1 In finem , Psalmus Dauid . XIII.

A DIxit insipiens in corde suo : Non
est Deus .
Corrupti sunt , & abominabiles facti
sunt in studijs suis : non est qui faciat
bonum , non est vsque ad vnum .
2 * Dominus de cælo prospexit super
filios hominum , vt videat si est intelli-
gens , aut requirens Deum .
3 * Omnes declinauerunt , simul inuti-
les facti sunt : non est qui faciat bonũ ,
non est vsque ad vnum .
Sepulchrum patens est guttur eorũ :
linguis suis dolose agebant , venenum
aspidum sub labijs eorum .
Quorum os maledictione & amari-
tudine plenum est : veloces pedes eorũ
ad effundendum sanguinem .
Contritio & infelicitas in vijs eorũ ,
& viam pacis non cognouerunt : nõ est
timor Dei ante oculos eorum .
4 * Nonne cognoscent omnes qui ope-
rantur iniquitatem , qui deuorant ple-
bem meam sicut escam panis ?
5 * Dominum non inuocauerunt , illic
trepidauerũt timore , vbi nõ erat timor .
6 * Quoniam Dominus in generatione
iusta est , consilium inopis confudistis :
quoniam Dominus spes eius est .
7 * Quis dabit ex Sion salutare Israel ?
cum auerterit Dominus captiuitatem
plebis suæ , exultabit Iacob , & lætabi-
tur Israel .

1 Psalmus Dauid . XIIII.

A DOmine quis habitabit in taberna-
culo tuo ? aut quis requiescet in
monte sancto tuo ?
2 * Qui ingreditur sine macula , & ope-
ratur iustitiam :
3 * Qui loquitur veritatem in corde
suo , qui non egit dolum in lingua sua :
Nec fecit proximo suo malum , &
opprobrium non accepit aduersus pro-
ximos suos .
4 * Ad nihilum deductus est in conspe-
B ctu eius malignus : timentes autem Do-
minum glorificat :
Qui iurat proximo suo , & non de-
5 cipit , * qui pecuniam suam non dedit
ad vsuram , & munera super innocen-
tem non accepit :

Qui facit hæc, non mouebitur in
æternum.

Tituli inscriptio ipsi Dauid. XV. 1

Conserua me Domine, quoniam A
speraui in te. *Dixi Domino: Deus 2
meus es tu, quoniam bonorum meo-
rum non eges.
* Sanctis, qui sunt in terra eius, miri- 3
ficauit omnes voluntates meas in eis.
* Multiplicatæ sunt infirmitates eo- 4
rum: postea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula corũ
de sanguinibus: nec memor ero nomi-
num eorum per labia mea.
* Dominus pars hereditatis meæ, & 5
calicis mei: tu es, qui restitues heredi-
tatem meam mihi.
* Funes ceciderunt mihi in præclaris: 6
etenim hereditas mea præclara est mihi.
* Benedicam Dominum, qui tribuit 7
mihi intellectum: insuper & vsque ad B
noctem increpuerunt me renes mei.
‖ Act. 2. d. 25 *‖ Prouidebam Dominum in conspe- 8
ctu meo semper: quoniam a dextris est
mihi, ne commouear.
* Propter hoc lætatum est cor meum, 9
& exultauit lingua mea: insuper & ca-
ro mea requiescet in spe.
‖ Act. 2. d. 31 & 13. e. 35 * ‖ Quoniam non derelinques animã 10
meam in inferno: nec dabis sanctum
tuum videre corruptionem.
Notas mihi fecisti vias vitæ, adimple-
bis me lætitia cum vultu tuo: delecta-
tiones in dextera tua vsque in finem.

Oratio Dauid. XVI. 1

Exaudi Domine iustitiam meam: in- A
tende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam,
non in labijs dolosis.
* De vultu tuo iudicium meum pro- 2
deat: oculi tui videant æquitates.
* Probasti cor meum, & visitasti no- 3
cte: igne me examinasti, & non est in-
uenta in me iniquitas.
* Vt non loquatur os meum opera 4
hominum: propter verba labiorum tuo-
rum ego custodiui vias duras.
* Perfice gressus meos in semitis tuis: 5
vt non moueantur vestigia mea. B
* Ego clamaui, quoniam exaudisti 6
me Deus: inclina aurem tuam mihi, &
exaudi verba mea.
7 * Mirifica misericordias tuas, qui sal-
uos facis sperantes in te.
8 * A resistentibus dexteræ tuæ custodi
me, vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum protege
9 me: * a facie impiorum qui me affli-
xerunt.
C Inimici mei animam meam circum-
10 dederunt, * adipem suum concluserunt:
os eorum locutum est superbiam.
11 * Proijcientes me nunc circumdede-
runt me: oculos suos statuerunt decli-
nare in terram.
12 * Susceperunt me sicut leo paratus
ad prædam: & sicut catulus leonis ha-
bitans in abditis.
13 * Exurge Domine, præueni eum, &
supplanta eum: eripe animam meam ab
14 impio, frameam tuam * ab inimicis ma-
nus tuæ.
Domine a paucis de terra diuide eos
in vita eorum: de absconditis tuis adim-
pletus est venter eorum.
Saturati sunt filijs: & dimiserunt re-
liquias suas paruulis suis.
15 * Ego autem in iustitia apparebo cõ-
spectui tuo: satiabor cum apparuerit
gloria tua.

1 *In finem puero Domini Dauid, qui lo-
cutus est Domino verba cantici hu-
ius, in die, qua eripuit eum Domi-
nus de manu omnium inimicorum
eius, & de manu Saul, & dixit:*
(2. *Reg.* 22. 2.) XVII.

2 Diligam te Domine fortitudo mea:
3 * Dominus firmamentum meum,
A & refugium meum, & liberator meus.
‖ Deus meus adiutor meus, & spera- ‖ Heb. 2. c. 13
bo in eum.
Protector meus, & cornu salutis meæ,
& susceptor meus.
4 * Laudans inuocabo Dominum: &
ab inimicis meis saluus ero.
5 * Circumdederunt me dolores mor-
tis: & torrentes iniquitatis conturbaue-
runt me.
6 * Dolores inferni circumdederũt me:
præoccupauerunt me laquei mortis.
7 * In tribulatione mea inuocaui Do-
minum, & ad Deum meum clamaui:

Et exaudiuit de templo sancto suo
vocem meam: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.
* Commota est, & contremuit terra: 8
fundamenta montium conturbata sunt,
& commota sunt, quoniam iratus est
eis.
* Ascendit fumus in ira eius: & ignis 9
a facie eius exarsit: carbones succensi
sunt ab eo.
* Inclinauit cælos, & descendit: & 10
caligo sub pedibus eius.
* Et ascendit super cherubim, & vo- 11
lauit: volauit super pennas ventorum.
* Et posuit tenebras latibulum suum, 12
in circuitu eius tabernaculum eius: te- B
nebrosa aqua in nubibus aëris.
* Præ fulgore in conspectu eius nubes 13
transierunt, grando & carbones ignis.
* Et intonuit de cælo Dominus, & 14
Altissimus dedit vocem suam: grando
& carbones ignis.
* Et misit sagittas suas, & dissipauit 15
eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.
* Et apparuerunt fontes aquarum, 16
& reuelata sunt fundamenta orbis terrarum:
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
* Misit de summo, & accepit me: & 17
assumpsit me de aquis multis.
* Eripuit me de inimicis meis fortis- 18
simis, & ab his qui oderunt me: quoniã
confortati sunt super me.
* Præuenerunt me in die afflictionis 19
meæ: & factus est Dominus protector
meus.
* Et eduxit me in latitudinem: saluũ 20
me fecit, quoniam voluit me.
* Et retribuet mihi Dominus secun- 21
dum iustitiam meam, & secũdum puritatem manuum mearum retribuet mihi:
* Quia custodiui vias Domini, nec 22
impie gessi a Deo meo.
* Quoniam omnia iudicia eius in 23
conspectu meo: & iustitias eius non repuli a me.
* Et ero immaculatus cum eo: & ob- 24
seruabo me ab iniquitate mea. C
* Et retribuet mihi Dominus secun- 25
dum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu
oculorum eius.

26 * Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:
27 * Et cum electo electus eris: & cum
peruerso peruerteris.
28 * Quoniam tu populum humilem
saluum facies: & oculos superborum
humiliabis.
29 * Quoniam tu illuminas lucernam
meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.
30 * Quoniam in te eripiar a tentatione,
& in Deo meo transgrediar murum.
31 * Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata: protector
est omnium sperantium in se.
32 * Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?
33 * Deus qui præcinxit me virtute: &
posuit immaculatam viam meam.
34 * ‖ Qui perfecit pedes meos tamquam ‖ 2. Reg. 22. c. 34. 35
ceruorum, & super excelsa statuens me.
35 * Qui docet manus meas ad præliũ:
& posuisti, vt arcum æreum, brachia
mea.
36 * Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: & dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me in finẽ:
& disciplina tua ipsa me docebit.
37 * Dilatasti gressus meos subtus me:
& non sunt infirmata vestigia mea:
38 * Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant.
39 * Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
40 * Et præcinxisti me virtute ad bellũ:
& supplantasti insurgentes in me subtus me.
41 * Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.
42 * Clamauerunt, nec erat qui saluos
faceret, ad Dominum: nec exaudiuit
eos.
43 * Et comminuam eos, vt puluerem
ante faciem venti: vt lutum platearum
delebo eos.
44 * Eripies me de cõtradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.
45 * Populus, quẽ non cognoui, seruiuit
mihi: in auditu auris obediuit mihi.
46 * Filij alieni mentiti sunt mihi, filij
alieni inueterati sunt, & claudicauerunt
a semitis suis.

Viuit

* Viuit Dominus, & benedictus Deus 47
meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
* Deus qui das vindictas mihi, & 48
subdis populos sub me, liberator meus
de inimicis meis iracundis.
* Et ab insurgentibus in me exaltabis 49
me: a viro iniquo eripies me.
‖ 2.Reg. 22.d 50 Rom. 15.b.9 * ‖ Propterea confitebor tibi in natio- 50
nibus Domine: & nomini tuo psalmum
dicam,
* Magnificans salutes regis eius, & 51
faciens misericordiam christo suo Da-
uid, & semini eius vsque in sæcu-
lum.

In finem, Psalmus Dauid. XVIII. 1

CÆli enarrant gloriam Dei, & ope- 2
ra manuum eius annunciat firma- A
mentum.
* Dies diei eructat verbum, & nox 3
nocti indicat scientiam.
* Non sunt loquelæ, neque sermo- 4
nes, quorum non audiantur voces
eorum.
‖ Ro.10. d.18 * ‖ In omnem terram exiuit sonus 5
eorum: & in fines orbis terræ verba
eorum.
* In sole posuit tabernaculum suum: 6
‖ Luc.24.g.46 ‖ & ipse tamquam sponsus procedens de
thalamo suo:
Exultauit vt gigas ad currendam viã, B
* a summo cælo egressio eius: 7
Et occursus eius vsque ad summum
eius: nec est qui se abscondat a calore
eius.
* Lex Domini immaculata conuer- 8
tens animas: testimonium Domini fide-
le, sapientiam præstans paruulis.
* Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes 9
corda: præceptum Domini lucidum; il-
luminans oculos.
* Timor Domini sanctus, permanens 10
in sæculum sæculi: iudicia Domini ve-
ra, iustificata in semetipsa.
* Desiderabilia super aurum & lapi- 11
dem pretiosum multum: & dulciora
super mel & fauum.
* Etenim seruus tuus custodit ea, in 12
custodiendis illis retributio multa. C
* Delicta quis intelligit? ab occultis 13
meis munda me: * & ab alienis parce 14
seruo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc
immaculatus ero: & emundabor a deli-
cto maximo.
15 * Et erunt vt complaceant eloquia
oris mei: & meditatio cordis mei in
conspectu tuo semper.
Domine adiutor meus, & redemptor
meus.

1 In finem, Psalmus Dauid. XIX.

2 EXaudiat te Dominus in die tribula-
A tionis: protegat te nomen Dei
Iacob.
3 * Mittat tibi auxilium de sancto: &
de Sion tueatur te.
4 * Memor sit omnis sacrificij tui: &
holocaustum tuum pingue fiat.
5 * Tribuat tibi secundum cor tuum:
& omne consilium tuum confirmet.
6 * Lætabimur in salutari tuo: & in no-
B mine Dei nostri magnificabimur.
7 * Impleat Dominus omnes petitio-
nes tuas: nunc cognoui quoniam saluũ
fecit Dominus CHRISTVM suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo:
in potentatibus salus dexteræ eius.
8 * Hi in curribus, & hi in equis: nos
autem in nomine Domini Dei nostri
inuocabimus.
9 * Ipsi obligati sunt, & ceciderunt:
nos autem surreximus & erecti sumus.
10 * Domine saluũ fac regem: & exaudi
nos in die, qua inuocauerimus te.

1 In finem, Psalmus Dauid. XX.

2 DOmine in virtute tua lætabitur rex:
A & super salutare tuum exultabit
vehementer.
3 * Desiderium cordis eius tribuisti ei:
& voluntate labiorum eius non frauda-
sti eum.
4 * Quoniam præuenisti eum in bene-
dictionibus dulcedinis: posuisti in capi-
te eius coronam de lapide pretioso.
5 * Vitam petijt a te: & tribuisti ei lõ-
gitudinem dierum in sæculum, & in sæ-
culum sæculi.
6 * Magna est gloria eius in salutari
tuo: gloriam & magnum decorem im-
pones super eum.
7 * Quoniam dabis eum in benedictio-
nem in sæculum sæculi: lætificabis eum
in gaudio cum vultu tuo.

* Quoniam rex sperat in Domino : 8
& in misericordia Altissimi non com-
mouebitur .
* Inueniatur manus tua omnibus ini- 9
micis tuis: dextera tua inueniat omnes,
qui te oderunt .
* Pones eos vt clibanum ignis in tē- 10
pore vultus tui : Dominus in ira sua C
conturbabit eos,& deuorabit eos ignis.
* Fructum eorum de terra perdes: & 11
semen eorum a filijs hominum.
* Quoniam declinauerunt in te ma- 12
la; cogitauerunt consilia , quæ non po-
tuerunt stabilire.
* Quoniam pones eos dorsum: in re- 13
liquijs tuis præparabis vultum eorum.
* Exaltare Domine in virtute tua: 14
cantabimus & psallemus virtutes tuas.

In finem pro susceptione matutina, 1
Psalmus Dauid. XXI.

Matt. 27.e.46
Mar. 15.d.34

DEus Deus meus respice in me: qua- 2
re me dereliquisti? longe a salute A
mea verba delictorum meorum .
* Deus meus clamabo per diem,& 3
non exaudies: & nocte , & non ad insi-
pientiam mihi.
* Tu autem in sancto habitas, Laus 4
Israel.
* In te sperauerunt patres nostri: spe- 5
rauerunt, & liberasti eos.
* Ad te clamauerunt, & salui facti 6
sunt: in te sperauerunt, & non sunt
confusi.
* Ego autem sum vermis,& non ho- 7
mo: opprobrium hominum, & abie-
ctio plebis.
‖ Mat.27.d.39 Mar. 15.c.29 * ‖ Omnes videntes me,deriserūt me: 8
locuti sunt labijs,& mouerunt caput.
‖ Mat.27.e.43 * ‖ Sperauit in Domino, eripiat eum: 9
saluum faciat eum, quoniam vult eum.
* Quoniam tu es, qui extraxisti me 10
de ventre: spes mea ab vberibus matris B
meæ.
* In te proiectus sum ex vtero : de 11
ventre matris meæ Deus meus es tu,
* ne discesseris a me : 12
Quoniam tribulatio proxima est :
quoniam non est qui adiuuet.
* Circumdederunt me vituli multi : 13
tauri pingues obsederunt me.
* Aperuerunt super me os suum, si- 14
cut leo rapiens & rugiens.

15 * Sicut aqua effusus sum: & dispersa
sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tamquam cera
liquescens in medio ventris mei.
16 * Aruit tamquam testa virtus mea,
& lingua mea adhæsit faucibus meis: &
in puluerem mortis deduxisti me.
17 * Quoniam circumdederunt me ca-
C nes multi: concilium malignantium ob-
sedit me.
‖ Foderūt manus meas & pedes meos: ‖ Mat.27.d.35
18 * dinumerauerunt omnia ossa mea.
Ipsi vero considerauerunt & inspexe-
19 runt me: * ‖ diuiserunt sibi vestimenta ‖ Ioan. 19. d. 23
mea, & super vestem meam miserunt
sortem.
20 * Tu autem Domine ne elongaueris
auxilium tuum a me: ad defensionem
meam conspice.
21 * Erue a framea Deus animam meā:
& de manu canis vnicam meam:
22 * Salua me ex ore leonis: & a corni-
bus vnicornium humilitatem meam.
23 * ‖ Narrabo nomen tuum fratribus ‖ Heb.2.c.12
meis: in medio ecclesiæ laudabo te.
24 * Qui timetis Dominum laudate
eum: vniuersum semen Iacob glorifica-
te eum:
25 * Timeat eum omne semen Israel:
quoniam non spreuit, neque despexit
deprecationem pauperis:
Nec auertit faciem suam a me: & cū
clamarem ad eum exaudiuit me.
26 * Apud te laus mea in ecclesia ma-
D gna: vota mea reddam in conspectu ti-
mentium eum.
27 * Edent pauperes, & saturabuntur: &
laudabunt Dominum qui requirunt eū:
viuent corda eorum in sæculum sæculi.
28 * Reminiscentur & conuertentur ad
Dominum vniuersi fines terræ:
Et adorabunt in conspectu eius vni-
uersæ familiæ Gentium.
29 * Quoniam Domini est regnum: &
ipse dominabitur Gentium.
30 * Manducauerunt & adorauerunt om-
nes pingues terræ: in conspectu eius ca-
dent omnes qui descendunt in terram.
31 * Et anima mea illi viuet: & semen
meum seruiet ipsi.
32 * Annunciabitur Domino generatio
ventura: & annunciabunt cæli iustitiam
eius populo qui nascetur, quem fecit
Dominus.

Psal-

Psalmus Dauid, XXII. 1

Isa.40.b.11
Ier.23.a.5
Ezech. 34.c.
11.e.23
1.Pet.2.d.25.
& 5.a.4

DOminus regit me, & nihil mihi A
deerit: * in loco pascuæ ibi me 2
collocauit.
Super aquam refectionis educauit me:
* animam meam conuertit. 3
Deduxit me super semitas iustitiæ,
propter nomen suum.
* Nam, & si ambulauero in medio 4
vmbræ mortis, non timebo mala: quo- B
niam tu mecum es.
Virga tua, & baculus tuus: ipsa me
consolata sunt.
* Parasti in conspectu meo mensam, 5
aduersus eos, qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: &
calix meus inebrians quàm præclarus
est!
* Et misericordia tua subsequetur me 6
omnibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Domini, in
longitudinem dierum.

Prima sabbati, Psalmus Dauid. 1
XXIII.

1.Cor.10.f.26
Psal.49.b.12

DOmini est terra, & plenitudo eius: A
orbis terrarum, & vniuersi, qui ha-
bitant in eo.
* Quia ipse super maria fundauit eũ: 2
& super flumina præparauit eum.
* Quis ascendet in montem Domini? 3
aut quis stabit in loco sancto eius?
* Innocens manibus & mundo cor- 4
de, qui non accepit in vano animam
suam, nec iurauit in dolo proximo
suo.
* Hic accipiet benedictionem a Do- 5
mino: & misericordiam a Deo salutari B
suo.
* Hæc est generatio quærentium eum, 6
quærentium faciem Dei Iacob.
* Attollite portas principes vestras, & 7
eleuamini portæ æternales: & introibit
rex gloriæ.
* Quis est iste rex gloriæ? Dominus 8
fortis & potens: Dominus potens in
prælio.
* Attollite portas principes vestras, 9
& eleuamini portæ æternales: & introi-
bit rex gloriæ.
* Quis est iste rex gloriæ? Dominus 10
virtutum ipse est rex gloriæ.

1 In finem, Psalmus Dauid.
XXIIII.

A AD te Domine leuaui animã meam:
2 * Deus meus in te confido, non
erubescam:
3 * Neque irrideant me inimici mei:
etenim vniuersi, qui sustinent te, non
confundentur.
4 * Confundantur omnes iniqua agen-
tes superuacue.
Vias tuas Domine demonstra mihi:
& semitas tuas edoce me.
5 * Dirige me in veritate tua, & doce
me: quia tu es Deus saluator meus, & te
sustinui tota die.
6 * Reminiscere miserationum tuarum
Domine, & misericordiarum tuarum,
quæ a sæculo sunt.
7 * Delicta iuuentutis meæ, & ignoran-
B tias meas ne memineris.
Secundum misericordiam tuam me-
mento mei tu: propter bonitatem tuam
Domine.
8 * Dulcis & rectus Dominus: propter
hoc legem dabit delinquentibus in
via.
9 * Diriget mansuetos in iudicio: doce-
bit mites vias suas.
10 * Vniuersæ viæ Domini, misericordia
& veritas, requirentibus testamentũ eius
& testimonia eius.
11 * Propter nomen tuum Domine pro-
C pitiaberis peccato meo: multum est
enim.
12 * Quis est homo qui timet Dominũ?
legem statuit ei in via, quam elegit.
13 * Anima eius in bonis demorabitur:
& semen eius hereditabit terram.
14 * Firmamentum est Dominus timenti-
bus eum: & testamentum ipsius vt ma-
nifestetur illis.
15 * Oculi mei semper ad Dominum:
quoniam ipse euellet de laqueo pedes
meos.
16 * Respice in me, & miserere mei: quia
vnicus & pauper sum ego.
17 * Tribulationes cordis mei multipli-
D catæ sunt: de necessitatibus meis erue
me.
18 * Vide humilitatem meam, & labo-
rem meum: & dimitte vniuersa delicta
mea.
19 * Respice inimicos meos quoniam
Gg 4 multi-

Ioan.15.d.25 multiplicati sunt, & [a] odio iniquo ode-
runt me.
* Custodi animam meam, & erue me: 20
non erubescam quoniam speraui in te.
* Innocentes & recti adhæserunt mi- 21
hi: quia sustinui te.
* Libera Deus Israel, ex omnibus tri- 22
bulationibus suis.

In finem, Psalmus Dauid. 1

XXV.

IVdica me Domine, quoniam ego in A
innocentia mea ingressus sum: & in
Domino sperans non infirmabor.
* Proba me Domine, & tenta me: vre 2
renes meos & cor meum.
* Quoniam misericordia tua ante 3
oculos meos est: & complacui in ve-
ritate tua.
* Non sedi cum concilio vanitatis: & 4
cum iniqua gerentibus non introibo. B
* Odiui ecclesiam malignantium: & 5
cum impijs non sedebo.
* Lauabo inter innocētes manus meas: 6
& circumdabo altare tuum Domine:
* Vt audiam vocem laudis, & enarrem 7
vniuersa mirabilia tua.
* Domine dilexi decorem domus tuæ, 8
& locum habitationis gloriæ tuæ.
* Ne perdas cum impijs Deus animam 9
meam, & cum viris sanguinum vitam C
meam:
* In quorum manibus iniquitates sunt: 10
dextera eorum repleta est muneribus.
* Ego autem in innocentia mea in- 11
gressus sum: redime me, & miserere
mei.
* Pes meus stetit in directo: in eccle- 12
sijs benedicam te Domine.

Psalmus Dauid priusquam liniretur. 1

XXVI.

DOminus illuminatio mea, & salus A
mea, quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, a quo
trepidabo?
* Dum appropiant super me nocen- 2
tes, vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi in-
firmati sunt & ceciderunt.
* Si consistant aduersum me castra, 3
non timebit cor meum.
B Si exurgat aduersum me prælium, in
hoc ego sperabo.
4 * Vnam petij a Domino, hanc requi-
ram, vt inhabitem in domo Domini om-
nibus diebus vitæ meæ:
Vt videam voluptatem Domini, & vi-
sitem templum eius.
5 * Quoniam abscondit me in taberna-
culo suo: in die malorum protexit me
in abscondito tabernaculi sui.
6 * In petra exaltauit me: & nunc exal-
tauit caput meum super inimicos meos.
C Circuiui, & immolaui in tabernaculo
eius hostiam vociferationis: cantabo, &
psalmum dicam Domino.
7 * Exaudi Domine vocem meam, qua
clamaui ad te: miserere mei, & exau-
di me.
8 * Tibi dixit cor meum, exquisiuit te
facies mea: faciem tuam Domine requi-
ram.
9 * Ne auertas faciem tuam a me: ne
declines in ira a seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas
me, neque despicias me Deus salutaris
meus.
10 * Quoniam pater meus, & mater mea
dereliquerunt me: Dominus autem as-
sumpsit me.
11 * Legem pone mihi Domine in via
D tua: & dirige me in semitam recta pro-
pter inimicos meos.
12 * Ne tradideris me in animas tribu-
lantium me: quoniam insurrexerunt in
me testes iniqui, & mentita est iniqui-
tas sibi.
13 * Credo videre bona Domini in terra
viuentium.
14 * Expecta Dominum, viriliter age: &
confortetur cor tuum, & sustine Do-
minum.

Psalmus ipsi Dauid. XXVII.

1 A AD te Domine clamabo, Deus meus
ne sileas a me: ne quando taceas
a me, & assimilabor descendentibus in
lacum.
2 * Exaudi Domine vocem deprecatio-
nis meæ dum oro ad te: dum extollo ma-
nus meas ad templum sanctum tuum.
3 * Ne simul trahas me cum peccatori-
bus: & cum operantibus iniquitatem
ne perdas me:

Qui

Qui loquuntur pacem cum proximo
suo, mala autem in cordibus eorum.
4 * Da illis secundum opera eorum, &
secundum nequitiam adinuentionum
ipsorum.
Secundũ opera manuum eorum tribue
illis: redde retributionem eorum ipsis.
5 * Quoniam non intellexerunt opera
B Domini, & in opera manuũ eius destrues
illos, & non ædificabis eos.
6 * Benedictus Dominus: quoniã exaudiuit vocem deprecationis meæ.
7 * Dominus adiutor meus, & protector
meus: in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate
mea confitebor ei.
8 * Dominus fortitudo plebis suæ: &
protector saluationum christi sui est.
9 * Saluum fac populũ tuum Domine,
& benedic hereditati tuæ: & rege eos,
& extolle illos vsque in æternum.

Psalmus Dauid,
1 In consummatione tabernaculi.
XXVIII.

A Afferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum:
2 * Afferte Domino gloriam & honorẽ,
afferte Domino gloriam nomini eius:
adorate Dominum in atrio sancto eius.
3 * Vox Domini super aquas, Deus ma-
B iestatis intonuit: Dominus super aquas
multas.
4 * Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.
5 * Vox Domini confringentis cedros:
& confringet Dominus cedros Libani:
6 * Et comminuet eas tamquam vitulũ
Libani: & dilectus quemadmodum filius
vnicornium.
7 * Vox Domini intercidentis flammam
8 ignis: * Vox Domini concutientis desertum: & commouebit Dominus desertum Cades.
* Vox Domini præparantis ceruos, &
9 reuelabit condensa: & in templo eius
C omnes dicent gloriam.
* Dominus diluuium inhabitare facit:
10 & sedebit Dominus rex in æternum.
11 * Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in
pace.

Psalmus Cantici
1 In dedicatione domus Dauid.
XXIX.

2 Exaltabo te Domine quoniam susce-
A pisti me: nec delectasti inimicos
meos super me.
3 * Domine Deus meus clamaui ad te,
& sanasti me.
4 * Domine eduxisti ab inferno animã
meam: saluasti me a descendentibus in
lacum.
5 * Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
6 * Quoniam ira in indignatione eius:
B & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus: &
ad matutinum lætitia.
7 * Ego autem dixi in abundantia mea:
Non mouebor in æternum.
8 * Domine in voluntate tua, præstitisti
decori meo virtutem.
C Auertisti faciem tuam a me, & factus
sum conturbatus.
9 * Ad te Domine clamabo: & ad Deum
meum deprecabor.
10 * Quæ vtilitas in sanguine meo, dum
descendo in corruptionem?
Numquid confitebitur tibi puluis, aut
annunciabit veritatem tuam?
11 * Audiuit Dominus, & misertus est
mei: Dominus factus est adiutor meus.
12 * Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, &
circumdedisti me lætitia:
13 * Vt cantet tibi gloria mea; & non
compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

1 In finem, Psalmus Dauid, pro extasi.
XXX.

2 In te Domine speraui non confun-
A dar in æternum: in iustitia tua libera me.
3 * Inclina ad me aurem tuam, accelera
vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem: &
in domum refugij, vt saluum me facias.
4 * Quoniam fortitudo mea; & refugiũ
meum es tu: & propter nomen tuum
deduces me, & enutries me.
5 * Educes me de laqueo hoc, quem abscondे-

ſconderunt mihi : quoniam tu es pro-
tector meus.
*Luc.23.f.46 * ||In manus tuas commẽdo ſpiritum 6
meum : redemiſti me Domine Deus ve-
ritatis.
* Odiſti obſeruantes vanitates, ſuper- 7
uacue.
Ego autẽ in Domino ſperaui: *exul- 8
tabo, & lætabor in miſericordia tua.
Quoniam reſpexiſti humilitatẽ meã,
ſaluaſti de neceſſitatibus animã meam.
* Nec concluſiſti me in manibus ini- 9
mici : ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes
meos.
*Miſerere mei Domine quoniã tribu- 10
lor: conturbatus eſt in ira oculus meus, B
anima mea, & venter meus:
* Quoniã defecit in dolore vita mea: 11
& anni mei in gemitibus.
Infirmata eſt in paupertate virtus
mea: & oſſa mea conturbata ſunt.
* Super omnes inimicos meos factus 12
ſum opprobrium & vicinis meis valde:
& timor notis meis.
Qui videbant me, foras fugerunt a C
me: * obliuioni datus ſum, tamquam 13
mortuus a corde.
Factus ſum tamquam vas perditum:
* quoniam audiui vituperationem mul- 14
torum commorantium in circuitu:
In eo dum conuenirent ſimul aduer-
ſum me, accipere animam meam con-
ſiliati ſunt.
* Ego autem in te ſperaui Domine: 15
dixi: Deus meus es tu: * in manibus 16
tuis ſortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meo-
rum, & a perſequentibus me.
* Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum 17
tuum, ſaluum me fac in miſericordia
tua: * Domine nõ confundar, quoniam 18
inuocaui te.
Erubeſcant impij, & deducantur in
infernum: * muta fiant labia doloſa. 19
Quæ loquuntur aduerſus iuſtum ini-
quitatem, in ſuperbia, & in abuſione.
* Quàm magna multitudo dulcedinis 20
tuæ Domine, quam abſcondiſti timen- D
tibus te.
Perfeciſti eis, qui ſperant in te, in cõ-
ſpectu filiorum hominum.
* Abſcondes eos in abſcondito faciei 21
tuæ a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo a cõ-
tradictione linguarum.
22 * Benedictus Dominus: quoniam mi-
rificauit miſericordiam ſuam mihi in ci-
uitate munita.
23 * Ego autem dixi in exceſſu mentis
meæ: Proiectus ſum a facie oculorum
tuorum.
Ideo exaudiſti vocem orationis meæ,
dum clamarem ad te.
24 * Diligite Dominũ omnes ſancti eius:
quoniam veritatem requiret Dominus,
& retribuet abundanter facientibus ſu-
perbiam.
25 * Viriliter agite, & confortetur cor
veſtrum, omnes qui ſperatis in Do-
mino.

Ipſi Dauid intellectus. XXXI.

1 A BEati, quorum remiſſæ ſunt iniquita- Rom.4.a.7
tes: & quorum tecta ſunt peccata.
2 * Beatus vir, cui non imputauit Do-
minus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius
dolus.
3 * Quoniam tacui, inueterauerunt oſ-
ſa mea, dum clamarem tota die.
4 * Quoniam die ac nocte grauata eſt
ſuper me manus tua: conuerſus ſum in
ærumna mea, dum configitur ſpina.
5 * Delictum meum cognitum tibi fe-
B ci: & iniuſtitiam meam non abſcondi.
|| Dixi: Confitebor aduerſum me in- ||Iſa.65.d.24
iuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti
impietatem peccati mei.
6 * Pro hac orabit ad te omnis ſanctus,
in tempore opportuno.
Verumtamen in diluuio aquarũ mul-
tarum, ad eum non approximabunt.
7 * Tu es refugium meum a tribulatio-
C ne, quæ circumdedit me: exultatio mea
erue me a circumdantibus me.
8 * Intellectum tibi dabo, & inſtruam
te in via hac, qua gradieris: firmabo ſu-
per te oculos meos.
9 * Nolite fieri ſicut equus & mulus,
D quibus non eſt intellectus.
In camo & fræno maxillas eorũ con-
ſtringe, qui non approximant ad te.
10 * Multa flagella peccatoris, ſperantem
autem in Domino miſericordia circum-
dabit.
11 * Lætamini in Domino & exultate iu-
ſti, & gloriamini omnes recti corde.

Pſalmus

Psalmus Dauid. XXXII.

1 Exultate iusti in Domino: rectos decet collaudatio. A

2 * Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.

3 * Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione.

4 * Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.

5 * Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.

6 * Verbo Domini cæli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum. B

7 * Congregans sicut in vtre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

8 * Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem.

‖ Iudith 16. c.17 — 9 * ‖ Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.

10 * Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorũ, & reprobat consilia principum.

11 * Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem. C

12 * Beata gens, cuius est Dominus, Deus eius: populus, quem elegit in hereditatem sibi.

13 * De cælo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14 * De præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.

15 * Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16 * Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ.

17 * Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. D

18 * Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia eius.

19 * Vt eruat a morte animas eorum: & alat eos in fame.

20 * Anima nostra sustinet Dominum: quoniã adiutor & protector noster est.

21 * Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius sperauimus.

22 * Fiat misericordia tua Domine super nos: quemadmodum sperauimus in te.

1 Dauidi, cùm immutauit vultum suum coram Achimelech, & dimisit eum & abijt. (1. *Reg.* 21.)

XXXIII.

2 A Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

3 * In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.

4 * Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.

5 * Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6 * Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.

7 * Iste pauper clamauit, & Dominus B exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum.

8 * Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.

9 * Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10 * Timete Dominũ omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eũ.

11 * ‖ Diuites eguerunt & esurierunt: in- ‖ Luc.1.f.53.
C quirentes autem Dominum nõ minuentur omni bono.

12 * Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.

13 * ‖ Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos? ‖ 1.Pet.3.b.10

14 * Prohibe linguam tuam a malo: & labia tua ne loquantur dolum.

15 * Diuerte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

16 * Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum.

17 * ‖ Vultus autem Domini super faciẽtes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. ‖ Eccli.15.d.21 Heb.4.c.13

18 * Clamauerũt iusti, & Dominus exau-
D diuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

19 * Iuxta est Dominus ijs, qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit.

20 * Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

21 * Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.

22 * Mors peccatorum pessima: & qui oderunt iustum delinquent.

*Redi-

*Redimet Dominus animas seruorum 23
suorum : & non delinquent omnes qui
sperant in eo.

Ipsi Dauid. XXXIIII. 1

IVdica Domine nocentes me, expugna A
impugnantes me.
* Apprehende arma & scutum : & 2
exurge in adiutorium mihi.
* Effunde frameam, & conclude ad- 3
uersus eos, qui persequuntur me : dic
animæ meæ : Salus tua ego sum.
* Confundantur & reuereantur, quæ- 4
rentes animam meam.
Auertantur retrorsum, & confundan-
tur cogitantes mihi mala.
* Fiant tamquam puluis ante faciem 5
venti : & angelus Domini coarctans eos.
* Fiat via illorum tenebræ & lubri- 6
cũ : & angelus Domini persequens eos. B
* Quoniam gratis absconderunt mihi 7
interitum laquei sui : superuacue expro-
brauerunt animam meam.
* Veniat illi laqueus, quem ignorat : 8
& captio, quam abscondit, apprehendat
eum : & in laqueum cadat in ipsum.
* Anima autem mea exultabit in Do- 9
mino : & delectabitur super salutari suo.
* Omnia ossa mea dicent : Domine, 10
quis similis tibi ?
Eripiens inopem de manu fortiorum
eius : egenum & pauperem a diripien-
tibus eum.
* Surgentes testes iniqui, quæ ignora- 11
bam interrogabant me.
* Retribuebant mihi mala pro bonis : 12
sterilitatem animæ meæ.
* Ego autem cũ mihi molesti essent, 13
induebar cilicio. C
Humiliabam in ieiunio animam
meam : & oratio mea in sinu meo con-
uertetur.
* Quasi proximum, & quasi fratrem 14
nostrum, sic complacebam : quasi lugens
& contristatus sic humiliabar.
* Et aduersum me lætati sunt, & con- 15
uenerunt : cõgregata sunt super me fla-
gella, & ignoraui.
* Dissipati sunt, nec compuncti, ten-
tauerunt me, subsannauerunt me sub- 16
sannatione : frenduerunt super me den-
tibus suis.
* Domine quando respicies ? restituo 17
animam meam a malignitate eorum, a
leonibus vnicam meam.
18 * Confitebor tibi in ecclesia magna,
in populo graui laudabo te.
19 * Non supergaudeant mihi qui aduer-
santur mihi inique : ‖ qui oderunt me ‖ Ioã.15.d.25
gratis & annuunt oculis.
20 * Quoniam mihi quidem pacifice lo-
quebantur : & in iracundia terræ loquẽ-
tes, dolos cogitabant.
21 * Et dilatauerunt super me os suum :
dixerunt : Euge, euge, viderunt oculi
nostri.
22 * Vidisti Domine, ne sileas : Domine
ne discedas a me.
23 * Exurge & intende iudicio meo :
D Deus meus, & Dominus meus in cau-
sam meam.
24 * Iudica me secundum iustitiam tuam
Domine Deus meus, & non supergau-
deant mihi.
25 * Non dicant in cordibus suis : Euge,
euge, animæ nostræ : nec dicant : Deuo-
rauimus eum.
26 * Erubescant & reuereantur simul, qui
gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia
qui magna loquuntur super me.
27 * Exultent & lætentur qui volunt iu-
stitiam meam : & dicant semper : Ma-
gnificetur Dominus, qui volunt pacem
serui eius.
28 * Et lingua mea meditabitur iustitiã
tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, seruo Domini ipsi Dauid.
XXXV.

2 DIxit iniustus vt delinquat in semet-
A ipso : non est timor Dei ante ocu-
los eius.
3 * ‖ Quoniam dolose egit in conspe- ‖ Sup.13.a.3
ctu eius : vt inueniatur iniquitas eius ad
odium.
4 * Verba oris eius iniquitas, & dolus :
noluit intelligere vt bene ageret.
5 * Iniquitatem meditatus est in cubili
suo : astitit omni viæ non bonæ, mali-
tiam autem non odiuit.
6 * Domine in cælo misericordia tua :
& veritas tua vsque ad nubes.
7 * Iustitia tua sicut montes Dei : iudi-
cia tua abyssus multa.
Homines, & iumenta saluabis Do-
mine:

mine: * quemadmodum multiplicasti 8
misericordiam tuam Deus.
Filij autem hominum, in tegmine ala- B
rum tuarum sperabunt.
* Inebriabuntur ab vbertate domus 9
tuæ: & torrente voluptatis tuæ pota-
bis eos.
* Quoniam apud te est fons vitæ: & 10
in lumine tuo videbimus lumen.
* Prætende misericordiam tuam sciẽ- 11
tibus te, & iustitiam tuam his, qui recto
sunt corde.
* Non veniat mihi pes superbiæ: & 12
manus peccatoris non moueat me.
* Ibi ceciderunt qui operantur ini- 13
quitatem: expulsi sunt, nec potuerunt
stare.

Psalmus ipsi Dauid. XXXVI. 1

NOli æmulari in malignantibus: ne- A
que zelaueris facientes iniquitatẽ:
* Quoniam tamquam fœnum velo- 2
ter arescent: & quemadmodum olera
herbarum cito decident.
* Spera in Domino, & fac bonitatem: 3
& inhabita terram, & pascẽris in diui-
tijs eius.
* Delectare in Domino: & dabit tibi 4
petitiones cordis tui.
* Reuela Domino viam tuam, & spe- 5
ra in eo: & ipse faciet.
* Et educet quasi lumen iustitiã tuã: 6
& iudicium tuum tamquam meridiem:
* subditus esto Domino, & ora eum. 7
Noli æmulari in eo, qui prosperatur
in via sua: in homine faciẽte iniustitias.
* Desine ab ira, & derelinque furorẽ: 8
noli æmulari vt maligneris.
* Quoniam qui malignãtur, extermi- 9
nabuntur: sustinentes autem Dominum,
ipsi hereditabunt terram.
* Et adhuc pusillum, & non erit pec- 10
cator: & quæres locum eius, & non in-
uenies.
‖Matt.5.a.4 * ‖ Mansueti autem hereditabunt ter- 11
ram, & delectabuntur in multitudine B
pacis.
* Obseruabit peccator iustum: & stri- 12
debit super eum dentibus suis.
* Dominus autẽ irridebit eum: quo- 13
niam prospicit quòd veniet dies eius.
* Gladium euaginauerũt peccatores: 14
intenderunt arcum suum,
A

Vt deijciant pauperem & inopem: vt
trucident rectos corde.
15 * Gladius eorum intret in corda ip-
sorum: & arcus eorum confringatur.
16 * Melius est modicum iusto, super di-
uitias peccatorum multas.
17 * Quoniam brachia peccatorum con-
terentur: confirmat autem iustos Do-
minus.
18 * Nouit Dominus dies immaculato-
rum: & hereditas eorum in æternũ erit.
19 * Non confundentur in tẽpore malo,
20 & in diebus famis saturabuntur: * quia
C peccatores peribunt.
Inimici vero Domini mox vt hono-
rificati fuerint & exaltati: deficientes,
quemadmodum fumus deficient.
21 * Mutuabitur peccator, & non soluet:
iustus autem miseretur & tribuet.
22 * Quia benedicentes ei hereditabunt
terram: maledicentes autem ei dispe-
ribunt.
23 * Apud Dominũ gressus hominis di-
rigentur: & viam eius volet.
24 * Cum ceciderit, non collidetur: quia
Dominus supponit manum suam.
25 * Iunior fui, etenim senui: & non vidi
iustum derelictum, nec semen eius quæ-
rens panem.
26 * Tota die miseretur & commodat:
& semen illius in benedictione erit.
27 * Declina a malo, & fac bonum: & in-
habita in sæculum sæculi.
28 * Quia Dominus amat iudicium, &
non derelinquet sanctos suos: in æter-
num conseruabuntur.
Iniusti punientur: & semen impio-
rum peribit.
29 * Iusti autem hereditabunt terram:
D & inhabitabunt in sæculum sæculi super
eam.
30 * ‖ Os iusti meditabitur sapientiam, & ‖Pro.31.d.26
lingua eius loquetur iudicium.
31 * ‖ Lex Dei eius in corde ipsius: & nõ ‖Isa.51.c.7
supplantabuntur gressus eius.
32 * Cõsiderat peccator iustum: & quæ-
rit mortificare eum.
33 * Dominus autẽ non derelinquet eum
in manibus eius: nec damnabit eum cũ
iudicabitur illi.
34 * Expecta Dominum, & custodi viam
eius: & exaltabit te vt hereditate capias
terram: cum perierint peccatores vi-
debis.

* Vidi

* Vidi impium superexaltatum, & 35
eleuatum sicut cedros Libani.
* Et transiui,& ecce nõ erat: & quæ- 36
siui eum,& non est inuentus locus eius.
* Custodi innocentiam, & vide æqui- 37
tatem: quoniam sunt reliquiæ homini
pacifico.
* Iniusti autem disperibunt simul: 38
reliquiæ impiorum interibunt.
* Salus autem iustorum a Domino: 39
& protector eorum in tempore tribu-
lationis.
* Et adiuuabit eos Dominus, & li- 40
berabit eos: & eruet eos a peccatori-
bus, & saluabit eos: quia sperauerunt
in eo.

1 Psalmus Dauid, in rememorationem
de sabbato. XXXVII.

Psal. 6. a. 1

2 DOmine ne in furore tuo arguas
me, neque in ira tua corripias me. A
3 * Quoniã sagittæ tuæ infixæ sunt mi-
hi: & confirmasti super me manũ tuã.
4 * Non est sanitas in carne mea a fa-
cie iræ tuæ: non est pax ossibus meis a
facie peccatorum meorum.
5 * Quoniam iniquitates meæ super-
gressæ sunt caput meum: & sicut onus
graue grauatæ sunt super me.
6 * Putruerunt & corruptæ sunt cica-
trices meæ, a facie insipientiæ meæ.
7 * Miser factus sum, & curuatus sum
vsque in finem: tota die contristatus
ingrediebar.
8 * Quoniã lũbi mei impleti sunt illu-
sionibus: & nõ est sanitas in carne mea. B
9 * Afflictus sum, & humiliatus sum
nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.
10 * Domine, ante te omne desiderium
meum: & gemitus meus a te non est
absconditus.
11 * Cor meum conturbatum est, dereli-
quit me virtus mea: & lumen oculorũ
meorum, & ipsum non est mecum.
12 * Amici mei, & proximi mei aduer-
sum me appropinquauerunt, & steterũt. C
Et qui iuxta me erant, de longe ste-
13 terunt: * & vim faciebãt qui quærebant
animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locu-
ti sunt vanitates: & dolos tota die me-
ditabantur.
14 * Ego autem tamquam surdus non
audiebam: & sicut mutus non aperiens
os suum.
15 * Et factus sum sicut homo non au-
diens: & non habens in ore suo redar-
gutiones.
16 * Quoniam in te Domine speraui:
tu exaudies me Domine Deus meus.
17 * Quia dixi: Nequando supergau-
deant mihi inimici mei: & dum com-
mouentur pedes mei, super me magna
locuti sunt.
18 * Quoniam ego in flagella paratus
D sum: & dolor meus in conspectu meo
semper.
19 * Quoniam iniquitatem meã annun-
ciabo: & cogitabo pro peccato meo.
20 * Inimici autem mei viuunt, & con-
firmati sunt super me: & multiplicati
sunt qui oderunt me inique.
21 * Qui retribuunt mala pro bonis,
detrahebant mihi: quoniam sequebar
bonitatem.
22 * Ne derelinquas me Domine Deus
meus: ne discesseris a me.
23 * Intende in adiutorium meum, Do-
mine Deus salutis meæ.

1 In finem, ipsi Idithun, Canticum
Dauid. XXXVIII.

2 DIxi: Custodiam vias meas: vt non
A delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiam, cum con-
sisteret peccator aduersum me.
3 * Obmutui, & humiliatus sum, & si-
lui a bonis: & dolor meus renouatus est.
4 * Concaluit cor meum intra me: &
in meditatione mea exardescet ignis.
5 * Locutus sum in lingua mea: Notũ
fac mihi Domine finem meum,
B Et numerum dierum meorum quis
est: vt sciam quid desit mihi.
6 * Ecce mensurabiles posuisti dies
meos: & substantia mea tamquam ni-
hilum ante te.
Verumtamen vniuersa vanitas, om-
nis homo viuens.
7 * Verumtamen in imagine pertransit
homo: sed & frustra conturbatur.
Thesaurizat: & ignorat cui congre-
gabit ea.
8 * Et nunc quæ est expectatio mea?
nonne Dominus? & substantia mea
apud te est.

Ab

* Ab omnibus iniquitatibus meis 9
erue me: opprobrium insipienti dedisti
me.
* Obmutui, & non aperui os meum, 10
quoniam tu fecisti: * amoue a me pla- 11
gas tuas.
* A fortitudine manus tuæ ego defe- 12
ci in increpationibus: propter iniquita- C
tem corripuisti hominem.
Et tabescere fecisti sicut araneam ani-
mam eius: verumtamen vane conturba-
tur omnis homo.
* Exaudi orationem meam Domine, 13
& deprecationem meam: auribus perci-
pe lacrymas meas.
Ne sileas: quoniam aduena ego sum
apud te, & peregrinus, sicut omnes pa-
tres mei.
* Remitte mihi, vt refrigerer prius 14
quàm abeam, & amplius non ero.

In finem, Psalmus ipsi Dauid. 1
XXXIX.

Expectans expectaui Dominum, & 2
intendit mihi. A
* Et exaudiuit preces meas: & eduxit 3
me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos:
& direxit gressus meos.
* Et immisit in os meum canticum 4
nouum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi & timebunt: & spe-
rabunt in Domino.
* Beatus vir, cuius est nomen Domini 5
spes eius: & non respexit in vanitates &
insanias falsas.
* Multa fecisti tu Domine Deus meus 6
mirabilia tua: & cogitationibus tuis nõ
est qui similis sit tibi.
Annunciaui & locutus sum: multipli-
cati sunt super numerum.
‖ Heb. 10. b. 5 * ‖ Sacrificium & oblationem noluisti: 7
aures autem perfecisti mihi. B
Holocaustum & pro peccato non po-
stulasti: * tunc dixi: Ecce venio. 8
In capite libri scriptum est de me * vt 9
facerem voluntatem tuam: Deus meus
volui, & legem tuam in medio cor-
dis mei.
* Annunciaui iustitiam tuam in ec- 10
clesia magna, ecce labia mea non pro-
hibebo: Domine tu scisti.
* Iustitiam tuam non abscondi in 11
corde meo: veritatem tuam & salutare
tuum dixi.
C Non abscondi misericordiam tuam,
& veritatem tuam a concilio multo.
12 * Tu autem Domine ne longe facias
miserationes tuas a me: misericordia
tua & veritas tua semper susceperunt
me.
13 * Quoniam circumdederunt me ma-
la, quorum non est numerus: compre-
henderunt me iniquitates meæ, & non
potui vt viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos capi-
tis mei: & cor meum dereliquit me.
14 * Complaceat tibi Domine vt eruas
me: ‖ Domine, ad adiuuandum me re- ‖ Inf. 69. a. 1
spice.
15 * ‖ Confundãtur & reuereantur simul, ‖ Sup. 34. a. 4
D qui quærunt animam meam, vt aufe-
rant eam.
Conuertantur retrorsum, & reuerean-
tur qui volunt mihi mala.
16 * Ferant confestim confusionem suã,
qui dicunt mihi: Euge, euge.
17 * Exultent & lætentur super te omnes
quærentes te: & dicant semper: Magni-
ficetur Dominus: qui diligunt salutare
tuum.
18 * Ego autem mendicus sum, & pau-
per: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus, & protector meus tu
es: Deus meus ne tardaueris.

1 In finem, Psalmus ipsi Dauid. XL.

2 Beatus qui intelligit super egenum,
A & pauperem: in die mala liberabit
eum Dominus.
3 * Dominus conseruet eum, & viuifi-
cet eum, & beatum faciat eum in ter-
ra: & non tradat eum in animam ini-
micorum eius.
4 * Dominus opem ferat illi super le-
ctum doloris eius: vniuersum stratum
eius versasti in infirmitate eius.
5 * Ego dixi: Domine miserere mei: sa-
na animam meam, quia peccaui tibi.
6 * Inimici mei dixerunt mala mihi:
Quando morietur, & peribit nomẽ eius?
7 * Et si ingrediebatur vt videret, vana
B loquebatur, cor eius congregauit iniqui-
tatem sibi.
Egrediebatur foras, & loquebatur
8 * in idipsum.

Aduersum

Aduersum me susurrabant omnes ini-
mici mei: aduersum me cogitabant ma-
la mihi.
* Verbum iniquum constituerunt ad- 9
uersum me: Numquid qui dormit non
adijciet vt resurgat?
* Etenim homo pacis meæ, in quo spe- 10
raui: qui edebat panes meos, magnifica-
uit super me supplantationem.
* Tu autem Domine miserere mei, & 11
resuscita me: & retribuam eis. C
‖Act. 1. c. 16 * ‖In hoc cognoui quoniam voluisti 12
me: quoniam non gaudebit inimicus
meus super me.
* Me autem propter innocentiam su- 13
scepisti: & confirmasti me in conspectu
tuo in æternum.
* Benedictus Dominus Deus Israel a 14
sæculo, & vsque in sæculum: fiat, fiat.

In finem, 1
Intellectus filijs Core. XLI.

QVemadmodum desiderat ceruus ad 2
fontes aquarum: ita desiderat ani- A
ma mea ad te Deus.
* Sitiuit anima mea ad Deum fortem 3
viuum: quando veniam & apparebo an-
te faciem Dei?
* Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes 4
die ac nocte: dum dicitur mihi quoti-
die: Vbi est Deus tuus?
* Hæc recordatus sum, & effudi in me 5
animam meam: quoniam transibo in B
locum tabernaculi admirabilis, vsque ad
domum Dei:
In voce exultationis, & confessionis:
sonus epulantis.
* Quare tristis es anima mea? & qua- 6
re conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc con-
fitebor illi: salutare vultus mei, * & Deus 7
meus.
Ad meipsum anima mea conturba-
ta est: propterea memor ero tui de ter-
ra Iordanis, & Hermonijm a monte
modico.
* Abyssus abyssum inuocat, in voce 8
cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super
me transierunt.
* In die mandauit Dominus miseri- 9
cordiam suam: & nocte canticum C
eius.

10 Apud me oratio Deo vitæ meæ, * di-
cam Deo: Susceptor meus es,
Quare oblitus es mei? & quare con-
tristatus incedo, dum affligit me ini-
micus?
11 * Dum confringuntur ossa mea, ex-
probrauerũt mihi qui tribulant me ini-
mici mei:
Dum dicunt mihi per singulos dies:
12 Vbi est Deus tuus? * quare tristis es ani-
ma mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc con-
fitebor illi: salutare vultus mei, & Deus
meus.

1 Psalmus Dauid. XLII.

A IVdica me Deus, & discerne causam
meam de gente non sancta, ab homi-
ne iniquo, & doloso erue me.
2 * Quia tu es Deus fortitudo mea:
quare me repulisti? & quare tristis ince-
do, dum affligit me inimicus?
3 * Emitte lucem tuam & veritatem
tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerũt
in montem sanctum tuum, & in taber-
nacula tua.
4 * Et introibo ad altare Dei: ad Deũ,
B qui lætificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus
5 meus: * quare tristis es anima mea? &
quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confi-
tebor illi: salutare vultus mei, & Deus
meus.

1 In finem, Filijs Core ad intellectum.
XLIII.

2 DEus auribus nostris audiuimus: pa-
A tres nostri annunciauerunt nobis.
Opus, quod operatus es in diebus eo-
rum: & in diebus antiquis.
3 * Manus tua gentes disperdidit, &
plantasti eos: afflixisti populos, & expu-
listi eos:
4 * Nec enim in gladio suo possederũt
terram, & brachium eorum non salua-
uit eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum,
& illuminatio vultus tui: quoniam com
placuisti in eis.
5 * Tu es ipse rex meus & Deus meus:
qui mandas salutes Iacob.

In te

* In te inimicos nostros ventilabimus 6
cornu, & in nomine tuo spernemus in- B
surgentes in nobis.
* Non enim in arcu meo sperabo: & 7
gladius meus non saluabit me.
* Saluasti enim nos de affligentibus 8
nos: & odientes nos confudisti.
* In Deo laudabimur tota die: & in 9
nomine tuo confitebimur in sæculum.
* Nunc autem repulisti & confudisti 10
nos: & non egredieris Deus in virtuti-
bus nostris.
* Auertisti nos retrorsum post inimi- 11
cos nostros: & qui oderunt nos, diripie-
bant sibi.
* Dedisti nos tamquam oues escarum: 12
& in gentibus dispersisti nos.
* Vendidisti populum tuum sine pre- 13
tio: & non fuit multitudo in commuta-
tionibus eorum.
* Posuisti nos opprobrium vicinis no- 14
stris, subsannationem & derisum his, qui
sunt in circuitu nostro.
* Posuisti nos in similitudinem Genti- 15
bus: commotionem capitis in popu- C
lis.
* Tota die verecundia mea contra 16
me est, & confusio faciei meæ coope-
ruit me.
* A voce exprobrantis, & obloquẽtis: 17
a facie inimici, & persequentis.
* Hæc omnia venerunt super nos, nec 18
obliti sumus te: & inique non egimus
in testamento tuo.
* Et non recessit retro cor nostrum: & 19
declinasti semitas nostras a via tua:
* Quoniam humiliasti nos in loco af- 20
flictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
* Si obliti sumus nomen Dei nostri, & 21
si expandimus manus nostras ad deum D
alienum:
* Nonne Deus requiret ista? ipse enim 22
nouit abscondita cordis.
Rom. 8. g. 36 ‖ Quoniam propter te mortificamur
tota die: æstimati sumus sicut oues oc-
cisionis.
* Exurge, quare obdormis Domine? 23
exurge, & ne repellas in finem.
* Quare faciem tuam auertis, obliui- 24
sceris inopiæ nostræ & tribulationis no-
stræ?
* Quoniam humiliata est in puluere 25
anima nostra: conglutinatus est in terra
venter noster.

26 * Exurge Domine, adiuua nos: & re-
dime nos propter nomen tuum.

1 In finem, pro ijs, qui commutabuntur,
filijs Core, ad intellectum, Canticum
pro dilecto. XLIIII.

2 ERuctauit cor meum verbum bonum:
A dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ, velociter
scribentis.
3 * Speciosus forma præ filijs hominũ,
diffusa est gratia in labijs tuis: propte-
rea benedixit te Deus in æternum.
4 * Accingere gladio tuo super femur
tuum, potentissime,
5 * Specie tua & pulchritudine tua in-
tende, prospere procede, & regna,
B Propter veritatem & mansuetudinem,
& iustitiam: & deducet te mirabiliter
dextera tua.
6 * Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te ca-
dent, in corda inimicorum regis.
7 * ‖ Sedes tua Deus in sæculum sæculi: ‖ Heb. 1. b. 8
virga directionis virga regni tui.
8 * Dilexisti iustitiam, & odisti iniquita-
tem: propterea vnxit te Deus Deus tuus
oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
9 * Mirrha, & gutta, & casia a vestimen-
C tis tuis, a domibus eburneis: ex quibus
10 delectauerunt te * filiæ regum in hono-
re tuo.
Astitit regina a dextris tuis in vestitu
deaurato: circumdata varietate.
11 * Audi filia, & vide, & inclina aurem
tuam: & obliuiscere populum tuum, &
domum patris tui.
12 * Et concupiscet rex decorem tuum:
quoniam ipse est Dominus Deus tuus, &
adorabunt eum.
13 * Et filiæ Tyri in muneribus vultum
D tuum deprecabuntur: omnes diuites
plebis.
14 * Omnis gloria eius filiæ regis ab in-
15 tus, in fimbrijs aureis * circumamicta va-
rietatibus.
Adducentur regi virgines post eam:
proximæ eius afferentur tibi.
16 * Afferentur in lætitia & exultatione:
adducentur in templum regis.
17 * Pro patribus tuis nati sunt tibi filij:
constitues eos principes super omnem
terram.
18 * Memores erunt nominis tui in omni

generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: & in sæculum sæculi.

1 In finem, filijs Core pro arcanis, Psalmus XLV.

DEus noster refugium, & virtus: 2
adiutor in tribulationibus, quæ in- A
uenerunt nos nimis.
*Propterea non timebimus dum tur- 3
babitur terra: & transferentur montes
in cor maris.
*Sonuerunt, & turbatæ sunt aquæ eo- 4
rum: conturbati sunt montes in fortitu-
dine eius.
*Fluminis impetus lætificat ciuitatem 5
Dei: sanctificauit tabernaculum suum
Altissimus.
*Deus, in medio eius, non commo- 6
uebitur: adiuuabit eam Deus mane di- B
luculo.
*Conturbatæ sunt gentes, & inclinata 7
sunt regna: dedit vocem suam, mota est
terra.
*Dominus virtutum nobiscum: su- 8
sceptor noster Deus Iacob.
*Venite, & videte opera Domini, 9
quæ posuit prodigia super terram:* au- 10
ferens bella vsque ad finem terræ. C
Arcum conteret, & confringet arma:
& scuta comburet igni:
*Vacate, & videte quoniam ego sum 11
Deus: exaltabor in gentibus, & exalta-
bor in terra.
*Dominus virtutum nobiscum: su- 12
sceptor noster Deus Iacob.

1 In finem, pro filijs Core Psalmus XLVI.

OMnes Gentes plaudite manibus: iu- 2
bilate Deo in voce exultationis. A
*Quoniam Dominus excelsus, ter- 3
ribilis: Rex magnus super omnem ter-
ram.
*Subiecit populos nobis: & gentes 4
sub pedibus nostris.
*Elegit nobis hereditatem suam: spe- 5
ciem Iacob, quam dilexit.
2. Reg. 6. c. 15 *‖Ascendit Deus in iubilo: & Domi- 6
nus in voce tubæ.
*Psallite Deo nostro, psallite: psallite 7
Regi nostro, psallite. B
8 *Quoniam Rex omnis terræ Deus:
psallite sapienter.
9 *Regnabit Deus super gentes: Deus
sedet super sedem sanctam suam.
10 *Principes populorũ congregati sunt
cum Deo Abraham: quoniam dij fortes
terræ, vehementer eleuati sunt.

1 Psalmus Cantici filijs Core secunda sabbati. XLVII.

2 MAgnus Dominus, & laudabilis ni-
A mis in ciuitate Dei nostri, in mon-
te sancto eius.
3 *Fundatur exultatione vniuersæ terræ
mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Re-
gis magni.
4 *Deus in domibus eius cognoscetur,
cum suscipiet eam.
5 *Quoniam ecce reges terræ congre-
gati sunt: conuenerunt in vnum.
6 *Ipsi videntes sic admirati sunt, con-
7 turbati sunt, commoti sunt: *tremor
apprehendit eos.
8 Ibi dolores vt parturientis, *in spi-
ritu vehementi conteres naues Tharsis.
9 *Sicut audiuimus, sic vidimus in ci-
uitate Domini virtutum, in ciuitate
B Dei nostri: Deus fundauit eam in æter-
num.
10 *Suscepimus Deus misericordiam
tuam, in medio templi tui.
11 *Secundum nomen tuum Deus, sic
& laus tua in fines terræ: iustitia plena
est dextera tua.
12 *Lætetur mons Sion, & exultent fi-
liæ Iudæ, propter iudicia tua Domine.
13 *Circumdate Sion, & complectimini
eam: narrate in turribus eius.
14 *Ponite corda vestra in virtute eius:
& distribuite domos eius, vt enarretis in
progenie altera.
15 *Quoniam hic est Deus, Deus noster
in æternum, & in sæculum sæculi: ipse
reget nos in sæcula.

1 In finem, filijs Core Psalmus. XLVIII.

2 AVdite hæc omnes Gentes: auribus
A percipite omnes, qui habitatis orbẽ:
3 *Quiq. terrigenæ, & filij hominum:
simul in vnum diues & pauper.

Os

4 *Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

1 Ps.77.a.2 Matt.13.e.35
5 * [1] Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

6 *Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me:

7 *Qui confidunt in virtute sua: & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

8 *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.

9 * Et pretium redemptionis animæ suæ: & laborabit in æternum,
10 * & viuet adhuc in finem. B

11 *Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipiens, & stultus peribunt.

12 Et relinquent alienis diuitias suas: *& sepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, & progenie: vocauerunt nomina sua in terris suis.

13 * Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. C

14 * Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

15 * Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino: & auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum.

16 *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

17 *Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. D

18 * Quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.

19 * Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

20 *Introibit vsque in progenies patrum suorum: & vsque in æternum non videbit lumen.

21 *Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus est: & vocauit terram,

2 A solis ortu vsque ad occasum: * ex Sion species decoris eius.

3 *Deus manifeste veniet: Deus noster & non silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

4 *Aduocabit cælum desursum: & terram discernere populum suum.

5 * Congregate illi sanctos eius: qui
B ordinant testamentum eius super sacrificia.

6 * Et annunciabunt cæli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.

7 *Audi populus meus, & loquar: Israel, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 *Non in sacrificijs tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 *Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10 *Quoniam meæ sunt omnes feræ siluarum, iumenta in montibus & boues.

11 *Cognoui omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri mecum est.

12 * Si esuriero, non dicam tibi: meus
C est enim orbis terræ, & plenitudo eius.

13 *Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo?

14 *Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 * Et inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17 *Tu vero odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum:

18 *Si videbas furem, currebas cum eo:
D & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 *Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.

20 * Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ
21 ponebas scandalum: * hæc fecisti, & tacui.

Existimasti inique quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

* Intelligite hæc qui obliuiscimini 22
Deum: nequando rapiat, & non sit qui
eripiat.
*Sacrificium laudis honorificabit me: 23
& illic iter, quo ostendam illi salu-
tare Dei.

In finem, Psalmus Dauid, 1
* Cum venit ad eum Nathan Propheta, 2
quando intrauit ad Bethsabee.
(2. *Reg.* 12.) L.

Miserere mei Deus, secundum ma- 3
gnam misericordiam tuam. A
Et secundum multitudinem misera-
tionum tuarum, dele iniquitatem
meam.
*Amplius laua me ab iniquitate mea: 4
& a peccato meo munda me.
* Quoniam iniquitatem meam ego 5
cognosco: & peccatum meum contra
me est semper.
* Tibi soli peccaui, & malum coram 6
Rom. 3. 4. te feci: ut iustificeris in sermonibus
tuis, & vincas cum iudicaris.
* Ecce enim in iniquitatibus conce- 7
ptus sum: & in peccatis concepit me B
mater mea.
* Ecce enim veritatem dilexisti: in- 8
certa, & occulta sapientiæ tuæ manife-
stasti mihi.
Leuit. 14. Num. 19. * Asperges me hyssopo, & munda- 9
bor: lauabis me, & super niuem deal-
babor.
* Auditui meo dabis gaudium & læti- 10
tiam: & exultabunt ossa humiliata.
*Auerte faciem tuam a peccatis meis: 11
& omnes iniquitates meas dele. 12
* Cor mundum crea in me Deus: & C
spiritum rectum innoua in visceribus
meis.
*Ne proijcias me a facie tua: & spi- 13
ritum sanctum tuum nè auferas a me.
* Redde mihi lætitiam salutaris tui: & 14
spiritu principali confirma me.
* Docebo iniquos vias tuas: & impij 15
ad te conuertentur.
* Libera me de sanguinibus Deus, 16
Deus salutis meæ: & exultabit lingua
mea iustitiam tuam.
* Domine, labia mea aperies: & os 17
meum annunciabit laudem tuam. D
* Quoniã si voluisses sacrificiũ dedis- 18
sem vtique: holocaustis nõ delectaberis.
19 * Sacrificium Deo spiritus cõtribula-
tus: cor contritum, & humiliatum Deus
non despicies.
20 * Benigne fac Domine in bona volun
tate tua Sion: vt ædificentur muri Ieru-
salem.
21 * Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ,
oblationes, & holocausta: tunc imponent
super altare tuum vitulos.

1 In finem, Intellectus Dauid,
2 *Cum venit Doeg Idumæus, & nunciauit
Sauli: Venit Dauid in domum
Achimelech.
(1. *Reg.* 22. 9.) LI.

3 Qvid gloriaris in malitia, qui poteris
A es in iniquitate?
4 * Tota die iniustitiam cogitauit lin-
gua tua: sicut nouacula acuta fecisti do-
lum.
5 * Dilexisti malitiam super benignita-
tem: iniquitatem magis quàm loqui
æquitatem.
6 * Dilexisti omnia verba præcipitatio-
nis, lingua dolosa.
7 *Propterea Deus destruet te in finem,
B euellet te, & emigrabit te de taberna-
culo tuo: & radicem tuam de terra vi-
uentium.
8 * Videbunt iusti, & timebunt, & su-
9 per eum ridebunt, & dicent: * ecce
homo, qui non posuit Deum adiuto-
rem suum:
Sed sperauit in multitudine diuitia-
rum suarum: & præualuit in vanita-
te sua.
10 * Ego autem, sicut oliua fructifera in
domo Dei, speraui in misericordia
Dei in æternum: & in sæculum sæculi.
11 * Confitebor tibi in sæculum quia fe-
cisti: & expectabo nomen tuum, quo-
niam bonum est in conspectu sancto-
rum tuorum.

In finem,
1 Pro Maeleth intelligentiæ Dauid.
LII.

A Dixit insipiens in corde suo: Non est
Deus.
2 * Corrupti sunt, & abominabiles facti
sunt in iniquitatibus: non est qui faciat
bonum.

Deus

Psal. 13.a.1 *Deus de cælo prospexit super filios 3
hominum: vt videat si est intelligens,
aut requirens Deum.
Rom. 3.b.12 *Omnes declinauerunt, simul inu- 4
tiles facti sunt: non est qui faciat bonũ,
non est vsque ad vnum.
*Nonne scient omnes qui operantur 5
iniquitatem, qui deuorant plebem meã B
vt cibum panis?
*Deum non inuocauerunt: illic tre- 6
pidauerunt timore, vbi non erat ti-
mor.
Quoniam Deus dissipauit ossa eorum
qui hominibus placent: confusi sunt,
quoniam Deus spreuit eos.
*Quis dabit ex Sion salutare Israel? 7
cum conuerterit Deus captiuitatem
plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur
Israel.

In finem,
In carminibus intellectus Dauid, 1
*Cum venissent Ziphæi, & dixissent ad
Saul: Nonne Dauid absconditus est apud 2
nos? (1. *Reg.* 23. 19. & 26. 1.)

LIII.

DEus in nomine tuo saluum me fac: 3
& in virtute tua iudica me. A
*Deus exaudi orationem meam: auri- 4
bus percipe verba oris mei.
*Quoniam alieni insurrexerunt ad- 5
uersum me, & fortes quæsierunt animam
meam: & non proposuerunt Deum ante
conspectum suum.
*Ecce enim Deus adiuuat me: & 6
Dominus susceptor est animæ meæ. B
*Auerte mala inimicis meis: & in 7
veritate tua disperde illos.
*Voluntarie sacrificabo tibi, & confi- 8
tebor nomini tuo Domine: quoniam
bonum est:
*Quoniam ex omni tribulatione eri- 9
puisti me: & super inimicos meos de-
spexit oculus meus.

In finem, In carminibus intellectus 1
Dauid. LIIII.

EXaudi Deus orationem meam, & 2
ne despexeris deprecationem meã: A
*intende mihi, & exaudi me. 3
Contristatus sum in exercitatione
4 mea: & conturbatus sum *a voce inimi-
ci, & a tribulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me iniqui-
tates: & in ira molesti erant mihi.
5 *Cor meum conturbatum est in me:
& formido mortis cecidit super me.
6 *Timor & tremor venerunt super me:
& contexerunt me tenebræ:
7 *Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut
B columbæ, & volabo, & requiescam?
8 *Ecce elongaui fugiens: & mansi in
solitudine.
9 *Expectabam eũ, qui saluum me fecit
a pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10 *Præcipita Domine, diuide linguas
eorum: quoniam vidi iniquitatem, &
contradictionem in ciuitate.
11 *Die ac nocte circũdabit eam super
muros eius iniquitas: & labor in medio
12 eius, *& iniustitia.
Et non defecit de plateis eius vsura, &
dolus.
13 *Quoniam si inimicus meus maledi-
xisset mihi, sustinuissem vtique.
C Et si is, qui oderat me, super me ma-
gna locutus fuisset: abscondissem me
forsitan ab eo.
14 *Tu vero homo vnanimis: dux meus,
& notus meus:
15 *Qui simul mecum dulces capiebas
cibos: in domo Dei ambulauimus cum
consensu.
16 *Veniat mors super illos: & descen-
dant in infernum viuentes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis eo-
rum: in medio eorum.
17 *Ego autem ad Deum clamaui: &
Dominus saluabit me.
18 *Vespere, & mane, & meridie narra-
bo & annunciabo: & exaudiet vocem
meam.
19 *Redimet in pace animam meam ab
his, qui appropinquant mihi: quoniam
inter multos erant mecum.
20 *Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui
D est ante sæcula.
Non enim est illis commutatio, &
21 non timuerunt Deum: *extendit manum
suam in retribuendo.
Contaminauerunt testamentum eius,
22 *diuisi sunt ab ira vultus eius: & ap-
propinquauit cor illius.
Molliti sunt sermones eius super o-
leum: & ipsi sunt iacula.

¶ Matt. 6. d. 25 Luc. 12. c. 22 1. Pet. 5. b. 7
* ¶ Iacta super Dominum curam tuã, 23
& ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem iusto.
* Tu vero Deus deduces eos, in pu- 24
teum interitus.
Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

In finem,
Pro populo, qui a Sanctis longe factus 1
est, Dauid in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.
(1. *Reg.* 21. 12.) LV.

MIserere mei Deus, quoniam con- 2
culcauit me homo: tota die im- A
pugnans tribulauit me.
* Conculcauerunt me inimici mei to- 3
ta die: quoniam multi bellantes aduersum me.
* Ab altitudine diei timebo: ego ve- 4
ro in te sperabo.
* In Deo laudabo sermones meos, in 5
Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.
* Tota die verba mea execrabantur: 6
aduersum me omnes cogitationes eorum, in malum.
* Inhabitabunt & abscondent: ipsi 7
calcaneum meum obseruabunt. B
Sicut sustinuerunt animam meam,
* pro nihilo saluos facies illos: in ira po- 8
pulos confringes.
Deus, * vitam meam annunciaui ti- 9
bi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo,
Sicut & in promissione tua: * tunc 10
conuertentur inimici mei retrorsum:
In quacumque die inuocauero te: ecce cognoui quoniam Deus meus es.
* In Deo laudabo verbum, in Do- 11
mino laudabo sermonem: in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.
* In me sunt Deus vota tua, quæ red- 12
dam, laudationes tibi.
* Quoniam eripuisti animam meam 13
de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

In finem,
1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam.
(2. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.) LVI.

2 MIserere mei Deus, miserere mei:
A quoniam in te confidit anima
mea.
Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.
3 * Clamabo ad Deum altissimum:
Deum qui benefecit mihi.
4 * Misit de cælo, & liberauit me: dedit
in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, &
5 veritatem suam, * & eripuit animam
meam de medio catulorum leonum:
dormiui conturbatus.
Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.
6 * Exaltare super cælos Deus: & in
B omnem terram gloria tua.
7 * Laqueum parauerunt pedibus meis:
& incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.
8 * Paratum cor meum Deus, para-
tum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.
9 * Exurge gloria mea, exurge psalte-
rium & cithara: exurgam diluculo.
10 * Confitebor tibi in populis Domi-
ne: & psalmum dicam tibi in gentibus:
11 * Quoniam magnificata est vsque ad
cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.
12 * Exaltare super cælos Deus: & super
omnem terram gloria tua.

In finem,
1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem. LVII.

2 SI vere vtique iustitiam loquimini: re-
A cta iudicate filij hominum.
3 * Etenim in corde iniquitates opera-
mini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.
4 * Alienati sunt peccatores a vulua,
errauerunt ab vtero: locuti sunt falsa.
5 * Furor illis secundum similitudinem
serpen-

serpentis: sicut aspidis surdæ, & obtu-
rantis aures suas,
* Quæ non exaudiet vocem incantan- 6
tium: & venefici incantantis sapien-
ter.
* Deus conteret dentes eorum in ore 7
ipsorum: molas leonum confringet Do- B
minus.
* Ad nihilum deuenient tamquam 8
aqua decurrens: intendit arcum suum
donec infirmentur.
* Sicut cera, quæ fluit, auferentur: su- 9
percecidit ignis, & non viderunt solem.
* Priusquam intelligerent spinæ ve- 10
stræ rhamnum: sicut viuentes, sic in ira
absorbet eos.
* Lætabitur iustus cum viderit vindi- 11
ctam: manus suas lauabit in sanguine
peccatoris.
* Et dicet homo: Si vtique est fructus 12
iusto: vtique est Deus iudicans eos in
terra.

In finem,
Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptio- 1
nem, quando misit Saul, & custodiuit
domum eius, vt eum interficeret.
(1. *Reg.* 19. 11.) LVIII.

ERipe me de inimicis meis Deus 2
meus: & ab insurgentibus in me A
libera me.
* Eripe me de operantibus iniquita- 3
tem: & de viris sanguinum salua me.
* Quia ecce ceperunt animam meam: 4
irruerunt in me fortes.
* Neque iniquitas mea, neque pecca- 5
tum meum Domine: sine iniquitate cu-
curri, & direxi.
* Exurge in occursum meum, & vi- 6
de: & tu Domine Deus virtutum, Deus B
Israel,
Intende ad visitandas omnes gentes:
non miserearis omnibus, qui operantur
iniquitatem.
* Conuertentur ad vesperam: & fa- 7
mem patientur vt canes, & circuibunt
ciuitatem.
* Ecce loquentur in ore suo, & gla- 8
dius in labijs eorum: quoniam quis au-
diuit?
* Et tu Domine deridebis eos: ad ni- 9
hilum deduces omnes gentes.
* Fortitudinem meam ad te custodiã, 10
11 quia Deus susceptor meus es: * Deus
meus misericordia eius præueniet me.
12 * Deus ostendet mihi super inimicos
C meos, ne occidas eos: nequando obli-
uiscantur populi mei.
Disperge illos in virtute tua: & depo
ne eos protector meus Domine:
13 * Delictum oris eorum, sermonem la-
biorum ipsorum: & comprehendantur
in superbia sua.
Et de execratione & mendacio annun
14 ciabuntur * in consummatione: in ira
consummationis, & non erunt.
Et scient quia Deus dominabitur Ia-
cob: & finium terræ.
15 * Conuertentur ad vesperam, & fa-
mem patientur vt canes: & circuibunt
ciuitatem.
16 * Ipsi dispergentur ad manducandũ:
si vero non fuerint saturati, & murmu-
rabunt.
17 * Ego autem cantabo fortitudinem
tuam: & exultabo mane misericordiam
tuam.
Quia factus es susceptor meus, &
refugium meum, in die tribulationis
meæ.
18 * Adiutor meus tibi psallam, quia
Deus susceptor meus es: Deus meus mi-
sericordia mea.

In finem,
1 Pro his, qui immutabuntur, in tituli in-
scriptionem ipsi Dauid in doctrinam,
2 * cum succendit Mesopotamiam Sy-
riæ, & Sobal, & conuertit Ioab, &
percussit Idumæam in valle Salina-
rum duodecim millia. (2. *Reg.* 8. 1.
& 10. 7. *&* 1. *Par.* 18. 1.) LIX.

3 DEus repulisti nos, & destruxisti nos:
A iratus es, & misertus es nobis.
4 * Commouisti terram, & conturbasti
eam: sana contritiones eius, quia com-
mota est.
5 * Ostendisti populo tuo dura: potasti
B nos vino compunctionis.
6 * Dedisti metuentibus te significatio-
nem: vt fugiant a facie arcus:
7 Vt liberentur dilecti tui: * saluum fac
dextera tua, & exaudi me.
8 * Deus locutus est in sancto suo: Læ-
tabor, & partibor Sichimam: & conual-
lem tabernaculorum metibor.

* Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſ- 9
ſes: & Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus: * Moab olla ſpei meæ. 10
In Idumæam extendam calceamētum
meum: mihi alienigenæ ſubditi ſunt.
* Quis deducet me in ciuitatem mu- 11
nitam? quis deducet me vſque in Idu- C
mæam?
* Nonne tu Deus, qui repuliſti nos: 12
& non egredieris Deus in virtutibus
noſtris?
* Da nobis auxilium de tribulatione: 13
quia vana ſalus hominis.
* In Deo faciemus virtutem: & ipſe 14
ad nihilum deducet tribulantes nos.

In finem,
In hymnis Dauid. LX. 1

EXaudi Deus deprecationem meam: 2
intende orationi meæ. A
* A finibus terræ ad te clamaui: dum 3
anxiaretur cor meum, in petra exalta-
ſti me.
Deduxiſti me, * quia factus es ſpes 4
mea: turris fortitudinis a facie inimici.
* Inhabitabo in tabernaculo tuo in 5
ſæcula: protegar in velamento alarum
tuarum.
* Quoniam tu Deus meus exaudiſti 6
orationem meam: dediſti hereditatem B
timentibus nomen tuum.
* Dies ſuper dies regis adijcies: annos 7
eius vſque in diem generationis & ge-
nerationis.
* Permanet in æternum in conſpectu 8
Dei: miſericordiam & veritatem eius
quis requiret?
* Sic pſalmum dicam nomini tuo in 9
ſæculum ſæculi: vt reddam vota mea
de die in diem.

In finem,
Pro Idithun, Pſalmus Dauid. LXI. 1

NOnne Deo ſubiecta erit anima 2
mea? ab ipſo enim ſalutare meum. A
* Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris 3
meus: ſuſceptor meus, non mouebor
amplius.
* Quouſque irruitis in hominem? in- 4
terficitis vniuerſi vos: tamquam parieti
inclinato & maceriæ depulſæ?
* Verumtamen pretium meum cogi- 5
tauerunt repellere, cucurri in ſiti: ore
ſuo benedicebant, & corde ſuo maledi-
cebant.
6 * Verumtamē Deo ſubiecta eſto ani-
ma mea: quoniam ab ipſo patientia mea.
7 * Quia ipſe Deus meus, & ſaluator
B meus: adiutor meus non emigrabo.
8 * In Deo ſalutare meum, & gloria
mea: Deus auxilij mei, & ſpes mea in
Deo eſt.
9 * Sperate in eo omnis congregatio
populi, effundite coram illo corda ve-
ſtra: Deus adiutor noſter in æternum.
10 * Verumtamen vani filij hominum,
mendaces filij hominum in ſtateris: vt
decipiant ipſi de vanitate in idipſum.
11 * Nolite ſperare in iniquitate, & ra-
pinas nolite concupiſcere: diuitiæ ſi af-
fluant, nolite cor apponere.
12 * Semel locutus eſt Deus, duo hæc
13 audiui, quia poteſtas Dei eſt, * & tibi Do-
mine miſericordia: ‖ quia tu reddes vni-
cuique iuxta opera ſua.

‖ Mat.16.d.27
Rom.2.b.6
1.Cor.3 b.8
Gal.6.b.5

Pſalmus Dauid,
1 Cum eſſet in deſerto Idumææ. (1. *Reg.* 22.5.) LXII.

2 DEus Deus meus ad te de luce vigilo.
A Sitiuit in te anima mea, quàm mul
tipliciter tibi caro mea.
3 * In terra deſerta, & inuia, & inaquo-
ſa: ſic in ſancto apparui tibi, vt viderem
virtutem tuam, & gloriam tuam.
4 * Quoniam melior eſt miſericordia
tua ſuper vitas: labia mea laudabunt te.
5 * Sic benedicam te in vita mea: & in
B nomine tuo leuabo manus meas.
6 * Sicut adipe & pinguedine repleatur
anima mea: & labijs exultationis lau-
dabit os meum.
7 * Si memor fui tui ſuper ſtratum meū,
8 in matutinis meditabor in te: * quia fui-
C ſti adiutor meus.
Et in velamento alarum tuarum exul
9 tabo, * adhæſit anima mea poſt te: me ſu-
ſcepit dextera tua.
10 * Ipſi vero in vanum quæſierunt ani-
mam meam, introibunt in inferiora ter-
11 ræ: * tradentur in manus gladij, partes
vulpium erunt.
12 * Rex vero lætabitur in Deo, laudabun
tur omnes qui iurant in eo: quia obſtru-
ctum eſt os loquentium iniqua.

In fi-

In finem,
1 Psalmus Dauid. LXIII.

2 EXaudi Deus orationem meam cum
A deprecor: a timore inimici eripe animam meam.
3 * Protexisti me a conuentu malignantium: a multitudine operantium iniquitatem.
4 *Quia exacuerunt vt gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram,
5 * vt sagittent in occultis immaculatum.
6 * Subito sagittabunt eum, & non timebunt: firmauerunt sibi sermonem nequam.
Narrauerunt vt absconderēt laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?
7 * Scrutati sunt iniquitates: defecerūt
B scrutantes scrutinio.
8 Accedet homo ad cor altum:* & exaltabitur Deus.
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ
9 eorum: * & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
Conturbati sunt omnes qui videbant
10 eos:* & timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera Dei: & facta eius intellexerunt.
11 *Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid,
1 Canticum Hieremiæ, & Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire.
LXIIII.

2 TE decet hymnus Deus in Sion: &
A tibi reddetur votum in Ierusalem.
3 * Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.
4 * Verba iniquorum præualuerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 *Beatus, quem elegisti, & assumpsisti: inhabitabit in atrijs tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, * mirabile
6 in æquitate.
B Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longe.
7 * Præparans montes in virtute tua,
8 accinctus potentia: *qui conturbas profundum maris sonum fluctuum eius.
9 Turbabuntur gentes, * & timebunt qui habitant terminos a signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.
10 * Visitasti terram & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
11 * Riuos eius inebria, multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lætabitur germinans.
12 * Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur vbertate.
13 * Pinguescēt speciosa deserti: & exultatione colles accingentur.
14 * Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

In finem,
1 Canticum Psalmi resurrectionis.
LXV.

2 IVbilate Deo omnis terra, * psalmum
A dicite nomini eius: date gloriam laudi eius.
3 * Dicite Deo quàm terribilia sunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 * Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
5 * Venite, & videte opera Dei: terribilis in cōsilijs super filios hominum.
6 * Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.
7 * Qui dominatur in virtute sua in
B æternum, oculi eius super gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8 * Benedicite Gentes Deum nostrum: & auditam facite vocem laudis eius,
9 * Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.
10 * Quoniā probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11 * Induxisti nos in laqueum, posuisti
12 tribulationes in dorso nostro: * impo-
C suisti homines super capita nostra.
Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
* Introi-

* Introibo in domum tuam in holo- 13
caustis : reddam tibi vota mea, * quæ 14
distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum, in tribulatione mea.
* Holocausta medullata offeram tibi 15
cum incenso arietum: offeram tibi boues cum hircis.
* Venite, audite, & narrabo, omnes 16
qui timetis Deum, quanta fecit animæ D
meæ.
* Ad ipsum ore meo clamaui, & exal- 17
taui sub lingua mea.
* Iniquitatem si aspexi in corde meo, 18
non exaudiet Dominus.
* Propterea exaudiuit Deus, & atten- 19
dit voci deprecationis meæ.
* Benedictus Deus, qui non amouit 20
orationem meam, & misericordiam
suam a me.

In finem,
In hymnis, Psalmus Cantici Dauid. 1
LXVI.

DEus misereatur nostri, & benedicat 2
nobis: illuminet vultum suum su- A
per nos, & misereatur nostri.
* Vt cognoscamus in terra viam tuã: 3
in omnibus gentibus salutare tuum.
* Confiteantur tibi populi Deus: cõ- 4
fiteantur tibi populi omnes.
* Lætentur & exultent gentes: quoniã 5
iudicas populos in æquitate, & gentes
in terra dirigis.
* Confiteantur tibi populi Deus: con- 6
fiteantur tibi populi omnes: * terra de- 7
dit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus noster,
* benedicat nos Deus: & metuant eum 8
omnes fines terræ.

In finem,
Psalmus Cantici ipsi Dauid. 1
LXVII.

EXurgat Deus, & dissipentur inimi- 2
ci eius, & fugiant qui oderunt eũ, A
a facie eius.
* Sicut deficit fumus, deficiant: si- 3
cut fluit cera a facie ignis, sic pereant
peccatores a facie Dei.
* Et iusti epulentur, & exultent in 4
conspectu Dei: & delectentur in lætitia.

5 * Cantate Deo; psalmum dicite nomini eius: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur a facie eius, * patris orphanorum,
6 & iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: * Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8 * Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:
9 * Terra mota est, etenim cæli distillauerunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.
10 * Pluuiam voluntariam segregabis
B Deus hereditati tuæ: & infirmata est, tu vero perfecisti eam.
11 * Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12 * Dominus dabit verbum euangelizantibus, virtute multa.
13 * Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
14 * Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
15 * Dum discernit cælestis reges super eam, niue dealbabuntur in Selmon:
16 * mons Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis: * vt quid suspicamini montes coagulatos?
Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18 * Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis in Sina in sancto.
19 * Ascendisti in altum, cepisti captiui-
C tatem: accepisti dona in hominibus:
Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.
20 * Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.
21 * Deus noster, Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
22 * Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 * Dixit Dominus: Ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris:
24 * Vt intingatur pes tuus in sanguine:
lingua

lingua canum tuorum ex inimicis, ab
ipso.
* Viderunt ingressus tuos Deus, in- 25
gressus Dei mei: regis mei qui est in
sancto.
* Præuenerũt principes cõiuncti psal- 26
lentibus, in medio iuuencularum tym-
panistriarum.
* In ecclesijs benedicite Deo Domi- 27
no, de fontibus Israel.
* Ibi Beniamin adolescentulus, in mẽ- 28
tis excessu. D
Principes Iuda, duces eorum: prin-
cipes Zabulon, principes Nephthali.
* Manda Deus virtuti tuæ: confirma 29
hoc Deus, quod operatus es in nobis.
* A templo tuo in Ierusalem, tibi of- 30
ferent reges munera.
* Increpa feras arundinis, congregatio 31
taurorum in vaccis populorum: vt ex-
cludant eos, qui probati sunt argento.
Dissipa gentes, quæ bella volunt: * ve- 32
nient legati ex Ægypto: Æthiopia præ-
ueniet manus eius Deo.
* Regna terræ, cantate Deo: psallite 33
Domino: psallite Deo, * qui ascendit su- 34
per cælum cæli, ad Orientem.
Ecce dabit voci suæ vocem virtutis,
* date gloriam Deo super Israel, magni- 35
ficentia eius, & virtus eius in nubibus.
* Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus 36
Israel ipse dabit virtutem, & fortitudi-
nem plebi suæ, benedictus Deus.

In finem, pro ijs, qui commutabuntur, 1
Dauid. LXVIII.

SAluum me fac Deus: quoniam intra- 2
uerunt aquæ vsque ad animã meam. A
* Infixus sum in limo profundi: & 3
non est substantia.
Veni in altitudinem maris: & tempe-
stas demersit me.
* Laboraui clamans, raucæ factæ sunt 4
fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum
spero in Deum meum.
* Multiplicati sunt super capillos ca- 5
pitis mei, qui oderunt me gratis.
Cõfortati sunt qui persecuti sunt me
inimici mei iniuste: quæ non rapui, tunc
exoluebam.
* Deus tu scis insipientiam meam: & 6
delicta mea a te non sunt abscondita.
* Non erubescant in me qui expectãt 7
te Domine, Domine virtutum.
Non cõfundantur super me qui quæ-
runt te, Deus Israel.
8 * Quoniã propter te sustinui oppro-
B brium: operuit confusio faciem meam.
9 * Extraneus factus sum fratribus meis,
& peregrinus filijs matris meæ.
10 * Quoniam zelus domus tuæ comedit
me: & ‖ opprobria exprobrantium tibi, ‖ Ioan. 2. d. 17 Rom. 15. a. 3
ceciderunt super me.
11 * Et operui in ieiunio animã meam:
& factum est in opprobrium mihi.
12 * Et posui vestimentum meum cili-
cium: & factus sum illis in parabolam.
13 * Aduersum me loquebantur qui se-
debãt in porta: & in me psallebant qui
bibebant vinum.
14 * Ego vero orationem meam ad te
Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ ex-
audi me, in veritate salutis tuæ:
15 * Eripe me de luto, vt non infigar:
libera me ab ijs, qui oderunt me, & de
profundis aquarum.
16 * Non me demergat tempestas aquæ,
neque absorbeat me profundum: neque
vrgeat super me puteus os suum.
17 * Exaudi me Domine, quoniam beni-
gna est misericordia tua: secundũ mul-
titudinem miserationum tuarum respi-
ce in me.
18 * Et ne auertas faciem tuam a puero
tuo: quoniam tribulor, velociter exau-
di me.
19 * Intende animæ meæ, & libera eam:
C propter inimicos meos eripe me.
20 * Tu scis improperium meum, &
confusionem meam, & reuerentiam
meam.
21 * In cõspectu tuo sunt omnes qui tri-
bulant me, improperium expectauit cor
meum, & miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur,
& non fuit: & qui consolaretur, & non
inueni.
22 * ‖ Et dederunt in escam meam fel: & ‖ Matt. 27. f. 48
in siti mea potauerunt me aceto.
23 * Fiat mensa eorum coram ipsis in la-
queum, & in retributiones, & in scan-
dalum.
24 * Obscurentur oculi eorũ ne videant:
& dorsum eorum semper incurua.
25 * Effunde super eos iram tuam: &
furor iræ tuæ comprehendat eos.
Fiat

a Act.1.d.20 * a Fiat habitatio eorum deserta: & 26
in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

* Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. 27

* Appone iniquitatem super iniquita- 28
tem eorum: & non intrent in iustitiam D
tuam.

* Deleantur de Libro viuentium: & 29
cum iustis non scribantur.

* Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me. 30

* Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude: 31

* Et placebit Deo super vitulum nouellum: cornua producentem & vngulas. 32

* Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & viuet anima vestra: 33

* Quoniã exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit. 34

* Laudent illum cæli & terra, mare, & omnia reptilia in eis. 35

* Quoniam Deus saluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iuda. 36

Et inhabitabunt ibi, & hereditate acquirent eam.

* Et semen seruorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea. 37

In finem, Psalmus Dauid, 1
In rememorationem, quòd saluum fecerit eum Dominus.
LXIX.

DEus in adiutorium meum intende: 2
Domine ad adiuuandum me fe- A
stina.

* Confundantur, & reuereantur, qui quærunt animam meam: 3

* Auertantur retrorsum, & erubescãt, qui volunt mihi mala: 4

Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi: Euge, euge.

* Exultent & lætẽtur in te omnes qui quærunt te, & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum. 5

* Ego vero egenus, & pauper sum: Deus adiuua me. 6

Adiutor meus, & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

1 Psalmus Dauid,
Filiorum Ionadab, & priorum captiuorum. LXX.

A IN te Domine speraui, non confundar
2 in æternum: * in iustitia tua libera
me, & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, & salua me.

3 * Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: vt saluum me facias,

Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

4 * Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:

5 * Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea a iuuentute mea.

6 * In te confirmatus sum ex vtero: de
B vẽtre matris meæ tu es protector meus:
7 In te cantatio mea semper: * tãquam
prodigiũ factus sum multis: & tu adiutor fortis.

8 * Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.

9 * Ne proijcias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10 * Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum,

11 * Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.

12 * Deus ne elongeris a me: Deus meus in auxilium meum respice.

13 * Confundantur, & deficiant detrahẽ-
C tes animæ meæ: operiantur confusione, & pudore qui quærunt mala mihi.

14 * Ego autem semper sperabo: & adijciam super omnem laudem tuam.

15 * Os meum annunciabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.

Quoniam non cognoui litteraturam,
16 * introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.

17 * Deus docuisti me a iuuentute mea: & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.

18 * Et vsque in senectam & seniũ: Deus ne derelinquas me,

Donec

Donec annunciem brachium tuũ ge-
nerationi omni, quæ ventura est:
Potentiam tuam, * & iustitiam tuam 19
Deus vsque in altissima, quæ fecisti ma- D
gnalia: Deus quis similis tibi?
* Quantas ostendisti mihi tribulatio- 20
nes multas, & malas: & conuersus viui-
ficasti me: & de abyssis terræ iterum re-
duxisti me:
* Multiplicasti magnificentiam tuam: 21
& conuersus consolatus es me.
* Nam & ego confitebor tibi in vasis 22
psalmi veritatem tuam: Deus psallam
tibi in cithara, sanctus Israel.
* Exultabunt labia mea cum cantaue- 23
ro tibi: & anima mea, quam redemisti.
* Sed & lingua mea tota die medita- 24
bitur iustitiam tuam: cum confusi &
reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

Psalmus, In Salomonem. LXXI. 1

Deus iudicium tuum regi da: & iu- 2
stitiam tuam filio regis: A
Iudicare populum tuum in iustitia,
& pauperes tuos in iudicio.
* Suscipiant montes pacem populo: 3
& colles iustitiam.
* Iudicabit pauperes populi, & saluos 4
faciet filios pauperum: & humiliabit ca-
lumniatorem.
* Et permanebit cum Sole, & ante 5
Lunam, in generatione & generatio-
nem.
* Descendet sicut pluuia in vellus: & 6
sicut stillicidia stillantia super terram. B
* Orietur in diebus eius iustitia, & a- 7
bundantia pacis: donec auferatur luna.
* Et dominabitur a mari vsque ad ma 8
re: & a flumine vsque ad terminos orbis
terrarum.
* Coram illo procident Æthiopes: & 9
inimici eius terram lingent.
* Reges Tharsis, & insulæ munera of- 10
ferent: reges Arabum, & Saba dona ad-
ducent:
* Et adorabũt eum omnes reges ter- 11
ræ: omnes gentes seruient ei: C
* Quia liberabit pauperẽ a potente: 12
& pauperem, cui non erat adiutor.
* Parcet pauperi & inopi: & animas 13
pauperum saluas faciet.
* Ex vsuris & iniquitate redimet ani- 14
mas eorum: & honorabile nomen eo-
rum coram illo.
15 * Et viuet, & dabitur ei de auro Ara-
biæ, & adorabunt de ipso semper: tota
die benedicent ei.
16 * Et erit firmamentũ in terra in sum-
D mis montium, superextolletur super Li-
banum fructus eius: & florebunt de ci-
uitate sicut fœnum terræ.
17 * Sit nomen eius benedictũ in sæcu-
la: ante Solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tri-
bus terræ: omnes gentes magnificabunt
eum.
18 * Benedictus Dominus Deus Israel,
qui facit mirabilia solus:
19 * Et benedictũ nomen maiestatis eius
in æternum: & replebitur maiestate eius
omnis terra: fiat, fiat.
20 * Defecerunt laudes Dauid filij Iesse.

1 Psalmus Asaph. LXXII.

A Qvàm bonus Israel Deus his, qui re-
cto sunt corde!
2 * Mei autem pene moti sunt pedes:
pene effusi sunt gressus mei.
3 * Quia zelaui super iniquos, pacem
peccatorum videns.
4 * Quia non est respectus morti eorũ:
& firmamentum in plaga eorum.
5 * In labore hominum non sunt, &
cum hominibus non flagellabuntur:
6 * Ideo tenuit eos superbia, operti sũt
B iniquitate & impietate sua.
7 * Prodijt quasi ex adipe iniquitas eo-
rum: transierunt in affectum cordis.
8 * Cogitauerunt, & locuti sunt ne-
quitiam: iniquitatem in excelso locuti
sunt.
9 * Posuerunt in cælum os suum: &
lingua eorum transiuit in terra.
10 * Ideo cõuertetur populus meus hic:
& dies pleni inuenientur in eis.
11 * Et dixerunt: Quomodo scit Deus,
& si est scientia in excelso?
12 * Ecce ipsi peccatores, & abundantes
in sæculo, obtinuerunt diuitias.
13 * Et dixi: Ergo sine causa iustificaui
cor meum, & laui inter innocentes ma-
nus meas:
14 * Et fui flagellatus tota die, & casti-
gatio mea in matutinis.
15 * Si dicebam: Narrabo sic: ecce na-
tionem

tionem filiorum tuorum reprobaui. C
* Existimabam vt cognoscerem hoc, 16
labor est ante me:
* Donec intrem in Sanctuarium Dei: 17
& intelligam in nouissimis eorum.
* Verumtamen propter dolos posui- 18
sti eis: deiecisti eos dum alleuarentur.
* Quomodo facti sunt in desolationẽ, 19
subito defecerunt: perierũt propter ini-
quitatem suam.
* Velut somnium surgentium Domi- 20
ne, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad
nihilum rediges.
* Quia inflammatum est cor meum, 21
& renes mei commutati sunt: * & ego 22
ad nihilum redactus sum, & nesciui.
* Vt iumentum factus sum apud te: 23
& ego semper tecum.
* Tenuisti manum dexteram meam: 24
& in volũtate tua deduxisti me, & cum D
gloria suscepisti me.
* Quid enim mihi est in cælo? & a te 25
quid volui super terram?
* Defecit caro mea, & cor meum: 26
Deus cordis mei, & pars mea Deus in
æternum.
* Quia ecce, qui elongant se a te, pe- 27
ribunt: perdidisti omnes, qui fornican-
tur abs te.
* Mihi autem adhærere Deo bonum 28
est: ponere in Domino Deo spem meã:
Vt annunciem omnes prædicationes
tuas, in portis filiæ Sion.

Intellectus Asaph. LXXIII. 1

VT quid Deus repulisti in finem: A
iratus est furor tuus super oues pa-
scuæ tuæ?
* Memor esto congregationis tuæ, quã 2
possedisti ab initio.
Redemisti virgam hereditatis tuæ:
mons Sion, in quo habitasti in eo.
* Leua manus tuas in superbias eorũ 3
in finem: quanta malignatus est inimi-
cus in sancto!
* Et gloriati sunt qui oderunt te: in 4
medio sollemnitatis tuæ.
Posuerunt signa sua, signa: * & non 5
cognouerunt sicut in exitu super sum-
mum.
Quasi in silua lignorũ securibus * ex- 6
ciderunt ianuas eius in idipsum: in se-
curi, & ascia deiecerunt eam.

7 * ‖ Incenderunt igni Sanctuariũ tuum: ‖ 4. Reg. 25. c. 9
in terra polluerunt tabernaculum nomi-
nis tui.
8 * Dixerunt in corde suo cognatio eo-
B rum simul: quiescere faciamus omnes
dies festos Dei a terra.
9 * Signa nostra non vidimus, iam non
est propheta: & nos non cognoscet am-
plius.
10 * Vsquequo Deus improperabit ini-
micus: irritat aduersarius nomen tuum
in finem?
11 * Vt quid auertis manum tuam, &
dexteram tuam, de medio sinu tuo in
finem?
12 * ‖ Deus autem rex noster ante sæcu- ‖ Luc. 1. g. 70
la: operatus est salutem in medio terræ.
13 * Tu confirmasti in virtute tua ma-
C re: contribulasti capita draconum in
aquis.
14 * Tu confregisti capita draconis: de-
disti eum escam populis Æthiopum.
15 * Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu
siccasti fluuios Ethan.
16 * Tuus est dies, & tua est nox: tu fa-
bricatus es auroram & solem.
17 * Tu fecisti omnes terminos terræ:
æstatem & ver tu plasmasti ea.
18 * Memor esto huius, inimicus impro-
perauit Domino: & populus insipiens
incitauit nomen tuum.
19 * Ne tradas bestijs animas confitentes
D tibi, & animas pauperum tuorum ne
obliuiscaris in finem.
20 * Respice in testamentum tuum: quia
repleti sunt, qui obscurati sunt terræ do-
mibus iniquitatum.
21 * Ne auertatur humilis factus confu-
sus: pauper & inops laudabunt nomen
tuum.
22 * Exurge Deus, iudica causam tuam:
memor esto improperiorum tuorum,
eorum quæ ab insipiente sunt tota die.
23 * Ne obliuiscaris voces inimicorum
tuorum: superbia eorum, qui te ode-
runt, ascendit semper.

1 In finem, Ne corrumpas,
Psalmus Cantici Asaph.
LXXIIII.

2 COnfitebimur tibi Deus: confitebi-
A mur, & inuocabimus nomen tuum.
3 Narrabimus mirabilia tua: * cum ac-
cepero

cepero tempus, ego iustitias iudicabo.
* Liquefacta est terra, & omnes qui 4
habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.
* Dixi iniquis: Nolite inique age- 5
re: & delinquentibus: Nolite exaltare
cornu:
* Nolite extollere in altum cornu ve- 6
strum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.
* Quia neque ab Oriente, neque ab 7
Occidente, neque a desertis montibus: B
* quoniam Deus iudex est. 8
Hunc humiliat, & hunc exaltat: * quia 9
calix in manu Domini vini meri plenus misto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.
* Ego autem annunciabo in sæculum: 10
cantabo Deo Iacob.
* Et omnia cornua peccatorum con- 11
fringam: & exaltabuntur cornua iusti.

In finem, in Laudibus, 1
Psalmus Asaph,
Canticum ad Assyrios. LXXV.

NOtus in Iudæa Deus: in Israel ma- 2
gnum nomen eius. A
* Et factus est in pace locus eius: & 3
habitatio eius in Sion.
* Ibi confregit potentias arcuum, 4
scutum, gladium, & bellum.
* Illuminans tu mirabiliter a monti- 5
bus æternis: * turbati sunt omnes insi- 6
pientes corde. B
Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.
* Ab increpatione tua Deus Iacob 7
dormitauerunt qui ascenderunt equos.
* Tu terribilis es, & quis resistet tibi? 8
ex tunc ira tua.
* De cælo auditum fecisti iudicium: 9
terra tremuit & quieuit,
* Cum exurgeret in iudicium Deus, 10
vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.
* Quoniam cogitatio hominis confi- 11
tebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
* Vouete, & reddite Domino Deo 12
vestro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.

13 Terribili * & ei qui aufert spiritum
principum, terribili apud reges terræ.

1 In finem, pro Idithun,
Psalmus Asaph, LXXVI.

2 VOce mea ad Dominum clamaui:
A voce mea ad Deum, & intendit mihi.
3 * In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.
4 Renuit consolari anima mea, * memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.
5 * Anticipauerunt vigilias oculi mei:
turbatus sum, & non sum locutus.
6 * Cogitaui dies antiquos: & annos
æternos in mente habui.
7 * Et meditatus sum nocte cum cor-
B de meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.
8 * Numquid in æternum proijciet
Deus: aut non apponet vt complacitior sit adhuc?
9 * Aut in finem misericordiam suam
abscindet, a generatione in generationem?
10 * Aut obliuiscetur misereri Deus?
aut continebit in ira sua misericordias suas?
11 * Et dixi nunc cœpi: hæc mutatio
dexteræ Excelsi.
12 * Memor fui operum Domini: quia
C memor ero ab initio mirabilium tuorum,
13 * Et meditabor in omnibus operibus
tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.
14 * Deus in sancto via tua: quis Deus
15 magnus sicut Deus noster? * tu es Deus
qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem
16 tuam: * redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob, & Ioseph.
17 * Viderunt te aquæ Deus, viderunt
D te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
18 * Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.
19 Etenim sagittæ tuæ transeunt: * vox
tonitrui tui in rota.
Illuxerũt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.

* In

* In mari via tua, & semitæ tuæ in 20
aquis multis: & vestigia tua non co-
gnoscentur.
‖Exo.14.c.19 *‖Deduxisti sicut oues populum tuū, 21
in manu Moysi & Aaron.

Intellectus Asaph. LXXVII. 1

ATtendite popule meus legem meā: A
inclinate aurem vestram in verba
oris mei.
* Aperiam in parabolis os meum: 2
loquar propositiones ab initio.
*Quanta audiuimus & cognouimus 3
ea: & patres nostri narrauerunt nobis.
* Non sunt occultata a filijs eorum, 4
in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes
eius, & mirabilia eius quæ fecit.
*Et suscitauit testimonium in Iacob: 5
& legem posuit in Israel.
Quanta mādauit patribus nostris no-
ta facere ea filijs suis: * vt cognoscat 6
generatio altera.
Filij qui nascentur, & exurgent, &
narrabunt filijs suis,
*Vt ponant in Deo spem suam,& nō 7
obliuiscantur operum Dei: & mandata
eius exquirant.
* Ne fiant sicut patres eorum: gene- 8
ratio praua & exasperans.
Generatio, quæ non direxit cor suū:
& non est creditus cum Deo spiritus
eius.
* Filij Ephrem intendentes & mittē- 9
tes arcum: conuersi sunt in die belli. B
*Non custodierunt testamētum Dei: 10
& in lege eius noluerunt ambulare.
* Et obliti sunt benefactorum eius,& 11
mirabilium eius quæ ostendit eis.
* Coram patribus eorum fecit mira- 12
bilia in terra Ægypti, in campo Taneos.
‖Exo.14.c.21 *‖Interrupit mare, & perduxit eos: 13
& statuit aquas quasi in vtre.
* Et deduxit eos in nube diei: & to- 14
ta nocte in illuminatione ignis.
‖Exo.17 b.6 Psal.104.d.38. * ‖ Interrupit petram in eremo: & 15
adaquauit eos velut in abysso multa.
*Et eduxit aquam de petra: & dedu- 16
xit tamquam flumina aquas.
* Et apposuerunt adhuc peccare ei: 17
in iram excitauerunt Excelsum in ina-
quoso
* Et tentauerunt Deum in cordibus 18
suis: vt peterent escas animabus suis.
19 * Et male locuti sunt de Deo: dixe-
C runt: Numquid poterit Deus parare mē-
sam in deserto?
20 * Quoniam percussit petram, & flu-
xerunt aquæ,& torrentes inundauerunt.
Numquid & panem poterit dare, aut
parare mensam populo suo?
21 *‖Ideo audiuit Dominus,& distulit: ‖Num.11.a.1
& ignis accensus est in Iacob, & ira
ascendit in Israel:
22 * Quia non crediderunt in Deo, nec
sperauerunt in salutari eius:
23 * Et mandauit nubibus desuper, &
ianuas cæli aperuit.
24 *‖Et pluit illis manna ad manducan- ‖Exod.16.a.4
dum, & panem cæli dedit eis.
25 *‖Panem angelorum manducauit ho ‖Num.11.b.7 Ioan.6.d.31 1.Cor.10.a.3
mo: cibaria misit eis in abundantia.
26 * ‖ Transtulit Austrum de cælo: & ‖Nu.11.g.31
induxit in virtute sua Africum.
27 * Et pluit super eos sicut puluerem
carnes: & sicut arenam maris volatilia
pennata.
28 * Et ceciderunt in medio castrorum
eorum: circa tabernacula eorum.
29 * Et manducauerunt & saturati sunt
D nimis, & desiderium eorum attulit eis:
30 * non sunt fraudati a desiderio suo.
‖ Adhuc escæ eorum erant in ore ip- ‖Nu.11.g.33
31 sorum * & ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum, & electos
Israel impediuit.
32 * In omnibus his peccauerunt adhuc:
& non crediderunt in mirabilibus eius.
33 * Et defecerunt in vanitate dies eorū:
& anni eorum cum festinatione.
34 * Cum occideret eos, quærebāt eum:
& reuertebantur, & diluculo veniebant
ad eum.
35 * Et rememorati sunt quia Deus adiu-
tor est eorum: & Deus excelsus redem-
ptor eorum est.
36 * Et dilexerunt eum in ore suo, &
lingua sua mentiti sunt ei:
37 * Cor autem eorum non erat rectum
cum eo: nec fideles habiti sunt in testa-
mento eius.
38 * Ipse autem est misericors, & pro-
pitius fiet peccatis eorum: & nō disper-
det eos.
Et abundauit vt auerteret iram suam:
& non accendit omnem iram suam:
39 * Et recordatus est quia caro sunt:
spiritus

ſpiritus vadens, & non rediens.
*Quoties exacerbauerunt eum in de- 40
ſerto, in iram concitauerunt eum in
inaquoſo?
* Et conuerſi ſunt, & tentauerunt 41
Deum: & ſanctũ Iſrael exacerbauerunt.
* Non ſunt recordati manus eius, die 42
qua redemit eos de manu tribulantis,
* Sicut poſuit in Ægypto ſigna ſua, 43
& prodigia ſua in campo Taneos. E
‖ Exo. 7. d. 20 * ‖ Et conuertit in ſanguinem flumina 44
eorum, & imbres eorum, ne biberent.
‖ Exod. 8. a. 6 f. 24 * ‖ Miſit in eos cœnomyiam, & co- 45
medit eos: & ranã, & diſperdidit eos.
‖ Exo. 10. c. 15 * ‖ Et dedit ærugini fructus eorum: & 46
labores eorum locuſtæ.
‖ Exod. 9. f. 25 * ‖ Et occidit in grandine vineas eo- 47
rum: & moros eorum in pruina.
* Et tradidit grandini iumenta eorũ: 48
& poſſeſſionem eorum igni.
* Miſit in eos irã indignationis ſuæ: 49
indignationem, & iram, & tribulationẽ:
immiſſiones per angelos malos.
* Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, non pe- 50
percit a morte animabus eorum: & iu- F
menta eorum in morte concluſit.
‖ Exo. 12. d. 29 * ‖ Et percuſſit omne primogenitum 51
in terra Ægypti: primitias omnis labo-
ris eorum in tabernaculis Cham.
* Et abſtulit ſicut oues populum ſuũ: 52
& perduxit eos tamquam gregem in
deſerto.
‖ Exo. 14. e. 27 * ‖ Et deduxit eos in ſpe, & non ti- 53
muerũt: & inimicos eorũ operuit mare.
* Et induxit eos in montem ſanctifi- 54
cationis ſuæ, montem, quem acquiſiuit
dextera eius.
‖ Ioſ. 13. ‖ Et eiecit a facie eorum Gentes: &
ſorte diuiſit eis terram in funiculo di-
ſtributionis.
* Et habitare fecit in tabernaculis eo- 55
rum tribus Iſrael.
* Et tentauerunt, & exacerbauerunt 56
Deum excelſum: & teſtimonia eius nõ
cuſtodierunt.
* Et auerterunt ſe, & non ſeruauerunt 57
pactum: quemadmodum patres eorum,
conuerſi ſunt in arcum prauum.
* In iram concitauerunt eum in col- 58
libus ſuis: & in ſculptilibus ſuis ad æ-
mulationem eum prouocauerunt.
* Audiuit Deus, & ſpreuit: & ad ni- 59
hilum redegit valde Iſrael. G
‖ 1. Reg. 4. a. 2 Ierem. 7. b. 12 * ‖ Et repulit tabernaculum Silo, ta- 60
bernaculum ſuum, vbi habitauit in ho-
minibus.
61 * Et tradidit in captiuitatem virtutem
eorum: & pulchritudinem eorum in
manus inimici.
62 * Et concluſit in gladio populũ ſuum:
& hereditatem ſuam ſpreuit.
63 * Iuuenes eorum comedit ignis: &
virgines eorum non ſunt lamentatæ.
64 * Sacerdotes eorum in gladio ceci-
derunt: & viduæ eorum non plora-
bantur.
65 * Et excitatus eſt tamquam dormiens
Dominus, tamquam potens crapulatus
a vino.
66 * Et percuſſit inimicos ſuos in poſte-
riora: opprobrium ſempiternum dedit
illis.
67 * Et repulit tabernaculum Ioſeph: &
tribum Ephraim non elegit:
68 * Sed elegit tribum Iuda, montem
Sion quem dilexit.
69 * Et ædificauit ſicut vnicornium ſan-
ctificium ſuum in terra, quam fundauit
in ſæcula.
70 * Et elegit Dauid ſeruum ſuum, &
ſuſtulit eum de gregibus ouium: de poſt
fœtantes accepit eum,
71 * Paſcere Iacob ſeruum ſuum, & Iſ-
rael hereditatem ſuam:
72 * Et pauit eos in innocentia cordis
ſui: & in intellectibus manuum ſuarum
deduxit eos.

1 Pſalmus Aſaph. LXXVIII.

A DEus venerunt Gentes in hereditatẽ
tuam, polluerunt templum ſanctũ
tuum: poſuerunt Ieruſalem in pomo-
rum cuſtodiam.
2 * Poſuerũt morticina ſeruorum tuo-
rum, eſcas volatilibus cæli: carnes ſan-
ctorum tuorum beſtijs terræ.
3 * Effuderunt ſanguinem eorum tam-
quam aquam in circuitu Ieruſalem: &
non erat qui ſepeliret.
4 * Facti ſumus opprobriũ vicinis no-
ſtris: ſubſannatio & illuſio his, qui in
circuitu noſtro ſunt.
5 * Vſquequo Domine iraſcéris in finẽ:
accendetur velut ignis zelus tuus?
6 * ‖ Effunde iram tuam in Gentes, quæ ‖ Iere. 10. d. 25.
te non nouerunt: & in regna, quæ no-
men tuum non inuocauerunt:

* Quia comederunt Iacob: & locum 7
eius desolauerunt.
|| Isai. 64. c. 9 * || Ne memineris iniquitatum nostra- 8
rum antiquarum, cito anticipent nos C
misericordiæ tuæ: quia pauperes facti
sumus nimis.
* Adiuua nos Deus salutaris noster: 9
& propter gloriam nominis tui Domine
libera nos: & propitius esto peccatis
nostris, propter nomen tuum:
* Ne forte dicant in Gentibus: Vbi 10
est Deus eorum? & innotescat in nationibus
coram oculis nostris.
Vltio sanguinis seruorum tuorum,
qui effusus est: * introeat in conspectu 11
tuo gemitus compeditorum. D
Secũdum magnitudinem brachij tui,
posside filios mortificatorum.
* Et redde vicinis nostris septuplum 12
in sinu eorum: improperium ipsorum,
quod exprobrauerunt tibi Domine.
* Nos autem populus tuus, & oues 13
pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum:
In generationem & generationem
annunciabimus laudem tuam.

In finem, Pro ijs, qui commutabuntur, 1
testimonium Asaph, Psalmus.
L X X I X.

QVi regis Israel, intende: qui dedu- 2
cis velut ouem Ioseph. A
Qui sedes super cherubim, manifestare
* coram Ephraim, Beniamin, 3
& Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni, vt
saluos facias nos.
* Deus conuerte nos: & ostende faciem 4
tuam, & salui erimus.
* Domine Deus virtutum, quousque 5
irasceris super orationem serui tui?
* Cibabis nos pane lacrymarum: & 6
potum dabis nobis in lacrymis in men- B
sura?
* Posuisti nos in contradictionem vi- 7
cinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt
nos.
* Deus virtutum conuerte nos: & 8
ostende faciem tuam: & salui erimus.
*Vineam de Ægypto transtulisti: eie- 9
cisti Gentes, & plantasti eam.
* Dux itineris fuisti in cõspectu eius: 10
plantasti radices eius, & impleuit terrã. C

11 * Operuit montes vmbra eius: & arbusta
eius cedros Dei.
12 * Extendit palmites suos vsque ad
mare: & vsque ad flumen propagines
eius.
13 * Vt quid destruxisti maceriam eius:
& vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur
viam?
14 * Exterminauit eam aper de silua: &
singularis ferus depastus est eam.
15 * Deus virtutum conuertere: respice
de cælo, & vide, & visita vineam istam.
16 * Et perfice eam, quam plantauit dex-
D tera tua: & super filium hominis, quem
confirmasti tibi.
17 * Incensa igni, & suffossa ab increpatione
vultus tui peribunt.
18 * Fiat manus tua super virum dexteræ
tuæ: & super filium hominis, quem
confirmasti tibi.
19 * Et non discedimus a te, viuificabis
nos: & nomen tuum inuocabimus.
20 * Domine Deus virtutum conuerte
nos: & ostende faciem tuam, & salui
erimus.

In finem,
1 Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.
L X X X.

2 EXultate Deo adiutori nostro: iubi-
A late Deo Iacob.
3 * Sumite psalmum, & date tympanũ:
psalterium iucundum cum cithara.
4 * Buccinate in Neomenia tuba, in
insigni die sollemnitatis vestræ:
5 * Quia præceptum in Israel est: &
iudicium Deo Iacob.
6 * || Testimonium in Ioseph posuit il- || Gen 41. f. 29
lud, cum exiret de Terra Ægypti: linguam,
quam non nouerat, audiuit.
7 * Diuertit ab oneribus dorsum eius:
B manus eius in cophino seruierunt.
8 * In tribulatione inuocasti me, &
liberaui te: exaudiui te in abscondito
tempestatis: || probaui te apud aquam || Exo. 17. b. 5
contradictionis.
9 * || Audi populus meus, & contesta- || Exo. 20. a. 2
10 bor te: Israel si audieris me, * non
erit in te deus recens, neque adorabis
deum alienum.
11 * Ego enim sum Dominus Deus tuus,
qui eduxi te de terra Ægypti: dilata os
tuum, & implebo illud.

* Et

* Et non audiuit populus meus vocẽ 11
meam: & Israel non intendit mihi.
‖ Act. 14. c. 16 * ‖ Et dimisi eos secundum desideria 13
cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.
‖ Baruc. 3. b. 13 * ‖ Si populus meus audisset me: Is- 14
rael si in vijs meis ambulasset:
* Pro nihilo forsitan inimicos eorum 15
humiliassem: & super tribulantes eos D
misissem manum meam.
* Inimici Domini mentiti sunt ei: & 16
erit tempus eorum in sæcula.
* Et cibauit eos ex adipe frumenti: 17
& de petra, melle saturauit eos.

Psalmus Asaph. LXXXI. 1

DEus stetit in synagoga deorum: in A
medio autem deos dijudicat.
* Vsquequo iudicatis iniquitatem: & 2
facies peccatorum sumitis?
* Iudicate egeno, & pupillo: humi- 3
lem, & pauperem iustificate.
‖ Pro. 24. a. 11 * ‖ Eripite pauperem: & egenum de 4
manu peccatoris liberate.
* Nescierunt, neque intellexerunt, in 5
tenebris ambulant: mouebuntur omnia B
fundamenta terræ.
‖ Ioan. 10. g. 34 * ‖ Ego dixi: Dij estis, & filij excelsi 6
omnes.
* Vos autem sicut homines moriemi- 7
ni: & sicut vnus de principibus cadetis.
* Surge Deus, iudica terram: quoniã 8
tu hereditabis in omnibus Gentibus.

Canticum Psalmi Asaph. LXXXII. 1

DEus, quis similis erit tibi? ne ta- 2
ceas, neque compescaris Deus: A
* Quoniam ecce inimici tui sonue- 3
runt: & qui oderũt te, extulerũt caput.
* Super populum tuũ malignauerunt 4
consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.
* Dixerunt: Venite, & disperdamus 5
eos de gente: & non memoretur nomen Israel vltra.
* Quoniam cogitauerũt vnanimiter: 6
simul aduersum te testamentum dispo- B
suerunt, * tabernacula Idumæorum & 7
Ismahelitæ:
Moab, & Agareni, * Gebal, & Am- 8
mon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9 * Etenim Assur venit cum illis: facti
sunt in adiutorium filijs Lot.
10 * Fac illis sicut Madian, ‖ & Sisaræ: ‖ Iud. 7. f. 22
sicut Iabin in torrente Cisson. Iud. 4. d. 15
11 * Disperierunt in Endor: facti sunt
vt stercus terræ.
12 * ‖ Pone principes eorum sicut Oreb, ‖ Iud. 7. g. 25
C & Zeb, & Zebee, & Salmana:
13 Omnes principes eorum: * qui dixerunt: Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.
14 * Deus meus pone illos vt rotam: &
sicut stipulam ante faciem venti.
15 * Sicut ignis, qui comburit siluam:
& sicut flamma comburens montes:
16 * Ita persequeris illos in tempestate
tua: & in ira tua turbabis eos.
17 * Imple facies eorum ignominia: &
D quærent nomen tuum, Domine.
18 * Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi: & confundantur, & pereant.
19 * Et cognoscant quia nomen tibi Dominus: tu solus Altissimus in omni terra.

In finem,
1 Pro torcularibus filijs Core, Psalmus.
LXXXIII.

2 QVam dilecta tabernacula tua Do-
3 mine virtutum: * concupiscit,
A & deficit anima mea in atria Domini.
Cor meum, & caro mea exultauerũt
in Deum viuum.
4 * Etenim passer inuenit sibi domum:
& turtur nidum sibi, vbi ponat pullos
suos.
B Altaria tua Domine virtutum: rex
meus, & Deus meus.
5 * Beati, qui habitant in domo tua
Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.
6 * Beatus vir, cuius est auxilium abs
te: ascensiones in corde suo disposuit,
7 * in valle lacrymarum in loco, quem
posuit.
8 * Etenim benedictionem dabit legis-
C lator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.
9 * Domine Deus virtutũ exaudi oratione͂ meã: auribus percipe Deus Iacob.
10 * Protector noster aspice Deus: &
respice in faciem Christi tui:

* Quia melior est dies vna in atrijs 11
tuis super millia. D
Elegi abiectus esse in domo Dei mei:
magis quàm habitare in tabernaculis
peccatorum.
* Quia misericordiam, & veritatem 12
diligit Deus: gratiam, & gloriam dabit Dominus.
* Non priuabit bonis eos, qui am- 13
bulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

In finem, Filijs Core, Psalmus. 1
LXXXIIII.

BEnedixisti Domine terram tuam: 2
auertisti captiuitatem Iacob. A
* Remisisti iniquitatem plebis tuæ: 3
operuisti omnia peccata eorum.
* Mitigasti omnem iram tuam: auer- 4
tisti ab ira indignationis tuæ.
* Conuerte nos Deus salutaris noster: 5
& auerte iram tuam a nobis.
* Numquid in æternum irascéris no- 6
bis? aut extendes iram tuam a genera- B
tione in generationem?
* Deus tu conuersus viuificabis nos: 7
& plebs tua lætabitur in te.
* Ostende nobis Domine misericor- 8
diam tuam: & salutare tuum da nobis.
* Audiã quid loquatur in me Domi- 9
nus Deus: quoniam loquetur pacem in C
plebem suam.
Et super sanctos suos: & in eos, qui
conuertuntur ad cor.
* Verumtamen prope timentes eum 10
salutare ipsius: vt inhabitet gloria in
terra nostra.
* Misericordia, & veritas obuiauerunt 11
sibi: iustitia, & pax osculatæ sunt.
* Veritas de terra orta est: & iustitia 12
de cælo prospexit.
* Etenim Dominus dabit benigni- 13
tatem: & terra nostra dabit fructum suũ. D
* Iustitia ante eum ambulabit: & po- 14
net in via gressus suos.

Oratio ipsi Dauid. LXXXV.

INclina Domine aurem tuam, & exau- 1
di me: quoniam inops, & pauper A
sum ego.
* Custodi animam meam, quoniam 2
sanctus sum: saluum fac seruum tuum,
Deus meus, sperantem in te.
3 * Miserere mei Domine, quoniam
4 ad te clamaui tota die: * lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui.
5 * ‖Quoniam tu Domine suauis, & ‖Ioel 2. c. 13
mitis: & multæ misericordiæ omnibus
inuocantibus te.
6 * Auribus percipe Domine orationẽ
B meam: & intende voci deprecationis
meæ.
7 * In die tribulationis meæ clamaui ad
te: quia exaudisti me.
8 * Non est similis tui in dijs Domine:
& non est secundum opera tua.
9 * Omnes gentes quascumque fecisti,
venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum.
10 * Quoniam magnus es tu, & faciens
C mirabilia: tu es Deus solus.
11 * Deduc me Domine in via tua, &
ingrediar in veritate tua: lætetur cor
meum vt timeat nomen tuum.
12 * Cõfitebor tibi Domine Deus meus
in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum:
13 * Quia misericordia tua magna est
super me: & eruisti animam meam ex
inferno inferiori.
14 * Deus, iniqui insurrexerunt super
D me, & synagoga potentium quæsierunt
animam meam: & non proposuerunt
te in conspectu suo.
15 * Et tu Domine Deus miserator &
misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax,
16 * Respice in me, & miserere mei, da
imperium tuum puero tuo: & saluum
fac filium ancillæ tuæ.
17 * Fac mecum signum in bonum, vt
videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu Domine adiuuisti me,
& consolatus es me.

1 Filijs Core, Psalmus Cantici.
LXXXVI.

A FVndamenta eius in montibus sanctis:
2 * diligit Dominus portas Sion super
omnia tabernacula Iacob.
3 * Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas
Dei.
4 * Memor ero Rahab, & Babylonis
scientium me.

Ecce

Ecce alienigenæ, & Tyrus, & popu- B
lus Æthiopum, hi fuerunt illic.
* Numquid Sion dicet: Homo, & 5
homo natus est in ea: & ipse fundauit
eam Altissimus?
* Dominus narrabit in scripturis po- 6
pulorum, & principum: horum, qui
fuerunt in ea.
* Sicut lætantium omnium habitatio 7
est in te.

Canticum Psalmi,
Filijs Core, in finem, pro Maheleth ad 1
respondendum, intellectus Eman
Ezrahitæ. LXXXVII.

Domine Deus salutis meæ: in die 2
clamaui, & nocte coram te. A
* Intret in cōspectu tuo oratio mea: 3
inclina aurem tuam ad precem meam:
* Quia repleta est malis anima mea: 4
& vita mea inferno appropinquauit.
* Æstimatus sum cum descendētibus 5
in lacum: factus sum sicut homo sine
adiutorio, * inter mortuos liber, 6
Sicut vulnerati dormientes in sepul-
chris, quorum non es memor amplius:
& ipsi de manu tua repulsi sunt.
* Posuerunt me in lacu inferiori: in 7
tenebrosis, & in vmbra mortis. B
* Super me confirmatus est furor 8
tuus: & omnes fluctus tuos induxisti
super me.
* Longe fecisti notos meos a me: po- 9
suerunt me abominationem sibi.
Traditus sum, & non egrediebar:
* oculi mei languerunt præ inopia. 10
Clamaui ad te Domine tota die: ex-
pandi ad te manus meas.
* Numquid mortuis facies mirabilia: 11
aut medici suscitabunt, & confitebun- C
tur tibi?
* Numquid narrabit aliquis in sepul- 12
chro misericordiam tuam, & veritatem
tuam in perditione?
* Numquid cognoscentur in tenebris 13
mirabilia tua: & iustitia tua in terra
obliuionis?
* Et ego ad te Domine clamaui: & 14
mane oratio mea præueniet te.
* Vt quid Domine repellis orationem 15
meam: auertis faciem tuam a me?
* Pauper sum ego, & in laboribus a 16
iuuentute mea: exaltatus autem, humi- D
liatus sum & conturbatus.
17 * In me transierunt iræ tuæ: & terro-
res tui conturbauerunt me.
18 * Circumdederunt me sicut aqua to-
ta die: circumdederunt me simul.
19 * Elongasti a me amicum, & proxi-
mum: & notos meos a miseria.

1 Intellectus Ethan Ezrahitæ.
LXXXVIII.

2 Misericordias Domini in æternum
A cantabo.
In generationem & generationem
annunciabo veritatem tuam in ore
meo.
3 * Quoniam dixisti: In æternum mi-
sericordia ædificabitur in cælis: præpa-
rabitur veritas tua in eis.
4 * Disposui testamentum electis meis,
5 ‖ iuraui Dauid seruo meo: * vsque in æ- ‖ 2.Reg.7.c.12
ternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generationem, & ge-
nerationem sedem tuam.
6 * Confitebuntur cæli mirabilia tua
Domine: etenim veritatem tuam in ec-
clesia sanctorum.
7 * Quoniam quis in nubibus æquabi-
B tur Domino: similis erit Deo in filijs
Dei?
8 * Deus, qui glorificatur in consilio
sanctorum: magnus & terribilis super
omnes qui in circuitu eius sunt.
9 * Domine Deus virtutum quis simi-
lis tibi? potens es Domine, & veritas
tua in circuitu tuo.
10 * Tu dominaris potestati maris: mo-
tum autem fluctuum eius tu mitigas.
11 * Tu humiliasti sicut vulneratum, su-
perbum: in brachio virtutis tuæ disper-
sisti inimicos tuos.
12 * ‖ Tui sunt cæli, & tua est terra, or- ‖ Gen.1.a.1
bem terræ & plenitudinem eius tu fun-
13 dasti: * aquilonem, & mare tu creasti.
C Thabor & Hermon in nomine tuo
14 exultabunt: * tuum brachium cum po-
tentia.
Firmetur manus tua, & exaltetur dex-
15 tera tua: * iustitia & iudicium præpa-
ratio sedis tuæ.
Misericordia & veritas præcedent fa-
16 ciem tuam: * beatus populus, qui scit
iubilationem.
Domine, in lumine vultus tui ambu-

labunt, * & in nomine tuo exultabunt 17
tota die: & in iustitia tua exaltabuntur.
* Quoniam gloria virtutis eorum tu 18
es: & in beneplacito tuo exaltabitur
cornu nostrum.
* Quia Domini est assumptio nostra: 19
& sancti Israel regis nostri.
* Tunc locutus es in visione sanctis 20
tuis, & dixisti: Posui adiutorium in potente: & exaltaui electum de plebe mea.
B 1. Reg. 16. a. 1. c. 12 Act. 13. d. 22 * [b] Inueni Dauid seruum meum: oleo 21
sancto meo vnxi eum.
* Manus enim mea auxiliabitur ei: & 22
brachium meum confortabit eum. D
* Nihil proficiet inimicus in eo, & 23
filius iniquitatis non apponet nocere ei.
* Et concidam a facie ipsius inimicos 24
eius: & odientes eum in fugam conuertam.
* Et veritas mea, & misericordia mea 25
cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.
* Et ponam in mari manum eius: & 26
in fluminibus dexteram eius.
* Ipse inuocabit me: Pater meus es 27
tu: Deus meus, & susceptor salutis
meæ:
* Et ego primogenitum ponam illũ 28
excelsum præ regibus terræ.
* In æternum seruabo illi misericor- 29
diam meam: & testamentum meum
fidele ipsi.
* Et ponam in sæculum sæculi semen 30
eius: & thronum eius sicut dies cæli. E
* Si autem dereliquerint filij eius le- 31
gem meam: & in iudicijs meis non
ambulauerint:
* Si iustitias meas profanauerint: & 32
mandata mea non custodierint:
* Visitabo in virga iniquitates eorũ: 33
& in verberibus peccata eorum.
* Misericordiam autem meam non 34
dispergam ab eo: neque nocebo in veritate mea:
* Neque profanabo testamentum 35
meum: & quæ procedunt de labijs meis
non faciam irrita.
* Semel iuraui in sancto meo, si Da- 36
uid mentiar: * semen eius in æternum 37
manebit.
* Et thronus eius sicut Sol in conspe- 38
[b] 2. Reg. 7. d. 16 ctu meo, [b] & sicut Luna perfecta in æ- F
ternum: & testis in cælo fidelis.
* Tu vero repulisti & despexisti: di- 39
stulisti Christum tuum.
40 * Euertisti testamentum serui tui: profanasti in terra Sanctuarium eius.
41 * Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.
42 * Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.
43 * Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos eius.
44 * Auertisti adiutorium gladij eius: &
G non es auxiliatus ei in bello.
45 * Destruxisti eum ab emundatione: & sedem eius in terram collisisti.
46 * Minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.
47 * Vsquequo Domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?
48 * Memorare quæ mea substantia: nũquid enim vane constituisti omnes filios hominum?
49 * Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?
50 * Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ
Domine, [b] sicut iurasti Dauid in verita- [b] 2. Reg. 7. c. 11
te tua?
51 * Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.
52 * Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt commutationem Christi tui.
53 * Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

1 Oratio Moysi hominis Dei.
LXXXIX.

A Domine, refugium factus es nobis: a generatione in generationem.
2 * Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: a sæculo & vsque in sæculum tu es Deus.
3 * Ne auertas hominem in humilitaté: & dixisti: Conuertimini filij hominum.
4 * Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præterijt,
5 Et custodia in nocte, * quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
6 * Mane sicut herba transeat, mane
B floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.

* Quia

* Quia defecimus in ira tua,& in fu- 7
rore tuo turbati sumus .
* Posuisti iniquitates nostras in con- 8
spectu tuo : sæculum nostrum in illumi-
natione vultus tui .
* Quoniam omnes dies nostri defe- 9
cerunt : & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabun-
‖ Eccli. 18.a.8 tur : *‖ dies annorum nostrorum in ipsis, 10
septuaginta anni .
Si autem in potentatibus octoginta C
anni : & amplius eorũ,labor & dolor .
Quoniam superuenit mansuetudo : &
corripiemur .
* Quis nouit potestatem iræ tuæ : & 11
præ timore tuo iram tuã * dinumerare? 12
Dexteram tuam sic notam fac : &
eruditos corde in sapientia .
* Conuertere Domine vsquequo ? & 13
deprecabilis esto super seruos tuos .
* Repleti sumus mane misericordia 14
tua : & exultauimus , & delectati sumus D
omnibus diebus nostris .
* Lætati sumus pro diebus, quibus 15
nos humiliasti : annis , quibus vidimus
mala .
* Respice in seruos tuos , & in opera 16
tua : & dirige filios eorum .
* Et sit splendor Domini Dei nostri 17
super nos,& opera manuum nostrarum
dirige super nos : & opus manuum no-
strarum dirige .

Laus Cantici Dauid.
XC.

QVi habitat in adiutorio Altissimi , 1
in protectione Dei cæli commo- A
rabitur.
* Dicet Domino : Susceptor meus es 2
tu , & refugium meum : Deus meus spe-
rabo in eum .
* Quoniam ipse liberauit me de la- 3
queo venantium , & a verbo aspero .
* Scapulis suis obumbrabit tibi : & 4
sub pennis eius sperabis .
* Scuto circumdabit te veritas eius : 5
non timebis a timore nocturno , B
* A sagitta volante in die , a negotio 6
perambulante in tenebris : ab incursu,&
dæmonio meridiano .
* Cadent a latere tuo mille,& decem 7
millia a dextris tuis : ad te autem non
appropinquabit .
8 * Verumtamen oculis tuis considera-
bis : & retributionem peccatorum vi-
debis .
9 * Quoniam tu es Domine spes mea :
C Altissimum posuisti refugium tuum .
10 * Non accedet ad te malum : & fla-
gellum non appropinquabit tabernacu-
lo tuo .
11 *‖ Quoniam angelis suis mandauit de ‖ Matt. 4. a.6
te : vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Luc. 4. b. 10
12 * In manibus portabunt te : ne forte
offendas ad lapidem pedem tuum .
13 * Super aspidem , & basiliscum am-
D bulabis : & conculcabis leonem & dra-
conem .
14 * Quoniam in me sperauit, liberabo
eum : protegam eum, quoniam cogno-
uit nomen meum .
15 * Clamabit ad me , & ego exaudiam
eum : cum ipso sum in tribulatione : eri-
piam eum & glorificabo eum .
16 * Longitudine dierum replebo eum :
& ostendam illi salutare meum .

Psalmus Cantici,
1 In die sabbati. XCI.

2 BOnum est confiteri Domino : &
A psallere nomini tuo Altissime.
3 * Ad annunciandum mane misericor-
diam tuam : & veritatem tuam per no-
ctem .
4 * In decachordo , psalterio : cum can-
tico , in cithara .
5 * Quia delectasti me Domine in fa-
ctura tua : & in operibus manuum tua-
rum exultabo .
6 * Quàm magnificata sunt opera tua
B Domine ! nimis profundæ factæ sunt co-
gitationes tuæ :
7 * Vir insipiens nõ cognoscet : & stul-
tus non intelliget hæc .
8 * Cum exorti fuerint peccatores sicut
fœnum : & apparuerint omnes , qui o-
perantur iniquitatem :
9 Vt intereant in sæculum sæculi : * tu
autem Altissimus in æternum Domine.
10 * Quoniam ecce inimici tui Domi-
ne, quoniam ecce inimici tui peribunt :
& dispergentur omnes , qui operantur
iniquitatem .
11 * Et exaltabitur sicut vnicornis cornu
C meum : & senectus mea in misericordia
vberi .

* Et despexit oculus meus inimicos 12
meos: & in insurgentibus in me mali-
gnantibus audiet auris mea.
* Iustus, vt palma florebit: sicut cedrus 13
Libani multiplicabitur.
* Plantati in domo Domini, in atrijs 14
domus Dei nostri florebunt.
* Adhuc multiplicabuntur in senecta 15
vberi: & bene patientes erunt, * vt an- 16
nuncient:
Quoniam rectus Dominus Deus no-
ster: & non est iniquitas in eo.

Laus Cantici ipsi Dauid in die ante sabbatum, quando fundata est terra. XCII.

Dominus regnauit, decorem indutus 1
est: indutus est Dominns fortitu- A
dinem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non
commouebitur.
* Parata sedes tua ex tunc: a sæculo 2
tu es.
* Eleuauerunt flumina Domine: ele- 3
uauerunt flumina vocem suam.
Eleuauerunt flumina fluctus suos, * a 4
vocibus aquarum multarum. B
Mirabiles elationes maris, mirabilis
in altis Dominus.
* Testimonia tua credibilia facta sunt 5
nimis: domum tuam decet sanctitudo
Domine in longitudinem dierum.

Psalmus ipsi Dauid, Quarta sabbati. XCIII.

Deus vltionum Dominus: Deus vl- 1
tionum libere egit. A
* Exaltare qui iudicas terram: redde 2
retributionem superbis.
* Vsquequo peccatores Dominus: vs- 3
quequo peccatores gloriabuntur:
* Effabuntur, & loquentur iniquita- 4
tem: loquentur omnes, qui operantur
iniustitiam?
* Populum tuum Domine humilia- 5
uerunt: & hereditatem tuam vexaue-
runt.
* Viduam, & aduenam interfecerunt: 6
& pupillos occiderunt.
* Et dixerunt: Non videbit Dominus, 7
nec intelliget Deus Iacob. B
* Intelligite insipientes in populo: & 8
stulti aliquando sapite.
9 * Qui plantauit aurem, non audiet?
aut qui finxit oculum, non considerat?
10 * Qui corripit gentes, non arguet?
qui docet hominem scientiam?
11 * Dominus scit cogitationes hominũ,
quoniam vanæ sunt.
12 * Beatus homo, quem tu erudieris
Domine: & de lege tua docueris eum.
13 * Vt mitiges ei a diebus malis: donec
C fodiatur peccatori fouea.
14 * Quia non repellet Dominus plebem
suam: & hereditatem suam non dere-
linquet.
15 * Quoadusque iustitia conuertatur in
iudicium: & qui iuxta illam omnes qui
recto sunt corde.
16 * Quis consurget mihi aduersus ma-
lignantes? aut quis stabit mecum aduer-
sus operantes iniquitatem?
17 * Nisi quia Dominus adiuuit me:
paulominus habitasset in inferno anima
mea.
18 * Si dicebam: Motus est pes meus:
D misericordia tua Domine adiuuabat
me.
19 * Secundum multitudinem dolorum
meorum in corde meo: consolationes
tuæ lætificauerunt animam meam.
20 * Numquid adhæret tibi sedes in-
iquitatis: qui fingis laborem in præce-
pto?
21 * Captabunt in animam iusti: & san-
guinem innocentem condemnabunt.
22 * Et factus est mihi Dominus in re-
fugium: & Deus meus in adiutorium
spei meæ.
23 * Et reddet illis iniquitatem ipsorum:
& in malitia eorum disperdet eos: di-
sperdet illos Dominus Deus noster.

Laus Cantici ipsi Dauid. XCIIII.

1 A Venite, exultemus Domino: iubile-
mus Deo salutari nostro:
2 * Præoccupemus faciem eius in con-
fessione: & in psalmis iubilemus ei.
3 * Quoniam Deus magnus Dominus:
& rex magnus super omnes deos.
4 * Quia in manu eius sunt omnes fi-
nes terræ: & altitudines montium ipsius
sunt.
5 * Quoniam ipsius est mare, & ipse
fecit

fecit illud: & siccam manus eius forma-
uerunt.
* Venite adoremus, & procidamus: 6
& ploremus ante Dominum, qui fe-
cit nos.
*Quia ipse est Dominus Deus noster: 7
& nos populus pascuæ eius, & oues B
manus eius.
‖ Heb. 3.b.7 *‖Hodie si vocem eius audieritis, no- 8
lite obdurare corda vestra;
* Sicut in irritatione secundum diem 9
tentationis in deserto: vbi tentauerunt
me patres vestri, probauerunt me, & vi-
derunt opera mea.
‖ Nu.14.f.34 *‖ Quadraginta annis offensus fui ge- 10
nerationi illi, & dixi: Semper hi errant
corde.
*Et isti non cognouerunt vias meas: 11
‖ Heb.4.a.3 ‖ vt iuraui in ira mea: Si introibunt in
requiem meam.

Canticum ipsi Dauid, 1
Quando domus ædificabatur post capti-
uitatem. (1.*Par.*15.) XCV.

CAntate Domino canticum nouum: A
cantate Domino omnis terra.
* Cantate Domino, & benedicite no- 2
mini eius: annunciate de die in diem
salutare eius.
* Annunciate inter Gentes gloriam 3
eius, in omnibus populis mirabilia eius.
* Quoniam magnus Dominus, & lau- 4
dabilis nimis: terribilis est super omnes
deos.
* Quoniam omnes dij Gentium dæ- 5
monia: Dominus autem cælos fecit.
* Confessio, & pulchritudo in con- 6
spectu eius: sanctimonia, & magnificen-
tia in sanctificatione eius. B
*Afferte Domino patriæ gentium, af- 7
ferte Domino gloriam & honorem:* af- 8
ferte Domino gloriam nomini eius.
Tollite hostias, & introite in atria
eius: * adorate Dominum in atrio san- 9
cto eius.
Commoueatur a facie eius vniuersa
terra: * dicite in Gentibus quia Domi- 10
nus regnauit. C
Etenim correxit orbem terræ qui non
commouebitur: iudicabit populos in
æquitate.
* Lætentur cæli, & exultet terra, com- 11
moueatur mare, & plenitudo eius: * gau- 12
debunt campi, & omnia, quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna silua-
13 rum * a facie Domini, quia venit: quo-
niam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, &
populos in veritate sua.

1 Huic Dauid,
Quando terra eius restituta est.
XCVI.

A DOminus regnauit, exultet terra: læ-
tentur insulæ multæ.
2 * Nubes, & caligo in circuitu eius:
iustitia, & iudicium correctio sedis eius.
3 * Ignis ante ipsum præcedet, & inflam
mabit in circuitu inimicos eius.
4 * Illuxerunt fulgura eius orbi terræ: vi-
dit, & commota est terra.
5 * Montes, sicut cera fluxerunt a facie
Domini: a facie Domini omnis terra.
6 * Annunciauerunt cæli iustitiam eius:
& viderunt omnes populi gloriam eius.
7 *‖Confundantur omnes, qui adorant ‖Exod.20.a.4
B sculptilia: & qui gloriantur in simula- Leuit.26.a.1
chris suis. Deut.5.a.8
‖ Adorate eum omnes angeli eius: ‖Heb.1.c.6
8 *audiuit, & lætata est Sion.
Et exultauerunt filiæ Iudæ, propter
iudicia tua Domine:
9 * Quoniam tu Dominus altissimus su
per omnem terram: nimis exaltatus es
super omnes deos.
10 *‖Qui diligitis Dominum, odite ma- ‖Amos 5.d.15
lum: custodit Dominus animas sancto- Rom.12.b.9
rum suorum, de manu peccatoris libe-
rabit eos.
11 * Lux orta est iusto, & rectis corde
lætitia.
12 * Lætamini iusti in Domino: & confi-
temini memoriæ sanctificationis eius.

1 Psalmus ipsi Dauid. XCVII.

A CAntate Domino canticum nouum:
quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius: & brachiũ
sanctum eius.
2 *‖Notũ fecit Dominus salutare suũ: ‖Isa.52.c.10
in conspectu gẽtiũ reuelauit iustitiã suã. &62.b.8
3 * Recordatus est misericordiæ suæ, &
veritatis suæ domui Israel.
Viderunt omnes termini terræ salu-
tare Dei nostri.

Iubi-

* Iubilate Deo omnis terra: cantate, 4
& exultate, & psallite. B
* Psallite Domino in cithara, in citha- 5
ra & voce psalmi: * in tubis ductilibus, 6
& voce tubæ corneæ.
Iubilate in conspectu regis Domini:
* moueatur mare, & plenitudo eius: or- 7
bis terrarum, & qui habitant in eo.
* Flumina plaudent manu, simul mon- 8
tes exultabunt * a conspectu Domini: 9
quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia,
& populos in æquitate.

Psalmus ipsi Dauid. XCVIII. 1

Dominus regnauit, irascantur popu- A
li: qui sedet super cherubim, mo-
ueatur terra.
* Dominus in Sion magnus: & excel- 2
sus super omnes populos.
* Confiteantur nomini tuo magno: 3
quoniam terribile, & sanctum est: * & 4
honor regis iudicium diligit.
Tu parasti directiones: iudicium &
iustitiam in Iacob tu fecisti.
* Exaltate Dominum Deum nostrum, 5
& adorate scabellum pedum eius: quo-
niam sanctum est.
* Moyses, & Aaron in sacerdotibus 6
eius: & Samuel inter eos, qui inuocant B
nomen eius:
Inuocabant Dominum, & ipse exau-
diebat eos: * in columna nubis loqueba- 7
tur ad eos.
Custodiebant testimonia eius, & præ-
ceptum quod dedit illis.
* Domine Deus noster tu exaudiebas 8
eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlci-
scens in omnes adinuentiones eorum.
* Exaltate Dominum Deum nostrum, 9
& adorate in monte sancto eius: quoniã
sanctus Dominus Deus noster.

Psalmus in confessione. 1
XCIX.

Ivbilate Deo omnis terra: seruite Do- 2
mino in lætitia. A
Introite in conspectu eius, in exulta-
tione.
* Scitote quoniam Dominus ipse est 3
Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos:
Populus eius, & oues pascuæ eius:
4 * introite portas eius in confessione, atria
eius in hymnis: confitemini illi.
5 Laudate nomen eius: * quoniam sua-
B uis est Dominus, in æternum misericor-
dia eius, & vsque in generationem & ge-
nerationem veritas eius.

1 Psalmus ipsi Dauid. C.

A Misericordiam, & iudicium cantabo
tibi Domine:
2 Psallam, * & intelligam in via imma-
culata, quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis
mei, in medio domus meæ.
3 * Non proponebã ante oculos meos
rem iniustam: facientes præuaricationes
odiui.
4 Non adhæsit mihi * cor prauum: de-
clinantem a me malignum non cogno-
scebam.
5 * Detrahentem secreto proximo suo,
B hunc persequebar.
Superbo oculo, & insatiabili corde,
cum hoc non edebam.
6 * Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant
mecum: ambulans in via immaculata,
hic mihi ministrabat.
7 * Non habitabit in medio domus meæ
qui facit superbiam: qui loquitur ini-
qua, non direxit in conspectu oculorum
meorum.
8 * In matutino interficiebam omnes
peccatores terræ: vt disperderem de ci-
uitate Domini omnes operantes iniqui-
tatem.

1 Oratio pauperis,
Cum anxius fuerit, & in conspectu Do-
mini effuderit precem suam.
CI.

2 Domine exaudi orationem meam:
A & clamor meus ad te veniat.
3 * Non auertas faciem tuam a me: in
quacumque die tribulor, inclina ad me
aurem tuam.
In quacumque die inuocauero te, ve-
lociter exaudi me:
4 * Quia defecerunt sicut fumus dies
mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 * Percussus sum vt fœnum, & aruit cor
meum: quia oblitus sum comedere pa-
nem meum.

A voce

6 * A voce gemitus mei adhæsit os meũ
carni meæ.
7 * Similis factus sum pellicano solitu-
dinis: factus sum sicut nycticorax in do-
micilio.
8 * Vigilaui, & factus sum sicut passer
solitarius in tecto. B
9 * Tota die exprobrabant mihi inimi-
ci mei: & qui laudabant me aduersum
me iurabant.
10 * Quia cinerem tãquam panem man-
ducabam, & potum meum cum fletu
miscebam.
11 * A facie iræ & indignationis tuæ:
quia eleuans allisisti me.
12 * Dies mei sicut vmbra declinauerũt:
& ego sicut fœnum arui.
13 * Tu autem Domine in æternum per-
manes: & memoriale tuum in genera-
tionem & generationem.
14 * Tu exurgens misereberis Sion: quia
tempus miserendi eius, quia venit tem- C
pus.
15 * Quoniam placuerunt seruis tuis la-
pides eius: & terræ eius miserebuntur.
16 * Et timebunt Gentes nomen tuum
Domine, & omnes reges terræ gloriam
tuam.
17 * Quia ædificauit Dominus Sion: &
videbitur in gloria sua.
18 * Respexit in orationem humilium:
& non spreuit precem eorum.
19 * Scribantur hæc in generatione alte-
ra: & populus, qui creabitur, laudabit
Dominum:
20 * Quia prospexit de excelso sancto
suo: Dominus de cælo in terrã aspexit:
21 * Vt audiret gemitus compeditorum:
vt solueret filios interemptorum:
22 * Vt annuncient in Sion nomen Do-
mini: & laudem eius in Ierusalem. D
23 * In conueniendo populos in vnum,
& reges vt seruiant Domino.
24 * Respõdit ei in via virtutis suæ: Pau-
citatem dierum meorum nuncia mihi.
25 * Ne reuoces me in dimidio dierum
meorum: in generationem & genera-
tionem anni tui.
26 * Initio tu Domine terram fundasti:
& opera manuum tuarum sunt cæli.
27 * Ipsi peribunt, tu autem permanes:
& omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, &
28 mutabuntur: * tu autem idem ipse es,
& anni tui non deficient.
29 * Filij seruorum tuorum habitabunt:
& semen eorum in sæculum dirigetur.

1 Ipsi Dauid. CII.

A BEnedic anima mea Domino: &
omnia, quæ intra me sunt, nomini
sancto eius.
2 * Benedic anima mea Domino: &
noli obliuisci omnes retributiones eius:
3 * Qui propitiatur omnibus iniquita-
tibus tuis: qui sanat omnes infirmitates
tuas.
4 * Qui redimit de interitu vitã tuam:
qui coronat te in misericordia & mise-
rationibus.
5 * Qui replet in bonis desiderium tuũ:
renouabitur vt aquilæ iuuentus tua:
6 * Faciens misericordias Dominus: &
B iudicium omnibus iniuriã patientibus.
7 * Notas fecit vias suas Moysi, filijs Is-
rael voluntates suas.
8 * || Miserator, & misericors Dominus: || Nu. 14. c. 18
longanimis, & multum misericors.
9 * Non in perpetuum irascetur: neque
in æternum comminabitur.
10 * Non secundum peccata nostra fecit
nobis: neque secundum iniquitates no-
stras retribuit nobis.
11 * Quoniam secundum altitudinẽ cæli
a terra: corroborauit misericordiã suam
super timentes se.
12 * Quantum distat Ortus ab occiden-
C te: longe fecit a nobis iniquitates no-
stras.
13 * Quomodo miseretur pater filiorũ,
misertus est Dominus timentibus se:
14 * quoniam ipse cognouit figmentum
nostrum.
Recordatus est quoniã puluis sumus:
15 * homo, sicut fœnum dies eius, tamquã
flos agri sic efflorebit.
16 * Quoniam spiritus pertransibit in il-
lo, & non subsistet: & non cognoscet
amplius locum suum.
17 * Misericordia autẽ Domini ab æter-
no, & vsque in æternum super timen-
tes eum.
18 Et iustitia illius in filios filiorũ, * his
qui seruant testamentum eius:
D Et memores sunt mandatorũ ipsius,
ad faciendum ea.

* Domi-

19 * Dominus in cælo parauit sedem
suam : & regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 * Benedicite Domino omnes angeli
eius : potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.
21 * Benedicite Domino omnes virtutes
eius : ministri eius, qui facitis voluntatem eius.
22 * Benedicite Domino omnia opera
eius : in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

Ipsi Dauid. CIII.
1
A Benedic anima mea Domino : Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
Confessionem, & decorem induisti :
2 * amictus lumine sicut vestimento :
3 Extendens cælum sicut pellem : * qui
tegis aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuũ : qui ambulas super pennas ventorum.
‖ Heb. 1. c. 7
4 * ‖ Qui facis angelos tuos, spiritus : &
ministros tuos ignem vrentem.
5 * Qui fundasti terram super stabili-
tatem suam : non inclinabitur in sæculum sæculi.
6 * Abyssus, sicut vestimentum, amictus
eius : super montes stabunt aquæ.
7 * Ab increpatione tua fugient : a vo-
ce tonitrui tui formidabunt.
8 * Ascendunt montes : & descendunt
campi in locum, quem fundasti eis.
9 * Terminum posuisti, quem non trãs-
B gredientur : neque conuertentur operire terram.
10 * Qui emittis fontes in conuallibus :
inter medium montium pertransibunt aquæ.
11 * Potabunt omnes bestiæ agri : expe-
ctabunt onagri in siti sua.
12 * Super ea volucres cæli habitabunt :
de medio petrarum dabunt voces.
13 * Rigans mõtes de superioribus suis :
de fructu operum tuorum satiabitur terra :
14 * Producens fœnum iumentis, & her-
bam seruituti hominum :
15 Vt educas panem de terra : * & vinum
lætificet cor hominis :
Vt exhilaret faciem in oleo : & panis
cor hominis confirmet.
16 * Saturabuntur ligna campi, & cedri
17 Libani, quas plantauit : * illic passeres
nidificabunt.
18 Herodij domus dux est eorũ : * mon-
tes excelsi ceruis : petra refugium herinacijs.
19 * Fecit lunam in tempora : sol cogno-
C uit occasum suum.
20 * Posuisti tenebras, & facta est nox :
in ipsa pertransibũt omnes bestiæ siluæ.
21 * Catuli leonum rugientes, vt rapiãt,
& quærant a Deo escam sibi.
22 * Ortus est sol, & congregati sunt : &
in cubilibus suis collocabuntur.
23 * Exibit homo ad opus suum : & ad
operationem suam vsque ad vesperum.
24 * Quàm magnificata sunt opera tua
Domine ! omnia in sapiẽtia fecisti : impleta est terra possessione tua.
25 * Hoc mare magnum, & spatiosum
manibus : illic reptilia, quorum non est numerus.
26 Animalia pusilla cum magnis : * illic
naues pertransibunt.
Draco iste, quem formasti ad illuden-
27 dum ei : * omnia a te expectant vt des
D illis escam in tempore.
28 * Dante te illis, colligent : aperiẽte
te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29 * Auertente autem te faciem, turba-
buntur : auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.
30 * Emittes spiritum tuum, & creabun-
tur : & renouabis faciem terræ.
31 * Sit gloria Domini in sæculum : lætabitur Dominus in operibus suis :
32 * Qui respicit terrã, & facit eam tremere : qui tangit montes, & fumigant.
33 * ‖ Cãtabo Domino in vita mea : psal- ‖ Inf. 145. a. 2
lam Deo meo quàmdiu sum.
34 * Iucundum sit ei eloquium meum :
ego vero delectabor in Domino.
35 * Deficiant peccatores a terra, & ini-
qui ita vt non sint : benedic anima mea Domino.

Alleluia (1. *Par.* 16. 8.) CIIII.

1 Confitemini Domino, & inuocate 1. Par. 16. a. 8
A nomen eius : annunciate inter Gen- Isa. 12. a. 4
tes opera eius.

* Can-

*Cātate ei, & psallite ei: narrate om- 2
nia mirabilia eius.
* Laudamini in nomine sancto eius: 3
lætetur cor quærentium Dominum.
* Quærite Dominum, & confirmami- 4
ni: quærite faciem eius semper.
* Mementote mirabilium eius, quæ fe- 5
cit: prodigia eius, & iudicia oris eius.
* Semen Abraham, serui eius: filij Ia- 6
cob electi eius.
* Ipse Dominus Deus noster: in vni- 7
uersa terra iudicia eius.
* Memor fuit in sæculum testamenti 8
sui: verbi, quod mandauit in mille ge-
nerationes:
‖Gen.22.c.16 *‖ Quod disposuit ad Abraham: & 9
iuramenti sui ad Isaac:
* Et statuit illud Iacob in præceptum: 10
& Israel in testamentum æternum:
* Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, 11
funiculum hereditatis vestræ.
* Cum essent numero breui, paucissi- 12
mi & incolæ eius:
* Et pertransierunt de gente in gentē, 13
& de regno ad populum alterum. B
* Non reliquit hominem nocere eis: 14
& corripuit pro eis reges.
‖1.Paral.16.d.22 1.Reg.1.c.14 * ‖ Nolite tangere christos meos: & 15
in prophetis meis nolite malignari.
* Et vocauit famem super terram: & 16
omne firmamentum panis contriuit.
‖Gen.37.f.36 * Misit ante eos ‖ virum: in seruum 17
venundatus est Ioseph.
‖Gen.39.d.20 * ‖ Humiliauerunt in compedibus pe- 18
des eius, ferrum pertrāsijt animam eius,
* donec veniret verbum eius. 19
Eloquium Domini inflammauit eum:
‖Gen.41.c.14 *‖ misit rex, & soluit eum; princeps po- 20
pulorum, & dimisit eum.
* Constituit eum dominū domus suæ: 21
& principem omnis possessionis suæ:
* Vt erudiret principes eius sicut se- 22
metipsum: & senes eius prudentiam do-
ceret.
‖Gen.46.a.6 * ‖ Et intrauit Israel in Ægyptum: & 23
Iacob accola fuit in Terra Cham. C
‖Exo.1.b.7 Act.7.b.17 * ‖ Et auxit populū suum vehementer: 24
& firmauit eum super inimicos eius.
* Conuertit cor eorum vt odirēt po- 25
pulum eius: & dolum facerent in ser-
uos eius.
‖Exo.3.b.10. & 4.d.29 * ‖ Misit Moysen seruum suum: Aa- 26
ron, quem elegit ipsum.
‖Exo.7.a.10 * ‖ Posuit in eis verba signorum suo- 27
rum, & prodigiorum in Terra Cham.
28 * ‖ Misit tenebras, & obscurauit: & nō ‖Exo.10.f.22
exacerbauit sermones suos.
29 * ‖ Conuertit aquas eorum in sangui- ‖Exo.7.d.20
nem: & occidit pisces eorum.
30 * ‖ Edidit terra eorum ranas in pene- ‖Exo.8.b.6
tralibus regum ipsorum.
31 * ‖ Dixit, & venit cœnomyia: & cini- ‖Exo.c.8.&.9
fes in omnibus finibus eorum.
32 * Posuit pluuias eorum grandinem:
ignem comburentem in terra ipsorum.
33 * Et percussit vineas eorum, & ficul-
neas eorum: & contriuit lignum finium
eorum.
34 * ‖ Dixit, & venit locusta, & bruchus, ‖Exo.10.c.12
D cuius non erat numerus:
35 * Et comedit omne fœnum in terra
eorum: & comedit omnem fructum
terræ eorum.
36 * ‖ Et percussit omne primogenitum ‖Exo.12.d.29
in terra eorum: primitias omnis labo-
ris eorum.
37 * ‖ Et eduxit eos cum argento & auro: ‖Exo.13.d.21
& non erat in tribubus eorum infirmus.
38 * Læta est Ægyptus in profectione
eorum: quia incubuit timor eorum su-
per eos.
39 * ‖ Expandit nubem in protectionem ‖Psal.77.b.14
eorum, & ignem vt luceret eis per no- 1.Cor.10.a.1
ctem.
40 * ‖ Petierunt, & venit coturnix: & pa- ‖Exo.16.c.13
ne cæli saturauit eos.
41 * ‖ Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: ‖Nu.20.c.11
abierunt in sicco flumina;
42 * ‖ Quoniam memor fuit verbi sancti ‖Gen.17.a.7
sui, quod habuit ad Abraham puerum
suum.
43 * Et eduxit populum suum in exulta-
tione, & electos suos in lætitia.
44 * Et dedit illis regiones Gentium: &
labores populorum possederunt:
45 * Vt custodiant iustificationes eius, &
legem eius requirant.

Alleluia (*Iudith* 13.21.) CV.

1 CONfitemini Domino quoniam bo-
A nus: quoniam in sæculum miseri-
cordia eius.
2 * ‖ Quis loquetur potentias Domini, ‖Iudith 13. c.23
auditas faciet omnes laudes eius? Eccli.43.d.35
3 * Beati, qui custodiunt iudicium, &
faciunt iustitiam in omni tempore.
4 * Memento nostri Domine in bene-
placito

placito populi tui : visita nos in saluta-
ri tuo :
* Ad vidēdum in bonitate electorum 5
tuorum , ad lætandum in lætitia gentis
tuæ : vt lauderis cum hereditate tua.
‖ Iudit.7.d.19 * ‖ Peccauimus cum patribus nostris : 6
iniuste egimus, iniquitatem fecimus.
* Patres nostri in Ægypto non intel- 7
lexerunt mirabilia tua : non fuerunt me-
mores multitudinis misericordiæ tuæ.
Et irritauerunt ascendentes in mare, B
Mare rubrum.
* Et saluauit eos propter nomen suū: 8
vt notam faceret potentiam suam.
‖ Exo.14.e.22 * ‖ Et increpuit Mare rubrum, & exic- 9
catum est : & deduxit eos in abyssis sicut
in deserto.
* Et saluauit eos de manu odientium: 10
& redemit eos de manu inimici.
‖ Exo.14.g.27 * ‖ Et operuit aqua tribulantes eos : 11
vnus ex eis non remansit.
* Et crediderunt verbis eius : & lau- 12
dauerunt laudem eius.
* Cito fecerūt, obliti sunt operū eius: 13
& non sustinuerunt consilium eius.
‖ Exo.17.a.2 * ‖ Et concupierunt concupiscentiam 14
in deserto : & tentauerunt Deum in C
inaquoso.
‖ Nu.11.g.31 * ‖ Et dedit eis petitionem ipsorum: 15
& misit saturitatem in animas eorum.
* Et irritauerunt Moysen in castris : 16
Aaron sanctum Domini.
‖ Nu.16.e.32 * ‖ Aperta est terra, & deglutiuit Da- 17
than : & operuit super congregationem
Abiron.
* Et exarsit ignis in synagoga eorum: 18
flamma combussit peccatores.
‖ Exo.32.a.4 * ‖ Et fecerunt vitulum in Horeb : & 19
adorauerunt sculptile.
* Et mutauerunt gloriam suam in si- 20
militudinem vituli comedentis fœnum.
* Obliti sunt Deum, qui saluauit eos, 21
qui fecit magnalia in Ægypto , * mira- 22
bilia in Terra Cham : terribilia in mari
rubro.
‖ Exo.32.c.10 * ‖ Et dixit vt disperderet eos : si non 23
Moyses electus eius stetisset in confra- D
ctione in conspectu eius:
Vt auerteret iram eius ne disperderet
eos : * & pro nihilo habuerunt terram 24
desiderabilem :
Non crediderūt verbo eius, * & mur- 25
murauerunt in tabernaculis suis : non
exaudierunt vocem Domini.

26 * ‖ Et eleuauit manum suā super eos : ‖ Nu.14.e.32
vt prosterneret eos in deserto :
27 * Et vt deijceret semen eorum in Na-
tionibus : & dispergeret eos in regio-
nibus.
28 * Et initiati sunt Beelphegor : & co-
mederunt sacrificia mortuorum.
29 * Et irritauerunt eum in adinuentio-
E nibus suis : & multiplicata est in eis
ruina.
30 * ‖ Et stetit Phinees, & placauit : & ‖ Num.25.b.7
cessauit quassatio.
31 * Et reputatum est ei in iustitiam, in
generationem & generationem vsque in
sempiternum.
32 * ‖ Et irritauerunt eum ad Aquas con- ‖ Nu.20.a.10
tradictionis : & vexatus est Moyses pro-
33 pter eos : * quia exacerbauerūt spiritum
eius.
34 Et distinxit in labijs suis : * non di-
sperdiderunt gentes, quas dixit Domi-
nus illis.
35 * Et commisti sunt inter gentes, &
36 didicerunt opera eorum : * & seruierunt
sculptilibus eorum : & factum est illis
in scandalum.
37 * Et immolauerunt filios suos, & fi-
lias suas dæmonijs.
38 * Et effuderunt sanguinem innocen-
F tem : sanguinem filiorum suorum & fi-
liarum suarū, quas sacrificauerunt scul-
ptilibus Chanaan.
Et infecta est terra in sanguinibus,
39 * & contaminata est in operibus eo-
rum : & fornicati sunt in adinuentioni-
bus suis.
40 * Et iratus est furore Dominus in po-
pulum suum : & abominatus est heredi-
tatem suam.
41 * Et tradidit eos in manus gentium:
& dominati sunt eorū qui oderunt eos.
42 * Et tribulauerunt eos inimici eorū,
& humiliati sunt sub manibus eorum :
43 * sæpe liberauit eos.
Ipsi autem exacerbauerunt eum in
consilio suo : & humiliati sunt in ini-
quitatibus suis.
44 * Et vidit cum tribularentur : & audi-
uit orationem eorum.
45 * ‖ Et memor fuit testamenti sui : & ‖ Deut.30.a.1
G pœnituit eum secundum multitudinem
misericordiæ suæ.
46 * Et dedit eos in misericordias in cō-
spectu omnium qui ceperant eos.
* Sal-

*Saluos nos fac Domine Deus noster: 47
& congrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini sancto tuo: &
gloriemur in laude tua.
*Benedictus Dominus Deus Israel a 48
sæculo & vsque in sæculũ: & dicet om-
nis populus: Fiat, fiat.

Alleluia. (*Iudith* 13.21.) CVI.

CONfitemini Domino quoniam bo- 1
nus: quoniam in sæculum miseri- A
cordia eius.
*Dicant qui redempti sunt a Domi- 2
no, quos redemit de manu inimici: &
de regionibus congregauit eos:
*A solis ortu, & occasu: ab aquilo- 3
ne, & mari.
*Errauerunt in solitudine in inaquo- 4
so: viam ciuitatis habitaculi non inue-
nerunt,
*Esurientes, & sitientes: anima eo- 5
rum in ipsis defecit.
*Et clamauerunt ad Dominum cum 6
tribularentur; & de necessitatibus eorum
eripuit eos.
*Et deduxit eos in viam rectam: vt 7
irent in ciuitatem habitationis.
*Confiteantur Domino misericordiæ 8
eius: & mirabilia eius filijs hominum.
*Quia satiauit animam inanem: & 9
animam esurientem satiauit bonis.
*Sedentes in tenebris, & vmbra mor- 10
tis: vinctos in mendicitate, & ferro.
*Quia exacerbauerunt eloquia Dei: 11
& consilium Altissimi irritauerunt.
*Et humiliatum est in laboribus cor 12
eorum: infirmati sunt, nec fuit qui ad-
iuuaret.
*Et clamauerunt ad Dominum cum 13
tribularentur: & de necessitatibus eo- B
rum liberauit eos.
*Et eduxit eos de tenebris, & vmbra 14
mortis: & vincula eorum disrupit.
*Confiteantur Domino misericor- 15
diæ eius: & mirabilia eius filijs homi-
num.
*Quia contriuit portas æreas: & ve- 16
ctes ferreos confregit.
*Suscepit eos de via iniquitatis eo- 17
rum: propter iniustitias enim suas hu-
miliati sunt.
*Omnem escam abominata est ani- 18
ma eorum: & appropinquauerunt
vsque ad portas mortis.
19 *Et clamauerunt ad Dominum cum
tribularentur: & de necessitatibus eo-
rum liberauit eos.
20 *Misit verbum suum, & sanauit eos:
& eripuit eos de interitionibus eorum.
21 *Confiteantur Domino misericor-
C diæ eius: & mirabilia eius filijs homi-
num.
22 *Et sacrificent sacrificium laudis:
& annuncient opera eius in exulta-
tione.
23 *Qui descendunt mare in nauibus,
facientes operationem in aquis multis.
24 *Ipsi viderunt opera Domini, & mi-
rabilia eius in profundo.
25 *Dixit, & stetit spiritus procellæ: &
exaltati sunt fluctus eius.
26 *Ascendunt vsque ad cælos, & descẽ-
dunt vsque ad abyssos: anima eorum
in malis tabescebat.
27 *Turbati sunt, & moti sunt sicut
ebrius: & omnis sapientia eorum deuo-
rata est.
28 *Et clamauerunt ad Dominum cum
tribularentur, & de necessitatibus eo-
rum eduxit eos.
29 *Et statuit procellam eius in auram:
& siluerunt fluctus eius.
30 *Et lætati sunt quia siluerunt: &
deduxit eos in portum voluntatis eo-
rum.
31 *Confiteantur Domino misericor-
diæ eius: & mirabilia eius filijs homi-
num.
32 *Et exaltent eum in ecclesia plebis:
& in cathedra seniorum laudent eum.
33 *Posuit flumina in desertum: & exi-
tus aquarum in sitim.
34 *Terram fructiferam in salsuginem, a
D malitia inhabitantium in ea.
35 *Posuit desertum in stagna aqua-
rum: & terram sine aqua in exitus
aquarum.
36 *Et collocauit illic esurientes: &
constituerunt ciuitatem habitationis.
37 *Et seminauerunt agros, & planta-
uerunt vineas: & fecerunt fructum nati-
uitatis.
38 *Et benedixit eis, & multiplicati
sunt nimis: & iumenta eorum non mi-
norauit.
39 *Et pauci facti sunt: & vexati sunt
a tribulatione malorum, & dolore.

Effusa

* Effusa est contemptio super princi- 40
pes : & errare fecit eos in inuio, & non
in via.
* Et adiuuit pauperem de inopia : & 41
posuit sicut oues familias.
||Iob. 22.c.19 * ||Videbunt recti, & lætabuntur: & 42
omnis iniquitas oppilabit os suum.
* Quis sapiens & custodiet hæc ? & 43
intelliget misericordias Domini ?

Canticum Psalmi ipsi Dauid. 1
(*Sup.* 56.8.) CVII.

PAratum cor meum Deus, paratum 2
cor meum: cantabo, & psallam in A
gloria mea.
* Exurge gloria mea, exurge psalte- 3
rium, & cithara: exurgam diluculo.
* Confitebor tibi in populis Domine: 4
& psallam tibi in nationibus.
* Quia magna est super cælos mi- 5
sericordia tua : & vsque ad nubes veri-
tas tua:
* Exaltare super cælos Deus, & su- 6
per omnem terram gloria tua: * vt libe- 7
rentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua, & exaudi
me: * Deus locutus est in sancto suo: 8
Exultabo, & diuidam Sichimam, & B
conuallem tabernaculorum dimetiar.
* Meus est Galaad, & meus est Manas- 9
ses: & Ephraim susceptio capitis mei.
Iuda rex meus : * Moab lebes spei 10
meæ.
In Idumæam extendam calceamen-
tum meum : mihi alienigenæ amici fa-
cti sunt.
* Quis deducet me in ciuitatem mu- 11
nitam ? quis deducet me vsque in Idu-
mæam?
* Nonne tu Deus, qui repulisti nos, 12
& non exibis Deus in virtutibus no-
stris?
* Da nobis auxilium de tribulatione: 13
quia vana salus hominis.
* In Deo faciemus virtutem : & ipse 14
ad nihilum deducet inimicos nostros.

In finem, Psalmus Dauid. 1
CVIII.

DEus laudem meã ne tacueris : quia 2
os peccatoris, & os dolosi super A
me apertum est.

3 * Locuti sunt aduersum me lingua do-
losa, & sermonibus odij circumdederunt
me: & expugnauerunt me gratis.
4 * Pro eo vt me diligerent, detrahe-
bant mihi: ego autem orabam.
5 * Et posuerunt aduersum me mala
pro bonis : & odium pro dilectione
mea.
6 * Constitue super eum peccatorem: &
diabolus stet a dextris eius.
7 * Cum iudicatur, exeat condemnatus.
& oratio eius fiat in peccatum.
8 * Fiant dies eius pauci : & episcopa-
tum eius accipiat alter.
9 * Fiant filij eius orphani: & vxor eius
vidua.
10 * Nutantes transferantur filij eius, &
B mendicent: & eijciantur de habitationi-
bus suis.
11 * Scrutetur fœnerator omnem sub-
stantiam eius : & diripiant alieni labo-
res eius.
12 * Non sit illi adiutor: nec sit qui mi-
sereatur pupillis eius.
13 * Fiant nati eius in interitum : in ge-
neratione vna deleatur nomen eius.
14 * In memoriam redeat iniquitas pa-
trum eius in conspectu Domini: & pec-
catum matris eius non deleatur.
15 * Fiant contra Dominum semper, &
16 dispereat de terra memoria eorũ: * pro
eo quòd non est recordatus facere mi-
sericordiam.
17 * Et persecutus est hominem inopẽ,
& mendicum, & compunctum corde
mortificare.
18 * Et dilexit maledictionem, & veniet
C ei: & noluit benedictionem, & elonga-
bitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vesti-
mentum, & intrauit sicut aqua in in-
teriora eius, & sicut oleum in ossibus
eius.
19 * Fiat ei sicut vestimentum, quo ope-
ritur : & sicut zona, qua semper præcin-
gitur.
20 * Hoc opus eorum, qui detrahunt mi-
hi apud Dominum : & qui loquuntur
mala aduersus animam meam.
21 * Et tu Domine, Domine, fac mecum
propter nomen tuum : quia suauis est
misericordia tua.
22 Libera me * quia egenus, & pauper ego
sum: & cor meũ conturbatũ est intra me.
Sicut

* Sicut vmbra cum declinat, ablatus 23
ſum: & excuſſus ſum ſicut locuſtæ.
* Genua mea infirmata ſunt a ieiu- 24
nio: & caro mea immutata eſt propter
oleum.
* Et ego factus ſum opprobrium il- 25
lis: viderunt me, & mouerunt capita D
ſua.
* Adiuua me Domine Deus meus: 26
ſaluum me fac ſecundum miſericordiam
tuam.
* Et ſciant quia manus tua hæc: & 27
tu Domine feciſti eam.
* Maledicent illi, & tu benedices: qui 28
inſurgunt in me, confundantur: ſeruus
autem tuus lætabitur.
* Induantur qui detrahunt mihi, pu- 29
dore: & operiantur ſicut diploide con-
fuſione ſua.
* Confitebor Domino nimis in ore 30
meo: & in medio multorum laudabo
eum.
* Quia aſtitit a dextris pauperis, vt 31
ſaluam faceret a perſequentibus animam
meam.

Pſalmus Dauid. CIX. 1

Matt.22.d.42 DIxit Dominus Domino meo: Sede A
a dextris meis:
‖1.Cor.15.d.25 ‖Donec ponam inimicos tuos, ſcabel-
lum pedum tuorum.
Hebr.1.d.13. & 10.c.13 * Virgam virtutis tuæ emittet Domi- 2
nus ex Sion: dominare in medio inimi-
corum tuorum.
* Tecum principium in die virtutis 3
tuæ in ſplendoribus ſanctorum: ex vte-
ro ante luciferum genui te.
‖Hebr.5.b.6. & 7 c.17 * ‖Iurauit Dominus, & non pœnitebit 4
eum: Tu es ſacerdos in æternum ſecun- B
Ioan.12.e.34 dum ordinem Melchiſedech.
* Dominus a dextris tuis, confregit in 5
die iræ ſuæ reges.
* Iudicabit in nationibus, implebit 6
ruinas: conquaſſabit capita in terra mul-
torum.
* De torrente in via bibet: propterea 7
exaltabit caput.

Alleluia. CX.

COnfitebor tibi Domine in toto cor 1
de meo: in conſilio iuſtorum, & A
congregatione.

2 * Magna opera Domini: exquiſita in
omnes voluntates eius.
3 * Confeſſio & magnificētia opus eius:
& iuſtitia eius manet in ſæculum ſæ-
culi.
4 * Memoriam fecit mirabilium ſuorū,
5 miſericors & miſerator Dominus: * eſcā
dedit timentibus ſe.
Memor erit in ſæculum teſtamenti
6 ſui: * virtutem operum ſuorum annun-
ciabit populo ſuo:
7 * Vt det illis hereditatem gentium:
B opera manuum eius veritas, & iudi-
cium.
8 * Fidelia omnia mandata eius: con-
firmata in ſæculum ſæculi, facta in veri-
tate & æquitate.
9 * Redemptionem miſit populo ſuo:
mandauit in æternum teſtamentum
ſuum.
Sanctum, & terribile nomen eius:
10 * ‖ initium ſapientiæ timor Domini. ‖Prou.1.a.7. & 9.c.17
Intellectus bonus omnibus facienti- Eccli.1.c.16
bus eum: laudatio eius manet in ſæcu-
lum ſæculi.

Alleluia, Reuerſionis Aggæi,
& Zachariæ. CXI.

1 BEatus vir, qui timet Dominum: in
A mandatis eius volet nimis.
2 * Potens in terra erit ſemen eius: ge-
neratio rectorum benedicetur.
3 * Gloria, & diuitiæ in domo eius: &
iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.
4 * Exortum eſt in tenebris lumē rectis:
miſericors, & miſerator, & iuſtus.
5 * Iucundus homo qui miſeretur &
B commodat, diſponet ſermones ſuos in
6 iudicio: * quia in æternum non commo-
uebitur.
7 * In memoria æterna erit iuſtus: ab
auditione mala non timebit.
Paratum cor eius ſperare in Domi-
8 no, * confirmatum eſt cor eius: non
commouebitur donec deſpiciat inimi-
cos ſuos.
9 * Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia
eius manet in ſæculū ſæculi, cornu eius
exaltabitur in gloria.
10 * Peccator videbit, & iraſcetur, denti-
bus ſuis fremet & tabeſcet: deſiderium
peccatorum peribit.

Alleluia. CXII.

LAudate pueri Dominum: laudate 1
nomen Domini. A
* Sit nomen Domini benedictum, ex 2
hoc nunc,& vsque in sæculum.
* A solis ortu vsque ad occasum,lau- 3
dabile nomen Domini.
Mal. 1.c.11 * ‖ Excelsus super omnes gentes Do- 4
minus,& super cælos gloria eius.
* Quis sicut Dominus Deus noster, 5
qui in altis habitat, * & humilia respi- 6
cit in cælo & in terra?
* Suscitans a terra inopem,& de ster- 7
core erigens pauperem: B
* Vt collocet eum cum principibus, 8
cum principibus populi sui.
* Qui habitare facit sterilem in domo, 9
matrem filiorum lætantem.

Alleluia. CXIII.

Exo.13.a 3 IN exitu Israel de Ægypto,domus Ia- 1
cob de populo barbaro: A
* Facta est Iudæa sanctificatio eius,Is- 2
rael potestas eius.
* Mare vidit, & fugit: Iordanis con- 3
uersus est retrorsum.
* Montes exultauerunt vt arietes: & 4
colles sicut agni ouium.
* Quid est tibi mare quòd fugisti: & 5
tu Iordanis,quia cōuersus es retrorsum?
* Montes exultastis sicut arietes, & 6
colles sicut agni ouium.
* A facie Domini mota est terra, a 7
facie Dei Iacob.
* Qui conuertit petram in stagna 8
aquarum, & rupem in fontes aquarum.
* NON NOBIS DOMINE, 1
NON NOBIS: sed nomini tuo da B
gloriam.
* Super misericordia tua, & veritate 2
tua: nequando dicant Gentes: Vbi est
Deus eorum?
* Deus autem noster in cælo: omnia 3
quæcumque voluit,fecit.
Inf.134.c.15 * ‖ Simulachra gentium argentum, & 4
aurum, opera manuum hominum.
Sap.15.d.15 * ‖ Os habent,& non loquentur: ocu- 5
los habent,& non videbunt.
* Aures habent, & non audient: na- 6
res habent,& non odorabunt.
* Manus habent, & non palpabunt: 7
pedes habent, & non ambulabunt: non
clamabunt in gutture suo.
8 * Similes illis fiant qui faciunt ea: &
omnes qui confidunt in eis.
9 * Domus Israel sperauit in Domi-
C no: adiutor eorum & protector eorum
est.
10 * Domus Aaron sperauit in Domino:
adiutor eorum & protector eorum est.
11 * Qui timent Dominum, sperauerunt
in Domino: adiutor eorum & prote-
ctor eorum est.
12 * Dominus memor fuit nostri: & be-
nedixit nobis:
Benedixit domui Israel: benedixit
domui Aaron.
13 * Benedixit omnibus,qui timent Do-
minum,pusillis cum maioribus.
14 * Adijciat Dominus super vos: super
vos,& super filios vestros.
15 * Benedicti vos a Domino, qui fecit
D cælum, & terram.
16 * Cælum cæli Domino: terram autem
dedit filijs hominum.
17 * ‖ Non mortui laudabunt te Domine: ‖ Baruc.2.d.17
neque omnes, qui descendunt in infer-
num.
18 * Sed nos qui viuimus, benedicimus
Domino, ex hoc nunc & vsque in sæ-
culum.

Alleluia. CXIIII.

1 DIlexi, quoniam exaudiet Dominus
A vocem orationis meæ.
2 * Quia inclinauit aurem suam mihi:
& in diebus meis inuocabo.
3 * Circumdederunt me dolores mor-
tis: & pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni:
4 * & nomen Domini inuocaui.
O Domine libera animam meam:
5 * misericors Dominus,& iustus, & Deus
B noster miseretur.
6 * Custodiens paruulos Dominus: hu-
miliatus sum, & liberauit me.
7 * Conuertere anima mea in requiem
tuam: quia Dominus benefecit tibi.
8 * Quia eripuit animam meam de
morte: oculos meos a lacrymis, pedes
meos a lapsu.
9 * Placebo Domino in regione vi-
uorum.

Alleluia.

Alleluia. CXV.

1. Cor.4.c.13 Rom. 3.a.4 CRedidi, propter quod locutus 10
sum: ego autem humiliatus sum A
nimis.
* Ego dixi in excessu meo: Omnis 11
homo mendax.
* Quid retribuam Domino, pro om- 12
nibus, quæ retribuit mihi?
* Calicem salutaris accipiam: & no- 13
men Domini inuocabo.
* Vota mea Domino reddam coram 14
omni populo eius: * pretiosa in conspe- 15
ctu Domini mors Sanctorum eius:
* O Domine quia ego seruus tuus: 16
ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ. B
Dirupisti vincula mea: * tibi sacrifi- 17
cabo hostiam laudis, & nomen Domini
inuocabo.
* Vota mea Domino reddam in con- 18
spectu omnis populi eius:* in atrijs do- 19
mus Domini, in medio tui Ierusalem.

Alleluia. CXVI.

Rom.15.c.11 LAudate Dominum omnes Gentes: 1
laudate eum omnes populi:
* Quoniam confirmata est super nos 2
Hos. 12.c.14 misericordia eius: ‖& veritas Domini
manet in æternum.

Alleluia. CXVII.

COnfitemini Domino quoniam bo- 1
nus: quoniam in sæculum miseri- A
cordia eius.
* Dicat nunc Israel quoniam bonus: 2
quoniam in sæculum misericordia eius.
* Dicat nunc domus Aaron: quoniam 3
in sæculum misericordia eius.
* Dicant nunc qui timent Domi- 4
num: quoniam in sæculum misericor-
dia eius.
* De tribulatione inuocaui Domi- 5
num: & exaudiuit me in latitudine
Dominus.
* Dominus mihi adiutor: non timebo 6
quid faciat mihi homo.
‖Heb.13.a.6 * ‖Dominus mihi adiutor: & ego de- 7
spiciam inimicos meos.
* Bonum est confidere in Domino, 8
quàm confidere in homine: B
* Bonũ est sperare in Domino, quàm 9
sperare in principibus.

10 * Omnes gentes circuierunt me: &
in nomine Domini quia vltus sum in
eos.
11 * Circumdantes circumdederunt me:
& in nomine Domini quia vltus sum
in eos.
12 * Circumdederunt me sicut apes, &
exarserunt sicut ignis in spinis: & in no-
mine Domini quia vltus sum in eos.
13 * Impulsus euersus sum vt caderem:
& Dominus suscepit me.
14 * ‖Fortitudo mea, & laus mea Domi- ‖Exod.15.a.2
C nus: & factus est mihi in salutem.
15 * Vox exultationis, & salutis in taber-
naculis iustorum.
16 * Dextera Domini fecit virtutẽ: dex-
tera Domini exaltauit me, dextera Do-
mini fecit virtutem.
17 * Non moriar, sed viuam: & narrabo
opera Domini.
18 * Castigans castigauit me Dominus:
& morti non tradidit me.
19 * Aperite mihi portas iustitiæ, ingres-
20 sus in eas confitebor Domino: * hæc por
ta Domini, iusti intrabunt in eam.
21 * Confitebor tibi quoniam exaudisti
me: & factus es mihi in salutem.
22 * ‖ Lapidem, quem reprobauerunt ‖Matt.21.a.42
ædificantes: hic factus est in caput an- Luc. 20.c.17
guli. Act.4.b 11 Rom. 9.g.33
23 * A Domino factum est istud: & est 1.Pet.2.a.7
mirabile in oculis nostris. Isa.28.d.16
24 * Hæc est dies, quam fecit Dominus:
D exultemus, & lætemur in ea.
25 * O Domine saluum me fac, o Domi-
26 ne bene prosperare: * benedictus qui ve-
nit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domi-
27 ni: * Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem sollemnem in con-
densis, vsque ad cornu altaris.
28 * Deus meus es tu, & confitebor ti-
bi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti
me: & factus es mihi in salutem.
29 * Confitemini Domino quoniam bo-
nus: quoniam in sæculum misericordia
eius.

Alleluia. * CXVIII.
ALEPH.

1 BEati immaculati in via: qui ambu-
A lant in lege Domini.

*Beati, qui scrutantur testimonia eius: 2
in toto corde exquirunt eum.
* Non enim qui operantur iniquita- 3
tem, in vijs eius ambulauerunt.
* Tu mandasti mandata tua custodiri 4
nimis.
* Vtinam dirigantur viæ meæ, ad cu- 5
stodiendas iustificationes tuas.
* Tunc non confundar, cum perspexe- 6
ro in omnibus mandatis tuis.
* Confitebor tibi in directione cordis: 7
in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.
* Iustificationes tuas custodiam: non 8
me derelinquas vsquequaque.

BETH.

* In quo corrigit adolescentior viam 9
suam? in custodiendo sermones tuos. B
* In toto corde meo exquisiui te: ne 10
repellas me a mandatis tuis.
* In corde meo abscondi eloquia tua: 11
vt non peccem tibi.
* Benedictus es Domine: doce me iu- 12
stificationes tuas.
* In labijs meis, pronunciaui omnia 13
iudicia oris tui.
* In via testimoniorum tuorum dele- 14
ctatus sum, sicut in omnibus diuitijs.
* In mandatis tuis exercebor: & con- 15
siderabo vias tuas.
* In iustificationibus tuis meditabor: 16
non obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

* Retribue seruo tuo, viuifica me: & 17
custodiam sermones tuos. C
* Reuela oculos meos: & considerabo 18
mirabilia de lege tua.
* Incola ego sum in terra: non ab- 19
scondas a me mandata tua.
* Concupiuit anima mea desiderare 20
iustificationes tuas, in omni tempore.
* Increpasti superbos: maledicti qui 21
declinant a mandatis tuis.
* Aufer a me opprobrium, & contem- 22
ptum: quia testimonia tua exquisiui.
* Etenim sederunt principes, & aduer- 23
sum me loquebantur: seruus autem tuus
exercebatur in iustificationibus tuis.
* Nam & testimonia tua meditatio 24
mea est: & consilium meum iustificatio-
nes tuæ.

DALETH.

* Adhæsit pauimento anima mea: vi- 25
uifica me secundum verbum tuum. D
* Vias meas enunciaui, & exaudisti 26
me: doce me iustificationes tuas.
27 * Viam iustificationum tuarum instrue
me: & exercebor in mirabilibus tuis.
28 * Dormitauit anima mea præ tædio:
confirma me in verbis tuis.
29 * Viam iniquitatis amoue a me: & de
lege tua miserere mei.
30 * Viam veritatis elegi: iudicia tua non
sum oblitus.
31 * Adhæsi testimonijs tuis Domine: no-
li me confundere.
32 * Viam mandatorum tuorum cucurri,
cum dilatasti cor meum.

HE.

33 * Legem pone mihi Domine viam
E iustificationũ tuarum: & exquiram eam
semper.
34 * Da mihi intellectum, & scrutabor
legem tuam: & custodiam illam in to-
to corde meo.
35 * Deduc me in semitam mandatorum
tuorum: quia ipsam volui.
36 * Inclina cor meum in testimonia tua:
& non in auaritiam.
37 * Auerte oculos meos ne videant va-
nitatem: in via tua viuifica me.
38 * Statue seruo tuo eloquium tuum, in
timore tuo.
39 * Amputa opprobrium meum, quod
suspicatus sum: quia iudicia tua iucun-
da.
40 * Ecce concupiui mandata tua: in æ-
quitate tua viuifica me.

VAV.

41 * Et veniat super me misericordia tua
F Domine: salutare tuum secundum elo-
quium tuum.
42 * Et respondebo exprobrantibus mihi
verbum: quia speraui in sermonibus
tuis.
43 * Et ne auferas de ore meo verbum
veritatis vsquequaque: quia in iudicijs
tuis supersperaui.
44 * Et custodiam legem tuam semper:
in sæculum & in sæculum sæculi.
45 * Et ambulabam in latitudine: quia
mandata tua exquisiui.
46 * Et loquebar de testimonijs tuis in
conspectu regum: & non confundebar.
47 * Et meditabar in mandatis tuis, quæ
dilexi.
48 * Et leuaui manus meas ad mandata
tua, quæ dilexi: & exercebar in iustifi-
cationibus tuis.

ZAIN.

ZAIN.

* Memor esto verbi tui seruo tuo, in 49
quo mihi spem dedisti. G
* Hæc me consolata est in humilita- 50
te mea: quia eloquium tuum viuifica-
uit me.
* Superbi inique agebant vsquequa- 51
que: a lege autem tua non declinaui.
* Memor fui iudiciorum tuorum a 52
sæculo Domine: & consolatus sum.
* Defectio tenuit me, pro peccatori- 53
bus derelinquentibus legem tuam.
* Cantabiles mihi erant iustificationes 54
tuæ, in loco peregrinationis meæ.
* Memor fui nocte nominis tui Do- 55
mine: & custodiui legem tuam.
* Hæc facta est mihi: quia iustificatio- 56
nes tuas exquisiui.

HETH.

* Portio mea Domine, dixi custodi- 57
re legem tuam. H
* Deprecatus sum faciem tuam in to- 58
to corde meo: miserere mei secundum
eloquium tuum.
* Cogitaui vias meas: & conuerti pe- 59
des meos in testimonia tua.
* Paratus sum, & non sum turbatus: 60
vt custodiam mandata tua.
* Funes peccatorum circumplexi sunt 61
me: & legem tuam non sum oblitus.
* Media nocte surgebam ad confiten- 62
dũ tibi, super iudicia iustificationis tuæ.
* Particeps ego sum omnium timen- 63
tium te: & custodientium mandata tua.
* Misericordia tua Domine plena est 64
terra: iustificationes tuas doce me.

TETH.

* Bonitatem fecisti cum seruo tuo Do 65
mine, secundum verbum tuum. I
* Bonitatem, & disciplinam, & scien- 66
tiã doce me: quia mandatis tuis credidi.
* Priusquam humiliarer ego deliqui: 67
propterea eloquium tuum custodiui.
* Bonus es tu: & in bonitate tua do- 68
ce me iustificationes tuas.
* Multiplicata est super me iniquitas 69
superborum: ego autem in toto corde
meo scrutabor mandata tua.
* Coagulatum est sicut lac cor eorũ: 70
ego vero legem tuam meditatus sum.
* Bonum mihi quia humiliasti me: vt 71
discam iustificationes tuas.
* Bonum mihi lex oris tui, super mil- 72
lia auri, & argenti.

IOD.

73 * Manus tuæ fecerunt me, & plasma-
K uerunt me: da mihi intellectum, & di-
scam mandata tua.
74 * Qui timent te videbunt me, & læ-
tabuntur: quia in verba tua superspe-
raui.
75 * Cognoui Domine quia æquitas iu-
dicia tua: & in veritate tua humiliasti
me.
76 * Fiat misericordia tua vt consoletur
me, secundum eloquium tuum seruo tuo.
77 * Veniant mihi miserationes tuæ, &
viuam: quia lex tua meditatio mea est.
78 * Confundantur superbi, quia iniuste
iniquitatem fecerunt in me: ego autem
exercebor in mandatis tuis.
79 * Conuertantur mihi timentes te: &
qui nouerunt testimonia tua.
80 * Fiat cor meum immaculatum in
iustificationibus tuis, vt non confun-
dar.

CAPH.

81 * Defecit in salutare tuum anima
L mea: & in verbum tuum supersperaui.
82 * Defecerunt oculi mei in eloquium
tuum, dicentes: Quando consolaberis
me?
83 * Quia factus sum sicut vter in prui-
na: iustificationes tuas non sum oblitus.
84 * Quot sunt dies serui tui: quando
facies de persequentibus me iudicium?
85 * Narrauerunt mihi iniqui fabulatio-
nes: sed non vt lex tua.
86 * Omnia mandata tua veritas: inique
persecuti sunt me, adiuua me.
87 * Paulominus consummauerunt me
in terra: ego autem non dereliqui man-
data tua.
88 * Secundum misericordiam tuam vi-
uifica me: & custodiam testimonia oris
tui.

LAMED.

89 * In æternum Domine, verbum tuum
M permanet in cælo.
90 * In generationem & generationem
veritas tua: fundasti terram, & per-
manet.
91 * Ordinatione tua perseuerat dies:
quoniam omnia seruiunt tibi.
92 * Nisi quòd lex tua meditatio mea
est: tunc forte perijssem in humilitate
mea.
93 * In æternum non obliuiscar iustifi-

cationes tuas: quia in ipsis viuificasti
me.
* Tuus sum ego, saluum me fac: quo- 94
niam iustificationes tuas exquisiui.
* Me expectauerunt peccatores vt per- 95
derent me: testimonia tua intellexi.
*Omnis consummationis vidi finem: 96
latum mandatum tuum nimis.

MEM.

* Quomodo dilexi legem tuam Do- 97
mine? tota die meditatio mea est. N
* Super inimicos meos prudentem 98
me fecisti mandato tuo: quia in æternum
mihi est.
* Super omnes docentes me intel- 99
lexi: quia testimonia tua meditatio
mea est.
* Super senes intellexi: quia mandata 100
tua quæsiui.
* Ab omni via mala prohibui pedes 101
meos: vt custodiam verba tua.
* A iudicijs tuis non declinaui: quia 102
tu legem posuisti mihi.
*Quàm dulcia faucibus meis eloquia 103
tua, super mel ori meo!
*A mandatis tuis intellexi: propterea 104
odiui omnem viam iniquitatis.

NVN.

* Lucerna pedibus meis verbum tuũ, 105
& lumen semitis meis. O
* Iuraui, & statui custodire iudicia 106
iustitiæ tuæ.
* Humiliatus sum vsquequaque Do- 107
mine: viuifica me secundum verbum
tuum.
*Voluntaria oris mei beneplacita fac 108
Domine: & iudicia tua doce me.
* Anima mea in manibus meis sem- 109
per: & legem tuam non sum oblitus.
* Posuerunt peccatores laqueum mi- 110
hi: & de mandatis tuis non erraui.
* Hereditate acquisiui testimonia tua 111
in æternum: quia exultatio cordis mei
sunt.
* Inclinaui cor meum ad faciendas iu- 112
stificationes tuas in æternum, propter
retributionem.

SAMECH.

*Iniquos odio habui: & legem tuam 113
dilexi. P
*Adiutor, & susceptor meus es tu: & 114
in verbum tuum supersperaui.
*Declinate a me maligni: & scruta- 115
bor mandata Dei mei.

116 * Suscipe me secundum eloquium
tuum, & viuam: & non confundas me
ab expectatione mea.
117 * Adiuua me, & saluus ero: & medi-
tabor in iustificationibus tuis semper.
118 * Spreuisti omnes discedentes a iudi-
cijs tuis: quia iniusta cogitatio eorum.
119 * Præuaricantes reputaui omnes pec-
catores terræ: ideo dilexi testimonia
tua.
120 * Confige timore tuo carnes meas: a
iudicijs enim tuis timui.

AIN.

121 * Feci iudicium & iustitiam: non tra-
Q das me calumniantibus me.
122 * Suscipe seruum tuum in bonũ: non
calumnientur me superbi.
123 * Oculi mei defecerunt in salutare
tuum: & in eloquium iustitiæ tuæ.
124 * Fac cum seruo tuo secundum mise-
ricordiam tuam: & iustificationes tuas
doce me.
125 * Seruus tuus sum ego: da mihi intel-
lectum, vt sciam testimonia tua.
126 * Tempus faciendi Domine: dissipa-
uerunt legem tuam.
127 * Ideo dilexi mandata tua, super au-
rum & topazion.
128 * Propterea ad omnia mandata tua
dirigebar: omnem viam iniquam odio
habui.

PHE.

129 * Mirabilia testimonia tua: ideo scru-
R tata est ea anima mea.
130 * Declaratio sermonum tuorum illu-
minat: & intellectum dat paruulis.
131 * Os meum aperui, & attraxi spiri-
tum: quia mandata tua desiderabam.
132 * Aspice in me, & miserere mei, secun-
dum iudicium diligentium nomen tuũ.
133 * Gressus meos dirige secundum elo-
quium tuum: & non dominetur mei
omnis iniustitia.
134 * Redime me a calumnijs hominum:
vt custodiam mandata tua.
135 * Faciem tuam illumina super seruũ
tuum: & doce me iustificationes tuas.
136 * Exitus aquarum deduxerunt oculi
mei: quia non custodierunt legem tuã.

SADE.

137 * Iustus es Domine: & rectum iudi-
S cium tuum.
138 * Mandasti iustitiam testimonia tua:
& veritatem tuam nimis.

* Tabescere me fecit zelus meus: quia 139
obliti sunt verba tua inimici mei.
* Ignitum eloquium tuum vehemen- 140
ter: & seruus tuus dilexit illud.
* Adolescentulus sum ego,& contem- 141
ptus: iustificationes tuas nõ sum oblitus.
* Iustitia tua, iustitia in æternum: & 142
lex tua veritas.
* Tribulatio, & angustia inuenerunt 143
me: mandata tua meditatio mea est.
* Æquitas testimonia tua in æternum: 144
intellectum da mihi,& viuam.

COPH.

* Clamaui in toto corde meo, exaudi 145
me Domine: iustificationes tuas requi- T
ram.
* Clamaui ad te, saluum me fac: vt 146
custodiam mandata tua.
* Præueni in maturitate, & clamaui: 147
quia in verba tua supersperaui.
* Præuenerunt oculi mei ad te dilucu- 148
lo: vt meditarer eloquia tua.
* Vocem meam audi secundum mise- 149
ricordiam tuam Domine: & secundum
iudicium tuum viuifica me.
* Appropinquauerunt persequentes 150
me iniquitati: a lege autem tua longe
facti sunt.
* Prope es tu Domine: & omnes viæ 151
tuæ veritas.
* Initio cognoui de testimonijs tuis: 152
quia in æternum fundasti ea.

RES.

* Vide humilitatem meam, & eripe 153
me: quia legem tuam non sum oblitus. V
* Iudica iudicium meum, & redime 154
me: propter eloquium tuum viuifica
me.
* Longe a peccatoribus salus: quia 155
iustificationes tuas non exquisierunt.
* Misericordiæ tuæ multæ Domine: 156
secundum iudicium tuum viuifica me.
* Multi qui persequuntur me,& tri- 157
bulant me: a testimonijs tuis non de-
clinaui.
* Vidi præuaricantes, & tabescebam: 158
quia eloquia tua non custodierunt.
* Vide quoniam mandata tua dilexi 159
Domine: in misericordia tua viuifica
me.
* Principium verborũ tuorum,veritas: 160
in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

SIN.

* Principes persecuti sunt me gratis: 161
X & a verbis tuis formidauit cor meum.
162 * Lætabor ego super eloquia tua: si-
cut qui inuenit spolia multa.
163 * Iniquitatem odio habui, & abomi-
natus sum: legem autem tuam dilexi.
164 * Septies in die laudem dixi tibi, su-
per iudicia iustitiæ tuæ.
165 * Pax multa diligentibus legem tuã:
& non est illis scandalum.
166 * Expectabam salutare tuum Domi-
ne: & mandata tua dilexi.
167 * Custodiuit anima mea testimonia
tua: & dilexit ea vehementer.
168 * Seruaui mandata tua, & testimo-
nia tua: quia omnes viæ meæ in con-
spectu tuo.

TAV.

169 * Appropinquet deprecatio mea in
Y conspectu tuo Domine: iuxta eloquium
tuum da mihi intellectum.
170 * Intret postulatio mea in conspectu
tuo: secundum eloquium tuum eripe
me.
171 * Eructabunt labia mea hymnum,
cum docueris me iustificationes tuas.
172 * Pronunciabit lingua mea eloquium
tuum: quia omnia mandata tua æquitas.
173 * Fiat manus tua vt saluet me: quo-
niam mandata tua elegi.
174 * Concupiui salutare tuum Domine:
& lex tua meditatio mea est.
175 * Viuet anima mea, & laudabit te:
& iudicia tua adiuuabunt me.
176 * Erraui, sicut ouis, quæ perijt: quæ-
re seruum tuum, quia mandata tua non
sum oblitus.

1 Canticum graduum. CXIX.

A AD Dominum cum tribularer cla-
maui: & exaudiuit me.
2 * Domine libera animam meam a
labijs iniquis, & a lingua dolosa.
3 * Quid detur tibi, aut quid appona-
tur tibi ad linguam dolosam?
4 * Sagittæ potentis acutæ, cum carbo-
nibus desolatorijs.
5 * Heu mihi, quia incolatus meus pro-
B longatus est: habitaui cum habitanti-
bus Cedar: * multum incola fuit ani-
ma mea.
6 * Cum his, qui oderunt pacem, eram
pacificus: cum loquebar illis, impugna-
bant me gratis.

Canticum graduum. CXX.

2.Par.20.c.17 LEuaui oculos meos in montes, vnde 1
veniet auxilium mihi. A
* Auxilium meum a Domino, qui fe- 2
cit cælum & terram.
* Non det in commotionem pedem 3
tuum: neque dormitet qui custodit te.
* Ecce nõ dormitabit neque dormiet, 4
qui custodit Israel.
* Dominus custodit te, Dominus 5
protectio tua, super manum dexteram B
tuam.
* Per diem sol non vret te: neque lu- 6
na per noctem.
* Dominus custodit te ab omni ma- 7
lo: custodiat animam tuam Dominus.
* Dominus custodiat introitum tuũ, 8
& exitum tuum: ex hoc nunc, & vsque
in sæculum.

Canticum graduum. CXXI. 1

LÆtatus sum in his, quæ dicta sunt mi A
hi: In domum Domini ibimus.
* Stantes erant pedes nostri, in atrijs 2
tuis Ierusalem.
* Ierusalem, quæ ædificatur vt ciui- 3
tas: cuius participatio eius in idipsum.
* Illuc enim ascenderunt tribus, tri- 4
bus Domini: testimonium Israel ad cõ-
fitendum nomini Domini.
* Quia illic sederunt sedes in iudicio, 5
sedes super domum Dauid.
* Rogate quæ ad pacem sunt Ierusa- 6
lem: & abundantia diligentibus te: B
* Fiat pax in virtute tua: & abundan- 7
tia in turribus tuis.
* Propter fratres meos, & proximos 8
meos, loquebar pacem de te:
* Propter domum Domini Dei no- 9
stri, quæsiui bona tibi.

Canticum graduum. CXXII.

AD te leuaui oculos meos, qui habi- 1
tas in cælis. A
* Ecce sicut oculi seruorum, in manibus 2
dominorum suorum,
Sicut oculi ancillæ in manibus domi-
næ suæ: ita oculi nostri ad Dominum
Deum nostrum donec misereatur nostri.
* Miserere nostri Domine, miserere 3
nostri: quia multum repleti sumus de-
spectione:
4 * Quia multum repleta est anima no-
stra: opprobrium abundantibus, & de-
spectio superbis.

1 Canticum graduum. CXXIII.

A NIsi quia Dominus erat in nobis,
2 dicat nunc Israel: * nisi quia Do-
minus erat in nobis,
Cum exurgerent homines in nos,
3 * forte viuos deglutissent nos:
Cum irasceretur furor eorũ in nos,
4 * forsitan aqua absorbuisset nos.
5 * Torrentem pertransiuit anima no-
stra: forsitan pertransisset anima no-
stra aquam intolerabilem.
6 * Benedictus Dominus qui non dedit
B nos, in captionem dentibus eorum.
7 * Anima nostra sicut passer erepta est
de laqueo venantium: Laqueus contri-
tus est, & nos liberati sumus.
8 * Adiutorium nostrum in nomine
Domini, qui fecit cælum & terram.

1 Canticum graduum. CXXIIII.

A QVi confidunt in Domino, sicut mõs
Sion: non commouebitur in æ-
2 ternum, qui habitat * in Ierusalẽ.
Montes in circuitu eius: & Dominus
in circuitu populi sui, ex hoc nunc &
vsque in sæculum.
3 * Quia non relinquet Dominus vir-
gam peccatorum super sortem iustorũ:
vt non extendant iusti ad iniquitatem
manus suas.
4 * Benefac Domine bonis, & rectis
corde.
5 * Declinantes autem in obligationes,
adducet Dominus cum operantibus ini-
quitatem: pax super Israel.

1 Canticum graduum. CXXV.

A IN conuertendo Dominus captiuita-
tem Sion: facti sumus sicut cõsolati:
2 * Tunc repletum est gaudio os nostrũ:
& lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes: Magnifica-
uit Dominus facere cum eis.
3 * Magnificauit Dominus facere no-
biscum: facti sumus lætantes.
4 * Conuerte Domine captiuitatem
nostram,

noſtram, ſicut torrens in Auſtro.
5 * Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent.
6 * Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

1 Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

A NIſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.
2 * Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris.
Cum dederit dilectis suis ſomnum:
3 * ecce hereditas Domini filij: merces, fructus ventris.
4 * Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filij excuſſorum.
5 * Beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis: non confundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta.

1 Canticum graduum. CXXVII.

A BEati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius.
2 * Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.
3 * Vxor tua ſicut vitis abundans, in
B lateribus domus tuæ.
Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ.
4 * Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum.
5 * Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Ieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 * Et videas filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſrael.

1 Canticum graduum. CXXVIII.

A SÆpe expugnauerunt me a iuuentute mea, dicat nunc Iſrael.
2 * Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.
3 * Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem ſuam.
4 * Dominus iuſtus concidit ceruices
5 peccatorum: * confundantur & conuertantur retrorſum omnes, qui oderunt Sion.
6 * Fiant ſicut fœnum tectorum: quod
B priuſquam euellatur, exaruit:
7 * De quo non impleuit manum ſuam qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos colligit.
8 * Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini ſuper vos: benediximus vobis in nomine Domini.

1 Canticum graduum. CXXIX.

A DE profundis clamaui ad te Domine:
2 * Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.
3 * Si iniquitates obſeruaueris Domine: Domine quis ſuſtinebit?
4 * Quia apud te propitiatio eſt: & propter legem tuam ſuſtinui te Domine.
Suſtinuit anima mea in verbo eius:
5 * ſperauit anima mea in Domino.
6 * A cuſtodia matutina vſque ad noctem: ſperet Iſrael in Domino.
7 * Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio.
8 * Et ipſe redimet Iſrael, ex omnibus iniquitatibus eius.

1 Canticum graduum Dauid. CXXX.

DOmine non exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis: neque in mirabilibus ſuper me.
2 * Si non humiliter ſentiebam: ſed exaltaui animam meam:
Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea.
3 * Speret Iſrael in Domino, ex hoc nunc & vſque in ſæculum.

1 Canticum graduum. CXXXI.

A MEmento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius: 2. Reg. 7.
2 * Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob:
3 * Si introiero in tabernaculum do-

mus

mus mei, si ascendero in lectum strati mei :
* Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: 4
* Et requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. 5
* Ecce audiuimus eam in Ephrata: inuenimus eam in campis siluæ. 6
* Introibimus in tabernaculum eius: 7
adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. B
‖2.Par.6.g.41 8 * ‖ Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.
9 * Sacerdotes tui induantur iustitiam: & sancti tui exultent.
10 * Propter Dauid seruum tuum, non
auertas faciem Christi tui. C
11 * Iurauit Dominus Dauid veritatem,
‖2.Reg.7.c.12 Luc.1.c.55. Act.2.e.30 & non frustrabitur eam: ‖ de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
12 * Si custodierint filij tui testamentũ meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos:
Et filij eorum vsque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.
13 * Quoniam elegit Dominus Sion:
elegit eam in habitationem sibi. D
14 * Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo quoniam elegi eam.
15 * Viduam eius benedicens benedicã: pauperes eius saturabo panibus.
16 * Sacerdotes eius induam salutari: & sancti eius exultatione exultabunt.
‖Luc.1.g.69 Mala.3.a.1 17 * ‖ Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Christo meo.
18 * Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

1 Canticum graduum Dauid. CXXXII.

Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum:
2 * Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron,
Quod descendit in oram vestimenti
3 eius: * sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vsque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes serui Domini:
Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri,
2 * In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.
3 * Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

1 Alleluia. CXXXIIII.

A Laudate nomen Domini, laudate serui Dominum.
2 * Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.
3 * Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suaue.
4 * Quoniam Iacob elegit sibi Dominus Israel in possessionem sibi.
5 * Quia ego cognoui quòd magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus dijs.
6 * Omnia quæcumque voluit, Domi-
B nus fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.
7 * ‖ Educens nubes ab extremo terræ: ‖Ier.10.c.13
fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit vẽtos de thesauris suis:
8 * ‖ qui percussit primogenita Ægypti ab ‖Exo.12.d.29
homine vsque ad pecus.
9 * Et misit signa, & prodigia in medio tui Ægypte: in Pharaonem, & in omnes seruos eius.
10 * ‖ Qui percussit gentes multas: & oc- ‖Iosu.12.a.1.c.7
cidit reges fortes:
11 * ‖ Sehon regem Amorrhæorum, & ‖Nu.21.c.24 g.33
Og regem Basan, & omnia regna Chanaan.
12 * Et dedit terram eorum hereditatẽ, hereditatem Israel populo suo.
13 * Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.
14 * Quia iudicabit Dominus populum suum: & in seruis suis deprecabitur.
15 * ‖ Simulachra Gentium argentum, & ‖Sup.113.a.4
aurum, opera manuum hominum.
16 * ‖ Os habent, & non loquentur: ocu- ‖Sap.15.d.15
los habent, & non videbunt.
17 * Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

Similes

* Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes, qui confidunt in eis. 18
* Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino. 19
* Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino. 20
* Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem. 21

Alleluia. CXXXV. 1

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius. A
* Confitemini Deo deorum: quoniã in æternum misericordia eius. 2
* Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius. 3
* Qui facit mirabilia magna solus: quoniã in æternum misericordia eius. 4
‖Gen.1.a.1 * ‖ Qui fecit cælos in intellectu: quoniam in æternum misericordia eius. 5
* Qui firmauit terram super aquas: quoniã in æternum misericordia eius. 6
* Qui fecit luminaria magna: quoniã in æternum misericordia eius. 7
* Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia eius. 8 B
* Lunam, & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia eius. 9
‖Exo.12.d.29 * ‖ Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia eius. 10
‖Exo.13.d.17 * ‖ Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius. 11
* In manu potenti, & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius. 12
* Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius. 13
* Et eduxit Israel per medium eius: quoniã in æternum misericordia eius. 14
‖Exo.14.g.28 * ‖ Et excussit Pharaonem, & virtutem eius in Mari rubro: quoniam in æternum misericordia eius. 15 C
* Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia eius. 16
* Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius. 17

18 * ‖ Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia eius. ‖Nu.21.e.24
19 * Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia eius.
20 * ‖ Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia eius. ‖Nu.21.g.33
21 * ‖ Et dedit terram eorum hereditatem: quoniam in æternum misericordia eius. ‖Iof.13.a.7
22 * Hereditatem Israel seruo suo: quo-
D niam in æternum misericordia eius.
23 * Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia eius.
24 * Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniã in æternum misericordia eius.
25 * Qui dat escam omni carni: quoniã in æternum misericordia eius.
26 * Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum misericordia eius.
Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternũ misericordia eius.

Psalmus Dauid, Hieremiæ. CXXXVI.

1 Svper flumina Babylonis, illic sedi-
A mus & fleuimus: cum recordaremur Sion:
2 * In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra.
3 * Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnũ cantate nobis de canticis Sion.
4 * Quomodo cantabimus canticũ Domini in terra aliena?
5 * Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea.
6 *Adhæreat lingua mea faucibus meis,
B si non meminero tui:
Si non proposuero Ierusalẽ, in principio lætitiæ meæ.
7 * Memor esto Domine filiorũ Edom, in die Ierusalem:
Qui dicunt: Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
8 * Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuã, quam retribuisti nobis.
9 * Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.

Ipſi Dauid. CXXXVII. 1

COnfitebor tibi Domine in toto cor- A
de meo : quoniam audiſti verba
oris mei.
In conſpectu angelorum pſallam tibi:
* adorabo ad templum ſanctum tuum, 2
& confitebor nomini tuo.
Super miſericordia tua, & veritate
tua: quoniam magnificaſti ſuper omne,
nomen ſanctum tuum.
* In quacumque die inuocauero te, 3
exaudi me: multiplicabis in anima mea
virtutem.
* Confiteátur tibi Domine omnes re- 4
ges terræ : quia audierunt omnia verba
oris tui :
* Et cantent in vijs Domini : quoniā 5
magna eſt gloria Domini. B
* Quoniam excelſus Dominus, & hu- 6
milia reſpicit : & alta a lōge cognoſcit.
* Si ambulauero in medio tribulatio- 7
nis, viuificabis me : & ſuper iram inimi-
corum meorum extendiſti manū tuam,
& ſaluum me fecit dextera tua.
* Dominus retribuet pro me : Domi- 8
ne miſericordia tua in ſæculum : opera
manuum tuarum ne deſpicias.

In finem, Pſalmus Dauid. 1
CXXXVIII.

DOmine probaſti me, & cognouiſti A
me: * tu cognouiſti ſeſſionē meam, 2
& reſurrectionem meam.
* Intellexiſti cogitationes meas de lō- 3
ge: ſemitam meam, & funiculum meum
inueſtigaſti.
* Et omnes vias meas præuidiſti: quia 4
non eſt ſermo in lingua mea.
* Ecce Domine tu cognouiſti omnia 5
nouiſſima, & antiqua: tu formaſti me, &
poſuiſti ſuper me manum tuam.
* Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex 6
me : confortata eſt, & non potero ad
eam.
* Quo ibo a ſpiritu tuo? & quo a fa- 7
cie tua fugiam?
‖ Amos 9.a.2 * ‖ Si aſcendero in cælum, tu illic es: 8
ſi deſcendero in infernum, ades. B
* Si ſumpſero pennas meas diluculo, 9
& habitauero in extremis maris:
* Etenim illuc manus tua deducet me: 10
& tenebit me dextera tua.

11 * Et dixi: Forſitan tenebræ conculca-
bunt me : & nox illuminatio mea in de-
licijs meis.
12 * Quia tenebræ non obſcurabuntur a
te, & nox ſicut dies illuminabitur: ſicut
tenebræ eius, ita & lumen eius.
13 * Quia tu poſſediſti renes meos : ſu-
C ſcepiſti me de vtero matris meæ.
14 * Cōfitebor tibi quia terribiliter ma-
gnificatus es : mirabilia opera tua, &
anima mea cognoſcit nimis.
15 * Non eſt occultatum os meum a te,
quod feciſti in occulto : & ſubſtantia
mea in inferioribus terræ.
16 * Imperfectum meum viderunt oculi
tui, & in libro tuo omnes ſcribentur:
dies formabuntur, & nemo in eis.
17 * Mihi autem nimis honorificati ſunt
amici tui, Deus : nimis confortatus eſt
principatus eorum.
18 * Dinumerabo eos, & ſuper arenam
multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc
ſum tecum.
19 * Si occideris Deus peccatores : viri
D ſanguinum declinate a me:
20 * Quia dicitis in cogitatione : acci-
pient in vanitate ciuitates tuas.
21 * Nonne qui oderūt te Domine, ode-
ram : & ſuper inimicos tuos tabeſce-
bam?
22 * Perfecto odio oderam illos : & ini-
mici facti ſunt mihi.
23 * Proba me Deus, & ſcito cor meum:
interroga me, & cognoſce ſemitas
meas.
24 * Et vide, ſi via iniquitatis in me eſt:
& deduc me in via æterna.

1 In finem, Pſalmus Dauid.
CXXXIX.

2 ERipe me Domine ab homine malo:
A a viro iniquo eripe me.
3 * Qui cogitauerunt iniquitates in
corde: tota die conſtituebant prælia.
4 * ‖ Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpē- ‖ Sup.5.c.11 Rom.3.b.13
tis : venenum aſpidum ſub labijs eo-
rum.
5 * Cuſtodi me Domine de manu pec-
catoris : & ab hominibus iniquis eri-
pe me.
Qui cogitauerunt ſupplantare greſſus
6 meos : * abſconderunt ſuperbi laqueum
mihi :

Et

Et funes extẽderunt in laqueum: iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
* Dixi Domino: Deus meus es tu: 7
exaudi Domine vocem deprecationis meæ.
*Domine, Domine virtus salutis meæ: 8
obumbrasti super caput meum in die B
belli:
* Ne tradas me Domine a desiderio 9
meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
* Caput circuitus eorum: labor la- 10
biorum ipsorum operiet eos.
*Cadent super eos carbones, in ignẽ 11
deijcies eos: in miserijs non subsistent.
* Vir linguosus non dirigetur in ter- 12
ra: virum iniustum mala capient in interitu.
* Cognoui quia faciet Dominus iudi- 13
cium inopis: & vindictam pauperum.
* Verumtamen iusti cõfitebuntur no- 14
mini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus Dauid. CXL. 1

DOmine clamaui ad te, exaudi me: A
intende voci meæ, cum clamauero ad te.
*Dirigatur oratio mea sicut incẽsum 2
in conspectu tuo: eleuatio manuũ mearum sacrificium vespertinum.
* Pone Domine custodiam ori meo: 3
& ostium circumstantiæ labijs meis.
* Non declines cor meum in verba 4
malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.
* Corripiet me iustus in misericor- 5
dia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Quoniam adhuc & oratio mea in be- B
neplacitis eorum: * absorpti sunt iuncti 6
petræ iudices eorum.
Audient verba mea quoniam potuerunt: * sicut crassitudo terræ erupta est 7
super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: * quia ad te Domine, Domine 8
oculi mei: in te speraui, nõ auferas animam meam.

9 * Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi: & a scandalis operantium iniquitatem.
10 * Cadẽt in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 Intellectus Dauid,
Cum esset in spelunca, oratio.
(1.*Reg*.24.) CXLI.

2 VOce mea ad Dominum clamaui: ||Sup.76.a.1
A voce mea ad Dominum deprecatus sum:
3 * Effundo in conspectu eius orationẽ meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.
4 * In deficiendo ex me spiritũ meum, & tu cognouisti semitas meas.
In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.
5 *Considerabam ad dexteram, & vide-
B bam: & non erat qui cognosceret me.
Perijt fuga a me, & nõ est qui requirat animam meam.
6 *Clamaui ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentiũ.
7 * Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me a persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8 *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

Psalmus Dauid,
1 Quando persequebatur eum Absalom filius eius. (2.*Reg*.17.)
CXLII.

A DOmine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationẽ meã in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.
2 * Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
3 * Quia persecutus est inimicus animã meam: humiliauit in terra vitã meam.
Collocauit me in obscuris sicut mor-
4 tuos sæculi: * & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5 *Memor fui dierum antiquorũ, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in fa-

in factis manuum tuarum meditabar.
* Expandi manus meas ad te: anima 6
mea sicut terra sine aqua tibi:
*Velociter exaudi me Domine: defe- 7
cit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam a me: & si-
milis ero descendentibus in lacum.
* Auditam fac mihi mane misericor- 8
diam tuam: quia in te speraui.
Notam fac mihi viam, in qua ambu- C
lem: quia ad te leuaui animam meam.
* Eripe me de inimicis meis Domi- 9
ne, ad te confugi: * doce me facere vo- 10
luntatem tuam, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in
terram rectam: * propter nomen tuum 11
Domine viuificabis me, in æquitate tua.
Educes de tribulatione animã meam:
*& in misericordia tua disperdes inimi- 12
cos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant ani-
mam meam: quoniam ego seruus tuus
sum.

Psalmus Dauid
Aduersus Goliath. CXLIII. 1

Benedictus Dominus Deus meus, qui A
docet manus meas ad prælium, &
digitos meos ad bellum.
* Misericordia mea, & refugium 2
meum: susceptor meus, & liberator
meus:
Protector meus, & in ipso speraui:
qui subdit populum meum sub me.
*Domine quid est homo, quia inno- 3
tuisti ei? aut filius hominis, quia repu- B
tas eum?
* Homo vanitati similis factus est: 4
‖ dies eius sicut vmbra prætereunt.
*Domine inclina cælos tuos, & descẽ- 5
de: tange montes, & fumigabunt.
*Fulgura coruscationem, & dissipabis 6
eos: emitte sagittas tuas, & conturba-
bis eos:
*Emitte manum tuam de alto, eripe 7
me, & libera me de aquis multis: de
manu filiorum alienorum.
* Quorum os locutum est vanitatẽ: 8
& dextera eorum, dextera iniquitatis. C
*Deus canticum nouum cãtabo tibi: 9
in psalterio, decachordo psallam tibi.
* Qui das salutem regibus: qui rede- 10
misti Dauid seruum tuũ de gladio ma-

‖ Iob.8.b.9. & 14.a.2

11 ligno: * eripe me.
Et erue me de manu filiorum alieno-
rum, quorum os locutum est vanitatẽ:
& dextera eorum, dextera iniquitatis:
12 * Quorum filij, sicut nouellæ planta-
tiones in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circumorna-
tæ vt similitudo templi.
13 * Promptuaria eorum plena, eructan-
D tia ex hoc in illud.
Oues eorum fœtosæ, abundantes in
14 egressibus suis: * boues eorum crassæ.
Non est ruina maceriæ, neque transi-
tus: neque clamor in plateis eorum.
15 * Beatum dixerunt populum, cui hæc
sunt: beatus populus, cuius Dominus
Deus eius.

1 Laudatio ipsi Dauid.
CXLIIII.

A Exaltabo te Deus meus rex: & bene-
dicam nomini tuo in sæculum, & in
sæculum sæculi.
2 * Per singulos dies benedicam tibi: &
laudabo nomen tuum in sæculum, & in
sæculum sæculi.
3 * Magnus Dominus & laudabilis ni-
mis: & magnitudinis eius non est finis.
4 * Generatio & generatio laudabit o-
pera tua: & potentiam tuam pronun-
ciabunt.
5 * Magnificentiã gloriæ sanctitatis tuæ
loquentur: & mirabilia tua narrabunt.
6 * Et virtutem terribilium tuorum di-
B cent: & magnitudinem tuam narrabunt.
7 * Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ
eructabunt: & iustitia tua exultabunt.
8 * Miserator & misericors Dominus:
patiens, & multum misericors.
9 * Suauis Dominus vniuersis: & mise-
rationes eius super omnia opera eius.
10 * Confiteantur tibi Domine omnia
opera tua: & sancti tui benedicant
tibi.
11 * Gloriam regni tui dicent: & potẽ-
tiam tuam loquentur:
12 * Vt notam faciant filijs hominũ po-
C tentiam tuam: & gloriam magnificen-
tiæ regni tui.
13 * Regnum tuum regnum omnium sæ-
culorum: & dominatio tua in omni ge-
neratione & generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis
suis:

suis : & sanctus in omnibus operibus
suis.
* Alleuat Dominus omnes, qui cor- 14
ruunt : & erigit omnes elisos.
* Oculi omnium in te sperant Do- 15
mine : & tu das escam illorum in tem-
pore opportuno.
* Aperis tu manum tuam : & imples 16
omne animal benedictione.
* Iustus Dominus in omnibus vijs 17
suis : & sanctus in omnibus operibus D
suis.
* Prope est Dominus omnibus inuo- 18
cantibus eum : omnibus inuocantibus
eum in veritate.
* Voluntatem timentium se faciet, & 19
deprecationem eorum exaudiet : & sal-
uos faciet eos.
* Custodit Dominus omnes diligen- 20
tes se : & omnes peccatores disperdet.
* Laudationem Domini loquetur os 21
meum : & benedicat omnis caro nomi-
ni sancto ejus in sæculum, & in sæcu-
lum sæculi.

Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. 1
CXLV.

Ps.118.& 144 LAuda anima mea Dominum, lau- 2
dabo Dominum in vita mea : psal- A
lam Deo meo quàmdiu fuero.
Nolite confidere in principibus : * in 3
filijs hominum, in quibus non est salus.
* Exibit spiritus eius, & reuertetur 4
in terram suam : in illa die peribunt
omnes cogitationes eorum.
Act.14.c.15. Apoc.14.b.7. * Beatus, cuius Deus Iacob adiutor 5
eius, spes eius in Domino Deo ipsius :
* qui fecit cælum & terram, mare, & 6
omnia, quæ in eis sunt.
* Qui custodit veritatem in sæculum, 7
facit iudicium iniuriam patiētibus : dat B
escam esurientibus.
Dominus soluit compeditos : * Domi- 8
nus illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos, Dominus dili-
git iustos.
* Dominus custodit aduenas, pupil- 9
lum, & viduam suscipiet : & vias pec-
catorum disperdet.
* Regnabit Dominus in sæcula Deus 10
tuus Sion, in generationem & gene-
rationem.

1 Alleluia. CXLVI.

A LAudate Dominum quoniam bonus
est psalmus : Deo nostro sit iucun-
da, decoraq. laudatio.
2 * Ædificans Ierusalem Dominus : di-
spersiones Israelis congregabit.
3 * Qui sanat contritos corde : & alli-
gat contritiones eorum.
4 * Qui numerat multitudinem stella-
rum : & omnibus eis nomina vocat.
5 * Magnus Dominus noster, & ma-
gna virtus eius : & sapientiæ eius non
est numerus.
6 * Suscipiens mansuetos Dominus : hu-
milians autem peccatores vsque ad ter-
ram.
7 * Præcinite Domino in confessione :
B psallite Deo nostro in cithara.
8 * Qui operit cælum nubibus : & pa-
rat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum :
& herbam seruituti hominum.
9 * Qui dat iumentis escam ipsorum :
& pullis coruorum inuocantibus eum.
10 * Non in fortitudine equi volunta-
tem habebit : nec in tibijs viri bene-
placitum erit ei.
11 * Beneplacitum est Domino super ti-
mentes eum : & in eis, qui sperant su-
per misericordia eius.

Alleluia. CXLVII.

12 LAuda Ierusalem Dominum : lauda
A Deum tuum Sion.
13 * Quoniam confortauit seras porta-
rum tuarum : benedixit filijs tuis in te.
14 * Qui posuit fines tuos pacem : &
adipe frumenti satiat te.
15 * Qui emittit eloquium suum ter-
ræ : velociter currit sermo eius.
16 * Qui dat niuem sicut lanam : nebu-
B lam sicut cinerem spargit,
17 * Mittit crystallum suam sicut buc-
cellas : ante faciem frigoris eius quis
sustinebit?
18 * Emittet verbum suum, & liquefa-
ciet ea : flabit spiritus eius, & fluēt aquæ.
19 * Qui annunciat verbum suum Iacob :
iustitias, & iudicia sua Israel.
20 * Non fecit taliter omni nationi : &
iudicia sua non manifestauit eis. Al-
leluia.

Alleluia.

Alleluia. CXLVIII. 1

LAudate Dominum de cælis: lauda- A
te eum in excelsis.
* Laudate eũ omnes angeli eius: lau- 2
date eum omnes virtutes eius.
* Laudate eum sol & luna: laudate 3
eum omnes stellæ, & lumen.
|| Dan. 3.c. 59 60 * || Laudate eum cæli cælorũ: & aquæ 4
omnes, quæ super cælos sunt, * laudent 5
nomen Domini.
Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse
mandauit, & creata sunt.
* Statuit ea in æternum, & in sæculũ 6
sæculi: præceptum posuit, & non præ- B
teribit.
* Laudate Dominum de terra, dra- 7
cones, & omnes abyssi.
* Ignis, grando, nix, glacies, spiritus 8
procellarum: quæ faciunt verbum eius:
* Montes, & omnes colles: ligna fru- 9
ctifera, & omnes cedri.
* Bestiæ, & vniuersa pecora: serpen- 10
tes, & volucres pennatæ:
* Reges terræ, & omnes populi: prin- 11
cipes, & omnes iudices terræ.
* Iuuenes, & virgines: senes cum iu- 12
nioribus laudent nomen Domini: * quia 13
exaltatum est nomen eius solius.
* Confessio eius super cælum, & ter- 14
ram: & exaltauit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius: filijs
Israel, populo appropinquanti sibi.
Alleluia.

Alleluia. CXLIX. 1

CAntate Domino canticum nouum: A
laus eius in ecclesia sanctorum.
2 * Lætetur Israel in eo, qui fecit eum:
& filij Sion exultent in rege suo.
3 * Laudent nomen eius in choro: in
tympano, & psalterio psallant ei:
4 * Quia beneplacitum est Domino in
populo suo: & exaltabit mansuetos in
salutem.
5 * Exultabunt sancti in gloria: læta-
buntur in cubilibus suis.
6 * Exaltationes Dei in gutture eo-
B rum: & gladij ancipites in manibus
eorum:
7 * Ad faciendam vindictam in nationi-
bus: increpationes in populis.
8 * Ad alligandos reges eorũ in com-
pedibus: & nobiles eorum in manicis
ferreis.
9 * Vt faciant in eis iudicium conscri-
ptum: gloria hæc est omnibus sanctis e-
ius. Allelluia.

1 Alleluia. CL.

A LAudate Dominum in sanctis eius:
laudate eum in firmamento virtutis
eius.
2 * Laudate eum in virtutibus eius: lau-
date eum secundum multitudinem
magnitudinis eius.
3 * Laudate eum in sono tubæ: laudate
B eum in psalterio, & cithara.
4 * Laudate eum in tympano, & cho-
ro: laudate eum in chordis, & organo.
5 * Laudate eum in cymbalis beneso-
nantibus: laudate eum in cymbalis iu-
6 bilationis: * omnis spiritus laudet Do-
minum. Alleluia.

LIBER

LIBER PROVERBIORVM, Quem HEBRAEI MISLE APPELLANT.

CAPVT PRIMVM.

PARABOLÆ Salo- 1
monis, filij Dauid, A
regis Iſrael. * Ad 2
ſciendam ſapientiã,
& diſciplinam: * ad 3
intelligenda verba
prudentiæ: & ſuſci-
piendam eruditionem doctrinæ, iuſtitiã,
& iudicium, & æquitatem: * vt detur 4
paruulis aſtutia, adoleſcenti ſcientia, &
intellectus. * Audiens ſapiens, ſapientior 5
erit: & intelligens, gubernacula poſſi-
debit. * Animaduertet parabolam, & 6
interpretationem, verba ſapientum, &
a Pſal. 110.d.10 Eccli. 1.b.16 ænigmata eorũ. * a Timor Domini prin- 7
cipium ſapientiæ. Sapientiam, atque do-
ctrinam ſtulti deſpiciunt. * Audi, fili mi, 8
diſciplinam patris tui, & ne dimittas le-
gem matris tuæ: * vt addatur gratia ca- 9
piti tuo, & torques collo tuo. * Fili mi, 10
ſi te lactauerint peccatores, ne acquie-
ſcas eis. * Si dixerint: Veni nobiſcum, 11
inſidiemur ſanguini, abſcondamus ten-
diculas contra inſontẽ fruſtra: * deglu- 12
tiamus eum ſicut infernus viuentem, & B
integrum quaſi deſcendentem in lacum.
* Omnem pretioſam ſubſtantiam repe- 13
riemus, implebimus domos noſtras ſpo-
lijs. * Sortem mitte nobiſcum, marſu- 14
pium vnum ſit omnium noſtrum. * Fili 15
mi, ne ambules cum eis, prohibe pedẽ
b Iſai. 59.b.7 tuum a ſemitis eorum. * b Pedes enim 16
illorum ad malum currunt, & feſtinant
vt effundant ſanguinem. * Fruſtra autem 17
iacitur rete ante oculos pennatorum.
18 * Ipſi quoque contra ſanguinem ſuum
inſidiantur, & moliuntur fraudes con-
19 tra animas ſuas. * Sic ſemitæ omnis aua-
20 ri, animas poſſidentium rapiunt. * Sa-
C pientia foris prædicat, in plateis dat vo-
21 cem ſuam: * in capite turbarum clami-
tat, in foribus portarum vrbis profert
22 verba ſua, dicens: * Vſquequo paruuli
diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſi-
bi ſunt noxia, cupient, & imprudentes
23 odibunt ſcientiam? * c Conuertimini ad c Iſa. 65.b.12 & 66.a.4 Ier. 7.c.13
correptionem meam: en proferam vo-
bis ſpiritum meum, & oſtendam vobis
24 verba mea. * Quia vocaui, & renuiſtis:
extendi manum meam, & non fuit qui
25 aſpiceret. * Deſpexiſtis omne conſilium
meum, & increpationes meas neglexi-
26 ſtis. * Ego quoque in interitu veſtro ri-
debo, & ſubſannabo, cum vobis id, quod
27 timebatis, aduenerit. * Cum irruerit re-
D pentina calamitas, & interitus quaſi tem
peſtas ingruerit: quando venerit ſuper
28 vos tribulatio, & anguſtia: * Tunc inuo-
cabunt me, & non exaudiam: manè
29 conſurgent, & non inuenient me: * eo
quòd exoſam habuerint diſciplinam, &
30 timorem Domini non ſuſceperint, * nec
acquieuerint conſilio meo, & detraxe-
31 rint vniuerſæ correptioni meæ. * Come-
dent igitur fructus viæ ſuæ, ſuiſq. conſi-
32 lijs ſaturabuntur. * Auerſio paruulorum
interficiet eos, & proſperitas ſtultorum
33 perdet illos. * Qui autem me audierit,
abſque terrore requieſcet, & abundantia
perfruetur, timore malorum ſublato.

CAP. II.

FIli mi, si susceperis sermones meos, 1
& mandata mea absconderis penes A
te, * vt audiat sapientiam auris tua: in- 2
clina cor tuum ad cognoscendam pru-
dentiam. * Si enim sapientiam inuoca- 3
ueris, & inclinaueris cor tuum pruden-
tiæ: * si quæsieris eam quasi pecuniam, 4
& sicut thesauros effoderis illam; * tunc 5
intelliges timorem Domini, & scientiã
Dei inuenies: * quia Dominus dat sapiẽ- 6
tiam: & ex ore eius prudentia, & scien-
tia. * Custodiet rectorum salutem, & 7
proteget gradientes simpliciter, * seruãs 8
semitas iustitiæ, & vias sanctorum cu- B
stodiens. * Tunc intelliges iustitiam, & 9
iudicium, & æquitatem, & omnem se-
mitam bonam. * Si intrauerit sapientia 10
cor tuum, & scientia animæ tuæ placue-
rit: * consilium custodiet te, & prudẽ- 11
tia seruabit te, * vt eruaris a via mala, 12
& ab homine, qui peruersa loquitur: C
* qui relinquunt iter rectum, & ambu- 13
lant per vias tenebrosas: * qui lætantur 14
cum malefecerint, & exultant in rebus
pessimis: * quorum viæ peruersæ sunt, 15
& infames gressus eorum. * Vt eruaris 16
a muliere aliena, & ab extranea, quæ
mollit sermones suos, * & relinquit du- 17
cem pubertatis suæ, * & pacti Dei sui 18
oblita est. inclinata est enim ad mortẽ D
domus eius, & ad inferos semitæ ipsius.
* omnes, qui ingrediuntur ad eam, non 19
reuertentur, nec apprehendent semitas
vitæ. * Vt ambules in via bona: & cal- 20
les iustorum custodias. * Qui enim re- 21
cti sunt, habitabunt in terra, & sim-
‖Iob 18. d. 17 plices permanebunt in ea. * ‖Impij ve- 22
ro de terra perdentur: & qui inique
agunt, auferentur ex ea.

CAP. III.

FIli mi, ne obliuiscaris legis meæ, & 1
præcepta mea cor tuum custodiat. A
* longitudinem enim dierum, & annos 2
vitæ, & pacem apponent tibi. * Miseri- 3
cordia, & veritas te non deserant, circũ-
da eas gutturi tuo, & describe in tabu-
lis cordis tui: * & inuenies gratiam, & 4
disciplinam bonam coram Deo & ho-
minibus. * Habe fiduciam in Domino ex 5
toto corde tuo, & ne innitaris prudẽtiæ
6 tuæ. * In omnibus vijs tuis cogita illum,
7 & ipse diriget gressus tuos. * ‖Ne sis sa- ‖Ro. 12. d. 16
piens apud temetipsum: time Deum, &
8 recede a malo: * sanitas quippe erit vm-
B bilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.
9 * ‖Honora Dominum de tua substantia, ‖Tob. 4. b. 7
& de primitijs omnium frugum tuarũ Luc. 14. c. 13
10 da ei: * & implebuntur horrea tua satu-
ritate, & vino torcularia tua redunda-
11 bunt. * ‖Disciplinam Domini, fili mi, ne ‖Heb. 12. b. 5
abijcias: nec deficias cum ab eo corripe- Apoc. 3. d. 19
12 ris: * quem enim diligit Dominus, cor-
ripit: & quasi pater in filio complacet
13 sibi. * Beatus homo, qui inuenit sapien-
14 tiam, & qui affluit prudentia: * melior
est acquisitio eius negotiatione argẽti,
& auri primi & purissimi fructus eius:
15 * pretiosior est cunctis opibus: & om-
nia, quæ desiderantur, huic non valent
16 comparari. * Longitudo dierum in dex-
tera eius, & in sinistra illius diuitiæ, &
17 gloria. * Viæ eius viæ pulchræ, & om-
18 nes semitæ illius pacificæ. * Lignum vi-
C tæ est his, qui apprehenderint eam: &
19 qui tenuerit eam, beatus. * Dominus sa-
pientia fundauit terram, stabiliuit cælos
20 prudentia. * Sapientia illius eruperunt
21 abyssi, & nubes rore concrescunt. * Fili
mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: Cu-
22 stodi legem atque consilium: * & erit
vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.
23 * tunc ambulabis fiducialiter in via tua,
24 & pes tuus non impinget: * si dormie-
ris, non timebis: quiesces, & suauis erit
25 somnus tuus. * ne paueas repentino ter-
rore, & irruentes tibi potentias impio-
26 rum. * Dominus enim erit in latere tuo,
D & custodiet pedem tuum ne capiaris.
27 * Noli prohibere benefacere eum, qui
28 potest: si vales, & ipse benefac: * Ne di-
cas amico tuo: Vade, & reuertere: cras
29 dabo tibi: cum statim possis dare. * Ne
moliaris amico tuo malum, cum ille
30 in te habeat fiduciam. * Ne contendas
aduersus hominem frustra, cum ipse ti-
31 bi nihil mali fecerit. * ‖Ne æmuleris ho- ‖Psal. 36. a. 1
minem iniustum, nec imiteris vias eius:
32 * quia abominatio Domini est omnis il-
lusor, & cum simplicibus sermocinatio
33 eius. * Egestas a Domino in domo im-
pij: habitacula autem iustorum benedi-
34 centur. * Ipse deludet illusores, & mã-
35 suetis dabit gratiam. * Gloriam sa-

pientes

pientes possidebunt: stultorum exalta-
tio, ignominia.

CAP. IIII.

AVdite filij disciplinam patris, & 1
attendite vt sciatis prudentiam. A
*Donum bonum tribuam vobis, legem 2
meam ne derelinquatis. * Nam & ego 3
filius fui patris mei, tenellus, & vnige-
nitus corã matre mea: * & docebat me, 4
atque dicebat: Suscipiat verba mea cor
tuum, custodi præcepta mea, & viues.
* Posside sapientiam, posside prudentiã: 5
ne obliuiscaris, neque declines a verbis
oris mei. * Ne dimittas eam, & custo- 6
diet te: dilige eam, & conseruabit te.
* Principium sapientiæ, posside sapien- 7
tiam, & in omni possessione tua acqui- B
re prudentiam: * arripe illam, & exal- 8
tabit te: glorificaberis ab ea, cum eam
fueris amplexatus. * dabit capiti tuo aug- 9
menta gratiarũ, & corona inclyta pro-
teget te. * Audi fili mi, & suscipe verba 10
mea, vt multiplicentur tibi anni vitæ.
* Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducã 11
te per semitas æquitatis: * quas cum in- 12
gressus fueris, non arctabuntur gressus
tui, & currens non habebis offendicu-
lum. * Tene disciplinam, ne dimittas eã: 13
custodi illam, quia ipsa est vita tua.
* Ne delecteris in semitis impiorum, 14
nec tibi placeat malorum via. * Fuge ab 15
ea, nec transeas per illam: declina, & C
desere eam. * non enim dormiunt nisi 16
malefecerint: & rapitur somnus ab eis
nisi supplantauerint. * comedunt panem 17
impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.
* Iustorum autẽ semita, quasi lux splen- 18
dens, procedit & crescit vsque ad per-
fectam diem. * Via impiorum tenebro- 19
sa: nesciunt vbi corruant. * Fili mi, au- 20
scultam sermones meos, & ad eloquia
mea inclina aurem tuã. * ne recedant ab 21
oculis tuis, custodi ea in medio cordis
tui: * vita enim sunt inuenientibus ea, 22
& vniuersæ carni sanitas. * Omni custo- 23
dia serua cor tuum, quia ex ipso vita D
procedit. * Remoue a te os prauum, & 24
detrahentia labia sint procul a te. * Ocu- 25
li tui recta videãt, & palpebræ tuæ præ-
cedant gressus tuos. * Dirige semitam 26
pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabiliẽ-
tur. * Ne declines ad dexteram, neque 27
ad sinistram: auerte pedem tuum a ma-
lo. vias enim, quæ a dextris sunt, nouit
Dominus: peruersæ vero sunt quæ a sini-
stris sunt. Ipse autẽ rectos faciet cursus
tuos, itinera autẽ tua in pace producet.

CAP. V.

1 FIli mi, attende ad sapientiam meam,
A & prudentiæ meæ inclina aurem tuã,
2 * vt custodias cogitationes, & discipli-
nam labia tua conseruent. Ne attendas
3 fallaciæ mulieris. * fauus enim distillãs
labia meretricis, & nitidius oleo guttur
4 eius. * nouissima autẽ illius amara qua-
si absynthium, & acuta quasi gladius bi-
5 ceps. * Pedes eius descendunt in mortẽ,
B & ad inferos gressus illius penetrant.
6 * Per semitam vitæ non ambulant, vagi
7 sunt gressus eius, & inuestigabiles. * Nũc
ergo fili mi audi me, & ne recedas a
8 verbis oris mei. * Longe fac ab ea viam
tuã, & ne appropinques foribus domus
9 eius. * Ne des alienis honorem tuum,
10 & annos tuos crudeli. * ne forte impleã-
tur extranei viribus tuis, & labores tui
11 sint in domo aliena, * & gemas in no-
C uissimis, quando consumpseris carnes
12 tuas & corpus tuum, & dicas: * Cur
detestatus sum disciplinam, & increpa-
13 tionibus non acquieuit cor meum, * nec
audiui vocem docentium me, & magi-
14 stris non inclinaui aurem meam? * Pene
fui in omni malo, in medio ecclesiæ &
15 synagogæ. * Bibe aquam de cisterna tua,
16 & fluenta putei tui: * Deriuentur fontes
tui foras, & in plateis aquas tuas diui-
17 de. * Habeto eas solus, nec sint alieni
18 participes tui. * Sit vena tua benedicta,
D & lætare cum muliere adolescẽtiæ tuæ:
19 * cerua charissima, & gratissimus hin-
nulus. vbera eius inebrient te in omni
tempore, in amore eius delectare iugi-
20 ter. * Quare seduceris fili mi ab aliena,
21 & foueris in sinu alterius? * ‖Respicit ‖Iob. 31. a. 4
Dominus vias hominis, & omnes gres-
22 sus eius cõsiderat. * ‖Iniquitates suæ ca- ‖Iob 34. c. 21
piunt impium, & funibus peccatorum
23 suorum constringitur. * Ipse morietur,
quia non habuit disciplinam, & in mul-
titudine stultitiæ suæ decipietur.

CAP. VI.

1 FIli mi, si spopõderis pro amico tuo,
A defixisti apud extraneũ manum tuã,

*illaqueatus es verbis oris tui,& captus 2
proprijs sermonibus. * Fac ergo quod 3
dico fili mi, & temetipsum libera: quia
incidisti in manum proximi tui. Discur-
re, festina, suscita amicum tuum: * ne 4
dederis somnum oculis tuis, nec dor-
mitent palpebræ tuæ.* Eruere quasi da- 5
mula de manu, & quasi auis de manu
aucupis. * Vade ad formicam o piger, 6
& considera vias eius, & disce sapien-
tiam: * quæ cum non habeat ducem, 7
nec præceptorem, nec principem,
* parat in æstate cibum sibi, & congre- 8
a Inf. 24. d. 33 gat in messe quod comedat. * a Vsque- 9
quo piger dormies? quando consurges
e somno tuo? * Paululum dormies, 10
paululum dormitabis, paululum con- B
seres manus vt dormias: * & veniet 11
tibi quasi viator, egestas, & pauperies
quasi vir armatus. Si vero impiger fue-
ris, veniet vt fons messis tua, & egestas
longe fugiet a te.* Homo apostata, vir 12
inutilis, graditur ore peruerso, * annuit 13
oculis, terit pede, digito loquitur,* pra- 14
uo corde machinatur malum, & omni
tempore iurgia seminat.* huic extem- 15
plo veniet perditio sua,& subito conte-
retur, nec habebit vltra medicinā.* Sex 16
sunt, quæ odit Dominus, & septimum
detestatur anima eius: * Oculos subli- 17
mes, linguam mendacem, manus effun-
dentes innoxium sanguinem,* cor ma- 18
chinans cogitationes pessimas, pedes ve- C
loces ad currendum in malum,* profe- 19
rentem mendacia testem fallacem, &
eum, qui seminat inter fratres discor-
dias.* Conserua fili mi præcepta patris 20
tui, & ne dimittas legem matris tuæ.
* Liga ea in corde tuo iugiter, & circū- 21
da gutturi tuo.* Cum ambulaueris, gra- 22
diantur tecum: cum dormieris, custo-
diant te, & euigilans loquere cum eis.
* quia mandatum lucerna est,& lex lux, 23
& via vitæ increpatio disciplinæ: * vt 24
custodiant te a muliere mala,& a blan-
da lingua extraneæ. * Non concupiscat 25
pulchritudinem eius cor tuum, nec ca-
piaris nutibus illius: * pretium enim 26
scorti vix est vnius panis: mulier autem
viri pretiosam animam capit. * Num- 27
quid potest homo abscondere ignem in D
sinu suo, vt vestimēta illius non ardeāt?
* aut ambulare super prunas, vt non cō- 28
burantur plantæ eius? * sic qui ingredi- 29
tur ad mulierem proximi sui, non erit
30 mundus cum tetigerit eam.*Non gran-
dis est culpa, cum quis furatus fuerit:
furatur enim vt esuriētem impleat ani-
31 mā:* deprehensus quoque reddet septu-
plum, & omnem substantiam domus
32 suæ tradet.*Qui autem adulter est, pro-
pter cordis inopiam perdet animam
33 suam: * turpitudinem & ignominiam
congregat sibi, & opprobrium illius nō
34 delebitur. * quia zelus & furor viri non
35 parcet in die vindictæ, * nec acquiescet
cuiusquam precibus, nec suscipiet pro
redemptione dona plurima.

CAP. VII.

1 Fili mi, custodi sermones meos, &
2 præcepta mea reconde tibi. Fili * ser
A ua mandata mea, & viues: & legem
3 meam quasi pupillam oculi tui: * liga
eam in digitis tuis, scribe illam in tabu-
4 lis cordis tui. * Dic sapientiæ, soror mea
es: & prudentiam voca amicam tuam,
5 * vt custodiat te a muliere extranea, &
ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.
6 * De fenestra enim domus meæ per cā-
7 cellos prospexi, * & video paruulos, cō-
8 sidero vecordem iuuenem, * qui transit
B per plateam iuxta angulum, & prope
9 viam domus illius, graditur * in obscu-
ro, aduesperascente die, in noctis tene-
10 bris, & caligine. * Et ecce occurrit illi
mulier ornatu meretricio, præparata ad
11 capiēdas animas: garrula & vaga, * quie-
tis impatiens, nec valens in domo con-
12 sistere pedibus suis, * nunc foris, nunc
in plateis, nunc iuxta angulos insidians.
13 *Apprehensumq. deosculatur iuuenem,
14 & procaci vultu blanditur, dicens: * Vi-
C ctimas pro salute voui, hodie reddidi
15 vota mea. * idcirco egressa sum in oc-
cursum tuum, desiderans te videre, &
16 reperi.* Intexui funibus lectulum meū,
17 straui tapetibus pictis ex Ægypto.* as-
persi cubile meum myrrha, & aloe, &
18 cinnamomo. *Veni, inebriemur vberi-
bus, & fruamur cupitis amplexibus, do-
19 nec illucescat dies. * non est enim vir
20 in domo sua, abijt via lōgissima. *saccu-
lum pecuniæ secum tulit: in die plenæ
21 lunæ reuersurus est in domum suā.* Ir-
retiuit eum multis sermonibus,& blan-
22 ditijs labiorum protraxit illum.*Statim

eam

eam sequitur quasi bos ductus ad victi-
mã, & quasi agnus lasciuiens, & ignorãs
quod ad vincula stultus trahatur, * do- 23
nec transfigat sagitta iecur eius: velut si
auis festinet ad laqueum, & nescit quòd
de periculo animæ illius agitur. * Nunc 24
ergo fili mi, audi me, & attende verbis
oris mei. * Ne abstrahatur in vijs illius 25
mẽs tua: neque decipiaris semitis eius.
* multos enim vulneratos deiecit, & 26
fortissimi quique interfecti sunt ab ea.
* Viæ inferi domus eius, penetrantes in 27
interiora mortis.

CAP. VIII.

NVmquid non sapientia clamitat, & 1
prudentia dat vocem suam? * In 2
summis, excelsisq. verticibus supra viã, A
in medijs semitis stans, * iuxta portas 3
ciuitatis in ipsis foribus loquitur, dicẽs:
* O viri, ad vos clamito, & vox mea ad 4
filios hominũ. * Intelligite paruuli astu- 5
tiam, & insipientes animaduertite.
* Audite, quoniam de rebus magnis lo- 6
cutura sum: & aperientur labia mea, vt
recta prædicent. * Veritatem meditabi- 7
tur guttur meum, & labia mea detesta-
buntur impium. * Iusti sunt omnes ser- 8
mones mei, non est in eis prauũ quid,
neque peruersum. * recti sunt intelligen- 9
tibus, & æqui inuenientibus scientiam.
* Accipite disciplinam meam, & non 10
pecuniam: doctrinam magis, quàm au- B
rum eligite. * Melior est enim sapientia 11
cunctis pretiosissimis: & omne desidera-
bile ei non potest comparari. * Ego sa- 12
pientia habito in consilio, & eruditis in-
tersum cogitationibus. * Timor Domi- 13
ni odit malum: arrogantiam, & super-
biam, & viam prauam, & os bilingue
detestor. * Meum est consilium, & æqui- 14
tas, mea est prudentia, mea est fortitu-
do. * Per me reges regnant, & legum 15
conditores iusta decernunt: * Per me 16
principes imperant, & potentes decer-
nunt iustitiam. * Ego diligentes me di- 17
ligo: & qui mane vigilant ad me, in-
uenient me. * Mecum sunt diuitiæ, & 18
gloria, opes superbæ, & iustitia. * Melior 19
est enim fructus meus auro, & lapide C
pretioso, & genimina mea argento ele-
cto. * In vijs iustitiæ ambulo, in medio 20
semitarum iudicij, * vt ditem diligẽtes 21
22 me, & thesauros eorum repleam. * Do-
minus possedit me in initio viarum sua-
rum, antequam quidquã faceret a prin-
23 cipio. * Ab æterno ordinata sum, & ex
24 antiquis antequam terra fieret. * Non-
dum erant abyssi, & ego iam concepta
eram: necdum fontes aquarum erupe-
25 rant: * necdum montes graui mole cõ-
stiterant: ante colles ego parturiebar:
26 * adhuc terram non fecerat, & flumina,
27 & cardines orbis terræ. * Quando præ-
D parabat cælos, aderam: quando certa le-
28 ge, & gyro vallabat abyssos: * quando
æthera firmabat sursum, & librabat fon-
29 tes aquarum: * quãdo circumdabat ma-
ri terminum suum, & legem ponebat
aquis, ne transirent fines suos: quando
30 appendebat fundamenta terræ. * Cum
eo eram cuncta componens: & delecta-
bar per singulos dies, ludens coram eo
31 omni tempore; * ludẽs in orbe terrarũ:
& deliciæ meæ esse, cum filijs hominũ.
32 * Nunc ergo filij audite me: Beati, qui
33 custodiunt vias meas. * Audite discipli-
nam, & estote sapientes, & nolite abij-
34 cere eam. * Beatus homo qui audit me,
& qui vigilat ad fores meas quotidie, &
35 obseruat ad postes ostij mei. * Qui me
inuenerit, inueniet vitam, & hauriet sa-
36 lutem a Domino: * qui autem in me
peccauerit, lædet animã suam. Omnes,
qui me oderunt, diligunt mortem.

CAP. IX.

1 SApientia ædificauit sibi domum, ex-
2 cidit columnas septem. * Immolauit
A victimas suas, miscuit vinum, & propo-
3 suit mensam suam. * Misit ancillas suas
vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ci-
4 uitatis: * Siquis est paruulus, veniat ad
5 me. Et insipientibus locuta est: * Venite,
B comedite panem meum, & bibite vinũ
6 quod miscui vobis. * Relinquite infan-
tiam, & viuite, & ambulate per vias
7 prudentiæ. * Qui erudit derisorem, ipse
iniuriam sibi facit: & qui arguit impiũ,
8 sibi maculã generat. * Noli arguere deri-
sorẽ, ne oderit te. Argue sapientẽ, & dili-
9 get te. * Da sapiẽti occasionẽ, & addetur
C ei sapientia. Doce iustũ, & festinabit ac-
10 cipere. * #Principiũ sapientiæ timor Do- # Sup. 1. a. 7
11 mini: & sciẽtia sanctorũ, prudentia. * Per Psal. 110. d. 10
me enim multiplicabuntur dies tui, & Eccl. 1. b. 16

addentur tibi anni vitæ.* Si sapiens fue- 12
ris, tibimetipsi eris: si autem illusor, so-
lus portabis malum. * Mulier stulta & 13
clamosa, plenaq; illecebris, & nihil om- D
nino sciẽs,* sedit in foribus domus suæ 14
super sellam in excelso vrbis loco, * vt 15
vocaret transeuntes per viam, & pergẽ-
tes itinere suo: * Qui est paruulus, de- 16
clinet ad me. Et vecordi locuta est:
* Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis 17
absconditus suauior.* Et ignorauit quòd 18
ibi sint gigantes, & in profundis infer-
ni conuiuæ eius.

Parabolæ Salomonis.

CAP. X.

FIlius sapiens lætificat patrem: filius 1
vero stultus mœstitia est matris suæ. A
* Nil proderunt thesauri impietatis: 2
iustitia vero liberabit a morte.
* Non affliget Dominus fame animã 3
iusti, & insidias impiorum subuertet.
* Egestatem operata est manus remis- 4
sa: manus autem fortium diuitias parat.
Qui nititur mendacijs, hic pascit ven-
tos: idem autem ipse sequitur aues vo-
lantes.
* Qui congregat in messe, filius sa- 5
piens est: qui autem stertit æstate, filius
confusionis.
* Benedictio Domini super caput iu- 6
sti: os autem impiorũ operit iniquitas.
* Memoria iusti cum laudibus: & 7
nomen impiorum putrescet. B
* Sapiens corde præcepta suscipit: 8
stultus cæditur labijs.
* Qui ambulat simpliciter, ambulat 9
confidenter: qui autem deprauat vias
suas, manifestus erit.
‖ Eccl.27.c.25 * ‖ Qui annuit oculo, dabit dolorem: 10
& stultus labijs verberabitur.
* Vena vitæ, os iusti: & os impiorũ 11
operit iniquitatem.
‖ 1.Pet.4.b.8 * Odium suscitat rixas: ‖ & vniuersa 12
2.Cor.13.b.4 delicta operit charitas.
* In labijs sapientis inuenitur sapien- 13
tia: & virga in dorso eius qui indiget
corde.
* Sapientes abscondunt scientiam: 14
os autem stulti confusioni proximum
est.
* Substantia diuitis, vrbs fortitudinis 15
C eius: pauor pauperum, egestas eorum.
16 * Opus iusti ad vitam: fructus autem
impij ad peccatum.
17 * Via vitæ, custodienti disciplinam:
qui autem increpationes relinquit, errat.
18 * Abscondunt odium labia mendacia:
qui profert contumeliam, insipiens est.
19 * In multiloquio non deerit peccatũ:
qui autem moderatur labia sua pruden-
tissimus est.
20 * Argentum electum, lingua iusti:
cor autem impiorum pro nihilo.
21 * Labia iusti erudiunt plurimos: qui
autem indocti sunt, in cordis egestate
morientur.
22 * Benedictio Domini diuites facit,
nec sociabitur eis afflictio.
23 * Quasi per risum, stultus operatur
D scelus: sapientia autem est viro pru-
dentia.
24 * Quod timet impius, veniet super
eum: desiderium suum iustis dabitur.
25 * Quasi tempestas transiens non erit
impius: iustus autem quasi fundamentũ
sempiternum.
26 * Sicut acetum dentibus, & fumus
oculis, sic piger his, qui miserunt eum.
27 * Timor Domini apponet dies: &
anni impiorum breuiabuntur.
28 * Expectatio iustorum lætitia: spes
autem impiorum peribit.
29 * Fortitudo simplicis via Domini: &
pauor his, qui operantur malum.
30 * Iustus in æternum non commoue-
bitur: impij autem non habitabunt su-
per terram.
31 * Os iusti parturiet sapientiam: lin-
gua prauorum peribit.
32 * Labia iusti considerant placita: &
os impiorum peruersa.

CAP. XI.

1 STatera dolosa, abominatio est apud
A Dominum: & pondus æquum, vo-
luntas eius.
2 * Vbi fuerit superbia, ibi erit & con-
tumelia: vbi autem est humilitas, ibi &
sapientia.
3 * Simplicitas iustorum diriget eos:
& supplantatio peruersorum vastabit
illos.
4 * Non proderunt diuitiæ in die vltio-
nis: iustitia autem liberabit a morte.
Iustitia

*Iustitia simplicis diriget viam eius: 5
& in impietate sua corruet impius.
*Iustitia rectorum liberabit eos: & 6
in insidijs suis capientur iniqui.
*Mortuo homine impio, nulla erit 7
vltra spes: & expectatio solicitorum
peribit.
*Iustus de angustia liberatus est: & 8
tradetur impius pro eo.
*Simulator ore decipit amicum suũ: 9
iusti autem liberabuntur scientia. B
*In bonis iustorum exultabit ciui- 10
tas: & in perditione impiorum erit
laudatio.
*Benedictione iustorum exaltabitur 11
ciuitas: & ore impiorum subuertetur.
*Qui despicit amicum suum, in- 12
digens corde est: vir autem prudens
tacebit.
*Qui ambulat fraudulenter, reuelat 13
arcana: qui autem fidelis est animi, ce-
lat amici commissum.
*Vbi non est gubernator, populus 14
corruet: salus autem, vbi multa
consilia.
*Affligetur malo, qui fidem facit 15
pro extraneo: qui autem cauet laqueos,
securus erit.
*Mulier gratiosa inueniet gloriam: 16
& robusti habebunt diuitias.
*Benefacit animæ suæ vir misericors: 17
qui autem crudelis est, etiam propin- C
quos abijcit.
*Impius facit opus instabile: semi- 18
nanti autem iustitiam merces fidelis.
*Clementia præparat vitam: & secta- 19
tio malorum mortem.
*Abominabile Domino cor prauũ: 20
& voluntas eius in ijs, qui simpliciter D
ambulant.
*Manus in manu non erit innocens 21
malus: semen autem iustorum salua-
bitur.
*Circulus aureus in naribus suis, mu- 22
lier pulchra & fatua.
*Desiderium iustorum omne bonum 23
est: præstolatio impiorum furor.
*Alij diuidunt propria, & ditiores 24
fiunt: alij rapiunt non sua, & semper
in egestate sunt.
*Anima, quæ benedicit, impingua- 25
bitur: & qui inebriat, ipse quoque in-
ebriabitur.
*Qui abscondit frumenta, maledice- 26
tur in populis: benedictio autem super
caput vendentium.
27 *Bene consurgit diluculo qui quærit
bona: qui autem inuestigator malorum
est, opprimetur ab eis.
28 *Qui confidit in diuitijs suis, cor-
ruet: iusti autem quasi virens folium
germinabunt.
29 *Qui conturbat domum suam, pos-
sidebit ventos: & qui stultus est, seruiet
sapienti.
30 *Fructus iusti lignum vitæ: & qui su-
scipit animas, sapiens est.
31 *Si iustus in terra recipit, quanto 1.Pet. 4.d. 18
magis impius & peccator?

CAP. XII.

1 QVi diligit disciplinam, diligit sciẽ-
A tiam: qui autem odit increpatio-
nes, insipiens est.
2 *Qui bonus est, hauriet gratiam a
Domino: qui autem confidit in cogita-
tionibus suis, impie agit.
3 *Non roborabitur homo ex impie-
tate: & radix iustorũ non cõmouebitur.
4 *Mulier diligens, corona est viro
suo: & putredo in ossibus eius, quæ
confusione res dignas gerit.
5 *Cogitationes iustorum iudicia: &
consilia impiorum fraudulenta:
6 *Verba impiorum insidiãtur sangui-
ni: os iustorum liberabit eos.
7 *Verte impios, & non erunt: domus
B autem iustorum permanebit.
8 *Doctrina sua noscetur vir: qui au-
tem vanus & excors est, patebit con-
temptui.
9 *‖Melior est pauper & sufficiens si- ‖Eccli. 10.d. 30
bi, quàm gloriosus & indigens pane.
10 *Nouit iustus iumentorum suorum
animas: viscera autem impiorum cru-
delia.
11 *‖Qui operatur terram suam, satia- ‖Eccli. 20.d. 30
bitur panibus: qui autem sectatur otiũ,
stultissimus est.
Qui suauis est in vini demorationi-
bus, in suis munitionibus relinquit con-
tumeliam.
12 *Desideriũ impij munimentũ est pes-
simorum: radix autem iustorũ proficiet.
13 *Propter peccata labiorũ ruina proxi-
mat malo: effugiet autem iustus de an-
gustia.

*De fructu oris sui vnusquisque reple- 14
bitur bonis,& iuxta opera manuum sua- C
rum retribuetur ei .
*Via stulti recta in oculis eius : qui 15
autem sapiens est, audit consilia .
*Fatuus statim indicat iram suam : 16
qui autem dissimulat iniuriam , calli-
dus est .
*Qui quod nouit loquitur,index iu- 17
stitiæ est: qui autem mentitur, testis est
fraudulentus .
*Est qui promittit , & quasi gladio 18
pungitur conscientiæ : lingua autem sa-
pientium sanitas est .
*Labium veritatis firmum erit in per- 19
petuum: qui autem testis est repentinus,
concinnat linguam mendacij.
*Dolus in corde cogitantium mala : 20
qui autem pacis ineunt consilia,sequitur
eos gaudium .
*Non contristabit iustum quidquid 21
ei acciderit : impij autem replebuntur
malo .
*Abominatio est Domino labia men- 22
dacia : qui autem fideliter agunt , pla- D
cent ei .
*Homo versutus celat scientiam : & 23
cor insipientium prouocat stultitiam.
*Manus fortium dominabitur : quæ 24
autem remissa est, tributis seruiet.
*Mœror in corde viri humiliabit il- 25
lum,& sermone bono lætificabitur.
*Qui negligit damnum propter ami- 26
cum, iustus est: iter autem impiorum
decipiet eos .
*Non inueniet fraudulentus lucrum: 27
& substantia hominis erit auri pretium .
*In semita iustitiæ,vita : iter autem 28
deuium ducit ad mortem .

CAP. XIII.

Filius sapiens,doctrina patris: qui au- 1
tem illusor est, non audit cum ar- A
guitur .
*De fructu oris sui homo satiabitur 2
bonis : anima autem præuaricatorum
iniqua .
*Qui custodit os suum,custodit ani- 3
mam suam : qui autem inconsideratus
est ad loquendum,sentiet mala .
*Vult & non vult piger : anima au- 4
tem operantium impinguabitur .
*Verbum mendax iustus detestabi- 5
tur: impius autem confundit , & con-
fundetur .
6 *Iustitia custodit innocentis viam :
impietas autem peccatorem supplan-
tat .
7 *Est quasi diues cum nihil habeat: &
B est quasi pauper , cum in multis diuitijs
sit.
8 *Redemptio animæ viri,diuitiæ suæ:
qui autem pauper est, increpationem
non sustinet .
9 *Lux iustorum lætificat : lucerna au-
tem impiorum extinguetur .
10 *Inter superbos semper iurgia sunt :
qui autem agunt omnia cum consilio ,
reguntur sapientia .
11 *Substantia festinata minuetur : quæ
autem paulatim colligitur manu, multi-
plicabitur .
12 *Spes,quæ differtur,affligit animam :
lignum vitæ desiderium veniens.
13 *Qui detrahit alicui rei,ipse se in fu-
C turum obligat: qui autem timet præce-
ptum,in pace versabitur .
Animæ dolosæ errant in peccatis: iu-
sti autem misericordes sunt, & mise-
rantur .
14 *Lex sapientis fons vitæ, vt declinet
a ruina mortis.
15 *Doctrina bona dabit gratiam : in
itinere contemptorum vorago.
16 *Astutus omnia agit cum consilio :
qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 *Nuncius impij cadet in malum: le-
gatus autem fidelis, sanitas .
18 *Egestas,& ignominia ei, qui deserit
disciplinam : qui autem acquiescit ar-
guenti, glorificabitur.
19 *Desiderium si compleatur, delectat
D animam : detestantur stulti eos , qui fu-
giunt mala.
20 *Qui cum sapientibus graditur , sa-
piens erit: amicus stultorum similis effi-
cietur .
21 *Peccatores persequitur malum : &
iustis retribuentur bona .
22 *Bonus relinquit heredes filios, &
nepotes: & custoditur iusto substantia
peccatoris .
23 *Multi cibi in noualibus patrum : &
alijs congregantur absque iudicio.
24 *Qui parcit virgæ,odit filium suum:
qui autem diligit illum , instanter eru-
dit .

Iustus

*Iustus comedit, & replet animam 25
suam: *venter autem impiorum insaturabilis.

CAP. XIIII.

Iob. 12.a.4 SApiens mulier ædificat domũ suam: 1
insipiens extructam quoque manibus A
destruet.

*Ambulans recto itinere, & timens 2
Deum, despicitur ab eo, qui infami
graditur via.

*In ore stulti virga superbiæ: labia 3
autem sapientium custodiunt eos.

*Vbi non sunt boues, præsepe vacuum 4
est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

*Testis fidelis non mentitur: profert 5
autem mendacium dolosus testis.

*Quærit derisor sapientiam, & non 6
inuenit: doctrina prudentium facilis.

*Vade contra virum stultum, & nescit 7
labia prudentiæ.

*Sapientia callidi est intelligere 8
viam suam: & imprudentia stultorum errans.

*Stultus illudet peccatum, & inter 9
iustos morabitur gratia.

*Cor quod nouit amaritudinem ani- 10
mæ suæ, in gaudio eius non miscebitur B
extraneus.

*Domus impiorum delebitur: taber- 11
nacula vero iustorum germinabunt.

*Est via, quæ videtur homini iusta: 12
nouissima autem eius deducunt ad mortem.

*Risus dolore miscebitur, & extrema 13
gaudij luctus occupat.

*Vijs suis replebitur stultus, & super 14
eum erit vir bonus.

*Innocens credit omni verbo: astutus 15
considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius.

*Sapiens timet, & declinat a malo: 16
stultus transilit, & confidit.

*Impatiens operabitur stultitiam: & 17
vir versutus odiosus est. C

*Possidebunt paruuli stultitiam, & 18
expectabunt astuti scientiam.

*Iacebunt mali ante bonos: & impij 19
ante portas iustorum.

*Etiam proximo suo pauper odiosus 20
erit: amici vero diuitum multi.

21 *Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiã diligit.

22 *Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23 *In omni opere erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24 *Corona sapientium, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

25 *Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26 *In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes.

27 *Timor Domini fons vitæ, vt decli-
D nent a ruina mortis.

28 *In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 *Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30 *Vita carnium, sanitas cordis; putredo ossium, inuidia.

31 *‖ Qui calumniatur egentem, expro- ‖Inf. 17.a.5
brat factori eius: honorat autem eum,
32 qui miseretur pauperis.
*In malitia sua expelletur impius:
33 sperat autem iustus in morte sua.
*In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.

34 *Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35 *Acceptus est regi minister intelligẽs: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAP. XV.

1 REsponsio mollis frangit iram: ser- Inf. 25.c.15
A mo durus suscitat furorem.

2 *Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4 *Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 *Stultus irridet disciplinã patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti iustitia virtus maxima est:

est: cogitationes autem impiorum era-
dicabuntur.
*Domus iusti plurima fortitudo: & 6
in fructibus impij conturbatio.
*Labia sapientiũ disseminabunt scien 7
tiam: cor stultorum dissimile erit. B
‖Eccli.34.e.21 *‖Victimæ impiorum abominabiles 8
Domino: vota iustorum placabilia:
*Abominatio est Domino via impij: 9
qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
*Doctrina mala deserenti viam vitæ: 10
qui increpationes odit, morietur.
*Infernus, & perditio coram Domi- 11
no: quanto magis corda filiorum homi-
num?
*Non amat pestilens eum, qui se cor- 12
ripit: nec ad sapientes graditur.
‖Inf.17.d.22 *‖Cor gaudens exhilarat faciem: in 13
mœrore animi deijcitur spiritus.
*Cor sapientis quærit doctrinam: & 14
os stultorum pascitur imperitia.
*Omnes dies pauperis, mali: secura 15
mens quasi iuge conuiuium.
*Melius est parum cum timore Do- 16
mini, quàm thesauri magni & insatia-
biles.
*Melius est vocari ad olera cum cha- 17
ritate: quàm ad vitulum saginatum C
cum odio.
*Vir iracundus prouocat rixas: qui 18
patiens est, mitigat suscitatas.
*Iter pigrorum quasi sepes spinarum: 19
via iustorum absque offendiculo.
*Filius sapiens lætificat patrem: & 20
stultus homo despicit matrem suam.
*Stultitia gaudium stulto: & vir pru 21
dens dirigit gressus suos.
*Dissipantur cogitationes vbi non est 22
consilium: vbi vero sunt plures consilia-
rij, confirmantur.
*Lætatur homo in sententia oris sui: 23
& sermo opportunus est optimus.
*Semita vitæ super eruditum, vt de- 24
clinet de inferno nouissimo.
*Domum superborum demolietur 25
Dominus: & firmos faciet terminos vi- D
duæ.
*Abominatio Domini cogitationes 26
malæ: & purus sermo pulcherrimus fir-
mabitur ab eo.
*Conturbat domum suam qui secta- 27
tur auaritiam: qui autem odit munera,
viuet.
‖Inf.16.a.6 ‖Per misericordiam & fidem purgan-
tur peccata: per timorem autem Do-
mini declinat omnis a malo.
28 *Mens iusti meditatur obedientiam:
os impiorum redundat malis.
29 *Longe est Dominus ab impijs: &
orationes iustorum exaudiet.
30 *Lux oculorum lætificat animam:
fama bona impinguat ossa.
31 *Auris, quæ audit increpationes vi-
tæ, in medio sapientium commorabitur.
32 *Qui abijcit disciplinam, despicit ani-
mam suam: qui autem acquiescit incre-
pationibus, possessor est cordis.
33 *Timor Domini, disciplina sapientiæ:
& gloriam præcedit humilitas.

CAP. XVI.

1 HOminis est animam præparare: &
A Domini gubernare linguam.
2 *Omnes viæ hominis patent oculis
eius: spirituũ ponderator est Dominus.
3 *Reuela Domino opera tua, & diri-
gentur cogitationes tuæ.
4 *Vniuersa propter semetipsum ope-
ratus est Dominus: impium quoque ad
diem malum.
5 *Abominatio Domini est omnis ar-
rogans: etiam si manus ad manum fue-
rit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiam:
accepta est autem apud Deum magis,
quàm immolare hostias.
6 *‖Misericordia & veritate redimitur ‖Sup.15.d.27
iniquitas: & in timore Domini decli-
natur a malo.
7 *Cum placuerint Domino viæ homi-
nis, inimicos quoque eius conuertet ad
pacem.
8 *Melius est parum cum iustitia, quàm
B multi fructus cum iniquitate.
9 *Cor hominis disponit viam suam:
sed Domini est dirigere gressus eius.
10 *Diuinatio in labijs regis, in iudicio
non errabit os eius.
11 *Põdus & statera iudicia Domini sunt:
& opera eius omnes lapides sacculi.
12 *Abominabiles regi qui agũt impie:
quoniam iustitia firmatur solium.
13 *Voluntas regum labia iusta: qui re-
cta loquitur, diligetur:
14 *Indignatio regis, nuncij mortis: &
vir sapiens placabit eam.
15 *In hilaritate vultus regis, vita: &
clementia

clementia eius quasi imber serotinus.
* Posside sapientiam, quia auro me- 16
lior est: & acquire prudentiã, quia pre- C
tiosior est argento.
* Semita iustorum declinat mala: cu- 17
stos animæ suæ seruat viam suam.
* Contritionem præcedit superbia: & 18
ante ruinam exaltatur spiritus.
* Melius est humiliari cum mitibus, 19
quàm diuidere spolia cum superbis.
* Eruditus in verbo reperiet bona: & 20
qui sperat in Domino, beatus est.
* Qui sapiens est corde, appellabitur 21
prudens: & qui dulcis eloquio, maiora
percipiet.
* Fons vitæ eruditio possidentis: do- 22
ctrina stultorum, fatuitas.
* Cor sapientis erudiet os eius: & la- 23
bijs eius addet gratiam.
* Fauus mellis, composita verba: dul- 24
cedo animæ, sanitas ossium.
* Est via quæ videtur homini recta: & 25
nouissima eius ducunt ad mortem. D
* Anima laborantis laborat sibi, quia 26
compulit eum os suum:
* Vir impius fodit malum, & in la- 27
bijs eius ignis ardescit.
* Homo peruersus suscitat lites: & 28
verbosus separat principes.
* Vir iniquus lactat amicum suum: 29
& ducit eum per viam non bonam.
* Qui attonitis oculis cogitat praua, 30
mordens labia sua perficit malum.
* Corona dignitatis senectus, quæ in 31
vijs iustitiæ reperietur.
* Melior est patiens viro forti: & 32
qui dominatur animo suo, expugnatore
vrbium.
* Sortes mittuntur in sinum, sed a 33
Domino temperantur.

CAP. XVII.

Melior est buccella sicca cum gau- 1
dio, quàm domus plena victimis A
cum iurgio.
‖ Eccli 10.d.28 * ‖ Seruus sapiens dominabitur filijs 2
stultis, & inter fratres hereditatem di-
uidet.
* Sicut igne probatur argentum, & 3
aurum camino: ita corda probat Do-
minus.
* Malus obedit linguæ iniquæ & fal- 4
lax obtemperat labijs mendacibus.

5 * ‖ Qui despicit pauperem, exprobrat ‖ Sup.14.d.31
factori eius: & qui ruina lætatur alte-
rius, non erit impunitus.
6 * Corona senum filij filiorum: & glo-
ria filiorum patres eorum.
7 * Non decent stultum verba compo-
sita: nec principem labium mentiens.
8 * Gemma gratissima, expectatio præ-
B stolantis: quocumque se vertit, pruden-
ter intelligit.
9 * Qui celat delictum, quærit amici-
tias: qui altero sermone repetit, separat
fœderatos.
10 * Plus proficit correptio apud pru-
dentem, quàm centum plagæ apud stul-
tum.
11 * Semper iurgia quærit malus: ange-
lus autem crudelis mittetur cõtra eum.
12 * Expedit magis vrsæ occurrere raptis
fœtibus, quàm fatuo confidenti in stul-
titia sua.
13 * ‖ Qui reddit mala pro bonis, nõ re- ‖ Rom.12.d.17
cedet malum de domo eius. 1.Pet.3.b.9 1.Thessal.5.d.15
14 * Qui dimittit aquam, caput est iur-
giorum: & antequam patiatur contu-
meliam, iudicium deserit.
15 * ‖ Qui iustificat impium, & qui con- ‖ Isa.5.e.23
C demnat iustum, abominabilis est vter-
que apud Deum.
16 * Quid prodest stulto habere diuitias,
cum sapientiam emere non possit?
Qui altam facit domum suam, quæ-
rit ruinam: & qui euitat discere, incidet
in mala.
17 * Omni tempore diligit qui amicus
est: & frater in angustijs comprobatur.
18 * Stultus homo plaudet manibus cum
spoponderit pro amico suo.
19 * Qui meditatur discordias, diligit
rixas: & qui exaltat ostium, quærit
ruinam.
20 * Qui peruersi cordis est, non inue-
D niet bonum: & qui vertit linguam, in-
cidet in malum.
21 * Natus est stultus in ignominiã suã:
sed nec pater in fatuo lætabitur.
22 * ‖ Animus gaudens ætatem floridam ‖ Sup.15.b.13
facit: spiritus tristis exiccat ossa.
23 * Munera de sinu impius accipit, vt
peruertat semitas iudicij.
24 * ‖ In facie prudentis lucet sapientia: ‖ Eccls.2.c.14. & 8.a.1
oculi stultorum in finibus terræ.
25 * Ira patris, filius stultus: & dolor ma-
tris quæ genuit eum.

* Non

* Non est bonum, damnum inferre 26
iusto: nec percutere principem, qui re-
cta iudicat.
Iac.1.c.19 * Qui moderatur sermones suos, do- 27
ctus & prudens est: & pretiosi spiritus
vir eruditus.
* Stultus quoque si tacuerit, sapiens 28
reputabitur: & si compresserit labia sua,
intelligens.

CAP. XVIII.

OCcasiones quærit qui vult recedere 1
ab amico: omni tempore erit ex- A
probrabilis.
* Non recipit stultus verba pruden- 2
tiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in cor-
de eius.
* Impius, cum in profundum venerit 3
peccatorum, contemnit: sed sequitur
eum ignominia & opprobrium.
* Aqua profunda verba ex ore viri: 4
& torrens redundans fons sapientiæ.
* Accipere personã impij non est bo- 5
num, vt declines a veritate iudicij.
* Labia stulti miscent se rixis: & os 6
eius iurgia prouocat. B
* Os stulti contritio eius: & labia ip- 7
sius, ruina animæ eius.
* Verba bilinguis, quasi simplicia: & 8
ipsa perueniunt vsque ad interiora ven-
tris.
Pigrum deijcit timor: animæ autem
effeminatorum esurient.
* Qui mollis & dissolutus est in ope- 9
re suo, frater est sua opera dissipantis.
* Turris fortissima, nomen Domini: 10
ad ipsum currit iustus, & exaltabitur.
* Substantia diuitis vrbs roboris eius, 11
& quasi murus validus circũdans eum.
* Antequam conteratur, exaltatur cor 12
hominis: & antequam glorificetur, hu-
miliatur.
Eccli.11.a.8 * Qui prius respondet quàm audiat, 13
stultum se esse demonstrat, & confusio-
ne dignum.
* Spiritus viri sustẽtat imbecillitatem 14
suam: spiritum vero ad irascendum fa- C
cilem quis poterit sustinere?
* Cor prudens possidebit scientiam: 15
& auris sapientium quærit doctrinam.
* Donum hominis dilatat viam eius, 16
& ante principes spatium ei facit.
* Iustus, prior est accusator sui: venit 17
amicus eius, & inuestigabit eum.
18 * Contradictiones comprimit sors, &
inter potentes quoque dijudicat.
19 * Frater, qui adiuuatur a fratre, quasi
ciuitas firma: & iudicia quasi vectes vr-
bium.
20 * De fructu oris viri replebitur venter
D eius: & genimina labiorum ipsius satu-
rabunt eum.
21 * Mors, & vita in manu linguæ: qui
diligunt eam, comedent fructus eius.
22 * Qui inuenit mulierem bonam, in-
uenit bonum: & hauriet iucunditatem
a Domino.
Qui expellit mulierem bonam, expel-
lit bonum: qui autem tenet adulteram,
stultus est & impius.
23 * Cum obsecrationibus loquetur pau-
per: & diues effabitur rigide.
24 * Vir amabilis ad societatem, magis
amicus erit, quàm frater.

CAP. XIX.

1 MElior est pauper, qui ambulat in
A simplicitate sua, quàm diues tor-
quens labia sua, & insipiens.
2 * Vbi non est scientia animæ, non est
bonum: & qui festinus est pedibus, of-
fendet.
3 * Stultitia hominis supplantat gressus
eius: & contra Deum feruet animo suo.
4 * Diuitiæ addunt amicos plurimos: a
paupere autem & hi, quos habuit, se-
parantur.
5 * Testis falsus non erit impunitus: & Dan.3.g.61
qui mendacia loquitur, non effugiet.
6 * Multi colunt personam potentis, &
amici sunt dona tribuentis.
7 * Fratres hominis pauperis oderunt
eum: insuper & amici procul recesse-
runt ab eo.
B Qui tantum verba sectatur, nihil ha-
8 bebit: * qui autem possessor est mentis,
diligit animam suam, & custos pruden-
tiæ inueniet bona.
9 * Falsus testis non erit impunitus: &
qui loquitur mendacia, peribit.
10 * Non decent stultũ deliciæ: nec ser-
uum dominari principibus.
11 * Doctrina viri per patientiam nosci-
tur: & gloria eius est iniqua præter-
gredi.
12 * Sicut fremitus leonis, ita & regis
ira:

ira: & sicut ros super herbam, ita & hi-
laritas eius.
* Dolor patris, filius stultus: & tecta 13
iugiter perstillantia, litigiosa mulier.
* Domus, & diuitiæ dantur a paren- 14
tibus: a Domino autem propriè vxor
prudens.
* Pigredo immittit soporem, & ani- 15
ma dissoluta esuriet. C
* Qui custodit mandatũ, custodit ani- 16
mam suam: qui autem negligit viam
suam, mortificabitur.
* Fœneratur Domino qui miseretur 17
pauperis: & vicissitudinem suam red-
det ei.
* Erudi filium tuum, ne desperes: ad 18
interfectionem autem eius ne ponas ani
mam tuam.
* Qui impatiens est, sustinebit dam- 19
num: & cum rapuerit, aliud apponet.
* Audi consilium, & suscipe discipli- 20
nam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.
* Multæ cogitationes in corde viri: 21
voluntas autem Domini permanebit. D
* Homo indigens misericors est: & 22
melior est pauper quàm vir mendax.
* Timor Domini ad vitam: & in ple- 23
nitudine commorabitur, absque visita-
tione pessima.
* Abscondit piger manum suam sub 24
ascella, nec ad os suum applicat eam.
‖Inf.21.b.11 * ‖ Pestilente flagellato stultus sapien- 25
tior erit: si autem corripueris sapientẽ,
intelliget disciplinam.
* Qui affligit patrem, & fugat matrẽ, 26
ignominiosus est & infelix.
* Non cesses fili audire doctrinã, nec 27
ignores sermones scientiæ.
* Testis iniquus deridet iudicium: & 28
os impiorum deuorat iniquitatem.
* Parata sunt derisoribus iudicia: & 29
mallei percutiẽtes stultorũ corporibus.

CAP. XX.

LVxuriosa res, vinum, & tumultuosa 1
ebrietas: quicumque his delectatur, A
non erit sapiens.
* Sicut rugitus leonis, ita & terror re- 2
gis: qui prouocat eum, peccat in ani-
mam suam.
* Honor est homini, qui separat se a 3
contentionibus: omnes autem stulti mi-
scentur contumelijs.
4 * Propter frigus piger arare noluit:
mendicabit ergo æstate, & non dabi-
tur illi.
5 * Sicut aqua profunda, sic consilium
in corde viri: sed homo sapiens exhau-
riet illud.
6 * Multi homines misericordes vocan-
tur: virum autẽ fidelem quis inueniet?
7 * Iustus, qui ambulat in simplicitate
sua, beatos post se filios derelinquet.
8 * Rex, qui sedet in solio iudicij, dissi-
B pat omne malum intuitu suo.
9 * ‖ Quis potest dicere: Mundum est ‖ 2.Ioan.1.a.8
cor meum, purus sum a peccato? 3.Reg.8.e.46
10 * ‖ Pondus & pondus, mensura & 2.Par.6.g.36
mensura: vtrumque abominabile est
apud Deum.
11 * Ex studijs suis intelligitur puer, si
munda & recta sint opera eius.
12 * Aurem audientem, & oculum vidẽ-
tem, Dominus fecit vtrumque.
13 * Noli diligere somnum, ne te ege-
stas opprimat: aperi oculos tuos, & sa-
turare panibus.
14 * Malum est, malum est, dicit omnis
C emptor: & cum recesserit, tunc gloria-
bitur.
15 * Est aurum, & multitudo gemmarũ:
& vas pretiosum labia scientiæ.
16 * ‖ Tolle vestimẽtum eius, qui fideius- ‖ Inf.27.c.13
sor extitit alieni, & pro extraneis aufer
pignus ab eo.
17 * Suauis est homini panis mendacij:
& postea implebitur os eius calculo.
18 * Cogitationes consilijs roborantur:
& gubernaculis tractanda sunt bella.
19 * Ei, qui reuelat mysteria, & ambulat
fraudulenter, & dilatat labia sua, ne
commiscearis.
20 * ‖ Qui maledicit patri suo, & matri, ‖ Exo.21.c.16
extinguetur lucerna eius in medijs te- Leuit.20.b.9
nebris. Matt.15.a.4
21 * Hereditas, ad quã festinatur in prin-
cipio, in nouissimo benedictione ca-
rebit.
22 * ‖ Ne dicas: Reddam malum: expe- ‖ Rom.12.d.17
D cta Dominum, & liberabit te. 1.Pet.3.b.9
23 * Abominatio est apud Dominũ pon- 1.Thessal.5.d.15
dus & pondus: statera dolosa non est
bona.
24 * A Domino diriguntur gressus viri:
quis autem hominum intelligere potest
viam suam?
25 * Ruina est homini deuorare sanctos,
& post

& post vota retractare.
* Dissipat impios rex sapiens, & in- 26
curuat super eos fornicem.
* Lucerna Domini spiraculum homi- 27
nis, quæ inuestigat omnia secreta ven-
tris.
* Misericordia, & veritas custodiunt 28
regem, & roboratur clementia thro-
nus eius.
* Exultatio iuuenum, fortitudo eo- 29
rum: & dignitas senum canities.
* Liuor vulneris absterget mala: & 30
plagæ in secretioribus ventris.

CAP. XXI.

SIcut diuisiones aquarum, ita cor re- 1
gis in manu Domini: quocumque A
voluerit, inclinabit illud.
* Omnis via viri recta sibi videtur: 2
appendit autem corda Dominus.
* Facere misericordiam & iudicium, 3
magis placet Domino, quàm victimæ.
* Exaltatio oculorũ est dilatatio cor- 4
dis: lucerna impiorum peccatum.
* Cogitationes robusti semper in abũ- 5
dantia: omnis autem piger semper in
egestate est.
* Qui cõgregat thesauros lingua mẽ- 6
dacij, vanus & excors est, & impingetur
ad laqueos mortis.
* Rapinæ impiorum detrahent eos, 7
quia noluerunt facere iudicium.
* Peruersa via viri, aliena est: qui au- 8
tem mundus est, rectum opus eius.
* Melius est sedere in angulo doma- 9
tis, quàm cum muliere litigiosa, & in B
domo communi.
* Anima impij desiderat malum, non 10
miserebitur proximo suo.
* Mulctato pestilente sapientior erit 11
paruulus: & si sectetur sapientem, su-
met scientiam.
* Excogitat iustus de domo impij, vt 12
detrahat impios a malo.
* Qui obturat aurem suam ad clamo- 13
rem pauperis, & ipse clamabit, & non
exaudietur.
* Munus absconditum extinguit iras: 14
& donum in sinu indignationem maxi-
mam.
* Gaudium iusto est facere iudicium: 15
& pauor operantibus iniquitatem. C
* Vir, qui errauerit a via doctrinæ, in 16
cœtu gigantum commorabitur.
17 * Qui diligit epulas, in egestate erit:
qui amat vinum, & pinguia, non dita-
bitur.
18 * Pro iusto datur impius: & pro re-
ctis iniquus.
19 * ‖ Melius est habitare in terra deser- ‖ Eccli. 25. c. 22
ta, quàm cum muliere rixosa & ira- Inf. 25. d. 24
cunda.
20 * Thesaurus desiderabilis, & oleum in
habitaculo iusti: & imprudens homo
dissipabit illud.
21 * Qui sequitur iustitiam & misericor-
diam, inueniet vitam, iustitiam, &
gloriam.
22 * Ciuitatem fortium ascendit sapiens,
& destruxit robur fiduciæ eius.
23 * Qui custodit os suum, & linguam
D suam, custodit ab angustijs animam
suam.
24 * Superbus & arrogans vocatur indo-
ctus, qui in ira operatur superbiam.
25 * Desideria occidunt pigrum: nolue-
runt enim quidquam manus eius ope-
26 rari: * tota die concupiscit & deside-
rat: qui autem iustus est, tribuet, &
non cessabit.
27 * Hostiæ impiorũ abominabiles, quia
offeruntur ex scelere.
28 * Testis mendax peribit: vir obediens
loquetur victoriam.
29 * Vir impius procaciter obfirmat vul-
tum suum: qui autem rectus est, corri-
git viam suam.
30 * Non est sapientia, non est prudẽtia,
non est consilium contra Dominum.
31 * Equus paratur ad diem belli: Do-
minus autem salutem tribuit.

CAP. XXII.

1 MElius est nomen bonum, quàm di- Eccle. 7. a. 2
A uitiæ multæ: super argẽtum & au-
rum, gratia bona.
2 * Diues, & pauper obuiauerunt sibi:
vtriusque operator est Dominus.
3 * Callidus vidit malum, & abscondit
se: innocens pertransijt, & afflictus est
damno.
4 * Finis modestiæ timor Domini, di-
uitiæ & gloria & vita.
5 * Arma & gladij in via peruersi: cu-
stos autem animæ suæ longe recedit ab
eis.

Pro-

6 * Prouerbium est: Adolescens iuxta
viam suam, etiam cum senuerit, non
recedet ab ea.
7 * Diues pauperibus imperat: & qui
accipit mutuum, seruus est fœnerantis.
8 * Qui seminat iniquitatem, metet ma-
la, & virga iræ suæ consummabitur.
Eccli. 31.c.28 9 *ǁ Qui pronus est ad misericordiam,
benedicetur: de panibus enim suis dedit B
pauperi.
Victoriam & honorem acquiret qui
dat munera: animam autem aufert acci-
pientium.
10 * Eijce derisorem, & exibit cum eo
iurgium, cessabuntq. causæ & contu-
meliæ.
11 * Qui diligit cordis munditiam, pro-
pter gratiam labiorum suorum habebit
amicum regem.
12 * Oculi Domini custodiunt scientiam:
& supplantantur verba iniqui.
13 * Dicit piger: Leo est foris, in medio
platearum occidendus sum.
14 * Fouea profunda, os alienæ: cui ira-
tus est Dominus, incidet in eam.
15 * Stultitia colligata est in corde pueri,
& virga disciplinæ fugabit eam. C
16 * Qui calumniatur pauperem, vt au-
geat diuitias suas, dabit ipse ditiori, &
egebit.
17 * Inclina aurem tuam, & audi verba
sapientium: appone autem cor ad do-
ctrinam meam. * quæ pulchra erit tibi,
18
cum seruaueris eam in ventre tuo, &
redundabit in labijs tuis:
19 * Vt sit in Domino fiducia tua, vnde
& ostendi eam tibi hodie.
20 * Ecce descripsi eam tibi tripliciter,
in cogitationibus & scientia: * vt osten-
21
derem tibi firmitatem, & eloquia veri-
tatis, respondere ex his illis, qui mise-
runt te.
22 * Non facias violentiam pauperi, quia
pauper est: neque conteras egenum in D
porta: * quia iudicabit Dominus causam
23
eius, & configet eos, qui confixerunt
animam eius.
24 * Noli esse amicus homini iracundo,
neque ambules cum viro furioso: * ne
25
forte discas semitas eius, & sumas scan-
dalum animæ tuæ.
26 * Noli esse cum his, qui defigunt ma-
nus suas, & qui vades se offerunt pro de-
bitis: * si enim non habes vnde restituas,
27
quid causæ est vt tollat operimentum
de cubili tuo?
28 * Ne transgrediaris terminos antiquos,
quos posuerunt patres tui.
29 * Vidisti virum velocem in opere suo?
coram regibus stabit, nec erit ante igno-
biles.

CAP. XXIII.

1 QVando sederis vt comedas cum
A principe, diligenter attende quæ
apposita sunt ante faciem tuam:
2 * & statue cultrum in gutture tuo, si ta-
men habes in potestate animam tuam,
3 * ne desideres de cibis eius, in quo est
panis mendacij.
4 * Noli laborare vt diteris: sed pru-
dentiæ tuæ pone modum.
5 * Ne erigas oculos tuos ad opes, quas
non potes habere: quia facient sibi pen-
nas quasi aquilæ, & volabunt in cæ-
lum.
6 * Ne comedas cum homine inuido, &
7 ne desideres cibos eius: * quoniam in
similitudinem arioli, & coniectoris, æsti-
mat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens
eius non est tecum.
8 * Cibos, quos comederas, euomes: &
perdes pulchros sermones tuos.
9 * In auribus insipientium ne loquaris:
quia despicient doctrinam eloquij tui.
10 * Ne attingas paruulorum terminos:
B & agrum pupillorum ne introeas:
11 * Propinquus enim illorum fortis est:
& ipse iudicabit contra te causam il-
lorum.
12 * Ingrediatur ad doctrinam cor tuũ:
& aures tuæ ad verba scientiæ.
13 * ǁ Noli subtrahere a puero discipli- ǁ Sup 13.d.24
nam: si enim percusseris eum virga, non Eccli. 30.a.1
morietur.
14 * Tu virga percuties eum: & animam
eius de inferno liberabis.
15 * Fili mi, si sapiẽs fuerit animus tuus,
16 gaudebit tecum cor meum: * & exulta-
bunt renes mei, cum locuta fuerint re-
ctum labia tua.
17 *ǁ Non æmuletur cor tuum peccato- ǁ Inf.24.a.1
res: sed in timore Domini esto tota die:
18 * quia habebis spẽ in nouissimo, & præ-
stolatio tua non auferetur.
19 * Audi fili mi, & esto sapiens: & diri-
ge

ge in via animum tuum.
* Noli esse in conuiuijs potatorum, 20
nec in comessationibus eorum, qui car- C
nes ad vescendum conferunt: * quia va- 21
cantes potibus, & dantes symbola con-
sumentur, & vestietur pannis dormi-
tatio.
* Audi patrem tuum, qui genuit te: 22
& ne contemnas cum senuerit mater
tua.
* Veritatem eme, & noli vendere 23
sapientiam, & doctrinam, & intelli-
gentiam.
* Exultat gaudio pater iusti: qui sa- 24
pientem genuit, lætabitur in eo.
* Gaudeat pater tuus, & mater tua, 25
& exultet quæ genuit te.
* Præbe fili mi cor tuum mihi: & 26
oculi tui vias meas custodiant.
* Fouea enim profunda est meretrix: 27
& puteus angustus, aliena.
* Insidiatur in via quasi latro, & quos 28
incautos viderit, interficiet.
* Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? 29
cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui D
suffusio oculorum?
* Nonne his, qui commorantur in vi- 30
no, & student calicibus epotandis?
* Ne intuearis vinum quando flaue- 31
scit, cum splenduerit in vitro color eius:
ingreditur blande, * sed in nouissimo 32
mordebit vt coluber, & sicut regulus
venena diffundet.
* Oculi tui videbunt extraneas, & cor 33
tuum loquetur peruersa.
* Et eris sicut dormiens in medio ma- 34
ri, & quasi sopitus gubernator, amisso
clauo: * & dices: Verberauerunt me, sed 35
non dolui: traxerunt me, & ego non
sensi: quando euigilabo, & rursus vina
reperiam?

CAP. XXIIII.

Sup. 23.d.17 NE æmuleris viros malos, nec deside- 1
res esse cum eis: * quia rapinas me- 2
ditatur mens eorum, & fraudes labia eo- A
rum loquuntur.
* Sapientia ædificabitur domus, & pru 3
dentia roborabitur.
* In doctrina replebuntur cellaria, 4
vniuersa substantia pretiosa & pulcher-
rima.
* Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, 5
robustus & validus.
6 * Quia cum dispositione initur bel-
lum: & erit salus vbi multa consilia
sunt.
7 * Excelsa stulto sapientia, in porta
non aperiet os suum.
8 * Qui cogitat mala facere, stultus vo-
cabitur.
9 * Cogitatio stulti peccatum est: &
abominatio hominum detractor.
10 * Si desperaueris lassus in die angu-
stiæ: imminuetur fortitudo tua.
11 * ‖ Erue eos, qui ducuntur ad mortē: ‖ Ps. 81.a.4
& qui trahuntur ad interitum liberare
ne cesses.
12 * Si dixeris: Vires non suppetunt: qui
B inspector est cordis, ipse intelligit, &
seruatorem animæ tuæ nihil fallit, red-
detq. homini iuxta opera sua.
13 * Comede, fili mi, mel, quia bonū est,
& fauum dulcissimum gutturi tuo:
14 * Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ:
quam cum inueneris, habebis in nouissi-
mis spem, & spes tua non peribit.
15 * Ne insidieris, & quæras impietatem
in domo iusti, neque vastes requiem
eius.
16 * Septies enim cadet iustus, & resur-
get: impij autem corruent in malum.
17 * Cum ceciderit inimicus tuus, ne
gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor
18 tuum: * ne forte videat Dominus, &
displiceat ei, & auferat ab eo iram
C suam.
19 * Ne contendas cum pessimis, nec æ-
20 muleris impios: * quoniam non habent
futurorum spem mali, & lucerna im-
piorum extinguetur.
21 * Time Dominum, fili mi, & regem:
& cum detractoribus non commiscea-
22 ris: * quoniam repente consurget perdi-
tio eorum: & ruinam vtriusque quis
nouit?
23 * Hæc quoque sapientibus: ‖ Cogno- ‖ Leuit 19.d.13 Deut.1.c.17. & 16.d.19 Eccli 42.a.8
scere personam in iudicio non est bo-
num.
24 * Qui dicunt impio: Iustus es: male-
dicent eis populi, & detestabuntur eos
tribus.
25 * Qui arguunt eum, laudabuntur: &
super ipsos veniet benedictio.
26 * Labia deosculabitur, qui recta verba
respondet.
27 * Præpara foris opus tuum, & diligen-
ter

ter exerce agrum tuum: vt postea ædifi-
ces domum tuam.
* Ne sis testis frustra contra proxi- 28
mum tuum: nec lactes quemquam la- D
bijs tuis.
Sup.10.d.21 * Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic 29
faciam ei: reddam vnicuique secundum
opus suum.
* Per agrum hominis pigri transiui, & 30
per vineam viri stulti: * & ecce totum 31
repleuerant vrticæ, & operuerant super-
ficiem eius spinæ, & maceria lapidum
destructa erat.
* Quod cum vidissem, posui in corde 32
meo, & exemplo didici disciplinam.
* Parum, inquam, dormies, modicum 33
dormitabis, pauxillum manus conseres,
vt quiescas: * & veniet tibi quasi cur- 34
sor egestas, & mendicitas quasi vir ar-
matus.

CAP. XXV.

HÆ quoque parabolæ Salomonis, 1
quas transtulerunt viri Ezechiæ A
regis Iuda.
* Gloria Dei est celare verbum, & 2
gloria regum inuestigare sermonem.
* Cælum sursum, & terra deorsum, & 3
cor regum inscrutabile.
* Aufer rubiginē de argento, & egre- 4
dietur vas purissimum:
* Aufer impietatem de vultu regis, & 5
firmabitur iustitia thronus eius.
* Ne gloriosus appareas coram rege, 6
& in loco magnorum ne steteris.
* Melius est enim vt dicatur tibi: A- 7
scende huc; quàm vt humilieris coram
principe.
* Quæ viderunt oculi tui, ne proferas 8
in iurgio cito: ne postea emendare non B
possis, cum dehonestaueris amicum
tuum.
* Causam tuam tracta cum amico tuo, 9
& secretum extraneo ne reueles: * ne 10
forte insultet tibi cum audierit, & expro-
brare non cesset.
Gratia & amicitia liberant: quas tibi
serua, ne exprobrabilis fias.
* Mala aurea in lectis argenteis, qui 11
loquitur verbum in tempore suo.
* Inauris aurea, & margaritum ful- 12
gens, qui arguit sapientem, & aurem
obedientem.
13 * Sicut frigus niuis in die messis, ita
legatus fidelis ei, qui misit eum, animam
ipsius requiescere facit.
14 * Nubes, & ventus, & pluuiæ non se-
quentes, vir gloriosus, & promissa non
complens.
15 * Patientia lenietur princeps, & lin- Sup.15.a.1
C gua mollis confringet duritiam.
16 * Mel inuenisti, comede quod sufficit
tibi, ne forte satiatus euomas illud.
17 * Subtrahe pedem tuum de domo
proximi tui, nequando satiatus oderit
te.
18 * Iaculum, & gladius, & sagitta acuta,
homo qui loquitur contra proximum
suum falsum testimonium.
19 * Dens putridus, & pes lassus, qui spe-
20 rat super infideli in die angustiæ, * &
amittit pallium in die frigoris.
Acetum in nitro, qui cantat carmina
cordi pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vermis li-
gno: ita tristitia viri nocet cordi.
21 * Si esurierit inimicus tuus, ciba il- Ro.12.b.20
D lum: si sitierit, da ei aquam bibere:
22 * prunas enim congregabis super caput
eius, & Dominus reddet tibi.
23 * Ventus aquilo dissipat pluuias, & fa-
cies tristis linguam detrahentem.
24 * Melius est sedere in angulo domatis, Sup.21.b.9
quàm cum muliere litigiosa, & in domo
communi.
25 * Aqua frigida animæ sitienti, & nun-
cius bonus de terra longinqua.
26 * Fons turbatus pede, & vena corrupta,
iustus cadens coram impio.
27 * Sicut qui mel multum comedit, non
est ei bonum: sic qui scrutator est ma- Eccli.3.c.22
iestatis, opprimetur a gloria.
28 * Sicut vrbs patens & absque murorū
ambitu, ita vir, qui non potest in loquen-
do cohibere spiritum suum.

CAP. XXVI.

1 QVomodo nix in æstate, & pluuiæ
A in messe: sic indecens est stulto
gloria.
2 * Sicut auis ad alia transuolans, &
passer quò libet vadens: sic maledictum
frustra prolatum in quempiam super-
ueniet.
3 * Flagellum equo, & camus asino, &
virga in dorso imprudentium.

*Ne respondeas stulto iuxta stultitiam 4
suam, ne efficiaris ei similis.
*Responde stulto iuxta stultitiam suā, 5
ne sibi sapiens esse videatur.
*Claudus pedibus, & iniquitatem 6
bibens, qui mittit verba per nuncium
stultum.
*Quomodo pulchras frustra habet 7
claudus tibias: sic indecens est in ore B
stultorum parabola.
*Sicut qui mittit lapidem in aceruum 8
Mercurij: ita qui tribuit insipienti ho-
norem.
*Quomodo si spina nascatur in ma- 9
nu temulenti: sic parabola in ore stul-
torum.
*Iudicium determinat causas: & qui 10
imponit stulto silentium, iras mitigat.
‖1.Pet.2.d.22 *Sicut canis, qui reuertitur ad vomi- 11
tum suum, sic imprudens, qui iterat stul-
titiam suam.
*Vidisti hominem sapientem sibi vi- 12
deri? magis illo spem habebit insipiens.
*Dicit piger: Leo est in via, & leæna 13
in itineribus: *sicut ostium vertitur in 14
cardine suo, ita piger in lectulo suo.
‖Sup.19.d.24 *‖Abscondit piger manum sub ascel- 15
la sua, & laborat si ad os suum eam con- C
uerterit.
*Sapientior sibi piger videtur septem 16
viris loquentibus sententias.
*Sicut qui apprehendit auribus canē, 17
sic qui transit impatiens, & commiscetur
rixæ alterius.
*Sicut noxius est qui mittit sagittas, 18
& lanceas in mortem: *ita vir, qui frau- 19
dulenter nocet amico suo: & cùm fue-
rit deprehensus, dicit: Ludens feci.
*Cum defecerint ligna, extinguetur 20
ignis: & susurrone subtracto, iurgia con
quiescent.
*Sicut carbones ad prunas, & ligna 21
‖Sup.15.c.18 ad ignem, ‖sic homo iracundus suscitat
rixas.
*Verba susurronis quasi simplicia, & 22
ipsa perueniunt ad intima ventris. D
*Quomodo si argento sordido orna- 23
re velis vas fictile, sic labia tumentia cū
pessimo corde sociata.
*Labijs suis intelligitur inimicus, cū 24
in corde tractauerit dolos.
*Quando submiserit vocem suam, ne 25
credideris ei: quoniam septem nequitiæ
sunt in corde illius.

26 *Qui operit odium fraudulenter, re-
uelabitur malitia eius in concilio.
27 *Qui fodit foueam, incidet in eam:
& qui voluit lapidem, reuertetur ad
eum.
28 *Lingua fallax non amat veritatem:
& os lubricum operatur ruinas.

CAP. XXVII.

1 A NE glorieris in crastinum, ignorans
quid superuentura pariat dies.
2 Laudet te alienus, & non os tuum:
extraneus, & non labia tua.
3 *‖Graue est saxum, & onerosa arena: ‖Eccl.22.b.17
sed ira stulti vtroque grauior.
4 *Ira non habet misericordiam, nec
erumpens furor: & impetum concitati
ferre quis poterit?
5 *Melior est manifesta correptio, quàm
amor absconditus.
6 *Meliora sunt vulnera diligētis, quàm
fraudulenta oscula odientis.
7 *‖Anima saturata calcabit fauum: & ‖Iob.6.b.7
anima esuriens etiam amarum pro dul-
ci sumet.
8 *Sicut auis trāsmigrans de nido suo,
B sic vir qui derelinquit locum suum.
9 *Vnguento & varijs odoribus delecta-
tur cor: & bonis amici consilijs anima
dulcoratur.
10 *Amicum tuum, & amicum patris tui
ne dimiseris: & domum fratris tui ne
ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior est vicinus iuxta, quàm frater
ocul.
11 *Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor
meum, vt possis exprobranti respondere
sermonem.
12 *Astutus videns malum, absconditus
C est: paruuli transeuntes sustinuerunt di-
spendia.
13 *‖Tolle vestimentum eius, qui spo- ‖Sup.20.c.16
pondit pro extraneo: & pro alienis, au-
fer ei pignus.
14 *Qui benedicit proximo suo voce
grandi, de nocte consurgens maledicen-
ti similis erit.
15 *‖Tecta perstillantia in die frigoris, ‖Sup.19.b.13
16 & litigiosa mulier comparantur: *qui
retinet eam, quasi qui ventum teneat, &
oleum dexteræ suæ vocabit.
17 *Ferrum ferro exacuitur, & homo
exacuit faciem amici sui.
Qui

Qui seruat ficum, comedet fructus 18
eius: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

*Quomodo in aquis resplendent vul- 19
tus prospicientium, sic corda hominum
manifesta sunt prudentibus.

‖Eccli. 14. b. 10 *‖Infernus & perditio numquam im- 20
plentur: similiter & oculi hominum insatiabiles:

‖Sup. 17. a. 3 *‖Quomodo probatur in conflatorio 21
argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

Cor iniqui inquirit mala, cor autem D
rectum inquirit scientiam.

*Si contuderis stultum in pila quasi 22
ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.

*Diligenter agnosce vultum pecoris 23
tui, tuosq. greges considera:

*Non enim habebis iugiter potesta- 24
tem: sed corona tribuetur in generationem & generationem.

*Aperta sunt prata, & apparuerunt 25
herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

‖1. Tim. 6. b. 8 *‖Agni ad vestimentum tuum: & hœ- 26
di, ad agri pretium.

*Sufficiat tibi lac caprarum in cibos 27
tuos, & in necessaria domus tuæ: & ad victum ancillis tuis.

CAP. XXVIII.

FVgit impius, nemine persequente: 1
iustus autem quasi leo confidens, A
absque terrore erit.

*Propter peccata terræ multi princi- 2
pes eius: & propter hominis sapientiã, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

*Vir pauper calumnians pauperes, si- 3
milis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

*Qui derelinquunt legem, laudãt im- 4
pium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

*Viri mali non cogitant iudicium: 5
qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

‖Sup. 19. a. 1 *‖Melior est pauper ambulans in sim- 6
plicitate sua, quàm diues in prauis itineribus.

*Qui custodit legem, filius sapiens 7
est: qui autem comessatores pascit, con- B
fundit patrem suum.

8 *Qui coaceruat diuitias vsuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 *Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona eius.

11 *Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 *In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impijs ruinæ hominum.

13 *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 *Beatus homo, qui semper est pauidus: qui vero mentis est duræ, corruet in malum.

15 *Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 *Dux indigens prudentia, multos op-
C primet per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius.

17 *Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 *Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur vijs, concidet semel.

19 *‖Qui operatur terram suam, satiabi- ‖Sup. 12. b. 11 Eccli. 20. d. 30
tur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.

20 *Vir fidelis multum laudabitur:
‖qui autem festinat ditari, non erit in- ‖Sup. 13. b. 11 & 20. c. 21
nocens.

21 *Qui cognoscit in iudicio faciẽ, non benefacit: iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 *Vir, qui festinat ditari, & alijs inui-
D det, ignorat quòd egestas superueniet ei.

23 *Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 *Qui subtrahit aliquid a patre suo, & a matre: & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25 *Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat: qui vero sperat in Domino, sanabitur.

26 *Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse saluabitur.

* Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam. 27
* Cum surrexerint impij, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti. 28

CAP. XXIX.

Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus: & eum sanitas non sequetur. 1 A
* In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cum impij sumpserint principatum, gemet populus. 2
* Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: ‖ qui autem nutrit scorta, perdet substantiam. 3 ‖ Luc.15.c.13
* Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam. 4
* Homo, qui blandis, fictisq. sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. 5
* Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit atque gaudebit. 6
* Nouit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam. 7 B
* Homines pestilentes dissipant ciuitatem: sapientes vero auertunt furorem. 8
* Vir sapiens, si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem. 9
* Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius. 10
* Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reseruat in posterum. 11
* Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. 12
* Pauper, & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus. 13
* Rex, qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. 14
* Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. 15 C
* In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & iusti ruinas eorum videbunt. 16
17 * Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.
18 * Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui vero custodit legem, beatus est.
19 * Seruus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.
20 * Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.
21 * Qui delicate a pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.
22 * Vir iracundus prouocat rixas: &
D qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior.
23 * ‖ Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria. ‖ Iob.22.d.29
24 * Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat.
25 * Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.
26 * Multi requirunt faciem principis: & iudiciũ a Domino egreditur singulorũ.
27 * Abominantur iusti virum impium: & abominantur impij eos, qui in recta sunt via.
Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAP. XXX.

1 Verba Congregantis filij Vomentis.
A Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:
2 * Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.
3 * Non didici sapientiam, & non noui scientiam sanctorum.
4 * Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?
5 * ‖ Omnis sermo Dei ignitus, clypeus ‖ Psl.18.e.31
6 est sperantibus in se: * ‖ ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inueniarisq. mendax. ‖ Deut.4.a.2. & 12.d.32
7 * Duo rogaui te, ne deneges mihi ante-
B quam moriar.

Vanita-

* Vanitatem, & verba mendacia lon- 8
ge fac a me.
Mendicitatem, & diuitias ne dederis
mihi: tribue tantum victui meo necef-
faria: * ne forte satiatus illiciar ad ne- 9
gandum, & dicam: Quis est Dominus?
aut egestate compulsus furer, & periu-
rem nomen Dei mei.
* Ne accuses seruum ad Dominum 10
suum, ne forte maledicat tibi, & cor-
ruas.
* Generatio, quæ patri suo maledicit, 11
& quæ matri suæ non benedicit.
* Generatio, quæ sibi munda videtur, 12
& tamen non est lota a sordibus suis.
* Generatio, cuius excelsi sunt oculi, 13
& palpebræ eius in alta surrectæ.
* Generatio, quæ pro dentibus gladios 14
habet, & commandit molaribus suis, vt
comedat inopes de terra, & pauperes ex
hominibus.
* Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: 15
Affer, Affer.
Tria sunt insaturabilia, & quartum, C
quod numquam dicit: Sufficit.
* Infernus, & os vuluæ, & terra, quæ 16
non satiatur aqua: ignis vero numquam
dicit: Sufficit.
* Oculum, qui subsannat patrem, & 17
qui despicit partum matris suæ, effodiant
eum corui de torrentibus, & comedant
eum filij aquilæ.
* Tria sunt difficilia mihi, & quartum 18
penitus ignoro:
* Viam aquilæ in cælo, viam colubri 19
super petram, viam nauis in medio ma-
ri, & viam viri in adolescentia.
* Talis est & via mulieris adulteræ, 20
quæ comedit, & tergens os suum dicit:
Non sum operata malum.
* Per tria mouetur terra, & quartum 21
non potest sustinere:
* Per seruum cum regnauerit: per stul- 22
tum cum saturatus fuerit cibo: * per 23
odiosam mulierem cum in matrimonio
fuerit assumpta: & per ancillam cum
fuerit heres dominæ suæ.
* Quattuor sunt minima terræ, & ipsa 24
sunt sapientiora sapientibus. D
* Formicæ, populus infirmus, qui præ- 25
parat in messe cibum sibi: * lepusculus, 26
plebs inualida, qui collocat in petra cu-
bile suum: * regem locusta non habet, 27
& egreditur vniuersa per turmas suas:
28 * stellio manibus nititur, & moratur in
ædibus regis.
29 * Tria sunt, quæ bene gradiuntur, &
quartum, quod incedit feliciter:
30 * Leo fortissimus bestiarum, ad nul-
31 lius pauebit occursum: * gallus succin-
ctus lumbos: & aries: nec est rex, qui re-
sistat ei.
32 * Est qui stultus apparuit postquam
eleuatus est in sublime: si enim intelle-
xisset, ori suo imposuisset manum.
33 * Qui autem fortiter premit vbera,
ad eliciendum lac, exprimit butyrum:
& qui vehementer emungit, elicit san-
guinem: & qui prouocat iras, producit
discordias.

CAP. XXXI.

1 VErba Lamuelis regis. Visio, qua eru-
A diuit eum mater sua.
2 * Quid dilecte mi, quid dilecte vteri
mei, quid dilecte votorum meorum?
3 * Ne dederis mulieribus substantiam
tuam, & diuitias tuas ad delendos re-
ges.
4 * Noli regibus, o Lamuel, noli regi-
bus dare vinum: quia nullum secretum
5 est vbi regnat ebrietas. * & ne forte bi-
bant, & obliuiscantur iudiciorum, &
mutent causam filiorum pauperis.
6 * Date siceram mœrentibus, & vinum
7 his, qui amaro sunt animo: * bibant, &
obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui
non recordentur amplius.
8 * Aperi os tuum muto, & causis om-
9 nium filiorum qui pertranseunt: * aperi
os tuum, decerne quod iustum est, & iu-
dica inopem & pauperem.
10 * Mulierem fortem quis inueniet?
B procul, & de vltimis finibus pretium
eius.
11 * Confidit in ea cor viri sui, & spo-
lijs non indigebit.
12 * Reddet ei bonum, & non malum,
omnibus diebus vitæ suæ.
13 * Quæsiuit lanam & linum, & ope-
rata est consilio manuum suarum.
14 * Facta est quasi nauis institoris, de
longe portans panem suum.
15 * Et de nocte surrexit, deditq. præ-
dam domesticis suis, & cibaria ancillis
suis.
16 * Considerauit agrum, & emit eũ: de

fructu manuum suarum plantauit vineam.
* Accinxit fortitudine lumbos suos, 17
& roborauit brachium suum.
* Gustauit, & vidit quia bona est ne- 18
gotiatio eius: non extinguetur in
nocte lucerna eius.
* Manum suam misit ad fortia, & di- 19
giti eius apprehenderunt fusum.
* Manum suam aperuit inopi, & pal- 20
mas suas extendit ad pauperem.
* Non timebit domui suæ a frigori- 21
bus niuis: omnes enim domestici eius
vestiti sunt duplicibus.
* Stragulatam vestem fecit sibi: bys- 22
sus, & purpura indumentum eius.
* Nobilis in portis vir eius, quando 23
sederit cum senatoribus terræ.

24 * Sindonem fecit, & vendidit, & cin-
D gulum tradidit Chananæo.
25 * Fortitudo & decor indumentum
eius, & ridebit in die nouissimo.
26 * Os suum aperuit sapientiæ, & lex
clementiæ in lingua eius.
27 * Considerauit semitas domus suæ, &
panem otiosa non comedit.
28 * Surrexerunt filij eius, & beatissi-
mam prædicauerunt: vir eius, & lauda-
uit eam.
29 * Multæ filiæ congregauerunt diuitias:
tu supergressa es vniuersas.
30 * Fallax gratia, & vana est pulchritu-
do: mulier timens Dominum ipsa lau-
dabitur.
31 * Date ei de fructu manuum suarum:
& laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES,
Qui ab Hebræis
COHELETH APPELLATVR.

CAPVT PRIMVM.

VERBA Ecclesiastæ, 1
filij Dauid, regis Ie- A
rusalem. * Vanitas 2
vanitatum, dixit Ec-
clesiastes: vanitas va-
nitatum, & omnia va
nitas. * Quid habet 3
amplius homo de vniuerso labore suo,
quo laborat sub sole? * Generatio præ- 4
terit, & generatio aduenit: terra autem
in æternum stat. * Oritur sol, & occidit, 5
& ad locum suũ reuertitur: ibiq. rena- B
scens, * gyrat per Meridiem, & flectitur 6
ad Aquilonem: lustrans vniuersa in cir-
cuitu pergit spiritus, & in circulos suos
reuertitur. * Omnia flumina intrant in 7
mare, & mare non redundat: ad locum,
vnde exeunt flumina, reuertuntur vt ite-
8 rum fluant. * Cunctæ res difficiles: non
potest eas homo explicare sermone.
Non saturatur oculus visu, nec auris au-
9 ditu impletur. * Quid est quod fuit?
ipsum quod futurum est. Quid est quod
factum est? ipsum quod faciendum est.
10 * Nihil sub sole nouum, nec valet quis-
C quam dicere: Ecce hoc recens est: iam
enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt
11 ante nos. * Non est priorum memoria:
sed nec eorum quidem, quæ postea fu-
tura sunt, erit recordatio apud eos, qui
12 futuri sunt in nouissimo. * Ego Eccle-
13 siastes fui rex Israel in Ierusalem, * &
proposui in animo meo quærere & in-
uestigare sapienter de omnibus, quæ fiũt
sub

sub sole. Hanc occupationem pessimam
dedit Deus filijs hominum, vt occupa-
rentur in ea.* Vidi cuncta, quæ fiunt sub 14
sole, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio D
spiritus.* Peruersi difficile corriguntur, 15
& stultorum infinitus est numerus.* Lo- 16
cutus sum in corde meo, dicens: Ecce
magnus effectus sum, & præcessi omnes
sapientia, qui fuerunt ante me in Ierusa-
lem: & mens mea contemplata est mul-
ta sapienter, & didici.* Dediq. cor meũ 17
vt scirem prudentiam, atque doctrinã,
erroresq. & stultitiam: & agnoui quòd
in his quoque esset labor, & afflictio
spiritus,* eo quòd in multa sapientia 18
multa sit indignatio: & qui addit scien-
tiam, addit & laborem.

CAP. II.

Dixi ego in corde meo: Vadam, & 1
affluam delicijs, & fruar bonis. Et A
vidi quòd hoc quoque esset vanitas.* Ri- 2
sum reputaui errorem: & gaudio dixi:
Quid frustra deciperis? * Cogitaui in 3
corde meo abstrahere a vino carnem
meam, vt animum meum transferrem
ad sapientiam, deuitaremq. stultitiam,
donec viderem quid esset vtile filijs ho-
minum: quo facto opus est sub sole nu-
mero dierum vitæ suæ.* Magnificaui 4
opera mea, ædificaui mihi domos, &
plantaui vineas,* feci hortos, & poma- 5
ria, & conseui ea cuncti generis arbori-
bus,* & extruxi mihi piscinas aquarum, 6
vt irrigarem siluam lignorum germinan-
tium,* possedi seruos & ancillas, mul- 7
tamq. familiã habui: armenta quoque, B
& magnos ouium greges vltra omnes
qui fuerunt ante me in Ierusalem:* coa- 8
ceruaui mihi argentum, & aurum, &
substantias regum, ac prouinciarum: fe-
ci mihi cantores, & cantatrices, & deli-
cias filiorum hominum, scyphos, & vr-
ceos in ministerio ad vina fundenda:
* & supergressus sum opibus omnes, qui 9
ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia
quoque perseuerauit mecum.* Et om- 10
nia, quæ desiderauerunt oculi mei, non
negaui eis: nec prohibui cor meũ quin
omni voluptate frueretur, & oblectaret
se in his, quæ præparaueram: & hanc ra-
tus sum partem meam, si vterer labore
meo.* Cumq. me conuertissem ad vni- 11
C uersa opera, quæ fecerant manus meæ, &
ad labores, in quibus frustra sudaueram,
vidi in omnibus vanitatem & afflictio-
nem animi, & nihil permanere sub sole.
12 * Transiui ad contemplandam sapientiã,
erroresq. & stultitiã (quid est, inquam,
homo, vt sequi possit regem Factorem
13 suum?)* & vidi quòd tantum præcede-
ret sapientia stultitiam, quantum differt
14 lux a tenebris.* || Sapientis oculi in ca- || Inf. 8. a. 1
pite eius: stultus in tenebris ambulat: Prou. 17. d. 24
& didici quòd vnus vtriusque esset inte-
15 ritus.* Et dixi in corde meo: Si vnus
& stulti & meus occasus erit, quid mihi
prodest quòd maiorem sapientiæ dedi
operam? Locutusq. cum mente mea,
animaduerti quòd hoc quoque esset va-
16 nitas.* Non enim erit memoria sapien-
tis similiter vt stulti in perpetuum, &
futura tempora obliuione cuncta pari-
ter operient: moritur doctus similiter
17 vt indoctus.* Et idcirco tæduit me vitæ
D meæ videntem mala vniuersa esse sub so-
le, & cuncta vanitatem & afflictionem
18 spiritus.* Rursus detestatus sum omnem
industriam meam, qua sub sole studio-
sissime laboraui, habiturus heredem
19 post me,* quem ignoro, vtrum sapiens
an stultus futurus sit, & dominabitur in
laboribus meis, quibus desudaui & soli-
citus fui. & est quidquam tam vanum?
20 * Vnde cessaui, renunciauitq. cor meum
21 vltra laborare sub sole.* Nam cum alius
laboret in sapientia, & doctrina, & soli-
citudine, homini otioso quæsita dimit-
tit: & hoc ergo, vanitas, & magnum ma-
22 lum.* Quid enim proderit homini de
vniuerso labore suo, & afflictione spiri-
23 tus, qua sub sole cruciatus est?* Cuncti
dies eius doloribus, & ærumnis pleni
sunt, nec per noctem mente requiescit:
24 & hoc nonne vanitas est?* Nonne me-
lius est comedere & bibere, & ostende-
re animæ suæ bona de laboribus suis? &
25 hoc de manu Dei est.* Quis ita deuora-
26 bit, & delicijs affluet vt ego?* Homi-
ni bono in conspectu suo dedit Deus sa-
pientiam, & scientiam, & lætitiam: pec-
catori autem dedit afflictionem, & cu-
ram superfluam, vt addat, & congre-
get, & tradat ei qui placuit Deo: sed
& hoc vanitas est, & cassa solicitudo
mentis.

CAP. III.

OMnia tempus habent, & suis spa- 1
tijs transeunt vniuersa sub cælo. A
* Tempus nascendi, & tempus mo- 2
riendi.
Tempus plantandi, & tempus euel-
lendi quod plantatum est.
* Tempus occidendi, & tempus sa- 3
nandi:
Tempus destruendi, & tempus ædifi-
candi.
* Tempus flendi, & tempus ridendi. 4
Tempus plangendi, & tempus sal-
tandi.
* Tempus spargendi lapides, & tem- 5
pus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus lon-
ge fieri ab amplexibus.
* Tempus acquirendi, & tempus per- 6
dendi. B
Tempus custodiendi, & tempus abij-
ciendi.
* Tempus scindendi, & tempus con- 7
suendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.
* Tempus dilectionis, & tempus odij. 8
Tempus belli, & tempus pacis.
* Quid habet amplius homo de labo- 9
re suo?
* Vidi afflictionem, quam dedit Deus 10
filijs hominum, vt distendantur in ea.
* Cuncta fecit bona in tempore suo, & 11
mundum tradidit disputationi eorum,
vt non inueniat homo opus, quod ope-
ratus est Deus ab initio vsque ad finem.
* Et cognoui quòd non esset melius ni- 12
si lætari, & facere bene in vita sua. * Om- 13
nis enim homo, qui comedit & bibit, C
& videt bonum de labore suo, hoc do-
num Dei est. * Didici quòd omnia ope- 14
ra, quæ fecit Deus, perseuerent in per-
petuum: non possumus eis quidquam
addere, nec auferre, quæ fecit Deus vt
timeatur. * Quod factum est, ipsum 15
permanet: quæ futura sunt, iam fuerũt:
& Deus instaurat quod abijt. * Vidi sub 16
sole in loco iudicij impietatem, & in
loco iustitiæ iniquitatem. * Et dixi in 17
corde meo: Iustum, & impium iudica-
bit Deus, & tempus omnis rei tũc erit.
* Dixi in corde filijs hominum, vt pro- 18
baret eos Deus, & ostenderet similes es-
19 se bestijs. * Idcirco vnus interitus est ho-
D minis, & iumẽtorum, & æqua vtriusque
conditio: sicut moritur homo, sic &
illa moriuntur: similiter spirant omnia,
& nihil habet homo iumento amplius:
20 cuncta subiacẽt vanitati, * & omnia per-
gunt ad vnum locũ: de terra facta sunt,
21 & in terram pariter reuertuntur. * Quis
nouit si spiritus filiorum Adam ascen-
dat sursum, & si spiritus iumentorum
22 descendat deorsum? * Et deprehendi ni-
hil esse melius quàm lætari hominem
in opere suo, & hanc esse partem illius.
Quis enim eum adducet, vt post se fu-
tura cognoscat?

CAP. IIII.

1 VErti me ad alia, & vidi calumnias,
A quæ sub sole geruntur, & lacrymas
innocentium, & neminem consolatorẽ:
nec posse resistere eorum violentiæ, cũ-
2 ctorum auxilio destitutos. * Et laudaui
3 magis mortuos, quam viuentes: * & fe-
liciorem vtroque iudicaui, qui necdum
natus est, nec vidit mala quæ sub sole
4 fiunt. * Rursum contemplatus sum om-
nes labores hominum, & industrias ani-
maduerti patere inuidiæ proximi: & in
hoc ergo vanitas, & cura superflua est.
5 * Stultus cõplicat manus suas, & come-
6 dit carnes suas, dicens: * Melior est pu-
B gillus cum requie, quàm plena vtraque
manus cum labore, & afflictione animi.
7 * Considerans reperi & aliam vanitatem
8 sub sole: * vnus est, & secundum non
habet, non filium, non fratrem, & ta-
men laborare non cessat, nec satiantur
oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicẽs:
Cui laboro, & fraudo animam meam
bonis? in hoc quoque vanitas est, &
9 afflictio pessima. * Melius est ergo duos
esse simul, quàm vnum: habent enim
10 emolumentum societatis suæ: * si vnus
C ceciderit, ab altero fulcietur. væ soli:
quia cum ceciderit, non habet subleuã-
11 tem se. * Et si dormierint duo, fouebũ-
12 tur mutuo: vnus quomodo calefiet? * Et
si quispiam præualuerit contra vnum,
duo resistunt ei: funiculus triplex diffi-
13 cile rumpitur. * Melior est puer pauper
& sapiens, rege sene & stulto, qui nescit
14 præuidere in posterum. * Quòd de car-
cere, catenisq. interdum quis egrediatur
ad

ad regnum: & alius natus in regno, ino-
pia consumatur. * Vidi cunctos viuentes, 15
qui ambulant sub sole cum adolescente D
secundo, qui consurget pro eo. * Infi- 16
nitus numerus est populi omnium, qui
fuerunt ante eum: & qui postea futuri
sunt, non lætabuntur in eo. sed & hoc,
vanitas & afflictio spiritus. * Custodi pe- 17
dem tuum ingrediens domum Dei, &
a 1.Reg.15.e.22 Osee.6.c.6 appropinqua vt audias. a Multo enim
melior est obedientia, quàm stultorum
victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

CAP. V.

NE temere quid loquaris, neque cor 1
tuum sit velox ad proferendũ ser- A
monem coram Deo. Deus enim in cæ-
lo, & tu super terram: idcirco sint pau-
ci sermones tui. * Multas curas sequun- 2
tur somnia, & in multis sermonibus in-
uenietur stultitia. * Si quid vouisti Deo, 3
ne moreris reddere: displicet enim ei
infidelis & stulta promissio. sed quod-
cumque voueris, redde: * multoq. me- 4
lius est non vouere, quàm post votum B
promissa non reddere. * Ne dederis os 5
tuum vt peccare facias carnem tuam:
neque dicas coram angelo: Nõ est pro-
uidentia: ne forte iratus Deus contra
sermones tuos, dissipet cuncta opera
manuum tuarum. * Vbi multa sunt som- 6
nia, plurimæ sunt vanitates, & sermo-
nes innumeri: tu vero Deum time. * Si 7
videris calumnias egenorum, & violen-
ta iudicia, & subuerti iustitiam in pro-
uincia, non mireris super hoc negotio:
quia excelso excelsior est alius, & super
hos quoque eminentiores sunt alij, * & 8
insuper vniuersæ terræ rex imperat ser-
uienti: * Auarus non implebitur pecu- 9
nia: & qui amat diuitias, fructum non C
capiet ex eis: & hoc ergo vanitas. * Vbi 10
multæ sunt opes, multi & qui comedũt
eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd
cernit diuitias oculis suis? * Dulcis est 11
somnus operanti, siue parum, siue mul-
tum comedat: saturitas autẽ diuitis non
b Iob 20.c.20 finit eum dormire. * b Est & alia infirmi- 12
tas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ
conseruatæ in malum domini sui. * Pe- 13
reunt enim in afflictione pessima: gene-
c Iob 1.d.21 rauit filium, qui in summa egestate erit.
1.Tim.6.b.7 * c Sicut egressus est nudus de vtero ma- 14
tris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet
15 secum de labore suo. * Miserabilis pror-
sus infirmitas: quo modo venit, sic re-
D uertetur. Quid ergo prodest ei quòd la-
16 borauit in ventum? * Cunctis diebus vi-
tæ suæ comedit in tenebris & in curis
multis, & in ærumna atque tristitia.
17 * Hoc itaque visum est mihi bonum vt
comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia
ex labore suo, quo laborauit ipse sub so-
le numero dierum vitæ suæ, quos dedit
18 ei Deus, & hæc est pars illius. * Et omni
homini, cui dedit Deus diuitias, atque
substantiam, potestatemq. ei tribuit vt
comedat ex eis, & fruatur parte sua,
& lætetur de labore suo: hoc est donũ
19 Dei. * Non enim satis recordabitur die-
rum vitæ suæ, eo quòd Deus occupet
delicijs cor eius.

CAP. VI.

1 EST & aliud malum, quod vidi sub
A sole, & quidem frequens apud ho-
2 mines: * Vir, cui dedit Deus diuitias, &
substantiam, & honorem, & nihil deest
animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat:
nec tribuit ei potestatem Deus vt come-
dat ex eo, sed homo extraneus vorabit
illud. hoc vanitas, & miseria magna est.
3 * Si genuerit quispiam centum liberos,
B & vixerit multos annos, & plures dies
ætatis habuerit, & anima illius non vta-
tur bonis substantiæ suæ, sepulturaq. ca-
reat: de hoc ego pronuncio quòd me-
4 lior illo sit abortiuus. * Frustra enim ve-
nit, & pergit ad tenebras, & obliuione
5 delebitur nomen eius. * Non vidit solẽ,
C neque cognouit distantiã boni & mali:
6 * etiam si duobus millibus annis vixerit,
& non fuerit perfruitus bonis: nonne
7 ad vnum locum properãt omnia? * Om-
nis labor hominis in ore eius: sed ani-
8 ma eius non implebitur. * Quid habet
amplius sapiẽs a stulto? & quid pauper
9 nisi vt pergat illuc, vbi est vita? * Me-
D lius est videre quod cupias, quàm desi-
derare quod nescias. sed & hoc vanitas
10 est, & præsumptio spiritus. * Qui futu-
rus est, iam vocatum est nomen eius:
& scitur quòd homo sit, & non possit
contra fortiorem se in iudicio conten-
11 dere. * Verba sunt plurima, multamq. in
disputando habentia vanitatem.

CAP. VII.

1 QVid necesse est homini maiora se A
quærere, cùm ignoret quid con-
ducat sibi in vita sua numero die-
rum peregrinationis suæ, & tempore,
quod velut vmbra præterit? Aut quis ei
poterit indicare quid post eum futurum
|| Prou. 22. a. 1 sub sole sit?* ||Melius est nomen bonū, 2
quàm vnguenta pretiosa: & dies mortis
die natiuitatis.* Melius est ire ad domū 3
luctus, quàm ad domum conuiuij: in
illa enim finis cunctorū admonetur ho-
minum, & viuens cogitat quid futurum
sit. * Melior est ira risu: quia per tristi- 4
tiam vultus, corrigitur animus delinquē-
tis. * Cor sapientium vbi tristitia est, & 5
cor stultorum vbi lætitia. * Melius est 6
a sapiente corripi, quàm stultorū adu-
latione decipi. * quia sicut sonitus spi- 7
narum ardentium sub olla, sic risus stul-
ti: sed & hoc vanitas. * Calumnia con- 8
turbat sapientem, & perdet robur cor-
dis illius. * Melior est finis orationis, 9
quàm principium. Melior est patiēs ar- B
rogante. * Ne sis velox ad irascendum: 10
quia ira in sinu stulti requiescit. * Ne 11
dicas: Quid putas causæ est quòd prio-
ra tempora meliora fuere quam nunc
sunt? stulta enim est huiuscemodi inter-
rogatio. * Vtilior est sapientia cum di- 12
uitijs, & magis prodest videntibus solē.
* Sicut enim protegit sapientia, sic pro- 13
tegit pecunia. hoc autem plus habet
eruditio & sapientia, quòd vitā tribuunt
possessori suo. * Considera opera Dei, 14
quòd nemo possit corrigere quem ille
despexerit. * In die bona fruere bonis, 15
& malam diem præcaue. sicut enim
hanc, sic & illam fecit Deus, vt non
inueniat homo contra eum iustas que-
rimonias. * Hæc quoque vidi in diebus 16
vanitatis meæ: Iustus perit in iustitia
sua, & impius multo viuit tempore in
malitia sua.
* Noli esse iustus multum: neque plùs 17
sapias quam necesse est, ne obstupescas.
* Ne impie agas multum: & noli esse 18
stultus, ne moriaris in tempore non C
tuo.
* Bonum est te sustentare iustum, sed 19
& ab illo ne subtrahas manum tuā: quia
qui timet Deum, nihil negligit. * Sa- 20
pientia confortauit sapientem super de-
21 cem principes ciuitatis. * ||Non est enim || 3. Reg. 8. e. 46
homo iustus in terra, qui faciat bonū, 2. Par. 6. g. 36
22 & non peccet. * Sed & cunctis sermo- Prou. 20. b. 9
nibus, qui dicuntur, ne accommodes cor 1. Ioan. 1. c. 8
tuum: ne forte audias seruum tuū ma-
23 ledicentem tibi. * scit enim conscientia
tua, quia & tu crebro maledixisti alijs.
24 * Cuncta tentaui in sapientia. Dixi: Sa-
piens efficiar: & ipsa longius recessit a
25 me? multo magis quam erat: & alta
26 profunditas, quis inueniet eam? * Lu-
D straui vniuersa animo meo, vt scirem,
& considerarem, & quærerem sapien-
tiam, & rationem: & vt cognoscerem
impietatem stulti, & errorem imprudē-
27 tium: * & inueni amariorem morte mu-
lierem, quæ laqueus venatorum est, &
sagena cor eius, vincula sunt manus il-
lius. qui placet Deo, effugiet illam: qui
autem peccator est, capietur ab illa.
28 * Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnū
29 & alterum, vt inuenirē rationem, * quā
adhuc quærit anima mea, & non inue-
ni. Virum de mille vnum reperi, mu-
30 lierem ex omnibus non inueni. * Solū-
modo hoc inueni, quòd fecerit Deus ho
minem rectum, & ipse se infinitis mi-
scuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiēs
est? & quis cognouit solutionem verbi?

CAP. VIII.

1 SApientia hominis lucet in vultu eius, Sup. 1. c. 14
A & potentissimus faciem illius com-
2 mutabit. * Ego os regis obseruo, &
3 præcepta iuramenti Dei. * Ne festines re-
cedere a facie eius, neque permaneas in
opere malo: quia omne, quod voluerit,
4 faciet: * & sermo illius potestate plenus
est: nec dicere ei quisquā potest: Quare
5 ita facis? * Qui custodit præceptū, non
experietur quidquā mali. Tempus & re-
6 sponsionē cor sapientis intelligit. * Om-
ni negotio tēpus est, & opportunitas, &
7 multa hominis afflictio: * quia ignorat
B præterita, & futura nullo scire potest nū-
8 cio. * Non est in hominis potestate pro-
hibere spiritū, nec habet potestatē in die
mortis; nec sinitur quiescere ingruente
bello, neque saluabit impietas impium.
9 * Omnia hæc cōsideraui, & dedi cor meū
in cunctis operibus, quæ fiūt sub sole. In-
terdū dominatur homo homini in ma-
lum

lum suum. * Vidi impios sepultos: qui 10
etiam cum adhuc viuerent, in loco san-
cto erant, & laudabantur in ciuitate,
quasi iustorum operum. sed & hoc va-
nitas est. * Etenim quia non profertur 11
cito contra malos sententia, absque ti- C
more vllo filij hominum perpetrant ma-
la. * Attamen peccator ex eo quòd cen- 12
ties facit malum, & per patientiam su-
stẽtatur, ego cognoui quòd erit bonum
timentibus Deum, qui verentur faciem
eius. * Non sit bonum impio, nec pro- 13
longentur dies eius, sed quasi vmbra,
transeant qui non timent faciem Domi-
ni. * Est & alia vanitas, quæ fit super 14
terram. sunt iusti, quibus mala proue-
niunt, quasi opera egerint impiorum: &
sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iu-
storum facta habeant. sed & hoc vanis- D
simum iudico. * Laudaui igitur lætitiã 15
quòd non esset homini bonum sub so-
le, nisi quòd comederet, & biberet, at-
que gauderet: & hoc solum secum au-
ferret de labore suo in diebus vitæ suæ,
quos dedit ei Deus sub sole. * Et ap- 16
posui cor meum vt scirem sapientiam,
& intelligerem distentionem, quæ ver-
satur in terra: est homo, qui diebus &
noctibus somnum non capit oculis. * Et 17
intellexi quòd omnium operũ Dei nul-
lam possit homo inuenire rationem eo-
rum, quæ fiunt sub sole: & quanto plus
laborauerit ad quærendum, tanto minus
inueniat: etiam si dixerit sapiens se nos-
se, non poterit reperire.

CAP. IX.

OMnia hæc tractaui in corde meo, vt 1
curiose intelligerem: Sunt iusti at- A
que sapientes, & opera eorum in manu
Dei: & tamen nescit homo vtrum amo-
re, an odio dignus sit: * sed omnia in 2
futurum seruantur incerta, eo quòd vni-
uersa æque eueniant iusto & impio, bo-
no & malo, mundo & immundo, im-
molanti victimas, & sacrificia contem-
nenti. sicut bonus, sic & peccator: vt
periurus, ita & ille qui verum deierat.
* Hoc est pessimum inter omnia, quæ 3
sub sole fiunt, quia eadem cunctis eue-
niunt. vnde & corda filiorum homi-
num implentur malitia, & contemptu
B in vita sua, & post hæc ad inferos de-
4 ducentur. * Nemo est qui semper vi-
uat, & qui huius rei habeat fiduciam:
melior est canis viuus leone mortuo.
5 * Viuentes enim sciunt se esse moritu-
ros, mortui vero nihil nouerũt amplius,
nec habent vltra mercedem: quia obli-
6 uioni tradita est memoria eorũ. * Amor
quoque, & odium, & inuidiæ simul pe-
rierunt, nec habent partem in hoc sæ-
culo, & in opere, quod sub sole geri-
7 tur. * Vade ergo & comede in lætitia
C panem tuum, & bibe cum gaudio vinũ
tuum: quia Deo placent opera tua.
8 * Omni tempore sint vestimenta tua cã-
dida, & oleum de capite tuo non defi-
9 ciat. * Perfruere vita cum vxore, quam
diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis
tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tẽ-
pore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in
vita, & in labore tuo, quo laboras sub
10 sole. * Quodcumque facere potest ma-
nus tua, instãter operare: quia nec opus,
nec ratio, nec sapientia, nec scientia erũt
11 apud inferos, quo tu properas. * Verti
me ad aliud, & vidi sub sole, nec velo-
cium esse cursum, nec fortium bellum,
nec sapientium panem, nec doctorum
diuitias, nec artificum gratiam: sed tẽ-
12 pus, casumq. in omnibus. * Nescit ho-
mo finem suum: sed sicut pisces capiun-
tur hamo, & sicut aues laqueo compre-
henduntur, sic capiuntur homines in tẽ-
pore malo, cum eis extemplo superue-
13 nerit. * Hanc quoque sub sole vidi sa-
14 pientiam, & probaui maximam: * Ci-
D uitas parua, & pauci in ea viri: venit
contra eam rex magnus, & vallauit eam,
extruxitq. munitiones per gyrum, &
15 perfecta est obsidio. * Inuentusq. est in
ea vir pauper & sapiens, & liberauit vr-
bem per sapientiam suam, & nullus de-
inceps recordatus est hominis illius pau
16 peris. * Et dicebam ego, meliorem es-
se sapientiam fortitudine: quomodo er-
go sapientia pauperis contempta est, &
17 verba eius non sunt audita? * Verba
sapientium audiuntur in silentio plus
quam clamor principis inter stultos.
18 * Melior est sapientia, quàm arma bel-
lica: & qui in vno peccauerit, multa
bona perdet.

CAP. X.

MVſcæ morientes perdũt ſuauitatem 1
vnguenti. Pretioſior eſt ſapientia A
& gloria, parua & ad tempus ſtultitia.
*Cor ſapiẽtis in dextera eius,& cor ſtul- 2
ti in ſiniſtra illius. *Sed & in via ſtultus 3
ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes
ſtultos æſtimat. *Si ſpiritus poteſtatem 4
habentis aſcenderit ſuper te, locũ tuum
ne dimiſeris: quia curatio faciet ceſſare
peccata maxima. *Eſt malum quod vi- 5
di ſub ſole,quaſi per errorem egrediens
a facie principis: *poſitũ ſtultum in di- 6
gnitate ſublimi, & diuites ſedere deor-
ſum. *Vidi ſeruos in equis: & principes 7
ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos. B
‖Pro.26.d.27 Eccli.27.d.29 *‖Qui fodit foueam, incidet in eam: & 8
qui diſſipat ſepem, mordebit eum colu-
ber. *Qui transfert lapides,affligetur in 9
eis: & qui ſcindit ligna, vulnerabitur ab
eis. *Si retuſum fuerit ferrum, & hoc 10
non vt prius,ſed hebetatum fuerit, mul-
to labore exacuetur, & poſt induſtriam C
ſequetur ſapientia. *Si mordeat ſerpens 11
in ſilentio,nihil eo minus habet qui oc-
culte detrahit. *Verba oris ſapiẽtis gra- 12
tia: & labia inſipientis præcipitabunt
eum: *Initium verborum eius ſtultitia, 13
& nouiſſimũ oris illius error peſſimus.
*Stultus verba multiplicat. Ignorat ho- 14
mo quid ante ſe fuerit: & quid poſt ſe
futurum ſit, quis ei poterit indicare?
*Labor ſtultorum affliget eos, qui ne- 15
ſciunt in vrbem pergere. *Væ tibi ter- 16
ra,cuius rex puer eſt, & cuius principes
mane comedunt. *Beata terra,cuius rex 17
nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur D
in tempore ſuo ad reficiendum, & non
ad luxuriam. *In pigritijs humilia- 18
bitur contignatio, & in infirmitate ma-
nuum perſtillabit domus. *In riſum fa- 19
ciunt panem, & vinum vt epulentur vi-
uentes: & pecuniæ obediunt omnia.
*In cogitatione tua regi ne detrahas,& 20
in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris
diuiti: quia & aues cæli portabunt vo-
cem tuam, & qui habet pennas annun-
ciabit ſententiam.

CAP. XI.

MItte panem tuum ſuper tranſeun- 1
tes aquas: quia poſt tempora mul- A
2 tà inuenies illum. *Da partem ſeptem,
necnon & octo: quia ignoras quid futu-
3 rum ſit mali ſuper terram. *Si repletæ
fuerint nubes, imbrem ſuper terram ef-
fundent. Si ceciderit lignum ad Auſtrũ,
aut ad Aquilonem, in quocumque loco
4 ceciderit, ibi erit. *Qui obſeruat ven-
tum, non ſeminat: & qui conſiderat nu-
5 bes, numquã metet. *Quomodo igno-
B ras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione
compingantur oſſa in ventre prægnan-
tis; ſic neſcis opera Dei, qui fabricator
6 eſt omnium. *Mane ſemina ſemen tuũ,
& veſpere ne ceſſet manus tua: quia ne-
ſcis quid magis oriatur, hoc aut illud:
7 & ſi vtrumque ſimul,melius erit. *Dul-
ce lumen, & delectabile eſt oculis vide-
8 re ſolem. *Si annis multis vixerit ho-
C mo, & in his omnibus lætatus fuerit,
meminiſſe debet tenebroſi temporis, &
dierum multorum: qui cum venerint,
9 vanitatis arguentur præterita. *Læta-
re ergo iuuenis in adoleſcentia tua, &
D in bono ſit cor tuum in diebus iuuentu-
tis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, &
in intuitu oculorum tuorum: & ſcito
quòd pro omnibus his adducet te Deus
10 in iudicium. *Aufer iram a corde tuo,
& amoue malitiam a carne tua. Adole-
ſcentia enim & voluptas vana ſunt.

CAP. XII.

1 MEmẽto Creatoris tui in diebus iu-
A uentutis tuæ, antequam veniat tẽ-
pus afflictionis, & appropinquent anni,
2 de quibus dicas: Non mihi placẽt, *an-
tequam tenebreſcat ſol, & lumen, & lu-
na, & ſtellæ, & reuertantur nubes poſt
3 pluuiam: *quando commouebuntur cu-
ſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſi-
B mi, & otioſæ erunt molentes in minu-
to numero, & tenebreſcent videntes per
4 foramina: *& claudent oſtia in platea,
in humilitate vocis molentis, & conſur-
gent ad vocem volucris, & obſurdeſcent
5 omnes filiæ carminis. *Excelſa quoque
timebunt, & formidabunt in via, flore-
bit amygdalus, impinguabitur locuſta,
& diſſipabitur capparis: quoniam ibit
homo in domum æternitatis ſuæ, &
6 circuibunt in platea plangentes. *An-
tequam rumpatur funiculus argenteus,
& recurrat vitta aurea, & conteratur
hydria

hydriã super fontẽ,& confringatur rota
super cisternam,* & reuertatur puluis in 7
terrã suam vnde erat, & spiritus redeat C
ad Deum,qui dedit illum. * Vanitas va- 8
nitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia va-
nitas. * Cumq. esset sapientissimus Ec- 9
clesiastes, docuit populum, & enarrauit
quæ fecerat: & inuestigans composuit
parabolas multas. * Quæsiuit verba vti- 10
lia, & conscripsit sermones rectissimos, D
ac veritate plenos. * Verba sapientium 11
sicut stimuli, & quasi claui in altum de-
fixi,quæ per magistrorum consilium da-
12 ta sunt a pastore vno. * His amplius fili
mi ne requiras. Faciendi plures libros
nullus est finis: frequẽsq. meditatio,car-
13 nis afflictio est. * Finem loquendi pari-
ter omnes audiamus. Deum time, &
mandata eius obserua: hoc est enim om-
14 nis homo: * & cuncta, quæ fiunt, addu-
cet Deus in iudicium pro omni errato,
siue bonum, siue malum illud sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS,

Quod Hebraice dicitur Sir Hasirim.

CAPVT PRIMVM.

OSCVLETVR me 1
osculo oris sui: quia A
meliora sunt vbera
tua vino,* fragrantia 2
vnguentis optimis.
Oleum effusum no-
men tuũ: ideo ado-
lescentulæ dilexerunt te. * Trahe me: 3
post te curremus in odorem vnguento-
rum tuorũ. * Introduxit me rex in cel-
laria sua: exultabimus & lætabimur in
te, memores vberum tuorum super vi- B
num: recti diligunt te. * Nigra sum, 4
sed formosa, filiæ Ierusalem, sicut taber-
nacula Cedar, sicut pelles Salomonis.
* Nolite me cõsiderare quòd fusca sim, 5
quia decolorauit me sol: filij matris meæ
pugnauerunt contra me, posuerunt me
custodem in vineis: vineam meam non
custodiui. * Indica mihi, quem diligit 6
anima mea, vbi pascas,vbi cubes in me-
ridie,ne vagari incipiam post greges so-
7 dalium tuorum. * Si ignoras te o pul-
cherrima inter mulieres, egredere,& abi
post vestigia gregum, & pasce hœdos
8 tuos iuxta tabernacula pastorũ. * Equi-
C tatui meo in curribus Pharaonis assimi-
9 laui te amica mea. * Pulchræ sunt ge-
næ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut
10 monilia. * Murenulas aureas faciemus
11 tibi, vermiculatas argento. * Dum esset
rex in accubitu suo, nardus mea dedit
12 odorem suum. * Fasciculus myrrhæ di-
lectus meus mihi,inter vbera mea com-
13 morabitur. * Botrus cypri dilectus meus
14 mihi, in vineis Engaddi. * Ecce tu pul-
D chra es amica mea, ecce tu pulchra es,
15 oculi tui columbarum. * Ecce tu pul-
cher es dilecte mi, & decorus. Lectu-
16 lus noster floridus: * tigna domorum
nostrarum cedrina, laquearia nostra cy-
pressina.

CAP.

CAP. II.

EGo flos campi, & lilium conuallium. 1
* Sicut lilium inter spinas, sic amica 2
mea inter filias. * Sicut malus inter li- 3
gna siluarum, sic dilectus meus inter fi- A
lios. Sub vmbra illius, quem desidera-
ueram, sedi: & fructus eius dulcis gut-
turi meo. * Introduxit me in cellam vi- 4
nariam, ordinauit in me charitatem.
* Fulcite me floribus, stipate me malis: 5
quia amore langueo. * Læua eius sub 6
capite meo, & dextera illius amplexa- B
bitur me. * Adiuro vos filiæ Ierusalem 7
per capreas, ceruosq. camporum, ne su-
scitetis, neque euigilare faciatis dilectã,
quoadusque ipsa velit. * Vox dilecti 8
mei, ecce iste venit saliens in montibus,
transiliens colles: * similis est dilectus 9
meus capreæ, hinnuloq. ceruorum. en
ipse stat post parietem nostrũ respiciens
per fenestras, prospiciens per cancellos.
* En dilectus meus loquitur mihi: Sur- 10
ge, propera amica mea, columba mea, C
formosa mea, & veni. * Iam enim hiems 11
transijt, imber abijt, & recessit. * Flo- 12
res apparuerunt in terra nostra, tempus
putationis aduenit: vox turturis audita
est in terra nostra: * ficus protulit gros- 13
sos suos: vineæ florentes dederunt odo-
rem suum. Surge, amica mea, speciosa
mea, & veni: * columba mea in forami- 14
nibus petræ, in cauerna maceriæ, osten- D
de mihi faciem tuam, sonet vox tua in
auribus meis: vox enim tua dulcis, &
facies tua decora. * Capite nobis vul- 15
pes paruulas, quæ demoliuntur vineas:
nam vinea nostra floruit. * Dilectus 16
meus mihi, & ego illi, qui pascitur in-
ter lilia * donec aspiret dies, & inclinen- 17
tur vmbræ. Reuertere: similis esto, dile-
cte mi, capreæ, hinnuloq. ceruorum su-
per montes Bether.

CAP. III.

IN lectulo meo per noctes quæsiui quẽ 1
diligit anima mea: quæsiui illum, & A
non inueni. * Surgam, & circuibo ci- 2
uitatem: per vicos & plateas quæram
quem diligit anima mea: quæsiui illum,
& non inueni. * Inuenerunt me vigiles, 3
qui custodiunt ciuitatem: Num quem B
4 diligit anima mea, vidistis? * Paululum
cum pertransissem eos, inueni quem di-
ligit anima mea: tenui eum: nec dimit-
tam donec introducam illum in domum
matris meæ, & in cubiculum genitricis
5 meæ. * Adiuro vos filiæ Ierusalem per
capreas, ceruosq. camporum, ne susci-
C tetis, neque euigilare faciatis dilectam
6 donec ipsa velit. * Quæ est ista, quæ
ascendit per desertum sicut virgula fu-
mi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, &
7 vniuersi pulueris pigmentarij? * En le-
ctulum Salomonis sexaginta fortes am-
8 biunt ex fortissimis Israel: * omnes te-
nentes gladios, & ad bella doctissimi:
vniuscuiusque ensis super femur suum
9 propter timores nocturnos. * Ferculum
D fecit sibi rex Salomon de lignis Libani:
10 * columnas eius fecit argenteas, reclina-
torium aureum, ascensum purpureum:
media charitate constrauit propter filias
11 Ierusalem: * Egredimini & videte fi-
liæ Sion regem Salomonem in diade-
mate, quo coronauit illum mater sua
in die desponsationis illius, & in die læ-
titiæ cordis eius.

CAP. IIII.

1 QVàm pulchra es amica mea, quàm
A pulchra es! Oculi tui columba-
rum, absque eo, quod intrinse-
cus latet. Capilli tui sicut greges capra-
rum, quæ ascenderunt de mõte Galaad.
2 * Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ
ascenderunt de lauacro, omnes gemel-
lis fœtibus, & sterilis non est inter eas.
3 * Sicut vitta coccinea, labia tua: & elo-
B quium tuum, dulce. Sicut fragmen
mali punici, ita genæ tuæ, absque eo,
4 quod intrinsecus latet. * Sicut turris Da-
uid collum tuum, quæ ædificata est cum
propugnaculis: mille clypei pendent ex
5 ea, omnis armatura fortiũ. * Duo vbera
tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli,
6 qui pascuntur in lilijs, * donec aspiret
dies, & inclinentur vmbræ, vadam ad
montem myrrhæ, & ad collem thuris.
7 * Tota pulchra es amica mea, & macula
8 non est in te. * Veni de Libano sponsa
C mea, veni de Libano, veni: coronaberis
de capite Amana, de vertice Sanir &
Hermon, de cubilibus leonum, de mon-
9 tibus pardorum. * Vulnerasti cor meum

ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meũ in
vno oculorum tuorum, & in vno crine
colli tui.* Quàm pulchræ ſunt mammæ 10
tuæ ſoror mea ſponſa! pulchriora ſunt
vbera tua vino, & odor vnguentorum
tuorum ſuper omnia aromata.* Fauus 11
diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac
ſub lingua tua: & odor veſtimentorum
tuorum ſicut odor thuris.* Hortus con- 12
cluſus ſoror mea ſponſa, hortus conclu-
ſus, fons ſignatus. * Emiſſiones tuæ pa- 13
radiſus malorum punicorum cũ pomo- D
rum fructibus. Cypri cum nardo,* nar- 14
dus & crocus, fiſtula & cinnamomum
cum vniuerſis lignis Libani, myrrha &
aloe cum omnibus primis vnguentis.
* Fons hortorum: puteus aquarum vi- 15
uentium, quæ fluunt impetu de Libano.
* Surge Aquilo, & veni Auſter, perfla 16
hortum meum, & fluant aromata illius.

CAP. V.

VEniat dilectus meus in hortum ſuũ, 1
& comedat fructum pomorũ ſuo- A
rum. Veni in hortum meum ſoror mea
ſponſa, meſſui myrrham meam cum
aromatibus meis: comedi fauum cum
melle meo, bibi vinum meum cum la-
cte meo: comedite amici, & bibite, &
inebriamini chariſſimi.* Ego dormio, & 2
cor meum vigilat: vox dilecti mei pul- B
ſantis: Aperi mihi ſoror mea, amica
mea, columba mea, immaculata mea:
quia caput meum plenum eſt rore, &
cincinni mei guttis noctium.* Expo- 3
liaui me tunica mea, quomodo induar
illa? laui pedes meos, quomodo inqui-
nabo illos?* Dilectus meus miſit manũ 4
ſuam per foramen, & venter meus in-
tremuit ad tactum eius.* Surrexi, vt 5
aperirem dilecto meo: manus meæ ſtil-
lauerunt myrrham, & digiti mei pleni
myrrha probatiſſima.* Peſſulum oſtij 6
mei aperui dilecto meo: at ille declina-
uerat, atque tranſierat. Anima mea li-
quefacta eſt, vt locutus eſt: quæſiui, &
non inueni illum: vocaui, & non reſpõ-
dit mihi.* Inuenerunt me cuſtodes qui 7
circumeunt ciuitatem: percuſſerunt me, C
& vulnerauerunt me: tulerunt pallium
meum mihi cuſtodes murorum.* Adiu- 8
ro vos filiæ Ieruſalem, ſi inueneritis di-
lectum meum, vt nuncietis ei quia amo-
9 re langueo.* Qualis eſt dilectus tuus ex
dilecto, o pulcherrima mulierum? qua-
lis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic
10 adiuraſti nos?* Dilectus meus candidus
11 & rubicundus, electus ex millibus.* Ca-
put eius aurum optimum: Comæ eius
ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi cor-
12 uus.* Oculi eius ſicut columbæ ſuper
riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ,
13 & reſident iuxta fluenta pleniſſima.* Ge-
næ illius ſicut areolæ aromatum conſitæ
a pigmentarijs. Labia eius lilia diſtillã-
14 tia myrrham primã.* Manus illius tor-
D natiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter
15 eius eburneus, diſtinctus ſapphiris.* Cru-
ra illius columnæ marmoreæ, quæ fun-
datæ ſunt ſuper baſes aureas. Species e-
16 ius vt libani, electus vt cedri.* Guttur
illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabi-
lis: talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt
17 amicus meus, filiæ Ieruſalem.* Quo
abijt dilectus tuus o pulcherrima mu-
lierum? quo declinauit dilectus tuus, &
quæremus eum tecum?

CAP. VI.

1 DIlectus meus deſcendit in hortum
A ſuum ad areolam aromatum, vt
2 paſcatur in hortis, & lilia colligat.* Ego
dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui
3 paſcitur inter lilia.* Pulchra es amica
mea, ſuauis, & decora ſicut Ieruſalem:
terribilis vt caſtrorum acies ordinata.
4 * Auerte oculos tuos a me, quia ipſi me
B auolare fecerunt. Capilli tui ſicut grex
caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.
5 * Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcẽ-
derunt de lauacro, omnes gemellis fœ-
6 tibus, & ſterilis non eſt in eis.* Sicut
cortex mali punici, ſic genæ tuæ abſque
7 occultis tuis.* Sexaginta ſunt reginæ, &
octoginta concubinæ, & adoleſcentula-
8 rum non eſt numerus.* Vna eſt colum-
C ba mea, perfecta mea, vna eſt matris
ſuæ, electa genitrici ſuæ. Viderunt eam
filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt: re-
ginæ & concubinæ, & laudauerunt eam.
9 * Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi
aurora conſurgens, pulchra vt luna, ele-
cta vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies
10 ordinata?* Deſcendi in hortum nucũ,
D vt viderem poma conuallium, & inſpi-
cerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent

mala

mala punica. * Nesciui : anima mea 11
cõturbauit me propter quadrigas Ami-
nadab. * Reuertere, reuertere Sula- 12
mitis : reuertere reuertere, vt intuea-
mur te.

CAP. VII.

QVid videbis in Sulamite, nisi cho- 1
ros castrorum? Quàm pulchri A
sunt gressus tui in calceamentis,
filia principis! Iuncturæ femorum tuo-
rum, sicut monilia, quæ fabricata sunt
manu artificis. * Vmbilicus tuus crater 2
tornatilis, numquam indigens poculis.
Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus B
lilijs. * Duo vbera tua, sicut duo hinnu- 3
li gemelli capreæ. * Collum tuum sicut 4
turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ
in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ mul-
titudinis. Nasus tuus sicut turris Libani,
quæ respicit contra Damascum. * Caput 5
tuum vt Carmelus: & comæ capitis tui,
sicut purpura regis vincta canalibus.
* Quàm pulchra es, & quàm decora cha- 6
rissima, in delicijs! * Statura tua assimila- 7
ta est palmæ, & vbera tua botris. * Dixi: 8
Ascendam in palmam, & apprehendam C
fructus eius: & erũt vbera tua sicut bo-
tri vineæ: & odor oris tui sicut malorũ.
* Guttur tuum sicut vinum optimũ, di- 9
gnum dilecto meo ad potandũ, labijsq. D
& dentibus illius ad ruminandũ. * Ego 10
dilecto meo, & ad me conuersio eius.
* Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, 11
cõmoremur in villis. * Mane surgamus 12
ad vineas, videamus si floruit vinea, si
flores fructus parturiunt, si floruerunt
mala punica: ibi dabo tibi vbera mea.
* Mandragoræ dederũt odorem. In por- 13
tis nostris omnia poma: noua & vetera,
dilecte mi, seruaui tibi.

CAP. VIII.

1 QVis mihi det te fratrem meũ sugẽ-
A tem vbera matris meæ, vt inueniã
te foris, & deosculer te, & iam me nemo
2 despiciat? * Apprehendam te, & ducam
in domum matris meæ: ibi me docebis,
& dabo tibi poculum ex vino condito,
& mustum malorum granatorum meo-
3 rum. * Læua eius sub capite meo, &
4 dextera illius amplexabitur me. * Adiu-
ro vos filiæ Ierusalẽ, ne suscitetis, neque
euigilare faciatis dilectam donec ipsa
5 velit. * Quæ est ista, quæ ascendit de de-
serto, delicijs affluens, innixa super dile-
B ctum suũ? Sub arbore malo suscitaui te:
ibi corrupta est mater tua, ibi violata
6 est genitrix tua. * Pone me vt signaculũ
super cor tuum, vt signaculũ super bra-
chium tuum: quia fortis est vt mors di-
lectio. dura sicut infernus æmulatio, lã-
pades eius lampades ignis atque flam-
7 marum. * Aquæ multæ non potuerunt
extinguere charitatẽ, nec flumina ob-
C ruent illam: si dederit homo omnem
substantiam domus suæ pro dilectione,
8 quasi nihil despiciet eam. * Soror nostra
parua, & vbera non habet. quid facie-
mus sorori nostræ in die quando allo-
9 quenda est? * Si murus est, ædificemus
super eum propugnacula argentea: si
ostium est, compingamus illud tabulis
10 cedrinis. * Ego murus: & vbera mea si-
D cut turris, ex quo facta sum coram eo
11 quasi pacem reperiens. * Vinea fuit pa-
cifico in ea, quæ habet populos: tradidit
eam custodibus, vir affert pro fructu e-
12 ius mille argenteos. * Vinea mea coram
me est. Mille tui pacifici, & ducenti his,
13 qui custodiunt fructus eius. * Quæ ha-
bitas in hortis, amici auscultant: fac me
14 audire vocem tuam. * Fuge dilecte mi,
& assimilare capreæ, hinnuloq. ceruo-
rum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIAE.

CAPVT PRIMVM.

‖ 3.Reg.3.a.9 DILIGITE ‖ iusti- 1
tiam, qui iudicatis
‖ Isai. 56.a.1 terram. ‖ Sentite de A
Domino in bonita-
te, & in simplicita-
te cordis quærite il-
‖ 2.Par.15.a.2 lum: * ‖ quoniam 2
inuenitur ab his, qui non tentant il-
lum: apparet autem eis, qui fidem
habent in illum: * peruersæ enim co- 3
gitationes separant a Deo: probata au-
tem virtus corripit insipientes. * quo- 4
niam in maleuolam animam non in- B
troibit sapientia, nec habitabit in cor-
pore subdito peccatis. * Spiritus enim 5
sanctus disciplinæ effugiet fictum, &
auferet se a cogitationibus, quæ sunt
sine intellectu, & corripietur a super-
‖ Gal. 5. c. 22 ueniente iniquitate. * ‖ Benignus est 6
enim spiritus sapientiæ, & non libera-
‖ Ier. 17.b.10 bit maledicum a labijs suis: ‖ quoniam
renum illius testis est Deus, & cordis
illius scrutator est verus, & linguæ eius
‖ Isai. 6. a. 3 auditor. * ‖ Quoniam spiritus Domini 7
repleuit orbem terrarum: & hoc, quod
continet omnia, scientiam habet vocis.
* Propter hoc qui loquitur iniqua, non 8
potest latere, nec præteriet illum cor-
ripiens iudicium. * In cogitationibus 9
enim impij interrogatio erit: sermonũ
autem illius auditio ad Deum veniet,
ad correptionem iniquitatum illius.
* Quoniam auris zeli audit omnia, & 10 C
tumultus murmurationum non abscon-
detur. * Custodite ergo vos a murmu- 11
ratione, quæ nihil prodest, & a detra-
ctione parcite linguæ, quoniam sermo
obscurus in vacuum non ibit: os autẽ,
quod mentitur, occidit animam. * No- 12
lite zelare mortẽ in errore vitæ vestræ,
‖ Ezec. 18. g. neque acquiratis perditionem in operi-
32.& 33.c.11 bus manuum vestrarum. * ‖ Quoniam 13
Deus mortem non fecit, nec lætatur in
14 perditione viuorum. * Creauit enim,
D vt essent omnia: & sanabiles fecit na-
tiones orbis terrarum: & non est in illis
medicamentum exterminij, nec infero-
15 rum regnum in terra. * Iustitia enim
16 perpetua est, & immortalis. * Impij au-
tem manibus & verbis accersierunt il-
lam: & æstimantes illam amicam, de-
fluxerunt, & sponsiones posuerunt ad
illam: quoniam digni sunt qui sint ex
parte illius.

CAP. II.

1 DIxerunt enim cogitantes apud se
non recte: ‖ Exiguum, & cum tæ- ‖ Iob.7.a.1.& 14. a. 1
A dio est tempus vitæ nostræ, & nõ est re- 1. Cor. 15.d.
frigeriũ in fine hominis, & non est qui 32
2 agnitus sit reuersus ab inferis: * quia ex
nihilo nati sumus, & post hoc erimus
tamquam non fuerimus: quoniã fumus
flatus est in naribus nostris: & sermo
scintilla ad commouendũ cor nostrum:
3 * qua extincta, cinis erit corpus nostrũ,
& spiritus diffundetur tamquam mollis
aër, & transibit vita nostra tamquã vesti-
gium nubis, & sicut nebula dissoluetur,
quæ fugata est a radijs solis, & a calore
4 illius aggrauata: * & nomen nostrũ obli-
uionem accipiet per tempus, & nemo
memoriam habebit operum nostrorum.
5 * ‖ Vmbræ enim transitus est tempus no- ‖ 1. Par. 29. d.
B strũ, & nõ est reuersio finis nostri: quo- 15
niam consignata est, & nemo reuertitur.
6 * ‖ Venite ergo, & fruamur bonis quæ ‖ Isai.22.b.13
sunt, & vtamur creatura tamquam in iu- & 56. d.12
7 uentute celeriter. * Vino pretioso, &
vnguentis nos impleamus: & non præ-
8 tereat nos flos temporis. * Corone-
mus nos rosis, antequam marcescant:

nullum pratum sit, quod non pertran-
seat luxuria nostra. * Nemo nostrum 9
exors sit luxuriæ nostræ: vbique relin-
quamus signa lætitiæ: quoniam hæc est
pars nostra, & hæc est sors. * Opprima- 10
mus pauperem iustum, & non parca-
mus viduæ, nec veterani reuereamur ca-
nos multi temporis. * Sit autem forti- 11
tudo nostra lex iustitiæ: quod enim in-
firmum est, inutile inuenitur. * Circũ- 12
ueniamus ergo iustum, quoniam inuti-
lis est nobis, & contrarius est operibus C
nostris, & improperat nobis peccata le-
gis, & diffamat in nos peccata discipli-
‖ Matt. 27. e. 42 næ nostræ. * ‖ Promittit se scientiam 13
Dei habere, & filium Dei se nominat.
‖ Ioan. 7. a. 7 * ‖ Factus est nobis in traductionem co- 14
gitationum nostrarum. * Grauis est no- 15
bis etiam ad videndum, quoniam dissi-
milis est alijs vita illius, & immutatæ
sunt viæ eius. * Tamquam nugaces æsti- 16
mati sumus ab illo, & abstinet se a vijs
nostris tamquam ab immunditijs, &
præfert nouissima iustorum, & gloria-
tur patrem se habere Deũ. * Videamus 17
ergo si sermones illius veri sint, & ten- D
temus quæ ventura sunt illi; & sciemus
‖ Psal. 21. a. 9 Ier. 11. d. 19 quæ erunt nouissima illius. * ‖ Si enim 18
est verus filius Dei, suscipiet illum, &
liberabit eum de manibus contrariorũ.
* Contumelia & torméto interrogemus 19
eum, vt sciamus reuerentiam eius, &
probemus patientiam illius. * Morte 20
turpissima condemnemus eũ: erit enim
ei respectus ex sermonibus illius. * Hæc 21
cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit
enim illos malitia eorum. * Et nescierũt 22
sacramenta Dei, neque mercedem spe-
rauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt ho-
‖ Gen. 1. d. 27 2. b. 7. 5. a. 1 norem animarum sanctarum. * ‖ Quo- 23
niam Deus creauit hominé inextermi-
nabilem, & ad imaginem similitudinis
‖ Eccli. 17. a. 1 Genes. 3. a. 1 suæ fecit illum. * ‖ Inuidia autem diaboli 24
mors introiuit in orbem terrarũ: * imi- 25
tantur autem illum qui sunt ex parte
illius.

CAP. III.

Deut. 33. a. 3 Int. 5. a. 4 IVstorum autem animæ in manu Dei 1
sunt, & non tanget illos tormentum A
mortis. * Visi sunt oculis insipientium 2
mori: & æstimata est afflictio exitus il-
lorum: * & quod a nobis est iter, exter- 3
4 minium: illi autem sunt in pace. * Et si
coram hominibus tormenta passi sunt,
spes illorum immortalitate plena est.
5 * In paucis vexati, in multis bene dispo-
nentur: quoniam Deus tentauit eos, &
6 inuenit illos dignos se. * Tamquam au-
rum in fornace probauit illos, & quasi
holocausti hostiam accepit illos, & in
7 tempore erit respectus illorum. * Ful-
B gebunt iusti, & tamquam scintillæ in
8 arundineto discurrent. * ‖ Iudicabũt na- ‖ Mat. 13. f. 43
tiones, & dominabuntur populis, & 1. Cor. 6. a. 2
regnabit Dominus illorum in perpetuũ.
9 * Qui confidunt in illo, intelligent ve-
ritatem: & fideles in dilectione acquie-
scent illi: quoniam donum & pax est
10 electis eius. * Impij autem secundum
quæ cogitauerunt, correptionem habe-
bunt: qui neglexerunt iustum, & a Do-
11 mino recesserunt. * Sapientiam enim,
& disciplinam qui abijcit, infelix est:
& vacua est spes illorum, & labores si-
12 ne fructu, & inutilia opera eorum. * Mu-
C lieres eorum insensatæ sunt, & nequis-
13 simi filij eorum. * Maledicta creatura
eorum, quoniam felix est sterilis: &
incoinquinata, quæ nesciuit thorum in
delicto, habebit fructum in respectio-
14 ne animarum sanctarũ: * ‖ & spado, qui ‖ Isai. 56. a. 4
non operatus est per manus suas iniqui-
D tatem, nec cogitauit aduersus Deum
nequissima: dabitur enim illi fidei donũ
electum, & sors in templo Dei acce-
15 ptissima. * Bonorum enim laborum glo-
riosus est fructus, & quæ non concidat
16 radix sapientiæ. * Filij autem adulterorũ
in inconsummatione erunt, & ab iniquo
17 thoro semen exterminabitur. * Et si qui-
dem longæ vitæ erunt, in nihilum com-
putabuntur, & sine honore erit nouis-
18 sima senectus illorum. * Et si celerius
defuncti fuerint, non habebunt spem,
nec in die agnitionis allocutionem.
19 * Nationis enim iniquæ diræ sunt con-
summationes.

CAP. IIII.

1 O Quam pulchra est casta generatio
A cum claritate: immortalis est enim
memoria illius: quoniam & apud Deũ
2 nota est, & apud homines. * Cum præ-
sens est, imitantur illam: & desiderant
eam cum se eduxerit, & in perpetuum
coro-

coronata triumphat incoinquinatorum
certaminum præmium vincens.* Multi- 3
gena autem impiorum multitudo non
erit vtilis, & spuria vitulamina non da-
bunt radices altas, nec stabile firmamé-
‖Ier.17.b.4 Matt.7.c.17 tum collocabunt.* ‖Et si in ramis in 4
tempore germinauerint, infirmiter po- B
sita, a vento commouebuntur, & a ni-
mietate ventorum eradicabuntur.* Cō- 5
fringentur enim rami inconsummati, &
fructus illorum inutiles, & acerbi ad
manducandum, & ad nihilum apti.* Ex 6
iniquis enim somnis filij, qui nascuntur,
testes sunt nequitiæ aduersus parentes in
interrogatione sua.* Iustus autem si 7
morte præoccupatus fuerit, in refrige-
rio erit.* Senectus enim venerabilis est 8
non diuturna, neque annorum numero
computata: cani autem sunt sensus ho-
minis,* & ætas senectutis vita imma- 9
‖Hebr.11.a.5 culata.* ‖ Placens Deo factus est dile- 10
ctus, & viuens inter peccatores transla- C
tus est.* raptus est ne malitia mutaret 11
intellectum eius, aut ne fictio deciperet
animam illius.* Fascinatio enim nuga- 12
citatis obscurat bona, & inconstantia
concupiscentiæ transuertit sensum sine
malitia.* Consummatus in breui exple- 13
uit tempora multa:* placita enim erat 14
Deo anima illius: propter hoc propera-
uit educere illum de medio iniquitatū:
populi autem videntes, & non intelli-
gentes, nec ponentes in præcordijs ta-
lia:* quoniam gratia Dei, & misericor- 15
dia est in sanctos eius, & respectus in D
electos illius.* Condemnat autē iustus 16
mortuus viuos impios, & iuuentus ce-
lerius consummata, longam vitam iniu-
sti.* Videbunt enim finem sapientis, & 17
non intelligent quid cogitauerit de illo
Deus, & quare munierit illum Domi-
nus.* Videbunt & contemnent eum: il- 18
los autem Dominus irridebit.* & erūt 19
post hæc decidentes sine honore, & in
contumelia inter mortuos in perpetuū:
quoniam disrumpet illos inflatos sine
voce, & commouebit illos a fundamen-
tis & vsque ad supremum desolabūtur:
& erunt gementes, & memoria illorum
peribit.* Venient in cogitatione pecca- 20
torum suorum timidi, & traducent il-
los ex aduerso iniquitates ipsorum.

CAP. V.

1 A TVnc stabunt iusti in magna constā-
tia aduersus eos, qui se angustiaue-
runt, & qui abstulerunt labores eorū.
2 * Videntes turbabūtur timore horribili,
& mirabuntur in subitatione insperatæ
3 salutis,* dicentes intra se, pœnitentiam
agentes, & præ angustia spiritus gemē-
tes. Hi sunt, quos habuimus aliquando
in derisum, & in similitudinem impro-
4 perij.*‖ Nos insensati vitam illorū æsti- ‖Sup.3.a.2
mabamus insaniam, & finem illorum
5 sine honore:* ecce quomodo computa-
ti sunt inter filios Dei, & inter sanctos
6 sors illorū est.* Ergo errauimus a via
veritatis, & iustitiæ lumen nō luxit no-
bis, & Sol intelligentiæ non est ortus
7 nobis.* Lassati sumus in via iniquitatis
& perditionis, & ambulauimus vias dif-
ficiles, viam autem Domini ignoraui-
8 mus.* Quid nobis profuit superbia?
aut diuitiarum iactantia quid contulit
9 nobis?* ‖ Transierunt omnia illa tam- ‖1.Par.29.c.
quam vmbra, & tamquam nuncius per- 15
10 currens,* ‖ & tamquam nauis, quæ per- Sup.2.a.5 ‖Prou.30.c.
transit fluctuantem aquam: cuius, cum 19
præterierit, non est vestigium inuenire,
neque semitam carinæ illius in flucti-
11 bus:* aut tamquam auis, quæ transuo-
B lat in aëre, cuius nullum inuenitur ar-
gumentum itineris, sed tantum sonitus
alarum verberans leuem ventum: &
scindens per vim itineris aërem: com-
motis alis transuolauit, & post hoc nul-
lum signum inuenitur itineris illius:
12 * aut tamquam sagitta emissa in locum
destinatum, diuisus aër continuo in se
reclusus est, vt ignoretur transitus illius:
13 * sic & nos nati continuo desiuimus es-
se: & virtutis quidem nullum signum
valuimus ostendere: in malignitate au-
14 tem nostra consumpti sumus.* Talia
dixerunt in inferno hi, qui peccauerūt:
15 * ‖ quoniam spes impij tamquam lanu- ‖Prou.10.d.
C go est, quæ a vento tollitur: & tam- 28. & 11.a.7
quā spuma gracilis, quæ a procella di- Psal.1.b.5
spergitur: & tamquā fumus, qui a vento
diffusus est: & tamquā memoria hospi-
16 tis vnius diei prætereuntis.* Iusti autem
in perpetuum viuent, & apud Dominū
est merces eorum, & cogitatio illorum
17 apud Altissimum.* Ideo accipient re-
gnum decoris, & diadema speciei de

manu Domini: quoniam dextera sua te-
get eos, & brachio sancto suo defendet
‖ Psal.17 Ephe.6.b.13 illos. * ‖ Accipiet armaturã zelus illius, 18
& armabit creaturam ad vltionem ini-
micorum. * Induet pro thorace iustitiã, 19
& accipiet pro galea iudicium certum.
* sumet scutum inexpugnabile æquitatẽ: 20
* acuet autem duram iram in lanceam, 21
& pugnabit cum illo orbis terrarum D
contra insensatos. * Ibunt directe emis- 22
siones fulgurum, & tamquam a bene
curuato arcu nubium exterminabuntur,
& ad certum locum insilient. * Et a pe- 23
trosa ira plenæ mittentur grandines, ex-
candescet in illos aqua maris, & flumi-
na concurrẽt duriter. * Contra illos sta- 24
bit spiritus virtutis, & tamquam turbo
venti diuidet illos: & ad eremum per-
ducet omnem terram iniquitas illorum,
& malignitas euertet sedes potentium.

CAP. VI.

Eccles.9.d.18 MElior est sapientia quàm vires: & 1
vir prudens quàm fortis. * Audi- 2
te ergo reges, & intelligite, discite iu- A
dices finium terræ. * Præbete aures vos, 3
qui continetis multitudines, & placetis
‖ Rom.13.a.1 vobis in turbis nationum: * ‖ quoniam 4
data est a Domino potestas vobis, & vir-
tus ab Altissimo, qui interrogabit ope-
ra vestra, & cogitationes scrutabitur:
* quoniam cum essetis ministri regni il- 5
lius, non recte iudicastis nec custodistis
legem iustitiæ, neque secundum volun-
tatem Dei ambulastis. * Horrende & ci- 6
to apparebit vobis: quoniam iudicium
durissimum his, qui præsunt, fiet. * Exi- 7
guo enim conceditur misericordia: po- B
tentes autem potenter tormenta patien-
‖ Deut.10.d.17 tur. * ‖ Non enim subtrahet personam 8
2.Par.19.b.7 cuiusquã Deus, nec verebitur magnitudi-
Eccli.35.b.16 nẽ cuiusquam: quoniam pusillũ & ma-
Rom.2.b.11 gnum ipse fecit, & æqualiter cura est il-
Gal.2.b.6 li de omnibus. * Fortioribus autem for- 9
Ephe.6.b.9 Colos.3.d.25 tior instat cruciatio. * Ad vos ergo re- 10
Act.10.e.34 ges sunt hi sermones mei, vt discatis
1.Pet.1.c.17 sapientiam, & nõ excidatis. * Qui enim 11
custodierint iusta iuste, iustificabuntur:
& qui didicerint ista, inuenient quid
respondeant. * Cõcupiscite ergo sermo- 12
nes meos, diligite illos, & habebitis di-
sciplinam. * Clara est, & quæ num- 13
quam marcescit sapientia, & facile C
videtur ab his qui diligunt eam, & in-
uenitur ab his qui quærunt illam.
14 * Præoccupat qui se concupiscunt, vt
15 illis se prior ostendat. * Qui de luce vi-
gilauerit ad illam, non laborabit: assi-
dentem enim illa foribus suis inueniet.
16 * Cogitare ergo de illa, sensus est con-
summatus: & qui vigilauerit propter
17 illam, cito securus erit. * Quoniam di-
gnos se ipsa circuit quærens, & in vijs
ostendit se illis hilariter, & in omni
18 prouidentia occurrit illis. * Initium
enim illius verissima est disciplinæ con-
19 cupiscentia. * Cura ergo disciplinæ, di-
lectio est: & dilectio, custodia legum il-
lius est: custoditio autem legũ, consum-
20 matio incorruptionis est: * incorruptio
21 autem facit esse proximum Deo. * Con-
D cupiscentia itaque sapientiæ deducit ad
22 regnum perpetuum. * Si ergo delecta-
mini sedibus, & sceptris o reges popu-
li, diligite sapientiam, vt in perpetuum
23 regnetis. * diligite lumen sapientiæ om-
24 nes qui præestis populis. * quid est au-
tem sapientia, & quemadmodum facta
sit referam: & non abscondam a vobis
sacramenta Dei, sed ab initio natiuita-
tis inuestigabo, & ponam in lucẽ scien-
tiam illius, & non præteribo veritatẽ:
25 * neque cum inuidia tabescente iter ha-
bebo: quoniam talis homo nõ erit par-
26 ticeps sapientiæ. * Multitudo autem sa-
pientium sanitas est orbis terrarum: &
rex sapiens stabilimentum populi est.
27 * Ergo accipite disciplinam per sermo-
nes meos, & proderit vobis.

CAP. VII.

1 SVm quidem & ego mortalis homo,
A similis omnibus, & ex genere terre-
ni illius, qui prior factus est, & in vẽ-
2 tre matris figuratus sum caro, * decem
mensium tempore ‖ coagulatus sum in ‖ Iob.10.a.10
sanguine, ex semine hominis, & dele-
3 ctamento somni conueniente. * Et ego
natus accepi communem aerem, & in
similiter factam decidi terram, & pri-
mam vocem similẽ omnibus emisi plo-
4 rans. * in inuolumentis nutritus sum, &
5 curis magnis. * Nemo enim ex regibus
6 aliud habuit natiuitatis initiũ. * ‖ Vnus ‖ Iob.1.c.21
ergo introitus est omnibus ad vitã, & si- 1.Timot.6
7 milis exitus. * Propter hoc optaui, & datus
est

est mihi sensus: & inuocaui, & venit in
me spiritus sapientiæ: * & præposui il- 8
lam regnis & sedibus, & diuitias nihil
‖ Iob 28. c. 15 esse duxi in comparatione illius. * ‖ nec 9
Prou. 3. b. 15 comparaui illi lapidẽ pretiosum: quo-
niam omne aurum in comparatione il-
lius, arena est exigua, & tamquam lu-
tum æstimabitur argentum in cõspectu
illius. * Super salutem & speciem dilexi 10
illam, & proposui pro luce habere il- B
lam: quoniam inextinguibile est lumen
‖ 3. Reg. 3. b. 13 illius. * ‖ Venerunt autem mihi omnia 11
Matt. 6. d. 33 bona pariter cum illa, & innumerabilis
honestas per manus illius, * & lætatus 12
sum in omnibus: quoniam antecedebat
me ista sapientia, & ignorabam quoniã
horum omnium mater est. * Quam sine 13
fictione didici, & sine inuidia commu-
nico, & honestatem illius non abscon-
do. * Infinitus enim thesaurus est ho- 14
minibus: quo qui vsi sunt, participes fa-
cti sunt amicitiæ Dei, propter discipli-
næ dona commendati. * Mihi autem 15
dedit Deus dicere ex sententia, & præ-
sumere digna horum, quæ mihi dantur:
quoniam ipse sapientiæ dux est, & sa-
pientium emendator: * in manu enim 16
illius & nos, & sermones nostri, & om-
nis sapientia, & operum scientia & di-
sciplina. * Ipse enim dedit mihi horum, 17
quæ sunt, scientiam veram: vt sciam di-
spositionem orbis terrarum, & virtutes
elementorum, * initium, & consumma- 18
tionem, & medietatem temporum, vi- C
cissitudinum permutationes, & commu-
tationes temporum, * anni cursus, & 19
stellarum dispositiones, * naturas anima- 20
lium, & iras bestiarum, vim ventorum,
& cogitationes hominum, differentias
virgultorum, & virtutes radicum, * & 21
quæcumque sunt absconsa & improui-
sa, didici: omnium enim artifex docuit
me sapientia. * est enim in illa spiritus 22
intelligentiæ, sanctus, vnicus, multiplex,
subtilis, disertus, mobilis, incoinquina-
tus, certus, suauis, amans bonum, acu-
tus, quem nihil vetat, benefaciens, * hu- 23
manus, benignus, stabilis, certus, secu-
rus, omnem habens virtutem, omnia
prospiciens, & qui capiat omnes spiri-
tus: intelligibilis, mũdus, subtilis. * Om- 24
nibus enim mobilibus mobilior est sa-
pientia: attingit autem vbique propter
suam munditiam. * Vapor est enim vir- 25
D tutis Dei, & emanatio quædam est cla-
ritatis omnipotentis Dei sincera: &
ideo nihil inquinatum in eam incurrit.
26 * ‖ candor est enim lucis æternæ, & spe- ‖ Heb. 1. a. 3
culum sine macula Dei maiestatis, &
27 imago bonitatis illius. * Et cũ sit vna,
omnia potest: & in se permanens om-
nia innouat, & per nationes in animas
sanctas se transfert, amicos Dei & pro-
28 phetas constituit. * Neminem enim
diligit Deus, nisi eum, qui cum sapien-
29 tia inhabitat. * Est enim hæc speciosior
sole, & super omnem dispositionem
stellarum, luci comparata inuenitur
30 prior. * Illi enim succedit nox, sapien-
tiam autem non vincit malitia.

CAP. VIII.

1 ATtingit ergo a fine vsque ad finem
A fortiter, & disponit omnia suaui-
2 ter. * Hanc amaui, & exquisiui a iuuẽ-
tute mea, & quæsiui sponsam mihi eam
assumere, & amator factus sum formæ
3 illius. * Generositatem illius glorificat,
contubernium habens Dei: sed & om-
4 nium Dominus dilexit illam. * doctrix
enim est disciplinæ Dei, & electrix ope-
5 rum illius. * Et si diuitiæ appetuntur in
vita, quid sapiẽtia locupletius, quæ ope-
6 ratur omnia? * Si autem sensus opera-
tur: quis horum, quæ sunt, magis quàm
7 illa est artifex? * Et si iustitiam quis di-
ligit: labores huius magnas habent vir-
B tutes: sobrietatem enim, & prudentiã
docet, & iustitiam, & virtutem, qui-
bus vtilius nihil est in vita hominibus.
8 * Et si multitudinem scientiæ desiderat
quis, scit præterita, & de futuris æsti-
mat: scit versutias sermonum, & disso-
lutiones argumentorum: signa & mon-
stra scit antequam fiant, & euentus tem-
9 porum & sæculorum. * Proposui er-
go hanc adducere mihi ad conuiuen-
dum: sciens quoniam mecum commu-
nicabit de bonis, & erit allocutio cogi-
10 tationis & tædij mei. * Habebo propter
hanc claritatem ad turbas, & honorem
11 apud seniores iuuenis: * & acutus in-
ueniar in iudicio, & in cõspectu poten-
tium admirabilis ero, & facies princi-
12 pum mirabuntur me: * tacentem me su-
stinebunt, & loquentem me respiciẽt, &

sermocinante me plura, manus ori suo
imponent. * Præterea habebo per hanc, 13
immortalitatem: & memoriam æternã
his, qui post me futuri sunt, relinquã.
* Disponam populos: & nationes mihi 14
erunt subditæ. * Timebunt me audiẽtes 15
reges horrendi: in multitudine videbor
bonus, & in bello fortis. * Intrãs in do- 16
mum meam, conquiescam cum illa: nõ
enim habet amaritudinem conuersatio
illius, nec tædium conuictus illius, sed
lætitiam & gaudium. * Hæc cogitans 17
apud me, & commemorans in corde D
meo: quoniam immortalitas est in co-
gnatione sapientiæ, * & in amicitia il- 18
lius delectatio bona, & in operibus ma-
nuum illius honestas sine defectione, &
in certamine loquelæ illius sapientia, &
præclaritas in communicatione sermo-
num ipsius: circuibam quærens, vt mihi
illam assumerem. * Puer autem eram 19
ingeniosus, & sortitus sum animam bo-
nam. * Et cum essem magis bonus, veni 20
ad corpus incoinquinatũ. * Et vt sciui 21
quoniam aliter non possem esse conti-
nens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat
sapientiæ, scire cuius esset hoc donum:
adij Dominum, & deprecatus sum illũ,
& dixi ex totis præcordijs meis.

CAP. IX.

3.Reg.3.b.9 DEus patrum meorum, & Domine 1
misericordiæ, qui fecisti omnia ver A
bo tuo, * & sapientia tua cõstituisti ho- 2
minem, vt dominaretur creaturæ, quæ a
te facta est, * vt disponat orbem terrarũ, 3
in æquitate & iustitia, & in directione
cordis iudicium iudicet: * da mihi se- 4
dium tuarum assistricem sapientiam, &
|| Psal.115.b.16 noli me reprobare a pueris tuis: * || quo- 5
niam seruus tuus sum ego, & filius an-
cillæ tuæ, homo infirmus, & exigui tẽ-
poris, & minor ad intellectũ iudicij & B
legum. * Nam & si quis erit consumma- 6
tus inter filios hominũ, si ab illo abfue-
rit sapientia tua, in nihilum computa-
|| 1.Par.28.b.4.5 2.Par.1.b.9 bitur. * || Tu elegisti me regem populo 7
tuo, & iudicem filiorum tuorum, & fi-
liarum: * & dixisti me ædificare templũ 8
in monte sancto tuo, & in ciuitate ha-
bitationis tuæ altare, similitudinem ta-
|| Prou.8.c.22 d.27 Ioan.1.a.1 bernaculi sancti tui, quod præparasti ab
initio: * || & tecũ sapientia tua, quæ nouit 9
opera tua, quæ & affuit tũc cũ orbẽ ter-
rarũ faceres, & sciebat quid esset placitũ
C oculis tuis, & quid directũ in præceptis
10 tuis. * Mitte illam de cælis sanctis tuis,
& a sede magnitudinis tuæ, vt mecum
sit & mecum laboret, vt sciam quid ac-
11 ceptum sit apud te: * scit enim illa om-
nia, & intelligit, & deducet me in ope-
ribus meis sobrie, & custodiet me in
12 sua potentia. * Et erunt accepta opera
mea, & disponam populum tuum iuste,
13 & ero dignus sediũ patris mei. * || Quis || Isai.40.d.13 Rom.11.d.34 1.Cor.2.d.16
enim hominum poterit scire consilium
Dei? aut quis poterit cogitare quid ve-
14 lit Deus? * Cogitationes enim mortaliũ
D timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ.
15 * Corpus enim, quod corrumpitur, ag-
grauat animam, & terrena inhabitatio
16 deprimit sensum multa cogitantem. * Et
difficile æstimamus quæ in terra sunt: &
quæ in prospectu sunt, inuenimus cum
labore. Quæ autẽ in cælis sunt quis in-
17 uestigabit? * Sensum autẽ tuũ quis sciet,
nisi tu dederis sapientiam, & miseris
spiritum sanctum tuum de altissimis:
18 * & sic correctæ sint semitæ eorum, qui
sunt in terris, & quæ tibi placent didi-
19 cerint homines? * Nam per sapientiam
sanati sunt quicumque placuerunt tibi
Domine a principio.

CAP. X.

1 HÆc illum, qui primus formatus est Gen.1.d.27
A a Deo pater orbis terrarum, cum
2 solus esset creatus, custodiuit, * || & edu- || Gen.2.b.7
xit illũ a delicto suo, & dedit illi vir-
3 tutem continendi omnia. * || Ab hac vt || Gen.4.b.8
recessit iniustus in ira sua, per irã homi-
4 cidij fraterni deperijt. * || Propter quẽ, || Gen.7.b.6
cum aqua deleret terram, sanauit iterũ
sapientia, per contemptibile lignum iu-
5 stum gubernans. * || Hæc & in consensu || Gen.11.a.2
nequitiæ cum se nationes contulissent,
sciuit iustum, & conseruauit sine quere-
la Deo, & in filij misericordia fortem
6 custodiuit. * || Hæc iustum a percũtibus || Gen.19.a.17
B impijs liberauit fugientem, descendente
7 igne in pentapolim: * quibus in testimo-
nium nequitiæ fumigabũda constat de-
serta terra, & incerto tempore fructus
habentes arbores, & incredibilis animæ
8 memoria stans figmentum salis. * Sa-
pien-

pientiam enim prætereuntes non tantũ
in hoc lapsi sunt vt ignorarent bona,
sed & insipientiæ suæ reliquerunt homi-
nibus memoriam, vt in his, quæ pecca-
uerunt, nec latére potuissent. * Sapien- 9
tia autem hos, qui se obseruant, a dolo-
‖ Gen.28.a.5 b.10 ribus liberauit. * ‖ Hæc profugum iræ 10
fratris iustum deduxit per vias rectas,
& ostendit illi regnum Dei, & dedit il-
li scientiam sanctorum: honestauit illũ
in laboribus, & compleuit labores il-
lius. * In fraude circumuenientium il- 11
lum affuit illi, & honestum fecit illum.
* Custodiuit illum ab inimicis, & a se- 12
ductoribus tutauit illum, & certamen C
forte dedit illi vt vinceret, & sciret quo-
niam omnium potentior est sapientia.
‖ Gen.37.f.26 * ‖ Hæc venditũ iustum non dereliquit, 13
sed a peccatoribus liberauit eum: descẽ-
‖ Act.7.b.9 ditq. cum illo in foueam, * ‖ & in vin- 14
Gen.41.f.40 culis non dereliquit illum, donec affer-
ret illi sceptrum regni, & potentiam
aduersus eos, qui eum deprimebant: &
mendaces ostendit, qui maculauerunt
illum, & dedit illi claritatem æternam.
‖ Exod.1.b.11 * ‖ Hæc populum iustum, & semen si- 15
ne querela liberauit a nationibus, quæ
illum deprimebant. * Intrauit in animã 16
serui Dei, & stetit contra reges horren-
dos in portentis & signis. * Et reddidit 17
iustis mercedem laborum suorum, &
deduxit illos in via mirabili: & fuit il- D
lis in velamento diei, & in luce stella-
‖ Exo.14.c.22 rum per noctem: * ‖ transtulit illos per 18
Psal.77.b.14 Mare rubrum, & transuexit illos per
aquam nimiam. * Inimicos autem illo- 19
rum demersit in mare, & ab altitudine
‖ Exod.12.e.35 inferorum eduxit illos. ‖ Ideo iusti tule-
runt spolia impiorum, * ‖ & decantaue- 20
‖ Exod.15.a.1 runt Domine nomen sanctum tuum, &
victricem manum tuam laudauerunt pa-
riter: * quoniam sapientia aperuit os 21
mutorum, & linguas infantium fecit
disertas.

CAP. XI.

1
Exod.16.a.1 Direxit opera eorũ in manibus pro- 2
phetæ sancti. * Iter fecerunt per de- A
serta, quæ non habitabantur: & in lo- 3
‖ Exo.17.c.12 cis desertis fixerunt casas. * ‖ Steterunt
contra hostes, & de inimicis se vindi- 4
‖ Num.20.b.11 cauerunt. * ‖ Sitierunt, & inuocauerunt
te, & data est illis aqua de petra altissi-
ma, & requies sitis de lapide duro.
5 * Per quæ enim pœnas passi sunt inimi-
ci illorum, a defectione potus sui, &
in eis, cum abundarent filij Israel, læ-
6 tati sunt; * per hæc, cum illis deessent,
7 bene cum illis actũ est. * Nam pro fon-
te quidem sempiterni fluminis, huma-
8 num sanguinem dedisti iniustis. * Qui
cum minuerentur in traductione infan-
tium occisorum, dedisti illis abundan-
9 tem aquam insperatè, * ostendens per si-
tim, quæ tunc fuit, quemadmodum
tuos exaltares, & aduersarios illorũ ne-
10 cares. * Cum enim tentati sunt, &
B quidem cum misericordia disciplinam
accipientes, scierunt quemadmodum cũ
ira iudicati impij tormenta paterentur.
11 * Hos quidem tamquam pater monens
probasti: illos autem tamquam durus
12 rex interrogans condemnasti. * Absen-
tes enim & præsentes similiter torque-
13 bantur. * Duplex enim illos acceperat
tædium, & gemitus cum memoria præ-
14 teritorum. * Cum enim audirent per
sua tormenta bene secum agi, comme-
morati sunt Dominum, admirantes in
15 finem exitus. * Quem enim in exposi-
tione praua proiectum deriserunt, in fi-
nem euentus mirati sunt: non simili-
16 ter iustis sitientes. * Pro cogitationibus
C autẽ insensatis iniquitatis illorũ, ‖ quòd ‖ Inf.12.e.24
quidam errantes colebant mutos serpẽ-
tes, & bestias superuacuas, immisisti il-
lis multitudinem mutorum animalium
17 in vindictam: * vt scirent quia per quæ
18 peccat quis, per hæc & torquetur. * ‖ Nõ ‖ Leu.26.d.22
enim impossibilis erat omnipotens ma- ‖ Inf.16.a.1
nus tua, quæ creauit orbem terrarum Ier.8.c.17
ex materia inuisa, immittere illis mul-
titudinem vrsorum, aut audaces leones,
19 * aut noui generis ira plenas ignotas be-
stias, aut vaporem ignium spirantes, aut
fumi odorem proferentes, aut horren-
20 das ab oculis scintillas emittẽtes: * qua-
rum non solum læsura poterat illos ex-
terminare, sed & aspectus per timorem
21 occidere. * Sed & sine his vno spiritu
poterant occidi persecutionem passi ab
ipsis factis suis, & dispersi per spiritum
D virtutis tuæ: sed omnia in mensura, &
22 numero, & pondere disposuisti. * Mul-
tum enim valere, tibi soli supererat sem-
per: & virtuti brachij tui quis resistet?

* Quoniam tamquam momentum sta- 23
teræ, sic est ante te orbis terrarum, &
tamquam gutta roris antelucani, quæ
descendit in terram. * Sed misereris 24
omnium, quia omnia potes, & dissi-
mulas peccata hominum propter pœni-
tentiam.* Diligis enim omnia quæ sunt, 25
& nihil odisti eorum quæ fecisti: nec
enim odiens aliquid constituisti, aut fe-
cisti.* Quomodo autem posset aliquid 26
permanere, nisi tu voluisses? aut quod a
te vocatū non esset, conseruaretur?* Par- 27
cis autem omnibus: quoniam tua sunt
Domine, qui amas animas.

CAP. XII.

O Quam bonus, & suauis est Domine 1
spiritus tuus in omnibus! * Ideoq. 2
eos, qui exerrant, partibus corripis: & A
de quibus peccant, admones & alloque-
ris: vt relicta malitia, credant in te Do-
‖Deut. 9. a. 3. 12. d. 29. 18. b. 12 mine. * ‖ Illos enim antiquos inhabita- 3
tores terræ sanctæ tuæ, quos exhorrui-
sti,* quoniam odibilia opera tibi facie- 4
bant per medicamina, & sacrificia iniu-
sta, * & filiorum suorum necatores sine 5
misericordia, & comestores viscerum
hominum, & deuoratores sanguinis a
medio sacramento tuo,* & auctores pa 6
rentes animarum inauxiliatarum perde-
re voluisti per manus parentum nostro-
rum, * vt dignam perciperent peregri- 7
natonem puerorum Dei, quæ tibi om-
nium charior est terra.* Sed & his tam- 8
quam hominibus pepercisti, & misisti
antecessores exercitus tui vespas, vt
illos paulatim exterminarent. * Non 9
quia impotens eras in bello subijcere B
impios iustis, aut bestijs sæuis, aut ver-
‖Exo. 23. d. 30 Deut. 7. d. 22 bo duro simul exterminare: * ‖ sed par- 10
tibus iudicans dabas locum pœnitentiæ,
non ignorans, quoniam nequam est na-
tio eorum, & naturalis malitia ipsorum,
& quoniam non poterat mutari cogita-
tio illorum in perpetuum. * Semen 11
enim erat maledictum ab initio: nec ti-
mens aliquem, veniam dabas peccatis
illorum. * Quis enim dicet tibi: Quid 12
fecisti? aut quis stabit contra iudicium
tuum? aut quis in conspectu tuo veniet
vindex iniquorum hominum? aut quis
tibi imputabit, si perierint nationes, quas
tu fecisti? * Non enim est alius Deus 13
quàm tu, ‖ cui cura est de omnibus, ‖1. Pet. 5. b. 7
vt ostendas quoniam non iniuste iudicas
14 iudicium. * Neque rex, neque tyran-
nus in conspectu tuo inquirent de his,
15 quos perdidisti. * Cum ergo sis iustus,
iuste omnia disponis: ipsum quoque
qui non debet puniri, condemnare, ex-
16 terum æstimas a tua virtute. * Virtus
C enim tua iustitiæ initium est: & ob hoc
quòd omnium Dominus es, omnibus
17 te parcere facis.* Virtutem enim osten-
dis tu, qui non crederis esse in virtute
consummatus, & horum, qui te nesciunt,
18 audaciam traducis. * Tu autem domi-
nator virtutis, cum tranquillitate iudi-
cas, & cum magna reuerentia disponis
nos: subest enim tibi, cum volueris, pos-
19 se. * Docuisti autem populum tuum
per talia opera, quoniam oportet iustum
esse & humanum, & bonæ spei fecisti
filios tuos: quoniam iudicans das locum
20 in peccatis pœnitentiæ. * Si enim ini-
micos seruorum tuorum, & debitos
morti, cum tanta cruciasti attentione,
dans tempus & locum, per quæ possent
21 mutari a malitia;* cum quanta diligen-
tia iudicasti filios tuos, quorum paren-
tibus iuramenta & conuentiones dedisti
22 bonarum promissionum?* Cum ergo
D das nobis disciplinam, inimicos nostros
multipliciter flagellas, vt bonitatem
tuam cogitemus iudicantes: & cum de
nobis iudicatur, speremus misericor-
23 diam tuam. * Vnde & illis, qui in
vita sua insensate & iniuste vixerunt, per
hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tor-
24 menta. * ‖ Etenim in erroris via diutius ‖Sup. 11. c. 24
errauerunt, deos æstimantes hæc, quæ Rom. 1. c. 23.
in animalibus sunt superuacua, infan-
25 tium insensatorum more viuentes.* Pro-
pter hoc tamquam pueris insensatis iu-
26 dicium in derisum dedisti. * Qui autem
ludibrijs & increpationibus non sunt
correcti, dignum Dei iudicium experti
27 sunt. * In quibus enim patientes indi-
gnabantur, per hæc quos putabant deos,
in ipsis cum exterminarentur videntes,
illum, quem olim negabant se nosse,
verum Deum agnouerunt: propter
quod & finis condemnationis eorum
venit super illos.

CAP.

CAP. XIII.

Rom. 1.b.18. VAni autem sunt omnes homines, 1
in quibus non subest scientia Dei: A
& de his, quæ videntur bona, non po-
tuerunt intelligere eum, qui est, neque
operibus attendentes agnouerunt quis
ǁDeut.4.c.19. 17.a.3. esset artifex: * ǁ sed aut ignem, aut spi- 2
ritum, aut citatum aërem, aut gyrum
stellarum, aut nimiam aquam, aut so-
lem & lunam, rectores orbis terrarum
deos putauerunt. * Quorum si specie 3
delectati, deos putauerunt: sciant quan-
to his dominator eorum speciosior est:
speciei enim generator hæc omnia con-
stituit. * Aut si virtutem, & opera eo- 4
rum mirati sunt, intelligant ab illis, quo-
niam qui hæc fecit, fortior est illis:
* a magnitudine enim speciei, & crea- 5
turæ cognoscibiliter poterit creator ho-
rum videri. * sed tamen adhuc in his mi- 6
nor est querela. Et hi enim fortasse er- B
rant, Deum quærentes, & volentes inue-
ǁRom.1.c.21 nire. * ǁ Etenim cum in operibus illius 7
conuersentur, inquirunt: & persuasum
habent quoniam bona sunt quæ viden-
tur. * Iterum autem nec his debet igno- 8
sci. * Si enim tantum potuerunt scire, 9
vt possent æstimare sæculum: quomo-
do huius Dominum non facilius inue-
nerunt? * Infelices autem sunt, & in- 10
ter mortuos spes illorum est, qui ap-
pellauerunt deos opera manuum homi-
num, aurum & argentum, artis inuen-
tionem, & similitudines animalium,
aut lapidem inutilem opus manus anti-
ǁIsa.44.b.9 Ier.10.a.3. quæ. * ǁ Aut siquis artifex faber de silua 11
lignum rectum secuerit, & huius docte C
eradat omnem corticem, & arte sua
vsus, diligenter fabricet vas vtile in con-
uersationem vitæ, * reliquijs autem eius 12
operis, ad præparationem escæ abutatur:
* & reliquum horum, quod ad nullos 13
vsus facit, lignum curuum, & vortici-
bus plenum, sculpat diligenter per va-
cuitatem suam, & per scientiam suæ ar-
tis figuret illud, & assimilet illud ima- 14
gini hominis, * aut alicui ex animalibus
illud comparet, perliniens rubrica, & ru-
bicundum faciens fuco colorem illius,
& omnem maculam, quæ in illo est, per-
liniens: * & faciat ei dignam habitatio- 15
nem, & in pariete ponens illud, & con- D
16 firmans ferro, * ne forte cadat, prospi-
ciens illi, sciens quoniam non potest
adiuuare se: imago enim est, & opus
17 est illi adiutorium. * Et de substantia
sua, & de filijs suis, & de nuptijs vo-
tum faciens inquirit. Non erubescit lo-
18 qui cum illo, qui sine anima est: * &
pro sanitate quidem infirmum depreca-
tur, & pro vita rogat mortuum, & in
19 adiutorium inutilem inuocat: * & pro
itinere petit ab eo, qui ambulare non
potest: & de acquirendo, & de ope-
rando, & de omnium rerum euentu
petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAP. XIIII.

1 ITerum alius nauigare cogitans, &
A per feros fluctus iter facere incipiēs,
ligno portante se, fragilius lignum in-
2 uocat. * Illud enim cupiditas acquiren-
di excogitauit, & artifex sapientia fabri-
3 cauit sua. * Tua autem, Pater, proui-
dentia gubernat: ǁ quoniam dedisti & ǁExo.14.d.22
in mari viam, & inter fluctus semitam
4 firmissimam, * ostendens quoniam po-
tens es ex omnibus saluare, etiam si si-
5 ne arte aliquis adeat mare. * Sed vt
non essent vacua sapientiæ tuæ opera:
propter hoc etiam & exiguo ligno cre-
dunt homines animas suas, & transeun-
6 tes mare per ratem liberati sunt: * ǁ sed ǁGenes.6.b.4 7.b.7.
& ab initio cum perirent superbi gigan-
tes, spes orbis terrarum ad ratem con-
fugiens, remisit sæculo semen natiuita-
7 tis, quæ manu tua erat gubernata. * Be-
nedictum est enim lignum, per quod fit
8 iustitia. * ǁ Per manus autem quod fit ǁPsal. 1.3 Baruc. 6.a.3.
idolum, male dictum est & ipsum, &
qui fecit illud: quia ille quidem opera-
tus est: illud autem cū esset fragile, deus
9 cognominatus est. * Similiter autem
odio sunt Deo impius, & impietas eius.
10 * Etenim quod factum est, cum illo, qui
11 fecit, tormenta patietur. * Propter hoc &
B in idolis nationum non erit respectus:
quoniam creaturæ Dei in odium factæ
sunt, & in tentationem animabus homi-
num, & in muscipulam pedibus insipien-
12 tium. * Initium enim fornicationis est
exquisitio idolorum: & adinuentio illo-
13 rū corruptio vitæ est. * neque enim erant
ab initio, neque erunt in perpetuum.
14 * Superuacuitas enim hominū hæc adue-
nit

nit in orbem terrarum: & ideo breuis
illorũ finis est inuentus. * Acerbo enim 15
luctu dolens pater, cito sibi rapti filij fe-
cit imaginem: & illum, qui tunc quasi
homo mortuus fuerat, nunc tamquam
deum colere cœpit, & constituit inter
seruos suos sacra & sacrificia. * Deinde 16
interueniente tempore, conualescente
iniqua consuetudine, hic error tamquã
lex custoditus est, & tyrannorum impe-
rio colebantur figmenta. * Et hos, quos 17
in palam homines honorare non pote-
rant propter hoc quòd longe essent, e
longinquo figura eorum allata, euiden-
tem imaginem regis, quem honorare
volebant, fecerunt: vt illum, qui abe-
rat, tamquam præsentem colerent sua
sollicitudine. * Prouexit autem ad horum 18
culturam & hos, qui ignorabant, arti-
ficis eximia diligentia. * Ille enim vo- 19
lens placere illi, qui se assumpsit, elabo-
rauit arte sua, vt similitudinem in me-
lius figuraret. * Multitudo autem ho- 20
minum abducta per speciem ope- C
ris, eum, qui ante tempus tamquam
homo honoratus fuerat, nunc deum
æstimauerunt. * Et hæc fuit vitæ huma- 21
næ deceptio: quoniam aut affectui, aut
regibus deseruientes homines, incom-
municabile nomen lapidibus & lignis
imposuerunt. * Et non suffecerat errasse 22
eos circa Dei scientiam, sed & in ma-
gno viuentes inscientiæ bello, tot &
‖ Deu. 18. b. 10 tam magna mala pacẽ appellant. * ‖ Aut 23
Ier. 7. a. 6 enim filios suos sacrificantes, aut obscu-
ra sacrificia facientes, aut insaniæ ple-
nas vigilias habentes, * neque vitam, ne- 24
que nuptias mundas iam custodiunt, sed
alius alium per inuidiam occidit, aut
adulterans contristat: * & omnia com- 25
mista sunt, sanguis, homicidium, fur- D
tum & fictio, corruptio & infidelitas,
turbatio & periurium, tumultus bono-
rum, * Dei immemoratio, animarum 26
inquinatio, natiuitatis immutatio, nu-
ptiarum inconstantia, inordinatio mœ-
chiæ & impudicitiæ. * Infandorum 27
enim idolorum cultura, omnis mali
causa est, & initium & finis. * Aut e- 28
nim dum lætantur, insaniunt: aut cer-
te vaticinantur falsa, aut viuunt iniuste,
aut peierant cito. * Dum enim confi- 29
dunt in idolis, quæ sine anima sunt, ma-
le iurantes noceri se non sperant. * Vtra- 30
que ergo illis euenient digne, quoniam
male senserunt de Deo, attendentes ido-
lis, & iurauerunt iniuste, in dolo con-
31 temnentes iustitiam. * Non enim iura-
torum virtus, sed peccantium pœna
perambulat semper iniustorum præua-
ricationem.

CAP. XV.

1 TV autem Deus noster, suauis &
A verus es; patiens, & in misericor-
2 dia disponens omnia. * Etenim si pec-
cauerimus, tui sumus, scientes magni-
tudinem tuam: & si non peccauerimus,
scimus quoniam apud te sumus compu-
3 tati. * Nosse enim te, consummata iu-
stitia est: & scire iustitiam, & virtutem
4 tuam, radix est immortalitatis. * Non
enim in errorem induxit nos hominum
malæ artis excogitatio, nec vmbra pi-
cturæ labor sine fructu, effigies sculpta
5 per varios colores, * cuius aspectus in-
sensato dat concupiscentiam, & diligit
mortuæ imaginis effigiem sine anima.
6 * Malorum amatores, digni sunt qui spem
habeant in talibus, & qui faciunt illos,
7 & qui diligunt, & qui colunt. * ‖ Sed ‖ Ro. 9. d. 21
B & figulus mollem terram premens la-
boriose fingit ad vsus nostros vnum-
quodque vas, & de eodem luto fingit
quæ munda sunt in vsum vasa, & simili-
ter quæ his sunt contraria: horum au-
tem vasorum quis sit vsus, iudex est fi-
8 gulus. * Et cum labore vano deum
fingit de eodem luto: ille qui paulo an-
te de terra factus fuerat, & post pusil-
lum reducit se vnde acceptus est, repe-
titus animæ debitum quam habebat.
9 * Sed cura est illi, non quia laboraturus
est, nec quoniam breuis illi vita est, sed
concertatur aurificibus & argentarijs:
sed & ærarios imitatur, & gloriam præ-
fert, quoniam res superuacuas fingit.
10 * Cinis est enim cor eius, & terra su-
C peruacua spes illius, & luto vilior vita
11 eius: * quoniam ignorauit qui se fin-
xit, & qui inspirauit illi animam, quæ
operatur, & qui insufflauit ei spiritum
12 vitalem. * Sed & æstimauerunt lu-
sum esse vitam nostram, & conuersa-
tionem vitæ compositam ad lucrum,
& oportere vndecumque etiam ex ma-
13 lo acquirere. * Hic enim scit se super
omnes

omnes delinquere, qui ex terræ materia
fragilia vasa, & sculptilia fingit. * Om- 14
nes enim insipientes, & infelices supra
modum animæ superbi, sunt inimici po-
puli tui, & imperantes illi: * quoniam 15
omnia idola nationum deos æstimaue-
Ps.113.b.4 & 134.c.15 runt, || quibus neque oculorum vsus est
ad videndum, neque nares ad percipien-
dum spiritum, neque aures ad audien-
dum, neque digiti manuum ad tractan-
dum, sed & pedes eorum pigri ad am- D
bulandum. * homo enim fecit illos: & 16
qui spiritum mutuatus est, is finxit il-
los. Nemo enim sibi similem homo po-
terit Deum fingere. * Cum enim sit 17
mortalis, mortuum fingit manibus ini-
quis. Melior enim est ipse his, quos co-
lit, quia ipse quidem vixit, cum esset
mortalis, illi autem numquam. * Sed 18
& animalia miserrima colunt: insensa-
ta enim comparata his, illis sunt dete-
riora. * Sed nec aspectu aliquis ex his 19
animalibus bona potest conspicere. Ef-
fugerunt autem Dei laudem, & benedi-
ctionem eius.

CAP. XVI.

PRopter hæc, & per his similia passi 1
sunt digne tormenta, & per multi- A
tudinem bestiarum exterminati sunt.
* Pro quibus tormentis bene disposuisti 2
Nu.11.g.31 populum tuum, || quibus dedisti concu-
piscentiam delectamenti sui nouum sa-
porem, escam parans eis ortygometrā:
* vt illi quidem concupiscentes escam 3
propter ea, quæ illis ostensa & missa
sunt, etiam a necessaria concupiscentia
auerterentur. Hi autem in breui inopes
facti, nouam gustauerūt escam. * Opor- 4
tebat enim illis sine excusatione quidē
superuenire interitum exercentibus ty-
rannidem: his autem tantum ostendere
quemadmodum inimici eorum exter-
Num.21.b.6 minabantur. * || Etenim cum illis super- 5
uenit sæua bestiarum ira, morsibus per-
uersorum colubrorum exterminabātur.
* Sed non in perpetuum ira tua permā- 6
sit, sed ad correptionem in breui turba-
ti sunt, signum habentes salutis ad com-
memorationē mandati legis tuæ. * Qui 7
enim conuersus est, non per hoc, quod B
videbat, sanabatur, sed per te omnium
saluatorem: * in hoc autem ostendisti 8
inimicis nostris, quia tu es, qui liberas
9 ab omni malo. * || Illos enim locusta- Exo.10.a.4 & 8.f.24 Apoc.9.b.7
rum, & muscarum occiderunt morsus,
& non est inuenta sanitas animæ illo-
rum: quia digni erat ab huiusmodi ex-
10 terminari. * Filios autem tuos nec dra-
conum venenatorum vicerunt dentes:
misericordia enim tua adueniens sana-
11 bat illos. * In memoria enim sermo-
num tuorum examinabantur, & veloci-
ter saluabantur, ne in altam incidentes
obliuionem, non possent tuo vti adiu-
12 torio. * Etenim neque herba, neque ma-
lagma sanauit eos, sed tuus, Domine,
13 sermo, qui sanat omnia. * || Tu es enim, Deu.32.f.39 1.Reg.2.a.6 Tob.13.a.2
Domine, qui vitæ & mortis habes po-
testatem, & deducis ad portas mor-
14 tis, & reducis: * homo autem occidit
quidem per malitiam, & cum exierit
C spiritus, non reuertetur, nec reuocabit
15 animam quæ recepta est: * sed tuam
16 manum effugere impossibile est. * || Ne- Exo.9.e.23
gantes enim te nosse impij, per fortitu-
dinem brachij tui flagellati sunt: nouis
aquis, & grandinibus, & pluuijs perse-
cutionem passi, & per ignem consum-
17 pti. * Quod enim mirabile erat, in
aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis
valebat: vindex est enim orbis iustorū.
18 * Quodam enim tempore, mansuetaba-
tur ignis, ne comburerentur quæ ad
impios missa erant animalia: sed vt ipsi
videntes scirent, quoniam Dei iudicio
19 patiuntur persecutionem. * Et quodam
tempore in aqua supra virtutem ignis
exardescebat vndique, vt iniquæ terræ
20 nationem exterminaret. * || Pro quibus Exo.16.c.14 Num.11.b.7 Psal.77.c.25 Ioan.6.d.31
angelorum esca nutriuisti populum tuū,
& paratum panem de cælo præstitisti il-
lis sine labore, omne delectamentum
in se habentem, & omnis saporis suaui-
21 tatem. * Substantia enim tua dulcedi-
nem tuam, quam in filios habes, osten-
debat: & deseruiens vniuscuiusque vo-
luntati, ad quod quisque volebat, con-
22 uertebatur. * || Nix autem & glacies su- Exo.9.e.18
D stinebant vim ignis, & non tabescebant:
vt scirent quoniam fructus inimicorum
exterminabat ignis ardens in grandine
23 & pluuia coruscans. * Hic autem ite-
rum vt nutrirentur iusti, etiam suæ vir-
24 tutis oblitus est. * Creatura enim tibi
Factori deseruiens, exardescit in tor-
mentum aduersus iniustos: & lenior fit
ad

ad benefaciendum pro his, qui in te cō-
fidunt. *Propter hoc & tunc in omnia 25
tráſfigurata omnium nutrici gratiæ tuæ
deſeruiebat, ad voluntatem eorum, qui a
te deſiderabant: *vt ſcirent filij tui, quos 26
‖Deut.8.a.3 Matt.4.a.4 dilexiſti Domine, ‖quoniam nō natiui-
tatis fructus paſcunt homines, ſed ſermo
tuus hos, qui in te crediderint, cōſeruat.
*Quod enim ab igne nō poterat exter- 27
minari, ſtatim ab exiguo radio ſolis ca-
lefactū tabeſcebat: *vt notum omnibus 28
eſſet, quoniam oportet præuenire ſolem
ad benedictionem tuam, & ad ortum lu-
cis te adorare. *Ingrati enim ſpes tam- 29
quam hybernalis glacies tabeſcet, & di-
ſperiet tamquam aqua ſuperuacua.

CAP. XVII.

MAgna ſunt enim iudicia tua Domi 1
ne, & inenarrabilia verba tua: pro- A
pter hoc indiſciplinatæ animæ erraue-
‖Exo.10.f.23 runt. *‖Dum enim perſuaſum habent 2
iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ:
vinculis tenebrarum & longæ noctis cō-
pediti, incluſi ſub tectis, fugitiui perpe-
tuæ prouidentiæ iacuerunt. *Et dū pu- 3
tant ſe latere in obſcuris peccatis, tene-
broſo obliuionis velamēto diſperſi ſunt,
pauentes horrende, & cum admiratione
nimia perturbati. *Neque enim quæ cō 4
tinebat illos ſpelunca, ſine timore cuſto-
diebat: quoniam ſonitus deſcendēs per-
turbabat illos, & perſonæ triſtes illis ap-
parentes pauorem illis præſtabant. *Et 5
ignis quidem nulla vis poterat illis lu-
men præbere, nec ſiderum limpidæ flā-
mæ illuminare poterant illam noctem
‖Exo.7.d.22 & 8.b.7 horrēdam. *‖Apparebat autem illis ſu- 6
bitaneus ignis, timore plenus: & timore B
perculſi illius, quæ non videbatur, faciei,
æſtimabant deteriora eſſe quæ videban-
tur: *& magicæ artis appoſiti erant de- 7
riſus, & ſapientiæ gloriæ correptio cum
contumelia. *Illi enim qui prōmittebāt 8
timores & perturbationes expellere ſe
ab anima languente, hi cum deriſu pleni
timore languebant. *Nam etſi nihil il- 9
los ex mōſtris perturbabat: tranſitu ani-
malium & ſerpentium ſibillatione com-
moti, tremebundi peribant: & aërem,
quem nulla ratione quis effugere poſſet,
negantes ſe videre. *Cum ſit enim ti- 10
mida nequitia, dat teſtimonium cōdem- C
nationis: ſemper enim præſumit ſæua,
11 perturbata conſcientia. *Nihil enim eſt
timor niſi proditio cogitationis auxilio-
12 rum. *Et dum ab intus minor eſt expe-
ctatio, maiorem computat in ſcientiam
eius cauſæ, de qua tormentum præſtat.
13 *Illi autem qui impotentem vere noctē,
& ab infimis, & ab altiſſimis inferis ſu-
peruenientem, eundem ſomnū dormien-
14 tes, *aliquando monſtrorum exagitabā-
tur timore, aliquādo animæ deficiebant
traductione: ſubitaneus enim illis & in-
15 ſperatus timor ſuperuenerat. *Deinde ſi
quiſquam ex illis decidiſſet, cuſtodieba-
16 tur in carcere ſine ferro recluſus. *Si
D enim ruſticus quis erat, aut paſtor, aut
agri laborū operarius præoccupatus eſ-
ſet, ineffugibilem ſuſtinebat neceſſitatē.
17 *Vna enim catena tenebrarum omnes
erant colligati. Siue ſpiritus ſibilans, aut
inter ſpiſſos arborum ramos auiū ſonus
ſuauis, aut vis aquæ decurrētis nimium,
18 *aut ſonus validus præcipitatarum pe-
trarum, aut ludētium animalium curſus
inuiſus, aut mugientium valida beſtiarū
vox, aut reſonans de altiſſimis montibus
Echo: deficientes faciebant illos præ ti-
19 more. *Omnis enim orbis terrarū lim-
pido illuminabatur lumine, & non im-
20 peditis operibus continebatur. *Solis
autem illis ſuperpoſita erat grauis nox,
imago tenebrarum, quæ ſuperuentura
illis erat. Ipſi ergo ſibi erant grauiores
tenebris.

CAP. XVIII.

1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, ‖Exo.10.f.23
A & horum quidem vocem audiebant,
ſed figuram non videbant. Et quia non
& ipſi eadem paſſi erant, magnificabant
2 te: *& qui ante læſi erant, quia non læ-
debantur, gratias agebāt: & vt eſſet dif-
3 ferentia, donum petebant. *‖Propter ‖Exo.14.e.24 Pſal.77.b.14 & 104.d.39
quod ignis ardentem columnam ducem
habuerunt ignotæ viæ, & ſolē ſine læſu-
4 ra boni hoſpitij præſtitiſti. *Digni qui-
dem illi carere luce, & pati carcerem te-
nebrarum, qui incluſos cuſtodiebant fi-
lios tuos, per quos incipiebat incorru-
5 ptum legis lumen ſæculo dari. *‖Cum ‖Exo.1.c.16 & 2.a.3
cogitarent iuſtorum occidere infantes:
& vno expoſito filio, & liberato, in tra-
ductionem illorum, multitudinem filio-
rum

‖Exo.14.f.17 rum abstulisti, & ‖pariter illos perdidi-
sti in aqua valida. * Illa enim nox ante 6
cognita est a patribus nostris, vt vere B
scientes quibus iuramentis crediderunt,
animæquiores essent. * Suscepta est au- 7
tem a populo tuo sanitas quidem iusto-
rum, iniustorum autem exterminatio.
* Sicut enim læsisti aduersarios: sic & 8
nos prouocans magnificasti. * Absconse 9
enim sacrificabant iusti pueri bonorum,
& iustitiæ legem in concordia disposue-
runt: similiter & bona & mala receptu-
ros iustos, patrum iam decantantes lau-
des. * Resonabat autem inconueniens 10
inimicorum vox, & flebilis audiebatur
‖Exo.12.d.30 planctus ploratorũ infantium. * ‖Simili 11
autem pœna seruus cum domino affli-
ctus est, & popularis homo regi similia
passus. * Similiter ergo omnes vno no- 12
mine mortis mortuos habebãt innume-
rabiles. Nec enim ad sepeliendum viui
sufficiebant: quoniam vno momento,
quæ erat præclarior natio illorũ, exter-
minata est. * De omnibus enim nõ cre- 13
dentes propter veneficia, tunc vero pri-
mum cum fuit exterminium primoge-
nitorum, spoponderunt populum Dei
esse. * Cum enim quietum silentium 14
contineret omnia, & nox in suo cursu C
medium iter haberet, * omnipotens ser- 15
mo tuus de cælo a regalibus sedibus, du-
rus debellator in mediã exterminij ter-
ram prosiliuit, * gladius acutus insimu- 16
latum imperium tuum portans, & stans
repleuit omnia morte, & vsque ad cæ-
lum attingebat stans in terra. * Tunc 17
continuo visus somniorũ malorum tur-
bauerunt illos, & timores superuenerunt
insperati. * Et alius alibi proiectus se- 18
miuiuus, propter quam moriebatur, cau-
sam demonstrabat mortis. * Visiones 19
enim, quæ illos turbauerunt, hæc præmo-
nebant, ne inscij, quare mala patieban-
tur, perirent. * Tetigit autem tunc & 20
iustos tentatio mortis, & commotio in
eremo facta est multitudinis: sed non
‖Num.16. diu permãsit ira tua. * ‖Properans enim 21
homo sine querela deprecari pro popu- D
lis, proferens seruitutis suæ scutum, ora-
tionem & per incensum deprecationem
allegans, restitit iræ, & finem imposuit
necessitati, ostendens quoniam tuus est
famulus. * Vicit autem turbas, non in 22
virtute corporis, nec armaturæ poten-
tia, sed verbo illum, qui se vexabat, sub-
iecit, iuramenta parentum, & testamen-
23 tum commemorans. * Cum enim iam
aceruatim cecidissent super alterutrum
mortui, interstitit, & amputauit impe-
tum, & diuisit illam, quæ ad viuos du-
24 cebat viam. * ‖In veste enim poderis, ‖Exo.28.b.6
quam habebat, totus erat orbis terrarũ:
& parentum magnalia in quattuor or-
dinibus lapidum erant sculpta, & ma-
gnificentia tua in diademate capitis il-
25 lius sculpta erat. * His autem cessit qui
exterminabat, & hæc extimuit. erat enim
sola tentatio iræ sufficiens.

CAP. XIX.

1 IMpijs autem vsque in nouissimum si-
A ne misericordia ira superuenit. Præ-
2 sciebat enim & futura illorum: * quo-
niam cum ipsi permisissent vt se educe-
rent, & cum magna solicitudine præmi-
sissent illos, consequebantur illos pœni-
3 tentia acti. * ‖Adhuc enim inter manus ‖Exo.14.a.5
habentes luctum, & deplorantes ad mo-
numenta mortuorum, aliam sibi assum-
pserunt cogitationem insciẽtiæ: & quos
rogantes proiecerant, hos tamquam fu-
4 gitiuos persequebantur: * ducebat enim
illos ad hunc finem digna necessitas: &
horum, quæ acciderant, commemoratiõ-
nem amittebant, vt quæ deerant tor-
5 mentis, repleret punitio: * & populus
quidem tuus mirabiliter trãsiret, illi au-
6 tem nouam mortem inuenirent. * Om-
B nis enim creatura ad suum genus ab ini-
tio refigurabatur, deseruiens tuis præ-
ceptis, vt pueri tui custodirentur illæsi.
7 * Nam nubes castra eorũ obumbrabat,
& ex aqua, quæ ante erat, terra arida
apparuit, & in mari rubro via sine im-
pedimento, & campus germinãs de pro-
8 fundo nimio: * per quem omnis natio
transiuit, quæ tegebatur tua manu, vidẽ-
9 tes tua mirabilia & monstra. * Tãquam
enim equi depauerunt escam, & tam-
quam agni exultauerũt, magnificantes te
10 Domine, qui liberasti illos. * Memores
enim erant adhuc eorum, quæ in inco-
latu illorum facta fuerant, quemadmodũ
pro natione animaliũ eduxit terra mu-
scas, & pro piscibus eructauit fluuius ‖Exo.16.c.13
11 multitudinem ranarum. * ‖Nouissime Nu.11.g.31
autẽ viderunt nouam creaturam auium, Sup.16.a.2
cum

cum adducti concupiscentia postulaue-
runt escas epulationis. * In allocutione 12
enim desiderij, ascendit illis de mari or- C
tygometra: & vexationes peccatoribus
superuenerunt, non sine illis, quæ ante
facta erant, argumentis per vim fulmi-
num: iuste enim patiebantur secundum
suas nequitias.* Etenim detestabiliorem 13
inhospitalitatem instituerunt: alij qui-
dem ignotos non recipiebant aduenas,
alij autem bonos hospites in seruitutem
redigebant. * Et non solum hæc, sed & 14
alius quidam respectus illorū erat: quo-
niam inuiti recipiebāt extraneos.* Qui 15
autem cū lætitia receperunt hos, qui eis-
dem vsi erant iustitijs, sæuissimis afflixe-
runt doloribus. * Percussi sunt autē cæ- 16
citate: sicut illi in foribus iusti, cū subi-
D taneis cooperti essent tenebris, vnusquis-
17 que transitum ostij sui quærebat.* In se
enim elementa dum conuertuntur, sicut
in organo qualitatis sonus immutatur,
& omnia suum sonum custodiunt: vnde
18 æstimari ex ipso visu certo potest. * A-
grestia enim in aquatica conuertebātur:
& quæcumque erant natantia, in terram
19 transibant. * Ignis in aqua valebat supra
suam virtutem, & aqua extinguentis na-
20 turæ obliuiscebatur.* Flammæ econtra-
rio, corruptibilium animaliū non vexa-
uerunt carnes coambulantiū, nec dissol-
uebant illam, quæ facile dissoluebatur si-
cut glacies, bonam escam. In omnibus
enim magnificasti populū tuū Domine,
& honorasti, & non despexisti, in omni
tempore, & in omni loco assistens eis.

IN
ECCLESIASTICVM
IESV FILII SIRACH
PROLOGVS.

MVLTORVM nobis, & magnorum per legē, & prophetas, aliosq. qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: vt desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisq. attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, ceteraq. aliorum librorum, non paruam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octauo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquam perueni in Ægyptum: & cum multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

a 3.Reg.3.b.9. & 4.c.29

MNIS sapientia 1
a Domino Deo A
est, & cum illo
fuit semper, & est
ante æuum. *Are- 2
nam maris, &
pluuiæ guttas, &
dies sæculi quis
dinumerauit? Altitudinem cæli, & la-
titudinem terræ, & profundum abyssi
quis dimensus est? * Sapientiam Dei 3
præcedentem omnia quis inuestigauit?
* Prior omnium creata est sapientia, & 4
intellectus prudentiæ ab æuo. * Fons 5
sapientiæ verbum Dei in excelsis, & in-
gressus illius mandata æterna. * Radix 6
sapientiæ cui reuelata est, & astutias il-
lius quis agnouit? * Disciplina sapien- 7
tiæ cui reuelata est, & manifestata? &
multiplicationem ingressus illius quis
intellexit? * Vnus est altissimus Creator 8
omnipotens, & Rex potens, & metuen-
dus nimis, sedens super thronum illius
& dominans Deus. * Ipse creauit illam 9
in Spiritu sancto, & vidit, & dinumera- B
uit, & mensus est. * Et effudit illam 10
super omnia opera sua, & super omnem
carnem secundum datum suum, & præ-
buit illam diligentibus se. * Timor Do- 11
mini gloria, & gloriatio, & lætitia, &
corona exultationis. * Timor Domini 12
delectabit cor, & dabit lætitiam, & gau-
dium, & longitudinem dierum. * Ti- 13
menti Dominum bene erit in extremis,
& in die defunctionis suæ benedicetur.
* Dilectio Dei honorabilis sapientia. 14
* Quibus autem apparuerit in visu, di- 15
ligunt eam in visione, & in agnitione
b Prou. 1.a.7 Ps.110.d.10 magnalium suorum. * b Initium sapien- 16
tiæ, timor Domini, & cum fidelibus in C
vulua concreatus est, cum electis femi-
nis graditur, & cum iustis & fidelibus
agnoscitur. * Timor Domini, scientiæ 17
18 religiositas. * Religiositas custodiet &
iustificabit cor, iucunditatem atque gau-
19 dium dabit. * Timenti Dominum bene
erit, & in diebus consummationis illius
20 benedicetur. * Plenitudo sapientiæ est
timere Deum, & plenitudo a fructibus
21 illius. * Omnem domum illius implebit
a generationibus, & receptacula a the-
22 sauris illius. * Corona sapientiæ, timor
Domini, replens pacem, & salutis fru-
23 ctum: * & vidit, & dinumerauit eam:
24 vtraque autem sunt dona Dei. * Scien-
tiam, & intellectum prudentiæ sapien-
tia compartietur: & gloriam tenentiũ
25 se, exaltat. * Radix sapientiæ est time-
re Dominum: & rami illius longæui.
26 * In thesauris sapientiæ intellectus, &
scientiæ religiositas: execratio autem
27 peccatoribus sapientia. * Timor Domi-
28 ni expellit peccatum: * nam qui sine ti-
more est, non poterit iustificari: iracun-
dia enim animositatis illius, subuersio il-
29 lius est. * Vsque in tempus sustinebit pa-
tiens, & postea redditio iucunditatis.
30 * Bonus sensus vsque in tempus abscon-
D det verba illius, & labia multorũ enar-
31 rabunt sensum illius. * In thesauris sa-
32 pientiæ significatio disciplinæ: * execra-
33 tio autem peccatori, cultura Dei. * Fi-
li concupiscens sapientiam, conserua iu-
stitiam, & Deus præbebit illam tibi.
34 * Sapientia enim & disciplina timor Do
35 mini: & quod beneplacitum est illi, * fi-
des, & mansuetudo, & adimplebit the-
36 sauros illius. * Ne sis incredibilis timo-
ri Domini: & ne accesseris ad illum du-
37 plici corde. * Ne fueris hypocrita in
conspectu hominum, & non scandali-
38 zeris in labijs tuis. * Attende in illis,
ne forte cadas, & adducas animæ tuæ
39 inhonorationem, * & reuelet Deus ab-
sconsa tua, & in medio synagogæ eli-
40 dat te: * quoniam accessisti maligne
ad

ad Dominum, & cor tuum plenum est
dolo & fallacia.

CAP. II.

Mat.4.a.1 2.Tim.3.c.12 Fili accedens ad seruitutem Dei, sta 1
in iustitia, & timore, & præpara ani- A
mam tuam ad tentationem. * Deprime 2
cor tuum, & sustine: inclina aurem tuá,
& suscipe verba intellectus: & ne festi-
nes in tempore obductionis. * Sustine 3
sustentationes Dei: coniungere Deo, &
sustine, vt crescat in nouissimo vita tua.
* Omne, quod tibi applicitum fuerit, 4
accipe: & in dolore sustine, & in humi-
‖ Sap.3.a.6 litate tua patientiam habe: * ‖ quoniam 5
in igne probatur aurum & argentum,
homines vero receptibiles in camino hu
miliationis. * Crede Deo, & recupera- 6
bit te. & dirige viam tuam, & spera B
in illum. Serua timorem illius, & in il-
lo veterasce. * Metuentes Dominum su- 7
stinete misericordiam eius: & non de-
flectatis ab illo ne cadatis. * Qui time- 8
tis Dominum, credite illi: & non eua-
cuabitur merces vestra. * Qui timetis 9
Dominum, sperate in illum: & in ob-
lectationem veniet vobis misericordia.
* Qui timetis Dominum diligite illum, 10
& illuminabuntur corda vestra. * Respi- 11
cite filij nationes hominum: & scitote
quia nullus sperauit in Domino, & con-
‖ Psal.30.a.1 fusus est. * ‖ Quis enim permansit in 12
mandatis eius, & derelictus est? aut quis
inuocauit eum, & despexit illum? * Quo- 13
niam pius & misericors est Deus, & re- C
mittet in die tribulationis peccata: &
protector est omnibus exquirentibus se
in veritate. * Væ duplici corde, & labijs 14
scelestis, & manibus malefacientibus, &
‖ 3.Reg.18 peccatori ‖ terram ingredienti duabus
vijs. * Væ dissolutis corde, qui non cre- 15
dunt Deo: & ideo non protegentur ab
eo. * Væ his, qui perdiderunt sustinen- 16
tiam, & qui dereliquerunt vias rectas,
& diuerterunt in vias prauas. * Et quid 17
facient, cum inspicere cœperit Domi-
nus? * Qui timent Dominum, non erunt 18
‖ Ioan.14.c.23 incredibiles verbo illius: & ‖ qui dili-
gunt illum, conseruabunt viam illius.
* Qui timent Dominum, inquirent quæ 19
beneplacita sunt ei: & qui diligunt eú, D
replebuntur lege ipsius. * Qui timent 20
Dominum, præparabunt corda sua, &
in conspectu illius sanctificabunt animas
21 suas. * Qui timent Dominum, custo-
diunt mandata illius, & patientiam ha-
bebunt vsque ad inspectionem illius,
22 * dicentes: Si pœnitentiam non egeri-
mus, incidemus in manus Domini, &
23 non in manus hominum. * Secundum
enim magnitudinem ipsius, sic & mise-
ricordia illius cum ipso est.

CAP. III.

1 Filij sapientiæ, ecclesia iustorum: &
A natio illorum, obedientia & dile-
2 ctio. * Iudicium patris audite filij, & sic
3 facite vt salui sitis. * Deus enim hono-
rauit patrem in filijs: & iudicium ma-
4 tris exquirens, firmauit in filios. * Qui
diligit Deum, exorabit pro peccatis, &
continebit se ab illis, & in oratione die-
5 rum exaudietur. * Et sicut qui thesau-
rizat, ita & qui honorificat matrem suá.
6 * Qui honorat patrem suum, iucunda-
bitur in filijs, & in die orationis suæ
7 exaudietur. * Qui honorat patrem suú,
B vita viuet longiore: & qui obedit patri,
8 refrigerabit matrem. * Qui timet Do-
minum honorat parentes, & quasi do-
9 minis seruiet his, qui se genuerunt. * ‖ In ‖ Exo.20.c.12
opere & sermone, & omni patientia ho- Deut.5.b.16
10 nora patrem tuum, * vt superueniat ti- Mat.15.a.4 Mar.7.b.10
bi benedictio ab eo, & benedictio illius Eph.6.a.2
11 in nouissimo maneat. * Benedictio pa- Gen.27.d.27. & 49.a.2
tris firmat domos filiorum: maledictio
12 autem matris eradicat fundamenta. * Ne
glorieris in contumelia patris tui: non
13 enim est tibi gloria, eius confusio. * glo-
ria enim hominis ex honore patris sui,
14 & dedecus filij pater sine honore. * Fili
suscipe senectam patris tui, & non con-
15 tristes eum in vita illius: * & si defece-
rit sensu, veniam da, & ne spernas eum
in virtute tua: eleemosyna enim patris
16 non erit in obliuione. * Nam pro pecca-
17 to matris restituetur tibi bonum, * &
in iustitia ædificabitur tibi, & in die
tribulationis commemorabitur tui: &
sicut in sereno glacies soluentur peccata
18 tua. * Quàm malæ famæ est, qui dere-
linquit patrem: & est maledictus a Deo,
19 qui exasperat matrem. * Fili in mansue-
C tudine opera tua perfice, & super homi-
20 num gloriam diligeris. * ‖ Quanto ma-
gnus es, humilia te in omnibus, & ‖ Phil.2.a.3

coram

coram Deo inuenies gratiam :*quoniam 21
magna potentia Dei solius, & ab hu-
Pro.25.d.28 militibus honoratur.* Altiora te ne quæ- 22
sieris, & fortiora te ne scrutatus fueris:
sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita
semper, & in pluribus operibus eius ne
fueris curiosus. * Non est enim tibi ne- 23
cessarium ea, quæ abscondita sunt, vi-
dere oculis tuis. * In superuacuis rebus 24
noli scrutari multipliciter, & in pluribus
operibus eius non eris curiosus. * Plu- 25
rima enim super sensum hominum ostē-
sa sunt tibi. * Multos quoque supplan- 26
tauit suspicio illorum, & in vanitate
detinuit sensus illorum. * Cor durum 27
habebit male in nouissimo: & qui amat D
periculum, in illo peribit.* Cor ingre- 28
diens duas vias, non habebit successus,
& prauus corde in illis scandalizabitur.
* Cor nequam grauabitur in doloribus, 29
& peccator adijciet ad peccandum.* Sy- 30
nagogæ superborum non erit sanitas:
frutex enim peccati radicabitur in illis,
& non intelligetur. * Cor sapientis in- 31
telligitur in sapientia, & auris bona au-
diet cum omni concupiscentia sapien-
tiam. * Sapiens cor, & intelligibile ab- 32
stinebit se a peccatis, & in operibus iu-
Dan.4.e.24 stitiæ successus habebit.* Ignem arden- 33
tem extinguit aqua, & eleemosyna resi-
stit peccatis: * & Deus prospector est 34
eius qui reddit gratiam: meminit eius
in posterum, & in tempore casus sui in-
ueniet firmamentum.

CAP. IIII.

Tob.4.b.7 Fili eleemosynam pauperis ne defrau- 1
des, & oculos tuos ne transuertas a A
paupere. * Animam esurientem ne de- 2
spexeris: & non exasperes pauperem in
inopia sua. * Cor inopis ne afflixeris, 3
& non protrahas datum angustianti.
* Rogationem contribulati ne abijcias: 4
& non auertas faciem tuam ab egeno.
* Ab inope ne auertas oculos tuos pro- 5
pter iram: & non relinquas quærenti-
bus tibi retro maledicere: * maledicen- 6
tis enim tibi in amaritudine animæ exau-
dietur deprecatio illius: exaudiet autem
eum, qui fecit illum. * Congregationi 7
pauperum affabilem te facito, & presby-
tero humilia animam tuam, & magnato
humilia caput tuum. * Declina pauperi 8
sine tristitia aurem tuam, & redde debi- B
tum tuum, & responde illi pacifica in
9 mansuetudine. * Libera eum, qui iniu-
riam patitur de manu superbi: & non
10 acide feras in anima tua. * In iudicando
esto pupillis misericors vt pater, & pro
11 viro matri illorum: * & eris tu velut fi-
lius Altissimi obediens, & miserebitur
12 tui magis quàm mater. * Sapientia filijs
suis vitam inspirat, & suscipit inquiren-
13 tes se, & præibit in via iustitiæ. * & qui
illam diligit, diligit vitam: & qui vi-
gilauerint ad illam, complectentur pla-
14 corem eius. * Qui tenuerint illam, vi-
tam hereditabunt: & quò introibit, be-
15 nedicet Deus. * Qui seruiunt ei, obse-
quentes erunt sancto: & eos, qui dili-
16 gunt illam, diligit Deus. * Qui audit
illam, iudicabit Gentes: & qui intuetur
17 illam, permanebit confidens. * Si credi-
derit ei, hereditabit illam, & erunt in
18 confirmatione creaturæ illius. * quoniā
C in tentatione ambulat cum eo, & in
19 primis eligit eum. * Timorem & me-
tum, & probationem inducet super il-
lum: & cruciabit illum in tribulatione
doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogi-
tationibus suis, & credat animæ illius.
20 * Et firmabit illum, & iter adducet dire-
21 ctum ad illum, & lætificabit illum, * &
denudabit absconsa sua illi, & thesauri-
zabit super illum scientiam & intellectū
22 iustitiæ. * Si autem oberrauerit, dereli-
quet eum, & tradet eum in manus ini-
23 mici sui. * Fili conserua tempus, & de-
24 uita a malo. * Pro anima tua ne cōfun-
25 daris dicere verum. * Est enim confusio
adducens peccatum, & est confusio addu
26 cens gloriam & gratiam. * Ne accipias
faciem aduersus faciem tuam, nec ad-
27 uersus animam tuam mendacium. * Ne
reuerearis proximum tuum in casu suo:
28 * Nec retineas verbum in tempore salu-
D tis. Non abscondas sapientiam tuam in
29 decore suo. * In lingua enim sapientia
dignoscitur: & sensus, & scientia, & do-
ctrina in verbo sensati, & firmamen-
30 tum in operibus iustitiæ. * Non con-
tradicas verbo veritatis vllo modo,
& de mendacio ineruditionis tuæ con-
31 fundere. * Non confundaris confiteri
peccata tua, & ne subijcias te omni
32 homini pro peccato. * Noli resistere
* contra faciem potentis, nec coneris
33 contra ictum fluuij. * Pro iustitia agoni-

rare pro anima tua , & vsque ad mor-
tem certa pro iustitia, & Deus expugna-
bit pro te inimicos tuos . * Noli citatus 34
esse in lingua tua : & inutilis,& remissus
in operibus tuis. * Noli esse sicut leo in 35
domo tua,euertens domesticos tuos , &
opprimens subiectos tibi . * Non sit por- 36
recta manus tua ad accipiendum , & ad
dandum collecta .

CAP. V.

NOli attendere ad possessiones ini- 1
quas, & ne dixeris: Est mihi suffi- A
ciens vita: nihil enim proderit in tem-
pore vindictæ & obductionis . * Ne se- 2
quaris in fortitudine tua concupiscen-
tiam cordis tui : * & ne dixeris : Quo- 3
modo potui? aut quis me subijciet pro-
pter facta mea ? Deus enim vindicans
vindicabit. * Ne dixeris: Peccaui , & 4
quid mihi accidit triste ? Altissimus B
enim est patiens redditor. * De propi- 5
tiato peccato noli esse sine metu, neque
adijcias peccatum super peccatum . * Et 6
ne dicas: Miseratio Domini magna est,
multitudinis peccatorum meorum mi-
‖Prou. 10.a.4 serebitur. * ‖Misericordia enim, & ira 7
ab illo cito proximant, & in peccatores
respicit ira illius . * Non tardes conuer- 8
ti ad Dominum, & ne differas de die
in diem. * subito enim veniet ira illius , 9
& in tempore vindictæ disperdet te .
‖Prou.11.d.28 * ‖ Noli anxius esse in diuitijs iniustis : 10
non enim proderunt tibi in die obdu- C
ctionis & vindictæ . * Non ventiles te 11
in omnem ventum,& nō eas in omnem
viam . sic enim omnis peccator proba-
tur in duplici lingua. * Esto firmus in 12
via Domini, & in veritate sensus tui &
scientia , & prosequatur te verbum pa-
cis & iustitiæ. * Esto mansuetus ad au- 13
diendum verbum, vt intelligas : & cum
sapientia proferas responsum verum .
* Si est tibi intellectus, responde proxi- 14
mo: sin autem , sit manus tua super os D
tuum, ne capiaris in verbo indisciplina-
to , & confundaris . * Honor & gloria 15
in sermone sensati , lingua vero impru-
dentis subuersio est ipsius . * Non appel- 16
leris susurro, & lingua tua ne capiaris ,
& confundaris. * Super furem enim est 17
confusio & pœnitentia , & denotatio
pessima super bilinguem : susurratori
autem odium, & inimicitia, & contu-
18 melia . * Iustifica pusillum , & ma-
gnum similiter .

CAP. VI.

1 NOli fieri pro amico inimicus pro-
A ximo: improperium enim & con-
tumeliam malus hereditabit , & omnis
2 peccator inuidus & bilinguis . * ‖ Non ‖Ro.12.c.16 Phil.2.a.3
te extollas in cogitatione animæ tuæ ve-
lut taurus: ne forte elidatur virtus tua
3 per stultitiam , * & folia tua comedat,&
fructus tuos perdat ,& relinquaris velut
4 lignum aridum in eremo . * Anima enim
nequam disperdet qui se habet,& in gau
dium inimicis dat illum , & deducet in
5 sortem impiorum . * Verbum dulce
multiplicat amicos,& mitigat inimicos:
& lingua eucharis in bono homine abū-
6 dat . * Multi pacifici sint tibi , & consi-
7 liarius sit tibi vnus de mille . * Si possi-
des amicum, in tentatione posside eum,
8 & ne facile credas ei . * Est enim amicus
B secundum tempus suum,& non perma-
9 nebit in die tribulationis. * Et est ami-
cus qui conuertitur ad inimicitiam : &
est amicus qui odium & rixam, & con-
10 uitia denudabit . * Est autem amicus so-
cius mensæ, & non permanebit in die
11 necessitatis . * Amicus si permanserit fi-
xus, erit tibi quasi coæqualis, & in do-
12 mesticis tuis fiducialiter aget : * si hu-
miliauerit se contra te , & a facie tua
absconderit se , vnanimem habebis ami-
13 citiam bonam . * Ab inimicis tuis sepa-
14 rare, & ab amicis tuis attende. * Amicus
fidelis , protectio fortis : qui autem in-
15 uenit illum , inuenit thesaurum . * Ami-
co fideli nulla est comparatio,& non est
digna ponderatio auri & argenti contra
16 bonitatem fidei illius. * Amicus fidelis ,
medicamentum vitæ & immortalitatis:
& qui metuunt Dominum , inuenient
17 illum . * Qui timet Deum , æque habe-
bit amicitiam bonam: quoniam secun-
18 dum illum erit amicus illius . * Fili a iu-
uentute tua excipe doctrinam, & vsque
19 ad canos inuenies sapientiam . * Quasi is
qui arat , & seminat , accede ad eam , &
20 sustine bonos fructus illius . * in opere
C enim ipsius exiguum laborabis , & cito
21 edes de generationibus illius . * Quàm
aspera est nimium sapientia indoctis ho-
minibus,

minibus, & non permanebit in illa
excors. * Quasi lapidis virtus probatio 22
erit in illis, & non demorabuntur proij-
cere illam. * Sapientia enim doctrinæ 23
secundum nomen est eius, & non est
multis manifesta: quibus autem cognita
est, permanet vsque ad conspectum Dei.
* Audi fili, & accipe consilium intelle- 24
ctus, & ne abijcias consilium meum.
* Inijce pedem tuum in compedes il- 25
lius, & in torques illius collum tuum:
* subijce humerum tuum, & porta illã, 26
& ne acedieris vinculis eius. * In omni 27
animo tuo accede ad illam, & in omni
virtute tua conserua vias eius. * Inuesti- 28
ga illam, & manifestabitur tibi, & con-
tinens factus ne derelinquas eam: * in 29
nouissimis enim inuenies requiem in ea,
& conuertetur tibi in oblectationẽ. * Et 30
erunt tibi compedes eius in protectio- D
nem fortitudinis, & bases virtutis, &
torques illius in stolam gloriæ: * decor 31
enim vitæ est in illa, & vincula illius
alligatura salutaris. * Stolam gloriæ in- 32
dues eam, & coronam gratulationis su-
perpones tibi. * Fili, si attenderis mihi, 33
disces: & si accommodaueris animum
tuum, sapiens eris. * Si inclinaueris au- 34
rem tuam, excipies doctrinam: & si di-
‖ Inf. 8.a.9 lexeris audire, sapiens eris. * ‖ In multi- 35
tudine presbyterorum prudentium sta,
& sapientiæ illorum ex corde coniunge-
re, vt omnem narrationem Dei possis
audire, & prouerbia laudis non effugiãt
a te. * Et si videris sensatum, euigila ad 36
eum, & gradus ostiorum illius exterat
‖ Ps. 1.a.2 pes tuus. * ‖ Cogitatum tuum habe in 37
præceptis Dei, & in mandatis illius maxi-
me assiduus esto: & ipse dabit tibi cor,
& concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAP. VII.

NOli facere mala, & non te appre- 1
hendent. * Discede ab iniquo, & 2
deficient mala abs te. * Fili, non semines 3
mala in sulcis iniustitiæ, & non metes A
ea in septuplum. * Noli quærere a domi- 4
no ducatum, neque a rege cathedram
‖ Ps. 142.a.2 honoris. * ‖ Non te iustifices ante Deũ, 5
Eccles. 7.c.17 quoniam agnitor cordis ipse est: & pe-
Iob. 9.a.1.c.20 nes regem noli velle videri sapiens. * No- 6
Luc. 18.b.11 li quærere fieri iudex, nisi valeas virtu-
te irrumpere iniquitates: ne forte exti-
mescas faciem potentis, & ponas scan-
7 dalum in æquitate tua. * Non pecces
in multitudinem ciuitatis, nec te immit-
8 tas in populum, * ‖ neque alliges dupli- ‖ Inf. 12.a.8
cia peccata: nec enim in vno eris im-
9 munis. * Noli esse pusillanimis in animo
10 tuo: * exorare, & facere eleemosynam
11 ne despicias. * Ne dicas: In multitudi-
B ne munerum meorum respiciet Deus,
& offerente me Deo altissimo, munera
12 mea suscipiet. * Non irrideas hominem
in amaritudine animæ: ‖ est enim qui ‖ 1.Reg. 2.b.7
humiliat & exaltat, circumspector Deus.
13 * Noli arare mendacium aduersus fra-
trem tuum: neque in amicum similiter
14 facias. * Noli velle mentiri omne men-
dacium: assiduitas enim illius non est
15 bona. * Noli verbosus esse in multitudi-
ne presbyterorum, & non iteres verbũ
16 in oratione tua. * Non oderis laborio-
sa opera, & rusticationem creatam ab
17 Altissimo. * Non te reputes in multitu-
18 ne indisciplinatorum. * Memento iræ,
19 quoniam non tardabit. * Humilia valde
spiritum tuum: quoniam vindicta carnis
20 impij, ignis & vermis. * Noli præuari-
cari in amicum pecuniam differentem,
neque fratrem charissimum auro spreue-
21 ris. * Noli discedere a muliere sensata
C & bona, quam sortitus es in timore Do-
mini: gratia enim verecundiæ illius super
22 aurum. * ‖ Non lædas seruum in verita- ‖ Leui. 19.c.13
te operantem, neque mercenarium dan-
23 tem animam suam. * Seruus sensatus sit
tibi dilectus quasi anima tua, non defrau-
des illum libertate, neque inopem dere-
24 linquas illum. * Pecora tibi sunt? at-
tende illis: & si sunt vtilia, perseuerent
25 apud te. * Filij tibi sunt? erudi illos, &
26 curua illos a pueritia illorum. * Filiæ ti-
bi sunt? serua corpus illarum, & non
ostendas hilarem faciem tuam ad illas.
27 * Trade filiam, & grande opus feceris,
& homini sensato da illam. * Mulier si
28 est tibi secundum animam tuam, non
proijcias illam: & odibili non credas te.
29 In toto corde tuo * ‖ honora patrem tuũ, ‖ Tob. 4.a.3
& gemitus matris tuæ ne obliuiscaris:
30 * memento quoniam nisi per illos natus
D non fuisses: & retribue illis, quomodo &
31 illi tibi. * In tota anima tua time Domi-
32 num, & sacerdotes illius sanctifica. * In
omni virtute tua dilige eum qui te fe-
cit: & ministros eius ne derelinquas.

‖Deut.12.c.18 *‖Honora Deum ex tota anima tua, & 33
honorifica sacerdotes, & propurga te
‖Leuit.2.a.1 cum brachijs. * Da illis partem, ‖ sicut 34
Num.18.b.15 mandatum est tibi, primitiarum & pur-
gationis: & de negligentia tua purga te
cum paucis. * Datum brachiorum tuo- 35
rum & sacrificium sanctificationis offe-
res Domino, & initia sanctorum: * & 36
pauperi porrige manum tuam, vt per-
ficiatur propitiatio, & benedictio tua.
* Gratia dati in conspectu omnis viuen- 37
tis, & mortuo non prohibeas gratiam.
*Non desis plorantibus in consolatione, 38
‖Ro.12.c.15 & cum lugentibus ambula. * ‖Non te 39
Mat.25.d.36 pigeat visitare infirmum: ex his enim
in dilectione firmaberis. * In omnibus 40
operibus tuis memorare nouissima tua,
& in æternum non peccabis.

CAP. VIII.

NOn litiges cum homine potente, 1
ne forte incidas in manus illius. A
‖Mat.5.e.25 * ‖ Non contendas cum viro locuplete, 2
ne forte contra te constituat litem tibi.
‖Inf.31.a.6 * ‖ multos enim perdidit aurum & ar- 3
gentum, & vsque ad cor regum exten-
dit, & conuertit. * Non litiges cum ho- 4
mine linguato, & non strues in ignem
illius ligna. * Non communices homini 5
indocto, ne male de progenie tua lo-
quatur. * Ne despicias hominem auer- 6
‖Gal.6.a.1 tentem se a peccato, ‖ neque imprope-
1.Cor.2.b.6 res ei. memento quoniam omnes in
‖Leu.19.g.36 correptione sumus. * ‖ Ne spernas homi- 7
nem in sua senectute: etenim ex nobis B
senescunt. * Noli de mortuo inimico 8
tuo gaudere: sciens quoniam omnes mo-
rimur, & in gaudium nolumus venire.
‖Sup.6.d.34 * ‖ Ne despicias narrationem presbytero- 9
rum sapientium, & in prouerbijs eorum
conuersare. * ab ipsis enim disces sapien- 10
tiam, & doctrinam intellectus, & serui-
re magnatis sine querela. * Non te præ- 11
tereat narratio seniorum: ipsi enim di-
dicerunt a patribus suis: * quoniam ab 12
ipsis disces intellectum, & in tempore
necessitatis dare responsum. * Non in- 13
cendas carbones peccatorũ arguens eos,
& ne incendaris flamma ignis peccato-
rum illorum. * Ne contra faciem stes 14
contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator C
‖Inf.29.a.4 ori tuo. * ‖ Noli fœnerari homini for- 15
tiori te: quòd si fœneraueris, quasi per-
16 ditum habe. * Non spondeas super vir-
tutem tuam: quòd si spoponderis, quasi
17 restituens cogita. * Non iudices contra
iudicem: quoniam secundum quod iu-
18 stum est iudicat. * ‖ Cum audace non ‖Gen.4.b.8
eas in via, ne forte grauet mala sua in
te: ipse enim secundum voluntatem suã
vadit, & simul cum stultitia illius pe-
19 ries. * ‖ Cum iracundo non facies rixam, ‖Pro.22.d.24
D & cum audace non eas in desertum:
quoniam quasi nihil est ante illum san-
guis, & vbi non est adiutorium, elidet
20 te. * Cum fatuis consilium non habeas:
non enim poterunt diligere nisi quæ eis
21 placent. * Coram extraneo ne facias cõ-
22 silium: nescis enim quid pariet. * Non
omni homini cor tuum manifestes: ne
forte inferat tibi gratiam falsam, &
conuitietur tibi.

CAP. IX.

1 NOn zeles mulierem sinus tui, ne
A ostendat super te malitiam doctri-
2 næ nequam. * Non des mulieri potesta-
tem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtu-
3 tem tuam, & confundaris. * Ne respi-
cias mulierem multiuolam: ne forte
4 incidas in laqueos illius. * Cum salta-
trice ne assiduus sis: nec audias illam,
5 ne forte pereas in efficacia illius. * ‖ Vir- ‖Gen.6.a.2
ginem ne conspicias, ne forte scandali-
6 zeris in decore illius. * ‖ Ne des forni- ‖Prou.5.a.2
carijs animam tuam in vllo: ne perdas
7 te, & hereditatem tuam. * Noli cir-
cumspicere in vicis ciuitatis, nec ober-
8 raueris in plateis illius. * ‖ Auerte faciem ‖Mat.5.e.28
tuam a muliere compta, & ne circum- Gen.34.c.2
9 spicias speciem alienam. * propter spe- 2.Reg.11.a.4 & 13.a.1
B ciem mulieris multi perierunt: & ex hoc
concupiscentia quasi ignis exardescit.
10 * Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi
11 stercus in via conculcabitur. * Speciem
mulieris alienæ multi admirati, reprobi
facti sunt. colloquium enim illius quasi
12 ignis exardescit. * Cum aliena muliere
ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea
13 super cubitum: * & non alterceris cum
illa in vino, ne forte declinet cor tuum
in illam, & sanguine tuo labaris in
14 perditionem. * Ne derelinquas amicum
C antiquum: nouus enim non erit simi-
15 lis illi. * Vinum nouum, amicus no-
uus: veterascet, & cum suauitate bibes
illud.

Iudic.9.a.4 2.Reg.15.a.10 illud. * || Non zeles gloriam, & opes pec- 16
catoris: non enim scis quæ futura sit il-
lius subuersio. * Non placeat tibi iniu- 17
ria iniustorum, sciens quoniam vsque
ad inferos non placebit impius. * Lon- 18
ge abesto ab homine potestatem haben-
te occidendi, & non suspicaberis timo-
rem mortis. * & si accesseris ad illum, 19
noli aliquid committere, ne forte aufe-
rat vitam tuam. * Communionem mor- 20
tis scito: quoniam in medio laqueorum D
ingredieris, & super dolentium arma
ambulabis. * Secundum virtutem tuam 21
caue te a proximo tuo, & cum sapien-
tibus & prudentibus tracta. * Viri iusti 22
sint tibi conuiuæ, & in timore Dei sit tibi
gloriatio, * & in sensu sit tibi cogitatus 23
Dei, & omnis enarratio tua in præce-
ptis Altissimi. * In manu artificum ope- 24
ra laudabuntur, & princeps populi in sa-
pientia sermonis sui, in sensu vero senio-
rum verbum. * Terribilis est in ciuitate 25
sua homo linguosus: & temerarius in
verbo suo odibilis erit.

CAP. X.

IVdex sapiens iudicabit populum suũ, 1
& principatus sensati stabilis erit. A
Prou.29.b.12 * || Secundum iudicem populi, sic & 2
ministri eius: & qualis rector est ciuita-
3.Reg.12.b.13 tis, tales & inhabitantes in ea. * || Rex 3
insipiens perdet populum suum: & ci-
uitates inhabitabuntur per sensum po-
tentium. * In manu Dei potestas terræ: 4
& vtilem rectorem suscitabit in tempus
super illam. * In manu Dei prosperitas 5
hominis, & super faciem scribæ impo-
net honorem suum. * Omnis iniuriæ 6
Leui.19.c.17 proximi ne memineris, || & nihil agas
in operibus iniuriæ. * Odibilis coram 7
Deo est & hominibus superbia: & exe-
Dan.4.c.14 crabilis omnis iniquitas gentium. * || Re- 8
gnum a gente in gentem transfertur pro-
pter iniustitias, & iniurias, & contume-
lias, & diuersos dolos. * Auaro autem ni- 9
hil est scelestius. Quid superbit terra &
cinis? * Nihil est iniquius quàm amare 10
pecuniam. hic enim & animam suam B
venalem habet: quoniam in vita sua pro-
iecit intima sua. * Omnis potentatus 11
breuis vita. Languor prolixior grauat
medicum. * Breuem languorem præci- 12
dit medicus: sic & rex hodie est, & cras
13 morietur. * Cum enim morietur homo,
hereditabit serpentes, & bestias, & ver-
14 mes. * Initium superbiæ hominis, apo-
15 statare a Deo: * quoniam ab eo, qui fe-
A cit illum, recessit cor eius. quoniam ini-
tium omnis peccati est superbia: qui te-
nuerit illam, adimplebitur maledictis,
16 & subuertet eum in finem. * Propterea
exhonorauit Dominus conuentus malo-
C rum, & destruxit eos vsque in finem.
17 * Sedes ducum superborum destruxit
18 Deus, & sedere fecit mites pro eis. * Ra-
dices gentiũ superbarum arefecit Deus,
& plantauit humiles ex ipsis gentibus.
19 * Terras gentium euertit Dominus, &
perdidit eas vsque ad fundamentum.
20 * arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, &
cessare fecit memoriam eorum a terra.
21 * Memoriã superborum perdidit Deus,
& reliquit memoriam humilium sensu.
22 * Non est creata hominibus superbia:
23 neque iracundia nationi mulierum. * Se-
men hominum honorabitur hoc, quod
timet Deum: semen autem hoc exhono-
rabitur, quod præterit mandata Domi-
24 ni. * In medio fratrum rector illorum
in honore: & qui timent Dominum,
25 erunt in oculis illius. * Gloria diuitum,
honoratorum, & pauperum, timor Dei
26 est: * noli despicere hominem iustum
pauperem, & noli magnificare virum
27 peccatorem diuitem. * Magnus, & iu-
D dex, & potens est in honore: & non
28 est maior illo, qui timet Deum. * || Ser- Prou.17.a.2
uo sensato liberi seruient: || & vir pru- 2.Reg.12.c.13
dens & disciplinatus non murmurabit
correptus, & inscius non honorabitur.
29 * Noli extollere te in faciendo opere
tuo, & noli cunctari in tempore angu-
30 stiæ. * || Melior est qui operatur, & abun- Prou.12.b.9
dat in omnibus, quàm qui gloriatur, &
31 eget pane. * Fili in mansuetudine serua
animam tuam, & da illi honorem secun-
32 dum meritum suum. * Peccantem in ani-
mam suam quis iustificabit? & quis ho-
norificabit exhonorantem animam suã?
33 * Pauper gloriatur per disciplinam &
timorem suum: & est homo qui hono-
rificatur propter substantiã suam. * Qui
34 autem gloriatur in paupertate, quanto
magis in substantia? & qui gloriatur in
substantia, paupertatem vereatur.

CAP. XI.

Gen.41.a.4 Dan.6.a.3 Ioan.7.c.18 SApientia humiliati exaltabit caput 1
illius, & in medio magnatorũ con- A
ſedere illum faciet. * Non laudes virum 2
in ſpecie ſua, neque ſpernas hominem in
viſu ſuo. * breuis in volatilibus eſt apis, 3
& initium dulcoris habet fructus illius.
‖Act.12.d.21.22 * ‖In veſtitu ne glorieris vmquam, nec 4
in die honoris tui extollaris: quoniam
mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & glo-
rioſa, & abſconſa, & inuiſa opera illius.
* Multi tyranni ſederunt in throno, & 5
‖1.Reg.15.f.28 Eſth.6.b.7 inſuſpicabilis portauit diadema. * ‖Mul- 6
ti potentes oppreſſi ſunt valide, & glo-
rioſi traditi ſunt in manus alterorum.
* Priuſquam interroges, ne vituperes 7
quemquam: & cum interrogaueris, cor-
‖Prou.18.c.13 ripe iuſte. * ‖Priuſquam audias, ne reſpõ- 8
deas verbum: & in medio ſermonum ne
adijcias loqui. * De ea re, quæ te non 9
moleſtat, ne certeris: & in iudicio pec- B
cantium ne conſiſtas. * Fili ne in mul- 10
‖1.Tim.6.b.9 tis ſint actus tui: & ‖ ſi diues fueris, non
eris immunis a delicto. ſi enim ſecutus
fueris, non apprehendes: & non effu-
‖Prou.10.c.22 Iob.42.c.10 gies, ſi præcucurreris. * ‖Eſt homo la- 11
borans, & feſtinans, & dolens impius,
& tanto magis non abundabit. * Eſt ho- 12
mo marcidus egens recuperatione, plus
deficiens virtute, & abundans pauperta-
te: * & oculus Dei reſpexit illum in bo- 13
no, & erexit eum ab humilitate ipſius,
& exaltauit caput eius: & mirati ſunt in
‖Iob.1.c.21 illo multi, & honorauerunt Deũ. * ‖Bo- 14
na & mala, vita & mors, paupertas &
honeſtas a Deo ſunt. * Sapientia & di- 15
ſciplina, & ſcientia legis apud Deum.
Dilectio, & viæ bonorum apud ipſum.
* Error & tenebræ peccatoribus concrea- 16
ta ſunt: qui autem exultant in malis, con
ſeneſcunt in malo. * Datio Dei perma- 17
net iuſtis, & profectus illius ſucceſſus
habebit in æternum. * Eſt qui locupleta- 18
tur parce agendo, & hæc eſt pars mer- C
‖Luc.12.c.19 cedis illius * in eo quod dicit: ‖Inueni 19
requiem mihi, & nunc manducabo de
bonis meis ſolus: * & neſcit quod tem- 20
pus præteriet, & mors appropinquet, &
relinquat omnia alijs, & morietur. * Sta 21
in teſtamento tuo, & in illo colloquere,
& in opere mandatorum tuorum vete-
raſce. * Ne manſeris in operibus pecca- 22
torum. Confide autem in Deo, & mane
23 in loco tuo. * Facile eſt enim in oculis
24 Dei ſubito honeſtare pauperem. * Bene-
dictio Dei in mercedem iuſti feſtinat, &
in hora veloci proceſſus illius fructifi-
25 cat. * Ne dicas: Quid eſt mihi opus, &
26 quæ erunt mihi ex hoc bona? * Ne di-
cas: Sufficiens mihi ſum: & quid ex hoc
27 peſſimabor? * ‖In die bonorum ne im- ‖Inf.18.d.25
memor ſis malorum: & in die malorũ
28 ne immemor ſis bonorum: * quoniam
facile eſt coram Deo in die obitus retri-
buere vnicuique ſecundum vias ſuas.
29 * Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ
D magnæ, & in fine hominis denudatio
30 operum illius. * Ante mortem ne lau-
des hominem quemquam, quoniam in
31 filijs ſuis agnoſcitur vir. * Non omnem
hominem inducas in domum tuã: mul-
32 tæ enim ſunt inſidiæ doloſi. * Sicut enim
eructant præcordia fœtentium, & ſicut
perdix inducitur in caueam, & vt caprea
in laqueum: ſic & cor ſuperborum, &
ſicut proſpector videns caſum proximi
33 ſui. * Bona enim in mala conuertens
inſidiatur, & in electis imponet macu-
34 lam. * A ſcintilla vna augetur ignis, &
ab vno doloſo augetur ſanguis: homo
35 vero peccator ſanguini inſidiatur. * At-
tende tibi a peſtifero, fabricat enim ma-
la: ne forte inducat ſuper te ſubſanna-
36 tionem in perpetuum. * Admitte ad te
alienigenam, & ſubuertet te in turbi-
ne, & abalienabit te a tuis proprijs.

CAP. XII.

1 SI benefeceris, ſcito cui feceris, & erit
A gratia in bonis tuis multa. * Benefac
2 iuſto, & inuenies retributionem ma-
gnam: & ſi non ab ipſo, certe a Domi-
3 no. * Non eſt enim ei bene qui aſſiduus
eſt in malis, & eleemoſynas non danti:
quoniam & Altiſſimus odio habet pec-
catores, & miſertus eſt pœnitentibus.
4 * ‖Da miſericordi, & ne ſuſcipias pecca- ‖Gal.6.b.10
torem: & impijs & peccatoribus reddet
vindictam, cuſtodiens eos in diem vin-
5 dictæ. * Da bono, & nõ receperis pecca-
6 torem. * Benefac humili, & non dederis
impio: prohibe panes illi dari ne in ip-
7 ſis potentior te ſit: * nam duplicia mala
B inuenies in omnibus bonis, quæcumque
feceris illi: quoniam & Altiſſimus odio
habet

habet peccatores, & impijs reddet vin-
dictam. * Non agnoscetur in bonis ami- 8
cus, & non abscondetur in malis inimi-
cus. * In bonis viri, inimici illius in 9
tristitia: & in malitia illius, amicus agni-
tus est. * Non credas inimico tuo in 10
æternum: sicut enim æramentum, ærugi-
nat nequitia illius: * & si humiliatus va- 11
dat curuus, adijce animum tuum, & cu-
stodi te ab illo. * Non statuas illum pe- 12
nes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne C
forte conuersus in locum tuum, inquirat
cathedram tuam: & in nouissimo agno-
scas verba mea, & in sermonibus meis
stimuleris. * Quis miserebitur incanta- 13
tori a serpente percusso, & omnibus, qui
appropiant bestijs? & sic qui comitatur
cum viro iniquo, & obuolutus est in
peccatis eius. * Vna hora tecum perma- 14
nebit: si autem declinaueris, non sup-
§ Inf.41.b.6 portabit. * || In labijs suis indulcat ini- 15
micus, & in corde suo insidiatur vt sub- D
uertat te in foueam. * In oculis suis la- 16
crymatur inimicus: & si inuenerit tem-
pus, non satiabitur sanguine: * & si in- 17
currerint tibi mala, inuenies eum illic
priorem. * In oculis suis lacrymatur ini- 18
micus, & quasi adiuuans suffodiet plan-
tas tuas. * Caput suum mouebit, & plau- 19
det manu, & multa susurrans commu-
tabit vultum suum.

CAP. XIII.

|| Deut.7.a.2 QVi tetigerit picem, inquinabitur ab 1
ea: || & qui communicauerit su- A
perbo induet superbiam. * Pon- 2
dus super se tollet qui honestiori se cõ-
municat. Et ditiori te ne socius fueris.
* Quid communicabit cacabus ad ollã? 3
quando enim se colliserint, confringe-
tur. * Diues iniuste egit, & fremet: pau- 4
per autem læsus tacebit. * Si largitus 5
fueris, assumet te: & si non habueris,
derelinquet te. * Si habes, conuiuet te- 6
cum, & euacuabit te, & ipse non dole-
bit super te. * Si necessarius illi fueris, 7
supplantabit te, & subridens spem da-
bit, narrans tibi bona, & dicet: Quid
opus est tibi? * Et confundet te in ci- 8
bis suis, donec te exinaniat bis, & ter:
& in nouissimo deridebit te: & postea
videns derelinquet te, & caput suum
mouebit ad te. * Humiliare Deo, & expe- 9
10 cta manus eius. * Attende ne seductus in
B stultitiam humilieris. * Noli esse humilis
11 in sapientia tua, ne humiliatus in stulti-
12 tiam seducaris. * Aduocatus a potentio-
re discede: ex hoc enim magis te aduo-
13 cabit. * Ne improbus sis, ne impingaris:
& ne longe sis ab eo, ne eas in obliuio-
14 nem. * Ne retineas ex æquo loqui cum
illo: nec credas multis verbis illius. ex
multa enim loquela tentabit te, & sub-
ridens interrogabit te de absconditis
15 suis. * Immitis animus illius conserua-
bit verba tua: & non parcet de malitia,
16 & de vinculis. * Caue tibi, & attende
diligenter auditui tuo: quoniam cum
17 subuersione tua ambulas. * Audiens vero
illa quasi in somnis vide, & vigilabis.
18 * Omni vita tua dilige Deum, & inuoca
19 illum in salute tua. * Omne animal di-
C ligit simile sibi: sic & omnis homo pro-
20 ximum sibi. * Omnis caro ad similem
sibi coniungetur, & omnis homo simili
21 sui sociabitur. * || Si communicabit lupus || 2.Cor.6.c.14
22 agno aliquãdo, sic peccator iusto. * Quæ
communicatio sancto homini ad canem?
23 aut quæ pars diuiti ad pauperem? * Ve-
natio leonis onager in eremo: sic & pa-
24 scua diuitum, sunt pauperes. * Et sicut
abominatio est superbo humilitas: sic &
execratio diuitis pauper. * Diues com-
25 motus confirmatur ab amicis suis: hu-
milis autem cum ceciderit expelletur &
26 a notis. * Diuiti decepto multi recupe-
D ratores: locutus est superba, & iustifica-
27 uerunt illum. * humilis deceptus est, in-
super & arguitur: locutus est sensate, &
28 non est datus ei locus. * Diues locutus
est, & omnes tacuerunt, & verbum illius
29 vsque ad nubes perducent. * Pauper lo-
cutus est, & dicunt: Quis est hic? & si
30 offenderit, subuertent illum. * Bona est
substantia, cui non est peccatum in con-
scientia: & nequissima paupertas in ore
31 impij. * Cor hominis immutat faciem
32 illius, siue in bona, siue in mala. * Ve-
stigium cordis boni, & faciem bonam
difficile inuenies, & cum labore.

CAP. XIIII.

1 BEatus vir, qui non est lapsus verbo Inf.19.c.16
A ex ore suo, & non est stimulatus
2 in tristitia delicti. * Felix, qui non ha-
buit animi sui tristitiam, & non excidit

a spe sua. * Viro cupido & tenaci sine 3
ratione est substantia, & homini liuido
ad quid aurum? * Qui aceruat ex ani- 4
mo suo iniuste, alijs congregat, & in
bonis illius alius luxuriabitur. * Qui si- 5
bi nequam est, cui alij bonus erit? &
non iucundabitur in bonis suis. * Qui 6
sibi inuidet, nihil est illo nequius, &
hæc redditio est malitiæ illius: * & si be- 7
ne fecerit, ignoranter, & non volens fa-
cit: & in nouissimo manifestat malitiã
suam. * Nequam est oculus liuidi, & 8
auertens faciem suam, & despiciens B
animam suam. * Insatiabilis oculus cu- 9
pidi in parte iniquitatis: non satiabitur
donec consumat arefaciens animam suã.
* Oculus malus ad mala: & non satiabi- 10
tur pane, sed indigens & in tristitia erit
super mensam suam. * Fili si habes, be- 11
nefac tecum, & Deo dignas oblationes
offer. * Memor esto quoniam mors nõ 12
tardat, & testamentum inferorum quia
demonstratum est tibi: testamentũ enim
‖ Sup. 4. a. 1 huius mundi morte morietur. * ‖ Ante 13
Tob. 4. b. 7 mortem benefac amico tuo, & secundũ
Luc.16. b. 9 vires tuas exporrigens da pauperi. * Nõ 14
defraudéris a die bono, & particula bo-
ni doni non te prætereat. * Nonne alijs 15
relinques dolores & labores tuos in di- C
uisione sortis? * Da, & accipe, & iusti- 16
fica animam tuam. * Ante obitum tuũ 17
operare iustitiam: quoniã non est apud
‖ Isai.40. b. 7 inferos inuenire cibum. * ‖ Omnis caro 18
Iac. 1. b. 10 sicut fœnum veterascet, & sicut folium
1.Pet. 1.d. 24 fructificans in arbore viridi. * Alia ge- 19
nerantur, & alia deijciuntur: sic gene-
ratio carnis & sanguinis, alia finitur, &
alia nascitur. * Omne opus corruptibile 20
in fine deficiet: & qui illud operatur,
ibit cum illo. * Et omne opus electum 21
iustificabitur: & qui operatur illud, ho-
‖ Psal. 1. a. 1 norabitur in illo. * ‖ Beatus vir, qui in 22
sapientia morabitur, & qui in iustitia
sua meditabitur, & in sensu cogitabit
circumspectionem Dei. * Qui excogitat 23
vias illius in corde suo, & in abscondi- D
tis suis intelligens, vadens post illam
quasi inuestigator, & in vijs illius con-
sistens: * qui respicit per fenestras illius, 24
& in ianuis illius audiens: * qui requie- 25
scit iuxta domum illius, & in parietibus
illius figens palum statuet casulam suã
ad manus illius, & requiescent in casu-
la illius bona per æuum: * statuet filios 26
suos sub tegmine illius, & sub ramis e-
27 ius morabitur. * protegetur sub tegmi-
ne illius a feruore, & in gloria eius re-
quiescet.

CAP. XV.

1 QVi timet Deum, faciet bona: &
A qui continens est iustitiæ, appre-
2 hendet illã, * & obuiabit illi quasi ma-
ter honorificata, & quasi mulier a vir-
3 ginitate suscipiet illum. * Cibabit illum
pane vitæ & intellectus, ‖ & aqua sapiẽ- ‖ Ioan.4.b.10
tiæ salutaris potabit illum: & firmabi-
4 tur in illo, & non flectetur: * & conti-
nebit illum, & non confundetur: &
exaltabit illum apud proximos suos,
5 * & in medio Ecclesiæ aperiet os eius,
& adimplebit illum spiritu sapientiæ &
6 intellectus, & stola gloriæ vestiet illum.
B * Iucunditatẽ & exultationem thesauri-
zabit super illũ, & nomine æterno he-
7 reditabit illum. * Homines stulti non
apprehendent illam, & homines sensa-
ti obuiabunt illi, homines stulti non
videbunt eam: longe enim abest a su-
8 perbia & dolo. * viri mendaces non
erunt illius memores: & viri veraces
inuenientur in illa, & successum habe-
9 bunt vsque ad inspectionem Dei. * Non
C est speciosa laus in ore peccatoris: * quo-
10 niam a Deo profecta est sapientia. sa-
pientiæ enim Dei astabit laus, & in ore
fideli abundabit, & dominator dabit eã
11 illi. * Non dixeris: Per Deũ abest: quæ
12 enim odit ne feceris. * Non dicas: Ille
me implanauit: nõ enim necessarij sunt
13 ei homines impij. * Omne execramen-
tum erroris odit Dominus, & non erit
14 amabile timentibus eum. * Deus ab ini-
tio constituit hominem, & reliquit illũ
15 in manu consilij sui. * Adiecit mandata
16 & præcepta sua: * ‖ si volueris mandata ‖ Mat.19.c.17
seruare, conseruabunt te, & in perpe-
17 tuum fidem placitam facere. * Apposuit
D tibi aquam & ignem: ad quod volueris,
18 porrige manum tuam. * ‖ Ante hominẽ ‖ Ier. 21. b. 7
vita & mors, bonum & malum: quod
19 placuerit ei, dabitur illi: * quoniã mul-
ta sapientia Dei, & fortis in potentia,
20 videns omnes sine intermissione. * ‖ O- ‖ Psal.33.c.16
culi Domini ad timentes eum, & ipse Heb. 4. c.13.
21 agnoscit omnẽ operam hominis. * Ne-
mini mandauit impie agere, & nemini
dedit

dedit spatium peccandi: * non enim 22
concupiscit multitudinem filiorum in-
fidelium & inutilium.

CAP. XVI.

NE iucunderis in filijs impijs, si 1
multiplicentur: nec oblecteris su- A
per ipsos, si non est timor Dei in illis.
* Non credas vitæ illorum, & ne respe- 2
xeris in labores eorũ.* Melior est enim 3
vnus timẽs Deum, quàm mille filij im-
pij. * Et vtile est mori sine filijs quàm 4
relinquere filios impios. * Ab vno sen- 5
sato inhabitabitur patria, tribus impio-
rum deseretur. * Multa talia vidit ocu- 6
lus meus, & fortiora horum audiuit
‖Inf.21.b.10 auris mea. * ‖ In synagoga peccantium 7
exardebit ignis, & in gente incredibili
‖Gen.6.a.4 exardescet ira. * ‖ Nõ exorauerunt pro 8
peccatis suis antiqui gigantes, qui de-
structi sunt confidentes suæ virtuti: * & 9
non pepercit peregrinationi Loth, &
execratus est eos præ superbia verbi il-
lorum. * Non misertus est illis, gentem 10
totam perdens, & extollenté se in pec- B
‖Num.14.c.20.& 26.f.51 catis suis. * ‖ Et sicut sexcenta millia 11
peditum, qui congregati sunt in duri-
tia cordis sui: & si vnus fuisset ceruica-
tus, mirum si fuisset immunis. * miseri- 12
cordia enim & ira est cum illo. Potens
exoratio, & effundens iram: * secũdum 13
misericordiam suam, sic correptio illius
hominem secundum opera sua iudicat.
* Non effugiet in rapina peccator, & nõ 14
retardabit sufferentia misericordiam fa-
cientis. * Omnis misericordia faciet lo- 15
‖Rom.2.a.6 cum ‖ vnicuique secundum meritũ ope-
rum suorum, & secundum intellectum
peregrinationis ipsius. * Non dicas: A 16
Deo abscondar, & ex summo quis mei C
memorabitur? * In populo magno non 17
agnoscar: quæ est enim anima mea in
tam immensa creatura? * Ecce cælum, 18
& cæli cælorum, abyssus, & vniuersa
terra, & quæ in eis sunt, in conspectu
illius commouebuntur, * mõtes simul, 19
& colles, & fundamenta terræ: cũ con-
spexerit illa Deus, tremore concutien-
tur. * Et in omnibus his insensatum est
cor: & omne cor intelligitur ab illo: * & 20
vias illius quis intelligit, & procellam, 21
quam nec oculus videbit hominis? * Nã
plurima illius opera sunt in absconsis: 22
sed opera iustitiæ eius quis enunciabit?
aut quis sustinebit? Lõge enim est testa-
mentum a quibusdam, & interrogatio
23 omnium in consummatione est. * Qui
D minoratur corde, cogitat inania: & vir
24 imprudẽs, & errans cogitat stulta. * Au-
di me fili, & disce disciplinam sensus,
& in verbis meis attende in corde tuo,
25 * & dicam in æquitate disciplinam, &
scrutabor enarrare sapientiã: & in ver-
bis meis attende in corde tuo, & dico
in æquitate spiritus virtutes, quas po-
suit Deus in opera sua ab initio, & in
26 veritate enuncio scientiam eius. * In iu-
dicio Dei opera eius ab initio, & ab
institutione ipsorum distinxit partes il-
lorum, & initia eorum in gentibus suis.
27 * Ornauit in æternum opera illorũ, nec
esurierunt, nec laborauerunt, & nõ de-
28 stiterũt ab operibus suis. * Vnusquisque
proximum sibi non angustiabit vsque
29 in æternum. * Non sis incredibilis ver-
30 bo illius. * Post hæc Deus in terram re-
spexit, & impleuit illam bonis suis.
31 * Anima omnis vitalis denunciauit an-
te faciem ipsius, & in ipsam iterum
reuersio illorum.

CAP. XVII.

1 DEus creauit de terra hominẽ, & se- Gen.1.d.27
A cundum imaginem suam fecit illũ.
2 * Et iterum cõuertit illum in ipsam, &
3 secundum se vestiuit illũ virtute. * Nu-
merum dierum, & tempus dedit illi,
& dedit illi potestatẽ eorum, quæ sunt
4 super terram. * Posuit timorem illius
super omnem carnem, & dominatus est
5 bestiarum & volatilium. * ‖ Creauit ex ‖Gen.2.b.7 & 5.a.1
ipso adiutorium simile sibi: consilium,
& linguã, & oculos, & aures, & cor de-
dit illis excogitandi: & disciplina intel-
6 lectus repleuit illos. * Creauit illis sciẽ-
tiã spiritus, sensu impleuit cor illorũ, &
mala & bona ostẽdit illis. * Posuit ocu-
lum suũ super corda illorũ ostẽdere illis
8 magnalia operum suorum, * vt nomen
B sanctificationis collaudẽt: & gloriari in
mirabilibus illius, vt magnalia enarrẽt
9 operum eius. * Addidit illis disciplinã,
10 & legem vitæ hereditauit illos. * Testa-
mentum æternum constituit cum il-
lis, & iustitiam & iudicia sua ostendit
11 illis. * Et magnalia honoris eius vi-
dit oculus illorum, & honorem vocis
audie-

audierunt aures illorum, & dixit illis:
Attendite ab omni iniquo.* Et manda- 12
uit illis vnicuique de proximo suo.
* Viæ illorum coram ipso sunt semper, 13
‖Rom.13.a.2 non sunt absconsæ ab oculis ipsius.* ‖In 14
vnamquamque gẽtem præposuit recto-
rem: * & pars Dei, Israel facta est mani- 15
festa. * Et omnia opera illorum velut 16
sol in conspectu Dei: & oculi eius sine C
intermissione inspiciẽtes in vijs eorum.
* Non sunt absconsa testamenta per ini- 17
quitatem illorum, & omnes iniquitates
‖Inf.29.b.16 eorum in conspectu Dei.* ‖Eleemosyna 18
viri quasi signaculum cum ipso, & gra-
tiam hominis quasi pupillam conserua-
‖Mat.25.c.35 bit: * ‖& postea resurget, & retribuet il- 19
lis retributionem, vnicuique in caput
ipsorum, & conuertet in interiores par-
tes terræ. * Pœnitentibus autem dedit 20
viam iustitiæ, & confirmauit deficiẽtes
sustinere, & destinauit illis sortem veri-
tatis. * Conuertere ad Dominum, & re- 21
linque peccata tua: * precare ante faciẽ 22
Domini, & minue offendicula.* Reuer- 23
tere ad Dominum, & auertere ab iniu-
stitia tua, & nimis odito execrationem:
* & cognosce iustitias & iudicia Dei, & 24
sta in sorte propositionis, & orationis
altissimi Dei.* In partes vade sæculi san- 25
‖Psal. 6.a.6 cti, ‖cum viuis & dantibus confessionẽ D
Isai.38.d.19 Deo.* Non demoreris in errore impio- 26
rum, ante mortem confitere. A mor-
tuo quasi nihil, perit confessio. * Con- 27
fiteberis viuens, viuus & sanus confite-
beris, & laudabis Deum, & gloriaberis
in miserationibus illius.* Quàm magna 28
misericordia Domini, & propitiatio il-
lius conuertentibus ad se! * Nec enim 29
omnia possunt esse in hominibus, quo-
niam non est immortalis filius hominis,
& in vanitate malitiæ placuerũt.* Quid 30
lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid
nequius quàm quod excogitauit caro &
sanguis? & hoc arguetur. * Virtutem 31
altitudinis cæli ipse conspicit: & omnes
homines terra & cinis.

CAP. XVIII.

Gen.1.a.1 QVi viuit in æternum, creauit om- 1
nia simul. Deus solus iustificabi- A
tur, & manet inuictus rex in æter-
num. * Quis sufficit enarrare opera il- 2
lius?* Quis enim inuestigabit magnalia 3
4 eius? * Virtutem autem magnitudinis e-
ius quis enunciabit? aut quis adijciet
5 enarrare misericordiam eius? * Non est
minuere, neque adijcere, nec est inue-
6 nire magnalia Dei. * Cum consumma-
uerit homo, tunc incipiet: & cũ quie-
7 uerit, aporiabitur.* Quid est homo, &
quæ est gratia illius? & quid est bonũ,
8 aut quid nequã illius?* ‖Numerus die- ‖Psal.89.c.10
rum hominum vt multum centum an-
ni: quasi gutta aquæ maris deputati sũt:
& sicut calculus arenæ, sic exigui anni
9 in die æui. * Propter hoc patiens est
B Deus in illis, & effundit super eos mi-
10 sericordiam suam.* Vidit præsumptio-
nem cordis eorum quoniam mala est,
& cognouit subuersionem illorũ quo-
11 niam nequã est.* Ideo adimpleuit pro-
pitiationem suam in illis, & ostẽdit eis
12 viam æquitatis.* Miseratio hominis cir-
ca proximum suum: misericordia autẽ
13 Dei super omnem carnem.* Qui mise-
ricordiam habet, docet, & erudit qua-
14 si pastor gregem suum.* Miseretur ex-
cipientis doctrinam miserationis, &
15 qui festinat in iudicijs eius.* Fili in bo-
nis non des querelam, & in omni dato
16 non des tristitiam verbi mali. * Nonne
ardorem refrigerabit ros? sic & verbum
17 melius quàm datum.* Nonne ecce ver-
bum super datum bonum? sed vtraque
18 cum homine iustificato. * Stultus acri-
C ter improperabit: & datus indisciplina-
19 ti tabescere facit oculos. * Ante iudiciũ
para iustitiam tibi, & antequam loqua-
20 ris disce.* Ante languorem adhibe me-
dicinam, ‖ & ante iudicium interroga ‖1.Cor.11.d.
teipsum, & in conspectu Dei inuenies 28
21 propitiationem. * Ante languorem hu-
milia te, & in tempore infirmitatis ostẽ-
22 de conuersationem tuam.* ‖Non impe- ‖Luc.18.a.1
diaris orare semper, & ne verearis vsque 1.Thes.5.d.17
ad mortem iustificari: quoniam merces
23 Dei manet in æternũ.* Ante orationem
præpara animã tuam: & noli esse quasi
24 homo qui tentat Deũ.* ‖Memento iræ ‖Sup.7.b.18
in die consummationis, & tempus retri-
25 butionis in conuersatione faciei.* ‖Me- ‖Sup.11.c.27
mento paupertatis in tẽpore abundan-
tiæ, & necessitatũ paupertatis in die di-
26 uitiarum.* A mane vsque ad vesperã im-
D mutabitur tempus, & hæc omnia citata
27 in oculis Dei. * Homo sapiens in om-
nibus metuet, & in diebus delicto-
rum

rum attendet ab inertia. * Omnis astu- 28
tus agnoscit sapientiam, & inuenienti
eam dabit confessionem. * Sensati in 29
verbis & ipsi sapienter egerunt: & intel-
lexerunt veritatem & iustitiam, & im-
Rom.6.b.13 & 13.d.14 pluerunt prouerbia & iudicia. * ‖ Post 30
concupiscentias tuas non eas, & a volun-
tate tua auertere. * Si præstes animæ 31
tuæ concupiscentias eius, faciet te in
gaudium inimicis tuis. * Ne oblecteris 32
in turbis nec in modicis: assidua enim
est commissio illorum. * Ne fueris me- 33
diocris in contentione ex fœnore, &
est tibi nihil in sacculo: eris enim inui-
dus vitæ tuæ.

CAP. XIX.

OPerarius ebriosus non locupletabi- 1
tur: & qui spernit modica, paula- A
Gen.19.g.33 3.Reg.11.a.1 tim decidet. * ‖ Vinum & mulieres apo- 2
statare faciunt sapientes, & arguent sen-
satos: * & qui se iungit fornicarijs, erit 3
nequam: putredo & vermes hereditabūt
illum, & extolletur in exemplum ma-
ius, & tolletur de numero anima eius.
Ios.12.c.11 * ‖ Qui credit cito, leuis corde est, & 4
minorabitur: & qui delinquit in animã
suam, insuper habebitur. * Qui gaudet 5
iniquitate, denotabitur: & qui odit cor-
reptionem, minuetur vita: & qui odit
loquacitatem, extinguit malitiam. * Qui 6
peccat in animam suam, pœnitebit: &
qui iucundatur in malitia, denotabitur. B
* Ne iteres verbum nequam & durum, 7
& non minoraberis. * Amico & inimi- 8
co noli narrare sensum tuum: & si est
tibi delictum, noli denudare. * audiet 9
enim te, & custodiet te, & quasi defen-
dens peccatum odiet te, & sic aderit tibi
semper. * Audisti verbum aduersus pro- 10
ximum tuum? commoriatur in te, fidẽs
quoniam non te dirumpet. * A facie 11
verbi parturit fatuus, tamquam gemitus
partus infantis. * Sagitta infixa femori 12
Leu.19.d.17 Matt.18.b.15 Luc.17.a.3 carnis, sic verbũ in corde stulti. * ‖ Cor- 13
ripe amicum, ne forte non intellexerit,
& dicat: Non feci: aut si fecerit, ne ite-
rum addat facere. * Corripe proxi- 14
mum, ne forte non dixerit: & si dixerit,
ne forte iteret. * Corripe amicum: sæpe 15
enim fit commissio. * Et non omni ver- 16
bo credas. est qui labitur lingua, sed nõ C
Iac.3.a.3 ex animo. * ‖ Quis est enim qui non 17
deliquerit in lingua sua? Corripe pro-
18 ximum antequam commineris. * Et da
locum timori Altissimi: quia omnis sa-
pientia timor Dei, & in illa timere
Deum, & in omni sapientia dispositio
19 legis. * Et non est sapientia nequitiæ di-
sciplina: & non est cogitatus peccatorũ
20 prudentia. * Est nequitia, & in ipsa
execratio: & est insipiens qui minuitur
21 sapientia. * Melior est homo, qui mi-
nuitur sapientia, & deficiens sensu in ti-
more, quàm qui abundat sensu, & trans-
22 greditur legem Altissimi. * Est solertia
23 certa, & ipsa iniqua. * Et est qui emit-
D tit verbum certum enarrans veritatem.
Est qui nequiter humiliat se, & interio-
24 ra eius plena sunt dolo: * & est qui se
nimium submittit a multa humilitate:
& est qui inclinat faciem suam, & fingit
25 se non videre quod ignoratum est: * &
si ab imbecillitate virium vetetur pec-
care, si inuenerit tempus malefaciendi,
26 malefaciet. * Ex visu cognoscitur vir,
& ab occursu faciei cognoscitur sensa-
27 tus. * Amictus corporis, & risus den-
tium, & ingressus hominis enunciant de
28 illo. * Est correptio mendax in ira con-
tumeliosi: & est iudicium, quod non
probatur esse bonum: & est tacens, &
ipse est prudens.

CAP. XX.

1 QVàm bonum est arguere, quàm ira-
A sci, & confitentem in oratione non
2 prohibere! * Concupiscẽtia spa-
3 donis deuirginabit iuuenculam: * sic qui
4 facit per vim iudiciũ iniquum. * Quàm
bonum est correptum manifestare pœ-
nitentiam! sic enim effugies voluntariũ
5 peccatum. * Est tacens, qui inuenitur
sapiens: & est odibilis, qui procax est
6 ad loquendum. * Est tacens non habẽs
sensum loquelæ: & est tacens sciens tem-
7 pus aptum. * Homo sapiens tacebit vs-
que ad tempus: lasciuus autem, & im-
8 prudens non seruabunt tempus. * Qui
B multis vtitur verbis, lædet animã suam:
& qui potestatẽ sibi sumit iniuste, odie-
9 tur. * Est processio in malis viro indi-
sciplinato; & est inuentio in detrimen-
10 tum. * Est datum, quod non est vtile:
& est datum, cuius retributio duplex.
11 * Est propter gloriam minoratio: & est
qui

qui ab humilitate leuabit caput. * Est 12
qui multa redimat modico pretio, &
restituens ea in septuplum. * Sapiens in 13
verbis seipsum amabilem facit: gratiæ
autem fatuorum effundentur. * Datus 14
insipientis nó erit vtilis tibi: oculi enim
illius septemplices sunt. * exigua dabit, 15
& multa improperabit: & apertio oris
illius inflammatio est. * Hodie fœnera- 16
tur quis, & cras expetit: odibilis est ho-
mo huiusmodi. * Fatuo non erit ami- 17
cus, & non erit gratia bonis illius. * qui 18
enim edunt panem illius: falsæ linguæ C
sunt. Quoties, & quanti irridebũt eum?
* Neque enim quod habendum erat, di- 19
recto sensu distribuit: similiter & quod
non erat habendum. * Lapsus falsæ lin- 20
guæ, quasi qui in pauimento cadens: sic
casus malorum festinanter veniet. * Ho- 21
mo acharis quasi fabula vana, in ore in-
disciplinatorum assidua erit. * Ex ore 22
fatui reprobabitur parabola: non enim
dicit illam in tempore suo. * Est qui 23
vetatur peccare præ inopia, & in requie
sua stimulabitur. * Est qui perdet ani- 24
mam suam præ confusione, & ab impru-
denti persona perdet eam: personæ au-
tem acceptione perdet se. * Est qui 25
præ confusione promittit amico, & lu-
cratus est eum inimicum gratis. * Op- 26
probrium nequam in homine menda-
cium, & in ore indisciplinatorum assi-
due erit. * Potior fur quam assiduitas 27
viri mendacis. perditionem autem am- D
bo hereditabunt. * Mores hominũ men- 28
dacium sine honore: & confusio illorum
cum ipsis sine intermissione. * Sapiens 29
in verbis producet seipsum, & homo
prudens placebit magnatis. * Qui ope- 30
ratur terram suam, inaltabit aceruum
frugum: & qui operatur iustitiam, ipse
exaltabitur: qui vero placet magnatis,
‖ Exo.23.a.8 Deut.16.d.19 Isa.41.c.18 effugiet iniquitatem. * ‖ Xenia & dona 31
excæcant oculos iudicum, & quasi mu-
tus in ore auertit correptiones eorum.
* Sapientia absconsa & thesaurus inui- 32
sus: quæ vtilitas in vtrisque? * Melior 33
est qui celat insipientiam suam, quam
homo qui abscondit sapientiam suam.

CAP. XXI.

Fili peccasti? nõ adijcias iterum: sed 1
& de pristinis deprecare vt tibi di- A
2 mittantur. * Quasi a facie colubri fuge
peccata: & si accesseris ad illa, suscipiet
3 te. * Dentes leonis, dentes eius, inter-
4 ficientes animas hominũ. * Quasi rom-
phæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ
5 illius non est sanitas. * Obiurgatio &
iniuriæ annullabunt substantiam: & do-
mus quæ nimis locuples est, annullabi-
tur superbia: sic substantia superbi era-
6 dicabitur. * Deprecatio pauperis ex ore
vsque ad aures eius perueniet, & iudi-
7 cium festinatò adueniet illi. * Qui odit
correptionem, vestigium est peccatoris:
& qui timet Deum, conuertetur ad cor
8 suum. * Notus a longe potens lingua
audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.
9 * Qui ædificat domum suam impendijs
B alienis, quasi qui colligit lapides suos in ‖ Sup.16.a.7
10 hyeme. * ‖ Stuppa collecta synagoga
peccantium, & consummatio illorum
11 flamma ignis. * Via peccantium com-
planata lapidibus, & in fine illorum in-
12 feri, & tenebræ, & pœnæ. * Qui custo-
dit iustitiam, continebit sensum eius.
13 * Consummatio timoris Dei, sapientia
14 & sensus. * Non erudietur qui non est
15 sapiens in bono. * Est autem sapientia,
quæ abundat in malo: & non est sensus
16 vbi est amaritudo. * Scientia sapientis
tamquam inundatio abundabit, & con-
silium illius sicut fons vitæ permanet.
17 * Cor fatui quasi vas confractum, & om-
18 nem sapientiam non tenebit. * Verbum
C sapiens quodcumque audierit scius lau-
dabit, & ad se adijciet: audiuit luxurio-
sus, & displicebit illi, & proijciet illud
19 post dorsum suum. * Narratio fatui
quasi sarcina in via. nam in labijs sen-
20 sati inuenietur gratia. * Os prudentis
quæritur in ecclesia, & verba illius co-
21 gitabunt in cordibus suis. * Tamquam
domus exterminata, sic fatuo sapientia:
& scientia insensati inenarrabilia verba.
22 * Compedes in pedibus stulto doctrina,
& quasi vincula manuum super manum
23 dextram. * Fatuus in risu exaltat vocem
D suam: vir autem sapiens vix tacite ride-
24 bit. * Ornamentum aureum prudenti
doctrina, & quasi brachiale in brachio
25 dextro. * Pes fatui facilis in domum
proximi: & homo peritus confundetur
26 a persona potentis. * Stultus a fenestra
respiciet in domum: vir autem eruditus
27 foris stabit. * Stultitia hominis auscul-
tare

tare per ostium: & prudens grauabitur
contumelia. * Labia imprudentiũ stulta 28
narrabunt: verba autem prudẽtium sta-
tera ponderabuntur. * In ore fatuorum 29
cor illorum: & in corde sapientium os
illorum. * Dum maledicit impius dia- 30
bolum, maledicit ipse animam suam.
* Susurro coinquinabit animam suam, 31
& in omnibus odietur: & qui cum eo
manserit, odiosus erit: tacitus & sensa-
tus honorabitur.

CAP. XXII.

IN lapide luteo lapidatus est piger, 1
& omnes loquentur super aspernatio- A
nem illius. * De stercore boum lapida- 2
tus est piger: & omnis, qui tetigerit
eum, excutiet manus. * Confusio pa- 3
tris est de filio indisciplinato: filia au-
tem in deminoratione fiet. * Filia pru- 4
dens hereditas viro suo. nam quæ con-
fundit, in contumeliam fit genitoris.
* Patrem & virum confundit audax, & 5
ab impijs non minorabitur: ab vtrisque
autem inhonorabitur. * Musica in luctu 6
importuna narratio: flagella & doctri-
na in omni tẽpore sapientia. * Qui do- 7
cet fatuum, quasi qui conglutinat testã.
* Qui narrat verbum non audienti, quasi 8
qui excitat dormientem de graui som-
no. * Cum dormiẽte loquitur qui enar- 9
rat stulto sapientiam: & in fine narratio-
Iiaf. 38.b.16 nis dicit: Quis est hic? * ‖Supra mor- 10
tuum plora, defecit enim lux eius: &
supra fatuum plora, deficit enim sensus.
* Modicum plora supra mortuum, quo- 11
niam requieuit. * Nequissimi enim ne- 12
Gen. 50.b.10 quissima vita super mortẽ fatui. * ‖Lu- 13
ctus mortui septem dies: fatui autem &
impij omnes dies vitæ illorum. * Cum 14
stulto ne multum loquaris, & cum in- B
sensato ne abieris. * Serua te ab illo, vt 15
non molestiam habeas, & non coinqui-
naberis peccato illius. * Deflecte ab il- 16
lo, & inuenies requiem, & non acediabe-
ris in stultitia illius. * Super plumbum 17
quid grauabitur? & quod illi aliud no-
Prou. 27. a.3 men quàm fatuus? * ‖Arenam, & salem, 18
& massam ferri facilius est ferre quàm
hominem imprudentem, & fatuum, &
impium. * Loramentum ligneum colli- 19
gatum in fundamento ædificij non dis-
soluetur: sic & cor confirmatum in co-
20 gitatione consilij. * Cogitatus sensati in
omni tempore, metu non deprauabitur.
21 * Sicut pali in excelsis, & cæmenta sine
C impensa posita contra faciem venti non
22 permanebunt: * sic & cor timidum in
cogitatione stulti cõtra impetum timo-
23 ris non resistet. * Sicut cor trepidum in
cogitatione fatui, omni tẽpore non me-
tuet, sic & qui in præceptis Dei perma-
24 net semper. * Pungens oculum deducit
lacrymas: & qui pungit cor, profert sen
25 sum. * Mittẽs lapidem in volatilia, deij-
ciet illa: sic & qui conuitiatur amico,
26 dissoluit amicitiam. * Ad amicum etsi
produxeris gladium, non desperes: est
27 enim regressus. Ad amicum * si aperue-
ris os triste, non timeas. est enim con-
cordatio: excepto conuitio, & impro-
perio, & superbia, & mysterij reuela-
tione, & plaga dolosa: in his omnibus
28 effugiet amicus. * Fidem posside cum
D amico in paupertate illius, vt & in bo-
29 nis illius læteris. * In tempore tribula-
tionis illius permane illi fidelis, vt & in
30 hereditate illius coheres sis. * Ante ignẽ
camini vapor, & fumus ignis inaltatur:
sic & ante sanguinem maledicta, & con-
31 tumeliæ, & minæ. * Amicum salutare
non confundar, a facie illius nõ me ab-
scondam: & si mala mihi euenerint per
32 illum, sustinebo. * Omnis qui audiet,
33 cauebit se ab eo. * ‖Quis dabit ori meo Psal. 140.a.3
custodiam, & super labia mea signacu-
lum certum, vt non cadam ab ipsis, &
lingua mea perdat me?

CAP. XXIII.

1 DOmine pater, & dominator vitæ
A meæ ne derelinquas me in consilio
eorum: nec finas me cadere in illis.
2 * Quis superponet in cogitatu meo fla-
gella, & in corde meo doctrinam sapiẽ-
tiæ, vt ignorationibus eorũ non parcant
mihi, & non appareant delicta eorum,
3 * & ne adincrescant ignorantiæ meæ, &
multiplicentur delicta mea, & peccata
mea abundent, & incidam in conspectu
aduersariorum meorum, & gaudeat su-
4 per me inimicus meus? * Domine pa-
ter, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas
5 me in cogitatu illorum. * Extollen-
tiam oculorum meorum ne dederis mi-
hi, & omne desiderium auerte a me.
* Aufer

* Aufer a me ventris concupiscentias, & 6
concubitus concupiscentiæ ne apprehē-
dant me, & animæ irreuerenti & infru-
nitæ ne tradas me. * Doctrinam oris 7
audite filij: & qui custodierit illam, non
periet labijs, nec scandalizabitur in ope-
ribus nequissimis. * In vanitate sua ap- 8
prehēditur peccator, & superbus & ma-
|| Exo.20.b.7 Matt.5.d.33 ledicus scandalizabitur in illis. * || Iura- 9
tioni nō assuescat os tuum, multi enim B
casus in illa. * Nominatio vero Dei nō 10
sit assidua in ore tuo, & nominibus San-
ctorum non admiscearis: quoniam non
eris immunis ab eis. * Sicut enim ser- 11
uus interrogatus assidue, a liuore non
minuitur: sic omnis iurans, & nominās,
in toto a peccato non purgabitur. * Vir 12
multum iurans implebitur iniquitate, &
non discedet a domo illius plaga. * Et 13
si frustrauerit, delictum illius super ip-
sum erit: & si dissimulauerit, delinquit
dupliciter: * & si in vacuum iurauerit, 14
non iustificabitur: replebitur enim re-
tributione domus illius. * Est & alia lo- 15
quela contraria morti, non inueniatur
in hereditate Iacob. * Etenim a miseri- 16
cordibus omnia hæc auferentur, & in
delictis non volutabuntur. * Indiscipli- 17
natæ loquelæ non assuescat os tuum: est
enim in illa verbum peccati. * Memen- 18
to patris & matris tuæ, in medio enim
magnatorum consistis: * ne forte obli- 19
uiscatur te Deus in conspectu illorum,
& assiduitate tua infatuatus, improperiū
patiaris, & maluisses non nasci, & diem
|| 2.Reg.16.b.7 natiuitatis tuæ maledicas. * || Homo as- 20
suetus in verbis improperij, in omnibus C
diebus suis non erudietur. * Duo gene- 21
ra abundant in peccatis, & tertium ad-
ducit iram, & perditionem. * Anima 22
calida quasi ignis ardens non extingue-
tur donec aliquid glutiat: * & homo ne- 23
quam in ore carnis suæ non desinet do-
nec incendat ignem. * Homini fornica- 24
rio omnis panis dulcis, non fatigabitur
|| Isa.29.c.15 transgrediens vsque ad finem. * || Om- 25
nis homo qui transgreditur lectū suum,
contemnens in animam suam, & dicens:
Quis me videt? * tenebræ circumdant 26
me, & parietes cooperiunt me, & nemo
circumspicit me: quem vereor? delicto-
rum meorum non memorabitur Altissi-
mus. * Et non intelligit quoniam om- 27
nia videt oculus illius, quoniam expellit
a se timorem Dei huiusmodi hominis
timor, & oculi hominum timentes il-
28 lum: * & non cognouit quoniam oculi
Domini multo plus lucidiores sunt su-
per solem, circumspicientes omnes vias
hominum, & profundum abyssi, & ho-
minum corda intuentes in absconditas
29 partes. * Domino enim Deo antequam
D crearētur, omnia sunt agnita: sic & post
30 perfectum respicit omnia. * Hic in pla-
teis ciuitatis vindicabitur, & quasi pul-
lus equinus fugabitur: & vbi non spera-
31 uit, apprehendetur. * Et erit dedecus
omnibus, eo quòd non intellexerit ti-
32 morem Domini. * || Sic & mulier om- || Leu.20.b.10
nis relinquens virum suum, & statuens Deut.22.c.22
33 hereditatē ex alieno matrimonio: * pri-
mo enim in lege Altissimi incredibilis
fuit: secundo in virum suum deliquit:
tertio in adulterio fornicata est, & ex
34 alio viro filios statuit sibi. * Hæc in ec-
clesiam adducetur, & in filios eius re-
35 spicietur. * Non tradent filij eius radi-
ces, & rami eius non dabunt fructum.
36 * derelinquet in maledictum memoriam
eius, & dedecus illius non delebitur.
37 * Et agnoscent qui derelicti sunt, quo-
niam nihil melius est quàm timor Dei:
& nihil dulcius, quàm respicere in man-
38 datis Domini. * Gloria magna est sequi
Dominum: longitudo enim dierum as-
sumetur ab eo.

CAP. XXIIII.

1 SApientia laudabit animam suam, &
A in Deo honorabitur, & in medio po-
2 puli sui gloriabitur, * & in ecclesijs Al-
tissimi aperiet os suum, & in conspectu
3 virtutis illius gloriabitur, * & in medio
populi sui exaltabitur, & in plenitudi-
4 ne sancta admirabitur, * & in multitu-
dine electorum habebit laudem, & in-
5 ter benedictos benedicetur, dicēs: * Ego
ex ore Altissimi prodiui primogenita
6 ante omnem creaturam: * Ego feci in
cælis vt oriretur lumen indeficiens, & si-
7 cut nebula texi omnem terram: * Ego
in altissimis habitaui, & thronus meus
8 in columna nubis. * Gyrum cæli cir-
cuiui sola, & profundum abyssi penetra-
9 ui, in fluctibus maris ambulaui, * & in
10 omni terra steti: & in omni populo, * &
11 in omni gente primatū habui: * & om-
nium

nium excellentium & humilium corda
virtute calcaui: & in his omnibus requiē
quæsiui, & in hereditate Domini mo-
rabor. * Tunc præcepit, & dixit mihi 12
Creator omnium: & qui creauit me,
requieuit in tabernaculo meo, * & di- 13
xit mihi: In Iacob inhabita, & in Israel
hereditare, & in electis meis mitte ra-
Pro. 8. c. 22. dices. * Ab initio, & ante sæcula crea- 14
ta sum, & vsque ad futurū sæculum non B
desinam, & in habitatione sancta corā
ipso ministraui. * Et sic in Sion firmata 15
sum, & in ciuitate sanctificata similiter
requieui, & in Ierusalem potestas mea.
* Et radicaui in populo honorificato, 16
& in parte Dei mei hereditas illius, &
in plenitudine sanctorum detentio mea.
* Quasi cedrus exaltata sum in Libano, 17
& quasi cypressus in mōte Sion: * quasi 18
palma exaltata sum in Cades, & quasi
plantatio rosæ in Iericho: * Quasi oli- 19
uā speciosa in campis, & quasi platanus
exaltata sum iuxta aquā in plateis. * Si- 20
cut cinnamomum, & balsamum aro-
matizans odorem dedi: quasi myrrha
electa dedi suauitatem odoris: * & quasi 21
storax, & galbanus, & vngula, & gut-
ta, & quasi Libanus non incisus vapora-
ui habitationem meam, & quasi balsa-
mum non mistum odor meus. * Ego 22
quasi terebinthus extendi ramos meos,
& rami mei honoris & gratiæ. * Ego 23
quasi vitis fructificaui suauitatem odo- C
ris: & flores mei fructus honoris & ho-
nestatis. * Ego mater pulchræ dilectio- 24
nis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ
spei. * In me gratia omnis viæ & veri- 25
tatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.
* Transite ad me omnes qui concupisci- 26
tis me, & a generationibus meis imple-
mini: * Spiritus enim meus super mel 27
dulcis, & hereditas mea super mel &
fauum: * Memoria mea in generatio- 28
nes sæculorum. * Qui edūt me, adhuc
esurient: & qui bibunt me, adhuc si- 29
tient. * Qui audit me, non confunde- 30
tur: & qui operantur in me, non pec-
cabunt. * Qui elucidant me, vitā æter- 31
nam habebunt. * Hæc omnia liber vi- 32
tæ, & testamentum Altissimi, & agni-
tio veritatis. * Legem mandauit Moy- 33
ses in præceptis iustitiarum, & heredi-
tatem domui Iacob, & Israel promis-
siones. * Posuit Dauid puero suo exci- 34
tare regem ex ipso fortissimum, & in
throno honoris sedentem in sempiter-
35 num. * Qui implet quasi Phison sa- Ge. 2. b. 11
pientiam, & sicut Tigris in diebus no-
36 uorum. * Qui adimplet quasi Euphra-
tes sensum: qui multiplicat quasi Ior- Iosu. 3. d. 15.
37 danis, in tempore messis. * Qui mittit
disciplinam sicut lucē, & assistens quasi
38 Gehon in die vindemiæ. * Qui perficit
primus scire ipsam, & infirmior non
39 inuestigabit eam. * A mari enim abun-
D dauit cogitatio eius, & consilium illius
40 ab abysso magna. * Ego sapientia effu-
41 di flumina. * Ego quasi trames aquæ
immensæ de fluuio, ego quasi fluuij
dyorix, & sicut aquæductus exiui de
42 paradiso. * dixi: Rigabo hortum meū
plantationum, & inebriabo prati mei
43 fructum. * Et ecce factus est mihi tra-
mes abundans, & fluuius meus appro-
44 pinquauit ad mare: * quoniam doctrinā
quasi antelucanum illumino omnibus,
& enarrabo illam vsque ad longinquū.
45 * Penetrabo omnes inferiores partes
terræ, & inspiciam omnes dormientes,
& illuminabo omnes sperantes in Do-
46 mino. * Adhuc doctrinā quasi prophe-
tiam effundam, & relinquā illam quæ-
rentibus sapientiam, & non desinam in
progenies illorum vsque in æuum san-
47 ctum. * Videte quoniam non soli mi- Inf. 33. c. 18
hi laboraui, sed omnibus exquirentibus
veritatem.

CAP. XXV.

1 IN tribus placitum est spiritui meo,
A quæ sunt probata coram Deo, & ho-
2 minibus: * Cōcordia fratrum, & amor
proximorum, & vir & mulier bene si-
3 bi consentientes. * Tres species odiuit
anima mea, & aggrauor valde animæ
4 illorum: * Pauperem superbum: diui-
tem mendacem: senem fatuum & in-
5 sensatum. * Quæ in iuuentute tua non
congregasti, quomodo in senectute tua
6 inuenies? * Quàm speciosum canitiei
iudiciū, & presbyteris cognoscere con-
7 silium! * Quàm speciosa veteranis sa-
pientia, & gloriosis intellectus, & con-
8 silium! * Corona senum multa peritia,
9 & gloria illorum timor Dei. * Nouem
B insuspicabilia cordis magnificaui, &
decimum dicam in lingua hominibus:
* Homo,

* Homo, qui iucundatur in filijs, viuẽs 10
& videns subuersionem inimicorũ suo-
‖ Sap.16.K.1 rum. * ‖ Beatus, qui habitat cum mu- 11
Sup.14.a.1.19 c.16 liere sensata, ‖ & qui lingua sua non est
‖ Iac.3.a.2 lapsus, & qui non seruiuit indignis se.
* Beatus, qui inuenit amicum verum, 12
& qui enarrat iustitiam auri audienti.
* Quàm magnus, qui inuenit sapientiã 13
& scientiam! sed non est super timentẽ
Dominum. * timor Dei super omnia 14
se superposuit: * beatus homo, cui do- 15
natum est habere timorem Dei: qui te-
net illum, cui assimilabitur? * Timor 16
Dei initium dilectionis eius: fidei autẽ
initium agglutinandum est ei. * Omnis 17
plaga tristitia cordis est: & omnis ma- C
litia, nequitia mulieris. * Et omnẽ pla- 18
gam, & non plagam videbit cordis: * & 19
omnem nequitiam, & non nequitiam
mulieris: * & omnem obductum, & 20
non obductum odientium: * & omnem 21
vindictam, & non vindictam inimico-
rum. * Non est caput nequius super ca- 22
put colubri: * & non est ira super iram 23
‖ Prou.21.c.19 mulieris. ‖ Commorari leoni & draco-
ni placebit, quàm habitare cum mulie-
re nequam. * Nequitia mulieris immu- 24
tat faciem eius: & obcæcat vultum suũ
tamquam vrsus: & quasi saccum osten-
dit. In medio proximorum eius * inge- 25
muit vir eius, & audiens suspirauit mo-
dicum. * Breuis omnis malitia super 26
malitiam mulieris, sors peccatorum ca-
dat super illam. * Sicut ascensus areno- 27
sus in pedibus veterani, sic mulier lin- D
‖ Inf.42.b.2 guata homini quieto. * ‖ Ne respicias in 28
mulieris speciem, & non concupiscas
mulierem in specie. * Mulieris ira, & 29
irreuerentia, & confusio magna. * Mu- 30
lier si primatum habeat, contraria est
viro suo. * Cor humile, & facies tristis, 31
& plaga cordis, mulier nequam. * Ma- 32
nus debiles, & genua dissoluta, mulier
‖ Gen.3.b.6 quæ non beatificat virum suum. * ‖ A 33
muliere initium factum est peccati, &
per illam omnes morimur. * Non des 34
aquæ tuæ exitum, nec modicum: nec
mulieri nequam veniam prodeundi. * Si 35
non ambulauerit ad manum tuam, con-
fundet te in conspectu inimicorum. * A 36
carnibus tuis abscinde illam, ne semper
te abutatur.

CAP. XXVI.

1 Mulieris bonæ beatus vir: numerus
2 enim annorum illius duplex. * Mu-
A lier fortis oblectat virum suum, & an-
3 nos vitæ illius in pace implebit. * Pars
bona, mulier bona, in parte timentium
4 Deũ dabitur viro pro factis bonis: * di-
uitis autem, & pauperis cor bonum, in
omni tempore vultus illorum hilaris.
5 * A tribus timuit cor meum, & in quar-
6 to facies mea metuit: * Delaturam ciui-
7 tatis: & collectionem populi: * calum-
niam mendacem, super mortem, omnia
8 grauia: * dolor cordis & luctus, mulier
9 zelotypa. * In muliere zelotypa flagellũ
10 linguæ, omnibus communicans. * Sicut
B boum iugum, quod mouetur, ita &
mulier nequam: qui tenet illam, quasi
11 qui apprehendit scorpionem. * Mulier
ebriosa ira magna: & contumelia, &
12 turpitudo illius non tegetur. * Fornica-
tio mulieris in extollentia oculorum, &
13 in palpebris illius agnoscetur. * ‖ In fi- ‖ Inf.42.b.11
lia non auertente se, firma custodiam:
14 ne inuenta occasione vtatur se. * Ab om-
ni irreuerentia oculorum eius caue, &
15 ne mireris si te neglexerit. * sicut via-
tor sitiens, ad fontem os aperiet, & ab
omni aqua proxima bibet, & contra
omnem palum sedebit, & contra omnẽ
sagittam aperiet pharetram donec defi-
16 ciat. * Gratia mulieris sedulæ delectabit
C virum suum, & ossa illius impinguabit.
17 * Disciplina illius datum Dei est. * Mu-
18 lier sensata & tacita, non est immutatio
19 eruditæ animæ. * Gratia super gratiam
20 mulier sancta, & pudorata. * Omnis au-
tem ponderatio non est digna continẽ-
21 tis animæ. * Sicut sol oriens mundo in
altissimis Dei, sic mulieris bonæ species
22 in ornamentum domus eius. * lucerna
splendens super candelabrum sanctum,
& species faciei super ætatem stabilem.
23 * Columnæ aureæ super bases argenteas,
D & pedes firmi super plantas stabilis mu-
24 lieris. * Fundamenta æterna supra petrã
solidam, & mandata Dei in corde mu-
25 lieris sanctæ. * In duobus contristatum
est cor meum, & in tertio iracundia
26 mihi aduenit: * Vir bellator deficiens
per inopiã: & vir sensatus contemptus:
27 * & qui transgreditur a iustitia ad pec-
catum,

eatum,Deus parauit eum ad romphæã.
* Duæ species difficiles & periculosæ 28
mihi apparuerunt, difficile exuitur ne-
gotians a negligentia: & non iustificabi-
tur caupo a peccatis labiorum.

CAP. XXVII.

PRopter inopiam multi delique- 1
runt: & qui quærit locupletari, auer- A
tit oculum suum. * Sicut in medio 2
compaginis lapidum palus figitur, sic
& inter medium venditionis & emptio-
nis angustiabitur peccatum.* Contere- 3
tur cum delinquente delictum. * Si nõ 4
in timore Domini tenueris te instanter,
cito subuertetur domus tua. * Sicut 5
in percussura cribri remanebit puluis,
sic aporia hominis in cogitatu illius.
* Vasa figuli probat fornax, & homi- 6
nes iustos tentatio tribulationis. * Sicut 7
rusticatio de ligno ostendit fructum il-
lius, sic verbum ex cogitatu cordis ho-
minis. * Ante sermonem non laudes 8
virum: hæc enim tẽtatio est hominum.
* Si sequaris iustitiam, apprehendes il- 9
lam: & indues quasi poderem honoris,
& inhabitabis cum ea, & proteget te
in sempiternum, & in die agnitionis in-
uenies firmamentum. * Volatilia ad sibi 10
similia conueniunt: & veritas ad eos, B
qui operantur illam, reuertetur. * Leo 11
venationi insidiatur semper: sic pec-
cata operantibus iniquitates. * Homo 12
sanctus in sapientia manet sicut sol:
nam stultus sicut luna mutatur. * In 13
medio insensatorum serua verbum tem-
pori: in medio autem cogitantium as-
siduus esto. * Narratio peccantium 14
odiosa, & risus illorum in delicijs
peccati. * Loquela multum iurans, hor- 15
ripilationem capiti statuet: & irre-
uerentia ipsius obturatio aurium. * Ef- 16
fusio sanguinis in rixa superborum:
& maledictio illorum auditus grauis.
* Qui denudat arcana amici, fidem 17
perdit, & non inueniet amicum ad a- C
nimum suum. * Dilige proximum, & 18
coniungere fide cum illo. * Quòd si 19
denudaueris absconsa illius, non perse-
quéris post eum. * Sicut enim homo, 20
qui perdit amicum suum, sic & qui
perdit amicitiam proximi sui. * Et si- 21
cut qui dimittit auem de manu sua,
sic dereliquisti proximum tuum, &
22 non eum capies. * non illum sequaris,
quoniam longe abest: effugit enim qua-
si caprea de laqueo: quoniam vulnera-
23 ta est anima eius. * vltra eum non po-
teris colligare: & maledicti est concor-
24 datio: * denudare autem amici myste-
25 ria, desperatio est animæ infelicis. * An-
nuens oculo fabricat iniqua, & ne-
26 mo eum abijciet: * in conspectu oculo-
rum tuorum condulcabit os suum, &
D super sermones tuos admirabitur: no-
uissime autem peruertet os suum, & in
27 verbis tuis dabit scandalum. * Multa
odiui, & non coæquaui ei, & Domi-
28 nus odiet illum. * Qui in altum mittit
lapidem, super caput eius cadet: &
plaga dolosa dolosi diuidet vulnera.
29 * Et qui foueam fodit, incidet in eam:
& qui statuit lapidem proximo, offen-
det in eo: & qui laqueum alij ponit,
30 peribit in illo. * Facienti nequissimum
consilium, super ipsum deuoluetur, &
31 non agnoscet vnde adueniat illi. * Illu-
sio, & improperium superborum, &
32 vindicta sicut leo insidiabitur illi. * La-
queo peribunt qui oblectantur casu iu-
storum: dolor autem cõsumet illos an-
33 tequam moriantur. * Ira & furor, vtra-
que execrabilia sunt, & vir peccator
continens erit illorum.

CAP. XXVIII.

1 QVi vindicari vult, a Domino in- Deu.32.e.35
A uenict vindictam, & peccata Matt.6.d.14
illius seruans seruabit. * Relin- Marc.11.c.25
2 que proximo tuo nocenti te: & tunc Rom.12.d.19
3 deprecanti tibi peccata soluentur. * Ho-
mo homini reseruat iram, & a Deo
4 quærit medelam? * In hominem simi-
lem sibi non habet misericordiam, &
5 de peccatis suis deprecatur? * Ipse
cum caro sit, reseruat iram, & propi-
tiationem petit a Deo? quis exorabit
6 pro delictis illius? * Memento nouissi-
7 morum, & desine inimicari: * tabitu-
do enim & mors imminent in manda-
8 tis eius. * Memorare timorem Dei,
9 & non irascaris proximo. * Memorare
testamentum Altissimi, & despice igno-
10 rantiam proximi. * Abstine te a lite,
11 & minues peccata: * homo enim

iracundus incendit litem, & vir pec- B
cator turbabit amicos, & in medio pa-
cem habentium immittet inimicitiam.
*Secundum enim ligna ſiluæ ſic ignis 12
exardeſcit: & ſecundum virtutem homi-
nis, ſic iracundia illius erit, & ſecundũ
ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam.
*Certamen feſtinatum incendit ignem: 13
& lis feſtinans effundit ſanguinem: &
lingua teſtificans adducit mortem. *Si 14
ſufflaueris in ſcintillã, quaſi ignis exar-
debit: & ſi expueris ſuper illam, extin-
guetur: vtraque ex ore proficiſcuntur.
*Suſurro & bilinguis maledictus: mul- 15
tos enim turbabit pacẽ habentes. *Lin- 16
gua tertia multos commouit, & diſper- C
ſit illos de gente in gentem. *ciuitates 17
muratas diuitum deſtruxit, & domos
magnatorum effodit. *Virtutes popu- 18
lorum concidit, & gentes fortes diſſol-
uit. *Lingua tertia mulieres viratas 19
eiecit, & priuauit illas laboribus ſuis.
*qui reſpicit illam, non habebit re- 20
quiem, nec habebit amicum, in quo
requieſcat. *Flagelli plaga liuorem fa- 21
cit: plaga autem linguæ comminuet oſ-
ſa. *Multi ceciderunt in ore gladij, 22
ſed non ſic quaſi qui interierunt per lin-
guam ſuam. *Beatus qui tectus eſt a 23
lingua nequam, qui in iracundiam il-
lius non tranſiuit, & qui non attraxit
iugum illius, & in vinculis eius non
eſt ligatus: *iugum enim illius, iugum 24
ferreum eſt: & vinculum illius, vincu-
lum æreum eſt. *Mors illius, mors ne- 25
quiſſima: & vtilis potius infernus quàm
illa. *Perſeuerantia illius non perma- 26
nebit, ſed obtinebit vias iniuſtorum: D
& in flamma ſua non comburet iuſtos.
*Qui relinquunt Deum, incident in 27
illam, & exardebit in illis, & non ex-
tinguetur, & immittetur in illos quaſi
leo, & quaſi pardus lædet illos. *Sepi 28
aures tuas ſpinis, linguam nequam no-
li audire, & ori tuo facito oſtia, & ſe-
ras. *Aurum tuum & argentum tuum 29
confla, & verbis tuis facito ſtateram,
& frenos ori tuo rectos: *& attende 30
ne forte labaris in lingua, & cadas in
conſpectu inimicorum inſidiantium
tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in
mortem.

CAP. XXIX.

1 QVi facit miſericordiam, fœneratur
A proximo ſuo: & qui præualet
2 manu, mandata ſeruat. *Fœne-
rare proximo tuo in tempore neceſſita-
tis illius, & iterum redde proximo in
3 tempore ſuo. *Confirma verbum, &
fideliter age cum illo: & in omni tem-
pore inuenies quod tibi neceſſarium eſt.
4 *Multi quaſi inuentionem æſtimauerũt
fœnus, & præſtiterunt moleſtiam his,
5 qui ſe adiuuerunt. *Donec accipiant, oſ-
culantur manus dantis, & in promiſſio-
6 nibus humiliant vocem ſuam: *& in
tempore redditionis poſtulabit tempus,
& loquetur verba tædij & murmuratio-
7 num, & tempus cauſabitur: *ſi autem
potuerit reddere, aduerſabitur, ſolidi
vix reddet dimidium, & computabit il-
8 lud quaſi inuentionem: *ſin autem frau-
B dabit illum pecunia ſua, & poſſidebit
9 illum inimicum gratis: *& conuitia &
maledicta reddet illi, & pro honore &
10 beneficio reddet illi contumeliã. *Mul-
ti non cauſa nequitiæ nõ fœnerati ſunt,
11 ſed fraudari gratis timuerunt. *Verum-
tamen ſuper humilẽ animo fortior eſto,
& pro eleemoſyna non trahas illum.
12 *Propter mandatum aſſume pauperem:
& propter inopiam eius ne dimittas eũ
13 vacuum. *Perde pecuniam propter fra-
trem & amicum tuum: & non abſcon-
das illam ſub lapide in perditionem.
14 *‖Pone theſaurum tuum in præceptis ‖Tob.4.b.10
Altiſſimi, & proderit tibi magis quàm
15 aurum. *‖Conclude eleemoſynam in ‖Sup.17.c.18
corde pauperis, & hæc pro te exorabit
16 ab omni malo. *Super ſcutum poten-
17
18 tis, & ſuper lanceam aduerſus inimicũ
19 tuum pugnabit. *Vir bonus fidem facit
C pro proximo ſuo: & qui perdiderit cõ-
20 fuſionẽ, derelinquet ſibi. *Gratiam fide-
iuſſoris ne obliuiſcaris: dedit enim pro
21 te animam ſuam. *Repromiſſorem fu-
22 git peccator & immundus. *Bona re-
promiſſoris ſibi aſcribit peccator: & in-
gratus ſenſu derelinquet liberantem ſe.
23 *Vir repromittit de proximo ſuo: &
cum perdiderit reuerentiam, derelin-
24 quetur ab eo. *Repromiſſio nequiſſima
multos perdidit dirigentes, & commo-
25 uit illos quaſi fluctus maris. *Viros po-
tentes

tentes gyrans migrare fecit, & vagati
sunt in gentibus alienis. * Peccator trās- 26
grediens mandatum Domini, incidet in
promissionem nequam: & qui conatur
multa agere, incidet in iudicium. * Re- 27
cupera proximum secundum virtutem
‖ Inf. 39. c. 31 tuā, & attende tibi ne incidas. * ‖ Initiū 28
vitæ hominis aqua & panis, & vestimē- D
tum, & domus protegens turpitudinē.
* Melior est victus pauperis sub tegmi- 29
ne asserum, quàm epulæ splendidæ in
peregre sine domicilio. * Minimum pro 30
magno placeat tibi, & improperiū pe-
regrinationis non audies. * Vita nequā 31
hospitandi de domo in domum: & vbi
hospitabitur, non fiducialiter aget, nec
aperiet os. * Hospitabitur, & pascet, & 32
potabit ingratos, & ad hæc amara au-
diet. * Transi hospes, & orna mensam: 33
& quæ in manu habes, ciba ceteros.
* Exi a facie honoris amicorum meo- 34
rum: necessitudine domus meæ hospitio
mihi factus est frater. * Grauia hæc ho- 35
mini habenti sensum: Correptio do-
mus, & improperium fœneratoris.

CAP. XXX.

Prou. 13. d. 24 & 23. b. 13 QVi diligit filium suum, assiduat illi 1
flagella, vt lætetur in nouissimo A
suo, & non palpet proximorum
ostia. * Qui docet filium suum, laudabi- 2
tur in illo, & in medio domesticorū in
‖ Deut. 6. a. 7 illo gloriabitur. * ‖ Qui docet filiū suū, 3
in zelum mittit inimicum, & in medio
amicorū gloriabitur in illo. * Mortuus 4
est pater eius, & quasi non est mortuus:
similem enim reliquit sibi post se. * In 5
vita sua vidit, & lætatus est in illo: in
obitu suo non est contristatus, nec con-
fusus est corā inimicis. * Reliquit enim 6
defensorem domus contra inimicos, &
amicis reddentem gratiam. * Pro ani- 7
mabus filiorum colligabit vulnera sua,
& super omnem vocem turbabuntur vi-
scera eius. * Equus indomitus euadit du- 8
rus, & filius remissus euadet præceps. B
* Lacta filium, & pauentem te faciet: 9
lude cum eo, & contristabit te. * Non 10
corrideas illi: ne doleas, & in nouissi-
mo obstupescent dentes tui. * Non des 11
illi potestatem in iuuentute, & ne despi-
‖ Sup. 7. e. 25 cias cogitatus illius. * ‖ Curua ceruicem 12
eius in iuuentute, & tunde latera eius
dum infans est, ne forte induret, & non
credat tibi, & erit tibi dolor animæ.
13 * Doce filium tuum, & operare in illo,
14 ne in turpitudinem illius offendas. * Me-
lior est pauper sanus, & fortis viribus,
quàm diues imbecillis & flagellatus ma-
15 litia. * Salus animæ in sanctitate iustitiæ
C melior est omni auro & argēto: & cor-
pus validum quàm census immensus.
16 * Non est census super censum salutis
corporis: & non est oblectamētum su-
17 per cordis gaudium. * Melior est mors
quàm vita amara: & requies æterna
18 quàm languor perseuerans. * Bona abs-
condita in ore clauso, quasi appositio-
nes epularum circumpositæ sepulchro.
19 * ‖ Quid proderit libatio idolo? nec e- ‖ Dan. 14. a. 6
20 nim manducabit, nec odorabit: * sic qui
effugatur a Domino, portans mercedes
21 iniquitatis: * videns oculis, & ingemi-
scens, sicut spado complectens virginē,
22 & suspirans. * ‖ Tristitiam non des ani- ‖ Prou. 12. d. 25 & 15. b. 13. & 17. d. 22
D mæ tuæ, & non affligas temetipsum in
23 consilio tuo. * ‖ Iucunditas cordis hæc
est vita hominis, & thesaurus sine defe-
ctione sanctitatis: & exultatio viri est
24 longæuitas. * Miserere animæ tuæ pla-
cens Deo, & contine: congrega cor tuū
in sanctitate eius, & tristitiam longe
25 repelle a te. * ‖ Multos enim occidit tri- ‖ 2. Cor. 7. c. 10
26 stitia, & non est vtilitas in illa. * Zelus
& iracundia minuunt dies, & ante tem-
27 pus senectam adducet cogitatus. * Splē-
didum cor, & bonum in epulis est: epu-
læ enim illius diligenter fiunt.

CAP. XXXI.

1 VIgilia honestatis tabefaciet carnes,
A & cogitatus illius auferet somnū.
2 * Cogitatus præscientiæ auertit sensum,
& infirmitas grauis sobriam facit ani-
3 mam. * Laborauit diues in congregatio-
ne substantiæ, & in requie sua replebi-
4 tur bonis suis. * Laborauit pauper in di-
minutione victus, & in fine inops fit.
5 * Qui aurum diligit, non iustificabitur:
& qui insequitur consumptionem, re-
6 plebitur ex ea. * ‖ Multi dati sunt in au- ‖ Sup. 8. a. 3
ri casus, & facta est in specie ipsius per-
7 ditio illorum. * Lignum offensionis est
aurum sacrificantium: væ illis, qui se-
ctantur illud, & omnis imprudens de-
8 periet in illo. * Beatus diues, qui inuē-
tus est sine macula: & qui post aurum

non abijt, nec sperauit in pecunia, &
thesauris. * Quis est hic, & laudabimus 9
eum? fecit enim mirabilia in vita sua.
* Qui probatus est in illo, & perfectus 10
est, erit illi gloria æterna: qui potuit
transgredi, & non est transgressus: face-
re mala, & non fecit: * ideo stabilita 11
sunt bona illius in Domino, & eleemo- B
synas illius enarrabit omnis Ecclesia
sanctorum. * Supra mensam magnam 12
sedisti? non aperias super illam faucem
tuam prior. * Non dicas sic: Multa sunt, 13
quæ super illam sunt: * memento quo- 14
niam malus est oculus nequam. * Ne- 15
quius oculo quid creatum est? ideo ab
omni facie sua lacrymabitur. cum vide-
rit, * ne extendas manum tuam prior, 16
& inuidia contaminatus erubescas. * Ne 17
comprimaris in conuiuio. * Intellige 18
quæ sunt proximi tui ex teipso: * vtere 19
quasi homo frugi his, quæ tibi apponũ-
tur: ne, cum manducas multũ, odio ha-
bearis. * Cessa prior causa disciplinæ: & 20
noli nimius esse, ne forte offendas. * Et 21
si in medio multorum sedisti, prior illis C
ne extẽdas manum tuam, nec prior po-
scas bibere. * Quàm sufficiens est homi- 22
ni erudito vinum exiguum, & in dor-
miendo non laborabis ab illo, & non
senties dolorem. * Vigilia, cholera, & 23
tortura viro infrunito: * somnus sanita- 24
tis in homine parco. dormiet vsque
mane, & anima illius cum ipso delecta-
bitur. * Et si coactus fueris in edendo 25
multum, surge e medio, euome: & re-
frigerabit te, & nõ adduces corpori tuo
infirmitatem. * Audi me fili, & ne sper- 26
nas me: & in nouissimo inuenies verba
mea. * In omnibus operibus tuis esto 27
velox, & omnis infirmitas non occurret
tibi. * Splendidum in panibus benedicet 28
labia multorũ, & testimonium veritatis
illius fidele. * Nequissimo in pane mur- 29
murabit ciuitas, & testimonium nequi-
tiæ illius verum est. * Diligentes in vi- 30
|| Iudith. 3. no noli prouocare: || multos enim exter- D
minauit vinum. * Ignis probat ferrũ du- 31
rum: sic vinum corda superborum ar-
guet in ebrietate potatum. * Æqua vita 32
hominibus vinum in sobrietate: si bibas
illud moderate, eris sobrius. * Quæ vita 33
est ei, qui minuitur vino? * Quid defrau- 34
|| Psal. 103. b. 15 dat vitam? Mors. * || Vinum in iucundi- 35
Prou. 31. a. 4 tatem creatum est, & non in ebrietatẽ,
36 ab initio. * Exultatio animæ & cordis vi-
37 num moderate potatum. * Sanitas est
38 animæ & corpori sobrius potus. * Vi-
num multum potatum irritationem, &
39 iram, & ruinas multas facit. * Amaritu-
40 do animæ vinũ multum potatũ. * Ebrie-
tatis animositas, imprudentis offensio,
minorans virtutem, & faciens vulnera.
41 * In cõuiuio vini non arguas proximũ:
& non despicias eum in iucunditate il-
42 lius: * verba improperij non dicas illi:
& non premas illum in repetendo.

CAP. XXXII.

1 Rectorem te posuerunt? noli extol-
A li: esto in illis quasi vnus ex ipsis.
2 * Curam illorum habe, & sic conside,
3 & omni cura tua explicita recumbe: * vt
læteris propter illos, & ornamentũ gra-
tiæ accipias coronam, & dignationem
4 consequaris corrogationis. * Loquere
5 maior natu: decet enim te * primum
verbum diligenti scientia, & non impe-
6 dias musicam. * Vbi auditus non est, nõ
effundas sermonem, & importune noli
7 extolli in sapientia tua. * Gemmula car-
bunculi in ornamento auri, & compa-
8 ratio musicorum in conuiuio vini. * Si-
B cut in fabricatione auri signum est sma-
ragdi, sic numerus musicorum in iucun-
9 do & moderato vino. * Audi tacens, &
pro reuerentia accedet tibi bona gratia.
10 * Adolescens loquere in tua causa vix.
11 * Si bis interrogatus fueris, habeat ca-
12 put responsum tuum. * In multis esto
quasi inscius, & audi tacens simul &
13 quærens. * In medio magnatorum non
præsumas: & vbi sunt senes, non mul-
14 tum loquaris. * Ante grandinem præi-
bit coruscatio: & ante verecundiam
præibit gratia, & pro reuerentia ac-
15 cedet tibi bona gratia. * Et hora sur-
C gendi non te trices: præcurre autem
prior in domum tuam, & illic auoca-
16 re, & illic lude, * & age conceptiones
tuas, & non in delictis & verbo super-
17 bo. * Et super his omnibus benedicito
Dominum, qui fecit te, & inebriantẽ te
18 ab omnibus bonis suis. * Qui timet Do-
minũ, excipiet doctrinã eius: & qui vi-
gilauerint ad illũ, inuenient benedictio-
19 nem. * Qui quærit legẽ, replebitur ab ea:

& qui

& qui insidiose agit, scandalizabitur in
ea. * Qui timent Dominum, inuenient 20
iudicium iustum, & iustitias quasi lu-
men accendent. * Peccator homo vita- 21
bit correptionem, & secundum volun- D
tatem suam inueniet comparationem.
* Vir consilij non disperdet intelligentiã, 22
alienus & superbus non pertimescet ti-
morem: * etiam postquam fecit cum eo 23
sine consilio, & suis insectationibus ar-
guetur. * Fili sine consilio nihil facias, 24
& post factum non pœnitebis. * In via 25
ruinæ non eas, & non offendes in lapi-
des: nec credas te viæ laboriosæ, ne
ponas animæ tuæ scandalum: * & a 26
filijs tuis caue, & a domesticis tuis
attende. * In omni opere tuo crede 27
ex fide animæ tuæ: hoc est enim conser-
uatio mandatorum. * Qui credit Deo, 28
attendit mandatis: & qui confidit in
illo, non minorabitur.

CAP. XXXIII.

TImenti Dominum non occurrent 1
mala, sed in tentatione Deus illum A
conseruabit, & liberabit a malis. * Sa- 2
piens non odit mandata & iustitias, &
non illidetur quasi in procella nauis.
* Homo sensatus credit legi Dei, & lex 3
illi fidelis. * Qui interrogationem ma- 4
nifestat, parabit verbũ, & sic deprecatus
exaudietur, & conseruabit disciplinam,
& tunc respondebit. * ‖ Præcordia fatui 5
‖Sup.21.b.17 quasi rota carri: & quasi axis versatilis
cogitatus illius. * Equus emissarius, sic & 6
amicus subsannator, sub omni suprasedẽ-
te hinnit. * Quare dies diem superat, & 7
iterum lux lucem, & annus annum a so-
le? * A Domini scientia separati sunt, 8
facto sole, & præceptum custodiente.
* Et immutauit tempora, & dies festos 9
ipsorum, & in illis dies festos celebra- B
uerunt ad horam. * Ex ipsis exaltauit & 10
magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in
numerum dierum. Et omnes homines
de solo, ‖ & ex terra, vnde creatus est A-
‖Gen.2 dam. * In multitudine disciplinæ Domi- 11
nus separauit eos, & immutauit vias eo-
rum. * Ex ipsis benedixit, & exaltauit: 12
& ex ipsis sanctificauit, & ad se applica-
uit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit,
& conuertit illos a separatione ipsorũ.
‖Rom.9.c.21 * ‖ Quasi lutum figuli in manu ipsius, 13
14 plasmare illud & disponere. * Omnes
viæ eius secundũ dispositionem eius: sic
homo in manu illius, qui se fecit, & red-
15 det illi secundum iudiciũ suum. * Cõtra
malum bonum est, & contra mortem
vita: sic & contra virũ iustum peccator.
Et sic intuere in omnia opera Altissimi.
16 Duo & duo, & vnum contra vnũ. * Et
ego nouissimus euigilaui, & quasi qui
17 colligit acinos post vindemiatores. * In
C benedictione Dei & ipse spe speraui: &
quasi qui vindemiat, repleui torcular.
18 * ‖ Respicite quoniã non mihi soli labo- ‖Sup.24.d.47
raui, sed omnibus exquirẽtibus discipli-
19 nam. * Audite me magnates, & omnes
populi, & rectores Ecclesiæ auribus per-
20 cipite. * Filio & mulieri, fratri & amico
non des potestatẽ super te in vita tua:
& non dederis alij possessionem tuã: ne
forte pœniteat te, & depreceris pro il-
21 lis. * Dum adhuc superes & aspiras, non
22 immutabit te omnis caro. * Melius est
enim vt filij tui te rogent, quàm te re-
23 spicere in manus filiorum tuorum. * In
omnibus operibus tuis præcellens esto.
24 * Ne dederis maculam in gloria tua. In
die cõsummationis dierum vitæ tuæ, &
in tempore exitus tui distribue heredi-
25 tatem tuam. * Cibaria, & virga, & onus
asino: panis, & disciplina, & opus seruo.
26 * Operatur in disciplina, & quærit re-
D quiescere: laxa manus illi, & quærit li-
27 bertatem: * Iugũ & lorum curuant col-
lum durum, & seruum inclinant opera-
28 tiones assiduæ. * Seruo maleuolo tortu-
ra & compedes, mitte illũ in operatio-
29 nem, ne vacet: * multam enim malitiam
30 docuit otiositas. * In opera constitue
eum: sic enim condecet illum. Quòd si
non obaudierit, curua illum compedi-
bus, & non amplifices super omnem
carnem: verum sine iudicio nihil facias
31 graue. * ‖ Si est tibi seruus fidelis, sit ti- ‖Sup.7.c.21
bi quasi anima tua: quasi fratrem sic eũ
tracta: quoniã in sanguine animæ com-
32 parasti illum. * Si læseris eum iniuste, in
33 fugam conuertetur: * & si extollens di-
scesserit: quem quæras, & in qua via
quæras illum, nescis.

CAP. XXXIIII.

1 VAna spes, & mendacium viro in-
A sensato: & somnia extollunt im-

prudentes.* Quasi qui apprehendit vm- 2
bram,& persequitur ventum: sic & qui
attendit ad visa mendacia.* hoc secun- 3
dum hoc visio somniorum: ante faciē
hominis similitudo hominis.* Ab im- 4
mundo quid mundabitur? & a menda-
ce quid verum dicetur?* Diuinatio er- 5
roris, & auguria mendacia, & somnia
malefacientium, vanitas est.* Et sicut 6
parturientis, cor tuum phantasias pati-
tur. nisi ab Altissimo fuerit emissa visi-
tatio, ne dederis in illis cor tuum:
* multos enim errare fecerunt somnia, 7
& exciderunt sperantes in illis.* Sine 8
mendacio consummabitur verbum le-
gis, & sapientia in ore fidelis compla-
nabitur.* Qui non est tentatus, quid 9
scit? Vir in multis expertus, cogitabit B
multa: & qui multa didicit, enarrabit
intellectū.* Qui non est expertus, pau- 10
ca recognoscit: qui autem in multis fa-
ctus est, multiplicat malitiam.* Qui 11
tentatus non est, qualia scit? qui impla-
natus est, abundabit nequitia.* Multa 12
vidi errando, & plurimas verborū con-
suetudines.* Aliquoties vsque ad mor- 13
tem periclitatus sum horum causa, &
liberatus sum gratia Dei.* Spiritus ti- 14
mentium Deum quæritur, & in respe-
ctu illius benedicetur.* Spes enim illo- 15
rum in saluantem illos, & oculi Dei in
diligentes se.* Qui timet Dominum 16
nihil trepidabit, & non pauebit: quo- C
niam ipse est spes eius.* Timentis Do- 17
minum beata est anima eius.* Ad quē 18
‖Psal.33.d.18 respicit,& quis est fortitudo eius?* ‖O- 19
culi Domini super timentes eum, pro-
tector potentiæ, firmamentum virtutis,
tegimen ardoris, & vmbraculum meri-
diani,* deprecatio offensionis, & adiu- 20
torium casus, exaltans animam, & il-
luminans oculos, dans sanitatem, &
‖Prou.21.d.27 vitam & benedictionem.* ‖Immolantis 21
ex iniquo oblatio est maculata, & non
sunt beneplacitæ subsannationes iniusto-
rum.* Dominus solus sustinentibus se 22
‖Prou.15.b.8 in via veritatis & iustitiæ.* ‖Dona ini- 23
quorum non probat Altissimus, nec re-
spicit in oblationes iniquorum: nec in
multitudine sacrificiorum eorum pro-
pitiabitur peccatis.* Qui offert sacrifi- 24
cium ex substantia pauperum, quasi qui D
victimat filium in conspectu patris sui.
* Panis egentium vita pauperū est: qui 25
defraudat illum, homo sanguinis est.
26 * Qui aufert in sudore panem, quasi qui
27 occidit proximum suum.* Qui effun-
dit sanguinem, ‖& qui fraudem facit ‖Deu.24.c.14 Sup.7.c.22
28 mercenario, fratres sunt.* Vnus ædifi-
cans,& vnus destruens: quid prodest il-
29 lis nisi labor?* Vnus orans, & vnus ma-
ledicens: cuius vocem exaudiet Deus?
30 * Qui baptizatur a mortuo, & iterum
tangit eum, quid proficit lauatio illius?
31 * ‖sic homo qui ieiunat in peccatis suis: ‖2.Pet.2.d.22
& iterum eadem faciens, quid proficit
humiliando se? orationem illius quis
exaudiet?

CAP. XXXV.

1 QVi conseruat legem, multiplicat
2 oblationem.* ‖Sacrificium salu- ‖Ier.7.a.3
A tare est attendere mandatis, &
3 discedere ab omni iniquitate.* Et pro-
pitiationem litare sacrificij super iniu-
stitias, & deprecatio pro peccatis, rece-
4 dere ab iniustitia.* Retribuet gratiam
qui offert similaginem: & qui facit mi-
5 sericordiam, offert sacrificium.* Bene-
placitum est Domino recedere ab ini-
quitate: & deprecatio pro peccatis re-
6 cedere ab iniustitia.* ‖Non apparebis ‖Exod.23.b.
7 ante conspectum Domini vacuus.* Hæc 15.& 34.c.22
enim omnia propter mandatū Dei fiūt. Deut.16.d.16
8 *Oblatio iusti impinguat altare,& odor
suauitatis est in conspectu Altissimi.
9 * Sacrificium iusti acceptum est,& me-
B moriam eius nō obliuiscetur Dominus.
10 * Bono animo gloriam redde Deo: &
non minuas primitias manuum tuarum.
11 * ‖In omni dato hilarem fac vultum ‖2.Cor.9.b.7
tuum, & in exultatione sanctifica deci- Tob.4.b.9
12 mas tuas.* ‖Da Altissimo secundū da- ‖Leu.22.c.28
tum eius, & in bono oculo ad inuen- Deu.15.d.48
13 tionem facito manuum tuarum:* quo-
niam Dominus retribuens est,& septies
14 tantum reddet tibi.* ‖Noli offerre mu- ‖Deut.10.d.17
15 nera praua, non enim suscipiet illa.* Et 2.Par.19.c.7
noli inspicere sacrificium iniustū, quo- Iob.34.b.19
niam Dominus iudex est, & ‖non est Sap.6.b.8 Rom.2.b.11
16 apud illum gloria personæ.* Non acci- ‖Gal.2.b.6 Col.3.d.25
C piet Dominus personam in pauperem, Act.10.c.34
17 & deprecationem læsi exaudiet.* Non 1.Pet.1.c.17
despiciet preces pupilli: nec viduam, si
18 effundat loquelam gemitus.* Nonne
lacrymæ viduæ ad maxillam descendūt,
& exclamatio eius super deducentē eas?
*A ma-

*A maxilla enim ascendũt vsque ad cæ- 19
lum, & Dominus exauditor nõ delecta-
bitur in illis.* Qui adorat Deũ in oble- 20
ctatione, suscipietur, & deprecatio illius
vsque ad nubes propinquabit. * Oratio 21
humiliantis se, nubes penetrabit: & do-
nec propinquet nõ consolabitur: & nõ
discedet donec Altissimus aspiciat. * Et 22
Dominus non elongabit, sed iudicabit D
iustos, & faciet iudicium: & Fortissi-
mus non habebit in illis patientiam, vt
contribulet dorsum ipsorum: * & Gen- 23
tibus reddet vindictam donec tollat ple-
nitudinem superborum: & sceptra ini-
quorum contribulet * donec reddat ho- 24
minibus secundum actus suos, & secun-
dum opera Adæ, & secundum præsum-
ptionem illius, * donec iudicet iudiciũ 25
plebis suæ, & oblectabit iustos miseri-
cordia sua.* Speciosa misericordia Dei, 26
in tempore tribulationis, quasi nubes
pluuiæ in tempore siccitatis.

CAP. XXXVI.

Miserere nostri Deus omniũ, & re- 1
spice nos, & ostende nobis lucem A
miserationum tuarũ: * & immitte timo- 2
rem tuum super Gentes, quæ nõ exqui-
sierunt te, vt cognoscant quia non est
Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua.
* Alleua manũ tuam super Gentes alie- 3
nas, vt videant potentiam tuam. * Sicut 4
enim in conspectu eorum sanctificatus
es in nobis, sic in conspectu nostro ma-
gnificaberis in eis, * vt cognoscant te, si- 5
cut & nos cognouimus quoniam non
est Deus præter te Domine. * Innoua si- 6
gna, & immuta mirabilia. * Glorifica 7
manum, & brachium dextrum. * Excita 8
furorem, & effunde iram. * Tolle aduer- 9
sarium, & afflige inimicum. * Festina tẽ- 10
pus, & memento finis, vt enarrent mira-
bilia tua. * In ira flammæ deuoretur qui 11
saluatur: & qui pessimant plebẽ tuam, B
inueniant perditionem. * Contere caput 12
principum inimicorum, dicentium: Nõ
est alius præter nos. * Congrega omnes 13
tribus Iacob: vt cognoscant quia non
est Deus nisi tu, & enarrent magnalia
tua: & hereditabis eos, sicut ab initio.
* Miserere plebi tuæ, super quam inuo- 14
Exod. 4. f. 22 catum est nomen tuum: & Israel, quẽ
coæquasti primogenito tuo. * Miserere 15
ciuitati sanctificationis tuæ Ierusalem,
16 ciuitati requiei tuæ. * Reple Sion ine-
narrabilibus verbis tuis, & gloria tua
17 populum tuum. * Da testimonium his,
C qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & su-
scita prædicationes, quas locuti sunt in
18 nomine tuo prophetæ priores. * Da
mercedem sustinentibus te, vt prophe-
tæ tui fideles inueniãtur: & exaudi ora-
19 tiones seruorum tuorum * secundum Nu. 6. d. 24
benedictionem Aaron de populo tuo,
& dirige nos in viam iustitiæ, & sciant
omnes qui habitant terram, quia tu es
20 Deus conspector sæculorum. * Omnem
escam manducabit venter, & est cibus
21 cibo melior. * Fauces contingunt cibũ
feræ, & cor sensatum verba mendacia.
22 * Cor prauum dabit tristitiã, & homo
23 peritus resistet illi. * Omnem masculum
D excipiet mulier: & est filia melior filia.
24 * Species mulieris exhilarat faciem viri
sui, & super omnem concupiscentiam
25 hominis superducit desiderium. * Si est
lingua curationis, est & mitigationis &
misericordiæ: non est vir illius secundũ
26 filios hominum. * Qui possidet mulierẽ
bonam, inchoat possessionem: adiuto-
rium secundum illum est, & columna
27 vt requies. * Vbi non est sepes, diripie-
tur possessio: & vbi non est mulier, in-
28 gemiscit egens. * Quis credit ei, qui nõ
habet nidum, & deflectens vbicumque
obscurauerit, quasi succinctus latro exi-
liens de ciuitate in ciuitatem?

CAP. XXXVII.

1 A Omnis amicus dicet: Et ego amici-
tiam copulaui. sed est amicus so-
lo nomine amicus. Nonne tristitia in-
2 est vsque ad mortem? * Sodalis autem
& amicus ad inimicitiam conuertentur.
3 * O præsumptio nequissima, vnde crea-
ta es cooperire aridam malitia, & dolo-
4 sitate illius? * Sodalis amico coniucun-
datur in oblectationibus, & in tempore
5 tribulationis aduersarius erit. * Soda-
lis amico condolet causa ventris, &
contra hostem accipiet scutum.
6 * Non obliuiscaris amici tui in animo
tuo, & non immemor sis illius in opi-
7 bus tuis. * Noli consiliari cum eo, qui
tibi insidiatur, & a zelantibus te abscon-
8 de consilium. * Omnis consiliarius

manet tristitia: & substantia inopis se-
cundum cor eius. * Ne dederis in tristi- 21
tia cor tuum, sed repelle eam a te: &
memento nouissimorum, * noli obliui- 22
sci: neque enim est conuersio, & huic
nihil proderis, & te ipsum pessimabis.
* Memor esto iudicij mei: sic enim erit 23
2.reg.12.e.21 & tuum: mihi heri, & tibi hodie. * ‖ In 24
requie mortui requiescere fac memoriã C
eius, & consolare illum in exitu spiritus
sui. * Sapientia scribæ in tempore vacuitatis: 25
& qui minoratur actu, sapien-
tiam percipiet: qua sapientia replebitur.
* qui tenet aratrum, & qui gloriatur in 26
iaculo, stimulo boues agitat, & conuer-
satur in operibus eorum, & enarratio
eius in filijs taurorum. * Cor suum da- 27
bit ad versandos sulcos, & vigilia eius
in sagina vaccarum. * Sic omnis faber 28
& architectus, qui noctem tamquam
diem transigit, qui sculpit signacula scul-
ptilia, & assiduitas eius variat picturam:
cor suum dabit in similitudinem pictu-
ræ, & vigilia sua perficiet opus. * Sic 29
faber ferrarius sedens iuxta incudem, &
considerans opus ferri: Vapor ignis vret
carnes eius, & in calore fornacis con-
certatur: * Vox mallei innouat aurem 30
eius, & contra similitudinem vasis ocu- D
lus eius: * Cor suum dabit in consum- 31
mationem operum, & vigilia sua orna-
bit in perfectionem. * Sic figulus sedens 32
ad opus suum, conuertens pedibus suis
rotam, qui in solicitudine positus est
semper propter opus suum, & in nume-
ro est omnis operatio eius. * In bra- 33
chio suo formabit lutum, & ante pedes
suos curuabit virtutem suam. * Cor 34
suum dabit vt consummet linitionem,
& vigilia sua mundabit fornacem. * Om- 35
nes hi in manibus suis sperauerunt, &
vnusquisque in arte sua sapiens est. * si- 36
ne his omnibus non ædificatur ciuitas.
* Et non inhabitabunt, nec inambula- 37
bunt, & in ecclesiam non transilient.
* Super sellam iudicis non sedebunt, & 38
testamentum iudicij non intelligent, ne-
que palam facient disciplinam & iudi-
cium, & in parabolis non inuenientur:
* sed creaturam æui confirmabunt, & 39
deprecatio illorum in operatione artis,
accommodantes animam suam, & con-
quirentes in lege Altissimi.

CAP. XXXIX.

1 SApientiam omnium antiquorum ex-
A quiret sapiens, & in prophetis va-
2 cabit. * Narrationem virorum nomina-
torum conseruabit, & in versutias para-
3 bolarum simul introibit. * Occulta pro-
uerbiorum exquiret, & in absconditis
4 parabolarum conuersabitur. * In medio
magnatorum ministrabit, & in conspe-
5 ctu præsidis apparebit. * In terram alie-
nigenarum gentium pertransiet: bona
enim & mala in hominibus tentabit.
6 * Cor suum tradet ad vigilandum dilu-
culo ad Dominum, qui fecit illum, &
in conspectu Altissimi deprecabitur.
7 * Aperiet os suum in oratione, & pro
8 delictis suis deprecabitur. * Si enim Do-
minus magnus voluerit, spiritu intelli-
9 gentiæ replebit illum: * & ipse tamquã
imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, &
10 in oratione confitebitur Domino: * &
B ipse diriget consilium eius, & discipli-
nam, & in absconditis suis consiliabi-
11 tur. * Ipse palam faciet disciplinam do-
ctrinæ suæ, & in lege testamenti Domi-
12 ni gloriabitur. * Collaudabunt multi sa-
pientiam eius, & vsque in sæculum non
13 delebitur. * Non recedet memoria eius,
& nomen eius requiretur a generatione
14 in generationem. * Sapiẽtiam eius enar-
rabunt gentes, & laudem eius enunciabit
15 ecclesia. * Si permanserit, nomen dere-
linquet plus quàm mille: & si requieue-
16 rit, proderit illi. * Adhuc consiliabor,
vt enarrrem: vt furore enim repletus
17 sum. * In voce dicit: Obaudite me diui-
ni fructus, & quasi rosa plantata super ri-
18 uos aquarũ fructificate. * Quasi Libanus
19 odorem suauitatis habete. * Florete flo-
res, quasi lilium, & date odorem, & fron-
dete in gratiam, & collaudate canticum,
& benedicite Dominũ in operibus suis.
20 * Date nomini eius magnificentiam, &
confitemini illi in voce labiorũ vestro-
rum, & in canticis labiorum, & citharis,
& sic dicetis in confessione: * ‖ Opera ‖ Gen.1.d.31
21 Domini vniuersa bona valde. * ‖ In ver- ‖ Mar.7.d.37
22 bo eius stetit aqua sicut congeries: & in Genes.1.a.8
C sermone oris illius sicut exceptoria aqua-
23 rum: * quoniam in præcepto ipsius pla-
cor fit, & non est minoratio in salute
24 ipsius. * Opera omnis carnis coram illo,
& non

& non est quidquam absconditum ab
oculis eius.* A sæculo vsque in sæculum 25
respicit, & nihil est mirabile in conspe-
ctu eius.* Non est dicere: Quid est hoc, 26
aut quid est istud? omnia enim in tem-
pore suo quærentur.* Benedictio illius 27
‖Gen.7.d.27 quasi fluuius inundauit.* ‖ quomodo 28
cataclysmus aridam inebriauit, sic ira
ipsius gentes, quæ non exquisierunt eũ,
‖Exo.14.e.21 hereditabit.* ‖ Quomodo conuertit a- 29
quas in siccitatem, & siccata est terra:
& viæ illius vijs illorum directæ sunt:
sic peccatoribus offensiones in ira eius.
*Bona bonis creata sunt ab initio, sic 30
‖Sup.29.d.28 nequissimis bona & mala.* ‖ Initium 31
necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis,
& ferrum, sal, lac, & panis similagineus,
& mel, & botrus vuæ, & oleum, & vesti-
mentum.* Hæc omnia sanctis in bona, 32
sic & impijs & peccatoribus in mala cõ- D
uertentur.* Sunt spiritus, qui ad vindi- 33
ctam creati sunt, & in furore suo con-
firmauerunt tormenta sua:* in tempore 34
consummationis effundent virtutem: &
furorem eius, qui fecit illos, placabunt.
* Ignis, grando, fames, & mors, omnia 35
hæc ad vindictam creata sunt:* bestia- 36
rum dentes, & scorpij, & serpentes, &
romphæa vindicans in exterminium im-
pios.* In mandatis eius epulabuntur, 37
& super terram in necessitatem præpa-
rabuntur, & in temporibus suis non
præterient verbum.* Propterea ab ini- 38
tio confirmatus sum, & consiliatus sum,
‖Gen.1.d.31 & cogitaui, & scripta dimisi.* ‖ Omnia 39
opera Domini bona, & omne opus ho-
ra sua subministrabit.* Non est dicere: 40
Hoc illo nequius est: omnia enim in
tempore suo comprobabuntur.* Et 41
nunc in omni corde & ore collaudate,
& benedicite nomen Domini.

CAP. XL.

OCcupatio magna creata est omni- 1
bus hominibus, & iugum graue A
super filios Adam, a die exitus de ven-
tre matris eorum, vsque in diem sepul-
turæ, in matrem omnium.* Cogita- 2
tiones eorum, & timores cordis, adin-
uentio expectationis, & dies finitionis:
*a residente super sedem gloriosam, vs- 3
que ad humiliatum in terra & cinere:
4 *ab eo, qui vtitur hyacintho, & portat
coronam, vsque ad eum, qui operitur
lino crudo: furor, zelus, tumultus, flu-
ctuatio, & timor mortis, iracundia per-
5 seuerans, & contentio,* & in tempore
refectionis in cubili somnus noctis im-
6 mutat scientiam eius.* Modicum tam-
quam nihil in requie, & ab eo in som-
7 nis, quasi in die respectus.* Conturba-
B tus est in visu cordis sui, tamquam qui
euaserit in die belli. In tempore salutis
suæ exurrexit, & admirans ad nullum ti-
8 morem: *cum omni carne, ab homine
vsque ad pecus, & super peccatores se-
9 ptuplum.* ‖ Ad hæc mors, sanguis, con- ‖Sup.39.d.34
tentio, & romphæa, oppressiones, fa-
10 mes, & contritio, & flagella:* super
iniquos creata sunt hæc omnia, ‖ & pro- ‖Gen.7.b.10
11 pter illos factus est cataclysmus.* Om-
nia, quæ de terra sunt, in terram con-
uertentur, ‖ & omnes aquæ in mare re- ‖Eccles.1.b.7
12 uertentur.* Omne munus, & iniquitas
delebitur, & fides in sæculum stabit.
13 * Substãtiæ iniustorum sicut fluuius sic-
cabuntur, & sicut tonitruum magnum
14 in pluuia personabunt.* In aperiendo
manus suas lætabitur: sic præuaricato-
15 res in consummatione tabescent.* Ne-
C potes impiorum non multiplicabunt ra-
mos, & radices immundæ super cacu-
16 men petræ sonant.* Super omnem aquã
viriditas, & ad oram fluminis ante om-
17 ne fœnum euelletur.* Gratia sicut pa-
radisus in benedictionibus, & miseri-
18 cordia in sæculum permanet.* Vita sibi
sufficientis operarij condulcabitur, & in
19 ea inuenies thesaurum.* Filij, & ædifi-
catio ciuitatis confirmabit nomen, &
super hæc mulier immaculata computa-
20 bitur.* Vinum & musica lætificant cor:
21 & super vtraque dilectio sapientiæ.* Ti-
biæ, & psalterium suauem faciunt me-
lodiam, & super vtraque lingua suauis.
22 * Gratiam, & speciem desiderabit ocu-
lus tuus, & super hæc virides satio-
23 nes.* Amicus, & sodalis in tempore
D conuenientes, & super vtrosque mu-
24 lier cum viro.* Fratres in adiutorium
in tempore tribulationis, & super eos
25 misericordia liberabit.* Aurum &
argentum est constitutio pedum: &
super vtrumque consilium beneplaci-
26 tum.* Facultates & virtutes exaltant
27 cor, & super hæc timor Domini.* Non
est

est in timore Domini minoratio, & non
est in eo inquirere adiutorium. * Timor 28
Domini sicut paradisus benedictionis,
& super omnem gloriam operuerunt il-
lum. * Fili in tempore vitæ tuæ ne in- 29
digeas: melius est enim mori, quàm in-
digere. * Vir respiciens in mensam alie- 30
nam, non est vita eius in cogitatione vi-
ctus. alit enim animam suam cibis alie-
nis. * Vir autem disciplinatus, & eru- 31
ditus custodiet se. * In ore impruden- 32
tis condulcabitur inopia, & in ventre
eius ignis ardebit.

CAP. XLI.

O Mors quàm amara est memoria 1
tua homini pacem habenti in sub- A
stantijs suis: * viro quieto, & cuius viæ 2
directæ sunt in omnibus, & adhuc va-
lenti accipere cibum! * O mors, bonum 3
est iudicium tuum homini indigenti, &
qui minoratur viribus, * defecto ætate, 4
& cui de omnibus cura est, & incredi-
bili, qui perdit patientiam! * Noli me- 5
tuere iudicium mortis. Memento quæ
ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt
tibi: hoc iudiciũ a Domino omni car-
ni: * & quid superueniet tibi in bene- 6
placito Altissimi? siue decem, siue cen-
tum, siue mille anni. * Non est enim in 7
inferno accusatio vitæ. * Filij abomi- 8
nationum fiunt filij peccatorum, & qui B
conuersantur secus domos impiorum.
* Filiorum peccatorum periet hereditas, 9
& cum semine illorũ assiduitas oppro-
brij. * De patre impio queruntur filij, 10
quoniam propter illum sunt in oppro-
brio. * Væ vobis viri impij, qui dereli- 11
quistis legem Domini Altissimi. * Et si 12
nati fueritis, in maledictione nascemi-
ni: & si mortui fueritis, in maledictione
‖Sap.40.b.11 erit pars vestra. * ‖Omnia, quæ de ter- 13
ra sunt, in terram conuertentur: sic im-
pij a maledicto in perditionem. * Lu- 14
ctus hominum in corpore ipsorum, no-
men autem impiorum delebitur. * Cu- 15
ram habe de bono nomine: hoc enim C
magis permanebit tibi, quàm mille the-
sauri prætiosi & magni. * Bonæ vitæ nu- 16
merus dierum: bonum autem nomen
permanebit in æuum. * Disciplinam in 17
‖Sap.20.d.32 pace conseruate filij. ‖ sapientia enim
abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vti-
18 litas in vtrisque? * Melior est homo, qui
abscondit stultitiam suam, quàm homo,
19 qui abscondit sapientiam suam. * Ve-
rumtamen reueremini in his, quæ pro-
20 cedunt de ore meo. * Non est enim bo-
num omnem reuerentiam obseruare: &
non omnia omnibus bene placent in fi-
21 de. * Erubescite a patre & a matre de
fornicatione: & a præsidente & a potẽ-
22 te de mendacio: * a principe & a iudi-
D ce de delicto: a synagoga & plebe de
23 iniquitate: * a socio & amico de iniu-
24 stitia: & de loco, in quo habitas, * de
furto, de veritate Dei, & testamento: de
discubitu in panibus, & ab obfuscatio-
25 ne dati & accepti: * a salutantibus de
silentio: a respectu mulieris fornicariæ:
26 & ab auersione vultus cognati. * Ne
auertas faciem a proximo tuo, & ab
auferendo partem & non restituendo.
27 * ‖Ne respicias mulierem alieni viri, & ‖Matt.5.c.28
ne scruteris ancillam eius, neque stete-
28 ris ad lectum eius. * Ab amicis de ser-
monibus improperij: & cum dederis,
ne improperes.

CAP. XLII.

1 NOn duplices sermonem auditus de
A reuelatione sermonis absconditi,
& eris vere sine confusione, & inuenies
gratiam in conspectu omnium homi-
num: ne pro his omnibus confundaris,
‖& ne accipias personam vt delinquas. ‖Leu.19.c.15
2 * De lege Altissimi, & testamento, & de Deut.1.c.17
3 iudicio iustificare impium, * de verbo & 16.d.19
sociorum & viatorum, & de datione he- Prou.24.c.23
4 reditatis amicorum, * de æqualitate sta- Iac.2.a.2
teræ & ponderum, de acquisitione mul-
5 torum & paucorum, * de corruptione
emptionis, & negotiatorum, & de multa
disciplina filiorum, & seruo pessimo la-
6 tus sanguinare. * Super mulierem ne-
7 quam bonum est signum. * Vbi manus
multæ sunt, claude, & quodcumque tra-
des, numera, & appende: datum vero,
8 & acceptum omne describe. * De di-
B sciplina insensati & fatui, & de senio-
ribus, qui iudicantur ab adolescentibus:
& eris eruditus in omnibus, & proba-
bilis in conspectu omnium viuorum.
9 * Filia patris abscondita est vigilia, &
solicitudo eius aufert somnum, ne forte
in adolescentia sua adulta efficiatur, &
cum

cum viro commorata odibilis fiat: * ne- 10
quando polluatur in virginitate sua, &
in paternis suis grauida inueniatur: ne
forte cum viro commorata transgredia-
tur, aut certe sterilis efficiatur. * Super 11
filiam luxuriosam confirma custodiam: C
ne quando faciat te in opprobrium ve-
nire inimicis, a detractione in ciuitate,
& obiectione plebis, & confundat te in
multitudine populi. * Omni homini 12
noli intendere in specie: & in medio
mulierum noli commorari: * de vesti- 13
mentis enim procedit tinea, & a mulie-
re iniquitas viri. * Melior est enim ini- 14
quitas viri, quàm mulier benefaciens, &
mulier confundens in opprobrium.
* Memor ero igitur operum Domini, & 15
quæ vidi annunciabo. In sermonibus
Domini opera eius. * Sol illuminans 16
per omnia respexit, & gloria Domini
plenum est opus eius. * Nonne Domi- 17
nus fecit sanctos enarrare omnia mira-
bilia sua, quæ cõfirmauit Dominus om-
nipotens stabiliri in gloria sua? * Abys- 18
sum, & cor hominum inuestigauit: & D
in astutia eorum excogitauit. * Cogno- 19
uit enim Dominus omnem scientiam, &
inspexit in signum æui, annuncians quæ
præterierunt, & quæ superuentura sunt,
reuelans vestigia occultorũ. * Non præ- 20
terit illum omnis cogitatus, & non ab-
scondit se ab eo vllus sermo. * Magna- 21
lia sapientiæ suæ decorauit: qui est ante
sæculum & vsque in sæculũ, neque adie-
ctum est, * neque minuitur, & non eget 22
alicuius consilio. * Quàm desiderabilia 23
omnia opera eius, & tamquam scintilla,
quæ est considerare! * Omnia hæc vi- 24
uunt, & manent in sæculum, & in omni
necessitate omnia obaudiunt ei. * Om- 25
nia duplicia, vnum contra vnum, & non
fecit quidquam deesse. * Vniuscuiusque 26
confirmauit bona. Et quis satiabitur vi-
dens gloriam eius?

CAP. XLIII.

Altitudinis firmamentum pulchri- 1
tudo eius est, species cæli in visio- A
ne gloriæ. * Sol in aspectu annuncians 2
in exitu, vas admirabile opus excelsi.
* In meridiano exurit terram, & in con- 3
spectu ardoris eius quis poterit sustine-
re? Fornacem custodiens in operibus
4 ardoris: * tripliciter sol exurens mõtes,
radios igneos exufflans, & refulgens ra-
5 dijs suis obcæcat oculos. * Magnus Do-
minus qui fecit illum, & in sermonibus
6 eius festinauit iter. * Et luna in omni-
bus in tempore suo, ostensio temporis,
7 & signum æui. * A luna signum diei fe-
sti, luminare quod minuitur in consum-
8 matione. * Mensis secundum nomen
eius est, crescens mirabiliter in consum-
9 matione. * Vas castrorum in excelsis,
in firmamento cæli resplendens glorio-
10 se. * Species cæli gloria stellarum,
B mundum illuminans in excelsis Domi-
11 nus. * In verbis sancti stabunt ad iudi-
cium, & non deficient in vigilijs suis.
12 * Vide arcum, & benedic eum, || qui fe- ||Gen. 9. b. 13
cit illum: valde speciosus est in splen-
13 dore suo. * Gyrauit cælum in circuitu
gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt
14 illum. * Imperio suo accelerauit ni-
uem, & accelerat coruscationes emitte-
15 re iudicij sui. * Propterea aperti sunt
thesauri, & euolauerunt nebulæ sicut
16 aues. * In magnitudine sua posuit nu-
bes, & confracti sunt lapides grandinis.
17 * In conspectu eius cõmouebuntur mõ-
tes, & in volũtate eius aspirabit Notus.
18 * Vox tonitrui eius verberabit terram,
tempestas aquilonis, & congregatio spi-
19 ritus: * & sicut auis deponens ad seden-
dum, aspergit niuem, & sicut locusta de-
20 mergens descensus eius. * Pulchritudi-
C nem candoris eius admirabitur oculus,
& super imbrem eius expauescet cor.
21 * Gelu sicut salem effundet super ter-
ram: & dum gelauerit, fiet tamquam ca-
22 cumina tribuli. * Frigidus ventus aqui-
lo flauit, & gelauit crystallus ab aqua,
super omnem congregationem aqua-
rum requiescet, & sicut lorica induet se
23 aquis. * Et deuorabit montes, & exu-
ret desertum, & extinguet viride, sicut
24 igne. * Medicina omnium in festina-
tione nebulæ: & ros obuians ab ardore
25 venienti humilem efficiet eum. * In
sermone eius siluit ventus, & cogitatio-
ne sua placauit abyssum, & plantauit in
26 illa Dominus insulas. * Qui nauigant
mare, enarrent pericula eius: & audien-
27 tes auribus nostris admirabimur. * Illic
præclara opera, & mirabilia: varia be-
stiarum genera, & omnium pecorum,
28 & creatura belluarum. * Propter ipsum
confir-

confirmatus est itineris finis, & in ser- D
mone eius cōposita sunt omnia. * Mul- 29
ta dicemus, & deficiemus in verbis; con-
summatio autem sermonum, ipse est in
omnibus. * Gloriantes ad quid valebi- 30
mus? ipse enim omnipotens super om-
nia opera sua. * Terribilis Dominus, & 31
magnus vehementer, & mirabilis poten-
tia ipsius. * Glorificantes Dominū quan- 32
tumcūque potueritis, superualebit enim
adhuc, & admirabilis magnificentia eius.
* Benedicentes Dominum, exaltate illum 33
quantum potestis: maior enim est omni
laude. * Exaltantes eum replemini vir- 34
tute. ne laboretis: non enim comprehē-
‖ Psal. 105. a. 2 detis. * ‖ Quis videbit eum, & enarrabit? 35
& quis magnificabit eū sicut est ab ini-
tio? * Multa abscondita sunt maiora 36
his: pauca enim vidimus operum eius.
* Omnia autem Dominus fecit, & pie 37
agentibus dedit sapientiam.

CAP. XLIIII.

LAudemus viros gloriosos, & parētes 1
nostros in generatione sua. * Mul- 2
tam gloriam fecit Dominus magnificē- A
tia sua a sæculo. * Dominantes in pote- 3
statibus suis, homines magni virtute, &
prudentia sua præditi, nūciantes in pro-
phetis dignitatem prophetarum, * & im- 4
perantes in præsenti populo, & virtute
prudentiæ populis sanctissima verba.
* In peritia sua requirentes modos mu- 5
sicos, & narrantes carmina scripturarū.
* Homines diuites in virtute, pulchritu- 6
dinis studium habentes: pacificantes in
domibus suis. * Omnes isti in genera- 7
tionibus gentis suæ gloriam adepti sunt,
& in diebus suis habentur in laudibus.
* Qui de illis nati sunt, reliquerunt no- 8
men narrandi laudes eorum: * & sunt 9
quorum non est memoria: perierunt B
quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi
non nati, & filij ipsorum cum ipsis.
* Sed illi viri misericordiæ sunt, quo- 10
rum pietates non defuerunt: * cum se- 11
mine eorum permanent bona, * heredi- 12
tas sancta nepotes eorum, & in testa-
mentis stetit semen eorum: * & filij eo- 13
rum propter illos vsque in æternum ma-
nent: semen eorum & gloria eorum
non derelinquetur. * Corpora ipsorum 14
in pace sepulta sunt, & nomen eorum
viuit in generationem & generationem.
15 * Sapientiam ipsorum narrent populi,
& laudem eorum nunciet ecclesia.
16 * ‖ Henoch placuit Deo, & translatus est ‖ Gen. 5. c. 22
C in paradisum, vt det gentibus pœniten- Hebr. 11. b. 5
17 tiam. * Noe inuentus est perfectus, iu-
stus, & in tempore iracundiæ factus est
18 reconciliatio. * Ideo dimissum est reli-
quum terræ, cum factum est diluuium.
19 * ‖ Testamenta sæculi posita sunt apud il- ‖ Gen. 6. b. 9
lum, ne deleri possit diluuio omnis ca- & 7. a. 1
20 ro. * ‖ Abraham magnus pater multitu- Hebr. 11. b. 7 ‖ Gen. 9. b. 9
dinis gentium, & non est inuentus si-
milis illi in gloria: qui conseruauit le-
gem Excelsi, & fuit in testamento cum
21 illo. * ‖ In carne eius stare fecit testā- ‖ Gen. 12. a. 2
D mentum, & ‖ in tentatione inuentus est & 15. a. 5
22 fidelis. * Ideo iureiurādo dedit illi glo- Gen. 17. c. 10
riam in gente sua, crescere illum quasi Gen. 22. a. 1
23 terræ cumulum, * & vt stellas exaltare Gal. 3. b. 6
semen eius, & hereditare illos a mari
vsque ad mare, & a flumine vsque ad
24 terminos terræ. * Et in Isaac eodem
modo fecit propter Abraham patrem
25 eius. * Benedictionem omnium Gen-
tium dedit illi Dominus, & testamen-
tum confirmauit super caput Iacob.
26 * Agnouit eum in benedictionibus suis,
& dedit illi hereditatem, & diuisit illi
27 partem in tribubus duodecim. * Et
conseruauit illi homines misericordiæ,
inuenientes gratiam in oculis omnis
carnis.

CAP. XLV.

1 DIlectus Deo, & hominibus Moyses: Exo. 11. a. 3
A cuius memoria in benedictione
2 est. * Similem illum fecit in gloria san-
ctorum, & magnificauit eum in timo-
re inimicorum, & in verbis suis mon-
3 stra placauit. * ‖ Glorificauit illum in ‖ Exo. 6. 7. 8
conspectu regum, & iussit illi coram po-
pulo suo, & ostendit illi gloriam suam.
4 * In fide & lenitate ipsius sanctum fecit
illum, & elegit eum ex omni carne.
5 * Audiuit enim eum, & vocem ipsius,
6 & induxit illū in nubem. * Et dedit illi
coram præcepta, & legem vitæ & disci-
plinæ, docere Iacob testamentum suum,
7 & iudicia sua Israel. * ‖ Excelsum fecit ‖ Nu. 12. a. 5. 7
Aaron fratrem eius, & similem sibi de
8 tribu Leui: * statuit ei testamentū æter-
num, & dedit illi sacerdotium gentis:
& bea-

& beatificauit illum in gloria , * & cir- 9
cumcinxit eum zona gloriæ , & induit
eum stolam gloriæ,& coronauit eum in
‖ Exo. 28. vasis virtutis. * ‖ Circumpedes, & femo- 10
ralia , & humerale posuit ei, & cinxit il- B
lum tintinnabulis aureis plurimis in gy-
ro , * dare sonitum in incessu suo , audi- 11
tum facere sonitum in templo in me-
moriam filijs gentis suæ . * Stolam san- 12
ctam , auro , & hyacintho , & purpura ,
opus textile , viri sapientis , iudicio &
veritate præditi : * torto cocco opus ar- 13
tificis , gemmis pretiosis figuratis in li-
gatura auri , & opere lapidarij sculptis
in memoriam secundum numerum tri-
buum Israel . * Corona aurea super mi- 14
tram eius expressa signo sanctitatis , &
gloria honoris : opus virtutis , & deside-
ria oculorum ornata . * Sic pulchra an- 15
te ipsum non fuerũt talia vsque ad ori-
ginem . * Non est indutus illa alienige- 16
na aliquis, sed tantum filij ipsius soli , &
nepotes eius per omne tempus . * Sa- 17
crificia ipsius consumpta sunt igne quo- C
‖ Leu. 8. b. 12 tidie . * ‖ Compleuit Moyses manus eius, 18
& vnxit illum oleo sancto . * Factum est 19
illi in testamentum æternum , & semini
eius sicut dies cæli , fungi sacerdotio , &
habere laudem , & glorificare populum
suum in nomine eius . * Ipsum elegit 20
ab omni viuente,offerre sacrificiũ Deo ,
incensum,& bonum odorem, in memo-
riam placare pro populo suo : * & dedit 21
illi in præceptis suis potestatem , in te-
stamentis iudiciorum , docere Iacob te-
stimonia , & in lege sua lucem dare Is-
‖ Num. 16. a. 1 rael . * ‖ Quia contra illum steterunt 22
alieni , & propter inuidiam circumde-
derunt illum homines in deserto , qui
erant cum Dathan & Abiron , & con-
gregatio Core in iracundia . * Vidit 23
Dominus Deus , & non placuit illi , &
consumpti sunt in impetu iracundiæ .
* Fecit illis monstra , & consumpsit il- 24
los in flamma ignis . * Et addidit Aa- 25
ron gloriam , & dedit illi hereditatem ,
& primitias frugum terræ diuisit illi .
* Panem ipsis in primis parauit in sa- 26
tietatem : nam & sacrificia Domini D
edent , quæ dedit illi , & semini eius .
* Ceterum in terra gentes non heredita- 27
bit , & pars non est illi in gente : ipse
‖ Num 25. b. 7 est enim pars eius , & hereditas . * ‖ Phi- 28
1. Mac. 2. f. 54 nees filius Eleazari tertius in gloria est,
29 imitando eum in timore Domini : * &
stare in reuerentia gentis : in bonitate
& alacritate animæ suæ placuit Deo
30 pro Israel . * Ideo statuit illi testamen-
tum pacis , principem sanctorum &
gentis suæ , vt sit illi & semini eius
31 sacerdotij dignitas in æternum . * Et
testamentum Dauid regi filio Iessæ de
tribu Iuda , hereditas ipsi & semini
eius , vt daret sapientiam in cor no-
strum iudicare gentem suam in iusti-
tia , ne abolerentur bona ipsorum , &
gloriam ipsorum in gentem eorum æ-
ternam fecit .

CAP. XLVI.

1 FOrtis in bello Iesus Naue successor
A Moysi in prophetis, qui fuit magnus
2 secundum nomen suum , * maximus in
salutem electorum Dei , expugnare in-
surgentes hostes , vt consequeretur he-
3 reditatem Israel . * Quam gloriam ade-
ptus est in tollendo manus suas , & ia-
4 ctando contra ciuitates rõphæas ? * Quis
ante illum sic restitit ? Nam hostes ip-
5 se Dominus perduxit . * ‖ An non in ira- ‖ Ios. 10. c. 14
cundia eius impeditus est sol , & vna
6 dies facta est quasi duo ? * Inuocauit
Altissimum potentem in oppugnando
inimicos vndique , & audiuit illum ma-
gnus & sanctus Deus in saxis grandinis
7 virtutis valde fortis . * Impetum fecit
contra gentem hostilem , & in descen-
8 su perdidit contrarios , * vt cognoscant
B Gentes potentiam eius , quia contra
Deum pugnare non est facile . Et secu-
9 tus est a tergo potentis : * ‖ & in diebus ‖ Num. 14. a. 6
Moysi misericordiam fecit ipse , & Ca-
leb filius Iephone , stare contra hostem ,
& prohibere gentem a peccatis , & per-
10 fringere murmur malitiæ . * Et ipsi duo
constituti , a periculo liberati sunt a nu-
mero sexcentorum millium peditum ,
inducere illos in hereditatem , in ter-
11 ram , quæ manat lac & mel . * Et de-
dit Dominus ipsi Caleb fortitudinem , &
vsque in senectutem permansit illi vir-
tus , vt ascenderet in excelsum terræ lo-
cum , & semen ipsius obtinuit heredita-
12 tem : * vt viderent omnes filij Israel quia
13 bonum est obsequi sancto Deo . * Et
C iudices singuli suo nomine , quorum
non est corruptum cor : qui non auersi
sunt

ſunt a Domino ,* vt ſit memoria illo- 14
rum in benedictione,& oſſa eorum pul-
lulent de loco ſuo , * & nomen eorum 15
permaneat in æternum , permanens ad
filios illorum , ſanctorum virorum glo-
ria . * Dilectus a Domino Deo ſuo Sa- 16
muel propheta Domini , renouauit im-
perium,& vnxit principes in gente ſua .
* In lege Domini congregationem iudi- 17
cauit , & vidit Deus Iacob , & in fide
ſua probatus eſt propheta . * Et cogni- 18
tus eſt in verbis ſuis fidelis, quia vidit
Deum lucis :* & inuocauit Dominum 19
omnipotentem , in oppugnando hoſtes D
circumſtãtes vndique in oblatione agni
inuiolati . * Et intonuit de cælo Domi- 20
nus , & in ſonitu magno auditam fecit
vocem ſuam , * & contriuit principes 21
Tyriorum , & omnes duces Philiſthijm :
* & ante tempus finis vitæ ſuæ & ſæcu- 22
li , teſtimonium præbuit in conſpectu
Domini , & Chriſti , pecunias & vſque
ad calceamenta ab omni carne non ac-
cepit,& non accuſauit illum homo.* Et 23
poſt hoc dormiuit,& notum fecit regi ,
& oſtendit illi finem vitæ ſuæ,& exalta-
uit vocem ſuam de terra in prophetia
delere impietatem gentis .

CAP. XLVII.

2. Reg.12.a.1 POſt hæc ſurrexit Nathan propheta 1
in diebus Dauid . * Et quaſi adeps 2
ſeparatus a carne,ſic Dauid a filijs Iſrael. A
‖ 1.Reg. 17.d. 34 * ‖Cum leonibus luſit quaſi cum agnis : 3
& in vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis
‖ 1. Reg. 17. f.49 ouium in iuuentute ſua .* ‖Numquid 4
non occidit gigantem,& abſtulit oppro-
brium de gente ?* In tollendo manum, 5
ſaxo fundæ deiecit exultationem Goliæ:
*nam inuocauit Dominum omnipoten- 6
tem , & dedit in dextera eius tollere ho-
minem fortem in bello , & exaltare cor-
‖ 1.Reg.18.b.7 nu gentis ſuæ. * ‖Sic in decem millibus 7
glorificauit eum, & laudauit eum in be-
nedictionibus Domini in offerendo illi
coronam gloriæ : * contriuit enim ini- 8
micos vndique,& extirpauit Philiſthijm
contrarios vſque in hodiernum diem :
contriuit cornu ipſorum vſque in æter-
num . * In omni opere dedit confeſſio- 9
nem Sancto, & Excelſo in verbo gloriæ. B
* De omni corde ſuo laudauit Dominũ, 10
& dilexit Deum, qui fecit illum : & de-

11 dit illi contra inimicos potentiam : * &
ſtare fecit cantores contra altare , & in
12 ſono eorum dulces fecit modos . * Et
dedit in celebrationibus decus, & orna-
uit tempora vſque ad conſummationem
vitæ , vt laudarent nomen ſanctum Do-
mini , & amplificarent mane Dei ſancti-
13 tatem . * ‖Dominus purgauit peccata ip- ‖ 2. Reg.12.d. 13
ſius,& exaltauit in æternum cornu eius :
& dedit illi teſtamentum regni,& ſedem
14 gloriæ in Iſrael . * Poſt ipſum ſurrexit
filius ſenſatus , & propter illum deiecit
15 omnem potentiam inimicorum .* ‖ Sa- ‖ 3. Reg.3.a.1
lomon imperauit in diebus pacis , cui
ſubiecit Deus omnes hoſtes , vt conde-
ret domum in nomine ſuo, & pararet
ſanctitatem in ſempiternum : quemad-
modum eruditus es in iuuentute tua ,
16 * ‖ & impletus es , quaſi flumen , ſapien- ‖ 3.Reg.4.d.32
17 tia , & terram retexit anima tua . * Et
C repleſti in comparationibus ænigmata :
ad inſulas longe diuulgatum eſt nomen
18 tuum , & dilectus es in pace tua .* In
cantilenis , & prouerbijs , & compara-
tionibus , & interpretationibus miratæ
19 ſunt terræ , * & in nomine Domini Dei ,
20 cui eſt cognomen , Deus Iſrael . * ‖ Col- ‖ 3. Reg. 10. c.27
legiſti quaſi aurichalcum aurum, & vt
21 plumbum compleſti argentum , * & in-
clinaſti femora tua mulieribus : poteſta-
22 tem habuiſti in corpore tuo , * dediſti
maculam in gloria tua , & profanaſti
ſemen tuum inducere iracundiam ad li-
beros tuos , & incitari ſtultitiam tuam ,
23 * vt faceres imperium bipartitum , ‖ & ‖ 3. Reg. 12. c.16
ex Ephraim imperare imperium durum.
24 *Deus autem non derelinquet miſericor-
D diam ſuam,& non corrumpet, nec dele-
bit opera ſua , neque perdet a ſtirpe
nepotes electi ſui : & ſemen eius, qui di-
25 ligit Dominum , non corrumpet.* De-
dit autem reliquum Iacob , & Dauid de
26 ipſa ſtirpe.* Et finem habuit Salomon
27 cum patribus ſuis.* Et dereliquit poſt ſe
28 de ſemine ſuo,gentis ſtultitiam , * ‖ & ‖ 3. Reg. 12. d.28
imminutum a prudentia, Roboam , qui
29 auertit gentem conſilio ſuo : * & Iero-
boam filium Nabat,qui peccare fecit Iſ-
rael,& dedit viam peccandi Ephraim, &
plurima redundauerunt peccata ipſorũ.
30 * Valde auerterunt illos a terra ſua .* Et
31 quæſiuit omnes nequitias vſque dum
perueniret ad illos defenſio,& ab omni-
bus peccatis liberauit eos .

CAP.

CAP. XLVIII.

3.Reg.17.a.1 ET surrexit Elias propheta, quasi 1
ignis, & verbum ipsius quasi facu- A
la ardebat. * Qui induxit in illos famẽ, 2
& irritantes illum inuidia sua pauci fa-
cti sunt. non enim poterant sustinere
‖3.Reg.18 4.Reg.1 præcepta Domini. * ‖ Verbo Domini 3
continuit cælum, & deiecit de cælo ignẽ
ter. * sic amplificatus est Elias in mirabi- 4
libus suis. Et quis potest similiter sic
‖3.Reg.17.c.22 gloriari tibi? * ‖ Qui sustulisti mortuum 5
ab inferis de sorte mortis in verbo Do-
mini Dei. * Qui deiecisti reges ad per- 6
niciem, & confregisti facile potentiam
ipsorũ, & gloriosos de lecto suo. * Qui 7
audis in Sina iudicium, & in Horeb iu-
dicia defensionis. * Qui vngis reges ad 8
pœnitentiam, & prophetas facis succes-
‖4.Reg.2.b.11 Mal.4.a.6 sores post te. * ‖ Qui receptus es in 9
turbine ignis, in curru equorum igneo- B
rum. * Qui scriptus es in iudicijs tem- 10
porum lenire iracundiam Domini: con-
ciliare cor patris ad filium, & restituere
tribus Iacob. * Beati sunt, qui te vide- 11
runt, & in amicitia tua decorati sunt.
* nam nos vita viuimus tantum, post 12
mortem autem non erit tale nomen no-
‖4.Reg.c.12 strum. * ‖ Elias quidem in turbine te- 13
ctus est, & in Eliseo completus est spi-
ritus eius: in diebus suis non pertimuit
principem, & potentia nemo vicit il-
lum. * nec superauit illum verbum ali- 14
‖4.Reg.13.d.21 quod ‖ & mortuum prophetauit corpus
eius. * In vita sua fecit monstra, & in 15
morte mirabilia operatus est. * In omni- 16
bus istis non pœnituit populus, & non C
recesserunt a peccatis suis vsque dum
eiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt
in omnem terram: * & relicta est gens 17
perpauca, & princeps in domo Dauid.
* Quidam ipsorum fecerunt quod place- 18
ret Deo: alij autem multa commiserunt
peccata. * Ezechias muniuit ciuitatem 19
suam, & induxit in medium ipsius aquã,
& fodit ferro rupem, & ædificauit ad
‖4.Reg.18.d.13 aquam puteũ. * ‖ In diebus ipsius ascen- 20
dit Senacherib, & misit Rabsacen, &
sustulit manum suam contra illos, &
extulit manum suam in Sion, & super-
bus factus est potentia sua. * Tunc mo- 21
ta sunt corda, & manus ipsorum: &
doluerunt quasi parturientes mulieres.
22 * Et inuocauerunt Dominum misericor-
D dem, & expandentes manus suas, extu-
lerunt ad cælum: & sanctus Dominus
23 Deus audiuit cito vocem ipsorum. * Nõ
est commemoratus peccatorum illorũ,
neque dedit illos inimicis suis, sed pur-
gauit eos in manu Isaiæ sancti prophe-
24 tæ. * ‖ Deiecit castra Assyriorum, & con- ‖4.Reg.19.g.35
25 triuit illos Angelus Domini. * nam fe- Tob.1.d.21
cit Ezechias quod placuit Deo, & forti- Isa.37.g.36
ter iuit in via Dauid patris sui, quam 1.Mac.7.f.41
mandauit illi Isaias propheta magnus, 2.Mac.8.c.19
26 & fidelis in conspectu Dei. * ‖ In diebus ‖4.Reg.22.a.1
ipsius retro rediit Sol, & addidit regi Isa.38.a.8
27 vitam. * Spiritu magno vidit vltima, &
consolatus est lugentes in Sion. Vsque
28 in sempiternum * ostendit futura & ab-
scondita antequam euenirent.

CAP. XLIX.

1 MEmoria Iosiæ in compositionem 4.Reg.22.a.1
A odoris facta opus pigmentarij.
2 * In omni ore quasi mel indulcabitur
eius memoria, & vt musica in conuiuio
3 vini. * Ipse est directus diuinitus in pœ-
nitentiam gentis, & tulit abominatio-
4 nes impietatis. * Et gubernauit ad Do-
minum cor ipsius, & in diebus peccato-
5 rum corroborauit pietatem. * Præter
Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes
6 peccatum commiserunt: * nam relique-
runt legem Altissimi reges Iuda, & con-
7 tempserunt timorem Dei. * Dederunt
B enim regnum suum alijs, & gloriam
8 suam alienigenæ genti. * ‖ Incenderunt ‖4.Reg.25.b.9
electam sanctitatis ciuitatem, & deser-
tas fecerũt vias ipsius in manu Ieremiæ.
9 * Nam male tractauerunt illum, qui a
ventre matris consecratus est propheta,
euertere, & eruere, & perdere, & iterũ
10 ædificare, & renouare. * ‖ Ezechiel qui ‖Ezech.1.a.4
vidit conspectum gloriæ, quam osten-
11 dit illi in curru Cherubim. * Nam com-
C memoratus est inimicorum in imbre,
benefacere illis, qui ostenderunt rectas
12 vias. * Et duodecim prophetarum ossa
pullulent de loco suo: nam corrobora-
uerunt Iacob, & redemerunt se in fide
13 virtutis. * ‖ Quomodo amplificemus Zo- ‖1.Esd.3.a.2 Agg.1.& 2
robabel? nam & ipse quasi signum in
14 dextera manu, * sic & Iesum filium Io-
sedec? qui in diebus suis ædificauerunt
domum, & exaltauerunt templum
sanctum

sanctum Domino, paratum in gloriam
‖ Zach. 3. a. 1 sempiternam. * ‖ Et Nehemias in me- 15
moria multi temporis, qui erexit nobis D
muros euersos, & stare fecit portas & se-
ras, qui erexit domos nostras. * Nemo 16
natus est in terra qualis Henoch: nam
‖ Gen. 41. f. 40. 42. a. 3. 45. a. 1. 50. d. 20 & ipse receptus est a terra. * ‖ Neque 17
vt Ioseph, qui natus est homo, princeps
fratrum, firmamentum gentis, rector fra-
trum, stabilimentum populi: * & ossa ip- 18
sius visitata sunt, & post mortẽ prophe-
‖ Gen. 4. Gen. 5. d. 32 tauerunt. * ‖ Seth, & Sem apud homines 19
gloriam adepti sunt: & super omnem
animam in origine Adam.

CAP. L.

1. Mach. 12. a. 6 2. Mach. 3. & 4
SImon Oniæ filius, sacerdos magnus, 1
qui in vita sua suffulsit domũ, & in A
diebus suis corroborauit templũ. * Tem- 2
pli etiam altitudo ab ipso fundata est,
duplex ædificatio & excelsi parietes tem
pli. * In diebus ipsius emanauerunt pu- 3
tei aquarum, & quasi mare adimpleti
sunt supra modum. * Qui curauit gen- 4
tem suam, & liberauit eam a perditio-
ne. * Qui præualuit amplificare ciuita- 5
tem, qui adeptus est gloriam in conuer-
satione gentis: & ingressum domus, &
atrij amplificauit. * Quasi stella matuti- 6
na in medio nebulæ, & quasi luna ple-
na in diebus suis lucet. * Et quasi Sol 7
refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.
* Quasi arcus refulgens inter nebulas 8
gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus
vernis, & quasi lilia quæ sunt in transi-
tu aquæ, & quasi thus redolens in die-
bus æstatis. * Quasi ignis effulgens, & 9
thus ardens in igne. * Quasi vas auri 10
solidum, ornatum omni lapide pretio- B
so. * Quasi oliua pullulans, & cypressus 11
in altitudinem se extollens, in accipien-
do ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum
in consummationem virtutis. * In ascen- 12
su altaris sancti, gloriam dedit sanctita-
tis amictum. * In accipiendo autem par- 13
tes de manu sacerdotum, & ipse stans
iuxta aram. Et circa illum corona fra-
trum: quasi plantatio cedri in mõte Li-
bano, * sic circa illũ steterunt quasi rami 14
palmæ, & omnes filij Aaron in gloria
sua. * Oblatio autem Domini in mani- 15
bus ipsorum, coram omni synagoga If-
rael: & consummatione fungens in ara,
16 amplificare oblationẽ excelsi regis * por-
rexit manum suam in libatione, & liba-
17 uit de sanguine vuæ. * Effudit in fun-
C damento altaris odorem diuinum excel-
18 so principi. * Tunc exclamauerunt filij
Aaron, in tubis productilibus sonuerũt,
& auditam fecerunt vocem magnam in
19 memoriam coram Deo. * Tunc omnis
populus simul properauerunt, & ceci-
derunt in faciem super terram, adorare
Dominum Deum suum, & dare preces
20 omnipotenti Deo excelso. * Et amplifi-
cauerunt psallentes in vocibus suis, &
in magna domo auctus est sonus suaui-
21 tatis plenus. * Et rogauit populus Do-
minum excelsum in prece, vsquedum
perfectus est honor Domini, & munus
22 suum perfecerunt. * Tunc descendens,
manus suas extulit in omnem congrega-
tionem filiorum Israel dare gloriã Deo
a labijs suis, & in nomine ipsius gloria-
23 ri: * & iterauit orationem suam, volens
24 ostendere virtutem Dei. * Et nunc ora-
D te Deum omnium, qui magna fecit in
omni terra, qui auxit dies nostros a ven-
tre matris nostræ, & fecit nobiscum se-
25 cundum suam misericordiam: * det no-
bis iucunditatem cordis, & fieri pacem
in diebus nostris in Israel per dies sem-
26 piternos: * credere Israel nobiscum esse
Dei misericordiam, vt liberet nos in die-
27 bus suis. * Duas gentes odit anima mea:
tertia autem non est gens, quã oderim:
28 * qui sedent in monte Seir, & Philisthijm,
& stultus populus, qui habitat in Sichi-
29 mis. * Doctrinam sapientiæ & disciplinæ
scripsit in codice isto Iesus filius Sirach
Ierosolymita, qui renouauit sapientiam
30 de corde suo. * Beatus, qui in istis ver-
satur bonis: qui ponit illa in corde suo,
31 sapiens erit semper. * Si enim hæc fe-
cerit, ad omnia valebit: quia lux Dei,
vestigium eius est.

CAP. LI.

1 ORatio Iesu filij Sirach: Confitebor
A tibi Domine rex, & collaudabo
2 te Deum saluatorem meum. * Confite-
bor nomini tuo: quoniam adiutor &
3 protector factus es mihi, * & liberasti
corpus meum a perditione, a laqueo lin-
guæ iniquæ, & a labijs operantium men-

dacium , & in conspectu astantium fa-
ctus es mihi adiutor . * Et liberasti me 4
secundum multitudinem misericordiæ
nominis tui a rugientibus , præparatis
ad escam ,*de manibus quærentium ani- 5
mam meam , & de portis tribulationum
quæ circumdederunt me : * a pressura 6
flammæ , quæ circumdedit me , & in
medio ignis non sum æstuatus : * de al- 7
titudine ventris inferi , & a lingua co-
inquinata , & a verbo mendacij , a rege
iniquo , & a lingua iniusta : * laudabit 8
vsque ad mortem anima mea Dominũ,
* & vita mea appropinquans erat in in- 9
ferno deorsum . * Circumdederunt me 10
vndique , & non erat qui adiuuaret. Re- B
spiciens eram ad adiutorium hominum,
& non erat . * Memoratus sum miseri- 11
cordiæ tuæ Domine,& operationis tuæ,
quæ a sæculo sunt . * quoniam eruis su- 12
stinentes te Domine , & liberas eos de
manibus gentium . * Exaltasti super ter- 13
ram habitationem meam , & pro mor-
te defluente deprecatus sum . * Inuoca- 14
ui Dominum patrem Domini mei , vt
non derelinquat me in die tribulationis
meæ , & in tempore superborum sine
adiutorio . * Laudabo nomen tuum 15
assidue , & collaudabo illud in confes-
sione, & exaudita est oratio mea. * Et 16
liberasti me de perditione , & eripuisti
me de tempore iniquo . * Propterea 17
confitebor , & laudem dicam tibi , &
benedicam nomini Domini . * Cum ad- 18
huc iunior essem,priusquam oberrarem, C
quæsiui sapientiam palam in oratione
mea . * Ante templum postulabam 19
pro illa , & vsque in nouissimis inqui-
ram eam . Et effloruit tamquam præcox
vua , * lætatum est cor meum in ea . 20
Ambulauit pes meus iter rectum, a iu-
21 uentute mea inuestigabam eam . * In-
clinaui modice aurem meam, & excepi
22 illam . * Multam inueni in meipso sa-
pientiam , & multum profeci in ea .
23 * Danti mihi sapientiam, dabo gloriã .
24 * Consiliatus sum enim vt facerem il-
lam : zelatus sum bonum , & non con-
25 fundar . * Colluctata est anima mea in
illa , & in faciendo eam confirmatus
26 sum . * Manus meas extendi in altum ,
27 & insipientiam eius luxi . * Animam
meam direxi ad illam , & in agnitione
28 inueni eam . * Possedi cum ipsa cor ab
initio : propter hoc non derelinquar .
29 * Venter meus cõturbatus est quærendo
D illam: propterea bonam possidebo pos-
30 sessionem . * Dedit mihi Dominus lin-
guam mercedem meam: & in ipsa lau-
31 dabo eum .* Appropiate ad me indo-
cti , & congregate vos in domum disci-
32 plinæ . * quid adhuc retardatis ? & quid
dicitis in his? animæ vestræ sitiunt ve-
33 hementer. * Aperui os meum , & locu-
tus sum : Comparate vobis sine argen-
34 to , * & collum vestrum subijcite iugo ,
& suscipiat anima vestra disciplinam :
35 in proximo est enim inuenire eam.* Vi-
dete oculis vestris quia modicum labo-
raui , & inueni mihi multam requiem .
36 * Assumite disciplinam in multo nume-
ro argenti,& copiosum aurum posside-
37 te in ea . * Lætetur anima vestra in mi-
sericordia eius , & non confun-
38 demini in laude ipsius.*Ope-
ramini opus vestrum an-
te tempus,& dabit
vobis merce-
dem
vestram in tempo-
re suo .

PRO-

PROPHETIA ISAIAE.

CAPVT PRIMVM.

VISIO Isaiæ filij 1
Amos, quam vi- A
dit super Iudam
& Ierusalem in
diebus Oziæ, Ioa-
than, Achaz, &
Ezechiæ regum
Iuda. * Audite 2
cæli, & auribus percipe terra, quoniam
Dominus locutus est. Filios enutriui,
& exaltaui: ipsi autem spreuerunt me.
* Cognouit bos possessorem suum, & 3
asinus præsepe Domini sui: Israel autem
me non cognouit, & populus meus non
intellexit. * Væ genti peccatrici, popu- 4
lo graui iniquitate, semini nequam, fi- B
lijs sceleratis: dereliquerunt Dominum,
blasphemauerunt sanctum Israel, abalie-
nati sunt retrorsum. * Super quo percu- 5
tiam vos vltra, addentes præuaricatio-
nem? omne caput languidum, & omne
cor mœrens. * A planta pedis vsque 6
ad verticem non est in eo sanitas: vul-
nus, & liuor, & plaga tumens, non est
circumligata, nec curata medicamine,
‖Inf.5.b.6 neque fota oleo. * ‖Terra vestra deserta, 7
ciuitates vestræ succensæ igni: regionem
vestram coram vobis alieni deuorant, &
desolabitur sicut in vastitate hostili. * Et 8
derelinquetur filia Sion vt vmbraculum C
in vinea, & sicut tugurium in cucume-
rario, & sicut ciuitas, quæ vastatur.
‖Rom.9.f.29 * ‖Nisi Dominus exercituum reliquisset 9
‖Gen.19.c.24 nobis semen, ‖quasi Sodoma fuissemus,
& quasi Gomorrha similes essemus. * Au 10
dite verbum Domini principes Sodo-
morum, percipite auribus legem Dei
‖Ier.6.e.29 nostri populus Gomorrhæ. * ‖Quò mi- 11
Amos.5.f.22 hi multitudinem victimarum vestra-
rum, dicit Dominus? plenus sum. ho-
locausta arietum, & adipem pinguium,
& sanguinem vitulorum, & agnorum,
& hircorum nolui. * Cum veniretis 12
ante conspectum meum, quis quæsi-
uit hæc de manibus vestris, vt ambu-
13 laretis in atrijs meis? * ne offeratis vl-
D tra sacrificium frustra: incensum abomi-
natio est mihi. Neomeniam, & sab-
batum, & festiuitates alias non feram,
14 iniqui sunt cœtus vestri: * calendas ve-
stras, & sollemnitates vestras odiuit ani-
ma mea: facta sunt mihi molesta, labo-
15 raui sustinens. * Et cum extenderitis ma-
nus vestras, auertam oculos meos a vo-
bis: & cum multiplicaueritis orationē,
non exaudiam: ‖manus enim vestræ san- ‖Inf.59.a.1
16 guine plenæ sunt. * ‖Lauamini, mundi ‖1.Pet.3.d.11
estote, auferte malum cogitationum
vestrarum ab oculis meis: quiescite age-
17 re peruerse, * discite benefacere: quæ-
E rite iudicium, subuenite oppresso, iudi-
18 cate pupillo, defendite viduam. * Et ve-
nite, & arguite me, dicit Dominus: si
fuerint peccata vestra vt coccinum,
quasi nix dealbabuntur: & si fuerint ru-
bra quasi vermiculus, velut lana alba
19 erunt. * Si volueritis, & audieritis me,
20 bona terræ comedetis. * Quòd si nolue-
ritis, & me ad iracundiam prouocaue-
ritis: gladius deuorabit vos, quia os
21 Domini locutum est. * Quomodo facta
est meretrix ciuitas fidelis, plena iudi-
cij? iustitia habitauit in ea, nunc autem
22 homicidæ. * Argentum tuum versum
F est in scoriam: vinum tuum mistum est
23 aqua. * Principes tui infideles, socij
furum: omnes diligunt munera, sequun-
tur retributiones. ‖Pupillo non iudi- ‖Ier.5.g.28
cant: & causa viduæ non ingreditur ad
24 illos. * Propter hoc ait Dominus Deus
exercituum fortis Israel: Heu, consola-
bor super hostibus meis, & vindicabor
25 de inimicis meis. * Et conuertam ma-
num meam ad te, & excoquam ad pu-
rum scoriam tuam, & auferam omne
26 stannum tuum. * Et restituam iudices

tuos vt fuerunt prius,& consiliarios tuos
sicut antiquitus : post hæc vocaberis ci-
uitas iusti, vrbs fidelis . * Sion in iudi- 27
cio redimetur,& reducent eam in iusti-
tia: * & conteret scelestos,& peccatores 28
simul: & qui dereliquerunt Dominum,
consumentur .* Confundentur enim ab 29
idolis,quibus sacrificauerunt : & erube-
scetis super hortis, quos elegeratis, * cū 30
fueritis velut quercus defluentibus fo-
lijs, & velut hortus absque aqua. * Et 31
erit fortitudo vestra, vt fauilla stuppæ,
& opus vestrum quasi scintilla: & suc-
cendetur vtrumque simul, & non erit
qui extinguat.

CAP. II.

Mic.4.a.1
Verbum, quod vidit Isaias, filius 1
Amos, super Iuda & Ierusalem.* Et 2
erit in nouissimis diebus præparatus A
mons domus Domini in vertice mon-
tium,& eleuabitur super colles,& fluent
ad eum omnes gentes.* Et ibunt popu- 3
li multi, & dicent: Venite & ascenda-
mus ad montem Domini,& ad domum
Dei Iacob, & docebit nos vias suas, &
ambulabimus in semitis eius: quia de
Sion exibit lex, & verbum Domini de
Ierusalem. * Et iudicabit Gentes, & ar- 4
guet populos multos: & conflabunt
gladios suos in vomeres,& lanceas suas
in falces: non leuabit gens contra gen-
tem gladium,nec exercebuntur vltra ad B
prælium. * Domus Iacob venite,& am- 5
bulemus in lumine Domini. * Proieci- 6
sti enim populum tuum,domum Iacob:
quia repleti sunt vt olim, & augures ha-
buerunt vt Philisthijm, & pueris alienis
adhæserunt. * Repleta est terra argen- 7
to & auro: & non est finis thesaurorum
eius: * & repleta est terra eius equis:& 8
innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta
est terra eius idolis: opus manuum sua-
rum adorauerunt, quod fecerunt digiti
eorum. * Et incuruauit se homo, & hu- 9
miliatus est vir: ne ergo dimittas eis.
* Ingredere in petram, & abscondere in 10
fossa humo a facie timoris Domini,& a C
gloria maiestatis eius.* Oculi sublimes 11
hominis humiliati sunt,& incuruabitur
altitudo virorum: exaltabitur autem
Dominus solus in die illa. * Quia dies 12
Domini exercituum super omnem su-
perbum,& excelsum,& super omnem ar-
13 rogantem : & humiliabitur. * Et super
omnes cedros Libani sublimes,& erectas,
14 & super omnes quercus Basan. * Et su-
per omnes montes excelsos, & su-
15 per omnes colles eleuatos. * Et super
omnem turrim excelsam, & super om-
16 nem murum munitum, * & super om-
D nes naues Tharsis,& super omne,quod vi-
17 su pulchrum est.*Et incuruabitur subli-
mitas hominum, & humiliabitur alti-
tudo virorum, & eleuabitur Dominus
18 solus in die illa :* & idola penitus con-
19 terentur: * ‖ & introibunt in speluncas ‖ Osee.10.b.8
petrarum, & in voragines terræ a facie Luc.23.d.30
formidinis Domini,& a gloria maiesta- Apoc.9.d.17
tis eius,cum surrexerit percutere terram.
20 * In die illa proijciet homo idola argen-
ti sui, & simulachra auri sui, quæ fece-
rat sibi vt adoraret, talpas & vespertilio-
21 nes. * Et ingredietur scissuras petrarum,
& in cauernas saxorum a facie formidi-
nis Domini, & a gloria maiestatis eius,
22 cum surrexerit percutere terrā. * Quie-
scite ergo ab homine, cuius spiritus in
naribus eius est, quia excelsus reputatus
est ipse.

CAP. III.

1 Ecce enim dominator Dominus exer-
A cituum auferet a Ierusalem,& a Iu-
da validum & fortem, omne robur pa-
2 nis,& omne robur aquæ: * fortem,& vi-
rum bellatorem,iudicem,& prophetam,
3 & ariolum,& senem: * Principem super
quinquaginta, & honorabilem vultu, &
consiliarium,& sapiētem de architectis,
4 & prudentem eloquij mystici.* Et da-
bo pueros principes eorum, & effemi-
5 nati dominabuntur eis. * Et irruet po-
pulus, vir ad virum, & vnusquisque ad
proximum suum: tumultuabitur puer
contra senem, & ignobilis contra nobi-
6 lem. * Apprehendet enim vir fratrem
B suum domesticum patris sui: Vestimen-
tum tibi est, princeps esto noster, rui-
7 na autem hæc sub manu tua. * Re-
spondebit in die illa, dicens: Non sum
medicus, & in domo mea non est pa-
nis, neque vestimentum: nolite con-
8 stituere me principem populi. * Ruit
enim Ierusalem, & Iudas concidit:
quia lingua eorum & adinuentiones eo-
rum

fum contra Dominum, vt prouocarent
oculos maiestatis eius. * Agnitio vultus 9
eorum respondit eis: & peccatum suum
quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt: væ animæ eorum, quoniam red-
dita sunt eis mala. * Dicite iusto quo- 10
niam bene, quoniam fructum adinuen-
tionum suarum comedet. * Væ impio 11
in malum: retributio enim manuum
eius fiet ei. * populum meum exactores 12
sui spoliauerunt, & mulieres domina- C
tæ sunt eis. Popule meus, qui te bea-
tum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam
gressuum tuorum dissipant. * Stat ad 13
iudicandum Dominus, & stat ad iudi-
candos populos. * Dominus ad iudi- 14
cium veniet cum senibus populi sui, &
principibus eius: vos enim depasti estis
vineam, & rapina pauperis in domo
vestra. * Quare atteritis populum meũ, 15
& facies pauperum commolitis, dicit
Dominus Deus exercituum? * Et dixit 16
Dominus: Pro eò quòd eleuatæ sunt fi-
liæ Sion, & ambulauerunt extento col-
lo, & nutibus oculorum ibant, & plau-
debant, ambulabant pedibus suis, & cõ-
posito gradu incedebant: * Decaluabit 17
Dominus verticem filiarum Sion, & D
Dominus crinem earum nudabit. * In 18
die illa auferet Dominus ornamentum
calceamentorum, & lunulas, * & tor- 19
ques, & monilia, & armillas, & mitras,
* & discriminalia, & periscelidas, & mu- 20
renulas, & olfactoriola, & inaures, * & 21
annulos, & gemmas in fronte penden-
tes, * & mutatoria, & palliola, & lintea- 22
mina, & acus, * & specula, & sindo- 23
nes, & vittas, & theristra. * Et erit 24
pro suaui odore fœtor, & pro zona fu-
niculus, & pro crispanti crine caluitiũ,
& pro fascia pectorali cilicium. * Pul- 25
cherrimi quoque viri tui gladio cadent,
& fortes tui in prælio. * Et mœrebunt 26
atque lugebunt portæ eius, & desolata
in terra sedebit.

CAP. IIII.

ET apprehendent septem mulieres vi- 1
rum vnum in die illa, dicentes: Pa- A
nem nostrum comedemus, & vestimen-
tis nostris operiemur: tantummodo in-
uocetur nomen tuum super nos, aufer
opprobrium nostrum. * In die illa erit 2
germen Domini in magnificentia, &
gloria, & fructus terræ sublimis, &
exultatio his, qui saluati fuerint de Is-
3 rael. * Et erit: Omnis qui relictus fue-
rit in Sion, & residuus in Ierusalem,
sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est
4 in vita in Ierusalem. * Si abluerit Do-
minus sordes filiarum Sion, & sangui-
nem Ierusalem lauerit de medio eius in
5 spiritu iudicij, & spiritu ardoris. * Et
creabit Dominus super omnem locum
Montis Sion, & vbi inuocatus est, nu-
bem per diem, & fumum & splendorẽ
ignis flammantis in nocte: super om-
6 nem enim gloriam protectio. * Et taber-
naculum erit in vmbraculum diei ab
æstu, & in securitatem, & absconsionem
a turbine, & a pluuia.

CAP. V.

1 CAntabo dilecto meo canticum pa- Ier. 2. d. 21
A truelis mei vineæ suæ. Vinea facta Mat. 21. d. 33
2 est dilecto meo in cornu filio olei. * Et
sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, &
plantauit eam electam, & ædificauit
turrim in medio eius, & torcular ex-
truxit in ea: & expectauit vt faceret
3 vuas, & fecit labruscas. * Nunc ergo ha-
bitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudica-
4 te inter me & vineam meam. * Quid
B est quod debui vltra facere vineæ meæ,
& non feci ei? an quod expectaui vt
5 faceret vuas, & fecit labruscas? * Et
nunc ostendam vobis quid ego faciam
vineæ meæ, auferam sepem eius, & erit
6 in direptionem: diruam maceriam eius,
& erit in conculcationem. * Et ponam
eam desertam: non putabitur, & non
fodietur: & ascendent vepres & spinæ:
& nubibus mandabo ne pluant super
7 eam imbrem. * Vinea enim Domini
exercituum domus Israel est: & vir Iu-
da germen eius delectabile: & expecta-
ui vt faceret iudicium, & ecce iniqui-
8 tas: & iustitiam, & ecce clamor. * Væ
qui coniungitis domum ad domum, &
agrum agro copulatis vsque ad terminũ
loci: numquid habitabitis vos soli in
9 medio terræ? * In auribus meis sunt
C hæc, dicit Dominus exercituum. Nisi
domus multæ desertæ fuerint grandes,
10 & pulchræ absque habitatore. * De-
cem enim iugera vinearũ facient lagun-

culam vnam, & triginta modij sementis
facient modios tres. * Væ qui consurgi- 11
tis mane ad ebrietatem sectandam, &
potandum vsque ad vesperam, vt vino
æstuetis. * Cithara, & lyra, & tympa- 12
num, & tibia, & vinum in conuiuijs
vestris: & opus Domini non respicitis,
nec opera manuum eius consideratis.
* Propterea captiuus ductus est populus 13
meus, quia non habuit scientiam, & no-
biles eius interierunt fame, & multitu-
do eius siti exaruit. * Propterea dilata- 14
uit infernus animam suam, & aperuit D
os suum absque vllo termino: & descen-
dent fortes eius, & populus eius, & su-
blimes, gloriosiq. eius ad eum. * Et in- 15
curuabitur homo, & humiliabitur vir,
& oculi sublimium deprimentur. * Et 16
exaltabitur Dominus exercituum in iu-
dicio, & Deus sanctus sanctificabitur in
iustitia. * Et pascentur agni iuxta ordi- 17
nem suum, & deserta in vbertatem ver-
sa aduenæ comedent. * Væ qui trahitis 18
iniquitaté in funiculis vanitatis, & quasi
vinculum plaustri peccatum. * Qui di- 19
citis: Festinet, & cito veniat opus eius, E
vt videamus: & appropiet, & veniat cõ-
silium sancti Israel, & sciemus illud.
* Væ qui dicitis malum bonum, & bo- 20
num malum: ponentes tenebras lucem,
& lucem tenebras: ponentes amarum
Prou. 3.a.7 Rom. 12.d.16 in dulce, & dulce in amarum. * || Væ 21
qui sapientes estis in oculis vestris, &
coram vobismetipsis prudentes. * Væ 22
qui potentes estis ad bibendum vinum,
& viri fortes ad miscendam ebrietatem.
* Qui iustificatis impium pro muneri- 23
bus, & iustitiam iusti aufertis ab eo.
* Propter hoc, sicut deuorat stipulam 24
lingua ignis, & calor flammæ exurit; F
sic radix eorum quasi fauilla erit, & ger-
men eorum vt puluis ascendet. Abiece-
runt enim legem Domini exercituum,
& eloquium sancti Israel blasphemaue-
runt. * Ideo iratus est furor Domini in 25
populum suum, & extendit manum
suam super eum, & percussit eum: &
conturbati sunt montes, & facta sunt
morticina eorum quasi stercus in medio
platearum. In his omnibus non est auer-
sus furor eius, sed adhuc manus eius ex-
tenta. * Et eleuabit signum in nationi- 26
bus procul, & sibilabit ad eum de fini-
bus terræ: & ecce festinus velociter ve-
27 niet. * Non est deficiens, neque laborãs
G in eo: non dormitabit, neque dormiet,
neque soluetur cingulum renum eius,
nec rumpetur corigia calceamenti eius.
28 * Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius
extenti. Vngulæ equorum eius vt silex,
& rotæ eius quasi impetus tempestatis.
29 * Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catu-
li leonum: & frendet, & tenebit prædã:
& amplexabitur, & non erit qui eruat.
30 * Et sonabit super eum in die illa sicut
sonitus maris: aspiciemus in terram, &
ecce tenebræ tribulationis, & lux obte-
nebrata est in caligine eius.

CAP. VI.

1 IN anno, quo mortuus est rex Ozias,
A vidi Dominum sedentem super soliũ
excelsum & eleuatũ: & ea, quæ sub ipso
erant, replebant templũ: * Seraphim sta-
2 bant super illud: sex alæ vni, & sex alæ
alteri: duabus velabant faciem eius, &
3 duabus velabãt pedes eius, & duabus vo-
B labant. * Et clamabant alter ad alterum,
& dicebant: || Sanctus, sanctus, sanctus, || Apoc. 4.b.8
Dominus Deus exercituũ, plena est om-
4 nis terra gloria eius. * Et cõmota sunt
superliminaria cardinũ a voce claman-
5 tis, & domus repleta est fumo. * Et di-
xi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollu-
tus labijs ego sum, & in medio populi
polluta labia habentis ego habito, & re-
gem Dominum exercituum vidi oculis
6 meis. * Et volauit ad me vnus de Sera-
C phim, & in manu eius calculus, quem
7 forcipe tulerat de altari. * Et tetigit os
meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia
tua, & auferetur iniquitas tua, & pec-
8 catum tuum mundabitur. * Et audiui
vocem Domini dicentis: Quem mittã?
& quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego,
9 mitte me. * Et dixit: Vade, & dices po-
pulo huic: || Audite audientes, & nolite || Mat. 13.b.14
intelligere: & videte visionem, & nolite Mar. 4.b.12
10 cognoscere. * Excæca cor populi hu- Luc. 8.b.10 Io. 12.f.40
D ius, & aures eius aggraua: & oculos eius Act. 28.f.26
claude: ne forte videat oculis suis, & Rom. 11.b.8
auribus suis audiat, & corde suo intel-
ligat, & conuertatur, & sanem eum.
11 * Et dixi: Vsquequo Domine? Et dixit:
Donec desolentur ciuitates absque habi-
tatore, & domus sine homine, & ter-
12 ra relinquetur deserta. * Et longe faciet
Domi-

Dominus homines, & multiplicabitur
quæ derelicta fuerat in medio terræ.* Et 13
adhuc in ea decimatio, & conuertetur,
& erit in ostensionem sicut terebinthus,
& sicut quercus, quæ expandit ramos
suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAP. VII.

4. Reg. 16. a. 5 ET factum est in diebus Achaz filij 1
Ioathan, filij Oziæ regis Iuda, ascen- A
dit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Ro-
meliæ rex Israel, in Ierusalem, ad præ-
liandum contra eam: & non potuerunt
debellare eam.* Et nunciauerunt domui 2
Dauid, dicentes: Requieuit Syria super
Ephraim, & commotum est cor eius, &
cor populi eius, sicut mouentur ligna
siluarum a facie venti. * Et dixit Do- 3
minus ad Isaiam: Egredere in occursum
Achaz tu, & qui derelictus est Iasub fi-
lius tuus, ad extremum aquæductus pi-
scinæ superioris in via Agri fullonis.* Et 4
dices ad eum: Vide vt sileas: noli time-
re, & cor tuum ne formidet a duabus
caudis titionum fumigantium istorum
in ira furoris Rasin regis Syriæ, & filij
Romeliæ: * eo quòd consilium inierit 5
contra te Syria in malum Ephraim, & B
filius Romeliæ, dicentes: * Ascendamus 6
ad Iudam, & suscitemus eum, & auella-
mus eum ad nos, & ponamus regem in
medio eius filium Tabeel. * Hæc dicit 7
Dominus Deus: Non stabit, & non erit
istud: * sed caput Syriæ Damascus, & ca- 8
put Damasci Rasin: & adhuc sexaginta
& quinque anni, & desinet Ephraim esse
populus: * & caput Ephraim Samaria, 9
& caput Samariæ filius Romeliæ. Si
non credideritis, non permanebitis.* Et 10
adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicēs:
* Pete tibi signum a Domino Deo tuo 11
in profundum inferni, siue in excelsum
supra. * Et dixit Achaz: Non petam, & 12
non tentabo Dominum. * Et dixit: Au- 13
dite ergo domus Dauid: Numquid pa-
rum vobis est, molestos esse hominibus,
quia molesti estis & Deo meo? * Propter 14
hoc dabit Dominus ipse vobis signum. C
‖ Mat. 1. d. 23 Luc. 1. c. 31 ‖ Ecce virgo concipiet, & pariet filium,
& vocabitur nomen eius Emmanuel.
* Butyrum & mel comedet, vt sciat re- 15
probare malum, & eligere bonum.
16 * Quia antequam sciat puer reprobare
malum, & eligere bonum, derelinque-
tur terra, quam tu detestaris a facie
17 duorum regum suorum. * Adducet Do-
minus super te, & super populum tuū,
& super domum patris tui dies, qui non
venerunt a diebus separationis Ephraim
18 a Iuda cum rege Assyriorum. * Et erit
in die illa: Sibilabit Dominus muscæ,
quæ est in extremo fluminum Ægypti,
19 & api, quæ est in terra Assur, * & ve-
nient, & requiescent omnes in torren-
tibus vallium, & in cauernis petrarum,
& in omnibus frutetis, & in vniuersis
20 foraminibus. * In die illa radet Domi-
D nus in nouacula conducta in his, qui
trans flumen sunt, in rege Assyriorum,
caput & pilos pedum, & barbam vni-
21 uersam. * Et erit in die illa: Nutriet ho-
22 mo vaccam boum, & duas oues,* & præ
vbertate lactis comedet butyrum: buty-
rum enim & mel manducabit omnis qui
23 relictus fuerit in medio terræ. * Et erit
in die illa: Omnis locus vbi fuerint mil-
le vites, mille argenteis, in spinas & in
24 vepres erunt. * Cum sagittis & arcu in-
gredientur illuc: vepres enim & spinæ
25 erunt in vniuersa terra.* Et omnes mō-
tes, qui in sarculo sarrientur, non ve-
niet illuc terror spinarum & veprium,
& erit in pascua bouis, & in conculca-
tionem pecoris.

CAP. VIII.

1 ET dixit Dominus ad me: Sume tibi
A librum grandem, & scribe in eo
stylo hominis: Velociter spolia detrahe,
2 cito prædare. * Et adhibui mihi testes
fideles, Vriam sacerdotem, & Zachariam
3 filium Barachiæ: * & accessi ad prophe-
tissam, & concepit & peperit filium. Et
dixit Dominus ad me: Voca nomen
eius, Accelera spolia detrahere: Festina
4 prædari. * Quia antequam sciat puer
vocare patrem suum & matrem suam,
auferetur fortitudo Damasci, & spolia
5 Samariæ coram rege Assyriorum. * Et
adiecit Dominus loqui ad me adhuc, di-
6 cens: * Pro eo quòd abiecit populus iste
‖ aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, &
assumpsit magis Rasin, & filium Rome-
7 liæ: * propter hoc ecce Dominus addu-
cet super eos aquas fluminis fortes &

multas, regem Assyriorum, & omnem
gloriam eius: & ascendet super omnes
riuos eius, & fluet super vniuersas ripas
eius, * & ibit per Iudam, inundans, & 8
transiens vsque ad collũ veniet. Et erit
extensio alarum eius, implens latitudi-
nem terræ tuæ o Emmanuel. * Congre- 9
gamini populi, & vincimini, & audite
vniuersæ procul terræ: confortamini &
vincimini, accingite vos & vincimini:
* inite consilium, & dissipabitur: loqui- 10
mini verbum, & non fiet: quia nobiscũ
Deus. * Hæc enim ait Dominus ad me: 11
Sicut in manu forti erudiuit me, ne irẽ C
in via populi huius, dicens: * Non dica- 12
tis, coniuratio: omnia enim quæ loqui-
tur populus iste, coniuratio est: & timo-
rẽ eius ne timeatis, neque paueatis. * Do- 13
minum exercituum ipsum sanctificate:
ipse pauor vester, & ipse terror vester.
‖ Luc. 2. e. 34 Rom. 9. g. 32 1. Pet. 2. b. 6 * Et erit vobis in sanctificationem. ‖ In 14
lapidem autem offensionis, & in petrã
scandali duabus domibus Israel, in la-
queum & in ruinam habitantibus Ieru-
salem. * Et offendent ex eis plurimi, & 15
cadent, & conterentur, & irretientur,
& capientur. * Liga testimonium, signa 16
legem in discipulis meis. * Et expectabo 17
Dominum, qui abscondit faciem suam D
a domo Iacob, & præstolabor eum.
* Ecce ego & pueri mei, quos dedit mi- 18
hi Dominus in signum, & in portentũ
Israel a Domino exercituũ, qui habitat
in monte Sion. * Et cum dixerint ad 19
vos: Quærite a pythonibus, & a diuinis,
qui stridẽt in incãtationibus suis: Num-
quid non populus a Deo suo requiret
pro viuis a mortuis? * Ad legem magis, 20
& ad testimonium. Quòd si non dixe-
rint iuxta verbum hoc, nõ erit eis ma-
tutina lux. * Et transibit per eam, cor- 21
ruet, & esuriet: & cum esurierit, irasce-
tur, & maledicet regi suo, & Deo suo,
& suspiciet sursum. * Et ad terram in- 22
tuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ,
dissolutio & angustia, & caligo perse-
quens, & non poterit auolare de angu-
stia sua.

CAP. IX.

PRimo tempore alleuiata est Terra 1
Zabulon, & Terra Nephthali: & no- A
uissimo aggrauata est via maris trãs Ior-
2 danem Galilææ Gentium. * Populus, qui
ambulabat in tenebris, vidit lucem ma-
gnam: habitantibus in regione vmbræ
3 mortis, lux orta est eis. * Multiplicasti
gentem, & non magnificasti lætitiam.
Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur
in messe, sicut exultant victores capta
4 præda, quando diuidunt spolia. * Iugũ
enim oneris eius, & virgã humeri eius,
& sceptrum exactoris eius superasti ‖ si- ‖ Iud. 7. f. 22
5 cut in die Madian. * Quia omnis violẽ-
ta prædatio cum tumultu, & vestimen-
tum mistum sanguine, erit in combu-
6 stionem, & cibus ignis. * PARVVLVS
B enim NATVS est nobis, & filius datus
est nobis, & factus est principatus super
humerum eius: & vocabitur nomen e-
ius, Admirabilis, consiliarius, Deus, for-
tis, pater futuri sæculi, princeps pacis.
7 * Multiplicabitur eius imperium, & pa-
cis non erit finis: super solium Dauid,
& super regnum eius sedebit: vt confir-
met illud, & corroboret in iudicio &
iustitia, amodo & vsque in sempiternũ:
zelus Domini exercituum faciet hoc.
8 * Verbum misit Dominus in Iacob, &
9 cecidit in Israel. * Et sciet omnis popu-
lus Ephraim, & habitantes Samariam
in superbia & magnitudine cordis di-
10 centes: * Lateres ceciderunt, sed quadris
lapidibus ædificabimus: sycomoros suc-
11 ciderunt, sed cedros immutabimus. * Et
eleuabit Dominus hostes Rasin super
eum, & inimicos eius in tumultum ver-
12 tet: * Syriam ab oriente, & Philisthijm
C ab Occidente: & deuorabunt Israel to-
to ore. In omnibus his non est auersus
furor eius, sed adhuc manus eius exten-
13 ta: * & populus nõ est reuersus ad per-
cutientem se, & Dominũ exercituum
14 non inquisierunt. * Et disperdet Domi-
nus ab Israel caput & caudam, incuruã-
15 tem & refrenantẽ die vna. * Longæuus &
honorabilis, ipse est caput: & propheta
16 docens mendacium, ipse est cauda. * Et
erunt, qui beatificant populum istum, se-
ducentes: & qui beatificãtur, præcipita-
17 ti. * propter hoc super adolescẽtulis eius
non lætabitur Dominus: & pupillorum
D eius, & viduarum non miserebitur: quia
omnis hypocrita est & nequam, & vni-
uersum os locutum est stultitiam. In
omnibus his non est auersus furor eius,
18 sed adhuc manus eius extenta. * Succẽsa
est

est enim quasi ignis impietas, veprem
& spinam vorabit: & succendetur in
densitate saltus, & conuoluetur super-
bia fumi. * In ira Domini exercituum 19
conturbata est terra, & erit populus
quasi esca ignis: vir fratri suo non par-
cet. * Et declinabit ad dexteram, & 20
esuriet: & comedet ad sinistram, & non
saturabitur: vnusquisque carnem brachij
sui vorabit: Manasses Ephraim, & E-
phraim Manassen, simul ipsi contra Iu-
dam. * In omnibus his non est auersus 21
furor eius, sed adhuc manus eius extẽta.

CAP. X.

VÆ qui condunt leges iniquas: & 1
scribentes, iniustitiam scripserunt: A
* vt opprimerent in iudicio pauperes, & 2
vim facerent causæ humilium populi
mei: vt essent viduæ præda eorum, &
pupillos diriperent. * Quid facietis in 3
die visitationis, & calamitatis de longe
venientis? ad cuius confugietis auxiliũ?
& vbi derelinquetis gloriam vestram,
* ne incuruemini sub vinculo, & cum 4
interfectis cadatis? Super omnibus his
non est auersus furor eius, sed adhuc
manus eius extenta. * Væ Assur, virga 5
furoris mei & baculus ipse est, in manu
eorum indignatio mea. * Ad gentẽ fal- 6
lacem mittam eum, & contra populum B
furoris mei mandabo illi, vt auferat
spolia, & diripiat prædam, & ponat il-
lum in conculcationem quasi lutũ pla-
tearum. * Ipse autem non sic arbitrabi- 7
tur, & cor eius non ita existimabit: sed
ad conterendum erit cor eius, & ad in-
ternecionem gẽtium non paucarũ. * Di- 8
cet enim: * Numquid nõ principes mei 9
simul reges sunt? numquid nõ vt Char-
camis, sic Calano: & vt Arphad, sic E-
math? numquid non vt Damascus, sic
Samaria? * Quomodo inuenit manus 10
mea regna idoli, sic & simulachra eorũ
de Ierusalem, & de Samaria. * Numquid 11
non sicut feci Samariæ & idolis eius, sic C
faciam Ierusalem & simulachris eius?
* Et erit: cum impleuerit Dominus cun- 12
cta opera sua in monte Sion, & in Ie-
rusalem, visitabo super fructum magni-
‖ 4.Reg.19.g.35 fici cordis regis ‖ Assur, & super gloriã
Inf.37.g.36 altitudinis oculorum eius. * Dixit enim: 13
In fortitudine manus meæ feci, & in sa-

pientia mea intellexi: & abstuli termi-
nos populorum, & principes eorum de-
prædatus sum, & detraxi quasi potens in
14 sublimi residentes. * Et inuenit quasi ni-
dum manus mea fortitudinem populo-
rum: & sicut colliguntur oua, quæ de-
D relicta sunt, sic vniuersam terram ego
cõgregaui: & non fuit qui moueret pẽ-
15 nam, & aperiret os, & ganniret. * Nũ-
quid gloriabitur securis contra eũ, qui
secat in ea? aut exaltabitur serra contra
eum, a quo trahitur? quomodo si ele-
uetur virga contra eleuantem se, & exal-
tetur baculus, qui vtique lignum est.
16 * Propter hoc mittet dominator Domi-
nus exercituum in pinguibus eius tenui-
tatem: & subtus gloriam eius succensa
17 ardebit quasi combustio ignis. * Et erit
lumen Israel in igne, & Sanctus eius in
flamma: & succendetur, & deuorabitur
18 spina eius, & vepres in die vna. * Et glo-
E ria saltus eius, & carmeli eius ab anima
vsque ad carnem consumetur, & erit
19 terrore profugus. * Et reliquiæ ligni sal-
tus eius præ paucitate numerabuntur, &
20 puer scribet eos. * Et erit in die illa: nõ
adijciet residuum Israel, & hi, qui fu-
gerint de domo Iacob, inniti super eo,
qui percutit eos: sed innitetur super Do-
21 minum sanctum Israel in veritate. * Re-
liquiæ conuertentur, reliquiæ, inquam,
22 Iacob ad Deum fortem. * ‖ Si enim fue- ‖ Rom.9.f.27
rit populus tuus Israel quasi arena ma- Inf.11.c.11
ris, reliquiæ conuertentur ex eo, con-
summatio abbreuiata inundabit iustitiã.
23 * Consummationem enim & abbreuia-
F tionem Dominus Deus exercituum fa-
24 ciet in medio omnis terræ. * Propter
hoc, hæc dicit Dominus Deus exerci-
tuum: Noli timere populus meus ha-
bitator Sion, ab Assur: in virga per-
cutiet te, & baculum suum leuabit su-
25 per te in via Ægypti. * Adhuc enim
paululum modicumq; & consummabi-
tur indignatio & furor meus super sce-
26 lus eorum. * ‖ Et suscitabit super eum ‖ Inf.37.g.36
Dominus exercituum flagellum ‖ iuxta ‖ Iud.7.g.25
plagam Madian in Petra Oreb, & vir-
gam suam super mare, & leuabit eam
27 in via Ægypti. * Et erit in die illa: Au-
G feretur onus eius de humero tuo, & iu-
gum eius de collo tuo, & cõputrescet iu-
28 gum a facie olei. * Veniet in Aiath, trãsi-
bit in Magron: apud Machmas commẽ-

dabit

dabit vasa sua. * Transierunt cursim Ga- 29
ba sedes nostra: obstupuit Rama, Ga-
baath Saulis fugit. * Hinni voce tua fi- 30
lia Gallim, attende Laisa, paupercula
Anathoth. * Migrauit Medemena: habi- 31
tatores Gabim confortamini. * Adhuc 32
dies est, vt in Nobe stetur: agitabit ma-
num suam super montem filiæ Sion,
collem Ierusalẽ. * Ecce dominator Do- 33
minus exercituum confringet laguncu-
lam in terrore, & excelsi statura succi-
dentur, & sublimes humiliabuntur. * Et 34
subuertentur condensa saltus ferro: &
Libanus cum excelsis cadet.

CAP. XI.

Act.13.d.23 ET egredietur virga de radice Iesse, 1
& flos de radice eius ascendet. * Et 2
requiescet super eum spiritus Domini: A
spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus
consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ,
& pietatis, * & replebit eum spiritus ti- 3
moris Domini: non secundum visionem
oculorum iudicabit, neque secundũ au-
ditum aurium arguet: * sed iudicabit in 4
iustitia pauperes, & arguet in æquitate
‖ 2.Thess.2.c.8 pro mansuetis terræ: ‖ & percutiet ter-
ram virga oris sui, & spiritu labiorum
suorum interficiet impium. * Et erit iu- 5
stitia cingulum lumborum eius: & fides
‖ Isa.65.d.25 cinctorium renum eius. * ‖ Habitabit lu- 6
pus cum agno: & pardus cũ hœdo ac- B
cubabit: vitulus & leo, & ouis simul
morabuntur, & puer paruulus minabit
eos. * Vitulus, & vrsus pascentur: simul 7
requiescent catuli eorum: & leo quasi
bos comedet paleas. * Et delectabitur 8
infans ab vbere super foramine aspidis:
& in cauerna reguli, qui ablactatus fue-
rit, manum suam mittet. * Non noce- 9
bunt, & non occident in vniuerso mõte
sancto meo: quia repleta est terra scien-
tia Domini, sicut aquæ maris operien-
‖ Ro.15.c.12 tes. * ‖ In die illa radix Iesse, qui stat in 10
signum populorum, ipsum gentes de- C
precabuntur, & erit sepulchrũ eius glo-
riosum. * Et erit in die illa: Adijciet 11
Dominus secundò manum suam ad pos-
sidendum residuum populi sui, quod re-
linquetur ab Assyrijs, & ab Ægypto, &
a Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam,
& a Sennaar, & ab Emath, & ab insulis
maris. * Et leuabit signum in nationes, 12
& congregabit profugos Israel, & dis-
persos Iuda colliget a quattuor plagis
13 terræ. * Et auferetur zelus Ephraim, &
D hostes Iuda peribũt: Ephraim nõ æmu-
labitur Iudam, & Iudas non pugnabit
14 contra Ephraim. * Et volabunt in hu-
meros Philisthijm per mare, simul præ-
dabũtur filios Oriẽtis: Idumæa & Moab
præceptum manus eorum, & filij Am-
15 mon obedientes erũt. * Et desolabit Do-
minus linguam maris Ægypti, & leua-
bit manum suam super flumen in forti-
tudine spiritus sui: & percutiet eum in
septem riuis, ita vt transeant per eum
16 calceati. * Et erit via residuo populo
meo, qui relinquetur ab Assyrijs: sicut
fuit Israeli in die illa, qua ascendit de
Terra Ægypti.

CAP. XII.

1 ET dices in die illa: Confitebor tibi
A Domine, quoniam iratus es mihi:
conuersus est furor tuus, & consolatus
2 es me. * Ecce Deus saluator meus, fidu-
cialiter agam, & non timebo: ‖ quia ‖ Exod.15.a.2
fortitudo mea, & laus mea Dominus, & Psal.117.c.14
3 factus est mihi in salutem. * Haurietis
B aquas in gaudio de fontibus saluatoris:
4 * & dicetis in die illa: Confitemini Do-
mino, & inuocate nomen eius: notas fa-
cite in populis adinuentiones eius: me-
mentote quoniam excelsum est nomen
5 eius. * Cantate Domino quoniam ma-
gnifice fecit: annunciate hoc in vniuer-
6 sa terra. * Exulta, & lauda habitatio
Sion: quia magnus in medio tui san-
ctus Israel.

CAP. XIII.

1 ONus Babylonis, quod vidit Isaias
2 filius Amos. * Super montem ca-
A liginosum leuate signum, exaltate vocẽ,
leuate manum, & ingrediantur portas
3 duces. * Ego mandaui sanctificatis meis,
& vocaui fortes meos in ira mea, exul-
4 tantes in gloria mea. * Vox multitudi-
nis in montibus, quasi populorum fre-
quentium: vox sonitus regum, gentium
congregatarũ: Dominus exercituũ præ-
5 cepit militiæ belli, * venientibus de ter-
ra procul, a summitate cæli: Dominus,
& vasa furoris eius, vt disperdat omnẽ
6 terram. * Vlulate, quia prope est dies
Domini:

Domini : quasi vastitas a Domino ve-
niet. * Propter hoc, omnes manus dis- 7
soluentur, & omne cor hominis conta-
bescet, * & conteretur. Torsiones & do- 8
lores tenebunt, quasi parturiens, dole- B
bunt : vnusquisque ad proximum suum
stupebit, facies combustæ vultus eorum.
* Ecce dies Domini veniet, crudelis, & 9
indignationis plenus, & iræ, furorisq.
ad ponendam terram in solitudinem, &
peccatores eius conterendos de ea.
|| Ezec.32.b.7 Ioel 3.c.15 Matt.24.c.29 Mar.13.c.24 Luc.21.c.25
* || Quoniam stellæ cæli, & splendor ea- 10
rum non expandent lumen suum: obte-
nebratus est sol in ortu suo, & luna non
splendebit in lumine suo. * Et visitabo 11
super orbis mala, & contra impios ini-
quitatem eorum, & quiescere faciam su-
perbiam infidelium, & arrogantiam for-
tium humiliabo. * Pretiosior erit vir 12
auro, & homo mundo obrizo. * Super 13
hoc cælum turbabo: & mouebitur terra C
de loco suo propter indignationem Do-
mini exercituum, & propter diem iræ
furoris eius. * Et erit quasi damula fu- 14
giens, & quasi ouis: & non erit qui cō-
greget : vnusquisque ad populum suum
conuertetur, & singuli ad terram suam
fugient. * Omnis, qui inuentus fuerit, 15
occidetur : & omnis, qui superuenerit,
|| Psal.136.b.9 cadet in gladio. * || Infantes eorum alli- 16
dentur in oculis eorum: diripientur do-
mus eorum, & vxores eorū violabuntur.
* Ecce ego suscitabo super eos Medos, 17
qui argentum non quærant, nec aurum
velint: * sed sagittis paruulos interficiēt, 18
& lactantibus vteris non miserebuntur, D
& super filios nō parcet oculus eorum.
* Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, 19
|| Gen.19.e.24 inclyta superbia Chaldæorū: || sicut sub-
uertit Dominus Sodomam & Gomor-
rham. * Non habitabitur vsque in finē, 20
& non fundabitur vsque ad generationē
& generationē : nec ponet ibi tentoria
Arabs, nec pastores requiescēt ibi. * Sed 21
requiescent ibi bestiæ, & replebūtur do-
mus eorum draconibus : & habitabunt
ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi :
* & respondebunt ibi vlulæ in ædibus 22
eius, & sirenes in delubris voluptatis.

CAP. XIIII.

PRope est vt veniat tempus eius, & 1
dies eius non elongabuntur. Mise- A
rebitur enim Dominus Iacob, & eliget
adhuc de Israel, & requiescere eos faciet
super humum suam: adiungetur aduena
2 ad eos, & adhærebit domui Iacob. * Et
tenebunt eos populi, & adducent eos in
locum suum : & possidebit eos domus
Israel super terram Domini in seruos &
ancillas : & erunt capientes eos, qui se
ceperant, & subijcient exactores suos.
3 * Et erit in die illa: cum requiem dede-
rit tibi Deus a labore tuo, & a concus-
sione tua, & a seruitute dura, qua ante
4 seruisti : * sumes parabolam istam con-
tra regem Babylonis, & dices: Quomo-
do cessauit exactor, quieuit tributum?
5 * Contriuit Dominus baculum impio-
6 rum, virgam dominantium, * cædentem
B populos in indignatione, plaga insana-
bili, subijcientem in furore gentes, per-
7 sequentem crudeliter. * Conquieuit &
siluit omnis terra, gauisa est & exulta-
8 uit : * abietes quoque lætatæ sunt super
te, & cedri Libani: ex quo dormisti, nō
9 ascendet qui succidat nos. * Infernus
subter conturbatus est in occursum ad-
uentus tui, suscitauit tibi gigantes. Om-
nes principes terræ surrexerūt de solijs
10 suis, omnes principes nationum. * Vni-
uersi respondebunt, & dicent tibi: Et tu
vulneratus es sicut & nos, nostri similis
11 effectus es. * Detracta est ad inferos su-
C perbia tua, concidit cadauer tuum: sub-
ter te sternetur tinea, & operimentum
12 tuum erunt vermes. * Quomodo ceci-
disti de cælo lucifer, qui mane orieba-
ris? corruisti in terram, qui vulnerabas
13 gentes? * qui dicebas in corde tuo: In
cælum conscendā, super astra Dei exal-
tabo solium meum, sedebo in monte te-
14 stamenti, in lateribus Aquilonis. * Ascen-
dam super altitudinem nubium, similis
15 ero Altissimo. * Verumtamen ad infer-
16 num detraheris in profundū laci : * qui
D te viderint, ad te inclinabūtur, teq. pro-
spicient: Numquid iste est vir, qui con-
turbauit terram, qui concussit regna,
17 * qui posuit orbem desertum, & vrbes
eius destruxit, vinctis eius non aperuit
18 carcerem? * Omnes reges gentium vni-
uersi dormierunt in gloria, vir in domo
19 sua. * Tu autem proiectus es de sepul-
chro tuo, quasi stirps inutilis pollutus,
& obuolutus cū his, qui interfecti sunt
gladio, & descenderunt ad fundamenta
laci,

laci, quasi cadauer putridum. * Non ha- 20
bebis consortium, neque cum eis in se- E
pultura: tu enim terram tuam disper-
didisti, tu populum tuum occidisti: non
vocabitur in æternum semen pessimo-
rum. * Præparate filios eius occisioni 21
in iniquitate patrum suorum: non con-
surgent, nec hereditabunt terram, neque
implebunt faciem orbis ciuitatum. * Et 22
consurgam super eos, dicit Dominus
exercituum: & perdam Babylonis no-
men, & reliquias, & germen, & proge-
niem, dicit Dominus. * Et ponam eam 23
in possessionem ericij, & in paludes a- F
quarum, & scopabo eam in scopa terẽs,
dicit Dominus exercituum. * Iurauit 24
Dominus exercituum, dicens: Si non,
vt putaui, ita erit: & quomodo mente
tractaui, * sic eueniet: Vt conteram As- 25
syrium in terra mea, & in montibus
meis conculcem eum: & auferetur ab
eis iugum eius, & onus illius ab hume-
ro eorum tolletur. * Hoc consilium, 26
quod cogitaui super omnem terram, &
hæc est manus extenta super vniuersas
gentes. * Dominus enim exercituũ de- 27
creuit: & quis poterit infirmare? &
manus eius extẽta: & quis auertet eam?
* In anno, quo mortuus est rex Achaz, 28
factum est onus istud: * ne læteris Phi- 29
listhæa omnis tu, quoniam comminuta G
est virga percussoris tui: de radice enim
colubri egredietur regulus, & semẽ eius
absorbens volucrẽ. * Et pascentur pri- 30
mogeniti pauperum, & pauperes fidu-
cialiter requiescent: & interire faciam
in fame radicem tuam, & reliquias tuas
interficiam. * Vlula porta, clama ciui- 31
tas: prostrata est Philisthæa omnis: ab
Aquilone enim fumus veniet, & non est
qui effugiet agmen eius. * Et quid re- 32
spondebitur nuncijs gentis? Quia Do-
minus fundauit Sion, & in ipso spera-
bunt pauperes populi eius.

CAP. XV.

ONus Moab. Quia nocte vastata est 1
Ar Moab, conticuit: quia nocte va- A
status est murus Moab, conticuit. * Ascẽ- 2
dit domus, & Dibon ad excelsa in plan-
ctum super Nabo, & super Medaba,
Moab vlulauit: || in cunctis capitibus
eius caluitium, & omnis barba radetur.

|| Ier. 48. f. 37
Ezec. 7. e. 18

3 * In triuijs eius accincti sunt sacco: su-
B per tecta eius, & in plateis eius omnis
4 vlulatus descendit in fletum. * Clamabit
Hesebon, & Eleale, vsque Iasa audita est
vox eorum. super hoc expediti Moab
5 vlulabũt, anima eius vlulabit sibi. * Cor
C meum ad Moab clamabit, vectes eius vs-
que ad Segor vitulam conternantem:
per ascensum enim Luith flens ascendet,
& in via Oronaim clamorem contritio-
6 nis leuabunt. * Aquæ enim Nemrim de-
sertæ erunt, quia aruit herba, defecit ger-
7 men, viror omnis interijt. * Secundum
D magnitudinem operis & visitatio eorũ:
8 ad torrentem salicũ ducent eos. * Quo-
niam circuiuit clamor terminum Moab:
vsque ad Gallim vlulatus eius, & vsque
9 ad Puteum Elim clamor eius. * Quia
aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: po-
nam enim super Dibon additamenta:
his, qui fugerint de Moab leonem, &
reliquijs terræ.

CAP. XVI.

1 EMitte agnum Domine dominatorem
A terræ, de Petra deserti ad montem
2 filiæ Sion. * Et erit: Sicut auis fugiens,
& pulli de nido auolantes, sic erunt fi-
3 liæ Moab in transcensu Arnon. * Ini cõ-
silium, coge concilium: pone quasi no-
ctem vmbram tuam in meridie: abscõ-
4 de fugientes, & vagos ne prodas. * Ha-
bitabũt apud te profugi mei: Moab esto
latibulum eorum a facie vastatoris: fi-
nitus est enim puluis, consummatus est
miser: defecit qui conculcabat terram.
5 * Et præparabitur in misericordia soliũ,
B & sedebit super illud in veritate in ta-
bernaculo Dauid, iudicans & quærẽs iu-
dicium, & velociter reddens quod iustũ
6 est. * || Audiuimus superbiam Moab, su- || Ier. 48. e. 29
perbus est valde: superbia eius & arro-
gantia eius, & indignatio eius plusquam
7 fortitudo eius. * Idcirco vlulabit Moab
ad Moab, vniuersus vlulabit: his, qui læ-
tantur super muros cocti lateris, loqui-
8 mini plagas suas. * Quoniam suburba-
na Hesebon deserta sunt, & vineam Sa-
C bama domini Gentium exciderunt: fla-
gella eius vsque ad Iazer peruenerunt:
errauerunt in deserto, propagines eius
9 relictæ sunt, transierunt mare. * Super
hoc plorabo in fletu Iazer vineã Saba-
ma:

ma: inebriabo te lacryma mea Hesebō,
& Eleale: quoniam super vindemiam
tuam, & super messem tuam vox calcā-
tium irruit. * Et auferetur lætitia & 10
exultatio de Carmelo, & in vineis non
exultabit neque iubilabit. vinum in tor-
culari non calcabit qui calcare consue-
uerat: vocem calcantium abstuli. * Su- 11
per hoc venter meus ad Moab quasi ci- D
thara sonabit, & viscera mea ad murum
cocti lateris. * Et erit: cum apparuerit 12
quod laborauit Moab super excelsis suis,
ingredietur ad sancta sua vt obsecret, &
non valebit. * Hoc verbum, quod locu- 13
tus est Dominus ad Moab ex tunc: * & 14
nunc locutus est Dominus, dicens: In
tribus annis quasi anni mercenarij aufe-
retur gloria Moab super omni populo
multo, & relinquetur paruus & modi-
cus, nequaquam multus.

CAP. XVII.

ONus Damasci. Ecce Damascus de- 1
sinet esse ciuitas, & erit sicut acer- A
uus lapidum in ruina. * Derelictæ ciui- 2
tates Aroer gregibus erunt, & requiescēt
ibi, & non erit qui exterreat. * Et cessa- 3
bit adiutorium ab Ephraim, & regnum
a Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut glo-
ria filiorum Israel erunt: dicit Dominus
exercituū. * Et erit in die illa: attenua- 4
bitur gloria Iacob, & pinguedo carnis
eius marcescet. * Et erit sicut congre- 5
gans in messe quod restiterit, & brachiū B
eius spicas leget: & erit sicut quærens
spicas in valle Raphaim. * Et relinque- 6
tur in eo sicut racemus, & sicut excussio
oleæ duarum vel trium oliuarū in sum-
mitate rami, siue quattuor aut quinque
in cacuminibus eius fructus eius: dicit
Dominus Deus Israel. * In die illa incli- 7
nabitur homo ad Factorem suū, & oculi
eius ad sanctū Israel respicient: * & non 8
inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt ma-
nus eius: & quæ operati sunt digiti eius
non respiciet, lucos & delubra. * In die 9
illa erunt ciuitates fortitudinis eius de- C
relictæ sicut aratra, & segetes quæ dereli-
ctæ sunt a facie filiorū Israel, & eris de-
serta. * Quia oblita es Dei saluatoris tui, 10
& fortis adiutoris tui non es recordata:
propterea plātabis plantationem fidelē,
& germen alienum seminabis. * In die 11
plantationis tuæ labrusca, & mane semē
tuum florebit: ablata est messis in die
12 hereditatis, & dolebit grauiter. * Væ
D multitudini populorum multorum, vt
multitudo maris sonantis: & tumultus
turbarum, sicut sonitus aquarum multa-
13 rum. * Sonabunt populi sicut sonitus a-
quarum inundantium, & increpabit eū,
& fugiet procul: & rapietur sicut puluis
mōtium a facie venti, & sicut turbo co-
14 ram tempestate. * In tempore vespere,
& ecce turbatio: in matutino, & non
subsistet. hæc est pars eorum, qui vasta-
uerunt nos, & sors diripientium nos.

CAP. XVIII.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est
2 trans flumina Æthiopiæ, * qui mit-
A tit in mare legatos, & in vasis papyri su-
per aquas. Ite angeli veloces ad gētem
conuulsam, & dilaceratam: ad populum
terribilem, post quem non est alius: ad
gentem expectantem & cōculcatam, cu-
ius diripuerunt flumina terram eius:
3 * omnes habitatores orbis, qui morami-
B ni in terra, cum eleuatum fuerit signum
in montibus, videbitis, & clangorem tu-
4 bæ audietis: * quia hæc dicit Dominus
ad me: Quiescam, & considerabo in lo-
C co meo sicut meridiana lux clara est, &
5 sicut nubes roris in die messis. * Ante
messem enim totus effloruit, & imma-
tura perfectio germinabit, & præciden-
tur ramusculi eius falcibus: & quæ de-
relicta fuerint, abscindentur, & excu-
6 tientur. * Et relinquentur simul auibus
montium, & bestijs terræ: & æstate per-
petua erunt super eum volucres, & om-
nes bestiæ terræ super illum hiemabūt.
7 * In tempore illo deferetur munus Do-
D mino exercituum a populo diuulso &
dilacerato: a populo terribili, post quē
non fuit alius, a gente expectante, ex-
pectante & conculcata, cuius diripue-
runt flumina terram eius, ad locum
nominis Domini exercituum montem
Sion.

CAP. XIX.

1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascen-
A det super nubem leuem, & ingre-
dietur Ægyptum, & commouebuntur
simu-

simulachra Ægypti a facie eius, & cor
Ægypti tabescet in medio eius. * Et cō- 2
currere faciam Ægyptios aduersus Ægy-
ptios: & pugnabit vir contra fratrem
suum, & vir contra amicum suum, ciui-
tas aduersus ciuitatem, regnum aduersus
regnum. * Et dirumpetur spiritus Ægy- 3
pti in visceribus eius, & consilium eius
præcipitabo: & interrogabunt simula-
chra sua, & diuinos suos, & pythones,
& ariolos. * Et tradam Ægyptū in ma- 4
nu dominorum crudelium, & rex fortis
dominabitur eorum, ait Dominus Deus
exercituum. * Et arescet aqua de mari, 5
& fluuius desolabitur, atque siccabitur.
* Et deficient flumina: attenuabuntur, & 6
siccabuntur riui aggerum. Calamus & B
iuncus marcescet: * nudabitur aluëus 7
riui a fonte suo, & omnis sementis ir-
rigua siccabitur, arescet, & non erit.
* Et mœrebunt piscatores, & lugebunt 8
omnes mittentes in flumen hamum, &
expandentes rete super faciem aquarum
emarcescent. * Confundentur qui ope- 9
rabantur linum, pectentes, & texentes
subtilia. * Et erunt irrigua eius flaccen- 10
tia: omnes qui faciebant lacunas ad ca-
piendos pisces. * Stulti principes Ta- 11
neos, sapientes consiliarij Pharaonis de-
derunt consiliū insipiens: quomodo di-
cetis Pharaoni: Filius sapientium ego,
filius regum antiquorum? * Vbi nunc 12
sunt sapientes tui? annuncient tbi, &
indicēt quid cogitauerit Dominus exer-
cituum super Ægyptum. * Stulti facti 13
sunt principes Taneos, emarcuerūt prin-
cipes Mempheos, deceperūt Ægyptum,
angulum populorum eius. * Dominus 14
miscuit in medio eius spiritum vertigi- C
nis: & errare fecerunt Ægyptum in om-
ni opere suo, sicut errat ebrius & vo-
mens. * Et non erit Ægypto opus, quod 15
faciat caput & caudam incuruantem, &
refrenantem. * In die illa erit Ægyptus 16
quasi mulieres, & stupebunt, & time-
bunt a facie cōmotionis manus Domi-
ni exercituum, quam ipse mouebit su-
per eam. * Et erit Terra Iuda Ægypto 17
in pauorem: omnis, qui illius fuerit re-
cordatus, pauebit a facie consilij Domi-
ni exercituum, quod ipse cogitauit su-
per eam. * In die illa erunt quinque ci- 18
uitates in Terra Ægypti, loquentes lin-
gua Chanaan, & iurantes per Dominum
exercituum: Ciuitas solis vocabitur
19 vna. * In die illa erit altare Domini in
medio Terræ Ægypti, & titulus Domi-
20 ni iuxta terminum eius * erit in signum,
& in testimonium Domino exercituum
D in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad
Dominum a facie tribulantis, & mittet
eis saluatorem & propugnatorem, qui
21 liberet eos. * Et cognoscetur Dominus
ab Ægypto, & cognoscent Ægyptij Do-
minum in die illa, & colent eum in ho-
stijs & in muneribus: & vota vouebunt
22 Domino, & soluent. * Et percutiet Do-
minus Ægyptum plaga, & sanabit eam,
& reuertentur ad Dominum, & placa-
23 bitur eis, & sanabit eos. * In die illa
erit via de Ægypto in Assyrios, & intra-
bit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in
24 Assyrios, & seruient Ægyptij Assur. * In
die illa erit Israel tertius Ægyptio &
25 Assyrio: benedictio in medio terræ, * cui
benedixit Dominus exercituum, dicens:
Benedictus populus meus Ægypti, &
opus manuum mearum Assyrio: here-
ditas autem mea Israel.

CAP. XX.

1 IN anno, quo ingressus est Tharthan
A in Azotum, cum misisset eum Sargon
rex Assyriorū, & pugnasset contra Azo-
2 tum, & cepisset eam: * in tempore illo
locutus est Dominus in manu Isaiæ filij
Amos, dicens: Vade, & solue saccum de
lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de
pedibus tuis. Et fecit sic vadens nudus,
3 & discalceatus. * Et dixit Dominus: Si-
cut ambulauit seruus meus Isaias nudus,
& discalceatus, trium annorum signum
B & portentum erit super Ægyptum, &
4 super Æthiopiam, * sic minabit rex As-
syriorum captiuitatem Ægypti, & trans-
migrationem Æthiopiæ, iuuenum & se-
num, nudam & discalceatam, discooper-
tis natibus ad ignominiam Ægypti.
5 * Et timebunt, & confundentur ab Æ-
thiopia spe sua, & ab Ægypto gloria
6 sua. * Et dicet habitator insulæ huius
in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad
quos confugimus in auxilium, vt libe-
rarent nos a facie regis Assyriorum: &
quo modo effugere poterimus nos?

CAP. XXI.

ONus deserti maris. Sicut turbines 1
ab Aphrico veniunt, de deserto ve- A
nit, de terra horribili. * Visio dura nun- 2
ciata est mihi: qui incredulus est, infi-
deliter agit: & qui depopulator est, va-
stat. Ascende Aelam, obside Mede: om-
nem gemitum eius cessare feci. * Pro- 3
pterea repleti sunt lumbi mei dolore,
angustia possedit me sicut angustia par-
turientis: corrui cum audirem, contur-
batus sum cum viderem. * Emarcuit cor 4
meum, tenebræ stupefecerunt me: Baby- B
lon dilecta mea posita est mihi in mira-
culum. * Pone mensam, contemplare 5
in specula comedentes & bibentes: sur-
gite principes, arripite clypeum. * Hæc 6
enim dixit mihi Dominus: Vade, &
pone speculatorem: & quodcumque
viderit, annunciet. * Et vidit currum 7
duorum equitum, ascensorem asini, &
ascensorem cameli: & contemplatus est
diligenter multo intuitu. * Et clamauit 8
leo: Super speculam Domini ego sum,
‖Hab. 2.a.1 stans iugiter per diem: & ‖ super custo-
diam meam ego sum, stans totis nocti-
bus. * Ecce iste venit ascensor vir bigæ 9
‖Ier. 51.a.8 Apoc. 14.b.8 equitum, & respondit, & dixit: ‖ Ceci- C
dit, cecidit Babylon, & omnia sculpti-
lia deorum eius contrita sunt in terrā.
* Tritura mea, & filij areæ meæ, quæ 10
audiui a Domino exercituum Deo Is-
rael, annunciaui vobis. * Onus Duma 11
ad me clamat ex Seir: Custos quid de
nocte? custos quid de nocte? * Dixit 12
custos: Venit mane & nox: si quæritis,
quærite: conuertimini, venite. * Onus 13
in Arabia. * In saltu ad vesperam dor-
mietis, in semitis Dedanim. * Occur- 14
rentes sitienti ferte aquam, qui habita-
tis terram Austri, cum panibus occur-
rite fugienti. * A facie enim gladiorum 15
fugerunt, a facie gladij imminentis, a D
facie arcus extenti, a facie grauis præ-
lij: * quoniam hæc dicit Dominus ad 16
me: Adhuc in vno anno, quasi in anno
mercenarij, & auferetur omnis gloria
Cedar. * Et reliquiæ numeri sagittario- 17
rum fortium de filijs Cedar imminuen-
tur: Dominus enim Deus Israel locu-
tus est.

CAP. XXII.

1 ONus vallis visionis. Quidnam quo-
A que tibi est, quia ascendisti & tu
2 omnis in tecta? * clamoris plena, vrbs
frequens, ciuitas exultans: interfecti tui,
non interfecti gladio, nec mortui in
3 bello. * Cuncti principes tui fugerūt si-
mul, dureq. ligati sunt: omnes, qui in-
uenti sunt, vincti sunt pariter, procul
4 fugerunt. * Propterea dixi: Recedite a
B me, amare flebo: nolite incumbere vt
consolemini me super vastitate filiæ po-
5 puli mei. * Dies enim interfectionis, &
conculcationis, & fletuū Domino Deo
exercituū in valle visionis scrutans mu-
6 rum, & magnificus super montem. * Et
Aelam sumpsit pharetram, currum ho-
minis equitis, & parietem nudauit cly-
7 peus. * Et erunt electæ valles tuæ plenæ
quadrigarum, & equites ponent sedes
8 suas in porta. * Et reuelabitur operimē-
tum Iudæ, & videbis in die illa arma-
9 mentarium domus saltus. * Et scissuras
C ciuitatis Dauid videbitis, quia multipli-
catæ sunt: & congregastis aquas piscinæ
10 inferioris, * & domos Ierusalem nume-
rastis, & destruxistis domos ad muniē-
11 dum murum. * Et lacum fecistis inter
duos muros ad aquam piscinæ veteris:
& non suspexistis ad eum, qui fecerat
eam, & operatorem eius de longe non
12 vidistis. * Et vocabit Dominus Deus
exercituum in die illa ad fletum, & ad
planctum, ad caluitium, & ad cingulū
13 sacci: * & ecce gaudium & lætitia, occi-
D dere vitulos, & iugulare arietes, come-
dere carnes, & bibere vinum: ‖ Come- ‖Sap. 2 b.6
damus, & bibamus: cras enim morie- 1.Cor.15.d.32
14 mur. * Et reuelata est in auribus meis
vox Domini exercituum. Si dimittetur
iniquitas hæc vobis donec moriamini,
15 dicit Dominus Deus exercituum. * Hæc
dicit Dominus Deus exercituum: Vade,
ingredere ad eum, qui habitat in taber-
naculo, ad Sobnam præpositum templi,
16 & dices ad eum: * Quid tu hic, aut
E quasi quis hic? quia excidisti tibi hic se-
pulchrum, excidisti in excelso memo-
riale diligenter, in petra tabernaculum
17 tibi. * Ecce Dominus asportari te faciet,
sicut asportatur gallus gallinaceus, &
18 quasi amictum sic subleuabit te. * Coro-
nans

nans coronabit te tribulatione,quasi pi-
lam mittet te in terram latam & spatio-
sam: ibi morieris,& ibi erit currus glo-
riæ tuæ, ignominia domus Domini tui.
* Et expellam te de statione tua, & de 19
ministerio tuo deponam te.* Et erit in 20
die illa: Vocabo seruum meum Eliacim F
filium Helciæ,* & induam illum tunica 21
tua, & cingulo tuo confortabo eum, &
potestatem tuam dabo in manu eius: &
erit quasi pater habitantibus Ierusalem,
‖ Apoc.3.b.7 Iob.12.b.14 & domui Iuda.* ‖ Et dabo clauem do- 22
mus Dauid super humerum eius: &
aperiet,& non erit qui claudat: & clau-
det, & non erit qui aperiat.* Et figam 23
illum paxillum in loco fideli, & erit in
solium gloriæ domui patris eius. * Et 24
suspendent super eum omnem gloriam G
domus patris eius, vasorum diuersa ge-
nera, omne vas paruulum a vasis crate-
rarum vsque ad omne vas musicorum.
* In die illa dicit Dominus exercituũ: 25
Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in
loco fideli: & frangetur, & cadet, &
peribit quod pependerat in eo, quia
Dominus locutus est.

CAP. XXIII.

ONus Tyri. Vlulate naues maris: 1
quia vastata est domus, vnde veni- A
re consueuerant: de Terra Cethim reue-
latum est eis.* Tacete qui habitatis in 2
insula: negotiatores Sidonis transfretã-
tes mare, repleuerunt te.* In aquis 3
multis semen Nili, messis fluminis fru-
ges eius: & facta est negotiatio gentiũ.
* Erubesce Sidon: ait enim mare: for- 4
titudo maris dicens: Non parturiui, &
non peperi,& non enutriui iuuenes,nec
ad incrementum perduxi virgines.* Cũ 5
auditum fuerit in Ægypto,dolebunt cũ
audierint de Tyro:* Transite maria,vlu- 6
late qui habitatis in insula:* Numquid 7
non vestra hæc est, quæ gloriabatur a B
diebus pristinis in antiquitate sua? du-
cent eam pedes sui longe ad peregrinã-
dum.* Quis cogitauit hoc super Tyrũ 8
quondam coronatam, cuius negotiato-
res principes, institores eius inclyti ter-
ræ?* Dominus exercituũ cogitauit hoc, 9
vt detraheret superbiam omnis gloriæ,
& ad ignominiam deduceret vniuersos
inclytos terræ.* Transi terram tuã quasi 10
flumen filia maris,non est cingulum vl-
11 tra tibi.* Manum suam extendit super
C mare,conturbauit regna: Dominus mã-
dauit aduersus Chanaan, vt contereret
12 fortes eius, *& dixit: Non adijcies vl-
tra vt glorieris, calumniã sustinens vir-
go filia Sidonis: in Cethim consurgens
transfreta, ibi quoque non erit requies
13 tibi. * Ecce terra Chaldæorum talis po-
pulus non fuit, Assur fundauit eam: in
captiuitatem traduxerunt robustos eius,
suffoderunt domos eius, posuerunt eam
14 in ruinam.* Vlulate naues maris, quia
15 deuastata est fortitudo vestra.* Et erit
in die illa: In obliuione eris o Tyre se-
ptuaginta annis, sicut dies regis vnius:
post septuaginta autem annos erit Tyro
16 quasi canticũ meretricis.* Sume citha-
D ram, circui ciuitatem meretrix obliuio-
ni tradita: bene cane,frequenta canticũ,
17 vt memoria tui sit.* Et erit post septua-
ginta annos: Visitabit Dominus Tyrum,
& reducet eam ad mercedes suas: &
rursum fornicabitur cum vniuersis re-
18 gnis terræ super faciem terræ.* Et erũt
negotiationes eius,& mercedes eius san-
ctificatæ Domino: non condentur, ne-
que reponentur: quia his,qui habitaue-
rint coram Domino, erit negotiatio e-
ius, vt manducent in saturitatem, &
vestiantur vsque ad vetustatem.

CAP. XXIIII.

1 ECce Dominus dissipabit terram, &
A nudabit eam, & affliget faciem e-
2 ius, & disperget habitatores eius. * ‖ Et ‖ Osee.4.b.9
erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut
seruus, sic dominus eius: sicut ancilla,
sic domina eius: sicut emens, sic ille qui
vendit: sicut fœnerator,sic is qui mutuũ
accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.
3 * Dissipatione dissipabitur terra, & di-
reptione prædabitur. Dominus enim
4 locutus est verbum hoc.* Luxit, & de-
fluxit terra,& infirmata est: defluxit or-
bis, infirmata est altitudo populi terræ.
5 * Et terra infecta est ab habitatoribus
suis: quia transgressi sunt leges, muta-
uerunt ius, dissipauerunt fœdus sempi-
6 ternum.* Propter hoc maledictio vora-
bit terram, & peccabunt habitatores e-
ius: ideoq. insanient cultores eius, & re-
7 linquentur homines pauci.* Luxit vin-
demia,

demia, infirmata est vitis, ingemuerunt
omnes qui lætabantur corde. * Cessauit 8
gaudium tympanorum, quieuit sonitus
lætantium, conticuit dulcedo citharæ.
*Cum cantico non bibent vinum: ama- 9
ra erit potio bibentibus illam. * Attrita 10
est ciuitas vanitatis, clausa est omnis do-
mus nullo introeunte. * Clamor erit su- 11
per vino in plateis: deserta est omnis læ-
titia: translatũ est gaudium terræ. * Re- 12
licta est in vrbe solitudo, & calamitas
opprimet portas. * Quia hæc erunt in 13
medio terræ, in medio populorũ: quo-
modo si paucæ oliuæ, quæ remanserũt,
excutiantur ex olea: & racemi, cum fue-
rit finita vindemia. * Hi leuabunt vocẽ 14
suam, atque laudabunt: cum glorificatus C
fuerit Dominus, hinnient de mari. * Pro- 15
pter hoc in doctrinis glorificate Domi-
num: in insulis maris nomen Domini
Dei Israel. * A finibus terræ laudes au- 16
diuimus, gloriam iusti. Et dixi: Secretũ
meum mihi, secretum meũ mihi, væ mi-
hi: præuaricantes præuaricati sunt, &
præuaricatione transgressorum præuari-
cati sunt. * Formido, & fouea, & laqueus 17
super te, qui habitator es terræ. * Et erit: 18
‖ Iere. 48. g. 44 ‖ Qui fugerit a voce formidinis, cadet
in foueam: & qui se explicauerit de fo-
uea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de
excelsis apertæ sunt, & concutientur fun-
damenta terræ. * Confractione confrin- 19
getur terra, contritione conteretur ter- D
ra, commotione commouebitur terra,
*agitatione agitabitur terra sicut ebrius, 20
& auferetur quasi tabernaculũ vnius no-
ctis: & grauabit eam iniquitas sua, &
corruet, & non adijciet vt resurgat. * Et 21
erit: In die illa visitabit Dominus super
militiam cæli in excelso: & super reges
terræ, qui sunt super terram. * Et con- 22
gregabuntur in congregatione vnius fa-
scis in lacum, & claudentur ibi in carce-
re: & post multos dies visitabũtur. * Et 23
erubescet luna, & confundetur sol, cum
regnauerit Dominus exercituũ in mon-
te Sion, & in Ierusalem, & in conspectu
senum suorum fuerit glorificatus.

CAP. XXV.

Domine Deus meus es tu, exaltabo 1
te, & confitebor nomini tuo: quo- A
niam fecisti mirabilia, cogitationes an-
2 tiquas fideles, amen. * Quia posuisti ci-
uitatem in tumulum, vrbem fortem in
ruinam, domum alienorum: vt non sit
ciuitas, & in sempiternum non ædifice-
3 tur. * Super hoc laudabit te populus for-
tis, ciuitas gentium robustarum timebit
4 te. * Quia factus es fortitudo pauperi,
fortitudo egeno in tribulatione sua:
spes a turbine, vmbraculum ab æstu.
spiritus enim robustorum quasi turbo
5 impellens parietem. * Sicut æstus in siti,
B tumultum alienorũ humiliabis: & quasi
calore sub nube torrente propaginem
6 fortiũ marcescere facies. * Et faciet Do-
minus exercituum omnibus populis in
monte hoc conuiuium pinguium, con-
uiuium vindemiæ, pinguium medulla-
7 torum, vindemiæ defæcatæ. * Et præci-
C pitabit in mõte isto faciem vinculi col-
ligati super omnes populos, & telam
quã orditus est super omnes nationes.
8 * Præcipitabit mortem in sempiternũ:
‖ & auferet Dominus Deus lacrymam ‖ Apoc. 7. d. 17
ab omni facie, & opprobrium populi & 21. b. 4
sui auferet de vniuersa terra: quia Do-
9 minus locutus est. * Et dicet in die illa:
Ecce Deus noster iste, expectauimus eũ,
& saluabit nos: iste Dominus, sustinui-
mus eum, exultabimus, & lætabimur in
10 salutari eius. * Quia requiescet manus
D Domini in monte isto: & triturabitur
Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in
11 plaustro. * Et extendet manus suas sub
eo, sicut extendit natans ad natandum:
& humiliabit gloriam eius cum allisio-
12 ne manuum eius. * Et munimenta subli-
mium murorum tuorum concident, &
humiliabuntur, & detrahentur in ter-
ram vsque ad puluerem.

CAP. XXVI.

1 IN die illa cantabitur canticum istud
A in terra Iuda:
Vrbs fortitudinis nostræ Sion salua-
tor, ponetur in ea murus & antemurale.
2 * Aperite portas, & ingrediatur gens
iusta, custodiens veritatem.
3 * Vetus error abijt: seruabis pacem:
pacem, quia in te sperauimus.
4 * Sperastis in Domino in sæculis
æternis, in Domino Deo forti in per-
petuum.
5 * Quia incuruabit habitantes in ex-

celso, ciuitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam vsque ad terram, de-
trahet eam vsque ad puluerem.
* Conculcabit eam pes, pedes paupe- 6
ris, gressus egenorum.
* Semita iusti recta est, rectus callis 7
iusti ad ambulandum. B
* Et in semita iudiciorum tuorum 8
Domine sustinuimus te: nomen tuum,
& memoriale tuum in desiderio animæ.
* Anima mea desiderauit te in nocte: 9
sed & spiritu meo in præcordijs meis
de mane vigilabo ad te.
Cum feceris iudicia tua in terra, iu-
stitiam discent habitatores orbis.
* Misereamur impio, & non discet 10
iustitiam: in terra sanctorum iniqua ges-
sit, & non videbit gloriam Domini.
* Domine exaltetur manus tua, & 11
non videant: videant, & confundantur
zelantes populi: & ignis hostes tuos
deuoret.
* Domine dabis pacem nobis: omnia 12
enim opera nostra operatus es nobis. C
* Domine Deus noster, possederunt 13
nos domini absque te, tantum in te re-
cordemur nominis tui.
* Morientes non viuant, gigãtes non 14
resurgant: propterea visitasti & contri-
uisti eos, & perdidisti omnem memo-
riam eorum.
* Indulsisti genti Domine, indulsisti 15
genti: numquid glorificatus es? elon-
gasti omnes terminos terræ.
* Domine in angustia requisierunt 16
te, in tribulatione murmuris doctri-
na tua eis.
* Sicut quæ concipit, cum appropin- 17
quauerit ad partũ, dolens clamat in do-
loribus suis: sic facti sumus a facie tua
Domine.
* Concepimus, & quasi parturiui- 18
mus, & peperimus spiritum: salutes nõ D
fecimus in terra, ideo non ceciderunt
habitatores terræ.
* Viuent mortui tui, interfecti mei 19
resurgent: expergiscimini, & laudate
qui habitatis in puluere: quia ros lucis
ros tuus, & terram gigantum detrahes
in ruinam.
* Vade populus meus, intra in cubi- 20
cula tua, claude ostia tua super te, ab-
scondere modicum ad momentum, do-
nec pertranseat indignatio.
21 * || Ecce enim Dominus egredietur de || Mic. 1. a.
loco suo, vt visitet iniquitatem habita-
toris terræ contra eum: & reuelabit ter-
ra sanguinem suum, & non operiet vl-
tra interfectos suos.

CAP. XXVII.

1 IN die illa visitabit Dominus in gla-
A dio suo duro, & grandi, & forti, su-
per Leuiathan serpentem vectem, & su-
per Leuiathan serpentem tortuosum, &
2 occidet cetum, qui in mari est. * In
3 die illa vinea meri cantabit ei. * Ego
Dominus, qui seruo eam, repente pro-
pinabo ei: ne forte visitetur contra eã,
4 nocte & die seruo eam. * Indignatio nõ
B est mihi: quis dabit me spinam & vepré
in prælio: gradiar super eam, succendã
5 eam pariter? * An potius tenebit forti-
tudinem meam, faciet pacem mihi, pa-
6 cem faciet mihi? * Qui ingrediuntur im-
petu ad Iacob, florebit & germinabit
Israel, & implebunt faciem orbis semi-
7 ne. * Numquid iuxta plagam percutiẽ-
tis se percussit eum? aut sicut occidit
8 interfectos eius, sic occisus est? * In mẽ-
sura contra mensuram, cum abiecta fue-
rit, iudicabis eam: meditatus est in spi-
9 ritu suo duro per diem æstus. * Idcirco
C super hoc dimittetur iniquitas domui
Iacob: & iste omnis fructus vt auferatur
peccatum eius, cum posuerit omnes la-
pides altaris sicut lapides cineris allisos,
10 non stabunt luci & delubra. * Ciuitas
enim munita desolata erit, speciosa re-
linquetur, & dimittetur quasi desertum:
ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, &
11 consumet summitates eius. * In siccita-
te messes illius cõterentur, mulieres ve-
D nientes, & docentes eam: non est enim
populus sapiens, propterea non misere-
bitur eius, qui fecit eum: & qui forma-
12 uit eum, non parcet ei. * Et erit: In die
illa percutiet Dominus ab alueo flumi-
nis vsque ad torrentem Ægypti, & vos
congregabimini vnus & vnus filij Israel.
13 * Et erit: In die illa clangetur in tuba
magna, & venient qui perditi fuerant
de terra Assyriorum, & qui eiecti erant
in Terra Ægypti, & adorabunt Domi-
num in monte sancto in Ierusalem.

CAP.

CAP. XXVIII.

VÆ coronæ ſuperbiæ,ebrijs Ephraim, 1
& flori decidenti, gloriæ exultatio- A
nis eius, qui erant in vertice vallis pin-
guiſſimæ, errantes a vino. * Ecce vali- 2
dus & fortis Dominus ſicut impetus
grandinis: turbo confringens, ſicut im-
petus aquarum multarum inundãtium,
& emiſſarum ſuper terram ſpatioſam.
* Pedibus conculcabitur corona ſuper- 3
biæ ebriorum Ephraim.* Et erit flos de- 4
cidens gloriæ exultationis eius, qui eſt B
ſuper verticem vallis pinguium, quaſi
temporaneum ante maturitatem autum-
ni: quod cum aſpexerit videns, ſtatim
vt manu tenuerit, deuorabit illud.* In 5
die illa erit Dominus exercituum coro-
na gloriæ, & ſertũ exultationis reſiduo
populi ſui: * & ſpiritus iudicij ſedenti 6
ſuper iudicium, & fortitudo reuerten-
tibus de bello ad portam.* Verum hi 7
quoque præ vino neſcierunt, & præ e-
brietate errauerũt: ſacerdos & prophe-
ta neſcierũt præ ebrietate, abſorpti ſunt
a vino, errauerunt in ebrietate, neſcie-
runt videntem, ignorauerunt iudicium.
* Omnes enim menſæ repletæ ſunt vo- 8
mitu ſordiumque, ita vt non eſſet vltra
locus. * Quem docebit ſcientiam? & 9
quem intelligere faciet auditum? abla- C
ctatos a lacte, auulſos ab vberibus.* Quia 10
manda remanda, manda remanda, expe-
cta reexpecta, expecta reexpecta, modi-
‖ 1. Cor. 14. d. 21 cum ibi, modicum ibi. * ‖ In loquela 11
enim labij, & lingua altera loquetur ad
populum iſtum.* Cui dixit: Hæc eſt re- 12
quies mea, reficite laſſum, & hoc eſt
meum refrigerium: & noluerunt audi-
re.* Et erit eis verbum Domini: Manda, 13
remanda, manda remanda, expecta reex-
pecta, expecta reexpecta, modicum ibi,
modicum ibi: vt vadant, & cadant re-
trorſum, & conterantur, & illaqueentur,
& capiantur.* Propter hoc audite ver- 14
bum Domini viri illuſores, qui domi- D
namini ſuper populum meum, qui eſt
in Ieruſalem.* Dixiſtis enim: Percuſſi- 15
mus fœdus cum morte, & cum inferno
fecimus pactum. Flagellum inundans cũ
tranſierit, nõ veniet ſuper nos: quia po-
ſuimus mendacium ſpem noſtram, &
mendacio protecti ſumus.* Idcirco hæc 16
dicit Dominus Deus: ‖ Ecce ego mittam ‖ Pſ. 117. d. 22
in fundamentis Sion lapidem, lapidem Matt. 21. d. 42 Act. 4. b. 11
probatum, angularem, pretioſum in fun- 1. Pet. 2. a. 6
damento fundatum. qui crediderit, non Rom. 9. g. 33
17 feſtinet.* Et ponam in pondere iudiciũ,
& iuſtitiam in menſura: & ſubuertet
grando ſpem mendacij: & protectionẽ
18 aquæ inundabunt. * Et delebitur fœdus
E veſtrum cum morte, & pactum veſtrum
cum inferno non ſtabit: flagellum inũ-
dans cum tranſierit, eritis ei in concul-
19 cationem. * Quandocumque pertranſie-
rit, tollet vos: quoniam mane diluculo
pertranſibit in die & in nocte, & tantũ-
modo ſola vexatio intellectũ dabit au-
20 ditui. * Coanguſtatum eſt enim ſtratũ,
ita vt alter decidat: & pallium breue
21 vtrumque operire non poteſt. * ‖ Sicut ‖ 2. Reg. 5. d. 20
F enim in monte diuiſionum ſtabit Do- 1. Par. 14. a. 11
minus: ‖ ſicut in valle, quæ eſt in Ga- ‖ Ioſ. 10. c. 10
baon, iraſcetur: vt faciat opus ſuum,
alienum opus eius: vt operetur opus
ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo.
22 * Et nunc nolite illudere, ne forte con-
ſtringantur vincula veſtra. conſumma-
tionem enim & abbreuiationem audiui
a Domino Deo exercituum ſuper vni-
23 uerſam terram. * Auribus percipite, &
audite vocem meam, attendite, & au-
24 dite eloquium meum. * Numquid tota
die arabit arans vt ſerat, proſcindet &
25 ſarriet humum ſuam? * Nonne cũ adæ-
quauerit faciem eius, ſeret gith, & cy-
minum ſparget, & ponet triticum per
ordinem, & hordeum, & milium, & vi-
26 ciam in finibus ſuis? * Et erudiet illum
27 in iudicio: Deus ſuus docebit illũ.* Non
G enim in ſerris triturabitur gith, nec rota
plauſtri ſuper cyminum circuibit: ſed in
virga excutietur gith & cyminum in ba-
28 culo. * Panis autem comminuetur: ve-
rum non in perpetuum triturans tritu-
rabit illum, neque vexabit eum rota
plauſtri, nec vngulis ſuis comminuet eũ.
29 * Et hoc a Domino Deo exercituum
exiuit, vt mirabile faceret conſilium, &
magnificaret iuſtitiam.

CAP. XXIX.

1 VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam expu-
A gnauit Dauid: additus eſt annus ad
2 annum: ſollemnitates euolutæ ſunt.* Et
circũuallabo Ariel, & erit triſtis & mœ-

rens, & erit mihi quasi Ariel. * Et cir- 3
cumdabo quasi sphærā in circuitu tuo,
& iaciam contra te aggerem, & muni-
menta ponā in obsidionem tuam.* Hu- 4
miliaberis, de terra loquéris, & de humo
audietur eloquium tuum: & erit quasi
pythonis de terra vox tua, & de humo
eloquium tuum mussitabit. * Et erit si- 5
cut puluis tenuis multitudo ventilantiū B
te: & sicut fauilla pertransiens multitu-
do eorum, qui contra te præualuerunt:
* eritq. repente confestim. A Domino 6
exercituum visitabitur in tonitruo, &
commotione terræ, & voce magna tur-
binis & tempestatis, & flammæ ignis de-
uorantis.* Et erit sicut somniū visionis 7
nocturnæ multitudo omniū Gentium,
quæ dimicauerunt contra Ariel, & om-
nes qui militauerunt, & obsederunt, &
præualuerunt aduersus eam. * Et sicut 8
somniat esuriens, & comedit, cum autē C
fuerit expergefactus, vacua est anima
eius: & sicut somniat sitiens, & bibit, &
postquā fuerit expergefactus, lassus ad-
huc sitit, & anima eius vacua est: sic erit
multitudo omnium Gētium, quæ dimi-
cauerunt contra montem Sion.* Obstu- 9
pescite, & admiramini, fluctuate, & vacil-
late: inebriamini, & non a vino: moue-
mini, & non ab ebrietate. * Quoniam 10
miscuit vobis Dominus spiritum sopo- D
ris, claudet oculos vestros, prophetas &
principes vestros, qui vident visiones,
operiet.* Et erit vobis visio omnium si- 11
cut verba libri signati, quem cum dede-
rint scienti litteras, dicent: Lege istum:
& respondebit: Non possum, signatus est
enim. * Et dabitur liber nescienti litte- 12
ras, diceturq. ei: Lege: & respondebit:
‖ Matt.15.a.8 Mar.7.b.6 Nescio litteras.* Et dixit Dominus: ‖ Eo 13
quòd appropinquat populus iste ore
suo, & labijs suis glorificat me, cor au-
tem eius longe est a me, & timuerunt
me mandato hominum & doctrinis:
* Ideo ecce ego addam vt admirationē 14
faciam populo huic miraculo grandi & E
‖ 1.Cor.1.c.19 stupendo: ‖ peribit enim sapientia a sa-
pientibus eius, & intellectus prudentiū
‖ Abd.1.c.8 eius abscōdetur.* ‖ Væ qui profundi estis 15
corde, vt a Domino abscondatis consi-
lium: quorum sunt in tenebris opera, &
dicūt: Quis videt nos, & quis nouit nos?
* Peruersa est hæc vestra cogitatio: qua- 16
si si lutum contra figulum cogitet, &
dicat opus factori suo: Non fecisti me:
& figmentum dicat fictori suo: Non in-
17 telligis.* Nonne adhuc in modico & in
F breui conuertetur Libanus in charmel,
18 & charmel in saltum reputabitur? * Et
audient in die illa surdi verba libri, &
de tenebris & caligine oculi cæcorum
19 videbunt.* Et addent mites in Domino
lætitiam, & pauperes homines in sancto
20 Israel exultabunt:* quoniam defecit qui
præualebat, consummatus est illusor, &
succisi sunt omnes qui vigilabant super
21 iniquitatem: * qui peccare faciebāt ho-
G mines in verbo, & arguentem in porta
supplantabant, & declinauerunt frustra
22 a iusto.* Propter hoc, hæc dicit Domi-
nus ad domū Iacob, qui redemit Abra-
ham: Non modo cōfundetur Iacob, nec
23 modo vultus eius erubescet: * sed cum
viderit filios suos, opera manuum mea-
rum in medio sui sanctificantes nomen
meum, & sanctificabunt sanctū Iacob,
24 & Deum Israel prædicabunt,* & scient
errantes spiritu intellectum, & mussita-
tores discent legem.

CAP. XXX.

1 A VÆ filij desertores, dicit Dominus, vt
faceretis consiliū, & non ex me: &
ordiremini telam, & non per spiritum
meum, vt adderetis peccatū super pecca-
2 tum:* qui ambulatis vt descendatis in
Ægyptum, & os meū non interrogastis,
sperantes auxilium in fortitudine Pha-
raonis, & habētes fiduciā in vmbra Ægy-
3 pti.* Et erit vobis fortitudo Pharaonis
in confusionē, & fiducia vmbræ Ægypti
4 in ignominiā.* Erāt enim in Tani prin-
cipes tui, & nuncij tui vsque ad Hanes
5 peruenerunt.* Omnes confusi sunt super
populo, qui eis prodesse non potuit: nō
fuerunt in auxilium & in aliquā vtilita-
tem, sed in confusionē & in opprobriū.
6 *Onus iumētorum Austri. In terra tri-
B bulationis & angustiæ leæna, & leo ex
eis, vipera & regulus volās portantes su-
per humeros iumentorū diuitias suas,
& super gibbum camelorum thesauros
suos ad populum, qui eis prodesse non
7 poterit.* Ægyptus enim frustra & vane
auxiliabitur: ideo clamaui super hoc:
8 Superbia tantum est, quiesce.* Nunc er-
go ingressus scribe ei super buxū, & in

libro

libro diligenter exara illud, & erit in
die nouissimo in testimonium vsque in
æternum. * populus enim ad iracundiā 9
prouocans est, & filij mendaces, filij no-
lentes audire legem Dei. * Qui dicunt 10
videntibus: Nolite videre: & aspicienti-
bus: Nolite aspicere nobis ea, quæ re-
cta sunt: loquimini nobis placentia, vi-
dete nobis errores. * Auferte a me viā, 11
declinate a me semitam, cesset a facie C
nostra sanctus Israel. * Propterea hæc di- 12
cit sanctus Israel: Pro eo quòd reproba-
stis verbum hoc, & sperastis in calum-
nia & in tumultu, & innixi estis super
eo: * propterea erit vobis iniquitas hæc 13
sicut interruptio cadens, & requisita
in muro excelso, quoniam subito, dum
non speratur, veniet contritio eius. * Et 14
comminuetur sicut conteritur lagena
figuli contritione perualida: & non in-
uenietur de fragmentis eius testa, in
qua portetur igniculus de incendio, aut
hauriatur parum aquæ de fouea. * Quia 15
hæc dicit Dominus Deus sanctus Israel:
Si reuertamini & quiescatis, salui eri-
tis: in silentio, & in spe erit fortitudo
vestra. Et noluistis: * & dixistis: Nequa- 16
quam, sed ad equos fugiemus: ideo fu- D
gietis. Et super veloces ascēdemus: ideo
velociores erunt, qui persequentur vos.
* Mille homines a facie terroris vnius: 17
& a facie terroris quinque fugietis, do-
nec relinquamini quasi malus nauis in
vertice montis, & quasi signum super
collem. * Propterea expectat Dominus 18
vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur
parcens vobis: quia Deus iudicij Do-
minus: beati omnes qui expectant eum.
* Populus enim Sion habitabit in Ieru- 19
salem: plorans nequaquam plorabis, mi-
serans miserebitur tui: ad vocē clamo-
ris tui statim vt audierit, respōdebit ti-
bi. * Et dabit vobis Dominus panem ar- 20
ctum, & aquam breuem: & non faciet E
auolare a te vltra doctorem tuum: &
erunt oculi tui videntes præceptorem
tuum. * Et aures tuæ audient verbum 21
post tergum monentis: Hæc est via,
ambulate in ea: & non declinetis neque
ad dexteram, neque ad sinistram. * Et 22
contaminabis laminas sculptiliū argenti
tui, & vestimentum conflatilis auri tui,
& disperges ea sicut immunditiam mē-
struatæ. Egredere, dices ei: * Et dabitur 23
pluuia semini tuo, vbicumque semina-
ueris in terra: & panis frugū terræ erit
vberrimus, & pinguis. pascetur in pos-
sessione tua in die illo agnus spatiose:
24 * & tauri tui, & pulli asinorū, qui ope-
rantur terram, commistum migma co-
25 medent sicut in area ventilatum est. * Et
F erunt super omnem montem excelsum,
& super omnem collem eleuatum riui
currentium aquarum in die interfectio-
nis multorum cum ceciderint turres.
26 * Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux
solis erit septempliciter sicut lux septem
dierum in die, qua alligauerit Domi-
nus vulnus populi sui, & percussuram
27 plagæ eius sanauerit. * Ecce nomē Do-
mini venit de longinquo, ardens furor
eius, & grauis ad portandum: labia e-
ius repleta sunt indignatione, & lingua
28 eius quasi ignis deuorans. * Spiritus e-
ius velut torrens inundans vsque ad me-
dium colli ad perdendas gentes in nihi-
lum, & frenū erroris, quod erat in ma-
29 xillis populorum. * Canticum erit vo-
bis sicut nox sanctificatæ sollemnitatis,
G & lætitia cordis sicut qui pergit cum ti-
bia, vt intret in mōtem Domini ad for-
30 tem Israel. * Et auditam faciet Dominus
gloriam vocis suæ, & terrorem brachij
sui ostendet in comminatione furoris, &
flamma ignis deuorantis: allidet in tur-
31 bine, & in lapide grandinis. * A voce
enim Domini pauebit Assur virga per-
32 cussus. * Et erit transitus virgæ fundatus,
quam requiescere faciet Dominus super
eum in tympanis & citharis: & in bel-
33 lis præcipuis expugnabit eos. * Præpara-
ta est enim ab heri Topheth, a rege præ-
parata, profunda, & dilatata. Nutrimēta
eius, ignis & ligna multa: flatus Domini
sicut torrens sulphuris succendens eam.

CAP. XXXI.

1 VÆ qui descendunt in Ægyptum
A ad auxilium, in equis sperantes, &
habentes fiduciam super quadrigis, quia
multæ sunt: & super equitibus, quia
præualidi nimis: & non sunt confisi
super sanctum Israel, & Dominum
2 non requisierunt. * Ipse autem sapiens
B adduxit malum, & verba sua non ab-
stulit: & consurget contra domum pes-
simorum, & contra auxilium operantiū

iniquitatem.* Ægyptus, homo, & non 3
Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suã, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulq. omnes consu-
mentur. * Quia hæc dicit Dominus ad 4
me: Quomodo si rugiat leo, & catulus C
leonis super prædam suam, & cum occurrerit ei multitudo pastorum, a voce eorum non formidabit, & a multitudine eorũ non pauebit: sic descendet Dominus exercituũ vt prælietur super mõ-
tem Sion, & super collem eius. * Sicut 5
aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens & saluans. * Conuerti- 6
mini sicut in profundum recesseratis filij Israel. * In die enim illa abijciet vir 7
idola argenti sui, & idola auri sui, quæ D
fecerunt vobis manus vestræ in peccatũ.
* Et cadet Assur in gladio non viri, & 8
gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non a facie gladij: & iuuenes e-
ius vectigales erunt: * & fortitudo eius 9
a terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus: cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

CAP. XXXII.

ECce in iustitia regnabit rex, & prin- 1
cipes in iudicio præerunt. * Et erit 2
vir sicut qui absconditur a vento, & ce- A
lat se a tempestate, sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominentis in
terra deserta. * Non caligabunt oculi 3
videntium, & aures audientiũ diligenter
auscultabunt.* Et cor stultorum intelli- 4
get scientiam, & lingua balborũ velociter
loquetur & plane. * Non vocabitur 5
vltra is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur maior:
* stultus enim fatua loquetur, & cor e- 6
ius faciet iniquitatem, vt perficiat simu-
lationem, & loquatur ad Dominũ frau- B
dulenter, & vacuam faciat animam esu-
rientis, & potum sitienti auferat.* Frau- 7
dulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes cõcinnauit ad perdendos mites in sermone mendaci, cum loquere-
tur pauper iudicium.* Princeps vero ea, 8
quæ digna sunt principe, cogitabit, &
ipse super duces stabit. * Mulieres opu- 9
lentæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus elo-
10 quium meum. * Post dies enim, & an-
C nũ vos conturbabimini confidentes: cõsummata est enim vindemia, collectio
11 vltra non veniet.*Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lum-
12 bos vestros. * Super vbera plangite, super regione desiderabili, super vinea fer-
13 tili. * Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultan-
14 tis? * Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gre-
15 gum, * donec effundatur super nos spi-
D ritus de excelso: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputa-
16 bitur.* Et habitabit in solitudine iudicium, & iustitia in charmel sedebit.
17 * Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in
18 sempiternũ. * Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernacu-
19 lis fiduciæ, & in requie opulenta.*Grãdo autem in descensione saltus, & hu-
20 militate humiliabitur ciuitas.*Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini.

CAP. XXXIII.

1 VÆ qui prædaris, nonne & ipse
A prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse spernéris? cum consummaueris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemné-
2 ris. * Domine miserere nostri: te enim expectauimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tri-
3 bulationis.*A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt
4 gentes. * Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum
5 fossæ plenæ fuerint de eo. * Magnificatus est Dominus, quoniam habitauit in excelso: impleuit Sion iudicio & iusti-
6 tia.* Et erit fides in temporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor
7 Domini ipse est thesaurus eius.* Ecce
B videntes clamabunt foris, angeli pacis
8 amare flebunt. * Dissipatæ sunt viæ, cessauit

sauit transiens per semitam, irritum factum est pactum, proiecit ciuitates, non
reputauit homines.* Luxit, & elanguit 9
terra: cófusus est Libanus, & obsorduit,
& factus est Saron sicut desertú: & con-
cussa est Basan, & Carmelus.* Nunc có- 10
surgam, dicit Dominus: nunc exaltabor,
nunc subleuabor.* Concipietis ardoré, 11
parietis stipulam: spiritus vester vt ignis
vorabit vos.* Et erunt populi quasi de 12
incendio cinis, spinæ congregatæ igni
comburentur.* Audite qui longe estis, 13
quæ fecerim, & cognoscite vicini forti-
tudinem meá.* Conterriti sunt in Sion 14
peccatores, possedit tremor hypocritas.
quis poterit habitare de vobis cú igne
deuorante? quis habitabit ex vobis cum
ardoribus sempiternis?* [a] Qui ambulat 15
in iustitijs, & loquitur veritatem, qui C
proijcit auaritiam ex calumnia, & excu-
tit manus suas ab omni munere, qui ob-
turat aures suas ne audiat sanguinem, &
claudit oculos suos ne videat malum.
* Iste in excelsis habitabit, munimenta 16
saxorum sublimitas eius: panis ei datus
est, aquæ eius fideles sunt.* Regé in de- 17
core suo videbút oculi eius, cernent ter-
ram de longe.* Cor tuum meditabitur 18
timorem: [b] vbi est litteratus? vbi legis
verba ponderás? vbi doctor paruulorú?
* Populum impudenté non videbis, po- 19
pulum alti sermonis: ita vt non possis
intelligere disertitudiné linguæ eius, in
quo nulla est sapientia.* Respice Sion 20
ciuitatem sollemnitatis nostræ: oculi tui D
videbunt Ierusalé, habitationem opulen-
tam, tabernaculú, quod nequaquá trans-
ferri poterit: nec auferentur claui eius
in sempiternum, & omnes funiculi eius
non rumpentur: * quia solummodo ibi 21
magnificus est Dominus noster: locus
fluuiorum riui latissimi & patentes: nó
transibit per eum nauis remigú, neque
trieris magna transgredietur eum.* Do- 22
minus enim iudex noster, Dominus le-
gifer noster, Dominus rex noster: ipse
saluabit nos.* Laxati sunt funiculi tui, 23
& non præualebunt: sic erit malus tuus
vt dilatare signum non queas. Tunc di-
uidentur spolia prædarum multarum:
claudi diripient rapinam.* Nec dicet 24
vicinus: Elangui: populus qui habitat
in ea, auferetur ab eo iniquitas.

[a] Psal. 14. a. 2.
[b] 1. Cor. 1. c. 20

CAP. XXXIIII.

1 Accedite Gentes, & audite, & po-
A puli attendite: audiat terra, & ple-
nitudo eius, orbis, & omne germé eius.
2 *Quia indignatio Domini super omnes
Gentes, & furor super vniuersam mili-
tiam eorum: interfecit eos, & dedit eos
3 in occisionem.* Interfecti eorum proij-
cientur, & de cadaueribus eorum ascen-
det foetor: tabescent montes a sanguine
4 eorum.* Et tabescet omnis militia cæ-
lorum, & complicabútur sicut liber cæ-
li: & omnis militia eorum defluet sicut
5 defluit foliú de vinea & de ficu.* Quo-
niá inebriatus est in cælo gladius meus:
ecce super Idumæam descendet, & su-
per populum interfectionis meæ ad iu-
6 dicium.* Gladius Domini repletus est
B sanguine, incrassatus est adipe, de san-
guine agnorum, & hircorum, de san-
guine medullatorum arietum: victima
enim Domini in Bosra, & interfectio
7 magna in Terra Edom.* Et descendent
vnicornes cum eis, & tauri cum poten-
tibus: inebriabitur terra eorum sangui-
ne, & humus eorum adipe pinguium:
8 * quia dies vltionis Domini, annus re-
9 tributionum iudicij Sion.* Et conuer-
tentur torrentes eius in picé, & humus
eius in sulphur: & erit terra eius in picé
10 ardentem.* Nocte & die non extingue-
C tur, in sempiternum ascendet fumus e-
ius: a generatione in generationem de-
solabitur, in sæcula sæculorum non erit
11 transiens per eam.* Et possidebunt illam
onocrotalus, & ericius: ibis, & coruus
habitabunt in ea: & extendetur super eá
mensura, vt redigatur ad nihilum, &
12 perpendiculum in desolationem.* No-
biles eius non erunt ibi: regem potius
inuocabunt, & omnes principes eius e-
13 runt in nihilum.* Et orientur in domi-
bus eius spinæ, & vrticæ, & paliurus in
munitionibus eius: & erit cubile draco-
14 num, & pascua struthionú.* Et occurrét
D dæmonia onocétauris, & pilosus clama-
bit alter ad alterum: ibi cubauit lamia,
15 & inuenit sibi requiem.* Ibi habuit fo-
ueam ericius, & enutriuit catulos, & cir-
cumfodit, & fouit in vmbra eius: illuc
congregati sunt milui, alter ad alterum.
16 * Requirite diligenter in libro Domini,

& legite: vnum ex eis non defuit, alter
alterum non quæsiuit: quia quod ex ore
meo procedit, ille mandauit, & spiritus
eius ipse congregauit ea. * Et ipse mi- 17
sit eis sortem, & manus eius diuisit eam
illis in mensuram: vsque in æternum
possidebunt eam, in generationem & ge-
nerationem habitabunt in ea.

CAP. XXXV.

LÆtabitur deserta & inuia, & exul- 1
tabit solitudo, & florebit quasi li- A
lium. * Germinans germinabit, & exul- 2
tabit lætabunda & laudans: gloria Li-
bani data est ei: decor Carmeli, & Sarō,
ipsi videbunt gloriam Domini, & deco- B
rem Dei nostri. * Confortate manus dis- 3
solutas, & genua debilia roborate. * Di- 4
cite pusillanimis: Confortamini, & noli-
te timere: ecce Deus vester vltionem ad-
ducet retributionis: Deus ipse veniet, &
saluabit vos. * Tunc aperientur oculi 5
cæcorum, & aures surdorum patebunt.
* Tunc saliet sicut ceruus claudus, & 6
aperta erit lingua mutorum: quia scissæ C
sunt in deserto aquæ, & torrentes in so-
litudine. * Et quæ erat arida, erit in 7
stagnum, & sitiens in fontes aquarum.
In cubilibus, in quibus prius dracones
habitabant, orietur viror calami & iun-
ci. * Et erit ibi semita & via, & via san- 8
cta vocabitur: non transibit per eā pol-
lutus, & hæc erit vobis directa via, ita
vt stulti non errent per eam. * Non erit 9
ibi leo, & mala bestia non ascendet per D
eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt
qui liberati fuerint. * Et redempti a Do-
mino conuertentur, & venient in Sion 10
cum laude: & lætitia sempiterna super
caput eorum: gaudium & lætitiam ob-
tinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAP. XXXVI.

4. Reg. 18. c. 13
2. Par. 32. a. 1

ET factum est in quartodecimo anno 1
regis Ezechiæ, ascendit Sennache- A
rib rex Assyriorum super omnes ciuita-
tes Iuda munitas, & cepit eas. * Et misit 2
rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in
Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu
graui, & stetit in aquæductu piscinæ su-
perioris in via Agri fullonis. * Et egres- 3
sus est ad eum Eliacim filius Helciæ, qui
erat super domū, & Sobna scriba, & Ioa-
4 he filius Asaph a commentarijs. * Et di-
xit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ:
Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum:
5 Quæ est ista fiducia, qua confidis? * aut
quo consilio vel fortitudine rebellare
disponis? super quem habes fiduciam,
6 quia recessisti a me? * Ecce confidis su-
B per baculum arundineum confractum
istum, super Ægyptum: cui si innixus
fuerit homo, intrabit in manum eius,
& perforabit eam: sic Pharao rex Ægy-
7 pti omnibus, qui confidūt in eo. * Quòd
si responderis mihi: In Domino Deo no-
stro confidimus: nonne ipse est, cuius
abstulit Ezechias excelsa & altaria, &
dixit Iudæ & Ierusalem: Coram altari
8 isto adorabitis? * Et nunc trade te do-
mino meo regi Assyriorum, & dabo ti-
bi duo millia equorum, nec poteris ex
9 te præbere ascensores eorum. * Et quo-
modo sustinebis faciem iudicis vnius lo-
ci ex seruis domini mei minoribus?
Quòd si confidis in Ægypto, in quadri-
10 gis, & in equitibus: * & nunc numquid
sine Domino ascendi ad terram istam
vt disperderem eam? Dominus dixit ad
C me: Ascende super terram istam, & di-
11 sperde eam. * Et dixit Eliacim, & Sob-
na, & Ioahe ad Rabsacen: Loquere ad
seruos tuos Syra lingua: intelligimus
enim: ne loquaris ad nos Iudaice in au-
12 ribus populi, qui est super murum. * Et
dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad do-
minum tuum & ad te misit me dominus
meus, vt loquerer omnia verba ista; &
non potius ad viros, qui sedent in mu-
ro, vt comedant stercora sua, & bibant
13 vrinam pedum suorum vobiscum? * Et
stetit Rabsaces, & clamauit voce magna
Iudaice, & dixit: Audite verba regis
14 magni, regis Assyriorum. * Hæc dicit
rex: Non seducat vos Ezechias, quia
15 non poterit eruere vos. * Et non vobis
tribuat fiduciam Ezechias super Domi-
no, dicens: Eruens liberabit nos Domi-
nus, non dabitur ciuitas ista in manu
16 regis Assyriorum. * Nolite audire Eze-
D chiam: hæc enim dicit rex Assyriorum:
Facite mecum benedictionem, & egre-
dimini ad me, & comedite vnusquis-
que vineam suam, & vnusquisque ficum
suam: & bibite vnusquisque aquam

cisternæ suæ, * donec veniam, & tol- 17
lam vos ad terram, quæ est vt terra ve-
stra, terram frumenti & vini, terram
panum & vinearum. * Nec conturbet 18
vos Ezechias, dicens: Dominus libera-
bit nos. Numquid liberauerunt dij gen-
tium vnusquisque terram suam de manu
regis Assyriorum?* Vbi est deus Emath, 19
& Arphad? vbi est deus Sepharuaim?
numquid liberauerunt Samariam de ma-
nu mea? * Quis est ex omnibus dijs 20
terrarum istarum, qui eruerit terram
suam de manu mea, vt eruat Dominus
Ierusalem de manu mea?* Et siluerunt, 21
& non responderunt ei verbum. Man-
dauerat enim rex, dicens: Ne respon-
deatis ei. * Et ingressus est Eliacim fi- 22
lius Helciæ, qui erat super domum,
& Sobna scriba, & Ioahe filius A-
saph a commentarijs ad Ezechiam scis-
sis vestibus, & nunciauerunt ei verba
Rabsacis.

CAP. XXXVII.

4.Reg.19.a.1 ET factum est, cum audisset rex Eze- 1
chias, scidit vestimenta sua, & ob- A
uolutus est sacco, & intrauit in domum
Domini. * Et misit Eliacim, qui erat su- 2
per domum, & Sobnam scribam, & se-
niores de sacerdotibus opertos saccis ad
Isaiam filium Amos prophetam, * & 3
dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias:
Dies tribulationis, & correptionis, &
blasphemiæ dies hæc: quia venerunt fi-
lij vsque ad partum, & virtus non est
pariendi. * Si quo modo audiat Domi- 4
nus Deus tuus verba Rabsacis, quem mi-
sit rex Assyriorum dominus suus ad bla-
sphemandum Deum viuentem, & ex-
probrandum sermonibus, quos audiuit
Dominus Deus tuus: leua ergo oratio-
nem pro reliquijs, quæ repertæ sunt. B
*Et venerunt serui regis Ezechiæ ad Isa- 5
iam. * & dixit ad eos Isaias: Hæc dice- 6
tis domino vestro: Hæc dicit Dominus:
Ne timeas a facie verborum, quæ audi-
sti, quibus blasphemauerunt pueri regis
Assyriorum me.* Ecce ego dabo ei spi- 7
ritum, & audiet nuncium, & reuertetur
ad terram suam, & corruere eum faciam
gladio in terra sua. * Reuersus est au- 8
tem Rabsaces, & inuenit regem Assy-
riorum prælliantem aduersus Lobnam.
Audierat enim quia profectus esset de
9 Lachis, * & audiuit de Tharaca rege
Æthiopiæ, dicentes: Egressus est vt pu-
gnet contra te. Quod cum audisset,
10 misit nuncios ad Ezechiã, dicens:* Hæc
dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes:
Non te decipiat Deus tuus, in quo tu
confidis, dicens: Non dabitur Ierusalem
11 in manu regis Assyriorum. * Ecce tu
C audisti omnia, quæ fecerunt reges As-
syriorum omnibus terris, quas subuer-
12 terunt, & tu poteris liberari? * Num-
quid eruerunt eos dij Gentium, quos
subuerterunt patres mei Gozam, & Ha-
ram, & Reseph, & filios Eden, qui erant
13 in Thalassar? * Vbi est rex Emath, &
rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim,
14 Ana, & Aua? * Et tulit Ezechias libros
de manu nunciorum, & legit eos, &
ascendit in domum Domini, & expan-
15 dit eos Ezechias coram Domino. * Et
orauit Ezechias ad Dominum, dicens:
16 *Domine exercituum Deus Israel, qui
sedes super cherubim: tu es Deus solus
omnium regnorum terræ, tu fecisti cæ-
17 lum & terram.* Inclina Domine aurem
D tuam, & audi: aperi Domine oculos
tuos, & vide, & audi omnia verba Sen-
nacherib, quæ misit ad blasphemandum
18 Deum viuentem. * Vere enim Domine
desertas fecerunt reges Assyriorum ter-
19 ras, & regiones earum. * Et dederunt
deos earum igni: non enim erant dij,
sed opera manuum hominum, lignum
20 & lapis: & comminuerunt eos.* Et nũc
Domine Deus noster salua nos de manu
eius: & cognoscant omnia regna terræ,
21 quia tu es Dominus solus. * Et misit
Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens:
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro
quibus rogasti me de Sennacherib rege
22 Assyriorum: * hoc est verbum, quod
locutus est Dominus super eum: De-
spexit te, & subsannauit te virgo filia
Sion: post te caput mouit filia Ierusa-
23 lem.* Cui exprobrasti, & quem blasphe-
masti, & super quem exaltasti vocem, &
leuasti altitudinem oculorum tuorum?
24 Ad sanctum Israel. * In manu seruorum
E tuorum exprobrasti Domĩnõ: & dixisti:
In multitudine quadrigarum mearum
ego ascendi altitudinem montium, iuga
Libani: & succidam excelsa cedrorũ eius,
& electas abietes illius, & introibo
altitudi-

altitudinem summitatis eius, saltũ Car-
meli eius. * Ego fodi, & bibi aquam, 25
& exiccaui vestigio pedis mei omnes ri-
uos aggerum. * Numquid non audisti, 26
quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis
ego plasmaui illud: & nunc adduxi: &
factum est in eradicationem collium
compugnantium, & ciuitatum munita-
rum. * Habitatores earum breuiata 27
manu contremuerunt, & confusi sunt:
facti sunt sicut fœnum agri, & gramen
pascuæ, & herba tectorum, quæ exaruit
antequam maturesceret. * Habitatio- 28
nem tuam, & egressum tuum, & F
introitum tuum cognoui, & insaniam
tuam contra me. * Cum fureres ad- 29
uersum me, superbia tua ascendit in
aures meas: ponam ergo circulum in
naribus tuis, & frenum in labijs tuis,
& reducam te in viam, per quam veni-
sti. * Tibi autem hoc erit signum: Co- 30
mede hoc anno quæ sponte nascuntur,
& in anno secundo pomis vescere: in
anno autem tertio seminate, & metite,
& plantate vineas, & comedite fructum
earum. * Et mittet id, quod saluatum 31
fuerit de domo Iuda, & quod reliquum
est, radicem deorsum, & faciet fructum
sursum: * quia de Ierusalem exibunt re- 32
liquiæ, & saluatio de monte Sion: ze-
lus Domini exercituum faciet istud.
* Propterea hæc dicit Dominus de rege 33
Assyriorum: Non intrabit ciuitatem hãc, G
& non iaciet ibi sagittam, & non occu-
pabit eam clypeus, & non mittet in cir-
cuitu eius aggerem. * In via, qua venit, 34
per eam reuertetur, & ciuitatem hanc
non ingredietur, dicit Dominus: * & 35
protegam ciuitatem istam, vt saluem
eam propter me, & propter Dauid ser-
‖ 4.Reg.19.g.35 Tob.1.d.21 Eccl.48.d.24 1.Mac.7.f.41 2.Mac.8.c.19
uum meũ. * ‖ Egressus est autem Ange- 36
lus Domini, & percussit in castris Assy-
riorum centum octoginta quinque mil-
lia. Et surrexerunt mane, & ecce omnes,
cadauera mortuorum. * Et egressus est, 37
& abijt, & reuersus est Sennacherib rex
Assyriorum, & habitauit in Niniue. * Et 38
factum est, cum adoraret in templo Nes-
roch deum suum, Adramelech, & Sarasar
filij eius percusserunt eum gladio: fuge-
runtq. in Terram Ararat, & regnauit
Asarhaddon filius eius pro eo.

CAP. XXXVIII.

1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vs- 4.Reg.20.a.1 2.Par.32.f.24
A que ad mortem: & introiuit ad eum
Isaias filius Amos propheta, & dixit ei:
Hæc dicit Dominus: Dispone domui
tuæ, quia morieris tu, & non viues.
2 * Et conuertit Ezechias faciem suam ad
3 parietem, & orauit ad Dominum, * &
dixit: Obsecro Domine, memento quæ-
so quomodo ambulauerim coram te in
veritate, & in corde perfecto, & quod
bonum est in oculis tuis fecerim. Et
4 fleuit Ezechias fletu magno. * Et factum
est verbum Domini ad Isaiam, dicens:
5 * Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Do-
minus Deus Dauid patris tui: Audiui
orationem tuam, & vidi lacrymas tuas:
ecce ego adijciam super dies tuos quin-
6 decim annos: * & de manu regis Assy-
riorum eruam te, & ciuitatem istam,
7 & protegam eam. * Hoc autem tibi erit
B signum a Domino, quia faciet Dominus
8 verbum hoc, quod locutus est: * Ecce
ego reuerti faciam vmbram linearum,
per quas descẽderat in horologio Achaz
in sole, retrorsum decem lineis. Et re-
uersus est sol decem lineis per gradus,
9 quos descenderat. * Scriptura Ezechiæ
regis Iuda cum ægrotasset, & conualuis-
set de infirmitate sua.
10 * Ego dixi: In dimidio dierum meo-
rum vadam ad portas inferi.
Quæsiui residuum annorum meorũ.
11 * dixi: Non videbo Dominum Deum in
terra viuentium.
Non aspiciam hominem vltra, & ha-
bitatorem quietis.
12 * Generatio mea ablata est; & con-
C uoluta est a me, quasi tabernaculum pa-
storum:
Præcisa est velut a texente, vita mea:
dum adhuc ordirer, succidit me: de ma-
ne vsque ad vesperam finies me.
13 * Sperabam vsque ad mane, quasi leo
sic contriuit omnia ossa mea:
De mane vsque ad vesperam finies
14 me: sicut pullus hirundinis sic clamabo,
meditabor vt columba:
Attenuati sunt oculi mei, suspicientes
in excelsum:
Domine vim patior, responde pro
me.

Quid

* Quid dicam, aut quid respondebit 15
mihi, cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudine animæ meæ.
* Domine si sic viuitur, & in talibus 16
vita spiritus mei, corripies me, & viui- D
ficabis me. * Ecce in pace amaritudo 17
mea amarissima:
Tu autem eruisti animam meam vt
non periret, proiecisti post tergũ tuum
omnia peccata mea.
*Quia non infernus confitebitur tibi, 18
neque mors laudabit te: non expecta-
bunt qui descendunt in lacum, verita-
tem tuam.
* Viuens viuens ipse confitebitur tibi, 19
sicut & ego hodie: pater filijs notam fa-
ciet veritatem tuam.
*Domine saluum me fac, & psalmos 20
nostros cantabimus cunctis diebus vitæ
nostræ in domo Domini.
* Et iussit Isaias vt tollerent massam 21
ficis, & cataplasmarent super vulnus,
& sanaretur.
* Et dixit Ezechias: Quod erit signũ 22
quia ascendam in domum Domini?

CAP. XXXIX.

4.Reg.20.c.12 IN tempore illo misit Merodach Bal- 1
adan filius Baladan rex Babylonis, li- A
bros & munera ad Ezechiam: audierat
enim quòd ægrotasset, & conualuisset.
* Lætatus est autem super eis Ezechias, 2
& ostendit eis cellam aromatum, & ar-
genti, & auri, & odoramentorum, & vn-
guenti optimi, & omnes apothecas su- B
pellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta
sunt in thesauris eius. Non fuit verbũ,
quod non ostenderet eis Ezechias in do-
mo sua, & in omni potestate sua. * In- 3
troiuit autem Isaias propheta ad Eze-
chiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt
viri isti, & vnde venerunt ad te? Et di-
xit Ezechias: De terra longinqua vene-
runt ad me, de Babylone. * Et dixit: 4
Quid viderunt in domo tua? Et dixit C
Ezechias: Omnia, quæ in domo mea
sunt, viderunt: non fuit res, quam non
ostenderim eis in thesauris meis. * Et 5
dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum
Domini exercituũ. * Ecce dies venient, 6
& auferentur omnia, quæ in domo tua
sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui
D vsque ad diem hanc, in Babylonem: non
relinquetur quidquam, dicit Dominus.
7 * Et de filijs tuis, qui exibunt de te, quos
genueris, tollent, & erũt eunuchi in pa-
8 latio regis Babylonis.* Et dixit Ezechias
ad Isaiam: Bonum verbũ Domini quod
locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax, &
veritas in diebus meis.

CAP. XL.

1 CONsolamini, consolamini popule
2 meus, dicit Deus vester. * Loqui-
A mini ad cor Ierusalem, & aduocate eã:
quoniam completa est malitia eius, di-
missa est iniquitas illius: suscepit de ma-
nu Domini duplicia pro omnibus pec-
3 catis suis. * ‖ Vox clamantis in deserto: ‖Matt.3.a.3
Parate viam Domini, rectas facite in so- Mar.1.a.3
4 litudine semitas Dei nostri. * Omnis Luc.3.a.4
vallis exaltabitur, & omnis mons & col- Ioan.1.c.23
B lis humiliabitur, & erunt praua in di-
5 recta, & aspera in vias planas. * Et re-
uelabitur gloria Domini, & videbit om-
nis caro pariter quod os Domini locu-
6 tum est. * Vox dicentis: Clama. Et di-
xi: Quid clamabo? ‖ Omnis caro fœ- ‖Eccl.14.c.18
nũ, & omnis gloria eius quasi flos agri. Iac.1.b.10
7 * Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, 1.Pet.1.d.24
quia spiritus Domini sufflauit in eo.
8 Vere fœnum est populus: * exiccatum
est fœnum, & cecidit flos: Verbum au-
tem Domini nostri manet in æternum.
9 * Super montem excelsum ascende tu,
qui euangelizas Sion: exalta in fortitu-
dine vocem tuam, qui euangelizas Ieru-
salem: exalta, noli timere. Dic ciuitati-
10 bus Iuda: Ecce Deus vester: * ecce Do-
C minus Deus in fortitudine veniet, & bra-
chium eius dominabitur: ecce merces
eius cum eo, & opus illius coram illo.
11 * ‖ Sicut pastor gregem suum pascet: in ‖Ioan.10.b.11
brachio suo congregabit agnos, & in si- Ezec.34.f.23
nu suo leuabit, fœtas ipse portabit. & 37.f.24
12 * Quis mensus est pugillo aquas, & cæ-
los palmo põderauit? quis appendit tri-
bus digitis molem terræ, & librauit in
pondere montes, & colles in statera?
13 * ‖ Quis adiuuit spiritum Domini? aut ‖Ro.11.d.34
quis consiliarius eius fuit, & ostendit 1.Cor.2.d.16
14 illi? * Cum quo iniit consilium, & in- Sap.9.c.13
struxit eum, & docuit eum semitam iu-
stitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viã
pru-

prudentiæ ostendit illi? * Ecce Gentes 15
quasi stilla situlæ, & quasi momentum D
stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi
puluis exiguus. * Et Libanus non suffi- 16
ciet ad succendendum, & animalia eius
non sufficient ad holocaustum. * Om- 17
nes gentes quasi non sint, sic sunt co-
ram eo, & quasi nihilum & inane repu-
a Act.17.f.29 tatæ sunt ei. * a Cui ergo similem feci- 18
stis Deum? aut quam imaginem pone- E
tis ei? * Numquid sculptile conflauit 19
faber? aut aurifex auro figurauit illud,
& laminis argenteis argentarius? * For- 20
te lignum, & imputribile elegit: artifex
sapiens quærit quomodo statuat simula-
chrum, quod non moueatur. * Num- 21
quid non scitis? numquid non audistis?
numquid non annunciatum est vobis ab
initio? numquid non intellexistis fun-
damenta terræ? * Qui sedet super gy- 22
rum terræ, & habitatores eius sunt quasi
locustæ: qui extendit velut nihilum cæ-
los, & expandit eos sicut tabernaculum
ad inhabitandum. * Qui dat secreto- 23
rum scrutatores quasi non sint, iudices
terræ velut inane fecit: * & quidem ne- 24
que plantatus, neque satus, neque radi- F
catus in terra truncus eorum: repente
flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi
stipulam auferet eos. * Et cui assimila- 25
stis me, & adæquastis, dicit sanctus?
* Leuate in excelsum oculos vestros, & 26
videte quis creauit hæc: qui educit in
numero militiam eorum, & omnes ex
nomine vocat: præ multitudine forti-
tudinis & roboris, virtutisq. eius, ne-
que vnum reliquum fuit. * Quare di- 27
cis Iacob, & loqueris Israel: Abscon- G
dita est via mea a Domino, & a Deo
meo iudicium meum transiuit? * Num- 28
quid nescis, aut non audisti? Deus sem-
piternus Dominus, qui creauit termi-
nos terræ: non deficiet, neque labora-
bit, nec est inuestigatio sapientiæ eius.
* Qui dat lasso virtutem: & his, qui 29
non sunt, fortitudinem & robur mul-
tiplicat. * Deficient pueri, & labora- 30
bunt, & iuuenes in infirmitate cadent.
* Qui autem sperant in Domino, mu- 31
tabunt fortitudinem, assument pennas
sicut aquilæ, current & non labora-
bunt, ambulabunt & non deficient.

CAP. XLI.

1 TAceant ad me insulæ, & Gẽtes mu-
A tent fortitudinem: accedant, &
tunc loquantur, simul ad iudicium pro-
2 pinquemus. * Quis suscitauit ab Orien-
te iustum, vocauit eum vt sequeretur
se? dabit in conspectu eius Gentes, &
reges obtinebit: dabit quasi puluerem
gladio eius, sicut stipulam vento rap-
3 tam arcui eius. * Persequetur eos, tran-
sibit in pace, semita in pedibus eius non
4 apparebit. * Quis hæc operatus est, &
fecit, vocans generationes ab exordio?
Ego Dominus, a primus & nouissimus a Inf.44.a.6 & 48.b.12 Apoc.1.d.18 & 22.c.13
5 ego sum. * Viderunt insulæ, & timue-
B runt, extrema terræ obstupuerunt, ap-
6 propinquauerunt, & accesserunt. * Vnus-
quisque proximo suo auxiliabitur, &
7 fratri suo dicet: Confortare. * Confor-
tauit faber ærarius percutiens malleo
eum, qui cudebat tunc temporis, di-
cens: Glutino bonum est: & conforta-
8 uit eum clauis, vt non moueretur. * Et
tu Israel serue meus, Iacob quem elegi,
9 semen Abraham amici mei: * in quo ap-
prehendi te ab extremis terræ, & a lon-
ginquis eius vocaui te, & dixi tibi:
Seruus meus es tu, elegi te, & non ab-
10 ieci te. * Ne timeas, quia ego tecum
C sum: ne declines, quia ego Deus tuus:
confortaui te, & auxiliatus sum tibi,
11 & suscepit te dextera iusti mei. * Ecce
confundentur & erubescent omnes, qui
pugnant aduersum te: erunt quasi non
sint, & peribunt viri, qui contradicunt
12 tibi. * Quæres eos, & non inuenies, vi-
ros rebelles tuos: erunt quasi non sint:
& veluti consumptio homines bellan-
13 tes aduersum te. * Quia ego Dominus
Deus tuus apprehendens manum tuam,
dicensq. tibi: Ne timeas, ego adiuui te.
14 * Noli timere vermis Iacob, qui mor-
D tui estis ex Israel: ego auxiliatus sum
tibi, dicit Dominus: & redemptor tuus
15 sanctus Israel. * Ego posui te quasi plau-
strum triturans nouum, habens rostra
serrantia: triturabis montes, & commi-
nues: & colles quasi puluerem pones.
16 * Ventilabis eos, & ventus tollet, &
turbo disperget eos: & tu exultabis in
Domino, in sancto Israel lætaberis.
17 * Egeni, & pauperes quærunt aquas, &

non

non sunt: lingua eorum siti aruit: Ego
Dominus exaudiam eos, Deus Israel non
derelinquam eos. * Aperiam in supinis 18
collibus flumina, & in medio camporũ
fontes: ponam desertũ in stagna aqua-
rum, & terram inuiam in riuos aquarũ. E
*Dabo in solitudinem cedrum, & spinã, 19
& myrtum, & lignum oliuæ: ponam in
deserto abietem, vlmũ, & buxum simul:
*Vt videant, & sciant, & recogitent, & 20
intelligant pariter quia manus Domini
fecit hoc, & sanctus Israel creauit illud.
* Prope facite iudicium vestrum, dicit 21
Dominus: afferte, siquid forte habetis,
dixit rex Iacob. * Accedant, & nuncient 22
nobis quæcumque ventura sunt: priora F
quæ fuerunt nunciate: & ponemus cor
nostrum, & sciemus nouissima eorum, &
quæ ventura sunt indicate nobis. * An- 23
nunciate quæ ventura sunt in futurum,
& sciemus quia dij estis vos. bene quo-
que aut male, si potestis, facite: & loqua-
mur, & videamus simul. * Ecce, vos estis 24
ex nihilo, & opus vestrum ex eo, quod
non est: abominatio est qui elegit vos.
* Suscitaui ab Aquilone, & veniet ab Or- 25
tu solis: vocabit nomen meum, & addu-
cet magistratus quasi lutum, & velut pla
stes conculcans humum. * Quis annun- 26
ciauit ab exordio vt sciamus: & a prin- G
cipio vt dicamus: Iustus es? non est ne-
que annuncians, neque prædicens, ne-
que audiens sermones vestros. * Primus 27
ad Sion dicet: Ecce adsunt, & Ierusalem
euangelistam dabo. * Et vidi, & non 28
erat neque ex istis quisquam qui iniret
consilium, & interrogatus responderet
verbum. * Ecce omnes iniusti, & va- 29
na opera eorum: ventus & inane simu-
lachra eorum.

CAP. XLII.

Matt.12.b.18

ECce seruus meus, suscipiã eum: ele- 1
ctus meus, cõplacuit sibi in illo ani- A
ma mea: dedi spiritum meum super eũ,
iudicium Gentibus proferet. * Non cla- 2
mabit, neque accipiet personam, nec
audietur vox eius foris. * Calamum 3
quassatum non conteret, & linum fu-
migans non extinguet: in veritate edu-
cet iudicium. * Non erit tristis, neque 4
turbulentus, donec ponat in terra iudi-
cium: & legem eius insulæ expectabũt.

5 * Hæc dicit Dominus Deus creans cæ-
los, & extendens eos: firmans terram:
& quæ germinãt ex ea: dans flatum po-
pulo, qui est super eam, & spiritum
6 calcantibus eam. * Ego Dominus vo-
B caui te in iustitia, & apprehendi ma-
num tuam, & seruaui te. || Et dedi te Inf.49.b.8
in fœdus populi, in lucem Gentium:
7 * Vt aperires oculos cæcorum, & educe-
res de conclusione vinctũ, de domo car-
8 ceris sedentes in tenebris. * || Ego Do- Inf.48.b.11
minus, hoc est nomen meum: gloriam
meam alteri non dabo, & laudem meam
9 sculptilibus. * Quæ prima fuerunt, ecce
venerunt: noua quoque ego annuncio:
antequam oriãtur, audita vobis faciam.
10 * Cantate Domino canticũ nouum, laus
eius ab extremis terræ: qui descenditis
in mare, & plenitudo eius, insulæ, & ha-
11 bitatores earum. * Subleuetur desertũ,
& ciuitates eius: in domibus habitabit
Cedar: laudate habitatores Petræ, de
12 vertice montium clamabunt. * Ponent
Domino gloriam, & laudem eius in in-
13 sulis nunciabunt. * Dominus sicut for-
tis egredietur, sicut vir prælíator susci-
tabit zelum: vociferabitur, & clama-
bit: super inimicos suos confortabitur.
14 * Tacui semper, silui, patiens fui, sicut
C parturiens loquar: dissipabo, & absor-
15 bebo simul. * Desertos faciam montes,
& colles, & omne gramen eorum exic-
cabo: & ponam flumina in insulas, &
16 stagna arefaciam. * Et ducam cæcos
in viam, quam nesciunt, & in semitis,
quas ignorauerunt, ambulare eos faciã:
ponam tenebras coram eis in lucem,
& praua in recta: hæc verba feci eis, &
17 non dereliqui eos. * Conuersi sunt re-
trorsum: confundantur confusione qui
confidunt in sculptili, qui dicunt con-
18 flatili: Vos dij nostri. * Surdi audite,
19 & cæci intuemini ad videndum. * Quis
cæcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi
ad quem nuncios meos misi? quis cæ-
cus, nisi qui venundatus est? & quis cæ-
20 cus, nisi seruus Domini? * Qui vides
multa, nonne custodies? qui apertas
21 habes aures, nonne audies? * Et Do-
minus voluit vt sanctificaret eum, & ma-
22 gnificaret legem, & extolleret. * Ipse
D autem populus direptus, & vastatus: la-
queus iuuenum omnes, & in domibus
carcerum absconditi sunt: facti sunt in
rapinam,

rapinam, nec est qui eruat: in direptio-
nem, nec est qui dicat: Redde. * Quis 23
est in vobis qui audiat hoc, attendat &
ausculter futura? * Quis dedit in dire- 24
ptionem Iacob, & Israel vastantibus?
nonne Dominus ipse, cui peccauimus?
Et noluerunt in vijs eius ambulare, &
non audierunt legem eius. * Et effudit 25
super eum indignationem furoris sui, &
forte bellum, & combussit eum in cir-
cuitu, & non cognouit: & succendit
eum, & non intellexit.

CAP. XLIII.

ET nunc hæc dicit Dominus creans te 1
Iacob, & formans te Israel: Noli ti- A
mere, quia redemi te, & vocaui te no-
mine tuo: meus es tu. * Cum transieris 2
per aquas, tecũ ero, & flumina non ope-
rient te: cum ambulaueris in igne, non
combureris, & flamma non ardebit in
te: * Quia ego Dominus Deus tuus san- 3
ctus Israel saluator tuus, dedi propitia-
tionem tuam Ægyptum, Æthiopiam, &
Saba pro te. * Ex quo honorabilis fa- 4
ctus es in oculis meis, & gloriosus: ego
dilexi te, & dabo hõmines pro te, & po-
pulos pro anima tua. * Noli timere, 5
quia ego tecum sum: ab Oriente addu-
cam semen tuum, & ab Occidente con-
gregabo te. * Dicam Aquiloni: Da: 6
& Austro: Noli prohibere: affer filios
meos de longinquo, & filias meas ab ex-
tremis terræ. * Et omnem, qui inuocat 7
nomen meum, in gloriam meam creaui
eum, formaui eum, & feci eum. * Educ 8
foras populum cæcum, & oculos habẽ-
tem: surdum, & aures ei sunt. * Omnes 9
gentes congregatæ sunt simul, & colle- B
ctæ sunt tribus: quis in vobis annunciet
istud, & quæ prima sunt audire nos fa-
ciet? dent testes eorum, iustificentur, &
audiant, & dicant: Vere. * Vos testes 10
mei, dicit Dominus, & seruus meus, quẽ
elegi: vt sciatis, & credatis mihi, & in-
telligatis quia ego ipse sum. Ante me
non est formatus Deus, & post me non
‖ Ose.13.b.4 erit. * ‖ Ego sum, ego sum Dominus, 11
& non est absque me saluator. * Ego an- 12
nunciaui, & saluaui: auditum feci, & nõ
fuit in vobis alienus: vos testes mei, di-
cit Dominus, & ego Deus. * Et ab ini- 13
tio ego ipse, & nõ est qui de manu mea
eruat: operabor, & quis auertet illud?
14 * Hæc dicit Dominus redemptor vester,
sanctus Israel: Propter vos misi in Baby-
lonem, & detraxi vectes vniuersos, &
Chaldæos in nauibus suis gloriantes.
15 * Ego Dominus sanctus vester, creans Is-
16 rael rex vester. * Hæc dicit Dominus,
C qui dedit in mari viam, & in aquis tor-
17 rentibus semitam. * Qui eduxit quadri-
gam & equum: agmen & robustum, si-
mul obdormierunt, nec resurgent: con-
triti sunt quasi linum, & extincti sunt.
18 * Ne memineritis priorum, & antiqua ne
19 intueamini. * ‖ Ecce ego facio noua, & ‖ 2.Cor.5.d.17
nunc orientur, vtique cognoscetis ea: Apoc.21.b.5
ponam in deserto viam, & in inuio flu-
20 mina. * Glorificabit me bestia agri, dra-
cones & struthiones: quia dedi in deser-
to aquas, flumina in inuio, vt darem po-
21 tum populo meo, electo meo. * Populũ
istum formaui mihi, laudem meam nar-
22 rabit. * Non me inuocasti Iacob, nec la-
23 borasti in me Israel. * Nõ obtulisti mi-
hi arietẽ holocausti tui, & victimis tuis
D non glorificasti me: non te seruire feci
in oblatione, nec laborem tibi præbui
24 in thure. * Non emisti mihi argento ca-
lamum, & adipe victimarum tuarũ non
inebriasti me. Verumtamen seruire me
fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi la-
25 borem in iniquitatibus tuis. * Ego sum,
ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas
propter me, & peccatorum tuorum nõ
26 recordabor. * Reduc me in memoriam,
& iudicemur simul: narra si quid habes
27 vt iustificeris. * Pater tuus primus pec-
cauit, & interpretes tui præuaricati sunt
28 in me. * Et contaminaui principes san-
ctos, dedi ad internecionem Iacob, &
Israel in blasphemiam.

CAP. XLIIII.

1 ET nunc audi Iacob serue meus, & Is- ‖ Ier.30.b.10
2 rael quem elegi: * Hæc dicit Domi- & 46.g.27
A nus faciens & formans te, ab vtero au-
xiliator tuus: noli timere serue meus Ia-
3 cob, & rectissime, quem elegi. * Effun-
dam enim aquas super sitientẽ, & fluẽta
super aridam: effundam spiritum meum
super semen tuum, & benedictionem
4 meam super stirpem tuam. * Et ger-
minabũt inter herbas quasi salices iuxta
5 præterfluentes aquas. * Iste dicet: Do-
mini

mini ego sum: & ille vocabit in nomi-
ne Iacob, & hic scribet manu sua: Do-
mino: & in nomine Israel assimilabi-
† Sup. 41. b. 4 Inf. 48. b. 12 Apoc. 1. d. 18 & 22. c. 13 tur. * || Hæc dicit Dominus rex Israel, & 6
redemptor eius Dominus exercituum:
Ego primus, & ego nouissimus, & abs-
que me nō est Deus. * Quis similis mei? 7
vocet, & annunciet: & ordinem expo-
nat mihi, ex quo constitui populum
antiquum: ventura & quæ futura sunt
annuncient eis. * Nolite timere, neque 8
conturbemini: ex tunc audire te feci, &
annunciaui: vos estis testes mei. num-
quid est Deus absque me, & formator,
quem ego non nouerim? * Plastæ idoli 9
omnes nihil sunt, & amantissima eorum B
non proderunt eis. ipsi sunt testes eorū,
quia non vident, neque intelligunt, vt
confundantur. * Quis formauit Deum, 10
& sculptile conflauit ad nihil vtile? * Ec- 11
ce omnes participes eius confundentur:
fabri enim sunt ex hominibus: conue-
nient omnes, stabunt & pauebunt, &
|| Sap. 13. c. 11 confundentur simul. * || Faber ferrarius 12
lima operatus est: in prunis, & in mal-
leis formauit illud, & operatus est in
brachio fortitudinis suæ: esuriet & defi-
ciet, non bibet aquam, & lassescet. * Arti- 13
fex lignarius extendit normam, forma-
uit illud in runcina: fecit illud in angu-
laribus, & in circino tornauit illud: &
fecit imaginem viri quasi speciosum ho-
minem habitantem in domo. * Succidit 14
cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ
steterat inter ligna saltus: plantauit pi-
num, quam pluuia nutriuit. * Et facta 15
est hominibus in focum: sumpsit ex eis, C
& calefactus est: & succendit, & coxit
panes: de reliquo autem operatus est
deum, & adorauit: fecit sculptile, &
curuatus est ante illud. * Medium eius 16
combussit igni, & de medio eius carnes
comedit: coxit pulmentum, & saturatus
est, & calefactus est, & dixit: Vah, ca-
lefactus sum, vidi focum. * Reliquum 17
autem eius deum fecit & sculptile sibi:
curuatur ante illud, & adorat illud, &
obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus
meus es tu. * Nescierunt, neque intel- 18
lexerunt: obliti enim sunt ne videant
oculi eorum, & ne intelligant corde
suo. * Non recogitant in mente sua, 19
neque cognoscunt, neque sentiunt, vt
dicant: Medietatem eius combussi igni,
& coxi super carbones eius panes: coxi
carnes & comedi, & de reliquo eius ido-
lum faciam? ante truncum ligni proci-
20 dam? * Pars eius cinis est: cor insipiens
adorauit illud, & non liberabit animam
D suam, neque dicet: Fortè mendacium
21 est in dextera mea. * Memento ho-
rum Iacob, & Israel, quoniam seruus
meus es tu. formaui te, seruus meus es
22 tu Israel, ne obliuiscaris mei. * Deleui
vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebu-
lam peccata tua: reuertere ad me, quo-
23 niam redemi te. * Laudate cæli, quo-
niam misericordiam fecit Dominus: iu-
bilate extrema terræ, resonate montes
laudationem, saltus & omne lignum
eius: quoniam redemit Dominus Iacob,
24 & Israel gloriabitur. * Hæc dicit Domi-
nus redēptor tuus, & formator tuus ex
vtero: Ego sum Dominus, faciens om-
nia, extendens cælos solus, stabiliens ter-
25 ram, & nullus mecum. * Irrita faciens
signa diuinorum, & ariolos in furorem
vertens. Conuertens sapientes retrorsum:
& scientiam eorum stultam faciens.
26 * Suscitans verbum serui sui, & consi-
lium nunciorū suorum complens. Qui
dico Ierusalem: Habitaberis; & ciuita-
tibus Iuda: Ædificabimini, & deserta
27 eius suscitabo. * Qui dico profundo:
Desolare, & flumina tua arefaciam:
28 * Qui dico Cyro: Pastor meus es, &
omnem voluntatem meam complebis.
Qui dico Ierusalem: Ædificaberis; &
templo: Fundaberis.

CAP. XLV.

1 A HÆc dicit Dominus christo meo
Cyro, cuius apprehendi dexterā,
vt subijciam ante faciem eius Gentes, &
dorsa regum vertam, & aperiam coram
2 eo ianuas, & portæ nō claudentur. * Ego
ante te ibo: & gloriosos terræ humilia-
bo: portas æreas conteram, & vectes fer-
3 reos confringam. * Et dabo tibi thesau-
ros absconditos, & arcana secretorum
vt scias quia ego Dominus, qui voco no-
men tuum, Deus Israel. * Propter ser-
4 uum meum Iacob, & Israel electum
meum, & vocaui te nomine tuo: assi-
5 milaui te, & non cognouisti me. * Ego
Dominus, & non est amplius: extra me
non est Deus: accinxi te, & non cogno-
uisti

uisti me: *Vt sciant hi, qui ab ortu 6
solis, & qui ab occidente, quoniam
absque me non est: Ego Dominus, &
non est alter, *formans lucem,& creans 7
tenebras, faciens pacem, & creans ma-
lum: ego Dominus faciens omnia hæc.
*Rorate cæli desuper, & nubes pluant 8
iustum: aperiatur terra, & germinet B
saluatorem: & iustitia oriatur simul: ego
Dominus creaui eum. *Væ qui contra- 9
dicit fictori suo, testa de samijs terræ:
‖Rom.9.d.20 Ier.18.a.6 ‖numquid dicet lutum figulo suo: Quid
facis, & opus tuum absque manibus est?
*Væ qui dicit patri: Quid generas? & 10
mulieri: Quid parturis? *Hæc dicit Do- 11
minus sanctus Israel plastes eius: Ven-
tura interrogate me, super filios meos,
& super opus manuum mearum manda-
te mihi. *Ego feci terram,& hominem 12
super eam creaui ego: manus meæ te-
tenderunt cælos,& omni militiæ eorum
mandaui. *Ego suscitaui eum ad iusti- 13
tiam, & omnes vias eius dirigam: ipse C
ædificabit ciuitatem meam, & captiui-
tatem meam dimittet, non in pretio,
neque in muneribus, dicit Dominus
Deus exercituum. *Hæc dicit Domi- 14
nus: Labor Ægypti, & negotiatio Æ-
thiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te
transibunt, & tui erunt: Post te ambu-
labunt, vincti manicis pergent: & te
adorabunt, teq. deprecabuntur: Tan-
tum in te est Deus, & non est absque
te Deus.* Vere tu es Deus absconditus, 15
Deus Israel saluator. *Confusi sunt, & 16
erubuerunt omnes: simul abierunt in
confusionem fabricatores errorum.* Is- 17
rael saluatus est in Domino salute æter-
na: non confundemini,& non erubesce-
tis vsque in sæculum sæculi.* Quia hæc 18
dicit Dominus creans cælos, ipse Deus
formans terram, & faciens eam, ipse
plastes eius: non in vanum creauit eam:
vt habitaretur, formauit eam. ego Do-
minus,& non est alius.* Non in abscon- 19
dito locutus sum in loco terræ tenebro-
so: non dixi semini Iacob: Frustra quæ-
rite me. ego Dominus loquens iustitiã,
annuncians recta. *Congregamini, & 20
venite, & accedite simul qui saluati estis
ex Gentibus: nescierunt qui leuant li-
gnum sculpturæ suæ, & rogant Deum
non saluantem. *Annunciate, & veni- 21
te, & consiliamini simul: quis auditum D
fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit il-
lud? numquid non ego Dominus, &
non est vltra Deus absque me? Deus iu-
22 stus, & saluans non est præter me.* Cõ-
uertimini ad me, & salui eritis omnes
fines terræ: quia ego Deus, & non est
23 alius. * In memetipso iuraui, egredie-
tur de ore meo iustitiæ verbum, & non
24 reuertetur: *‖quia mihi curuabitur om- ‖Rom.14.b.11 Phil.2.b.10
25 ne genu, & iurabit omnis lingua.* Er-
go in Domino, dicet, meæ sunt iusti-
tiæ & imperium: ad eum venient, &
confundentur omnes qui repugnant ei.
*In Domino iustificabitur,& laudabitur
omne semen Israel.

CAP. XLVI.

1 CONfractus est Bel, contritus est Na-
A bo: facta sunt simulachra eorum
bestijs & iumentis, onera vestra graui
2 pondere vsque ad lassitudinem. *Con-
tabuerunt, & contrita sunt simul: non
potuerunt saluare portantem, & anima
3 eorum in captiuitatem ibit. *Audite
B me domus Iacob, & omne residuum
domus Israel, qui portamini a meo vte-
4 ro, qui gestamini a mea vulua. *Vsque
ad senectam ego ipse, & vsque ad canos
ego portabo: ego feci, & ego feram:
5 ego portabo, & saluabo. *Cui assimi-
lastis me, & adæquastis,& comparastis
6 me, & fecistis similem? *Qui confer-
tis aurum de sacculo,& argentum state-
ra ponderatis: conducentes aurificem,
vt faciat deum: & procidunt, & ado-
7 rant. *‖Portant illum in humeris ge- ‖Bar.6.b.25
C stantes, & ponentes in loco suo: & sta-
bit, ac de loco suo non mouebitur. sed
& cum clamauerint ad eum,non audiet:
8 de tribulatione non saluabit eos. *Me-
mentote istud, & confundamini: redite
9 præuaricatores ad cor. *Recordamini
prioris sæculi, quoniam ego sum Deus,
& non est vltra Deus, nec est similis
10 mei: *Annuncians ab exordio nouissi-
D mum, & ab initio quæ necdum facta
sunt, dicens: Consilium meum stabit,&
11 omnis voluntas mea fiet: *Vocans ab
Oriente auem, & de terra longinqua
virum voluntatis meæ. & locutus sum,
& adducam illud: creaui, & faciam il-
12 lud. *Audite me duro corde, qui longe
13 estis a iustitia. *Prope feci iustitiam
meam,

meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israel gloriam meam.

CAP. XLVII.

Descende, sede in puluere virgo fi- 1
lia Babylon, sede in terra: non est A
solium filiæ Chaldæorum, quia vltra nō
vocaberis mollis & tenera. * Tolle mo- 2
lam, & mole farinam: denuda turpitu-
dinem tuam, discooperi humerum, re-
Nah.3.b.5 uela crura, transi flumina. * ‖ Reuelabi- 3
tur ignominia tua, & videbitur oppro-
brium tuum: vltionem capiam, & non
resistet mihi homo.* Redemptor noster, 4
Dominus exercituum nomen illius, san-
ctus Israel. * Sede tacens, & intra in te- 5
nebras filia Chaldæorum: quia non vo-
caberis vltra domina regnorum. * Ira- 6
tus sum super populum meum, conta- B
minaui hereditatem meam, & dedi eos
in manu tua: non posuisti eis misericor-
dias: super senem aggrauasti iugum tuū
valde. * Et dixisti: In sempiternum ero 7
domina: non posuisti hæc super cor tuū,
neque recordata es nouissimi tui. * Et 8
nunc audi hæc delicata, & habitans con-
Apoc.18.b.7 fidenter, quæ dicis in corde tuo: ‖ Ego
sum, & non est præter me amplius: non C
sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem.
Inf.51.f.19 * ‖ Venient tibi duo hæc subito in die 9
vna, sterilitas & viduitas. vniuersa vene-
runt super te, propter multitudinem
maleficiorum tuorum, & propter duri-
tiam incantatorum tuorum vehemen-
tem. * Et fiduciam habuisti in malitia 10
tua, & dixisti: Non est qui videat me.
sapientia tua & scientia tua hæc decepit
te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, &
præter me non est altera. * Veniet super 11
te malum, & nescies ortum eius: & ir- D
ruet super te calamitas, quam non po-
teris expiare: veniet super te repente
miseria, quam nescies. * Sta cum incan- 12
tatoribus tuis, & cum multitudine male-
ficiorum tuorum, in quibus laborasti ab
adolescentia tua, si forte quid prosit ti-
bi, aut si possis fieri fortior. * Defecisti 13
in multitudine consiliorum tuorum:
stent, & saluent te augures cæli, qui con-
templabantur sidera, & supputabant men
ses, vt ex eis annunciarent ventura tibi.
* Ecce facti sunt quasi stipula, ignis com- 14
bussit eos: non liberabunt animā suam
de manu flammæ: non sunt prunæ, qui-
bus calefiant, nec focus, vt sedeant ad eū.
15 * Sic facta sunt tibi in quibuscumque
laboraueras: negotiatores tui ab adole-
scentia tua, vnusquisque in via sua erra-
uerunt: non est qui saluet te.

CAP. XLVIII.

1 Audite hæc domus Iacob, qui voca-
A mini nomine Israel, & de aquis
Iuda existis, qui iuratis in nomine Do-
mini, & Dei Israel recordamini non in
2 veritate, neque in iustitia. * De ciuitate
enim sancta vocati sunt, & super Deum
Israel constabiliti sunt: Dominus exer-
3 cituum nomen eius.* Priora ex tunc an-
nūciaui, & ex ore meo exierunt, & audi-
ta feci ea: repente operatus sum, & ve-
4 nerunt. * Sciui enim quia durus es tu,
& neruus ferreus ceruix tua, & frons tua
5 ærea.* Prædixi tibi ex tunc: antequam
venirent indicaui tibi, ne forte diceres:
Idola mea fecerunt hæc; & sculptilia
mea, & conflatilia mandauerunt ista.
6 * Quæ audisti, vide omnia: vos autem
B num annunciastis? Audita feci tibi no-
ua ex tunc, & conseruata sunt quæ nescis:
7 * nunc creata sunt, & non ex tunc: &
ante diem, & non audisti ea, ne forte
8 dicas: Ecce ego cognoui ea. * Neque
audisti, neque cognouisti, neque ex tunc
aperta est auris tua: scio enim quia præ-
uaricans præuaricaberis, & transgresso-
9 rem ex vtero vocaui te.* Propter nomen
meum longe faciam furorem meum: &
10 laude mea infrenabo te, ne intereas.* Ec-
ce excoxi te, sed non quasi argentum,
11 elegi te in camino paupertatis. * Pro-
pter me, propter me faciam, vt non
blasphemer: ‖ & gloriam meam alteri Sup.42.b.8
12 non dabo. * Audi me Iacob, & Israel
quem ego voco: ‖ ego ipse, ego primus, Sup.41.b.4. & 44.a.6
13 & ego nouissimus. * Manus quoque
C mea fundauit terram, & dextera mea
mensa est cælos: ego vocabo eos, & sta-
14 bunt simul.* Congregamini omnes vos,
& audite: quis de eis annunciauit hæc?
Dominus dilexit eum, faciet voluntatem
suam in Babylone, & brachium suum
15 in Chaldæis. * Ego ego locutus sum,
& vocaui eum: adduxi eum, & dire-
16 cta est via eius. * Accedite ad me, &

audite hóc : non a principio in abscon-
dito locutus sum : ex tempore antequam
fieret, ibi eram : & nunc Dominus Deus
misit me , & spiritus eius . * Hæc dicit 17
Dominus redemptor tuus sanctus Israel:
Ego Dominus Deus tuus docens te vti-
lia , gubernans te in via , qua ambulas.
* Vtinam attendisses mandata mea : fa- 18
cta fuisset sicut flumen pax tua, & iusti- D
tia tua sicut gurgites maris . * & fuisset 19
quasi arena semen tuum , & stirps vteri
tui vt lapilli eius : non interisset,& non
fuisset attritum nomen eius a facie mea.
‖Ier.32.a.6 * ‖ Egredimini de Babylone , fugite a 20
Chaldæis , in voce exultationis annun-
ciate : auditum facite hoc, & efferte il-
lud vsque ad extrema terræ . Dicite :
‖Exod.17.b.6 ‖Redemit Dominus seruum suum Iacob. 21
Num.20.b.12 * Non sitierunt in deserto,cum educeret
‖Inf.57.d.21 eos :‖aquam de petra produxit eis, &
scidit petram,& fluxerunt aquæ. * Non 22
est pax impijs,dicit Dominus.

CAP. XLIX.

AVdite insulæ,& attendite populi de 1
longe: Dominus ab vtero voca- A
uit me , de ventre matris meæ recorda-
‖Inf.51.c.16 tus est nominis mei.* ‖Et posuit os meũ 2
quasi gladium acutum : in vmbra manus
suæ protexit me , & posuit me sicut sa-
gittam electam : in pharetra sua abscon-
dit me. * Et dixit mihi : Seruus meus es 3
tu Israel, quia in te gloriabor. * Et ego 4
dixi : In vacuum laboraui,sine causa , &
vane fortitudinem meam consumpsi : er-
go iudicium meum cum Domino, &
opus meum cum Deo meo . * Et nunc 5
dicit Dominus,formans me ex vtero ser-
uum sibi,vt reducam Iacob ad eum , &
Israel non congregabitur : & glorifica-
tus sum in oculis Domini,& Deus meus B
factus est fortitudo mea. * Et dixit : Pa- 6
rum est vt sis mihi seruus ad suscitandas
tribus Iacob , & fæces Israel conuerten-
‖Sup.42.b.6 das. ‖ Ecce dedi te in lucem Gentium ,
Act.13.g.47 vt sis salus mea vsque ad extremum ter-
ræ. * Hæc dicit Dominus redemptor Is- 7
rael, sanctus eius, ad contemptibilem
animam , ad abominatam gentem , ad
seruum dominorum : Reges videbunt,&
consurgent principes,& adorabunt pro-
pter Dominum,quia fidelis est,& sanctũ
‖2.Cor.6.a.2 Israel qui elegit te. * ‖Hæc dicit Domi- 8
C nus : In tempore placito exaudiui te, &
in die salutis auxiliatus sum tui : & ser-
uaui te, & dedi te in fœdus populi , vt
suscitares terram, & possideres heredita-
9 tes dissipatas : * vt diceres his,qui vincti
sunt : Exite : & his , qui in tenebris : Re-
uelamini. Super vias pascentur , & in
10 omnibus planis pascua eorum. * ‖Non ‖Apoc.7.d.16
esurient, neque sitient, & non percutiet
eos æstus & sol : quia miserator eorum
reget eos , & ad fontes aquarum pota-
11 bit eos. * Et ponam omnes montes meos
in viam , & semitæ meæ exaltabuntur.
12 * Ecce isti de longe venient, & ecce illi
D ab Aquilone & mari,& isti de terra au-
13 strali. * Laudate cæli, & exulta terra, iu-
bilate montes laudem : quia consolatus
est Dominus populum suum, & paupe-
14 rum suorum miserebitur. * Et dixit Siõ :
Dereliquit me Dominus, & Dominus
15 oblitus est mei . * Numquid obliuisci
potest mulier infantem suum , vt non
misereatur filio vteri sui ? & si illa obli-
ta fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.
16 * Ecce in manibus meis descripsi te: mu-
17 ri tui coram oculis meis semper . * Ve-
nerunt structores tui : destruentes te, &
18 dissipantes a te exibunt . * ‖Leua in cir- ‖Inf.60.a.4
E cuitu oculos tuos , & vide , omnes isti
congregati sunt, venerunt tibi : viuo
ego, dicit Dominus, quia omnibus his
velut ornamento vestieris, & circumda-
19 bis tibi eos quasi sponsa. * Quia deserta
tua , & solitudines tuæ , & terra ruinæ
tuæ nunc angusta erunt præ habitatori-
bus , & longe fugabuntur qui absorbe-
20 bant te. * Adhuc dicent in auribus tuis
filijs sterilitatis tuæ : Angustus est mihi
21 locus,fac spatium mihi vt habitem. * Et
F dices in corde tuo : Quis genuit mihi
istos ? ego sterilis, & non pariens , trans-
migrata,& captiua : & istos quis enutri-
uit ? ego destituta & sola : & isti vbi
22 erant ? * Hæc dicit Dominus Deus : Ec-
ce leuabo ad Gentes manum meam , &
ad populos exaltabo signum meum . Et
afferent filios tuos in vlnis , & filias tuas
23 super humeros portabunt. * Et erunt re-
ges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ :
vultu in terram demisso adorabunt te,
G & puluerem pedum tuorum lingent. Et
scies quia ego Dominus,super quo non
24 confundentur qui expectant eum. * Nũ-
quid tolletur a forti præda ? aut quod
captum

captum fuerit a robusto, saluum esse
poterit? * Quia hæc dicit Dominus: E- 25
quidem, & captiuitas a forti tolletur:
& quod ablatum fuerit a robusto, salua-
bitur. Eos vero, qui iudicauerunt te,
ego iudicabo, & filios tuos ego salua-
bo. * Et cibabo hostes tuos carnibus 26
suis: & quasi musto, sanguine suo ine-
briabuntur: & sciet omnis caro, quia
ego Dominus saluans te, & redemptor
tuus fortis Iacob.

CAP. L.

HÆc dicit Dominus: Quis est hic li- 1
ber repudij matris vestræ, quo di- A
misi eã? aut quis est creditor meus, cui
vẽdidi vos? ecce in iniquitatibus vestris
venditi estis, & in sceleribus vestris di-
misi matrem vestram. * Quia veni, & 2
non erat vir: vocaui, & non erat qui
Isa.59.a.1 audiret. ‖ nũquid abbreuiata & paruu-
la facta est manus mea, vt non possim
redimere? aut non est in me virtus ad B
liberandum? Ecce in increpatione mea
desertum faciam mare, ponam flumina
in siccum: computrescent pisces sine
aqua, & morientur in siti. * Induam cæ- 3
los tenebris, & saccum ponam operimẽ-
tum eorum. * Dominus dedit mihi lin- 4
guam eruditam vt sciam sustentare eũ,
qui lassus est verbo: erigit mane, mane
erigit mihi aurem, vt audiam quasi ma-
gistrum. * Dominus Deus aperuit mihi 5
aurem, ego autem non contradico: re-
Matt.26.g.67 trorsum non abij. * ‖ Corpus meum de- 6
di percutientibus, & genas meas vellen- C
tibus: faciem meam non auerti ab in-
crepantibus, & conspuentibus in me.
* Dominus Deus auxiliator meus, ideo 7
non sum confusus: ideo posui faciem
meam vt petram durissimam, & scio
Rom.8.f.33 quoniam non confundar. * ‖ Iuxta est 8
qui iustificat me, quis contradicet mi-
hi? stemus simul, quis est aduersarius
meus? accedat ad me. * Ecce Dominus 9
Deus auxiliator meus: quis est qui con-
demnet me? Ecce omnes quasi vestimen-
tum conterentur, tinea comedet eos.
* Quis ex vobis timens Dominum, au- 10
diens vocem serui sui? qui ambulauit D
in tenebris, & non est lumen ei, speret
in nomine Domini, & innitatur super
Deum suum. * Ecce vos omnes accen- 11
dentes ignem accincti flammis, ambula-
te in lumine ignis vestri, & in flammis,
quas succendistis: de manu mea factum
est hoc vobis, in doloribus dormi etis.

CAP. LI.

1 AVdite me qui sequimini quod iu-
A stum est, & quæritis Dominum:
attendite ad petram vnde excisi estis, &
ad cauernam laci, de qua præcisi estis.
2 * Attendite ad Abraham patrem vestrũ,
& ad Saram, quæ peperit vos: quia vnũ
vocaui eum, & benedixi ei, & multipli-
3 caui eum. * Consolabitur ergo Domi-
nus Sion, & consolabitur omnes ruinas
B eius: & ponet desertum eius quasi deli-
cias, & solitudinem eius quasi hortum
Domini. Gaudium & lætitia inuenietur
in ea, gratiarum actio, & vox laudis.
4 * Attendite ad me popule meus, & tri-
bus mea me audite: quia lex a me exiet,
& iudicium meum in lucem populorũ
5 requiescet. * Prope est iustus meus,
egressus est saluator meus, & brachia
mea populos iudicabunt: me insulæ ex-
pectabunt, & brachium meũ sustine-
6 bunt. * Leuate in cælum oculos vestros,
& videte sub terra deorsum: quia cæli
sicut fumus liquescent, & terra sicut ve-
stimentum atteretur, & habitatores eius
sicut hæc interibunt: ‖ Salus autem mea Psal.36.c.39
C in sempiternum erit, & iustitia mea non
7 deficiet. * Audite me qui scitis iustum,
populus meus lex mea in corde eorum:
nolite timere opprobrium hominum, &
8 blasphemias eorum ne metuatis. * Sicut
enim vestimentum, sic comedet eos ver-
mis: & sicut lanam, sic deuorabit eos ti-
nea: Salus autem mea in sempiternum
erit, & iustitia mea in generationes ge-
nerationum.
9 * Consurge, consurge, induere fortitu-
dinem brachium Domini: consurge si-
cut in diebus antiquis, in generationi-
bus sæculorum. Numquid non tu per-
cussisti superbum, vulnerasti draconem?
10 * ‖ Numquid non tu siccasti mare, Exo.14.c.21
D aquam abyssi vehementis: qui posuisti
profundum maris viam, vt transirent li-
berati?
11 * Et nunc qui redempti sunt a Domi-
no, reuertentur, & venient in Sion lau-
dantes, & lætitia sempiterna super capita

eorum, gaudium & lætitiam tenebunt,
fugiet dolor & gemitus. * Ego, ego ip- 12
se consolabor vos: quis tu vt timeres
ab homine mortali, & a filio hominis,
qui quasi fœnum ita arescet? * Et obli- 13
tus es Domini factoris tui, qui tetendit E
cælos, & fundauit terram: & formida-
sti iugiter tota die a facie furoris eius,
qui te tribulabat, & parauerat ad per-
dendum: vbi nunc est furor tribulantis?
* Cito veniet gradiens ad aperiendum, 14
& non interficiet vsque ad internecionē,
nec deficiet panis eius.* Ego autem sum 15
Dominus Deus tuus, qui conturbo ma-
re, & intumescunt fluctus eius: Dominus
‖Sup.49.a.2 exercituum nomen meum. * ‖Posui ver- 16
ba mea in ore tuo, & in vmbra manus F
meæ protexi te, vt plantes cælos, & fun-
des terram: & dicas ad Sion: Populus
meus es tu.* Eleuare, eleuare, consurge 17
Ierusalem, quæ bibisti de manu Domini
calicem iræ eius: vsque ad fundum cali-
cis soporis bibisti, & potasti vsque ad fæ-
ces. * Non est qui sustentet eam ex om- 18
nibus filijs, quos genuit: & non est qui
apprehendat manum eius ex omnibus
‖Sup.47.b.9 filijs, quos enutriuit. * ‖Duo sunt quæ 19
occurrerunt tibi: quis contristabitur su-
per te? vastitas, & contritio, & fames, &
gladius, quis consolabitur te? * Filij tui 20
proiecti sunt, dormierunt in capite om- G
nium viarum, sicut oryx illaqueatus: ple-
ni indignatione Domini, increpatione
Dei tui.* Idcirco audi hoc paupercula, 21
& ebria non a vino. * Hæc dicit domi- 22
nator tuus Dominus, & Deus tuus, qui
pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de
manu tua calicem soporis, fundum cali-
cis indignationis meæ, non adjicies vt
bibas illum vltra. * Et ponam illum in 23
manu eorum, qui te humiliauerunt, &
dixerunt animæ tuæ: Incuruare, vt trans-
eamus: & posuisti vt terram corpus
tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAP. LII.

Consurge, consurge, induere forti- 1
tudine tua Sion, induere vestimen- A
tis gloriæ tuæ Ierusalem ciuitas sancti:
quia non adjiciet vltra vt pertranseat per
te incircumcisus & immundus. * Excu- 2
tere de puluere, consurge; sede Ierusa-
lem: solue vincula colli tui captiua fi-
3 lia Sion. * Quia hæc dicit Dominus:
Gratis venundati estis, & sine argento
4 redimemini. * Quia hæc dicit Domi-
B nus Deus: ‖In Ægyptum descendit po- ‖Gen.46.a.6
pulus meus in principio vt colonus es-
set ibi: & Assur absque vlla causa calum-
5 niatus est eum. * Et numquid mihi est
hic, dicit Dominus, quoniam ablatus
est populus meus gratis? Dominatores
eius inique agunt, dicit Dominus, ‖& ‖Rom.2.d.24
iugiter tota die nomen meum blasphe- Eze.36.d.20
6 matur.* Propter hoc sciet populus meus
nomen meum in die illa: quia ego ipse
7 qui loquebar, ecce adsum.* ‖Quàm pul- ‖Rom.10.c.15
chri super montes pedes annunciantis & Nah.1.d.15
prædicantis pacem: annunciantis bonū,
prædicantis salutem, dicentis Sion: Re-
8 gnabit Deus tuus! * Vox speculatorum
C tuorum: leuauerunt vocem, simul lau-
dabunt: quia oculo ad oculum videbunt
9 cum conuerterit Dominus Sion.* Gau-
dete, & laudate simul deserta Ierusalem:
quia consolatus est Dominus populum
10 suum, redemit Ierusalem.* Parauit Do-
minus brachium sanctum suum in ocu-
lis omnium Gentium: ‖& videbunt om- ‖Ps.97.a.3
11 nes fines terræ salutare Dei nostri. * Re-
cedite, recedite, exite inde, ‖pollutum ‖2.Cor.6.d.17
nolite tangere: exite de medio eius, mun
12 damini qui fertis vasa Domini. * Quo-
D niam non in tumultu exibitis, nec in fu-
ga properabitis: præcedet enim vos Do-
minus, & congregabit vos Deus Israel.
13 *Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur,
14 & eleuabitur, & sublimis erit valde.* Si-
cut obstupuerūt super te multi, sic inglo-
rius erit inter viros aspectus eius, & for-
15 ma eius inter filios hominū.* Iste asper-
get gentes multas, super ipsum contine-
bunt reges os suum: ‖quia quibus non ‖Ro.15.e.21
est narratum de eo, viderunt: & qui non
audierunt, contemplati sunt.

CAP. LIII.

1 QVis credidit auditui nostro? & Ioan.12.f.38
A brachium Domini cui reuelatum Rom.10.d.16
2 est? * Et ascendet sicut virgultum co-
ram eo, & sicut radix de terra sitienti:
nō est species ei, neque decor: & vidimus
eum, & non erat aspectus, & desideraui-
3 mus eum: * ‖Despectum, & nouissimum ‖Mar.9.b.12
virorum,

virorum, virum dolorum, & scientem
infirmitatem: & quasi absconditus vul-
tus eius & despectus, vnde nec reputa-
¶Mat.8.c.17 uimus eum. * ‖ Vere languores nostros 4
ipse tulit,& dolores nostros ipse porta- B
uit: & nos putauimus eum quasi lepro-
sum, & percussum a Deo & humiliatū.
¶1.Cor.15.a.3 * ‖ Ipse autem vulneratus est propter ini- 5
quitates nostras, attritus est propter sce-
lera nostra: disciplina pacis nostræ super
eum,& liuore eius sanati sumus. * Om- 6
nes nos quasi oues errauimus, vnusquis-
que in viam suam declinauit: & posuit
Dominus in eo iniquitatem omnium
nostrum. * Oblatus est quia ipse voluit, 7
& non aperuit os suum: sicut ouis ad C
occisionem ducetur, & quasi agnus co-
¶Mat.26.f.63 ram tondente se obmutescet, ‖ & non
Act.8.f.32 aperiet os suum. * De angustia, & de 8
iudicio sublatus est: generationem eius
quis enarrabit? quia abscissus est de ter-
ra viuentium: propter scelus populi mei
percussi eum. * Et dabit impios pro se- 9
¶1.Pet.2.d.22 pultura,& diuitem pro morte sua: ‖ eo
1.Ioan.3.a.5 quòd iniquitatem non fecerit,neque do-
lus fuerit in ore eius. * Et Dominus vo- 10
luit conterere eum in infirmitate: si po-
suerit pro peccato animam suam, vide-
bit semen longæuum,& voluntas Domi-
ni in manu eius dirigetur. * Pro eo quòd 11
laborauit anima eius, videbit & satura- D
bitur: in scientia sua iustificabit ipse iu-
stus seruus meus multos, & iniquitates
eorum ipse portabit. * Ideo dispertiam 12
ei plurimos: & fortium diuidet spolia,
pro eo quòd tradidit in mortem animam
¶Mar.15.e.28 suam, ‖ & cum sceleratis reputatus est:
Luc.22.d.37 & ipse peccata multorum tulit, & pro
transgressoribus rogauit.

CAP. LIIII.

Luc.23.d.29 LAuda sterilis quæ non paris: decanta 1
Gal.4.d.27 laudem, & hinni quæ non parie- A
bas: quoniam multi filij desertæ magis
quàm eius, quæ habet virum, dicit Do-
minus. * Dilata locum tentorij tui, & 2
pelles tabernaculorum tuorum extende,
ne parcas: longos fac funiculos tuos, &
clauos tuos consolida. * Ad dexteram 3
enim,& ad læuam penetrabis: & semen B
tuum Gentes hereditabit, & ciuitates
desertas inhabitabit. * Noli timere quia 4
non confundēris, neque erubesces: non
enim te pudebit, quia confusionis ado-
lescentiæ tuæ obliuisceris, & opprobrij
viduitatis tuæ non recordaberis amplius.
5 * Quia dominabitur tui qui fecit te,
C ‖ Dominus exercituum nomen eius: & ¶Luc.1.e.32
redemptor tuus sanctus Israel,Deus om-
6 nis terræ vocabitur. * Quia vt mulierem
derelictam & mœrentem spiritu voca-
uit te Dominus,& vxorem ab adolescē-
7 tia abiectam,dixit Deus tuus. * Ad pun-
ctum in modico dereliqui te, & in mi-
8 serationibus magnis cōgregabo te. * In
D momento indignationis abscondi faciem
meā parũper a te,& in misericordia sem-
piterna misertus sum tui: dixit redem-
9 ptor tuus Dominus. * ‖ Sicut in diebus ¶Gen.9.b.11
Noe istud mihi est, cui iuraui ne indu-
cerem aquas Noe vltra supra terram: sic
iuraui vt non irascar tibi, & non incre-
10 pem te. * Montes enim commouebun-
E tur, & colles contremiscent: misericor-
dia autem mea non recedet a te,& fœ-
dus pacis meæ non mouebitur: dixit
11 miserator tuus Dominus. * Paupercula
tempestate conuulsa, absque vlla con-
solatione. Ecce ego sternam per ordi-
nē lapides tuos, & fundabo te in sapphi-
12 ris, * & ponam iaspidem propugnacula
F tua: & portas tuas in lapides sculptos,&
omnes terminos tuos in lapides deside-
13 rabiles. * ‖ Vniuersos filios tuos doctos a ¶Io.6.e.45
Domino: & multitudinem pacis filijs
14 tuis. * Et in iustitia fundaberis: recede
procul a calumnia, quia non timebis: &
a pauore,quia non appropinquabit tibi.
15 * Ecce accola veniet, qui non erat me-
cum, aduena quondam tuus adiungetur
16 tibi. * Ecce ego creaui fabrum sufflan-
G tem in igne prunas, & proferentem vas
in opus suum, & ego creaui interfecto-
17 rem ad disperdendum. * Omne vas,
quod fictum est contra te,non dirigetur:
& omnem linguam resistentem tibi in
iudicio, iudicabis. Hæc est hereditas
seruorum Domini: & iustitia eorum
apud me,dicit Dominus.

CAP. LV.

1 A OMnes sitientes venite ad aquas: & Eccl.51.d.33
qui non habetis argentum,prope-
rate, emite, & comedite: venite, emite
absque argento, & absque vlla commu-
2 tatione vinum & lac. * Quare appēditis

argentum non in panibus, & laborem
vestrum non in saturitate? Audite au-
dientes me, & comedite bonum, & de-
lectabitur in crassitudine anima vestra.
* Inclinate aurem vestram, & venite ad 3
me: audite, & viuet anima vestra, & B
feriam vobiscum pactum sempiternum,
Act.13.c.34 misericordias Dauid fideles. * Ecce 4
testem populis dedi eum, ducem ac præ-
ceptorem Gentibus. * Ecce gentem, quã 5
nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te
non cognouerunt, ad te current propter
Dominum Deum tuum, & sanctum Is-
rael, quia glorificauit te. * Quærite 6
Dominum, dum inueniri potest: inuo-
cate eum, dum prope est. * Derelinquat 7
impius viam suam, & vir iniquus cogi-
tationes suas, & reuertatur ad Dominũ,
& miserebitur eius, & ad Deum nostrũ: C
quoniam multus est ad ignoscendum.
* Non enim cogitationes meæ, cogita- 8
tiones vestræ: neque viæ vestræ, viæ
meæ, dicit Dominus. * Quia sicut exal- 9
tantur cæli a terra, sic exaltatæ sunt viæ
meæ a vijs vestris, & cogitationes meæ
a cogitationibus vestris. * Et quomodo 10
descendit imber, & nix de cælo, & il-
luc vltra non reuertitur, sed inebriat ter-
ram, & infundit eam, & germinare eam D
facit, & dat semen serenti, & panem
comedenti: * Sic erit verbum meum, 11
quod egredietur de ore meo: non re-
uertetur ad me vacuum, sed faciet
quæcumque volui, & prosperabitur in
his, ad quæ misi illud. * Quia in læti- 12
tia egrediemini, & in pace deducemini:
montes & colles cantabunt coram vo-
bis laudem, & omnia ligna regionis
plaudent manu. * Pro saliunca ascen- 13
det abies, & pro vrtica crescet myrtus:
& erit Dominus nominatus in signum
æternum, quod non auferetur.

CAP. LVI.

Sap.1.a.1 HÆc dicit Dominus: Custodite iudi- 1
cium, & facite iustitiam: quia A
iuxta est salus mea vt veniat, & iustitia
mea vt reueletur. * Beatus vir, qui facit 2
hoc, & filius hominis, qui apprehen-
det istud: custodiens sabbatum ne pol-
luat illud, custodiens manus suas ne fa-
ciat omne malum. * Et non dicat filius 3
aduenæ, qui adhæret Domino, dicens: Se- B
paratione diuidet me Dominus a popu-
lo suo: Et nõ dicat Eunuchus: Ecce ego
4 lignum aridum. * Quia hæc dicit Domi-
nus Eunuchis: Qui custodierint sabba-
ta mea, & elegerint quæ ego volui, & te-
5 nuerint fœdus meum: * Dabo eis in do-
mo mea, & in muris meis locum, & no-
men melius a filijs & filiabus: nomen
sempiternum dabo eis, quod non peri-
6 bit. * Et filios aduenæ, qui adhærent
Domino, vt colant eum, & diligant
nomen eius, vt sint ei in seruos: omnem
C custodientem sabbatum ne polluat il-
7 lud, & tenentem fœdus meum: * Ad-
ducam eos in montem sanctum meum,
& lætificabo eos in domo orationis meæ:
holocausta eorum, & victimæ eorũ pla-
cebunt mihi super altari meo: quia do- Mat.21.b.13
mus mea domus orationis vocabitur cũ- Mar.11.c.17 Luc.19.g.46
8 ctis populis. * Ait Dominus Deus, qui
congregat dispersos Israel: Adhuc con-
9 gregabo ad eũ congregatos eius. * Om-
nes bestiæ agri venite ad deuorandum,
10 vniuersæ bestiæ saltus. * Speculatores eius
D cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes
muti non valentes latrare, videntes va-
11 na, dormientes, & amantes somnia. * Et
canes impudentissimi nescierunt saturi-
tatem: ipsi pastores ignorauerunt intel-
ligentiam: omnes in viam suam decli-
nauerunt, vnusquisque ad auaritiam suã
12 a summo vsque ad nouissimum. * Veni-
te, sumamus vinum, & impleamur ebrie-
tate: & erit sicut hodie, sic & cras, &
multo amplius.

CAP. LVII.

1 IVstus perit, & non est qui recogitet
A in corde suo: & viri misericordiæ
colliguntur, quia non est qui intelligat,
a facie enim malitiæ collectus est iustus.
2 * Veniat pax, requiescat in cubili suo
3 qui ambulauit in directione sua. * Vos
autem accedite huc filij auguratricis: se-
4 men adulteri, & fornicariæ. * Super quẽ
lusistis? super quem dilatastis os, & eieci-
stis linguam? numquid non vos filij sce-
5 lesti, semen mendax? * qui consolamini
in dijs subter omne lignum frondosum,
immolantes paruulos in torrentibus,
6 subter eminentes petras? * In partibus
torrentis pars tua, hæc est sors tua: &
ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrifi-
cium.

tium. numquid super his non indigna-
bor?* Super montem excelsum & subli- 7
mem posuisti cubile tuum,& illuc ascen B
disti vt immolares hostias. * Et post 8
ostium,& retro postem posuisti memo-
riale tuum: quia iuxta me discooperui-
stj, & suscepisti adulterum: dilatasti cu-
bile tuum, & pepigisti cum eis fœdus:
dilexisti stratum eorum manu aperta.
* Et ornasti te regi vnguento, & multi- 9
plicasti pigmenta tua. Misisti legatos
tuos procul, & humiliata es vsque ad
inferos.* In multitudine viæ tuæ labo- 10
rasti: non dixisti: Quiescam: vitam ma-
nus tuæ inuenisti, propterea non roga-
sti. * Pro quo solicita timuisti, quia 11
mentita es,& mei non es recordata, ne- C
que cogitasti in corde tuo? quia ego ta-
cens, & quasi non videns, & mei oblita
es.* Ego annunciabo iustitiam tuam,& 12
opera tua non proderunt tibi. * Cum 13
clamaueris, liberent te congregati tui,
& omnes eos auferet ventus, tollet aura:
Qui autem fiduciã habet mei, heredita-
bit terram, & possidebit montem san-
‖ Inf.62.d.10 ctum meum.* Et dicam: ‖ Viam facite, 14
præbete iter, declinate de semita, aufer-
te offendicula de via populi mei.* Quia 15
hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans
æternitatem: & sanctum nomen eius in
excelso & in sancto habitans, & cum
contrito & humili spiritu: vt viuificet
spiritum humilium,& viuificet cor con- D
tritorum. * Non enim in sempiternum 16
litigabo, neque vsque ad finem irascar:
quia spiritus a facie mea egredietur, &
flatus ego faciam.*Propter iniquitatem 17
auaritiæ eius iratus sum,& percussi eum:
abscondi a te faciem meam,& indigna-
tus sum: & abijt vagus in via cordis sui.
* Vias eius vidi, & sanaui eum,& redu- 18
xi eum, & reddidi consolationes ipsi,
& lugentibus eius.* Creaui fructum la- 19
biorum pacem, pacem ei, qui longe est,
& qui prope, dixit Dominus, & sanaui
eum.* Impij autem quasi mare feruens, 20
quod quiescere non potest, & redun-
dant fluctus eius in conculcationem &
‖ Sup.48.d.22 lutum.*‖ Non est pax impijs, dicit Do- 21
minus Deus.

CAP. LVIII.

CLama, ne cesses, quasi tuba exalta 1
vocem tuam, & annuncia populo A
meo scelera eorum,& domui Iacob pec-
2 cata eorum.* Me etenim de die in diem
quærunt, & scire vias meas volunt:
quasi gens, quæ iustitiam fecerit, & iu-
dicium Dei sui non dereliquerit: rogant
me iudicia iustitiæ: appropinquare Deo
3 volunt. * Quare ieiunauimus, & non
aspexisti: humiliauimus animas nostras,
& nescisti? Ecce in die ieiunij vestri in-
uenitur voluntas vestra, & omnes debi-
4 tores vestros repetitis.* Ecce ad lites &
B contentiones ieiunatis, & percutitis pu-
gno impie. Nolite ieiunare sicut vsque
ad hanc diem, vt audiatur in excelso cla-
5 mor vester. * ‖Numquid tale est ieiu- ‖ Zach.7.b.5
nium, quod elegi, per diem affligere
hominem animam suam? numquid con-
torquere quasi circulum caput suum, &
saccum & cinerem sternere? numquid
istud vocabis ieiunium, & diem acce-
6 ptabilem Domino?* Nonne hoc est ma-
gis ieiunium, quod elegi? dissolue colli-
gationes impietatis, solue fasciculos de-
primentes, dimitte eos, qui confracti
sunt, liberos, & omne onus dirumpe.
7 *‖Frange esurienti panem tuum,& ege- ‖ Ezech. 18.
C nos, vagosq. induc in domum tuam: b. 16
cum videris nudum, operi eum, & car- Mat.25.c.35
8 nem tuam ne despexeris. * Tunc erum-
pet quasi mane lumen tuum, & sanitas
tua citius orietur, & anteibit faciem tuã
iustitia tua, & gloria Domini colliget
9 te.*Tunc inuocabis, & Dominus exau-
diet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. si
abstuleris de medio tui catenam, & de-
sieris extendere digitum, & loqui quod
10 non prodest. * Cum effuderis esurienti
animam tuam, & animam afflictam re-
pleueris, orietur in tenebris lux tua, &
11 tenebræ tuæ erunt sicut meridies. * Et
D requiem tibi dabit Dominus semper, &
implebit splendoribus animam tuam,&
ossa tua liberabit,& eris quasi hortus ir-
riguus,& sicut fons aquarum, cuius non
12 deficient aquæ. *‖Et ædificabuntur in ‖ Inf.61.a.4
te deserta sæculorum: fundamenta ge-
nerationis & generationis suscitabis: &
vocaberis ædificator sepium, auer-
13 tens semitas in quietem. * Si auerteris
a sabbato pedem tuum, facere volunta-
tem tuam in die sancto meo,& vocaue-
ris sabbatum delicatum,& sanctum Do-
mini gloriosum, & glorificaueris eum
dum non facis vias tuas, & non inue-

nitur voluntas tua ; vt loquaris sermo-
nem: * Tunc delectaberis super Domino, 14
& sustollam te super altitudines terræ,
& cibabo te hereditate Iacob patris tui:
os enim Domini locutum est.

CAP. LIX.

Num. 11. c. 23 Sup. 50. a. 2 ECce non est abbreuiata manus Do- 1
mini vt saluare nequeat, neque ag- A
grauata est auris eius vt non exaudiat:
* Sed iniquitates vestræ diuiserunt inter 2
vos & Deum vestrum, & peccata vestra
absconderunt faciem eius a vobis ne
Sup. 1. d. 15 exaudiret. * ‖ Manus enim vestræ pollu- 3
tæ sunt sanguine, & digiti vestri iniqui-
tate: labia vestra locuta sunt mendaciū,
& lingua vestra iniquitatem fatur. * Nō 4
est qui inuocet iustitiam, neque est qui
iudicet vere: sed confidunt in nihilo, &
Iob 15. d. 35 loquuntur vanitates: ‖ conceperunt la-
borem, & pepererunt iniquitatē. * Oua 5
aspidum ruperunt, & telas araneæ te-
xuerunt: qui comederit de ouis eorum,
morietur: & quod confotum est, erum-
pet in regulum. * Telæ eorum non erūt 6
in vestimentum, neque operientur ope- B
ribus suis: opera eorum opera inutilia,
& opus iniquitatis in manibus eorum.
Prou. 1. b. 16 Rom. 3. c. 15 * ‖ Pedes eorum ad malum currunt, & 7
festinant vt effundant sanguinem inno-
centem: cogitationes eorum cogitatio-
nes inutiles: vastitas & contritio in vijs
eorum. * Viam pacis nescierunt, & nō 8
est iudicium in gressibus eorum. semitæ
eorum incuruatæ sunt eis: omnis qui
calcat in eis, ignorat pacem. * Propter 9
hoc elongatum est iudicium a nobis, &
non apprehēdet nos iustitia: expectaui-
mus lucem, & ecce tenebræ: splendorē,
& in tenebris ambulauimus. * Palpaui- 10
mus sicut cæci parietem, & quasi absque
oculis attrectauimus: impegimus meri-
die quasi in tenebris, in caliginosis qua-
si mortui. * Rugiemus quasi vrsi omnes, 11
& quasi columbæ meditātes gememus. C
expectauimus iudicium, & non est: sa-
lutem, & elongata est a nobis. * Multi- 12
plicatæ sunt enim iniquitates nostræ co-
ram te, & peccata nostra responderunt
nobis. quia scelera nostra nobiscum, &
iniquitates nostras cognouimus, * pec- 13
care & mentiri contra Dominum: &
auersi sumus ne iremus post tergū Dei
nostri, vt loqueremur calumniam &
transgressionem: concepimus, & locuti
14 sumus de corde verba mendacij. * Et
conuersum est retrorsum iudicium, &
iustitia longe stetit: quia corruit in pla-
tea veritas, & æquitas non potuit ingre-
15 di. * Et facta est veritas in obliuionem:
& qui recessit a malo, prædæ patuit: &
vidit Dominus, & malum apparuit in
16 oculis eius, quia non est iudicium. * &
D vidit quia non est vir: & aporiatus est,
quia nō est qui occurrat: & saluauit si-
bi brachium suum, & iustitia eius ipsa
17 confirmauit eum. * ‖ Indutus est iustitia ‖ Eph. 6. c. 17 1. Thes. 5. b. 8
vt lorica, & galea salutis in capite eius:
indutus est vestimētis vltionis, & oper-
18 tus est quasi pallio zeli. * Sicut ad vin-
dictam quasi ad retributionem indigna-
tionis hostibus suis, & vicissitudinem
19 inimicis suis: insulis vicem reddet. * Et
timebunt qui ab Occidēte, nomen Do-
mini: & qui ab ortu solis, gloriā eius:
cum venerit quasi fluuius violentus, quē
20 spiritus Domini cogit: * ‖ & venerit Sion ‖ Rom. 11. d. 26
redemptor, & eis, qui redeunt ab ini-
21 quitate in Iacob, dicit Dominus. * Hoc
fœdus meum cum eis, dicit Dominus:
Spiritus meus, qui est in te, & verba
mea, quæ posui in ore tuo, non recedēt
de ore tuo, & de ore seminis tui, & de
ore seminis seminis tui, dicit Dominus,
amodo & vsque in sempiternum.

CAP. LX.

1 SVrge illuminare Ierusalem: quia ve-
A nit lumen tuum, & gloria Domini
2 super te orta est. * Quia ecce tenebræ
operient terram, & caligo populos: su-
per te autem orietur Dominus, & glo-
3 ria eius in te videbitur. * Et ambula-
bunt Gentes in lumine tuo, & reges in
4 splendore ortus tui. * ‖ Leua in circuitu ‖ Sup. 49. e. 18
oculos tuos, & vide: omnes isti congre-
gati sunt, venerunt tibi: filij tui de lon-
ge venient, & filiæ tuæ de latere surgēt.
5 * Tunc videbis, & afflues, mirabitur &
dilatabitur cor tuum quando conuersa
fuerit ad te multitudo maris, fortitudo
6 Gentium venerit tibi: * Inundatio ca-
melorum operiet te, dromedarij Ma-
dian & Epha: omnes de Saba venient,
aurum & thus deferentes, & laudē Do-
7 mino annūciantes. * Omne pecus Cedar
congre-

congregabitur tibi, arietes Nabaioth ||
ministrabunt tibi: offerentur super pla-
cabili altari meo, & domum maiestatis
meæ glorificabo. * Qui sunt isti, qui vt 8
nubes volant, & quasi columbæ ad fe-
nestras suas? * Me enim insulæ expectãt, 9
& naues maris in principio vt adducã
filios tuos de longe: argentum eorum,
& aurum eorum cum eis nomini Do-
mini Dei tui, & sancto Israel, quia glo-
rificauit te. * Et ædificabunt filij pere- 10
grinorum muros tuos, & reges eorum
ministrabunt tibi: in indignatione enim
mea percussi te: & in reconciliatione
|| Apoc. 21. g. 25 mea misertus sum tui. * ||Et aperientur 11
portæ tuæ iugiter: die ac nocte nõ clau-
dentur, vt afferatur ad te fortitudo Gẽ-
tium, & reges earum adducantur. * Gẽs 12
enim & regnum, quod non seruierit ti-
bi, peribit: & Gentes solitudine vasta-
buntur. * Gloria Libani ad te veniet, 13
abies & buxus, & pinus simul ad ornã- C
dum locum sanctificationis meæ, & lo-
cum pedum meorum glorificabo. * Et 14
venient ad te curui filij eorum, qui hu-
miliauerunt te, & adorabunt vestigia
pedum tuorum omnes, qui detrahebãt
tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini,
Sion sancti Israel. * Pro eo quòd fuisti 15
derelicta, & odio habita, & nõ erat qui
per te transiret, ponam te in superbiam
sæculorum, gaudium in generationem
& generationẽ: & * suges lac Gentium, 16
& mamilla regum lactaberis: & scies
quia ego Dominus saluans te, & redem-
ptor tuus fortis Iacob. * Pro ære afferã 17
aurum, & pro ferro afferam argentum: D
& pro lignis æs, & pro lapidibus ferrũ:
& ponam visitationem tuam pacem, &
præpositos tuos iustitiam. * Non audie- 18
tur vltra iniquitas in terra tua, vastitas
& contritio in terminis tuis, & occu-
pabit salus muros tuos, & portas tuas
||Apo. 21. g. 23 & 22. a. 5 laudatio. * ||Non erit tibi amplius sol ad 19
lucendum per diem, nec splendor lu-
næ illuminabit te: sed erit tibi Domi-
nus in lucem sempiternã, & Deus tuus
in gloriam tuam. * Non occidet vltra 20
sol tuus, & luna tua nõ minuetur: quia
erit tibi Dominus in lucem sempiter-
nam, & complebuntur dies luctus tui.
* Populus autem tuus omnes iusti, in 21
perpetuum hereditabunt terram, ger-
men plãtationis meæ, opus manus meæ
22 ad glorificandum. * Minimus erit in
mille, & paruulus in gentem fortissi-
mam: ego Dominus in tempore eius su-
bito faciam istud.

CAP. LXI.

1 SPiritus Domini super me, eo quòd Luc. 4. c. 18
A vnxerit Dominus me: ad annuncian-
dum mansuetis misit me, vt mederer
contritis corde, & prædicarem captiuis
2 indulgentiam, & clausis apertionẽ: * Vt
prædicarem annum placabilem Domi-
no, & diem vltionis Deo nostro: || vt || Matt. 5. a. 5
consolarer omnes lugentes: * vt ponerẽ
3 lugentibus Sion: & darem eis coronam
pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pal-
B lium laudis pro spiritu mœroris: &
vocabuntur in ea fortes iustitiæ, planta-
4 tio Domini ad glorificandũ. * ||Et ædi- || Sup. 58. d. 12
ficabunt deserta a sæculo, & ruinas an-
tiquas erigent, & instaurabunt ciuitates
desertas, dissipatas in generationem &
5 generationem. * Et stabunt alieni, &
pascent pecora vestra: & filij peregrino-
rum agricolæ & vinitores vestri erunt.
6 * Vos autem Sacerdotes Domini voca-
bimini: Ministri Dei nostri, dicetur vo-
bis: Fortitudinem Gentium comedetis,
7 & in gloria earũ superbietis. * Pro con-
C fusione vestra duplici, & rubore lauda-
bunt partem suam: propter hoc in ter-
ra sua duplicia possidebunt, lætitia sem-
8 piterna erit eis. * Quia ego Dominus
diligens iudicium, & odio habens ra-
pinam in holocausto: & dabo opus eo-
rum in veritate, & fœdus perpetuum
9 feriam eis. * Et scient in Gentibus se-
men eorum, & germen eorum in me-
dio populorum: omnes, qui viderint
eos, cognoscent illos, quia isti sunt se-
10 men, cui benedixit Dominus. * Gaudẽs
D gaudebo in Domino, & exultabit ani-
ma mea in Deo meo: quia induit me
vestimentis salutis: & indumento iusti-
tiæ circumdedit me, quasi sponsum de-
coratum corona, & quasi sponsam or-
11 natam monilibus suis. * Sicut enim ter-
ra profert germen suum, & sicut hor-
tus semen suum germinat, sic Dominus
Deus germinabit iustitiam, & laudem
coram vniuersis Gentibus.

CAP.

CAP. LXII.

PRopter Sion non tacebo,& propter 1
Ierusalem nõ quiescam,donec egre- A
diatur vt splẽdor iustus eius, & saluator
eius vt lampas accendatur.* Et videbũt 2
Gentes iustum tuum,& cuncti reges in-
clytum tuum: & vocabitur tibi nomen
nouum, quod os Domini nominabit.
* Et eris corona gloriæ in manu Domi- 3
ni, & diadema regni in manu Dei tui.
* Non vocaberis vltra Derelicta: & ter- 4
ra tua non vocabitur amplius Desolata:
sed vocaberis Voluntas mea in ea, & B
terra tua inhabitata. quia cõplacuit Do-
mino in te: & terra tua inhabitabitur.
* Habitabit enim iuuenis cum virgine, 5
& habitabunt in te filij tui. Et gaudebit
sponsus super sponsam, & gaudebit su-
per te Deus tuus. * Super muros tuos 6
Ierusalem constitui custodes, tota die, C
& tota nocte in perpetuũ non tacebũt.
Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,
* & ne detis silentium ei, donec stabi- 7
liat, & donec ponat Ierusalem laudem
in terra. * Iurauit Dominus in dextera 8
sua, & in brachio fortitudinis suæ: Si
dedero triticum tuum vltra cibum ini-
micis tuis: & si biberint filij alieni vinũ
tuum, in quo laborasti.* Quia qui con- 9
gregant illud, comedent, & laudabunt
Dominum: & qui comportant illud, bi-
bent in atrijs sanctis meis.* Transite, 10
‖ Sup.57.d.14 transite per portas, ‖ præparate viã po- D
pulo, planum facite iter, eligite lapides,
‖ Matt.21.a.5 Zach.9.b.9 & eleuate signum ad Populos.* ‖ Ecce 11
Dominus auditum fecit in extremis ter-
ræ, dicite filiæ Sion: Ecce saluator tuus
venit: ecce merces eius cum eo, & opus
eius coram illo. * Et vocabunt eos, Po- 12
pulus sanctus, redempti a Domino. Tu
autem vocaberis: Quæsita ciuitas, &
non Derelicta.

CAP. LXIII.

QVis est iste, qui venit de Edom, tin- 1
ctis vestibus de Bosra? iste for- A
mosus in stola sua, gradiens in
multitudine fortitudinis suæ. Ego, qui
loquor iustitiam, & propugnator sum
ad saluandum. * Quare ergo rubrum 2
est indumentum tuum, & vestimenta
3 tua sicut calcantium in torculari?* Tor-
cular calcaui solus, & de Gentibus non
est vir mecum: calcaui eos in furore
meo, & conculcaui eos in ira mea: &
aspersus est sanguis eorum super vesti-
menta mea, & omnia indumenta mea
4 inquinaui. * ‖ Dies enim vltionis in cor- ‖ Apo.19.c.15
de meo annus redemptionis meæ venit.
5 * Circumspexi, & non erat auxiliator:
quæsiui & non fuit qui adiuuaret: &
saluauit mihi brachium meum, & indi-
6 gnatio mea ipsa auxiliata est mihi. * Et
B conculcaui populos in furore meo, &
inebriaui eos in indignatione mea, &
7 detraxi in terram virtutem eorum.* Mi-
serationum Domini recordabor, laudẽ
Domini super omnibus, quæ reddidit
nobis Dominus, & super multitudinem
bonorum domui Israel, quæ largitus est
eis secundum indulgentiam suam, & se-
cundum multitudinem misericordiarũ
8 suarum. * Et dixit: Verumtamen popu-
lus meus est, filij non negantes: & fa-
9 ctus est eis saluator. * In omni tribula-
tione eorum non est tribulatus, & an-
C gelus faciei eius saluauit eos: in dile-
ctione sua, & in indulgentia sua ipse
redemit eos, & portauit eos, & eleua-
10 uit eos cunctis diebus sæculi. * Ipsi au-
tem ad iracundiam prouocauerunt, &
afflixerunt spiritum sancti eius: & con-
uersus est eis in inimicum, & ipse de-
11 bellauit eos.* Et recordatus est dierum
sæculi Moysi, & populi sui: ‖ Vbi est qui ‖ Exod.14.e.29
eduxit eos de mari cum pastoribus gre-
gis sui? vbi est qui posuit in medio eius
12 spiritũ sancti sui? * Qui eduxit ad dex-
teram Moysen brachio maiestatis suæ,
qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi
13 nomen sempiternum:* Qui eduxit eos
per abyssos, quasi equum in deserto non
14 impingentem.* Quasi animal in campo
descendẽs, spiritus Domini ductor eius
fuit: sic adduxisti populum tuum vt fa-
15 ceres tibi nomen gloriæ. * ‖ Attende de ‖ Deu.26.d.15 Baru.2.d.16
D cælo, & vide de habitaculo sancto tuo,
& gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus, & for-
titudo tua, multitudo viscerum tuorum,
& miserationum tuarũm? super me cõ-
16 tinuerunt se.* Tu enim pater noster, &
Abraham nesciuit nos, & Israel igno-
rauit nos: tu Domine pater noster, re-
demptor noster, a sæculo nomen tuum.
17 * Quare errare nos fecisti Domine de
vijs

vijs tuis: indurasti cor nostrum ne ti-
meremus te? conuertere propter seruos
tuos, tribus hereditatis tuæ. * Quasi 18
nihilum possederunt populum sanctum
tuum: hostes nostri conculcauerunt san-
ctificationem tuam. * Facti sumus quasi 19
in principio, cum non dominareris no-
stri, neque inuocaretur nomen tuum
super nos.

CAP. LXIIII.

VTinam dirumperes cælos, & descé- 1
deres: a facie tua montes deflue- A
rent. * Sicut exustio ignis tabescerent, 2
aquæ arderent igni, vt notum fieret no-
men tuum inimicis tuis: a facie tua gé-
tes turbarentur. * Cum feceris mirabi- 3
lia, nõ sustinebimus: descendisti, & a fa-
‖1.Cor.2.b.9 cie tua montes defluxerunt. * ‖A sæculo 4
non audierunt, neque auribus percepe- B
runt: oculus non vidit, Deus absque te,
quæ præparasti expectantibus te. * Oc- 5
curristi lætanti, & facienti iustitiam: in
vijs tuis recordabuntur tui: ecce tu ira-
tus es, & peccauimus: in ipsis fuimus
semper, & saluabimur. * Et facti sumus 6
vt immũdus omnes nos, & quasi pannus
menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: &
cecidimus quasi folium vniuersi, & ini-
quitates nostræ quasi ventus abstulerunt C
nos. * Non est qui inuocet nomen tuũ: 7
qui consurgat, & teneat te: abscondisti
faciem tuam a nobis, & allisisti nos in
manu iniquitatis nostræ. * Et nunc Do- 8
mine, pater noster es tu, nos vero lutũ:
& fictor noster tu, & opera manuũ tua-
‖Psal.78.b.9 rum omnes nos. * ‖Ne irascaris Domi- 9
ne satis, & ne vltra memineris iniquita-
tis nostræ: ecce respice, populus tuus
omnes nos. * Ciuitas sancti tui facta est 10
deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem D
desolata est. * Domus sanctificationis 11
nostræ, & gloriæ nostræ, vbi laudauerũt
te patres nostri, facta est in exustionem
ignis, & omnia desiderabilia nostra ver-
sa sunt in ruinas. * Numquid super his 12
continebis te Domine, tacebis, & affli-
ges nos vehementer?

CAP. LXV.

Rom.10.d.20 QVæsierunt me qui ante non inter- 1
rogabant, inuenerunt qui nõ quæ- A
sierunt me. dixi: Ecce ego, ecce ego ad
Gentem, quæ non inuocabat nomen
2 meum. * Expandi manus meas tota die
ad populum incredulum, qui graditur
in via non bona post cogitationes suas.
3 * Populus qui ad iracundiam prouocat
me ante faciem meam semper: qui im-
molant in hortis, & sacrificant super la-
4 teres: * qui habitant in sepulchris, & in
delubris idolorum dormiũt: qui come-
dunt carnem suillam, & ius profanum in
5 vasis eorum. * Qui dicunt: Recede a
me, non appropinques mihi, quia im-
mundus es: isti fumus erunt in furore
6 meo, ignis ardens tota die. * Ecce scri-
ptum est coram me: nõ tacebo, sed red-
7 dam & retribuam in sinum eorum * ini-
quitates vestras, & iniquitates patrum
vestrorum simul, dicit Dominus, qui sa-
crificauerunt super montes, & super col-
les exprobrauerunt mihi, & remetiar
opus eorum primum in sinu eorum.
8 * Hæc dicit Dominus: Quomodo si in-
B ueniatur granum in botro, & dicatur:
Ne dissipes illud, quoniam benedictio
est: sic faciam propter seruos meos, vt
9 non disperdam totum. * Et educam de
Iacob semen, & de Iuda possidentem
montes meos: & hereditabunt eam ele-
10 cti mei, & serui mei habitabunt ibi. * Et
erunt campestria in caulas gregum, &
vallis Achor in cubile armentorum po-
11 pulo meo qui requisierũt me. * Et vos,
qui dereliquistis Dominum, qui obliti
estis montem sanctum meum, qui po-
nitis Fortunæ mensam, & libatis super
12 eam. * Numerabo vos in gladio, & om-
nes in cæde corruetis: ‖pro eo quòd vo- ‖Prou.1.c.24
caui, & non respondistis: locutus sum, Ier.7.c.23 Inf.66.b.4
& non audistis: & faciebatis malum in
oculis meis, & quæ nolui, elegistis.
13 * Propter hoc hæc dicit Dominus Deus:
Ecce serui mei comedent, & vos esurie-
tis: ecce serui mei bibẽt, & vos sitietis:
14 * Ecce serui mei lætabuntur, & vos con-
C fundemini: Ecce serui mei laudabunt
præ exultatione cordis, & vos clamabi-
tis præ dolore cordis, & præ contri-
15 tione spiritus vlulabitis. * Et dimit-
tetis nomen vestrum in iuramentum
electis meis: & interficiet te Dominus
Deus, & seruos suos vocabit nomine
16 alio. * In quo qui benedictus est super
terram, benedicetur in Deo amen: &
qui

qui iurat in terra, iurabit in Deo amen:
quia obliuioni traditæ sũt angustiæ prio
res, & quia absconditæ sunt ab oculis
‖ Inf.66.g.22 Apoc.21.a.1
meis. * ‖Ecce enim ego creo cælos no- 17
uos, & terram nouam: & non erunt in
memoria priora, & non ascendent super
cor. * Sed gaudebitis & exultabitis vs- 18
que in sempiternũ in his, quæ ego creo:
quia ecce ego creo Ierusalem exultatio-
nem, & populum eius gaudium. * Et 19
exultabo in Ierusalẽ, & gaudebo in po-
pulo meo: & non audietur in eo vltra D
vox fletus & vox clamoris. * Non erit 20
ibi amplius infans dierum, & senex qui
nõ impleat dies suos: quoniá puer cen-
tum annorum morietur, & peccator cẽ-
tum annorum maledictus erit. * Et ædi- 21
ficabunt domos, & habitabunt: & plan-
tabunt vineas, & comedent fructus ea-
rum. * Non ædificabunt, & alius habi- 22
tabit: non plantabunt, & alius comedet:
secũdum enim dies ligni, erunt dies po-
puli mei, & opera manuum eorum in-
ueterabunt: * electi mei non laborabunt 23
frustra, neque generabunt in conturba-
tione: quia semen benedictorum Domi-
‖ Psal.31.b.5 Sup.11.a.b
ni est, & nepotes eorũ cum eis. * ‖Eritq. 24
antequam clamẽt, ego exaudiam: adhuc
illis loquentibus, ego audiam. * Lupus 25
& agnus pascentur simul, leo & bos
comedent paleas: & serpenti puluis pa-
nis eius: non nocebunt, neque occi-
dent in omni monte sancto meo, dicit
Dominus.

CAP. LXVI.

Act.7.f.49
HÆc dicit Dominus: Cælum sedes 1
mea, terra autem scabellum pedum A
meorũ: quæ est ista Domus, quam ædifi-
cabitis mihi? & quis est iste locus quie-
tis meæ? * Omnia hæc manus mea fecit, 2
& facta sunt vniuersa ista, dicit Domi-
nus. ad quem autem respiciam, nisi ad
pauperculum, & contritum spiritu, &
trementem sermones meos? * Qui im- 3
molat bouem, quasi qui interficiat virũ:
qui mactat pecus, quasi qui excerebret
canem: qui offert oblationem, quasi qui
sanguinem suillum offerat: qui recor- B
datur thuris, quasi qui benedicat idolo.
Hæc omnia elegerunt in vijs suis, & in
abominationibus suis anima eorum de-
lectata est. * Vnde & ego eligam illu- 4
siones eorum: & quæ timebant, addu-
‖ Prou.1.c.24 Ier.7.c.13 Sup.65.b.12
cam eis: ‖quia vocaui, & non erat qui
responderet: locutus sum, & non audie-
runt: feceruntq. malum in oculis meis,
5 & quæ nolui elegerunt. * Audite ver-
bum Domini, qui tremitis ad verbum
eius: dixerunt fratres vestri odiẽtes vos,
& abijcientes propter nomen meum:
glorificetur Dominus, & videbimus in
lætitia vestra: ipsi autem confundentur.
6 * Vox populi de ciuitate, vox de tem-
C plo, vox Domini reddentis retributio-
7 nem inimicis suis. * Antequam partu-
riret, peperit: antequam veniret partus
8 eius, peperit masculum. * Quis audi-
uit vmquam tale? & quis vidit huic si-
mile? numquid parturiet terra in die
vna? aut parietur gens simul, quia par-
9 turiuit & peperit Sion filios suos? * Nũ-
quid ego, qui alios parere facio, ipse
non pariam, dicit Dominus? si ego, qui
generationẽ ceteris tribuo, sterilis ero,
10 ait Dominus Deus tuus? * Lætamini
cum Ierusalem, & exultate in ea omnes
qui diligitis eam: gaudete cum ea gau-
11 dio vniuersi, qui lugetis super eam * vt
D sugatis, & repleamini ab vbere conso-
lationis eius: vt mulgeatis, & delicijs af-
12 fluatis ab omnimoda gloria eius. * Quia
hæc dicit Dominus: Ecce ego declina-
bo super eam quasi fluuium pacis, &
quasi torrentem inundantem gloriam
Gentium, quam sugetis: ad vbera por-
tabimini, & super genua blandientur
13 vobis. * Quomodo si cui mater blan-
diatur, ita ego consolabor vos, & in Ie-
14 rusalem consolabimini. * Videbitis, &
gaudebit cor vestrum, & ossa vestra qua-
si herba germinabunt, & cognoscetur
manus Domini seruis eius, & indigna-
15 bitur inimicis suis. * Quia ecce Domi-
E nus in igne veniet, & quasi turbo qua-
drigæ eius: reddere in indignatione fu-
rorem suum, & increpationem suam in
16 flamma ignis: * quia in igne Dominus
dijudicabit, & in gladio suo ad omnem
carnem, & multiplicabuntur interfecti a
17 Domino, * qui sanctificabantur, & mun-
dos se putabant in hortis post ianuam
intrinsecus, qui comedebant carnẽ suil-
lam, & abominationem & murem: si-
18 mul consumentur, dicit Dominus. * Ego
F autem opera eorum, & cogitationes eo-
rum: venio vt cõgregem cum omnibus
gentibus

gentibus & linguis : & venient & vide-
19 bunt gloriam meam. * Et ponam in
eis signum, & mittam ex eis, qui sal-
uati fuerint, ad Gentes in mare, in A-
fricam, & Lydiam tendentes sagittam:
in Italiam & Græciam, ad insulas lon-
ge, ad eos, qui non audierunt de me,
& non viderunt gloriam meam. Et an-
nunciabunt gloriam meam Gentibus,
20 * & adducent omnes fratres vestros de
cunctis Gentibus donum Domino in
equis, & in quadrigis, & in lecticis, &
in mulis, & in carrucis, ad montem san-
ctum meum Ierusalem, dicit Dominus,
quomodo si inferant filij Israel munus

G in vase mundo in domum Domini.
21 * Et assumam ex eis in sacerdotes, &
22 leuitas, dicit Dominus: * ‖ Quia sicut ‖ Apo.21.a.1
cæli noui, & terra noua, quæ ego fa-
cio stare coram me, dicit Dominus: sic
stabit semen vestrum, & nomen ve-
23 strum. * Et erit mensis ex mense, &
sabbatum ex sabbato: veniet omnis ca-
ro vt adoret coram facie mea, dicit Do-
24 minus. * Et egredientur, & videbunt
cadauera virorum, qui præuaricati sunt
in me: ‖ vermis eorum non morie- ‖ Mar.9.g.44
tur, & ignis eorum non extinguetur:
& erũt vsque ad satietatem visionis om-
ni carni.

PROPHETIA IEREMIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 VERBA Ieremiæ fi-
A lij Helciæ, de sacer-
dotibus, qui fuerunt
in Anathoth, in Ter-
2 ra Beniamin. * Quod
factum est verbum
Domini ad eum in
diebus Iosiæ filij Amon regis Iuda, in
tertiodecimo anno regni eius. * Et fa-
3 ctum est in diebus Ioakim filij Iosiæ
regis Iuda, vsque ad consummationem
vndecimi anni Sedeciæ filij Iosiæ regis
Iuda, vsque ad transmigrationem Ieru-
4 salem, in mense quinto. * Et factum est
5 verbum Domini ad me, dicens: * Prius-
B quam te formarem in vtero, noui te: &
antequam exires de vulua, sanctificaui
te, & prophetam in Gentibus dedi te.
6 * Et dixi, A a a, Domine Deus: ecce ne-
7 scio loqui, quia puer ego sum. * Et di-
xit Dominus ad me: Noli dicere: Puer
sum: quoniam ad omnia, quæ mittam
te, ibis: & vniuersa, quæcumque man-
8 dauero tibi, loqueris. * Ne timeas a fa-
cie eorum: quia tecum ego sum vt eruã

9 te, dicit Dominus. * Et misit Domi-
nus manum suam, & tetigit os meum:
& dixit Dominus ad me: Ecce dedi ver-
10 ba mea in ore tuo: * ecce constitui te
C hodie super Gentes, & super regna ‖ vt ‖ Inf.18.a.7
euellas, & destruas, & disperdas, & dis-
11 sipes, & ædifices, & plantes. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad me, dicẽs:
Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Vir-
12 gam vigilantem ego video. * Et dixit
Dominus ad me: Bene vidisti, quia vi-
gilabo ego super verbo meo vt faciam
13 illud. * Et factum est verbum Domini
secundo ad me, dicens: Quid tu vides?
Et dixi: Ollam succensam ego video,
14 & faciem eius a facie Aquilonis. * Et
dixit Dominus ad me: ‖ Ab Aquilone ‖ Inf.4.b.6
pandetur malum super omnes habitato-
15 res terræ. * quia ecce ego conuocabo
omnes cognationes regnorum Aquilo-
nis, ait Dominus: & venient & ponent
vnusquisque solium suum in introitu
portarum Ierusalem, & super omnes
D muros eius in circuitu, & super vniuer-
16 sas vrbes Iuda. * Et loquar iudicia mea
cum

cum eis super omnem malitiam eorum,
qui dereliquerunt me, & libauerunt dijs
alienis, & adorauerunt opus manuum
suarum. * Tu ergo accinge lumbos 17
tuos, & surge, & loquere ad eos om-
nia quæ ego præcipio tibi. Ne formi-
des a facie eorum: nec enim timere te
‖Inf.6.g.27 faciam vultum eorum. * ‖Ego quippe 18
dedi te hodie in ciuitatem munitam,
& in columnam ferream, & in murum
æreum, super omnem terram, regibus
Iuda, principibus eius, & sacerdotibus,
& populo terræ. * Et bellabunt aduer- 19
sum te, & non præualebunt: quia
ego tecum sum, ait Dominus, vt li-
berem te.

CAP. II.

ET factum est verbum Domini ad me, 1
dicens: * Vade, & clama in auribus 2
Ierusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: A
Recordatus sum tui, miserans adolescẽ-
tiam tuam, & charitatem desponsatio-
nis tuæ, quando secuta es me in deser-
to, in terra, quæ non seminatur. * San- 3
ctus Israel Domino, primitiæ frugum
eius: omnes, qui deuorant eum, delin-
quunt: mala venient super eos, dicit Do-
minus. * Audite verbum Domini do- 4
mus Iacob, & omnes cognationes do-
‖Mich.6.a.3 mus Israel: * hæc dicit Dominus: ‖Quid 5
inuenerunt patres vestri in me iniqui-
tatis, quia elongauerunt a me, & am-
bulauerunt post vanitatem, & vani fa-
cti sunt? * Et nõ dixerunt: Vbi est Do- 6
minus, qui ascendere nos fecit de Terra B
Ægypti: qui traduxit nos per desertum,
per terram inhabitabilem & inuiam, per
terram sitis, & imaginem mortis, per
terram, in qua non ambulauit vir, ne-
que habitauit homo? * Et induxi vos in 7
terram Carmeli, vt comederetis fructum
eius, & optima illius: & ingressi conta-
minastis terram meam, & hereditatem
meam posuistis in abominationem.
* Sacerdotes non dixerunt: Vbi est Do- 8
minus? & tenentes legem nescierũt me,
& pastores præuaricati sunt in me: &
prophetæ prophetauerunt in Baal, &
idola secuti sunt. * Propterea adhuc iu- 9
dicio contendam vobiscum, ait Domi-
nus, & cum filijs vestris disceptabo. C
* Transite ad insulas Cethim, & videte: 10
mitte

C & in Cedar mittite, & considerate ve-
hementer: & videte si factum est huiu-
11 scemodi. * Si mutauit gens deos suos,
& certe ipsi non sunt dij: populus vero
meus mutauit gloriã suam in idolum.
12 * Obstupescite cæli super hoc, & portæ
eius desolamini vehementer, dicit Do-
13 minus. * Duo enim mala fecit popu-
lus meus: Me dereliquerunt fontẽ aquæ
viuæ, & foderunt sibi cisternas, cister-
nas dissipatas, quæ continere non valent
14 aquas. * Numquid seruus est Israel, aut
vernaculus? quare ergo factus est in
15 prædam? * Super eum rugierunt leo-
nes, & dederunt vocem suam, posuerunt
terram eius in solitudinẽ: ciuitates eius
exustæ sunt, & non est qui habitet in
16 eis. * Filij quoque Mempheos & Taph-
D nes constuprauerunt te vsque ad verti-
17 cem. * Numquid non istud factum est
tibi, quia dereliquisti Dominum Deum
tuum eo tempore, quo ducebat te per
18 viam? * Et nunc quid tibi vis in via
Ægypti, vt bibas aquam turbidam? &
quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas
19 aquam fluminis? * Arguet te malitia
tua, & auersio tua increpabit te. Sci-
to, & vide quia malum & amarum est
reliquisse te Dominum Deum tuum, &
non esse timorem mei apud te, dicit
20 Dominus Deus exercituum. * A sæculo
confregisti iugum meum, rupisti vincu-
la mea, & dixisti: Non seruiam. ‖In om- ‖Inf.3.b.6
ni enim colle sublimi, & sub omni li- Isa.5.a.1
gno frondoso tu prosternebaris mere- Matt.21.d.33
21 trix. * ‖Ego autem plantaui te vineã ele-
E ctam, omne semen verũ: quomodo ergo
conuersa es mihi in prauum vinea alie-
22 na? * Si laueris te nitro, & multiplica-
ueris tibi herbam borith, maculata es in
iniquitate tua coram me, dicit Domi-
23 nus Deus. * Quomodo dicis: Non sum
polluta, post Baalim nõ ambulaui? vide
vias tuas in conualle, scito quid feceris:
24 cursor leuis explicans vias suas. * Ona-
ger assuetus in solitudine, in desiderio
animæ suæ attraxit ventum amoris sui:
nullus auertet eam: omnes, qui quæ-
runt eam, non deficient: in menstruis
25 eius inuenient eam. * Prohibe pedem
tuum a nuditate, & guttur tuum a siti.
Et dixisti: Desperaui, nequaquam fa-
ciam: adamaui quippe alienos, & post
26 eos ambulabo. * Quomodo cõfunditur
fur

ſcit quando deprehenditur, ſic confuſi F
ſunt domus Iſrael, ipſi & reges eorum,
principes, & ſacerdotes, & prophetæ eo-
rum, * dicẽtes ligno: Pater meus es tu: 27
Inf. 32. c. 33 & lapidi: Tu me genuiſti. verterunt ad
me tergum, & non faciem, & in tem-
pore afflictionis ſuæ dicent: Surge, &
libera nos. * Vbi ſunt dij tui, quos fe- 28
ciſti tibi? ſurgant & liberent te in tem-
Inf. 11. c. 13 pore afflictionis tuæ: ſecundum nume-
rum quippe ciuitatum tuarum erãt dij
tui Iuda. * Quid vultis mecum iudicio 29
contendere? omnes dereliquiſtis me, di-
cit Dominus. * Fruſtra percuſſi filios ve- 30
ſtros, diſciplinam non receperunt: de-
uorauit gladius veſter prophetas veſtros,
quaſi leo vaſtator * generatio veſtra. 31
Videte verbum Domini: Numquid ſo-
litudo factus ſum Iſraeli, aut terra ſero-
tina? quare ergo dixit populus meus:
Receſſimus, non veniemus vltra ad te?
* Numquid obliuiſcetur virgo ornamẽ- 32
ti ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis ſuæ? G
populus vero meus oblitus eſt mei die-
bus innumeris. * Quid niteris bonam 33
oſtendere viam tuam ad quærendam di-
lectionem, quæ inſuper & malitias tuas
docuiſti vias tuas, * & in alis tuis inuẽ- 34
tus eſt ſanguis animarum pauperum &
innocentum? non in foſſis inueni eos,
ſed in omnibus, quæ ſupra memoraui.
* Et dixiſti: Abſque peccato & innocẽs 35
ego ſum: & propterea auertatur furor
tuus a me. Ecce ego iudicio contendã
tecum, eo quòd dixeris: Non peccaui.
* Quàm vilis facta es nimis, iterans vias 36
tuas! & ab Ægypto confundéris, ſicut
confuſa es ab Aſſur. * Nam & ab iſta 37
egredieris, & manus tuæ erunt ſuper ca-
put tuum: quoniam obtriuit Dominus
confidentiam tuam, & nihil habebis
proſperum in ea.

CAP. III.

Vlgo dicitur: Si dimiſerit vir vxo- 1
rem ſuam, & recedens ab eo, du- A
xerit virum alterum: numquid reuerte-
tur ad eam vltra? numquid non pollu-
ta, & contaminata erit mulier illa? tu
autem fornicata es cũ amatoribus mul-
tis: tamen reuertere ad me, dicit Do-
minus, & ego ſuſcipiam te. * Leua ocu- 2
los tuos in directum, & vide vbi non
proſtrata ſis: in vijs ſedebas, expectans
eos quaſi latro in ſolitudine: & pollui-
ſti terram in fornicationibus tuis, & in
3 malitijs tuis. * Quam ob rem prohibi-
tæ ſunt ſtillæ pluuiarum, & ſerotinus
imber non fuit: frons mulieris meretri-
cis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.
4 * Ergo ſaltem amodo voca me: Pater
5 meus, dux virginitatis meæ tu es: * Nũ-
B quid iraſcéris in perpetuum, aut perſe-
uerabis in finem? Ecce locuta es, & fe-
6 ciſti mala, & potuiſti. * Et dixit Domi-
nus ad me in diebus Ioſiæ regis: Num- Sup. 2. d. 20
quid vidiſti quæ fecerit auerſatrix Iſ-
rael? abijt ſibimet ſuper omnem montẽ
excelſum, & ſub omni ligno frondoſo,
7 & fornicata eſt ibi. * Et dixi, cum feciſ-
ſet hæc omnia: Ad me reuertere: & nõ
eſt reuerſa. Et vidit præuaricatrix ſoror
8 eius Iuda, * quia pro eo, quòd mœcha-
ta eſſet auerſatrix Iſrael, dimiſiſſem eã,
& dediſſem ei libellum repudij: & non
timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius,
C ſed abijt, & fornicata eſt etiam ipſa.
9 * Et facilitate fornicationis ſuæ conta-
minauit terram, & mœchata eſt cum
10 lapide & ligno. * Et in omnibus his nõ
eſt reuerſa ad me præuaricatrix ſoror
eius Iuda in toto corde ſuo, ſed in mẽ-
11 dacio, ait Dominus. * Et dixit Domi-
nus ad me: Iuſtificauit animam ſuam
auerſatrix Iſrael, comparatione præua-
12 ricatricis Iudæ. * Vade, & clama ſer-
mones iſtos contra Aquilonem, & di-
D ces: Reuertere auerſatrix Iſrael, ait Do-
minus, & non auertam faciem meam a
vobis: quia ſanctus ego ſum, dicit Do-
minus, & non iraſcar in perpetuum.
13 * Verumtamen ſcito iniquitatem tuam,
quia in Dominum Deum tuum præua-
ricata es: & diſperſiſti vias tuas alienis
ſub omni ligno frondoſo, & vocẽ meã
14 non audiſti, ait Dominus. * Conuerti-
mini filij reuertentes, dicit Dominus:
quia ego vir veſter: & aſſumam vos vnũ
de ciuitate, & duos de cognatione, &
15 introducam vos in Sion. * Et dabo vo-
bis paſtores iuxta cor meum, & paſcẽt
16 vos ſcientia & doctrina. * Cumq. multi-
E plicati fueritis, & creueritis in terra in
diebus illis, ait Dominus: non dicent
vltra: Arca teſtamenti Domini: neque
aſcendet ſuper cor, neque recordabun-
tur illius: nec viſitabitur, nec fiet vltra.
* In

* In tempore illo vocabunt Ierusalem 17
Soliũ Domini: & congregabuntur ad eã
omnes Gentes in nomine Domini in
Ierusalem, & non ambulabunt post pra-
uitatem cordis sui pessimi. * In diebus 18
illis ibit domus Iuda ad domum Israel,
& venient simul de terra Aquilonis ad
terram, quam dedi patribus vestris.
* Ego autem dixi: Quomodo ponam 19
te in filios, & tribuam tibi terram desi-
derabilem, hereditatem præclarã exer-
cituum Gentium? Et dixi: Patrem vo-
cabis me, & post me ingredi non cessa- F
bis. * Sed quomodo si contemnat mu- 20
lier amatorem suum, sic contempsit me
domus Israel, dicit Dominus. * Vox in 21
vijs audita est, ploratus & vlulatus fi-
liorum Israel: quoniam iniquam fece-
runt viam suã, obliti sunt Domini Dei
sui. * Conuertimini filij reuertentes, & 22
sanabo auersiones vestras. Ecce nos ve-
nimus ad te: tu enim es Dominus Deus
noster. * Vere mendaces erant colles, & 23
multitudo montium: vere in Domino G
Deo nostro salus Israel. * Confusio cõ- 24
medit laborem patrum nostrorum ab
adolescentia nostra, greges eorum, &
armenta eorum, filios eorum, & filias
eorum. * Dormiemus in confusione no- 25
stra, & operiet nos ignominia nostra:
quoniam Domino Deo nostro peccaui-
mus nos, & patres nostri ab adolescen-
tia nostra vsque ad diem hanc: & non
audiuimus vocem Domini Dei nostri.

CAP. IIII.

SI reuerteris Israel, ait Dominus, ad 1
me conuertere: si abstuleris offendi- A
cula tua a facie mea, non commouebe-
ris. * Et iurabis: Viuit Dominus in ve- 2
ritate, & in iudicio, & in iustitia: &
benedicent eum Gentes, ipsumq. lauda-
bunt. * Hæc enim dicit Dominus viro 3
‖ Osee 10. d. 12 Iuda, & Ierusalem: ‖ Nouate vobis no-
uale, & nolite serere super spinas: * cir- 4
cumcidimini Domino, & auferte præ-
putia cordium vestrorum viri Iuda, &
habitatores Ierusalem: ne forte egredia-
tur vt ignis indignatio mea, & succen-
datur, & non sit qui extinguat, propter
malitiam cogitationum vestrarum. * An- 5
nunciate in Iuda, & in Ierusalem audi- B
tum facite: loquimini, & canite tuba
in terra: clamate fortiter, & dicite: cõ-
gregamini, & ingrediamur ciuitates mu-
6 nitas, * leuate signum in Sion. Cõforta-
mini, nolite stare, ‖ quia malum ego ‖ Sup. 1. c. 14
adduco ab Aquilone, & contritionem
7 magnam. * Ascendit leo de cubili suo,
& prædo Gentium se leuauit: egressus
est de loco suo vt ponat terram tuam
in solitudinem: ciuitates tuæ vastabun-
8 tur, remanentes absque habitatore. * Su-
C per hoc accingite vos cilicijs, plangite
& vlulate: quia non est auersa ira furo-
9 ris Domini a nobis. * Et erit in die il-
la, dicit Dominus: Peribit cor regis, &
cor principum: & obstupescent sacer-
dotes, & prophetæ consternabuntur.
10 * Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus,
ergone decepisti populum istum & Ie-
rusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce
11 peruenit gladius vsque ad animam? * In
tempore illo dicetur populo huic &
Ierusalem: Ventus vrens in vijs, quæ
sunt in deserto viæ filiæ populi mei, nõ
ad ventilandum, & ad purgandum.
12 * Spiritus plenus ex his veniet mihi: &
nunc ego loquar iudicia mea cum eis.
13 * Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tẽ-
pestas currus eius: ⌐velociores aquilis
D equi illius: ⌐væ nobis quoniam vastati
14 sumus. * Laua a malitia cor tuum Ieru-
salem, vt salua fias: vsquequo morabun-
15 tur in te cogitationes noxiæ? * Vox e-
nim annunciantis a Dan, & notum fa-
cientis idolum de monte Ephraim.
16 * Dicite gentibus: Ecce auditum est in
Ierusalem custodes venire de terra lon-
ginqua, & dare super ciuitates Iuda vo-
17 cem suam. * Quasi custodes agrorum
facti sunt super eam in gyro: quia me
ad iracundiam prouocauit, dicit Domi-
18 nus. * ‖ Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fe- ‖ Sap. 1. b. 3. 5
cerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia
19 amara, quia tetigit cor tuum. * Ventrẽ
E meum, ⌐ventrem meum doleo, sensus
cordis mei turbati sunt in me: non ta-
cebo, quoniam vocem buccinæ audiuit
20 anima mea, clamorem prælij. * Contri-
tio super contritionem vocata est, &
vastata est omnis terra: repente vastata
sunt tabernacula mea, subito pelles meæ.
21 * Vsquequo videbo fugientem, audiam
22 vocem buccinæ? * Quia stultus populus
meus me non cognouit: filij insipientes
sunt, & vecordes: sapientes sunt vt fa-
ciant

eiãnt mala, bene autem facere nescierũt.
* Aspexi terram, & ecce vacua erat, & 23
nihili: & cælos, & non erat lux in eis.
* Vidi montes, & ecce mouebantur: & 24
omnes colles conturbati sunt. * Intui- 25
tus sum, & non erat homo: & omne F
volatile cæli recessit. * Aspexi, & ecce 26
Carmelus desertus: & omnes vrbes e-
ius destructæ sunt a facie Domini, & a
facie iræ furoris eius. * Hæc enim dicit 27
Dominus: Deserta erit omnis terra, sed
tamen consummationem non faciam.
* Lugebit terra, & mœrebunt cæli desu- 28
per: eo quòd locutus sum, cogitaui, &
non pœnituit me, nec auersus sum ab
eo. * A voce equitis, & mittentis sagit- 29
tam fugit omnis ciuitas: ingressi sunt G
ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ
vrbes derelictæ sunt, & non habitat in
eis homo. * Tu autem vastata quid fa- 30
cies? cum vestieris te coccino, cum or-
nata fueris monili aureo, & pinxeris sti-
bio oculos tuos, frustra cõponeris: con-
tempserunt te amatores tui, animam tuã
quærent. * Vocem enim quasi parturiẽ- 31
tis audiui, angustias vt puerperæ: Vox
filiæ Sion intermorientis, expandentisq;
manus suas: væ mihi, quia defecit ani-
ma mea propter interfectos.

CAP. V.

Circuite vias Ierusalem, & aspicite, 1
& considerate, & quærite in pla- A
teis eius, an inueniatis virum facientem
iudicium, & quærentẽ fidem: & propi-
tius ero ei. * Quòd si etiam Viuit Do- 2
minus, dixerint: & hoc falso iurabunt.
* Domine oculi tui respiciunt fidem: 3
percussisti eos, & non doluerunt: attri-
uisti eos, & renuerunt accipere discipli-
nam: indurauerunt facies suas supra pe-
tram, & noluerunt reuerti. * Ego autẽ 4
dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti,
ignorantes viam Domini, iudicium Dei
sui. * Ibo igitur ad optimates, & loquar 5
eis: ipsi enim cognouerunt viam Domi- B
ni, iudicium Dei sui: & ecce magis hi
simul confregerunt iugum, ruperunt
vincula. * Idcirco percussit eos leo de 6
silua, lupus ad vesperam vastauit eos,
pardus vigilans super ciuitates eorum:
omnis, qui egressus fuerit ex eis, capie-
tur: quia multiplicatæ sunt præuarica-
tiones eorum, confortatæ sunt auersio-
7 nes eorum. * Super quo propitius tibi
esse potero? filij tui dereliquerunt me,
& iurant in his, qui non sunt dij: satu-
raui eos, & mœchati sunt, & in domo
8 meretricis luxuriabantur. * Equi ama-
tores, & emissarij facti sunt: ‖ Vnusquis- ‖ Ezec. 22. c. 11
que ad vxorem proximi sui hinniebat.
9 * Numquid super his non visitabo, dicit
C Dominus? & in gente tali non vlcisce-
10 tur anima mea? * Ascendite muros eius,
& dissipate, consummationem autem
nolite facere: auferte propagines eius,
11 quia non sunt Domini. * Præuaricatione
enim præuaricata est in me domus Is-
12 rael, & domus Iuda, ait Dominus. * Ne-
gauerunt Dominum, & dixerunt: Non
est ipse: neque veniet super nos malũ:
13 gladium & famẽ non videbimus. * Pro-
phetæ fuerunt in ventum locuti, & re-
sponsum non fuit in eis: hæc ergo eue-
14 nient illis. * Hæc dicit Dominus Deus
exercituum: Quia locuti estis verbum
istud: ecce ego do verba mea in ore tuo
in ignem, & populum istum in ligna, &
15 vorabit eos. * Ecce ego adducam super
vos gẽtem de longinquo domus Israel,
D ait Dominus: gentem robustam, gentẽ
antiquam, gentem, cuius ignorabis lin-
16 guã, nec intelliges quid loquatur. * Pha-
retra eius quasi sepulchrum patens, vni-
17 uersi fortes. * Et comedet segetes tuas,
& panem tuum: deuorabit filios tuos,
& filias tuas: comedet gregem tuum, &
armenta tua: comedet vineam tuam &
ficum tuam: & conteret vrbes munitas
tuas, in quibus tu habes fiduciam, gla-
18 dio. * Veruntamen in diebus illis, ait
Dominus, non faciam vos in consum-
19 mationem. * ‖ Quòd si dixeritis: Qua- ‖ Isa. 16. b. 10
E re fecit nobis Dominus Deus noster hæc
omnia? dices ad eos: Sicut dereliqui-
stis me, & seruistis Deo alieno in terra
vestra, sic seruietis alienis in terra non
20 vestra. * Annunciate hoc domui Iacob,
& auditum facite in Iuda, dicentes:
21 * Audi popule stulte, qui non habes cor,
qui habentes oculos non videtis: & au-
res, & non auditis. * Me ergo non time-
22 bitis, ait Dominus: & a facie mea nõ do-
lebitis? Qui posui arenã terminũ mari,
præceptum sempiternum, quod nõ præ-
teribit: & commouebuntur, & nõ pote-
runt: & intumescent fluctus eius, & nõ
Tt transi-

transibunt illud :* populo autem huic 23
factum est cor incredulum & exasperás, F
recesserunt & abierunt . * Et non dixe- 24
runt in corde suo : Metuamus Dominũ
Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam
temporaneam & serotinam in tempore
suo : plenitudinem annuæ messis custo-
dientem nobis .* Iniquitates vestræ de- 25
clinauerunt hæc: & peccata vestra pro-
hibuerunt bonum a vobis :* Quia inuẽ- 26
ti sunt in populo meo impij insidiãtes
quasi aucupes, laqueos ponentes, & pe-
dicas ad capiẽdos viros. * Sicut decipu- 27
la plena auibus, sic domus eorum plenæ
dolo: ideo magnificati sunt & ditati.
* Incrassati sunt & impinguati : & præ- 28
‖ Isai. 1. f. 23 Zach. 7. 10 terierunt sermones meos pessime. ‖ Cau- G
sam viduæ non iudicauerũt, causam pu-
pilli non direxerunt, & iudicium paupe-
rum non iudicauerũt. * Numquid super 29
his non visitabo, dicit Dominus? aut su
per gentem huiuscemodi non vlciscetur
anima mea ? * Stupor & mirabilia facta 30
sunt in terra :* prophetæ prophetabant 31
mendaciũ, & sacerdotes applaudebant
manibus suis: & populus meus dilexit
talia: quid igitur fiet in nouissimo eius ?

CAP. VI.

Confortamini filij Beniamin in me- 1
dio Ierusalem, & in Thecua clangi- A
te buccina, & super Bethacarem leuate
vexillum: quia malũ visum est ab Aqui-
lone, & contritio magna. * Speciosæ & 2
delicatæ assimilaui filiam Sion. * Ad eã 3
venient pastores, & greges eorum: fi-
xerunt in ea tentoria in circuitu: pascet
vnusquisque eos, qui sub manu sua sunt.
* Sanctificate super eam bellum: consur- 4
gite, & ascendamus in meridie: væ no-
bis, quia declinauit dies, quia longiores
factæ sunt vmbræ vesperi. * Surgite, & 5
ascendamus in nocte, & dissipemus do-
mos eius. * Quia hæc dicit Dominus 6
exercituum : Cædite lignum eius, & B
fundite circa Ierusalem aggerem: hæc
est ciuitas visitationis, omnis calumnia
in medio eius .* Sicut frigidam fecit ci- 7
sterna aquam suam, sic frigidam fecit
malitiam suam: iniquitas & vastitas au-
dietur in ea, coram me semper infirmi-
tas & plaga. * Erudire Ierusalem, ne for- 8
te recedat anima mea a te, ne forte po-
nam te desertam terram inhabitabilem.

9 * Hæc dicit Dominus exercituum: Vs-
que ad racemum colligent quasi in vi-
nea reliquias Israel: conuerte manum
tuam quasi vindemiator ad cartallum.
10 * Cui loquar? & quem contestabor vt
audiat? ecce incircumcisæ aures eorum,
& audire non possunt: ecce verbũ Do-
C mini factum est eis in opprobrium: &
11 non suscipient illud. * Idcirco furore
Domini plenus sum, laboraui sustinẽs:
effunde super paruulum foris, & super
consilium iuuenum simul: vir enim cum
muliere capietur, senex cum pleno die-
12 rum. * Et transibunt domus eorum ad
alteros, agri & vxores pariter: quia ex-
tendam manum meam super habitantes
13 terram, dicit Dominus. * ‖ A minore ‖ Isai. 56. d. 11 Inf. 8. d. 10
quippe vsque ad maiorem omnes auari-
tiæ student: & a propheta vsque ad sa-
14 cerdotem cuncti faciunt dolum. * Et cu-
D rabant contritionem filiæ populi mei
cum ignominia, dicentes: Pax, pax: &
15 non erat pax. * Confusi sunt, quia abo-
minationem fecerunt: quin potius con-
fusione non sunt confusi, & erubescere
nescierunt. quam ob rem cadent inter
ruentes: in tempore visitationis suæ cor-
16 ruent, dicit Dominus. * Hæc dicit Do-
minus: State super vias, & videte, &
interrogate de semitis antiquis, quæ sit
via bona, & ambulate in ea: ‖ & inuenie- ‖ Matt. 11. d. 29
tis refrigerium animabus vestris. Et di-
17 xerunt: Non ambulabimus. * Et consti-
tui super vos speculatores. Audite vocẽ
18 tubæ. Et dixerũt: Non audiemus. * Ideo
E audite Gentes, & cognosce congrega-
19 tio, quanta ego faciam eis. * Audi terra:
Ecce ego adducam mala super populũ
istum, fructum cogitationũ eius: quia
verba mea non audierunt, & legem
20 meam proiecerũt. * ‖ Vt quid mihi thus ‖ Isai. 1. d. 11
de Saba affertis, & calamum suaue olẽ-
tem de terra longinqua? holocautoma-
ta vestra non sunt accepta, & victimæ
21 vestræ non placuerunt mihi. * Propte-
F rea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo
in populum istum ruinas, & ruent in
eis patres & filij simul, vicinus, & pro-
22 ximus peribunt. * Hæc dicit Dominus:
Ecce populus venit de terra Aquilonis,
& gens magna consurget a finibus ter-
23 ræ. * Sagittam & scutum arripiet: cru-
delis est, & non miserebitur. vox eius
quasi mare sonabit: & super equos ascẽ-
dent,

dent, præparati quasi vir ad prælium,
aduersum te filia Sion. * Audiuimus fa- 24
mam eius, dissolutæ sunt manus nostræ:
tribulatio apprehendit nos, dolores vt
parturientem. * Nolite exire ad agros, 25
& in via ne ambuletis: quoniam gladius
inimici pauor in circuitu. * Filia popu- 26
li mei accingere cilicio, & conspergere G
cinere: luctum vnigeniti fac tibi, plan-
ctum amarum, quia repente veniet va-
stator super nos. * Probatorem dedi te 27
in populo meo robustum: & scies, &
probabis viam eorũ. * Omnes isti prin- 28
cipes declinantes, ambulantes fraudu-
lenter, æs & ferrum: vniuersi corrupti
sunt. * Defecit sufflatorium, in igne 29
consumptum est plumbum, frustra con-
flauit conflator: malitiæ enim eorum
non sunt consumptæ. * Argentum re- 30
probum vocate eos, quia Dominus pro-
iecit illos.

CAP. VII.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam a Domino, dicens: * Sta 2
in porta domus Domini, & prædica ibi A
verbum istud, & dic: Audite verbum
Domini omnis Iuda, qui ingredimini
per portas has, vt adoretis Dominum.
* Hæc dicit Dominus exercituum Deus 3
‖ Inf. 26. d. 13 Israel: ‖ Bonas facite vias vestras, & stu-
dia vestra: & habitabo vobiscum in lo-
co isto. * Nolite confidere in verbis mẽ- 4
dacij, dicentes: Templum Domini, tem-
plum Domini, templum Domini est.
* Quoniã si bene direxeritis vias vestras, 5
& studia vestra: si feceritis iudiciũ in-
ter virum & proximum eius, * aduenæ, 6
& pupillo, & viduæ non feceritis ca-
lumniam, nec sanguinem innocentem B
effuderitis in loco hoc, & post deos a-
lienos non ambulaueritis in malum vo-
bismetipsis: * habitabo vobiscum in lo- 7
co isto: in terra, quam dedi patribus ve-
stris a sæculo & vsque in sæculum. * Ec- 8
ce vos confiditis vobis in sermonibus
mendacij, qui non proderunt vobis:
* furari, occidere, adulterari, iurare 9
mendaciter, libare Baalim, & ire post
deos alienos, quos ignoratis. * Et veni- 10
stis, & stetistis coram me in domo hac,
in qua inuocatum est nomen meum, &
dixistis: Liberati sumus eo quòd feceri-
11 mus omnes abominationes istas. * ‖ Nũ- ‖ Matt. 21. b. 13
quid ergo spelunca latronum facta est Mar. 11. c. 17
domus ista, in qua inuocatum est no- Luc. 19. g. 46
men meum in oculis vestris? ego, ego
12 sum: ego vidi, dicit Dominus. * Ite ad
locum meum in Silo, vbi habitauit no-
men meum a principio: & videte quæ
fecerim ei propter malitiam populi mei
13 Israel: * & nunc, quia fecistis omnia
C opera hæc, dicit Dominus: & locutus
sum ad vos mane consurgens, & loquẽs,
& non audistis: ‖ & vocaui vos, & non ‖ Prou. 1. c. 24
14 respondistis: * ‖ Faciam domui huic, in Isai. 65. b. 12
qua inuocatum est nomen meum, & in ‖ 1 Reg. 4. a. 2 b. 10
qua vos habetis fiduciam: & loco, quẽ
dedi vobis & patribus vestris, sicut feci
15 Silo. * Et proijciam vos a facie mea,
sicut proieci omnes fratres vestros, vni-
16 uersum semen Ephraim. * ‖ Tu ergo no- ‖ Inf. 14. b. 11
li orare pro populo hoc, nec assumas
pro eis laudem & orationem, & non
obsistas mihi: quia non exaudiam te.
17 * Nonne vides quid isti faciunt in ciui-
D tatibus Iuda, & in plateis Ierusalem?
18 * Filij colligunt ligna, & patres succen-
dunt ignem, & mulieres conspergunt
adipem, vt faciant placentas reginæ cæ-
li, & libent dijs alienis, & me ad iracũ-
19 diam prouocent. * Numquid me ad ira-
cundiam prouocant, dicit Dominus?
nonne semetipsos in confusionem vul-
20 tus sui? * Ideo hæc dicit Dominus Deus:
Ecce furor meus, & indignatio mea
conflatur super locum istum, super vi-
ros, & super iumenta, & super lignum
regionis, & super fruges terræ, & succẽ-
21 detur, & non extinguetur. * Hæc dicit
E Dominus exercituum Deus Israel: Ho-
locautomata vestra addite victimis ve-
22 stris, & comedite carnes. * Quia non
sum locutus cum patribus vestris, &
non præcepi eis in die, qua eduxi eos
de Terra Ægypti, de verbo holocauto-
23 matum, & victimarum. * Sed hoc ver-
bum præcepi eis, dicens: Audite vocem
meam, & ero vobis Deus, & vos eritis
mihi populus: & ambulate in omni via,
quam mandaui vobis, vt bene sit vobis.
24 * Et non audierunt, nec inclinauerunt
aurem suam: sed abierunt in voluntati-
bus, & in prauitate cordis sui mali: fa-
25 ctiq. sunt retrorsum & non in ante, * a
F die qua egressi sunt patres eorum de
terra Ægypti, vsque ad diem hanc. Et

misi ad vos omnes seruos meos prophe-
tas per diem , consurgens diluculo , &
mittens. * Et non audierunt me, nec 26
inclinauerunt aurem suam : sed indura-
|| Inf.16. c.12 uerunt ceruicem suam : || & peius ope-
rati sunt, quàm patres eorum . * Et lo- 27
quéris ad eos omnia verba hæc, & non
audient te: & vocabis eos, & non re-
spondebunt tibi. * Et dices ad eos: Hæc 28
est gens , quæ non audiuit vocem Do-
mini Dei sui, nec recepit disciplinam:
perijt fides, & ablata est de ore eorum.
* Tonde capillum tuum , & proijce, & 29
sume in directum planctum: quia proie-
cit Dominus, & reliquit generationem
furoris sui , * quia fecerunt filij Iuda 30
malum in oculis meis, dicit Dominus.
Posuerunt offendicula sua in domo , in
qua inuocatum est nomen meum , vt
polluerent eam : * & ædificauerunt ex- 31
celsa Topheth, quæ est in valle filij En- G
nom: vt incenderent filios suos, & filias
suas igni: quæ non præcepi, nec cogita-
ui in corde meo. * Ideo ecce dies ve- 32
nient, dicit Dominus, & nõ dicetur am-
plius, Topheth, & Vallis filij Ennom:
sed Vallis interfectionis: & sepelient in
Topheth, eo quòd non sit locus. * Et 33
erit morticinum populi huius in cibos
volucribus cæli, & bestijs terræ, & non
|| Ezec.26.c.13 erit qui abigat. * || Et quiescere faciam 34
de vrbibus Iuda , & de plateis Ierusalē
vocem gaudij , & vocem lætitiæ , vocē
sponsi, & vocem sponsæ : in desolatio-
nem enim erit terra.

CAP. VIII.

IN illo tempore, ait Dominus: Eijciēt 1
ossa regum Iuda , & ossa principum A
eius, & ossa sacerdotum, & ossa pro-
phetarum, & ossa eorum, qui habitaue-
runt Ierusalem, de sepulchris suis : * & 2
expandent ea ad solem, & lunam, &
omnem militiam cæli, quæ dilexerunt,
& quibus seruierunt, & post quæ ambu-
lauerunt, & quæ quæsierunt, & adora-
uerunt : non colligentur , & non sepe-
lientur: in sterquilinium super faciem
terræ erunt. * Et eligent magis mortem 3
quam vitam omnes qui residui fuerint
de cognatione hac pessima in vniuersis
locis, quæ derelicta sunt , ad quæ eieci
eos, dicit Dominus exercituū. * Et dices 4
ad eos : Hæc dicit Dominus: Numquid B
qui cadit, non resurget ? & qui auersus
5 est, nõ reuertetur? * Quare ergo auersus
est populus iste in Ierusalem auersione
contẽtiosa? Apprehenderunt mendaciũ,
6 & noluerũt reuerti. * Attendi, & auscul-
taui: nemo quod bonum est loquitur,
nullus est qui agat pœnitentiam super
peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes
C conuersi sunt ad cursum suum , quasi
7 equus impetu vadens ad prælium. * Mil-
uus in cælo cognouit tempus suũ: tur-
tur, & hirundo, & ciconia custodierunt
tempus aduentus sui : populus autem
meus non cognouit iudicium Domini.
8 * Quomodo dicitis : Sapientes nos su-
mus , & lex Domini nobiscum est? ve-
re mendacium operatus est stylus men-
9 dax Scribarum. * Confusi sunt sapientes,
perterriti & capti sunt: verbum enim
Domini proiecerunt, & sapientia nulla
10 est in eis. * || Propterea dabo mulieres || Isai.56. d.18
D eorum exteris, agros eorum heredibus : Sup.6. c.13
quia a minimo vsque ad maximum om-
nes auaritiam sequuntur: a propheta vs-
que ad sacerdotem cuncti faciunt men-
11 dacium . * Et sanabant contritionem fi-
liæ populi mei ad ignominiam, dicẽtes:
12 Pax, pax : cum non esset pax. * Con-
fusi sunt quia abominationem fecerunt:
quinimo confusione non sunt confusi,
& erubescere nescierunt: idcirco cadent
inter corruentes , in tempore visitatio-
13 nis suæ corruent, dicit Dominus. * Con-
E gregans congregabo eos, ait Dominus:
non est vua in vitibus , & non sunt fi-
cus in ficulnea , folium defluxit : &
14 dedi eis quæ prætergressa sunt. * Qua-
re sedemus? conuenite, & ingredia-
mur ciuitatem munitam, & sileamus
ibi: quia Dominus Deus noster silere
nos fecit, & potum dedit nobis aquam
15 fellis: peccauimus enim Domino. * || Ex- || Inf.14. d.19
pectauimus pacem, & non erat bonum:
16 tempus medelæ, & ecce formido. * A
F Dan auditus est fremitus equorum eius,
a voce hinnituum pugnatorum eius
commota est omnis terra. & venerunt,
& deuorauerunt terram , & plenitudi-
nem eius : vrbem & habitatores eius.
17 * Quia ecce ego mittam vobis serpen-
tes regulos, quibus non est incantatio;
18 & mordebunt vos , ait Dominus. * do-
lor meus super dolorem, in me cor
19 meum mœrens. * Ecce vox clamoris
filiæ

filiæ populi mei de terra longinqua:
Numquid Dominus nõ est in Sion, aut G
rex eius non est in ea? Quare ergo me
ad iracundiam concitauerunt in sculpti-
libus suis, & in vanitatibus alienis?
* Transijt messis, finita est æstas, & nos 20
saluati non sumus. * Super contritione 21
filiæ populi mei contritus sum, & con-
tristatus, stupor obtinuit me. * Num- 22
quid resina non est in Galaad? aut me-
dicus non est ibi? quare igitur non est
obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAP. IX.

QVis dabit capiti meo aquam, & 1
oculis meis fontem lacrymarũ? A
& plorabo die ac nocte interfe-
ctos filiæ populi mei. * Quis dabit me 2
in solitudine diuersorium viatorum, &
derelinquam populum meum, & rece-
dam ab eis? quia omnes adulteri sunt,
cœtus præuaricatorum. * Et extenderũt 3
linguam suam quasi arcum mendacij &
non veritatis: confortati sunt in terra,
quia de malo ad malum egressi sunt, &
me non cognouerunt, dicit Dominus.
* Vnusquisque se a proximo suo custo- 4
diat, & in omni fratre suo non habeat
fiduciam: quia omnis frater supplantans B
supplantabit, & omnis amicus fraudu-
lenter incedet. * Et vir fratrem suũ de- 5
ridebit, & veritatem non loquẽtur: do-
cuerunt enim linguam suam loqui mẽ-
dacium: vt inique agerent, laborauerũt.
* Habitatio tua in medio doli: in dolo 6
renuerunt scire me, dicit Dominus.
* Propterea hæc dicit Dominus exerci- 7
tuum: Ecce ego conflabo, & probabo
eos: quid enim aliud faciam a facie fi-
Psal. 27.a.3 liæ populi mei? * Sagitta vulnerans lin- 8
gua eorum, dolum locuta est: in ore C
suo pacem cum amico suo loquitur, &
occulte ponit ei insidias. * Numquid su- 9
per his non visitabo, dicit Dominus? aut
in gente huiusmodi non vlciscetur ani-
ma mea? * Super montes assumam fletũ 10
ac lamentum, & super speciosa deserti
planctum: quoniam incensa sunt, eo
quòd non sit vir pertransiens: & nõ au-
dierunt vocem possidentis: a volucre
cæli vsque ad pecora transmigrauerunt
& recesserunt. * Et dabo Ierusalem in 11
aceruos arenæ, & cubilia draconum: &
ciuitates Iuda dabo in desolationem, eo
12 quòd non sit habitator. * Quis est vir
D sapiens, qui intelligat hoc, & ad quem
verbum oris Domini fiat vt annunciet
istud, quare perierit terra, & exusta sit
quasi desertum, eo quòd nõ sit qui per-
13 transeat? * Et dixit Dominus: Quia de-
reliquerunt legem meam, quam dedi
eis, & non audierunt vocem meam, &
14 non ambulauerunt in ea: * & abierunt
post prauitatem cordis sui, & post Baa-
lim: quod didicerunt a patribus suis.
15 * Idcirco hæc dicit Dominus exercituũ
Deus Israel: * Ecce ego cibabo populũ Inf. 23.c.15
E istum absinthio, & potũ dabo eis aquã
16 fellis. * Et dispergam eos in Gentibus,
quas non nouerunt ipsi & patres eorũ:
& mittam post eos gladium, donec cõ-
17 sumantur. * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Contemplamini, &
vocate lamentatrices & veniant: & ad
eas, quæ sapientes sunt, mittite, & pro-
18 perent: * festinent, & assumant super
nos lamentum: deducant oculi nostri
lacrymas, & palpebræ nostræ defluant
19 aquis. * Quia vox lamentationis audi-
ta est de Sion: Quomodo vastati su-
mus & confusi vehementer? quia dere-
F liquimus terram, quoniam deiecta sunt
20 tabernacula nostra. * Audite ergo mu-
lieres verbum Domini: & assumant au-
res vestræ sermonem oris eius: & do-
cete filias vestras lamentum: & vna-
quæque proximam suam planctum.
21 * quia ascendit mors per fenestras no-
stras, ingressa est domos nostras, di-
sperdere paruulos deforis, iuuenes de
22 plateis. * Loquere: Hæc dicit Domi-
nus: Et cadet morticinum hominis qua-
si stercus super faciem regionis, & quasi
fœnum post tergum metentis, & nõ est
23 qui colligat. * Hæc dicit Dominus: * Nõ 1.Cor.1.d.31
G glorietur sapiens in sapientia sua, & nõ 2.Cor.10.d.17
glorietur fortis in fortitudine sua, &
24 non glorietur diues in diuitijs suis: * sed
in hoc glorietur, qui gloriatur, scire &
nosse me, quia ego sum Dominus, qui
facio misericordiam, & iudicium, & iu-
stitiam in terra: hæc enim placent mihi,
25 ait Dominus. * Ecce dies veniunt, dicit
Dominus: & visitabo super omnem, qui
26 circumcisum habet præputium, * super
Ægyptum, & super Iuda, & super
Edom, & super filios Ammon, & super

Moab, & super omnes qui attonsi sunt
in comam, habitantes in deserto: quia
omnes gentes habent præputium, om-
nis autem domus Israel incircumcisi
sunt corde.

CAP. X.

AVdite verbũ, quod locutus est Do- 1
minus super vos domus Israel. A
* Hæc dicit Dominus: Iuxta vias Gen- 2
tium nolite discere: & a signis cæli no-
lite metuere, quæ timent Gentes: * quia 3
leges populorum vanæ sunt: quia lignũ
de saltu præcidit opus manus artificis in
‖ Sap. 13. c. 11 & 14. a. 8 ascia. * ‖ Argento, & auro decorauit il- 4
lud: clauis & malleis compegit, vt non
dissoluatur. * In similitudinem palmæ fa- 5
bricata sunt, & non loquentur: portata
tollentur, quia incedere non valent. no-
lite ergo timere ea, quia nec male pos-
‖ Mic. 7. d. 18 sunt facere, nec bene. * ‖ Non est simi- 6
lis tui Domine: magnus es tu, & ma-
‖ Apoc. 15. b. 4 gnum nomen tuũ in fortitudine. * ‖ Quis 7
non timebit te o rex Gentium? tuum est
enim decus: inter cunctos sapiẽtes Gen-
tium, & in vniuersis regnis eorum nullus
est similis tui. * Pariter insipientes & fa- 8
tui probabuntur: doctrina vanitatis eo-
rum lignum est. * Argentum inuolutum 9
de Tharsis affertur, & aurum de Ophaz: B
opus artificis, & manus ærarij: hyacin-
thus & purpura indumentum eorum.
opus artificum vniuersa hæc. * Dominus 10
autem Deus verus est: ipse Deus viuens,
& rex sempiternus. ab indignatione e-
ius commouebitur terra: & non sustine-
bunt Gentes comminationem eius. * Sic 11
ergo dicetis eis: Dij, qui cælos & terrã
non fecerunt, pereãt de terra, & de his,
‖ Gen. 1. a. 1 Inf. 51. d. 15 quæ sub cælo sunt. * ‖ Qui facit terram 12
in fortitudine sua, præparat orbem in
sapientia sua, & prudentia sua extendit
cælos. * Ad vocem suam dat multitudi- 13
nem aquarum in cælo, & eleuat nebu-
‖ Ps. 134. b. 7 Inf. 51. b. 16 las ab extremitatibus terræ: ‖ fulgura in
pluuiam facit, & educit ventum de the-
sauris suis. * Stultus factus est omnis ho- 14
mo a scientia, confusus est artifex om- C
nis in sculptili: quoniã falsum est quod
conflauit, & nõ est spiritus in eis. * Va- 15
na sunt, & opus risu dignum: in tempo-
re visitationis suæ peribunt. * Non est 16
his similis pars Iacob: qui enim forma-
uit omnia, ipse est: & Israel virga he-
reditatis eius: Dominus exercituum no-
17 men illi. * Congrega de terra confusio-
nem tuam, quæ habitas in obsidione.
18 * quia hæc dicit Dominus: Ecce ego lõ-
ge proijciam habitatores terræ in hac
vice: & tribulabo eos ita vt inueniãtur.
19 * Væ mihi super contritione mea, pessi-
ma plaga mea. Ego autem dixi: Plane
hæc infirmitas mea est, & portabo illã.
20 * Tabernaculum meum vastatũ est, om-
D nes funiculi mei dirupti sunt, filij mei
exierunt a me, & non subsistunt: non
est qui extendat vltra tentorium meum,
21 & erigat pelles meas. * Quia stulte ege-
runt pastores, & Dominum non quæsie-
runt: propterea non intellexerunt, &
22 omnis grex eorum dispersus est. * Vox
auditionis ecce venit, & commotio ma-
gna de terra Aquilonis: vt ponat ciui-
tates Iuda solitudinem, & habitaculum
23 draconum. * Scio Domine quia non est
hominis via eius: nec viri est vt ambu-
24 let, & dirigat gressus suos. * ‖ Corripe ‖ Psal. 6. a. 1
me Domine, verumtamen in iudicio: &
non in furore tuo, ne forte ad nihilum
25 redigas me. * ‖ Effunde indignationem ‖ Psal. 78. b. 6
tuam super Gentes, quæ non cognoue-
runt te, & super prouincias, quæ nomen
tuum non inuocauerunt: quia comede-
runt Iacob, & deuorauerunt eum, &
consumpserunt illum, & decus eius
dissipauerunt.

CAP. XI.

1 VErbum, quod factum est a Domino
2 ad Ieremiam, dicens: * Audite ver-
A ba pacti huius, & loquimini ad viros
3 Iuda, & habitatores Ierusalem, * & di-
ces ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Is-
rael: Maledictus vir, qui nõ audierit ver-
4 ba pacti huius, * quod præcepi patribus
vestris in die, qua eduxi eos de Terra
Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audi-
te vocem meam, & facite omnia, quæ
præcipio vobis, & eritis mihi in populũ,
5 & ego ero vobis in Deum: * Vt suscitẽ
iuramentum, quod iuraui patribus ve-
stris daturum me eis terram fluentem
lacte, & melle, sicut est dies hæc. Et re-
6 spondi, & dixi: Amen Domine. * Et di-
xit Dominus ad me: Vociferare omnia
verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris
Ierusa-

Ierusalem, dicēs: Audite verba pacti hu-
7 ius, & facite illa: * quia contestans con-
testatus sum patres vestros in die, qua
B eduxi eos de Terra Ægypti vsque ad diē
hanc: mane consurgēs contestatus sum,
8 & dixi: Audite vocem meam: * & non
audierunt, nec inclinauerunt aurem suā:
sed abierunt vnusquisque in prauitate
cordis sui mali: & induxi super eos om-
nia verba pacti huius, quod præcepi vt
9 facerent, & non fecerunt. * Et dixit Do-
minus ad me: Inuenta est coniuratio in
viris Iuda, & in habitatoribus Ierusalē.
10 * Reuersi sunt ad iniquitates patrū suo-
rum priores, qui noluerunt audire ver-
ba mea: & hi ergo abierunt post deos
alienos, vt seruirent eis: irritum fecerūt
domus Israel, & domus Iuda pactum
meum, quod pepigi cum patribus eorū.
11 * Quam ob rem hæc dicit Dominus:
Ecce ego inducam super eos mala, de
quibus exire non poterunt: & clamabūt
12 ad me, & non exaudiam eos. * Et ibunt
ciuitates Iuda, & habitatores Ierusalē,
& clamabunt ad deos, quibus libant, &
non saluabunt eos in tempore afflictio-
13 nis eorum. * ‖ Secundum numerū enim ‖ Sup. 2. f. 28
C ciuitatum tuarum erant dij tui Iuda: &
secundum numerum viarum Ierusalem
posuisti aras confusionis, aras ad liban-
14 dum Baalim. * ‖ Tu ergo noli orare pro ‖ Sup. 7. c. 16 Inf. 14. b. 11
populo hoc, & ne assumas pro eis lau-
dem & orationem: quia non exaudiam
in tempore clamoris eorum ad me, in
15 tempore afflictionis eorum. * Quid est,
quòd dilectus meus in domo mea fecit
scelera multa? numquid carnes sanctæ
auferēt a te malitias tuas, in quibus glo-
16 riata es? * Oliuam vberem, pulchram,
fructiferā, speciosam vocauit Dominus
nomen tuum: ad vocem loquelæ, gran-
dis exarsit ignis in ea, & combusta sunt
17 fruteta eius. * Et Dominus exercituum
qui plantauit te, locutus est super te
malum: pro malis domus Israel & do-
mus Iuda, quæ fecerunt sibi ad irritan-
18 dum me, libantes Baalim. * Tu autem
D Domine demonstrasti mihi, & cogno-
uì: tunc ostendisti mihi studia eorum.
19 * Et ego quasi agnus māsuetus, qui por-
tatur ad victimam: & nō cognoui quia
cogitauerunt super me consilia, dicētes:
Mittamus lignū in panem eius, & erada-
mus eum de terra viuentium, & nomen
20 eius non memoretur amplius. * ‖ Tu au- ‖ Inf. 17. b. 10 & 20. c. 12
tem Domine Sabaoth, qui iudicas iuste,
& probas renes & corda, videam vltio-
nem tuā ex eis: tibi enim reuelaui cau-
21 sam meā. * Propterea hæc dicit Domi-
nus ad viros Anathoth, qui quærūt ani-
mam tuam, & dicunt: Non prophetabis
in nomine Domini, & non morieris in
22 manibus nostris. * Propterea hæc dicit
Dominus exercituum: Ecce ego visita-
bo super eos: iuuenes morientur in gla-
dio, filij eorum, & filiæ eorum moriē-
23 tur in fame. * Et reliquiæ non erunt ex
eis: inducam enim malum super viros
Anathoth, annum visitationis eorum.

CAP. XII.

1 IVstus quidem tu es Domine, si dispu-
A tem tecum: veruntamen iusta loquar
ad te: ‖ Quare via impiorum prospera- ‖ Iob 21. a. 7 Hab. 1. a. 13
tur: bene est omnibus, qui præuarican-
2 tur, & inique agunt? * Plantasti eos, &
radicem miserunt: proficiunt & faciunt
fructum: prope es tu ori eorum, & lon-
3 ge a renibus eorum. * Et tu Domine no-
sti me, vidisti me, & probasti cor meū
tecum: congrega eos quasi gregem ad
victimam, & sanctifica eos in die occi-
4 sionis. * Vsquequo lugebit terra, &
herba omnis regionis siccabitur propter
malitiam habitātium in ea? consumptū
est animal, & volucre, quoniam dixe-
5 runt: Non videbit nouissima nostra. * Si
cum peditibus currens laborasti: quo-
modo cōtendere poteris cum equis? cū
autem in terra pacis securus fueris, quid
6 facies in superbia Iordanis? * Nam &
B fratres tui, & domus patris tui, etiam
ipsi pugnauerūt aduersum te, & clama-
uerunt post te plena voce: ne credas eis
7 cum locuti fuerint tibi bona. * Reliqui
domum meā, dimisi hereditatem meam:
dedi dilectam animam meā in manu ini-
8 micorum eius. * Facta est mihi heredi-
tas mea quasi leo in silua: dedit contra
9 me vocem, ideo odiui eam. * Numquid
auis discolor hereditas mea mihi? num-
quid auis tincta per totum? venite, con-
gregamini omnes bestiæ terræ, propera-
10 te ad deuorandum. * Pastores multi de-
C moliti sunt vineam meā, conculcauerūt
partem meam: dederūt portionem meā
desiderabilem in desertum solitudinis.

* Posuerunt eã in dissipationem, luxitq. 11
super me : desolatione desolata est om-
nis terra : quia nullus est qui recogitet
corde. * Super omnes vias deserti vene- 12
runt vastatores , quia gladius Domini
deuorabit ab extremo terræ vsque ad
extremum eius : non est pax vniuersæ
carni . * Seminauerunt triticum,& spi- 13
nas messuerunt : hereditatem acceperũt,
& non eis proderit : confundemini a fru-
ctibus vestris, propter iram furoris Do- D
mini . * Hæc dicit Dominus aduersum 14
omnes vicinos meos pessimos, qui tan-
gunt hereditatem,quam distribui popu-
lo meo Israel : Ecce ego euellam eos de
terra sua , & domum Iuda euellam de
medio eorum . * Et cum euulsero eos , 15
conuertar,& miserebor eorum : & redu-
cam eos,virum ad hereditatem suam,&
virum in terram suam . * Et erit : si eru- 16
diti didicerint vias populi mei,vt iurent
in nomine meo : Viuit Dominus, sicut
docuerunt populum meum iurare in
Baal : ædificabũtur in medio populi mei .
* Quòd si non audierint , euellam gen- 17
tem illam euulsione & perditione , ait
Dominus .

CAP. XIII.

HÆc dicit Dominus ad me : Vade,& 1
posside tibi lumbare lineum , & A
pones illud super lumbos tuos , & in
aquam non inferes illud . * Et possedi 2
lumbare iuxta verbum Domini,& posui
circa lumbos meos . * Et factus est ser- 3
mo Domini ad me , secundò , dicens :
* Tolle lumbare, quod possedisti, quod 4
est circa lumbos tuos , & surgens vade
ad Euphraten , & absconde ibi illud in
foramine petræ . * Et abij , & abscondi 5
illud in Euphrate,sicut præceperat mihi
Dominus . * Et factum est post dies plu- 6
rimos, dixit Dominus ad me : Surge,
vade ad Euphraten : & tolle inde lumba-
re, quod præcepi tibi vt absconderes il-
lud ibi . * Et abij ad Euphraten,& fodi, 7
& tuli lumbare de loco,vbi absconderam
illud : & ecce computruerat lumbare,
ita vt nulli vsui aptum esset.* Et factum 8
est verbũ Domini ad me , dicens : * Hæc 9
dicit Dominus : Sic putrescere faciam B
superbiam Iuda,& superbiam Ierusalem
multam . * Populum istum pessimum,qui 10
nolunt audire verba mea,& ambulant in
prauitate cordis sui : abieruntq. post deos
alienos vt seruirẽt eis, & adorarent eos :
& erũt sicut lũbare istud,quod nulli vsui
11 aptũ est . * Sicut enim adhæret lumbare
ad lũbos viri, sic agglutinaui mihi om-
nem domum Israel, & omnem domum
Iuda , dicit Dominus : vt essent mihi in
populum, & in nomen, & in laudem,&
12 in gloriam : & non audierunt . * Dices
ergo ad eos sermonem istum : Hæc dicit
Dominus Deus Israel : Omnis lagunc-
la implebitur vino . Et dicent ad te :
Numquid ignoramus quia omnis lagun-
13 cula implebitur vino ? * Et dices ad eos :
Hæc dicit Dominus : Ecce ego implebo
omnes habitatores terræ huius,& reges,
qui sedent de stirpe Dauid super thro-
num eius,& sacerdotes,& prophetas, &
omnes habitatores Ierusalem , ebrietate :
14 * & dispergam eos virum a fratre suo ,
C & patres & filios pariter , ait Dominus :
non parcam , & non concedam : neque
15 miserebor vt non disperdam eos . * Au-
dite,& auribus percipite . Nolite eleua-
16 ri , quia Dominus locutus est . * Date
Domino Deo vestro gloriam antequam
contenebrescat , & antequam offendant
pedes vestri ad montes caliginosos : ex-
pectabitis lucem , & ponet eam in vm-
17 bram mortis , & in caliginem . * Quòd
si hoc non audieritis,in abscondito plo-
rabit anima mea a facie superbiæ : ‖ plo- ‖ Thren. 1.a.2
rans plorabit, & deducet oculus meus
lacrymam , quia captus est grex Domi-
18 ni . * Dic regi,& dominatrici : Humilia-
mini , sedete : quoniam descendit de ca-
19 pite vestro corona gloriæ vestræ . * Ciui-
tates Austri clausæ sunt,& non est qui
aperiat : translata est omnis Iuda trans-
20 migratione perfecta . * Leuate oculos ve-
stros,& videte qui venitis ab Aquilone :
vbi est grex,qui datus est tibi,pecus in-
21 clytum tuum ? * Quid dices cum visita-
D uerit te ? tu enim docuisti eos aduersum
te , & erudisti in caput tuum : numquid
non dolores apprehendent te, quasi mu-
22 lierem parturientem ? * Quòd si dixeris
in corde tuo : Quare venerunt mihi hæc?
‖ Propter multitudinem iniquitatis tuæ ‖ Isa. 30.c.24
reuelata sunt verecundiora tua , pollu-
23 tæ sunt plantæ tuæ . * Si mutare potest
æthiops pellem suam,aut pardus varieta-
tes suas : & vos poteritis benefacere , cũ
didi-

didiceritis malum. * Et disseminabo eos 24
quasi stipulam, quæ vento raptatur in
deserto. * Hæc sors tua, parsq. mensuræ 25
tuæ a me, dicit Dominus, quia oblita es
mei, & confisa es in mendacio. * vnde & 26
ego nudaui femora tua contra faciem
tuam, & apparuit ignominia tua, * adul- 27
teria tua, & hinnitus tuus scelus fornica-
tionis tuæ: super colles in agro vidi
abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem,
non mundaberis post me: vsquequo
adhuc?

CAP. XIIII.

QVod factum est verbum Domini ad 1
Ieremiam de sermonibus siccitatis. A
* Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, 2
& obscuratæ sunt in terra, & clamor Ie-
rusalem ascendit. * Maiores miserunt 3
minores suos ad aquam: venerunt ad
hauriendum, non inuenerunt aquam, re-
portauerunt vasa sua vacua: confusi sunt
& afflicti, & operuerũt capita sua. * Pro- 4
pter terræ vastitatem, quia nó venit plu-
uia in terram, cõfusi sunt agricolæ, ope-
ruerunt capita sua. * Nam & cerua in 5
agro peperit, & reliquit: quia non erat
herba. * Et onagri steterunt in rupibus, 6
traxerunt ventum quasi dracones, defece-
runt oculi eorum, quia non erat herba.
* Si iniquitates nostræ responderint no- 7
bis: Domine fac propter nomen tuum,
quoniam multæ sunt auersiones nostræ,
tibi peccauimus. * Expectatio Israel, sal- 8
uator eius in tẽpore tribulationis: qua- B
re quasi colonus futurus es in terra, &
quasi viator declinans ad manendum?
* Quare futurus es velut vir vagus, vt 9
fortis qui non potest saluare? tu autem
in nobis es Domine, & nomen tuum in-
uocatum est super nos, ne derelinquas
nos. * Hæc dicit Dominus populo huic, 10
qui dilexit mouere pedes suos, & non
quieuit, & Domino non placuit: Nunc
recordabitur iniquitatum eorum, & visi-
tabit peccata eorum. * Et dixit Dominus 11
Sup. 7. c. 16 ad me: ‖ Noli orare pro populo isto in
bonum. * Cum ieiunauerint, non exau- 12
diam preces eorum: & si obtulerint ho-
locautomata, & victimas, non suscipiam
ea: quoniam gladio, & fame, & peste cõ-
sumam eos. * Et dixi, A a a, Domine 13
Inf. 23. d. 17 Deus: Prophetæ dicunt eis; ‖ Non vide-
bitis gladium, & fames non erit in vo-
bis, sed pacem veram dabit vobis in lo-
14 co isto. * Et dixit Dominus ad me: Fal-
C so prophetæ vaticinãtur in nomine meo:
non misi eos, & non præcepi eis, neque
locutus sum ad eos: visionem mendacẽ,
& diuinationem, & fraudulentiam, &
seductionem cordis sui prophetant vo-
15 bis. * Idcirco hæc dicit Dominus de
prophetis, qui prophetant in nomine
meo, quos ego non misi, dicentes: Gla-
dius, & fames nõ erit in terra hac: In gla-
dio & fame consumentur prophetæ illi.
16 * Et populi, quibus prophetant, erunt
proiecti in vijs Ierusalem præ fame &
gladio, & non erit qui sepeliat eos; ipsi
& vxores eorum, filij & filiæ eorum, &
17 effundam super eos malum suum. * Et
dices ad eos verbum istud: ‖ Deducant ‖ Thre. 1. f. 16. & 2. f. 18
oculi mei lacrymam per noctem & diẽ,
& non taceant: quoniam contritione
magna cõtrita est virgo filia populi mei,
18 plaga pessima vehementer. * Si egressus
D fuero ad agros, ecce occisi gladio: &
si introiero in ciuitatem, ecce attenuati
fame. Propheta quoque & sacerdos
abierunt in terram, quam ignorabant.
19 * Numquid proijciens abiecisti Iudam?
aut Sion abominata est anima tua? qua-
re ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sa-
nitas? ‖ expectauimus pacem, & non est ‖ Sup. 8. e. 15
bonum: & tempus curationis, & ecce
20 turbatio. * Cognouimus Domine im-
pietates nostras, iniquitates patrum no-
21 strorum, quia peccauimus tibi. * Ne
des nos in opprobrium propter nomen
tuum, neque facias nobis contumeliam
solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritum
22 facias fœdus tuum nobiscum. * Num-
quid sunt in sculptilibus Gentium qui
pluant? aut cæli possunt dare imbres?
nonne tu es Dominus Deus noster,
quem expectauimus? tu enim fecisti
omnia hæc.

CAP. XV.

1 ET dixit Dominus ad me: Si stete-
A rit Moyses, & Samuel coram me,
non est anima mea ad populum istum:
eijce illos a facie mea, & egrediantur.
2 * Quòd si dixerint ad te: Quo egredie-
mur? dices ad eos: Hæc dicit Dominus:
‖ Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad ‖ Zach. 11. b. 9
gladium,

gladium, ad gladium: & qui ad famem,
ad famem: & qui ad captiuitatem, ad
captiuitatem. * Et visitabo super eos 3
quattuor species, dicit Dominus: Gla-
dium ad occisionem, & canes ad lace-
randum, & volatilia cæli & bestias terræ
ad deuorandum & dissipandum. * Et 4
dabo eos in feruorem vniuersis regnis
‖ 4. Reg. 21. a. 22 terræ: ‖ propter Manassem filium Eze-
chiæ regis Iuda, super omnibus quæ fe-
cit in Ierusalem. * Quis enim misere- 5
bitur tui Ierusalem? aut quis contrista-
bitur pro te? aut quis ibit ad rogandum
pro pace tua? * Tu reliquisti me, dicit 6
Dominus, retrorsum abijsti: & exten-
dam manum meam super te, & interfi-
ciam te: laboraui rogans. * Et disper- 7
gam eos ventilabro in portis terræ: in- B
terfeci & disperdidi populum meum, &
tamen a vijs suis nõ sunt reuersi. * Mul- 8
tiplicatæ sunt mihi viduæ eius super are-
nam maris: induxi eis super matrẽ ado-
lescentis vastatorem meridie: misi super
‖ 1. Reg. 2. b. 5 ciuitates repente terrorem. * ‖ Infirma- 9
ta est quæ peperit septem, defecit anima
‖ Amos. 8. c. 9 eius: ‖ occidit ei sol, cum adhuc esset
dies: confusa est, & erubuit: & residuos
eius in gladium dabo in conspectu ini-
micorum eorum, ait Dominus. * Væ 10
mihi mater mea: quare genuisti me vi-
rum rixæ, virum discordiæ in vniuersa
terra? non fœneraui, nec fœnerauit mi-
hi quisquam: omnes maledicunt mihi. C
* Dicit Dominus: Si non reliquiæ tuæ in 11
bonum, si non occurri tibi in tempore
afflictionis, & in tempore tribulatio-
nis aduersus inimicum. * Numquid 12
fœderabitur ferrum ferro ab Aquilo-
ne, & æs? * Diuitias tuas & thesau- 13
ros tuos in direptionem dabo gratis in
omnibus peccatis tuis, & in omnibus
terminis tuis. * Et adducam inimicos 14
tuos de terra, quam nescis: quia ignis
succensus est in furore meo, super vos
ardebit. * Tu scis Domine, recordare 15
mei, & visita me, & tuere me ab his,
qui persequuntur me, noli in patientia
tua suscipere me: scito quoniam susti-
nui propter te opprobrium. * Inuenti 16
sunt sermones tui, & comedi eos, & fa- D
ctum est mihi verbum tuum in gaudium
& in lætitiam cordis mei: quoniam in-
‖ Psal. 1. a. 1. & 25. a. 4 uocatum est nomen tuum super me Do-
mine Deus exercituum. * ‖ Non sedi in 17
concilio ludentium, & gloriatus sum a
facie manus tuæ: solus sedebam, quo-
18 niam comminatione replesti me. * ‖ Qua- ‖ Inf. 30. c. 15
re factus est dolor meus perpetuus, &
plaga mea desperabilis renuit curari? fa-
cta est mihi quasi mendacium aquarum
19 infidelium. * Propter hoc hæc dicit Do-
minus: Si conuerteris, conuertam te, &
ante faciem meam stabis: & si separa-
ueris pretiosum a vili, quasi os meum
eris: conuertentur ipsi ad te, & tu non
20 conuerteris ad eos. * Et dabo te populo
huic in murum æreum, fortem: & bella-
bunt aduersum te, & non præualebunt:
quia ego tecum sum vt saluem te, &
21 eruam te, dicit Dominus. * Et liberabo
te de manu pessimorum, & redimam te
de manu fortium.

CAP. XVI.

1 ET factum est verbum Domini ad me,
2 dicens: * Non accipies vxorem, &
A non erunt tibi filij, & filiæ in loco isto.
3 * Quia hæc dicit Dominus super filios
& filias, qui generantur in loco isto, &
super matres eorum, quæ genuerũt eos:
& super patres eorum, de quorum stir-
4 pe sunt nati in terra hac: * Mortibus
ægrotationum morientur: non plangen-
tur, & non sepelientur, in sterquilinium
super faciem terræ erunt: & gladio, &
fame consumentur: & erit cadauer eo-
rum in escam volatilibus cæli, & bestijs
5 terræ. * Hæc enim dicit Dominus: Ne
ingrediaris domum conuiuij, neque va-
das ad plangendum, neque consoleris
eos: quia abstuli pacem meam a popu-
lo isto, dicit Dominus, misericordiam
6 & miserationes. * Et morientur gran-
des, & parui in terra ista: non sepelien-
tur neque plangentur, & non se inci-
7 dent, neque caluitium fiet pro eis. * Et
B non frangent inter eos lugenti panem
ad consolandum super mortuo: & non
dabunt eis potum calicis ad consolan-
8 dum super patre suo & matre. * Et do-
mum conuiuij non ingrediaris, vt sedeas
9 cum eis, & comedas & bibas: * quia
hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
rael: Ecce ego auferam de loco isto in
oculis vestris, & in diebus vestris vocem
gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi,
10 & vocem sponsæ. * Et cum annuncia-
ueris

ueris populo huic omnia verba hæc, &
dixerint tibi: ‖ Quare locutus est Domi-
nus super nos omne malú grande istud?
quæ iniquitas nostra? & quod peccatum
nostrú, quod peccauimus Domino Deo
nostro? * Dices ad eos: Quia dereliqu- 11
runt me patres vestri, ait Dominus: &
abierunt post deos alienos, & seruierút
eis, & adorauerunt eos: & me dereli-
querunt, & legem meam non custodie- C
runt. * Sed & vos peius operati estis, 12
quàm patres vestri: ecce enim ambulat
vnusquisque post prauitatem cordis sui
mali, vt me non audiat. * Et eijciam 13
vos de terra hac in terram, quam igno-
ratis vos, & patres vestri: & seruietis
ibi dijs alienis die ac nocte, qui non da-
bunt vobis requiem. * Propterea ecce 14
dies veniunt dicit Dominus, & non di-
cetur vltra: Viuit Dominus, qui eduxit
filios Israel de Terra Ægypti, * sed, Vi- 15
uit Dominus, qui eduxit filios Israel de
Terra Aquilonis, & de vniuersis terris,
ad quas eieci eos: & reducã eos in ter-
ram suam, quam dedi patribus eorum.
* Ecce ego mittã piscatores multos di- 16
cit Dominus, & piscabuntur eos: & post D
hæc mittam eis multos venatores, & ve-
nabuntur eos de omni monte, & de om-
ni colle, & de cauernis petrarú. * Quia 17
oculi mei super omnes vias eorum: non
sunt absconditæ a facie mea, & non fuit
occultata iniquitas eorú ab oculis meis.
* Et reddam primum duplices iniquita- 18
tes, & peccata eorum: quia contamina-
uerunt terram meam in morticinis ido-
lorum suorum, & abominationibus suis
impleuerunt hereditatem meam. * Do- 19
mine fortitudo mea, & robur meum, &
refugium meum in die tribulationis: ad
te Gentes venient ab extremis terræ, &
dicent: Vere mendacium possederút pa-
tres nostri, vanitatem, quæ eis non pro-
fuit. * Numquid faciet sibi homo deos, 20
& ipsi non sunt dij? * Idcirco ecce ego 21
ostendam eis per vicem hanc, ostendam
eis manum meam, & virtutem meam:
& scient quia nomen mihi Dominus.

CAP. XVII.

PEccatum Iuda scriptum est stylo fer- 1
reo in vngue adamantino, exaratum A
super latitudinem cordis eorum, & in
2 cornibus ararum eorum. * Cum recor-
dati fuerint filij eorum ararum suarum,
& lucorum suorú, lignorumq. fronden-
3 tium in montibus excelsis, * sacrificantes
in agro: fortitudinem tuam, & omnes
thesauros tuos in direptionem dabo, ex-
celsa tua propter peccata in vniuersis fi-
4 nibus tuis. * Et relinquéris sola ab he-
reditate tua, quam dedi tibi: & seruire
te faciam inimicis tuis in terra, quam
ignoras: quoniam ignem succendisti in
furore meo, vsque in æternum ardebit.
5 * Hæc dicit Dominus: ‖ Maledictus ho- ‖ Isa. 30. a. 2
mo, qui cõfidit in homine, & ponit car-
nem brachium suum, & a Domino re-
6 cedit cor eius. * ‖ Erit enim quasi my- ‖ Isa. 31. a. 1
ricæ in deserto, & non videbit cum ve-
nerit bonum: sed habitabit in siccitate
in deserto, in terra salsuginis, & inhabi-
7 tabili. * Benedictus vir, qui confidit in
Domino, & erit Dominus fiducia eius.
8 * ‖ Et erit quasi lignum quod transplan- ‖ Psal. 1. a. 3
B tatur super aquas, quod ad humorem
mittit radices suas: & non timebit cum
venerit æstus. Et erit folium eius viri-
de, & in tempore siccitatis non erit so-
licitum, nec aliquando desinet facere
9 fructum. * Prauum est cor omnium, &
10 inscrutabile: quis cognoscet illud? * Ego
Dominus scrutans cor, & probãs renes:
qui do vnicuique iuxta viam suam, &
iuxta fructum adinuentionum suarum.
11 * ‖ Perdix fouit quæ non peperit: fecit ‖ Apo. 2. f. 23
diuitias, & non in iudicio: in dimidio Psal. 7. c. 10
dierum suorum derelinquet eas, & in 1. Reg. 16. b. 7
12 nouissimo suo erit insipiens. * Solium
gloriæ altitudinis a principio, locus san-
13 ctificationis nostræ: * Expectatio Israel
Domine: omnes, qui te derelinquunt,
confundentur: recedentes a te, in terra
scribentur: quoniam dereliquerunt ve-
nam aquarum viuentium Dominum:
14 * Sana me Domine, & sanabor: saluum
C me fac, & saluus ero: quoniam laus mea
15 tu es. * Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi
16 est verbum Domini? veniat. * Et ego
non sum turbatus, te pastorem sequens:
& diem hominis non desideraui, tu scis.
Quod egressum est de labijs meis, rectú
17 in conspectu tuo fuit. * Non sis tu mihi
formidini, spes mea tu in die afflictio-
18 nis. * Confundantur qui me persequun-
tur, & non confundar ego: paueant il-
li, & non paueam ego: induc super eos
diem

diem afflictionis, & duplici contritione
contere eos. * Hæc dicit Dominus ad 19
me: Vade,& sta in porta filiorum popu-
li,per quam ingrediuntur reges Iuda, &
egrediuntur, & in cunctis portis Ierusa-
lem: * & dices ad eos: Audite verbum 20
Domini reges Iuda, & omnis Iuda, cun-
ctiq. habitatores Ierusalem, qui ingredi-
mini per portas istas. * Hæc dicit Domi- 21
nus: Custodite animas vestras, & nolite
portare pondera in die sabbati: nec in-
feratis per portas Ierusalem. * Et nolite 22
eijcere onera de domibus vestris in die D
sabbati, & omne opus non facietis: san-
ctificate diem sabbati, sicut præcepi pa-
tribus vestris. * Et nō audierunt,nec in- 23
clinauerunt aurem suam: sed induraue-
runt ceruicem suam ne audirent me, &
ne acciperent disciplinam. * Et erit: Si 24
audieritis me,dicit Dominus,vt nō infe-
ratis onera per portas ciuitatis huius in
die sabbati: & si sanctificaueritis diem
sabbati, ne faciatis in eo omne opus:
* Ingrediētur per portas ciuitatis huius 25
reges & principes,sedentes super solium
Dauid,& ascēdentes in curribus & equis,
ipsi & principes eorum,viri Iuda, & ha-
bitatores Ierusalem: & habitabitur ciui-
tas hæc in sempiternum. * Et venient de 26
ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalē,
& de terra Beniamin, & de cāpestribus,
& de montuosis, & ab Austro, portantes
holocaustum, & victimam, & sacrificiū,
& thus, & inferent oblationem in do-
mum Domini. * Si autem non audieri- 27
tis me vt sanctificetis diem sabbati,& ne
portetis onus, & ne inferatis per portas
Ierusalem in die sabbati: succēdam ignē
in portis eius,& deuorabit domos Ieru-
salem, & non extinguetur.

CAP. XVIII.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miam a Domino,dicens: * Surge,& 2
descende in domum figuli, & ibi audies A
verba mea. * Et descendi in domum fi- 3
guli,& ecce ipse faciebat opus super ro-
tam. * Et dissipatum est vas, quod ipse 4
faciebat e luto manibus suis: cōuersusq.
fecit illud vas alterum,sicut placuerat in
oculis eius vt faceret. * Et factum est 5
‖ Isa.45.b.9 verbum Domini ad me,dicens: * ‖ Num- 6
Rom.9.d.20 quid sicut figulus iste,non potero vobis
facere,domus Israel, ait Dominus? ecce
sicut lutū in manu figuli, sic vos in ma-
7 nu mea,domus Israel. * Repente loquar
aduersum gentem & aduersus regnum,
‖ vt eradicem, & destruam, & disperdam ‖ Sup.1.b.10
8 illud. * Si pœnitentiam egerit gens illa
a malo suo, quod locutus sum aduersus
eam: agam & ego pœnitentiam super
9 malo,quod cogitaui vt facerem ei. * Et
subito loquar de gente & de regno, vt
10 ædificem & plantem illud. * Si fecerit
B malum in oculis meis,vt non audiat vo-
cē meam: pœnitentiam agam super bo-
no, quod locutus sum vt facerem ei.
11 * Nunc ergo dic viro Iuda, & habitato-
ribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit Do-
minus: ‖ Ecce ego fingo contra vos ma- ‖ Inf.25.b.5
lum,& cogito cōtra vos cogitationem: & 35.c.15
‖ reuertatur vnusquisque a via sua mala, ‖ Ion.3.d.8
& dirigite vias vestras & studia vestra.
12 * Qui dixerunt: Desperauimus: post co-
gitationes enim nostras ibimus, & vnus-
quisque prauitatem cordis sui mali fa-
13 ciemus. * Ideo hæc dicit Dominus: In-
terrogate Gētes: Quis audiuit talia hor-
ribilia, quæ fecit nimis virgo Israel?
14 * Numquid deficiet de petra agri nix Li-
C bani? aut euelli possunt aquæ erumpen-
15 tes frigidæ, & defluentes? * Quia obli-
tus est mei populus meus, frustra liban-
tes, & impingentes in vijs suis, in semi-
tis sæculi, vt ambularent per eas in iti-
16 nere non trito: * ‖ vt fieret terra eorum ‖ Inf.19.c.8
in desolationem, & in sibilum sempi- & 49.c.13
ternum: omnis qui præterierit per eam & 50.c.13
obstupescet, & mouebit caput suum.
17 * Sicut ventus vrens dispergam eos co-
ram inimico: dorsum, & non faciem
ostendam eis in die perditionis eorum.
18 * Et dixerunt: Venite,& cogitemus con-
tra Ieremiam cogitationes: non enim
peribit lex a sacerdote,neque consilium
a sapiente, nec sermo a propheta: veni-
te, & percutiamus eum lingua, & non
attendamus ad vniuersos sermones eius.
19 * Attende Domine ad me, & audi vo-
20 cem aduersariorum meorum. * Num-
D quid redditur pro bono malum, quia
foderunt foueam animæ meæ? Recor-
dare quòd steterim in conspectu tuo, vt
loquerer pro eis bonum, & auerterem
21 indignationem tuam ab eis. * Proptere-
rea da filios eorum in famem, & deduc
eos in manus gladij: fiant vxores eorum
absque

abſquè liberis, & viduæ: & viri earum
interficiantur morte: iuuenes corũ con-
fodiantur gladio in prælio. * Audiatur 22
clamor de domibus eorũ: adduces enim
ſuper eos latronem repente: quia fode-
runt foueam vt caperent me, & laqueos
abſconderunt pedibus meis. * Tu autem 23
Domine ſcis omne conſilium eorum ad-
uerſum me in mortem: ne propitieris
iniquitati eorum, & peccatum eorum a
facie tua non deleatur: fiant corruentes
in conſpectu tuo, in tempore furoris tui
abutere eis.

CAP. XIX.

HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe 1
lagunculam figuli teſteam a ſenio- A
ribus populi, & a ſenioribus ſacerdotũ:
* Et egredere ad vallem filij Ennom, 2
quæ eſt iuxta introitum portæ fictilis:
& prædicabis ibi verba, quæ ego loquar
ad te. * Et dices: Audite verbum Do- 3
mini reges Iuda, & habitatores Ieruſa-
lem: hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſrael: Ecce ego inducam afflictio-
nem ſuper locum iſtum, ita vt omnis,
qui audierit illam, tinniant aures eius:
2.2.23.32 * Eo quòd dereliquerint me, & alienum 4
fecerint locum iſtum: & libauerunt in
eo dijs alienis, quos neſcierunt ipſi, &
patres eorum, & reges Iuda: & repleue-
runt locum iſtum ſanguine innocẽtum.
* Et ædificauerunt excelſa Baalim ad cõ- 5
burẽdos filios ſuos igni in holocauſtum B
Baalim: quæ non præcepi, nec locutus
ſum, nec aſcenderunt in cor meũ. * Pro- 6
pterea ecce dies veniũt, dicit Dominus:
& non vocabitur amplius locus iſte, To-
pheth, & Vallis filij Ennom: ſed Vallis
occiſionis. * Et diſſipabo conſilium Iu- 7
da & Ieruſalem in loco iſto: & ſubuer-
tam eos gladio in conſpectu inimicorũ
ſuorum, & in manu quærentium animas
eorum: & dabo cadauera eorum eſcam
‖ Sup. 18. c. 16 volatilibus cæli, & beſtijs terræ. * ‖ Et po 8
Inf. 49. c. 13 nam ciuitatem hanc in ſtuporem, & in ſi-
& 50. c. 13 bilum: omnis, qui præterierit per eam,
obſtupeſcet, & ſibilabit ſuper vniuerſa
plaga eius. * Et cibabo eos carnibus fi- 9
liorum ſuorum, & carnibus filiarũ ſua- C
rum: & vnuſquiſque carnem amici ſui
comedet in obſidione, & in anguſtia, in
qua concludent eos inimici eorum, &
10 qui quærunt animas eorum. * Et conte-
res lagunculam in oculis virorum, qui
11 ibunt tecum. * Et dices ad eos: Hæc di-
cit Dominus exercituum: Sic conteram
populum iſtum & ciuitatem iſtam, ſicut
conteritur vas figuli, quod nõ poteſt vl-
tra inſtaurari: & in Topheth ſepelientur,
eo quòd non ſit alius locus ad ſepelien-
12 dum. * Sic faciam loco huic, ait Domi-
nus, & habitatoribus eius: & ponam ci-
13 uitatem iſtam ſicut Topheth. * Et erunt
D domus Ieruſalem, & domus regum Iuda
ſicut locus Topheth, immundæ: omnes
domus, in quarum domatibus ſacrifica-
uerunt omni militiæ cæli, & libauerunt
14 libamina dijs alienis. * Venit autem Ie-
remias de Topheth, quo miſerat eũ Do-
minus ad prophetandũ, & ſtetit in atrio
domus Domini, & dixit ad omnẽ popu-
15 lum: * Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſrael: Ecce ego inducam ſuper ci
uitatem hanc, & ſuper omnes vrbes eius
vniuerſa mala, quæ locutus ſum aduer-
ſum eam: quoniam indurauerunt ceruı-
cẽ ſuam vt nõ audirent ſermones meos.

CAP. XX.

1 ET audiuit Phaſſur filius Emmer ſa-
A cerdos, qui conſtitutus erat princeps
in domo Domini, Ieremiam prophe-
2 tantem ſermones iſtos. * Et percuſſit
Phaſſur Ieremiam prophetam, & miſit
eum in neruũ, quod erat in porta Benia-
3 min ſuperiori, in domo Domini. * Cũq;
illuxiſſet in craſtinum, eduxit Phaſſur
Ieremiam de neruo. & dixit ad eum Ie-
remias: Non Phaſſur vocauit Dominus
nomen tuum, ſed pauorem vndique.
4 * Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego
dabo te in pauorem, te & omnes ami-
cos tuos: & corruent gladio inimico-
rum ſuorum, & oculi tui videbunt: &
omnẽ Iudam dabo in manum regis Ba-
bylonis: & traducet eos in Babylonem,
5 & percutiet eos gladio. * Et dabo vni-
B uerſam ſubſtantiam ciuitatis huius, &
omnem laborem eius, omneq; pretium,
& cunctos theſauros regum Iuda dabo
in manu inimicorum eorum: & diri-
pient eos, & tollent, & ducẽt in Babylo-
6 nem. * Tu autem Phaſſur, & omnes ha-
bitatores domus tuæ ibitis in captiuita-
tem: & in Babylonem venies, & ibi mo-
rieris,

rieris,ibiq. sepelieris tu, & omnes amici
tui,quibus prophetasti mendacium.*Se- 7
duxisti me Domine, & seductus sum:
fortior me fuisti, & inualuisti: factus
sum in derisum tota die, omnes subsan-
nant me. *Quia iam olim loquor, vo- 8
ciferans iniquitatem, & vastitatem cla-
mito: & factus est mihi sermo Domini
in opprobrium, & in derisum tota die.
* Et dixi: Non recordabor eius, neque 9
loquar vltra in nomine illius: & factus
est in corde meo quasi ignis exæstuans,
claususq. in ossibus meis: & defeci, fer-
re non sustinens. * Audiui enim contu- 10
melias multorum, & terrorem in circui- C
tu: Persequimini, & persequamur eum:
ab omnibus viris, qui erant pacifici mei,
& custodientes latus meum: si quo mo-
do decipiatur, & præualeamus aduersus
eum, & consequamur vltionem ex eo.
* Dominus autem mecum est quasi bel- 11
lator fortis: idcirco qui persequuntur
me, cadent, & infirmi erunt: confundẽ-
‖Inf.23.g.40 tur vehementer,‖ quia non intellexerunt
opprobrium sempiternum, quod num-
quam delebitur. * Et tu Domine exer- 12
‖Sup.11.d.20 & 17.b.10 cituum‖ probator iusti, qui vides renes
& cor: videam quæso vltionem tuam ex
eis: tibi enim reuelaui causam meam.
* Cantate Domino, laudate Dominum: 13
quia liberauit animam pauperis de ma-
‖Iob 3.a.2 nu malorum. *‖ Maledicta dies, in qua 14
natus sum: dies, in qua peperit me ma- D
ter mea, non sit benedicta. * Maledi- 15
ctus vir, qui annunciauit patri meo, di-
cens: Natus est tibi puer masculus: &
quasi gaudio lætificauit eum. * Sit ho- 16
mo ille vt sunt ciuitates, quas subuertit
Dominus, & non pœnituit eum: audiat
clamorem mane, & vlulatum in tempo-
re meridiano: * qui non me interfecit a 17
vulua, vt fieret mihi mater mea sepul-
chrum, & vulua eius conceptus æternus.
* Quare de vulua egressus sum, vt vide- 18
rem laborem & dolorem, & consume-
rentur in confusione dies mei?

CAP. XXI.

VErbum, quod factũ est ad Ieremiam 1
a Domino, quando misit ad eum rex A
Sedecias Phassur filium Melchiæ, & So-
phoniam filium Maasiæ sacerdotem, di-
cens: * Interroga pro nobis Dominum, 2
quia Nabuchodonosor rex Babylonis
præliatur aduersum nos: si forte faciat
Dominus nobiscum secundum omnia
3 mirabilia sua, & recedat a nobis. * Et
dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sede-
4 ciæ: * Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Ecce ego conuertam vasa belli, quæ in
manibus vestris sunt, & quibus vos pu-
gnatis aduersum regem Babylonis, &
Chaldæos, qui obsident vos in circuitu
murorum: & congregabo ea in medio
5 ciuitatis huius. * Et debellabo ego vos
B in manu extenta, & in brachio forti, &
in furore, & in indignatione, & in ira
6 grandi. * Et percutiam habitatores ci-
uitatis huius, homines & bestiæ pestilẽ-
7 tia magna morientur. * Et post hæc ait
Dominus: dabo Sedeciam regem Iuda,
& seruos eius, & populum eius, & qui
derelicti sunt in ciuitate hac a peste &
gladio, & fame, in manu Nabuchodo-
nosor regis Babylonis, & in manu ini-
micorũ eorum, & in manu quærentium
animam eorum, & percutiet eos in ore
gladij, & non flectetur, neque parcet,
8 nec miserebitur. * Et ad populum hunc
C dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do
coram vobis viam vitæ, & viam mor-
9 tis. *‖ Qui habitauerit in vrbe hac, mo- ‖Inf.38.a.2
rietur gladio, & fame, & peste: qui au-
tem egressus fuerit, & transfugerit ad
Chaldæos, qui obsident vos, viuet, &
10 erit ei anima sua, quasi spolium. * Po-
sui enim faciem meam super ciuitatem
hanc in malum, & non in bonum, ait
Dominus: in manu regis Babylonis da-
11 bitur, & exuret eam igni. * Et domui
regis Iuda: Audite verbum Domini,
12 * domus Dauid, hæc dicit Dominus:
D ‖ Iudicate mane iudicium, & eruite vi ‖Inf.22.a.1
oppressum de manu calumniantis: ne
forte egrediatur vt ignis indignatio
mea, & succendatur, & non sit qui ex-
tinguat propter malitiam studiorum ve-
13 strorum. * Ecce ego ad te habitatricem
vallis solidæ atque campestris, ait Do-
minus: qui dicitis: Quis percutiet nos?
14 & quis ingredietur domos nostras? * Et
visitabo super vos iuxta fructum studio-
rum vestrorum, dicit Dominus: & suc-
cendam ignem in saltu eius: & deuora-
bit omnia in circuitu eius.

CAP.

CAP. XXII.

HÆc dicit Dominus: Descende in 1
domum regis Iuda, & loquéris ibi A
verbum hoc, * & dices: Audi verbum 2
Domini rex Iuda, qui sedes super so-
lium Dauid: tu & serui tui, & popu-
lus tuus, qui ingredimini per portas
Sup.21.d.12 istas. * Hæc dicit Dominus: ǁ Facite iu- 3
dicium & iustitiam, & liberate vi op-
pressum de manu calumniatoris: & ad-
uenam, & pupillum, & viduam nolite
contristare, neque opprimatis inique:
& sanguinem innocentem ne effundatis
in loco isto. * Si enim facientes fece- 4
ritis verbum istud: ingredientur per por- B
tas domus huius reges sedẽtes de gene-
re Dauid super thronum eius, & ascen-
dentes currus & equos, ipsi & serui, &
populus eorum.* Quòd si non audieri- 5
tis verba hæc: in memetipso iuraui, di-
cit Dominus, quia in solitudinem erit
domus hæc. * Quia hæc dicit Dominus 6
super domum regis Iuda: Galaad tu mi-
hi caput Libani: si non posuero te soli-
tudinem, vrbes inhabitabiles.* Et sancti- 7
ficabo super te interficientem virum &
arma eius: & succident electas cedros
tuas, & præcipitabunt in ignem.* Et 8
pertransibunt gentes multæ per ciuita- C
tem hanc: & dicet vnusquisque proxi-
Deu.29.d.24 mo suo: ǁ Quare fecit Dominus sic ci-
3.Reg.9.b.8 uitati huic grandi? * Et respondebunt: 9
Eo quòd dereliquerint pactum Domini
Dei sui, & adorauerint deos alienos, &
seruierint eis. * Nolite flere mortuum, 10
neque lugeatis super eum fletu: plangi-
te eum, qui egreditur, quia non reuer-
tetur vltra, nec videbit terram natiuita-
tis suæ. * Quia hæc dicit Dominus ad 11
Sellum filium Iosiæ regem Iuda, qui re-
gnauit pro Iosia patre suo, qui egressus
est de loco isto. Non reuertetur huc am-
plius: * sed in loco, ad quem transtuli 12
eum, ibi morietur, & terram istam non
videbit amplius. * Væ qui ædificat do- 13
mum suam in iniustitia, & cœnacula D
sua non in iudicio: amicum suum op-
primet frustra, & mercedem eius non
reddet ei. * Qui dicit: Ædificabo mihi 14
domum latam, & cœnacula spatiosa:
qui aperit sibi fenestras, & facit laquea-
ria cedrina, pingitq. sinopide.* Num- 15
quid regnabis, quoniam confers te ce-
dro? pater tuus numquid non comedit
& bibit, & fecit iudicium & iustitiam
16 tunc cum bene erat ei? * Iudicauit cau-
sam pauperis & egeni in bonum suum:
numquid non ideo quia cognouit me,
17 dicit Dominus? * Tui vero oculi & cor
ad auaritiam, & ad sanguinem innocen-
tem fundendum, & ad calumniam, &
18 ad cursum mali operis.* Propterea hæc
E dicit Dominus ad Ioakim filium Iosiæ
regem Iuda: Non plangent eum: Væ
frater & væ soror: non concrepabunt
19 ei: Væ Domine, & væ inclyte.* Sepul-
tura asini sepelietur, putrefactus & pro-
20 iectus extra portas Ierusalem.* Ascende
Libanum, & clama: & in Basan da vo-
cem tuam, & clama ad transeuntes, quia
21 contriti sunt omnes amatores tui.* Lo-
cutus sum ad te in abundantia tua; &
dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab
adolescentia tua, quia non audisti vo-
22 cem meam: * Omnes pastores tuos pa-
F scet ventus, & amatores tui in captiui-
tatem ibunt: & tunc confundéris, &
23 erubesces ab omni malitia tua.* Quæ
sedes in Libano, & nidificas in cedris,
quomodo congemuisti cum venissent
tibi dolores, quasi dolores parturientis?
24 * Viuo ego, dicit Dominus: quia si fue-
rit Iechonias filius Ioakim regis Iuda,
annulus in manu dextera mea, inde euel-
25 lam eum. * Et dabo te in manu quæ-
rentium animam tuam, & in manu quo-
rum tu formidas faciem, & in manu Na-
26 buchodonosor regis Babylonis, & in ma-
G nu Chaldæorum. * Et mittam te, & ma-
trem tuam, quæ genuit te, in terram alie-
27 nam, in qua nati non estis, ibiq. mo-
riemini: * & in terrã, ad quam ipsi le-
28 uant animam suam vt reuertantur illuc:
non reuertentur. * Numquid vas fictile
atque contritum vir iste Iechonias? nũ-
quid vas absque omni voluptate? quare
29 abiecti sunt ipse & semen eius, & proie-
cti in terrã, quam ignorauerunt? * Ter-
30 ra, terra, terra, audi sermonem Domi-
ni. * Hæc dicit Dominus: Scribe vi-
rum istum sterilem, virum, qui in die-
bus suis non prosperabitur: nec enim
erit de semine eius vir, qui sedeat super
solium Dauid, & potestatem habeat
vltra in Iuda.

CAP.

CAP. XXIII.

Ezech. 13.a.3 & 34.a.2 VÆ pastoribus, qui disperdunt & 1
dilacerant gregem pascuæ meæ, di- A
cit Dominus. * Ideo hæc dicit Domi- 2
nus Deus Israel ad pastores, qui pascunt
populum meum: Vos dispersistis gre-
gem meum, & eiecistis eos, & non vi-
sitastis eos: ecce ego visitabo super vos
malitiam studiorum vestrorum, ait Do-
minus. * Et ego congregabo reliquias 3
gregis mei de omnibus terris, ad quas
eiecero eos illuc: & conuertam eos ad
rura sua: & crescent & multiplicabun-
tur. * Et suscitabo super eos pastores, 4
& pascent eos: non formidabunt vltra,
& non pauebunt: & nullus quæretur ex
‖ Inf. 33.c.14 numero, dicit Dominus. * ‖ Ecce dies 5
Isa. 4. b. 2. & 40. c. 11. 45. b.8 veniunt, dicit Dominus: & suscitabo
Dauid germen iustum: & regnabit rex,
Ezec.34.b.11 & sapiens erit: & faciet iudicium & iu-
Dan.9. g.24 stitiam in terra. * In diebus illis salua- 6
Ioan.1.g.45 bitur Iuda, & Israel habitabit confiden-
ter: & hoc est nomen, quod vocabunt
eum, Dominus iustus noster. * Propter 7
hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & B
non dicent vltra: Viuit Dominus, qui
eduxit filios Israel de Terra Ægypti:
‖ Sup.16.c.14 * Sed: ‖ Viuit Dominus, qui eduxit & 8
Deut.33.d.28 adduxit semen domus Israel de Terra
Aquilonis, & de cunctis terris, ad quas
eieceram eos illuc: & habitabunt in
terra sua. * Ad prophetas: Contritum 9
est cor meum in medio mei, contremue-
runt omnia ossa mea: factus sum quasi
vir ebrius, & quasi homo madidus a vi-
no a facie Domini, & a facie verborum
sanctorum eius. * Quia adulteris reple- 10
ta est terra, quia a facie maledictionis
luxit terra, arefacta sunt arua deserti:
factus est cursus eorum malus, & forti-
tudo eorum dissimilis. * Propheta nam- 11
que & sacerdos polluti sunt: & in do- C
mo mea inueni malum eorum, ait Do-
minus. * Idcirco via eorum erit quasi 12
lubricum in tenebris: impellentur enim,
& corruent in ea: afferam enim super
eos mala, annum visitationis eorum, ait
Dominus. * Et in prophetis Samariæ vi- 13
di fatuitatem: prophetabant in Baal, &
decipiebant populum meum Israel. * Et 14
in prophetis Ierusalem vidi similitudi-
nem adulterantium, & iter mendacij: &
confortauerunt manus pessimorum vt
non conuerteretur vnusquisque a mali-
tia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodo-
ma, & habitatores eius quasi Gomorrha.
15 * Propterea hæc dicit Dominus exerci-
tuum ad prophetas: ‖ Ecce ego cibabo ‖ Sup.9.c.15
D eos absinthio, & potabo eos felle: a pro-
phetis enim Ierusalem egressa est pollu-
16 tio super omnem terram. * Hæc dicit
Dominus exercituum: ‖ Nolite audire ‖ Inf.27.b.9. & 29.b.8
verba prophetarum, qui prophetant vo-
bis, & decipiunt vos: visionem cordis
17 sui loquuntur, non de ore Domini. * Di-
cunt his, qui blasphemant me: Locutus
est Dominus: ‖ Pax erit vobis, & omni, ‖ Sup.5.c.12. & 14.b.13
qui ambulat in prauitate cordis sui, di-
xerunt: Non veniet super vos malum.
18 * Quis enim affuit in consilio Domini,
& vidit & audiuit sermonem eius? quis
consideravit verbum illius & audiuit?
19 ‖ * Ecce turbo Dominicæ indignationis ‖ Inf.30.c.24
egredietur, & tempestas erumpens: su-
20 per caput impiorum veniet. * Non re-
uertetur furor Domini vsque dum fa-
E ciat, & vsque dum compleat cogitatio-
nem cordis sui: in nouissimis diebus in-
21 telligetis consilium eius. * Non mitte-
bam prophetas, & ipsi currebant: non
loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.
22 * Si stetissent in consilio meo, & nota fe-
cissent verba mea populo meo, auertis-
sem vtique eos a via sua mala, & a co-
23 gitationibus suis pessimis. * Putasne
Deus e vicino ego sum, dicit Dominus?
24 & non Deus de longe? * Si occul-
tabitur vir in absconditis: & ego non
videbo eum, dicit Dominus? numquid
non cælum & terram ego impleo, dicit
25 Dominus? * Audiui quæ dixerunt pro-
phetæ, prophetantes in nomine meo
mendacium, atque dicentes: Somniaui,
26 somniaui. * Vsquequo istud est in cor-
F de prophetarum vaticinantium menda-
cium, & prophetantium seductiones
27 cordis sui? * Qui volunt facere vt obli-
uiscatur populus meus nominis mei
propter somnia eorum, quæ narrat vnus-
quisque ad proximum suum: sicut
obliti sunt patres eorum nominis mei
28 propter Baal. * Propheta, qui habet som-
nium, narret somnium: & qui habet ser-
monem meum, loquatur sermonem
meum vere: quid paleis ad triticum, di-
29 cit Dominus? * Numquid non verba
mea

mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: &
quasi malleus conterens petram? * Pro- 30
pterea ecce ego ad prophetas, ait Domi-
nus: qui furantur verba mea vnusquisque 31
a proximo suo. * Ecce ego ad prophe-
tas, ait Dominus: qui assumunt linguas
suas, & aiunt: Dicit Dominus. * Ecce ego 32
ad prophetas somniantes mendacium,
ait Dominus: qui narrauerunt ea, & se-
duxerunt populum meum in mendacio
suo, & in miraculis suis: cum ego non
misissem eos, nec mandassem eis, qui ni-
hil profuerunt populo huic, dicit Domi-
nus. * Si igitur interrogauerit te popu- 33
lus iste, vel propheta, aut sacerdos, di- G
cens: Quod est onus Domini? dices ad
eos: Vos estis onus. proijciam quippe
vos, dicit Dominus. * Et propheta, & sa- 34
cerdos, & populus qui dicit: Onus Do-
mini: visitabo super virum illum, & su-
per domum eius. * Hæc dicetis vnus- 35
quisque ad proximum, & ad fratrem
suum: Quid respondit Dominus? &
quid locutus est Dominus? * Et onus Do 36
mini vltra non memorabitur: quia onus
erit vnicuique sermo suus: & peruerti-
stis verba Dei viuentis, Domini exerci-
tuum Dei nostri. * Hæc dices ad pro- 37
phetam: Quid respondit tibi Dominus?
& quid locutus est Dominus? * Si au- 38
tem onus Domini dixeritis: propter hoc
hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermo-
nem istum: Onus Domini: & misi ad
vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domi-
ni: * Propterea ecce ego tollam vos por- 39
tans, & derelinquam vos, & ciuitatem,
quam dedi vobis, & patribus vestris a fa-
‖ Sup. 20. c. 11 cie mea. * ‖ Et dabo vos in oppro- 40
brium sempiternum, & in ignominiam
æternam, quæ numquam obliuione de-
lebitur.

CAP. XXIIII.

OStendit mihi Dominus: & ecce 1
duo calathi pleni ficis, positi ante A
templum Domini, postquam transtulit
Nabuchodonosor rex Babylonis Iecho-
niam filium Ioakim regem Iuda, & prin-
cipes eius, & fabrum, & inclusorem de
Ierusalem, & adduxit eos in Babyloné.
* Calathus vnus ficus bonas habebat ni- 2
mis, vt solent ficus esse primi temporis:
& calathus vnus ficus habebat malas ni-
mis, quæ comedi non poterant, eo quòd
3 essent malæ. * Et dixit Dominus ad me:
B Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus,
ficus bonas, bonas valde: & malas, malas
valde: quæ comedi non possunt, eo quòd
4 sint malæ. * Et factum est verbum Do-
5 mini ad me, dicens: * Hæc dicit Domi-
nus Deus Israel: Sicut ficus hæ bonæ:
sic cognoscam transmigrationem Iuda,
quam emisi de loco isto in Terrã Chal-
6 dæorum, in bonum. * Et ponam ocu-
C los meos super eos ad placandum, &
reducam eos in terram hanc: & ædifica-
bo eos, & nõ destruam: & plantabo eos,
7 & non euellam. * Et dabo eis cor vt
sciant me, quia ego sum Dominus: ‖ & ‖ Sup. 21. d. 33
erunt mihi in populum, & ego ero eis
in Deum: quia reuertentur ad me in to-
8 to corde suo. * ‖ Et sicut ficus pessimæ, ‖ Inf. 29. d. 17
D quæ comedi non possunt, eo quòd sint
malæ: hæc dicit Dominus, sic dabo Sede-
ciam regem Iuda, & principes eius, &
reliquos de Ierusalem, qui remanserunt
in vrbe hac, & qui habitant in Terra Æ-
9 gypti. * Et dabo eos in vexationem, af-
flictionemq. omnibus regnis terræ: in
opprobrium, & in parabolam, & in pro-
uerbium, & in maledictionem in vni-
10 uersis locis, ad quæ eieci eos. * Et mit-
tam in eis gladium, & famem, & pestem:
donec consumantur de terra, quam dedi
eis, & patribus eorum.

CAP. XXV.

1 VErbum, quod factum est ad Iere-
A miam de omni populo Iuda in an-
no quarto Ioakim filij Iosiæ regis Iuda,
(ipse est annus primus Nabuchodono-
2 sor regis Babylonis.) * Quod locutus
est Ieremias propheta ad omnem popu-
lum Iuda, & ad vniuersos habitatores
3 Ierusalem, dicens: * A tertiodecimo
anno Iosiæ filij Ammon regis Iuda vs-
que ad diem hanc; iste tertius & vige-
simus annus, factum est verbum Domi-
ni ad me, & locutus sum ad vos de nocte
consurgens & loquens: & non audistis.
4 * Et misit Dominus ad vos omnes seruos
suos prophetas, consurgens diluculo,
mittensq. & non audistis, neque inclina-
5 stis aures vestras vt audiretis * cum di- ‖ 4. Reg. 17. d. 13
ceret: ‖ Reuertimini vnusquisque a via Sup. 18. e. 11
sua mala, & a pessimis cogitationibus Inf. 35. e. 15

vestris: & habitabitis in terra, quam
dedit Dominus vobis, & patribus vestris a sæculo & vsque in sæculum. * Et 6
nolite ire post deos alienos vt seruiatis B
eis, adoretisq. eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum
vestrarum, & nõ affligam vos. * Et non 7
audistis me, dicit Dominus, vt me ad
iracundiam prouocaretis in operibus
manuum vestrarum in malum vestrum.
* Propterea hæc dicit Dominus exerci- 8
tuum: Pro eo quòd non audistis verba
mea: * ecce ego mittam, & assumam 9
vniuersas cognationes Aquilonis, ait
Dominus, & Nabuchodonosor regem
Babylonis seruum meum: & adducam
eos super terram istam, & super habitatores eius, & super omnes nationes,
quæ in circuitu illius sunt: & interficiam
eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas.
* Perdamq. ex eis vocem gaudij & vo- 10
cem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem C
sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.
‖ Dan. 9. a. 2. Inf. 26. b. 6 2. Par. 36. d. 22 2. Esd. 1. a. 1 * ‖ Et erit vniuersa terra hæc in solitudi- 11
nem, & in stuporem: & seruient omnes
gentes istæ regi Babylonis septuaginta
annis. * Cumq. impleti fuerint septua- 12
ginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super
terram Chaldæorum: & ponam illam
in solitudines sempiternas. * Et addu- 13
cam super terram illam, omnia verba
mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcumque prophetauit Ieremias aduersum
omnes gentes: * Quia seruierunt eis cũ 14
essent gentes multæ, & reges magni: &
reddam eis secundum opera eorum, &
secundum facta manuum suarum. * Quia 15
sic dicit Dominus exercituum Deus Is- D
rael: Sume calicem vini furoris huius
de manu mea: & propinabis de illo cũctis gentibus, ad quas ego mittam te.
* Et bibent, & turbabuntur, & insa- 16
nient a facie gladij, quem ego mittam
inter eos. * Et accepi calicem de manu 17
Domini, & propinaui cunctis gentibus,
ad quas misit me Dominus: * Ierusalem, 18
& ciuitatibus Iuda, & regibus eius, &
principibus eius: vt darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum,
& in maledictionem, sicut est dies ista:

19 * Pharaoni regi Ægypti, & seruis eius,
& principibus eius, & omni populo
20 eius, * & vniuersis generaliter: cũctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus
terræ Philisthijm, & Ascaloni, & Gazæ,
21 & Accaron, & reliquijs Azoti, * & Idu-
22 mææ, & Moab, & filijs Ammon: * Et
cunctis regibus Tyri, & vniuersis regibus Sidonis: & regibus terræ insularũ,
23 qui sunt trans mare. * Et Dedan, &
Thema, & Buz, & vniuersis qui attonsi
24 sunt in comam. * Et cunctis regibus
Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis,
25 qui habitant in deserto. * Et cunctis re-
E gibus Zambri, & cunctis regibus Elam,
26 & cunctis regibus Medorum: * cunctis
quoque regibus Aquilonis de prope &
de longe, vnicuique contra fratrem suũ:
& omnibus regnis terræ, quæ super faciem eius sunt: & rex Sesach bibet post
27 eos. * & dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bibite, &
inebriamini, & vomite: & cadite, neque
surgatis a facie gladij, quem ego mit-
28 tam inter vos. * Cumq. noluerint acci-
F pere calicem de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exerci-
29 tuum: Bibentes bibetis: * ‖ quia ecce in ‖ 1. Pet. 4. d. 17
ciuitate, in qua inuocatum est nomen
meum, ego incipiam affligere, & vos
quasi innocentes & immunes eritis? non
eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit
30 Dominus exercituum. * Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices
ad illos: ‖ Dominus de excelso rugiet, ‖ Ioel. 3. d. 16 Amos. 1. a. 2
& de habitaculo sancto suo dabit vocem
suam: rugiens rugiet super decorem suũ:
celeuma quasi calcantium concinetur
31 aduersus omnes habitatores terræ. * Peruenit sonitus vsque ad extrema terræ:
quia iudicium Domino cum gentibus:
iudicatur ipse cum omni carne, impios
32 tradidi gladio, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: &
turbo magnus egredietur a summitati-
33 bus terræ. * Et erunt interfecti Domini
G in die illa a summo terræ vsque ad summum eius: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquili-
34 nium super faciem terræ iacebunt. * Vlulate pastores, & clamate: & aspergite
vos cinere optimates gregis: quia com-
pleti

pleti sunt dies vestri vt interficiamini :
& dissipationes vestræ, & cadetis quasi
vasa pretiosa. * Et peribit fuga a pasto- 35
ribus, & saluatio ab optimatibus gre-
gis. * Vox clamoris pastorum, & vlula- 36
tus optimatum gregis: quia vastauit Do-
minus pascua eorum. * Et conticuerunt 37
arua pacis a facie iræ furoris Domini.
* Dereliquit quasi leo vmbraculum suũ, 38
quia facta est terra eorum in desolatio-
nem a facie iræ columbæ, & a facie iræ
furoris Domini.

CAP. XXVI.

IN principio regni Ioakim filij Iosiæ 1
regis Iuda, factum est verbum istud A
a Domino, dicens: * Hæc dicit Domi- 2
nus: Sta in atrio domus Domini, & lo-
quéris ad omnes ciuitates Iuda, de qui-
bus veniunt vt adorent in domo Domi-
ni, vniuersos sermones, quos ego man-
daui tibi vt loquaris ad eos: noli sub-
trahere verbum, * si forte audiant & 3
conuertantur vnusquisque a via sua ma-
la: & pœniteat me mali quod cogito
facere eis propter malitiam studiorum
eorum. * Et dices ad eos: Hæc dicit 4
Dominus: Si non audieritis me vt am- B
buletis in lege mea, quam dedi vobis * vt 5
audiatis sermones seruorum meorum
Prophetarum, quos ego misi ad vos de
nocte consurgens, & dirigens, & non au-
‖1.Reg.4.a.2. b.10 distis: * ‖ Dabo domum istam sicut Si- 6
lo, & vrbem hanc dabo in maledictio-
nem cunctis gentibus terræ. * Et audie- 7
runt sacerdotes, & prophetæ, & omnis
populus Ieremiam loquentem verba
hæc in domo Domini. * Cumq. com- 8
plesset Ieremias loquens omnia, quæ præ-
ceperat ei Dominus vt loqueretur ad
vniuersum populum, apprehenderunt eũ
sacerdotes, & prophetæ, & omnis po-
pulus, dicens: Morte moriatur. * Qua- 9
re prophetauit in nomine Domini, di- C
cens: Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs
ista desolabitur, eo quòd non sit habi-
tator? Et congregatus est omnis popu-
lus aduersus Ieremiam in domo Domi-
ni. * Et audierunt principes Iuda verba 10
hæc: & ascenderunt de domo regis in
domum Domini, & sederunt in introitu
portæ domus Domini nouæ. * Et lo- 11
cuti sunt sacerdotes & prophetæ ad prin-
cipes, & ad omnem populum, dicentes:
Iudicium mortis est viro huic: quia
prophetauit aduersus ciuitatem istam,
12 sicut audistis auribus vestris. * Et ait Ie-
D remias ad omnes principes, & ad vni-
uersum populum, dicens: ‖ Dominus ‖Sup.25.c.13
misit me vt prophetarem ad domum
istam, & ad ciuitatem hanc omnia ver-
13 ba quæ audistis. * ‖ Nunc ergo bonas ‖Sup.7.a.3
facite vias vestras, & studia vestra, &
audite vocem Domini Dei vestri: &
pœnitebit Dominum mali, quod locu-
14 tus est aduersum vos. * Ego autem ec-
ce in manibus vestris sum: facite mihi
quod bonum & rectum est in oculis ve-
15 stris: * Verumtamen scitote & cogno-
scite quòd si occideritis me, sanguinem
innocentem tradetis contra vosmetipsos,
E & contra ciuitatem istam, & habitato-
res eius. in veritate enim misit me Do-
minus ad vos, vt loquerer in auribus ve-
16 stris omnia verba hæc. * Et dixerunt
principes, & omnis populus ad sacer-
dotes & ad prophetas: Non est viro huic
iudicium mortis: quia in nomine Domi-
17 ni Dei nostri locutus est ad nos. * Sur-
rexerunt ergo viri de senioribus terræ:
& dixerunt ad omnem cœtum populi,
18 loquentes: * Michæas de Morasthi fuit
propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda,
F & ait ad omnem populum Iuda, dicens:
Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Sion ‖Mich.3.d.12
quasi ager arabitur: & Ierusalẽ in acer-
uum lapidum erit: & mons domus in
19 excelsa siluarum. * Numquid morte cõ-
demnauit eum Ezechias rex Iuda, & om-
nis Iuda? numquid non timuerunt Do-
minum, & deprecati sunt faciem Domi-
ni: & pœnituit Dominum mali, quod
locutus fuerat aduersum eos? Itaque nos
facimus malum grande contra animas
20 nostras. * Fuit quoque vir prophetans
in nomine Domini, Vrias filius Semei
de Cariathiarim: & prophetauit aduer-
sus ciuitatem istam, & aduersus terram
21 hanc iuxta omnia verba Ieremiæ. * Et au-
G diuit rex Ioakim, & omnes potentes, &
principes eius verba hæc: & quæsiuit rex
interficere eum. Et audiuit Vrias, & ti-
muit, fugitq. & ingressus est Ægyptũ.
22 * Et misit rex Ioakim viros in Ægyptũ,
Elnathan filium Achobor, & viros cum
23 eo in Ægyptum. * Et eduxerunt Vriam
de Ægypto: & adduxerunt eum ad re-

gem Ioakim,& percussit eum gladio:&
proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi
ignobilis. * Igitur manus Ahicam filij 24
Saphan fuit cum Ieremia, vt non trade-
retur in manus populi, & interficerent
eum.

CAP. XXVII.

IN principio regni Ioakim filij Iosiæ 1
regis Iuda, factum est verbum istud A
ad Ieremiam a Domino, dicens: * Hæc 2
dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula,
& catenas: & pones eas in collo tuo.
* Et mittes eas ad regem Edom,& ad 3
regem Moab,& ad regem filiorum Am-
mon,& ad regem Tyri, & ad regem Si-
donis: in manu nunciorum, qui venerũt
Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda.* Et 4
præcipies eis vt ad dominos suos loquã-
tur: Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos ve-
stros: * Ego feci terram, & homines, & 5
iumenta, quæ sunt super faciem terræ, in
fortitudine mea magna, & in brachio
meo extento: & dedi eam ei, qui placuit
in oculis meis.* Et nunc itaque ego de- 6
di omnes terras istas in manu Nabucho- B
donosor regis Babylonis serui mei: in-
super & bestias agri dedi ei vt seruiant il-
li.* Et seruient ei omnes gentes,& filio 7
eius,& filio filij eius: donec veniat tem-
pus terræ eius & ipsius: & seruient ei
gentes multæ,& reges magni.*Gens au- 8
tem & regnum, quod non seruierit Na-
buchodonosor regi Babylonis,& quicũ-
que non curuauerit collum suum sub iu-
go regis Babylonis: in gladio,& in fame,
& in peste visitabo super gentem illam,
ait Dominus: donec consumam eos in
||Sup.23.d.16 Inf.29.b.8 manu eius. * ||Vos ergo nolite audire 9
prophetas vestros,& diuinos, & somnia-
tores,& augures,& maleficos,qui dicunt
vobis: Non seruietis regi Babylonis.
* Quia mendacium prophetant vobis: 10
vt longe vos faciant de terra vestra,&
eijciant vos, & pereatis.* Porro gens, 11
quæ subiecerit ceruicem suam sub iugo
regis Babylonis, & seruierit ei; dimittã
eam in terra sua, dicit Dominus: & co-
let eam,& habitabit in ea.* Et ad Sede- 12
ciam regem Iuda locutus sum secundum
omnia verba hæc, dicens: Subijcite C
colla vestra sub iugo regis Babylonis, &

seruite ei, & populo eius, & viuetis.
13 * Quare moriemini tu & populus tuus
gladio, & fame, & peste, sicut locutus
est Dominus ad gentem, quæ seruire no-
14 luerit regi Babylonis? * Nolite audire
verba prophetarum dicentium vobis:
Non seruietis regi Babylonis: quia mẽ-
15 dacium ipsi loquuntur vobis. * || Quia ||Sup.14.c.14. & 23.d.21 Inf.29.b.9
non misi eos, ait Dominus: & ipsi pro-
phetant in nomine meo mendaciter: vt
eijciant vos, & pereatis tam vos, quàm
16 prophetæ, qui vaticinantur vobis. * Et
ad sacerdotes, & ad populum istum lo-
cutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus:
Nolite audire verba prophetarum ve-
strorum, qui prophetant vobis, dicen-
tes: Ecce vasa Domini reuertentur de
Babylone nunc cito, mendacium enim
17 prophetant vobis. * Nolite ergo audi-
re eos, sed seruite regi Babylonis, vt vi-
uatis. quare datur hæc ciuitas in solitudi-
18 nem? * Et si prophetæ sunt, & est ver-
D bum Domini in eis: occurrant Domino
exercituum, vt non veniant vasa, quæ de-
relicta fuerant in domo Domini, & in
domo regis Iuda,& in Ierusalem, in Ba-
19 bylonem. * Quia hæc dicit Dominus
exercituum ||ad columnas,& ad mare, & ||4.Reg.25.c.13
ad bases,& ad reliqua vasorum, quæ re-
20 manserunt in ciuitate hac: * quæ non
tulit Nabuchodonosor rex Babylonis,
cum transferret Iechoniam filium Ioa-
kim regem Iuda de Ierusalem in Baby-
lonem, & omnes optimates Iuda & Ie-
21 rusalem.* Quia hæc dicit Dominu exer-
cituum Deus Israel ad vasa, quæ dereli-
cta sunt in domo Domini,& in domo re-
22 gis Iuda & Ierusalem: * In Babylonem
transferentur,& ibi erunt vsque ad diem
visitationis suæ, dicit Dominus,& afferri
faciam ea, & restitui in loco isto.

CAP. XXVIII.

1 ET factum est in anno illo, in prin-
A cipio regni Sedeciæ regis Iuda, in
anno quarto, in mense quinto, dixit ad
me Hananias filius Azur propheta de
Gabaon, in domo Domini coram sa-
2 cerdotibus & omni populo, dicens:* Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Israel:
3 Contriui iugum regis Babylonis. * Ad-
huc duo anni dierum, & ego referri fa-
ciam ad locum istum omnia vasa domus
Domini,

Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex
Babylonis de loco isto, & transtulit ea
in Babylonem. * Et Iechoniam filium 4
Ioakim regem Iuda, & omnem transmi-
grationem Iuda, qui ingressi sunt in Ba-
bylonem, ego conuertam ad locum istũ,
ait Dominus: conteram enim iugum re-
gis Babylonis. * Et dixit Ieremias pro- 5
pheta ad Hananiam prophetam in ocu- B
lis sacerdotum, & in oculis omnis popu-
li, qui stabat in domo Domini. * & ait 6
Ieremias propheta: Amen, sic faciat Do-
minus: suscitet Dominus verba tua, quæ
prophetasti: vt referantur vasa in domũ
Domini, & omnis transmigratio de Ba-
bylone ad locum istum. * Verumtamen 7
audi verbum hoc, quod ego loquor in
auribus tuis, & in auribus vniuersi popu-
li: * Prophetæ, qui fuerunt ante me & 8
ante te ab initio, & prophetauerunt su-
per terras multas, & super regna magna
de prælio, & de afflictione, & de fame.
* Propheta, qui vaticinatus est pacem: 9
cum venerit verbum eius, scietur pro- C
pheta, quem misit Dominus in veritate.
* Et tulit Hananias propheta catenam
de collo Ieremiæ prophetæ, & confregit
eam. * Et ait Hananias in conspectu om- 10
nis populi, dicens: Hæc dicit Dominus:
Sic confringam iugum Nabuchodono-
sor regis Babylonis post duos annos die-
rum de collo omnium gentium. * Et 11
abijt Ieremias propheta in viam suam.
Et factũ est verbum Domini ad Ieremiã,
postquam confregit Hananias propheta
catenam de collo Ieremiæ prophetæ, di-
cens: * Vade, & dices Hananiæ: Hæc di- 13
cit Dominus: Catenas ligneas contriui-
sti: & facies pro eis catenas ferreas.
* Quia hæc dicit Dominus exercituum 13
Deus Israel: Iugum ferreum posui super
collum cunctarum Gentium istarum, vt
seruiant Nabuchodonosor regi Babylo-
nis, & seruient ei: insuper & bestias ter-
ræ dedi ei. * Et dixit Ieremias propheta 14
ad Hananiam prophetam: Audi Hana- D
nia: non misit te Dominus, & tu confide-
re fecisti populum istum in mendacio.
* Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego 15
mittam te a facie terræ: hoc anno morie-
tis: aduersum enim Dominum locutus
es. * Et mortuus est Hananias propheta 16
in anno illo, mense septimo.

CAP. XXIX.

1 ET hæc sunt verba libri, quem mi-
A sit Ieremias propheta de Ierusalem
ad reliquias seniorum transmigrationis,
& ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad
omnem populum, quem traduxerat Na-
buchodonosor de Ierusalem in Babylo-
2 nem: * postquam egressus est Iecho-
nias rex, & domina, & eunuchi, &
principes Iuda, & Ierusalem, & faber,
3 & inclusor de Ierusalem: * in manu Ela-
sa filij Saphan, & Gamariæ filij Helciæ,
quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabu-
chodonosor regem Babylonis in Baby-
4 lonem, dicens: * Hæc dicit Dominus
exercituum Deus Israel omni transmi-
grationi, quam transtuli de Ierusalem
5 in Babylonem: * Ædificate domos, &
habitate: & plantate hortos, & come-
6 dite fructum eorum. * Accipite vxo-
B res, & generate filios & filias: & da-
te filijs vestris vxores, & filias vestras
date viris, & pariant filios & filias: &
multiplicamini ibi, & nolite esse pau-
7 ci numero. * Et quærite pacem ciuita-
tis, ad quam transmigrare vos feci: &
orate pro ea ad Dominum: quia in
8 pace illius erit pax vobis. * Hæc enim
dicit Dominus exercituum Deus Israel:
‖ Non vos seducant prophetæ vestri, qui
sunt in medio vestrum, & diuini ve-
stri: & ne attendatis ad somnia
9 vestra, quæ vos somniatis: * quia falso
ipsi prophetant vobis in nomine meo:
10 & non misi eos, dicit Dominus. * ‖ Quia
C hæc dicit Dominus: Cum cœperint im-
pleri in Babylone septuaginta anni, visi-
tabo vos: & suscitabo super vos verbum
meum bonum, vt reducam vos ad locum
11 istum. * Ego enim scio cogitationes, quas
ego cogito super vos, ait Dominus, cogi-
tationes pacis, & non afflictionis, vt dem
12 vobis finem & patientiam. * Et inuoca-
bitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego
13 exaudiam vos. * Quæretis me, & in-
uenietis: cum quæsieritis me in toto cor-
14 de vestro. * Et inueniar a vobis, ait Domi-
nus: & reducam captiuitatem vestram, &
D congregabo vos de vniuersis gentibus, &
de cunctis locis, ad quæ expuli vos, di-
cit Dominus: & reuerti vos faciam de
loco, ad quem transmigrare vos feci.

‖ Sup.14.c.13 & 23.d.16

‖ Sup.25.c.12 2.Par.36.d.21 1.Esdr.1.a.1 Dan.9.a.2

* Quia dixistis: Suscitauit nobis Domi- 15
nus Prophetas in Babylone. * Quia hæc 16
dicit Dominus ad regem, qui sedet super
solium Dauid, & ad omnem populum
habitatorem vrbis huius, ad fratres ve-
stros, qui non sunt egressi vobiscum in
transmigrationem. * Hæc dicit Domi- 17
Sup.24.c.10 nus exercituum: ‖ Ecce mittam in eos
gladium, & famem, & pestem: & po-
nam eos quasi ficus malas, quæ comedi
non possunt, eo quòd pessimæ sint. * Et 18
persequar eos in gladio, & in fame, &
in pestilentia: & dabo eos in vexatio-
nem vniuersis regnis terræ: in maledi-
ctionem, & in stuporem, & in sibilum,
& in opprobrium cunctis Gentibus, ad E
quas ego eieci eos: * eo quòd non au- 19
dierint verba mea, dicit Dominus: quæ
misi ad eos per seruos meos prophetas
de nocte consurgens, & mittens: &
non audistis, dicit Dominus. * Vos ergo 20
audite verbum Domini omnis transmi-
gratio, quam emisi de Ierusalem in Ba-
bylonem. * Hæc dicit Dominus exer- 21
cituum Deus Israel ad Achab filium
Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ,
qui prophetant vobis in nomine meo
mendaciter: Ecce ego tradam eos in
manus Nabuchodonosor regis Babylo-
nis: & percutiet eos in oculis vestris.
* Et assumetur ex eis maledictio omni 22
transmigrationi Iuda, quæ est in Baby-
lone, dicentium: Ponat te Dominus si-
cut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit
rex Babylonis in igne: * pro eo quòd 23
fecerint stultitiam in Israel, & mœcha- F
ti sunt in vxores amicorum suorum, &
locuti sunt verbum in nomine meo mē-
daciter, quod non mandaui eis: ego sum
iudex & testis, dicit Dominus. * Et ad 24
Semeian Nehelamiten dices: * Hæc di- 25
cit Dominus exercituum, Deus Israel:
Pro eo quòd misisti in nomine tuo li-
bros ad omnem populum, qui est in
Ierusalem, & ad Sophoniam filium
Maasiæ sacerdotem, & ad vniuersos sa-
cerdotes, dicens: * Dominus dedit te 26
sacerdotem pro Ioiade sacerdote, vt sis
dux in domo Domini super omnem vi-
rum arreptitium & prophetantem, vt
mittas eum in neruum & in carcerem.
* Et nunc quare non increpasti Ieremiã 27
Anathothiten, qui prophetat vobis?
* Quia super hoc misit in Babylonem 28
G ad nos, dicens: Longum est: ædificate
domos, & habitate: & plantate hortos,
29 & comedite fructus eorum. * Legit er-
go Sophonias sacerdos librum istum in
30 auribus Ieremiæ prophetæ. * Et factum
est verbum Domini ad Ieremiam, di-
31 cens: * Mitte ad omnem transmigra-
tionem, dicens: Hæc dicit Dominus ad
Semeian Nehelamiten: Pro eo quòd
prophetauit vobis Semeias, & ego non
misi eum: & fecit vos confidere in men-
32 dacio: * idcirco hæc dicit Dominus:
Ecce ego visitabo super Semeian Nehe-
lamiten, & super semen eius: non erit
ei vir sedens in medio populi huius, &
non videbit bonum, quod ego faciam
populo meo, ait Dominus: quia præ-
uaricationem locutus est aduersus Do-
minum.

CAP. XXX.

1 A HOc verbum, quod factum est ad
Ieremiam a Domino, dicens: * Hæc
2 dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scri-
be tibi omnia verba, quæ locutus sum
3 ad te, in libro. * Ecce enim dies ve-
niunt, dicit Dominus: & conuertam
conuersionem populi mei Israel & Iu-
da, ait Dominus: & conuertam eos ad
terram, quam dedi patribus eorum: &
4 possidebunt eam. * Et hæc verba, quæ
locutus est Dominus ad Israel & ad Iu-
5 dam: * Quoniam hæc dicit Dominus:
Vocem terroris audiuimus: formido, &
6 non est pax. * Interrogate, & videte
si generat masculus: quare ergo vidi
omnis viri manum super lumbum suũ,
quasi parturientis, & conuersæ sunt vni-
7 uersæ facies in auruginem? * ‖ Væ, quia ‖ Ioel.2.a.2.c.11
magna dies illa, nec est similis eius: Amos.5.e.18
tempusq. tribulationis est Iacob, & ex Soph.1.d.14
8 ipso saluabitur. * Et erit in die illa, ait
B Dominus exercituum: conteram iugum
eius de collo tuo, & vincula eius di-
rumpam, & non dominabuntur ei am-
9 plius alieni: * sed seruient Domino Deo
suo, & Dauid regi suo, quem suscita-
10 bo eis. * ‖ Tu ergo ne timeas serue ‖ Isa.43.a.1.&
meus Iacob, ait Dominus, neque pa- 44.a.2
ueas Israel: quia ecce ego saluabo te Luc.1.g.70
de terra longinqua, & semen tuum de
terra captiuitatis eorum: & reuertetur
Iacob, & quiescet, & cunctis affluet bo-
nis,

nis, & non erit quem formidet: * quo- 11
niam tecum ego sum, ait Dominus, vt
saluem te: faciam enim consummatio-
nem in cunctis Gentibus, in quibus di-
spersi te: te autem non faciam in con-
summationem: sed castigabo te in iudi-
cio, vt non videaris tibi innoxius. * Quia 12
hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura
tua, pessima plaga tua. * Non est qui 13
iudicet iudicium tuum ad alligandum: C
curationũ vtilitas non est tibi. * Omnes 14
amatores tui obliti sunt tui, teq. non
‖ Sup. 23. d. 19 quærent: ‖ plaga enim inimici percussi
te castigatione crudeli: propter multi-
tudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt
peccata tua. * Quid clamas super con- 15
tritione tua? insanabilis est dolor tuus:
propter multitudinem iniquitatis tuæ,
& propter dura peccata tua feci hæc ti-
bi. * Propterea omnes, qui comedunt 16
te, deuorabuntur: & vniuersi hostes tui
in captiuitatem ducentur: & qui te va-
stant, vastabuntur, cunctosq. prædato-
res tuos dabo in prædam. * Obducam 17
enim cicatricem tibi, & a vulneribus
tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia
eiectam vocauerunt te Sion: Hæc est,
quæ non habebat requirentem. * Hæc 18
dicit Dominus: Ecce ego conuertam D
conuersionem tabernaculorum Iacob, &
tectis eius miserebor, & ædificabitur ci-
uitas in excelso suo, & templum iuxta
ordinem suum fundabitur. * Et egre- 19
dietur de eis laus, voxq. ludentium: &
multiplicabo eos, & non minuentur:
& glorificabo eos, & non attenuabun-
tur. * Et erunt filij eius sicut a princi- 20
pio, & cœtus eius coram me permane-
bit: & visitabo aduersum omnes qui
tribulant eum. * Et erit dux eius ex eo: 21
& princeps de medio eius producetur:
& applicabo eum, & accedet ad me.
quis enim iste est, qui applicet cor suũ
vt appropinquet mihi, ait Dominus?
* Et eritis mihi in populum, & ego ero 22
vobis in Deum. * Ecce turbo Domini, 23
furor egrediens, procella ruens, in ca-
pite impiorum conquiescet. * Non 24
auertet iram indignationis Dominus,
donec faciat & compleat cogitationem
cordis sui: in nouissimo dierum intelli-
getis ea.

CAP. XXXI.

1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero
A Deus vniuersis cognationibus Israel,
2 & ipsi erunt mihi in populum. * Hæc
dicit Dominus: Inuenit gratiam in de-
serto populus, qui remanserat a gladio:
3 vadet ad requiem suam Israel. * Longe
Dominus apparuit mihi. Et in charita-
te perpetua dilexi te, ideo attraxi te,
4 miserans. * Rursumq. ædificabo te, &
ædificaberis virgo Israel: adhuc ornabe-
ris tympanis tuis, & egredieris in cho-
5 ro ludentium. * Adhuc plantabis vineas
in montibus Samariæ: plantabunt plan-
tantes, & donec tempus veniat, non
6 vindemiabunt: * quia erit dies, in qua
clamabunt custodes in monte Ephraim:
‖ Surgite, & ascendamus in Sion ad Do- ‖ Isa. 2. a. 3
7 minum Deum nostrum. * Quia hæc di- Mic. 4. a. 2
cit Dominus: Exultate in lætitia Iacob,
& hinnite contra caput Gentium: per-
sonate, & canite, & dicite: Salua Do-
mine populum tuum reliquias Israel.
8 * Ecce ego adducam eos de terra Aqui-
B lonis, & congregabo eos ab extremis
terræ: inter quos erunt cæcus & clau-
dus, prægnans & pariens simul, cœtus
9 magnus reuertentium huc. * In fletu
venient: & in misericordia reducam
eos: & adducã eos per torrentes aqua-
rum in via recta, & non impingent in
ea: quia factus sum Israeli pater, &
10 Ephraim primogenitus meus est. * Au-
dite verbum Domini Gentes, & annun-
ciate in insulis, quæ procul sunt, & di-
cite. Qui dispersit Israel, congregabit
eum: & custodiet eum sicut pastor gre-
11 gem suum. * Redemit enim Dominus
Iacob, & liberauit eum de manu po-
12 tentioris. * Et venient, & laudabunt in
monte Sion: & confluent ad bona Do-
mini super frumento, & vino, & oleo,
& fœtu pecorum & armentorum: eritq.
anima eorum quasi hortus irriguus, &
13 vltra non esurient. * Tunc lætabitur
C virgo in choro, iuuenes & senes simul:
& conuertam luctum eorum in gau-
dium, & consolabor eos, & lætificabo a
14 dolore suo. * Et inebriabo animam sa-
cerdotum pinguedine: & populus meus
bonis meis adimplebitur, ait Dominus.
15 * Hæc dicit Dominus: ‖ Vox in excelso ‖ Mat. 2. d. 18

audita est lamentationis,luctus,& fletus
Rachel plorantis filios suos, & nolentis
consolari super eis,quia non sunt.* Hæc 16
dicit Dominus: Quiescat vox tua a plo-
ratu, & oculi tui a lacrymis: quia est
merces operi tuo, ait Dominus: & re-
uertentur de terra inimici. * Et est spes 17
nouissimis tuis, ait Dominus: & reuer-
tentur filij ad terminos suos. * Audiens 18
audiui Ephraim transmigrantem: Casti-
gasti me,& eruditus sum,quasi iuuencu-
lus indomitus: conuerte me, & conuer-
tar: quia tu Dominus Deus meus.* Post- 19
quam enim conuertisti me,egi pœnitē- D
tiam: & postquam ostendisti mihi, per-
cussi femur meum. Confusus sum, &
erubui, quoniam sustinui opprobrium
adolescentiæ meæ.* Si filius honorabilis 20
mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex
quo locutus sum de eo, adhuc recorda-
bor eius. Idcirco conturbata sunt visce-
ra mea super eum: miserans miserebor
eius, ait Dominus.* Statue tibi speculā, 21
pone tibi amaritudines: dirige cor tuū
in viam rectam, in qua ambulasti: reuer-
tere virgo Israel, reuertere ad ciuitates
tuas istas. * Vsquequo delicijs dissoluē- 22
ris filia vaga? quia creauit Dominus no-
uum super terram: FEMINA CIR-
CVMDABIT VIRVM. * Hæc dicit 23
Dominus exercituum Deus Israel: Ad-
huc dicent verbum istud in terra Iuda,
& in vrbibus eius, cum conuertero ca- E
ptiuitatē eorum: Benedicat tibi Domi-
nus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus:
* & habitabunt in eo Iudas,& omnes ci- 24
uitates eius simul: agricolæ & minantes
greges. * Quia inebriaui animā lassam, 25
& omnem animam esurientem saturaui.
* Ideo quasi de somno suscitatus sum: 26
& vidi, & somnus meus dulcis mihi.
* Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & 27
seminabo domum Israel & domum Iu-
da semine hominum, & semine iumen-
torum. * Et sicut vigilaui super eos vt 28
euellerem,& demolirer,& dissiparem,&
disperderem, & affligerem: sic vigilabo
super eos vt ædificem, & plantem, ait
Dominus. * In diebus illis non dicent 29
‖Ezec.18.a.2 vltra: ‖Patres comederunt vuam acer-
bam, & dentes filiorum obstupuerunt.
* Sed vnusquisque in iniquitate sua mo- 30
rietur: omnis homo, qui comederit vuā F
‖Heb.8.c.8 acerbam, obstupescēt dentes eius.* ‖Ec- 31
ce dies venient, dicit Dominus: & feriā
domui Israel & domui Iuda fœdus no-
32 uum: * non secundum pactum, quod
pepigi cum patribus eorum in die, qua
apprehendi manum eorum, vt educerē
eos de Terra Ægypti: pactum, quod ir-
ritum fecerunt, & ego dominatus sum
33 eorū, dicit Dominus. * Sed hoc erit pa-
ctum, quod feriam cū domo Israel: post
dies illos dicit Dominus: ‖Dabo legem ‖Heb.10.c.16
meam in visceribus eorum, & in corde
eorum scribam eam: & ero eis in Deū,
34 & ipsi erunt mihi in populum. * Et nō
docebit vltra vir proximum suum, &
vir fratrem suum, dicens: Cognosce Do-
minum: omnes enim cognoscent me a
minimo eorum vsque ad maximum, ait
Dominus: ‖quia propitiabor iniquitati ‖Act.10.g.43
eorum, & peccati eorum non memora-
35 bor amplius.* Hæc dicit Dominus, qui
G dat solem in lumine diei, ordinem lunæ
& stellarum in lumine noctis: qui tur-
bat mare, & sonant fluctus eius, Domi-
36 nus exercituum nomen illi. * Si defece-
rint leges istæ coram me, dicit Domi-
nus: tunc & semen Israel deficiet, vt nō
37 sit gens coram me cunctis diebus.*Hæc
dicit Dominus: Si mensurari potuerint
cæli sursum, & inuestigari fundamenta
terræ deorsum: & ego abijciam vniuer-
sum semen Israel propter omnia, quæ
38 fecerunt, dicit Dominus. * Ecce dies ve-
niunt, dicit Dominus: & ædificabitur ci-
uitas Domino a turre Hananeel vsque
39 ad portam anguli. * Et exibit vltra nor-
ma mensuræ in cōspectu eius super col-
40 lem Gareb: & circuibit Goatha, * &
omnem vallem cadauerum,& cineris,&
vniuersam regionem mortis, vsque ad
torrentem Cedron, & vsque ad angulū
portæ equorum Orientalis, Sanctum
Domini: non euelletur, & non destrue-
tur vltra in perpetuum.

CAP. XXXII.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiā
A a Domino in anno decimo Sede-
ciæ regis Iuda: ipse est annus decimus
2 octauus Nabuchodonosor. * Tunc exer-
citus regis Babylonis obsidebat Ierusa-
lem: & Ieremias propheta erat clausus
in atrio carceris, qui erat in domo re-

gis Iuda.*Clauserat enim eum Sedecias 3
rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, di-
cens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego da-
bo ciuitatem istam in manus regis Ba-
bylonis,& capiet eam?* Et Sedecias rex 4
Iuda non effugiet de manu Chaldæorũ:
sed tradetur in manus regis Babylonis:
& loquetur os eius cum ore illius, &
oculi eius oculos illius videbunt. * Et 5
in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi
erit donec visitem eum,ait Dominus. si
autẽ dimicaueritis aduersum Chaldæos,
nihil prosperum habebitis.* Et dixit Ie- 6
remias: Factum est verbum Domini ad
me, dicens: * Ecce Hanameel filius Sel- 7
lum patruelis tuus veniet ad te, dicens: B
Eme tibi agrum meum, qui est in Ana-
thoth: tibi enim competit ex propin-
quitate vt emas.* Et venit ad me Hana- 8
meel filius patrui mei secundum verbũ
Domini ad vestibulum carceris, & ait
ad me: Posside agrum meum,qui est in
Anathoth in terra Beniamin: quia tibi
competit hereditas,& tu propinquus es
vt possideas. Intellexi autem quòd ver-
bum Domini esset. * Et emi agrum ab 9
Hanameel filio patrui mei, qui est in
Anathoth: & appẽdi ei argentum septẽ
stateres,& decem argenteos.* Et scripsi 10
in libro,& signaui, & adhibui testes: &
appendi argentum in statera.* Et acce- 11
pi librum possessionis signatũ, & stipu-
lationes,& rata,& signa forinsecus.* Et 12
dedi librũ possessionis Baruch filio Neri
filij Maasiæ in oculis Hanameel patrue-
lis mei,in oculis testium,qui scripti erãt
in libro emptionis, & in oculis omniũ
Iudæorum, qui sedebant in atrio carce-
ris.* Et præcepi Baruch corã eis,dicens: 13
* Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Is- 14
rael: Sume libros istos, librum emptio- C
nis hunc signatum, & librum hunc, qui
apertus est: & pone illos in vase fictili,
vt permanere possint diebus multis.
* Hæc enim dicit Dominus exercituum 15
Deus Israel: Adhuc possidebuntur do-
mus,& agri,& vineæ in terra ista.* Et 16
oraui ad Dominum, postquam tradidi
librum possessionis Baruch filio Neri,
dicens: * Heu, heu, heu, Domine Deus: 17
ecce tu fecisti cælum & terram in for-
titudine tua magna, & in brachio tuo
extento: nõ erit tibi difficile omne ver-
Exo.34.a.7 bum: * Qui facis misericordiã in mil- 18

libus, & reddis iniquitatem patrum in
sinum filiorum eorum post eos: Fortis-
sime, magne,& potens, Dominus exerci-
19 tuum nomen tibi.* Magnus consilio,&
incomprehensibilis cogitatu: cuius ocu-
li aperti sunt super omnes vias filiorum
Adam vt reddas vnicuique secundũ vias
suas, & secundum fructum adinuentio-
20 num eius. * Qui posuisti signa & por-
tenta in Terra Ægypti vsque ad diem
hanc, & in Israel, & in hominibus, &
21 fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.*Et
D eduxisti populum tuum Israel de Terra
Ægypti,in signis,& in portentis, & in
manu robusta, & in brachio extento,&
22 in terrore magno.* Et dedisti eis terrã
hanc, quam iurasti patribus eorum vt
dares eis terram fluentem lacte & mel-
23 le.* Et ingressi sunt, & possederunt eã:
& non obedierunt voci tuæ, & in lege
tua non ambulauerunt: omnia quæ mã-
dasti eis vt facerent, non fecerunt: &
24 euenerunt eis omnia mala hæc. * Ecce
munitiones extructæ sunt aduersum ci-
uitatem vt capiatur: & vrbs data est in
manus Chaldæorum, qui præliantur ad-
uersus eam a facie gladij,& famis,& pe-
stilentiæ: & quæcumque locutus es ac-
25 ciderunt, vt tu ipse cernis.* Et tu dicis
mihi Domine Deus: Eme agrum argen-
to, & adhibe testes: cum vrbs data sit
26 in manus Chaldæorum?* Et factum est
verbum Domini ad Ieremiam, dicens:
27 * Ecce ego Dominus Deus vniuersæ car-
E nis: numquid mihi difficile erit omne
28 verbũ?* Propterea hæc dicit Dominus:
Ecce ego tradam ciuitatẽ istam in ma-
nus Chaldæorum, & in manus regis Ba-
29 bylonis, & capient eam. * Et venient
Chaldæi præliantes aduersum vrbem
hanc, & succendent eam igni, & com-
burent eam, & domos, in quarum do-
matibus sacrificabant Baal, & libabant
dijs alienis libamina ad irritandum me.
30 * Erant enim filij Israel, & filij Iuda
iugiter facientes malum in oculis meis
ab adolescentia sua: filij Israel qui vs-
que nunc exacerbant me in opere ma-
31 nuum suarum, dicit Dominus.* Quia
in furore & in indignatione mea facta
est mihi ciuitas hæc, a die qua ædifica-
uerunt eam, vsque ad diem istã, qua au-
32 feretur de cõspectu meo.*Propter mali-
tiam filiorũ Israel, & filiorũ Iuda,quam

fecerunt

fecerunt ad iracundiam me prouocan-
tes, ipsi & reges eorum, principes eo- F
rum, & sacerdotes eorum, & prophetæ
eorum, viri Iuda & habitatores Ierusa-
lem. * Et verterunt ad me terga & non 33
facies: cum docerem eos diluculo, &
erudirem, & nollent audire vt acciperẽt
b 4. Reg. 21 a. 4 disciplinam. * b Et posuerunt idola sua 34
in domo, in qua inuocatum est nomen
meum, vt polluerent eam. * Et ædifica- 35
uerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle
filij Ennom vt initiarent filios suos &
filias suas Moloch: quod non mandaui
eis, nec ascendit in cor meum vt face-
rent abominationem hanc, & in pecca-
tum deducerent Iudam. * Et nunc pro- 36
pter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel
ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis
quòd tradetur in manus regis Babylo-
nis in gladio, & in fame, & in peste.
* Ecce ego congregabo eos de vniuersis 37
terris, ad quas eieci eos in furore meo,
& in ira mea, & in indignatione gran-
di: & reducam eos ad locum istum, &
habitare eos faciam confidenter. * Et 38
erunt mihi in populum, & ego ero eis
in Deum. * Et dabo eis cor vnum, & 39
viam vnam, vt timeāt me vniuersis die- G
bus: & bene sit eis, & filijs eorum post
eos. * Et feriam eis pactum sempiternũ, 40
& non desinam eis benefacere: & timo-
rem meum dabo in corde eorum vt nõ
recedant a me. * Et lætabor super eis, 41
cum bene eis fecero: & plantabo eos in
terra ista in veritate in toto corde meo
& in tota anima mea. * Quia hæc dicit 42
Dominus: Sicut adduxi super populum
istum omne malum hoc grande: sic
adducam super eos omne bonum, quod
ego loquor ad eos. * Et possidebuntur 43
agri in terra ista: de qua vos dicitis
quòd deserta sit, eo quòd non reman-
serit homo & iumentum, & data sit in
manus Chaldæorum. * Agri ementur 44
pecunia, & scribentur in libro, & im-
primetur signum, & testis adhibebitur:
in terra Beniamin, & in circuitu Ieru-
salem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuita-
tibus montanis, & in ciuitatibus campe-
stribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrũ
sunt: quia conuertam captiuitatem eo-
rum, ait Dominus.

CAP. XXXIII.

1 A ET factum est verbum Domini ad Ie-
remiam secundo, cum adhuc clau-
2 sus esset in atrio carceris, dicens: * Hæc
dicit Dominus qui facturus est, & for-
maturus illud, & paraturus, Dominus
3 nomen eius. * Clama ad me, & exaudiā
te: & annunciabo tibi grandia, & firma
4 quæ nescis. * Quia hæc dicit Dominus
Deus Israel ad domos vrbis huius, &
ad domos regis Iuda, quæ destructæ sũt,
5 & ad munitiones, & ad gladium * ve-
nientium vt dimicent cum Chaldæis, &
impleant eas cadaueribus hominũ, quos
percussi in furore meo & in indignatio-
ne mea, abscondens faciem meam a ci-
uitate hac propter omnem malitiā eo-
6 rum. * Ecce ego obducam eis cicatricē
& sanitatem, & curabo eos: & reuela-
bo illis deprecationem pacis & verita-
7 tis. * Et conuertam conuersionem Iuda,
& conuersionem Ierusalem: & ædifica-
8 bo eos sicut a principio. * Et emunda-
bo illos ab omni iniquitate sua, in qua
peccauerunt mihi: & propitius ero cũ-
ctis iniquitatibus eorum, in quibus de-
9 liquerunt mihi, & spreuerunt me. * Et
B erit mihi in nomen, & in gaudium, &
in laudem, & in exultationem cunctis
gentibus terræ, quæ audierint omnia
bona, quæ ego facturus sum eis: & pa-
uebunt, & turbabuntur in vniuersis bo-
nis, & in omni pace, quam ego faciam
10 eis. * Hæc dicit Dominus: Adhuc audie-
tur in loco isto (quem vos dicitis esse
desertum, eo quòd non sit homo nec
iumentum: in ciuitatibus Iuda, & foris
Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque ho-
mine, & absque habitatore, & absque
11 pecore) * vox gaudij & vox lætitiæ, vox
sponsi & vox sponsæ, vox dicentiũ: Cõ-
fitemini Domino exercituum, quoniam
bonus Dominus, quoniam in æternum
misericordia eius: & portantium vota
in domum Domini: reducā enim con-
uersionem terræ sicut a principio, dicit
12 Dominus. * Hæc dicit Dominus exerci-
tuũ: Adhuc erit in loco isto deserto abs-
que homine, & absque iumẽto, & in cũ-
ctis ciuitatibus eius, habitaculũ pastorũ
13 accubantium gregum. * In ciuitatibus
C montuosis, & in ciuitatibus campestri-
bus, & in ciuitatibus, quæ ad Austrum
sunt:

sunt: & in terra Beniamin, & in circui-
tu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda ad-
huc transibunt greges ad manum nume-
rantis, ait Dominus. * Ecce dies veniũt, 14
dicit Dominus: & suscitabo verbum bo-
num, quod locutus sum ad domũ Israel
& ad domum Iuda. * In diebus illis, & 15
in tempore illo germinare faciam Da-
uid germen iustitiæ: & faciet iudicium
& iustitiam in terra. * In diebus illis 16
saluabitur Iuda, & Ierusalem habitabit
confidenter: & hoc est nomen, quod vo-
cabunt eum, Dominus iustus noster.
* Quia hæc dicit Dominus: Non interi- 17
bit de Dauid vir, qui sedeat super thro-
num domus Israel. * Et de Sacerdoti- 18
bus & de Leuitis non interibit vir a fa-
cie mea, qui offerat holocautomata, &
incendat sacrificium, & cædat victimas
omnibus diebus. * Et factum est verbũ 19
Domini ad Ieremiam, dicens: * Hæc di- 20
cit Dominus: Si irritum potest fieri pa-
ctum meum cum die, & pactum meum
cum nocte, vt non sit dies & nox in tẽ-
pore suo: * Et pactum meum irritum 21
esse poterit cum Dauid seruo meo, vt D
non sit ex eo filius qui regnet in thro-
no eius, & Leuitæ & Sacerdotes mini-
stri mei. * Sicuti enumerari non pos- 22
sunt stellæ cæli, & metiri arena maris:
sic multiplicabo semẽ Dauid serui mei,
& Leuitas ministros meos. * Et factum 23
est verbum Domini ad Ieremiam, di-
cens: * Numquid non vidisti quid po- 24
pulus hic locutus sit, dicens: Duæ co-
gnationes, quas elegerat Dominus, abie-
ctæ sunt: & populum meum despexe-
runt, eo quòd non sit vltra gens coram
eis? * Hæc dicit Dominus: Si pactum 25
meum inter diem & noctem, & leges
cælo & terræ non posui: * equidem & 26
semen Iacob & Dauid serui mei proij-
ciam, vt non assumam de semine eius
principes seminis Abraham, Isaac, & Ia-
cob: reducam enim conuersionem eo-
rum, & miserebor eis.

CAP. XXXIIII.

VErbum, quod factum est ad Iere- 1
miã a Domino, quando Nabucho- A
donosor rex Babylonis, & omnis exerci-
tus eius, vniuersaq; regna terræ, quæ erãt
sub potestate manus eius, & omnes po-
puli bellabant contra Ierusalem, & con-
2 tra omnes vrbes eius, dicens: * Hæc di-
cit Dominus Deus Israel: Vade, & lo-
quere ad Sedeciam regem Iuda: & dices
ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego
tradam ciuitatem hanc in manus regis
3 Babylonis, & succendet eam igni. * Et
tu non effugies de manu eius: sed com-
prehẽsione capieris, & in manu eius tra-
deris: & oculi tui oculos regis Babylo-
nis videbunt, & os eius cum ore tuo lo-
4 quetur, & Babylonem introibis. * At-
tamẽ audi verbum Domini Sedecia rex
Iuda: Hæc dicit Dominus ad te: Non
5 morieris in gladio, * sed in pace morie-
ris, & secundum combustiones patrum
tuorum regum priorum qui fuerũt an-
te te, sic comburent te: & væ Domine,
plangent te: quia verbum ego locutus
6 sum, dicit Dominus. * Et locutus est
B Ieremias propheta ad Sedeciam regem
Iuda vniuersa verba hæc in Ierusalem.
7 * Et exercitus regis Babylonis pugnabat
contra Ierusalem, & contra omnes ciui-
tates Iuda, quæ reliquæ erant contra La-
chis, & contra Azecha: hæ enim supere-
rant de ciuitatibus Iuda, vrbes munitæ.
8 * Verbum, quod factum est ad Ieremiam
a Domino, postquam percussit rex Se-
decias fœdus cum omni populo in Ie-
9 rusalẽ, prædicans: * Vt dimitteret vnus-
quisque seruum suum, & vnusquisque
ancillam suam, Hebræum & Hebræam
liberos: & nequaquã dominarentur eis,
10 id est in Iudæo & fratre suo. * Audie-
runt ergo omnes principes & vniuersus
populus, qui inierant pactum vt dimit-
teret vnusquisque seruum suum, & vnus-
quisque ancillam suam liberos, & vltra
non dominarentur eis: audierũt igitur,
11 & dimiserunt. * Et conuersi sunt dein-
C ceps: & retraxerunt seruos & ancillas
suas, quos dimiserant liberos, & subiu-
12 gauerunt in famulos & famulas. * Et
factum est verbũ Domini ad Ieremiam
13 a Domino, dicens: * Hæc dicit Dominus
Deus Israel: Ego percussi fœdus cum
patribus vestris in die, qua eduxi eos de
Terra Ægypti de domo seruitutis, di-
14 cens: * ‖ Cum completi fuerint septem ‖ Exo. 21. a. 2
anni, dimittat vnusquisque fratrẽ suum Deut. 15. c. 12
Hebræum, qui venditus est ei, & seruiet
tibi sex annis: & dimittes eum a te li-
berum: & non audierunt patres vestri
me,

me: nec inclinauerint aurem ſuam. * Et 15
conuerſi eſtis vos hodie, & feciſtis quod
rectum eſt in oculis meis, vt prædica-
retis libertatem vnuſquiſque ad amicum
ſuum: & iniſtis pactum in conſpectu
meo in domo, in qua inuocatum eſt no-
men meũ ſuper eam. * Et reuerſi eſtis, 16
& commaculaſtis nomen meum: & re-
duxiſtis vnuſquiſque ſeruum ſuum, &
vnuſquiſque ancillam ſuam, quos dimi-
ſeratis vt eſſent liberi & ſuæ poteſtatis:
& ſubiugaſtis eos vt ſint vobis ſerui &
ancillæ. * Propterea hæc dicit Domi- 17
nus: Vos non audiſtis me, vt prædicare- D
tis libertatem vnuſquiſque fratri ſuo, &
vnuſquiſque amico ſuo: ecce ego præ-
dico vobis libertatem, ait Dominus ad
gladium, ad peſtem, & ad famem: & da-
bo vos in commotionem cunctis regnis
terræ. * Et dabo viros, qui præuarican- 18
tur fœdus meum, & non obſeruauerunt
verba fœderis, quibus aſſenſi ſunt in cõ-
ſpectu meo, vitulum quem conciderunt
in duas partes, & tranſierunt inter diui-
ſiones eius: * Principes Iuda & princi- 19
pes Ieruſalem, eunuchi & ſacerdotes, &
omnis populus terræ, qui tranſierunt in-
ter diuiſiones vituli: * Et dabo eos in 20
manus inimicorum ſuorum, & in ma-
nus quærentium animam eorum: & erit
morticinum eorum in eſcam volatilibus
cæli, & beſtijs terræ. * Et Sedeciam re- 21
gem Iuda, & principes eius dabo in ma-
nus inimicorum ſuorum, & in manus
quærentium animas eorum, & in manus
exercituum regis Babylonis, qui receſ-
ſerunt a vobis. * Ecce ego præcipio, di- 22
cit Dominus, & reducam eos in ciuita-
tem hanc, & prœliabũtur aduerſus eam,
& capient eam, & incendent igni: &
ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem, eo
quòd non ſit habitator.

CAP. XXXV.

VErbum, quod factum eſt ad Iere- 1
miam a Domino in diebus Ioakim A
filij Ioſiæ regis Iuda, dicens: * Vade ad 2
domum Rechabitarum: & loquere eis,
& introduces eos in domum Domini in
vnam exedram theſaurorum, & dabis eis
bibere vinum. * Et aſſumpſi Iezoniam 3
filium Ieremiæ filij Habſaniæ, & fratres
eius, & omnes filios eius, & vniuerſam
4 domum Rechabitarum: * Et introduxi
eos in domum Domini ad gazophyla-
cium filiorum Hanan, filij Iegedeliæ ho-
minis Dei, quod erat iuxta gazophyla-
cium principum, ſuper theſaurum Maa-
ſiæ filij Sellum, qui erat cuſtos veſtibu-
5 li. * Et poſui coram filijs domus Re-
chabitarum ſcyphos plenos vino, & ca-
lices: & dixi ad eos: Bibite vinum.
6 * Qui reſponderunt: Non bibemus vi-
num: quia Ionadab filius Rechab, pa-
B ter noſter, præcepit nobis, dicens: Non
bibetis vinum vos, & filij veſtri vſque
7 in ſempiternum: * Et domum non ædi-
ficabitis, & ſementem non ſeretis, &
vineas non plantabitis, nec habebitis:
ſed in tabernaculis habitabitis cunctis
diebus veſtris, vt viuatis diebus mul-
tis ſuper faciem terræ, in qua vos pere-
8 grinamini. * Obediuimus ergo voci
Ionadab filij Rechab, patris noſtri, in
omnibus, quæ præcepit nobis, ita vt
non biberemus vinum cũctis diebus no-
ſtris nos, & mulieres noſtræ, filij, & fi-
9 liæ noſtræ: * & nõ ædificaremus domos
ad habitandum: & vineam, & agrum,
10 & ſementem non habuimus: * ſed ha-
bitauimus in tabernaculis, & obedien-
tes fuimus iuxta omnia, quæ præcepit
11 nobis Ionadab pater noſter. * Cum au-
tẽ aſcendiſſet Nabuchodonoſor rex Ba-
bylonis ad terram noſtram, diximus:
Venite, & ingrediamur Ieruſalem a fa-
cie exercitus Chaldæorum, & a facie
exercitus Syriæ: & manſimus in Ieru-
12 ſalem. * Et factum eſt verbum Do-
13 mini ad Ieremiam, dicens: * Hæc dicit
C Dominus exercituum Deus Iſrael: Va-
de, & dic viris Iuda, & habitatoribus
Ieruſalem: Numquid non recipietis di-
ſciplinam vt obediatis verbis meis, dicit
14 Dominus? * Præualuerunt ſermones Io-
nadab filij Rechab, quos præcepit filijs
ſuis vt non biberent vinum: & non bi-
berunt vſque ad diem hanc, quia obe-
dierunt præcepto patris ſui: ego autem
locutus ſum ad vos, de mane conſurgens
15 & loquens, & non obediſtis mihi. * Mi-
ſiq. ad vos omnes ſeruos meos prophe-
tas, conſurgens diluculo, mittenſq. & di-
cens: ‖ Conuertimini vnuſquiſque a via *Sup. 18. b. 11
ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra: & 25. b. 5
& nolite ſequi deos alienos, neque cola-
tis eos: & habitabitis in terra, quã dedi
vobis

vobis & patribus veſtris: & non inclina-
ſtis aurem veſtram, neque audiſtis me.
* Firmauerunt igitur filij Ionadab filij 16
Rechab præceptum patris ſui, quod præ- D
ceperat eis: populus autem iſte nõ obe-
diuit mihi. * Idcirco hæc dicit Domi- 17
nus exercituum, Deus Iſrael: Ecce ego
adducam ſuper Iuda, & ſuper omnes ha-
bitatores Ieruſalem vniuerſam afflictio-
nem, quam locutus ſum aduerſum illos,
eo quòd locutus ſum ad illos, & nõ au-
dierunt: vocaui illos, & non reſponde-
runt mihi. * Domui autem Rechabita- 18
rum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus
exercituũ Deus Iſrael: Pro eo quòd obe-
diſtis præcepto Ionadab patris veſtri, &
cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feci-
ſtis vniuerſa, quæ præcepit vobis: * Pro- 19
pterea hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe
Ionadab filij Rechab, ſtans in conſpectu
meo cunctis diebus.

CAP. XXXVI.

ET factum eſt in anno quarto Ioakim 1
filij Ioſiæ regis Iuda: factum eſt ver- A
bum hoc ad Ieremiam a Domino, di-
cens: * Tolle volumen libri, & ſcribes 2
in eo omnia verba, quæ locutus ſum ti-
bi aduerſum Iſrael & Iudam, & aduer-
ſum omnes gentes: a die, qua locutus
ſum ad te ex diebus Ioſiæ vſque ad diem
hanc: * Si forte audiente domo Iuda 3
vniuerſa mala, quæ ego cogito facere
eis, reuertatur vnuſquiſque a via ſua peſ-
ſima: & propitius ero iniquitati, & pec-
cato eorum. * Vocauit ergo Ieremias 4
Baruch filium Neriæ: & ſcripſit Baruch
ex ore Ieremiæ omnes ſermones Domi-
ni, quos locutus eſt ad eum in volumine
libri: * & præcepit Ieremias Baruch, di- 5
cens: Ego clauſus ſum, nec valeo ingre-
di domum Domini. * Ingredere ergo 6
tu, & lege de volumine, in quo ſcripſi-
ſti ex ore meo verba Domini audiente
populo in domo Domini in die ieiunij: B
inſuper & audiente vniuerſo Iuda, qui
veniunt de ciuitatibus ſuis, leges eis:
* Si forte cadat oratio eorum in cõſpe- 7
ctu Domini, & reuertatur vnuſquiſque a
via ſua peſſima: quoniam magnus furor
& indignatio eſt, quam locutus eſt Do-
minus aduerſus populum hunc. * Et fe- 8
cit Baruc filius Neriæ iuxta omnia, quæ
præceperat ei Ieremias propheta, legens
ex volumine ſermones Domini in do-
9 mo Domini. * Factum eſt autem in an-
no quinto Ioakim filij Ioſiæ regis Iuda,
in menſe nono: prædicauerũt ieiunium
in conſpectu Domini omni populo in
Ieruſalem, & vniuerſæ multitudini, quæ
confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieru-
10 ſalem. * Legitq. Baruch ex volumine
ſermones Ieremiæ in domo Domini in
C gazophylacio Gamariæ filij Saphan ſcri-
bæ, in veſtibulo ſuperiori, in introitu
portæ nouæ domus Domini audiente
11 omni populo. * Cũq. audiſſet Michæas
filius Gamariæ filij Saphan omnes ſer-
12 mones Domini ex libro: * deſcendit in
domum regis ad gazophylacium ſcribæ:
& ecce ibi omnes principes ſedebant:
Eliſama ſcriba, & Dalaias filius Semeiæ,
& Elnathan filius Achobor, & Gama-
rias filius Saphan, & Sedecias filius Ha-
13 naniæ, & vniuerſi principes. * Et nun-
ciauit eis Michæas omnia verba, quæ au-
diuit legente Baruch ex volumine in au-
14 ribus populi. * Miſerunt itaque omnes
principes ad Baruch, Iudi filium Natha-
niæ filij Selemiæ, filij Chuſi, dicentes:
Volumen, ex quo legiſti audiente po-
pulo, ſume in manu tua, & veni. Tu-
lit ergo Baruch filius Neriæ volumen in
15 manu ſua, & venit ad eos. * Et dixe-
D runt ad eum: Sede, & lege hæc in auri-
bus noſtris. Et legit Baruch in auribus
16 eorum. * Igitur cum audiſſent omnia
verba, obſtupuerunt vnuſquiſque ad
proximum ſuum, & dixerunt ad Ba-
ruch: Nunciare debemus regi omnes
17 ſermones iſtos. * Et interrogauerunt
eum, dicentes: Indica nobis quomo-
do ſcripſiſti omnes ſermones iſtos ex
18 ore eius. * Dixit autem eis Baruch: Ex
ore ſuo loquebatur quaſi legens ad me
omnes ſermones iſtos, & ego ſcribe-
19 bam in volumine atramento. * Et dixe-
runt principes ad Baruch: Vade, & ab-
ſcondere tu & Ieremias, & nemo ſciat
20 vbi ſitis. * Et ingreſſi ſunt ad regem in
atrium: porro volumen commendaue-
runt in gazophylacio Eliſamæ ſcribæ: &
nunciauerunt audiente rege omnes ſer-
21 mones. * Miſitq. rex Iudi vt ſumeret vo-
lumen: qui tollens illud de gazophyla-
cio Eliſamæ ſcribæ, legit audiente rege,
& vni-

& vniuersis principibus, qui stabant cir-
ca regem . * Rex autem sedebat in do- 22
mo hiemali in mense nono : & posita
erat arula corā eo plena prunis . * Cūq. 23
legisset Iudi tres pagellas vel quattuor,
scidit illud scalpello scribæ, & proiecit
in ignem, qui erat super arulam donec
consumeretur omne volumen igni, qui
erat in arula. * Et non timuerunt, ne- 24
que sciderunt vestimenta sua rex, & om-
nes serui eius, qui audierunt vniuersos
sermones istos. * Verumtamen Elna- 25
than, & Dalaias, & Gamarias contradi-
xerunt regi ne combureret librum : &
non audiuit eos. * Et præcepit rex Ie- 26
remiel filio Amelech, & Saraiæ filio Ez- F
riel, & Selemiæ filio Abdeel vt compre-
henderent Baruch scribam, & Ieremiam
prophetam : abscōdit autem eos Domi-
nus. * Et factum est verbum Domini ad 27
Ieremiam prophetam, postquam com-
busserat rex volumen & sermones, quos
scripserat Baruch ex ore Ieremiæ, dicēs:
* Rursum tolle volumen aliud: & scribe 28
in eo omnes sermones priores, qui erāt
in primo volumine, quod cōbussit Ioa-
kim rex Iuda. * Et ad Ioakim regem 29
Iuda, dices : Hæc dicit Dominus: Tu cō-
bussisti volumen illud, dicens : Quare
scripsisti in eo annuncians: Festinus ve-
niet rex Babylonis, & vastabit terram
hanc, & cessare faciet ex illa hominem,
& iumentū ? * Propterea hæc dicit Do- 30
minus contra Ioakim regem Iuda: Non G
erit ex eo qui sedeat super solium Da-
uid : & cadauer eius proijcietur ad æstū
per diem, & ad gelu per noctem. * Et vi- 31
sitabo contra eum, & cōtra semen eius,
& contra seruos eius iniquitates suas, &
adducam super eos & super habitatores
Ierusalem, & super viros Iuda omne ma-
lum, quod locutus sum ad eos, & non
audierunt. * Ieremias autem tulit volu- 32
men aliud, & dedit illud Baruch filio
Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore
Ieremiæ omnes sermones libri, quem
combusserat Ioakim rex Iuda igni: &
insuper additi sunt sermones multo plu
res, quàm antea fuerant.

CAP. XXXVII.

ET regnauit rex Sedecias filius Iosiæ 1
pro Iechonia filio Ioakim: quē con- A
stituit regem Nabuchodonosor rex Ba-
2 bylonis in Terra Iuda : * Et non obedi-
uit ipse, & serui eius, & populus terræ
verbis Domini, quæ locutus est in ma-
3 nu Ieremiæ prophetæ. * Et misit rex Se-
decias Iuchal filium Selemiæ, & Sopho-
niam filium Maasiæ sacerdotem ad Iere-
miam prophetam, dicens: Ora pro no-
4 bis Dominum Deum nostrum. * Iere-
mias autem libere ambulabat in medio
populi : non enim miserant eum in cu-
stodiam carceris. Igitur exercitus Pha-
raonis egressus est de Ægypto: & audiē-
tes Chaldæi, qui obsidebant Ierusalem,
huiuscemodi nuncium, recesserunt ab
5 Ierusalem. * Et factum est verbum Do-
mini ad Ieremiam prophetam, dicens:
6 * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic di-
B cetis regi Iuda, qui misit vos ad me in-
terrogādum : Ecce exercitus Pharaonis,
qui egressus est vobis in auxilium, re-
uertetur in terram suam in Ægyptum.
7 * & redient Chaldæi, & bellabunt con-
tra ciuitatem hanc : & capient eam, &
8 succendent eam igni. * Hæc dicit Do-
minus: Nolite decipere animas vestras,
dicentes : Euntes abibunt, & recedent a
9 nobis Chaldæi, quia non abibunt. * Sed
& si percusseritis omnem exercitum
Chaldæorum, qui præliantur aduersum
vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui
vulnerati : singuli dé tentorio suo con-
surgent, & incendent ciuitatem hanc
10 igni. * Ergo cum recessisset exercitus
Chaldæorum ab Ierusalem propter exer
11 citum Pharaonis, * egressus est Ieremias
de Ierusalem vt iret in Terram Benia-
min, & diuideret ibi possessionem in
12 conspectu ciuium. * Cumq. peruenis-
C set ad portam Beniamin, erat ibi custos
portæ per vices, nomine Ierias, filius Se-
lemiæ filij Hananiæ, & apprehendit Ie-
remiam prophetam, dicens: Ad Chal-
13 dæos profugis. * Et respondit Ieremias:
Falsum est, non fugio ad Chaldæos.
Et non audiuit eum : sed comprehendit
Ierias Ieremiam, & adduxit eum ad
14 principes. * Quam ob rem irati prin-
cipes contra Ieremiam, cæsum eum mi-
serunt in carcerem, qui erat in domo
Ionathan scribæ: ipse enim præpositus
15 erat super carcerem. * Itaque ingressus
est Ieremias in domū laci & in ergastu-
lum: & sedit ibi Ieremias diebus multis.

* Mittens autem Sedecias rex tulit eum: 16
& interrogauit eũ in domo ſua abſcon-
ditè, & dixit: Putaſne eſt ſermo a Do- D
mino? Et dixit Ieremias: Eſt. Et ait:
In manus regis Babylonis tradéris. * Et 17
dixit Ieremias ad regem Sedeciã: Quid
peccaui tibi, & ſeruis tuis, & populo
tuo, quia miſiſti me in domum carce-
ris?* Vbi ſunt prophetæ veſtri, qui pro- 18
phetabant vobis, & dicebant: Non ve-
niet rex Babylonis ſuper vos, & ſuper
terram hanc? * Nunc ergo audi obſecro 19
domine mi rex: Valeat deprecatio mea
in conſpectu tuo: & ne me remittas in
domum Ionathan ſcribæ, ne moriar ibi.
* Præcepit ergo rex Sedecias vt tradere- 20
tur Ieremias in veſtibulo carceris: &
daretur ei torta panis quotidie, excepto
pulmento, donec conſumerentur om-
nes panes de ciuitate: & manſit Iere-
mias in veſtibulo carceris.

CAP. XXXVIII.

AVdiuit autem Saphatias filius Ma- 1
than, & Gedelias filius Phaſſur, & A
Iuchal filius Selemiæ, & Phaſſur filius
Melchiæ, ſermones, quos Ieremias lo-
quebatur ad omnem populum, dicens:
[a] Sup. 21. a. 9 * Hæc dicit Dominus: [a] Quicumque 2
manſerit in ciuitate hac, morietur gla-
dio, & fame, & peſte: qui autem profu-
gerit ad Chaldæos, viuet, & erit anima
eius ſoſpes & viuens. * Hæc dicit Do- 3
minus: Tradendo tradetur ciuitas hæc
in manu exercitus regis Babylonis, &
capiet eam. * Et dixerunt principes re- 4
gi: Rogamus vt occidatur homo iſte:
de induſtria enim diſſoluit manus viro-
rum bellantium, qui remanſerunt in ci- B
uitate hac, & manus vniuerſi populi,
loquens ad eos iuxta verba hæc: ſiqui-
dem homo iſte nõ quærit pacem popu-
lo huic, ſed malum. * Et dixit rex Se- 5
decias: Ecce ipſe in manibus veſtris eſt:
nec enim fas eſt regem vobis quidquã
negare. * Tulerunt ergo Ieremiam, & 6
proiecerunt eum in lacum Melchiæ fi-
lij Amelech, qui erat in veſtibulo carce-
ris: & ſubmiſerunt Ieremiam funibus in
lacum, in quo non erat aqua, ſed lutũ:
deſcendit itaque Ieremias in cœnum.
* Audiuit autem Abdemelech Æthiops 7
vir eunuchus, qui erat in domo regis
quòd miſiſſent Ieremiam in lacum:
porro rex ſedebat in porta Beniamin.
8 * Et egreſſus eſt Abdemelech de domo
regis, & locutus eſt ad regem, dicens:
9 * Domine mi rex, malefecerunt viri iſti
C omnia quæcumque perpetrarunt contra
Ieremiam prophetam, mittentes eum in
lacum vt moriatur ibi fame, non ſunt
10 enim panes vltra in ciuitate. * Præcepit
itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicẽs:
Tolle tecum hinc triginta viros, & leua
Ieremiam prophetam de lacu antequã
11 moriatur. * Aſſumptis ergo Abdemelech
ſecum viris, ingreſſus eſt domum regis,
quæ erat ſub cellario: & tulit inde ve-
teres pannos & antiqua, quæ cõputrue-
rant, & ſubmiſit ea ad Ieremiam in la-
12 cum per funiculos. * Dixitq. Abdeme-
lech Æthiops ad Ieremiam: Pone vete-
res pannos, & hæc ſciſſa & putrida ſub
cubito manuũ tuarum: & ſuper funes:
13 fecit ergo Ieremias ſic: * Et extraxerunt
D Ieremiam funibus, & eduxerunt eum
de lacu: manſit autem Ieremias in ve-
14 ſtibulo carceris. * Et miſit rex Sedecias,
& tulit ad ſe Ieremiam prophetam ad
oſtium tertiũ, quod erat in domo Do-
mini: & dixit rex ad Ieremiam: Inter-
rogo ego te ſermonem, ne abſcondas a
15 me aliquid. * Dixit autem Ieremias ad
Sedeciam: Si annunciauero tibi, num-
quid non interficies me? & ſi conſilium
16 dedero tibi, non me audies. * Iurauit
ergo rex Sedecias Ieremiæ clam, dicẽs:
Viuit Dominus, qui fecit nobis animã
hanc, ſi occidero te, & ſi tradidero te
in manus virorũ iſtorum, qui quærunt
17 animam tuã. * Et dixit Ieremias ad Se-
deciam: Hæc dicit Dominus exercituũ
Deus Iſrael: Si profectus exieris ad prin-
E cipes regis Babylonis, viuet anima tua,
& ciuitas hæc non ſuccendetur igni: &
18 ſaluus eris tu, & domus tua. * Si autem
non exieris ad principes regis Babylo-
nis, tradetur ciuitas hæc in manus Chal-
dæorum, & ſuccendent eam igni: & tu
19 non effugies de manu eorum. * Et di-
xit rex Sedecias ad Ieremiam: Solicitus
ſum propter Iudæos, qui transfugerunt
ad Chaldæos: ne forte tradar in manus
20 eorum, & illudant mihi. * Reſpondit
autem Ieremias: Non te tradent. audi
quæſo vocem Domini, quam ego lo-
quor ad te, & bene tibi erit, & viuet
anima

anima tua. * Quòd si nolueris egredi: 21
iste est sermo, quem ostendit mihi Do- F
minus: * Ecce omnes mulieres, quæ re- 22
manserunt in domo regis Iuda, educen-
tur ad principes regis Babylonis: & ip-
sæ dicent: Seduxerunt te, & præualue-
runt aduersum te viri pacifici tui, de-
merserunt in cœno, & in lubrico pedes
tuos, & recesserunt a te. * Et omnes 23
vxores tuæ, & filij tui educentur ad
Chaldæos: & non effugies manus eorũ,
sed in manu regis Babylonis capieris:
& ciuitatem hanc comburet igni. * Di- 24
xit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus
sciat verba hæc, & nõ morieris. * Si au- 25
tem audierint principes quia locutus
sum tecum, & venerint ad te, & dixe-
rint tibi: Indica nobis quid locutus sis G
cum rege, ne celes nos, & non te in-
terficiemus: & quid locutus est tecum
rex: * Dices ad eos: Prostraui ego pre- 26
ces meas coram rege, ne me reduci iu-
beret in domum Ionathan, & ibi more-
rer. * Venerunt ergo omnes principes 27
ad Ieremiam, & interrogauerunt eum:
& locutus est eis iuxta omnia verba,
quæ præceperat ei rex, & cessauerunt ab
eo: nihil enim fuerat auditum. * Mansit 28
vero Ieremias in vestibulo carceris vs-
que ad diem, quo capta est Ierusalem:
& factum est vt caperetur Ierusalem.

CAP. XXXIX.

‖4.Reg.25.a.1 Inf.52.a.4

ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mẽ- 1
se decimo, venit Nabuchodonosor A
rex Babylonis, & omnis exercitus eius
ad Ierusalem, & obsidebant eam. * Vn- 2
decimo autẽ anno Sedeciæ, mense quar-
to, quinta mensis aperta est ciuitas. * Et 3
ingressi sunt omnes principes regis Ba-
bylonis, & sederũt in porta media: Ne-
regel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim,
Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, &
omnes reliqui principes regis Babylo-
nis. * Cumq. vidisset eos Sedecias rex 4
Iuda, & omnes viri bellatores, fugerũt:
& egressi sunt nocte de ciuitate per viã
horti regis, & per portam, quæ erat in-
ter duos muros, & egressi sunt ad viam
deserti. * Persecutus est autem eos exer- 5
citus Chaldæorum: & comprehenderũt B
Sedeciã in campo solitudinis Ierichon-
tinæ, & captũ adduxerunt ad Nabucho-

donosor regem Babylonis in Reblatha,
quæ est in Terra Emath: & locutus est
6 ad eum iudicia. * Et occidit rex Baby-
lonis filios Sedeciæ in Reblatha, in ocu-
lis eius: & omnes nobiles Iuda occidit
7 rex Babylonis. * Oculos quoque Sede-
ciæ eruit: & vinxit eum compedibus vt
8 duceretur in Babylonem. * Domũ quo-
que regis, & domum vulgi succenderũt
Chaldæi igni, & murum Ierusalẽ sub-
9 uerterunt. * Et reliquias populi, qui re-
manserant in ciuitate, & perfugas, qui
transfugerant ad eum, & superfluos vul-
gi, qui remanserant, transtulit Nabuzar-
dan magister militum in Babylonem.
10 * Et de plebe pauperum, qui nihil pe-
C nitus habebãt, dimisit Nabuzardan ma-
gister militum in Terra Iuda: & dedit
11 eis vineas, & cisternas in die illa. * Præ-
ceperat autẽ Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis de Ieremia Nabuzardan magi-
12 stro militum, dicens: * Tolle illum, &
pone super eum oculos tuos, nihilq. ei
mali facias: sed, vt voluerit, sic facias
13 ei. * Misit ergo Nabuzardan princeps
militiæ, & Nabusezban, & Rabsares,
& Neregel, & Sereser, & Rebmag, &
14 omnes optimates regis Babylonis, * mi-
serunt, & tulerũt Ieremiam de vestibu-
lo carceris, & tradiderunt eum Godo-
liæ filio Ahicam filij Saphan vt intraret
in domum, & habitaret in populo.
15 * Ad Ieremiam autem factus fuerat ser-
D mo Domini cum clausus esset in vesti-
16 bulo carceris, dicens: * Vade, & dic Ab-
demelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit
Dominus exercituum Deus Israel: Ecce
ego inducam sermones meos super ciui-
tatem hanc in malum, & non in bonũ:
& erunt in conspectu tuo in die illa.
17 * Et liberabo te in die illa, ait Domi-
nus: & non traderis in manus virorum,
18 quos tu formidas: * Sed eruens libera-
bo te, & gladio non cades: sed erit ti-
bi anima tua in salutem, quia in me ha-
buisti fiduciam, ait Dominus.

CAP. XL.

1 SErmo, qui factus est ad Ieremiam a
A Domino, postquã dimissus est a Na-
buzardan magistro militiæ de Rama,
quando tulit eum vinctum catenis in
medio omnium, qui migrabant de Ie-

rusalem & Iuda, & ducebantur in Ba-
bylonem. * Tollens ergo princeps mili- 2
tiæ Ieremiam, dixit ad eum: Dominus
Deus tuus locutus est malum hoc super
locum istum, * & adduxit: & fecit Do- 3
minus sicut locutus est, quia peccastis
Domino, & non audistis vocem eius, &
factus est vobis sermo hic. * Nunc ergo 4
ecce solui te hodie de catenis, quæ sunt
in manibus tuis: si placet tibi vt venias
mecum in Babylonem, veni: & ponam
oculos meos super te: si autem displicet
tibi venire mecum in Babylonem, resi-
de: ecce omnis terra in conspectu tuo
est: quod elegeris, & quò placuerit ti-
bi vt vadas, illuc perge. * Et mecum no- 5
li venire: sed habita apud Godoliam fi- B
lium Ahicam filij Saphan, quem præpo-
suit rex Babylonis ciuitatibus Iuda: ha-
bita ergo cum eo in medio populi: vel
quocumque placuerit tibi vt vadas, va-
de. Dedit quoque ei magister militiæ
cibaria, & munuscula, & dimisit eum.
* Venit autem Ieremias ad Godoliam 6
filiũ Ahicam in Masphath, & habitauit
cum eo in medio populi, qui relictus
fuerat in terra. * Cumq. audissent om- 7
nes principes exercitus, qui dispersi fue-
rant per regiones, ipsi & socij eorum,
quòd præfecisset rex Babylonis Godoliã
filium Ahicam terræ, & quòd commen-
dasset ei viros, & mulieres, & paruulos,
& de pauperibus terræ, qui non fuerãt
translati in Babylonem. * Venerunt ad 8
Godoliã in Masphath: & Ismahel filius C
Nathaniæ, & Iohanan, & Ionathan filij
Caree, & Sareas filius Thanehumeth, &
filij Ophi, qui erant de Netophathi, &
Iezonias filius Maachathi, ipsi & viri eo-
rum. * [a] Et iurauit eis Godolias filius 9
Ahicam filij Saphan, & comitibus eo-
rum, dicẽs: Nolite timere seruire Chal-
dæis, habitate in terra, & seruite regi
Babylonis, & bene erit vobis. * Ecce 10
ego habito in Masphath vt respondeam
præcepto Chaldæorum, qui mittuntur
ad nos: vos autem colligite vindemiã,
& messem, & oleum, & condite in va-
sis vestris, & manete in vrbibus vestris,
quas tenetis. * Sed & omnes Iudæi, qui 11
erant in Moab, & in filijs Ammon, & in
Idumæa, & in vniuersis regionibus, au-
dito quòd dedisset rex Babylonis reli-
quias in Iudæa, & quòd præposuisset su-

[a] 4. Reg. 25. f. 24

per eos Godoliam filium Ahicam filij
12 Saphan: * reuersi sunt, inquam, omnes
D Iudæi de vniuersis locis, ad quæ profu-
gerant, & venerunt in Terram Iuda ad
Godoliam in Masphath: & collegerunt
13 vinum, & messem multam nimis. * Io-
hanan autẽ filius Caree, & omnes prin-
cipes exercitus, qui dispersi fuerant in
regionibus, venerunt ad Godoliam in
14 Masphath. * Et dixerunt ei: Scito quòd
Baalis rex filiorũ Ammon misit Isma-
hel filium Nathaniæ percutere animam
tuam. Et non credidit eis Godolias fi-
15 lius Ahicam. * Iohanan autem filius Ca-
ree dixit ad Godoliam seorsum in Mas-
phath, loquens: Ibo, & percutiam Isma-
hel filium Nathaniæ nullo sciente, ne
interficiat animam tuam, & dissipentur
omnes Iudæi, qui congregati sunt ad
16 te, & peribunt reliquiæ Iuda. * Et ait
Godolias filius Ahicam ad Iohanan filiũ
Caree: Noli facere verbum hoc: falsum
enim tu loqueris de Ismahel.

CAP. XLI.

1 ET factum est in mense septimo, ve-
A nit Ismahel filius Nathaniæ, filij E-
lisama de semine regali, & optimates
regis, & decem viri cum eo, ad Go-
doliam filium Ahicam in Masphath: &
comederũt ibi panes simul in Masphath.
2 * Surrexit autem Ismahel filius Natha-
niæ, & decem viri, qui cum eo erant,
& percusserunt Godoliam filium Ahi-
cam filij Saphan gladio, & interfece-
runt eum, quem præfecerat rex Ba-
3 bylonis terræ. * Omnes quoque Iudæos,
qui erant cum Godolia in Masphath,
& Chaldæos, qui reperti sunt ibi, &
viros bellatores percussit Ismahel.
4 * Secundo autem die postquam occide-
rat Godoliam, nullo adhuc sciente,
5 * venerunt viri de Sichem, & de
Silo, & de Samaria octoginta viri:
rasi barba, & scissis vestibus, &
squallentes: & munera, & thus ha-
bebant in manu, vt offerrent in do-
6 mo Domini. * Egressus ergo Ismahel
B filius Nathaniæ in occursum eorum
de Masphath, incedens & plorans ibat:
cum autem occurrisset eis, dixit ad eos:
Venite ad Godoliam filium Ahicam.
7 * Qui cũ venissent ad mediũ ciuitatis,

interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ
circa medium laci, ipse & viri, qui erãt
cum eo. * Decem autẽ viri reperti sunt 8
inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: No-
li occidere nos: quia habemus thesauros
in agro, frumenti, & hordei, & olei, &
mellis. Et cessauit: & nõ interfecit eos
cum fratribus suis. * Lacus autem, in 9
quem proiecerat Ismahel omnia cada-
uera virorum, quos percussit propter
Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa
propter Baasa regẽ Israel: ipsum reple-
uit Ismahel filius Nathaniæ occisis. * Et 10
captiuas duxit Ismahel omnes reliquias C
populi, qui erant in Masphath: filias re-
gis, & vniuersum populum, qui reman-
serat in Masphath: quos commẽdauerat
Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ
filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius
Nathaniæ, & abijt vt transiret ad filios
Ammon. * Audiuit autem Iohanan filius 11
Caree, & omnes principes bellatorum,
qui erant cum eo, omne malum, quod
fecerat Ismahel filius Nathaniæ. * Et as- 12
sumptis vniuersis viris, profecti sunt vt
bellarent aduersum Ismahel filium Na-
thaniæ, & inuenerũt eum ad aquas mul-
tas, quæ sunt in Gabaon. * Cumq. vi- 13
disset omnis populus, qui erat cum
Ismahel, Iohanan filium Caree, & vni-
uersos principes bellatorum, qui erant
cum eo, lætati sunt. * Et reuersus est 14
omnis populus, quem ceperat Ismahel, D
in Masphath: reuersusq. abijt ad Iohanan
filium Caree. * Ismahel autem filius Na- 15
thaniæ fugit cum octo viris a facie Io-
hanan, & abijt ad filios Ammon. * Tu- 16
lit ergo Iohanan filius Caree, & omnes
principes bellatorum, qui erant cum eo,
vniuersas reliquias vulgi, quas reduxe-
rat ab Ismahel filio Nathaniæ de Mas-
phath, postquam percussit Godoliam fi-
lium Ahicam: fortes viros ad prælium,
& mulieres, & pueros, & eunuchos,
quos reduxerat de Gabaon. * Et abierũt, 17
& sederunt peregrinantes in Chamaam,
quæ est iuxta Bethlehem, vt pergerent,
& introirent Ægyptum * a facie Chal- 18
dæorum: timebant enim eos, quia per-
cusserat Ismahel filius Nathaniæ Godo-
liam filium Ahicam, quem præposue-
rat rex Babylonis in Terra Iuda.

CAP. XLII.

1 ET accesserunt omnes principes bel-
A latorum, & Iohanan filius Caree, &
Iezonias filius Osaiæ, & reliquum vul-
2 gus a paruo vsque ad magnum: * Dixe-
runtq. ad Ieremiam prophetam: Cadat
oratio nostra in conspectu tuo: & ora
pro nobis ad Dominum Deum tuum
pro vniuersis reliquijs istis, quia dereli-
cti sumus pauci de pluribus, sicut oculi
3 tui nos intuentur: * Et annunciet nobis
Dominus Deus tuus viam, per quam
pergamus, & verbum, quod faciamus.
4 * Dixit autem ad eos Ieremias prophe-
ta: Audiui: ecce ego oro ad Dominum
Deum vestrum secundum verba vestra.
omne verbum, quodcumque responde-
rit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos
5 quidquam. * Et illi dixerunt ad Iere-
miam: Sit Dominus inter nos testis ve-
ritatis & fidei, si non iuxta omne ver-
bum, in quo miserit te Dominus Deus
6 tuus ad nos, sic faciemus. * Siue bonũ
est, siue malum, voci Domini Dei no-
stri, ad quem mittimus te, obediemus.
vt bene sit nobis cum audierimus vocẽ
7 Domini Dei nostri. * Cum autem com-
B pleti essent decem dies, factum est ver-
8 bum Domini ad Ieremiam. * Vocauitq.
Iohanan filium Caree, & omnes princi-
pes bellatorum, qui erant cum eo, &
vniuersum populum a minimo vsque
9 ad magnum. * Et dixit ad eos: Hæc di-
cit Dominus Deus Israel, ad quem mi-
sistis me, vt prosternerem preces vestras
10 in conspectu eius: * Si quiescentes man-
seritis in terra hac, ædificabo vos, & nõ
destruam; plantabo, & non euellam:
iã enim placatus sum super malo quod
11 feci vobis. * Nolite timere a facie regis
Babylonis, quem vos pauidi formidatis:
nolite metuere eum, dicit Dominus:
quia vobiscum sum ego, vt saluos vos
12 faciam, & eruam de manu eius. * Et
dabo vobis misericordias, & miserebor
vestri, & habitare vos faciam in terra
13 vestra: * Si autem dixeritis vos: Non ha-
C bitabimus in terra ista, nec audiemus
14 vocem Domini Dei nostri, * dicentes:
Nequaquam, sed ad Terram Ægypti per-
gemus: vbi non videbimus bellum, &
clangorem tubæ non audiemus, & famẽ
non

non sustinebimus: & ibi habitabimus.
* Propter hoc nunc audite verbum Do- 15
mini reliquiæ Iuda: Hæc dicit Dominus
exercituum, Deus Israel: Si posueritis
faciem vestram vt ingrediamini Ægy-
ptum, & intraueritis vt ibi habitetis:
* gladius, quem vos formidatis, ibi com- 16
prehendet vos in Terra Ægypti: & fa-
mes, pro qua estis soliciti, adhærebit vo-
bis in Ægypto, & ibi moriemini. *Om- 17
nesq. viri, qui posuerunt faciem suam
vt ingrediantur Ægyptum, vt habitent
ibi, morientur gladio, & fame, & peste:
nullus de eis remanebit, nec effugiet a
facie mali, quod ego afferam super eos.
* Quia hæc dicit Dominus exercituum, 18
Deus Israel: Sicut conflatus est furor
meus, & indignatio mea super habita-
tores Ierusalem: sic conflabitur indigna- D
tio mea super vos, cum ingressi fueritis
Ægyptum, & eritis in iusiurandum, &
in stuporem, & in maledictum, & in
opprobrium: & nequaquam vltra vide-
bitis locum istum. *Verbum Domini su- 19
per vos reliquiæ Iuda: Nolite intrare
Ægyptum: scientes scietis quia obtesta-
tus sum vos hodie, * quia decepistis ani- 20
mas vestras: vos enim misistis me ad
Dominum Deum nostrum dicẽtes: Ora
pro nobis ad Dominum Deum nostrũ,
& iuxta omnia quæcumque dixerit tibi
Dominus Deus noster, sic annuncia no-
bis, & faciemus. * Et annunciaui vobis 21
hodie, & non audistis vocem Domini
Dei vestri super vniuersis, pro quibus
misit me ad vos. * Nunc ergo scientes 22
scietis quia gladio, & fame, & peste
moriemini in loco, ad quem voluistis
intrare vt habitaretis ibi.

CAP. XLIII.

FActum est autem, cum complesset 1
Ieremias loquens ad populũ vniuer- A
sos sermones Domini Dei eorum, pro
quibus miserat eum Dominus Deus eo-
rum ad illos, omnia verba hæc: * dixit 2
Azarias filius Osaiæ, & Iohanan filius
Caree, & omnes viri superbi, dicentes
ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris:
non misit te Dominus Deus noster, di-
cens: Ne ingrediamini Ægyptum vt ha-
bitetis illic. * Sed Baruch filius Neriæ 3
incitat te aduersum nos, vt tradat nos B
in manus Chaldæorũ, vt interficiat nos,
4 & traduci faciat in Babylonem. * Et nõ
audiuit Iohanan filius Caree, & omnes
principes bellatorum, & vniuersus po-
pulus vocem Domini vt manerent in
5 Terra Iuda. * Sed tollens Iohanan filius
Caree, & vniuersi principes bellatorum
vniuersos reliquiarum Iuda, qui reuersi
fuerant de cũctis Gentibus, ad quas fue-
rant ante dispersi, vt habitarent in Ter-
6 ra Iuda: * viros, & mulieres, & paruu-
los, & filias regis, & omnem animam,
quam reliquerat Nabuzardan princeps
militiæ cum Godolia filio Ahicam, filij
Saphan, & Ieremiam prophetam, & Ba-
7 ruch filiũ Neriæ. * Et ingressi sunt Ter-
C ram Ægypti, quia non obedierunt vo-
ci Domini: & venerunt vsque ad Taph-
8 nis. * Et factus est sermo Domini ad Ie-
9 remiam in Taphnis, dicens: * Sume lapi-
des grandes in manu tua, & abscondes
eos in crypta, quæ est sub muro lateri-
cio in porta domus Pharaonis in Taph-
10 nis, cernentibus viris Iudæis: * Et dices
ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Ecce ego mittam, & assu-
mam Nabuchodonosor regem Babylo-
nis seruum meum: & ponam thronum
eius super lapides istos, quos abscondi,
11 & statuet solium suum super eos. * Ve-
D niensq. percutiet Terram Ægypti: quos
in mortem, in mortem: & quos in ca-
ptiuitatem, in captiuitatem: & quos in
12 gladium, in gladium. * Et succendet
ignem in delubris deorum Ægypti, &
comburet ea, & captiuos ducet illos: &
amicietur Terra Ægypti, sicut amicitur
pastor pallio suo: & egredietur inde in
13 pace. * Et conteret statuas domus Solis,
quæ sunt in Terra Ægypti: & delubra
deorum Ægypti comburet igni.

CAP. XLIIII.

1 VErbum, quod factum est per Iere-
A miam ad omnes Iudæos, qui habi-
tabant in Terra Ægypti, habitantes in
Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis,
2 & in Terra Phatures, dicens: * Hæc di-
cit Dominus exercituum Deus Israel:
Vos vidistis omne malum istud, quod
adduxi super Ierusalem, & super omnes
vrbes Iuda: & ecce desertæ sunt hodie,
3 & nõ est in eis habitator: * Propter ma-

 litiam,

litiam, quam fecerunt vt me ad iracun-
diam prouocarent, & irent vt sacrifica-
rent, & colerent deos alienos, quos ne-
sciebant & illi, & vos, & patres vestri.
* Et misi ad vos omnes seruos meos pro- 4
phetas de nocte consurgens, mittensq.
& dicens: Nolite facere verbum abomi-
nationis huiuscemodi, quam odiui. * Et 5
non audierunt, nec inclinauerunt aurem
suam vt conuerterentur a malis suis, &
non sacrificarent dijs alienis. * Et con- 6
flata est indignatio mea & furor meus, B
& succensa est in ciuitatibus Iuda, &
in plateis Ierusalem: & versæ sunt in
solitudinem & vastitatem secundum
diem hanc. * Et nunc hæc dicit Domi- 7
nus exercituum Deus Israel: Quare vos
facitis malum grande hoc cōtra animas
vestras, vt intereat ex vobis vir & mu-
lier, paruulus & lactens de medio Iu-
dæ, nec relinquatur vobis quidquam
residuum: * Prouocantes me in operi- 8
bus manuum vestrarū, sacrificando dijs
alienis in Terra Ægypti, in quam ingres-
si estis vt habitetis ibi: & dispereatis, &
sitis in maledictionem, & in opprobriū
cunctis gentibus terræ? * Numquid ob- 9
liti estis mala patrum vestrorum, & ma-
la regum Iuda, & mala vxorum eius,
& mala vestra, & mala vxorum vestra-
rum, quæ fecerunt in Terra Iuda, & in
regionibus Ierusalem? * Non sunt mun- 10
dati vsque ad diem hanc: & non timue-
runt, & non ambulauerunt in lege Do-
mini, & in præceptis meis, quæ dedi co-
ram vobis & coram patribus vestris.
* Ideo hæc dicit Dominus exercituum 11
a Amos 9. b. 4 Deus Israel: a Ecce ego ponam faciem C
meam in vobis in malum: & disperdā
omnem Iudam. * Et assumam reliquias 12
Iudæ, qui posuerunt facies suas vt in-
grederentur Terram Ægypti, & habita-
rent ibi: & consumentur omnes in Ter-
ra Ægypti: cadent in gladio & in fame:
& consumētur a minimo vsque ad ma-
ximum in gladio, & in fame morien-
tur: & erunt in iusiurandum, & in mi-
raculum, & in maledictionem, & in
opprobrium. * Et visitabo super habi- 13
tatores Terræ Ægypti, sicut visitaui su-
per Ierusalem in gladio, & fame, &
peste. * Et non erit qui effugiat, & sit 14
residuus de reliquijs Iudæorum, qui va-
dunt vt peregrinentur in Terra Ægypti:
D & reuertantur in Terram Iuda, ad quam
ipsi eleuant animas suas vt reuertantur,
& habitent ibi: non reuertentur nisi qui
15 fugerint. * Responderunt autē Ieremiæ
omnes viri scientes quòd sacrificarent
vxores eorum dijs alienis: & vniuersæ
mulieres, quarū stabat multitudo gran-
dis, & omnis populus habitantium in
Terra Ægypti in Phatures, dicentes:
16 * Sermonem, quem locutus es ad nos in
nomine Domini, non audiemus ex te:
17 * sed facientes faciemus omne verbum,
quod egredietur de ore nostro vt sacri-
ficemus reginæ cæli, & libemus ei liba-
mina, sicut fecimus nos, & patres no-
stri, reges nostri, & principes nostri in
vrbibus Iuda, & in plateis Ierusalem:
& saturati sumus panibus, & bene nobis
18 erat, malumq. non vidimus. * Ex eo au-
tem tempore, quo cessauimus sacrificare
reginæ cæli, & libare ei libamina, indi-
gemus omnibus, & gladio, & fame con-
19 sumpti sumus. * Quòd si nos sacrifica-
E mus reginæ cæli, & libamus ei libami-
na: numquid sine viris nostris fecimus
ei placentas ad colendum eam, & libā-
20 dum ei libamina? * Et dixit Ieremias ad
omnem populum aduersum viros, &
aduersum mulieres, & aduersum vniuer-
sam plebem, qui responderant ei verbū,
21 dicens: * Numquid non sacrificiū, quod
sacrificastis in ciuitatibus Iuda, & in pla-
teis Ierusalem vos & patres vestri, reges
vestri, & principes vestri, & populus ter-
ræ, horum recordatus est Dominus, &
22 ascendit super cor eius? * Et non pote-
rat Dominus vltra portare propter ma-
litiam studiorum vestrorum, & propter
abominationes, quas fecistis, & facta
est terra vestra in desolationem, & in
stuporem, & in maledictum, eo quòd
non sit habitator, sicut est dies hæc.
23 * Propterea quòd sacrificaueritis idolis,
& peccaueritis Domino: & non audie-
ritis vocem Domini, & in lege, & in
præceptis, & in testimonijs eius non
F ambulaueritis: idcirco euenerunt vobis
24 mala hæc, sicut est dies hæc. * Dixit au-
tem Ieremias ad omnem populum, &
ad vniuersas mulieres: Audite verbum
Domini omnis Iuda, qui estis in Terra
25 Ægypti: * Hæc inquit Dominus exerci-
tuum Deus Israel, dicens: Vos, & vxores
vestræ locuti estis ore vestro, & manibus

vestris implestis, dicentes: Faciamus vo-
ta nostra, quæ vouimus, vt sacrificemus
reginæ cæli, & libemus ei libamina. im-
plestis vota vestra, & opere perpetrastis
ea. * Ideo audite verbum Domini om- 26
nis Iuda, qui habitatis in Terra Ægy-
pti: Ecce ego iuraui in nomine meo
magno, ait Dominus: quia nequaquam
vltra vocabitur nomen meum ex ore
omnis viri Iudæi, dicētis: Viuit Domi-
nus Deus in omni Terra Ægypti. * Ec- 27
ce ego vigilabo super eos in malum, & G
non in bonum: & consumentur omnes
viri Iuda, qui sunt in Terra Ægypti, gla-
dio, & fame donec penitus consuman-
tur. * Et qui fugerint gladium, reuertē- 28
tur de Terra Ægypti in Terram Iuda vi-
ri pauci: & scient omnes reliquiæ Iuda
ingredientium Terram Ægypti, vt ha-
bitent ibi, cuius sermo cōpleatur, meus,
an illorum. * Et hoc vobis signum, ait 29
Dominus, quòd visitem ego super vos
in loco isto: vt sciatis quia vere com-
plebuntur sermones mei contra vos in
malum. * Hæc dicit Dominus: Ecce ego 30
tradam Pharaonem Ephree regē Ægy-
pti in manu inimicorum eius, & in
manu quærentium animam illius: sicut
tradidi Sedeciam regem Iuda in manu
Nabuchodonosor regis Babylonis ini-
mici sui, & quærentis animam eius.

CAP. XLV.

VErbum, quod locutus est Ieremias 1
propheta ad Baruch filium Neriæ, A
cum scripsisset verba hæc in libro ex ore
Ieremiæ, anno quarto Ioakim filij Iosiæ
regis Iuda, dicens: * Hæc dicit Domi- 2
nus Deus Israel ad te Baruch: * Dixisti: 3
Væ misero mihi, quoniam addidit Do-
minus dolorē dolori meo: laboraui in
gemitu meo, & requiem non inueni.
* Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eū: 4
Ecce quos ædificaui, ego destruo: & B
quos plantaui, ego euello, & vniuer-
sam terram hanc. * Et tu quæris tibi 5
grandia? noli quærere: quia ecce ego
adducam malum super omnem carnem,
ait Dominus: & dabo tibi animam
tuam in salutem in omnibus locis, ad
quæcumque perrexeris.

CAP. XLVI.

1 QVod factum est verbum Domini
A ad Ieremiam prophetam contra
2 Gentes * ad Ægyptum aduersum
exercitum Pharaonis Nechao regis Æ-
gypti, qui erat iuxta fluuium Euphraten
in Charcamis, quem percussit Nabucho-
donosor rex Babylonis, in quarto anno
3 Ioakim filij Iosiæ regis Iuda. * Præpara-
te scutum, & clypeum, & procedite ad
4 bellum. * Iungite equos, & ascendite
equites: state in galeis, polite lanceas,
5 induite vos loricis. * Quid igitur? vidi
ipsos pauidos, & terga vertentes, for-
tes eorum cæsos: fugerunt conciti,
nec respexerunt: terror vndique, ait
6 Dominus. * Non fugiat velox, nec
B saluari se putet fortis: Ad Aquilonem
iuxta flumen Euphraten victi sunt, &
7 ruerunt. * Quis est iste, qui quasi flumen
ascendit: & veluti fluuiorum, intume-
8 scunt gurgites eius? * Ægyptus, fluminis
instar ascendit, & velut flumina moue-
buntur fluctus eius, & dicet: Ascendens
operiam terram: perdam ciuitatem, &
9 habitatores eius. * Ascendite equos, &
exultate in curribus, & procedant for-
tes, Æthiopia, & Libyes tenentes scutū,
& Lydij arripiētes, & iacientes sagittas.
10 * Dies autem ille Domini Dei exercituū
dies vltionis, vt sumat vindictam de ini-
micis suis: deuorabit gladius, & satura-
C bitur, & inebriabitur sanguine eorum:
victima enim Domini Dei exercituum
in Terra Aquilonis iuxta flumen Eu-
11 phraten. * Ascende in Galaad, & tolle
resinam virgo filia Ægypti: frustra mul-
tiplicas medicamina, sanitas non erit ti-
12 bi. * Audierunt Gentes ignominiam
tuam, & vlulatus tuus repleuit ter-
ram: quia fortis impegit in fortem,
13 & ambo pariter conciderunt. * Ver-
bum quod locutus est Dominus ad Ie-
remiam prophetam, super eo quòd
venturus est Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis & percussurus Terram Ægypti:
14 * Annunciate Ægypto, & auditū facite
D in Magdalo, & resonet in Memphis, & in
Taphnis, dicite: Sta, & præpara te: quia
deuorabit gladius ea, quæ per circuitum
15 tuū sunt. * Quare cōputruit fortis tuus?

non stetit: quoniam Dominus subuertit
eum. * Multiplicauit ruentes, ceciditq. 16
vir ad proximum suum: & dicent: Surge,
& reuertamur ad populum nostrũ,
& ad terram natiuitatis nostræ, a facie
gladij columbæ. * Vocate nomen Pha- 17
raonis regis Ægypti, tumultum adduxit
tempus. * Viuo ego (inquit rex, Do- 18
minus exercituum nomen eius) quoniã E
sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus
in mari, veniet. * Vasa transmi- 19
grationis fac tibi habitatrix filia Ægypti:
quia Memphis in solitudinem erit,
& deseretur, & inhabitabilis erit. * Vi- 20
tula elegans atque formosa Ægyptus:
stimulator ab Aquilone veniet ei. * Mer- 21
cenarij quoque eius, qui versabantur in
medio eius, quasi vituli saginati versi
sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt:
quia dies interfectionis eorum
venit super eos, tempus visitationis eorum.
* Vox eius quasi æris sonabit: quo- 22
niam cum exercitu properabunt, & cũ F
securibus venient ei, quasi cædentes ligna.
* Succiderunt saltum eius, ait Do- 23
minus, qui supputari non potest: multiplicati
sunt super locustas, & non est
eis numerus. * Confusa est filia Ægypti, 24
& tradita in manus populi Aquilonis.
* Dixit Dominus exercituum Deus Is- 25
rael: Ecce ego visitabo super tumultum
Alexandriæ, & super Pharaonem, & super
Ægyptum, & super deos eius, &
super reges eius, & super Pharaonem,
& super eos, qui confidunt in eo. * Et 26
dabo eos in manus quærentium animã
eorum, & in manus Nabuchodonosor G
regis Babylonis, & in manus seruorum
eius: & post hæc habitabitur sicut diebus
pristinis, ait Dominus. * ǁ Et tu ne 27
timeas serue meus Iacob, & ne paueas
Israel: quia ecce ego saluum te faciam
de longinquo, & semen tuum de terra
captiuitatis tuæ: & reuertetur Iacob, &
requiescet, & prosperabitur: & non
erit qui exterreat eum. * Et tu noli ti- 28
mere serue meus Iacob, ait Dominus:
quia tecum ego sum, quia ego consumam
cunctas gentes, ad quas eieci
te: te vero non consumam, sed castigabo
te in iudicio, nec quasi innocenti
parcam tibi.

ǁ Isai. 43. a. 1 & 44. a. 2

CAP. XLVII.

1 QVod factum est verbum Domini ad
A Ieremiam prophetam contra Palæsthinos,
antequam percuteret
2 Pharao Gazam: * Hæc dicit Dominus:
Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, &
erunt quasi torrens inundans, & operient
terram, & plenitudinem eius, vrbem
& habitatores eius: clamabunt homines,
& vlulabunt omnes habitatores
3 terræ * a strepitu pompæ armorum, &
B bellatorum eius, a cõmotione quadrigarum
eius, & multitudine rotarum illius.
Non respexerunt patres filios ma-
4 nibus dissolutis * pro aduentu diei, in
C quo vastabuntur omnes Philisthijm, &
dissipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus
reliquis auxilijs suis. depopulatus
est enim Dominus Palæsthinos, reliquias
5 insulæ Cappadociæ. * Venit caluitium
super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ
vallis earum, vsquequo concidéris?
6 * O mucro Domini vsquequo nõ quie-
D sces? Ingredere in vaginam tuam, refri-
7 gerare, & sile. * Quomodo quiescet cũ
Dominus præceperit ei aduersus Ascalonem,
& aduersus maritimas eius regiones,
ibiq. condixerit illi?

CAP. XLVIII.

1 AD Moab hæc dicit Dominus exer-
A cituum Deus Israel: Væ super Nabo,
quoniam vastata est, & confusa: capta
est Cariathaim: confusa est fortis, &
2 tremuit. * Non est vltra exultatio in
Moab contra Hesebon: cogitauerũt malum.
Venite, & disperdamus eam de
gente. ergo silens conticesces, sequeturq.
3 te gladius. * Vox clamoris de Oronaim:
4 vastitas, & contritio magna. * Contrita
est Moab: annunciate clamorem paruu-
5 lis eius. * Per ascensum enim Luith plorans
ascendet in fletu: quoniam in descensu
Oronaim hostes vlulatum cõtri-
6 tionis audierunt: * Fugite, saluate animas
vestras: & eritis quasi myricæ in
7 deserto. * ǁ Pro eo enim quòd habuisti
fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris
tuis, tu quoque capieris: & ibit
Chamos in transmigrationem, sacerdo-
8 tes eius, & principes eius simul. * Et veniet

ǁ Sup. 17. a. 6

niet prædo ad omnem vrbem, & vrbs B
nulla ſaluabitur: & peribunt valles, &
diſſipabuntur campeſtria: quoniam di-
xit Dominus: * Date florem Moab, quia 9
florens egredietur: & ciuitates eius de-
ſertæ erunt, & inhabitabiles. * Maledi- 10
ctus, qui facit opus Domini fraudulen-
ter: & maledictus, qui prohibet gladiũ
ſuum a ſanguine. * Fertilis fuit Moab ab 11
adoleſcẽtia ſua, & requieuit in fœcibus
ſuis: nec transfuſus eſt de vaſe in vas, &
in tranſmigrationem non abijt: idcirco
permãſit guſtus eius in eo, & odor eius
nõ eſt immutatus. * Propterea ecce dies 12
veniunt, dicit Dominus: & mittam ei
ordinatores, & ſtratores laguncularum,
& ſternent eum, & vaſa eius exhauriẽt,
& lagunculas eorum collident. * Et cõ- 13
‖4.Reg.12.g.16 fundetur Moab a Chamos, ‖ ſicut confu-
ſa eſt domus Iſrael a Bethel, in qua ha-
bebat fiduciam. * Quomodo dicitis: 14
‖Iſai.16.b.6 ‖ Fortes ſumus, & viri robuſti ad præ- C
liandum? * Vaſtata eſt Moab, & ciuita- 15
tes illius ſucciderunt: & electi iuuenes
eius deſcenderũt in occiſionem: ait rex,
Dominus exercituũ nomen eius. * Pro- 16
pe eſt interitus Moab vt veniat: & malũ
eius velociter accurret nimis. * Conſo- 17
lamini eum omnes, qui eſtis in circuitu
eius, & vniuerſi, qui ſcitis nomen eius,
dicite: Quomodo confracta eſt virga
fortis, baculus glorioſus? * Deſcende de 18
gloria, & ſede in ſiti habitatio filiæ Di-
bon: quoniam vaſtator Moab aſcendet
ad te, diſſipabit munitiones tuas. * In 19
via ſta, & proſpice habitatio Aroer: in-
terroga fugientem: & ei, qui euaſit, dic:
Quid accidit? * Cõfuſus eſt Moab, quo- 20
niã victus eſt: vlulate, & clamate, annũ-
ciate in Arnon, quoniã vaſtata eſt Moab.
* Et iudiciũ venit ad terrã campeſtrem: 21
ſuper Helon, & ſuper Iaſa, & ſuper Me-
phaath, * & ſuper Dibon, & ſuper Nabo, 22
& ſuper domũ Deblathaim, * & ſuper 23
Cariathaim, & ſuper Bethgamul, & ſuper D
Bethmaon, * & ſuper Carioth, & ſuper 24
Boſra: & ſuper omnes ciuitates terræ
Moab, quæ longe, & quæ prope ſunt.
* Abſciſſum eſt cornu Moab, & brachiũ 25
eius contritum eſt, ait Dominus. * Ine- 26
briate eum, quoniam contra Dominum
erectus eſt: & allidet manum Moab in
vomitu ſuo, & erit in deriſum etiam
ipſe: * fuit enim in deriſum tibi Iſrael: 27
quaſi inter fures reperiſſes eũ: propter
verba ergo tua, quæ aduerſum illum lo-
28 cutus es, captiuus ducéris. * Relinquite
ciuitates, & habitate in petra habitato-
res Moab: & eſtote quaſi columba nidi-
29 ficans in ſummo ore foraminis. * Audi-
uimus ſuperbiã Moab, ſuperbus eſt val-
de: ſublimitatem eius, & arrogantiam,
& ſuperbiam, & altitudinem cordis e-
30 ius. * Ego ſcio, ait Dominus, iactantiã
E eius: & quòd non ſit iuxta eam virtus
eius, nec iuxta quod poterat conata ſit
31 facere. * Ideo ſuper Moab eiulabo, &
ad Moab vniuerſam clamabo, ad viros
32 muri fictilis lamentantes. * De planctu
Iazer plorabo tibi vinea Sabama: pro-
pagines tuæ tranſierunt mare, vſque ad
mare Iazer peruenerunt: ſuper meſſem
tuam, & vindemiam tuam prædo irruit.
33 * ‖ Ablata eſt lætitia & exultatio de Car- ‖Iſai.16.c.10
melo, & de Terra Moab, & vinum de
torcularibus ſuſtuli: nequaquam calca-
34 tor vuæ ſolitum celeuma cantabit. * De
clamore Heſebon vſque Eleale, & Iaſa,
dederunt vocem ſuam: a Segor vſque
ad Oronaim vitula conternante: aquæ
35 quoque Nemrim peſſimæ erunt. * Et au-
F feram de Moab, ait Dominus, offerentẽ
in excelſis, & ſacrificantem dijs eius.
36 * Propterea cor meũ ad Moab quaſi ti-
biæ reſonabit: & cor meũ ad viros mu-
ri fictilis dabit ſonitum tibiarum: quia
plus fecit quàm potuit, idcirco perierũt.
37 * ‖ Omne enim caput caluitium, & om- ‖Iſai.15.a.2
nis barba raſa erit: in cunctis manibus Ezec.7.e.18
colligatio, & ſuper omne dorſum cili-
38 cium. * Super omnia tecta Moab, & in
plateis eius omnis planctus: quoniam
contriui Moab ſicut vas inutile, ait Do-
39 minus. * Quomodo victa eſt, & vlula-
uerũt? quomodo deiecit ceruicẽ Moab,
& confuſus eſt? eritq. Moab in deri-
ſum, & in exemplum omnibus in
40 circuitu ſuo. * Hæc dicit Dominus: Ec-
ce quaſi aquila volabit, & extendet alas
41 ſuas ad Moab. * Capta eſt Carioth, &
G munitiones comprehenſæ ſunt: & erit
cor fortium Moab in die illa, ſicut
42 cor mulieris parturientis. * Et ceſſabit
Moab eſſe populus: quoniam contra
43 Dominum gloriatus eſt. * Pauor, &
fouea, & laqueus ſuper te o habitator
44 Moab, dicit Dominus. * ‖ Qui fugerit ‖Iſai.24.e.18
a facie pauoris, cadet in foueam: &

qui conscenderit de fouea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annũ
visitationis eorum, ait Dominus.* In vm-
45 bra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Seon, & deuorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.* Væ tibi Moab, perijsti popule
46 Chamos: quia comprehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ in captiuitatem. * Et conuer-
47 tam captiuitatem Moab in nouissimis diebus, ait Dominus. Hucusque iudicia Moab.

CAP. XLIX.

Ad filios Ammon. Hæc dicit Domi-
1 nus: Numquid non filij sunt Is-
A rael? aut heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit Melchom, Gad: & populus eius in vrbibus eius habitauit?
* Ideo ecce dies veniunt, dicit Domi-
2 nus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælij, & erit in tumulũ dissipata, filiæq. eius igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.* Vlula Hesebõ,
3 quoniam vastata est Hai. clamate filiæ Rabbath, accingite vos cilicijs: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius, & principes eius simul.* Quid glo-
4 riaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?* Ec-
5 ce ego inducam super te terrorem, ait
B Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.* Et post hæc reuer-
6 ti faciam captiuos filiorum Ammon, ait Dominus.* Ad Idumæam. Hæc dicit
7 Dominus exercituum: Numquid non vltra est sapientia in Theman? Perijt cõsilium a filijs, inutilis facta est sapiẽtia eorum.* Fugite & terga vertite, descendi-
8 te in voraginẽ habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius.* Si vinde-
9 miatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi. * Ego vero di-
10 scooperui Esau, reuelaui abscondita eius, & celari non poterit: vastatum est semen eius, & fratres eius, & vicini eius, &
11 non erit.* Relinque pupillos tuos: ego
C faciam eos viuere: & viduæ tuæ in me
12 sperabunt. * Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinquéris? non eris innocens,
13 sed bibens bibes. * Quia per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quòd in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes ciuitates eius erunt in solitudines
14 sempiternas. * ‖ Auditum audiui a Do- ‖ Abd.1.a.1
mino, & legatus ad Gentes missus est: Congregamini, & venite contra eam, &
15 consurgamus in prælium: * Ecce enim paruulum dedi te in Gentibus contem-
16 ptibilem inter homines.* Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui ha-
D bitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis. ‖ cum exalta- ‖ Abd.1.a.4
ueris quasi aquila nidum tuum, inde de-
17 traham te, dicit Dominus.* Et erit Idumæa deserta: omnis qui transibit per eã, stupebit, & sibilabit super omnes plagas
18 eius.* ‖ Sicut subuersa est Sodoma, & ‖ Gen.19.c.20
Gomorrha, & vicinæ eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam
19 filius hominis.* Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eũ ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? ‖ & quis est iste pastor, qui ‖ Iob.41.a.1
20 resistat vultui meo? * Propterea audite consilium Domini, quod init de Edom: & cogitationes eius, quas cogitauit de habitatoribus Theman: Si non deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint cum
21 eis habitaculum eorum.* A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in Ma-
22 ri rubro auditus est vocis eius.* Ecce
E quasi aquila ascendet, & auolabit: & expandet alas suas super Bosran: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor
23 mulieris parturientis.* Ad Damascum: Confusa est Emath, & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ solicitudine quiescere non
24 potuit.* Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam quasi
25 parturientem.* Quomodo dereliquerunt ciuitatem laudabilem, vrbem læti-
26 tiæ! * Ideo cadent iuuenes eius in plateis eius:

eius: & omnes viri prælij conticeſcent in
die illa, ait Dominus exercituum. * Et 27
ſuccendam ignem in muro Damaſci, &
deuorabit mœnia Benadad. * Ad Cedar, 28
& ad regna Aſor, quæ percuſſit Nabucho- F
donoſor rex Babylonis. Hæc dicit Domi
nus: Surgite, & aſcendite ad Cedar, & va-
ſtate filios Orientis. * Tabernacula eorũ, 29
& greges eorum capient: pelles eorũ, &
omnia vaſa eorum, & camelos eorũ tol-
lent ſibi: & vocabunt ſuper eos formi-
dinem in circuitu. * Fugite, abite vehe- 30
menter, in voraginibus ſedete, qui habi-
tatis Aſor, ait Dominus: inijt enim con-
tra vos Nabuchodonoſor rex Babylonis
conſilium, & cogitauit aduerſum vos co-
gitationes. * Conſurgite, & aſcendite ad 31
gentem quietam, & habitantem confidẽ-
ter, ait Dominus, non oſtia, nec vectes eis:
ſoli habitant. * Et erunt cameli eorum in 32
direptionem, & multitudo iumentorum
in prædam: & diſpergam eos in omnem
ventum, qui ſunt attonſi in comam: & ex
omni confinio eorum adducam interitũ
ſuper eos, ait Dominus. * Et erit Aſor in 33
habitaculum draconum, deſerta vſque in
æternum: non manebit ibi vir, nec inco-
let eam filius hominis. * Quod factum 34
eſt verbum Domini ad Ieremiam pro- G
phetam aduerſus Ælam in principio re-
gni Sedeciæ regis Iuda, dicens: * Hæc 35
dicit Dominus exercituum: Ecce ego
confringam arcum Ælam, & ſummam
fortitudinem eorum. * Et inducam ſuper 36
Ælam quattuor ventos a quattuor plagis
cæli: & ventilabo eos in omnes ventos
iſtos: & non erit gens, ad quam non
perueniant profugi Ælam. * Et pauere 37
faciam Ælam coram inimicis ſuis, & in
conſpectu quærentium animam eorum:
& adducam ſuper eos malum, iram furo-
ris mei, dicit Dominus: & mittam poſt
eos gladium donec conſumam eos. * Et 38
ponam ſolium meum in Ælam, & per-
dam inde reges & principes, ait Do-
minus. * In nouiſſimis autem diebus 39
reuerti faciam captiuos Ælam, dicit Do-
minus.

CAP. L.

VErbum, quod locutus eſt Dominus 1
de Babylone, & de terra Chaldæo- A
rum in manu Ieremiæ prophetæ. * An- 2
nunciate in Gentibus, & auditum faci-
te: leuate ſignum, prædicate, & noli-
te celare: dicite: Capta eſt Babylon,
confuſus eſt Bel, victus eſt Merodach,
confuſa ſunt ſculptilia eius, ſuperata
3 ſunt idola eorum. * Quoniam aſcendit
contra eam gens ab Aquilone, quæ po-
net terram eius in ſolitudinem: & non
erit qui habitet in ea ab homine vſque
ad pecus: & moti ſunt, & abierunt.
4 * In diebus illis, & in tempore illo, ait
Dominus: venient filij Iſrael, ipſi & fi-
lij Iuda ſimul: ambulantes & flentes
properabunt, & Dominum Deum ſuũ
5 quærent. * In Sion interrogabunt viam,
huc facies eorum. * Venient, & ap-
ponentur ad Dominum fœdere ſempi-
terno, quod nulla obliuione delebitur.
6 * Grex perditus factus eſt populus meus:
paſtores eorum ſeduxerunt eos, fece-
runtq. vagari in montibus: de monte
in collem tranſierunt, obliti ſunt cubi-
7 lis ſui. * Omnes, qui inuenerunt, co-
B mederunt eos: & hoſtes eorum dixe-
runt: Non peccauimus: pro eo quòd
peccauerunt Domino decori iuſtitiæ, &
expectationi patrum eorum Domino.
8 * Recedite de medio Babylonis, & de
terra Chaldæorum egredimini: & eſto-
9 te quaſi hœdi ante gregem. * Quoniam
ecce ego ſuſcito, & adducam in Baby-
lonem congregationem Gentium ma-
gnarum de terra Aquilonis: & præpa-
rabuntur aduerſus eam, & inde capie-
tur: ſagitta eius quaſi viri fortis inter-
10 fectoris, non reuertetur vacua. * Et erit
Chaldæa in prædam: omnes vaſtantes
11 eam replebuntur, ait Dominus. * Quo-
niam exultatis, & magna loquimini,
diripientes hereditatem meam: quo-
niam effuſi eſtis ſicut vituli ſuper her-
12 bam, & mugiſtis ſicut tauri. * Confu-
ſa eſt mater veſtra nimis, & adæquata
pulueri, quæ genuit vos: ecce nouiſſi-
ma erit in Gentibus, deſerta, inuia, &
13 arens. * Ab ira Domini non habitabi-
tur, ſed redigetur tota in ſolitudinem:
omnis, qui trãſibit per Babylonem, ſtu-
pebit, & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis
14 eius. * Præparamini contra Babylonem
C per circuitum omnes qui tenditis arcũ;
debellate eam, non parcatis iaculis:
15 quia Domino peccauit. * Clamate ad-
uerſus eam, vbique dedit manum, ceci-
derunt

derunt fundamenta eius , destructi sunt
muri eius , quoniam vltio Domini est :
vltionem accipite de ea , sicut fecit, faci-
te ei . * Disperdite satorem de Babylone, 16
& tenentem falcem in tempore messis :
a facie gladij columbæ vnusquisque ad
populum suum conuertetur , & singuli
ad terram suam fugient . * Grex disper- 17
sus Israel, leones eiecerunt eum : primus
comedit eum rex Assur: iste nouissimus
exossauit eum Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis . * Propterea hæc dicit Dominus 18
exercituum Deus Israel: Ecce ego visita- D
bo regem Babylonis, & terram eius , si-
cut visitaui regem Assur : * & reducam 19
Israel ad habitaculum suum: & pascetur
Carmelũ, & Basan, & in monte Ephraim,
& Galaad saturabitur anima eius . * In 20
diebus illis, & in tempore illo , ait Do-
minus : quæretur iniquitas Israel, & non
erit: & peccatum Iuda , & non inuenie-
tur: quoniam propitius ero eis, quos re-
liquero . * Super terram dominantium 21
ascende , & super habitatores eius visi-
ta, dissipa , & interfice quæ post eos sunt,
ait Dominus : & fac iuxta omnia quæ
præcepi tibi . * Vox belli in terra, & con- 22
tritio magna . * Quomodo confractus 23
est, & contritus malleus vniuersæ terræ?
quomodo versa est in desertum Babylon
in Gentibus ? * Illaqueaui te , & capta 24
es Babylon, & nesciebas : inuenta es &
apprehensa : quoniam Dominum pro-
uocasti . * Aperuit Dominus thesaurum 25
suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam
opus est Domino Deo exercituum in
terra Chaldæorum . * Venite ad eam ab 26
extremis finibus , aperite vt exeant qui E
conculcent eam : tollite de via lapides,
& redigite in aceruos , & interficite
eam : nec sit quidquam reliquum . * Dis- 27
sipate vniuersos fortes eius , descendant
in occisionem : væ eis , quia venit dies
eorum, tempus visitationis eorum . * Vox 28
fugientium, & eorum, qui euaserunt de
terra Babylonis, vt annuncient in Sion
vltionem Domini Dei nostri , vltionem
templi eius . * Annunciate in Babylo- 29
nem plurimis omnibus, qui tendunt ar-
cum : consistite aduersus eum per gy-
rum, & nullus euadat: reddite ei secun-
dum opus suum : iuxta omnia quæ fe-
cit, facite illi : quia contra Dominum
erecta est , aduersum sanctum Israel .

30 * Idcirco cadent iuuenes eius in plateis
eius : & omnes viri bellatores eius con-
31 ticescent in die illa, ait Dominus . * Ec-
ce ego ad te superbe , dicit Dominus
Deus exercituum : quia venit dies tuus,
32 tempus visitationis tuæ . * Et cadet su-
perbus , & corruet , & non erit qui su-
scitet eum : & succendam ignem in vr-
bibus eius, & deuorabit omnia in circui-
33 tu eius . * Hæc dicit Dominus exerci-
F tuum : Calumniam sustinent filij Israel,
& filij Iuda simul : omnes , qui cepe-
runt eos, tenent , nolunt dimittere eos .
34 * Redemptor eorum fortis , Dominus
exercituum nomen eius, iudicio defen-
det causam eorum , vt exterreat ter-
ram , & commoueat habitatores Baby-
35 lonis . * Gladius ad Chaldæos, ait Do-
minus, & ad habitatores Babylonis, &
36 ad principes, & ad sapientes eius. * Gla-
dius ad diuinos eius , qui stulti erunt :
gladius ad fortes illius , qui timebunt .
37 * Gladius ad equos eius , & ad currus
eius, & ad omne vulgus, quod est in
medio eius : & erunt quasi mulieres :
gladius ad thesauros eius, qui diripien-
38 tur . * Siccitas super aquas eius erit, &
arescent : quia terra sculptilium est , &
39 in portentis gloriantur . * propterea
habitabunt dracones cum faunis fica-
rijs : & habitabunt in ea struthiones :
& non inhabitabitur vltra vsque in sem-
piternum , nec extruetur vsque ad ge-
40 nerationem , & generationem . * ‖ Si- ‖Gen.19.c.24
cut subuertit Dominus Sodomam &
Gomorrham , & vicinas eius , ait Do-
minus : non habitabit ibi vir , & non
41 incolet eam filius hominis . * Ecce
G populus venit ab Aquilone , & gens
magna , & reges multi consurgent a fi-
42 nibus terræ . * Arcum & scutum appre-
hendent : crudeles sunt & misericordes:
vox eorum quasi mare sonabit, & su-
per equos ascendent : sicut vir paratus
ad prælium contra te filia Babylon .
43 * Audiuit rex Babylonis famam eorum,
& dissolutæ sunt manus eius : angustia
apprehendit eum, dolor quasi parturien-
44 tem . * Ecce quasi leo ascendet de su-
perbia Iordanis ad pulchritudinem ro-
bustam : quia subito currere faciam eum
ad illam : & quis erit electus , quem
præponam ei? quis est enim similis mei?
& quis sustinebit me ? ‖ & quis est iste ‖Iob.41.a.1

pastor,

pastor, qui resistat vultui meo? * Pro- 45
pterea audite consilium Domini, quod
mente concepit aduersum Babylonem:
& cogitationes eius, quas cogitauit su-
per terram Chaldæorum: Nisi detraxe-
rint eos paruuli gregum, nisi dissipatum
fuerit cum ipsis habitaculum eorum.
* A voce captiuitatis Babylonis commo- 46
ta est terra, & clamor inter Gentes au-
ditus est.

CAP. LI.

HÆc dicit Dominus: Ecce ego susci- 1
tabo super Babylonem & super ha- A
bitatores eius, qui cor suum leuauerunt
contra me, quasi ventum pestilentem.
* Et mittam in Babylonem ventilatores, 2
& ventilabunt eam & demolientur ter-
ram eius: quoniam venerunt super eam
vndique in die afflictionis eius. * Non 3
tendat qui tendit arcum suum, & non
ascendat loricatus, nolite parcere iuue-
nibus eius, interficite omnem militiam
eius.* Et cadent interfecti in terra Chal- 4
dæorum, & vulnerati in regionibus eius.
* Quoniam non fuit viduatus Israel & 5
Iuda a Deo suo Domino exercituũ: ter-
ra autem eorum repleta est delicto a san
cto Israel. * Fugite de medio Babylonis, 6
& saluet vnusquisque animam suam: no-
lite tacere super iniquitatem eius: quo-
niam tempus vltionis est a Domino, vi-
cissitudinem ipse retribuet ei. * Calix 7
aureus Babylon in manu Domini, ine-
brians omnem terram: de vino eius bi-
berunt Gentes, & ideo commotæ sunt.
Isa.21.c.9 Apo.14.b.8 * Subito cecidit Babylon, & cõtrita est: 8
vlulate super eam, tollite resinam ad do-
lorem eius, si forte sanetur. * Curaui- 9
mus Babylonem, & non est sanata: dere-
linquamus eam, & eamus vnusquisque
in terram suam: quoniam peruenit vs-
que ad cælos iudicium eius, & eleuatum
est vsque ad nubes. * Protulit Dominus 10
iustitias nostras: venite, & narremus in B
Sion opus Domini Dei nostri. * Acuite 11
sagittas, implete pharetras: suscitauit Do
minus spiritum regum Medorũ: & con-
tra Babylonem mens eius est vt perdat
eam, quoniam vltio Domini est, vltio
templi sui.* Super muros Babylonis le- 12
uate signum, augete custodiam: leuate
custodes, præparate insidias: quia cogi-
tauit Dominus, & fecit quæcumque lo-
cutus est contra habitatores Babylonis.
13 * Quæ habitas super aquas multas, locu-
ples in thesauris: venit finis tuus peda-
14 lis præcisionis tuæ. * Iurauit Dominus Amos 6.c.8
exercituum per animam suam: Quo-
niam replebo te hominibus quasi bru-
cho, & super te celeuma cantabitur.
15 * Qui fecit terram in fortitudine sua, Gen.1.a.1
præparauit orbem in sapientia sua, &
16 prudentia sua extendit cælos. * Dante
eo vocem, multiplicantur aquæ in cælo:
qui leuat nubes ab extremo terræ, ful-
gura in pluuiam fecit: & produxit ven-
17 tum de thesauris suis. * Stultus factus
est omnis homo a scientia: confusus est
omnis conflator in sculptili. quia men-
dax est conflatio eorum, nec est spiritus
18 in eis. * Vana sunt opera, & risu digna,
in tempore visitationis suæ peribunt.
19 * Non sicut hæc pars Iacob: quia qui fe-
cit omnia ipse est, & Israel sceptrum he-
C reditatis eius: Dominus exercituum no-
20 men eius. * Collidis tu mihi vasa belli,
& ego collidam in te Gentes, & disper-
21 dam in te regna: * & collidam in te
equum, & equitem eius: & collidam in
22 te currum, & ascensorem eius: * & col-
lidam in te virum & mulierem: & col-
lidam in te senem & puerum: & colli-
23 dam in te iuuenẽ & virginem: * & col-
lidam in te pastorem & gregem eius: &
collidam in te agricolã & iugales eius:
& collidam in te duces & magistratus.
24 * Et reddam Babyloni, & cunctis habi-
tatoribus Chaldææ omne malum suum,
quod fecerunt in Sion, in oculis vestris,
25 ait Dominus. * Ecce ego ad te mõs pe-
stifer, ait Dominus, qui corrumpis vni-
uersam terram: & extendam manum
meam super te, & euoluam te de petris,
26 & dabo te in montem cõbustionis. * Et
non tollent de te lapidem in angulum,
& lapidem in fundamenta, sed perditus
27 in æternum eris, ait Dominus. * Leuate
signũ in terra: clangite buccina in Gen-
tibus, sanctificate super eam Gentes: an-
nunciate contra illam regibus Ararat,
Menni, & Ascenez: numerate cõtra eam
Taphsar, adducite equum quasi bruchum
28 aculeatũ. * Sanctificate contra eam Gen-
tes, reges Mediæ, duces eius, & vniuersos
magistratus eius, cunctamq. terram po-
29 testatis eius. * Et commouebitur terra,
& con-

& conturbabitur: quia euigilabit contra D
Babylonem cogitatio Domini vt ponat
Terram Babylonis desertam & inhabita-
bilem. * Cessauerunt fortes Babylo- 30
nis a prælio, habitauerunt in præsidijs:
deuoratum est robur eorum, & facti
sunt quasi mulieres: incensa sunt taber-
nacula eius, contriti sunt vectes eius.
* Currens obuiam currenti veniet: & 31
nuncius obuius nuncianti: vt annunciet
regi Babylonis quia capta est ciuitas eius
a summo vsque ad summum: * & vada 32
præoccupata sunt, & paludes incensæ
sunt igni, & viri bellatores conturbati
sunt. * Quia hæc dicit Dominus exer- 33
cituum, Deus Israel: Filia Babylonis qua-
si area, tempus trituræ eius: adhuc mo-
dicum, & veniet tempus messionis eius.
* Comedit me, deuorauit me Nabucho- 34
donosor rex Babylonis: reddidit me
quasi vas inane, absorbuit me quasi dra-
co, repleuit ventrem suum teneritudine
mea, & eiecit me. * Iniquitas aduersum 35
me, & caro mea super Babylonem, di-
cit habitatio Sion: & sanguis meus su-
per habitatores Chaldææ, dicit Ierusa-
lem. * Propterea hæc dicit Dominus: 36
Ecce ego iudicabo causam tuam, & vl-
ciscar vltionem tuam, & desertum fa-
ciam mare eius, & siccabo venam eius.
* Et erit Babylon in tumulos, habitatio 37
draconum, stupor, & sibilus, eo quòd
non sit habitator. * Simul vt leones ru- 38
gient, excutient comas veluti catuli leo-
num. * In calore eorum ponam potus 39
eorum, & inebriabo eos, vt sopiantur,
& dormiant somnum sempiternum, &
non consurgant, dicit Dominus. * De- 40
ducam eos quasi agnos ad victimam, & E
quasi arietes cum hœdis. * Quomodo 41
capta est Sesach, & comprehensa est in-
clyta vniuersæ terræ? quomodo facta est
in stuporem Babylon inter Gentes?
* Ascendit super Babylonem mare, mul- 42
titudine fluctuum eius operta est. * Fa- 43
ctæ sunt ciuitates eius in stuporem, ter-
ra inhabitabilis & deserta, terra in qua
nullus habitet, nec transeat per eam fi-
lius hominis. * Et visitabo super Bel in 44
Babylone, & eijciam quod absorbuerat
de ore eius, & non confluent ad eum
vltra Gentes, siquidem & murus Baby-
lonis corruet. * Egredimini de medio 45
eius populus meus: vt saluet vnusquis-
que animam suam ab ira furoris Domi-
46 ni. * Et ne forte mollescat cor vestrum,
& timeatis auditum, qui audietur in
terra: & veniet in anno auditio, & post
hunc annum auditio: & iniquitas in ter-
ra, & dominator super dominatorem.
47 * Propterea ecce dies veniunt, & visita-
bo super sculptilia Babylonis: & omnis
terra eius confundetur, & vniuersi inter-
48 fecti eius cadent in medio eius. * Et lau-
dabunt super Babylonem cæli & terra,
& omnia quæ in eis sunt: quia ab Aqui-
lone venient ei prædones, ait Dominus.
49 * Et quomodo fecit Babylon vt caderent
occisi in Israel: sic de Babylone cadent
50 occisi in vniuersa terra. * Qui fugistis
F gladium, venite, nolite stare: recorda-
mini procul Domini, & Ierusalem ascen
51 dat super cor vestrum. * Confusi sumus,
quoniam audiuimus opprobrium: ope-
ruit ignominia facies nostras: quia vene-
runt alieni super sanctificationem do-
52 mus Domini. * Propterea ecce dies ve-
niunt, ait Dominus: & visitabo super
sculptilia eius, & in omni terra eius mu-
53 giet vulneratus. * Si ascenderit Babylon
in cælum, & firmauerit in excelso robur
suum: a me venient vastatores eius, ait
54 Dominus. * Vox clamoris de Babylone,
& contritio magna de Terra Chaldæo-
55 rum: * quoniam vastauit Dominus Baby-
lonē, & perdidit ex ea vocem magnam:
& sonabunt fluctus eorum quasi aquæ
56 multæ: dedit sonitum vox eorum: * Quia
venit super eam, id est super Babylonem
prædo, & apprehensi sunt fortes eius, &
emarcuit arcus eorum, quia fortis vltor
57 Dominus reddens retribuet. * Et inebria-
bo principes eius, & sapientes eius, &
duces eius, & magistratus eius, & fortes
eius: & dormient somnum sempiter-
num, & non expergiscentur, ait rex,
58 Dominus exercituum nomen eius. * Hæc
G dicit Dominus exercituum: Murus Ba-
bylonis ille latissimus suffossione suffo-
dietur, & portæ eius excelsæ igni com-
burentur, & labores populorum ad ni-
hilum, & gentium in ignem erunt, &
59 disperibunt. * Verbum, quod præcepit
Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ fi-
lij Maasiæ cum pergeret cum Sedecia
rege in Babylonem, in anno quarto re-
gni eius: Saraias autem erat princeps
60 prophetiæ. * Et scripsit Ieremias om-
ne ma-

ne malum, quod venturum erat super
Babylonem in libro vno: omnia verba
hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem.
*Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cum ve- 61
neris in Babylonem, & videris, & legeris
omnia verba hæc, *dices: Domine tu locu 62
tus es contra locum istum vt disperde-
res eum: ne sit qui in eo habitet ab ho-
mine vsque ad pecus, & vt sit perpe-
tua solitudo. * Cumq. compleueris le- 63
gere librum istum, ligabis ad eum lapi-
dem, & proijcies illum in medium Eu-
phraten:* & dices: Sic submergetur Ba- 64
bylon, & non consurget a facie afflictio-
nis, quam ego adduco super eam, & dis-
soluetur. Hucusque verba Ieremiæ.

CAP. LII.

4.Reg.24.d.18. 2.Par.36.b.11

Filius viginti & vnius anni erat Sede- 1
cias cum regnare cœpisset: & vn- A
decim annis regnauit in Ierusalem, &
nomen matris eius Amital, filia Iere-
miæ de Lobna. * Et fecit malum in 2
oculis Domini, iuxta omnia quæ fece-
rat Ioakim. * Quoniam furor Domi- 3
ni erat in Ierusalem & in Iuda vsque-
quo proijceret eos a facie sua: & reces-
sit Sedecias a rege Babylonis.* Factum 4
est autem in anno nono regni eius, in
mense decimo, decima mensis: Venit Na
buchodonosor rex Babylonis, ipse & om
nis exercitus eius aduersus Ierusalem,
& obsederunt eam, & ædificauerunt con
tra eam munitiones in circuitu.* Et fuit 5
ciuitas obsessa vsque ad vndecimum an-
num regis Sedeciæ.* Mense autem quar- 6
to, nona mensis obtinuit fames ciuitatē: B
& non erant alimenta populo terræ.* Et 7
dirupta est ciuitas, & omnes viri bella-
tores eius fugerunt, exieruntq. de ciui-
tate nocte per viam portæ, quæ est in-
ter duos muros, & ducit ad hortum re-
gis (Chaldæis obsidentibus vrbem in gy-
ro) & abierunt per viam, quæ ducit in
eremum. * Persecutus est autem Chal- 8
dæorum exercitus regem: & apprehen-
derunt Sedeciam in deserto, quod est
iuxta Iericho: & omnis comitatus eius
diffugit ab eo.* Cumq. comprehendis- 9
sent regem, adduxerunt eum ad regem
Babylonis in Reblatha, quæ est in terra
Emath: & locutus est ad eum iudicia.
*Et iugulauit rex Babylonis filios Sede- 10
ciæ in oculis eius: sed & omnes prin-
11 cipes Iuda occidit in Reblatha.* Et ocu-
C los Sedeciæ eruit, & vinxit eum compe-
dibus, & adduxit eum rex Babylonis in
Babylonem, & posuit eum in domo
12 carceris vsque ad diem mortis eius. * In
mense autem quinto, decima mēsis, ipse
est annus nonusdecimus Nabuchodono-
sor regis Babylonis: venit Nabuzardan
princeps militiæ, qui stabat coram re-
13 ge Babylonis in Ierusalem. * Et incen-
dit domum Domini, & domum regis,
& omnes domos Ierusalem, & omnem
14 domum magnam igni combussit. * Et
totum murum Ierusalem per circuitum
destruxit, cunctus exercitus Chaldæo-
rum, qui erat cum magistro militiæ.
15 * De pauperibus autem populi, & de re-
liquo vulgo, quod remanserat in ciuita-
te, & de perfugis, qui transfugerant ad
regem Babylonis, & ceteros de multitu-
dine, transtulit Nabuzardan princeps mi
16 litiæ*. De pauperibus vero terræ reliquit
Nabuzardan princeps militiæ vinitores,
17 & agricolas.* Columnas quoque æreas,
quæ erant in domo Domini, & bases, &
mare æneū, quod erat in domo Domini,
cōfregerunt Chaldæi, & tulerūt omne æs
18 eorū in Babylonem.* Et lebetes, & crea-
D gras, & psalteria, & phialas, & morta-
riola, & omnia vasa ærea, quæ in mi-
19 nisterio fuerant, tulerunt: & * hydrias,
& thymiamateria, & vrceos, & peluės,
& candelabra, & mortaria, & cyathos:
quotquot aurea, aurea: & quotquot ar-
gentea, argentea tulit magister militiæ:
20 * & columnas duas, & mare vnum, &
vitulos duodecim æreos, qui erant sub
basibus, quas fecerat rex Salomon in do-
mo Domini: non erat pondus æris om-
21 nium horum vasorum.* De columnis au-
tem, decem & octo cubiti altitudinis
erant in columna vna, & funiculus duo-
decim cubitorum circuibat eam: por-
ro grossitudo eius quattuor digitorum,
22 & intrinsecus caua erat. * Et capitel-
E la super vtramque ærea: altitudo ca-
pitelli vnius quinque cubitorum: &
retiacula, & malogranata super co-
ronam in circuitu, omnia ærea. Simi-
liter columnæ secundæ, & malogra-
23 nata. * Et fuerunt malogranata nonagin-
tasex dependentia: & omnia malogra-
nata centum, retiaculis circumdabantur.
Et tulit

* Et tulit magister militiæ Saraiã sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundũ: & tres custodes vestibuli. 24
* Et de ciuitate tulit eunuchum vnũ, qui 25
erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inuẽti sunt in medio ciuitatis. F
* Tulit autem eos Nabuzardan magister 26
militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis
in Reblatha. * Et percussit eos rex Baby- 27
lonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua.
* Iste est populus, quẽ transtulit 28
Nabuchodonosor: In anno septimo Iudæos tria millia & viginti tres: * In anno 29
octauodecimo Nabuchodonosor de Ierusalẽ animas octingentas triginta duas:
30 * In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, trãstulit Nabuzardan magister militię animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque. omnes ergo animæ, quat-
31 tuor millia sexcentæ. * Et factum est in
G trigesimoseptimo anno trãsmigrationis Ioachin regis Iuda, duodecimo mẽse, vigesimaquinta mensis, eleuauit Euilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachin regis Iuda, & eduxit
32 eum de domo carceris. * Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum eius super thronos regum, qui erant post se
33 in Babylone. * Et mutauit vestimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ:
34 * & cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis statuta per singulos dies, vsque ad diem mortis suæ cunctis diebus vitæ eius.

THRENI, idest LAMENTATIONES IEREMIÆ PROPHETÆ.

Et factũ est, postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalẽ deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.

ALEPH.

QVOMODO sedet sola ciuitas plena populo: facta 1
A est quasi vidua domina Gẽtium: princeps prouinciarum facta est sub tributo.

BETH.

‖ Ier. 13. a. 1

* ‖ Plorans plorauit in nocte, & lacry- 2
mæ eius in maxillis eius: non est qui cõsoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

* Migrauit Iudas propter afflictionẽ,
3 & multitudinẽ seruitutis: habitauit inter gentes, nec inuenit requiẽ: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

4 * Viæ Sion lugent eo quòd non sint
B qui veniant ad sollemnitatem: omnes portæ eius destructæ: sacerdotes eius gementes: virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

HE.

H E.

*Facti sunt hostes eius in capite, ini- 5
mici eius locupletati sunt: quia Domi-
nus locutus est super eam propter mul-
titudinem iniquitatũ eius: paruuli eius
ducti sunt in captiuitatem ante faciem
tribulantis.

V A V.

*Et egressus est a filia Sion omnis de- 6
cor eius: facti sunt principes eius velut
arietes non inuenientes pascua: & abie-
runt absque fortitudine ante faciem
subsequentis.

Z A I N.

*Recordata est Ierusalem dierum af- 7
flictionis suæ, & præuaricationis omniũ C
desiderabilium suorum, quæ habuerat a
diebus antiquis, cum caderet populus
eius in manu hostili, & non esset auxilia-
tor: viderunt eam hostes, & deriserunt
sabbata eius.

H E T H.

*Peccatum peccauit Ierusalem, pro- 8
pterea instabilis facta est: omnes, qui
glorificabant eam, spreuerunt illam, quia
viderunt ignominiam eius: ipsa autem
gemens conuersa est retrorsum.

T E T H.

*Sordes eius in pedibus eius, nec re- 9
cordata est finis sui: deposita est vehe-
menter, non habens consolatorem: vide D
Domine afflictionem meam, quoniam
erectus est inimicus.

I O D.

*Manum suam misit hostis ad omnia 10
desiderabilia eius: quia vidit Gentes in-
gressas sanctuarium suũ, de quibus præce-
peras ne intrarent in ecclesiam tuam.

C A P H.

*Omnis populus eius gemens, & quæ- 11
rens panẽ: dederunt pretiosa quæque pro
cibo ad refocillandam animã. vide Do-
mine & considera, quoniã facta sum vilis.

L A M E D.

*O vos omnes, qui transitis per viã, 12
attendite, & videte si est dolor sicut dolor
meus: quoniam vindemiauit me vt locu-
tus est Dominus in die iræ furoris sui.

M E M.

*De excelso misit ignem in ossibus 13
meis, & erudiuit me: expandit rete pedi- E
bus meis, conuertit me retrorsum: po-
suit me desolatam, tota die mœrore
confectam.

N V N.

14 *Vigilauit iugum iniquitatum mea-
rum: in manu eius conuolutæ sunt, &
impositæ collo meo: infirmata est vir-
tus mea: dedit me Dominus in manu, de
qua non potero surgere.

S A M E C H.

15 *Abstulit omnes magnificos meos
Dominus de medio mei: vocauit aduer-
sum me tempus, vt contereret electos
meos: torcular calcauit Dominus virgi-
ni filiæ Iuda.

A I N.

16 *||Idcirco ego plorãs, & oculus meus || Ier. 14. c. 17
F deducens aquas: quia longe factus est a
me consolator, conuertens animam meã:
facti sunt filij mei perditi, quoniam in-
ualuit inimicus.

P H E.

17 *Expandit Sion manus suas, non est
qui consoletur eam: mandauit Domi-
nus aduersum Iacob in circuitu eius ho-
stes eius: facta est Ierusalem quasi pollu-
ta menstruis inter eos.

S A D E.

18 *Iustus est Dominus, quia os eius ad
iracundiam prouocaui. audite obsecro
vniuersi populi, & videte dolorem meũ:
virgines meæ, & iuuenes mei abierunt
in captiuitatem.

C O P H.

19 *Vocaui amicos meos, & ipsi decepe-
G runt me: sacerdotes mei, & senes mei in
vrbe consumpti sunt: quia quæsierunt ci-
bum sibi vt refocillarent animam suam.

R E S.

20 *Vide Domine quoniam tribulor, cõ-
turbatus est venter meus: subuersum est
cor meum in memetipsa, quoniam ama-
ritudine plena sum. foris interficit gla-
dius, & domi mors similis est.

S I N.

21 *Audierunt quia ingemisco ego, &
non est qui consoletur me: omnes ini-
mici mei audierunt malum meum, læ-
tati sunt, quoniam tu fecisti: adduxi-
sti diem consolationis, & fient similes
mei.

T H A V.

22 *Ingrediatur omne malum eorum
coram te: & vindemia eos sicut vinde-
miasti me propter omnes iniquitates
meas: multi enim gemitus mei, & cor
meum mœrens.

CAP.

CAP. II.

ALEPH.

Qvomodo obtexit caligine in furo- 1
re suo Dominus filiam Sion: pro- A
iecit de cælo in terram inclytam
Israel, & non est recordatus scabelli pe-
dum suorum in die furoris sui.

BETH.

* Præcipitauit Dominus, nec pepercit, 2
omnia speciosa Iacob: destruxit in furo-
re suo munitiones virginis Iuda, & deie-
cit in terram: polluit regnum, & princi-
pes eius.

GHIMEL.

* Confregit in ira furoris sui omne 3
cornu Israel: auertit retrorsum dexteram
suã a facie inimici: & succendit in Iacob
quasi ignem flammæ deuorantis in gyro:

DALETH.

* Tetendit arcũ suum quasi inimicus, 4
firmauit dexteram suam quasi hostis: & B
occidit omne, quod pulchrum erat visu
in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi
ignem indignationem suam.

HE.

* Factus est Dominus velut inimicus: 5
præcipitauit Israel, præcipitauit omnia
mœnia eius: dissipauit munitiones eius,
& repleuit in filia Iuda humiliatum &
humiliatam.

VAV.

* Et dissipauit quasi hortum tentoriũ 6
suum, demolitus est tabernaculũ suum:
obliuioni tradidit Dominus in Sion fe-
stiuitatem, & sabbatum: & in oppro-
brium, & in indignationem furoris sui
regem, & sacerdotem.

ZAIN.

* Repulit Dominus altare suum, ma- 7
ledixit sanctificationi suæ: tradidit in ma- C
nu inimici muros turrium eius: vocem
dederunt in domo Domini, sicut in die
sollemni.

HETH.

* Cogitauit Dominus dissipare murũ 8
filiæ Sion: tetendit funiculum suum, &
non auertit manum suam a perditione:
luxitq. antemurale, & murus pariter dissi-
patus est.

TETH.

* Defixæ sunt in terra portæ eius: per- 9
didit, & contriuit vectes eius: regẽ eius
& principes eius in Gentibus: non est
lex, & prophetæ eius non inuenerũt vi-
sionem a Domino.

IOD.

10 * Sederunt in terra, conticuerunt se-
nes filiæ Sion: consperserunt cinere ca-
pita sua, accincti sunt cilicijs, abiecerunt
in terram capita sua virgines Ierusalem.

CAPH.

11 * Defecerunt præ lacrymis oculi mei,
D conturbata sunt viscera mea: effusum est
in terra iecur meum super contritione
filiæ populi mei, cum deficeret paruulus,
& lactens in plateis oppidi.

LAMED.

12 * Matribus suis dixerunt: Vbi est triti-
cum & vinum? cum deficerent quasi vul-
nerati in plateis ciuitatis: cum exhalarẽt
animas suas in sinu matrum suarum.

MEM.

13 * Cui comparabo te? vel cui assimila-
bo te filia Ierusalem? cui exæquabo te, &
consolabor te virgo filia Sion? magna est
enim velut mare contritio tua: quis me-
debitur tui?

NVN.

14 * Prophetæ tui viderunt tibi falsa, &
E stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam,
vt te ad pœnitentiam prouocarent: vide-
runt autem tibi assumptiones falsas, &
eiectiones.

SAMECH.

15 * Plauserunt super te manibus omnes
transeuntes per viam: sibilauerũt, &
mouerunt caput suum super filiam Ieru-
salem: Hæccine est vrbs, dicentes, perfe-
cti decoris, gaudium vniuersæ terræ?

PHE.

16 * Aperuerunt super te os suum omnes
inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt
F dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en
ista est dies, quam expectabamus: inueni-
mus, vidimus.

AIN.

17 * ‖ Fecit Dominus quæ cogitauit, com- ‖Leu.26.b.16
pleuit sermonem suum, quem præcepe- Deut.28.b.15
rat a diebus antiquis: destruxit, & non Ier.14.c.17
pepercit, & lætificauit super te inimicũ,
& exaltauit cornu hostium tuorum.

SADE.

18 * Clamauit cor eorum ad Dominum
super muros filiæ Sion: ‖ Deduc quasi ‖Sup.1.f.16
torrentem lacrymas per diem, & noctẽ:
non des requiem tibi neque taceat pupil-
la oculi tui.

COPH.

COPH.

*Consurge, lauda in nocte in princi- 19
pio vigiliarum: effunde sicut aquam cor
tuum ante conspectum Domini: leua ad
eum manus tuas pro anima paruulorum
tuorum, qui defecerunt in fame in capi-
te omnium compitorum.

RES.

*Vide Domine, & considera quem vin- 20
demiaueris ita: ergone comedent mu- G
lieres fructum suum, paruulos ad mensu-
ram palmæ? si occiditur in sanctuario
Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

*Iacuerunt in terra foris puer, & se- 21
nex: virgines meæ, & iuuenes mei ceci-
derunt in gladio: interfecisti in die furo-
ris tui: percussisti, nec misertus es.

THAV.

*Vocasti quasi ad diē sollemnem, qui 22
terrerent me de circuitu, & non fuit in
die furoris Domini qui effugeret, & re-
linqueretur: quos educaui, & enutriui,
inimicus meus consumpsit eos.

CAP. III.

ALEPH.

EGo vir videns paupertatem meam 1
in virga indignationis eius. A

ALEPH.

*Me minauit, & adduxit in tenebras, 2
& non in lucem.

ALEPH.

*Tantū in me vertit, & conuertit ma- 3
num suam tota die.

BETH.

*Vetustam fecit pellem meam, & car- 4
nem meam, contriuit ossa mea.

BETH.

*Ædificauit in gyro meo, & circum- 5
dedit me felle, & labore.

BETH.

*In tenebrosis collocauit me, quasi 6
mortuos sempiternos.

GHIMEL.

*Circumædificauit aduersum me, vt 7
non egrediar: aggrauauit compedem
meum.

GHIMEL.

*Sed & cum clamauero, & rogauero, 8
exclusit orationem meam.

GHIMEL.

*Conclusit vias meas lapidibus qua- 9
dris, semitas meas subuertit. B

DALETH.

10 *Vrsus insidians factus est mihi: leo in
absconditis.

DALETH.

11 *Semitas meas subuertit, & confregit
me: posuit me desolatam.

DALETH.

12 *Tetendit arcum suum, & posuit me
quasi signum ad sagittam.

HE.

13 *Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

HE.

14 *Factus sum in derisum omni popu-
lo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15 *Repleuit me amaritudinibus, ine-
briauit me absynthio.

VAV.

16 *Et fregit ad numerum dentes meos,
cibauit me cinere.

VAV.

17 *Et repulsa est a pace anima mea,
oblitus sum bonorum.

VAV.

18 *Et dixi: Perijt finis meus, & spes
mea a Domino.

C ZAIN.

19 *Recordare paupertatis, & transgres-
sionis meæ, absynthij, & fellis.

ZAIN.

20 *Memoria memor ero, & tabescet in
me anima mea.

ZAIN.

21 *Hæc recolens in corde meo, ideo
sperabo. HETH.

22 *Misericordiæ Domini quia non su-
mus consumpti: quia non defecerūt mi-
serationes eius.

HETH.

23 *Noui diluculo, multa est fides tua.

HETH.

24 *Pars mea Dominus, dixit anima mea:
propterea expectabo eum.

TETH.

25 *Bonus est Dominus sperantibus in
eum, animæ quærenti illum.

TETH.

26 *Bonum est præstolari cum silentio
salutare Dei.

TETH.

27 *Bonum est viro, cum portauerit iu-
D gum ab adolescentia sua.

IOD.

28 *Sedebit solitarius, & tacebit: quia

leuauit super se.

IOD.

29 * Ponet in puluere os suum, si forte
sit spes.

IOD.

30 * Dabit percutienti se maxillam, satu-
rabitur opprobrijs.

CAPH.

31 * Quia non repellet in sempiternum
Dominus.

CAPH.

32 * Quia si abiecit, & miserebitur secũdũ
multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

33 * Non enim humiliauit ex corde suo,
& abiecit filios hominum,

LAMED.

34 * Vt cõtereret sub pedibus suis omnes
vinctos terræ,

LAMED.

35 * Vt declinaret iudicium viri in con-
spectu vultus Altissimi.

LAMED.

36 * Vt peruerteret hominem in iudicio
suo, Dominus ignorauit. E

MEM.

a Amos.3.b.6

37 * [a] Quis est iste, qui dixit vt fieret,
Domino non iubente?

MEM.

38 * Ex ore Altissimi nõ egredientur nec
mala nec bona?

MEM.

39 * Quid murmurauit homo viuens, vir
pro peccatis suis?

NVN.

40 * Scrutemur vias nostras, & quæramus,
& reuertamur ad Dominum.

NVN.

41 * Leuemus corda nostra cum manibus
ad Dominum in cælos.

NVN.

42 * Nos inique egimus, & ad iracundiam
prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 * Operuisti in furore, & percussisti
nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 * Opposuisti nubem tibi, ne transeat
oratio.

SAMECH.

45 * Eradicationem, & abiectionem po-
suisti me in medio populorum. F

PHE.

46 * Aperuerunt super nos os suum om-
nes inimici.

PHE.

47 * Formido, & laqueus facta est nobis
vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 * Diuisiones aquarum deduxit oculus
meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49 * Oculus meus afflictus est, nec tacuit,
eo quòd non esset requies,

AIN.

50 * Donec respiceret & videret Domi-
nus de cælis.

AIN.

51 * Oculus meus deprædatus est animã
meam in cunctis filiabus vrbis meæ.

SADE.

52 * Venatione ceperunt me quasi auem
inimici mei gratis.

SADE.

53 * Lapsa est in lacum vita mea, & po-
suerunt lapidem super me.

SADE.

54 * Inundauerunt aquæ super caput
meum: dixi: Perij.

COPH.

55 * Inuocaui nomen tuum Domine de
lacu nouissimo.

COPH.

56 * Vocem meam audisti: ne auertas au-
G rem tuam a singultu meo, & clamoribus.

COPH.

57 * Appropinquasti in die, quando inuo-
caui te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58 * Iudicasti Domine causam animæ
meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59 * Vidisti Domine iniquitatem illorum
aduersum me: iudica iudicium meum.

RES.

60 * Vidisti omnem furorem, vniuersas
cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

61 * Audisti opprobrium eorũ Domine,
omnes cogitationes eorũ aduersum me:

SIN.

62 * Labia insurgentium mihi; & medi-
tationes eorum aduersum me tota die.

SIN.

63 * Sessionem eorum, & resurrectionem
eorum vide, ego sum psalmus eorum.

THAV.

64 * Reddes eis vicem Domine iuxta
opera

opera manuum suarum.

THAV.

*Dabis eis scutum cordis laborē tuū. 65

THAV.

*Persequéris in furore, & conteres 66
eos sub cælis Domine.

CAP. IIII.

ALEPH.

Quomodo obscuratum est aurum, 1
mutatus est color optimus, di- A
spersi sunt lapides sanctuarij in
capite omnium platearum?

BETH.

*Filij Sion inclyti, & amicti auro 2
primo: quomodo reputati sunt in vasa
testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

*Sed & lamiæ nudauerunt mammam, 3
lactauerunt catulos suos: filia populi
mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

*Adhæsit lingua lactentis ad palatum 4
eius in siti: paruuli petierunt panem, &
non erat qui frangeret eis.

HE.

*Qui vescebantur voluptuose, interie- 5
runt in vijs: qui nutriebantur in croceis,
amplexati sunt stercora.

VAV.

*Et maior effecta est iniquitas filiæ 6
Gen.19.c.24 populi mei peccato Sodomorum, quæ
subuersa est in momento, & non cepe-
runt in ea manus.

ZAIN.

*Candidiores Nazaræi eius niue, niti- 7
diores lacte, rubicundiores ebore anti- B
quo, sapphiro pulchriores.

HETH.

*Denigrata est super carbones facies 8
eorum, & non sunt cogniti in plateis:
adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, &
facta est quasi lignum.

TETH.

*Melius fuit occisis gladio, quàm in- 9
terfectis fame: quoniam isti extabuerūt
consumpti a sterilitate terræ.

IOD.

*Manus mulierum misericordium 10
coxerunt filios suos: facti sunt cibus ea-
rum in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

*Compleuit Dominus furorem suū, 11
effudit iram indignationis suæ: & suc-
cendit ignem in Sion, & deuorauit fun-
damenta eius.

LAMED.

12 *Non crediderunt reges terræ, & vni-
uersi habitatores orbis, quoniam ingre-
deretur hostis & inimicus per portas
Ierusalem:

MEM.

13 *Propter peccata prophetarum eius,
C & iniquitates sacerdotum eius, qui effu-
derunt in medio eius sanguinem iustorū.

NVN.

14 *Errauerunt cæci in plateis, polluti
sunt in sanguine: cumq. non possent, te-
nuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15 *Recedite polluti, clamauerunt eis:
recedite, abite, nolite tangere: iurgati
quippe sunt, & commoti dixerunt in-
ter Gentes: Non addet vltra vt habitet
in eis.

PHE.

16 *Facies Domini diuisit eos, non ad-
det vt respiciat eos: facies sacerdotum
non erubuerunt, neque senum miserti
sunt.

AIN.

17 *Cum adhuc subsisteremus, defece-
runt oculi nostri ad auxilium nostrum
vanum, cum respiceremus attenti ad gē-
tem, quæ saluare non poterat.

SADE.

18 *Lubricauerunt vestigia nostra in
D itinere platearum nostrarum, appropin-
quauit finis noster: completi sunt dies
nostri, quia venit finis noster.

COPH.

19 *Velociores fuerunt persecutores no-
stri aquilis cæli: super montes persecuti
sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

20 *Spiritus oris nostri Christus Domi-
nus captus est in peccatis nostris: cui di-
ximus: In vmbra tua viuemus in Gētibus.

SIN.

21 *Gaude, & lætare filia Edom, quæ habi
tas in Terra Hus: ad te quoque perue-
niet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAV.

22 *Completa est iniquitas tua filia
Sion, non addet vltra vt transmigret
te: visitauit iniquitatem tuā filia Edom,
discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPVT QVINTVM.

RECORDARE Do- 1
mine quid acciderit A
nobis: intuere,& re-
spice opprobriū no-
strum . * Hereditas 2
nostra versa est ad
alienos : domus no-
stræ ad extraneos . * Pupilli facti sumus 3
absque patre, matres nostræ quasi viduæ.
* Aquam nostram pecunia bibimus : li- 4
gna nostra pretio comparauimus.* Cer- 5
uicibus nostris minabamur, lassis non
dabatur requies . * Ægypto dedimus 6
manum,& Assyrijs vt saturaremur pane. B
*Patres nostri peccauerunt,& non sunt : 7
& nos iniquitates eorum portauimus .
* Serui dominati sunt nostri : non fuit 8
qui redimeret de manu eorum.* In ani- 9
mabus nostris afferebamus panē nobis,a
facie gladij in deserto .* Pellis nostra 10
quasi clibanus exusta est a facie tempe-
statum famis .* Mulieres in Sion humi- 11
C liauerunt, & virgines in ciuitatibus Iu-
12 da. * Principes manu suspensi sunt: fa-
13 cies senum non erubuerunt.* Adolescē-
tibus impudice abusi sunt : & pueri in
14 ligno corruerunt. * Senes defecerunt de
portis: iuuenes de choro psallentium.
15 * Defecit gaudium cordis nostri: versus
16 est in luctum chorus noster.* Cecidit co-
rona capitis nostri: væ nobis, quia pec-
17 cauimus .* Propterea mœstum factum
est cor nostrum, ideo contenebrati sunt
18 oculi nostri . * Propter montem Sion
D quia disperijt, vulpes ambulauerunt in
19 eo. * Tu autem Domine in æternū per-
manebis, solium tuum in generationem
20 & generationem.* Quare in perpetuum
obliuiscéris nostri? derelinques nos in
21 longitudine dierum? * Conuerte nos
Domine ad te, & conuertemur : innoua
22 dies nostros, sicut a principio . * Sed
proijciens repulisti nos, iratus es contra
nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

ET hæc verba libri, quæ 1
scripsit Baruch filius Ne A
riæ, filij Maasiæ, filij
Sedeciæ, filij Sedei, filij
Helciæ in Babylonia,
* in anno quinto, in se- 2
ptimo die mensis, in tempore quo ce-
perunt Chaldæi Ierusalem, & succen-
3 derunt eam igni . * Et legit Baruch
verba libri huius ad aures Iechoniæ
filij Ioakim regis Iuda, & ad aures
vniuersi populi venientis ad librum,
4 * & ad aures potentium filiorum re-
gum, & ad aures presbyterorum,

& ad

& ad aures populi, a minimo vsque
ad maximum eorum omnium habitan-
tium in Babylonia, ad flumen Sodi.* Qui 5
audientes plorabant, & ieiunabant, &
orabant in conspectu Domini. * Et 6
collegerunt pecuniam secundum quod B
potuit vniuscuiusque manus, * & mise- 7
runt in Ierusalem ad Ioakim filium Hel-
ciæ filij Salom sacerdotem, & ad Sacer-
dotes, & ad omnem populum, qui in-
uenti sunt cum eo in Ierusalem :* cum 8
acciperet vasa templi Domini, quæ ab-
lata fuerant de templo, reuocare in
Terram Iuda decima die mensis Siuan,
vasa argentea, quæ fecit Sedecias fi-
lius Iosiæ rex Iuda, * posteaquàm ce- 9
pisset Nabuchodonosor rex Babylonis
Iechoniam, & principes, & cunctos
potentes, & populum terræ ab Ierusa-
lem, & duxit eos vinctos in Babylonem.
* Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pe- 10
cunias, de quibus emite holocautoma-
ta, & thus, & facite manna, & offer-
te pro peccato ad aram Domini Dei no-
stri :* & orate pro vita Nabuchodonosor 11
regis Babylonis, & pro vita Balthasar
filij eius vt sint dies eorum sicut dies cæ-
li super terram : * & vt det Dominus 12
virtutem nobis, & illuminet oculos C
nostros vt viuamus sub vmbra Nabu-
chodonosor regis Babylonis, & sub vm-
bra Balthasar filij eius, & seruiamus eis
multis diebus, & inueniamus gratiam
in conspectu eorum. * Et pro nobisip- 13
sis orate ad Dominum Deum nostrum:
quia peccauimus Domino Deo nostro,
& non est auersus furor eius a nobis vs-
que in hunc diem. * Et legite librum 14
istum, quem misimus ad vos recitari
in templo Domini, in die sollemni, &
‖Inf. 2. b. 6 in die opportuno : * ‖ & dicetis : Do- 15
mino Deo nostro iustitia, nobis autem
confusio faciei nostræ: sicut est dies hæc
omni Iuda, & habitantibus in Ierusa-
lem, * Regibus nostris, & principibus 16
nostris, & sacerdotibus nostris, & pro-
‖Dan. 9. a. 5 phetis nostris, & patribus nostris.* ‖ Pec- 17
cauimus ante Dominum Deum nostrũ,
& non credidimus, diffidentes in eum:
* & non fuimus subiectibiles illi, & non 18
audiuimus vocem Domini Dei nostri vt D
ambularemus in mandatis eius, quæ de-
dit nobis. * A die, qua eduxit patres 19
nostros de Terra Ægypti vsque ad diem
hanc, eramus incredibiles ad Dominum
Deum nostrum : & dissipati recessimus,
20 ne audiremus vocem ipsius. * ‖ Et ad- ‖Deu. 28. b. 15
hæserunt nobis multa mala, & maledi-
ctiones, quæ constituit Dominus Moysi
seruo suo : qui eduxit patres nostros de
Terra Ægypti, dare nobis terram fluen-
tem lac & mel, sicut hodierna die.
21 * Et non audiuimus vocem Domini
Dei nostri secundum omnia verba pro-
22 phetarum, quos misit ad nos: * & abi-
uimus vnusquisque in sensum cordis no-
stri maligni, operari dijs alienis, fa-
cientes mala ante oculos Domini Dei
nostri.

CAP. II.

1 A PRopter quod statuit Dominus Deus
noster verbum suum, quod locutus
est ad nos, & ad iudices nostros, qui
iudicauerunt Israel, & ad reges nostros,
& ad principes nostros, & ad omnem
2 Israel, & Iuda: * vt adduceret Domi-
nus super nos mala magna, quæ non
sunt facta sub cælo, quemadmodum fa-
cta sunt in Ierusalem, ‖ secundum quæ ‖Deu. 28. f. 53
3 scripta sunt in lege Moysi, * vt man-
ducaret homo carnes filij sui, & car-
4 nes filiæ suæ. * Et dedit eos sub manu
regum omnium, qui sunt in circuitu
nostro in improperium, & in desola-
tionem in omnibus populis, in quibus
5 nos dispersit Dominus.* Et facti sumus
subtus, & nõ supra: quia peccauimus Do
mino Deo nostro, non obaudiendo vo-
6 ci ipsius. * ‖ Domino Deo nostro iusti- ‖Sup. 1. e. 15
B tia: nobis autem, & patribus nostris
7 confusio faciei, sicut est dies hæc.* Quia
locutus est Dominus super nos omnia
mala hæc, quæ venerunt super nos:
8 * & non sumus deprecati faciem Domi-
ni Dei nostri, vt reuerteremur vnus-
quisque nostrum a vijs nostris pessimis.
9 * Et vigilauit Dominus in malis, &
adduxit ea super nos: quia iustus est Do-
minus in omnibus operibus suis, quæ
10 mandauit nobis: * & non audiuimus vo-
cem ipsius vt iremus in præceptis Do-
mini, quæ dedit ante faciem nostram.
11 * ‖ Et nunc Domine Deus Israel, qui edu- ‖Dan. 9. d. 15
C xisti populum tuum de Terra Ægy-
pti in manu valida, & in signis, & in
prodigijs, & in virtute tua magna, & in

brachio excelso,& fecisti tibi nomen si-
cut est dies iste:* peccauimus, impie 12
egimus, inique gessimus Domine Deus
noster, in omnibus iustitijs tuis.* Auer- 13
tatur ira tua a nobis: quia derelicti su-
mus pauci inter gentes, vbi dispersisti
nos. * Exaudi Domine preces nostras, 14
& orationes nostras,& educ nos propter
te:& da nobis inuenire gratiam ante fa-
ciem eorum,qui nos abduxerunt:* vt 15
sciat omnis terra quia tu es Dominus
Deus noster, & quia nomen tuum inuo-
catum est super Israel,& super genus ip-
Deu.26.d.15 Isa.63.d.15 sius.* ||Respice Domine de domo sancta 16
tua in nos,& inclina aurem tuam,& exau-
Isa.64.c.9 di nos. * ||Aperi oculos tuos, & vide: 17
Ps.113.d.17 ||quia non mortui, qui sunt in inferno, D
quorum spiritus acceptus est a visceri-
bus suis,dabunt honorem,& iustificatio-
nem Domino:* sed anima,quæ tristis est 18
super magnitudine mali, & incedit cur-
ua,& infirma,& oculi deficientes, & ani-
ma esuriens dat tibi gloriam & iustitiam
Domino.* Quia non secundum iustitias 19
patrum nostrorum nos fundimus preces,
& petimus misericordiam ante conspe-
ctum tuum Domine Deus noster: * sed 20
quia misisti iram tuam, & furorem tuũ
super nos, sicut locutus es in manu pue-
rorum tuorum prophetarum,dicẽs:* Sic 21
dicit Dominus: Inclinate humerum ve- E
strum,& ceruicem vestram, & opera fa-
cite regi Babylonis: & sedebitis in terra,
quam dedi patribus vestris.* Quòd si nõ 22
audieritis vocem Domini Dei vestri ope-
rari regi Babyloniæ: defectionem vestrã
faciam de ciuitatibus Iuda,& a foris Ie-
rusalem,* & auferam a vobis vocem iu- 23
cunditatis, & vocem gaudij, & vocem
sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis
terra sine vestigio ab inhabitantibus eã.
* & non audierunt vocem tuam, vt ope- 24
rarentur regi Babylonis: & statuisti ver-
ba tua,quæ locutus es in manibus puero-
rum tuorum prophetarum, vt transfer-
rentur ossa regum nostrorum,& ossa pa-
trum nostrorũ de loco suo:*& ecce pro- 25
iecta sunt in calore solis, & in gelu no-
ctis: & mortui sunt in doloribus pessi-
mis, in fame & in gladio, & in emis-
sione. * Et posuisti templum, in quo 26
inuocatum est nomen tuum in ipso, si- F
cut hæc dies, propter iniquitatem do-
mus Israel, & domus Iuda. * Et fecisti 27
in nobis Domine Deus noster secundum
omnem bonitatem tuam, & secundum
omnem miserationem tuam illam ma-
28 gnam: * sicut locutus es in manu pueri
tui Moysi in die, qua præcepisti eis scri-
29 bere legem tuam coram filijs Israel,* di-
cens: ||Si non audieritis vocem meam, ||Leu.26.b.14 Deu.28.b.15
multitudo hæc magna conuertetur in
minimam inter Gentes, quò ego eos
30 dispergam:* quia scio quòd me non au-
diet populus. populus est enim dura
ceruice: & conuertetur ad cor suum in
31 terra captiuitatis suæ: * & scient quia
G ego sum Dominus Deus eorum,& dabo
eis cor, & intelligent: aures,& audient.
* Et laudabunt me in terra captiuitatis
32 suæ,& memores erunt nominis mei.* Et
auertent se a dorso suo duro, & a mali-
gnitatibus suis: quia reminiscentur viã
patrum suorum qui peccauerunt in me.
33 * Et reuocabo illos in terram, quam iu-
raui patribus eorum Abraham,Isaac, &
Iacob, & dominabuntur eis: & multi-
34 plicabo eos,& non minorabuntur. * Et
statuam illis testamentum alterum sem-
piternum, vt sim illis in Deum,& ipsi
erunt mihi in populum: & non moue-
bo amplius populum meum, filios Israel
a terra, quam dedi illis.

CAP. III.

1 A ET nunc Domine omnipotens, Deus
Israel,anima in angustijs,& spiritus
2 anxius clamat ad te: * audi Domine, &
miserere,quia Deus es misericors, & mi-
serere nostri: quia peccauimus ante te.
3 * Quia tu sedes in sempiternum, &
4 nos peribimus in æuum? * Domine
omnipotens, Deus Israel, audi nunc
orationem mortuorum Israel,& filio-
rum ipsorum, qui peccauerunt ante
te, & non audierunt vocem Domini
Dei sui, & agglutinata sunt nobis ma-
5 la. * Noli meminisse iniquitatum pa-
trum nostrorum, sed memento manus
tuæ, & nominis tui in tempore isto:
6 * quia tu es Dominus Deus noster, &
7 laudabimus te Domine:* quia propter
hoc dedisti timorem tuum in cordibus
nostris, & vt inuocemus nomen tuum,
& laudemus te in captiuitate nostra,
quia conuertimur ab iniquitate patrum
nostrorum, qui peccauerunt ante te.

* Et ecce nos in captiuitate nostra sumus 8
hodie, qua nos dispersisti in impropeperium, & in maledictum, & in peccatum,
secundum omnes iniquitates patrum no- B
strorum, qui recesserunt a te Domine
Deus noster. * Audi Israel mandata 9
vitæ: auribus percipe, vt scias prudentiam. * Quid est Israel quòd in terra 10
inimicorum es? * inueterasti in terra 11
aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum. * Dereliquisti fontem sapien- 12
tiæ. * nam si in via Dei ambulasses, ha- 13
bitasses vtique in pace sempiterna. * Di- 14
sce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, & vbi sit intellectus: vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ & victus, vbi sit lumen
oculorum, & pax. * Quis inuenit lo- 15
cum eius? & quis intrauit in thesauros
eius? * Vbi sunt principes Gentium, & 16
qui dominantur super bestias, quæ sunt
super terram? * qui in auibus cæli lu- 17
dunt, * qui argentum thesaurizant, & 18
aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & soliciti sunt, nec
est inuentio operum illorum? * exter- 19
minati sunt, & ad inferos descenderũt, & alij loco eorum surrexerunt. * Iuue- 20
nes viderunt lumen, & habitauerunt C
super terram: & viam autem disciplinæ
ignorauerunt, * neque intellexerunt se- 21
mitas eius, neque filij eorum susceperunt eam, a facie ipsorum longe facta
est: * non est audita in Terra Chanaan, 22
neque visa est in Theman. * Filij quo- 23
que Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra est, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt, neque com-
memorati sunt semitas eius. * O Israel 24
quàm magna est domus Dei, & ingens
locus possessionis eius! * Magnus est, 25
& non habet finem: excelsus & immen-
sus. * Ibi fuerunt gigantes nominati il- 26
li, qui ab initio fuerunt, statura magna,
scientes bellum. * Non hos elegit Do- 27
minus, neque viam disciplinæ inuene-
runt: propterea perierunt. * Et quo- 28
niam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam. * Quis 29
ascendit in cælum, & accepit eam, & D
eduxit eam de nubibus? * Quis trans- 30
fretauit mare, & inuenit illam? & at-
31 tulit illam super aurum electum? * Non est qui possit scire vias eius, neque qui
32 exquirat semitas eius: * sed qui scit vniuersa, nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua: qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam pecu-
33 dibus, & quadrupedibus: * qui emittit lumen, & vadit: & vocauit illud, &
34 obedit illi in tremore. * Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis, & læ-
35 tatæ sunt: * vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum iucundi-
36 tate, qui fecit illas. * Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus
37 eum. * Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero
38 suo, & Israel dilecto suo. * Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

CAP. IIII.

1 HIc liber mandatorum Dei, & lex,
A quæ est in æternum: omnes, qui tenent eam, peruenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem.
2 * Conuertere Iacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem
3 eius contra lumen eius. * Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam
4 genti alienæ. * Beati sumus Israel: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.
5 * Animæquior esto populus Dei, me-
6 morabilis Israel: * venundati estis Gẽtibus non in perditionẽ: sed propter quod in ira ad iracundiam prouocastis Deum,
7 traditi estis aduersarijs. * Exacerbastis
B enim eum, qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmonijs, & non
8 Deo. * Obliti enim estis Deum, qui nutriuit vos, & contristastis nutricem
9 vestram Ierusalem. * Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim
10 mihi Deus luctum magnum: * Vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit il
11 lis æternus. * Nutriui enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu
12 & luctu. * Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinauerunt a lege Dei. * Iustitias

autem ipsius nescierunt, nec ambulaue-
runt per vias mandatorum Dei, neque
per semitas veritatis eius cum iustitia
ingressi sunt. * Veniant confines Sion, 14
& memorentur captiuitatem filiorum,
& filiarum mearum, quam superduxit
illis æternus. * Adduxit enim super il- 15
los gentem de longinquo, gentem im-
probam, & alterius linguæ: * qui non 16
sunt reueriti senem, neque puerorũ mi-
serti sunt, & abduxerũt dilectos viduæ,
& a filijs vnicã desolauerunt. * Ego au- 17
tem quid possum adiuuare vos? * Qui 18
enim adduxit super vos mala, ipse vos
eripiet de manibus inimicorum vestro-
rum. * Ambulate filij, ambulate: ego 19
enim derelicta sum sola. * Exui me sto- 20
la pacis, indui autem me sacco obsecra- D
tionis, & clamabo ad Altissimũ in die-
bus meis. * Animæquiores estote filij, 21
clamate ad Dominum, & eripiet vos
de manu principum inimicorum. * Ego 22
enim speraui in æternum salutem ve-
stram: & venit mihi gaudium a sancto
super misericordia, quæ veniet vobis ab
æterno salutari nostro. * Emisi enim 23
vos cum luctu & ploratu: reducet autẽ
vos mihi Dominus cũ gaudio & iucun-
ditate in sempiternum. * Sicut enim vi- 24
derunt vicinæ Sion captiuitatem vestrã
a Deo, sic videbunt & in celeritate sa- E
lutem vestram a Deo, quæ superueniet
vobis cum honore magno, & splendo-
re æterno. * Filij patienter sustinete irã, 25
quæ superuenit vobis: persecutus est
enim te inimicus tuus, sed cito videbis
perditionem ipsius: & super ceruices ip-
sius ascendes. * Delicati mei ambulaue- 26
runt vias asperas: ducti sunt enim vt
grex direptus ab inimicis. * Animæquio- 27
res estote filij, & proclamate ad Domi-
num: erit enim memoria vestra ab eo,
qui duxit vos. * Sicut enim fuit sensus 28
vester vt erraretis a Deo: decies tantum
iterum conuertentes requiretis eum.
* Qui enim induxit vobis mala, ipse 29
rursum adducet vobis sempiternam iu- F
cunditatem cum salute vestra. * Animæ- 30
quior esto Ierusalem, exhortatur enim
te, qui te nominauit. * Nocentes peri- 31
bunt, qui te vexauerunt: & qui gratu-
lati sunt in tua ruina, punientur. * ci- 32
uitates, quibus seruierunt filij tui, puniẽ-
tur: & quæ accepit filios tuos. * Sicut 33
enim gauisa est in tua ruina, & lætata
est in casu tuo, sic contristabitur in sua
34 desolatione. * Et amputabitur exultatio
multitudinis eius, & gaudimoniũ eius
35 erit in luctum. * Ignis enim superueniet
G ei ab æterno in longiturnis diebus, &
habitabitur a dæmonijs in multitudine
36 temporis. * Circumspice Ierusalem ad
Orientem, & vide iucunditatem a Deo
37 tibi venientem. * Ecce enim veniunt fi-
lij tui, quos dimisisti dispersos, veniunt
collecti ab Oriente vsque ad Occiden-
tem, in verbo sancti gaudentes in ho-
norem Dei.

CAP. V.

1 EXue te Ierusalem stola luctus, &
A vexationis tuæ: & indue te decore,
& honore eius, quæ a Deo tibi est sem-
2 piternæ gloriæ. * Circumdabit te Deus
diploide iustitiæ, & imponet mitram
3 capiti honoris æterni. * Deus enim ostẽ-
det splendorem suum in te omni, qui
4 sub cælo est. * Nominabitur enim tibi
nomen tuum a Deo in sempiternum:
B Pax iustitiæ, & honor pietatis. * Exur-
5 ge Ierusalem, & sta in excelso: ‖ & cir- ‖ Sup. 4. g. 36
cumspice ad Orientem, & vide colle-
ctos filios tuos ab Oriente sole vsque
ad Occidentem, in verbo sancti gaudẽ-
6 tes Dei memoria. * Exierunt enim abs
C te pedibus ducti ab inimicis: adducet
autem illos Dominus ad te portatos in
7 honore sicut filios regni. * Constituit e-
nim Deus humiliare omnem montem
excelsum, & rupes perennes, & conual-
les replere in æqualitatem terræ: vt am-
bulet Israel diligenter in honorem Dei.
8 * Obumbrauerunt autem & siluæ, &
D omne lignum suauitatis Israel ex man-
9 dato Dei. * Adducet enim Deus Israel
cum iucunditate in lumine maiestatis
suæ, cum misericordia, & iustitia, quæ
est ex ipso.

CAP. VI.

A EXemplar epistolæ, quam misit Iere-
mias ad abducẽdos captiuos in Ba-
byloniam a rege Babyloniorum, vt an-
nunciaret illis secundum quòd præce-
1 ptũ est illi a Deo. * ‖ PROPTER pec- ‖ Ier. 25. b. 9
cata, quæ peccastis ante Deum, abduce-
mini in Babyloniã captiui a Nabucho-
donosor

donosor rege Babyloniorum. * Ingressi 2
itaque in Babylonē, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis vsque ad
generationes septem: post hoc autem
‖Isai.44.b.10 educam vos inde cum pace. * ‖Nunc 3
autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes
metum Gentibus. * Videte ergo ne & 4
vos similes efficiamini factis alienis, &
metuatis, & metus vos capiat in ipsis.
* Visa itaque turba de retro, & ab ante, 5
adorantes, dicite in cordibus vestris:
Te oportet adorari Domine. * Angelus 6
enim meus vobiscum est: ipse autē exquiram animas vestras. * Nam lingua 7
ipsorum polita a fabro, ipsa etiam inaurata, & inargentata falsa sunt, & non
possunt loqui. * Et sicut virgini amanti 8
ornamenta: ita accepto auro fabricati
sunt. * Coronas certe aureas habent su- 9
per capita sua dij illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos.
* Dant autem & ex ipso prostitutis, & 10
meretrices ornant: & iterum cum receperint illud a meretricibus, ornant deos
suos. * Hi autem non liberātur ab æru- 11
gine, & tinea. * Opertis autem illis ve- 12
ste purpurea, extergunt faciem ipsorum B
propter puluerem domus, qui est plurimus inter eos. * Sceptrum autem habet 13
vt homo, sicut iudex regionis, qui in se
peccantem non interficit. * Habet etiā 14
in manu gladium, & securim, se autem
de bello, & a latronibus non liberat.
Vnde vobis notum sit quia nō sunt dij.
* Non ergo timueritis eos. Sicut enim 15
vas hominis confractū inutile efficitur,
tales sunt & dij illorum: * Constitutis 16
illis in domo, oculi eorum pleni sunt
puluere a pedibus introeuntiū. * Et si- 17
cut alicui, qui regem offendit, circumseptæ sunt ianuæ: aut sicut ad sepulchrū
adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris, & seris, ne a latronibus expolientur. * Lucernas accendūt 18
illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo. * Corda vero eorum di- 19
cunt elingere serpentes, qui de terra
sunt, dum comedunt eos, & vestimentū
ipsorum, & non sentiunt. * Nigræ fiunt 20
facies eorum a fumo, qui in domo fit.

21 * Supra corpus eorū, & supra caput eorum volāt noctuæ, & hirundines, & aues
22 etiam similiter & cattæ. * Vnde sciatis
C quia non sunt dij. Ne ergo timueritis
23 eos. * Aurum etiam, quod habent, ad
speciē est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum
24 conflarentur, sentiebāt. * ‖Ex omni pre- ‖Isai.46.b.6
tio empta sunt, in quibus spiritus non
25 inest ipsis. * Sine pedibus in humeris
portantur, ostentantes ignobilitatem suā
hominibus. Confundantur etiā qui co-
26 lunt ea. * Propterea si ceciderint in terram, a semetipsis non consurgunt: neque
si quis eum statuerit rectū, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis munera eo-
27 rum illis apponentur. * Hostias illorum
vendunt Sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendican-
28 ti aliquid impertiunt, * de sacrificijs eorum fœtæ, & menstruatæ contingunt.
Scientes itaque ex his quia non sunt dij,
29 ne timeatis eos. * Vnde enim vocantur
dij? Quia mulieres apponunt dijs argē-
30 teis, & aureis, & ligneis: * & in domibus
eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam,
31 quorum capita nuda sunt. * Rugiūt autem clamantes contra deos suos, sicut in
32 cœna mortui. * Vestimenta eorum aufe-
D runt sacerdotes, & vestiunt vxores suas,
33 & filios suos. * Neque siquid mali patiūtur ab aliquo, neque siquid boni, poterunt retribuere: neque regem consti-
34 tuere possunt, neque auferre. * Similiter neque dare diuitias possunt, neque
malum retribuere. Siquis illis votum
vouerit, & non reddiderit; neque hoc
35 requirunt. * Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potētiori eri-
36 piunt. * Hominem cæcum ad visum nō
restituunt, de necessitate hominem non
37 liberabunt. * Viduæ non miserebuntur,
38 neque orphanis benefacient. * Lapidibus
de monte similes sunt dij illorū, lignei,
& lapidei, & aurei, & argentei. Qui au-
39 tem colunt ea, confundentur. * Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendū,
40 illos esse deos? * Adhuc enim ipsis Chaldæis nō honorantibus ea: qui cum audierint mutū non posse loqui, offerunt
illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:
41 * quasi possint sentire qui non habent
motum,

motum, & ipsi cum intellexerint, re-
linquent ea: sensum enim non habẽt ip-
si dij illorum. * Mulieres autem circũ- 42
datæ funibus in vijs sedent, succendẽtes
ossa oliuarum.* Cum autem aliqua ex 43
ipsis attracta ab aliquo transeunte dor- E
mierit cum eo, proximæ suæ exprobrat
quòd ea non sit digna habita, sicut ipsa,
neque funis eius diruptus sit.* Omnia 44
autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quo-
modo æstimandum, aut dicendum est,
illos esse deos?* A fabris autem, & ab 45
aurificibus facta sunt. Nihil aliud erũt,
nisi id quod volunt esse sacerdotes.* Ar- 46
tifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non
sunt multi tẽporis. Numquid ergo pos-
sunt ea, quæ fabricata sunt ab ipsis, es-
se dij?* Reliquerunt autem falsa, & 47
opprobrium postea futuris.* Nam cum 48
superuenerit illis prælium, & mala; co-
gitant sacerdotes apud se, vbi se abscon-
dant cum illis.* Quomodo ergo senti- 49
ri debeant quoniam dij sunt, qui nec de
bello se liberant, neque de malis se eri-
piunt?* Nam cum sint lignea, inaura- 50
ta, & inargentata, scietur postea quia
falsa sunt ab vniuersis Gentibus, & regi-
bus: quæ manifesta sunt quia non sunt
dij, sed opera manuum hominum, &
nullum Dei opus cum illis.* Vnde er- 51
go notum est, quia non sunt dij, sed o-
pera manuum hominum, & nullũ Dei
opus in ipsis est?* Regem regioni non 52
suscitant, neque pluuiam hominibus da-
bunt.* Iudicium quoque non discer- 53
nent, neque regiones liberabũt ab iniu- F
ria: quia nihil possunt, sicut corniculæ
inter medium cæli, & terræ.* Etenim 54
cum inciderit ignis in domum deorum
ligneorum, argenteorum, & aureorum,
sacerdotes quidem ipsorum fugient, &
liberabuntur: ipsi vero sicut trabes in
medio comburentur.* Regi autem, & 55
bello nõ resistent. Quomodo ergo æsti-
mandum est, aut recipiendum quia dij
sunt?* Non a furibus, neque a latroni- 56
bus se liberabunt dij lignei, & lapidei,
& inaurati & inargentati, quibus hi,
57 qui fortiores sunt,* aurum, & argentũ,
& vestimentum, quo operti sunt, aufe-
rent illis, & abibunt, nec sibi auxilium
58 ferent.* Itaque melius est esse regem
ostentantem virtutem suam: aut vas in
domo vtile, in quo gloriabitur qui pos-
sidet illud: vel ostium in domo, quod
custodit quæ in ipsa sunt, quàm falsi dij.
59 * Sol quidem, & luna, ac sidera cum
sint splendida, & emissa ad vtilitates,
60 obaudiunt.* Similiter & fulgur cum
apparuerit, perspicuũ est: id ipsum au-
tem & spiritus in omni regione spirat.
61 * Et nubes, quibus cum imperatum fue-
rit a Deo perambulare vniuersum orbẽ,
62 perficiunt quod imperatũ est eis.* Ignis
G etiam missus desuper vt consumat mõ-
tes, & siluas, facit quod præceptum est
ei. Hæc autem neque speciebus, neque
63 virtutibus vni eorum similia sunt.* Vn-
de neque existimandũ est, neque dicen-
dum, illos esse deos, quando non pos-
sunt neque iudicium iudicare, neque
64 quidquam facere hominibus.* Scientes
itaque quia nõ sunt dij, ne ergo timue-
65 ritis eos.* Neque enim regibus maledi-
66 cent, neque benedicent.* Signa etiam
in cælo Gentibus non ostendunt, neque
vt sol lucebunt, neque illuminabunt vt
67 luna.* Bestiæ meliores sunt illis, quæ
possunt fugere sub tectum, ac prodesse
68 sibi.* Nullo itaque modo nobis est ma-
nifestum quia sunt dij: propter quod ne
69 timeatis eos.* Nam sicut in cucumera-
rio formido nihil custodit: ita sunt dij
illorum lignei, & argentei, & inaurati.
70 * Eodem modo & in horto spina alba,
supra quam omnis auis sedet. Similiter
& mortuo proiecto in tenebris similes
sunt dij illorum lignei, & inaurati, &
71 inargentati: *A purpura quoque & mu-
rice, quæ supra illos tineant, scietis ita-
que quia nõ sunt dij. Ipsi etiam postre-
mo comeduntur, & erunt opprobrium
72 in regione.* Melior est homo iustus,
qui non habet simulachra: nam erit lon-
ge ab opprobrijs.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

ET factum est in tri- 1
gesimo anno, in A
quarto, in quinta
mensis, cum essem
in medio captiuo-
rum ‖ iuxta fluuium ‖ Inf. 3. f. 23. 10. d. 20
Chobar, aperti sunt
cæli, & vidi visiones Dei. * In quinta 2
mensis, ipse est annus quintus transmi-
grationis regis Ioachin, * factum est 3
verbum Domini ad Ezechielem filium
Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum,
secus flumen Chobar: & facta est super
eum ibi manus Domini. * Et vidi, & 4
ecce ventus turbinis veniebat ab Aqui- B
lone: & nubes magna, & ignis inuoluēs,
& splendor in circuitu eius: & de me-
dio eius quasi species electri, id est de 5
medio ignis: * & in medio eius simili-
tudo quattuor animalium: & hic aspe-
ctus eorum, similitudo hominis in eis.
* Quattuor facies vni, & quattuor pen- 6
næ vni. * Pedes eorum pedes recti, & 7
planta pedis eorum quasi planta pedis
vituli, & scintillæ quasi aspectus æris
candentis. * Et manus hominis sub pen- 8
nis eorum in quattuor partibus: & fa-
cies, & pennas per quattuor partes ha-
bebant. * Iunctæq. erant pennæ eorum 9
alterius ad alterum, non reuertebantur C
cum incederent: sed vnumquodque an-
te faciem suam gradiebatur. * Similitu- 10
do autem vultus eorum: facies hominis,
& facies leonis a dextris ipsorum quat-
tuor: facies autem bouis, a sinistris ip-
sorum quattuor, & facies aquilæ desu-
per ipsorum quattuor. * Facies eorum, 11
& pennæ eorum extentæ desuper: duæ
pennæ singulorum iungebantur, & duæ
tegebant corpora eorum: * & vnum- 12
quodque eorum coram facie sua ambu-
labat: vbi erat impetus spiritus, illuc
gradiebantur, nec reuertebantur cum
13 ambularent. * Et similitudo animalium,
D aspectus eorum quasi carbonum ignis
ardentium, & quasi aspectus lampada-
rum. Hæc erat visio discurrens in me-
dio animalium, splendor ignis, & de
14 igne fulgur egrediens. * Et animalia
ibant, & reuertebantur in similitudinem
15 fulguris coruscantis. * Cumq. aspi-
cerem animalia, apparuit rota vna
super terram iuxta animalia, habens
16 quattuor facies. * & aspectus rotarum,
& opus earum, quasi visio maris: &
vna similitudo ipsarum quattuor: &
aspectus earum & opera, quasi sit rota
17 in medio rotæ. * Per quattuor partes
earum euntes ibant: & non reuerteban-
18 tur cum ambularent. * Statura quoque
E erat rotis, & altitudo, & horribilis aspe-
ctus: & ‖ totum corpus oculis plenum ‖ Inf. 10. c. 12
19 in circuitu ipsarum quattuor. * Cumq.
ambularent animalia, ambulabant pari-
ter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarentur
animalia de terra, eleuabantur simul &
20 rotæ. * Quocumque ibat spiritus, illuc
eunte spiritu, & rotæ pariter eleua-
bantur, sequentes eum. Spiritus enim
21 vitæ erat in rotis. * Cum euntibus
ibant, & cum stantibus stabant: & cum
eleuatis a terra, pariter eleuabantur &
rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ
22 erat in rotis. * Et similitudo super ca-
F pita animalium firmamenti, quasi aspe-
ctus crystalli horribilis, & extenti su-
23 per capita eorum desuper. * Sub fir-
mamento autem pennæ eorum rectæ al-
terius ad alterum: vnumquodque dua-
bus alis velabat corpus suum, & alterum
24 similiter velabatur. * Et audiebam so-
num alarum, quasi sonum aquarum
multarum, quasi sonum sublimis Dei:
cum ambularent quasi sonus erat mul-
titudinis vt sonus castrorum: cumq. sta-
rent, demittebantur pennæ eorum.

Nam

* Nam cum fieret vox ſuper firmamen- 25
tum, quod erat ſuper caput eorum, G
ſtabant, & ſubmittebant alas ſuas. * Et 26
ſuper firmamentum, quod erat immi-
nens capiti eorum, quaſi aſpectus lapi-
dis ſapphiri ſimilitudo throni: & ſuper
ſimilitudinem throni, ſimilitudo quaſi
aſpectus hominis deſuper.* Et vidi qua- 27
ſi ſpeciem electri, velut aſpectum ignis,
intrinſecus eius per circuitum: a lumbis
eius & deſuper, & a lumbis eius vſque
deorſum, vidi quaſi ſpeciem ignis ſplen-
dentis in circuitu: * Velut aſpectum ar- 28
cus cũ fuerit in nube in die pluuiæ. hic
erat aſpectus ſplendoris per gyrum.

CAP. II.

HÆc viſio ſimilitudinis gloriæ Do- 1
mini. & vidi, & cecidi in faciem A
meam, & audiui vocem loquentis. Et di-
xit ad me: Fili hominis ſta ſuper pedes
tuos, & loquar tecum. * Et ingreſſus eſt 2
in me ſpiritus poſtquã locutus eſt mihi,
& ſtatuit me ſupra pedes meos: & au-
diui loquentem ad me, * & dicentem: 3
Fili hominis, mitto ego te ad filios Iſrael, B
ad Gentes apoſtatrices, quæ receſſerunt
a me: ipſi & patres eorum præuaricati
ſunt pactum meum vſque ad diem hãc.
* Et filij dura facie, & indomabili cor- 4
de ſunt, ad quos ego mitto te: & dices
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: * Si 5
forte vel ipſi audiant, & ſi forte quieſcãt,
quoniam domus exaſperans eſt: & ſciẽt
quia propheta fuerit in medio eorum.
* Tu ergo fili hominis ne timeas eos, ne- 6
que ſermones eorum metuas: quoniam C
increduli, & ſubuerſores ſunt tecum, &
cum ſcorpionibus habitas. verba eorum
ne timeas, & vultus eorum ne formides
quia domus exaſperãs eſt. * Loquéris er- 7
go verba mea ad eos, ſi forte audiant, &
quieſcant: quoniam irritatores ſunt. * Tu 8
autem fili hominis audi quæcumque lo- D
quor ad te: & noli eſſe exaſperans ſicut
domus exaſperatrix eſt: aperi os tuum
& comede quæcumque ego do tibi. * Et 9
vidi, & ecce manus miſſa ad me, in qua
erat inuolutus liber: & expandit illum
ª Apoc.5.a.1 coram me, ª qui erat ſcriptus intus, &
foris: & ſcriptæ erant in eo lamentatio-
nes, & carmen, & væ.

CAP. III.

1 ET dixit ad me: Fili hominis quod-
A cumque inueneris comede: come-
de volumen iſtud, & vadens loquere ad
2 filios Iſrael. * Et aperui os meum, & ci-
3 bauit me volumine illo: * & dixit ad
me: Fili hominis venter tuus comedet,
& viſcera tua complebuntur volumine
iſto, quod ego do tibi. ª Et comedi il- ª Apo.10.d.9.
lud: & factum eſt in ore meo ſicut mel 10
4 dulce. * Et dixit ad me: Fili homi-
nis vade ad domum Iſrael, & loquéris
5 verba mea ad eos. * Non enim ad po-
pulum profundi ſermonis, & ignotæ lin
6 guæ tu mitteris ad domum Iſrael: * ne-
que ad populos multos profundi ſer-
monis, & ignotæ linguæ, quorum non
poſſis audire ſermones: & ſi ad illos mit
7 tereris, ipſi audirent te. * Domus au-
B tem Iſrael nolunt audire te: quia nolũt
audire me. omnis quippe domus Iſrael
8 attrita fronte eſt, & duro corde. * Ecce
dedi faciem tuam valentiorem faciebus
eorum, & frõtem tuam duriorem fron-
9 tibus eorum. * Vt adamantem, & vt
ſilicem dedi faciẽ tuam: ne timeas eos,
neque metuas a facie eorum: quia do-
10 mus exaſperans eſt. * Et dixit ad me:
Fili hominis omnes ſermones meos,
quos ego loquor ad te, aſſume in cor-
11 de tuo, & auribus tuis audi: * Et vade
ingredere ad tranſmigrationem, ad fi-
C lios populi tui, & loquéris ad eos, &
dices eis: Hæc dicit Dominus Deus: ſi
12 forte audiant, & quieſcant. * Et aſſum-
pſit me ſpiritus, & audiui poſt me vo-
cem cõmotionis magnæ: Benedicta glo-
13 ria Domini de loco ſuo, * & vocem ala-
rum animalium percutientium alteram
ad alteram, & vocem rotarum ſequen-
tium animalia, & vocem commotionis
14 magnæ. * Spiritus quoque leuauit me,
D & aſſumpſit me: & abij amarus in indi-
gnatione ſpiritus mei: manus enim Do-
15 mini erat mecum, confortans me. * Et
veni ad tranſmigrationem, ad aceruum
nouarum frugum, ad eos, qui habita-
bant iuxta flumen Chobar, & ſedi vbi
illi ſedebant: & manſi ibi ſeptem die-
16 bus mœrens in medio eorum. * Cum
autem pertranſiſſent ſeptem dies, factum
eſt verbum Domini ad me, dicens:
* Fili

Inf.33.b.7 * [a] Fili hominis ſpeculatorē dedi te do- 17
mui Iſrael: & audies de ore meo verbũ,
& annunciabis eis ex me. * Si dicente 18
me ad impium: Morte morieris: non
annunciaueris ei, neque locutus fueris
vt auertatur a via ſua impia, & viuat: E
ipſe impius in iniquitate ſua morietur,
ſanguinem autem eius de manu tua re-
quiram. * Si autem tu annunciaueris 19
impio, & ille non fuerit conuerſus ab
impietate ſua, & a via ſua impia: ipſe
quidē in iniquitate ſua morietur, tu au-
tem animam tuam liberaſti. * Sed & ſi 20
conuerſus iuſtus a iuſtitia ſua fuerit, &
fecerit iniquitatem: ponam offendicu-
lum coram eo, ipſe morietur, quia non
annunciaſti ei: in peccato ſuo morietur,
& non erunt in memoria iuſtitiæ eius,
quas fecit: ſanguinem vero eius de ma-
nu tua requiram. * Si autem tu annun- 21
ciaueris iuſto vt non peccet iuſtus, & F
ille non peccauerit: viuens viuet, quia
annunciaſti ei, & tu animam tuam libe-
raſti. * Et facta eſt ſuper me manus Do- 22
mini, & dixit ad me: Surgens egre-
dere in campum, & ibi loquar tecum:
* Et ſurgens egreſſus ſum in campum: 23
& ecce ibi gloria Domini ſtabat quaſi
Sup.1.a.3 gloria, quam vidi [b] iuxta fluuium Cho-
bar: & cecidi in faciem meam. * Et in- 24
greſſus eſt in me ſpiritus, & ſtatuit me
ſuper pedes meos: & locutus eſt mihi,
& dixit ad me: Ingredere, & includere G
in medio domus tuæ. * Et tu fili homi- 25
nis, ecce data ſunt ſuper te vincula, &
ligabunt te in eis: & non egredieris de
medio eorum. * Et linguam tuam ad- 26
hærere faciam palato tuo, & eris mu-
tus, nec quaſi vir obiurgans: quia do-
mus exaſperans eſt. * Cum autem lo- 27
cutus fuero tibi, aperiam os tuum, & di-
ces ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Qui audit, audiat: & qui quieſcit, quie-
ſcat: quia domus exaſperans eſt.

CAP. IIII.

ET tu fili hominis ſume tibi laterem, 1
& pones eum coram te: & deſcri- A
bes in eo ciuitatem Ieruſalem. * Et 2
ordinabis aduerſus eam obſidionem, &
ædificabis munitiones, & comportabis
aggerem, & dabis contra eam caſtra,
3 & pones arietes in gyro. * Et tu ſume
tibi ſartaginem ferream, & pones eam
in murum ferreum inter te, & inter ci-
uitatem: & obfirmabis faciem tuam ad
eam, & erit in obſidionem, & circum-
dabis eam: ſignum eſt domui Iſrael.
4 * Et tu dormies ſuper latus tuum ſini-
ſtrum, & pones iniquitates domus Iſrael
ſuper eo numero dierum, quibus dor-
mies ſuper illud, & aſſumes iniquita-
5 tem eorum. * Ego autem dedi tibi an-
B nos iniquitatis eorum, numero dierum
trecentos & nonaginta dies: & portabis
6 iniquitatem domus Iſrael. * Et cum cō-
pleueris hæc, dormies ſuper latus tuum
dexterum ſecundò: & [b] aſſumes iniqui- Nu.14.f.34
tatem domus Iuda quadraginta diebus.
diem pro anno, diem, inquam, pro an-
7 no dedi tibi. * Et ad obſidionem Ieru-
ſalem conuertes faciem tuam, & bra-
chium tuum erit extentum: & prophe-
8 tabis aduerſus eam. * Ecce circumdedi
te vinculis: & non te conuertes a latere
tuo in latus aliud, donec compleas dies
9 obſidionis tuæ. * Et tu ſume tibi fru-
mentum, & hordeum, & fabam, & len-
tem, & milium, & viciam: & mittes ea
in vas vnum, & facies tibi panes nume-
ro dierum, quibus dormies ſuper latus
tuum: trecentis & nonaginta diebus co-
10 medes illud. * Cibus autem tuus, quo
C veſcéris, erit in pondere viginti ſtateres
in die: a tempore vſque ad tempus co-
11 medes illud. * Et aquam in menſura
bibes, ſextam partem hin: a tempore
12 vſque ad tempus bibes illud. * Et qua-
ſi ſubcinericium hordeaceum comedes
illud: & ſtercore, quod egreditur de
homine, operies illud in oculis eorum.
13 * Et dixit Dominus: Sic comedent filij
Iſrael [b] panem ſuum pollutū inter Gen- Oſe.9.a.3
14 tes, ad quas eijciam eos. * Et dixi:
A a a, Domine Deus, ecce anima mea
non eſt polluta, & morticinum, & lace-
ratum a beſtijs non comedi ab infantia
D mea vſque nunc, & non eſt ingreſſa in
15 os meum omnis caro immunda. * Et di-
xit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum
pro ſtercoribus humanis: & facies panē
16 tuum in eo. * Et dixit ad me: Fili ho-
minis: [b] Ecce ego cōteram baculum pa- Inf.5.d.16 & 14.d.13
nis in Ieruſalem: & comedent panem in
pondere, & in ſolicitudine: & aquam in
17 menſura, & in anguſtia bibent: * Vt de-
ficien-

ficientibus pane & aqua, corruat vnuſ- 17
quiſque ad fratrem ſuum: & contabe-
ſcant in iniquitatibus ſuis.

CAP. V.

ET tu fili hominis ſume tibi gladium 1
acutum, radentem pilos: & aſſu- A
mes eum, & duces per caput tuum, &
per barbam tuam: & aſſumes tibi ſta-
teram ponderis, & diuides eos. * Ter- 2
tiam partem igni combures in medio
ciuitatis, iuxta completionem dierum
obſidionis: & aſſumes tertiam partem,
& concides gladio in circuitu eius: ter-
tiam vero aliam diſperges in ventum,
& gladium nudabo poſt eos. * Et ſu- 3
mes inde paruum numerum: & ligabis
eos in ſummitate pallij tui. * Et ex eis 4
rurſum tolles, & proijcies eos in me-
dio ignis, & combures eos igni: & ex
eo egredietur ignis in omnem domum
Iſrael. * Hæc dicit Dominus Deus: Iſta 5
eſt Ieruſalem, in medio Gentium poſui
eam, & in circuitu eius terras. * Et 6
contempſit iudicia mea, vt plus eſſet
impia quàm Gentes: & præcepta mea
vltra quàm terræ, quæ in circuitu eius B
ſunt. iudicia enim mea proiecerunt, &
in præceptis meis non ambulauerunt.
*Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Quia 7
ſuperaſtis Gentes, quæ in circuitu ve-
ſtro ſunt, & in præceptis meis non am-
bulaſtis, & iudicia mea non feciſtis, &
iuxta iudicia Gentium, quæ in circuitu
veſtro ſunt, non eſtis operati; * Ideo 8
hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad
te, & ipſe ego faciam in medio tui iu-
dicia in oculis Gentium. * & faciam 9
in te quod non feci, & quibus ſimilia
vltra non faciam propter omnes abomi-
nationes tuas. * Ideo patres comedent 10
filios in medio tui, & filij comedent
patres ſuos, & faciam in te iudicia, &
ventilabo vniuerſas reliquias tuas in om
nem ventum. * Idcirco viuo ego, dicit 11
Dominus Deus: Niſi pro eo quòd ſan- C
ctum meum violaſti in omnibus offen-
ſionibus tuis, & in cunctis abominatio-
nibus tuis: ego quoque confringam, &
non parcet oculus meus, & non miſe-
rebor. * Tertia pars tui peſte morie- 12
tur, & fame conſumetur in medio tui:
& tertia pars tui in gladio cadet in cir-
cuitu tuo: tertiam vero partem tuam in
omnem ventum diſpergam, & gladium
13 euaginabo poſt eos. * Et complebo fu-
rorem meum, & requieſcere faciam in-
dignationem meam in eis, & conſola-
bor: & ſcient quia ego Dominus locu-
tus ſum in zelo meo, cum impleuero
14 indignationem meam in eis. * Et dabo
te in deſertum, & in opprobrium Gen-
D tibus, quæ in circuitu tuo ſunt, in con-
15 ſpectu omnis prætereuntis. * Et eris
opprobrium, & blaſphemia, exemplum,
& ſtupor in Gentibus, quæ in circuitu
tuo ſunt, cum fecero in te iudicia in
furore, & in indignatione, & in incre-
16 pationibus iræ. * Ego Dominus locu-
tus ſum: Quando miſero ſagittas famis
peſſimas in eos: quæ erunt mortiferæ,
& quas mittam vt diſperdam vos: & fa-
mem congregabo ſuper vos, & ‖ con- ‖Sup.4.d.16
17 teram in vobis baculum panis. * Et im- Inf.14.d.13
mittam in vos famem, & beſtias peſſimas
vſque ad internecionem: & peſtilentia,
& ſanguis tranſibunt per te, & gladium
inducam ſuper te. ego Dominus locu-
tus ſum.

CAP. VI.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis pone faciem
A tuam ad montes Iſrael, & prophetabis ad
3 eos, * & dices: ‖ Montes Iſrael audite ver- ‖Inf.36.a.2
bum Domini Dei: Hæc dicit Dominus
Deus montibus, & collibus, rupibus, &
vallibus: Ecce ego inducã ſuper vos gla-
4 dium, & diſperdam excelſa veſtra, * & de-
moliar aras veſtras, & confringentur ſi-
mulachra veſtra: & deijciam interfectos
5 veſtros ante idola veſtra. * Et dabo cada-
uera filiorum Iſrael ante faciem ſimula-
chrorum veſtrorum: & diſpergam oſſa
6 veſtra circum aras veſtras * in omnibus
B habitationibus veſtris. Vrbes deſertæ
erunt, & excelſa demolientur, & diſſi-
pabuntur: & interibunt aræ veſtræ, &
confringentur: & ceſſabunt idola ve-
ſtra, & conterentur delubra veſtra, &
7 delebuntur opera veſtra. * Et cadet in-
terfectus in medio veſtri: & ſcietis quia
8 ego ſum Dominus. * Et relinquam in
vobis eos, qui fugerint gladium in
Gentibus, cum diſperſero vos in ter-
9 ris. * Et recordabũtur mei liberati veſtri
in

in Gentibus, ad quas captiui ducti ſunt: C
quia contriui cor eorum fornicans, &
recedens a me; & oculos eorum forni-
cantes poſt idola ſua: & diſplicebunt ſi-
bimet ſuper malis quæ fecerunt in vni-
uerſis abominationibus ſuis. * Et ſcient 10
quia ego Dominus non fruſtra locutus
ſum vt facerem eis malum hoc. * Hæc 11
dicit Dominus Deus: Percute manum
tuam, & allide pedem tuum, & dic:
Heu, ad omnes abominationes malorũ
domus Iſrael: quia gladio, fame, & pe-
ſte ruituri ſunt. * Qui longe eſt, peſte 12
morietur: qui autem prope, gladio
corruet: & qui relictus fuerit, & obſeſ-
ſus, fame morietur: & complebo indi-
gnationem meam in eis. * Et ſcietis quia 13
ego Dominus, cum fuerint interfecti D
veſtri in medio idolorum veſtrorum in
circuitu ararum veſtrarum, in omni col-
le excelſo, & in cunctis ſummitatibus
montium, & ſubtus omne lignum ne-
moroſum, & ſubtus vniuerſam quercũ
frondoſam, locum vbi accenderũt thu-
ra redolentia vniuerſis idolis ſuis. * Et 14
extendam manum meam ſuper eos: &
faciam terram deſolatam, & deſtitutam
a deſerto Deblatha in omnibus habita-
tionibus eorum: & ſcient quia ego
Dominus.

CAP. VII.

ET factus eſt ſermo Domini ad me, 1
dicens: * Et tu fili hominis, hæc di- 2
cit Dominus Deus terræ Iſrael: Finis ve- A
nit, venit finis ſuper quattuor plagas
terræ. * Nunc finis ſuper te, & immit- 3
tam furorem meum in te: & iudicabo
te iuxta vias tuas: & ponam contra te
omnes abominationes tuas. * Et non 4
parcet oculus meus ſuper te, & non
miſerebor: ſed vias tuas ponã ſuper te,
& abominationes tuæ in medio tui e-
rũt: & ſcietis quia ego Dominus. * Hæc 5
dicit Dominus Deus: Afflictio vna, af- B
flictio ecce venit. * finis venit, venit fi- 6
nis, euigilauit aduerſum te: ecce venit.
* Venit contritio ſuper te, qui habitas 7
in terra: venit tempus, prope eſt dies
occiſionis, & non gloriæ montium.
* Nunc de propinquo effundam iram 8
meam ſuper te, & complebo furorem
meum in te: & iudicabo te iuxta vias
tuas, & imponam tibi omnia ſcelera
9 tua: * Et non parcet oculus meus, nec
C miſerebor, ſed vias tuas imponam tibi,
& abominationes tuæ in medio tui erũt:
& ſcietis quia ego ſum Dominus percu-
10 tiens. * Ecce dies, ecce venit: egreſſa eſt
contritio, floruit virga, germinauit ſu-
11 perbia: * Iniquitas ſurrexit in virga im-
pietatis: non ex eis, & non ex populo,
neque ex ſonitu eorum: & non erit re-
12 quies in eis. * Venit tempus, appropin-
quauit dies: qui emit, non lætetur: &
qui vendit, non lugeat: quia ira ſuper
13 omnem populum eius. * Quia qui ven-
D dit, ad id, quod vendidit, non reuerte-
tur, & adhuc in viuentibus vita eorum.
viſio enim ad omnem multitudinem
eius non regredietur: & vir in iniquita-
14 te vitæ ſuæ non confortabitur. * Canite
tuba, præparentur omnes, & nõ eſt qui
vadat ad prælium: ira enim mea ſuper
15 vniuerſum populum eius. * Gladius fo-
ris: & peſtis, & fames intrinſecus: qui
in agro eſt, gladio morietur: & qui in
ciuitate, peſtilentia, & fame deuorabun-
16 tur. * Et ſaluabuntur qui fugerint ex eis:
& erunt in mõtibus quaſi columbæ cõ-
uallium omnes trepidi, vnuſquiſque in
17 iniquitate ſua. * Omnes manus diſſoluẽ-
18 tur, & omnia genua fluent aquis. * ‖ Et ‖ Iſai. 15. a. 3
E accinget ſe cilicijs, & operiet eos for- Ier. 48. f. 37
mido, & in omni facie confuſio, & in Prou. 11. a. 4 Soph. 1. d. 18
19 vniuerſis capitibus eorum caluitiũ. * Ar- Eccl. 5. c. 10.
gentum eorum foras proijcietur, & au- 13
rum eorum in ſterquiliniũ erit. Argen-
tum eorum, & aurum eorum non vale-
bit liberare eos in die furoris Domini.
Animam ſuam non ſaturabunt, & ven-
tres eorum non implebuntur: quia ſcã-
20 dalum iniquitatis eorum factum eſt. * Et
F ornamentum monilium ſuorum in ſu-
perbiam poſuerunt, & imagines abomi-
nationum ſuarum, & ſimulachrorum
fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis il-
21 lud in immunditiam: * & dabo illud in
manus alienorum ad diripiendum, &
impijs terræ in prædam, & contamina-
22 bunt illud. * Et auertam faciem meam
ab eis, & violabunt arcanum meum: &
introibunt in illud emiſſarij, & conta-
23 minabunt illud. * Fac concluſionẽ: quo-
niam terra plena eſt iudicio ſanguinum,
24 & ciuitas plena iniquitate. * Et adducã
G peſſimos de Gentibus, & poſſidebũt do-
mos

mos eorum. & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebũt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, 25
requirent pacem, & non erit. *Contur- 26
batio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærẽt visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & cõsilium a senioribus. * Rex lu- 27
gebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

CAP. VIII.

ET factum est in anno sexto, in sex- 1
to mense, in quinta mensis: ego se- A
debam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me, & cecidit ibi super
me manus Domini Dei. * Et vidi, & 2
ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius, & deorsum, ignis: & a lumbis eius, & sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri.
Dan. 14. E. 35 * Et emissa similitudo manus apprehẽ- 3
dit me in cincinno capitis mei: & ele- B
uauit me Spiritus inter terram, & cælum: & adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonẽ, vbi erat statutum idolum zeli ad prouocãdam æmu-
lationem. * Et ecce ibi gloria Dei Israel 4
secundum visionem, quam videram in
campo. * Et dixit ad me: Fili hominis, 5
leua oculos tuos ad viam Aquilonis. Et C
leuaui oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu. * Et dixit ad 6
me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, vt procul recedã a sanctuario meo? & adhuc conuersus
videbis abominationes maiores. * Et in- 7
troduxit me ad ostium atrij: & vidi, &
ecce foramen vnum in pariete. * Et di- 8
xit ad me: Fili hominis fode parietem. D
Et cum fodissem parietem, apparuit o-
stium vnum. * Et dixit ad me: Ingrede- 9
re, & vide abominationes pessimas, quas
isti faciunt hic. * Et ingressus vidi, & 10
ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pa-
11 riete in circuitu per totum. * Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Iezonias filius Saphan stabat in me-
E dio eorum, stantium ante picturas: & vnusquisque habebat thuribulũ in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat. * Et dixit ad me: Certe vides
12 fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, vnusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Nõ videt Dominus nos, dereliquit Dominus
13 terram. * Et dixit ad me: Adhuc cõuersus videbis abominationes maiores, quas
14 isti faciunt. * Et introduxit me per ostiũ
F portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres se-
15 debant plangentes Adonidem. * Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis: adhuc cõuersus videbis abominationes
16 maiores his. * Et introduxit me in atriũ domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi vigintiquinque viri dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabãt ad or-
17 tum Solis. * Et dixit ad me: Certe vidi-
G sti fili hominis: numquid leue est hoc domui Iuda vt facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate conuersi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum
18 ad nares suas. * Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cum clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAP. IX.

1 ET clamauit in auribus meis voce
A magna, dicens: Appropinquauerũt visitationes vrbis, & vnusquisque vas in-
2 terfectionis habet in manu sua. * Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vniuscuiusque vas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentariũ scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, &
3 steterunt iuxta altare æreum: * Et gloria
B Domini Israel assumpta est de cherub, quæ erat super eũ ad limen domus: & vocauit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis

lumbis suis. * Et dixit Dominus ad eũ : 4
Transi per mediam ciuitatem in medio
Exod. 12. c. 7 Ierusalem : ‖ & signa thau super frontes
Apoc. 7. a. 3 virorum gementium, & dolentium su-
per cunctis abominationibus, quæ fiunt
in medio eius. * Et illis dixit, audiente 5
me : Trãsite per ciuitatem sequentes eũ,
& percutite : non parcat oculus vester,
neque misereamini. * Senem, adolescen- 6
tulum, & virginem, paruulum, & mu-
lieres interficite vsque ad internecionẽ : C
omnem autem, super quem videritis
thau, ne occidatis, & a sanctuario meo
incipite. Cœperunt ergo a viris seniori-
bus, qui erant ante faciem domus. * Et 7
dixit ad eos : Contaminate domum, &
implete atria interfectis : egredimini. Et
egressi sunt, & percutiebant eos, qui e-
rant in ciuitate. * Et cæde completa, 8
remansi ego : ruiq. super faciem meam,
& clamans aio : Heu, heu, heu Domine
Deus : ergone disperdes omnes reliquias
Israel, effundens furorem tuũ super Ie-
rusalem ? * Et dixit ad me : Iniquitas do- 9
mus Israel, & Iuda, magna est nimis D
valde, & repleta est terra sanguinibus,
& ciuitas repleta est auersione : dixerunt
enim : Dereliquit Dominus terram, &
Dominus non videt. * Igitur & meus 10
non parcet oculus, neque miserebor :
viam eorum super caput eorum reddã.
* Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui 11
habebat atramentarium in dorso suo,
respondit verbum, dicens : Feci sicut
præcepisti mihi.

CAP. X.

ET vidi, & ecce in firmamento, quod 1
erat super caput cherubim, quasi la- A
pis sapphirus, quasi species similitudinis
solij, apparuit super ea. * Et dixit ad vi- 2
rum, qui indutus erat lineis, & ait : In-
gredere in medio rotarum, quæ sunt
subtus cherubim, & imple manum tuã
prunis ignis, quæ sunt inter cherubim,
& effunde super ciuitatem. Ingressusq.
est in conspectu meo : * cherubim autẽ 3
stabant a dextris domus cum ingredere-
tur vir, & nubes impleuit atrium inte-
rius. * Et eleuata est gloria Domini de- 4
super cherub ad limen domus : & reple-
ta est domus nube, & atrium repletum
est splendore gloriæ Domini. * Et soni- 5
tus alarum cherubim audiebatur vsque
ad atrium exterius, quasi vox Dei om-
6 nipotentis loquentis. * Cumq. præcepis-
B set viro, qui indutus erat lineis, dicens :
Sume ignem de medio rotarum, quæ
sunt inter cherubim : ingressus ille stetit
7 iuxta rotam. * Et extendit cherub ma-
num de medio cherubim ad ignem, qui
erat inter cherubim : & sumpsit, & dedit
in manus eius, qui indutus erat lineis :
8 qui accipiens egressus est. * Et apparuit
in cherubim similitudo manus hominis
9 subtus pennas eorum. * & vidi, & ecce
quattuor rotæ iuxta cherubim : rota vna
iuxta cherub vnum, & rota alia iuxta
cherub vnum : species autem rotarum
10 erat quasi visio lapidis crysolithi. * &
aspectus earũ similitudo vna quattuor :
11 quasi sit rota in medio rotæ. * Cumq.
ambularent, in quattuor partes gradie-
bantur : & non reuertebantur ambulan-
tes, sed ad locum, ad quem ire declina-
bat quæ prima erat, sequebantur & ce-
12 teræ, nec conuertebantur. * Et omne
C corpus earum, & colla, & manus, &
pennæ, & circuli plena erant oculis, in
13 circuitu quattuor rotarum. * Et rotas
istas vocauit volubiles, audiente me.
14 * Quattuor autem facies habebat vnum :
facies vna, facies cherub : & facies secũ-
da, facies hominis : & in tertio facies
15 leonis : & in quarto facies aquilæ. * Et
eleuata sunt cherubim : ipsum est ani-
mal, quod videram iuxta fluuium Cho-
16 bar. * Cumq. ambularent cherubim,
ibant pariter & rotæ iuxta ea : & cum
eleuarent cherubim alas suas vt exalta-
rentur de terra, non residebant rotæ, sed
17 & ipsæ iuxta erant. * Stantibus illis, sta-
bant : & cum eleuatis eleuabantur. spi-
18 ritus enim vitæ erat in eis. * Et egressa
D est gloria Domini a limine templi : &
19 stetit super cherubim. * Et eleuãtia che-
rubim alas suas, exaltata sunt a terra
coram me : & illis egredientibus, rotæ
quoque subsecutæ sunt : & stetit in in-
troitu portæ domus Domini orientalis :
20 & gloria Dei Israel erat super ea. * Ip-
sum est animal, quod vidi subter Deum
Israel ‖ iuxta fluuiũ Chobar : & intellexi ‖ Sup. 1. a. 1. 4
21 quia cherubim essent. * Quattuor vultus
vni, & quattuor alæ vni : & similitudo
22 manus hominis sub alis eorum. * Et
similitudo vultuum eorum, ipsi vultus

quos videram iuxta fluuium Chobar, &
intuitus eorum, & impetus singulorum
ante faciem suam ingredi.

CAP. XI.

ET eleuauit me spiritus, & introdu- 1
xit me ad portam domus Domini A
orientalem, quæ respicit ad solis ortum:
& ecce in introitu portæ viginti quin-
que viri: & vidi in medio eorum Iezo-
niam filium Azur, & Pheltiam filium
Banaiæ, principes populi. * Dixitq. ad 2
me: Fili hominis, hi sunt viri, qui co-
gitant iniquitatem, & tractant consiliũ
pessimum in vrbe ista, * dicentes: Non- 3
ne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est
lebes, nos autem carnes. * Idcirco vati- 4
cinare de eis, vaticinare fili hominis.
* Et irruit in me spiritus Domini, & 5
dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Domi-
nus: Sic locuti estis domus Israel, & co-
gitationes cordis vestri ego noui. * Plu- 6
rimos occidistis in vrbe hac, & imple-
stis vias eius interfectis. * Propterea hæc 7
dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, B
quos posuistis in medio eius, hi sunt
carnes, & hæc est lebes: & educam vos
de medio eius. * Gladium metuistis, & 8
gladium inducam super vos, ait Domi-
nus Deus. * Et eijciam vos de medio e- 9
ius, daboq. vos in manu hostium, &
faciam in vobis iudicia. * Gladio cade- 10
tis: in finibus Israel iudicabo vos, &
scietis quia ego Dominus. * Hæc non 11
erit vobis in lebetem, & vos non eritis
in medio eius in carnes: in finibus Is-
rael iudicabo vos. * Et scietis quia ego 12
Dominus: quia in præceptis meis non
ambulastis, & iudicia mea non fecistis,
sed iuxta iudicia Gentium, quæ in cir-
cuitu vestro sunt, estis operati. * Et fa- 13
ctum est, cum prophetarem, Pheltias fi-
lius Banaiæ mortuus est: & cecidi in
faciem meam clamans voce magna, &
dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: con-
summationẽ tu facis reliquiarũ Israel?
* Et factum est verbum Domini ad me, 14
dicens: * Fili hominis, fratres tui, fratres 15
tui, viri propinqui tui, & omnis domus C
Israel, vniuersi, quibus dixerũt habitato-
res Ierusalem: Longe recedite a Domi-
no, nobis data est terra in possessionem.
* Propterea hæc dicit Dominus Deus; 16
quia longe feci eos in Gentibus, & quia
dispersi eos in terris: ero eis in sanctifi-
cationem modicam in terris, ad quas
17 venerunt. * Propterea loquere: Hæc di-
cit Dominus Deus: Congregabo vos de
populis, & adunabo de terris, in quibus
dispersi estis, daboq. vobis humũ Israel.
18 * Et ingredientur illuc, & auferent om-
nes offensiones, cũctasq. abominationes
19 eius de illa. * ‖ Et dabo eis cor vnum, & ‖ Ier. 32. f. 33
D spiritum nouum tribuam in visceribus Inf. 36. f. 26
eorum: & auferam cor lapideũ de car-
ne eorum, & dabo eis cor carneum:
20 * Vt in præceptis meis ambulent, & iu-
dicia mea custodiant, faciantq. ea: &
sint mihi in populum, & ego sim eis in
21 Deum. * Quorum cor post offendicula
& abominationes suas ambulat, horum
viam in capite suo ponam, dicit Domi-
22 nus Deus. * Et eleuauerunt cherubim
alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei
23 Israel erat super ea. * Et ascendit gloria
Domini de medio ciuitatis, stetitq. su-
per montem, qui est ad Orientem vr-
24 bis. * Et spiritus leuauit me, adduxitq.
in Chaldæam ad transmigrationem, in
visione in spiritu Dei: & sublata est a
25 me visio, quam videram. * Et locutus
sum ad transmigrationem omnia verba
Domini, quæ ostenderat mihi.

CAP. XII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis in medio do-
A mus exasperãtis tu habitas: qui oculos
habent ad videndum, & non vident: &
aures ad audiendum, & non audiunt:
3 quia domus exasperans est. * Tu ergo fi-
li hominis, fac tibi vasa transmigratio-
nis, & transmigrabis per diem coram
eis: trãsmigrabis autem de loco tuo ad
locum alterum in conspectu eorum, si
forte aspiciant: quia domus exasperans
4 est. * Et efferes foras vasa tua quasi vasa
B transmigrantis per diem in conspectu
eorum: tu autem egredieris vespere co-
5 ram eis, sicut egreditur migrans. * Ante
oculos eorum perfode tibi parietem: &
6 egredieris per eum. * In conspectu eorũ
in humeris portaberis, in caligine effe-
reris: faciem tuam velabis, & non vide-
bis terram. quia portentum dedi te do-
7 mui Israel. * Feci ergo sicut præceperat
mihi

mihi Dominus: vasa mea protuli quasi
vasa transmigrantis per diem: & vespe-
re perfodi mihi parietem manu: & in
caligine egressus sum, in humeris por- C
tatus in conspectu eorum. * Et factus 8
est sermo Domini mane ad me, dicens:
* Fili hominis, numquid non dixerunt 9
ad te domus Israel, domus exasperans:
Quid tu facis? * Dic ad eos: Hæc dicit 10
Dominus Deus: Super ducẽ onus istud,
qui est in Ierusalem, & super omnem
domum Israel, quæ est in medio eorũ.
* Dic: Ego portẽtum vestrum: quomo- 11
do feci, sic fiet illis. in transmigratio-
nem, & in captiuitatem ibunt. * Et dux, 12
qui est in medio eorũ, in humeris por-
tabitur, in caligine egredietur: parietem
perfodient vt educant eum: facies eius
operietur vt non videat oculo terram. D
a Inf. 17. f. 20 * a Et extendam rete meum super eum, 13
& capietur in sagena mea: & adducam
eum in Babylonem in terram Chaldæo-
rum: & ipsam non videbit, ibiq. morie-
tur. * Et omnes, qui circa eũ sunt, præ- 14
sidium eius, & agmina eius dispergam
in omnem ventum: & gladium euagi-
nabo post eos. * Et scient quia ego Do- 15
minus, quando dispersero illos in Gen-
tibus, & disseminauero eos in terris. * Et 16
relinquam ex eis viros paucos a gladio,
& fame, & pestilentia: vt enarrent om-
nia scelera eorum in Gentibus, ad quas
ingredientur: & scient quia ego Domi- E
nus. * Et factus est sermo Domini ad 17
me, dicens: * Fili hominis, panem tuum 18
in conturbatione comede: sed & aquã
tuam in festinatione, & mœrore
bibe. * Et dices ad populum terræ: Hæc 19
dicit Dominus Deus ad eos, qui habitãt
in Ierusalem in terra Israel: Panem suũ
in solicitudine comedent, & aquam suã
in desolatione bibent: vt desoletur ter-
ra a multitudine sua, propter iniquitatẽ
omnium, qui habitant in ea. * Et ciui- 20
tates, quæ nunc habitantur, desolatæ F
erunt, terraq. deserta: & scietis quia
ego Dominus. * Et factus est sermo Do- 21
mini ad me, dicens: * Fili hominis, quod 22
est prouerbium istud vobis in terra Is-
rael? dicentium: In longum differentur
dies, & peribit omnis visio. * Ideo dic 23
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quie-
scere faciam prouerbium istud, neque
vulgo dicetur vltra in Israel: & loquere
ad eos quòd appropinquauerint dies, &
24 sermo omnis visionis. * Nõ enim erit vl-
tra omnis visio cassa, neque diuinatio am-
25 bigua in medio filiorum Israel. * Quia
G ego Dominus loquar: & quodcumque
locutus fuero verbum, fiet, & non pro-
longabitur amplius: sed in diebus ve-
stris domus exasperans loquar verbum,
& faciam illud, dicit Dominus Deus.
26 * Et factus est sermo Domini ad me, di-
27 cens: * Fili hominis, ecce domus Israel
dicẽtium: Visio, quam hic videt, in dies
multos: & in tẽpora longa iste prophe-
28 tat. * Propterea dic ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Non prolongabitur vl-
tra omnis sermo meus: verbum, quod
locutus fuero, complebitur, dicit Do-
minus Deus.

CAP. XIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis, vaticinare ad
A prophetas Israel, qui prophetant: & di-
ces prophetantibus de corde suo: Audi-
3 te verbum Domini: * Hæc dicit Domi-
nus Deus: a Væ prophetis insipientibus, a Ier. 23. a. 1
qui sequuntur spiritum suum, & nihil Inf. 14. c. 9. &
4 vident. * Quasi vulpes in desertis, pro- 34. a. 2
5 phetæ tui Israel erant. * Non ascendistis
ex aduerso, neque opposuistis murum
pro domo Israel, vt staretis in prælio in
6 die Domini. * Vident vana, & diuinant
mendacium, dicentes: Ait Dominus: cũ
Dominus non miserit eos: & perseuera-
7 uerunt confirmare sermonem. * Num-
quid non visionem cassam vidistis, &
diuinationem mẽdacem locuti estis? &
dicitis, ait Dominus: cum ego non sim
8 locutus. * Propterea hæc dicit Dominus
Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis
mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit
9 Dominus Deus: * Et erit manus mea su-
B per prophetas, qui vident vana, & diui-
nant mendaciũ: in consilio populi mei
non erunt, & in scriptura domus Israel
non scribentur, nec in terram Israel in-
gredientur: & scietis quia ego Domi-
10 nus Deus: * Eo quòd deceperint populũ
meum, dicentes: Pax, & non est pax:
& ipse ædificabat parietem, illi autem
11 liniebant eum luto absque paleis. * Dic
ad eos, qui liniunt absque temperatu-
ra, quòd casurus sit: erit enim imber

inundans,& dabo lapides prægrādes de-
super irruentes,& ventum procellæ dis-
sipantem. * Siquidē ecce cecidit paries: 12
numquid non dicetur vobis: Vbi est li-
tura,quam linistis?* Propterea hæc dicit 13
Dominus Deus: Et erumpere faciā spi-
ritum tempestatū in indignatione mea,
& imber inundans in furore meo erit:
& lapides grandes in ira in consumptio-
nem. * Et destruam parietem, quem li- 14
nistis absque temperamēto: & adæqua- C
bo eum terræ, & reuelabitur fundamē-
tum eius: & cadet, & consumetur in
medio eius: & scietis quia ego sum Do-
minus. * Et complebo indignationē meā 15
in pariete, & in his, qui liniunt eū abs-
que temperamento, dicamq. vobis: Nō
est paries, & non sunt qui liniunt eum.
* Prophetæ Israel, qui prophetant ad Ie- 16
rusalem, & vident ei visionem pacis: &
non est pax, ait Dominus Deus. * Et tu 17
fili hominis, pone faciem tuam contra
filias populi tui, quæ prophetāt de cor-
de suo: & vaticinare super eas, * & dic: 18
Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ con-
suunt puluillos sub omni cubito manus:
& faciunt ceruicalia sub capite vniuer-
sæ ætatis ad capiendas animas: & cum
caperent animas populi mei, viuificabāt
animas eorum. * Et violabant me ad po- 19
pulum meum propter pugillum hordei,
& fragmen panis, vt interficerent ani-
mas, quæ non moriuntur, & viuificarēt
animas, quæ non viuunt, mentientes po-
pulo meo credenti mendacijs. * Propter 20
hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego D
ad puluillos vestros, quibus vos capitis
animas volantes: & dirumpam eos de
brachijs vestris: & dimittā animas, quas
vos capitis, animas ad volandum. * Et 21
dirumpam ceruicalia vestra, & liberabo
populum meum de manu vestra, neque
erunt vltra in manibus vestris ad præ-
dandum: & scietis quia ego Dominus.
* Pro eo quòd mœrere fecistis cor iusti 22
mendaciter, quem ego non contristaui:
& confortastis manus impij, vt non re-
uerteretur a via sua mala, & viueret:
* propterea vana non videbitis, & diui- 23
nationes non diuinabitis amplius, &
eruam populum meum de manu vestra:
& scietis quia ego Dominus.

CAP. XIIII.

1 ET venerunt ad me viri seniorum Is-
2 rael, & sederunt coram me. * Et fa-
A ctus est sermo Domini ad me, dicens:
3 * Fili hominis, viri isti posuerunt im-
munditias suas in cordibus suis, & scan-
dalum iniquitatis suæ statuerunt contra
faciem suam: numquid interrogatus re-
4 spondebo eis? * Propter hoc loquere
eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Homo homo de domo Israel, qui
B posuerit immunditias suas in corde suo,
& scandalū iniquitatis suæ statuerit cō-
tra faciem suam, & venerit ad prophe-
tam interrogans per eum me: ego Do-
minus respōdebo ei in multitudine im-
5 munditiarum suarum: * vt capiatur do-
mus Israel in corde suo, quo recesserūt
6 a me in cunctis idolis suis. * Propterea
dic ad domum Israel: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Conuertimini, & recedite
ab idolis vestris, & ab vniuersis conta-
minationibus vestris auertite facies ve-
7 stras. * Quia homo homo de domo Is-
rael, & de proselytis quicumque aduena
fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me,
& posuerit idola sua in corde suo, &
scandalum iniquitatis suæ statuerit con-
tra faciem suam, & venerit ad prophe-
tam vt interroget per eū me: ego Do-
8 minus respondebo ei per me. * Et ponā
C faciem meam super hominem illum, &
faciam eum in exemplum, & in pro-
uerbium, & disperdam eum de medio
populi mei: & scietis quia ego Domi-
9 nus. * ‖ Et propheta cum errauerit, & ‖ Sup. 13. a. 8
locutus fuerit verbū: ego Dominus de-
cepi prophetam illum: & extendā ma-
num meam super illum, & delebo eum
10 de medio populi mei Israel. * Et porta-
bunt iniquitatem suā: iuxta iniquitatem
interrogātis, sic iniquitas prophetæ erit:
11 * vt non erret vltra domus Israel a me,
neque polluatur in vniuersis præuarica-
tionibus suis: sed sint mihi in populū, &
& ego sim eis in Deū, ait Dominus exer-
12 cituū. * Et factus est sermo Domini ad
13 me, dicens: * Fili hominis, terra cū pec-
D cauerit mihi, vt præuaricetur præuari-
cans, extendam manum meā super eam,
& ‖ conteram virgam panis eius: & im- ‖ Sup. 4. d. 16
mittam in eā famem, & interficiā de ea & 5. d. 16
homi-

hominem, & iumentum. * Et si fuerint 14
tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel,
& Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.
* Quòd si & bestias pessimas induxero 15
super terram vt vastem eam; & fuerit E
inuia, eo quòd non sit pertrãsiens propter bestias: * Tres viri isti si fuerint in 16
ea, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. * Vel si gladium induxero super ter- 17
ram illam, & dixero gladio: Transi per terram: & interfecero de ea hominem, & iumentum: * & tres viri isti fuerint 18
in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. * Si autem & 19
pestilentiam immisero super terram il- F
lam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, vt auferam ex ea hominem, & iumentum: * Et Noe, & 20
Daniel, & Iob fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filiũ, & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabũt animas suas. * Quoniã 21
hæc dicit Dominus Deus: Quòd & si quattuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immisero in Ierusalem vt interficiam de ea hominem, & pecus: * tamen 22
relinquetur in ea saluatio educentium G
filios, & filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinuentiones eorũ, & consolabimini super malo, quod induxi in Ierusalẽ in omnibus, quæ importaui super eam. * Et cõ- 23
solabuntur vos, cum videritis viam eorum, & adinuentiones eorũ: & cognoscetis quòd non frustra fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAP. XV.

ET factus est sermo Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis, quid fiet de 2
ligno vitis ex omnibus lignis nemorũ, A
quæ sunt inter ligna siluarum? * Num- 3
quid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcumque vas? * Ecce 4
igni datum est in escam: vtramque partem eius consumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam: numquid
5 vtile erit ad opus? * Etiam cum esset in-
B tegrum, non erat aptum ad opus: quãto magis cum illud ignis deuorauerit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?
6 * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna siluarum, quod dedi igni ad deuorandum,
7 sic tradam habitatores Ierusalem. * Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet eos: & scietis quia ego Dominus, cum posuero
8 faciem meam in eos, * & dedero terrã inuiam, & desolatam: eo quòd præuaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAP. XVI.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicẽs: * Fili hominis notas fac Ieru-
3 salem abominationes suas: * & dices:
A Hæc dicit Dominus Deus Ierusalẽ: Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhæus, & mater
4 tua Cethæa. * Et quando nata es in die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem,
5 nec sale salita, nec inuoluta pannis. * Nõ pepercit super te oculus vt faceret tibi vnum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciem terræ in abiectione ani-
6 mæ tuæ, in die qua nata es. * Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo. & dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Viue. dixi, inquam, tibi: In
7 sanguine tuo viue. * Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mũdum muliebrem: vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit: & eras nuda, & cõfusione plena.
8 * Et transiui per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum: ait
9 Dominus Deus: & facta es mihi. * Et laui te aqua, & emundaui sanguinem
10 tuum ex te: & vnxi te oleo. * Et vestiui te discoloribus, & calceaui te ianthino: & cinxi te bysso, & indui te subti-
11 libus. * Et ornaui te ornamento, & de-
B di armillas in manibus tuis, & torquem
12 circa collum tuum. * Et dedi inaurem super os tuũ, & circulos auribus tuis, &

coronam decoris in capite tuo.* Et or- 13
nata es auro,& argẽto, & veſtita es byſ-
ſo, & polymito, & multicoloribus: ſi-
milam, & mel, & oleum comediſti, &
decora facta es vehementer nimis: &
profeciſti in regnum. * Et egreſſum eſt 14
nomen tuum in Gentes propter ſpeciẽ
tuam: quia perfecta eras in decore meo,
quem poſueram ſuper te, dicit Domi-
nus Deus. * Et habens fiduciam in pul- 15
chritudine tua fornicata es in nomine
tuo: & expoſuiſti fornicationem tuam
omni tranſeunti vt eius fieres. * Et ſu- 16
mens de veſtimentis tuis feciſti tibi ex-
celſa hinc inde conſuta: & fornicata es
ſuper eis, ſicut non eſt factum, neque
futurum eſt.* Et tuliſti vaſa decoris tui 17
de auro meo, atque argento meo, quæ
dedi tibi: & feciſti tibi imagines maſcu-
linas, & fornicata es in eis.* Et ſumpſi- 18
ſti veſtimenta tua multicoloria,& ope-
ruiſti illas: & oleum meum, & thymia-
ma meum poſuiſti coram eis.* Et panẽ 19
meum, quem dedi tibi, ſimilã, & oleũ,
& mel, quibus enutriui te, poſuiſti in
conſpectu eorum in odorem ſuauitatis,
& factum eſt, ait Dominus Deus. * Et 20
tuliſti filios tuos, & filias tuas, quas ge- C
neraſti mihi: & immolaſti eis ad deuo-
randum. Numquid parua eſt fornicatio
tua? * Immolaſti filios meos, & dediſti, 21
illos conſecrans, eis. * Et poſt omnes 22
abominationes tuas, & fornicationes,
non es recordata dierum adoleſcentiæ
tuæ, quando eras nuda, & confuſione
plena, conculcata in ſanguine tuo. * Et 23
accidit poſt omnem malitiam tuã (væ,
væ tibi, ait Dominus Deus) * & ædifi- 24
caſti tibi lupanar, & feciſti tibi proſti-
bulum in cunctis plateis.*Ad omne ca- 25
put viæ ædificaſti ſignum proſtitutionis
tuæ: & abominabilem feciſti decorem
tuum: & diuiſiſti pedes tuos omni trã-
ſeunti, & multiplicaſti fornicationes
tuas.* Et fornicata es cum filijs Ægypti 26
vicinis tuis magnarum carniũ: & mul-
tiplicaſti fornicationem tuam ad irritã-
dum me.* Ecce ego extendam manum 27
meam ſuper te, & auferam iuſtificatio-
nem tuam: & dabo te in animas odiẽ-
tium te filiarum Palæſtinarum, quæ eru-
beſcunt in via tua ſcelerata. * Et forni- 28
cata es in filijs Aſſyriorũ, eo quòd nec-
dum fueris expleta: & poſtquam forni-

29 cata es, nec ſic es ſatiata. * Et multipli-
caſti fornicationem tuam in Terra Cha-
naan cum Chaldæis: & nec ſic ſatiata
30 es. * In quo mundabo cor tuum, ait
Dominus Deus; cum facias omnia hæc
opera mulieris meretricis, & procacis?
31 * Quia fabricaſti lupanar tuum in capi-
D te omnis viæ, & excelſum tuum feciſti
in omni platea: nec facta es quaſi me-
32 retrix faſtidio augens pretium, * ſed
quaſi mulier adultera, quæ ſuper virum
33 ſuum inducit alienos.* Omnibus mere-
tricibus dantur mercedes: tu autem de-
diſti mercedes cunctis amatoribus tuis,
& dona donabas eis vt intrarent ad te
vndique ad fornicandum tecum.
34 * Factumq. eſt in te contra conſuetudi-
nem mulierum in fornicationibus tuis,
& poſt te non erit fornicatio: in eo e-
nim quòd dediſti mercedes,& mercedes
non accepiſti, factum eſt in te contra-
35 rium. * Propterea meretrix audi verbũ
36 Domini. * Hæc dicit Dominus Deus:
Quia effuſum eſt æs tuum, & reuelata
eſt ignominia tua in fornicationibus
tuis ſuper amatores tuos, & ſuper ido-
la abominationum tuarum in ſanguine
37 filiorum tuorum, quos dediſti eis: *Ec-
ce ego cõgregabo omnes amatores tuos,
quibus commiſta es, & omnes, quos di-
lexiſti cum vniuerſis, quos oderas: &
congregabo eos ſuper te vndique,& nu-
dabo ignominiam tuam coram eis, &
videbunt omnem turpitudinem tuam.
38 * ‖Et iudicabo te iudicijs adulterarum, ‖ Inf. 23. b. 10
E & effundentium ſanguinem: & dabo te
39 in ſanguinem furoris & zeli. * Et dabo
te in manus eorum, & deſtruent lupa-
nar tuum: & demolientur proſtibulum
tuum: & denudabunt te veſtimẽtis tuis,
& auferent vaſa decoris tui: & derelin-
quent te nudam, plenamq. ignominia:
40 * & adducent ſuper te multitudinem, &
lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt
41 te gladijs ſuis.* ‖Et comburent domos ‖ 4. Reg. 25. a.
tuas igni,& facient in te iudicia in ocu- 9
lis mulierum plurimarum: & deſines
fornicari, & mercedes vltra non dabis.
42 * Et requieſcet indignatio mea in te: &
auferetur zelus meus a te,& quieſcam,
43 nec iraſcar amplius. * Eo quòd nõ fue-
ris recordata dierum adoleſcentiæ tuæ,
& prouocaſti me in omnibus his: qua-
propter & ego vias tuas in capite tuo
dedi,

dedi, ait Dominus Deus, & nō feci iuxta
ſcelera tua in omnibus abominationi-
bus tuis. * Ecce omnis, qui dicit vulgo 44
prouerbium, in te aſſumet illud, dicēs:
Sicut mater, ita & filia eius. * Filia 45
matris tuæ es tu, quæ proiecit virum
ſuum, & filios ſuos: & ſoror ſororum
tuarum es tu, quæ proiecerunt viros
ſuos, & filios ſuos: mater veſtra Ce-
thæa, & pater veſter Amorrhæus. * Et 46
ſoror tua maior, Samaria, ipſa & filiæ
eius, quæ habitant ad ſiniſtram tuam:
ſoror autem tua minor te, quæ habitat
a dextris tuis, Sodoma, & filiæ eius. * Sed 47
nec in vijs earum ambulaſti, neque ſe- F
cundum ſcelera earum feciſti pauxillum
minus: pene ſceleratiora feciſti illis in
omnibus vijs tuis. * Viuo ego, dicit Do- 48
minus Deus, quia non fecit Sodoma ſo-
ror tua ipſa, & filiæ eius, ſicut feciſti
‖Gen. 19. c. 24 tu, & filiæ tuæ. * ‖Ecce hæc fuit iniqui- 49
tas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſatu-
ritas panis & abundantia, & otium ip-
ſius, & filiarum eius: & manum egeno,
& pauperi non porrigebant. * Et ele- 50
uatæ ſunt, & fecerunt abominationes
coram me: & abſtuli eas ſicut vidiſti.
* Et Samaria dimidium peccatorū tuo- 51
rum non peccauit: ſed viciſti eas ſcele-
ribus tuis, & iuſtificaſti ſorores tuas in
omnibus abominationibus tuis, quas o-
perata es. * Ergo & tu porta confuſio- 52
nem tuam, quæ viciſti ſorores tuas pec-
catis tuis, ſceleratius agens ab eis: iuſti-
ficatæ ſunt enim a te: ergo & tu cōfun-
dere, & porta ignominiam tuam, quæ
iuſtificaſti ſorores tuas. * Et conuertam 53
reſtituens eas conuerſione Sodomorum
cum filiabus ſuis, & conuerſione Sama-
riæ, & filiarum eius: & conuertam re-
uerſionem tuam in medio earum, * vt 54
portes ignominiam tuam, & confunda-
ris in omnibus, quæ feciſti conſolans
eas. * Et ſoror tua Sodoma, & filiæ eius 55
reuertentur ad antiquitatem ſuam: & G
Samaria, & filiæ eius reuertentur ad an-
tiquitatem ſuā: & tu, & filiæ tuæ reuerte- 56
mini ad antiquitatē veſtram. * Non fuit
autem Sodoma ſoror tua audita in ore 57
tuo, in die ſuperbiæ tuæ, * antequā reue-
laretur malitia tua: ſicut hoc tempore
in opprobrium filiarum Syriæ, & cun-
ctarum in circuitu tuo filiarum Palæſti-
narum, quæ ambiunt te per gyrum.

58 * ſcelus tuum, & ignominiam tuam
59 tu portaſti, ait Dominus Deus. * Quia
hæc dicit Dominus Deus: Et faciam
tibi ſicut deſpexiſti iuramentum, vt
60 irritum faceres pactum: * & recorda-
bor ego pacti mei tecum in diebus ado-
leſcentiæ tuæ: & ſuſcitabo tibi pactum
61 ſempiternum. * Et recordaberis via-
rum tuarum, & confunderis: cum re-
ceperis ſorores tuas te maiores cum
minoribus tuis: & dabo eas tibi in fi-
62 lias, ſed non ex pacto tuo. * Et ſuſci-
tabo ego pactum meum tecum: & ſcies
63 quia ego Dominus, * vt recorderis, &
confundaris, & non ſit tibi vltra ape-
rire os præ confuſione tua, cum placa-
tus tibi fuero in omnibus, quæ feciſti,
ait Dominus Deus.

CAP. XVII.

1 ET factum eſt verbum Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis propo-
A ne ænigma, & narra parabolam ad
3 domum Iſrael, * & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Aquila grandis magna-
rum alarum, longo membrorum du-
ctu, plena plumis, & varietate, ve-
nit ad Libanum, & tulit medullam ce-
4 dri. * Summitatem frondium eius auul-
ſit: & tranſportauit eam in Terram
Chanaan, in vrbe negotiatorum po-
5 ſuit illam. * Et tulit de ſemine terræ,
& poſuit illud in terra pro ſemine,
vt firmaret radicem ſuper aquas mul-
6 tas: in ſuperficie poſuit illud. * Cumq.
B germinaſſet, creuit in vineam latiorem
humili ſtatura, reſpicientibus ramis e-
ius ad eam: & radices eius ſub illa
erant. facta eſt ergo vinea, & fru-
ctificauit in palmites, & emiſit propa-
7 gines. * Et facta eſt aquila altera gran-
dis magnis alis, multiſq. plumis: &
ecce vinea iſta quaſi mittens radices ſuas
C ad eam, palmites ſuos extendit ad il-
lam, vt irrigaret eam de areolis ger-
8 minis ſui. * In terra bona ſuper aquas
multas plantata eſt: vt faciat frondes,
& portet fructum, vt ſit in vineam
9 grandem. * Dic: Hæc dicit Dominus
Deus: Ergone proſperabitur? nonne
radices eius euellet, & fructus eius di-
ſtringet, & ſiccabit omnes palmites

germinis eius, & arescet: & non in
brachio grandi, neque in populo mul-
to, vt euelleret eam radicitus? * Ecce 10
plantata est: ergone prosperabitur? non-
ne cum tetigerit eam ventus vrens sicca-
bitur, & in areis germinis sui arescet?
* Et factum est verbum Domini ad me, 11
dicens: * Dic ad domum exasperantem: 12
Nescitis quid ista significent? Dic: Ec- D
ce venit rex Babylonis in Ierusalem: &
assumet regem, & principes eius, &
adducet eos ad semetipsum in Babylo-
nem. * Et tollet de semine regni, fe- 13
rietq. cum eo fœdus: & ab eo accipiet
iusiurandum. sed & fortes terræ tollet,
* vt sit regnum humile, & non eleue- 14
tur, sed custodiat pactum eius, & ser-
uet illud. * Qui recedens ab eo misit 15
nuncios ad Ægyptum vt daret sibi equos,
& populum multum. Numquid prospe-
rabitur, vel consequetur salutem qui fe-
cit hæc? & qui dissoluit pactum, num-
quid effugiet? * Viuo ego, dicit Domi- 16
nus Deus: quoniam in loco regis, qui E
constituit eum regem, cuius fecit irri-
tum iuramentum, & soluit pactum,
quod habebat cum eo, in medio Baby-
lonis morietur. * Et non in exercitu 17
grandi, neque in populo multo faciet
contra eum Pharao prælium: in iactu
aggeris, & in extructione vallorum vt
interficiat animas multas. * Spreuerat 18
enim iuramentum vt solueret fœdus, &
ecce dedit manum suam: & cum omnia
hæc fecerit, non effugiet. * Propterea 19
hæc dicit Dominus Deus: Viuo ego, F
quoniam iuramentum, quod spreuit, &
fœdus, quod præuaricatus est, ponam
[a] Sup. 12.d.13 Inf. 32.a.3 in caput eius. * [a] Et expandam super 20
eum rete meum, & comprehendetur
in sagena mea: & adducam eum in Ba-
bylonem, & iudicabo eum ibi in præ-
uaricatione, qua despexit me. * Et om- 21
nes profugi eius cum vniuerso agmine
suo, gladio cadent: residui autem in om-
nem ventũ dispergentur: & scietis quia
ego Dominus locutus sum. * Hæc dicit 22
Dominus Deus: Et sumam ego de me-
dulla cedri sublimis, & ponam: de ver-
tice ramorum eius tenerum distringam,
& plantabo super montem excelsum
& eminentem. * In monte sublimi Is- 23
rael plantabo illud, & erumpet in ger- G
men, & faciet fructum, & erit in ce-
drum magnam: & habitabunt sub ea
omnes volucres, & vniuersum volatile
sub vmbra frondium eius nidificabit.
24 * Et scient omnia ligna regionis, quia
ego Dominus humiliaui lignum subli-
me, & exaltaui lignum humile: & sicca-
ui lignum viride, & frondere feci li-
gnum aridum. Ego Dominus locutus
sum, & feci.

CAP. XVIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Quid est quod inter vos
A parabolam vertitis in prouerbium istud
in terra Israel, dicentes: [a] Patres come- [a] Iere. 31.e.29
derunt vuam acerbam, & dentes filio-
3 rum obstupescunt? * Viuo ego, dicit
Dominus Deus, si erit vltra vobis para-
4 bola hæc in prouerbium in Israel. * Ec-
ce omnes animæ, meæ sunt: vt anima pa
tris, ita & anima filij mea est: anima,
5 quæ peccauerit, ipsa morietur. * Et vir
si fuerit iustus, & fecerit iudicium, & iu-
6 stitiam, * in montibus non comederit,
B & oculos suos non leuauerit ad idola
domus Israel: & vxorem proximi sui
nõ violauerit, & ad mulierem menstrua-
7 tam non accesserit: * & hominem non
contristauerit: pignus debitori reddide-
rit, per vim nihil rapuerit: [b] panem suũ [b] Isa. 58.b.7
esurienti dederit, & nudum operuerit ve Mat. 25.c.35
8 stimento: * ad vsuram non commodaue-
rit, & amplius non acceperit: ab iniqui-
tate auerterit manum suam, & iudicium
9 verum fecerit inter virum & virum: * in
præceptis meis ambulauerit, & iudicia
mea custodierit vt faciat veritatem: hic
iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus.
10 * Quòd si genuerit filium latronem ef-
C fundentem sanguinem, & fecerit vnum
11 de istis: * & hæc quidem omnia non fa-
cientem, sed in montibus comedentem,
& vxorem proximi sui polluentem:
12 * egenum, & pauperem contristantem,
rapientem rapinas, pignus non redden-
tem, & ad idola leuantem oculos suos,
13 abominationem facientem: * ad vsuram
dantem, & amplius accipientem: num-
quid viuet? non viuet. cum vniuersa
hæc detestanda fecerit, morte morie-
14 tur, sanguis eius in ipso erit. * Quòd
si genuerit filium, qui videns omnia

peccata

peccata patris sui, quæ fecit, timuerit,
& non fecerit simile eis: * super mon- 15
tes non comederit, & oculos suos non
leuauerit ad idola domus Israel, & vxo-
rem proximi sui non violauerit: * & 16
virum non contristauerit, pignus non D
retinuerit, & rapinam non rapuerit, pa-
nem suum esurienti dederit, & nudum
operuerit vestimento: * a pauperis iniu- 17
ria auerterit manum suam, vsuram &
superabundantiam non acceperit, iudi-
cia mea fecerit, in præceptis meis am-
bulauerit: hic non morietur in iniqui-
tate patris sui, sed vita viuet. * Pater 18
eius quia calumniatus est, & vim fecit
fratri, & malum operatus est in medio
populi sui, ecce mortuus est in iniqui-
tate sua. * Et dicitis: Quare non por- 19
tauit filius iniquitatem patris? Videlicet,
quia filius iudicium, & iustitiam opera-
tus est, omnia præcepta mea custodiuit,
‖ Deu.24.c.16 & fecit illa, viuet vita. * ‖ Anima, quæ 20
4.Reg.14.b.6 peccauerit, ipsa morietur: filius non E
2.Par.25.b.4 portabit iniquitatem patris, & pater
non portabit iniquitatem filij: iustitia
iusti super eum erit, & impietas impij
erit super eum. * Si autem impius ege- 21
rit pœnitentiam ab omnibus peccatis
suis, quæ operatus est, & custodierit
omnia præcepta mea, & fecerit iudiciũ,
& iustitiam: vita viuet, & non morie-
tur. * Omnium iniquitatum eius, quas 22
operatus est, non recordabor: in iusti-
‖ Ps.29.a.4 tia sua, quam operatus est, viuet. * ‖ Nũ- 23
Inf.33.c.11 quid voluntatis meæ est mors impij, di-
cit Dominus Deus, & non vt conuerta-
tur a vijs suis, & viuat? * Si autem auer- 24
terit se iustus a iustitia sua, & fecerit
iniquitatem secundum omnes abomina- F
tiones, quas operari solet impius, num-
quid viuet? omnes iustitiæ eius, quas
fecerat, non recordabuntur: in præua-
ricatione, qua præuaricatus est, & in
peccato suo, quod peccauit, in ipsis mo-
rietur. * Et dixistis: Non est æqua via 25
Domini. Audite ergo domus Israel:
Numquid via mea non est æqua, & non
magis viæ vestræ prauæ sunt? * Cum 26
enim auerterit se iustus a iustitia sua, &
fecerit iniquitatem, morietur in eis: in
iniustitia, quam operatus est, morietur.
* Et cum auerterit se impius ab impie- 27
tate sua, quam operatus est, & fecerit
iudicium, & iustitiam: ipse animam
28 suam viuificabit. * Considerans enim,
& auertens se ab omnibus iniquitatibus
suis, quas operatus est, vita viuet, &
29 non morietur. * Et dicunt filij Israel:
G Non est æqua via Domini. Numquid
viæ meæ non sunt æquæ, domus Israel,
30 & non magis viæ vestræ prauæ? * Idcir-
co vnumquemque iuxta vias suas iudi-
cabo domus Israel, ait Dominus Deus.
‖ Conuertimini, & agite pœnitentiam ‖ Mat.3.a.2
ab omnibus iniquitatibus vestris: & non
31 erit vobis in ruinam iniquitas. * Proij-
cite a vobis omnes præuaricationes ve-
stras, in quibus præuaricati estis, & faci-
te vobis cor nouum, & spiritum nouum:
& quare moriemini domus Israel?
32 * ‖ Quia nolo mortem morientis, dicit ‖ Sup.18
Dominus Deus, reuertimini, & viuite. Inf.33.c.11

CAP. XIX.

1 ET tu assume planctum super princi-
2 pes Israel, * & dices: Quare mater
A tua leæna inter leones cubauit, in medio
leunculorum enutriuit catulos suos?
3 * Et eduxit vnum de leunculis suis, &
leo factus est: & didicit capere prædam,
4 hominemq. comedere. * Et audierunt
de eo Gentes, & non absque vulneribus
suis ceperunt eum: & adduxerunt eum
5 in catenis in Terram Ægypti. * Quæ
B cum vidisset quoniam infirmata est, &
perijt expectatio eius: tulit vnum de
leunculis suis, leonem constituit eum.
6 * Qui incedebat inter leones, & factus
est leo: & didicit prædam capere, & ho-
7 mines deuorare: * Didicit viduas face-
re, & ciuitates eorum in desertum ad-
ducere: & desolata est terra, & plenitu-
8 do eius a voce rugitus illius. * Et con-
uenerunt aduersus eum Gentes vndique
de prouincijs, & expanderunt super eum
rete suum, in vulneribus earum captus
9 est. * Et miserunt eum in caueam, in
C catenis adduxerunt eum ad regem Baby-
lonis: miseruntq. eum in carcerem, ne
audiretur vox eius vltra super montes
10 Israel. * Mater tua quasi vinea in sangui-
ne tuo super aquam plantata est: fru-
ctus eius, & frondes eius creuerunt ex
11 aquis multis. * Et factæ sunt ei vir-
gæ solidæ in sceptra dominantium, &
D exaltata est statura eius inter frondes: &
vidit

vidit altitudinem suam in multitudine
palmitum suorum. * Et euulsa est in 12
‖Osee.13.d.15 ira, in terramq. proiecta, ‖ & ven-
tus vrens siccauit fructum eius: marcue-
runt, & arefactæ sunt virgæ robo-
ris eius: ignis comédit eam. * Et nunc 13
transplantata est in desertum, in terra
inuia, & sitienti. * Et egressus est ignis 14
de virga ramorum eius, qui fructum eius
comédit: & non fuit in ea virga fortis,
sceptrum dominantium. Planctus est, &
erit in planctum.

CAP. XX.

ET factum est in anno septimo, in 1
quinto, in decima mensis: vene- A
runt viri de senioribus Israel vt interro-
garent Dominum, & sederunt coram
me. * Et factus est sermo Domini ad 2
me, dicens: * Fili hominis loquere se- 3
nioribus Israel, & dices ad eos: Hæc di-
cit Dominus Deus: Numquid ad inter-
rogandū me vos venistis? viuo ego quia
non respondebo vobis, ait Dominus
Deus. * Si iudicas eos, si iudicas fili ho- 4
minis, abominationes patrum eorum
ostende eis. * Et dices ad eos: Hæc dicit 5
Dominus Deus: in die, qua elegi Israel,
& leuaui manum meam pro stirpe do-
mus Iacob, & apparui eis in Terra Ægy-
pti, & leuaui manum meam pro eis, di-
cens: Ego Dominus Deus vester: * in 6
die illa leuaui manum meam pro eis, vt
educerem eos de Terra Ægypti, in Ter-
ram, quam prouideram eis, fluentem la-
cte, & melle: quæ est egregia inter om-
nes terras. * Et dixi ad eos: Vnusquis- 7
que offensiones oculorum suorum abij-
ciat, & in idolis Ægypti nolite pollui:
ego Dominus Deus vester. * Et irritaue- 8
runt me, nolueruntq. me audire: vnus- B
quisque abominationes oculorum suo-
rum non proiecit, nec idola Ægypti re-
liquerunt: & dixi vt effunderem indi-
gnationem meam super eos, & impleré
iram meam in eis, in medio Terræ Æ-
gypti. * Et feci propter nomen meum, 9
vt non violaretur coram Gentibus, in
quarum medio erant, & inter quas ap-
parui eis vt educerem eos de Terra Æ-
gypti. * Eieci ergo eos de Terra Ægy- 10
‖Leui. 18.a.5 pti, & eduxi eos in desertum. * ‖ Et de- 11
Rom. 10.a.5 di eis præcepta mea, & iudicia mea
ostendi eis, quæ faciens homo, viuet in
12 eis. * ‖ Insuper & sabbata mea dedi eis, vt ‖Exo. 20.b.8 & 31.c.13
essent signum inter me & eos: & scirent Deut. 5.b.12
13 quia ego Dominus sanctificans eos. * Et
irritauerunt me domus Israel in deserto,
in præceptis meis non ambulauerunt,
& iudicia mea proiecerunt, quæ faciens
homo viuet in eis: & sabbata mea vio-
lauerunt vehementer: dixi ergo vt effun-
derem furorem meum super eos in de-
14 serto, & consumerem eos. * Et feci pro-
pter nomen meum, ne violaretur coram
Gentibus, de quibus eieci eos in conspe-
15 ctu earum. * Ego igitur leuaui manum
C meam super eos in deserto, ne inducerē
eos in Terram, quam dedi eis fluentem
lacte, & melle, præcipuam terrarum om-
16 nium: * Quia iudicia mea proiecerunt,
& in præceptis meis non ambulauerunt,
& sabbata mea violauerunt: post idola
17 enim cor eorum gradiebatur. * Et pe-
percit oculus meus super eos vt non in-
terficerem eos: nec consumpsi eos in
18 deserto. * Dixi autem ad filios eorum in
solitudine: In præceptis patrum vestro-
rum nolite incedere, nec iudicia eorum
custodiatis, nec in idolis eorum pollua-
19 mini: * Ego Dominus Deus vester: in
præceptis meis ambulate, iudicia mea
20 custodite, & facite ea: * Et sabbata mea
sanctificate vt sint signum inter me &
vos, & sciatis quia ego sum Dominus
21 Deus vester. * Et exacerbauerunt me fi-
lij, in præceptis meis non ambulauerunt:
& iudicia mea non custodierunt vt face-
rent ea: quæ cum fecerit homo, viuet
D in eis: & sabbata mea violauerunt: &
comminatus sum vt effunderem furo-
rem meum super eos, & implerem iram
22 meam in eis in deserto. * Auerti autem
manum meam, & feci propter nomen
meum, vt non violaretur coram Genti-
bus, de quibus eieci eos in oculis ea-
23 rum. * Iterum leuaui manum meam in
eos in solitudine, vt dispergerem illos
24 in nationes, & ventilarem in terras: * eo
quòd iudicia mea non fecissent, & præ-
cepta mea reprobassent, & sabbata mea
violassent, & post idola patrum suorum
25 fuissent oculi eorum. * Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in
26 quibus non viuent. * Et pollui eos in
muneribus suis cum offerrent omne,
quod aperit vuluam, propter delicta sua:
& scient

& scient quia ego Dominus. * Quam- 27
obrem loquere ad domũ Israel, fili ho-
minis: & dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Adhuc & in hoc blasphema-
uerunt me patres vestri, cum spreuissent
me contemnentes: * & induxissem eos 28
in Terram, super quam leuaui manum
meam vt darem eis: viderunt omnem
collem excelsum, & omne lignum ne-
morosum, & immolauerũt ibi victimas
suas: & dederunt ibi irritationem obla-
tionis suæ, & posuerunt ibi odorẽ sua-
uitatis suæ, & libauerunt libationes suas. E
* Et dixi ad eos: Quid est excelsum, ad 29
quod vos ingredimini? & vocatum est
nomen eius Excelsum vsque ad hanc
diem. * Propterea dic ad domũ Israel: 30
Hæc dicit Dominus Deus: Certe in via
patrum vestrorũ vos polluimini, & post
offendicula eorum vos fornicamini: * & 31
in oblatione donorum vestrorum, cum
traducitis filios vestros per ignem, vos
polluimini in omnibus idolis vestris vs-
que hodie: & ego respondebo vobis do-
mus Israel? Viuo ego, dicit Dominus
Deus, quia non respondebo vobis. * Ne- 32
que cogitatio mentis vestræ fiet, dicen-
tium: Erimus sicut Gentes, & sicut co-
gnationes terræ vt colamus ligna, & la-
pides. * Viuo ego, dicit Dominus Deus, 33
quoniam in manu forti, & in brachio
extento, & in furore effuso regnabo su-
per vos. * Et educam vos de populis: 34
& congregabo vos de terris, in quibus
dispersi estis, in manu valida, & in bra-
chio extento, & in furore effuso regna-
bo super vos. * Et adducam vos in de- 35
sertum populorum, & iudicabor vobis-
cum ibi facie ad faciem. * Sicut iudi- 36
cio contendi aduersum patres vestros in F
deserto Terræ Ægypti, sic iudicabo vos,
dicit Dominus Deus. * Et subijciam vos 37
sceptro meo, & inducam vos in vinculis
fœderis. * Et eligam de vobis transgres- 38
sores, & impios, & de terra incolatus
eorum educam eos, & in terram Israel
nõ ingredientur: & scietis quia ego Do-
minus. * Et vos domus Israel, Hæc di- 39
cit Dominus Deus: Singuli post idola
vestra ambulate, & seruite eis. Quòd si
& in hoc non audieritis me, & nomen
meum sanctum pollueritis vltra in mu-
neribus vestris, & in idolis vestris: * in 40
monte sancto meo, in monte excelso
Israel, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi
omnis domus Israel; omnes, inquam, in
terra, in qua placebunt mihi, & ibi quæ-
ram primitias vestras, & initium deci-
marum vestrarum in omnibus sanctifi-
41 cationibus vestris. * In odorem suaui-
tatis suscipiam vos, cum eduxero vos de
populis, & congregauero vos de terris,
in quas dispersi estis, & sanctificabor in
42 vobis in oculis nationum. * Et scietis
G quia ego Dominus, cum induxero vos
ad terram Israel, in Terram, pro qua le-
uaui manum meam, vt darem eam pa-
43 tribus vestris. * Et recordabimini ibi
viarum vestrarum, & omnium scelerum
vestrorum, quibus polluti estis in eis: &
displicebitis vobis in cõspectu vestro in
omnibus malitijs vestris, quas fecistis.
44 * Et scietis quia ego Dominus, cum be-
nefecero vobis propter nomen meum,
& non secundum vias vestras malas, ne-
que secundum scelera vestra pessima do-
45 mus Israel, ait Dominus Deus. * Et fa-
ctus est sermo Domini ad me, dicens:
46 * Fili hominis, pone faciem tuam con-
tra viam Austri, & stilla ad Aphricum,
& propheta ad saltum agri meridiani.
47 * Et dices saltui meridiano: Audi verbũ
Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego succendam in te ignem, & com-
buram in te omne lignũ viride, & omne
lignum aridum: non extinguetur flam-
ma succensionis: & comburetur in ea
omnis facies ab Austro vsque ad Aqui-
48 lonem. * Et videbit vniuersa caro quia
ego Dominus succendi eam, nec extin-
49 guetur. * Et dixi: A a a, Domine Deus:
ipsi dicunt de me: Numquid non per
parabolas loquitur iste?

CAP. XXI.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis pone faciem
A tuam ad Ierusalem, & stilla ad sanctua-
ria, & propheta contra humum Israel:
3 * Et dices terræ Israel: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego ad te, & eijciam gla
dium meum de vagina sua, & occidam
4 in te iustum, & impium. * Pro eo au-
tem quòd occidi in te iustum, & impiũ,
idcirco egredietur gladius meus de va-
gina sua ad omnem carnem ab Austro
5 vsque ad Aquilonem: * Vt sciat omnis
caro

caro quia ego Dominus eduxi gladium
meum de vagina sua irreuocabilem.
* Et tu fili hominis ingemisce in contri- 6
tione lumborum, & in amaritudinibus
ingemisce coram eis. * Cumq. dixerint 7
ad te: Quare tu gemis? dices: Pro au- B
ditu: quia venit, & tabescet omne cor,
& dissoluentur vniuersæ manus, & infir-
mabitur omnis spiritus, & per cuncta
genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet,
ait Dominus Deus. * Et factus est ser- 8
mo Domini ad me, dicens: * Fili homi- 9
nis propheta, & dices: Hæc dicit Do-
minus Deus: Loquere: Gladius, gladius
exacutus est, & limatus. * Vt cædat vi- 10
ctimas, exacutus est: vt splendeat, lima-
tus est: qui moues sceptrum filij mei,
succidisti omne lignum. * Et dedi eum 11
ad leuigandum vt teneatur manu: iste
exacutus est gladius, & iste limatus est
vt sit in manu interficientis. * Clama, 12
& vlula fili hominis, quia hic factus est C
in populo meo*, hic in cunctis ducibus
Israel, qui fugerant: gladio traditi sunt
cum populo meo, idcirco plaude super
fœmur, * quia probatus est: & hoc, cum 13
sceptrum subuerterit, & non erit, dicit
Dominus Deus. * Tu ergo fili hominis 14
propheta, & percute manu ad manum,
& duplicetur gladius, ac triplicetur gla-
dius interfectorum: hic est gladius oc-
cisionis magnæ, qui obstupescere eos fa-
cit, * & corde tabescere, & multiplicat 15
ruinas. In omnibus portis eorum dedi D
conturbationem gladij acuti, & limati
ad fulgendum, amicti ad cædem. * Exa- 16
cuere, vade ad dexteram, siue ad sini-
stram, quocumque faciei tuæ est appeti-
tus. * Quin & ego plaudam manu ad 17
manum, & implebo indignationem
meam ego Dominus locutus sum. * Et 18
factus est sermo Domini ad me, dicens:
* Et tu fili hominis pone tibi duas vias, 19
vt veniat gladius regis Babylonis: de
terra vna egredientur ambæ: & manu
capiet coniecturam, in capite viæ ciui-
tatis conijciet. * Viam pones vt veniat 20
gladius ad Rabbath filiorum Ammon, E
& ad Iudam in Ierusalem munitissimã.
* Stetit enim rex Babylonis in biuio, in 21
capite duarum viarum, diuinationem
quærens, commiscens sagittas: interro-
gauit idola, exta consuluit. * Ad dex- 22
teram eius facta est diuinatio super Ie-
rusalem vt ponat arietes, vt aperiat os
in cæde, vt eleuet vocem in vlulatu, vt
ponat arietes contra portas, vt compor-
tet aggerem, vt ædificet munitiones.
23 * Eritq. quasi cõsulens frustra oraculum
in oculis eorum, & sabbatorum otium
imitans: ipse autem recordabitur ini-
24 quitatis ad capiendum. * Idcirco hæc
F dicit Dominus Deus: Pro eo quòd re-
cordati estis iniquitatis vestræ, & reue-
lastis præuaricationes vestras, & appa-
ruerunt peccata vestra in omnibus cogi-
tationibus vestris: pro eo, inquam, quòd
25 recordati estis, manu capiemini. * Tu
autem profane, impie dux Israel, cuius
venit dies in tempore iniquitatis præfi-
26 nita: * Hæc dicit Dominus Deus: Au-
fer cidarim, tolle coronam: nonne hæc
est, quæ humilem subleuauit, & subli-
27 mem humiliauit? * Iniquitatem, ini-
quitatem, iniquitatem ponam eam: &
hoc non factum est donec veniret cuius
28 est iudicium, & tradam ei. * Et tu fili
G hominis propheta, & dic: Hæc dicit Do-
minus Deus ad filios Ammon, & ad op-
probrium eorum, & dices: Mucro, mu-
cro euaginate ad occidendum, limate
29 vt interficias, & fulgeas, * cum tibi vi-
derentur vana, & diuinarentur menda-
cia: vt dareris super colla vulnerato-
rum impiorum, quorum venit dies in
30 tempore iniquitatis præfinita. * Reuer-
tere ad vaginam tuam in loco, in quo
creatus es, in terra natiuitatis tuæ iudi-
31 cabo te, * & effundam super te indigna-
tionem meam: in igne furoris mei suf-
flabo in te, daboq. te in manus hominũ
insipientium, & fabricantium interitum.
32 * Igni eris cibus, sanguis tuus erit in me-
dio terræ, obliuioni tradéris: quia ego
Dominus locutus sum.

CAP. XXII.

1 ET factum est verbum Domini ad me,
2 dicens: * Et tu fili hominis nonne
A iudicas, nonne iudicas ciuitatem sangui-
3 num? * & ostendes ei omnes abomina-
tiones suas, & dices: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ciuitas effundens sanguinem
in medio sui vt veniat tempus eius: &
quæ fecit idola contra semetipsam vt
4 pollueretur. * In sanguine tuo, qui a te
effusus est, deliquisti: & in idolis tuis,
quæ

quæ fecisti, polluta es: & appropinqua-
re fecisti dies tuos, & adduxisti tempus
annorum tuorũ: propterea dedi te op-
probrium Gentibus, & irrisionẽ vniuer-
sis terris. * Quæ iuxta sunt, & quæ pro- 5
cul a te, triumphabunt de te: sordida,
nobilis, grandis interitu. * Ecce princi- 6
pes Israel singuli in brachio suo fuerunt
in te ad effundendum sanguinem. * Pa- 7
trem, & matrem contumelijs affecerunt B
in te, aduenam calumniati sunt in me-
dio tui, pupillum & viduam contrista-
uerunt apud te: * Sanctuaria mea spre- 8
uisti, & sabbata mea polluisti. * Viri de- 9
tractores fuerunt in te ad effundendum
sanguinem, & super montes comederũt
in te, scelus operati sunt in medio tui.
* Verecundiora patris discooperuerunt 10
in te, immunditiam menstruatæ humi-
‖ Ier.5.c.8 liauerunt in te. * ‖ Et vnusquisque in 11
vxorem proximi sui operatus est abo-
minationem, & socer nurum suam pol-
luit nefarie, frater sororem suam filiam
patris sui oppressit in te. * Munera ac- 12
ceperunt apud te ad effundendũ sangui-
nem: vsuram, & superabundantiam ac-
cepisti, & auare proximos tuos calum- C
niabaris: meiq. oblita es, ait Dominus
Deus. * Ecce complosi manus meas su- 13
per auaritiam tuam, quam fecisti, & su-
per sanguinem, qui effusus est in medio
tui. * Numquid sustinebit cor tuum, aut 14
præualebunt manus tuæ in diebus, quos
ego faciam tibi? ego Dominus locutus
sum, & faciam. * Et dispergam te in 15
nationes, & ventilabo te in terras, & de-
ficere faciam immunditiam tuam a te.
* Et possidebo te in conspectu Gentiũ: 16
& scies quia ego Dominus. * Et factum 17
est verbum Domini ad me, dicens: * Fili 18
hominis, versa est mihi domus Israel in D
scoriam: omnes isti æs, & stannum, &
ferrum, & plumbum in medio fornacis:
scoria argenti facti sunt. * Propterea 19
hæc dicit Dominus Deus: Eo quòd versi
estis omnes in scoriam, propterea ecce
ego congregabo vos in medio Ierusa-
lem, * congregatione argenti, & æris, & 20
stanni, & ferri, & plumbi in medio for-
nacis: vt succendam in ea ignem ad cõ-
flandum. sic cõgregabo in furore meo,
& in ira mea, & requiescam: & confla-
bo vos. * Et congregabo vos, & succen- 21
dam vos in igne furoris mei, & confla- E
22 bimini in medio eius. * Vt cõflatur ar-
gentum in medio fornacis, sic eritis in
medio eius: & scietis quia ego Domi-
nus, cum effuderim indignationẽ meam
23 super vos. * Et factum est verbum Do-
24 mini ad me, dicens: * Fili hominis, dic
ei: Tu es terra immunda, & non com-
25 pluta in die furoris. * Coniuratio pro-
phetarum in medio eius, sicut leo ru-
giens, rapiensq. prædam, animas deuo-
rauerunt, opes & pretium acceperunt,
viduas eius multiplicauerunt in medio
26 illius. * Sacerdotes eius contempserunt
F legem meam, & polluerunt sanctuaria
mea: inter sanctum & profanum nõ ha-
buerunt distantiam: & inter pollutum
& mundum non intellexerunt: & a sab-
batis meis auerterunt oculos suos, &
27 coinquinabar in medio eorum. * Prin- ‖ Mich.3.d.11
cipes eius in medio illius, quasi lupi ra- Soph.3.a.3
pientes prædam ad effundẽdum sangui-
nem, & ad perdendas animas, & auare
28 ad sectanda lucra. * Prophetæ autem
G eius liniebant eos absque temperamẽto,
videntes vana, & diuinantes eis menda-
ciũ, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus,
29 cum Dominus non sit locutus. * Populi
terræ calumniabantur calumniam, &
rapiebant violenter: egenum, & paupe-
rem affligebant, & aduenam opprime-
30 bant calumnia absque iudicio. * Et quæ-
siui de eis virum, qui interponeret se-
pem, & staret oppositus contra me pro
terra, ne dissiparem eam: & non inue-
31 ni. * Et effudi super eos indignationem
meam, in igne iræ meæ consumpsi eos:
viam eorum in caput eorum reddidi,
ait Dominus Deus.

CAP. XXIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis, duæ mulieres
3 filiæ matris vnius fuerunt, * & fornicatæ
A sunt in Ægypto, in adolescentia sua for-
nicatæ sunt: ibi subacta sunt vbera ea-
rum, & fractæ sunt mammæ pubertatis
4 earum. * Nomina autem earum Oolla
maior, & Ooliba soror eius minor: &
habui eas, & pepererunt filios, & filias.
Porro earum nomina Samaria Oolla, &
5 Ierusalem Ooliba. * Fornicata est igi-
tur super me Oolla, & insaniuit in ama-
tores suos, in Assyrios propinquantes,
* vesti-

* vestitos hyacintho, principes, & magi- 6
stratus, iuuenes cupidinis, vniuersos equi-
tes, ascensores equorum. * Et dedit for- 7
nicationes suas super eos electos, filios
Assyriorum vniuersos: & in omnibus, in
quos insaniuit, in immunditijs eorũ pol-
luta est. * Insuper & fornicationes suas, 8
quas habuerat in Ægypto, non reliquit: B
nam & illi dormierunt cum ea in ado-
lescentia eius, & illi confregerunt vbera
pubertatis eius, & effuderunt fornicatio-
nem suam super eam. * Propterea tra- 9
|| Sup.16.d.38 didi eam in manus amatorum suorum,
in manus filiorum Assur, super quorum
insaniuit libidine. * || Ipsi discooperue- 10
runt ignominiã eius, filios, & filias eius
tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: &
factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia
perpetrauerunt in ea. * Quod cum vi- 11
disset soror eius Ooliba, plusquam illa
insaniuit libidine: & fornicationẽ suam
super fornicationem sororis suæ * ad fi- 12
lios Assyriorum præbuit impudẽter, du-
cibus, & magistratibus ad se venientibus
indutis veste varia, equitibus qui vecta-
bantur equis, & adolescentibus forma
cunctis egregia. * Et vidi quòd polluta 13
esset via vna ambarum. * Et auxit for- 14
nicationes suas: cumq. vidisset viros de- C
pictos in pariete, imagines Chaldæorum
expressas coloribus, * & accinctos balteis 15
renes, & tiaras tinctas in capitibus eo-
rum, formam ducum omnium, similitu-
dinem filiorum Babylonis, terræq. Chal-
dæorum, in qua orti sunt, * insaniuit su- 16
per eos concupiscentia oculorum suorũ,
& misit nuncios ad eos in Chaldæam.
* Cumq. venissent ad eam filij Babylonis 17
ad cubile mammarum, polluerunt eam
stupris suis, & polluta est ab eis, & satu-
rata est anima eius ab illis. * Denuda- 18
uit quoque fornicationes suas, & disco-
operuit ignominiam suam: & recessit
anima mea ab ea, sicut recesserat anima
mea a sorore eius. * Multiplicauit enim 19
fornicationes suas, recordans dies ado-
lescentiæ suæ, quibus fornicata est in
Terra Ægypti. * Et insaniuit libidine 20
super concubitum eorum, quorum car- D
nes sunt vt carnes asinorum: & sicut flu-
xus equorum fluxus eorum. * Et visita- 21
sti scelus adolescẽtiæ tuæ, quando suba-
cta sunt in Ægypto vbera tua, & con-
fractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.

22 * Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego suscitabo omnes ama-
tores tuos cõtra te, de quibus satiata est
anima tua: & congregabo eos aduersum
23 te in circuitu, * Filios Babylonis, & vni-
uersos Chaldæos, nobiles, tyrannosq. &
principes, omnes filios Assyriorum, iu-
uenes forma egregia, duces, & magistra-
tus vniuersos, principes principum, &
24 nominatos ascensores equorum: * & ve-
nient super te instructi curru, & rota,
multitudo populorũ: lorica, & clypeo,
& galea armabuntur contra te vndique:
& dabo coram eis iudicium, & iudica-
25 bunt te iudicijs suis. * Et ponam zelum
meum in te, quem exercẽt tecum in fu-
rore: nasum tuum, & aures tuas præci-
dent: & quæ remanserint, gladio conci-
dent: ipsi filios tuos, & filias tuas capiẽt,
& nouissimum tuum deuorabitur igni.
26 * Et denudabunt te vestimentis tuis, &
27 tollent vasa gloriæ tuæ. * Et requiescere
faciam scelus tuum de te, & fornicatio-
nem tuam de Terra Ægypti: nec leuabis
E oculos tuos ad eos, & Ægypti non re-
28 cordaberis amplius. * Quia hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego tradam te in
manus eorum, quos odisti, in manus, de
29 quibus satiata est anima tua. * Et agent
tecum in odio, & tollent omnes labo-
res tuos, & dimittent te nudam, & igno-
minia plenam, & reuelabitur ignominia
fornicationum tuarum, scelus tuum, &
30 fornicationes tuæ. * Fecerunt hæc tibi
quia fornicata es post Gentes, inter quas
31 polluta es in idolis earum. * In via so-
roris tuæ ambulasti, & dabo calicem
32 eius in manu tua. * Hæc dicit Domi-
nus Deus: Calicem sororis tuæ bibes
profundum, & latum: eris in derisum,
& in subsannationem, quæ est capacis-
33 sima. * Ebrietate, & dolore repleberis:
calice mœroris, & tristitiæ, calice soro-
34 ris tuæ Samariæ. * Et bibes illũ, & epo-
tabis vsque ad fæces, & fragmẽta eius de-
uorabis, & vbera tua lacerabis: quia ego
35 locutus sum, ait Dominus Deus. * Pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus: Quia
oblita es mei, & proiecisti me post cor-
pus tuum, tu quoque porta scelus tuum,
36 & fornicationes tuas. * Et ait Dominus
F ad me, dicens: Fili hominis numquid
iudicas Oollam, & Oolibam, & annun-
37 cias eis scelera earũ? * Quia adulteratæ
sunt,

sunt, & sanguis in manibus earum, &
cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper
& filios suos, quos genuerunt mihi, ob-
tulerunt eis ad deuorandum. * Sed & 38
hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctua-
rium meum in die illa, & sabbata mea
profanauerunt. * Cumq. immolarent 39
filios suos idolis suis, & ingrederentur
sanctuarium meum in die illa vt pollue-
rent illud: etiam hæc fecerunt in medio
domus meæ. * Miserunt ad viros ve- 40
nientes de longe, ad quos nuncium mi-
serant: itaque ecce venerunt: quibus te
lauisti, & circumlinisti stibio oculos
tuos, & ornata es mundo muliebri.
* Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa 41
ornata est ante te: thymiama meum, &
vnguentum meum posuisti super eam.
* Et vox multitudinis exultantis erat in 42
ea: & in viris, qui de multitudine ho-
minum adducebantur, & veniebant de
deserto, posuerunt armillas in manibus
eorum, & coronas speciosas in capitibus
eorum. * Et dixi ei, quæ attrita est in 43
adulterijs: Nunc fornificabitur in forni- G
catione sua etiam hæc. * Et ingressi 44
sunt ad eam quasi ad mulierem meretri-
cem: sic ingrediebantur ad Oollam, &
Oolibam mulieres nefarias. * Viri ergo 45
iusti sunt: hi iudicabũt eas iudicio adul-
terarum, & iudicio effundentium sangui-
nem: quia adulteræ sunt, & sanguis in
manibus earum. * Hæc enim dicit Do- 46
minus Deus: Adduc ad eas multitudi-
nem, & trade eas in tumultum, & in
rapinam: * Et lapidentur lapidibus po- 47
pulorum, & confodiantur gladijs eorũ:
filios, & filias earum interficient, & do-
mos earum igne succendent. * Et aufe- 48
ram scelus de terra, & discent omnes
mulieres ne faciant secundum scelus ea-
rum. * Et dabunt scelus vestrum su- 49
per vos, & peccata idolorum vestro-
rum portabitis: & scietis quia ego Do-
minus Deus.

CAP. XXIIII.

ET factum est verbum Domini ad 1
me in anno nono, in mense deci- A
mo, decima die mensis, dicens: * Fili 2
hominis scribe tibi nomen diei huius,
in qua confirmatus est rex Babylonis ad-
uersum Ierusalem hodie. * Et dices per 3
prouerbium ad domum irritatricem pa-
rabolam, & loquéris ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Pone ollam: pone, in-
4 quam, & mitte in eam aquam. * Con-
gere frusta eius in eam, omnem partem
bonam, femur & armum, electa & ossi-
5 bus plena. * Pinguissimum pecus assu-
B me, compone quoque strues ossium sub
ea: efferbuit coctio eius, & discocta sunt
6 ossa illius in medio eius. * Propterea
hæc dicit Dominus Deus: Væ ciuitati
sanguinum, ollæ, cuius rubigo in ea
est, & rubigo eius non exiuit de ea: per
partes & per partes suas eijce eam, non
7 cecidit super eam sors. * Sanguis enim
eius in medio eius est, super limpidissi-
mam petram effudit illum: non effudit
illum super terram vt possit operiri pul-
8 uere. * Vt superinducerem indignatio-
nem meam, & vindicta vlciscerer: dedi
C sanguinem eius super petram limpidis-
9 mam ne operiretur. * Propterea hæc di-
cit Dominus Deus: ᵃVæ ciuitati sangui- ᵃNah. 3.a.1 Hab.2.c.12
num, cuius ego grandem faciam pyrã.
10 * Congere ossa, quæ igne succendam:
consumentur carnes, & coquetur vni-
11 uersa compositio, & ossa tabescent. * Po-
ne quoque eam super prunas vacuam, vt
incalescat, & liquefiat æs eius: & con-
fletur in medio eius inquinamentum
12 eius, & consumatur rubigo eius: * mul-
to labore sudatum est, & non exiuit de
ea nimia rubigo eius, neque per ignem.
13 * Immunditia tua execrabilis: quia
D mundare te volui, & non es mundata a
sordibus tuis: sed nec mundaberis prius,
donec quiescere faciam indignationem
14 meam in te. * Ego Dominus locutus
sum: Veniet, & faciam: non transeam,
nec parcam, nec placabor: iuxta vias
tuas, & iuxta adinuentiones tuas iudi-
15 cabo te, dicit Dominus. * Et factum est
16 verbum Domini ad me, dicens: * Fili
hominis, ecce ego tollo a te desiderabi-
le oculorum tuorum in plaga: & non
planges, neque plorabis, neque fluent
17 lacrymæ tuæ. * Ingemisce tacens, mor-
tuorum luctum non facies: corona tua
E circumligata sit tibi, & calceamenta tua
erunt in pedibus tuis, nec amictu ora
velabis, nec cibos lugentium comedes.
18 * Locutus sum ergo ad populum manè,
& mortua est vxor mea vespere: feciq.
19 manè sicut præceperat mihi. * Et dixit
ad

ad eos: Sermo Domini factus est ad me,
dicens: * Loquere domui Israel: Hæc 21
dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam
sanctuarium meum, superbiam imperij
vestri, & desiderabile oculorum vestro- F
rum, & super quo pauet anima vestra:
filij vestri, & filiæ vestræ, quas reliqui-
stis, gladio cadent. * Et facietis sicut 22
feci: Ora amictu non velabitis, & cibos
lugentium non comedetis. * Coronas 23
habebitis in capitibus vestris, & calcea-
menta in pedibus: non plangetis neque
flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus
vestris, & vnusquisque gemet ad fratrẽ
suum.* Eritq. Ezechiel vobis in porten- 24
tum: iuxta omnia, quæ fecit, facietis G
cum venerit istud: & scietis quia ego
Dominus Deus.* Et tu fili hominis ec- 25
ce in die, qua tollam ab eis fortitudinem
eorum, & gaudium dignitatis, & desi-
derium oculorum eorum, super quo re-
quiescunt animæ eorum, filios, & filias
eorum:* In die illa cum venerit fugiens 26
ad te, vt annunciet tibi: * In die, in- 27
quam, illa aperietur os tuum cum eo,
qui fugit: & loquéris, & non silebis vl-
tra: erisq. eis in portentum, & scietis
quia ego Dominus.

CAP. XXV.

ET factus est sermo Domini ad me, 1
dicens:* Fili hominis pone faciem 2
tuam contra filios Ammon, & prophe- A
tabis de eis. * Et dices filijs Ammon: 3
Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit
Dominus Deus: Pro eo quòd dixisti:
Euge, euge super sanctuarium meum,
quia pollutum est: & super terram Is-
rael, quoniam desolata est: & super do-
mum Iuda, quoniam ducti sunt in ca-
ptiuitatem: * Idcirco ego tradam te fi- 4
lijs orientalibus in hereditatem, & col-
locabunt caulas suas in te, & ponent in
te tentoria sua: ipsi comedent fruges
tuas: & ipsi bibent lac tuum. * Daboq. 5
Rabbath in habitaculum camelorum, & B
filios Ammon in cubile pecorum: &
scietis quia ego Dominus. * Quia hæc 6
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd plau-
sisti manu, & percussisti pede, & gaui-
sa es ex toto affectu super terram Israel:
* idcirco ecce ego extendam manum 7
meam super te, & tradam te in dire-
ptionem Gentium, & interficiam te de
populis, & perdam de terris, & conte-
8 ram: & scies quia ego Dominus.* Hæc
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd di-
xerunt Moab, & Seir: Ecce sicut om-
9 nes Gentes, domus Iuda:* idcirco ecce
ego aperiam humerum Moab de ciuita-
C tibus, de ciuitatibus, inquam, eius, & de
finibus eius inclytas terræ Bethiesimoth,
10 & Beelmeon, & Cariathaim,* filijs Oriẽ-
tis cum filijs Ammon, & dabo eam in
hereditatem: vt non sit vltra memoria
11 filiorum Ammon in Gentibus. * Et in
Moab faciam iudicia: & scient quia ego
12 Dominus. * Hæc dicit Dominus Deus:
Pro eo quòd fecit Idumæa vltionem vt
se vindicaret de filijs Iuda, peccauitq.
delinquens, & vindictam expetiuit de
13 eis;* idcirco hæc dicit Dominus Deus:
Extendam manum meam super Idumæã,
& auferam de ea hominem, & iumentũ,
& faciam eam desertam ab Austro: &
14 qui sunt in Dedan, gladio cadent. * Et
dabo vltionem meam super Idumæam
per manum populi mei Israel: & facient
in Edom iuxta iram meam, & furorem
D meum: & scient vindictam meam, di-
15 cit Dominus Deus. * Hæc dicit Domi-
nus Deus: Pro eo quòd fecerunt Pa-
læstini vindictam, & vlti se sunt toto
animo, interficientes, & implentes ini-
16 micitias veteres: * propterea hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego extendam ma-
num meam super Palæstinos, & interfi-
ciam interfectores, & perdam reliquias
17 maritimæ regionis: * faciamq. in eis vl-
tiones magnas arguens in furore: & sciẽt
quia ego Dominus, cum dedero vindi-
ctam meam super eos.

CAP. XXVI.

1 ET factum est in vndecimo anno, pri-
A ma mensis, factus est sermo Domi-
2 ni ad me, dicens: * Fili hominis, pro
eo quòd dixit Tyrus de Ierusalem: Eu-
ge confractæ sunt portæ populorum,
conuersa est ad me: implebor, deserta
3 est.* Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego super te Tyre, & ascendere fa-
ciam ad te gentes multas, sicut ascendit
4 mare fluctuans. * Et dissipabunt muros
Tyri, & destruent turres eius: & radam
puluerem eius de ea, & dabo eam in
limpi-

limpidissimam petram. * Siccatio sage- 5
narum erit in medio maris, quia ego
locutus sum, ait Dominus Deus: & erit
in direptionem Gentibus. * Filiæ quo- 6
que eius, quæ sunt in agro, gladio in-
terficientur: & scient quia ego Dominus.
* Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce 7
ego adducam ad Tyrum Nabuchodono-
sor regem Babylonis ab Aquilone regem
regum, cum equis, & curribus, & equiti-
bus, & cœtu, populoq. magno. * Filias 8
tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet: B
& circumdabit te munitionibus, & com-
portabit aggerem in gyro: & eleuabit
contra te clypeum. * Et vineas, & arie- 9
tes temperabit in muros tuos, & turres
tuas destruet in armatura sua. * Inunda- 10
tione equorum eius operiet te puluis
eorum: a sonitu equitum, & rotarum,
& curruum mouebuntur muri tui, cum
ingressus fuerit portas tuas quasi per in-
troitum vrbis dissipatæ. * Vngulis equo- 11
rum suorum conculcabit omnes plateas
tuas: populum tuum gladio cædet, &
statuæ tuæ nobiles in terram corruent.
* Vastabunt opes tuas, diripient negotia- 12
tiones tuas: & destruent muros tuos, &
domos tuas præclaras subuertent: & la-
pides tuos, & ligna tua, & puluerem tuũ
Ier.7.g.34 in medio aquarum ponent. * ‖ Et quie- 13
scere faciam multitudinem canticorum C
tuorum, & sonitus cithararum tuarum
non audietur amplius. * Et dabo te in 14
limpidissimam petram, siccatio sagena-
rum eris, nec ædificaberis vltra: quia
ego locutus sum, ait Dominus Deus.
* Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Num- 15
quid non a sonitu ruinæ tuæ, & gemitu
interfectorũ tuorum cum occisi fuerint,
in medio tui commouebuntur insulæ?
* Et descendent de sedibus suis omnes 16
principes maris: & auferẽt exuuias suas,
& vestimenta sua varia abijcient, & in-
duentur stupore: in terra sedebunt, &
attoniti super repentino casu tuo admi-
rabuntur. * Et assumentes super te lamẽ- 17
tum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ
habitas in mari, vrbs inclyta, quæ fuisti
fortis in mari cum habitatoribus tuis,
quos formidabant vniuersi? * Nunc stu- 18
pebunt naues in die pauoris tui: & tur- D
babuntur insulæ in mari, eo quòd nul-
lus egrediatur ex te. * Quia hæc dicit 19
Dominus Deus: Cum dedero te vr-
bem desolatam sicut ciuitates, quæ non
habitantur: & adduxero super te abys-
20 sum, & operuerint te aquæ multæ: * Et
detraxero te cum his, qui descendunt in
lacum ad populum sempiternum, & col-
locauero te in terra nouissima sicut soli-
tudines veteres cum his, qui deducuntur
in lacum, vt non habiteris: porro cum
21 dedero gloriam in terra viuentium, * in
nihilum redigam te, & nõ eris, & requi-
sita non inuenieris vltra in sempiternum,
dicit Dominus Deus.

CAP. XXVII.

1 ET factum est verbũ Domini ad me,
2 dicens: * Tu ergo fili hominis assu-
3 me super Tyrum lamentum: * Et dices
A Tyro, quæ habitat in introitu maris,
negotiationi populorum ad insulas mul-
tas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre,
4 tu dixisti: Perfecti decoris ego sum, * &
in corde maris sita. Finitimi tui, qui te
ædificauerunt, impleuerunt decorem
5 tuum: * abietibus de Sanir extruxerunt
te cum omnibus tabulatis maris: cedrũ
de Libano tulerunt vt facerent tibi ma-
6 lum. * Quercus de Basan dolauerunt in
remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi
ex ebore Indico, & prætoriola de insu-
7 lis Italiæ. * Byssus varia de Ægypto tex-
B ta est tibi in velum vt poneretur in ma-
lo: hyacinthus, & purpura de insulis
Elisa facta sunt operimentum tuum.
8 * Habitatores Sidonis, & Aradij fuerunt
remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti
9 sunt gubernatores tui. * Senes Giblij, &
prudentes eius habuerunt nautas ad mi-
nisterium variæ supellectilis tuæ: omnes
naues maris, & nautæ earum fuerunt in
10 populo negotiationis tuæ. * Persæ, &
Lydij, & Libyes erant in exercitu tuo vi-
ri bellatores tui: clypeum, & galeam su-
11 spenderunt in te pro ornatu tuo. * Filij
Aradij cum exercitu tuo erant super mu-
ros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui
erant in turribus tuis, pharetras suas
suspenderunt in muris tuis per gyrum:
ipsi compleuerunt pulchritudinem
12 tuam. * Chartaginenses negotiatores
C tui, a multitudine cunctarum diuitia-
rum, argento, ferro, stanno, plum-
13 boq. repleuerunt nundinas tuas. * Græ-

cia, Thubal, & Mosoch, ipsi insti- 13
tores tui: mancipia, & vasa ærea ad-
uexerunt populo tuo. * De domo Tho- 14
gorma, equos, & equites, & mulos ad-
duxerunt ad forum tuum. * Filij Dedan 15
negotiatores tui: insulæ multæ negotia-
tio manus tuæ: dentes eburneos, & he-
beninos commutauerunt in pretio tuo.
* Syrus negotiator tuus propter multi- 16
tudinem operum tuorum, gemmam, &
purpuram, & scutulata, & byssum, &
sericum, & chodchod proposuerunt in
mercatu tuo. * Iuda & terra Israel ipsi 17
institores tui in frumento primo, balsa- D
mum, & mel, & oleum, & resinam
proposuerunt in nundinis tuis. * Dama- 18
scenus negotiator tuus in multitudine
operum tuorum, in multitudine diuer-
sarum opum, in vino pingui, in lanis
coloris optimi. * Dan, & Græcia, & 19
Mosel in nundinis tuis proposuerunt fer-
rum fabrefactum: stacte, & calamus in
negotiatione tua. * Dedan institores tui 20
in tapetibus ad sedendum. * Arabia, & 21
vniuersi principes Cedar, ipsi negotia-
tores manus tuæ: cum agnis, & arieti-
bus, & hœdis venerunt ad te negotiato-
res tui. * Venditores Saba, & Reema, 22
ipsi negotiatores tui: cum vniuersis pri- E
mis aromatibus, & lapide pretioso, &
auro, quod proposuerunt in mercatu
tuo. * Haran, & Chene, & Eden nego- 23
tiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad
venditores tui. * ipsi negotiatores tui 24
multifariam inuolucris hyacinthi, & po-
lymitorum, gazarumq. pretiosarum, quæ
obuolutæ, & astrictæ erant funibus: ce-
dros quoque habebant in negotiationi-
bus tuis. * Naues maris, principes tui 25
in negotiatione tua: & repleta es, & glo-
rificata nimis in corde maris. * In aquis 26
multis adduxerunt te remiges tui: ven-
tus auster contriuit te in corde maris.
* Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & multi- 27
plex instrumentum tuum, nautæ tui & F
gubernatores tui, qui tenebant supelle-
ctilem tuam, & populo tuo præerant:
viri quoque bellatores tui, qui erant in
te cum vniuersa multitudine tua, quæ
est in medio tui: cadent in corde maris
in die ruinæ tuæ. * A sonitu clamoris 28
gubernatorum tuorum conturbabuntur
classes: * Et descendent de nauibus suis 29
omnes, qui tenebant remum: nautæ, &
vniuersi gubernatores maris in terra sta-
30 bunt: * & eiulabunt super te voce ma-
gna, & clamabunt amare: & superia-
cient puluerem capitibus suis, & cinere
31 conspergentur. * Et radent super te
caluitium, & accingentur cilicijs: &
plorabunt te in amaritudine animæ plo-
32 ratu amarissimo. * Et assument super
G te carmen lugubre, & plangent te:
Quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in
33 medio maris? * Quæ in exitu negotia-
tionum tuarum de mari implesti popu-
los multos: in multitudine diuitiarum
tuarum, & populorum tuorum ditasti
34 reges terræ. * Nunc contrita es a mari,
in profundis aquarum opes tuæ, & om-
nis multitudo tua, quæ erat in medio
35 tui, ceciderunt. * Vniuersi habitatores
insularum obstupuerunt super te: & re-
ges earum omnes tempestate perculsi
36 mutauerunt vultus. * Negotiatores po-
pulorum sibilauerunt super te: ad nihi-
lum deducta es, & non eris vsque in
perpetuum.

CAP. XXVIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis, dic princi-
A pi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo
quòd eleuatum est cor tuum, & dixisti:
Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi
in corde maris: cum sis homo, & non
Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.
3 * Ecce sapientior es tu Daniele: omne
4 secretum non est absconditum a te. * In
sapientia & prudentia tua fecisti tibi for-
titudinem: & acquisisti aurum, & argen-
5 tum in thesauris tuis. * In multitudine
B sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua
multiplicasti tibi fortitudinem: & ele-
6 uatum est cor tuũ in robore tuo. * Pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus: Eo
quòd eleuatum est cor tuum quasi cor
7 Dei: * idcirco ecce ego adducam super
te alienos robustissimos Gentium: &
nudabunt gladios suos super pulchritu-
dinem sapientiæ tuæ, & polluent deco-
8 rem tuum. * Interficient, & detrahent
te: & morieris in interitu occisorum in
9 corde maris. * Numquid dicens loqué-
ris: Deus ego sum, coram interficienti-
bus te: cum sis homo, & non Deus, in
10 manu occidentium te? * Morte incir-
cumci-

incircumcisorum morieris in manu alieno- C
rum : quia ego locutus sum , ait Do-
minus Deus . * Et factus est sermo Do- 11
mini ad me, dicens: Fili hominis leua
planctum super regem Tyri : * & dices 12
ei : Hæc dicit Dominus Deus: Tu signa-
culum similitudinis,plenus sapientia , &
perfectus decore , * in delicijs paradisi 13
Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operi-
mentum tuum : sardius, topatius, & ia-
spis,chrysolithus,& onyx,& berillus,sap- D
phirus , & carbunculus , & smaragdus :
aurum opus decoris tui: & foramina tua
in die,qua conditus es, præparata sunt.
* Tu cherub extentus,& protegens, & 14
posui te in monte sancto Dei , in medio
lapidum ignitorum ambulasti . * Perfe- 15
ctus in vijs tuis a die conditionis tuæ ,
donec inuenta est iniquitas in te .* In 16
multitudine negotiationis tuæ repleta
sunt interiora tua iniquitate, & pecca-
sti : & eieci te de monte Dei , & perdi-
di te o cherub protegens, de medio la-
pidum ignitorum .* Et eleuatum est cor 17
tuum in decore tuo : perdidisti sapien-
tiam tuam in decore tuo,in terram pro- E
ieci te : ante faciem regum dedi te vt
cernerent te . * In multitudine iniquita- 18
tum tuarum,& iniquitate negotiationis
tuæ polluisti sanctificationem tuam : pro-
ducam ergo ignem de medio tui,qui co-
medat te , & dabo te in cinerem super
terram in conspectu omnium videntium
te .* Omnes,qui viderint te in Gentibus, 19
obstupescent super te : nihili factus es ,
& non eris in perpetuum .* Et factus est 20
sermo Domini ad me, dicens : * Fili ho- 21
minis pone faciem tuam contra Sidoné :
& prophetabis de ea ,* & dices: Hæc di- 22
cit Dominus Deus : Ecce ego ad te Si- F
don , & glorificabor in medio tui : &
scient quia ego Dominus , cum fecero
in ea iudicia , & sanctificatus fuero in
ea . * Et immittam ei pestilentiam , & 23
sanguinem in plateis eius : & corruent
interfecti in medio eius gladio per cir-
cuitum : & scient quia ego Dominus.
* Et non erit vltra domui Israel offen- 24
diculum amaritudinis,& spina dolorem
inferens vndique per circuitum eorum ,
qui aduersantur eis: & scient quia ego
Dominus Deus . * Hæc dicit Dominus 25
Deus : Quando congregauero domum G
Israel de populis,in quibus dispersi sunt,
sanctificabor in eis coram Gentibus: &
habitabunt in terra sua , quam dedi ser-
26 uo meo Iacob . * Et habitabunt in ea
securi : & ædificabunt domos,& planta-
bunt vineas, & habitabunt confidenter,
cum fecero iudicia in omnibus, qui ad-
uersantur eis per circuitum : & scient
quia ego Dominus Deus eorum .

CAP. XXIX.

1 IN anno decimo , decimo mense, vn-
A decima die mensis,factum est verbum
2 Domini ad me,dicens : * Fili hominis po-
ne faciem tuam contra Pharaonem re-
gem Ægypti , & prophetabis de eo , &
3 de Ægypto vniuersa :* Loquere , & di-
ces: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
ad te Pharao rex Ægypti,draco magne,
qui cubas in medio fluminum tuorum ,
& dicis: Meus est fluuius,& ego feci me-
4 metipsum .* Et ponam frenum in maxil-
lis tuis: & agglutinabo pisces fluminum
tuorum squamis tuis: & extraham te de
medio fluminum tuorum,& vniuersi pi-
5 sces tui squamis tuis adhærebunt . * Et
B proijciam te in desertum , & omnes pi-
sces fluminis tui : super faciem terræ ca-
des , non colligéris , neque congregabe-
ris: bestijs terræ, & volatilibus cæli dedi
6 te ad deuorandum : * Et scient omnes
habitatores Ægypti quia ego Dominus:
[a] pro eo quòd fuisti baculus arundineus [a] Isa.36.6
7 domui Israel .* Quando apprehenderunt
te manu,& confractus es,& lacerasti om-
nem humerum eorum : & innitentibus
eis super te,comminutus es, & dissolui-
8 sti omnes renes eorum . * Propterea hæc
dicit Dominus Deus : Ecce ego adducã
super te gladium : & interficiam de te
9 hominem , & iumentum . * Et erit Ter-
ra Ægypti in desertum , & in solitudi-
nem : & scient quia ego Dominus : pro
eo quòd dixeris : Fluuius meus est , &
10 ego feci eum . * Idcirco ecce ego ad te,
& ad flumina tua: daboq. Terram Ægy-
pti in solitudines, gladio dissipatam , a
turre Syenes,vsque ad terminos Æthio-
11 piæ . * Non pertransibit eam pes homi-
C nis, neque pes iumẽti gradietur in ea : &
12 nõ habitabitur quadraginta annis . * Da-
boq. Terram Ægypti desertam in medio
terrarum desertarum,& ciuitates eius in
medio vrbium subuersarum , & erunt

desolatæ quadraginta annis; & disper-
gam Ægyptios in nationes, & ventila-
bo eos in terras.* Quia hæc dicit Domi- 13
nus Deus: Post finem quadraginta anno-
rum congregabo Ægyptum de populis,
in quibus dispersi fuerant.* Et reducam 14
captiuitatem Ægypti, & collocabo eos in
terra Phathures, in terra natiuitatis suæ:
& erunt ibi in regnũ humile:* inter ce- 15
tera regna erit humillima, & non ele-
uabitur vltra super nationes, & immi-
nuam eos ne imperent Gentibus.* Ne- 16
que erunt vltra domui Israel in confidẽ- D
tia, docentes iniquitatem, vt fugiant, &
sequantur eos: & scient quia ego Domi-
nus Deus.* Et factum est in vigesimo & 17
septimo anno, in primo, in vna men-
sis: factum est verbum Domini ad me,
dicens:* Fili hominis Nabuchodonosor 18
rex Babylonis seruire fecit exercitum
suum seruitute magna aduersus Tyrum:
omne caput decaluatum, & omnis hu-
merus depilatus est: & merces non est
reddita ei, neque exercitui eius de Tyro
pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersus
eam. * Propterea hæc dicit Dominus 19
Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor
regem Babylonis in Terra Ægypti: &
accipiet multitudinem eius, & deprædа-
bitur manubias eius, & diripiet spolia
eius: & erit merces exercitui illius,* & 20
operi, quo seruiuit aduersus eam: dedi ei
Terram Ægypti, pro eo quòd laboraue-
rit mihi, ait Dominus Deus.* In die illo 21
pullulabit cornu domui Israel, & tibi da-
bo apertũ os in medio eorum: & scient
quia ego Dominus.

CAP. XXX.

ET factum est verbum Domini ad 1
me, dicens:* Fili hominis prophe- 2
ta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: A
Vlulate, væ, væ diei:* quia iuxta est 3
dies, & appropinquat dies Domini: dies
nubis, tempus Gentium erit.* Et ve- 4
niet gladius in Ægyptum: & erit pauor
in Æthiopia, cum ceciderint vulne-
rati in Ægypto, & ablata fuerit multi-
tudo illius, & destructa fundamenta
eius.* Æthiopia, & Libya, & Lydi, & 5
omne reliquum vulgus, & Chub, & fi-
lij terræ fœderis, cum eis gladio cadent.
* Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent 6
B fulcientes Ægyptum, & destruetur su-
perbia imperij eius: a turre Syenes gla-
dio cadent in ea, ait Dominus Deus
7 exercituum. * & dissipabuntur in me-
dio terrarum desolatarum, & vrbes eius
in medio ciuitatum desertarum erunt.
8 * Et scient quia ego Dominus: cum de-
dero ignem in Ægypto, & attriti fue-
9 rint omnes auxiliatores eius. * In die
illa egredientur nuncij a facie mea in
trieribus ad conterendam Æthiopiæ cõ-
fidentiam, & erit pauor in eis in die
Ægypti, quia absque dubio veniet.
10 * Hæc dicit Dominus Deus: cessare
C faciam multitudinem Ægypti in manu
11 Nabuchodonosor regis Babylonis.* Ip-
se & populus eius cum eo fortissimi
Gentium adducentur ad disperdendam
terram: & euaginabunt gladios suos su-
per Ægyptum: & implebunt terram
12 interfectis. * Et faciam alueos flumi-
num aridos, & tradam terram in manus
pessimorum: & dissipabo terram, & ple-
nitudinem eius manu alienorum, ego
13 Dominus locutus sum. * ‖ Hæc dicit Do- ‖ Zach. 13.20
D minus Deus: Et disperdam simulachra,
& cessare faciam idola de Memphis: &
dux de Terra Ægypti non erit amplius:
14 & dabo terrorem in Terra Ægypti.* Et
disperdam terram Phathures, & dabo
ignem in Taphnis, & faciam iudicia in
15 Alexandria. * Et effundam indignatio-
nem meam super Pelusium robur Ægy-
pti, & interficiam multitudinem Ale-
16 xandriæ,* & dabo ignem in Ægypto:
quasi parturiens dolebit Pelusium, &
Alexandria erit dissipata, & in Mem-
17 phis angustiæ quotidianæ.* Iuuenes He-
E liopoleos, & Bubasti gladio cadent, &
18 ipsæ captiuæ ducentur. * Et in Taphnis
nigrescet dies, cum contriuero ibi sce-
ptra Ægypti, & defecerit in ea super-
bia potentiæ eius: ipsam nubes operiet,
filiæ autem eius in captiuitatem ducen-
19 tur. * Et iudicia faciam in Ægypto: &
20 scient quia ego Dominus. * Et factum
est in vndecimo anno, in primo mense,
in septima mensis, factum est verbum
21 Domini ad me, dicens: * Fili hominis
F brachium Pharaonis regis Ægypti con-
fregi: & ecce non est obuolutum vt re-
stitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis,
& fasciaretur linteolis, vt recepto robo-
22 re posset tenere gladium. * Propterea
hæc

hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad
Pharaonem regem Ægypti,& comminuã
brachium eius forte, sed confractum: &
deijciam gladium de manu eius: * & di- 23
spergam Ægyptum in Gẽtibus, & venti-
labo eos in terris. * Et confortabo bra- 24
chia regis Babylonis, daboq. gladium G
meum in manu eius: & confringam bra-
chia Pharaonis,& gement gemitibus in-
terfecti coram facie eius. * Et conforta- 25
bo brachia regis Babylonis, & brachia
Pharaonis concident: & scient quia ego
Dominus,cum dedero gladium meum
in manu regis Babylonis,& extenderit eũ
super Terram Ægypti.* Et dispergam Æ- 26
gyptum in nationes, & ventilabo eos in
terras,& scient quia ego Dominus.

CAP. XXXI.

ET factum est in anno vndecimo,ter- 1
tio mense,vna mensis,factum est ver- A
bum Domini ad me,dicens:* Fili homi- 2
nis dic Pharaoni regi Ægypti,& populo
eius: Cui similis factus es in magnitudi-
ne tua? * Ecce Assur quasi cedrus in Li- 3
bano,pulcher ramis,& frondibus nemo-
rosus,excelsusq. altitudine, & inter con-
densas frondes eleuatum est cacumen
eius. * Aquæ nutrierunt illum, abyssus 4
exaltauit illum: flumina eius manabant
in circuitu radicum eius, & riuos suos
emisit ad vniuersa ligna regionis.* Pro- 5
pterea eleuata est altitudo eius super B
omnia ligna regionis: & multiplicata
sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami
eius præ aquis multis.* Cumq; extendis- 6
set vmbram suam,in ramis eius fecerunt
nidos omnia volatilia cæli,& sub frondi-
bus eius genuerunt omnes bestiæ saltuũ,
& sub vmbraculo illius habitabat cœtus
Gentium plurimarum. * Eratq. pulcher- 7
rimus in magnitudine sua, & in dilata-
tione arbustorum suorum: erat enim ra-
dix illius iuxta aquas multas.* Cedri nõ 8
fuerũt altiores illo in paradiso Dei,abie- C
tes non adæquauerunt summitatem eius,
& platani non fuerunt æquæ frondibus
illius: omne lignum paradisi Dei non est
assimilatum illi, & pulchritudini eius.
* Quoniam speciosum feci eum,& mul- 9
tis, condensisq. frondibus: & æmulata
sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ
erant in paradiso Dei. * Propterea hæc 10
D dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sub-
limatus est in altitudine, & dedit sum-
mitatem suam virentem atque conden-
sam, & eleuatum est cor eius in altitu-
11 dine sua: * Tradidi eum in manu fortis-
simi Gentium, faciens faciet ei: iuxta
12 impietatem eius eieci eum. * Et succi-
dent eum alieni, & crudelissimi natio-
num,& proijcient eum super montes,&
in cunctis conuallibus corruent rami
eius, & confringentur arbusta eius in
vniuersis rupibus terræ: & rece-
dent de vmbraculo eius omnes populi
13 terræ, & relinquent eum. * In rui-
E na eius habitauerunt omnia volatilia
cæli, & in ramis eius fuerunt vniuersæ
14 bestiæ regionis. * Quam ob rem non
eleuabuntur in altitudine sua omnia li-
gna aquarum, nec ponent sublimitatem
suam inter nemorosa atque frondosa,
nec stabunt in sublimitate sua omnia,
quæ irrigantur aquis: quia omnes tradi-
ti sunt in mortem ad terram vltimam
in medio filiorum hominum ad eos,qui
15 descendunt in lacum. * Hæc dicit Do-
F minus Deus: In die quando descendit
ad inferos, induxi luctum, operui eum
abysso: & prohibui flumina eius, &
coercui aquas multas: contristatus est
super eum Libanus, & omnia ligna agri
16 concussa sunt.*A sonitu ruinæ eius com-
moui Gentes, cum deducerem eum ad
infernum cum his, qui descendebant in
lacum: & consolata sunt in terra infima
omnia ligna voluptatis egregia, atque
præclara in Libano, vniuersa quæ irriga-
17 bantur aquis. * Nam & ipsi cum eo de-
G scendent in infernum ad interfectos gla-
dio: & brachium vniuscuiusque sedebit
sub vmbraculo eius in medio nationum.
18 *Cui assimilatus es o inclyte atque sub-
limis inter ligna voluptatis? Ecce dedu-
ctus es cum lignis voluptatis ad terram
vltimam: in medio incircumcisorum
dormies, cum eis, qui interfecti sunt
gladio, ipse est Pharao,& omnis multi-
tudo eius, dicit Dominus Deus.

CAP. XXXII.

1 ET factum est, duodecimo anno, in
A mense duodecimo, in vna mensis,
factum est verbum Domini ad me, di-

cens: * Fili hominis assume lamentum 2
super Pharaonem regem Ægypti, & di-
ces ad eum: Leoni Gentium assimilatus
es, & draconi, qui est in mari: & ven-
tilabas cornu in fluminibus tuis, & con-
turbabas aquas pedibus tuis, & concul-
cabas flumina earum. * Propterea 3
|| Sup. 12.d.13 & 17.f.20 hæc dicit Dominus Deus: || Expandam
super te rete meum in multitudine po-
pulorum multorum, & extraham te in
sagena mea. * Et proijciam te in terrã, 4
super faciem agri abijciam te: & habi-
tare faciam super te omnia volatilia cæ-
li, & saturabo de te bestias vniuersæ
terræ. * Et dabo carnes tuas super mon- 5
tes, & implebo colles tuos sanie tua.
* Et irrigabo terram fœtore sanguinis 6
tui super montes, & valles implebun- B
|| Isa. 13.b.10 Ioel. 2.b.10. & 3.c.15 Mat.24.c.29 tur ex te. * || Et operiam, cum extin- 7
ctus fueris, cælum, & nigrescere faciam
stellas eius: solem nube tegam, & luna
non dabit lumen suum. * Omnia lumi- 8
naria cæli mœrere faciam super te: &
dabo tenebras super terram tuam, dicit
Dominus Deus, cum ceciderint vulne-
rati tui in medio terræ, ait Dominus
Deus. * Et irritabo cor populorum mul- 9
torum cum induxero contritionem tuã
in Gentibus super terras, quas nescis. * Et 10
stupescere faciam super te populos mul-
tos: & reges eorum horrore nimio for-
midabunt super te, cum volare cœperit
gladius meus super facies eorum: &
obstupescent repente singuli pro anima
sua in die ruinæ tuæ. * Quia hæc dicit 11
Dominus Deus: Gladius regis Babylo-
nis veniet tibi, * in gladijs fortium deij- 12
ciam multitudinem tuam: inexpugnabi- C
les omnes Gentes hæ: & vastabunt su-
perbiam Ægypti, & dissipabitur multitu-
do eius. * Et perdã omnia iumenta eius, 13
quæ erant super aquas plurimas: & non
conturbabit eas pes hominis vltra, ne-
que vngula iumentorum turbabit eas.
* Tunc purissimas reddam aquas eorum, 14
& flumina eorum quasi oleum adducã,
ait Dominus Deus: * Cum dedero Ter- 15
ram Ægypti desolatam: deseretur autem
terra a plenitudine sua, quando percus-
sero omnes habitatores eius: & scient
quia ego Dominus. * Planctus est, & 16
plangent eum: filiæ Gentium plangent D
eum: super Ægyptum, & super multi-
tudinem eius plangent eum, ait Domi-
17 nus Deus. * Et factum est in duodeci-
mo anno, in quintadecima mensis, fa-
ctum est verbum Domini ad me, dicẽs:
18 * Fili hominis cane lugubre super mul-
titudinem Ægypti: & detrahe eam ip-
sam, & filias Gentium robustarum ad
terram vltimam cum his, qui descen-
19 dunt in lacum. * Quo pulchrior es? de-
20 scende, & dormi cum incircumcisis. * In
medio interfectorum gladio cadent: gla-
dius datus est, attraxerunt eam, & om-
21 nes populos eius. * Loquentur ei poten-
tissimi robustorum de medio inferni, qui
cum auxiliatoribus eius descenderunt,
& dormierunt incircumcisi, interfecti
22 gladio. * Ibi Assur, & omnis multitu-
E do eius: in circuitu illius sepulchra eius:
omnes interfecti, & qui ceciderunt gla-
23 dio. * Quorum data sunt sepulchra in
nouissimis laci: & facta est multitudo
eius per gyrum sepulchri eius: vniuersi
interfecti, cadentesq. gladio, qui dede-
rant quondam formidinem in terra vi-
24 uentium. * Ibi Ælam, & omnis multi-
tudo eius per gyrum sepulchri sui. om-
nes hi interfecti, ruentesq. gladio: qui
descenderunt incircumcisi ad terram
vltimam: qui posuerunt terrorem suum
in terra viuentium, & portauerunt igno-
miniam suam cum his, qui descendunt
25 in lacum. * In medio interfectorum po
suerunt cubile eius in vniuersis populis
F eius: in circuitu eius sepulchrum illius:
omnes hi incircumcisi, interfectiq. gla-
dio. dederunt enim terrorem suum in
terra viuentium, & portauerunt igno-
miniam suam cum his, qui descendunt
in lacum: in medio interfectorum posi-
26 ti sunt. * Ibi Mosoch, & Thubal, &
omnis multitudo eius: in circuitu eius
sepulchra illius. omnes hi incircumcisi,
interfectiq. & cadentes gladio: quia de-
derunt formidinem suam in terra viuẽ-
27 tium. * Et non dormient cum fortibus,
cadentibusq. & incircumcisis, qui de-
scenderunt ad infernum cum armis suis,
& posuerunt gladios suos sub capitibus
suis, & fuerunt iniquitates eorum in
ossibus eorum: quia terror fortium fa-
28 cti sunt in terra viuẽtium. * Et tu ergo
in medio incircumcisorum contereris,
29 & dormies cum interfectis gladio. * Ibi
Idumæa, & reges eius, & omnes duces
G eius, qui dati sunt cum exercitu suo

cum

cum interfectis gladio: & qui cum incir-
cumcisis dormierunt, & cum his, qui de-
scendunt in lacum.* Ibi principes Aqui- 30
lonis omnes, & vniuersi venatores: qui
deducti sunt cum interfectis, pauentes,
& in sua fortitudine confusi: qui dor-
mierunt incircumcisi cũ interfectis gla-
dio, & portauerunt confusionem suam
cum his, qui descendunt in lacum. * Vi- 31
dit eos Pharao, & consolatus est super
vniuersa multitudine sua, quæ interfecta
est gladio, Pharao, & omnis exercitus
eius, ait Dominus Deus: *quia dedi ter- 32
rorem meum in terra viuentium, & dor-
miuit in medio incircumcisorum cum
interfectis gladio: Pharao & omnis mul-
titudo eius: ait Dominus Deus.

CAP. XXXIII.

ET factum est verbum Domini ad me 1
dicens: * Fili hominis loquere ad fi- 2
lios populi tui, & dices ad eos: Terra A
cum induxero super eam gladium, &
tulerit populus terræ virum vnum de
nouissimis suis, & constituerit eum su-
per se speculatorem: * & ille viderit 3
gladium venientem super terram, & ce-
cinerit buccina, & annunciauerit popu-
lo: * Audiens autem, quisquis ille est, so- 4
nitum buccinæ, & non se obseruauerit,
veneritq. gladius, & tulerit eum: san-
guis ipsius super caput eius erit. * So- 5
num buccinæ audiuit, & non se obser-
uauit, sanguis eius in ipso erit: si autem
se custodierit, animam suam saluabit.
* Quòd si speculator viderit gladium 6
venientem, & non insonuerit buccina: B
& populus se non custodierit, veneritq.
gladius, & tulerit de eis animam: ille
quidem in iniquitate sua captus est, san-
guinem autem eius de manu speculato-
‖ Sup.3.d.17 ris requiram. * ‖ Et tu fili hominis, spe- 7
culatorem dedi te domui Israel: audiẽs
ergo ex ore meo sermonem, annuncia-
bis eis ex me. * Si me dicente ad im- 8
pium: Impie, morte morieris: non fue-
ris locutus vt se custodiat impius a via
sua: ipse impius in iniquitate sua morie-
tur, sanguinem autem eius de manu tua
requiram. * Si autem annunciante te 9
ad impium vt a vijs suis conuertatur,
non fuerit conuersus a via sua: ipse in
iniquitate sua morietur: porro tu ani-
10 mam tuam liberasti. * Tu ergo fili ho-
C minis dic ad domum Israel: Sic locuti
estis, dicentes: Iniquitates nostræ, &
peccata nostra super nos sunt, & in ipsis
nos tabescimus: quomodo ergo viuere
11 poterimus?* ‖ Dic ad eos: Viuo ego, ‖ Sup.18.g.24
dicit Dominus Deus: nolo mortem im-
pij, sed vt conuertatur impius a via sua,
& viuat. Conuertimini, conuertimini
a vijs vestris pessimis: & quare morie-
12 mini domus Israel? * Tu itaque fili ho-
minis dic ad filios populi tui: Iustitia iu-
sti non liberabit eum in quacumque die
peccauerit: & impietas impij non noce-
bit ei, in quacumque die conuersus fue-
rit ab impietate sua: & iustus non po-
terit viuere in iustitia sua, in quacumque
13 die peccauerit. * Etiam si dixero iusto
quòd vita viuat, & confisus in iustitia
sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ
eius obliuioni tradentur, & in iniquita-
te sua, quam operatus est, in ipsa morie-
14 tur. * Si autem dixero impio: Morte
D morieris: & egerit pœnitentiam a pec-
cato suo, feceritq. iudicium & iustitiã,
15 * & pignus restituerit ille impius, rapi-
namq. reddiderit, in mandatis vitæ am-
bulauerit, nec fecerit quidquam iniustũ:
16 vita viuet, & non morietur. * Omnia
peccata eius, quæ peccauit, non impu-
tabuntur ei: iudicium, & iustitiam fe-
17 cit, vita viuet. * Et dixerunt filij popu-
li tui: Non est æqui ponderis via Domi-
18 ni, & ipsorum via iniusta est. * Cum
enim recesserit iustus a iustitia sua, fece-
19 ritq. iniquitates, morietur in eis. * Et
cum recesserit impius ab impietate sua,
feceritq. iudicium, & iustitiam, viuet in
20 eis. * ‖ Et dicitis: Non est recta via Do- ‖ Sup.18.g.25
mini. Vnumquemque iuxta vias suas iu-
21 dicabo de vobis, domus Israel. * Et fa-
E ctum est in duodecimo anno, in decimo
mense, in quinta mensis transmigratio-
nis nostræ, venit ad me qui fugerat de
Ierusalem, dicens: Vastata est ciuitas.
22 * Manus autem Domini facta fuerat ad
me vespere, antequam veniret qui fuge-
rat: aperuitq. os meum donec veniret ad
me mane, & aperto ore meo non silui
23 amplius. * Et factum est verbum Do-
24 mini ad me, dicens: * Fili hominis, qui
habitant in ruinosis his super humum
Israel, loquentes aiunt: Vnus erat Abra-

 ham,

ham, & hereditate possedit terram: nos
autem multi sumus, nobis data est ter-
ra in possessionem. * Idcirco dices ad 25
eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in F
sanguine comeditis, & oculos vestros
leuatis ad immunditias vestras, & san-
guinem funditis: numquid terram here-
ditate possidebitis? * Stetistis in gladijs 26
vestris, fecistis abominationes, & vnus-
quisque vxorem proximi sui polluit: &
terram hereditate possidebitis? * Hæc di- 27
ces ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vi-
uo ego, quia qui in ruinosis habitant,
gladio cadent: & qui in agro est, bestijs
tradetur ad deuorandum: qui autem in
præsidijs, & speluncis sunt, peste morié-
tur. * Et dabo terram in solitudinem, 28
& in desertum, & deficiet superba forti-
tudo eius: & desolabuntur montes Is-
rael, eo quòd nullus sit qui per eos tran-
seat. * Et scient quia ego Dominus, cum 29
dedero terram eorum desolatam, & de-
sertam propter vniuersas abominationes
suas, quas operati sunt. * Et tu fili homi- 30
nis: filij populi tui, qui loquuntur de te G
iuxta muros, & in ostijs domorum, &
dicunt vnus ad alterum, vir ad proximũ
suum loquentes: Venite, & audiamus
quis sit sermo egrediẽs a Domino. * Et 31
veniunt ad te, quasi si ingrediatur popu-
lus, & sedent coram te populus meus:
& audiunt sermones tuos, & non faciũt
eos: quia in canticum oris sui vertunt
illos, & auaritiam suam sequitur cor eo-
rum. * Et es eis quasi carmen musicum, 32
quod suaui, dulciq. sono canitur: & au-
diunt verba tua, & non faciunt ea. * Et 33
cum venerit quod prædictum est (ecce
enim venit) tunc scient quòd prophe-
tes fuerit inter eos.

CAP. XXXIIII.

ET factum est verbũ Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis propheta de 2
pastoribus Israel: propheta, & dices pa- A
storibus: Hæc dicit Dominus Deus: ‖Væ
pastoribus Israel, qui pascebant semetip-
sos: nonne greges a pastoribus pascun-
tur? * Lac comedebatis, & lanis ope- 3
riebamini, & quod crassum erat occide-
batis: gregem autem meum non pasce-
batis. * Quod infirmum fuit non cõso- 4
lidastis, & quod ægrotum non sanastis,

‖ Ier. 23. a. 1
Sup. 13. a. 3

quod confractum est non alligastis, &
quod abiectum est non reduxistis, &
quod perierat non quæsistis: sed cũ au-
steritate imperabatis eis, & cum poté-
5 tia. * Et dispersæ sunt oues meæ, eo
quòd non esset pastor: & factæ sunt in
deuorationem omnium bestiarum agri;
6 & dispersæ sunt. * Errauerũt greges mei
B in cunctis montibus, & in vniuerso col-
le excelso: & super omnem faciẽ terræ
dispersi sunt greges mei, & non erat qui
requireret, non erat, inquam, qui requi-
7 reret. * Propterea pastores audite verbũ
8 Domini: * Viuo ego, dicit Dominus
Deus: quia pro eo quòd facti sunt gre-
ges mei in rapinam, & oues meæ in de-
uorationem omnium bestiarum agri, eo
quòd nõ esset pastor (neque enim quæ-
sierunt pastores mei gregem meum:)
sed pascebant pastores semetipsos, &
9 greges meos nõ pascebant: * propterea
10 pastores audite verbum Domini: * Hæc
C dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse su-
per pastores requiram gregem meum
de manu eorum, & cessare faciam eos
vt vltra non pascant gregem, nec pascát
amplius pastores semetipsos: & libera-
bo gregem meum de ore eorum: &
11 non erit vltra eis in escam. * Quia hæc
dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse re-
12 quiram oues meas, & visitabo eas. * Si-
cut visitat pastor gregem suum in die,
quando fuerit in medio ouium suarum
dissipatarum: sic visitabo oues meas, &
liberabo eas de omnibus locis, in qui-
bus dispersæ fuerant in die nubis, &
13 caliginis. * Et educam eas de populis,
D & congregabo eas de terris, & inducam
eas in terram suam: & pascam eas in
montibus Israel, in riuis, & in cunctis
14 sedibus terræ. * In pascuis vberrimis pa-
scam eas, & in montibus excelsis Israel
erunt pascua earum: ibi requiescent in
herbis virentibus, & in pascuis pingui-
15 bus pascentur super mõtes Israel. * Ego
pascam oues meas: & ego eas accubare
16 faciam, dicit Dominus Deus. * Quod
perierat requiram, & quod abiectũ erat
reducam, & quod confractum fuerat al-
ligabo, & quod infirmum fuerat conso-
lidabo, & quod pingue & forte custo-
17 diam: & pascam illas in iudicio. * Vos
autem greges mei, hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego iudico inter pecus &
pecus,

pecus, arietum, & hircorum. * Nonne 18
satis vobis erat pascua bona depasci? in-
super & reliquias pascuarum vestrarum E
conculcastis pedibus vestris: & cum pu-
rissimam aquam biberetis, reliquam pe-
dibus vestris turbabatis. * Et oues meæ 19
his, quæ conculcata pedibus vestris fue-
rant, pascebantur: & quæ pedes vestri
turbauerant, hæc bibebant. * Propterea 20
hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce
ego ipse iudico inter pecus pingue, &
macilentum: * pro eo quòd lateribus, & 21
humeris impingebatis, & cornibus ve-
stris ventilabatis omnia infirma pecora,
donec dispergerētur foras: * saluabo gre- 22
gem meum, & non erit vltra in rapinā,
Io. 1. g. 45. & 10. b. 11 Isai. 40. c. 18 Dan. 9. g. 24 Osee. 3. b. 5 & iudicabo inter pecus & pecus. * ‖ ET 23
SVSCITABO SVPER EAS PASTO- F
REM VNVM, qui pascat eas, seruū
meum Dauid: ipse pascet eas, & ipse
erit eis in pastorem. * Ego autem Do- 24
minus ero eis in Deum: & seruus meus
Dauid princeps in medio eorum: ego
Dominus locutus sum. * Et faciam cum 25
eis pactum pacis, & cessare faciam be-
stias pessimas de terra: & qui habitant
in deserto, securi dormient in saltibus.
* Et ponam eos in circuitu collis mei 26
benedictionem: & deducam imbrem in
tēpore suo: pluuiæ benedictionis erūt.
* Et dabit lignum agri fructum suum, 27
& terra dabit germen suum, & erunt in G
terra sua absque timore: & scient quia
ego Dominus, cum contriuero catenas
iugi eorum, & eruero eos de manu im-
perantium sibi. * Et non erunt vltra in 28
rapinam in Gentibus, neque bestiæ ter-
ræ deuorabunt eos: sed habitabunt con-
fidenter absque vllo terrore. * Et susci- 29
tabo eis germen nominatum: & non
erunt vltra imminuti fame in terra, ne-
que portabunt vltra opprobrium Gen-
tium. * Et scient quia ego Dominus 30
Deus eorum cum eis, & ipsi populus
meus domus Israel: ait Dominus Deus.
Io. 10. b. 11 * ‖ Vos autem greges mei, greges pascuæ 31
meæ homines estis: & ego Dominus
Deus vester, dicit Dominus Deus.

CAP. XXXV.

ET factus est sermo Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis pone faciem 2
tuam aduersum montem Seir, & pro- A
3 phetabis de eo, & dices illi: * Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego ad te mons
Seir, & extendam manum meam super
te, & dabo te desolatum atque desertū.
4 * Vrbes tuas demoliar, & tu desertus e-
5 ris: & scies quia ego Dominus. * Eo
B quòd fueris inimicus sempiternus, &
concluseris filios Israel in manus gladij
in tempore afflictionis eorum, in tem-
6 pore iniquitatis extremæ. * Propterea
viuo ego, dicit Dominus Deus: quoniā
sanguini tradam te, & sanguis te perse-
quetur: & cum sanguinem oderis, san-
7 guis persequetur te. * Et dabo montem
Seir desolatum atque desertum: & au-
8 feram de eo euntem, & redeuntem. * Et
implebo montes eius occisorum suorū:
in collibus tuis, & in vallibus tuis, at-
que in torrentibus interfecti gladio ca-
9 dent. * In solitudines sempiternas tradā
C te, & ciuitates tuæ non habitabuntur:
10 & scietis quia ego Dominus Deus. * Eo
quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ
meæ erunt, & hereditate possidebo eas:
11 cum Dominus esset ibi: * Propterea vi-
uo ego, dicit Dominus Deus, quia faciā
iuxta iram tuam, & secundum zelum
tuum, quem fecisti odio habens eos:
& notus efficiar per eos cum te iudica-
12 uero. * Et scies quia ego Dominus au-
D diui vniuersa opprobria tua, quæ locu-
tus es de montibus Israel, dicens: Deser-
13 ti, nobis ad deuorandum dati sunt. * Et
insurrexistis super me ore vestro, & de-
rogastis aduersum me verba vestra: ego
14 audiui. * Hæc dicit Dominus Deus: Læ-
tante vniuersa terra, in solitudinem te
15 redigam. * Sicuti gauisus es super here-
ditatem domus Israel, eo quòd fuerit
dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris
mons Seir, & Idumæa omnis: & scient
quia ego Dominus.

CAP. XXXVI.

1 TV autem fili hominis propheta su-
A per montes Israel, & dices: ‖ Mon- Sup. 6. a. 3
2 tes Israel audite verbum Domini: * Hæc
dicit Dominus Deus: Eo quòd dixerit
inimicus de vobis: Euge, altitudines
sempiternæ in hereditatem datæ sunt
3 nobis: * propterea vaticinare, & dic:
Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
desolati estis, & conculcati per circui-
tum, & facti in hereditatem reliquis Gē-
tibus,

tibus, & ascendistis super labium lin-
guæ, & opprobrium populi: * propte- 4
rea montes Israel audite verbũ Domini
Dei: Hæc dicit Dominus Deus monti-
bus, & collibus, torrentibus, vallibusq.
& desertis, parietinis, & vrbibus dereli-
ctis, quæ depopulatæ sunt, & subsannatæ
a reliquis Gentibus per circuitũ. * Pro- 5
pterea hæc dicit Dominus Deus: Quo- B
niam in igne zeli mei locutus sum de
reliquis Gentibus, & de Idumæa vniuer-
sa, quæ dederunt terram meam sibi in
hereditatem cum gaudio, & toto cor-
de, & ex animo: & eiecerunt eam vt
vastarent: * idcirco vaticinare super hu- 6
mum Israel, & dices montibus, & colli-
bus, iugis, & vallibus: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in
furore meo locutus sum, eo quòd con-
fusionem gentium sustinueritis. * Idcir- 7
co hæc dicit Dominus Deus: Ego leua-
ui manum meam vt Gentes, quæ in cir-
cuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suã
portent. * Vos autem montes Israel ra- 8
mos vestros germinetis, & fructum ve-
strum afferatis populo meo Israel: pro-
pe enim est vt veniat: * Quia ecce ego 9
ad vos, & conuertar ad vos, & arabimi- C
ni, & accipietis sementem. * Et multipli- 10
cabo in vobis homines, omnemq. do-
mum Israel: & habitabuntur ciuitates,
& ruinosa instaurabuntur. * Et replebo 11
vos hominibus, & iumẽtis: & multipli-
cabuntur, & crescent: & habitare vos fa-
ciam sicut a principio, bonisq. donabo
maioribus, quàm habuistis ab initio: &
scietis quia ego Dominus. * Et adducã 12
super vos homines populum meum Is-
rael, & hereditate possidebunt te: &
eris eis in hereditatem, & non addes vl-
tra vt absque eis sis. * Hæc dicit Domi- 13
nus Deus: Pro eo quòd dicunt de vo-
bis: Deuoratrix hominum es, & suffo-
cans gẽtem tuam: * Propterea homines 14
non comedes amplius, & gentem tuam
non necabis vltra, ait Dominus Deus:
* Nec auditam faciam in te amplius cõ- 15
fusionem Gentium, & opprobrium po- D
pulorum nequaquam portabis, & gentẽ
tuam nõ amittes amplius, ait Dominus
Deus. * Et factum est verbum Domini 16
ad me, dicens: * Fili hominis domus Is- 17
rael habitauerunt in humo sua, & pol-
luerunt eam in vijs suis, & in studijs suis
iuxta immunditiam menstruatæ facta est
18 via eorum coram me. * Et effudi indi-
gnationem meam super eos pro sangui-
ne, quem fuderunt super terram, & in
19 idolis suis polluerunt eam. * Et dispersi
eos in Gentes, & ventilati sunt in ter-
ras: iuxta vias eorum, & adinuentiones
20 eorum iudicaui eos. * ‖ Et ingressi sunt ‖ Isai. 52. b. 5
ad Gentes, ad quas introierunt, & pol- Rom. 2. d. 24
luerunt nomen sanctum meum, cum
diceretur de eis: Populus Domini iste
21 est, & de terra eius egressi sunt. * Et pe-
E perci nomini sancto meo, quod pollue-
rat domus Israel in Gentibus, ad quas
22 ingressi sunt. * Idcirco dices domui Is-
rael: Hæc dicit Dominus Deus: Nõ pro-
pter vos ego faciam, domus Israel, sed
propter nomen sanctum meum, quod
polluistis in Gentibus, ad quas intrastis.
23 * Et sanctificabo nomen meum magnũ,
quod pollutum est inter Gentes, quod
polluistis in medio earũ: vt sciant Gen-
tes quia ego Dominus, ait Dominus
exercituum, cũ sanctificatus fuero in vo-
24 bis corã eis: * Tollã quippe vos de Gen-
tibus, & cõgregabo vos de vniuersis ter-
ris, & adducam vos in terram vestram.
25 * Et effundam super vos aquam mundã,
& mundabimini ab omnibus inquina-
mentis vestris, & ab vniuersis idolis ve-
26 stris mundabo vos. * ‖ Et dabo vobis cor ‖ Sup. 11. d. 19
nouum, & spiritum nouum ponam in
medio vestri: & auferam cor lapideum
de carne vestra, & dabo vobis cor car-
27 neum. * Et spiritum meum ponam in
F medio vestri: & faciam vt in præceptis
meis ambuletis, & iudicia mea custo-
28 diatis, & operemini. * Et habitabitis in
terra, quam dedi patribus vestris: & eri-
tis mihi in populũ, & ego ero vobis in
29 Deum. * Et saluabo vos ex vniuersis in-
quinamentis vestris: & vocabo frumen-
tum, & multiplicabo illud, & nõ impo-
30 nam vobis famẽ. * Et multiplicabo fru-
ctum ligni, & genimina agri, vt nõ por-
tetis vltra opprobrium famis in Genti-
31 bus. * Et recordabimini viarum vestrarũ
pessimarum, studiorumq. non bono-
rum: & displicebunt vobis iniquitates
32 vestræ, & scelera vestra. * Non pro-
pter vos ego faciam, ait Dominus Deus,
notum sit vobis: confundimini, & eru-
bescite super vijs vestris, domus Israel.
33 * Hæc dicit Dominus Deus: In die,
qua

qua mundauero vos ex omnibus iniqui-
tatibus vestris, & inhabitari fecero vr- G
bes, & instaurauero ruinosa, * & terra 34
deserta fuerit exculta, quæ quõdam erat
desolata in oculis omnis viatoris, * di- 35
cent: Terra illa inculta, facta est vt hor-
tus voluptatis: & ciuitates desertæ, & de-
stitutæ atque suffossæ, munitæ sederunt.
* Et scient Gentes quæcumque derelictæ 36
fuerint in circuitu vestro, quia ego Do-
minus ædificaui dissipata, plantauiq. in-
culta, ego Dominus locutus sim, & fe-
cerim. * Hæc dicit Dominus Deus: Ad- 37
huc in hoc inuenient me domus Israel,
vt faciam eis: Multiplicabo eos sicut
gregem hominum, * vt gregem sanctũ, 38
vt gregem Ierusalem in sollemnitatibus
eius: Sic erunt ciuitates desertæ, plenæ
gregibus hominum: & scient quia ego
Dominus.

CAP. XXXVII.

FActa est super me manus Domini, & 1
eduxit me in spiritu Domini: & di- A
misit me in medio campi, qui erat ple-
nus ossibus: * Et circumduxit me per 2
ea in gyro: erant autem multa valde su-
per faciem campi, siccaq. vehementer.
* Et dixit ad me: Fili hominis putasne 3
viuent ossa ista? Et dixi: Domine Deus,
tu nosti. * Et dixit ad me: Vaticinare 4
de ossibus istis: & dices eis: Ossa arida
audite verbũ Domini. * Hæc dicit Do- 5
minus Deus ossibus his: Ecce ego intro-
mittam in vos spiritum, & viuetis. * Et 6
dabo super vos neruos, & succrescere B
faciam super vos carnes, & superexten-
dam in vobis cutem: & dabo vobis spi-
ritum, & viuetis, & scietis quia ego Do-
minus. * Et prophetaui sicut præcepe- 7
rat mihi: factus est autem sonitus, pro-
phetante me, & ecce commotio: & ac-
cesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad
iuncturam suam. * Et vidi, & ecce su- 8
per ea nerui, & carnes ascenderunt: &
extenta est in eis cutis desuper, & spiri-
tum non habebant. * Et dixit ad me: 9
Vaticinare ad spiritũ, vaticinare fili ho- C
minis, & dices ad spiritum: Hæc dicit
Dominus Deus: A quattuor ventis veni
spiritus, & insuffla super interfectos
istos, & reuiuiscant. * Et prophetaui si- 10
cut præceperat mihi: & ingressus est in
ea spiritus, & vixerunt: steteruntq. super
pedes suos exercitus grandis nimis val-
11 de. * Et dixit ad me: Fili hominis, ossa
hæc vniuersa, domus Israel est: ipsi di-
cunt: Aruerunt ossa nostra, & perijt spes
12 nostra, & abscissi sumus. * Propterea
vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego aperiam tu-
D mulos vestros, & educam vos de sepul-
chris vestris populus meus: & inducam
13 vos in terram Israel. * Et scietis quia
ego Dominus, cum aperuero sepulchra
vestra, & eduxero vos de tumulis vestris
14 popule meus: * Et dedero spiritũ meum
in vobis, & vixeritis, & requiescere vos
faciam super humum vestram: & scietis
quia ego Dominus locutus sum, & feci,
15 ait Dominus Deus. * Et factus est sermo
16 Domini ad me, dicens: * Et tu fili homi-
nis sume tibi lignum vnum: & scribe
super illud: Iudæ, & filiorum Israel so-
ciorum eius: & tolle lignum alterum,
& scribe super illud: Ioseph ligno E-
E phraim, & cunctæ domui Israel, socio-
17 rumq. eius. * Et adiunge illa, vnum ad
alterum tibi in lignum vnum: & erunt
18 in vnionem in manu tua. * Cum au-
tem dixerint ad te filij populi tui lo-
quentes: Nonne indicas nobis quid in
19 his tibi velis? * loquéris ad eos: Hæc di-
cit Dominus Deus: Ecce ego assumã li-
gnũ Ioseph, quod est in manu Ephraim,
& tribus Israel, quæ sunt ei adiunctæ: &
dabo eas pariter cum ligno Iuda, & fa-
ciam eas in lignum vnum: & erunt vnũ
20 in manu eius. * Erunt autem ligna, su-
per quæ scripseris in manu tua, in ocu-
21 lis eorum. * Et dices ad eos: Hæc dicit
F Dominus Deus: Ecce ego assumam fi-
lios Israel de medio nationum, ad quas
abierunt: & congregabo eos vndique, &
22 adducam eos ad humum suam. * ‖ Et ‖ Iof. 10.b.16
faciam eos in gentem vnam in terra in
montibus Israel, & rex vnus erit omni-
bus imperans: & non erunt vltra duæ
gentes, nec diuidentur amplius in duo
23 regna. * Neque polluentur vltra in ido-
lis suis, & abominationibus suis, & cũ-
ctis iniquitatibus suis: & saluos eos fa-
ciam de vniuersis sedibus, in quibus pec-
cauerũt, & emundabo eos: & erunt mihi ‖ Sup. 34. f. 23
24 populus, & ego ero eis Deus. * ‖ Et ser- Ioan. 1. g. 45
G uus meus Dauid rex super eos, & pastor Isa 40. c. 11
vnus erit omnium eorum: in iudicijs Ier. 23. a. 5
meis Dan. 9. g. 24

meis ambulabunt, & mandata mea cu-
stodient, & facient ea. * Et habitabunt 25
super terram, quam dedi seruo meo Ia-
cob, in qua habitauerunt patres vestri:
& habitabunt super eam ipsi, & filij eo-
rum, & filij filiorū eorum, vsque in sem-
piternum: & Dauid seruus meus prin-
‖ Iosu. 12. e. 34 Psal. 109. b. 4 & 106. a. 2
ceps eorum in perpetuum. * ‖ Et percu- 26
tiam illis fœdus pacis, pactum sempiter-
num erit eis: & fundabo eos, & multi-
plicabo, & dabo sanctificationem meam
in medio eorū in perpetuum. * Et erit 27
tabernaculum meum in eis: & ero eis
Deus, & ipsi erunt mihi populus. * Et 28
scient Gentes quia ego Dominus sancti-
ficator Israel, cū fuerit sanctificatio mea
in medio eorum in perpetuum.

CAP. XXXVIII.

‖ Inf. 39. a. 1 Apoc. 20. c. 8
1 ET factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis pone faciem
A tuam contra Gog, terram Magog, prin-
cipem capitis Mosoch, & Thubal: & va-
3 ticinare de eo, * & dices ad eum: Hæc
dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te
Gog principem capitis Mosoch & Thu-
4 bal, * & circumagam te, & ponam fre-
num in maxillis tuis: & educam te, &
omnem exercitum tuum, equos & equi-
tes vestitos loricis vniuersos, multitudi-
nem magnam, hastam & clypeum arri-
5 pientium & gladium. * Persæ, Æthio-
B pes, & Libyes cum eis, omnes scutati &
6 galeati. * Gomer, & vniuersa agmina
eius, domus Thogorma, latera Aquilo-
nis, & totum robur eius, populiq. multi
7 tecum. * Præpara, & instrue te, & omnē
multitudinem tuam, quæ coaceruata est
8 ad te: & esto eis in præceptum. * Post
dies multos visitaberis: in nouissimo an-
norum venies ad terram, quæ reuersa est
a gladio, & congregata est de populis
multis ad montes Israel, qui fuerunt de-
serti iugiter: hæc de populis educta est,
& habitabunt in ea cōfidenter vniuersi.
9 * Ascendens autem quasi tempestas ve-
C nies, & quasi nubes, vt operias terram tu,
& omnia agmina tua, & populi multi
10 tecum. * Hæc dicit Dominus Deus: In
die illa ascendent sermones super cor
tuum, & cogitabis cogitationem pessi-
11 mam: * & dices: Ascendam ad terram
absque muro: veniam ad quiescētes, ha-
bitantesq. secure: hi omnes habitāt sine
12 muro, vectes, & portæ non sunt eis: * Vt
diripias spolia, & inuadas prædam, vt in-
D feras manum tuam super eos, qui deserti
fuerant, & postea restituti, & super po-
pulum, qui est congregatus ex Gētibus,
qui possidere cœpit, & esse habitator
13 vmbilici terræ. * Saba, & Dedan, & ne-
gotiatores Tharsis, & omnes leones eius
dicent tibi: Numquid ad sumenda spo-
lia tu venis? ecce ad diripiendam præ-
dam congregasti multitudinem tuam,
vt tollas argentum, & aurum, & aufe-
ras supellectilem, atque substantiam, &
14 diripias manubias infinitas. * Propterea
E vaticinare fili hominis, & dices ad Gog:
Hæc dicit Dominus Deus: Numquid
non in die illo, cum habitauerit popu-
15 lus meus Israel confidenter, scies? * Et
venies de loco tuo a lateribus Aquilo-
nis tu & populi multi tecum ascensores
equorū vniuersi, cœtus magnus, & exer-
16 citus vehemens. * Et ascendes super po-
pulum meum Israel quasi nubes, vt ope-
rias terram. In nouissimis diebus eris,
& adducam te super terram meam: vt
sciant Gentes me, cum sanctificatus fue-
17 ro in te in oculis eorum, o Gog. * Hæc
F dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de
quo locutus sum in diebus antiquis in
manu seruorum meorum prophetarum
Israel, qui prophetauerunt in diebus il-
lorum temporum, vt adducerem te su-
18 per eos. * Et erit in die illa, in die ad-
uentus Gog super terram Israel, ait Do-
minus Deus, ascendet indignatio mea
19 in furore meo. * Et in zelo meo, in igne
iræ meæ locutus sum. Quia in die illa
erit commotio magna super terram Is-
20 rael: * & ‖ commouebuntur a facie mea
pisces maris, & volucres cæli, & bestiæ
agri, & omne reptile, quod mouetur su-
per humum, cunctiq. homines, qui sunt
super faciem terræ: & subuertentur mō-
tes, & cadent sepes, & omnis murus cor-
21 ruet in terram. * Et conuocabo aduer-
G sus eum in cunctis montibus meis gla-
dium, ait Dominus Deus: gladius vnius-
cuiusque in fratrem suum dirigetur.
22 * Et iudicabo eum peste, & sanguine, &
imbre vehementi, & lapidibus immen-
sis: ignem, & sulphur pluam super eū,
& super exercitum eius, & super popu-
23 los multos, qui sunt cum eo. * Et ma-
gnifi-

glorificabor,& sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXIX.

TV autem fili hominis vaticinare ad- 1
uersum Gog,& dices: Hæc dicit Do A
minus Deus: Ecce ego super te Gog
principem capitis Mosoch & Thubal:
* & circumagam te, & educam te, & 2
ascendere te faciam de lateribus Aquilonis:
& adducam te super montes Israel.
* Et percutiam arcum tuum in manu si- 3
nistra tua, & sagittas tuas de manu dex-
tera tua deijciam. * Super montes Israel 4
cades tu,& omnia agmina tua, & popu-
li tui,qui sunt tecum: feris, auibus, om-
niq. volatili, & bestijs terræ dedi te ad
deuorandum. * Super faciem agri ca- 5
des: quia ego locutus sum, ait Dominus
Deus. * Et immittam ignem in Magog, 6
& in his, qui habitant in insulis confi- B
denter: & scient quia ego Dominus.*Et 7
nomen sanctũ meum notum faciam in
medio populi mei Israel,& nõ polluam
nomen sanctum meũ amplius: & scient
Gẽtes quia ego Dominus sanctus Israel.
* Ecce venit, & factum est, ait Dominus 8
Deus: hæc est dies, de qua locutus sum.
* Et egredientur habitatores de ciuitati- 9
bus Israel, & succendent & comburent
arma, clypeum, & hastas, arcum, & sa-
gittas, & baculos manuum, & contos:
& succendent ea igni septem annis.* Et 10
non portabunt ligna de regionibus, ne- C
que succident de saltibus: quoniam ar-
ma succendent igni, & deprædabuntur
eos, quibus prædæ fuerant, & diripient
vastatores suos,ait Dominus Deus. * Et 11
erit in die illa: dabo Gog locum nomi-
natum sepulchrum in Israel: vallem
viatorum ad Orientem maris, quæ ob-
stupescere faciet prætereuntes: & sepe-
lient ibi Gog, & omnem multitudinem
eius, & vocabitur vallis multitudinis
Gog. * Et sepelient eos domus Israel, 12
vt mundent terram septem mensibus.
* Sepeliet autem eum omnis populus 13
terræ, & erit eis nominata dies, in qua
glorificatus sum, ait Dominus Deus.
* Et viros iugiter constituent lustrantes 14
terram, qui sepeliant, & requirant eos, D
qui remanserant super faciem terræ, vt
emundent eam: post menses autem se-
15 ptem quærere incipient. * Et circui-
bunt peragrantes terram: cumq. vide-
rint os hominis, statuent iuxta illud ti-
tulum, donec sepeliant illud polincto-
16 res in valle multitudinis Gog. * No-
men autem ciuitatis Amona, & mun-
17 dabunt terram. * Tu ergo fili homi-
nis, hæc dicit Dominus Deus: Dic om-
ni volucri, & vniuersis auibus, cunctisq.
E bestijs agri: Conuenite, properate,con-
currite vndique ad victimam meam,
quam ego immolo vobis,victimã gran-
dem super montes Israel: vt comedatis
18 carnem, & bibatis sanguinem. * Car-
nes fortium comedetis, & sanguinem
principum terræ bibetis: arietum, &
agnorum, & hircorum, taurorumq. &
19 altilium, & pinguium omnium. * Et
comedetis adipem in saturitatem, &
bibetis sanguinem in ebrietatem, de
victima, quam ego immolabo vobis:
20 * & saturabimini super mensam meam
de equo, & equite forti, & de vni-
uersis viris bellatoribus, ait Dominus
21 Deus. * Et ponam gloriam meam in
Gentibus: & videbunt omnes gentes iu-
dicium meum, quod fecerim, & ma-
num meam, quam posuerim super eos.
22 * Et scient domus Israel quia ego Do-
F minus Deus eorum a die illa, & de-
23 inceps. * Et scient Gentes quoniam in
iniquitate sua capta sit domus Israel, eo
quòd dereliquerint me, & abscondè-
rim faciem meam ab eis: & tradiderim
eos in manus hostium, & ceciderint in
24 gladio vniuersi. * Iuxta immunditiam
eorum, & scelus feci eis, & abscondi
25 faciem meam ab illis. * Propterea hæc
dicit Dominus Deus: Nunc reducam
captiuitatem Iacob, & miserebor om-
nis domus Israel: & assumam zelum
26 pro nomine sancto meo. * Et porta-
bunt confusionem suam,& omnem præ-
uaricationem, qua præuaricati sunt in
me, cum habitauerint in terra sua con-
27 fidenter neminem formidantes: * &
reduxero eos de populis, & congrega-
gauero de terris inimicorum suorum,
& sanctificatus fuero in eis, in ocu-
28 lis gentium plurimarum. * ‖ Et sciẽt ‖Sup.26.e.33
quia ego Dominus Deus eorũ, eo quòd
transtulerim eos in nationes; & congre-
gauerim eos super terram suam, & non
dere-

dereliquerim quemquam ex eis ibi. * Et 29
non abscondam vltra faciem meam ab
eis, eo quòd effuderim spiritum meum
super omnem domum Israel, ait Domi-
nus Deus.

CAP. XL.

IN vigesimo quinto anno transmigra- 1
tionis nostræ, in exordio anni, deci- A
ma mensis, quartodecimo anno postquã
percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta
est super me manus Domini, & adduxit
me illuc. * In visionibus Dei adduxit 2
me in terram Israel, & dimisit me super
montem excelsum nimis: super quem
erat quasi ædificium ciuitatis vergentis
ad Austrum. * Et introduxit me illuc: 3
& ecce vir, cuius erat species quasi spe-
cies æris, & funiculus lineus in ma-
nu eius, & calamus mensuræ in manu
eius: stabat autem in porta. * Et lo- 4
cutus est ad me idem vir: Fili hominis
vide oculis tuis, & auribus tuis audi, &
pone cor tuum in omnia, quæ ego ostẽ-
dam tibi: quia vt ostendantur tibi ad-
ductus es huc: annuncia omnia, quæ tu
vides, domui Israel. * Et ecce murus 5
forinsecus in circuitu domus vndique,
& in manu viri calamus mẽsuræ sex cu-
bitorum, & palmo: & mensus est latitu-
dinem ædificij calamo vno, altitudinem
quoque calamo vno. * Et venit ad por- 6
tam, quæ respiciebat viam orientalem,
& ascendit per gradus eius: & mensus
est limen portæ calamo vno latitudinẽ,
id est, limen vnum calamo vno in lati- B
tudine: * & thalamum vno calamo in 7
longum, & vno calamo in latum: & in-
ter thalamos, quinque cubitos: * & li- 8
men portæ iuxta vestibulum portæ in-
trinsecus, calamo vno. * Et mensus est 9
vestibulum portæ octo cubitorum, &
frontem eius duobus cubitis: vestibu-
lum autẽ portæ erat intrinsecus. * Por- 10
ro thalami portæ ad viam Orientalem,
tres hinc & tres inde: mensura vna triũ,
& mensura vna frontiũ ex vtraque par-
te. * Et mensus est latitudinem limi- 11
nis portæ, decem cubitorum: & longi-
tudinem portæ, tredecim cubitorum:
* Et marginem ante thalamos cubiti v- 12
nius: & cubitus vnus finis vtrinque:
thalami autem, sex cubitorũ erant hinc
& inde. * Et mensus est portam a te- 13
cto thalami, vsque ad tectum eius, la-
titudinem vigintiquinque cubitorum:
14 ostium contra ostium. * Et fecit fron-
tes per sexaginta cubitos: & ad frontem
atrium portæ vndique per circuitum.
15 * Et ante faciem portæ, quæ pertingebat
vsque ad faciem vestibuli portæ interio-
16 ris, quinquaginta cubitos. * Et fenestras
C obliquas in thalamis, & in frontibus eo-
rum, quæ erant intra portam vndique
per circuitum: similiter autem erant &
in vestibulis fenestræ per gyrum intrin-
secus, & ante frontes pictura palmarum.
17 * Et eduxit me ad atrium exterius, & ec-
ce gazophylacia, & pauimẽtum stratum
lapide in atrio per circuitum: trigin-
ta gazophylacia in circuitu pauimenti.
18 * Et pauimẽtum in fronte portarum se-
cũdum longitudinem portarum erat in-
19 ferius. * Et mensus est latitudinem a
facie portæ inferioris vsque ad frontem
atrij interioris extrinsecus, centum cu-
bitos ad Orientem, & ad Aquilonem.
20 * Portam quoque, quæ respiciebat viam
Aquilonis atrij exterioris, mensus est tã
21 in longitudine, quàm in latitudine. * Et
thalamos eius tres hinc, & tres inde: &
frontem eius, & vestibulum eius secun-
dum mensuram portæ prioris, quinqua-
ginta cubitorum longitudinem eius, &
latitudinem viginti quinque cubitorum.
22 * Fenestræ autem eius, & vestibulum, &
sculpturæ secundum mensuram portæ,
D quæ respiciebat ad Orientem: & septem
graduum erat ascensus eius, & vestibu-
23 lum ante eam. * Et porta atrij inte-
rioris contra portam Aquilonis, & O-
rientalem: & mensus est a porta vsque
24 ad portam centum cubitos. * Et edu-
xit me ad viam australem, & ecce por-
ta, quæ respiciebat ad Austrum: & men-
sus est frontem eius, & vestibulum eius
25 iuxta mensuras superiores. * Et fene-
stras eius, & vestibula in circuitu, sicut
fenestras ceteras: quinquaginta cubito-
rum longitudine, & latitudine viginti
26 quinque cubitorum. * Et in gradibus
septem ascendebatur ad eam: & vestibu-
lum ante fores eius: & cælatæ palmæ
erant, vna hinc, & altera inde in fron-
27 te eius. * Et porta atrij interioris in via
australi: & mensus est a porta vsque ad
portam in via australi, centum cubitos.
28 * Et introduxit me in atrium interius
ad

ad portam australem: & mẽsus est por-
tã iuxta mensuras superiores.* Thalamũ 29
eius,& frontẽ eius,& vestibulũ eius eis-
dẽ mensuris: & fenestras eius,& vestibu-
lũ eius in circuitu quinquaginta cubitos
longitudinis, & latitudinis vigintiquin-
que cubitos.*Et vestibulum per gyrum 30
longitudine vigintiquinque cubitorum, E
& latitudine quinque cubitorum. * Et 31
vestibulum eius ad atrium exterius, &
palmas eius in fronte: & octo gradus
erant, quibus ascendebatur per eam.
* Et introduxit me in atriũ interius per 32
viam orientalem: & mensus est portam
secundum mensuras superiores. * Tha- 33
lamum eius,& frontem eius, & vestibu-
lum eius sicut supra: & fenestras eius,
& vestibula eius in circuitu, longitudi-
ne quinquaginta cubitorum,& latitudi-
ne vigintiquinque cubitorum. * Et ve- 34
stibulum eius, id est atrij exterioris: &
palmæ cælatæ in fronte eius hinc & in-
de: & in octo gradibus ascensus eius.
*Et introduxit me ad portam, quæ re- 35
spiciebat ad Aquilonem: & mensus est
secundum mensuras superiores.* Thala- 36
mum eius, & frontem eius, & vestibulũ
eius, & fenestras eius per circuitum, lõ-
gitudine quinquaginta cubitorum, &
latitudine vigintiquinque cubitorum.
* Et vestibulum eius respiciebat ad atriũ 37
exterius: & cælatu : palmarum in fron-
te eius hinc & inde: & in octo gradi-
bus ascensus eius. * Et per singula ga- 38
zophylacia ostium in frontibus porta- F
rum: ibi lauabant holocaustum. * Et in 39
vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, &
duæ mẽsæ inde: vt immoletur super eas
holocaustum, & pro peccato,& pro de-
licto.* Et ad latus exterius, quod ascẽ- 40
dit ad ostium portæ, quæ pergit ad A-
quilonem, duæ mensæ: & ad latus alte-
rum ante vestibulum portæ, duæ men-
sæ.*Quattuor mensæ hinc, & quattuor 41
mensæ inde: per latera portæ octo mẽ-
sæ erãt, super quas immolabãt.*Quat- 42
tuor autem mensæ ad holocaustum, de
lapidibus quadris extructæ: longitudi-
ne cubiti vnius & dimidij: & latitudine
cubiti vnius & dimidij: & altitudine
cubiti vnius: super quas ponant vasa, in
quibus immolatur holocaustum, & vi-
ctima.* Et labia earum palmi vnius,re- 43
flexa intrinsecus per circuitum: super
44 mensas autẽ carnes oblationis.* Et ex-
tra portam interiorem gazophylacia
cantorum in atrio interiori, quod erat
in latere portæ respicientis ad Aquilo-
nem: & facies eorum contra viam Au-
G stralem, vna ex latere portæ Orientalis,
45 quæ respiciebat ad viam Aquilonis.* Et
dixit ad me: Hoc est gazophylacium,
quod respicit viam Meridianam, sacer-
dotum erit, qui excubant in custodijs
46 templi.* Porro gazophylacium, quod
respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum
erit, qui excubant ad ministerium alta-
ris. isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de
filijs Leui ad Dominum vt ministrẽt ei.
47 * Et mensus est atrium longitudine cẽ-
tum cubitorum, & latitudine centum
cubitorum per quadrum: & altare
48 ante faciem templi.* Et introduxit me
in vestibulum templi: & mensus est ve-
stibulum quinque cubitis hinc, & quin-
que cubitis inde: & latitudinem portæ
49 trium cubitorum hinc,& trium cubito-
rũ inde.* Lõgitudinem autem vestibuli
viginti cubitorum,& latitudinem vnde-
cim cubitorum,& octo gradibus ascen-
debatur ad eam. Et columnæ erant in
frontibus: vna hinc, & altera inde.

CAP. XLI.

1 A ET introduxit me in templum, &
mensus est frontes, sex cubitos la-
titudinis hinc, & sex cubitos inde, lati-
2 tudinẽ tabernaculi.* Et latitudo portæ,
decem cubitorum erat: & latera portæ,
quinque cubitis hinc,& quinque cubitis
inde: & mẽsus est longitudinẽ eius qua-
draginta cubitorũ, & latitudinẽ viginti
3 cubitorum.* Et introgressus intrinsecus
mẽsus est in fronte portæ duos cubitos:
& portam,sex cubitorum: & latitudinẽ
4 portæ, septem cubitorum.* Et mensus
est longitudinem eius viginti cubitorũ,
& latitudinem eius viginti cubitorum,
ante faciem templi: & dixit ad me:
5 Hoc est sanctum sanctorum.* Et mensus
est parietem domus sex cubitorum: &
latitudinem lateris quattuor cubitorum
6 vndique per circuitum domus.* Latera
autem, latus ad latus, bis triginta tria:
& erant eminentia, quæ ingrederentur
per parietem domus, in lateribus per
circuitum, vt continerent, & non attin-
gerent

gerent parietem templi.* Et platea erat 7
in rotundum, ascendens sursum per co- B
chleam, & in cœnaculum templi defe-
rebat per gyrum: idcirco latius erat tē-
plum in superioribus: & sic de inferio-
ribus ascendebatur ad superiora in me-
dium.* Et vidi in domo altitudinē per 8
circuitum, fundata latera ad mensuram
calami sex cubitorum spatio:* & latitu- 9
dinem per parietem lateris forinsecus
quinque cubitorū: & erat interior do-
mus in lateribus domus.* Et inter ga- 10
zophylacia latitudinem viginti cubitorū
in circuitu domus vndique,* & ostium 11
lateris ad orationem: ostium vnum ad
viam Aquilonis, & ostium vnum ad viā
Australem: & latitudinē loci ad oratio-
nem, quinque cubitorum in circuitu.
* Et ædificium, quod erat separatum, 12
versumq. ad viam respicientem ad ma-
re, latitudinis septuaginta cubitorum.
paries autem ædificij, quinque cubito-
rum latitudinis per circuitum: & longi-
tudo eius nonaginta cubitorum.* Et 13
mensus est domus longitudinem, centū C
cubitorum: & quod separatū erat ædi-
ficium, & parietes eius, longitudinis cē-
tum cubitorum.* Latitudo autem an- 14
te faciem domus: & eius, quod erat se-
paratum contra Orientem, centum cu-
bitorum.* Et mensus est longitudinem 15
ædificij contra faciem eius, quod erat
separatum ad dorsum: ethecas ex vtra-
que parte centum cubitorum: & tem-
plum interius, & vestibula atrij.* Li- 16
mina, & fenestras obliquas, & ethecas in
circuitu per tres partes, contra vniuscu-
iusque limen, stratumq. ligno per gyrū
in circuitu: terra autem vsque ad fene-
stras, & fenestræ clausæ super ostia.* Et 17
vsque ad domum interiorem, & forin-
secus per omnem parietem in circuitu
intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram.
* Et fabrefacta cherubim & palmæ: & 18
palma inter cherub & cherub, duasq. fa-
cies habebat cherub.* Faciem hominis 19
iuxta palmam ex hac parte, & faciem
leonis iuxta palmam ex alia parte: ex-
pressam per omnem domum in circui-
tu.* De terra vsque ad superiora por- 20
tæ, cherubim, & palmæ cælatæ erant in D
pariete templi.* Limen quadrangulum, 21
& facies sanctuarij, aspectus contra aspe-
ctum.* Altaris lignei trium cubitorum 22
altitudo: & longitudo eius duorū cubi-
torū: & anguli eius, & lōgitudo eius, &
parietes eius lignei. Et locutus est ad me
23 Hæc est mensa corā Domino.* Et duo
24 ostia erant in tēplo, & in sanctuario.* Et
in duobus ostijs ex vtraque parte bina
erant ostiola, quæ in se inuicem plica-
bantur: bina enim ostia erant ex vtra-
25 que parte ostiorum.* Et cælata erant in
ipsis ostijs templi cherubim, & sculptu-
ræ palmarum, sicut in parietibus quo-
que expressæ erant: quā ob rem & gros-
siora erant ligna in vestibuli fronte fo-
26 rinsecus.* Super quæ fenestræ obliquæ,
& similitudo palmarum hinc atque in-
de in humerulis vestibuli: secundum la-
tera domus, latitudinemq. parietum.

CAP. XLII.

1 ET eduxit me in atrium exterius per
A viam educentem ad Aquilonem, &
introduxit me in gazophylacium, quod
erat contra separatum ædificium, & cō-
tra ædem vergentem ad Aquilonem.
2 * In facie longitudinis, centum cubitos
ostij Aquilonis: & latitudinis quinqua-
3 ginta cubitos,* contra viginti cubitos
atrij interioris, & contra pauimentum
stratum lapide atrij exterioris, vbi erat
4 porticus iuncta porticui triplici.* Et
ante gazophylacia deambulatio decem
cubitorum latitudinis, ad interiora re-
spiciens viæ cubiti vnius. Et ostia eo-
5 rum ad Aquilonem:* Vbi erant gazo-
phylacia in superioribus humiliora:
quia supportabant porticus, quæ ex illis
eminebant de inferioribus, & de medijs
6 ædificij.* Tristega enim erant, & non
B habebant columnas, sicut erant colum-
næ atriorum: propterea eminebant de
inferioribus, & de medijs a terra cubi-
7 tis quinquaginta.* Et peribolus exterior
secundum gazophylacia, quæ erant in
via atrij exterioris ante gazophylacia:
longitudo eius quinquaginta cubitorū.
8 * Quia longitudo erat gazophylaciorū
atrij exterioris, quinquaginta cubitorū:
& longitudo ante faciem templi, centū
9 cubitorum.* Et erat subter gazophyla-
cia hæc introitus ab Oriente ingredien-
10 tium in ea de atrio exteriori.* In lati-
tudine periboli atrij, quod erat contra
viam Orientalem, in faciem ædificij se-
parati,

paráti, & erant ante ædificium gazo-
phylacia. * Et via ante faciem eorum 11
iuxta similitudinem gazophylaciorum,
quæ erant in via Aquilonis: secundum
longitudinem eorum, sic & latitudo C
eorum: & omnis introitus eorum, &
similitudines, & ostia eorum. * secun- 12
dum ostia gazophylaciorum, quæ erant
in via respiciente ad Notum: ostium
in capite viæ: quæ via erat ante vesti-
bulum separatum per viam Orientalem
ingredientibus. * Et dixit ad me: Ga- 13
zophylacia Aquilonis, & gazophylacia
Austri, quæ sunt ante ædificium separa-
tum: hæc sunt gazophylacia sancta: in
quibus vescuntur sacerdotes, qui appro-
pinquant ad Dominum in sancta sancto-
rum: ibi ponent sancta sanctorum, &
oblationem pro peccato, & pro deli-
cto: locus enim sanctus est. * Cum au- 14
tem ingressi fuerint sacerdotes, non
egredientur de sanctis in atriũ exterius:
& ibi reponent vestimenta sua, in qui-
bus ministrant, quia sancta sunt: vestiẽ-
turq. vestimentis alijs, & sic procedent
ad populum. * Cumq. complesset men- 15
suras domus interioris, eduxit me per D
viam portæ, quæ respiciebat ad viam
Orientalem: & mensus est eam vndique
per circuitum. * Mensus est autem con- 16
tra ventum Orientalem calamo mensu-
ræ, quingentos calamos in calamo mẽ-
suræ per circuitum. * Et mensus est 17
contra ventum Aquilonis quingentos
calamos in calamo mensuræ per gyrũ.
* Et ad ventum Australem mensus est 18
quingentos calamos in calamo mensu-
ræ per circuitum. * Et ad ventum Occi- 19
dentalem mensus est quingentos cala-
mos in calamo mensuræ. * Per quattuor 20
ventos mensus est murum eius vndi-
que per circuitum, longitudinem quin-
gentorum cubitorum, & latitudi-
nem quingentorum cubitorum diui-
dentem inter sanctuarium & vulgi
locum.

CAP. XLIII.

ET duxit me ad portam, quæ re- 1
spiciebat ad viam Orientalem. * Et 2
ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per A
viam Orientalem: & vox erat ei quasi
vox aquarum multarum, & terra splen-
3 debat a maiestate eius. * ‖ Et vidi vi- ‖ Sup. 9. a. 1
sionem secundum speciem, quam vide-
ram, quando venit vt disperderet ci-
uitatem: & species secũdum aspectum,
‖ quem videram iuxta fluuium Chobar: ‖ Sup. 1. a. 1. 3
4 & cecidi super faciem meam. * Et ma-
iestas Domini ingressa est templum per
viam portæ, quæ respiciebat ad Orien-
5 tem. * Et eleuauit me spiritus, & in-
troduxit me in atrium interius: & ec-
ce repleta erat gloria Domini domus.
6 * Et audiui loquentem ad me de do-
7 mo, & vir qui stabat iuxta me, * di-
B xit ad me: Fili hominis, locus solij
mei, & locus vestigiorum pedum meo-
rum, vbi habito in medio filiorum
Israel in æternum: & non polluent vl-
tra domus Israel nomen sanctum meũ,
ipsi, & reges eorum in fornicationibus
suis, & in ruinis regum suorum, &
8 in excelsis. * Qui fabricati sunt limen
suum iuxta limen meum, & postes suos
iuxta postes meos: & murus erat inter
me & eos: & polluerunt nomen san-
ctum meum in abominationibus, quas
fecerunt: propter quod consumpsi eos
9 in ira mea. * Nunc ergo repellant pro-
C cul fornicationem suam, & ruinas re-
gum suorum a me: & habitabo in
10 medio eorum semper. * Tu autem fili
hominis ostende domui Israel templũ,
& confundantur ab iniquitatibus suis,
11 & metiantur fabricam: * & erubescant
ex omnibus, quæ fecerunt: Figuram
domus, & fabricæ eius exitus, & in-
troitus, & omnem descriptionem eius,
& vniuersa præcepta eius, cunctumq.
ordinem eius, & omnes leges eius o-
stende eis, & scribes in oculis eorum:
vt custodiant omnes descriptiones e-
ius, & præcepta illius, & faciant ea.
12 * Ista est lex domus in summitate mon-
tis: Omnis finis eius in circuitu, san-
ctum sanctorum est: hæc est ergo lex
13 domus. * Istæ autem mensuræ altaris
D in cubito verissimo, qui habebat cubitũ,
& palmum: in sinu eius erat cubitus &
cubitus in latitudine, & definitio eius
vsque ad labium eius, & in circuitu,
palmus vnus. hæc quoque erat fossa al-
14 taris. * Et de sinu terræ vsque ad crepi-
dinem nouissimam duo cubiti, & latitu-
do cubiti vnius: & a crepidine minore

vsque ad crepidinem maiorem quattuor
cubiti, & latitudo cubiti vnius. * Ip- 15
se autem Ariel quattuor cubitorum:
& ab Ariel vsque ad sursum, cornua
quattuor. * Et Ariel duodecim cubi- 16
torum in longitudine per duodecim E
cubitos latitudinis: quadrangulatum
æquis lateribus. * Et crepido quattuor- 17
decim cubitorum longitudinis per quat-
tuordecim cubitos latitudinis in quat-
tuor angulis eius: & corona in circui-
tu eius dimidij cubiti, & sinus eius
vnius cubiti per circuitum: gradus
autem eius versi ad Orientem. * Et 18
dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit
Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris in
quacumque die fuerit fabricatum: vt
offeratur super illud holocaustum, &
effundatur sanguis. * Et dabis Sacerdo- 19
tibus, & Leuitis, qui sunt de semine F
Sadoc, qui accedunt ad me, ait Do-
minus Deus, vt offerant mihi vitulum
de armento pro peccato. * Et assumens 20
de sanguine eius, pones super quattuor
cornua eius, & super quattuor angulos
crepidinis, & super coronam in circui-
tu: & mundabis illud, & expiabis. * Et 21
tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro
peccato: & combures eum in separa-
to loco domus extra sanctuarium. * Et 22
in die secunda offeres hircum caprarum
immaculatum pro peccato: & expia-
bunt altare, sicut expiauerunt in vitu-
lo. * Cumq. compleueris expians illud, 23
offeres vitulum de armento immacula- G
tum, & arietem de grege immaculatum.
* Et offeres eos in conspectu Domini: 24
& mittent sacerdotes super eos sal, &
offerent eos holocaustum Domino. * Se- 25
ptem diebus facies hircum pro peccato
quotidie: & vitulum de armento, &
arietem de pecoribus immaculatos of-
ferent. * Septem diebus expiabunt alta- 26
re, & mundabunt illud: & implebunt
manum eius. * Expletis autem diebus, 27
in die octaua & vltra, facient sacerdo-
tes super altare holocausta vestra, &
quæ pro pace offerunt: & placatus ero
vobis, ait Dominus Deus.

CAP. XLIIII.

ET conuertit me ad viam portæ san- 1
ctuarij exterioris, quæ respiciebat A
2 ad Orientem: & erat clausa. * Et
dixit Dominus ad me: Porta hæc clau-
sa erit: non aperietur, & vir non transi-
bit per eam: quoniam Dominus Deus
Israel ingressus est per eam, eritq. clau-
3 sa * principi. Princeps ipse sedebit in
ea, vt comedat panem coram Domi-
no: per viam portæ vestibuli ingredie-
4 tur, & per viam eius egredietur. * Et
B adduxit me per viam portæ Aquilonis
in conspectu domus: & vidi, & ecce
impleuit gloria Domini domum Do-
5 mini: & cecidi in faciem meam. * Et
dixit ad me Dominus: Fili hominis po-
ne cor tuum, & vide oculis tuis, & au-
ribus tuis audi omnia, quæ ego loquor
ad te de vniuersis ceremonijs domus
Domini, & de cunctis legibus eius: &
pones cor tuum in vijs templi per om-
6 nes exitus sanctuarij. * Et dices ad exas-
perantem me domum Israel: Hæc dicit
Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia
7 scelera vestra domus Israel: * eo quòd
inducitis filios alienos incircũcisos cor-
de, & incircumcisos carne, vt sint in
sanctuario meo, & polluant domum
meam: & offertis panes meos, adipem,
& sanguinem: & dissoluitis pactum
meum in omnibus sceleribus vestris.
8 * Et non seruastis præcepta sanctuarij
C mei: & posuistis custodes obseruatio-
num mearum in sanctuario meo vobis-
9 metipsis. * Hæc dicit Dominus Deus:
Omnis alienigena incircumcisus corde,
& incircumcisus carne, non ingredie-
tur sanctuarium meum, omnis filius
alienus qui est in medio filiorum Israel.
10 * Sed & Leuitæ, qui longe recesserunt a
me in errore filiorum Israel, & erra-
uerunt a me post idola sua, & porta-
11 uerunt iniquitatem suam: * erunt in san-
ctuario meo æditui, & ianitores porta-
rum domus. & ministri domus: ipsi ma-
ctabunt holocausta, & victimas populi:
& ipsi stabunt in conspectu eorum, vt
12 ministrent eis. * Pro eo quòd ministra-
D uerunt illis in conspectu idolorum suo-
rum, & facti sunt domui Israel in offen-
diculum iniquitatis: idcirco leuaui ma-
num meã super eos, ait Dominus Deus,
13 & portabunt iniquitatem suam: * & nõ
appropinquabunt ad me vt sacerdotio
fungantur mihi, neque accedent ad om-
ne sanctuarium meum iuxta sancta san-
ctorum:

ctorum : ſed portabunt confuſionem
ſuam , & ſcelera ſua quæ fecerunt . * Et 14
dabo eos ianitores domus in omni mi-
niſterio eius, & in vniuerſis , quæ fient
in ea .* Sacerdotes autem & Leuitæ filij 15
Sadoc , qui cuſtodierũt ceremonias ſan-
ctuarij mei , cum errarent filij Iſrael a
me , ipſi accedent ad me vt miniſtrent
mihi : & ſtabunt in conſpectu meo vt E
offerant mihi adipem , & ſanguinem ,
ait Dominus Deus . * Ipſi ingredientur 16
ſanctuarium meum , & ipſi accedent ad
menſam meam vt miniſtrent mihi , &
cuſtodiant ceremonias meas . * Cumq. 17
ingredientur portas atrij interioris , ve-
ſtibus lineis induentur : nec aſcendet ſu-
per eos quidquam laneum , quando mi-
niſtrant in portis atrij interioris & in-
trinſecus .* Vittæ lineæ erunt in capiti- 18
bus eorum , & feminalia linea erunt in
lumbis eorum , & non accingentur in
ſudore.* Cumq. egredientur atrium ex- 19
terius ad populum, exuent ſe veſtimen-
tis ſuis , in quibus miniſtrauerant , &
reponent ea in gazophylacio ſanctuarij, F
& veſtient ſe veſtimentis alijs : & non
ſanctificabunt populum in veſtibus ſuis.
*Caput autem ſuum non radent, neque 20
comam nutrient : ſed tondentes atton-
dent capita ſua .* Et vinum non bibet 21
omnis ſacerdos quando ingreſſurus eſt
‖Leu.21.c.24 atrium interius . * ‖ Et viduam , & re- 22
pudiatam non accipient vxores, ſed vir-
gines de ſemine domus Iſrael : ſed &
viduam , quæ fuerit vidua a ſacerdote ,
accipient .* Et populum meum docebũt 23
quid ſit inter ſanctum & pollutum , &
inter mundum & immundum oſtendent
eis .* Et cum fuerit controuerſia , ſtabũt 24
in iudicijs meis , & iudicabunt : leges
meas , & præcepta mea in omnibus ſol-
lemnitatibus meis cuſtodient, & Sabba-
ta mea ſanctificabunt.* Et ad mortuum 25
hominem nõ ingredientur , ne polluan-
tur, niſi ad patrem & matrem, & filium
& filiam, & fratrem & ſororem , quæ G
alterum virum non habuerit: in quibus
contaminabuntur .* Et poſtquam fuerit 26
emundatus , ſeptem dies numerabuntur
ei . * Et in die introitus ſui in ſanctua- 27
rium ad atriũ interius vt miniſtret mi-
hi in ſanctuario , offeret pro peccato
‖Deut.18.a.1 ſuo , ait Dominus Deus . * ‖ Non erit 28
Num.18.c.20 autem eis hereditas , ego hereditas eo-
rum : & poſſeſſionem non dabitis eis
in Iſrael , ego enim poſſeſſio eorum .
29 * Victimam & pro peccato & pro de-
licto ipſi comedent : & omne votum in
30 Iſrael ipſorum erit . * ‖ Et primitiua om- ‖Exo.22.d.29
nium primogenitorum , & omnia liba-
menta ex omnibus , quæ offeruntur , ſa-
cerdotum erunt : & primitiua ciborum
veſtrorum dabitis ſacerdoti , vt repo-
31 nat benedictionem domui tuæ.* ‖ Om- ‖Leuit.22.b.8
ne morticinum , & captum a beſtia
de auibus & de pecoribus non come-
dent Sacerdotes .

CAP. XLV.

1 CVmq. cœperitis terram diuidere
A ſortitò , ſeparate primitias Domi-
no , ſanctificatum de terra , longitudine
vigintiquinque millia , & latitudine de-
cem millia : ſanctificatum erit in omni
2 termino eius per circuitum . * Et erit ex
omni parte ſanctificatum quingẽtos per
quingentos , quadrifariam per circuitũ :
& quinquaginta cubitis in ſuburbana e-
3 ius per gyrum .* Et a menſura iſta mẽ-
ſurabis longitudinem vigintique milliũ,
& latitudinem decem millium , & in
B ipſo erit templum, ſanctumq. ſanctorũ .
4 * Sanctificatum de terra erit ſacerdoti-
bus miniſtris ſanctuarij , qui accedunt
ad miniſterium Domini : & erit eis lo-
cus in domos , & in ſanctuarium ſan-
5 ctitatis . * Vigintiquinque autem millia
longitudinis , & decem millia latitudi-
nis erunt Leuitis, qui miniſtrant domui:
ipſi poſſidebunt viginti gazophylacia .
6 * Et poſſeſſionem ciuitatis dabitis quin-
que millia latitudinis , & longitudinis
vigintiquinque millia ſecundum ſepara-
tionem ſanctuarij , omni domui Iſrael .
7 *Principi quoque hinc & inde in ſepa-
C rationem ſanctuarij , & in poſſeſſionem
ciuitatis, contra faciem ſeparationis ſan-
ctuarij, & contra faciem poſſeſſionis vr-
bis : a latere Maris vſque ad Mare , & a
latere Orientis vſque ad Orientem : Lõ-
gitudinis autem iuxta vnamquamque
partem a termino Occidentali vſque
8 ad terminum Orientalem . * De terra
erit ei poſſeſſio in Iſrael : & non depo-
pulabuntur vltra principes populum
D meum : ſed terram dabunt domui Iſrael

secundum tribus eorum. * Hæc dicit 9
Dominus Deus: Sufficiat vobis princi-
pes Israel: iniquitatem & rapinas inter-
mittite, & iudicium & iustitiam fa-
cite, separate confinia vestra a popu-
lo meo, ait Dominus Deus. * Statera 10
iusta, & ephi iustum, & batus iustus
erit vobis. * Ephi, & batus æqualia, 11
& vnius mensuræ erunt: vt capiat de-
cimam partem cori batus, & decimam
partem cori ephi: iuxta mensuram co-
‖ Exo.30.b.13 ri erit æqua libratio eorum. * ‖ Siclus 12
Leuit.27.c.25 autem viginti obolos habet. Porro vi-
Num.3.g.47 ginti sicli, & vigintiquinque sicli, &
quindecim sicli, mnam faciunt. * Et hæ 13
sunt primitiæ, quas tolletis: sextam par- E
tem ephi de coro frumenti, & sextam
partem ephi de coro ordei. * Mensura 14
quoque olei, batus olei, decima pars
cori est: & decem bati corum faciunt:
quia decem bati implent corum. * Et 15
arietem vnum de grege ducentorum de
his, quæ nutriunt Israel in sacrificium,
& in holocaustum, & in pacifica, ad
expiandum pro eis, ait Dominus Deus.
*Omnis populus terræ tenebitur primi- 16
tijs his principi in Israel. *Et super prin- 17
cipem erunt holocausta, & sacrificium,
& libamina in sollemnitatibus, & in
Calendis, & in Sabbatis, & in vniuer- F
sis sollemnitatibus domus Israel: ipse
faciet pro peccato sacrificium, & holo-
caustum, & pacifica ad expiandum pro
domo Israel. *Hæc dicit Dominus Deus: 18
In primo mense, vna mensis sumes vi-
tulum de armento immaculatum, &
expiabis sanctuarium. * Et tollet sacer- 19
dos de sanguine quod erit pro peccato:
& ponet in postibus domus, & in quat-
tuor angulis crepidinis altaris, & in
postibus portæ atrij interioris. * Et sic 20
facies in septima mẽsis pro vnoquoque,
qui ignorauit, & errore deceptus est, &
expiabis pro domo. * In primo mense, 21
quartadecima die mensis erit vobis Pa- G
schæ sollemnitas: septem diebus azyma
comedentur. * Et faciet princeps in die 22
illa pro se, & pro vniuerso populo ter-
ræ, vitulum pro peccato. * Et in septem 23
dierum sollemnitate faciet holocaustum
Domino septem vitulos, & septem arie-
tes immaculatos quotidie septem die-
bus: & pro peccato hircum caprarum
quotidie. * Et sacrificium ephi per vi- 24
tulum, & ephi per arietem faciet:
25 & olei hin per singula ephi. * Septi-
mo mense, quintadecima die men-
sis in sollemnitate faciet sicut supra di-
cta sunt per septem dies: tam pro pec-
cato, quam pro holocausto, & in sa-
crificio, & in oleo.

CAP. XLVI.

1 HÆc dicit Dominus Deus: Porta
A atrij interioris, quæ respicit ad O-
rientem, erit clausa sex diebus, in qui-
bus opus fit: die autem Sabbati aperie-
tur, sed & in die Calendarum aperie-
2 tur. * Et intrabit princeps per viam ve-
stibuli portæ deforis, & stabit in limi-
ne portæ: & facient sacerdotes holocau-
stum eius, & pacifica eius: & adorabit
super limen portæ, & egredietur: por-
ta autem non claudetur vsque ad vespe-
3 ram. * Et adorabit populus terræ ad o-
stium portæ illius in Sabbatis, & in
4 Calendis coram Domino. * Holocau-
B stum autem hoc offeret princeps Domi-
no: in die Sabbati sex agnos immacula-
5 tos, & arietem immaculatum. * Et sa-
crificium ephi per arietem: in agnis au-
tem sacrificium quod dederit manus e-
6 ius: & olei hin per singula ephi. *In die
autem Calendarum vitulum de armen-
to immaculatum: & sex agni, & arietes
7 immaculati erunt. * Et ephi per vitu-
lum, ephi quoque per arietem faciet sa-
crificium: de agnis autem, sicut inuene-
rit manus eius: & olei hin per singula
8 ephi. * Cumq. ingressurus est princeps,
C per viam vestibuli portæ ingrediatur,
9 & per eandem viam exeat. * Et cum in-
trabit populus terræ in conspectu Do-
mini in sollemnitatibus: qui ingreditur
per portam Aquilonis, vt adoret, egre-
diatur per viam portæ Meridianæ: por-
ro qui ingreditur per viam portæ Meri-
dianæ, egrediatur per viam portæ Aqui-
lonis: non reuertetur per viam portæ,
per quam ingressus est, sed e regione
10 illius egredietur. * Princeps autem in
medio eorum cum ingredientibus ingre-
dietur, & cum egredientibus egredietur.
11 * Et in nundinis, & in sollemnitatibus
D erit sacrificium ephi per vitulũ, & ephi
per arietem: agnis autem erit sacrificiũ
sicut inuenerit manus eius: & olei hin
per

per singula ephi. * Cum autem fecerit 12
princeps spontaneum holocaustum, aut
pacifica voluntaria Domino: aperietur
ei porta, quæ respicit ad Orientem,
& faciet holocaustum suum, & pacifica
sua, sicut fieri solet in die sabbati: &
egredietur, claudeturq. porta postquam
exierit. * Et agnum eiusdem anni im- 13
maculatum faciet holocaustum quoti-
die Domino: semper mane faciet illud.
* Et faciet sacrificium super eo cata 14
mane mane sextam partem ephi, & de E
oleo tertiam partem hin, vt misceatur
similæ: sacrificium Domino legitimũ,
iuge atque perpetuum. * Faciet agnum, 15
& sacrificium, & oleum cata mane ma-
ne: holocaustum sempiternum. * Hæc 16
dicit Dominus Deus: Si dederit prin-
ceps donum alicui de filijs suis: heredi-
tas eius, filiorum suorum erit, posside-
bunt eam hereditarie. * Si autem de- 17
derit legatum de hereditate sua vni ser- F
uorum suorum, erit illius vsque ad an-
num remissionis, & reuertetur ad prin-
cipem: hereditas autem eius, filijs eius
erit. * Et non accipiet princeps de he- 18
reditate populi per violentiam, & de
possessione eorum: sed de possessione
sua hereditatem dabit filijs suis: vt non
dispergatur populus meus vnusquisque
a possessione sua. * Et introduxit me 19
per ingressum, qui erat ex latere por-
tæ, in gazophylacia sanctuarij ad sacer-
dotes, quæ respiciebant ad Aquilonem:
& erat ibi locus vergens ad Occidentẽ.
* Et dixit ad me: Iste est locus vbi co- 20
quent sacerdotes pro peccato, & pro G
delicto: vbi coquent sacrificium, vt
non efferant in atrium exterius, & san-
ctificetur populus. * Et eduxit me in 21
atrium exterius, & circumduxit me
per quattuor angulos atrij: & ecce atrio-
lum erat in angulo atrij, atriola singu-
la per angulos atrij. * In quattuor an- 22
gulis atrij atriola disposita, quadragin-
ta cubitorum per longum, & triginta
per latum: mensuræ vnius quattuor e-
rant. * Et paries per circuitum ambiens 23
quattuor atriola: & culinæ fabricatæ e-
rant subter porticus per gyrum. * Et di- 24
xit ad me: Hæc est domus culinarum,
in qua coquent ministri domus Domi-
ni victimas populi.

CAP. XLVII.

1 A ET conuertit me ad portam domus,
& ecce aquæ egrediebantur subter
limen domus ad Orientem: facies enim
domus respiciebat ad Orientem: aquæ
autem descẽdebant in latus templi dex-
2 trum ad Meridiem altaris. * Et eduxit
me per viam portæ Aquilonis, & con-
uertit me ad viam foras portam exterio-
rem, viam quæ respiciebat ad Orien-
tem: & ecce aquæ redundantes a latere
3 dextro. * Cum egrederetur vir ad Oriẽ-
tem, qui habebat funiculum in manu
sua, & mensus est mille cubitos: &
traduxit me per aquam vsque ad talos.
4 * Rursumq. mensus est mille, & tradu-
xit me per aquam vsque ad genua:
5 * & mensus est mille, & traduxit me
per aquam vsque ad renes. Et mensus
est mille, torrentem, quem non potui
pertransire: quoniam intumuerãt aquæ
profundi torrentis, qui nõ potest trans-
6 uadari. * Et dixit ad me: Certe vidisti
B fili hominis. Et eduxit me, & conuer-
7 tit ad ripam torrentis. * Cumq. me cõ-
uertissem, ecce in ripa torrentis ligna
8 multa nimis ex vtraque parte. * Et ait
ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad
tumulos sabuli Orientalis, & descendũt
ad plana deserti, intrabunt mare, &
9 exibunt, & sanabuntur aquæ. * Et om-
nis anima viuens, quæ serpit, quocum-
que venerit torrens, viuet: & erunt pi-
sces multi satis postquam venerint illuc
aquæ istæ, & sanabuntur & viuent om-
10 nia, ad quæ venerit torrens. * Et sta-
bunt super illas piscatores, ab Engaddi
vsque ad Engallim siccatio sagenarum
erit: plurimæ species erunt piscium
eius, sicut pisces maris magni, multitu-
11 dinis nimiæ: * in littoribus autem eius,
& in palustribus non sanabuntur, quia
12 in salinas dabuntur. * Et super torren-
tem orietur in ripis eius ex vtraque
C parte omne lignum pomiferum: non
defluet folium ex eo, & non deficiet
fructus eius: per singulos menses afferet
primitiua, quia aquæ eius de sanctua-
rio egredientur: & erunt fructus eius in
13 cibum, & folia eius ad medicinã. * Hæc
dicit Dominus Deus: Hic est terminus,
in quo possidebitis terram in duode-

cim tribubus Israel: quia Ioseph dupli-
cem funiculum habet.* Possidebitis au- 14
tem eam singuli æque vt frater suus: su-
per quam leuaui manum meam vt darē
patribus vestris: & cadet terra hæc vo-
bis in possessionem.* Hic est autem ter- 15
minus terræ: ad plagam Septentrionalē
a mari magno via Hethalon, veniētibus
Sedada,* Emath, Berotha, Sabarim, quæ 16
est inter terminum Damasci & confiniū
Emath, domus Tichon, quæ est iuxta
terminum Auran.* Et erit terminus a 17
Mari vsque ad atriū Enon terminus Da-
masci, & ab Aquilone ad Aquilonem:
terminus Emath plaga Septentrionalis.
* Porro plaga Orientalis de medio Au- 18
ran, & de medio Damasci, & de medio D
Galaad, & de medio terræ Israel, Iorda-
nis disterminans ad mare Orientale, me-
tiemini etiam plagam Orientalē.* Pla- 19
ga autem australis meridiana a Thamar
vsque ad aquas contradictionis Cades:
& torrens vsque ad mare magnum: &
hæc est plaga ad Meridiem australis.* Et 20
plaga Maris, mare magnum a confinio
per directum, donec venias Emath: hæc
est plaga Maris.* Et diuidetis terram 21
istam vobis per tribus Israel:* & mitte- 22
tis eam in hereditatem vobis, & adue-
nis, qui accesserint ad vos, qui genuerint
filios in medio vestrum: & erunt vobis
sicut indigenæ inter filios Israel: vobis-
cum diuidēt possessionem in medio tri-
buum Israel.* In tribu autem quacum- 23
que fuerit aduena, ibi dabitis possessio-
nem illi, ait Dominus Deus.

CAP. XLVIII.

ET hæc nomina tribuū a finibus Aqui- 1
lonis iuxta viam Hethalon pergen- A
tibus Emath, atrium Enan terminus Da-
masci ad Aquilonem iuxta viā Emath.
Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan
vna.* Et super terminum Dan, a plaga 2
Orientali vsque ad plagam Maris, Aser
vna:* & super terminum Aser, a plaga 3
Oriētali vsque ad plagam Maris, Neph-
thali vna.* Et super terminū Nephtha- 4
li, a plaga Orientali vsque ad plagam
Maris, Manasse vna.* Et super terminū 5
Manasse, a plaga Orientali vsque ad pla-
gam Maris, Ephraim vna.* Et super 6
terminum Ephraim a plaga Orientali
vsque ad plagam Maris, Ruben vna.
7 * Et super terminum Ruben, a plaga
Orientali vsque ad plagam Maris, Iuda
8 vna.* Et super terminum Iuda, a pla-
ga Orientali vsque ad plagam Maris, e-
runt primitiæ, quas separabitis, vigin-
tiquinque millibus latitudinis & longi-
tudinis, sicuti singulæ partes a plaga O-
rientali vsque ad plagam Maris: & erit
9 sanctuarium in medio eius.* Primitiæ,
quas separabitis Domino: longitudo vi-
gintiquinque millibus, & latitudo de-
10 cem millibus.* Hæ autem erunt primi-
B tiæ sanctuarij sacerdotum: ad Aquilonē
longitudinis vigintiquinque millia, &
ad Mare latitudinis decem millia, sed
& ad Orientem latitudinis decem mil-
lia, & ad Meridiem longitudinis vigin-
tiquinque millia: & erit sanctuarium
11 Domini in medio eius.* Sacerdotibus
sanctuarium erit de filijs Sadoc, qui cu-
stodierunt ceremonias meas, & non er-
rauerunt cum errarent filij Israel, sicut
12 errauerunt & Leuitæ.* Et erunt eis pri-
mitiæ de primitijs terræ sanctū sancto-
13 rum, iuxta terminum Leuitarum.* Sed
& Leuitis similiter iuxta fines sacerdotū
vigintiquinque millia longitudinis, &
latitudinis decem millia. Omnis longi-
tudo viginti & quinque millium, & la-
14 titudo decem millium.* Et non venun-
dabunt ex eo, neque mutabunt, neque
transferentur primitiæ terræ, quia sān-
15 ctificatæ sunt Domino.* Quinque mil-
lia autem quæ supersunt in latitudine
per vigintiquinque millia, profana erūt
vrbis in habitaculum, & in suburbana:
16 & erit ciuitas in medio eius.* Et hæ
mēsuræ eius: ad plagam Septentrionalē
quingenta & quattuor millia: & ad pla-
gam Meridianam, quingēta & quattuor
millia: & ad plagam Orientalem, quin-
genta & quattuor millia: & ad plagam
Occidentalem, quingenta & quattuor
17 millia.* Erunt autem suburbana ciuita-
C tis ad Aquilonem ducenta quinquagin-
ta, & ad Meridiem ducenta quinquagin-
ta, & ad Orietem ducenta quinquagin-
ta, & ad Mare ducenta quinquaginta.
18 * Quod autem reliquum fuerit in lon-
gitudine secundum primitias sanctua-
rij, decem millia in Orientem, & de-
cem millia in Occidentem, erunt sicut
primitiæ sanctuarij: & erunt fruges eius
in pa-

In panes his, qui seruiunt ciuitati.* Ser- 19
uientes autem ciuitati, operabuntur ex
omnibus tribubus Israel. * Omnes pri- 20
mitiæ, vigintiquinque millium, per
vigintiquinque millia in quadrum, se-
parabuntur in primitias sanctuarij, &
in possessionem ciuitatis.*Quod autem 21
reliquum fuerit, principis erit ex omni
parte primitiarum sanctuarij, & posses-
sionis ciuitatis e regione vigintiquinque
millium primitiarum vsque ad terminũ
Orientalem: sed & ad Mare e regione
vigintiquinque millium vsque ad termi-
num maris, similiter in partibus princi-
pis erit: & erunt primitiæ sanctuarij,
& sanctuarium templi in medio eius.
* De possessione autem Leuitarum, & 22
de possessione ciuitatis in medio partiũ
principis: erit inter terminum Iuda, &
inter terminum Beniamin, & ad prin-
cipem pertinebit.* Et reliquis tribubus: 23
A plaga Orientali vsque ad plagam Oc-
cidentalem, Beniamin vna.* Et contra 24
terminum Beniamin, a plaga Orientali D
vsque ad plagam Occidentalem, Simeon
vna.* Et super terminum Simeonis, a 25
plaga Orientali vsque ad plagam Occi-
dentalem, Issachar vna.* Et super ter- 26
minum Issachar, a plaga Orientali vs-
que ad plagam Occidentalem, Zabulon
27 vna.* Et super terminum Zabulon, a
plaga Orientali vsque ad plagam Maris,
28 Gad vna. * Et super terminum Gad, ad
plagam Austri in Meridie: & erit finis
de Thamar vsque ad aquas contradictio-
nis Cades, hereditas contra mare ma-
29 gnum.* Hæc est terra, quam mittetis
in sortem tribubus Israel: & hæ parti-
30 tiones earum, ait Dominus Deus. * Et
hi egressus ciuitatis: A plaga Septẽtrio-
nali quingentos & quattuor millia men-
31 surabis.* Et portæ ciuitatis ex nomini-
bus tribuum Israel, portæ tres a Septẽ-
trione, porta Ruben vna, porta Iuda
32 vna, porta Leui vna. * Et ad plagam
Orientalem, quingentos & quattuor
millia: & portæ tres, porta Ioseph vna,
porta Beniamin vna, porta Dan vna.
33 * Et ad plagam Meridianam, quingen-
tos & quattuor millia metieris: & por-
tæ tres, porta Simeonis vna, porta Is-
34 sachar vna, porta Zabulon vna.* Et ad
plagam Occidentalem, quingentos &
quattuor millia, & portæ eorum tres,
porta Gad vna, porta Aser vna, porta
35 Nephthali vna.* Per circuitum, decem
& octo millia: & nomen ciuitatis ex il-
la die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

ANNO tertio regni 1
Ioakim regis Iuda, A
venit Nabuchodo-
nosor rex Babylonis
in Ierusalem, & ob-
sedit eam; * & tra- 2
didit Dominus in
manu eius Ioakim regem Iuda, & par-
tem vasorum domus Dei: & asportauit
ea in terram Sennaar in domũ dei sui,
& vasa intulit in domum Thesauri dei
sui.* Et ait rex Asphenez præposito Eu- 3
nuchorũ vt introduceret de filijs Israel,
& de semine regio & tyrannorũ, * pue- 4
ros, in quibus nulla esset macula, de-
coros forma, & eruditos omni sa-
pientia, cautos scientia, & doctos di-
sciplina, & qui possent stare in palatio
regis, vt doceret eos litteras, & lin-
5 guam Chaldæorum. * Et constituit eis
rex annonam per singulos dies de cibis
suis, & de vino vnde bibebat ipse, vt
enutriti tribus annis, postea starent in
6 conspectu regis.* Fuerũt ergo inter eos
B de filijs Iuda, Daniel, Ananias, Misael,
7 & Azarias. * Et imposuit eis præposi-
tus eunuchorum, nomina: Danieli,
Baltassar: Ananiæ, Sidrach: Misaeli,

Misach: & Azariæ, Abdenago. * Pro- 8
posuit autem Daniel in corde suo ne
pollueretur de mensa regis, neque de
vino potus eius: & rogauit eunucho-
rum præpositum ne contaminaretur.
* Dedit autem Deus Danieli gratiam & 9
misericordiam in conspectu principis
eunuchorum. * Et ait princeps eunu- 10
chorum ad Danielem: Timeo ego do-
minum meum regem, qui constituit vo-
bis cibum & potum: qui si viderit vul-
tus vestros macilentiores præ ceteris
adolescentibus coæuis vestris, condemna-
bitis caput meum regi. * Et dixit Da- 11
niel ad Malasar, quem constituerat prin-
ceps eunuchorum super Danielem, Ana- C
niam, Misaelem, & Azariam: * Tenta 12
nos obsecro seruos tuos diebus decem,
& dentur nobis legumina ad vescendū,
& aqua ad bibendum: * & contempla- 13
re vultus nostros, & vultus puerorum,
qui vescuntur cibo regio: & sicut vide-
ris, facies cum seruis tuis. * Qui, audi- 14
to sermone huiuscemodi, tentauit eos
diebus decem. * Post dies autem decem 15
apparuerunt vultus eorum meliores, &
corpulentiores præ omnibus pueris, qui
vescebantur cibo regio. * Porro Mala- 16
sar tollebat cibaria, & vinum potus eo-
rum: dabatq. eis legumina. * Pueris 17
autem his dedit Deus scientiam, & di- D
sciplinam in omni libro, & sapientia:
Danieli autem intelligentiam omnium
visionum & somniorum. * Completis 18
itaque diebus, post quos dixerat rex vt
introducerentur: introduxit eos præpo-
situs eunuchorū in conspectu Nabucho-
donosor. * Cumq. eis locutus fuisset rex, 19
non sunt inuenti tales de vniuersis, vt
Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: &
steterunt in conspectu Regis. * Et om- 20
ne verbum sapientiæ & intellectus, quod
sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis
decuplum super cunctos ariolos, & ma-
gos, qui erant in vniuerso regno eius.
Inf. 6. g. 28 * Fuit autem Daniel vsque ad annum 21
primum Cyri regis.

CAP. II.

IN anno secundo regni Nabuchodo- 1
nosor vidit Nabuchodonosor som- A
nium, & conterritus est spiritus eius, &
2 somnium eius fugit ab eo. * Præcepit
autem rex, vt conuocarentur arioli, &
magi, & malefici, & Chaldæi: vt indi-
carent regi somnia sua: qui cum venis-
3 sent, steterunt coram rege. * Et dixit
ad eos rex: Vidi somnium: & mente
4 confusus ignoro quid viderim. * Re-
sponderuntq. Chaldæi regi Syriace:
Rex in sempiternum viue: dic somnium
seruis tuis, & interpretationem eius in-
5 dicabimus. * Et respōdens rex ait Chal-
dæis: Sermo recessit a me: nisi indicaue-
ritis mihi somnium, & coniecturā eius,
peribitis vos, & domus vestræ publica-
6 buntur. * Si autem somnium, & conie-
cturam eius narraueritis, præmia, & do-
na, & honorem multum accipietis a me:
somnium igitur, & interpretationem eius
7 indicate mihi. * Responderunt secundò,
B atque dixerunt: Rex somnium dicat ser-
uis suis, & interpretationem illius indi-
8 cabimus. * Respondit rex, & ait: Certe
noui quòd tempus redimitis, scientes
9 quòd recesserit a me sermo. * Si ergo
somnium non indicaueritis mihi, vna
est de vobis sententia, quòd interpreta-
tionem quoque fallacem, & deceptione
plenam composueritis, vt loquamini mi-
hi donec tempus pertranseat. Somnium
itaque dicite mihi, vt sciam quòd inter-
pretationem quoque eius veram loqua-
10 mini. * Respondentes ergo Chaldæi co-
ram rege, dixerunt: Non est homo su-
per terram, qui sermonem tuum, rex,
possit implere: sed neque regum quis-
quam magnus & potens verbum huiu-
scemodi sciscitatur ab omni ariolo, &
11 mago, & Chaldæo. * Sermo enim, quem
tu quæris, rex, grauis est: nec reperie-
tur quisquam, qui indicet illum in con-
spectu regis: exceptis dijs, quorum non
12 est cum hominibus conuersatio. * Quo
audito, rex in furore, & in ira magna
præcepit vt perirent omnes sapientes Ba-
13 bylonis. * Et egressa sententia, sapientes
interficiebantur: quærebanturq. Daniel,
14 & socij eius, vt perirent. * Tunc Daniel
C requisiuit de lege, atque sententia ab
Arioch principe militiæ regis, qui egres-
sus fuerat ad interficiendos sapientes Ba-
15 bylonis. * Et interrogauit eum, qui a
rege potestatem acceperat, quam ob
causam tam crudelis sententia a facie
regis esset egressa. Cum ergo rem
indi-

indicasset Arioch Danieli, * Daniel in- 16
gressus rogauit regem vt tempus daret
sibi ad solutionem indicandam regi.* Et 17
ingressus est domum suam, Ananiæq. &
Misaeli, & Azariæ socijs suis indicauit
negotium: * vt quærerent misericordiam 18
a facie Dei cæli super sacramento isto,
& non perirent Daniel, & socij eius cũ
ceteris sapientibus Babylonis. * Tunc 19
Danieli mysterium per visionem nocte
reuelatum est: & benedixit Daniel Deũ
cæli, * & locutus ait: Sit nomen Do- 20
mini benedictum a sæculo & vsque in
sæculum: quia sapientia & fortitudo
eius sunt. * Et ipse mutat tempora, & 21
ætates: transfert regna, atque constituit:
dat sapientiam sapientibus, & scientiam
intelligentibus disciplinam: * Ipse reue- 22
lat profunda, & abscondita, & nouit in D
tenebris constituta: & lux cum eo est.
*Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, 23
teq. laudo: quia sapientiam, & fortitu-
dinem dedisti mihi: & nunc ostendisti
mihi quæ rogauimus te, quia sermonem
regis aperuisti nobis. * Post hæc Daniel 24
ingressus ad Arioch, quem constituerat
rex vt perderet sapientes Babylonis, sic
ei locutus est: Sapientes Babylonis ne
perdas: introduc me in conspectu regis,
& solutionem regi narrabo. * Tunc 25
Arioch festinus introduxit Danielem ad
regem, & dixit ei: Inueni hominem de
filijs transmigrationis Iuda, qui solutio-
nem regi annunciet. * Respondit rex, & 26
dixit Danieli, cuius nomen erat Baltas-
sar: Putasne vere potes mihi indicare
somnium, quod vidi, & interpretatio-
nem eius? * Et respondens Daniel co- 27
ram rege, ait: Mysterium, quod rex in-
terrogat, sapientes, magi, arioli, & aru-
spices nequeunt indicare regi. * Sed est 28
Deus in cælo reuelans mysteria, qui in- E
dicauit tibi rex Nabuchodonosor, quæ
ventura sunt in nouissimis temporibus.
Somnium tuum, & visiones capitis tui
in cubili tuo huiuscemodi sunt: *Tu rex 29
cogitare cœpisti in strato tuo, quid es-
set futurum post hæc: & qui reuelat my-
steria, ostendit tibi quæ ventura sunt.
* Mihi quoque non in sapientia, quæ 30
est in me plus quàm in cunctis viuenti-
bus, sacramentum hoc reuelatum est:
sed vt interpretatio regi manifesta fie-
ret, & cogitationes mentis tuæ scires.

31 * Tu rex videbas, & ecce quasi statua
vna grandis: statua illa magna, &
statura sublimis stabat contra te, &
32 intuitus eius erat terribilis. * Huius sta-
tuæ caput ex auro optimo erat, pe-
ctus autem & brachia de argento, por-
33 ro venter, & femora ex ære. * ti-
biæ autem ferreæ, pedum quædam pars
34 erat ferrea, quædam autem fictilis. * Vi-
debas ita, donec abscissus est lapis de
monte sine manibus: & percussit sta-
tuam in pedibus eius ferreis, & fictili-
35 bus, & comminuit eos. * Tunc contri-
ta sunt pariter ferrum, testa, æs, argen-
tum, & aurum, & redacta quasi in fa-
uillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt ven-
to: nullusq. locus inuentus est eis: lapis
autem, qui percusserat statuam, factus
est mons magnus, & impleuit vniuer-
36 sam terram. * hoc est somnium: Inter-
F pretationem quoque eius dicemus co-
37 ram te, rex. * Tu rex regum es: &
Deus cæli, regnum, & fortitudinem, &
38 imperium, & gloriam dedit tibi: * &
omnia, in quibus habitant filij homi-
num, & bestiæ agri: volucres quoque
cæli dedit in manu tua, & sub ditione
tua vniuersa constituit: tu es ergo caput
39 aureum. * Et post te consurget regnum
aliud minus te argenteum: & regnum
tertium aliud æreum, quod imperabit
40 vniuersæ terræ. * Et regnum quartum erit
velut ferrum. quomodo ferrum commi-
nuit, & domat omnia, sic comminuet,
41 & conteret omnia hæc. * Porro quia vi-
disti pedum, & digitorum partem testæ
figuli, & partem ferream: regnum di-
uisum erit, quod tamen de plantario
ferri orietur, secundum quod vidisti fer-
42 rum mistum testæ ex luto. * Et digitos
pedum ex parte ferreos, & ex parte fi-
ctiles: ex parte regnum erit solidum, &
43 ex parte contritum. * Quod autem vi-
disti ferrum mistum testæ ex luto, com-
miscebũtur quidem humano semine, sed
non adhærebunt sibi, sicuti ferrum mi-
44 sceri non potest testæ. * In diebus autem
G regnorum illorum suscitabit Deus cæli
regnum, quod in æternum non dissipabi-
tur, & regnum eius alteri populo non
tradetur: comminuet autem, & consu-
met vniuersa regna hæc: & ipsum stabit
45 in æternum. * Secundum quòd vidisti,
quòd de mõte abscissus est lapis sine ma-
nibus,

nibus, & comminuit testam, & ferrum,
& æs, & argentum, & aurum, Deus ma-
gnus ostendit regi quæ ventura sunt po-
stea. & verum est somnium, & fidelis in-
terpretatio eius.* Tunc rex Nabuchodo- 46
nosor cecidit in faciem suam, & Danie-
lem adorauit, & hostias, & incensum
præcepit vt sacrificarent ei. * Loquens 47
ergo rex, ait Danieli: Vere Deus vester
Deus deorum est, & Dominus regum, &
reuelans mysteria: quoniam tu potuisti
aperire hoc sacramentum. * Tunc rex 48
Danielem in sublime extulit, & munera
multa, & magna dedit ei: & constituit eũ
principem super omnes prouincias Ba-
bylonis: & præfectum magistratuum su-
per cunctos sapientes Babylonis.* Daniel 49
autem postulauit a rege: & constituit
super opera prouinciæ Babylonis, Si-
drach, Misach, & Abdenago: Ipse autem
Daniel erat in foribus regis.

CAP. III.

NAbuchodonosor rex fecit statuam 1
auream altitudine cubitorum se- A
xaginta, latitudine cubitorum sex, & sta-
tuit eam in campo Dura prouinciæ Ba-
bylonis. * Itaque Nabuchodonosor rex 2
misit ad congregandos satrapas, magi-
stratus, & iudices, duces, & tyrannos, &
præfectos, omnesq. principes regionum,
vt conuenirent ad dedicationem statuæ,
quam erexerat Nabuchodonosor rex.
*Tunc congregati sunt satrapæ, magi- 3
stratus, & iudices, duces, & tyranni, &
optimates, qui erant in potestatibus con
stituti, & vniuersi principes regionum
vt conuenirent ad dedicationem statuæ,
quam erexerat Nabuchodonosor rex.
stabant autem in conspectu statuæ, quam
posuerat Nabuchodonosor rex: * & præ- 4
co clamabat valenter: Vobis dicitur po-
pulis, tribubus, & linguis: * In hora, qua 5
audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & ci-
tharæ, sambucæ, & psalterij, & sympho-
niæ, & vniuersi generis musicorum, ca-
dentes adorate statuam auream, quam
cõstituit Nabuchodonosor rex. * Si quis 6
autem non prostratus adorauerit, eadem
hora mittetur in fornacem ignis ardentis.
*Post hæc igitur statim vt audierunt om- 7
nes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citha-
ræ, sambucæ, & psalterij, & symphoniæ,
& omnis generis musicorum: cadentes
omnes populi, tribus, & linguæ adora-
uerunt statuam auream, quam constitue-
8 rat Nabuchodonosor rex. * Statimq. in
ipso tempore accedentes viri Chaldæi
9 accusauerunt Iudæos: * dixeruntq. Na-
buchodonosor regi: Rex in æternum vi-
10 ue: * tu rex posuisti decretum, vt omnis
homo, qui audierit sonitum tubæ, fistu-
læ, & citharæ, sambucæ, & psalterij, &
symphoniæ, & vniuersi generis musico-
rum, prosternat se, & adoret statuam au-
11 ream: * si quis autem non procidens
adorauerit, mittatur in fornacem ignis
12 ardentis. * Sunt ergo viri Iudæi, quos
B constituisti super opera regionis Baby-
lonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri
isti contempserunt, rex, decretum tuum:
deos tuos non colunt, & statuam aureã,
13 quam erexisti, non adorant. * Tunc Na-
buchodonosor in furore, & in ira præce-
pit vt adducerentur Sidrach, Misach, &
Abdenago: qui confestim adducti sunt
14 in conspectu regis. * Pronunciansq. Na-
buchodonosor rex, ait eis: Verene Si-
drach, Misach, & Abdenago deos meos
non colitis, & statuam auream, quam
15 constitui, non adoratis? * Nunc ergo si
estis parati, quacumque hora audieritis
sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ,
& psalterij, & symphoniæ, omnisq. ge-
neris musicorum, prosternite vos, & ado-
rate statuam, quam feci: quòd si non
adoraueritis, eadem hora mittemini in
fornacẽ ignis ardentis: & quis est Deus,
16 qui eripiet vos de manu mea? * Respon-
dentes Sidrach, Misach, & Abdenago, di-
xerũt regi Nabuchodonosor: Non opor-
17 tet nos de hac re respondere tibi. * Ecce
enim Deus noster, quem colimus, potest
eripere nos de camino ignis ardentis, &
de manibus tuis, o rex, liberare.
18 * Quòd si noluerit, notum sit tibi, rex,
quia deos tuos non colimus, & statuam
auream, quam erexisti, non adora-
19 mus. * Tunc Nabuchodonosor reple-
tus est furore: & aspectus faciei illius
immutatus est super Sidrach, Misach,
& Abdenago, & præcepit vt succen-
deretur fornax septuplum quàm succen-
20 di consueuerat. * Et viris fortissimis
de exercitu suo iussit vt ligatis pedibus
Sidrach, Misach, & Abdenago mitterent
21 eos in fornacẽ ignis ardentis. * Et con-
festim

festim viri illi vincti cum braccis suis, C
& tiaris, & calceamẽtis, & vestibus mis-
si sunt in medium fornacis ignis arden-
tis. * nam iussio regis vrgebat: fornax 22
autem succensa erat nimis. Porro viros
illos, qui miserant Sidrach, Misach, &
Abdenago, interfecit flamma ignis. * Vi- 23
ri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach,
& Abdenago, ceciderunt in medio ca-
mino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

* Et ambulabant in medio flammæ lau- 24
dantes Deum, & benedicentes Domino.
* Stans autẽ Azarias orauit sic, aperiensq. 25
os suum in medio ignis, ait:
* Benedictus es Domine Deus patrum 26
nostrorum, & laudabile, & gloriosum no
men tuum in sæcula: * quia iustus es in 27
omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa
opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & om-
nia iudicia tua vera. * Iudicia enim ve- 28
ra fecisti iuxta omnia, quæ induxisti su-
per nos, & super ciuitatem sanctam pa-
trum nostrorum Ierusalem: quia in ve-
ritate, & in iudicio induxisti omnia hæc
propter peccata nostra. * Peccauimus 29
enim, & inique egimus recedentes a te:
& deliquimus in omnibus: * & præcepta 30
tua non audiuimus, nec obseruauimus,
nec fecimus sicut præceperas nobis vt
bene nobis esset. * omnia ergo, quæ in- 31
duxisti super nos, & vniuersa, quæ feci-
sti nobis, in vero iudicio fecisti: * & tra- 32
didisti nos in manibus inimicorum no-
strorum iniquorum, & pessimorũ, præ-
uaricatorumq. & regi iniusto, & pessimo
vltra omnem terram. * Et nunc non 33
possumus aperire os: confusio, & op-
probrium facti sumus seruis tuis, & his,
qui colunt te. * Ne, quæsumus, tradas 34
nos in perpetuum propter nomẽ tuum, D
& ne dissipes testamẽtum tuum. * neque 35
auferas misericordiá tuam a nobis pro-
pter Abraham dilectum tuum, & Isaac
seruum tuum, & Israel sanctum tuum:
*quibus locutus es pollicens quòd mul- 36
tiplicares semen eorum sicut stellas cæli,
& sicut arenam, quæ est in littore ma-
ris: *quia Domine imminuti sumus plus 37
quàm omnes gentes, sumusq. humiles in
vniuersa terra hodie propter peccata
nostra. * Et non est in tẽpore hoc prin- 38
ceps, & dux, & propheta, neque holo-
caustum, neque sacrificium, neque obla-
tio, neque incensum, neque locus pri-
39 mitiarum coram te, * vt possimus inue-
nire misericordiam tuam: sed in animo
contrito, & spiritu humilitatis suscipia-
40 mur. * Sicut in holocausto arietum, &
taurorum, & sicut in millibus agnorum
pinguium: sic fiat sacrificium nostrum
in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi:
quoniam non est confusio confidentibus
41 in te. * Et nunc sequimur te in toto
corde, & timemus te, & quærimus fa-
42 ciem tuam. * Ne confundas nos: sed fac
nobiscum iuxta mansuetudinem tuam,
& secũdum multitudinem misericordiæ
43 tuæ. * Et erue nos in mirabilibus tuis,
44 & da gloriam nomini tuo Domine: * &
confundantur omnes, qui ostendunt ser-
uis tuis mala, cõfundantur in omni po-
tentia tua, & robur eorum conteratur:
45 * & sciant quia tu es Dominus Deus so-
lus, & gloriosus super orbem terrarum.
46 * Et non cessabant qui miserant eos mi-
nistri regis succendere fornacem, naph-
47 tha, & stuppa, & pice, & malleolis, * &
effundebatur flamma super fornacẽ cu-
48 bitis quadraginta nouem: * & erupit, &
incendit quos reperit iuxta fornacem de
49 Chaldæis. * Angelus autem Domini de-
E scendit cum Azaria, & socijs eius in for-
nacẽ: & excussit flammam ignis de for-
50 nace, * & fecit medium fornacis quasi
ventum roris flantem, & non tetigit eos
omnino ignis, neque contristauit, nec
quidquam molestiæ intulit.
51 * Tunc hi tres quasi ex vno ore lauda-
bant, & glorificabant, & benedicebant
Deum in fornace, dicentes:
52 * Benedictus es Domine Deus patrum
nostrorum: & laudabilis, & gloriosus,
& superexaltatus in sæcula. & benedi-
ctum nomen gloriæ tuæ sanctum: &
laudabile, & superexaltatum in omnibus
sæculis.
53 * Benedictus es in templo sancto glo-
riæ tuæ: & superlaudabilis, & superglo-
riosus in sæcula.
54 * Benedictus es in throno regni tui:
& superlaudabilis, & superexaltatus in
sæcula.
55 * Benedictus es, qui intueris abyssos,
& sedes super cherubim: & laudabilis,
& superexaltatus in sæcula.
56 * Benedictus es in firmamento cæli:
& lau-

& laudabilis & gloriosus in sæcula.
* Benedicite omnia opera Domini 57
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
* Benedicite Angeli Domini Domi- 58
no: laudate & superexaltate eum in sæ-
cula.
‖ Psal. 148. a. 1 *‖ Benedicite cæli Domino: laudate 59
& superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite aquæ omnes, quæ super 60
cælos sunt, Domino: laudate & super-
exaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnes virtutes Domini 61
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
* Benedicite sol, & luna Domino: lau- 62
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite stellæ cæli Domino: lau- 63
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnis imber, & ros Do- 64
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicite omnes spiritus Dei Do- 65
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicite ignis, & æstus Domino: 66
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite frigus, & æstus Domino: 67
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite rores, & pruina Domino: 68
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite gelu, & frigus Domino: 69
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite glacies, & niues Do- 70
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicite noctes, & dies Domino: 71
laudate & superexaltate eum in sæcula. F
* Benedicite lux, & tenebræ Domino: 72
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite fulgura, & nubes Do- 73
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicat terra Dominum: laudet, 74
& superexaltet eum in sæcula.
* Benedicite montes, & colles Do- 75
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicite vniuersa germinantia in 76
terra Domino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
* Benedicite fontes Domino: laudate 77
& superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite maria, & flumina Do- 78
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
79 * Benedicite cete, & omnia, quæ mo-
uentur in aquis, Domino: laudate & su-
perexaltate eum in sæcula.
80 * Benedicite omnes volucres cæli Do-
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
81 * Benedicite omnes bestiæ, & pecora
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
82 * Benedicite filij hominum Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
83 * Benedicat Israel Dominum: laudet
& superexaltet eum in sæcula.
84 * Benedicite sacerdotes Domini Do-
mino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
85 * Benedicite serui Domini Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
86 * Benedicite spiritus, & animæ iusto-
rum Domino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
87 * Benedicite sancti, & humiles corde
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
88 * Benedicite Anania, Azaria, Misael
Domino: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
Quia eruit nos de inferno, & saluos
fecit de manu mortis, & liberauit nos
de medio ardentis flammæ, & de medio
ignis eruit nos.
89 * Confitemini Domino, quoniam bo-
nus: quoniam in sæculum misericordia
eius.
90 * Benedicite omnes religiosi Domi-
no Deo deorum: laudate & confitemi-
ni ei, quia in omnia sæcula misericor-
dia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 * Tunc Nabuchodonosor rex obstu-
G puit, & surrexit propere, & ait optima-
tibus suis: Nonne tres viros misimus in
medium ignis compeditos? Qui respõ-
92 dentes regi, dixerunt: Vere rex. * Re-
spondit, & ait: Ecce ego video quattuor
viros solutos, & ambulantes in medio
ignis, & nihil corruptionis in eis est, &
93 species quarti similis filio Dei. * Tunc
accessit Nabuchodonosor ad ostium for-
nacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Mi-
sach,

sach, & Abdenago serui Dei excelsi, egre-
dimini, & venite. Statimq. egressi sunt
Sidrach, Misach, & Abdenago de me-
dio ignis. * Et cógregati satrapæ, & ma- 94
gistratus, & iudices, & potentes regis
contemplabantur viros illos, quoniam
nihil potestatis habuisset ignis in corpo-
ribus eorum; & capillus capitis eorum
non esset adustus, & sarabala eorum nó
fuissent immutata, & odor ignis non
transisset per eos. * Et erumpens Nabu- 95
chodonosor, ait: Benedictus Deus eo-
rum, Sidrach videlicet, Misach, & Ab-
denago, qui misit angelum suum, &
eruit seruos suos, qui crediderunt in
eum: & verbum regis immutauerunt, &
tradiderunt corpora sua ne seruirent, &
ne adorarent omné deum, excepto Deo
suo. * A me ergo positum est hoc de- 96
cretum, vt omnis populus, tribus, &
lingua, quæcúque locuta fuerit blasphe-
miam contra Deum Sidrach, Misach, &
Abdenago, dispereat, & domus eius va-
stetur: neque enim est alius Deus, qui
possit ita saluare. * Tunc rex promo- 97
uit Sidrach, Misach, & Abdenago in
prouincia Babylonis. * NABVCHO- 98
DONOSOR rex, omnibus populis,
gentibus, & linguis, qui habitant in vni-
uersa terra, pax vobis multiplicetur. * Si- 99
gna, & mirabilia fecit apud me Deus ex-
celsus. Placuit ergo mihi prædicare * si- 100
gna eius, quia magna sunt: & mirabilia
eius, quia fortia; & regnú eius regnum
h Inf.4.g.31 & 7.d.14 sempiternum, & [h] potestas eius in gene-
rationem & generationem.

CAP. IIII.

EGo Nabuchodonosor quietus eram 1
in domo mea, & florens in palatio A
meo: * somnium vidi, quod perterruit 2
me: & cogitationes meæ in strato meo,
& visiones capitis mei conturbauerunt
me. * Et per me propositum est de- 3
cretum vt introducerentur in conspectu
meo cuncti sapiétes Babylonis, & vt so-
lutionem somnij indicarent mihi. * Túc 4
ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi,
& aruspices, & somniú narraui in con-
spectu eorum: & solutionem eius non
indicauerunt mihi: * donec collega in- 5
gressus est in conspectu meo Daniel, cui
nomen Baltassar secundum nomen Dei
mei, qui habet spiritum deorum sancto-
rum in semetipso: & somnium coram
6 ipso locutus sum. * Baltassar princeps
ariolorum, quoniam ego scio quòd spi-
ritum sanctorum deorum habeas in te,
& omne sacramentum non est impossi-
bile tibi: visiones somniorum meorum,
quas vidi, & solutionem earum narra.
7 * Visio capitis mei in cubili meo: Vide-
B bam, & ecce arbor in medio terræ, &
8 altitudo eius nimia. * Magna arbor,
& fortis: & proceritas eius contingens
cælum: aspectus illius erat vsque ad ter-
9 minos vniuersæ terræ. * Folia eius pul-
cherrima, & fructus eius nimius: & esca
vniuersorum in ea. subter eam habita-
bant animalia, & bestiæ, & in ramis
eius conuersabantur volucres cæli: & ex
10 ea vescebatur omnis caro. * Videbam in
visione capitis mei super stratum meú,
& ecce vigil, & sanctus de cælo descen-
11 dit. * Clamauit fortiter, & sic ait: Suc-
cidite arborem, & præcidite ramos
eius: excutite folia eius, & dispergite
fructus eius: fugiant bestiæ, quæ subter
eam sunt, & volucres de ramis eius.
12 * Verumtamen germen radicum eius in
terra sinite, & alligetur vinculo ferreo
& æreo in herbis, quæ foris sunt, & ro-
re cæli tingatur, & cum feris pars eius
13 in herba terræ. * Cor eius ab humano
C commutetur, & cor feræ detur ei: & se-
ptem tempora mutentur super eum.
14 * In sententia vigilum decretum est, &
sermo sanctorum, & petitio: donec co-
gnoscant viuétes quoniá dominatur Ex-
celsus in regno hominum; & cuicum-
que voluerit, dabit illud, & humillimum
15 hominem constituet super eum. * Hoc
somniú vidi ego Nabuchodonosor rex:
tu ergo Baltassar interpretationem nar-
ra festinus: quia omnes sapientes regni
mei non queunt solutionem edicere
mihi: tu autem potes, quia spiritus deo-
16 rum sanctorum in te est. * Tunc Daniel,
cuius nomen Baltassar, cœpit intra se-
metipsum tacitus cogitare quasi vna ho-
ra: & cogitationes eius conturbabant
eum. Respondens autem rex ait: Baltas-
sar, somnium & interpretatio eius non
conturbent te. Respondit Baltassar, &
dixit: Domine mi, somnium his, qui te
oderút, & interpretatio eius hostibus tuis
17 sit. * Arborem, quam vidisti sublimem,
atque

atque robustam, cuius altitudo pertingit D
ad cælum, & aspectus illius in omnem
terram: * & rami eius pulcherrimi, & 18
fructus eius nimius, & esca omnium in
ea, subter eam habitantes bestiæ agri, &
in ramis eius commorantes aues cæli:
* Tu es rex, qui magnificatus es, & inua- 19
luisti: & magnitudo tua creuit, & per-
uenit vsque ad cælum, & potestas tua in
terminos vniuersæ terræ. * Quòd autem 20
vidit rex vigilem, & sanctum descendere
de cælo, & dicere: Succidite arborem,
& dissipate illam, attamen germen radi-
cum eius in terra dimittite, & vincia-
tur ferro & ære in herbis foris, & rore
cæli conspergatur, & cum feris sit pa-
bulum eius, donec septem tempora mu-
tentur super eum: * Hæc est interpreta- 21
tio sententiæ Altissimi, quæ peruenit su- E
per dominum meum regem: * Eijcient 22
te ab hominibus, & cum bestijs ferisq.
Inf.5.f.21 erit habitatio tua, & || fœnum vt bos co-
medes, & rore cæli infundéris: septem
quoque tempora mutabuntur super te,
donec scias quòd dominetur Excelsus su
per regnum hominũ, & cuicumque vo-
luerit, det illud. * Quòd autem præce- 23
pit vt relinqueretur germen radicũ eius,
id est arboris: regnum tuum tibi mane-
bit postquam cognoueris potestatẽ esse
cælestem. * Quam ob rem rex consiliũ 24
Eccli.3.d.33 meum placeat tibi, || & peccata tua elee-
mosynis redime, & iniquitates tuas mi-
sericordijs pauperum: forsitan ignoscet
delictis tuis. * Omnia hæc venerunt su- 25
per Nabuchodonosor regem. * Post fi- 26
nem mensium duodecim, in aula Baby-
lonis deambulabat. * Respondítq. rex, 27
& ait: Nonne hæc est Babylon magna, F
quam ego ædificaui in domum regni, in
robore fortitudinis meæ, & in gloria
decoris mei? * Cumq. sermo adhuc es- 28
set in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi
dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum
tuum transibit a te, * & ab hominibus 29
eijcient te, & cum bestijs & feris erit ha-
bitatio tua: fœnum quasi bos comedes,
& septem tempora mutabũtur super te,
donec scias quòd dominetur Excelsus in
regno hominum, & cuicumque volue-
rit, det illud. * Eadem hora sermo com- 30
pletus est super Nabuchodonosor, & ex
hominibus abiectus est, & fœnum vt bos
comedit, & rore cæli corpus eius infe-
ctum est: donec capilli eius in similitu-
dinem aquilarum crescerent, & vngues
31 eius quasi auium. * Igitur post finem
dierum ego Nabuchodonosor oculos
G meos ad cælum leuaui, & sensus meus
redditus est mihi: & Altissimo benedi-
xi, & viuentem in sempiternum lauda-
ui, & glorificaui: || quia potestas eius po- Sup.3.g.100
testas sempiterna, & regnum eius in ge-
32 nerationem & generationem. * Et om-
nes habitatores terræ apud eum in nihi-
lum reputati sunt: iuxta voluntatẽ enim
suam facit tam in virtutibus cæli quam
in habitatoribus terræ: & non est qui re-
sistat manui eius, & dicat ei: Quare fe-
33 cisti? * In ipso tẽpore sensus meus re-
uersus est ad me, & ad honorem regni
mei, decoremq. perueni: & figura mea
reuersa est ad me: & optimates mei, &
magistratus mei requisierunt me, & in
regno meo restitutus sum: & magnifi-
34 centia amplior addita est mihi. * Nunc
igitur ego Nabuchodonosor laudo, &
magnifico, & glorifico regem cæli: quia
omnia opera eius vera, & viæ eius iu-
dicia, & gradientes in superbia potest
humiliare.

CAP. V.

1 BAltassar rex fecit grande conuiuium
A optimatibus suis mille: & vnusquis-
que secundum suam bibebat ætatem.
2 * Præcepit ergo iam temulẽtus vt affer-
rentur vasa aurea & argentea, quæ as-
portauerat Nabuchodonosor pater eius
de templo, quod fuit in Ierusalem, vt
biberent in eis rex, & optimates eius,
3 vxoresq. eius, & concubinæ. * Tunc al-
lata sunt vasa aurea, & argentea, quæ as-
portauerat de templo, quod fuerat in Ie-
rusalem: & biberunt in eis rex, & opti-
mates eius, vxores & concubinæ illius.
4 * Bibebant vinũ, & laudabant deos suos
aureos, & argenteos, æreos, ferreos, li-
5 gneosq. & lapideos. * In eadem hora
apparuerũt digiti, quasi manus hominis
scribentis contra candelabrum in super-
B ficie parietis aulæ regiæ: & rex aspicie-
6 bat articulos manus scribentis. * Tunc
facies regis cõmutata est, & cogitatio-
nes eius conturbabant eum: & compa-
ges renũ eius soluebantur, & genua eius
7 ad seinuicẽ collidebantur. * Exclamauit
itaque

itaque rex fortiter vt introducerent ma-
gos, Chaldæos, & aruſpices. Et prolo-
quens rex ait ſapiētibus Babylonis: Qui-
cumque legerit ſcripturam hanc, & in-
terpretationem eius manifeſtam mihi fe-
cerit, purpura veſtietur, & torquem au-
ream habebit in collo,& tertius in regno
meo erit. *Tunc ingreſſi omnes ſapien- 8
tes regis non potuerunt nec ſcripturam
legere, nec interpretationem indicare
regi. * Vnde rex Baltaſſar ſatis contur- 9
batus eſt, & vultus illius immutatus eſt.
ſed & optimates eius turbabantur.* Re- 10
gina autem pro re, quæ acciderat regi, C
& optimatibus eius, domum conuiuij
ingreſſa eſt: & proloquens ait: Rex in
æternum viue: non te conturbent cogi-
tationes tuæ, neque facies tua immute-
tur. * Eſt vir in regno tuo,qui ſpiritum 11
deorum ſanctorum habet in ſe: & in
diebus patris tui ſcientia & ſapientia in-
uentæ ſunt in eo: nam & rex Nabucho-
donoſor pater tuus principem magorū,
incantatorum, Chaldæorum, & aruſpi-
cum conſtituit eum,pater,inquam,tuus,
o rex: * quia ſpiritus amplior,& pruden- 12
tia, intelligentiaq. & interpretatio ſom-
niorum, & oſtenſio ſecretorum,ac ſolu-
tio ligatorum inuentæ ſunt in eo, hoc
eſt in Daniele: cui rex poſuit nomen
Baltaſſar. nunc itaque Daniel vocetur,
& interpretationem narrabit. * Igitur 13
introductus eſt Daniel coram rege. Ad
quem præfatus rex ait: Tu es Daniel de D
filijs captiuitatis Iudæ,quem adduxit pa-
ter meus rex de Iudæa? * Audiui de te 14
quoniam ſpiritum deorum habeas: &
ſcientia, intelligentiaq. ac ſapientia am-
pliores inuentæ ſunt in te. * Et nunc 15
introgreſſi ſunt in conſpectu meo ſapiē-
tes magi, vt ſcripturam hanc legerent,&
interpretationem eius indicarent mihi:
& nequiuerunt ſenſum huius ſermonis
edicere.* Porro ego audiui de te,quòd 16
poſſis obſcura interpretari, & ligata
diſſoluere: ſi ergo vales ſcripturam lege-
re, & interpretationem eius indicare
mihi, purpura veſtieris, & torquem au-
ream circa collum tuum habebis,& ter-
tius in regno meo princeps eris. * Ad 17
quæ reſpondens Daniel,ait coram rege: E
Munera tua ſint tibi, & dona domus
tuæ alteri da: ſcripturam autem legam
tibi, rex,& interpretationem eius oſten-
18 dam tibi. * O rex, Deus altiſſimus re-
gnum, & magnificentiā, gloriam,& ho-
norem dedit Nabuchodonoſor patri tuo.
19 * Et propter magnificentiam, quam de-
derat ei, vniuerſi populi,tribus, & lin-
guæ tremebant,& metuebant eum: quos
volebat, interficiebat: & quos volebat,
percutiebat: & quos volebat, exaltabat:
20 & quos volebat, humiliabat. * Quan-
do autem eleuatum eſt cor eius, & ſpi-
ritus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam,
depoſitus eſt de ſolio regni ſui,& gloria
21 eius ablata eſt: * ||& a filijs hominum || Sup.4.c.21
eiectus eſt, ſed & cor eius cum beſtijs
poſitum eſt, & cum onagris erat habita-
F tio eius: fœnum quoque vt bos come-
debat, & rore cæli corpus eius infectum
eſt,donec cognoſceret quòd poteſtatem
haberet Altiſſimus in regno hominum:
& quemcumque voluerit,ſuſcitabit ſuper
22 illud. * Tu quoque filius eius Baltaſſar,
non humiliaſti cor tuum,cum ſcires hæc
23 omnia: * ſed aduerſum Dominatorem
cæli eleuatus es: & vaſa domus eius al-
lata ſunt coram te: & tu, & optimates
tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ
vinum bibiſtis in eis: deos quoque ar-
genteos,& aureos, & æreos, ferreos, li-
gneoſq. & lapideos, qui non vident,ne-
que audiunt,neque ſentiūt,laudaſti: por-
ro Deum,qui habet flatum tuum in ma-
nu ſua,& omnes vias tuas,non glorificā-
24 ſti. * Idcirco ab eo miſſus eſt articulus
manus,quæ ſcripſit hoc, quod exaratum
25 eſt.* Hæc eſt autem ſcriptura, quæ dige-
G ſta eſt: MANE, THECEL, PHARES.
26 * Et hæc eſt interpretatio ſermonis.
MANE: numerauit Deus regnum tuum,
27 & compleuit illud. * THECEL: appen-
ſus es in ſtatera, & inuentus es minus
28 habens.* PHARES: diuiſum eſt regnum
29 tuum,& datum eſt Medis,& Perſis.* Tūc
iubente rege indutus eſt Daniel purpu-
ra,& circumdata eſt torques aurea collo
eius: & prædicatum eſt de eo quòd habe-
30 ret poteſtatem tertius in regno ſuo.* Ea-
dem nocte interfectus eſt Baltaſſar rex
31 Chaldæus.* Et Darius Medus ſucceſſit in
regnum annos natus ſexagintaduos.

CAP. VI.

1 A PLacuit Dario, & conſtituit ſuper
regnum ſatrapas centum viginti vt
eſſent

essent in toto regno suo. * Et super eos 2
principes tres, ex quibus Daniel vnus
erat: vt satrapæ illis redderent ratione,
& rex non sustineret molestiam. * Igi- 3
tur Daniel superabat omnes principes,
& satrapas: quia spiritus Dei amplior
erat in illo. * Porro rex cogitabat con- 4
stituere eum super omne regnum: vnde
principes, & satrapæ quærebant occa-
sionem vt inuenirent Danieli ex latere
regis: nullamq. causam, & suspicionem
reperire potuerunt, eo quòd fidelis es-
set, & omnis culpa, & suspicio non in-
ueniretur in eo. * Dixerunt ergo viri 5
illi: Non inueniemus Danieli huic ali- B
quam occasionem, nisi forte in lege
Dei sui. * Tunc principes, & satrapæ sur- 6
ripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari
rex in æternum viue: * consilium inie- 7
runt omnes principes regni tui, magi-
stratus, & satrapæ, senatores, & iudices
vt decretum imperatorium exeat, & edi-
ctum: Vt omnis, qui petierit aliquam
petitionem a quocumque deo, & homi-
ne vsque ad triginta dies, nisi a te rex,
mittatur in lacum leonum. * Nunc ita- 8
que rex confirma sententiam, & scribe
decretum: vt non immutetur quod sta-
tutum est a Medis & Persis, nec præua-
ricari cuiquam liceat. * Porro rex Da- 9
rius proposuit edictū, & statuit. * Quod C
cum Daniel comperisset, id est, constitu- 10
tam legem, ingressus est domum suam:
& fenestris apertis in cœnaculo suo con
tra Ierusalem tribus temporibus in die
flectebat genua sua, & adorabat, confi-
tebaturq. corā Deo suo sicut & ante fa-
cere consueuerat. * Viri ergo illi curio- 11
sius inquirentes inuenerunt Danielem
orantem, & obsecrantem Deum suum.
* Et accedentes locuti sunt regi super 12
edicto: Rex numquid non constituisti,
vt omnis homo, qui rogaret quemquam D
de dijs, & hominibus vsque ad dies tri-
ginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum
leonum? Ad quos respondens rex, ait:
verus est sermo iuxta decretum Medo-
rum, atque Persarum, quod præuaricari
non licet. * Tunc respondentes dixerunt 13
coram rege: Daniel de filijs captiuitatis
Iuda, non curauit de lege tua, & de edi-
cto, quod constituisti: sed tribus tempo-
ribus per diem orat obsecratione sua.
* Quod verbum cum audisset rex, satis 14
contristatus est: & pro Daniele posuit
cor vt liberaret eū, & vsque ad occasum
15 solis laborabat vt erueret illum. * Viri
autem illi intelligentes regem dixerunt
ei: Scito rex, quia lex Medorum, atque
Persarum est vt omne decretū, quod con-
16 stituerit rex, nō liceat immutari. * Tunc
E rex præcepit: & adduxerunt Danielem,
& miserunt eum in lacum leonū. Dixitq.
rex Danieli: Deus tuus, quem colis sem-
17 per, ipse liberabit te. * Allatusq. est lapis
vnus, & positus est super os laci: quem
obsignauit rex annulo suo, & annulo
optimatum suorum, nequid fieret contra
18 Danielem. * Et abijt rex in domum suā,
& dormiuit incœnatus, cibiq. non sunt
allati coram eo, insuper & somnus reces-
19 sit ab eo. * Tunc rex primo diluculo con-
surgens, festinus ad lacum leonum perre-
20 xit: * appropinquansq. lacui, Danielem
voce lacrymabili inclamauit, & affatus
est eum: Daniel serue Dei viuētis, Deus
tuus, cui tu seruis semper, putasne valuit
21 te liberare a leonibus? * Et Daniel regi
F respondens ait: Rex in æternum viue:
22 * ‖ Deus meus misit angelum suum, & ‖1. Mac. 2. f. 60
conclusit ora leonum, & non nocuerunt
mihi: quia coram eo iustitia inuenta est
in me: sed & coram te, rex, delictum non
23 feci. * Tunc vehementer rex gauisus est
super eo, & Danielem præcepit educi de
lacu: eductusq. est Daniel de lacu, &
nulla læsio inuenta est in eo, quia cre-
24 didit Deo suo. * Iubente autem rege,
adducti sunt viri illi, qui accusauerāt Da-
nielem: & in lacum leonum missi sunt,
ipsi, & filij, & vxores eorum: & non per-
uenerunt vsque ad pauimentum laci, do-
nec arriperent eos leones, & omnia ossa
25 eorum comminuerunt. * Tūc Darius rex
G scripsit vniuersis populis, tribubus, & lin-
guis habitantibus in vniuersa terra: PAX
26 vobis multiplicetur. * A me constitutum
est decretum, vt in vniuerso imperio, &
regno meo tremiscant, & paueant Deum
Danielis. ipse est enim Deus viuens, &
æternus in sæcula: & regnū eius nō dissi-
pabitur, & potestas eius vsque in æternū.
27 * Ipse liberator, atque saluator, faciens si-
gna, & mirabilia in cælo, & in terra: qui
liberauit Danielem de lacu leonum.
28 * ‖ Porro Daniel perseuerauit vsque ad ‖Sup. 1. d. 21
regnum Darij, regnumq. Cyri Persæ.

CAP.

CAP. VII.

ANno primo Baltassar regis Babylo- 1
nis, Daniel somnium vidit: visio A
autem capitis eius in cubili suo: &
somnium scribens, breui sermone com-
prehendit: summatimq. perstringens,
ait: * Videbam in visione mea nocte,& 2
ecce quattuor venti cæli pugnabant in
mari magno. * Et quattuor bestiæ gran- 3
des ascendebant de mari diuersæ inter
se. * Prima quasi leæna, & alas habebat 4
aquilæ: aspiciebam donec euulsæ sunt
alæ eius, & sublata est de terra,& super
pedes quasi homo stetit, & cor hominis
datum est ei. * Et ecce bestia alia simi- 5
lis vrso in parte stetit: & tres ordines B
erant in ore eius, & in dentibus eius,&
sic dicebant ei: Surge, comede carnes
plurimas. * Post hæc aspiciebam, & 6
ecce alia quasi pardus, & alas habebat
quasi auis, quattuor super se, & quat-
tuor capita erant in bestia, & potestas
data est ei. * Post hæc aspiciebam in 7
visione noctis, & ecce bestia quarta ter-
ribilis, atque mirabilis, & fortis nimis,
dentes ferreos habebat magnos, come-
dens atque comminuens, & reliqua pe-
dibus suis conculcans: dissimilis autem
erat ceteris bestijs, quas videram ante
eam, & habebat cornua decem. * Con- 8
siderabam cornua, & ecce cornu aliud C
paruulum ortum est de medio eorum:
& tria de cornibus primis euulsa sunt a
facie eius: & ecce oculi, quasi oculi ho-
minis erant in cornu isto,& os loquens
ingentia. * Aspiciebam donec throni 9
positi sunt, & antiquus dierum sedit:
vestimentum eius candidum quasi nix,
& capilli capitis eius quasi lana munda:
thronus eius flammæ ignis: rotæ eius
Apoc.5.d.11 ignis accensus. * ‖ Fluuius igneus, ra- 10
pidusq. egrediebatur a facie eius. millia
millium ministrabant ei, & decies mil-
lies centena millia assistebant ei: iudi-
cium sedit, & libri aperti sunt. * Aspi- 11
ciebam propter vocem sermonum gran- D
dium, quos cornu illud loquebatur: &
vidi quoniam interfecta esset bestia, &
perisset corpus eius, & traditum esset ad
comburendum igni: * aliarum quoque 12
bestiarum ablata esset potestas, & tem-
pora vitæ constituta essent eis vsque ad
13 tempus, & tempus. * Aspiciebam ergo
in visione noctis, & ecce cum nubibus
cæli quasi filius hominis veniebat, &
vsque ad antiquum dierum peruenit: &
14 in conspectu eius obtulerunt eum. * Et
dedit ei potestatem, & honorem, &
regnum: & omnes populi, tribus, & ‖ Luc.1.c.33
linguæ ipsi seruient: ‖ potestas eius,po- Mich.4.c.7.
testas æterna, quæ non auferetur: & ‖ Sup.3.g.100
regnum eius, quod non corrumpetur.
15 * Horruit spiritus meus, ego Daniel ter-
E ritus sum in his, & visiones capitis mei
16 conturbauerunt me. * Accessi ad vnum
de assistentibus, & veritatem quærebam
ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi
interpretationem sermonum, & docuit
17 me: * Hæ quattuor bestiæ magnæ:
quattuor sunt regna, quæ consurgent de
18 terra. * Suscipient autem regnum san-
cti Dei altissimi: & obtinebunt regnum
vsque in sæculum, & sæculum sæculo-
19 rum. * Post hoc volui diligenter disce-
re de bestia quarta, quæ erat dissimilis
valde ab omnibus, & terribilis nimis:
dentes & vngues eius ferrei: comede-
bat, & comminuebat, & reliqua pedi-
20 bus suis conculcabat: * & de cornibus
decem, quæ habebat in capite: & de
alio, quod ortum fuerat, ante quod
ceciderant tria cornua: & de cornu illo,
quod habebat oculos,& os loquens gran-
21 dia,& maius erat ceteris. * Aspiciebam,
F & ecce cornu illud faciebat bellum ad-
22 uersus sanctos,& præualebat eis,* donec
venit antiquus dierum, & iudicium de-
dit sanctis Excelsi,& tempus aduenit, &
23 regnum obtinuerunt sancti. * Et sic ait:
Bestia quarta,regnum quartum erit in
terra, quod maius erit omnibus regnis,
& deuorabit vniuersam terram,& cõcul-
24 cabit, & comminuet eã. * Porro cornua
decem ipsius regni, decem reges erunt:
& alius consurget post eos,& ipse potẽ-
tior erit prioribus, & tres reges humi-
25 liabit. * Et sermones contra Excelsum
loquetur, & sanctos Altissimi conteret:
G & putabit quòd possit mutare tempora,
& leges,& tradentur in manu eius vsque
ad tempus,& tempora,& dimidium tem-
26 poris. * Et iudicium sedebit vt auferatur
potentia, & conteratur, & dispereat vs-
27 que in finem. * Regnum autem, & pote-
stas,& magnitudo regni, quæ est subter
omne cælum, detur populo sanctorum

Altissimi: cuius regnum, regnum sempi-
ternum est, & omnes reges seruient ei,
& obedient.* Hucusque finis verbi. Ego 28
Daniel multum cogitationibus meis cō-
turbabar, & facies mea mutata est in
me: verbum autem in corde meo con-
seruaui.

CAP. VIII.

ANno tertio regni Baltassar regis, vi- 1
sio apparuit mihi. Ego Daniel A
post id, quod videram in principio,* vi- 2
di in visione mea, cum essem in Susis ca-
stro, quod est in Ælam regione: vidi au-
tem in visione esse me super portam
Vlai.* Et leuaui oculos meos, & vidi: 3
& ecce aries vnus stabat ante paludem,
habens cornua excelsa, & vnum excelsius
altero atque succrescens. Postea * vidi 4
arietem cornibus ventilantem contra
Occidentem, & contra Aquilonem, &
contra Meridiem, & omnes bestiæ non
poterant resistere ei, neque liberari de
manu eius: fecitq. secundum voluntatē
suam, & magnificatus est.* Et ego intel- 5
ligebam: ecce autem hircus caprarum B
veniebat ab Occidente super faciem to-
tius terræ, & non tangebat terram: por-
ro hircus habebat cornu insigne inter
oculos suos.* Et venit vsque ad arietem 6
illum cornutum, quem videram stantem
ante portam, & cucurrit ad eum in im-
petu fortitudinis suæ.* Cumq. appro- 7
pinquasset prope arietem, efferatus est
in eum, & percussit arietem: & commi- C
nuit duo cornua eius, & nō poterat aries
resistere ei: cumq. eum misisset in terrā,
conculcauit, & nemo quibat liberare
arietem de manu eius.* Hircus autem 8
caprarum magnus factus est nimis: cūq.
creuisset, fractum est cornu magnum,
& orta sunt quattuor cornua subter il-
lud per quattuor ventos cæli.* De vno 9
autem ex eis egressum est cornu vnum
modicum: & factum est grande contra
Meridiem, & contra Orientem, & contra
fortitudinem.* Et magnificatum est vs- 10
que ad fortitudinem cæli: & deiecit de
fortitudine, & de stellis, & conculcauit
eas.* Et vsque ad principem fortitudi- 11
nis magnificatum est: & ab eo tulit iu- D
ge sacrificium, & deiecit locum sancti-
ficationis eius.* Robur autem datum 12
est ei contra iuge sacrificium propter
peccata: & prosternetur veritas in terra,
13 & faciet, & prosperabitur.* Et audiui
vnum de sanctis loquentem: & dixit
vnus sanctus alteri nescio cui loquenti:
Vsquequo visio, & iuge sacrificium, &
peccatum desolationis, quæ facta est: &
sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?
14 * Et dixit ei: Vsque ad vesperam & ma-
ne, dies duo millia trecenti: & munda-
15 bitur sanctuarium.* Factum est autem
E cum viderem ego Daniel visionem, &
quærerem intelligentiam: ecce stetit in
16 conspectu meo quasi species viri.* Et
audiui vocē viri inter Vlai: & clamauit,
& ait: Gabriel fac intelligere istū visio-
17 nem.* Et venit, & stetit iuxta vbi ego
stabam: cumq. venisset, pauens corrui
in faciem meam, & ait ad me: Intelli-
ge fili hominis, quoniam in tempore
18 finis complebitur visio.* Cumq. loque-
retur ad me, collapsus sum pronus in
terram: & tetigit me, & statuit me in
19 gradu meo,* dixitq. mihi: Ego osten-
F dam tibi quæ futura sunt in nouissimo
maledictionis: quoniam habet tempus
20 finem suum.* Aries, quem vidisti habe-
re cornua, rex Medorum est atque Persa-
21 rum.* Porro hircus caprarum, rex Græ-
corum est. & cornu grande, quod erat
inter oculos eius, ipse est rex primus.
22 * Quòd autem fracto illo surrexerunt
quattuor pro eo: quattuor reges de gen-
te eius consurgent, sed non in fortitudi-
23 ne eius.* Et post regnum eorum, cum
creuerint iniquitates, consurget rex im-
pudens facie, & intelligens propositio-
24 nes.* & roborabitur fortitudo eius, sed
non in viribus suis: & supra quàm cre-
di potest, vniuersa vastabit, & prospera-
bitur, & faciet. Et interficiet robustos,
25 & populum sanctorum * secundum vo-
luntatem suam, & dirigetur dolus in ma-
G nu eius: & cor suum magnificabit, & in
copia rerum omnium occidet plurimos:
& contra principem principum consur-
26 get, & sine manu conteretur.* Et visio ve-
spere & mane, quæ dicta est, vera est: tu
ergo visionem signa, quia post multos
27 dies erit.* Et ego Daniel langui, &
ægrotaui per dies: cumq. surrexissem,
faciebam opera regis, & stupebam ad vi-
sionem, & non erat qui interpretaretur.

CAP.

CAP. IX.

IN anno primo Darij filij Assueri de 1
semine Medorum, qui imperauit su- A
per regnum Chaldæorum : * Anno vno 2
regni eius, ego Daniel intellexi in libris
‖ Iere. 25.c.11. & 29.c.10 ‖numerum annorum, de quo factus est
sermo Domini ad Ieremiam prophetã,
vt complerentur desolationis Ierusalem
septuaginta anni.* Et posui faciem meã 3
ad Dominum Deum meum rogare &
deprecari in ieiunijs, sacco, & cinere.
* Et oraui Dominum Deum meum, &
‖ Esd. 1.b.5 confessus sum, & dixi: ‖ Obsecro Do- 4
mine Deus magne & terribilis, custodiẽs
pactum, & misericordiam diligentibus
‖ Baruc.1.c.17 te, & custodientibus mandata tua.* ‖Pec- 5
cauimus, iniquitatem fecimus, impie
egimus, & recessimus: & declinauimus a
mandatis tuis, ac iudicijs. * Non obedi- 6
uimus seruis tuis prophetis, qui locuti B
sunt in nomine tuo regibus nostris, prin-
cipibus nostris, patribus nostris, omniq;
populo terræ.* Tibi Domine iustitia: 7
nobis autem confusio faciei, sicut est ho-
die viro Iuda, & habitatoribus Ierusalẽ,
& omni Israel, his qui prope sunt, & his
qui procul in vniuersis terris, ad quas
eiecisti eos propter iniquitates eorum,
in quibus peccauerunt in te.* Domine 8
nobis confusio faciei, regibus nostris,
principibus nostris, & patribus nostris,
qui peccauerunt.* Tibi autem Domino 9
Deo nostro misericordia, & propitiatio,
quia recessimus a te: *& non audiuimus 10
vocem Domini Dei nostri vt ambulare-
mus in lege eius, quam posuit nobis per
seruos suos prophetas.* Et omnis Israel 11
præuaricati sunt legem tuam, & declina- C
uerunt ne audirent vocem tuam, & stil-
lauit super nos maledictio, & detestatio,
quæ scripta est in libro Moysi serui Dei,
quia peccauimus ei. * Et statuit sermo- 12
nes suos, quos locutus est super nos, &
super principes nostros, qui iudicauerunt
nos, vt superinduceret in nos magnum
malum, quale numquam fuit sub omni
cælo, secundum quod factum est in Ie-
‖ Deu.27.c.14 rusalem. * ‖Sicut scriptum est in lege 13
Moysi, omne malum hoc venit super
nos: & non rogauimus faciem tuam
Domine Deus noster, vt reuerteremur
ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus
14 veritatem tuam. * Et vigilauit Domi-
D nus super malitiam, & adduxit eam su-
per nos: iustus Dominus Deus noster
in omnibus operibus suis, quæ fecit:
15 non enim audiuimus vocem eius. * ‖ Et ‖ Baruc 2.c.11
nunc Domine Deus noster, ‖qui eduxi- ‖ Exo.15.c.14
sti populum tuum de Terra Ægypti in
manu forti, & fecisti tibi nomen secũ-
dum diem hanc: peccauimus, iniquita-
16 tem fecimus. * Domine in omnem iu-
stitiam tuam: auertatur obsecro ira tua,
& furor tuus a ciuitate tua Ierusalem,
& monte sancto tuo. * Propter peccata
enim nostra, & iniquitates patrum no-
strorum, Ierusalem, & populus tuus in
opprobrium sunt omnibus per circui-
17 tum nostrum.* Nunc ergo exaudi Deus
noster orationem serui tui, & preces eius:
E & ostende faciem tuam super sanctua-
rium tuum, quod desertum est propter
18 temetipsum.* Inclina Deus meus aurem
tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide
desolationem nostram, & ciuitatem, su-
per quam inuocatum est nomen tuum:
neque enim in iustificationibus nostris
prosternimus preces ante faciem tuam,
19 sed in miserationibus tuis multis: * Ex-
audi Domine, placare Domine: attende
& fac: ne moreris propter temetipsum
Deus meus: quia nomen tuum inuoca-
tum est super ciuitatem, & super popu-
20 lum tuum. *Cumq; adhuc loquerer, &
orarem, & confiterer peccata mea, &
F peccata populi mei Israel, & prosterne-
rem preces meas in conspectu Dei mei,
21 pro monte sancto Dei mei: * Adhuc me
loquente in oratione, ecce vir Gabriel,
quem videram in visione a principio,
cito volans tetigit me in tempore sacri-
22 ficij vespertini.* Et docuit me, & locu-
tus est mihi, dixitque: Daniel nunc
egressus sum vt docerem te, & intellige-
23 res.* Ab exordio precum tuarum egres-
sus est sermo: ego autem veni vt indica-
rem tibi, quia vir desideriorum es: tu
ergo animaduerte sermonem, & intelli-
24 ge visionem. * ‖Septuaginta hebdoma- ‖ Mat.24.b.15
des abbreuiatæ sunt super populum tuũ, Ioan.1.g.45
& super vrbem sanctam tuam vt con-
summetur præuaricatio, & finem acci-
piat peccatum, & deleatur iniquitas, &
adducatur iustitia sempiterna, & implea-
tur visio, & prophetia, & vngatur San-
25 ctus sanctorum.* Scito ergo, & animad-

uerte: Ab exitu sermonis, vt iterum ædi- G
ficetur Ierusalem, vsque ad Christum du-
cem, hebdomades septem, & hebdoma-
des sexaginta duæ erunt: & rursum ædi-
ficabitur platea, & muri in angustia
temporum. * Et post hebdomades sexa- 26
ginta duas occidetur Christus: & non
erit eius populus, qui eum negaturus
est. Et ciuitatem, & sanctuarium dissi-
pabit populus cum duce venturo: & fi-
nis eius vastitas, & post finem belli sta-
tuta desolatio. * Confirmabit autem pa- 27
ctum multis hebdomada vna: & in di-
midio hebdomadis deficiet hostia & sa-
crificium: & erit in templo abominatio
desolationis: & vsque ad consummatio-
nem & finem perseuerabit desolatio.

CAP. X.

ANno tertio Cyri regis Persarum, 1
verbum reuelatum est Danieli co- A
gnomento Baltassar, & verbum verum,
& fortitudo magna: intellexitq. sermo-
nem: intelligentia enim est opus in vi-
sione. * In diebus illis ego Daniel lu- 2
gebam trium hebdomadarum diebus,
* panem desiderabilem non comedi, & 3
caro & vinum non introierunt in os
meum, sed neque vnguento vnctus sum:
donec complerentur trium hebdoma-
darum dies. * Die autem vigesima & 4
quarta mensis primi eram iuxta fluuium
magnum, qui est Tigris. * Et leuaui ocu- 5
los meos, & vidi: & ecce vir vnus ve-
stitus lineis, & renes eius accincti auro
obrizo: * & corpus eius quasi chrysoli- 6
thus, & facies eius velut species fulgu-
ris, & oculi eius vt lampas ardens: &
brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque
ad pedes, quasi species æris candentis: &
vox sermonum eius vt vox multitudi-
nis. * Vidi autem ego Daniel solus vi- 7
sionem: porro viri, qui erant mecum, B
non viderunt: sed terror nimius irruit
super eos, & fugerunt in absconditum.
* Ego autem relictus solus vidi visionem 8
grandem hanc: & non remansit in me
fortitudo, sed & species mea immutata est
in me, & emarcui, nec habui quidquā
virium. * Et audiui vocem sermonum 9
eius: & audiens iacebam consternatus
super faciem meam, & vultus meus hæ-
rebat terræ. * Et ecce manus tetigit me, 10
& erexit me super genua mea, & super
11 articulos manuum mearum. * Et dixit
ad me: Daniel vir desideriorum, intel-
lige verba, quæ ego loquor ad te, & sta
in gradu tuo: nunc enim sum missus ad
te. Cumq. dixisset mihi sermonem
12 istum, steti tremens. * Et ait ad me:
C Noli metuere Daniel: quia ex die pri-
mo, quo posuisti cor tuum ad intelli-
gendum vt te affligeres in conspectu Dei
tui, exaudita sunt verba tua: & ego ve-
13 ni propter sermones tuos. * Princeps au-
tem regni Persarum restitit mihi viginti
& vno diebus: & ecce Michael vnus de
principibus primis venit in adiutorium
meum, & ego remansi ibi iuxta regem
14 Persarum. * Veni autem vt docerem te
quæ ventura sunt populo tuo in nouis-
simis diebus, quoniam adhuc visio in
15 dies. * Cumq. loqueretur mihi huiusce-
modi verbis, deieci vultum meum ad
16 terram, & tacui. * Et ecce quasi simili-
tudo filij hominis tetigit labia mea: &
aperiens os meum locutus sum, & dixi
ad eum, qui stabat contra me: Domi-
ne mi, in visione tua dissolutæ sunt cō-
pages meæ, & nihil in me remansit vi-
17 rium. * Et quomodo poterit seruus Do-
D mini mei loqui cum Domino meo? ni-
hil enim in me remansit virium, sed &
18 halitus meus intercluditur. * Rursum
ergo tetigit me quasi visio hominis, &
19 confortauit me, * & dixit: Noli time-
re vir desideriorum: pax tibi: conforta-
re, & esto robustus. Cumq. loqueretur
mecum, conualui, & dixi: Loquere
20 Domine mi, quia confortasti me. * Et
ait: Numquid scis quare venerim ad te?
& nunc reuertar vt prælier aduersum
principem Persarum. cum ego egrede-
rer, apparuit princeps Græcorū veniens.
21 * Verumtamen annunciabo tibi quod
expressum est in scriptura veritatis: &
nemo est adiutor meus in omnibus his,
nisi Michael princeps vester.

CAP. XI.

1 EGo autem ab anno primo Darij Me-
A di stabam vt confortaretur, & ro-
2 boraretur. * Et nunc veritatem annun-
ciabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt
in Perside, & quartus ditabitur opibus
nimijs

nimijs super omnes: & cum inualuerit
diuitijs suis, concitabit omnes aduersum
regnum Græciæ. * Surget vero rex for- 3
tis, & dominabitur potestate multa: &
faciet quod placuerit ei. * Et cum stete- 4
rit, conteretur regnum eius, & diuidetur
in quattuor ventos cæli: sed non in po-
steros eius, neque secundum potentiam
illius, qua dominatus est. lacerabitur
enim regnum eius etiam in externos,
exceptis his. * Et confortabitur rex Au- 5
stri: & de principibus eius præualebit
super eum, & dominabitur ditione: mul-
ta enim dominatio eius. * Et post finem 6
annorum fœderabûtur: filiaq. regis Au-
stri veniet ad regem Aquilonis facere
amicitiam, & non obtinebit fortitudi-
nem brachij, nec stabit semen eius: &
tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam,
adolescentes eius, & qui confortabant
eam in temporibus. * Et stabit de ger- 7
mine radicum eius plantatio: & veniet B
cum exercitu, & ingredietur prouin-
ciam regis Aquilonis: & abutetur eis, &
obtinebit. * Insuper & deos eorum, & 8
sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti,
& auri captiua ducet in Ægyptum: ipse
præualebit aduersus regem Aquilonis.
* Et intrabit in regnum rex Austri, & 9
reuertetur ad terram suam. * Filij autem 10
eius prouocabuntur, & congregabunt
multitudinem exercituum plurimorum:
& veniet properans, & inundans: & re-
uertetur, & concitabitur, & congredie-
tur cum robore eius. * Et prouocatus 11
rex Austri egredietur, & pugnabit aduer-
sus regem Aquilonis, & præparabit mul-
titudinem nimiam, & dabitur multitu-
do in manu eius. * Et capiet multitu- 12
dinem, & exaltabitur cor eius, & deij- C
ciet multa millia, sed non præualebit.
* Conuertetur enim rex Aquilonis, & 13
præparabit multitudinem multo maio-
rem quàm prius: & in fine temporum,
annorumq. veniet properans cum exer-
ǁ Isa.19.e.16 citu magno, & opibus nimijs. * ǁ Et in 14
temporibus illis multi consurgent ad-
uersus regem Austri: filij quoque præ-
uaricatorum populi tui extollentur vt
impleant visionem, & corruent. * Et 15
veniet rex Aquilonis, & comportabit
aggerem, & capiet vrbes munitissimas:
& brachia Austri non sustinebunt, &
consurgent electi eius ad resistendum,

16 & non erit fortitudo. * Et faciet veniens
super eum iuxta placitum suum, & non
erit qui stet contra faciem eius: & sta-
bit in terra inclyta, & consumetur in
17 manu eius. * Et ponet faciem suam vt
veniat ad tenendum vniuersum regnum
eius, & recta faciet cum eo: & filiam
feminarum dabit ei, vt euertat illud: &
18 non stabit, nec illius erit. * Et conuer-
tet faciem suam ad insulas, & capiet
multas: & cessare faciet principem op-
probrij sui, & opprobrium eius conuer-
19 tetur in eum. * Et conuertet faciem suã
D ad imperium terræ suæ, & impinget, &
20 corruet, & non inuenietur. * Et stabit
in loco eius vilissimus, & indignus de-
córe regio: & in paucis diebus contere-
21 tur, non in furore, nec in prælio. * Et
stabit in loco eius despectus, & non tri-
buetur ei honor regius: & veniet clam,
& obtinebit regnum in fraudulentia.
22 * Et brachia pugnantis expugnabuntur a
facie eius, & conterentur: insuper & dux
23 fœderis. * Et post amicitias, cum eo fa-
ciet dolum: & ascendet, & superabit in
modico populo. * Et abundantes, &
24 vberes vrbes ingredietur: & faciet quæ
non fecerunt patres eius, & patres pa-
trum eius: rapinas, & prædam, & diui-
tias eorum dissipabit, & contra firmissi-
mas cogitationes inibit: & hoc vsque
25 ad tempus. * Et concitabitur fortitudo
eius, & cor eius aduersum regem Austri
in exercitu magno: & rex Austri pro-
uocabitur ad bellum multis auxilijs, &
fortibus nimis: & non stabunt, quia
26 inibunt aduersus eum consilia. * Et co-
E medentes panem cum eo, conterent il-
lum, exercitusq. eius opprimetur: &
27 cadent interfecti plurimi. * Duorum
quoque regum cor erit vt malefaciant,
& ad mensam vnam mendacium loquẽ-
tur, & non proficient: quia adhuc finis
28 in aliud tempus. * Et reuertetur in ter-
ram suam cũ opibus multis: & cor eius
aduersum testamentum sanctum, & fa-
29 ciet, & reuertetur in terram suam. * Sta-
tuto tempore reuertetur, & veniet ad Au-
strum: & non erit priori simile nouis-
30 simum. * Et venient super eum Trie-
res, & Romani: & percutietur, & re-
uertetur, & indignabitur contra testa-
mẽtum sanctuarij, & faciet: reuerteturq.
& cogitabit aduersum eos, qui dere-

 lique-

liquerunt testamentum sanctuarij. * Et 31
brachia ex eo stabunt, & pollulent san-
ctuarium fortitudinis, & auferent iuge
sacrificium: & dabunt abominationem
in desolationem. * Et impij in testamen- 32
tum simulabunt fraudulenter: populus F
autem sciens Deum suum, obtinebit, &
faciet. * Et docti in populo docebunt 33
plurimos: & ruent in gladio, & in flam-
ma, & in captiuitate, & in rapina dierũ.
* Cumq. corruerint, subleuabuntur auxi- 34
lio paruulo: & applicabuntur eis pluri-
mi fraudulenter. * Et de eruditis ruent, 35
vt conflentur, & eligantur, & dealbentur
vsque ad tempus præfinitũ: quia adhuc
aliud tempus erit. * Et faciet iuxta volũ- 36
tatem suam rex, & eleuabitur, & magnifi-
cabitur aduersus omnem deum: & aduer-
sus Deum deorum loquetur magnifica,
& dirigetur, donec compleatur iracũdia:
perpetrata quippe est definitio. * Et Deũ 37
patrum suorum non reputabit: & erit in
concupiscentijs feminarum, nec quem-
quam deorum curabit: quia aduersum
vniuersa consurget. * Deum autem Mao- 38
zim in loco suo venerabitur: & Deum,
quem ignorauerunt patres eius, colet au-
ro, & argento, & lapide pretioso, rebusq.
pretiosis. * Et faciet vt muniat Maozim 39
cum Deo alieno, quem cognouit, & mul- G
tiplicabit gloriam, & dabit eis potestatẽ
in multis, & terram diuidet gratuito. * Et 40
in tempore præfinito præliabitur aduer-
sus eum rex Austri, & quasi tempestas ve-
niet contra illum rex Aquilonis in cur-
ribus, & in equitibus, & in classe magna,
& ingredietur terras, & conteret, & per-
transiet. * Et introibit in terram glorio- 41
sam, & multæ corruent: hæ autem solæ
saluabuntur de manu eius, Edom, &
Moab, & principium filiorum Ammon.
* Et mittet manum suam in terras: & Ter 42
ra Ægypti non effugiet. * Et dominabi- 43
tur thesaurorum auri, & argenti, & in
omnibus pretiosis Ægypti: per Libyam
quoque, & Æthiopiam transibit. * Et fa- 44
ma turbabit eum ab Oriente & ab Aqui-
lone: & veniet in multitudine magna vt
conterat & interficiat plurimos. * Et fi- 45
get tabernaculum suum Apadno inter
maria, super montem inclytum & san-
ctum: & veniet vsque ad summitatem
eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAP. XII.

1 A IN tempore autem illo consurget Mi-
chael princeps magnus, qui stat pro
filijs populi tui: & veniet tempus qua-
le non fuit ab eo ex quo gentes esse cœ-
perunt vsque ad tempus illud. Et in
tempore illo saluabitur populus tuus,
omnis qui inuentus fuerit scriptus in li-
2 bro. * Et multi de his, qui dormiunt in
terræ puluere, euigilabunt: ‖ alij in ‖Mat. 25. d. 46
vitam æternam, & alij in opprobrium
3 vt videant semper. * Qui autem docti
fuerint, ‖ fulgebunt quasi splendor fir- ‖Sap. 3. b. 7
mamenti: & qui ad iustitiam erudiunt
multos, quasi stellæ in perpetuas æter-
4 nitates. * Tu autem Daniel claude ser-
B mones, & signa librum vsque ad tem-
pus statutum: plurimi pertransibunt, &
5 multiplex erit scientia. * Et vidi ego Da-
niel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus
hinc super ripam fluminis, & alius inde
6 ex altera ripa fluminis. * Et dixi viro,
qui erat indutus lineis, qui stabat super
aquas fluminis: Vsquequo finis horum
7 mirabilium? * Et audiui virum, qui in-
C dutus erat lineis, qui stabat super aquas
fluminis, ‖ cum eleuasset dexteram & si- ‖Apoc. 10. a. 5
nistram suam in cælum, & iurasset per
viuentem in æternum, quia in tempus,
& tempora, & dimidium temporis. Et
cum completa fuerit dispersio manus
populi sancti, complebuntur vniuersa
8 hæc. * Et ego audiui, & non intellexi.
Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc?
9 * Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt,
signatiq. sermones vsque ad præfinitum
10 tempus. * Eligentur, & dealbabuntur,
D & quasi ignis probabuntur multi: &
impie agent impij, neque intelligent
omnes impij, porro docti intelligent.
11 * Et a tempore cum ablatum fuerit iu-
ge sacrificium, & posita fuerit abomina-
tio in desolationem, dies mille ducenti
12 nonaginta. * Beatus, qui expectat, &
peruenit vsque ad dies mille trecentos
13 trigintaquinque. * Tu autem vade ad
præfinitum: & requiesces, & stabis in
sorte tua in finem dierum.

*Hucusque Danielem in Hebræo Volu-
mine legimus. Quæ sequuntur vsque
ad finem libri, de Theodotionis editio-
ne translata sunt.*

CAP.

CAP. XIII.

ET erat vir habitans in Babylone, & 1
nomen eius Ioakim : * Et accepit 2
vxorem nomine Susannam, filiam Hel- A
ciæ pulchram nimis, & timentem Deũ :
* parentes enim illius, cum essent iusti, 3
erudierunt filiam suam secundum legem
Moysi. * Erat autem Ioakim diues val- 4
de, & erat ei pomarium vicinum domui
suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eo
quòd esset honorabilior omnium. * Et 5
constituti sunt de populo duo senes iu-
dices in illo anno: de quibus locutus est
Dominus: Quia egressa est iniquitas de
Babylone a senioribus iudicibus, qui vi-
debantur regere populum. * Isti fre- 6
quentabant domum Ioakim, & venie-
bant ad eos omnes, qui habebant iudi-
cia. * Cum autem populus reuertisset 7
per meridiem, ingrediebatur Susanna, &
deambulabat in pomario viri sui. * Et 8
videbant eam senes quotidie ingredien-
tem, & deambulantem: & exarserunt in
concupiscentiam eius: * & euerterunt 9
sensum suum, & declinauerunt oculos
suos vt non viderent cælum, neque re-
cordarentur iudiciorum iustorũ. * Erant 10
ergo ambo vulnerati amore eius, nec B
indicauerunt sibi vicissim dolorem suũ:
* erubescebant enim indicare sibi con- 11
cupiscentiam suam, volentes concumbe-
re cum ea: * & obseruabant quotidie 12
solicitius videre eam. Dixitq. alter ad
alterum. * Eamus domum, quia hora 13
prandij est. Et egressi recesserunt a se.
* Cumq. reuertissent, venerunt in vnũ: 14
& sciscitantes ab inuicem causam, con-
fessi sunt concupiscentiam suam: & tunc
in communi statuerunt tempus, quando
eam possent inuenire solam. * Factum 15
est autem, cum obseruarent diem aptũ,
ingressa est aliquando sicut heri & nu-
diustertius, cum duabus solis puellis, vo-
luitq. lauari in pomario: æstus quippe
erat: * & non erat ibi quisquam, præter 16
duos senes absconditos, & contemplan-
tes eam. * Dixit ergo puellis: Afferte 17
mihi oleum, & smigmata, & ostia po-
marij claudite, vt lauer. * Et fecerunt 18
sicut præceperat: clauseruntq. ostia po-
marij, & egressæ sunt per posticum vt
afferrent quæ iusserat. nesciebantq. senes
19 intus esse absconditos. * Cùm autem
C egressæ essent puellæ, surrexerunt duo se-
nes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:
20 * Ecce ostia pomarij clausa sunt, & ne-
mo nos videt, & nos in concupiscentia
tui sumus: quam ob rem assentire nobis,
21 & commiscere nobiscum. * quòd si no-
lueris, dicemus contra te testimonium,
quòd fuerit tecum iuuenis, & ob hanc
22 causam emiseris puellas a te. * Ingemuit
Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi vn-
dique: si enim hoc egero, mors mihi est:
si autem non egero, non effugiam ma-
23 nus vestras. * Sed melius est mihi absque
opere incidere in manus vestras, quàm
24 peccare in conspectu Domini. * Et ex-
clamauit voce magna Susanna: excla-
mauerunt autem & senes aduersus eam.
25 * Et cucurrit vnus ad ostia pomarij, &
26 aperuit. * Cum ergo audissent clamo-
rem famuli domus in pomario, irruerũt
per posticum vt viderent quidnam esset.
27 * Postquam autem senes locuti sunt, eru-
buerunt serui vehementer: quia num-
D quam dictus fuerat sermo huiuscemodi
de Susanna. Et facta est dies crastina.
28 * Cumq. venisset populus ad Ioakim vi-
rum eius, venerunt & duo presbyteri
pleni iniqua cogitatione aduersus Susan-
29 nam vt interficerent eam. * Et dixerunt
coram populo: Mittite ad Susannam fi-
liam Helciæ vxorem Ioakim. Et statim
30 miserunt. * Et venit cum parentibus, &
31 filijs, & vniuersis cognatis suis. * Porro
Susanna erat delicata nimis, & pulchra
32 specie. * At iniqui illi iusserunt vt di-
scooperiretur (erat enim cooperta) vt
33 vel sic satiarentur decore eius. * Flebant
igitur sui, & omnes qui nouerant eam.
34 * Consurgentes autem duo presbyteri
in medio populi, posuerunt manus suas
35 super caput eius. * Quæ flens suspexit
ad cælum: erat enim cor eius fiduciam
36 habens in Domino. * Et dixerunt pres-
byteri: Cum deambularemus in poma-
rio soli, ingressa est hæc cum duabus
puellis: & clausit ostia pomarij, & di-
37 misit a se puellas. * Venitq. ad eam ado-
lescens, qui erat absconditus, & concu-
38 buit cum ea. * Porro nos cum essemus
in angulo pomarij, videntes iniquitatẽ,
cucurrimus ad eos, & vidimus eos pari-
39 ter commisceri. * Et illum quidem non
quiuimus comprehendere, quia fortior

nobis erat, & apertis ostijs exiliuit: * hūc 40
autem cum apprehendissemus, interro- E
gauimus, quisnam esset adolescens, &
noluit indicare nobis: huius rei testes
sumus. * Credidit eis multitudo quasi 41
senibus & iudicibus populi, & condem-
nauerunt eam ad mortem. * Exclama- 42
uit autem voce magna Susanna, & di-
xit: Deus æterne, qui absconditorum
es cognitor, qui nosti omnia antequam
fiant, * tu scis quoniam falsum testimo- 43
nium tulerunt contra me: & ecce mo-
rior, cum nihil horum fecerim, quæ isti
malitiose composuerunt aduersum me.
* Exaudiuit autē Dominus vocem eius. 44
* Cumq. duceretur ad mortem, suscita- 45
uit Dominus spiritum sanctū pueri iu-
nioris, cuius nomen Daniel: * Et excla- 46
mauit voce magna: Mundus ego sum a
sanguine huius. * Et cōuersus omnis po- 47
pulus ad eū, dixit: Quis est iste sermo,
quem tu locutus es? * Qui cum staret in 48
medio eorum, ait: Sic fatui filij Israel,
non iudicantes, neque quod verum est
cognoscentes, condemnastis filiam Is-
rael? * Reuertimini ad iudicium, quia 49
falsum testimonium locuti sunt aduer-
sus eam. * Reuersus est ergo populus 50
cum festinatione, & dixerunt ei senes: F
Veni, & sede in medio nostrum, & in-
dica nobis: quia tibi Deus dedit hono-
rem senectutis. * Et dixit ad eos Daniel: 51
Separate illos ab inuicē procul, & diju-
dicabo eos. * Cum ergo diuisi essent al- 52
ter ab altero, vocauit vnum de eis, &
dixit ad eum: Inueterate dierum malo-
rum, nunc venerunt peccata tua, quæ
operabaris prius: * iudicās iudicia iniu- 53
sta, innocentes opprimens, & dimittens
‖ Exod. 23. a. 4 noxios, dicente Domino: ‖ Innocentem
& iustum non interficies. * Nunc ergo 54
si vidisti eam, dic sub qua arbore vide-
ris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub
schino. * Dixit autē Daniel: Recte men- 55
titus es in caput tuum: Ecce enim An-
gelus Dei accepta sententia ab eo, scin-
det te medium. * Et, amoto eo, iussit 56
venire alium, & dixit ei: Semen Cha-
naan, & non Iuda, species decepit te,
& concupiscentia subuertit cor tuum:
* sic faciebatis filiabus Israel, & illæ ti- 57
mentes loquebantur vobis: sed filia Iu-
da non sustinuit iniquitatem vestram.
* Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore 58
comprehenderis eos loquentes sibi. Qui
59 ait: Sub prino. * Dixit autem ei Daniel:
G Recte mentitus es & tu in caput tuum:
manet enim Angelus Domini, gladium
habens, vt secet te medium, & interficiat
60 vos. * Exclamauit itaque omnis cœtus
voce magna, & benedixerunt Deum,
61 qui saluat sperantes in se. * Et consurre-
xerunt aduersus duos presbyteros (con-
uicerat enim eos Daniel ex ore suo fal-
sum dixisse testimonium) feceruntq. eis
sicut male egerant aduersus proximum,
62 * ‖ vt facerent secundū legem Moysi: & ‖ Deut. 9. d. 19
interfecerunt eos, & saluatus est sanguis
63 innoxius in die illa. * Helcias autem &
vxor eius laudauerunt Deum pro filia
sua Susanna cum Ioakim marito eius, &
cognatis omnibus, quia non esset inuē-
64 ta in ea res turpis. * Daniel autem fa-
ctus est magnus in conspectu populi a
65 die illa, & deinceps. * Et rex Astyages
appositus est ad patres suos, & suscepit
Cyrus Perses regnum eius.

CAP. XIIII.

1 ERat autem Daniel conuiua regis, &
A honoratus super omnes amicos eius.
2 * Erat quoque idolum apud Babylonios
nomine Bel: & impēdebantur in eo per
dies singulos similæ artabæ duodecim,
& oues quadraginta, viniq. amphoræ
3 sex. * Rex quoque colebat eum, & ibat
per singulos dies adorare eum: porro
Daniel adorabat Deum suum. Dixitq.
4 ei rex: Quare non adoras Bel? * Qui
respondens, ait ei: Quia non colo ido-
la manufacta, sed viuentem Deum, qui
creauit cælum, & terram, & habet po-
5 testatem omnis carnis. * Et dixit rex ad
eum: Non videtur tibi esse Bel viuens
Deus? An non vides quanta comedat,
6 & bibat quotidie? * Et ait Daniel arri-
B dens: Ne erres rex. iste enim intrinse-
cus luteus est, & forinsecus æreus, ne-
7 que comedit aliquando. * Et iratus rex
vocauit sacerdotes eius, & ait eis: Nisi
dixeritis mihi, quis est qui comedat im-
8 pensas has, moriemini. * Si autem ostē-
deritis, quoniam Bel comedat hæc, mo-
rietur Daniel, quia blasphemauit in Bel.
Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum
9 tuum. * Erant autem sacerdotes Bel se-
ptuaginta, exceptis vxoribus, & paruu-
lis, &

lis, & filijs. Et venit rex cum Daniele
in templũ Bel. * Et dixerunt sacerdotes 10
Bel: Ecce nos egredimur foras: & tu rex
pone escas, & vinum misce, & claude
ostium, & signa annulo tuo: * & cum 11
ingressus fueris mane, nisi inueneris om- C
nia comesta a Bel, morte moriemur, vel
Daniel qui mentitus est aduersum nos.
* Contemnebant autem, quia fecerant 12
sub mensa absconditum introitum, &
per illum ingrediebantur semper, & de-
uorabant ea. * Factum est igitur post- 13
quam egressi sunt illi, rex posuit cibos
ante Bel: præcepit Daniel pueris suis, &
attulerunt cinerem, & cribrauit per to-
tum templum coram rege: & egressi
clauserunt ostium: & signantes annulo
regis abierunt. * Sacerdotes autem in- 14
gressi sunt nocte iuxta consuetudinem
suam, & vxores, & filij eorum: & come-
derunt omnia, & biberunt. * Surrexit 15
autem rex primo diluculo, & Daniel cũ
eo. * Et ait rex: Saluane sunt signacula, 16
Daniel? Qui respondit: Salua, rex. * Sta- 17
timq. cum aperuisset ostium, intuitus D
rex mensam, exclamauit voce magna:
Magnus es Bel, & non est apud te dolus
quisquam. * Et risit Daniel: & tenuit 18
regem ne ingrederetur intro: & dixit:
Ecce pauimentum, animaduerte cuius
vestigia sint hæc. * Et dixit rex: Video 19
vestigia virorum, & mulierum, & infan-
tium. Et iratus est rex. * Tunc apprehen- 20
dit sacerdotes, & vxores, & filios eorũ:
& ostenderunt ei abscondita ostiola, per
quæ ingrediebantur, & cõsumebant quæ
erant super mensam. * Occidit ergo il- 21
los rex, & tradidit Bel in potestatẽ Da-
nielis: qui subuertit eum, & templũ eius.
* Et erat draco magnus in loco illo, & 22
colebant eum Babylonij. * Et dixit rex 23
Danieli: Ecce nunc non potes dicere
quia iste non sit Deus viuens: adora er-
go eum. * Dixitq. Daniel: Dominum 24
Deum meum adoro: quia ipse est Deus E
viuens: iste autem non est Deus viuens.
* Tu autem rex da mihi potestatem, & 25
interficiam draconem absque gladio, &
fuste. Et ait rex: Do tibi. * Tulit ergo 26
Daniel picem, & adipem, & pilos, & co-
xit pariter: fecitq. massas, & dedit in os
draconis, & diruptus est draco. Et dixit:
27 Ecce quem colebatis. * Quod cum au-
dissent Babylonij, indignati sunt vehe-
menter: & congregati aduersum regem,
dixerunt: Iudæus factus est rex: Bel de-
struxit, draconem interfecit, & sacerdo-
28 tes occidit. * Et dixerunt cum venissent
ad regem: Trade nobis Danielẽ, alioquin
29 interficiemus te, & domũ tuam. * Vidit
F ergo rex quòd irruerent in eũ vehemẽ-
ter: & necessitate compulsus tradidit eis
30 Danielem. * Qui miserunt eum in lacũ
31 leonum, & erat ibi diebus sex. * Porro
in lacu erãt leones septẽ, & dabantur eis
duo corpora quotidie, & duæ oues: &
tunc non data sunt eis, vt deuorarẽt Da-
32 nielem. * Erat autem Habacuc propheta
in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, &
intriuerat panes in alueolo: & ibat in
33 campum vt ferret messoribus. * Dixitq.
Angelus Domini ad Habacuc: Fer pran-
dium, quod habes, in Babylonẽ Danieli,
34 qui est in lacu leonum. * Et dixit Haba-
cuc: Domine, Babylonem nõ vidi, & la-
35 cum nescio. * ‖ Et apprendit eum Ange- ‖ Ezec. 8. a. 3
lus Domini in vertice eius, & portauit
eum capillo capitis sui, posuitq. eum in
G Babylone supra lacũ in impetu spiritus
36 sui. * Et clamauit Habacuc, dicens: Da-
niel serue Dei, tolle prandium, quod mi-
37 sit tibi Deus. * Et ait Daniel: Recorda-
tus es mei Deus, & non dereliquisti di-
38 ligentes te. * Surgensq. Daniel comedit.
Porro Angelus Domini restituit Haba-
39 cuc confestim in loco suo. * Venit ergo
rex die septimo vt lugeret Danielẽ: &
venit ad lacũ, & introspexit, & ecce Da-
40 niel sedens in medio leonũ. * Et excla-
mauit voce magna rex, dicens: Magnus
es Domine Deus Danielis. Et extraxit
41 eum de lacu leonum. * Porro illos, qui
perditionis eius causa fuerant, intromi-
sit in lacũ, & deuorati sunt in momento
42 coram eo. * Tunc rex ait: Paueant om-
nes habitantes in vniuersa terra Deum
Danielis: quia ipse est Saluator, faciens
signa, & mirabilia in terra: qui libera-
uit Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPVT PRIMVM.

VERBVM Domini, 1
A quod factum est ad
Osee filium Beeri,
in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, Ezechiæ
regum Iuda, & in
diebus Ieroboam filij Ioas regis Israel. * Principium loquendi
2 Domino in Osee: & dixit Dominus
ad Osee: Vade, sume tibi vxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicatio-
B num: quia fornicans fornicabitur terra
a Domino. * Et abijt, & accepit Gomer
3 filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium. * Et dixit Dominus ad eũ:
4 Voca nomen eius Iezrahel: quoniam
adhuc modicum, & visitabo sanguinem
Iezrahel super domum Iehu, & quiescere faciam regnum domus Israel. * Et in
5 illa die conteram arcum Israel in valle
Iezrahel. * Et concepit adhuc, & peperit
6 filiam. Et dixit ei: Voca nomen eius
Absque misericordia: quia non addam
vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum. * Et domui Iuda
7 miserebor, & saluabo eos in Domino
C Deo suo: & non saluabo eos in arcu, &
gladio, & in bello, & in equis, & in
equitibus. * Et ablactauit eam, quæ erat
8 Absque misericordia. Et concepit, &
peperit filium. * Et dixit: Voca nomen
9 eius: Non populus meus: quia vos non
D populus meus, & ego non ero vester.
* Et erit numerus filiorum Israel quasi
10 arena maris, quæ sine mensura est, &
* Rom. 9. c. 26 non numerabitur. * Et erit in loco vbi
dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filij Dei viuentis. * Et con-
11 gregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter: & ponent sibimet caput vnum, &
ascendent de terra: quia magnus dies
Iezrahel.

CAP. II.

1 DIcite fratribus vestris: Populus
A meus: & sorori vestræ, Misericor-
2 diam consecuta. * Iudicate matrem vestram, iudicate: quoniam ipsa non vxor
mea, & ego non vir eius. auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria
3 sua de medio vberum suorum. * Ne
forte expoliem eam nudam, & statuam
eam secundum diem natiuitatis suæ: &
ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & in-
4 terficiam eam siti. * Et filiorum illius
non miserebor: quoniã filij fornicatio-
5 num sunt. * quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos: quia
dixit: Vadam post amatores meos, qui
dant panes mihi, & aquas meas, lanam
meam, & linum meum, oleum meum,
6 & potum meum. * Propter hoc ecce
ego sepiam viam tuam spinis, & sepiã
eam maceria, & semitas suas non inue-
7 niet. * Et sequetur amatores suos, & nõ
B apprehendet eos: & quæret eos, & non
inueniet, & dicet: Vadam, & reuertar
ad virum meum priorem: quia bene
8 mihi erat tunc magis quàm nunc. * Et
hæc nesciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum
multiplicaui ei, & aurum, quæ fecerũt
9 Baal. * Idcirco conuertar, & sumã frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo
lanam meam & linum meum, quæ ope-
10 riebant ignominiam eius. * Et nunc reuelabo stultitiã eius in oculis amatorũ
eius: & vir non eruet eã de manu mea:
11 * & cessare faciam omne gaudium eius,
sollemnitatem eius, neomeniã eius, sabbatum eius, & omnia festa tẽpora eius.
12 * Et corrumpam vineam eius, & ficum
eius:

eius: de quibus dixit: Mercedes hæ, meæ C
sunt, quas dederunt mihi amatores mei:
& ponam eam in saltũ, & comedet eam
bestia agri. * Et visitabo super eam dies 13
Baalim, quibus accendebat incensum, &
ornabatur inaure sua, & monili suo, &
ibat post amatores suos, & mei obliui-
scebatur, dicit Dominus. * Propter hoc, 14
ecce ego lactabo eam, & ducam eam in
solitudinem: & loquar ad cor eius. * Et 15
dabo ei vinitores eius ex eodem loco,
& Vallem Achor ad aperiendam spem:
& canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, &
iuxta dies ascẽsionis suæ de Terra Ægy-
pti. * Et erit in die illa, ait Dominus: 16
vocabit me: Vir meus: & non vocabit
me vltra, Baali. * Et auferam nomina 17
Baalim de ore eius, & non recordabitur
vltra nominis eorum. * Et percutiam 18
cum eis fœdus in die illa, cum bestia D
agri, & cum volucre cæli, & cum re-
ptili terræ: & arcum, & gladium, & bel-
lum conteram de terra: & dormire eos
faciam fiducialiter. * Et sponsabo te 19
mihi in sempiternum: & sponsabo te
mihi in iustitia, & iudicio, & in miseri-
cordia, & in miserationibus. * Et spon- 20
sabo te mihi in fide: & scies quia ego
Dominus. * Et erit in die illa: Exau- 21
diam, dicit Dominus, exaudiam cælos,
& illi exaudient terram. * Et terra exau- 22
diet triticum, & vinum, & oleum: & hæc
exaudient Iezrahel. * Et seminabo eam 23
mihi in terra, & miserebor eius, quæ fuit
[H] Rom. 9. c. 25 1. Pet. 2. b. 10 absque misericordia. * [H] Et dicam non 24
populo meo: Populus meus es tu: &
ipse dicet: Deus meus es tu.

CAP. III.

ET dixit Dominus ad me: Adhuc va- 1
de, & dilige mulierẽ dilectam ami- A
co & adulteram: sicut diligit Dominus
filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos
alienos, & diligunt vinacia vuarum. * Et 2
fodi eam mihi quindecim argenteis, &
coro hordei, & dimidio coro hordei.
* Et dixi ad eam: Dies multos expecta- 3
bis me: non fornicaberis, & non eris vi- B
ro: sed & ego expectabo te. * quia dies 4
multos sedebunt filij Israel sine rege, &
sine principe, & sine sacrificio, & sine
altari, & sine ephod, & sine theraphim.
[H] Ezec. 34. e. 23 * [H] & post hæc reuertentur filij Israel, & 5
quærent Dominum Deum suum, & Da-
uid regem suum: & pauebunt ad Do-
minum, & ad bonum eius in nouissi-
mo dierum.

CAP. IIII.

1 AVdite verbum Domini filij Israel,
A quia iudicium Domino cum habi-
tatoribus terræ: non est enim veritas, &
non est misericordia, & non est scientia
2 Dei in terra. * Maledictum, & menda-
cium, & homicidium, & furtũ, & adul-
terium inundauerunt, & sanguis sangui-
3 nem tetigit. * Propter hoc lugebit ter-
ra, & infirmabitur omnis, qui habitat in
ea, in bestia agri, & in volucre cæli: sed
4 & pisces maris congregabuntur. * Ve-
rumtamen vnusquisque non iudicet: &
non arguatur vir: populus enim tuus si-
5 cut hi, qui contradicunt sacerdoti. * Et
B corrues hodie, & corruet etiam prophe-
ta tecum: nocte tacere feci matrẽ tuam.
6 * Conticuit populus meus, eo quòd non
habuerit scientiam: quia tu sciẽtiam re-
pulisti, repellam te, ne sacerdotio funga-
ris mihi: & oblita es legis Dei tui, obli-
7 uiscar filiorum tuorum & ego. * Secun-
dum multitudinem eorum sic peccaue-
runt mihi: gloriam eorum in ignomi-
8 niam cõmutabo. * Peccata populi mei
comedent, & ad iniquitatem eorũ sub-
9 leuabunt animas eorum. * Et erit sicut
populus, sic sacerdos: & visitabo super
eum vias eius, & cogitationes eius red-
10 dam ei. * Et comedent, & non satura-
C buntur: fornicati sunt, & non cessaue-
runt: quoniam Dominum dereliquerũt
11 in non custodiendo. * Fornicatio, & vi-
12 num, & ebrietas auferunt cor. * Popu-
lus meus in ligno suo interrogauit, &
baculus eius annunciauit ei: spiritus e-
nim fornicationum decepit eos, & for-
13 nicati sunt a Deo suo. * Super capita
montium sacrificabant, & super colles
accendebant thymiama: subtus quercũ,
& populum, & terebinthum, quia bona
erat vmbra eius: ideo fornicabuntur fi-
liæ vestræ, & spõsæ vestræ adulteræ erũt.
14 * Non visitabo super filias vestras cum
D fuerint fornicatæ, & super sponsas ve-
stras cum adulterauerint: quoniam ipsi
cum meretricibus conuersabantur, &
cum effeminatis sacrificabant, & popu-
lus

lus non intelligens vapulabit. * Si for- 15
nicaris tu Israel, non delinquat saltem
Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne
ascenderitis in Bethauen, neque iuraue-
ritis: Viuit Dominus. * Quoniam si- 16
cut vacca lasciuiens declinauit Israel:
nunc pascet eos Dominus, quasi agnum
in latitudine. * Particeps idolorum 17
Ephraim, dimitte eum. * Separatum 18
est conuiuium eorum, fornicatione for-
nicati sunt: dilexerunt afferre ignomi-
niam protectores eius. * Ligauit eum 19
spiritus in alis suis, & confundentur a
sacrificijs suis.

CAP. V.

AVdite hoc sacerdotes, & attendite 1
domus Israel, & domus regis au- A
scultate: quia vobis iudicium est, quo-
niam laqueus facti estis speculationi, &
rete expansum super Thabor. * Et victi- 2
mas declinastis in profundum: & ego
eruditor omnium eorum. * Ego scio 3
Ephraim, & Israel non est absconditus a
me: quia nunc fornicatus est Ephraim,
contaminatus est Israel. * Non dabunt 4
cogitationes suas vt reuertantur ad Deū B
suum: quia spiritus fornicationum in
medio eorum, & Dominum non cogno-
uerunt. * Et respondebit arrogantia Is- 5
rael in facie eius: & Israel, & Ephraim
ruent in iniquitate sua, ruet etiam Iudas
cum eis. * In gregibus suis, & in armē- 6
tis suis vadent ad quærendum Dominū,
& non inuenient: ablatus est ab eis. * In 7
Dominum præuaricati sunt, quia filios
alienos genuerunt: nunc deuorabit eos
mensis cum partibus suis. * Clangite 8
buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlula- C
te in Bethauen, post tergum tuum Ben-
iamin. * Ephraim in desolatione erit 9
in die correptionis: in tribubus Israel
ostendi fidem. * Facti sunt principes 10
Iuda quasi assumentes terminum: super
eos effundam quasi aquam iram meam.
* Calumniam patiens est Ephraim, fra- 11
ctus iudicio: quoniam cœpit abire post
sordes. * Et ego quasi tinea Ephraim: 12
& quasi putredo domui Iuda. * Et vi- 13
dit Ephraim languorem suum, & Iuda D
vinculum suum: & abijt Ephraim ad
Assur, & misit ad regē Vltorem: & ipse
non poterit sanare vos, nec soluere po-
14 terit a vobis vinculum. * Quoniam ego
quasi leæna Ephraim, & quasi catulus
leonis domui Iuda: ego ego capiam, &
15 vadam: tollā, & non est qui eruat. * Va-
dens reuertar ad locum meum: donec
deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAP. VI.

1 IN tribulatione sua mane consurgent
A ad me: Venite, & reuertamur ad Do-
2 minum: * quia ipse cepit, & sanabit nos:
3 percutiet, & curabit nos. * ‖ Viuificabit ‖ 1.Cor.15.a.8
nos post duos dies: in die tertia suscita-
bit nos, & viuemus in conspectu eius.
Sciemus, sequemurq; vt cognoscamus
B Dominū: quasi diluculū præparatus est
egressus eius, & veniet quasi imber nobis
4 temporaneus, & serotinus terræ. * Quid
faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi
Iuda? misericordia vestra quasi nubes
C matutina, & quasi ros mane pertransiēs.
5 * Propter hoc dolaui in prophetis, occi-
di eos in verbis oris mei: & iudicia tua
6 quasi lux egredientur. * ‖ Quia miseri- ‖ 1.Reg.15.
cordiam volui, & non sacrificiū, & scien- e.22
7 tiam Dei plusquàm holocausta. * Ipsi Eccls.4.d.17
autem sicut Adam transgressi sunt pactū, Matt.9.b.13
8 ibi præuaricati sunt in me. * Galaad & 12.a.7
D ciuitas operantium idolum, supplantata
9 sanguine. * Et quasi fauces virorum la-
tronum, particeps sacerdotum, in via
interficientiū pergentes de Sichem: quia
10 scelus operati sunt. * In domo Israel vi-
di horrēdū: ibi fornicationes Ephraim:
11 contaminatus est Israel. * Sed & Iuda
pone messem tibi, cum conuertero ca-
ptiuitatem populi mei.

CAP. VII.

1 CVm sanare vellem Israel, reuelata est
A iniquitas Ephraim, & malitia Sama-
riæ, quia operati sunt mendacium: & fur
ingressus est spolians, latrunculus foris.
2 * Et ne forte dicāt in cordibus suis om-
nem malitiam eorum me recordatum:
nunc circumdederunt eos adinuentiones
3 suæ, corā facie mea factæ sunt. * In ma-
litia sua lætificauerunt regem: & in mē-
4 dacijs suis principes. * Omnes adulterā-
tes, quasi clibanus succensus a coquente:
quieuit paululum ciuitas a commistio-
ne fermenti, donec fermentaretur totū.

* Dies

* Dies regis nostri : cœperunt principes 5
furere a vino : extendit manum suam B
cum illusoribus . * Quia applicuerunt 6
quasi clibanum cor suum , cum insidia-
retur eis : tota nocte dormiuit coquens
eos, mane ipse succensus quasi ignis flã-
mæ. * Omnes calefacti sunt quasi cliba- 7
nus , & deuorauerunt iudices suos : om-
nes reges eorum ceciderunt : nõ est qui
clamet in eis ad me . * Ephraim in po- 8
pulis ipse commiscebatur : Ephraim fa-
ctus est subcinericius panis, qui non re-
uersatur . * Comederunt alieni robur 9
eius , & ipse nesciuit : sed & cani effusi C
sunt in eo, & ipse ignorauit. * Et humi- 10
liabitur superbia Israel in facie eius: nec
reuersi sunt ad Dominum Deum suum ,
& non quæsierunt eum in omnibus his.
* Et factus est Ephraim quasi columba 11
seducta non habens cor : Ægyptum in-
uocabant, ad Assyrios abierunt. * Et cum 12
profecti fuerint, expandã super eos rete
meum : quasi volucrem cæli detraham
eos, cædam eos secundum auditionẽ cœ-
tus eorum . * Væ eis, quoniam recesse- 13
runt a me: vastabuntur, quia præuaricati D
sunt in me : & ego redemi eos : & ipsi
locuti sunt contra me mendacia . * Et 14
non clamauerunt ad me in corde suo,
sed vlulabãt in cubilibus suis: super tri-
ticum & vinum ruminabant, recesserunt
a me. * Et ego erudiui eos, & conforta- 15
ui brachia eorum : & in me cogitaue-
runt malitiam. * Reuersi sunt vt essent 16
absque iugo : facti sunt quasi arcus do-
losus : cadent in gladio principes eorũ,
a furore linguæ suæ. Ista subsannatio
eorum in Terra Ægypti.

CAP. VIII.

IN gutture tuo sit tuba quasi aquila 1
super domum Domini: pro eo quòd A
transgressi sunt fœdus meum, & legem
meam præuaricati sunt. * Me inuoca- 2
bunt: Deus meus cognouimus te Israel.
* Proiecit Israel bonum, inimicus perse- 3
quetur eum. * Ipsi regnauerunt, & non 4
ex me: principes extiterunt, & non co-
gnoui: argentum suum, & aurum suum
fecerunt sibi idola, vt interirent: * proie- 5
ctus est vitulus tuus Samaria, iratus est B
furor meus in eos. vsquequo non pote-
runt emundari? * Quia ex Israel & ipse 6
est: artifex fecit illum, & non est Deus:
quoniam in aranearum telas erit vitulus
7 Samariæ . * Quia ventum seminabunt,
& turbinem metent : culmus stans non
est in eo, germen non faciet farinam :
quod & si fecerit, alieni comedẽt eam.
8 * Deuoratus est Israel: nunc factus est in
9 nationibus quasi vas immundũ . * Quia
C ipsi ascenderunt ad Assur , onager soli-
tarius sibi : Ephraim munera dederunt
10 amatoribus. * Sed & cum mercede con-
duxerint nationes, nunc cõgregabo eos :
& quiescent paulisper ab onere regis, &
11 principũ. * Quia multiplicauit Ephraim
altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ
12 in delictum . * Scribam ei multiplices
leges meas, quæ velut alienæ computa-
13 tæ sunt. * Hostias offerent, immolabunt
D carnes, & comedent, & Dominus non su-
scipiet eas: nunc recordabitur iniquita-
tis eorum , & visitabit peccata eorum:
14 ipsi in Ægyptũ conuertentur. * Et obli-
tus est Israel factoris sui , & ædificauit
delubra : & Iudas multiplicauit vrbes
munitas : & mittam ignem in ciuitates
eius , & deuorabit ædes illius.

CAP. IX.

1 NOli lætari Israel, noli exultare sicut
A populi : quia fornicatus es a Deo
tuo , dilexisti mercedem super omnes
2 areas tritici . * Area & torcular non pa-
3 scet eos, & vinum mentietur eis. * Non
habitabunt in terra Domini: reuersus est
Ephraim in Ægyptũ, & in Assyrijs pol-
4 lutum comedit . * Non libabunt Domi-
no vinum, & non placebunt ei : sacrifi-
cia eorum quasi panis lugentiũ. omnes,
qui comedent eum, contaminabuntur :
quia panis eorum animæ ipsorum, non
5 intrabit in domum Domini. * Quid fa-
B cietis in die sollemni, in die festiuitatis
6 Domini? * Ecce enim profecti sunt a va-
stitate: Ægyptus congregabit eos, Mem-
phis sepeliet eos: desiderabile argentum
eorũ vrtica hereditabit, lappa in taber-
7 naculis eorum. * Venerunt dies visitatio-
nis, venerunt dies retributionis: scitote
Israel stultum prophetam , insanum vi-
rum spiritualem, propter multitudinem
iniquitatis tuæ, & multitudinẽ amentiæ.
8 * Speculator Ephraim cum Deo meo :
propheta laqueus ruinæ factus est super

omnes

omnes vias eius , insania in domo Dei
‖ Iud. 19. eius . * ‖ Profunde peccauerunt, sicut in 9
diebus Gabaa : recordabitur iniquitatis C
eorum,& visitabit peccata eorũ.* Quasi 10
vuas in deserto inueni Israel : quasi pri-
ma poma ficulneæ in cacumine eius vi-
di patres eorum : ipsi autem intrauerunt
ad Beelphegor, & abalienati sunt in cõ-
fusionem , & facti sunt abominabiles si-
cut ea, quæ dilexerunt . * Ephraim quasi 11
auis auolauit, gloria eorum a partu, &
ab vtero, & a conceptu . * Quod & si 12
enutrierint filios suos,absque liberis eos
faciam in hominibus: sed & væ eis cum
recessero ab eis. * Ephraim, vt vidi, Ty- 13
rus erat fundata in pulchritudine : & D
Ephraim educet ad interfectorem filios
suos. * Da eis Domine. Quid dabis eis? 14
Da eis vuluam sine liberis, & vbera arẽ-
‖ 1. Reg. 8. tia . * ‖ Omnes nequitiæ eorum in Gal- 15
gal, quia ibi exosos habui eos : propter
malitiam adinuentionum eorum de do-
mo mea eijciam eos: non addam vt di-
ligam eos,omnes principes eorum rece-
dentes . * Percussus est Ephraim , radix 16
eorũ exsiccata est : fructum nequaquam
faciẽt. Quòd & si genuerint,interficiam
amantissima vteri eorum. * Abijciet eos 17
Deus meus, quia non audierunt eum: &
erunt vagi in nationibus .

CAP. X.

Vitis frondosa Israel,fructus adæqua- 1
tus est ei: secundum multitudinem A
fructus sui multiplicauit altaria, iuxta
vbertatem terræ suæ exuberauit simula-
chris . * Diuisum est cor eorum , nunc 2
interibunt: ipse confringet simulachra
eorũ,depopulabitur aras eorum. * Quia 3
nunc dicent : Non est rex nobis : non
enim timemus Dominum : & rex quid
faciet nobis ? * Loquimini verba visio- 4
nis inutilis, & ferietis fœdus: & germi-
nabit quasi amaritudo iudicium super
sulcos agri . * Vaccas Bethauen colue- 5
runt habitatores Samariæ: quia luxit su- B
per eum populus eius, & æditui eius su-
per eum exultauerunt in gloria eius ,
quia migrauit ab eo. * Siquidem & ip- 6
se in Assur delatus est , munus regi Vl-
tori: confusio Ephraim capiet,& cõfun-
detur Israel in voluntate sua . * Transi- 7
re fecit Samaria regem suum quasi spu-
8 mam super faciem aquæ . * Et disper-
C dentur excelsa idoli , peccatum Israel :
lappa, & tribulus ascẽdet super aras eo-
rum : & dicent montibus: ‖ Operite nos; ‖ Isa.2.d.19
9 & collibus: Cadite super nos. * ‖ Ex die- Apo.6.d.16
bus Gabaa,peccauit Israel,ibi steterunt: Luc.23.d.30
non comprehendet eos in Gabaa præ- Iud.20.
10 lium super filios iniquitatis. * Iuxta de-
siderium meum corripiam eos: congre-
gabuntur super eos populi , cum corri-
pientur propter duas iniquitates suas .
11 * Ephraim vitula docta diligere triturã,
& ego transiui super pulchritudinẽ col-
li eius: ascendam super Ephraim , arabit
12 Iudas,cõfringet sibi sulcos Iacob. * ‖ Se- ‖ Iere.4.a.3
minate vobis in iustitia,& metite in ore
D misericordiæ, innouate vobis noualẽ:
tempus autem requirendi Dominum,
cum venerit qui docebit vos iustitiam .
13 * Arastis impietatem , iniquitatem mes-
suistis, comedistis frugẽ mendacij: quia
confisus es in vijs tuis , in multitudine
14 fortium tuorum. * Consurget tumultus
in populo tuo : & omnes munitiones
tuæ vastabuntur , sicut vastatus est Sal-
mana a domo eius ‖ qui iudicauit Baal ‖ Iud.8.c.11
in die prælij, matre super filios allisa.
15 * Sic fecit vobis Bethel, a facie malitiæ
nequitiarum vestrarum .

CAP. XI.

1 Sicut mane transijt, pertransijt rex Is-
A rael. Quia puer Israel,& dilexi eum :
* & ‖ ex Ægypto vocaui filium meum . ‖ Matt.2.c.15
2 * Vocauerunt eos, sic abierunt a facie
eorum: Baalim immolabant, & simula-
3 chris sacrificabant . * Et ego quasi nu-
tricius Ephraim , portabam eos in bra-
chijs meis: & nescierunt quòd curarem
4 eos . * In funiculis Adam traham eos,in
vinculis charitatis: & ero eis quasi exal-
B tans iugum super maxillas eorũ: & de-
5 clinaui ad eũ vt vesceretur. * Non reuer-
tetur in Terrã Ægypti, & Assur ipse rex
6 eius: quoniam noluerũt conuerti. * Cœ-
pit gladius in ciuitatibus eius, & consu-
met electos eius, & comedet capita eo-
7 rum. * Et populus meus pendebit ad re-
ditum meum: iugum autem imponetur
8 eis simul, quod non auferetur . * Quo-
C modo dabo te Ephraim, protegam te
Israel? ‖ quomodo dabo te, sicut Adama,
ponam te,vt Seboim? Conuersum est in
me

me cor meum, pariter conturbata est
poenitudo mea. * Non faciam furorem 9
iræ meæ: non conuertar vt disperdam
Ephraim: quoniam Deus ego, & non
homo: in medio tui sanctus, & non in-
grediar ciuitatem. * Post Dominũ am- 10
bulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse D
rugiet, & formidabunt filij maris. * Et 11
auolabunt quasi auis ex Ægypto, &
quasi columba de Terra Assyriorum: &
collocabo eos in domibus suis, dicit
Dominus. *Circumdedit me in negatio- 12
ne Ephraim, & in dolo domus Israel:
Iudas autem testis descendit cum Deo,
& cum sanctis fidelis.

CAP. XII.

EPhraim pascit ventum, & sequitur 1
æstum: tota die mendacium, & va- A
stitatem multiplicat: & fœdus cum As-
syrijs inijt, & oleum in Ægyptum fere-
bat. * Iudicium ergo Domini cum Iu- 2
da, & visitatio super Iacob: iuxta vias
eius, & iuxta adinuentiones eius reddet
‖Gen. 25. e. 25 ei. * ‖In vtero supplantauit fratrem suũ: 3
Gen. 32. f. 36 & in fortitudine sua directus est cũ an-
gelo. * Et inualuit ad angelum, & cõ- 4
fortatus est: fleuit, & rogauit eum: B
in Bethel inuenit eum, & ibi locutus est
nobiscũ. * Et Dominus Deus exercituũ, 5
Dominus memoriale eius. * Et tu ad 6
Deum tuum conuerteris: misericordiam
& iudiciũ custodi, & spera in Deo tuo
semper. * Chanaan, in manu eius state- 7
ra dolosa, calumniam dilexit. * Et di- 8
xit Ephraim: Veruntamen diues effectus C
sum, inueni idolum mihi: omnes labo-
res mei non inuenient mihi iniquitatẽ,
quam peccaui. * Et ego Dominus Deus 9
tuus ex Terra Ægypti, adhuc sedere
te faciam in tabernaculis, sicut in die-
bus festiuitatis. * Et locutus sum super 10
prophetas, & ego visionem multiplica-
ui, & in manu prophetarum assimilatus
sum. * Si Galaad idolum, ergo frustra 11
erant in Galgal bobus immolãtes: nam
& altaria eorum quasi acerui super sul-
‖Gen. 28. a. 5 cos agri: * ‖Fugit Iacob in regionẽ Sy- 12
riæ, & seruiuit Israel in vxorem, & in D
‖Exo. 14. e. 21 22 vxorem seruauit. * ‖In propheta autem 13
eduxit Dominus Israel de Ægypto: &
in propheta seruatus est. * Ad iracundiã 14
me prouocauit Ephraim in amaritudi-
nibus suis, & sanguis eius super eum
veniet, & opprobrium eius restituet ei
Dominus suus.

CAP. XIII.

1 LOquente Ephraim, horror inuasit
A Israel, & deliquit in Baal, & mor-
2 tuus est. * Et nunc addiderunt ad peccã-
dum: feceruntq. sibi conflatile de argẽ-
to suo quasi similitudinem idolorum,
factura artificum totum est: his ipsi di-
cunt: Immolate homines vitulos ado-
3 rantes. * Idcirco erunt quasi nubes ma-
tutina, & sicut ros matutinus præteriẽs,
sicut puluis turbine raptus ex area, & si-
4 cut fumus de fumario. * ‖Ego autẽ Do- ‖Isai. 43. b. 10
B minus Deus tuus ex Terra Ægypti: &
Deum absque me nescies, & saluator nõ
5 est præter me. * Ego cognoui te in de-
6 serto, in terra solitudinis. * Iuxta pa-
scua sua adimpleti sunt, & saturati sũt:
& leuauerunt cor suum, & obliti sunt
7 mei. * Et ego ero eis quasi leæna, sicut
8 pardus in via Assyriorum. * Occurram
eis quasi vrsa raptis catulis, & dirum-
pam interiora iecoris eorum: & consu-
mam eos ibi quasi leo, bestia agri scin-
9 det eos. * Perditio tua Israel: tantum-
10 modo in me auxilium tuum. * Vbi est
C rex tuus? maxime nunc saluet te in om-
nibus vrbibus tuis: & iudices tui, de
quibus dixisti: ‖Da mihi regem, & ‖1. Reg. 8. a. 5
11 principes. * Dabo tibi regem in furore
meo, & auferam in indignatione mea.
12 * Colligata est iniquitas Ephraim, abs-
13 conditum peccatũ eius. * Dolores par-
D turientis venient ei: ipse filius non sa-
piens: nunc enim non stabit in contri-
14 tione filiorum. * De manu mortis libe-
rabo eos, de morte redimam eos: ‖ero ‖1. Cor. 15. g. 54
mors tua o mors, morsus tuus ero in- Heb. 2. d. 12
ferne: consolatio abscondita est ab ocu-
15 lis meis. * Quia ipse inter fratres diui-
det: ‖adducet vrentem ventum Domi- ‖Ezec. 19. d. 12
nus de deserto ascendentem: & siccabit
venas eius, & desolabit fontem eius, &
ipse diripiet thesaurum omnis vasis de-
siderabilis.

CAP. XIIII.

1 PEreat Samaria, quoniam ad amari-
A tudinem concitauit Deum suum: in
gladio

gladio pereant, paruuli eorum elidan-
tur,& fœtæ eius discindantur. * Côuer- 2
tere Israel ad Dominum Deum tuum:
quoniam corruisti in iniquitate tua.
* Tollite vobiscum verba, & conuerti- 3
mini ad Dominum: & dicite ei: Omnẽ B
aufer iniquitatem, accipe bonum: &
reddemus vitulos labiorum nostrorum.
* Assur non saluabit nos, super equum 4
non ascendemus, nec dicemus vltra:
Dij nostri opera manuum nostrarum:
quia eius, qui in te est, misereberis pu-
pilli. * Sanabo contritiones eorum, di- 5
ligam eos spontanee: quia auersus est C
furor meus ab eis. * Ero quasi ros, Is- 6
rael germinabit sicut lilium, & erum-
7 pet radix eius vt Libani. * Ibunt ra-
mi eius, & erit quasi oliua gloria eius:
8 & odor eius vt Libani. * Conuertentur
sedentes in vmbra eius: viuent tritico,
& germinabunt quasi vinea: memoria-
9 le eius sicut vinum Libani. * Ephraim
D quid mihi vltra idola? ego exaudiam,&
dirigam eum ego vt abietem virentem:
10 ex me fructus tuus inuentus est. * Quis
sapiens, & intelliget ista? intelligens, &
sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, &
iusti ambulabunt in eis: præuaricatores
vero corruent in eis.

PROPHETIA IOEL.

CAPVT PRIMVM.

VERBVM Domini, quod 1
factum est ad Ioel filiũ A
Phatuel. * Audite hoc 2
senes, & auribus perci-
pite omnes habitatores
terræ: si factũ est istud
in diebus vestris, aut in diebus patrum
vestrorum? * Super hoc filijs vestris nar- 3
rate, & filij vestri filijs suis, & filij eorũ
generationi alteræ. * Residuũ erucæ co- 4
medit locusta, & residuum locustæ co-
medit bruchus, & residuum bruchi co-
medit rubigo. * Expergiscimini ebrij, & 5
flete, & vlulate omnes, qui bibitis vinũ
in dulcedine: quoniam perijt ab ore ve-
stro. * Gens enim ascendit super terrã 6
meam, fortis & innumerabilis: dentes B
eius vt dentes leonis: & molares eius vt
catuli leonis. * Posuit vineam meam in 7
desertum, & ficum meam decorticauit:
nudans spoliauit eam, & proiecit: albi
facti sunt rami eius. * Plange quasi vir- 8
go accincta sacco super virum puber-
tatis suæ. * Perijt sacrificium, & libatio 9
de domo Domini: luxerunt sacerdotes
10 ministri Domini. * Depopulata est re-
gio, luxit humus: quoniam deuastatum
est triticum, confusum est vinum, elan-
11 guit oleum. * Confusi sunt agricolæ, vlu-
C lauerunt vinitores super frumento, &
12 hordeo, quia perijt messis agri. * Vinea
confusa est, & ficus elanguit: malogra-
natum, & palma, & malum, & omnia
ligna agri aruerunt: quia confusum est
13 gaudium a filijs hominum. * Accingite
vos, & plangite sacerdotes, vlulate mi-
nistri altaris: ingredimini, cubate in sac-
co ministri Dei mei: quoniam interijt
de domo Dei vestri sacrificium, & liba-
14 tio. * ‖ Sanctificate ieiunium, vocate ‖Inf. 2. d. 15
cœtum, congregate senes omnes habi-
D tatores terræ in domum Dei vestri: &
15 clamate ad Dominum: * A a a, diei.
quia prope est dies Domini, & quasi va-
16 stitas a potente veniet. * Numquid non
coram oculis vestris alimenta perierunt
de domo Dei nostri, lætitia, & exulta-
17 tio? * Computruerunt iumenta in ster-
core

corde suo, demolita sunt horrea, dissi-
patæ sunt apothecæ: quoniam confu-
sum est triticum.* Quid ingemuit ani- 18
mal, mugierunt greges armenti? Quia
non est pascua eis: sed & greges peco-
rum disperierunt.* Ad te Domine cla- 19
mabo: quia ignis comedit speciosa de-
serti, & flamma succendit omnia ligna
regionis.* Sed & bestiæ agri, quasi area 20
sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quo-
niam exiccati sunt fontes aquarum, &
ignis deuorauit speciosa deserti.

CAP. II.

Canite tuba in Sion, vlulate in mõ- 1
te sancto meo, conturbentur om- A
nes habitatores terræ: Quia venit dies
Domini, quia prope est * dies tenebra- 2
rum, & caliginis, dies nubis, & turbi-
nis: quasi mane expansum super mon-
tes populus multus & fortis: similis ei
non fuit a principio, & post eum non
erit vsque in annos generationis & ge-
nerationis.* Ante faciem eius ignis vo- 3
rans, & post eum exurens flamma: quasi
hortus voluptatis terra coram eo, &
post eum solitudo deserti neque est qui
effugiat eum.* Quasi aspectus equorum, 4
aspectus eorum: & quasi equites sic cur-
rent.* Sicut sonitus quadrigarum super 5
capita montium exilient, sicut sonitus B
flammæ ignis deuorantis stipulam, ve-
lut populus fortis præparatus ad præliũ.
*A facie eius cruciabuntur populi: om- 6
nes vultus redigentur in ollam.* Sicut 7
fortes currẽt: quasi viri bellatores ascẽ-
dent murum: viri in vijs suis gradiẽtur,
& non declinabũt a semitis suis.* Vnus- 8
quisque fratrem suum non coarctabit,
singuli in calle suo ambulabunt: sed &
per fenestras cadent, & non demolien-
tur.* Vrbem ingredientur, in muro cur- 9
rent: domos conscendent, per fenestras
intrabunt quasi fur.* A facie eius con- 10
tremuit terra, moti sunt cæli: ‖ sol & lu-
na obtenebrati sunt & stellæ retraxerũt
splendorem suum.* Et Dominus dedit 11
vocem suam ante faciem exercitus sui: C
quia multa sunt nimis castra eius, quia
fortia & faciẽtia verbum eius: ‖ magnus
enim dies Domini, & terribilis valde:
& quis sustinebit eum?* Nunc ergo di- 12
cit Dominus: Conuertimini ad me in

‖ Inf. 3.c.15
Isai. 13.b.10
Ezec.32.b.7
Mar. 13. c.24
Luc. 21. c.25

‖ Ier.30.b.7
Amos 5.c.18
Soph. 1.d.15

toto corde vestro in ieiunio, & in fletu,
13 & in planctu.* Et scindite corda vestra,
& non vestimenta vestra, & conuertimi-
ni ad Dominũ Deum vestrũ: ‖ quia be-
nignus & misericors est, patiens & mul-
tæ misericordiæ, & præstabilis super ma-
14 litia.* Quis scit si conuertatur, & igno-
scat, & relinquat post se benedictionẽ,
sacrificium, & libamen Domino Deo ve-
15 stro?* Canite tuba in Sion, ‖ sanctifi-
16 cate ieiunium, vocate cœtum,* congre-
D gate populũ, sanctificate ecclesiam, coa-
dunate senes, cõgregate paruulos, & su-
gentes vbera: egrediatur sponsus de cu-
17 bili suo, & sponsa de thalamo suo.* In-
ter vestibulũ & altare plorabunt sacer-
dotes ministri Domini: & dicent: Par-
ce Domine, parce populo tuo: & ne des
hereditatẽ tuam in opprobrium vt do-
minẽtur eis nationes. quare dicunt in
18 populis: Vbi est Deus eorum?* Zelatus
est Dominus terram suã, & pepercit po-
19 pulo suo:* Et respondit Dominus, &
dixit populo suo: Ecce ego mittam vo-
E bis frumentum, & vinũ, & oleum, & re-
plebimini eis: & nõ dabo vos vltra op-
20 probrium in Gentibus.* Et eum, qui ab
Aquilone est, procul faciam a vobis: &
expellam eum in terrã inuiam, & deser-
tam: faciem eius contra mare Oriẽtale,
& extremum eius ad mare nouissimũ:
& ascendet fœtor eius, & ascendet pu-
21 tredo eius, quia superbe egit.* Noli ti-
mere terra, exulta & lætare: quoniã ma-
22 gnificauit Dominus vt faceret.* Nolite
timere animalia regionis: quia germina-
uerunt speciosa deserti, quia lignũ attu-
lit fructũ suum, ficus, & vinea dederunt
23 virtutem suã.* Et filij Sion exultate, &
lætamini in Domino Deo vestro: quia
dedit vobis doctorẽ iustitiæ, & descẽde-
re faciet ad vos imbrem matutinum &
24 serotinũ sicut in principio.* Et imple-
F buntur areæ frumẽto, & redundabũt tor-
25 cularia vino, & oleo.* Et reddam vobis
annos, quos comedit locusta, bruchus, &
rubigo, & eruca: fortitudo mea magna,
26 quã misi in vos.* Et comedetis vescen-
tes, & saturabimini: & laudabitis nomẽ
Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia
vobiscum: & non confundetur populus
27 meus in sempiternũ.* Et scietis quia in
medio Israel ego sum: & ego Dominus
Deus vester, & nõ est amplius: & nõ con-

‖ Psal.85.a.5
Ion.3.c.9.& 4.a.2

‖ Sup. 1.b.14

fundetur populus meus in æternum. * Et 28
‖ Isai.44.a.3 Act.2.c.17 erit post hæc: ‖ effundam spiritum meũ
super omnem carnem: & prophetabunt
filij vestri, & filiæ vestræ: senes vestri
somnia somniabunt, & iuuenes vestri vi-
siones videbunt. * Sed & super seruos 29
meos, & ancillas in diebus illis effundã G
spiritum meum. * Et dabo prodigia in 30
cælo, & in terra, sanguinem, & ignem,
‖ Sup.2.b.10 Matt.24.c.29 Luc.21.c.25 & vaporem fumi. * ‖ Sol conuertetur 31
in tenebras, & luna in sanguinem: an-
tequam veniat dies Domini magnus, &
‖ Ro.10.c.13 horribilis. * Et erit: ‖ omnis qui inuoca- 32
uerit nomen Domini, saluus erit: quia
in monte Sion, & in Ierusalem erit sal-
uatio, sicut dixit Dominus, & in resi-
duis, quos Dominus vocauerit.

CAP. III.

QVia ecce in diebus illis, & in tem- 1
pore illo cum conuertero capti- A
uitatem Iuda, & Ierusalem: * Cõ- 2
gregabo omnes Gentes, & deducam eas
in vallem Iosaphat: & disceptabo cum
eis ibi super populo meo, & heredita-
te mea Israel, quos disperserunt in na-
tionibus, & terram meam diuiserunt.
* Et super populum meum miserũt sor- 3
tem: & posuerunt puerum in prostibu-
lo, & puellam vendiderunt pro vino vt
biberent. * Verum quid mihi & vobis 4
Tyrus, & Sidon, & omnis terminus Pa-
læsthinorum? numquid vltionem vos
reddetis mihi? & si vlciscimini vos cõ-
tra me, cito velociter reddam vicissitu-
dinem vobis super caput vestrum. * Ar- 5
gentum enim meum, & aurum tulistis: B
& desiderabilia mea, & pulcherrima in-
tulistis in delubra vestra. * Et filios Iu- 6
da, & filios Ierusalem vendidistis filijs
Græcorum, vt longe faceretis eos de fi-
nibus suis. * Ecce ego suscitabo eos de 7
loco, in quo vendidistis eos: & conuer-
tam retributionẽ vestrã in caput vestrũ.

8 * Et vendã filios vestros, & filias vestras
in manibus filiorũ Iuda, & venundabũt
eos Sabæis genti lõginquæ, quia Domi-
9 nus locutus est. * Clamate hoc in Gẽti-
bus, sanctificate bellũ, suscitate robustos:
accedant, ascendant omnes viri bellato-
10 res. * Concidite aratra vestra in gladios,
C & ligones vestros in lanceas. Infirmus
11 dicat: Quia fortis ego sum. * Erumpi-
te, & venite omnes gentes de circuitu,
& congregamini: ibi occumbere faciet
12 Dominus robustos tuos. * Consurgant,
& ascendant Gẽtes in vallem Iosaphat:
quia ibi sedebo vt iudicem omnes gen-
13 tes in circuitu. * ‖ Mittite falces, quoniã ‖ Apo.14.d.15
maturauit messis: venite, & descendite,
quia plenum est torcular, exuberãt tor-
cularia: quia multiplicata est malitia
14 eorum. * Populi populi in valle conci-
sionis: quia iuxta est dies Domini in
15 valle concisionis. * ‖ Sol & luna obtene- ‖ Sup.2.b.10 & 3.g.31
brati sunt, & stellæ retraxerunt splendo-
16 rem suum. * ‖ Et Dominus de Sion ru- ‖ Ier.25.f.30 Am.1.a.2
giet, & de Ierusalem dabit vocem suã;
& mouebuntur cæli, & terra: & Domi-
nus spes populi sui, & fortitudo filiorũ
17 Israel. * Et scietis quia ego Dominus
D Deus vester habitans in Sion monte san-
cto meo: & erit Ierusalem sancta, &
alieni non transibunt per eam amplius.
18 * ‖ Et erit in die illa: stillabunt montes ‖ Am.9.d.13
dulcedinem, & colles fluent lacte: & per
omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons
de domo Domini egredietur, & irriga-
19 bit torrentem spinarũ. * Ægyptus in de-
solationẽ erit, & Idumæa in desertum
perditionis: pro eo quòd inique egerint
in filios Iuda, & effuderint sanguinem
20 innocentem in terra sua. * Et Iudæa in
æternum habitabitur, & Ierusalem in
21 generationem & generationem. * Et
mundabo sanguinem eorum, quem non
mundaueram: & Dominus commora-
bitur in Sion.

PRO-

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

ERBA Amos, qui fuit 1
in pastoribus de The- A
cue: quæ vidit super Is-
rael in diebus Oziæ re-
gis Iuda, & in diebus
Ieroboam filij Ioas re-
‖ Zach. 14. a. 5 gis Israel ‖ ante duos annos terræmotus.
‖ Ier. 25. f. 30 Ioel 3. c. 16 * Et dixit: ‖ Dominus de Sion rugiet, & 2
de Ierusalem dabit vocem suam: & lu-
xerunt speciosa pastorum, & exiccatus
est vertex Carmeli. * Hæc dicit Domi- 3
nus: Super tribus sceleribus Damasci, &
super quattuor non conuertam eum: eo
quòd triturauerint in plaustris ferreis
Galaad. * Et mittam ignem in domum 4
Azael, & deuorabit domos Benadad. * Et 5
conteram vectem Damasci: & disperdā B
habitatorem de campo idoli, & tenen-
tem sceptrum de domo voluptatis: &
transferetur populus Syriæ Cyrenen, di-
cit Dominus. * Hæc dicit Dominus: Su- 6
per tribus sceleribus Gazæ, & super
quattuor non conuertā eum: eo quòd
transtulerint captiuitatem perfectam, vt
concluderent eā in Idumæa. * Et mittam 7
ignem in murum Gazæ, & deuorabit
ædes eius. * Et disperdam habitatorem 8
de Azoto, & tenentem sceptrum de As- C
calone: & conuertam manum meam
super Accaron, & peribunt reliqui Phi-
listhinorum, dicit Dominus Deus. * Hæc 9
dicit Dominus: Super tribus sceleribus
Tyri, & super quattuor non conuertam
eum: eo quòd concluserint captiuitatē
perfectam in Idumæa, & nō sint recor-
dati fœderis fratrum. * Et mittam ignē 10
in murum Tyri, & deuorabit ædes eius.
* Hæc dicit Dominus: Super tribus sce- 11
leribus Edom, & super quattuor non D
conuertam eum: eo quòd persecutus sit
in gladio fratrem suum, & violauerit
misericordiam eius, & tenuerit vltra
furorem suum, & indignationem suam
12 seruauerit vsque in finem. * Mittam
ignem in Theman: & deuorabit æ-
13 des Bosræ. * Hæc dicit Dominus: Su-
per tribus sceleribus filiorum Ammon,
& super quattuor non conuertam eum:
eo quòd dissecuerit prægnantes Galaad
14 ad dilatandum terminum suum. * Et
succendam ignem in muro Rabba: &
deuorabit ædes eius in vlulatu in die
belli, & in turbine in die commotio-
15 nis. * Et ibit Melchom in captiuitatem,
ipse, & principes eius simul, dicit
Dominus.

CAP. II.

1 HÆc dicit Dominus: Super tribus
A sceleribus Moab, & super quattuor
non conuertam eum: eo quòd incende-
rit ossa regis Idumææ vsque ad cinerē.
2 * Et mittam ignem in Moab, & deuo-
rabit ædes Carioth: & morietur in so-
3 nitu Moab, in clāgore tubæ: * & disper-
dam iudicem de medio eius, & omnes
principes eius interficiam cum eo, dicit
4 Dominus. * Hæc dicit Dominus: Super
tribus sceleribus Iuda, & super quat-
tuor non conuertā eum: eo quòd abie-
cerit legem Domini, & mandata eius
non custodierit: deceperunt enim eos
B idola sua, post quæ abierant patres eo-
5 rum. * Et mittam ignem in Iuda, &
6 deuorabit ædes Ierusalem. * Hæc dicit
Dominus: Super tribus sceleribus Israel,
& super quattuor non conuertam eum:
pro eo quòd ⌐vendiderit pro argento
iustum, & pauperem pro calceamen-
7 tis. * Qui conterunt super puluerem
terræ capita pauperum, & viam humi-
lium declinant: & filius ac pater eius
ierunt ad puellam, ⌐vt violarent no-
8 men sanctum meum. * Et super vesti-
C mentis pignoratis accubuerunt iuxta

Ddd 2 omne

omne altare : & vinum damnatorum
‖ Nu.21.e.24 Deut. 2.f.24 bibebant in domo Dei sui. * ‖ Ego au- 9
tem exterminaui Amorrhæum a facie
eorum : cuius altitudo, cedrorum alti-
tudo eius, & fortis ipse quasi quercus:
& contriui fructum eius desuper, &
‖ Exo.14.e.21 Deut.8.a.2 radices eius subter. * ‖ Ego sum, qui 10
ascendere vos feci de Terra Ægypti, &
duxi vos in deserto quadraginta annis
vt possideretis Terram Amorrhæi. * Et 11
suscitaui de filijs vestris in prophetas, &
de iuuenibus vestris nazaræos: numquid
non ita est filij Israel dicit Dominus?
* Et propinabitis nazaræis vinum : & 12
prophetis mandabitis, dicentes: Ne D
prophetetis. * Ecce ego stridebo subter 13
vos, sicut stridet plaustrum onustum
fœno. * Et peribit fuga a veloce, & 14
fortis non obtinebit virtutem suam,
& robustus non saluabit animam suam:
* & tenens arcum non stabit, & velox 15
pedibus suis non saluabitur, & ascen-
sor equi non saluabit animam suam:
* & robustus corde inter fortes nudus 16
fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAP. III.

AVdite verbum, quod locutus est 1
Dominus super vos, filij Israel: su- A
per omnem cognationem, quam edu-
xi de Terra Ægypti, dicens: * Tantum- 2
modo vos cognoui ex omnibus cogna-
tionibus terræ: idcirco visitabo super
vos omnes iniquitates vestras. * Num- 3
quid ambulabunt duo pariter, nisi con-
uenerit eis? * Numquid rugiet leo in 4
saltu, nisi habuerit prædam? numquid
dabit catulus leonis vocem de cubili
suo, nisi aliquid apprehenderit? * num- 5
quid cadet auis in laqueum terræ abs- B
que aucupe? nũquid auferetur laqueus
de terra antequam quid ceperit? * Si 6
clanget tuba in ciuitate, & populus
non expauescet? si erit malum in ciui-
tate, quod Dominus non fecerit? * Quia 7
non facit Dominus Deus verbum, nisi
reuelauerit secretum suum ad seruos
suos prophetas. * Leo rugiet, quis non 8
timebit? Dominus Deus locutus est,
quis non prophetabit? * Auditum fa- 9
cite in ædibus Azoti, & in ædibus Ter- C
ræ Ægypti: & dicite: Congregamini su-
per montes Samariæ, & videte insanias

multas in medio eius, & calumniam
10 patientes in penetralibus eius. * Et ne-
scierunt facere rectum, dicit Dominus,
thesaurizantes iniquitatem, & rapinas
11 in ædibus suis. * Propterea hæc dicit
Dominus Deus: Tribulabitur, & circu-
ietur terra : & detrahetur ex te fortitu-
12 do tua, & diripientur ædes tuæ. * Hæc
dicit Dominus: Quomodo si eruat pa-
stor de ore leonis duo crura, aut extre-
D mum auriculæ: sic eruentur filij Israel,
qui habitant in Samaria in plaga lectu-
13 li, & in Damasci grabato. * Audite, &
contestamini in domo Iacob, dicit Do-
14 minus Deus exercituum: * quia in die
cum visitare cœpero præuaricationes
Israel, super eum visitabo, & super al-
taria Bethel: & amputabuntur cornua
15 altaris, & cadent in terram. * Et percu-
tiam domũ hiemalem cum domo æsti-
ua: & peribunt domus eburneæ, & dissi-
pabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAP. IIII.

1 AVdite verbum hoc vaccæ pingues,
A quæ estis in monte Samariæ: quæ
calumniam facitis egenis, & confringi-
tis pauperes: quæ dicitis dominis ve-
2 stris: Afferte, & bibemus. * Iurauit
Dominus Deus in sancto suo: quia ec-
ce dies venient super vos, & leuabunt
vos in contis, & reliquias vestras in
3 ollis feruentibus. * Et per aperturas exi-
bitis altera contra alteram, & proij-
ciemini in Armon, dicit Dominus.
4 * Venite ad Bethel, & impie agite:
ad Galgalam, & multiplicate præuari-
cationem: & afferte mane victimas ve-
stras, tribus diebus decimas vestras.
5 * Et sacrificate de fermentato laudem:
& vocate voluntarias oblationes, &
annunciate: sic enim voluistis filij Is-
6 rael, dicit Dominus Deus. * Vnde & ego
B dedi vobis stuporem dentium in cũctis
vrbibus vestris, & indigentiam panum
in omnibus locis vestris: & non estis re-
7 uersi ad me, dicit Dominus. * Ego quo-
que prohibui a vobis imbrem, cum ad-
huc tres mẽses superessent vsque ad mes-
sem: & plui super vnam ciuitatẽ, & su-
per alterã ciuitatem non plui: pars vna
cõpluta est; & pars, super quã non plui,
8 aruit. * Et venerunt duæ & tres ciuitates

ad vnam ciuitatem vt biberent aquam,
& non sunt satiatæ: & non redistis ad
|| Agg. 2. c. 18 me, dicit Dominus. * || Percussi vos in 9
vento vrente, & in aurugine, multitu- C
dinem hortorum vestrorum, & vinearũ
vestrarum: oliueta vestra, & ficeta vestra
comedit eruca: & non redistis ad me,
dicit Dominus. * Misi in vos mortem 10
in via Ægypti, percussi in gladio iuue-
nes vestros vsque ad captiuitatẽ equo-
rum vestrorum: & ascendere feci putre-
dinem castrorum vestrorum in nares ve-
stras: & non redistis ad me, dicit Domi-
|| Gen. 19. c. 24 nus. * Subuerti vos, || sicut subuertit Deus 11
Sodomam, & Gomorrham, & facti estis D
quasi torris raptus ab incendio: & non
redistis ad me, dicit Dominus. * Qua- 12
propter hæc faciam tibi Israel: postquã
autem hæc fecero tibi præparare in oc-
cursum Dei tui Israel. * Quia ecce for- 13
mans montes, & creans ventum, & an-
nuncians homini eloquium suum, fa-
ciens matutinam nebulam, & gradiens
super excelsa terræ: Dominus Deus exer-
cituum nomen eius.

CAP. V.

AVdite verbum istud, quod ego le- 1
uo super vos planctum. Domus Is- A
rael cecidit, & non adijciet vt resurgat.
* Virgo Israel proiecta est in terram suã, 2
non est qui suscitet eam. * Quia hæc di- 3
cit Dominus Deus: Vrbs, de qua egre-
diebantur mille, relinquentur in ea cen-
tum: & de qua egrediebantur centum,
relinquentur in ea decem in domo Is-
rael. * Quia hæc dicit Dominus domui 4
Israel: Quærite me, & viuetis. * Et no- 5
lite quærere Bethel, & in Galgalam no- B
lite intrare, & in Bersabee non transi-
bitis: quia Galgala captiua ducetur, &
Bethel erit inutilis. * Quærite Dominũ, 6
& viuite: ne forte comburatur vt ignis
domus Ioseph, & deuorabit, & non e-
rit qui extinguat Bethel. * Qui conuer- 7
titis in absinthium iudicium, & iustitiã
in terra relinquitis. * Facientem Arctu- 8
rum, & Orionem, & conuertentem in
mane tenebras, & diem in noctem mu-
|| Inf. 9. b. 6 tantem: || qui vocat aquas maris, & ef-
fundit eas super faciem terræ: Dominus
nomen est eius. * Qui subridet vastitatẽ 9
super robustum, & depopulationem su- C
10 per potentem affert. * Odio habuerunt
corripientem in porta: & loquentem
11 perfecte abominati sunt. * Idcirco, pro
eo quòd diripiebatis pauperem, & præ-
dam electam tollebatis ab eo: || domos || Soph. 1. c. 17
quadro lapide ædificabitis, & non habi-
tabitis in eis: vineas plantabitis aman-
tissimas, & non bibetis vinum earum.
12 * Quia cognoui multa scelera vestra, &
fortia peccata vestra: hostes iusti acci-
pientes munus, & pauperes deprimen-
13 tes in porta: * Ideo prudens in tempo-
D re illo tacebit, quia tempus malum est.
14 * Quærite bonum, & non malum, vt
viuatis: & erit Dominus Deus exercituũ
15 vobiscum, sicut dixistis. * || Odite malum, || Rom. 12. b. 9
& diligite bonum, & constituite in por- Psal. 96. b. 10
ta iudicium: si forte misereatur Domi-
nus Deus exercituum reliquijs Ioseph.
16 * Propterea hæc dicit Dominus Deus
exercituum dominator, in omnibus
plateis planctus: & in cunctis, quæ fo-
ris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt
agricolam ad luctum, & ad planctum
17 eos, qui sciunt plangere. * Et in om-
E nibus vineis erit planctus: quia per-
transibo in medio tui, dicit Dominus.
18 * || Væ desiderantibus diem Domini: ad || Ier. 30. b. 7
quid eam vobis? dies Domini ista, tene- Ioel 2. c. 11
19 bræ, & non lux. * Quomodo si fugiat Soph. 1. c. 15
vir a facie leonis, & occurrat ei vrsus:
& ingrediatur domum, & innitatur ma-
nu sua super parietem, & mordeat eum
20 coluber. * Numquid non tenebræ dies
Domini, & non lux: & caligo, & non
21 splendor in ea? * || Odi, & proieci festi- || Isai. 1. d. 11
F uitates vestras: & non capiam odorem Ier. 6. e. 20
22 cœtuum vestrorum. * Quòd si obtuleri- Mal. 2. c. 13
tis mihi holocautomata, & munera
vestra, non suscipiam: & vota pinguium
23 vestrorum non respiciam. * Aufer a me
tumultum carminum tuorum: & canti-
24 ca lyræ tuæ non audiam. * Et reuelabi-
tur quasi aqua iudicium, & iustitia qua-
25 si torrens fortis. * || Numquid hostias & || Act. 7. e. 42
sacrificiũ obtulistis mihi in deserto qua-
26 draginta annis, domus Israel? * Et por-
tastis tabernaculum Moloc vestro, &
imaginem idolorum vestrorum, si-
27 dus Dei vestri, quæ fecistis vobis. * Et
migrare vos faciam trans Damascum,
dicit Dominus, Deus exercituum no-
men eius.

CAP. VI.

Luc. 6. d. 24 VÆ qui opulenti estis in Sion, & 1
confiditis in monte Samariæ: opti- A
mates capita populorum, ingredientes
pompatice domum Israel. * Transite in 2
Chalane, & videte, & ite inde in Emath
magnam: & descēdite in Geth Palæsthi-
norum, & ad optima quæque regna ho-
rum: si latior terminus eorum termino
vestro est. * Qui separati estis in diem 3
malum: & appropinquatis solio iniqui-
tatis. * Qui dormitis in lectis eburneis, 4
& lasciuitis in stratis vestris: qui come-
ditis agnum de grege, & vitulos de me-
dio armenti. * Qui canitis ad vocē psal- 5
terij: sicut Dauid putauerunt se habere B
vasa cātici. * Bibentes vinum in phialis, 6
& optimo vnguento delibuti: & nihil
patiebantur super contritione Ioseph.
* Quapropter nunc migrabunt in capite 7
transmigrantium: & auferetur factio la-
Ier. 51. b. 14 sciuientium. * [a] Iurauit Dominus Deus 8
in anima sua, dicit Dominus Deus exer-
cituum: Detestor ego superbiam Iacob,
& domos eius odi, & tradam ciuitatem
cum habitatoribus suis. * Quòd si reli- 9
qui fuerint decem viri in domo vna, & C
ipsi morientur. * Et tollet eum propin- 10
quus suus, & comburet eū, vt efferat os-
sa de domo: & dicet ei, qui in penetra-
libus domus est: Numquid adhuc est pe-
nes te? * Et respondebit: Finis est. Et di- 11
cet ei: Tace, & non recorderis nominis
Domini. * Quia ecce Dominus manda- 12
bit, & percutiet domum maiorem rui-
nis, & domum minorem scissionibus.
* Nūquid currere queunt in petris equi, 13
aut arari potest in bubalis, quoniā con-
uertistis in amaritudinem iudicium, &
fructum iustitiæ in absinthium? * Qui 14
lætamini in nihilo: qui dicitis: Nūquid
non in fortitudine nostra assumpsimus
nobis cornua? * Ecce enim suscitabo su- 15
per vos domus Israel, dicit Dominus
Deus exercituum, gentem: & conteret
vos ab introitu Emath, vsque ad torren-
tem deserti.

CAP. VII.

HÆc ostendit mihi Dominus Deus: 1
& ecce fictor locustæ in principio A
germinantium serotini imbris, & ecce
2 serotinus post tonsionem regis. * Et fa-
ctum est: cum consummasset comedere
herbam terræ, dixi: Domine Deus pro-
pitius esto, obsecro: quis suscitabit Ia-
3 cob, quia paruulus est? * Misertus est Do-
minus super hoc: Non erit, dixit Domi-
4 nus. * Hæc ostēdit mihi Dominus Deus:
& ecce vocabat iudicium ad ignem Do-
minus Deus: & deuorauit abyssum mul-
5 tam, & comedit simul partem. * Et dixi:
Domine Deus quiesce, obsecro: quis su-
6 scitabit Iacob, quia paruulus est? * Mi-
B sertus est Dominus super hoc: Sed &
istud non erit, dixit Dominus Deus.
7 * Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce
Dominus stans super murum litum, &
8 in manu eius trulla cæmentarij. * Et di-
xit Dominus ad me: Quid tu vides A-
mos? Et dixi: Trullam cæmentarij. Et
dixit Dominus: Ecce ego ponam trullā
in medio populi mei Israel: non adijciā
9 vltra superinducere eum. * Et demolien-
tur excelsa idoli, & sanctificationes Is-
rael desolabuntur: & consurgam super
10 domum Ieroboam in gladio. * Et misit
C Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam
regem Israel, dicens: Rebellauit con-
tra te Amos in medio domus Israel:
nō poterit terra sustinere vniuersos ser-
11 mones eius. * Hæc enim dicit Amos: In
gladio morietur Ieroboam, & Israel ca-
12 ptiuus migrabit de terra sua: * Et dixit
Amasias ad Amos: Qui vides, gradere,
fuge in terram Iuda: & comede ibi pa-
13 nem, & prophetabis ibi. * Et in Bethel
nō adijcies vltra vt prophetes: quia san-
ctificatio regis est, & domus regni est.
14 * Respónditq. Amos, & dixit ad Amasiā:
D Non sum propheta, & non sum filius
prophetæ: sed armentarius ego sum vel-
15 licans sycomoros. * Et tulit me Domi-
nus cum sequerer gregem: & dixit Do-
minus ad me: Vade propheta ad popu-
16 lum meum Israel. * Et nunc audi ver-
bum Domini: Tu dicis: Non propheta-
bis super Israel, & nō stillabis super do-
17 mum idoli. * Propter hoc hæc dicit Do-
minus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur:
& filij tui, & filiæ tuæ in gladio cadent,
& humus tua funiculo metietur: & tu
in terra polluta morieris, & Israel capti-
uus migrabit de terra sua.

CAP. VIII.

HÆc ostendit mihi Dominus Deus: 1
& ecce vncinus pomorum.* Et di- 2
xit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Vnci- A
num pomorum. Et dixit Dominus ad
me: Venit finis super populum meum
Israel: non adijciam vltra vt pertranseã
eum.* Et stridebunt cardines templi in 3
die illa, dicit Dominus Deus: multi
morientur: in omni loco proijcietur si-
lentiũ.* Audite hoc qui conteritis pau- 4
perem, & deficere facitis egenos terræ,
* dicentes: Quando transibit mensis, & 5
venundabimus merces: & sabbatum, & B
aperiemus frumentum: vt imminuamus
mensurã, & augeamus siclum, & suppo-
namus stateras dolosas, * vt possideamus 6
in argento egenos & pauperes pro cal-
ceamentis, & quisquilias frumenti ven-
damus? * Iurauit Dominus in superbiã 7
Iacob: Si oblitus fuero vsque ad finem
omnia opera eorum.* Numquid super 8
isto non commouebitur terra, & luge- C
bit omnis habitator eius: & ascendet
quasi fluuius vniuersus, & eijcietur, &
defluet quasi riuus Ægypti? * Et erit in 9
die illa, dicit Dominus Deus: occidet
sol in meridie, & tenebrescere faciam
‖Tob.2.b.6 terram in die luminis: * ‖ & conuertam 10
1.Mac.1.e.41 festiuitates vestras in luctum, & omnia
cantica vestra in planctum: & inducam
super omne dorsum vestrum saccum, &
super omne caput caluitium: & ponam
eam quasi luctum vnigeniti, & nouissi-
ma eius quasi diem amarum.* Ecce dies 11
veniunt, dicit Dominus: & mittam fa- D
mem in terram: non famem panis, ne-
que sitim aquæ, sed audiendi verbum
Domini.* Et commouebuntur a Mari 12
vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad
Orientem: circuibunt quærentes verbũ
Domini, & non inuenient.* In die il- 13
la deficient virgines pulchræ, & adole-
scentes in siti.* Qui iurant in delicto 14
Samariæ, & dicũt: Viuit Deus tuus Dan:
& viuit via Bersabee, & cadent, & non
resurgent vltra.

CAP. IX.

VIdi Dominum stantem super alta- 1
re. & dixit: Percute cardinem, & A
commoueantur superliminaria: auaritia
enim in capite omnium, & nouissimum
eorum in gladio interficiam: non erit
fuga eis. Fugient, & non saluabitur ex
2 eis qui fugerit.* ‖ Si descenderint vsque ‖Ps.138.a.8
ad infernum, inde manus mea educet
eos: & si ascenderint vsque in cælum,
3 inde detraham eos.* Et si abscõditi fue-
rint in vertice Carmeli, inde scrutãs au-
feram eos: & si celauerint se ab oculis
meis in profundo maris, ibi mandabo
4 serpenti, & mordebit eos.* Et si abie-
rint in captiuitatem corã inimicis suis,
ibi mandabo gladio, & occidet eos: &
‖ ponam oculos meos super eos in ma- ‖Ier. 44. e.11
5 lum, & non in bonum.* Et Dominus
B Deũs exercituum, qui tangit terram, &
tabescet: & lugebunt omnes habitantes
in ea: & ascendet sicut riuus omnis, &
6 defluet sicut fluuius Ægypti.* Qui ædi-
ficat in cælo ascensionem suam, & fa-
sciculum suum super terram fundauit:
‖ qui vocat aquas maris, & effundit eas ‖Sup.5.c.8
super faciem terræ, Dominus nomen e-
7 ius.* Numquid non vt filij Æthiopum
vos estis mihi, filij Israel, ait Dominus?
numquid non Israel ascendere feci de
Terra Ægypti: & Palæsthinos de Cappa-
8 docia, & Syros de Cyrene? * Ecce oculi
Domini Dei super regnum peccans, &
conteram illud a facie terræ: verumta-
C men conterens non conteram domum
9 Iacob, dicit Dominus.* Ecce enim mã-
dabo ego, & concutiam in omnibus gẽ-
tibus domũ Israel, sicut concutitur tri-
ticum in cribro: & non cadet lapillus
10 super terram.* In gladio moriẽtur om-
nes peccatores populi mei: qui dicunt:
Non appropinquabit, & non veniet su-
11 per nos malum.* In die illa ‖ suscitabo ‖Act.15.c.16
tabernaculum Dauid, quod cecidit: &
reædificabo aperturas murorum eius, &
ea, quæ corruerant, instaurabo: & reædi-
ficabo illud sicut in diebus antiquis.
12 * Vt possideant reliquias Idumææ, &
omnes nationes, eo quòd inuocatum
sit nomen meum super eos: dicit Do-
13 minus faciens hæc.* Ecce dies veniunt,
D dicit Dominus: & comprehendet ara-
tor messorem, & calcator vuæ mit-
tentem semen: ‖ & stillabunt montes ‖Ioel 3.d.18
dulcedinem, & omnes colles culti e-
14 runt.* Et conuertam captiuitatem po-
puli mei Israel: & ædificabunt ciuitates

desertas, & inhabitabunt: & planta-
bunt vineas, & bibent vinum earum:
& facient hortos, & comedent fructus
eorum. * Et plantabo eos super hu- 15
mum suam: & non euellam eos vltra
de terra sua, quam dedi eis, dicit Do-
minus Deus tuus.

PROPHETIA ABDIÆ.

Iet.49.c.14
VISIO Abdiæ. 1
Hæc dicit Domi- A
nus Deus ad Edõ:
Auditum audiui-
mus a Domino,
& legatum ad gẽ-
tes misit: Surgi-
te, & consurga-
mus aduersus eum in prælium. * Ecce 2
paruulum dedi te in Gentibus: contem-
ptibilis tu es valde. * Superbia cordis tui 3
extulit te, habitantem in scissuris pe-
trarum, exaltantem solium tuum: qui B
dicis in corde tuo: Quis detrahet me
in terram? * Si exaltatus fueris vt aqui- 4
la, & si inter sidera posueris nidum tuũ:
inde detraham te, dicit Dominus. * Si 5
fures introissent ad te, si latrones per
noctem, quomodo conticuisses? nonne
furati essent sufficientia sibi? si vindemia-
tores introissent ad te, numquid saltem
racemum reliquissent tibi? * Quomodo 6
scrutati sunt Esau, inuestigauerunt abs-
condita eius? * Vsque ad terminum 7
emiserunt te: omnes viri fœderis tui il- C
luserunt tibi: inualuerunt aduersum te
viri pacis tuæ: qui comedunt tecum,
ponent insidias subter te: non est pru-
‖Isa.29.c.14 dentia in eo. * ‖Numquid non in die 8
illa, dicit Dominus, perdam sapientes
de Idumæa, & prudentiam de monte
Esau? * Et timebunt fortes tui a Meri- 9
die, vt intereat vir de monte Esau.
*Gen.27.g.42 * ‖ Propter interfectionem, & propter 10
iniquitatem in fratrem tuum Iacob, ope-
riet te confusio, & peribis in æternum.
* In die cum stares aduersus eum, quan- 11
do capiebant alieni exercitum eius, & D
extranei ingrediebantur portas eius, &
super Ierusalem mittebant sortem: tu
quoque eras quasi vnus ex eis. * Et non 12
despicies in die fratris tui, in die pere-
grinationis eius: & non lætaberis super
filios Iuda in die perditionis eorum:
& non magnificabis os tuum in die an-
13 gustiæ. * Neque ingredieris portam
E populi mei in die ruinæ eorum: neque
despicies & tu in malis eius in die vasti-
tatis illius: & non emitteris aduersus
exercitum eius in die vastitatis illius.
14 * Neque stabis in exitibus vt interficias
eos qui fugerint: & non concludes re-
15 liquos eius in die tribulationis. * Quo-
niam iuxta est dies Domini super om-
nes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retri-
butionem tuam conuertet in caput tuũ.
16 * Quomodo enim bibistis super mon-
tem sanctum meum, bibent omnes Gen-
F tes iugiter: & bibent, & absorbebunt,
17 & erunt quasi non sint. * Et in monte
Sion erit saluatio, & erit sanctus: &
possidebit domus Iacob eos qui se pos-
18 sederant. * Et erit domus Iacob ignis,
& domus Ioseph flamma, & domus
Esau stipula: & succendentur in eis, &
deuorabunt eos: & non erunt reliquiæ
domus Esau, quia Dominus locutus est.
19 * Et hereditabunt hi, qui ad Austrum
G sunt, montem Esau, & qui in campe-
stribus Philisthijm: & possidebunt re-
gionem Ephraim, & regionem Sama-
riæ: & Beniamin possidebit Galaad.
20 * Et transmigratio exercitus huius filio-
rum Israel, omnia loca Chananæorum
vsque ad Sareptam: & transmigratio
Ierusalem, quæ in Bosphoro est, possi-
21 debit ciuitates Austri. * Et ascen-
dent saluatores in montem
Sion iudicare montem
Esau: & erit Do-
mino re-
gnum.

PRO-

PROPHETIA IONÆ.

CAPVT PRIMVM.

ET factum est verbum 1
Domini ad Ionam A
filium Amathi, di-
cens: * Surge, & va- 2
de in Niniuen ciuita-
tem grandem, &
prædica in ea: quia
ascendit malitia eius coram me. * Et 3
surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis a
facie Domini, & descendit in Ioppen, &
inuenit nauem euntem in Tharsis: & de-
dit naulum eius, & descendit in eam
vt iret cum eis in Tharsis a facie Do-
mini. * Dominus autem misit ventum 4
magnum in mare: & facta est tempestas B
magna in mari, & nauis periclitabatur
conteri. * Et timuerunt nautæ, & cla- 5
mauerunt viri ad deum suum: & mise-
runt vasa, quæ erant in naui, in mare,
vt alleuiaretur ab eis: & Ionas descen-
dit ad interiora nauis, & dormiebat so-
pore graui. * Et accessit ad eum guber- 6
nator, & dixit ei: Quid tu sopore de-
primeris? surge, inuoca Deum tuum,
si forte recogitet Deus de nobis, & non
pereamus. * Et dixit vir ad collegam 7
suum: Venite, & mittamus sortes, & C
sciamus quare hoc malum sit nobis. Et
miserunt sortes: & cecidit sors super Io-
nam. * Et dixerunt ad eum: Indica 8
nobis cuius causa malum istud sit no-
bis: quod est opus tuum? quæ terra
tua? & quo vadis? vel ex quo populo
es tu? * Et dixit ad eos: Hebræus ego 9
sum, & Dominum Deum cæli ego ti-
meo, qui fecit mare & aridam. * Et ti- 10
muerunt viri timore magno, & dixe-
runt ad eum: Quid hoc fecisti? (Co-
gnouerunt enim viri quòd a facie Do-
mini fugeret, quia indicauerat eis.) * Et 11
dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi,
& cessabit mare a nobis? quia mare ibat,
& intumescebat. * Et dixit ad eos: Tol- 12
D lite me, & mittite in mare, & cessabit
mare a vobis: scio enim ego quoniam
propter me tempestas hæc grandis venit
13 super vos. * Et remigabant viri vt re-
uerterentur ad aridam, & non valebant:
quia mare ibat, & intumescebat super
14 eos. * Et clamauerunt ad Dominum, &
dixerunt: Quæsumus Domine, ne pe-
reamus in anima viri istius, & ne des
super nos sanguinem innocentem: quia
15 tu Domine, sicut voluisti, fecisti. * Et
tulerunt Ionam, & miserunt in mare:
16 & stetit mare a feruore suo. * Et ti-
muerunt viri timore magno Dominum,
& immolauerunt hostias Domino, &
vouerunt vota.

CAP. II.

1 ET præparauit Dominus piscem grã-
A dem vt deglutiret Ionam: ‖& erat ‖Mat. 12.c.40 & 16.a.4 Luc. 11.d.30
Ionas in ventre piscis tribus diebus, &
2 tribus noctibus. * Et orauit Ionas ad
Dominum Deum suum de ventre piscis.
3 * Et dixit:
‖Clamaui de tribulatione mea ad Do- ‖1. Cor. 15.a.4 Psal. 119.a.1
minum, & exaudiuit me: de ventre in-
feri clamaui, & exaudisti vocem meam.
4 * Et proiecisti me in profundum in
B corde maris, & flumen circumdedit me:
omnes gurgites tui, & fluctus tui super
me transierunt.
5 * Et ego dixi: Abiectus sum a conspe-
ctu oculorum tuorum: verumtamen rur-
sus videbo templum sanctum tuum.
6 * ‖ Circumdederunt me aquæ vsque ‖Psal. 68.a.1
ad animam: abyssus vallauit me, pela-
gus operuit caput meum.
7 * Ad extrema montium descendi: ter-
ræ vectes concluserunt me in æternum:
& subleuabis de corruptione vitã meam,
Domine Deus meus.
8 * Cũ angustiaretur in me anima mea,
Domini recordatus sum: vt veniat ad te
oratio

oratio mea ad templum sanctum tuum.
* Qui custodiunt vanitates frustra, 9
misericordiam suam derelinquunt.
* Ego autem in voce laudis immola- 10
bo tibi: quæcumque voui, reddam pro
salute Domino.
* Et dixit Dominus pisci: & euomuit 11
Ionam in aridam.

CAP. III.

ET factum est verbum Domini ad Io- 1
nam secundò, dicens: * Surge, & 2
vade in Niniuen ciuitatem magnam: & A
prædica in ea prædicationem, quam ego
loquor ad te. * Et surrexit Ionas, & 3
abijt in Niniuen iuxta verbum Domini:
& Niniue erat ciuitas magna itinere
trium dierum. * Et cœpit Ionas introi- 4
re in ciuitatem itinere diei vnius: & B
clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta
||Matt.12.c.41 Luc.11.c.32 dies, & Niniue subuertetur. * || Et cre- 5
diderunt viri Niniuitæ in Deum: & præ-
dicauerunt ieiunium, & vestiti sunt sac-
cis a maiore vsque ad minorem. * Et 6
peruenit verbum ad regem Niniue: &
surrexit de solio suo, & abiecit vestimẽ-
tum suum a se, & indutus est sacco, &
sedit in cinere. * Et clamauit, & dixit 7
in Niniue ex ore regis & principũ eius,
dicens: Homines, & iumenta, & boues,
& pecora non gustent quidquam: nec
pascantur, & aquam non bibant. * Et 8
operiantur saccis homines, & iumenta, C
& clament ad Dominum in fortitudine,
& conuertatur vir a via sua mala, & ab
iniquitate, quæ est in manibus eorum. 9
||Mat.12.b.11 Io.2.c.14 * || Quis scit si conuertatur, & ignoscat
Deus: & reuertatur a furore iræ suæ, &
non peribimus? * Et vidit Deus opera 10
eorum, quia cõuersi sunt de via sua ma-
la: & misertus est Deus super malitiam,
quam locutus fuerat vt faceret eis, &
non fecit.

CAP. IIII.

1 ET afflictus est Ionas afflictione ma-
2 gna, & iratus est: * & orauit ad Do-
A minum, & dixit: Obsecro Domine,
numquid non hoc est verbum meum,
cum adhuc essem in terra mea? propter
hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis.
|| scio enim quia tu Deus clemens, & ||Ps.85.a.5
B misericors es, patiens, & multæ misera- Ioel.2.c.13
3 tionis, & ignoscens super malitia. * Et
nunc Domine tolle quæso animam meã
a me: quia melior est mihi mors quàm
4 vita. * Et dixit Dominus: Putasne bene
5 irasceris tu? * Et egressus est Ionas de
C ciuitate, & sedit contra Orientem ciui-
tatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi,
& sedebat subter illud in vmbra, donec
6 videret quid accideret ciuitati. * Et præ-
parauit Dominus Deus hederam, & ascẽ-
dit super caput Ionæ, vt esset vmbra su-
per caput eius, & protegeret eum: labo-
rauerat enim: & lætatus est Ionas super
7 hedera, lætitia magna. * Et parauit Deus
vermem ascensu diluculi in crastinum: &
8 percussit hederam, & exaruit. * Et cum
ortus fuisset sol, præcepit Dominus vẽ-
to calido, & vrenti: & percussit sol su-
per caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit
animæ suæ vt moreretur, & dixit: Me-
9 lius est mihi mori, quàm viuere. * Et
D dixit Dominus ad Ionam: Putasne bene
irasceris tu super hedera? Et dixit: Be-
10 ne irascor ego vsque ad mortem. * Et
dixit Dominus: Tu doles super hede-
ram, in qua non laborasti, neque feci-
sti vt cresceret. quæ sub vna nocte nata
11 est, & sub vna nocte perijt. * Et ego
non parcam Niniue ciuitati magnæ, in
qua sunt plusquam centum viginti mil-
lia hominum, qui nesciunt quid sit in-
ter dexteram & sinistram suam, & iu-
menta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPVT PRIMVM.

ERBVM Domini, 1
A quod factum est ad
Michæam Morasthi-
ten, in diebus Ioa-
than, Achaz, & Eze-
chiæ regum Iuda:
quod vidit super Sa-
*Isa. 26. d. 21 mariam, & Ierusalem. * ‖ Audite popu- 2
li omnes, & attendat terra, & plenitu-
do eius: & sit Dominus Deus vobis in
testem, Dominus de templo sancto suo.
‖ Deut. 32. Isa. 1. a. 2 * ‖ Quia ecce Dominus egredietur de 3
loco suo: & descendet, & calcabit super
excelsa terræ. * Et consumentur mon- 4
tes subtus eum: & valles scindentur si- B
cut cera a facie ignis, & sicut aquæ, quæ
decurrunt in præceps. * In scelere Iacob 5
omne istud, & in peccatis domus Israel.
quod scelus Iacob? nonne Samaria? &
quæ excelsa Iudæ? nonne Ierusalem?
* & ponam Samariam quasi aceruum la- 6
pidum in agro cum plantatur vinea: &
& detraham in vallem lapides eius, &
fundamenta eius reuelabo. * Et omnia 7
sculptilia eius cōcidentur, & omnes mer-
cedes eius comburentur igne, & omnia
idola eius ponam in perditionem: quia
de mercedibus meretricis congregata
sunt, & vsque ad mercedem meretricis
reuertentur. * Super hoc plangam, & 8
vlulabo: vadam spoliatus, & nudus: fa- C
ciam planctum velut draconum, & lu-
ctum quasi struthionum. * Quia despe- 9
rata est plaga eius, quia venit vsque ad
Iudam, tetigit portam populi mei vsque
ad Ierusalem. * In Geth nolite annun- 10
ciare, lacrymis ne ploretis, in domo
Pulueris puluere vos conspergite. * Et 11
transite vobis habitatio Pulchra, confu-
sa ignominia: non est egressa quæ habi-
tat in exitu: planctū Domus vicina ac-
cipiet ex vobis, quæ stetit sibimet. * Quia 12
infirmata est in bonum, quæ habitat in
amaritudinibus: quia descendit malū a
13 Domino in portam Ierusalem. * Tumul-
D tus quadrigæ stuporis habitanti Lachis:
principium peccati est filiæ Sion, quia
14 in te inuenta sunt scelera Israel. * Pro-
pterea dabit emissarios super heredita-
tem Geth: domus Mendacij in deceptio-
15 nem regibus Israel. * Adhuc heredem
adducam tibi quæ habitas in Maresa:
vsque ad Odollam veniet gloria Israel.
16 * Decaluare, & tondére super filios de-
liciarum tuarum: dilata caluitium tuum
sicut aquila: quoniam captiui ducti
sunt ex te.

CAP. II.

1 VÆ qui cogitatis inutile, & opera-
A mini malum in cubilibus vestris:
in luce matutina faciunt illud, quoniam
2 contra Deum est manus eorum. * Et
concupierunt agros, & violenter tule-
runt, & rapuerunt domos: & calumnia-
bantur virum, & domum eius, virum,
3 & hereditatem eius. * Idcirco hæc dicit
Dominus: Ecce ego cogito super fami-
liam istam malum: vnde non auferetis
colla vestra, & non ambulabitis super-
4 bi, quoniam tempus pessimum est. * In
die illa sumetur super vos parabola, &
cantabitur canticum cum suauitate, di-
B centium: Depopulatione vastati sumus:
pars populi mei cōmutata est: quomo-
do recedet a me, cum reuertatur, qui
5 regiones nostras diuidat? * Propter hoc
non erit tibi mittens funiculum sortis
6 in cœtu Domini. * Ne loquamini lo-
quentes: Non stillabit super istos, non
7 comprehendet confusio. * Dicit domus
Iacob: Numquid abbreuiatus est spiri-
tus Domini, aut tales sunt cogitationes
eius? Nonne verba mea bona sunt cum
8 eo, qui recte graditur? * Et econtrario
populus

populus meus in aduersarium consurre- C
xit : desuper tunica pallium sustulistis :
& eos,qui transibant simpliciter, cōuer-
tistis in bellum . * Mulieres populi mei 9
eiecistis de domo deliciarum suarum : a
paruulis earum tulistis laudem meam in
perpetuum . * Surgite, & ite, quia non 10
habetis hic requiem: propter immundi-
tiam eius corrumpetur putredine pessi-
ma. * Vtinam non essem vir habens spi- 11
ritum, & mendacium potius loquerer : D
stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem :
& erit super quē stillatur populus iste .
* Congregatione congregabo Iacob to- 12
tum te: in vnum conducam reliquias Is-
rael, pariter ponam illum quasi gregem
in ouili, quasi pecus in medio caularū,
tumultuabuntur a multitudine homi-
num . * Ascendet enim pandens iter an- 13
te eos : diuident, & transibunt portam,
& ingredientur per eam : & transibit
rex eorum coram eis, & Dominus in
capite eorum.

CAP. III.

ET dixi : Audite principes Iacob, & 1
duces domus Israel : Numquid non A
vestrum est scire iudicium, * qui odio 2
habetis bonum, & diligitis malum: qui
violenter tollitis pelles eorum desuper
eis, & carnem eorū desuper ossibus eo-
rum ? * Qui comederunt carnem popu- 3
li mei, & pellem eorum desuper exco-
riauerunt : & ossa eorum confregerunt,
& conciderunt sicut in lebēte, & quasi
carnem in medio ollæ . * Tunc clama- 4
bunt ad Dominum, & nō exaudiet eos: B
& abscōdet faciem suam ab eis in tem-
pore illo, sicut nequiter egerunt in ad-
inuentionibus suis . * Hæc dicit Domi- 5
nus super prophetas, qui seducunt po-
pulum meum: qui mordent dentibus
suis, & prædicant pacem: & si quis non
dederit in ore eorum quippiam, sancti-
ficant super eum prælium . * Propterea 6
nox vobis pro visione erit, & tenebræ
vobis pro diuinatione: & occumbet sol
super prophetas, & obtenebrabitur su-
per eos dies . * Et confundentur qui vi- 7
dent visiones, & confundentur diui- C
ni : & operient omnes vultus suos, quia
non est responsum Dei . * Verumtamen 8
ego repletus sum fortitudine spiritus
Domini, iudicio, & virtute : vt annun-
ciem Iacob scelus suum, & Israel pec-
9 catum suum . * Audite hoc principes
domus Iacob, & iudices domus Israel :
qui abominamini iudicium, & omnia
10 recta peruertitis . * Qui ædificatis Sion
D in sanguinibus, & Ierusalem in iniqui-
11 tate . * ‖ Principes eius in muneribus ‖Eze.22.f.27 Soph.3.a.3
iudicabant, & sacerdotes eius in mer-
cede docebant, & prophetæ eius in pe-
cunia diuinabant: & super Dominum
requiescebant, dicentes : Numquid non
Dominus in medio nostrum ? non ve-
12 nient super nos mala . * Propter hoc,
causa vestri, ‖ Sion quasi ager arabitur, ‖Ier.26.f.18
& Ierusalem quasi aceruus lapidū erit,
& mons templi in excelsa siluarum.

CAP. IIII.

1 ET erit : In nouissimo dierum erit ‖Isa.2.a.2
A mons domus Domini præparatus in
vertice montium, & sublimis super col-
2 les: & fluent ad eum populi. * Et pro-
perabunt gentes multæ, & dicent : Ve-
nite, ascendamus ad montem Domini,
& ad domum Dei Iacob : & docebit
nos de vijs suis, & ibimus in semitis
eius : quia de Sion egredietur lex, &
3 verbum Domini de Ierusalem . * Et
iudicabit inter populos multos, & cor-
ripiet gentes fortes vsque in longin-
B quum: & concident gladios suos in vo-
meres, & hastas suas in ligones : non
sumet gens aduersus gentem gladium :
4 & non discent vltra belligerare . * Et
sedebit vir subtus vitem suam, & subtus
ficum suam, & non erit qui deterreat:
quia os Domini exercituum locutū est.
5 * Quia omnes populi ambulabunt vnus-
quisque in nomine Dei sui : nos autem
ambulabimus in nomine Domini Dei
6 nostri in æternum & vltra . * In die
illa, dicit Dominus, congregabo clau-
dicantem : & eam, quam eieceram, col-
7 ligam: & quam afflixeram : * ‖ Et ponam ‖Soph.3.d.19
claudicantem in reliquias : & eam, quæ Luc.1.c.33.
laborauerat, in gentem robustam : ‖ & ‖Dan.7.d.14
regnabit Dominus super eos in monte
C Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum.
8 * Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion
vsque ad te veniet : & veniet potestas
9 prima, regnum filiæ Ierusalem . * Nunc
quare

quare mœrore contraheris ? numquid
rex non est tibi , aut consiliarius tuus
perijt, quia comprehendit te dolor sicut
parturientem ? * Dole, & satage filia 10
Sion quasi parturiens : quia nunc egre-
dieris de ciuitate, & habitabis in regio-
ne, & venies vsque ad Babylonem , ibi
liberaberis : ibi redimet te Dominus de
manu inimicorum tuorum . * Et nunc 11
congregatæ sunt super te gentes multæ,
quæ dicunt : Lapidetur : & aspiciat in
Sion oculus noster . * Ipsi autem non 12
cognouerunt cogitationes Domini , & D
non intellexerunt consilium eius : quia
congregauit eos quasi fœnum areæ .
* Surge, & tritura filia Sion : quia cor- 13
nu tuum ponam ferreum , & vngulas
tuas ponam æreas : & comminues popu-
los multos, & interficies Domino rapi-
nas eorum , & fortitudinem eorum Do-
mino vniuersæ terræ .

CAP. V.

NVnc vastaberis filia latronis : obsi- 1
dionem posuerũt super nos, in vir- A
ga percutient maxillam iudicis Israel .
‖ Matt.2.a.6 Ioan.7.f.42 * ‖ ET TV BETHLEHEM Ephrata 2
paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi
egredietur qui sit dominator in Israel,&
egressus eius ab initio, a diebus æterni-
tatis . * Propter hoc dabit eos vsque ad 3
tempus, in quo parturiens pariet: & re-
liquiæ fratrum eius conuertentur ad fi-
lios Israel . * Et stabit, & pascet in forti- 4
tudine Domini, in sublimitate nominis B
Domini Dei sui : & conuertentur, quia
nunc magnificabitur vsque ad terminos
terræ . * Et erit iste pax : cum venerit 5
Assyrius in terram nostram , & quando
calcauerit in domibus nostris : & susci-
tabimus super eum septem pastores, &
octo primates homines . * Et pascẽt ter- 6
ram Assur in gladio, & terram Nemrod
in lanceis eius : & liberabit ab Assur cum
venerit in terram nostram, & cum cal-
cauerit in finibus nostris . * Et erunt re- 7
liquiæ Iacob in medio populorum mul-
torum quasi ros a Domino, & quasi stil- C
læ super herbam , quæ non expectat vi-
rum, & non præstolatur filios hominũ .
* Et erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in 8
medio populorum multorum, quasi leo
in iumentis siluarum, & quasi catulus
leonis in gregibus pecorum : qui cum
transierit, & conculcauerit, & ceperit,
9 non est qui eruat . * Exaltabitur manus
tua super hostes tuos, & omnes inimici
10 tui interibunt . * Et erit in die illa, dicit
Dominus : Auferam equos tuos de me-
D dio tui , & disperdam quadrigas tuas .
11 * Et perdam ciuitates terræ tuæ , & de-
struam omnes munitiones tuas, & aufe-
ram maleficia de manu tua , & diuina-
12 tiones non erunt in te . * Et perire fa-
ciam sculptilia tua , & statuas tuas de
medio tui : & non adorabis vltra opera
13 manuum tuarum . * Et euellam lucos
tuos de medio tui : & conteram ciuita-
14 tes tuas . * Et faciam in furore & in in-
dignatione vltionem in omnibus genti-
bus, quæ non audierunt .

CAP. VI.

1 AVdite quæ Dominus loquitur: Sur-
A ge, contende iudicio aduersum mõ
2 tes, & audiant colles vocem tuam . * Au-
diant montes iudicium Domini, & for-
tia fundamenta terræ : quia iudiciũ Do-
mini cum populo suo, & cum Israel di-
3 iudicabitur . * ‖ Popule meus quid feci ‖ Iere.2.a.4
tibi, aut quid molestus fui tibi ? respon-
4 de mihi . * Quia eduxi te de Terra Æ-
gypti, & de domo seruientium liberaui
te : & misi ante faciem tuam Moysen,
5 & Aaron , & Mariam ? * ‖ Popule meus ‖ Nu.22.& 23
memẽto quæso quid cogitauerit Balach
B rex Moab, & quid responderit ei Balaam
filius Beor , de Setim vsque ad Galga-
lam , vt cognosceres iustitias Domini .
6 * Quid dignum offeram Domino ? cur-
uabo genu Deo excelso ? numquid offe-
ram ei holocautomata, & vitulos anni-
7 culos ? * Numquid placari potest Do-
minus in millibus arietum, aut in mul-
tis millibus hircorum pinguium ? num-
quid dabo primogenitũ meum pro sce-
lere meo, fructum ventris mei pro pec-
8 cato animæ meæ ? * Indicabo tibi o ho-
mo quid sit bonum , & quid Dominus
requirat a te : Vtique facere iudicium,
& diligere misericordiam, & solicitum
9 ambulare cum Deo tuo . * Vox Domini
C ad ciuitatem clamat, & salus erit timen-
tibus nomen tuum : Audite tribus, &
10 quis approbabit illud ? * Adhuc ignis
in domo impij thesauri iniquitatis, &
mensura

mensura minor iræ plena. * Numquid 11
iustificabo stateram impiam, & saccelli
pondera dolosa? * In quibus diuites 12
eius repleti sunt iniquitate, & habitan-
tes in ea loquebantur mendacium, &
lingua eorum fraudulenta in ore eorũ.
* Et ego ergo cœpi percutere te perdi- 13
tione super peccatis tuis. * Tu come- 14
des, & non saturaberis: & humiliatio D
tua in medio tui: & apprehendes, &
non saluabis: & quos saluaueris, in gla-
dium dabo. * ‖ Tu seminabis, & non 15
metes: tu calcabis oliuam, & non vn-
géris oleo: & mustum, & non bibes vi-
num. * Et custodisti præcepta Amri, & 16
omne opus domus Achab: & ambulasti
in voluntatibus eorum, vt darem te in
perditionẽ, & habitantes in ea in sibilũ,
& opprobrium populi mei portabitis.

‖ Deut. 28. d. 38
Agg. 1. b. 6

CAP. VII.

VÆ mihi, quia factus sum sicut qui 1
colligit in autumno racemos vin- A
demiæ: nõ est botrus ad comedendum,
præcoquas ficus desiderauit anima mea.
* Periit sanctus de terra, & rectus in ho- 2
minibus non est: omnes in sanguine in-
sidiantur, vir fratrem suum ad mortem
venatur. * Malum manuum suarum di- 3
cunt bonum: princeps postulat, & iu-
dex in reddendo est: & magnus locutus
est desiderium animæ suæ, & conturba-
uerunt eam. * Qui optimus in eis est, 4
quasi paliurus: & qui rectus, quasi spi-
na de sepe. Dies speculationis tuæ, vi-
sitatio tua venit: nunc erit vastitas eo-
rum. * Nolite credere amico: & nolite 5
confidere in duce: ab ea, quæ dormit B
in sinu tuo, custodi claustra oris tui.
* ‖ Quia filius contumeliam facit patri, 6
& filia consurgit aduersus matrẽ suam,
nurus aduersus socrũ suam: ‖ & inimici
hominis domestici eius. * Ego autem ad 7

‖ Mat. 10. c. 21
‖ Mat. 10. d. 36

Dominũ aspiciam, expectabo Deum sal-
uatorem meum: audiet me Deus meus.
8 * Ne læteris inimica mea super me, quia
cecidi: consurgam, cum sedero in tene-
9 bris, Dominus lux mea est. * Iram Do-
mini portabo, quoniam peccaui ei, do-
nec causam meam iudicet, & faciat iu-
dicium meum: educet me in lucem, vi-
10 debo iustitiam eius. * Et aspiciet inimi-
ca mea, & operietur confusione, quæ di-
cit ad me: Vbi est Dominus Deus tuus?
Oculi mei videbũt in eam: nunc erit in
conculcationem vt lutum platearum.
11 * Dies, vt ædificẽtur maceriæ tuæ: in die
12 illa longe fiet lex. * In die illa & vsque
C ad te veniet de Assur, & vsque ad ciuitã-
tes munitas: & a ciuitatibus munitis vs-
que ad flumen, & ad mare de mari, & ad
13 montem de monte. * Et terra erit in de-
solationem propter habitatores suos, &
propter fructum cogitationum eorum.
14 * Pasce populum tuum in virga tua, gre-
gem hereditatis tuæ habitantes solos in
saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan
15 & Galaad iuxta dies antiquos. * Secun-
dum dies egressionis tuæ de Terra Ægy-
16 pti ostendam ei mirabilia. * Videbunt
gentes, & confundentur super omni for-
titudine sua: ponent manum super os,
17 aures eorum surdæ erunt. * Lingẽt pul-
D uerem sicut serpentes, velut reptilia ter-
ræ perturbabuntur in ædibus suis: Do-
minum Deum nostrum formidabunt, &
18 timebunt te. * ‖ Quis Deus similis tui,
qui aufers iniquitatem, & transis pecca-
tum reliquiarum hereditatis tuæ? non
immittet vltra furorem suum, quoniam
19 volens misericordiam est. * Reuertetur,
& miserebitur nostri: deponet iniquita-
tes nostras, & proiiciet in profundum
20 maris omnia peccata nostra. * Dabis
veritatem Iacob, misericordiam Abra-
ham: quæ iurasti patribus nostris a die-
bus antiquis.

‖ Ier. 10. a. 6
Act. 10. g. 41

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT PRIMVM.

NVS Niniue: Liber 1
visionis Nahum El- A
cesæi. * Deus æmu- 2
lator, & vlciscens
Dominus: vlciscens
Dominus, & habens,
furorem: vlciscens
Dominus in hostes suos, & irascens ipse
inimicis suis.* Dominus patiens, & ma- 3
gnus fortitudine, & mundans non faciet
innocentem. Dominus in tempestate,
& turbine viæ eius, & nebulæ puluis pe-
dum eius. * Increpans mare, & exiccans 4
illud: & omnia flumina ad desertum de-
ducens. Infirmatus est Basan, & Car- 5
melus: & flos Libani elanguit. * Mon- B
tes commoti sunt ab eo, & colles deso-
lati sunt: & contremuit terra a facie
eius, & orbis, & omnes habitantes in
eo. * Ante faciem indignationis eius 6
quis stabit? & quis resistet in ira furoris
eius? indignatio eius effusa est vt ignis:
& petræ dissolutæ sunt ab eo. * Bonus 7
Dominus, & confortans in die tribula-
tionis: & sciens sperantes in se.* & in 8
diluuio prætereunte, consummationem C
faciet loci eius: & inimicos eius perse-
quentur tenebræ.* Quid cogitatis con- 9
tra Dominum? consummationem ipse
faciet: non consurget duplex tribulatio.
* Quia sicut spinæ seinuicē complectun- 10
tur, sic conuiuium eorum pariter potan-
tium: consumentur quasi stipula aridi-
tate plena. * Ex te exibit cogitans con- 11
tra Dominum malitiam: mente pertra-
ctans præuaricationem.* Hæc dicit Do- 12
minus: Si perfecti fuerint: & ita plures, D
sic quoque attondentur, & pertransibit:
afflixi te, & non affligam te vltra.* Et 13
nunc cōteram virgam eius de dorso tuo,
& vincula tua disrumpam. * Et præci- 14
piet super te Dominus, non seminabi-
tur ex nomine tuo amplius: de domo
Dei tui interficiam sculptile, & confla-
tile, ponam sepulchrum tuum, quia
15 inhonoratus es. * ‖ Ecce super montes ‖ Isa.52.b.7
pedes euangelizantis, & annunciantis Rom.10.b.15
pacem: celebra Iuda festiuitates tuas,
& redde vota tua: quia non adijciet vl-
tra vt pertranseat in te Belial: vniuer-
sus interijt.

CAP. II.

1 ASCendit qui dispergat coram te,
A qui custodiat obsidionem: con-
templare viam, conforta lumbos, ro-
2 bora virtutem valde. * Quia reddidit
Dominus superbiam Iacob, sicut super-
biam Israel: quia vastatores dissipaue-
runt eos, & propagines eorum corru-
3 perunt.* Clypeus fortium eius ignitus,
viri exercitus in coccineis: igneæ habe-
næ currus in die præparationis eius, &
4 agitatores consopiti sunt. * In itineri-
B bus conturbati sunt: quadrigæ collisæ
sunt in plateis: aspectus eorum quasi
lampades, quasi fulgura discurrentia.
5 * Recordabitur fortium suorum, ruent
in itineribus suis: velociter ascendent
muros eius, & præparabitur vmbracu-
6 lum. * Portæ fluuiorum apertæ sunt, &
7 templum ad solum dirutum.* Et miles
captiuus abductus est: & ancillæ eius
minabantur gementes vt columbæ, mur-
8 murantes in cordibus suis. * Et Niniue
C quasi piscina aquarum aquæ eius: ipsi
vero fugerunt: state, state, & non est
9 qui reuertatur. * Diripite argentum, di-
ripite aurum: & non est finis diuitiarum
10 ex omnibus vasis desiderabilibus.* Dissi-
pata est, & scissa, & dilacerata: & cor
tabescens, & dissolutio geniculorum, &
defectio in cunctis renibus: & facies om-
11 nium eorum sicut nigredo ollæ. * Vbi
est habitaculum leonum, & pascua catu-
lorum

lorum leonum, ad quam iuit leo vt D
ingrederetur illuc, catulus leonis, &
non est qui exterreat? * Leo cepit suf- 12
ficienter catulis suis, & necauit leænis
suis: & impleuit præda speluncas suas,
& cubile suum rapina. * Ecce ego ad 13
te, dicit Dominus exercituum, & suc-
cendam vsque ad fumum quadrigas tuas,
& leunculos tuos comedet gladius: &
exterminabo de terra prædam tuam,
& non audietur vltra vox nunciorum
tuorum.

CAP. III.

Ezec.24.b.9 Hab.2.c.12

VÆ ciuitas sanguinum, vniuersa 1
mendacij dilaceratione plena: non A
recedet a te rapina. * Vox flagelli, & 2
vox impetus rotæ, & equi frementis, &
quadrigæ feruentis, & equitis ascenden-
tis: * & micantis gladij, & fulgurantis 3
hastæ, & multitudinis interfectæ, & gra-
uis ruinæ: nec est finis cadauerum, &
corruent in corporibus suis. * Propter 4
multitudinem fornicationum meretricis
speciosæ, & gratæ, & habentis malefi-
cia, quæ vendidit gentes in fornicatio-
nibus suis, & familias in maleficijs suis:

Isa.47.a.3

*[B] Ecce ego ad te, dicit Dominus exer- 5
cituum, & reuelabo pudenda tua in fa- B
cie tua, & ostendam Gentibus nudita-
tem tuam, & regnis ignominiam tuam.
* Et proijciam super te abominationes, 6
& contumelijs te afficiam, & ponam te
in exemplum. * Et erit: omnis, qui vi- 7
derit te, resiliet a te, & dicet: Vastata
est Niniue: quis commouebit super te
caput? vnde quæram consolatorem tibi?
* Numquid melior es Alexandria po- 8
pulorum, quæ habitat in fluminibus?
aquæ in circuitu eius: cuius diuitiæ, ma-
re: aquæ muri eius. * Æthiopia fortitu- 9
do eius, & Ægyptus, & non est finis:
Aphrica, & Libyes fuerunt in auxilio
10 tuo. * Sed & ipsa in transmigrationem
ducta est in captiuitatem: paruuli eius
elisi sunt in capite omnium viarum, &
C super inclytos eius miserunt sortem, &
omnes optimates eius confixi sunt in
11 compedibus. * Et tu ergo inebriabe-
ris, & eris despecta: & tu quæres auxi-
12 lium ab inimico. * Omnes munitiones
tuæ sicut ficus cum grossis suis: si con-
cussæ fuerint, cadent in os comedentis.
13 * Ecce populus tuus mulieres in medio
tui: inimicis tuis adapertione panden-
tur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis ve-
14 ctes tuos. * Aquam propter obsidio-
nem hauri tibi, extrue munitiones tuas:
intra in lutum, & calca, subigens tene
15 laterem. * Ibi comedet te ignis: peri-
bis gladio, deuorabit te vt bruchus:
congregare vt bruchus: multiplicare vt
16 locusta. * Plures fecisti negotiationes
D tuas quàm stellæ sint cæli: bruchus ex-
17 pansus est, & auolauit. * Custodes tui
quasi locustæ: & paruuli tui quasi locu-
stæ locustarum, quæ considunt in sepi-
bus in die frigoris: sol ortus est, & auo-
lauerunt, & non est cognitus locus ea-
18 rum vbi fuerint. * Dormitauerunt pa-
stores tui, rex Assur: sepelientur prin-
cipes tui: latitauit populus tuus in mô-
tibus, & non est qui congreget.
19 * Non est obscura contritio
tua, pessima est plaga
tua: omnes qui au-
dierunt audi-
tionem
tuam, compresserunt manum su-
per te: quia super quem
non transijt mali-
tia tua sem-
per?

PRO-

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

ONVS, quod vidit 1
Habacuc propheta. A
* Vsquequo Domi- 2
ne clamabo, & non
exaudies? vocife-
rabor ad te vim pa-
tiens, & non salua-
bis? * Quare ostendisti mihi iniquita- 3
tem, & laborem, videre prædam, &
iniustitiam contra me? & factum est
iudicium, & contradictio potentior.
* Propter hoc lacerata est lex, & non 4
peruenit vsque ad finem iudicium: quia
impius præualet aduersus iustum, pro-
pterea egreditur iudicium peruersum.
‖ Act. 13. f. 41. * ‖ Aspicite in gentibus, & videte: ad- 5
miramini, & obstupescite: quia opus B
factum est in diebus vestris, quod nemo
credet cum narrabitur. * Quia ecce 6
ego suscitabo Chaldæos, gentem ama-
ram, & velocem, ambulantem super
latitudinem terræ, vt possideat taberna-
cula non sua. * Horribilis, & terribilis 7
est: ex semetipsa iudicium, & onus
eius egredietur. * Leuiores pardis equi 8
eius, & velociores lupis vespertinis; &
diffundentur equites eius: equites nam-
que eius de longe venient, volabunt C
quasi aquila festinans ad comedendum.
* Omnes ad prædam venient, facies 9
eorum ventus vrens: & congregabit
quasi arenam, captiuitatem. * Et ipse 10
de regibus triumphabit, & tyranni ri-
diculi eius erunt: ipse super omnem
munitionem ridebit, & comportabit
aggerem, & capiet eam. * Tunc mu- 11
tabitur spiritus, & pertransibit; & cor-
ruet: hæc est fortitudo eius dei sui.
* Numquid non tu a principio Domine 12
Deus meus, sancte meus, & non mo-
riemur? Domine in iudicium posuisti
eum: & fortem vt corriperes, funda- D
sti eum. * Mundi sunt oculi tui, ne vi- 13
deas malum, & respicere ad iniquitatem
non poteris. quare respicis super ini-
qua agentes, & taces deuorante impio
14 iustiorem se? * Et facies homines quasi
pisces maris, & quasi reptile non ha-
15 bens principem. * Totum in hamo
subleuauit, traxit illud in sagena sua,
& congregauit in rete suum. Super
16 hoc lætabitur & exultabit. * propterea
immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit
reti suo: quia in ipsis incrassata est pars
17 eius, & cibus eius electus. * Propter
hoc ergo expandit sagenam suam, &
semper interficere Gentes non parcet.

CAP. II.

1 SVper custodiam meam stabo, & fi-
A gam gradum super munitionem:
& contemplabor, vt videam quid
dicatur mihi, & quid respondeam ad
2 arguentem me. * Et respondit mihi
Dominus, & dixit: Scribe visum, &
explana eum super tabulas: vt percur-
3 rat qui legerit eum. * Quia adhuc vi-
sus procul, & apparebit in finem, &
non mentietur. si moram fecerit, ex-
pecta illum: quia veniens veniet, &
4 non tardabit. * Ecce qui incredulus
est, non erit recta anima eius in semet-
ipso: ‖ iustus autem in fide sua viuet. ‖ Io. 3. d. 36. Rom. 1. b. 17 Gal. 3. b. 11 Heb. 10. d. 38
5 * Et quomodo vinum potantem deci-
B pit: sic erit vir superbus, & non de-
corabitur: qui dilatauit quasi infernus
animam suam: & ipse quasi mors, &
non adimpletur: & congregabit ad
se omnes gentes, & coaceruabit ad
6 se omnes populos. * Numquid non
omnes isti super eum parabolam su-
ment, & loquelam ænigmatum
eius: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat
non sua? vsquequo & aggrauat contra

lorum leonum, ad quam iuit leo vt D
ingrederetur illuc, catulus leonis, &
non est qui exterreat? * Leo cepit suf- 12
ficienter catulis suis, & necauit leænis
suis: & impleuit præda speluncas suas,
& cubile suum rapina. * Ecce ego ad 13
te, dicit Dominus exercituum, & suc-
cendam vsque ad fumum quadrigas tuas,
& leunculos tuos comedet gladius: &
exterminabo de terra prædam tuam,
& non audietur vltra vox nunciorum
tuorum.

CAP. III.

Ezec.24.b.9 Hab.2.c.11

VÆ ciuitas sanguinum, vniuersa 1
mendacij dilaceratione plena: non A
recedet a te rapina. * Vox flagelli, & 2
vox impetus rotæ, & equi frementis, &
quadrigæ feruentis, & equitis ascenden-
tis: * & micantis gladij, & fulgurantis 3
hastæ, & multitudinis interfectæ, & gra-
uis ruinæ: nec est finis cadauerum, &
corruent in corporibus suis. * Propter 4
multitudinem fornicationum meretricis
speciosæ, & gratæ, & habentis malefi-
cia, quæ vendidit gentes in fornicatio-
nibus suis, & familias in maleficijs suis:
Isa.47.a.3 * Ecce ego ad te, dicit Dominus exer- 5
cituum, & reuelabo pudenda tua in fa- B
cie tua, & ostendam Gentibus nudita-
tem tuam, & regnis ignominiam tuam.
* Et proijciam super te abominationes, 6
& contumelijs te afficiam, & ponam te
in exemplum. * Et erit: omnis, qui vi- 7
derit te, resiliet a te, & dicet: Vastata
est Niniue: quis commouebit super te
caput? vnde quæram consolatorem tibi?
* Numquid melior es Alexandria po- 8
pulorum, quæ habitat in fluminibus?
aquæ in circuitu eius: cuius diuitiæ, ma-
re: aquæ muri eius. * Æthiopia fortitu- 9
do eius, & Ægyptus, & non est finis:
Aphrica, & Libyes fuerunt in auxilio
10 tuo. * Sed & ipsa in transmigrationem
ducta est in captiuitatem: paruuli eius
elisi sunt in capite omnium viarum, &
C super inclytos eius miserunt sortem, &
omnes optimates eius confixi sunt in
11 compedibus. * Et tu ergo inebriabe-
ris, & eris despecta: & tu quæres auxi-
12 lium ab inimico. * Omnes munitiones
tuæ sicut ficus cum grossis suis: si con-
cussæ fuerint, cadent in os comedentis.
13 * Ecce populus tuus mulieres in medio
tui: inimicis tuis adapertione panden-
tur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis ve-
14 ctes tuos. * Aquam propter obsidio-
nem hauri tibi, extrue munitiones tuas:
intra in lutum, & calca, subigens tene
15 laterem. * Ibi comedet te ignis: peri-
bis gladio, deuorabit te vt bruchus:
congregare vt bruchus: multiplicare vt
16 locusta. * Plures fecisti negotiationes
D tuas quàm stellæ sint cæli: bruchus ex-
17 pansus est, & auolauit. * Custodes tui
quasi locustæ: & paruuli tui quasi locu-
stæ locustarum, quæ considunt in sepi-
bus in die frigoris: sol ortus est, & auo-
lauerunt, & non est cognitus locus eo-
18 rum vbi fuerint. * Dormitauerunt pa-
stores tui, rex Assur: sepelientur prin-
cipes tui: latitauit populus tuus in mõ-
tibus, & non est qui congreget.
19 * Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transijt malitia tua semper?

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

NVS, quod vidit 1
Habacuc propheta. A
* Vsquequo Domi- 2
ne clamabo, & non
exaudies? vocife-
rabor ad te vim pa-
tiens, & non salua-
bis? * Quare ostendisti mihi iniquita- 3
tem, & laborem, videre prædam, &
iniustitiam contra me? & factum est
iudicium, & contradictio potentior.
* Propter hoc lacerata est lex, & non 4
peruenit vsque ad finem iudicium: quia
impius præualet aduersus iustum, pro-
pterea egreditur iudicium peruersum.
‖ Act. 13. f. 41 * ‖ Aspicite in gentibus, & videte: ad- 5
miramini, & obstupescite: quia opus B
factum est in diebus vestris, quod nemo
credet cum narrabitur. * Quia ecce 6
ego suscitabo Chaldæos, gentem ama-
ram, & velocem, ambulantem super
latitudinem terræ, vt possideat taberna-
cula non sua. * Horribilis, & terribilis 7
est: ex semetipsa iudicium, & onus
eius egredietur. * Leuiores pardis equi 8
eius, & velociores lupis vespertinis; &
diffundentur equites eius: equites nam-
que eius de longe venient, volabunt C
quasi aquila festinans ad comedendum.
* Omnes ad prædam venient, facies 9
eorum ventus vrens: & congregabit
quasi arenam, captiuitatem. * Et ipse 10
de regibus triumphabit, & tyranni ri-
diculi eius erunt: ipse super omnem
munitionem ridebit, & comportabit
aggerem, & capiet eam. * Tunc mu- 11
tabitur spiritus, & pertransibit; & cor-
ruet: hæc est fortitudo eius dei sui.
* Numquid non tu a principio Domine 12
Deus meus, sancte meus, & non mo-
riemur? Domine in iudicium posuisti
eum: & fortem vt corriperes, funda- D
sti eum. * Mundi sunt oculi tui, ne vi- 13
deas malum, & respicere ad iniquitatem
non poteris. quare respicis super ini-
qua agentes, & taces deuorante impio
14 iustiorem se? * Et facies homines quasi
pisces maris, & quasi reptile non ha-
15 bens principem. * Totum in hamo
subleuauit, traxit illud in sagena sua,
& congregauit in rete suum. Super
16 hoc lætabitur & exultabit. * propterea
immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit
reti suo: quia in ipsis incrassata est pars
17 eius, & cibus eius electus. * Propter
hoc ergo expandit sagenam suam, &
semper interficere Gentes non parcet.

CAP. II.

1 SVper custodiam meam stabo, & fi-
A gam gradum super munitionem:
& contemplabor, vt videam quid
dicatur mihi, & quid respondeam ad
2 arguentem me. * Et respondit mihi
Dominus, & dixit: Scribe visum, &
explana eum super tabulas: vt percur-
3 rat qui legerit eum. * Quia adhuc vi-
sus procul, & apparebit in finem, &
non mentietur. si moram fecerit, ex-
pecta illum: quia veniens veniet, &
4 non tardabit. * Ecce qui incredulus
est, non erit recta anima eius in semet-
ipso: ‖ iustus autem in fide sua viuet. ‖ Io. 3. d. 36
5 * Et quomodo vinum potantem deci- Rom. 1. b. 17
B pit: sic erit vir superbus, & non de- Gal. 3. b. 11 Heb. 10. d. 38
corabitur: qui dilatauit quasi infernus
animam suam: & ipse quasi mors, &
non adimpletur: & congregabit ad
se omnes gentes, & coaceruabit ad
6 se omnes populos. * Numquid non
omnes isti super eum parabolam su-
ment, & loquelam ænigmatum
eius: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat
non sua? vsquequo & aggrauat contra

se densum lutum? * Numquid non re- 7
pente consurgent qui mordeant te: &
suscitabuntur lacerantes te, & eris in ra-
pinam eis? * Quia tu spoliasti gentes 8
multas, spoliabunt te omnes, qui reli-
qui fuerint de populis propter sangui-
nem hominis & iniquitatem terræ ciui-
tatis, & omnium habitantium in ea.
* Væ qui congregat auaritiam malam 9
domui suæ, vt sit in excelso nidus eius,
& liberari se putat de manu mali. * Co- 10
gitasti confusionem domui tuæ, conci- C
disti populos multos, & peccauit ani-
ma tua. * Quia lapis de pariete clama- 11
bit: & lignum, quod inter iuncturas
ǁEze. 24. b. 9 Nah. 3. a. 1 ædificiorum est, respondebit. * ǁ Væ 12
qui ædificat ciuitatem in sanguinibus &
præparat vrbem in iniquitate. * Num- 13
quid non hæc sunt a Domino exerci-
tuum? Laborabunt enim populi in
multo igne: & gentes in vacuum, &
deficient. * Quia replebitur terra, vt 14
cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ
operientes mare. * Væ qui potum dat 15
amico suo mittens fel suum, & inebrians
vt aspiciat nuditatem eius. * Repletus 16
es ignominia pro gloria: bibe tu quo- D
que: & consopire: circumdabit te calix
dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ
super gloriam tuam. * Quia iniquitas 17
Libani operiet te, & vastitas animalium
deterrebit eos de sanguinibus hominum,
& iniquitate terræ, & ciuitatis, & om-
nium habitantium in ea. * Quid prodest 18
sculptile, quia sculpsit illud fictor suus,
conflatile, & imaginē falsam? quia spe-
rauit in figmēto fictor eius vt faceret si-
mulachra muta. * Væ qui dicit ligno: 19
Expergiscere: Surge, lapidi tacenti:
numquid ipse docere poterit? Ecce iste
coopertus est auro, & argento:
& omnis spiritus non est in
ǁPs. 10. b. 4 visceribus eius. * ǁDo- 20
minus autem in
templo san-
cto suo:
sileat a facie eius om-
nis terra.

1 ORATIO
HABACVC PROPHETÆ
PRO IGNORANTIIS.

CAP. III.

2 A DOMINE audiui auditionem tuā, & timui.

Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud:

In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

3 * Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan:

Operuit cælos gloria eius: & laudis eius plena est terra.

4 *Splendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius:

5 Ibi abscondita est fortitudo eius: * ante faciem eius ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes eius.

6 * Stetit, & mensus est terram.

Aspexit, & dissoluit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.

Incuruati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis eius.

7 B * Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.

8 * Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos: & quadrigæ tuæ saluatio.

9 * Suscitans suscitabis arcum tuum: iuramenta tribubus quæ locutus es:

10 Fluuios scindes terræ: * viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transijt.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas leuauit.

11 C * Sol, & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

12 * In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.

13 * Egressus es in salutem populi tui: in salutem cum Christo tuo:

Percussisti caput de domo impij: denudasti fundamentum eius vsque ad collum.

Male-

* Maledixisti sceptris eius, capiti bel- 14
latorum eius, venientibus vt turbo ad
dispergendum me.
Exultatio eorum sicut eius, qui de-
uorat pauperem in abscondito.
* Viam fecisti in mari equis tuis, in 15
luto aquarum multarum. D
* Audiui, & conturbatus est venter 16
meus: a voce contremuerunt labia
mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis,
& subter me scateat.
Vt requiescam in die tribulationis:
vt ascendam ad populum accinctum
nostrum.
17 * Ficus enim non florebit: & non
erit germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ: & arua non
afferent cibum.
Abscindetur de ouili pecus: & non
erit armentum in præsepibus.
18 * Ego autem in Domino gaudebo:
& exultabo in Deo Iesu meo.
19 * Deus Dominus fortitudo mea: &
ponet pedes meos quasi ceruorum.
Et super excelsa mea deducet me vi-
ctor in psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPVT PRIMVM.

VERBVM Domini, quod 1
factum est ad Sopho- A
niam filium Chusi, filij
Godoliæ, filij Amariæ,
filij Ezeciæ, in diebus
Iosiæ filij Amon regis
Iudæ. * Congregans congregabo omnia 2
a facie terræ, dicit Dominus: * congre- 3
gans hominem, & pecus, congregans
volatilia cæli, & pisces maris: & ruinæ
impiorum erunt: & disperdam homi-
nes a facie terræ, dicit Dominus. * Et ex- 4
tendam manum meam super Iudam, &
super omnes habitantes Ierusalem: & di-
sperdam de loco hoc reliquias Baal, &
nomina æditorum cum sacerdotibus:
* & eos, qui adorant super tecta militiam 5
cæli, & adorant, & iurant in Domino, & B
iurant in Melchom. * Et qui auertuntur 6
de post tergum Domini, & qui non
quæsierunt Dominum, nec inuestigaue-
runt eum. * Silete a facie Domini Dei: 7
quia iuxta est dies Domini, quia præpa-
rauit Dominus hostiam, sanctificauit vo-
catos suos. * Et erit: in die hostiæ Do- 8
mini visitabo super principes, & super
filios regis, & super omnes, qui induti
9 sunt veste peregrina: * & visitabo super
omnem, qui arroganter ingreditur su-
per limen in die illa: qui complent do-
mum Domini Dei sui iniquitate, & do-
10 lo. * Et erit in die illa, dicit Dominus,
C vox clamoris a porta piscium, & vlula-
tus a Secunda, & contritio magna a col-
11 libus. * Vlulate habitatores Pilæ: conti-
cuit omnis populus Chanaan, disperie-
12 runt omnes inuoluti argento. * Et erit
in tempore illo: scrutabor Ierusalem in
lucernis: & visitabo super viros defixos
in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus
suis: Non faciet bene Dominus, & non
13 faciet male. * Et erit fortitudo eorum
in direptionem, & domus eorum in de-
sertum: & ‖ ædificabunt domos, & non ‖ Amos. 5.c.11
habitabunt: & plantabunt vineas, &
14 non bibent vinum earum. * Iuxta est
D dies Domini magnus, iuxta est & velox
nimis: vox diei Domini amara, tribula-
15 bitur ibi fortis. * ‖ Dies iræ dies illa, dies ‖ Ier. 30.a.7
tribulationis & angustiæ, dies calamita- Ioel. 2.c.11
tis & miseriæ, dies tenebrarum & caligi- Amos. 5.e.18
16 nis, dies nebulæ & turbinis, * dies tubæ

& clangoris super ciuitates munitas, &
super angulos excelsos. * Et tribulabo 17
homines, & ambulabunt vt cæci, quia
Domino peccauerunt: & effundetur san-
guis eorum sicut humus, & corpora eo-
‖Ezec. 7.c. 19 rum sicut stercora. * ‖ Sed & argentum 18
eorum, & aurum eorum non poterit li-
‖Inf. 3.b. 8 berare eos in die iræ Domini: ‖ in igne
zeli eius deuorabitur omnis terra, quia
consummationem cum festinatione fa-
ciet cunctis habitantibus terram.

CAP. II.

COnuenite, congregamini gens non 1
amabilis: * Priusquam pariat iussio 2
quasi puluerem transeuntem diem, ante- A
quam veniat super vos ira furoris Domi-
ni, antequam veniat super vos dies indi-
gnationis Domini. * Quærite Dominum 3
omnes mansueti terræ, qui iudicium
eius estis operati: quærite iustum, quæri-
te mansuetum: si quomodo abscondami-
mini in die furoris Domini. * Quia Ga- 4
za destructa erit, & Ascalon in desertum,
Azotum in meridie eijcient, & Accaron
eradicabitur. * Væ qui habitatis funicu- 5
lum maris, gens perditorum: verbum B
Domini super vos Chanaan terra Phili-
sthinorum, & disperdam te, ita vt non
sit inhabitator. * Et erit funiculus maris 6
requies pastorum, & caulæ pecorum: * & 7
erit funiculus eius, qui remanserit de do-
mo Iuda: ibi pascentur, in domibus
Ascalonis ad vesperam requiescent: quia
visitabit eos Dominus Deus eorum, &
auertet captiuitatem eorum. * Audiui op- 8
probrium Moab, & blasphemias filiorũ
Ammon: quæ exprobrauerunt populo C
meo, & magnificati sunt super terminos
eorum. * Propterea viuo ego, dicit Do- 9
minus exercituũ Deus Israel, quia Moab
vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi
Gomorrha, siccitas spinarum, & aceruí
salis, & desertum vsque in æternum: re-
liquiæ populi mei diripient eos, & resi-
dui gentis meæ possidebunt illos. * Hoc 10
eis eueniet pro superbia sua: quia bla-
sphemauerunt, & magnificati sunt super
populum Domini exercituum. * Horri- 11
bilis Dominus super eos, & attenuabit
omnes deos terræ: & adorabũt eum viri
de loco suo, omnes insulæ Gentium. * Sed 12
& vos Æthiopes interfecti gladio meo D
13 eritis. * Et extendet manum suam super
Aquilonem, & perdet Assur: & ponet
speciosam in solitudinem, & in inuium,
14 & quasi desertum. * ‖ Et accubabunt in ‖Isa. 34.c. 11
medio eius greges, omnes bestiæ Gen-
tium: & onocrotalus, & ericius in limi-
nibus eius morabuntur: vox cantantis in
fenestra, coruus in superliminari, quo-
15 niam attenuabo robur eius. * Hæc est ci-
uitas gloriosa habitans in confidentia:
quæ dicebat in corde suo: Ego sum, &
extra me non est alia amplius: quomo-
do facta est in desertum cubile bestiæ?
omnis, qui transit per eam, sibilabit, &
mouebit manum suam.

CAP. III.

1 VÆ prouocatrix, & redempta ciui-
2 tas, columba. * Non audiuit vocem,
A & non suscepit disciplinam: in Domino
non est confisa, ad Deum suum non ap-
3 propinquauit. * ‖ Principes eius in me- ‖Ezec. 22.f. 27
dio eius quasi leones rugientes: iudices Mich. 3.d. 11
eius lupi vespere, nõ relinquebant in ma-
4 ne. * Prophetæ eius vesani, viri infideles:
sacerdotes eius polluerunt sanctum, in-
5 iuste egerunt contra legem. * Dominus
iustus in medio eius non faciet iniquita-
tem: mane mane iudicium suum dabit
in lucem, & non abscondetur: nesciuit
6 autem iniquus confusionem. * Disper-
didi Gentes, & dissipati sunt anguli ea-
rum: desertas feci vias eorum, dum non
est qui transeat: desolatæ sunt ciuitates
eorum, non remanente viro, neque vllo
7 habitatore. * Dixi: Attamen timebis me,
B suscipies disciplinam: & non peribit ha-
bitaculum eius propter omnia, in quibus
visitaui eam: verumtamen diluculo sur-
gentes corruperunt omnes cogitationes
8 suas. * Quapropter expecta me, dicit Do-
minus, in die resurrectionis meæ in fu-
turum, quia iudicium meum vt congre-
gem Gentes, & colligam regna: & ef-
fundam super eos indignationem meã,
omnem iram furoris mei: ‖ in igne enim ‖Sup. 1.d. 18
9 zeli mei deuorabitur omnis terra. * Quia
tunc reddam populis labium electum,
vt inuocent omnes in nomine Domini,
10 & seruiant ei humero vno. * Vltra flu-
mina Æthiopiæ, inde supplices mei, filij
dispersorum meorum deferent munus
mihi. * In die illa non confunderis
super

super cunctis adinuentionibus tuis, qui-
bus præuaricata es in me: quia tunc au- C
feram de medio tui magniloquos super-
biæ tuæ, & non adijcies exaltari am-
plius in monte sancto meo. * Et dere- 12
linquam in medio tui populum paupe-
rem, & egenum: & sperabunt in nomi-
ne Domini. * Reliquiæ Israel non fa- 13
cient iniquitatem, nec loquentur men-
dacium, & non inuenietur in ore eorum
lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur,
& accubabunt, & non erit qui exterreat.
* Lauda filia Sion: iubila Israel: lætare, 14
& exulta in omni corde filia Ierusalem.
* Abstulit Dominus iudicium tuum, 15
auertit inimicos tuos: rex Israel Domi-
nus in medio tui, non timebis malum
vltra. * In die illa dicetur Ierusalem: 16
Noli timere: Sion, non dissoluantur ma-
17 nus tuæ. * Dominus Deus tuus in medio
D tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super
te in lætitia, silebit in dilectione sua, exul-
18 tabit super te in laude. * Nugas, qui a
lege recesserant, congregabo, quia ex te
erant: vt non vltra habeas super eis op-
19 probrium. * Ecce ego interficiam om-
nes, qui afflixerunt te in tempore illo: &
saluabo claudicantem: & eam, quæ eie-
cta fuerat, congregabo: & ponam eos in
laudem, & in nomen, in omni terra con-
20 fusionis eorum. * In tempore illo, quo
adducam vos: & in tempore, quo con-
gregabo vos: dabo enim vos in nomen,
& in laudem omnibus populis terræ,
cum conuertero captiuitatem vestram
coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

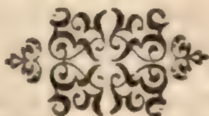

CAPVT PRIMVM.

1. Esd. 6. a. 1

IN anno secundo Da- 1
rij regis, in mense A
sexto, in die vna
mensis, factum est
verbum Domini in
manu Aggæi prophe
tæ ad Zorobabel fi-
lium Salathiel, ducem Iuda, & ad Ie-
sum, filium Iosedec, sacerdotem ma-
gnum, dicens: * Hæc ait Dominus exer- 2
cituum, dicens: Populus iste dicit: Non-
dum venit tempus domus Domini ædi-
ficandæ. * Et factum est verbum Domi- 3
ni in manu Aggæi prophetæ, dicens:
* Numquid tempus vobis est vt habite- 4
tis in domibus laqueatis, & domus ista
deserta? * Et nunc hæc dicit Dominus 5
exercituum: Ponite corda vestra super B
vias vestras. * || Seminastis multum, & in- 6
tulistis parum: comedistis, & non estis
satiati: bibistis, & non estis inebriati:
operuistis vos, & nó estis calefacti: & qui
mercedes congregauit, misit eas in saccu-
7 lum pertusum. * Hæc dicit Dominus
exercituum: Ponite corda vestra super
8 vias vestras: * ascendite in montem, por-
tate ligna, & ædificate domum: & ac-
ceptabilis mihi erit, & glorificabor, di-
9 cit Dominus. * Respexistis ad amplius,
C & ecce factum est minus: & intulistis in
domum, & exufflaui illud: quam ob cau-
sam, dicit Dominus exercituum? quia
domus mea deserta est, & vos festinatis
10 vnusquisque in domum suam. * Propter
hoc super vos prohibiti sunt cæli ne da-
rent rorem, & terra prohibita est ne da-
11 ret germen suum: * & vocaui sicci-
tatem super terram, & super montes,
& super triticum, & super vinum, &
super oleum, & quæcumque profert
humus, & super homines, & super iu-
menta, & super omnem laborem ma-
12 nuum. * Et audiuit Zorobabel filius
D Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacer-

Deu. 28. d. 38 Mich. 6. e. 15

dos magnus, & omnes reliquiæ popu-
li vocem Domini Dei sui, & verba
Aggæi prophetæ, sicut misit eum Do-
minus Deus eorum ad eos: & timuit
populus a facie Domini.* Et dixit Ag- 13
gæus nuncius Domini de nuncijs Domi-
ni, populo dicens: Ego vobiscum sum,
dicit Dominus.* Et suscitauit Dominus 14
spiritum Zorobabel filij Salathiel, ducis
Iuda, & spiritum Iesu filij Iosedec sa-
cerdotis magni, & spiritum reliquorum
de omni populo: & ingressi sunt, &
faciebant opus in domo Domini exer-
cituum Dei sui.

CAP. II.

IN die vigesima & quarta mensis, in 1
sexto mense, in anno secundo Darij A
regis. *In septimo mense, vigesima & 2
prima mensis, factum est verbum Do-
mini in manu Aggæi prophetæ, dicens:
*Loquere ad Zorobabel filium Salathiel, 3
ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec
sacerdotem magnum, & ad reliquos
populi, dicens: *Quis in vobis est de- 4
relictus, qui vidit domum istam in glo-
ria sua prima? & quid vos videtis hanc
nunc? numquid non ita est, quasi non
sit in oculis vestris? * Et nunc confor- 5
tare Zorobabel, dicit Dominus: & con-
fortare Iesu fili Iosedec sacerdos magne,
& confortare omnis populus terræ, di-
cit Dominus exercituum: & facite (quo-
niam ego vobiscum sum, dicit Dominus
exercituum) * verbum quod pepigi vo- 6
biscum cum egrederemini de Terra Æ-
gypti: & spiritus meus erit in medio ve-
strum, nolite timere. * Quia hæc dicit 7
||Heb.12.g.26 Dominus exercituum: ||Adhuc vnum B
modicum est, & ego commouebo cæ-
lum, & terram, & mare, & aridam.
* Et mouebo omnes Gentes: ET VE- 8
NIET DESIDERATVS cunctis Genti-
bus: & implebo domum istam gloria,
dicit Dominus exercituum. * Meum 9
est argentum, & meum est aurum, di-
cit Dominus exercituum. * Magna erit 10
gloria domus istius nouissimæ plus quàm
primæ, dicit Dominus exercituum: &
in loco isto dabo pacem, dicit Dominus
exercituum. * In vigesima & quarta 11
noni mensis, in anno secundo Darij re-
gis, factum est verbum Domini ad Ag-
12 gæum prophetam, dicens: * Hæc dicit
Dominus exercituum: Interroga sacer-
13 dotes legem, dicens: * Si tulerit homo
carnem sanctificatam in ora vestimenti
sui, & tetigerit de summitate eius pa-
nem, aut pulmentum, aut vinum, aut
oleum, aut omnem cibum: numquid
sanctificabitur? Respondentes autem sa-
14 cerdotes, dixerunt: Non.* Et dixit Ag-
C gæus: Si tetigerit pollutus in anima ex
omnibus his, numquid contaminabi-
tur? Et responderunt sacerdotes, & di-
15 xerunt: Contaminabitur. * Et respondit
Aggæus, & dixit: Sic populus iste, &
sic gens ista ante faciem meam, dicit Do-
minus, & sic omne opus manuum eo-
rum: & omnia quæ obtulerunt ibi, con-
16 taminata erunt. * Et nunc ponite cor-
da vestra a die hac & supra, antequam
poneretur lapis super lapidem in tem-
17 plo Domini.* Cum accederetis ad acer-
uum viginti modiorum, & fierent de-
cem: & intraretis ad torcular, vt ex-
primeretis quinquaginta lagenas, & fie-
18 bant viginti.* ||Percussi vos vento vren- ||Amos.4.c.9
te, & aurugine, & grandine omnia
opera manuum vestrarum: & non fuit
in vobis, qui reuerteretur ad me, dicit
19 Dominus. * Ponite corda vestra ex die
D ista, & in futurum, a die vigesima &
quarta noni mensis: a die, qua funda-
menta iacta sunt templi Domini, po-
20 nite super cor vestrum. * Numquid
iam semen in germine est: & adhuc vi-
nea, & ficus, & malogranatum, & li-
gnum oliuæ non floruit? ex die ista be-
21 nedicam. * Et factum est verbum Do-
mini secundò ad Aggæum in vigesima
22 & quarta mensis, dicens: * Loquere ad
Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego
23 mouebo cælum pariter & terram. * Et
subuertam solium regnorum, & conte-
ram fortitudinem regni Gentium: &
subuertam quadrigam, & ascensorem
eius: & descendent equi, & ascensores
24 eorum: vir in gladio fratris sui. * In
die illa, dicit Dominus exercituum,
assumam te Zorobabel fili Salathiel ser- ||Eccl.49.c.11
ue meus, dicit Dominus: & po-
nam te quasi signaculum, quia
te elegi, dicit Domi-
nus exercituum.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

CAPVT PRIMVM.

IN menſe octauo in 1
anno ſecundo Darij A
regis, factum eſt ver-
bum Domini ad Za-
chariam, filium Ba-
rachiæ filij Addo,
prophetam, dicens:
* Iratus eſt Dominus ſuper patres ve- 2
ſtros iracundia. * Et dices ad eos: Hæc 3
dicit Dominus exercituum: ‖ Conuer-
Mal.3.a.7 timini ad me, ait Dominus exercituum:
& conuertar ad vos, dicit Dominus
exercituum. * Ne ſitis ſicut patres ve- 4
Iſa.21.c.8.31 ſtri, ‖ ad quos clamabant prophetæ prio-
c.6.& 45.d.22 res, dicentes: Hæc dicit Dominus exer-
Iere.3.c.12 Ezec.18.g.30 cituum: Conuertimini de vijs veſtris
& 20.a.7.& malis, & de cogitationibus veſtris peſ-
33.c.11 Oſee.14.a.2 ſimis': & non audierunt, neque atten-
Ioel.2.c.12 derunt ad me, dicit Dominus. * Patres 5
veſtri vbi ſunt? & prophetæ numquid
in ſempiternum viuent? * Verumtamen 6
verba mea, & legitima mea, quæ man- B
daui ſeruis meis prophetis, numquid nō
comprehenderunt patres veſtros, &
conuerſi ſunt, & dixerunt: Sicut cogi-
tauit Dominus exercituum facere nobis
ſecundum vias noſtras, & ſecundum
adinuentiones noſtras fecit nobis. * In 7
die vigeſima & quarta vndecimi menſis
Sabath, in anno ſecundo Darij, factum
eſt verbum Domini ad Zachariam fi-
lium Barachiæ, filij Addo, prophetam,
dicens: * Vidi per noctem, & ecce vir 8
aſcendens ſuper equum rufum, & ipſe
ſtabat inter myrteta, quæ erant in pro-
fundo: & poſt eum equi rufi, varij, &
albi. * Et dixi: Quid ſunt iſti, Domi- 9
ne mi? & dixit ad me Angelus, qui lo-
quebatur in me: Ego oſtendam tibi
quid ſint hæc. * Et reſpondit vir, qui 10
ſtabat inter myrteta, & dixit: Iſti ſunt,
quos miſit Dominus vt perambulent
terram. * Et reſponderunt Angelo Do- 11
C mini, qui ſtabat inter myrteta, & di-
xerunt: Perambulauimus terram, &
ecce omnis terra habitatur, & quieſcit.
12 * Et reſpondit Angelus Domini, & di-
xit: Domine exercituum vſquequo tu
non miſereberis Ieruſalem, & vrbium
Iuda, quibus iratus es? iſte iam ſeptua-
13 geſimus annus eſt. * Et reſpondit Do-
minus angelo, qui loquebatur in me
14 verba bona, verba conſolatoria. * Et
dixit ad me angelus, qui loquebatur in
me: Clama, dicens: Hæc dicit Domi-
nus exercituum: ‖ Zelatus ſum Ieruſa- Inf.8.a.2
15 lem, & Sion zelo magno. * Et ira
magna ego iraſcor ſuper gentes opulen-
tas: quia ego iratus ſum parum, ipſi
16 vero adiuuerunt in malum. * Propte-
rea hæc dicit Dominus: Reuertar ad
Ieruſalem in miſericordijs: & domus
mea ædificabitur in ea, ait Dominus
D exercituum: & perpendiculum extende-
17 tur ſuper Ieruſalem. * Adhuc, clama
dicens: Hæc dicit Dominus exercituum:
Adhuc affluent ciuitates meæ bonis: &
conſolabitur adhuc Dominus Sion, &
18 eliget adhuc Ieruſalem. * Et leuaui
oculos meos, & vidi: & ecce quattuor
19 cornua. * Et dixi ad angelum, qui lo-
quebatur in me: Quid ſunt hæc? & di-
xit ad me: Hæc ſunt cornua, quæ ven-
tilauerunt Iudam, & Iſrael, & Ieruſa-
20 lem. * Et oſtendit mihi Dominus quat-
21 tuor fabros. * Et dixi: Quid iſti ve-
niunt facere? Qui ait, dicens: Hæc
ſunt cornua, quæ ventilauerunt Iudam
per ſingulos viros, & nemo eorum le-
uauit caput ſuum: & venerunt iſti de-
terrere ea, vt deijciant cornua gentium,
quæ leuauerunt cornu ſuper terram Iu-
da vt diſpergerent eam.

CAP. II.

ET leuaui oculos meos, & vidi: & 1
ecce vir, & in manu eius funiculus A
mensorum. * Et dixi: Quò tu vadis? Et 2
dixit ad me: Vt metiar Ierusalem, & vi-
deam quanta sit latitudo eius, & quanta
longitudo eius. * Et ecce angelus, qui lo- 3
quebatur in me, egrediebatur, & ange-
lus alius egrediebatur in occursum eius.
* Et dixit ad eum: Curre, loquere ad 4
puerum istum, dicẽs: Absque muro ha-
bitabitur Ierusalem præ multitudine B
hominum, & iumentorum in medio e-
ius. * Et ego ero ei, ait Dominus, mu- 5
rus ignis in circuitu: & in gloria ero
in medio eius. * O, o fugite de terra 6
Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in
quattuor ventos cæli dispersi vos, dicit
Dominus. * O Sion, fuge quæ habitas 7
apud filiam Babylonis: * quia hæc dicit 8
Dominus exercituum: Post gloriã mi- C
sit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos:
qui enim tetigerit vos, tangit pupillam
oculi mei: * quia ecce ego leuo manum 9
meam super eos, & erunt prædæ his, qui
seruiebant sibi: & cognoscetis quia Do-
minus exercituum misit me. * Lauda, & 10
lætare filia Sion: quia ecce ego venio,
& habitabo in medio tui, ait Dominus.
* Et applicabũtur Gentes multæ ad Do- 11
minum in die illa, & erunt mihi in po- D
pulum, & habitabo in medio tui: &
scies quia Dominus exercituũ misit me
ad te. * Et possidebit Dominus Iudam 12
partem suam in terra sanctificata: & eli-
get adhuc Ierusalem. * Sileat omnis ca- 13
ro a facie Domini: quia consurrexit de
habitaculo sancto suo.

CAP. III.

ET ostendit mihi Dominus Iesum sa- 1
cerdotem magnum stantem coram A
angelo Domini: & satan stabat a dextris
eius vt aduersaretur ei. * Et dixit Domi- 2
nus ad satan: Increpet Dominus in te
satan: & increpet Dominus in te, qui B
elegit Ierusalem: numquid non iste tor-
ris est erutus de igne? * Et Iesus erat in- 3
dutus vestibus sordidis: & stabat ante
faciem angeli. * Qui respondit, & ait 4
ad eos, qui stabant coram se, dicens:
Auferte vestimenta sordida ab eo. Et di-
xit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatẽ
5 tuam, & indui te mutatorijs. * Et dixit:
Ponite cidarim mundam super caput e-
C ius. Et posuerunt cidarim mundam su-
per caput eius, & induerunt eum vesti-
6 bus: & angelus Domini stabat. * Et cõ-
testabatur angelus Domini Iesum, di-
7 cens: * Hæc dicit Dominus exercituum:
Si in vijs meis ambulaueris, & custo-
diam meam custodieris: tu quoque
iudicabis domum meam, & custo-
dies atria mea, & dabo tibi ambulantes
8 de his, qui nunc hic assistunt. * Audi Ie-
su sacerdos magne, tu & amici tui, qui
habitant coram te, quia viri portenden-
D tes sunt. ecce enim ego ‖ ADDVCAM ‖ Luc. 1. g. 78
9 SERVVM MEVM ORIENTEM. * Quia
ecce lapis, quem dedi corã Iesu: super
lapidem vnum septem oculi sunt: ecce
ego cælabo sculpturam eius, ait Domi-
nus exercituum: & auferam iniquita-
10 tem terræ illius in die vna. * In die il-
la, dicit Dominus exercituum, vocabit
vir amicum suum subter vitem, & sub-
ter ficum.

CAP. IIII.

1 ET reuersus est angelus, qui loqueba-
A tur in me, & suscitauit me, quasi vi-
2 rum, qui suscitatur de somno suo. * Et
dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vi-
di, & ecce candelabrum aureum totum,
& lampas eius super caput ipsius, & se-
ptem lucernæ eius super illud: & septẽ
infusoria lucernis, quæ erant super ca-
3 put eius. * Et duæ oliuæ super illud: vna
a dextris lampadis, & vna a sinistris e-
4 ius. * Et respondi, & aio ad angelum,
B qui loquebatur in me, dicẽs: Quid sunt
5 hæc, domine mi? * Et respondit angelus,
qui loquebatur in me, & dixit ad me:
Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi:
6 Non, domine mi. * Et respondit, & ait
ad me, dicens: Hoc est verbum Domini
ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu,
nec in robore, sed in spiritu meo, dicit
7 Dominus exercituum. * Quis tu mons
C magne coram Zorobabel? in planum:
& educet lapidem primarium, & exæ-
8 quabit gratiam gratiæ eius. * Et factum
9 est verbum Domini ad me, dicens: * Ma-
nus Zorobabel fundauerunt domum
istam,

istam, & manus eius perficient eam: &
scietis quia Dominus exercituum misit
me ad vos. * Quis enim despexit dies 10
paruos? & lætabuntur, & videbunt lapi-
dem stanneum in manu Zorobabel. Se-
ptem isti oculi sunt Domini, qui discur-
runt in vniuersam terram. *Et respõdi, 11
& dixi ad eum: Quid sunt duæ oliuæ D
istæ ad dexteram candelabri, & ad sini-
stram eius? * Et respondi secundo, & di- 12
xi ad eum: Quid sunt duæ spicæ oliua-
rum, quæ sunt iuxta duo rostra aurea, in
quibus sunt suffusoria ex auro? * Et ait 13
ad me, dicens: Numquid nescis quid
sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi. *Et 14
dixit: Isti sunt duo filij olei, qui assistunt
Dominatori vniuersæ terræ.

CAP. V.

ET conuersus sum, & leuaui oculos 1
meos: & vidi, & ecce volumen vo- A
lans. * Et dixit ad me: Quid tu vides? 2
Et dixi: Ego video volumen volans: lõ-
gitudo eius viginti cubitorum, & lati- B
tudo eius decem cubitorum. * Et dixit 3
ad me: Hæc est maledictio, quæ egredi-
tur super faciem omnis terræ: quia om-
nis fur, sicut ibi scriptũ est, iudicabitur:
& omnis iurans, ex hoc similiter iudi-
cabitur. * Educam illud, dicit Dominus 4
exercituum: & veniet ad domũ furis, &
ad domũ iurantis in nomine meo men-
daciter: & commorabitur in medio do- C
mus eius, & cõsumet eam, & ligna eius,
& lapides eius. *Et egressus est angelus, 5
qui loquebatur in me: & dixit ad me:
Leua oculos tuos, & vide quid est hoc,
quod egreditur. * Et dixi: Quidnam est? 6
Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et
dixit: Hæc est oculus eorũ in vniuersa
terra. * Et ecce talentũ plumbi portaba- 7
tur, & ecce mulier vna sedens in medio
amphoræ. * Et dixit: Hæc est impietas. 8
Et proiecit eam in medio amphoræ, &
misit massam plumbeam in os eius. * Et 9
leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ D
mulieres egredientes, & spiritus in alis
earum, & habebãt alas quasi alas milui:
& leuauerunt amphorã inter terram, &
cælum. * Et dixi ad angelum, qui loque- 10
batur in me: Quò istæ deferunt ampho-
ram? * Et dixit ad me: Vt ædificetur ei 11
domus in terra Sennaar, & stabiliatur,
& ponatur ibi super basem suam.

CAP. VI.

1 A ET conuersus sum, & leuaui oculos
meos, & vidi: & ecce quattuor qua-
drigæ egrediẽtes de medio duorũ mon-
2 tium: & montes, montes ærei. * In qua-
driga prima equi rufi, & in quadriga se-
3 cunda equi nigri, * & in quadriga ter-
tia equi albi, & in quadriga quarta equi
4 varij, & fortes. * Et respondi, & dixi ad
angelũ, qui loquebatur in me: Quid sũt
5 hæc, domine mi? * Et respondit angelus,
B & ait ad me: Isti sunt quattuor venti
cæli, qui egrediuntur vt stent corã Do-
6 minatore omnis terræ. *In qua erãt equi
nigri, egrediebantur in terram Aquilo-
nis: & albi egressi sunt post eos: & va-
7 rij egressi sunt ad terram Austri. * Qui
autem erant robustissimi, exierunt, &
quærebant ire, & discurrere per omnẽ
terram. Et dixit: Ite, perambulate ter-
8 ram: & perambulauerunt terram. * Et
vocauit me, & locutus est ad me, dicens:
Ecce qui egrediuntur in terram Aqui-
lonis, requiescere fecerunt spiritum meũ
9 in terra Aquilonis. * Et factum est ver-
10 bum Domini ad me, dicens: * Sume a
C transmigratione ab Holdai, & a Tobia,
& ab Idaia; & venies tu in die illa, &
intrabis domum Iosiæ, filij Sophoniæ,
11 qui venerunt de Babylone. * Et sumes
aurum, & argentũ: & facies coronas, &
pones in capite Iesu filij Iosedec sacer-
12 dotis magni, * & loquéris ad eũ, dicẽs:
Hæc ait Dominus exercituum, dicens:
‖ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS: ‖Luc. 1. g. 78
& subter eum orietur, & ædificabit tem
13 plum Domino. * Et ipse extruet templũ
D Domino: & ipse portabit gloriam, &
sedebit, & dominabitur super solio suo:
& erit sacerdos super solio suo, & con-
14 silium pacis erit inter illos duos. * Et
coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ,
& Hem, filio Sophoniæ, memoriale in
15 templo Domini. * Et qui procul sunt,
venient, & ædificabũt in tẽplo Domini:
& scietis quia Dominus exercituũ misit
me ad vos. Erit autem hoc, si auditu
audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAP. VII.

1 A ET factum est in anno quarto Darij
regis, factum est verbum Domini
ad

ad Zachariam , in quarta mensis noni ,
qui est Casleu . * Et miserunt ad domũ 2
Dei Sarasar, & Rogommelech , & viri ,
qui erant cum eo ad deprecandam faciẽ
Domini : * vt dicerent sacerdotibus do- 3
mus Domini exercituum , & prophetis
loquentes : numquid flendum est mihi
in quinto mense,vel sanctificare me de-
beo, sicut iam feci multis annis ? * Et fa- 4
ctum est verbum Domini exercituum B
ad me,dicens :* Loquere ad omnem po- 5
pulum terræ, & ad sacerdotes, dicens :
Isai. 58. a. 5 || Cũ ieiunaretis, & plangeretis in quin-
to & septimo per hos septuaginta an-
nos : numquid ieiunium ieiunastis mihi?
* & cum comedistis , & bibistis, nũquid 6
non vobis comedistis , & vobismetipsis
bibistis ?* Numquid non sunt verba,quæ 7
locutus est Dominus in manu prophe-
tarum priorum , cum adhuc Ierusalem
habitaretur , & esset opulenta, ipsa & C
vrbes in circuitu eius, & ad Austrum,&
in campestribus habitaretur ? * Et factũ 8
est verbum Domini ad Zachariam , di-
cens :* Hæc ait Dominus exercituum, 9
dicẽs : Iudicium verum iudicate , & mi-
sericordiam,& miserationes facite,vnus-
|| Exo.22.d.22 quisque cum fratre suo . * || Et viduam , 10
Isai.1.f.23 & pupillum , & aduenam, & pauperem
Iere.5.g.28 nolite calumniari : & malum vir fratri
suo non cogitet in corde suo . * Et no- 11
luerunt attendere , & auerterunt scapu-
lam recedentem , & aures suas aggraua-
uerunt ne audirent . * Et cor suum po- 12
suerunt vt adamantem ne audirent le-
gem,& verba quæ misit Dominus exer-
cituum in spiritu suo per manum pro-
phetarum priorum : & facta est indigna-
tio magna a Domino exercituum .* Et 13
factum est sicut locutus est , & non au- D
dierunt : sic clamabunt, & non exaudiã,
dicit Dominus exercituum . * Et disper- 14
si eos per omnia regna , quæ nesciunt :
& terra desolata est ab eis , eo quòd nõ
esset transiens & reuertens : & posuerũt
terram desiderabilem in desertum .

CAP. VIII.

ET factum est verbum Domini exer- 1
cituum , dicens : * Hæc dicit Domi- 2
nus exercituum : Zelatus sum Sion zelo A
magno , & indignatione magna zelatus
sum eam . * Hæc dicit Dominus exerci- 3
tuum : Reuersus sum ad Sion, & habita-
bo in medio Ierusalem : & vocabitur
Ierusalem Ciuitas veritatis , & Mons
Domini exercituum mons sanctificatus.
4 * Hæc dicit Dominus exercituum : Ad-
huc habitabunt senes , & anus in pla-
teis Ierusalem : & viri baculus in ma-
5 nu eius præ multitudine dierum .* Et
plateæ ciuitatis complebuntur infanti-
bus , & puellis ludentibus in plateis e-
6 ius . * Hæc dicit Dominus exercituum :
Si videbitur difficile in oculis reliquia-
rum populi huius in diebus illis, num-
quid in oculis meis difficile erit , dicit
7 Dominus exercituum ? * Hæc dicit Do-
minus exercituũ : Ecce ego saluabo po-
pulum meum de terra Orientis , & de
8 terra Occasus solis .* Et adducam eos,
B & habitabunt in medio Ierusalem : &
erunt mihi in populum , & ego ero eis
in Deum in veritate , & in iustitia .
9 * Hæc dicit Dominus exercituũ : Con-
fortentur manus vestræ, qui auditis in
his diebus sermones istos per os pro-
phetarum in die,qua fundata est domus
Domini exercituum, vt templũ ædifica-
10 retur . * Siquidem ante dies illos merces
hominũ non erat, nec merces iumento-
rum erat,neque introeunti,neque exeũti
erat pax præ tribulatione : & dimisi om-
nes homines,vnumquemque cõtra pro-
11 ximum suũ .* Nunc autẽ non iuxta dies
priores ego faciã reliquijs populi huius,
12 dicit Dominus exercituum , * sed semen
pacis erit : vinea dabit fructum suum,&
terra dabit germen suum , & cæli dabũt
rorem suum : & possidere faciã reliquias
13 populi huius vniuersa hæc . * Et erit : si-
cut eratis maledictio in Gentibus, do-
C mus Iuda , & domus Israel : sic saluabo
vos,& eritis benedictio : nolite timere,
14 confortẽtur manus vestræ .* Quia hæc di-
cit Dominus exercituũ : Sicut cogitaui
vt affligerẽ vos, cum ad iracundiã pro-
uocassent patres vestri me, dicit Domi-
15 nus ,* & non sum misertus : sic cõuersus
cogitaui in diebus istis vt benefaciã do-
mui Iuda , & Ierusalem : nolite timere.
16 * Hæc sunt ergo verba, quæ facietis : || Lo- || Ephes.4.f.25
quimini veritatẽ, vnusquisque cũ proxi-
mo suo : veritatẽ, & iudiciũ pacis iudi-
17 cate in portis vestris .* Et vnusquisque
malũ contra amicum suum ne cogitetis
in cordibus vestris : & iuramentũ men-
dax

dax ne diligatis: omnia enim hæc sunt,
quæ odi, dicit Dominus. * Et factum est 18
verbum Domini exercituum ad me, di-
cens: * Hæc dicit Dominus exercituum: 19
Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, &
ieiunium septimi, & ieiunium decimi
erit domui Iuda in gaudiũ, & lætitiam, D
& in sollemnitates præclaras: veritatem
tantum, & pacem diligite. * Hæc di- 20
cit Dominus exercituum: Vsquequo ve-
niant populi, & habitent in ciuitatibus
multis, * & vadant habitatores, vnus ad 21
alterum, dicentes: Eamus, & deprece-
mur faciem Domini, & quæramus Do-
minum exercituum: vadam etiam ego.
* Et venient populi multi, & gentes ro- 22
bustæ ad quærendum Dominum exerci-
tuum in Ierusalem, & deprecandam fa-
ciem Domini. * Hæc dicit Dominus 23
exercituum: In diebus illis, in quibus
apprehendent decem homines ex omni-
bus linguis Gentium, & apprehendent
fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus
vobiscum: audiuimus enim quoniam
Deus vobiscum est.

CAP. IX.

ONus verbi Domini in terra Had- 1
rach, & Damasci requiei eius: quia A
Domini est oculus hominis, & omnium
tribuum Israel. * Emath quoque in ter- 2
minis eius, & Tyrus, & Sidon: assum-
pserunt quippe sibi sapientiam valde.
* Et ædificauit Tyrus munitionem suam, 3
& coaceruauit argentum quasi humum,
& aurum vt lutum platearum. * Ecce 4
Dominus possidebit eam, & percutiet in
mari fortitudinem eius, & hæc igni de-
uorabitur. * Videbit Ascalon, & time- 5
bit: & Gaza, & dolebit nimis: & Acca-
ron, quoniam confusa est spes eius: &
peribit rex de Gaza, & Ascalon non ha-
bitabitur. * Et sedebit separator in Azo- 6
to, & disperdam superbiam Philisthino- B
rum. * Et auferam sanguinem eius de 7
ore eius, & abominationes eius de me-
dio dentium eius, & relinquetur etiam
ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iu-
da, & Accaron quasi Iebusæus. * Et cir- 8
cumdabo domum meam ex his, qui mi-
litant mihi euntes & reuertentes, & non
a Isa. 62. d. 11 transibit super eos vltra exactor: quia
Matt. 21. a. 5 nunc vidi in oculis meis. * a Exulta sa- 9
tis filia Sion, iubila filia Ierusalem:
ECCE REX TVVS veniet tibi iu-
stus, & saluator: ipse pauper, & ascen-
dens super asinam, & super pullum fi-
10 lium asinæ. * Et disperdam quadrigam
ex Ephraim, & equum de Ierusalem, &
C dissipabitur arcus belli: & loquetur pa-
cem Gentibus, & potestas eius a mari
vsque ad mare, & a fluminibus vsque ad
11 fines terræ. * Tu quoque in sanguine
testamenti tui emisisti vinctos tuos de
12 lacu, in quo non est aqua. * Conuerti-
mini ad munitionem vincti spei, hodie
quoque annuncians duplicia reddam ti-
13 bi. * Quoniam extendi mihi Iudã quasi
arcum, impleui Ephraim: & suscitabo fi-
lios tuos Sion super filios tuos Græcia:
& ponam te quasi gladium fortium.
14 * Et Dominus Deus super eos videbitur,
D & exibit vt fulgur, iaculum eius: & Do-
minus Deus in tuba canet, & vadet in
15 turbine Austri. * Dominus exercituum
proteget eos: & deuorabunt, & subij-
cient lapidibus fundæ: & bibentes ine-
briabuntur quasi a vino, & replebuntur
16 vt phialæ, & quasi cornua altaris. * Et
saluabit eos Dominus Deus eorum in
die illa, vt gregem populi sui: quia la-
pides sancti eleuabuntur super terram
17 eius. * Quid enim bonum eius est, &
quid pulchrum eius, nisi frumentum ele-
ctorum, & vinum germinans virgines?

CAP. X.

1 PEtite a Domino pluuiam in tempo-
A re serotino, & Dominus faciet ni-
ues, & pluuiam imbris dabit eis, singu-
2 lis herbam in agro. * Quia simulachra
locuta sunt inutile, & diuini viderunt
mendacium, & somniatores locuti sunt
frustra: vane consolabantur: idcirco ab-
ducti sunt quasi grex: affligentur, quia
3 non est eis pastor. * Super pastores ira-
tus est furor meus, & super hircos visi-
tabo: quia visitauit Dominus exercituũ
gregem suum, domum Iuda, & posuit
B eos quasi equum gloriæ suæ in bello.
4 * Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex
ipso arcus prælij, ex ipso egredietur om
5 nis exactor simul. * Et erunt quasi for-
tes conculcantes lutum viarum in præ-
lio: & bellabunt, quia Dominus cum
eis: & confundentur ascensores equorũ.
* Et

* Et confortabo domum Iuda, & domũ 6
Ioseph saluabo : & conuertam eos, quia
miserebor eorum : & erunt sicut fuerunt
quando non proieceram eos : ego enim
Dominus Deus eorum, & exaudiam
eos. * Et erunt quasi fortes Ephraim, 7
& lætabitur cor eorum quasi a vino : & C
filij eorum videbunt, & lætabuntur, &
exultabit cor eorum in Domino. * Si- 8
bilabo eis, & congregabo illos, quia
redemi eos : & multiplicabo eos sicut
ante fuerant multiplicati. * Et semina- 9
bo eos in populis, & de longe recorda-
buntur mei : & viuent cum filijs suis, &
reuertentur. * Et reducam eos de Ter- 10
ra Ægypti, & de Assyrijs congregabo D
eos, & ad Terram Galaad & Libani ad-
ducam eos, & non inuenietur eis locus :
* & transibit in maris freto, & percu- 11
tiet in mari fluctus, & cõfundentur om-
nia profunda fluminis, & humiliabitur
superbia Assur, & sceptrum Ægypti re-
cedet. * Confortabo eos in Domino, 12
& in nomine eius ambulabunt, dicit
Dominus.

CAP. XI.

APeri Libane portas tuas, & come- 1
dat ignis cedros tuas. * Vlula abies, 2
quia cecidit cedrus, quoniam magnifici A
vastati sunt : vlulate quercus Basan, quo-
niam succisus est saltus munitus. * Vox 3
vlulatus pastorum, quia vastata est ma-
gnificentia eorum : vox rugitus leonum,
quoniam vastata est superbia Iordanis.
* Hæc dicit Dominus Deus meus : Pasce 4
pecora occisionis, * quæ qui possederant, 5
occidebant, & non dolebant, & vende-
bant ea, dicentes : Benedictus Dominus,
diuites facti sumus : & pastores eorum
non parcebant eis. * Et ego non parcam 6
vltra super habitantes terram, dicit Do-
minus : ecce ego tradam homines, vnũ- B
quemque in manu proximi sui, & in
manu regis sui : & concident terram, &
non eruam de manu eorum. * Et pa- 7
scam pecus occisionis propter hoc, o
pauperes gregis : & assumpsi mihi duas
virgas, vnam vocaui Decórem, & alte-
ram vocaui Funiculum : & paui gregẽ.
* Et succidi tres pastores in mense vno, 8
& contracta est anima mea in eis : siqui-
dem & anima eorum variauit in me.

9 * Et dixi : Non pascam vos : quod mo-
ritur, moriatur : & quod succiditur, suc-
cidatur : & reliqui deuorent vnusquis-
10 que carnem proximi sui. * Et tuli vir-
C gam meam, quæ vocabatur Decus, &
abscidi eam vt irritum facerem fœdus
meum, quod percussi cum omnibus po-
11 pulis. * Et in irritum deductum est in
die illa : & cognouerũt sic pauperes gre-
gis, qui custodiunt mihi, quia verbum
12 Domini est. * Et dixi ad eos : Si bo-
num est in oculis vestris, afferte merce-
dem meam : & si non, quiescite. ‖ Et ap- ‖ Matt. 27. 9
penderunt mercedem meam triginta ar-
13 genteos. * Et dixit Dominus ad me :
Proijce illud ad statuariũ, decórum pre-
tium, quo appretiatus sum ab eis. Et
tuli triginta argenteos : & proieci illos
14 in domum Domini ad statuarium. * Et
præcidi virgam meam secũdam, quæ ap-
pellabatur Funiculus, vt dissoluerem ger
15 manitatem inter Iudam, & Israel. * Et
D dixit Dominus ad me : Adhuc sume tibi
16 vasa pastoris stulti. * Quia ecce ego su-
scitabo pastorem in terra, qui derelicta
non visitabit, dispersum non quæret, &
contritum non sanabit, & id quod stat
non enutriet, & carnes pinguium come-
17 det, & vngulas eorum dissoluet. * O pa-
stor, & idolum, derelinquens gregem :
gladius super brachium eius, & super
oculum dextrũ eius : brachium eius ari-
ditate siccabitur, & oculus dexter eius
tenebréscens obscurabitur.

CAP. XII.

1 ONus verbi Domini super Israel. Di-
A cit Dominus extendens cælum, &
fundans terram, & fingens spiritum ho-
2 minis in eo : * Ecce ego ponam Ierusa-
lem superliminare crapulæ omnibus po
pulis in circuitu : sed & Iuda erit in ob-
3 sidione contra Ierusalem. * Et erit : In
die illa ponam Ierusalem lapidem one-
ris cunctis populis : omnes, qui leuabũt
eam, concisione lacerabuntur : & col-
ligentur aduersus eam omnia regna ter-
4 ræ. * In die illa, dicit Dominus, percu-
tiam omnem equum in stuporem, &
ascensorem eius in amentiam : & super
B domum Iuda aperiam oculos meos, &
omnem equum populorum percutiam
5 cæcitate. * Et dicent duces Iuda in
corde

corde suo: Confortentur mihi habita-
tores Ierusalem in Domino exercituum
Deo eorum. *In die illa ponam duces 6
Iuda sicut caminum ignis in lignis, &
sicut faciem ignis in fœno: & deuora-
bunt ad dexteram, & ad sinistram om-
nes populos in circuitu: & habitabitur
Ierusalem rursus in loco suo in Ierusa-
lem. *Et saluabit Dominus tabernacula 7
Iuda, sicut in principio: vt non magni-
fice glorietur domus Dauid, & gloria C
habitantium Ierusalem contra Iudam.
*In die illa proteget Dominus habitato- 8
res Ierusalem, & erit qui offenderit ex
eis in die illa, quasi Dauid: & domus
Dauid quasi Dei, sicut angelus Domini
in conspectu eorum. *Et erit in die il- 9
la: quæram conterere omnes Gentes, quæ
veniunt cõtra Ierusalem. *Et effundam 10
super domum Dauid, & super habitato-
res Ierusalem spiritum gratiæ, & precũ:
‖Ioh. 19. g. 37 ‖& aspicient ad me, quem confixerunt:
& plangẽt eum planctu quasi super vni-
genitum, & dolebunt super eum, vt do-
leri solet in morte primogeniti. *In die 11
illa magnus erit planctus in Ierusalem, D
‖2. Par. 35. d. 22 ‖sicut planctus Adadremmon in campo
Mageddon. *Et planget terra: familiæ 12
& familiæ seorsum: familiæ domus Da-
uid seorsum, & mulieres eorũ seorsum:
*familiæ domus Nathan seorsum, & mu 13
lieres eorum seorsum: familiæ domus
Leui seorsum, & mulieres eorum seor-
sum: familiæ Semei seorsum, & mulie-
res eorum seorsum. *Omnes familiæ 14
reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, &
mulieres eorum seorsum.

CAP. XIII.

IN die illa erit fons patens domui Da- 1
uid, & habitãtibus Ierusalem in ablu- A
‖Eze. 30. d. 31 tionem peccatoris, & menstruatæ. *‖Et 2
erit in die illa, dicit Dominus exercituũ:
Disperdam nomina idolorum de terra,
& non memorabuntur vltra: & pseudo-
prophetas, & spiritum immundum aufe-
ram de terra. *Et erit, cum propheta- 3
uerit quispiam vltra, dicẽt ei pater eius,
& mater eius, qui genuerunt eum: Non
viues: quia mendaciũ locutus es in no- B
mine Domini. & configent eum pater
eius, & mater eius, genitores eius, cum
prophetauerit. *Et erit: In die illa cõ- 4
fundentur prophetæ, vnusquisque ex vi-
sione sua cum prophetauerit: nec ope-
rientur pallio saccino, vt mentiantur:
5 *sed dicet: Non sum propheta, homo
C agricola ego sum: quoniam Adam exẽ-
6 plum meum ab adolescentia mea. *Et
dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in me-
dio manuum tuarum? Et dicet: His pla-
gatus sum in domo eorũ, qui diligebant
7 me. *Framea suscitare super pastorem
meum, & super virum cohærẽtem mihi,
dicit Dominus exercituum: ‖percute pa- ‖Mat. 26. c. 31
storem, & dispergentur oues: & conuer- Marc. 14. c. 18
8 tam manum meam ad paruulos. *Et
D erũt in omni terra, dicit Dominus: par-
tes duæ in ea dispergentur, & deficient:
9 & tertia pars relinquetur in ea. *Et du-
cam tertiam partem per ignem, & vram
eos sicut vritur argentum: & probabo
eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit
nomen meum, & ego exaudiam eum.
Dicam: Populus meus es; & ipse dicet:
Dominus Deus meus.

CAP. XIIII.

1 ECce venient dies Domini, & diuidẽ-
2 tur spolia tua in medio tui. *Et cõ-
A gregabo omnes Gentes ad Ierusalem in
prælium, & capietur ciuitas, & vastabun-
tur domus, & mulieres violabuntur: &
egredietur media pars ciuitatis in capti-
uitatem, & reliquum populi non aufe-
3 retur ex vrbe. *Et egredietur Dominus,
& præliabitur contra Gentes illas, sicut
4 præliatus est in die certaminis. *Et sta-
bunt pedes eius in die illa super Montem
oliuarum, qui est contra Ierusalem ad
Orientem: & scindetur Mons oliuarum
ex media parte sui ad Orientem, & ad
Occidentem prærupto grandi valde, &
separabitur medium montis ad Aquilo-
5 nem, & medium eius ad Meridiem. *Et
fugietis ad vallem montium eorum, quo-
niam coniungetur vallis montium vsque
B ad proximum: & fugietis ‖sicut fugi- ‖Amos 1. a. 1
stis a facie terræmotus in diebus Oziæ
regis Iuda: & veniet Dominus Deus
6 meus, omnesq. sancti cum eo. *Et erit in
die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.
7 *Et erit dies vna, quæ nota est Domino,
non dies neque nox: & in tẽpore vespe-
8 ri erit lux. *Et erit in die illa: Exibunt
aquæ viuæ de Ierusalem: mediũ earum
ad ma-

ad mare Orientale, & medium earum
ad mare nouissimum: in æstate & in hie-
me erunt. * Et erit Dominus Rex super 9
omnẽ terram: in die illa erit Dominus
vnus, & erit nomen eius vnum. * Et re- 10
uertetur omnis terra vsque ad desertum,
de colle Remmon ad Austrum Ierusalẽ:
& exaltabitur, & habitabit in loco suo
a porta Beniamin vsque ad locum por-
tæ prioris, & vsque ad portam angulo-
rum: & a turre Hananeel vsque ad tor-
cularia regis. * Et habitabunt in ea, & 11
anathema non erit amplius: sed sedebit C
Ierusalẽ secura. * Et hæc erit plaga, qua 12
percutiet Dominus omnes Gentes, quæ
pugnauerunt aduersus Ierusalem: Tabe-
scet caro vniuscuiusque stantis super pe-
des suos, & oculi eius contabescent in
foraminibus suis, & lingua eorum con-
tabescet in ore suo. * In die illa erit tu- 13
multus Domini magnus in eis: & appre
hendet vir manum proximi sui, & con-
seretur manus eius super manum proxi-
mi sui. * Sed & Iudas pugnabit aduer- 14
sus Ierusalem: & congregabuntur diui-
tiæ omnium Gentium in circuitu, aurũ,
& argentum, & vestes multæ satis. * Et 15
sic erit ruina equi, & muli, & cameli, &
asini, & omnium iumentorum, quæ fue-
16 rint in castris illis, sicut ruina hæc. * Et
omnes, qui reliqui fuerint de vniuersis
Gentibus, quæ venerunt contra Ierusa-
lem, ascẽdent ab anno in annum, vt ado-
D rent Regem, Dominum exercituum, &
celebrent festiuitatem tabernaculorum.
17 * Et erit: Qui nõ ascenderit de familijs
terræ ad Ierusalem, vt adoret Regem,
Dominum exercituũ, non erit super eos
18 imber. * Quòd & si familia Ægypti nõ
ascenderit, & nõ venerit: nec super eos
erit, sed erit ruina, qua percutiet Do-
minus omnes Gentes, quæ non ascende-
rint ad celebrandam festiuitatem taber-
19 naculorum. * Hoc erit peccatum Ægy-
pti, & hoc peccatum omnium Gentium,
quæ non ascenderint ad celebrandam fe-
20 stiuitatem tabernaculorum. * In die il-
la *erit quod super frenum equi est, san-
ctum Domino: & erunt lebẽtes in do-
mo Domini quasi phialæ coram altari.
21 * Et erit omnis lebes in Ierusalem, & in
Iuda sanctificatus Domino exercituum:
& venient omnes immolantes, & sumẽt
ex eis, & coquent in eis: & nõ erit mer-
cator vltra in domo Domini exercituũ
in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

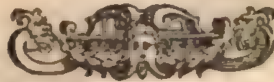

CAPVT PRIMVM.

NVS verbi Domini 1
ad Israel in manu A
Malachiæ. * Dilexi 2
vos, dicit Dominus,
& dixistis: In quo
dilexisti nos? Non-
ne frater erat Esau
*Rom.9.c.13 Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob,
* Esau autem odio habui? & posui mõ- 3
tes eius in solitudinem, & hereditatem
eius in dracones deserti. * Quòd si di- 4
xerit Idumæa: Destructi sumus, sed re-
uertentes ædificabimus quæ destructa
sunt: Hæc dicit Dominus exercituum:
Isti ædificabunt, & ego destruam: & vo-
cabuntur termini impietatis, & popu-
lus, cui iratus est Dominus vsque in æter
5 nũ. * Et oculi vestri videbunt: & vos di-
cetis: Magnificetur Dominus super ter-
6 minum Israel. * Filius honorat patrem,
& seruus dominum suum: si ergo Pater
ego sum, vbi est honor meus: & si Do-
minus ego sum, vbi est timor meus, di-
cit Dominus exercituum? ad vos, o sa-
cerdotes, qui despicitis nomen meum,
& dixistis: In quo despeximus nomen
tuum?

tuum? * Offertis super altare meum pa- 7
nem pollutum,& dicitis: In quo pollui-
mus te? In eo quod dicitis: Mensa Do-
mini despecta est. * Si offeratis cæcũ ad 8
immolandum, nonne malum est? & si
offeratis claudum,& languidum, nonne
malum est? offer illud duci tuo, si pla- C
cuerit ei, aut si susceperit faciem tuam,
dicit Dominus exercituũ. * Et nunc de- 9
precamini vultum Dei vt misereatur ve-
stri (de manu enim vestra factum est
hoc) si quomodo suscipiat facies vestras,
dicit Dominus exercituum. * Quis est 10
in vobis, qui claudat ostia, & incendat
altare meum gratuito? non est mihi vo-
luntas in vobis, dicit Dominus exerci-
tuum: & munus non suscipiam de ma-
‖Psal.112.a.3 nu vestra. * ‖Ab ortu enim solis vsque 11
ad occasum, magnum est nomen meum
in Gentibus, & in omni loco sacrifica-
tur,& offertur nomini meo oblatio mũ-
da: quia magnum est nomen meum in
Gentibus, dicit Dominus exercituum.
* Et vos polluistis illud in eo, quod di- 12
citis: Mensa Domini contaminata est: & D
quod superponitur, contemptibile est
cum igne, qui illud deuorat. * Et dixi- 13
stis: Ecce de labore, & exufflastis illud,
dicit Dominus exercituum, & intulistis
de rapinis claudum, & languidum, &
intulistis munus: numquid suscipiam il-
lud de manu vestra, dicit Dominus?
* Maledictus dolosus, qui habet in gre- 14
ge suo masculum,& votum faciens im-
molat debile Domino: quia Rex ma-
gnus ego, dicit Dominus exercituum,&
nomen meum horribile in Gentibus.

CAP. II.

ET nunc ad vos mandatum hoc, o sa- 1
‖Leui.26.b.14 cerdotes. * ‖Si nolueritis audire, & 2
Deut.28.b.15 si nolueritis ponere super cor vt detis A
gloriã nomini meo, ait Dominus exer-
cituum: mittam in vos egestatẽ, & ma-
ledicam benedictionibus vestris, & ma-
ledicam illis: quoniam non posuistis su-
per cor. * Ecce ego proijciam vobis 3
brachium, & dispergam super vultum
vestrum stercus sollemnitatum vestrarũ,
& assumet vos secum. * Et scietis quia 4
misi ad vos mãdatum istud, vt esset pa-
ctum meum cum Leui, dicit Dominus
exercituum. * Pactum meum fuit cum 5
eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, &
timuit me,& a facie nominis mei paue-
6 bat. * Lex veritatis fuit in ore eius, &
iniquitas non est inuenta in labijs eius:
in pace, & in æquitate ambulauit me-
B cum, & multos auertit ab iniquitate.
7 * Labia enim sacerdotis custodient sciẽ-
tiam, & legem requirent ex ore eius:
quia angelus Domini exercituum est.
8 * Vos autem recessistis de via, & scan-
dalizastis plurimos in lege: irritum feci-
stis pactum Leui, dicit Dominus exer-
9 cituum. * Propter quod & ego dedi vos
cõtemptibiles,& humiles omnibus po-
pulis, sicut non seruastis vias meas, &
10 accepistis faciem in lege. * ‖Numquid ‖Matt.23.a.9
non pater vnus omnium nostrũ? num- Ephes.4.a.5
quid non Deus vnus creauit nos? quare
ergo despicit vnusquisque nostrum fra-
trem suum, violans pactum patrum no-
11 strorum? * Transgressus est Iuda, & abo-
C minatio facta est in Israel, & in Ierusa-
lem: quia cõtaminauit Iudas sanctifica-
tionem Domini, quam dilexit, & ha-
12 buit filiam dei alieni. * Disperdet Do-
minus virum, qui fecerit hoc, magistrũ,
& discipulum de tabernaculis Iacob, &
offerentem munus Domino exercituũ.
13 * Et hoc rursum fecistis, operiebatis la-
crymis altare Domini, fletu, & mugitu,
ita vt non respiciam vltra ad sacrificiũ,
nec accipiam placabile quid de manu
14 vestra. * Et dixistis: Quam ob causam?
quia Dominus testificatus est inter te,
& vxorem pubertatis tuæ, quam tu de-
spexisti: & hæc particeps tua, & vxor
15 fœderis tui. * Nonne vnus fecit, & re-
D siduum spiritus eius est? Et quid vnus
quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo
spiritum vestrum, & vxorem adolescen-
16 tiæ tuæ noli despicere. * Cum odio ha-
bueris, dimitte, dicit Dominus Deus Is-
rael: operiet autem iniquitas vestimen-
tum eius, dicit Dominus exercituum:
custodite spiritum vestrum, & nolite
17 despicere. * Laborare fecistis Dominum
in sermonibus vestris, & dixistis: In
quo eum fecimus laborare? In eo
quòd dicitis: Omnis qui facit malum,
bonus est in conspectu Domini, & ta-
les ei placent: aut certe vbi est Deus
iudicij?

CAP.

CAP. III.

Matt.11.b.10 Mar.1.a.2 Luc.1.b.17.& 7.d.27

ECce ego mitto angelum meum, & 1
præparabit viam ante faciem meam. A
Et statim veniet ad templum suũ Do-
minator, quem vos quæritis, & ange-
lus testamenti, quem vos vultis. Ec-
ce venit, dicit Dominus exercituũ: * & 2
quis poterit cogitare diem aduentus e-
ius, & quis stabit ad videndum eum?
Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi
herba fullonum: * & sedebit conflans, & 3
emundans argentum, & purgabit filios
Leui, & colabit eos quasi aurum, & qua-
si argentum, & erunt Domino offerẽtes
sacrificia in iustitia. * Et placebit Do- 4
mino sacrificium Iuda, & Ierusalem si-
cut dies sæculi, & sicut anni antiqui. * Et 5
accedam ad vos in iudicio, & ero testis B
velox maleficis, & adulteris, & periuris,
& qui calumniantur mercedem merce-
narij, viduas, & pupillos, & opprimunt
peregrinum, nec timuerunt me, dicit
Dominus exercituum. * Ego enim Do- 6
minus, & non mutor: & vos filij Iacob
non estis consumpti. * A diebus enim 7
patrum vestrorum recessistis a legitimis
meis, & nõ custodistis. ‖ Reuertimini ad (‖ Zac.1.a.3)
me, & reuertar ad vos, dicit Dominus
exercituum. Et dixistis: In quo reuerte-
mur? * Si affiget homo Deum, quia vos 8
configitis me? Et dixistis: In quo confi-
gimus te? In decimis, & in primitijs.
* Et in penuria vos maledicti estis, & 9
me vos configitis gens tota. * Inferte 10
omnem decimam in horreum, & sit ci- C
bus in domo mea, & probate me super
hoc, dicit Dominus: si non aperuero
vobis cataractas cæli, & effudero vobis
benedictionem vsque ad abundantiam,
* & increpabo pro vobis deuorantem, 11
& non corrumpet fructũ terræ vestræ:
nec erit sterilis vinea in agro, dicit Do-
minus exercituum. * Et beatos vos dicẽt 12
omnes Gentes: eritis enim vos terra de-
siderabilis, dicit Dominus exercituum.
13 * ‖ Inualuerunt super me verba vestra, (‖ Io.21.b.14)
14 dicit Dominus. * Et dixistis: Quid lo-
cuti sumus contra te? Dixistis: Vanus
est, qui seruit Deo: & quod emolumen-
tum quia custodiuimus præcepta eius,
D & quia ambulauimus tristes coram Do-
15 mino exercituũ? * ergo nunc beatos di-
cimus arrogantes: siquidẽ ædificati sunt
facientes impietatem, & tentauerunt
16 Deum, & salui facti sunt. * Tunc locu-
ti sunt timentes Dominum, vnusquisque
cum proximo suo: Et attẽdit Dominus,
& audiuit: & scriptus est liber monu-
menti coram eo timentibus Dominum,
17 & cogitantibus nomen eius. * Et erunt
mihi, ait Dominus exercituum, in die,
qua ego facio, in peculium: & parcam
eis, sicut parcit vir filio suo seruienti si-
18 bi. * Et conuertemini, & videbitis quid
sit inter iustum, & impium: & inter ser-
uientem Deo, & non seruientem ei.

CAP. IIII.

1 ECce enim dies veniet succensa quasi
A caminus: & erunt omnes superbi, &
omnes facientes impietatem stipula: &
inflammabit eos dies veniens, dicit Do-
minus exercituũ, quæ non derelinquet
2 eis radicem, & germen. * ‖ Et orietur (‖ Luc.1.g.78)
vobis timentibus nomen meum Sol iu-
stitiæ, & sanitas in pennis eius: & egre-
diemini, & salietis sicut vituli de armẽ-
3 to. * Et calcabitis impios, cum fuerint
B cinis sub planta pedum vestrorum in
die, qua ego facio, dicit Dominus exer-
4 cituum. * ‖ Mementote legis Moysi serui (‖ Exod.20 Deut.4.5.6)
mei, quã mandaui ei in Horeb ad omnẽ
5 Israel præcepta, & iudicia. * ‖ Ecce ego (‖ Mat.17.b.10 Mar.9.c.11 Luc.1.b.17)
mittam vobis Eliam prophetam, ante-
quam veniat dies Domini magnus, &
6 horribilis. * Et conuertet cor patrum ad
filios, & cor filiorum ad patres eorum:
ne forte veniam, & percutiam terram
anathemate.

LIBER

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

ET factum est, post- 1
quam percussit Ale- A
xander Philippi Ma-
cedo, qui primus re-
gnauit in Græcia,
egressus de terra Ce
thim, Darium regē
Persarum, & Medorum: * constituit 2
prælia multa, & obtinuit omnium mu-
nitiones, & interfecit reges terræ, * & 3
pertransijt vsque ad fines terræ: & acce-
pit spolia multitudinis Gentium: &
siluit terra in conspectu eius. * Et con- 4
gregauit virtutem, & exercitum fortem
nimis: & exaltatum est, & eleuatum cor
eius: * & obtinuit regiones Gentium, 5
& tyrannos: & facti sunt illi in tribu-
tum. * Et post hæc decidit in lectum, 6
& cognouit quia moreretur. * Et voca- 7
uit pueros suos nobiles, qui secū erant
nutriti a iuuentute: & diuisit illis regnū
suum, cum adhuc viueret. * Et regna- 8
uit Alexander annis duodecim, & mor-
tuus est. * Et obtinuerunt pueri eius re- 9
gnum, vnusquisque in loco suo: * & im- 10
posuerunt omnes sibi diademata post B
mortem eius, & filij eorum post eos an-
nis multis, & multiplicata sunt mala in
terra. * Et exijt ex eis radix peccatrix, 11
Antiochus illustris, filius Antiochi re-
gis, qui fuerat Romæ obses: & regnauit
in anno cētesimo trigesimo septimo re-
gni Græcorum. * In diebus illis exierūt 12
ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis,
dicentes: Eamus, & disponamus testa-
mentum cum Gentibus, quæ circa nos
sunt: quia ex quo recessimus ab eis, in-
uenerunt nos multa mala. * Et bonus 13
visus est sermo in oculis eorum. * Et 14
destinauerunt aliqui de populo, & abie-
runt ad regem: & dedit illis potestatem
15 vt facerent iustitiam Gentium. * Et
ædificauerunt gymnasium in Ierosoly-
16 mis secundum leges Nationum: * & fe-
cerunt sibi præputia, & recesserunt a
testamento sancto, & iuncti sunt Natio-
nibus, & venundati sunt vt facerent ma-
17 lum. * Et paratum est regnum in con-
C spectu Antiochi, & cœpit regnare in
terra Ægypti vt regnaret super duo re-
18 gna. * Et intrauit in Ægyptum in
multitudine graui, in curribus, & ele-
phantis, & equitibus, & copiosa na-
19 uium multitudine: * & constituit bel-
lum aduersus Ptolemæum regem Ægy-
pti, & veritus est Ptolemæus a facie e-
ius, & fugit, & ceciderunt vulnerati
20 multi. * Et comprehendit ciuitates mu-
nitas in Terra Ægypti: & accepit spolia
21 Terræ Ægypti. * Et conuertit Antio-
chus, postquam percussit Ægyptum in
centesimo & quadragesimo tertio anno:
22 & ascendit ad Israel, * & ascendit Iero-
23 solymam in multitudine graui. * Et in-
trauit in sanctificationē cū superbia, &
accepit altare aureum, & candelabrum
luminis, & vniuersa vasa eius, & men-
sam propositionis, & libatoria, & phia-
las, & mortariola aurea, & velum, &
coronas, & ornamentum aureum, quod
in facie templi erat: & comminuit om-
24 nia. * Et accepit argentum, & au-
D rum, & vasa concupiscibilia: & acce-
pit thesauros occultos, quos inuenit: &
sublatis omnibus abijt in terram suam.
25 * Et fecit cædem hominum, & locutus
26 est in superbia magna. * Et factus est
planctus magnus in Israel, & in omni
27 loco eorum: * & ingemuerūt principes,
& seniores: virgines, & iuuenes infir-

mati sunt: & speciositas mulierum im-
mutata est. *Omnis maritus sumpsit la- 28
mentum: & quæ sedebant in thoro ma-
ritali, lugebant: * & commota est terra 29
super habitantes in ea, & vniuersa do-
mus Iacob induit confusionem. * Et 30
post duos annos dierum misit rex prin-
cipem tributorum in ciuitates Iuda, &
venit Ierusalem cum turba magna. * Et 31
locutus est ad eos verba pacifica in do-
lo: & crediderunt ei. * Et irruit super 32
ciuitatem repente, & percussit eam pla-
ga magna, & perdidit populum multũ
ex Israel. * Et accepit spolia ciuitatis: 33
& succendit eam igni, & destruxit do-
mos eius, & muros eius in circuitu:
* & captiuas duxerunt mulieres: & na- 34
tos, & pecora possederunt. * Et ædifi- 35
cauerunt ciuitatẽ Dauid muro magno,
& firmo, & turribus firmis, & facta
est illis in arcem: * & posuerunt illic 36
gentem peccatricem viros iniquos, &
conualuerunt in ea. & posuerunt ar- E
ma, & escas, & congregauerunt spolia
Ierusalem: * & reposuerunt illic: & fa- 37
cti sunt in laqueum magnum. * Et fa- 38
ctum est hoc ad insidias sanctificationi,
& in diabolum malum in Israel: * & 39
effuderunt sanguinem innocentem per
circuitum sanctificationis, & contami-
nauerunt sanctificationem. * Et fuge- 40
runt habitatores Ierusalem propter eos,
& facta est habitatio exterorum, & fa-
cta est extera semini suo, & nati eius
reliquerunt eam. * Sanctificatio eius de- 41
‖ Tob. 2. a. 6 Amos 8. b. 10 solata est sicut solitudo, ‖ dies festi eius
conuersi sunt in luctum, sabbata eius in
opprobrium, honores eius in nihilum.
* Secundum gloriam eius multiplicata 42
est ignominia eius: & sublimitas eius
conuersa est in luctum. * Et scripsit rex 43
Antiochus omni regno suo vt esset om-
nis populus, vnus: & relinqueret vnus-
quisque legem suam. * Et consenserunt 44
omnes Gentes secundum verbum regis
Antiochi: * & multi ex Israel consense- 45
runt seruituti eius, & sacrificauerunt
idolis, & coinquinauerunt sabbatum.
* Et misit rex libros per manus nuncio- 46
rum in Ierusalem, & in omnes ciuitates F
Iuda: vt sequerentur leges Gentium
terræ, * & prohiberent holocausta, & 47
sacrificia, & placationes fieri in templo
Dei, * & prohiberent celebrari sabbatũ, 48
49 & dies sollemnes: * & iussit coinquinari
50 sancta, & sanctum populum Israel. * Et
iussit ædificari aras, & templa, & idola,
& immolari carnes suillas, & pecora
51 communia, * & relinquere filios suos
incircumcisos, & coinquinari animas
eorum in omnibus immundis, & abo-
minationibus, ita vt obliuiscerentur le-
gem, & immutarent omnes iustificatio-
52 nes Dei. * Et quicumque non fecissent
secundum verbum regis Antiochi, mo-
53 rerentur. * Secundum omnia verba hæc
scripsit omni regno suo: & præposuit
principes populo, qui hæc fieri cogerẽt.
54 * Et iusserunt ciuitatibus Iuda sacrifica-
55 re. * Et congregati sunt multi de po-
pulo ad eos, qui dereliquerant legem
Domini: & fecerunt mala super terrã:
56 * & effugauerunt populum Israel in ab-
ditis, & in absconditis fugitiuorum lo-
57 cis. * Die quintadecima mensis Casleu,
G quinto & quadragesimo & cẽtesimo an-
no ædificauit rex Antiochus abominan-
dum idolum desolationis super altare
Dei, & per vniuersas ciuitates Iuda in
58 circuitu ædificauerunt aras: * & ante
ianuas domorum, & in plateis incende-
59 bant thura, & sacrificabant: * & libros
legis Dei combusserunt igni, scindentes
60 eos: * & apud quemcumque inueniebã-
tur libri testamenti Domini, & quicũ-
que obseruabat legem Domini, secundũ
61 edictum regis trucidabant eum. * In
virtute sua faciebant hæc populo Israel,
qui inueniebatur in omni mense & mẽ-
62 se in ciuitatibus. * Et quinta & vigesima
die mensis sacrificabant super aram, quæ
63 erat contra altare. * Et mulieres, quæ cir-
cumcidebant filios suos, trucidabantur
64 secundum iussum regis Antiochi, * &
suspendebant pueros a ceruicibus per
vniuersas domos eorum: & eos, qui cir-
65 cumciderant illos, trucidabãt. * Et mul-
ti de populo Israel definierunt apud se,
vt non manducarent immunda: & ele-
gerunt magis mori, quàm cibis coinqui-
66 nari immundis: * & noluerũt infringere
67 legẽ Dei sanctam, & trucidati sunt: * &
facta est ira magna super populũ valde.

CAP. II.

1 A IN diebus illis surrexit Mathathias fi-
lius Ioannis, filij Simeonis, sacerdos

ex

ex filijs Ioarib ab Ierusalem,& consedit
in mõte Modin:*& habebat filios quin- 2
que, Ioannẽ, qui cognominabatur Gad-
dis:*& Simonem, qui cognominabatur 3
Thasi: *& Iudã,qui vocabatur Macha- 4
bæus: *& Eleazarum, qui cognomina- 5
batur Abaron: & Ionathan, qui cogno-
minabatur Apphus. *hi viderunt mala, 6
quæ fiebãt in populo Iuda,& in Ierusalẽ.
*Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid 7
natus sum videre contritionem populi
mei, & contritionem ciuitatis sanctæ,
& sedere illic, cum datur in manibus
inimicorũ? *Sancta in manu extraneo- 8
rum facta sunt: templum eius sicut ho-
mo ignobilis. *Vasa gloriæ eius capti- 9
ua abducta sunt: trucidati sunt senes e-
ius in plateis, & iuuenes eius ceciderũt
in gladio inimicorum. *Quæ gens non 10
hereditauit regnum eius, & non obti-
nuit spolia eius? *Omnis compositio e- 11
ius ablata est. Quæ erat libera, facta est
ancilla. *Et ecce sancta nostra, & pul- 12
chritudo nostra, & claritas nostra deso-
lata est, & coinquinauerunt ea Gentes. B
*Quò ergo nobis adhuc viuere? *Et 13
scidit vestimenta sua Mathathias, & filij 14
eius: & operuerunt se cilicijs, & plan-
xerunt valde. *Et venerunt illuc qui 15
missi erant a rege Antiocho, vt cogerẽt
eos, qui confugerant in ciuitatem Mo-
din, immolare, & accendere thura, & a
lege Dei discedere. *Et multi de popu- 16
lo Israel cõsentientes accesserunt ad eos:
sed Mathathias, & filij eius constanter
steterunt. *Et respondentes qui missi e- 17
rant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ:
Princeps & clarissimus, & magnus es in
hac ciuitate, & ornatus filijs, & fratri-
bus. *ergo accede prior, & fac iussum 18
regis, sicut fecerunt omnes Gentes, &
viri Iuda, & qui remanserunt in Ieru-
salem: & eris tu, & filij tui inter amicos
regis, & amplificatus auro, & argento,
& muneribus multis. *Et respõdit Ma- 19
thathias, & dixit magna voce: Et si om-
nes Gentes regi Antiocho obediunt, vt
discedat vnusquisque a seruitute legis pa-
trum suorum, & consentiat mandatis e-
ius: *ego & filij mei, & fratres mei obe- 20
diemus legi patrum nostrorum. *pro- 21
pitius sit nobis Deus: non est nobis vti-
le relinquere legem, & iustitias Dei:
*non audiemus verba regis Antiochi, 22

C nec sacrificabimus transgredientes legis
nostræ mandata, vt eamus altera via.
23 *Et vt cessauit loqui verba hæc, acces-
sit quidam Iudæus in omnium oculis
sacrificare idolis super aram in ciuitate
24 Modin, secundum iussum regis: *&
vidit Mathathias, & doluit, & con-
tremuerunt renes eius, & accensus est
furor eius secundum iudicium legis,
& insiliens trucidauit eum super aram:
25 *sed & virum, quem rex Antiochus
miserat, qui cogebat immolare, oc-
cidit in ipso tempore, & aram destru-
26 xit, *& zelatus est legem, [a] sicut fecit [a] Nu.25.c.13
27 Phinees Zamri filio Salomi. *Et excla-
mauit Mathathias voce magna in ciui-
tate, dicens: Omnis, qui zelum ha-
bet legis statuens testamentum, exeat
28 post me. *Et fugit ipse, & filij eius
in montes, & reliquerunt quæcumque
29 habebant in ciuitate. *Tunc descende-
runt multi quærentes iudicium, & iu-
30 stitiam, in desertum: *& sederunt ibi
ipsi, & filij eorum, & mulieres eorum,
& pecora eorum: quoniam inundaue-
31 runt super eos mala. *Et renunciatum
D est viris regis, & exercitui, qui erat in
Ierusalem ciuitate Dauid quoniam di-
scessissent viri quidam, qui dissipaue-
runt mandatum regis in loca occulta
in deserto, & abijssent post illos mul-
32 ti. *Et statim perrexerunt ad eos, &
constituerunt aduersus eos prælium in
33 die sabbatorum, *& dixerunt ad eos:
Resistitis & nunc adhuc? exite, & fa-
cite secundum verbum regis Antiochi,
34 & viuetis. *Et dixerunt: Non exibimus,
neque faciemus verbum regis, vt pol-
35 luamus diem sabbatorum. *Et concita-
36 uerunt aduersus eos prælium. *Et non
responderunt eis, nec lapidem miserunt
in eos, nec oppilauerunt loca occulta,
37 *dicentes: Moriamur omnes in simpli-
citate nostra: & testes erunt super nos
cælum, & terra, quòd iniuste perditis
38 nos. *Et intulerunt illis bellum sabba-
tis: & mortui sunt ipsi, & vxores eo-
rum, & filij eorum, & pecora eorum
39 vsque ad mille animas hominum. *Et
cognouit Mathathias, & amici eius, &
40 luctum habuerunt super eos valde. *Et
dixit vir proximo suo: Si omnes fece-
rimus sicut fratres nostri fecerunt, &
non pugnauerimus aduersus gentes pro

animabus nostris, & iustificationibus no-
stris: nunc citius disperdent nos a ter- 41
ra. * Et cogitauerunt in die illa, dicen- E
tes: Omnis homo, quicumque vene-
rit ad nos in bello die sabbatorum, pu-
gnemus aduersus eum: & non morie-
mur omnes, sicut mortui sunt fratres 42
nostri in occultis. * Tunc congregata
est ad eos synagoga Assidæorum fortis
viribus ex Israel, omnis voluntarius in 43
lege: * & omnes, qui fugiebant a ma-
lis, additi sunt ad eos, & facti sunt il- 44
lis ad firmamentum. * Et collegerunt
exercitum, & percusserunt peccatores
in ira sua, & viros iniquos in indigna-
tione sua: & ceteri fugerunt ad natio- 45
nes, vt euaderent. * Et circuiuit Ma-
thathias, & amici eius, & destruxerunt 46
aras: * & circumciderunt pueros incir-
cumcisos quotquot inuenerunt in fini- 47
bus Israel: & in fortitudine. * Et per-
secuti sunt filios superbiæ, & prospera- 48
tum est opus in manibus eorum: * &
obtinuerunt legem de manibus gentiũ,
& de manibus regum: & non dederunt 49
cornu peccatori: * Et appropinquauerũt F
dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs
suis: Nunc confortata est superbia, &
castigatio, & tempus euersionis, & ira 50
indignationis: * Nunc ergo, o filij, æ-
mulatores estote legis, & date animas
vestras pro testamento patrum vestro- 51
rum, * & mementote operum patrum,
quæ fecerunt in generationibus suis: &
accipietis gloriam magnam, & nomen 52
‖ Gen. 22.a.2 æternum. * ‖ Abraham nonne in tenta-
tione inuentus est fidelis, & reputatum 53
‖ Gen.41.e.40 est ei ad iustitiam? * ‖ Ioseph in tem-
pore angustiæ suæ custodiuit mandatũ, 54
‖ Nu.25.c.13 Eccl.45.d.28 & factus est dominus Ægypti. * ‖ Phi-
nees pater noster, zelando zelum Dei,
accepit testamentum sacerdotij æterni. 55
‖ Iosu.1.a.2 * ‖ Iesus dum impleuit verbum, factus 56
‖ Num.14.b.6 Iosu.14.d.14 est dux in Israel. * ‖ Caleb, dum testifi-
catur in ecclesia, accepit hereditatem. 57
‖ 2.Reg.2.a.4 * ‖ Dauid in sua misericordia consecu- 58
‖ 4.Reg.2.d.11 tus est sedem regni in sæcula. * ‖ Elias, G
dum zelat zelum legis, receptus est in 59
‖ Dan.3.e.16 cælum. * ‖ Ananias & Azarias & Misael
credentes, liberati sunt de flamma. 60
‖ Dan.6.f.22 * ‖ Daniel in sua simplicitate liberatus 61
est de ore leonum. * Et ita cogitate
per generationem, & generationem:
quia omnes qui sperant in eum, non 62
infirmantur. * Et a verbis viri peccato-
ris ne timueritis: quia gloria eius ster-
63 cus, & vermis est: * hodie extollitur,
& cras non inuenietur: quia conuersus
est in terram suam, & cogitatio eius
64 perijt. * Vos ergo filij confortamini, &
viriliter agite in lege: quia in ipsa
65 gloriosi eritis. * Et ecce Simon frater
vester, scio quòd vir consilij est: ip-
sum audite semper, & ipse erit vobis
66 pater. * Et Iudas Machabæus fortis vi-
ribus a iuuentute sua, sit vobis prin-
ceps militiæ, & ipse aget bellum popu-
67 li. * Et adducetis ad vos omnes factores
legis: & vindicate vindictam populi ve-
68 stri. * Retribuite retributionem Genti-
bus, & intendite in præceptum legis.
69 * Et benedixit eos, & appositus est ad
70 patres suos. * Et defunctus est anno cen-
tesimo & quadragesimo sexto: & sepul-
tus est a filijs suis in sepulchris patrum
suorum in Modin, & planxerunt eum
omnis Israel planctu magno.

CAP. III.

1 ET surrexit Iudas, qui vocabatur Ma-
2 chabæus filius eius pro eo: * & ad-
A iuuabant eum omnes fratres eius: &
vniuersi, qui se coniunxerant patri e-
ius, & præliabantur prælium Israel cũ
3 lætitia. * Et dilatauit gloriam popu-
lo suo, & induit se loricam sicut gigas,
& succinxit se arma bellica sua in præ-
lijs, & protegebat castra gladio suo.
4 * Similis factus est leoni in operibus
suis, & sicut catulus leonis rugiens in
5 venatione. * Et persequutus est ini-
quos perscrutans eos: & qui conturba-
bant populum suũ, eos succendit flam-
6 mis: * & repulsi sunt inimici eius præ
timore eius, & omnes operarij iniqui-
tatis conturbati sunt: & directa est salus
7 in manu eius. * Et exacerbabat reges
multos, & lætificabat Iacob in operibus
suis, & in sæculum memoria eius in be-
8 nedictione. * Et perambulauit ciuitates
Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit
9 iram ab Israel. * Et nominatus est vsque
ad nouissimũ terræ, & congregauit per-
10 euntes. * Et cõgregauit Apollonius Gen-
B tes, & a Samaria virtutem multã & ma-
11 gnã ad bellandũ cõtra Israel. * Et cogno-
uit Iudas, & exijt obuiã illi: & percus-
sit, & occidit illũ: & ceciderũt vulnerati
multi,

multi, & reliqui fugerunt. * & accepit 12
spolia eorum: & gladium Apollonij ab-
stulit Iudas, & erat pugnans in eo om-
nibus diebus. * Et audiuit Seron prin- 13
ceps exercitus Syriæ, quòd congregauit
Iudas congregationem fidelium, & ec-
clesiam secum, * & ait: Faciam mihi 14
nomen, & glorificabor in regno, &
debellabo Iudam, & eos, qui cum ip-
so sunt, qui spernebant verbum regis.
* Et præparauit se: & ascenderunt cum 15
eo castra impiorum fortes auxiliarij vt
facerent vindictam in filios Israel. * Et 16
appropinquauerunt vsque ad Bethoron:
& exiuit Iudas obuiam illi cum paucis.
* Vt autem viderunt exercitum venien- 17
tem sibi obuiam, dixerunt Iudæ: Quo-
modo poterimus pauci pugnare contra
multitudinem tantam, & tam fortem, C
& nos fatigati sumus ieiunio hodie?
* Et ait Iudas: Facile est concludi mul- 18
tos in manus paucorum: & non est dif-
ferentia in conspectu Dei cæli liberare
in multis, & in paucis: * quoniam non 19
in multitudine exercitus victoria belli,
sed de cælo fortitudo est. * Ipsi veniunt 20
ad nos in multitudine contumaci, &
superbia vt disperdant nos, & vxores
nostras, & filios nostros, & vt spoliēt
nos: * nos vero pugnabimus pro anima- 21
bus nostris, & legibus nostris: * & ipse 22
Dominus conteret eos ante faciem no-
stram: vos autem ne timueritis eos. * Vt 23
cessauit autem loqui, insiluit in eos su-
bito: & contritus est Seron, & exerci-
tus eius in conspectu ipsius: * & perse- 24
cutus est eum in descensu Bethoron vs-
que in campum, & ceciderunt ex eis
octingenti viri, reliqui autem fuge-
runt in terram Philisthijm. * Et cecidit 25
timor Iudæ, ac fratrum eius, & formi-
do super omnes gentes in circuitu eo-
rum. * & peruenit ad regem nomen e- 26
ius, & de prælijs Iudæ narrabant omnes D
gentes. * Vt audiuit autem rex Antio- 27
chus sermones istos, iratus est animo:
& misit, & congregauit exercitum vni-
uersi regni sui, castra fortia valde: * & 28
aperuit ærarium suum, & dedit stipen-
dia exercitui in annum: & mandauit il-
lis vt essent parati ad omnia. * Et vi- 29
dit quòd defecit pecunia de thesauris
suis, & tributa regionis modica propter
dissensionem, & plagam, quam fecit in
terra, vt tolleret legitima, quæ erant a
30 primis diebus: * & timuit ne non ha-
beret vt semel & bis, in sumptus & do-
naria, quæ dederat ante larga manu: &
abundauerat super reges, qui ante eum
31 fuerant. * Et consternatus erat animo
valde, & cogitauit ire in Persidem, &
accipere tributa regionum, & congre-
32 gare argentum multum. * Et reliquit
Lysiam hominem nobilem de genere
regali, super negotia regia, a flumine
33 Euphrate vsque ad flumen Ægypti: * &
vt nutriret Antiochum filium suum, do-
34 nec rediret. * Et tradidit ei medium
exercitum, & elephantos: & mandauit
ei de omnibus, quæ volebat, & de in-
35 habitantibus Iudæam, & Ierusalem: * &
E vt mitteret ad eos exercitum ad conte-
rendam, & extirpādam virtutem Israel,
& reliquias Ierusalem, & auferendam
36 memoriam eorum de loco: * & vt con-
stitueret habitatores filios alienigenas in
omnibus finibus eorum, & sorte distri-
37 bueret terram eorum. * Et rex assum-
psit partem exercitus residui, & exiuit
ab Antiochia ciuitate regni sui anno
centesimo & quadragesimo septimo: &
transfretauit Euphratē flumen, & per-
38 ambulabat superiores regiones. * Et ele-
git Lysias Ptolemæum filium Dorymi-
ni, & Nicanorem, & Gorgiam, viros
39 potentes ex amicis regis: * & misit cum
eis quadraginta millia virorum, & septē
millia equitum vt venirent in terram
Iuda, & disperderent eam secundum
40 verbum regis. * Et processerunt cum
vniuersa virtute sua, & venerunt, &
applicuerunt Emmaum in terra cam-
41 pestri. * Et audierunt mercatores regio-
num nomen eorū: & acceperunt argē-
tum, & aurum multū valde, & pueros:
& venerunt in castra vt acciperēt filios
Israel in seruos, & additi sunt ad eos
exercitus Syriæ, & terræ alienigenarū.
42 * Et vidit Iudas, & fratres eius, quia mul-
F tiplicata sunt mala, & exercitus applica-
bant ad fines eorū: & cognouerūt ver-
ba regis, quæ mandauit populo facere in
43 interitum, & consummationē: * & dixe-
runt vnusquisque ad proximū suū: Eri-
gamus deiectionem populi nostri, & pu-
gnemus pro populo nostro, & sanctis no
44 stris. * Et cōgregatus est cōuentus vt es-
sent parati in prælium: & vt orarent, &

peterent misericordiam, & miseratio-
nes.* Et Ierusalem non habitabatur, sed 45
erat sicut desertum: non erat qui ingre-
deretur & egrederetur de natis eius: &
sanctum conculcabatur: & filij alienige-
narum erant in arce, ibi erat habitatio
Gentiũ: & ablata est voluptas a Iacob,
& defecit ibi tibia, & cithara.* Et con- 46
gregati sunt, & venerunt in Maspha cõ-
tra Ierusalem: quia locus orationis erat
in Maspha ante in Israel.* Et ieiunaue- 47
runt illa die, & induerunt se cilicijs, &
cinerem imposuerunt capiti suo: & di-
sciderunt vestiméta sua:* & expanderũt 48
libros legis, de quibus scrutabantur Gẽ-
tes similitudinem simulachrorum suorũ:
* & attulerunt ornamenta sacerdotalia, 49
& primitias, & decimas: & suscitauerũt G
Nazaræos, qui impleuerant dies:* & cla- 50
mauerunt voce magna in cælũ, dicentes:
Quid faciemus istis, & quo eos ducemus?
* & sancta tua cõculcata sunt, & cõtami- 51
nata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in
luctũ, & in humilitaté.* & ecce Nationes 52
cõuenerunt aduersum nos vt nos disper-
dant: tu scis quæ cogitãt in nos.* Quo- 53
modo poterimus subsistere ante faciem
eorum, nisi tu Deus adiuues nos?* Et 54
tubis exclamauerunt voce magna.* Et 55
post hæc constituit Iudas duces populi,
tribunos, & centuriones, & pentacontar-
‖Deut. 20. a. 5. 6 Iud. 7. a. 3 chos, & decuriones.* ‖Et dixit his, qui 56
ædificabant domos, & sponsabant vxo-
res, & plantabant vineas, & formidolo-
sis, vt redirent vnusquisque in domum
suam secundum legem.* Et mouerunt 57
castra, & collocauerunt ad Austrum
Emmaum.* Et ait Iudas: Accingimini, 58
& estote filij potentes, & estote parati
in mane, vt pugnetis aduersus Nationes
has, quæ conuenerunt aduersus nos di-
sperdere nos, & sancta nostra:* quoniã 59
melius est nos mori in bello, quàm vi-
dere mala gentis nostræ, & sanctorum.
* Sicut autem fuerit voluntas in cælo, 60
sic fiat.

CAP. IIII.

ET assumpsit Gorgias quinque mil- 1
lia virorum, & mille equites ele- A
ctos: & mouerunt castra nocte* vt ap- 2
plicarent ad castra Iudæorum, & percu-
terent eos subito: & filij, qui erant ex
3 arce, erant illis duces.* Et audiuit Iu-
das, & surrexit ipse, & potentes percu-
tere virtutem exercituum regis, qui e-
4 rant in Emmaum.* Adhuc enim disper-
5 sus erat exercitus a castris.* Et venit
Gorgias in castra Iudæ noctu, & nemi-
nem inuenit, & quærebat eos in monti-
bus: quoniam dixit: Fugiunt hi a nobis.
6 * Et cum dies factus esset, apparuit Iu-
das in campo cum tribus millibus viro-
rum tantum: qui tegumenta, & gladios
7 non habebant:* & viderunt castra Gen-
tium valida, & loricatos, & equitatus
in circuitu eorum, & hi docti ad præ-
8 lium.* Et ait Iudas viris, qui secum e-
rant: Ne timueritis multitudinem eorũ,
9 & impetum eorũ ne formidetis.* ‖Me- ‖Exod. 14. b. 9
mentote qualiter salui facti sunt patres
nostri in mari rubro, cum sequeretur
10 eos Pharao cum exercitu multo.* Et
nunc clamemus in cælum: & miserebi-
tur nostri Dominus, & memor erit te-
stamenti patrum nostrorum, & conteret
exercitum istum ante faciem nostram
11 hodie:* & scient omnes gentes quia est
12 qui redimat, & liberet Israel.* Et ele-
B uauerunt alienigenæ oculos suos, & vi-
13 derunt eos venientes ex aduerso.* Et
exierunt de castris in prælium, & tuba
14 cecinerunt hi, qui erant cum Iuda:* Et
congressi sunt: & contritæ sunt Gentes,
15 & fugerunt in campum.* Nouissimi
autem omnes ceciderunt in gladio, &
persecuti sunt eos vsque Gezeron, &
vsque in campos Idumææ, & Azoti, &
Iamniæ: & ceciderunt ex illis vsque ad
16 tria millia virorum.* Et reuersus est
Iudas, & exercitus eius, sequens eum.
17 * Dixitq. ad populum: Non cõcupisca-
tis spolia: quia bellum contra nos est,
18 * & Gorgias & exercitus eius prope nos
in monte: sed state nunc contra inimi-
cos nostros, & expugnate eos, & sume-
19 tis postea spolia securi.* Et adhuc lo-
quente Iuda hæc, ecce apparuit pars
20 quædam prospiciens de monte.* Et vi-
dit Gorgias quòd in fugã conuersi sunt
sui, & succenderũt castra: fumus enim,
qui videbatur, declarabat quod factum
21 est.* Quibus illi conspectis timuerunt
C valde, aspicientes simul & Iudam, &
exercitum in campo paratum ad præliũ.
22 * Et fugerunt omnes in campum alieni-
23 genarum:* & Iudas reuersus est ad spo-
lia

lia castrorum, & acceperunt aurũ mul-
tum, & argentum, & hyacinthum, &
purpuram marinam, & opes magnas.
* Et conuersi, hymnum canebant, & 24
benedicebant Deum in cælum, quoniã
bonus est, quoniam in sæculum mise-
ricordia eius. * Et facta est salus magna 25
in Israel in die illa. * Quicumqne autem 26
alienigenarum euaserunt, venerunt, &
nunciauerunt Lysiæ vniuersa, quæ acci-
derant. * Quibus ille auditis consterna- 27
tus animo deficiebat: quòd non qualia
voluit, talia contigerunt in Israel, &
qualia mandauit rex. * Et sequenti anno 28
congregauit Lysias virorum electorum
sexaginta millia, & equitum quinque
millia, vt debellaret eos. * Et venerunt 29
in Iudæam, & castra posuerunt in Be-
thoron, & occurrit illis Iudas cum de-
cem millibus viris. * Et viderunt exer- 30
citum fortem, & orauit, & dixit: Be-
‖ 1.Reg.17.f.50 nedictus es saluator Israel, ‖ qui contriui-
sti impetum potentis in manu serui tui D
‖ 1.Reg.14.b.13 Dauid, ‖ & tradidisti castra alienigena-
rum in manu Ionathæ filij Saul, & ar-
migeri eius. * Conclude exercitum istũ 31
in manu populi tui Israel, & confundã-
tur in exercitu suo, & equitibus. * Da 32
illis formidinem, & tabefac audaciam
virtutis eorum, & commoueantur con-
tritione sua. * Deijce illos gladio dili- 33
gentium te: & collaudent te omnes, qui
nouerunt nomen tuum in hymnis. * Et 34
commiserunt prælium: & ceciderunt
de exercitu Lysiæ quinque millia virorũ.
* Videns autem Lysias fugam suorum, 35
& Iudæorum audaciam, & quòd parati
sunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt
Antiochiam, & elegit milites, vt mul-
tiplicati rursus venirent in Iudæam.
* Dixit autem Iudas, & fratres eius: Ec- 36
ce contriti sunt inimici nostri: ascenda- E
mus nunc mundare sancta, & renouare.
* Et congregatus est omnis exercitus, & 37
ascenderunt in montem Sion. * Et vi- 38
derunt sanctificationem desertam, &
altare profanatum, & portas exustas, &
in atrijs virgulta nata sicut in saltu, vel
in montibus, & pastophoria diruta.
* Et sciderunt vestimenta sua, & planxe- 39
runt planctu magno, & imposuerunt
cinerem super caput suum. * & cecide- 40
runt in faciem super terram, & excla-
mauerunt tubis signorum, & clamaue-
41 runt in cælum. * Tunc ordinauit Iudas
viros vt pugnarent aduersus eos, qui
erant in arce, donec emundarent san-
42 cta. * Et elegit sacerdotes sine macula,
43 voluntatem habentes in lege Dei: * &
mundauerunt sancta, & tulerunt lapides
contaminationis in locum immundum.
44 * Et cogitauit de altari holocaustorum,
quod profanatum erat, quid de eo face-
45 ret. * Et incidit illis consilium bonum
vt destruerent illud: ne forte illis esset
in opprobrium, quia contaminauerunt
46 illud Gentes, & demoliti sunt illud. * Et
reposuerũt lapides in monte domus in
loco apto, quoadusque veniret prophe-
47 ta, & responderet de eis. * Et accepe-
runt lapides integros secundum legem,
F & ædificauerunt altare nouum secundũ
48 illud, quod fuit prius: * & ædificaue-
runt sancta, & quæ intra domum erant
intrinsecus: & ædem, & atria sanctifi-
49 cauerunt. * Et fecerunt vasa sancta no-
ua, & intulerunt candelabrum, & alta-
re incensorum, & mensam in templũ.
50 * Et incensum posuerunt super altare,
& accenderunt lucernas, quæ super can-
delabrum erant, & lucebant in templo.
51 * Et posuerunt super mensam panes, &
appenderunt vela, & consummauerunt
52 omnia opera, quæ fecerant. * Et ante
matutinum surrexerunt quinta & vige-
sima die mensis noni (hic est mensis
Casleu) centesimi quadragesimi octaui
53 anni: * & obtulerunt sacrificium secun-
dum legem super altare holocaustorum
54 nouum, quod fecerunt. * Secundum
G tempus & secundum diem, in qua
contaminauerunt illud gentes, in ipsa
renouatum est in canticis, & citharis,
55 & cinyris, & in cymbalis. * Et ceci-
dit omnis populus in faciem, & ado-
rauerunt, & benedixerunt in cælum
56 eum, qui prosperauit eis. * Et fece-
runt dedicationem altaris diebus octo,
& obtulerunt holocausta cum lætitia,
57 & sacrificium salutaris, & laudis. * Et
ornauerunt faciem templi coronis au-
reis, & scutulis: & dedicauerunt por-
tas, & pastophoria, & imposuerunt
58 eis ianuas. * Et facta est lætitia in po-
pulo magna valde, & auersum est op-
59 probrium Gentium. * ‖ Et statuit Iu- ‖ Io. 10. c. 22
das, & fratres eius, & vniuersa eccle-
sia Israel vt agatur dies dedicationis

altaris in temporibus suis ab anno in an-
num per dies octo a quinta & vigesima
die mensis Casleu, cũ lætitia & gaudio .
* & ædificauerunt in tempore illo mon 60
tem Sion, & per circuitum muros altos,
& turres firmas, nequando venirent Gen-
tes , & conculcarent eum sicut antea fe-
cerunt . * Et collocauit illic exercitum , 61
vt seruarent eum , & muniuit eum ad
custodiendam Bethsuram , vt haberet
populus munitionem contra faciem
Idumææ .

CAP. V.

ET factum est, vt audierunt Gentes in 1
circuitu quia ædificatum est altare, A
& sanctuarium sicut prius, iratæ sunt val-
de : * & cogitabant tollere genus Iacob, 2
qui erant inter eos, & cœperunt occide-
re de populo, & persequi . * Et debella- 3
bat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos,
qui erant in Acrabathane : quia circum-
sedebant Israelitas, & percussit eos pla-
ga magna . * Et recordatus est malitiam 4
filiorum Bean , qui erant populo in la-
queum , & in scandalum , insidiantes ei
in via . * Et conclusi sunt ab eo in turri- 5
bus , & applicuit ad eos, & anathematiza-
uit eos, & incendit turres eorum igni cũ
omnibus, qui in eis erant . * Et transiuit 6
ad filios Ammon, & inuenit manum for-
tem , & populum copiosum , & Timo-
theum ducem ipsorum : * & commisit 7
cum eis prælia multa , & contriti sunt
in conspectu eorum, & percussit eos : * & 8
cepit Gazer ciuitatem , & filias eius , &
reuersus est in Iudæam . * Et congrega- 9
tæ sunt gentes, quæ sunt in Galaad aduer-
sus Israelitas, qui erant in finibus eorum
vt tollerent eos : & fugerunt in Dathe-
man munitionem , * & miserunt litte- 10
ras ad Iudam , & fratres eius , dicentes :
Congregatæ sunt aduersum nos gentes
per circuitum , vt nos auferant : * & pa- 11
rant venire , & occupare munitionem , B
in quam confugimus : & Timotheus est
dux exercitus eorum . * Nunc ergo veni , 12
& eripe nos de manibus eorum, quia ce-
cidit multitudo de nobis . * Et omnes 13
fratres nostri, qui erant in locis Tubin ,
interfecti sunt : & captiuas duxerunt
vxores eorum , & natos , & spolia , &
peremerunt illic fere mille viros . * Et 14
adhuc epistolæ legebantur , & ecce alij
nuncij venerunt de Galilæa conscissis tu-
nicis , nunciantes secundum verba hæc :
15 * dicentes conuenisse aduersum se a Pto-
lemaida , & Tyro , & Sidone : & repleta
est omnis Galilæa alienigenis , vt nos
16 consumant . * Vt audiuit autem Iudas ,
& populus , sermones istos , conuenit
ecclesia magna cogitare quid facerent
fratribus suis, qui in tribulatione erant,
17 & expugnabantur ab eis . * Dixitq. Iu-
das Simoni fratri suo : Elige tibi viros ,
& vade , & libera fratres tuos in Gali-
læa : ego autem , & frater meus Iona-
18 thas ibimus in Galaaditim . * Et reliquit
Iosephum filium Zachariæ, & Azariam
duces populi cum residuo exercitu in
19 Iudæa ad custodiam : * & præcepit illis,
dicens : Præstote populo huic : & no-
lite bellum committere aduersum gen-
20 tes, donec reuertamur . * Et partiti sunt
Simoni viri tria millia , vt iret in Gali-
læam : Iudæ autem octo millia in Galaa-
21 ditim . * Et abijt Simon in Galilæam, &
C commisit prælia multa cum gentibus : &
contritæ sunt gentes a facie eius, & per-
22 secutus est eos vsque ad portam * Pto-
lemaidis : & ceciderunt de gentibus fe-
re tria millia virorum , & accepit spo-
23 lia eorum , * & assumpsit eos, qui erant
in Galilæa, & in Arbatis cum vxoribus,
& natis , & omnibus , quæ erant illis ,
& adduxit in Iudæam cum lætitia ma-
24 gna . * Et Iudas Machabæus , & Iona-
thas frater eius transierunt Iordanem, &
abierunt viam trium dierum per deser-
25 tum . * Et occurrerunt eis Nabuthæi, &
susceperunt eos pacifice, & narrauerunt
eis omnia , quæ acciderant fratribus eo-
26 rum in Galaaditide , * & quia multi ex
eis comprehensi sunt in Barasa , & Bo-
sor, & in Alimis, & in Casphor, & Ma-
geth , & Carnaim : hæ omnes ciuitates
27 munitæ, & magnæ . * Sed & in ceteris ci-
uitatibus Galaaditidis tenentur compre-
hensi, & in crastinum constituerunt ad-
mouere exercitum ciuitatibus his , &
comprehendere, & tollere eos in vna
28 die . * Et conuertit Iudas , & exerci-
tus eius , viam in desertum Bosor re-
pente , & occupauit ciuitatem : & occi-
dit omnem masculum in ore gladij, &
accepit omnia spolia eorum , & succen-
29 dit eam igni . * Et surrexerunt inde
nocte

nocte, & ibant vsque ad munitionem.
* Et factum est diluculo, cum eleuassent 30
oculos suos, ecce populus multus, cu- D
ius non erat numerus, portantes scalas,
& machinas vt comprehenderent mu-
nitionem, & expugnarent eos. * Et vi- 31
dit Iudas quia cœpit bellum, & clamor
belli ascendit ad cælum sicut tuba, &
clamor magnus de ciuitate: * & dixit 32
exercitui suo: Pugnate hodie pro fra-
tribus vestris. * Et venit tribus ordini- 33
bus post eos, & exclamauerunt tubis, &
clamauerũt in oratione. * Et cognouerũt 34
castra Timothei quia Machabæus est, &
refugerunt a facie eius: & percusserunt
eos plaga magna. & ceciderunt ex eis in
die illa fere octo millia virorũ. * Et diuer- 35
tit Iudas in Maspha, & expugnauit, &
cepit eam: & occidit omnem mascu-
lum eius, & sumpsit spolia eius, & suc-
cendit eam igni. * Inde perrexit, & 36
cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, &
reliquas ciuitates Galaaditidis. * Post 37
hæc autem verba congregauit Timo-
theus exercitum alium, & castra posuit
contra Raphon trans torrentem. * Et 38
misit Iudas speculari exercitum: & re-
nunciauerunt ei, dicentes: Quia conue-
nerunt ad eum omnes gentes, quæ in
circuitu nostro sunt, exercitus multus
nimis: * & Arabas conduxerunt in au- 39
xilium sibi, & castra posuerunt trans
torrentem, parati ad te venire in præ-
lium. Et abijt Iudas obuiam illis. * Et 40
ait Timotheus principibus exercitus sui: E
Cum appropinquauerit Iudas, & exer-
citus eius ad torrentem aquæ: si transie-
rit ad nos prior, non poterimus sustine-
re eum: quia potens poterit aduersum
nos. * si vero timuerit transire, & po- 41
suerit castra extra flumen, transfrete-
mus ad eos, & poterimus aduersus il-
lum. * Vt autem appropinquauit Iudas 42
ad torrentem aquæ, statuit scribas po-
puli secus torrentem, & mandauit eis,
dicens: Neminem hominum reliqueri-
tis: sed veniant omnes in prælium.
* Et transfretauit ad illos prior, & om- 43
nis populus post eum, & contritæ sunt
omnes gentes a facie eorum, & proiece-
runt arma sua, & fugerunt ad fanum,
quod erat in Carnaim. * Et occupauit 44
ipsam ciuitatem, & fanum succendit
igni cum omnibus, qui erant in ipso:
& oppressa est Carnaim, & non potuit
45 sustinere contra faciem Iudæ. * Et con-
gregauit Iudas vniuersos Israelitas, qui
erant in Galaaditide, a minimo vsque
ad maximum, & vxores eorum, & na-
tos, & exercitum magnum valde vt
46 venirent in terram Iuda. * Et vene-
runt vsque Ephron: & hæc ciuitas ma-
gna in ingressu posita, munita valde, &
non erat declinare ab ea dextera vel si-
47 nistra, sed per mediam iter erat. * Et
F incluserunt se qui erant in ciuitate, &
obstruxerunt portas lapidibus: & misit
48 ad eos Iudas verbis pacificis, * dicens:
Transeamus per terram vestram, vt ea-
mus in terram nostram: & nemo vobis
nocebit: tantum pedibus transibimus.
49 Et nolebant eis aperire. * Et præcepit
Iudas prædicare in castris, vt applica-
50 rent vnusquisque in quo erat loco. * &
applicuerunt se viri virtutis: & oppu-
gnauit ciuitatem illam tota die, & to-
ta nocte, & tradita est ciuitas in manu
51 eius: * & peremerunt omnem mascu-
lum in ore gladij, & eradicauit eam,
& accepit spolia eius, & transiuit per
52 totam ciuitatem super interfectos. * Et
transgressi sunt Iordanem in campo ma-
53 gno, contra faciem Bethsan. * Et
erat Iudas congregans extremos, & ex-
hortabatur populum per totam viam,
54 donec venirent in terram Iuda: * &
ascenderunt in montem Sion cum læti-
tia, & gaudio, & obtulerunt holocau-
sta, quòd nemo ex eis cecidisset donec
55 reuerterentur in pace. * Et in diebus,
quibus erat Iudas, & Ionathas in terra
Galaad, & Simon frater eius in Galilæa
56 contra faciem Ptolemaidis, * audiuit
Iosephus Zachariæ filius, & Azarias
princeps virtutis, res bene gestas, & præ-
57 lia quæ facta sunt, * & dixit: Faciamus
& ipsi nobis nomen, & eamus pugnare
aduersus gentes, quæ in circuitu nostro
58 sunt. * Et præcepit his, qui erant in exer-
59 citu suo, & abierunt Iamniam. * Et exiuit
G Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam
60 illis in pugnam. * Et fugati sunt Iose-
phus, & Azarias vsque in fines Iudææ: &
ceciderunt illo die de populo Israel ad
duo millia viri, & facta est fuga ma-
61 gna in populo: * quia non audierunt
Iudam, & fratres eius, existimantes forti-
62 ter se facturos. * Ipsi autem non erant de
semine

semine virorum illorum, per quos salus
facta est in Israel. * Et viri Iuda magni- 63
ficati sunt valde in conspectu omnis Is-
rael, & gentium omnium vbi audiebatur
nomen eorum. * Et conuenerunt ad eos 64
fausta acclamantes. * Et exiuit Iudas, & 65
fratres eius, & expugnabant filios Esau
in terra, quæ ad Austrum est, & percus-
sit Chebron & filias eius: & muros eius,
& turres succendit igni in circuitu. * Et 66
mouit castra vt iret in terram alienige-
narum, & perambulabat Samariam. * In 67
die illa ceciderunt sacerdotes in bello,
dum volunt fortiter facere, dum sine
consilio exeunt in prælium. * Et decli- 68
nauit Iudas in Azotum in terram alieni-
genarum, & diruit aras eorum, & scul-
ptilia deorum ipsorum succendit igni:
& cepit spolia ciuitatum, & reuersus
est in terram Iuda.

CAP. VI.

ET rex Antiochus perambulabat su- 1
periores regiones, & audiuit esse A
ciuitatem Elymaidem in Perside nobi-
lissimam, & copiosam in argento, &
auro, * templũq. in ea locuples valde: & 2
illic velamina aurea, & loricæ, & scuta,
quæ reliquit Alexander Philippi rex Ma-
cedo, qui regnauit primus in Græcia.
* Et venit, & quærebat capere ciuitatẽ, 3
& deprædari eam: & non potuit, quo-
niam innotuit sermo his, qui erant in
ciuitate: * & insurrexerunt in præliũ, & 4
fugit inde, & abijt cum tristitia magna,
& reuersus est in Babyloniam. * Et ve- 5
nit qui nunciaret ei in Perside, quia fu-
gata sunt castra, quæ erant in terra Iuda:
* & quia abijt Lysias cum virtute forti 6
in primis, & fugatus est a facie Iudæo-
rum, & inualuerunt armis, & viribus, &
spolijs multis, quæ ceperunt de castris,
quæ exciderunt: * & quia diruerunt abo- 7
minationem, quam ædificauerat super al-
tare, quod erat in Ierusalem, & sanctifi-
cationem, sicut prius, circumdederunt
muris excelsis, sed & Bethsuram ciuita-
tem suam. * Et factum est vt audiuit 8
rex sermones istos, expauit, & commo-
tus est valde: & decidit in lectum, & in-
cidit in languorem præ tristitia, quia
non factum est ei sicut cogitabat. * Et 9
erat illic per dies multos: quia renoua-
ta est in eo tristitia magna, & arbitra-
10 tus est se mori. * Et vocauit omnes ami-
B cos suos, & dixit illis: Recessit somnus
ab oculis meis, & concidi, & corrui
11 corde præ solicitudine: * & dixi in cor-
de meo: In quantam tribulationem de-
ueni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua
nunc sum: qui iucundus eram, & dile-
12 ctus in potestate mea! * Nunc vero re-
miniscor malorum, quæ feci in Ierusa-
lem, vnde & abstuli omnia spolia aurea,
& argentea, quæ erant in ea, & misi au-
ferre habitantes Iudæam sine causa.
13 * Cognoui ergo quia propterea inuene-
runt me mala ista: & ecce pereo tristi-
14 tia magna in terra aliena. * Et vocauit
Philippum, vnum de amicis suis, & præ-
posuit eum super vniuersum regnum
15 suum: * & dedit ei diadema, & stolam
suam, & annulum, vt adduceret Antio-
chum filium suũ, & nutriret eum, & re-
16 gnaret. * Et mortuus est illic Antiochus
rex anno centesimo quadragesimo nono.
17 * Et cognouit Lysias, quoniam mortuus
est rex, & constituit regnare Antiochum
filium eius, quem nutriuit adolescentẽ:
18 & vocauit nomen eius Eupator. * Et hi,
qui erant in arce, concluserant Israel in
circuitu sanctorum: & quærebant eis ma-
la semper, & firmamentum Gentium.
19 * Et cogitauit Iudas disperdere eos: &
C conuocauit vniuersum populum, vt ob-
20 siderent eos. * Et conuenerunt simul, &
obsederunt eos anno centesimo quinqua-
gesimo, & fecerunt balistas, & machinas.
21 * Et exierunt quidam ex eis, qui obside-
bantur: & adiunxerunt se illis aliqui im-
22 pij ex Israel, * & abierunt ad regem, &
dixerunt: Quousque non facis iudicium,
23 & vindicas fratres nostros? * Nos decre-
uimus seruire patri tuo, & ambulare in
præceptis eius, & obsequi edictis eius:
24 * & filij populi nostri propter hoc alie-
nabant se a nobis, & quicumque inue-
niebantur ex nobis, interficiebantur, &
25 hereditates nostræ diripiebantur. * Et
non ad nos tantum extenderunt manũ,
26 sed & in omnes fines nostros. * & ecce
applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem
occupare eam, & munitionem Bethsu-
27 ram munierunt: * & nisi præueneris eos
velocius, maiora, quàm hæc, facient,
28 & non poteris obtinere eos. * Et iratus
est rex, vt hæc audiuit: & conuocauit

omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos, qui super equites erant.
* sed & de regnis alijs, & de insulis ma- 29
ritimis venerũt ad eum exercitus cõductitij. * Et erat numerus exercitus eius, 30
centum millia peditum, & viginti mil- D
lia equitum, & elephanti trigintaduo,
docti ad prælium. * Et venerũt per Idu- 31
mæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnauerunt dies multos, & fecerũt machinas & exierunt, & succenderunt eas
igni, & pugnauerunt viriliter. * Et re- 32
cessit Iudas ab arce, & mouit castra ad
Bethzacharam contra castra regis. * Et 33
surrexit rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum cõtra viam Bethzacharam: & comparauerunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:
* & elephantis ostenderunt sanguinem 34
vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium: * & diuiserunt bestias per legio- 35
nes: & astiterũt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati vnicuique bestiæ electi
erant. * Hi ante tempus vbicumque erat 36
bestia, ibi erant: & quocumque ibat,
ibant, & non discedebant ab ea. * Sed 37
& turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desu-
per: & Indus magister bestiæ. * Et re- 38
siduum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & perurgere constipatos in legioni-
bus eius. * Et vt refulsit sol in clypeos 39
aureos, & æreos, resplenduerunt mon- E
tes ab eis, & resplenduerunt sicut lam-
pades ignis. * Et distincta est pars exer- 40
citus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant caute & or-
dinate. * Et commouebantur omnes 41
inhabitantes terram a voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus
valde, & fortis. * Et appropiauit Iu- 42
das, & exercitus eius in prælium: &
ceciderunt de exercitu regis sexcenti vi- 43
ri. * Et vidit Eleazar filius Saura vnam de bestijs loricatam loricis regis: & erat eminens super ceteras bestias. & visum
est ei quòd in ea esset rex: * & dedit se 44
vt liberaret populum suum, & acqui-
45 ret sibi nomen æternum. * Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dextris, & a sinistris, &
46 cadebant ab eo huc atque illuc. * Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.
47 * Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus eius, diuerterunt se ab eis.
48 * Castra autem regis ascenderunt con-
F tra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iudæam, & montem Sion.
49 * Et fecit pacem cum his, qui erant in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta cõclusis, quia
50 sabbata erant terræ. * Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custo-
51 diam seruare eam. * Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mit-
52 tendas sagittas, & fundibula. * Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnauerunt dies
53 multos. * Escæ autem non erant in ciuitate, eo quòd septimus annus esset: & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ re-
54 positæ fuerant. * Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in
55 locum suum. * Et audiuit Lysias quòd
G Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cum adhuc viueret, vt nutriret An-
56 tiochum filium suum, & regnaret, * reuersus esset a Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quæ-
57 rebat suscipere regni negotia: * festinauit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis
58 ordinare de regno. * Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gen-
59 te eorum: * & constituamus illis vt ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia
60 hæc. * Et placuit sermo in conspectu regis, & principum: & misit ad eos pa-
61 cem facere: & receperunt illam. * Et iurauit illis rex, & principes: & exierunt
de

de munitione.* Et intrauit rex montem 62
Sion, & vidit munitionem loci: & ru-
pit citius iuramentum, quod iurauit: &
mandauit destruere murum in gyro.* Et 63
discessit festinanter, & reuersus est An-
tiochiam, & inuenit Philippum domi-
nantem ciuitati: & pugnauit aduersus
eum, & occupauit ciuitatem.

CAP. VII.

ANno centesimo quinquagesimo pri 1
mo exijt Demetrius Seleuci filius A
ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis
viris in ciuitatem maritimam, & regna-
uit illic. * Et factum est, vt ingressus est 2
domum regni patrum suorum, compre-
hendit exercitus Antiochum, & Lysiam,
vt adducerent eos ad eum. * Et res ei 3
innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere
faciem eorum. * Et occidit eos exerci- 4
tus. Et sedit Demetrius super sedem re-
gni sui:* & venerunt ad eum viri iniqui 5
& impij ex Israel: & Alcimus dux eo-
rum, qui volebat fieri sacerdos. * Et ac- 6
cusauerunt populum apud regem, dicen-
tes: Perdidit Iudas, & fratres eius om-
nes amicos tuos, & nos dispersit de ter-
ra nostra. * Nunc ergo mitte virum, cui 7
credis, vt eat, & videat exterminiũ om-
ne, quod fecit nobis, & regionibus regis:
& puniat omnes amicos eius, & adiuto-
res eorum.* Et elegit rex ex amicis suis 8
Bacchidem, qui dominabatur trans flu- B
men magnum in regno, & fidelem regi:
& misit eum,* vt videret exterminium, 9
quod fecit Iudas: sed & Alcimum im-
pium constituit in sacerdotium, & man-
dauit ei facere vltionem in filios Israel.
* Et surrexerunt, & venerunt cum exer- 10
citu magno in terram Iuda: & miserunt
nuncios, & locuti sunt ad Iudam, & ad
fratres eius verbis pacificis in dolo.* Et 11
non intenderunt sermonibus eorum: vi-
derunt enim quia venerunt cum exerci-
tu magno. * Et conuenerunt ad Alci- 12
mum, & Bacchidem congregatio scriba-
rum requirere quæ iusta sunt: * & pri- 13
mi, Assidæi qui erant in filijs Israel, &
exquirebant ab eis pacem. * Dixerunt 14
enim: Homo sacerdos de semine Aaron
venit, non decipiet nos:* & locutus est 15
cum eis verba pacifica: & iurauit illis,
dicens: Non inferemus vobis malum,
16 neque amicis vestris.* Et crediderũt ei:
C Et comprehendit ex eis sexaginta viros,
& occidit eos in vna die secundum ver-
17 bum, quod scriptum est: * || Carnes san- || Ps. 78. a. 2. 3
ctorum tuorum, & sanguinem ipsorum
effuderunt in circuitu Ierusalem, & non
18 erat qui sepeliret. * Et incubuit timor,
& tremor in omnem populum: quia di-
xerunt: Non est veritas, & iudicium in
eis: transgressi sunt enim constitutum,
19 & iusiurandum quod iurauerunt. * Et
mouit Bacchides castra ab Ierusalem, &
applicuit in Bethzecha: & misit, & com-
prehendit multos ex eis, qui a se effuge-
rant, & quosdam de populo mactauit,
20 & in puteum magnum proiecit.* Et cõ-
misit regionem Alcimo, & reliquit cum
eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abijt
21 Bacchides ad regem:* & satis agebat Al-
22 cimus pro principatu sacerdotij sui.* &
conuenerunt ad eum omnes, qui pertur-
babant populum suum, & obtinuerunt
terram Iuda, & fecerunt plagam magnã
23 in Israel. * Et vidit Iudas omnia mala
D quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant,
24 filijs Israel, multo plus quàm Gentes.* &
exijt in omnes fines Iudææ in circuitu,
& fecit vindictam in viros desertores, &
25 cessauerunt vltra exire in regionẽ.* Vi-
dit autem Alcimus quòd præualuit Iu-
das, & qui cum eo erant: & cognouit
quia non potest sustinere eos, & regres-
sus est ad regem, & accusauit eos mul-
26 tis criminibus. * || Et misit rex Nicano- || 2. Mach. 15. a. 1
rem, vnum ex principibus suis nobilio-
ribus: qui erat inimicitias exercens con-
tra Israel: & mandauit ei euertere popu-
27 lum. * Et venit Nicanor in Ierusalem
cum exercitu magno, & misit ad Iudam
& ad fratres eius verbis pacificis cum
28 dolo,* dicens: Non sit pugna inter me
& vos: veniam cum viris paucis, vt vi-
29 deam facies vestras cum pace. * Et ve-
nit ad Iudam, & salutauerũt se inuicem
pacifice: & hostes parati erant rapere
30 Iudam. * Et innotuit sermo Iudæ quo-
E niam cum dolo venerat ad eum: & cõ-
territus est ab eo, & amplius noluit vi-
31 dere faciem eius. * Et cognouit Nica-
nor quoniam denudatum est consilium
eius: & exiuit obuiam Iudæ in pugnam
32 iuxta Capharsalama. * Et ceciderunt
de Nicanoris exercitu fere quinque mil-
lia viri, & fugerunt in ciuitatem Dauid.

*Et post hæc verba ascendit Nicanor 33
in montem Sion: & exierunt de sacer-
dotibus populi salutare eum in pace,
& demonstrare ei holocautomata, quæ
offerebantur pro rege. * Et irridens 34
spreuit eos, & polluit: & locutus est
superbe, * & iurauit cum ira, dicens: 35
Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus
eius in manus meas, continuo cum
regressus fuero in pace, succendam do-
mum istam. Et exijt cum ira ma-
gna. * & intrauerunt sacerdotes, & 36
steterunt ante faciem altaris & templi:
& flentes dixerunt: * Tu Domine ele- 37
gisti domum istam ad inuocandum no-
men tuum in ea, vt esset domus ora-
tionis & obsecrationis populo tuo.
* fac vindictam in homine isto, & exer- 38
citu eius, & cadant in gladio: me- F
mento blasphemias eorum, & ne de-
deris eis vt permaneant. * Et exijt Ni- 39
canor ab Ierusalem, & castra appli-
cuit ad Bethoron: & occurrit illi exer-
citus Syriæ. * Et Iudas applicuit in 40
Adarsa cum tribus millibus viris: &

‖ 4. Reg. 19. g. 35 Tob. 1. d. 21 Eccli. 48. d. 25 Isa. 37. g. 36 2. Machab. 8. e. 19

orauit Iudas, & dixit: * ‖ Qui missi 41
erant a rege Sennacherib, Domine,
quia blasphemauerunt te, exijt ange-
lus, & percussit ex eis centum octo-
gintaquinque millia: * sic contere 42
exercitum istum in conspectu nostro
hodie: & sciant ceteri quia male locu-
tus est super sancta tua: & iudica il-
lum secundum malitiam illius. *Et com- 43
miserunt exercitus prælium tertiadeci-
ma die mensis Adar: & contrita sunt ca- G
stra Nicanoris, & cecidit ipse primus in
prælio. * Vt autem vidit exercitus eius 44
quia cecidisset Nicanor, proiecerunt ar-
ma sua, & fugerunt: * & persecuti sunt 45
eos viam vnius diei ab Adazer vsquequo
veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt
post eos cum significationibus: * & exie- 46
runt de omnibus castellis Iudææ in cir-
cuitu, & ventilabant eos cornibus, & cō-
uertebantur iterum ad eos, & ceciderūt
omnes gladio, & non est relictus ex eis
nec vnus. * Et acceperunt spolia eorum 47
in prædam: & caput Nicanoris amputa-
uerunt, & dexteram eius, quam extende-
rat superbe, & attulerunt & suspenderūt
contra Ierusalem. * Et lætatus est popu- 48
lus valde, & egerunt diem illam in læ-
titia magna. * Et constituit agi omnibus 49
annis diem istam tertiadecima die mēsis
50 Adar. * Et siluit terra Iuda dies paucos.

CAP. VIII.

1 ET audiuit Iudas nomen Romano-
A rum, quia sunt potentes viribus, &
acquiescunt ad omnia, quæ postulantur
ab eis: & quicumque accesserunt ad eos,
statuerunt cum eis amicitias, & quia
2 sunt potentes viribus. * Et audierunt
prælia eorum, & virtutes bonas, quas
fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt
3 eos, & duxerunt sub tributum: * & quan-
ta fecerunt in regione Hispaniæ, & quod
in potestatem redegerunt metalla ar-
genti & auri, quæ illic sunt, & posse-
derunt omnem locum consilio suo, &
4 patientia: * locaq. quæ longe erant val-
de ab eis, & reges, qui superuenerant
eis ab extremis terræ, contriuerunt, &
percusserunt eos plaga magna: ceteri
autem dant eis tributum omnibus an-
5 nis. * & Philippum & Persen Ceteorum
regem, & ceteros, qui aduersum eos ar-
ma tulerant, contriuerunt in bello, &
6 obtinuerunt eos: * & Antiochum ma-
gnum regem Asiæ, qui eis pugnam in-
tulerat habens centum viginti elephan-
tos, & equitatum, & currus, & exerci-
tum magnum valde, contritum ab eis.
7 * & quia ceperunt eum viuum, & statue-
B runt ei vt daret ipse, & qui regnarent
post ipsum, tributum magnum, & daret
8 obsides, & constitutum, * & regionem
Indorum, & Medos, & Lydos, de optimis
regionibus eorū: & acceptas eas ab eis,
9 dederunt Eumeni regi. * & quia qui erat
apud Helladam, voluerunt ire, & tollere
10 eos: & innotuit sermo his, * & miserunt
ad eos ducē vnum, & pugnauerunt con-
tra illos, & ceciderunt ex eis multi, &
captiuas duxerūt vxores eorum, & filios,
& diripuerunt eos, & terram eorum pos-
sederunt, & destruxerunt muros eorum,
& in seruitutem illos redegerunt vsque
11 in hunc diem: * & residua regna, & insu-
las, quæ aliquando restiterant illis, exter-
minauerunt, & in potestatem redege-
12 runt. * Cum amicis autem suis, & qui
in ipsis requiem habebant, conseruaue-
runt amicitiam, & obtinuerunt regna,
quæ erant proxima, & quæ erant longe:
quia quicumque audiebant nomen eo-
rum,

rum, timebant eos. * quibus vero vellent 13
auxilio esse vt regnarent, regnabant:
quos autem vellent, regno deturbabant:
& exaltati sunt valde. * Et in omnibus 14
istis nemo portabat diadema, nec indue- C
batur purpura, vt magnificaretur in ea.
* Et quia curiam fecerunt sibi, & quoti- 15
die consulebant trecentos viginti consi-
lium agentes semper de multitudine, vt
quæ digna sunt, gerant: * & committunt 16
vni homini magistratum suum per sin-
gulos annos dominari vniuersæ terræ
suæ, & omnes obediunt vni, & non est
inuidia, neque zelus inter eos. * Et ele- 17
git Iudas Eupolemum, filium Ioannis,
filij Iacob, & Iasonem, filium Eleazari,
& misit eos Romam constituere cum il-
lis amicitiam, & societatem: * & vt au- 18
ferrent ab eis iugum Græcorum, quia
viderunt quòd in seruitutem premerent
regnum Israel. * Et abierunt Romam 19
viam multam valde, & introierunt cu-
riam, & dixerunt: * Iudas Machabæus, 20
& fratres eius, & populus Iudæorum mi-
serunt nos ad vos statuere vobiscum so-
cietatem, & pacem, & conscribere nos
socios, & amicos vestros. * Et placuit 21
sermo in conspectu eorum. * Et hoc re- 22
scriptum est, quod rescripserunt in ta-
bulis æreis, & miserunt in Ierusalem,
vt esset apud eos ibi memoriale pacis,
& societatis. * BENE SIT ROMA- 23
NIS, & genti Iudæorum in mari, & in D
terra in æternũ: gladiusq. & hostis pro-
cul sit ab eis. * Quòd si institerit bel- 24
lum Romanis prius, aut omnibus socijs
eorum in omni dominatione eorum:
* auxilium feret gens Iudæorum, prout 25
tempus dictauerit, corde pleno: * & præ- 26
liantibus non dabunt, neque submini-
strabunt triticum, arma, pecuniam, na-
ues, sicut placuit Romanis: & custodient
mandata eorum, nihil ab eis accipiẽtes.
* Similiter autem & si genti Iudæorum 27
prius acciderit bellum, adiuuabunt Ro-
mani ex animo, prout eis tempus per-
miserit: * & adiuuantibus non dabitur 28
triticum, arma, pecunia, naues, sicut pla-
cuit Romanis; & custodient mandata
eorum absque dolo. * secundum hæc 29
verba constituerunt Romani populo Iu-
dæorum. * Quòd si post hæc verba hi 30
aut illi addere, aut demere ad hæc ali-
quid voluerint, faciẽt ex proposito suo:
& quæcumque addiderint, vel dempse-
31 rint, rata erunt. * Sed & de malis, quæ
Demetrius rex fecit in eos, scripsimus
ei, dicentes: Quare grauasti iugũ tuum
super amicos nostros, & socios Iudæos?
32 * Si ergo iterum adierint nos, aduersum
te faciemus illis iudicium, & pugnabi-
mus tecum mari terraq.

CAP. IX.

1 INterea vt audiuit Demetrius quia ce-
A cidit Nicanor, & exercitus eius in
prælio, apposuit Bacchidem, & Alci-
mum rursum mittere in Iudæam, &
2 dextrum cornu cum illis. * Et abierunt
viam, quæ ducit in Galgala, & castra po-
suerunt in Masaloth, quæ est in Arbel-
lis: & occupauerunt eam, & peremerunt
3 animas hominum multas. * In mense
primo anni centesimi & quinquagesimi
secundi applicuerunt exercitum ad Ie-
4 rusalem: * & surrexerunt, & abierunt in
Beream viginti millia virorum, & duo
5 millia equitum. * Et Iudas posuerat ca-
stra in Laisa, & tria millia viri electi cũ
6 eo: * & viderũt multitudinem exercitus
quia multi sunt, & timuerunt valde: &
multi subtraxerunt se de castris, & non
remanserunt ex eis nisi octingenti viri.
7 * Et vidit Iudas quòd defluxit exercitus
suus, & bellum perurgebat eum, & con-
fractus est corde: quia nõ habebat tẽ-
pus congregandi eos, & dissolutus est.
8 * Et dixit his, qui residui erant: Surga-
mus, & eamus ad aduersarios nostros, si
9 poterimus pugnare aduersus eos. * Et
auertebant eum, dicentes: Non poteri-
mus, sed liberemus animas nostras mo-
do, & reuertamur ad fratres nostros, &
tunc pugnabimus aduersus eos: nos au-
10 tem pauci sumus. * Et ait Iudas: Absit
B istam rem facere vt fugiamus ab eis: &
si appropiauit tempus nostrum, moria-
mur in virtute propter fratres nostros,
& non inferamus crimen gloriæ nostræ.
11 * Et mouit exercitus de castris, & stete-
runt illis obuiam: & diuisi sunt equites
in duas partes, & fundibularij, & sagitta-
rij præibant exercitum, & primi certa-
12 minis omnes potentes. * Bacchides au-
tem erat in dextro cornu, & proximauit
legio ex duabus partibus, & clamabant
13 tubis: * exclamauerunt autem & hi, qui
erant

erant ex parte Iudæ, etiam ipsi, & com-
mota est terra a voce exercituum: & cō-
missum est prælium a mane vsque ad ve-
speram. * Et vidit Iudas, quòd firmior 14
est pars exercitus Bacchidis in dextris, &
conuenerunt cum ipso omnes constan-
tes corde: * & contrita est dextera pars 15
ab eis, & persecutus est eos vsque ad
montem Azoti. * Et qui in sinistro cor- 16
nu erant, viderunt quòd contritum est
dextrum cornu, & secuti sunt post Iu-
dam, & eos, qui cum ipso erant, a tergo:
* & ingrauatum est prælium, & cecide- 17
runt vulnerati multi ex his, & ex illis.
* Et Iudas cecidit, & ceteri fugerunt. 18
* Et Ionathas, & Simon tulerunt Iudam 19
fratrem suum, & sepelierunt eum in se- C
pulchro patrum suorum in ciuitate Mo-
din. * Et fleuerunt eum omnis populus 20
Israel planctu magno, & lugebant dies
multos, * & dixerunt: Quomodo ceci- 21
dit potens, qui saluum faciebat popu-
lum Israel! * Et cetera verba bellorum 22
Iudæ, & virtutum, quas fecit, & magni-
tudinis eius, non sunt descripta: multa
enim erant valde. * Et factum est: post 23
obitum Iudæ emerserunt iniqui in om-
nibus finibus Israel, & exorti sunt om-
nes, qui operabantur iniquitatem. * In 24
diebus illis facta est fames magna valde,
& tradidit se Bacchidi omnis regio eo-
rum cum ipsis. * Et elegit Bacchides vi- 25
ros impios, & constituit eos dominos
regionis: * & exquirebant, & perscruta- 26
bantur amicos Iudæ, & adducebant eos
ad Bacchidem, & vindicabat in illos, &
illudebat. * Et facta est tribulatio magna 27
in Israel, qualis non fuit ex die, qua non
est visus propheta in Israel. * Et congre- 28
gati sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt
Ionathæ: * Ex quo frater tuus Iudas de- 29
functus est, vir similis ei nō est, qui exeat
contra inimicos nostros, Bacchidem, &
eos, qui inimici sunt gentis nostræ. * Nūc 30
itaque te hodie elegimus esse pro eo no-
bis in principem, & ducem ad bellan-
dum bellum nostrum. * Et suscepit Io- 31
nathas tempore illo principatum, & sur-
rexit loco Iudæ fratris sui. * Et cognouit 32
Bacchides, & quærebat eum occidere.
* Et cognouit Ionathas, & Simon frater 33
eius, & omnes, qui cum eo erant: & D
fugerunt in desertum Thecuæ, & conse
derunt ad aquam lacus Asphar. * Et co- 34
gnouit Bacchides, & die sabbatorum
venit ipse, & omnis exercitus eius trans
35 Iordanem. * Et Ionathas misit fratrem
suum ducem populi, & rogauit Nabu-
thæos amicos suos, vt commodarent illis
36 apparatum suum, qui erat copiosus. * Et
exierunt filij Iambri ex Madaba, & com-
prehenderunt Ioannem, & omnia, quæ
37 habebat, & abierunt habentes ea. * Post
hæc verba, renunciatum est Ionathæ, &
Simoni fratri eius, quia filij Iambri fa-
ciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam
ex Madaba filiam vnius de magnis prin-
cipibus Chanaan cum ambitione magna.
38 * Et recordati sunt sanguinis Ioannis fra-
tris sui: & ascenderunt, & absconderunt
39 se sub tegumento montis. * Et eleuaue-
runt oculos suos, & viderunt: & ecce tu-
multus, & apparatus multus: & sponsus
processit, & amici eius, & fratres eius
obuiam illis cum tympanis, & musicis,
40 & armis multis. * Et surrexerunt ad eos
ex insidijs, & occiderunt eos, & cecide-
runt vulnerati multi, & residui fugerunt
in montes: & acceperunt omnia spolia
41 eorum: * & conuersæ sunt nuptiæ in lu-
ctum, & vox musicorum ipsorum in la-
42 mentum. * Et vindicauerunt vindictam
sanguinis fratris sui: & reuersi sunt ad
43 ripam Iordanis. * Et audiuit Bacchides,
E & venit die sabbatorum vsque ad oram
44 Iordanis in virtute magna. * Et dixit ad
suos Ionathas: Surgamus, & pugnemus
contra inimicos nostros: non est enim
45 hodie sicut heri, & nudiustertius. * ecce
enim bellum ex aduerso, aqua vero Ior-
danis hinc & inde, & ripæ, & paludes, &
46 saltus: & non est locus diuertēdi. * ‖ Nūc ‖ 2.Par.20.12
ergo clamate in cælum, vt liberemini de
manu inimicorum vestrorum. Et com-
47 missum est bellum. * Et extendit Iona-
thas manum suam percutere Bacchidem,
48 & diuertit ab eo retro: * & dissilijt Iona-
thas, & qui cum eo erant in Iordanem,
49 & transnatauerunt ad eos Iordanem. * &
ceciderunt de parte Bacchidis die illa
mille viri: & reuersi sunt in Ierusalem,
50 * & ædificauerunt ciuitates munitas in
Iudæa, munitionem, quæ erat in Ieri-
cho, & in Ammaum, & in Bethoron,
& in Bethel, & Thamnata, & Phara, &
Thopo muris excelsis, & portis, & seris.
51 * Et posuit custodiam in eis, vt inimici-
tias exercerent in Israel: * & muniuit ci-
uitatem

uitatem Bethsuram, & Gazaram, & ar-
cem, & posuit in eis auxilia, & appa-
ratum escarum: * & accepit filios prin- 53
cipum regionis obsides, & posuit eos in
arce in Ierusalem in custodiam. * Et an- 54
no centesimo quinquagesimo tertio, mẽ- F
se secundo, præcepit Alcimus destrui
muros domus sanctæ interioris, &
destrui opera prophetarum: & cœpit
destruere. * In tempore illo percussus
est Alcimus: & impedita sunt opera il- 55
lius, & occlusum est os eius, & disso-
lutus est paralysi, nec vltra potuit loqui
verbum, & mandare de domo sua. * Et 56
mortuus est Alcimus in tempore illo cũ
tormento magno. * Et vidit Bacchides 57
quoniam mortuus est Alcimus: & re-
uersus est ad regem, & siluit terra annis
duobus.* Et cogitauerunt omnes iniqui 58
dicentes: Ecce Ionathas, & qui cum eo
sunt, in silentio habitant confidenter:
nunc ergo adducamus Bacchidem, &
comprehendet eos omnes vna nocte.
* Et abierunt, & consilium ei dederunt. 59
* Et surrexit vt veniret cum exercitu 60
multo: & misit occulte epistolas socijs
suis, qui erant in Iudæa, vt compre-
henderent Ionathan, & eos, qui cum eo
erant: sed non potuerunt, quia inno-
tuit eis consilium eorum. * Et appre- 61
hendit de viris regionis, qui principes
erant malitiæ, quinquaginta viros, &
occidit eos: * & secessit Ionathas, & Si- 62
mon, & qui cum eo erant in Bethbes-
sen, quæ est in deserto: & extruxit di-
ruta eius, & firmauerunt eam. * Et co- 63
gnouit Bacchides, & congregauit vni- G
uersam multitudinem suam: & his, qui
de Iudæa erant, denunciauit. * Et ve- 64
nit, & castra posuit desuper Bethbessen:
& oppugnauit eam dies multos, & fe-
cit machinas. * Et reliquit Ionathas Si- 65
monem fratrem suum in ciuitate, &
exijt in regionem, & venit cum nume-
ro, * & percussit Odaren, & fratres 66
eius, & filios Phaseron in tabernaculis
ipsorum, & cœpit cædere, & crescere
in virtutibus. * Simon vero, & qui cũ 67
ipso erant, exierunt de ciuitate, & suc-
cenderunt machinas, * & pugnauerunt 68
contra Bacchidem, & contritus est ab
eis: & afflixerunt eum valde, quoniam
consilium eius, & congressus eius erat
inanis.* Et iratus contra viros iniquos, 69
qui ei consilium dederant vt veniret in
regionem ipsorum, multos ex eis occi-
dit: ipse autem cogitauit cum reliquis
70 abire in regionem suam. * Et cogno-
uit Ionathas: & misit ad eum legatos
componere pacem cum ipso, & redde-
71 re ei captiuitatem. * Et libenter acce-
pit, & fecit secundum verba eius, &
iurauit se nihil facturum ei mali omni-
72 bus diebus vitæ eius.* Et reddidit ei ca-
ptiuitatem, quam prius erat prædatus
de terra Iuda: & conuersus abijt in ter-
ram suam, & non apposuit amplius ve-
73 nire in fines eius: * Et cessauit gladius
ex Israel: & habitauit Ionathas in
Machmas, & cœpit Ionathas ibi iudi-
care populum, & exterminauit impios
ex Israel.

CAP. X.

1 A ET anno centesimo sexagesimo ascẽ-
dit Alexander Antiochi filius, qui
cognominatus est Nobilis: & occupauit
Ptolemaidam: & receperunt eum, &
2 regnauit illic. * Et audiuit Demetrius
rex, & congregauit exercitum copio-
sum valde, & exiuit obuiam illi in præ-
3 lium. * Et misit Demetrius epistolam
ad Ionathan verbis pacificis, vt ma-
4 gnificaret eum. * Dixit enim: An-
ticipemus facere pacem cum eo, priu-
squam faciat cum Alexandro aduersum
5 nos. * recordabitur enim omnium ma-
lorum, quæ fecimus in eum, & in fra-
6 trem eius, & in gentem eius. * Et dedit
ei potestatem congregandi exercitum,
& fabrificare arma, & esse ipsum socium
eius: & obsides, qui erant in arce, ius-
7 sit tradi ei. * Et venit Ionathas in Ieru-
salem, & legit epistolas in auditu omnis
populi, & eorum, qui in arce erant.
8 * Et timuerunt timore magno, quoniam
audierunt quòd dedit ei rex potestatem
9 congregandi exercitum. * Et traditi
sunt Ionathæ obsides, & reddidit eos
10 parentibus suis: * & habitauit Ionathas
in Ierusalem, & cœpit ædificare, & in-
11 nouare ciuitatem. * Et dixit facienti-
bus opera vt extruerent muros, & mon-
12 tem Sion in circuitu lapidibus quadra-
tis ad munitionem: & ita fecerunt. * Et
fugerunt alienigenæ, qui erant in mu-
nitionibus, quas Bacchides ædificauerat,

& re-

* & reliquit vnusquisque locum suum, 13
& abijt in terram suam: * tantum in 14
Bethsura remanserunt aliqui ex his, qui
reliquerant legem, & præcepta Dei.
erat enim hæc eis ad refugium. * Et 15
audiuit Alexander rex promissa, quæ pro- B
misit Demetrius Ionathæ: & narraue-
runt ei prælia, & virtutes, quas ipse
fecit, & fratres eius, & labores, quos la-
borauerunt. * & ait: Numquid inue- 16
niemus aliquem virum talem? & nunc
faciemus eum amicum, & socium no-
strum. * Et scripsit epistolam, & misit 17
ei secundum hæc verba, dicens: * REX 18
Alexander fratri Ionathæ salutem. * Au- 19
diuimus de te quòd vir potens sis viri-
bus, & aptus es vt sis amicus noster:
* & nunc constituimus te hodie sum- 20
mum sacerdotem gentis tuæ, & vt ami-
cus voceris regis, (& misit ei purpu-
ram, & coronam auream) & quæ no-
stra sunt sentias nobiscum, & conserues
amicitias ad nos. * Et induit se Iona- 21
thas stola sancta septimo mense, anno
centesimo sexagesimo in die sollemni
scenopegiæ: & congregauit exercitum,
& fecit arma copiosa. * Et audiuit De- 22
metrius verba ista, & contristatus est
nimis, & ait: * Quid hoc fecimus, quòd 23
præoccupauit nos Alexander apprehen-
dere amicitiam Iudæorum ad munimen
sui? * Scribam & ego illis verba depre- 24
catoria, & dignitates, & dona: vt sint
mecum in adiutorium. * Et scripsit eis 25
in hæc verba: Rex Demetrius genti Iu-
dæorum salutem: * Quoniam seruastis 26
ad nos pactum, & mansistis in amicitia
nostra, & non accessistis ad inimicos
nostros, audiuimus, & gauisi sumus.
* Et nunc perseuerate adhuc conseruare 27
ad nos fidem, & retribuemus vobis bo- C
na pro his, quæ fecistis nobiscum: * & 28
remittemus vobis præstationes multas,
& dabimus vobis donationes. * Et nunc 29
absoluo vos, & omnes Iudæos a tribu-
tis, & pretia salis indulgeo, & coronas
remitto, & tertias seminis: * & dimi- 30
diam partem fructus ligni, quod est por-
tionis meæ, relinquo vobis ex hodierno
die, & deinceps, ne accipiatur a terra
Iuda, & a tribus ciuitatibus, quæ additæ
sunt illi ex Samaria, & Galilæa ex hodier-
na die & in totum tempus: * & Ierusa- 31
lem sit sancta, & libera cum finibus suis:
32 & decimæ, & tributa ipsius sint. * Re-
mitto etiam potestatem arcis, quæ est in
Ierusalem: & do eam summo sacerdoti,
vt constituat in ea viros quoscumque
33 ipse elegerit, qui custodiant eam. * Et
omnem animam Iudæorum, quæ capti-
ua est a terra Iuda in omni regno meo,
relinquo liberam gratis, vt omnes a tri-
butis soluantur, etiam pecorum suorum.
34 * Et omnes dies sollemnes, & sabbata, &
neomeniæ, & dies decreti, & tres dies
ante diem sollemnem, & tres dies post
diem sollemnem sint omnes immunita-
tis & remissionis omnibus Iudæis, qui
35 sunt in regno meo: * & nemo habebit
potestatem agere aliquid, & mouere ne-
gotia aduersus aliquem illorum in omni
36 causa. * Et ascribantur ex Iudæis in exer-
citu regis ad triginta millia virorum: &
dabuntur illis copiæ vt oportet omnibus
exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur
qui sint in munitionibus regis magni:
37 * & ex his constituentur super negotia
regni, quæ aguntur ex fide, & principes
sint ex eis, & ambulent in legibus suis, si-
38 cut præcepit rex in terra Iuda. * Et tres
D ciuitates, quæ additæ sunt Iudææ ex re-
gione Samariæ, cum Iudæa reputentur:
vt sint sub vno, & nō obediant alij pote-
39 stati, nisi summi sacerdotis. * Ptolemai-
da, & confines eius, quas dedi donum
sanctis, qui sunt in Ierusalem ad neces-
40 sarios sumptus sanctorum. * Et ego do
singulis annis quindecim millia siclo-
rum argenti de rationibus regis, quæ
41 me contingunt: * & omne, quod reli-
quum fuerit, quod non reddiderant qui
super negotia erant annis prioribus, ex
42 hoc dabunt in opera domus. * Et su-
per hæc quinque millia siclorum argen-
ti, quæ accipiebant de sanctorum ratio-
ne per singulos annos: & hæc ad sacer-
dotes pertineant, qui ministerio fungun-
43 tur. * Et quicumque confugerint in tem-
plum, quod est Ierosolymis, & in omni-
bus finibus eius, obnoxij regi in omni
negotio dimittātur, & vniuersa, quæ sunt
44 eis in regno meo, libera habeant. * Et ad
ædificanda vel restauranda opera sancto-
rum, sumptus dabuntur de ratione regis:
45 * & ad extruendos muros Ierusalem,
& communiendos in circuitu, sumptus
dabuntur de ratione regis, & ad con-
46 struendos muros in Iudæa. * Vt audiuit

autem Ionathas, & populus sermones
[a]Sup.7.b.12 istos, [a] non crediderunt eis, nec recepe-
runt eos: quia recordati sunt malitiæ
magnæ, quam fecerat in Israel, & tribu-
lauerat eos valde. * Et complacuit eis in 47
Alexandrum, quia ipse fuerat eis prin-
ceps sermonum pacis, & ipsi auxilium
ferebant omnibus diebus. * Et congre- 48
gauit rex Alexander exercitum magnũ,
& admouit castra contra Demetrium.
* Et commiserunt prælium duo reges, & 49
fugit exercitus Demetrij, & insecutus
est eum Alexander, & incubuit super
eos. * Et inualuit prælium nimis, donec 50
occidit sol: & cecidit Demetrius in die
illa. * Et misit Alexander ad Ptolemæũ 51
regem Ægypti legatos secundum hæc E
verba, dicens: * QVONIAM regressus 52
sum in regnum meum, & sedi in sede
patrum meorum, & obtinui principa-
tum, & contriui Demetrium, & posse-
di regionem nostram, * & commisi pu- 53
gnam cum eo, & contritus est ipse, &
castra eius a nobis, & sedimus in sede
regni eius: * & nunc statuamus adinui- 54
cem amicitiam: & da mihi filiam tuam
vxorem, & ego ero gener tuus, & da-
bo tibi dona, & ipsi digna te. * Et re- 55
spondit rex Ptolemæus, dicens: FELIX
dies, in qua reuersus es ad terram pa-
trum tuorum, & sedisti in sede regni
eorum. * Et nunc faciam tibi quod scri- 56
psisti: sed occurre mihi Ptolemaidam,
vt videamus inuicem nos, & spondeam
tibi sicut dixisti. * Et exiuit Ptolemæus 57
de Ægypto, ipse & Cleopatra filia eius,
& venit Ptolemaidam anno centesimo
sexagesimo secũdo. * Et occurrit ei Ale- 58
xander rex, & dedit ei Cleopatram fi-
liam suam: & fecit nuptias eius Ptole-
maidæ, sicut reges, in magna gloria.
* Et scripsit rex Alexander Ionathæ, vt 59
veniret obuiam sibi. * Et abijt cum glo- 60
ria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus
regibus, & dedit illis argentum multũ,
& aurum, & dona: & inuenit gratiam
in conspectu eorum. * Et conuenerunt 61
aduersus eum viri pestilentes ex Israel,
viri iniqui interpellantes aduersus eum:
& non intendit ad eos rex. * Et iussit 62
spoliari Ionathan vestibus suis, & indui
eum purpura: & ita fecerunt. Et col-
locauit eum rex sedere secum. * Dixitq. 63
principibus suis: Exite cum eo in mediũ

ciuitatis, & prædicate, vt nemo aduer-
sus eum interpellet de vllo negotio, nec
quisquam ei molestus sit de vlla ratio-
64 ne. * Et factum est, vt viderunt qui in-
F terpellabant gloriam eius, quæ prædica-
batur, & opertum eum purpura, fu-
65 gerunt omnes: * & magnificauit eũ rex,
& scripsit eum inter primos amicos, &
posuit eum ducem, & participem princi-
66 patus. * Et reuersus est Ionathas in Ie-
67 rusalem cum pace, & lætitia. * In anno
centesimo sexagesimoquinto venit De-
metrius filius Demetrij a Creta in ter-
68 ram patrum suorum. * Et audiuit Ale-
xander rex, & contristatus est valde, &
69 reuersus est Antiochiam. * Et constituit
Demetrius rex Apollonium ducem, qui
præerat Cœlesyriæ: & congregauit exer-
citum magnum, & accessit ad Iamniam:
& misit ad Ionathan summum sacerdo-
70 tem, * dicens: Tu solus resistis nobis: ego
autem factus sum in derisum, & in op-
probrium, propterea quia tu potesta-
tem aduersum nos exerces in montibus.
71 * Nunc ergo si cõfidis in virtutibus tuis,
descende ad nos in campum, & compa-
remus illic inuicem: quia mecum est
72 virtus bellorum. * Interroga, & disce
quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt
mihi, qui & dicunt quia non potest sta-
re pes vester ante faciem nostram, quia
bis in fugam conuersi sunt patres tui
73 in terra sua: * & nunc quomodo pote-
ris sustinere equitatum & exercitum
tantum in campo, vbi non est lapis,
neque saxum, neque locus fugiendi?
74 * Vt audiuit autem Ionathas sermones
Apollonij, motus est animo: & elegit
decem millia virorum, & exijt ab Ie-
rusalem, & occurrit ei Simon frater eius
75 in adiutorium: * & applicuerunt castra
in Ioppen, & exclusit eum a ciuitate:
quia custodia Apollonij Ioppe erat, &
76 oppugnauit eam. * Et exterriti qui erant
in ciuitate, aperuerunt ei, & obtinuit
77 Ionathas Ioppen. * Et audiuit Apollo-
G nius, & admouit tria millia equitum,
78 & exercitum multum. * Et abijt Azo-
tum tamquam iter faciens, & statim
exijt in campum, eo quòd haberet mul-
titudinem equitum, & confideret in eis.
Et insecutus est eum Ionathas in Azo-
79 tum, & commiserunt prælium. * Et re-
liquit Apollonius in castris mille equi-
tes

tes post eos occulte. * Et cognouit Io- 80
nathas quoniam insidiæ sunt post se, &
circuierunt castra eius, & eiecerunt ia-
cula in populum a mane vsque ad ve-
speram. * Populus autem stabat, sicut 81
præceperat Ionathas: & laborauerunt
equi eorum. * Et eiecit Simon exerci- 82
tum suum, & commisit contra legio-
nem. equites enim fatigati erant: &
contriti sunt ab eo, & fugerunt. * Et qui 83
dispersi sunt per campum, fugerunt in
Azotum, & intrauerunt in Bethdagon
idolum suum, vt ibi se liberarent. * Et 84
succendit Ionathas Azotum, & ciuitates,
quæ erant in circuitu eius, & accepit
spolia eorum, & templum Dagon: &
omnes, qui fugerunt in illud, succen-
dit igni. * Et fuerunt qui ceciderunt 85
gladio cum his, qui succensi sunt, fere
octo millia virorum. * Et mouit inde 86
Ionathas castra, & applicuit ea Ascalo-
nem: & exierunt de ciuitate obuiam
illi in magna gloria. * Et reuersus est 87
Ionathas in Ierusalem cum suis, haben-
tibus spolia multa. * Et factum est: vt 88
audiuit Alexander rex sermones istos,
addidit adhuc glorificare Ionathan.
* Et misit ei fibulam auream, sicut con- 89
suetudo est dari cognatis regum. Et
dedit ei Accaron, & omnes fines eius in
possessionem.

CAP. XI.

ET rex Ægypti congregauit exerci- 1
tum, sicut arena, quæ est circa A
oram maris, & naues multas: & quære-
bat obtinere regnum Alexandri dolo, &
addere illud regno suo. * Et exijt in Sy- 2
riam verbis pacificis, & aperiebant ei
ciuitates, & occurrebant ei: quia man-
dauerat Alexander rex exire ei obuiam,
eo quòd socer suus esset. * Cum autem 3
introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat
custodias militum in singulis ciuitati-
bus. * Et vt appropiauit Azoto, osten- 4
derunt ei templum Dagon succensum
igni, & Azotum, & cetera eius demoli-
ta, & corpora proiecta, & eorum, qui
cæsi erant in bello, tumulos quos fece-
rant secus viam. * Et narrauerunt regi 5
quia hæc fecit Ionathas, vt inuidiam fa-
cerent ei: & tacuit rex. * Et occurrit 6
Ionathas regi in Ioppen cum gloria, &
inuicem se salutauerunt, & dormierunt
7 illic. * Et abijt Ionathas cum rege vs-
que ad fluuium, qui vocatur Eleuthe-
8 rus: & reuersus est in Ierusalem. * Rex
autem Ptolemæus obtinuit dominium
ciuitatum vsque Seleuciam maritimam,
& cogitabat in Alexandrum consilia
9 mala. * Et misit legatos ad Demetrium,
dicens: VENI, componamus inter nos
pactum, & dabo tibi filiam meam, quã
B habet Alexander, & regnabis in regno
10 patris tui. * pœnitet enim me quòd de-
derim illi filiam meam: quæsiuit enim
11 me occidere. * Et vituperauit eum, pro-
pterea quòd concupierat regnum eius.
12 * Et abstulit filiam suam, & dedit eam
Demetrio, & alienauit se ab Alexandro,
13 & manifestatæ sunt inimicitiæ eius. * Et
intrauit Ptolemæus Antiochiam, & im-
posuit duo diademata capiti suo, Ægy-
14 pti, & Asiæ. * Alexander autem rex
erat in Cilicia illis temporibus: quia re-
15 bellabant qui erant in locis illis. * Et
audiuit Alexander, & venit ad eum in
bellum: & produxit Ptolemæus rex exer-
citum, & occurrit ei in manu valida, &
16 fugauit eum. * Et fugit Alexander in
Arabiam, vt ibi protegeretur: rex autem
17 Ptolemæus exaltatus est. * Et abstulit
Zabdiel Arabs caput Alexandri; et misit
18 Ptolemæo. * Et rex Ptolemæus mortuus
est in die tertia: et qui erant in muni-
tionibus, perierunt ab his, qui erant
19 intra castra. * Et regnauit Demetrius an-
20 no centesimo sexagesimo septimo. * In
diebus illis congregauit Ionathas eos,
qui erant in Iudæa, vt expugnarent ar-
cem, quæ est in Ierusalem: et fecerunt
21 contra eam machinas multas. * Et abie-
runt quidam qui oderant gentem suam
viri iniqui ad regem Demetrium, et re-
nunciauerunt ei quòd Ionathas obside-
22 ret arcem. * Et vt audiuit, iratus est: et
statim venit ad Ptolemaidam, et scripsit
Ionathæ ne obsideret arcem; sed occur-
23 reret sibi ad colloquium festinato. * Vt
C audiuit autem Ionathas, iussit obsidere:
et elegit de senioribus Israel, et de sa-
24 cerdotibus, et dedit se periculo. * Et
accepit aurum, et argentum, et vestem,
et alia xenia multa, et abijt ad regem
Ptolemaidam, et inuenit gratiam in con-
25 spectu eius. * Et interpellabant aduer-
sus eum quidam iniqui ex gente sua.

* Et fecit ei rex sicut fecerant ei, qui 26
ante eum fuerant: & exaltauit eum in
conspectu omnium amicorum suorum,
* & statuit ei principatum sacerdotij, & 27
quæcumque alia habuit prius pretiosa,
& fecit eum principem amicorum. * Et 28
postulauit Ionathas a rege vt immunem
faceret Iudæam, & tres toparchias, &
Samariam, & confines eius: & promisit
ei talenta trecenta. * Et consensit rex: 29
& scripsit Ionathæ epistolas de his om-
nibus, hunc modum continentes: * REX 30
Demetrius fratri Ionathæ salutem, &
genti Iudæorum. * Exemplum episto- 31
læ, quam scripsimus Lastheni parenti
nostro de vobis, misimus ad vos vt
sciretis: * Rex Demetrius Lastheni pa- 32
renti salutem. * Genti Iudæorum amicis 33
nostris, & conseruantibus quæ iusta sunt
apud nos, decreuimus benefacere pro-
pter benignitatem ipsorum, quam erga
nos habent. * Statuimus ergo illis om- 34
nes fines Iudææ, & tres ciuitates, Lydan, D
& Ramathan, quæ additæ sunt Iudææ ex
Samaria, & omnes confines earum se-
questrari omnibus sacrificantibus in Ie-
rosolymis pro his, quæ ab eis prius ac-
cipiebat rex per singulos annos, & pro
fructibus terræ, & pomorum. * Et alia, 35
quæ ad nos pertinebant decimarum, &
tributorum ex hoc tempore remittimus
eis: & areas salinarum, & coronas, quæ
nobis deferebantur, * omnia ipsis con- 36
cedimus: & nihil horum irritum erit
ex hoc, & in omne tempus. * Nunc er- 37
go curate facere horum exemplum, &
detur Ionathæ, & ponatur in monte
sancto, in loco celebri. * Et vidẽs Deme- 38
trius rex quòd siluit terra in conspectu
suo, & nihil ei resistit, dimisit totum
exercitum suum, vnumquemque in lo-
cum suum, excepto peregrino exerci-
tu, quem contraxit ab insulis Gentium:
& inimici erant ei omnes exercitus pa-
trum eius. * Tryphon autem erat quidã 39
partium Alexãdri prius: & vidit quoniã
omnis exercitus murmurabat contra
Demetrium, & iuit ad Emalchuel Ara-
bem, qui nutriebat Antiochum filium
Alexandri: * & assidebat ei, vt traderet 40
eum ipsi, vt regnaret loco patris sui: &
enunciauit ei quanta fecit Demetrius, &
inimicitias exercituum eius aduersus il-
lum. Et mansit ibi diebus multis. * Et 41
E misit Ionathas ad Demetrium regem,
vt eijceret eos, qui in arce erant in Ie-
rusalem, & qui in præsidijs erant: quia
42 impugnabant Israel. * Et misit Deme-
trius ad Ionathan, dicens: Non hæc tan-
tum faciam tibi, & genti tuæ, sed glo-
ria illustrabo te, & gentem tuam cum
43 fuerit opportunum. * Nunc ergo recte
feceris, si miseris in auxilium mihi vi-
ros: quia discessit omnis exercitus meus.
44 * Et misit ei Ionathas tria millia viro-
rum fortium Antiochiam: & venerunt
ad regem, & delectatus est rex in aduen-
45 tu eorum. * Et conuenerunt qui erant
de ciuitate, centum viginti millia viro-
46 rum, & volebant interficere regem. * Et
fugit rex in aulam: & occupauerunt qui
erant de ciuitate, itinera ciuitatis, &
47 cœperunt pugnare. * Et vocauit rex
Iudæos in auxilium, & conuenerunt om-
nes simul ad eum, & dispersi sunt om-
48 nes per ciuitatem: * & occiderunt in
illa die centum millia hominum, & suc-
cenderunt ciuitatem, & ceperunt spolia
multa in die illa, & liberauerunt regem.
49 * Et viderunt qui erant de ciuitate, quòd
obtinuissent Iudæi ciuitatem sicut vole-
bant: & infirmati sunt mente sua, & cla-
mauerunt ad regem cũ precibus, dicen-
50 tes: * Da nobis dextras, & cessent Iu-
51 dæi oppugnare nos, & ciuitatem. * Et
F proiecerunt arma sua, & fecerunt pa-
cem, & glorificati sunt Iudæi in conspe-
ctu regis, & in conspectu omnium, qui
erant in regno eius, & nominati sunt in
regno: & regressi sunt in Ierusalem ha-
52 bentes spolia multa. * Et sedit Demetrius
rex in sede regni sui: & siluit terra in
53 conspectu eius. * Et mentitus est omnia
quæcumque dixit, & abalienauit se a Io-
natha, & non retribuit ei secundum be-
neficia, quæ sibi tribuerat, & vexabat
54 eum valde. * Post hæc autem reuersus
est Tryphon, & Antiochus cum eo puer
adolescens, & regnauit, & imposuit si-
55 bi diadema. * Et congregati sunt ad
eum omnes exercitus, quos disperserat
Demetrius, & pugnauerunt contra eum:
56 & fugit, & terga vertit. * Et accepit
Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiã:
57 * & scripsit Antiochus adolescens Iona-
thæ, dicens: Constituo tibi sacerdo-
tium, & constituo te super quattuor ciui-
tates, vt sis de amicis regis. * Et misit
illi

illi vasa aurea in ministerium, & dedit
ei potestatem bibendi in auro, & esse in
purpura, & habere fibulam auream: * & 59
Simonem fratrem eius constituit ducem
a terminis Tyri vsque ad fines Ægypti.
* Et exijt Ionathas, & perambulabat 60
trans flumen ciuitates: & congregatus
est ad eum omnis exercitus Syriæ in au-
xilium, & venit Ascalonem, & occurre-
runt ei honorifice de ciuitate. * Et abijt 61
inde Gazam: & concluserunt se qui erāt
Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ
erāt in circuitu ciuitatis, & prædatus est
ea. * Et rogauerūt Gazenses Ionathan, & 62
dedit illis dexteram: & accepit filios eo- G
rum obsides, & misit illos in Ierusalem:
& perambulauit regionem vsque Dama-
scum. * Et audiuit Ionathas quòd præ- 63
uaricati sunt principes Demetrij in Ca-
des, quæ est in Galilæa, cum exercitu
multo, volentes eum remouere a nego-
tio regni: * & occurrit illis: fratrem au- 64
tem suum Simonem reliquit intra pro-
uinciam. * Et applicuit Simon ad Be- 65
thsuram, & expugnabat eam diebus mul-
tis, & conclusit eos. * Et postulauerunt 66
ab eo dextras accipere, & dedit illis: &
eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, &
posuit in ea præsidium. * Et Ionathas, 67
& castra eius applicuerunt ad aquam
Genesar, & ante lucem vigilauerunt in
campo Asor. * & ecce castra alienige- 68
narum occurrebant in campo, & tende-
bant ei insidias in montibus: ipse autem
occurrit ex aduerso. * Insidiæ vero exur- 69
rexerunt de locis suis, & commiserunt
prælium. * Et fugerunt qui erant ex 70
parte Ionathæ omnes, & nemo relictus
est ex eis, nisi Mathathias filius Absolo-
mi, & Iudas filius Calphi, princeps mi-
litiæ exercitus. * Et scidit Ionathas ve 71
stimenta sua, & posuit terram in capite
suo, & orauit. * Et reuersus est Iona- 72
thas ad eos in prælium, & conuertit eos
in fugam, & pugnauerunt. * Et vide- 73
runt qui fugiebant partis illius, & re-
uersi sunt ad eum, & insequebantur cum
eo omnes vsque Cades ad castra sua,
& peruenerunt vsque illuc. * & ceci- 74
derunt de alienigenis in die illa tria mil-
lia virorum: & reuersus est Ionathas in
Ierusalem.

CAP. XII.

1 A ET vidit Ionathas quia tempus eum
iuuat, elegit viros, & misit eos Ro-
mam statuere, & renouare cum eis ami-
2 citiā: * & ad Spartiatas, & ad alia loca
misit epistolas secundum eamdem for-
3 mam: * & abierunt Romam, & intra-
uerunt curiam, & dixerunt: Ionathas
summus sacerdos, & gens Iudæorum
miserunt nos, vt renouaremus amici-
tiam, & societatem secundum pristi-
4 num. * Et dederunt illis epistolas ad ip-
sos per loca, vt deducerent eos in ter-
5 ram Iuda cum pace. * Et hoc est exem-
plum epistolarum, quas scripsit Iona-
6 thas Spartiatis: * IONATHAS summus
sacerdos, & seniores gentis, & sacerdo-
tes, & reliquus populus Iudæorum Spar-
7 tiatis fratribus salutem. * Iampridem
missæ erant epistolæ ad Oniam summum
sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud
B vos, quoniam estis fratres nostri, sicut
rescriptum continet, quod subiectum
8 est. * Et suscepit Onias virum, qui mis-
sus fuerat, cum honore: & accepit epi-
stolas, in quibus significabatur de socie-
9 tate, & amicitia. * Nos, cum nullo
horum indigeremus, habentes solatio
sanctos libros, qui sunt in manibus no-
10 stris, * maluimus mittere ad vos reno-
uare fraternitatem, & amicitiam, ne
forte alieni efficiamur a vobis: multa
enim tempora transierunt, ex quo mi-
11 sistis ad nos. * Nos ergo in omni tem-
pore sine intermissione in diebus sollem-
nibus, & ceteris, quibus oportet, me-
mores sumus vestri in sacrificijs, quæ of-
ferimus, & in obseruationibus, sicut fas
12 est, & decet meminisse fratrum. * Læ-
13 tamur itaque de gloria vestra. * Nos au-
tem circumdederunt multæ tribulatio-
nes, & multa prælia, & impugnauerunt
nos reges, qui sunt in circuitu nostro.
14 * Noluimus ergo vobis molesti esse, ne-
que ceteris socijs, & amicis nostris in his
15 prælijs. * habuimus enim de cælo auxi-
C lium, & liberati sumus nos, & humilia-
16 ti sunt inimici nostri. * Elegimus itaque
Numenium Antiochi filium, & Antipa-
trem Iasonis filium, & misimus ad Ro-
manos renouare cum eis amicitiam, & so-
17 cietatem pristinam. * Mādauimus itaque

eis vt veniant etiam ad vos, & salutent
vos: & reddant vobis epistolas nostras
de innouatione fraternitatis nostræ.* Et 18
nunc benefacietis respondentes nobis ad
hæc. * Et hoc est rescriptum epistola- 19
rum, quod miserat Oniæ: * Arius, rex 20
Spartiatarum Oniæ sacerdoti magno sa-
lutem. * Inuentum est in scriptura de 21
Spartiatis, & Iudæis, quoniam sunt fra-
tres, & quòd sunt de genere Abraham.
* Et nunc ex quo hæc cognouimus, be- 22
nefacitis scribentes nobis de pace ve-
stra: * Sed & nos rescripsimus vobis: 23
Pecora nostra, & possessiones nostræ,
vestræ sunt: & vestræ, nostræ: mandaui-
mus itaque hæc nunciari vobis. * Et 24
audiuit Ionathas quoniam regressi sunt
principes Demetrij cum exercitu multo
supra quàm prius, pugnare aduersus eũ.
* & exijt ab Ierusalem, & occurrit eis 25
in Amathite regione: non enim de- D
derat eis spatium vt ingrederentur re-
gionem eius. * Et misit speculatores in 26
castra eorum: & reuersi renunciauerunt
quòd constituunt superuenire illis no-
cte. * Cum occidisset autem sol, præ- 27
cepit Ionathas suis vigilare, & esse in
armis paratos ad pugnam tota nocte,
& posuit custodes per circuitum castro-
rum. * Et audierunt aduersarij quòd 28
paratus est Ionathas cum suis in bello:
& timuerunt, & formidauerunt in cor-
de suo: & accenderunt focos in castris
suis. * Ionathas autem, & qui cum eo 29
erant, non cognouerunt vsque mane:
videbant autem luminaria ardentia, * & 30
secutus est eos Ionathas, & non com-
prehendit eos: transierant enim flumen
Eleutherum. * Et diuertit Ionathas ad 31
Arabas, qui vocantur Zabadæi, & per- E
cussit eos, & accepit spolia eorum. * Et 32
iunxit, & venit Damascum, & peram-
bulabat omnem regionem illam. * Si- 33
mon autem exijt, & venit vsque ad
Ascalonem, & ad proxima præsidia: &
declinauit in Ioppen, & occupauit eam
(* audiuit enim quòd vellent præsidiũ 34
tradere partibus Demetrij) & posuit ibi
custodes vt custodirent eam. * Et reuer- 35
sus est Ionathas, & conuocauit seniores
populi, & cogitauit cum eis ædificare
præsidia in Iudæa, * & ædificare muros 36
in Ierusalem, & exaltare altitudinem
magnam inter medium arcis & ciuita-
tis, vt separaret eam a ciuitate, vt esset
ipsa singulariter, & neque emant, neque
37 vendant. * Et conuenerunt, vt ædifica-
rent ciuitatem: & cecidit murus, qui erat
super torrentem ab ortu solis, & repa-
38 rauit eum, qui vocatur Caphetetha: * &
Simon ædificauit Adiada in Sephela, &
muniuit eam, & imposuit portas, &
39 seras. * Et cum cogitasset Tryphon re-
F gnare Asiæ, & assumere diadema, & ex-
tendere manum in Antiochum regem:
40 * timens ne forte non permitteret eum
Ionathas, sed pugnaret aduersus eum,
quærebat comprehendere eum, & occi-
41 dere. Et exurgens abijt in Bethsan. * Et
exiuit Ionathas obuiam illi cum quadra-
ginta millibus virorum electorum in
42 prælium, & venit Bethsan. * Et vidit
Tryphon quia venit Ionathas cum exer-
citu multo vt extenderet in eum manus,
43 timuit. * & excepit eum cum honore,
& commendauit eum omnibus amicis
suis, & dedit ei munera: & præcepit
exercitibus suis vt obedirent ei, sicut
44 sibi. * Et dixit Ionathæ: Vt quid vexa-
sti vniuersum populum, cum bellum
45 nobis non sit? * Et nunc remitte eos in
domos suas: elige autem tibi viros pau-
cos, qui tecum sint, & veni mecum
Ptolemaidã, & tradam eam tibi, & reli-
qua præsidia, & exercitum, & vniuersos
præpositos negotij, & conuersus abibo:
46 propterea enim veni. * Et credidit ei,
& fecit sicut dixit: & dimisit exercitum,
47 & abierunt in terram Iuda. * retinuit
autem secum tria millia virorũ: ex qui-
bus remisit in Galilæam duo millia, mil-
48 le autem venerunt cum eo. * Vt autem
G intrauit Ptolemaidam Ionathas, clause-
runt portas ciuitatis Ptolemenses: & cõ-
prehenderunt eum: & omnes, qui cum
eo intrauerant, gladio interfecerunt.
49 * Et misit Tryphon exercitum, & equi-
tes in Galilæam, & in campum magnum
50 vt perderent omnes socios Ionathæ. * At
illi cum cognouissent quia comprehen-
sus est Ionathas, & perijt, & omnes,
qui cum eo erant, hortati sunt semetip-
51 sos, & exierunt parati in prælium. * Et
videntes hi, qui insecuti fuerant, quia
52 pro anima res est illis, reuersi sunt: * illi
autem venerunt omnes cum pace in ter-
ram Iuda. Et planxerunt Ionathan, &
eos, qui cum ipso erant, valde: & luxit

Israel

Iſrael luctu magno.* Et quæſierunt om- 53
nes gentes, quæ erant in circuitu eorum,
conterere eos. dixerunt enim: *Non ha- 54
bent principem, & adiuuantem: nunc
ergo expugnemus illos, & tollamus de
hominibus memoriam eorum.

CAP. XIII.

ET audiuit Simon quòd congregauit 1
Tryphon exercitum copioſum vt A
veniret in terrã Iuda, & attereret eam.
* Videns quia in tremore populus eſt, & 2
in timore, aſcendit Ieruſalem, & congre- 3
gauit populum: * & adhortans dixit:
Vos ſcitis quanta ego, & fratres mei, &
domus patris mei fecimus pro legibus,
& pro ſanctis prælia, & anguſtias qua-
les vidimus: * horum gratia perierunt 4
fratres mei omnes propter Iſrael, & re-
lictus ſum ego ſolus. * Et nunc non 5
mihi contingat parcere animæ meæ in
omni tempore tribulationis: non enim
melior ſum fratribus meis. * Vindicabo 6
itaque gentem meam, & ſancta, natos
quoque noſtros, & vxores: quia con-
gregatæ ſunt vniuerſæ gentes conterere
nos inimicitiæ gratia. * Et accenſus eſt 7
ſpiritus populi ſimul vt audiuit ſermo- B
nes iſtos: *& reſponderunt voce magna 8
dicentes: Tu es dux noſter loco Iudæ,
& Ionathæ fratris tui: * pugna prælium 9
noſtrum: & omnia, quæcumque dixeris
nobis, faciemus. * Et congregans om- 10
nes viros bellatores, accelerauit conſum-
mare vniuerſos muros Ieruſalem, & mu-
niuit eam in gyro. * Et miſit Ionathan 11
filium Abſalomi, & cum eo exercitum
nouum in Ioppen, & eiectis his, qui
erant in ea, remanſit illic ipſe. * Et mo- 12
uit Tryphon a Ptolemaida cum exerci-
tu multo, vt veniret in terram Iuda,
& Ionathas cum eo in cuſtodia. * Si- 13
mon autem applicuit in Addus contra
faciem campi. * Et vt cognouit Try- 14
phon quia ſurrexit Simon loco fratris
ſui Ionathæ: & quia commiſſurus eſſet
cum eo prælium, miſit ad eum legatos,
* dicens: Pro argento, quod habebat fra- 15
ter tuus Ionathas in ratione regis, pro-
pter negotia, quæ habuit, detinuimus
eum. * Et nunc mitte argenti talenta 16
centum, & duos filios eius obſides, vt non
dimiſſus fugiat a nobis, & remittemus
17 eum. * Et cognouit Simon quia cum
C dolo loqueretur ſecũ, iuſſit tamen dari
argentum, & pueros: ne inimicitiam
magnam ſumeret ad populum Iſrael, di-
18 centem: * Quia non miſit ei argentum,
19 & pueros, propterea perijt. * Et miſit
pueros, & centum talenta: & mentitus
20 eſt, & non dimiſit Ionathan. * Et poſt
hæc venit Tryphon intra regionem, vt
contereret eam: & gyrauerunt per viam,
quæ ducit Ador: & Simon, & caſtra eius
ambulabant in omnem locum quocum-
21 que ibant. * Qui autem in arce erant,
miſerunt ad Tryphonem legatos, vt fe-
ſtinaret venire per deſertum, & mitte-
22 ret illis alimonias.* Et parauit Tryphon
omnem equitatum, vt veniret illa no-
cte: erat autem nix multa valde, & non
23 venit in Galaaditim. * Et cum appro-
pinquaſſet Baſcaman, occidit Iona-
24 than, & filios eius illic. * Et conuertit
25 Tryphon, & abijt in terram ſuam.* Et
D miſit Simon, & accepit oſſa Ionathæ fra-
tris ſui, & ſepeliuit ea in Modin ciui-
26 tate patrum eius. * Et planxerunt eum
omnis Iſrael planctu magno, & luxe-
27 runt eum dies multos. * Et ædificauit
Simon ſuper ſepulchrum patris ſui &
fratrum ſuorum ædificium altum viſu,
28 lapide polito retro & ante: * Et ſtatuit
ſeptem pyramidas, vnam contra vnam
patri & matri, & quattuor fratribus:
29 * & his circũpoſuit columnas magnas:
& ſuper columnas arma, ad memoriam
æternam: & iuxta arma naues ſculptas,
quæ viderentur ab omnibus nauiganti-
30 bus mare.* hoc eſt ſepulchrum, quod
fecit in Modin, vſque in hunc diem.
31 * Tryphon autem cum iter faceret cum
Antiocho rege adoleſcente, dolo occidit
32 eum. * Et regnauit loco eius, & impo-
ſuit ſibi diadema Aſiæ, & fecit plagam
33 magnam in terra. * Et ædificauit Simon
E præſidia Iudææ, muniens ea turribus ex-
celſis, & muris magnis, & portis, &
ſeris: & poſuit alimenta in munitioni-
34 bus. * Et elegit Simon viros, & miſit
ad Demetrium regem vt faceret remiſ-
ſionem regioni: quia actus omnes Try-
phonis per direptionem fuerant geſti.
35 * Et Demetrius rex ad verba iſta reſpon-
36 dit ei, & ſcripſit epiſtolam talem: * REX
Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti, &
amico regum, & ſenioribus, & Genti Iu-

dæorum salutem. * Coronam auream, 37
& bahem, quam misistis, suscepimus:
& parati sumus facere vobiscum pacem
magnam, & scribere præpositis regis
remittere vobis quæ indulsimus. * Quæ- 38
cumque enim constituimus, vobis con-
stant. Munitiones, quas ædificastis, vo-
bis sint. * remittimus quoque ignoran- 39
tias, & peccata vsque in hodiernum
diem, & coronam, quam debebatis: &
siquid aliud erat tributarium in Ierusa-
lem, iam non sit tributarium. * Et siqui 40
ex vobis apti sunt conscribi inter no-
stros, conscribantur, & sit inter nos pax.
* Anno centesimo septuagesimo ablatū 41
est iugum Gentium ab Israel. * Et cœ- 42
pit populus Israel scribere in tabulis, & F
gestis publicis, anno primo sub Simone
summo sacerdote, magno duce, & prin-
cipe Iudæorum. * In diebus illis appli- 43
cuit Simon ad Gazam, & circumdedit
eam castris, & fecit machinas, & appli-
cuit ad ciuitatem, & percussit turrem
vnam, & comprehendit eam. * Et eru- 44
perant qui erant intra machinam in ci-
uitatem: & factus est motus magnus in
ciuitate. * Et ascenderunt qui erant in 45
ciuitate cum vxoribus, & filijs supra
murum scissis tunicis suis, & clamaue-
runt voce magna, postulantes a Simo-
ne dextras sibi dari, * & dixerunt: Non 46
nobis reddas secūdum malitias nostras,
sed secundū misericordias tuas. * Et fle- 47
xus Simon non debellauit eos: eiecit ta-
men eos de ciuitate, & mundauit ædes, G
in quibus fuerant simulacra, & tunc in-
trauit in eam cum hymnis benedicens
Dominum: * & eiecta ab ea omni im- 48
munditia, collocauit in ea viros, qui
legem facerent: & muniuit eam, & fe-
cit sibi habitationem. * Qui autem erāt 49
in arce Ierusalem, prohibebantur egredi
& ingredi regionem, & emere, ac ven-
dere: & esurierunt valde, & multi ex eis
fame perierunt, * & clamauerunt ad Si- 50
monem vt dextras acciperent: & dedit
illis: & eiecit eos inde, & mundauit ar-
cem a contaminationibus: * & intraue- 51
runt in eam tertia & vigesima die secū-
di mensis, anno centesimo septuagesimo
primo cum laude, & ramis palmarum,
& cinyris, & cymbalis, & nablis, &
hymnis, & canticis, quia contritus est
inimicus magnus ex Israel. * Et consti- 52
tuit vt omnibus annis agerentur dies hi
53 cum lætitia. * Et muniuit montem tem-
pli, qui erat secus arcem, & habitauit
54 ibi ipse, & qui cum eo erant. * Et vidit
Simon Ioannem filium suum, quòd for-
tis prælij vir esset: & posuit eum du-
cem virtutum vniuersarum: & habita-
uit in Gazaris.

CAP. XIIII.

1 ANno centesimo septuagesimo secū-
A do cōgregauit rex Demetrius exer-
citum suum, & abijt in Mediam ad con-
trahenda sibi auxilia, vt expugnaret Try-
2 phonem. * Et audiuit Arsaces rex Per-
sidis, & Mediæ, quia intrauit Demetrius
confines suos, & misit vnum de princi-
pibus suis vt comprehenderet eum vi-
3 uum, & adduceret eum ad se. * Et abijt,
& percussit castra Demetrij: & compre-
hendit eum, & duxit eum ad Arsacem,
4 & posuit eum in custodiam. * Et siluit
omnis terra Iuda omnibus diebus Si-
monis, & quæsiuit bona genti suæ: &
placuit illis potestas eius, & gloria eius
5 omnibus diebus. * Et cum omni gloria
sua accepit Ioppen in portum, & fecit
6 introitum in insulis maris. * Et dilata-
uit fines gentis suæ, & obtinuit regionē.
7 * Et congregauit captiuitatem multam,
& dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ,
& arci: & abstulit immunditias ex ea,
8 & non erat qui resisteret ei. * Et vnus-
B quisque colebat terram suam cum pa-
ce: & terra Iuda dabat fructus suos, &
9 ligna camporum fructum suum. * Se-
niores in plateis sedebant omnes, & de
bonis terræ tractabāt, & iuuenes indue-
10 bant se gloriam, & stolas belli. * Et ci-
uitatibus tribuebat alimonias, & consti-
tuebat eas vt essent vasa munitionis
quoadusque nominatū est nomen glo-
11 riæ eius vsque ad extremum terræ. * Fe-
cit pacem super terram, & lætatus est
12 Israel lætitia magna. * Et sedit vnusquis-
que sub vite sua, & sub ficulnea sua:
13 & non erat qui eos terreret. * Defecit
impugnans eos super terram: reges cō-
14 triti sunt in diebus illis. * Et confirma-
uit omnes humiles populi sui, & legem
exquisiuit, & abstulit omnem iniquum
15 & malum: * sancta glorificauit, & mul-
16 tiplicauit vasa sanctorum. * Et auditum
est

est Romæ quia defunctus esset Ionathas:
& vsque in Spartiatas: & cótristati sunt
valde.* Vt audierũt autem quòd Simon 17
frater eius factus esset summus sacerdos
loco eius,& ipse obtineret omnē regio-
nē, & ciuitates in ea;* scripserunt ad eũ 18
in tabulis æreis,vt renouarent amicitias, C
& societatem quam fecerant cũ Iuda,&
cum Ionatha fratribus eius. * Et lectæ 19
sunt in conspectu ecclesiæ in Ierusalem.
Et hoc exemplum epistolarum, quas
Spartiatæ miserunt: * SPARTIANO- 20
RVM principes, & ciuitates, Simoni
Sacerdoti magno, & senioribus, & sa-
cerdotibus, & reliquo populo Iudæo-
rum, fratribus, salutem. * Legati, qui 21
missi sunt ad populum nostrum, nun-
ciauerunt nobis de vestra gloria, & ho-
nore, ac lætitia: & gauisi sumus in in-
troitu eorum.* Et scripsimus quæ ab eis 22
erant dicta in concilijs populi, sic: Nu-
menius Antiochi, & Antipater Iasonis
filius, legati Iudæorum, venerunt ad
nos, renouantes nobiscum amicitiam
pristinam. * Et placuit populo excipe- 23
re viros gloriose, & ponere exemplum
sermonum eorum in segregatis populi
libris,vt sit ad memoriam populo Spar-
tiatarum. Exemplum autem horum
scripsimus Simoni magno sacerdoti. D
* Post hæc autem misit Simon Nume- 24
nium Romam, habentem clypeum au-
reum magnum, pondo mnarum mille,
ad statuendam cum eis societatem. Cũ
autem audisset populus Romanus * ser- 25
mones istos, dixerunt: Quam gratiarũ
actionem reddemus Simoni, & filijs e-
ius? * Restituit enim ipse fratres suos, 26
& expugnauit inimicos Israel ab eis,&
statuerunt ei libertatem, & descripse-
runt in tabulis æreis, & posuerunt in
titulis in monte Sion. * Et hoc est e- 27
xemplum scripturæ: OCTAVA de-
cima die mensis Elul, anno centesimo
septuagesimo secundo, anno tertio sub
Simone sacerdote magno in Asaramel,
* in conuentu magno sacerdotum, & 28
populi, & principum gentis, & senio-
rũ regionis, nota facta sunt hæc: Quo-
niam frequenter facta sunt prælia in
regione nostra. * Simon autem Ma- 29
thathiæ filius ex filijs Iarib, & fratres E
eius dederunt se periculo, & restite-
runt aduersarijs gentis suæ, vt starent
sancta ipsorum, & lex: & gloria ma-
30 gna glorificauerunt gentem suam. * Et
congregauit Ionathas gentem suam,&
factus est illis sacerdos magnus, & ap-
31 positus est ad populum suum. * Et vo-
luerunt inimici eorum calcare, & at-
terere regionem ipsorum, & extende-
32 re manus in sancta eorum. * Tunc re-
stitit Simon, & pugnauit pro gente
sua, & erogauit pecunias multas, &
armauit viros virtutis gentis suæ, &
33 dedit illis stipendia: * & muniuit ci-
uitates Iudææ, & Bethsuram, quæ e-
rat in finibus Iudææ, vbi erant arma
hostium antea: & posuit illic præsi-
34 dium viros Iudæos. * Et Ioppen mu-
niuit, quæ erat ad mare: & Gazaram,
quæ est in finibus Azoti, in qua hostes
antea habitabant, & collocauit illic Iu-
dæos: & quæcumque apta erant ad
correptionem eorum, posuit in eis.
35 * Et vidit populus actum Simonis, &
gloriam, quam cogitabat facere gen-
ti suæ, & posuerunt eum ducem suum,
& principem sacerdotum, eo quòd
ipse fecerat hæc omnia, & iustitiam,
& fidem, quam conseruauit genti suæ,
F & exquisiuit omni modo exaltare po-
36 pulum suum. * Et in diebus eius pro-
sperátum est in manibus eius, vt tol-
lerentur gentes de regione ipsorum,
& qui in ciuitate Dauid erant in Ieru-
salem in arce, de qua procedebant,
& contaminabant omnia, quæ in cir-
cuitu sanctorum sunt,& inferebant pla-
37 gam magnam castitati:* & colloca-
uit in ea viros Iudæos ad tutamen-
tum regionis, & ciuitatis, & exalta-
38 uit muros Ierusalem. * Et rex De-
metrius statuit illi summum sacerdo-
39 tium. * Secundum hæc fecit eum ami-
cum suum, & glorificauit eum gloria
40 magna. * Audiuit enim quòd appel-
lati sunt Iudæi a Romanis amici, &
socij, & fratres, & quia sususceperunt
41 legatos Simonis gloriose: * & quia
Iudæi, & sacerdotes eorum consense-
runt eum esse ducem suum, & sum-
mum sacerdotem in æternum, donec
42 surgat propheta fidelis: * & vt sit su-
G per eos dux, & vt cura esset illi pro
sanctis, & vt constitueret præpositos
super opera eorum, & super regio-
nem, & super arma, & super præsi-
dia:

dia: * & cura sit illi de sanctis: & vt au- 43
diatur ab omnibus, & scribantur in no-
mine eius omnes conscriptiones in re-
gione: & vt operiatur purpura, & au-
ro: * & ne liceat vlli ex populo, & ex 44
sacerdotibus irritum facere aliquid ho-
rum, & contradicere his, quæ ab eo
dicuntur, aut conuocare conuentum in
regione sine ipso: & vestiri purpura, &
vti fibula aurea. * qui autem fecerit ex- 45
tra hæc, aut irritum fecerit aliquid ho-
rum, reus erit. * Et complacuit omni 46
populo statuere Simonem, & facere
secundum verba ista. * Et suscepit Si- 47
mon, & placuit ei vt summo sacerdo-
tio fungeretur, & esset dux, & princeps
gentis Iudæorum, & sacerdotum, &
præesset omnibus. * Et scripturam istam 48
dixerunt ponere in tabulis æreis, & po-
nere eas in peribolo sanctorum, in lo-
co celebri: * exemplum autem eorum 49
ponere in ærario, vt habeat Simon,
& filij eius.

CAP. XV.

ET misit rex Antiochus filius Deme- 1
trij epistolas ab insulis maris Simo- A
ni sacerdoti, & principi gentis Iudæo-
rum, & vniuersæ genti: * & erant conti- 2
nentes hunc modum: REX Antiochus
Simoni sacerdoti magno, & genti Iu-
dæorum salutem. * Quoniam quidem 3
pestilentes obtinuerunt regnum patrum
nostrorum, volo autem vendicare re-
gnum, & restituere illud sicut erat an-
tea: & electam feci multitudinem exer-
citus, & feci naues bellicas. * Volo au- 4
tem procedere per regionem vt vlciscar
in eos, qui corruperunt regionem no-
stram, & qui desolauerũt ciuitates mul-
tas in regno meo. * Nunc ergo statuo 5
tibi omnes oblationes, quas remiserunt
tibi ante me omnes reges, & quæcum-
que alia dona remiserunt tibi: * & per- 6
mitto tibi facere percussuram proprij
numismatis in regione tua: * Ierusalem 7
autem sanctam esse, & liberam: & om- B
nia arma, quæ fabricata sunt, & præsi-
dia, quæ construxisti, quæ tenes, ma-
neant tibi. * Et omne debitum regis: & 8
quæ futura sunt regi, ex hoc, & in totũ
tempus remittuntur tibi. * Cum autem 9
obtinuerimus regnum nostrum, glorifi-
cabimus te, & gentem tuam, & tem-
plum gloria magna ita vt manifestetur
10 gloria vestra in vniuersa terra. * Anno
cẽtesimo septuagesimo quarto exijt An-
tiochus in terram patrum suorum, &
conuenerunt ad eum omnes exercitus,
ita vt pauci relicti essent cum Trypho-
11 ne. * Et insecutus est eum Antiochus
rex, & venit Doram fugiens per mari-
12 timam. * sciebat enim quòd congrega-
ta sunt mala in eum, & reliquit eum
13 exercitus. * & applicuit Antiochus su-
C per Doram cum centum viginti milli-
bus virorum belligeratorum, & octo
14 millibus equitum: * & circuiuit ciuita-
tem, & naues a mari accesserunt: & ve-
xabant ciuitatem a terra, & mari, &
neminem sinebant ingredi, vel egredi.
15 * Venit autem Numenius, & qui cum
eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes
epistolas regibus, & regionibus scri-
16 ptas, in quibus cõtinebantur hæc: * LV-
CIVS consul Romanorum, Ptolemæo
17 regi salutem. * Legati Iudæorum vene-
runt ad nos amici nostri, renouãtes pri-
stinam amicitiam, & societatem, missi
a Simone principe Sacerdotum, & po-
18 pulo Iudæorum. * Attulerunt autem
& clypeum aureum mnarum mille.
19 * Placuit itaque nobis scribere regibus,
& regionibus, vt non inferant illis
mala, neque impugnent eos, & ci-
uitates eorum, & regiones eorum: &
vt non ferant auxilium pugnantibus ad-
20 uersus eos. * Visum autem est nobis ac-
21 cipere ab eis clypeum. * Siqui ergo pe-
D stilentes refugerunt de regione ipsorum
ad vos, tradite eos Simoni principi sa-
cerdotum, vt vindicet in eos secun-
22 dum legem suam. * Hæc eadem scripta
sunt Demetrio regi, & Attalo, & Aria-
23 rathi, & Arsaci, * & in omnes regiones:
& Lampsaco, & Spartiatis, & in De-
lum, & in Myndum, & in Sicyonem,
& in Cariam, & in Samum, & in
Pamphyliam, & in Lyciam, & in Ali-
carnassum, & in Coo, & in Siden,
& in Aradon, & in Rhodum, & in
Phaselidem, & in Gortynam, & Gni-
24 dum, & Cyprum, & Cyrenen. * Exem-
plum autem eorum scripserunt Simo-
ni principi sacerdotum, & populo Iu-
25 dæorum. * Antiochus autem rex appli-
cuit castra in Doram secundo, admo-
uens

tiens ei semper manus, & machinas fa-
ciens: & conclusit Tryphonem, ne pro-
cederet. * & misit ad eum Simon duo 26
millia virorum electorum in auxilium,
& argentum, & aurum, & vasa copio-
sa: * & noluit ea accipere, sed rupit om- 27
nia, quæ pactus est cum eo antea, & alie-
nauit se ab eo. * Et misit ad eum Athe- 28
nobium vnum de amicis suis, vt tracta-
ret cum ipso, dicens: Vos tenetis Iop-
pen, & Gazaram, & arcem, quæ est in
Ierusalem, ciuitates regni mei: * fines 29
earum desolastis, & fecistis plagam ma-
gnam in terra, & dominati estis per lo-
ca multa in regno meo. * Nunc ergo 30
tradite ciuitates, quas occupastis, & tri-
buta locorum, in quibus dominati estis
extra fines Iudææ. * sin autem, date pro 31
illis quingenta talenta argenti, & exter-
minij, quod exterminastis, & tributo-
rum ciuitatum alia talenta quingenta:
sin autem, veniemus, & expugnabimus
vos. * Et venit Athenobius amicus re- 32
gis in Ierusalem, & vidit gloriam Simo- F
nis, & claritatem in auro, & argento, &
apparatum copiosum: & obstupuit: &
retulit ei verba Regis. * Et respondit ei 33
Simon, & dixit ei: Neque alienam ter-
rã sumpsimus, neque aliena detinemus:
sed hereditatem patrum nostrorum, quæ
iniuste ab inimicis nostris aliquo tem-
pore possessa est. * Nos vero tẽpus ha- 34
bentes, vindicamus hereditatem patrum
nostrorum. * Nam de Ioppe, & Gazara 35
quæ expostulas, ipsi faciebant in popu-
lo plagam magnam, & in regione no-
stra: horum damus talenta centum. Et
non respondit ei Athenobius verbum.
*Reuersus autem cum ira ad regem, re- 36
nunciauit ei verba ista, & gloriam Si- G
monis, & vniuersa, quæ vidit, & iratus
est rex ira magna. * Tryphon autem 37
fugit naui in Orthosiada. * Et consti- 38
tuit rex Cendebæum ducem maritimũ,
& exercitum peditum & equitum dedit
illi. * Et mandauit illi mouere castra 39
contra faciẽ Iudææ: & mandauit ei ædi-
ficare Gedorem, & obstruere portas ci-
uitatis, & debellare populum. Rex au-
tem persequebatur Tryphonẽ. * Et per- 40
uenit Cendebæus Iamniam, & cœpit ir-
ritare plebem, & conculcare Iudæam,
& captiuare populum, & interficere, &
ædificare Gedorem. * Et collocauit illic 41
equites, & exercitum: vt egressi peram-
bularent viam Iudææ, sicut constituit
ei rex.

CAP. XVI.

1 A ET ascendit Ioannes de Gazaris, &
nunciauit Simoni patri suo quæ fe-
2 cit Cendebæus in populo ipsorum. * Et
vocauit Simon duos filios seniores, Iu-
dam, & Ioannem, & ait illis: Ego, &
fratres mei, & domus patris mei expu-
gnauimus hostes Israel ab adolescentia
vsque in hunc diem: & prosperatum est
in manibus nostris liberare Israel ali-
3 quoties. * Nunc autem senui, sed esto-
te loco meo, & fratres mei, & egressi
pugnate pro gente nostra: auxilium ve-
4 ro de cælo vobiscum sit. * Et elegit de
regione viginti millia virorum bellige-
ratorum, & equites; & profecti sunt ad
Cendebæum: & dormierunt in Modin.
5 * Et surrexerunt mane, & abierunt in
campum: & ecce exercitus copiosus in
obuiam illis peditum, & equitum, &
fluuius torrens erat inter medium ipso-
6 rum. * Et admouit castra contra faciem
B eorum ipse, & populus eius, & vidit po-
pulum trepidantem ad transfretandum
torrentem, & transfretauit primus: &
viderunt eum viri, & transierunt post
7 eum. * Et diuisit populum, & equites
in medio peditum: erat autem equita-
8 tus aduersariorum copiosus nimis. * Et
exclamauerunt sacris tubis, & in fugam
conuersus est Cendebæus, & castra eius:
& ceciderunt ex eis multi vulnerati: re-
sidui autem in munitionem fugerunt.
9 * Tunc vulneratus est Iudas frater Ioan-
nis: Ioãnes autem insecutus est eos, do-
nec venit Cedronem, quam ædificauit:
10 * & fugerunt vsque ad turres, quæ erant
in agris Azoti, & succendit eas igni. Et
ceciderunt ex illis duo millia virorum,
11 & reuersus est in Iudæam in pace. * &
Ptolemæus filius Abobi constitutus erat
dux in campo Iericho, & habebat argẽ-
12 tum, & aurum multum. * erat enim ge-
13 ner summi sacerdotis. * Et exaltatum
est cor eius, & volebat obtinere regio-
nem, & cogitabat dolum aduersus Si-
monem, & filios eius, vt tolleret eos.
14 * Simon autem, perambulans ciuitates,
C quæ erant in regione Iudææ, & solicitu-
dinem

dinem gerens earum, descendit in Ieri-
cho ipse, & Mathathias filius eius,& Iu-
das, anno centesimo septuagesimo septi-
mo,mense vndecimo: hic est mensis Sa- 15
bath. * Et suscepit eos filius Abobi in
munitiunculam,quæ vocatur Doch,cum
dolo, quam ædificauit: & fecit eis con-
uiuium magnum, & abscondit illic vi-
ros. * Et cum inebriatus esset Simon, 16
& filij eius, surrexit Ptolemæus cũ suis,
& sumpserunt arma sua, & intrauerunt
in conuiuium, & occiderunt eum, &
duos filios eius,& quosdam pueros eius.
* & fecit deceptionẽ magnam in Israel, 17
& reddidit mala pro bonis. * Et scri- 18
psit hæc Ptolemæus,& misit regi vt mit-
teret ei exercitum in auxilium,& trade-
ret ei regionem, & ciuitates eorum, &
tributa. * Et misit alios in Gazaram 19
tollere Ioannem: & tribunis misit epi-
stolas, vt venirent ad se, & daret eis
20 argentum, & aurum, & dona. * Et
D alios misit occupare Ierusalem, & mon-
21 tem templi. * Et præcurrens quidam,
nunciauit Ioanni in Gazara, quia perijt
pater eius, & fratres eius, & quia misit
22 te quoque interfici. * Vt audiuit autem,
vehementer expauit: & comprehendit
viros, qui venerant perdere eum, & oc-
cidit eos: cognouit enim quia quærebãt
23 eum perdere. * Et cetera sermonum
Ioannis, & bellorum eius, & bonarum
virtutum, quibus fortiter gessit, & ædi-
ficij murorum, quos extruxit, & rerum
24 gestarum eius: * ecce hæc scripta sunt
in libro dierum sacerdotij eius, ex quo
factus est princeps sacerdotum post pa-
trem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

FRATRIBVS, qui 1
sunt per Ægyptum, A
Iudæis, salutem di-
cunt fratres,qui sunt
in Ierosolymis, Iu-
dæi, & qui in regio-
ne Iudææ, & pacem
bonam. * Benefaciat vobis Deus,& me- 2
minerit testamenti sui, quod locutus est
ad Abraham,& Isaac,& Iacob seruorum
suorum fidelium: * & det vobis cor om- 3
nibus vt colatis eum,& faciatis eius vo-
luntatem corde magno,& animo volẽti.
* Adaperiat cor vestrum in lege sua,& in 4
præceptis suis,& faciat pacem. * Exau- 5
diat orationes vestras, & reconcilietur
vobis,nec vos deserat in tempore malo.
* Et nunc hic sumus orantes pro vobis. 6
7 * Regnante Demetrio,anno cẽtesimo se-
B xagesimo nono,nos Iudæi scripsimus vo-
bis in tribulatione,& impetu,qui super-
uenit nobis in istis annis,ex quo recessit
8 Iason a sancta terra, & a regno. * Por-
tam succenderunt, & effuderunt sangui-
nem innocentem: & orauimus ad Do-
minum, & exauditi sumus,& obtulimus
sacrificium, & similaginem, & accendi-
mus lucernas, & proposuimus panes.
9 * Et nunc frequentate dies scenopegiæ
10 mensis Casleu. * Anno centesimo octo-
C gesimo octauo, populus, qui est Iero-
solymis, & in Iudæa, Senatusq. & Iu-
das, Aristobolo magistro Ptolemæi re-
gis, qui est de genere christorum sacer-
dotum, & his, qui in Ægypto sunt, Iu-
11 dæis salutem,& sanitatem. * De magnis
pericu-

periculis a Deo liberati, magnifice gra-
tias agimus ipsi, vt pote qui aduersus ta-
lem regem dimicauimus. * Ipse enim 12
ebullire fecit de Perside eos, qui pugna-
uerunt contra nos, & sanctam ciuita-
tem. * Nam cum in Perside esset dux 13
ipse, & cum ipso immensus exercitus,
cecidit in templo Naneæ, consilio dece-
ptus sacerdotum Naneæ. * etenim cum 14
ea habitaturus venit ad locũ Antiochus,
& amici eius, & vt acciperet pecunias
multas dotis nomine. * Cumq. pro- 15
posuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse D
cum paucis ingressus esset intra ambitũ
fani, clauserunt templum, * cum intras- 16
set Antiochus: apertoq. occulto aditu
templi, mittentes lapides percusserunt
ducem, & eos qui cum eo erant, & di-
uiserunt membratim, & capitibus am-
putatis foras proiecerunt. * Per omnia 17
benedictus Deus, qui tradidit impios.
* Facturi igitur quinta & vigesima die 18
mensis Casleu purificationem templi, ne-
cessarium duximus significare vobis: vt
& vos quoque agatis diem scenopegiæ,
& diem ignis, qui datus est quando Ne-
hemias ædificato templo & altari obtu-
lit sacrificia. * Nam cum in Persidem 19
ducerentur patres nostri, sacerdotes, qui E
tunc cultores Dei erant, acceptũ ignem
de altari occulte absconderunt in valle,
vbi erat puteus altus, & siccus, & in eo
cõtutati sunt eum, ita vt omnibus igno-
tus esset locus. * Cum autem præteris- 20
sent anni multi, & placuit Deo vt mit-
teretur Nehemias a rege Persidis: nepo-
tes sacerdotum illorum, qui abscondere-
rant, misit ad requirendum ignem: &
sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt
ignem, sed aquam crassam. * Et ius- 21
sit eos haurire, & afferre sibi: & sacrifi-
cia, quæ imposita erant, iussit sacerdos
Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, &
quæ erant superposita. * Vtq. hoc fa- 22
ctum est, & tempus affuit, quo sol re-
fulsit, qui prius erat in nubilo, accen-
sus est ignis magnus, ita vt omnes mi-
rarentur. * Orationem autem faciebant 23
omnes sacerdotes, dum consummaretur
sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris
autem respondentibus. * Et Nehemiæ 24
erat oratio hunc habens modum: DO- F
MINE Deus omnium creator, terribi-
lis, & fortis, iustus, & misericors, qui

25 solus es bonus rex, * solus præstans, so-
lus iustus, & omnipotens, & æternus,
qui liberas Israel de omni malo, qui fe-
cisti patres electos, & sanctificasti eos:
26 * accipe sacrificium pro vniuerso popu-
lo tuo Israel, & custodi partem tuam,
27 & sanctifica. * Congrega dispersionem
nostram, libera eos, qui seruiunt Gen-
tibus, & contemptos & abominatos re-
spice: vt sciant Gentes quia tu es Deus
28 noster. * Afflige opprimentes nos, &
contumeliam facientes in superbia.
29 * Constitue populum tuum in loco san-
30 cto tuo, ‖ sicut dixit Moyses. * Sacer- ‖ Deut. 30. a. 3. 5 Inf. 2. d. 18
G dotes autem psallebant hymnos, vsque-
31 quo consumptum esset sacrificiũ. * Cum
autem consumptum esset sacrificium, ex
residua aqua Nehemias iussit lapides ma-
32 iores perfundi. * Quod vt factum est,
ex eis flamma accensa est: sed ex lumi-
ne, quod refulsit ab altari, consumpta
33 est. * Vt vero manifestata est res, re-
nunciatum est regi Persarum quòd in
loco, in quo ignem absconderant hi, qui
translati fuerant, sacerdotes, aqua appa-
ruit, de qua Nehemias, & qui cum eo
34 erant, purificauerunt sacrificia. * Con-
siderans autem rex, & rem diligenter
examinans, fecit ei templum, vt proba-
35 ret quod factum erat. * & cum probas-
set, sacerdotibus donauit multa bona, &
alia atque alia munera, & accipiens ma-
36 nu sua, tribuebat eis. * Appellauit autem
Nehemias hunc locum Nephthar, quod
interpretatur Purificatio. Vocatur autem
apud plures Nephi.

CAP. II.

1 INuenitur autem in descriptionibus
A Ieremiæ prophetæ, quòd iussit eos
ignem accipere qui transmigrabant: vt
significatum est, & vt mandauit trans-
2 migratis. * Et dedit illis legem ne obli-
uiscerentur præcepta Domini, & vt non
exerrarent mẽtibus videntes simulachra
aurea, & argentea, & ornamenta eo-
3 rum. * Et alia huiusmodi dicens, horta-
batur ne legem amouerent a corde suo.
4 * Erat autem in ipsa scriptura, quomo-
do tabernaculum, & arcam iussit pro-
pheta diuino responso ad se facto comi-
tari secum, vsquequo exijt in montem,
‖ in quo Moyses ascendit, & vidit Dei ‖ Deut. 34. a. 1
here-

hereditatem . * Et veniens ibi Ieremias 5
inuenit locum speluncæ : & tabernacu- B
lum,& arcam, & altare incensi intulit il-
luc , & ostium obstruxit . * Et accesse- 6
runt quidam simul, qui sequebantur, vt
notarent sibi locum : & non potuerunt
inuenire . * Vt autem cognouit Iere- 7
mias, culpans illos, dixit : Quòd igno-
tus erit locus,donec congreget Deus cō-
gregationem populi , & propitius fiat :
* & tunc Dominus ostendet hæc, & ap- 8
parebit maiestas Domini, & nubes erit,
‖3.Reg.8.b.14 sicut & Moysi manifestabatur , & ‖ sicut
2.Par.6.c.14 cum Salomon petijt vt locus sanctifica-
retur magno Deo , manifestabat hæc .
* Magnifice etenim sapiētiam tractabat: 9
‖Leu.9.d.24 & vt sapientiam habens , ‖ obtulit sacri-
ficium dedicationis, & consummationis
templi . * Sicut & Moyses orabat ad Do- 10
minum , & descendit ignis de cælo , &
‖2.Par.7.a.1 consumpsit holocaustum , sic ‖ & Salo- C
mon orauit, & descendit ignis de cælo,
& consumpsit holocaustum . * Et di- 11
‖Leu.10.d.16 17 xit Moyses, ‖ eo quòd non sit comestum
quod erat pro peccato , consumptum
est . * Similiter & Salomon octo diebus 12
celebrauit dedicationem . * Infereban- 13
tur autem in descriptionibus , & com-
mentarijs Nehemiæ hæc eadem : & vt
construens bibliothecam cōgregauit de
regionibus libros , & Prophetarum, &
Dauid , & epistolas Regum , & de do-
narijs . * Similiter autem & Iudas ea , 14
quæ deciderant per bellum , quod no-
bis acciderat, congregauit omnia , &
sunt apud nos. * Si ergo desideratis hæc, 15
mittite qui perferant vobis . * Acturi 16
itaque purificationem scripsimus vobis: D
bene ergo facietis , si egeritis hos dies .
* Deus autem, qui liberauit populum 17
suum , & reddidit hereditatem omni-
bus, & regnum , & sacerdotium, & san-
‖Deut.30.a.3.5 ctificationem, * ‖ sicut promisit in lege, 18
speramus quòd cito nostri miserebitur,
& congregabit de sub cælo in locū san-
ctum . * Eripuit enim nos de magnis 19
periculis, & locum purgauit . * De Iu- 20
da vero Machabæo, & fratribus eius, &
de templi magni purificatione , & de
aræ dedicatione : * sed & de prælijs , 21
quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, E
& filium eius Eupatorem : * & de illu- 22
minationibus,quæ de cælo factæ sunt ad
eos, qui pro Iudæis fortiter fecerunt,ita
vt vniuersam regionem , cum pauci es-
sent, vindicarent, & barbaram multitu-
23 dinem fugarent, * & famosissimum in
toto orbe templum recuperarent, & ci-
uitatem liberarent, & leges, quæ aboli-
tæ erant , restituerentur, Domino cum
omni tranquillitate propitio facto illis.
24 * Itemq. ab Iasone Cyrenæo quinque li-
bris comprehensa tentauimus nos vno
25 volumine breuiare . * Considerantes
F enim multitudinem librorum , & diffi-
cultatem volentibus aggredi narrationes
historiarum propter multitudinem re-
26 rum , * curauimus volentibus quidem
legere, vt esset animi oblectatio: studio-
sis vero, vt facilius possint memoriæ cō-
mendare : omnibus autem legentibus
27 vtilitas conferatur . * Et nobis quidem
ipsis , qui hoc opus breuiandi causa su-
scepimus, non facilem laborem, immo
vero negotium plenum vigiliarum, &
28 sudoris assumpsimus . * Sicut hi,qui præ-
parant conuiuium, & quærunt aliorum
voluntati parēre propter multorum gra
29 tiam, libenter laborem sustinemus. * Ve-
ritatem quidem de singulis auctoribus
concedentes , ipsi autem secundum da-
30 tam formam breuitati studentes . * Sicut
G enim nouæ domus architecto de vni-
uersa structura curandum est : ei vero ,
qui pingere curat, quæ apta sunt ad or-
natum,exquirenda sunt: ita æstimandum
31 est & in nobis . * Etenim intellectum
colligere, & ordinare sermonem, & cu-
riosius partes singulas quasque disquire-
32 re, historiæ congruit auctori : * breuita-
tē vero dictionis sectari, & executiones
rerum vitare,breuianti concedendū est.
33 * Hinc ergo narrationē incipiemus : de
præfatione tantum dixisse sufficiat . stul-
tum etenim est ante historiam effluere,
in ipsa autem historia succingi .

CAP. III.

1 A IGitur cum sancta ciuitas habitaretur
in omni pace, leges etiam adhuc op-
time custodirentur, propter Oniæ pon-
tificis pietatem, & animos odio haben-
2 tes mala, * fiebat vt & ipsi reges, & prin-
cipes locum summo honore dignum du
cerent, & templum maximis muneribus
3 illustrarent : * ita vt Seleucus Asiæ rex
de redditibus suis præstaret omnes sum-
ptus

ptus ad ministerium sacrificiorum per-
tinentes. *Simon autem de tribu Ben- 4
iamin præpositus templi constitutus,
contendebat, obsistente sibi principe sa-
cerdotum, iniquum aliquid in ciuitate
moliri. * Sed cum vincere Oniam non 5
posset, venit ad Apollonium Tharsææ
filium, qui eo tempore erat dux Cœ-
lesyriæ, & Phœnicis: * & nunciauit ei, 6
pecunijs innumerabilibus plenum esse
ærarium Ierosolymis, & communes co-
pias immensas esse, quæ non pertinent
ad rationem sacrificiorum: esse autem
possibile sub potestate regis cadere vni-
uersa. * Cumq. retulisset ad regē Apol- 7
lonius de pecunijs, quæ delatæ erant, il- B
le accitum Heliodorum, qui erat super
negotia eius, misit cum mandatis, vt
prædictam pecuniā transportaret. * Sta- 8
timq. Heliodorus iter est aggressus, spe-
cie quidem quasi per Cœlesyriam, &
Phœnicen ciuitates esset peragraturus,
re vera autem regis propositum perfe-
cturus. * Sed, cum venisset Ierosolymā, 9
& benigne a summo sacerdote in ciui-
tate esset exceptus, narrauit de dato in-
dicio pecuniarum: &, cuius rei gratia
adesset, aperuit: interrogabat autem, si
vere hæc ita essent. * Tunc summus sa- 10
cerdos ostendit deposita esse hæc, & vi-
ctualia viduarum, & pupillorum: * quæ- 11
dam vero esse Hircani Tobiæ viri valde
eminentis, in his, quæ detulerat impius
Simon: vniuersa autem argenti talenta
esse quadringenta, & auri ducenta. * de- 12
cipi vero eos, qui credidissent loco, &
templo, quod per vniuersum mundum
honoratur, pro sui veneratione, & san-
ctitate omnino impossibile esse. * At il- 13
le pro his, quæ habebat in mandatis a C
rege, dicebat omni genere regi ea esse
deferenda. * Constituta autem die in- 14
trabat de his Heliodorus ordinaturus.
Non modica vero per vniuersam ciuita-
tem erat trepidatio. * Sacerdotes autē 15
ante altare cum stolis sacerdotalibus ia-
ctauerunt se, & inuocabant de cælo eū,
qui de depositis legē posuit, vt his, qui
deposuerant ea, salua custodiret. * Iam 16
vero qui videbat summi sacerdotis vul-
tum, mente vulnerabatur: facies enim,
& color immutatus declarabat internū
animi dolorem. * circumfusa enim erat 17
mœstitia quædam viro, & horror cor-
poris, per quem manifestus aspicienti-
18 bus dolor cordis eius efficiebatur. * Alij
etiam gregatim de domibus confluebāt,
publica supplicatione obsecrantes, pro
eo quòd in contemptū locus esset ven-
19 turus. * Accinctæq. mulieres cilicijs pe-
D ctus, per plateas confluebant. sed &
virgines, quæ conclusæ erant, procur-
rebant ad Oniam, aliæ autem ad muros,
quædam vero per fenestras aspiciebant:
20 * vniuersæ autem protendentes manus
21 in cælum, deprecabantur. * erat enim
misera commistæ multitudinis, & ma-
gni sacerdotis in agone constituti expe-
22 ctatio. * Et hi quidem inuocabant om-
nipotentem Deum, vt credita sibi his,
qui crediderant, cum omni integritate
23 conseruarentur. * Heliodorus autem,
quod decreuerat, perficiebat eodem lo-
co ipse cum satellitibus circa ærarium
24 præsens. * Sed spiritus omnipotentis Dei
E magnam fecit suæ ostensionis euidentiā,
ita vt omnes, qui ausi fuerant parére
ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionē,
25 & formidinem conuerterentur. * Appa-
ruit enim illis quidam equus terribilem
habens sessorem, optimis operimentis
adornatus: isq. cum impetu Heliodoro
priores calces elisit. qui autem ei sede-
26 bat, videbatur arma habere aurea. * Alij
etiam apparuerunt duo iuuenes virtute
decori, optimi gloria, speciosiq. ami-
ctu: qui circumsteterūt eum, & ex vtra-
que parte flagellabant, sine intermissio-
27 ne multis plagis verberantes. * Subito
autem Heliodorus concidit in terram,
eumq. multa caligine circumfusum ra-
puerunt, atque in sella gestatoria posi-
28 tum eiecerunt. * Et is, qui cum mul-
tis cursoribus, & satellitibus prædictum
ingressus est ærarium, portabatur nul-
lo sibi auxilium ferente, manifesta Dei
29 cognita virtute: * & ille quidem per di-
uinam virtutem iacebat mutus, atque
30 omni spe & salute priuatus. * Hi autem
F Dominum benedicebant, quia magnifi-
cabat locum suum: & templum, quod
paulo ante timore ac tumultu erat ple-
num, apparente omnipotente Domino,
31 gaudio & lætitia impletum est. * Tunc
vero ex amicis Heliodori quidam roga-
bant confestim Oniam, vt inuocaret Al-
tissimum, vt vitam donaret ei, qui in
32 supremo spiritu erat constitutus. * Con-
siderans

ſiderãs autem ſummus ſacerdos ne for-
te rex ſuſpicaretur malitiam aliquam,
ex Iudæis circa Heliodorũ conſumma-
tam, obtulit pro ſalute viri hoſtiam ſa-
lutarẽ. * Cumq. ſummus ſacerdos exora- 33
ret, ijdem iuuenes eiſdem veſtibus ami-
cti, aſtantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ
ſacerdoti gratias age: nam propter eum
Dominus tibi vitam donauit. * tu autẽ 34
à Deo flagellatus, nuncia omnibus ma-
gnalia Dei, & poteſtatem. Et his dictis,
non comparuerunt. * Heliodorus autẽ, 35
hoſtia Deo oblata, & votis magnis pro- G
miſſis ei, qui viuere illi conceſſit, &
Oniæ gratias agens, recepto exercitu,
repedabat ad regem. * Teſtabatur autem 36
omnibus ea quæ ſub oculis ſuis viderat
opera magni Dei. * Cum autem rex in- 37
terrogaſſet Heliodorum, quis eſſet ap-
tus adhuc ſemel Ieroſolymã mitti, ait:
* Si quem habes hoſtem, aut regni tui 38
inſidiatorem, mitte illuc, & flagellatum
eum recipies, ſi tamen euaſerit: eo quòd
in loco ſit vere Dei quædam virtus.
* Nam ipſe, qui habet in cælis habita- 39
tionem, viſitator, & adiutor eſt loci il-
lius, & venientes ad malefaciendum
percutit, ac perdit. * Igitur de Helio- 40
doro, & ærarij cuſtodia ita res ſe habet.

CAP. IIII.

SImon autem prædictus pecuniarum, 1
& patriæ delator, male loquebatur A
de Onia, tamquam ipſe Heliodorum
inſtigaſſet ad hæc, & ipſe fuiſſet incen-
tor malorum: * prouiſoremq. ciuitatis, 2
ac defenſorem gentis ſuæ, & æmulatorẽ
legis Dei audebat inſidiatorem regni di-
cere. * Sed, cum inimicitiæ intantum 3
procederent, vt etiam per quoſdam Si-
monis neceſſarios homicidia fierẽt: * cõ- 4
ſiderans Onias periculum contentionis,
& Apollonium inſanire, vtpote ducem
Cœleſyriæ, & Phœnicis, ad augendam
malitiam Simonis, ad regem ſe contu-
lit, * non vt ciuium accuſator, ſed cõ- 5
munem vtilitatẽ apud ſemetipſum vni-
uerſæ multitudinis conſiderans. * Vide- 6
bat enim ſine regali prouidentia impoſ-
ſibile eſſe pacem rebus dari, nec Simo-
nem poſſe ceſſare à ſtultitia ſua. * Sed 7
poſt Seleuci vitæ exceſſum, cum ſuſce-
piſſet regnum Antiochus, qui Nobilis
appellabatur, ambiebat Iaſon frater
8 Oniæ ſummum ſacerdotiũ: * adito re-
ge, promittens ei argenti talenta trecẽ-
ta ſexaginta, & ex redditibus alijs ta-
9 lenta octoginta, * ſuper hæc promitte-
bat & alia centum quinquaginta, ſi po-
teſtati eius concederetur gymnaſium, &
B ephebiam ſibi conſtituere, & eos, qui
in Ieroſolymis erant, Antiochenos ſcri-
10 bere. * Quod cum rex annuiſſet, &
obtinuiſſet principatum, ſtatim ad gen-
tilem ritum contribules ſuos transferre
11 cœpit. * & amotis his, quæ humanita-
tis cauſa Iudæis à regibus fuerãt conſti-
tuta, per Ioannem patrem Eupolemi,
qui apud Romanos de amicitia, & ſo-
cietate functus eſt legatione legitima,
ciuium iura deſtituens, praua inſtituta
12 ſanciebat. * Etenim auſus eſt ſub ipſa
arce gymnaſium conſtituere, & optimos
quoſque epheborũ in lupanaribus po-
13 nere. * Erat autem hoc non initium, ſed
incrementum quoddam, & profectus
gentilis, & alienigenæ conuerſationis,
propter impij, & non ſacerdotis Iaſo-
14 nis nefarium, & inauditum ſcelus: * ita
vt ſacerdotes iam non circa altaris offi-
cia dediti eſſent, ſed contempto tem-
plo, & ſacrificijs neglectis feſtinarent
participes fieri palæſtræ, & præbitionis
15 eius iniuſtæ, & in exercitijs diſci. * &
C patrios quidem honores nihil habentes,
Græcas glorias optimas arbitrabantur:
16 * quarum gratia periculoſa eos conten-
tio habebat, & eorum inſtituta æmula-
bantur, ac per omnia his conſimiles eſ-
ſe cupiebant, quos hoſtes, & perempto-
17 res habuerant. * In leges enim diuinas
impie agere impune non cedit: ſed hoc
18 tempus ſequens declarabit. * Cum autẽ
quinquennalis agon Tyri celebraretur;
19 & rex præſens eſſet, * miſit Iaſon faci-
noroſus ab Ieroſolymis viros peccato-
res, portantes argenti didrachmas tre-
centas in ſacrificium Herculis, quas po-
ſtulauerunt hi, qui aſportauerant ne in
ſacrificijs erogarentur, quia non oporte-
ret, ſed in alios ſumptus eas deputari.
20 * Sed hæ oblatæ ſunt quidem ab eo, qui
miſerat, in ſacrificium Herculis: pro-
pter præſentes autem datæ ſunt in fabri-
21 cam nauium triremium. * Miſſo autem
in Ægyptum Apollonio Mneſthei filio
propter primates Ptolemæi Philometo-
ris

ris regis, cum cognouisset Antiochus
alienum se a negotijs regni effectum,
proprijs vtilitatibus consulens, profectus
inde venit Ioppen, & inde Ierosolymã.
* Et magnifice ab Iasone, & ciuitate su- 22
sceptus, cum facularum luminibus, & D
laudibus ingressus est: & inde in Phœ-
nicen exercitũ conuertit.* Et post trien- 23
nij tempus misit Iason Menelaũ supra-
dicti Simonis fratrem portantem pecu-
nias regi, & de negotijs necessarijs re-
sponsa perlaturum.* At ille commenda- 24
tus regi, cum magnificasset faciem po-
testatis eius, in semetipsum retorsit sum-
mum sacerdotium, superponens Iasoni
talenta argenti trecenta. * Acceptisq. a 25
rege mandatis, venit, nihil quidem ha-
bens dignum sacerdotio: animos vero
crudelis tyranni, & feræ beluæ iram ge-
rens. * Et Iason quidem, qui proprium 26
fratrem captiuauerat, ipse deceptus pro-
fugus in Ammanitẽ expulsus est regio-
nem. * Menelaus autem principatum 27
quidem obtinuit: de pecunijs vero re-
gi promissis, nihil agebat, cum exactio-
nem faceret Sostratus, qui arci erat præ-
positus.* nam ad hunc exactio vectiga- 28
lium pertinebat: quam ob causam vtri-
que ad regem sunt euocati.* Et Mene- 29
laus amotus est a sacerdotio, succedente
Lysimacho fratre suo: Sostratus autem
prælatus est Cyprijs.* Et cum hæc age- 30
rentur, contigit, Tharsenses, & Mallotas E
seditionem mouere, eo quod Antiochi-
di regis concubinæ dono essent dati.
* Festinanter itaque rex venit sedare il- 31
los, relicto suffecto vno ex comitibus
suis Andronico. * Ratus autem Mene- 32
laus accepisse se tempus opportunum,
aurea quædam vasa e templo furatus do
nauit Andronico, & alia vendiderat Ty-
ri, & per vicinas ciuitates.* Quod cum 33
certissime cognouisset Onias, arguebat
eum, ipse in loco tuto se continens An-
tiochiæ secus Daphnem. * Vnde Mene- 34
laus accedens ad Andronicum, rogabat
vt Oniam interficeret. Qui cum venis-
set ad Oniam, & datis dextris cum iure-
iurando (quamuis esset ei suspectus) sua-
sisset de asylo procedere, statim eum pe-
remit, non veritus iustitiam.* Ob quam 35
causam non solum Iudæi, sed aliæ quo-
que nationes indignabantur, & moleste
36 ferebant de nece tanti viri iniusta.* Sed
regressum regem de Ciliciæ locis adie-
runt Iudæi apud Antiochiam, simul &
Græci: conquerentes de iniqua nece
37 Oniæ.* Contristatus itaque animo An-
tiochus propter Oniam, & flexus ad mi-
sericordiam, lacrymas fudit, recorda-
tus defuncti sobrietatem, & modestiam.
38 * accensisq. animis Andronicum purpu-
F ra exutum, per totam ciuitatem iubet
circumduci: & in eodem loco, in quo
in Oniam impietatẽ commiserat, sacri-
legum vita priuari, Domino illi condi-
39 gnam retribuente pœnam.* Multis au-
tem sacrilegijs in templo a Lysimacho
commissis Menelai consilio, & diuulga-
ta fama, congregata est multitudo ad-
uersum Lysimachum multo iam auro
40 exportato. * Turbis autem insurgenti-
bus, & animis ira repletis, Lysimachus
armatis fere tribus millibus iniquis ma-
nibus vti cœpit, duce quodam tyranno,
ætate pariter, & dementia prouecto.
41 * Sed, vt intellexerunt conatum Lysima-
chi, alij lapides, alij fustes validos arri-
puere: quidam vero cinerem in Lysi-
42 machum iecere.* Et multi quidẽ vulne-
G rati, quidam autem & prostrati, omnes
vero in fugam conuersi sunt: ipsum e-
tiam sacrilegum secus ærarium interfe-
43 cerunt. * De his ergo cœpit iudicium
44 aduersus Menelaum agitari.* Et cum
venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium
detulerunt missi tres viri a senioribus.
45 * Et cum superaretur Menelaus, promisit
Ptolemæo multas pecunias dare ad sua-
46 dendum regi. * Itaque Ptolemæus in
quodam atrio positum quasi refrigeran-
di gratia regem adijt, & deduxit a sen-
47 tẽtia:* & Menelaũ quidem vniuersæ ma-
litiæ reum criminibus absoluit: miseros
autem, qui, etiam si apud Scythas cau-
sam dixissent, innocentes iudicarentur,
48 hos morte damnauit.* Cito ergo iniu-
stam pœnam dederunt, qui pro ciuitate
& populo, & sacris vasis causam prose-
49 cuti sunt. * Quam ob rem Tyrij quo-
que indignati, erga sepulturam eorum
50 liberalissimi extiterunt. * Menelaus au-
tem, propter eorum, qui in potentia
erant, auaritiam, permanebat in pote-
state, crescens in malitia ad insidias ci-
uium.

CAP. V.

EOdem tempore Antiochus secundã 1
profectionem parauit in Ægyptum. A
*Contigit autem per vniuersam Ieroso- 2
lymorum ciuitatem videri diebus qua-
draginta per aera equites discurrentes,
auratas stolas habentes, & hastis, quasi
cohortes, armatos,* & cursus equorum 3
per ordines digestos, & congressiones
fieri cominus,& scutorum motus,& ga-
leatorum multitudinẽ gladijs districtis,
& telorum iactus, & aureorum armorũ
splendorem,omnisq. generis loricarum.
* Quapropter omnes rogabant in bonũ 4
monstra conuerti. * Sed cum falsus ru- 5
mor exisset, tamquã vita excessisset An-
tiochus, assumptis Iason nõ minus mil-
le viris, repente aggressus est ciuitatem:
& ciuibus ad murum conuolantibus ad
vltimum apprehensa ciuitate, Menelaus
fugit in arcem: * Iason vero non parce- 6
bat in cæde ciuibus suis, nec cogitabat
prosperitatem aduersum cognatos malũ
esse maximum, arbitrans hostium & nõ
ciuium se trophæa capturum.* Et prin- 7
cipatum quidem non obtinuit, finẽ ve- B
ro insidiarum suarum confusionem ac-
cepit, & profugus iterum abijt in Am-
maniten.* Ad vltimum,in exitium sui 8
conclusus ab Areta Arabum tyranno fu-
giens de ciuitate in ciuitatem, omnibus
odiosus, vt refuga legum & execrabilis,
vt patriæ & ciuium hostis, in Ægyptũ
extrusus est: * & qui multos de patria 9
sua expulerat, peregre perijt, Lacedæ-
monas profectus, quasi pro cognatione
ibi refugiũ habiturus: * & qui insepul- 10
tos multos abiecerat, ipse & illamenta-
tus,& insepultus abijcitur, sepultura ne-
que peregrina vsus, neque patrio sepul-
chro participans.* His itaque gestis, su- 11
spicatus est rex societatẽ deserturos Iu-
dæos: & ob hoc profectus ex Ægypto
efferatis animis, ciuitatem quidem ar-
mis cepit. * Iussit autẽ militibus inter- 12
ficere, nec parcere occursantibus, & per
domos ascendentes trucidare.* Fiebant 13
ergo cædes iuuenum, ac seniorum, &
mulierum, & natorum exterminia, vir-
ginumq. & paruulorum neces. * Erant 14
autem toto triduo octoginta millia in-
terfecti, quadraginta millia vincti, non
15 minus autem venundati. * Sed nec ista
C sufficiũt: ausus est etiam intrare templũ
vniuersa terra sanctius, Menelao ducto-
re, qui legum, & patriæ fuit proditor:
16 *& scelestis manibus sumens sancta va-
sa, quæ ab alijs regibus,& ciuitatibus e-
rant posita ad ornatum loci,& gloriã,
contrectabat indigne, & contaminabat.
17 * Ita alienatus mente Antiochus, non
considerabat quòd propter peccata ha-
bitantium ciuitatẽ,modicum Deus fue-
rat iratus: propter quod & accidit circa
18 locum despectio: * alioquin nisi conti-
gisset eos multis peccatis esse inuolutos,
‖ sicut Heliodorus,qui missus est a Seleu- ‖ Sup. 3. c.25
co rege ad expoliandum ærariũ, etiam 27
hic statim adueniens flagellatus, & re-
19 pulsus vtique fuisset ab audacia. * Verũ
non propter locũ, gentem: sed propter
20 gentem,locum Deus elegit. * Ideoq. &
ipse locus particeps factus est populi
malorum. postea autem fiet socius bo-
norum. & qui derelictus in ira Dei om-
nipotentis est,iterum in magni Domini
reconciliatione cum summa gloria exal-
21 tabitur. * Igitur Antiochus mille & o-
D ctingentis ablatis de templo talentis,ve-
lociter Antiochiam regressus est, existi-
mans se præ superbia terram ad nauigã-
dum, pelagus vero ad iter agendum de-
22 ducturum propter mentis elationẽ.*Re-
liquit autem & præpositos ad affligen-
dam gentem: Ierosolymis quidem Phi-
lippum genere Phrygem, moribus cru-
deliorem eo ipso, a quo constitutus est:
23 * in Garizim autem Andronicũ, & Me-
nelaum,qui grauius quàm ceteri immi-
24 nebant ciuibus.* Cumq. appositus esset
contra Iudæos, misit odiosum principẽ
Apollonium cũ exercitu viginti & duo-
bus millibus,præcipiens ei omnes perfe-
ctæ ætatis interficere, mulieres, ac iuue-
25 nes vẽdere.*Qui cum venisset Ierosoly-
mam,pacem simulans, quieuit vsque ad
diem sanctum sabbati: & tunc feriatis
26 Iudæis arma capere suis præcepit.*Om-
nesq. qui ad spectaculum processerant,
trucidauit: & ciuitatem cum armatis di-
scurrens, ingentem multitudinem pere-
27 mit. * Iudas autem Machabæus, qui de-
cimus fuerat, secesserat in desertum lo-
cum,ibiq. inter feras vitam in montibus
cum

eum suis agebat : & fœni cibo vescen-
tes , demorabantur, ne participes essent
coinquinationis .

CAP. VI.

SEd non post multum temporis mi- 1
sit rex senem quendam Antiochenũ, A
qui compelleret Iudæos vt se transfer-
rent a patrijs, & Dei legibus :* cõtami- 2
nare etiam quod in Ierosolymis erat tẽ-
plum, & cognominare Iouis Olympij:
& in Garizim, prout erant hi, qui locũ
inhabitabant, Iouis hospitalis.* Pessima 3
autem & vniuersis grauis erat malorum
incursio :* nam templum luxuria,& co- 4
messationibus Gentium erat plenum,&
scortantium cum meretricibus : sacra-
tisq. ædibus mulieres se vltro ingerebãt,
intro ferentes ea , quæ non licebat.*Al- 5
tare etiam plenum erat illicitis, quæ le-
gibus prohibebantur.* Neque autẽ sab- 6
bata custodiebantur,neque dies sollem- B
nes patrij seruabantur , nec simpliciter
Iudæum se esse quisquam confitebatur.
* Ducebantur autem cum amara neces- 7
sitate in die natalis regis ad sacrificia :
&, cum Liberi sacra celebrarentur , co-
gebãtur hedera coronati Libero circui-
re.* Decretum autem exijt in proximas 8
Gentilium ciuitates,suggerentibus Pto-
lemæis, ↶vt pari modo & ipsi aduersus
Iudæos agerent,vt sacrificarẽt: * eos au- 9
tem , qui nollent transire ad instituta
Gentium,interficerent :erat ergo videre
miseriam. * Duæ enim mulieres delatæ 10
sunt natos suos circumcidisse: quas, in-
fantibus ad vbera suspensis, cum publi-
ce per ciuitatem circũmduxissent , per
muros præcipitauerunt.* Alij vero , ad 11
proximas coeuntes speluncas, & latẽter C
sabbati diem celebrantes , cum indicati
essent Philippo,flammis succensi sunt,eo
quòd verebantur propter religionem &
obseruantiam,manu sibimet auxiliũ fer-
re .*Obsecro autem eos,qui hunc Librũ 12
lecturi sunt,ne abhorrescant propter ad-
uersos casus, sed reputent, ea, quæ acci-
derunt, non ad interitum, sed ad corre-
ptionem esse generis nostri. * Etenim 13
multo tempore nõ sinere peccatoribus
ex sententia agere , sed statim vltiones
adhibere, magni beneficij est indicium.
14 * Non enim , sicut in alijs nationibus ,
Dominus patienter expectat, vt eas, cũ
Iudicij dies aduenerit , in plenitudine
15 peccatorũ puniat : * ita & in nobis sta-
tuit,vt, peccatis nostris in finem deuo-
16 lutis, ita demum in nos vindicet. *Pro-
D pter quod numquã quidem a nobis mi-
sericordiam suã amouet: corripiens ve-
ro in aduersis populum suum non dere-
17 linquit . * Sed hæc nobis ad commoni-
tionem legẽtium dicta sint paucis. Iam
autem veniendum est ad narrationem .
18 * Igitur Eleazarus vnus de primoribus
scribarum, vir ætate prouectus, & vultu
decorus, aperto ore hians compelleba-
19 tur carnem porcinam manducare . * At
ille gloriosissimã mortem magis quàm
odibilem vitam complectens, volunta-
20 rie præibat ad supplicium.* Intuens au-
tem, quemadmodum oporteret accede-
re, patienter sustinens, destinauit non
admittere illicita propter vitæ amorẽ.
21 * Hi autem , qui astabant, iniqua mise-
E ratione commoti,propter antiquam vi-
ri amicitiam, tollentes eum secreto ro-
gabant afferri carnes, quibus vesci ei li-
cebat, vt simularetur manducasse , sicut
rex imperauerat de sacrificij carnibus :
22 * vt, hoc facto, a morte liberaretur: &
propter veterem viri amicitiam, hanc
23 in eo faciebant humanitatem. * At ille
cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ
eminentiam dignam, & ingenitæ nobi-
litatis canitiem, atque a puero optimæ
conuersationis actus: & secundum san-
ctæ & a Deo conditæ legis constituta,
respondit cito, dicens, præmitti se vel-
24 le in infernum.*Non enim ætati nostræ
F dignum est, inquit, fingere : ↶vt multi
adolescentium, arbitrantes Eleazarum
nonaginta annorum transisse ad vitam
25 alienigenarum : * & ipsi propter meam
simulationem , & propter modicum
corruptibilis vitæ tempus decipiantur ,
& per hoc maculam , atque execratio-
26 nem meæ senectuti conquiram . * Nam,
etsi in præsenti tempore supplicijs ho-
minum eripiar , sed manum Omnipo-
tentis nec viuus, nec defunctus effugiã.
27 * Quam ob rem fortiter vita exceden-
do, senectute quidem dignus apparebo:
28 * adolescentibus autem exemplum forte
relinquam, si prompto animo , ac for-

titer pro grauissimis ac sanctissimis legi-
bus honesta morte perfungar. His dictis,
confestim ad supplicium trahebatur.
* Hi autem, qui eum ducebant, & pau- 29
lo ante fuerant mitiores, in iram con- G
uersi sunt propter sermones ab eo dictos,
quos illi per arrogantiam prolatos arbi-
trabantur. * Sed, cum plagis perimere- 30
tur, ingemuit, & dixit: Domine, qui
habes sanctam scientiam, manifeste tu
scis, quia, cum a morte possem libera-
ri, duros corporis sustineo dolores: se-
cundum animam vero propter timorem
tuum libenter hæc patior. * Et iste 31
quidem hoc modo vita decessit, non
solum iuuenibus, sed & vniuersæ genti
memoriam mortis suæ ad exemplum
virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAP. VII.

Contigit autem & septem fratres 1
vna cum matre sua apprehensos A
compelli a rege edere contra fas carnes
porcinas, flagris, & taureis cruciatos.
* Vnus autem ex illis, qui erat primus, 2
sic ait: Quid quæris, & quid vis disce-
re a nobis? parati sumus mori, magis,
quàm patrias Dei leges præuaricari.
* Iratus itaque rex iussit sartagines, & 3
ollas æneas succendi: quibus statim suc-
censis, * iussit, ei, qui prior fuerat lo- 4
cutus, amputari linguam: &, cute ca-
pitis abstracta, summas quoque manus
& pedes ei præscindi, ceteris eius fra-
tribus, & matre inspicientibus. * Et, 5
cum iam per omnia inutilis factus esset,
iussit ignem admoueri, & adhuc spiran-
tem torreri in sartagine: in qua cũ diu B
cruciaretur, ceteri vna cum matre in-
uicem se hortabantur mori fortiter, *di- 6
centes: Dominus Deus aspiciet verita-
‖ Deu. 32. c. 36 tem, & consolabitur in nobis, ‖ quem-
admodum in protestatione cantici de-
clarauit Moyses: Et in seruis suis conso-
labitur. * Mortuo itaque illo primo, 7
hoc modo, sequentem deducebant ad
illudendum: &, cute capitis eius cum
capillis abstracta, interrogabant, si man-
ducaret prius, quàm toto corpore per
membra singula puniretur. * At ille, 8
respondens patria voce, dixit: Non
faciam. Propter quod & iste, sequenti
9 loco, primi tormenta suscepit: * & in
vltimo spiritu constitutus, sic ait: Tu
quidem scelestissime in præsenti vita
nos perdis: sed Rex mundi defunctos
nos pro suis legibus in æternæ vitæ re-
10 surrectione suscitabit. * Post hunc ter-
tius illuditur, & linguam postulatus ci-
to protulit, & manus constanter exten-
11 dit: * & cum fiducia ait: E cælo ista
C possideo, sed propter Dei leges nunc hæc
ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea
12 recepturum spero: * ita vt rex, & qui
cum ipso erant, mirarentur adolescen-
tis animum, quòd tamquam nihilum
13 duceret cruciatus. * Et hoc ita defun-
cto, quartũ vexabant similiter torquen-
14 tes. * Et, cum iam esset ad mortem,
sic ait: Potius est ab hominibus morti
datos spem expectare a Deo, iterum
ab ipso resuscitandos: tibi enim resur-
15 rectio ad vitam non erit. * Et cum ad-
mouissent quintum, vexabant eum.
16 At ille, respiciens in eum, * dixit: Po-
testatem inter homines habens, cum sis
corruptibilis, facis quod vis: noli au-
tem putare genus nostrum a Deo esse
17 derelictum. * tu autem patienter susti-
D ne, & videbis magnam potestatem ip-
sius, qualiter te, & semen tuum tor-
18 quebit. * Post hunc ducebant sextum,
& is, mori incipiens, sic ait: Noli fru-
stra errare: nos enim propter nosmetip-
sos hæc patimur, peccantes in Deum no-
strum, & digna admiratione facta sunt
19 in nobis: * tu autem ne existimes tibi
impune futurum, quòd contra Deum
20 pugnare tentaueris. * Supra modum
autem mater mirabilis, & bonorum
memoria digna, quæ pereuntes septem
filios sub vnius diei tempore conspi-
ciẽs, bono animo ferebat propter spem,
21 quam in Deum habebat: * singulos il-
lorum hortabatur voce patria fortiter,
repleta sapientia: &, femineæ cogita-
22 tioni masculinum animum inserens, * di-
xit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo
apparuistis: neque enim ego spiritum &
animam donaui vobis & vitam, & sin-
gulorum membra non ego ipsa compe-
23 gi, * sed enim mundi Creator, qui forma-
uit hominis natiuitatem, quique om-
nium inuenit originem, & spiritum vo-
bis iterum cum misericordia reddet &

vitam,

vitam, sicut nunc vosmetipsos despici-
tis propter leges eius. * Antiochus au-
tem, contemni se arbitratus, simul & ex- 24
probrantis voce despecta, cum adhuc a- E
dolescentior superesset, non solum ver-
bis hortabatur, sed & cum iuraméto af-
firmabat se diuitem & beatū facturum,
& translatum a patrijs legibus amicum
habiturū, & res necessarias ei præbiturū.
* Sed ad hæc cū adolescens nequaquam 25
inclinaretur, vocauit rex matrem, & sua-
debat ei vt adolescēti fieret in salutem.
* Cum autem multis eam verbis esset 26
hortatus, promisit suasuram se filio suo.
*Itaque inclinata ad illum, irridens cru- 27
delem tyrannum, ait patria voce: Fili
mi, miserere mei, quæ te in vtero no-
uem mensibus portaui, & lac triennio
dedi & alui, & in ætatem istam perdu-
xi. *Peto, nate, vt aspicias ad cælum 28
& terram, & ad omnia quæ in eis sunt: F
& intelligas, quia ex nihilo fecit illa
Deus, & hominum genus: * ita fiet, vt 29
non timeas carnificē istum, sed dignus
fratribus tuis effectus particeps, suscipe
mortem, vt in illa miseratione cum
fratribus tuis te recipiam. * Cum hæc 30
illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem
sustinetis? non obedio præcepto regis,
sed præcepto legis, quæ data est nobis
per Moysen. * Tu vero, qui inuentor 31
omnis malitiæ factus es in Hebræos, non
effugies manum Dei. * Nos enim pro 32
peccatis nostris hæc patimur. * Et si no- 33
bis propter increpationem, & correptio-
nem Dominus Deus noster modicum
iratus est: sed iterū reconciliabitur ser-
uis suis. * Tu autem, o scelesté, & om- 34
nium hominum flagitiosissime, noli fru-
stra extolli vanis spebus in seruos eius
inflammatus. * nondum enim omnipo- 35
tentis Dei, & omnia inspicientis, iudi- G
cium effugisti. * Nam fratres mei, modi- 36
co nunc dolore sustentato, sub testamen-
to æternæ vitæ effecti sunt: tu vero iudi-
cio Dei iustas superbiæ tuæ pœnas exol-
ues. * Ego autem, sicut & fratres mei, 37
animam, & corpus meum trado pro pa-
trijs legibus: inuocans Deum matu-
rius genti nostræ propitium fieri, teq.
cum tormentis & verberibus confiteri
quòd ipse est Deus solus. * In me vero 38
& in fratribus meis desinet omnipo-
tentis ira, quæ super omne genus no-
39 strum iuste superducta est. * Tunc rex
accensus ira in hunc super omnes cru-
delius desæuit, indigne ferens se deri-
40 sum. * Et hic itaque mundus obijt, per
41 omnia in Domino confidens. * Nouis-
me autem post filios & mater consum-
42 pta est. * Igitur de sacrificijs, & de
nimijs crudelitatibus satis dictum est.

CAP. VIII.

1 IVdas vero Machabæus, & qui cum il-
A lo erant, introibant latenter in castel-
la: & conuocantes cognatos, & amicos,
& eos, qui permanserunt in Iudaismo,
assumentes, eduxerunt ad se sex millia
2 virorum. * Et inuocabant Dominum, vt
respiceret in populum, qui ab omnibus
calcabatur: & misereretur templo, quod
3 contaminabatur ab impijs: * misererе-
tur etiam exterminio ciuitatis, quæ esset
illico complananda, & vocem sangui-
4 nis ad se clamantis audiret: * memora-
retur quoque iniquissimas mortes par-
uulorum innocentum, & blasphemias
nomini suo illatas, & indignaretur su-
5 per his. * At Machabæus, congregata
B multitudine, intolerabilis gentibus effi-
ciebatur: ira enim Domini in misericor
6 diam conuersa est. * Et superueniens ca-
stellis, & ciuitatibus improuisus, succen-
debat eas: & opportuna loca occupans,
7 non paucas hostium strages dabat: * ma-
xime autem noctibus ad huiuscemodi
excursus ferebatur, & fama virtutis eius
8 vbique diffundebatur. * Videns autem
Philippus paulatim virū ad profectum
venire, ac frequentius res ei cedere pro-
spere, ad Ptolemæum ducem Cœlesy-
riæ, & Phœnicis scripsit vt auxilium
9 ferret regis negotijs. * At ille veloci-
ter misit Nicanorem Patrocli de primo-
ribus amicum, datis eis de permistis gen
tibus, armatis non minus viginti mil-
libus, vt vniuersum Iudæorum ge-
nus deleret, adiuncto ei & Gorgia
C viro militari, & in bellicis rebus expe-
10 rientissimo. * Constituit autem Nica-
nor, vt regi tributum, quod Romanis
erat dandum, duo millia talentorum de
11 captiuitate Iudæorum suppleret: * sta-
timq. ad maritimas ciuitates misit, cōuo-

cans ad coemptionem Iudaicorum mã-
cipiorum, promittẽs se nonaginta man-
cipia talento distracturum, non respi-
ciens ad vindictam, quæ eum ab Om-
nipotente esset consecutura. * Iudas au- 12
tem vbi comperit, indicauit his, qui
secum erant, Iudæis Nicanoris aduen-
tum. * Ex quibus quidam formidan- 13
tes, & non credentes Dei iustitiæ, in
fugam vertebantur: * alij vero si quid 14
ei supererat vendebant, simulq. Domi-
num deprecabantur vt eriperet eos ab
impio Nicanore, qui eos prius quàm
cominus veniret, vendiderat: * & si 15
non propter eos, propter testamentum D
tamen quod erat ad patres eorum, &
propter inuocationem sancti & magni-
fici nominis eius super ipsos. * Conuo- 16
catis autem Machabæus septẽ millibus,
qui cum ipso erant, rogabat ne hosti-
bus reconciliarentur, neque metuerent
inique venientium aduersum se hostium
multitudinem, sed fortiter contenderẽt,
* ante oculos habentes contumeliam, 17
quæ loco sancto ab his iniuste esset illa-
ta, itemq. & ludibrio habitæ ciuitatis
iniuriam, adhuc etiam veterum institu-
ta conuulsa. * Nam illi quidem armis 18
confidunt, ait, simul & audacia: nos
autem in omnipotente Domino, qui
potest & venientes aduersum nos, &
vniuersum mundum vno nutu delere,
confidimus. * Admonuit autem eos & 19
de auxilijs Dei, quæ facta sunt erga pa- E
‖4.Reg.19.g.35 rentes: & ‖ quòd sub Sennacherib cen-
Tob.1.d.21 tum octoginta quinque millia perierũt:
Eccl.48.d.24 * & de prælio, quod eis aduersus Gala- 20
1.Mac.7.f.41 tas fuit in Babylonia, vt omnes, vbi ad
Isai.37.g.36 rem ventũ est, Macedonibus socijs hæ-
sitantibus, ipsi sex millia soli peremerũt
centum viginti millia propter auxilium
illis datum de cælo, & beneficia pro
his plurima consecuti sunt. * His verbis 21
constantes effecti sunt, & pro legibus,
& patria mori parati. * Constituit ita- 22
que fratres suos duces vtrique ordini,
Simonem, & Iosephum, & Ionathan,
subiectis vnicuique millenis & quingẽ-
tenis. * Ad hoc etiam ab Esdra lecto il- 23
lis sancto libro, & dato signo adiutorij
Dei, in prima acie ipse dux commisit
cum Nicanore. * Et facto sibi adiuto- 24
re Omnipotente, interfecerunt super

nouem millia hominum: maiorem au-
tem partem exercitus Nicanoris vulne-
ribus debilem factam fugere compule-
25 runt. * Pecunijs vero eorum, qui ad
F emptionem ipsorum venerant, subla-
tis, ipsos vsquequaque persecuti sunt,
26 * sed reuersi sunt hora conclusi: nam
erat ante sabbatum: quam ob causam
27 non perseuerauerunt insequentes. * Ar-
ma autem ipsorum, & spolia congregã-
tes, sabbatũ agebant: benedicentes Do-
minum, qui liberauit eos in isto die,
misericordiæ initium stillans in eos.
28 * Post sabbatum vero debilibus, & or-
phanis, & viduis diuiserunt spolia: &
29 residua ipsi cum suis habuere. * His ita-
que gestis, & communiter ab omnibus
facta obsecratione, misericordem Do-
minum postulabant, vt in finem seruis
30 suis reconciliaretur. * Et ex his, qui cũ
Timotheo, & Bacchide erant contra se
contendentes, super viginti millia inter-
fecerunt, & munitiones excelsas obti-
nuerunt: & plures prædas diuiserunt,
æquam portionem debilibus, pupillis,
& viduis, sed & senioribus facientes.
31 * Et cum arma eorum diligenter colle-
gissent, omnia composuerunt in locis
opportunis, residua vero spolia Ieroso-
32 lymam detulerunt: * & Philarchen, qui
G cum Timotheo erat, interfecerunt, vi-
rum sceleştum, qui in multis Iudæos
33 afflixerat. * Et cum epinicia agerent Ie-
rosolymis, eum, qui sacras ianuas incẽ-
derat, id est, Callisthenẽ, cum in quod-
dam domiciliũ refugisset, incenderunt,
digna ei mercede pro impietatibus suis
34 reddita. * Facinorosissimus autem Nica-
nor, qui mille negotiantes ad Iudæorũ
35 venditionem adduxerat, * humiliatus
auxilio Domini ab his, quos nullos exi-
stimauerat, deposita veste gloriæ, per
mediterranea fugiẽs, solus venit Antio-
chiam, summam infelicitatem de inte-
36 ritu sui exercitus consecutus. * Et qui
promiserat Romanis se tributum resti-
tuere de captiuitate Ierosolymorum,
prædicabat nunc protectorem Deum
habere Iudæos, & ob ipsum inuulnera-
biles esse, eo quòd sequerentur leges
ab ipso constitutas.

CAP.

CAP. IX.

EOdem tempore Antiochus inhone- 1
ste reuertebatur de Perside.* Intra- 2
uerat enim in eam, quæ dicitur Perse- A
polis, & tentauit expoliare templum,
& ciuitatem opprimere: sed multitudi-
ne ad arma concurrente, in fugam ver-
si sunt: & ita cōtigit vt Antiochus post
fugam turpiter rediret.* Et cum venis- 3
set circa Ecbatanā, recognouit quæ er-
ga Nicanorem, & Timotheum gesta
sunt.* Elatus autem in ira, arbitrabatur 4
se iniuriam illorum, qui se fugauerant,
posse in Iudæos retorquere: ideoq. ius-
sit agitari currum suum, sine intermis-
sione agens iter, cælesti eum iudicio
perurgente, eo quòd ita superbe locu-
tus est se venturum Ierosolymam, &
congeriem sepulchri Iudæorum eam
2.Par.26.c.9 facturum.* [b]Sed qui vniuersa conspicit 5
Dominus Deus Israel, percussit eum in-
sanabili, & inuisibili plaga. Vt enim fi-
niuit hunc ipsum sermonem, apprehen-
dit eum dolor dirus viscerum, & ama-
ra internorum tormenta:* & quidem 6
satis iuste, quippe qui multis, & nouis
cruciatibus aliorum torserat viscera, li-
cet ille nullo modo a sua malitia cessa-
ret.* Super hoc autem superbia reple- 7
tus, ignem spirans animo in Iudæos, &
præcipiens accelerari negotium, conti-
git illum impetu euntem de curru ca-
dere, & graui corporis collisione mem-
bra vexari.* Isq. qui sibi videbatur etiā 8
fluctibus maris imperare, supra huma- B
num modum superbia repletus, & mon-
tium altitudines in statera appendere,
nunc humiliatus ad terram in gestato-
rio portabatur, manifestam Dei virtutē
in semetipso contestans:* ita vt de cor- 9
pore impij vermes scaturirent, ac viuē-
tis in doloribus carnes eius effluerent,
odore etiam illius & fœtore exercitus
grauaretur.* & qui paulo ante sidera 10
cæli cōtingere se arbitrabatur, eū nemo
poterat propter intolerantiam fœtoris
portare.* Hinc igitur cœpit ex graui su- 11
perbia deductus ad agnitionē sui venire,
diuina admonitus plaga, per momenta
singula doloribus suis augmēta capien-
tibus.* & cum nec ipse iam fœtorem 12
suum ferre posset, ita ait: Iustū est sub-
ditum esse Deo, & mortalem non pa-
13 ria Deo sentire.* Orabat autem hic sce-
lestus Dominum, a quo non esset mise-
14 ricordiam consecuturus.* Et ciuitatem,
ad quam festinans veniebat vt eam ad
solum deduceret, ac sepulchrum conge-
storum faceret, nūc optat liberam red-
15 dere:* & Iudæos, quos nec sepultura
C quidem se dignos habiturum, sed aui-
bus ac feris diripiendos traditurum, &
cum paruulis exterminaturum dixerat,
æquales nunc Atheniensibus facturum
16 pollicetur:* templum etiam sanctum,
quod prius expoliauerat, optimis do-
nis ornaturum, & sancta vasa multipli-
caturum, & pertinentes ad sacrificia
sumptus de redditibus suis præstaturū:
17 * super hæc, & Iudæum se futurum, &
omnem locum terræ perambulaturum,
18 & prædicaturum Dei potestatem.* Sed
non cessantibus doloribus (superuenerat
enim in eum iustum Dei iudicium) de-
sperans scripsit ad Iudæos in modum
deprecationis epistolam hæc continen-
tem:
19 * OPTIMIS ciuibus Iudæis pluri-
mam salutem, & bene valere, & esse
20 felices, rex & princeps Antiochus.* Si
bene valetis, & filij vestri, & ex senten-
tia vobis cuncta sunt, maximas agimus
21 gratias.* Et ego in infirmitate constitu-
tus, vestri autē memor benigne reuer-
sus de Persidis locis, & infirmitate gra-
ui apprehensus, necessarium duxi pro
22 communi vtilitate curam habere:* non
desperans memetipsum, sed spem mul-
23 tam habens effugiendi infirmitatē.* Re-
D spiciens autē quòd & pater meus, qui-
bus tēporibus in locis superioribus du-
cebat exercitum, ostendit qui post se
susciperet principatum: vt si quid con-
trarium accideret, aut difficile nuncia-
retur, scientes hi, qui in regionibus e-
rant, cui esset rerum summa derelicta,
24 non turbarentur.* Ad hæc, considerās
de proximo potentes quosque, & vici-
nos temporibus insidiantes, & euentum
expectantes, designaui filium meum An-
tiochum regem, quem sæpe recurrens
in superiora regna multis vestrum
commendabam: & scripsi ad eum quæ
25 subiecta sunt.* Oro itaque vos, &

peto memores beneficiorum publice
& priuatim, vt vnusquisque conseruet
fidem ad me & ad filium meum.* Con- 27
fido enim, eum modeste & humane
acturum,& sequentem propositum meũ,
& communem vobis fore. * Igitur ho- 28
micida, & blasphemus pessime percus-
sus, & vt ipse alios tractauerat, pere-
gre in montibus miserabili obitu vita
functus est. * Transferebat autem cor- 29
pus Philippus collactaneus eius: qui,
metuens filium Antiochi, ad Ptole-
mæum Philometorem in Ægyptum
abijt.

CAP. X.

Machabæus autem, & qui cum eo 1
erant, Domino se protegente, A
templum quidem,& ciuitatem recepit:
* aras autem, quas alienigenæ per pla- 2
teas extruxerant, itemq. delubra demo-
litus est. * & purgato templo,aliud al- 3
tare fecerunt: & de ignitis lapidibus
igne concepto sacrificia obtulerunt post
biennium, & incensum,& lucernas, &
panes propositionis posuerunt. * Qui- 4
bus gestis, rogabant Dominum prostra-
ti in terram, ne amplius talibus malis
inciderent: sed &, si quando peccassent,
vt ab ipso mitius corriperentur, & non
barbaris, ac blasphemis hominibus tra-
derentur. * Qua die autem templum ab 5
alienigenis pollutum fuerat,contigit ea-
dem die purificationem fieri, vigesima
quinta mensis, qui fuit Casleu.* Et cum 6
lætitia diebus octo egerunt in modum B
tabernaculorum, recordantes quòd ante
modicum temporis diem sollemnem ta-
bernaculorum in montibus, & in spe-
luncis more bestiarum egerant. * Pro- 7
pter quod Thyrsos, & ramos virides, &
palmas præferebant ei, qui prosperauit
mundari locum suum. * Et decreue- 8
runt communi præcepto, & decreto,
vniuersæ genti Iudæorum omnibus an-
nis agere dies istos. * Et Antiochi qui- 9
dem, qui appellatus est Nobilis, vitæ
excessus ita se habuit.* Nunc autem de 10
Eupatore Antiochi impij filio, quæ ge-
sta sunt narrabimus, breuiantes mala,
quæ in bellis gesta sunt. * Hic enim su- 11
C scepto regno, constituit super negotia
regni Lysiam quendam, Phœnicis, &
12 Syriæ militiæ principem. * Nam Pto-
lemæus, qui dicebatur Macer, iusti te-
nax, erga Iudæos esse constituit, &
præcipue propter iniquitatem, quæ fa-
cta erat in eos, & pacifice agere cum
13 eis. * Sed ob hoc accusatus ab amicis
apud Eupatorem, cum frequenter pro-
ditor audiret, eo quòd Cyprum credi-
tam sibi a Philometore deseruisset, &
ad Antiochum Nobilem translatus etiam
ab eo recessisset, veneno vitam finiuit.
14 * Gorgias autem, cum esset dux loco-
rum, assumptis aduenis frequenter Iu-
15 dæos debellabat. * Iudæi vero, qui te-
nebant opportunas munitiones, fuga-
tos ab Ierosolymis suscipiebant, & bel-
16 lare tentabant. * Hi vero, qui erant
cum Machabæo, per orationes Domi-
D num rogantes vt esset sibi adiutor, im-
petum fecerunt in munitiones Idumæo-
17 rum: * multaq. vi insistentes, loca ob-
tinuerunt, occurrentes interemerunt, &
omnes simul non minus viginti milli-
18 bus trucidauerunt. * Quidam autem,
cum confugissent in duas turres valde
munitas, omnem apparatum ad repu-
19 gnandum habentes,* Machabæus ad eo-
rum expugnationem, relicto Simone,
& Iosepho, itemq. Zachæo: eisq. qui
cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas,
quæ amplius perurgebant, pugnas con-
20 uersus est. * Hi vero, qui cum Simo-
ne erant, cupiditate ducti, a quibus-
E dam, qui in turribus erant, suasi sunt
pecunia: & septuaginta millibus di-
drachmis acceptis, dimiserunt quos-
21 dam effugere. * Cum autem Macha-
bæo nunciatum esset quod factum est,
principibus populi congregatis, accu-
sauit, quòd pecunia fratres vendidis-
22 sent, aduersarijs eorum dimissis. * Hos
igitur proditores factos interfecit, &
23 confestim duas turres occupauit. * Ar-
mis autem ac manibus omnia prospere
agendo in duabus munitionibus plus
24 quàm viginti millia peremit. * At Ti-
motheus, qui prius a Iudæis fuerat su-
peratus, conuocato exercitu peregri-
næ multitudinis, & congregato equi-
tatu Asiano, aduenit quasi armis Iu-
25 dæam capturus. * Machabæus autem,
&

& qui cum ipso erant , appropinquan-
te illo , deprecabantur Dominum , ca-
put terra aspergentes , lumbosq. cilicijs
præcincti , * ad altaris crepidinem pro- 26
uoluti , vt sibi propitius, inimicis au-
tem eorum esset inimicus , & aduersa-
rijs aduersaretur , sicut lex dicit . * Et 27
ita post orationem , sumptis armis, lon- F
gius de ciuitate procedentes , & proxi-
mi hostibus effecti resederunt . * Primo 28
autem solis ortu vtrique commiserunt :
isti quidem victoriæ , & prosperitatis
sponsorem cum virtute Dominum ha-
bentes: illi autem ducem belli animum
habebant . * Sed , cum vehemens pu- 29
gna esset , apparuerunt aduersarijs de
cælo viri quinque in equis, frenis aureis
decori , ducatum Iudæis præstantes: * ex 30
quibus duo Machabæum medium ha-
bentes , armis suis circumseptum inco-
lumem conseruabant: in aduersarios au-
tem tela , & fulmina iaciebant , ex quo
& cæcitate confusi , & repleti perturba-
tione cadebant . * Interfecti sunt autem 31
viginti millia quingenti , & equites sex-
centi . * Timotheus vero confugit in 32
Gazaram præsidium munitum , cui præ-
erat Chæreas . * Machabæus autem , & 33
qui cum eo erant , lætantes obsederunt G
præsidium diebus quattuor . * At hi , 34
qui intus erant , loci firmitate confisi ,
supra modum maledicebant , & sermo-
nes nefandos iactabant . * Sed cum dies 35
quinta illucesceret , viginti iuuenes ex
his , qui cum Machabæo erant , accen-
si animis propter blasphemiam , virili-
ter accesserunt ad murum , & feroci
animo incedentes ascendebant : * sed 36
& alij similiter ascendentes , turres, por-
tasq. succendere aggressi sunt , atque
ipsos maledicos viuos concremare .
* Per continuum autem biduum præsi- 37
dio vastato , Timotheum occultantem
se in quodam repertum loco pereme-
runt : & fratrem illius Chæream , &
Apollophané occiderunt . * Quibus ge- 38
stis , in hymnis & confessionibus bene-
dicebant Dominum , qui magna fecit
in Israel , & victoriam dedit illis .

CAP. XI.

1 Sed paruo post tempore, Lysias pro-
A curator regis, & propinquus, ac nego-
tiorum præpositus , grauiter ferens de
2 his, quæ acciderant , * congregatis octo-
ginta millibus, & equitatu vniuerso , ve-
niebat aduersus Iudæos, existimans se ci-
uitatem quidem captam Gentibus habi-
3 taculum facturum , * templum vero in
pecuniæ quæstum, sicut cetera delubra
Gentium , habiturum , & per singulos
4 annos vænale sacerdotium : * nusquam
recogitans Dei potestatem, sed mente ef-
frenatus in multitudine peditum , & in
millibus equitum , & in octoginta ele-
5 phantis confidebat . * Ingressus autem
Iudæam , & appropians Bethsuræ , quæ
erat in angusto loco, ab Ierosolyma inter-
uallo quinque stadiorum, illud præsidiũ
6 expugnabat . * Vt autem Machabæus, &
B qui cum eo erant, cognouerunt expugna-
ri præsidia, cum fletu & lacrymis rogabãt
Dominum, & omnis turba simul , vt bo-
num angelum mitteret ad saluté Israel .
7 * Et ipse primus Machabæus , sumptis
armis , ceteros adhortatus est simul se-
cum periculum subire, & ferre auxilium
8 fratribus suis . * Cumq. pariter prom-
pto animo procederent, Ierosolymis ap-
paruit præcedens eos eques in veste
candida, armis aureis hastam vibrans.
9 * Tunc omnes simul benedixerunt mise-
ricordem Dominum , & conualuerunt
animis : non solum homines, sed & be-
stias ferocissimas, & muros ferreos para-
10 ti penetrare. * Ibant igitur prompti , de
C cælo habentes adiutorem , & miseran-
11 tem super eos Dominum . * Leonum au-
tem more impetu irruentes in hostes ,
prostrauerunt ex eis vndecim millia pe-
12 ditum, & equitum mille sexcentos : * vni-
uersos autem in fugam verterunt, plures
auté ex eis vulnerati nudi euaserunt . Sed
13 & ipse Lysias turpiter fugiens euasit . * Et
quia non insensatus erat, secum ipse re-
putans, factam erga se diminutionem, &
intelligens inuictos esse Hebræos, omni-
potentis Dei auxilio innitentes, misit ad
14 eos: * promisitq. se consensurum omni-
bus , quæ iusta sunt , & regem compul-
surum amicum fieri . * Annuit autem
Macha-

Machabæus precibus Lysiæ, in omni-
bus vtilitati consulens: & quæcumque
Machabæus scripsit Lysiæ de Iudæis, ea
rex concessit.* Nam erant scriptæ Iudæis 16
epistolæ a Lysia quidem hunc modum
continentes:

LYSIAS populo Iudæorum salu-
tem. * Ioannes, & Abesalom, qui missi 17
fuerant a vobis, tradentes scripta, po- D
stulabant vt ea, quæ per illos significa-
bantur, implerem. * Quæcumque igi- 18
tur regi potuerunt perferri, exposui: &
quæ res permittebat, concessi. * Si igi- 19
tur in negotijs fidem conseruaueritis, &
deinceps bonorum vobis causa esse ten-
tabo. * De ceteris autem per singula 20
verbo mandaui & istis, & his, qui a me
missi sunt, colloqui vobiscum. * Be- 21
ne valete. Anno centesimo quadragesi- E
mo octauo mensis Dioscori, die vigesi-
ma & quarta.

* Regis autem epistola ista contine- 22
bat: REX Antiochus Lysiæ fratri salu-
tem. * Patre nostro inter deos transla- 23
to, nos volentes eos, qui sunt in regno
nostro sine tumultu agere, & rebus suis
adhibere diligentiam, * audiuimus Iu- 24
dæos non consensisse patri meo vt trans-
ferrentur ad ritum Græcorum, sed tene-
re velle suum institutum, ac propterea
postulare a nobis concedi sibi legitima
sua. * Volentes igitur hanc quoque 25
gentem quietam esse, statuentes iudica-
uimus, templum restitui illis, vt age-
rent secundum suorum maiorum con-
suetudinem.* Bene igitur feceris, si mi- 26
seris ad eos, & dexteram dederis: vt
cognita nostra voluntate, bono ani-
mo sint, & vtilitatibus proprijs de-
seruiant.

* Ad Iudæos vero regis epistola ta- 27
lis erat: F

REX Antiochus senatui Iudæorum,
& ceteris Iudæis salutem. * Si valetis, 28
sic estis vt volumus: sed & ipsi bene va-
lemus. * Adijt nos Menelaus, dicens 29
velle vos descendere ad vestros, qui sunt
apud nos. * His igitur, qui commeant 30
vsque ad diem trigesimum mensis Xan-
thici, damus dextras securitatis, * vt Iu- 31
dæi vtantur cibis, & legibus suis, sicut
& prius: & nemo eorum vllo modo
molestiam patiatur de his, quæ per igno-
32 rantiam gesta sunt. * Misimus autem &
33 Menelaum, qui vos alloquatur. * Va-
lete. Anno centesimo quadragesimo
octauo, Xanthici mensis quintadecima
die.

34 * Miserunt autem etiam Romani epi-
stolam, ita se habentem:

QVINTVS Memmius, & Titus
Manilius legati Romanorum, populo
35 Iudæorum salutem. * De his, quæ Ly-
G sias cognatus regis concessit vobis, &
36 nos concessimus. * De quibus autem ad
regem iudicauit referendum, confestim
aliquem mittite, diligentius inter vos
conferentes, vt decernamus, sicut con-
gruit vobis: nos enim Antiochiam ac-
37 cedimus. * Ideoq. festinate rescribere,
vt nos quoque sciamus cuius estis vo-
38 luntatis. * Bene valete. Anno centesimo
quadragesimo octauo, quintadecima die
mensis Xanthici.

CAP. XII.

1 HIs factis pactionibus, Lysias perge-
A bat ad regem, Iudæi autem agri-
2 culturæ operam dabant. * Sed hi, qui
resederant, Timotheus, & Apollonius
Gennæi filius, sed & Hieronymus, &
Demophon super hos, & Nicanor Cy-
priarches, non sinebant eos in silentio
3 agere, & quiete.* Ioppitæ vero tale quod-
dam flagitium perpetrarunt: rogauerũt
Iudæos, cum quibus habitabant, ascen-
dere scaphas, quas parauerant, cum vxo-
ribus, & filijs, quasi nullis inimici-
4 tijs inter eos subiacentibus. * Secun-
dum commune itaque decretum ciuita-
tis, & ipsis acquiescentibus, pacisq. causa
nihil suspectum habentibus: cum in al-
tum processissent, submerserunt non mi-
5 nus ducentos.* Quam crudelitatem Iu-
das in suæ gentis homines factam vt co-
gnouit, præcepit viris, qui erant cum
6 ipso: & inuocato iusto iudice Deo,* ve-
nit aduersus interfectores fratrum, &
portum quidem noctu succendit, scaphas
exussit, eos autem, qui ab igne refuge-
7 rant, gladio peremit. * Et cum hæc
B ita egisset, discessit quasi iterum reuer-
surus, & vniuersos Ioppitas eradicaturus.
8 * Sed cum cognouisset & eos, qui erant
Iamniæ,

Iamniæ, velle pari modo facere habitan-
tibus secum Iudæis, * Iamnitis quoque 9
nocte superuenit, & portum cum naui-
bus succendit: ita vt lumen ignis appa-
reret Ierosolymis a stadijs ducentis qua-
draginta. * Inde cum iam abijssent no- 10
uem stadijs, & iter facerent ad Timo-
theum, commiserunt cum eo Arabes
quinque millia viri, & equites quingen-
ti. * Cumq. pugna valida fieret, & au- 11
xilio Dei prospere cessisset, residui Ara-
bes victi, petebant a Iuda dextram sibi
dari, promittentes se pascua daturos, &
in ceteris profuturos. * Iudas autem, 12
arbitratus vere in multis eos vtiles, pro-
misit pacem: dextrisq. acceptis, disces-
sere ad tabernacula sua. * Aggressus 13
est autem & ciuitatem quandam firmam
pontibus murisq. circumseptam, quæ a C
turbis habitabatur gentium promiscua-
rum, cui nomen Casphin. * Hi vero, 14
qui intus erant, confidentes in stabili-
tate murorum, & apparatu alimonia-
rum, remissius agebant, maledictis la-
cessentes Iudam, & blasphemantes, ac
loquentes quæ fas nō est. * Machabæus 15
autem, inuocato magno mundi Princi-
Iosue 6. pe, qui sine arietibus, & machinis || tem-
poribus Iesu præcipitauit Iericho, irruit
ferociter muris: * & capta ciuitate per 16
Domini voluntatem innumerabiles cæ-
des fecit, ita vt adiacens stagnum sta-
diorum duorum latitudinis, sanguine
interfectorum fluere videretur. * Inde 17
discesserunt stadia septingenta quinqua-
ginta, & venerunt in Characa ad eos,
qui dicuntur Tubianæi, Iudæos: * & 18
Timotheum quidem in illis locis non
comprehenderunt, nulloq. negotio per-
fecto regressus est, relicto in quodam
loco firmissimo præsidio. * Dositheus 19
autem, & Sosipater, qui erant duces cum
Machabæo, peremerunt a Timotheo re-
lictos in præsidio, decem millia viros.
* At Machabæus, ordinatis circum se 20
sex millibus, & constitutis per cohor-
tes, aduersus Timotheum processit, ha-
bentem secum centum viginti millia pe-
ditum, equitumq. duo millia quingen-
tos. * Cognito autem Iudæ aduentu, 21
Timotheus præmisit mulieres, & filios, D
& reliquum apparatum, in præsidium,
quod Carnion dicitur: erat enim inex-
pugnabile, & accessu difficile propter
22 locorum angustias. * Cumq. cohors Iu-
dæ prima apparuisset, timor hostibus in-
cussus est, ex præsentia Dei, qui vniuer-
sa conspicit, & in fugam versi sunt alius
ab alio, ita vt magis a suis deijcerentur,
& gladiorum suorum ictibus debilita-
23 rentur. * Iudas autem vehementer in-
stabat puniens profanos, & prostrauit
24 ex eis triginta millia virorum. * Ipse
vero Timotheus incidit in partes Dosi-
thei, & Sosipatris: & multis precibus
postulabat vt viuus dimitteretur, eo
quòd multorum ex Iudæis parentes ha-
beret, ac fratres, quos morte eius deci-
25 pi eueniret. * Et cum fidem dedisset re-
stituturum se eos secundum constitutū,
illæsum eum dimiserūt propter fratrum
26 salutem. * Iudas autem egressus est ad
E Carnion, interfectis vigintiquinque mil-
27 libus. * Post horum fugam, & necem,
mouit exercitum ad Ephron ciuitatem
munitam, in qua multitudo diuersarum
gentium habitabat: & robusti iuuenes
pro muris consistentes fortiter repugna-
bant: in hac autem machinæ multæ, &
28 telorum erat apparatus. * Sed, cū Om-
nipotentem inuocassent, qui potestate
sua vires hostium confringit, ceperunt
ciuitatem: & ex eis, qui intus erant, vi-
29 gintiquinque millia prostrauerunt. * In-
de ad ciuitatem Scytharū abierunt, quæ
ab Ierosolymis sexcentis stadijs aberat.
30 * Contestantibus autem his, qui apud
Scythopolitas erant, Iudæis, quòd beni-
gne ab eis haberentur, etiam tempori-
bus infelicitatis quòd modeste secum
31 egerint: * gratias agentes eis, & exhor-
F tati etiam de cetero erga genus suum
benignos esse, venerunt Ierosolymam
die sollemni septimanarum instante.
32 * Et post Pentecosten abierunt contra
33 Gorgiam præpositum Idumææ. * Exi-
uit autem cum peditibus tribus milli-
34 bus, & equitibus quadringentis. * Qui-
bus congressis, contigit paucos ruere
35 Iudæorum. * Dositheus vero quidam
de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam
tenebat: &, cum vellet illum capere vi-
uum, eques quidam de Thracibus irruit
in eum, humerumq. eius amputauit:
atque ita Gorgias effugit in Maresa.
36 * At illis, qui cum Esdrin erant, diutius

pugnan-

pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iu-
das Dominum adiutorem, & ducem
belli fieri: * incipiens voce patria, & 37
cum hymnis clamorem extollens, fu-
gam Gorgiæ militibus incussit. * Iudas 38
autem collecto exercitu venit in ciuita-
tem Odollam: &, cum septima dies su-
perueniret, secundum consuetudinem
purificati, in eodem loco sabbatum ege-
runt. * Et sequenti die venit cum suis 39
Iudas, vt corpora prostratorum tol-
leret, & cum parentibus poneret in se-
pulchris paternis. * Inuenerunt autem 40
sub tunicis interfectorum de donarijs
idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt,
‖ Deut.7.d.25 ‖ a quibus lex prohibet Iudæos: omni- G
bus ergo manifestum factũ est, ob hanc
causam eos corruisse. * Omnes itaque 41
benedixerunt iustum iudicium Domi-
ni, qui occulta fecerat manifesta. * At- 42
que ita ad preces conuersi, rogauerunt
vt id, quod factum erat, delictum obli-
uioni traderetur. At vero fortissimus
Iudas hortabatur populum conseruare
se sine peccato, sub oculis videntes quæ
facta sunt pro peccatis eorum, qui pro-
strati sunt. * Et facta collatione, duo- 43
decim millia drachmas argenti misit Ie-
rosolymam offerri pro peccatis mortuo-
rum sacrificium, bene & religiose de
resurrectione cogitans. (* nisi enim eos, 44
qui ceciderant, resurrecturos speraret,
superfluum videretur, & vanũ orare pro
mortuis) * & quia considerabat quòd 45
hi, qui cum pietate dormitionem acce-
perant, optimam haberent repositam
gratiam. * Sancta ergo, & salubris est 46
cogitatio pro defunctis exorare, vt a
peccatis soluantur.

CAP. XIII.

ANno centesimo quadragesimonono, 1
cognouit Iudas Antiochum Eupa- A
torem venire cum multitudine aduer-
sus Iudæam, * & cum eo Lysiam procu- 2
ratorem, & præpositum negotiorum,
secum habentem peditum centum de-
cem millia, & equitum quinque mil-
lia, & elephantos viginti duos, currus
cum falcibus trecentos. * Commiscuit 3
autem se illis & Menelaus: & cum mul-
ta fallacia deprecabatur Antiochum, non
pro patriæ salute, sed sperans se consti-
4 tui in principatum. * Sed Rex regum
suscitauit animos Antiochi in peccato-
B rem: & suggerente Lysia hunc esse cau-
sam omnium malorum, iussit (vt eis
est consuetudo) apprehensum in eodem
5 loco necari. * Erat autem in eodem lo-
co turris quinquaginta cubitorum, ag-
gestum vndique habens cineris: hæc
6 prospectum habebat in præceps. * in-
de in cinerem deijci iussit sacrilegum,
omnibus eum propellentibus ad interi-
7 tum. * Et tali lege præuaricatorem
legis contigit mori, nec terræ dari Me-
8 nelaum. * Et quidem satis iuste: nam
quia multa erga aram Dei delicta com-
C misit, cuius ignis, & cinis erat sanctus:
ipse in cineris morte damnatus est.
9 * Sed rex mente effrenatus veniebat,
nequiorem se patre suo Iudæis ostensu-
10 rus. * Quibus Iudas cognitis, præcepit
populo vt die ac nocte Dominum inuo-
carent, quo, sicut semper, & nunc ad-
11 iuuaret eos: * quippe qui lege, & pa-
tria, sanctoq. templo priuari vereren-
tur: ac populum, qui nuper paululum
respirasset, ne fineret blasphemis rursus
12 nationibus subdi. * Omnibus itaque si-
D mul id facientibus, & petentibus a Do-
mino misericordiam cum fletu, & ieiu-
nijs, per triduum continuum prostra-
tis, hortatus est eos Iudas vt se præpa-
13 rarent. * Ipse vero cum senioribus co-
gitauit prius quàm rex admoueret exer-
citum ad Iudæam, & obtineret ciuita-
tem, exire, & Domini iudicio commit-
14 tere exitum rei. * Dans itaque potesta-
E tem omnium Deo mundi creatori, &
exhortatus suos vt fortiter dimicarent,
& vsque ad mortem pro legibus, tem-
plo, ciuitate, patria, & ciuibus starent,
15 circa Modin exercitum constituit. * Et
dato signo suis Dei victoriæ, iuueni-
bus fortissimis electis, nocte aggressus
aulam regiam, in castris interfecit vi-
ros quattuor millia, & maximum ele-
phantorum cũ his, qui superpositi fue-
16 rant: * summoq. metu, ac perturbatio-
ne hostium castra replentes, rebus pro-
17 spere gestis, abierunt. * Hoc autem
factum est die illucescente, adiuuante
18 eum Domini protectione. * Sed rex,

accepto gustu audaciæ Iudæorum, ar-
te difficultatem locorum tentabat: * & 19
Bethsuræ, quæ erat Iudæorum præsidium F
munitum, castra admouebat: sed fuga-
batur, impingebat, minorabatur. * His 20
autem, qui intus erant, Iudas necessa-
ria mittebat. * Enunciauit autem my- 21
steria hostibus Rhodocus quidam de
Iudaico exercitu, qui requisitus com-
prehensus est, & conclusus. * Iterum 22
rex sermonem habuit ad eos, qui erant
in Bethsuris: dextram dedit: accepit:
abijt. * commisit cum Iuda, superatus 23
est. Vt autem cognouit rebellasse Phi-
lippum Antiochiæ, qui relictus erat su-
per negotia, mente consternatus Iu- G
dæos deprecans, subditusq. eis, iurat de
omnibus, quibus iustum visum est: &
reconciliatus obtulit sacrificium, ho-
norauit templum, & munera posuit:
* Machabæum amplexatus est, & fecit 24
eum a Ptolemaide vsque ad Gerrenos
ducem & principem. * Vt autem venit 25
Ptolemaidam, grauiter ferebant Ptole-
menses amicitiæ conuentionem, indi-
gnantes ne forte fœdus irrumperent.
* Tunc ascendit Lysias tribunal, & ex- 26
posuit rationem, & populum sedauit,
regressusq. est Antiochia: & hoc modo
regis profectio, & reditus processit.

CAP. XIIII.

SED post triennij tempus cognouit 1
Iudas, & qui cum eo erant, Deme- A
trium Seleuci cum multitudine valida,
& nauibus, per portum Tripolis ascen-
disse ad loca opportuna, * & tenuisse 2
regiones aduersus Antiochum, & du-
cem eius Lysiam. * Alcimus autem qui- 3
dam, qui summus sacerdos fuerat, sed
voluntarie coinquinatus est tempori-
bus commistionis, cōsiderans nullo mo-
do sibi esse salutem, neque accessum ad
altare, * venit ad regem Demetrium 4
centesimo quinquagesimo anno, offe-
rens ei coronam auream, & palmam,
super hæc & thallos, qui templi esse
videbantur. Et ipsa quidem die siluit.
* Tempus autem opportunum demen- 5
tiæ suæ nactus, conuocatus a Demetrio
ad consilium, & interrogatus quibus
6 rebus & consilijs Iudæi niterentur, * re-
spondit: Ipsi, qui dicuntur Assidæi Iu-
dæorum, quibus præest Iudas Macha-
bæus, bella nutriunt, & seditiones mo-
uent, nec patiuntur regnum esse quie-
7 tum. * nam & ego defraudatus paren-
tum gloria (dico autem summo sacer-
8 dotio) huc veni: * primò quidem vti-
B litatibus regis fidem seruans, secundo
autem etiam ciuibus consulens: nam il-
lorum prauitate vniuersum genus no-
9 strum non minime vexatur. * Sed oro
his singulis o rex cognitis, & regioni,
& generi secundum humanitatem tuam
10 peruulgatam omnibus prospice. * nam,
quamdiu superest Iudas, impossibile
11 est, pacem esse negotijs. * Talibus au-
tem ab hoc dictis, & ceteri amici, ho-
stiliter se habentes aduersus Iudam, in-
12 flammauerunt Demetrium. * Qui sta-
tim Nicanorem præpositum elephanto-
13 rum ducem misit in Iudæam: * datis
mandatis vt ipsum quidem Iudam ca-
peret: eos vero, qui cum illo erant, di-
spergeret, & constitueret Alcimum ma-
14 ximi templi summū sacerdotem. * Tunc
gentes, quæ de Iudæa fugerant Iudam,
gregatim se Nicanori miscebant, mise-
rias, & clades Iudæorum prosperitates
15 rerum suarum existimantes. * Audito
C itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & con-
uentu nationum, conspersi terra roga-
bant eum, qui populum suum consti-
tuit, vt in æternum custodiret, quiq.
suam portionem signis euidentibus pro-
16 tegit. * Imperante autem duce, statim
inde mouerunt, conueneruntq. ad castel-
17 lum Dessau. * Simon vero frater Iudæ
commiserat cum Nicanore: sed conter-
ritus est repentino aduentu aduersario-
18 rum. * Nicanor tamen, audiens virtutem
comitum Iudæ, & animi magnitudinē,
quā pro patriæ certaminibus habebant,
sanguine iudicium facere metuebat.
19 * Quam ob rem præmisit Posidonium,
& Theodotium, & Matthiam, vt da-
20 rent dextras atque acciperent. * Et cum
diu de his consilium ageretur, & ipse
dux ad multitudinem retulisset, omniū
vna fuit sententia amicitijs annuere.
21 * Itaque diem constituerunt, qua secre-
to inter se agerent: & singulis sellæ
prolatæ

prolatæ sunt, & positæ. * Præcepit au- 22
tem Iudas armatos esse locis opportu-
nis, ne forte ab hostibus repente mali
aliquid oriretur: & congruum collo-
quium fecerunt. * Morabatur autem Ni- 23
canor Ierosolymis, nihilq. inique age- D
bat, gregesq. turbarum, quæ congrega-
tæ fuerant, dimisit. * Habebat autem 24
Iudam semper charum ex animo, & erat
viro inclinatus. * Rogauitq. eum duce- 25
re vxorem, filiosq. procreare. Nuptias
fecit: quiete egit, communiterq. viue-
bant. * Alcimus autem, videns chari- 26
tatem illorum adinuicem, & conuentio-
nes, venit ad Demetrium, & dicebat,
Nicanorem rebus alienis assentire, Iu-
damq. regni insidiatorem successorem
sibi destinasse. * Itaque rex exaspera- 27
tus, & pessimis huius criminationibus
irritatus, scripsit Nicanori, dicens, gra-
uiter quidem se ferre de amicitiæ con-
uentione, iubere tamen Machabæum ci-
tius vinctũ mittere Antiochiam. * Qui- 28
bus cognitis, Nicanor consternabatur,
& grauiter ferebat, si ea, quæ conuene-
rant, irrita faceret, nihil læsus a viro.
* sed, quia regi resistere non poterat, op- 29
portunitatem obseruabat, qua præceptũ
perficeret. * At Machabæus, videns se- 30
cum austerius agere Nicanorem, & con-
suetum occursum ferocius exhibentem,
intelligens non ex bono esse austerita- E
tem istam, paucis suorum congregatis,
occultauit se a Nicanore. * Quod cum 31
ille cognouit fortiter se a viro præuen-
tum, venit ad maximum & sanctissimum
templum: & sacerdotibus solitas hostias
offerentibus, iussit sibi tradi virũ. * qui- 32
bus cum iuramento dicentibus nescire
se vbi esset qui quærebatur, extendens
manum ad templum, * iurauit, dicens: 33
Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis,
istud Dei fanum in planitiem deducam,
& altare effodiam, & templum hoc Li-
bero patri consecrabo. * Et his dictis 34
abijt. Sacerdotes autem protendentes
manus in cælum, inuocabant eum, qui
semper propugnator esset gentis ipsorũ,
hæc dicentes: * Tu Domine vniuerso- 35
rum, qui nullius indiges, voluisti tem- F
plum habitationis tuæ fieri in nobis.
* Et nunc sancte sanctorum omnium Do- 36
mine, conserua in æternum impollutam
domum istam, quæ nuper mundata est.
37 * Razias autem quidam de senioribus ab
Ierosolymis delatus est Nicanori, vir
amator ciuitatis, & bene audiens: qui
pro affectu pater Iudæorum appellaba-
38 tur. * Hic multis temporibus continen-
tiæ propositum tenuit in Iudaismo, cor-
pusq. & animam tradere contentus pro
39 perseuerantia. * Volens autem Nica-
nor manifestare odium, quod habebat
in Iudæos, misit milites quingentos, vt
40 eum comprehenderent. * putabat enim,
si illum decepisset, se cladem Iudæis ma-
41 ximam illaturum. * Turbis autem ir-
ruere in domum eius, & ianuam disrũ-
pere, atque ignem admouere cupienti-
bus, cum iam comprehenderetur, gla-
42 dio se petijt; * eligens nobiliter mori
G potius, quàm subditus fieri peccatori-
bus, & contra natales suos indignis in-
43 iurijs agi. * Sed, cum per festinationem
non certo ictu plagam dedisset, & tur-
bæ intra ostia irrumperẽt, recurrens au-
dacter ad murum, præcipitauit semetip-
44 sum viriliter in turbas: * quibus veloci-
ter locum dantibus casui eius, venit per
45 mediam ceruicẽ: * & cum adhuc spira-
ret, accensus animo, surrexit: & cum
sanguis eius magno fluxu deflueret, &
grauissimis vulneribus esset saucius, cur-
46 su turbam pertransijt: * & stans supra
quandam petrã præruptam, & iam exan-
guis effectus, complexus intestina sua,
vtrisque manibus proiecit super turbas,
inuocans dominatorem vitæ ac spiritus,
vt hæc illi iterum redderet: atque ita
vita defunctus est.

CAP. XV.

1 Nicanor autem, vt comperit Iudam 1. Machab.7. d. 26
A esse in locis Samariæ, cogitauit cũ
omni impetu die sabbati committere
2 bellum. * Iudæis vero, qui illum per
necessitatem sequebantur, dicentibus:
Ne ita ferociter, & barbare feceris, sed
honorem tribue diei sanctificationis, &
honora eum, qui vniuersa conspicit:
3 * ille infelix interrogauit, si est potens
in cælo, qui imperauit agi diem sab-
4 batorum. * Et respondentibus illis,
Est Dominus viuus ipse in cælo po-
5 tens, qui iussit agi septimam diem. * At
ille

ille ait: Et ego potens sum super ter-
ram, qui impero sumi arma, & negotia
regis impleri. Tamen non obtinuit vt
consilium perficeret. * Et Nicanor qui- 6
dem cum summa superbia erectus, cogi-
tauerat commune trophæum statuere de
Iuda. * Machabæus autem semper confi- 7
debat cum omni spe auxilium sibi a Deo
affuturum. * & hortabatur suos ne for- 8
midarent ad aduentum nationum, sed in B
mente haberent adiutoria sibi facta de
cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente
sibi affuturam victoriam. * Et allocu- 9
tus eos de lege, & prophetis, admonens
etiam certamina, quæ fecerant prius,
promptiores constituit eos: * & ita ani- 10
mis eorum erectis simul ostendebat Gé-
tium fallaciam, & iuramentorum præ-
uaricationem. * Singulos autem illorum 11
armauit, non clypei, & hastæ munitio-
ne, sed sermonibus optimis, & exhorta-
tionibus, exposito digno fide somnio,
per quod vniuersos lætificauit. * Erat 12
autem huiuscemodi visus: Oniam, qui
fuerat summus sacerdos, virum bonum
& benignum, verecundum visu, mode-
stum moribus, & eloquio decorum, &
qui a puero in virtutibus exercitatus sit,
manus protendentem, orare pro omni
populo Iudæorum: * Post hoc apparuis- 13
se & alium virum ætate, & gloria mira- C
bilem, & magni decóris habitudine circa
illum: * Respondentem vero Oniam di- 14
xisse: Hic est fratrum amator, & popu-
li Israel: hic est, qui multum orat pro
populo, & vniuersa sancta ciuitate, Iere-
mias propheta Dei. * Extendisse autem 15
Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gla-
dium aureum, dicentem: * Accipe san- 16
ctum gladiũ munus a Deo, in quo deij-
cies aduersarios populi mei Israel. * Ex- 17
hortati itaque Iudæ sermonibus bonis D
valde, de quibus extolli posset impetus,
& animi iuuenum confortari, statuerunt
dimicare & confligere fortiter: vt vir-
tus de negotijs iudicaret, eo quòd ciui-
tas sancta, & templum periclitarentur.
* Erat enim pro vxoribus, & filijs, itemq. 18
pro fratribus, & cognatis minor solici-
tudo: maximus vero & primus pro san-
ctitate timor erat templi. * sed & eos, 19
qui in ciuitate erant, non minima soli-
citudo habebat pro his, qui congressu-
20 ri erant. * Et, cum iam omnes spera-
rent iudicium futurum, hostesq. ades-
sent, atque exercitus esset ordinatus, be-
stiæ, equitesq. opportuno in loco com-
21 positi, * considerans Machabæus aduen-
tum multitudinis, & apparatum varium
armorum, & ferocitatem bestiarum, ex-
tendens manus in cælum, prodigia fa-
cientem Dominum inuocauit, qui non
secundum armorum potentiã, sed prout
22 ipsi placet, dat dignis victoriam. * Di-
E xit autem inuocans hoc modo: ‖Tu Do- ‖ Sup. 8. c. 19
mine, qui misisti angelum tuum sub Eze-
chia rege Iuda, & interfecisti de castris
Sennacherib centum octogintaquinque
23 millia: * & nunc dominator cælorum,
mitte angelum tuum bonum ante nos in
timore, & tremore magnitudinis bra-
24 chij tui, * vt metuant qui cum blasphe-
mia veniunt aduersus sanctum populum
tuum. Et hic quidem ita perorauit.
25 * Nicanor autem, & qui cum ipso erant,
26 cum tubis & canticis admouebant. * Iu-
das vero, & qui cum eo erant, inuocato
27 Deo, per orationes congressi sunt: * ma-
nu quidem pugnantes, sed Dominum
cordibus orantes, prostrauerunt non mi-
nus trigintaquinque millia, præsentia
28 Dei magnifice delectati. * Cumq. cessas-
F sent, & cum gaudio redirent, cognoue-
runt Nicanorem ruisse cum armis suis.
29 * Facto itaque clamore, & perturbatio-
ne excitata, patria voce omnipotentem
30 Dominum benedicebant. * Præcepit au-
tem Iudas, qui per omnia corpore &
animo mori pro ciuibus paratus erat,
caput Nicanoris, & manum cum hume-
ro abscissam, Ierosolymam perferri.
31 * Quò cum peruenisset, conuocatis con-
tribulibus, & sacerdotibus ad altare, ac-
32 cersijt & eos, qui in arce erant. * Et ostẽ-
so capite Nicanoris, & manu nefaria,
quam extendens contra domum sanctam
omnipotentis Dei, magnifice gloriatus
33 est. * Linguam etiam impij Nicanoris
præcisam iussit particulatim auibus dari:
manum autem dementis contra templũ
34 suspendi. * Omnes igitur cæli benedi-
xerunt Dominum, dicentes: Benedictus,
qui locum suum incontaminatum ser-
35 uauit. * Suspendit autem Nicanoris ca-
G put in summa arce, vt euidens esset, &
36 manifestum signum auxilij Dei. * Ita-
que

que omnes communi consilio decreue-
runt nullo modo diem istum absque ce-
lebritate præterire : * habere autem ce- 37
lebritatem tertiadecima die mensis Adar,
quod dicitur voce Syriaca, pridie Mar-
dochæi diei. * Igitur his erga Nicano- 38
rem gestis, & ex illis temporibus ab
Hebræis ciuitate possessa, ego quoque
in his faciam finem sermonis. * Et si 39
quidem bene, & vt historiæ competit,
hoc & ipse velim: sin autem minus di-
40 gne, concedendum est mihi. * Sicut
enim vinum semper bibere, aut semper
aquam, contrarium est: alternis autem
vti, delectabile: ita legentibus si semper
exactus sit sermo, non erit gratus. Hic
ergo erit consummatus.

F I N I S.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPVT PRIMVM.

IBER ge- 1
nerationis Ie- A
‖Luc.3.e.31 su Christi filij
‖ Dauid, filij
Abraham.
‖Gen.21.a.3 * ‖Abrahã ge- 2
nuit Isaac.
‖Gen.25.d.26 ‖Isaac autem
genuit Iacob.
‖Gen.29.d.35 ‖ Iacob autem
genuit Iudam, & fratres eius.
‖Gen.38.g.29 1.Par.2.a.5 * ‖Iudas autem genuit Phares, & Zaram 3
de Thamar.
‖1.Par.2.a.5 Ruth.4.d.18 ‖ Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.
* Aram autem genuit Aminadab. 4
‖Num.7.b.12 ‖Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.
* Salmon autem genuit Booz de Rahab. 5
Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Iesse.
‖1.Reg.16 Ruth.4.d.18 ‖ Iesse autem genuit Dauid regem.
‖2.Reg.12.f.24 * ‖ Dauid autem rex genuit Salomonem 6
ex ea, quæ fuit Vriæ.
‖3.Reg.11.g.43 * ‖ Salomon autem genuit Roboam. 7
‖3.Reg.14.g.31 ‖Roboam autem genuit Abiam. B
‖ Abias autem genuit Asa.
‖3.Reg.15.b.9 *Asa autem genuit Iosaphat. 8
Iosaphat autem genuit Ioram.
Ioram autem genuit Oziam.
‖2.Par.26.d.23 * ‖Ozias autem genuit Ioatham. 9
‖2.Par.27.d.9 ‖Ioatham autem genuit Achaz.
2.Par.28.d.27 Achaz autem genuit Ezechiam.
‖2.Par.32.g.33 * ‖ Ezechias autem genuit Manassen. 10
‖2.Par.33.d.20.& 25 ‖ Manasses autem genuit Amon.

Amon autem genuit Iosiam.
11 * ‖ Iosias autem genuit Iechoniam, & ‖2.Par.36.a.1.2
fratres eius in transmigratione Baby-
lonis.
12 * Et post transmigrationem Babylonis:
Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13 * Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14 * Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 * Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genit Mathan.
C Mathan auten genuit Iacob.
16 * Iacob autem genuit Ioseph virum Ma-
riæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur
Christus.
17 * Omnes itaque generationes ab Abra-
ham vsque ad Dauid, generationes quat-
tuordecim: & a Dauid vsque ad trans-
migrationem Babylonis, generationes
quattuordecim: & a transmigratione
Babylonis vsque ad Christum, generatio-
nes quattuordecim.
18 * Christi autem generatio sic erat: ‖ Cum ‖Luc.1.c.27
esset desponsata mater eius Maria Io-
seph, antequam conuenirent, inuenta
est in vtero habens de Spiritu sancto.
19 * Ioseph autem vir eius cum esset iu-
stus, & nollet eam traducere: voluit oc-
20 culte dimittere eã. * Hæc autem eo co-
D gitante, ecce Angelus Domini apparuit
in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid,

que omnes communi consilio decreue-
runt nullo modo diem istum absque ce-
lebritate præterire : * habere autem ce- 37
lebritatem tertiadecima die mensis Adar,
quod dicitur voce Syriaca, pridie Mar-
dochæi diei. * Igitur his erga Nicano- 38
rem gestis, & ex illis temporibus ab
Hebræis ciuitate possessa, ego quoque
in his faciam finem sermonis. * Et si 39
quidem bene, & vt historiæ competit,
hoc & ipse velim: sin autem minus di-
40 gne, concedendum est mihi. * Sicut
enim vinum semper bibere, aut semper
aquam, contrarium est: alternis autem
vti, delectabile: ita legentibus si semper
exactus sit sermo, non erit gratus. Hic
ergo erit consummatus.

F I N I S.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPVT PRIMVM.

1 IBER generationis Ie- A
su Christi filij
‖ Luc. 3. e. 31 ‖ Dauid, filij
Abraham.
2 ‖ Gen. 21. a. 3 * ‖ Abrahã genuit Isaac.
‖ Gen. 25. d. 26 ‖ Isaac autem genuit Iacob.
‖ Gen. 29. d. 35 ‖ Iacob autem
genuit Iudam, & fratres eius.
3 ‖ Gen. 38. g. 29 1. Par. 2. a. 5 * ‖ Iudas autem genuit Phares, & Zaram
de Thamar.
‖ 1. Par. 2. a. 5 Ruth. 4. d. 18 ‖ Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.
4 * Aram autem genuit Aminadab.
‖ Num. 7. b. 12 ‖ Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.
5 * Salmon autem genuit Booz de Rahab.
Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Iesse.
‖ 1. Reg. 16 Ruth. 4. d. 18 ‖ Iesse autem genuit Dauid regem.
6 ‖ 2. Reg. 12. f. 24 * ‖ Dauid autem rex genuit Salomonem
ex ea, quæ fuit Vriæ.
7 ‖ 3. Reg. 11. g. 43 * ‖ Salomon autem genuit Roboam.
‖ 3. Reg. 14. g. 31 ‖ Roboam autem genuit Abiam. B
‖ Abias autem genuit Asa.
8 ‖ 3. Reg. 15. b. 9 * Asa autem genuit Iosaphat.
Iosaphat autem genuit Ioram.
Ioram autem genuit Oziam.
9 ‖ 2. Par. 26. d. 23 * ‖ Ozias autem genuit Ioatham.
‖ 2. Par. 27. d. 9 ‖ Ioatham autem genuit Achaz.
2. Par. 28. d. 27 Achaz autem genuit Ezechiam.
10 ‖ 2. Par. 32. g. 33 * ‖ Ezechias autem genuit Manassen.
‖ 2. Par. 33. d. 20. & 25 ‖ Manasses autem genuit Amon.

Amon autem genuit Iosiam.
11 * ‖ Iosias autem genuit Iechoniam, & ‖ 4. Par. 36. a. 1. 2
fratres eius in transmigratione Babylonis.
12 * Et post transmigrationem Babylonis:
Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13 * Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14 * Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 * Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genit Mathan.
C Mathan auten genuit Iacob.
16 * Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur
Christus.
17 * Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quattuordecim: & a Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes
quattuordecim: & a transmigratione
Babylonis vsque ad Christum, generationes quattuordecim.
18 * Christi autem generatio sic erat: ‖ Cum ‖ Luc. 1. d. 27
esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta
est in vtero habens de Spiritu sancto.
19 * Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere: voluit oc-
20 culte dimittere eã. * Hæc autem eo co-
D gitante, ecce Angelus Domini apparuit
in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid,

noli timere accipere Mariam coniugem
tuam : quod enim in ea natum est, de
‖Luc.1.c.31 Spiritu sancto est. * pariet autē filiū: ‖& 21
Act.4.b.12 vocabis nomen eius IESVM: ipse
enim saluum faciet populum suum a pec-
catis eorum. * Hoc autem totum fa- 22
ctum est, vt adimpleretur quod dictum
est a Domino per Prophetam dicentem:
‖Isa.7.c.14 * ‖Ecce virgo in vtero habebit, & pa- 23
riet filium: & vocabunt nomen eius
Emmanuel, quod est interpretatum
Nobiscum Deus. * Exurgens autem Io- 24
seph a somno, fecit sicut præcepit ei
angelus Domini, & accepit coniugem
suam. * Et non cognoscebat eam donec 25
peperit filium suum primogenitum: &
vocauit nomen eius Iesum.

CAP. II.

Luc.2.a.7 CVm ergo natus esset Iesus in Bethle- 1
hem Iuda in diebus Herodis regis, A
ecce Magi ab oriente venerunt Ieroso-
lymam, * dicentes: Vbi est qui natus est 2
rex Iudæorum? vidimus enim stellam
eius in oriente, & venimus adorare eum.
* Audiens autem Herodes rex, turbatus 3
est, & omnis Ierosolyma cum illo. * Et 4
congregans omnes principes sacerdo-
tum, & Scribas populi, sciscitabatur ab
eis vbi Christus nasceretur. * At illi di- 5
xerunt ei: In Bethlehem Iudæ: Sic enim
‖Mich.5.a.2 scriptum est per Prophetam: * ‖Et tu 6
Ioan.7.f.42 Bethlehem terra Iuda, nequaquam mi-
nima es in principibus Iuda: ex te enim
exiet dux, qui regat populum meum Is-
rael. * Tunc Herodes clam vocatis Ma- 7
gis diligenter didicit ab eis tempus stel-
læ, quæ apparuit eis: * & mittens illos 8
in Bethlehem, dixit: Ite, & interroga- B
te diligenter de puero: & cum inuene-
ritis, renunciate mihi, vt & ego veniens
adorem eum. * Qui cum audissent re- 9
gem, abierunt. & ecce stella, quam vide-
rant in oriente, antecedebat eos, vsque-
dum veniens staret supra, vbi erat puer.
* Videntes autem stellā gauisi sunt gau- 10
dio magno valde. * Et intrantes do- 11
mum, inuenerunt puerum cum Maria
matre eius, & procidentes adorauerunt
‖Psal.71.b.10 eum: ‖& apertis thesauris suis obtulerūt
ei munera, aurum, thus, & myrrham. * Et 12
responso accepto in somnis ne redirent
ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt
13 in regionem suam. * Qui cum recessis-
sent, ecce angelus Domini apparuit in
somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe
C puerum, & matrem eius, & fuge in Æ-
gyptum, & esto ibi vsque dum dicam
tibi. Futurum est enim vt Herodes quæ-
14 rat puerum ad perdendum eum. * Qui
consurgens accepit puerum, & matrem
15 eius nocte, & secessit in Ægyptum: * &
erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt ad-
impleretur quod dictum est a Domino
per Prophetam dicentem: ‖Ex Ægypto ‖Osee 11.a.1
16 vocaui filium meum. * Tunc Herodes
videns quoniam illusus esset a Magis,
iratus est valde, & mittens occidit omnes
pueros, qui erant in Bethlehem, & in
omnibus finibus eius a bimatu & infra
secundum tempus, quod exquisierat a
17 Magis. * Tunc adimpletū est quod dictum
est per Ieremiam prophetam dicentem:
18 * ‖Vox in Rama audita est ploratus, & vlu- ‖Ier.31.d.15
D latus multus: Rachel plorans filios suos,
19 & noluit consolari, quia non sunt. * De-
functo autem Herode, ecce angelus Do-
mini apparuit in somnis Ioseph in Ægy-
20 pto, * dicens: Surge, & accipe puerum,
& matrem eius, & vade in terram Israel:
defuncti sunt enim, qui quærebant ani-
21 mam pueri. * Qui consurgens, accepit
puerum, & matrem eius, & venit in ter-
22 ram Israel. * Audiens autem quod Arche-
laus regnaret in Iudæa pro Herode pa-
tre suo, timuit illò ire: & admonitus in
23 somnis, secessit in partes Galilææ. * Et
veniens habitauit in ciuitate, quæ voca-
tur Nazareth: vt adimpleretur quod di-
ctum est per Prophetas: Quoniam Na-
zaræus vocabitur.

CAP. III.

1 IN diebus autem illis venit Ioannes Ba-
2 ptista prædicans in deserto Iudææ, * &
A dicens: ‖Pœnitentiam agite: appropin- ‖Mar.1.a.4
3 quauit enim regnum cælorum. * Hic est Luc.3.a.3
enim, qui dictus est per Isaiam prophe-
tam dicentem: ‖Vox clamantis in deser- ‖Isa.40.a.3
to: Parate viam Domini: rectas facite
4 semitas eius. * Ipse autem Ioannes ha-
bebat vestimentum de pilis camelorum,
& zonam pelliceam circa lumbos suos:
esca autem eius erat locustæ, & mel silue- ‖Mar.1.a.5
5 stre. * ‖Tunc exibat ad eum Ierosolyma, Luc.3.a.4
& omnis

& omnis Iudæa, & omnis regio circa
Iordanem; * & baptizabantur ab eo in 6
Iordane, confitentes peccata sua. * Videns 7
autem multos Pharisæorum, & Saddu- B
cæorum venientes ad baptismum suum,
dixit eis: Progenies viperarum, quis de-
monstrauit vobis fugere a ventura ira?
* Facite ergo fructum dignum pœniten- 8
Ioan. 8. e. 39 tiæ. * Et ne velitis dicere intra vos: ‖ Pa- 9
trem habemus Abraham. dico enim vo-
bis quoniam potens est Deus de lapidi-
bus istis suscitare filios Abrahæ. * Iam 10
enim securis ad radicem arborum posita
est. Omnis ergo arbor, quæ nō facit fru-
ctum bonum, excidetur, & in ignem mit-
Mar. 1. a. 8 tetur. * ‖ Ego quidem baptizo vos in 11
Luc. 3. d. 16 aqua in pœnitentiam: qui autem post
Ioan. 1. d. 26 Act. 1. b. 5 me venturus est, fortior me est, cuius nō
sum dignus calceamenta portare: ipse
vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. C
* Cuius ventilabrum in manu sua: & 12
permundabit aream suam: & congre-
gabit triticum suum in horreum, paleas
autem comburet igni inextinguibili.
Mar. 1. b. 9 * ‖ Tunc venit Iesus a Galilæa in Iorda- 13
Luc. 3. e. 21 nem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.
* Ioannes autem prohibebat eum, dicens: 14
Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad D
me? * Respondens autem Iesus, dixit ei: 15
Sine modo: sic enim decet nos implere
omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.
* Baptizatus autem Iesus, confestim ascē- 16
dit de aqua. & ecce aperti sunt ei cæli:
& vidit spiritum Dei descendentem si-
cut columbam, & venientem super se.
Luc 9. e. 35 * ‖ Et ecce vox de cælis dicens: Hic est fi- 17
2. Pet. 1. d. 17 lius meus dilectus, in quo mihi cōplacui.

CAP. IIII.

Mar. 1. b. 12 Tunc Iesus ductus est in desertum a 1
Luc. 4. a. 1 Spiritu, vt tentaretur a diabolo. A
* Et cum ieiunasset quadraginta diebus, 2
& quadraginta noctibus, postea esurijt.
* Et accedens tentator dixit ei: Si filius 3
Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.
* Qui respondens dixit: Scriptum est: 4
Deut. 8. a. 3 ‖ Non in solo pane viuit homo, sed in
omni verbo, quod procedit de ore Dei.
* Tunc assumpsit eum diabolus in san- 5
ctam ciuitatem, & statuit eum super
pinnaculū templi, * & dixit ei: Si filius 6
Dei es, mitte te deorsum. Scriptum
Psal. 90. c. 11 est enim: ‖ Quia angelis suis mandauit
de te, & in manibus tollent te, ne forte
7 offendas ad lapidem pedem tuum. * Ait
illi Iesus: Rursum scriptum est: ‖ Non Deut. 6
8 tentabis Dominum Deum tuum. * Ite-
B rum assumpsit eum diabolus in montem
excelsum valde: & ostendit ei omnia
9 regna mundi, & gloriam eorum, * &
dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens
10 adoraueris me. * Tunc dicit ei Iesus: Va-
de Satana: Scriptum est enim: ‖ Domi- Deut. 6. b. 13
num Deum tuum adorabis, & illi soli
11 seruies. * Tunc reliquit eum diabolus:
& ecce angeli accesserunt, & ministrabāt
12 ei. * Cum autem audisset Iesus quòd Io-
annes traditus esset, ‖ secessit in Galilæā: Mar. 1. c. 14
13 * &, relicta ciuitate Nazareth, venit, & Luc. 4. c. 14
habitauit in Capharnaum maritima, in Ioan. 4. f. 43
14 finibus Zabulon, & Nephthalim: * vt
adimpleretur quod dictum est per Isaiam
15 prophetam: * ‖ Terra Zabulon, & terra Isa. 9. a. 1
Nephthalim, via maris trans Iordanem,
16 Galilæa gentium * populus, qui sedebat
C in tenebris, vidit lucem magnam: & se-
dentibus in regione vmbræ mortis, lux
17 orta est eis. * ‖ Exinde cœpit Iesus præ- Mar. 1. b. 15
dicare, & dicere: Pœnitentiam agite:
appropinquauit enim regnum cælorum.
18 * Ambulans autem Iesus iuxta mare Ga-
lilææ, ‖ vidit duos fratres, Simonem, qui Mar. 1. b. 16
vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, Luc. 5. a. 1
mittentes rete in mare, (erant enim pi-
19 scatores) * & ait illis: Venite post me, &
faciam vos fieri piscatores hominum.
20 * At illi continuo relictis retibus secuti
21 sunt eum. * Et procedens inde, vidit alios
duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem eius in naui cum Zebedæo
patre eorum, reficientes retia sua: &
22 vocauit eos. * Illi autem statim relictis
23 retibus & patre, secuti sunt eum. * Et
D circuibat Iesus totam Galilæam, docens
in synagogis eorum, & prædicans euan-
gelium regni: & sanans omnem languo-
rem, & omnem infirmitatem in popu-
24 lo. * Et abijt opinio eius in totam Sy-
riam, & obtulerunt ei omnes male ha-
bentes, varijs languoribus, & tormen-
tis comprehensos, & qui dæmonia ha-
bebant, & lunaticos, & paralyticos, &
25 curauit eos: * ‖ & secutæ sunt eum tur- Mar. 3. a. 7
bæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Luc. 6. c. 17
Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans
Iordanem.

CAP. V.

VIdens autem Iesus turbas, ascendit 1
in montem,& cum sedisset,accesse- A
runt ad eum discipuli eius,* & aperiens 2
‖ Luc.6.d.20 os suum docebat eos dicens: * ‖ Beati 3
pauperes spiritu: quoniam ipsorum est
‖ Ps.36.a.11 regnum cælorum. * ‖ Beati mites: quo- 4
niam ipsi possidebunt terram. * Beati, 5
qui lugent: quoniam ipsi consolabun-
‖ Isa.61.a.3 tur. * ‖ Beati, qui esuriunt,& sitiunt iusti- 6
tiam: quoniam ipsi saturabuntur. * Bea- 7
ti misericordes: quoniam ipsi misericor-
‖ Ps.23.a.4 diam consequentur. * ‖ Beati mundo cor- 8
de: quoniam ipsi Deum videbunt. * Bea- 9
ti pacifici: quoniam filij Dei vocabun-
‖ 1.Pet.2.d.20. & 3.c.14.& 4.d.14 tur. * ‖ Beati, qui persecutionem patiun- 10
tur propter iustitiam: quoniam ipsorum
est regnum cælorum. * Beati estis cum 11
maledixerint vobis,& persecuti vos fue-
rint, & dixerint omne malum aduersum
vos mentientes, propter me: * gaude- 12
te, & exultate, quoniam merces vestra B
copiosa est in cælis. sic enim persecuti
sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.
‖ Mar.9.g.50 Luc.14.g.34 * Vos estis sal terræ. ‖ Quòd si sal eua- 13
nuerit, in quo salietur? ad nihilum va-
let vltra, nisi vt mittatur foras, & con-
culcetur ab hominibus. * Vos estis lux 14
mundi. Non potest ciuitas abscondi su-
‖ Mar.4.c.21 Luc.8.c.16.& 11.e.33 pra montem posita. * ‖ neque accendunt 15
lucernam, & ponunt eam sub modio,
sed super candelabrum vt luceat omni-
‖ 1.Pet.2.c.12 bus, qui in domo sunt. * ‖ Sic luceat lux 16
vestra coram hominibus: vt videant ope-
ra vestra bona, & glorificent patrem ve-
strum, qui in cælis est. * Nolite putare 17
quoniam veni soluere legem, aut pro-
phetas: non veni soluere, sed adimple-
‖ Luc.16.d.17 re. * ‖ Amen quippe dico vobis, donec 18
transeat cælum & terra, iota vnum, aut C
vnus apex non præteribit a lege, donec
‖ Iac.2.b.10 omnia fiant. * ‖ Qui ergo soluerit vnum 19
de mandatis istis minimis, & docuerit
sic homines, minimus vocabitur in re-
gno cælorum: qui autem fecerit & do-
cuerit, hic magnus vocabitur in regno
cælorum. * Dico enim vobis, quia nisi 20
‖ Luc.11.e.39 abundauerit iustitia vestra ‖ plus quàm
Scribarum, & Pharisæorum, non intra-
bitis in regnum cælorum. * Audistis 21
‖ Exo.20.c.13 Deut.5.b.17 quia dictum est antiquis: ‖ Non occides:
qui autem occiderit, reus erit iudicio.

22 * Ego autem dico vobis: quia omnis, qui
irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui
autem dixerit fratri suo, raca: reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fatue:
23 reus erit gehennæ ignis. * Si ergo offers
D munus tuum ad altare, & ibi recordatus
fueris quia frater tuus habet aliquid ad-
24 uersum te: * relinque ibi munus tuum
ante altare, & vade prius recôciliari fra-
tri tuo: & tunc veniens offeres munus
25 tuum. * ‖ Esto consentiens aduersario ‖ Luc.12.g.58
tuo cito dum es in via cum eo: ne for-
te tradat te aduersarius iudici, & iudex
tradat te ministro: & in carcerem mitta-
26 ris. * Amen dico tibi, non exies inde,
donec reddas nouissimum quadrantem.
27 * Audistis quia dictum est antiquis: ‖ Nô ‖ Exo.20.c.14
28 mœchaberis. * Ego autem dico vobis:
quia omnis, qui viderit mulierem ad cô-
cupiscendum eam, iam mœchatus est eâ
29 in corde suo. * ‖ Quòd si oculus tuus dex- ‖ Inf.18.b.9 Mar.9.g.47
ter scandalizat te, erue eum, & proijce abs
E te: expedit enim tibi vt pereat vnum
membrorum tuorum, quàm totum cor-
30 pus tuum mittatur in gehennam. * Et
si dextra manus tua scandalizat te, ab-
scide eam, & proijce abs te: expedit
enim tibi vt pereat vnum membrorum
tuorum, quam totum corpus tuum eat
31 in gehennam. * Dictum est autem:
‖ Quicumque dimiserit vxorem suam, ‖ Deut.24.a.1
32 det ei libellum repudij. * Ego autem di- Inf.19.b.7
co vobis: Quia omnis, qui dimiserit vxo Mar.14.a.4
rem suam, excepta fornicationis causa, Luc.16.d.18
facit eam mœchari: & qui dimissam du- 1. Cor.7.b.10
33 xerit, adulterat. * Iterum audistis quia
dictum est antiquis: ‖ Non periurabis: ‖ Leuit.19.b.8
reddes autem Domino iuramenta tua. Exo.20.b.7
34 * Ego autem dico vobis, non iurare om- Deut.5.b.11
nino, neque per cælum, quia thronus
35 Dei est: * neque per terram, quia scabel-
F lum est pedum eius: neque per Ieroso-
36 lymam, quia ciuitas est magni regis: * ne-
que per caput tuum iuraueris, quia non
potes vnum capillum album facere, aut
37 nigrum. * ‖ Sit autem sermo vester, est, ‖ Iac.5.c.12
est: non, non: quod autem his abundan-
38 tius est, a malo est. * Audistis quia di-
ctum est: ‖ Oculum pro oculo, & dentem ‖ Exo.21.d.24
39 pro dente. * Ego autem dico vobis, non Deut.19.d.21
resistere malo: ‖ sed si quis te percusserit Leuit.24.d.20
in dexteram maxillam tuam, præbe illi & ‖ Luc.6.d.29
40 alteram: * ‖ & ei, qui vult tecum iudicio ‖ 1. Cor.6.b.7
contendere, & tunicam tuam tollere,
dimitte

dimitte ei & pallium. * & quicumque 41
te angariauerit mille passus, vade cum
‖Deu.15.b.7 illo & alia duo. * ‖Qui petit a te, da ei: 42
& volenti mutuari a te, ne auertaris. * Au 43
‖Leui.19.d.18 distis quia dictum est: ‖Diliges proxi- G
mum tuum, & odio habebis inimicum
‖Luc.6.d.27 tuum. * Ego autem dico vobis: ‖Diligi- 44
te inimicos vestros, benefacite his, qui
‖Ro.12.d.20 Act.7.g.60 Luc.23.e.34 oderunt vos: ‖& orate pro persequenti-
bus, & calumniantibus vos: * vt sitis fi- 45
lij patris vestri, qui in cælis est: qui so-
lem suum oriri facit super bonos, & ma-
los: & pluit super iustos & iniustos. * Si 46
enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam
mercedem habebitis? nonne & publicani
hoc faciunt? * Et si salutaueritis fratres 47
vestros tantum, quid amplius facitis?
nonne & ethnici hoc faciunt? * Estote 48
ergo vos perfecti, sicut & pater vester
cælestis perfectus est.

CAP. VI.

Attendite ne iustitiam vestram facia- 1
tis coram hominibus, vt videa- A
mini ab eis: alioquin mercedem non
habebitis apud patrem vestrum, qui in
cælis est. * Cum ergo facis eleemosynam, 2
noli tuba canere ante te, sicut hypocri-
tæ faciunt in synagogis, & in vicis, vt
honorificentur ab hominibus: Amen di-
co vobis, receperunt mercedem suam.
* Te autem faciente eleemosynam, ne- 3
sciat sinistra tua quid faciat dextera tua:
* vt sit eleemosyna tua in abscondito, & 4
pater tuus, qui videt in abscondito, red-
det tibi. * Et cum oratis, non eritis si- 5
cut hypocritæ, qui amant in synagogis,
& in angulis platearum stantes orare,
vt videantur ab hominibus: amen dico
vobis, receperunt mercedem suam.
* Tu autem cum oraueris, intra in cu- 6
biculum tuum, & clauso ostio, ora pa-
trem tuum in abscondito: & pater tuus
qui videt in abscondito, reddet tibi.
* Orantes autem, nolite multum loqui, 7
sicut ethnici. putant enim quòd in mul- B
tiloquio suo exaudiantur. * Nolite er- 8
go assimilari eis. scit enim pater vester,
quid opus sit vobis, antequam petatis
‖Luc.11.a.2 eum. * Sic ergo vos orabitis: ‖Pater 9
noster, qui es in cælis: sanctificetur no-
men tuum. * Adueniat regnum tuum. 10
Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in
11 terra. * Panem nostrum supersubstan-
12 tialem da nobis hodie. * Et dimitte
nobis debita nostra, sicut & nos dimit-
13 timus debitoribus nostris. * Et ne nos
inducas in tentationem. Sed libera
14 nos a malo. Amen. * ‖Si enim di- ‖Inf.18.d.35 Mar.11.c.25
miseritis hominibus peccata eorum: di- Eccl.28.a.3.
mittet & vobis pater vester cælestis de- 4.5
15 licta vestra. * Si autem non dimiseri-
tis hominibus: nec pater vester dimittet
16 vobis peccata vestra. * Cum autem
ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ
tristes. exterminant enim facies suas,
vt appareant hominibus ieiunantes.
Amen dico vobis, quia receperunt mer-
17 cedem suam. * Tu autem, cum ieiu-
nas, vnge caput tuum, & faciem tuam
18 laua, * ne videaris hominibus ieiunans,
sed patri tuo, qui est in abscondito: &
pater tuus, qui videt in abscondito, red-
19 det tibi. * Nolite thesaurizare vobis
C thesauros in terra: vbi ærugo, & tinea
demolitur: & vbi fures effodiunt, &
20 furantur. * ‖Thesaurizate autem vobis ‖Luc.12.e.33
thesauros in cælo: vbi neque ærugo, ne- 1.Tim.6.d.19
que tinea demolitur, & vbi fures non
21 effodiunt, nec furantur. * Vbi enim
est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.
22 * ‖Lucerna corporis tui est oculus tuus. ‖Luc.11.e.34
Si oculus tuus fuerit simplex: totum
23 corpus tuum lucidum erit. * Si autem
oculus tuus fuerit nequam: totum cor-
pus tuum tenebrosum erit. Si ergo lu-
men, quod in te est, tenebræ sunt: ip-
24 sæ tenebræ quantæ erunt? * ‖Nemo ‖Luc.16.c.13
potest duobus dominis seruire: aut
enim vnum odio habebit, & alterum
diliget: aut vnum sustinebit, & alterum
contemnet. Non potestis Deo seruire,
25 & mammonæ. * ‖Ideo dico vobis, ne ‖Luc.12.c.22
soliciti sitis animæ vestræ quid mandu- 1.Pet.5.b.7
cetis, neque corpori vestro quid indua- Psal.54.d.23 Phil.4.b.6
mini. Nonne anima plus est quàm esca: 1.Tim.b.7
& corpus plus quàm vestimentum?
26 * Respicite volatilia cæli, quoniam non
D serunt, neque metunt, neque congre-
gant in horrea: & pater vester cælestis
pascit illa. Nonne vos magis pluris
27 estis illis? * Quis autem vestrum cogi-
tans potest adijcere ad staturam suã cu-
28 bitum vnum? * Et de vestimento quid
soliciti estis? Considerate lilia agri quo-
modo crescunt: non laborant, neque
29 nent. * Dico autem vobis, quoniam nec

Salomon in omni gloria sua coopertus
est sicut vnum ex istis. * Si autem fœ- 30
num agri, quod hodie est, & cras in cli-
banum mittitur, Deus sic vestit: quan-
to magis vos modicæ fidei? * Nolite 31
ergo soliciti esse, dicentes: Quid man-
ducabimus, aut quid bibemus, aut quo
operiemur? * hæc enim omnia gentes 32
inquirunt. Scit enim pater vester, quia
his omnibus indigetis. * Quærite ergo 33
primum regnum Dei, & iustitiam eius:
& hæc omnia adijcientur vobis. * Noli- 34
te ergo soliciti esse in crastinum. Cra-
stinus enim dies solicitus erit sibijpsi.
sufficit diei malitia sua.

CAP. VII.

Luc.6.f.37 Rom.2.a.1 Nolite iudicare, vt non iudicemi- 1
ni. * In quo enim iudicio iudi- 2
|| Mar.4.c.24 caueritis, iudicabimini: || & in qua men- A
sura mensi fueritis, remetietur vobis.
* Quid autem vides festucam in oculo 3
fratris tui: & trabem in oculo tuo non
vides? * Aut quomodo dicis fratri tuo: 4
Sine eijciam festucam de oculo tuo: &
ecce trabs est in oculo tuo? * Hypocri- 5
ta, eijce primum trabem de oculo tuo,
& tunc videbis eijcere festucam de ocu-
lo fratris tui. * Nolite dare sanctum 6
canibus: neque mittatis margaritas ve-
stras ante porcos, ne forte conculcent
eas pedibus suis, & conuersi dirumpant
|| Inf.21.c.22 vos. * || Petite, & dabitur vobis: quæ- 7
Mar.11.c.24 rite, & inuenietis: pulsate, & aperie- B
Luc.11.b.9 Ioan.14.b.13 tur vobis. * Omnis enim, qui petit, ac- 8
Iac.1.a.6 cipit: & qui quærit, inuenit: & pulsan-
ti aperietur. * Aut quis est ex vobis 9
homo, quem si petierit filius suus pa-
nem, numquid lapidem porriget ei?
* Aut si piscem petierit, numquid ser- 10
pentem porriget ei? * Si ergo vos, cum 11
sitis mali, nostis bona data dare filijs
vestris: quanto magis pater vester, qui
in cælis est, dabit bona petentibus se?
|| Luc.6.e.31 * || Omnia ergo quæcumque vultis vt fa- 12
Tob.4.c.16 ciant vobis homines, & vos facite illis.
|| Luc.13.c.24 Hæc est enim lex, & Prophetæ. * || In- 13
trate per angustam portam: quia lata
porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad
perditionem, & multi sunt qui intrant
per eam. * Quàm angusta porta, & 14
arcta via est, quæ ducit ad vitam: &
|| Luc.6.g.44 pauci sunt, qui inueniunt eam! * || At- 15
C tendite a falsis prophetis, qui veniunt
ad vos in vestimentis ouium, intrinse-
16 cus autem sunt lupi rapaces: * a fructi-
bus eorum cognoscetis eos. Numquid
colligunt de spinis vuas, aut de tribu-
17 lis ficus? * Sic omnis arbor bona fru-
ctus bonos facit: mala autem arbor ma-
18 los fructus facit. * Non potest arbor
bona malos fructus facere: neque ar-
19 bor mala bonos fructus facere. * || Om- || Sup.3.c.10
nis arbor, quæ non facit fructum bo-
num, excidetur, & in ignem mitte-
20 tur. * Igitur ex fructibus eorum co-
21 gnoscetis eos. * || Non omnis, qui di- || Inf.25.a.11
cit mihi, Domine, Domine, intra-
bit in regnum cælorum: sed qui facit
voluntatem Patris mei, qui in cælis est,
22 ipse intrabit in regnum cælorum. * Mul-
ti dicent mihi in illa die: Domine, Do-
mine, nonne in nomine tuo propheta-
uimus, & || in nomine tuo dæmonia eie- || Act.19.c.13
cimus, & in nomine tuo virtutes mul-
23 tas fecimus? * Et tunc confitebor illis:
Quia numquam noui vos: discedite a
24 me, qui operamini iniquitatem. * || Om- || Psal.6.c.9 Inf.25.d.41
nis ergo, qui audit verba mea hæc, & Luc.13.f.27 Luc.6.g.48
facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui Rom.2.c.13
ædificauit domum suam supra petram, Iac.1.d.22
25 * & descendit pluuia, & venerunt flu-
mina, & flauerunt venti, & irruerunt
in domum illam, & non cecidit: funda-
26 ta enim erat super petram. * Et omnis,
qui audit verba mea hæc, & non facit ea,
similis erit viro stulto, qui ædificauit do-
27 mum suam super arenam: * & descendit
pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt
venti, & irruerunt in domum illam, &
28 cecidit, & fuit ruina illius magna. * Et
factum est: cum consummasset Iesus ver-
ba hæc, admirabantur turbæ super do-
29 ctrina eius. * || Erat enim docens eos si- || Mar.1.c.22
cut potestatem habens, & nō sicut Scri- Luc.4.e.32
bæ eorum, & Pharisæi.

CAP. VIII.

1 Cum autem descendisset de monte,
A sequutæ sunt eum turbæ multæ:
2 * || & ecce leprosus veniens, adorabat || Mar.1.d.40
eum, dicens: Domine, si vis, potes Luc.5.c.12
3 me mundare. * Et extendens Iesus
manum, tetigit eum, dicens: Volo.
Mundare. Et confestim mundata est
4 lepra eius. * Et ait illi Iesus: Vide, ne- || Leuit.14.a.2
mini dixeris: sed vade, || ostende te sacer- Luc.7.a.1
doti,

doti, & offer munus, quod præcepit Moy
ses, in testimonium illis. * Cum autem 5
introisset Capharnaum, accessit ad eum
Centurio, rogans eum, * & dicens: Do- 6
mine, puer meus iacet in domo paraly-
ticus, & male torquetur. * Et ait illi Ie- 7
sus: Ego veniam, & curabo eum. * Et 8
|| Luc.7.a.5 respondens Centurio, ait: || Domine non
sum dignus vt intres sub tectũ meum:
sed tantum dic verbo, & sanabitur puer
meus. * Nam & ego homo sum sub po- 9
testate constitutus, habens sub me mili-
tes, & dico huic: Vade, & vadit: & alij, B
Veni, & venit: & seruo meo, Fac hoc, &
facit. * Audiens autem Iesus miratus 10
est, & sequentibus se dixit: Amen dico
vobis, nõ inueni tantam fidem in Israel.
|| Mal.1.c.11 * Dico autem vobis, quòd multi || ab 11
Oriente, & Occidente venient, & recum
bent cum Abraham, & Isaac, & Iacob
in regno cælorum: * filij autem regni 12
eijcietur in tenebras exteriores: ibi erit
fletus, & stridor dentium. * Et dixit 13
Iesus Centurioni: Vade, & sicut credi-
disti, fiat tibi. Et sanatus est puer in il-
la hora. * Et cum venisset Iesus in do- 14
mum Petri, vidit socrum eius iacentem,
& febricitantem: * & tetigit manũ eius, 15
& dimisit eam febris, & surrexit, & mi-
|| Mar.1.d.32 nistrabat eis. * || Vespere autem facto, 16
obtulerunt ei multos dæmonia haben-
tes: & eijciebat spiritus verbo: & om-
nes male habentes curauit: * vt adimple- 17
|| Isa.53.a.4 retur quod dictum est per || Isaiam pro-
1.Pet.2.d.24 phetam, dicentem: Ipse infirmitates no-
stras accepit: & ægrotationes nostras
portauit. * Videns autem Iesus turbas 18
multas circum se, iussit ire trans fretum. C
* Et accedens vnus scriba, ait illi: Magi- 19
ster, sequar te, quocumque ieris. * Et di- 20
|| Luc.9.g.54 cit ei Iesus: || Vulpes foueas habent, &
volucres cæli nidos: filius autem homi-
nis non habet vbi caput reclinet. * Alius 21
autem de discipulis eius ait illi: Domi-
ne, permitte me primum ire, & sepeli-
re patrem meum. * Iesus autem ait il- 22
li: Sequere me, & dimitte mortuos sepe-
|| Mar.4.d.36 lire mortuos suos. * || Et ascendente eo 23
Luc.8.d.22 in nauiculam, secuti sunt eum discipuli
eius: * & ecce motus magnus factus est 24
in mari ita vt nauicula operiretur flu-
ctibus, ipse vero dormiebat. * Et acces- 25
serunt ad eum Discipuli eius, & suscita-
uerunt eum, dicẽtes: Domine, salua nos,

26 perimus. * Et dicit eis Iesus: Quid ti-
midi estis, modicæ fidei? Tunc surgens,
imperauit ventis, & mari, & facta est
27 tranquillitas magna. * Porro homines
mirati sunt, dicẽtes: Qualis est hic, quia
28 venti & mare obediunt ei? * || Et cum || Mar.5.a.1
D venissent trans fretum in regionem Ge- Luc.8.d.26
rasenorum, occurrerunt ei duo habentes
dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui
nimis, ita vt nemo posset transire per
29 viam illam. * Et ecce clamauerunt, di-
centes: Quid nobis, & tibi, Iesu fili Dei?
Venisti huc ante tempus torquere nos?
30 * || Erat autem non longe ab illis grex || Mar.5.a.11
31 multorum porcorum pascens. * Dæmo- Luc.8.d.32
nes autem rogabant eum, dicentes: Si
eijcis nos hinc, mitte nos in gregem
32 porcorum. * Et ait illis: Ite. At illi
exeuntes abierunt in porcos, & ecce
impetu abijt totus grex per præceps in
33 mare: & mortui sunt in aquis. * Pasto-
res autem fugerunt: & venientes in ci-
uitatem, nunciauerunt omnia, & de
34 eis, qui dæmonia habuerant. * Et ec-
ce tota ciuitas exijt obuiam Iesu: &
|| viso eo rogabant, vt transiret a fini- || Mar.5.b.17
bus eorum. Luc.8.e.37

CAP. IX.

1 ET ascendens in nauiculam, transfre- Mar.2.a.3
A tauit, & venit in ciuitatem suam. Luc.5.d.18
2 * Et ecce offerebant ei paralyticum ia-
centem in lecto. Et videns Iesus fidem
illorum, dixit paralytico: Confide fili,
3 remittuntur tibi peccata tua. * Et ecce
quidam de Scribis dixerũt intra se: Hic
4 blasphemat. * Et cum vidisset Iesus cogi-
tationes eorum, dixit: Vt quid cogita-
5 tis mala in cordibus vestris? * Quid est
facilius dicere: Dimittuntur tibi pecca-
ta tua: an dicere: Surge, & ambula?
6 * Vt autem sciatis, quia filius hominis
habet potestatẽ in terra dimittendi pec-
cata, tunc ait Paralytico: Surge, tolle
lectum tuum, & vade in domum tuam.
7 * Et surrexit, & abijt in domum suam.
8 * Videntes autem turbæ timuerunt, &
glorificauerunt Deum, qui dedit pote-
9 statem talem hominibus. * || Et, cum
B transiret inde Iesus, vidit hominem se- || Mar.2.b.14
dentem in telonio, Matthæum nomine. Luc.5.f.27
Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secu-
10 tus est eum. * Et factum est discum-

bente eo in domo, ecce multi publica-
ni, & peccatores venientes discumbe-
bant cum Iesu, & discipulis eius. * Et 11
videntes Pharisæi, dicebant discipulis e-
ius: Quare cum publicanis, & pecca-
toribus manducat Magister vester? * At 12
Iesus audiens, ait: Non est opus valen-
tibus medicus, sed male habentibus.
‖ Osee 6. c. 6 Inf. 12. a. 7 * Euntes autem discite quid est: ‖ Mise- 13
ricordiam volo, & non sacrificium.
‖ 1. Tim. 1. c. 27 Non enim veni vocare iustos, ‖ sed pec-
catores. * Tunc accesserunt ad eum di- 14
‖ Mar. 2. c. 18 Luc. 5. f. 33 scipuli Ioannis, dicentes: ‖ Quare nos,
& Pharisæi ieiunamus frequenter: disci-
puli autem tui non ieiunant? * Et ait il- 15
lis Iesus: Numquid possunt filij sponsi
lugere, quamdiu cum illis est sponsus?
Venient autem dies cum auferetur ab
eis sponsus: & tunc ieiunabunt. * Nemo 16
autem immittit commissuram panni
rudis in vestimentum vetus: tollit enim
plenitudinem eius a vestimento: & pe-
ior scissura fit. * Neque mittunt vinum 17
nouum in vtres veteres. alioquin rum-
puntur vtres, & vinum effunditur, & C
vtres pereunt. Sed vinum nouum in
vtres nouos mittunt: & ambo conser-
‖ Mar. 5. b. 22 Luc. 8. f. 41 uantur. * ‖ Hæc illo loquente ad eos, 18
ecce princeps vnus accessit, & adorabat
eum, dicens: Domine, filia mea mo-
do defuncta est: sed veni, impone ma-
num tuam super eam, & viuet. * Et 19
surgens Iesus, sequebatur eum, & di-
‖ Mar. 5. c. 24 Luc. 8. f. 43 scipuli eius. * ‖ Et ecce mulier, quæ san- 20
guinis fluxum patiebatur duodecim an-
nis, accessit retro, & tetigit fimbriam
vestimenti eius. * Dicebat enim intra 21
se: Si tetigero tantum vestimentum e-
ius: salua ero. * At Iesus conuersus, & 22
videns eam, dixit: Confide filia, fides
tua te saluam fecit. Et salua facta est
mulier ex illa hora. * Et cum venisset 23
Iesus in domum principis, & vidisset ti-
bicines & turbam tumultuantem, dice-
bat: * Recedite: non est enim mortua 24
puella, sed dormit. Et deridebant eum.
* Et cum eiecta esset turba, intrauit: & 25
tenuit manum eius. Et surrexit puella.
* Et exijt fama hæc in vniuersam terrã 26
illam. * Et transeunte inde Iesu, se- 27
cuti sunt eum duo cæci, clamantes, &
dicentes: Miserere nostri, fili Dauid.
* Cum autem venisset domum, acces- 28
serunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: D
Creditis quia hoc possum facere vobis?
29 Dicunt ei: Vtique, Domine. * Tunc
tetigit oculos eorum, dicens: Secun-
30 dum fidem vestram fiat vobis. * Et aper-
ti sunt oculi eorum: & comminatus
est illis Iesus, dicens: Videte ne quis
31 sciat. * Illi autem exeuntes, diffamaue-
32 runt eum in tota terra illa. * Egressis
autem illis, ‖ ecce obtulerunt ei homi- ‖ Inf. 12. b. 22
nem mutum, dæmonium habentem. Luc. 11. b. 14
33 * Et eiecto dæmonio, locutus est mu-
tus, & miratæ sunt turbæ, dicentes:
34 Numquam apparuit sic in Israel. * Pha-
risæi autem dicebant: In principe dæ-
35 moniorum eijcit dæmones. * ‖ Et cir- ‖ Mar. 6. c. 6
cuibat Iesus omnes ciuitates, & castel-
la, docens in synagogis eorum, &
prædicans euangelium regni, & curans
omnem languorem, & omnem infirmi-
36 tatem. * Videns autem turbas, miser-
tus est eis: quia erant vexati, & iacen-
tes sicut oues non habentes pastorem.
37 * Tunc dicit discipulis suis: ‖ Messis qui- ‖ Luc. 10. a. 2
dem multa, operarij autem pauci.
38 * Rogate ergo Dominum messis, vt mit-
tat operarios in messem suam.

CAP. X.

1 ET conuocatis duodecim discipulis Mar. 3. b. 13
A suis, dedit illis potestatem spirituũ Luc. 6. b. 13. &
immundorum, vt eijcerent eos, & 9. a. 1. & 10. a. 1
curarent omnem languorem, & om-
2 nem infirmitatem. * Duodecim au-
tem Apostolorum nomina sunt hæc.
Primus: Simon, qui dicitur Petrus,
3 & Andreas frater eius, * Iacobus Zebe-
dæi, & Ioannes frater eius, Philippus,
& Bartholomæus, Thomas, & Mat-
thæus publicanus, Iacobus Alphæi, &
4 Thaddæus, * Simon Chananæus, & Iu-
das Iscariotes, qui & tradidit eum.
5 * Hos duodecim misit Iesus: præcipiens
eis, dicens: In viam gentium ne abieri-
tis, & in ciuitates Samaritanorum ne
6 intraueritis: * sed potius ite ‖ ad oues, ‖ Mar. 6. a. 8
7 quæ perierũt domus Israel. * Euntes au- Luc. 9. a. 2. &
tem prædicate, dicentes: Quia appro- 10. a. 4
8 pinquauit regnum cælorum. * Infir- Act. 13. g. 46
mos curate, mortuos suscitate, lepro-
sos mundate, dæmones eijcite: gratis
9 accepistis, gratis date. * Nolite pos-
B sidere aurum, neque argentum, neque
10 pecuniam in zonis vestris: * non peram
in

in via, neque duas tunicas, neque
calceamenta, neque virgam: dignus e-
nim est operarius cibo suo. * In quam- 11
cumque autem ciuitatem, aut castellum
intraueritis, interrogate, quis in ea di-
gnus sit: & ibi manete donec exeatis.
* Intrantes autem in domum, salutate 12
eam, dicentes: Pax huic domui. * Et si 13
quidem fuerit domus illa digna, ve-
niet pax vestra super eam: si autem nó
fuerit digna, pax vestra reuertetur ad
vos. * Et quicumque non receperit vos, 14
neque audierit sermones vestros: exeun-
tes foras de domo, vel ciuitate, excu-
tite puluerē de pedibus vestris. * Amen 15
dico vobis: Tolerabilius erit terræ So-
domorum, & Gomorrhæorum in die
‖ Luc. 10. a. 3 iudicij, quàm illi ciuitati. * ‖ Ecce ego 16
mitto vos sicut oues in medio luporū.
Estote ergo prudentes sicut serpentes,
& simplices sicut columbæ. * Cauete 17
‖ Luc. 12. b. 11 autem ab hominibus. ‖ Tradēt enim
vos in concilijs, & in synagogis suis fla-
gellabunt vos: * & ad præsides, & ad 18
reges ducemini propter me in testimo-
nium illis, & gentibus. * Cum autem 19
tradent vos, nolite cogitare quomodo,
aut quid loquamini: dabitur enim vo-
bis in illa hora, quid loquamini. * non 20
enim vos estis qui loquimini, sed Spiri-
tus Patris vestri, qui loquitur in vobis.
* Tradet autē frater fratrem in mortē, & 21
pater filiū: & insurgent filij in parentes, C
& morte eos afficient: * & eritis odio 22
omnibus propter nomen meū: qui au-
tem perseuerauerit vsque in finem, hic
saluus erit. * Cum autem persequentur 23
vos in ciuitate ista, fugite in aliam.
Amen dico vobis, non consummabitis
ciuitates Israel, donec veniat Filius ho-
‖ Luc. 6. f. 40 minis. * ‖ Non est discipulus super ma- 24
Ioan. 13. b. 16 gistrum, nec seruus super dominum
& 15. c. 20 suum. * sufficit discipulo, vt sit sicut 25
magister eius: & seruo, sicut dominus
eius. Si Patrem familias Beelzebub vo-
cauerunt: quanto magis domesticos e-
‖ Mar. 4. c. 22 ius? * Ne ergo timueritis eos: ‖ Nihil 26
Luc. 8. c. 17. & enim est opertum, quod non reuelabi-
12. a. 2 tur: & occultum, quod non scietur.
* Quod dico vobis in tenebris, dicite 27
in lumine: & quod in aure auditis,
prædicate super tecta. * Et nolite ti- 28
mere eos, qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt occidere: sed

potius timete eum, qui potest &
animam, & corpus perdere in gehen-
29 nam. * ‖ Nonne duo passeres asse væ- ‖ Act. 27. f. 34
neunt: & vnus ex illis non cadet super 1. Reg. 14. c. 45
30 terram sine patre vestro? * Vestri au-
tē capilli capitis omnes numerati sunt.
31 * Nolite ergo timere: multis passeri-
32 bus meliores estis vos. * ‖ Omnis er- ‖ Mar. 8. d. 38
go, qui confitebitur me coram homi- Luc. 9. c. 26. &
nibus, confitebor & ego eum coram 12. b. 8
33 Patre meo, qui in cælis est: * qui au- 2. Tim. 2. b. 12
tem negauerit me coram hominibus,
negabo & ego eum coram Patre meo,
34 qui in cælis est. * Nolite arbitrari quia
D pacem venerim mittere in terram:
non veni pacem mittere, sed gladium.
35 * ‖ veni enim separare ‖ hominem ad- ‖ Luc. 12. f. 51
uersus patrem suum, & filiam aduer- ‖ Mic. 7. b. 6
sus matrem suam, & nurum aduersus
36 socrum suam: * & inimici hominis,
37 domestici eius. * ‖ Qui amat patrem, ‖ Luc. 14. f. 26
aut matrem plus quàm me, non est
me dignus. & qui amat filium, aut fi-
liam super me, non est me dignus.
38 * ‖ Et qui non accipit crucem suam, ‖ Mar. 8. d. 34
& sequitur me, non est me dignus. Inf. 16. d. 24
39 * Qui inuenit animam suam, perdet il- Luc. 9. c. 23. &
lam: & qui ‖ perdiderit animam suam 14. f. 26. & 16
40 propter me, inueniet eam. * Qui re- f. 33
cipit vos, me recipit: & qui me recipit, ‖ Ioan. 12. d. 25
41 recipit eum, qui me misit. * Qui reci-
pit prophetam in nomine prophetæ,
mercedem prophetæ accipiet: & qui re-
cipit iustum in nomine iusti, mercedem
42 iusti accipiet. * ‖ Et quicumque potum ‖ Luc. 10. e. 16
dederit vni ex minimis istis calicē aquæ Ioan. 13. c. 20
frigidæ tantum in nomine discipuli: Mar. 9. f. 41
amen dico vobis, non perdet merce-
dem suam.

CAP. XI.

1 ET factum est, cum consummasset Ie-
A sus, præcipiens duodecim discipu-
lis suis, transijt inde vt doceret, & præ-
2 dicaret in ciuitatibus eorum. * ‖ Ioan- ‖ Luc. 7. c. 18
nes autem cum audisset in vinculis ope-
ra Christi, mittēs duos de discipulis suis,
3 * ait illi: Tu es, qui venturus es, an aliū
4 expectamus? * Et respondens Iesus ait
illis: Euntes renunciate Ioanni quæ au-
5 distis, & vidistis. * ‖ Cæci vident, ‖ Isai. 35. a. 5.
claudi ambulant, leprosi mundantur, & 61. a. 1
surdi

surdi audiunt, mortui resurgunt, pau-
peres euangelizantur: *& beatus est, qui 6
‖ Luc. 7. c. 24 non fuerit scandalizatus in me. * ‖ Illis 7
autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere
ad turbas de Ioanne: Quid existis in
desertum videre? arundinem vento agi-
tatam? * Sed quid existis videre? homi- 8
nem mollibus vestitum? Ecce qui mol-
libus vestiuntur, in domibus regũ sunt.
* Sed quid existis videre? prophetam? 9
Etiam dico vobis, & plus quàm pro- B
phetam. * Hic est enim, de quo scriptũ 10
‖ Mal. 3. a. b. 1 Mar. 1. a. 2 Luc. 7. d. 27 est: ‖ Ecce ego mitto angelum meum
ante faciem tuam, qui præparabit viam
tuam ante te. * Amen dico vobis, non 11
surrexit inter natos mulierũ maior Ioã-
ne Baptista: qui autem minor est in re-
gno cælorum, maior est illo. * A die- 12
bus autem Ioannis Baptistæ vsque nũc,
regnum cælorum vim patitur, & vio-
lenti rapiunt illud. * Omnes enim pro- 13
phetæ, & lex vsque ad Ioannẽ prophe-
‖ Mal. 4. b. 5 tauerunt: * & si vultis recipere, ‖ ipse 14
est Elias, qui venturus est. * Qui habet 15
aures audiendi, audiat. * Cui autem 16
similem æstimabo generationem istam? C
Similis est pueris sedentibus in foro:
qui clamãtes coæqualibus * dicunt: Ce- 17
cinimus vobis, & non saltastis: lamen-
tauimus, & non planxistis. * Venit enim 18
Ioannes neque manducans, neque bibẽs,
& dicunt: Dæmonium habet. * Venit 19
filius hominis manducans, & bibens, &
dicunt: Ecce homo vorax, & potator
vini, publicanorum, & peccatorum
amicus. Et iustificata est sapientia a fi-
lijs suis. * Tunc cœpit exprobrare ciui- 20
tatibus, in quibus factæ sunt plurimæ
virtutes eius, quia non egissent pœnitẽ-
‖ Luc. 10. d. 13 tiam. * ‖ Væ tibi Corozain, væ tibi Beth- 21
saida: quia, si in Tyro, & Sidone factæ
essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis,
olim in cilicio, & cinere pœnitentiam
egissent. * Verumtamen dico vobis Ty- 22
ro, & Sidoni remissius erit in die iudi-
cij, quàm vobis. * Et tu Capharnaum, 23
numquid vsque in cælum exaltaberis? D
vsque in infernum descendes. quia, si
in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ
factæ sunt in te, forte mansissent vsque
in hanc diem. * Verumtamen dico vo- 24
bis, quia terræ Sodomorum remissius
erit in die iudicij, quàm tibi. * In illo 25
tempore respondens Iesus dixit: Confi-
teor tibi, Pater, Domine cæli & ter-
ræ, quia abscondisti hæc a sapientibus,
& prudentibus, & reuelasti ea paruulis.
26 * Ita Pater: quoniam sic fuit placitum
27 ante te. * Omnia mihi tradita sunt a
Patre meo. ‖ Et nemo nouit Filium, nisi ‖ Ioan. 6. e. 46 & 7. d. 28. & 8 b. 19. & 10. c. 15
Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Fi-
lius, & cui voluerit filius reuelare.
28 * Venite ad me omnes, qui laboratis, &
29 onerati estis, & ego reficiam vos. * ‖ Tol- ‖ Ier. 6. d. 16
lite iugum meum super vos, & discite
a me, quia mitis sum, & humilis cor-
de: & inuenietis requiem animabus ve-
30 stris. * ‖ Iugum enim meum suaue est, ‖ 1. Io. 5. a. 3
& onus meum leue.

CAP. XII.

1 IN illo tempore abijt Iesus per sata Mar. 2. d. 23 Luc. 6. a. 1
A sabbato: discipuli autem eius esurien-
tes cœperunt vellere spicas, & mandu-
2 care. * Pharisæi autem videntes, dixe-
runt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod
3 non licet facere sabbatis. * At ille dixit
eis: Non legistis ‖ quid fecerit Dauid, ‖ 1. Reg. 21. a. 4
quando esurijt, & qui cum eo erant:
4 * quomodo intrauit in domum Dei, &
panes propositionis comedit, quos non
licebat ei edere, neque his, qui cum eo
5 erant, ‖ nisi solis sacerdotibus? * Aut nõ ‖ Nu. 28. b. 9
legistis in lege ‖ quia sabbatis sacerdotes ‖ Leu. 24. b. 8
in templo sabbatum violant, & sine cri-
6 mine sunt? * Dico autem vobis, quia
7 templo maior est hic. * Si autem scire-
tis, quid est: ‖ Misericordiam volo, & ‖ Osee 6. c. 6
non sacrificium: numquam condemnas-
8 setis innocentes: * Dominus enim est fi-
9 lius hominis etiam sabbati. * Et cum
inde transisset, venit in synagogam eo-
10 rum. * Et ecce homo manum habẽs ari-
dam, & interrogabant eum, dicentes: Si
licet sabbatis curare? vt accusarent eum.
11 * Ipse autem dixit illis: ‖ Quis erit ex vo- ‖ Mar. 3. a. 1 Luc. 6. a. 6 Deut. 22. a. 4
bis homo, qui habeat ouem vnam, &
si ceciderit hæc sabbatis in foueam, nõ-
12 ne tenebit, & leuabit eam? * Quanto
magis melior est homo oue? Itaque li-
13 cet sabbatis benefacere. * Tũc ait homi-
ni: Extende manum tuam. Et extendit,
& restituta est sanitati sicut altera.
14 * Exeuntes autem Pharisæi, consilium
B faciebant aduersus eum, quomodo per-
15 derent eum. * Iesus autem sciens reces-
sit inde: & secuti sunt eum multi, & cu-
rauit

rauit eos omnes : * & præcepit eis ne 16
manifestum eum facerent. * Vt adim- 17
pleretur quod dictũ est per Isaiam pro-
‖Isa.42.a.1 phetam, dicentem : * ‖Ecce puer meus, 18
quem elegi, dilectus meus, in quo bene
complacuit animæ meæ. Ponam spiri-
tum meum super eum, & iudicium gé-
tibus nunciabit. * Non contendet, ne- 19
que clamabit, neque audiet aliquis in
plateis vocem eius : * arundinem quas- 20
satam non confringet, & linum fumi-
gans non extinguet, donec eijciat ad vi-
ctoriam iudicium : * & in nomine eius 21
Gentes sperabunt. * Tunc oblatus est ei 22
dæmonium habens, cæcus, & mutus, &
curauit eum ita vt loqueretur, & vide-
ret. * Et stupebant omnes turbæ, & di- 23
cebant : Numquid hic est filius Dauid?
‖Mar.3.c.22 * ‖Pharisæi autem audientes, dixerunt : 24
Luc.11.b.14 Hic non eijcit dæmones nisi in Beelze-
Sup.9.d.34 bub principe dæmoniorum. * Iesus au- 25
tem sciens cogitationes eorũ, dixit eis :
‖Luc.11.b.17 ‖Omne regnum diuisum contra se, de-
solabitur : & omnis ciuitas, vel domus
diuisa contra se, non stabit. * Et si sa- 26
tanas satanam eijcit, aduersus se diuisus
est : quomodo ergo stabit regnum eius?
* Et si ego in Beelzebub eijcio dæmo- 27
nes, filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi
iudices vestri erunt. * Si autem ego in 28
spiritu Dei eijcio dæmones, igitur per-
uenit in vos regnum Dei. * aut quomo- 29
do potest quisquam intrare in domum
fortis, & vasa eius diripere, nisi prius
alligauerit fortem? & tunc domum il-
lius diripiet. * Qui non est mecum, con- 30
tra me est : & qui non congregat me- C
‖Mar.3.d.28 cum, spargit. * ‖Ideo dico vobis :
Luc.11.b.17 Omne peccatum, & blasphemia remit- 31
tetur hominibus, spiritus autem blasphe-
mia non remittetur. * Et quicumque 32
dixerit verbum contra filium hominis,
remittetur ei : qui autem dixerit contra
Spiritum sanctum, non remittetur ei
neque in hoc sæculo, neque in futuro.
* Aut facite arborem bonam, & fructum 33
eius bonum : aut facite arborem malam,
& fructum eius malum : siquidem ex fru
ctu arbor agnoscitur. * Progenies vipe- 34
rarum, quomodo potestis bona loqui,
‖Luc.6.g.45 cum sitis mali? ‖ex abũdantia enim cor-
dis os loquitur. * Bonus homo de bono 35
thesauro profert bona : & malus homo
de malo thesauro profert mala. * Dico 36
autẽ vobis quoniam omne verbũ otio-
sum, quod locuti fuerint homines, red-
37 dent rationem de eo in die iudicij. * Ex
verbis enim tuis iustificaberis, & ex ver-
38 bis tuis condemnaberis. * Tunc respon-
derunt ei quidã de Scribis & Pharisæis,
dicentes : Magister, volumus a te signum
39 videre. * Qui respondens ait illis : ‖Ge- ‖Inf.16.a.4
neratio mala, & adultera signum quærit : Luc.11.c.29
& signum non dabitur ei, nisi signum 1.Cor.1.d.22
40 ‖Ionæ prophetæ. * Sicut enim fuit Io- ‖Ion.2.a.1
nas in ventre ceti tribus diebus, & tri-
bus noctibus ; sic erit Filius hominis in
corde terræ tribus diebus, & tribus no-
41 ctibus. * ‖Viri Niniuitæ surgent in iudi- ‖Ion.3.b.5
cio cum generatione ista, & condemna-
D bunt eam : quia pœnitentiam egerũt in
prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm
42 Ionas hic. * Regina austri surget in iu-
dicio cum generatione ista, & condem-
nabit eam : ‖quia venit a finibus terræ ‖3.Reg.10.a.1
audire sapientiã Salomonis, & ecce plus 2.Par.9.a.1
43 quàm Salomon hic. * ‖Cum autem im- ‖Luc.11.c.24
mundus spiritus exierit ab homine, am-
bulat per loca arida, quærens requiem,
44 & non inuenit. * Tunc dicit : Reuertar
in domum meam, vnde exiui. Et veniẽs
inuenit eam vacantem, scopis mũdatam,
45 & ornatam. * Tunc vadit, & assumit se-
ptem alios spiritus secum nequiores se,
& intrãtes habitant ibi : ‖& fiunt nouis- ‖2.Pet.2.d.20
sima hominis illius peiora prioribus. Sic
46 erit & generationi huic pessimæ. * ‖Ad- ‖Mar.3.d.31
huc eo loquente ad turbas, ecce mater Luc.8.c.20
eius, & fratres stabant foris, quærentes
47 loqui ei. * Dixit autem ei quidam : Ecce
mater tua, & fratres tui foris stant quæ-
48 rentes te. * At ipse respondens dicenti
sibi, ait : Quæ est mater mea, & qui sunt
49 fratres mei? * Et extendens manum in
discipulos suos, dixit : Ecce mater mea,
50 & fratres mei. * Quicumque enim fe-
cerit voluntatem Patris mei, qui in cæ-
lis est : ipse meus frater, & soror, & ma-
ter est.

CAP. XIII.

1 IN illo die exiens Iesus de domo, se- ‖Mar.4.a.1
2 debat secus mare. * ‖Et congregatæ Luc.8.a.4
A sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in na-
uiculam ascendẽs sederet : & omnis tur-
3 ba stabat in littore, * & locutus est eis
multa in parabolis, dicens : Ecce exijt
qui

qui seminat, seminare. * Et dum se- 4
minat, quædam ceciderunt secus viam,
& venerunt volucres cæli, & comederũt
ea. * Alia autem ceciderunt in petrosa, 5
vbi non habebant terram multam: &
continuo exorta sunt, quia non habe-
bant altitudinem terræ. * sole autẽ orto 6
æstuauerunt: & quia non habebant ra-
dicem, aruerunt. * Alia autem cecide- 7
runt in spinas: & creuerunt spinæ, & suf-
focauerunt ea. * Alia autem ceciderunt 8
in terram bonam: & dabant fructum,
aliud centesimum, aliud sexagesimum,
aliud trigesimum. * Qui habet aures au- 9
diendi, audiat. * Et accedentes discipuli 10
dixerunt ei: Quare in parabolis loque- B
ris eis? * Qui respondens, ait illis: Quia 11
vobis datũ est nosse mysteria regni cæ-
‖ Inf.25.c.29 lorum: illis autẽ non est datum. * ‖ Qui 12
enim habet, dabitur ei, & abundabit:
qui autem non habet, & quod habet au-
feretur ab eo. * Ideo in parabolis lo- 13
quor eis: quia videntes nõ vident, & au-
dientes non audiunt, neque intelligunt.
* Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ 14
‖ Isa.6.c.9 dicentis: ‖ Auditu audietis, & non intel-
Mar.4.b.14 ligetis: & videntes videbitis, & non vi-
Luc.8.b.10 debitis. * Incrassatum est enim cor po- 15
Ioan.12.f.40 puli huius, & auribus grauiter audierũt,
Act.28.f.26 & oculos suos clauserunt: nequando vi-
Rom.11.b.8 deant oculis, & auribus audiant, & cor-
Luc.8.b.11 de intelligant, & conuertantur, & sa-
nem eos. * Vestri autem beati oculi 16
quia vident, & aures vestræ quia au-
‖ Luc.10.d.24 diunt. * ‖ Amen quippe dico vobis, quia 17
multi prophetæ, & iusti cupierunt vi- C
dere quæ videtis, & non viderunt: & au-
dire quæ auditis, & non audierunt.
* Vos ergo audite parabolam seminan- 18
tis. * Omnis, qui audit verbum regni, 19
& non intelligit, venit malus, & rapit
quod seminatum est in corde eius: hic
est qui secus viam seminatus est. * Qui 20
autem super petrosa seminatus est, hic
est, qui verbum audit, & continuo cum
gaudio accipit illud: * non habet autem 21
in se radicem, sed est temporalis. facta
autem tribulatione & persecutione pro-
pter verbum, continuo scandalizatur.
* Qui autem seminatus est in spinis, hic 22
est, qui verbum audit, & solicitudo sæ-
culi istius, & fallacia diuitiarum suffo-
cat verbum, & sine fructu efficitur.
* Qui vero in terram bonam seminatus 23
est, hic est qui audit verbum, & intel-
ligit, & fructum affert, & facit aliud qui-
dem centesimum, aliud autem sexagesi-
24 mum, aliud vero trigesimum. * ‖ Aliam ‖ Mar.4.c.26
parabolam proposuit illis, dicens: Si-
mile factum est regnum cælorum homi-
ni, qui seminauit bonum semen in agro
25 suo. * cum autem dormirent homines,
venit inimicus eius, & superseminauit
26 zizania in medio tritici, & abijt. * Cum
D autem creuisset herba, & fructum fecis-
27 set, tunc apparuerunt & zizania. * Ac-
cedentes autem serui patrisfamilias, di-
xerunt ei: Domine, nonne bonum se-
men seminasti in agro tuo? Vnde ergo
28 habet zizania? * Et ait illis: Inimicus
homo hoc fecit: Serui autem dixerunt
29 ei, Vis, imus, & colligimus ea? * Et
ait: Non: ne forte colligentes zizania,
eradicetis simul cum eis & triticum.
30 * Sinite vtraque crescere vsque ad mes-
sem, & in tempore messis dicam messo-
ribus: Colligite primum zizania, & al-
ligate ea in fasciculos ad comburẽdum,
triticum autem congregate in horreum
31 meum. * ‖ Aliam parabolam proposuit ‖ Mar.4.d.30
eis dicens: Simile est regnum cælorum Luc.13.e.18
grano sinapis, quod accipiens homo se-
32 minauit in agro suo: * quod minimum
quidem est omnibus seminibus: cum
E autem creuerit, maius est omnibus olc-
ribus, & fit arbor, ita vt volucres cæli
33 veniant, & habitent in ramis eius. * A-
liam parabolam locutus est eis. ‖ Simi- ‖ Luc.13.e.21
le est regnum cælorum fermento, quod
acceptum mulier abscondit in farinæ sa-
tis tribus, donec fermentatum est to-
34 tum. * Hæc omnia locutus est Iesus in
parabolis ad turbas: & sine parabolis
35 nõ loquebatur eis: * vt impleretur quod
dictum erat per Prophetam dicentem:
‖ Aperiam in parabolis os meum, eru- ‖ Psal.77.a.2
ctabo abscondita a constitutione mun- Mar.4.d.34
36 di. * Tunc, dimissis turbis, venit in do-
mum: & accesserunt ad eum discipuli
eius, dicentes: Edissere nobis parabo-
37 lam zizaniorum agri. * Qui respondens
ait illis: Qui seminat bonum semen, est
38 Filius hominis. * Ager autem, est mun-
dus. Bonum vero semen, hi sunt filij re-
gni. Zizania autem, filij sunt nequam.
39 * Inimicus autem, qui seminauit ea, est
diabolus. ‖ Messis vero, consummatio ‖ Apo.14.c.15
sæculi est. Messores autem, angeli sunt.

* Sicut

* Sicut ergo colliguntur zizania, & igni 40
comburuntur: sic erit in consummatio-
ne sæculi. * mittet filius hominis ange- 41
los suos, & colligent de regno eius om-
nia scandala, & eos, qui faciunt iniqui-
tatem: * & mittent eos in caminũ ignis. 42
‖ Sap.3.b.7 Dan.12.a.3
Ibi erit fletus, & stridor dentiũ. * ‖ Tunc 43
iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris
eorum. Qui habet aures audiendi, au-
diat. * Simile est regnum cælorum the- 44
sauro abscondito in agro: quem qui in-
uenit homo, abscondit, & præ gaudio il-
lius vadit, & vendit vniuersa quæ habet,
& emit agrum illum. * Iterum simile 45
est regnum cælorum homini negotiato-
ri, quærenti bonas margaritas. * Inuen- 46
ta autem vna pretiosa margarita, abijt,
& vendidit omnia quæ habuit, & emit
eam. * Iterum simile est regnum cælo- 47
rum sagenæ missæ in mare, & ex omni
genere piscium congreganti. * quam, cũ 48
impleta esset, educentes, & secus littus
sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos
autem foras miserunt. * Sic erit in con- 49
summatione sæculi: exibunt angeli, &
separabunt malos de medio iustorum,
* & mittent eos in caminum ignis: ibi 50
erit fletus, & stridor dentium. * Intel- 51
lexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. G
* Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in 52
regno cælorum, similis est homini patri-
familias, qui profert de thesauro suo no-
ua & vetera. * Et factum est, cum con- 53
summasset Iesus parabolas istas, transijt
inde. * Et veniens in patriam suam, do- 54
cebat eos in synagogis eorũ, ita vt mi-
rarentur, & dicerent: Vnde huic sapien-
‖ Mar.6.a.1 Luc.4.c.16 Ioan.6.c.42
tia hæc, & virtutes? * ‖ Nonne hic est fa- 55
bri filius? Nonne mater eius dicitur Ma-
ria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, &
Simon, & Iudas: * & sorores eius, nonne 56
omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic
omnia ista? * Et scandalizabantur in eo. 57
Iesus autem dixit eis: Non est propheta
sine honore nisi in patria sua, & in do-
mo sua. * Et non fecit ibi virtutes mul- 58
tas propter incredulitatem illorum.

CAP. XIIII.

‖ Mar.6.b.14 Luc.9.a.7
IN illo tempore audiuit Herodes te- 1
trarcha famam Iesu: * & ait pueris 2
suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse sur- A
rexit a mortuis, & ideo virtutes operan-
3 tur in eo. * ‖ Herodes enim tenuit Ioan- ‖ Mar.6.c.17 Luc.3.d.19
nem, & alligauit eum: & posuit in car-
cerem propter Herodiadem vxorem fra-
4 tris sui. * Dicebat enim illi Ioannes:
5 Non licet tibi habere eam. * Et volens
illum occidere, timuit populum: ‖ quia ‖ Inf.21.c.26
6 sicut prophetam eum habebant. * Die
autem natalis Herodis saltauit filia He-
rodiadis in medio, & placuit Herodi.
7 * Vnde cum iuramento pollicitus est ei
8 dare quodcũque postulasset ab eo. * At
illa præmonita a matre sua, Da mihi, in-
quit, hic in disco caput Ioannis Bapti-
9 stæ. * Et cõtristatus est rex: propter iu-
ramentum autem, & eos, qui pariter re-
10 cumbebant, iussit dari. * Misitq. & de-
11 collauit Ioannem in carcere. * Et alla-
tum est caput eius in disco, & datum est
12 puellæ, & attulit matri suæ. * Et acce-
B dentes discipuli eius, tulerunt corpus
eius, & sepelierunt illud: & venientes
13 nunciauerunt Iesu. * ‖ Quod cum audis- ‖ Luc.9.b.10 Mar.6.d.17 Ioan.6.b.9
set Iesus, secessit inde in nauicula, in lo-
cum desertum seorsum: & cum audis-
sent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de
14 ciuitatibus. * Et exiens vidit turbã mul-
tam, & misertus est eis, & curauit lan-
15 guidos eorum. * Vespere autem facto,
accesserunt ad eum discipuli eius, dicen-
tes: Desertus est locus, & hora iam præ-
terijt: dimitte turbas, vt euntes in castel-
16 la, emant sibi escas. * Iesus autem dixit
eis: Non habẽt necesse ire: date illis vos
17 manducare. * Respõderunt ei: Non ha-
bemus hic nisi quinque panes, & duos
18 pisces. * Qui ait eis: Afferte mihi illos
19 huc. * Et cum iussisset turbam discum-
bere super fœnũ, acceptis quinque pa-
nibus, & duobus piscibus, aspiciẽs in cæ-
lum benedixit, & fregit, & dedit disci-
20 pulis panes, discipuli autem turbis. * Et
C manducauerunt omnes, & saturati sunt.
Et tulerunt reliquias, duodecim cophi-
21 nos fragmentorum plenos. * Manducan-
tium autem fuit numerus, quinque mil-
lia virorum, exceptis mulieribus, & par-
22 uulis. * ‖ Et statim compulit Iesus disci- ‖ Mar.6.f.45 Ioan.6.b.9
pulos ascendere in nauiculam, & præ-
cedere eum trans fretum, donec dimit-
23 teret turbas. * Et dimissa turba, ‖ ascen- ‖ Ioan.6.b.15
dit in montem solus orare. Vespere au-
24 tem facto solus erat ibi. * nauicula autẽ
in medio mari iactabatur fluctibus: erat
25 enim contrarius ventus. * Quarta autem
vigilia

vigilia noctis, venit ad eos ambulans su-
per mare. * Et videntes eum super ma- 26
re ambulantem, turbati sunt, dicentes:
Quia phantasma est. Et præ timore cla-
mauerũt.* Statimq. Iesus locutus est eis, 27
dicens: Habete fiduciam: ego sum, noli-
te timere. * Respondens autem Petrus 28
dixit: Domine, si tu es, iube me ad te D
venire super aquas. * At ipse ait: veni. 29
Et descendens Petrus de nauicula, ambu-
labat super aquam vt veniret ad Iesum.
* Videns vero ventum validum, timuit: 30
& cum cœpisset mergi, clamauit dicens:
Domine, saluum me fac. * Et continuo 31
Iesus extendens manum, apprehendit eũ:
& ait illi: Modicæ fidei, quare dubita-
sti? * Et cum ascendissent in nauicu- 32
lam, cessauit ventus. * Qui autem in 33
nauicula erant, venerunt, & adoraue-
runt eum, dicentes: Vere filius Dei es.
‖Mar.6.g.53 * ‖Et cum transfretassent, venerunt in 34
terram Genesar. * Et cum cognouissent 35
eum viri loci illius, miserunt in vniuer-
sam regionem illam, & obtulerunt ei
omnes male habẽtes: * & rogabant eum 36
vt vel fimbriam vestimenti eius tange-
rent. Et quicumque tetigerunt, salui
facti sunt.

CAP. XV.

Mar. 7.a.1 TVnc accesserunt ad eum ab Ieroso- 1
lymis Scribæ, & Pharisæi, dicentes: A
* Quare discipuli tui transgrediũtur tra- 2
ditioné seniorum? non enim lauant ma-
nus suas cum panem manducant. * Ipse 3
autem respõdens ait illis: Quare & vos
transgredimini mandatum Dei propter
traditionem vestram? Nam Deus dixit:
‖Exo.20.c.12 * ‖Honora patrem, & matrem. &: ‖Qui 4
Deut.5.b.16 maledixerit patri, vel matri, morte mo-
Eph 6.a.2
Exo.21.c.16 riatur. * Vos autem dicitis: Quicumque 5
Leu.20.b.9 dixerit patri, vel matri, Munus quod-
Prou.20.c.20 cumque est ex me, tibi proderit: * & nõ 6
honorificabit patrem suum, aut matrem
suam: & irritum fecistis mandatum Dei
propter traditionem vestram. * Hypo- 7
crytæ, bene prophetauit de vobis Isaias,
‖Isa.29.d.13 dicens: * ‖Populus hic labijs me hono- 8
Mar.7.a.6 rat: cor autem eorum longe est a me. B
* Sine causa autem colunt me, docentes 9
doctrinas, & mandata hominum. * Et 10
conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audi-
te, & intelligite. * Non quod intrat in 11
os, coinquinat hominem: sed quod pro-
cedit ex ore, hoc coinquinat hominem.
12 * Tunc accedentes discipuli eius, dixerũt
ei: Scis quia Pharisæi audito verbo hoc,
13 scandalizati sunt? * At ille respondens
ait: ‖Omnis plantatio, quam non plan- ‖Ioan.15.a.2
tauit Pater meus cælestis, eradicabitur.
14 * Sinite illos: ‖cæci sunt, & duces cæco- ‖Luc.6.f.39
rum. cæcus autem si cæco ducatum præ- Mar.7.c.17
15 stet, ambo in foueam cadũt. * Respon-
dens autem Petrus dixit ei: Edissere no-
16 bis parabolam istam. * At ille dixit: Ad-
17 huc & vos sine intellectu estis? * Non
intelligitis quia omne, quod in os in-
trat, in ventrẽ vadit, & in secessum emit-
18 titur? * Quæ autem procedunt de ore,
de corde exeunt, & ea coinquinant ho-
19 minem: * de corde enim exeunt cogita-
tiones malæ, homicidia, adulteria, for-
C nicationes, furta, falsa testimonia, bla-
20 sphemiæ. * hæc sunt, quæ coinquinant
hominem. Non lotis autem manibus
manducare, non coinquinat hominem.
21 * Et egressus inde Iesus secessit in partes
22 Tyri, & Sidonis. * ‖Et ecce mulier Cha- ‖Mar.7.c.25
nanæa a finibus illis egressa clamauit, di-
cens ei: Miserere mei Domine fili Da-
uid: filia mea male a dæmonio vexatur.
23 * Qui non respondit ei verbum. Et ac-
cedentes discipuli eius rogabant eum di-
centes: Dimitte eam: quia clamat post
24 nos. * Ipse autem respondens ait: Non
sum missus nisi ‖ad oues, quæ perierunt ‖Sup.10.a.6
25 domus Israel. * At illa venit, & adora- Ioan.10.a.3
uit eum, dicens: Domine, adiuua me.
26 * Qui respondens ait: Non est bonum
sumere panem filiorum, & mittere ca-
27 nibus. * At illa dixit: Etiam Domine:
nam & catelli edunt de micis, quæ ca-
dunt de mensa dominorum suorum.
28 * Tunc respondens Iesus, ait illi: O mu-
lier, magna est fides tua: fiat tibi sicut
vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.
29 * Et cum transisset inde Iesus, venit secus
Mare Galilææ: & ascendens in montem,
30 sedebat ibi. * ‖Et accesserunt ad eum ‖Isa.35.b.5
D turbæ multæ, habentes secum mutos,
cæcos, claudos, debiles, & alios multos:
& proiecerũt eos ad pedes eius, & cura-
31 uit eos: * ita vt turbæ mirarentur viden-
tes mutos loquentes, claudos ambulan-
tes, cæcos videntes: & magnificabant
32 Deum Israel. * ‖Iesus autẽ, conuocatis di- ‖Mar.8.a.1
scipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia
triduo

triduo iam perseuerant mecum, & non
habent quod manducent: & dimittere
eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.
* Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo no- 33
bis in deserto panes tãtos, vt saturemus
turbam tantã? * Et ait illis Iesus: Quot 34
habetis panes? At illi dixerunt: Septẽ,
& paucos pisciculos. * Et præcepit tur- 35
bæ, vt discumberent super terram. * Et 36
accipiens septem panes, & pisces, &
gratias agens, fregit, & dedit discipu-
lis suis, & discipuli dederunt populo.
* Et comederũt omnes, & saturati sunt. 37
Et quod superfuit de fragmentis, tule-
runt septem sportas plenas. * Erant au- 38
tem qui manducauerunt, quattuor mil-
lia hominum, extra paruulos, & mu-
lieres. * Et, dimissa turba, ascendit in 39
nauiculam: & venit in fines Magedan.

CAP. XVI.

Mar. 8. b. 12 ET accesserunt ad eum Pharisæi, & 1
Luc. 12. g. 54 Sadducæi tentantes: & rogauerunt A
eum vt signum de cælo ostenderet eis.
* At ille respondens, ait illis: Facto ve- 2
spere dicitis: Serenum erit, rubicundũ
est enim cælum. * Et mane: Hodie tem- 3
pestas, rutilat enim triste cælum. * Fa- 4
ciem ergo cæli dijudicare nostis: signa
autem temporum non potestis scire?
‖Sup. 12. g. 39 ‖Generatio mala & adultera signũ quæ-
‖Ionæ 2 rit: & signum non dabitur ei, ‖ nisi si-
gnum Ionæ prophetæ. Et relictis il-
lis, abijt. * Et cum venissent discipuli 5
eius trans fretum, obliti sunt panes ac-
‖Mar. 8. b. 14 cipere. * Qui dixit illis: ‖Intuemini, & 6
Luc. 12. a. 1 cauete a fermento Pharisæorum, &
Sadducæorum. * At illi cogitabant in- 7
tra se dicentes: Quia panes non accepi-
mus. * Sciens autem Iesus, dixit: Quid 8
cogitatis intra vos modicæ fidei, quia
panes non habetis? * Nondum intelli- 9
‖Sup. 14. c. 17 gitis, neque recordamini ‖ quinque pa- B
Ioan. 6. b. 9 num in quinque millia hominum, &
‖Sup. 15. d. 34 quot cophinos sumpsistis? * neque ‖ se- 10
ptem panum in quattuor millia homi-
num, & quot sportas sumpsistis? * Qua- 11
re non intelligitis, quia non de pane
dixi vobis: Cauete a fermento Phari-
sæorum, & Sadducæorum? * Tunc in- 12
tellexerunt quia non dixerit cauendum
a fermento panum, sed a doctrina Pha-
‖Mar. 8. c. 27 risæorum, & Sadducæorum. * ‖Venit 13
Luc. 9. c. 18
autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi:
& interrogabat discipulos suos, dicens:
Quem dicunt homines esse Filium ho-
14 minis? * At illi dixerunt: Alij Ioannem
Baptistam, alij autem Eliam, alij vero
15 Ieremiam, aut vnum ex prophetis. * Di-
C cit illis Iesus: Vos autem quem me esse
16 dicitis? * Respondens Simon Petrus di-
xit: ‖ Tu es Christus, filius Dei viui. ‖Ioan. 6. g. 69
17 * Respondẽs autem Iesus, dixit ei: Bea-
tus es Simon Bar Iona: quia caro, &
sanguis non reuelauit tibi, sed Pater
18 meus, qui in cælis est. * ‖ Et ego dico ‖Ioan. 1. f. 42
tibi, quia tu es Petrus, & super hanc pe-
tram ædificabo ecclesiam meam, & por-
tæ inferi non præualebunt aduersus eã.
19 * ‖Et tibi dabo claues regni cælorum. ‖Isai. 22. g. 22
Et quodcumque ligaueris super terram, Ioan. 20. e. 23
erit ligatum & in cælis: & quodcũque
solueris super terram, erit solutum &
20 in cælis. * Tunc præcepit discipulis suis
vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus
21 Christus. * Exinde cœpit Iesus ostende-
re discipulis suis, quia oporteret eum
ire Ierosolymã, & multa pati a senio-
ribus, & Scribis, & principibus sacer-
dotum, & occidi, & tertia die resurge-
22 re. * Et assumens eum Petrus, cœpit in-
D crepare illum dicens: Absit a te, Domi-
23 ne: non erit tibi hoc. * Qui conuersus,
dixit Petro: ‖Vade post me satana, scan- ‖Mar. 8. d. 33
dalum es mihi: quia non sapis ea, quæ
24 Dei sunt, sed ea, quæ hominum. * Tunc
Iesus dixit discipulis suis: ‖ Si quis vult ‖Sup. 10. d. 38
post me venire, abneget semetipsum, Luc. 9. g. 23.
& tollat crucem suam, & sequatur me. & 14. f. 27. & 17. g. 33
25 * ‖Qui enim voluerit animam suam sal- ‖Io. 12. d. 25
uam facere, perdet eam. qui autẽ per-
diderit animam suam propter me, in-
26 ueniet eam. * Quid enim prodest ho-
mini, si mundum vniuersum lucretur,
animæ vero suæ detrimentum patiatur?
Aut quam dabit homo commutationẽ
27 pro anima sua? * Filius enim hominis
venturus est in gloria Patris sui cum
angelis suis: ‖ & tunc reddet vnicuique ‖Act. 17. g. 31
28 secundum opera eius. * Amen dico vo- Rom. 2. a. 6
bis, ‖sunt quidam de hic stantibus, qui ‖Mar. 9. a. 1
non gustabunt mortem, donec videant Luc. 9. c. 27
Filium hominis veniẽtẽ in regno suo.

CAP. XVII.

1 ET post dies sex assumpsit Iesus Pe- Mar. 9. a. 1
A trum, & Iacobum, & Ioannem fra- Luc. 9. d. 28
trem

trem eius, & ducit illos in montem ex-
celsum seorsum: * & transfiguratus est 2
ante eos. Et resplenduit facies eius si-
cut sol: vestimenta autẽ eius facta sunt
alba sicut nix. * Et ecce apparuerunt il- 3
lis Moyses, & Elias cum eo loquentes.
* Respondens autem Petrus, dixit ad Ie- 4
sum: Domine, bonum est nos hic esse:
si vis, faciamus hic tria tabernacula, ti-
bi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.
* Adhuc eo loquente, ecce nubes luci- 5
‖ 2.Pet.1.d.17 da obumbrauit eos. ‖ Et ecce vox de
Sup.3.d.17 nube, dicens: Hic est Filius meus dile-
ctus, in quo mihi bene complacui: ip-
sum audite. * Et audientes discipuli ce- 6
ciderunt in faciem suam, & timuerunt
valde. * Et accessit Iesus, & tetigit eos: 7
dixitq. eis: Surgite, & nolite timere.
* Leuantes autem oculos suos, neminẽ 8
viderunt, nisi solum Iesum. * Et descen- 9
dentibus illis de monte, præcepit eis Ie- B
sus, dicens: Nemini dixeritis visionem,
donec Filius hominis a mortuis resur-
gat. * Et interrogauerunt eum discipu- 10
‖ Mat.9.b.11 li, dicentes: ‖ Quid ergo Scribæ dicunt
Mal.4.b.5 quòd Eliam oporteat primum venire?
* At ille respondens, ait eis: Elias qui- 11
dem venturus est, & restituet omnia.
‖ Sup.11.b.14 * dico autem vobis, ‖ quia Elias iam ve- 12
‖ Sup.14.a.9 nit, & non cognouerunt eum, ‖ sed fe-
cerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic
& Filius hominis passurus est ab eis.
* Tunc intellexerunt discipuli, quia de 13
‖ Mat.9.c.17 Ioanne Baptista dixisset eis. * ‖ Et cum 14
Luc.9.e.38 venisset ad turbam, accessit ad eum ho-
mo genibus prouolutus ante eum, di-
cens: Domine, miserere filio meo, quia
lunaticus est, & male patitur: nam sæpe
cadit in ignem, & crebro in aquã. * & 15
obtuli eum discipulis tuis, & non po-
tuerunt curare eum. * Respondens autẽ 16
Iesus, ait: O generatio incredula, & per-
uersa, quousque ero vobiscum? vsque-
quo patiar vos? Afferte huc illũ ad me.
* Et increpauit illum Iesus, & exijt ab 17
eo dæmonium, & curatus est puer ex il- C
la hora. * Tunc accesserunt discipuli ad 18
Iesum secreto, & dixerunt: Quare nos
non potuimus eijcere illum? * Dixit il- 19
lis Iesus: Propter incredulitatem vestrã.
‖ Luc.17.b.6 ‖ Amen quippe dico vobis, si habueri-
tis fidem, sicut granum sinapis, dicetis
monti huic, Transi hinc illuc, & transi-
bit, & nihil impossibile erit vobis.

20 * Hoc autem genus non eijcitur nisi per
21 orationem, & ieiunium. * Conuersanti-
bus autem eis in Galilæa, dixit illis Ie-
sus: ‖ Filius hominis tradendus est in ‖ Mar.9.e.31 Luc.9.e.44 Inf.20.c.18
22 manus hominum: * & occident eum, &
tertia die resurget. Et contristati sunt
23 vehementer. * Et cum venissent Caphar-
D naũ, accesserunt qui didrachma accipie-
bant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magi-
24 ster vester non soluit didrachma? * Ait:
Etiam. Et cum intrasset in domũ, præ-
uenit eum Iesus, dicens: Quid tibi vi-
detur Simon? Reges terræ a quibus ac-
cipiunt tributum vel censum? a filijs
25 suis, an ab alienis? * Et ille dixit: Ab a-
lienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt
26 filij. * Vt autem non scandalizemus eos,
vade ad mare, & mitte hamum: & eum
piscem, qui primus ascenderit, tolle:
& aperto ore eius, inuenies staterem:
illum sumens, da eis pro me, & te.

CAP. XVIII.

1 IN illa hora accesserunt discipuli ad Mar.9.e.34
A Iesum, dicentes: Quis putas, maior Luc.9.f.46 Inf.19.b.14
2 est in regno cælorum? * Et aduocans Ie- 1.Cor.14.d.20
sus paruulum, statuit eum in medio eo-
3 rum, * & dixit: Amen dico vobis, nisi
cõuersi fueritis, & efficiamini sicut par-
uuli, non intrabitis in regnum cælorũ.
4 * Quicumque ergo humiliauerit se sicut
paruulus iste, hic est maior in regno
5 cælorũ. * Et qui susceperit vnũ paruu-
lum talem in nomine meo, me suscipit.
6 * ‖ qui autem scandalizauerit vnum de ‖ Mar.9.f.42 Luc.17.a.2
pusillis istis, qui in me credunt, expe-
dit ei vt suspendatur mola asinaria in
collo eius, & demergatur in profundũ
7 maris. * Væ mundo a scandalis. Neces-
se est enim vt veniant scandala: ve-
rumtamen væ homini illi, per quem
8 scandalum venit. * ‖ Si autẽ manus tua, ‖ Sup.5.e.30 Mar.9.g.43
vel pes tuus scandalizat te: abscide eũ,
& proijce abs te: bonum tibi est ad vi-
tam ingredi debilem, vel claudũ, quàm
duas manus, vel duos pedes habentem
9 mitti in ignem æternum. * Et si oculus
B tuus scandalizat te, erue eum, & proij-
ce abs te: bonum tibi est cum vno ocu-
lo in vitam intrare, quàm duos ocu-
los habentem mitti in gehennam ignis.
10 * Videte ne contemnatis vnum ex his
pusillis: dico enim vobis, ‖ quia angeli ‖ Psal.33.a.8
corum

eorum in cælis semper vident faciem
Luc.19.b.10 Luc.15.a.4 patris mei, qui in cælis est. * Venit e- 11
nim filius hominis saluare quod perie-
rat. * Quid vobis videtur? si fuerint a- 12
licui centum oues, & errauerit vna ex
eis: nonne relinquit nonagintanouem
in montibus, & vadit quærere eam, quæ
errauit? * & si contigerit vt inueniat eã: 13
amen dico vobis, quia gaudet super eã
magis quàm super nonagintanouem,
quæ non errauerunt. * Sic non est volũ- 14
tas ante Patrem vestrũ, qui in cælis est,
Luc. 17. a.3 Leuit.19.d.17 Eccl.19.b.13 Iac.5.d.19 vt pereat vnus de pusillis istis. * Si au- 15
tem peccauerit in te frater tuus, vade,
& corripe eum inter te, & ipsum solũ.
si te audierit, lucratus eris fratrem tuũ.
* si autem te non audierit, adhibe tecũ 16
Deu.19.b.15 2.Cor.13.a.1 Heb.10.e.28 Ioan.8.c.17 adhuc vnum, vel duos, vt in ore duo- C
rum, vel trium testium stet omne ver-
bum. * Quòd si non audierit eos: dic 17
ecclesiæ. si autem ecclesiam non audie-
rit: sit tibi sicut ethnicus, & publi-
2.Thess.3.d.14 1.Cor.5.b.9 Ioan.20.c.23 canus. * Amen dico vobis, quæ- 18
cumque alligaueritis super terrã, erunt
ligata & in cælo: & quæcumque solue-
ritis super terram, erunt soluta & in cæ-
lo. * Iterum dico vobis, quia si duo ex 19
vobis consenserint super terram, de om-
ni re quamcumque petierint, fiet illis a
patre meo, qui in cælis est. * Vbi enim 20
sunt duo, vel tres congregati in nomi-
ne meo, ibi sum in medio eorũ. * Tunc 21
Luc. 17. a. 4 accedens Petrus ad eum, dixit: Domi-
ne quoties peccabit in me frater meus,
& dimittam ei? vsque septies? * Dicit il- 22
li Iesus: Nõ dico tibi vsque septies: sed
vsque septuagies septies. * Ideo assimila- 23
tum est regnũ cælorũ homini regi, qui
voluit rationẽ ponere cũ seruis suis. * Et 24
cum cœpisset rationẽ ponere, oblatus est
ei vnus, qui debebat ei decẽ millia talẽta.
* Cũ autem non haberet vnde redderet, 25
iussit eũ dominus eius venũdari, & vxo-
rẽ eius, & filios, & omnia, quæ habebat,
& reddi. * Procidens autẽ seruus ille, ora- 26
bat eum, dicens: Patientiã habe in me, & D
omnia reddam tibi. * Misertus autem 27
dominus serui illius, dimisit eum, & de-
bitum dimisit ei. * Egressus autem ser- 28
uus ille inuenit vnum de conseruis suis,
qui debebat ei centum denarios: & te-
nens suffocabat eũ, dicens: Redde quod
debes. * Et procidens conseruus eius, 29
rogabat eum, dicens: Patientiam habe
30 in me, & omnia reddam tibi. * Ille au-
tem noluit: sed abijt, & misit eum in
31 carcerem donec redderet debitum. * Vi-
dentes autem conserui eius quæ fiebant,
contristati sunt valde: & venerunt, &
narrauerunt domino suo omnia, quæ
32 facta fuerant. * Tunc vocauit illum do-
minus suus: & ait illi: Serue nequam,
omne debitum dimisi tibi quoniã ro-
33 gasti me: * nõne ergo oportuit & te mi-
sereri cõserui tui, sicut & ego tui miser-
34 tus sum? * Et iratus dominus eius tradi-
dit eũ tortoribus, quoadusque redderet
35 vniuersum debitum. * Sic & Pater meus
cælestis faciet vobis, si non remiseritis
vnusquisque fratri suo de cordibus
vestris.

CAP. XIX.

1 ET factum est, cum consummasset Ie-
A sus sermones istos, migrauit a Gali-
læa, & venit in fines Iudææ trans Iorda- Mar.10.a.1
2 nem, * & secutæ sunt eũ turbæ multæ, &
3 curauit eos ibi. * Et accesserunt ad eũ Mar.10.a.2
Pharisæi tentantes eũ, & dicentes: Si li-
cet homini dimittere vxorẽ suam, qua-
4 cumque ex causa? * Qui respondens, ait
eis: Nõ legistis, quia qui fecit hominẽ Gen.1.d.27
ab initio, masculũ, & feminam fecit eos?
5 & dixit: * Propter hoc dimittet homo Gen.2.d.24 Ephes.5.g.31 1.Cor.6.d.16
patrẽ, & matrẽ, & adhærebit vxori suæ,
6 & erunt duo in carne vna. * itaque iam
non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo
7 Deus coniunxit, homo nõ separet. * Di-
cunt illi: Quid ergo Moyses mandauit Deut.24.a.1
8 dare libellum repudij, & dimittere? * Ait
B illis: Quoniã Moyses ad duritiã cordis
vestri permisit vobis dimittere vxores
9 vestras: ab initio autẽ non fuit sic. * Di- Sup.5.e.32 Mar.10.b.11 Luc.16.d.18 1.Cor.7.b.11
co autem vobis, quia quicumque dimi-
serit vxorẽ suam, nisi ob fornicationem,
& aliam duxerit, mœchatur: & qui di-
10 missam duxerit, mœchatur. * Dicũt ei di-
scipuli eius: Si ita est causa hominis cũ
11 vxore, nõ expedit nubere. * Qui dixit il-
lis: Non omnes capiunt verbũ istud, sed
12 quibus datum est. * Sunt enim eunuchi,
qui de matris vtero sic nati sunt: & sũt
eunuchi, qui facti sunt ab hominibus:
& sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt
propter regnum cælorum. Qui potest
13 capere capiat. * Tunc oblati sunt ei par- Mar.10.b.13 Luc.18.c.15
uuli, vt manus eis imponeret, & oraret.

Discipuli autem increpabant eos.* Iesus 14
‖Sup. 18. a.3 vero ait eis:‖ Sinite paruulos, & nolite
eos prohibere ad me venire: talium est
enim regnum cælorum.* Et cum impo- 15
‖Mar.10.b.17 Luc.18.d.15 suisset eis manus, abijt inde. *‖ Et ecce 16
vnus accedens, ait illi: Magister bone,
quid boni faciam vt habeam vitã æter-
nam?* Qui dixit ei: Quid me interro- 17
gas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si
autem vis ad vitam ingredi, serua man-
data.* Dicit illi: Quæ? Iesus autem di- 18
‖Exo.20.c.13 xit:‖ Non homicidiũ facies: Non adul- C
terabis: Non facies furtũ: Non falsum
testimonium dices:* Honora patrem 19
tuum, & matrem tuam, & diliges pro-
ximum tuum sicut teipsum.* Dicit illi 20
adolescens: Omnia hæc custodiui a iu-
uentute mea, quid adhuc mihi deest?
* Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, va- 21
de, vende quæ habes, & da pauperibus,
& habebis thesaurum in cælo: & veni,
sequere me.* Cum audisset autẽ ado- 22
lescens verbum, abijt tristis: erat enim
habens multas possessiones.* Iesus autẽ 23
dixit discipulis suis: Amen dico vobis,
quia diues difficile intrabit in regnum
cælorum.* Et iterum dico vobis: Faci- 24
lius est camelum per foramen acus tran-
sire, quàm diuitem intrare in regnum
cælorum. *Auditis autem his, discipuli 25
mirabantur valde, dicentes: Quis ergo D
poterit saluus esse?* Aspiciens autẽ Ie- 26
sus, dixit illis: Apud homines hoc im-
possibile est: apud Deum autem omnia
possibilia sunt.* Tunc respondens Pe- 27
trus, dixit ei: Ecce nos reliquimus om-
nia, & secuti sumus te: quid ergo erit
nobis?* Iesus autem dixit illis: Amen 28
dico vobis, quòd vos, qui secuti estis
me, in regeneratione cum sederit filius
hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis
& vos super sedes duodecim, iudicãtes
duodecim tribus Israel.* Et omnis, qui 29
reliquerit domum, vel fratres, aut soro-
res, aut patrem, aut matrem, aut vxorẽ,
aut filios, aut agros propter nomen
meum, centuplum accipiet, & vitam
‖Inf.20.b.16 Mar.10.d.31 Luc.13.f.30 & 18.c æternam possidebit.*‖ Multi autẽ erunt 30
primi nouissimi, & nouissimi primi.

CAP. XX.

Simile est regnum cælorum homini 1
patrisfamilias, qui exijt primo mane A
conducere operarios in vineam suam.
2 * Conuentione autem facta cum opera-
rijs ex denario diurno, misit eos in vi-
3 neam suam.* Et egressus circa horam
tertiam, vidit alios stantes in foro otio-
4 sos,* & dixit illis: Ite & vos in vineam
meam, & quod iustum fuerit dabo vo-
5 bis.* Illi autem abierunt. Iterum autẽ
exijt circa sextam, & nonam horam: &
6 fecit similiter.* Circa vndecimam vero
exijt, & inuenit alios stantes, & dicit il-
7 lis: Quid hic statis tota die otiosi?* Di-
cunt ei: Quia nemo nos conduxit. Di-
8 cit illis: Ite & vos in vineam meã.* Cũ
sero autem factum esset, dicit dominus
vineæ procuratori suo: Voca operarios,
& redde illis mercedem incipiens a no-
9 uissimis vsque ad primos.* Cum venis-
B sent ergo qui circa vndecimam horam
venerant, acceperunt singulos denarios.
10 * Venientes autẽ & primi, arbitrati sunt
quòd plus essent accepturi: acceperunt
11 autem & ipsi singulos denarios.* Et ac-
cipientes murmurabant aduersus patrẽ-
12 familias, * dicentes: Hi nouissimi vna
hora fecerunt, & pares illos nobis feci-
sti, qui portauimus pondus diei, & æ-
13 stus.* At ille respondens vni eorũ, di-
xit: Amice non facio tibi iniuriam: nõ-
14 ne ex denario conuenisti mecum?* Tol-
le quod tuum est, & vade: volo autem
& huic nouissimo dare sicut & tibi.
15 * Aut non licet mihi quod volo, facere?
an oculus tuus nequã est, quia ego bo-
16 nus sum?*‖ Sic erunt nouissimi primi, ‖Sup.19.d.30
& primi nouissimi. multi enim sunt vo- Mar.10.d.31
17 cati, pauci vero electi.*‖ Et ascendens Luc.13.f.31
Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim Mar.10.d.31
18 discipulos secreto, & ait illis:* Ecce ascẽ- Luc.18.e.31
dimus Ierosolymam, & filius hominis
tradetur principibus sacerdotũ, & Scri-
19 bis, & condemnabunt eum morte,* &
C tradent eum Gentibus ad illudendũ, &
flagellandum, & crucifigendum, & tertia
20 die resurget.*‖ Tunc accessit ad eũ ma- ‖Mar.10.e.35
ter filiorũ Zebedæi cum filijs suis, ado-
21 rans & petens aliquid ab eo.* Qui di-
xit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt sedeant
hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuã,
22 & vnus ad sinistram in regno tuo.* Re-
spondens autem Iesus, dixit: Nescitis
quid petatis. Potestis bibere calicem,
quem ego bibiturus sum? Dicunt ei:
23 Possumus.* Ait illis: Calicem quidem
meum

meum bibetis: sedere autem ad dexterā
meam vel sinistram non est meum dare
vobis, sed quibus paratum est a Patre
‖ Mar.10.g.41 meo. * ‖ Et audientes decem, indignati 24
‖ Luc.22.c.25 sunt de duobus fratribus. * ‖ Iesus autem 25
vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia prin-
cipes gentium dominantur eorum: &
qui maiores sunt, potestatem exercent
in eos. * Non ita erit inter vos: sed qui- 26
cumque voluerit inter vos maior fieri, D
sit vester minister: * & qui voluerit in- 27
ter vos primus esse, erit vester seruus.
‖ Phil.2.a.7 * ‖ sicut filius hominis non venit mini- 28
strari, sed ministrare, & dare animam
‖ Mar.10.g.46 Luc.18.f.35 suam, redemptionem pro multis. * ‖ Et 29
egredientibus illis ab Iericho, secuta est
eum turba multa, * & ecce duo cæci se- 30
dentes secus viam, audierunt, quia Iesus
transiret: & clamauerunt, dicentes: Do-
mine miserere nostri, fili Dauid. * Tur- 31
ba autem increpabat eos vt tacerent.
At illi magis clamabant, dicentes: Do-
mine, miserere nostri, fili Dauid. * Et 32
stetit Iesus, & vocauit eos, & ait: Quid
vultis vt faciam vobis? * Dicūt illi: Do- 33
mine, vt aperiantur oculi nostri. * Mi- 34
sertus autem eorum Iesus, tetigit ocu-
los eorum. Et confestim viderunt, &
secuti sunt eum.

CAP. XXI.

Mar.11.a.1 Luc.19.e.20 ET cum appropinquassent Ierosoly- 1
mis, & venissent Bethphage ad Mō- A
tem oliueti: tunc Iesus misit duos disci-
pulos, * dicens eis: Ite in castellū, quod 2
contra vos est, & statim inuenietis asinā
alligatam, & pullum cum ea: soluite,
& adducite mihi: * & siquis vobis ali- 3
quid dixerit, dicite quia Dominus his
opus habet: & confestim dimittet eos.
* Hoc autem totum factum est, vt adim- 4
pleretur quod dictum est per Prophetā
‖ Isa.62.d.11 Zach.9.b.9 Ioan.12.b.15 dicentem: * ‖ Dicite filiæ Sion: Ecce rex 5
tuus venit tibi mansuetus, sedens super
asinam, & pullum filium subiugalis.
* Euntes autem discipuli fecerunt sicut 6
præcepit illis Iesus. * Et adduxerunt asi- 7
nam, & pullum: & imposuerunt super
eos vestimenta sua, & eum desuper se-
dere fecerunt. * Plurima autem turba 8
strauerunt vestimenta sua in via: alij
autem cædebant ramos de arboribus, &
sternebant in via: * turbæ autem, quæ 9
præcedebant, & quæ sequebantur, cla-
mabant, dicentes: ‖ Hosanna filio Dauid: ‖ Ps.117.d.26 Mar.11.b.9 Luc.19.g.38
benedictus, qui venit in nomine Domi-
10 ni: hosanna in altissimis. * Et cū intras-
B set Ierosolymam, commota est vniuersa
11 ciuitas, dicēs: Quis est hic? * Populi au-
tem dicebant: Hic est Iesus propheta a
12 Nazareth Galilææ. * ‖ Et intrauit Iesus ‖ Ioan.2.c.14
in templum Dei, & eijciebat omnes
vendentes, & ementes in templo, &
mensas numulariorum, & cathedras vē-
13 dētium columbas euertit: * & dicit eis:
Scriptum est: ‖ Domus mea domus ora- ‖ Deu.14.c.25
tionis vocabitur: vos autem fecistis illā Isai.56.c.7 Ierem.7.b.11
14 speluncam latronum. * Et accesserūt ad
eum cæci, & claudi in templo: & sana-
15 uit eos. * Videntes autem principes sa-
cerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ
fecit, & pueros clamantes in templo,
& dicentes: Hosanna filio Dauid: in-
16 dignati sunt, * & dixerūt ei: Audis quid
isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vti-
que. numquam legistis: ‖ Quia ex ore ‖ Psal.8.b.3
infantium, & lactentium perfecisti lau-
17 dem? * Et relictis illis, abijt foras extra
Ciuitatem in Bethaniam: ibiq. mansit.
18 * Mane autem reuertens in Ciuitatem,
19 esurijt. * ‖ Et videns fici arborem vnam ‖ Mar.11.b.13
secus viam, venit ad eam: & nihil inue-
nit in ea nisi folia tantum, & ait illi:
Numquā ex te fructus nascatur in sem-
piternum: Et arefacta est continuo fi-
20 culnea. * ‖ Et videntes discipuli, mirati ‖ Mar.11.c.20
sunt, dicētes: Quomodo continuo aruit?
21 * Respondens autem Iesus, ait eis: Amen
dico vobis, si habueritis fidem, & non
hæsitaueritis, non solum de ficulnea fa-
cietis, sed & si monti huic dixeritis, Tol-
22 le, & iacta te in mare, fiet. * ‖ Et omnia ‖ Sup.7.a.7
quæcumque petieritis in oratione cre- 1.Io.3.d.22
23 dentes, accipietis. * Et cum venisset in
templum, accesserunt ad eum docentē,
principes sacerdotum, & seniores popu-
li, dicentes: ‖ In qua potestate hæc facis? ‖ Mar.11.d.24 Luc.20.a.2
24 Et quis tibi dedit hanc potestatē? * Re-
spondēs Iesus dixit eis: Interrogabo vos
& ego vnum sermonem: quem si dixe-
ritis mihi, & ego vobis dicam in qua
25 potestate hæc facio. * Baptismus Ioan-
C nis vnde erat? e cælo, an ex homini-
bus? At illi cogitabant inter se, dicen-
26 tes: * Si dixerimus, e cælo, dicet nobis:
Quare ergo non credidistis illi? Si au-
tem dixerimus, ex hominibus, timemus

‖ Sup.14.a.5 turbam: ‖ omnes enim habebant Ioanné
ficut prophetam.* Et respōdentes Iesu, 27
dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse:
Nec ego dico vobis in qua potestate
hæc facio.* Quid autem vobis videtur? 28
Homo quidam habebat duos filios, &
accedens ad primum, dixit: Fili, vade
hodie, operare in vinea mea.* Ille au- 29
tem respondens, ait: Nolo. Postea auté,
pœnitentia motus, abijt.* Accedens au- 30
tem ad alterum, dixit similiter. At ille
respondens, ait: Eo, domine, & non iuit.
* quis ex duobus fecit voluntatem pa- 31
tris? Dicūt ei: Primus. Dicit illis Iesus:
Amen dico vobis, quia publicani, &
meretrices præcedent vos in regnum
Dei.* Venit enim ad vos Ioannes in via 32
iustitiæ, & non credidistis ei. publicani
autem, & meretrices crediderunt ei: vos
autem videntes nec pœnitētiam habui-
stis postea, vt crederetis ei.* Aliam pa- 33
‖ Mar.12.a.1 rabolam audite: ‖ Homo erat paterfami- D
Luc.20.b.9 lias, qui plantauit vineam, & sepem cir-
Isai.5.a.b cumdedit ei, & fodit in ea torcular, &
Ier.2.d.21 ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, & peregre profectus est.* Cum auté 34
tempus fructuum appropinquasset, misit
seruos suos ad agricolas, vt acciperent
fructus eius.* Et agricolæ, apprehensis 35
seruis eius, alium ceciderunt, alium oc-
ciderunt, alium vero lapidauerūt.* Ite- 36
rum misit alios seruos plures prioribus,
& fecerunt illis similiter.* Nouissime 37
autem misit ad eos filium suum, dicens:
Verebuntur filium meū.* Agricolæ au- 38
tem videntes filium, dixerunt intra se:
‖ Inf.26.a.3. ‖ Hic est heres, venite, occidamus eum,
& 27.a.2 & habebimus hereditatem eius.* Et ap- 39
Ioan.12.g.53 prehensum eum eiecerunt extra vineā,
& occiderunt.* Cum ergo venerit do- 40
minus vineæ, quid faciet agricolis illis?
* Aiunt illi: Malos male perdet: & vi- 41
neam suam locabit alijs agricolis, qui
reddant ei fructū temporibus suis.* Di- 42
cit illis Iesus: Numquam legistis in Scri-
‖ Psal.117.d.22 pturis: ‖ Lapidem, quem reprobauerunt
Act.4.b.11 ædificantes, hic factus est in caput angu-
Rom.9.g.33 li? A Domino factum est istud, & est
1.Pet.2.a.7 mirabile in oculis nostris: * ideo dico 43
vobis, quia auferetur a vobis regnum
Dei, & dabitur genti facienti fructus e-
ius.* Et qui ceciderit super lapidem 44
istum, confringetur: super quem vero
ceciderit, conteret eum.* Et cum au- 45
dissent principes sacerdotum, & Phari-
sæi parabolas eius, cognouerunt quòd
46 de ipsis diceret.* Et quærentes eum te-
nere, timuerunt turbas: quoniam sicut
prophetam eum habebant.

CAP. XXII.

1 ET respondens Iesus, dixit iterum in ‖ Luc.14.d.16
2 parabolis eis, dicens: * Simile factū Apoc.19.b.9
A est regnum cælorum homini regi, qui
3 fecit nuptias filio suo.* Et misit seruos
suos vocare inuitatos ad nuptias, &
4 nolebāt venire.* Iterum misit alios ser-
uos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce pran-
dium meum paraui, tauri mei, & altilia
occisa sunt, & omnia parata: venite ad
5 nuptias.* Illi autem neglexerunt: &
abierunt, alius in villam suam, alius ve-
6 ro ad negotiationem suam: * reliqui ve-
ro tenuerunt seruos eius, & contumelijs
7 affectos occiderunt.* Rex autem cum
audisset, iratus est: & missis exercitibus
suis, perdidit homicidas illos, & ciui-
8 tatem illorum succendit.* Tunc ait ser-
uis suis: Nuptiæ quidé paratæ sunt, sed
qui inuitati erant, non fuerunt digni.
9 * ite ergo ad exitus viarum, & quoscū-
10 que inueneritis, vocate ad nuptias.* Et
B egressi serui eius in vias, congregauerūt
omnes, quos inuenerunt, malos & bo-
nos: & impletæ sunt nuptiæ discumbē-
11 tium.* Intrauit autem rex vt videret
discumbentes, & vidit ibi hominem nō
12 vestitum veste nuptiali.* Et ait illi:
Amice, quomodo huc intrasti non ha-
bens vestem nuptialem? At ille obmu-
13 tuit.* Tunc dixit rex ministris: ‖ Liga- ‖ Sup.8.b.12
tis manibus, & pedibus eius, mittite & 13.f.42
eum in tenebras exteriores: ibi erit fle- Inf.25.c.30
14 tus, & stridor dentium.* Multi enim
15 sunt vocati, pauci vero electi.* ‖ Tunc ‖ Mar.12.b.13
abeuntes Pharisæi, consilium inierunt vt Luc.20.d.20
16 caperent eum in sermone.* Et mittunt
ei discipulos suos cū Herodianis dicen-
tes: Magister, scimus quia verax es, &
viam Dei in veritate doces, & nō est ti-
bi cura de aliquo: nō enim respicis per-
17 sonam hominum: * dic ergo nobis quid
tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an
18 non? * Cognita autem Iesus nequitia
eorū, ait: Quid me tentatis hypocritæ?
19 * ostēdite mihi numisma census. At illi
20 obtulerunt ei denarium.* Et ait illis Ie-
sus:

fus: Cuius est imago hæc, & superscri-
ptio? * Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait il- 21
‖Rom.13.c.7 lis: ‖Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæ-
sari: & quæ sunt Dei, Deo.* Et audien- 22
tes mirati sunt, & relicto eo abierunt. C
* In illo die accesserunt ad eum Saddu- 23
cæi, qui dicunt non esse resurrectioné:
& interrogauerunt eum, * dicentes: Ma- 24
‖Mar.12.b.19 Luc.20.d.28 gister, Moyses dixit: ‖Si quis mortuus
Act.23.b.6 fuerit non habens filium, vt ducat fra-
Deut.25.b.6 ter eius vxorem illius, & suscitet semen
fratri suo. * Erant autem apud nos se- 25
ptem fratres: & primus, vxore ducta,
defunctus est: & non habens semen, re-
liquit vxorem suam fratri suo.* Simili- 26
ter secundus, & tertius vsque ad septi-
mum. * Nouissime autem omnium & 27
mulier defuncta est.* In resurrectione 28
ergo cuius erit de septem vxor? omnes
enim habuerunt eam. * Respondens au- 29
té Iesus, ait illis: Erratis nescientes Scri-
pturas, neque virtutem Dei. * In resur- 30
rectione enim neque nubent, neque nu-
bentur: sed erút sicut angeli Dei in cæ-
lo.* De resurrectione autem mortuorú 31
non legistis quod dictum est a Deo di-
‖Exod.3.b.6 cente vobis: * ‖Ego sum Deus Abrahá, 32
& Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est D
Deus mortuorum, sed viuentium. * Et 33
audientes turbæ, mirabantur in doctri-
‖Mar.12.c.28 na eius.* ‖Pharisæi auté audientes quòd 34
Luc.10.c.27 silentium imposuisset Sadducæis, conue-
nerunt in vnum: * & interrogauit eum 35
vnus ex eis legis doctor, tentans eum:
* Magister, quod est mandatum magnú 36
‖Deut.6.a.5 in Lege? * Ait illi Iesus: ‖Diliges Domi- 37
num Deum tuum ex toto corde tuo, &
in tota anima tua, & in tota mente tua.
* Hoc est maximum, & primum man- 38
datum. * Secúdum auté simile est huic: 39
‖Leu.19.d.18 ‖Diliges proximum tuum, sicut teip-
Mar.12.d.31 Luc.20.d.41 sum. * In his duobus mandatis vniuer- 40
sa lex pendet, & prophetæ.* Congrega- 41
tis autem Pharisæis, interrogauit eos Ie-
sus, * dicens: Quid vobis videtur de 42
Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Da-
uid. * Ait illis: Quomodo ergo Dauid 43
in spiritu vocat eum Dominum, dicés:
‖Psal.109.a.1 * ‖Dixit Dominus Domino meo: sede 44
a dextris meis, donec ponam inimicos
tuos scabellum pedum tuorum? * Si er- 45
go Dauid vocat eum Dominum, quo-
modo filius eius est? * & nemo poterat 46
ei respondere verbum: neque ausus fuit
quisquam ex illa die eum amplius in-
terrogare.

CAP. XXIII.

1 TVnc Iesus locutus est ad turbas, &
2 ad discipulos suos, * dicens: Super
A cathedram Moysi sederunt ‖ Scribæ, & ‖2.Esd.8.a.4
3 Pharisæi. * Omnia ergo quæcumque
dixerint vobis, seruate, & facite: secundú
opera vero eorum nolite facere: dicunt
4 enim, & non faciunt. * ‖ Alligant enim ‖Luc.11.g.46
onera grauia, & importabilia, & impo- Act.15.c.10
nunt in humeros hominum: digito au- Deut.6.b.8 Nu.15.d.38
5 tem suo nolunt ea mouere. * Omnia
vero opera sua faciunt vt videantur ab
hominibus: ‖dilatant enim phylacteria ‖Mar.12.d.38
6 sua, & magnificant fimbrias. * Amant Luc.11.f.43
autem primos recubitus in cœnis, & & 20.g.46
7 primas cathedras in synagogis, * & sa-
lutationes in foro, & vocari ab homi-
8 nibus Rabbi. * ‖ Vos autem nolite voca- ‖Iac.3.a.1
ri Rabbi. vnus est enim Magister vester,
9 omnes autem vos fratres estis. * ‖ Et pa- ‖Mal.1.b.6
trem nolite vocare vobis super terrá:
vnus est enim Pater vester, qui in cælis
10 est. * Nec vocemini magistri: quia Ma-
11 gister vester vnus est, Christus. * Qui
B maior est vestrum, erit minister vester.
12 * ‖Qui autem se exaltauerit, humiliabi- ‖Luc.14.c.11
tur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. & 18.c.14
13 * Væ autem vobis Scribæ, & Pharisæi
hypocritæ: quia clauditis regnum cælo-
rum ante homines. vos enim nó intra-
14 tis, nec introeuntes sinitis intrare. * Væ
vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
‖quia comeditis domos viduarum, ora- ‖Mar.12.d.40
tiones longas orantes: propter hoc am- Luc.20.g.47
15 plius accipietis iudicium. * Væ vobis
Scribæ, & Pharisæi hypocritæ: quia cir-
cuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum
proselytum: & cum fuerit factus, facitis
eum filium gehennæ duplo quàm vos.
16 * Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Qui-
cumque iurauerit per templú, nihil est:
qui auté iurauerit in auro templi, debet.
17 * Stulti, & cæci: Quid enim maius est, au
18 rú, an templú, quod sanctificat aurú? * Et
quicumque iurauerit in altari, nihil est:
quicumque auté iurauerit in dono, quod
19 est super illud, debet. * Cæci: Quid enim
maius est, donum, an altare, quod sancti-
20 ficat donum? * Qui ergo iurat in altari,
C iurat in eo, & in omnibus, quæ super
21 illud sunt. * & quicumque iurauerit in

templo, iurat in illo,& in eo, qui habi-
tat in ipso: * & qui iurat in cælo, iurat 22
in throno Dei, & in eo, qui sedet super
ǁ Luc.11.f.42 eum. * ǁ Væ vobis Scribæ, & Pharisæi 23
hypocritæ: qui decimatis mentham, &
anethum,& cyminum,& reliquistis quæ
grauiora sunt legis, iudicium, & miseri-
cordiam,& fidem. hæc oportuit facere,
& illa non omittere. * Duces cæci, ex- 24
colantes culicem, camelum autem glu-
tientes. * Væ vobis Scribæ, & Pharisæi 25
hypocritæ, quia mundatis quod deforis
est calicis, & paropsidis: intus autem
pleni estis rapina,& immunditia. * Pha- 26
risæe cæce, munda prius quod intus est
calicis,& paropsidis, vt fiat id, quod de-
foris est, mundum. * Væ vobis Scribæ,& 27
Pharisæi hypocritæ: quia similes estis se-
pulchris dealbatis, quæ aforis parēt ho-
minibus speciosa, intus vero plena sunt
ossibus mortuorum, & omni spurcitia.
* sic & vos aforis quidē paretis homi- 28
nibus iusti: intus autem pleni estis hy-
pocrisi,& iniquitate. * Væ vobis Scribæ, 29
& Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis se-
pulchra prophetarum,& ornatis monu-
menta iustorū, * & dicitis: Si fuissemus 30
in diebus patrum nostrorum, non esse-
mus socij eorum in sanguine propheta-
rum. * itaque testimonio estis vobismet- 31
ipsis, quia filij estis eorum, qui prophe- D
tas occiderunt. * Et vos implete mensu- 32
ǁ Sup. 3. b.7 ram patrum vestrorum. * ǁ Serpentes ge- 33
nimina viperarum, quomodo fugietis a
iudicio gehennæ? * Ideo ecce ego mitto 34
ad vos prophetas, & sapientes, & scri-
bas, & ex illis occidetis, & crucifigetis,
& ex eis flagellabitis in synagogis ve-
stris, & persequemini de ciuitate in ci-
uitatem: * vt veniat super vos omnis 35
sanguis iustus, qui effusus est super ter-
ǁ Gen.4. b. 8 ram, ǁ a sanguine Abel iusti vsque ad
Hebr. 11. a.4 sanguinem ǁ Zachariæ, filij Barachiæ, quē
ǁ 2. Par.24. f. 22 occidistis inter templū & altare. * Amē 36
Luc.13. g. 34 dico vobis, veniēt hæc omnia super ge-
nerationem istam. * Ierusalem Ierusalē, 37
quæ occidis prophetas, & lapidas eos,
qui ad te missi sunt, quoties volui con-
gregare filios tuos, quemadmodū galli-
na congregat pullos suos sub alas,& no-
luisti? * Ecce relinquetur vobis domus ve- 38
stra deserta. * Dico enim vobis, non me 39
videbitis amodo, donec dicatis: Benedi-
ctus, qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIIII.

1 A ET egressus Iesus de templo, ibat. Et Mar.13. a.1
accesserunt discipuli eius, vt osten- Luc.21. b.5
2 derēt ei ædificationes templi. * Ipse au-
tem respondens dixit illis: Videtis hæc
omnia? Amen dico vobis, non relinque-
tur hic lapis super lapidem, qui nō de-
3 struatur. * ǁ Sedente autē eo super Mon- ǁ Luc.19. g.44
tem oliueti, accesserunt ad eum discipu-
li secreto, dicentes: Dic nobis, quando
hæc erunt? & quod signum aduētus tui,
4 & consummationis sæculi? * ǁ Et respō- ǁ Eph.5. b.6
dens Iesus, dixit eis: Videte nequis vos Col.2.d.18
5 seducat. * multi enim venient in nomi-
ne meo, dicentes: Ego sum Christus: &
6 multos seducent. * Audituri enim estis
prælia,& opiniones præliorum. Videte
ne turbemini. oportet enim hæc fieri,
7 sed nondum est finis. * consurget enim
gens in gentem, & regnum in regnum,
& erunt pestilentiæ, & fames, & terræ-
8 motus per loca. * hæc autem omnia ini-
9 tia sunt dolorum. * ǁ Tunc tradent vos ǁ Ioan. 15. c. 20.& 16. a.2
in tribulationem,& occidēt vos: & eri- Sup 10. c.17
tis odio omnibus gentibus propter no- Luc.21.c.12
10 men meum. * Et tunc scandalizabuntur
B multi,& inuicem tradent,& odio habe-
11 bunt inuicem. * Et multi pseudoprophe-
12 tæ surgent,& seducent multos. * Et quo-
niā abundauit iniquitas, refrigescet cha-
13 ritas multorum. * qui autem perseuera-
14 uerit vsque in finem, hic saluus erit. * Et
prædicabitur hoc Euangelium regni in
vniuerso orbe, in testimonium omnibus
gentibus: & tunc veniet consummatio.
15 * Cum ergo videritis abominationem
desolationis, quæ dicta est ǁ a Daniele ǁ Mar.13. b.14
propheta, stantem in loco sancto, qui Luc.21. d.20
16 legit, intelligat: * tūc qui in Iudæa sunt, Dan.9. g. 27
17 fugiant ad montes: * & qui in tecto, nō
descendat tollere aliquid de domo sua:
18 * & qui in agro, non reuertatur tollere
19 tunicam suam. * Væ autem prægnanti-
20 bus,& nutriētibus in illis diebus. * Ora-
te autem vt non fiat fuga vestra in hie-
21 me, ǁ vel sabbato. * erit enim tunc tri- ǁ Act.1. b.12
bulatio magna, qualis non fuit ab initio
22 mundi vsque modo, neque fiet. * Et nisi
breuiati fuissent dies illi, non fieret sal-
ua omnis caro: sed propter electos bre-
23 uiabuntur dies illi. * ǁ Tunc siquis vobis ǁ Mar.13. c.21
dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: Luc.17. c.23
nolite

nolite credere.* Surgent enim pseudo- 24
christi,& pseudoprophetæ: & dabunt si-
gna magna, & prodigia, ita vt in errorẽ
inducantur (si fieri potest) etiam electi.
* Ecce prædixi vobis.* Si ergo dixerint 25
vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: 26
ecce in penetralibus, nolite credere.
* Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & 27
paret vsque in Occidentem: ita erit &
‖Luc.17.g.36 aduentus Filij hominis.* ‖ Vbicumque 28
fuerit corpus, illic congregabuntur & C
‖Mar.13.c.24 aquilæ.* ‖ Statim autem post tribulatio- 29
Luc.21.e.25 nem dierum illorum sol obscurabitur,
Ezec.32.b.7 Isai.13.b.10 & luna non dabit lumen suum, & stel-
Ioel.3.c.15 læ cadent de cælo, & virtutes cælorum
Apoc.1.b.7 commouebũtur: * & tunc parebit signũ 30
Filij hominis in cælo: & tunc plangent
omnes tribus terræ: & videbunt Filium
hominis venientem in nubibus cæli cũ
‖1.Cor.15.g.51 virtute multa, & maiestate. * ‖ Et mit- 31
tet angelos suos cum tuba, & voce ma-
gna: & congregabunt electos eius a
quattuor ventis, a summis cælorum vs-
que ad terminos eorum. * Ab arbore 32
autem fici discite parabolam: cum iam
ramus eius tener fuerit, & folia nata,
scitis quia prope est æstas: * ita & vos 33
cum videritis hæc omnia, scitote quia
prope est in ianuis. * Amen dico vobis, 34
quia non præteribit generatio hæc, do-
‖Mar.13.d.31 nec omnia hæc fiant. * ‖ Cælum, & terra 35
transibunt, verba autem mea non præte-
ribunt. * De die autem illa, & hora ne- 36
mo scit, neque angeli cælorum, nisi so-
‖Luc.17.f.26 lus Pater. * ‖ Sicut autẽ in diebus Noe, 37
Gen.7.b.5 ita erit & aduentus Filij hominis. * si- 38
cut enim erant in diebus ante diluuium D
comedentes & bibentes, nubentes & nu-
ptui tradentes, vsque ad eum diem, quo
intrauit Noe in arcam, * & non cogno- 39
uerunt donec venit diluuium, & tulit
omnes: ita erit & aduentus Filij homi-
nis. * Tunc duo erunt in agro: vnus as- 40
sumetur, & vnus relinquetur. * duæ mo- 41
lentes in mola: vna assumetur, & vna
relinquetur. * Vigilate ergo, quia nesci- 42
tis qua hora Dominus vester venturus
‖1.Thes.4.d.17 sit. * Illud autem scitote, ‖ quoniam si 43
Mar.13.d.32 sciret paterfamilias qua hora fur ventu-
Luc.12.e.39 rus esset, vigilaret vtique, & non sine-
ret perfodi domum suam. * Ideo & 44
vos estote parati: quia qua nescitis hora
Filius hominis venturus est. * Quis, pu- 45
tas, est fidelis seruus, & prudens, quem
constituit dominus suus super familiam
suam, vt det illis cibum in tempore?
46 * ‖ Beatus ille seruus, quem cum vene- ‖Apo.16.c.15
rit dominus eius, inuenerit sic facientẽ.
47 * amen dico vobis, quoniam super om-
48 nia bona sua constituet eum. * Si autem
dixerit malus seruus ille in corde suo:
49 Morã facit dominus meus venire: * &
cœperit percutere conseruos suos, man-
50 ducet autem, & bibat cum ebriosis: * ve-
niet dominus serui illius in die, qua nõ
51 sperat, & hora, qua ignorat: * & diui-
det eum, partemq. eius ponet cũ hypo-
critis. ‖ illic erit fletus, & stridor dentiũ. ‖Sup.13.f.42 Inf.25.c.30

CAP. XXV.

1 TVnc simile erit regnum cælorum
A decem virginibus: quæ accipientes
lampades suas exierunt obuiam sponso,
2 & sponsæ. * Quinque autem ex eis erãt
3 fatuæ, & quinque prudentes: * sed quin-
que fatuæ, acceptis lampadibus, nõ sum-
4 pserunt oleum secum: * prudentes vero
acceperũt oleum in vasis suis cum lam-
5 padibus. * Moram autem faciente spon-
so, dormitauerunt omnes & dormierũt.
6 * Media autem nocte clamor factus est:
Ecce sponsus venit, exite obuiam ei.
7 * Tunc surrexerunt omnes virgines illæ,
8 & ornauerũt lampades suas. * Fatuæ au-
tem sapientibus dixerunt: Date nobis
de oleo vestro: quia lampades nostræ
9 extinguuntur. * Responderunt pruden-
tes, dicentes: Ne forte nõ sufficiat nobis,
& vobis, ite potius ad vendentes, & e-
10 mite vobis. * Dum autem irent emere,
venit spõsus: & quæ paratæ erant, intra-
uerunt cum eo ad nuptias, & clausa est
11 ianua. * Nouissime vero veniunt & reli-
quæ virgines, dicentes: Domine, Domi-
12 ne, aperi nobis. * At ille respondens, ait:
Amen dico vobis, nescio vos. * ‖ Vigilate ‖Mar.13.d.33
itaque, quia nescitis diẽ, neque horam.
13 * ‖ Sicut enim homo peregre proficiscẽs, ‖Luc.19.b.12
vocauit seruos suos, & tradidit illis bo-
14 na sua. * Et vni dedit quinque talẽta, alij
autẽ duo, alij vero vnum, vnicuique se-
cundum propriam virtutẽ, & profectus
15 est statim. * Abijt autẽ qui quinque ta-
B lenta acceperat, & operatus est in eis, &
16 lucratus est alia quinque. * Similiter &
qui duo acceperat, lucratus est alia duo.
17 * Qui autem vnum acceperat, abiens fo-
dit in terram, & abscondit pecuniam

domini sui. * Post multum vero tem- 19
poris venit dominus seruorum illorum,
& posuit rationem cum eis. * Et acce- 20
dens qui quinque talenta acceperat, ob-
tulit alia quinque talenta, dicens: Do-
mine, quinque talenta tradidisti mihi,
ecce alia quinque superlucratus sum.
* Ait illi dominus eius: Euge serue bo- 21
ne, & fidelis, quia super pauca fuisti fi-
delis, super multa te constituam, intra
in gaudium domini tui. * Accessit au- 22
tem & qui duo talenta acceperat, &
ait: Domine, duo talenta tradidisti mi-
hi, ecce alia duo lucratus sum. * Ait illi 23
dominus eius: Euge serue bone, & fide-
lis, quia super pauca fuisti fidelis, super
multa te constituam, intra in gaudium
domini tui. * Accedens autem & qui 24
vnum talentum acceperat, ait: Domine,
scio quia homo durus es, metis vbi non
seminasti, & congregas vbi non sparsisti:
* & timens abij, & abscondi talentum 25
tuum in terra: ecce habes quod tuum C
est. * Respondens autem dominus eius, 26
dixit ei: Serue male, & piger, sciebas quia
meto vbi non semino, & congrego vbi
non sparsi: * oportuit ergo te commit- 27
tere pecuniam meam numularijs, & ve-
niens ego recepissem vtique quod meum
est cum vsura. * Tollite itaque ab eo ta- 28
lentum, & date ei, qui habet decem ta-
lenta. * || omni enim habenti dabitur, & 29
abundabit: ei autem, qui non habet, &
quod videtur habere, auferetur ab eo. * Et 30
inutilem seruum eijcite in tenebras exte-
riores: illic erit fletus, & stridor dentiũ.
* Cum autem venerit Filius hominis in 31
maiestate sua, & omnes angeli cum eo,
tunc sedebit super sedem maiestatis suæ:
* & congregabuntur ante eum omnes 32
gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut
pastor segregat oues ab hœdis: * & sta- 33
tuet oues quidem a dextris suis, hœdos
autem a sinistris. * Tunc dicet rex his, 34
qui a dextris eius erunt: Venite benedi-
cti Patris mei, possidete paratum vobis
regnum a constitutione mundi. * || esu- 35
riui enim, & dedistis mihi manducare:
sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes
eram, & collegistis me: * nudus, & coo- 36
peruistis me: || infirmus, & visitastis
me: in carcere eram, & venistis ad me.
* Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: 37
Domine, quando te vidimus esurien- D

|| Sup.13.b.12 Mar.4.c.25 Luc.8.c.18.& 19.d.26

|| Esa.58.b.7 Ezech.18.b.7

|| Eccli.7.d.38

tem, & pauimus te: sitientem, & de-
38 dimus tibi potum? * quando autem te
vidimus hospitem, & collegimus te: aut
39 nudum, & cooperuimus te? * aut quan-
do te vidimus infirmum: aut in carce-
40 re, & venimus ad te? * Et respondens
rex, dicet illis: Amen dico vobis, quam-
diu fecistis vni ex his fratribus meis mi-
41 nimis, mihi fecistis. * Tunc dicet &
his, qui a sinistris erunt: || Discedite a
me maledicti in ignem æternum, qui pa-
42 ratus est diabolo, & angelis eius. * esu-
riui enim, & non dedistis mihi mandu-
care: sitiui, & non dedistis mihi po-
43 tum: * hospes eram, & non collegistis
me: nudus, & non cooperuistis me: in-
firmus, & in carcere, & non visitastis
44 me. * Tunc respondebunt ei & ipsi, di-
centes: Domine, quando te vidimus esu-
rientem, aut sitientem, aut hospitem,
aut nudum, aut infirmum, aut in car-
45 cere, & non ministrauimus tibi? * Tunc
respondebit illis dicens: Amen dico vo-
bis: Quamdiu non fecistis vni de mino-
46 ribus his, nec mihi fecistis. * || Et ibunt
hi in supplicium æternum: iusti autem
in vitam æternam.

|| Psal.6.c.9 Sup.7.d.23 Luc.13.f.27

|| Ioan.5.e.29 Dan.12.a.2

CAP. XXVI.

1 ET factum est: cum consummasset Ie-
A sus sermones hos omnes, dixit di-
2 scipulis suis: * || Scitis quia post biduum
Pascha fiet, & Filius hominis tradetur
3 vt crucifigatur. * Tunc congregati sunt
principes sacerdotum, & seniores popu-
li in atrium principis sacerdotum, qui
4 dicebatur Caiphas: * & consilium fece-
runt vt Iesum dolo tenerent, & occide-
5 rent. * Dicebant autem: Non in die fe-
sto, ne forte tumultus fieret in populo.
6 * || Cum autem Iesus esset in Bethania
7 in domo Simonis leprosi, * accessit ad
eum mulier habens alabastrum vnguen-
ti pretiosi, & effudit super caput ipsius
8 recumbentis. * Videntes autem discipu-
li, indignati sunt dicentes: Vt quid per-
9 ditio hæc? * potuit enim istud vænunda-
10 ri multo, & dari pauperibus. * Sciens
autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis
huic mulieri? opus enim bonum opera-
11 ta est in me. * nam semper pauperes ha-
betis vobiscum: me autem non semper
12 habetis. * Mittens enim hæc vnguentum
hoc

|| Mar.14.a.1 Luc.22.a.1

|| Ioan.11.a.2 & 12.a.3 Mar.14.a.3

hoc in corpus meum: ad sepeliendum
me fecit. * Amen dico vobis, vbicum- 13
que prædicatum fuerit hoc euangelium
in toto mundo, dicetur & quòd hæc fe-
‖Mar. 14.b.10 cit in memoriam eius. * ‖ Tunc abijt 14
Luc. 22.a.3 vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas B
Iscariotes, ad principes sacerdotum:
* & ait illis: Quid vultis mihi dare, & 15
ego vobis eum tradam? At illi consti-
tuerunt ei triginta argenteos. * Et exin- 16
de quærebat opportunitatem vt eum tra-
‖Mar. 14.b.12 deret. * ‖ Prima autem die Azymorum 17
Luc. 22.a.7 accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes:
Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?
* At Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad quẽ- 18
dam, & dicite ei: Magister dicit: Tem-
pus meum prope est, apud te facio Pa-
scha cum discipulis meis. * Et fecerunt 19
discipuli sicut constituit illis Iesus, &
‖Mar. 14.b.17 parauerunt Pascha. * ‖ Vespere autem fa- 20
Luc. 22.b.14 cto, discumbebat cum duodecim discipu-
Ioan. 13.b.21 lis suis. * Et edentibus illis, dixit: Amen 21
dico vobis, quia vnus vestrum me tradi-
turus est. * Et contristati valde, cœpe- 22
runt singuli dicere: Numquid ego sum
Domine? * At ipse respondens, ait: 23
Qui intingit mecum manum in paropsi-
de, hic me tradet. * Filius quidem ho- 24
‖Psal. 40.c.10 minis vadit, ‖ sicut scriptum est de illo: C
væ autem homini illi, per quem Filius
hominis tradetur: bonum erat ei, si na-
tus non fuisset homo ille. * Respondens 25
autem Iudas, qui tradidit eum, dixit:
Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu
‖1.Cor.11.e.24 dixisti. * ‖ Cœnantibus autem eis, acce- 26
pit Iesus panem, & benedixit, ac fregit,
deditq. discipulis suis, & ait: Accipite,
& comedite: hoc est corpus meum. * Et 27
accipiens calicem gratias egit: & dedit
illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. * Hic 28
est enim sanguis meus noui testamenti,
qui pro multis effundetur in remissio-
nem peccatorum. * Dico autem vobis: 29
non bibam amodo de hoc genimine vi-
tis vsque in diem illum, cum illud bi-
bam vobiscum nouum in regno Patris
mei. * Et hymno dicto, exierunt in 30
Montem oliueti. * Tunc dicit illis Ie- 31
‖Mar. 14.c.27 sus: ‖ Omnes vos scandalum patiemini
Ioan. 16.d.32 in me, in ista nocte. Scriptum est enim:
Zach. 13.c.7 Percutiam pastorem, & dispergẽtur oues
Mar. 16.b.7 gregis. * Postquam autem resurrexero, 32
præcedam vos in Galilæam. * Respon- 33
dens autem Petrus, ait illi: Et si omnes
scandalizati fuerint in te, ego numquam
34 scandalizabor. * Ait illi Iesus: Amen di-
co tibi, quia in hac nocte antequam Gal-
35 lus cantet, ter me negabis. * Ait illi Pe-
trus: ‖ Etiamsi oportuerit me mori tecũ, ‖Ioan. 13.d.38
non te negabo. Similiter & omnes disci- Mar. 14.d.31
36 puli dixerunt. * Tunc venit Iesus cum il- Luc. 22.d.39
lis in villam, quæ dicitur Gethsemani, &
D dixit discipulis suis: Sedete hic donec
37 vadam illuc, & orem. * Et assumpto Pe-
tro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit con-
38 tristari & mæstus esse. * Tunc ait illis: Tri
stis est anima mea vsque ad mortem: su-
39 stinete hic, & vigilate mecum. * Et pro-
gressus pusillũ, procidit in faciem suam,
orans, & dicens: Pater mi, si possibile est,
transeat a me calix iste. verumtamen non
40 sicut ego volo, sed sicut tu. * Et venit ad
discipulos suos, & inuenit eos dormien-
tes, & dicit Petro: Sic non potuistis vna
41 hora vigilare mecum? * Vigilate, &
orate vt non intretis in tentationem. Spi-
ritus quidem promptus est, caro autem
42 infirma. * Iterum secundo abijt, & ora-
uit, dicens: Pater mi, si non potest hic ca-
lix transire nisi bibam illum, fiat volun-
43 tas tua. * Et venit iterum, & inuenit eos
dormientes: erant enim oculi eorũ gra-
44 uati. * Et relictis illis, iterum abijt, & ora-
uit tertiò, eundem sermonem dicens.
45 * Tunc venit ad discipulos suos, & dicit
illis: Dormite iam, & requiescite: ecce
appropinquauit hora, & Filius hominis
46 tradetur in manus peccatorum. * Surgi-
te eamus: ecce appropinquauit qui me
47 tradet. * ‖ Adhuc eo loquente, ecce Iudas ‖Mar. 14.e.43
E vnus de duodecim venit, & cum eo turba Luc. 22.e.47
multa cũ gladijs, & fustibus, missi a prin- Ioan. 18.a.3
cipibus sacerdotum, & senioribus popu-
48 li. * Qui autem tradidit eum, dedit illis
signum, dicens: Quemcumque osculatus
49 fuero, ipse est, tenete eum. * Et confestim
accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi. Et
50 osculatus est eũ. * Dixitq. illi Iesus: Ami-
ce, ad quid venisti? Tunc accesserunt, &
manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt
51 eum. * Et ecce vnus ex his, qui erant cum
Iesu, extendens manum, exemit gladium
suum, & percutiens seruum principis sa-
52 cerdotũ amputauit auriculam eius. * Tũc
ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in
locum suum. ‖ omnes enim, qui accepe- ‖Gen. 9.a.6
53 rint gladium, gladio peribũt. * An putas, Apoc. 13.c.13
quia non possum rogare patrem meum,
& exhi-

& exhibebit mihi modo plusquam duo-
‖Isa.53.c.10 decim legiones angelorum . * ‖ Quo- 54
modo ergo implebuntur Scripturæ,quia
sic oportet fieri ? * In illa hora dixit 55
Iesus turbis : Tamquam ad latronem
existis cum gladijs, & fustibus compre-
hendere me: quotidie apud vos sede-
bam docens in templo , & non me te-
nuistis. * Hoc autem totum factum est, 56
‖Thrē.4.d.20 ‖ vt adimplerentur Scripturæ propheta- F
‖Mar.14.f.53 rum . Tunc discipuli omnes , ‖ relicto
Luc.22.f.54 eo , fugerunt. * At illi tenentes Iesum, 57
Ioan.18.c.24 duxerunt ad Caipham principem sacer-
dotum, vbi Scribæ & seniores conuene-
rant . * Petrus autem sequebatur eum a 58
longe, vsque in atrium principis sacer-
dotum . Et ingressus intro , sedebat
cum ministris, vt videret finem.* Prin- 59
cipes autem sacerdotum ,& omne con-
cilium quærebant falsum testimonium
contra Iesum , vt eum morti traderent:
* & non inuenerunt, cum multi falsi te- 60
stes accessissent . Nouissime autem ve-
nerunt duo falsi testes , * & dixerunt : 61
‖Ioan.2.d.19 Hic dixit : ‖ Possum destruere templum
Dei , & post triduum reædificare illud .
* Et surgens princeps sacerdotum , ait 62
illi : Nihil respondes ad ea , quæ isti ad-
uersum te testificantur ? * Iesus autem 63
tacebat . Et princeps sacerdotum ait il-
li : Adiuro te per Deum viuum , vt di-
cas nobis si tu es Christus filius Dei .* Di- 64
cit illi Iesus : Tu dixisti . verumtamen
‖Sup.16.d.27 dico vobis , ‖ amodo videbitis filium ho-
1. Thes.4.d.14 minis sedentem a dextris virtutis Dei,&
Rom.14.b.10 venientem in nubibus cæli .* Tunc prin- 65
ceps sacerdotum scidit vestimenta sua , G
dicens: Blasphemauit : quid adhuc ege-
mus testibus ? ecce nunc audistis blasphe-
miam : * quid vobis videtur ? At illi re- 66
spondentes dixerunt : Reus est mortis .
‖Isa.50.c.6 * ‖ Tunc expuerunt in faciem eius, & 67
Mar.14.g.65 colaphis eum ceciderunt, alij autem pal-
mas in faciem eius dederunt ,* dicentes: 68
Prophetiza nobis Christe,quis est qui te
‖Luc.22.f.55 percussit ? * ‖ Petrus vero sedebat foris 69
Ioan.18.c.25 in atrio : & accessit ad eum vna ancilla,
dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras.* At 70
ille negauit coram omnibus,dicens: Ne-
scio quid dicis . * Exeunte autem illo 71
ianuam , vidit eum alia ancilla , & ait
his, qui erant ibi : Et hic erat cum Ie-
su Nazareno . * Et iterum negauit cum 72
iuramento : Quia non noui hominem .

73 * Et post pusillum accesserunt qui sta-
bant , & dixerunt Petro : Vere & tu ex
illis es : nam & loquela tua manifestum
74 te facit. * Tunc cœpit detestari , & iu-
rare quia non nouisset hominem . Et
75 continuo gallus cantauit . * Et recorda-
tus est Petrus verbi Iesu , quod dixerat:
Prius quàm gallus cantet, ter me nega-
bis . Et egressus foras, fleuit amare.

CAP. XXVII.

1 MAne autem facto , consilium inie-
A runt omnes principes sacerdotū ,
& seniores populi aduersus Iesum , vt
2 eum morti traderent . * ‖ Et vinctum ‖Mar.15.a.16
adduxerunt eum , & tradiderunt Pontio Luc.23.a.1
3 Pilato præsidi . * Tunc videns Iudas,qui Ioan.18.e.28
eum tradidit,quòd damnatus esset ; pœ-
nitentia ductus , retulit triginta argen-
teos principibus sacerdotum , & senio-
4 ribus , * dicens : Peccaui , tradens san-
guinem iustum . At illi dixerunt : Quid
5 ad nos ? tu videris . * Et proiectis ar-
genteis in templo , recessit : ‖ & abiens ‖Act.1.c.18
6 laqueo se suspendit . * Principes autem
sacerdotum , acceptis argenteis , dixe-
runt : Non licet eos mittere in corbo-
7 nam : quia pretium sanguinis est .* Con-
silio autem inito,emerunt ex illis agrum
figuli , in sepulturam peregrinorum .
8 * ‖ Propter hoc vocatus est ager ille , ‖Act.1.c.19
B Haceldama , hoc est , ager sanguinis, vs-
9 que in hodiernum diem . * Tunc imple-
tum est quod dictum est per Ieremiam
prophetam,dicētem : ‖ Et acceperunt tri- ‖Zach.11.c.12
ginta argenteos pretium appretiati, quē
10 appretiauerunt a filijs Israel : * & dede-
runt eos in agrum figuli, sicut constituit
11 mihi Dominus .* Iesus autem stetit ante
præsidem , ‖ & interrogauit eum præses, ‖Mar.15.a.2
dicens: ‖ Tu es Rex Iudæorum ? Dicit il- ‖Luc.23.a.3
12 li Iesus: Tu dicis. * Et cum accusaretur Ioan.18.f.28
a principibus sacerdotum , & seniori-
13 bus , nihil respondit . * Tunc dicit illi
Pilatus : Non audis quanta aduersum te
14 dicunt testimonia ?* Et non respondit ei
ad vllum verbum,ita vt miraretur præses
15 vehementer .* Per diem autem sollemnē
consueuerat præses populo dimittere
16 vnum vinctum , quem voluissent .* ha-
bebat autem tunc vinctum insignem ,
17 qui dicebatur Barabbas . * Congregatis
ergo

ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis
dimittam vobis: Barabbam, an Iesum,
qui dicitur Christus? * Sciebat enim 18
quòd per inuidiam tradidissent eum.
* Sedente autem illo pro tribunali, mi- 19
sit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi,
& iusto illi. multa enim passa sum ho-
‖ Mar.15.b.11 die per visum propter eum. * ‖ Princi- 20
Luc.23.b.18 pes autem sacerdotum, & seniores per- C
Ioan.18.g.41 Act.3.b.14 suaserunt populis vt peterẽt Barabbam,
Iesum vero perderent. * Respõdens au- 21
tem præses, ait illis: Quem vultis vobis
de duobus dimitti? At illi dixerunt: Ba-
rabbam. * Dicit illis Pilatus: Quid igi- 22
tur faciam de Iesu, qui dicitur Christus?
* Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis 23
præses: Quid enim mali fecit? At illi
magis clamabant dicẽtes: Crucifigatur.
* Videns autem Pilatus quia nihil profi- 24
ceret, sed magis tumultus fieret: accepta
aqua, lauit manus coram populo, dicens:
Innocens ego sum a sanguine iusti hu-
ius: vos videritis. * Et respondens vni- 25
uersus populus, dixit: Sanguis eius su-
per nos, & super filios nostros. * Tunc 26
dimisit illis Barabbam: Iesum autem fla-
gellatum tradidit eis vt crucifigeretur.
* Tunc milites præsidis suscipientes Ie- 27
‖ Mar.15.b.16 sum in prætorium, ‖ congregauerunt ad
Ioan.19.d.18 eum vniuersam cohortem: * & exuentes 28
Psal.21.d.17 eum, chlamydem coccineam circumde- D
derunt ei, * & plectentes coronam de 29
spinis, posuerunt super caput eius, &
arundinem in dextera eius. Et genu fle-
xo ante eum, illudebant ei, dicentes:
Aue rex Iudæorum. * Et expuentes in 30
eum, acceperunt arundinem, & percu-
tiebant caput eius. * Et postquam illu- 31
serunt ei, exuerunt eum chlamyde, &
induerunt eum vestimentis eius, & du-
‖ Mar.15.b.21 xerunt eum vt crucifigerent. * ‖ Exeun- 32
Luc.23.d.26 tes autem inuenerunt hominem Cyre-
næum, nomine Simonem: hunc anga-
‖ Mar.15.b.21 riauerunt vt tolleret crucem eius. * ‖ Et 33
Luc.23.d.26 venerunt in locum, qui dicitur Golgo-
Ioan.19.d.17 tha, quod est Caluariæ locus. * Et de- 34
derunt ei vinum bibere cum felle mi-
stum. Et cum gustasset, noluit bibere.
* Postquam autem crucifixerũt eum, di- 35
uiserunt vestimenta eius, sortem mitten-
tes: vt impleretur quod dictum est per
‖ Mar.15.c.24 Prophetam dicentem: ‖ Diuiserunt sibi
Luc.23.f.34 vestimenta mea, & super vestem meam
Ioan.19.d.18 miserunt sortẽ. * Et sedentes seruabant 36

37 eum. * Et imposuerunt super caput eius
E causam ipsius scriptã: HIC EST IE-
38 SVS REX IVDÆORVM. * Tunc
crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus
39 a dextris, & vnus a sinistris. * Præter-
euntes autem blasphemabant eum mo-
40 uentes capita sua, * & dicentes; ‖ Vah ‖ Ioan.2.d.19
qui destruis templum Dei, & in triduo
illud reædificas: salua temetipsum: si fi-
41 lius Dei es, descende de cruce. * Si-
militer & principes sacerdotum illu-
dentes cum Scribis, & senioribus dice-
42 bant: * Alios saluos fecit, seipsum non
potest saluum facere: ‖ si rex Israel est, ‖ Sap.2.d.18
descendat nunc de cruce, & credimus
43 ei: * ‖ confidit in Deo: liberet nunc, si ‖ Psal.21.a.9
vult eum: dixit enim: Quia filius Dei
44 sum. * Idipsum autem & latrones, qui
crucifixi erant cum eo, improperabant
45 ei. * A sexta autem hora tenebræ factæ
sunt super vniuersam terram vsque ad
46 horam nonam. * Et circa horam no-
nam clamauit Iesus voce magna, dicens:
‖ Eli, Eli, lamma sabacthàni? hoc est: ‖ Psal.21.a.1
Deus meus, Deus meus vt quid dereli-
47 quisti me? * Quidam autem illic stan-
tes, & audientes, dicebant: Eliam vo-
48 cat iste. * Et continuo currens vnus ex
F eis acceptam spongiam impleuit aceto,
& imposuit arundini, & dabat ei bibere.
49 * Ceteri vero dicebant: Sine videamus
50 an veniat Elias liberans eum. * Iesus au-
tem iterum clamans voce magna, emi-
51 sit spiritum. * ‖ Et ecce velum templi ‖ 2.Par.3.d.14
scissum est in duas partes a summo vs-
que deorsum. & terra mota est, & pe-
52 træ scissæ sunt, * & monumenta aperta
sunt: & multa corpora sanctorum, qui
53 dormierant, surrexerunt. * Et exeuntes
de monumentis post resurrectionẽ eius,
venerunt in sanctam ciuitatem, & appa-
54 ruerunt multis. * Centurio autem, &
qui cum eo erant, custodientes Iesum,
viso terræmotu & his, quæ fiebant, ti-
muerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei
55 erat iste. * Erant autem ibi mulieres
multæ a longe, quæ secutæ erant Iesum
56 a Galilæa, ministrantes ei: * inter quas
erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi,
& Ioseph mater, & mater filiorum Ze-
57 bedæi. * ‖ Cum autem sero factum es- ‖ Mar.15.d.42
set, venit quidam homo diues ab Arima- Luc.23.g.50
thæa, nomine Ioseph, qui & ipse disci- Ioan.19.e.38
58 pulus erat Iesu. * hic accessit ad Pilatũ,
& pe-

& petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit
reddi corpus. * Et accepto corpore, 59
Ioseph inuoluit illud in sindone munda.
* & posuit illud in monumento suo no- 60
uo, quod exciderat in petra. Et ad-
uoluit saxum magnum ad ostium mo-
numenti, & abijt. * Erat autem ibi Ma- 61
ria Magdalene, & altera Maria, sedentes
contra sepulchrum. * Altera autem die, 62
quæ est post Parasceuen, conuenerunt
principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pi-
latum, * dicentes: Domine, recordati 63
sumus, quia seductor ille dixit adhuc vi-
uens: Post tres dies resurgam. * Iube 64
ergo custodiri sepulchrum vsque in diē
tertium: ne forte veniant discipuli eius,
& furentur eum, & dicant plebi: Surre-
xit a mortuis: & erit nouissimus error
peior priore. * Ait illis Pilatus: Ha- 65
betis custodiam, ite, custodite sicut sci-
tis. * Illi autem abeuntes, munierunt 66
sepulchrum, signantes lapidem, cum cu-
stodibus.

CAP. XXVIII.

Mar.16. b.6 Ioan.20. c.11 VEspere autem sabbati, quæ lucescit 1
in prima sabbati, venit Maria Mag- A
dalene, & altera Maria videre sepul-
chrum. * Et ecce terræmotus factus est 2
magnus. Angelus enim Domini descen-
dit de cælo: & accedens reuoluit lapi-
dem, & sedebat super eum: * erat au- 3
tem aspectus eius sicut fulgur: & vesti-
mentum eius sicut nix. * Præ timore 4
autem eius exterriti sunt custodes, & fa-
cti sunt velut mortui. * Respondens au- 5
tem angelus dixit mulieribus: Nolite ti-
mere vos: scio enim, quòd Iesum, qui
crucifixus est, quæritis: * non est hic: 6
B surrexit enim, sicut dixit. venite, & vi-
dete locum, vbi positus erat Dominus.
7 * Et cito euntes, dicite discipulis eius
quia surrexit: & ecce præcedit vos in
Galilæam: ibi eum videbitis. ecce præ-
8 dixi vobis. * Et exierunt cito de monu-
mento cum timore, & gaudio magno,
9 currentes nunciare discipulis eius. * Et
ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete.
Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pe-
10 des eius, & adorauerunt eum. * Tunc
C ait illis Iesus: Nolite timere. ite, nun-
ciate fratribus meis vt eant in Galilæam,
11 ibi me videbunt. * Quæ cum abijssent,
ecce quidam de custodibus venerunt in
ciuitatem, & nunciauerunt principibus
sacerdotum omnia, quæ facta fuerant.
12 * Et congregati cum senioribus consilio
accepto, pecuniam copiosam dederunt
13 militibus, * dicentes: Dicite quia disci-
puli eius nocte venerunt, & furati sunt
14 eum, nobis dormientibus. * Et si hoc
auditum fuerit a præside, nos suadebi-
15 mus ei, & securos vos faciemus. * At
illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant
edocti. Et diuulgatum est verbum istud
apud Iudæos, vsque in hodiernum diem.
16 * Vndecim autem discipuli abierunt in
D Galilæam in montem, vbi constituerat
17 illis Iesus. * Et videntes eum adoraue-
18 runt: quidam autem dubitauerunt. * Et
accedens Iesus locutus est eis, dicens:
Data est mihi omnis potestas in cælo, &
19 in terra. * ‖ euntes ergo docete omnes ‖ Mar.16. d.15
gentes: baptizantes eos in nomine Pa-
20 tris, & Filij, & Spiritus sancti: * docen-
tes eos seruare omnia quæcumque man-
daui vobis: & ecce ego vobiscum sum
omnibus diebus, vsque ad consumma-
tionem sæculi.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

SECVNDVM MARCVM.

CAPVT PRIMVM.

Matt.3.a.1 INITIVM Euange- 1
lij Iesu Christi, Filij A
Dei. * Sicut scriptū 2
est in Isaia prophe-
|| Malac.3.a.1 Isa.40.a.3 Ioan.1.c.15 Luc.3.a.4 ta: || Ecce ego mitto
angelum meum an-
te faciem tuam, qui
præparabit viam tuam ante te. * Vox 3
clamantis in deserto: Parate viam Do-
mini, rectas facite semitas eius. * Fuit 4
Ioannes in deserto baptizans, & prædi-
cans baptismum pœnitētiæ in remissio-
|| Matt.3.a.5 nem peccatorum. * || Et egrediebatur ad 5
eum omnis Iudææ regio, & Ierosolymi-
tæ vniuersi, & baptizabantur ab illo in
Iordanis flumine, confitentes peccata
|| Leu.11.c.22 Matt.3.c.12 Luc.3.c.16 Ioan.1.d.27 Act.1.a.5. & 2.a.4. & 11.c.16. & 19.a.4 sua. * || Et erat Ioannes vestitus pilis ca- 6
meli, & zona pellicea circa lumbos eius,
|| & locustas, & mel siluestre edebat. Et
prædicabat dicens: * Venit fortior me 7
post me: cuius nō sum dignus procum-
bens soluere corigiam calceamentorum
eius. * Ego baptizaui vos aqua, ille ve- 8
ro baptizabit vos Spiritu sancto. * Et 9
factum est: in diebus illis venit Iesus a
Nazareth Galilææ: & baptizatus est a
Ioanne in Iordane. * Et statim ascen- 10
|| Luc.3.e.22 Ioan.1.d.32 dens de aqua, vidit cælos apertos, || & Spi B
ritum tamquam columbam descenden-
tem, & manentem in ipso. * Et vox fa- 11
cta est de cælis: Tu es filius meus dile-
|| Matt.4.a.1 Luc.4.a.1 ctus, in te complacui. * || Et statim Spi- 12
ritus expulit eum in desertum. * Et erat 13
in deserto quadraginta diebus, & qua-
draginta noctibus: & tentabatur a sata-
na: eratq; cū bestijs, & angeli ministra-
|| Matt.4.b.12 Luc.4.c.14 Ioan.4.f.43 bant illi. * || Postquam autem traditus 14
est Ioannes, venit Iesus in Galilæā, præ-

15 dicans Euangeliū regni Dei, * & dicens:
Quoniam impletum est tempus, & ap-
propinquauit regnum Dei: pœnitemi-
16 ni, & credite Euangelio. * || Et præteriēs || Matt.4.c.18 Luc.5.a.2
secus Mare Galilææ, vidit Simonem, &
Andream fratrē eius, mittentes retia in
17 mare, (erant enim piscatores) * & dixit
eis Iesus: Venite post me, & faciam vos
18 fieri piscatores hominum. * Et protinus
19 relictis retibus, secuti sunt eum. * Et
progressus inde pusillum, vidit Iacobum
Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, &
20 ipsos componētes retia in naui: * & sta-
tim vocauit illos. Et relicto patre suo
Zebedæo in naui cū mercenarijs, secuti
21 sunt eum. * || Et ingrediuntur Caphar- || Matt.4.b.13 Luc.4.c.31
naum: & statim sabbatis ingressus in sy-
22 nagogam, docebat eos. * || Et stupebant || Matt.7.d.28
C super doctrina eius: erat enim docens
eos, quasi potestatem habens, & nō sicut
23 Scribæ. * || Et erat in synagoga eorum || Luc.4.c.33
homo in spiritu immundo: & exclama-
24 uit, * dicens: Quid nobis, & tibi Iesu Na-
zarene: venisti perdere nos? scio qui sis,
25 Sanctus Dei. * Et comminatus est ei Ie-
sus, dicens: Obmutesce, & exi de homi-
26 ne. * Et discerpens eum spiritus immū-
dus, & exclamans voce magna exijt ab
27 eo. * Et mirati sunt omnes, ita vt cōqui-
rerent inter se dicentes: Quidnam est
hoc? quænā doctrina hæc noua? quia in
potestate etiam spiritibus immūdis im-
28 perat, & obediūt ei. * Et processit rumor
eius statim in omnē regionem Galilææ.
29 * || Et protinus egredientes de synagoga, || Matt.8.b.14 Luc.4.f.42
venerunt in domum Simonis, & Andreæ
30 cum Iacobo, & Ioanne. * Decumbe-
bat autem socrus Simonis febricitans: &
statim

ſtatim dicunt ei de illa. * Et accedens 31
eleuauit eam, apprehenſa manu eius: &
cõtinuo dimiſit eam febris, & miniſtra-
bat eis. * Veſpere autem facto cum oc- 32
cidiſſet ſol, afferebãt ad eum omnes ma-
le habentes, & dæmonia habentes: * & 33
erat omnis ciuitas congregata ad ianuã.
* Et curauit multos, qui vexabantur va- 34
‖ Luc 4. f.42 rijs languoribus, ‖ & dæmonia multa
eijciebat, & non ſinebat ea loqui, quoniã
ſciebant eum. * Et diluculo valde ſur- 35
gens, egreſſus abijt in deſertum locum, D
ibiq. orabat. * Et proſecutus eſt eũ Si- 36
mon, & qui cum illo erant. * Et cum in- 37
ueniſſent eum, dixerunt ei: Quia omnes
quærunt te. * Et ait illis: Eamus in pro- 38
ximos vicos, & ciuitates, vt & ibi præ-
dicẽ: ad hoc enim veni. * Et erat præ- 39
dicans in ſynagogis eorum, & in omni
‖ Matt.8.a.2 Luc.5.c.12 Galilæa, & dæmonia eijciens. * ‖ Et ve- 40
nit ad eum leproſus deprecans eum: &
genu flexo dixit ei: Si vis, potes me
mundare. * Ieſus autem miſertus eius, 41
extendit manum ſuam: & tangens eum,
ait illi: Volo: Mundare. * Et cum dixiſ- 42
ſet, ſtatim diſceſſit ab eo lepra, & mun-
datus eſt. * Et comminatus eſt ei, ſta- 43
timq. eiecit illũ: * & dicit ei: Vide ne- 44
mini dixeris: ſed vade, oſtende te prin-
cipi ſacerdotum, & offer pro emũdatio-
‖ Luc.14.a.3 ne tua, ‖ quæ præcepit Moyſes in teſti-
monium illis. * At ille egreſſus cœpit 45
prædicare, & diffamare ſermonem, ita vt
iam non poſſet maniſeſte introire in ci-
uitatem, ſed foris in deſertis locis eſſet,
& conueniebant ad eum vndique.

CAP. II.

Matt.9.a.1 Luc.5.d.18
ET iterum intrauit Capharnaum poſt 1
dies, * & auditum eſt quòd in domo 2
eſſet, & conuenerunt multi, ita vt non A
caperet neque ad ianuam, & loquebatur
eis verbum. * Et venerunt ad eum ferẽ- 3
tes paralyticum, qui a quattuor porta-
batur. * Et cum non poſſent offerre eũ 4
illi præ turba, nudauerunt tectum vbi
erat: & patefacientes ſubmiſerũt graba-
tum, in quo paralyticus iacebat. * Cum 5
autem vidiſſet Ieſus fidem illorum, ait
paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata
tua. * Erant autem illic quidam de Scri- 6
bis ſedentes, & cogitantes in cordibus
ſuis: * Quid hic ſic loquitur? blaſphe- 7
mat. ‖ Quis poteſt dimittere peccata, ‖ Iob 14.a.4 Iſa.43.d.25
8 niſi ſolus Deus? * Quo ſtatim cognito
Ieſus ſpiritu ſuo quia ſic cogitarent in-
tra ſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in
9 cordibus veſtris? * Quid eſt facilius di-
cere paralytico: Dimittuntur tibi pec-
cata: an dicere: Surge, tolle grabatum
10 tuum, & ambula? * Vt autem ſciatis
B quia Filius hominis habet poteſtatem in
terra dimittendi peccata, (ait paralyti-
11 co) * tibi dico: Surge, tolle grabatum
12 tuum, & vade in domum tuam. * Et ſta-
tim ſurrexit ille: &, ſublato grabato,
abijt coram omnibus, ita vt mirarentur
omnes, & honorificarent Deum, dicen-
13 tes: Quia numquam ſic vidimus. * Et
egreſſus eſt rurſus ad mare: omniſq. tur-
14 ba veniebat ad eũ, & docebat eos. * ‖ Et ‖ Matt.9.a.9
cum præteriret, vidit Leui Alphæi ſedẽ- Luc.5.f.27
tem ad teloniũ, & ait illi: Sequere me.
15 Et ſurgens ſecutus eſt eum. * Et factum
eſt, cum accũberet in domo illius, multi
publicani, & peccatores ſimul diſcum-
bebant cum Ieſu, & diſcipulis eius: erãt
16 enim multi, qui & ſequebantur eũ. * Et
Scribæ, & Phariſæi videntes quia man-
ducaret cum publicanis, & peccatori-
C bus, dicebant diſcipulis eius: Quare
cum publicanis, & peccatoribus mandu-
17 cat & bibit Magiſter veſter? * ‖ Hoc au- ‖ 1.Tim.1.c.15
dito Ieſus ait illis: Non neceſſe habent
ſani medico, ſed qui male habent: non
enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.
18 * Et erant diſcipuli Ioannis, & Phariſæi
ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi:
Quare diſcipuli Ioannis, & Phariſæo-
rum ieiunant, tui autem diſcipuli non
19 ieiunant? * Et ait illis Ieſus: Numquid
poſſunt filij nuptiarum, quamdiu ſpon-
ſus cum illis eſt, ieiunare? Quanto tem-
pore habent ſecum ſponſum, nõ poſſunt
20 ieiunare. * ‖ Venient autem dies cum ‖ Matt.9.b.15
auferetur ab eis ſponſus: & tunc ieiuna- Luc.5.f.35
21 bunt in illis diebus. * Nemo aſſumen-
tum panni rudis aſſuit veſtimẽto veteri:
alioquin aufert ſupplementum nouum
22 a veteri, & maior ſciſſura fit. * Et ne-
D mo mittit vinum nouum in vtres vete-
res: alioquin dirũpet vinum vtres, & vi-
num effundetur, & vtres peribũt: ſed vi-
num nouum in vtres nouos mitti debet.
23 * ‖ Et factum eſt iterum cum Dominus ‖ Matt.12.a.1
ſabbatis ambularet per ſata, & diſcipuli Luc.6.a.1
eius cœperũt progredi, & vellere ſpicas.
* Pha-

* Pharisæi autem dicebant ei : Ecce,quid 24
faciunt sabbatis quod non licet ? * Et ait 25
1.Reg.21.b.6 illis : ‖ Numquam legistis quid fecerit
Dauid, quando necessitatem habuit, &
esurijt ipse,& qui cum eo erant? * quo- 26
modo introiuit in domum Dei sub Abia-
thar principe sacerdotum, & panes pro-
positionis manducauit , quos non lice-
Leuit.24.b.9 bat manducare , ‖ nisi sacerdotibus , &
dedit eis, qui cum eo erant ? * Et dice- 27
bat eis : Sabbatum propter hominem
factum est , & non homo propter sab-
batum . * Itaque Dominus est filius ho- 28
minis,etiam sabbati .

CAP. III.

Mat.12.a.9 Luc.6.b.16
E T introiuit iterum in synagogam : 1
& erat ibi homo habens manum A
aridam . * Et obseruabant eum,si sabba- 2
tis curaret, vt accusarent illum . * Et ait 3
homini habenti manum aridam : Surge
in medium . * Et dicit eis: Licet sabbatis 4
benefacere,an male? animam saluam fa-
cere,an perdere? At illi tacebãt.* Et cir- 5
cumspiciens eos cum ira,contristatus su-
per cæcitate cordis eorum , dicit homi-
ni: Extende manum tuam. Et extendit,
Mat.12.b.14 & restituta est manus illi . * ‖ Exeuntes 6
autem Pharisæi, statim cum Herodianis
consilium faciebant aduersus eum quo-
modo eum perderent. * Iesus autem cũ 7
discipulis suis secessit ad mare: & multa
turba a Galilæa, & Iudæa secuta est eũ,
* & ab Ierosolymis , & ab Idumæa , & 8
trans Iordanem: & qui circa Tyrum, &
Sidonem, multitudo magna, audientes ,
quæ faciebat,venerunt ad eum . * Et di- 9
xit discipulis suis vt nauicula sibi deser- B
uiret propter turbam,ne comprimerent
eum .* multos enim sanabat ita vt irrue- 10
rent in eum vt illum tangerent quotquot
habebant plagas .* Et spiritus immundi, 11
cum illum videbant, procidebant ei: &
clamabant dicentes: * Tu es Filius Dei . 12
Et vehemẽter comminabatur eis ne ma-
nifestarent illũ . * ‖ Et ascendens in mon- 13
Mat.10.a.1 Luc.6.b.13 tem vocauit ad se quos voluit ipse: &
venerunt ad eum . * Et fecit vt essent 14
duodecim cum illo : & vt mitteret eos
prædicare . * Et dedit illis potestatem 15
curandi infirmitates, & eijciendi dæmo-
nia . * Et imposuit Simoni nomen Pe- 16
trus: * & Iacobum Zebedæi, & Ioannem 17
fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina
18 Boanerges,quod est, Filij tonitrui: * &
C Andream , & Philippum,& Bartholo-
mæum,& Matthæum,& Thomam,& Ia-
cobum Alphæi,& Thaddæum , & Simo-
19 nem Cananæum , * & Iudam Iscariotem,
20 qui & tradidit illum . * Et veniunt ad
domum: & conuenit iterum turba , ita
vt non possent neque panem manduca-
21 re . * Et cum audissent sui,exierunt tene-
re eum: dicebant enim: Quoniam in fu-
22 rorem versus est . * Et Scribæ, qui ab Ie-
rosolymis descenderant,dicebãt: ‖ Quo- Mat.9.d.34
niam Beelzebub habet,& quia in princi-
23 pe dæmoniorum eijcit dæmonia .* Et cõ-
uocatis eis in parabolis dicebat illis :
Quomodo potest satanas satanam eijce-
24 re ? * Et si regnum in se diuidatur, non
25 potest regnum illud stare. * Et si domus
super semetipsam dispertiatur, non po-
26 test domus illa stare . * Et si satanas con-
surrexerit in semetipsum,dispertitus est,
& non poterit stare , sed finem habet .
27 * Nemo potest vasa fortis ingressus in
domum diripere, nisi prius fortem alli-
28 get,& tunc domũ eius diripiet . * ‖ Amen Mat.12.c.31
D dico vobis,quoniam omnia dimittentur Luc.12.b.10
filijs hominum peccata, & blasphemiæ , Ioan.5.d.16
29 quibus blasphemauerint: * qui autem bla
sphemauerit in Spiritum sanctum,non
habebit remissionem in æternum , sed
30 reus erit æterni delicti .* Quoniam dice-
31 bant: Spiritum immundum habet. * ‖ Et Mat.12.d.46 Luc.8.c.19
veniunt mater eius & fratres : & foris
stantes miserunt ad eum vocantes eum ,
32 * & sedebat circa eum turba : & di-
cunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui
33 foris quærunt te. * Et respondens eis ,
ait: Quæ est mater mea,& fratres mei ?
34 * Et circumspiciens eos, qui in circuitu
eius sedebant, ait: Ecce mater mea,&
35 fratres mei . * Qui enim fecerit volunta-
tem Dei, hic frater meus,& soror mea,
& mater est.

CAP. IIII.

1 E T iterum cœpit docere ad mare: & Mat.13.a.1
A congregata est ad eum turba mul- Luc.8.a.4
ta,ita vt nauim ascendens sederet in ma-
ri,& omnis turba circa mare super ter-
2 ram erat : * & docebat eos in parabolis
multa, & dicebat illis in doctrina sua:
3 * Audite : ecce exijt seminans ad semi-
nandum.

nandum. * Et dum ſeminat, aliud ceci- 4
dit circa viam, & venerunt volucres cæ-
li; & comederunt illud. * Aliud vero 5
cecidit ſuper petroſa, vbi non habuit
terram multam: & ſtatim exortum eſt,
quoniam non habebat altitudinem ter-
ræ: * & quando exortus eſt ſol, exæſtua- 6
uit: & eo quòd non habebat radicem,
exaruit. * Et aliud cecidit in ſpinas: & 7
aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocauerũt illud,
& fructum non dedit. * Et aliud cecidit 8
in terram bonam: & dabat fructũ aſcen-
dentem, & creſcentem, & afferebat vnum
triginta, vnum ſexaginta, & vnum cen-
tum. * Et dicebat: Qui habet aures au- 9
diendi, audiat. * Et cum eſſet ſingularis, 10
interrogauerunt eum hi, qui cum eo erãt
duodecim, parabolam. * Et dicebat eis: 11
Vobis datum eſt noſſe myſterium regni B
Dei: illis autem, qui foris ſunt, in pa-
‖ Iſa.6.c.9 Mat.13.b.14 Ioan.12.f.40 Act.28.f.26 Rom.11.b.8
rabolis omnia fiunt: * ‖ vt videntes vi- 12
deant, & non videant: & audientes au-
diant, & non intelligant: nequando con-
uertantur, & dimittantur eis peccata.
* Et ait illis: Neſcitis parabolam hanc? & 13
quomodo omnes parabolas cognoſce-
tis? * Qui ſeminat, verbum ſeminat. 14
* Hi autem ſunt, qui circa viam, vbi ſe- 15
minatur verbum, & cum audierint, con-
feſtim venit ſatanas, & aufert verbum,
quod ſeminatum eſt in cordibus eorum.
* Et hi ſunt ſimiliter, qui ſuper petroſa 16
ſeminantur: qui cum audierint verbum,
ſtatim cum gaudio accipiunt illud: * & 17
non habent radicem in ſe, ſed tempora-
les ſunt: deinde orta tribulatione & per-
ſecutione propter verbum, confeſtim
‖ 1.Tim.6.c.17
ſcandalizantur. * ‖ Et alij ſunt, qui in ſpi- 18
nis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum au-
diunt, * & ærumnæ ſæculi, & deceptio 19
diuitiarum, & circa reliqua concupiſcé-
tiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſi-
ne fructu efficitur. * Et hi ſunt, qui ſuper 20
terram bonam ſeminati ſunt, qui audiunt C
verbum, & ſuſcipiunt, & fructificant, vnũ
triginta, vnum ſexaginta, & vnum cen-
‖ Mat.5.b.15 Luc.8.c.16.& 11.c.33.
tum. * ‖ Et dicebat illis: Numquid ve- 21
nit lucerna vt ſub modio ponatur, aut
ſub lecto? nonne vt ſuper candelabrum
‖ Mat.10.c.26 Luc.8.c.17
ponatur? * ‖ Non eſt enim aliquid abſcó- 22
ditum, quod non manifeſtetur: nec fa-
ctum eſt occultum, ſed vt in palam ve-
niat. * Si quis habet aures audiendi, au- 23
diat. * Et dicebat illis: Videte quid au- 24
diatis. ‖ In qua menſura menſi fueritis,
‖ Mat.7.a.2 Luc.6.f.38
remetietur vobis, & adijcietur vobis.
‖ Mat.13.b.12 & 25.c.29 Luc.8.c.18. & 19.d.26
25 * ‖ Qui enim habet, dabitur illi: & qui
non habet, etiam quod habet auferetur
26 ab eo. * Et dicebat: Sic eſt regnum Dei,
quemadmodum ſi homo iaciat ſemen-
27 tem in terram, * & dormiat, & exurgat
nocte & die, & ſemen germinet, & incre-
28 ſcat dum neſcit ille. * Vltro enim terra
fructificat, primum herbam, deinde ſpi-
cam, deinde plenum frumentum in ſpi-
29 ca. * Et cum produxerit fructus, ſtatim
30 mittit falcem, quoniam adeſt meſſis. * Et
dicebat: Cui aſſimilabimus regnum Dei?
aut cui parabolæ comparabimus illud?
‖ Mat.13.e.31
31 * ‖ Sicut granum ſinapis, quod cum ſemi-
D natum fuerit in terra, minus eſt omnibus
32 ſeminibus, quæ ſunt in terra: * & cum
ſeminatum fuerit, aſcendit, & fit maius
omnibus oleribus, & facit ramos ma-
gnos, ita vt poſſint ſub vmbra eius aues
33 cæli habitare. * Et talibus multis para-
bolis loquebatur eis verbum, prout po-
34 terant audire: * ſine parabola autem non
loquebatur eis. ſeorſum autem diſcipu-
35 lis ſuis diſſerebat omnia. * Et ait illis in
illa die, cum ſero eſſet factum: Tranſea-
‖ Mat.8.c.23 Luc.8.c.22
36 mus contra. * ‖ Et dimittentes turbam,
aſſumunt eum ita vt erat in naui: & aliæ
37 naues erant cum illo. * Et facta eſt pro-
cella magna venti, & fluctus mittebat in
38 nauim, ita vt impleretur nauis. * Et
erat ipſe in puppi ſuper ceruical dor-
miens: & excitant eum, & dicunt illi:
Magiſter, non ad te pertinet, quia peri-
39 mus? * Et exurgens comminatus eſt vẽ-
to, & dixit mari: Tace, obmuteſce. Et
ceſſauit ventus: & facta eſt tranquillitas
40 magna. * Et ait illis: Quid timidi eſtis?
necdum habetis fidem? Et timuerunt ti-
more magno, & dicebant ad alterutrũ:
Quis, putas, eſt iſte, quia & ventus & ma-
re obediunt ei?

CAP. V.

Mat.8.d.28 Luc.8.d.26
1 ET venerunt trans fretum maris in
2 regionem Geraſenorum. * Et exeũ-
A ti ei de naui, ſtatim occurrit de monu-
3 mentis homo in ſpiritu immundo, * qui
domicilium habebat in monumentis, &
neque catenis iam quiſquam poterat eũ
4 ligare: * quoniam ſæpe compedibus &
catenis vinctus, dirupiſſet catenas, &
compe-

compedes comminuisset, & nemo pote-
rat eum domare. * & semper die ac no- 5
cte in monumentis, & in montibus erat,
clamans, & concidens se lapidibus. * Vi- 6
dens autem Iesum a longe, cucurrit, &
adorauit eum: * & clamans voce ma- 7
gna dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu fili Dei
altissimi? adiuro te per Deum, ne me
torqueas. * Dicebat enim illi: Exi spi- 8
ritus immunde ab homine. * Et interro- 9
gabat eum: Quod tibi nomen est? Et di-
cit ei: Legio mihi nomen est, quia multi
sumus. * Et deprecabatur eum multum, 10
ne se expelleret extra regionem. * Erat 11
autem ibi circa montem grex porcorum
magnus, pascens. * Et deprecabantur eum 12
spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos vt
in eos introeamus. * Et concessit ei sta- 13
tim Iesus. Et exeuntes spiritus immun- B
di introierunt in porcos: & magno im-
petu grex præcipitatus est in mare ad duo
millia, & suffocati sunt in mari. * Qui au- 14
tem pascebant eos, fugerunt, & nuncia-
uerũt in ciuitatem, & in agros. Et egressi
sunt videre quid esset factum: * & ve- 15
niunt ad Iesum: & vident illum, qui a
dæmonio vexabatur, sedentem, vestitũ,
& sanæ mentis, & timuerunt. * Et narra- 16
uerunt illis, qui viderant, qualiter factum
esset ei, qui dæmonium habuerat, & de
porcis. * Et rogare cœperunt eum vt di- 17
scederet de finibus eorũ. * Cumq. ascen- 18
deret nauim, cœpit illum deprecari, qui
a dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum il-
lo, * & non admisit eum, sed ait illi: Va- 19
de in domum tuam ad tuos, & annuncia
illis quanta tibi Dominus fecerit, & mi-
sertus sit tui. * Et abijt, & cœpit prædi- 20
care in Decapoli, quanta sibi fecisset Ie-
sus: & omnes mirabantur. * Et cum 21
trãscendisset Iesus in naui rursum trans
fretum, conuenit turba multa ad eum, &
‖ Mat. 9. c. 18 Luc. 8. f. 42 erat circa mare. * ‖ Et venit quidam de 22
archisynagogis nomine Iairus: & videns C
eum, procidit ad pedes eius, * & depre- 23
cabatur eum multùm, dicens: Quoniam
filia mea in extremis est, Veni, impone
manum super eam, vt salua sit, & viuat.
* Et abijt cum illo, & sequebatur eũ tur- 24
ba multa, & comprimebant eum. * Et 25
mulier, quæ erat in profluuio sanguinis
annis duodecim, * & fuerat multa per- 26
pessa a compluribus medicis: & eroga-
uerat omnia sua, nec quidquam profe-
27 cerat, sed magis deterius habebat: * cum
audisset de Iesu, venit in turba retro, &
28 tetigit vestimentũ eius: * dicebat enim:
Quia si vel vestimentum eius tetigero,
29 salua ero. * Et confestim siccatus est fons
sanguinis eius: & sensit corpore quia sa-
30 nata esset a plaga. * Et statim Iesus in se-
D metipso cognoscens virtutem, quæ exie-
rat de illo, conuersus ad turbam, aie-
bat: Quis tetigit vestimenta mea?
31 * Et dicebant ei discipuli sui: Vides
turbam comprimentem te, & dicis:
32 Quis me tetigit? * Et circumspiciebat
33 videre eam, quæ hoc fecerat. * Mu-
lier vero timens & tremens, sciens
quod factum esset in se, venit & pro-
cidit ante eum, & dixit ei omnem
34 veritatem. * Ille autem dixit ei: ‖ Filia, ‖ Luc. 7. g. 50
fides tua te saluam fecit: vade in pace, &
35 esto sana a plaga tua. * Adhuc eo loquẽ-
te, veniunt ab archisynagogo, dicentes:
Quia filia tua mortua est: quid vltra ve-
36 xas Magistrum? * Iesus autem audito
verbo, quod dicebatur, ait archisyna-
gogo: Noli timere: tantummodo crede.
37 * Et non admisit quemquam se sequi nisi
Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem
38 Iacobi. * Et veniunt in domum archisy-
nagogi, & videt tumultum, & flentes, &
39 eiulantes multum. * Et ingressus, ait il-
lis: Quid turbamini, & ploratis? puel-
40 la non est mortua, sed dormit. * Et ir-
ridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus
assumit patrem, & matrem puellæ, & qui
secum erant, & ingreditur vbi puella erat
41 iacens. * Et tenens manum puellæ, ait
illi: Talitha cumi, quod est interpreta-
42 tum: Puella (tibi dico) surge. * & con-
festim surrexit puella, & ambulabat: erat
autem annorum duodecim: & obstu-
43 puerunt stupore magno. * Et præcepit
illis vehementer vt nemo id sciret: &
dixit dari illi manducare.

CAP. VI.

1 ET egressus inde, abijt in patriam Mat. 13. g. 54
A suam: & sequebantur eum discipu- Luc. 4. c. 16
2 li sui: * & facto sabbato cœpit in syna- Ioan. 4. f. 44
goga docere: & multi audientes admira-
bantur in doctrina eius, dicentes: Vnde
huic hæc omnia? & quæ est sapiẽtia, quæ
data est illi: & virtutes tales, quæ per

‖Ioan.6.e.42 manus eius efficiuntur. * ‖Nonne hic est 3
faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Io-
seph, & Iudæ, & Simonis? nonne & soro-
res eius hic nobiscum sunt? Et scandali-
zabantur in illo. * Et dicebat illis Ie- 4
‖Mat.13.g.57 sus: ‖ Quia non est propheta sine hono-
Luc.4.d.24 re nisi in patria sua, & in domo sua, &
Ioan.4.f.44 in cognatione sua. * Et non poterat ibi 5
virtutem vllam facere, nisi paucos infir-
mos impositis manibus curauit: * & mi- 6
rabatur propter incredulitatem eorum,
& circuibat castella in circuitu docens.
‖Matt.10.a.1 * ‖Et vocauit duodecim: & cœpit eos 7
Sup.3.b.14 mittere binos, & dabat illis potestatem
Luc.9.a.1 spirituum immundorum. * Et præcepit 8
eis ne quid tollerent in via, nisi virgam
tantum: non peram, non panem, neque
‖Act.12.b.8 in zona æs, * ‖ sed calceatos sandalijs, & 9
ne induerentur duabus tunicis. * Et di- 10
cebat eis: Quocumque introieritis in B
domum: illic manete donec exeatis in-
de: * quicumque non receperint vos, 11
‖Mat.10.b.14 nec audierint vos, ‖ exeuntes inde, ex-
Luc.9.a.5 cutite puluerem de pedibus vestris in
Act.13.g.51 testimonium illis. * Et exeuntes prædi- 12
& 18.a.6 cabant vt pœnitentiam agerent: * & 13
‖Iac.5.d.14 dæmonia multa eijciebant, ‖ & vngebāt
Mat.14.a.1.2 oleo multos ægros, & sanabant. * ‖ Et 14
Luc.9.a.7 audiuit rex Herodes, (manifestum enim
factum est nomen eius) & dicebat: Quia
Ioannes Baptista resurrexit a mortuis: &
propterea virtutes operantur in illo.
* Alij autem dicebant: Quia Elias est. 15
Alij vero dicebant: Quia propheta est,
quasi vnus ex prophetis. * Quo audito 16
Herodes ait: Quem ego decollaui Ioan- C
‖Luc.3.d.19 nem, hic a mortuis resurrexit. * ‖ Ipse 17
enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem,
& vinxit eum in carcere propter Hero-
diadem vxorem Philippi fratris sui, quia
duxerat eam. * Dicebat enim Ioannes 18
‖Leu.18.c.16. Herodi: ‖ Non licet tibi habere vxo-
rem fratris tui. * Herodias autem insi- 19
diabatur illi: & volebat occidere eum,
nec poterat. * Herodes enim metuebat 20
Ioannem, sciens eum virum iustum &
sanctum: & custodiebat eum, & audito
eo multa faciebat, & libenter eum au-
diebat. * Et cum dies opportunus acci- 21
disset, Herodes natalis sui cœnam fecit
principibus, & tribunis, & primis Ga-
lilææ. * cumq. introisset filia ipsius He- 22
rodiadis, & saltasset, & placuisset He-
rodi, simulq. recumbentibus; rex ait
puellæ: Pete a me quod vis, & dabo ti-
23 bi: * & iurauit illi: Quia quidquid pe-
tieris dabo tibi, licet dimidium regni
24 mei. * Quæ cum exisset, dixit matri
D suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput
25 Ioannis Baptistæ. * Cumq. introisset sta-
tim cum festinatione ad regem, petiuit
dicens: Volo vt protinus des mihi in
26 disco caput Ioannis Baptistæ. * Et con-
tristatus est rex: propter iusiurandum, &
propter simul discumbentes noluit eam
27 contristare: * sed misso spiculatore præ-
cepit afferri caput eius in disco. Et de-
28 collauit eum in carcere, * & attulit ca-
put eius in disco: & dedit illud puellæ,
29 & puella dedit matri suæ. * Quo audi-
to, discipuli eius venerunt, & tulerunt
corpus eius: & posuerunt illud in monu-
30 mento. * Et conuenientes Apostoli ad Ie-
sum, renunciauerunt ei omnia, quæ ege-
31 rant, & docuerant. * Et ait illis: ‖ Venite ‖Mat.14.d.13
seorsum in desertum locum, & requie- Luc.9.b.10
scite pusillum. Erant enim qui veniebāt
& redibant multi: & nec spatium man-
32 ducandi habebant. * Et ascendentes in
nauim, abierunt in desertum locū seor-
33 sum. * Et viderunt eos abeuntes, & co-
E gnouerunt multi: & pedestres de omni-
bus ciuitatibus concurrerunt illuc, &
34 præuenerunt eos. * ‖ Et exiens vidit tur- ‖Matt.9.d.36
bam multam Iesus: & misertus est super & 14.c.14
eos, quia erant sicut oues non habentes
pastorem, & cœpit illos docere multa.
35 * Et cum iam hora multa fieret, accesse-
runt discipuli eius, dicentes: Desertus
36 est locus hic, & iam hora præterijt: * ‖ di- ‖Luc.9.b.12
mitte illos, vt euntes in proximas villas, Ioan.6.a.5
& vicos, emant sibi cibos, quos mandu-
37 cent: * Et respondens ait illis: Date illis
vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes
emamus ducentis denarijs panes, & da-
38 bimus illis manducare. * Et dicit eis:
Quot panes habetis? ite, & videte. Et
cum cognouissent, dicunt: Quinque,
39 & duos pisces. * Et præcepit illis vt ac-
cumbere facerent omnes secundum con-
40 tubernia super viride fœnū. * Et discu-
buerunt in partes per centenos, & quin-
41 quagenos. * Et acceptis quinque pani-
F bus & duobus piscibus, intuens in cæ-
lum, benedixit, & fregit panes, & de-
dit discipulis suis, vt ponerent ante eos:
42 & duos pisces diuisit omnibus. * Et man-
ducauerunt omnes, & saturati sunt.
Et

*Et sustulerunt reliquias, fragmentorum 43
duodecim cophinos plenos, & de pisci-
bus. *Erant autem qui manducauerunt 44
quinque millia virorum. *Et statim 45
coegit discipulos suos ascendere nauim,
vt præcederent eum trans fretū ad Beth-
saidam, dum ipse dimitteret populum.
*Et cum dimisisset eos, abijt in mon- 46
tem orare. *Et cum sero esset, erat 47
nauis in medio mari, & ipse solus in
Mat.14.c.25 terra. *‖Et videns eos laborantes in 48
remigando, (erat enim ventus contra-
rius eis) & circa quartam vigiliam no-
ctis venit ad eos ambulans supra mare:
& volebat præterire eos. *At illi vt vi- 49
derunt eum ambulantem supra mare,
putauerunt phantasma esse, & exclama-
uerunt. *Omnes enim viderunt eum, 50
& conturbati sunt. Et statim locutus est G
cum eis, & dixit eis: Confidite, ego
sum, nolite timere. *Et ascendit ad il- 51
los in nauim, & cessauit ventus. Et plus
magis intra se stupebant: *non enim 52
intellexerunt de panibus: erat enim cor
Matt.14.d.34 eorum obcæcatum. *‖Et cum transfre- 53
tassent, venerunt in terram Genesareth,
& applicuerunt. *Cumq. egressi essent 54
de naui, continuo cognouerunt eum:
*& percurrentes vniuersam regionem 55
illam, cœperunt in grabatis eos, qui se
male habebant, circumferre, vbi audie-
bant eum esse. *Et quocumque introi- 56
bat, in vicos, vel in villas, aut ciuitates,
in plateis ponebant infirmos, & depreca-
bantur eum, vt vel fimbriam vestimenti
eius tangerent, & quotquot tangebant
eum, salui fiebant.

CAP. VII.

ET conueniunt ad eum Pharisæi, & 1
quidam de Scribis, venientes ab Ie- A
Matt.15.a.2 rosolymis. *‖Et cum vidissent quosdam 2
ex discipulis eius communibus manibus,
idest non lotis, manducare panes, vitu-
perauerunt. *Pharisæi enim, & omnes 3
Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non
manducant, tenentes traditionem senio-
rum: *& áforo nisi baptizentur, non 4
comedunt: & alia multa sunt, quæ tra-
dita sunt illis seruare, baptismata cali-
cum, & vrceorum, & æramentorum, &
lectorum: *& interrogabant eum Phari- 5
sæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non
ambulant iuxta traditionem seniorum,
sed communibus manibus manducant
6 panem? *At ille respondens, dixit eis:
Bene prophetauit Isaias de vobis hypo-
critis, sicut scriptum est: ‖Populus hic ‖Isa.29.d.13
labijs me honorat, cor autem eorum
7 longe est a me. *in vanum autem me
colunt, docentes doctrinas, & præcepta
8 hominum. *Relinquentes enim manda-
B tum Dei, tenetis traditionem hominum,
baptismata vrceorum, & calicum: & alia
9 similia his facitis multa. *Et dicebat
illis: Bene irritum facitis præceptū Dei,
10 vt traditionem vestram seruetis. *Moy-
ses enim dixit: ‖Honora patrem tuum, ‖Exo.20.c.12
& matrem tuam. Et: Qui maledixerit Deut.5.b.16 Eph.6.a.2
11 patri, vel matri, morte moriatur. *Vos Exo.21.c.16
autem dicitis: Si dixerit homo patri, Leuit.20.b.9
aut matri, Corban, (quod est donum) Prou.20.c.20
12 quodcumque ex me, tibi profuerit: *&
vltra non dimittitis eum quidquam fa-
13 cere patri suo, aut matri, *rescindentes
verbum Dei per traditionem vestram,
quam tradidistis: & similia huiusmodi
14 multa facitis. *‖Et aduocans iterum tur- ‖Mat.15.b.10
bam, dicebat illis: Audite me omnes, &
15 intelligite. *Nihil est extra hominem
& introiens in eum, quod possit eum co-
inquinare, sed quæ de homine proce-
dunt illa sunt, quæ communicant ho-
16 minem. *Si quis habet aures audiendi,
17 audiat. *Et cum introisset in domum a
C turba, interrogabant eum discipuli eius
18 parabolam. *Et ait illis: Sic & vos im-
prudentes estis? Non intelligitis quia
omne extrinsecus introiens in hominē,
19 non potest eum communicare: *quia
non intrat in cor eius, sed in ventrem
vadit, & in secessum exit, purgans om-
20 nes escas? *Dicebat autem, quoniam
quæ de homine exeunt, illa communi-
21 cant hominē. *‖Abintus enim de corde ‖Gen.6.a.5
hominum malæ cogitationes procedūt,
adulteria, fornicationes, homicidia,
22 *furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impu-
dicitiæ, oculus malus, blasphemia, super-
23 bia, stultitia. *Omnia hæc mala abin-
tus procedunt, & communicant homi-
24 nem. *‖Et inde surgens abijt in fines ‖Mat.15.c.24
Tyri, & Sidonis: & ingressus domum,
neminem voluit scire, & non potuit
25 latere. *Mulier enim statim vt audiuit
de eo, cuius filia habebat spiritum im-
mundum, intrauit, & procidit ad pedes

eius.* Erat enim mulier Gentilis, Syro- 26
phœnissa genere. Et rogabat eum vt dæ-
monium eijceret de filia eius.* Qui dixit 27
illi: Sine prius saturari filios: nõ est enim
bonum sumere panem filiorum,& mitte-
re canibus.* At illa respondit,& dixit il- 28
li: Vtique Domine,nam & catelli come- D
dunt sub mensa de micis puerorum.
* Et ait illi: Propter hunc sermonem 29
vade,exijt dæmonium a filia tua.* Et cũ 30
abijsset domum suam,& inuenit puellam
iacentem supra lectum,& dæmonium
exijsse.* Et iterum exiens de finibus Ty- 31
ri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ
‖Mat.9.d.32 inter medios fines Decapoleos.* ‖Et ad- 32
Luc.11.b.14 ducunt ei surdum,& mutum,& depreca-
bantur eum, vt imponat illi manum.
*Et apprehendens eum de turba seorsum, 33
misit digitos suos in auriculas eius: &
expuens, tetigit linguam eius:* & suspi- 34
ciens in cælum,ingemuit,& ait illi: Eph-
phetha,quod est adaperire.* Et statim 35
apertæ sunt aures eius,& solutum est vin-
culum linguæ eius,& loquebatur recte.
* Et præcepit illis ne cui dicerent. Quã- 36
to autem eis præcipiebat, tanto magis
plus prædicabant:* & eo amplius admi- 37
rabantur,dicentes: Bene omnia fecit: &
surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAP. VIII.

Mat.15.d.32 IN diebus illis iterum cum turba mul- 1
ta esset,nec haberent quod manduca- A
rent conuocatis discipulis,ait illis:* Mi- 2
sereor super turbam: quia ecce iam tri-
duo sustinent me,nec habent quod man-
ducent:* & si dimisero eos ieiunos in 3
domum suam, deficient in via: quidam
enim ex eis de longe venerunt.* Et re- 4
sponderũt ei discipuli sui: Vnde illos
quis poterit hic saturare panibus in soli-
tudine?* Et interrogauit eos: Quot pa- 5
nes habetis? Qui dixerunt: Septem.* Et 6
præcepit turbæ discumbere super terrã.
Et accipiens septem panes, gratias agens
fregit,& dabat discipulis suis vt appone-
rent,& apposuerunt turbæ.* Et habebant 7
pisciculos paucos: & ipsos benedixit, &
iussit apponi.* Et manducauerunt,& sa- 8
turati sunt, & sustulerunt quod supera-
uerat de fragmentis, septem sportas.
* Erant autem qui manducauerant,quasi 9
quattuor millia: & dimisit eos.* Et sta- 10
B tim ascendens nauim cum discipulis suis,
11 venit in partes Dalmanutha.* ‖ Et ‖Mat.16.a.1
exierunt Pharisæi, & cœperunt conqui- Luc.11.g.54
rere cum eo, quærentes ab illo signum
12 de cælo, tentantes eum.* Et ingemi-
scens spiritu, ait: Quid generatio ista
signum quærit? Amen dico vobis, si da-
13 bitur generationi isti signum.* Et dimit-
tens eos, ascendit iterum nauim,& abijt
14 trans fretum.* ‖Et obliti sunt panes su- ‖Mat.16.a.5
mere: & nisi vnum panem non habe-
15 bant secum in naui.* Et præcipiebat
eis, dicens: Videte, & cauete a fermen-
to Pharisæorum, & fermento Herodis.
16 * Et cogitabant ad alterutrum,dicentes:
17 Quia panes non habemus.* Quo co-
gnito, ait illis Iesus: Quid cogitatis,
quia panes non habetis? nondum cogno-
scitis nec intelligitis? adhuc cæcatum
18 habetis cor vestrum?* oculos habentes
non videtis? & aures habentes non audi-
19 tis?‖ Nec recordamini,* quando quin- ‖Sup.6.f.41
que panes fregi in quinque millia: quot Ioan.6.b.11
cophinos fragmentorum plenos sustuli-
20 stis? Dicunt ei: Duodecim.* Quando
C & septem panes in quattuor millia:
quot sportas fragmentorum tulistis? Et
21 dicunt ei: Septẽ.* Et dicebat eis: Quo-
22 modo nondum intelligitis?* Et veniunt
Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, &
23 rogabant eum vt illum tangeret.* Et
apprehensa manu cæci, eduxit eum ex-
tra vicum: & expuens in oculos eius
impositis manibus suis, interrogauit eũ
24 si quid videret.* Et aspiciens, ait: Vi-
deo homines velut arbores ambulantes.
25 * Deinde iterum imposuit manus super
oculos eius: & cœpit videre. & restitu-
26 tus est ita vt clare videret omnia.* Et
misit illum in domum suam,dicens: Va-
de in domum tuam: & si in vicum intro-
27 ieris, nemini dixeris.* ‖ Et egressus est ‖Mat.16.b.13
Iesus,& discipuli eius in castella Cæsareæ
Philippi: & in via interrogabat discipu-
los suos, dicens eis: ‖Quem me dicunt ‖Luc.9.c.18
28 esse homines?* Qui responderunt illi,
dicentes: Ioannem Baptistam, alij Eliã,
alij vero quasi vnum de prophetis.
29 *Tunc dicit illis. Vos vero quem me es-
se dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu
30 es Christus.* Et comminatus est eis, ne
31 cui dicerẽt de illo.* Et cœpit docere eos
D quoniam oportet filium hominis pati
multa, & reprobari a senioribus, & a
summis

summis sacerdotibus, & Scribis,& occi-
di: & post tres dies resurgere.* Et pa- 32
lam verbum loquebatur. Et apprehen-
dens eum Petrus, cœpit increpare eum.
* Qui conuersus, & videns discipulos 33
suos,comminatus est Petro,dicens: Vade
retro me satana,quoniam non sapis quæ
Dei sunt, sed quæ sunt hominum. * Et 34
conuocata turba cum discipulis suis, di-
‖Mat.10.d.38 xit eis: ‖Si quis vult me sequi, deneget
& 16.d.24 semetipsum: & tollat crucem suam,&
Luc.9.c.23.& 14.f.27.& 17. sequatur me. * Qui enim voluerit ani- 35
g.33 mam suam saluam facere, perdet eam:
Ioan.12.d.25 qui autem perdiderit animam suam pro-
pter me, & Euangelium, saluam faciet
eam. * Quid enim proderit homini, si 36
lucretur mundum totum: & detrimen-
tum animæ suæ faciat? * Aut quid da- 37
bit homo commutationis pro anima
‖Mat.10.d.33 sua? * ‖Qui enim me confusus fuerit,& 38
Luc.9.c.26.& 12.b.9 verba mea in generatione ista adultera
& peccatrice: & filius hominis confun-
detur eum, cum venerit in gloria patris
sui cum angelis sanctis.* Et dicebat illis: 39
‖Mat.16.d.27 ‖Amen dico vobis,quia sunt quidam de
Luc.9.c.27 hic stantibus,qui non gustabunt mortem
donec videant regnum Dei veniens in
virtute.

CAP. IX.

Mat.17.a.1 ET post dies sex assumit Iesus Petrũ, 1
Luc.9.d.28 & Iacobum, & Ioannem: & ducit A
illos in montem excelsum seorsum so-
los, & transfiguratus est coram ipsis.* Et 2
vestimenta eius facta sunt splendentia,
& candida nimis velut nix, qualia fullo
non potest super terram candida facere.
* Et apparuit illis Elias cum Moyse: & 3
erant loquentes cum Iesu. * Et respon- 4
dens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est
nos hic esse: & faciamus tria tabernacu-
la, Tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ
vnum. * Non enim sciebat quid dice- 5
ret: erant enim timore exterriti: * & 6
facta est nubes obumbrans eos: & venit B
vox de nube, dicens: Hic est filius meus
charissimus: audite illum. * Et statim 7
circumspicientes, neminem amplius vi-
‖Mat.17.b.9 derunt,nisi Iesum tantum secum. * ‖Et 8
descendentibus illis de monte, præcepit
illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarẽt:
nisi cum Filius hominis a mortuis resur-
rexerit.* Et verbum continuerunt apud 9
se: conquirentes quid esset: Cum a mor
10 tuis resurrexerit.* Et interrogabãt eum,
dicentes: ‖ Quid ergo dicunt Pharisæi, ‖Mal.4.b.5
& Scribæ, quia Eliam oportet venire
11 primum? * Qui respondens, ait illis:
Elias cum venerit primo, restituet om-
nia: & quo modo‖ scriptum est in Filium ‖Isa.53.a.3
hominis, vt multa patiatur & contem-
12 natur. * Sed dico vobis quia & Elias ve-
C nit (& fecerunt illi quæcumque volue-
13 runt) ‖ sicut scriptum est de eo. * Et ‖Mat.17.b.12
veniens ad discipulos suos, vidit turbam
magnam circa eos, & Scribas conqui-
14 rentes cum illis. * Et confestim omnis
populus videns Iesum, stupefactus est,
& expauerunt,& accurrentes salutabant
15 eum. * Et interrogauit eos: Quid inter
16 vos conquiritis? * ‖Et respondens vnus ‖Luc.9.e.38
de turba, dixit: Magister, attuli filium
meum ad te habentem spiritum mutum:
17 * qui vbicumque eum apprehenderit,al-
lidit illum, & spumat, & stridet denti-
bus,& arescit: & dixi discipulis tuis vt
18 eijcerent illum, & non potuerunt.* Qui
respondens eis,dixit: O generatio incre-
dula, quamdiu apud vos ero? quamdiu
19 vos patiar? afferte illum ad me.* Et at-
tulerunt eum. Et cum vidisset eum, sta-
tim spiritus conturbauit illum: & elisus
20 in terram,volutabatur spumans.* Et in-
D terrogauit patrem eius: Quantum tem-
poris est ex quo ei hoc accidit? At ille
21 ait: Ab infantia: * & frequenter eum in
ignem,& in aquas misit vt eum perderet.
sed si quid potes, adiuua nos, miser-
22 tus nostri. * Iesus autem ait illi: Si
potes credere, omnia possibilia sunt cre-
23 denti. * Et continuo exclamans pater
pueri, cum lacrymis aiebat: Credo,Do-
24 mine: adiuua incredulitatem meam.* Et
cum videret Iesus concurrentem turbam,
comminatus est spiritui immundo, di-
cens illi: Surde,& mute spiritus,ego præ-
cipio tibi, exi ab eo: & amplius ne in-
25 troeas in eum.* Et exclamans,& multum
discerpens eum,exijt ab eo, & factus est
sicut mortuus,ita vt multi dicerẽt: Quia
26 mortuus est. * Iesus autem tenens ma-
27 num eius,eleuauit eum,& surrexit. * Et
cum introisset in domum, discipuli eius
secreto interrogabant eum: Quare nos
28 non potuimus eijcere eum? * Et dixit il-
lis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi
29 in oratione, & ieiunio. * ‖Et inde pro- ‖Mat.17.d.22

fecti prætergrediebantur Galilæam: nec
‖Luc. 9.e.21 volebat quemquam scire. * ‖Docebat 30
autem discipulos suos, & dicebat illis:
Quoniam filius hominis tradetur in ma-
nus hominum, & occident eum, & occi-
sus tertia die resurget. * At illi ignora- 31
bant verbum: & timebant interrogare
eum. * Et venerunt Capharnaum. Qui 32
cum domi essent, interrogabat eos: Quid
in via tractabatis? * At illi tacebant. si- 33
quidem in via inter se disputauerant,
‖Matt. 18.a.1 ‖quis eorum maior esset. * Et residens 34
Luc. 9.f.46 vocauit duodecim, & ait illis: Si quis
vult primus esse, erit omnium nouissi-
mus, & omnium minister. * Et accipiens 35
puerum, statuit eum in medio eorum:
quem cum complexus esset, ait illis:
* Quisquis vnum ex huiusmodi pueris 36
receperit in nomine meo, me recipit: & F
quicumque me susceperit, non me susci-
‖Luc. 9.f.49 pit, sed eum, qui misit me. * ‖Respondit 37
illi Ioannes, dicens: Magister, vidimus
quemdam in nomine tuo eijcientem dæ-
monia, qui non sequitur nos, & prohi-
buimus eum. * Iesus autem ait: Nolite 38
‖1.Cor.12.a.3 prohibere eum. ‖nemo est enim qui fa-
ciat virtutem in nomine meo, & possit
cito male loqui de me. * qui enim non 39
‖Mat.10.d.42 est aduersum vos, pro vobis est. * ‖Quis- 40
quis enim potum dederit vobis calicem
aquæ in nomine meo, quia Christi estis:
amen dico vobis, non perdet mercedem
‖Mat.18.a.6 suam. * ‖Et quisquis scandalizauerit vnũ 41
Luc. 17.a.2 ex his pusillis credentibus in me: bonum
est ei magis si circumdaretur mola asina-
ria collo eius, & in mare mitteretur.
‖Matt.5.d.30. * ‖Et si scandalizauerit te manus tua, ab- 42
& 18.a.6 scide illam: bonum est tibi debilem in-
Luc. 17.a.2 troire in vitam, quàm duas manus habẽ- G
tem ire in gehennam, in ignem inextin-
guibilem: * vbi vermis eorum nõ mori- 43
tur, & ignis non extinguitur. * Et si pes 44
tuus te scãdalizat, amputa illum: bonum
est tibi claudum introire in vitam æter-
nam, quàm duos pedes habentem mitti
‖Isa.66.g.24 in gehennam ignis inextinguibilis: * ‖vbi 45
vermis eorum non moritur, & ignis non
extinguitur. * Quòd si oculus tuus scan- 46
dalizat te, eijce eum: bonum est tibi lu-
scum introire in regnum Dei, quàm duos
oculos habentem mitti in gehennã ignis:
* vbi vermis eorum non moritur, & 47
‖Leui.2.d.13 ignis non extinguitur. * ‖Omnis enim 48
igne salietur, & omnis victima sale sa-
49 lietur. * ‖Bonum est sal: quòd si sal in- ‖Mat.5.b.13
sulsum fuerit: in quo illud condietis? Luc. 14.g.34
Habete in vobis sal, & pacem habete
inter vos.

CAP. X.

1 A ET inde exurgens venit in fines Iu- Mat.19.a.1
dææ vltra Iordanem: & conueniunt
iterum turbæ ad eum: & sicut consueue-
2 rat, iterum docebat illos. * Et accedẽ-
tes Pharisæi interrogabant eum: Si licet
viro vxorem dimittere: tentantes eum.
3 * At ille respondens, dixit eis: Quid vo-
4 bis præcepit Moyses? * Qui dixerunt:
‖Moyses permisit libellum repudij scri- ‖Deut.24.a.1
5 bere, & dimittere. * Quibus respondens
Iesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scri-
6 psit vobis præceptum istud. * ab initio
autem creaturæ ‖masculum, & feminam ‖Gen.1.d.27
7 fecit eos Deus. * Propter hoc relinquet Gen. 2.d.24
homo patrem suum, & matrem, & adhæ- Mat.19.a.4
8 rebit ad vxorem suam: * & erunt duo in 1.Cor.6.d.16 Eph.5.g.31
carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed 1.Cor.7.b.10
9 vna caro. * Quod ergo Deus coniunxit,
10 homo non separet. * Et in domo iterum
discipuli eius de eodem interrogauerunt
11 eum. * Et ait illis: Quicumque dimiserit
B vxorem suam, & aliam duxerit, adulteriũ
12 committit super eam. * Et si vxor dimi-
serit virum suũ, & alij nupserit, mœcha-
13 tur. * Et offerebant illi paruulos vt tan-
geret illos. Discipuli autem commina-
14 bantur offerentibus. * Quos cum vide-
ret Iesus, indigne tulit, & ait illis: Sinite
paruulos venire ad me, & ne prohibueri-
tis eos: talium enim est regnum Dei.
15 * Amen dico vobis: Quisquis non rece-
perit regnum Dei velut paruulus, non in-
16 trabit in illud. * Et complexans eos, &
imponens manus super illos, benedice-
17 bat eos. * Et cum egressus esset in viam,
procurrens quidam genu flexo ante eũ,
rogabat eum: ‖Magister bone, quid fa- ‖Mat.19.d.16
18 ciam vt vitam æternam percipiam? * Ie- Luc. 18.d.18
C sus autem dixit ei: Quid me dicis bonũ?
19 Nemo bonus, nisi vnus Deus. * ‖Præce- ‖Exo.20.c.13
pta nosti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne
fureris, Ne falsum testimonium dixeris,
Ne fraudem feceris, Honora patrem tuũ
20 & matrem. * At ille respondens, ait
illi: Magister, hæc omnia obseruaui a
21 iuuentute mea. * Iesus autem intui-
tus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum
tibi

tibi deest: vade, quæcumque habes ven-
de, & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cælo: & veni, sequere me.
* Qui contristatus in verbo, abijt mœ- 22
rens: erat enim habens multas possessio-
nes. * Et circumspiciens Iesus, ait disci- 23
pulis suis: Quàm difficile qui pecunias
habent, in regnum Dei introibunt!
* Discipuli autem obstupescebant in ver- 24
bis eius. At Iesus rursus respondens ait
illis: Filioli, quàm difficile est, confiden-
tes in pecunijs, in regnum Dei introire!
* Facilius est, camelum per foramen acus 25
transire, quàm diuitem intrare in regnũ D
Dei. * Qui magis admirabantur, di- 26
centes ad semetipsos: Et quis potest sal-
uus fieri? * Et intuens illos Iesus, ait: 27
Apud homines impossibile est, sed non
apud Deum: omnia enim possibilia sunt
‖Mat.19.d.27 Luc.18.e.28 apud Deum. * ‖ Et cœpit ei Petrus dice- 28
re: Ecce nos dimisimus omnia, & secu-
ti sumus te. * Respondens Iesus, ait: 29
Amen dico vobis: Nemo est, qui reli-
querit domum, aut fratres, aut sorores,
aut patrem, aut matrem, aut filios, aut
agros propter me, & propter Euange-
lium, * qui non accipiat centies tantum, 30
nunc in tempore hoc: domos, & fratres,
& sorores, & matres, & filios, & agros,
cum persecutionibus, & in sæculo fu-
‖Mat.19.d.30 turo vitam æternam. * ‖ Multi au- 31
tem erunt primi nouissimi, & nouissimi E
primi. * Erant autem in via ascenden- 32
tes Ierosolymam: & præcedebat illos
Iesus, & stupebant: & sequentes time-
‖Luc.18.f.31 bant. ‖ Et assumens iterum duodecim,
cœpit illis dicere quæ essent ei euentura.
* Quia ecce ascendimus Ierosolymã, & 33
Filius hominis tradetur principibus sa-
cerdotum, & Scribis, & senioribus, &
damnabunt eum morte, & tradent eum
gentibus: * & illudent ei, & conspuent 34
eum, & flagellabunt eum, & interficient
‖Mat.20.c.20 eum: & tertia die resurget. * ‖ Et acce- 35
dunt ad eum Iacobus, & Ioannes filij
Zebedæi, dicentes: Magister, volumus
vt quodcumque petierimus, facias nobis.
* At ille dixit eis: Quid vultis vt faciam 36
vobis? * Et dixerunt: Da nobis vt 37
vnus ad dexteram tuam, & alius ad si- F
nistram tuam sedeamus in gloria tua.
* Iesus autem ait eis: Nescitis quid pe- 38
tatis: potestis bibere calicem, quem
ego bibo: aut baptismo, quo ego ba-
39 ptizor, baptizari? * At illi dixerunt ei:
Possumus. Iesus autem ait eis: Calicem
quidem, quem ego bibo, bibetis; &
baptismo, quo ego baptizor, baptizabi-
40 mini: * sedere autem ad dexteram meã,
vel ad sinistram, non est meum dare vo-
41 bis, sed quibus paratum est. * Et au-
dientes decem cœperunt indignari de
42 Iacobo, & Ioanne. * Iesus autem vo-
cans eos, ait illis: ‖ Scitis quia hi, qui ‖Luc.22.c.25
videntur principari gentibus, dominan-
tur eis: & principes eorum potestatem
43 habent ipsorum. * Non ita est autem in
vobis, sed quicumque voluerit fieri ma-
44 ior, erit vester minister: * & quicumque
voluerit in vobis primus esse, erit om-
45 nium seruus. * Nam & Filius hominis
G non venit vt ministraretur ei, sed vt
ministraret, & daret animam suam re-
46 demptionem pro multis. * ‖ Et veniunt ‖Mat.20.d.29 Luc.18.f.35
Iericho: & proficiscente eo de Iericho, &
discipulis eius, & plurima multitudine,
filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat
47 iuxta viam mendicans. * Qui cum au-
disset quia Iesus Nazarenus est, cœpit
clamare, & dicere: Iesu fili Dauid, mi-
48 serere mei. * Et comminabantur ei mul-
ti vt taceret. At ille multo magis cla-
49 mabat: Fili Dauid miserere mei. * Et
stans Iesus præcepit illum vocari. Et vo-
cant cæcum dicentes ei: Animæquior
50 esto: surge, vocat te. * Qui proiecto ve-
51 stimento suo exiliens, venit ad eum. * Et
respondens Iesus dixit illi: Quid tibi vis
faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabbo-
52 ni, vt videam. * Iesus autem ait illi:
Vade, fides tua te saluum fecit. Et con-
festim vidit, & sequebatur eum in via.

CAP. XI.

1 ET cum appropinquarẽt Ierosolymæ, Mat.21.a.1 Luc.19.c.29
A & Bethaniæ ad montem oliuarum,
2 mittit duos ex discipulis suis, * & ait il-
lis: Ite in castellum, quod contra vos
est, & statim introeuntes illuc, inuenietis
pullum ligatum, super quem nemo ad-
huc hominum sedit: soluite illum, &
3 adducite. * Et si quis vobis dixerit: Quid
facitis? dicite, quia Domino necessarius
4 est: & continuo illum dimittet huc. * Et
abeuntes inuenerunt pullum ligatum
ante ianuam foris in biuio: & soluunt
5 eum. * Et quidam de illic stantibus

dicebant illis : Quid facitis soluentes
pullum ? * Qui dixerunt eis sicut præ- 6
ceperat illis Iesus , & dimiserunt eis .
‖Io. 12. b. 14 * ‖ Et duxerunt pullum ad Iesum : & 7
imponunt illi vestimenta sua , & sedit
super eum . * Multi autem vestimen- 8
ta sua strauerunt in via : alij autem frõ-
des cædebant de arboribus, & sternebãt
in via . * Et qui præibant , & qui se- 9
quebantur clamabant , dicentes : Hosan-
‖Mat.21.b.9 Luc.19.g.38 Psal.117.d.25 na : * ‖ Benedictus , qui venit in nomine 10
Domini : benedictum quod venit regnũ B
patris nostri Dauid : Hosanna in excel-
‖Mat.21.b.10 sis . * ‖ Et introiuit Ierosolymam in 11
templum : & circumspectis omnibus ,
cum iam vespera esset hora, exijt in Be-
thaniam cum duodecim . * Et alia die 12
‖Mat.21.b.19 cum exirẽt a Bethania, esurijt . * ‖ Cumq. 13
vidisset a longe ficum habentem folia ,
venit si quid forte inueniret in ea . &
cum venisset ad eam, nihil inuenit præ-
ter folia : non enim erat tempus ficorũ .
* Et respondens dixit ei : Iam non am- 14
plius in æternum ex te fructum quisquã
manducet . Et audiebant discipuli eius .
* Et veniunt Ierosolymam . Et cum in- 15
troisset in templum, cœpit eijcere ven-
dentes , & ementes in templo : & men-
sas numulariorum , & cathedras ven-
dentium columbas euertit . * & non si- 16
nebat vt quisquam transferret vas per
templum : * & docebat, dicens eis : Non- 17
‖Isai.56.c.7 Iere.7.b.11 ne scriptum est : ‖ Quia domus mea ,
domus orationis vocabitur omnibus C
gentibus ? Vos autẽ fecistis eam spelun-
cam latronum . * Quo audito principes 18
sacerdotum , & Scribæ quærebant quo-
modo eum perderent : timebant enim
eum , quoniam vniuersa turba admira-
batur super doctrina eius . * Et cum 19
vespera facta esset, egrediebatur de ciui-
tate . * Et cum mane transirent, vidẽ- 20
runt ficum aridam factam a radicibus .
* Et recordatus Petrus, dixit ei : Rabbi, 21
ecce ficus , cui maledixisti , aruit . * Et 22
‖Matt.7.a.7 & 21.c.22 respondens Iesus ait illis : ‖ Habete fidem
Dei . * amen dico vobis, quia quicum- 23
que dixerit huic monti : Tollere , &
mittere in mare , & non hæsitauerit
in corde suo, sed crediderit, quia quod-
cumque dixerit , fiat , fiet ei . * Propte- 24
rea dico vobis , omnia quæcumque o-
‖Luc.11.b.9 Matt.6.b.14 & 11.d.25 rantes petitis , credite quia accipietis ;
& euenient vobis . * ‖ Et cum stabitis 25
ad orandum , dimittite si quid habetis
aduersus aliquem : vt & Pater vester
qui in cælis est , dimittat vobis peccata
26 vestra . * Quòd si vos non dimiseri-
D tis : nec Pater vester , qui in cælis est ,
27 dimittet vobis peccata vestra . * ‖ Et ‖Luc.20.a.1
veniunt rursus Ierosolymam . Et cum
ambularet in templo, accedunt ad eum
summi sacerdotes, & Scribæ , & senio-
28 res : * & dicunt ei : In qua potestate
hæc facis ? & quis dedit tibi hanc pote-
29 statem vt ista facias ? * Iesus autem re-
spondens , ait illis : Interrogabo vos &
ego vnum verbum, & respondete mihi :
& dicam vobis in qua potestate hæc fa-
30 ciam . * Baptismus Ioannis ; de cælo
erat , an ex hominibus ? Respondete
31 mihi . * At illi cogitabant secum , di-
centes : Si dixerimus, De cælo , dicet ,
32 Quare ergo non credidistis ei ? * Si di-
xerimus, Ex hominibus , timemus po-
pulum . omnes enim habebant Ioannem
33 quia vere propheta esset . * Et respon-
dentes dicunt Iesu : Nescimus . Et respõ-
dens Iesus ait illis : Neque ego dico vo-
bis in qua potestate hæc faciam .

CAP. XII.

1 A ET cœpit illis in parabolis loqui : Vi- Matt.21.d.33 Luc.20.b.9 Isai.5.a.1 Iere.2.d.21
neam pastinauit homo , & circum-
dedit sepem , & fodit lacum , & ædifi-
cauit turrim , & locauit eam agricolis,
2 & peregre profectus est . * Et misit ad
agricolas in tempore seruum vt ab agri-
3 colis acciperet de fructu vineæ . * Qui
apprehensum eum ceciderunt , & dimi-
4 serunt vacuum . * Et iterum misit ad il-
los alium seruum : & illum in capite
vulnerauerunt, & contumelijs affecerũt.
5 * Et rursum alium misit, & illum occi-
derunt : & plures alios : quosdam cædẽ-
6 tes, alios vero occidentes. * Adhuc ergo
vnum habens filium charissimum : &
illum misit ad eos nouissimum, dicens :
7 Quia reuerebuntur filium meum. * Co-
loni autem dixerunt ad inuicem : Hic
est heres : venite , occidamus eum : &
8 nostra erit hereditas . * Et apprehenden-
tes eum , occiderunt : & eiecerunt extra
9 vineam . * Quid ergo faciet Dominus
vineæ ? Veniet, & perdet colonos : &
10 dabit vineam alijs . * Nec scripturam
hanc legistis : ‖ Lapidem , quem repro- ‖Ps.117.d.22
bauerunt

Isai.28.d.16 bauerunt ædificantes, hic factus est in-
Act.4.b.11 caput anguli: * A Domino factum est 11
Rom.9.g.33 istud, & est mirabile in oculis nostris?
1.Pet.2.a.8
Matt.21.d.42 * Et quærebant eum tenere: & timuerũt 12
turbam. cognouerunt enim quoniam
ad eos parabolam hanc dixerit. Et reli-
|| Mat.22.b.15 cto eo abierunt. * || Et mittunt ad eum 13
Luc.20.d.20 quosdam ex Pharisæis, & Herodianis,
vt eum caperent in verbo.* Qui veniẽ- 14
tes dicunt ei: Magister, scimus quia ve- B
rax es, & non curas quemquam: nec e-
nim vides in faciem hominum, sed in
veritate viam Dei doces. licet dari tri-
butum Cæsari, an non dabimus? * Qui 15
sciens versutiam illorum, ait illis: Quid
me tentatis? afferte mihi denarium vt
videam.* At illi attulerunt ei. Et ait il- 16
lis: Cuius est imago hæc, & inscriptio?
Dicunt ei: Cæsaris.* Respondens autem 17
|| Ro.13.c.7 Iesus dixit illis: || Reddite igitur quæ sũt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.
|| Mat.22.c.23 Et mirabantur super eo. * || Et venerunt 18
Luc.20.d.27 ad eum Sadducæi, qui dicunt resurre-
ctionem non esse: & interrogabant eum
dicentes: * Magister, Moyses nobis scri- 19
|| Deut.25.b.5 psit, || vt si cuius frater mortuus fuerit,
& dimiserit vxorem, & filios non reli-
querit, accipiat frater eius vxorem ip-
sius, & resuscitet semen fratri suo.* Se- 20
ptem ergo fratres erant: & primus ac-
cepit vxorem, & mortuus est non reli-
cto semine. * Et secundus accepit eam, 21
& mortuus est: & nec iste reliquit se-
men. Et tertius similiter. * Et accepe- 22
runt eam similiter septem: & non reli-
querunt semen. Nouissima omnium de-
functa est & mulier. * In resurrectione 23
ergo cum resurrexerint, cuius de his e-
rit vxor? septem enim habuerunt eam
vxorem.* Et respondens Iesus, ait illis: 24
Nonne ideo erratis, non scientes Scri-
pturas, neque virtutem Dei? * Cum e- 25
nim a mortuis resurrexerint, neque nu-
bent, neque nubentur, sed sunt sicut an-
geli in cælis.* De mortuis autem quòd 26
resurgant, non legistis in libro Moysi, C
super rubũ quomodo dixerit illi Deus,
|| Exod.3.b.6 inquiens: || Ego sum Deus Abraham, &
Matt.22.d.32 Deus Isaac, & Deus Iacob? * Non est 27
Deus mortuorum, sed viuorum. Vos er-
|| Mat.22.d.34 go multum erratis. * || Et accessit vnus 28
de Scribis, qui audierat illos conquiren-
tes, & videns quoniam bene illis respõ-
derit, interrogauit eum quod esset pri-
29 mum omnium mandatum. * Iesus autẽ
respondit ei: Quia primum omnium
mandatum est: || Audi Israel, Dominus || Deut.6.a.7
30 Deus tuus, Deus vnus est: * & diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc
31 est primum mandatum. * || Secundũ au- || Leu.19.d.18
tem simile est illi: Diliges proximum Matt.22.d.39
tuum tamquam teipsum. Maius horum Rom.13.c.9
32 aliud mandatũ non est. * Et ait illi Scri- Galat.5.c.14 Iac.2.b.8
ba: Bene Magister, in veritate dixisti,
quia vnus est Deus, & nõ est alius præ-
33 ter eum. * Et vt diligatur ex toto cor-
de, & ex toto intellectu, & ex tota ani-
ma, & ex tota fortitudine: & diligere
proximum tamquam seipsum, maius est
omnibus holocautomatibus, & sacrifi-
34 cijs. * Iesus autem videns quòd sapien-
ter respondisset, dixit illi: Non es lon-
ge a regno Dei. Et nemo iam audebat
35 eum interrogare. * Et respondens Iesus
dicebat, docens in templo: Quomodo
dicunt Scribæ Christum filium esse Da-
36 uid? * Ipse enim Dauid dicit in Spiritu
D sancto: || Dixit Dominus Domino meo, || Mat.22.d.42
sede a dextris meis, donec ponam ini- Luc.20.g.41
micos tuos scabellum pedum tuorum. Psal.109.a.1
37 * Ipse ergo Dauid dicit eum Dominũ,
& vnde est filius eius? Et multa turba
38 eum libenter audiuit.* Et dicebat eis in
doctrina sua: || Cauete a Scribis, qui vo- || Mat.23.a.b
lunt in stolis ambulare, & salutari in Luc.11.f.43
39 foro, * & in primis cathedris sedere in & 20.g.46
synagogis, & primos discubitus in cœ-
40 nis: * qui deuorant domos viduarũ sub
obtentu prolixæ orationis: hi accipient
41 prolixius iudicium. * || Et sedens Iesus || Luc.21.a.1
contra gazophylacium, aspiciebat quo-
modo turba iactaret æs in gazophyla-
cium, & multi diuites iactabant multa.
42 * Cum venisset autẽ vidua vna pauper,
misit duo minuta, quod est quadrans,
43 * & conuocans discipulos suos, ait illis:
Amen dico vobis, quoniam vidua hæc
pauper plus omnibus misit, qui miserũt
44 in gazophylacium. * Omnes enim ex
eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc
vero de penuria sua omnia quæ habuit
misit totum victum suum.

CAP. XIII.

1 ET cum egrederetur de templo, ait Matt.24.a.1
A illi vnus ex discipulis suis: Magister, Luc.19.g.44 & 21.b.5
aspice

aspice quales lapides, & quales structu-
ræ. * Et respondens Iesus, ait illi: Vides 2
has omnes magnas ædificationes? Non
relinquetur lapis super lapidem, qui
non destruatur. * Et cum sederet in 3
Monte oliuarum contra templum, in-
terrogabant eum separatim Petrus, &
Iacobus, & Ioannes, & Andreas: * Dic 4
nobis, quando ista fient? & quod si-
gnum erit, quando hæc omnia incipiét
consummari? * Et respondens Iesus cœ- 5
‖ Eph.5.b.6 pit dicere illis: ‖ Videte ne quis vos se-
2.Thes.2.a.3 ducat: * multi enim venient in nomine 6
meo dicentes, quia ego sum: & multos
seducent. * Cum audieritis autem bella, 7
& opiniones bellorum, ne timueritis:
oportet enim hæc fieri: sed nondum fi-
nis. * Exurget enim gens contra gen- 8
tem, & regnum super regnum, & erũt B
terræmotus per loca, & fames. Ini-
tium dolorum hæc. * Videte autem 9
vosmetipsos. Tradent enim vos in con-
cilijs, & in synagogis vapulabitis, &
ante præsides, & reges stabitis propter
me, in testimonium illis. * Et in om- 10
nes gentes primum oportet prædicari
‖ Mat.10.b.19 Euangelium. * ‖ Et cum duxerint vos 11
Luc.12.b.11 tradentes, nolite præcogitare quid lo-
& 21.d.14 quamini: sed quod datum vobis fuerit
in illa hora, id loquimini. non enim
vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.
* Tradet autem frater fratrem in morté, 12
& pater filium: & consurgent filij in
parentes, & morte afficient eos. * Et 13
eritis odio omnibus propter nomen
meum. Qui autem sustinuerit in finé,
‖ Dan.9.g.27 hic saluus erit. * ‖ Cum autem videritis 14
Mat.24.b.16 abominationem desolationis stantem,
Luc.21.d.21 vbi non debet, qui legit, intelligat: tũc
qui in Iudæa sunt, fugiant in montes:
* & qui super tectum, ne descendat in 15
domum, nec introeat vt tollat quid de
domo sua: * & qui in agro erit, non 16
reuertatur retro tollere vestimentum C
suum. * Væ autem prægnantibus, & 17
nutrientibus in illis diebus. * Orate ve- 18
ro vt hieme non fiant. * Erunt enim dies 19
illi tribulationes tales, quales non fue-
runt ab initio creaturæ, quam condidit
Deus vsque nunc, neque fient. * Et nisi 20
breuiasset Dominus dies, non fuisset sal-
ua omnis caro: sed propter electos, quos
‖ Mat.24.b.23 elegit, breuiauit dies. * ‖ Et tunc si quis 21
Luc.21.b.8 vobis dixerit: Ecce hic est Christus,
22 ecce illic, ne credideritis. * Exurgent
enim pseudochristi, & pseudoprophe-
tæ, & dabunt signa, & portenta ad se-
ducendos, si fieri potest, etiam electos:
23 * Vos ergo videte: ecce prædixi vobis
24 omnia. * ‖ Sed in illis diebus post tri- ‖ Ezec.32.b.7
bulationem illam sol contenebrabitur, Isai.13.b.10
& luna non dabit splendorem suum: Ioel.2.b.10
25 * & stellæ cæli erunt decidentes, & vir-
tutes, quæ in cælis sunt, mouebuntur.
26 * Et tunc videbunt filium hominis ve-
nientem in nubibus cum virtute multa,
27 & gloria. * ‖ Et tunc mittet angelos ‖ Mat.24.c.31
D suos, & cõgregabit electos suos a quat-
tuor ventis, a summo terræ vsque ad
28 summum cæli. * A ficu autem discite
parabolam. Cum iam ramus eius tener
fuerit, & nata fuerint folia, cognosci-
29 tis quia in proximo sit æstas: * sic &
vos cum videritis hæc fieri, scitote
30 quòd in proximo sit in ostijs. * Amen
dico vobis, quoniam non transibit ge-
neratio hæc, donec omnia ista fiant.
31 * Cælum, & terra transibunt, verba au-
32 tem mea non transibunt. * De die autem
illo, vel hora nemo scit, neque angeli
33 in cælo, neque Filius, nisi Pater. * ‖ Vi- ‖ Mat.24.d.42
dete, vigilate, & orate: nescitis enim
34 quando tempus sit. * Sicut homo, qui
peregre profectus reliquit domum suã,
& dedit seruis suis potestatem cuiusque
operis, & ianitori præcepit vt vigilet.
35 * Vigilate ergo, (nescitis enim quando
dominus domus veniat: sero an media
36 nocte, an galli cantu, an mane) * ne
cum venerit repente, inueniat vos dor-
37 mientes. * Quod autem vobis dico, om-
nibus dico: Vigilate.

CAP. XIIII.

1 A Erat autem Pascha & Azyma post Matt.26.a.2
biduum: & quærebant summi sa- Luc.22.a.1
cerdotes, & Scribæ quomodo eum
2 dolo tenerent, & occiderent. * Dice-
bant autem: Non in die festo, ne for-
3 te tumultus fieret in populo. * ‖ Et cum ‖ Matt.26.a.6
esset Bethaniæ in domo Simonis lepro- Ioan.12.a.1
si, & recũberet: venit mulier habens ala-
bastrum vnguenti nardi spicati pretiosi,
& fracto alabastro, effudit super caput
4 eius. * Erant autem quidam indigne fe-
rentes intra semetipsos, & dicentes: Vt
quid perditio ista vnguenti facta est?
* Poterat

5 *Poterat enim vnguentum istud vænun-
dari plus quàm trecentis denarijs,& da-
ri pauperibus. Et fremebant in eam.
6 *Iesus autem dixit: Sinite eam,quid illi
molesti estis? Bonum opus operata est
7 in me. *semper enim pauperes habetis
vobiscum: & cum volueritis, potestis il-
lis benefacere: me autem nõ semper ha-
8 betis. *Quod habuit hæc,fecit: præué-
nit vngere corpus meum in sepulturam.
9 *Amen dico vobis: Vbicumque prædi-
catum fuerit Euangeliũ istud in vniuer-
so mundo, & quod fecit hæc,narrabitur
‖Mat.26.b.14 in memoriam eius. *‖Et Iudas Iscario- 10
tes vnus de duodecim abijt ad summos B
sacerdotes, vt proderet eum illis. *Qui 11
audientes gauisi sunt: & promiserunt ei
pecuniam se daturos. Et quærebat quo-
‖Mat.26.b.16 Luc.22.a.6 modo illum opportune traderet. *‖Et 12
primo die Azymorum quando Pascha
immolabant, dicunt ei discipuli: Quo
vis eamus, & paremus tibi vt manduces
Pascha? *Et mittit duos ex discipulis 13
suis,& dicit eis: Ite in ciuitatem: & oc-
curret vobis homo lagenam aquæ baiu-
lans, sequimini eum: *& quocumque 14
introierit, dicite domino domus, quia
magister dicit: Vbi est refectio mea,vbi
Pascha cum discipulis meis manducem?
*Et ipse vobis demõstrabit cœnaculum 15
grande, stratum: & illic parate nobis.
*Et abierunt discipuli eius, & venerunt 16
in ciuitatem: & inuenerũt sicut dixerat
‖Mat.26.b.20 Luc 22.b.14 Ioan.13.c.21 illis, & parauerunt Pascha. *‖Vespere 17
autem facto, venit cum duodecim. *Et 18
discumbentibus eis, & manducantibus,
ait IESVS: Amen dico vobis, quia
vnus ex vobis tradet me, qui manducat
mecum. *At illi cœperunt contristari, 19
& dicere ei singulatim: Numquid ego?
*Qui ait illis: Vnus ex duodecim, qui 20
intingit mecum manum in catino. *Et 21
‖Psal.40.c.10 Act.1.c.16 Filius quidem hominis vadit ‖sicut scri- C
ptum est de eo: væ autem homini illi,
per quem Filius hominis tradetur. bo-
num erat ei, si non esset natus homo il-
‖Mat.26.b.24 1.Cor.11.c.24 le. *‖Et manducantibus illis, accepit 22
Iesus panem: & benedicens fregit,& de-
dit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus
meũ. *Et accepto calice, gratias agens 23
dedit eis: & biberũt ex illo omnes. *Et 24
ait illis: Hic est sanguis meus noui te-
stamenti, qui pro multis effundetur.
*Amen dico vobis, quia iam nõ bibam 25
de hoc genimine vitis vsque in diem il-
lum, cum illud bibam nouum in regno
26 Dei. *Et hymno dicto exierunt in Mõ-
27 tem oliuarum. *Et ait eis Iesus: ‖Om- ‖Ioã.16.g.42
nes scãdalizabimini in me in nocte ista:
quia scriptum est: ‖Percutiam pastorẽ, ‖Zach.13.c.7
28 & dispergentur oues. *Sed postquam
resurrexero,præcedam vos in Galilæam.
29 *Petrus autem ait illi: Et si omnes scan-
30 dalizati fuerint in te: sed non ego. *Et
ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu
hodie in nocte hac, priusquã gallus vo-
cem bis dederit, ter me es negaturus.
31 *At ille amplius loquebatur: Et si opor-
D tuerit me simul commori tibi, non te
negabo: Similiter autem & omnes dice-
32 bant. *‖Et veniunt in prædium,cui no- ‖Mat.26.d.36 Luc.22.d.40
men Gethsemani. Et ait discipulis suis:
33 Sedete hic donec orem. *Et assumit Pe-
trum, & Iacobum, & Ioannem secum:
34 & cœpit pauere, & tædere. *Et ait il-
lis: Tristis est anima mea vsque ad mor-
35 tem: sustinete hic, & vigilate. *Et cum
processisset paululũ, procidit super ter-
ram: & orabat, vt si fieri posset, transi-
36 ret ab eo hora: *& dixit: Abba pater,
omnia tibi possibilia sunt, transfer cali-
cem hunc a me, sed non quod ego vo-
37 lo, sed quod tu. *Et venit, & inuenit
eos dormientes. Et ait Petro: Simon,
dormis? nõ potuisti vna hora vigilare?
38 *Vigilate, & orate vt non intretis in tẽ-
tationem. Spiritus quidẽ promptus est,
39 caro vero infirma. *Et iterum abiens
40 orauit eumdem sermonem, dicens: *Et
E reuersus, denuo inuenit eos dormientes,
(erant enim oculi eorum grauati) &
41 ignorabant quid responderent ei. *Et
venit tertio, & ait illis: Dormite iam,
& requiescite. Sufficit: venit hora: ecce
Filius hominis tradetur in manus pec-
42 catorum. *Surgite, eamus. ecce qui me
43 tradet, prope est. *Et, adhuc eo loquen-
te,venit Iudas Iscariotes vnus de duode-
cim, & ‖cum eo turba multa cum gla- ‖Mat.26.e.47 Luc.22.e.47 Ioan.18.a.3
dijs, & lignis, a summis sacerdotibus,&
44 Scribis, & senioribus. *Dederat autem
traditor eius signum eis,dicens: Quem-
cumque osculatus fuero, ipse est, tenete
45 eum,& ducite caute. *Et cum venisset,
statim accedens ad eum, ait: Aue Rab-
46 bi: & osculatus est eum. *At illi manus
iniecerunt in eum, & tenuerunt eum.
47 *Vnus autem quidam de circũstantibus
educens

educens gladium, percussit seruum sum-
mi sacerdotis: & amputauit illi auricu-
lam. * Et respódens Iesus, ait illis: Tam- 48
quam ad latronem existis cum gladijs,
& lignis comprehendere me? * quotidie 49
eram apud vos in templo docens, & nó
me tenuistis. Sed vt impleantur Scriptu-
‖Mat.26.f.56 ræ. * ‖Tunc discipuli eius relinquentes 50
eum, omnes fugerunt. * Adolescens au- 51
tem quidam sequebatur eú amictus sin-
done super nudo: & tenuerunt eum. * At 52
ille reiecta sindone, nudus profugit ab F
‖Mat.26.f.57 eis. * ‖Et adduxerút Iesum ad summum 53
Luc.22.f.54 sacerdotem: & conuenerunt omnes sa-
Ioan.18.c.13 cerdotes, & Scribæ, & seniores. * Petrus 54
autem a longe secutus est eum vsque in-
tro in atrium summi sacerdotis: & sede-
bat cum ministris ad igné, & calefacie-
‖Mat.26.f.59 bat se. * ‖Súmi vero sacerdotes, & om- 55
ne concilium quærebant aduersus Iesum
testimonium, vt eum morti traderent,
nec inueniebant. * Multi enim testimo- 56
nium falsum dicebant aduersus eum: &
conuenientia testimonia non erant. * Et 57
quidam surgentes, falsum testimoniú fe-
rebant aduersus eum, dicentes: * Quo- 58
‖Ioan.2.d.19 niam nos audiuimus eú dicentem: ‖Ego
dissoluam templum hoc manu factum,
& per triduum aliud non manu factum
ædificabo. * Et non erat conueniens te- 59
stimonium illorum. * Et exurgens sum- 60
mus sacerdos in mediú, interrogauit Ie-
sum, dicens: Non respondes quidquam
ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his? * Ille 61
autem tacebat, & nihil respondit. Rur-
sum summus sacerdos interrogabat eú,
& dixit ei: Tu es Christus filius Dei be-
nedicti? * Iesus auté dixit illi: Ego sum: 62
‖Mat.24.c.30 ‖& videbitis Filium hominis sedétem a G
dextris virtutis Dei, & venientem cum
nubibus cæli. * Summus autem sacerdos 63
scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc
desideramus testes? * Audistis blasphe- 64
miam: quid vobis videtur? Qui omnes
condemnauerunt eum esse reum mortis.
* Et cœperunt quidam conspuere eum, 65
& velare faciem eius, & colaphis eú cæ-
dere, & dicere ei: Prophetiza: & mini-
‖Mat.26.g.69 stri alapis eum cædebant. * ‖Et cú esset 66
Luc.22.f.55 Petrus in atrio deorsum, venit vna ex an-
Ioan.18.c.17 cillis summi sacerdotis: * & cum vidis- 67
set Petrum calefaciétem se, aspiciens il-
lú, ait: Et tu cú Iesu Nazareno eras. * At 68
ille negauit, dicens: Neque scio, neque
noui quid dicas. Et exijt foras ante a-
69 trium, & gallus cantauit. * ‖Rursus auté ‖Mat.26.g.71
cum vidisset illum ancilla, cœpit dicere
circumstantibus: Quia hic ex illis est.
70 * At ille iterum negauit. ‖Et post pusil- ‖Luc.22.g.58
lum rursus qui astabant, dicebant Petro: Ioan.18.c.25
71 Vere ex illis es: nam & Galilæus es. * Il-
le auté cœpit anathematizare, & iurare:
Quia nescio hominem istum, quem di-
72 citis. * Et statim gallus iterum cantauit.
‖Et recordatus est Petrus verbi, quod di- ‖Mat.26.g.75
xerat ei Iesus: Prius quàm gallus cantet Ioan.13.d.38
bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAP. XV.

1. A ET confestim, mane consilium facien- ‖Matt.27.a.1
tes summi sacerdotes cum seniori- Luc.22.g.66
bus, & Scribis, & vniuerso concilio, vin- Ioan.18.c.28
cientes Iesum, duxerunt, & tradiderunt
2 Pilato. * Et interrogauit eum Pilatus:
Tu es rex Iudæorum? At ille respódens,
3 ait illi: Tu dicis. * ‖Et accusabant eum ‖Mat.27.b.12
4 summi sacerdotes in multis. * Pilatus Luc.27.a.6
autem rursum interrogauit eum, dicens: Ioan.18.f.33
Non respódes quidquam? vide in quan-
5 tis te accusant. * Iesus autem amplius
nihil respondit, ita vt miraretur Pilatus.
6 * Per diem autem festum solebat dimit-
tere illis vnum ex vinctis, quemcumque
7 petissent. * Erat auté qui dicebatur Ba-
rabbas, qui cum seditiosis erat vinctus,
qui in seditione fecerat homicidium.
8 * Et cum ascendisset turba, cœpit roga-
9 re, sicut semper faciebat illis. * Pilatus
autem respondit eis, & dixit: Vultis di-
10 mittam vobis regem Iudæorum? * Scie-
bat enim quòd per inuidiam tradidissent
11 eum summi sacerdotes. * Pontifices au-
B tem concitauerunt turbam, vt magis Ba-
12 rabbam dimitteret eis. * ‖Pilatus autem ‖Mat.27.c.22
iterum respondens, ait illis: Quid ergo Luc.23.b.14
13 vultis faciam regi Iudæorum? * ‖At illi Ioan.18.g.39
iterum clamauerunt: Crucifige eum. & 19.a.1
14 * Pilatus vero dicebat illis: Quid enim
mali fecit? At illi magis clamabát: Cru-
15 cifige eum. * Pilatus auté volens populo
satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tra-
didit Iesum flagellis cæsum, vt crucifige-
16 retur. * ‖Milites autem duxerunt eum in ‖Mat.27.d.28
atrium prætorij, & cóuocant totam co- Ioan.19.a.2
17 horté, * & induunt eum purpura, & im-
ponunt ei plectentes spineam coronam.
18 * Et cœperút salutare eum: Aue rex Iu-
dæorum.

dæorum. * Et percutiebant caput eius 19
arundine: & conspuebant eum, & ponē-
tes genua, adorabant eum. * Et postquā 20
illuserunt ei, exuerunt illum purpura, &
induerunt eum vestimentis suis: & edu-
‖Mat.27.d.32 Luc.23.d.26 cunt illum vt crucifigerent eum. * ‖ Et 21
angariauerũt prætereuntem quempiam,
Simonem Cyrenæum venientē de villa,
patrē Alexandri, & Rufi, vt tolleret cru-
cem eius. * Et perducunt illum in Gol- 22
gotha locum: quod est interpretatum
Caluariæ locus. * Et dabant ei bibere 23
‖Mat.27.d.33 Luc.23.e.33 Ioan.19.d.17 myrrhatum vinum: & non accepit. * ‖ Et 24
crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta C
eius, mittentes sortē super eis, quis quid
tolleret. * Erat autē hora tertia: & cru- 25
cifixerunt eum. * Et erat titulus causæ 26
eius inscriptus: REX IVDÆORVM.
* Et cum eo crucifigunt duos latrones: 27
vnum a dextris, & alium a sinistris eius.
‖Isa.53.d.12 * ‖ Et impleta est scriptura, quæ dicit: 28
Et cum iniquis reputatus est. * Et præ- 29
tereuntes blasphemabant eum, mouentes
‖Ioan.2.d.19 capita sua, & dicentes: ‖ Vah qui destruis
templum Dei, & in tribus diebus reædi-
ficas: * saluum fac temetipsum descen- 30
dens de cruce. * Similiter & summi sa- 31
cerdotes illudentes, ad alterutrum cum
Scribis dicebant: Alios saluos fecit, seip-
sum non potest saluū facere. * Christus 32
rex Israel descendat nunc de cruce, vt vi-
deamus, & credamus. Et qui cum eo
crucifixi erant, conuitiabantur ei. * Et 33
facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per
totam terram vsque in horam nonam.
* Et hora nona exclamauit Iesus voce 34
‖Psal.21.a.1 Matt.27.e.46 magna, dicens: ‖ Eloi, eloi, lamma sa-
bacthāni? quod est interpretatum: Deus D
meus, Deus meus, vt quid dereliquisti
me? * Et quidam de circumstantibus 35
audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.
* Currens autem vnus, & implens spon- 36
giam aceto, circumponensq. calamo,
potum dabat ei, dicens: Sinite, videa-
mus si veniat Elias ad deponendum
eum. * Iesus autem emissa voce magna 37
expirauit. * Et velum templi scissum 38
est in duo, a summo vsque deorsum.
* Videns autem Centurio, qui ex aduer- 39
so stabat, quia sic clamans expirasset,
ait: Vere hic homo Filius Dei erat.
‖Mat.27.f.55 * ‖ Erant autem & mulieres de longe 40
aspicientes: inter quas erat Maria Mag-
dalene, & Maria Iacobi minoris, & Io-
41 seph mater, & Salome: * & cum esset
in Galilæa, sequebantur eum, ‖ & mini- ‖Luc.8.a.2
strabant ei, & aliæ multæ, quæ simul
cum eo ascenderant Ierosolymam.
42 * ‖ Et cum iam sero esset factum (quia ‖Mat.27.g.57
erat parasceue, quod est ante sabbatum) Luc.23.g.50 Ioan.19.g.38
43 * venit Ioseph ab Arimathæa nobilis de-
curio, qui & ipse erat expectans regnū
Dei, & audacter introiuit ad Pilatum,
44 & petijt corpus Iesu. * Pilatus autem
mirabatur si iam obijsset. Et accersito
centurione, interrogauit eum si iam
45 mortuus esset. * Et cum cognouisset a
46 cēturione, donauit corpus Ioseph. * Io-
seph autem mercatus sindonem, & de-
ponens eum inuoluit sindone, & posuit
eum in monumento, quod erat excisum
de petra, & aduoluit lapidem ad ostium
47 monumenti. * Maria autem Magdale-
ne, & Maria Ioseph aspiciebant vbi po-
neretur.

CAP. XVI.

1 ET *cum transisset sabbatum, Maria Matt.28.a.1
A Magdalene, & Maria Iacobi, & Sa- Luc.24.a.1
lome emerunt aromata vt venientes vn- Ioan.20.a.1
2 gerent Iesum. * Et valde mane vna sab-
batorum, veniunt ad monumentum, or-
3 to iam sole. * Et dicebant ad inuicem:
Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio
4 monumenti? * Et respicientes viderunt
reuolutū lapidem. Erat quippe magnus
5 valde. * ‖ Et introeuntes in monumen- ‖Matt.28.a.5
tum viderūt iuuenem sedentem in dex- Luc.24.a.4
tris, coopertum stola candida, & obstu- Ioan.20.c.12
6 puerunt. * Qui dicit illis: Nolite expa-
B uescere: Iesum quæritis Nazarenum, cru-
cifixum: surrexit, non est hic, ecce lo-
7 cus vbi posuerunt eum. * Sed ite, dici-
te discipulis eius, & Petro quia præce-
dit vos in Galilæam: ibi eum videbitis,
8 ‖ sicut dixit vobis. * At illæ exeuntes, fu- ‖Sup.14.c.28
gerunt de monumento: inuaserat enim
eas tremor & pauor: & nemini quid-
9 quam dixerunt: timebant enim. * Sur-
gens autem mane, ‖ prima sabbati, appa- ‖Ioan.20.d.16
ruit primo Mariæ Magdalene, de qua eie-
10 cerat septē dæmonia. * Illa vadens nun-
ciauit his, qui cum eo fuerant, lugenti-
11 bus, & flentibus. * Et illi audientes quia
uiueret, & visus esset ab ea, non credide-
12 runt. * ‖ Post hæc autem duobus ex his ‖Luc.24.b.13
ambu-

ambulantibus ostensus est in alia effigie,
euntibus in villam: * & illi euntes nun- 13
ciauerunt ceteris: nec illis crediderunt.
* Nouissime recumbentibus illis vnde- 14
cim apparuit: & exprobrauit increduli-
tatem eorum & duritiam cordis: quia
ijs, qui viderant eum resurrexisse, non
crediderunt. * Et dixit eis: Euntes in 15
mundum vniuersum prædicate Euange-
lium omni creaturæ. * Qui crediderit, 16
& baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero D
non crediderit, condemnabitur. * Signa 17
autem eos, qui crediderint, hæc sequen-
tur: ‖ In nomine meo dæmonia eijciēt: ‖ Act.16.d.18 & 2.a.4. & 10.g.46
18 linguis loquentur nouis: * serpentes tol-
lent: & si mortiferum quid biberint, Act.28.a.5.8
non eis nocebit: super ægros manus im-
19 ponent, & bene habebunt. * Et Domi-
nus quidem Iesus postquam locutus est
eis, ‖ assumptus est in cælum, & sedet a ‖ Luc.24.g.51
20 dextris Dei. * Illi autem profecti præ-
dicauerunt vbique Domino cooperan-
te, & sermonem confirmante, sequen-
tibus signis.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

SECVNDVM LVCAM.

CAPVT PRIMVM.

1 VONIAM quidem
multi conati sũt or- A
dinare narrationem,
quæ in nobis com-
pletæ sunt, rerum:
* sicut tradiderũt no 2
bis, qui ab initio ipsi
viderunt, & ministri fuerunt sermonis:
* visum est & mihi, assecuto omnia a 3
principio diligenter, ex ordine tibi scri-
bere, optime Theophile, * vt cognoscas 4
eorum verborum, de quibus eruditus es,
veritatem. * Fuit in diebus Herodis, 5
regis Iudææ, sacerdos quidam nomine
Zacharias ‖ de vice Abia, & vxor illius ‖ 1.Paral.24.a.10
de filiabus Aaron, & nomen eius Elisa-
beth. * Erant autem iusti ambo ante 6
Deum, incedentes in omnibus manda-
tis, & iustificationibus Domini sine que-
rela, * & nõ erat illis filius eo quòd esset 7
Elisabeth sterilis, & ambo processissent
in diebus suis. * Factum est autem, cum 8
sacerdotio fungeretur in ordine vicis
9 suæ ante Deum, * secundum consuetudi-
nem sacerdotij, sorte exijt vt incensum
poneret, ingressus in templum Domini:
10 * & ‖ omnis multitudo populi erat orans ‖ Exo.30.a.7 Leu.16.d.17
11 foris hora incensi. * Apparuit autẽ illi
Angelus Domini, stans a dexteris altaris
12 incensi. * Et Zacharias turbatus est vi-
13 dens, & timor irruit super eum. * Ait
B autem ad illum Angelus: Ne timeas Za-
charia, quoniam exaudita est deprecatio
tua: & vxor tua Elisabeth pariet tibi fi-
lium, & vocabis nomen eius Ioannem:
14 * & erit gaudium tibi, & exultatio, &
15 multi in natiuitate eius gaudebũt: * erit
enim magnus coram Domino: & vinũ,
& siceram non bibet, & Spiritu sancto
replebitur adhuc ex vtero matris suæ:
16 * & multos filiorum Israel conuertet ad
17 Dominũ Deum ipsorum: * & ipse præ-
cedet ante illum in spiritu, & virtute
Eliæ: ‖ vt conuertat corda patrum in fi- ‖ Mal.4.b.6 Matt.11.b.14
lios, & incredulos ad prudentiam iusto-
rum, parare Domino plebem perfectam.
* Et

* Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde 18
hoc sciam? ego enim sum senex, &
vxor mea processit in diebus suis. * Et 19
respondens Angelus dixit ei: Ego sum
Gabriel, qui asto ante Deum: & missus
sum loqui ad te, & hæc tibi euangeliza-
re. * Et ecce eris tacens, & non poteris 20
loqui vsque in diem, quo hæc fiant, pro
eo quòd non credidisti verbis meis, quæ
implebuntur in tempore suo. * Et erat 21
plebs expectans Zachariam: & mirabã-
tur quòd tardaret ipse in tẽplo. * Egres- 22
sus autem non poterat loqui ad illos, & C
cognouerunt quòd visionem vidisset in
templo. Et ipse erat innuẽs illis, & per-
mansit mutus. * Et factum est, vt imple- 23
ti sunt dies officij eius abijt in domum
suam: * post hos autem dies concepit 24
Elisabeth vxor eius, & occultabat se
mensibus quinque, dicens: * Quia sic fe- 25
cit mihi Dominus in diebus, quibus re-
spexit auferre opprobrium meum inter
homines. * In mense autem sexto, mis- 26
sus est Angelus Gabriel a Deo in ciuita-
tem Galilææ, cui nomen Nazareth, * ad 27
Virginem desponsatam viro, cui nomen
erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen
virginis Maria. * Et ingressus Angelus 28
ad eam dixit: Aue gratia plena: Domi-
nus tecum: Benedicta tu in mulieribus.
* Quæ cum audisset, turbata est in ser- 29
mone eius, & cogitabat qualis esset ista
salutatio. * Et ait Angelus ei: Ne ti- 30
meas Maria, inuenisti enim gratiã apud
‖ Isai. 7. c. 14 Deum: * ‖ ecce concipies in vtero, & 31
‖ Inf. 2. c. 21 paries filium, & ‖ vocabis nomen eius
IESVM. * hic erit magnus, & Filius 32
Altissimi vocabitur, & dabit illi Domi-
‖ Dan. 7. d. 14 & 27 nus Deus sedem Dauid patris eius: ‖ & D
Mich. 4. c. 7 regnabit in domo Iacob in æternum,
* & regni eius non erit finis. * Dixit au- 33
tem Maria ad Angelum: Quomodo fiet 34
istud, quoniam virum non cognosco?
* Et respondens Angelus dixit ei: Spiri- 35
tus sanctus superueniet in te, & virtus
Altissimi obumbrabit tibi. Ideoq. &
quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur
Filius Dei. * Et ecce Elisabeth cognata 36
tua, & ipsa concepit filium in senectute
sua: & hic mẽsis sextus est illi, quæ vo-
catur sterilis: * quia non erit impossibi- 37
le apud Deum omne verbum. * Dixit 38
autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat
mihi secundum verbum tuũ. Et disces-
39 sit ab illa Angelus. * Exurgens autem
Maria in diebus illis abijt in montana
40 cum festinatione, in ciuitatem Iuda: * Et
intrauit in domum Zachariæ, & saluta-
41 uit Elisabeth. * Et factum est, vt audiuit
E salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit
infans in vtero eius: & repleta est Spi-
42 ritu sancto Elisabeth: * & exclamauit vo
ce magna, & dixit: Benedicta tu inter
mulieres, & benedictus fructus ventris
43 tui. * Et vnde hoc mihi vt veniat mater
44 Domini mei ad me? * Ecce enim vt fa-
cta est vox salutationis tuæ in auribus
meis, exultauit in gaudio infans in vte-
45 ro meo. * & beata, quæ credidisti, quo-
niam perficientur ea, quæ dicta sunt ti-
46 bi a Domino. * Et ait Maria:
Magnificat anima mea Dominum:
47 * & exultauit spiritus meus in Deo salu-
tari meo.
48 * Quia respexit humilitatem ancillæ
suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicẽt
omnes generationes.
49 * Quia fecit mihi magna qui potens
est: & sanctum nomen eius.
50 * Et misericordia eius a progenie in
progenies timentibus eum.
51 * Fecit potẽtiam in ‖ brachio suo: di- ‖ Isai. 51. b. 9
spersit superbos mente cordis sui. Psal. 32. b. 10
52 * Deposuit potentes de sede, & exal-
tauit humiles.
53 * ‖ Esurientes impleuit bonis: & diui- ‖ Psal. 33. a. 11
F tes dimisit inanes. 1. Reg. 2. b. 5
54 * Suscepit Israel puerum suum, recor-
datus misericordiæ suæ.
55 * Sicut locutus est ad patres nostros,
‖ Abraham, & semini eius in sæcula. ‖ Isai. 41. b. 8
56 * Mansit autem Maria cum illa quasi Psal. 131. c. 11
mensibus tribus: & reuersa est in domũ Gen. 17. c. 9. &
57 suam. * Elisabeth autem impletum est 22. e. 16
58 tempus pariendi, & peperit filium. * Et
audierunt vicini, & cognati eius quia
magnificauit Dominus misericordiam
suam cum illa, & congratulabantur ei.
59 * Et factum est in die octauo, venerunt
circumcidere puerum, & vocabant eum
60 nomine patris sui Zachariã. * Et respon-
dens mater eius, dixit: Nequaquam, sed
61 vocabitur Ioannes. * Et dixerunt ad il-
lam: Quia nemo est in cognatione tua,
62 qui vocetur hoc nomine. * Innuebant
autem patri eius, quem vellet vocari
63 eum. * Et postulans pugillarem scripsit,
‖ dicens: Ioannes est nomen eius. Et ‖ Sup. b. 14
mirati

mirati sunt vniuersi .* Apertum est au- 64
tem illico os eius, & lingua eius, & lo-
quebatur benedicens Deum .* Et factus 65
est timor super omnes vicinos eorum :
& super omnia montana Iudææ diuul-
gabantur omnia verba hæc :* & posue- 66
runt omnes, qui audierāt in corde suo,
dicentes : Quis, putas, puer iste erit? G
Etenim manus Domini erat cum illo.
* Et Zacharias pater eius repletus est 67
Spiritu sancto: & prophetauit, dicens:
|| Ps.73.c.12. & 131.d.17 * || Benedictus Dominus Deus Israel, 68
quia visitauit, & fecit redemptionem
plebis suæ :
* Et erexit cornu salutis nobis: in do- 69
mo Dauid pueri sui.
|| Ier.23.a.6 & 30.b.10 * || Sicut locutus est per os sanctorum, 70
qui a sæculo sunt, prophetarum eius :
* Salutem ex inimicis nostris, & de 71
manu omnium, qui oderunt nos:
* Ad faciendam misericordiam cum 72
patribus nostris: & memorari testamen-
ti sui sancti.
|| Gen.22.c.16 Ier.21.f.33 Hebr.6.c.13 d.17 * || Iusiurandū, quod iurauit ad Abra- 73
ham patrem nostrum, daturum se
nobis :
* Vt sine timore, de manu inimico- 74
rum nostrorum liberati, seruiamus illi.
* In sanctitate, & iustitia coram ipso, 75
omnibus diebus nostris.
* Et tu puer, propheta Altissimi vo- 76
caberis : præibis enim ante faciem Do-
mini parare vias eius :
|| Mal.4.a.5 Sup.b.17 * || Ad dandam scientiam salutis ple- 77
bi eius : in remissionem peccatorum
eorum :
* Per viscera misericordiæ Dei no- 78
|| Zach.2.d.9 Mal.4.a.2 stri : in quibus visitauit nos, || oriens
ex alto :
* Illuminare his, qui in tenebris, & 79
in vmbra mortis sedent : ad dirigendos
pedes nostros in viam pacis.
* Puer autem crescebat, & conforta- 80
batur spiritu: & erat in desertis vsque
in diem ostensionis suæ ad Israel.

CAP. II.

FActum est autē in diebus illis, exijt 1
edictum a Cæsare Augusto vt descri- A
beretur vniuersus orbis. * Hæc descri- 2
ptio prima, facta est a præside Syriæ
Cyrino :* & ibant omnes vt profiteren- 3
tur singuli in suam ciuitatem. * Ascēdit 4
autem & Ioseph a Galilæa de ciuitate
Nazareth in Iudæam in ciuitatē Dauid,
quæ vocatur || Bethlehem : eo quòd esset || Mich.5.a.2 Mat.2.a.6
5 de domo, & familia Dauid,* vt profi-
teretur cum Maria desponsata sibi vxo-
6 re prægnante. * Factum est autem, cum
essent ibi, impleti sunt dies vt pareret.
7 * Et peperit filium suum primogenitū,
& pannis eum inuoluit, & reclinauit eū
in præsepio: quia non erat eis locus in
8 diuersorio.* Et pastores erant in regio-
B ne eadem vigilantes, & custodientes vi-
9 gilias noctis super gregem suum. * Et
ecce angelus Domini stetit iuxta illos,
& claritas Dei circumfulsit illos, & ti-
10 muerunt timore magno. * Et dixit illis
angelus: Nolite timere: ecce enim euā-
gelizo vobis gaudium magnum, quod
11 erit omni populo :* quia natus est vo-
bis hodie Saluator, qui est Christus Do-
12 minus in ciuitate Dauid. * Et hoc vobis
signum : Inuenietis infantem pannis in-
13 uolutum, & positum in præsepio. * Et
subito facta est cum angelo multitudo
militiæ cælestis laudantium Deum, &
14 dicentium : * Gloria in altissimis Deo,
& in terra pax hominibus bonæ volun-
15 tatis. * Et factum est, vt discesserunt ab
eis Angeli in cælum : pastores loquebā-
tur ad inuicem: Transeamus vsque Beth-
lehem, & videamus hoc verbum, quod
factum est, quod Dominus ostendit no-
16 bis.* Et venerunt festinantes: & inuene-
C runt Mariam, & Ioseph, & infantem
17 positum in præsepio. * Videntes autem
cognouerunt de verbo, quod dictum
18 erat illis de puero hoc. * Et omnes, qui
audierunt, mirati sunt : & de his, quæ
19 dicta erant a pastoribus ad ipsos. * Ma-
ria autem conseruabat omnia verba
20 hæc, conferens in corde suo. * Et reuersi
sunt pastores glorificantes, & laudantes
Deum in omnibus, quæ audierant, &
21 viderant sicut dictum est ad illos. * || Et || Gen.17.b.12 Leuit.12.a.3
postquam consummati sunt dies octo vt
circumcideretur puer: vocatum est no-
men eius || Iesus, quod vocatum est ab || Sup.d.31 Mat.1.c.21
angelo prius quàm in vtero concipere-
22 tur. * Et postquā impleti sunt dies pur-
gationis eius || secūdum legem Moysi, tu- || Leuit.12.a.6
lerunt illum in Ierusalem, vt sisterent
23 eum Domino,* sicut scriptum est in le-
ge Domini: || Quia omne masculinum || Exod.13.a.2
adaperiens vuluam, sanctum Domino Num.8.c.16
vocabi-

vocabitur. * & vt darent hostiam secun- 24
‖ Leu. 12. c. 8 dum quod dictum est ‖ in lege Domini
par turturum, aut duos pullos columbarum. * Et ecce homo erat in Ierusa- 25
lem, cui nomen Simeon, & homo iste
iustus, & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in
eo. * Et responsum acceperat a Spiritu 26
sancto, non visurum se mortẽ, nisi prius
videret Christum Domini. * Et venit in 27
spiritu in templum. Et cum inducerent
puerum Iesum parentes eius, vt facerẽt
secundum consuetudinem legis pro eo:
* & ipse accepit eum in vlnas suas, & 28
benedixit Deum, & dixit:

* Nunc dimittis seruum tuum Domi- 29
ne, secundum verbum tuum in pace: E
* Quia viderunt oculi mei salutare 30
tuum,
* Quod parasti ante faciem omnium 31
populorum.
* Lumen ad reuelationem gentium, 32
& gloriam plebis tuæ Israel.
* Et erat pater eius & mater mirãtes 33
super his, quæ dicebantur de illo. * Et 34
benedixit illis Simeon, & dixit ad Ma-
‖ Isai. 8. c. 14 Rom. 9. g. 32 1. Pet. 2. a. 2 riam matrem eius: ‖ Ecce positus est hic
in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum, cui contradicetur: * & tuam ipsius animam per- 35
transibit gladius vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. * Et erat An- 36
na prophetissa, filia Phanuel, de tribu
Aser: hæc processerat in diebus multis,
& vixerat cum viro suo annis septem a
virginitate sua. * Et hæc vidua vsque ad 37
annos octoginta quattuor: quæ non di- F
scedebat de templo, ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die. * Et hæc, 38
ipsa hora superueniens, cõfitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus,
qui expectabant redemptionem Israel.
* Et vt perfecerunt omnia secundum 39
legem Domini; reuersi sunt in Galilæã
in ciuitatem suam Nazareth. * Puer au- 40
tem crescebat, & confortabatur plenus
sapientia: & gratia Dei erat in illo. * Et 41
ibant parentes eius per omnes annos in
‖ Exo. 23. c. 15 & 34. d. 17 Deut. 16. a. 1 Ierusalem, ‖ in die sollemni Paschæ. * Et 42
cum factus esset annorum duodecim,
ascendentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinẽ diei festi, * consum- 43
matisq. diebus, cum redirent, remansit
puer Iesus in Ierusalem, & non cogno-
44 uerunt parentes eius. * Existimantes au-
G tem illum esse in comitatu, venerunt
iter diei, & requirebant eum inter co-
45 gnatos, & notos. * Et non inuenientes,
regressi sunt in Ierusalẽ, requirentes eũ.
46 * Et factum est, post triduum inuenerũt
illum in templo sedẽtem in medio doctorum, audientem illos, & interrogan-
47 tem eos. * Stupebant autem omnes, qui
eum audiebant, super prudentia, & re-
48 sponsis eius. * Et vidẽtes admirati sunt.
Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid
fecisti nobis sic? ecce pater tuus, & ego
49 dolẽtes quærebamus te. * Et ait ad illos:
Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt,
50 oportet me esse? * Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.
51 * Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater e-
ius cõseruabat omnia verba hæc in cor-
52 de suo. * Et Iesus proficiebat sapientia,
& ætate, & gratia apud Deum, & homines.

CAP. III.

1 A ANno autem quintodecimo impe-
rij Tiberij Cæsaris, procurante
Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem
fratre eius tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ te-
2 trarcha, * ‖ sub principibus sacerdo- ‖ Act. 4. a. 6
tum Anna, & Caipha: factum est verbum Domini super Ioannem, Zacha-
3 riæ filium, in deserto. * ‖ Et venit in ‖ Mat. 3. a. 1 Mar. 1. a. 4
omnem regionem Iordanis, prædicans
baptismum pœnitentiæ in remissionem
4 peccatorum, * sicut scriptum est in
Libro sermonum Isaiæ prophetæ: ‖ Vox ‖ Isai. 40. a. 3 Ioan. 1. c. 23
B clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius: * omnis
5 vallis implebitur: & omnis mons, &
collis humiliabitur: & erunt praua in
6 directa: & aspera in vias planas: * &
7 videbit omnis caro salutare Dei. * Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso: ‖ Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere a ventu- ‖ Mat. 3. b. 7
8 ra ira? * Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrẽ
habemus Abraham. Dico enim vobis
quia potens est Deus de lapidibus istis

suscitare filios Abrahæ. * Iam enim se- 9
curis ad radicem arborum posita est.
Omnis ergo arbor non faciens fructum
bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
* Et interrogabant eum turbæ, dicentes: 10
Quid ergo faciemus? * Respondens au- 11
|| 1.Io.3.c.17 Iac.2.a.15 tem dicebat illis: || Qui habet duas tu- C
nicas, det non habenti: & qui habet es-
cas, similiter faciat. * Venerunt autem 12
& publicani vt baptizarentur, & dixe-
runt ad illum: Magister, quid faciemus?
* At ille dixit ad eos: Nihil amplius, 13
quàm quod constitutum est vobis, fa-
ciatis. * Interrogabant autem eum & 14
milites, dicentes: Quid faciemus &
nos? Et ait illis: Neminem concutiatis,
neque calumniam faciatis: & contenti
estote stipendijs vestris. * Existimante 15
autem populo, & cogitãtibus omnibus D
in cordibus suis de Ioanne, ne forte
ipse esset Christus: * respondit Ioãnes, 16
|| Matt.3.c.11 Mar.1.b.8 Io.1.d.26 dicens omnibus: || Ego quidem aqua ba-
ptizo vos: veniet autem fortior me,
cuius non sum dignus soluere corigiam
|| Act.1.a.5.& 11.c.16.& 19 a.4 Matt.3.c.12 calceamentorum eius: || ipse vos bapti-
zabit in Spiritu sancto, & igni: * cuius 17
ventilabrum in manu eius, & purgabit
aream suam, & congregabit triticum
in horreum suum, paleas autem com-
buret igni inextinguibili. * Multa qui- 18
dem, & alia exhortans euãgelizabat po-
|| Matt.14.a.3 Mar.6.c.17 pulo. * || Herodes autem tetrarcha cum 19
corriperetur ab illo de Herodiade vxo-
re fratris sui, & de omnibus malis, quæ
fecit Herodes, * adiecit & hoc super 20
omnia, & inclusit Ioannem in carcere.
|| Matt.3.d.13 Mar.1.b.9 Io.1.c.32 * || Factum est autem cum baptizaretur 21
omnis populus, & Iesu baptizato, & o- E
rante, apertum est cælum: * & descendit 22
Spiritus sanctus corporali specie sicut
columba in ipsum: & vox de cælo fa-
|| Mat.3.d.17 & 17.a.5 Inf.9.f.35 2.Pet.1.d.19 cta est: || Tu es filius meus dilectus, in
te complacui mihi. * Et ipse Iesus erat 23
incipiens quasi annorum triginta, vt pu-
tabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, qui
fuit Mathat, * qui fuit Leui, qui fuit Mel- 24
chi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, * qui 25
fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit F
Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,
* qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, 26
qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit
Iuda, * qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui 27
fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui
fuit Neri, * qui fuit Melchi, qui fuit Ad- 28
di, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadã, qui
29 fuit Her, * qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer,
qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit
30 Leui, * qui fuit Simeon, qui fuit Iuda,
qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit
31 Eliakim, * qui fuit Melea, qui fuit Men-
G na, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan,
32 qui fuit Dauid, * qui fuit Iesse, qui fuit
Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon,
33 qui fuit Naasson, * qui fuit Aminadab,
qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit
34 Phares, qui fuit Iudæ, * qui fuit Iacob,
qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit
35 Thare, qui fuit Nachor, * qui fuit Sarug,
qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit
36 Heber, qui fuit Sale, * qui fuit Cainan,
qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit
37 Noe, qui fuit Lamech, * qui fuit Ma-
thusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared,
38 qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, * qui
fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adã,
qui fuit Dei.

CAP. IIII.

1 IEsus autem plenus Spiritu sancto re- Matt.4.a.1
A gressus est a Iordane: & agebatur a Mar.1.b.12
2 Spiritu in desertum * diebus quadragin-
ta, & tentabatur a diabolo. Et nihil mã-
ducauit in diebus illis: & consummatis
3 illis esurijt. * Dixit autem illi diabolus:
Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis
4 fiat. * Et respondit ad illum Iesus: Scri-
ptum est: || Quia non in solo pane viuit || Deut.8.a.3
5 homo, sed in omni verbo Dei. * Et du- Mat.4.a.4
xit illum diabolus in montẽ excelsum,
& ostendit illi omnia regna orbis terræ
6 in momento temporis, * & ait illi: Ti-
bi dabo potestatem hanc vniuersam, &
gloriam illorum: quia mihi tradita
7 sunt: & cui volo do illa. * Tu ergo si
adoraueris coram me, erunt tua omnia.
8 * Et respondens Iesus, dixit illi: || Scri- || Deut.6.c.13
B ptum est: Dominum Deum tuum ado- & 10.d.20
9 rabis, & illi soli seruies. * Et duxit illũ
in Ierusalem, & statuit eum super pin-
nam templi, & dixit illi: Si filius Dei
10 es, mitte te hinc deorsum. * || Scriptum || Ps.90.c.11
est enim quòd Angelis suis mandauit de
11 te, vt conseruẽt te: * & quia in manibus
tollent te, ne forte offendas ad lapidem
12 pedem tuum. * Et respondens Iesus, ait
illi: Dictum est: || Non tentabis Domi- || Deut.6.c.16
13 num Deum tuum. * Et consummata
omni tentatione, diabolus recessit ab
illo,

Mat.4.b.13 Mar.1.b.14 illo, vsque ad tempus. *‖Et regressus 14
est Iesus in virtute Spiritus in Galilæã,
& fama exijt per vniuersam regionem
de illo. * Et ipse docebat in synagogis 15
eorum, & magnificabatur ab omnibus. C
Mat.13.g.54 Mar.6.a.1 Ioan.4.f.45 *‖Et venit Nazareth, vbi erat nutritus, 16
& intrauit secundum consuetudinem
suam die sabbati in synagogam, & sur-
rexit legere. * Et traditus est illi Liber 17
Isaiæ prophetæ. Et vt reuoluit librum,
Isai.61.a.1 inuenit locum vbi scriptũ erat: *‖Spiri- 18
tus Domini super me: propter quod
vnxit me, euangelizare pauperibus mi-
sit me, sanare contritos corde, * prædi- 19
care captiuis remissionem, & cæcis vi-
sum, dimittere confractos in remissionẽ,
prædicare annum Domini acceptum, &
diem retributionis. * Et cum plicuisset 20
librum, reddidit ministro, & sedit. Et D
omnium in synagoga oculi erant inten-
dentes in eum. * Cœpit autem dicere 21
ad illos: Quia hodie impleta est hæc
scriptura in auribus vestris. * Et omnes 22
testimonium illi dabant: & mirabantur
in verbis gratiæ, quæ procedebant de
ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est
filius Ioseph? * Et ait illis: Vtique dice- 23
tis mihi hanc similitudinem: Medice
cura teipsum: quanta audiuimus facta
in Capharnaũ, fac & hic in patria tua.
* Ait autem: Amen dico vobis, quia 24
nemo propheta acceptus est in patria
3.Reg.17.a.9 sua. * In veritate dico vobis, ‖multæ vi- 25
duæ erant in diebus Eliæ in Israel, quã-
do clausum est cælum annis tribus, &
mensibus sex: cum facta esset fames ma-
gna in omni terra: * & ad nullam illarũ 26
missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ,
4.Reg.5.d.14 ad mulierem viduã. *‖Et multi leprosi 27
erant in Israel sub Elisæo propheta: & E
nemo eorũ mundatus est nisi Naaman
Syrus. * Et repleti sunt omnes in syna- 28
goga ira, hæc audientes. * Et surrexerũt, 29
& eiecerunt illum extra ciuitatem: &
duxerunt illum vsque ad supercilium
montis, super quem ciuitas illorum erat
ædificata vt præcipitarent eum. * Ipse 30
autem transiens per medium illorum,
Mat.4.b.13 Mar.1.c.21. Matt.7.d.28. ibat. *‖Et descendit in Capharnaum ci- 31
uitatẽ Galilææ, ibiq. docebat illos sab-
batis. * Et stupebant in doctrina eius, 32
Mar.1.c.23 quia in potestate erat sermo ipsius. *‖Et 33
in synagoga erat homo habens dæmo-
nium immundum, & exclamauit voce
34 magna, * dicens: Sine, quid nobis, &
F tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos?
35 scio te quis sis, Sanctus Dei. * Et incre-
pauit illum Iesus, dicens: Obmutesce,
& exi ab eo. Et cum proiecisset illum
dæmonium in medium, exijt ab illo,
36 nihilq. illum nocuit. * Et factus est pa-
uor in omnibus, & colloquebantur ad
inuicem, dicentes: Quod est hoc verbũ,
quia in potestate & virtute imperat im-
37 mundis spiritibus, & exeunt? * Et di-
uulgabatur fama de illo in omnem lo-
38 cum regionis. * Surgens autem Iesus de
synagoga, introiuit in domum Simonis.
G ‖Socrus autem Simonis tenebatur ma- Mat.8.b.14 Mar.1.c.30
gnis febribus: & rogauerunt illum pro
39 ea. * Et stans super illam imperauit fe-
bri: & dimisit illam. Et continuo sur-
40 gens, ministrabat illis. * Cum autem sol
occidisset: omnes, qui habebãt infirmos
varijs languoribus, ducebãt illos ad eũ.
At ille singulis manus imponens, cura-
41 bat eos. * ‖Exibant autem dæmonia a Mar.1.d.34
multis clamantia, & dicentia: Quia tu
es filius Dei: & increpans nõ sinebat ea
loqui: quia sciebant ipsum esse Christũ.
42 * Facta autem die egressus ibat in deser-
tum locum, & turbæ requirebant eum,
& venerunt vsque ad ipsum: & detine-
43 bant illum ne discederet ab eis. * Qui-
bus ille ait: Quia & alijs ciuitatibus o-
portet me euangelizare regnũ Dei: quia
44 ideo missus sum. * Et erat prædicans in
synagogis Galilææ.

CAP. V.

1 FActum est autem, cum turbæ irrue-
A rent in eum, vt audirent verbũ Dei,
& ipse stabat secus stagnum Genesareth.
2 * ‖Et vidit duas naues stantes secus sta- Mat.4.c.18 Mar.1.c.16
gnum: piscatores autem descenderant,
3 & lauabant retia. * Ascendens autem in
vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit
eum a terra reducere pusillum. Et se-
4 dens docebat de nauicula turbas. * Vt
cessauit autem loqui, dixit ad Simonẽ:
Duc in altum, & laxate retia vestra in
5 capturam. * Et respondens Simon, dixit
illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes, nihil cepimus: in verbo autem
6 tuo laxabo rete. * Et cum hoc fecis-
B sent, concluserunt piscium multitudi-
nem copiosam, rumpebatur autem rete

 eorum.

corū. * Et annuerunt socijs, qui erant in 7
alia naui vt venirent, & adiuuarent eos.
Et venerunt, & impleuerunt ambas na-
uiculas, ita vt pene mergerētur. * Quod 8
cum videret Simon Petrus, procidit ad
genua Iesu, dicens: Exi a me, quia ho-
mo peccator sum, Domine. * Stupor 9
enim circumdederat eum, & omnes,
qui cum illo erant, in captura piscium,
quam ceperant: * Similiter autem Ia- 10
cobum, & Ioannem, filios Zebedæi,
qui erant socij Simonis. Et ait ad Si-
monem Iesus: Noli timere: ex hoc iam
homines eris capiens. * Et subductis ad 11
terram nauibus, relictis omnibus secuti C
‖ Mat. 8. a. 2 Mar. 1. d. 40 sunt eum. * ‖ Et factum est, cum esset in 12
vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra,
& videns Iesum, & procidens in faciē,
rogauit eum, dicens: Domine, si vis,
potes me mundare. * Et extendens ma- 13
num, tetigit eum dicens: Volo: Mun-
dare. Et confestim lepra discessit ab il-
lo. * & ipse præcepit illi vt nemini di- 14
ceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti,
‖ Leu. 14. a. 4 & offer pro emundatione tua, ‖ sicut
præcepit Moyses, in testimonium illis.
* Perambulabat autem magis sermo de 15
illo: & conueniebant turbæ multæ vt
audirent, & curarētur ab infirmitatibus
suis. * Ipse autem secedebat in desertū, 16
& orabat. * Et factum est in vna dierū, 17
& ipse sedebat docens. Et erant Phari- D
sæi sedentes, & legis doctores, qui ve-
nerant ex omni castello Galilææ, & Iu-
dææ, & Ierusalem: & virtus Domini e-
‖ Mat. 9. a. 2 Mar. 2. a. 3 rat ad sanandū eos. * ‖ Et ecce viri por- 18
tantes in lecto hominem, qui erat para-
lyticus: & quærebant eum inferre, &
ponere ante eum. * Et non inuenientes 19
qua parte illum inferrent præ turba,
ascenderunt supra tectum, & per tegu-
las summiserunt eum cum lecto in me-
dium ante Iesum. * Quorum fidem vt 20
vidit, dixit: Homo remittūtur tibi pec-
cata tua. * Et cœperunt cogitare Scri- 21
bæ, & Pharisæi, dicentes: Quis est hic, E
qui loquitur blasphemias? Quis potest
dimittere peccata, nisi solus Deus? * Vt 22
cognouit autem Iesus cogitationes eo-
rum, respondens, dixit ad illos: Quid
cogitatis in cordibus vestris? * Quid est 23
facilius dicere: Dimittuntur tibi pecca-
ta: an dicere: Surge, & ambula? * Vt 24
autem sciatis quia Filius hominis habet

potestatem in terra dimittendi peccata,
(ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle
lectum tuum, & vade in domum tuā.
25 * Et confestim consurgens coram illis,
tulit lectum, in quo iacebat: & abijt in
26 domum suam, magnificans Deum. * Et
stupor apprehendit omnes, & magnifi-
cabant Deum. Et repleti sunt timore,
dicentes: Quia vidimus mirabilia ho-
27 die. * ‖ Et post hæc exijt, & vidit pu- ‖ Mat. 9. a. 9 Mar. 2. c. 14
blicanum nomine Leui, sedentē ad Te-
28 lonium, & ait illi: Sequere me. * Et
relictis omnibus, surgens secutus est eū.
29 * & fecit ei conuiuium magnum Leui
F in domo sua: & erat turba multa pu-
blicanorum, & aliorum, qui cum illis
30 erant discumbentes. * ‖ Et murmurabāt ‖ Mat. 2. c. 16
Pharisæi, & Scribæ eorum dicentes ad
discipulos eius: Quare cum publicanis,
& peccatoribus manducatis, & bibitis?
31 * Et respondens Iesus, dixit ad illos: Nō
egent qui sani sunt medico, sed qui ma-
32 le habent. * Non veni vocare iustos,
33 sed peccatores ad pœnitentiam. * At
illi dixerunt ad eum: Quare discipuli
Ioannis ieiunant frequenter, & obsecra-
tiones faciūt, similiter & Pharisæorum:
34 tui autem edunt, & bibunt? * Quibus
ipse ait: Numquid potestis filios sponsi,
dum cum illis est sponsus, facere ieiu-
35 nare? * Venient autem dies: cum ablatus
G fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt
36 in illis diebus. * Dicebat autem & simi-
litudinem ad illos: Quia nemo cōmis-
suram a nouo vestimento immittit in
vestimentum vetus: alioquin & nouum
rumpit, & veteri non conuenit commis-
37 sura a nouo. * Et nemo mittit vinū no-
uū in vtres veteres: alioquin rumpet vi-
nū nouum vtres, & ipsum effundetur, &
38 vtres peribunt. * sed vinum nouum in
vtres nouos mittendum est. & vtraque
39 conseruantur. * Et nemo bibens vetus,
statim vult nouum, dicit enim: Vetus
melius est.

CAP. VI.

1 A FActum est autem in sabbato secun- Mat. 12. a. 1 Mar. 2. d. 23
do, primo, cum transiret per sata,
vellebant discipuli eius spicas, & man-
2 ducabant confricantes manibus. * Qui-
dam autem Pharisæorum, dicebāt illis:

Quid facitis quod nō licet in sabbatis?
* Et respondens Iesus ad eos, dixit: Nec 3
hoc legistis quod fecit Dauid, cum esu-
‖ 1.Reg.21.b.6 rissent ipse,& qui cum illo erant?* ‖quo- 4
modo intrauit in domum Dei, & panes
propositionis sumpsit, & manducauit,
& dedit his, qui cum ipso erant: quos
Leu.24.b.9 non licet manducare ‖ nisi tantum sacer-
Exo.29.e.32 dotibus? * Et dicebat illis: Quia Do- 5
minus est Filius hominis,etiam sabbati.
* Factum est autem & in alio sabbato, 6
vt intraret in synagogam, & doceret.
‖ Mat.12.b.10 ‖ Et erat ibi homo,& manus eius dextra
Mar.3.a.1 erat arida. * Obseruabāt autem Scribæ, 7
& Pharisæi si in sabbato curaret: vt in- B
uenirent vnde accusarent eum.* Ipse 8
vero sciebat cogitationes eorum: & ait
homini, qui habebat manum aridam:
Surge,& sta in medium. Et surgens ste-
tit. * Ait autem ad illos Iesus: Interro- 9
go vos si licet sabbatis benefacere, an
male: animam saluam facere, an perde-
re? * Et circumspectis omnibus dixit 10
homini: Extende manum tuam. Et ex-
tendit: & restituta est manus eius. * Ip- 11
si autem repleti sunt insipientia, & col-
loquebantur ad inuicem,quidnam face-
rent Iesu. * Factum est autem in illis 12
diebus, exijt in montem orare, & erat
‖ Mat.10.a.1 pernoctans in oratione Dei. * ‖ Et cum 13
Mar.3.b.13 dies factus esset,vocauit discipulos suos:
& elegit duodecim ex ipsis (quos &
Apostolos nominauit) * Simonem, quē 14
cognominauit Petrum,& Andream fra-
trem eius, Iacobum, & Ioannem, Phi-
lippum, & Bartholomæum, * Matthæū, 15
& Thomam, Iacobum Alphæi, & Si- C
monem, qui vocatur zelotes, * & Iu- 16
dam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui
fuit proditor. * Et descendens cum il- 17
lis, stetit in loco campestri, & turba di-
scipulorum eius, & multitudo copiosa
plebis ab omni Iudæa, & Ierusalem,
& maritima, & Tyri, & Sidonis, * qui 18
venerant vt audirent eum, & sanarentur
a languoribus suis. Et qui vexabantur a
spiritibus immundis, curabantur. * Et 19
omnis turba quærebat eum tāgere: quia
virtus de illo exibat, & sanabat omnes.
‖ Mat.5.a.2 *‖ Et ipse eleuatis oculis in discipulos 20
suos, dicebat: Beati pauperes: quia ve-
‖ Mat.5.a.11 strum est regnum Dei. * ‖ Beati, qui nūc 21
esuritis: quia saturabimini. Beati, qui
nunc fletis: quia ridebitis. * Beati eritis 22
cum vos oderint homines,& cum sepa-
rauerint vos, & exprobrauerint,& eie-
cerint nomen vestrum tamquam malū
23 propter Filium hominis. * Gaudete in
D illa die, & exultate: ecce enim merces
vestra multa est in cælo: secundum hæc
enim faciebant Prophetis patres eorum.
24 * Veruntamen væ vobis diuitibus, quia
25 habetis consolationem vestram. * ‖ Væ ‖ Am 6.a.1
vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Eccl.31.a.8
Væ vobis, qui ridetis nunc: quia luge- Isai.65.c.12
26 bitis & flebitis. * Væ cum benedixerint
vobis homines: secundum hæc enim fa-
ciebant pseudoprophetis patres eorum.
27 * Sed vobis dico, qui auditis: Diligite
inimicos vestros, benefacite his, qui o-
28 derunt vos. * Benedicite maledicentibus
vobis,& orate pro calumniantibus vos.
29 * ‖ Et qui te percutit in maxillam, præ- ‖ Matt.5.g.44
be & alteram. ‖ Et ab eo, qui aufert ti- ‖ 1.Cor.6.b.7
bi vestimentum, etiam tunicā noli pro- Mat.7.b.12
30 hibere. * Omni autem petenti te,tribue:
& qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.
31 * ‖ Et prout vultis vt faciant vobis ho- ‖ Tob.4.c.16
32 mines, & vos facite illis similiter. * ‖ Et ‖ Mat.5.g.46
si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ
vobis est gratia? nam & peccatores di-
33 ligentes se diligunt. * Et si benefeceri-
E tis his, qui vobis benefaciunt; quæ vo-
bis est gratia? siquidem & peccatores
34 hoc faciunt. * ‖ Et si mutuum dederitis ‖ Mat.5.g.42
his,a quibus speratis recipere; quæ gra- Deut.15.b.8
tia est vobis? nam & peccatores pecca-
toribus fœnerātur, vt recipiāt æqualia.
35 * Verumtamē diligite inimicos vestros:
benefacite,& mutuū date,nihil inde spe-
rātes: & erit merces vestra multa,& eri-
tis filij Altissimi, quia ipse benignus est
36 super ingratos & malos. * Estote ergo
misericordes sicut & Pater vester miseri-
37 cors est. * Nolite iudicare, & nō iudica-
bimini: nolite condēnare,& non condē-
38 nabimini. Dimittite,& dimittemini. * Da-
te,& dabitur vobis: mensurā bonam,&
confertā, & coagitatā, & supereffluentē
dabunt in sinū vestrum. ‖ Eadē quippe ‖ Mat.7.a.2
mēsura,qua mēsi fueritis,remetietur vo- Mar.4.c.24
39 bis. * Dicebat autē illis & similitudinē:
Numquid potest cæcus cæcum ducere?
40 nonne ambo in foueā cadunt? * ‖ Non ‖ Mat.10.c.24
F est discipulus super magistrū: perfectus Io.13.b.16
autem omnis erit, si sit sicut magister
41 eius. * ‖ Quid autem vides festucam ‖ Matt.7.a.3
in oculo fratris tui,trabem autem, quæ

in oculo tuo est, non consideras? * Aut 42
quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eijciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eijce primũ trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas fe-
|| Matt. 7. c. 16 & 12. c. 33 stucam de oculo fratris tui. * || Non est 43
enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum
bonũ. * Vnaquæque enim arbor de fru- 44
ctu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligũt ficus: neque de rubo vin-
demiant vuam. * Bonus homo de bono 45
thesauro cordis sui profert bonum: & G
malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os
loquitur. * Quid autem vocatis me 46
|| Matt. 7. d. 21 Rom. 2. b. 13. Iac. 1. b. 22. || Domine, Domine: & non facitis quæ
dico? * Omnis, qui venit ad me, & au- 47
dit sermones meos, & facit eos: ostendã vobis cui similis sit: * similis est ho- 48
mini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram. inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eã mouere: fundata enim erat super petrã.
* Qui autem audit, & non facit: similis 49
est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Mat. 8. a. 5. CVm autem implesset omnia verba 1
sua in aures plebis, intrauit Caphar- A
naum. * Centurionis autem cuiusdam 2
seruus male habens, erat moriturus: qui
illi erat pretiosus. * Et cum audisset de 3
Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & saluaret seruũ
eius. * At illi cum venissent ad Iesum, 4
rogabant eum solicite, dicẽtes ei: Quia
dignus est vt hoc illi præstes. * diligit 5
enim gentem nostram: & synagogam
ipse ædificauit nobis. * Iesus autem ibat 6
cum illis. Et cum iam non longe esset a domo, misit ad eum Cẽturio amicos,
|| Mat. 8. a. 8. dicens: || Domine noli vexari: Nõ enim sum dignus vt sub tectum meum intres.
* propter quod & meipsum non sum 7
dignum arbitratus vt venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.
* nam & ego homo sum sub potestate 8
B constitutus, habens sub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alij veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.
9 * Quo audito Iesus miratus est: & conuersus sequẽtibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidẽ in-
10 ueni. * Et reuersi, qui missi fuerant domum, inuenerunt seruum, qui languerat,
11 sanum. * Et factũ est: deinceps ibat in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli eius, & turba copio-
12 sa. * Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa.
13 * Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: No-
14 li flere. * Et accessit, & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt) Et
15 ait: Adolescens, tibi dico, surge. * Et re-
C sedit qui erat mortuus, & cœpit loqui.
16 Et dedit illum matri suæ. * Accepit autẽ omnes timor: & magnificabant Deũ,
dicentes: || Quia propheta magnus sur- || Inf. 24. c. 19 Ioan. 4. c. 19
rexit in nobis: & quia Deus visitauit
17 plebem suam. * Et exijt hic sermo in vniuersam Iudæam de eo, & in omnem
18 circà regionem. * Et nunciauerunt Ioã-
19 ni discipuli eius de omnibus his. * || Et || Matt. 11. a. 2
conuocauit duos de discipulis suis Ioãnes, & misit ad Iesum, dicens: Tu es qui
20 venturus es, an alium expectamus? * Cũ autem venissent ad eum viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expe-
21 ctamus? * (in ipsa autem hora multos curauit a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit
22 visum.) * Et respondens, dixit illis: Eũtes renunciate Ioanni quæ audistis, &
D vidistis: || Quia cæci vident, claudi am- || Isai. 35. b. 5
bulant, leprosi mundãtur, surdi audiũt, mortui resurgunt, pauperes euangelizã-
23 tur: * & beatus est quicumque nõ fue-
24 rit scandalizatus in me. * Et cum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agita-
25 tam? * Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deli-
26 cijs, in domibus regum sunt. * Sed quid existis videre? prophetam? Vtique dico vobis, & plusquam Prophetam:
* hic

‖Mal.3.a.1 *‖hic est, de quo scriptum est: Ecce 27
Matt.11.b.10 mitto angelum meum ante faciem tuã,
Mar.1.a.2 qui præparabit viam tuam ante te.* Di- 28
co enim vobis: Maior inter natos mu-
lierum propheta Ioanne Baptista nemo
est. qui autem minor est in regno Dei,
maior est illo. * Et omnis populus au- 29
diens & publicani, iustificauerunt Deũ, E
baptizati baptismo Ioannis. * Pharisæi 30
autem, & legis periti consiliũ Dei spre-
uerunt in semetipsos, non baptizati ab
‖Mat.11.b.16 eo. *Ait autem Dominus: ‖Cui ergo si- 31
miles dicam homines generationis hu-
ius? & cui similes sunt? * Similes sunt 32
pueris sedentibus in foro, & loquenti-
bus adinuicem, & dicentibus: Cantaui-
mus vobis tibijs, & non saltastis: lamẽ-
‖Mat.3.a.4 tauimus, & non plorastis.* ‖Venit enim 33
Mar.1.a.6 Ioannes Baptista, neque manducans pa-
nem, neque bibens vinum, & dicitis:
Dæmonium habet.* Venit Filius homi- 34
nis manducans, & bibens, & dicitis: Ec-
ce homo deuorator, & bibens vinum,
amicus publicanorum, & peccatorum.
* Et iustificata est sapientia ab omnibus 35
filijs suis. * Rogabat autem illum quidã 36
de Pharisæis vt manducaret cum illo. F
Et ingressus domum Pharisæi discubuit.
‖Matt.26.a.7 * ‖Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate 37
Mar.14.a.3 peccatrix, vt cognouit quòd accubuis-
Ioan.12.a.3 set in domo Pharisæi, attulit alabastrũ
vnguenti: * & stans retro secus pedes 38
eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius,
& capillis capitis sui tergebat, & oscu-
labatur pedes eius, & vnguento vnge-
bat. * Videns autem Pharisæus, qui vo- 39
cauerat eum, ait intra se dicens: Hic si
esset propheta, sciret vtique, quæ, &
qualis est mulier, quæ tangit eum: quia
peccatrix est. * Et respondens Iesus, di- 40
xit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid
dicere. At ille ait: Magister, dic.* Duo 41
debitores erant cuidam fœneratori: v-
nus debebat denarios quingentos, & a-
lius quinquaginta.* Non habentibus il- 42
lis vnde redderent, donauit vtrisque.
Quis ergo eum plus diligit? * Respon- 43
dens Simon dixit: Æstimo quia is, cui G
plus donauit. At ille dixit ei: Recte
iudicasti.* Et conuersus ad mulierem, 44
dixit Simoni: Vides hãc mulierem? In-
traui in domum tuam, aquam pedibus
meis non dedisti: hæc autem lacrymis
rigauit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 * Osculum mihi non dedisti: hæc autẽ
ex quo intrauit, non cessauit osculari
46 pedes meos. * Oleo caput meum non
vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pe-
47 des meos.* Propter quod dico tibi: Re-
mittuntur ei peccata multa, quoniam
dilexit multum. Cui autem minus di-
48 mittitur, minus diligit. * Dixit autem
ad illam: ‖ Remittuntur tibi peccata. ‖Mat.9.a.2
49 * Et cœperunt qui simul accumbebant,
dicere intra se: Quis est hic, qui etiam
50 peccata dimittit? * Dixit autẽ ad mulie-
rẽ: Fides tua te saluã fecit: vade in pace.

CAP. VIII.

1 ET factum est deinceps, & ipse iter
A faciebat per ciuitates, & castella
prædicans, & euãgelizans regnum Dei:
2 & duodecim cum illo,* & mulieres ali-
quæ, quæ erant curatæ a spiritibus ma-
lignis, & infirmitatibus: ‖ Maria, quæ ‖Mar.16.c.9
vocatur Magdalene, de qua septem dæ-
3 monia exierant,* & Ioanna vxor Chusæ
procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ
multæ, quæ ministrabant ei de facultati-
4 bus suis. * Cum autem turba plurima
conuenirent, & de ciuitatibus propera-
rent ad eum, dixit per similitudinem:
5 * ‖Exijt qui seminat, seminare semen ‖Matt.13.a.3
suum: & dum seminat, aliud cecidit se- Mar.4.a.3
cus viam, & conculcatum est, & volu-
6 cres cæli comederunt illud. * Et aliud
cecidit supra petrã: & natum aruit, quia
7 non habebat humorem. * Et aliud ceci-
dit inter spinas, & simul exortæ spinæ
8 suffocauerunt illud.* Et aliud cecidit in
terram bonam: & ortum fecit fructum
9 centuplum.* Hæc dicens clamabat: Qui
10 habet aures audiendi, audiat. * Interro-
B gabant autẽ eum discipuli eius, quæ es-
11 set hæc parabola. * Quibus ipse dixit:
Vobis datum est nosse mysterium regni
Dei, ceteris autem in parabolis: ‖ vt vi- ‖Isai.6.c.9
dentes non videant, & audientes non in- Mat.13.b.14
12 telligant. * Est autẽ hæc parabola: Semẽ Mar.4.b.12
13 est verbum Dei.* Qui autẽ secus viam, Ioan.12.f.40 Act.28.f.26
hi sunt qui audiunt: deinde venit dia- Rom.11.b.8
bolus, & tollit verbum de corde eo-
14 rum, ne credentes salui fiant.* Nam qui
supra petram: qui cum audierint, cum
gaudio suscipiunt verbum: & hi radices
non habent: qui ad tempus credunt, &
15 in tempore tentationis recedũt. * Quod

autem in spinas cecidit: hi sunt, qui
audierunt, & a solicitudinibus, & diui-
tijs, & voluptatibus vitæ euntes, suffocā-
tur, & non referunt fructum. * Quod au- 15
tem in bonam terram: hi sunt, qui in
corde bono & optimo audientes verbū
retinent, & fructum afferunt in patien-
|| Mat.5.b.15 Mar.4.c.21 tia. * || Nemo autem lucernam accen- 16
dens, operit eam vase, aut subtus lectum
ponit: sed supra candelabrum ponit, vt
|| Mat.10.c.26 Mar.4.c.22 intrantes videant lumen. * || Non est 17
enim occultum, quod non manifeste-
tur: nec absconditum, quod non cogno-
|| Mat.13.b.12. & 25.c.29 scatur, & in palam veniat. * || Videte er- 18
go quomodo audiatis? Qui enim ha- C
bet, dabitur illi: & quicumque non ha-
bet, etiam quod putat se habere, aufe-
|| Mat.12.d.46 Mar.3.d.31 retur ab illo. * || Venerunt autem ad il- 19
lum mater, & fratres eius, & non pote-
rant adire eum præ turba. * Et nuncia- 20
tum est illi: Mater tua, & fratres tui stāt
foris, volentes te videre. * Qui respon- 21
dens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres
mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, &
|| Mat.8.d.23 Mar.4.d.36 faciunt. * || Factum est autem in vna die- 22
rum: & ipse ascendit in nauiculam, &
discipuli eius, & ait ad illos: Transfrete-
mus trans stagnum. Et ascenderunt. * Et 23
nauigantibus illis, obdormiuit, & descē-
dit procella venti in stagnum, & com-
plebantur, & periclitabantur. * Acceden- 24
tes autem suscitauerunt eum, dicentes:
Præceptor, perimus. At ille surgens, in-
crepauit ventum, & tempestatem aquæ,
& cessauit: & facta est tranquillitas.
* Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? 25
Qui timentes, mirati sunt ad inuicem, D
dicentes: Quis putas hic est, quia &
ventis, & mari imperat, & obediunt
ei? * Et nauigauerunt ad regionem Ge- 26
rasenorum, quæ est contra Galilæam.
* Et cum egressus esset ad terram, occur- 27
rit illi vir quidam, qui habebat dæmo-
nium iam temporibus multis, & vesti-
mento non induebatur, neque in domo
manebat, sed in monumentis. * Is, vt 28
vidit Iesum, procidit ante illum: &
exclamans voce magna, dixit: Quid mi-
hi, & tibi est Iesu Fili Dei Altissimi?
obsecro te, ne me torqueas. * Præcipie- 29
bat enim spiritui immundo vt exiret ab
homine. Multis enim temporibus arri-
piebat illum, & vinciebatur catenis, &
compedibus custoditus. & ruptis vincu-
30 lis agebatur a dæmonio in deserta. * In-
terrogauit autem illum Iesus, dicens:
Quod tibi nomen est? At ille dixit: Le-
gio: quia intrauerant dæmonia multa
31 in eum. * Et rogabant illum ne impera-
32 ret illis vt in abyssum irent. * Erat autē
E ibi grex porcorum multorum pascen-
tium in monte: & rogabant eum, vt
permitteret eis in illos ingredi. Et per-
33 misit illis. * Exierunt ergo dæmonia
ab homine, & intrauerunt in porcos: &
impetu abijt grex per præceps in sta-
34 gnum, & suffocatus est. * Quod vt vide-
runt factum qui pascebant, fugerunt, &
nunciauerunt in ciuitatem, & in villas.
35 * Exierunt autem videre quod factum
est, & venerunt ad Iesum: & inuenerunt
hominem sedentem, a quo dæmonia
exierant, vestitum, ac sana mente ad
36 pedes eius, & timuerunt. * Nunciaue-
runt autem illis & qui viderant, quomo-
37 do sanus factus esset a legione: * & ro-
gauerunt illum omnis multitudo regio-
nis Gerasenorum vt discederet ab ipsis:
quia magno timore tenebantur. Ipse
autem ascendens nauim, reuersus est.
38 * Et rogabat illum vir, a quo dæmonia
exierant, vt cum eo esset. Dimisit au-
39 tem eum Iesus, dicens: * Redi in domū
tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.
Et abijt per vniuersam ciuitatem, prædi-
40 cans quanta illi fecisset Iesus. * Factum
est autem cum redijsset Iesus, excepit
illum turba. erant enim omnes expectā-
41 tes eum. * || Et ecce venit vir, cui nomen || Mat.9.c.18 Mar.5.b.22
F Iairus, & ipse princeps synagogæ erat:
& cecidit ad pedes Iesu, rogans eum vt
42 intraret in domum eius, * quia vnica fi-
lia erat ei fere annorum duodecim, &
hæc moriebatur. Et contigit, dum iret,
43 a turbis comprimebatur. * Et mulier
quædam erat in fluxu sanguinis ab annis
duodecim, quæ in medicos erogauerat
omnem substantiam suam, nec ab vllo
44 potuit curari: * accessit retro, & tetigit
fimbriam vestimenti eius: & confestim
45 stetit fluxus sanguinis eius. * Et ait Ie-
sus: Quis est, qui me tetigit? Neganti-
bus autem omnibus, dixit Petrus, & qui
cum illo erant: Præceptor, turbæ te cō-
primunt, & affligunt, & dicis: Quis me
46 tetigit? * Et dixit Iesus: Tetigit me ali-
quis. nam ego noui virtutem de me
47 exijsse. * Videns autem mulier, quia non

latuit,

latuit, tremens venit, & procidit ante
pedes eius: & ob quam causam tetige- G
rit eum, indicauit coram omni populo:
& quemadmodum confestim sanata sit.
* At ipse dixit ei: Filia, fides tua saluam 48
te fecit: vade in pace. * Adhuc illo lo- 49
quente, venit quidam ad principem sy-
nagogæ, dicens ei: Quia mortua est fi-
lia tua, noli vexare illum. * Iesus autem, 50
audito hoc verbo, respondit patri puel-
læ: Noli timere, crede tantum, & salua
erit. * Et cum venisset domum, non per- 51
misit intrare secum quemquam, nisi Pe-
trum, & Iacobum, & Ioannem, & patrē,
& matrem puellæ. * Flebant autem om- 52
nes, & plangebant illam. At ille dixit:
Nolite flere, non est mortua puella, sed
dormit. * Et deridebant eum, scientes 53
quòd mortua esset. * Ipse autem tenens 54
manum eius clamauit, dicens: Puella,
surge. * Et reuersus est spiritus eius, & 55
surrexit continuo. Et iussit illi dari mā-
ducare. * Et stupuerunt parentes eius, 56
quibus præcepit ne alicui dicerent quod
factum erat.

CAP. IX.

Mat. 10. a. 1 Mar. 3. c. 13 CONuocatis autem duodecim Apo- 1
stolis, dedit illis virtutem, & pote- A
statem super omnia dæmonia, & vt lan-
guores curarent. * Et misit illos prædi- 2
care regnum Dei, & sanare infirmos.
‖ Mat. 10. a. 9 Mar. 6. a. 8 * ‖ Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, 3
neque virgam, neque peram, neque pa-
nem, neque pecuniam, neque duas tuni-
cas habeatis. * Et in quamcumque do- 4
mum intraueritis, ibi manete, & inde
ne exeatis. * Et quicumque non recepe- 5
‖ Act. 13. g. 51 rint vos: ‖ exeuntes de ciuitate illa, etiam
puluerem pedum vestrorum excutite in
testimonium supra illos. * Egressi autem 6
circuibant per castella euangelizantes, &
‖ Mat. 14. a. 1 Mar. 6. d. 14 curantes vbique. * ‖ Audiuit autem He- 7
rodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab
eo, & hæsitabat eo quòd diceretur * a 8
quibusdā: Quia Ioannes surrexit a mor-
tuis: a quibusdam vero: Quia Elias ap-
paruit: ab alijs autem: Quia propheta
vnus de antiquis surrexit. * Et ait Hero- 9
des: Ioannem ego decollaui: Quis est
autem iste, de quo ego talia audio? Et
quærebat videre eum. * Et reuersi Apo- 10
stoli, narrauerunt illi quæcumque fece-
runt: & assumptis illis secessit seorsum
in locum desertum, qui est Bethsaidæ.
11 * Quod cum cognouissent turbæ, secutæ
sunt illum: & excepit eos, & loquebatur
illis de regno Dei, & eos, qui cura indi-
12 gebant, sanabat. * Dies autem cœperat
B declinare. Et accedentes duodecim dixe-
runt illi: ‖ Dimitte turbas, vt euntes in ‖ Mat. 14. b. 15
castella, villasq. quæ circa sunt, diuertant, Mar. 6. d. 36
& inueniant escas: quia hic in loco de-
13 serto sumus. * Ait autem ad illos: Vos
date illis manducare. At illi dixerunt:
‖ Non sunt nobis plus quàm quinque ‖ Ioan. 6. a. 9
panes, & duo pisces: nisi forte nos ea-
mus, & emamus in omnem hanc turbam
14 escas. * Erant autē fere viri quinque mil-
lia. Ait autem ad discipulos suos: Facite
illos discumbere per conuiuia quinqua-
15 genos. * Et ita fecerunt. Et discumbere
16 fecerunt omnes. * Acceptis autem quin-
que panibus, & duobus piscibus, respe-
xit in cælum, & benedixit illis: & fregit,
& distribuit discipulis suis, vt ponerent
17 ante turbas. * Et manducauerunt omnes,
& saturati sunt. Et sublatum est quod
superfuit illis, fragmentorum cophini
18 duodecim. * ‖ Et factum est cum solus ‖ Mat. 16. b. 13
esset orans, erant cum illo & discipuli: & Mar. 8. c. 27
interrogauit illos, dicens: Quem me di-
19 cunt esse turbæ? * At illi responderunt,
& dixerunt: Ioannem Baptistam, alij au-
tem Eliam, alij vero quia vnus Propheta
20 de prioribus surrexit. * Dixit autem illis:
Vos autem quem me esse dicitis? Respō-
dens Simon Petrus dixit: Christum Dei.
21 * At ille increpans illos, præcepit ne cui
22 dicerent hoc, * dicens: ‖ Quia oportet ‖ Mat. 17. d. 23
filiū hominis multa pati, & reprobari a Mar. 8. e. 31
senioribus, & principibus sacerdotum,
& Scribis, & occidi, & tertia die resur-
23 gere. * ‖ Dicebat autē ad omnes: Si quis ‖ Mat. 10. d. 38. & 16. d. 24
C vult post me venire, abneget semetipsum, Mar. 8. d. 34
& tollat crucem suam quotidie, & sequa- Inf. 14. f. &
24 tur me. * Qui enim voluerit animam suā 17. g. 33
saluam facere, perdet illam: nam qui per- Ioan. 12. d. 25
diderit animam suam propter me, saluam
25 faciet illam. * quid enim proficit homo,
si lucretur vniuersum mundum, se autem
ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?
26 * ‖ Nam qui me erubuerit, & meos ser- ‖ Mat. 10. d. 33
mones: hunc Filius hominis erubescet Mar. 8. d. 38.
cum venerit in maiestate sua, & Patris, 2. Tim. 1. b. 12
27 & sanctorum Angelorū. * ‖ Dico autem ‖ Mat. 16. d. 28
vobis vere: sunt aliqui hic stantes, qui Mar. 9. a. 1
non

non gustabunt mortem donec videant
|| Mat.17.a.1 Mar.9.a.2 regnum Dei. * || Factum est autem post 28
hæc verba fere dies octo, & assumpsit D
Petrum, & Iacobum, & Ioannem, &
ascendit in montem vt oraret. * Et fa- 29
cta est, dum oraret, species vultus eius
altera: & vestitus eius albus & refulgés.
* Et ecce duo viri loquebantur cum il- 30
lo. Erant autem Moyses, & Elias, * visi 31
in maiestate: & dicebant excessum eius,
quem completurus erat in Ierusalem.
* Petrus vero, & qui cum illo erant, gra- 32
uati erant somno. Et euigilantes vide-
runt maiestatem eius, & duos viros, qui
stabant cum illo. * Et factum est cum 33
discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum:
Præceptor, bonum est nos hic esse: &
faciamus tria tabernacula, vnum Tibi,
& vnum Moysi, & vnum Eliæ: nesciens
quid diceret. * Hæc autem illo loquen- 34
te, facta est nubes, & obumbrauit eos: &
timuerunt, intrantibus illis in nubem.
|| 2.Pet.1.c.17 * Et vox facta est de nube, dicens: || Hic 35
est Filius meus dilectus, ipsum audite. E
* Et dum fieret vox, inuentus est Iesus 36
solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixe-
runt in illis diebus quidquam ex his,
|| Mat.17.b.14 Mar.9.c.17 quæ viderant. * || Factum est autem in 37
sequenti die, descendentibus illis de
monte, occurrit illis turba multa. * Et 38
ecce vir de turba exclamauit, dicens:
Magister, obsecro te, respice in filium
meum quia vnicus est mihi: * & ecce 39
spiritus apprehendit eum, & subito cla-
mat, & elidit, & dissipat eum cum spuma,
& vix discedit dilanians eum: * & roga- 40
ui discipulos tuos vt eijcerent illum, &
non potuerunt. * Respondens autem Ie- 41
sus, dixit: O generatio infidelis, & per-
uersa, vsquequo ero apud vos, & patiar
vos? Adduc huc filium tuum. * Et cum 42
accederet, elisit illum dæmonium, &
dissipauit. * Et increpauit Iesus spiritum 43
immundum, & sanauit puerum, & red-
didit illum patri eius. * Stupebant au- 44
tem omnes in magnitudine Dei: omni-
busq. mirantibus in omnibus, quæ facie-
bat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos F
in cordibus vestris sermones istos: Filius
enim hominis futurum est vt tradatur
in manus hominum. * At illi ignorabát 45
verbum istud, & erat velatum ante eos
vt non sentirent illud: & timebant eum
|| Mat.18.a.1 Mar.9.c.33 interrogare de hoc verbo. * || Intrauit au- 46
tem cogitatio in eos, quis eorum maior
47 esset. * At Iesus videns cogitationes cor-
dis illorum, apprehendit puerum, & sta-
48 tuit illum secus se, * & ait illis: Quicú-
que susceperit puerum istum in nomi-
ne meo, me recipit: & quicumque me
receperit, recipit eum, qui me misit. Ná
qui minor est inter vos omnes, hic ma-
49 ior est. * Respondens autem Ioannes di-
xit: Præceptor, vidimus quendam in no-
mine tuo eijcientem dæmonia, & pro-
hibuimus eum: quia non sequitur no-
50 biscum. * Et ait ad illum Iesus: Nolite
prohibere: qui enim non est aduersum
51 vos, pro vobis est. * Factum est autem
dum complerentur dies assumptionis
eius, & ipse faciem suam firmauit vt iret
52 in Ierusalem. * Et misit nuncios ante
conspectum suum: & euntes intrauerunt
in ciuitatem Samaritanorum vt pararent
53 illi. * Et non receperunt eum, quia facies
54 eius erat euntis in Ierusalem. * Cum vi-
G dissent autem discipuli eius Iacobus, &
Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus
vt ignis descendat de cælo, & consumat
55 illos? * Et conuersus increpauit illos,
dicens: Nescitis cuius spiritus estis.
56 * || Filius hominis non venit animas per- || Mat.8.c.19
dere, sed saluare. Et abierunt in aliud Ioan.3.a.1
57 castellum. * Factum est autem: ambulan-
tibus illis in via, dixit quidam ad illum:
58 Sequar te quocumque ieris. * Dixit illi
Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres
cæli nidos: Filius autem hominis nó ha-
59 bet vbi caput reclinet. * Ait autem ad
alterum: Sequere me. ille autem dixit:
Domine permitte mihi primum ire, &
60 sepelire patrem meũ. * Dixitq. ei Iesus:
Sine vt mortui sepeliant mortuos suos:
tu autem vade, & annuncia regnũ Dei.
61 * Et ait alter: Sequar te Domine, sed
permitte mihi primũ renũtiare his, quæ
62 domi sunt. * Ait ad illum Iesus: Nemo
mittens manum suam ad aratrum, & re-
spiciens retro, aptus est regno Dei.

CAP. X.

1 A Post hæc autem designauit Dominus
& alios septuaginta duos. & misit
illos binos ante faciem suam in omnem
ciuitaten, & locum, quò erat ipse ven-
2 turus. * Et dicebat illis: || Messis quidem || Mat.9.d.37
multa, operarij auté pauci. Rogate ergo
domi-

dominum messis vt mittat operarios in
‖Mat.10.a.10 messem suam. * Ite: ‖ ecce ego mitto 3
‖Mar.6.a.8 vos sicut agnos inter lupos. * ‖ Nolite 4
portare sacculum, neque peram, neque
‖4.Reg.4.c.29 calceamenta, ‖& neminem per viam sa-
lutaueritis. * In quamcumque domum 5
intraueritis, primũ dicite: pax huic do-
mui: * & si ibi fuerit filius pacis, requie- 6
scet super illum pax vestra: sin autem,
ad vos reuertetur. * In eadem autẽ do- 7
mo manete edentes, & bibẽtes quæ apud B
‖Mat.10.a.10 illos sunt: ‖ dignus est enim operarius
Deut.24.c.14 1.Tim.5.c.18 mercede sua. Nolite transire de domo
in domum. * Et in quamcumque ciui- 8
tatem intraueritis, & susceperint vos,
manducate quæ apponuntur vobis: * & 9
curate infirmos, qui in illa sunt, & dici-
te illis: Appropinquauit in vos regnum
Dei. * In quamcumque autem ciuita- 10
tem intraueritis, & non susceperint vos,
‖Act.13.g.51 exeuntes in plateas eius, dicite: * ‖ Etiam 11
puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate
vestra, extergimus in vos: tamen hoc
scitote, quia appropinquauit regnũ Dei.
* Dico vobis, quia Sodomis in die illa 12
‖Mat.11.c.21 remissius erit, quàm illi ciuitati. * ‖ Væ 13
tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si C
in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes,
quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio,
& cinere sedentes pœniterent. * Verum- 14
tamen Tyro, & Sidoni remissius erit in
iudicio, quàm vobis. * Et tu Caphar- 15
naum vsque ad cælum exaltata, vsque ad
‖Mat.10.d.40 infernum demergéris. * ‖ Qui vos au- 16
Ioan.13.c.20 dit, me audit: & qui vos spernit, me
spernit. Qui autem me spernit, spernit
eum, qui misit me. * Reuersi sunt au- 17
tem septuaginta duo cum gaudio, dicẽ-
tes: Domine, etiam dæmonia subijciun-
tur nobis in nomine tuo. * Et ait illis: 18
Videbam satanam sicut fulgur de cælo
cadentem. * Ecce dedi vobis potestatem 19
calcandi supra serpentes, & scorpiones, D
& super omnem virtutem inimici: &
nihil vobis nocebit. * Verumtamen in 20
hoc nolite gaudere quia spiritus vobis
subijciuntur: gaudete autem, quòd no-
‖Mat.11.d.25 mina vestra scripta sunt in cælis. * ‖ In 21
ipsa hora exultauit Spiritu sancto, & di-
xit: Confiteor tibi pater, Domine cæli
& terræ, quòd abscondisti hæc a sapien-
tibus, & prudentibus, & reuelasti ea par-
uulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit
ante te. * Omnia mihi tradita sunt a 22
Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius,
nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, &
23 cui voluerit Filius reuelare. * Et con-
uersus ad discipulos suos, dicit: ‖ Beati ‖Mat.13.b.16
24 oculi, qui vident quæ vos videtis. * Di-
E co enim vobis, quòd multi prophetæ, &
reges voluerunt videre quæ vos videtis,
& non viderunt: & audire quæ auditis,
25 & non audierunt. * ‖ Et ecce quidã Le- ‖Mat.22.d.35 Mar.12.c.28
gisperitus surrexit tentans illum, & di-
cens: Magister, quid faciendo vitã æter-
26 nam possidebo? * At ille dixit ad eum:
In lege quid scriptum est? quomodo le-
27 gis? * Ille respondens dixit: ‖ Diliges ‖Deut.6.a.5
Dominum Deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex omni-
bus viribus tuis, & ex omni mente tua:
28 & proximum tuum sicut teipsum. * Di-
xitq. illi: Recte respondisti: hoc fac, &
29 viues. * Ille autem volens iustificare se-
ipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus
30 proximus? * Suscipiens autem Iesus, di-
xit: Homo quidam descendebat ab Ie-
rusalem in Iericho, & incidit in latro-
nes, qui etiam despoliauerunt eum: &
plagis impositis abierunt semiuiuo reli-
31 cto. * Accidit autem vt sacerdos quidam
F descenderet eadem via: & viso illo præ-
32 teriuit. * Similiter & Leuita, cum esset
secus locum, & videret eum, pertransijt.
33 * Samaritanus autẽ quidam iter faciens,
venit secus eum: & videns eum, miseri-
34 cordia motus est. * Et appropians alli-
gauit vulnera eius, infundens oleum, &
vinum: & imponens illum in iumẽtum
suum, duxit in stabulum, & curam eius
35 egit. * Et altera die protulit duos de-
narios, & dedit stabulario, & ait: Cu-
ram illius habe: & quodcumque super-
erogaueris, ego cum rediero reddam ti-
36 bi. * Quis horum trium videtur tibi
G proximus fuisse illi, qui incidit in latro-
37 nes? * At ille dixit: Qui fecit miseri-
cordiam in illum. Et ait illi Iesus: Va-
38 de, & tu fac similiter. * Factum est au-
tem, dum irent, & ipse intrauit in quod-
dam castellum: & mulier quædam Mar-
tha nomine, excepit illum in domum
39 suam, * & huic erat soror nomine Ma-
ria, quæ etiam sedens secus pedes Do-
40 mini, audiebat verbum illius. * Martha
autem satagebat circa frequens ministe-
rium: quæ stetit, & ait: Domine, nõ est
tibi curæ quòd soror mea reliquit me
solam

solam ministrare? dic ergo illi, vt me
adiuuet. * Et respondens dixit illi Do- 41
minus: Martha, Martha, solicita es, &
turbaris erga plurima. * Porro vnum 42
est necessarium. Maria optimam partem
elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

ET factum est: cum esset in quodam 1
loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex A
discipulis eius ad eum: Domine, doce
nos orare, sicut docuit & Ioannes disci-
pulos suos. * Et ait illis: Cum oratis, 2
‖ Matt.6.b.9 dicite: ‖ Pater, sanctificetur nomen tuũ.
Adueniat regnum tuum. * Panem no- 3
strum quotidianum da nobis hodie. * Et 4
dimitte nobis peccata nostra, siquidem
& ipsi dimittimus omni debenti nobis.
Et ne nos inducas in tentationem. * Et 5
ait ad illos: Quis vestrum habebit ami-
cum, & ibit ad illum media nocte, & di-
cet illi: Amice, cõmoda mihi tres panes,
* quoniam amicus meus venit de via ad 6
me, & non habeo quod ponam ante il-
lum, * & ille deintus respondens dicat: 7
Noli mihi molestus esse, iam ostium
clausum est, & pueri mei mecum sunt
in cubili, non possum surgere, & dare
tibi. * Et si ille perseuerauerit pulsans: 8
dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo B
quòd amicus eius sit, propter improbi-
tatem tamen eius surget, & dabit illi
‖ Matt.7.a.7 & 21.c.22 Mar.11.c.24 Ioan.14.b.13 Iac.1.a.5 Matt.7.b.9
quotquot habet necessarios. * ‖ Et ego 9
dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quæ-
rite, & inuenietis: pulsate, & aperietur
vobis. * Omnis enim, qui petit, accipit: 10
& qui quærit, inuenit: & pulsanti ape-
‖ Matt.9.d.32 & 12.b.22 Mar.3.c.22
rietur. * ‖ Quis autem ex vobis patrem 11
petit panem, numquid lapidẽ dabit illi?
Aut piscem: numquid pro pisce serpen-
tem dabit illi? * Aut si petierit ouum: 12
numquid porriget illi scorpionem? * Si 13
ergo vos cum sitis mali, nostis bona da-
ta dare filijs vestris: quanto magis Pater
vester de cælo dabit spiritum bonũ pe-
tentibus se? * ‖ Et erat eijciens dæmoniũ, 14
& illud erat mutum. Et cũ eiecisset dæ-
monium, locutus est mutus, & admiratæ
sunt turbæ. * Quidam autem ex eis di- 15
xerũt: In Beelzebub principe dæmonio-
rum eijcit dæmonia. * Et alij tentantes, 16
signum de cælo quærebant ab eo. * Ipse 17
autem vt vidit cogitationes eorũ, dixit
eis: Omne regnum in seipsum diuisum
desolabitur, & domus supra domum ca-
18 det. * Si autẽ & Satanas in seipsum di-
uisus est, quomodo stabit regnum eius?
quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæ-
19 monia. * Si autẽ ego in Beelzebub eij-
C cio dæmonia: filij vestri in quo eijciũt?
20 Ideo ipsi iudices vestri erunt. * Porro si
in digito Dei eijcio dæmonia: profecto
21 peruenit in vos regnũ Dei. * Cum for-
tis armatus custodit atrium suum, in pa-
22 ce sunt ea, quæ possidet. * Si autem for-
tior eo superueniẽs vicerit eum, vniuer-
sa arma eius auferet, in quibus confide-
23 bat, & spolia eius distribuet. * Qui non
est mecũ, contra me est: & qui non col-
24 ligit mecum, dispergit. * Cum immun-
dus spiritus exierit de homine, ambulat
per loca inaquosa, quærens requiem: &
non inueniens dicit: Reuertar in domũ
25 meam vnde exiui. * Et cum venerit, in-
uenit eam scopis mũdatam, & ornatam.
26 * Tunc vadit, & assumit septẽ alios spi-
ritus secum, nequiores se, & ingressi ha-
bitant ibi. Et fiunt nouissima hominis
27 illius peiora prioribus. * Factum est au-
D tem, cum hæc diceret: extollens vocem
quædam mulier de turba dixit illi: Bea-
tus venter, qui te portauit, & vbera, quæ
28 suxisti. * At ille dixit: Quinimmo bea-
ti, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt
29 illud. * Turbis autẽ concurrentibus cœ-
pit dicere: ‖ Generatio hæc, generatio ‖ Matt.12.c.39
nequam est: signum quærit, & signũ non
dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ.
30 * ‖ Nam sicut fuit Ionas signum Niniui- ‖ Ion.2.a.1
tis: ita erit & Filius hominis generatio-
31 ni isti. * ‖ Regina Austri surget in iudi- ‖ 3.Reg.10.a.1
cio cum viris generationis huius, & con- 2.Par.9.a.1
demnabit illos: quia venit a finibus ter-
ræ audire sapiẽtiam Salomonis: & ecce
32 plus quàm Salomon hic. * Viri Niniui-
tæ surgent in iudicio cum generatione
hac, & condemnabunt illam: ‖ quia pœ- ‖ Ion.3.b.5
nitentiam egerũt ad prædicationẽ Ionæ,
33 & ecce plus quàm Ionas hic. * ‖ Nemo ‖ Matt.5.b.15
lucernam accendit, & in abscondito po- Mar.4.c.21
nit, neque sub modio: sed supra cande-
labrum, vt qui ingrediuntur, lumen vi-
34 deant. * ‖ Lucerna corporis tui, est ocu- ‖ Matt.6.c.22
lus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex,
totum corpus tuum lucidum erit: si au-
tem nequam fuerit, etiam corpus tuum
35 tenebrosum erit. * Vide ergo ne lumen,
quod

quod in te est, tenebræ sint. * Si ergo 36
corpus tuum totum lucidum fuerit, non
habẽs aliquam partem tenebrarum, erit
lucidum totum, & sicut lucerna fulgo-
ris illuminabit te. * Et cum loqueretur, 37
rogauit illum quidam Pharisæus vt prã-
deret apud se. Et ingressus recubuit.
* Pharisæus autem cœpit intra se repu- 38
tans dicere, quare non baptizatus esset
ante prandium. * Et ait Dominus ad il- 39
‖Matt.23.c.25 lum: ‖ Nunc vos Pharisæi quod deforis
est calicis, & catini, mundatis: quod au-
tem intus est vestrum, plenum est rapi-
na, & iniquitate. * Stulti nonne qui fecit 40
quod deforis est, etiam id, quod deintus
est, fecit? * Verumtamen quod superest, 41
date eleemosynam: & ecce omnia mun- F
da sunt vobis. * Sed væ vobis Pharisæis, 42
quia decimatis mentham, & rutam, &
omne olus, & præteritis iudiciũ, & cha-
ritatem Dei: hæc autem oportuit face-
‖Inf.20.g.45 Mar.12.d.38 Matt.23.a.6 re, & illa non omittere. * ‖ Væ vobis 43
Pharisæis, quia diligitis primas cathedras
in synagogis, & salutationes in foro. * Væ 44
vobis, quia estis vt monumenta, quæ nõ
apparent, & homines ambulantes supra,
nesciunt. * Respondens autem quidam 45
ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc di-
cens etiam contumeliam nobis facis.
* At ille ait: Et vobis Legisperitis væ: 46
‖Matt.23.a.4 ‖ quia oneratis homines oneribus, quæ
portare non possunt, & ipsi vno digito
vestro non tangitis sarcinas. * Væ vo- 47
bis, qui ædificatis monumenta Prophe-
tarum: patres autem vestri occiderunt
illos. * Profecto testificamini quòd cõ- 48
sentitis operibus patrum vestrorũ: quo- G
niam ipsi quidẽ eos occiderunt, vos au-
tem ædificatis eorum sepulchra. * Pro- 49
pterea & sapiẽtia Dei dixit: Mittam ad
illos Prophetas, & Apostolos, & ex il-
lis occident, & persequentur: * vt in- 50
quiratur sanguis omnium Prophetarum,
qui effusus est a constitutione mundi a
‖Gen.4.b.8 generatione ista, * ‖ a sanguine Abel, vs- 51
2.Par.24.f.22 que ad sanguinem Zachariæ, qui periit
inter altare, & ædem. Ita dico vobis,
requiretur ab hac generatione. * Væ 52
vobis Legisperitis, quia tulistis clauem
scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui
introibant, prohibuistis. * Cum autem 53
hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi,
& Legisperiti grauiter insistere, & os
eius opprimere de multis, * insidiantes 54
ei, & quærentes aliquid capere de ore
eius, vt accusarent eum.

CAP. XII.

1 Multis autem turbis circũstantibus,
A ita vt se inuicem cõculcarent, cœ-
pit dicere ad discipulos suos: ‖ Attendi- ‖Matt.16.a.6 Mar.8.b.15
te a fermẽto Pharisæorum, quod est hy- Matt.10.c.26
2 pocrisis. * Nihil autem opertũ est, quod Mar.4.c.22
non reueletur: neque absconditum, quod
3 non sciatur. * Quoniam quæ in tene-
bris dixistis, in lumine dicentur: & quod
in aurem locuti estis in cubiculis, præ-
4 dicabitur in tectis. * Dico autem vobis
amicis meis: Ne terreamini ab his, qui
occidunt corpus, & post hæc non habẽt
5 amplius quid faciant. * Ostendam au-
tem vobis quem timeatis: timete eum,
qui, postquam occiderit, habet potesta-
tem mittere in gehennã. ita dico vobis,
6 hunc timete. * Nonne quinque passeres
væneunt dipondio, & vnus ex illis non
7 est in obliuione corã Deo? * Sed & ca-
B pilli capitis vestri omnes numerati sunt.
Nolite ergo timere: multis passeribus
8 pluris estis vos: * ‖ Dico autem vobis: ‖Matt.10.d.32
Omnis, quicumque confessus fuerit me Mar.8.d.38
coram hominibus, & Filius hominis cõ- 2.Tim.2.b.12
9 fitebitur illum coram Angelis Dei: * qui
autem negauerit me coram hominibus,
10 negabitur coram Angelis Dei. * ‖ Et om- ‖Matt.12.c.32
nis, qui dicit verbũ in Filium hominis, Mar.3.b.28
remittetur illi: ei autem, qui in Spiritũ
sanctum blasphemauerit, nõ remittetur.
11 * Cum autem inducent vos in synago-
gas, & ad magistratus, & potestates, no-
lite soliciti esse qualiter, aut quid respõ-
12 deatis, aut quid dicatis. * Spiritus enim
sanctus docebit vos in ipsa hora quid
13 oporteat vos dicere. * Ait autẽ ei qui-
dam de turba: Magister, dic fratri meo
14 vt diuidat mecum hereditatem. * At ille
dixit illi: Homo, quis me constituit iu-
15 dicem, aut diuisorem super vos? * Di-
C xitq. ad illos: Videte, & cauete ab omni
auaritia: quia non in abundantia cuius-
quam vita eius est ex his quæ possidet.
16 * Dixit autem similitudinem ad illos, di-
cens: ‖ Hominis cuiusdam diuitis vberes ‖Eccl.11.c.19
17 fructus ager attulit: * & cogitabat intra
se dicens: Quid faciam, quia non habeo
18 quo congregẽ fructus meos? * Et dixit:
Hoc faciam: Destruam horrea mea, &
maiora

maiora faciam: & illuc cōgregabo om-
nia, quæ nata sunt mihi, & bona mea,
* & dicam animæ meæ: Anima, habes 19
multa bona posita in annos plurimos:
requiesce, comede, bibe, epulare. * Di- 20
xit autem illi Deus: Stulte, hac nocte
animam tuam repetunt a te: quæ autem
parasti, cuius erūt? * Sic est qui sibi the- 21
saurizat, & non est in Deum diues.
* Dixitq. ad discipulos suos: Ideo dico 22
Psal.54.d.23 Matt.6.c.25 1.Pet.5.b.7 vobis: ‖ Nolite soliciti esse animæ vestræ
quid manducetis: neque corpori quid
induamini. * Anima plus est quàm esca, 23
& corpus plus quàm vestimentū. * Con 24
siderate coruos quia non seminant, ne-
que metunt, quibus non est cellarium,
neque horreum, & Deus pascit illos.
Quanto magis vos pluris estis illis?
* Quis autem vestrum cogitando potest 25
adijcere ad staturam suam cubitum v- D
num? * Si ergo neque quod minimum 26
est potestis, quid de ceteris soliciti estis?
* Considerate lilia quomodo crescunt: 27
non laborant, neque nent: dico autem
vobis, nec Salomon in omni gloria sua
vestiebatur sicut vnum ex istis. * Si au- 28
tem fœnum, quod hodie est in agro,
& cras in clibanum mittitur, Deus sic
vestit: quanto magis vos pusillæ fidei?
* Et vos nolite quærere quid manduce- 29
tis, aut quid bibatis: & nolite in subli-
me tolli: * hæc enim omnia gentes mū- 30
di quærūt. Pater autem vester scit quo-
niam his indigetis. * Verumtamen quæ- 31
rite primum regnum Dei, & iustitiam
eius: & hæc omnia adijcientur vobis.
* Nolite timere pusillus grex, quia com- 32
placuit patri vestro dare vobis regnum.
Matt.6.c.20 & 19.c.21 * ‖ Vendite quæ possidetis, & date elee- 33
mosynam. Facite vobis sacculos, qui
non veterascunt, thesaurum non defi- E
cientem in cælis: quo fur non appro-
piat, neque tinea corrumpit. * Vbi enim 34
thesaurus vester est, ibi & cor vestrum
erit. * Sint lumbi vestri præcincti, & 35
lucernæ ardentes in manibus vestris,
* & vos similes hominibus expectanti- 36
bus dominum suum quando reuertatur
a nuptijs: vt, cum venerit, & pulsaue-
rit, confestim aperiant ei. * Beati serui 37
illi, quos cum venerit dominus, inuene-
rit vigilantes: amen dico vobis, quòd
præcinget se, & faciet illos discumbere,
& transiens ministrabit illis. * Et si ve- 38
nerit in secunda vigilia, & si in tertia vi-
gilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt
39 serui illi. * ‖ Hoc autem scitote, quoniā Matt.24.d.43
si sciret paterfamilias, qua hora fur veni-
ret, vigilaret vtique, & non sineret per-
40 fodi domum suam. * Et vos estote pa-
rati: quia qua hora non putatis, Filius
41 hominis veniet. * Ait autem ei Petrus:
F Domine, ad nos dicis hanc parabolam:
42 an & ad omnes? * Dixit autem Domi-
nus: ‖ Quis, putas, est fidelis dispensator, Apo.16.c.15
& prudens, quem cōstituit Dominus su-
pra familiam suam, vt det illis in tem-
43 pore tritici mensuram? * Beatus ille ser-
uus, quem cum venerit Dominus, inue-
44 nerit ita facientem. * Vere dico vobis,
quoniam supra omnia, quæ possidet, cō-
45 stituet illum. * Quòd si dixerit seruus
ille in corde suo: Moram facit dominus
meus venire: & cœperit percutere ser-
uos, & ancillas, & edere, & bibere, &
46 inebriari: * veniet dominus serui illius
in die, qua nō sperat, & hora, qua nescit,
& diuidet eum, partemq. eius cum infi-
47 delibus ponet. * Ille autem seruus, qui
cognouit voluntatem domini sui, & non
præparauit, & non fecit secundum vo-
48 luntatem eius, vapulabit multis: * qui
autem non cognouit, & fecit digna pla-
gis, vapulabit paucis. Omni autem, cui
multum datum est, multum quæretur ab
eo: & cui commendauerunt multum,
49 plus petent ab eo. * Ignem veni mitte-
re in terram, & quid volo nisi vt accen-
50 datur? * Baptismo autem habeo bapti-
G zari: & quomodo coarctor vsquedum
51 perficiatur? * ‖ Putatis quia pacem veni Mat.10.d.34
dare in terram? Non, dico vobis, sed se-
52 parationem: * erunt enim ex hoc quin-
que in domo vna diuisi, tres in duos, &
53 duo in tres * diuidentur: pater in filiū,
& filius in patrē suum, mater in filiam,
& filia in matrem, socrus in nurū suam,
54 & nurus in socrum suam. * ‖ Dicebat Matt.16.a.2
autem & ad turbas: Cum videritis nu-
bem orientem ab occasu, statim dicitis:
55 Nimbus venit: & ita fit. * & cum au-
strum flantem, dicitis: Quia æstus erit:
56 & fit. * Hypocritæ faciem cæli, & terræ
nostis probare: hoc autem tempus quo
57 modo non probatis? * Quid autem &
a vobis ipsis non iudicatis quod iustum
58 est? * ‖ Cum autem vadis cum aduersa- Mat.5.d.25
rio tuo ad principem, in via da operam
liberari

liberari ab illo, ne forte trahat te ad iu-
dicem, & iudex tradat te exactori, &
exactor mittat te in carcerem.* Dico ti- 59
bi, non exies inde, donec etiam nouissi-
mum minutum reddas.

CAP. XIII.

ADerant autem quidam ipso in tem- 1
pore, nunciantes illi de Galilæis, A
quorum sanguinem Pilatus miscuit cum
sacrificijs eorum. * Et respondens dixit 2
illis: Putatis quòd hi Galilæi præ om-
nibus Galilæis peccatores fuerint, quia
talia passi sunt? * Non, dico vobis: sed 3
nisi pœnitentiam habueritis, omnes si-
militer peribitis.* Sicut illi decem & 4
octo, supra quos cecidit turris in Siloe,
& occidit eos: putatis quia & ipsi debi-
tores fuerint præter omnes homines ha-
bitantes in Ierusalem? * Non, dico vo- 5
bis: sed si pœnitentiam non egeritis,
omnes similiter peribitis. * Dicebat au- 6
tem & hanc similitudinem: Arborem
fici habebat quidam plantatam in vinea
sua, & venit quærens fructum in illa,
& non inuenit. * Dixit autem ad cul- 7
torem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo B
venio quærens fructum in ficulnea hac,
& non inuenio: succide ergo illam: vt
quid etiam terram occupat? * At ille 8
respondens, dicit illi: Domine dimitte
illam & hoc anno, vsque dum fodiam
circa illam, & mittam stercora: * & 9
siquidem fecerit fructum: sin autem, in
futurum succides eam.* Erat autem do- 10
cens in synagoga eorum sabbatis. * Et 11
ecce mulier, quæ habebat spiritum in-
firmitatis annis decem & octo: & erat
inclinata, nec omnino poterat sursum
respicere. * Quam cum videret Iesus, 12
vocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, C
dimissa es ab infirmitate tua. * Et im- 13
posuit illi manus, & confestim erecta
est, & glorificabat Deum.* Respondens 14
autem archisynagogus, indignans quia
sabbato curasset Iesus: dicebat turbæ:
Sex dies sunt, in quibus oportet opera-
ri: in his ergo venite, & curamini, &
non in die sabbati. * Respondens au- 15
tem ad illum Dominus dixit: Hypocri-
tæ, vnusquisque vestrum sabbato non
soluit bouem suū, aut asinum a præse-
pio, & ducit adaquare? * Hanc autem fi- 16
liam Abrahæ, quam alligauit satanas, ec-
ce decem & octo annis non oportuit
17 solui a vinculo isto die sabbati? * Et cū
D hæc diceret, erubescebant omnes aduer-
sarij eius: & omnis populus gaudebat
in vniuersis, quæ gloriose fiebant ab eo.
18 * ‖ Dicebat ergo: Cui simile est regnum ‖ Mat. 13. d. 31
19 Dei, & cui simile æstimabo illud? * Si- Mar. 4. c. 30
mile est grano sinapis, quod acceptum
homo misit in hortum suum, & creuit,
& factum est in arborem magnam: &
volucres cæli requieuerūt in ramis eius.
20 * ‖ Et iterum dixit: Cui simile æstimabo ‖ Mat. 13. e. 33
21 regnum Dei? * Simile est fermēto, quod
acceptum mulier abscondit in farinæ sa-
ta tria, donec fermentaretur totum.
22 * Et ibat per ciuitates, & castella docens,
23 & iter faciens in Ierusalem. * Ait autem
E illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui
saluantur? Ipse autem dixit ad illos:
24 * ‖ Contendite intrare per angustam por- ‖ Mat. 7. b. 13
tam: quia multi, dico vobis, quærent
25 intrare, & non poterunt. * ‖ Cum autem ‖ Mat. 25. a. 10
intrauerit paterfamilias, & clauserit
ostium, incipietis foris stare, & pulsare
ostium, dicentes: Domine, aperi nobis:
& respondens dicet vobis: Nescio vos
26 vnde sitis: * tunc incipietis dicere: Mā-
F ducauimus coram te, & bibimus, & in
27 plateis nostris docuisti. * Et dicet vobis:
‖ Nescio vos vnde sitis: ‖ discedite a me ‖ Mat. 7. c. 23.
28 omnes operarij iniquitatis. * Ibi erit & 25. d. 41
fletus, & stridor dentium: cum videri- ‖ Ps. 6. c. 9
tis Abraham, & Isaac, & Iacob, & om-
nes Prophetas in regno Dei, vos autem
29 expelli foras. * Et venient ab Oriente,
& Occidente, & Aquilone, & Austro, &
30 accumbent in regno Dei. * ‖ Et ecce ‖ Mat. 19. d. 30
sunt nouissimi qui erunt primi, & sunt & 20. b. 16
31 primi qui erunt nouissimi. * In ipsa die Mar. 10. d. 31
accesserunt quidam Pharisæorum, dicen-
tes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes
32 vult te occidere. * Et ait illis: Ite, & di-
G cite vulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, &
sanitates perficio hodie, & cras, & ter-
33 tia die consummor. * Verumtamē opor-
tet me hodie & cras & sequenti die am-
bulare: quia non capit prophetam peri-
34 re extra Ierusalem. * ‖ Ierusalem, Ierusa- ‖ Mat. 23. d. 37
lem, quæ occidis Prophetas, & lapidas
eos, qui mittuntur ad te, quoties volui
congregare filios tuos quemadmodum
auis nidum suum sub pennis, & noluisti?
35 * Ecce relinquetur vobis domus vestra
deserta.

deserta. Dico autem vobis, quia non
videbitis me donec veniat cum dice-
tis: Benedictus, qui venit in nomine
Domini.

CAP. XIIII.

ET factum est cum intraret Iesus in 1
domum cuiusdam principis Pha- A
risæorum sabbato manducare panem, &
ipsi obseruabant eum. * Et ecce homo 2
quidam hydropicus erat ante illum.
* Et respondens Iesus dixit ad Legispe- 3
ritos, & Pharisæos, dicens: Si licet sab-
bato curare? * At illi tacuerunt. Ipse 4
vero apprehensum sanauit eum, ac di-
misit. * Et respondens ad illos dixit: 5
Cuius vestrum asinus, aut bos in puteū B
cadet, & non continuo extrahet illum
die sabbati? * Et non poterant ad hæc 6
respondere illi. * Dicebat autem & ad 7
inuitatos parabolam, intendens quomo-
do primos accubitus eligerent, dicens ad
illos. * Cum inuitatus fueris ad nuptias, 8
non discumbas in primo loco, ne forte
honoratior te sit inuitatus ab illo, * & 9
veniens is, qui te & illum vocauit, di-
cat tibi: Da huic locum: & tunc incipias
cum rubore nouissimum locum tenere.
* sed cum vocatus fueris, vade, recum- 10
be in nouissimo loco: vt, cum venerit
|| Prou.25.a.7 Mat.23.b.12 qui te inuitauit, dicat tibi: || Amice,
ascende superius. Tunc erit tibi gloria
|| Inf.18.c.14 coram simul discumbentibus: * || quia 11
omnis, qui se exaltat, humiliabitur: &
qui se humiliat, exaltabitur. * Dicebat 12
|| Tob.4.b.7 Prou.3.b.9 autem & ei, qui se inuitauerat: || Cum C
facis prandium, aut cœnam, noli voca-
re amicos tuos, neque fratres tuos, ne-
que cognatos, neque vicinos diuites: ne
forte te & ipsi reinuitent, & fiat tibi re-
tributio. * sed cum facis conuiuium, 13
voca pauperes, debiles, claudos, &
cæcos: * & beatus eris, quia non ha- 14
bent retribuere tibi: retribuetur enim
tibi in resurrectione iustorum. * Hæc 15
cum audisset quidam de simul discum- D
bentibus, dixit illi: Beatus, qui mandu-
cabit panem in regno Dei. * At ipse di- 16
|| Matt.22.a.2 Apoc.19.b.9 xit ei: || Homo quidam fecit cœnam
magnam, & vocauit multos. * Et mi- 17
sit seruum suum hora cœnæ dicere inui-
tatis vt venirent, quia iam parata sunt
omnia. * Et cœperunt simul omnes ex- 18
cusare. Primus dixit ei: Villam emi, &
necesse habeo exire, & videre illam: ro-
19 go te habe me excusatum. * Et alter
dixit: Iuga boum emi quinque, & eo
probare illa: rogo te habe me excusa-
20 tum. * Et alius dixit: Vxorem duxi, &
21 ideo non possum venire. * Et reuersus
E seruus nunciauit hæc domino suo. Tunc
iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi
cito in plateas, & vicos ciuitatis: & pau-
peres, ac debiles, & cæcos, & claudos in-
22 troduc huc. * Et ait seruus: Domine, fa-
ctum est vt imperasti, & adhuc locus est.
23 * Et ait dominus seruo: Exi in vias, & se-
pes: & compelle intrare, vt impleatur
24 domus mea. * Dico autem vobis quòd
nemo virorum illorum, qui vocati sunt,
25 gustabit cœnam meam. * Ibant autem
turbæ multæ cum eo: & conuersus dixit
26 ad illos: * || Si quis venit ad me, & non || Matt.10.d.37
F odit patrem suum, & matrem, & vxo-
rem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc
autem & animā suam, non potest meus
27 esse discipulus. * || Et qui non baiulat cru- || Mat.10.d.38 & 16.d.24 Mar.8.d.34
cem suam, & venit post me, non potest
28 meus esse discipulus. * Quis enim ex vo-
bis volens turrim ædificare, non prius se-
dens computat sumptus, qui necessarij
29 sunt, si habeat ad perficiendum, * ne,
posteaquàm posuerit fundamentum, &
non potuerit perficere, omnes, qui vidēt,
30 incipiant illudere ei, * dicentes: Quia
G hic homo cœpit ædificare, & non po-
31 tuit consummare? * Aut quis rex iturus
committere bellum aduersus alium re-
gem, non sedens prius cogitat, si pos-
sit cum decem millibus occurrere ei,
qui cum viginti millibus venit ad se?
32 * alioquin adhuc illo longe agente, le-
gationem mittens rogat ea, quæ pacis
33 sunt. * Sic ergo omnis ex vobis, qui non
renunciat omnibus, quæ possidet, non po
34 test meus esse discipulus. * || Bonum || Mat.5.b.13 Mar.9.g.50
est sal. Si autem sal euanuerit, in quo
35 condietur? * Neque in terram, neque
in sterquilinium vtile est, sed foras mit-
tetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAP. XV.

1 ERant autem appropinquantes ei pu-
A blicani, & peccatores vt audirent
2 illum. * Et murmurabant Pharisæi, &
Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores
reci-

recipit, & manducat cum illis. * Et ait 3
Matt.18.b.12 ad illos parabolam istā dicens:* Quis 4
ex vobis homo, qui habet centum oues:
& si perdiderit vnam ex illis, nonne
dimittit nonagintanouem in deserto, &
vadit ad illam, quæ perierat, donec in-
ueniat eam? * Et cum inuenerit eam, 5
imponit in humeros suos gaudens:* & 6
veniens domum conuocat amicos, & vi- B
cinos, dicens illis: Congratulamini mi-
hi quia inueni ouem meam, quæ perie-
rat? * Dico vobis quòd ita gaudium 7
erit in cælo super vno peccatore pœni-
tentiam agente, quàm super nonaginta-
nouem iustis, qui non indigent pœni-
tentia. * Aut quæ mulier habens drach- 8
mas decem, si perdiderit drachmam
vnam, nonne accendit lucernam, &
euerrit domum, & quærit diligenter,
donec inueniat?* Et cum inuenerit con- 9
uocat amicas, & vicinas, dicens: Con-
gratulamini mihi quia inueni drachmā,
quam perdideram? * Ita dico vobis, 10
gaudium erit coram angelis Dei super C
vno peccatore pœnitentiam agente.
* Ait autem: Homo quidam habuit duos 11
filios: * & dixit adolescentior ex illis 12
patri: Pater, da mihi portionem substan-
stiæ, quæ me contingit. Et diuisit illis
substantiam. * Et non post multos dies, 13
cōgregatis omnibus, adolescentior filius
peregre profectus est in regionem lon-
ginquam, & ibi dissipauit substantiam
suam viuendo luxuriose. * Et postquam 14
omnia consummasset, facta est fames va-
lida in regione illa, & ipse coepit egere.
* Et abijt, & adhæsit vni ciuium regio- 15
nis illius. Et misit illum in villam suam D
vt pasceret porcos.* Et cupiebat imple- 16
re ventrem suum de siliquis, quas porci
manducabant: & nemo illi dabat. * In 17
se autem reuersus, dixit: Quanti merce-
narij in domo patris mei abundant pani-
bus, ego autem hic fame pereo! * Sur- 18
gam, & ibo ad patrem meum, & dicam
ei: Pater, peccaui in cælum, & coram
te: * iam non sum dignus vocari filius 19
tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs
tuis.* Et surgens venit ad patrem suum. 20
Cum autem adhuc longe esset, vidit il- E
lum pater ipsius, & misericordia motus
est, & accurrens cecidit super collum
eius, & osculatus est eum. * Dixitq. ei 21
filius: Pater, peccaui in cælum, & co-
ram te, iam non sum dignùs vocarì fi-
22 lius tuus. * Dixit autem pater ad seruos
suos: Cito proferte stolam primam, &
induite illum, & date annulum in ma-
num eius, & calceamenta in pedes eius:
23 * & adducite vitulum saginatum, & oc-
F cidite, & manducemus, & epulemur:
24 * quia hic filius meus mortuus erat, &
reuixit: perierat, & inuentus est. Et cœ-
25 perunt epulari. * Erat autem filius eius
senior in agro: & cum veniret, & ap-
propinquaret domui, audiuit sympho-
26 niam, & chorum: * & vocauit vnum de
seruis, & interrogauit quid hæc essent.
27 * Isq. dixit illi: Frater tuus venit, & oc-
cidit pater tuus vitulum saginatum, quia
28 saluum illum recepit. * Indignatus est
G autem, & nolebat introire. Pater ergo
29 illius egressus, cœpit rogare illum.* At
ille respondens, dixit patri suo: Ecce
tot annis seruio tibi, & numquam man-
datum tuum præteriui, & numquam de-
disti mihi hœdum vt cum amicis meis
30 epularer: * sed postquam filius tuus hic,
qui deuorauit substantiam suam cum
meretricibus, venit, occidisti illi vitulū
31 saginatum. * At ipse dixit illi: Fili, tu
semper mecum es, & omnia mea tua
32 sunt: * epulari autem, & gaudere opor-
tebat, quia frater tuus hic, mortuus erat,
& reuixit: perierat, & inuentus est.

CAP. XVI.

1 Dicebat autem & ad discipulos
A suos: Homo quidam erat diues,
qui habebat villicum: & hic diffamatus
est apud illum quasi dissipasset bona ip-
2 sius. * Et vocauit illum, & ait illi:
Quid hoc audio de te? redde rationem
villicationis tuæ: iam enim non pote-
3 ris villicare. * Ait autem villicus intra
se: Quid faciam quia dominus meus au-
fert a me villicationem? fodere non va-
4 leo, mendicare erubesco. * Scio quid fa-
ciam, vt, cum amotus fuero a villicatio-
ne, recipiant me in domos suas.* Conuo-
5 catis itaque singulis debitoribus domini
B sui, dicebat primo: Quantum debes do-
6 mino meo? * At ille dixit: Centum ca-
dos olei. Dixitq. illi: Accipe cautio-
nem tuam: & sede cito, scribe quin-
7 quaginta. * Deinde alij dixit: Tu vero
quantum debes? Qui ait: Centum coros

 tritici.

tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, &
scribe octoginta. * Et laudauit Domi- 8
nus villicum iniquitatis,quia prudenter
fecisset: quia filij huius sæculi pruden-
tiores filijs lucis in generatione sua sunt.
* Et ego vobis dico: facite vobis amicos 9
de mammona iniquitatis: vt, cum defe-
ceritis, recipiant vos in æterna taberna-
cula. * Qui fidelis est in minimo, & in 10
maiori fidelis est: & qui in modico ini- C
quus est, & in maiori iniquus est. * Si 11
ergo in iniquo mammona fideles non
fuistis: quod verum est, quis credet vo-
bis? * Et si in alieno fideles non fuistis: 12
quod vestrum est, quis dabit vobis?
‖ Mat.6.c.24 * ‖ Nemo seruus potest duobus dominis 13
seruire: aut enim vnum odiet, & alte-
rum diliget: aut vni adhærebit, & alte-
rum contemnet: non potestis Deo ser-
uire, & mammonæ. * Audiebant autem 14
omnia hæc Pharisæi, qui erant auari: & D
deridebant illum. * Et ait illis: Vos estis, 15
qui iustificatis vos coram hominibus:
Deus autem nouit corda vestra: quia
quod hominibus altum est, abominatio
‖ Mat.11.b.12 est ante Deum. * ‖ Lex, & prophetæ vs- 16
que ad Ioannem: ex eo regnũ Dei euan-
gelizatur, & omnis in illud vim facit.
‖ Mat.5.c.32 * ‖ Facilius est autem cælum, & terram 17
Mat.10.b.11 præterire, quàm de Lege vnum apicem E
1.Cor.7.b.10 cadere. * ‖ Omnis, qui dimittit vxo- 18
rem suam, & alteram ducit, mœchatur:
& qui dimissam a viro ducit, mœcha-
tur. * Homo quidam erat diues, qui 19
induebatur purpura, & bysso: & epula-
batur quotidie splendide. * Et erat qui- 20
dam mendicus, nomine Lazarus, qui ia-
cebat ad ianuam eius, vlceribus plenus,
* cupiens saturari de micis, quæ cade- 21
bant de mensa diuitis, & nemo illi da-
bat: sed & canes veniebant, & lingebãt
vlcera eius. * Factum est autem vt mo- 22
reretur mendicus, & portaretur ab An- F
gelis in sinum Abrahæ. Mortuus est au-
tem & diues, & sepultus est in inferno.
* Eleuans autem oculos suos, cum esset 23
in tormentis, vidit Abraham a longe, &
Lazarum in sinu eius: * & ipse clamans 24
dixit: Pater Abraham, miserere mei, &
mitte Lazarum vt intingat extremum di-
giti sui in aquam vt refrigeret linguam
meam, quia crucior in hac flamma. * Et 25
dixit illi Abraham: Fili, recordare quia G
recepisti bona in vita tua, & Lazarus si-
militer mala: nunc autem hic consola-
26 tur, tu vero cruciaris. * & in his om-
nibus inter nos, & vos chaos magnum
firmatum est: vt hi, qui volunt hinc
transire ad vos, non possint, neque inde
27 huc transmeare. * Et ait: Rogo ergo te
pater vt mittas eum in domum patris
28 mei. * habeo enim quinque fratres, vt
testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc
29 locum tormentorum. * Et ait illi Abra-
ham: Habent Moysen, & prophetas:
30 audiant illos. * At ille dixit: Non, pater
Abraham: sed si quis ex mortuis ierit
31 ad eos, pœnitentiam agent. * Ait autem
illi: Si Moysen, & prophetas non audiũt,
neque si quis ex mortuis resurrexerit,
credent.

CAP. XVII.

1 ET ait ad discipulos suos: Impossibi- Mat.18.a.7
A le est vt non veniant scandala: væ Mar.9.f.41
2 autem illi, per quem veniunt. * Vtilius
est illi si lapis molaris imponatur circa
collum eius, & proijciatur in mare,
quàm vt scandalizet vnum de pusillis
3 istis. * Attendite vobis: ‖ Si peccaue- ‖ Mat.18.b.15
rit in te frater tuus, increpa illum: & Leu.19.d.17 Eccl.19.b.13
4 si pœnitentiam egerit, dimitte illi. * Et
si septies in die peccauerit in te, & se-
pties in die conuersus fuerit ad te, di-
5 cens: Pœnitet me, dimitte illi. * Et di-
B xerunt Apostoli Domino: Adauge no-
6 bis fidem. * ‖ Dixit autem Dominus: Si ‖ Mat.17.c.19
habueritis fidem, sicut granum sinapis,
dicetis huic arbori moro: Eradicare,
& transplantare in mare: & obediet vo-
7 bis. * Quis autem vestrum habens ser-
uum arantem aut pascentem, qui regres-
so de agro dicat illi: Statim transi, re-
8 cumbe: * & non dicat ei: Para quod
cœnem, & præcinge te, & ministra mi-
hi donec manducem, & bibam, & post
9 hæc tu manducabis, & bibes? * Num-
C quid gratiam habet seruo illi, quia fe-
10 cit quæ ei imperauerat? * Non puto.
Sic & vos cum feceritis omnia, quæ præ-
cepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles
sumus: quod debuimus facere, fecimus.
11 * Et factum est, dum iret in Ierusalem,
transibat per mediam Samariam, & Gali-
12 læam. * Et cum ingrederetur quoddam
castellum, occurrerunt ei decem viri le-
13 prosi, qui steterunt a longe: * & leuaue-
runt

runt vocem, dicentes: Iesu præceptor,
miserere nostri.* Quos vt vidit, dixit: 14
‖Leui.14.a.2 ‖Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et fa- D
ctum est, dum irent, mundati sunt.* Vnus 15
autem ex illis, vt vidit quia mundatus est,
regressus est, cũ magna voce magnificans
Deum,* & cecidit in faciem ante pedes 16
eius, gratias agens: & hic erat Samarita-
nus.* Respondens autẽ Iesus, dixit: Non- 17
ne decem mundati sunt? & nouem vbi
sunt?* Non est inuentus qui rediret, & 18
daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.
* Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te 19
saluum fecit.* Interrogatus autem a Pha 20
risæis: Quando venit regnum Dei? re-
spondens eis, dixit: Non venit regnum E
Dei cum obseruatione: * neque dicent: 21
Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnũ
Dei intra vos est.* Et ait ad discipulos 22
suos: Venient dies quando desideretis vi-
dere vnum diem Filij hominis, & non vi-
‖Mat.24.b.25 Mar.13.c.21 debitis.*‖ Et dicent vobis: Ecce hic, & ec- 23
ce illic. Nolite ire, neque sectemini.* nã, 24
sicut fulgur coruscans de sub cælo in ea,
quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit Filius
hominis in die sua.* Primum autẽ opor- 25
tet illum multa pati, & reprobari a ge-
‖Mat.24.d.37 Gen.7.b.5 neratione hac.*‖ Et sicut factum est in 26
diebus Noe, ita erit & in diebus Filij ho- F
minis.* Edebant, & bibebant: vxores du- 27
cebant, & dabantur ad nuptias, vsque in
diem, qua intrauit Noe in arcam: & venit
‖Gen.19.c.25 diluuium, & perdidit omnes.*‖ Simili- 28
ter sicut factum est in diebus Lot: Ede-
bant, & bibebant: emebant, & vendebãt:
plantabant, & ædificabant:* qua die au- 29
tem exijt Lot a Sodomis, pluit ignem, &
sulphur de cælo, & omnes perdidit:* se- 30
cundum hæc erit qua die Filius hominis
reuelabitur.* In illa hora qui fuerit in te- 31
cto, & vasa eius in domo, ne descendat tol G
lere illa: & qui in agro, similiter non re-
deat retro.* Memores estote vxoris Lot. 32
‖Sup.9.c.24 Mat.10.d.39 Mar.8.d.35 Ioan.12.d.25 *‖Quicumque quæsierit animam suã sal- 33
uam facere, perdet illam: & quicumque
perdiderit illam, viuificabit eam.* Dico 34
‖Mat.24.d.40 1.Thess.4.d.17 vobis:‖ in illa nocte erunt duo in lecto
vno: vnus assumetur, & alter relinquetur:
*duæ erunt molentes in vnum: vna assu- 35
metur, & altera relinquetur: duo in agro:
vnus assumetur, & alter relinquetur.* Re- 36
spondentes dicunt illi: Vbi Domine?
* Qui dixit illis: Vbicumque fuerit cor- 37
pus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

1 DIcebat autem & parabolam ad il- Eccl.18.c.22 1.Thess.5.d.17
A los, quoniam oportet semper ora-
2 re & non deficere,* dicens: Iudex qui-
dam erat in quadam ciuitate, qui Deum
non timebat, & hominem non reuere-
3 batur.* Vidua autem quædam erat in
ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicens:
4 Vindica me de aduersario meo.* Et no-
lebat per multum tempus. Post hæc au-
tem dixit intra se: Etsi Deum non ti-
5 meo, nec hominem reuereor:* tamen
quia molesta est mihi hæc vidua, vindi-
cabo illam, ne in nouissimo veniens su-
6 gillet me.* Ait autem Dominus: Audi-
7 te quid iudex iniquitatis dicit:* Deus
B autem non faciet vindictam electorum
suorum clamantium ad se die ac nocte,
8 & patientiam habebit in illis?* Dico
vobis quia cito faciet vindictam illo-
rum. Verumtamen Filius hominis ve-
niens, putas, inueniet fidem in terra?
9 * Dixit autem & ad quosdam, qui in se
confidebant tamquam iusti, & asperna-
10 bantur ceteros, parabolam istam:* Duo
homines ascenderunt in templum vt ora-
rent: vnus Pharisæus, & alter publicanus.
11 * Pharisæus stans, hæc apud se orabat:
C Deus gratias ago tibi, quia non sum si-
cut ceteri hominum: raptores, iniusti,
adulteri: velut etiam hic publicanus.
12 * ieiuno bis in sabbato: decimas do om-
13 nium, quæ possideo.* Et publicanus a
longe stans, nolebat nec oculos ad cæ-
lum leuare: sed percutiebat pectus suũ,
dicens: Deus propitius esto mihi pecca-
14 tori.* Dico vobis, descendit hic iusti-
ficatus in domum suam ab illo,‖ quia ‖Sup.14.b.11 Mat.23.b.12
omnis, qui se exaltat, humiliabitur: &
15 qui se humiliat, exaltabitur.*‖ Affere- ‖Mat.19.b.13 Mar.10.b.13
bant autem ad illum & infantes, vt eos
tangeret. Quod cum viderent discipu-
16 li, increpabant illos.* Iesus autem
conuocans illos, dixit: Sinite pueros
venire ad me, & nolite vetare eos. ta-
17 lium est enim regnum Dei.* Amen
dico vobis: Quicumque non acceperit
regnum Dei sicut puer, non intrabit in
18 illud.*‖ Et interrogauit eum quidam ‖Mat.19.b.16
D princeps, dicens: Magister bone, quid
19 faciens vitam æternam possidebo?* Di-
xit autem ei Iesus: Quid me dicis bo-

num? nemo bonus nisi solus Deus.
‖Exo.20.c.13 * Mandata nosti: ‖ Non occides: Non 20
mœchaberis: Non furtum facies: Non
falsum testimonium dices: Honora pa-
trem tuum, & matrem. * Qui ait: 21
Hæc omnia custodiui a iuuentute mea.
* Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc vnũ 22
tibi deest: omnia quæcumque habes vẽ-
de, & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cælo: & veni, sequere me.
* His ille auditis, contristatus est: quia 23
diues erat valde. * Videns autem Ie- 24
sus illum tristem factum, dixit: Quàm E
difficile, qui pecunias habent, in regnum
Dei intrabunt. * Facilius est enim came- 25
lum per foramen acus transire, quàm
diuitem intrare in regnum Dei. * Et di- 26
xerunt qui audiebant: Et quis potest
saluus fieri? * Ait illis: Quæ impos- 27
sibilia sunt apud homines, possibilia
sunt apud Deum. * Ait autem Pe- 28
trus: Ecce nos dimisimus omnia, &
secuti sumus te. * Qui dixit eis: 29
Amen dico vobis, nemo est, qui re- F
liquit domum, aut parentes, aut fra-
tres, aut vxorem, aut filios propter re-
gnum Dei, * & non recipiat multo plu- 30
ra in hoc tempore, & in sæculo ventu-
‖Mat.20.b.17 Mar.10.c.32 ro vitam æternam. * ‖ Assumpsit autem 31
Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascen-
dimus Ierosolymam, & consummabun-
tur omnia, quæ scripta sunt per prophe-
tas de Filio hominis. * tradetur enim 32
Gentibus, & illudetur, & flagellabitur,
& conspuetur: * & postquam flagellaue- 33
rint, occident eum, & tertia die resur-
get. * Et ipsi nihil horum intellexerũt, 34
& erat verbum istud absconditum ab
eis, & non intelligebant quæ diceban-
‖Mat.20.d.29 Mar.10.g.46 tur. * ‖ Factum est autem, cum appro- 35
pinquaret Iericho, cæcus quidã sedebat
secus viam, mendicans. * Et cum audi- 36
ret turbam prætereuntem, interrogabat
quid hoc esset. * Dixerunt autem ei, 37
quòd Iesus Nazarenus transiret. * Et cla- 38
mauit, dicens: Iesu fili Dauid miserere G
mei. * Et qui præibant, increpabant 39
eum vt taceret. Ipse vero multo magis
clamabat: Fili Dauid misere mei. * Stans 40
autem Iesus iussit illum adduci ad se.
Et cum appropinquasset, interrogauit
illum, * dicens: Quid tibi vis faciam? 41
At ille dixit: Domine vt videam.
* Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua 42
43 te saluum fecit. * Et confestim vidit,
& sequebatur illum magnificans Deum.
Et omnis plebs vt vidit, dedit lau-
dem Deo.

CAP. XIX.

1 ET ingressus perambulabat Iericho.
2 * Et ecce vir nomine Zachæus: &
A hic princeps erat publicanorum, & ipse
3 diues: * & quærebat videre Iesum, quis
esset: & non poterat præ turba, quia sta-
4 tura pusillus erat. * Et præcurrens ascen-
dit in arborem sycomorum vt videret
5 eum: quia inde erat transiturus. * Et cũ
venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit
illum, & dixit ad eum: Zachæ festinans
descende: quia hodie in domo tua opor-
6 tet me manere. * Et festinans descendit,
7 & excepit illum gaudens. * Et cum vi-
derent omnes, murmurabant, dicentes
quòd ad hominem peccatorem diuertis-
8 set. * Stans autem Zachæus, dixit ad Do-
B minum: Ecce dimidium bonorum meo-
rum, Domine, do pauperibus: & si
quid aliquem defraudaui, reddo quadru-
9 plum. * Ait Iesus ad eum: Quia hodie
salus domui huic facta est: eo quòd &
10 ipse filius sit Abrahæ. * ‖ Venit enim Fi- ‖Mat.18.b.11
lius hominis quærere, & saluum facere
11 quod perierat. * Hæc illis audientibus
adijciens, dixit parabolam, eo quòd esset
prope Ierusalem: & quia existimarent
quòd confestim regnum Dei manifesta-
12 retur. * Dixit ergo: ‖ Homo quidam no- ‖Mat.25.b.14
bilis abijt in regionem longinquam ac-
13 cipere sibi regnum, & reuerti. * Vocatis
autem decem seruis suis, dedit eis decem
mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum
14 venio. * Ciues autem eius oderant eũ:
C & miserunt legationem post illum, di-
centes: Nolumus hunc regnare super
15 nos. * Et factum est vt rediret accepto
regno: & iussit vocari seruos, quibus
dedit pecuniam, vt sciret quantum quis-
16 que negotiatus esset. * Venit autem pri-
mus dicens: Domine, mna tua decem
17 mnas acquisiuit. * Et ait illi: Euge bone
serue, quia in modico fuisti fidelis, eris
potestatem habens super decem ciuita-
18 tes. * Et alter venit, dicens: Domine, mna
19 tua fecit quinque mnas. * Et huic ait: Et
20 tu esto super quinque ciuitates. * Et al-
ter venit, dicens: Domine, ecce mna tua,
quam

quam habui repositam in sudario : * ti- 21
mui enim te , quia homo austerus es : D
tollis quod non posuisti, & metis quod
non seminasti . * Dicit ei : De ore tuo 22
te iudico serue nequam . sciebas quòd
ego homo austerus sum , tollens quod
non posui , & metens quod non semi-
naui : * & quare non dedisti pecuniam 23
meam ad mensam , vt ego veniens cum
vsuris vtique exegissem illam ? * Et 24
astantibus dixit: Auferte ab illo mnam ,
& date illi , qui decem mnas habet . * Et 25
dixerunt ei : Domine , habet decem
‖ Sup. 8.c.18 Mat.13.b.12. & 25.c.29 Mar.4.c.25 mnas . * ‖ Dico autem vobis, quia omni 26
habenti dabitur, & abundabit : ab eo au-
tem, qui non habet , & quod habet au-
feretur ab eo . * Verumtamen inimicos 27
meos illos, qui noluerunt me regnare E
super se, adducite huc : & interficite
ante me . * Et his dictis , præcedebat 28
ascendens Ierosolymam . * Et factum 29
‖ Mat.21.a.1 Mar.11.a.1 est, ‖ cum appropinquasset ad Bethpha-
ge, & Bethaniam ad montem , qui vo-
catur Oliueti, misit duos discipulos suos,
* dicens : Ite in castellum , quod contra 30
est :in quod introeuntes, inuenietis pul-
lum asinæ alligatum , cui nemo vnquã
hominum sedit : soluite illum, & addu-
cite . * Et si quis vos interrogauerit : 31
Quare soluitis? sic dicetis ei : Quia Do-
minus operam eius desiderat . * Abie- 32
runt autem qui missi erant: & inuene-
runt, sicut dixit illis, stantem pullum .
* Soluentibus autem illis pullum , dixe- 33
runt domini eius ad illos: Quid soluitis
pullum ? * At illi dixerunt: Quia Do- 34
Ioan.12.b.14 minus eum necessarium habet . * ‖ Et 35
duxerunt illum ad Iesum . Et iactantes F
vestimenta sua supra pullum , imposue-
runt Iesum . * Eunte autem illo, subster- 36
nebant vestimenta sua in via . * Et cum 37
appropinquaret iam ad descensum Mon-
tis oliueti, cœperunt omnes turbæ disci-
pulorum gaudentes laudare Deum vo-
ce magna super omnibus, quas viderant,
virtutibus , * dicentes : Benedictus , qui 38
venit rex in nomine Domini, pax in cæ-
lo , & gloria in excelsis . * Et quidam 39
Pharisæorum de turbis , dixerunt ad il-
lum : Magister, increpa discipulos tuos.
* Quibus ipse ait : Dico vobis , quia si 40
hi tacuerint, lapides clamabunt .* Et vt 41
appropinquauit, videns ciuitatem fleuit
super illam, dicens: * Quia si cognouisses 42
& tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pa-
cem tibi, nunc autem abscondita sunt ab
43 oculis tuis .* Quia venient dies in te: &
circumdabunt te inimici tui vallo, & cir
cumdabunt te : & coangustabunt te vn-
44 dique : * & ad terram prosternent te, &
G filios tuos , qui in te sunt , ‖ & non re- ‖ Mat.24.a.2 Mar.13.a.2 Inf.21.b.6
linquent in te lapidem super lapidem :
eo quòd non cognoueris tempus visita-
45 tionis tuæ. * ‖ Et ingressus in templum, ‖ Mat.21.b.12 Mar.11.b.17 Isa.56.c.7 Iere.7.b.11
cœpit eijcere vendentes in illo, & emen-
46 tes, * dicens illis: Scriptum est : Quia
domus mea domus orationis est . Vos
autem fecistis illam speluncam latronũ.
47 * Et erat docens quotidie in templo .
Principes autem sacerdotum, & Scribæ,
& Principes plebis quærebant illum per-
48 dere : * & non inueniebant quid facerent
illi . Omnis enim populus suspensus erat,
audiens illum .

CAP. XX.

1 ET factum est in vna dierum, docente Mat.21.c.23 Mar.11.d.27
A illo populum in templo, & euange-
lizante, conuenerunt principes sacerdotũ,
2 & Scribæ cum senioribus , * & aiunt di-
centes ad illum: Dic nobis, in qua po-
testate hæc facis ? aut : Quis est, qui dedit
3 tibi hanc potestatem ? * Respondens au-
tem Iesus, dixit ad illos : Interrogabo vos
& ego vnum verbum . Respondete mihi:
4 * Baptismus Ioannis de cælo erat , an ex
5 hominibus ? * At illi cogitabant intra se,
dicentes : Quia si dixerimus, de cælo, di-
cet , Quare ergo non credidistis illi ?
6 * Si autem dixerimus , Ex hominibus ,
plebs vniuersa lapidabit nos : certi sunt
7 enim , Ioannem prophetam esse . * Et
8 responderunt se nescire vnde esset . * Et
Iesus ait illis : Neque ego dico vobis
9 in qua potestate hæc facio . * Cœpit
B autem dicere ad plebem parabolã hanc :
‖ Homo plãtauit vineã , & locauit eam ‖ Mat.21.d.33
colonis : & ipse peregre fuit multis tem- Mar.12.a.1 Isa.5.a.1
10 poribus . * Et in tempore misit ad cul- Iere.2.d.21
tores seruum, vt de fructu vineæ darent
illi . Qui cæsum dimiserunt eum ina-
11 nem . * Et addidit alterum seruum mit-
tere. Illi autem hunc quoque cædentes,
& afficientes contumelia, dimiserunt ina-
12 nem . * Et addidit tertium mittere: qui
13 & illum vulnerantes eiecerunt . * Dixit
autem dominus vineæ; Quid faciam ?

mittam filium meum dilectum : forsi-
tan , cum hunc viderint , verebuntur .
* Quem cum vidissent coloni , cogita- 14
uerunt intra se, dicentes: Hic est heres,
occidamus illum, vt nostra fiat heredi-
tas. * Et eiectum illum extra vineam , 15
occiderunt . Quid ergo faciet illis do- C
minus vineæ ? * veniet, & perdet colo- 16
nos istos, & dabit vineam alijs . Quo
audito , dixerunt illi : Absit . * Ille au- 17
tem aspiciens eos ait : Quid est ergo
|| Ps.117.d.22 Act.4.b.11 Rom.9.g.33 1. Pet.2.a.8 Isa.28.d.16 hoc, quod scriptum est: || Lapidem, quẽ
reprobauerunt ædificantes,hic factus est
in caput anguli? * Omnis, qui ceciderit 18
super illum lapidem,conquassabitur: su-
per quem autem ceciderit, comminuet
illum . * Et quærebant principes sacer- 19
dotum, & Scribæ mittere in illum ma-
nus illa hora : & timuerunt populum :
cognouerunt enim quòd ad ipsos dixe-
|| Mat.22.b.15 Mar.12.b.13 rit similitudinem hanc . * || Et obseruan- 20
tes miserunt insidiatores , qui se iustos D
simularent,vt caperent eum in sermone,
vt traderent illum principatui , & pote-
stati præsidis.* Et interrogauerunt eum, 21
dicentes: Magister , scimus quia rectè
dicis,& doces: & non accipis personam,
sed viam Dei in veritate doces: * licet 22
nobis tributum dare Cæsari , an non ?
* Considerans autem dolum illorum , 23
dixit ad eos: Quid me tentatis? * Osten- 24
dite mihi denarium : Cuius habet ima-
ginem, & inscriptionem? Respondentes
|| Rom.13.c.7 dixerunt ei: Cæsaris. * Et ait illis : || Red- 25
dite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari : &
quæ sunt Dei, Deo. * Et non potuerunt 26
verbum eius reprehendere coram plebe:
& mirati in responso eius , tacuerunt . E
|| Mat.22.c.23 Mar.12.b.18 * || Accesserunt autem quidam Saddu- 27
cæorum,qui negant esse resurrectionem,
& interrogauerunt eum, * dicentes: Ma- 28
|| Deut.25.b.5 gister, Moyses scripsit nobis : || Si frater
alicuius mortuus fuerit habens vxorem,
& hic sine liberis fuerit,vt accipiat eam
frater eius vxorem,& suscitet semen fra-
tri suo : * septem ergo fratres erant : & 29
primus accepit vxorem, & mortuus est
sine filijs. * Et sequens accepit illam, & 30
ipse mortuus est sine filio . * Et tertius 31
accepit illam . Similiter & omnes septẽ,
& nõ reliquerunt semen,& mortui sunt.
* Nouissime omnium mortua est & mu- 32
lier . * In resurrectione ergo , cuius eo- 33
rum erit vxor? siquidem septem habue-
34 runt eam vxorem. * Et ait illis Iesus :
F Filij huius sæculi nubunt, & traduntur
35 ad nuptias: * illi vero, qui digni habe-
buntur sæculo illo , & resurrectione ex
mortuis, neque nubent , neque ducent
36 vxores : * neque enim vltra mori pote-
runt: æquales enim Angelis sunt, & filij
sunt Dei : cum sint filij resurrectionis .
37 * Quia vero resurgant mortui, & Moy-
ses ostendit secus rubum , || sicut dicit || Exo.3.b.6
Dominum, Deum Abraham, & Deum
38 Isaac,& Deum Iacob . * Deus autem non
est mortuorum, sed viuorum: omnes
39 enim viuunt ei . * Respondentes autem
quidam Scribarum, dixerunt ei : Magi-
40 ster , bene dixisti . * Et amplius non au-
debant eum quidquam interrogare.
41 * Dixit autem ad illos : Quomodo di-
42 cunt Christum, filium esse Dauid? * &
G ipse Dauid dicit in libro Psalmorum :
|| Dixit Dominus Domino meo , sede a || Mat.22.d.44
43 dextris meis, * donec ponam inimicos Mar.12.d.36
44 tuos,scabellum pedum tuorum? * Dauid Ps.109.a.1
ergo Dominum illum vocat: & quomo-
45 do filius eius est? * Audiente autem om-
46 ni populo,dixit discipulis suis: * || Atten- || Mat.23.a.6
dite a Scribis , qui volunt ambulare in Mar.12.d.36
stolis, & amant salutationes in foro, & Sup.11.f.43
primas cathedras in synagogis , & pri-
47 mos discubitus in conuiuijs: * qui deuo-
rant domos viduarum , simulantes lon-
gam orationem . Hi accipient damna-
tionem maiorem.

CAP. XXI.

1 RESpiciens autem vidit eos, qui mit- Mar.12.d.42
A tebant munera sua in gazophyla-
2 cium , diuites . * Vidit autem & quan-
dam viduam pauperculam mittentem
3 æra minuta duo . * Et dixit : Vere dico
vobis,quia vidua hæc pauper,plus quàm
4 omnes misit. * Nam omnes hi ex abun-
danti sibi miserunt in munera Dei : hæc
autem ex eo, quod deest illi,omnem vi-
5 ctum suum, quem habuit , misit . * Et
quibusdam dicentibus de templo quòd
bonis lapidibus,& donis ornatum esset,
6 dixit: * Hæc,quæ videtis, || venient dies, || Mat.24.a.2
B in quibus non relinquetur lapis super la- Mar.13.a.2
7 pidem, qui non destruatur . * Interro- Sup.19.g.44
gauerunt autem illum, dicentes: Præce-
ptor , quando hæc erunt , & quod si-
gnum cum fieri incipient ? Qui dixit :
Videte

Videte ne seducamini: multi enim ve-
nient in nomine meo, dicentes quia ego
sum: & tempus appropinquauit: nolite
ergo ire post eos. * Cum autem audieri- 9
tis prælia, & seditiones, nolite terreri: C
oportet primum hæc fieri, sed nondum
statim finis. * Tunc dicebat illis: Sur- 10
get gens contra gentem, & regnum ad-
uersus regnum. * Et terræmotus magni 11
erunt per loca, & pestilentiæ, & fames,
terroresq. de cælo, & signa magna erunt.
* Sed ante hæc omnia inijcient vobis 12
manus suas, & persequentur tradentes in
synagogas, & custodias, trahentes ad re-
ges, & præsides propter nomen meum:
* continget autem vobis in testimoniũ. 13
* Ponite ergo in cordibus vestris non 14
præmeditari quemadmodum respondea-
tis. * ego enim dabo vobis os, & sa- 15
pientiam, cui non poterunt resistere, & D
contradicere omnes aduersarij vestri.
* Trademini autem a parentibus, & fra- 16
tribus, & cognatis, & amicis, & morte
afficient ex vobis: * & eritis odio om- 17
nibus propter nomen meum: * & ca- 18
pillus de capite vestro non peribit. * In 19
patientia vestra possidebitis animas ve-
‖Mat.24.b.15 stras. * ‖ Cum autem videritis circum- 20
Mar.13.b.14 dari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote
Dan.9.g.27 quia appropinquauit desolatio eius:
* tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad mon- 21
tes: & qui in medio eius, discedant: &
qui in regionibus, non intrent in eam.
* quia dies vltionis hi sunt, vt implean- 22
tur omnia, quæ scripta sunt. * Væ au- 23
tem prægnantibus, & nutrientibus in E
illis diebus. erit enim pressura magna
super terram, & ira populo huic. * Et 24
cadent in ore gladij: & captiui ducentur
in omnes Gentes. & Ierusalem calcabi-
tur a Gentibus: donec impleantur tem-
‖Mat.24.c.29 pora nationum. * ‖ Et erunt signa in so- 25
Mar.13.c.24 le, & luna, & stellis, & in terris pressura
Isa.13.b.10 Gentium præ confusione sonitus maris,
Ezech.32.b.7 Ioel.3.c.15 & fluctuum: * arescentibus hominibus 26
præ timore, & expectatione, quæ super-
uenient vniuerso orbi: nam virtutes cæ-
lorum mouebuntur: * & tunc videbunt 27
filium hominis venientem in nube cum F
potestate magna, & maiestate. * His au- 28
tem fieri incipientibus, respicite, & leua-
‖Rom.8.d.23 te capita vestra: ‖ quoniam appropin-
quat redemptio vestra. * Et dixit illis 29
similitudinem: Videte ficulneam, &

30 omnes arbores: * cum producunt iam
ex se fructum, scitis quoniam prope est
31 æstas. * Ita & vos cum videritis hæc fie-
ri, scitote quoniam prope est regnum
32 Dei. * Amen dico vobis, quia non præ-
teribit generatio hæc, donec omnia
33 fiant. * Cælum, & terra transibunt:
34 verba autem mea non transibunt. * At-
G tendite autem vobis, ne forte grauen-
tur corda vestra in crapula, & ebrieta-
te, & curis huius vitæ: & superueniat in
35 vos repentina dies illa: * tamquam la-
queus enim superueniet in omnes, qui
36 sedent super faciem omnis terræ. * Vigi-
late itaque, omni tempore orantes, vt
digni habeamini fugere ista omnia, quæ
futura sunt, & stare ante Filium homi-
37 nis. * Erat autem diebus docens in tem-
plo: noctibus vero exiens, morabatur
38 in monte, qui vocatur Olíueti. * Et om-
nis populus manicabat ad eum in tem-
plo audire eum.

CAP. XXII.

1 APpropinquabat autem dies festus Mat.26.a.2
A Azymorum, qui dicitur Pascha: Mar.14.a.1
2 * & quærebant principes sacerdotum, &
Scribæ, quomodo Iesum interficerent:
3 timebant vero plebem. * ‖ Intrauit au- ‖Mat.26.b.14
tem satanas in Iudam, qui cognomina- Mar.14.b.10
batur Iscariotes, vnum de duodecim.
4 * & abijt, & locutus est cum principi-
bus sacerdotum, & magistratibus, quem-
5 admodum illum traderet eis. * Et gauisi
sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.
6 * Et spopondit. Et quærebat opportu-
nitatem vt traderet illum sine turbis.
7 * Venit autem dies Azymorum, in qua
8 necesse erat occidi pascha. * Et misit Pe-
trum, & Ioannem, dicens: Euntes para-
9 te nobis pascha, vt manducemus. * At
10 illi dixerunt: Vbi vis paremus? * Et di-
xit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in
B ciuitatem, occurret vobis homo quidam
amphoram aquæ portans: sequimini eũ
11 in domum, in quam intrat, * & dicetis pa
trisfamilias domus: Dicit tibi Magister:
Vbi est diuersorium, vbi pascha cum di-
12 scipulis meis manducem? * Et ipse ostẽ-
det vobis cœnaculum magnum stratum,
13 & ibi parate. * Euntes autem inuenerunt
sicut dixit illis, & parauerunt pascha. ‖Mat.26.b.20
14 * ‖ Et cum facta esset hora, discubuit, & Mar.14.b.17

duodecim Apostoli cum eo.* & ait il- 15
lis: Desiderio desideraui hoc pascha má-
ducare vobiscum, antequã patiar. *Di- 16
co enim vobis, quia ex hoc non man-
ducabo illud, donec impleatur in regno
Dei. * Et accepto calice gratias egit, & 17
dixit: Accipite, & diuidite inter vos.
* dico enim vobis quòd non bibam de 18
generatione vitis, donec regnum Dei
‖ 1. Cor. 11. e. 24 veniat.* ‖ Et accepto pane gratias egit, 19
& fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est
corpus meum, quod pro vobis datur: C
hoc facite in meam commemorationé.
* Similiter & calicem, postquam cœ- 20
nauit, dicens: Hic est calix nouũ testa-
mentum in sanguine meo, qui pro vo-
‖ Mat. 26. b. 21 Mar. 14. b. 20 Io. 13. c. 18 bis fundetur.* ‖ Verũtamen ecce manus 21
tradentis me, mecum est in mensa. * Et 22
‖ Psal. 40. c. 10 quidem Filius hominis, ‖ secundũ quod
definitum est, vadit: verumtamé væ ho-
mini illi, per quem tradetur. * Et ipsi 23
cœperunt quærere inter se, quis esset ex
eis, qui hoc facturus esset.* Facta est au- 24
tem & contentio inter eos, quis eorum
videretur esse maior. * Dixit autem eis: 25
‖ Mat. 20. d. 25 Mar. 10. f. 42 ‖ Reges Gentium dominantur eorum:
& qui potestatem habent super eos, be-
nefici vocantur. * Vos autem nõ sic: sed 26
qui maior est in vobis, fiat sicut minor:
& qui præcessor est, sicut ministrator.
* Nam quis maior est, qui recumbit, an 27
qui ministrat? nõne qui recumbit? Ego
autem in medio vestrum sum, sicut qui
ministrat: * vos autem estis, qui permá- 28
sistis mecum in tentationibus meis:* Et 29
ego dispono vobis sicut disposuit mihi
Pater meus regnum, * vt edatis, & bi- 30
batis super mensam meã in regno meo:
& sedeatis super thronos iudicátes duo-
decim tribus Israel. * Ait autem Domi- 31
nus: Simon, Simon, ecce satanas expeti-
uit vos vt cribraret sicut triticum: *ego 32
autem rogaui pro te vt non deficiat fi- D
des tua: & tu aliquando conuersus cõ-
firma fratres tuos.* Qui dixit ei: Domi- 33
ne, tecum paratus sum & in carcerem,
‖ Mat. 26. c. 34 Mar. 14. c. 30 & in mortem ire.* ‖ At ille dixit: Dico 34
tibi Petre, nõ cantabit hodie gallus, do-
nec ter abneges nosse me. Et dixit eis:
‖ Mat. 10. b. 9 * ‖ Quando misi vos sine sacculo, & pe- 35
ra, & calceamẽtis, numquid aliquid de-
fuit vobis?* At illi dixerunt: Nihil. Di- 36
xit ergo eis: Sed nunc qui habet saccu-
lum, tollat similiter & peram: & qui nõ
habet, vendat tunicam suã, & emat gla-
37 dium.* Dico enim vobis, quoniam ad-
huc hoc, quod scriptum est, oportet
impleri in me: ‖ Et cũ iniquis deputa- ‖ Isai. 53. d. 12
tus est. Etenim ea, quæ sunt de me, fi-
38 nem habent. * At illi dixerunt: Domi-
ne, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis:
39 Satis est.* ‖ Et egressus ibat secundum ‖ Mat. 26. c. 36 Mar. 14. c. 32 Ioan. 18. a. 1
consuetudinem in Montem oliuarum.
40 Secuti sunt autẽ illum & discipuli.* Et
E cum peruenisset ad locum, dixit illis:
41 Orate ne intretis in tentationem. ‖* Et ‖ Mat. 26. d. 39 Mar. 14. d. 35
ipse auulsus est ab eis quantũ iactus est
42 lapidis: & positis genibus orabat, * di-
cens: Pater si vis, transfer calicem istũ
a me: Verumtamen non mea voluntas,
43 sed tua fiat.* Apparuit autem illi Ange-
lus de cælo, confortans eum. Et factus
44 in agonia, prolixius orabat. * Et factus
est sudor eius, sicut guttæ sanguinis de-
45 currentis in terram. * Et cum surrexis-
set ab oratione, & venisset ad discipulos
suos, inuenit eos dormientes præ tristi-
46 tia. * Et ait illis: Quid dormitis? surgi-
te, orate, ne intretis in tentationem.
47 * ‖ Adhuc eo loquẽte ecce turba: & qui ‖ Mat. 26. e. 47 Mar. 14. e. 43 Ioan. 18. a. 3
vocabatur Iudas, vnus de duodecim, an-
tecedebat eos: & appropinquauit Iesu
48 vt oscularetur eum. * Iesus autem dixit
illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis?
49 * Videntes autem hi, qui circa ipsum
erant, quod futurum erat, dixerunt ei:
50 Domine, si percutimus in gladio? * Et
F percussit vnus ex illis seruum principis
sacerdotum, & amputauit auriculam e-
51 ius dexteram.* Respondens autem Ie-
sus, ait: Sinite vsque huc. Et cum teti-
52 gisset auriculam eius, sanauit eum.* Di-
xit autem Iesus ad eos, qui venerant ad
se, principes sacerdotum, & magistra-
tus templi, & seniores: Quasi ad latro-
nem existis cum gladijs, & fustibus?
53 * Cum quotidie vobiscum fuerim in té-
plo, non extendistis manus in me: sed
hæc est hora vestra, & potestas tene-
54 brarum. * ‖ Comprehendentes autem ‖ Mat. 26. f. 57 Mar. 14. f. 43
eum, duxerunt ad domum principis sa- Ioan. 18. c. 24
cerdotum: Petrus vero sequebatur a lõ-
55 ge. * ‖ Accenso autem igne in medio ‖ Matt. 26. g. 69
atrij, & circumsedentibus illis, erat Pe-
56 trus in medio eorum.* Quem cum vi- Mar. 14. g. 66 Io. 18. c. 25
disset ancilla quædam sedenté ad lumẽ,
& eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum
57 illo erat.* At ille negauit eum, dicens:
Mulier,

Mulier, non noui illum. * Et post pusil- 58
lum alius videns eum, dixit: Et tu de
illis es. Petrus vero ait: O homo, non
‖Io. 18. e. 26 sum. * ‖ Et interuallo facto quasi horæ 59
vnius, alius quidam affirmabat, dicens:
Vere & hic cum illo erat: nam & Ga- G
lilæus est. * Et ait Petrus: Homo, nescio 60
quid dicis. Et continuo adhuc illo lo-
quente cantauit gallus. * Et conuersus 61
Dominus respexit Petrum. Et recorda-
tus est Petrus verbi Domini, sicut di-
‖Mat. 26. c. 34 xerat: ‖ Quia prius quàm gallus cantet,
Mar. 14. c. 30 Ioan. 13. d. 38 ter me negabis: * Et egressus foras Pe- 62
trus fleuit amare. * Et viri, qui tenebant 63
illum, illudebant ei, cædentes. * Et vela- 64
uerunt eum, & percutiebant faciem e-
ius: & interrogabant eũ, dicentes: Pro-
phetiza, quis est, qui te percussit? * Et a- 65
lia multa blasphemantes dicebant in eũ.
‖Matt. 27. a. 1 * ‖ Et vt factus est dies, conuenerunt se- 66
Mar. 15. a. 1 Ioan. 18. c. 28 niores plebis, & principes sacerdotum,
& Scribæ, & duxerunt illum in conci-
lium suum, dicentes: Si tu es Christus,
dic nobis. * Et ait illis: Si vobis dixero, 67
non credetis mihi: * si autem & inter- 68
rogauero, non respondebitis mihi, ne-
que dimittetis. * Ex hoc autem erit Fi- 69
lius hominis sedens a dextris virtutis
Dei. * Dixerunt autem omnes: Tu ergo 70
es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia
ego sum. * At illi dixerunt: Quid ad- 71
huc desideramus testimonium? ipsi e-
nim audiuimus de ore eius.

CAP. XXIII.

ET surgens omnis multitudo eorum, 1
duxerunt illum ad Pilatum. * Cœ- 2
perunt autem illum accusare, dicentes: A
Hunc inuenimus subuertentem gentem
‖Mat. 22. b. 21 nostram, ‖ & prohibentem tributa dare
Mar. 12. b. 17 Cæsari, & dicentem se Christum regem
‖Mat. 27. b. 11 esse. * ‖ Pilatus autem interrogauit eũ, 3
Mar. 15. a. 2 Ioan. 18. f. 33 dicens: Tu es rex Iudæorum? At ille re-
spondens ait: Tu dicis. * Ait autem Pi- 4
latus ad principes sacerdotum, & tur-
bas: Nihil inuenio causæ in hoc homi-
ne. * At illi inualescebant, dicentes: Cõ- 5
mouet populum docens per vniuersam
Iudæam, incipiens a Galilæa vsque huc.
* Pilatus autem audiens Galilæam, inter- 6
rogauit si homo Galilæus esset. * Et vt 7
cognouit quòd de Herodis potestate es-
set, remisit eum ad Herodem, qui & ipse
8 Ierosolymis erat illis diebus. * Herodes
B autẽ viso Iesu, gauisus est valde. erat e-
nim cupiens ex multo tempore videre
eum, eo quòd audierat multa de eo, &
sperabat signũ aliquod videre ab eo fie-
9 ri. * Interrogabat autem eũ multis ser-
monibus. At ipse nihil illi respõdebat.
10 * Stabant autẽ principes sacerdotum, &
11 Scribæ constanter accusantes eũ. * Spre-
uit autem illũ Herodes cũ exercitu suo:
& illusit indutũ veste alba, & remisit ad
12 Pilatũ. * Et facti sunt amici Herodes &
Pilatus in ipsa die: nam antea inimici
13 erant ad inuicẽ. * Pilatus autẽ conuoca-
tis principibus sacerdotũ, & magistrati-
14 bus, & plebe, * dixit ad illos: Obtulistis
mihi hunc hominem, quasi auertentem
populum, & ecce ego corã vobis inter-
rogans, ‖ nullam causam inueni in ho- ‖Io. 18. g. 38
mine isto ex his, in quibus eum accusa- & 19. a. 4
15 tis. * Sed neque Herodes: nã remisi vos
C ad illũ, & ecce nihil dignum morte actũ
16 est ei. * Emendatũ ergo illũ dimittam.
17 * Necesse autem habebat dimittere eis
18 per diem festum, vnum. * Exclamauit
autem simul vniuersa turba, dicẽs: Tol-
19 le hunc, & dimitte nobis Barabbã, * qui
erat propter seditionem quandam factã
in ciuitate & homicidiũ, missus in car-
20 cerem. * Iterum autem Pilatus locutus
21 est ad eos, volens dimittere Iesum. * At
illi succlamabant, dicentes: Crucifige,
22 crucifige eum. * Ille autem tertio di-
xit ad illos: ‖ Quid enim mali fecit iste? ‖Mat. 27. c. 23
nullam causam mortis inuenio in eo: Mar. 15. b. 14
corripiam ergo illum, & dimittam.
23 * At illi instabant vocibus magnis po-
D stulantes vt crucifigeretur: & inuale-
24 scebant voces eorũ. * Et Pilatus adiudi-
25 cauit fieri petitionem eorum. * Dimisit
autem illis eum, qui propter homicidiũ,
& seditionẽ missus fuerat in carcerem,
quem petebant, Iesum vero tradidit vo-
26 luntati eorum. * ‖ Et cum ducerent eũ, ‖Mat. 27. d. 32
apprehenderunt Simonem quendã Cy- Mar. 15. b. 21
renensem venientem de villa: & impo-
suerunt illi crucem portare post Iesum.
27 * Sequebatur autem illum multa turba
populi, & mulierum: quæ plangebãt, &
28 lamentabantur eum. * Conuersus autem
ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem, no-
lite flere super me, sed super vos ipsas
29 flete, & super filios vestros. * Quoniã ec-
ce venient dies, in quibus dicent: Beatæ
steriles,

steriles, & ventres, qui non genuerunt,
& vbera, quæ non lactauerunt. * Tunc 30
‖ Isai. 2. d. 19 Osee 10. b. 8 Apoc. 6. d. 16
incipient dicere montibus: ‖ Cadite su- E
per nos. & collibus: Operite nos. * Quia 31
si in viridi ligno hæc faciunt, in arido
quid fiet? * Ducebantur autem & alij 32
duo nequam cum eo, vt interficerentur.
‖ Mat. 27. d. 33 Mar. 15. b. 22 Ioan. 19. c. 17
* ‖ Et postquam venerunt in locum, qui 33
vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eũ:
& latrones, vnum a dextris, & alterum
a sinistris. * Iesus autem dicebat: Pater, 34
dimitte illis: non enim sciunt quid fa-
ciunt. Diuidentes vero vestimenta eius,
miserũt sortes. * Et stabat populus spe- 35
ctans, & deridebant eum principes cum
eis, dicentes: Alios saluos fecit, se saluũ
faciat, si hic est Christus Dei electus.
* Illudebant autem ei & milites accedẽ- 36
tes, & acetum offerentes ei, * & dicen- 37
tes: Si tu es rex Iudæorum, saluum te
fac. * Erat autem & superscriptio scrip- 38
ta super eum litteris Græcis, & Latinis, F
& Hebraicis: Hic est rex Iudæorum.
* Vnus autem de his, qui pendebant, la- 39
tronibus, blasphemabat eum, dicens: Si
tu es Christus, saluum fac temetipsum,
& nos. * Respondens autem alter incre- 40
pabat eũ, dicens: Neque tu times Deũ,
quòd in eadem damnatione es. * Et nos 41
quidem iuste, nam digna factis recipi-
mus: hic vero nihil mali gessit. * Et di- 42
cebat ad Iesum: Domine, memento mei,
cum veneris in regnum tuum. * Et di- 43
xit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie
mecum eris in paradiso. * Erat autem 44
fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in
vniuersam terram vsque in horam no-
nam. * Et obscuratus est sol: & velum 45
templi scissum est medium. * Et clamãs 46
‖ Psal. 30. a. 6
voce magna Iesus ait: ‖ Pater, in manus
tuas commendo spiritum meum. Et
hæc dicens, expirauit. * videns autem 47
Centurio quod factum fuerat, glorifica- G
uit Deum, dicens: Vere hic homo iu-
stus erat. * Et omnis turba eorum, qui 48
simul aderant ad spectaculum istud, &
videbant quæ fiebant, percutientes pe-
ctora sua reuertebantur. * Stabant autẽ 49
omnes noti eius a longe: & mulieres,
quæ secutæ eum erant a Galilæa hæc vi-
‖ Mat. 27. g. 57 Mar. 15. d. 45 Ioan. 19. g. 38
dentes. * ‖ Et ecce vir nomine Ioseph, 50
qui erat decurio, vir bonus, & iustus:
* hic non cõsenserat consilio, & actibus 51
eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ,
qui expectabat & ipse regnum Dei.
52 * hic accessit ad Pilatum, & petijt cor-
53 pus Iesu: * & depositum inuoluit sin-
done, & posuit eum in monumento ex-
ciso, in quo nondum quisquam positus
54 fuerat. * Et dies erat parasceues, & sab-
55 batum illucescebat. * Subsecutæ autem
mulieres, quæ cum eo venerant de Ga-
lilæa, viderunt monumentum, & quem-
admodum positum erat corpus eius.
56 * Et reuertentes parauerunt aromata,
& vnguenta: & sabbato quidem silu-
runt secundum mandatum.

CAP. XXIIII.

Mat. 28. a. 1 Mar. 16. a. 2 Ioan. 20. a. 1
1 A VNa autem sabbati valde diluculo
venerunt ad monumentum, por-
2 tantes, quæ parauerant, aromata: * &
inuenerunt lapidem reuolutum a mo-
3 numento. * Et ingressæ non inuenerunt
4 corpus Domini Iesu. * Et factum est,
dum mente consternatæ essent de isto,
ecce duo viri steterunt secus illas in
5 veste fulgenti. * Cum timerent autem,
& declinarent vultum in terram, di-
xerunt ad illas: Quid quæritis viuentem
6 cum mortuis? * non est hic, sed surre-
xit: recordamini qualiter locutus est
vobis, cum adhuc in Galilæa esset,
‖ Mat. 17. d. 22 Mar. 9. e. 31 Sup. 9. e. 22
7 * dicens: ‖ Quia oportet filium homi-
nis tradi in manus hominum peccato-
rum, & crucifigi, & die tertia resur-
8 gere. * Et recordatæ sunt verborum
9 eius. * Et regressæ a monumento nun-
ciauerunt hæc omnia illis vndecim, &
10 ceteris omnibus. * Erat autem Maria
B Magdalene, & Ioanna, & Maria
Iacobi, & ceteræ, quæ cum eis erant,
11 quæ dicebant ad Apostolos hæc. * Et
visa sunt ante illos, sicut deliramentum
verba ista: & non crediderunt illis.
12 * Petrus autẽ surgens cucurrit ad monu-
mentum: & procumbẽs vidit linteami-
na sola posita, & abijt secum mirans
‖ Mar. 16. e. 12
13 quod factum fuerat. * ‖ Et ecce duo ex
illis ibant ipsa die in castellum, quod
erat in spatio stadiorũ sexaginta ab Ie-
14 rusalem, nomine Emmaus. * & ipsi lo-
quebãtur ad inuicẽ de his omnibus, quæ
15 acciderant. * Et factũ est, dum fabularen-
tur, & secũ quærerent: & ipse Iesus ap-
16 propinquans ibat cum illis: * oculi autẽ
illorum tenebantur ne eum agnoscerẽt.
* Et

17 * Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones,
quos confertis ad inuicem ambulantes, C
18 & estis tristes? * Et respondens vnus,
cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus
peregrinus es in Ierusalem, & non co-
gnouisti quæ facta sunt in illa his die-
19 bus? * Quibus ille dixit: Quæ? Et di-
xerunt: De Iesu Nazareno, qui fuit vir
propheta, potens in opere, & sermone
20 coram Deo, & omni populo: * Et quo-
modo eum tradiderunt summi sacerdo-
tes, & principes nostri in damnationem
21 mortis, & crucifixerunt eum. * nos au-
tem sperabamus quia ipse esset redem-
pturus Israel: & nūc super hæc omnia,
tertia dies est hodie quòd hæc facta sūt.
22 * Sed & mulieres quædam ex nostris ter-
ruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad D
23 monumentum, * &, non inuento corpo-
re eius, venerunt, dicentes se etiam vi-
sionem angelorum vidisse, qui dicunt
24 eum viuere. * Et abierunt quidam ex
nostris ad monumentum: & ita inuene-
runt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero
25 non inuenerunt. * Et ipse dixit ad eos:
O stulti, & tardi corde ad credendum in
omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ!
26 * Nonne hæc oportuit pati Christum, &
27 ita intrare in gloriam suam? * Et inci-
piens a Moyse, & omnibus Prophetis,
interpretabatur illis in omnibus scriptu-
28 ris, quæ de ipso erant. * Et appropin-
quauerunt castello quo ibant: & ipse se
29 finxit longius ire. * Et coegerunt il-
lum, dicētes: Mane nobiscum, quoniam E
aduesperascit, & inclinata est iam dies.
30 Et intrauit cum illis. * Et factum est,
dum recumberet cum eis, accepit pa-
nem, & benedixit, ac fregit, & porrige-
31 bat illis. * Et aperti sunt oculi eorum,
& cognouerunt eum: & ipse euanuit ex
32 oculis eorum. * Et dixerūt ad inuicem:
Nonne cor nostrum ardens erat in no-
bis dum loqueretur in via, & aperiret
33 nobis Scripturas? * Et surgentes eadem
hora regressi sunt in Ierusalem: & in-
uenerunt congregatos vndecim, & eos,
34 qui cum illis erant, * dicentes: Quòd
surrexit Dominus vere, & apparuit Si-
35 moni. * Et ipsi narrabant quæ gesta
erant in via: & quomodo cognouerunt
36 eum in fractione panis. * ‖ Dum autem ‖ Mat. 16. c. 14 Ioan. 20. c. 19
hæc loquuntur, stetit Iesus in medio eo-
rum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum,
37 nolite timere. * Conturbati vero, &
conterriti, existimabant se spiritum vi-
38 dere. * Et dixit eis: Quid turbati estis,
F & cogitationes ascendunt in corda ve-
39 stra? * Videte manus meas, & pedes,
quia ego ipse sum: palpate, & videte:
quia spiritus carnem, & ossa non habet,
40 sicut me videtis habere. * Et cum hoc
dixisset, ostendit eis manus, & pedes.
41 * Adhuc autem illis non credentibus, &
mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis
42 hic aliquid, quod manducetur? * At illi
obtulerunt ei partem piscis assi, & fa-
43 uum mellis. * Et cum manducasset co-
44 ram eis, sumens reliquias dedit eis. * Et
dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locu-
tus sum ad vos, cum adhuc essem vo-
biscum, quoniā necesse est impleri om-
nia, quæ scripta sunt in lege Moysi, &
45 Prophetis, & Psalmis de me. * Tunc
aperuit illis sensum vt intelligerēt Scri-
46 pturas. * & dixit eis: ‖ Quoniam sic scri- ‖ Psal. 18. b. 7
G ptum est, & sic oportebat Christum pa-
ti, & resurgere a mortuis tertia die:
47 * & prædicari in nomine eius pœniten-
tiam, & remissionem peccatorum in
omnes gentes, incipientibus ab Ieroso-
48 lyma. * ‖ Vos autem testes estis ho- ‖ Act. 1. a. 8
49 rum. * ‖ Et ego mitto promissum Pa- ‖ Ioā. 14. d. 26
tris mei in vos. vos autem sedete in
ciuitate, quoadusque induamini virtu-
50 te ex alto. * Eduxit autem eos foras in
Bethaniam: & eleuatis manibus suis be-
51 nedixit eis. * ‖ Et factum est, dum be- ‖ Act. 1. a. 4
nedicerit illis, recessit ab eis, & fereba- Mar. 16. d. 19
52 tur in cælum. * Et ipsi adorantes
regressi sunt in Ierusalē cum
53 gaudio magno: * & erāt
semper in templo,
laudantes, &
benedi-
cen-
tes Deum.
Amen.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

CAPVT PRIMVM.

N principio erat ver- 1
bum, & verbum erat A
apud Deum, & Deus
erat verbum. * Hoc 2
erat in principio a-
pud Deum. * Om- 3
nia per ipsum facta
sunt: & sine ipso factum est nihil, quod
factum est, * in ipso vita erat, & vita erat 4
lux hominum: * & lux in tenebris lu- 5
cet, & tenebræ eam non comprehende-
‖Matt.3.a.2 Marc.1.a.2 runt. * ‖ Fuit homo missus a Deo, cui 6
nomen erat Ioannes. * Hic venit in te- 7
stimonium vt testimoniũ perhiberet de
lumine, vt omnes crederent per illum.
* non erat ille lux, sed vt testimonium 8
‖Inf.5.c.19 perhiberet de lumine. * ‖ Erat lux vera, 9
quæ illuminat omnem hominem veniẽ-
tem in hunc mundum. * in mũdo erat, 10
‖Heb.11.a.3 ‖ & mundus per ipsum factus est, & mũ- B
dus eum non cognouit. * In propria 11
venit, & sui eum non receperũt. * quot- 12
quot autẽ receperunt eum, dedit eis po-
testatem filios Dei fieri, his, qui credunt
in nomine eius: * qui non ex sanguini- 13
bus, neque ex voluntate carnis, neque
ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
‖Mat.1.c.16 Luc.2.b.7 * ‖ Et verbum caro factum est, & habita- 14
uit in nobis: & vidimus gloriam eius,
gloriam quasi vnigeniti a patre plenum
gratiæ, & veritatis. * Ioannes testimo- 15
nium perhibet de ipso, & clamat dicẽs:
Hic erat, quem dixi: Qui post me ven-
turus est, ante me factus est: quia prior
‖2.Tim.6.d.17 1.Ioan.4.c.12 me erat. * ‖ Et de plenitudine eius nos 16
omnes accepimus, & gratiam pro gra-
tia. * quia lex per Moysen data est, gra- 17
tia, & veritas per Iesum Christum facta C
18 est. * ‖ Deum nemo vidit vnquam:
vnigenitus filius, qui est in sinu pa-
19 tris, ipse enarrauit. * Et hoc est testi-
monium Ioannis, quando miserunt Iu-
dæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas
ad eum vt interrogarent eum: Tu quis
20 es? * Et confessus est, & non negauit:
& confessus est: Quia nõ sum ego Chri-
21 stus. * Et interrogauerunt eum: Quid
ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum.
Propheta es tu? Et respondit: Non.
22 * Dixerunt ergo ei: Quis es vt respon-
sum demus his, qui miserunt nos? quid
23 dicis de teipso? * Ait: ‖ Ego vox cla- ‖Isa.40.a.3 Matt.3.a.3 Marc.1.a.3 Luc.3.a.4
mantis in deserto: Dirigite viam Domi-
24 ni, sicut dixit Isaias propheta. * Et qui
25 missi fuerant, erant ex Pharisæis. * Et
D interrogauerunt eum, & dixerunt ei:
Quid ergo baptizas, si tu non es Chri-
stus, neque Elias, neque Propheta?
26 * Respondit eis Ioannes, dicens: ‖ Ego ‖Matt.3.b.11 Marc.1.b.7
baptizo in aqua: medius autem vestrum
27 stetit, quem vos nescitis. * ‖ Ipse est, qui ‖Luc.3.c.16 Act.1.a.5. & 2.a.2. & 11.c.16. & 19.a.4
post me venturus est, qui ante me factus
est: cuius ego non sum dignus vt sol-
28 uam eius corigiam calceamenti. * Hæc
in Bethania facta sunt trans Iordanem,
29 vbi erat Ioannes baptizans. * Altera
die vidit Ioannes Iesum venientem ad
se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tol-
30 lit peccatum mundi. * Hic est, de quo
dixi: Post me venit vir, qui ante me
31 factus est: quia prior me erat. * & ego
nesciebam eum, sed vt manifestetur in
Israel, propterea veni ego in aqua ba-
32 ptizans. * Et testimonium perhibuit Io-
annes, dicens: ‖ Quia vidi Spiritum de- ‖Matt.3.d.16 Marc.1.b.10 Luc.3.d.22
scendentem quasi columbam de cælo, &
mansit

mansit super eum. * Et ego nesciebam 33
eũ: sed qui misit me baptizare in aqua, E
ille mihi dixit: Super quem videris Spi-
ritum descendentem,& manentem super
eum, hic est,qui baptizat in Spiritu san-
cto. * Et ego vidi:& testimonium per- 34
hibui quia hic est Filius Dei. * Altera 35
die iterum stabat Ioannes,& ex discipu-
lis eius duo. * Et respiciens Iesum am- 36
bulantem, dixit: Ecce agnus Dei. * Et 37
audierunt eum duo discipuli loquẽtem,
& secuti sunt Iesum. * Conuersus autẽ 38
Iesus, & videns eos sequentes se, dicit
eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei:
Rabbi, (quod dicitur interpretatum Ma-
gister) vbi habitas? * Dicit eis: Venite, 39
& videte. Venerunt, & viderunt vbi F
maneret, & apud eum manserunt die
illo: hora autem erat quasi decima.
* Erat autem Andreas frater Simonis Pe- 40
tri vnus ex duobus,qui audierãt a Ioan-
ne, & secuti fuerant eum. * Inuenit hic 41
primum fratrem suum Simonem, & di-
cit ei: Inuenimus Messiam. (quod est
interpretatum Christus.) * Et adduxit 42
eum ad Iesum. Intuitus autem eum Ie-
sus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu
vocaberis Cephas. quod interpretatur
Petrus. * In crastinum voluit exire in 43
Galilæam, & inuenit Philippum. Et di-
cit ei Iesus: Sequere me. * Erat autem 44
Philippus a Bethsaida, ciuitate Andreæ,
& Petri. * Inuenit Philippus Nathanael, 45
‖Gen.49.b.10 & dicit ei: Quem scripsit ‖ Moyses in G
Deut.18.c.18 lege, & ‖ Prophetæ, inuenimus Iesum fi-
Isa. 40. c.10 lium Ioseph a Nazareth. * Et dixit ei 46
& 45. b.8
Iere. 23. a.5 Nathanael: A Nazareth potest aliquid
Ezec.34. f.23 boni esse? Dicit ei Philippus: Veni,&
& 37. f. 24
Dan.9. f.24. vide. * Vidit Iesus Nathanael venien- 47
25
tem ad se, & dicit de eo: Ecce vere
Israelita, in quo dolus non est. * Dicit 48
ei Nathanael: Vnde me nosti? Respon-
dit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Phi-
lippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi
te. * Respondit ei Nathanael, & ait: 49
Rabbi,tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.
* Respondit Iesus, & dixit ei: Quia di- 50
xi tibi: Vidi te sub ficu,credis: maius his
videbis. * Et dicit ei: Amen,amen dico 51
vobis, videbitis cælum apertum, & An-
gelos Dei ascendentes, & descendentes
supra Filium hominis.

CAP. II.

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Ca-
A na Galilææ: & erat mater Iesu ibi.
2 * Vocatus est autem & Iesus, & discipu-
3 li eius ad nuptias. * Et deficiente vino,
dicit mater Iesu ad eum: Vinum non
4 habent. * Et dicit ei Iesus: Quid mihi,
& tibi est mulier? nondum venit ho-
5 ra mea. * Dicit mater eius ministris:
Quodcumque dixerit vobis, facite.
6 * Erant autẽ ibi lapideæ hydriæ sex po-
sitæ secundum purificationem Iudæorũ,
capiẽtes singulæ metretas binas vel ter-
7 nas. * Dicit eis Iesus: Implete hydrias
aqua. * Et impleuerunt eas vsque ad
8 summum. * Et dicit eis Iesus: Haurite
nunc, & ferte architriclino. Et tule-
9 runt. * Vt autem gustauit architriclinus
B aquam vinum factam,& non sciebat vn-
de esset, ministri autẽ sciebant,qui hau-
serant aquam: vocat sponsum architri-
10 clinus, * & dicit ei: Omnis homo pri-
mum bonum vinum ponit:& cum ine-
briati fuerint, tũc id, quod deterius est:
Tu autem seruasti bonum vinum vsque
11 adhuc. * Hoc fecit initium signorum
Iesus in Cana Galilææ: & manifestauit
gloriam suam, & crediderunt in eum
12 discipuli eius. * Post hoc descendit Ca-
C pharnaum ipse, & mater eius, & fratres
eius, & discipuli eius: & ibi manserunt
13 non multis diebus. * Et prope erat Pa-
scha Iudæorum, & ascendit Iesus Iero-
14 solymam: * & inuenit in tẽplo venden-
tes, boues, & oues, & columbas,& nu-
15 mularios sedentes. * Et cũ fecisset qua-
si flagellum de funiculis, omnes eiecit
de templo,oues quoque,& boues, & nu-
mulariorum effudit æs, & mensas sub-
16 uertit. * Et his,qui colũbas vendebant,
dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere
domum patris mei,domum negotiatio-
17 nis. * Recordati sunt vero discipuli eius
quia scriptũ est: ‖ Zelus domus tuæ co- ‖Psal.68.b.10
18 medit me. * Responderunt ergo Iu-
dæi,& dixerunt ei: Quod signum ostẽ-
19 dis nobis quia hæc facis? * Respõdit Ie-
sus, & dixit eis: ‖ Soluite templum hoc, ‖Mat.26.f.21
20 & in tribus diebus excitabo illud. * Di- & 27. e. 40
Mar.14. f.58.
D xerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex & 15. e. 29
annis ædificatum est templum hoc,& tu
21 in tribus diebus excitabis illud? * Ille
autem dicebat de templo corporis sui.
* Cum

* Cum ergo resurrexisset a mortuis, re- 22
cordati sunt discipuli eius, quia hoc di-
‖ Psal.3.b.6 & 36.c.9 cebat, & ‖ crediderunt scripturæ, & ser-
moni, quem dixit Iesus. * Cum autem 23
esset Ierosolymis in pascha in die festo,
multi crediderunt in nomine eius, vidē-
tes signa eius, quæ faciebat. * Ipse au- 24
tem Iesus non credebat semetipsum eis,
eo quòd ipse nosset omnes, * & quia 25
opus ei non erat vt quis testimonium
perhiberet de homine: ipse enim scie-
bat quid esset in homine.

CAP. III.

Erat autem homo ex Pharisæis, Ni- 1
codemus nomine, princeps Iudæo- A
rum. * Hic venit ad Iesum nocte, & di- 2
xit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti
magister, nemo enim potest hæc signa
facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum
eo. * Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, 3
amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit
denuo, non potest videre regnum Dei.
* Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo 4
potest homo nasci, cum sit senex? num-
quid potest in ventrē matris suæ iterato
introire, & renasci? * Respondit Iesus: 5
Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus
fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, nō po-
test introire in regnū Dei. * Quod na- 6
tum est ex carne, caro est: & quod natū
est ex spiritu, spiritus est. * Non mireris 7
quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.
* Spiritus vbi vult spirat: & vocem eius 8
‖ Psal.134.a.8 audis, ‖ sed nescis vnde veniat, aut quo
vadat: sic est omnis, qui natus est ex spi-
ritu. * Respōdit Nicodemus, & dixit ei: 9
Quomodo possunt hæc fieri? * Respon- 10
dit Iesus, & dixit ei: Tu es magister in B
Israel, & hæc ignoras? * Amen, amen di- 11
co tibi, quia quod scimus loquimur, &
quod vidimus testamur, & testimonium
nostrum non accipitis. * Si terrena dixi 12
vobis, & non creditis: quomodo, si dixe-
ro vobis cælestia, credetis? * Et nemo 13
ascendit in cælum, nisi qui descendit de
‖ Num.21.c.9 cælo, Filius hominis, qui est in cælo. * ‖ Et 14
sicut Moyses exaltauit serpentem in de-
serto; ita exaltari oportet Filium homi-
nis: * vt omnis, qui credit in ipsum, non 15
‖ 1.Ioan.4.b.9 pereat, sed habeat vitam æternam. * ‖ Sic 16
enim Deus dilexit mundum, vt Filium
suum vnigenitum daret: vt omnis, qui
credit in eum, non pereat, sed habeat vi-
17 tam æternam. * Non enim misit Deus
Filium suum in mundū, vt iudicet mun-
dum, sed vt saluetur mundus per ipsum.
18 * Qui credit in eum, non iudicatur: qui
C autem non credit, iam iudicatus est:
quia non credit in nomine vnigeniti Fi-
19 lij Dei. * Hoc est autem iudiciū: ‖ quia ‖ Sup.1.a.9
lux venit in mundum, & dilexerunt ho-
mines magis tenebras, quàm lucem:
20 erant enim eorum mala opera. * Om-
nis enim, qui male agit, odit lucem, &
non venit ad lucem, vt non arguantur
21 opera eius: * qui autem facit veritatem,
venit ad lucem, vt manifestentur opera
22 eius, quia in Deo sunt facta. * Post hæc
venit Iesus, & discipuli eius in terram
Iudæam: & illic demorabatur cum eis,
23 ‖ & baptizabat. * Erat autem & Ioan- ‖ Inf.4.a.1
nes baptizans in Aennon, iuxta Salim:
quia aquæ multæ erant illic, & venie-
24 bant, & baptizabantur. * Nondum enim
25 missus fuerat Ioannes in carcerem. * Fa-
cta est autem quæstio ex discipulis Ioā-
26 nis cum Iudæis de Purificatione. * Et
venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei:
Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem,
‖ cui tu testimonium perhibuisti, ecce ‖ Sup.1.d.19
hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.
27 * Respondit Ioannes, & dixit: Non po-
D test homo accipere quidquam, nisi fue-
28 rit ei datum de cælo. * Ipsi vos mihi
testimonium perhibetis, ‖ quòd dixerim: ‖ Sup.1.c.20
Non sum ego Christus: sed quia missus
29 sum ante illum. * Qui habet spon-
sam, sponsus est: amicus autem sponsi,
qui stat, & audit eum, gaudio gaudet
propter vocem sponsi. Hoc ergo gau-
30 dium meum impletū est. * Illum opor-
31 tet crescere, me autem minui. * Qui de-
sursum venit, super omnes est. Qui est
de terra, de terra est, & de terra loqui-
tur. Qui de cælo venit, super omnes est.
32 * Et quod vidit, & audiuit, hoc testa-
tur: & testimonium eius nemo accipit.
33 * Qui accepit eius testimonium, ‖ signa- ‖ Rom.3.a.4
34 uit quia Deus verax est. * Quem enim
misit Deus, verba Dei loquitur: non
enim ad mensuram dat Deus spiritum.
35 * Pater diligit Filium: & omnia dedit in
36 manu eius. * ‖ Qui credit in Filium, ha- ‖ 1.Io.5.b.10
bet vitam æternam: qui autem incredu-
lus est Filio, non videbit vitam, sed ira
Dei manet super eum.

CAP.

CAP. IIII.

VT ergo cognouit Iesus quia audie- 1
runt Pharisæi quòd Iesus plures di- A
‖ Sup.3.e.22 scipulos facit, ‖ & baptizat, quàm Ioã-
nes, * (quamquam Iesus non baptiza- 2
ret, sed discipuli eius) * reliquit Iudæã, 3
& abijt iterum in Galilæam. * oporte- 4
bat autem eum transire per Samariam.
* Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ 5
‖ Gen.33.d.19 dicitur Sichar: iuxta prædium, ‖ quod
& 48.d.22 dedit Iacob Ioseph filio suo. * Erat autẽ 6
Iosu.24.g.32 ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex
itinere, sedebat sic supra fontem. Hora
erat quasi sexta. * Venit mulier de Sa- 7
maria haurire aquam. Dicit ei Iesus:
Da mihi bibere. (* Discipuli enim eius 8
abierant in ciuitatem vt cibos emerẽt.)
* Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: 9
Quomodo tu Iudæus cum sis, bibere B
a me poscis, quæ sum mulier Samarita-
na? non enim coutuntur Iudæi Samari-
tanis. * Respondit Iesus, & dixit ei: Si 10
scires donum Dei, & quis est, qui dicit
tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses
ab eo, & dedisset tibi aquam viuam.
* Dicit ei mulier: Domine, neque in 11
quo haurias habes, & puteus altus est:
vnde ergo habes aquam viuam? * Num- 12
quid tu maior es patre nostro Iacob,
qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo
bibit, & filij eius, & pecora eius? * Re- 13
spondit Iesus, & dixit ei: Omnis, qui
bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui
autem biberit ex aqua, quam ego dabo
ei, non sitiet in æternum: * sed aqua, 14
quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ
salientis in vitam æternam. * Dicit ad 15
eum mulier: Domine, da mihi hanc a- C
quam, vt non sitiam: neque veniã huc
haurire. * Dicit ei Iesus: Vade, voca vi- 16
rum tuum, & veni huc. * Respondit 17
mulier, & dixit: Non habeo virum. Di-
cit ei Iesus: Bene dixisti, quia nõ habeo
virum: * quinque enim viros habuisti, 18
& nunc, quem habes, non est tuus vir:
hoc vere dixisti. * Dicit ei mulier: Do- 19
mine, video quia Propheta es tu. * Pa- 20
tres nostri in monte hoc adorauerunt,
‖ Deu.12.a.6 & vos dicitis, ‖ quia Ierosolymis est lo-
cus, vbi adorare oportet. * Dicit ei Ie- 21
sus: Mulier crede mihi, quia venit ho-
ra, quando neque in monte hoc, neque
22 in Ierosolymis adorabitis Patrẽ. * ‖ Vos ‖ 4.Reg.17.g.41
adoratis quod nescitis: nos adoramus
quod scimus, quia salus ex Iudæis est.
23 * Sed venit hora, & nunc est, quando
veri adoratores adorabunt Patrem in
spiritu & veritate. Nam & Pater tales
24 quærit, qui adorent eum. * ‖ Spiritus est ‖ 2.Cor.3.d.17
D Deus: & eos, qui adorant eum, in spiri-
25 tu & veritate oportet adorare. * Dicit
ei mulier: Scio quia Messias venit, (qui
dicitur Christus.) cum ergo venerit il-
26 le, nobis annunciabit omnia. * Dicit ei
27 Iesus: Ego sum, qui loquor tecum. * Et
continuo venerunt discipuli eius: & mi-
rabãtur quia cum muliere loquebatur.
Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut
28 quid loqueris cum ea? * Reliquit ergo
hydriam suam mulier, & abijt in ciui-
29 tatem, & dicit illis hominibus: * Veni-
te, & videte hominem, qui dixit mihi
omnia quæcumque feci: numquid ipse
30 est Christus? * Exierunt ergo de ciuita-
31 te, & veniebant ad eum. * Interea roga-
bant eum discipuli, dicentes: Rabbi,
32 manduca. * Ille autem dicit eis: Ego ci-
bum habeo manducare, quem vos ne-
33 scitis. * Dicebant ergo discipuli ad in-
E uicem: Numquid aliquis attulit ei mã-
34 ducare? * Dicit eis Iesus: Meus cibus est
vt faciam voluntatem eius, qui misit
35 me, vt perficiam opus eius. * Nonne
vos dicitis, quòd adhuc quattuor men-
ses sunt, & messis venit? Ecce dico vo-
bis: Leuate oculos vestros, & videte re-
giones, ‖ quia albæ sunt iam ad messem. ‖ Mat.9.d.37
36 * Et qui metit, mercedem accipit, & Luc.10.a.2
congregat fructum in vitam æternam:
vt, & qui seminat, simul gaudeat, &
37 qui metit. * In hoc enim est verbũ ve-
rum: quia alius est qui seminat, & alius
38 est qui metit. * Ego misi vos metere
quod vos non laborastis: alij laborauer-
runt, & vos in labores eorum introistis.
39 * Ex ciuitate autem illa multi crediderũt
in eum Samaritanorum, propter verbũ
mulieris testimonium perhibẽtis: Quia
40 dixit mihi omnia quæcumque feci. * Cũ
F venissent ergo ad illum Samaritani, ro-
gauerunt eum vt ibi maneret. Et man-
41 sit ibi duos dies. * Et multo plures cre-
diderunt in eum propter sermonem e-
42 ius. * Et mulieri dicebant: Quia iam nõ
propter tuam loquelam credimus: ipsi
enim audiuimus, & scimus quia hic est
vere

vere Saluator mūdi .* Post duos autem 43
dies exijt inde : & abijt in Galilæam.
‖Mat.13.g.57 Mar.6.a.4 Luc.4.c.24 *‖Ipse enim Iesus testimoniū perhibuit 44
quia Propheta in sua patria honorem
‖Mat.4.b.12 Mar.1.b.14 Luc.4.c.14 Sup.2.a.9 non habet .*‖Cum ergo venisset in Ga- 45
lilæam,exceperunt eum Galilæi,cū om-
nia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in
die festo: & ipsi enim venerāt ad diem
festum . * Venit ergo iterū in Cana Ga- 46
lilææ , vbi fecit aquam vinum . Et erat
quidam regulus, cuius filius infirmaba-
tur Capharnaum . * Hic cum audisset 47
quia Iesus adueniret a Iudæa in Gali- G
læam , abijt ad eum , & rogabat eum vt
descenderet,& sanaret filium eius : inci-
piebat enim mori .* Dixit ergo Iesus ad 48
eum : nisi signa, & prodigia videritis,nō
creditis .* Dicit ad eum regulus: Domi- 49
ne,descende prius quàm moriatur filius
meus. * Dicit ei Iesus: Vade , filius tuus 50
viuit . Credidit homo sermoni , quem
dixit ei Iesus, & ibat .* Iam autem eo 51
descendente, serui occurrerunt ei, &
nunciauerunt dicentes , quia filius eius
viueret . * Interrogabat ergo horam ab 52
eis, in qua melius habuerit . Et dixerūt
ei : Quia heri hora septima reliquit eū
febris . * Cognouit ergo pater , quia il- 53
la hora erat , in qua dixit ei Iesus : Fi-
lius tuus viuit : & credidit ipse, & do-
mus eius tota .* Hoc iterum secundum 54
signum fecit Iesus , cum venisset a Iu-
dæa in Galilæam .

CAP. V.

Leuit.23.a.5 Deut.16.a.1 POst hæc erat dies festus Iudæorum, 1
& ascendit Iesus Ierosolymam.* Est 2
autem Ierosolymis Probatica piscina, A
quæ cognominatur Hebraice Bethsaida,
quinque porticus habens .* In his iace- 3
bat multitudo magna languentium , cæ-
corum, claudorum, aridorum expectan-
tium aquæ motum . * Angelus autem 4
Domini descendebat secundum tempus
in piscinam: & mouebatur aqua. Et qui
prior descendisset in piscinam post mo-
tionem aquæ, sanus fiebat a quacumque
detinebatur infirmitate.* Erat autē qui- 5
dam homo ibi triginta & octo annos
habens in infirmitate sua . * Hunc cum 6
vidisset Iesus iacentem , & cognouisset B
quia iam multum tempus haberet, di-
cit ei : Vis sanus fieri ? * Respondit ei 7
languidus: Domine , hominem non ha-
beo, vt cum turbata fuerit aqua, mit-
tat me in piscinam : dum venio enim
8 ego, alius ante me descendit .* Dicit ei
Iesus: Surge, tolle grabatum tuum , &
9 ambula: * Et statim sanus factus est ho-
mo ille: & sustulit grabatum suum , &
ambulabat. Erat autem sabbatum in die
10 illo . * Dicebant ergo Iudæi illi, qui sa-
natus fuerat :‖ Sabbatum est , non licet ‖Exo.20.b.11
11 tibi tollere grabatum tuum. * Respon- Ier.17.e.24
dit eis : Qui me sanum fecit , ille mihi
dixit : Tolle grabatum tuum , & ambu-
12 la . * Interrogauerunt ergo eum : Quis
est ille homo , qui dixit tibi , Tolle gra-
13 batum tuum , & ambula ? * Is autem ,
quis sanus fuerat effectus,nesciebat quis
esset . Iesus enim declinauit a turba cō-
14 stituta in loco.* Postea inuenit eum Ie-
C sus in templo , & dixit illi: Ecce sanus
factus es: iam noli peccare, ne deterius
15 tibi aliquid cōtingat.* Abijt ille homo,
& nunciauit Iudæis quia Iesus esset, qui
16 fecit eum sanum . * Propterea perseque-
bantur Iudæi Iesum , quia hæc faciebat
17 in sabbato. * Iesus autem respondit eis:
Pater meus vsque modo operatur, &
18 ego operor . * Propterea ergo magis
quærebant eum Iudæi interficere : quia
non solum soluebat sabbatum, sed &
patrem suum dicebat Deum, æqualem
se faciens Deo. Respondit itaque Iesus,
19 & dixit eis :* Amen, amen dico vobis:
non potest Filius a se facere quidquam,
nisi quod viderit Patrem facientē: quæ-
cumque enim ille fecerit , hæc & Filius
20 similiter facit.*Pater enim diligit Filiū,
D & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit :
& maiora his demonstrabit ei opera,vt
21 vos miremini . * Sicut enim Pater susci-
tat mortuos, & viuificat : sic & Filius ,
22 quos vult, viuificat. * Neque enim Pa-
ter iudicat quemquam : sed omne iudi-
23 cium dedit Filio , * vt omnes honorifi-
cent Filium , sicut honorificant Patrē :
qui non honorificat Filium , non hono-
24 rificat Patrem , qui misit illum .*Amen,
amen dico vobis, quia qui verbum meū
audit, & credit ei , qui misit me , habet
vitam æternam, & in iudiciū non venit,
25 sed transijt a morte in vitam . * Amen ,
amen dico vobis, quia venit hora, &
nunc est , quando mortui audient vocē
Filij Dei : & qui audierint , viuent .
* Sicut

* Sicut enim Pater habet vitã in semet- 26
ipso: sic dedit & Filio habere vitam in E
semetipso: * & potestatem dedit ei iu- 27
dicium facere, quia Filius hominis est.
* Nolite mirari hoc, quia venit hora, 28
in qua omnes, qui in monumentis sunt,
‖Mat.25.d.46 audient vocem Filij Dei: * ‖& procedẽt 29
qui bona fecerunt, in resurrectionem
vitæ: qui vero mala egerunt, in resurre-
ctionem iudicij. * Non possum ego a 30
meipso facere quidquam. Sicut audio,
iudico: & iudicium meum iustum est:
quia non quæro voluntatem meam, sed
voluntatem eius, qui misit me. * Si ego 31
testimonium perhibeo de meipso, testi-
‖Mat.3.d.17 Sup.1.c.15 monium meum nõ est verum. * ‖Alius 32
est, qui testimonium perhibet de me:
& scio quia verum est testimonium,
quod perhibet de me. * Vos misistis ad 33
Ioannem: & testimonium perhibuit ve- F
ritati. * Ego autem non ab homine te- 34
stimonium accipio: sed hæc dico vt vos
salui sitis. * Ille erat lucerna ardens, & 35
lucens. Vos autem voluistis ad horam
exultare in luce eius. * Ego autẽ habeo 36
testimonium maius Ioãne. Opera enim,
quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea:
ipsa opera, quæ ego facio, testimonium
perhibent de me, quia Pater misit me:
‖Mat.3.d.17 & 17.a.5 * & qui misit me Pater, ‖ ipse testimo- 37
nium perhibuit de me: neque vocem
‖Deut.4.b.12 eius vmquam audistis, ‖neque speciem
eius vidistis. * & verbum eius non ha- 38
betis in vobis manens: quia quem misit
ille, huic vos non creditis. * Scrutamini 39
Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitã G
æternam habere: & illæ sunt, quæ testi-
monium perhibent de me: * & nõ vul- 40
tis venire ad me vt vitã habeatis. * Cla- 41
ritatem ab hominibus nõ accipio. * Sed 42
cognoui vos, quia dilectionem Dei non
habetis in vobis. * Ego veni in nomine 43
Patris mei, & non accipitis me: si alius
venerit in nomine suo, illum accipietis.
* Quomodo vos potestis credere, qui 44
‖1.Cor.4.a.5 gloriam abinuicẽ accipitis: ‖& gloriã,
quæ a solo Deo est, non quæritis? * No- 45
lite putare quia ego accusaturus sim vos
apud Patrem. est qui accusat vos Moy-
ses, in quo vos speratis. * Si enim cre- 46
deretis Moysi, crederetis forsitan & mi-
‖Gen.3.c.15 22.d.18. 49.b.10 Deut.18.c.15 hi: ‖de me enim ille scripsit. * Si autem 47
illius litteris nõ creditis: quomodo ver-
bis meis credetis?

CAP. VI.

1 POst hæc abijt Iesus trans mare Ga- Matt.14.b.13 Mar.6.c.32 Luc.9.b.10
2 lilææ, quod est Tiberiadis: * & seque-
A batur eum multitudo magna, quia vide-
bant signa, quæ faciebat super his, qui
3 infirmabantur. * Subijt ergo in montem
Iesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.
4 * Erat autem proximum Pascha dies fe-
5 stus Iudæorum. * Cum subleuasset ergo
oculos Iesus, & vidisset quia multitudo
maxima venit ad eum, dixit ad Philip-
pum: Vnde ememus panes, vt manducẽt
6 hi? * Hoc autẽ dicebat tentans eũ: ipse
7 enim sciebat quid esset facturus. * Respõ-
dit ei Philippus: Ducentorũ denariorũ
panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque
8 modicum quid accipiat. * Dicit ei vnus
ex discipulis eius, Andreas frater Simo-
9 nis Petri: * Est puer vnus hic, qui habet
quinque panes ordeaceos, & duos pi-
10 sces: sed hæc quid sunt inter tãtos? * Di-
B xit ergo Iesus: Facite homines discum-
bere. Erat autem fœnum multum in lo-
co. Discubuerũt ergo viri, numero qua-
11 si quinque millia. * Accepit ergo Iesus
panes: & cum gratias egisset, distribuit
discumbentibus: similiter & ex piscibus
12 quantum volebant. * Vt autem impleti
sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ
13 superauerũt fragmẽta, ne pereant. * Col-
legerunt ergo, & impleuerũt duodecim
cophinos fragmẽtorum ex quinque pa-
nibus ordeaceis, quæ superfuerunt his,
14 qui manducauerant. * Illi ergo homines
cum vidissent quod Iesus fecerat signũ,
dicebant: Quia hic est vere propheta,
15 qui venturus est in mũdum. * Iesus er-
go cum cognouisset quia venturi essent
vt raperent eum, & facerent eum regẽ,
16 ‖fugit iterum in mõtem ipse solus. * Vt ‖Mat.14.c.23 Mar.6.f.46
autem sero factum est, descenderunt di-
17 scipuli eius ad mare. * Et cum ascendis-
sent nauim, venerunt trans mare in Ca-
pharnaum: & tenebræ iã factæ erant: &
18 nõ venerat ad eos Iesus. * Mare autem,
19 vẽto magno flãte, exurgebat. * Cũ remi-
C gassent ergo quasi stadia viginti quin-
que aut triginta, vidẽt Iesum ambulantẽ
supra mare, & proximũ naui fieri, & ti-
20 muerunt. * Ille autẽ dicit eis: Ego sum,
21 nolite timere. * Voluerunt ergo accipe-
re eũ in nauim: & statim nauis fuit ad

terram, in quam ibant. *Altera die, tur- 22
ba, quæ stabat trans mare, vidit quia na-
uicula alia non erat ibi nisi vna, & quia
non introisset cum discipulis suis Iesus
in nauim, sed soli discipuli eius abiiss-
sent: * aliæ vero superuenerunt naues a 23
Tiberiade iuxta locum vbi manducaue-
rant panẽ, gratias agente Domino. * Cũ 24
ergo vidisset turba quia Iesus non esset
ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in
nauiculas, & venerunt Capharnaũ quæ-
rentes Iesum. * Et cum inuenissent eum 25
trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando
huc venisti? * Respõdit eis Iesus, & dixit: 26
Amen, amen dico vobis: quæritis me nõ
quia vidistis signa, sed quia manducastis
ex panibus, & saturati estis. * Operami- 27
ni non cibum, qui perit, sed qui perma- D
net in vitam æternam, quem Filius ho-
‖ Sup. 1.c.32 Mat.3.d.17.& 17.a.5 minis dabit vobis. ‖ Hũc enim Pater si-
gnauit Deus. * Dixerunt ergo ad eum: 28
Quid faciemus vt operemur opera Dei?
‖ Ioan.3.d.23 * Respondit Iesus, & dixit eis: ‖ Hoc est 29
opus Dei, vt credatis in eum quem mi-
sit ille. * Dixerunt ergo ei: Quod ergo 30
tu facis signum vt videamus, & creda-
mus tibi? quid operaris? * Patres nostri 31
manducauerunt manna in deserto, sicut
‖ Exo.16.c.14 Num. 11.b.7 Psal. 77.c.24 Sap. 16.c.20 scriptum est: ‖ Panem de cælo dedit eis
manducare. * Dixit ergo eis Iesus: A- 32
men, amen dico vobis: Non Moyses de-
dit vobis panẽ de cælo, sed Pater meus
dat vobis panem de cælo verum. * Pa- 33
nis enim Dei est, qui de cælo descendit,
& dat vitam mundo. * Dixerũt ergo ad 34
eum: Domine, semper da nobis panem
hunc. * Dixit autem ei Iesus: Ego sum 35
‖ Eccl.24.c.29 panis vitæ: ‖ qui venit ad me, non esu-
riet: & qui credit in me, non sitiet vm-
quam. * Sed dixi vobis quia & vidistis 36
me, & non creditis. * Omne, quod dat 37
mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui
venit ad me, non eijciam foras: * quia 38
descendi de cælo, non vt faciam volun-
tatem meam, sed voluntatem eius, qui
misit me. * Hæc est autem voluntas eius, 39
qui misit me, Patris: vt omne, quod de- E
dit mihi, non perdam ex eo, sed resusci-
tem illud in nouissimo die. * Hæc est 40
autẽ voluntas Patris mei, qui misit me:
vt omnis, qui videt Filium, & credit in
eum, habeat vitam æternam, & ego re-
suscitabo eum in nouissimo die. * Mur- 41
murabant ergo Iudæi de illo, quia di-
xisset: Ego sum panis viuus, qui de cæ-
42 lo descendi, * & dicebant: ‖ Nonne hic ‖ Mat.13.g.55
est Iesus filius Ioseph, cuius nos noui-
mus patrem, & matrem? Quomodo er-
go dicit hic: Quia de cælo descendi?
43 * Respondit ergo Iesus, & dixit eis: No-
44 lite murmurare in inuicem: * nemo po-
test venire ad me, nisi Pater, qui misit
me, traxerit eum: & ego resuscitabo eũ
45 in nouissimo die. * Est scriptum in Pro-
phetis: ‖ Et erunt omnes docibiles Dei. ‖ Isai.54.c.13
Omnis, qui audiuit a Patre, & didicit,
46 venit ad me. * Non quia Patrem vidit
quisquam, ‖ nisi is, qui est a Deo, hic vi- ‖ Mat.11.d.27
47 dit Patrem. * Amen, amen dico vobis:
F Qui credit in me, habet vitam æternã.
48 * Ego sum panis vitæ. * ‖ Patres vestri ‖ Exo.16.c.15
49 manducauerunt manna in deserto, &
50 mortui sunt. * Hic est panis de cælo de-
scendens: vt si quis ex ipso manduca-
51 uerit, non moriatur. * Ego sum panis
52 viuus, qui de cælo descendi. * Si quis
manducauerit ex hoc pane, viuet in æ-
ternum: & panis, quem ego dabo, caro
53 mea est pro mundi vita. * Litigabant
ergo Iudæi ad inuicem, dicentes: Quo-
modo potest hic nobis carnem suam
54 dare ad manducandum? * Dixit ergo
eis Iesus: Amen, amen dico vobis: Ni-
si manducaueritis carnem Filij hominis,
& biberitis eius sanguinem, non habe-
55 bitis vitam in vobis. * Qui manducat
meã carnem, & bibit meum sanguinẽ,
habet vitam æternam: & ego resuscita-
56 bo eum in nouissimo die. * ‖ Caro enim ‖ 1.Cor.11.f.27
mea, vere est cibus: & sanguis meus,
57 vere est potus. * qui manducat meam
carnem, & bibit meum sanguinem, in
58 me manet, & ego in illo. * Sicut mi-
sit me viuens Pater, & ego viuo propter
Patrem: & qui manducat me, & ipse
59 viuet propter me. * Hic est panis, qui
de cælo descendit. Non sicut manduca-
uerunt patres vestri manna, & mortui
sunt. Qui manducat hunc panem, vi-
60 uet in æternum. * Hæc dixit in synago-
61 ga docens, in Capharnaum. * Multi er-
G go audientes ex discipulis eius, dixerũt:
Durus est hic sermo, & quis potest eum
62 audire? * Sciens autem Iesus apud se-
metipsum quia murmurarẽt de hoc di-
scipuli eius, dixit eis: Hoc vos scanda-
63 lizat? * Si ergo videritis ‖ Filiũ hominis ‖ Sup.3.b.13
64 ascendentem vbi erat prius? * Spiritus
est,

est, qui viuificat: caro nõ prodest quid-
quam. verba, quæ ego locutus sum vo-
bis, spiritus & vita sunt. * Sed sunt qui- 65
dam ex vobis, qui non credunt. Scie-
bat enim ab initio Iesus qui essent non
credentes, & quis traditurus esset eum.
* Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia 66
nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei
datum a Patre meo. * Ex hoc multi di- 67
scipulorum eius abierunt retro: & iam
non cum illo ambulabant. * Dixit ergo 68
Iesus ad duodecim: Nũquid & vos vul-
tis abire? * Respondit ergo ei Simon Pe- 69
trus: Domine, ad quem ibimus? verba
‖ Matt.16.c.16 Mar.8.c.29 Luc.9.b.20 vitæ æternæ habes. * ‖ & nos credidimus, 70
& cognouimus quia tu es Christus Fi-
lius Dei. * Respõdit eis Iesus: Nõne ego 71
vos duodecim elegi: & ex vobis vnus
diabolus est? * Dicebat autem Iudam Si- 72
monis Iscariotem: hic enim erat tradi-
turus eum, cum esset vnus ex duodecim.

CAP. VII.

POst hæc autem ambulabat Iesus in 1
Galilæam, non enim volebat in Iu- A
dæam ambulare: quia quærebant eum
Iudæi interficere. * Erat autem in proxi- 2
‖ Leu.23.f.32 mo dies festus Iudæorum, ‖ Scenopegia.
* Dixerunt autem ad eum fratres eius: 3
Transi hinc, & vade in Iudæam, vt &
discipuli tui videant opera tua, quæ fa-
cis. * Nemo quippe in occulto quid fa- 4
cit, & quærit ipse in palam esse: si hæc
facis, manifesta teipsum mundo. * Ne- 5
que enim fratres eius credebant in eũ.
* Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum 6
nondum aduenit: tempus autem vestrũ
semper est paratum. * Non potest mun- 7
dus odisse vos: me autẽ odit: quia ego
testimonium perhibeo de illo quòd o-
pera eius mala sunt. * Vos ascendite ad 8
diem festum hunc, ego autem non ascẽ- B
do ad diem festum istũ: quia meũ tem-
pus nondum impletũ est. * Hæc cum di 9
xisset, ipse mansit in Galilæa. * Vt autẽ 10
ascenderunt fratres eius, tunc & ipse
ascendit ad diem festum non manifeste,
sed quasi in occulto. * Iudæi ergo quæ- 11
rebant eum in die festo, & dicebãt: Vbi
est ille? * Et murmur multum erat in 12
turba de eo. Quidam enim dicebant:
Quia bonus est. Alij autem dicebant:
Non, sed seducit turbas. * Nemo tamen 13
palam loquebatur de illo propter metũ
14 Iudæorum. * Iam autẽ die festo median-
te, ascendit Iesus in templũ, & docebat.
15 * Et mirabãtur Iudæi, dicentes: Quomo-
16 do hic litteras scit, cũ nõ didicerit? * Re-
C spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina
17 non est mea, sed eius, qui misit me. * Si
quis voluerit voluntatẽ eius facere: co-
gnoscet de doctrina, vtrũ ex Deo sit, an
18 ego a me ipso loquar. * Qui a semetip-
so loquitur, gloriã propriam quærit. qui
autem quærit gloriã eius, qui misit eũ,
hic verax est, & iniustitia in illo nõ est.
19 * ‖ Nonne Moyses dedit vobis legem: & ‖ Exo.24.a.3
20 nemo ex vobis facit legem? * Quid me Sup.5.c.18
quæritis interficere? Respondit turba, &
dixit: Dæmonium habes: quis te quærit
21 interficere? * Respõdit Iesus, & dixit eis:
Vnum opus feci, & omnes miramini:
22 * Propterea ‖ Moyses dedit vobis circũci- ‖ Leui.12.a.3
sionem: (non quia ex Moyse est, ‖ sed ‖ Gen.17.b.10
ex patribus) & in sabbato circumcidi-
23 tis hominem. * Si circumcisionem acci-
D pit homo in sabbato, vt non soluatur
lex Moysi: mihi indignamini quia to-
tum hominem sanum feci in sabbato?
24 * ‖ Nolite iudicare secundum faciẽ, sed ‖ Deut.1.c.16
25 iustum iudiciũ iudicate. * Dicebant er-
go quidam ex Ierosolymis: Nonne hic
26 est, quẽ quærunt interficere? * Et ecce
palam loquitur, & nihil ei dicũt. Num-
quid vere cognouerunt principes quia
27 hic est Christus? * Sed hunc scimus vn-
de sit: Christus autem cũ venerit, nemo
28 scit vnde sit. * Clamabat ergo Iesus in
templo docens, & dicens: Et me scitis,
& vnde sim scitis: & a me ipso non ve-
ni, sed est verus, qui misit me, quem vos
29 nescitis. * Ego scio eum: quia ab ipso
30 sum, & ipse me misit. * Quærebant ergo
E eum apprehendere: & nemo misit in il-
lum manus, quia nondũ venerat hora e-
31 ius. * De turba autẽ multi crediderũt in
eum, & dicebant: Christus cum venerit,
numquid plura signa faciet quàm quæ
32 hic facit? * Audierunt Pharisæi turbam
murmurantem de illo hæc: & miserunt
principes, & Pharisæi ministros vt ap-
33 prehenderent eum. * Dixit ergo eis Ie-
sus: Adhuc modicum tempus vobiscum
sum: & vado ad eum, qui me misit.
34 * ‖ Quæretis me, & non inuenietis: & ‖ Inf.13.d.33
vbi ego sum, vos non potestis venire.
35 * Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos:

Quò hic iturus est,quia nō inueniemus
eum? numquid in dispersionē Gentium
iturus est,& docturus Gentes?* Quis est 36
hic sermo,quē dixit: Quæretis me,& nō F
inuenietis: & vbi sum ego, vos non po-
‖ Leu.23. f.27 testis venire? * In nouissimo autem ‖ die 37
magno festiuitatis stabat Iesus,& clama-
bat,dicens: Si quis sitit,veniat ad me, &
‖ Deut.18.c.15 Ioel 2. g. 28 Act.2.c.17 bibat. * ‖ Qui credit in me, sicut dicit 38
Scriptura, flumina de ventre eius fluent
aquæ viuæ.* Hoc autē dixit de Spiritu, 39
quem accepturi erant credentes in eum:
nondum enim erat Spiritus datus, quia
Iesus nondum erat glorificatus.* Ex illa 40
ergo turba cum audissent hos sermones
eius,dicebant: Hic est vere propheta.
*Alij dicebant: Hic est Christus. Quidā 41
autem dicebant: Numquid a Galilæa
‖ Mich. 5. a.2 Matt.2.a.6 venit Christus? * ‖ Nōne Scriptura dicit: 42
Quia ex semine Dauid,& de Bethlehem
castello,vbi erat Dauid, venit Christus?
* Dissensio itaque facta est in turba pro- 43
pter eum. *Quidā autem ex ipsis vole- 44
bāt apprehendere eum: sed nemo misit G
super eum manus. * Venerunt ergo mi- 45
nistri ad Pontifices, & Pharisæos. Et di-
xerunt eis illi: Quare non adduxistis il-
lum? * Responderunt ministri: Numquā 46
sic locutus est homo, sicut hic homo.
* Responderunt ergo eis Pharisæi: Nū- 47
quid & vos seducti estis? * Numquid ex 48
principibus aliquis credidit in eum, aut
ex Pharisæis? * sed turba hæc, quæ non 49
nouit legem,maledicti sunt.* Dixit Ni- 50
‖ Sup.3.a.2 codemus ad eos, ‖ ille, qui venit ad eum
nocte,qui vnus erat ex ipsis:* Numquid 51
lex nostra iudicat hominem, nisi prius
‖ Deut.17.b.8 & 19.b.15 audierit ab ipso, ‖ & cognouerit quid
faciat? * Responderunt, & dixerunt ei: 52
Numquid & tu Galilæus es? Scrutare
Scripturas, & vide quia a Galilæa pro-
pheta non surgit.* Et reuersi sunt vnus- 53
quisque in domum suam.

CAP. VIII.

IEsus autem perrexit in montem Oli- 1
ueti:* & diluculo iterum venit in tē- 2
plum, & omnis populus venit ad eum, A
& sedens docebat eos. * Adducunt autē 3
Scribæ,& Pharisæi mulierē in adulterio
deprehensam:& statuerunt eā in medio,
*& dixerūt ei: Magister,hæc mulier mo- 4
‖ Leu.20.a.10 do deprehensa est in adulterio.* ‖ In le- 5
ge autem Moyses mādauit nobis huius-
6 modi lapidare. Tu ergo quid dicis?* Hoc
autem dicebant tentantes eum, vt pos-
sent accusare eum. Iesus autē inclinans
se deorsum, digito scribebat in terra.
7 * Cum ergo perseuerarent interrogātes
eum,erexit se,& dixit eis: ‖ Qui sine pec ‖ Deu.17.b.7
cato est vestrum,primus in illam lapidē
8 mittat. * Et iterum se inclinans, scribe-
9 bat in terra. *Audientes autē vnus post
vnum exibant,incipientes a senioribus:
& remansit solus Iesus,& mulier in me-
10 dio stans.* Erigens autem se Iesus, dixit
ei: Mulier, vbi sunt, qui te accusabant?
11 nemo te condēnauit? * Quæ dixit: Ne-
B mo,Domine. Dixit autē Iesus: Nec ego
te condemnabo: Vade, & iam amplius
12 noli peccare. * Iterum ergo locutus est
eis Iesus, dicens: ‖ Ego sum lux mundi: ‖ 1.Ioan.1.b.9
qui sequitur me,nō ambulat in tenebris,
13 sed habebit lumen vitæ.* Dixerunt ergo
ei Pharisæi: Tu de te ipso testimonium
perhibes: testimonium tuum nō est ve-
14 rum.* Respondit Iesus,& dixit eis: Et si
ego testimonium perhibeo de meipso,
verum est testimoniū meum: quia scio
vnde veni, & quò vado: vos autem ne-
15 scitis vnde venio, aut quò vado. * Vos
secundum carnem iudicatis: ego non
16 iudico quemquam: * & si iudico ego,
iudicium meum verum est, quia solus
non sum: sed ego, & qui misit me,
17 Pater. * Et in lege vestra scriptum est,
‖ quia duorum hominum testimonium ‖ Deut. 17.b.6 & 19.c.15 Mat.18.b.16 2.Cor.13.a.1 Heb.10.c.28
18 verum est. * Ego sum, qui testimo-
nium perhibeo de me ipso: & testi-
monium perhibet de me, qui misit
19 me, Pater. * Dicebant ergo ei: Vbi
est Pater tuus? Respondit Iesus: Ne-
que me scitis, neque Patrem meum:
si me sciretis, forsitan & Patrem meum
20 sciretis. * Hæc verba locutus est Iesus
C in gazophylacio, docens in templo: &
nemo apprehendit eum, quia necdum
21 venerat hora eius. * Dixit ergo ite-
rum eis Iesus: Ego vado, & quære-
tis me, & in peccato vestro morie-
mini. Quò ego vado, vos non po-
22 testis venire. * Dicebant ergo Iudæi:
Numquid interficiet semetipsum, quia
dixit: Quò ego vado, vos non po-
23 testis venire? * Et dicebat eis: Vos de
deorsum estis,ego de supernis sum. Vos
de mundo hoc estis,ego nō sum de hoc
mundo:

mundo. * Dixi ergo vobis quia mori- 24
mini in peccatis vestris: si enim nõ cre-
dideritis quia ego sum, moriemini in
peccato vestro. * Dicebant ergo ei: Tu 25
quis es? Dixit eis Iesus: Principium, qui
& loquor vobis. * Multa habeo de vobis 26
loqui, & iudicare. sed qui me misit, ve-
rax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc
loquor in mundo. * Et non cognouerũt 27
quia Patrem eius dicebat Deum. * Di- 28
xit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis
Filium hominis, tunc cognoscetis quia
‖ Rom. 3. a. 4 ego sum, & a meipso facio nihil, ‖ sed
sicut docuit me Pater, hæc loquor: * & 29
qui me misit, mecũ est, & non reliquit D
me solum: quia ego quæ placita sunt ei,
facio semper. * Hæc illo loquente, mul- 30
ti crediderunt in eum. * Dicebat ergo 31
Iesus ad eos, qui crediderũt ei, Iudæos:
Si vos manseritis in sermone meo, vere
discipuli mei eritis: * & cognoscetis ve- 32
ritatem, & veritas liberabit vos. * Respõ- 33
derunt ei: Semen Abrahæ sumus, & ne-
mini seruiuimus vmquam: quomodo
tu dicis: Liberi eritis? * Respõdit eis Ie- 34
‖ Rom. 6. c. 15 sus: Amen, amen dico vobis: ‖ quia om-
2. Pet. 2. d. 19 nis, qui facit peccatum, seruus est pecca-
ti. * seruus autem non manet in domo 35
in æternum: filius autem manet in æter-
num. * si ergo vos filius liberauerit, vere 36
liberi eritis. * Scio quia filij Abrahæ e- 37
stis: sed quæritis me interficere, quia ser- E
mo meus nõ capit in vobis. * Ego quod 38
vidi apud Patrem meum, loquor: & vos
quæ vidistis apud patrem vestrum, faci-
tis. * Responderunt, & dixerunt ei: Pa- 39
ter noster Abraham est. Dicit eis Iesus:
Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ faci-
te. * Nunc autem quæritis me interfice- 40
re, hominem, qui veritatem vobis locu-
tus sum, quã audiui a Deo: hoc Abra-
ham non fecit. * Vos facitis opera pa- 41
tris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex
fornicatione non sumus nati: vnum pa-
trem habemus Deum. * Dixit ergo eis 42
Iesus: Si Deus pater vester esset: dilige-
retis vtique me. ego enim ex Deo pro-
cessi, & veni: neque enim a me ipso ve-
ni, sed ille me misit. * Quare loquelam 43
meã non cognoscitis? Quia nõ potestis
‖ 1. Ioan. 3. b. 8 audire sermonem meũ. * ‖ Vos ex patre 44
diabolo estis: & desideria patris vestri
vultis facere. ille homicida erat ab ini-
tio, & in veritate non stetit: quia nõ est F
veritas in eo: cum loquitur mendaciũ,
ex proprijs loquitur, quia mẽdax est, &
45 pater eius. * Ego autem si veritatem di-
46 co, nõ creditis mihi. * Quis ex vobis ar-
guet me de peccato? Si veritatem dico
47 vobis, quare non creditis mihi? * ‖ Qui ‖ 1. Io. 4. a. 6
ex Deo est, verba Dei audit. Propterea
vos non auditis, quia ex Deo non estis.
48 * Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt
ei: Nõne bene dicimus nos quia Sama-
49 ritanus es tu, & dæmonium habes? * Re-
spondit Iesus: Ego dæmonium non ha-
beo: sed honorifico Patrem meum, &
50 vos inhonorastis me. * Ego autem non
quæro gloriam meam: est qui quærat, &
51 iudicet. * Amen, amẽ dico vobis: si quis
sermonem meum seruauerit, mortẽ non
52 videbit in æternũ. * Dixerunt ergo Iu-
G dæi: Nunc cognouimus quia dæmoniũ
habes. Abrahã mortuus est, & Prophe-
tæ: & tu dicis: Si quis sermonem meũ
seruauerit, nõ gustabit mortem in æter-
53 num. * Numquid tu maior es patre no-
stro Abraham, qui mortuus est? & Pro-
phetæ mortui sunt. Quem te ipsum fa-
54 cis? * Respondit Iesus: Si ego glorifico
me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater
meus, qui glorificat me, quem vos dici-
55 tis quia Deus vester est, * & nõ cogno-
uistis eum: ego autem noui eum: Et si
dixero quia non scio eum, ero similis
vobis, mendax. Sed scio eum, & sermo-
56 nem eius seruo. * Abraham pater vester
exultauit vt videret diem meum: vidit,
57 & gauisus est. * Dixerunt ergo Iudæi ad
eum: Quinquaginta annos nondum ha-
58 bes, & Abrahã vidisti? * Dixit eis Iesus:
Amen, amen dico vobis, antequã Abra-
59 ham fieret, ego sum. * Tulerunt ergo la-
pides, vt iacerent in eum: Iesus autem
abscondit se, & exiuit de templo.

CAP. IX.

1 ET præteriens Iesus vidit hominem
2 cæcum a natiuitate: * & interroga-
A uerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis
peccauit, hic, aut parentes eius, vt
3 cæcus nasceretur? * Respõdit Iesus: Ne-
que hic peccauit, neque parentes eius:
sed vt manifestentur opera Dei in illo.
4 * Me oportet operari opera eius, qui mi-
sit me, donec dies est: venit nox, quando
5 nemo potest operari. * quamdiu sum in
6 mũdo, lux sum mũdi. * Hæc cũ dixisset,

expuit in terram, & fecit lutum ex spu-
to, & liniuit lutum super oculos eius,
* & dixit ei: Vade, laua in natatoria Si- 7
loe (quod interpretatur Missus,) Abijt B
ergo, & lauit, & venit videns. * Itaque 8
vicini, & qui viderant eum prius quia
mendicus erat, dicebant: Nonne hic est,
qui sedebat, & mendicabat? Alij dice-
bant: Quia hic est. * Alij autem: Nequa- 9
quam, sed similis est ei. Ille vero dice-
bat: Quia ego sum. * Dicebant ergo ei: 10
Quomodo aperti sunt tibi oculi? * Re- 11
spondit: Ille homo, qui dicitur Iesus,
lutum fecit: & vnxit oculos meos, &
dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, &
laua. Et abij, laui, & video. * Et dixe- 12
rũt ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. * Addu- 13
cunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fue-
rat. * Erat autem sabbatum quando lu- 14
tum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. C
* Iterum ergo interrogabant eum Pha- 15
risæi quomodo vidisset. Ille autem di-
xit eis: Lutum mihi posuit super ocu-
los, & laui, & video. * Dicebant ergo 16
ex Pharisæis quidam: Nõ est hic homo
a Deo, qui sabbatum non custodit. Alij
autem dicebant: Quomodo potest ho-
mo peccator hæc signa facere? Et schis-
ma erat inter eos. * Dicunt ergo cæco 17
iterum: Tu quid dicis de illo, qui ape-
ruit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia
propheta est. * Non crediderũt ergo Iu- 18
dæi de illo, quia cæcus fuisset & vidis-
set, donec vocauerunt parentes eius, qui
viderat: * & interrogauerunt eos, dicẽ- 19
tes: Hic est filius vester, quem vos dici- D
tis quia cæcus natus est? Quomodo er-
go nunc videt? * Responderunt eis pa- 20
rentes eius, & dixerunt: Scimus quia
hic est filius noster, & quia cæcus natus
est: * quomodo autem nunc videat, ne- 21
scimus: aut quis eius aperuit oculos, nos
nescimus: ipsum interrogate: ætatẽ ha-
bet, ipse de se loquatur. * Hæc dixerũt 22
parentes eius, quoniam timebãt Iudæos: E
iam enim conspirauerant Iudæi, vt si
quis eum confiteretur esse Christum, ex-
tra synagogam fieret. * Propterea parẽ- 23
tes eius dixerunt: Quia ætatem habet,
ipsum interrogate. * Vocauerunt ergo 24
rursum hominem, qui fuerat cæcus, &
dixerunt ei: Da gloriam Deo. nos sci-
mus quia hic homo peccator est. * Di- 25
xit ergo eis ille: Si peccator est, nescio:

vnum scio, quia cæcus cum essem, mo-
26 do video. * Dixerunt ergo illi: Quid fe-
cit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
27 * Respondit eis: Dixi vobis iam, & au-
distis: quid iterum vultis audire? num-
quid & vos vultis discipuli eius fieri?
28 * Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu
discipulus illius sis: nos autem Moysi di-
29 scipuli sumus. * Nos scimus quia Moy-
F si locutus est Deus: hunc autem nesci-
30 mus vnde sit. * Respondit ille homo, &
dixit eis: In hoc enim mirabile est quia
vos nescitis vnde sit, & aperuit meos o-
31 culos: * scimus autem quia peccatores
Deus non audit: sed si quis Dei cultor
est, & voluntatẽ eius facit, hunc exau-
32 dit. * A sæculo non est auditum quia
33 quis aperuit oculos cæci nati. * Nisi es-
set hic a Deo, non poterat facere quid-
34 quam. * Responderunt, & dixerunt ei:
In peccatis natus es totus, & tu doces
35 nos? Et eiecerunt eum foras. * Audiuit
G Iesus quia eiecerunt eum foras: & cum
inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in Fi-
36 liũ Dei? * Respondit ille, & dixit: Quis
37 est, Domine, vt credam in eum? * Et di-
xit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui lo-
38 quitur tecum, ipse est. * At ille ait: Cre-
do Domine. Et procidens adorauit eũ.
39 * Et dixit Iesus: In iudiciũ ego in hunc
mundum veni: vt qui nõ vident videãt,
40 & qui vident cæci fiant. * Et audierunt
quidam ex Pharisæis, qui cũ ipso erant,
& dixerunt ei: Numquid & nos cæci
41 sumus? * Dixit eis Iesus: Si cæci essetis,
non haberetis peccatum. nunc vero
dicitis: Quia videmus. Peccatum ve-
strum manet.

CAP. X.

1 Amen, amen dico vobis: qui non in-
A trat per ostium in ouile ouiũ, sed
ascendit aliunde: ille fur est, & latro.
2 * Qui autem intrat per ostium, pastor
3 est ouium. * Huic ostiarius aperit, & o-
ues vocẽ eius audiunt, & proprias oues
4 vocat nominatim, & educit eas. * Et cũ
proprias oues emiserit, ante eas vadit: &
oues illum sequuntur, quia sciunt vocẽ
5 eius. * Alienum autem non sequuntur,
sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt
6 vocem alienorum. * Hoc prouerbiũ di-
B xit eis Iesus. Illi autem non cognoue-
runt

runt quid loqueretur eis. * Dixit ergo 7
eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium. * Om- 8
nes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones, & nõ audierunt eos oues. * Ego 9
sum ostiũ. Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. * Fur nõ venit nisi vt fu- 10
retur, & mactet, & perdat. Ego veni vt vitã habeãt, & abundãtius habeãt. * Ego 11
ǁ Isai. 40. c. 11 Ezec. 34. c. 23 & 37. f. 24 sum pastor bonus. ǁ Bonus pastor ani- C
mam suam dat pro ouibus suis. * Mer- 12
cenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupũ venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oues: * merce- 13
narius autẽ fugit, quia mercenarius est, & nõ pertinet ad eum de ouibus. * Ego 14
sum pastor bonus: & cognosco meas, &
ǁ Mat. 11. d. 27 Luc. 10. d. 22 cognoscunt me meæ. * ǁ Sicut nouit me 15
Pater, & ego agnosco Patrem: & animã meã pono pro ouibus meis. * Et alias 16
oues habeo, quæ non sunt ex hoc oui- D
li: & illas oportet me adducere, & vocẽ meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. * Propterea me diligit Pa- 17
ǁ Isai. 53. b. 7 ter: ǁ quia ego pono animam meam, vt
iterum sumam eam. * Nemo tollit eam 18
a me: sed ego pono eam a meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi a Patre meo.
* Dissensio iterum facta est inter Iudæos 19
propter sermones hos. * Dicebant autẽ 20
multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis? * Alij dicebãt: 21
Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorũ
ǁ 1. Mac. 4. f. 56. g. 59 oculos aperire? * ǁ Facta sunt autem En- 22
cænia in Ierosolymis: & hiems erat.
* Et ambulabat Iesus in templo, in por- 23
ticu Salomonis. * Circumdederunt ergo 24
eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque a- E
nimam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam. * Respondit eis Iesus: 25
Loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibẽt de me: * sed 26
vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. * Oues meæ vocem meam au- 27
diunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me: * & ego vitã æternam do eis: & 28
non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquã de manu mea. * Pater meus 29

quod dedit mihi, maius omnibus est: &
F nemo potest rapere de manu Patris mei.
30 * Ego, & Pater vnũ sumus. * Sustulerũt
31 ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
32 * Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter
33 quod eorũ opus me lapidatis? * Respõderunt ei Iudæi: De bono opere nõ lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.
34 * Respondit eis Iesus: Nonne scriptum
est in lege vestra: ǁ quia Ego dixi, dij ǁ Psal. 81. b. 6
35 estis? * Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui
36 scriptura: * quẽ Pater sanctificauit, &
G misit in mundum, vos dicitis: Quia bla-
37 sphemas: quia dixi, Filius Dei sum? * Si
non facio opera Patris mei, nolite cre-
38 dere mihi. * Si autẽ facio: & si mihi nõ vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis quia Pater in me
39 est, & ego in Patre. * Quærebant ergo eum apprehendere: & exiuit de mani-
40 bus eorum. * Et abijt iterum trans Iordanem in eum locum, vbi erat Ioannes
41 baptizans primum: & mansit illic: * Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nul-
42 lum. * Omnia autem quæcumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAP. XI.

1 A Erat autem quidã languens Lazarus a Bethania, de castello Mariæ, &
2 Marthæ sororis eius. * (Maria autẽ erat,
ǁ quæ vnxit Dominum vnguento, & ex- ǁ Matt. 26. a. 7 Inf. 12. a. 3 Luc. 7. f. 37
tersit pedes eius capillis suis: cuius fra-
3 ter Lazarus infirmabatur.) * Miserũt ergo sorores eius ad eum dicẽtes: Domi-
4 ne, ecce quẽ amas infirmatur. * Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas hæc nõ est ad mortẽ, sed pro gloria Dei, vt glo-
5 rificetur Filius Dei per eam. * Diligebat autẽ Iesus Martham, & sororẽ eius Ma-
6 riam, & Lazarũ. * Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eo-
7 dem loco duobus diebus. * deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Iu-
8 dæam iterũ. * Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, &
9 iterum vadis illuc? * Respondit Iesus:

Nonne duodecim sunt horæ diei? Si B
quis ambulauerit in die, non offendit,
quia lucem huius mundi videt: * si au- 10
tem ambulauerit in nocte, offendit, quia
lux non est in eo. * Hæc ait, & post 11
hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dor-
mit: sed vado vt a somno excitem
eum. * Dixerunt ergo discipuli eius: 12
Domine, si dormit, saluus erit. * Di- 13
xerat autem Iesus de morte eius: illi au-
tem putauerunt quia de dormitione
somni diceret. * Tunc ergo Iesus dixit 14
eis manifeste: Lazarus mortuus est: * & 15
gaudeo propter vos, vt credatis, quo-
niam non eram ibi. sed eamus ad eum.
* Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didy- 16
mus, ad condiscipulos: Eamus & nos,
vt moriamur cum eo. * Venit itaque 17
Iesus: & inuenit eum quattuor dies iam C
in monumento habentem. * (Erat au- 18
tem Bethania iuxta Ierosolymam quasi
stadijs quindecim.) * Multi autem ex 19
Iudæis venerant ad Martham, & Ma-
riam, vt consolarentur eas de fratre suo.
* Martha ergo vt audiuit quia Iesus ve- 20
nit, occurrit illi: Maria autem domi se-
debat. * Dixit ergo Martha ad Iesum: 21
Domine, si fuisses hic, frater meus non
fuisset mortuus: * Sed & nunc scio quia 22
quæcumque poposceris a Deo, dabit
tibi Deus. * Dicit illi Iesus: Resurget fra- 23
ter tuus. * Dicit ei Martha: Scio quia re- 24
‖ Sup. 5. e. 29 Luc. 14. c. 14 surget ‖ in resurrectione in nouissimo die.
* Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio, & vi- 25
‖ Sup. 6. d. 33 ta: ‖ qui credit in me, etiā si mortuus fue-
rit, viuet: * & omnis, qui viuit, & cre- 26
dit in me, non morietur in æternum.
Credis hoc? * Ait illi: Vtique Domine, 27
ego credidi, quia tu es Christus filius D
Dei viui, qui in hunc mundum venisti.
* Et cum hæc dixisset, abijt, & vocauit 28
Mariam sororem suam silentio, dicens:
Magister adest, & vocat te. * Illa vt au- 29
diuit, surgit cito, & venit ad eum: * non- 30
dum enim venerat Iesus in castellum:
sed erat adhuc in illo loco, vbi occur-
rerat ei Martha. * Iudæi ergo, qui erant 31
cum ea in domo, & consolabantur eam,
cum vidissent Mariam quia cito surre-
xit, & exijt, secuti sunt eam dicentes:
Quia vadit ad monumentum, vt ploret
ibi. * Maria ergo, cum venisset vbi erat 32
Iesus, videns eum, cecidit ad pedes eius,
& dicit ei: Domine, si fuisses hic, non
33 esset mortuus frater meus. * Iesus er-
go, vt vidit eam plorantem, & Iu-
dæos, qui venerant cum ea, plorantes,
E infremuit spiritu, & turbauit seipsum,
34 * & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt
35 ei: Domine, veni, & vide. * Et lacry-
36 matus est Iesus. * Dixerunt ergo Iudæi:
37 Ecce quomodo amabat eum. * Qui-
dam autem ex ipsis dixerunt: ‖ Non po- ‖ Sup. 9. a. 6
terat hic, qui aperuit oculos cæci nati,
38 facere vt hic non moreretur? * Iesus er-
go rursum fremens in semetipso, venit
ad monumentū. erat autem spelunca: &
39 lapis superpositus erat ei. * Ait Iesus:
Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror
eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam
40 fœtet, quatriduanus est enim. * Dicit
ei Iesus: Nonne dixi tibi quoniam si
41 credideris, videbis gloriam Dei? * Tu-
lerunt ergo lapidem: Iesus autem ele-
uatis sursum oculis, dixit: Pater gratias
42 ago tibi quoniam audisti me. * ego au-
F tem sciebam quia semper me audis, sed
propter populum, qui circumstat, dixi:
43 vt credant quia tu me misisti. * Hæc cū
dixisset, voce magna clamauit: Lazare
44 veni foras. * Et statim prodijt qui fue-
rat mortuus, ligatus pedes, & manus in-
stitis, & facies illius sudario erat ligata.
Dixit eis Iesus: Soluite eum, & sinite
45 abire. * Multi ergo ex Iudæis, qui ve-
nerant ad Mariam, & Martham, & vide-
rant quæ fecit Iesus, crediderunt in eū.
46 * Quidam autem ex ipsis abierunt ad
Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Ie-
47 sus. * Collegerunt ergo Pontifices &
Pharisæi concilium, & dicebant: Quid
facimus, quia hic homo multa signa
48 facit? * Si dimittimus eum sic, omnes
credent in eum: & venient Romani, &
tollent nostrum locum, & gentem.
49 * ‖ Vnus autem ex ipsis Caiphas nomi- ‖ Inf. 18. c. 14
ne, cum esset Pontifex anni illius, dixit
50 eis: Vos nescitis quidquam, * nec cogi-
tatis quia expedit vobis vt vnus moria-
tur homo pro populo, & non tota
51 gens pereat. * Hoc autem a semetipso
G non dixit: sed cum esset Pontifex anni
illius, prophetauit, quod Iesus moritu-
52 rus erat pro gente, * & non tantum
pro gente, sed vt filios Dei, qui erant
53 dispersi, congregaret in vnum. * Ab il-
lo ergo die cogitauerunt vt interficerent
54 eum. * Iesus ergo iam non in palam
ambu-

ambulabat apud Iudæos, sed abijt in
regionem iuxta desertum, in ciuitatem,
quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur
cum discipulis suis.* Proximum autem 55
erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt
multi Ierosolymam de regione ante Pa-
scha, vt sanctificarent se ipsos.* Quæ- 56
rebant ergo Iesum: & colloquebantur
ad inuicem, in templo stantes: Quid
putatis, quia non venit ad diem festum?
Dederant autem Pontifices, & Pharisæi
mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit,
indicet, vt apprehendant eum.

CAP. XII.

Mat.26.a.6
Mar.14.a.3

IEsus ergo ante sex dies Paschæ venit 1
Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mor- A
tuus, quem suscitauit Iesus.* Fecerunt 2
autem ei cœnam ibi: & Martha mini-
strabat, Lazarus vero vnus erat ex discũ-
bentibus cum eo.* Maria ergo accepit 3
libram vnguenti nardi pistici, pretiosi,
& vnxit pedes Iesu, & extersit pedes
eius capillis suis: & domus impleta est
ex odore vnguenti.* Dixit ergo vnus 4
ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui
erat eum traditurus:* Quare hoc vn- 5
guentum non vænijt trecentis denarijs,
& datum est egenis?* Dixit autem hoc, 6
non quia de egenis pertinebat ad eum,
sed quia fur erat, & loculos habens, ea,
quæ mittebantur, portabat.* Dixit er- 7
go Iesus: Sinite illam vt in diem sepul- B
turæ meæ seruet illud.* Pauperes enim 8
semper habetis vobiscum: me autem
non semper habetis.* Cognouit ergo 9
turba multa ex Iudæis quia illic est: &
venerunt, non propter Iesum tantum,
sed vt Lazarum viderent, quem suscita-
uit a mortuis.* Cogitauerunt autem 10
principes sacerdotum vt & Lazarum in-
terficerent:* quia multi propter illum 11
abibant ex Iudæis, & credebant in Ie-
sum.* In crastinum autem turba mul- 12
ta, quæ venerat ad diem festum, cum
audissent quia venit Iesus Ierosolymam:
*acceperunt ramos palmarum, & pro- 13
cesserunt obuiam ei, & clamabant: Ho-
sanna, benedictus, qui venit in nomi-
ne Domini, Rex Israel.* ‖ Et inuenit 14
Iesus asellum, & sedit super eum, sicut
scriptum est:* Noli timere filia Sion: 15
ecce rex tuus venit sedens super pullum C

‖Mat.21.a.7
Mar.11.a.7
Luc.19.f.35
Zach.9.b.9

16 asinæ.* Hæc non cognouerunt disci-
puli eius primum: sed quando glorifi-
catus est Iesus, tunc recordati sunt quia
hæc erant scripta de eo: & hæc fecerũt
17 ei.* Testimonium ergo perhibebat tur-
ba, quæ erat cum eo quando Lazarum
vocauit de monumento, & suscitauit
18 eum a mortuis.* Propterea & obuiam
venit ei turba: quia audierunt eum
19 fecisse hoc signum.* Pharisæi ergo di-
xerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil
proficimus? ecce mundus totus post eũ
20 abijt.* Erant autem quidam Gentiles
ex his, qui ascenderant vt adorarent in
21 die festo.* Hi ergo accesserunt ad Phi-
lippum, qui erat a Betsaida Galilææ, &
rogabant eum, dicentes: Domine, vo-
22 lumus Iesum videre.* Venit Philip-
pus, & dicit Andreæ: Andreas rursum,
23 & Philippus dixerunt Iesu.* Iesus au-
D tem respondit eis, dicens: Venit hora,
24 vt clarificetur Filius hominis.* Amen,
amen dico vobis, nisi granum frumen-
ti cadens in terram, mortuum fuerit,
25 * ipsum solum manet. si autem mor-
tuum fuerit, multum fructum affert.
‖ Qui amat animam suam, perdet eam:
& qui odit animam suam in hoc mun-
do, in vitam æternam custodit eam.
26 *Si quis mihi ministrat, me sequatur: &
vbi sum ego, illic & minister meus erit.
Si quis mihi ministrauerit, honorificabit
27 eum Pater meus.* Nunc anima mea tur-
bata est. Et quid dicam? Pater, saluifica
me ex hac hora. Sed propterea veni in
28 horam hanc.* Pater, clarifica nomen tuũ.
Venit ergo vox de cælo: Et clarificaui,
29 & iterum clarificabo.* Turba ergo, quæ
stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse
factum. Alij dicebant: Angelus ei locu-
30 tus est.* Respondit Iesus, & dixit: Non
E propter me hæc vox venit, sed propter
31 vos.* Nunc iudicium est mundi: nunc
32 princeps huius mũdi eijcietur foras.* Et
ego si exaltatus fuero a terra, omnia tra-
33 ham ad me ipsum.* (hoc autem dice-
bat, significans qua morte esset moritu-
34 rus.)* Respondit ei turba: Nos audiui-
mus ‖ ex lege, quia Christus manet in æter
nũ: & quomodo tu dicis, Oportet exal-
tari Filium hominis? Quis est iste Filius
35 hominis?* Dixit ergo eis Iesus: Adhuc
modicũ, lumen in vobis est. Ambulate
dum lucem habetis, vt non vos tenebræ
com-

‖Mat.10.d.39
& 16.d.25
Mar.8.d.35
Luc.9.c.24.&
17.g.33

‖Ps.109.b.4.
& 116.a.2
Isa.9.a.6
Ezec.37.g.25

comprehendant: & qui ambulat in te-
nebris, nescit quo vadat. * Dum lucem 36
habetis, credite in lucem, vt filij lucis
sitis. Hæc locutus est Iesus: & abijt, &
abscondit se ab eis. * Cum autem tan- 37
ta signa fecisset coram eis, non crede-
bant in eum: * vt sermo Isaiæ prophe- 38
|| Isa.53.a.1 Rom.10.d.16 tæ impleretur, quem dixit: || Domine, F
quis credidit auditui nostro? & brachiũ
Domini cui reuelatum est? * Propterea 39
non poterant credere, quia iterum di-
|| Isa.6.c.19 Rom.11.b.8 Mat.13.b.14 Mar.4.b.12 Luc.8.b.10 Act.28.f.27 xit Isaias: * || Excæcauit oculos eorum, 40
& indurauit cor eorum: vt non videant
oculis, & non intelligant corde, & con-
uertantur, & sanem eos. * Hæc dixit Isa- 41
ias, quando vidit gloriam eius, & locu-
tus est de eo. * Verumtamen & ex 42
principibus multi crediderunt in eum:
sed propter Pharisæos non confiteban-
tur, vt e synagoga non eijcerentur. * di- 43
lexerunt enim gloriam hominum ma-
gis, quàm gloriam Dei. * Iesus autem 44
clamauit, & dixit: Qui credit in me,
non credit in me, sed in eum, qui misit
me. * Et qui videt me, videt eum, qui 45
misit me. * Ego lux in mundum veni: 46
vt omnis, qui credit in me, in tenebris G
non maneat. * Et si quis audierit verba 47
mea, & non custodierit: ego non iudi-
co eum. non enim veni vt iudicem mun-
dum, sed vt saluificem mundum. * Qui 48
spernit me, & non accipit verba mea: ha-
|| Mar.16.b.16 bet qui iudicet eum. || sermo, quem lo-
cutus sum, ille iudicabit eũ in nouissimo
die. * Quia ego ex me ipso non sum 49
locutus, sed qui misit me Pater, ipse
mihi mandatum dedit quid dicam, &
quid loquar. * Et scio quia mandatum 50
eius vita æterna est. Quæ ergo ego lo-
quor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAP. XIII.

Mat.26.a.2 Mar.14.a.1 Luc.22.a.1
ANte diem festum Paschæ, sciens Ie- 1
sus quia venit hora eius vt transeat A
ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexis-
set suos, qui erant in mundo, in finem
dilexit eos. * Et cœna facta, cum diabo- 2
lus iam misisset in cor vt traderet eum
Iudas Simonis Iscariotæ: * sciens quia 3
omnia dedit ei Pater in manus, & quia
a Deo exiuit, & ad Deum vadit: * sur- 4
git a cœna, & ponit vestimenta sua: &
cum accepisset linteum, præcinxit se.
5 * Deinde mittit aquam in peluim, & cœ-
pit lauare pedes discipulorum, & exter-
6 gere linteo, quo erat præcinctus. * Venit
ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Pe-
7 trus: Domine, tu mihi lauas pedes? * Re-
spondit Iesus, & dixit ei: Quod ego fa-
cio, tu nescis modo, scies autem postea.
8 * Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes
in æternum. Respondit ei Iesus: Si non
lauero te, non habebis partem mecum.
9 * Dicit ei Simon Petrus: Domine, non
tantum pedes meos, sed & manus, & ca-
10 put. * Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non
B indiget nisi vt pedes lauet, sed est mun-
dus totus. Et vos mundi estis, sed non
11 omnes. * Sciebat enim quisnam esset qui
traderet eum: propterea dixit: Non estis
12 mundi omnes. * Postquàm ergo lauit pe-
des eorum, & accepit vestimenta sua: cũ
recubuisset iterum, dixit eis: Scitis quid
13 fecerim vobis? * Vos vocatis me Magi-
ster, & Domine: & bene dicitis: sum ete-
14 nim. * Si ergo ego laui pedes vestros,
Dominus, & Magister: & vos debetis al-
15 ter alterius lauare pedes. * Exemplum
enim dedi vobis, vt quemadmodum ego
16 feci vobis, ita & vos faciatis. * || Amen, || Inf.15.c.20 Mat.10.c.24 Luc.6.f.40
amen dico vobis: Non est seruus maior
Domino suo: neque apostolus maior est
17 eo, qui misit illum. * Si hæc scitis, beati
18 eritis si feceritis ea. * Non de omnibus
vobis dico: ego scio quos elegerim:
sed vt adimpleatur Scriptura: || Qui mã- || Ps.40.c.10
ducat mecum panem, leuabit contra
19 me calcaneum suum. * Amodo dico
C vobis, priusquàm fiat: vt cum factum
20 fuerit, credatis, quia ego sum. * || Amẽ, || Mat.10.d.40 Luc.10.c.16
amen dico vobis: Qui accipit si quem
misero, me accipit: qui autem me acci-
21 pit, accipit eum, qui me misit. * Cum
hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu:
& protestatus est, & dixit: || Amen, || Mat.26.b.13 Mar.14.a.1 Luc.22.a.4
amen dico vobis: Quia vnus ex vobis
22 tradet me. * Aspiciebant ergo ad in-
uicem discipuli, hæsitantes de quo dice-
23 ret. * || Erat ergo recumbens vnus ex di- || Luc.22.b.21
scipulis eius in sinu Iesu, quem dilige-
24 bat Iesus. * Innuit ergo huic Simon Pe-
trus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit?
25 * Itaque cum recubuisset ille supra pe-
ctus Iesu, dicit ei: Domine quis est?
26 * Respondit Iesus: Ille est, cui ego intin-
ctum panẽ porrexero. Et cum intinxisset
panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ.

Et

* Et post buccellam, introiuit in eum sa- 27
tanas . Et dixit ei Iesus : Quod facis ,
fac citius . * Hoc autem nemo sciuit di- 28
scumbentium ad quid dixerit ei . * Qui- 29
dam enim putabant, quia loculos habe-
bat Iudas , quòd dixisset ei Iesus : Eme D
ea , quæ opus sunt nobis ad diem festũ :
aut egenis vt aliquid daret . * Cum er- 30
go accepisset ille buccellam, exiuit con-
tinuo . Erat autem nox . * Cum ergo 31
exisset, dixit Iesus : Nunc clarificatus est
filius hominis : & Deus clarificatus est in
eo . * Si Deus clarificatus est in eo , & 32
Deus clarificabit eum in semetipso : &
continuo clarificabit eum . * Filioli, ad- 33
a Sup.7.e.34 Leu.19.d.18 huc modicum vobiscum sum . || Quæ-
retis me : & sicut dixi Iudæis : Quò ego
vado , vos non potestis venire : & vobis
b Mat.22.d.39 Inf.15.b.12 dico modo . * || Mandatum nouum do 34
vobis : Vt diligatis inuicem , sicut dilexi
vos , vt & vos diligatis inuicem . * In 35
hoc cognoscent omnes quia discipuli
mei estis , si dilectionem habueritis ad
inuicem . * Dicit ei Simon Petrus : Do- 36
mine, quo vadis ? Respondit Iesus : Quò
ego vado , non potes me modo sequi :
sequêris autẽ postea . * Dicit ei Petrus : 37
Quare non possum te sequi modo ? ani-
mam meam pro te ponam . * Respondit 38
c Mat.26.d.35 Mar.14.c.29 Luc.22.c.33. ei Iesus : || Animã tuam pro me pones ?
Amen, amen dico tibi : Nõ cantabit gal-
lus , donec ter me neges .

CAP. XIIII.

NOn turbetur cor vestrum . Creditis 1
in Deum , & in me credite . * In 2
domo Patris mei mãsiones multæ sunt . A
si quo minus dixissem vobis : Quia va-
do parare vobis locum . * Et si abiero , 3
& præparauero vobis locũ : iterum ve-
nio, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi
sum ego , & vos sitis . * Et quò ego va- 4
do scitis, & viam scitis . * Dicit ei Tho- 5
mas : Domine, nescimus quò vadis : &
quo modo possumus viam scire ? * Di- 6
cit ei Iesus : Ego sum via , & veritas , &
vita . nemo venit ad Patrẽ , nisi per me .
* Si cognouissetis me , & Patrem meum 7
vtique cognouissetis : & amodo cogno-
scetis eum , & vidistis eum . * Dicit ei 8
Philippus : Domine, ostende nobis Pa-
trem , & sufficit nobis . * Dicit ei Iesus : 9
Tanto tempore vobiscum sum : & non
cognouistis me ? Philippe, qui videt me,
videt & Patrem . Quomodo tu dicis :
10 Ostende nobis Patrem ? * Non creditis
B quia ego in Patre , & Pater in me est ?
Verba , quæ ego loquor vobis, a me ipso
non loquor . Pater autem in me manẽs,
11 ipse facit opera . * Non creditis quia
12 ego in Patre, & Pater in me est ? * Alio-
quin propter opera ipsa credite . Amen,
amen dico vobis, qui credit in me, ope-
ra, quæ ego facio , & ipse faciet , & ma-
iora horum faciet : quia ego ad Patrem
13 vado . * || Et quodcumque petieritis Pa- d Inf.16.e.23 Matt.7.a.8 & 21.b.22 Mar.11.c.24
trem in nomine meo , hoc faciam : Vt
14 glorificetur Pater in Filio . * Si quid pe-
tieritis me in nomine meo, hoc faciam .
15 * Si diligitis me : mandata mea seruate .
16 * Et ego rogabo Patrem , & alium para-
clitum dabit vobis, vt maneat vobiscum
17 in æternum , * Spiritum veritatis, quem
mundus non potest accipere , quia non
videt eum, nec scit eum . vos autem co-
gnoscetis eum : quia apud vos manebit ,
18 & in vobis erit . * Non relinquam vos
19 orphanos : veniam ad vos . * Adhuc mo-
C dicum : & mundus me iam non videt .
Vos autem videtis me : quia ego viuo ,
20 & vos viuetis . * In illo die vos cogno-
scetis quia ego sum in Patre meo, & vos
21 in me, & ego in vobis . * Qui habet mã-
data mea , & seruat ea : ille est, qui dili-
git me . Qui autem diligit me, dilige-
tur a Patre meo : & ego diligam eum, &
22 manifestabo ei meipsũ . * Dicit ei Iudas,
non ille Iscariotes : Domine , quid factũ
est , quia manifestaturus es nobis teip-
23 sum, & non mundo ? * Respondit Iesus ,
& dixit ei : Si quis diligit me, sermonẽ
meum seruabit , & Pater meus diliget
eum, & ad eum veniemus, & mansionem
24 apud eum faciemus : * qui non diligit
D me , sermones meos non seruat . Et ser-
monem , quem audistis , non est meus :
25 sed eius, qui misit me, Patris . * Hæc lo-
26 cutus sum vobis apud vos manẽs . * Pa-
raclitus autem Spiritus sanctus, quẽ mit-
tet Pater in nomine meo, ille vos doce-
bit omnia , & suggeret vobis omnia ,
27 quæcumque dixero vobis . * Pacem re-
linquo vobis , pacem meam do vobis :
non quomodo mundus dat , ego do vo-
bis . Non turbetur cor vestrum , neque
28 formidet . * Audistis quia ego dixi vo-
bis : Vado, & venio ad vos . Si diligeretis
me,

me, gauderetis vtique, quia vado ad Pa-
trem: quia Pater maior me est. * Et núc 29
dixi vobis prius quàm fiat: vt cum fa-
ctum fuerit, credatis. * Iam non multa 30
loquar vobiscum. venit enim princeps
mundi huius, & in me non habet quid-
quam. * Sed vt cognoscat mundus quia 31
‖ Act.2.d.22 diligo Patrem, & ‖ sicut mandatum de-
dit mihi Pater, sic facio. Surgite, ea-
mus hinc.

CAP. XV.

EGo sum vitis vera: & Pater meus 1
agricola est. * Omnem palmitem in 2
me nō ferentem fructum, tollet eum: & A
omnem, qui fert fructum, purgabit eū,
‖ Sup.13.b.10 vt fructū plus afferat. * ‖ Iam vos mun- 3
di estis propter sermonem, quem locu-
tus sum vobis. * Manete in me: & ego 4
in vobis. Sicut palmes non potest ferre
fructum a semetipso, nisi manserit in vi-
te: sic nec vos, nisi in me manseritis.
* Ego sum vitis, vos palmites: qui ma- 5
net in me, & ego in eo, hic fert fructum
multum: quia sine me nihil potestis fa-
cere. * Si quis in me non manserit: mit- 6
tetur foras sicut palmes, & arescet, &
colligent eum, & in ignem mittent, &
ardet. * Si manseritis in me, & verba 7
mea in vobis manserint: quodcumque
volueritis petetis, & fiet vobis. * In hoc 8
clarificatus est Pater meus, vt fructū plu
rimum afferatis, & efficiamini mei disci- B
puli. * Sicut dilexit me Pater, & ego di- 9
lexi vos. Manete in dilectione mea. * Si 10
præcepta mea seruaueritis, manebitis in
dilectione mea, sicut & ego Patris mei
præcepta seruaui, & maneo in eius dile-
ctione. * Hæc locutus sum vobis: vt 11
gaudium meum in vobis sit, & gaudium
‖ Sup 13.d.34 Eph.5 a.2 1.Thess.4.b.9 vestrum impleatur. * ‖ Hoc est præceptū 12
meum vt diligatis inuicem, sicut dilexi
vos. * Maiorem hac dilectionem nemo 13
habet, vt animam suam ponat quis pro
amicis suis. * Vos amici mei estis, si fe-
ceritis quæ ego præcipio vobis. * Iam 14
nō dicam vos seruos: quia seruus nescit
quid faciat dominus eius. * Vos autem 15
dixi amicos: quia omnia quæcūque au- C
diui a Patre meo, nota feci vobis. * Non 16
vos me elegistis: sed ego elegi vos, &
‖ Matt.28.d.19 posui vos ‖ vt eatis, & fructum afferatis:
& fructus vester maneat: vt quodcūque
petieritis Patrē in nomine meo, det vo-
17 bis. * ‖ Hæc mando vobis, vt diligatis ‖ 1.Ioan.3.a.8 & 4.?
18 inuicem. * Si mundus vos odit: scitote
19 quia me priorē vobis odio habuit. * Si
de mundo fuissetis mundus quod suum
erat diligeret: quia vero de mundo non
estis, sed ego elegi vos de mundo, pro-
20 pterea odit vos mundus. * Mementote
sermonis mei, quē ego dixi vobis: ‖ Non ‖ Sup.13.b.16
est seruus maior domino suo. Si me Matt.10.c.24
persecuti sunt, & vos persequētur: si ser- Matt.24.a.9
monem meum seruauerunt, & vestrum
21 seruabunt. * Sed hæc omnia facient vo-
bis propter nomen meum: quia nesciūt
22 eum, qui misit me. * Si non venissem,
D & locutus fuissem eis, peccatum nō ha-
berent: nunc autem excusationē non ha-
23 bent de peccato suo. * Qui me odit: &
24 Patrem meum odit. * Si opera non fe-
cissem in eis, quæ nemo alius fecit, pec-
catum non haberent: nunc autem & vi-
derunt, & oderunt & me, & Patrem
25 meum. * Sed vt adimpleatur sermo, qui
in lege eorum scriptus est: * Quia odio ‖ Psal.34.c.19.
26 habuerunt me gratis. * Cum autem ve- Luc.24.g.49
nerit Paraclitus, quem ego mittā vobis
a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre
procedit, ille testimonium perhibebit de
27 me: * & vos testimonium perhibebitis,
quia ab initio mecum estis.

CAP. XVI.

1 HÆc locutus sum vobis, vt nō scan-
2 dalizemini. * Absque synagogis fa-
A cient vos: sed venit hora, vt omnis, qui
interficit vos, arbitretur obsequium se
3 præstare Deo. * & hæc faciēt vobis, quia
4 non nouerunt Patrem, neque me. * Sed
hæc locutus sum vobis: vt cum venerit
hora eorū reminiscamini, quia ego dixi
5 vobis. * Hæc autem vobis ab initio non
dixi, quia vobiscum eram: Et nunc vado
ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis
6 interrogat me, Quò vadis? * Sed quia
hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit
7 cor vestrū. * Sed ego veritatem dico vo-
bis: expedit vobis vt ego vadā: si enim
non abiero, Paraclitus nō veniet ad vos:
8 si autē abiero, mittam eum ad vos. * Et
cum venerit ille, arguet mundū de pec-
9 cato, & de iustitia, & de iudicio. * de
peccato quidem: quia non crediderunt
10 in me: * de iustitia vero: quia ad Patrē
vado;

vado: & iam non videbitis me: * De iu- 11
dicio autem: quia princeps huius mūdi B
iam iudicatus est. * Adhuc multa habeo 12
vobis dicere: sed non potestis portare
modo. * Cum autē venerit ille Spiritus 13
veritatis, docebit vos omnem veritatem.
nō enim loquetur a semetipso: sed quæ-
cumque audiet loquetur, & quæ ventura
sunt annunciabit vobis. * Ille me clari- 14
ficabit: quia de meo accipiet, & annun-
ciabit vobis. * Omnia quæcumque ha- 15
bet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia
de meo accipiet, & annunciabit vobis.
* Modicum, & iam non videbitis me: & 16
iterum modicum, & videbitis me: quia
vado ad Patrem. * Dixerunt ergo ex di- 17
scipulis eius ad inuicem: Quid est hoc,
quod dicit nobis: Modicum, & nō vide-
bitis me: & iterum modicum, & videbi-
tis me, & quia vado ad Patrem? * Dice- 18
bāt ergo: Quid est hoc, quod dicit, Mo- C
dicum? nescimus quid loquitur. * Co- 19
gnouit autem Iesus, quia volebant eum
interrogare, & dixit eis: De hoc quæri-
tis inter vos quia dixi, Modicum, & non
videbitis me: & iterum modicum, & vi-
debitis me. * Amen, amen dico vobis: 20
quia plorabitis, & flebitis vos, mundus
autem gaudebit: vos autē contristabimi-
ni, sed tristitia vestra vertetur in gaudiū.
* Mulier cum parit, tristitiam habet, quia 21
venit hora eius: cum autem pepererit
puerū, iam non meminit pressuræ pro-
pter gaudium: quia natus est homo in
mundum. * Et vos igitur nunc quidem 22
tristitiam habetis, iterum autem videbo
vos, & gaudebit cor vestrū: & gaudium
vestrū nemo tollet a vobis. * Et in illo 23
Sup.14.b.13 die me non rogabitis quidquam. ‖ Amē,
Matt.7.a.7 amen dico vobis: si quid petieritis Patrē
& 21.c.22 in nomine meo, dabit vobis. * Vsque 24
Mar.11.c.24 modo nō petistis quidquam in nomine
Luc.11.b.9 meo: Petite, & accipietis, vt gaudiū ve-
Iac.1.a.5 strum sit plenum. * Hæc in prouerbijs 25
locutus sum vobis. Venit hora cū iam D
non in prouerbijs loquar vobis, sed pa-
lam de Patre annunciabo vobis. * In illo 26
die in nomine meo petetis: & nō dico
vobis quia ego rogabo Patrē de vobis:
* Ipse enim Pater amat vos, quia vos me 27
amastis, & credidistis, quia ego a Deo
exiui. * Exiui a Patre, & veni in mundū: 28
iterum relinquo mundū, & vado ad Pa-
trem. * Dicunt ei discipuli eius: Ecce 29
nūc palam loqueris, & prouerbiū nul-
30 lum dicis. * nunc scimus quia scis om-
nia, & non opus est tibi vt quis te in-
terroget: in hoc credimus quia a Deo
31 existi. * Respondit eis Iesus: Modo cre-
32 ditis? * ‖ Ecce venit hora, & iam venit, ‖Mat.26.c.31
vt dispergamini vnusquisque in pro- Mar.14.c.27
pria, & me solū relinquatis: & non sum
33 solus, quia Pater mecum est. * Hæc lo-
cutus sum vobis, vt in me pacem habea-
tis. In mundo pressuram habebitis: sed
confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

1 HÆc locutus est Iesus: & subleuatis
A oculis in cælum, dixit: Pater venit
hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus
2 clarificet te: * ‖ Sicut dedisti ei potesta- ‖Mat.28.d.18
tem omnis carnis, vt omne, quod dedisti
3 ei, det eis vitam æternam. * Hæc est au-
tem vita æterna: Vt cognoscant te, so-
lum Deum verū, & quem misisti Iesum
4 Christū. * Ego te clarificaui super ter-
ram: opus consummaui, quod dedisti
5 mihi vt faciam: * & nūc clarifica me tu
Pater apud temetipsum, claritate, quam
habui prius, quàm mūdus esset, apud te.
6 * Manifestaui nomen tuum hominibus,
quos dedisti mihi de mundo: Tui erāt,
& mihi eos dedisti: & sermonem tuum
7 seruauerunt. * Nunc cognouerunt quia
omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt:
8 * quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis:
& ipsi acceperunt, & cognouerunt vere
B quia a te exiui, & crediderunt quia tu
9 me misisti. * Ego pro eis rogo: Nō pro
mundo rogo, sed pro his, quos dedisti
10 mihi: quia tui sunt: * & mea omnia tua
sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum
11 in eis: * Et iam non sum in mūdo, & hi
in mundo sunt, & ego ad te venio. Pa-
ter sancte, serua eos in nomine tuo, quos
dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.
12 * Cum essem cū eis, ego seruabam eos in
nomine tuo. ‖ Quos dedisti mihi, custo- ‖Inf.18.b.9
diui: & nemo ex eis perijt, nisi filius per-
13 ditionis, ‖ vt Scriptura impleatur. * Nūc ‖Psal.108.b.8
autē ad te venio: & hæc loquor in mū-
do, vt habeant gaudium meū impletum
14 in semetipsis. * Ego dedi eis sermonem
tuum, & mundus eos odio habuit, quia
non sunt de mundo, sicut & ego non
15 sum de mundo. * Non rogo vt tollas

eos de mundo, sed vt serues eos a malo.
* De mundo non sunt, sicut & ego non 16
sum de mundo. * Sanctifica eos in veri- 17
tate. Sermo tuus veritas est. * Sicut tu 18
me misisti in mundum, & ego misi eos
in mundum. * Et pro eis ego sanctifico 19
meipsum: vt sint & ipsi sanctificati in
veritate. * Non pro eis autẽ rogo tan- 20
tũ, sed & pro eis, qui credituri sunt per
verbum eorum in me: * vt omnes vnũ 21
sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt
& ipsi in nobis vnũ sint: vt credat mun-
dus, quia tu me misisti. * Et ego clarita- 22
tem, quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint D
vnum, sicut & nos vnum sumus. * Ego 23
in eis, & tu in me: vt sint consummati
in vnum: & cognoscat mundus quia tu
me misisti, & dilexisti eos, sicut & me
dilexisti. * Pater, quos dedisti mihi, volo 24
vt vbi sum ego, & illi sint mecum: vt
videant claritatem meam, quam dedisti
mihi: quia dilexisti me ante cõstitutio-
nem mundi. * Pater iuste, mundus te nõ 25
cognouit. ego autem te cognoui: & hi
cognouerunt, quia tu me misisti. * Et 26
notum feci eis nomen tuum, & notum
faciam: vt dilectio, qua dilexisti me, in
ipsis sit, & ego in ipsis.

CAP. XVIII.

‖ Mat.26.e.36 Mar.14.c.32 Luc.22.d.39 2.Reg.15.c.23

HÆc cum dixisset Iesus, egressus est 1
cum discipulis suis trans Torrentẽ A
Cedron, vbi erat hortus, in quem intro-
iuit ipse, & discipuli eius. * Sciebat au- 2
tem & Iudas, qui tradebat eum, locum:
quia frequenter Iesus conuenerat illuc
‖ Mat.26.e.47 Mar.14.e.43 Luc.22.e.47
cum discipulis suis. * ‖ Iudas ergo cum 3
accepisset cohortem, & a Pontificibus,
& Pharisæis ministros, venit illuc cum
laternis, & facibus, & armis. * Iesus ita- 4
que sciens omnia, quæ ventura erant su-
per eum, processit, & dixit eis: Quem
quæritis? * Responderunt ei: Iesum Na- 5
zarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Sta-
bat autem & Iudas, qui tradebat eum,
cum ipsis. * Vt ergo dixit eis: Ego sum: 6
abierunt retrorsum, & ceciderunt in ter- B
ram. * Iterum ergo interrogauit eos: 7
Quem quæritis? Illi autem dixerũt: Ie-
sum Nazarenum. * Respondit Iesus: Di- 8
xi vobis, quia ego sum: si ergo me quæ-
ritis, sinite hos abire. * Vt impleretur 9
‖ Sup.17.c.12 sermo, quem dixit: ‖ Quia quos dedisti
mihi, non perdidi ex eis quemquam.
10 * Simon ergo Petrus habens gladiũ edu-
xit eum: & percussit pontificis seruum:
& abscidit auriculam eius dexterã. Erat
11 autem nomen seruo Malchus. * Dixit
C ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum
in vaginam. Calicem, quem dedit mihi
12 Pater, non bibam illum? * Cohors er-
go, & tribunus, & ministri Iudæorum
comprehenderunt Iesum, & ligauerunt
13 eum: * Et adduxerunt eum ad ‖ Annam ‖ Luc.3.a.2
primum, erat enim socer Caiphæ, qui
14 erat pontifex anni illius. * Erat autem
Caiphas, ‖ qui consilium dederat Iudæis: ‖ Sup.11.f.49
Quia expedit, vnum hominem mori
15 pro populo. * Sequebatur autem Iesum
Simon Petrus, & alius discipulus. Di-
scipulus autem ille erat notus pontifici,
& introiuit cum Iesu in atrium pontifi-
16 cis. * Petrus autem stabat ad ostium fo-
ris. ‖ Exiuit ergo discipulus alius, qui ‖ Mat.26.f.58
erat notus pontifici, & dixit ostiariæ: & Mar.14.f.54
17 introduxit Petrum. * Dicit ergo Petro Luc.22.f.54
ancilla ostiaria: Numquid & tu ex di-
scipulis es hominis istius? Dicit ille:
18 Non sum. * Stabant autem serui, & mi-
D nistri ad prunas: quia frigus erat, & ca-
lefaciebant se: erat autem cum eis & Pe-
19 trus stans, & calefaciens se. * Pontifex
ergo interrogauit Iesũ de discipulis suis,
20 & de doctrina eius. * Respondit ei Ie-
sus: Ego palam locutus sum mũdo: ego
semper docui in synagoga, & in tem-
plo, quo omnes Iudæi conueniunt: &
21 in occulto locutus sum nihil. * Quid
me interrogas? interroga eos, qui au-
dierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi
22 sciunt quæ dixerim ego. * Hæc autem
cum dixisset, vnus assistens ministrorum
dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes
23 pontifici? * Respondit ei Iesus: ‖ Si ma- ‖ Mat.26.f.57
le locutus sum, testimonium perhibe de Mar.14.f.53
malo: si autem bene, quid me cædis? Luc.22.f.54
24 * Et misit eum Annas ligatum ad Cai-
25 pham pontificem. * Erat autem Simon
E Petrus stans, & calefaciens se. ‖ Dixe- ‖ Mat.26.g.69
runt ergo ei: Numquid & tu ex discipu- Mar.14.g.67
lis eius es? Negauit ille, & dixit: Non Luc.22.f.56
26 sum. * Dicit ei vnus ex seruis pontificis,
cognatus eius, cuius abscidit Petrus au-
riculam: Nonne ego te vidi in horto cũ
27 illo? * Iterũ ergo negauit Petrus: & sta-
28 tim gallus cantauit. * Adducunt ergo Ie-
sum a Caipha in prætorium. Erat autẽ
mane:

mane : & ipsi non introierunt in præto-
§Matt.27.a.2 rium, ‖ vt non contaminarentur,sed vt
Mar.15.a.1 manducarent Pascha.* Exiuit ergo Pila- 29
Luc.23.a.1 tus ad eos foras,& dixit: Quam accusa-
Act.10.c.28 & 11.a.3 tionem affertis aduersus hominem húc?
* Responderunt, & dixerunt ei : Si non 30
esset hic malefactor, non tibi tradidisse- F
mus eum.* Dixit ergo eis Pilatus: Acci- 31
pite eum vos,& secundum legem vestrã
iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi :
Nobis non licet interficere quemquam.
§Mat.20.c.19 * ‖ Vt sermo Iesu impleretur, quem di- 32
xit, significans qua morte esset moritu-
Mat.27.b.11 rus.* ‖ Introiuit ergo iterum in præto- 33
Mar.15.a.2 rium Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit
Luc.23.a.4 ei: Tu es rex Iudæorum? * Respondit 34
Iesus: A temetipso hoc dicis, an alij di-
xerunt tibi de me? * Respondit Pilatus: 35
Numquid ego Iudæus sum? Gens tua,
& pontifices tradiderunt te mihi: quid
fecisti? * Respondit Iesus: Regnum meũ 36
non est de hoc mundo. si ex hoc mun- G
do esset regnum meum, ministri mei
vtique decertarent vt non traderer Iu-
dæis: nunc autem regnum meum non
est hinc.* Dixit itaque ei Pilatus: Ergo 37
rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis quia
rex sum ego. Ego in hoc natus sum, &
ad hoc veni in mundum, vt testimoniũ
perhibeam veritati: omnis, qui est ex
veritate, audit vocem meam. * Dicit 38
ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc
dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, & di-
cit eis: Ego nullam inuenio in eo cau-
§Mat.27.c.15 sam. * ‖ Est autem consuetudo vobis vt 39
Mar.15.b.6 vnum dimittam vobis in Pascha: vultis
Luc.23.b.17 ergo dimittam vobis regem Iudæorum?
* Clamauerunt ergo rursum omnes, di- 40
centes: Non hunc, sed Barabbam. Erat
autem Barabbas latro.

CAP. XIX.

Mat.27.c.27 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ie- 1
Mar.15.b.16 sum, & flagellauit.* Et milites 2
plectentes coronam de spinis, imposue- A
runt capiti eius: & veste purpurea circũ-
dederunt eum.* Et veniebant ad eum, 3
& dicebant: Aue rex Iudæorum: & da-
bant ei alapas.* Exiuit ergo iterum Pi- 4
latus foras,& dicit eis: Ecce adduco vo-
bis eum foras, vt cognoscatis quia nul-
lã inuenio in eo causam. (* Exiuit ergo 5
Iesus portans coronam spineam, & pur-
pureum vestimentum:) Et dicit eis: Ec-
6 ce homo. * Cum ergo vidissent eum
Pontifices, & ministri, clamabant, dicen-
tes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis
Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigi-
te: ego enim non inuenio in eo causam.
7 * Responderunt ei Iudæi: Nos legem ha-
B bemus, & secundum legem debet mo-
8 ri, quia filium Dei se fecit. * Cum ergo
audisset Pilatus hunc sermonem, magis
9 timuit. * Et ingressus est prætorium
iterum: & dixit ad Iesum: Vnde es tu?
10 Iesus autem responsum non dedit ei.* Di
cit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris?
nescis quia potestatem habeo crucifige-
re te, & potestatem habeo dimittere te?
11 * Respondit Iesus: Non haberes potesta-
tem aduersum me vllam, nisi tibi datum
esset desuper. Propterea qui me tradidit
12 tibi, maius peccatum habet. * Et exin-
de quærebat Pilatus dimittere eum. Iu-
dæi autem clamabant dicentes: Si hunc
dimittis, non es amicus Cæsaris. omnis
enim, qui se regem facit, contradicit
13 Cæsari. * Pilatus autem cum audisset
C hos sermones, adduxit foras Iesum: &
sedit pro tribunali, in loco, qui dicitur
Lithóstrotos, Hebraice autem Gabbatha.
14 * Erat autem parasceue Paschæ, hora
quasi sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex
15 vester. * Illi autem clamabant: Tolle,
tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus:
Regem vestrum crucifigam? Responde-
runt Pontifices: Non habemus Regem,
16 nisi Cæsarem. * Tunc ergo tradidit eis
illum vt crucifigeretur. ‖ Susceperunt §Mat.17.d.33
17 autem Iesum, & eduxerunt. * Et baiu- Mar.15.b.22
lans sibi crucem exiuit in eum, qui di- Luc.23.c.33
citur Caluariæ, locum, Hebraice autem
18 Golgotha: * vbi crucifixerunt eum, &
cum eo alios duos hinc, & hinc, me-
19 dium autem Iesum. * Scripsit autem
D & titulum Pilatus: & posuit super cru-
cem. Erat autem scriptum: Iesus Naza-
20 renus, Rex Iudæorum. * Hunc ergo ti-
tulum multi Iudæorum legerunt: quia
prope ciuitatẽ erat locus, vbi crucifixus
est Iesus: Et erat scriptum Hebraice,
21 Græce, & Latine. * Dicebant ergo Pi-
lato Pontifices Iudæorum: Noli scribe-
re, Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit:
22 Rex sum Iudæorum. * Respondit Pila-
23 tus: Quod scripsi, scripsi.* Milites ergo §Mat.27.d.35
cum crucifixissent eum, ‖ acceperunt ve- Mar.15.b.24 Luc.23.c.34
stimenta

stimenta eius, (& fecerunt quattuor
partes: vnicuique militi partem) & tu-
nicam. Erat autem tunica inconsutilis,
desuper contexta per totum. * Dixe- 24
runt ergo ad inuicem: Non scindamus
eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt E
||Psal.21.c.19 Scriptura impleretur, dicens: || Partiti
sunt vestimenta mea sibi: & in vestem
meam miserunt sortem. Et milites qui-
dem hæc fecerunt. * Stabant autem iux- 25
ta crucem Iesu mater eius, & soror ma-
tris eius, Maria Cleophæ, & Maria Mag-
dalene. * Cum vidisset ergo Iesus ma- 26
trem, & discipulum stantem, quem dili-
gebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce fi-
lius tuus. * Deinde dicit discipulo: Ec- 27
ce mater tua. Et ex illa hora accepit
eam discipulus in sua. * Postea sciens 28
||Psal.68.c.22 Iesus quia omnia consummata sunt, || vt F
consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.
* Vas ergo erat positum aceto plenum. 29
Illi autem spongiam plenam aceto, hys-
sopo circumponentes, obtulerunt ori
eius. * Cum ergo accepisset Iesus ace- 30
tum, dixit: Consummatum est. Et in-
clinato capite tradidit spiritum. * Iudæi 31
ergo, (quoniam Parasceue erat) vt non
remanerent in cruce corpora sabbatho,
(erat enim magnus dies ille Sabbati)
rogauerunt Pilatum vt frangerentur eo-
rum crura, & tollerentur. * Venerunt 32
ergo milites: & primi quidem fregerunt
crura, & alterius, qui crucifixus est cum
eo. * Ad Iesum autem cum venissent, vt 33
viderunt eum iam mortuum, non frege-
runt eius crura, * sed vnus militum lan- 34
cea latus eius aperuit, & continuo exi-
uit sanguis, & aqua. * Et qui vidit, te- 35
stimonium perhibuit: & verũ est testimo
nium eius. Et ille scit quia vera dicit: G
vt & vos credatis. * Facta sunt enim hæc 36
||Exo.12.d.46 vt Scriptura impleretur: || Os non com-
Num.9.b.12 minuetis ex eo. * Et iterum alia Scri- 37
||Zac.12.c.10 ptura dicit: || Videbunt in quem transfi-
||Mat.27.g.57 xerunt. * || Post hæc autem rogauit Pi- 38
Mar.15.d.42 latum Ioseph ab Arimathæa, (eo quòd
Luc.23.g.50 esset discipulus Iesu, occultus autem
propter metum Iudæorum) vt tolleret
corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit
ergo, & tulit corpus Iesu. * Venit au- 39
||Sup.3.a.2 tem & Nicodemus, || qui venerat ad Ie-
sum nocte primum, ferens mixturam
myrrhæ, & aloes, quasi libras centum.
* Acceperunt ergo corpus Iesu, & liga- 40
uerunt illud linteis cum aromatibus, si-
41 cut mos est Iudæis sepelire. * Erat au-
tem in loco, vbi crucifixus est, hortus:
& in horto monumentum nouum, in
quo nondum quisquam positus erat.
42 * Ibi ergo propter Parasceuen Iudæo-
rum, quia iuxta erat monumentum, po-
suerunt Iesum.

CAP. XX.

1 A VNa autem sabbati, Maria Magdale- ||Matt.28.a.1 Mar.16.a.2 Luc.24.a.1
ne venit mane, cum adhuc tene-
bræ essent, ad monumentum: & vidit
2 lapidem sublatum a monumento. * Cu-
currit ergo, & venit ad Simonem Pe-
trum, & ad alium discipulum, quem
amabat Iesus, & dicit illis: Tulerunt
Dominum de monumento, & nescimus
3 vbi posuerunt eum. * Exijt ergo Petrus,
& ille alius discipulus, & venerũt ad mo-
4 numentũ. * Currebant autem duo simul,
& ille alius discipulus præcucurrit citius
Petro, & venit primus ad monumentũ.
5 * Et cum se inclinasset, vidit posita lin-
6 teamina, non tamen introiuit. * Venit
B ergo Simon Petrus sequens eum, & in-
troiuit in monumentum, & vidit lintea-
7 mina posita, * & sudarium, quod fue-
rat super caput eius, non cum linteami-
nibus positum, sed separatim inuolu-
8 tum in vnum locum. * Tunc ergo in-
troiuit & ille discipulus, qui venerat pri-
mus ad monumentum: & vidit, & cre-
9 didit: * nondum enim sciebant Scriptu-
ram, quia oportebat eum a mortuis re-
10 surgere. * Abierunt ergo iterum disci-
11 puli ad semetipsos. * || Maria autem sta- ||Matt.28.a.1 Mar.16.b.5 Luc.24.a.4
C bat ad monumentum foris, plorans: Dũ
ergo fleret, inclinauit se, & prospexit
12 in monumentum: * & vidit duos ange-
los in albis, sedentes, vnum ad caput, &
vnum ad pedes, vbi positum fuerat cor-
13 pus Iesu. * Dicunt ei illi: Mulier, quid
ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Domi-
num meum: & nescio vbi posuerunt
14 eum. * Hæc cum dixisset, conuersa est
retrorsum, & vidit Iesum stantem: &
15 non sciebat quia Iesus est. * Dicit ei Ie-
D sus: Mulier, quid ploras? quem quæris?
Illa existimans quia hortulanus esset, di-
cit ei: Domine, si tu sustulisti eum, di-
cito mihi vbi posuisti eum: & ego eum
16 tollam. * Dicit ei Iesus: Maria. Con-
uersa

uersa illa, dicit ei: Rabboni (quod di-
citur Magister.) * Dicit ei Iesus: Noli 17
me tangere, nondum enim ascendi ad E
Patrem meum: vade autem ad fratres
meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem
meum, & Patrem vestrum, Deum meũ,
& Deum vestrum. * Venit Maria Mag- 18
dalene annuncians discipulis: Quia vidi
‖Mar.16.c.14 Dominum, & hæc dixit mihi. * ‖ Cum 19
Luc.24.f.36 ergo sero esset die illo, vna sabbatorũ,
1.Cor.15.a.5 & fores essent clausæ, vbi erant disci-
puli congregati propter metum Iudæo-
rum: venit Iesus, & stetit in medio, &
dixit eis: Pax vobis. * Et cum hoc di- 20
xisset, ostendit eis manus, & latus. Ga-
uisi sunt ergo discipuli, viso Domino.
* Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Si- 21
cut misit me Pater, & ego mitto vos.
* Hæc cum dixisset, insufflauit: & dixit 22
‖Mat.18.c.18 eis: Accipite Spiritum sanctum: * ‖ quo- 23
rum remiseritis peccata, remittuntur F
eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.
* Thomas autem vnus ex duodecim, qui 24
dicitur Didymus, non erat cum eis quã-
do venit Iesus. * Dixerunt ergo ei alij 25
discipuli: Vidimus Dominum. Ille au-
tem dixit eis: Nisi videro in manibus
eius fixuram clauorum, & mittam di-
gitum meum in locum clauorum, &
mittam manum meam in latus eius, non
credam. * Et post dies octo, iterum 26
erant discipuli eius intus: & Thomas
cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, &
stetit in medio, & dixit: Pax vobis.
* Deinde dicit Thomæ: Infer digitum 27
tuum huc, & vide manus meas, & affer G
manum tuam, & mitte in latus meum:
& noli esse incredulus, sed fidelis. * Re- 28
spondit Thomas, & dixit ei: Dominus
meus, & Deus meus. * Dixit ei Iesus: 29
Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati
‖Inf.21.g.25 qui non viderunt, & crediderunt. * ‖ Mul- 30
ta quidem, & alia signa fecit Iesus in cõ-
spectu discipulorum suorum, quæ non
sunt scripta in libro hoc. * Hæc autem 31
scripta sunt vt credatis, quia Iesus est
Christus Filius Dei: & vt credentes, vi-
tam habeatis in nomine eius.

CAP. XXI.

POstea manifestauit se iterum Iesus 1
discipulis ad mare Tiberiadis. Ma- A
nifestauit autem sic: * Erant simul Si- 2
mon Petrus, & Thomas, qui dicitur
Didymus, & Nathanael, qui erat a Ca-
na Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex
3 discipulis eius duo. * Dicit eis Simon
Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Ve-
nimus & nos tecum. Et exierunt, &
ascenderunt in nauim: & illa nocte ni-
4 hil prendiderunt. * Mane autem facto
stetit Iesus in littore: non tamen cogno-
5 uerunt discipuli quia Iesus est. * Dixit
ergo eis Iesus: Pueri numquid pulmen-
tarium habetis? Responderunt ei: Non.
6 * Dicit eis: Mittite in dexteram naui-
gij rete: & inuenietis. Miserunt ergo:
& iam non valebant illud trahere præ
7 multitudine piscium. * Dixit ergo di-
B scipulus ille, quem diligebat Iesus, Pe-
tro: Dominus est. Simon Petrus cum
audisset quia Dominus est, tunica suc-
cinxit se (erat enim nudus) & misit se
8 in mare. * Alij autem discipuli nauigio
venerunt: (non enim longe erant a ter-
ra, sed quasi cubitis ducentis) trahen-
9 tes rete piscium. * Vt ergo descende-
runt in terram, viderunt prunas posi-
tas, & piscem superpositum, & panem.
10 * Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus,
11 quos prendidistis nunc. * Ascendit Simõ
Petrus, & traxit rete in terram, plenum
magnis piscibus centum quinquaginta
tribus. Et cum tanti essent, non est
12 scissum rete. * Dicit eis Iesus: Veni-
C te, prandete. Et nemo audebat discum-
bentium interrogare eum: Tu quis es?
13 scientes, quia Dominus est. * Et venit
Iesus, & accipit panem, & dat eis, &
14 piscem similiter. * Hoc iam tertio ma-
nifestatus est Iesus discipulis suis cum
15 resurrexisset a mortuis. * Cum ergo
prandissent, dicit Simoni Petro Iesus:
Simon Ioannis diligis me plus his? Di-
cit ei: Etiam Domine, tu scis quia
amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
16 * Dicit ei iterum: Simon Ioannis, dili-
gis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis
quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos
17 meos. * Dicit ei tertio: Simon Ioan-
nis, amas me? Contristatus est Petrus,
quia dixit ei tertio, Amas me? & di-
xit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis
quia amo te. Dixit ei: Pasce oues meas.
18 * ‖ Amen, amen dico tibi: cum esses ‖2.Pet.1.c.14
iunior, cingebas te, & ambulabas vbi
volebas: cum autem senueris, extendes

manus tuas, & alius te cinget, & ducet
quò tu non vis. * Hoc autem dixit signi- 19
ficans qua morte clarificaturus esset Deũ. D
Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere
me. * Conuersus Petrus vidit illum 20
discipulum, quem diligebat Iesus, se-
|| Sup.13.c.23 quentem, || qui & recubuit in cœna su-
per pectus eius, & dixit: Domine quis
est qui tradet te? * Hunc ergo cum vi- 21
disset Petrus, dixit Iesu: Domine hic
autem quid? * Dicit ei Iesus: Sic eum 22
volo manere donec veniam, quid ad te?
23 tu me sequere. * Exijt ergo sermo iste
inter fratres quia discipulus ille non
moritur. Et non dixit ei Iesus: Non
moritur. sed: Sic eum volo manere do-
24 nec veniam, quid ad te? * Hic est disci-
pulus ille, qui testimonium perhibet de
his, & scripsit hæc: & scimus, quia ve-
25 rum est testimonium eius. * || Sunt au- || Sup.20.g.30
tem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ
si scribantur per singula, nec ipsum ar-
bitror mundum capere posse eos, qui
scribendi sunt, libros.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

PRIMVM quidem 1
sermonem feci de A
omnibus o Theophi-
le, quæ cœpit Iesus
facere, & docere
* vsque in diem, qua 2
præcipiens Aposto-
lis per Spiritum sanctum, quos elegit,
assumptus est: * quibus & præbuit seip- 3
sum viuum post passionem suam in mul-
tis argumentis, per dies quadraginta
apparens eis, & loquens de regno Dei.
|| Luc.24.g.49 Io.14.d.16 * Et conuescens, || præcepit eis ab Iero- 4
solymis ne discederent, sed expectarent
|| Mat.3.c.11 Mar.1.b.8 Luc.3.c.16 Ioan.1.d.26 promissionem Patris, || quam audistis
(inquit) per os meum: * quia Ioannes 5
quidem baptizauit aqua, vos autem ba-
ptizabimini Spiritu sancto nõ post mul-
tos hos dies. * Igitur qui conuenerant, 6
interrogabant eum, dicentes: Domine si
in tempore hoc restitues regnum Israel?
* Dixit autem eis: Non est vestrum nos- 7
se tempora vel momenta, quæ Pater po- B
|| Inf.2.a.2 Luc.24.g.48 suit in sua potestate: * || sed accipietis 8
virtutem superuenientis Spiritus sancti
in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem,
& in omni Iudæa, & Samaria, & vsque
ad vltimum terræ. * Et cum hæc dixisset, 9
videntibus illis, eleuatus est: & nubes su-
10 scepit eum ab oculis eorum. * Cumq. in-
tuerentur in cælum euntem illum, ecce
duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus
11 albis, * qui & dixerunt: Viri Galilæi
quid statis aspicientes in cælũ? hic Iesus,
qui assumptus est a vobis in cælum, sic
veniet quemadmodum vidistis eum eun-
12 tem in cælum. * Tunc reuersi sunt Iero-
solymam a monte, qui vocatur Oliue-
ti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati ha-
13 bens iter. * Et cum introissent in cœna-
C culum, ascenderunt vbi manebant Pe-
trus, & Ioannes, Iacobus, & Andreas,
Philippus, & Thomas, Bartholomæus, &
Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon
14 Zelotes, & Iudas Iacobi. * hi omnes
erant perseuerantes vnanimiter in oratio-
ne cum mulieribus, & Maria matre Ie-
15 su, & fratribus eius. * In diebus illis
exurgens Petrus in medio fratrum dixit
(erat autem turba hominum simul, fe-
16 re centum viginti.) * Viri fratres, opor-
tet impleri Scripturam, || quam prædi- || Psal.40.c.9
xit Spiritus sanctus per os Dauid de Iu-
da, || qui fuit dux eorum, qui compre- || Ioan.13.b.18
17 henderunt Iesum: * qui connumeratus
erat in nobis, & sortitus est sortem mi-
nisterij

Mat.27.a.7 nisterij huius. * Et hic quidem posse- 18
dit agrum de mercede iniquitatis, &
suspensus crepuit medius: & diffusa sunt
omnia viscera eius. * Et notum factum 19
est omnibus habitantibus Ierusalem, ita
vt appellaretur ager ille, lingua eorum,
Haceldama, hoc est, ager sanguinis.
* Scriptum est enim in libro Psalmorũ: 20
Ps.68.c.26 Fiat commoratio eorum deserta, & D
Ps.108.b.8 non sit qui inhabitet in ea: & episco-
patum eius accipiat alter. * Oportet 21
ergo ex his viris, qui nobiscum sunt
congregati in omni tempore, quo in-
trauit & exiuit inter nos Dominus Ie-
sus, * incipiens a baptismate Ioannis 22
vsque in diem, qua assumptus est a no-
bis, testem resurrectionis eius nobiscum
fieri vnum ex istis. * Et statuerunt duos, 23
Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui co-
gnominatus est Iustus: & Mathiam. * Et 24
orantes dixerunt: Tu Domine, qui cor-
da nosti omnium, ostende, quem elege-
ris ex his duobus vnum * accipere locum 25
ministerij huius, & apostolatus, de quo
præuaricatus est Iudas vt abiret in locũ
suum. * Et dederunt sortes eis, & ceci- 26
dit sors super Mathiam, & annumera-
tus est cum vndecim Apostolis.

CAP. II.

Mat.3.c.11 ET cum complerentur dies Penteco- 1
stes, erant omnes pariter in eodem A
Mat.3.b.8 loco: * & factus est repente de cælo so- 2
Luc.3.c.16 nus, tamquam aduenientis spiritus vehe-
Io.7.d.39 mentis, & repleuit totam domum vbi
Sup.1.a.8 erant sedentes. * Et apparuerunt illis di- 3
Inf.11.b.15. spertitæ linguæ tamquam ignis, seditq.
& 19.a.6 supra singulos eorum: * & repleti sunt 4
omnes Spiritu sancto, & cœperunt lo-
qui varijs linguis, prout Spiritus sanctus
dabat eloqui illis. * Erant autem in Ie- 5
rusalem habitantes Iudæi, viri religiosi
ex omni natione, quæ sub cælo est. * Fa- 6
cta autem hac voce, conuenit multitu-
do, & mente confusa est, quoniam au-
diebat vnusquisque lingua sua illos lo-
quentes. * Stupebant autem omnes, & 7
mirabantur, dicentes: Nonne ecce om-
nes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt,
* & quomodo nos audiuimus vnusquis- 8
que linguam nostram, in qua nati su- B
mus? * Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & 9
qui habitant Mesopotamiam, Iudæam,
& Cappadociam, Pontum, & Asiam,
10 * Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptũ,
& partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen,
11 & aduenæ Romani, * Iudæi quoque, &
Proselyti, Cretes, & Arabes: audiuimus
eos loquentes nostris linguis magnalia
12 Dei. * Stupebant autem omnes, & mira-
bantur ad inuicem dicentes: Quidnam
13 vult hoc esse? * Alij autem irridentes
dicebant: Quia musto pleni sunt isti.
14 * Stans autem Petrus cum vndecim le-
uauit vocem suam, & locutus est eis: Vi-
ri Iudæi, & qui habitatis Ierusalem vni-
uersi, hoc vobis notum sit, & auribus
15 percipite verba mea. * Non enim, sicut
vos æstimatis, hi ebrij sunt, cum sit ho-
16 ra diei tertia: * sed hoc est, quod dictum
17 est per prophetam Ioel: * Et erit in no- Ioel.2.g.28
C uissimis diebus (dicit Dominus) effun- Isa.44.a.3
dam de Spiritu meo super omnem car-
nem; & prophetabunt filij vestri, & filiæ
vestræ, & iuuenes vestri visiones vide-
bunt, & seniores vestri somnia somnia-
18 bunt. * Et quidem super seruos meos,
& super ancillas meas in diebus illis ef-
fundam de Spiritu meo, & propheta-
19 bunt: * & dabo prodigia in cælo sur-
sum, & signa in terra deorsum, sangui-
20 nem, & ignem, & vaporem fumi: * Sol
conuertetur in tenebras, & luna in san-
guinem, antequam veniat dies Domini
21 magnus & manifestus. * Et erit: om- Rom.10.c.13
nis, quicumque inuocauerit nomen Do-
22 mini, saluus erit. * Viri Israelitæ, audite
verba hæc: Iesum Nazarenum, virum ap-
probatum a Deo in vobis, virtutibus, &
prodigijs, & signis, quæ fecit Deus per
illum in medio vestri, sicut & vos scitis:
23 * hunc definito consilio, & præscientia
Dei traditum, per manus iniquorum af-
24 fligentes interemistis: * quem Deus su-
D scitauit, solutis doloribus inferni, iuxta
quod impossibile erat teneri illum ab
25 eo. * Dauid enim dicit in eum: Pro- Ps.15.c.18
uidebam Dominum in conspectu meo
semper: quoniam a dextris est mihi ne
26 commouear: * Propter hoc lætatum est
cor meum, & exultauit lingua mea; in-
super & caro mea requiescet in spe:
27 * Quoniam non derelinques animam
meam in inferno, nec dabis Sanctũ tuum
28 videre corruptionem. * Notas mihi feci-
sti vias vitæ: & replebis me iucunditate
29 cum facie tua. * Viri fratres, liceat audẽ-

ter dicere ad vos de patriarcha Dauid
‖3.Reg.2.b.10 ‖quoniam defunctus est, & sepultus: &
sepulchrum eius est apud nos vsque in
hodiernum diem.* Propheta igitur cum 30
‖Ps.131.c.11 esset, & sciret quia iureiurando ‖iurasset E
illi Deus de fructu lumbi eius sedere su-
per sedem eius: * prouidens locutus est 31
‖Ps.15.c.10 Inf.13.c.35 de resurrectione Christi, quia ‖neque
derelictus est in inferno, neque caro eius
vidit corruptionem.* Hunc Iesum resu- 32
scitauit Deus, cuius omnes nos testes su-
mus.* Dextera igitur Dei exaltatus, & 33
promissione Spiritus sancti accepta a Pa-
tre, effudit hunc, quem vos videtis, &
auditis. * Non enim Dauid ascendit in 34
‖Ps.109.a.1 cælum: dixit autem ipse: ‖Dixit Domi-
nus Domino meo, sede a dextris meis
*donec ponam inimicos tuos scabellum 35
pedum tuorum.* Certissime sciat ergo 36
omnis domus Israel, quia & Dominum
eum, & Christum fecit Deus, hunc Ie-
sum, quem vos crucifixistis.* His autem 37
auditis, compuncti sunt corde, & dixe- F
runt ad Petrum, & ad reliquos Aposto-
los: Quid faciemus, viri fratres?* Petrus 38
vero ad illos: Pœnitentiam (inquit) agi-
te, & baptizetur vnusquisque vestrum in
nomine Iesu Christi in remissionem pec-
catorum vestrorum: & accipietis donū
Spiritus sancti.* Vobis enim est repro- 39
missio, & filijs vestris, & omnibus, qui
longe sunt, quoscumque aduocauerit
Dominus Deus noster.* Alijs etiam 40
verbis plurimis testificatus est, & exhor-
tabatur eos, dicens: Saluamini a genera-
tione ista praua.* Qui ergo receperunt 41
sermonem eius, baptizati sunt: & appo-
sitæ sunt in die illa animæ circiter tria
millia.* Erant autem perseuerantes in 42
doctrina Apostolorum, & communica-
tione fractionis panis, & orationibus.
*Fiebat autem omni animæ timor: mul- 43
ta quoque prodigia, & signa per Apo- G
stolos in Ierusalem fiebant, & metus erat
magnus in vniuersis.* Omnes etiam, qui 44
credebant, erant pariter, & habebant om-
nia communia.* Possessiones & substan- 45
tias vendebant, & diuidebant illa omni-
bus, prout cuique opus erat.* Quotidie 46
quoque perdurantes vnanimiter in tem-
plo, & frangentes circa domos panem,
sumebant cibum cum exultatione, &
simplicitate cordis,* collaudantes Deū, 47
& habentes gratiam ad omnem plebem.
Dominus autem augebat qui salui fie-
rent quotidie in idipsum.

CAP. III.

1 A Petrus autem, & Ioannes ascendebant
in templum ad horam orationis no-
2 nam.* Et quidam vir, qui erat claudus
ex vtero matris suæ, baiulabatur: quem
ponebant quotidie ad portam templi,
quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemo-
synam ab introeuntibus in templum.
3 * Is cum vidisset Petrum, & Ioannem in-
cipientes introire in templum, rogabat
4 vt eleemosynam acciperet.* Intuens au-
tem in eum Petrus cum Ioanne, dixit:
5 Respice in nos.* At ille intendebat in
eos, sperans se aliquid accepturum ab
6 eis.* Petrus autem dixit: Argentum &
aurum non est mihi: quod autem ha-
beo, hoc tibi do: In nomine Iesu Chri-
7 sti Nazareni surge, & ambula.* Et ap-
prehensa manu eius dextera, alleuauit
eum, & protinus consolidatæ sunt ba-
8 ses eius, & plantæ.* Et exiliens stetit,
& ambulabat: & intrauit cum illis in
templum ambulans, & exiliens, & lau-
9 dans Deum. * Et vidit omnis populus
eum ambulantem, & laudantem Deum.
10 * Cognoscebant autem illum, quòd ip-
B se erat, qui ad eleemosynam sedebat ad
Speciosam portam templi: & impleti
sunt stupore & extasi in eo, quod con-
11 tigerat illi. * Cum teneret autem Pe-
trum, & Ioannem, cucurrit omnis popu-
lus ad eos ad porticum, quæ appellatur
12 Salomonis, stupentes. * Videns autem
Petrus, respondit ad populum: Viri Is-
raelitæ quid miramini in hoc, aut nos
quid intuemini, quasi nostra virtute aut
potestate fecerimus hunc ambulare?
13 *Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Iacob, Deus patrum nostrorum glorifi-
cauit filium suum Iesum, quem vos
quidem tradidistis, & negastis ante fa-
ciem Pilati, iudicante illo dimitti.
14 *‖Vos autem sanctum, & iustum nega- ‖Mat.27.c.20
stis, & petistis virum homicidam do- Mar.15.b.11
15 nari vobis:* auctorem vero vitæ inter- Luc.23.c.18
fecistis, quem Deus suscitauit a mor- Ioan.18.g.40
16 tuis, cuius nos testes sumus.* Et in fide
C nominis eius, hunc, quem vos vidistis,
& nostis, confirmauit nomen eius: &
fides, quæ per eum est, dedit integram
sanitatem

sanitatem istam in conspectu omnium
vestrum. * Et nunc fratres scio quia per 17
ignorantiam fecistis, sicut & principes
vestri. * Deus autem, quæ prænunciauit 18
per os omnium prophetarum, pati Chri-
stum suum, sic impleuit. * Pœnitemi- 19
ni igitur, & conuertimini vt deleantur
peccata vestra: * vt cum venerint tem- 20
pora refrigerij a conspectu Domini, &
miserit eum, qui prædicatus est vobis,
Iesum Christũ, * quem oportet quidem 21
cælum suscipere vsque in tempora resti-
tutionis omnium, quæ locutus est Deus
per os sanctorum suorum a sæculo Pro-
phetarum. * Moyses quidem dixit: 22
Deu.18.c.15 Quoniam Prophetam suscitabit vobis D
Dominus Deus vester de fratribus ve-
stris, tamquam me, ipsum audietis iux-
ta omnia quæcumque locutus fuerit vo-
bis. * Erit autem: omnis anima, quæ 23
non audierit Prophetam illum, extermi-
nabitur de plebe. * Et omnes prophetæ 24
a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt,
annunciauerunt dies istos. * Vos estis 25
filij prophetarum & testamenti, quod
disposuit Deus ad patres nostros, dicens
Gen.12.a.3 ad Abraham: Et in semine tuo benedi-
centur omnes familiæ terræ.* Vobis pri- 26
mum Deus suscitans filium suum, misit
eum benedicentem vobis: vt conuertat
se vnusquisque a nequitia sua.

CAP. IIII.

Loquentibus autem illis ad popu- 1
lum, superuenerunt sacerdotes, & A
magistratus templi, & Sadducæi, * do- 2
lentes quòd docerent populum, & an-
nunciarent in Iesu resurrectionem ex
mortuis: * & iniecerunt in eos manus, 3
& posuerunt eos in custodiam in crasti-
num: erat enim iam vespera. * Multi 4
autem eorum, qui audierant verbum,
crediderunt: & factus est numerus viro-
rum quinque millia.* Factum est autem 5
in crastinum, vt congregarentur princi-
pes eorum, & seniores, & scribæ in Ieru-
salem. * & Annas princeps sacerdotum, 6
& Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & B
quotquot erant de genere sacerdotali.
* Et statuentes eos in medio, interro- 7
gabant: In qua virtute, aut in quo no-
mine fecistis hoc vos? * Tunc repletus 8
Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Prin-
9 cipes populi, & seniores audite: * Si
nos hodie dijudicamur in benefacto ho-
minis infirmi, in quo iste saluus factus
10 est, * notum sit omnibus vobis, & omni
plebi Israel: quia in nomine Domini no-
stri Iesu Christi Nazareni, quem vos
crucifixistis, quem Deus suscitauit a mor-
tuis, in hoc iste astat coram vobis sa-
11 nus. * Hic est lapis, qui reprobatus est Psal.117.d.22
a vobis ædificantibus, qui factus est in Matt.21.d.42
12 caput anguli: * & non est in alio ali- Mar.12 a.10
C quo salus. Nec enim aliud nomen est Luc.20 c.17
sub cælo datum hominibus, in quo opor- Isa.28.d.16 1.Pet.2.a.7 Rom 9. g.33
13 teat nos saluos fieri. * Videntes autem
Petri constantiam, & Ioannis, comper-
to quòd homines essent sine litteris, &
idiotæ, admirabantur, & cognoscebãt
14 eos quoniam cum Iesu fuerant: * ho-
minem quoque videntes stantem cum
eis, qui curatus fuerat, nihil poterant
15 contradicere. * Iusserunt autem eos
foras extra concilium secedere: & con-
16 ferebant ad inuicem, * dicentes: Quid
faciemus hominibus istis? quoniam qui-
dem notum signum factum est per eos,
omnibus habitantibus Ierusalem: mani-
festum est, & non possumus negare.
17 * Sed ne amplius diuulgetur in populũ,
comminemur eis, ne vltra loquantur
18 in nomine hoc vlli hominum. * Et vo-
D cantes eos, denunciauerunt ne omnino
loquerentur, neque docerent in nomi-
19 ne Iesu. * Petrus vero, & Ioannes re-
spondentes, dixerunt ad eos: Si iustum
est in conspectu Dei, vos potius au-
20 dire quàm Deum, iudicate.* non enim
possumus quæ vidimus & audiuimus
21 non loqui. * At illi comminantes di-
miserunt eos: non inuenientes quomo-
do punirent eos propter populum, quia
omnes clarificabant id, quod factum
22 fuerat in eo quod acciderat. * Annó-
E rum enim erat amplius quadraginta ho-
mo, in quo factum fuerat signum istud
23 sanitatis. * Dimissi autem venerunt ad
suos: & annunciauerunt eis quanta ad
eos principes sacerdotum, & seniores
24 dixissent. * Qui cum audissent, vnanimi-
ter leuauerunt vocem ad Deum, & dixe-
runt: Domine, tu es qui fecisti cælum, &
terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt:
25 * qui Spiritu sancto per os patris nostri
Dauid, pueri tui, dixisti: Quare fremuerũt Psal.2.a.1
Gentes, & populi meditati sunt inania?

* Astiterunt reges terræ, & principes 26
conuenerunt in vnum aduersus Domi-
num, & aduersus Christum eius? * cō- 27
uenerunt enim vere in ciuitate ista ad- F
uersus sanctum puerum tuum Iesum,
quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pi-
latus cum Gentibus, & populis Israel,
* facere quæ manus tua, & consilium 28
tuum decreuerunt fieri. * Et nunc Do- 29
mine respice in minas eorum, & da ser-
uis tuis cum omni fiducia loqui verbum
tuum, * in eo quòd manum tuam ex- 30
tendas ad sanitates, & signa, & prodi-
gia fieri per nomen sancti filij tui Iesu.
* Et cum orassent, motus est locus, in 31
quo erant congregati: & repleti sunt
omnes Spiritu sancto, & loquebantur
verbum Dei cum fiducia. * Multitudi- 32
nis autem credentium erat cor vnum, &
anima vna: nec quisquam eorum, quæ
possidebat, aliquid suum esse dicebat,
sed erant illis omnia communia. * Et 33
virtute magna reddebant Apostoli testi- G
monium resurrectionis Iesu Christi Do-
mini nostri: & gratia magna erat in
omnibus illis. * Neque enim quisquam 34
egens erat inter illos. Quotquot enim
possessores agrorum, aut domorū erant
vendentes afferebant pretia eorum, quæ
vendebant, * & ponebant ante pedes 35
Apostolorum. Diuidebatur autem sin-
gulis prout cuique opus erat. * Ioseph 36
autem, qui cognominatus est Barnabas
ab Apostolis, (quod est interpretatum
Filius consolationis) Leuites, Cyprius
genere, * cum haberet agrum, vendidit 37
eum, & attulit pretium, & posuit ante
pedes Apostolorum.

CAP. V.

VIr autem quidam nomine Ananias, 1
cum Saphira vxore sua vendidit A
agrum, * & fraudauit de pretio agri, 2
conscia vxore sua: & afferens partem
quamdam, ad pedes Apostolorum po-
suit. * Dixit autem Petrus: Anania, 3
cur tentauit satanas cor tuum, mentiri
te Spiritui sancto, & fraudare de pretio
agri? * Nonne manens tibi manebat, 4
& venundatum in tua erat potestate?
Quare posuisti in corde tuo hanc rem?
Non es mentitus hominibus, sed Deo.
* Audiens autem Ananias hæc verba, ce- 5
cidit, & expirauit. Et factus est timor
magnus super omnes, qui audierunt.
6 * Surgentes autem iuuenes amouerunt
7 eum, & efferentes sepelierunt. * Factum
B est autem quasi horarum trium spatium,
& vxor ipsius, nesciens quod factum fue-
8 rat, introiuit. * Dixit autem ei Petrus:
Dic mihi mulier, si tanti agrum vendi-
9 distis? At illa dixit: Etiam tanti. * Petrus
autem ad eam: Quid vtique conuenit
vobis tentare Spiritum Domini? Ecce
pedes eorum, qui sepelierunt virum tuū
10 ad ostium, & efferent te. * Confestim
cecidit ante pedes eius, & expirauit. In-
trantes autem iuuenes inuenerunt illam
mortuam: & extulerunt, & sepelierunt
11 ad virum suum. * Et factus est timor
magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes,
12 qui audierunt hæc. * Per manus autem
Apostolorum fiebant signa, & prodigia
multa in plebe. Et erant vnanimiter om-
13 nes in porticu Salomonis. * Ceterorum
C autem nemo audebat se coniungere illis:
14 sed magnificabat eos populus. * Magis
autem augebatur credentium in Domi-
15 no multitudo virorum, ac mulierū, * ita
vt in plateas eijcerent infirmos, & pone-
rent in lectulis ac grabatis, vt, ve-
niente Petro, saltem vmbra illius obum-
braret quemquam illorum, & liberaren-
16 tur ab infirmitatibus suis. * Concurrebat
autem & multitudo vicinarum ciuitatū
Ierusalem, afferentes ægros, & vexatos a
spiritibus immūdis: qui curabantur om-
17 nes. * Exurgens autem princeps sacerdo-
tum, & omnes, qui cum illo erant, (quæ
est hæresis Sadducæorum) repleti sunt
18 zelo: * & iniecerunt manus in Aposto-
D los, & posuerunt eos in custodia publica.
19 * Angelus autem Domini per noctem
aperiens ianuas carceris, & educens eos,
20 dixit: * Ite, & stantes loquimini in tem-
21 plo plebi omnia verba vitæ huius. * Qui
cum audissent, intrauerunt diluculo in
templum, & docebant. Adueniens autem
princeps sacerdotum, & qui cū eo erant,
conuocauerunt concilium, & omnes se-
niores filiorum Israel: & miserunt ad car
22 cerem vt adducerentur. * Cum autem
venissent ministri, & aperto carcere,
non inuenissent illos, reuersi nunciaue-
23 runt, * dicentes: Carcerem quidem in-
uenimus clausum cum omni diligentia,
& custodes stantes ante ianuas: aperien-

tes autem neminem intus inuenimus.
* Vt autem audierunt hos sermones ma- 24
gistratus templi, & principes sacerdo- B
tum ambigebant de illis quidnam fie-
ret. * Adueniens autem quidam nuncia- 25
uit eis: Quia ecce viri, quos posuistis
in carcerem, sunt in templo stantes, &
docentes populum. * Tunc abijt magi- 26
stratus cum ministris, & adduxit illos
sine vi: timebant enim populum ne la-
pidarentur. * Et cum adduxissent illos, 27
statuerunt in concilio: Et interrogauit
eos princeps sacerdotum, * dicens: Præ- 28
cipiendo præcepimus vobis ne docere-
tis in nomine isto: & ecce replestis Ie-
rusalem doctrina vestra: & vultis indu-
cere super nos sanguiné hominis istius.
* Respondens autem Petrus, & Aposto- 29
li, dixerunt: Obedire oportet Deo ma- F
gis, quàm hominibus. * Deus patrum 30
nostrorum suscitauit Iesum, quem vos
interemistis, suspendentes in ligno.* Húc 31
principem, & saluatorem Deus exalta-
uit dextera sua ad dandam pœnitentiam
Israeli, & remissionem peccatorum.* & 32
nos sumus testes horum verborum, &
Spiritus sanctus, quem dedit Deus omni-
bus obedientibus sibi.* Hæc cum audis- 33
sent, dissecabantur, & cogitabant inter-
ficere illos.* Surgens autem quidam in 34
concilio Pharisæus, nomine Gamaliel,
legisdoctor honorabilis vniuersæ plebi,
iussit foras ad breue homines fieri.* di- 35
xitq. ad illos: Viri Israelitæ attendite
vobis super hominibus istis quid acturi
sitis. * Ante hos enim dies extitit Theo- 36
das, dicens se esse aliquem, cui consensit
numerus virorum circiter quadringen- G
torum: qui occisus est: & omnes, qui
credebant ei, dissipati sunt, & redacti
ad nihilum. * Post hunc extitit Iudas 37
Galilæus in diebus professionis, & auer-
tit populum post se, & ipse perijt: &
omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi
sunt. * Et nunc itaque dico vobis, disce- 38
dite ab hominibus istis, & sinite illos:
quoniam si est ex hominibus consilium
hoc, aut opus, dissoluetur: * si vero ex 39
Deo est, non poteritis dissoluere illud,
ne forte & Deo repugnare inueniamini.
Consenserunt autem illi.* Et conuocan- 40
tes Apostolos, cæsis denunciauerunt ne
omnino loquerentur in nomine Iesu, &
dimiserunt eos. * Et illi quidem ibant 41
gaudentes a cóspectu concilij, quoniam
digni habiti sunt pro nomine Iesu con-
42 tumeliam pati. * Omni autem die non
cessabant in templo, & circa domos
docentes, & euangelizantes Christum
Iesum.

CAP. VI.

1 IN diebus autem illis, crescente nu-
A mero discipulorum, factum est mur-
mur Græcorum aduersus Hebræos, eo
quòd despicerentur in ministerio quoti-
2 diano viduæ eorum.* Conuocantes au-
tem duodecim multitudinem discipulo-
rum dixerunt: Non est æquum nos dere-
linquere verbum Dei, & ministrare men
3 sis. * Considerate ergo fratres, viros ex
vobis boni testimonij septem, plenos
Spiritu sancto, & sapientia, quos consti-
4 tuamus super hoc opus. * Nos vero ora-
B tioni, & ministerio verbi instantes eri-
5 mus. * Et placuit sermo coram omni
multitudine. Et elegerunt Stephanum,
virum plenum fide, & Spiritu sancto, &
Philippum, & Prochorum, & Nicano-
rem, & Timonem, & Parmenam, & Ni-
6 colaum aduenam Antiochenum.* Hos
statuerunt ante conspectum Apostolo-
rum: & orantes imposuerút eis manus.
7 * Et verbum Domini crescebat, & mul-
tiplicabatur numerus discipulorum in
Ierusalem valde: multa etiam turba sa-
8 cerdotum obediebat fidei.* Stephanus
autem plenus gratia, & fortitudine fa-
ciebat prodigia, & signa magna in po-
9 pulo. * Surrexerunt autem quidam de
synagoga, quæ appellatur Libertino-
C rum, & Cyrenensium, & Alexandrino-
rum, & eorum qui erant a Cilicia, &
10 Asia, disputantes cum Stephano:* & nó
poterant resistere sapientiæ, & Spiritui,
11 qui loquebatur.* Tunc summiserunt vi-
ros, qui dicerent se audiuisse eum dicen-
tem verba blasphemiæ in Moysen, & in
12 Deum.* Commouerunt itaque plebem,
D & seniores, & Scribas: & concurrentes
rapuerunt eum, & adduxerunt in conci-
13 lium,* & statuerunt falsos testes, qui
dicerent: Homo iste non cessat loqui
verba aduersus locum sanctum, & le-
14 gem. * audiuimus enim eum dicentem:
quoniam Iesus Nazarenus hic, destruet
locum istum, & mutabit traditiones,

quas tradidit nobis Moyses. *Et intuen- 15
tes eum omnes, qui sedebāt in concilio,
viderunt faciem eius tamquam faciem
Angeli.

CAP. VII.

DIxit autem princeps sacerdotum: Si 1
hæc ita se habent? * Qui ait: Viri 2
fratres, & patres audite: Deus gloriæ ap- A
paruit patri nostro Abrahæ cum esset in
Mesopotamia, prius quàm moraretur in
‖Gen.12.a.1 Charan, *& dixit ad illum: ‖Exi de ter- 3
ra tua, & de cognatione tua, & veni in
terram, quam monstrauero tibi. * Tunc 4
exijt de terra Chaldæorum, & habitauit
in Charan. Et inde, postquam mortuus
est pater eius, transtulit illum in terram
istam, in qua nunc vos habitatis. * Et 5
nō dedit illi hereditatem in ea, nec pas-
sum pedis: sed repromisit dare illi eam
in possessionem, & semini eius post ip-
sum, cum non haberet filium. * Locutus 6
‖Gen.15.c.13 est autem ei Deus: ‖Quia erit semen e-
ius accola in terra aliena, & seruituti eos
subijcient, & male tractabunt eos annis
quadringentis: * & gentem cui seruie- 7
rint, iudicabo ego, dixit Dominus. &
post hæc exibunt, & seruient mihi in
‖Gen.17.b.10 loco isto. * ‖ Et dedit illi testamentum 8
‖Gen.21.a.2.4 circumcisionis: ‖& sic genuit Isaac, &
‖Gen.25.c.24 circumcidit eum die octauo: & ‖Isaac,
26 Iacob: & Iacob, duodecim Patriarchas.
‖Gen 29.f.32 & 35.c.32 *Et Patriarchæ æmulantes, ‖Ioseph vēdi- 9
derunt in Ægyptum. & erat Deus cum B
eo: * & eripuit eum ex omnibus tribu- 10
‖Gen.37.f.28 lationibus eius: & ‖dedit ei gratiam, &
Gen.41.e.37 sapientiam in conspectu Pharaonis re-
gis Ægypti, & constituit eum præposi-
tum super Ægyptum, & super omnem
domum suam. * Venit autem fames in 11
vniuersam Ægyptum, & Chanaan, &
tribulatio magna: & non inueniebant
‖Gen.42.a.2 cibos patres nostri. * ‖Cum audisset au- 12
tem Iacob esse frumentum in Ægypto:
‖Gen.45.a.3 misit patres nostros primum: * ‖& in 13
secundo cognitus est Ioseph a fratribus
suis, & manifestatum est Pharaoni genus
eius. * Mittens autem Ioseph accersiuit 14
Iacob patrem suum, & omnem cogna-
tionem suam in animabus septuaginta-
‖Gen.46.a.5 quinque. * ‖Et descendit Iacob in Ægy- 15
‖Gen.49.d.33 ptum, & ‖defunctus est ipse, & patres
nostri. * Et translati sunt in Sichem, & 16
positi sunt in sepulchro, * ‖quod emit ‖Gen.50.b.7 Iosu.24.g.32 Gen.23.d.16
Abraham pretio argenti a filijs Hemor
17 filij Sichem. *Cum autem appropinqua-
C ret tempus promissionis, quam confessus
erat Deus Abrahæ, ‖creuit populus, & ‖Exo.1.a.7
18 multiplicatus est in Ægypto, *quoadus-
que surrexit alius rex in Ægypto, qui
19 non sciebat Ioseph. * Hic circumueniēs
genus nostrum, afflixit patres nostros vt
exponerent infantes suos ne viuificaren-
20 tur. *‖Eodem tempore natus est Moyses ‖Exo.2.a.2
& fuit gratus Deo, qui nutritus est tri- Heb.11.e.23
21 bus mensibus in domo patris sui. * Ex-
posito autem illo, sustulit eum filia Pha-
22 raonis, & nutriuit eum sibi in filiū. * Et
eruditus est Moyses omni sapiētia Ægy-
ptiorum, & erat potens in verbis, & in
23 operibus suis. * Cum autem impleretur
ei quadraginta annorum tempus, ascen-
dit in cor eius vt visitaret fratres suos
24 filios Israel. *‖Et cum vidisset quendam ‖Exo.2.b.12
iniuriam patientem, vindicauit illum: &
fecit vltionem ei, qui iniuriam sustine-
25 bat, percusso Ægyptio. *Existimabat au-
tem intelligere fratres, quoniam Deus
per manum ipsius daret salutem illis: at
26 illi non intellexerunt. * ‖Sequenti vero ‖Exo.2.b.13
die apparuit illis litigantibus: & recon-
ciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres
27 estis, vt quid nocetis alterutrum? * Qui
D autem iniuriam faciebat proximo, re-
pulit eū, dicens: Quis te constituit prin-
28 cipem, & iudicem super nos? *numquid
interficere me tu vis, quemadmodum
29 interfecisti heri Ægyptium? * Fugit au-
tem Moyses in verbo isto: & factus est
aduena in terra Madian, vbi generauit
30 filios duos. * Et expletis annis quadra-
ginta, ‖apparuit illi in deserto montis Si- ‖Exo.3.a.2
31 na Angelus in igne flammæ rubi. *Moy-
ses autem videns, admiratus est visum.
& accedente illo vt consideraret, facta
32 est ad eum vox Domini, dicens: * Ego
sum Deus patrum tuorum, Deus Abra-
ham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Treme-
factus autem Moyses, non audebat con-
33 siderare. * Dixit autē illi Dominus: Sol-
ue calceamentum pedum tuorum: lo-
cus enim in quo stas, terra sancta est.
34 * Videns vidi afflictionem populi mei,
qui est in Ægypto, & gemitum eorum
audiui, & descendi liberare eos. Et nunc
35 veni, & mittam te in Ægyptum. * Hunc
Moysen, quē negauerunt, dicentes: Quis
te con-

te constituit principem & iudicē? hunc
Deus principem & redemptorem misit,
cum manu Angeli, qui apparuit illi in
Exo.7.8.9.10 11.14 rubo. * Hic eduxit illos faciens prodi- 36
gia,& signa in terra Ægypti,& in rubro E
mari,& in deserto annis quadraginta.
* Hic est Moyses, qui dixit filijs Israel: 37
Exo.16.a.1 Deut.18.c.15 Prophetam suscitabit vobis Deus de
fratribus vestris, tamquam me, ipsum
Exod.19.a.1 audietis.* Hic est,qui fuit in Ecclesia 38
in solitudine cum Angelo,qui loqueba-
tur ei in monte Sina, & cum patribus
nostris: qui accepit verba vitæ dare no-
bis.* Cui noluerunt obedire patres no- 39
stri: sed repulerunt,& auersi sunt cordi-
bus suis in Ægyptum, *dicentes ad Aa- 40
Exo.32.a.1 ron: Fac nobis deos,qui præcedāt nos:
Moyses enim hic,qui eduxit nos de ter-
ra Ægypti,nescimus quid factum sit ei.
* Et vitulum fecerunt in diebus illis, & 41
obtulerunt hostiam simulachro,& læta-
bantur in operibus manuum suarum.
*Conuertit autem Deus, & tradidit eos 42
seruire militiæ cæli,sicut scriptū est in Li-
Amos.5.g.25 bro Prophetarū: Numquid victimas, &
hostias obtulistis mihi annis quadragin-
ta in deserto, domus Israel?* Et susce- 43
pistis tabernaculū Moloch, & sidus Dei
vestri Rempham, figuras, quas fecistis,
adorare eas. Et transferam vos trans Ba-
bylonem. * Tabernaculum testimonij 44
fuit cum patribus nostris in deserto, si- F
Exo.25.d.40 cut disposuit illis Deus, loquens ad
Moysen, vt faceret illud secundum for-
Heb.8.b.9 Iosu.3.c.14 mam,quam viderat. * Quod & indu- 45
xerunt, suscipientes patres nostri cum
Iesu in possessionem Gentium, quas ex-
pulit Deus a facie patrum nostrorum,
1.Reg.16.c.13 vsque in diebus Dauid, * qui inuenit 46
gratiam ante Deum,& petijt vt inueni-
Psal.131.a.5 ret tabernaculum Deo Iacob. * Salo- 47
1.Par.17.c.12 3.Reg.6.a.1 mon autem ædificauit illi domum.* Sed 48
non excelsus in manufactis habitat,sicut
Inf.17.f.25 Isa.66.a.1 Propheta dicit: *Cælum mihi sedes est: 49
terra autem scabellum pedū meorum.
Quam domum ædificabitis mihi, dicit
Dominus? aut quis locus requietionis
meæ est?* Nonne manus mea fecit hæc 50
omnia? * Dura ceruice,& incircumcisis 51
cordibus, & auribus, vos semper Spiri-
tui sancto resistitis,sicut Patres vestri,ita
& vos.* Quem Prophetarum non sunt 52
persecuti patres vestri? Et occiderūt eos, G
qui prænunciabat de aduentu Iusti,cuius
vos nūc proditores,& homicidæ fuistis:
53 *qui accepistis legem in dispositione An-
54 gelorum, & non custodistis.* Audien-
tes autem hæc dissecabantur cordibus
suis, & stridebant dentibus in eum.
55 *Cum autem esset plenus Spiritu sancto,
intendens in cælum,vidit gloriam Dei,
& Iesum stantem a dextris Dei. Et ait:
Ecce video cælos apertos, & filium ho-
56 minis stantem a dextris Dei. * Excla-
mantes autem voce magna continuerūt
aures suas, & impetum fecerunt vnani-
57 miter in eum.* Et eijcientes eum extra
ciuitatem lapidabant: & testes deposue-
runt vestimenta sua secus pedes adole-
58 scentis, qui vocabatur Saulus.* Et lapi-
dabant Stephanum inuocātem,& dicen-
tem: Domine Iesu suscipe spiritum
59 meum.* Positis autem genibus, clama-
uit voce magna,dicens: Domine ne sta-
tuas illis hoc peccatum. Et cum hoc di-
xisset, obdormiuit in Domino. Saulus
autem erat consentiens neci eius.

CAP. VIII.

1 A FActa est autem in illa die persecutio
magna in Ecclesia, quæ erat Iero-
solymis, & omnes dispersi sunt per re-
giones Iudææ, & Samariæ præter Apo-
2 stolos. * Curauerunt autem Stepha-
num viri timorati, & fecerunt plan-
3 ctum magnum super eum. * Saulus au-
tem deuastabat Ecclesiam per domos in-
trans, & trahens viros, ac mulieres, tra-
4 debat in custodiam.* Igitur qui disper-
si erant pertransibant,euangelizantes ver
5 bum Dei.* Philippus autem descendens
in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis
6 Christum. * Intendebant autem turbæ
his,quæ a Philippo dicebantur vnanimi-
ter audientes, & videntes signa quæ fa-
7 ciebat.* Multi enim eorum,qui habebāt
B spiritus immundos, clamantes voce ma-
8 gna exibant.* Multi autem paralytici, &
9 claudi curati sunt.* Factum est ergo gau-
dium magnum in illa ciuitate.* Vir au-
tem quidam nomine Simon, qui ante
fuerat in ciuitate magus,seducens gen-
tem Samariæ, dicens se esse aliquem
10 magnum: * cui auscultabant omnes a
minimo vsque ad maximum, dicentes:
Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.
11 * Attendebant autē eum: propter quod
multo

multo tempore magijs suis dementasset
eos. * Cum vero credidissent Philippo 12
euangelizanti de regno Dei, in nomine
Iesu Christi baptizabantur viri, ac mu-
lieres. * Tunc Simon & ipse credidit: & 13
cum baptizatus esset, adhærebat Philip- C
po. Videns etiam signa, & virtutes ma-
ximas fieri, stupens admirabatur. * Cũ 14
autem audissent Apostoli, qui erant Ie-
rosolymis, quòd recepisset Samaria ver-
bum Dei, miserunt ad eos Petrum, &
Ioannem: * Qui cum venissent, orauerũt 15
pro ipsis vt acciperent Spiritum sanctũ:
* Nondum enim in quemquam illorum 16
venerat, sed baptizati tantum erant in
nomine Domini Iesu. * Tunc impone- 17
bant manus super illos, & accipiebant
Spiritum sanctum. * Cum vidisset autẽ 18
Simon quia per impositionem manus
Apostolorum daretur Spiritus sanctus,
obtulit eis pecuniam, * dicens: Date & 19
mihi hanc potestatẽ, vt cuicumque im- D
posuero manus, accipiat Spiritum san-
ctum. Petrus autem dixit ad eum: * Pe- 20
cunia tua tecum sit in perditionẽ: quo-
niam donum Dei existimasti pecunia
possideri. * Non est tibi pars, neque sors 21
in sermone isto. cor enim tuum nõ est
rectum coram Deo. * Pœnitentiam ita- 22
que age ab hac nequitia tua: & roga
Deum, si forte remittatur tibi hæc co-
gitatio cordis tui. * In felle enim ama- 23
ritudinis, & obligatione iniquitatis vi-
deo te esse. * Respondens autem Simon, 24
dixit: Precamini vos pro me ad Domi-
num, vt nihil veniat super me horum,
quæ dixistis. * Et illi quidem testificati, 25
& locuti verbum Domini, redibant Ie- E
rosolymã, & multis regionibus Sama-
ritanorũ euangelizabant. * Angelus au- 26
tem Domini locutus est ad Philippum,
dicens: Surge, & vade contra meridianũ
ad viam, quæ descendit ab Ierusalem in
Gazã: hæc est deserta. * Et surgens abijt. 27
Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens
Candacis Reginæ Æthiopum, qui erat
super omnes gazas eius: venerat adora-
re in Ierusalem: * & reuertebatur sedẽs 28
super currum suum, legensq. Isaiam
prophetam. * Dixit autem Spiritus Phi- 29
lippo: Accede, & adiunge te ad currum
istum. * Accurrens autem Philippus, 30
audiuit eum legentem Isaiam prophe- F
tam, & dixit: Putasne intelligis quæ
31 legis? * Qui ait: Et quomodo possum,
si nõ aliquis ostẽderit mihi? Rogauitq.
Philippum vt ascenderet, & sederet se-
32 cum. * Locus autem Scripturæ, quam
legebat, erat hic: ‖ Tamquam ouis ad ‖ Isai. 53. c. 7
occisionẽ ductus est: & sicut agnus co-
ram tondẽte se, sine voce, sic non ape-
33 ruit os suum. * In humilitate iudicium
eius sublatum est. Generationem eius
quis enarrabit, quoniam tolletur de
34 terra vita eius? * Respondens autem eu-
nuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de
quo Propheta dicit hoc? de se, an de
35 alio aliquo? * Aperiẽs autem Philippus
os suum, & incipiens a Scriptura ista,
36 euangelizauit illi Iesum. * Et dum
irent per viam, venerunt ad quandam
G aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua,
37 quid prohibet me baptizari? * Dixit au-
tem Philippus: Si credis ex toto corde,
licet. Et respondens ait: Credo, Filium
38 Dei esse Iesum Christum. * Et iussit
stare currum: & descenderunt vterque
in aquam, Philippus, & Eunuchus, &
39 baptizauit eum. * Cum autem ascen-
dissent de aqua, Spiritus Domini ra-
puit Philippum, & amplius non vidit
eum Eunuchus. Ibat autem per viam
40 suam gaudens. * Philippus autem in-
uentus est in Azoto, & pertransiens
euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec
veniret Cæsaream.

CAP. IX.

1 SAulus autem adhuc spirans minarũ, Gal. 1. c. 13
A & cædis in discipulos Domini, ac-
2 cessit ad principem Sacerdotum, * &
petijt ab eo epistolas in Damascum ad
synagogas: ut si quos inuenisset huius
viæ viros, ac mulieres, vinctos per-
3 duceret in Ierusalem. * ‖ Et cum iter ‖ Inf. 22. a. 6
faceret, contigit vt appropinquaret 1. Cor. 15. b. 8
Damasco: & subito circumfulsit eum 2. Cor. 12. a. 2
4 lux de cælo. * Et cadens in terram
audiuit vocem dicentem sibi: Saule,
5 Saule, quid me persequeris? * Qui
dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego
sum Iesus, quem tu persequeris. durum
6 est tibi contra stimulum calcitrare. * Et
tremens, ac stupens dixit: Domine, quid
7 me vis facere? * Et Dominus ad eũ: Sur-
B ge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur
tibi

tibi quid te oporteat facere. Viri au-
tem illi, qui comitabantur cum eo, sta-
bant stupefacti, audientes quidem vocé,
neminem autem vidētes. * Surrexit au- 8
tem Saulus de terra, apertisq. oculis ni-
hil videbat. Ad manus autem illum tra-
hentes, introduxerunt Damascum. * Et 9
erat ibi tribus diebus non videns, & nō
manducauit, neque bibit. * Erat autem 10
quidam discipulus Damasci, nomine
Ananias: & dixit ad illum in visu Do-
minus: Anania. At ille ait: Ecce ego,
Domine. * Et Dominus ad eum: Sur- 11
ge, & vade in vicum, qui vocatur rectus:
& quære in domo Iudæ Saulum nomine
Tarsensem: ecce enim orat. (* Et vidit 12
virum Ananiam nomine, introeuntem,
& imponentem sibi manus vt visum re-
cipiat.) * Respondit autē Ananias: Do- 13
mine, audiui a multis de viro hoc, quan- C
ta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem:
* & hic habet potestatem a principibus 14
sacerdotum alligandi omnes, qui inuo-
cant nomen tuum. * Dixit autem ad 15
eum Dominus: Vade, quoniam vas ele-
ctionis est mihi iste, vt portet nomen
meū coram gentibus, & regibus, & filijs
Israel. * Ego enim ostendam illi quan- 16
ta oporteat eum pro nomine meo pati.
* Et abijt Ananias, & introiuit in domū: 17
& imponens ei manus, dixit: Saule fra-
ter, Dominus misit me Iesus, qui appa-
ruit tibi in via, qua veniebas, vt videas,
& implearis Spiritu sancto. * Et confe- 18
stim ceciderunt ab oculis eius tamquam
squamæ, & visum recepit: & surgens ba-
ptizatus est. * Et cum accepisset cibum, 19
confortatus est. Fuit autem cum disci- D
pulis, qui erant Damasci, per dies ali-
quot. * Et continuo in synagogis præ- 20
dicabat Iesum, quoniam hic est Filius
Dei. * Stupebant autem omnes, qui au- 21
diebant, & dicebant: Nonne hic est, qui
expugnabat in Ierusalem eos, qui inuo-
cabant nomen istud: & huc ad hoc ve-
nit vt vinctos illos duceret ad principes
sacerdotum? * Saulus autem multo ma- 22
gis conualescebat, & confundebat Iu-
dæos, qui habitabant Damasci, affirmans
quoniam hic est Christus. * Cum autē 23
implerentur dies multi, consilium fece-
runt in vnū Iudæi vt eum interficerent.
* Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ 24
eorum. ᴮ Custodiebant autem & portas

ᴮ 2. Cor. 11. b. 32

25 die ac nocte, vt eum interficerent. * Ac-
cipiētes autem eum discipuli nocte, per
murum dimiserunt eum, submittētes in
26 sporta. * Cum autem venisset in Ieru-
E salem, tentabat se iungere discipulis, &
omnes timebant eū, non credentes quòd
27 esset discipulus. * Barnabas autem ap-
prehensum illum duxit ad Apostolos:
& narrauit illis quomodo in via vidisset
Dominum, & quia locutus est ei, & quo-
modo in Damasco fiducialiter egerit in
28 nomine Iesu. * Et erat cum illis intrās,
& exiens in Ierusalem, & fiducialiter
29 agens in nomine Domini. * Loqueba-
tur quoque Gentibus, & disputabat cum
Græcis: illi autem quærebant occidere
30 eum. * Quod cum cognouissent fratres,
deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserūt
31 Tarsum. * Ecclesia quidem per totam
F Iudæam, & Galilæam, & Samariam ha-
bebat pacem, & ædificabatur ambulans
in timore Domini, & consolatione san-
32 cti Spiritus replebatur. * Factum est au-
tem, vt Petrus dum pertransiret vniuer-
sos, deueniret ad sanctos, qui habitabant
33 Lyddæ. * Inuenit autem ibi hominem
quēdam, nomine Æneam, ab annis octo
iacentem in grabato, qui erat paralyti-
34 cus. * Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te
Dominus Iesus Christus: surge, & sterne
35 tibi. Et continuo surrexit. * Et viderūt
eum omnes, qui habitabant Lyddæ, &
Saronæ: qui cōuersi sunt ad Dominum.
36 * In Ioppe autem fuit quædam discipu-
la, nomine Tabitha, quæ interpretata di-
citur Dorcas. Hæc erat plena operibus
bonis, & eleemosynis, quas faciebat.
37 * Factum est autem in diebus illis, vt in-
firmata moreretur. Quam cū lauissent,
38 posuerunt eam in cœnaculo. * Cum au-
G tem prope esset Lydda ad Ioppen, disci-
puli audientes quia Petrus esset in ea,
miserunt duos viros ad eum, rogantes:
Ne pigriteris venire vsque ad nos.
39 * Exurgens autem Petrus venit cum il-
lis. Et cum aduenisset, duxerunt illum
in cœnaculum: & circumsteterūt illum
omnes viduæ flentes, & ostendentes ei
tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dor-
40 cas. * Eiectis autem omnibus foras: Pe-
trus ponens genua orauit: & conuersus
ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa
aperuit oculos suos: & viso Petro, rese-
41 dit. * Dans autem illi manum, erexit
eam.

eam. Et cum vocasset sanctos, & vi-
duas, assignauit eam viuam. * Notum 42
autem factũ est per vniuersam Ioppen:
& crediderunt multi in Domino. * Fa- 43
ctum est autem vt dies multos moraretur
tur in Ioppe, apud Simonem quendam
coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, 1
nomine Cornelius, Centurio co- A
hortis, quæ dicitur Italica, * religiosus, 2
ac timens Deum cum omni domo sua,
faciens eleemosynas multas plebi, & de-
precans Deum semper: * is vidit in visu 3
manifeste, quasi hora diei nona, Ange-
lum Dei introeuntem ad se, & dicentem
sibi, Corneli. * At ille intuens eum, 4
timore correptus, dixit: Quid est, Do-
mine? Dixit autem illi: Orationes tuæ,
& eleemosynæ tuæ ascenderunt in me-
moriam in conspectu Dei. * Et nunc 5
mitte viros in Ioppen, & accersi Simo-
nem quendam, qui cognominatur Pe-
trus: * hic hospitatur apud Simonem 6
quendam coriariũ, cuius est domus iux-
ta mare: hic dicet tibi quid te oporteat
facere. * Et cum discessisset Angelus, 7
qui loquebatur illi, vocauit duos dome-
sticos suos, & militem metuentem Do-
minum ex his, qui illi parebant. * Qui- 8
bus cum narrasset omnia, misit illos in B
Ioppen. * Postera autẽ die iter illis fa- 9
cientibus, & appropinquantibus ciuita-
ti, ascendit Petrus in superiora vt oraret
circa horam sextam. * Et cum esuriret, 10
voluit gustare. Parantibus autem illis,
cecidit super eum mentis excessus: * & 11
vidit cælum apertum, & descendens vas
quoddam, velut linteum magnum, quat-
tuor initijs submitti de cælo in terram,
* in quo erant omnia quadrupedia, & 12
serpentia terræ, & volatilia cæli. * Et fa- 13
cta est vox ad eum: Surge Petre, occide,
& manduca. * Ait autem Petrus: Absit 14
Domine, quia nũquam manducaui om-
ne commune, & immundum. * Et vox 15
iterũ secundo ad eum: Quod Deus pu-
rificauit, tu commune ne dixeris. * Hoc 16
autem factum est per ter: & statim re-
ceptum est vas in cælum. * Et dum in- 17
tra se hæsitaret Petrus quidnam esset vi- C
sio, quam vidisset: ecce viri, qui missi
erant a Cornelio, inquirentes domum
18 Simonis, astiterunt ad ianuam. * Et cum
vocassent, interrogabant, si Simon, qui
cognominatur Petrus, illic haberet ho-
19 spitium. * Petro autem cogitante de vi-
sione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres
20 quærunt te. * Surge itaque, descende, &
vade cum eis nihil dubitans: quia ego
21 misi illos. * Descendens autem Petrus
ad viros, dixit: Ecce ego sum, quẽ quæ-
ritis: quæ causa est, propter quam veni-
22 stis? * Qui dixerunt: Cornelius Centu-
rio, vir iustus, & timens Deum, & testi-
monium habens ab vniuersa gente Iu-
dæorum, responsum accepit ab Angelo
sancto accersire te in domum suam, &
23 audire verba abs te. * Introducens ergo
eos, recepit hospitio. Sequenti autẽ die
surgens profectus est cum illis: & qui-
D dã ex fratribus ab Ioppe comitati sunt
24 eum. * Altera autem die introiuit Cæ-
saream. Cornelius vero expectabat il-
los, conuocatis cognatis suis, & necessa-
25 rijs amicis. * Et factum est cum introis-
set Petrus, obuius venit ei Cornelius, &
26 procidens ad pedes eius adorauit. * Pe-
trus vero eleuauit eum, dicens: Surge, &
27 ego ipse homo sum. * Et loquens cum
illo intrauit, & inuenit multos, qui con-
28 uenerant: * dixitq. ad illos: Vos scitis
quomodo abominatum sit viro Iudæo
coniungi, aut accedere ad alienigenam:
sed mihi ostendit Deus, neminem com-
munem aut immundum dicere hominẽ.
29 * Propter quod sine dubitatione veni ac-
cersitus. Interrogo ergo, quam ob cau-
30 sam accersistis me? * Et Cornelius ait:
E A nudiusquarta die vsque ad hanc horã,
orans eram hora nona in domo mea, &
ecce vir stetit ante me in veste candida,
31 & ait: * Corneli, exaudita est oratio tua,
& eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt
32 in conspectu Dei. * Mitte ergo in Iop-
pen, & accersi Simonem, qui cognomi-
natur Petrus: hic hospitatur in domo
33 Simonis coriarij iuxta mare. * Confe-
stim ergo misi ad te: & tu bene fecisti
veniendo. Nunc ergo omnes nos in cõ-
spectu tuo adsumus audire omnia quæ-
cumque tibi præcepta sunt a Domino.
34 * Aperiens autem Petrus os suum, dixit:
In veritate comperi ‖ quia non est per-
35 sonarum acceptor Deus, * sed in omni
gente qui timet eum, & operatur iusti-
tiam,

‖ Deu.10.d.17
1.Par.19.c.7
Iob 34.b.19
Sap.6.b.8
Eccli.35.b.16
Rom.2.b.11
Gal.2.b.6
Eph.6.b.9
Col.3.d.25
1.Pet.1.c.17

tiam, acceptus est illi. * Verbum misit 36
Deus filijs Israel, annuncians pacem per
Iesum Christum: (hic est omnium Do-
minus.) * Vos scitis quod factum est 37
verbũ per vniuersam Iudæam: incipiens
‖Luc.4.c.14 enim a ‖Galilæa post baptismum, quod
prædicauit Ioannes,* Iesum a Nazareth: 38
quomodo vnxit eum Deus Spiritu san-
cto, & virtute, qui pertransijt benefa-
ciendo, & sanando omnes oppressos a
diabolo, quoniam Deus erat cum illo.
* Et nos testes sumus omnium, quæ fecit 39
in regione Iudæorum, & Ierusalẽ, quem
occiderunt suspendentes in ligno.* Hũc 40
Deus suscitauit tertia die, & dedit eum
manifestum fieri * non omni populo, sed 41
testibus præordinatis a Deo: nobis, qui
manducauimus, & bibimus cũ illo post-
quam resurrexit a mortuis. * Et præce- 42
pit nobis prædicare populo, & testifica-
ri quia ipse est, qui cõstitutus est a Deo G
‖Ier.31.f.34 iudex viuorum, & mortuorum. *‖Huic 43
Mich.7.d.18 omnes Prophetæ testimonium perhibẽt
remissionem peccatorum accipere per
nomen eius omnes, qui credunt in eum.
* Adhuc loquente Petro verba hæc, ce- 44
cidit Spiritus sanctus super omnes, qui
audiebant verbum. * Et obstupuerunt 45
ex circumcisione fideles, qui venerant
cum Petro: quia & in nationes gratia
Spiritus sancti effusa est. * Audiebant 46
enim illos loquentes linguis, & magni-
ficantes Deũ. * Tunc respondit Petrus: 47
Numquid aquam quis prohibere potest
vt non baptizentur hi, qui Spiritum san-
ctum acceperunt sicut & nos? * Et ius- 48
sit eos baptizari in nomine Domini Ie-
su Christi. Tunc rogauerunt eũ vt ma-
neret apud eos aliquot diebus.

CAP. XI.

AVdierunt autem Apostoli, & fra- 1
tres, qui erant in Iudæa: quoniam A
& Gentes receperunt verbum Dei.
* Cum autem ascendisset Petrus Ieroso- 2
lymam, disceptabant aduersus illum,
qui erant ex circumcisione, * dicentes: 3
Quare introisti ad viros præputium ha-
bentes, & manducasti cum illis? * Inci- 4
piens autem Petrus exponebat illis or-
dinem, dicens: * Ego eram in ciuitate 5
Ioppe orans, & vidi in excessu mentis
visionem, descendens vas quoddam ve-
lut linteum magnum quattuor initijs
summitti de cælo, & venit vsque ad me.
6 * In quod intuens considerabam, & vi-
di quadrupedia terræ, & bestias, & re-
7 ptilia, & volatilia cæli. * Audiui autem
& vocem dicentem mihi: Surge Petre,
8 occide, & manduca. * Dixi autem:
Nequaquam Domine: quia commune
aut immundum numquam introiuit in
9 os meum. * Respondit autem vox secũ-
do de cælo: Quæ Deus mundauit, tu ne
10 commune dixeris. * Hoc autem factum
B est per ter: & recepta sunt omnia rur-
11 sum in cælum. * Et ecce viri tres con-
festim astiterunt in domo, in qua eram,
12 missi a Cæsarea ad me. * Dixit autem
Spiritus mihi vt irem cũ illis, nihil hæ-
sitans. Venerunt autem mecum & sex
fratres isti, & ingressi sumus in domum
13 viri. * Narrauit autem nobis, quomo-
do vidisset Angelum in domo sua, stan-
tem & dicentem sibi: Mitte in Ioppen,
& accersi Simonem, qui cognominatur
14 Petrus, * qui loquetur tibi verba, in qui-
bus saluus eris tu, & vniuersa domus
15 tua. * Cum autem cœpissem loqui, ce-
cidit Spiritus sanctus super eos, sicut &
16 in nos in initio. * Recordatus sum au-
tem verbi Domini, sicut dicebat: ‖Ioan- ‖Sup.1.a.5
nes quidem baptizauit aqua, vos autem Matt.3.c.11
17 baptizabimini Spiritu sancto. * Si ergo Mar.1.b.8 Luc.3.c.16
eandem gratiam dedit illis Deus, sicut Ioan.1.d.26
& nobis, qui credidimus in Dominum Infr.19.a.4
Iesum Christum; ego quis eram, qui
18 possem prohibere Deum? * His audi-
C tis, tacuerunt: & glorificauerunt Deum,
dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiã
19 dedit Deus ad vitam. * Et illi quidem,
qui dispersi fuerant a tribulatione, quæ
facta fuerat sub Stephano, perambulaue-
runt vsque Phœnicen, & Cyprum, & An-
tiochiam, nemini loquentes verbum, nisi
20 solis Iudæis. * Erant autem quidam ex
eis viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum in-
troissent Antiochiam, loquebantur &
ad Græcos, annunciantes Dominum Ie-
21 sum. * Et erat manus Domini cum eis:
multusq. numerus credentium conuer-
22 sus est ad Dominum. * Peruenit au-
tem sermo ad aures ecclesiæ, quæ erat
Ierosolymis super istis: & miserunt Bar-
23 nabam vsque ad Antiochiam. * Qui
cum peruenisset, & vidisset gratiam
Dei, gauisus est: & hortabatur omnes in
propo-

proposito cordis permanere in Domi-
no : * quia erat vir bonus,& plenus Spi- 24
ritu sancto , & fide . Et apposita est
multa turba Domino . * Profectus est 25
autem Barnabas Tarsum , vt quæreret
Saulum : quem cum inuenisset , perdu-
xit Antiochiam . * Et annum totũ con- 26
uersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt
turbam multam , ita vt cognominaren-
tur primum Antiochiæ discipuli , Chri-
stiani . * In his autem diebus superue- 27
nerunt ab Ierosolymis prophetæ Antio-
chiam : * & surgens vnus ex eis nomine 28
Agabus,significabat per spiritum famem
magnam futuram in vniuerso orbe ter-
rarum,quæ facta est sub Claudio . * Di- 29
scipuli autem , prout quis habebat , pro-
posuerũt singuli in ministerium mittere
habitantibus in Iudæa fratribus : * quod 30
& fecerunt , mittentes ad seniores per
manus Barnabæ , & Sauli .

CAP. XII.

EOdem autem tempore misit Hero- 1
des rex manus, vt affligeret quosdã A
de Ecclesia . * Occidit autem Iacobum 2
fratrem Ioannis gladio . * Videns autem 3
quia placeret Iudæis,apposuit vt appre-
henderet & Petrum . Erant autem dies
Azymorum . * Quem cum apprehen- 4
disset, misit in carcerem , tradens quat-
tuor quaternionibus militum custodiẽ-
dum,volens post Pascha producere eum
populo . * Et Petrus quidem seruabatur 5
in carcere . Oratio autem fiebat sine
intermissione ab Ecclesia ad Deum pro
eo . * Cum autem producturus eum es- 6
set Herodes, in ipsa nocte erat Petrus
dormiens inter duos milites,vinctus ca-
tenis duabus: & custodes ante ostium
custodiebant carcerem . * Et ecce Ange- 7
lus Domini astitit : & lumen refulsit in
habitaculo: percussoq. latere Petri, ex-
citauit eum , dicens : Surge velociter .
Et ceciderunt catenæ de manibus eius . B
* Dixit autem Angelus ad eum : Præcin- 8
gere, & calcea te caligas tuas . Et fecit
sic . Et dixit illi : Circumda tibi vesti-
mentum tuum , & sequere me . * Et 9
exiens sequebatur eum,& nesciebat quia
verum est, quod fiebat per angelum :
existimabat autem se visum videre .
10 * Transeuntes autem primam & secun-
dam custodiam , venerunt ad portam
ferream , quæ ducit ad ciuitatem : quæ
vltro aperta est eis. Et exeuntes proces-
serunt vicum vnum : & continuo disces-
11 sit Angelus ab eo . * Et Petrus ad se re-
uersus , dixit : Nunc scio vere quia mi-
sit Dominus Angelum suum , & eripuit
me de manu Herodis,& de omni expe-
12 ctatione plebis Iudæorum . * Conside-
ransq. venit ad domum Mariæ matris
Ioannis, qui cognominatus est Marcus,
vbi erant multi congregati , & orantes.
13 * Pulsante autem eo ostium ianuæ, pro-
C cessit puella ad audiendum , nomine
14 Rhode . * Et vt cognouit vocem Pe-
tri , præ gaudio non aperuit ianuam,sed
intro currens nunciauit stare Petrum an-
15 te ianuam . * At illi dixerunt ad eam :
Insanis. Illa autem affirmabat sic se ha-
bere . * Illi autem dicebant : Angelus
16 eius est . * Petrus autem perseuerabat
pulsans . Cum autem aperuissent , vide-
17 runt eum , & obstupuerunt . * Annuens
autem eis manu vt tacerent , narrauit
quomodo Dominus eduxisset eum de
carcere , dixitque : Nunciate Iacobo , &
fratribus hæc . Et egressus abijt in alium
18 locum . * Facta autem die , erat nõ par-
ua turbatio inter milites , quidnam fa-
19 ctum esset de Petro . * Herodes autem
D cum requisisset eum , & non inuenisset ,
inquisitione facta de custodibus , iussit
eos duci : descendensq. a Iudæa in Cæ-
20 saream , ibi commoratus est . * Erat au-
tem iratus Tyrijs , & Sidonijs . At illi
vnanimes venerunt ad eum , & persuaso
Blasto , qui erat super cubiculum regis ,
postulabant pacem , eo quòd alerentur
21 regiones eorum ab illo . * Statuto au-
tem die Herodes vestitus veste regia,se-
dit pro tribunali , & concionabatur ad
22 eos . * Populus autem acclamabat : Dei
23 voces,& non hominis . * Confestim au-
tem percussit eum Angelus Domini , eo
quòd non dedisset honorem Deo : &
24 cõsumptus a vermibus, expirauit . * Ver-
bum autem Domini crescebat,& multi-
25 plicabatur . * Barnabas autem & Saulus
reuersi sunt ab Ierosolymis || expleto mi- || Sup.11.d.29
nisterio, assumpto Ioanne, qui cogno-
minatus est Marcus.

CAP.

CAP. XIII.

ERant autem in Ecclesia, quæ erat 1
Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in A
quibus Barnabas, & Simon, qui vocaba-
tur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Ma-
nahen, qui erat Herodis Tetrarchæ col-
lactaneus, & Saulus.* Ministrantibus au- 2
tem illis Domino, & ieiunantibus, dixit
illis Spiritus sanctus: Segregate mihi
Saulum, & Barnabam in opus, ad quod
assumpsi eos. * Tunc ieiunantes, & orã- 3
tes, imponentesq. eis manus, dimiserũt
illos. * Et ipsi quidem missi a Spiritu 4
sancto abierunt Seleuciam; & inde na-
uigauerunt Cyprum.* Et cum venissent 5
Salaminam, prædicabant verbum Dei in
synagogis Iudæorum. Habebant autem
& Ioannem in ministerio. * Et cũ per- 6
ambulassent vniuersam insulam vsque B
Paphum, inuenerunt quendam virum
magum pseudoprophetam, Iudæum,
cui nomen erat Bariesu, * qui erat cum 7
Proconsule Sergio Paulo viro prudẽte.
Hic, accersitis Barnaba, & Saulo, deside-
rabat audire verbum Dei. * Resistebat 8
autẽ illis Elymas magus, (sic enim in-
terpretatur nomen eius) quærens auer-
tere Proconsulem a fide.* Saulus autẽ, 9
qui & Paulus, repletus Spiritu sancto,
intuens in eum, * dixit: O plene omni 10
dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimi-
ce omnis iustitiæ, non desinis subuerte-
re vias Domini rectas.* Et nunc ecce 11
manus Domini super te, & eris cæcus,
non videns solem vsque ad tempus. Et
confestim cecidit in eum caligo, & te-
nebræ, & circuiens* quærebat qui ei ma-
num daret. * Tunc Proconsul cum vi- 12
disset factum, credidit admirans super
doctrina Domini.* Et cum a Papho na- 13
uigassent Paulus, & qui cum eo erant,
venerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes
autem discedens ab eis, reuersus est Ie-
rosolymam. * Illi vero pertranseuntes 14
Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: C
& ingressi synagogam die sabbatorum,
sederunt.* Post lectionem autem legis, 15
& Prophetarum, miserunt principes sy-
nagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres,
si quis est in vobis sermo exhortationis
ad plebem, dicite. * Surgens autẽ Pau- 16
lus, & manu silentium indicẽs, ait: Vi-
ri Israelitæ, & qui timetis Deum, audi-
17 te:* Deus plebis Israel elegit patres no-
stros, & plebem exaltauit cum essent in-
colæ ‖ in terra Ægypti, ‖& in brachio ‖Exod. 1.a. 1
18 excelso eduxit eos ex ea,* ‖ & per qua- Exod.13.d.21 22. & 16. a.8
draginta annorum tempus mores eorũ
19 sustinuit in deserto.* Et destruens gen-
tes septem in terra Chanaan, ‖sorte di- ‖ Iof.14. a.2
20 stribuit eis terram eorum, * quasi post
quadringentos & quinquaginta annos:
‖& post hæc dedit iudices, vsque ad Sa- ‖ Iud.3. b. 9
21 muel Prophetam.* Et exinde ‖ postula- ‖ 1.Reg.8.a.5
uerunt regem: & dedit illis Deus Saul & 9. c. 16. & 10.a. 1
filium Cis, virum de tribu Beniamin,
22 annis quadraginta.* & amoto illo, ‖su- ‖ 1.Reg. 16.c.
D scitauit illis Dauid regem: cui testimo- 13
nium perhibens, dixit: ‖Inueni Dauid fi- ‖ Ps. 88.b. 21
lium Iesse, virum secundum cor meum,
23 qui faciet omnes voluntates meas.* Hu-
ius Deus ex semine ‖ secundum promis- ‖ Isai. 11. a.1
sionem eduxit Israel saluatorem Iesum,
24 * ‖ prædicante Ioanne ante faciem aduẽ- ‖ Mat.3. a.1
tus eius baptismum pœnitentiæ omni Mar. 1. a.2
25 populo Israel. * Cum impleret autem Luc. 3. a.3
Ioannes cursum suum, dicebat: Quem
me arbitramini esse, ‖ non sum ego, sed ‖ Ioan.1. c.20
ecce venit post me, cuius non sum di- Mar.1. a.7
26 gnus calceamenta pedum soluere.* Vi- Matt. 3. b.11
ri fratres, filij generis Abraham, & qui
in vobis timent Deum, vobis verbum
27 salutis huius missum est. * Qui enim
habitabant Ierusalem, & principes eius
hunc ignorantes, & voces prophetarũ,
quæ per omne sabbatum leguntur, iu-
28 dicantes impleuerunt, * & nullam cau-
E sam mortis inuenientes in eo, ‖ petierũt ‖ Mat.27.c.20
29 a Pilato, vt interficerent eum.* Cumq. 22
consummassent omnia, quæ de eo scri- Mar.15. b.13
pta erant, deponẽtes eum de ligno, po- Luc.23. c. 21 23
30 suerunt eum in monumento. * ‖ Deus Io.19. c.16
vero suscitauit eum a mortuis tertia ‖ Matt.28 Mar. 16
die: qui visus est per dies multos his, Luc. 24
31 * qui simul ascenderant cum eo de Ga- Ioan. 20
lilæa in Ierusalem: qui vsque nunc sunt
32 testes eius ad plebem. * Et nos vobis
annunciamus eam, quæ ad patres no-
33 stros repromissio facta est: * quoniam
hanc Deus adimpleuit filijs nostris resu-
scitans Iesum, sicut & in Psalmo secũdo
scriptum est: ‖ Filius meus es tu, ego ‖ Psal. 2. b.7
34 hodie genui te. * Quòd autem suscita-
uit eum a mortuis, amplius iam non
reuersurum in corruptionem, ita dixit:
‖ Quia dabo vobis sancta Dauid fidelia. ‖ Isai. 55.a.3

Psal 15.b.10 * Ideoq. & alias dicit : || Non dabis San-
ctum tuum videre corruptionem.* Da- 36
uid enim in sua generatione cum admi-
2.Rge.2.b.10 nistrasset, voluntati Dei || dormiuit: &
appositus est ad patres suos,& vidit cor-
ruptionem .* Quem vero Deus suscita- 37
uit a mortuis,non vidit corruptionem.
* Notũ igitur sit vobis viri fratres, quia 38
per hunc vobis remissio peccatorum an-
nunciatur, & ab omnibus, quibus non
potuistis in lege Moysi iustificari,* in 39
hoc omnis,qui credit, iustificatur. * Vi- 40
dete ergo ne superueniat vobis quod di-
Abac.1.b.5 ctum est in Prophetis : * || Videte contẽ- 41
ptores,& admiramini,& disperdimini:
quia opus operor ego in diebus vestris,
opus quod non credetis, siquis enarra-
uerit vobis.* Exeuntibus autem illis ro- 42
gabant vt sequenti sabbato loquerentur
sibi verba hæc.* Cumq. dimissa esset sy- 43
nagoga, secuti sunt multi Iudæorum, &
colentium aduenarum, Paulum, & Bar-
nabam : qui loquentes suadebant eis vt
permanerent in gratia Dei . * Sequenti 44
vero sabbato pene vniuersa ciuitas con- G
uenit audire verbum Dei . * Videntes 45
autem turbas Iudæi,repleti sunt zelo,&
contradicebant his, quæ a Paulo dice-
bantur,blasphemantes .* Tunc constan- 46
ter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis
oportebat primum loqui verbum Dei:
sed quoniam repellitis illud, & indi-
gnos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce
conuertimur ad Gentes. *sic enim præ- 47
Isai.49.b.6 cepit nobis Dominus : || Posui te in lu-
cem Gentium, vt sis in salutem vsque
ad extremum terræ. * Audientes autem 48
Gentes gauisæ sunt,& glorificabant ver-
bum Domini: & crediderunt quotquot
erant præordinati ad vitam æternam.
*Disseminabatur autem verbum Domi- 49
ni per vniuersam regionem.* Iudæi au- 50
tem concitauerunt mulieres religiosas,
& honestas, & primos ciuitatis, &
excitauerunt persecutionem in Paulum,
& Barnabam : & eiecerunt eos de fi-
Mat.6.b.11 nibus suis. * || At illi excusso puluere 51
Mat.10.b.14 pedum in eos, venerunt Iconium.
Luc.9.a.5 * Discipuli quoque replebantur gaudio, 52
& Spiritu sancto.

CAP. XIIII.

FActum est autem Iconij, vt simul 1
introirent in synagogam Iudæorum, A
& loquerentur, ita vt crederet Iudæo-
rum, & Græcorum copiosa multitudo.
2 * Qui vero increduli fuerunt Iudæi, su-
scitauerunt, & ad iracundiam concita-
uerunt animas Gentium aduersus fra-
3 tres. * Multo igitur tempore demorati
sunt, fiducialiter agentes in Domino,
testimoniũ perhibẽte verbo gratiæ suæ,
dante signa,& prodigia fieri per manus
4 eorum. * Diuisa est autem multitudo
ciuitatis: & quidam quidem erant cum
Iudæis, quidam vero cum Apostolis.
5 * Cum autem factus esset impetus Gen-
tilium, & Iudæorum cum principibus
suis, vt contumelijs afficerent, & lapi-
6 darent eos,* intelligentes cõfugerunt ad
ciuitates Lycaoniæ Lystram,& Derben,
B & vniuersam in circuitu regionem,
7 & ibi euangelizantes erant. * Et qui-
dam vir Lystris infirmus pedibus sede-
bat, claudus ex vtero matris suæ, qui
8 numquam ambulauerat. * Hic audiuit
Paulum loquentem. Qui intuitus eum,
& videns quia fidem haberet vt saluus
9 fieret, * dixit magna voce : Surge super
pedes tuos rectus. Et exiliuit, & am-
10 bulabat. * Turbæ autem cum vidissent
quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem
suam Lycaonicè dicentes: Dij similes fa
cti hominibus, descenderunt ad nos.
11 * Et vocabant Barnabam Iouem, Pau-
lum vero Mercurium: quoniam ipse e-
12 rat dux verbi. * Sacerdos quoque Io-
uis, qui erat ante ciuitatem, tauros, &
coronas ante ianuas afferens,cum popu-
13 lis volebat sacrificare. * Quod vbi au-
C dierunt Apostoli, Barnabas & Paulus,
conscissis tunicis suis exilierunt in tur-
14 bas clamantes,* & dicentes : Viri, quid
hæc facitis? & nos mortales sumus, si-
miles vobis homines, annunciantes vo-
bis ab his vanis conuerti ad Deum vi-
uum, || qui fecit cælum, & terram, & Psal.145.a.6
15 mare,& omnia quæ in eis sunt: * qui in Apoc.14.b.7
præteritis generationibus dimisit omnes
16 gentes ingredi vias suas. * Et quidem
nõ sine testimonio semetipsum reliquit
benefaciens de cælo, dans pluuias, &
tempora fructifera implens cibo, & læ-
17 titia corda nostra. * Et hæc dicentes,
vix sedauerunt turbas ne sibi immola-
18 rent. * Superuenerunt autem quidam
ab Antiochia, & Iconio Iudæi: & per-
suasis turbis, lapidantesq. Paulum, tra-
xerunt

xerunt extra ciuitatem, existimantes eũ
mortuum esse. * Circumdantibus au- 19
tem eum discipulis, surgens intrauit ci- D
uitatem, & postera die profectus est cũ
Barnaba in Derben. * Cumq. euange- 20
lizassent ciuitati illi, & docuissent mul-
tos, reuersi sunt Lystram, & Iconium,
& Antiochiam, * confirmantes animas 21
discipulorum, exhortantesq. vt perma-
nerent in fide: & quoniam per multas
tribulationes oportet nos intrare in re-
gnum Dei. * Et cum constituissent illis 22
per singulas ecclesias presbyteros, &
orassent cum ieiunationibus, commen-
dauerunt eos Domino, in quem credi-
derunt. * Transeuntesq. Pisidiam, vene- 23
runt in Pamphyliam, * & loquentes ver- 24
bum Domini in Perge, descenderunt in
§Sup.13.a.1 Attaliam: * " & inde nauigauerunt An- 25
tiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei
in opus, quod compleuerũt. * Cum au- 26
tem venissent, & congregassent Ecclesiã,
retulerunt quanta fecisset Deus cum il-
lis, & quia aperuisset Gentibus ostium
fidei. * Morati sunt autem tempus non 27
modicum cum discipulis.

CAP. XV.

§Gal.5.a.2 Et quidam descendentes de Iudæa, * 1
docebant fratres: " Quia nisi circũ- A
cidamini secundum morem Moysi, non
potestis saluari. * Facta ergo seditione 2
non minima Paulo, & Barnabæ aduer-
sus illos, statuerunt vt ascenderent Pau-
lus, & Barnabas, & quidam alij ex a-
lijs ad Apostolos, & presbyteros in Ie-
rusalem super hac quæstione. * Illi er- 3
go deducti ab Ecclesia pertransibãt Phœ
nicem, & Samariam, narrantes conuer-
sionem Gentium: & faciebant gaudium
magnum omnibus fratribus. * Cum au- 4
tem venissent Ierosolymã, suscepti sunt
ab Ecclesia, & ab Apostolis, & seniori-
bus annunciantes quanta Deus fecisset
cum illis. * Surrexerunt autem quidam 5
de hæresi Pharisæorum, qui crediderũt, B
dicentes: Quia oportet circumcidi eos,
præcipere quoque seruare legem Moysi.
* Conueneruntq. Apostoli, & seniores 6
videre de verbo hoc. * Cum autem ma- 7
gna conquisitio fieret, surgens Petrus
§Sup.10.b.20 dixit ad eos: " Viri fratres, vos scitis
quoniam ab antiquis diebus Deus in
nobis elegit, per os meum audire Gen-
8 tes verbum Euangelij, & credere. * Et
qui nouit corda Deus, testimoniũ per-
hibuit, " dans illis Spiritum sanctum, si- §Sup.10.g.45
9 cut & nobis, * & nihil discreuit inter
nos & illos, fide purificans corda eorũ:
10 * Nunc ergo quid tentatis Deum, im-
ponere iugum super ceruices discipulo-
rum, quod neque patres nostri, neque
11 nos portare potuimus? * Sed per gratiã
C Domini Iesu Christi credimus saluari,
12 quemadmodum & illi. * Tacuit autem
omnis multitudo: & audiebant Barna-
bam, & Paulum narrantes quanta Deus
fecisset signa, & prodigia in Gentibus
13 per eos. * Et postquam tacuerunt, re-
spondit Iacobus, dicens: Viri fratres, au-
14 dite me. * Simon narrauit quemadmo-
dum primum Deus visitauit sumere ex
15 Gentibus populum nomini suo. * Et
huic concordant verba Prophetarum,
16 sicut scriptum est: * " Post hæc reuertar, §Ro.9.c.11
& reædificabo tabernaculũ Dauid, quod
decidit: & diruta eius reædificabo, & e-
17 rigam illud: * vt requirant ceteri homi-
D num Dominum, & omnes gentes, su-
per quas inuocatum est nomen meum,
18 dicit Dominus faciens hæc. * Notum a
19 sæculo est Domino opus suum. * Pro-
pter quod ego iudico non inquietari
eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad
20 Deum, * sed scribere ad eos vt abstineãt
se a contaminationibus simulachrorum,
& fornicationis, & suffocatis, & sangui-
21 ne. * Moyses enim a temporibus anti-
quis habet in singulis ciuitatibus qui eũ
prædicent in synagogis, vbi per omne
22 sabbatum legitur. * Tunc placuit Apo-
stolis, & senioribus cum omni Ecclesia,
eligere viros ex eis, & mittere Antio-
chiam cum Paulo, & Barnaba, Iudam,
qui cognominabatur Barsabas, & Silam
23 viros primos in fratribus, * scribentes
E per manus eorum. APOSTOLI &
seniores fratres, his, qui sunt Antio-
chiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex
Gentibus, salutem.
24 * Quoniam audiuimus quia quidam
ex nobis exeuntes, turbauerunt vos
verbis, euertentes animas vestras,
25 quibus non mandauimus: * placuit no-
bis collectis in vnum, eligere viros,
& mittere ad vos cum charissimis no-
26 stris Barnaba, & Paulo, * hominibus,

qui tradiderũt animas suas pro nomine
Domini nostri Iesu Christi. * Misimus 27
ergo Iudam, & Silam, qui & ipsi vo-
bis verbis referent eadem. * Visum est 28
enim Spiritui sancto, & nobis nihil vl- F
tra imponere vobis oneris quàm hæc
necessaria: * vt abstineatis vos ab immo- 29
latis simulachrorum, & sanguine, & suf-
focato, & fornicatione, a quibus custo-
dientes vos, bene agetis. Valete. * Illi 30
ergo dimissi, descenderunt Antiochiã:
& congregata multitudine tradiderunt
epistolam. * Quam cum legissent, ga- 31
uisi sunt super consolatione. * Iudas au- 32
tem, & Silas, & ipsi cum essent Prophe-
tæ, verbo plurimo cõsolati sunt fratres,
& confirmauerunt. * Facto autem ibi 33
aliquanto tempore, dimissi sunt cum
pace a fratribus ad eos, qui miserant il-
los. * Visum est autem Silæ ibi remane- 34
re: Iudas autem solus abijt Ierusalem.
* Paulus autem, & Barnabas demorabã- 35
tur Antiochiæ docentes: & euangelizan- G
tes cum alijs pluribus verbum Domini.
* Post aliquot autem dies, dixit ad Bar- 36
nabam Paulus: Reuertẽtes visitemus fra-
tres per vniuersas ciuitates, in quibus
prædicauimus verbum Domini, quomo-
do se habeant. * Barnabas autem vole- 37
bat secum assumere & Ioannem, qui co-
gnominabatur Marcus. * Paulus autem 38
rogabat eum (vt qui discessisset ab eis
de Pamphylia, & non isset cum eis in
opus) non debere recipi. * Facta est au- 39
tem dissensio, ita vt discederent ab in-
uicem, & Barnabas quidem assumpto
Marco nauigaret Cyprum. * Paulus ve- 40
ro electo Sila profectus est, traditus gra-
tiæ Dei a fratribus. * Perambulabat au- 41
tem Syriam, & Ciliciam, confirmans
Ecclesias: præcipiens custodire præcepta
Apostolorum, & seniorum.

CAP. XVI.

PEruenit autem Derben, & Lystram. 1
Et ecce discipulus quidam erat ibi A
nomine Timotheus, filius mulieris Iu-
dææ fidelis, patre Gentili. * Huic testi- 2
monium bonum reddebant qui in Ly-
stris erant, & Iconio fratres. * Hunc 3
voluit Paulus secum proficisci: & assu-
mens circumcidit eum propter Iudæos,
qui erant in illis locis. Sciebant enim
omnes quòd pater eius erat Gentilis.
4 * Cum autem pertransirẽt ciuitates, tra-
debant eis custodire dogmata, quæ erãt
decreta ab Apostolis & senioribus, qui
5 erant Ierosolymis. * Et Ecclesiæ quidem
confirmabantur fide, & abundabant
6 numero quotidie. * Transeuntes au-
tem Phrygiam, & Galatiæ regionem,
vetati sunt a Spiritu sancto loqui ver-
7 bum Dei in Asia. * Cum venissent au-
B tem in Mysiam, tentabant ire in Bithy-
niam: & non permisit eos Spiritus Ie-
8 su. * Cum autem pertransissent Mysiam,
9 descenderunt Troadem: * & visio per
noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo
quidam erat stans, & deprecans eum,
& dicens: Transiens in Macedoniam,
10 adiuua nos. * Vt autem visum vidit,
statim quæsiuimus proficisci in Mace-
doniam, certi facti quòd vocasset nos
11 Deus euangelizare eis. * Nauigantes au-
tem a Troade, recto cursu venimus
Samothraciam, & sequenti die Neapo-
12 lim: * & inde Philippos, quæ est prima
partis Macedoniæ ciuitas, colonia.
Eramus autem in hac Vrbe diebus ali-
13 quot, conferentes. * Die autem sabba-
C torum egressi sumus foras portã iuxta
flumen, vbi videbatur oratio esse:
* & sedentes loquebamur mulieribus, quæ
14 conuenerant. * Et quædam mulier no-
mine Lydia, purpuraria ciuitatis Thya-
tirenorum, colens Deum, audiuit: cu-
ius Dominus aperuit cor intendere his,
15 quæ dicebantur a Paulo. * Cum autem
baptizata esset, & domus eius, depreca-
ta est dicens: Si iudicastis me fidelem
Domino esse, introite in domum meã,
16 & manete. Et coegit nos. * Factum est
autem euntibus nobis ad orationem,
puellam quandam habentem spiritum
pythonem obuiare nobis, quæ quæstum
magnũ præstabat dominis suis diuinan-
17 do. * Hæc subsecuta Paulum, & nos, cla-
D mabat dicẽs: Isti homines serui Dei ex-
celsi sunt, qui annunciant vobis viam
18 salutis. * Hoc autẽ faciebat multis die-
bus. Dolens autem Paulus, & conuer-
sus, spiritui dixit: Præcipio tibi in no-
mine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt
19 eadem hora. * Videntes autem domi-
ni eius quia exiuit spes quæstus eorum,
apprehendentes Paulum, & Silam per-
20 duxerunt in forum ad principes: * &

offe-

offerentes eos magistratibus, dixerunt:
Hi homines conturbant ciuitatem no-
stram, cum sint Iudæi: * & annunciant 21
morem, quem non licet nobis suscipe-
re, neque facere, cum simus Romani.
* Et cucurrit plebs aduersus eos: & ma- 22
b 1.Cor. 12.f. gistratus, scissis tunicis eorum, b iusse-
25 1.Thes. 2. a. 2 runt eos virgis cædi. * Et cum multas 23
Phil. 1. b. 13 plagas eis imposuissent, miserunt eos in E
carcerem, præcipientes custodi vt dili-
genter custodiret eos. * Qui cum tale 24
præceptum accepisset, misit eos in inte-
riorem carcerem, & pedes eorum strin-
xit ligno. * Media autem nocte Paulus, 25
& Silas orantes, laudabant Deum: &
audiebant eos, qui in custodia erant.
* Subito vero terræmotus factus est ma- 26
gnus, ita vt mouerentur fundamenta
carceris. Et statim aperta sunt omnia
ostia: & vniuersorū vincula soluta sunt.
* Expergefactus autē custos carceris, & 27
videns ianuas apertas carceris, euagina-
to gladio volebat se interficere, æstimās
fugisse vinctos. * Clamauit autem Pau- 28
lus voce magna, dicens: Nihil tibi mali
feceris: vniuersi enim hic sumus. * Peti- 29
toq. lumine, introgressus est: & treme- F
factus procidit Paulo & Silæ ad pedes:
* & producens eos foras, ait: Domini, 30
quid me oportet facere, vt saluus fiam?
* At illi dixerunt: Crede in Dominum 31
Iesum: & saluus eris tu, & domus tua.
* Et locuti sunt ei verbum Domini cum 32
omnibus, qui erant in domo eius. * Et 33
tollens eos in illa hora noctis, lauit pla-
gas eorum: & baptizatus est ipse, &
omnis domus eius continuo. * Cumq. 34
perduxisset eos in domum suam, appo-
suit eis mensam, & lætatus est cum
omni domo sua credens Deo. * Et cum 35
dies factus esset, miserunt magistatus li-
ctores, dicentes: Dimitte homines illos.
* Nunciauit autem custos carceris verba 36
hæc Paulo: Quia miserunt magistratus G
vt dimittamini, nunc igitur exeuntes,
ite in pace. * Paulus autē dixit eis: Cæ- 37
sos nos publice, indemnatos, homines
Romanos miserunt in carcerem, & nūc
occulte nos eijciunt? Non ita: sed ve-
niant, * & ipsi nos eijciant. Nuncia- 38
uerūt autem magistratibus lictores ver-
ba hæc. Timueruntq. audito quòd Ro-
mani essent: * & venientes deprecati 39
sunt eos, & educentes rogabant vt e-
40 grederentur de Vrbe. * Exeuntes au-
tem de carcere, introierunt ad Lydiam:
& visis fratribus consolati sunt eos, &
profecti sunt.

CAP. XVII.

1 A CVm autem perambulassent Amphi-
polim, & Apolloniam, venerunt
Thessalonicam, vbi erat synagoga Iu-
2 dæorum. * Secundum consuetudinem
autem Paulus introiuit ad eos, & per
sabbata tria disserebat eis de Scripturis,
3 * adaperiens & insinuans quia Christum
oportuit pati, & resurgere a mortuis:
& quia hic est Iesus Christus, quem ego
4 annuncio vobis. * Et quidam ex eis cre-
diderunt, & adiuncti sunt Paulo, &
Silæ, & de colentibus, Gentilibusq.
multitudo magna, & mulieres nobi-
5 les non paucæ. * Zelantes autem Iudæi,
B assumentesq. de vulgo viros quosdam
malos, & turba facta, concitauerunt
ciuitatem: & assistentes domui Iasonis
quærebant eos producere in populum.
6 * Et cum non inuenissent eos, trahebāt
Iasonem, & quosdam fratres ad prin-
cipes ciuitatis, clamantes: Quoniam
hi, qui Vrbem concitant, & huc vene-
7 runt, * quos suscepit Iason, & hi om-
nes contra decreta Cæsaris faciunt, re-
8 gem alium dicentes esse, Iesum. * Con-
citauerunt autem plebem, & principes
9 ciuitatis audientes hæc. * Et accepta
satisfactione a Iasone, & a ceteris, di-
10 miserunt eos. * Fratres vero confestim
per noctem dimiserunt Paulum, & Si-
C lam in Berœam. Qui cum venissent,
in synagogam Iudæorum introierunt.
11 * Hi autem erant nobiliores eorum, qui
sunt Thessalonicæ, qui susceperunt ver-
bum cum omni auiditate, quotidie
scrutantes Scripturas, si hæc ita se ha-
12 berent. * Et multi quidem crediderunt
ex eis, & mulierum Gentilium hone-
13 starum, & viri non pauci. * Cum au-
tem cognouissent in Thessalonica Iu-
dæi, quia & Berœæ prædicatum est a
Paulo verbum Dei, venerunt & illuc
commouentes, & turbantes multitudi-
14 nem. * Statimq. tunc Paulum dimise-
runt fratres, vt iret vsque ad mare:
Silas autem, & Timotheus remanserunt
15 ibi. * Qui autem deducebant Paulum,

perduxerunt eum vsque Athenas, &
accepto mādato ab eo ad Silam, & Ti- D
motheum vt quàm celeriter venirēt ad
illum, profecti sunt. * Paulus autem 16
cum Athenis eos expectaret, incitaba-
tur spiritus eius in ipso, videns ido-
lolatriæ deditam ciuitatem. * Disputa- 17
bat igitur in synagoga cum Iudæis, &
colentibus, & in foro, per omnes dies
ad eos, qui aderant. * Quidam autem 18
Epicurei, & Stoici philosophi dissere-
bant cum eo, & quidam dicebant:
Quid vult seminiuerbius hic, dicere?
Alij vero: Nouorum dæmoniorum vi-
detur annunciator esse: quia Iesum,
& resurrectionem annunciabat eis. * Et 19
apprehensum eum ad Areopagum du- E
xerunt, dicentes: Possumus scire quæ
est hæc noua, quæ a te dicitur, do-
ctrina? * noua enim quædam infers 20
auribus nostris: Volumus ergo scire
quidnam velint hæc esse. (* Athenien- 21
ses autem omnes, & aduenæ hospites,
ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere,
aut audire aliquid noui.) * Stans au- 22
tem Paulus in medio Areopagi, ait:
Viri Atheniēses per omnia quasi super-
stitiosiores vos video. * Præteriens e- 23
nim, & videns simulachra vestra, in-
ueni & aram, in qua scriptum erat:
IGNOTO DEO. Quod ergo igno-
rantes colitis, hoc ego annuncio vobis.
‖ Gen. 1. a. 1. * ‖ Deus, qui fecit mundum, & omnia 24
quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum
‖ Sap. 7. f. 48 sit Dominus, ‖ non in manufactis tem-
plis habitat, * nec manibus humanis co- 25
litur indigens aliquo, cum ipse det om-
nibus vitam, & inspirationem, & om-
nia: * fecitq. ex vno omne genus homi- 26
num inhabitare super vniuersam faciem F
terræ, definiens statuta tempora, &
terminos habitationis eorum, * quære- 27
re Deum si forte attrectent eum, aut
inueniant, quamuis non longe sit ab
vnoquoque nostrum. * In ipso enim 28
viuimus, & mouemur, & sumus: sicut
& quidam vestrorum Poetarū dixerunt:
Ipsius enim & genus sumus. * Genus 29
ergo cum simus Dei, non debemus æ-
stimare auro, aut argento, aut lapidi,
sculpturæ artis, & cogitationis homi-
nis, Diuinum esse simile. * Et tem- 30
pora quidem huius ignorantiæ despi- G
ciens Deus, nunc annunciat hominibus
vt omnes vbique pœnitentiam agant,
31 * eo quòd statuit diem, in quo iudica-
turus est orbem in æquitate, in viro,
in quo statuit, fidem præbens omnibus,
32 suscitans eum a mortuis. * Cum audis-
sent autem resurrectionem mortuorū,
quidam quidem irridebant, quidam
vero dixerunt: Audiemus te de hoc
33 iterum. * Sic Paulus exiuit de medio
34 eorum. * Quidam vero viri adhærentes
ei, crediderunt: in quibus & Dionysius
Areopagita, & mulier nomine Dama-
ris, & alij cum eis.

CAP. XVIII.

1 POst hæc egressus ab Athenis, venit
2 Corinthum: * & inueniens quendam
A Iudæum nomine Aquilam, Ponticum
genere, qui nuper venerat ab Italia,
& Priscillam vxorem eius, (eo quòd
præcepisset Claudius discedere omnes
3 Iudæos a Roma) accessit ad eos. * Et
quia eiusdem erat artis, manebat apud
eos, & operabatur: (erant autem sce-
4 nofactoriæ artis.) * Et disputabat in sy-
nagoga per omne sabbatum, interponēs
nomen Domini Iesu, suadebatq. Iudæis,
5 & Græcis. * Cum venissent autem de
B Macedonia Silas & Timotheus, instabat
verbo Paulus, testificans Iudæis esse
6 Christum Iesum. * Contradicentibus
autem eis, & blasphemantibus, excu-
tiens vestimenta sua, dixit ad eos: San-
guis vester super caput vestrum: mun-
7 dus ego, ex hoc ad Gentes vadam. * Et
migrans inde, intrauit in domum cu-
iusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deū,
cuius domus erat coniuncta synagogæ.
8 * Crispus autem archisynagogus credi-
C dit Domino cum omni domo sua: &
multi Corinthiorum audientes crede-
9 bant, & baptizabantur. * Dixit autem
Dominus nocte per visionē Paulo: No-
li timere, sed loquere, & ne taceas:
10 * propter quod ego sum tecum: & ne-
mo apponetur tibi vt noceat te: quo-
niā populus est mihi multus in hac ci-
11 uitate. * Sedit autē ibi annū & sex men-
12 ses, docens apud eos verbū Dei. * Gallio-
D ne autē proconsule Achaiæ, insurrexe-
runt vno animo Iudæi in Paulū, & ad-
13 duxerunt eū ad tribunal, * dicētes: Quia
contra legem hic persuadet hominibus
colere

colere Deum. * Incipiente autem Pau- 14
lo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos:
Si quidem esset iniquum aliquid, aut
facinus pessimum o viri Iudæi, recte
vos sustinerem. * Si vero quæstiones 15
sunt de verbo, & nominibus, & lege
vestra, vos ipsi videritis: Iudex ego
horum nolo esse. * Et minauit eos a 16
tribunali. * Apprehendentes autem om- 17
nes Sosthenem principē synagogæ, per- E
cutiebãt eum ante tribunal: & nihil eo-
rum Gallioni curæ erat. * Paulus vero 18
cum adhuc sustinuisset dies multos, fra-
tribus valefaciens, nauigauit in Syriam,
(& cum eo Priscilla, & Aquila) qui si-
Num. 6.c.18 Inf. 21. d. 24 bi ‖ totonderat in Cenchris caput: habe-
bat enim votum. * Deuenitq. Ephesum, 19
& illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus
synagogam, disputabat cum Iudæis.
* Rogantibus autem eis vt ampliori tē- 20
pore maneret, non consensit, * sed va- 21
lefaciens, & dicens, Iterum reuertar ad
vos Deo volente, profectus est ab E-
pheso. * Et descendens Cæsaream, ascen- 22
dit, & salutauit Ecclesiam, & descen- F
dit Antiochiam. * Et facto ibi aliquanto 23
tempore profectus est, perambulans ex
ordine Galaticam regionem, & Phry-
giam, confirmans omnes discipulos.
* Iudæus autem quidam, Apollo nomi- 24
ne, Alexandrinus genere, vir eloquens,
deuenit Ephesum, potens in scripturis.
* Hic erat edoctus viam Domini: & 25
& feruens spiritu loquebatur, & doce-
bat diligenter ea, quæ sunt Iesu, sciens
tantum baptisma Ioannis. * Hic ergo 26
cœpit fiducialiter agere in synagoga. G
Quem cum audissent Priscilla & Aqui-
la, assumpserunt eum, & diligentius
exposuerunt ei viam Domini. * Cum 27
autem vellet ire Achaiam, exhortati
fratres, scripserunt discipulis vt suscipe-
rent eum. Qui cum venisset, contulit
multum his, qui crediderant. * Vehe- 28
menter enim Iudæos reuincebat publi-
ce, ostendens per Scripturas, esse Chri-
stum Iesum.

CAP. XIX.

FActum est autem, cum Apollo esset 1
Corinthi, vt Paulus peragratis su- A
perioribus partibus veniret Ephesum, &
2 inueniret quosdam Discipulos: * dixitq.
ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis
credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed
neque si Spiritus sanctus est, audiuimus.
3 * Ille vero ait: In quo ergo baptizati e-
stis? Qui dixerũt: In Ioannis baptisma-
4 te. * Dixit autem Paulus: ‖ Ioannes ba- ‖ Mat. 3.c. 11 Mar. 1.a.8 Luc. 3.c.16 Ioan. 1. d.26 Sup. 1. a. 5. & 11. c. 16
ptizauit baptismo pœnitentiæ populũ,
dicens: In eum, qui venturus esset post
ipsum, vt crederent, hoc est, in Ie-
5 sum. * His auditis, baptizati sunt in
6 nomine Domini Iesu. * Et cum impo-
B suisset illis manus Paulus, venit Spiri-
tus sanctus super eos, & loquebantur
7 linguis, & prophetabant. * Erant autem
8 omnes viri fere duodecim. * Introgres-
sus autem synagogam, cum fiducia lo-
quebatur per tres menses, disputans, &
9 suadens de regno Dei. * Cum autem
quidam indurarentur, & non crederent,
maledicētes viam Domini coram mul-
titudine, discedens ab eis, segregauit
discipulos, quotidie disputans in scho-
10 la tyranni cuiusdam. * Hoc autem
factum est per biennium, ita vt om-
nes, qui habitabant in Asia, audirent
verbum Domini, Iudæi atque Genti-
11 les. * Virtutesq. non quaslibet faciebat
12 Deus per manum Pauli: * ita vt etiam
C super languidos deferrentur a corpore
eius sudaria, & semicinctia, & re-
cedebant ab eis languores, & spiritus
13 nequam egrediebantur. * Tentauerunt
autem quidam & de circumeuntibus
Iudæis exorcistis, inuocare super eos,
qui habebant spiritus malos, nomen
Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per
14 Iesum, quem Paulus prædicat. * Erant
autem quidam Iudæi Sceuæ principis
sacerdotum septem filij, qui hoc facie-
15 bant. * Respondens autem spiritus ne-
quam dixit eis: Iesum noui, & Pau-
16 lum scio: vos autem qui estis? * Et
insiliens in eos homo, in quo erat dæ-
monium pessimum, & dominatus am-
borum, inualuit contra eos, ita vt
nudi, & vulnerati effugerent de domo
17 illa. * Hoc autem notum factũ est om-
D nibus Iudæis, atque Gentilibus, qui ha-
bitabant Ephesi: & cecidit timor super
omnes illos, & magnificabatur nomen
18 Domini Iesu. * Multiq. credentium ve-
niebant cõfitentes, & annunciãtes actus
19 suos. * Multi autem ex eis, qui fuerant

curiosa sectati, contulerunt libros, &
combusserunt coram omnibus: & com-
putatis pretijs illorum, inuenerunt pe-
cuniam denariorum quinquaginta mil-
lium. * Ita fortiter crescebat verbū Dei, 20
& confirmabatur. * His autem expletis, 21
proposuit Paulus in Spiritu, transita
Macedonia & Achaia ire Ierosolymam,
dicens: quoniam postquam fuero ibi,
oportet me & Romam videre. * Mit- 22
tens autem in Macedoniam duos ex mi- E
nistrantibus sibi, Timotheum, & Era-
stum, ipse remansit ad tempus in Asia.
* Facta est autem illo tempore turbatio 23
non minima de via Domini. * Deme- 24
trius enim quidam nomine, argenta-
rius, faciens ædes argenteas Dianæ, præ-
stabat artificibus non modicum quæstū:
* quos conuocans, & eos, qui huius- 25
modi erant opifices, dixit: Viri, scitis
quia de hoc artificio est nobis acquisi-
tio: * & videtis, & auditis quia non 26
solum Ephesi, sed pene totius Asiæ, Pau-
lus hic suadēs auertit multam turbam,
dicens: Quoniam non sunt dij, qui ma-
nibus fiunt. * Non solum autem hæc 27
periclitabitur nobis pars in redargutio-
nem venire, sed & magnæ Dianæ tem-
plum in nihilum reputabitur, sed &
destrui incipiet maiestas eius, quam to-
ta Asia, & orbis colit. * His auditis, 28
repleti sunt ira, & exclamauerunt di- F
centes: Magna Diana Ephesiorum. * Et 29
impleta est ciuitas confusione, & im-
petum fecerunt vno animo in theatrū,
rapto Gaio, & Aristarcho Macedoni-
bus, comitibus Pauli. * Paulo autem 30
volente intrare in populum, non per-
miserunt discipuli. * Quidam autem 31
& de Asiæ principibus, qui erant ami-
ci eius, miserunt ad eum rogantes ne
se daret in theatrum: * alij autem aliud 32
clamabant. Erat enim Ecclesia confu-
sa: & plures nesciebant qua ex causa
conuenissent. * De turba autem detra- 33
xerunt Alexandrum, propellentibus eū
Iudæis. Alexander autem manu silen-
tio postulato, volebat reddere ratio-
nem populo. * Quem vt cognouerunt 34
Iudæum esse, vox facta vna est om-
nium, quasi per horas duas clamantiū:
Magna Diana Ephesiorum. * Et cum 35
sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephe-
sij, quis enim est hominum, qui nesciat
Ephesiorum ciuitatem culricem esse
36 magnæ Dianæ, Iouisq. prolis? * Cum
G ergo his contradici non possit, oportet
vos sedatos esse, & nihil temere agere.
37 * Adduxistis enim homines istos, neque
sacrilegos, neque blasphemantes deam
38 vestram. * Quod si Demetrius, & qui cū
eo sunt artifices, habent aduersus aliquē
causam, conuentus forenses aguntur, &
39 proconsules sunt, accusent inuicem. * Si
quid autem alterius rei quæritis: in le-
40 gitima Ecclesia poterit absolui. * Nam
& periclitamur argui seditionis hodier-
næ: cum nullus obnoxius sit (de quo
possimus reddere rationem) concursus
istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ec-
clesiam.

CAP. XX.

1 Postquam autem cessauit tumultus,
A vocatis Paulus discipulis, & exhorta-
tus eos, valedixit, & profectus est vt iret
2 in Macedoniam. * Cum autem peram-
bulasset partes illas, & exhortatus eos
fuisset multo sermone, venit ad Græciā:
3 * vbi cum fecisset menses tres, factæ sunt
illi insidiæ a Iudæis nauigaturo in Sy-
riam: habuitq. consilium vt reuertere-
4 tur per Macedoniam. * Comitatus est
autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis,
Thessalonicensium vero Aristarchus, &
Secundus, & Gaius Derbeus, & Timo-
theus: Asiani vero Tychicus, & Trophi-
5 mus. * Hi cum præcessissent, sustinuerunt
6 nos Troade: * nos vero nauigauimus
B post dies Azymorum a Philippis, &
venimus ad eos Troadem in diebus
quinque, vbi demorati sumus diebus se-
7 ptem. * Vna autem Sabbati cum conue-
nissemus ad frangendum panem, Paulus
disputabat cum eis profecturus in cra-
stinum, protraxitq. sermonem vsque in
8 mediam noctem. * Erant autem lampa-
des copiosæ in cœnaculo, vbi eramus
9 congregati. * Sedens autem quidā ado-
lescens nomine Eutychus super fenestrā,
cum mergeretur somno graui, dispu-
tante diu Paulo, ductus somno cecidit
de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus
10 est mortuus. * Ad quem cum descendis-
C set Paulus, incubuit super eum: & com-
plexus dixit: Nolite turbari, anima enim
11 ipsius in ipso est. * Ascendens autem,

frangensq. panem, & gustans, satisq. al-
locutus vsque in lucē, sic profectus est.
* Adduxerunt autem puerum viuentem, 12
& consolati sunt nō minimè. * Nos au- 13
tem ascendentes nauem, nauigauimus in
Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim
disposuerat ipse per terrā iter facturus.
* Cum autem conuenisset nos in Asson, 14
assumpto eo, venimus Mitylenen. * Et 15
inde nauigantes, sequenti die venimus
contra Chium, & alia applicuimus Sa-
mum, & sequēti die venimus Miletum.
* proposuerat enim Paulus transnauiga- 16
re Ephesum, nequa mora illi fieret in
Asia. Festinabat enim, si possibile sibi D
esset, vt diem Pentecostes faceret Iero-
solymis. * A Mileto autē mittens Ephe- 17
sum, vocauit Maiores natu Ecclesiæ.
* Qui cum venissent ad eum, & simul 18
essent, dixit eis: Vos scitis a prima die,
qua ingressus sum in Asiam, qualiter vo-
biscum per omne tempus fuerim, * ser- 19
uiens Domino cum omni humilitate, &
lacrymis, & tentationibus, quæ mihi ac-
ciderunt ex insidijs Iudæorum: * quo- 20
modo nihil subtraxerim vtilium, quo
minus annunciarem vobis, & docerem
vos publice, & per domos, * testificans 21
Iudæis, atque Gentilibus in Deum pœ-
nitētiam, & fidem in Dominum nostrū
Iesum Christum. * Et nunc ecce alliga- 22
tus ego spiritu, vado in Ierusalem: quæ E
in ea ventura sint mihi, ignorans: * nisi 23
quòd Spiritus sanctus per omnes ciuita-
tes mihi protestatur, dicens: quoniam
vincula, & tribulationes Ierosolymis
me manent. * Sed nihil horum vereor: 24
nec facio animam meam pretiosiorem
quàm me, dummodo consummem cur-
sum meum, & ministerium verbi, quod
accepi a Domino Iesu, testificari Euan-
gelium gratiæ Dei. * Et nunc ecce ego 25
scio quia amplius non videbitis faciem
meā vos omnes, per quos transiui præ-
dicans regnum Dei. * Quapropter con- 26
testor vos hodierna die, quia mundus
sum a sanguine omnium. * Non enim 27
subterfugi, quominus annūciarem om-
ne consilium Dei vobis. * Attendite 28
vobis, & vniuerso gregi, in quo vos F
Spiritus sanctus posuit episcopos regere
Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sangui-
ne suo. * Ego scio quoniam intrabunt 29
post discessionem meam lupi rapaces in
30 vos, non parcentes gregi. * Et ex vobis
ipsis exurgent viri loquentes peruersa,
31 vt abducant discipulos post se. * Pro-
pter quod vigilate memoria retinentes:
quoniam per triennium nocte & die
non cessaui, cum lacrymis monens vnū-
32 quemque vestrum. * Et nunc commen-
do vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui
potens est ædificare, & dare hereditatē
33 in sanctificatis omnibus. * Argentum, &
aurum, aut vestem nullius concupiui, si-
34 cut * ipsi scitis: ‖ quoniā ad ea, quæ mi- ‖ 1.Cor.4.c.12
hi opus erant, & his, qui mecum sunt, 2.Thes.3.b.8
35 ministrauerunt manus istæ. * Omnia
G ostendi vobis, quoniam sic laborantes,
oportet suscipere infirmos, ac meminis-
se verbi Domini Iesu, quoniam ipse
dixit: Beatius est magis dare, quàm
36 accipere. * Et cum hæc dixisset, positis
genibus suis orauit cum omnibus illis.
37 * Magnus autē fletus factus est omniū:
& procumbentes super collum Pauli,
38 osculabantur eum, * dolentes maxime
in verbo, quod dixerat, quoniam am-
plius faciem eius non essent visuri. Et
deducebant eum ad nauem.

CAP. XXI.

1 CVm autem factum esset vt nauiga-
A remus abstracti ab eis, recto cursu
venimus Coum, & sequenti die Rhodū,
2 & inde Pataram. * Et cum inuenissemus
nauem transfretantē in Phœnicen, ascen
3 dentes nauigauimus. * Cum apparuis-
semus autem Cypro, relinquentes eam
ad sinistram, nauigauimus in Syriam, &
venimus Tyrum: ibi enim nauis expo-
4 situra erat onus. * Inuentis autem disci-
pulis, mansimus ibi diebus septem: qui
Paulo dicebant per Spiritum ne ascen-
5 deret Ierosolymam. * Et expletis diebus
profecti ibamus, deducentibus nos om-
nibus cum vxoribus, & filijs vsque fo-
B ras ciuitatem: & positis genibus in lit-
6 tore, orauimus. * Et cum valefecissemus
inuicem, ascendimus nauem: illi autem
7 redierunt in sua. * Nos vero nauigatio-
ne expleta a Tyro descendimus Ptole-
maidam: & salutatis fratribus, mansi-
8 mus die vna apud illos. * Alia autem
die profecti, venimus Cæsaream. Et
intrantes domum Philippi euangelistæ,

Sup. 6.b.5 ‖ qui erat vnus de septem, mansimus
apud eum. * Huic autem erant quat- 9
tuor filiæ virgines prophetantes. * Et 10
cum moraremur per dies aliquot, su-
peruenit quidam a Iudæa propheta,
nomine Agabus. * Is cum venisset ad 11
nos, tulit zonam Pauli: & alligans si-
bi pedes, & manus dixit: Hæc dicit
Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona
hæc, sic alligabunt in Ierusalem Iudæi,
& tradent in manus Gentium. * Quod 12
cum audissemus, rogabamus nos, & C
qui loci illius erant, ne ascenderet Ie-
rosolymam. * Tunc respondit Paulus, 13
& dixit: Quid facitis flentes, & affligẽ-
tes cor meum? Ego enim non solum
alligari, sed & mori in Ierusalem para-
tus sum propter nomen Domini Iesu.
* Et cum ei suadere nõ possemus, quie- 14
uimus, dicentes: Domini voluntas fiat.
* Post dies autem istos præparati, ascẽ- 15
debamus in Ierusalem. * Venerunt autẽ 16
& ex discipulis a Cæsarea nobiscum, ad-
ducentes secum apud quem hospitare-
mur Mnasonem quendam Cyprium, an-
tiquum discipulum. * Et cum venisse- 17
mus Ierosolymam, libenter exceperunt D
nos fratres. * Sequenti autem die introi- 18
bat Paulus nobiscum ad Iacobum, om-
nesq. collecti sunt seniores. * Quos cum 19
salutasset, narrabat per singula, quæ Deus
fecisset in Gentibus per ministerium ip-
sius. * At illi cum audissent, magnifica- 20
bant Deum, dixeruntq. ei: Vides fra-
ter, quot millia sunt in Iudæis, qui credi-
derunt, & omnes æmulatores sunt legis.
* Audierunt autem de te quia discessio- 21
nem doceas a Moyse eorum, qui per
Gentes sunt, Iudæorum: dicens non
debere eos circumcidere filios suos, ne-
que secundum consuetudinem ingredi.
* Quid ergo est? vtique oportet con- 22
uenire multitudinem: audient enim
te superuenisse. * Hoc ergo fac quod 23
tibi dicimus: Sunt nobis viri quattuor,
votum habentes super se. * His as- 24
sumptis, sanctifica te cum illis: & im-
‖ Nu. 6.c.18 Sup. 18.c.8 pende in illis ‖ vt radant capita: &
scient omnes quia quæ de te audierunt,
falsa sunt, sed ambulas & ipse custo-
diens legem. * De his autem, qui cre- 25
‖ Sup. 15.d.20 c. 28 diderunt ex Gentibus, ‖ nos scripsimus E
iudicantes vt abstineant se ab idolis, im-
molato, & sanguine, & suffocato, &
26 fornicatione. * Tunc Paulus, assumptis
viris, postera die purificatus cum illis
intrauit in templum, annuncians exple-
tionem dierum purificationis, donec of-
ferretur pro vnoquoque eorum oblatio.
27 * Dum autem septem dies consumma-
rentur, hi, qui de Asia erant, Iudæi, cum
vidissent eum in templo, concitauerunt
omnem populum, & iniecerunt ei ma-
28 nus, clamantes: * Viri Israelitæ, adiuua-
te: hic est homo, qui aduersus popu-
lum, & legem, & locum hunc, omnes
vbique docens, insuper & Gentiles in-
duxit in templum, & violauit sanctum
29 locum istum. * Viderant enim Trophi-
F mum Ephesium in ciuitate cum ipso,
quem æstimauerunt quoniam in tem-
30 plum introduxisset Paulus. * Commo-
taq. est ciuitas tota, & facta est concur-
sio populi. Et apprehendentes Paulum,
trahebant eum extra templum: & sta-
31 tim clausæ sunt ianuæ. * Quærentibus
autem eum occidere, nunciatum est tri-
buno cohortis: Quia tota confunditur
32 Ierusalem. * Qui statim assumptis mi-
litibus, & centurionibus, decurrit ad
illos. Qui cum vidissent tribunum, &
milites, cessauerunt percutere Paulum.
33 * Tunc accedens tribunus apprehendit
eum, & iussit eum alligari catenis dua-
bus: & interrogabat quis esset, & quid
34 fecisset. * Alij autem aliud clamabant in
G turba. Et cum non posset certum co-
gnoscere præ tumultu, iussit duci eum
35 in castra. * Et cum venisset ad gradus,
contigit vt portaretur a militibus pro-
36 pter vim populi. * Sequebatur enim
multitudo populi, clamans: Tolle eum.
37 * Et cum cœpisset induci in castra Pau-
lus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui
aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?
38 * Nõne tu es Ægyptius, qui ante hos dies
tumultum concitasti, & eduxisti in de-
sertum quattuor millia virorum sicario-
39 rum? * Et dixit ad eum Paulus: Ego ho-
mo sum quidem Iudæus a Tarso Cili-
ciæ, non ignotæ ciuitatis municeps.
Rogo autem te, permitte mihi loqui ad
40 populum. * Et cum ille permisisset,
Paulus stans in gradibus, annuit manu
ad plebem, & magno silentio facto, al-
locutus est lingua Hebræa, dicens:

CAP.

CAP. XXII.

VIri fratres, & patres, audite quam 1
ad vos nunc reddo rationem. A
* Cum audissent autem quia Hebræa 2
lingua loqueretur ad illos, magis præ-
stiterunt silentium. * Et dicit: Ego sum 3
vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nu-
tritus autem in ista ciuitate, secus pedes
Gamaliel eruditus iuxta veritatem pa-
ternæ legis, æmulator legis, sicut & vos
||Sup.8.a.3 omnes estis hodie: * ||qui hanc viam 4
persecutus sum vsque ad mortem, alli-
gans & tradens in custodias viros ac mu-
lieres, * sicut princeps sacerdotum mihi 5
testimonium reddit, & omnes maiores
||Sup.9.a.2 natu, || a quibus & epistolas accipiens B
ad fratres Damascum pergebam, vt ad-
ducerem inde vinctos in Ierusalem vt
punirentur. * Factum est autem, eunte 6
me, & appropinquante Damasco media
die, subito de cælo circumfulsit me lux
copiosa: * & decidens in terram, audiui 7
vocem dicentem mihi: Saule, Saule,
quid me persequeris? * Ego autem re- 8
spondi: Quis es Domine? Dixitq. ad
me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu
persequeris. * Et qui mecum erant, lu- 9
men quidem viderunt, vocem autem C
non audierunt eius, qui loquebatur me-
cum. * Et dixi: Quid faciam, Domi- 10
ne? Dominus autem dixit ad me: Sur-
gens vade Damascum: & ibi tibi dice-
tur de omnibus, quæ te oporteat face-
re. * Et cum non viderem præ claritate 11
luminis illius, ad manum deductus a co-
mitibus, veni Damascum. * Ananias au- 12
tem quidam, vir secundum legem testi-
monium habens ab omnibus cohabitan-
tibus Iudæis, * veniens ad me, & astans 13
dixit mihi: Saule frater respice. Et ego D
eadem hora respexi in eum. * At ille 14
dixit: Deus patrum nostrorum præor-
dinauit te, vt cognosceres voluntatem
eius, & videres iustum, & audires vo-
cem ex ore eius: * quia eris testis illius 15
ad omnes homines eorum, quæ vidisti,
& audisti. * Et nunc quid moraris? Exur- 16
ge, & baptizare, & ablue peccata tua
inuocato nomine ipsius. * Factum est 17
autem reuertenti mihi in Ierusalem, &
oranti in templo, fieri me in stupore
mentis, * & videre illum dicentem mihi: 18
E Festina, & exi velociter ex Ierusalem:
quoniam non recipient testimonium tuũ
19 de me. * Et ego dixi: Domine ipsi sciunt
|| quia ego eram concludens in carcerẽ, ||Sup.8.a.3
& cædens per synagogas eos, qui crede-
20 bant in te: * & cum funderetur sanguis
Stephani testis tui, || ego astabam, & cõ- ||Sup.7.g.58
sentiebam, & custodiebam vestimenta
21 interficientium illum. * Et dixit ad me:
Vade quoniam ego in nationes longe
22 mittam te. * Audiebant autem eum vs-
que ad hoc verbum, & leuauerunt vocẽ
suam dicentes: Tolle de terra huiusmo-
23 di: non enim fas est eum viuere. * Voci-
F ferantibus autem eis, & proijcientibus
vestimenta sua, & puluerem iactantibus
24 in aerem, * iussit tribunus induci eum
in castra, & flagellis cædi, & torqueri
eum, vt sciret propter quam causam sic
25 acclamarent ei. * Et cum astrinxissent
eum loris, dicit astanti sibi Centurioni
Paulus: Si hominem Romanum, & in-
26 demnatum licet vobis flagellare? * Quo
audito, Centurio accessit ad tribunum,
& nunciauit ei, dicens: Quid acturus
es? hic enim homo ciuis Romanus est.
27 * Accedens autem tribunus, dixit illi:
Dic mihi si tu Romanus es? At ille di-
28 xit: Etiam. * Et respondit tribunus: Ego
G multa summa ciuilitatem hanc consecu-
tus sum. Et Paulus ait: Ego autem &
29 natus sum. * Protinus ergo discesserunt
ab illo, qui eum torturi erant. Tribu-
nus quoque timuit postquam resciuit;
quia ciuis Romanus esset, & quia alli-
30 gasset eum. * Postera autem die vo-
lens scire diligentius qua ex causa ac
cusaretur a Iudæis, soluit eum, & ius-
sit sacerdotes conuenire, & omne con-
cilium, & producens Paulum, statuit
inter illos.

CAP. XXIII.

1 INtendens autem in concilium Pau-
A lus ait: Viri fratres, ego omni con-
scientia bona conuersatus sum ante
2 Deum vsque in hodiernum diem. * Prin-
ceps autem sacerdotum Ananias præce-
pit astantibus sibi percutere os eius.
3 * Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet
te Deus, paries dealbate. Et tu se-
dens iudicas me secundum legem, &
4 cõtra legem iubes me percuti? * Et qui
astabant

astabant dixerunt: Summum sacerdo-
tem Dei maledicis? * Dixit autem 5
Paulus: Nesciebam fratres quia prin- B
ceps est sacerdotū. Scriptum est enim:
‖Exo.22.d.28 ‖ Principem populi tui non maledices.
* Sciens autem Paulus quia vna pars 6
esset Sadducæorum, & altera pharisæo-
rum, exclamauit in concilio: Viri fra-
‖Phil.3.b.5 tres, ‖ ego Pharisæus sum, filius Phari-
sæorum, de spe & resurrectione mor-
tuorum ego iudicor.* Et cum hæc di- 7
xisset, facta est dissensio inter Pharisæos,
& Sadducæos, & soluta est multitudo.
‖Mat.22.c.23 * ‖ Sadducæi enim dicunt, non esse re- 8
surrectionem, neque Angelum, neque
Spiritum: Pharisæi autem vtraque con-
fitentur.* Factus est autem clamor ma- 9
gnus. Et surgentes quidam Pharisæo-
rum, pugnabant, dicentes: Nihil mali
inuenimus in homine isto: quid si Spi-
ritus locutus est ei, aut Angelus? * Et 10
cum magna dissensio facta esset, timens C
tribunus ne discerperetur Paulus ab ip-
sis, iussit milites descendere, & rapere
eum de medio eorum, ac deducere eum
in castra. * Sequenti autem nocte assi- 11
stens ei Dominus, ait: Constans esto: si-
cut enim testificatus es de me in Ierusa-
lem, sic te oportet & Romæ testificari.
* Facta autem die collegerunt se qui- 12
dam ex Iudæis, & deuouerunt se
dicentes, neque manducaturos, neque
bibituros donec occiderent Paulum.
* Erant autem plus quàm quadraginta
viri, qui hanc coniurationem fecerant: 13
* qui accesserunt ad principes sacerdo- D
tum, & seniores, & dixerunt: Deuotio- 14
ne deuouimus nos nihil gustaturos, do-
nec occidamus Paulum. * Nunc ergo 15
vos notum facite tribuno cum concilio,
vt producat illum ad vos, tamquam ali-
quid certius cognituri de eo. Nos vero
prius quàm appropiet, parati sumus in-
terficere illum. * Quòd cum audisset fi- 16
lius sororis Pauli insidias, venit, & intra-
uit in castra, nunciauitq. Paulo. * Vo- 17
cans autem Paulus ad se vnum ex Cen-
turionibus, ait: Adolescentem hunc per-
duc ad tribunum, habet enim aliquid in-
dicare illi. * Et ille quidem assumens eū 18
duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Pau-
lus rogauit me hunc adolescentem per-
ducere ad te, habentem aliquid loqui
tibi. * Apprehendens autem tribunus 19

E manum illius, secessit cum eo seorsum,
& interrogauit illum: Quid est, quod
20 habes indicare mihi? * Ille autem dixit:
Iudæis conuenit rogare te, vt crastina
die producas Paulum in concilium, quasi
aliquid certius inquisituri sint de illo:
21 * tu vero ne credideris illis, insidiantur
enim ei ex eis viri amplius quàm qua-
draginta, qui se deuouerunt non man-
ducare, neque bibere donec interficiant
eum: & nunc parati sunt, expectantes
22 promissum tuum. * Tribunus igitur
F dimisit adolescentem, præcipiens ne cui
loqueretur quoniam hæc nota sibi fecis-
23 set. * Et vocatis duobus Centurionibus,
dixit illis: Parate milites ducentos vt
eant vsque Cæsaream, & equites septua-
ginta, & lãcearios ducentos a tertia ho-
24 ra noctis: * & iumenta præparate vt im-
ponentes Paulum, saluum perducerent
25 ad Felicem præsidem, (* Timuit enim
ne forte raperent eum Iudæi, & occide-
rent, & ipse postea calumniam sustine-
ret, tamquam accepturus pecuniam)
26 * scribens epistolam continentem hæc:
CLAVDIVS Lysias optimo Præsi-
27 di, Felici salutem. * Virum hunc com-
prehensum a Iudæis, & incipientem
interfici ab eis, superueniens cum exer-
citu eripui, cognito quia Romanus est:
28 * Volensq. scire causam, quam obijcie-
G bant illi, deduxi eum in concilium eo-
29 rum. * Quem inueni accusari de quæ-
stionibus legis ipsorum, nihil vero di-
gnum morte aut vinculis habentem cri-
30 minis. * Et cum mihi perlatum esset de
insidijs, quas parauerant illi, misi eum
ad te denuncians: & accusatoribus vt
31 dicant apud te, Vale. * Milites ergo
secundum præceptum sibi, assumentes
Paulum, duxerunt per noctem in Anti-
32 patridem.* Et postera die dimissis equi-
tibus vt cum eo irent, reuersi sunt ad
33 castra.* Qui cum venissent Cæsaream,
& tradidissent epistolam præsidi, statue-
34 runt ante illum & Paulum. * Cum le-
gisset autem, & interrogasset de qua
prouincia esset: & cognoscens quia de
35 Cilicia, * Audiam te, inquit, cum ac-
cusatores tui venerint. Iussitq. in præto-
rio Herodis custodiri eum.

CAP. XXIIII.

POſt quinque autem dies deſcendit 1
princeps ſacerdotum, Ananias, cum A
ſenioribus quibuſdam, & Tertullo quo-
dam oratore, qui adierunt præſidem
aduerſus Paulum.* Et citato Paulo cœ- 2
pit accuſare Tertullus, dicens: Cum
in multa pace agamus per te, & multa
corrigantur per tuam prouidentiam;
* ſemper & vbique ſuſcipimus, optime 3
Felix, cum omni gratiarum actione.
* Ne diutius autem te protraham, oro, 4
breuiter audias nos pro tua clementia. B
* Inuenimus hunc hominem peſtife- 5
rum, & concitantem ſeditiones omni-
bus Iudæis in vniuerſo orbe, & au-
ctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum:
* qui etiam templum violare conatus 6
eſt, quem & apprehenſum voluimus ſe-
cundum legem noſtram iudicare.* Su- 7
perueniens autem tribunus Lyſias, cum
vi magna eripuit eum de manibus no-
ſtris, * iubens accuſatores eius ad te 8
venire: a quo poteris ipſe iudicans, de C
omnibus iſtis cognoſcere, de quibus
nos accuſamus eum. * Adiecerunt au- 9
tem & Iudæi, dicentes hæc ita ſe habe-
re. * Reſpondit autem Paulus, (an- 10
nuente ſibi Præſide dicere) Ex multis
annis te eſſe iudicem genti huic ſciens,
bono animo pro me ſatisfaciam.
* Potes enim cognoſcere quia non plus 11
ſunt mihi dies quàm duodecim, ex quo
aſcendi adorare in Ieruſalem: * & ne- 12
que in templo inuenerunt me cum ali- D
quo diſputantem, aut concurſum fa-
cientem turbæ, neque in ſynagogis,
* neque in ciuitate: neque probare poſ- 13
ſunt tibi de quibus nunc me accuſant.
* Confiteor autem hoc tibi, quòd ſe- 14
cundum ſectam, quam dicunt hæreſim,
ſic deſeruio Patri, & Deo meo, credens
omnibus, quæ in Lege, & Prophetis
ſcripta ſunt: * ſpem habens in Deum, 15
quam & hi ipſi expectant, reſurrectio-
nem futuram iuſtorum, & iniquorum.
* In hoc & ipſe ſtudeo ſine offendicu- 16
lo conſcientiam habere ad Deum, &
ad homines ſemper. * Poſt annos au- 17
tem plures eleemoſynas facturus in E
gentem meam, veni, & oblationes, &
Sup.21.e.26 vota. * [a]in quibus inuenerunt me puri- 18
ficatum in templo: non cum turba, ne-
19 que cum tumultu. * Quidam autem ex
Aſia Iudæi, quos oportebat apud te præ-
ſto eſſe, & accuſare ſiquid haberent ad-
20 uerſum me: * aut hi ipſi dicāt ſiquid in-
uenerunt in me iniquitatis cum ſtem in
21 concilio, * niſi de vna hac ſolummodo
F voce, qua clamaui inter eos ſtās: [b]Quo- Sup.23.b.6
niam de reſurrectione mortuorum ego
22 iudicor hodie a vobis. * Diſtulit autem
illos Felix, certiſſime ſciens de via hac,
dicens: Cum Tribunus Lyſias deſcende-
23 rit, audiam vos. * Iuſſitq. Centurioni
cuſtodire eum, & habere requiem, nec
quemquam de ſuis prohibere miniſtrare
24 ei. * Poſt aliquot autē dies veniens Fe-
lix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat Iu-
dæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fi-
25 dem, quæ eſt in Chriſtum Ieſum. * Di-
G ſputante autem illo de iuſtitia, & caſti-
tate, & de iudicio futuro, tremefactus
Felix reſpondit: Quod nunc attinet, va-
26 de: tempore autē opportuno accerſam
te: * ſimul & ſperans, quòd pecunia ei
daretur a Paulo, propter quod & fre-
quenter accerſens eum, loquebatur cum
27 eo. * Biennio autē expleto, accepit ſuc-
ceſſorem Felix Portium Feſtum. Volens
autem gratiam præſtare Iudæis Felix, re-
liquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

1 FEſtus ergo cum veniſſet in prouin-
A ciam, poſt triduum aſcendit Ieroſo-
2 lymam a Cæſarea. * Adieruntq. eum
principes ſacerdotum, & primi Iudæo-
rum aduerſus Paulum: & rogabant eū,
3 * poſtulantes gratiam aduerſus eum, vt
iuberet perduci eum in Ieruſalem, inſi-
dias tendentes vt interficerent eū in via.
4 * Feſtus autem reſpōdit ſeruari Paulum
in Cæſarea: ſe autem maturius profectu-
5 rum. * Qui ergo in vobis (ait) poten-
B tes ſunt, deſcendentes ſimul, ſi quod eſt
6 in viro crimen, accuſent eum. * Demo-
ratus autem inter eos dies non amplius
quàm octo, aut decem, deſcendit Cæſa-
ream, & altera die ſedit pro tribunali,
7 & iuſſit Paulum adduci. * Qui cū per-
ductus eſſet, circumſteterunt eum, qui
ab Ieroſolyma deſcenderant Iudæi, mul-
tas, & graues cauſas obijcientes, quas
8 nō poterant probare, * Paulo rationem
reddente:

reddente: Quoniam neque in legem Iu-
dæorum, neque in templum, neque in
Cæsarem quidquã peccaui. * Festus au- 9
tem volens gratiam præstare Iudæis, re- C
spondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymã
ascendere, & ibi de his iudicari apud
me? * Dixit autem Paulus: Ad tribu- 10
nal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari:
Iudæis non nocui, sicut tu melius nosti.
* Si enim nocui, aut dignum morte ali- 11
quid feci, nõ recuso mori: si vero nihil
est eorum, quæ hi accusant me, nemo po
test me illis donare. Cæsarem appello.
* Tunc Festus cum concilio locutus, re- 12
spondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsa-
rem ibis. * Et cum dies aliquot transa- 13
cti essent: Agrippa rex, & Bernice de-
scenderunt Cæsaream ad salutandum Fe-
stum. * Et cum dies plures ibi demora- 14
rentur, Festus regi indicauit de Paulo, D
dicens: Vir quidam est derelictus a Fe-
lice vinctus, * de quo cum essem Iero- 15
solymis, adierunt me principes sacerdo-
tum, & seniores Iudæorum, postulantes
aduersus illũ damnationem. * Ad quos 16
respondi: Quia non est Romanis cõsue-
tudo damnare aliquem hominem prius
quàm is, qui accusatur, præsentes habeat
accusatores, locumq. defendẽdi accipiat
ad abluenda crimina. * Cum ergo huc 17
conuenissent sine vlla dilatione, sequenti E
die sedens pro tribunali, iussi adduci vi-
rum. * De quo, cum stetissent accusa- 18
tores, nullam causam deferebant, de
quibus ego suspicabar malum: * Quæ- 19
stiones vero quasdam de sua superstitio-
ne habebant aduersus eũ, & de quodam
Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus
viuere. * Hæsitans autem ego de huius- 20
modi quæstione, dicebam si vellet ire F
Ierosolymam, & ibi iudicari de istis.
* Paulo autem appellante vt seruaretur 21
ad Augusti cognitionem, iussi seruari eũ,
donec mittam eum ad Cæsarẽ. * Agrip- 22
pa autem dixit ad Festum: Volebam &
ipse hominem audire. Cras, inquit, au-
dies eum. * Altera autem die cum ve- 23
nisset Agrippa, & Bernice cum multa
ambitione, & introissent in auditorium
cum tribunis, & viris principalibus ci-
uitatis, iubente Festo, adductus est Pau-
lus. * Et dicit Festus: Agrippa rex, & 24
omnes, qui simul adestis nobiscum viri,
videtis hunc, de quo omnis multitudo
Iudæorũ interpellauit me Ierosolymis,
petentes & acclamantes non oportere
25 eum viuere amplius. * Ego vero com-
G peri nihil dignũ morte eum admisisse.
Ipso autem hoc appellante ad Augustũ,
26 iudicaui mittere. * De quo quid certum
scribam domino, non habeo. Propter
quod produxi eum ad vos, & maxime
ad te rex Agrippa, vt interrogatione fa-
27 cta habeam quid scribam. * Sine ratio-
ne enim mihi videtur mittere vinctum,
& causas eius non significare.

CAP. XXVI.

1 Agrippa vero ad Paulum ait: Per-
A mittitur tibi loqui pro temetipso.
Tunc Paulus extenta manu cœpit ratio-
2 nem reddere. * De omnibus, quibus ac-
cusor a Iudæis, rex Agrippa, æstimo me
beatum, apud te cum sim defensurus me
3 hodie, * maxime te sciente omnia, &
quæ apud Iudæos sunt consuetudines, &
quæstiones: propter quod obsecro pa-
4 tienter me audias. * Et quidem vitam
meam a iuuentute, quæ ab initio fuit in
gente mea in Ierosolymis, nouerũt om-
5 nes Iudæi: * præscientes me ab initio (si
B velint testimonium perhibere) quoniam
secundum certissimam sectam nostræ re-
6 ligionis vixi Pharisæus. * Et nunc in
spe, quæ ad patres nostros repromissio-
nis facta est a Deo, sto iudicio subie-
7 ctus: * in quam duodecim tribus nostræ
nocte ac die deseruientes, sperant deue-
nire. De qua spe accusor a Iudæis,
8 rex. * Quid incredibile iudicatur apud
9 vos, si Deus mortuos suscitat? * Et ego
quidem existimaueram, me aduersus no-
men Iesu Nazareni debere multa con-
10 traria agere. * ‖ quod & feci Ieroso- ‖ Sup. 8. a. 3
C lymis, & multos sanctorum ego in car-
ceribus inclusi, a principibus sacerdo-
tum potestate accepta: & cum occide-
11 rentur, detuli sententiam. * Et per om-
nes synagogas frequenter puniens eos,
compellebam blasphemare: & amplius
insaniens in eos, persequebar vsque in
12 exteras ciuitates. * In quibus ‖ dum irem ‖ Sup. 9. a. 3
Damascum cum potestate, & permissu
13 principum sacerdotum, * die media in
via, vidi, rex, de cælo supra splendo-
rem solis circumfulsisse me lumen, &
14 eos, qui mecum simul erant. * Omnesq.

nos

nos cum decidissemus in terram, audi- D
ui vocem loquentem mihi Hebraica
lingua: Saule, Saule, quid me perse-
queris? durum est tibi contra stimulum
calcitrare. * Ego autem dixi: Quis es 15
Domine? Dominus autem dixit: Ego
sum Iesus, quem tu persequeris. * Sed 16
exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc
enim apparui tibi, vt constituam te mi-
nistrum, & testem eorum, quæ vidisti,
& eorum, quibus apparebo tibi, * eri- 17
piens te de populo, & gentibus, in quas
nunc ego mitto te, * aperire oculos eo- 18
rum, vt conuertantur a tenebris ad lu- E
cem, & de potestate satanæ ad Deum,
vt accipiant remissionem peccatorum,
& sortem inter sanctos per fidem, quæ
est in me. * Vnde rex Agrippa, non 19
‖Sup. 13. & 14 fui incredulus cælesti visioni: * ‖sed his, 20
qui sunt Damasci primum, & Ierosoly-
mis, & in omnem regionem Iudææ, &
Gentibus annunciabam, vt pœnitentiam
agerent, & conuerterentur ad Deum, di-
gna pœnitentiæ opera facientes. * Hac 21
ex causa me Iudæi, cum essem in tem- F
‖Sup. 21. c. 31 plo, ‖comprehensum tentabant interfi-
cere. * Auxilio autem adiutus Dei vs- 22
que in hodiernum diem sto, testificans
minori, atque maiori, nihil extra dicens
quàm ea, quæ Prophetæ locuti sunt fu-
tura esse, & Moyses, * si passibilis Chri- 23
stus, si primus ex resurrectione mortuo-
rum, lumen annunciaturus est populo,
& Gentibus. * Hæc loquente eo, & 24
rationem reddente, Festus magna vo-
ce dixit: Insanis Paule: multæ te litte-
ræ ad insaniam conuertunt. * Et Pau- 25
lus: Non insanio (inquit) optime Fe-
ste, sed veritatis, & sobrietatis verba lo-
quor. * Scit enim de his rex, ad quem 26
& constanter loquor: latere enim eum
nihil horum arbitror. Neque enim in
angulo quidquam horum gestum est.
* Credis rex Agrippa prophetis? Scio 27
quia credis. * Agrippa autem ad Pau- 28
lum: In modico suades me Christia- G
num fieri. * Et Paulus: Opto apud Deú, 29
& in modico, & in magno, non tan-
tum te, sed etiam omnes, qui audiunt,
hodie fieri tales, qualis & ego sum, ex-
ceptis vinculis his. * Et exurrexit rex, 30
& præses, & Bernice, & qui assidebant
eis. * Et cum secessissent, loquebantur 31
ad inuicem, dicentes: Quia nihil mor-
te, aut vinculis dignum quid fecit ho-
32 mo iste. * Agrippa autem Festo dixit:
Dimitti poterat homo hic, si non ap-
pellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

1 VT autem iudicatú est nauigare eum
A in Italiam, & tradi Paulum cum re-
liquis custodijs centurioni nomine Iu-
2 lio cohortis Augustæ, * ‖ascendentes na- ‖2. Cor. 11. c. 25
uem Adrumetinam, incipientes nauiga-
re circa Asiæ loca, sustulimus, perseue-
rante nobiscum Aristarcho Macedone
3 Thessalonicensi. * Sequenti autem die
deuenimus Sidonem. Humane autem
tractans Iulius Paulum, permisit ad a-
4 micos ire, & curam sui agere. * Et in-
de cum sustulissemus, subnauigauimus
Cyprum, propterea quòd essent venti
5 contrarij. * Et pelagus Ciliciæ, & Pam-
B phyliæ nauigantes, venimus Lystram,
6 quæ est Lyciæ: * & ibi inueniens centu-
rio nauem Alexandrinam nauigãtem in
7 Italiam, transposuit nos in eam. * Et
cum multis diebus tarde nauigaremus,
& vix deuenissemus contra Gnidum,
prohibente nos vento, adnauigauimus
8 Cretæ iuxta Salmónem: * & vix iuxta
nauigantes, venimus in locum quen-
dam, qui vocatur Boniportus, cui iux-
9 ta erat ciuitas Thalassa. * Multo au-
tem tempore peracto, & cum iam non
esset tuta nauigatio, eo quòd & ieiu-
nium iam præterijsset, consolabatur eos
10 Paulus, * dicens eis: Viri, video quo-
niam cum iniuria, & multo damno non
solum oneris, & nauis, sed etiam ani-
marum nostrarú incipit esse nauigatio.
11 * Centurio autem gubernatori & nau-
C clero magis credebat, quàm his, quæ a
12 Paulo dicebantur. * Et cum aptus por-
tus non esset ad hiemandum, plurimi
statuerunt consilium nauigare inde, si
quomodo possent, deuenientes Phœni-
cen, hiemare, portum Cretæ respicien-
13 tem ad Africum, & ad Corum. * Aspi-
rante autem Austro, æstimantes propo-
situm se tenere, cum sustulissent de As-
14 son, legebant Cretam. * Non post mul-
tum autem misit se contra ipsam ventus
Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.
15 * Cumq. arrepta esset nauis, & non pos-
set conari in ventum, data naue flatibus,
fere-

ferebamur. * In inſulam autem quan- 16
dam decurrentes, quæ vocatur Cauda,
potuimus vix obtinere ſcapham. * Qua 17
ſublata, adiutorijs vtebantur, accingen- D
tes nauem, timentes ne in Syrtim inci-
derent, ſummiſſo vaſe ſic ferebantur.
* Valida autem nobis tempeſtate iacta- 18
tis, ſequenti die iactum fecerunt: * & 19
tertia die ſuis manibus armamẽta nauis
proiecerunt. * Neque autem ſole, neque 20
ſideribus apparentibus per plures dies,
& tempeſtate non exigua imminente,
iam ablata erat ſpes omnis ſalutis no-
ſtræ. * Et cum multa ieiunatio fuiſſet, 21
tunc ſtans Paulus in medio eorum, di-
xit: Oportebat quidem, o viri, audito
me, non tollere a Creta, lucriq. facere
iniuriam hanc, & iacturam. * Et nunc 22
ſuadeo vobis bono animo eſſe. amiſſio
enim nullius animæ erit ex vobis, præ-
terquàm nauis. * Aſtitit enim mihi hac 23
nocte Angelus Dei, cuius ſum ego, & cui
deſeruio, * dicens: Ne timeas Paule, Cæ- 24
ſari te oportet aſſiſtere: & ecce donauit
tibi Deus omnes, qui nauigant tecum.
* Propter quod bono animo eſtote viri: 25
credo enim Deo, quia ſic erit, quemad-
modum dictum eſt mihi. * In inſulam 26
autem quandam oportet nos deuenire. E
* Sed poſteaquàm quartadecima nox ſu- 27
peruenit, nauigantibus nobis in Adria
circa mediam noctẽ, ſuſpicabantur nau-
tæ apparere ſibi aliquam regionem.
* Qui & ſummittentes bolidem, inue- 28
nerunt paſſus viginti: & puſillum inde
ſeparati, inuenerunt paſſus quindecim.
* Timentes autem ne in aſpera loca in- 29
cideremus, de puppi mittentes anchoras
quattuor, optabant diem fieri. * Nau- 30
tis vero quærentibus fugere de naui,
cum miſiſſent ſcapham in mare, ſub
obtentu quaſi inciperent a prora an-
choras extendere, * dixit Paulus Cen- 31
turioni, & militibus: Niſi hi in naui
manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis.
* Tunc abſciderunt milites funes ſca- 32
phæ, & paſſi ſunt eam excidere. * Et 33
cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus F
omnes ſumere cibum, dicens: Quarta-
decima die hodie expectãtes ieiuni per-
manetis, nihil accipientes. * Propter 34
quod rogo vos accipere cibum pro ſalu-
te veſtra: quia nullius veſtrum capillus
de capite peribit. * Et cum hæc dixiſſet, 35
ſumens panem, gratias egit Deo in con-
ſpectu omnium: & cum fregiſſet, cœpit
36 manducare. * Animæquiores autem fa-
cti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum.
37 * Eramus vero vniuerſæ animæ in naui
38 ducentæ ſeptuaginta ſex. * Et ſatiati ci-
bo alleuiabant nauem, iactantes triticum
39 in mare. * Cum autem dies factus eſſet,
G terram non agnoſcebant: ſinũ vero quẽ-
dam conſiderabant habentem littus, in
quem cogitabant, ſi poſſent, eijcere na-
40 uem. * Et cum anchoras ſuſtuliſſent,
committebant ſe mari, ſimul laxantes
iuncturas gubernaculorum: & leuato ar-
temone ſecundum auræ flatũ tendebant
41 ad littus. * Et cum incidiſſemus in lo-
cum dithalaſſum, impegerunt nauem:
& prora quidem fixa manebat immobi-
lis, puppis verò ſoluebatur a vi maris.
42 * Militum autem conſilium fuit vt cu-
ſtodias occiderent: nequis cum enataſ-
43 ſet, effugeret. * Centurio autem volens
ſeruare Paulum, prohibuit fieri: iuſſitq.
eos, qui poſſent natare, emittere ſe pri-
44 mos, & euadere, & ad terram exire: * &
ceteros alios in tabulis ferebant: quoſ-
dam ſuper ea, quæ de naui erant. Et ſic
factum eſt, vt omnes animæ euaderent
ad terram.

CAP. XXVIII.

1 ET cum euaſiſſemus, tũc cognouimus
A quia Melita inſula vocabatur. Bar-
bari vero præſtabant non modicam hu-
2 manitatem nobis. * Accenſa enim py-
ra, reficiebant nos omnes propter im-
3 brem, qui imminebat, & frigus. * Cum
congregaſſet autem Paulus ſarmẽtorum
aliquantam multitudinem, & impoſuiſ-
ſet ſuper ignem, vipera a calore cum
4 proceſſiſſet, inuaſit manum eius. * Vt
vero viderunt Barbari pendentem be-
B ſtiam de manu eius, ad inuicem dice-
bant: Vtique homicida eſt homo hic,
qui cum euaſerit de mari, vltio non ſi-
5 nit eum viuere. * Et ille quidem excu-
tiens beſtiam in ignem, nihil mali paſ-
6 ſus eſt. * At illi exiſtimabant eum in
tumorem conuertendum, & ſubito caſu-
rum, & mori. Diu autẽ illis expectan-
tibus, & videntibus nihil mali in eo fie-
ri, conuertentes ſe, dicebant eum eſſe
7 Deum. * In locis autem illis erant præ-
dia

dia principis insulæ, nomine Publij, qui
nos suscipiens, triduo benigne exhibuit.
* Contigit autem, patrem Publij febri- 8
bus, & dysenteria vexatum iacere. Ad
quem Paulus intrauit: & cum orasset, &
imposuisset ei manus, saluauit eum.
* Quo facto, omnes, qui in insula habe- 9
bant infirmitates, accedebant, & cura- C
bantur: * qui etiam multis honoribus 10
nos honorauerunt, & nauigantibus im-
posuerunt quæ necessaria erant. * Post 11
menses autem tres nauigauimus in naui
Alexandrina, quæ in insula hiemauerat,
cui erat insigne Castorum. * Et cum 12
venissemus Syracusam, mansimus ibi tri-
duo. * Inde circumlegentes deuenimus 13
Rhegium: & post vnū diem flante Au-
stro, secūda die venimus Puteolos; * vbi 14
inuentis fratribus rogati sumus manere
apud eos dies septem: & sic venimus
Romam. * Et inde cum audissent fra- 15
tres, occurrerunt nobis vsque ad Appij D
forum, ac tres Tabernas. Quos cum vi-
disset Paulus, gratias agens Deo, acce-
pit fiduciam. * Cum autem venissemus 16
Romam, permissum est Paulo manere si-
bimet cum custodiente se milite. * Post 17
tertium autem diem cōuocauit primos
Iudæorum. Cumq. conuenissent, dice-
bat eis: Ego, viri fratres, nihil aduersus
plebem faciens, aut morem paternum,
vinctus ab Ierosolymis traditus sum in
manus Romanorum, * qui cum inter- 18
rogationem de me habuissent, volue-
runt me dimittere, eo quòd nulla esset
causa mortis in me. * Contradicentibus 19
autem Iudæis, coactus sum appellare
Cæsarem, non quasi gentem meam ha-
bens aliquid accusare. * Propter hanc 20
igitur causam rogaui vos videre, & al-
loqui. Propter spem enim Israel catena
21 hac circumdatus sum. * At illi dixerūt
ad eum: Nos neque litteras accepimus
de te a Iudæa, neque adueniens aliquis
fratrum nunciauit, aut locutus est quid
22 de te malum. * Rogamus autem a te
audire quæ sentis: nam de secta hac no-
tum est nobis quia vbique ei contradi-
23 citur. * Cum constituissent autem illi
diem, venerunt ad eum in hospitiū plu-
rimi, quibus exponebat testificans re-
gnum Dei, suadensq. eis de Iesu ex Lege
F Moysi, & Prophetis a mane vsque ad ve-
24 speram. * Et quidam credebant his, quæ
dicebantur: quidam vero non crede-
25 bant. * Cumq. inuicem non essent con-
sentientes, discedebant dicente Paulo
vnum verbum: Quia bene Spiritus san-
ctus locutus est per Isaiam prophetam
26 ad Patres nostros, * dicens: ‖Vade ad ‖ Isa.6.c.9
populum istum, & dic ad eos: Aure Mat.13.b.14
audietis, & non intelligetis: & videntes Mar.14.b.12 Luc.8.b.10
27 videbitis, & non perspicietis. * Incras- Ioan.12.f.40
G satū est enim cor populi huius, & auribus Rom.11.b.8
grauiter audierunt, & oculos suos com-
presserunt: ne forte videant oculis, & au-
ribus audiant, & corde intelligant, &
28 conuertantur, & sanem eos. * Notum
ergo sit vobis, quoniam Gentibus mis-
sum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.
29 * Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iu-
dæi, multam habentes inter se quæstio-
30 nem. * Mansit autem biennio toto in
suo conducto: & suscipiebat omnes,
31 qui ingrediebantur ad eum, * prædicans
regnum Dei, & docens quæ sunt de Do-
mino Iesu Christo cum omni fiducia, si-
ne prohibitione.

EPI-

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS, seruus Ie- 1
su Christi, vocatus A
Apostolus, ‖ segre-
‖ Act.13.a.2 gatus in Euangelium
Dei, * quod ante pro- 2
miserat per Prophe-
tas suos in Scripturis
sanctis * de Filio suo, qui factus est ei 3
ex semine Dauid secundum carnem,
* qui prædestinatus est Filius Dei in vir- 4
tute secundum spiritum sanctificationis
ex resurrectione mortuorum Iesu Chri-
sti Domini nostri: * per quem accepi- 5
mus gratiam, & Apostolatum ad obe-
diendum fidei in omnibus Gentibus pro
nomine eius, * in quibus estis & vos 6
vocati Iesu Christi: * omnibus qui sunt 7
Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis.
Gratia vobis, & pax a Deo Patre no-
stro, & Domino Iesu Christo. * Primū 8
quidem gratias ago Deo meo per Iesum
Christum pro omnibus vobis: quia fi-
des vestra annunciatur in vniuerso mun-
do. * Testis enim mihi est Deus, cui 9
seruio in spiritu meo in Euangelio filij B
eius, quòd sine intermissione memoriā
vestri facio * semper in orationibus 10
meis: obsecrans, si quomodo tandem
aliquando prosperum iter habeam in
voluntate Dei veniendi ad vos. * Desi- 11
dero enim videre vos: vt aliquid imper-
tiar vobis gratiæ spiritualis ad confir-
mandos vos: * id est, simul consolari 12
in vobis per eam, quæ inuicem est, fi-
dem vestram, atque meam. * Nolo au- 13
tem vos ignorare fratres: quia sæpe
proposui venire ad vos, (& prohibitus
sum vsque adhuc) vt aliquem fructum
habeam & in vobis, sicut & in ceteris
14 gentibus. * Græcis ac Barbaris, sapienti-
15 bus, & insipientibus debitor sum: * ita
(quod in me) promptum est & vobis,
16 qui Romæ estis, euangelizare. * Non
enim erubesco Euangelium. Virtus
enim Dei est in salutem omni credenti,
17 Iudæo primum, & Græco. * Iustitia
enim Dei in eo reuelatur ex fide in fi-
dem: sicut scriptum est: ‖ Iustus autem ‖ Heb.2.a.4
18 ex fide viuit. * Reuelatur enim ira Dei Heb.10.g.38
C de cælo super omnem impietatem, & Gal.3.b.11
iniustitiam hominum eorum, qui veri-
19 tatem Dei in iniustitia detinent: * quia
quod notum est Dei, manifestum est
in illis. Deus enim illis manifestauit.
20 * Inuisibilia enim ipsius, a creatura mū-
di, per ea quæ facta sunt, intellecta, con-
spiciuntur: sempiterna quoque eius vir-
tus, & diuinitas: ita vt sint inexcusabi-
21 les. * ‖ Quia cum cognouissent Deum, ‖ Eph.4.c.17
non sicut Deum glorificauerunt, aut
gratias egerunt: sed euanuerunt in co-
gitationibus suis, & obscuratum est in-
22 sipiens cor eorum: * dicentes enim se
23 esse sapientes, stulti facti sunt. * Et mu-
tauerunt gloriam incorruptibilis Dei in
similitudinem imaginis corruptibilis ho-
minis, & volucrum, & quadrupedum,
24 & serpentium. * Propter quod tradidit
illos Deus in desideria cordis eorum, in
immunditiam: vt contumelijs afficiant
25 corpora sua in semetipsis: * qui com-
mutauerunt veritatem Dei in menda-
cium:

cium: & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quàm Creatori, qui est be-
nedictus in sæcula. Amen. * Propterea 26
tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutauerunt naturalem vsum in eum vsum, qui
est contra naturam. * Similiter autem 27
& masculi, relicto naturali vsu feminæ, D
exarserunt in desiderijs suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit,
erroris sui in semetipsis recipientes. * Et 28
sicut non probauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobũ sensum: vt faciant ea, quæ non conue-
niunt, * repletos omni iniquitate, mali- 29
tia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, do-
lo, malignitate, susurrones, * detracto- 30
res, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parenti-
bus non obedientes, * insipientes, incõ- 31
positos, sine affectione, absque fœdere,
sine misericordia. * Qui cum iustitiam 32
Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAP. II.

PRopter quod inexcusabilis es o ho- 1
Mat.7.a.2 mo omnis, qui iudicas. ‖ In quo A
enim iudicas alterum, teipsum condem-
nas: eadem enim agis quæ iudicas. * Sci- 2
mus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agũt.
* Existimas autem hoc o homo, qui iu- 3
dicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia
tu effugies iudicium Dei? * An diuitias 4
bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te addu-
cit? * Secundum autem duritiam tuam, 5
& impœnitẽs cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij
Mat.16.d.27 Dei, * ‖ qui reddet vnicuique secundum 6
opera eius: * ijs quidem, qui secundum 7
patientiam boni operis, gloriam, & B
honorem, & incorruptionem quærunt,
vitam æternam: * ijs autem, qui sunt 8
ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira,
& indignatio. * Tribulatio, & angu- 9
stia in omnem animam hominis operãtis malum, Iudæi primum, & Græci:
10 * gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, &
11 Græco: * ‖ non enim est acceptio perso- ‖Deu.16.d.19 2.Par.19.c.7 Iob.34.b.19 Act.10.e.34 Mat.7.d.21
12 narum apud Deum. * Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaue-
13 runt, per legem iudicabuntur: * ‖ Non ‖Iac.1.d.22
C enim auditores legis iusti sunt apud Deũ,
14 sed factores legis iustificabuntur. * Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi
15 sunt lex: * qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimoniũ reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus,
16 aut etiam defendentibus, * in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, secũdum Euangelium meũ per Iesum Chri-
17 stum. * Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris
18 in Deo, * & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora, instructus per legem,
19 * confidis teipsum esse ducem cæcorũ,
20 lumen eorũ, qui in tenebris sunt, * eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ, &
21 veritatis in lege. * Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas
22 non furandum, furaris: * qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abomina-
23 ris idola, sacrilegium facis: * qui in le-
D ge gloriaris, per præuaricationem legis
24 Deum inhonoras. * (‖ Nomen enim Dei ‖Isa.52.b.5
per vos blasphematur inter Gentes, si- Ezec.36.c.20
25 cut scriptum est.) * Circumcisio quidem prodest, si legem obserues: si autem præuaricator legis sis, circumcisio
26 tua præputium facta est. * Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionẽ repu-
27 tabitur? * & iudicabit id, quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram, & circum-
28 cisionem præuaricator legis es? * Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est cir-
29 cumcisio: * sed qui in abscondito, Iudæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAP. III.

QVid ergo amplius Iudæo est? aut 1
quæ vtilitas circumcisionis?* Mul- 2
tum per omnem modum. Pri- A
mum quidem quia credita sunt illis elo-
quia Dei. * quid enim si quidam illorũ 3
2.Tim.2.c.13 non crediderunt? " Numquid incredu-
litas illorum fidem Dei euacuabit? Ab-
Ioan.3.d.33 Ps.115.a.11 Ps.50.a.6 sit.* " Est autem Deus verax: omnis au- 4
tem homo mendax, sicut scriptum est:
" Vt iustificeris in sermonibus tuis: &
vincas cum iudicaris. * Si autem ini- 5
quitas nostra iustitiam Dei commendat,
quid dicemus? Numquid iniquus est
Deus, qui infert iram? * (secundum 6
hominem dico.)* Absit. alioquin quo-
modo iudicabit Deus hunc mundum?
* Si enim veritas Dei in meo mendacio 7
abundauit in gloriam ipsius: quid adhuc
& ego tamquam peccator iudicor? * & 8
non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt
quidam nos dicere) faciamus mala vt
veniant bona: quorum damnatio iusta
est.* Quid ergo? præcellimus eos? Ne- 9
Gal.3.d.22 quaquam." Causati enim sumus Iudæos, B
& Græcos omnes sub peccato esse,* si- 10
Ps.13.a.4 cut scriptum est: " Quia non est iustus
quisquam:* non est intelligens, non est 11
requirens Deum.* Omnes declinaue- 12
runt, simul inutiles facti sunt, non est
qui faciat bonum, non est vsque ad vnũ.
Psal.5.c.11 * " Sepulchrum patens est guttur eorum, 13
linguis suis dolose agebant: Venenum
Psal.139.a.4 aspidum sub labijs eorum: * " Quorum 14
Psal.9.c.7 os maledictione, & amaritudine plenum
Isa.59.b.7 Prou.1.b.16 est: * " Veloces pedes eorum ad effunden 15
dum sanguinem: * Contritio, & infelici- 16
tas in vijs eorum: * & viam pacis non 17
Ps.35.a.2 cognouerunt: * " Non est timor Dei an- 18
Gal.2.d.16 te oculos eorum.* " Scimus autem quo- 19
niam quæcumque lex loquitur, ijs, qui C
in lege sunt, loquitur: vt omne os ob-
struatur, & subditus fiat omnis mundus
Deo: * quia ex operibus legis non iu- 20
stificabitur omnis caro coram illo. Per
legem enim cognitio peccati. * Nunc 21
autem sine lege iustitia Dei manifestata
est: testificata a lege & Prophetis. * Iu- 22
stitia autem Dei per fidem Iesu Christi
in omnes, & super omnes, qui credunt
in eum: non enim est distinctio: * Om- 23
nes enim peccauerunt, & egent gloria
24 Dei. * Iustificati gratis per gratiam ip-
sius, per redemptionem, quæ est in Chri-
25 sto Iesu, * quem proposuit Deus propi-
tiationem per fidem in sanguine ipsius,
ad ostensionem iustitiæ suæ propter re-
missionem præcedentium delictorum
26 * in sustentatione Dei, ad ostensionem
iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit ipse
iustus, & iustificans eum, qui est ex fide
27 Iesu Christi.* Vbi est ergo gloriatio tua?
D Exclusa est. Per quam legem? Factorũ?
28 Non: sed per legem fidei.* Arbitramur
enim iustificari hominem per fidem sine
29 operibus legis. * An Iudæorum Deus
tantum? nonne & Gentium? Immo &
30 Gentium. * quoniam quidem vnus est
Deus, qui iustificat circumcisionem ex fi-
31 de, & præputium per fidem. * Legem
ergo destruimus per fidem? Absit: sed
legem statuimus.*

CAP. IIII.

1 QVid ergo dicemus inuenisse Abra-
A ham patrem nostrum secundum
2 carnem? * Si enim Abraham ex operi-
bus iustificatus est, habet gloriam, sed
3 non apud Deum. * Quid enim dicit
Scriptura? " Credidit Abraham Deo: & Gen.15.b.6
4 reputatum est illi ad iustitiam. * Ei au- Gal.3.a.6 Iac.2.d.23
tem, qui operatur, merces non imputa-
tur secundum gratiam, sed secundum
5 debitum.* Ei vero, qui non operatur,
credenti autem in eum, qui iustificat im-
pium, reputatur fides eius ad iustitiam
6 secundum propositum gratiæ Dei. * Si-
cut & Dauid dicit beatitudinem homi-
nis, cui Deus accepto fert iustitiam sine
7 operibus: * " Beati, quorum remissæ sunt Psal.31.a.1
B iniquitates, & quorum tecta sunt pecca-
8 ta. * Beatus vir, cui non imputauit Do-
9 minus peccatum. * Beatitudo ergo hæc
in circumcisione tantum manet, an etiam
in præputio? Dicimus enim quia repu-
10 tata est Abrahæ fides ad iustitiã. * Quo-
modo ergo reputata est? in circumci-
sione, an in præputio? Non in circum-
11 cisione, sed in præputio. * " Et signum Gen.17.b.10 11
accepit circumcisionis, signaculum iu-
stitiæ fidei, quæ est in præputio: vt sit pa
ter omnium credentium per præputium,
12 vt reputetur & illis ad iustitiam: * &
sit pater circumcisionis non ijs tantum,
qui sunt ex circumcisione, sed & ijs, qui
sectantur

sectantur vestigia fidei, quæ est in præ-
putio patris nostri Abrahæ. * Non enim 13
per legem promissio Abrahæ, aut semini C
eius vt heres esset mundi: sed per iusti-
tiam fidei. * Si enim qui ex lege, here- 14
des sunt: exinanita est fides, abolita est
promissio. * Lex enim iram operatur. 15
Vbi enim non est lex: nec præuaricatio.
* Ideo ex fide, vt secundum gratiam fir- 16
ma sit promissio omni semini, non ei,
qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fi-
de est Abrahæ, qui pater est omniũ no-
‖Gen.17.a.4 strum (* sicut scriptum est: ‖ Quia pa- 17
trem multarum gentium posui te) ante
Deum, cui credidit, qui viuificat mor-
tuos, & vocat ea quæ non sunt, tamquã
ea quæ sunt. * qui contra spem in spem 18
credidit, vt fieret pater multarum gentiũ
‖Gen.15.b.5 secundum quod dictum est ei: ‖ Sic erit
semen tuum. * Et non infirmatus est fi- 19
de, nec considerauit corpus suum emor- D
tuum, cum iam fere centum esset anno-
rum: & emortuam vuluam Saræ: * In 20
repromissione etiam Dei non hæsitauit
diffidentia, sed confortatus est fide, dans
gloriam Deo: * plenissime sciens quia, 21
quæcumque promisit, potens est & face-
re. * Ideo & reputatum est illi ad iusti- 22
tiam. * Non est autem scriptum tantum 23
propter ipsum quia reputatum est illi ad
iustitiam: * sed & propter nos, quibus 24
reputabitur credentibus in eum, qui su-
scitauit Iesum Christum Dominum no-
strum a mortuis, * qui traditus est pro- 25
pter delicta nostra, & resurrexit propter
iustificationem nostram.

CAP. V.

IVstificati ergo ex fide, pacem habea- 1
mus ad Deum per Dominum nostrũ A
‖Eph.2.d.18 Iesum Christum: * ‖ per quem & habe- 2
mus accessum per fidem in gratiam istã,
in qua stamus, & gloriamur in spe glo-
riæ filiorum Dei. * Non solum autem, 3
sed & gloriamur in tribulationibus:
‖Iac.1.a.3 * ‖ scientes quòd tribulatio patientiam
operatur: * patientia autem probationẽ, 4
probatio vero spem, * spes autem non 5
‖Heb.9.d.14 ‖1.Pet.3.c.18 confundit: ‖ quia charitas Dei diffusa est
in cordibus nostris per Spiritum sanctũ,
qui datus est nobis. * Vt quid enim Chri 6
stus, cum adhuc infirmi essemus secun- B
dum tempus pro impijs mortuus est?

7 * Vix enim pro iusto quis moritur: nam
pro bono forsitan quis audeat mori.
8 * Commendat autem charitatem suam
Deus in nobis: quoniam cum adhuc pec-
9 catores essemus, secundum tẽpus. * Chri-
stus pro nobis mortuus est: multo igi-
tur magis nunc iustificati in sanguine,
10 ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. * Si
enim cum inimici essemus, reconciliati
sumus Deo per mortem filij eius: mul-
to magis reconciliati, salui erimus in vi-
11 ta ipsius. * Non solum autem: sed &
C gloriamur in Deo per Dominum nostrũ
Iesum Christum, per quem nunc recon-
12 ciliationem accepimus. * Propterea sicut
per vnum hominem peccatum in hunc
mundum intrauit, & per peccatũ mors,
& ita in omnes homines mors pertran-
13 sijt, in quo omnes peccauerunt: * Vsque
ad legem enim peccatum erat in mun-
do: peccatum autem non imputabatur,
14 cum lex non esset. * Sed regnauit mors
ab Adam vsque ad Moysen etiam in eos,
qui non peccauerunt in similitudinem
præuaricationis Adæ, qui est forma futu-
15 ri. * Sed non sicut delictum, ita & do-
num. si enim vnius delicto multi mor-
tui sunt: multo magis gratia Dei & do-
16 num in gratia vnius hominis Iesu Chri-
D sti in plures abundauit. * Et non sicut
per vnum peccatum, ita & donum. nam
iudicium quidem ex vno in condemna-
tionem: gratia autem ex multis delictis
17 in iustificationem. * Si enim vnius deli-
cto mors regnauit per vnum: multo ma-
gis abundantiam gratiæ, & donationis,
& iustitiæ accipientes, in vita regnabunt
18 per vnum Iesum Christum. * Igitur si-
cut per vnius delictum in omnes homi-
nes in condemnationem: sic & per vnius
iustitiam in omnes homines in iustifica-
19 tionem vitæ. * Sicut enim per inobediẽ-
tiam vnius hominis, peccatores consti-
tuti sunt multi: ita & per vnius obedi-
20 tionem, iusti constituentur multi. * Lex
autem subintrauit vt abundaret delictũ.
Vbi autem abundauit delictum, super-
21 abundauit gratia. * vt sicut regnauit pec-
catum in mortem: ita & gratia regnet
per iustitiam in vitam æternam, per Ie-
sum Christum Dominum nostrum.

CAP. VI.

QVid ergo dicemus? permanebimus 1
in peccato vt gratia abundet?* Ab- 2
sit. Qui enim mortui sumus peccato, A
quomodo adhuc viuemus in illo? * An 3
ignoratis quia quicumque baptizati su-
mus in Christo Iesu, in morte ipsius ba-
‖Gal.3.b.17 Colos.2.b.12 ptizati sumus? * ‖ Consepulti enim su- 4
mus cum illo per baptismum in mor-
tem: ⌒vt quomodo Christus surrexit a
‖Eph.4.e.23 Heb.12.a.1 1.Pet.2.a.1 mortuis per gloriam Patris, ‖ ita & nos
in nouitate vitæ ambulemus. * Si enim 5
cóplantati facti sumus similitudini mor- B
tis eius: simul & resurrectionis erimus.
* Hoc scientes, quia vetus homo noster 6
simul crucifixus est, ⌒vt destruatur cor-
pus peccati, & vltra non seruiamus pec-
cato. * Qui enim mortuus est, iustifi- 7
catus est a peccato. * Si autem mortui 8
sumus cum CHRISTO: credimus
quia simul etiam viuemus cum Christo:
* scientes quòd Christus resurgens ex 9
mortuis iam non moritur, mors illi vl-
tra non dominabitur. * Quòd enim 10
mortuus est peccato, mortuus est semel:
quòd autem viuit, viuit Deo. * Ita & 11
vos existimate, vos mortuos quidem esse
peccato, viuentes autem Deo, in Chri-
sto Iesu Domino nostro. * Non ergo 12
regnet peccatum in vestro mortali cor-
pore vt obediatis concupiscentijs eius.
* Sed neque exhibeatis membra vestra 13
arma iniquitatis peccato: sed exhibete
vos Deo, tamquam ex mortuis viuen-
tes: & mébra vestra arma iustitiæ Deo.
* Peccatum enim vobis non dominabi- 14
tur: non enim sub lege estis, sed sub C
gratia. * Quid ergo? peccabimus, quo- 15
niam non sumus sub lege, sed sub gra-
‖Ioan.8.d.34 2.Pet.2.d.19 tia? Absit. * ‖Nescitis quoniam cui ex- 16
hibetis vos seruos ad obediendum, serui
estis eius, cui obeditis, siue peccati ad
mortem, siue obeditionis ad iustitiam?
* Gratias autem Deo quòd fuistis serui 17
peccati, obedistis autem ex corde in
eam formam doctrinæ, in quam traditi
estis. * Liberati autem a peccato, serui 18
facti estis iustitiæ. * Humanum dico, 19
propter infirmitatem carnis vestræ: si-
cut enim exhibuistis membra vestra ser-
uire immunditiæ, & iniquitati ad ini-
quitatem, ita nunc exhibete membra
vestra seruire iustitiæ in sanctificationē.
20 * Cum enim serui essetis peccati, liberi
21 fuistis iustitiæ. * Quem ergo fructum ha-
buistis tunc in illis, in quibus nunc eru-
bescitis? Nam finis illorum mors est.
22 * Nunc vero liberati a peccato, serui au-
tem facti Deo, habetis fructum vestrum
in sanctificationem, finem ⌒vero vitam
23 æternam. * Stipédia enim peccati, mors.
Gratia autem Dei, vita æterna, in Chri-
sto Iesu Domino nostro.

CAP. VII.

1 AN ignoratis fratres (scientibus
A enim legem loquor) quia lex in
homine dominatur quanto tempore vi-
2 uit? * ‖ Nam quæ sub viro est mulier, ‖1.Cor.7.g.39
viuente viro, alligata est legi: si autem
mortuus fuerit vir eius, soluta est a le-
3 ge viri. * Igitur, viuente viro, vocabitur
adultera si fuerit cum alio viro: si autem
mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege
viri: vt nó sit adultera si fuerit cum alio
4 viro. * Itaque fratres mei & vos mor-
tificati estis legi per corpus Christi: vt
sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit,
5 vt fructificemus Deo. * Cum enim es-
semus in carne, passiones peccatorum,
quæ per legem erant, operabantur in
membris nostris, vt fructificarent mor-
6 ti. * nunc autem soluti sumus a lege
mortis, in qua detinebamur, ita vt ser-
uiamus in nouitate spiritus, & non in
7 vetustate litteræ. * Quid ergo dicemus?
B lex peccatum est? Absit. Sed peccatum
non cognoui, nisi per legem: nam con-
cupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret:
8 ‖ Non concupisces. * Occasione autem ‖Exo.20.c.17 Deut.5.c.21
accepta, peccatum per mandatum ope-
ratum est in me omnem concupiscen-
tiam. Sine lege enim peccatum mortuū
9 erat. * Ego autem viuebam sine lege ali-
quando. Sed cum venisset mandatum,
10 peccatum reuixit. * Ego autem mortuus
sum: & inuentum est mihi mandatum,
quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.
11 * Nam peccatum occasione accepta per
mandatum, seduxit me, & per illud
12 occidit. * ‖ Itaque lex quidem sancta, ‖1.Tim.1.b.8
C & mandatum sanctum, & iustum, &
13 bonum. * Quod ergo bonum est, mihi
factum est mors? Absit. Sed peccatū, vt
appareat peccatum, per bonum operatū
est

est mihi mortem: vt fiat supra modum
peccans peccatum per mandatum.* Sci- 14
mus enim quia lex spiritualis est: ego
autem carnalis sum venundatus sub pec-
cato. * Quod enim operor, non intel- 15
ligo. non enim quod volo bonum, hoc
ago: sed quod odi malum, illud facio.
* Si autem quod nolo, illud facio: con- 16
sentio legi, quoniam bona est. * Nunc 17
autem iam non ego operor illud, sed
quod habitat in me peccatum. * Scio 18
enim quia non habitat in me, hoc est
in carne mea, bonum. Nam velle, adia-
cet mihi: perficere autem bonum, non
inuenio. * Non enim quod volo bonũ, 19
hoc facio: sed quod nolo malum, hoc D
ago. * Si autem quod nolo, illud facio: 20
iam non ego operor illud, sed quod
habitat in me, peccatum. * Inuenio igi- 21
tur legem, volenti mihi facere bonum,
quoniam mihi malum adiacet: * conde- 22
lector enim legi Dei secundum interio-
rem hominem: * video autem aliam le- 23
gem in membris meis, repugnantem legi
mentis meæ, & captiuantem me in lege
peccati, quæ est in membris meis. * In- 24
felix ego homo, quis me liberabit de
corpore mortis huius? * Gratia Dei per 25
Iesum Christum Dominum nostrum.
Igitur ego ipse mente seruio legi Dei:
carne autem, legi peccati.

CAP. VIII.

Nihil ergo nunc damnationis est ijs, 1
qui sunt in Christo Iesu: qui non A
secundum carnem ambulant.* Lex enim 2
spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit
me a lege peccati & mortis. * Nã quod 3
impossibile erat legi, in quo infirmaba-
tur per carnem: Deus filium suum mit-
tens in similitudinem carnis peccati, &
de peccato damnauit peccatum in car-
ne, * vt iustificatio legis impleretur in 4
nobis, qui non secundum carnem ambu-
lamus, sed secundũ spiritum. * Qui enim 5
secundum carnem sunt: quæ carnis sunt,
sapiunt. qui vero secundum spiritum
sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt. * Nam 6
prudentia carnis, mors est: prudentia B
autem spiritus, vita, & pax. * quoniam 7
sapientia carnis inimica est Deo: legi
enim Dei non est subiecta: nec enim
potest. * Qui autem in carne sunt, Deo 8
9 placere non possunt. * Vos autem in
carne non estis, sed in spiritu: si tamen
spiritus Dei habitat in vobis. Siquis
autem Spiritum Christi non habet: hic
10 non est eius. * Si autem Christus in
vobis est: corpus quidem mortuum est
propter peccatum, spiritus vero viuit
11 propter iustificationem. * Quòd si Spi-
C ritus eius, qui suscitauit Iesum a mor-
tuis, habitat in vobis: qui suscitauit Ie-
sum Christum a mortuis, viuificabit &
mortalia corpora vestra, propter inha-
12 bitantem Spiritum eius in vobis. * Er-
go fratres debitores sumus non carni, vt
13 secundum carnem viuamus. * Si enim
secundum carnem vixeritis, moriemini:
si autem spiritu facta carnis mortifica-
14 ueritis, viuetis. * Quicumque enim
spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.
15 * ‖ Non enim accepistis spiritum serui- ‖ 2.Tim.1.b.7 Gal.4.a.5
tutis iterum in timore, sed accepistis
spiritum adoptionis filiorum, in quo
16 clamamus: Abba (Pater.) Ipse enim
Spiritus testimonium reddit spiritui no-
17 stro quòd sumus filij Dei. * Si autem
filij, & heredes: heredes quidem Dei,
coheredes autem Christi: si tamen cõ-
18 patimur, vt & conglorificemur. * Exi-
D stimo enim quòd non sunt condignæ
passiones huius temporis ad futuram
19 gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Nã
expectatio creaturæ, reuelationem filio-
20 rum Dei expectat. * Vanitati enim crea-
tura subiecta est non volens, sed propter
21 eum, qui subiecit eam in spe: * quia &
ipsa creatura liberabitur a seruitute cor-
ruptionis in libertatem gloriæ filiorum
22 Dei. * Scimus enim quòd omnis creatu-
ra ingemiscit, & parturit vsque adhuc.
23 * Non solum autem illa, sed & nos ipsi
primitias spiritus habentes: & ipsi intra
nos gemimus adoptionem filiorum Dei
expectantes, redemptionem corporis
24 nostri. * Spe enim salui facti sumus.
E Spes autem, quæ videtur, non est spes:
25 nam quod videt quis, quid sperat? * Si
autem quod non videmus, speramus:
26 per patientiam expectamus. * Simili-
ter autem & Spiritus adiuuat infirmita-
tem nostram: nam quid oremus, sicut
oportet, nescimus: sed ipse Spiritus po-
stulat pro nobis gemitibus inenarrabili-
27 bus. * Qui autem scrutatur corda, scit
quid desideret Spiritus: quia secundum

Deum postulat pro sanctis.* Scimus au- 28
tem quoniam diligentibus Deum omnia
cooperantur in bonum, iis, qui secundũ
propositum vocati sunt sancti. * Nam 29
quos præsciuit, & prædestinauit confor-
mes fieri imaginis Filij sui, vt sit ipse
primogenitus in multis fratribus.*Quos 30
autem prædestinauit, hos & vocauit: & F
quos vocauit, hos & iustificauit: quos
autem iustificauit, illos & glorificauit.
* Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus 31
pro nobis, quis contra nos? * Qui 32
etiam proprio Filio suo non pepercit,
sed pro nobis omnibus tradidit illum:
quo modo non etiam cum illo omnia
nobis donauit? * Quis accusabit aduer- 33
sus electos Dei? Deus qui iustificat,
* quis est qui condemnet? Christus Ie- 34
sus, qui mortuus est, immo qui & re-
surrexit, qui est ad dexteram Dei, qui
etiam interpellat pro nobis.* Quis er- 35
go nos separabit a charitate Christi? tri-
bulatio? an angustia? an fames? an nu-
ditas? an periculum? an persecutio? an
‖Psal.43.d.23 gladius? * (sicut scriptum est: ‖ Quia 36
propter te mortificamur tota die: æsti- G
mati sumus sicut oues occisionis.) * Sed 37
in his omnibus superamus propter eum,
qui dilexit nos.* Certus sum enim quia 38
neque mors, neque vita, neque angeli, ne-
que principatus, neque virtutes, neque
instantia, neque futura, neque fortitudo,
* neque altitudo, neque profundum, ne- 39
que creatura alia poterit nos separare a
charitate Dei, quæ est in Christo Iesu
Domino nostro.

CAP. IX.

VEritatem dico in Christo, non 1
mentior: testimoniũ mihi perhibẽ- A
te conscientia mea in Spiritu sancto:
* quoniam tristitia mihi magna est, & 2
‖Act.9.a.2 cõtinuus dolor cordi meo. * ‖Optabam 3
1.Cor.15.b.9 enim ego ipse anathema esse a Christo
pro fratribus meis, qui sunt cognati mei
secundum carnem, * qui sunt Israelitæ, 4
quorum adoptio est filiorum, & gloria,
& testamentum, & legislatio, & obse-
quium, & promissa: * quorum patres, 5
& ex quibus est Christus secundum car- B
nem, qui est super omnia Deus benedi-
ctus in sæcula. Amen.* Non autem quòd 6
exciderit verbum Dei. Non enim om-
nes qui ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ:
7 * neque qui semen sunt Abrahæ, omnes
filij: ‖ sed in Isaac vocabitur tibi semen: ‖Gen.21.b.12
8 * id est, non qui filij carnis, hi filij Dei:
sed ‖ qui filij sunt promissionis, æstiman- ‖Gal.4.d.28
9 tur in semine. * Promissionis enim ver-
C bum hoc est: ‖ Secundum hoc tempus ‖Gen.18.b.10
10 veniam: & erit Saræ filius.* Non solum
autem illa: ‖ sed & Rebecca ex vno con- ‖Gen.25.c.24
11 cubitu habens, Isaac patris nostri.* Cum
enim nondum nati fuissent, aut aliquid
boni egissent, aut mali, (vt secundum
12 electionem propositum Dei maneret)
non ex operibus, sed ex vocante dictum
13 est ei: * ‖ Quia maior seruiet minori, si- ‖Gen.25.c.23
cut scriptum est: Iacob dilexi, Esau au- Mal.1.a.2
14 tem odio habui. * Quid ergo dicemus?
numquid iniquitas apud Deum? Absit.
15 * Moysi enim dicit: ‖ Miserebor cuius ‖Exo.33.d.19
D misereor: & misericordiam præstabo cu-
16 ius miserebor. * Igitur non volentis,
neque currentis, sed miserentis est Dei.
17 * Dicit enim Scriptura Pharaoni: ‖ Quia ‖Exo.9.d.16
in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in
te virtutem meam: & vt annuncietur no-
18 men meum in vniuersa terra.* Ergo cu-
ius vult miseretur, & quem vult indu-
19 rat. * Dicis itaque mihi: Quid adhuc
queritur? voluntati enim eius quis resi-
20 stit? * O homo, tu quis es, qui respon-
E deas Deo? ‖ Numquid dicit figmentum ‖Sap.15.b.7
ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? Isa.45.b.9
21 * An non habet potestatem figulus luti Ier.18.a.6
ex eadem massa facere aliud quidem
vas in honorem, aliud vero in contume-
22 liam? * Quòd si Deus volens ostendere
iram, & notam facere potentiam suam,
sustinuit in multa patientia, vasa iræ,
23 apta in interitum, * vt ostenderet diui-
tias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ
24 præparauit in gloriam. * Quos & vo-
cauit nos non solum ex Iudæis, sed etiam
25 ex Gentibus, * sicut in Osee dicit: ‖Vo- ‖Osee.2.d.23
F cabo non plebem meam, plebem meã: 1.Pet.2.b.10
& non dilectam, dilectam: & non mise-
ricordiam consecutam, misericordiam
26 consecutam. * ‖ Et erit: in loco, vbi ‖Osee.1.b.10
dictum est eis: Non plebs mea vos:
27 ibi vocabuntur filij Dei viui. * Isaias
autem clamat pro Israel: ‖Si fuerit nu- ‖Isa.10.e.22
merus filiorum Israel tamquam arena
28 maris, reliquiæ saluæ fient. * Verbum
enim consummans, & abbreuians in
æquitate: quia verbum breuiatum faciet

Dominus

Dominus super terram: * & sicut præ- 29
Isa.1.c.9 dixit Isaias: ‖ Nisi Dominus sabaoth re- G
liquisset nobis semen, sicut Sodoma fa-
cti essemus, & sicut Gomorrha similes
fuissemus.* Quid ergo dicemus? Quòd 30
gentes, quæ non sectabantur iustitiam,
apprehenderunt iustitiam: iustitiam au-
tem, quæ ex fide est. * Israel vero se- 31
ctando legem iustitiæ, in legem iustitiæ
non peruenit. * Quare? Quia non ex 32
fide, sed quasi ex operibus: offenderunt
enim in lapidem offensionis,* sicut scri- 33
Isa.8.c.14.& 28.d.16 1.Pet.2.b.7 ptum est: ‖ Ecce pono in Sion lapidem
offensionis, & petram scandali: &
omnis, qui credit in eum, non con-
fundetur.

CAP. X.

FRatres, voluntas quidem cordis mei, 1
& obsecratio ad Deum, fit pro illis A
in salutem. * Testimonium enim perhi- 2
beo illis quòd æmulationem Dei habēt,
sed non secundum scientiam. * Igno- 3
rantes enim iustitiam Dei,& suam quæ-
rentes statuere, iustitiæ Dei non sunt
subiecti. * Finis enim legis, Christus, 4
ad iustitiam omni credenti. * Moyses 5
Leuit.18.a.5 Ezec.20.b.11 enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ
ex lege est, ‖ qui fecerit homo,viuet in
Deu.30.c.12 ea. * Quæ autem ex fide est iustitia,sic 6
dicit: ‖ Ne dixeris in corde tuo: quis B
ascendet in cælum? id est, Christum de-
ducere: * Aut quis descendet in abys- 7
sum? hoc est, Christum a mortuis re-
Deut.30.c.14 uocare. * Sed quid dicit Scriptura? 8
‖ Prope est verbum in ore tuo,& in cor-
de tuo: hoc est verbum fidei,quod præ-
dicamus. * Quia si confitearis in ore 9
tuo Dominum Iesum, & in corde tuo
credideris quòd Deus illum suscitauit a
mortuis, saluus eris. * Corde enim 10
creditur ad iustitiam: ore autem con-
fessio fit ad salutem. * Dicit enim 11
Isa.28.d.16 Scriptura: ‖ Omnis, qui credit in illum,
non confundetur. * Non enim est di- 12
stinctio Iudæi, & Græci: nam idem Do- C
minus omnium, diues in omnes,qui in-
Ioel.2.g.22 Act.2.c.21 uocant illum. * ‖ Omnis enim, quicum- 13
que inuocauerit nomen Domini, saluus
erit. * Quomodo ergo inuocabunt, in 14
quem non crediderunt? Aut quomo-
do credent ei, quem non audierunt?
Quomodo autem audient sine prædi-
15 cante? * Quomodo vero prædicabunt
nisi mittantur? sicut scriptū est: ‖ Quàm Isa.52.b.7 Nah.1.d.15
speciosi pedes euangelizantium pacem,
16 euangelizantium bona! * Sed non om-
nes obediunt Euangelio. Isaias enim di-
cit: ‖ Domine quis credidit auditui no- Isa.53.a.1 Ioan.12.f.38
17 stro? * Ergo fides ex auditu, auditus au-
18 tem per verbum Christi. * Sed dico:
D Numquid non audierunt? ‖ Et quidem
in omnem terram exiuit sonus eorum, Ps.18.a.5
& in fines orbis terræ verba eorum.
19 * Sed dico: Numquid Israel non cogno-
uit? Primus Moyses dicit: ‖ Ego ad æmu- Deu.32.e.21
lationem vos adducam in non gentem:
in gentem insipientem,in iram vos mit-
20 tam. * Isaias autem audet,& dicit: ‖ In- Isa.65.a.1
uentus sum a non quærentibus me: pa-
lam apparui ijs, qui me non interroga-
21 bant. * Ad Israel autem dicit: ‖ Tota die Isa.65.a.2
expandi manus meas ad populum non
credentem,& contradicentem.

CAP. XI.

1 DIco ergo: Numquid Deus repulit
A populum suum? Absit. Nam & ego
Israelita sum ex semine Abraham, de
2 tribu Beniamin:* Non repulit Deus ple-
bem suam,quam præsciuit. An nescitis
in Elia quid dicit Scriptura: quemad-
modum interpellat Deum aduersum Is-
3 rael? * ‖ Domine, Prophetas tuos occide- 3.Reg.19.d.10
runt, altaria tua suffoderunt: & ego re-
lictus sum solus, & quærunt animam
4 meam. * Sed quid dicit illi diuinum
responsum? ‖ Reliqui mihi septem mil- 3.Reg.19.d.18
lia virorum, qui non curuauerūt genua
5 ante Baal. * Sic ergo & in hoc tempo-
re reliquiæ secundum electionem gratiæ
6 saluæ factæ sunt. * Si autem gratia, iam
B non ex operibus: alioquin gratia iā non
7 est gratia.* Quid ergo? quod quærebat
Israel, hoc non est consecutus: electio
autem consecuta est: ceteri vero excæ-
8 cati sunt: * sicut scriptum est: ‖ Dedit il- Isa.6.c.9 Matt.13.b.14 Ioan.12.f.40 Act.28.f.26
lis Deus spiritum compunctionis: ocu-
los vt non videant, & aures vt non au-
9 diant, vsque in hodiernum diem. * Et
Dauid dicit: Fiat mensa eorum in la- Ps.68.c.23
queum, & in captionem, & in scanda-
10 lum, & in retributionem illis. * Ob-
scurentur oculi eorum ne videant: &
11 dorsum eorum semper incurua. * Dico
ergo: Numquid sic offenderunt vt cade-

rent? Absit. Sed illorum delicto, sa-
lus est Gentibus vt illos æmulentur.
*Quòd si delictum illorum diuitiæ sunt 12
mundi, & diminutio eorum diuitiæ
Gentium: quanto magis plenitudo eo-
rum? *Vobis enim dico Gẽtibus: Quã- 13
diu quidem ego sum Gentium Apo-
stolus, ministerium meum honorifica-
bo, *si quomodo ad æmulandum pro- 14
uocem carnem meam, & saluos faciam
aliquos ex illis. *Si enim amissio eorũ, 15
reconciliatio est mũdi: quæ assumptio,
nisi vita ex mortuis? *Quòd si delibatio 16
sancta est, & massa: & si radix sancta, &
rami. *Quòd si aliqui ex ramis fracti 17
sunt, tu autem cum oleaster esses, in- C
sertus es in illis, & socius radicis, &
pinguedinis oliuæ factus es, *noli glo- 18
riari aduersus ramos. Quòd si gloria-
ris: non tu radicem portas, sed radix te.
*Dices ergo: Fracti sunt rami vt ego 19
inserar. *Bene: propter incredulitatem 20
fracti sunt. Tu autem fide stas: noli al-
tum sapere, sed time. *Si enim Deus 21
naturalibus ramis non pepercit: ne for-
te nec tibi parcat. *Vide ergo bonita- 22
tem, & seueritatem Dei: in eos quidem,
qui ceciderunt, seueritatem: in te autẽ
bonitatem Dei, si permanseris in boni-
tate, alioquin & tu excideris. *Sed & 23
illi, si non permanserint in incredulita-
te, inserentur: potẽs est enim Deus ite-
rum inserere illos. *Nam si tu ex natu- 24
rali excisus es oleastro, & contra natu-
ram insertus es in bonam oliuam: quã-
to magis ij, qui secundum naturam, in-
serentur suæ oliuæ? *Nolo enim vos 25
ignorare fratres mysterium hoc: (vt nõ D
sitis vobisipsis sapientes) quia cæcitas ex
parte contigit in Israel, donec plenitu-
do Gentium intraret, *& sic omnis Is- 26
‖Isai. 59. d. 20 rael saluus fieret, sicut scriptum est: ‖Ve-
niet ex Sion, qui eripiat, & auertat im-
pietatem a Iacob. *Et hoc illis a me te- 27
stamentum: cum abstulero peccata eo-
rum. *Secundum Euangelium quidem, 28
inimici propter vos: secundum electio-
nem autem, charissimi propter patres.
*Sine pœnitentia enim sunt dona, & 29
vocatio Dei. *Sicut enim aliquando & 30
vos non credidistis Deo, nunc autem
misericordiam consecuti estis propter
incredulitatem illorum: *ita & isti nũc 31
non crediderunt in vestram misericor-
diam: vt & ipsi misericordiam con-
32 sequantur. *Conclusit enim Deus om-
nia in incredulitate: vt omnium mi-
33 sereatur. *O altitudo diuitiarum sapiẽ-
tiæ, & scientiæ Dei: quàm incompre-
hensibilia sunt iudicia eius, & inuestiga-
34 biles viæ eius! *‖Quis enim cognouit ‖Sap. 9. c. 13
sensum Domini? Aut quis consiliarius Isai. 40. d. 13
35 eius fuit? *Aut quis prior dedit illi, & 1. Cor. 2. d. 16
36 retribuetur ei? *Quoniam ex ipso, &
per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi
gloria in sæcula. Amen.

CAP. XII.

1 A OBsecro itaque vos fratres per mise-
ricordiam Dei, ‖vt exhibeatis cor- ‖Phil. 4. d. 18
pora vestra hostiam viuentem, sanctam,
Deo placentem, rationabile obsequium
2 vestrum. *Et nolite conformari huic
sæculo, sed reformamini in nouitate
sensus vestri: ‖vt probetis quæ sit vo- ‖Eph. 5. d. 17
luntas Dei bona, & beneplacens, & per- 1. Thes. 4. a. 3
3 fecta. *Dico enim per gratiam quæ da-
ta est mihi, omnibus qui sunt inter vos:
Non plus sapere quàm oportet sapere,
sed sapere ad sobrietatem: ‖& vnicui- ‖1. Cor. 12. b. 11
que sicut Deus diuisit mensuram fidei. Ephes. 4. b. 7
4 *Sicut enim in vno corpore multa mẽ-
B bra habemus, omnia autem membra nõ
5 eundem actum habent: *ita multi vnũ
corpus sumus in Christo, singuli autem
6 alter alterius membra. *Habentes autẽ
donationes secundum gratiam, quæ da-
ta est nobis, differentes: siue prophetiã
7 secundum rationẽ fidei, *siue ministe-
rium in ministrando, siue qui docet in
8 doctrina, *qui exhortatur in exhortan-
do, qui tribuit in simplicitate, qui præ-
est in solicitudine, qui miseretur in hi-
9 laritate. *Dilectio sine simulatione.
‖Odientes malum, adhærentes bono: ‖Amos 5. d. 15
10 *‖Charitate fraternitatis inuicẽ diligẽ- ‖Ephes. 4. a. 3
11 tes: Honore inuicẽ præuenientes: *‖So- ‖1. Pet. 2. c. 17
C licitudine non pigri: Spiritu feruentes:
12 Domino seruientes: *Spe gaudentes: In
tribulatione patientes: Orationi instan-
13 tes: *Necessitatibus sanctorum commu-
14 nicantes: ‖Hospitalitatem sectãtes. *Be- ‖Hebr. 13. a. 1
nedicite persequentibus vos: benedici- 1. Pet. 4. b. 9
15 te, & nolite maledicere. *Gaudere
cum gaudentibus, flere cum flentibus:
16 *Idipsum inuicem sentientes: Non alta
sapien-

sapientes, sed humilibus consentientes. D
Nolite esse prudẽtes apud vosmetipsos:
‖2.Cor.8.d.21 *Nulli malũ pro malo reddentes: ‖pro- 17
uidentes bona non tantum coram Deo,
sed etiam coram omnibus hominibus.
‖Heb.12.d.14 *‖Si fieri potest, quod ex vobis est, cũ 18
omnibus hominibus pacem habentes:
‖Eccl.28.a.1 a.3 *‖Non vosmetipsos defendentes charis- 19
Matt.5.g.39 simi, sed date locum iræ. scriptum est
‖Deu.32.e.35 enim: ‖Mihi vindicta: ego retribuam,
Hebr.10.f.30 dicit Dominus.* Sed si esurierit inimi- 20
Prou.25.c.21 cus tuus, ciba illum: si sitit, potum da
illi: hoc enim faciens, carbones ignis
congeres super caput eius.* Noli vinci 21
a malo, sed vince in bono malum.

CAP. XIII.

Sap.6.a.4 OMnis anima potestatibus sublimio- 1
1.Pet.2.c.13 ribus subdita sit: Non est enim po- A
testas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo
ordinatæ sunt.* Itaque qui resistit po- 2
testati, Dei ordinationi resistit. Qui au-
tem resistũt, ipsi sibi damnationẽ acqui-
runt: * nam principes non sunt timori 3
boni operis, sed mali. Vis autem non
timere potestatem? Bonum fac: & ha-
bebis laudem ex illa: * Dei enim mini- 4
ster est tibi in bonum. Si autem malũ B
feceris, time: non enim sine causa gla-
diũ portat. Dei enim minister est: vin-
dex in iram ei, qui malum agit.* Ideo 5
necessitate subditi estote non solũ pro-
pter iram, sed etiam propter conscien-
tiam.* Ideo enim & tributa præstatis: 6
ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum
‖Mat.22.c.21 seruientes.*‖Reddite ergo omnibus de- 7
bita: cui tributum, tributum: cui vecti-
gal, vectigal: cui timorem, timorem:
cui honorem, honorem. * Nemini 8
quidquam debeatis: nisi vt inuicem di- C
ligatis: qui enim diligit proximum, le-
‖Exo.20.c.14 gem impleuit. * Nam: ‖Non adultera- 9
Deut.5.b.18 bis: Non occides: Non furaberis: Non
falsum testimonium dices: Non concu-
pisces: & si quod est aliud mandatum,
‖Leu.19.d.18 in hoc verbo instauratur: ‖Diliges pro-
Matt.22.d.39 ximum tuum sicut teipsum. * Dilectio 10
Mar.12.c.31 Gal.5.c.14 proximi malum non operatur. Plenitu-
Iac.2.b.8 do ergo legis est dilectio. *Et hoc sciẽ- 11
tes tempus: quia hora est iam nos de D
somno surgere. Nunc enim propior est
nostra salus, quàm cum credidimus.
*Nox præcessit, dies autem appropin- 12
quauit. Abijciamus ergo opera tenebra-
13 rum, & induamur arma lucis.* Sicut in
die honeste ambulemus: ‖ nõ in comes- ‖Luc.21.f.34
sationibus, & ebrietatibus, non in cu-
bilibus, & impudicitijs, non in conten-
14 tione, & æmulatione: * ‖sed induimini ‖Gal.5.c.16
Dominum Iesum Christum, & carnis 1.Pet.2.c.11
curam ne feceritis in desiderijs.

CAP. XIIII.

1 INfirmum autem in fide assumite, nõ
A in disceptationibus cogitationum.
2 * Alius enim credit se manducare om-
nia: qui autem infirmus est, olus man-
3 ducet. * Is, qui manducat, non mandu-
cantem non spernat: & qui nõ mandu-
cat, manducantem non iudicet: Deus e-
4 nim illum assumpsit. *‖Tu quis es, qui ‖Iac.4.d.12
iudicas alienum seruum? Domino suo
stat, aut cadit: stabit autem: potens est
5 enim Deus statuere illum.* Nam alius
iudicat diem inter diem: alius autem
iudicat omnem diem: vnusquisque in
6 suo sensu abundet.* Qui sapit diem,
B Domino sapit: Et qui manducat, Domi-
no manducat: gratias enim agit Deo.
Et qui non manducat, Domino non
7 manducat, & gratias agit Deo.* Nemo
enim nostrum sibi viuit, & nemo sibi
8 moritur.* Siue enim viuimus, Domino
viuimus: siue morimur, Domino mo-
rimur. Siue ergo viuimus, siue mori-
9 mur, Domini sumus.* In hoc enim
Christus mortuus est, & resurrexit: vt &
10 mortuorum & viuorũ dominetur.* Tu
autem quid iudicas fratrem tuum? aut
tu quare spernis fratrem tuum? ‖Omnes ‖2.Cor.5.b.10
enim stabimus ante tribunal Christi. Isai.45.d.23
11 * scriptũ est enim: ‖Viuo ego, dicit Do- ‖Phil.2.b.10
minus, quoniã mihi flectetur omne ge-
C nu: & omnis lingua confitebitur Deo.
12 * Itaque vnusquisque nostrũ pro se ra-
13 tionem reddet Deo.* Nõ ergo amplius
inuicẽ iudicemus: sed hoc iudicate ma-
gis, ne ponatis offendiculũ fratri, vel scã-
14 dalum.* Scio, & confido in Domino Ie-
su, quia nihil commune per ipsum, nisi
ei qui existimat quid commune esse, illi
15 commune est.* Si enim propter cibum
frater tuus contristatur: iam non secun-
dum charitatẽ ambulas. ‖Noli cibo tuo ‖1.Cor.8.d.
illũ perdere, pro quo Christus mortuus 12
16 est. * Non ergo blasphemetur bonum
nostrum.

nostrum. * Non est enim regnum Dei 17
esca, & potus: sed iustitia, & pax, &
gaudium in Spiritu sancto: * qui enim 18
in hoc seruit Christo, placet Deo, &
probatus est hominibus. * Itaque quæ 19
pacis sunt, sectemur: & quæ ædificatio- D
nis sunt, in inuicem custodiamus. * No- 20
li propter escam destruere opus Dei.
§ Ti. 1. d. 15 || omnia quidem sunt munda: sed malũ
est homini, qui per offendiculum man-
1. Cor. 8. d. 13 ducat. * || Bonum est non manducare 21
carnem, & non bibere vinum, neque
in quo frater tuus offenditur, aut scan-
dalizatur, aut infirmatur. * Tu fidem 22
habes? penes temetipsum habe coram
Deo: Beatus, qui non iudicat semetip-
sum in eo, quod probat. * Qui autem 23
discernit, si mãducauerit, damnatus est:
quia non ex fide. Omne autem, quod
non est ex fide, peccatum est.

CAP. XV.

DEbemus autem nos firmiores im- 1
becillitates infirmorum sustinere, A
& non nobis placere. * Vnusquisque 2
vestrum proximo suo placeat in bonũ,
ad ædificationem. * Etenim Christus nõ 3
Psal. 68. b. 10 sibi placuit, sed sicut scriptum est: || Im-
properia improperantium tibi ceci de-
runt super me. * Quæcumque enim 4
scripta sunt, ad nostram doctrinam scri-
pta sunt: vt per patientiam, & conso-
lationem Scripturarũ, spem habeamus.
§ 1. Cor. 1. b. 10 * Deus autem patientiæ, & solatij || det 5
vobis idipsum sapere in alterutrum se-
cundum Iesum Christum: * vt vnani- 6
mes, vno ore honorificetis Deum, & B
patrẽ Domini nostri Iesu Christi. * Pro- 7
pter quod suscipite inuicẽ, sicut & Chri-
stus suscepit vos in honorem Dei. * Di- 8
co enim Christum Iesum ministrũ fuis-
se circumcisionis propter veritatẽ Dei,
ad confirmandas promissiones patrum:
* Gentes autem super misericordia ho- 9
Psal. 17. d. 50 2. Reg. 22. d. 50 norare Deum, sicut scriptum est: || Pro- C
pterea confitebor tibi in Gentibus Do-
mine, & nomini tuo cantabo. * Et ite- 10
rum dicit: Lætamini Gentes cum plebe
Psal. 116. a. 1 eius. * Et iterum: || Laudate omnes Gẽ- 11
tes Dominum: & magnificate eum om-
§ Isai. 11. c. 10 nes populi. * Et rursus Isaias ait: || Erit 12
radix Iesse, & qui exurget regere Gẽtes,
in eum Gentes sperabunt. * Deus autem 13

spei repleat vos omni gaudio, & pace
in credendo: vt abundetis in spe, &
14 virtute Spiritus sancti. * Certus sum au-
tem fratres mei & ego ipse de vobis,
quoniam & ipsi pleni estis dilectione,
repleti omni scientia, ita vt possitis al-
15 terutrum monere. * Audacius autem
D scripsi vobis fratres ex parte, tamquam
in memoriã vos reducens: propter gra-
16 tiam, quæ data est mihi a Deo, * vt sim
minister Christi Iesu in Gẽtibus: sancti-
ficans Euangelium Dei, vt fiat oblatio
Gentium accepta, & sanctificata in Spi-
17 ritu sancto. * Habeo igitur gloriam in
18 Christo Iesu ad Deum. * Non enim au-
deo aliquid loqui eorum, quæ per me
non efficit Christus in obedientiã Gen-
19 tium, verbo & factis: * in virtute signo-
rum, & prodigiorum, in virtute Spiri-
tus sancti: ita vt ab Ierusalem per cir-
cuitum vsque ad Illyricum repleuerim
20 Euangelium Christi. * Sic autem prædi-
E caui Euangelium hoc, non vbi nomi-
natus est Christus, ne super alienũ fun-
damentum ædificarem: sed sicut scriptũ
21 est: * || Quibus non est annunciatum de || Isa. 52. d. 15
eo, videbunt: & qui non audierunt, in-
22 telligent. * Propter quod & impediebar
plurimum venire ad vos, & prohibitus
23 sum vsque adhuc. * Nunc vero vlterius
locum non habens in his regionibus,
cupiditatem autem habens veniendi ad
vos ex multis iam præcedentibus annis:
24 * cum in Hispaniam proficisci cœpero,
F spero quòd præteriens videam vos, &
a vobis deducar illuc, si vobis primum
25 ex parte fruitus fuero. * Nũc igitur pro-
ficiscar in Ierusalem ministrare sanctis.
26 * Probauerũt enim Macedonia, & Acha-
ia collationem aliquã facere in paupe-
res sanctorum, qui sunt in Ierusalem.
27 * Placuit enim eis: & debitores sunt eo-
rum. || Nam si spiritualiũ eorum partici- || 1. Cor. 9. b. 11
pes facti sunt Gẽtiles: debẽt & in car-
28 nalibus ministrare illis. * Hoc igitur cũ
cõsummauero, & assignauero eis fructũ
hunc: per vos proficiscar in Hispaniã.
29 * Scio autem quoniã veniens ad vos, in
G abũdantia benedictionis Euãgelij Chri-
30 sti veniã. * Obsecro ergo vos fratres per
Dominum nostrũ Iesum Christũ, & per
charitatẽ sancti Spiritus, vt adiuuetis me
31 in orationibus vestris pro me ad Deũ, * vt
liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudæa,
&

& obsequij mei oblatio accepta fiat in
Ierusalem sanctis, * vt veniam ad vos in 32
gaudio per voluntatem Dei, & refrige-
rer vobiscum. * Deus autem pacis sit 33
cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

COmmendo autē vobis Phœben so- 1
rorem nostram, quæ est in ministe- A
rio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris: * vt eā 2
suscipiatis in Domino digne sanctis: &
assistatis ei in quocumque negotio ve-
stri indiguerit: etenim ipsa quoque asti-
‖ Act. 18. a. 2. & 26 tit multis, & mihi ipsi. * Salutate ‖ Pri- 3
scam, & Aquilam adiutores meos in
Christo Iesu; (* qui pro anima mea 4
suas ceruices supposuerunt: quibus non
solus ego gratias ago, sed & cunctæ ec-
clesiæ Gentium) * & domesticam Eccle- 5
siam eorum. Salutate Epænetum di-
lectum mihi, qui est primitiuus Asiæ
in Christo. * Salutate Mariam, quæ mul- 6
tum laborauit in vobis. * Salutate An- 7
dronicum, & Iuniam cognatos, & con-
captiuos meos: qui sunt nobiles in Apo-
stolis, qui & ante me fuerunt in Chri-
sto. * Salutate Ampliatum dilectissimum 8
mihi in Domino. * Salutate Vrbanum 9
adiutorem nostrum in Christo Iesu, & B
Stachyn dilectum meum. * Salutate A- 10
pellen probum in Christo. * Salutate 11
eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Sa-
lutate Herodionem cognatum meum.
Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo,
qui sunt in Domino. * Salutate Tryphæ- 12
nam, & Tryphosam: quæ laborant in
Domino. Salutate Persidem charissimā,
quæ multū laborauit in Domino. * Sa- 13
lutate Rufum electum in Domino, &
matrem eius, & meam. * Salutate Asyn- 14
critum, Phlegontem, Hermam, Patro-
bam, Hermen: & qui cum eis sunt, fra-
15 tres. * Salutate Philologum, & Iuliam,
C Nereum, & sororem eius, & Olympia-
dem, & omnes, qui cum eis sunt, san-
16 ctos. * Salutate inuicem in osculo san-
cto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Chri-
17 sti. * Rogo autem vos fratres, vt obser-
uetis eos, qui dissensiones, & offendicu-
la præter doctrinam, quam vos didici-
18 stis, faciunt, & declinate ab illis. * Hu-
iuscemodi enim Christo Domino nostro
non seruiunt, sed suo ventri: & per dul-
ces sermones, & benedictiones seducunt
19 corda innocentium. * Vestra enim obe-
dientia in omnem locum diuulgata est.
Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos
sapientes esse in bono, & simplices in
20 malo. * Deus autem pacis conterat Sa-
tanam sub pedibus vestris velociter.
Gratia Domini nostri Iesu Christi vo-
21 biscum. * ‖ Salutat vos Timotheus adiu- ‖ Act. 16. a. 1
D tor meus, & Lucius, & Iason, & Sosi-
22 pater cognati mei. * Saluto vos ego
Tertius, qui scripsi epistolam, in Domi-
23 no. * Salutat vos Caius hospes meus,
& vniuersa Ecclesia. Salutat vos Era-
stus arcarius ciuitatis, & Quartus, fra-
24 ter. * Gratia Domini nostri Iesu Chri-
25 sti cum omnibus vobis. Amen. * Ei
autem, qui potens est vos confirmare
iuxta Euangelium meum, & prædicatio-
nem Iesu Christi, secundum reuelatio-
nem mysterij temporibus æternis taciti;
26 (* quod nunc patefactum est per Scri-
pturas Prophetarum secundum præce-
ptum æterni Dei, ad obeditionem fidei)
27 in cunctis Gentibus cogniti, * soli sa-
pienti Deo, per Iesum Christum, cui ho-
nor, & gloria in sæcula sæculorum.
Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS vocatus A- 1
postolus Iesu Christi A
per voluntatem Dei,
& Sosthenes frater,
* Ecclesiæ Dei, quæ 2
est Corinthi, sanctifi-
catis in Christo Iesu,
vocatis sanctis, cum omnibus, qui inuo-
cant nomen Domini nostri Iesu Christi,
in omni loco ipsorum,& nostro. * Gra- 3
tia vobis,& pax a Deo Patre nostro, &
Domino Iesu Christo. * Gratias ago 4
Deo meo semper pro vobis in gratia
Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu:
* quòd in omnibus diuites facti estis in 5
illo,in omni verbo,& in omni scientia:
* sicut testimonium Christi cõfirmatum 6
est in vobis: * ita vt nihil vobis desit in 7
vlla gratia, expectantibus reuelationem
Domini nostri Iesu Christi, * qui & cõ- 8
firmabit vos vsque in finem sine crimi- B
ne, in die aduentus Domini nostri Iesu
‖1.Thessal.5.d.24 Christi. * ‖Fidelis Deus: per quẽ vocati 9
estis in societatem filij eius Iesu Christi
Domini nostri. * Obsecro autẽ vos fra- 10
tres per nomẽ Domini nostri Iesu Chri-
sti: vt idipsum dicatis omnes, & nõ sint
in vobis schismata: sitis autẽ perfecti in
eodem sensu,& in eadem sententia. * Si- 11
gnificatum est enim mihi de vobis fra-
tres mei ab ijs,qui sunt Chloes,quia cõ-
tentiones sunt inter vos. * Hoc autem 12
dico, quòd vnusquisque vestrum dicit:
‖Act.18.f.24 Ego quidem sum Pauli: ego autẽ ‖Apol-
lo: ego vero Cephæ: ego autem Christi.
* Diuisus est Christus? Numquid Paulus 13
crucifixus est pro vobis? aut in nomine
14 Pauli baptizati estis? * Gratias ago Deo,
C quòd neminem vestrum baptizaui, ‖nisi ‖Act.18.b.8
15 Crispũ,& Caium: * nequis dicat quòd in
16 nomine meo baptizati estis. * Baptiza-
ui autem & Stephanæ domum: ceterũ
nescio si quem alium baptizauerim.
17 * Non enim misit me Christus baptiza-
re, sed euangelizare: ‖ non in sapientia ‖2.Pet.1.c.16
verbi, vt non euacuetur crux Christi. Inf.2.a.1.4
18 * Verbum enim crucis pereuntibus qui-
dem stultitia est: ijs autẽ,qui salui fiũt,
19 id est nobis, Dei virtus est. * Scriptum
est enim: ‖ Perdam sapientiam sapien- ‖Rom.1.b.16
tium,& prudentiam prudentium repro- Isa.29.c.14
20 babo. * ‖Vbi sapiens? vbi scriba? vbi ‖Isa.33.c.18
conquisitor huius sæculi? Nonne stul-
tam fecit Deus sapientiam huius mũdi?
21 * Nam quia in Dei sapientia non co-
gnouit mundus per sapientiam Deum:
placuit Deo per stultitiam prædicatio-
22 nis saluos facere credentes. * Quoniam
& Iudæi signa petunt, & Græci sapien-
23 tiam quærunt: * nos autem prædicamus
Christum crucifixum: Iudæis quidem
scandalum, Gentibus autem stultitiam,
24 * ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græ-
D cis Christum Dei virtutem, & Dei sa-
25 pientiam: * quia quod stultum est Dei,
sapientius est hominibus: & quod infir-
mum est Dei, fortius est hominibus.
26 * Videte enim vocationem vestram fra-
tres, quia nõ multi sapientes secundum
carnem, non multi potentes, non mul-
27 ti nobiles: * sed quæ stulta sunt mundi
elegit Deus, vt confundat sapientes: &
infirma mundi elegit Deus, vt confun-
28 dat fortia: * & ignobilia mundi,& con-

tempti-

temptibilia elegit Deus, & ea, quæ non
sunt, vt ea quæ sunt destrueret: * vt non 29
glorietur omnis caro in conspectu eius.
* Ex ipso autem vos estis in Christo Ie- 30
su, qui factus est nobis sapientia a Deo,
Ier.23.a.5 & || iustitia, & sanctificatio, & redemptio:
Ier.9.g.22.23 2.Cor.10.d.17 * vt quemadmodum scriptum est: || Qui 31
gloriatur, in Domino glorietur.

CAP. II.

Sap.1.c.17 ET ego, cum venissem ad vos, fratres, 1
veni || non in sublimitate sermonis, A
aut sapientiæ, annuncians vobis testi-
monium Christi. * Non enim iudicaui 2
me scire aliquid inter vos, nisi Iesum
Act.18.a.1 Christum, & hunc crucifixum. * || Et 3
ego in infirmitate, & timore, & tremo-
re multo fui apud vos: * & sermo meus, 4
2.Pet.1.c.17 & prædicatio mea || non in persuasibili-
bus humanæ sapientiæ verbis, sed in
ostensione spiritus, & virtutis: * vt fides 5
vestra non sit in sapientia hominum, sed B
in virtute Dei. * Sapientiam autem lo- 6
[illegible] quimur inter perfectos: sapientiam ve-
ro non huius sæculi, neque principum
huius sæculi, qui destruuntur: * sed lo- 7
quimur Dei sapientiam in mysterio, quæ
absconditа est, quam prædestinauit Deus
ante sæcula in gloriam nostram, * quam 8
nemo principum huius sæculi cogno-
uit: si enim cognouissent, numquam Do-
minum gloriæ crucifixissent. * Sed si- 9
Isa.64.a.4 cut scriptum est: || Quod oculus non C
vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis ascendit, quæ præparauit Deus ijs,
qui diligunt illum: * nobis autem reue- 10
lauit Deus per spiritum suum: Spiritus
[illegible] enim omnia scrutatur, etiam profunda
Dei. * Quis enim hominum scit quæ 11
sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui
in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo
cognouit, nisi Spiritus Dei. * Nos au- 12
tem non spiritum huius mundi accepi-
mus, sed Spiritum, qui ex Deo est, vt
sciamus quæ a Deo donata sunt nobis:
2.Pet.1.c.16 * || quæ & loquimur nõ in doctis huma- 13
næ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spi- D
ritus, spiritualibus spiritualia comparan-
tes. * Animalis autem homo non per- 14
cipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stulti-
tia enim est illi, & non potest intellige-
re: quia spiritualiter examinatur. * Spi- 15
ritualis autem iudicat omnia: & ipse a
16 nemine iudicatur. * || Quis enim cogno- Isa.40.d.13
uit sensum Domini, qui instruat eum? Sap.9.c.13
Nos autem sensum Christi habemus. Rom.11.d.34

CAP. III.

1 ET ego, fratres, non potui vobis lo-
A qui quasi spiritualibus, sed quasi car-
nalibus. Tamquam paruulis in Christo,
2 * lac vobis potum dedi, non escam: non-
dum enim poteratis: sed nec nunc qui-
dem potestis: adhuc enim carnales estis.
3 * Cum enim sit inter vos zelus, & con-
tentio: nonne carnales estis, & secun-
4 dum hominem ambulatis? * Cum enim
quis dicat: Ego quidem sum Pauli. A-
lius autem: Ego Apollo: nonne homi-
nes estis? Quid igitur est Apollo? quid
5 vero Paulus? * Ministri eius, cui cre-
didistis, & vnicuique sicut Dominus
6 dedit. * Ego plantaui, Apollo rigauit:
7 sed Deus incrementum dedit. * Itaque
B neque qui plantat est aliquid, neque
qui rigat: sed, qui incrementum dat,
8 Deus. * || Qui autem plantat, & qui ri- Psal.61.d.13
gat, vnum sunt. || Vnusquisque autem Gal.6.b.5
propriam mercedem accipiet secundum
9 suum laborem. * Dei enim sumus a-
diutores: Dei agricultura estis, Dei ædi-
10 ficatio estis. * Secundum gratiam Dei,
quæ data est mihi, vt sapiens archite-
ctus fundamentum posui: alius autem
superædificat. Vnusquisque autem vi-
11 deat quomodo superædificet. * Funda-
C mentum enim aliud nemo potest pone-
re præter id, quod positum est, quod
12 est Christus Iesus. * Si quis autem su-
perædificat super fundamentum hoc, au-
rum, argentum, lapides pretiosos, li-
13 gna, fœnum, stipulam, * vniuscuiusque
opus manifestum erit: Dies enim Do-
mini declarabit, quia in igne reuelabi-
tur: & vniuscuiusque opus quale sit,
14 ignis probabit. * Si cuius opus manserit
quod superædificauit, mercedẽ accipiet.
15 * Si cuius opus arserit, detrimentum pa-
tietur: ipse autem saluus erit: sic tamen
16 quasi per ignem. * Nescitis quia tem-
plum Dei estis, & Spiritus Dei habitat
17 in vobis? * Si quis autem templum Dei
D violauerit, disperdet illum Deus. || Tem- Inf.6.d.19
plum enim Dei sanctum est, quod estis 2.Cor.6.c.16
18 vos. * Nemo se seducat: si quis videtur
inter

inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stul-
tus fiat vt sit sapiens. * Sapientia enim 19
huius mundi, stultitia est apud Deum.
|| Iob 5.c.13 Scriptũ est enim: || Comprehendam sa-
pientes in astutia eorum. * Et iterum: 20
|| Psal.93.b.11 || Dominus nouit cogitationes sapiẽtium
quoniã vanæ sunt. * Nemo itaque glo- 21
rietur in hominibus. * Omnia enim ve- 22
stra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue
Cephas, siue mundus, siue vita, siue
mors, siue præsentia, siue futura: omnia
enim vestra sunt: * vos autem Christi: 23
Christus autem Dei.

CAP. IIII.

2.Cor.6.a.4 SIc nos existimet homo vt ministros 1
Christi: & dispẽsatores mysteriorum A
Dei. * Hic iam quæritur inter dispensa- 2
tores vt fidelis quis inueniatur. * Mihi 3
autem pro minimo est vt a vobis iudi-
cer, aut ab humano die: sed neque me-
ipsum iudico. * Nihil enim mihi con- 4
scius sum: sed non in hoc iustificatus
sum: qui autem iudicat me, Dominus
est. * Itaque nolite ante tempus iudi- 5
care, quoadusque veniat Dominus: qui
& illuminabit abscõdita tenebrarum, &
manifestabit consilia cordium: & tunc
laus erit vnicuique a Deo. * Hæc autẽ, 6
fratres, transfiguraui in me & Apollo, B
propter vos: vt in nobis discatis, ne su-
pra quàm scriptum est, vnus aduersus al-
terum infletur pro alio. * Quis enim te 7
discernit? Quid autem habes quod non
accepisti? Si autem accepisti, quid glo-
riaris quasi nõ acceperis? * Iam saturati 8
estis, iam diuites facti estis: sine nobis re-
gnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vo-
biscum regnemus. * Puto enim quòd 9
Deus nos Apostolos nouissimos ostẽdit,
tamquam morti destinatos: quia specta-
culum facti sumus mundo, & Angelis, &
hominibus. * Nos stulti propter Chri- 10
stum, vos autem prudentes in Christo:
nos infirmi, vos autem fortes: vos nobi- C
les, nos autẽ ignobiles. * Vsque in hanc 11
horam & esurimus, & sitimus, & nudi
sumus, & colaphis cædimur, & instabiles
|| Act.20.g.34 sumus, * & || laboramus operantes mani- 12
1.Thess.2.b.9 bus nostris: maledicimur, & benedici-
2.Thess.3.b.8 mus: persecutionem patimur, & sustine-
mus: * blasphemamur, & obsecramus: 13
tamquam purgamẽta huius mundi facti
sumus, omnium peripsema vsque adhuc.
14 * Non vt confundam vos, hæc scribo, sed
15 vt filios meos charissimos moneo. * Nã
D si decem millia pædagogorum habeatis
in Christo: sed non multos patres. Nam
in Christo Iesu per Euangelium ego vos
16 genui. * Rogo ergo vos, imitatores mei
17 estote, sicut & ego Christi. * Ideo misi
ad vos Timotheum, qui est filius meus
charissimus, & fidelis in Domino: qui
vos commonefaciet vias meas, quæ sunt
in Christo Iesu, sicut vbique in omni
18 Ecclesia doceo. * Tamquam non ventu-
rus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.
19 * Veniam autem ad vos cito, si Domi-
nus voluerit: & cognoscam non sermo-
nem eorum, qui inflati sunt, sed virtu-
20 tem. * Non enim in sermone est regnũ
21 Dei, sed in virtute. * Quid vultis? in
virga veniam ad vos, an in charitate, &
spiritu mansuetudinis?

CAP. V.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, || Leu.18.b.18
A & talis fornicatio, qualis nec inter & 20.b.11
Gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis
2 habeat. * Et vos inflati estis: & non
magis luctũ habuistis vt tollatur de me-
3 dio vestrum qui hoc opus fecit. * || Ego || Coloss.2.a.5
quidem absens corpore, præsens autem
spiritu, iam iudicaui vt præsens, eum, qui
4 sic operatus est, * in nomine Domini no
B stri Iesu Christi, congregatis vobis &
meo spiritu, cum virtute Domini nostri
5 Iesu, * tradere huiusmodi satanæ in in-
teritum carnis, vt spiritus saluus sit in
6 die Domini nostri Iesu Christi. * Non
est bona gloriatio vestra. || Nescitis quia || Gal.5.b.9
modicum fermentũ totam massam cor-
7 rumpit? * Expurgate vetus fermentum,
C vt sitis noua conspersio, sicut estis azy-
mi. Etenim Pascha nostrum immolatus
8 est Christus. * Itaque epulemur: non
in fermento veteri, neque in fermento
malitiæ, & nequitiæ: sed in azymis sin-
9 ceritatis, & veritatis. * Scripsi vobis in
epistola: Ne cõmisceamini fornicarijs.
10 * non vtique fornicarijs huius mũdi, aut
auaris, aut rapacibus, aut idolis seruiẽti-
bus: alioquin debueratis de hoc mun-
11 do exijsse. * Nunc autem scripsi vobis
D non cõmisceri: si is, qui frater nomina-
tur, est fornicator, aut auarus, aut idolis
seruiens,

seruiens, aut maledicus, aut ebriosus,
aut rapax: cum eiusmodi nec cibum su-
mere. * Quid enim mihi de ijs, qui fo- 12
ris sunt, iudicare? Nonne de ijs, qui in-
tus sunt, vos iudicatis? * nam eos, qui 13
foris sunt, Deus iudicabit. Auferte ma-
lum ex vobisipsis.

CAP. VI.

AVdet aliquis vestrum habens nego- 1
tium aduersus alterum, iudicari A
apud iniquos, & non apud sanctos? * An 2
nescitis quoniam sancti de hoc mundo
iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur
mundus, indigni estis qui de minimis
iudicetis? * Nescitis quoniã angelos iu- 3
dicabimus? quanto magis sæcularia?
* Sæcularia igitur iudicia si habueritis: 4
contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, il-
los constituite ad iudicandum. * Ad ve- 5
recundiam vestram dico. Sic nõ est in-
ter vos sapiens quisquam, qui possit iu-
dicare inter fratrem suum? * Sed frater 6
cum fratre iudicio contendit: & hoc a- B
‖ Matt. 5. f. 39 Luc. 6. e. 29 Rom. 12. d. 17 1. Thess. 4. b. 6
pud infideles? * ‖ Iam quidem omnino 7
delictum est in vobis, quòd iudicia ha-
betis inter vos. Quare non magis iniu-
riam accipitis? quare non magis fraudẽ
patimini? * Sed vos iniuriam facitis, & 8
fraudatis: & hoc fratribus. * An nescitis 9
quia iniqui regnũ Dei non possidebunt?
Nolite errare: Neque fornicarij, neque
idolis seruientes, neque adulteri, * neque 10
molles, neque masculorum concubito-
res, neque fures, neque auari, neque e-
briosi, neque maledici, neque rapaces
regnum Dei possidebunt. * Et hæc qui- 11
dam fuistis: sed abluti estis, sed sanctifi- C
cati estis, sed iustificati estis in nomine
Domini nostri Iesu Christi, & in Spi-
ritu Dei nostri. * Omnia mihi licent, 12
sed non omnia expediunt: Omnia mihi
licent, sed ego sub nullius redigar po-
testate. * Esca ventri, & venter escis: 13
Deus autem hunc, & has destruet: cor-
pus autem non fornicationi, sed Domi-
no: & Dominus corpori. * Deus vero & 14
Dominum suscitauit: & nos suscitabit
per virtutem suam. * Nescitis quoniam 15
corpora vestra membra sunt Christi?
Tollens ergo membra Christi, faciam
membra meretricis? Absit. * An nesci- 16
tis quoniam qui adhæret meretrici, vnũ D
corpus efficitur? ‖ Erunt enim (inquit) ‖ Gen. 2. d. 24 Matt. 19. a. 5 Mar. 10. a. 8 Ephes. 5. g. 31
17 duo in carne vna. * Qui autem adhæret
18 Domino, vnus spiritus est. * Fugite for-
nicationem. Omne peccatũ, quodcum-
que fecerit homo, extra corpus est: qui
autem fornicatur, in corpus suum pec-
19 cat. * An nescitis quoniam ‖ membra ‖ Sup. 3. d. 17 2. Cor. 6. c. 16
vestra, templum sunt Spiritus sancti,
qui in vobis est, quem habetis a Deo,
20 & non estis vestri? * ‖ Empti enim estis ‖ Inf. 7. d. 23 1. Pet. 1. d. 18
pretio magno. Glorificate, & portate
Deum in corpore vestro.

CAP. VII.

1 DE quibus autẽ scripsistis mihi: Bo-
A num est homini mulierem non tã-
2 gere: * propter fornicationem autem
vnusquisque suam vxorem habeat, &
3 vnaquæque suum virũ habeat. * ‖ Vxori ‖ 1. Pet. 3. b. 7
vir debitum reddat: similiter autem &
4 vxor viro. * Mulier sui corporis pote-
statem non habet, sed vir. Similiter au-
tem & vir sui corporis potestatem non
5 habet, sed mulier. * Nolite fraudare in-
uicem, nisi forte ex consensu ad tempus,
vt vacetis orationi: & iterum reuerti-
mini in idipsum, ne tentet vos Satanas
6 propter incontinentiam vestram. * Hoc
autem dico secundum indulgentiã, non
7 secundum imperium. * Volo enim om-
B nes vos esse sicut meipsum: sed vnus-
quisque propriũ donum habet ex Deo:
8 alius quidem sic, alius vero sic. * Dico
autem non nuptis, & viduis: bonum
est illis si sic permaneant, sicut & ego.
9 * Quòd si non se continent, nubant.
10 Melius est enim nubere, quàm vri. * Ijs
autem, qui matrimonio iuncti sunt, præ-
cipio non ego, sed Dominus, ‖ vxorem ‖ Mat. 5. e. 32 & 19. b. 9 Mar. 10. b. 9 Luc. 16. d. 18
11 a viro non discedere: * quòd si discesse-
rit, manere innuptam, aut viro suo re-
conciliari. Et vir vxorem non dimit-
12 tat. * Nam ceteris ego dico, non Do-
minus. Si quis frater vxorem habet in-
fidelem, & hæc consentit habitare cum
13 illo, non dimittat illam. * Et si qua mu-
lier fidelis habet virum infidelem, &
hic consentit habitare cum illa, non di-
14 mittat virũ: * sanctificatus est enim vir
C infidelis per mulierem fidelem, & san-
ctificata est mulier infidelis per virum
fidelem: alioquin filij vestri immundi
15 essent, nunc autẽ sancti sunt. * Quòd si

infidelis

infidelis discedit, discedat: non enim
seruituti subiectus est frater, aut soror
in huiusmodi: in pace autē vocauit nos
Deus. * Vnde enim scis mulier, si virū 16
saluum facies? aut vnde scis vir, si mu-
lierem saluam facies? * nisi vnicuique 17
sicut diuisit Dominus, vnumquemque
sicut vocauit Deus, ita ambulet, & si-
cut in omnibus Ecclesijs doceo. * Cir- 18
cumcisus aliquis vocatus est? non addu- D
cat præputium. In præputio aliquis vo-
catus est? nō circumcidatur. * Circum- 19
cisio nihil est, & præputium nihil est:
‖Eph.4.a.1 sed obseruatio mandatorum Dei. * ‖V- 20
nusquisque in qua vocatione vocatus
est, in ea permaneat. * Seruus vocatus 21
es? non sit tibi curæ: sed & si potes fie-
ri liber, magis vtere. * Qui enim in 22
Domino vocatus est seruus, libertus est
Domini: similiter qui liber vocatus est,
‖Sup.6.d.20 seruus est Christi. * ‖Pretio empti estis, 23
1.Pet.1.d.18 nolite fieri serui hominum. * Vnusquis- 24
que in quo vocatus est, fratres, in hoc E
permaneat apud Deum. * De virginibus 25
autem præceptum Domini non habeo:
consilium autem do, tamquam miseri-
cordiam consecutus a Domino, vt sim
fidelis. * Existimo ergo hoc bonum esse 26
propter instantem necessitatem, quoniā
bonum est homini sic esse. * Alligatus 27
es vxori? noli quærere solutionem. So-
lutus es ab vxore? noli quærere vxorē.
* Si autem acceperis vxorem: non pec- 28
casti. Et si nupserit virgo, non peccauit.
tribulationē tamen carnis habebunt hu-
iusmodi. Ego autem vobis parco. * Hoc 29
itaque dico, fratres: Tempus breue est:
reliquū est, vt & qui habent vxores, tā-
quam non habentes sint: * & qui flent, 30
tamquam non flentes: & qui gaudent,
tamquam non gaudentes: & qui emūt,
tamquam non possidentes: * & qui vtū- 31
tur hoc mundo, tamquam non vtantur: F
præterit enim figura huius mūdi. * Vo- 32
lo autem vos sine solicitudine esse. Qui
sine vxore est, solicitus est quæ Domini
sunt, quomodo placeat Deo. * Qui au- 33
tem cum vxore est, solicitus est quæ
sunt mundi, quomodo placeat vxori, &
diuisus est. * Et mulier innupta, & virgo 34
cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta
corpore, & spiritu. Quæ autem nupta
est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo
placeat viro. * Porro hoc ad vtilitatem 35
vestram dico: non vt laqueū vobis inij-
ciam, sed ad id, quod honestum est, &
quod facultatem præbeat sine impedi-
36 mento Dominum obsecrandi. * Si quis
G autem turpem se videri existimat super
virgine sua, quòd sit superadulta, & ita
oportet fieri: quod vult faciat: nō pec-
37 cat, si nubat. * Nam qui statuit in cor-
de suo firmus, non habens necessitatem,
potestatem autem habens suæ volunta-
tis, & hoc iudicauit in corde suo, ser-
38 uare virginem suam, bene facit. * Igi-
tur & qui matrimonio iungit virginem
suam, bene facit: & qui non iungit, me-
39 lius facit. * ‖ Mulier alligata est legi ‖Rom.7.a.2
quanto tempore vir eius viuit. quòd si
dormierit vir eius, liberata est: cui vult
40 nubat: tantùm in Domino. * Beatior au-
tem erit si sic permanserit secundum
meum consilium: puto autem quòd &
ego Spiritum Dei habeam.

CAP. VIII.

1 A DE ijs autem, quæ idolis sacrifican-
tur, scimus quia omnes scientiam
habemus. Scientia inflat, charitas vero
2 ædificat. * Si quis autē se existimat sci-
re aliquid, nondum cognouit quemad-
3 modum oporteat eum scire. * Si quis
autem diligit Deum, hic cognitus est ab
4 eo. * De escis autem, quæ idolis immo-
B lantur, scimus quia nihil est idolum in
mundo, & quòd nullus est Deus, nisi v-
5 nus. * Nam etsi sunt qui dicantur dij si-
ue in cælo, siue in terra (siquidem sunt
6 dij multi, & domini multi:) * nobis
tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia,
& nos in illum: & vnus Dominus Iesus
Christus, per quem omnia, & nos per
7 ipsum. * Sed non in omnibus est scien-
C tia. Quidam autem cum conscientia
vsque nunc idoli, quasi idolothytum
manducant: & conscientia ipsorum cū
8 sit infirma, polluitur. * Esca autem nos
non commendat Deo. Neque enim si
manducauerimus, abundabimus: neque
9 si non māducauerimus, deficiemus. * Vi-
dete autem ne forte hæc licentia vestra
10 offendiculū fiat infirmis. * Si enim quis
viderit eum, qui habet scientiam, in ido-
D lio recumbentem: nonne conscientia
eius, cum sit infirma, ædificabitur ad
11 manducandum idolothyta? * ‖ Et peribit ‖Ro.14.c.15
infirmus

infirmus in tua ſcientia frater , propter
quem Chriſtus mortuus eſt?* Sic autem 12
peccantes in fratres, & percutientes cõ-
ſcientiam eorum infirmam , in Chri-
‖Ro. 14. d. 21 ſtum peccatis . * ‖ Quapropter ſi eſca 13
ſcandalizat fratrem meum : non mandu-
cabo carnem in æternum , ne fratrem
meum ſcandalizem .

CAP. IX.

NOn ſum liber ? Non ſum Apoſto- 1
lus ? Nonne Chriſtum Ieſum Do- A
minum noſtrum vidi? Nonne opus meũ
vos eſtis in Domino ? * Et ſi alijs non 2
ſum Apoſtolus , ſed tamen vobis ſum :
nam ſignaculum Apoſtolatus mei vos
eſtis in Domino . * mea defenſio apud 3
eos , qui me interrogãt,hæc eſt . * Num- 4
quid non habemus poteſtatem mandu-
candi , & bibendi ? * Numquid non ha- 5
bemus poteſtatem mulierem ſororẽ cir-
cumducendi ſicut & ceteri Apoſtoli, &
fratres Domini , & Cephas ? * Aut ego 6
ſolus , & Barnabas , non habemus pote-
ſtatem hoc operãdi ? * Quis militat ſuis 7
ſtipẽdijs vmquam ? Quis plantat vineã ,
& de fructu eius non edit ? Quis paſcit
gregem , & de lacte gregis non mandu-
cat ? * Numquid ſecundum hominẽ hæc 8
dico ? An & lex hæc non dicit ?* Scriptũ 9
‖Deut. 25. a. 4 eſt enim in lege Moyſi : ‖ Non alliga- B
1. Tim. 5. c. 18 bis os boui trituranti . Numquid de bo-
bus cura eſt Deo ?* An propter nos vti- 10
que hoc dicit ?Nam propter nos ſcripta
ſunt . quoniã debet in ſpe qui arat, ara-
re : & qui triturat, in ſpe fructus perci-
‖Ro. 15. f. 27 piendi . * ‖ Si nos vobis ſpiritualia ſemi- 11
nauimus , magnum eſt ſi nos carnalia
veſtra metamus ? * Si alij poteſtatis ve- 12
ſtræ participes ſunt , quare non potius
nos ? Sed non vſi ſumus hac poteſtate :
ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendi-
‖Deut. 18. a. 1 culum demus Euangelio Chriſti .* ‖ Ne- 13
ſcitis quoniam qui in ſacrario operan-
tur, quæ de ſacrario ſunt , edunt : & qui
altari deſeruiunt, cum altari participãt?
* Ita & Dominus ordinauit ijs , qui E- 14
uangelium annũciant, de Euangelio vi-
uere . * Ego autem nullo horum vſus 15
ſum . Non autem ſcripſi hæc vt ita fiant C
in me : bonũ eſt enim mihi magis mo-
ri, quàm vt gloriam meã quis euacuet .
* Nam ſi euangelizauero , non eſt mihi 16
gloria : neceſſitas enim mihi incumbit :
væ enim mihi eſt, ſi non euangelizaue-
17 ro . * Si enim volens hoc agõ, mercedẽ
habeo : ſi autem inuitus,diſpenſatio mi-
18 hi credita eſt . * Quæ eſt ergo merces
mea ? Vt Euangelium prædicans , ſine
ſumptu ponam Euangelium , vt non
19 abutar poteſtate mea in Euangelio .* Nã
cum liber eſſem ex omnibus, omnium
me ſeruum feci , vt plures lucrifacerẽ .
20 * Et factus ſum Iudæis tamquã Iudæus,
21 vt Iudæos lucrarer . * ijs qui ſub lege
ſunt, quaſi ſub lege eſſem (cum ipſe nõ
eſſem ſub lege) vt eos, qui ſub lege e-
D rant, lucrifacerẽ . ijs, qui ſine lege erãt,
tamquam ſine lege eſſem (cum ſine le-
ge Dei non eſſem : ſed in lege eſſem
Chriſti) vt lucrifacerem eos,qui ſine le-
22 ge erãt . * Factus ſum infirmis infirmus,
vt infirmos lucrifacerẽ . Omnibus om-
nia factus ſum, vt omnes facerẽ ſaluos .
23 * Omnia autem facio propter Euange-
24 lium : vt particeps eius efficiar . * Neſci-
tis quòd ij, qui in ſtadio currunt, om-
nes quidẽ currunt,ſed vnus accipit bra-
uium ? Sic currite vt comprehendatis .
25 * Omnis autem , qui in agone conten-
dit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi qui-
dem vt corruptibilem coronã accipiãt:
26 nos autem incorruptam .* Ego igitur ſic
curro, non quaſi in incertũ : ſic pugno ,
27 non quaſi aërem verberans : * ſed caſti-
go corpus meum , & in ſeruitutem re-
digo : ne forte cum alijs prædicauerim,
ipſe reprobus efficiar .

CAP. X.

1 NOlo enim vos ignorare fratres quo-
A niam patres noſtri omnes ‖ ſub nu- ‖Exo. 13. d. 21
be fuerunt, & omnes ‖ mare tranſierunt, ‖Num. 9. d. 22
2 * ‖ & omnes in Moyſe baptizati ſunt in ‖Exo. 14. e. 22
3 nube , & in mari : * ‖ & omnes eandem ‖Exo. 16. d. 15
4 eſcam ſpiritalem manducauerunt , * ‖ & ‖Exo. 17. b. 6
omnes eundem potum ſpiritalem bibe- Nu. 20. b. 10
runt : (bibebant autem de ſpiritali,con-
ſequẽte eos, petra : petra autẽ erat Chri-
5 ſtus)* ſed non in pluribus eorum bene-
placitum eſt Deo : ‖ nam proſtrati ſunt ‖Nu. 26. g. 65
6 in deſerto . * Hæc autem in figura facta
B ſunt noſtri,vt non ſimus concupiſcentes
7 malorũ, ‖ ſicut & illi concupierunt .* ne- ‖Pſ. 105. c. 14
que idololatræ efficiamini,ſicut quidam
ex ipſis : quemadmodum ſcriptum eſt :

‖ Exo.32.b.6 ‖ Sedit populus manducare, & bibere,
& surrexerunt ludere. * Neque for- 8
‖ Num.25.a.1 nicemur, ‖ sicut quidam ex ipsis forni-
cati sunt, & ceciderunt vna die viginti
tria millia. * Neque tentemus Chri- 9
‖ Nu.21.b.5.6 stum: ‖ sicut quidam eorum tentaue-
‖ Num.11.a.1 & 14.a.1 runt, & a serpentibus perierunt. * ‖ Ne- 10
que murmuraueritis, sicut quidam eo- C
rum murmurauerunt, & perierunt ab
exterminatore. * Hæc autem omnia 11
in figura contingebant illis: scripta
sunt autem ad correptionem nostram,
in quos fines sæculorum deuenerunt.
* Itaque qui se existimat stare, videat 12
ne cadat. * Tentatio vos non apprehen- 13
dat nisi humana: fidelis autem Deus
est, qui non patietur vos tentari supra
id, quod potestis, sed faciet etiam cum
tentatione prouentum vt possitis susti-
nere. * Propter quod charissimi mi- 14
hi, fugite ab idolorum cultura: * Vt 15
prudentibus loquor, vos ipsi iudica-
te quod dico. * Calix benedictionis, cui 16
benedicimus, nonne communicatio san- D
guinis Christi est? & panis, quem fran-
gimus, nonne participatio corporis Do-
mini est? * Quoniam vnus panis, vnum 17
corpus multi sumus, omnes, qui de
vno pane participamus. * Videte Israel 18
secundum carnem: nonne qui edũt ho-
stias, participes sunt altaris? * Quid er- 19
go? dico quòd idolis immolatum sit
aliquid? aut quòd idolum, sit aliquid?
* Sed quæ immolant Gentes, dæmonijs 20
immolant, & non Deo. Nolo autem E
vos socios fieri dæmoniorum: non po-
testis calicem Domini bibere, & cali-
cem dæmoniorum: * non potestis men- 21
sæ Domini participes esse, & mensæ
dæmoniorum. * An æmulamur Domi- 22
num? Numquid fortiores illo sumus?
‖ Sup. 6. c.12 Eccl.37.d.31 ‖ Omnia mihi licent, sed non omnia
expediunt. * Omnia mihi licent, sed 23
non omnia ædificant. * Nemo quod 24
suũ est quærat, sed quod alterius. * Om- 25
ne, quod in macello vænit, manduca- F
te, nihil interrogantes propter consciẽ-
‖ Psal. 23.a.1 tiam. * ‖ Domini est terra, & plenitudo 26
eius. * Si quis vocat vos infidelium, & 27
vultis ire: omne, quod vobis apponitur,
manducate, nihil interrogantes propter
conscientiam. * Si quis autem dixerit: 28
Hoc immolatum est idolis: nolite mã-
ducare propter illum, qui indicauit,

29 & propter conscientiam: * conscien-
G tiam autem dico non tuam, sed alte-
rius. Vt quid enim libertas mea iudi-
30 catur ab aliena conscientia? * Si ego
cum gratia participo, quid blasphemor
31 pro eo quòd gratias ago? * ‖ Siue ergo ‖ Colos.3.d.17
manducatis, siue bibitis, siue aliud quid
facitis: omnia in gloriam Dei facite.
32 * Sine offensione estote Iudæis, & Gen-
33 tibus, & Ecclesiæ Dei: * sicut & ego
per omnia omnibus placeo, non quæ-
rens quod mihi vtile est, sed quod mul-
tis: vt salui fiant.

CAP. XI.

1 IMitatores mei estote, sicut & ego
2 Christi. * Laudo autem vos fratres
A quòd per omnia mei memores estis: &
sicut tradidi vobis, præcepta mea tene-
3 tis. * Volo autem vos scire ‖ quòd om- ‖ Eph.5.c.23
nis viri caput, Christus est: caput au-
tem mulieris, vir: caput vero Chri-
4 sti, Deus. * Omnis vir orans, aut pro-
phetans velato capite, deturpat caput
5 suum. * Omnis autem mulier orans,
aut prophetans non velato capite, de-
turpat caput suum: vnum enim est ac
6 si decaluetur. * Nam si non velatur mu-
B lier, tondeatur. Si vero turpe est mu-
lieri tonderi, aut decaluari, velet ca-
7 put suum. * Vir quidem non debet ve-
lare caput suum: quoniam imago &
gloria Dei est, mulier autem gloria
8 viri est. * Non enim vir ex muliere
9 est, sed mulier ex viro. * ‖ Etenim non ‖ Gen.2.d.21
est creatus vir propter mulierem, sed
10 mulier propter virum. * Ideo debet
mulier potestatem habere supra caput
11 propter Angelos. * Verumtamen ne-
C que vir sine muliere: neque mulier si-
12 ne viro in Domino. * Nam sicut mu-
lier de viro, ita & vir per mulierem:
13 omnia autem ex Deo. * Vos ipsi iudi-
cate: decet mulierem non velatam ora-
14 re Deum? * Nec ipsa natura docet vos,
quòd vir quidem si comã nutriat, igno-
15 minia est illi: * mulier vero si comam
nutriat, gloria est illi: quoniam capil-
16 li pro velamine ei dati sunt. * Si quis
D autem videtur contentiosus esse: nos
talem consuetudinem non habemus, ne-
17 que Ecclesia Dei. * Hoc autem præci-
pio:

pio : non laudans quòd non in melius,
sed in deterius conuenitis. * Primum 18
quidem conuenientibus vobis in Eccle-
siam, audio scissuras esse inter vos, &
ex parte credo. * Nam oportet & hære- 19
ses esse, vt & qui probati sunt, manife-
sti fiant in vobis. * Conuenientibus er- 20
go vobis in vnum, iam non est Domi-
nicam cœnam manducare. * Vnusquis- 21
que enim suam cœnā præsumit ad mā-
ducandum. Et alius quidē esurit : alius
autem ebrius est. * Numquid domos nō 22
habetis ad manducandum, & bibēdum? E
aut Ecclesiam Dei contemnitis, & con-
funditis eos, qui non habent? Quid di-
cam vobis? Laudo vos? in hoc non lau-
do. * Ego enim accepi a Domino quod 23
& tradidi vobis, quoniam Dominus Ie-
sus in qua nocte tradebatur, accepit pa-
nem, * & gratias agens fregit, & dixit : 24
‖Mat.26.c.26 Mar.14.c.22 Luc.22.b.17 ‖Accipite, & manducate: hoc est cor-
pus meū, quod pro vobis tradetur: hoc
facite in meam commemorationē. * Si- 25
militer & calicem, postquam cœnauit, F
dicens : Hic calix nouum testamentum
est in meo sanguine. hoc facite quoties-
cumque bibetis, in meam commemora-
tionem. * Quotiescumque enim man- 26
ducabitis panem hunc, & calicem bibe-
tis : mortem Domini annunciabitis do-
‖Ioan.6.f.59 nec veniat. * ‖ Itaque quicumque man- 27
ducauerit panem hunc, vel biberit cali-
cem Domini indigne : reus erit corpo-
‖2.Cor.13.b.5 ris, & sanguinis Domini. * ‖Probet au- 28
tem seipsum homo : & sic de pane illo
edat, & de calice bibat. * Qui enim mā- 29
ducat, & bibit indigne, iudiciū sibi mā- G
ducat, & bibit : non dijudicans corpus
Domini. * Ideo inter vos multi infirmi 30
& imbecilles, & dormiūt multi. * Quòd 31
si nosmetipsos dijudicaremus, non vti-
que iudicaremur. * Dum iudicamur au- 32
tem, a Domino corripimur, vt non cum
hoc mundo damnemur. * Itaque fratres 33
mei, cum conuenitis ad manducādum,
inuicem expectate. * Si quis esurit, do- 34
mi manducet : vt non in iudicium con-
ueniatis. Cetera autem, cum venero,
disponam.

CAP. XII.

DE spiritualibus autem, nolo vos 1
ignorare fratres. * Scitis quoniam 2
A cum Gentes essetis, ad simulachra muta
3 prout ducebamini euntes. * Ideo notū
vobis facio, ‖ quòd nemo in Spiritu Dei ‖Mac.9.f.19
loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo
potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spi-
4 ritu sancto. * Diuisiones vero gratiarū
5 sunt, idem autem Spiritus : * Et diuisio-
nes ministrationum sunt, idem autem
6 Dominus : * Et diuisiones operationum
sunt, idem vero Deus, qui operatur om-
7 nia in omnibus. * Vnicuique autem da-
tur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.
8 * Alij quidem per Spiritum datur ser-
mo sapientiæ : alij autem sermo scien-
9 tiæ secundum eundem Spiritum : * alte-
B ri fides in eodem Spiritu : alij gratia sa-
10 nitatum in vno Spiritu : * alij operatio
virtutum, alij prophetia, alij discretio
spirituum, alij genera linguarum, alij
11 interpretatio sermonum. * ‖ Hæc autem ‖Rom.12.a.6 Ephes.4.b.6
omnia operatur vnus atque idem Spiri
12 tus, diuidens singulis prout vult. * Sicut
enim corpus vnum est, & membra ha-
bet multa, omnia autem membra cor-
poris cum sint multa, vnum tamen cor-
13 pus sunt : ita & Christus. * Etenim in
vno Spiritu omnes nos in vnum corpus
baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gen-
tiles, siue serui, siue liberi : & omnes in
14 vno Spiritu potati sumus. * Nam &
corpus non est vnum membrum, sed
15 multa. * Si dixerit pes : Quoniam non
sum manus, non sum de corpore : num
16 ideo non est de corpore? * Et si dixerit
C auris : Quoniam non sum oculus, non
sum de corpore : num ideo non est de
17 corpore? * Si totum corpus oculus : vbi
auditus? Si totū auditus : vbi odoratus?
18 * Nunc autem posuit Deus membra,
vnumquodque eorum in corpore sicut
19 voluit. * Quòd si essent omnia vnum
20 membrum, vbi corpus? * Nunc autem
multa quidem membra, vnum autē cor-
21 pus. * Non potest autem oculus dicere
manui : Opera tua nō indigeo : aut ite-
rum caput pedibus : Non estis mihi ne-
22 cessarij. * Sed multo magis quæ viden-
tur membra corporis infirmiora esse,
23 necessariora sunt; * & quæ putamus
ignobiliora membra esse corporis, his
honorem abundantiorem circundamus:
& quæ inhonesta sunt nostra, abundan-
24 tiorem honestatem habent. * Honesta
D autē nostra nullius egent : sed Deus tem-

perauit corpus, ei, cui deerat, abundan-
tiorem tribuendo honorem, * vt non 25
sit schisma in corpore, sed idipsum pro
inuicem solicita sint membra. * Et si 26
quid patitur vnum membrum, compa- D
tiuntur omnia membra: siue gloriatur
vnum membrum, congaudent omnia
membra. * Vos autē estis corpus Chri- 27
Eph.4.c.11 sti, & membra de membro. * Et quos- 28
dam quidem posuit Deus in Ecclesia
primùm Apostolos, secundò Prophetas,
tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde
gratias curationum, opitulationes, gu-
bernationes, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum. * Numquid omnes 29
Apostoli? numquid omnes Prophetæ?
numquid omnes Doctores? * numquid 30
omnes virtutes? numquid omnes gratiā
habent curationū? numquid omnes lin-
guis loquuntur? numquid omnes inter-
[illegible] pretantur? * Æmulamini autem charis- 31
mata meliora. Et adhuc excellentiorē
viam vobis demonstro.

CAP. XIII.

SI linguis hominum loquar, & ange- 1
lorum, charitatem autem non habeā, A
factus sum velut æs sonans, aut cym-
balum tinniens. * Et si habuero prophe- 2
tiam, & nouerim mysteria omnia, &
omnem scientiam: & si habuero omnē
fidem ita vt montes transferam, chari-
tatem autem non habuero, nihil sum.
* Et si distribuero in cibos pauperū om- 3
nes facultates meas, & si tradidero cor- B
pus meum ita vt ardeam, charitatē au-
tem non habuero, nihil mihi prodest.
* Charitas patiens est, benigna est: Cha- 4
ritas non æmulatur, non agit perperam,
non inflatur, * non est ambitiosa, non 5
quærit quæ sua sunt, non irritatur, non
cogitat malum, * non gaudet super ini- 6
quitate, congaudet autē veritati: * om- 7
nia suffert, omnia credit, omnia sperat, C
omnia sustinet. * Charitas numquā ex- 8
cidit: siue prophetiæ euacuabuntur, siue
linguæ cessabunt, siue scientia destrue-
tur. * Ex parte enim cognoscimus, & 9
ex parte prophetamus. * Cum autem 10
venerit quod perfectum est, euacuabitur
quod ex parte est. * Cum essem paruu- 11
lus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt D
paruulus, cogitabam vt paruulus. Quā-
do autem factus sum vir, euacuaui quæ
12 erant paruuli. * Videmus nunc per spe-
culum in ænigmate: tunc autem facie
ad faciem. Nunc cognosco ex parte:
tunc autem cognoscam sicut & cogni-
13 tus sum. * Nunc autem manent, fides,
spes, charitas: tria hæc. maior autem
horum est charitas.

CAP. XIIII.

1 SEctamini charitatem, æmulamini spi-
A ritalia: magis autem vt prophete-
2 tis. * Qui enim loquitur lingua, non
hominibus loquitur, sed Deo: nemo
enim audit. Spiritu autē loquitur my-
3 steria. * nam qui prophetat, homini-
bus loquitur ad ædificationem, & ex-
4 hortationem, & consolationem. * Qui
loquitur lingua, semetipsum ædificat:
qui autem prophetat, Ecclesiam Dei æ-
5 dificat. * Volo autem omnes vos loqui
linguis: magis autem prophetare. Nam
maior est qui prophetat, quàm qui lo-
quitur linguis: nisi forte interpretetur
vt Ecclesia ædificationē accipiat. * Nunc
6 autem, fratres, si venero ad vos linguis
B loquens: quid vobis prodero, nisi vobis
loquar aut in reuelatione, aut in scien-
tia, aut in prophetia, aut in doctrina?
7 * Tamen quæ sine anima sunt vocē dan-
tia, siue tibia, siue cithara: nisi distin-
ctionem sonituum dederint, quomodo
scietur id, quod canitur, aut quod ci-
8 tharizatur? * Etenim si incertam vocem
det tuba, quis parabit se ad bellum?
9 * Ita & vos per linguam nisi manifestū
C sermonem dederitis: quomodo scietur
id, quod dicitur? eritis enim in aera
10 loquentes. * Tam multa, vtputa gene-
ra linguarum sunt in hoc mundo: &
11 nihil sine voce est. * Si ergo nesciero
virtutem vocis, ero ei, cui loquor,
barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus:
12 * Sic & vos, quoniam æmulatores estis
spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ
13 quærite vt abundetis. * Et ideo qui lo-
quitur lingua: oret vt interpretetur.
14 * Nam si orem lingua, spiritus meus
orat, mens autem mea sine fructu est.
15 * Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo &
mente: psallam spiritu, psallam & men-
16 te. * Ceterum si benedixeris spiritu: qui
supplet

supplet locum idiotæ, quomodo dicet,
Amen, super tuam benedictionem? quo-
niam quid dicas, nescit. * nam tu qui- 17
dem bene gratias agis: sed alter nõ ædi- D
ficatur. * Gratias ago Deo meo, quòd 18
omnium vestrum lingua loquor. * Sed 19
in Ecclesia volo quinque verba sensu
meo loqui, vt & alios instruam: quàm
decem millia verborũ in lingua. * Fra- 20
tres, nolite pueri effici sensibus, sed ma-
litia paruuli estote: sensibus autem
perfecti estote. * In lege scriptum 21
|| Isai. 28. c. 11 est: || Quoniam in alijs linguis & labijs
alijs loquar populo huic: & nec sic ex-
audient me, dicit Dominus. * Itaque 22
linguæ in signum sunt non fidelibus, sed E
infidelibus: prophetiæ autem non infi-
delibus, sed fidelibus. * Si ergo conue- 23
niat vniuersa Ecclesia in vnũ, & omnes
linguis loquantur, intrent autem idio-
tæ, aut infideles: nonne dicent quòd in-
sanitis? * Si autem omnes prophetent, 24
intret autem quis infidelis, vel idiota,
conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab
omnibus: * occulta cordis eius manife- 25
sta fiunt: & ita cadens in faciem adora-
bit Deum, pronuncians quòd vere Deus
in vobis sit. * Quid ergo est, fratres? cũ 26
conuenitis, vnusquisque vestrum psalmũ F
habet, doctrinam habet, apocalypsim ha-
bet, linguam habet, interpretationem
habet: omnia ad ædificationem fiant.
* Siue lingua quis loquitur, secundum 27
duos, aut vt multum tres, & per par-
tes, & vnus interpretetur. * Si autem 28
non fuerit interpres, taceat in Ecclesia,
sibi autem loquatur, & Deo. * Prophe- 29
tæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri
dijudicent. * Quòd si alij reuelatũ fue- 30
rit sedenti, prior taceat. * Potestis enim 31
omnes per singulos prophetare: vt om-
nes discant, & omnes exhortentur: * & 32
spiritus prophetarum prophetis subiecti
sunt. * Non enim est dissensionis Deus, 33
sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesijs G
sanctorum doceo. * Mulieres in Eccle- 34
sijs taceant, non enim permittitur eis
|| Gen. 3. c. 16 loqui, sed subditas esse, sicut || & lex
dicit. * Si quid autem volunt discere, 35
domi viros suos interrogent. Turpe est
enim mulieri loqui in Ecclesia. * An a 36
vobis verbum Dei processit? aut in vos
solos peruenit? * Si quis videtur pro- 37
pheta esse, aut spiritualis, cognoscat
quæ scribo vobis, quia Domini sunt
38 mandata. * Si quis autem ignorat, igno-
39 rabitur. * Itaque fratres æmulamini pro-
phetare: & loqui linguis nolite prohi-
40 bere. * Omnia autem honeste, & secun-
dum ordinem fiant.

CAP. XV.

1 A NOtum autem vobis facio, fratres, Gal. 1. b. 11
Euangelium, quod prædicaui vo-
bis, quod & accepistis, in quo & sta-
2 tis, * per quod & saluamini: qua ratio-
ne prædicauerim vobis, si tenetis, nisi
3 frustra credidistis. * Tradidi enim vo-
bis in primis quod & accepi: quoniam
Christus mortuus est pro peccatis no-
4 stris || secundum Scripturas: * || & quia || Isai. 53. b. 8
sepultus est, & quia resurrexit tertia || Io. 2. a. 2
5 die secundum Scripturas: * & quia Io. 20. c. 19
visus est Cephæ, & post hoc vndecim:
6 * Deinde visus est plus quàm quingen-
tis fratribus simul: ex quibus multi ma-
nent vsque adhuc, quidam autem dor-
7 mierunt: * Deinde visus est Iacobo,
8 deinde Apostolis omnibus: * Nouissi-
B me autem omnium tamquam abortiuo,
9 visus est & mihi. * || Ego enim sum || Act. 9. a. 3
minimus Apostolorum, qui non sum Ephes. 3. b. 8
dignus vocari Apostolus, quoniam
10 persecutus sum Ecclesiam Dei. * Gra-
tia autem Dei sum id, quod sum, &
gratia eius in me vacua non fuit, sed
abundantius illis omnibus laboraui: nõ
ego autem, sed gratia Dei mecum:
11 * Siue enim ego, siue illi: sic prædica-
12 mus, & sic credidistis. * Si autem Chri-
stus prædicatur quòd resurrexit a mor-
tuis, quomodo quidam dicunt in vo-
bis, quoniam resurrectio mortuorum
13 non est? * Si autem resurrectio mor-
tuorum non est: neque Christus resur-
14 rexit. * Si autem Christus non resurre-
xit, inanis est ergo prædicatio nostra,
15 inanis est & fides vestra: * inuenimur
C autem & falsi testes Dei: quoniam te-
stimonium diximus aduersus Deum
quòd suscitauerit Christum, quem non
16 suscitauit, si mortui non resurgunt. * Nã
si mortui non resurgunt, neque Chri-
17 stus resurrexit. * Quòd si Christus non
resurrexit, vana est fides vestra, adhuc
18 enim estis in peccatis vestris. * Ergo &
qui dormierunt in Christo, perierunt.

* Si in hac vita tantum in Christo spe- 19
rantes sumus, miserabiliores sumus om-
nibus hominibus. * Nunc autem Chri- 20
stus resurrexit a mortuis primitiæ dor-
|| Col. 1. c. 18 mientium, * || quoniam quidem per 21
Apo. 1. b. 5 hominem mors, & per hominem
resurrectio mortuorum. * Et sicut in 22
Adam omnes moriuntur, ita & in
|| 1. Thes. 4. b. 15 Christo omnes viuificabuntur. * || Vnus- 23
quisque autem in suo ordine, pri-
mitiæ Christus: deinde ij, qui sunt
Christi, qui in aduentu eius credide-
runt. * Deinde finis: cum tradiderit 24
regnum Deo & Patri, cum euacuaue-
rit omnem principatum, & potesta-
tem, & virtutem. * Oportet autem 25
|| Ps. 109. a. 1 illum regnare || donec ponat omnes D
Heb. 1. d. 13. & 10. c. 13 inimicos sub pedibus eius. * Nouissi- 26
ma autem inimica destruetur mors:
|| Psal. 8. c. 8 || Omnia enim subiecit sub pedibus e-
Heb. 2. d. 8 ius. Cum autem dicat: * Omnia subie- 27
cta sunt ei, sine dubio præter eum, qui
subiecit ei omnia. * Cum autē subiecta 28
fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius
subiectus erit ei, qui subiecit sibi om-
nia, vt sit Deus omnia in omnibus.
* Alioquin quid facient qui baptizan- 29
tur pro mortuis, si omnino mortui non
resurgunt? vt quid & baptizantur pro
illis? * vt quid & nos periclitamur 30
omni hora? * Quotidie morior per 31
vestram gloriam, fratres, quam ha-
beo in Christo Iesu Domino nostro.
* Si (secundum hominem) ad bestias 32
pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si
|| Isai. 22. a. 13 mortui non resurgunt? || manducemus,
Sap. 2. b. 6 & bibamus, cras enim moriemur.
* Nolite seduci: Corrumpunt mores 33
bonos colloquia mala. * Euigilate 34
iusti, & nolite peccare: ignorantiam E
enim Dei quidam habent, ad reueren-
tiam vobis loquor. * Sed dicet aliquis: 35
Quomodo resurgunt mortui? qualive
corpore venient? * Insipiens, tu quod 36
seminas non viuificatur, nisi prius mo-
riatur. * Et quod seminas, non cor- 37
pus, quod futurum est, seminas, sed
nudum granum, vt puta tritici, aut
alicuius ceterorum. * Deus autem dat 38
illi corpus sicut vult: & vnicuique se-
minum proprium corpus. * Non om- 39
nis caro, eadem caro: sed alia quidem
hominum, alia vero pecorum, alia
volucrum, alia autem piscium. * Et 40
corpora cælestia, & corpora terrestria:
sed alia quidem cælestium gloria, a-
41 lia autem terrestrium: * Alia claritas
F solis, alia claritas lunæ, & alia clari-
tas stellarum. Stella enim a stella dif-
42 fert in claritate: * sic & resurrectio
mortuorum. Seminatur in corruptio-
43 ne, surget in incorruptione. * Se-
minatur in ignobilitate, surget in glo-
ria: Seminatur in infirmitate, surget
44 in virtute: * Seminatur corpus animale,
surget corpus spiritale. Si est corpus a-
nimale, est & spiritale, sicut scriptum
45 est: * || Factus est primus homo Adam || Gen. 2. b. 7
in animam viuentem, nouissimus A-
46 dam in spiritum viuificantem. * Sed
non prius quod spiritale est, sed quod
47 animale: deinde quod spiritale. * Pri-
mus homo de terra, terrenus: secun-
48 dus homo de cælo, cælestis. * Qualis
terrenus, tales & terreni: & qualis cæ-
49 lestis, tales & cælestes. * Igitur, sicut
portauimus imaginem terreni, porte-
50 mus & imaginem cælestis. * Hoc au-
tem dico, fratres: quia caro & sanguis
regnum Dei possidere non possunt: ne-
que corruptio incorruptelam posside-
51 bit. * Ecce mysterium vobis dico: Om-
G nes quidem resurgemus, sed non om-
52 nes immutabimur. * In momento, in
ictu oculi, in nouissima tuba: canet
enim tuba, & mortui resurgent incor-
53 rupti: & nos immutabimur. * Opor-
tet enim corruptibile hoc induere in-
corruptionem: & mortale hoc indue-
54 re immortalitatem. * Cum autem mor-
tale hoc induerit immortalitatem, tunc
fiet sermo, qui scriptus est: || Absor- || Osee 13. d. 14
55 pta est mors in victoria. * Vbi est Heb. 2. d. 14
mors victoria tua? vbi est mors sti-
56 mulus tuus? * Stimulus autem mortis
peccatum est: virtus vero peccati lex.
57 * || Deo autem gratias, qui dedit no- || Ios. 5. a. 5
bis victoriam per Dominum nostrum
58 Iesum Christum. * Itaque fratres mei
dilecti, stabiles estote, & immobiles:
abundantes in opere Domini semper,
scientes quòd labor vester non est ina-
nis in Domino.

CAP. XVI.

1 DE collectis autem, quæ fiunt in
A sanctos, sicut ordinaui Ecclesijs
Galatiæ,

Galatiæ, ita & vos facite. * Per vnam 2
sabbati vnusquisque vestrum apud se
seponat, recondens quod ei bene pla-
cuerit: vt non, cum venero, tunc col-
lectæ fiant. * Cum autem præsens fue- 3
ro: quos probaueritis per epistolas, hos
mittam perferre gratiam vestram in Ie-
rusalem. * Quòd si dignum fuerit ⌐vt 4
& ego eam, mecum ibunt. * Veniam 5
autem ad vos, cum Macedoniam per-
transiero: nam Mecedoniam pertransi-
bo. * Apud vos autem forsitan mane- 6
bo, ⌐vel etiam hiemabo: ⌐vt vos me B
deducatis quocumque iero. * Nolo e- 7
nim vos modo in transitu videre, spe-
ro enim me aliquãtulum temporis ma-
nere apud vos, si Dominus permiserit.
* Permanebo autem Ephesi ⌐vsque ad 8
Pentecosten. * Ostium enim mihi a- 9
pertum est magnum, & euidens: &
aduersarij multi. * Si autem ⌐venerit 10
Timotheus, ⌐videte vt sine timore sit
apud vos: opus enim Domini opera-
tur, sicut & ego. * Nequis ergo il- 11
lum spernat: deducite autem illum in
pace, ⌐vt veniat ad me: expecto enim
illum cum fratribus. * De Apollo au- 12
tem fratre vobis notum facio, quoniam C
multum rogaui eum vt veniret ad vos
cum fratribus: & vtique non fuit vo-
luntas vt nunc veniret: veniet autem,
13 cum ei vacuum fuerit. * Vigilate, sta-
te in fide, viriliter agite, & confor-
14 tamini. * omnia vestra in charitate
15 fiant. * Obsecro autem vos fratres, no-
stis domum Stephanæ, & Fortunati, &
Achaici: quoniam sunt primitiæ Acha-
iæ, & in ministerium sanctorum ordi-
16 nauerunt seipsos: * vt & vos subditi si-
tis eiusmodi, & omni cooperanti, &
17 laboranti. * Gaudeo autem in præsen-
D tia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici:
quoniam id, quod ⌐vobis deerat, ipsi
18 suppleuerunt: * refecerunt enim &
meum spiritum, & vestrum. Cogno-
19 scite ergo qui huiusmodi sunt. * Salu-
tant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in
Domino multum, Aquila, & Priscil-
la cum domestica sua ecclesia: apud
20 quos & hospitor. * Salutant vos om-
nes fratres. Salutate inuicem in osculo
21 sancto. * Salutatio, mea manu Pauli.
22 * Si quis non amat Dominum nostrum
Iesum Christum, sit anathema,
23 Maran Atha. * Gratia Domi-
ni nostri Iesu Christi
24 vobiscum. * Cha-
ritas mea cũ
omni-
bus vobis in Chri-
sto Iesu. A-
men.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD CORINTHIOS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS Apostolus Ie- 1
su Christi per volũtatẽ A
Dei, & Timotheus fra-
ter, Ecclesiæ Dei, quæ
est Corinthi cum om-
nibus sanctis, qui sunt
in vniuersa Achaia. * Gratia vobis, & 2
pax a Deo Patre nostro, & Domino Ie-
su Christo. * ‖ Benedictus Deus & Pater 3

‖ Eph. 1. a. 3 1. Pet. 1. a. 3

Domini nostri Iesu Christi, Pater mi-
sericordiarum, & Deus totius consola-
4 tionis, * qui consolatur nos in omni tri-
bulatione nostra: vt possimus & ipsi
cõsolari eos, qui in omni pressura sunt,
per exhortationem, qua exhortamur &
ipsi a Deo. * Quoniam sicut abundant
5 passiones Christi in nobis: ita & per
Christum abundat consolatio nostra.

* Siue autem tribulamur pro vestra ex- 6
hortatione & salute, siue cōsolamur pro B
vestra consolatione, siue exhortamur pro
vestra exhortatione & salute, quæ ope-
ratur tolerantiam earundem passionum,
quas & nos patimur: * vt spes nostra 7
firma sit pro vobis: scientes quòd sicut
socij passionum estis, sic eritis & conso-
lationis. * Non enim volumus ignorare 8
vos fratres de tribulatione nostra, quæ
facta est in Asia, quoniam supra modum
grauati sumus supra virtutem, ita vt tæ-
deret nos etiam viuere. * Sed ipsi in 9
nobismetipsis responsum mortis habui-
mus, vt non simus fidentes in nobis, sed
in Deo, qui suscitat mortuos: * qui de 10
tantis periculis nos eripuit, & eruit: in
quem speramus quoniam & adhuc eri-
piet, * adiuuantibus & vobis in oratio- 11
ne pro nobis: vt ex multorum perso-
nis, eius quæ in nobis est donationis,
per multos gratiæ agantur pro nobis.
* Nam gloria nostra hæc est, testimoniū 12
conscientiæ nostræ, quòd in simplicita-
te cordis & sinceritate Dei: & non in C
sapientia carnali, sed in gratia Dei con-
uersati sumus in hoc mundo: abundan-
tius autem ad vos. * Non enim alia scri- 13
bimus vobis, quàm quæ legistis, & co-
gnouistis. Spero autem quòd vsque in
finem cognoscetis, * sicut & cognoui- 14
stis nos ex parte, quòd gloria vestra
sumus, sicut & vos nostra, in die Do-
mini nostri Iesu Christi. * Et hac con- 15
fidentia volui prius venire ad vos, vt se-
cundam gratiam haberetis: * & per vos 16
transire in Macedoniam, & iterum a Ma-
cedonia venire ad vos, & a vobis deduci
in Iudæam. * Cum ergo hoc voluissem, 17
nunquid leuitate vsus sum? Aut quæ co-
gito, secundum carnem cogito, vt sit
apud me EST, & NON? * Fidelis au- 18
tem Deus, quia sermo noster, qui fuit D
apud vos, non est in illo EST, &
NON. * Dei enim filius Iesus Christus, 19
qui in vobis per nos prædicatus est, per
me, & Siluanum, & Timotheum, non
fuit EST & NON, sed EST in illo
fuit. * Quotquot enim promissiones 20
Dei sunt, in illo EST: ideo & per ip-
sum Amen Deo ad gloriam nostram.
* Qui autem confirmat nos vobiscum 21
in Christo, & qui vnxit nos Deus: * qui 22
& signauit nos, & dedit pignus Spiritus
23 in cordibus nostris. * Ego autem testem
Deum inuoco in animam meam, quòd
parcens vobis, non veni vltra Corinthū:
non quia dominamur fidei vestræ, sed
adiutores sumus gaudij vestri: nam fi-
de statis.

CAP. II.

1 STatui autem hoc ipsum apud me, ne
2 iterum in tristitia venirem ad vos. * Si
A enim ego contristo vos: & quis est, qui
me lætificet, nisi qui contristatur ex me?
3 * Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non cum
venero, tristitiam super tristitiam habeā,
de quibus oportuerat me gaudere: con-
fidens in omnibus vobis, quia meū gau-
4 dium, omnium vestrū est. * Nam ex mul-
ta tribulatione, & angustia cordis scripsi
vobis per multas lacrymas: non vt con-
tristemini: sed vt sciatis, quam charita-
5 tem habeam abundantius in vobis. * Si
B quis autem contristauit, non me contri-
stauit: sed ex parte, vt non onerem om-
6 nes vos. * Sufficit illi, qui eiusmodi est,
7 obiurgatio hæc, quæ fit a pluribus: * ita
vt econtrario magis donetis, & console-
mini, ne forte abundantiori tristitia ab-
8 sorbeatur qui eiusmodi est. * Propter
quod obsecro vos, vt confirmetis in illū
9 charitatem. * Ideo enim & scripsi, vt co-
C gnoscam experimentum vestrum, an in
10 omnibus obedientes sitis. * Cui autē ali-
quid donastis, & ego: nam & ego quod
donaui, si quid donaui, propter vos in
11 persona Christi, * vt non circumuenia-
mur a satana: non enim ignoramus co-
12 gitationes eius. * Cum venissem autem
Troadem propter Euangelium Christi,
& ostium mihi apertum esset in Domino,
13 * non habui requiem spiritui meo, eo
D quòd non inuenerim Titum fratrē meū,
sed valefaciens eis, profectus sum in Ma-
14 cedoniam. * Deo autem gratias, qui sem-
per triūphat nos in Christo Iesu, & odo-
rē notitiæ suæ manifestat per nos in om-
15 ni loco: * quia Christi bonus odor sumus
Deo in ijs, qui salui fiunt, & in ijs, qui
16 pereunt: * alijs quidem odor mortis in
mortem: alijs autem odor vitæ in vitā.
17 Et ad hæc quis tam idoneus? * Nō enim
sumus sicut plurimi, adulterantes verbū
Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo,
coram Deo, in Christo loquimur.

CAP. III.

INcipimus iterum noſmetipſos com- 1
mendare? aut numquid egemus (ſi- A
cut quidam) commendatitijs epiſtolis
ad vos, aut ex vobis? * Epiſtola noſtra 2
vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, quæ
ſcitur, & legitur ab omnibus hominibus:
* manifeſtati quòd epiſtola eſtis Chriſti, 3
miniſtrata a nobis, & ſcripta non atra- B
mento, ſed ſpiritu Dei viui: non in ta-
bulis lapideis, ſed in tabulis cordis car-
nalibus. * Fiduciam autem talem ha- 4
bemus per Chriſtum ad Deum: * non 5
quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid
a nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia
noſtra ex Deo eſt: * qui & idoneos nos 6
fecit miniſtros noui teſtamenti: non lit-
tera, ſed Spiritu: littera enim occidit,
Spiritus autem viuificat. * Quòd ſi mi- 7
niſtratio mortis litteris deformata in la-
pidibus, fuit in gloria, ita vt non poſ-
ſent intẽdere filij Iſrael in faciem Moyſi
propter gloriam vultus eius, quæ eua-
cuatur: * quomodo non magis mini- 8
ſtratio Spiritus erit in gloria? * Nam ſi 9
miniſtratio damnationis gloria eſt: mul- C
to magis abundat miniſterium iuſtitiæ in
gloria. * Nã nec glorificatum eſt, quod 10
claruit in hac parte, propter excellentem
gloriam. * Si enim quod euacuatur, per 11
gloriam eſt: multo magis quod manet,
in gloria eſt. * Habentes igitur talem 12
ſpem, multa fiducia vtimur: * ‖ & non 13
‖Exo.34.d.33 ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper fa-
ciem ſuam, vt non intenderent filij Iſrael
in faciem eius, quod euacuatur, * ſed ob- 14
tuſi ſunt ſenſus eorum. Vſque in hodier-
num enim diem, idipſum velamen in le-
ctione veteris teſtamenti manet non reue
latum, (quoniam in Chriſto euacuatur)
* ſed vſque in hodiernum diem, cum le- 15
gitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſu- D
per cor eorum. * Cum autem conuer- 16
ſus fuerit ad Dominum, auferetur vela-
men. * ‖ Dominus autem Spiritus eſt: 17
‖Ioan.4.c.24 Vbi autem Spiritus Domini: ibi liber-
tas. * Nos vero omnes, reuelata facie 18
gloriam Domini ſpeculantes, in ean-
dem imaginem transformamur a clari-
tate in claritatem, tamquam a Domini
Spiritu.

CAP. IIII.

1 IDeo habentes adminiſtrationem, iux-
A ta quod miſericordiam conſecuti ſu-
2 mus, non deficimus, * ſed abdicamus
occulta dedecoris, non ambulantes in
aſtutia, neque adulterantes verbum Dei,
ſed in manifeſtatione veritatis commen-
dantes noſmetipſos ad omnem conſcien-
3 tiam hominum coram Deo. * Quòd ſi
etiam opertum eſt Euangelium noſtrũ,
4 in ijs, qui pereunt, eſt opertum: * in
quibus Deus huius ſæculi excæcauit mẽ-
tes infidelium, vt non fulgeat illis illu-
minatio Euangelij gloriæ Chriſti, qui
5 eſt imago Dei. * Non enim noſmetip-
B ſos prædicamus, ſed Ieſum Chriſtum
Dominum noſtrum: nos autem ſeruos
6 veſtros per Ieſum: * quoniam Deus, qui
dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ip-
ſe illuxit in cordibus noſtris ad illumi-
nationem ſcientiæ claritatis Dei, in facie
7 Chriſti Ieſu. * Habemus autem theſau-
rum iſtum in vaſis fictilibus: vt ſubli-
mitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis.
8 * In omnibus tribulationem patimur,
C ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed
9 non deſtituimur: * perſecutionem pati-
mur, ſed non derelinquimur: deijcimur,
10 ſed non perimus: * ſemper mortificatio-
nem Ieſu in corpore noſtro circumfe-
rentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in
11 corporibus noſtris. * Semper enim nos,
qui viuimus, in mortem tradimur pro-
pter Ieſum: vt & vita Ieſu manifeſtetur
12 in carne noſtra mortali. * Ergo mors in
nobis operatur, vita autem in vobis.
13 * Habentes autem eundem ſpiritum fi-
dei, ſicut ſcriptũ eſt: ‖ Credidi, Propter ‖ Pſ.115.a.1
quod locutus ſum: & nos credimus,
14 propter quod & loquimur: * ſcientes
quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cũ
Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum.
15 * Omnia enim propter vos: vt gratia
D abundans, per multos in gratiarũ actio-
16 ne, abundet in gloriam Dei. * Propter
quod non deficimus: ſed licet is, qui
foris eſt, noſter homo corrumpitur: ta-
men is, qui intus eſt, renouatur de die
17 in diem. * Id enim, quod in præſenti eſt
momentaneum & leue tribulationis
noſtræ, ſupra modum in ſublimitate
æternum gloriæ põdus operatur in no-
bis,

bis, * non contẽplantibus nobis quæ vi- 18
dentur, sed quæ nõ videntur. Quæ enim
videntur, temporalia sunt: quæ autem
non videntur, æterna sunt.

CAP. V.

Scimus enim quoniam si terrestris do- 1
mus nostra huius habitationis dissol- A
uatur, quòd ædificationem ex Deo ha-
bemus, domum non manufactam, æter-
nam in cælis. * Nam & in hoc ingemi- 2
scimus, ‖ habitationem nostram, quæ de
‖Apoc.16.c.13 cælo est, superindui cupientes: * si ta- 3
men vestiti, non nudi inueniamur. * Nã 4
& qui sumus in hoc tabernaculo, inge-
miscimus grauati: eo quòd nolumus ex-
poliari, sed superuestiri, vt absorbeatur
quod mortale est, a vita. * Qui autem 5
efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit
nobis pignus spiritus. * Audentes igitur 6
semper, scientes quoniam dum sumus B
in corpore, peregrinamur a Domino:
(* per fidem enim ambulamus, & non 7
per speciem) * audemus autem, & bo- 8
nam voluntatem habemus magis pere-
grinari a corpore, & præsentes esse ad
Dominum. * Et ideo contendimus siue 9
absentes, siue præsentes placere illi.
* ‖ Omnes enim nos manifestari opor- 10
‖Rom.14.b.10 tet ante Tribunal Christi, vt referat vnus-
quisque propria corporis, prout gessit, si-
ue bonum, siue malum. * Scientes ergo 11
timorem Domini hominibus suademus, C
Deo autem manifesti sumus. Spero au-
tem & in conscientijs vestris manifestos
nos esse. * Non iterum commendamus 12
nos vobis, sed occasionem damus vo-
bis gloriandi pro nobis: vt habeatis
ad eos, qui in facie gloriantur, & non
in corde. * Siue enim mente excedimus, 13
Deo: siue sobrij sumus, vobis. * Chari- 14
tas enim Christi vrget nos: æstimantes
hoc, quoniam si vnus pro omnibus mor-
tuus est, ergo omnes mortui sunt: * & 15
pro omnibus mortuus est Christus: vt,
& qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei,
qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.
* Itaque nos ex hoc neminem nouimus 16
secũdum carnem. Et si cognouimus se- D
cundum carnem Christum: sed nũc iam
‖Isa.43.c.19 non nouimus. * Si qua ergo in Christo 17
Apo.21.b.5 noua creatura, vetera transierunt: ‖ ecce
18 facta sunt omnia noua. * Omnia autem
ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per
Christum: & dedit nobis ministeriũ re-
19 conciliationis. * quoniam quidem Deus
erat in Christo mundum reconcilians si-
bi, non reputans illis delicta ipsorum, &
posuit in nobis verbũ reconciliationis.
20 * Pro Christo ergo legatione fungimur,
tãquam Deo exhortante per nos. Obse-
cramus pro Christo, recõciliamini Deo.
21 * Eum, qui non nouerat peccatum, pro
nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur
iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

1 Adiuuantes autem exhortamur ne in
2 vacuum gratiã Dei recipiatis. * Ait
A enim: ‖ Tempore accepto exaudiui te, & ‖Isa.49.c.8
in die salutis adiuui te. Ecce nunc tem-
pus acceptabile, ecce nunc dies salutis.
3 * ‖ nemini dantes vllam offensionem, vt ‖1.Cor.10.
non vituperetur ministerium nostrum: g.32
4 * sed in omnibus exhibeamus nosmetip-
sos ‖ sicut Dei ministros in multa patien- ‖1.Cor.4.a.1
tia, in tribulationibus, in necessitatibus,
5 in angustijs, * in plagis, in carceribus, in
B seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in
6 ieiunijs, * in castitate, in scientia, in lon-
ganimitate, in suauitate, in Spiritu san-
7 cto, in charitate non ficta, * in verbo ve-
ritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ
8 a dextris, & a sinistris, * per gloriam, &
ignobilitatem, per infamiam, & bonam
famam: vt seductores, & veraces, sicut
9 qui ignoti, & cogniti: * quasi morien-
tes, & ecce viuimus: vt castigati, & non
10 mortificati: * quasi tristes, semper autem
C gaudentes: sicut egentes, multos autem
locupletantes: tamquam nihil habentes,
11 & omnia possidentes. * Os nostrum pa-
tet ad vos o Corinthij, cor nostrum di-
12 latatum est. * Non angustiamini in no-
bis: angustiamini autem in visceribus
13 vestris: * eandem autem habentes remu-
nerationem, tamquam filijs dico: dila-
14 tamini & vos. * Nolite iugum ducere
cum infidelibus. Quæ enim participa-
tio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ
15 societas luci ad tenebras? * Quæ autem
conuentio Christi ad Belial? Aut quæ
16 pars fideli cum infideli? * Qui autem ‖1.Cor.3.d.17
D consensus templo Dei cum idolis? ‖ Vos & 6.d.19
enim

enim estis templum Dei viui, sicut di-
Leu.26.b.12 cit Deus: || Quoniam inhabitabo in il-
lis, & inambulabo inter eos, & ero il-
lorum Deus, & ipsi erunt mihi popu-
lus. * Propter quod exite de medio eo- 17
rum, & separamini, dicit Dominus, &
immundum ne tetigeritis: * & ego reci- 18
Hier.31.a.9 piam vos: || & ero vobis in patrem, &
vos eritis mihi in filios, & filias, dicit
Dominus omnipotens.

CAP. VII.

HAs ergo habētes promissiones, cha- 1
rissimi, mūdemus nos ab omni in- A
quinamento carnis, & spiritus perficien-
tes sanctificationē in timore Dei. * Ca- 2
pite nos. Neminem læsimus, neminem
corrupimus, neminem circumuenimus.
* Non ad condemnationem vestram di- 3
co. prædiximus enim quòd in cordibus
nostris estis ad commoriendum, & ad
conuiuendum. * Multa mihi fiducia est 4
apud vos, multa mihi gloriatio pro vo-
bis, repletus sum consolatione, super-
abūdo gaudio in omni tribulatione no-
stra. * Nam & cum venissemus in Ma- 5
cedoniam, nullam requiem habuit caro B
nostra, sed omnem tribulationem passi
sumus: foris pugnæ, intus timores. * Sed 6
qui consolatur humiles, consolatus est
nos Deus in aduentu Titi. * Non solum 7
autem in aduentu eius, sed etiam in cō-
solatione, qua consolatus est in vobis,
referens nobis vestrum desiderium, ve-
strum fletum, vestram æmulationem pro
me, ita vt magis gauderem. * Quo- 8
niam etsi contristaui vos in epistola,
non me pœnitet: etsi pœniteret, videns
quòd epistola illa (etsi ad horam) vos
contristauit; * nunc gaudeo: non quia 9
contristati estis, sed quia contristati estis C
ad pœnitentiam. Contristati enim estis
secundum Deum, vt in nullo detrimentū
1.Pet.2.c.19 patiamini ex nobis. * || Quæ enim secū- 10
dum Deum tristitia est, pœnitentiam in
salutem stabilem operatur: sæculi autē
tristitia mortem operatur. * Ecce enim 11
hoc ipsum, secundum Deum contristari
vos, quantam in vobis operatur solici-
tudinem: sed defensionem, sed indigna-
tionem, sed timorem, sed desideriū, sed
æmulationem, sed vindictam. in omni-
bus exhibuistis vos, incontaminatos esse
12 negotio. * Igitur, etsi scripsi vobis, non
propter eum, qui fecit iniuriam, nec
propter eum, qui passus est: sed ad ma-
D nifestandam solicitudinem nostram, quā
13 habemus pro vobis * coram Deo: ideo
consolati sumus. In consolatione autē
nostra, abundantius magis gauisi sumus
super gaudio Titi, quia refectus est spi-
14 ritus eius ab omnibus vobis. * & si quid
apud illum de vobis gloriatus sum, non
sum confusus: sed sicut omnia vobis in
veritate locuti sumus, ita & gloriatio
nostra, quæ fuit ad Titum, veritas fa-
15 cta est, * & viscera eius abundantius in
vobis sunt: reminiscentis omnium ve-
strum obedientiam: quomodo cum ti-
16 more, & tremore excepistis illū. * Gau-
deo quòd in omnibus cōfido in vobis.

CAP. VIII.

1 NOtam autē facimus vobis, fratres,
A gratiam Dei, quæ data est in Ec-
2 clesijs Macedoniæ: * quòd in multo ex-
perimento tribulationis abundātia gau-
dij ipsorum fuit, & altissima paupertas
eorum abundauit in diuitias simplicita-
3 tis eorum: * quia secūdum virtutem te-
stimonium illis reddo, & supra virtutē
4 voluntarij fuerunt, * cum multa exhor-
tatione obsecrantes nos gratiam, & cō-
municationem ministerij, quod fit in
5 Sanctos. * Et non sicut sperauimus, sed
semetipsos dederunt primùm Domino,
6 deinde nobis per voluntatem Dei, * ita
B vt rogaremus Titum: vt quemadmodū
cœpit, ita & perficiat in vobis etiā gra-
7 tiam istam. * Sed sicut in omnibus abū-
datis fide, & sermone, & scientia, & om-
ni solicitudine, insuper & charitate ve-
stra in nos, vt & in hac gratia abūdetis.
8 * Non quasi imperās dico: sed per alio-
rum solicitudinem, etiam vestræ chari-
9 tatis ingenium bonū comprobās. * Sci-
tis enim gratiam Domini nostri Iesu
Christi, quoniā propter vos egenus fa-
ctus est, cū esset diues, vt illius inopia
10 vos diuites essetis. * Et cōsilium in hoc
do: hoc enim vobis vtile est, qui non
solum facere, sed & velle cœpistis ab an-
11 no priore: * nunc vero & facto perfici-
te: vt quemadmodum prōptus est ani-
mus voluntatis, ita sit & perficiendi ex
eo, quod habetis. * Si enim voluntas
prompta

prompta est, secundum id, quod habet, C
accepta est, non secundum id, quod non
habet. * Non enim vt alijs sit remissio, 13
vobis autem tribulatio, sed ex æqualita-
te. * In præsenti tempore vestra abun- 14
dantia illorum inopiam suppleat: vt &
illorum abundantia vestræ inopiæ sit
supplementum, vt fiat æqualitas, sicut
‖Exo.15.d.18 scriptum est: * ‖Qui multum non abũ- 15
dauit: & qui modicum, non minorauit.
* Gratias autem Deo, qui dedit eandem 16
solicitudinem pro vobis in corde Titi,
* quoniam exhortationem quidem su- 17
scepit: sed cum solicitior esset, sua vo-
luntate profectus est ad vos. * Misimus 18
etiam cum illo fratrem, cuius laus est D
in Euangelio per omnes Ecclesias: * non 19
solum autem, sed & ordinatus est ab Ec-
clesijs comes peregrinationis nostræ in
hanc gratiam, quæ ministratur a nobis
ad Domini gloriam, & destinatam vo-
luntatem nostram: * deuitantes hoc, ne 20
quis nos vituperet in hac plenitudine,
‖Rom.12.d.17 quæ ministratur a nobis. * ‖Prouidemus 21
enim bona non solum coram Deo, sed
etiam coram hominibus. * Misimus au- 22
tem cum illis & fratrem nostrum, quem
probauimus in multis sæpe solicitum
esse: nunc autem multo solicitiorem,
confidentia multa in vos, * siue pro Tito, 23
qui est socius meus, & in vos adiutor,
siue fratres nostri, Apostoli Ecclesiarũ,
gloria Christi. * Ostensionem ergo, 24
quæ est charitatis vestræ, & nostræ glo-
riæ pro vobis, in illos ostendite in fa-
ciem Ecclesiarum.

CAP. IX.

NAm de ministerio, quod fit in san- 1
ctos ex abundanti est mihi scribe- A
re vobis. * Scio enim promptum ani- 2
mum vestrum: pro quo de vobis glo-
rior apud Macedones. Quoniam & A-
chaia parata est ab anno præterito, &
vestra æmulatio prouocauit plurimos.
* Misi autem fratres: vt ne quod gloria- 3
mur de vobis, euacuetur in hac parte,
vt (quemadmodum dixi) parati sitis:
* ne cum venerint Macedones mecum, 4
& inuenerint vos imparatos, erubesca- B
mus nos (vt non dicamus vos) in hac
substantia. * Necessariũ ergo existimaui 5
rogare fratres, vt præueniant ad vos, &
præparent repromissam benedictionem
hanc paratam esse sic, quasi benedictio-
6 nem, nõ tamquam auaritiam. * Hoc au-
tem dico: Qui parce seminat, parce &
metet: & qui seminat in benedictioni-
7 bus, de benedictionibus & metet. * Vnus-
quisque prout destinauit in corde suo,
non ex tristitia, aut ex necessitate: ‖hila- ‖Eccli.35.b.11
8 rem enim datorẽ diligit Deus. * Potens
C est autem Deus omnem gratiam abũda-
re facere in vobis: vt in omnibus sem-
per omnem sufficientiam habentes, abũ-
9 detis in omne opus bonum, * sicut scri-
ptum est: ‖Dispersit, dedit pauperibus: ‖Psal.111.b.9
iustitia eius manet in sæculum sæculi.
10 * Qui autẽ administrat semen seminan-
ti: & panem ad manducandũ præstabit,
& multiplicabit semen vestrum, & au-
gebit incremẽta frugum iustitiæ vestræ:
11 * vt in omnibus locupletati abũdetis in
D omnem simplicitatem, quæ operatur per
12 nos gratiarum actionem Deo. * Quo-
niam ministerium huius officij non so-
lum supplet ea, quæ desunt sanctis, sed
etiam abundat per multas gratiarum
13 actiones in Domino, * per probationem
ministerij huius, glorificantes Deum in
obedientia confessionis vestræ, in Euan-
gelium Christi, & simplicitate commu-
14 nicationis in illos, & in omnes, * & in
ipsorum obsecratione pro vobis, desi-
derantium vos propter eminentem gra-
15 tiam Dei in vobis. * Gratias Deo super
inenarrabili dono eius.

CAP. X.

1 IPse autem ego Paulus obsecro vos per
A mansuetudinem, & modestiam Chri-
sti, qui in facie quidem humilis sum in-
ter vos, absens autem confido in vobis.
2 * Rogo autem vos ne præsens audeam
per eam confidentiã, qua existimor au-
dere in quosdam, qui arbitrantur nos
tamquam secundũ carnem ambulemus:
3 * In carne enim ambulantes, non secun-
4 dum carnem militamus. * Nam arma
B militiæ nostræ nõ carnalia sunt, sed po-
tentia Deo ad destructionem munitio-
5 num, consilia destruentes, * & omnem
altitudinẽ extollentem se aduersus scien
tiam Dei, & in captiuitatem redigentes
omnem intellectum in obsequiũ Christi,
6 * & in promptu habentes vlcisci omnem
inobe-

inobedientiam, cum impleta fuerit ve-
ſtra obedientia. * Quæ ſecundum fa- 7
ciem ſunt, videte. Si quis confidit ſibi
Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet iterum apud
ſe: quia ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos.
* Nã, & ſi amplius aliquid gloriatus fue- 8
ro de poteſtate noſtra, quam dedit no-
bis Dominus in ædificationem, & non
in deſtructionẽ veſtram: non erubeſcam.
* Vt autem non exiſtimer tamquam ter- 9
rere vos per epiſtolas: * quoniam quidẽ 10
epiſtolæ, inquiunt, graues ſunt & for- C
tes: præſentia autem corporis infirma,
& ſermo contemptibilis: * hoc cogitet 11
qui eiuſmodi eſt, quia quales ſumus ver-
bo per epiſtolas abſentes, tales & præ-
ſentes in facto. * Non enim audemus 12
inſerere, aut comparare nos quibuſdam,
qui ſeipſos commendant: ſed ipſi in no-
bis noſmetipſos metientes, & compa-
‖Eph. 4. b. 8 rantes noſmetipſos nobis. * Nos autem 13
non in immenſum gloriabimur, ‖ ſed ſe- D
cundum menſuram regulæ, qua menſus
eſt nobis Deus, menſuram pertingendi
vſque ad vos. * Non enim quaſi non 14
pertingentes ad vos, ſuperextendimus
nos: vſque ad vos enim peruenimus in
Euangelio Chriſti. * non in immenſum 15
gloriantes in alienis laboribus: ſpẽ au-
tem habentes creſcentis fidei veſtræ, in
vobis magnificari ſecundum regulam
noſtram in abundantiam, * etiam in illa, 16
quæ vltra vos ſunt, euangelizare, non in
aliena regula in ijs quæ præparata ſunt
‖Ier. 9. g. 23 gloriari. * ‖ Qui autẽ gloriatur, in Do- 17
1. Cor. 1. d. 31 mino glorietur. * Non enim qui ſeip- 18
ſum commendat, ille probatus eſt: ſed
quem Deus commendat.

CAP. XI.

VTinam ſuſtineretis modicum quid 1
inſipientiæ meæ, ſed & ſupportate A
me: * Æmulor enim vos Dei æmulatio- 2
ne. Deſpondi enim vos vni viro virgi-
nem caſtam exhibere Chriſto. * Timeo 3
‖Gen. 3. a. 4 autem ne ‖ ſicut ſerpens Heuam ſeduxit
aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus ve-
ſtri, & excidant a ſimplicitate, quæ eſt
in Chriſto. * Nam ſi is, qui venit, alium 4
Chriſtum prædicat, quem non prædica-
uimus, aut alium ſpiritum accipitis, quẽ
non accepiſtis: aut aliud Euangelium,
quod non recepiſtis: recte pateremini.
5 * Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe
6 a magnis Apoſtolis. * Nam etſi impe-
B ritus ſermone, ſed non ſcientia, in om-
nibus autem manifeſtati ſumus vobis.
7 * Aut numquid peccatum feci, me ip-
ſum humilians, vt vos exaltemini? quo-
niam gratis Euangelium Dei euangeli-
8 zaui vobis? * Alias Eccleſias expolia-
ui, accipiens ſtipendium ad miniſterium
9 veſtrum. * Et cum eſſem apud vos, &
egerem; nulli oneroſus fui: nam quod
mihi deerat, ſuppleuerunt fratres, qui
venerunt a Macedonia: & in omnibus
C ſine onere me vobis ſeruaui, & ſeruabo.
10 * Eſt veritas Chriſti in me, quoniam hæc
gloriatio non infringetur in me in re-
11 gionibus Achaiæ. * Quare? quia non
12 diligo vos? Deus ſcit. * Quod autem
facio, & faciam: vt amputem occaſio-
nem eorum, qui volunt occaſionem, vt
in quo gloriantur, inueniantur ſicut &
13 nos. * Nam eiuſmodi pſeudoapoſtoli,
ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe
14 in apoſtolos Chriſti. * Et non mirum:
ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in an-
15 gelum lucis. * non eſt ergo magnum, ſi
D miniſtri eius transfigurẽtur velut mini-
ſtri iuſtitiæ: quorum finis erit ſecũdum
16 opera ipſorum. * Iterum dico, (ne quis
me putet inſipientem eſſe, alioquin ve-
lut inſipientem accipite me, vt & ego
17 modicum quid glorier) * quod loquor,
non loquor ſecundum Deum, ſed quaſi
in inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ.
18 * Quoniam multi gloriantur ſecundum
19 carnem: & ego gloriabor. * Libenter
E enim ſuffertis inſipientes: cũ ſitis ipſi ſa-
20 pientes. * Suſtinetis enim ſi quis vos in
ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis
accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in fa-
21 ciem vos cædit. * Secundum ignobilita-
tem dico, quaſi nos infirmi fuerimus in
hac parte. In quo quis audet (in inſipiẽ-
22 tia dico) audeo & ego: * Hebræi ſunt,
& ego: Iſraelitæ ſunt, & ego: Semen A-
23 brahæ ſunt, & ego: * Miniſtri Chriſti
ſunt, (vt minus ſapiens dico) plus ego:
in laboribus plurimis, in carceribus abũ
dantius, in plagis ſupra modũ, in mor-
24 tibus frequenter. * A Iudæis quinquies,
25 ‖ quadragenas, vna minus, accepi. * ‖ Ter ‖Deut. 25. a. 3
virgis cæſus ſum, ‖ ſemel lapidatus ſum, ‖ Act. 16. e. 22 ‖ Act. 14. c. 18
‖ ter naufragiũ feci, nocte & die in pro- ‖Act. 27. a. 8
fundo

fundo maris fui,* in itineribus sæpe,pe- 26
riculis fluminum , periculis latronum ,
periculis ex genere , periculis ex Genti-
bus, periculis in ciuitate,periculis in so-
litudine , periculis in mari , periculis in
falsis fratribus : * in labore , & ærumna , 27
in vigilijs multis, in fame, & siti, in ie-
iunijs multis, in frigore, & nuditate ,
* præter illa , quæ extrinsecus sunt , in- 28
stantia mea quotidiana , solicitudo om-
nium Ecclesiarum . * Quis infirmatur, 29
& ego non infirmor ? quis scandaliza- G
tur , & ego nõ vror ? * Si gloriari opor- 30
tet : quæ infirmitatis meæ sunt, gloria-
bor. * Deus & Pater Domini nostri Ie- 31
su Christi, qui est benedictus in sæcula,
a Act.9.d.24 scit quòd nõ mentior. * [a] Damasci præ- 32
positus Gentis Aretæ regis, custodiebat
ciuitatem Damascenorum vt me com-
prehenderet : * & per fenestram in spor- 33
ta dimissus sum per murum, & sic effu-
gi manus eius .

CAP. XII.

SI gloriari oportet (non expedit qui- 1
dem :) veniam autem ad visiones, & A
b Act.9.a.3 reuelationes Domini . * [b] Scio hominem 2
in Christo ante annos quattuordecim,
siue in corpore nescio,siue extra corpus
nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vs-
que ad tertium cælum . * Et scio huius- 3
modi hominem siue in corpore,siue ex-
tra corpus nescio , Deus scit : * quoniam 4
raptus est in Paradisum : & audiuit arca- B
na verba, quæ non licet homini loqui .
* Pro huiusmodi gloriabor : pro me au- 5
tẽ nihil gloriabor nisi in infirmitatibus
meis . * Nam, & si voluero gloriari, non 6
ero insipiens : veritatẽ enim dicam : par-
co autẽ, ne quis me existimet supra id,
quod videt in me , aut aliquid audit ex
me . * Et ne magnitudo reuelationũ ex- 7
tollat me, datus est mihi stimulus carnis C
meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.
* Propter quod ter Dominum rogaui 8
vt discederet a me : * & dixit mihi: 9
Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in
infirmitate perficitur . Libenter igitur
gloriabor in infirmitatibus meis , vt
inhabitet in me virtus Christi . * Propter 10
quod placeo mihi in infirmitatibus meis,
in contumelijs , in necessitatibus , in
persequutionibus,in angustijs pro Chri-
D sto : Cum enim infirmor , tunc potens
11 sum . * Factus sum insipiens, vos me
coegistis . Ego enim a vobis debui com-
mendari : nihil enim minus fui ab ijs ,
qui sunt supra modũ Apostoli : tametsi
12 nihil sum : * signa tamen Apostolatus
mei facta sunt super vos in omni patiẽ-
tia , in signis , & prodigijs , & virtuti-
13 bus . * Quid est enim , quod minus ha-
buistis præ ceteris Ecclesijs , nisi quòd
ego ipse non grauaui vos ? Donate mi-
14 hi hanc iniuriam . * Ecce tertiò hoc pa-
ratus sum venire ad vos : & non ero gra-
uis vobis . Non enim quæro quæ vestra
sunt, sed vos . Nec enim debent filij pa-
rentibus thesaurizare,sed parentes filijs.
15 * Ego autem libentissime impendam, &
E superimpendar ipse pro animabus ve-
stris: licet plus vos diligens,minus dili-
16 gar . * Sed esto : ego vos non grauaui :
sed cum essem astutus , dolo vos cepi .
17 * Numquid per aliquem eorum , quos
18 misi ad vos , circumueni vos ? * Rogaui
F Titum, & misi cum illo fratrem . Num-
quid Titus vos circumuenit ? nonne eo-
dem spiritu ambulauimus ? nonne ijs-
19 dem vestigijs ? * Olim putatis quòd ex-
cusemus nos apud vos ? Coram Deo in
Christo loquimur : omnia autem cha-
rissimi propter ædificationem vestram .
20 * Timeo enim ne forte cum venero, nõ
G quales volo , inueniam vos : & ego in-
ueniar a vobis , qualem non vultis : ne
forte contentiones , æmulationes , ani-
mositates, dissensiones, detractiones,su-
surrationes, inflationes , seditiones sint
21 inter vos : * ne iterum cum venero , hu-
miliet me Deus apud vos , & lugeam
multos ex ijs, qui ante peccauerunt, &
non egerunt pœnitentiam super immun
ditia , & fornicatione, & impudicitia ,
quam gesserunt .

CAP. XIII.

1 ECce tertiò hoc venio ad vos : [a] In a Deu.19.b.15 Matt.18.b.16 Ioan.8.c.17 Heb.10.e.28
A ore duorum , vel trium testium sta-
2 bit omne verbum . * Prædixi , & præ-
dico , vt præsens, & nunc absens ijs,qui
ante peccauerunt , & ceteris omnibus ,
quoniam si venero iterum,non parcam .
3 * An experimentum quæritis eius , qui
in me loquitur Christus, qui in vobis
non infirmatur, sed potens est in vobis?
* Nam

* Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: 4
sed viuit ex virtute Dei. Nam & nos B
infirmi sumus in illo: sed viuemus cum
eo ex virtute Dei in vobis. * Vosmet- 5
ipsos tentate si estis in fide: ipsi vos pro-
bate. An non cognoscitis vosmetipsos
quia Christus Iesus in vobis est? nisi
forte reprobi estis.* Spero autem quòd 6
cognoscetis, quia nos non sumus repro-
bi.* Oramus autem Deum vt nihil ma- 7
li faciatis, non vt nos probati apparea- C
mus, sed vt vos quod bonum est facia-
tis: nos autem vt reprobi simus.* Non 8
enim possumus aliquid aduersus verita-
tem, sed pro veritate.* Gaudemus enim, 9
quoniam nos infirmi sumus, vos autem
potentes estis. Hoc & oramus vestram
10 consummationem. * Ideo hæc absens
scribo, vt non præsens durius agam se-
cundum potestatem, quam Dominus
dedit mihi in ædificationem, & non in
11 destructionem. * De cetero, fratres,
D gaudete, perfecti estote, exhortamini,
idem sapite, pacem habete, & Deus
pacis, & dilectionis erit vobiscum.
12 * Salutate inuicem in osculo sancto.
13 Salutant vos omnes sancti.* Gratia Do-
mini nostri Iesu Christi, & charitas Dei,
& communicatio sancti Spiritus sit cum
omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD GALATAS.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS Apostolus 1
non ab hominibus, A
neque per hominē,
sed per Iesum Chri-
stum, & Deum Pa-
trem, qui suscitauit
eum a mortuis:* & 2
qui mecum sunt omnes fratres, Eccle-
sijs Galatiæ. * Gratia vobis, & pax a 3
Deo Patre, & Domino nostro Iesu Chri-
sto, qui dedit semetipsum pro peccatis 4
nostris, vt eriperet nos de præsenti sæ-
culo nequam, secundum voluntatem
Dei & Patris nostri, * cui est gloria in 5
sæcula sæculorum: Amen.* Miror quòd 6
sic tam cito transferimini ab eo, qui vos B
vocauit in gratiam Christi in aliud Euā-
gelium: * quod non est aliud, nisi sunt 7
aliqui, qui vos conturbant, & volunt
8 conuertere Euangelium Christi. * Sed
licet nos, aut Angelus de cælo euange-
lizet vobis præterquàm quod euangeli-
9 zauimus vobis, anathema sit.* Sicut
prædiximus, & nunc iterum dico: Si
quis vobis euangelizauerit præter id,
10 quod accepistis, anathema sit. * Modo
enim hominibus suadeo, an Deo? An
quæro hominibus placere? Si adhuc ho-
minibus placerē, Christi seruus non es-
11 sem. * || Notum enim vobis facio, fra- ||1.Cor.15.a.1
tres, Euangelium, quod euangelizatum
est a me, quia non est secundum homi-
12 nem: * ||neque enim ego ab homine ||Eph.3.a.3
C accepi illud, neque didici, sed per reue-
13 lationem Iesu Christi. * Audistis enim
conuersationem meam aliquando in
Iudaismo:

Iudaiſmo: quoniam ſupra modum per-
ſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam
illam, * & proficiebam in Iudaiſmo ſu- 14
pra multos coætaneos meos in genere
meo, abundantius æmulator exiſtens pa-
ternarum mearum traditionum. * Cum 15
autem placuit ei, qui me ſegregauit ex
vtero matris meæ, & vocauit per gra-
tiam ſuam, * vt reuelaret Filium ſuum 16
in me, vt euangelizarem illum in Gen-
tibus: continuo non acquieui carni &
ſanguini, * neque veni Ieroſolymam ad 17
anteceſſores meos Apoſtolos: ſed abij D
in Arabiam: & iterum reuerſus ſum
Damaſcũ: * deinde poſt annos tres veni 18
Ieroſolymam videre Petrũ, & mãſi apud
eum diebus quindecim: * alium autem 19
Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iaco-
bum fratrem Domini. * Quæ autem 20
ſcribo vobis, ecce coram Deo quià non
mentior. * Deinde veni in partes Syriæ, 21
& Ciliciæ. * Eram autem ignotus facie 22
Eccleſijs Iudææ, quæ erant in Chriſto:
* tantùm autem auditũ habebant: Quo- 23
niam qui perſequebatur nos aliquando,
nunc euangelizat fidem, quam aliquan-
do expugnabat: * & in me clarificabant 24
Deum.

CAP. II.

DEinde poſt annos quattuordecim, 1
iterum aſcendi Ieroſolymam cum A
Barnaba, aſſumpto & Tito. * Aſcendi 2
autem ſecundum reuelationem: & con-
tuli cum illis Euangelium, quod prædi-
co in Gentibus, ſeorſum autem ijs, qui
videbantur aliquid eſſe: ne forte in va-
cuum currerem, aut cucurriſſem. * Sed 3
neque Titus, qui mecum erat, cum eſſet
Gentilis, compulſus eſt circumcidi: * ſed 4
propter ſubintroductos falſos fratres, qui
ſubintroierunt explorare libertatem no-
ſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu,
vt nos in ſeruitutem redigerent. * Qui- 5
bus neque ad horam ceſſimus ſubiectio-
ne, vt veritas Euangelij permaneat apud
‖ Deu.10.d.17 vos: * ab ijs autem, qui videbantur eſſe 6
Iob.34.b.19 aliquid, (quales aliquando fuerint, ni- B
Sap.6.b.8 hil mea intereſt. ‖ Deus perſonam ho-
Eccli.35.b.16 minis non accipit) mihi enim qui vide-
Rom.2.b.11 bantur eſſe aliquid, nihil contulerunt.
Eph.6.b.9 * Sed econtra cum vidiſſent quòd cre- 7
Col.3.d.25 Act.16.e.12 1.Pet.1.c.17 ditum eſt mihi Euangelium præputij, ſi-
8 cut & Petro circumciſionis: (* qui enim
operatus eſt Petro in Apoſtolatum cir-
cumſionis, operatus eſt & mihi inter
9 Gentes) * & cum cognouiſſent gratiam,
quæ data eſt mihi, Iacobus, & Cephas,
& Ioannes, qui videbantur columnæ eſ-
ſe, dextras dederunt mihi, & Barnabæ ſo-
cietatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in
10 circumciſionem: * tantum vt pauperum
memores eſſemus, quòd etiam ſolicitus
11 fui hoc ipſum facere. * Cum autem ve-
niſſet Cephas Antiochiam: in faciem ei
12 reſtiti, quia reprehenſibilis erat. * Prius
C enim quàm venirent quidam a Iacobo,
cum Gentibus edebat: cum autem ve-
niſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe ti-
mens eos, qui ex circumciſione erant.
13 * Et ſimulationi eius conſenſerunt cete-
ri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur
14 ab eis in illam ſimulationem. * Sed cum
vidiſſem quòd non recte ambularent ad
veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram
omnibus: Si tu, cũ Iudæus ſis, gentiliter
viuis, & non Iudaice: quomodo Gẽtes
15 cogis Iudaizare? * Nos natura Iudæi, &
16 non ex Gentibus peccatores. * Scientes
autem quòd non iuſtificatur homo ex
operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chri-
D ſti: & nos in Chriſto Ieſu credimus, vt
iuſtificemur ex fide Chriſti, & non ex
operibus legis: ‖ propter quod ex operi- ‖ Rom.3.c.20
bus legis non iuſtificabitur omnis caro.
17 * Quòd ſi quærentes iuſtificari in Chri-
ſto, inuenti ſumus & ipſi peccatores, nũ-
quid Chriſtus peccati miniſter eſt? Ab-
18 ſit. * Si enim quæ deſtruxi, iterum hæc
ædifico: præuaricatorem me conſtituo.
19 * Ego enim per legem, legi mortuus
ſum, vt Deo viuam: Chriſto confixus
20 ſum cruci. * Viuo autem, iam non ego:
viuit vero in me Chriſtus. Quòd autem
nunc viuo in carne: in fide viuo filij
Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetip-
21 ſum pro me. * Non abijcio gratiam Dei.
Si enim per legem iuſtitia, ergo gratis
Chriſtus mortuus eſt.

CAP. III.

1 O Inſenſati Galatæ, quis vos faſcina-
A uit non obedire veritati, ante quo-
rum oculos Ieſus Chriſtus præſcriptus
2 eſt, in vobis crucifixus? * Hoc ſolum a
vobis volo diſcere: Ex operibus legis

Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?
* Sic stulti estis, vt cum spiritu cœpe- 3
ritis, nunc carne consummemini? * Tan 4
ta passi estis sine causa? si tamen sine
causa. * Qui ergo tribuit vobis Spiritũ, 5
& operatur virtutes in vobis: ex operi-
bus legis, an ex auditu fidei? * Sicut scri- 6
Gen. 15. b. 6 ptum est: ‖ Abraham credidit Deo, &
Rom. 4. a. 3 Iac. 2. d. 23 reputatum est illi ad iustitiam. * Cogno- 7
scite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt B
filij Abrahæ. * Prouidens autem Scriptu 8
ra quia ex fide iustificat Gentes Deus,
Gen. 12. a. 3 Eccli. 44. d. 20 prænunciauit Abrahæ: ‖ Quia benedicẽ-
tur in te omnes Gentes. * Igitur qui ex 9
fide sunt, benedicentur cum fideli Abra-
ham. * Quicumque enim ex operibus 10
legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum
Deu. 27. d. 26 est enim: ‖ Maledictus omnis, qui non
permanserit in omnibus, quæ scripta sunt
in Libro legis vt faciat ea. * Quoniam 11
autem in lege nemo iustificatur apud
Hab. 2. a. 4 Rom. 1. b. 17 Deum, manifestum est: ‖ quia iustus ex
fide viuit. * Lex autem non est ex fide, 12
Leuit. 18. a. 5 sed, ‖ Qui fecerit ea, viuet in illis.
* Christus nos redemit de maledicto le- 13
gis, factus pro nobis maledictum: quia
Deut. 21. d. 23 scriptum est: ‖ Maledictus omnis qui pẽ-
det in ligno: * vt in Gentibus benedi- 14
ctio Abrahæ fieret in Christo Iesu, vt
pollicitationem Spiritus accipiamus per
fidem. * Fratres (secundum hominem 15
Heb. 9. d. 17 dico) ‖ tamen hominis confirmatum te- C
stamentum nemo spernit, aut superordi-
nat. * Abrahæ dictæ sunt promissiones, 16
& semini eius. Non dicit: Et seminibus,
quasi in multis: sed quasi in vno: Et se-
mini tuo, qui est Christus. * Hoc autem 17
dico, testamentum confirmatum a Deo:
quæ post quadringentos & triginta an-
nos facta est Lex, non irritum facit ad
euacuandam promissionem. * Nam si ex 18
lege hereditas, iam non ex promissione.
Abrahæ autem per repromissionem do-
nauit Deus. * Quid igitur lex? Propter 19
transgressiones posita est donec veniret
semen, cui promiserat, ordinata per an-
gelos in manu mediatoris. * Mediator 20
autem vnius non est: Deus autem vnus
est. * Lex ergo aduersus promissa Dei? 21
Absit. Si enim data esset lex, quæ posset
viuificare, vere ex lege esset iustitia.
Rom. 3. b. 9 * ‖ Sed cõclusit Scriptura omnia sub pec- 22
cato, vt promissio ex fide Iesu Christi da- D
retur credentibus. * Prius autem quàm 23
veniret fides, sub lege custodiebamur cõ-
clusi in eam fidem, quæ reuelanda erat.
24 * Itaque lex pædagogus noster fuit in
25 Christo, vt ex fide iustificemur. * At vbi
venit fides, iam non sumus sub pæda-
26 gogo. * Omnes enim filij Dei estis per
27 fidem, quæ est in Christo Iesu. * ‖ Qui- Rom. 6. a. 3
cumque enim in Christo baptizati estis,
28 Christum induistis. * Non est Iudæus,
neque Græcus: non est seruus, neque li-
ber: non est masculus, neque femina.
Omnes enim vos vnum estis in Christo
29 Iesu. * Si autem vos Christi, ergo se-
men Abrahæ estis, secundum promissio-
nem heredes.

CAP. IIII.

1 DIco autem: Quanto tempore heres
A paruulus est, nihil differt a seruo,
2 cum sit dominus omnium: * sed sub tu-
toribus, & actoribus est vsque ad præ-
3 finitum tempus a patre: * ita & nos cum
essemus paruuli, sub elementis mundi
4 eramus seruiẽtes. * At vbi venit plenitudo
temporis, misit Deus Filiũ suum factũ ex
5 muliere, factũ sub lege, * vt eos, qui sub le-
ge erãt, redimeret, vt adoptionem filiorũ
6 reciperemus. * Quoniam autẽ estis filij,
misit Deus Spiritum filij sui in corda ve-
7 stra clamantem: Abba, Pater. * Itaque
iam non est seruus, sed filius: Quod si
8 filius: & heres per Deũ. * Sed tunc qui-
dem ignorantes Deum, ijs, qui natura
9 non sunt dij, seruiebatis. * Nunc autem
B cum cognoueritis Deum, immo cogniti
sitis a Deo: quomodo conuertimini ite-
rum ad infirma, & egena elementa, qui-
10 bus denuo seruire vultis? * Dies obser-
uatis, & menses, & tempora, & annos.
11 * Timeo vos, ne forte sine causa labora-
12 uerim in vobis. * Estote sicut ego, quia &
ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil
13 me læsistis. * Scitis autem quia per infir-
mitatem carnis euangelizaui vobis iam-
pridem: & tentationem vestram in carne
14 mea * nõ spreuistis, neque respuistis: sed
sicut Angelum Dei excepistis me, sicut
15 Christũ Iesum. * Vbi est ergo beatitudo
vestra? Testimoniũ enim perhibeo vobis,
quia, si fieri posset, oculos vestros eruisse-
16 tis, & dedissetis mihi. * Ergo inimicus vo-
17 bis factus sum, verum dicens vobis? * Æ-
mulantur vos non bene: sed excludere

vos volunt, vt illos æmulemini.* Bo- 18
num autem æmulamini in bono semper: C
& non tantum cum præsens sum apud
vos.* Filioli mei, quos iterum partu- 19
rio, donec formetur Christus in vobis.
* Vellem autem esse apud vos modo, & 20
mutare vocem meam: quoniam confun-
dor in vobis. * Dicite mihi qui sub le- 21
ge vultis esse: legem non legistis? * Scri- 22
ptum est enim: Quoniã Abraham duos
‖Gen.16.d.15 filios habuit: ‖vnum de ancilla, ‖& vnũ
Gen.21.a.2 de libera.* Sed qui de ancilla, secundũ 23
carnem natus est: qui autem de libera,
per repromissionem: * quæ sunt per al- 24
legoriam dicta. Hæc enim sunt duo te- D
stamenta. Vnum quidem in monte Si-
na, in seruitutem generans: quæ est Agar:
* Sina enim mons est in Arabia, qui cõ- 25
iunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem, &
seruit cum filijs suis. * Illa autem, quæ 26
sursum est Ierusalem, libera est, quæ est
‖Isa 54.a.1 mater nostra. * Scriptum est enim: ‖Læ- 27
tare sterilis, quæ non paris: erumpe, &
clama, quæ non parturis: quia multi filij
desertæ, magis quàm eius, quæ habet vi-
‖Rom.9.b.8 rum. * ‖Nos autem fratres secundum 28
Isaac promissionis filij sumus.* Sed quo- 29
modo tunc is, qui secundum carnem na-
tus fuerat, persequebatur eum, qui secũ-
dum spiritum: ita & nunc. * Sed quid 30
‖Gen.21.a.16 dicit Scriptura? ‖ Eijce ancillam, & fi-
lium eius: non enim heres erit filius an-
cillæ cum filio liberæ.* Itaque, fratres, 31
non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua
libertate Christus nos liberauit.

CAP. V.

‖Act.15.a.1.2 STate, & nolite iterum iugo seruitu- 1
tis contineri.* ‖Ecce ego Paulus di- 2
co vobis: quoniam si circumcidamini, A
Christus vobis nihil proderit.* Testifi- 3
cor autem rursus omni homini circum-
cidenti se, quoniam debitor est vniuer-
sæ legis faciẽdæ.* Euacuati estis a Chri- 4
sto, qui in lege iustificamini: a gratia
excidistis.* Nos enim spiritu ex fide, 5
spem iustitiæ expectamus. * Nam in 6
Christo Iesu neque circumcisio aliquid
valet, neque præputium: sed fides, quæ
per charitatem operatur. * Currebatis 7
bene: quis vos impediuit veritati non B
obedire? * Persuasio hæc non est ex eo, 8
‖1.Cor.5.b.6 qui vocat vos. *‖Modicum fermentum 9
10 totam massam corrumpit.* Ego confido
in vobis in Domino, quòd nihil aliud
sapietis: qui autem conturbat vos, por-
11 tabit iudicium, quicumque est ille.* Egò
autem, fratres, si circumcisionem adhuc
prædico: quid adhuc persecutionem pa-
tior? Ergo euacuatum est scandalum
12 crucis. * Vtinam & abscindantur qui vos
13 conturbant. * Vos enim in libertatem
vocati estis fratres: tantùm ne libertatẽ
in occasionem detis carnis, sed per cha-
14 ritatem Spiritus seruite inuicem.* Om-
C nis enim lex in vno sermone impletur:
‖Diliges proximum tuũ sicut te ipsum. ‖Leu.19.d.18
15 * Quòd si inuicem mordetis, & comedi- Matt.22.d.39 Rom.13.b.8
tis: videte ne ab inuicem consumamini. 1.Pet.2.c.11
16 * Dico autem: Spiritu ambulate, & de-
17 sideria carnis nõ perficietis. * Caro enim
concupiscit aduersus spiritum: spiritus
autem aduersus carnem: hæc enim sibi
inuicem aduersantur: vt non quæcum-
18 que vultis, illa faciatis.* Quòd si spiri-
19 tu ducimini, non estis sub lege.* Mani-
festa sunt autem opera carnis: quæ sunt
fornicatio, immunditia, impudicitia,
20 luxuria, * idolorum seruitus, veneficia,
inimicitiæ, contentiones, æmulationes,
21 iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, * inuidiæ, ho-
D micidia, ebrietates, comessationes, & his
similia, quæ prædico vobis, sicut prædi-
xi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei
22 non consequentur.* Fructus autem Spi-
ritus est: charitas, gaudium, pax, patien-
tia, benignitas, bonitas, longanimitas,
23 * mansuetudo, fides, modestia, continen-
tia, castitas. Aduersus huiusmodi non
24 est lex.* Qui autem sunt Christi, car-
nem suam crucifixerunt cum vitijs, &
25 concupiscentijs. * Si spiritu viuimus,
26 spiritu & ambulemus.* Non efficiamur
inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocan-
tes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

1 FRatres, & si præoccupatus fuerit ho-
A mo in aliquo delicto, vos, qui spiri-
tuales estis, huiusmodi instruite in spi-
ritu lenitatis, considerans te ipsum, ne
2 & tu tẽteris.* Alter alterius onera por-
tate, & sic adimplebitis legem Christi.
3 * Nam si quis existimat se aliquid esse,
4 cum nihil sit, ipse se seducit.* Opus au-
tem suum probet vnusquisque, & sic
in

in semetipso tantùm gloriam habebit,& B
¶1.Cor.3.b.8 non in altero.* ‖ Vnusquisque enim onus 5
suum portabit. * Communicet autem 6
is, qui catechizatur verbo, ei, qui se ca-
techizat, in omnibus bonis.* Nolite er- 7
rare: Deus non irridetur. * Quæ enim 8
seminauerit homo, hæc & metet. Quo-
niam qui seminat in carne sua, de carne
& metet corruptionem: qui autem se-
¶2.Thes.3.c.13 minat in spiritu, de spiritu metet vitam
æternam. * ‖ Bonum autem facientes, 9
non deficiamus: tempore enim suo me-
temus non deficientes.* Ergo dum tem 10
pus habemus, operemur bonum ad om- C
nes, maxime autem ad domesticos fidei.
* Videte qualibus litteris scripsi vobis 11
mea manu. * Quicumque enim volunt 12
placere in carne, hi cogunt vos circum-
cidi, tantùm vt crucis Christi persecu-
13 tionem non patiantur. * Neque enim
qui circumciduntur, legem custodiunt:
sed volunt vos circumcidi, vt in carne
14 vestra glorientur. * Mihi autem absit
D gloriari, nisi in cruce Domini nostri Ie-
su Christi: per quem mihi mundus cru
15 cifixus est, & ego mundo. * In Christo
enim Iesu neque circumcisio aliquid va-
let, neque præputium, sed noua creatu-
16 ra. * Et quicumque hanc regulam secu-
ti fuerint, pax super illos, & misericor-
17 dia, & super Israel Dei. * De cetero
nemo mihi molestus sit: ego enim stig-
mata Domini Iesu in corpore meo por-
18 to.* Gratia Domini nostri Iesu Christi,
cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS Apostolus 1
Iesu Christi per vo- A
luntatem Dei, omni-
bus sanctis, qui sunt
Ephesi, & fideli-
bus in Christo Iesu.
*Gratia vobis, & pax 2
a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Chri
¶2.Cor.1.a.3 1.Pet.1.a.3 sto.* ‖ Benedictus Deus & Pater Domini 3
nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in
omni benedictione spirituali in cælesti-
bus in Christo,* sicut elegit nos in ipso 4
ante mundi constitutionem, vt essemus
sancti & immaculati in conspectu eius in
charitate.* Qui prædestinauit nos in ado- 5
B ptionem filiorum per Iesum Christũ in
ipsum: secundum propositum voluntatis
6 suæ,* in laudem gloriæ gratiæ suæ, in
qua gratificauit nos in dilecto filio suo.
7 * In quo habemus redemptionem per san
guinem eius, remissionem peccatorum
8 secundum diuitias gratiæ eius, * quæ su-
perabundauit in nobis in omni sapien-
9 tia, & prudentia: * vt notum faceret no-
bis sacramentum voluntatis suæ, secundũ
beneplacitum eius, quod proposuit in eo,
10 * in dispensatione plenitudinis temporũ,
instaurare omnia in Christo, quæ in cæ-
11 lis, & quæ in terra sunt, in ipso: * In quo
etiam & nos sorte vocati sumus præde-

stinati secundum propositum eius, qui
operatur omnia secundum consiliũ vo-
luntatis suæ: * vt simus in laudem glo- 12
riæ eius nos, qui ante sperauimus in Chri
sto: * In quo & vos, cum audissetis ver- 13
bum veritatis, (Euangelium salutis ve- C
stræ) in quo & credentes signati estis Spi
ritu promissionis sancto, * qui est pignus 14
hereditatis nostræ, in redemptionem ac-
quisitionis, in laudẽ gloriæ ipsius. * Pro- 15
pterea & ego audiens fidem vestram, quæ
est in Domino Iesu, & dilectionem in om
nes sanctos, * non cesso gratias agens pro 16
vobis, memoriam vestri faciens in oratio-
nibus meis: * vt Deus, Domini nostri Ie- 17
su Christi pater gloriæ, det vobis spiritũ
sapientiæ & reuelationis, in agnitione
eius: * illuminatos oculos cordis vestri, 18
vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, &
quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in san
ctis, * & quæ sit supereminens magnitu- 19
Inf. 3. b. 7 do virtutis eius in nos, qui credimus ‖ se- D
cundum operationem potentiæ virtutis
eius, * quam operatus est in Christo, 20
suscitans illum a mortuis, & constituens
ad dexteram suam in cælestibus: * supra 21
omnem principatum & potestatem, &
virtutem, dominationẽ, & omne nomen,
quod nominatur non solum in hoc sæ-
‖ Psal. 8. c. 8 culo, sed etiam in futuro. * ‖ Et omnia 22
subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit
caput supra omnem Ecclesiam, * quæ est 23
corpus ipsius, & plenitudo eius, qui om-
nia in omnibus adimpletur.

CAP. II.

Coloss. 2. c. 13 ET vos, cum essetis mortui delictis, 1
& peccatis vestris, * in quibus ali- 2
quando ambulastis secundum sæculum A
mundi huius, secundum principem pote-
statis aeris huius, spiritus, qui nunc ope-
ratur in filios diffidentiæ, * in quibus & 3
nos omnes aliquando conuersati sumus
in desiderijs carnis nostræ, facientes vo-
luntatem carnis, & cogitationum, & era-
mus natura filij iræ, sicut & ceteri: * Deus 4
autem, qui diues est in misericordia, pro-
pter nimiam charitatem suam, qua dile-
xit nos, * & cum essemus mortui pecca- 5
tis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius B
gratia estis saluati) * & conresuscitauit, 6
& consedere fecit in cælestibus in Chri-
sto Iesu: * vt ostenderet in sæculis super- 7
uenientibus abundantes diuitias gratiæ
suæ in bonitate super nos in Christo Ie-
8 su. * Gratia enim estis saluati per fidem,
& hoc non ex vobis: Dei enim donũ est,
9 * non ex operibus, vt nequis glorietur.
10 * Ipsius enim sumus factura, creati in Chri
sto Iesu in operibus bonis, quæ prępara-
11 uit Deus vt in illis ambulemus. * Propter
quod memores estote, quòd aliquando
C vos Gentes in carne, qui dicimini præpu-
tium ab ea, quæ dicitur circumcisio in
12 carne, manu facta: * quia eratis illo in
tempore sine Christo, alienati a conuer-
satione Israel, & hospites testamentorũ,
promissionis spem non habentes, & sine
13 Deo in hoc mundo. * Nunc autem in
Christo Iesu vos, qui aliquando eratis
longe, facti estis prope in sanguine Chri-
14 sti. * Ipse enim est pax nostra, qui fecit
vtraque vnum, & medium parietem ma-
ceriæ soluens, inimicitias in carne sua:
15 * legem mandatorum decretis euacuans,
vt duos condat in semetipso in vnum
16 nouum hominem, faciens pacem, * &
D reconciliet ambos in vno corpore, Deo
per crucem, interficiens inimicitias in se-
17 metipso. * Et veniens euangelizauit pa-
cem vobis, qui longe fuistis, & pacem ijs,
18 qui prope. * ‖ quoniam per ipsum habe- ‖ Rom. 5. a. 2
mus accessum ambo in vno Spiritu ad
19 Patrem. * Ergo iam non estis hospites,
& aduenæ: sed estis ciues sanctorum, &
20 domestici Dei: * superædificati super fun
damentum Apostolorum, & Propheta-
rum, ipso summo angulari lapide Chri-
21 sto Iesu: * in quo omnis ædificatio con-
structa crescit in templum sanctum in
22 Domino, * in quo & vos coædificamini
in habitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

1 HVius rei gratia, ego Paulus vinctus
A Christi Iesu, pro vobis Gentibus,
2 * si tamen audistis dispensationem gra-
tiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:
3 * quoniam secundum reuelationem no-
tum mihi factum est sacramentum, sicut
4 supra scripsi in breui: * prout potestis
legentes intelligere prudentiam meam
5 in mysterio Christi: * quod alijs ge-
nerationibus non est agnitum filijs ho-
minum, sicuti nunc reuelatum est sanctis
Apostolis eius, & Prophetis in Spiritu,
Gentes

*Gentes esse coheredes, & concorpora- 6
les, & comparticipes promissionis eius
in Christo Iesu per Euangelium: *Cu- 7
ius factus sum minister secundum donũ B
‖Sap.1.d.19 gratiæ Dei, quæ data est mihi ‖ secun-
‖1.Cor.15.b.9 dum operationem virtutis eius. *‖Mihi 8
omniũ sanctorum minimo data est gra-
tia hæc; In Gentibus euangelizare inue-
stigabiles diuitias Christi,* & illumina- 9
re omnes, quæ sit dispensatio sacramen-
ti abscóditi a sæculis in Deo, qui omnia
creauit. *vt innotescat principatibus, & 10
potestatibus in cælestibus per Ecclesiam,
multiformis sapientia Dei, * secundum 11
præfinitionem sæculorum, quam fecit
in Christo Iesu Domino nostro: * In 12
quo habemus fiduciam, & accessum in C
confidentia per fidem eius. * Propter 13
quod peto ne deficiatis in tribulationi-
bus meis pro vobis: quæ est gloria ve-
stra. *Huius rei gratia flecto genua mea 14
ad Patrem Domini nostri Iesu Christi,
*ex quo omnis paternitas in cælis, & in 15
terra nominatur, *vt det vobis secun- 16
dum diuitias gloriæ suæ, virtute corro-
borari per Spiritum eius in interiorem
hominem, * Christum habitare per fi- 17
dem in cordibus vestris: in charitate ra-
dicati, & fundati, *vt possitis compre- 18
hendere cum omnibus sanctis, quæ sit la-
titudo, & longitudo, & sublimitas, &
profundum: *scire etiam supereminen- 19
tem scientiæ charitatem Christi, vt im- D
pleamini in omnem plenitudinem Dei.
* Ei autem, qui potens est omnia facere 20
superabundanter quàm petimus, aut in-
telligimus, secundum virtutem, quæ ope
ratur in nobis: * Ipsi gloria in Ecclesia, 21
& in Christo Iesu in omnes generatio-
nes sæculi sæculorum. Amen.

CAP. IIII.

OBsecro itaque vos ego vinctus in 1
‖Phil.1.d.27 1.Cor.7.b.10 Domino, ‖vt digne ambuletis vo- A
catione, qua vocati estis, * cum omni 2
humilitate, & mansuetudine, cum patien
tia, supportantes inuicem in charitate,
‖Rom.12.c.10 * ‖ soliciti seruare vnitatem Spiritus in 3
vinculo pacis. * Vnum corpus, & vnus 4
Spiritus sicut vocati estis in vna spe vo-
cationis vestræ. * Vnus Dominus, vna 5
‖Mal.2.b.10 fides, vnum baptisma. * ‖ Vnus Deus & 6
Pater omnium, qui est super omnes, & B
7 per omnia, & in omnibus nobis. *‖Vni- ‖Rom.12.a.3
cuique autem nostrum data est gratia se- 1.Cor.12.b.11
cundum mensuram donationis Christi. 2.Cor.10.d.15
8 * Propter quod dicit: ‖ Ascendens in al- ‖Psal.67.d.19
tum captiuam duxit captiuitatem: de-
9 dit dona hominibus. * Quòd autem
ascendit, quid est, nisi quia & descendit
10 primùm in inferiores partes terræ? *Qui
descendit, ipse est & qui ascendit super
11 omnes cælos, vt impleret omnia.* Et ip-
se dedit quosdam quidem ‖ Apostolos, ‖1.Corint.12.
quosdam autem Prophetas, alios vero
Euangelistas, alios autem pastores, &
12 doctores * ad consummationem sancto-
C rum in opus ministerij, in ædificationẽ
13 corporis Christi: * donec occurramus
omnes in vnitatem fidei, & agnitionis
filij Dei, in virum perfectum, in mensu-
14 ram ætatis plenitudinis Christi: * vt iã
non simus paruuli fluctuantes, & circum-
feramur omni vento doctrinæ in nequi-
tia hominum, in astutia ad circumuen-
15 tionem erroris. * Veritatem autem fa-
cientes in charitate, crescamus in illo per
16 omnia, qui est caput Christus: * ex quo
D totum corpus compactum, & connexum
per omnem iũcturam subministrationis,
secundum operationem in mensuram
vniuscuiusque membri, augmentum cor-
poris facit in ædificationem sui in cha-
17 ritate. *‖ Hoc igitur dico, & testificor in ‖Rom.1.c.9
Domino, vt iam non ambuletis, sicut &
Gentes ambulant in vanitate sensus sui,
18 * tenebris obscuratum habentes intelle-
ctum, alienati a vita Dei per ignorantiã,
E quæ est in illis, propter cæcitatem cordis
19 ipsorum, * qui desperantes, semetipsos
tradiderunt impudicitiæ, in operationem
20 immunditiæ omnis in auaritiam. * Vos
21 autem non ita didicistis Christum, * si ta-
men illum audistis, & in ipso edocti estis,
22 sicut est veritas in Iesu. *‖ deponere vos ‖Colos.3.b.8
secundum pristinam conuersationem ve-
terem hominem, qui corrumpitur secun-
23 dum desideria erroris. * ‖ Renouamini ‖Rom.6.a.4
24 autem spiritu mentis vestræ, * ‖ & indui- Colos.3.b.12
te nouum hominem, qui secundum 1.Pet.2.a.3
Deum creatus est in iustitia, & sancti-
25 tate veritatis. * ‖ Propter quod depo- ‖Zach.8.c.16
nentes mendacium, loquimini verita-
tem vnusquisque cum proximo suo:
26 quoniã sumus inuicem membra. *‖ Ira- ‖Psal.4.b.5
F scimini, & nolite peccare: sol non occi-
27 dat super iracundiam vestram. * Nolite

[illegible] locum dare diabolo: *‖ qui furabatur, 28
iam non furetur: magis autem laboret,
operando manibus suis, quod bonum
est, vt habeat vnde tribuat necessitatem
patienti. * Omnis sermo malus ex ore 29
vestro non procedat: sed siquis bonus
ad ædificationem fidei vt det gratiam
audientibus. * Et nolite contristare Spi- 30
ritum sanctum Dei: in quo signati estis G
in diem redemptionis. * Omnis amari- 31
tudo, & ira, & indignatio, & clamor,
& blasphemia tollatur a vobis cum om-
‖Col.3.b.12 ni malitia. *‖ Estote autem inuicem be- 32
nigni, misericordes, donantes inuicem si-
cut & Deus in Christo donauit vobis.

CAP. V.

‖Io.13.d.34. & 15.b.12 1.Io.4.d.13 ESTOTE ergo imitatores Dei, sicut fi- 1
lij charissimi: *‖ & ambulate in di- 2
lectione, sicut & Christus dilexit nos, & A
tradidit semetipsum pro nobis oblatio-
nem, & hostiam Deo in odorem suaui-
‖Col.3.a.5 tatis. *‖ Fornicatio autem, & omnis im- 3
munditia, aut auaritia nec nominetur in
vobis, sicut decet sanctos: * aut turpitu- 4
do, aut stultiloquium, aut scurrilitas,
quæ ad rem non pertinet: sed magis gra-
tiarum actio. * Hoc enim scitote intelli- 5
gentes: quòd omnis fornicator, aut im- B
mundus, aut auarus, quod est idolorum
seruitus, non habet hereditatem in regno
‖Mat.24.a.4 Mar.13.a.5 Luc.21.b.8 2.Thess.2.a.3 Christi, & Dei. *‖ Nemo vos seducat 6
inanibus verbis: propter hæc enim venit
ira Dei in filios diffidentiæ. * Nolite er- 7
go effici participes eorum. * Eratis enim 8
aliquando tenebræ: nunc autem lux in
Domino. Vt filij lucis ambulate: * fru- 9
ctus enim lucis est in omni bonitate, & C
iustitia, & veritate: * probantes quid sit 10
beneplacitum Deo: * & nolite commu- 11
nicare operibus infructuosis tenebrarũ,
magis autem redarguite. * Quæ enim in 12
occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dice-
re. * Omnia autem, quæ arguuntur, a 13
lumine manifestantur: omne enim, quod
manifestatur, lumen est. * Propter quod 14
dicit: Surge qui dormis, & exurge a
mortuis, & illuminabit te Christus. D
* Videte itaque fratres, quomodo caute 15
‖Col.4.a.5 ambuletis: ‖ non quasi insipientes, * sed 16
vt sapientes: redimentes tempus, quoniã
‖Rom.12.a.3 1.Thess.4.a.9 dies mali sunt. * ‖ Propterea nolite fie- 17
ri imprudentes: sed intelligentes quæ sit
18 voluntas Dei. * Et nolite inebriari vi-
no, in quo est luxuria: sed implemini
19 Spiritu sancto, * loquentes vobismetip-
sis in psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
tualibus, cantantes, & psallentes in cor-
20 dibus vestris Domino, * gratias agentes
semper pro omnibus, in nomine Domi-
21 ni nostri Iesu Christi Deo & Patri. * Su-
22 biecti inuicem in timore Christi. * ‖ Mu- ‖Gen.3.c.16 Colos.3.c.18
E lieres viris suis subditæ sint, sicut Domi-
23 no: * ‖ quoniam vir caput est mulieris: ‖1.Pet.3.a.1 1.Cor.11.a.3
sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse,
24 saluator corporis eius. * Sed sicut Eccle-
sia subiecta est Christo, ita & mulieres
25 viris suis in omnibus. * ‖ Viri diligite ‖Col.3.c.19
vxores vestras, sicut & Christus dilexit
Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea,
26 * vt illam sanctificaret, mundans laua-
27 cro aquæ in verbo vitæ, * vt exhiberet
F ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non ha-
bentem maculam, aut rugam, aut aliquid
huiusmodi, sed vt sit sancta & immacu-
28 lata. * Ita & viri debent diligere vxores
suas vt corpora sua. Qui suam vxorem
29 diligit, seipsum diligit. * Nemo enim
vmquam carnem suam odio habuit: sed
nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ec-
30 clesiam: * quia membra sumus corporis
G eius, de carne eius, & de ossibus eius.
31 * ‖ Propter hoc relinquet homo patrem, ‖Gen.2.d.24
& matrem suam, & adhærebit vxori suæ: Matt.19.a.5 Mar.10.a.7
32 & erunt duo in carne vna. * Sacramen- 1.Cor.6.d.16
tum hoc magnum est, ego autem dico in
33 Christo & in Ecclesia. * Verumtamen &
vos singuli, vnusquisque vxorem suam
sicut seipsum diligat: vxor autem timeat
virum suum.

CAP. VI.

1 FIlij, obedite parentibus vestris in
2 Domino: hoc enim iustũ est. * ‖ Ho- ‖Col.3.d.20
A nora patrem tuum, & matrem tuã. quod Exod.20.c.d. Deut.5.c.16
est mandatum primum in promissione: Eccli.3.b.9
3 * vt bene sit tibi, & sis longæuus super Matt.15.a.4 Mar.7.b.10
4 terram. * Et vos patres nolite ad iracun-
diam prouocare filios vestros: sed edu-
cate illos in disciplina, & correptione
5 Domini. * ‖ Serui obedite dominis car- ‖Col.3.d.22
nalibus cũ timore, & tremore, in simplici- Tit.2.c.9 1.Pet.2.c.18
6 tate cordis vestri, sicut Christo: * non ad
oculũ seruientes, quasi hominibus placẽ-
tes, sed vt serui Christi, facientes vo-
7 luntatem Dei ex animo, * cum bona vo-
luntate

luntate seruientes, sicut Domino, & non
hominibus: * scientes quoniam vnusquis- 8
que quodcumque fecerit bonum, hoc B
recipiet a Domino, siue seruus, siue liber.
* Et vos domini eadem facite illis, re- 9
mittentes minas: scientes quia & illo-
‖Deu.10.d.17 2.Par.19.c.7 Iob.34.b.19 Sap.6.b.8 Eccli.35.b.16 Rom.2.b.11 Colos.3.d.25 Act.10.c.34 1.Pet.1.c.17
rum, & vester Dominus est in cælis: ‖&
personarum acceptio non est apud eum.
* De cetero fratres confortamini in Do- 10
mino, & in potentia virtutis eius. * In- 11
duite vos armaturam Dei, vt possitis sta-
re aduersus insidias diaboli. * quoniam 12
non est nobis colluctatio aduersus car-
nem & sanguinem: sed aduersus prin-
cipes, & potestates, aduersus mundi
rectores tenebrarum harum, contra spi-
ritualia nequitiæ, in cælestibus. * Pro- 13
pterea accipite armaturam Dei, vt possi- C
tis resistere in die malo, & in omnibus
perfecti stare. * State ergo succincti lum 14
bos vestros in veritate, & induti loricā
iustitiæ, * & calceati pedes in præpara- 15
tione Euangelij pacis: * in omnibus su- 16
mentes scutum fidei, in quo possitis om-
nia tela nequissimi ignea extinguere:
17 * ‖& galeam salutis assumite: & gladiū ‖Isa.59.c.18 1.Thes.5.b.8
18 spiritus (quod est verbum Dei) * per
D omnem orationem, & obsecrationem
orantes omni tempore in spiritu: & in ‖Colos.4.a.2
ipso ‖ vigilantes in omni instantia, &
19 obsecratione pro omnibus sanctis: * ‖& ‖2.Thes.3.a.1
pro me, vt detur mihi sermo in aper-
tione oris mei cum fiducia, notum face-
20 re mysterium Euangelij: * pro quo le-
gatione fungor in catena, ita vt in ipso
21 audeam, prout oportet me, loqui. * Vt
autem & vos sciatis quæ circa me sunt,
quid agam: omnia vobis nota faciet Ty-
chicus, charissimus frater, & fidelis mini-
22 ster in Domino: * quem misi ad vos in
hoc ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos
23 sunt, & consoletur corda vestra. * Pax
fratribus, & charitas cum fide a Deo Pa-
24 tre, & Domino Iesu Christo. * Gratia
cum omnibus, qui diligunt Dominum
nostrum Iesum Christum in incorru-
ptione. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS, & Timotheus 1
serui Iesu Christi, om- A
nibus sanctis in Christo
Iesu, qui sunt Philip-
pis, cum episcopis, &
diaconibus. * Gratia 2
vobis, & pax a Deo Patre nostro, &
Domino Iesu Christo. * Gratias ago 3
Deo meo in omni memoria vestri, * sem 4
per in cunctis orationibus meis pro om-
nibus vobis, cum gaudio deprecatio-
5 nem faciens, * super communicatione
vestra in Euangelio Christi a prima die
6 vsque nunc. * confidens hoc ipsum, quia
qui cœpit in vobis opus bonum, per-
7 ficiet vsque in diem Christi Iesu. * sicut
B est mihi iustum hoc sentire pro omni-
bus vobis: eo quòd habeam vos in cor-
de, & in vinculis meis, & in defensione,
& confirmatione Euangelij, socios gau-
8 dij mei omnes vos esse. * Testis enim
mihi est Deus, quomodo cupiam om-

nes vos in visceribus Iesu Christi. * Et 9
hoc oro vt charitas vestra magis ac ma-
gis abundet in scientia, & in omni sen-
su: * vt probetis potiora, vt sitis sinceri, 10
& sine offensa in diem Christi, * repleti 11
fructu iustitiæ per Iesum Christum, in
gloriam & laudem Dei. * Scire autem 12
vos volo fratres, quia quæ circa me
sunt, magis ad profectū venerunt Euan-
gelij: * ita vt vincula mea manifesta fie- 13
rent in Christo in omni prætorio, & in
ceteris omnibus, * & plures e fratribus 14
in Domino confidentes vinculis meis,
abundantius auderent sine timore ver-
bum Dei loqui. * Quidam quidem & 15
propter inuidiam, & contentionē: qui- C
dam autem & propter bonam volunta-
tem Christum prædicant: * quidam ex 16
charitate: scientes quoniam in defensio-
nem Euangelij positus sum. * Quidam 17
autem ex contentione Christum annun-
ciant non sincere, existimantes pressurā
se suscitare vinculis meis. * Quid enim? 18
Dum omni modo siue per occasionem,
siue per veritatem Christus annūcietur:
& in hoc gaudeo, sed & gaudebo. * Scio 19
enim quia hoc mihi proueniet ad salu-
tem, per vestram orationem, & submi-
nistrationem Spiritus Iesu Christi * secū- 20
dum expectationem, & spem meam,
quia in nullo cōfundar: sed in omni fi-
ducia sicut semper, & nunc magnifica-
bitur Christus in corpore meo, siue per
vitam, siue per mortem. * Mihi enim 21
viuere Christus est, & mori lucrum.
* Quòd si viuere in carne, hic mihi fru- 22
ctus operis est, & quid eligam ignoro. D
* Coarctor autem e duobus: desiderium 23
habens dissolui, & esse cū Christo, mul-
to magis melius: * permanere autem in 24
carne, necessarium propter vos. * Et hoc 25
confidens scio quia manebo, & perma-
nebo omnibus vobis ad profectum ve-
strum, & gaudium fidei: * vt gratulatio 26
vestra abundet in Christo Iesu in me,
per meum aduentum iterum ad vos.
‖ Ephes. 4. a. 1 Col. 1. b 10 1. Thes. 2. c. 12 * ‖ Tantum digne Euangelio Christi cō- 27
uersamini: vt siue cum venero, & vide-
ro vos, siue absens audiam de vobis quia
statis in vno spiritu vnanimes, collabo-
rantes fidei Euangelij: * & in nullo ter- 28
reamini ab aduersarijs: quæ illis est cau-
sa perditionis, vobis autem salutis, &
hoc a Deo: * quia vobis donatū est pro 29
Christo, non solum vt in eum credatis,
30 sed vt etiam pro illo patiamini: * idem
certamen habentes, quale & vidistis in
me, & nunc audistis de me.

CAP. II.

1 SI qua ergo consolatio in Christo, si
A quod solatiū charitatis, si qua socie-
tas spiritus, si qua viscera miserationis:
2 * implete gaudium meū vt idem sapia-
tis, eandem charitatem habentes, vnani-
3 mes, idipsum sentientes, * nihil per con-
tentionem, neque per inanem gloriam:
sed in humilitate superiores sibi inuicē
4 arbitrantes, * non quæ sua sunt singuli
5 considerantes, sed ea, quæ aliorum. * Hoc
enim sentite in vobis, quod & in Chri-
6 sto Iesu: * qui cum in forma Dei esset,
non rapinam arbitratus est esse se æqua-
7 lem Deo: * sed semetipsum exinaniuit
formam serui accipiens, in similitudinē
hominum factus, & habitu inuentus vt
8 homo. * ‖ Humiliauit semetipsum factus ‖ Heb. 2. b. 9
obediēs vsque ad mortem, mortem au-
9 tē crucis. * Propter quod & Deus exal-
B tauit illum, & donauit illi nomen, quod
10 est super omne nomen: * ‖ vt in nomi- ‖ Isai. 45. d. 23
ne Iesu omne genu flectatur cælestium, Ro. 14. b. 11
11 terrestrium, & infernorum, * & omnis
lingua confiteatur quia Dominus Iesus
12 Christus in gloria est Dei Patris. * Ita-
que charissimi mei (sicut semper obe-
distis:) non vt in præsentia mei tātum,
sed multo magis nunc in absentia mea,
cum metu & tremore vestram salutem
13 operamini. * Deus est enim, qui opera-
tur in vobis & velle, & perficere pro
14 bona voluntate. * ‖ Omnia autem facite ‖ 1. Pet. 4. c. 9
sine murmurationibus, & hæsitationi-
15 bus: * vt sitis sine querela, & simplices
filij Dei, sine reprehēsione in medio na-
tionis prauæ, & peruersæ: inter quos lu-
16 cetis sicut luminaria in mundo, * verbū
C vitæ continentes ad gloriam meam in
die Christi, quia nō in vacuum cucurri,
17 neque in vacuum laboraui. * Sed & si
immolor supra sacrificium, & obsequiū
fidei vestræ, gaudeo, & congratulor om-
18 nibus vobis. * Idipsum autem & vos
19 gaudete, & congratulamini mihi. * Spe-
ro autem in Domino Iesu, ‖ Timotheū ‖ Act. 16. a. 1
me cito mittere ad vos: vt & ego bono
animo sim, cognitis quæ circa vos sūt.
Nemi-

* Neminem enim habeo tam vnanimē, 20
qui sincera affectione pro vobis solici-
‖ 1.Cor.13.b.5 tus sit. * ‖ Omnes enim quæ sua sunt quæ- 21
runt, non quæ sunt Iesu Christi. * Expe- 22
rimentum autē eius cognoscite, quia si-
cut patri filius, mecum seruiuit in Euā-
gelio. * Hunc igitur spero me mittere 23
ad vos, mox vt videro quæ circa me
sunt. * Confido autem in Domino quo- 24
niam & ipse veniā ad vos cito. * Neces- 25
sarium autem existimaui Epaphroditū D
fratrem, & cooperatorē, & commilitonē
meum, vestrum autem apostolū, & mi-
nistrū necessitatis meæ, mittere ad vos:
* quoniam quidem omnes vos desidera- 26
bat: & mœstus erat, propterea quòd au-
dieratis illum infirmatum. * Nam & 27
infirmatus est vsque ad mortē: sed Deus
misertus est eius: non solum autē eius,
verum etiam & mei, ne tristitiam super
tristitiam haberem. * Festinantius ergo 28
misi illum, vt viso eo iterum gaudeatis,
& ego sine tristitia sim. * Excipite ita- 29
que illum cum omni gaudio in Domi-
no, & eiusmodi cum honore habetote.
* quoniam propter opus Christi vsque 30
ad mortem accessit, tradens animam
suam vt impleret id, quod ex vobis
deerat erga meum obsequium.

CAP. III.

DE cetero fratres mei gaudete in 1
Domino. Eadē vobis scribere, mi- A
hi quidem non pigrum, vobis autē ne-
cessarium. * Videte canes, videte malos 2
operarios, videte concisionem. * Nos e- 3
nim sumus circumcisio, qui spiritu ser-
uimus Deo, & gloriamur in Christo Ie-
su, & non in carne fiduciam habentes,
* quamquam ego habeam confidentiam 4
& in carne. Si quis alius videtur confi-
dere in carne, ego magis, * circumcisus 5
octauo die, ex genere Israel, de tribu
‖ Act.23.b.6 Beniamin, Hebræus ex Hebræis, ‖ secun-
dum legem Pharisæus, * secundū æmu- 6
lationem persequens Ecclesiam Dei, se-
cundum iustitiam, quæ in lege est, con-
uersatus sine querela: * Sed quæ mihi 7
fuerunt lucra, hæc arbitratus sum pro- B
pter Christum detrimenta. * Verumta- 8
men existimo omnia detrimentum esse
propter eminentē scientiam Iesu Chri-
sti Domini mei: propter quē omnia de-
trimentum feci, & arbitror vt stercora,
9 vt Christum lucrifaciā, * & inueniar in
illo nō habens meam iustitiā, quæ ex le-
ge est, sed illā, quæ ex fide est Christi Ie-
10 su: quæ ex Deo est iustitia in fide * ad
C cognoscendum illum, & virtutē resurre-
ctionis eius, & societatē passionū illius:
11 configuratus morti eius: * si quo modo
occurram ad resurrectionem, quæ est ex
12 mortuis: * nō quòd iam acceperim, aut
iam perfectus sim: sequor autē, si quo-
modo comprehendā in quo & compre-
13 hensus sum a Christo Iesu. * Fratres, ego
me nō arbitror cōprehendisse. Vnū au-
tem: quæ quidē retro sunt obliuiscens,
ad ea vero, quæ sunt priora, extendens
14 meipsum, * ad destinatum persequor, ad
brauiū supernæ vocationis Dei in Chri-
15 sto Iesu. * Quicumque ergo perfecti su-
mus, hoc sentiamus: & si quid aliter sa-
16 pitis, & hoc vobis Deus reuelabit. * Ve-
D rumtamen ad quod peruenimus vt idē
sapiamus, & in eadem permaneamus re-
17 gula. * Imitatores mei estote fratres, &
obseruate eos qui ita ambulāt, sicut ha-
18 betis formā nostrā. * ‖ Multi enim am- ‖ Ro.16.c.17
bulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc
autē & flēs dico) inimicos crucis Chri-
19 sti: * quorū finis interitus: quorū Deus
venter est: & gloria in confusione ipso-
20 rum, qui terrena sapiunt. * Nostra autē
conuersatio in cælis est: vnde etiā Sal-
uatorem expectamus Dominū nostrum
21 Iesum Christū, * qui reformabit corpus
humilitatis nostræ, cōfiguratum corpo-
ri claritatis suæ, secundum operationē,
qua etiam possit subijcere sibi omnia.

CAP. IIII.

1 ITaque fratres mei charissimi, & desi-
A deratissimi, gaudium meū, & corona
mea: sic state in Domino, charissimi:
2 * Euodiam rogo, & Syntychen deprecor
3 idipsum sapere in Domino. * Etiam ro-
go & te germane compar, adiuua illas,
quæ mecum laborauerunt in Euāgelio
cum Clemente, & ceteris adiutoribus
meis, quorum nomina sunt in libro vi-
4 tæ. * Gaudete in Domino semper: iterū
5 dico gaudete. * Modestia vestra nota sit
omnibus hominibus: Dominus prope
6 est. * Nihil solliciti sitis: sed in omni ora-
B tione, & obsecratione, cum gratiarum
actione petitiones vestræ innotescant a-
7 pud Deum. * Et pax Dei, quæ exuperat
omnem

omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra,
& intelligentias veſtras in Chriſto Ieſu.
8 * De cetero fratres,quæcumque ſunt ve-
ra, quæcumque pudica, quæcumque
iuſta, quæcumque ſancta, quæcumque
amabilia, quæcumque bonæ famæ,ſiqua
virtus, ſiqua laus diſciplinæ, hæc cogi-
9 tate. * Quæ & didiciſtis, & accepiſtis,&
C audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite: &
10 Deus pacis erit vobiſcũ. * Gauiſus ſum
autem in Domino vehementer, quoniã
tandem aliquando refloruiſtis pro me
ſentire,ſicut & ſentiebatis: occupati au-
11 tem eratis. * Non quaſi propter penu-
riam dico: ego enim didici, in quibus
12 ſum, ſufficiens eſſe. * Scio & humiliari,
ſcio & abundare: (vbique & in omni-
bus inſtitutus ſum) & ſatiari, & eſurire,
13 & abundare,& penuriam pati. * omnia
14 poſſum in eo, qui me confortat. * Ve-
rumtamen bene feciſtis, communicãtes
15 tribulationi meæ. * Scitis autem & vos
D Philippenſes, quòd in principio Euan-
gelij, quando profectus ſum a Macedo-
nia, nulla mihi Eccleſia communicauit
in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli:
16 * quia & Theſſalonicam ſemel & bis in
17 vſum mihi miſiſtis. * Non quia quæro
datum, ſed requiro fructum abundantẽ
18 in ratione veſtra. * Habeo autẽ omnia,
& abundo: repletus ſum, acceptis ab
Epaphrodito quæ miſiſtis odorem ſua-
uitatis, hoſtiam acceptam, placentem
19 Deo. * ‖Deus autem meus impleat om- ‖Rom. 12. 2.
ne deſiderium veſtrum ſecundum diui-
20 tias ſuas in gloria in Chriſto Ieſu.* Deo
autem & Patri noſtro gloria in ſæcula
21 ſæculorum: Amen. * Salutate omnem
22 ſanctum in Chriſto Ieſu. * Salutant vos,
qui mecum ſunt, fratres. Salutant vos
omnes ſancti, maxime autem qui de
23 Cæſaris domo ſunt. * Gratia Domini
noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro.
Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS Apoſtolus
A Ieſu Chriſti per vo-
luntatem Dei,& Ti-
2 motheus frater:* eis,
qui ſunt Coloſſis,
ſanctis, & fidelibus
fratribus in Chriſto
3 Ieſu. * Gratia vobis, & pax a Deo Pa-
tre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.
Gratias agimus Deo, & Patri Domini
noſtri Ieſu Chriſti ſemper pro vobis o-
4 rantes: * audientes fidem veſtrã in Chri-
ſto Ieſu, & dilectionem, quam habetis
5 in ſanctos omnes * propter ſpẽ, quæ re-
poſita eſt vobis in cælis: quam audiſtis
6 in verbo veritatis Euangelij: * quod per-
uenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mun-
do eſt, & fructificat, & creſcit ſicut in
vobis, ex ea die, qua audiſtis, &
cognouiſtis gratiam Dei in veritate,
7 * ſicut didiciſtis ab Epaphra chariſſimo
conſeruo noſtro, qui eſt fidelis pro vo-
8 bis miniſter Chriſti Ieſu, * qui etiam
B manifeſtauit nobis dilectionem veſtram
9 in ſpiritu: * ideo & nos ex qua die
audiuimus, non ceſſamus pro vobis o-
rãtes,& poſtulãtes vt impleamini agni-
tione voluntatis eius, in omni ſapientia
10 & intellectu ſpiritali: * vt ambuletis di-
gne Deo per omnia placentes: in omni
opere

opere bono fructificantes, & crescentes
in scientia Dei: * in omni virtute cófor- 11
tati secundum potentiam claritatis eius
in omni patiētia, & longanimitate cum
gaudio * gratias agentes Deo Patri, qui 12
dignos nos fecit in partem sortis sancto-
rum in lumine: * qui eripuit nos de po- 13
testate tenebrarum, & transtulit in regnū
filij dilectionis suæ, * in quo habemus re- 14
demptionem per sanguinem eius, remis-
sionem peccatorū: * qui est imago Dei 15
inuisibilis, primogenitus omnis creatu-
‖Ioan.1.a.3 ræ: * ‖quoniam in ipso cōdita sunt vni- 16
uersa in cælis, & in terra, visibilia, & in- C
uisibilia, siue throni, siue dominationes,
siue principatus, siue potestates: omnia
per ipsū, & in ipso creata sunt: * & ipse 17
est ante omnes, & omnia in ipso con-
stant. * Et ipse est caput corporis Eccle- 18
‖1.Corint.15.c.21 Apo.1.b.5 siæ, ‖qui est principium, primogenitus ex
mortuis: vt sit in omnibus ipse primatū
tenens. * quia in ipso complacuit, om- 19
nem plenitudinē inhabitare: * & per eū 20
reconciliare omnia in ipsum, pacificans
per sanguinē crucis eius, siue quæ in ter-
ris, siue quæ in cælis sunt. * Et vos cum 21
essetis aliquando alienati, & inimici sen-
su in operibus malis: * nunc autem re- 22
conciliauit in corpore carnis eius per
mortem, exhibere vos sanctos, & imma-
culatos, & irreprehensibiles coram ipso:
* si tamen permanetis in fide fundati, & 23
stabiles, & immobiles a spe Euangelij,
quod audistis, quod prædicatum est in
vniuersa creatura, quæ sub cælo est, cuius D
factus sum ego Paulus minister. * Qui 24
nunc gaudeo in passionibus pro vobis,
& adimpleo ea, quæ desunt passionum
Christi, in carne mea pro corpore eius,
quod est Ecclesia: * cuius factus sum ego 25
minister secundum dispensationem Dei,
quæ data est mihi in vos, vt impleam
verbum Dei: * mysterium, quod abscon- 26
ditum fuit a sæculis, & generationi-
bus, nunc autem manifestatum est san-
ctis eius, * quibus voluit Deus notas fa- 27
cere diuitias gloriæ sacramenti huius in
Gentibus, quod est Christus, in vobis
spes gloriæ, * quem nos annunciamus, 28
corripientes omnem hominem, & do-
centes omnem hominem, in omni sa-
pientia, vt exhibeamus omnem ho-
minem perfectum in Christo Iesu. * in 29
quo & laboro, certando secundum ope-
rationem eius, quam operatur in me
in virtute.

CAP. II.

1 VOlo enim vos scire qualem solici-
A tudinem habeam pro vobis, & pro
ijs, qui sunt Laodiciæ, & quicumque non
2 viderunt faciē meam in carne: * vt con-
solentur corda ipsorum, instructi in cha-
ritate, & in omnes diuitias plenitudinis
intellectus, in agnitionem mysterij Dei
3 Patris & Christi Iesu: * in quo sunt om-
nes thesauri sapientiæ, & scientiæ abscō-
4 diti. * Hoc autē dico, vt nemo vos de-
5 cipiat in sublimitate sermonum. * ‖Nam ‖1.Cor.5.a.3
etsi corpore absens sum, sed spiritu vo-
biscum sum: gaudens, & vidēs ordinem
vestrum, & firmamentum eius, quæ in
6 Christo est, fidei vestræ. * Sicut ergo ac-
cepistis Iesum Christum Dominum, in
7 ipso ambulate, * radicati, & superædifi-
B cati in ipso, & confirmati fide, sicut &
didicistis, abundantes in illo in gratiarū
8 actione: * Videte ne quis vos decipiat
per philosophiam, & inanem fallaciam
secundum traditionem hominum, secun-
dum elementa mundi, & non secundum
9 Christum: * quia in ipso inhabitat om-
nis plenitudo diuinitatis corporaliter:
10 * & estis in illo repleti, qui est caput om
11 nis principatus, & potestatis: * in quo &
circumcisi estis circumcisione nō manu
C facta in expoliatione corporis carnis,
12 sed in circūcisione Christi: * consepulti
ei in baptismo, in quo & resurrexistis
per fidem operationis Dei, qui suscitauit
13 illum a mortuis. * ‖Et vos cum mortui ‖Eph.2.a.1
essetis in delictis, & præputio carnis ve-
stræ, conuiuificauit cum illo, donans vo-
14 bis omnia delicta: * delens quod aduer-
sus nos erat chirographū decreti, quod
erat contrarium nobis, & ipsum tulit de
15 medio, affigens illud cruci: * & expoliās
principatus, & potestates traduxit con-
fidenter, palam triumphans illos in se-
16 metipso. * Nemo ergo vos iudicet in
cibo, aut in potu, aut in parte diei festi,
17 aut neomeniæ, aut sabbatorū: * quæ sunt
vmbra futurorum: corpus autem Chri-
18 sti. * ‖Nemo vos seducat, volens in hu- ‖Matt.24.a.4
militate, & religione angelorū, quæ non
vidit ambulās, frustra inflatus sensu car-
19 nis suæ, * & non tenens caput, ex quo
totum

totum corpus per nexus, & coniunctio-
nes ſubminiſtratum, & conſtructum cre-
ſcit in augmentum Dei. * Si ergo mor- 20
tui eſtis cum Chriſto ab elementis huius
mundi: quid adhuc tamquam viuentes
in mundo decernitis? * Ne tetigeritis, 21
neque guſtaueritis, neque contrectaue-
ritis: * quæ ſunt omnia in interitum ip- 22
ſo vſu, ſecundum præcepta, & doctrinas
hominum: * quæ ſunt rationem quidem 23
habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, &
humilitate, & non ad parcendum cor-
pori, non in honore aliquo ad ſaturita-
tem carnis.

CAP. III.

IGitur, ſi conſurrexiſtis cum Chriſto: 1
quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus A
eſt in dextera Dei ſedens: * quæ ſurſum 2
ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.
* Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt 3
abſcondita cum Chriſto in Deo. * Cum 4
Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tunc &
vos apparebitis cum ipſo in gloria.
‖ Eph.5.a.3 * ‖ Mortificate ergo membra veſtra, quæ 5
ſunt ſuper terram: fornicationem, im-
munditiam, libidinem, concupiſcentiam
malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulacro-
rum ſeruitus: * propter quæ venit ira 6
Dei ſuper filios incredulitatis: * in qui- 7
bus & vos ambulaſtis aliquando, cum
viueretis in illis. * ‖ Nunc autem depo- 8
‖ Rom.6.a.4 Eph.4.e.23 Heb.12.a.1 1.Pet.2.a.1 & 4.a.2 nite & vos omnia: iram, indignationem, B
malitiam, blaſphemiam, turpem ſermo-
nem de ore veſtro. * Nolite mentiri in- 9
uicem, expoliantes vos veterem homi-
nem cum actibus ſuis, * & induentes 10
nouum eum, qui renouatur in agnitio-
nem ſecundum imaginem eius, qui crea-
uit illum. * vbi non eſt Gentilis, & Iu- 11
dæus, circumciſio, & præputium, Bar-
barus, & Scytha, ſeruus, & liber: ſed
‖ Eph.6.b.12 omnia, & in omnibus Chriſtus. * ‖ In- 12
duite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti,
& dilecti, viſcera miſericordiæ, benigni-
tatem, humilitatem, modeſtiam, patien-
tiam: * ſupportantes inuicem, & donan- 13
tes vobiſmetipſis ſi quis aduerſus aliquẽ C
habet querelam: ſicut & Dominus do-
nauit vobis, ita & vos. * Super omnia 14
autem hæc, charitatem habete, quod eſt
vinculum perfectionis: * & pax Chriſti 15
exultet in cordibus veſtris, in qua & vo-
mus

cati eſtis in vno corpore: & grati eſto-
16 te. * Verbum Chriſti habitet in vobis
abundanter, in omni ſapientia, docen-
tes, & commonentes voſmetipſos, pſal-
mis, hymnis, & canticis ſpiritualibus,
in gratia cantantes in cordibus veſtris
17 Deo. * ‖ Omne, quodcumque facitis in ‖ 1.Corint.10.
verbo aut in opere, omnia in nomine 8.31
Domini Ieſu Chriſti, gratias agẽtes Deo
18 & Patri per ipſum. * ‖ Mulieres ſubdi- ‖ Eph.5.e.22
tæ eſtote viris, ſicut oportet, in Domi- 1.Pet.3.a.1
19 no. * Viri diligite vxores veſtras, &
20 nolite amari eſſe ad illas. * ‖ Filij obe- ‖ Eph.6.a.1
D dite parentibus per omnia: hoc enim
21 placitum eſt in Domino. * ‖ Patres, no- ‖ Eph.6.a.4
lite ad indignationẽ prouocare filios ve- Tit 2.c.9
22 ſtros, vt non puſillo animo fiant. * Ser- 1.Pet.2.c.18
ui obedite per omnia dominis carnali-
bus, non ad oculum ſeruientes, quaſi ho-
minibus placentes, ſed in ſimplicitate
23 cordis, timentes Deum. * Quodcumque
facitis, ex animo operamini ſicut Domi-
24 no, & non hominibus: * ſcientes quòd
a Domino accipietis retributionem he-
reditatis. Domino Chriſto ſeruite.
25 * ‖ qui enim iniuriam facit, recipiet id, ‖ Rom.2.b.11
quod inique geſſit: & non eſt perſona-
rum acceptio apud Deum.

CAP. IIII.

1 DOmini, quod iuſtum eſt & æquum,
A ſeruis præſtate: ſcientes quòd & vos
2 Dominum habetis in cælo. * ‖ Orationi ‖ Luc.18.a.1
inſtate, vigilantes in ea in gratiarum a-
3 ctione: * ‖ orantes ſimul & pro nobis, vt ‖ 1.Theſſal.5.
Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad d.17
loquendum myſterium Chriſti (propter ‖ Eph.6.c.18 2.Theſſ.3.a.1
4 quod etiam vinctus ſum) * vt manifeſtẽ
5 illud ita vt oportet me loqui. * ‖ In ſa- ‖ Eph.5.d.15
pientia ambulate ad eos, qui foris ſunt:
6 tempus redimẽtes. * Sermo veſter ſem-
B per in gratia ſale ſit conditus, vt ſciatis
quomodo oporteat vos vnicuique reſpõ-
7 dere. * Quæ circa me ſunt, omnia vo-
bis nota faciet Tychicus chariſſimus fra-
ter, & fidelis miniſter, & conſeruus in
8 Domino: * quem miſi ad vos ad hoc ip-
ſum vt cognoſcat, quæ circa vos ſunt, &
9 conſoletur corda veſtra, * cum Oneſimo
chariſſimo, & fideli fratre, qui ex vobis
eſt. Omnia, quæ hic aguntur, nota fa-
10 cient vobis. * Salutat vos Ariſtarchus
C concaptiuus meus, & Marcus conſobri-
nus

nus Barnabæ, de quo accepistis manda-
ta: si venerit ad vos, excipite illum: * & 11
Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex cir-
cumcisione: hi soli sunt adiutores mei
in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.
* Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, 12
seruus Christi Iesu, semper solicitus pro
vobis in orationibus, vt stetis perfecti, &
pleni in omni voluntate Dei. * Testi- 13
monium enim illi perhibeo quòd habet
multum laborem pro vobis, & pro ijs, D
qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli. * Sa- 14
lutat vos Lucas medicus charissimus, & || 2.Tim.4.11
15 Demas. * Salutate fratres, qui sunt Lao-
diciæ, & Nympham, & quæ in domo
16 eius est, Ecclesiam. * Et cum lecta fue-
rit apud vos epistola hæc, facite vt & in
Laodicensium Ecclesia legatur: & eam,
17 quæ Laodicensium est, vos legatis. * Et
dicite Archippo: Vide ministeriũ, quod
accepisti in Domino, vt illud impleas.
18 * Salutatio, mea manu Pauli. Memores
estote vinculorum meorum. Gratia vo-
biscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS, & Siluanus, 1
& Timotheus Ecclesiæ A
Thessalonicensium in
Deo Patre, & Domino
Iesu Christo. * Gratia 2
vobis, & pax. Gratias
agimus Deo semper pro omnibus vobis, B
memoriam vestri facientes in orationi-
bus nostris sine intermissione, * memo- 3
res operis fidei vestræ, & laboris, & cha-
ritatis, & sustinentiæ spei Domini nostri
Iesu Christi, ante Deum & Patrem no-
strum: * scientes fratres, dilecti a Deo, 4
electionem vestram: * quia Euangelium 5
nostrũ non fuit ad vos in sermone tan- C
tum, sed & in virtute, & in Spiritu san-
cto, & in plenitudine multa, sicut scitis
quales fuerimus in vobis propter vos.
* Et vos imitatores nostri facti estis, & 6
Domini, excipientes verbum in tribula-
tione multa, cum gaudio Spiritus sancti:
7 * ita vt facti sitis forma omnibus credẽ-
8 tibus in Macedonia, & in Achaia. * A vo-
bis enim diffamatus est sermo Domini,
D non solum in Macedonia, & in Achaia,
sed & in omni loco fides vestra, quæ est
ad Deum, profecta est, ita vt non sit no-
9 bis necesse quidquam loqui. * Ipsi enim
de nobis annunciant qualem introitum
habuerimus ad vos: & quomodo con-
uersi estis ad Deum a simulacris, serui-
10 re Deo viuo, & vero, * & expectare Fi-
lium eius de cælis (quem suscitauit ex
mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira
ventura.

CAP. II.

1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum no-
A strum ad vos, quia non inanis fuit:
* sed

‖ Act.16.d.19 * sed ante passi, & ‖ cõtumelijs affecti (si- 2
cut scitis) in Philippis, fiduciam habui-
mus in Deo nostro loqui ad vos Euãge-
liũ Dei in multa solicitudine. * Exhor- 3
tatio enim nostra non de errore, neque
de immunditia, neque in dolo, * sed sicut 4
probati sumus a Deo vt crederetur no-
bis Euangelium: ita loquimur nõ quasi
hominibus placentes, sed Deo, qui pro-
bat corda nostra. * Neque enim ali- 5
quando fuimus in sermone adulationis,
sicut scitis: neque in occasione auaritiæ
Deus testis est: * nec quærentes ab ho- 6
minibus gloriam, neque a vobis, neque B
ab alijs. * Cum possemus vobis oneri 7
esse vt Christi Apostoli: sed facti sumus
paruuli in medio vestrum, tamquam si
nutrix foueat filios suos. * Ita desiderã- 8
tes vos, cupide volebamus tradere vobis
non solum Euangelium Dei, sed etiam
animas nostras: quoniam charissimi no-
bis facti estis. * Memores enim estis fra- 9
‖ Act.20.g.34 1.Cor.4.c.12 2.Thess.3.b.8 tres laboris nostri, & fatigationis: ‖ no-
cte ac die operantes, ne quem vestrum
grauaremus, prædicauimus in vobis Euã-
gelium Dei. * Vos testes estis, & Deus, 10
quàm sancte, & iuste, & sine querela, vo- C
bis, qui credidistis, fuimus: * sicut scitis, 11
qualiter vnumquemque vestrum (sicut
pater filios suos) * deprecantes vos, & 12
consolantes, testificati sumus, vt ambula-
retis digne Deo, qui vocauit vos in suũ
regnum, & gloriam. * Ideo & nos gra- 13
tias agimus Deo sine intermissione: quo-
niam cum accepissetis a nobis verbum
auditus Dei, accepistis illud, non vt ver-
bum hominum, sed (sicut est vere) ver-
bum Dei, qui operatur in vobis, qui cre-
didistis. * vos enim imitatores facti estis 14
fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iu-
dæa in Christo Iesu: quia eadem passi
estis & vos a contribulibus vestris, sicut
& ipsi a Iudæis: * qui & Dominum oc- 15
ciderunt Iesum, & Prophetas, & nos per- D
secuti sunt, & Deo non placent, & om-
nibus hominibus aduersantur, * prohi- 16
bentes nos Gentibus loqui vt saluæ fiãt,
vt impleant peccata sua semper: perue-
nit enim ira Dei super illos vsque in fi-
nem. * Nos autem fratres desolati a 17
vobis ad tempus horæ, aspectu, non cor-
de, abundantius festinauimus faciem
vestram videre cum multo desiderio:
* quoniam voluimus venire ad vos: ego 18
quidem Paulus, & semel, & iterum, sed
19 impediuit nos satanas. * Quæ est enim
nostra spes, aut gaudiũ, aut corona glo-
riæ? Nõne vos ante Dominum nostrum
Iesum Christum estis in aduentu eius?
20 * vos enim estis gloria nostra & gaudiũ.

CAP. III.

1 PRopter quod nõ sustinentes amplius,
A placuit nobis remanere Athenis, so-
2 lis: * ‖ & misimus Timotheum fratrem ‖ Act.16.a.1
nostrum, & ministrum Dei in Euangelio
Christi ad confirmandos vos, & exhor-
3 tandos pro fide vestra: * vt nemo mo-
ueatur in tribulationibus istis: ipsi enim
4 scitis quòd in hoc positi sumus. * Nam
B & cum apud vos essemus, prædiceba-
mus vobis passuros nos tribulationes, si-
5 cut & factum est, & scitis. * Propterea
& ego amplius non sustinens, misi ad
cognoscendam fidem vestram: ne forte
tentauerit vos is, qui tentat, & inanis
6 fiat labor noster. * Nunc autem venien-
te Timotheo ad nos a vobis, & annun-
ciante nobis fidem & charitatẽ vestram,
& quia memoriam nostri habetis bonã
semper, desiderantes nos videre, sicut &
7 nos quoque vos: * ideo consolati sumus
C fratres in vobis in omni necessitate, &
tribulatione nostra per fidem vestram,
8 * quoniam nunc viuimus, si vos statis in
9 Domino. * Quam enim gratiarũ actio-
nem possumus Deo retribuere pro vo-
bis in omni gaudio, quo gaudemus pro-
10 pter vos ante Deum nostrum, * nocte ac
die abundantius orantes, vt videamus
faciem vestram, & compleamus ea, quæ
11 desunt fidei vestræ? * Ipse autem Deus,
D & Pater noster, & Dominus noster Iesus
Christus dirigat viam nostram ad vos.
12 * Vos autem Dominus multiplicet, &
abundare faciat charitatem vestram in
inuicem, & in omnes, quemadmodum
13 & nos in vobis: * ad confirmanda cor-
da vestra sine querela in sanctitate, ante
Deum & Patrem nostrum, in aduentu
Domini nostri Iesu Christi cum omni-
bus sanctis eius. Amen.

CAP. IIII.

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos
A & obsecramus in Domino Iesu, vt
quemad-

quemadmodum accepistis a nobis quo-
modo oporteat vos ambulare,& place-
re Deo,sic & ambuletis vt abūdetis ma
gis.* Scitis enim quæ præcepta dederim 2
‖Rom.12.a.2 vobis per Dominū Iesum.‖* Hæc est e- 3
Ephes.5.d.17 nim voluntas Dei,sanctificatio vestra:
vt abstineatis vos a fornicatione,* vt 4
sciat vnusquisque vestrum vas suū possi-
dere in sanctificatione,& honore:* non 5
in passione desiderij, sicut & Gētes,quæ
ignorāt Deum:* & nequis supergredia- 6
tur,neque circumueniat in negotio fra- B
trem suum: quoniā vindex est Dominus
de his omnibus,sicut prædiximus vobis,
& testificati sumus.* non enim vocauit 7
nos Deus in immunditiā,sed in sanctifi-
cationem.* Itaque qui hæc spernit, non 8
hominem spernit, sed Deū: qui etiā de-
dit Spiritum suum sanctū in nobis.* De 9
charitate autem fraternitatis non neces-
‖Io.13.d.34 & 15.b.17 1.Io.2.b.10.& 4.d.13 se habemus scribere vobis:‖ ipsi enim
vos a Deo didicistis vt diligatis inuicē.
* Etenim illud facitis in omnes fratres 10
in vniuersa Macedonia. Rogamus autē
vos fratres vt abundetis magis,* & ope- 11
ram detis vt quieti sitis, & vt vestrum C
negotium agatis,& operemini manibus
vestris, sicut præcepimus vobis: & vt
honeste ambuletis ad eos,qui foris sunt:
& nullius aliquid desideretis.*Nolumus 12
autem vos ignorare fratres de dormiē-
tibus, vt nō contristemini sicut & cete-
ri,qui spem non habent.* Si enim cre- 13
dimus quòd Iesus mortuus est,& resur-
rexit: ita & Deus eos, qui dormierunt
per Iesum,adducet cum eo.* Hoc enim 14
‖1.Cor.15.d.23 vobis dicimus in verbo Domini,‖quia
nos, qui viuimus, qui residui sumus in
aduentum Domini, non præueniemus
eos,qui dormierunt.* Quoniā ipse Do- 15
minus in iussu, & in voce Archangeli, D
& in tuba Dei descendet de cælo: &
mortui, qui in Christo sunt, resurgent
primi.* Deinde nos, qui viuimus, qui 16
relinquimur, simul rapiemur cum illis
in nubibus obuiam Christo in aera, &
sic semper cum Domino erimus.* Ita- 17
que cōsolamini inuicem in verbis istis.

CAP. V.

DE temporibus autem, & momentis 1
‖2.Pet.3.c.d Apo.3.a.3. & 16.c.15 fratres non indigetis vt scribamus A
vobis.*‖ Ipsi enim diligenter scitis quia 2
dies Domini, sicut fur in nocte, ita ve-
3 niet.* cum enim dixerint pax,& secu-
ritas: tunc repētinus eis superueniet in-
teritus, sicut dolor in vtero habenti, &
4 non effugient.* Vos autem fratres non
estis in tenebris,vt vos dies illa tamquā
5 fur comprehendat:* omnes enim vos
filij lucis estis, & filij diei: non sumus
6 noctis, neque tenebrarum.* Igitur non
dormiamus sicut & ceteri, sed vigile-
7 mus, & sobrij simus.* Qui enim dor-
miunt,nocte dormiūt: & qui ebrij sunt,
8 nocte ebrij sunt.* Nos autem, qui diei
B sumus, sobrij simus,‖induti loricam fi- ‖Isai.59.c.17
dei, & charitatis, & galeam spem salu- Ephes.6.c.17
9 tis:* quoniam non posuit nos Deus in
iram,sed in acquisitionē salutis per Do-
10 minum nostrum Iesum Christum,* qui
mortuus est pro nobis: vt siue vigile-
mus,siue dormiamus,simul cum illo vi-
11 uamus.* Propter quod consolamini in-
uicem: & ædificate alterutrum, sicut &
12 facitis.* Rogamus autem vos fratres vt
C noueritis eos, qui laborant inter vos, &
præsunt vobis in Domino, & monent
13 vos,* vt habeatis illos abundantius in
charitate propter opus illorum: pacem
14 habete cum eis.* Rogamus autem vos
fratres, corripite inquietos, consolami-
ni pusillanimes,suscipite infirmos,patiē-
15 tes estote ad omnes.*‖ Videte ne quis ‖Prou.17.c.13 & 20.d.22
malū pro malo alicui reddat: sed sem- Ro.12.d.17
per quod bonum est sectamini in inui- 1.Pet.3.b.9
16 cem, & in omnes.* Semper gaudete. Eccli.28.c.22
17 *‖Sine intermissione orate.* In omni- ‖Luc.18.a.1
18 bus gratias agite: hæc est enim volūtas Col.4.a.2
Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.
19
20 * Spiritum nolite extinguere.* Prophe-
21 tias nolite spernere.* Omnia autē pro-
22 bate: quod bonum est tenete.* Ab om-
23 ni specie mala abstinete vos:* Ipse autē
D Deus pacis sanctificet vos per omnia: vt
integer spiritus vester, & anima,& cor-
pus sine querela in aduētu Domini no-
24 stri Iesu Christi seruetur.*‖Fidelis est, ‖1.Cor.1.b.9
25 qui vocauit vos: qui etiam faciet.* Fra-
26 tres orate pro nobis.* Salutate fratres
27 omnes in osculo sancto.* Adiuro vos
per Dominum vt legatur epistola
hæc omnibus sanctis fratribus.
28 * Gratia Domini nostri
Iesu Christi vobis-
cum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS, & 1
Siluanus, & A
Timotheus:
Ecclesiæ Thes
salonicēsium
in Deo Patre
nostro, &
Domino Iesu
Christo.*Gra 2
tia vobis, &
pax a Deo Patre nostro, & Domino Ie-
su Christo. *Gratias agere debemus sē- 3
per Deo pro vobis, fratres, ita vt dignū
est, quoniam supercrescit fides vestra,
& abundat charitas vniuscuiusque ve-
strum in inuicem:*ita vt & nos ipsi in 4
vobis glorieniur in Ecclesijs Dei, pro B
patientia vestra, & fide, & in omnibus
persecutionibus vestris, & tribulationi-
bus, quas sustinetis* in exemplum iusti 5
iudicij Dei, vt digni habeamini in re-
gno Dei, pro quo & patimini. * si ta- 6
men iustum est apud Deum retribuere
tribulationem ijs, qui vos tribulant: * & 7
vobis, qui tribulamini, requiem nobiscū C
in reuelatione Domini Iesu de cælo cū
angelis virtutis eius, * in flamma ignis 8
dantis vindictam ijs, qui non nouerunt
Deum, & qui non obediunt Euangelio
Domini nostri Iesu Christi. *qui pœ- 9
nas dabunt in interitu æternas a facie
Domini, & a gloria virtutis eius: * cum 10
venerit glorificari in sanctis suis, & ad-
mirabilis fieri in omnibus, qui credide- D
runt, quia creditum est testimonium
11 nostrum super vos in die illo. * In quo
etiam oramus semper pro vobis: vt di-
gnetur vos vocatione sua Deus noster,
& impleat omnem voluntatem bonita-
12 tis, & opus fidei in virtute, * vt clarifi-
cetur nomen Domini nostri Iesu Chri-
sti in vobis, & vos in illo secundum
gratiam Dei nostri, & Domini Iesu
Christi.

CAP. II.

1 Rogamus autem vos fratres per ad-
A uentum Domini nostri Iesu Chri-
sti, & nostræ congregationis in ipsum:
2 *vt non cito moueamini a vestro sensu,
neque terreamini, neque per spiritum,
neque per sermonem, neque per episto-
lam tamquam per nos missam, quasi in-
3 stet dies Domini. * ‖ Nequis vos seducat ‖ Ephes. 5. b. 6
vllo modo: quoniam nisi venerit discess-
sio primùm, & reuelatus fuerit homo
4 peccati, filius perditionis, * qui aduersa-
B tur, & extollitur supra omne, quod di-
citur Deus, aut quod colitur, ita vt in
templo Dei sedeat ostendens se tamquā
5 sit Deus. * Non retinetis quòd cum ad-
huc essem apud vos, hæc dicebā vobis?
6 * Et nunc quid detineat scitis, vt reue-
7 letur in suo tempore. * Nam mysteriū
iam operatur iniquitatis: tantum vt qui
tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.
8 * Et tunc reuelabitur ille iniquus, ‖ quē ‖ Isai. 11. a. 4
Dominus Iesus interficiet spiritu oris
sui, & destruet illustratione aduentus
sui

sui eum :* cuius est aduentus secundum 9
operationem satanæ in omni virtute, & C
signis, & prodigijs mendacibus,* & in 10
omni seductione iniquitatis ijs, qui pe-
reunt: eo quòd charitatem veritatis nō
receperunt vt salui fierent. Ideo mittet
illis Deus operationem erroris vt cre-
dant mendacio,* vt iudicentur omnes, 11
qui nō crediderūt veritati, sed consense-
runt iniquitati. * Nos autem debemus 12
gratias agere Deo semper pro vobis fra-
tres dilecti a Deo, quòd elegerit vos
Deus primitias in salutem in sanctifica-
tione spiritus, & in fide veritatis :* in 13
qua & vocauit vos per Euangelium no- D
strum in acquisitionem gloriæ Domini
nostri Iesu Christi.* Itaque fratres sta- 14
te: & tenete traditiones, quas didicistis,
siue per sermonem, siue per epistolam
nostram. * Ipse autem Dominus noster 15
Iesus Christus, & Deus & Pater noster,
qui dilexit nos, & dedit consolationem
æternam, & spem bonam in gratia,
* exhortetur corda vestra, & confirmet 16
in omni opere, & sermone bono.

CAP. III.

Eph. 6. e. 18
Col. 4. a. 8

DE cetero fratres orate pro nobis vt 1
sermo Dei currat, & clarificetur, si- A
cut & apud vos:* & vt liberemur ab 2
importunis, & malis hominibus: non
enim omnium est fides. * Fidelis autem 3
Deus est, qui confirmabit vos, & custo-
diet a malo. * Confidimus autem de 4
vobis, in Domino, quoniam quæ præ-
cipimus, & facitis, & facietis. * Domi- 5
nus autem dirigat corda vestra in cha- B
ritate Dei, & patientia Christi. * De- 6
nunciamus autē vobis fratres in nomi-
ne Domini nostri Iesu Christi, vt sub-
trahatis vos ab omni fratre ambulante
inordinate, & non secundum traditio-
7 nem, quam acceperunt a nobis. * Ipsi
enim scitis quemadmodū oporteat imi-
tari nos: quoniam non inquieti fuimus
8 inter vos :* ‖ neque gratis panem man- *Act. 20 g. 34
ducauimus ab aliquo, sed in labore, & 1 Cor. 4. c. 12
in fatigatione, nocte & die operantes, 1. Thes. 2. b. 9
9 ne quem vestrum grauaremus. * Non
quasi non habuerimus potestatem, sed
vt nosmetipsos formam daremus vobis
10 ad imitandum nos. * Nam & cum esse-
C mus apud vos, hoc denunciabamus vo-
bis: quoniam si quis non vult operari,
11 nec manducet. * Audiuimus enim inter
vos quosdam ambulare inquiete, nihil
12 operantes, sed curiose agentes.* Ijs au-
tem, qui eiusmodi sunt, denunciamus,
& obsecramus in Domino Iesu Chri-
sto, vt cum silentio operantes, suum pa-
13 nem manducent. * ‖ Vos autem fratres ‖ Gal. 6. b. 9
14 nolite deficere benefacientes. * Quòd si
D quis non obedit verbo nostro per epi-
stolam, hunc notate, & ne commiscea-
15 mini cum illo vt confundatur:* & no-
lite quasi inimicum existimare, sed cor-
16 ripite vt fratrem. * Ipse autem Domi-
nus pacis det vobis pacem sempiternā
in omni loco. Dominus sit cum omni-
17 bus vobis.* Salutatio, mea manu Pau-
li: quod est signum in omni epi-
18 stola. ita scribo.* Gratia Do-
mini nostri Iesu Christi
cum omnibus vo-
bis. Amen.

* * *
* *
*

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS Apostolus 1
Iesu Christi secun- A
dum imperium Dei
Saluatoris nostri, &
Christi Iesu spei no-
‖ Act. 16. a. 1 stræ : * ‖ Timotheo 2
dilecto filio in fide.
Gratia, misericordia, & pax a Deo Pa-
tre, & Christo Iesu Domino nostro.
* Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi 3
cum irem in Macedoniam, vt denun-
ciares quibusdam ne aliter docerent,
* neque intenderent fabulis,& genealo- 4
gijs interminatis : quæ quæstiones præ- B
stant magis quàm ædificationem Dei,
quæ est in fide. * Finis autem præce- 5
pti est charitas de corde puro, & con-
scientia bona, & fide non ficta. * A 6
quibus quidā aberrantes, conuersi sunt
in vaniloquium, * volentes esse legis 7
doctores, non intelligentes neque quæ
loquuntur, neque de quibus affirmant.
‖ Rom. 7. c. 12 * ‖ Scimus autem quia bona est lex, si 8
quis ea legitime vtatur : * sciens hoc 9
quia lex iusto non est posita, sed iniu-
stis, & non subditis, impijs, & pecca-
toribus, sceleratis, & contaminatis,
parricidis, & matricidis, homicidis,
* fornicarijs, masculorum concubitori- 10
bus, plagiarijs, mendacibus, & periu-
ris, & si quid aliud sanæ doctrinæ ad-
uersatur, * quæ est secundum Euange- 11
lium gloriæ beati Dei, quod creditum C
est mihi. * Gratias ago ei, qui me 12
confortauit Christo Iesu Domino no-
stro, quia fidelem me existimauit, po-
13 nens in ministerio : * qui prius blas-
phemus fui, & persecutor, & contu-
meliosus : sed misericordiam Dei con-
secutus sum, quia ignorans feci in
14 incredulitate. * Superabundauit au-
tem gratia Domini nostri cum fide,
& dilectione, quæ est in Christo Ie-
15 su. * Fidelis sermo, & omni acceptio-
ne dignus : ‖ quòd Christus Iesus venit ‖ Matt 9. b. 13
in hunc mundum peccatores saluos fa- Mar. 2. c. 17
16 cere, quorum primus ego sum : * Sed
D ideo misericordiam consecutus sum :
vt in me primo ostenderet Christus Ie-
sus omnem patientiam ad informatio-
nem eorum, qui credituri sunt illi,
17 in vitam æternam. * Regi autem sæ-
culorum immortali, inuisibili, soli Deo
honor, & gloria in sæcula sæculorum.
18 Amen. * Hoc præceptum commendo
tibi fili Timothee, secundum præceden-
tes in te prophetias, vt milites in illis
19 bonam militiam, * habens fidem,
& bonam conscientiam, quam quidam
repellentes, circa fidem naufragauerunt:
20 * ex quibus est Hymenæus, & Alexan-
der : quos tradidi Satanæ, vt discant
non blasphemare.

CAP. II.

1 OBsecro igitur primùm omnium
A fieri obsecrationes, orationes, po-
stulationes, gratiarum actiones pro om-
2 nibus hominibus : * pro regibus, &
omnibus, qui in sublimitate sunt, vt
quietam, & tranquillam vitam agamus
in

in omni pietate, & castitate. * hoc 3
enim bonum est, & acceptum coram
Saluatore nostro Deo, * qui omnes ho- 4
mines vult saluos fieri, & ad agnitio- B
nem veritatis venire. * Vnus enim 5
Deus, vnus & mediator Dei & homi-
num homo Christus Iesus: * qui dedit 6
redemptionem semetipsum pro omni-
bus, testimonium temporibus suis: * in 7
quo positus sum ego prædicator, & C
Apostolus (veritatem dico, non men-
tior) doctor Gentium in fide, & ve-
ritate. * Volo ergo viros orare in om- 8
ni loco, leuantes puras manus sine ira,
‖1.Pet. 3.a.3 & disceptatione. * ‖ Similiter & mu- 9
lieres in habitu ornato, cum verecun-
dia, & sobrietate ornantes se, & non
in tortis crinibus, aut auro, aut mar-
garitis, vel veste pretiosa: * sed quod 10
decet mulieres, promittentes pietatem
per opera bona. * Mulier in silentio 11
‖1.Cor. 14.f. 34 discat cum omni subiectione. * ‖Do- 12
cere autem mulieri non permitto, ne- D
que dominari in virum: sed esse in si-
‖Gen.2. d.27 lentio. * ‖ Adam enim primus forma- 13
‖Gen. 3. b. 6 tus est: deinde Heua. * ‖ & Adam non 14
est seductus: mulier autem seducta in
præuaricatione fuit. * Saluabitur autem 15
per filiorum generationem, si perman-
serit in fide, & dilectione, & sanctifica-
tione cum sobrietate.

CAP. III.

Fidelis sermo: Si quis episcopatum 1
desiderat, bonum opus desiderat. A
‖Tit. 1.b.7 * ‖Oportet ergo episcopum irreprehen- 2
sibilem esse, unius vxoris virum, so-
brium, prudentem, ornatum, pudicum,
hospitalem, doctorem, * non vinolentū, 3
non percussorem, sed modestum: non
litigiosum, non cupidum, sed * suæ do- 4
mui bene præpositum: filios habentem B
subditos cum omni castitate. * Si quis 5
autem domui suæ præesse nescit, quo-
modo Ecclesiæ Dei diligentiam habe-
bit? * Non neophytum: ne in superbiā 6
elatus, in iudicium incidat diaboli. * O- 7
portet autem illum & testimonium ha-
bere bonum ab ijs, qui foris sunt, vt
non in opprobrium incidat, & in la-
queum diaboli. * Diaconos similiter pu- 8
dicos, non bilingues, non multo vino
deditos, nō turpe lucrum sectātes: * ha- 9
C bentes mysterium fidei in conscientia
10 pura. * Et hi autem probētur primum:
& sic ministrent, nullum crimen haben-
11 tes. * Mulieres similiter pudicas, non
detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.
12 * Diaconi sint vnius vxoris viri: qui fi-
lijs suis bene præsint, & suis domibus.
13 * Qui enim bene ministrauerint, gradū
bonum sibi acquirent, & multam fidu-
ciam in fide, quæ est in Christo Iesu.
14 * Hæc tibi scribo, sperans me ad te ve-
15 nire cito. * si autem tardauero, vt scias
D quomodo oporteat te in domo Dei cō-
uersari, quæ est Ecclesia Dei viui, co-
16 lumna & firmamentum veritatis. * Et
manifeste magnum est pietatis sacramē-
tum, quod manifestatum est in carne,
iustificatum est in spiritu, apparuit an-
gelis, prædicatum est Gentibus, credi-
tum est in mundo, assumptum est in
gloria.

CAP. IIII.

1 Spiritus autem manifeste dicit, quia
A ‖in nouissimis temporibus discedent ‖2.Tim.3.a.1
quidam a fide, attendentes spiritibus 2.Pet.3.a.3
2 erroris, & doctrinis dæmoniorum, * in Iud.f.18
hypocrisi loquentium mendacium, &
cauteriatam habentium suam conscien-
3 tiam, * prohibentium nubere, abstinere
B a cibis, quos Deus creauit ad percipiē-
dum cum gratiarum actione fidelibus,
4 & ijs, qui cognouerunt veritatē. * Quia
omnis creatura Dei bona est, & nihil
reijciendum quod cum gratiarū actio-
5 ne percipitur: * sanctificatur enim per
6 verbum Dei, & orationem. * Hæc pro-
ponens fratribus, bonus eris minister
Christi Iesu enutritus verbis fidei, &
7 bonæ doctrinæ, quā assecutus es. * ‖Ine- ‖2.Ti.2.d.23
ptas autem, & aniles fabulas deuita: Ti.3.c.9.
exerce autem teipsum ad pietatem.
8 * Nam corporalis exercitatio, ad modi-
C cum vtilis est: pietas autem ad omnia
vtilis est, promissionem habens vitæ,
9 quæ nunc est, & futuræ. * Fidelis sermo,
10 & omni acceptione dignus. * In hoc e-
nim laboramus, & maledicimur, quia
speramus in Deum viuum, qui est Sal-
uator omnium hominum, maxime fide-
11 lium. * Præcipe hæc, & doce. * Nemo
12 adolescentiam tuā contemnat: sed exē-
plum esto fidelium in verbo, in conuer-

 satione,

sationе, in charitate, in fide, in castita-
te. * Dum venio, attẽde lectioni, exhor- 13
tationi, & doctrinæ. * Noli negligere 14
gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi D
per prophetiam, cum impositione ma-
nuum presbyterij. * Hæc meditare, in his 15
esto: vt profectus tuus manifestus sit
omnibus. * Attende tibi, & doctrinæ: 16
insta in illis. Hoc enim faciens, & te-
ipsum saluum facies, & eos, qui te
audiunt.

CAP. V.

Seniorem ne increpaueris, sed obse- 1
cra vt patrem: iuuenes, vt fratres: A
* anus, vt matres: iuuenculas, vt sorores 2
in omni castitate: * Viduas honora, quæ 3
vere viduæ sunt. * Si qua autem vidua 4
filios, aut nepotes habet: discat primum
domum suam regere, & mutuam vicem
reddere parentibus: hoc enim acceptum
est coram Deo. * Quæ autem vere vidua 5
est, & desolata, speret in Deum, & instet
obsecrationibus, & orationibus nocte
ac die. * Nam quæ in delicijs est, viuens 6
mortua est. * Et hoc præcipe vt irrepre- 7
hensibiles sint. * Si quis autem suorum, 8
& maxime domesticorum curam non
habet, fidem negauit, & est infideli de-
terior. * Vidua eligatur non minus sexa- 9
ginta annorũ, quæ fuerit vnius viri vxor, B
* in operibus bonis testimonium habẽs, 10
si filios educauit, si hospitio recepit, si
sanctorum pedes lauit, si tribulationem
patiẽtibus subministrauit, si omne opus
bonum subsecuta est. * Adolescentiores 11
autem viduas deuita: Cum enim luxu-
riatæ fuerint in Christo, nubere volunt:
* habentes damnationem, quia primam 12
fidem irritam fecerunt. * simul autem 13
& otiosæ discunt circuire domos: non
solum otiosæ, sed & verbosæ, & curio-
sæ, loquentes quæ non oportet. * Volo 14
ergo iuniores nubere, filios procreare, C
matresfamilias esse, nullam occasionem
dare aduersario maledicti gratia. * Iam 15
enim quædam conuersæ sunt retro sata-
nam. * Si quis fidelis habet viduas, sub- 16
ministret illis, & non grauetur Ecclesia:
vt ijs, quæ vere viduæ sunt, sufficiat.
* Qui bene præsunt presbyteri, duplici 17
honore digni habeantur: maxime qui
laborant in verbo & doctrina. * Dicit 18
enim Scriptura: Non alligabis os boui Deut.25.a.4
triturãti. Et: Dignus est operarius mer- 1.Cor.9.a.9 Matt.10.b.10
19 cede sua. * Aduersus presbyterum accu- Luc.10.a.7
D sationem noli recipere, nisi sub duobus
20 aut tribus testibus. * Peccantes coram
omnibus argue: vt & ceteri timorem
21 habeant. * Testor coram Deo & Chri-
sto Iesu, & electis angelis, vt hæc custo-
dias sine præiudicio, nihil faciens in al-
22 teram partem declinando. * Manus cito
nemini imposueris, neque cõmunicaue-
ris peccatis alienis. Teipsum castum
23 custodi. * Noli adhuc aquam bibere, sed
modico vino vtere propter stomachum
tuum, & frequentes tuas infirmitates.
24 * Quorundam hominum peccata mani-
festa sunt, præcedentia ad iudicium:
25 quosdam autem & subsequuntur. * Simi-
liter & facta bona manifesta sunt: &
quæ aliter se habẽt, abscondi nõ possunt.

CAP. VI.

1 Qvicumque sunt sub iugo serui, do-
A minos suos omni honore dignos
arbitrentur, ne nomen Domini & do-
2 ctrina blasphemetur. * Qui autem fide-
les habent dominos, non contemnant,
quia fratres sunt: sed magis seruiãt, quia
fideles sunt & dilecti, qui beneficij par-
3 ticipes sunt. Hæc doce, & exhortare. * Si
quis aliter docet, & non acquiescit sanis
sermonibus Domini nostri Iesu Christi,
& ei, quæ secũdum pietatem est, doctri-
4 næ: * superbus est, nihil sciens, sed lan-
guens circa quæstiones, & pugnas ver-
borum: ex quibus oriuntur inuidiæ, con
tentiones, blasphemiæ, suspiciones ma-
5 læ, * conflictationes hominum mente
B corruptorum, & qui veritate priuati
sunt, existimantium quæstum esse pie-
6 tatem. * Est autem quæstus magnus pie-
7 tas cum sufficientia. * Nihil enim intu- Iob.1.d.21
limus in hunc mundũ: haud dubium Eccl.5.c.14
8 quòd nec auferre quid possumus. * Ha- Pro.27.d.26
bentes autem alimenta, & quibus tega-
9 mur, his contenti simus. * Nam qui vo-
lunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ,
& in laqueum diaboli, & desideria mul-
ta inutilia, & nociua quæ mergunt ho-
mines in interitum, & perditionem.
10 * Radix enim omnium malorum est cu-
piditas: quam quidam appetentes erra-
uerunt a fide, & inseruerunt se dolori-
bus

bus

bus multis. * Tu autē o homo Dei hæc 11
fuge: sectare vero iustitiam, pietatem,
fidem, charitatem, patientiam, mansue-
tudinem. * Certa bonum certamen fi- 12
dei, apprehende vitam æternam, in qua
vocatus es, & confessus bonam confes-
sionem coram multis testibus. * Præci- 13
pio tibi coram Deo, qui viuificat om-
nia, & Christo Iesu, qui testimonium
‖ Mat.27.b.10 reddidit ‖ sub Pontio Pilato, bonā con-
Ioan.18.g.37 fessionem: * vt serues mandatum sine 14
macula, irreprehensibile vsque in ad-
uentū Domini nostri Iesu Christi,* quē 15
‖ Apo.17.d.14 suis temporibus ostendet ‖ beatus & so-
& 19.c.16 lus potens, Rex regum, & Dominus
dominātium: * qui solus habet immor- 16
talitatem, & lucem inhabitat inaccessi- D
bilem: ‖ quē nullus hominum vidit, sed ‖ Ioan.1.c.18
nec videre potest: cui honor, & impe- 1.Ioan.4.c.12
17 rium sempiternum: Amen. * Diuitibus
huius sæculi præcipe non sublime sape-
re, ‖ neque sperare in incerto diuitiarū, ‖ Luc.12.b.15
sed in Deo viuo (qui præstat nobis om-
18 nia abunde ad fruendum) * bene agere,
diuites fieri in bonis operibus, facile
19 tribuere, communicare, * thesaurizare
sibi fundamentum bonum in futurum,
20 vt apprehendant veram vitam. * O Ti-
mothee, depositum custodi, deuitans
profanas vocum nouitates, & opposi-
21 tiones falsi nominis scientiæ, * quam
quidam promittentes, circa fidem exci-
derunt. Gratia tecum. Amen.

E P I S T O L A
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD TIMOTHEVM SECVNDA.

C A P V T P R I M V M.

PAVLVS Apostolus 1
Iesu Christi per vo- A
luntatem Dei, secū-
dum promissionem
vitæ, quæ est in Chri
sto Iesu: * Timotheo 2
charissimo filio, gra-
tia, misericordia, pax a Deo Patre, &
Christo Iesu Domino nostro. * Gratias 3
ago Deo, cui seruio a progenitoribus in
conscientia pura, quòd sine intermissio-
ne habeam tui memoriam in orationi-
bus meis, nocte ac die * desiderans te vi- 4
dere, memor lacrymarū tuarum, vt gau-
dio implear, * recordationem accipiens 5
eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & B
habitauit primùm in auia tua Loide, &
matre tua Eunice, certus sum autem
quòd & in te. * Propter quam causam 6
admoneo te vt resuscites gratiam Dei,
quæ est in te per impositionem manuū
7 mearum. * ‖ Non enim dedit nobis ‖ Rom.8.c.15
Deus spiritum timoris: sed virtutis, &
8 dilectionis, & sobrietatis. * Noli itaque
erubescere testimonium Domini nostri,
neque me vinctum eius: sed collabora
Euangelio secundum virtutem Dei:
9 * qui nos liberauit, & vocauit vocatio-
C ne sua sancta, ‖ non secundum opera no- ‖ Tit.3.b.5
stra, sed secundum propositum suum,
& gratiam, quæ data est nobis in Chri-
10 sto Iesu ante tempora sæcularia. * Ma-
nifestata est autem nunc per illumina-
tionem Saluatoris nostri Iesu Christi,
qui destruxit quidem mortem, illumi-
nauit autem vitam, & incorruptionem
11 per Euangelium: * in quo ‖ positus sum ‖ 1.Tim.2.a.7
ego prædicator, & Apostolus, & magister

Gentium . * Ob quam causam etiam 12
hæc patior , sed non confundor . Scio
enim cui credidi , & certus sum quia D
potens est depositum meum seruare in
illum diem . * Formam habe sanorum 13
verborum , quæ a me audisti in fide ,
& in dilectione in Christo Iesu . * Bo- 14
num depositum custodi per Spiritum
sanctũ, qui habitat in nobis . * Scis hoc, 15
quòd auersi sunt a me omnes , qui in
Asia sunt , ex quibus est Phigellus , &
Hermogenes . * Det misericordiam Do- 16
‖Inf.4.d.19 minus ‖ Onesiphori domui : quia sæpe
me refrigerauit, & catenam meam non
erubuit : * sed cum Romam venisset, so- 17
licite me quæsiuit, & inuenit. * Det illi 18
Dominus inuenire misericordiã a Do-
mino in illa die . Et quanta Ephesi mi-
nistrauit mihi , tu melius nosti .

CAP. II.

TV ergo fili mi confortare in gratia, 1
quæ est in Christo Iesu : * & quæ 2
audisti a me per multos testes , hæc cõ- A
menda fidelibus hominibus, qui idonei
erunt & alios docere . * Labora sicut 3
bonus miles Christi Iesu. * Nemo mili- 4
tans Deo implicat se negotijs sæculari-
bus : vt ei placeat, cui se probauit . * Nã 5
& qui certat in agone , non coronatur
nisi legitime certauerit . * Laborantem 6
agricolã oportet primùm de fructibus
percipere . * Intellige quæ dico : dabit 7
enim tibi Dominus in omnibus intelle-
ctum . * Memor esto Dominum IE- 8
SVM CHRISTVM resurrexisse a
mortuis ex semine Dauid , secundum
Euangelium meum , * in quo laboro 9
vsque ad vincula , quasi male operans : B
sed verbum Dei non est alligatum .
* Ideo omnia sustineo propter electos, 10
vt & ipsi salutem consequantur , quæ
est in Christo Iesu , cum gloria cælesti .
* Fidelis sermo : Nam si commortui su- 11
mus, & conuiuemus : * si sustinebimus , 12
‖Mat.10.d.33 Mar.8.d.38 & conregnabimus : ‖ si negauerimus , &
‖Rom.3.a.3 ille negabit nos : * ‖ si non credimus, il- 13
le fidelis permanet, negare seipsum non
potest . * Hæc commone : testificans co- 14
ram Domino . Noli contendere ver-
bis : ad nihil enim vtile est, nisi ad sub-
uersionem audientium . * Solicite cura 15
teipsum probabilem exhibere Deo , o-
perarium inconfusibilem , recte tra-
16 ctantem verbum veritatis : * Profana
C autem , & vaniloquia deuita : multum
17 enim proficiunt ad impietatem : * &
sermo eorum vt cancer serpit : ex qui-
18 bus est Hymenæus , & Philetus , * qui
a veritate exciderunt , dicentes resurre-
ctionem esse iam factam , & subuerte-
19 runt quorundam fidem . * Sed firmum
fundamentum Dei stat, habens signacu-
lum hoc : Cognouit Dominus qui sunt
eius , & discedat ab iniquitate omnis ,
20 qui nominat nomen Domini . * In ma-
gna autem domo non solum sunt vasa
aurea , & argentea , sed & lignea ,
& fictilia : & quædam quidem in ho-
norem , quædam autem in contume-
21 liam . * Si quis ergo emundauerit se
D ab istis, erit vas in honorem sanctifica-
tum , & vtile Domino ad omne opus
22 bonum paratum . * Iuuenilia autem
desideria fuge , sectare vero iustitiam ,
fidem , spem , charitatem , & pacem
cum ijs , qui inuocant Dominum de
23 corde puro . * ‖ Stultas autem , & sine ‖1.Tim.1.b.7
disciplina quæstiones deuita : sciẽs quia Tit.3.c.9
24 generant lites . * Seruum autem Domi-
ni non oportet litigare : sed mãsuetum
esse ad omnes , docibilem , patientem,
25 * cum modestia corripientem eos , qui
resistunt veritati : nequando Deus det
illis pœnitentiam ad cognoscendam
26 veritatem , * & resipiscant a diaboli la-
queis , a quo captiui tenentur ad ipsius
voluntatem .

CAP. III.

1 HOc autem scito, quòd in nouissi- 1.Tim.4.a.1
A mis diebus instabunt tempora pe-
2 riculosa : * erunt homines seipsos amã-
tes, cupidi , elati , superbi, blasphemi ,
parentibus non obedientes, ingrati, sce-
3 lesti , * sine affectione , sine pace , cri-
minatores, incontinentes , immites , si-
4 ne benignitate , * proditores, proterui,
tumidi, & voluptatum amatores magis
5 quàm Dei : * habentes speciem quidem
B pietatis, virtutem autem eius abnegan-
6 tes . Et hos deuita : * ex his enim sunt,
qui penetrant domos, & captiuas ducũt
mulierculas oneratas peccatis, quæ du-
7 cuntur varijs desiderijs : * semper discẽ-
tes, & numquam ad scientiam veritatis
perue-

peruenientes. * Quemadmodum autem 8
|| Exod.7.b.11 || Iannes, & Mambres restiterunt Moy-
si: ita & hi resistunt veritati, homines
corrupti mente, reprobi circa fidem,
* sed vltra non proficient: insipientia 9
enim eorum manifesta erit omnibus, si-
cut & illorum fuit. * Tu autem assecu- 10
tus es meam doctrinam, institutionem, C
propositum, fidem, longanimitatem,
dilectionem, patientiam, * persecutio- 11
nes, passiones: qualia mihi facta sũt An-
tiochiæ, Iconij, & Lystris: quales per-
secutiones sustinui, & ex omnibus eri-
puit me Dominus. * Et omnes, qui pie 12
volunt viuere in Christo Iesu, persecu-
tionem patientur. * Mali autem homi- 13
nes, & seductores proficient in peius,
errantes, & in errorem mittentes. * Tu 14
vero permane in ijs, quæ didicisti, & D
credita sunt tibi: sciẽs a quo didiceris.
* & quia ab infantia sacras litteras no- 15
sti, quæ te possunt instruere ad salutem,
per fidem, quæ est in Christo Iesu.
|| 2.Pet.1.d.20 * || Omnis scriptura diuinitus inspirata 16
vtilis est ad docendum, ad arguendum,
ad corripiendum, ad erudiendum in iu-
stitia: * vt perfectus sit homo Dei, ad 17
omne opus bonum instructus.

CAP. IIII.

TEstificor coram Deo, & Iesu Chri- 1
sto, qui iudicaturus est viuos, & A
mortuos, per aduentum ipsius, & regnũ
eius: * prædica verbum, insta opportu- 2
ne, importune: argue, obsecra, incre-
pa in omni patientia, & doctrina. * E- 3
rit enim tempus, cum sanam doctrinã
non sustinebunt, sed ad sua desideria
coaceruabunt sibi magistros, prurientes
auribus, * & a veritate quidem auditum 4
auertent, ad fabulas autem conuerten-
5 tur. * Tu vero vigila, in omnibus labo-
ra, opus fac Euangelistæ, ministerium
6 tuum imple. Sobrius esto. * Ego e-
B nim iam delibor, & tempus resolutio-
7 nis meæ instat. * Bonum certamen cer-
taui, cursum consummaui, fidem serua-
8 ui. * In reliquo reposita est mihi coro-
na iustitiæ, quam reddet mihi Dominus
in illa die iustus iudex: non solum au-
tem mihi, sed & ijs, qui diligunt ad-
uentum eius. Festina ad me venire cito.
9 * Demas enim me reliquit, diligens hoc
10 sæculum, & abijt Thessalonicam: * Cre-
scens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.
11 * || Lucas est mecum solus. Marcum as- || Col.4.d.14
C sume, & adduc tecum: est enim mihi
12 vtilis in ministerium. * Tychicum autẽ
13 misi Ephesum. * Penulam, quam reli-
qui Troade apud Carpum, veniens af-
fer tecum, & libros, maxime autem
14 membranas. * Alexander ærarius multa
mala mihi ostendit: reddet illi Domi-
15 nus secundum opera eius: * quem &
tu deuita: valde enim restitit verbis no-
16 stris. * In prima mea defensione nemo
mihi affuit, sed omnes me dereliquerũt:
17 non illis imputetur. * Dominus autem
D mihi astitit, & confortauit me, vt per
me prædicatio impleatur, & audiant
omnes Gentes: & liberatus sum de ore
18 Leonis. * Liberauit me Dominus ab om-
ni opere malo: & saluum faciet in re-
gnum suum cæleste, cui gloria in sæcu-
19 la sæculorum. Amen. * Saluta Priscam,
& Aquilam, & || Onesiphori domum. || Sup.1.d.16
20 * Erastus remansit Corinthi. Trophimũ
21 autem reliqui infirmum Mileti. * Festi-
na ante hiemem venire. Salutant te Eu-
bulus, & Pudens, & Linus, & Claudia,
22 & fratres omnes. * Dominus Iesus Chri-
stus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum.
Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS seruus Dei, 1
Apostolus autem Iesu A
Christi secundum fidem
electorum Dei, & agni-
tionem veritatis, quæ
secundum pietatem est
* in spem vitæ æternæ, quam promisit 2
qui non mentitur, Deus, ante tempora
sæcularia: * manifestauit autem tempo- 3
ribus suis verbum suum in prædicatio-
ne, quæ credita est mihi secundum præ-
ceptum Saluatoris nostri Dei: * Tito di- 4
lecto filio secundum communem fidem, B
gratia, & pax a Deo Patre, & Christo
Iesu Saluatore nostro. * Huius rei gra- 5
tia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ desunt,
corrigas, & constituas per ciuitates
presbyteros, sicut & ego disposui tibi.
‖1.Tim.3.a.2 * ‖ Si quis sine crimine est, vnius vxo- 6
ris vir, filios habens fideles, non in ac-
cusatione luxuriæ, aut non subditos.
* Oportet enim episcopum sine crimi- 7
ne esse, sicut Dei dispensatorem: non
superbum, non iracundum, non vinolen- C
tum, non percussorem, non turpis lu-
cri cupidum: * sed hospitalem, benignũ, 8
sobrium, iustum, sanctum, continen-
tem, * amplectentem eum, qui secun- 9
dum doctrinam est, fidelem sermonem:
vt potens sit exhortari in doctrina sana,
& eos, qui contradicunt, arguere. * Sũt 10
enim multi etiam inobedientes, vanilo-
qui, & seductores: maxime qui de cir-
cumcisione sunt: * quos oportet redar- 11
gui: qui vniuersas domos subuertunt,
docentes quæ non oportet, turpis lucri
gratia. * Dixit quidam ex illis, proprius 12
D ipsorum propheta: Cretenses semper
mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.
13 * Testimonium hoc verum est. Quam
ob causam increpa illos dure, vt sani
14 sint in fide, * non intendentes Iudaicis
fabulis, & mandatis hominum, auersan-
15 tium se a veritate. * ‖ Omnia munda ‖Ro.14.d.20
mundis: coinquinatis autem, & infideli-
bus nihil est mundum, sed inquinatæ
sunt eorum & mens, & conscientia.
16 * Confitentur se nosse Deum, factis au-
tem negant: cum sint abominati, &
incredibiles, & ad omne opus bonum
reprobi.

CAP. II.

1 TV autem loquere quæ decent sanam
2 doctrinam: * Senes vt sobrij sint,
A pudici, prudentes, sani in fide, in dile-
3 ctione, in patientia: * Anus similiter
in habitu sancto, non criminatrices, non
multo vino seruientes, bene docentes:
4 * vt prudentiam doceant adolescentulas,
vt viros suos ament, filios suos diligant,
5 * prudentes, castas, sobrias, domus cu-
B ram habentes, benignas, subditas viris
suis, vt non blasphemetur verbum Dei:
6 * Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint.
7 * In omnibus teipsum præbe exemplum
bonorum operum, in doctrina, in inte-
8 gritate, in grauitate, * verbum sanum,
irreprehensibile: vt is, qui ex aduerso
est, vereatur, nihil habens malum di-
9 cere de nobis: * ‖ Seruos dominis suis ‖Eph.6.a.5
C subditos esse, in omnibus placentes, non Colos.3.d.22
10 contradicentes, * non fraudantes, sed in 1.Pet.2.c.18
omnibus

omnibus fidem bonam ostendentes: vt
doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent
in omnibus. * Apparuit enim gratia 11
Dei Saluatoris nostri omnibus homini-
bus, * erudiens nos, vt abnegantes im- 12
pietatem, & sæcularia desideria: sobrie, D
& iuste, & pie viuamus in hoc sæculo,
* expectantes beatam spem, & aduen- 13
tum gloriæ magni Dei, & Saluatoris
nostri Iesu Christi: * qui dedit semet- 14
ipsum pro nobis, vt nos redimeret ab
omni iniquitate, & mundaret sibi popu-
lum acceptabilem, sectatorem bonorum
operum. * Hæc loquere, & exhortare, & 15
argue cum omni imperio. Nemo te cō-
temnat.

CAP. III.

ADmone illos principibus, & pote- 1
statibus subditos esse, dicto obedi- A
re, ad omne opus bonum paratos esse:
* neminem blasphemare, non litigiosos 2
esse, sed modestos, omnem ostendentes
mansuetudinem ad omnes homines.
* Eramus enim aliquando & nos insi- 3
pientes, increduli, errantes, seruientes
desiderijs, & voluptatibus varijs, in
malitia & inuidia agentes, odibiles,
odientes inuicem. * Cum autem beni- 4
‖1.Tim.4.b.7 gnitas, & humanitas apparuit Saluato- B
2.Tim.1.c.11 ris nostri Dei: * ‖ non ex operibus iu- 5
stitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum
suam misericordiam saluos nos fecit per
lauacrum regenerationis, & renouatio-
6 nis Spiritus sancti, * quem effudit in nos
abunde per Iesum Christum Saluatorem
7 nostrum: * vt iustificati gratia ipsius,
heredes simus secundum spem vitæ æter
8 næ. * Fidelis sermo est: & de his volo
C te confirmare: vt curent bonis operibus
præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bo-
9 na, & vtilia hominibus. * ‖ Stultas au- ‖2.Tim.2.d.23
tem quæstiones, & genealogias, & con-
tentiones, & pugnas legis deuita. sunt
10 enim inutiles, & vanæ. * Hæreticum
hominem post vnam, & secundam cor-
11 reptionem deuita: * sciens quia subuer-
sus est, qui eiusmodi est, & delinquit,
cum sit proprio iudicio condemnatus.
12 * Cum misero ad te Artemam, aut Ty-
D chicum, festina ad me venire Nicopo-
13 lim: ibi enim statui hiemare. * Zenam
legisperitum, & Apollo solicite præmit-
14 te, vt nihil illis desit. * Discant autem
& nostri bonis operibus præesse ad vsus
necessarios: vt non sint infructuosi.
15 * Salutant te qui mecum sunt
omnes: saluta eos, qui
nos amant in fide.
Gratia Dei
cum
omnibus vobis.
Amen.

EPI-

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

AVLVS vin- 1
ctus Christi Ie- A
su, & Timo-
theus frater :
Philemoni di-
lecto, & adiu-
tori nostro ,
*& Appiæ so- 2
rori charissi-
mæ, & Archip
po commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ
in domo tua est. * Gratia vobis, & pax 3
a Deo Patre nostro , & Domino Iesu
Christo .* Gratias ago Deo meo, sem- 4
per memoriam tui faciens in orationi-
bus meis ,* audiens charitatem tuam, 5
& fidem, quam habes in Domino Iesu,
& in omnes sanctos : * vt communica- 6
tio fidei tuæ euidens fiat in agnitione B
omnis operis boni , quod est in vobis
in Christo Iesu. * Gaudium enim ma- 7
gnum habui , & consolationem in cha-
ritate tua : quia viscera sanctorum re-
quieuerunt per te, frater.* Propter quod 8
multam fiduciam habens in Christo Ie-
su imperandi tibi quod ad rem perti-
net :* propter charitatem magis obse- 9
cro, cum sis talis, vt Paulus senex, nunc
autem & vinctus Iesu Christi : * Obse- 10
cro te pro meo filio , quem genui in
vinculis , Onesimo ,* qui tibi aliquan- 11
C do inutilis fuit , nunc autem & mihi ,
12 & tibi vtilis,* quem remisi tibi. Tu au-
tem illum , vt mea viscera , suscipe :
13 * quem ego volueram mecum detinere,
vt pro te mihi ministraret in vinculis
14 Euangelij: * sine consilio autem tuo ni-
hil volui facere, vti ne velut ex necessi-
tate bonum tuum esset , sed volunta-
15 rium. * Forsitan enim ideo discessit ad
horam a te , vt æternum illum recipe-
16 res: * iam non vt seruum , sed pro ser-
D uo charissimum fratrem, maxime mihi :
quanto autem magis tibi & in carne, &
17 in Domino?* Si ergo habes me socium,
18 suscipe illum sicut me : * Si autem ali-
quid nocuit tibi , aut debet : hoc mihi
19 imputa . * Ego Paulus scripsi mea ma-
nu: ego reddam, vt non dicã tibi, quod
20 & teipsum mihi debes: * ita frater. Ego
te fruar in Domino: Refice viscera mea
21 in Domino . * Confidens in obedientia
tua scripsi tibi : sciens quoniam & su-
22 per id, quod dico, facies . * Simul au-
tem & para mihi hospitium : nam spe-
ro per orationes vestras donari me vo-
23 bis . * Salutat te Epaphras concaptiuus
24 meus in Christo Iesu , * Marcus, Aristar-
chus, Demas, & Lucas, adiutores mei.
25 * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum
spiritu vestro . Amen .

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRAEOS.

CAPVT PRIMVM.

M VLTIFARIAM, 1
multisq. modis olim A
Deus loquens patri-
bus in Prophetis:
* nouissime, diebus 2
istis locutus est no-
bis in Filio, quem
constituit heredem vniuersorum, per
‖Sap.7.d.26 quē fecit & sæcula: * ‖ qui cum sit splen- 3
dor gloriæ, & figura substātiæ eius, por-
tansq. omnia verbo virtutis suæ, purga-
tionem peccatorū faciens, sedet ad dex-
teram maiestatis in excelsis: * tanto me- 4
lior Angelis effectus, quanto differentius B
præ illis nomen hereditauit. * Cui enim 5
‖Psal.2.b.7 dixit aliquando Angelorū: ‖ Filius meus
es tu, ego hodie genui te? Et rursum:
‖2.Reg.7.b.14 ‖ Ego ero illi in patrem, & ipse erit mi-
hi in filium? * Et cum iterum intro- 6
ducit primogenitum in orbem terræ, di-
‖Psal.96.c.8 cit: ‖ Et adorēt eum omnes Angeli Dei.
‖Psal.103.a.4 * Et ad Angelos quidem dicit: ‖ Qui fa- 7
cit Angelos suos spiritus, & ministros C
suos flammam ignis. * Ad filium autē: 8
‖Psal.44.b.7 ‖ Thronus tuus Deus in sæculum sæculi:
virga æquitatis, virga regni tui. * Di- 9
lexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:
propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo
exultationis præ participibus tuis. * Et: 10
‖Ps.101.d.26 ‖ Tu in principio Domine terram funda-
sti: & opera manuum tuarum sunt cæli.
* Ipsi peribunt, tu autem permanebis, 11
& omnes vt vestimentum veterascent: D
* & velut amictum mutabis eos, & mu- 12
tabuntur: tu autem idem ipse es, & an-
‖Psal.109.a.1 ni tui non deficient. * Ad quem autem 13
1.Cor.15.d.25 Angelorum dixit aliquando: ‖ Sede a
dextris meis, quoadusque ponam inimi-
cos tuos scabellum pedum tuorum?
14 * Nonne omnes sunt administratorij spi
ritus, in ministerium missi propter eos,
qui hereditatem capient salutis?

CAP. II.

1 PRopterea abundantius oportet ob-
A seruare nos ea, quæ audiuimus ne
2 forte pereffluamus. * Si enim qui per
Angelos dictus est sermo, factus est fir-
mus, & omnis præuaricatio, & inobe-
dientia accepit iustam mercedis retribu-
3 tionem: * quomodo nos effugiemus si
tantam neglexerimus salutem? quæ cū
initium accepisset enarrari per Dominū
ab eis, qui audierunt, in nos confirma-
4 ta est, * ‖ contestante Deo signis & por- ‖Mar.16.d.20
tentis, & varijs virtutibus, & Spiritus san
cti distributionibus secundum suam vo-
5 luntatem. * Non enim Angelis subiecit
Deus orbem terræ futurum, de quo lo-
6 quimur. * Testatus est autem in quodā
B loco quis, dicens: ‖ Quid est homo quòd ‖Psal.8.c.5
memor es eius, aut filius hominis quo-
7 niam visitas eum? * Minuisti eum pau-
lominus ab Angelis: gloria & honore
coronasti eum: & constituisti eum su-
8 per opera manuum tuarum. * ‖ Omnia ‖Mat.28.d.18
subiecisti sub pedibus eius: In eo enim 1.Cor.15.d.26
quòd omnia ei subiecit, nihil dimisit nō
subiectum ei. Nunc autem necdum vi-
9 demus omnia subiecta ei. * ‖ Eum au- ‖Phil.2.b.8
C tem, qui modico quàm Angeli minora-
tus est, videmus Iesum propter passio-
nem mortis, gloria & honore corona-
tum:

tum: vt gratia Dei, pro omnibus gusta-
ret mortem. * Decebat enim eum, pro- 10
pter quem omnia, & per quem omnia,
qui multos filios in gloriam adduxerat,
auctorem salutis eorum per passionem
consummare. * Qui enim sanctificat, 11
& qui sanctificantur, ex vno omnes.
Propter quam causam non confunditur
‖Psal.21.c.23 fratres eos vocare, dicens: * ‖ Nuncia- 12
bo nomen tuum fratribus meis: in me-
dio Ecclesiæ laudabo te. * Et iterum: 13
‖Psal.17.a.3 ‖ Ego ero fidens in eum. Et iterum: D
‖Isa.8.d.18 ‖Ecce ego, & pueri mei, quos dedit
mihi Deus. * Quia ergo pueri commu- 14
nicauerunt carni, & sanguini, & ipse si-
‖Ose.13.d.14 militer participauit eisdem: ‖ vt per
1.Cor.15.g.54 mortem destrueret eum, qui habebat
mortis imperium, id est, diabolum: * & 15
liberaret eos, qui timore mortis per to-
tam vitā obnoxij erant seruituti. * Nus- 16
quam enim Angelos apprehendit, sed
semen Abrahæ apprehendit. * Vnde de- 17
buit per omnia fratribus similari, vt
misericors fieret, & fidelis pontifex ad
Deum, vt repropitiaret delicta populi.
* In eo enim, in quo passus est ipse & 18
tentatus, potens est & eis, qui tentan-
tur, auxiliari.

CAP. III.

VNde fratres sancti, vocationis cæle- 1
stis participes, considerate Aposto- A
lum, & pontificem confessionis nostræ
Iesum: * qui fidelis est ei, qui fecit illum 2
‖Num.12.b.7 sicut & ‖ Moyses in omni domo eius.
* Amplioris enim gloriæ iste præ Moy- 3
se dignus est habitus, quāto ampliorem
honorem habet domus, qui fabricauit
illam. * Omnis namque domus fabri- 4
catur ab aliquo: qui autem omnia crea-
uit, Deus est. * Et Moyses quidem fide- 5
lis erat in tota domo eius tamquam fa- B
mulus, in testimonium eorum, quæ di-
cenda erant: * Christus vero tamquam 6
filius in domo sua: quæ domus sumus
nos, si fiduciam, & gloriam spei vsque
ad finē, firmam retineamus. * Quapro- 7
‖Psal.94.b.8 pter sicut dicit Spiritus sanctus: ‖ Hodie
si vocem eius audieritis, * nolite obdu- 8
rare corda vestra, sicut in exacerbatione
secundum diem tentationis in deserto,
* vbi tentauerunt me patres vestri: pro- 9
bauerunt, & viderunt opera mea * qua- 10
C draginta annis: Propter quod infensus
fui generationi huic, & dixi: Semper er-
rant corde. Ipsi autem non cognouerūt
11 vias meas, * sicut iuraui in ira mea: Si
12 introibunt in requiem meam. * Videte
fratres, ne forte sit in aliquo vestrū cor
malum incredulitatis, discedendi a Deo
13 viuo: * sed adhortamini vosmetipsos per
singulos dies, donec Hodie cognomina-
tur, vt nō obduretur quis ex vobis falla-
14 cia peccati. * Participes enim Christi esse
D cti sumus: si tamē initiū substantiæ eius
15 vsque ad finem firmū retineamus. * Dum
dicitur: Hodie si vocem eius audieritis,
nolite obdurare corda vestra, quemad-
16 modum in illa exacerbatione. * Quidam
enim audientes exacerbauerunt: sed nō
vniuersi qui profecti sunt ex Ægypto
17 per Moysen. * Quibus autem infensus
est quadraginta annis? Nonne illis, qui
peccauerūt, ‖ quorum cadauera prostra- ‖Num.14.f.37
18 ta sunt in deserto? * Quibus autem iu-
rauit non introire in requiem ipsius, nisi
19 illis, qui increduli fuerunt? * Et vide-
mus, quia non potuerunt introire pro-
pter incredulitatem.

CAP. IIII.

1 TImeamus ergo ne forte relicta pol-
A licitatione introeundi in requiem
eius, existimetur aliquis ex vobis deesse.
2 * Etenim & nobis nunciatum est, quem-
admodum & illis. sed non profuit illis
sermo auditus, non admistus fidei ex ijs,
3 quæ audierunt. * Ingrediemur enim in
requiem, qui credidimus: quemadmo-
dum dixit: ‖ Sicut iuraui in ira mea: Si ‖Psal.94.b.11
introibunt in requiem meam: & quidē
operibus ab institutione mundi perfe-
4 ctis. * Dixit enim in quodam loco de
B die septima sic: ‖ Et requieuit Deus die ‖Gen.2.a.2
5 septima ab omnibus operibus suis. * Et
in isto rursum: Si introibūt in requiem
6 meam. * Quoniam ergo superest intro-
ire quosdam in illam, & ij, quibus prio-
ribus annunciatum est, non introierunt
7 propter incredulitatem: * iterum termi-
nat diem quendam, Hodie, in Dauid di-
cendo, post tantum temporis, sicut su-
pra dictum est: ‖ Hodie si vocem eius ‖Sup.3.b.7
audieritis, nolite obdurare corda vestra.
8 * Nam si eis Iesus requiem præstitisset,
nūquam de alia loqueretur, posthac, die.
* Itaque

*Itaque relinquitur sabbatismus populo 9
Dei. * Qui enim ingressus est in requiē 10
eius: etiam ipse requieuit ab operibus C
suis, sicut a suis Deus. * Festinemus er- 11
go ingredi in illam requiem: vt ne in
idipsum quis incidat incredulitatis exē-
plum. * Viuus est enim sermo Dei, & 12
efficax, & penetrabilior omni gladio an-
cipiti: & pertingēs vsque ad diuisionem
animæ ac spiritus, compagum quoque
ac medullarum, & discretor cogitatio-
‖Psal.33.e.16 num & intentionum cordis. * ‖Et non 13
Eccli.15.d.20 est vlla creatura inuisibilis in conspectu D
eius: omnia autem nuda & aperta sunt
oculis eius, ad quem nobis sermo. * Ha- 14
bentes ergo pōtificem magnum, qui pe-
netrauit cælos, Iesum filium Dei: tenea-
mus confessionem. * Non enim habe- 15
mus pontificem, qui non possit compa-
ti infirmitatibus nostris: tētatum autem
per omnia pro similitudine absque pec-
cato. * Adeamus ergo cum fiducia ad 16
thronum gratiæ: vt misericordiam con-
sequamur, & gratiam inueniamus in
auxilio opportuno.

CAP. V.

Omnis namque Pontifex ex homini- 1
bus assumptus, pro hominibus con- A
stituitur in ijs, quæ sunt ad Deum, vt
offerat dona, & sacrificia pro peccatis:
* qui condolere possit ijs, qui ignorant, 2
& errant: quoniam & ipse circumdatus
est infirmitate: * & propterea debet, 3
quemadmodum pro populo, ita etiam
& pro semetipso offerre pro peccatis.
‖Exo.28.a.1 * ‖Nec quisquam sumit sibi honorem, 4
2.Par.26.c.18 sed qui vocatur a Deo, tāquam Aaron. B
* Sic & Christus non semetipsum clari- 5
ficauit vt pontifex fieret: sed qui locu-
‖Psal.2.b.7 tus est ad eum: ‖Filius meus es tu, ego
hodie genui te. * Quemadmodum & 6
‖Psal.109.b.4 in alio loco dicit: ‖Tu es sacerdos in
æternum, secundum ordinem Melchise-
dech. * Qui in diebus carnis suæ pre- 7
ces, supplicationesq. ad eum, qui possit
illum saluum facere a morte cum cla-
more valido, & lacrymis offerens, exau- C
ditus est pro sua reuerentia: * Et qui- 8
dem cum esset Filius Dei, didicit ex ijs,
quæ passus est, obedientiam: * & con- 9
summatus, factus est omnibus obtempe-
rantibus sibi, causa salutis æternæ, * ap- 10
pellatus a Deo pontifex iuxta ordinem
11 Melchisedech. * De quo nobis grandis
sermo, & ininterpretabilis ad dicēdum:
quoniam imbecilles facti estis ad audiē-
12 dum. * Etenim cum deberetis magistri
D esse propter tempus: rursum indigetis
vt vos doceamini quæ sint elementa
exordij sermonum Dei: & facti estis
quibus lacte opus sit, non solido cibo.
13 * Omnis enim, qui lactis est particeps,
expers est sermonis iustitiæ: paruulus e-
14 nim est. * Perfectorum autem est soli-
dus cibus: eorum, qui pro consuetudine
exercitatos habent sensus ad discretio-
nem boni ac mali.

CAP. VI.

1 Quapropter intermittentes inchoa-
A tionis Christi sermonem, ad per-
fectiora feramur, nō rursum ia-
cientes fundamentū pœnitentiæ ab ope-
2 ribus mortuis, & fidei ad Deum, * ba-
ptismatum doctrinæ, impositionis quo-
que manuum, ac resurrectionis mortuo-
3 rum, & iudicij æterni. * Et hoc facie-
4 mus, si quidem permiserit Deus. * ‖Im- ‖Mat.12.d.45
possibile est enim eos, qui semel sunt 2.Pet.2.d.20
illuminati, gustauerunt etiam donum Inf.10.c.26
cæleste, & participes facti sunt Spiritus
5 sancti, * gustauerunt nihilominus bonum
Dei verbum, virtutesq. sæculi venturi,
6 * & prolapsi sunt; rursus renouari ad
B pœnitentiam, rursum crucifigentes sibi-
metipsis filium Dei, & ostentui haben-
7 tes. * Terra enim sæpe venientem super
se bibens imbrem, & generans herbam
opportunam illis, a quibus colitur: ac-
8 cipit benedictionem a Deo. * proferens
autem spinas, ac tribulos, reproba est, &
maledicto proxima: cuius consumma-
9 tio in combustionem. * Confidimus
autem de vobis dilectissimi meliora, &
viciniora saluti: tametsi ita loquimur.
10 * Non enim iniustus Deus, vt obliuisca-
tur operis vestri, & dilectionis, quā ostē-
distis in nomine ipsius, qui ministrastis
11 sanctis, & ministratis. * Cupimus autem
C vnumquemque vestrum eandem osten-
tare solicitudinem ad expletionem spei
12 vsque in finem: * vt non segnes efficia-
mini, verum imitatores eorum, qui fide,
& patientia hereditabunt promissiones.
13 * Abrahæ namque promittēs Deus, quo-
niam

niam neminem habuit, per quem iura-
ret, maiorem, iurauit per semetipsum,
Gen.22.c.16 * dicens: || Nisi benedicens benedicam 14
te, & multiplicans multiplicabo te. * Et 15
sic longanimiter ferens, adeptus est re-
promissionem. * Homines enim per 16
maiorem sui iurant: & omnis contro- D
uersiæ eorum finis, ad confirmationem,
est iuramentum. * In quo abundantius 17
volens Deus ostēdere pollicitationis he-
redibus immobilitatem consilij sui, in-
terposuit iusiurandum: * vt per duas 18
res immobiles, quibus impossibile est
mentiri Deum, fortissimum solatium ha-
beamus, qui confugimus ad tenendam
propositam spem, * quam sicut ancho- 19
ram habemus animæ tutam ac firmam,
& incedentem vsque ad interiora vela-
minis, * vbi præcursor pro nobis introi- 20
uit Iesus, secundum ordinem Melchise-
dech pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

Gen.14.d.18 HIc enim Melchisedech, rex Salem, 1
sacerdos Dei summi, qui obuiauit A
Abrahæ regresso a cæde regum, & be-
nedixit ei: * cui & decimas omnium di- 2
uisit Abraham: primùm quidem qui in-
terpretatur rex iustitiæ: deinde autem &
rex Salem, quod est, rex pacis, * sine pa- 3
tre, sine matre, sine genealogia, neque
initium dierum, neque finem vitæ ha-
bens, assimilatus autem Filio Dei, ma-
net sacerdos in perpetuum. * Intuemi- 4
ni autem quantus sit hic, cui & decimas
dedit de præcipuis Abraham patriarcha.
* Et quidem de filijs Leui sacerdotium 5
Deut.18.a.3 accipientes, || mandatum habent deci-
Iof.14.a.4 mas sumere a populo secundum legem,
id est, a fratribus suis: quamquam &
ipsi exierint de lumbis Abrahæ. * Cuius 6
autē generatio non annumeratur in eis, B
decimas sumpsit ab Abraham, & hunc,
qui habebat repromissiones, benedixit.
* Sine vlla autem contradictione, quod 7
minus est, a meliore benedicitur. * Et 8
hic quidem, decimas morientes homi-
nes accipiunt: ibi autem contestatur,
quia viuit. * Et (vt ita dictum sit) per 9
Abraham, & Leui, qui decimas accepit,
decimatus est: * adhuc enim in lumbis 10
patris erat, quando obuiauit ei Melchi-
11 sedech. * Si ergo consummatio per sa-
cerdotium Leuiticū erat (populus enim
sub ipso legem accepit) quid adhuc ne-
cessarium fuit secundum ordinem Mel-
chisedech, alium surgere sacerdotem, &
non secundum ordinem Aaron dici?
12 * Translato enim sacerdotio, necesse est
13 vt & legis translatio fiat. * In quo enim
hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua
14 nullus altari præsto fuit. * Manifestum
C est enim quòd ex Iuda ortus sit Domi-
nus noster: in qua tribu nihil de sacer-
15 dotibus Moyses locutus est. * Et am-
plius adhuc manifestum est: si secundū
similitudinem Melchisedech exurgat a-
16 lius sacerdos, * qui nō secundum legem
mandati carnalis factus est, sed secun-
17 dum virtutem vitæ insolubilis. * Con-
testatur enim: || Quoniam tu es sacer- Psal.109.b.4
dos in æternum, secundum ordinem
18 Melchisedech. * Reprobatio quidem fit
præcedentis mandati, propter infirmi-
19 tatem eius, & inutilitatem: * nihil enim
ad perfectum adduxit lex: introductio
vero melioris spei, per quam proxima-
20 mus ad Deum. * Et quantum est non
sine iureiurando (alij quidem sine iure-
21 iurando sacerdotes facti sunt, * hic au-
D tem cum iureiurando per eum, qui di-
xit ad illum: || Iurauit Dominus, & non Psal.109.b.4
pœnitebit eum: tu es sacerdos in æter-
22 num:) * in tantum melioris testamenti
23 sponsor factus est Iesus. * Et alij qui-
dem plures facti sunt sacerdotes, idcir-
co quòd morte prohiberentur perma-
24 nere: * hic autem eo quòd maneat in
æternum, sempiternum habet sacerdo-
25 tium. * Vnde & saluare in perpetuū po-
test accedentes per semetipsum ad Deū:
semper viuens ad interpellandū pro no-
26 bis. * Talis enim decebat vt nobis esset
pontifex, sanctus, innocens, impollutus,
segregatus a peccatoribus, & excelsior
27 cælis factus: * qui non habet necessita-
tem quotidie, quemadmodum sacerdo-
tes, || prius pro suis delictis hostias offer- Leu.16.a.6
re, deinde pro populi: hoc enim fecit
28 semel, seipsum offerendo. * Lex enim
homines constituit sacerdotes infirmita-
tem habentes: sermo autem iurisiuran-
di, qui post legem est, Filium in æter-
num perfectum.

CAP. VIII.

C Apitulum autem super ea, quæ di- 1
cuntur: Talem habemus Pontificē, A
qui consedit in dextera sedis magnitudi-
nis in cælis, * sanctorum minister, & 2
tabernaculi veri, quod fixit Dominus,
& non homo. * Omnis enim pontifex 3
ad offerendum munera, & hostias consti-
tuitur: vnde necesse est & hunc habere
aliquid, quod offerat: * si ergo esset su- 4
per terram, nec esset sacerdos: cum essent B
qui offerrent secundum legem munera,
* qui exemplari, & vmbræ deseruiunt cæ- 5
lestium. Sicut responsum est Moysi, cū
‖Exo.25.d.40 Act.7.f.44 consummaret tabernaculum: ‖ Vide (in-
quit) omnia facito secundum exemplar,
quod tibi ostensum est in monte. * Nunc 6
autem melius sortitus est ministerium, C
quanto & melioris testamenti mediator
est, quod in melioribus repromissionibus
sancitum est. * Nam si illud prius culpa 7
vacasset: nō vtique secundi locus inqui-
reretur. * Vituperans enim eos dicit: 8
‖Iere.31.e.31 ‖ Ecce dies venient, dicit Dominus: &
consummabo super domum Israel, &
super domum Iuda testamentum nouū,
* non secundum testamentum, quod feci 9
patribus eorum in die, qua apprehendi
manū eorum vt educerem illos de Ter-
ra Ægypti: quoniam ipsi non perman-
serunt in testamento meo: & ego ne-
glexi eos, dicit Dominus: * Quia hoc 10
est testamentum, quod disponam domui D
Israel post dies illos, dicit Dominus:
Dando leges meas in mentem eorum,
& in corde eorum superscribam eas: &
ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in
populum: * & non docebit vnusquisque 11
proximum suum, & vnusquisque fratrē
suum, dicens: Cognosce Dominum:
quoniam omnes scient me a minore vs-
que ad maiorem eorum: * quia propi- 12
tius ero iniquitatibus eorum, & pecca-
torum eorum iam non memorabor.
* Dicendo autem nouum: ⌐veterauit 13
prius. Quod autem antiquatur, & senes-
scit, prope interitum est.

CAP. IX.

H Abuit quidem & prius, iustificatio- 1
nes culturæ, & Sanctum sæculare. A
2 * ‖ Tabernaculum enim factum est pri- ‖Exo.26.a.1
mum, in quo erant candelabra, & men- & 36.a.8
sa, & propositio panum, quæ dicitur Sā-
3 cta. * Post velamentum autem secundū,
tabernaculum, quod dicitur Sancta san-
4 ctorum: * aureum habens ‖ thuribulum, ‖Num.16.
& arcam testamenti circumtectam ex Leuit.16
omni parte auro, in qua vrna aurea ha-
bens manna, & virga Aaron, quæ fron-
5 duerat, ‖ & tabulæ testamenti, * superq. ‖3.Reg.8.b.9
eam erant Cherubim gloriæ obumbran- 2.Par.5.b.10
tia propitiatorium: de quibus non est
6 modo dicendum per singula. * His ve-
B ro ita compositis: in priori quidem ta-
bernaculo semper introibant sacerdotes,
7 sacrificiorum officia consummantes: * in
secundo autem ‖ semel in anno solus pō- ‖Exo 30.b.10
tifex non sine sanguine, quem offert pro Leuit.16.a.2
8 sua, & populi ignorantia: * hoc significā-
te Spiritu sancto, nondum propalatam
esse sanctorum viam, adhuc priore taber-
9 naculo habente statum. * quæ parabola
C est temporis instantis: iuxta quam mu-
nera, & hostiæ offeruntur, quæ non pos-
sunt iuxta conscientiam perfectum face-
re seruientem, solummodo in cibis, &
10 in potibus, * & varijs baptismatibus, &
iustitijs carnis ⌐vsque ad tempus corre-
11 ctionis impositis. * Christus autem assi-
stens pontifex futurorum bonorum, per
amplius & perfectius tabernaculum non
manufactum, id est, non huius creatio-
12 nis: * neque per sanguinem hircorum,
aut vitulorum, sed per proprium sangui-
nem introiuit semel in Sancta, æterna
13 redemptione inuenta. * ‖ Si enim sanguis ‖Leui.16.e.14
D hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ
aspersus inquinatos sanctificat ad emun-
14 dationem carnis: * ‖ quanto magis san- ‖1.Pet.1.d.19
guis Christi, qui per Spiritum sanctum 1.Ioan.1.c.7
semetipsum obtulit immaculatum Deo, Apoc.1.b.5
emundabit conscientiā nostram ab ope-
ribus mortuis, ad seruiendum Deo vi-
15 uenti? * Et ideo noui testamenti media-
tor est: ‖ vt morte intercedente, in re- ‖Gal.3.b.15
demptionem earum præuaricationum,
quæ erant sub priori testamento, repro-
missionē accipiant qui vocati sunt æter-
16 næ hereditatis. * Vbi enim testamentum
est: mors necesse est intercedat testato-
17 ris. * Testamentum enim in mortuis
confirmatum est: alioquin nondum va-
18 let, dum viuit qui testatus est. * Vnde
nec primum quidem sine sanguine dedi-
catum

catum est. * Lecto enim omni mandato 19
legis a Moyse vniuerso populo: accipiēs
sanguinem vitulorum, & hircorum cum
aqua & lana coccinea, & hyssopo: ipsum
quoque librum, & omnem populum
‖ Exo.24.c.8 aspersit, * dicens: ‖ Hic sanguis testamen 20
ti, quod mandauit ad vos Deus. * Etiam 21
tabernaculum, & omnia vasa ministerij F
sanguine similiter aspersit: * Et omnia 22
pene in sanguine secundum legem mun-
dantur: & sine sanguinis effusione non
fit remissio. * Necesse est ergo exempla- 23
ria quidem cælestium his mundari: ipsa
autem cælestia melioribus hostijs quàm
istis. * Non enim in manufacta Sancta 24
Iesus introiuit exemplaria verorum: sed
in ipsum cælum, vt appareat nunc vul-
tui Dei pro nobis: * Neque vt sæpe of- 25
ferat semetipsum, quemadmodum Pon-
tifex intrat in Sancta per singulos annos
in sanguine alieno: * alioquin oporte- 26
bat eum frequenter pati ab origine mun- G
di: nunc autem semel in consummatio-
ne sæculorum, ad destitutionem peccati,
per hostiam suam apparuit. * Et quem- 27
admodum statutum est hominibus semel
‖ Rom.5.b.8 mori, post hoc autem iudicium: * ‖ sic & 28
1.Pet.3.c.18 Christus semel oblatus est ad multorum
exhaurienda peccata: secundo sine pec-
cato apparebit expectantibus se, in sa-
lutem.

CAP. X.

VMbram enim habens lex futurorū 1
bonorum, non ipsam imaginem A
rerum: per singulos annos eisdem ipsis
hostijs, quas offerunt indesinenter, num-
quam potest accedentes perfectos face-
re: * alioquin cessassent offerri: ideo 2
quòd nullam haberent vltra conscien-
tiam peccati, cultores semel mundati:
* sed in ipsis commemoratio peccatorū 3
per singulos annos fit. * impossibile 4
enim est sanguine taurorum & hircorū
auferri peccata. * Ideo ingrediens mun- 5
‖ Ps.39.b.7 dum dicit: ‖ Hostiam, & oblationem no- B
luisti: corpus autem aptasti mihi: * ho- 6
‖ Ibidem. locautomata pro peccato non tibi pla-
cuerunt. * Tunc dixi: Ecce venio: ‖ in 7
capite libri scriptum est de me: Vt fa-
ciam, Deus, voluntatem tuam. * Supe- 8
rius dicens: Quia hostias, & oblationes,
& holocautomata pro peccato noluisti,
nec placita sunt tibi, quæ secundum
9 legem offeruntur, * tunc dixi: Ecce ve-
nio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam:
10 aufert primum, vt sequens statuat. * In
qua volūtate sanctificati sumus per obla-
11 tionem corporis Iesu Christi semel.
C * Et omnis quidem sacerdos præsto est
quotidie ministrans, & easdem sæpe
offerens hostias, quæ numquam possunt
12 auferre peccata: * hic autem vnam pro
peccatis offerens hostiam, in sempiter-
13 num sedet in dextera Dei, * de cetero
expectans ‖ donec ponantur inimici eius ‖ Ps.109.a.1
14 scabellum pedum eius. * Vna enim obla- 1.Cor.15.d.25
tione, consummauit in sempiternum
15 sanctificatos. * Contestatur autem nos
& Spiritus sanctus. Postquam enim di-
16 xit: * ‖ Hoc autem testamentum, quod ‖ Ier.31.f.33
testabor ad illos post dies illos, dicit Do- Sup.8.c.8
minus, Dando leges meas in cordibus
eorum, & in mentibus eorum superscri-
17 bam eas: * & peccatorum, & iniquita-
D tum eorū iam non recordabor amplius.
18 * Vbi autem horum remissio: iam non
19 est oblatio pro peccato. * Habentes ita-
que fratres fiduciam in introitu sancto-
20 rum in sanguine Christi, * quam initiauit
nobis viam nouam, & viuentem per ve-
21 lamen, id est, carnem suam, * & sacerdo-
22 tem magnum super domum Dei: * ac-
cedamus cum vero corde in plenitudine
fidei, aspersi corda a conscientia mala,
23 & abluti corpus aqua munda, * tenea-
E mus spei nostræ cōfessionem indeclina-
24 bilē, (fidelis enim est qui repromisit) * &
consideremus inuicem in prouocatio-
nem charitatis, & bonorum operum:
25 * non deserentes collectionem nostram,
sicut consuetudinis est quibusdam, sed
consolantes, & tanto magis quanto vi-
26 deritis appropinquantem diem. * ‖ Vo- ‖ Sup.6.a.4
luntarie enim peccātibus nobis post ac-
ceptam notitiam veritatis, iam non re-
27 linquitur pro peccatis hostia, * terribi-
lis autem quædam expectatio iudicij, &
ignis æmulatio, quæ consumptura est
28 aduersarios. * Irritam quis faciens legem
Moysi, sine vlla miseratione ‖ duobus vel ‖ Deu.17.b.6
29 tribus testibus moritur: * quanto magis Mat.18.b.16
F putatis deteriora mereri supplicia qui fi- Ioan.8.c.17
lium Dei conculcauerit, & sanguinem 2.Cor.13.a.1
testamenti pollutum duxerit, in quo
sanctificatus est, & spiritui gratiæ contu-
30 meliam fecerit? * Scimus enim qui di-
xit:

‖Deu.32.e.35 xit: ‖ Mihi vindicta, & ego retribuam.
Rom.12.d.19 Et iterum: Quia iudicabit Dominus po-
pulum suum. * Horrendum est incidere 31
in manus Dei viuentis. * Rememorami- 32
ni autem pristinos dies, in quibus illu-
minati, magnum certamen sustinuistis
passionum: * & in altero quidem oppro- 33
brijs, & tribulationibus spectaculum fa-
cti: in altero autem socij taliter conuer-
santium effecti. * Nam & vinctis com- 34
passi estis, & rapinam bonorum vestro-
rum cum gaudio suscepistis, cognoscen- G
tes vos habere meliorem, & manentem
substantiam. * Nolite itaque amittere 35
confidentiam vestram, quæ magnam ha-
bet remunerationem. * Patientia enim 36
vobis necessaria est: vt voluntatem Dei
facientes, reportetis promissionem.
‖Hab.2.a.3 * ‖ Adhuc enim modicum aliquantulũ, 37
Rom.1.b.17 qui venturus est, veniet, & non tardabit.
‖Gal.3.b.11 * ‖ iustus autem meus ex fide viuit. quòd 38
si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.
* Nos autem non sumus subtractionis fi- 39
lij in perditionem, sed fidei in acquisi-
tionem animæ.

CAP. XI.

Est autem fides sperandarum substan- 1
tia rerum, argumentum non appa- A
rentium. * In hac enim testimonium cõ- 2
‖Gen.1.a.1 secuti sunt senes. * ‖ Fide intelligimus 3
aptata esse sæcula verbo Dei: vt ex inui-
‖Gen.4.a.4 sibilibus visibilia fierent. * ‖ Fide pluri- 4
mam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit
‖Mat.23.d.34 Deo, ‖ per quam testimonium consecu-
tus est esse iustus, testimonium perhiben-
te muneribus eius Deo, & per illam de-
‖Gen.5.c.24 functus adhuc loquitur. * ‖ Fide Henoch 5
Eccl.44.c.16 translatus est ne videret mortem, & non
inueniebatur: quia transtulit illum Deus:
ante translationem enim testimonium
habuit placuisse Deo. * Sine fide autem 6
impossibile est placere Deo. Credere B
enim oportet accedentem ad Deũ quia
est, & inquirentibus se remunerator sit.
‖Gen.6.c.13 * ‖ Fide Noe responso accepto de ijs, quæ 7
Eccli.44.c.17 adhuc non videbantur, metuens aptauit
arcam in salutem domus suæ, per quam
damnauit mundum: & iustitiæ, quæ per
‖Gen.15.a.5 fidem est, heres est institutus. * ‖ Fide qui 8
vocatur Abraham obediuit in locũ exi-
re, quem accepturus erat in hereditatẽ:
& exijt, nesciens quo iret. * Fide de- 9
moratus est in Terra repromissionis,
tamquam in aliena, in casulis habitan-
do cum Isaac, & Iacob coheredibus re-
10 promissionis eiusdem. * Expectabat
C enim fundamenta habentem ciuitatem:
11 cuius artifex, & conditor Deus. * ‖ Fide ‖Gen.17.c.19
& ipsa Sara sterilis virtutem in conce-
ptionem seminis accepit, etiam præter
tempus ætatis: quoniam fidelem credi-
12 dit esse eum, qui repromiserat. * Pro-
pter quod & ab vno orti sunt (& hoc
emortuo) tamquam sidera cæli in mul-
titudinem, & sicut arena, quæ est ad
13 oram maris, innumerabilis. * Iuxta fi-
dem defuncti sunt omnes isti, non ac-
ceptis repromissionibus, sed a longe
eas aspicientes, & salutantes, & confitẽtes
quia peregrini, & hospites sunt super
14 terram. * Qui enim hæc dicunt, signifi-
15 cant se patriam inquirere. * Et si qui-
dem ipsius meminissent de qua exierũt,
habebant vtique tempus reuertendi.
16 * nunc autem meliorem appetunt, id est,
D cælestem. Ideo non confunditur Deus
vocari Deus eorum: parauit enim illis
17 ciuitatem. * ‖ Fide obtulit Abraham ‖Gen.22.a.1
Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum of- Eccli.44.d.21
ferebat, qui susceperat repromissiones;
18 * ad quem dictum est: ‖ Quia in Isaac vo ‖Gen.21.b.12
19 cabitur tibi semen: * arbitrans quia & a Rom.9.b.7
mortuis suscitare potens est Deus: vnde
20 eum & in parabolam accepit. * ‖ Fide ‖Gen.27.d.27
& de futuris benedixit Isaac Iacob, & g.36
21 Esau. * ‖ Fide Iacob, moriens, singulos fi- ‖Gen.48.c.15
liorum Ioseph benedixit: ‖ & adorauit ‖Gen.47.d.31
22 fastigium virgæ eius. * ‖ Fide Ioseph, mo Gen.50.d.24
riens, de profectione filiorum Israel me-
moratus est, & de ossibus suis mandauit.
23 * ‖ Fide Moyses, natus, occultatus est mẽ- ‖Exo.2.a.2
E sibus tribus a parentibus suis, eo quòd vi-
dissent elegantem infantem, ‖ & non ti- ‖Exo.1.c.16
24 muerunt regis edictum. * ‖ Fide Moyses ‖Exo.2.b.11
grandis factus negauit se esse filium filiæ
25 Pharaonis, * magis eligens affligi cum po
pulo Dei, quàm temporalis peccati habe
26 re iucunditatem, * maiores diuitias æsti-
mans thesauro Ægyptiorum, impropе-
rium Christi: aspiciebat enim in remu-
27 nerationem. * Fide reliquit Ægyptum,
non veritus animositatem regis: inuisibi-
28 lem enim tamquã videns sustinuit. * ‖ Fi- ‖Exo.12.
de celebrauit pascha, & sanguinis effusio-
nem: ne qui vastabat primitiua, tange-
29 ret eos. * ‖ Fide transierunt Mare rubrum ‖Exo.14.e.22

tamquam per aridam terram: quod ex- F
‖Iosf.6.d.20 perti Ægyptij, deuorati sunt. * ‖ Fide 30
muri Iericho corruerunt, circuitu die-
rum septem. * Fide Rahab meretrix non 31
‖Iosf.2.a.3 perijt cum incredulis, ‖ excipiens explo-
ratores cum pace. * Et quid adhuc di- 32
cam? Deficiet enim me tempus enarran
tem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte,
Dauid, Samuel, & Prophetis: * qui per 33
fidem vicerunt regna, operati sunt iusti-
tiam, adepti sunt repromissiones, obtu-
rauerunt ora leonum, * extinxerunt im- 34
petum ignis, effugerunt aciem gladij,
conualuerunt de infirmitate, fortes fa- G
cti sunt in bello, castra verterunt exte-
rorum: * acceperunt mulieres de resur- 35
rectione mortuos suos: alij autem di-
stenti sunt non suscipientes redemptio-
nem, vt meliorem inuenirent resurre-
ctionem. * Alij vero ludibria, & ver- 36
bera experti, insuper & vincula, & car-
ceres: * lapidati sunt, secti sunt, tentati 37
sunt, in occisione gladij mortui sunt,
circuierunt in melotis, in pellibus ca-
prinis, egentes, angustiati, afflicti: * qui- 38
bus dignus non erat mundus: in solitu-
dinibus errantes, in montibus, & spe-
luncis, & in cauernis terræ. * Et hi om- 39
nes testimonio fidei probati, non acce-
perunt repromissionem, * Deo pro no- 40
bis melius aliquid prouidente, vt non
sine nobis consummarentur.

CAP. XII.

IDeoque & nos tantam habentes im- 1
‖Rom.6.a.4 positam nubem testium, ‖ deponen- A
Colos.3.b.8 tes omne pondus, & circumstans nos
Eph.4.c.22 1.Pet.2.a.1.& peccatum, per patientiam curramus ad
4.a.1 propositum nobis certamen: * aspicien- 2
tes in Auctorem fidei, & consummato-
rem Iesum, qui proposito sibi gaudio
sustinuit crucem, confusione contempta,
atque in dextera sedis Dei sedet. * Re- 3
cogitate enim eum, qui talem sustinuit B
a peccatoribus aduersum semetipsum
contradictionem: vt ne fatigemini, ani-
mis vestris deficientes. * Nondum enim 4
vsque ad sanguinem restitistis, aduersus
peccatum repugnantes: * & obliti estis 5
consolationis, quæ vobis tamquam filijs
‖Prou.3.b.11 loquitur, dicens: ‖ Fili mi, noli neglige-
Apoc.3.d.19 re disciplinam Domini: neque fatigeris
dum ab eo argueris. * Quem enim dili- 6
git Dominus, castigat: flagellat autem
7 omnem filium, quem recipit. * In di-
sciplina perseuerate. Tamquam filijs
vobis offert se Deus: quis enim filius,
8 quem non corripit pater? * Quòd si ex-
C tra disciplinam estis, cuius participes fa-
cti sunt omnes: ergo adulteri, & non
9 filij estis. * Deinde patres quidem car-
nis nostræ, eruditores habuimus, & re-
uerebamur eos. non multo magis ob-
temperabimus Patri spirituum, & viue-
10 mus? * Et illi quidem in tempore pau-
corum dierum, secundum voluntatẽ suã
erudiebant nos: hic autem ad id, quod
vtile est in recipiendo sanctificationem
11 eius. * Omnis autem disciplina in præ-
D senti quidem videtur non esse gaudij,
sed mœroris: postea autem fructum pa-
catissimum exercitatis per eam, reddet
12 iustitiæ. * Propter quod remissas ma-
13 nus, & soluta genua, erigite, * & gres-
sus rectos facite pedibus vestris: vt non
claudicans quis erret, magis autem sa-
14 netur. * ‖ Pacem sequimini cum omni- ‖Rom.12.b.8
bus, & sanctimoniam, sine qua nemo
15 videbit Deum: * contemplantes nequis
desit gratiæ Dei: nequa radix amaritu-
dinis sursum germinans impediat, &
16 per illam inquinentur multi. * Ne quis
E fornicator, aut profanus ‖ vt Esau: qui ‖Gen.25.d.33
propter vnam escam vendidit primiti-
17 ua sua: * scitote enim quoniam ‖ & po- ‖Gen.27.f.38
stea cupiens hereditare benedictionem,
reprobatus est: non enim inuenit pœ-
nitentiæ locum, quamquam cum lacry-
18 mis inquisisset eam. * ‖ Non enim acces- ‖Exo.19.b.12
sistis ad tractabilem montem, & accen- & 20.c.21
sibilem ignem, & turbinem, & caligi-
19 nem, & procellam, * & tubæ sonum, &
vocem verborum, quam qui audierunt,
excusauerunt se, ne eis fieret verbum.
20 * Non enim portabant quod dicebatur:
‖ Et si bestia tetigerit montem, lapida- ‖Exo.19.a.1
21 bitur. * Et ita terribile erat quod vide-
F batur. Moyses dixit: Exterritus sum, &
22 tremebundus. * Sed accessistis ad Sion
montem, & ciuitatem Dei viuentis, Ie-
rusalem cælestem, & multorum millium
23 Angelorum frequentiam, * & Ecclesiam
primitiuorum, qui conscripti sunt in cæ-
lis, & iudicem omnium Deum, & spi-
24 ritus iustorum perfectorum, * & testa-
menti noui mediatorem Iesum, & san-
guinis aspersionem melius loquentem
quàm

quàm Abel. * Videte ne recuſetis lo- 25
quentem. Si enim illi non effugerunt, G
recuſantes eum, qui ſuper terram loque-
batur: multo magis nos, qui de cælis
loquentem nobis auertimus, * cuius vox 26
mouit terram tunc: nunc autem repro-
‖Agg.2.b.7 mittit, dicens: ‖ Adhuc ſemel: & ego
mouebo non ſolū terram, ſed & cælum.
* Quod autem, Adhuc ſemel, dicit: de- 27
clarat mobilium tranſlationem tamquā
factorum, vt maneant ea, quæ ſunt im-
mobilia. * Itaque regnum immobile 28
ſuſcipientes, habemus gratiam: per quā
ſeruiamus placentes Deo, cum metu &
‖Deut.4.d.24 reuerentia. * ‖ Etenim Deus noſter ignis 29
conſumens eſt.

CAP. XIII.

1 CHaritas fraternitatis maneat in vo-
‖Rom.12.c.13 bis. * ‖ Et hoſpitalitatem nolite 2
1.Pet.4.c.9 obliuiſci, per hanc enim ‖ latuerunt qui- A
‖Gen.18.a.3 & 19.a.2 dam, Angelis hoſpitio receptis. * Me- 3
mentote vinctorum, tamquam ſimul
vincti: & laborantium, tamquam &
ipſi in corpore morantes. * Honorabi- 4
le connubium in omnibus, & thorus
immaculatus. Fornicatores enim, &
adulteros iudicabit Deus. * Sint mores 5
ſine auaritia, contenti præſentibus: ipſe
‖Ioſ.1.a.5 enim dixit: ‖ Non te deſeram, neque
derelinquam. * ita vt confidenter dica- 6
‖Pſ.117.a.6 mus: ‖ Dominus mihi adiutor: non ti-
mebo quid faciat mihi homo. * Me- 7
mentote præpoſitorum veſtrorum, qui B
vobis locuti ſunt verbum Dei: quorum
intuentes exitum conuerſationis, imita-
mini fidem. * Ieſus Chriſtus heri, & 8
hodie: ipſe & in ſæcula. * Doctrinis va- 9
rijs, & peregrinis nolite abduci. Opti-
mum eſt enim gratia ſtabilire cor, non
eſcis: quæ non profuerunt ambulantibus
in eis. * Habemus altare, de quo edere 10
non habent poteſtatem, qui tabernacu-
11 lo deſeruiunt. * ‖ Quorum enim anima- ‖Leui.16.f.27
lium infertur ſanguis pro peccato in
Sancta per pontificem, horum corpora
12 cremantur extra caſtra. * Propter quod
C & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſan-
guinem populum, extra portam paſſus
13 eſt. * Exeamus igitur ad eum extra ca-
14 ſtra, improperium eius portantes. * ‖ Nō ‖Mic.2.c.10
enim habemus hic manentem ciuitatem,
15 ſed futuram inquirimus. * Per ipſum
ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper
Deo, ideſt, fructum labiorum confiten-
16 tium nomini eius. * Beneficentiæ autē,
& communionis nolite obliuiſci: talibus
17 enim hoſtijs promeretur Deus. * Obedi-
te præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis.
Ipſi enim peruigilant quaſi rationem
pro animabus veſtris reddituri, vt cum
gaudio hoc faciant, & non gementes:
18 hoc enim non expedit vobis. * Orate
D pro nobis: confidimus enim quia bo-
nam conſcientiam habemus in omnibus
19 bene volentes conuerſari. * Amplius
autem deprecor vos hoc facere, quò ce-
20 lerius reſtituar vobis. * Deus autem
pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem
magnum ouium, in ſanguine teſtamen-
ti æterni, Dominum noſtrum Ieſum
21 Chriſtum, * aptet vos in omni bono, vt
faciatis eius voluntatem: faciens in vo-
bis quod placeat coram ſe per Ieſum
Chriſtum: cui eſt gloria in ſæcula ſæcu-
22 lorum. Amen. * Rogo autem vos fra-
tres, vt ſufferatis verbum ſolatij. Ete-
23 nim perpaucis ſcripſi vobis. * Cogno-
ſcite fratrem noſtrum Timotheum di-
miſſum: cum quo (ſi celerius venerit)
24 videbo vos. * Salutate omnes præpoſi-
tos veſtros, & omnes ſanctos. Salutant
25 vos de Italia fratres. * Gratia cum om-
nibus vobis. Amen.

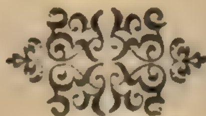

EPISTOLA CATHOLICA B. IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

IACOBVS Dei, & 1
Domini nostri Iesu A
Christi seruus, duo-
decim tribubus, quæ
sunt in dispersione,
salutem. * Omne 2
gaudium existimate
fratres mei, cum in tentationes varias
‖Rom.5.a.3 incideritis: * ‖ scientes quòd probatio 3
fidei vestræ patientiam operatur. * Pa- 4
tientia autem opus perfectum habet: vt
sitis perfecti & integri in nullo deficien-
tes. * Si quis autem vestrum indiget sa- 5
pientia, postulet a Deo, qui dat omnibus
affluenter, & non improperat: & dabi-
‖Mat.7.a.7.& 21.c.22 Mar.11.c.24 Luc.11.b.9 Ioan.14.b.13 & 16.e.23.f.24 tur ei. * ‖ Postulet autem in fide nihil 6
hæsitans: qui enim hæsitat, similis est B
fluctui maris, qui a vento mouetur &
circumfertur. * non ergo æstimet homo 7
ille quòd accipiat aliquid a Domino.
* Vir duplex animo inconstans est in 8
omnibus vijs suis. * Glorietur autem 9
frater humilis in exaltatione sua: * di- 10
‖Eccli.14.c.18 Isa.40.b.6 1.Pet.1.d.24 ues autem in humilitate sua, ‖ quoniam
sicut flos fœni transibit: * exortus est 11
enim sol cum ardore, & arefecit fœnum,
& flos eius decidit, & decor vultus eius
deperijt: ita & diues in itineribus suis
‖Iob.5.c.17 marcescet. * ‖ Beatus vir, qui suffert ten- 12
tationem: quoniam cum probatus fue-
rit, accipiet coronam vitæ, quam repro-
misit Deus diligentibus se. * Nemo cum 13
tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur: C
Deus enim intentator malorum est: ip-
se autem neminem tentat. * Vnusquisque 14
vero tentatur a cõcupiscentia sua abstra-
ctus, & illectus. * Deinde concupiscen- 15
tia cum conceperit, parit peccatum: pec-
catum vero cum consummatum fuerit,
generat mortem. * Nolite itaque errare 16
17 fratres mei dilectissimi. * Omne datum
optimum, & omne donum perfectum
desursum est, descendens a Patre lumi-
num, apud quem non est transmutatio,
18 nec vicissitudinis obumbratio. * Volun-
tarie enim genuit nos verbo veritatis, vt
simus initium aliquod creaturæ eius.
19 * Scitis fratres mei dilectissimi. ‖ Sit au- ‖Prou.17.d.27
tem omnis homo velox ad audiendum:
tardus autem ad loquendum, & tardus
20 ad iram. * Ira enim viri, iustitiam Dei
21 non operatur. * Propter quod abijcien-
D tes omnem immunditiam, & abundan-
tiam malitiæ, in mansuetudine suscipite
insitum verbum, quod potest saluare ani-
22 mas vestras. * ‖ Estote autem factores ‖Mat.7.d.21 Rom.2.b.13
verbi, & non auditores tantum: fallen-
23 tes vosmetipsos. * Quia si quis auditor
est verbi, & non factor: hic comparabi-
tur viro consideranti vultum natiuitatis
24 suæ in speculo: * considerauit enim se,
& abijt, & statim oblitus est qualis fue-
25 rit. * Qui autem perspexerit in legem
perfectam libertatis, & permanserit in
ea, non auditor obliuiosus factus, sed fa-
ctor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 * Si quis autem putat se religiosum esse,
non refrenans linguam suam, sed sedu-
cens cor suum, huius vana est religio.
27 * Religio munda, & immaculata apud
Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupil-
los, & viduas in tribulatione eorum, & im
maculatum se custodire ab hoc sæculo.

CAP. II.

1 FRatres mei, nolite in personarum Leui.19.c.15
acceptione habere fidem Domini Deut.1.c.16 & 16.d.19
A nostri Iesu Christi gloriæ. * Etenim Prou.24.c.23
2 si introierit in conuentum vestrum vir Eccli.42.a.1

aureum annulum habens in veste candi-
da, introierit autem & pauper in sordi-
do habitu, * & intendatis in eum, qui 3
indutus est veste præclara, & dixeritis
ei: Tu sede hic bene: pauperi autem di-
catis: Tu sta illic; aut sede sub scabello
pedum meorum :* nonne iudicatis apud 4
vosmetipsos, & facti estis iudices cogi-
tationum iniquarum? * Audite fratres 5
mei dilectissimi, nonne Deus elegit pau B
peres in hoc mundo, diuites in fide, &
heredes regni, quod repromisit Deus di
ligentibus se? * Vos autem exhonorastis 6
pauperem. Nonne diuites per poten-
tiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos
ad iudicia? * Nonne ipsi blasphemant 7
bonum nomen, quod inuocatum est su-
per vos? * Si tamen legem perficitis re 8
‖ Leui.19.d.18 Mat.22.d.39 Mar.12.c.31 Rom.13.c.9 Gal.5.c.14 galem secundũ Scripturas: ‖ Diliges pro-
ximum tuum sicut teipsum: bene faci-
tis: * si autem personas accipitis, pecca- 9
tum operamini, redarguti a lege quasi
‖ Leuit.19.c.15 Deut.1. c.18 Mat.5.c.19 transgressores: * ‖ Quicumque autem 10
totam legem seruauerit, offendat autem
in vno, factus est omnium reus. * Qui 11
enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, C
Non occides. Quòd si non mœchabe-
ris, occides autem, factus es transgres-
sor legis. * Sic loquimini, & sic facite 12
sicut per legem libertatis incipientes iu
dicari. * Iudicium enim sine misericor- 13
dia illi, qui non fecit misericordiam:
superexaltat autem misericordia iudi-
cium. * Quid proderit fratres mei si fi- 14
dem quis dicat se habere, opera autem
non habeat? Numquid poterit fides sal-
‖ 1.Io.3.c.17 uare eum? * ‖ Si autem frater, & soror 15
nudi sint, & indigeant victu quotidia-
no,* dicat autem aliquis ex vobis illis: 16
Ite in pace, calefacimini & saturamini:
non dederitis autem eis, quæ necessaria
sunt corpori, quid proderit? * Sic & 17
fides, si non habeat opera, mortua est
in semetipsa.* Sed dicet quis: Tu fidem 18
habes, & ego opera habeo. ostende
mihi fidem tuam sine operibus: & ego
ostendam tibi ex operibus fidem meam.
* Tu credis quoniam vnus est Deus: Be- 19
ne facis: & dæmones credunt, & contre- D
miscunt. * Vis autem scire o homo ina- 20
nis, quoniam fides sine operibus mor-
‖ Gen.22.b.9 tua est? * ‖ Abraham pater noster nonne 21
ex operibus iustificatus est, offerens Isaac
filium suum super altare? * Vides quo- 22
niam fides cooperabatur operibus illius:
& ex operibus fides consummata est?
23 * Et suppleta est Scriptura, dicens: ‖ Cre- ‖ Gen.15.b.6 Rom.4.a.3 Gal.3.a.6
didit Abraham Deo, & reputatum est il-
li ad iustitiam, & amicus Dei appellatus
24 est. * Videtis quoniam ex operibus iu-
stificatur homo, & non ex fide tantum?
25 * Similiter ‖ & Rahab meretrix, nonne ‖ Iosũ.2.a.1
ex operibus iustificata est suscipiens nũ-
26 cios, & alia via eijciens? * Sicut enim
corpus sine spiritu mortuum est, ita &
fides sine operibus mortua est.

CAP. III.

1 NOlite plures magistri fieri fratres Mat.23.a.8
A mei, scientes quoniam maius iu-
2 dicium sumitis. * In multis enim of-
fendimus omnes. Si quis in verbo non
offendit: hic perfectus est vir. potest
etiam freno circumducere totum cor-
3 pus.* Si autem equis frena in ora mit-
timus ad consentiendum nobis, & om-
4 ne corpus illorum circumferimus.* Ec-
ce & naues, cum magnæ sint, & a ven-
tis validis minentur, circumferuntur a
modico gubernaculo vbi impetus diri-
5 gentis voluerit. * Ita & lingua modi-
B cum quidem membrum est, & magna
exaltat. Ecce quantus ignis quàm ma-
6 gnam siluam incendit! * Et lingua ignis
est, vniuersitas iniquitatis. Lingua con-
stituitur in membris nostris, quæ macu-
lat totum corpus, & inflammat rotam
natiuitatis nostræ inflammata a gehen-
7 na. * Omnis enim natura bestiarum, &
volucrum, & serpentium, & ceterorum
domantur, & domita sunt a natura hu-
8 mana: * linguam autem nullus homi-
C num domare potest: inquietum malum,
9 plena veneno mortifero. * In ipsa bene-
dicimus Deum & Patrem: & in ipsa
maledicimus homines, qui ad similitu-
10 dinem Dei facti sunt. * Ex ipso ore pro-
cedit benedictio, & maledictio. Non
11 oportet, fratres mei, hæc ita fieri. * Num-
quid fons de eodem foramine emanat
12 dulcem, & amaram aquam? * Numquid
potest, fratres mei, ficus vuas facere, aut
vitis ficus? Sic neque salsa dulcem po-
13 test facere aquam. * Quis sapiens, & di-
sciplinatus inter vos? Ostendat ex bo-
na conuersatione operationem suam in
14 mansuetudine sapiẽtiæ. * Quòd si zelum

amarum habetis, & contentiones sint D
in cordibus vestris: nolite gloriari, &
mendaces esse aduersus veritatem.* non 15
est enim ista sapientia desursum descen-
dens: sed terrena, animalis, diabolica.
* Vbi enim zelus & contentio: ibi in- 16
constantia, & omne opus prauum.
* Quæ autem desursum est sapientia, 17
primùm quidem pudica est, deinde paci-
fica, modesta, suadibilis, bonis consen-
tiens, plena misericordia, & fructibus bo-
nis, non iudicans, sine simulatione.
* Fructus autem iustitiæ, in pace semina- 18
tur, facientibus pacem.

CAP. IIII.

VNde bella, & lites in vobis? Non- 1
ne hinc? ex concupiscentijs ve- A
stris, quæ militant in membris vestris?
* Concupiscitis, & non habetis: occidi- 2
tis, & zelatis: & non potestis adipisci:
litigatis, & belligeratis, & non habetis,
propter quod non postulatis. * Petitis, 3
& non accipitis: eo quòd male petatis:
vt in concupiscentijs vestris insumatis.
* Adulteri nescitis quia amicitia huius 4
mundi, inimica est Dei? Quicũque ergo B
voluerit amicus esse sæculi huius, inimi-
cus Dei constituitur. * An putatis quia 5
inaniter Scriptura dicat: Ad inuidiam
concupiscit spiritus, qui habitat in vo-
bis? * Maiorem autem dat gratiam. Pro- 6
Prou. 3.d.34 pter quod dicit: "Deus superbis resistit,
humilibus autem dat gratiam. * Subdi- 7
ti ergo estote Deo, resistite autem dia-
bolo, & fugiet a vobis.* Appropinqua- 8
te Deo, & appropinquabit vobis. Emũ- C
date manus, peccatores: & purificate
corda, duplices animo. * Miseri estote, 9
& lugete, & plorate: risus vester in lu-
ctum conuertatur, & gaudium in mœ-
1.Pet.5.b.6 rorem. * "Humiliamini in conspectu 10
Domini, & exaltabit vos. * Nolite de- 11
trahere alterutrum fratres. Qui detra-
hit fratri, aut qui iudicat fratrem suũ,
detrahit legi, & iudicat legem. Si au-
tem iudicas legem: non es factor legis,
sed iudex.* Vnus est legislator, & iudex, 12
Rom.14.a.4 qui potest perdere, & liberare.* "Tu 13
autem quis es, qui iudicas proximum?
Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut cra-
stino ibimus in illam ciuitatem, & fa-
ciemus ibi quidem annum, & mercabi- D
14 mur, & lucrum faciemus: * qui ignora-
15 tis quid erit in crastino. * Quæ est enim
vita vestra? vapor est ad modicum pa-
rens, & deinceps exterminabitur; pro
eo vt dicatis: Si Dominus voluerit. Et:
Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.
16 * Nunc autem exultatis in superbijs ve-
stris. Omnis exultatio talis, maligna
17 est. * Scienti igitur bonum facere, &
non facienti, peccatum est illi.

CAP. V.

1 AGite nunc diuites, plorate vlulan-
A tes in miserijs vestris, quæ adue-
2 nient vobis. * Diuitiæ vestræ putrefa-
ctæ sunt: & vestimenta vestra a tineis
3 comesta sunt. * Aurum, & argentum
vestrum æruginauit: & ærugo eorum
in testimonium vobis erit, & mandu-
cabit carnes vestras sicut ignis. Thesau-
rizastis vobis iram in nouissimis diebus.
4 * Ecce merces operariorum, qui messue-
runt regiones vestras, quæ fraudata est
a vobis, clamat: & clamor eorum in
5 aures Domini sabbaoth introiuit.* Epu-
lati estis super terram, & in luxurijs
enutristis corda vestra in die occisionis.
6 * Addixistis, & occidistis iustum, & non
7 restitit vobis. * Patientes igitur estote
B fratres vsque ad aduentum Domini. Ec-
ce agricola expectat pretiosum fructum
terræ, patienter ferens donec accipiat
8 temporaneum, & serotinum. * Patientes
igitur estote & vos, & confirmate corda
vestra: quoniam aduentus Domini ap-
9 propinquauit. * Nolite ingemiscere fra-
tres in alterutrum, vt non iudicemini.
10 Ecce iudex ante ianuam assistit. * Exem-
plum accipite, fratres, exitus mali, la-
boris, & patientiæ, Prophetas: qui locu-
11 ti sunt in nomine Domini. * Ecce bea-
C tificamus eos, qui sustinuerunt. Suffe-
rentiam Iob audistis, & finem Domini
vidistis, quoniam misericors Dominus
12 est, & miserator. * Ante omnia autem
fratres mei "nolite iurare, neque per cæ- Matt.5.f.34
lum, neque per terram, neque aliud
quodcumque iuramentum. Sit autem
sermo vester: Est, est: Non, non: vt
13 non sub iudicio decidatis. * Tristatur
aliquis vestrum? oret: Æquo animo
14 est? psallat. * Infirmatur quis in vo-
bis? inducat presbyteros Ecclesiæ, &
orent

orent super eum, vngentes eum oleo D
in nomine Domini: * & oratio fidei sal- 15
uabit infirmum, & alleuiabit eum Do-
minus: & si in peccatis sit, remittentur
ei. * Confitemini ergo alterutrum pec- 16
cata vestra, & orate pro inuicem vt sal-
uemini: multum enim valet deprecatio
† 3.Reg.17.a.1 Luc.4.d.25 iusti assidua. * ‖ Elias homo erat similis 17
nobis passibilis: & oratione orauit vt
non plueret super terram, & non pluit
annos tres, & menses sex. * Et rursum
18 orauit: & cælum dedit pluuiam, & ter-
ra dedit fructum suum. * Fratres mei,
19 si quis ex vobis errauerit a veritate, &
conuerterit quis eum: * scire debet quo-
20 niam qui conuerti fecerit peccatorem
ab errore viæ suæ, saluabit animam eius
a morte, & operiet multitudinem pec-
catorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

PETRVS Apostolus 1
Iesu Christi, electis A
aduenis dispersionis
Ponti, Galatiæ, Cap-
padociæ, Asiæ, & Bi-
thyniæ * secundum 2
præscientiam Dei Pa
tris, in sanctificationem Spiritus, in obe-
dientiam, & aspersionem sanguinis Iesu
Christi: Gratia vobis, & pax multipli-
† 2.Cor.1.a.3 Eph.1.a.3 cetur. * ‖ Benedictus Deus & Pater Do- 3
mini nostri Iesu Christi, qui secundum
misericordiam suam magnam regenera-
uit nos in spem viuam, per resurrectio-
nem Iesu Christi ex mortuis, * in here- 4
ditatem incorruptibilem, & incontami-
natam, & immarcescibilem, conserua-
tam in cælis in vobis, * qui in virtute 5
Dei custodimini per fidem in salutem, B
paratam reuelari in tempore nouissimo.
* In quo exultabitis, modicum nunc si 6
oportet contristari in varijs tentationi-
bus: * vt probatio vestræ fidei multo 7
pretiosior auro (quod per ignem pro-
batur) inueniatur in laudem, & glo-
riam, & honorem in reuelatione Iesu
8 Christi: * quem cum non videritis,
diligitis: in quem nunc quoque non vi-
dentes creditis: credentes autem exulta-
bitis lætitia inenarrabili, & glorificata:
9 * reportantes finem fidei vestræ, salu-
10 tem animarum. * De qua salute exqui-
sierunt, atque scrutati sunt prophetæ,
qui de futura in vobis gratia propheta-
11 uerunt: * scrutantes in quod, vel qua-
le tempus significaret in eis Spiritus Chri
sti: prænuncians eas quæ in Christo sunt
12 passiones, & posteriores glorias: * qui-
C bus reuelatum est quia non sibimetip-
sis, vobis autem ministrabant ea, quæ
nunc nunciata sunt vobis per eos, qui
euangelizauerunt vobis, Spiritu sancto
misso de cælo, in quem desiderant An-
13 geli prospicere. * Propter quod suc-
cincti lumbos mentis vestræ, sobrij
perfecte sperate in eam, quæ offertur
vobis, gratiam, in reuelationem Iesu
14 Christi: * quasi filij obedientiæ, non
configurati prioribus ignorantiæ ve-
15 stræ desiderijs: * sed secundum eum, qui
vocauit vos, Sanctum: & ipsi in omni
16 conuersatione sancti sitis: * quoniã scri-

‖Leu. 11. g. 44 & 19. a 2. & 20. b. 7 ptum est: ‖Sancti eritis, quoniam ego
Sanctus sum. * Et si patrem inuocatis 17
‖ Deu. 10. d. 17 eum, qui ‖ sine acceptione personarum
Rom. 2. b. 11 iudicat secundum vniuscuiusque opus,
Galat. 2. b. 6 in timore incolatus vestri tempore con-
uersamini. * Scientes quòd non corru- 18
ptibilibus auro, vel argento redempti D
estis de vana vestra côuersatione pater-
‖ 1. Cor. 6. d. 20. & 7. d. 23 næ traditionis: * ‖ sed pretioso sanguine 19
Hebr. 9. d. 12 quasi agni immaculati Christi, & incô-
1. Ioan. 1. b. 7 taminati: * præcogniti quidé ante mun- 20
Apoc. 1. b. 5 di constitutionem, manifestati autem
nouissimis têporibus propter vos, * qui 21
per ipsum fideles estis in Deo, qui su-
scitauit eum a mortuis, & dedit ei glo-
riam, vt fides vestra, & spes esset in
Deo: * Animas vestras castificantes in 22
obedientia charitatis, in fraternitatis a-
more, simplici ex corde inuicem diligi-
te attentius: * renati non ex semine cor- 23
ruptibili, sed incorruptibili per verbum
Dei viui, & permanentis in æternum:
‖ Isai. 40. b. 6 * ‖ quia omnis caro vt fœnum: & om- 24
Eccli. 14. c. 18 nis gloria eius tamquã flos fœni: exa-
Iac. 1. b. 10 ruit fœnum, & flos eius decidit. * Ver- 25
bum autem Domini manet in æternũ.
hoc est autem verbum, quod euangeli-
zatum est in vos.

CAP. II.

Rom. 6. a. 4 DEponentes igitur omnem malitiã, 1
Ephes. 4. c. 22 & omnem dolum, & simulatio- A
Col. 3. b. 8 nes, & inuidias, & omnes detractiones,
Hebr. 12. a. 1 * sicut modo geniti infantes, rationabi- 2
le, sine dolo lac concupiscite: vt in eo
crescatis in salutem: * si tamen gustastis 3
quoniam dulcis est Dominus. * Ad quê 4
accedentes lapidem viuum, ab homini-
bus quidem reprobatum, a Deo autem
electum, & honorificatum: * & ipsi tã- 5
quam lapides viui superædificamini, do-
mus spiritualis, sacerdotium sanctum,
offerre spirituales hostias, acceptabiles
Deo per Iesum Christũ: * Propter quod 6
‖ Isai. 28 d. 16 continet Scriptura: ‖ Ecce pono in Sion B
Rom. 9. g. 33 lapidem summũ angularem, electũ, pre-
tiosum: & qui crediderit in eũ, non cô-
fundetur. * Vobis igitur honor credêti- 7
‖ Ps. 117. d. 22 bus: non credentibus autem ‖ lapis, quê
Matt 21. d. 42 reprobauerunt ædificantes, hic factus est
Act. 4. b. 11 in caput anguli: * & lapis offensionis, & 8
Isai. 8. c. 14 petra scandali his, qui offendunt verbo,
9 nec credunt in quo & positi sunt. * Vos
autem genus electum, regale sacerdo-
tium, gens sancta, populus acquisitio-
nis: vt virtutes annuncietis eius, qui de
tenebris vos vocauit in admirabile lu-
10 men suum. * ‖ Qui aliquãdo non popu- ‖ Osee 2. d. 23
lus, nunc autem populus Dei: qui non Rom. 9. c. 25
consecuti misericordiam, nunc autem
11 misericordiam consecuti. * ‖ Charissi- ‖ Ro. 13. d. 14
mi, obsecro vos tamquam aduenas & Gal. 5. c. 16
C peregrinos abstinere vos a carnalibus
desiderijs, quæ militant aduersus animã,
12 * conuersationem vestram inter Gentes
habentes bonam: vt in eo, quod de-
trectant de vobis tamquam de malefa-
ctoribus, ex bonis operibus vos consi-
derantes, glorificent Deum in die visita-
13 tionis. * ‖ Subiecti igitur estote omni ‖ Ro. 13. a. 1
humanæ creaturæ propter Deum: siue
14 regi quasi præcellenti: * siue ducibus tã-
quam ab eo missis ad vindictam male-
15 factorum, laudem vero bonorũ: * quia
sic est voluntas Dei, vt benefaciêtes ob-
mutescere faciatis imprudêtium homi-
16 num ignorantiam: * quasi liberi, & non
quasi velamen habentes malitiæ liber-
17 tatem, sed sicut serui Dei. * Omnes ho-
norate: ‖ fraternitatem diligite: Deum ‖ Ro. 12. c. 10
18 timete: Regem honorificate. * ‖ Serui ‖ Ephes. 6. a. 5
subditi estote in omni timore dominis, Col. 3. d. 22
non tantum bonis & modestis, sed etiã Ti. 2. c. 9
19 dyscolis. * Hæc est enim gratia, si pro-
D pter Dei conscientiam sustinet quis tri-
20 stitias, patiens iniuste. * Quæ enim est
gloria, si peccantes, & colaphizati suf-
fertis? Sed si bene facientes patienter
sustinetis: hæc est gratia apud Deum.
21 * In hoc enim vocati estis: quia & Chri-
stus passus est pro nobis, vobis relin-
quens exemplum vt sequamini vestigia
22 eius. * ‖ qui peccatum non fecit, nec in- ‖ Isai. 53. c. 9
23 uentus est dolus in ore eius: * qui cum
malediceretur, non maledicebat: cum
pateretur, non comminabatur: tradebat
24 autem iudicanti se iniuste: * ‖ qui pec- ‖ 1. Ioan. 3. a. 5
cata nostra ipse pertulit in corpore suo Isai. 53. b. 5
super lignum: vt peccatis mortui,
iustitiæ viuamus: cuius liuore sana-
25 ti estis. * Eratis enim sicut oues erran-
tes, sed conuersi estis nunc ad pasto-
rem, & episcopum animarum ve-
strarum.

CAP.

CAP. III.

Col. 3. e. 18 Ephes. 5. e. 25 SImiliter & mulieres subditæ sint vi- 1
ris suis: vt & si qui nõ credunt ver- A
bo, per mulierum conuersationem sine
verbo lucrifiãt, * cõsiderantes in timo- 2
‖ 2.Tim.2.c.9 re castam cõuersationem vestrã.* ‖ Qua- 3
rum non sit extrinsecus capillatura, aut
circumdatio auri, aut indumenti vesti-
mentorum cultus: * sed qui abscondi- 4
tus est cordis homo, in incorruptibili-
tate quieti, & modesti spiritus, qui est
in conspectu Dei locuples. * Sic enim 5
aliquando & sanctæ mulieres, speran-
tes in Deo, ornabant se, subiectæ pro-
‖ Gen.18.b.12 prijs viris.* ‖ Sicut Sara obediebat Abra- 6
hæ, dominum eum vocans: cuius estis
filiæ benefacientes, & non pertimentes
‖ 1.Cor.7.a.3 vllam perturbationem. * ‖ Viri simili- 7
ter cohabitantes secundum scientiam, B
quasi infirmiori vasculo muliebri im-
partientes honorem, tamquam & co-
heredibus gratiæ vitæ: vt non impediã-
tur orationes vestræ. * In fine autem 8
omnes vnanimes, compatientes, frater-
nitatis amatores, misericordes, mode-
‖ Pro.17.c.13 Ro. 12. d. 17 1.Thes.5.d.15 sti, humiles: * ‖ non reddentes malum 9
pro malo, nec maledictum pro maledi-
cto, sed econtrario benedicentes: quia
in hoc vocati estis, vt benedictionem
‖ Psal.33.c.13 hereditate possideatis.* ‖ Qui enim vult 10
vitam diligere, & dies videre bonos,
coerceat linguam suam a malo, & la-
‖ Isai.1. c. 16 bia eius ne loquantur dolum.* ‖ Decli- 11
net a malo, & faciat bonum: inquirat
pacem, & sequatur eam: * Quia ocu- 12
li Domini super iustos, & aures eius C
in preces eorum: Vultus autem Domini
super facientes mala. * Et quis est qui 13
vobis noceat, si boni æmulatores fue-
‖ Matt.5.a.10 ritis? * ‖ Sed & si quid patimini pro- 14
pter iustitiam, beati. Timorem autem
eorum ne timueritis, & non contur-
bemini. * Dominum autem Christum 15
sanctificate in cordibus vestris, parati
semper ad satisfactionem omni poscen-
ti vos rationem de ea, quæ in vobis
‖ Sup. 2. c.12 Rom. 5. b. 6 Heb.9. d.28 est, spe. * ‖ sed cum modestia, & ti- 16
more, conscientiam habentes bonam:
vt in eo, quod detrahunt vobis, confun-
dantur, qui calumniantur vestram bo-
nam in Christo conuersationem. * Me- 17
lius est enim benefacientes (si voluntas D
Dei velit) pati, quàm malefacientes.
18 * quia & Christus semel pro peccatis
nostris mortuus est, iustus pro iniustis,
vt nos offerret Deo, mortificatus qui-
dem carne, viuificatus autem spiritu.
19 * In quo & his, qui in carcere erant, spi-
20 ritibus veniens prædicauit: * qui incre-
duli fuerant aliquando, ‖ quando expe- ‖ Gen.6. b.14
ctabant Dei patientiam in diebus Noe, Mat.24. d.37 Luc. 17. f. 26
cum fabricaretur arca: in qua pauci, id
est octo animæ saluæ factæ sunt per a-
21 quam. * Quod & vos nunc similis for-
mæ saluos facit baptisma: nõ carnis de-
positio sordium, sed conscientiæ bonæ
interrogatio in Deum per resurrectio-
22 nem Iesu Christi, * qui est in dextera
Dei, deglutiens mortem vt vitæ æternæ
heredes efficeremur: profectus in cælũ
subiectis sibi angelis, & potestatibus, &
virtutibus.

CAP. IIII.

1 A CHristo igitur passo in carne, & vos
eadem cogitatione armamini: quia
qui passus est in carne, desijt a peccatis:
2 * Vt iam non desiderijs hominũ, sed vo-
luntati Dei, quod reliquum est in carne
3 viuat temporis.* ‖ Sufficit enim præteri- ‖ Ephe. 4.e.23
tum tẽpus ad voluntatem Gentiũ con-
summandam his, qui ambulauerunt in
luxurijs, desiderijs, vinolentijs, comessa-
tionibus, potationibus, & illicitis idolo-
4 rum cultibus. * In quo admirantur non
concurrentibus vobis in eandẽ luxuriæ
5 confusionem, blasphemãtes. * Qui red-
B dent rationem ei, qui paratus est iudi-
6 care viuos & mortuos.* Propter hoc e-
nim & mortuis euangelizatũ est: vt iu-
dicentur quidem secundum homines in
carne, viuant autem secundum Deum in
7 Spiritu. * Omnium autem finis appro-
pinquauit. Estote itaque prudentes, &
8 vigilate in orationibus. * Ante omnia
autem, mutuam in vobismetipsis chari-
tatem continuã habentes: quia charitas
9 operit multitudinem peccatorum.* Ho-
spitales inuicem sine murmuratione:
10 * ‖ Vnusquisque, sicut accepit gratiã, in ‖ Pro.10.b.12
C alterutrũ illam administrantes, sicut bo- Rom 12. c.13 Hebr. 13. a.2
ni dispẽsatores multiformis gratiæ Dei. Phil.2.b.14
11 * ‖ Si quis loquitur, quasi sermones Dei: ‖ Ro. 12. b.6
si quis ministrat, tamquam ex virtute, 1.Cor. 4. a. 2
quam administrat Deus: vt in omnibus
hono-

honorificetur Deus per Iesum Christũ :
cui est gloria, & imperium in sæcula
sæculorum : Amen. * Charissimi, nolite 12
peregrinari in feruore, qui ad tentatio-
nem vobis fit, quasi noui aliquid vobis
contingat : * sed communicantes Chri- 13
sti passionibus gaudete, vt & in reuela-
tione gloriæ eius gaudeatis exultantes.
* Si exprobramini in nomine Christi, 14
beati eritis : quoniam quod est honoris, D
gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius
Spiritus, super vos requiescit. * Nemo 15
autem vestrũ patiatur vt homicida, aut
fur, aut maledicus, aut alienorum appe-
titor. * Si autem vt Christianus, non 16
erubescat : glorificet auté Deum in isto
nomine. * quoniam tempus est vt inci- 17
piat iudicium a domo Dei. Si autem
primùm a nobis : quis finis eorum, qui
‖ Pro. 11. d. 31 non credunt Dei Euangelio ? * ‖ Et si iu- 18
stus vix saluabitur, impius, & peccator
vbi parebunt ? * Itaque & hi, qui patiũ- 19
tur secundum voluntatem Dei, fideli
Creatori commendent animas suas in
benefactis.

CAP. V.

SEniores ergo, qui in vobis sunt, ob- 1
secro, consenior & testis Christi A
passionum : qui & eius, quæ in futuro
reuelanda est, gloriæ communicator :
* pascite qui in vobis est gregem Dei, 2
prouidentes non coacte, sed sponta-
nee secundum Deum : neque turpis lu-
cri gratia, sed voluntarie : * neque vt 3
dominantes in cleris, sed forma facti
4 gregis ex animo. * Et cum apparuerit
B princeps pastorum, percipietis immar-
5 cescibilem gloriæ coronam. * Similiter
adolescentes subditi estote senioribus.
‖ Omnes autem inuicem humilitatem ‖ Ro. 12. c. 10
insinuate, ‖ quia Deus superbis resistit, ‖ Iac. 4. c. 10
6 humilibus autem dat gratiam. * Humi- Psal. 54. d. 23
liamini igitur sub potenti manu Dei, Matt. 6. c. 25
vt vos exaltet in tempore visitationis : Luc. 12. c. 12
7 * omnem solicitudinem vestram proij-
cientes in eum, quoniam ipsi cura est
8 de vobis. * Sobrij estote, & vigilate :
C quia aduersarius vester diabolus tam-
quam leo rugiens circuit, quærens qué
9 deuoret : * Cui resistite fortes in fide :
scientes eandem passionem ei, quæ in
mundo est, vestræ fraternitati fieri.
10 * Deus autem omnis gratiæ, qui voca-
uit nos in æternam suam gloriam in
Christo Iesu, modicum passos ipse per-
11 ficiet, confirmabit, solidabitque. * Ip-
si gloria, & imperium in sæcula sæ-
12 culorum : Amen. * Per Siluanum fi-
D delem fratrem vobis, vt arbitror, bre-
uiter scripsi : obsecrans & contestans,
hanc esse veram gratiam Dei, in
13 qua statis. * Salutat vos Ecclesia, quæ
est in Babylone coëlecta, & Marcus fi-
14 lius meus. * Salutate inuicem in
osculo sancto : Gratia vobis
omnibus, qui estis in
Christo Iesu.
Amen.

EPI-

EPISTOLA
BEATI PETRI APOSTOLI
SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

1 SIMON Petrus, ser-
A uus, & Apostolus Ie-
su Christi, ijs, qui co-
æqualem nobiscum
sortiti sunt fidem in
iustitia Dei nostri, &
Saluatoris Iesu Chri-
2 sti. * Gratia vobis, & pax adimpleatur
in cognitione Dei, & Christi Iesu Do-
3 mini nostri: * quomodo omnia nobis
diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitã, & pie-
tatem donata sunt, per cognitionẽ eius,
qui vocauit nos propria gloria, & virtu-
4 te, * per quem maxima, & pretiosa no-
bis promissa donauit: vt per hæc efficia-
mini diuinæ consortes naturæ: fugien-
tes eius, quæ in mundo est, concupiscẽ-
5 tiæ corruptionem. * Vos autem curam
B omnem subinferentes, ministrate in fide
vestra virtutem, in virtute autem scien-
6 tiam, * in scientia autem abstinentiam,
in abstinentia autem patientiam, in pa-
7 tientia autem pietatem, * in pietate au-
tem amorem fraternitatis, in amore au-
8 tem fraternitatis charitatem. * Hæc
enim si vobiscum adsint, & superent,
non vacuos, nec sine fructu vos consti-
tuent in Domini nostri Iesu Christi co-
9 gnitione. * Cui enim non præsto sunt
hæc, cæcus est, & manu tentans, obli-
uionem accipiens purgationis veterum
10 suorum delictorum. * Quapropter fra-
tres magis satagite vt per bona opera
C certam vestram vocationem, & electio-
nem faciatis: hæc enim facientes, non
11 peccabitis aliquando. * Sic enim abun-
danter ministrabitur vobis introitus in
æternum regnum Domini nostri, &
12 Saluatoris Iesu Christi. * Propter quod
incipiam vos semper commonere de
his: & quidem scientes & confirmatos
13 vos in præsenti veritate. * Iustum au-
tem arbitror quamdiu sum in hoc taber-
naculo, suscitare vos in commonitio-
14 ne: * certus quòd velox est depositio
tabernaculi mei secundum quod & Do-
minus noster Iesus Christus ‖ significa- ‖Ioan.21.f.19
15 uit mihi. * Dabo autem operam & fre-
quenter habere vos post obitum meum,
16 vt horum memoriam faciatis. * ‖Non ‖1.Cor.1.c.7
enim doctas fabulas secuti notam feci-
mus vobis Domini nostri Iesu Christi
virtutem, & præsentiam: sed speculato-
17 res facti illius magnitudinis. * Acci-
D piens enim a Deo Patre honorem, &
gloriam, voce delapsa ad eum huiusce-
modi a magnifica gloria: ‖Hic est Fi- ‖Matt.17.a.5
lius meus dilectus, in quo mihi com-
18 placui, ipsum audite. * Et hanc vocem
nos audiuimus de cælo allatam, cum es-
19 semus cum ipso in monte sancto. * Et
habemus firmiorem propheticũ sermo-
nem: cui benefacitis attendentes quasi
lucernæ lucenti in caliginoso loco do-
nec dies elucescat, & lucifer oriatur in
20 cordibus vestris: * ‖hoc primum intel- ‖2.Timot.3.
ligentes quòd omnis prophetia Scriptu- d.16
ræ propria interpretatione non fit.
21 * Non enim voluntate humana allata
est aliquando prophetia: sed Spiritu san
cto inspirati, locuti sunt sancti Dei ho-
mines.

CAP.

CAP. II.

FVerunt vero & pseudoprophetæ in 1
populo, sicut & in vobis erunt ma- A
gistri mendaces, qui introducent sectas
perditionis, & eum, qui emit eos, Domi-
num negant: superducentes sibi celerem
perditionem. * Et multi sequentur eo- 2
rum luxurias, per quos via veritatis bla-
sphemabitur: * & in auaritia fictis ver- 3
bis de vobis negotiabuntur: quibus iu-
dicium iam olim nõ cessat: & perditio
‖Iob 4.d.18 eorum non dormitat. * ‖Si enim Deus 4
Iud. b.6 angelis peccantibus nõ pepercit, sed ru-
dentibus inferni detractos in tartarum
tradidit cruciandos, in iudicium reser-
uari. * Et originali mundo non peper- 5
‖Gen.7.a.1 cit, ‖sed octauum Noe iustitiæ præconẽ
custodiuit, diluuium mundo impiorum
‖Gen.19.b.25 inducens. * ‖Et ciuitates Sodomorum, 6
& Gomorrhæorum in cinerem redigẽs, B
euersione damnauit: exemplum eorum,
qui impie acturi sunt, ponens: * & iustũ 7
Lot oppressum a nefandorum iniuria, ac
luxuriosa conuersatione eripuit: * aspe- 8
ctu enim, & auditu iustus erat: habitans
apud eos, qui de die in diem animam
iustã iniquis operibus cruciabant. * No- 9
uit Dominus pios de tentatione eripe-
re: iniquos vero in diem iudicij reser-
uare cruciandos: * magis autem eos, qui 10
post carnem in concupiscentia immun-
ditiæ ambulant, dominationemq. con-
temnunt, audaces, sibi placentes, sectas
non metuunt introducere blaspheman-
tes: * vbi angeli fortitudine, & virtute 11
cum sint maiores, non portant aduer-
sum se execrabile iudicium. * Hi vero 12
velut irrationabilia pecora, naturaliter
in captionẽ, & in perniciem in his quæ
ignorant blasphemantes in corruptione
sua peribunt, * percipientes mercedem 13
iniustitiæ, voluptatem existimantes diei C
delicias: coinquinationes, & maculæ de-
licijs affluentes, in conuiuijs suis luxu-
riantes vobiscum, * oculos habentes ple- 14
nos adulterij, & incessabilis delicti. Pel-
licientes animas instabiles, cor exercita-
tum auaritia habentes, maledictionis fi-
lij: * derelinquentes rectam viam erra- 15
‖Nu.22.d.23 uerunt, ‖secuti viam Balaam ex Bosor,
Iud.d.11 qui mercedem iniquitatis amauit: * cor- 16
reptionem vero habuit suæ vesaniæ: sub-
iugale mutum animal, hominis voce
loquens, prohibuit prophetæ insipien-
17 tiam. * Hi sunt fontes sine aqua, & ne-
bulæ turbinibus exagitatæ, quibus cali-
18 go tenebrarum reseruatur. * Superba
enim vanitatis loquentes, pelliciunt in
D desiderijs carnis luxuriæ eos, qui paulu-
lum effugiunt, qui in errore conuersan-
19 tur: * libertatem illis promittentes, cum
ipsi serui sint corruptionis: ‖a quo enim ‖Ioan.8.d.34
quis superatus est, huius & seruus est. Rom.16.c.20 Hebr 6.a.4
20 * Si enim refugientes coinquinationes Matt.12.d.45
mundi in cognitione Domini nostri, &
Saluatoris Iesu Christi, his rursus im-
plicati superantur: facta sunt eis poste-
21 riora deteriora prioribus. * Melius enim
erat illis non cognoscere viam iustitiæ,
quàm post agnitionem, retrorsum con-
uerti ab eo, quod illis traditum est san-
22 cto mandato. * Contigit enim eis il-
lud veri prouerbij: ‖ Canis reuersus ad ‖Prou.26.b.11
suum vomitum: &, Sus lota in voluta-
bro luti.

CAP. III.

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secun-
A dam scribo epistolam, in quibus
vestram excito in commonitione since-
2 ram mẽtem: * vt memores sitis eorum,
quæ prædixi verborũ a sanctis Prophe-
tis, & Apostolorum vestrorum, præce-
3 ptorum Domini & Saluatoris. * ‖ hoc ‖1.Tim.4.a.1
primum scientes, quòd veniẽt in nouis- 2.Tim.3.a.1
simis diebus in deceptione illusores, iux- Iud.f.18
ta proprias concupiscentias ambulantes,
4 * dicentes: ‖Vbi est promissio, aut aduẽ- ‖Eze.12.f.27
B tus eius? ex quo enim patres dormie-
rũt, omnia sic perseuerant ab initio crea
5 turæ. * Latet enim eos hoc volentes,
quòd cæli erant prius, & terra, de aqua,
6 & per aquam cõsistens Dei verbo: * per
quæ, ille tunc mundus aqua inundatus
7 perijt. * Cæli autem, qui nunc sunt, &
terra eodem verbo repositi sunt, igni re-
seruati in diem iudicij, & perditionis
8 impiorum hominum. * Vnum vero hoc
non lateat vos, charissimi, quia vnus
dies apud Dominum sicut mille anni,
9 & mille anni sicut dies vnus. * Non
tardat Dominus promissionem suam,
sicut quidam existimant: sed patienter
C agit propter vos, nolens aliquos peri-
re, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.
* Adue-

‖1.Thes 5.a.2 Apoc. 3.a.3 & 16.c.15
10 * ‖ Adueniet autem dies Domini vt fur:
C in quo cæli magno impetu transient, ele-
menta verò calore soluentur, terra au-
tẽ & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.
11 * Cum igitur hæc omnia dissoluenda
sint, quales oportet vos esse in sanctis
conuersationibus, & pietatibus, * expe- 12
ctantes, & properantes in aduentum diei
Domini, per quem cæli ardentes soluen-
tur, & elementa ignis ardore tabescent?
‖Isa.65.c.17 &66.g.22 Apo.21.a.1
13 * ‖ Nouos vero cælos, & nouam terram
secũdum promissa ipsius expectamus, in
quibus iustitia habitat. * Propter quod 14
charissimi hæc expectantes, satagite im-
maculati, & inuiolati ei inueniri in pa-
15 ce. * & ‖ Domini nostri longanimita- ‖Rom.2.a.4
D tem, salutem arbitremini: sicut & cha-
rissimus frater noster Paulus secundum
16 datam sibi sapientiam scripsit vobis, * si-
cut & in omnibus epistolis, loquens in
eis de his, in quibus sunt quædam diffi-
cilia intellectu, quæ indocti, & instabiles
deprauant, sicut & ceteras Scripturas, ad
17 suam ipsorum perditionem. * Vos igi-
tur fratres præscientes custodite, ne insi-
pientiũ errore traducti excidatis a pro-
18 pria firmitate. * crescite vero in gratia,
& in cognitione Domini nostri, & Sal-
uatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc,
& in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

1 VOD fuit ab ini-
A tio, quod audiuimus,
quod vidimus oculis
nostris, quod perspe-
ximus, & manus no-
stræ contrectauerunt
de verbo vitæ: * & 2
vita manifestata est, & vidimus, & testa-
mur, & annunciamus vobis vitam æter-
nam, quæ erat apud Patrem, & apparuit
nobis: * quod vidimus & audiuimus, an- 3
nunciamus vobis, vt & vos societatem B
habeatis nobiscum, & societas nostra sit
cum Patre, & cum Filio eius Iesu Chri-
sto. * Et hæc scribimus vobis vt gau- 4
deatis, & gaudium vestrum sit plenum.
* Et hæc est annunciatio, quam audiui- 5
‖Ioan.8.b.12 mus ab eo, & annũciamus vobis: ‖ Quo-
niam Deus lux est, & tenebræ in eo non C
sunt vllæ. * Si dixerimus quoniam so- 6
cietatem habemus cum eo, & in tenebris
ambulamus, mentimur, & veritatem non
7 facimus. * Si autem in luce ambulamus
sicut & ipse est in luce, societatem ha-
bemus ad inuicem, ‖ & sanguis Iesu Chri- ‖Heb.9.d.14 1.Pet.1.d.19 Apoc.1.b.5
sti, Filij eius, emundat nos ab omni pec-
8 cato. * ‖ Si dixerimus quoniam pecca- 3.Reg.8.e.46 2.Par.6.g.36 Prou.20.b.9 Eccl.7.c.21
D tum non habemus, ipsi nos seducimus,
9 & veritas in nobis non est. * Si confi-
teamur peccata nostra: fidelis est, & iu-
stus, vt remittat nobis peccata nostra,
10 & emundet nos ab omni iniquitate. * Si
dixerimus quoniam non peccauimus:
mendacem facimus eum, & verbum eius
non est in nobis.

CAP. II.

1 FIlioli mei, hæc scribo vobis, vt non
A peccetis. Sed & si quis peccauerit,
aduo-

aduocatum habemus apud Patrem , Ie-
sum Christum iustum : * & ipse est pro- 2
pitiatio pro peccatis nostris : non pro
nostris autem tantum,sed etiam pro to-
tius mundi .* Et in hoc scimus quoniam 3
cognouimus eum , si mandata eius ob-
seruemus . * Qui dicit se nosse eum, & 4
mandata eius non custodit,mendax est,
& in hoc veritas non est . * Qui autem 5
seruat verbum eius , vere in hoc chari-
tas Dei perfecta est : & in hoc scimus
quoniam in ipso sumus . * Qui dicit se 6
in ipso manere , debet , sicut ille ambu-
lauit , & ipse ambulare . * Charissimi,nō 7
mandatum nouum scribo vobis,sed mā- B
datum vetus, quod habuistis ab initio :
Mandatum vetus est verbum , quod au-
‖ Io.13.d.34 & 15.b.12 distis. * ‖ Iterum mandatum nouum scri- 8
bo vobis, quod verum est & in ipso, &
in vobis: quia tenebræ transierunt,& ve-
rum lumen iam lucet . * Qui dicit se 9
in luce esse, & fratrem suum odit, in
‖ Inf.3.c.14 tenebris est vsque adhuc. * ‖ Qui diligit 10
fratrem suum,in lumine manet, & scan-
dalum in eo non est . * Qui autem odit 11
fratrem suum , in tenebris est, & in te-
nebris ambulat, & nescit quo eat : quia
tenebræ obcæcauerūt oculos eius. * Scri 12
bo vobis, filioli, quoniam remittuntur
vobis peccata propter nomē eius. * Scri 13
bo vobis patres , quoniam cognouistis
eum,qui ab initio est. Scribo vobis ado-
lescentes , quoniam vicistis malignum .
* Scribo vobis infantes, quoniā cogno- 14
uistis patrem . Scribo vobis iuuenes,
quoniam fortes estis,& verbum Dei ma-
net in vobis, & vicistis malignū . * No- 15
lite diligere mundum , neque ea, quæ in C
mundo sunt . Si quis diligit mundum,
non est charitas Patris in eo : * quoniam 16
omne, quod est in mundo, concupiscē-
tia carnis est , & concupiscentia oculo-
rum , & superbia vitæ : quæ non est ex
Patre, sed ex mundo est . * Et mundus 17
transit, & concupiscentia eius. Qui au-
tem facit voluntatem Dei , manet in
æternum . * Filioli , nouissima hora est : 18
& sicut audistis quia Antichristus venit :
& nunc Antichristi multi facti sunt; vn-
de scimus,quia nouissima hora est . * Ex 19
nobis prodierunt , sed non erant ex no-
bis. nam , si fuissent ex nobis, permansis-
sent vtique nobiscum : sed vt manifesti
sint quoniam non sunt omnes ex nobis.
20 * Sed vos vnctionem habetis a Sancto,
21 & nostis omnia . * Non scripsi vobis
quasi ignorantibus veritatem, sed quasi
scientibus eam : & quoniam omne men-
22 dacium ex veritate non est . * Quis est
mendax, nisi is, qui negat quoniam Ie-
D sus est Christus ? Hic est Antichristus,
23 qui negat Patrem, & Filium. * Omnis,
qui negat Filium,nec Patrem habet. qui
24 cōfitetur Filium,& Patrem habet. * Vos
quod audistis ab initio,in vobis perma-
neat : Si in vobis permanserit quod au-
distis ab initio , & vos in Filio, & Pa-
25 tre manebitis . * Et hæc est repromissio,
quam ipse pollicitus est nobis , vitam
26 æternam . * Hæc scripsi vobis de his,
27 qui seducunt vos. * Et vos vnctionem,
quam accepistis ab eo,maneat in vobis.
Et non necesse habetis vt aliquis doceat
vos : sed sicut vnctio eius docet vos de
omnibus, & verum est,& non est men-
dacium . Et sicut docuit vos : manete in
28 eo . * Et nunc filioli manete in eo : vt
cum apparuerit, habeamus fiduciam, &
nō confundamur ab eo in aduentu eius.
29 * Si scitis quoniam iustus est, scitote
quoniam & omnis, qui facit iustitiam,
ex ipso natus est.

CAP. III.

1 VIdete qualem charitatem dedit no-
A bis Pater, vt filij Dei nominemur
& simus . Propter hoc mundus non no-
2 uit nos: quia non nouit eum. * Charis-
simi, nunc filij Dei sumus : & nondum
apparuit quid erimus. Scimus quoniam
cum apparuerit, similes ei erimus : quo-
3 niam videbimus eum sicuti est. * Et om-
nis, qui habet hanc spem in eo , sancti-
4 ficat se, sicut & ille sanctus est . * Om-
nis, qui facit peccatum, & iniquitatem
5 facit : & peccatum est iniquitas . * ‖ Et ‖ Isa.53.c.12
scitis quia ille apparuit vt peccata no- 1.Pet.2.d.22
stra tolleret: & peccatum in eo non est.
6 * Omnis, qui in eo manet, non peccat:
& omnis , qui peccat , non vidit eum,
7 nec cognouit eum . * Filioli, nemo vos
B seducat . Qui facit iustitiam, iustus est:
8 sicut & ille iustus est . * ‖ Qui facit pec- ‖ Ioan.8.f.44
catum, ex diabolo est : quoniā ab initio
diabolus peccat. In hoc apparuit Filius
9 Dei, vt dissoluat opera diaboli . * Om-
nis,qui natus est ex Deo, peccatum non
facit:

facit : quoniam semen ipsius in eo ma-
net , & non potest peccare , quoniam
ex Deo natus est . * In hoc manifesti 10
sunt Filij Dei , & filij diaboli . Omnis
qui non est iustus , non est ex Deo ,
& qui non diligit fratrem suum :* quo- 11
niam hæc est annunciatio , quam au-
‖Io. 13. d.34 distis ab initio , ‖ Vt diligatis alteru-
& 15. b.12 ‖Gen. 4. b. 8 trum . * Non sicut ‖Cain , qui ex mali- 12
gno erat , & occidit fratrem suum . Et
propter quid occidit eum ? Quoniam
opera eius maligna erant : fratris autem
eius , iusta . * Nolite mirari fratres , si 13
odit vos mundus .* Nos scimus quoniã 14
translati sumus de morte ad vitã , quo- C
‖Leu.19.d.17 niam diligimus fratres . ‖ Qui non dili-
git , manet in morte :* omnis , qui odit 15
fratrem suum , homicida est . Et scitis
quoniam omnis homicida nó habet vi-
tam æternam in semetipso manentem .
‖Io.15. b.13 * ‖In hoc cognouimus charitatem Dei , 16
quoniam ille animam suam pro nobis
posuit : & nos debemus pro fratribus a-
‖Luc. 3. c.11 nimas ponere . * ‖Qui habuerit substan- 17
tiam huius mundi , & viderit fratrem
suum necessitatem habere , & clauserit
viscera sua ab eo : quomodo charitas
Dei manet in eo ? * Filioli mei , non di- 18
ligamus verbo , neque lingua , sed ope- D
re & veritate . * in hoc cognoscimus 19
quoniam ex veritate sumus : & in con-
spectu eius suadebimus corda nostra .
*Quoniam si reprehenderit nos cor no- 20
strum : maior est Deus corde nostro , &
nouit omnia . * Charissimi , si cor nostrũ 21
non reprehenderit nos , fiduciam habe-
‖Mat.21.c.22 mus ad Deum : * ‖ & quidquid petieri- 22
mus , accipiemus ab eo : quoniam mã-
data eius custodimus , & ea , quæ sunt
‖Io.6.d.29.& 17.a.3 placita coram eo , facimus . * ‖ Et hoc 23
est mandatum eius : Vt credamus in no-
mine Filij eius Iesu Christi : & diliga-
mus alterutrum , sicut dedit mandatum
‖Io. 13.d.34 & 15.b.12 nobis . * ‖ Et qui seruat mandata eius , 24
in illo manet , & ipse in eo : & in hoc
scimus quoniam manet in nobis de Spi-
ritu , quem dedit nobis .

CAP. IIII.

CHarissimi , nolite omni spiritui cre- 1
dere , sed probate spiritus si ex Deo A
sint : quoniam multi pseudoprophetæ
exierunt in mundũ . * in hoc cognosci- 2
tur spiritus Dei : omnis spiritus qui cõ-
fitetur Iesum Christum in carne venis-
3 se , ex Deo est : * & omnis spiritus , qui
soluit Iesum , ex Deo non est , & hic est
Antichristus , de quo audistis quoniam
4 venit , & nunc iam in mundo est . * Vos
ex Deo estis filioli , & vicistis eum , quo-
niam maior est qui in vobis est , quàm
5 qui in mundo . * ‖ Ipsi de mundo sunt : ‖Ioan. 8. f.47
ideo de mundo loquuntur , & mundus
6 eos audit . * Nos ex Deo sumus . Qui
B nouit Deum , audit nos : qui non est ex
Deo , nó audit nos : in hoc cognoscimus
Spiritum veritatis , & spiritum erroris .
7 * Charissimi , diligamus nos inuicem :
quia charitas ex Deo est . Et omnis , qui
diligit , ex Deo natus est , & cognoscit
8 Deum . * Qui non diligit , non nouit
9 Deum : quoniam Deus charitas est . * ‖ In ‖Ioan. 3.b.16
hoc apparuit charitas Dei in nobis , quo-
niam Filium suum vnigenitũ misit Deus
10 in mundum , vt viuamus per eum . * In
hoc est charitas : non quasi nos dilexeri-
mus Deum , sed quoniam ipse prior di-
lexit nos , & misit Filium suum propi-
11 tiationem pro peccatis nostris .* Charis-
C simi , si sic Deus dilexit nos : & nos de-
12 bemus alterutrum diligere . * ‖Deũ ne- ‖Ioan.1. c.18
mo vidit vmquam . Si diligamus inui- 1.Tim. 6.c.16
cem , Deus in nobis manet , & charitas
13 eius in nobis perfecta est . * In hoc co-
gnoscimus quoniam in eo manemus , &
ipse in nobis : quoniam de Spiritu suo
14 dedit nobis . * Et nos vidimus , & testifi-
camur quoniam Pater misit Filium suũ
15 Saluatorem mundi . * Quisquis confes-
sus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei ,
16 Deus in eo manet , & ipse in Deo .* Et
nos cognouimus , & credidimus chari-
tati , quam habet Deus in nobis . Deus
Charitas est : & qui manet in charitate ,
17 in Deo manet , & Deus in eo . * In hoc
D perfecta est charitas Dei nobiscum , vt
fiduciam habeamus in die iudicij : quia
sicut ille est , & nos sumus in hoc mun-
18 do . * Timor non est in charitate : sed
perfecta charitas foras mittit timorem ,
quoniam timor pœnam habet . qui au-
tem timet , non est perfectus in charita-
19 te . * Nos ergo diligamus Deum , quoniã
20 Deus prior dilexit nos . * Si quis dixe-
rit quoniam diligo Deum , & fratrem
suum oderit , mendax est . Qui enim nõ
diligit fratrem suum quem videt , Deũ ,
quem

quem non videt, quomodo potest dili-
|| Ioan. 13. d. 34 & 15. b. 12 Ephes. 5. a. 2 gere? * || Et hoc mandatum habemus a 21
Deo: vt qui diligit Deum, diligat &
fratrem suum.

CAP. V.

OMnis, qui credit, quoniam Iesus 1
est Christus, ex Deo natus est. Et A
omnis, qui diligit eum qui genuit, di-
ligit & eum qui natus est ex eo. * In 2
hoc cognoscimus quoniã diligimus na-
tos Dei, cum Deum diligamus, & man-
data eius faciamus. * Hæc est enim 3
charitas Dei, vt mandata eius custodia-
mus: & mandata eius grauia non sunt.
* Quoniam omne, quod natum est ex 4
Deo, vincit mundum: & hæc est victo-
ria, quæ vincit mundum, fides nostra.
|| 1. Cor. 15. d. 57 * || Quis est, qui vincit mundum, nisi qui 5
credit quoniã Iesus est filius Dei? * hic 6
est, qui venit per aquam & sanguinem, B
Iesus Christus: non in aqua solum, sed
in aqua & sanguine. Et spiritus est, qui
testificatur, quoniam Christus est veri-
tas. * Quoniam tres sunt, qui testimo- 7
nium dant in cælo: Pater, Verbum, &
Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.
* Et tres sunt, qui testimonium dant in 8
terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: &
hi tres vnum sunt. * Si testimonium ho- 9
minum accipimus, testimoniũ Dei ma-
ius est: quoniam hoc est testimonium
Dei, quod maius est, quoniam testifi-
catus est de Filio suo. * Qui credit in 10
C filium Dei, habet testimonium Dei in
se. || Qui non credit Filio, mendacem || Ioan. 3. d. 36
facit eum: quia non credit in testimo-
nium quod testificatus est Deus de Filio
11 suo. * Et hoc est testimonium, quoniã
vitam æternã dedit nobis Deus. Et hæc
12 vita in Filio eius est. * Qui habet Filiũ,
habet vitam: qui non habet Filium, vi-
tam non habet. * Hæc scribo vobis: vt
sciatis quoniam vitam habetis æternã,
13 qui creditis in nomine Filij Dei. * Et
hæc est fiducia, quam habemus ad eum:
Quia quodcumque petierimus: secun-
14 dum voluntatem eius, audit nos. * Et
scimus quia audit nos quidquid petieri-
mus: scimus quoniã habemus petitiones
15 quas postulamus ab eo. * Qui scit fratrẽ
suum peccare peccatum non ad mortẽ,
petat, & dabitur ei vita peccanti non
ad mortem. Est peccatum ad mortem:
16 non pro illo dico vt roget quis. * Om-
D nis iniquitas, peccatum est: & est pec-
17 catum ad mortem. * Scimus quia om-
nis, qui natus est ex Deo, non peccat:
sed generatio Dei conseruat eum, &
18 malignus non tangit eum. * Scimus
quoniam ex Deo sumus: & mũdus to-
tus in maligno positus est. * Et scimus || Luc. 24. g. 45
quoniam Filius Dei venit, || & dedit no-
bis sensum vt cognoscamus verum Deũ,
& simus in vero Filio eius. Hic est
verus Deus, & vita æterna.
* Filioli, custodite vos a
simulacris. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI SECVNDA.

SENIOR Electæ do- 1
minæ, & natis eius, A
quos ego diligo in
veritate, & non ego
solus, sed & omnes,
qui cognouerunt ve
ritatem,* propter ve 2
ritatem, quæ permanet in nobis, & nobis-
cum erit in æternum.* Sit vobiscum gra- 3
tia, misericordia, pax a Deo Patre, & a
Christo Iesu Filio Patris in veritate, &
charitate.* Gauisus sum valde, quoniam 4
inueni de filijs tuis ambulantes in veri- B
tate, sicut mandatum accepimus a Patre.
* Et nunc rogo te domina, non tamquã 5
mandatum nouũ scribens tibi, sed quod
‖Io.15.b.12 habuimus ab initio, ‖ vt diligamus alter-
utrum.* Et hæc est charitas, vt ambule- 6
mus secundum mandata eius. Hoc est C
enim mandatum, vt quemadmodum au-
distis ab initio, in eo ambuletis:* quo- 7
niam multi seductores exierunt in mun-
dum, qui non confitentur Iesum Chri-
stum venisse in carnem: hic est seductor,
& antichristus.* Videte vosmetipsos, ne 8
perdatis quæ operati estis: sed vt merce-
dem plenam accipiatis.* Omnis, qui re- 9
cedit, & non permanet in doctrina Chri-
sti, Deum non habet: qui permanet in do
ctrina, hic & Patrem & Filium habet.
* Si quis venit ad vos, & hanc doctri- 10
nam non affert, nolite recipere eum in D
domum, nec AVE ei dixeritis.* Qui 11
enim dicit illi AVE, communicat ope-
ribus eius malignis.* Plura habens vo- 12
bis scribere, nolui per chartam, & atra-
mentum: spero enim me futurum apud
vos, & os ad os loqui: vt gaudium ve-
strum plenum sit.* Salutant te filij so- 13
roris tuæ Electæ.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI TERTIA.

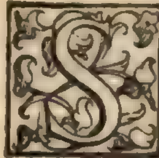
1 SENIOR Gaio charis-
A simo, quem ego dili-
2 go in veritate.* Cha-
rissime, de omnibus
orationem facio pro-
spere te ingredi, & va-
3 lere, sicut prospere agit anima tua.* Ga-
B uisus sum valde venientibus fratribus,
& testimonium perhibentibus veritati
4 tuæ, sicut tu in veritate ambulas.* Maio-
rem horum non habeo gratiam, quàm
vt audiam filios meos in veritate ambu-
5 lare.* Charissime, fideliter facis quid-
quid operaris in fratres, & hoc in pere-
6 grinos,* qui testimonium reddiderunt
charitati tuæ in cõspectu Ecclesiæ: quos,
7 benefaciens, deduces digne Deo.* Pro
nomine enim eius profecti sunt, nihil
8 accipientes a Gentibus.* Nos ergo de-
C bemus suscipere huiusmodi, vt coopera-
9 tores simus veritatis.* Scripsissem forsi-
tan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum
gerere in eis, Diotrephes, non recipit
10 nos.* propter hoc si venero, commone-
bo eius opera, quæ facit: verbis malignis
garriens in nos: & quasi non ei ista suf-
ficiant: neque ipse suscipit fratres: &
11 eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Eccle-
D sia eijcit.* Charissime, noli imitari ma-
lum, sed quod bonum est. Qui benefa-
cit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit
12 Deum.* Demetrio testimonium reddi-
tur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed
& nos testimonium perhibemus: & no-
sti quoniam testimonium nostrum ve-
13 rum est.* Multa habui tibi scribere: sed
nolui per atramentum, & calamum scri-
14 bere tibi.* Spero autem protinus te vi-
dere, & os ad os loquemur. Pax tibi. Sa-
lutant te amici. Saluta amicos nomina-
tim.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IVDAE APOSTOLI.

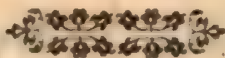

VDAS Iesu Christi 1
seruus, frater autem A
Iacobi, his, qui sunt
in Deo Patre dile-
ctis, & Christo Iesu
conseruatis, & voca-
tis. * Misericordia 2
vobis, & pax, & charitas adimpleatur.
* Charissimi, omnem solicitudinem fa- 3
ciens scribendi vobis de communi ve-
stra salute, necesse habui scribere vobis:
deprecãs supercertari semel traditæ san-
ctis fidei. * Subintroierunt enim quidã 4
homines (qui olim præscripti sunt in
hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiã
transferentes in luxuriam, & solum Do-
minatorem, & Dominum nostrum Ie-
sum Christum negantes. * Commonere 5
autem vos volo, scientes semel omnia, B
quoniam Iesus populum de terra Ægy-
‖ Nu. 14. f. 37 pti saluans, ‖ secundò eos, qui non cre-
diderunt, perdidit: * Angelos vero, qui 6
non seruauerunt suum principatum, sed
dereliquerunt suum domicilium, in iu-
dicium magni diei, vinculis æternis sub
caligine reseruauit. * Sicut Sodoma, & 7
Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili
modo exfornicatæ, & abeũtes post car-
nem alteram, factæ sunt exemplũ, ignis
æterni pœnam sustinentes. * Similiter & 8
hi carnem quidem maculãt, dominatio-
nem autem spernũt, maiestatem autem
‖ Zach. 3. a. 2 blasphemant. * ‖ Cum Michael Archan- 9
gelus cum diabolo disputans altercare-
tur de Moysi corpore, non est ausus iu-
dicium inferre blasphemiæ: sed dixit:
Imperet tibi Dominus. * Hi autẽ quæ- 10
cumque quidem ignorant, blasphemant:
quæcumque autem naturaliter, tamquã
muta animalia, norũt, in his corrumpũ-
‖ Gen. 4. b. 8 tur. * Væ illis, quia in ‖ via Cain abierũt, 11
‖ Nu. 22. d. 23 & ‖ errore Balaam mercede effusi sunt,
‖ Num. 16. a. 1 & in contradictione ‖ Core perierunt:
2. Pet. 2. d. 17 * Hi sunt in epulis suis maculæ, conui- 12
uantes sine timore, semetipsos pascẽtes, C
nubes sine aqua, quæ a ventis circumfe-
runtur, arbores autumnales, infructuo-
13 sæ, bis mortuæ, eradicatæ, * fluctus feri
maris, despumantes suas confusiones, si-
dera errantia: quibus procella tenebra-
14 rum seruata est in æternum. * Propheta-
uit autem & de his septimus ab Adam
Enoch, dicens: ‖ Ecce venit Dominus in ‖ Apoc. 1. b. 7
15 sanctis millibus suis * facere iudicium
contra omnes, & arguere omnes im-
pios de omnibus operibus impietatis
eorum, quibus impie egerunt, & de
omnibus duris, quæ locuti sunt contra
16 Deum peccatores impij. * Hi sunt mur-
muratores querulosi, secundum deside-
ria sua ambulantes, ‖ & os eorũ loqui- ‖ Psal. 16. c. 10
tur superba, mirantes personas quæstus
17 causa. * Vos autem charissimi memores
D estote verborũ, ‖ quæ prædicta sunt ab ‖ 1. Tim. 4. a. 1
Apostolis Domini nostri Iesu Christi, 2. Tim. 3. a. 1
18 * qui dicebant vobis, quoniam in no- 2. Pet. 3. a. 3
uissimo tempore venient illusores, secũ-
dum desideria sua ambulãtes in impie-
19 tatibus. * Hi sunt, qui segregant semetip-
sos, animales, Spiritum non habentes.
20 * Vos autem charissimi superædificantes
vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in
21 Spiritu sancto orantes, * vosmetipsos in
dilectione Dei seruate, expectantes mi-
sericordiam Domini nostri Iesu Christi
22 in vitam æternam. * Et hos quidem ar-
23 guite iudicatos: * illos vero saluate, de
igne rapientes. Alijs autem misereminí
in timore: odientes & eam, quæ carna-
24 lis est, maculatam tunicam. * Ei autem,
qui potens est vos conseruare sine pec-
cato, & constituere ante conspectum
gloriæ suæ immaculatos in exultatione
in aduentu Domini nostri Iesu Christi.
25 * Soli Deo Saluatori nostro, per Iesum
Christum Dominum nostrum, gloria &
magnificentia, imperiũ & potestas ante
omne sæculum, & nunc, & in omnia
sæcula sæculorum. Amen.

APO-

APOCALYPSIS
B. IOANNIS APOSTOLI

CAPVT PRIMVM.

APOCALYPSIS Iesu 1
Christi, quam dedit illi A
Deus palàm facere seruis
suis, quæ oportet fieri
cito: & significauit, mit-
tens per Angelum suũ
seruo suo Ioanni, * qui testimoniũ per- 2
hibuit verbo Dei, & testimonium Iesu
Christi, quæcumque vidit. * Beatus, qui 3
legit, & audit verba prophetiæ huius:
& seruat ea, quæ in ea scripta sunt: tem-
pus enim prope est. * Ioannes septem 4
Ecclesijs, quæ sunt in Asia. Gratia vobis,
‖Exo. 3. d. 14 & pax ab eo, ‖ qui est, & qui erat, & qui
venturus est: & a septem spiritibus, qui
in conspectu throni eius sunt: * & a Ie- 5
‖1. Cor. 15. c. 20 Col. 1. c. 18 su Christo, qui est testis fidelis, ‖ primo- B
genitus mortuorum, & princeps regum
terræ, qui dilexit nos, & lauit nos a pec-
‖Heb. 9. d. 14 1. Pet. 1. d. 10 1. Ioan. 1. d. 7 catis nostris ‖ in sanguine suo, * & fecit 6
nos regnum, & sacerdotes Deo & Patri
suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula
‖Isai. 3. c. 13 Matt. 24. c. 20 Iud. c. 14 sæculorum: Amen. * ‖ Ecce venit cum 7
nubibus, & videbit eum omnis oculus,
& qui eum pupugerunt. Et plangent se
super eum omnes tribus terræ: Etiam:
‖Isai. 44. a. 6 Inf. 21. b. 6. & 22. c. 13 Amen. * ‖ Ego sum α, & ω, principiũ, 8
& finis, dicit Dominus Deus: qui est, &
qui erat, & qui venturus est, omnipotẽs.
* Ego Ioannes frater vester, & particeps 9
in tribulatione, & regno & patientia in
Christo Iesu: fui in insula, quæ appella-
tur Patmos propter verbum Dei, & te-
stimonium Iesu: * Fui in spiritu in Do- 10
minica die, & audiui post me vocem C
magnam tamquã tubæ, * dicentis: Quod 11
vides, scribe in libro: & mitte septem
Ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso, &
Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, &
Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ:
* Et conuersus sum vt viderem vocem, 12
quæ loquebatur mecum: Et conuersus
13 vidi septem candelabra aurea: * & in
medio septem candelabrorum aureorũ
similem filio hominis, vestitum podére,
& præcinctum ad mamillas zona aurea:
14 * caput autem eius, & capilli erant can-
D didi tamquam lana alba, & tamquam
nix, & oculi eius tamquã flamma ignis,
15 * & pedes eius similes aurichalco, sicut
in camino ardenti, & vox illius tamquã
16 vox aquarum multarum: * & habebat in
dextera sua stellas septem: & de ore e-
ius gladius vtraque parte acutus exibat:
& facies eius sicut sol lucet in virtute
17 sua. * Et cum vidissem eum, cecidi ad
pedes eius tamquã mortuus. Et posuit
dexteram suam super me, dicens: Noli
timere: ‖ ego sum primus, & nouissi- ‖Isai. 41. b. 4 & 44. a. 6
18 mus, * & viuus, & fui mortuus, & ec-
ce sum viuens in sæcula sæculorum, &
19 habeo claues mortis, & inferni. * Scri-
be ergo quæ vidisti, & quæ sunt, &
20 quæ oportet fieri post hæc. * Sacramen-
tum septem stellarum, quas vidisti in
dextera mea, & septem candelabra au-
rea: septem stellæ Angeli sunt septem
Ecclesiarum: & candelabra septem, se-
ptem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

1 ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc
A dicit, qui tenet septem stellas in
dextera sua, qui ambulat in medio se-
2 ptem candelabrorum aureorum: * Scio
opera tua, & laborem, & patientiam
tuam, & quia non potes sustinere ma-
los: & tentasti eos, qui se dicunt Apo-
stolos esse, & non sunt: & inuenisti eos
3 mendaces: * & patientiam habes, & su-
stinuisti propter nomen meum, & non
4 defecisti. * Sed habeo aduersum te,
B quòd charitatem tuam primã reliquisti.

* Memor esto itaque vnde excideris: & 5
age pœnitentiam;& prima opera fac. sin
autem,venio tibi,& mouebo candelabrũ
tuum de loco suo, nisi pœnitẽtiam ege-
ris. * Sed hoc habes, quia odisti facta 6
Nicolaitarum,quæ & ego odi.* Qui ha- 7
bet aurem,audiat quid Spiritus dicat Ec-
clesijs: Vincenti dabo edere de ligno vi-
tæ, quod est in Paradiso Dei mei. * Et 8
Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc di C
cit primus, & nouissimus, qui fuit mor-
tuus, & viuit: * Scio tribulationẽ tuam, 9
& paupertatem tuam, sed diues es: &
blasphemaris ab his,qui se dicũt Iudæos
esse,& non sunt, sed sunt synagoga sata-
næ. * Nihil horum timeas quæ passurus 10
es. Ecce missurus est diabolus aliquos
ex vobis in carcerẽ vt tentemini: & ha-
bebitis tribulationem diebus decem.
Esto fidelis vsque ad mortem,& dabo ti-
bi coronam vitæ. * Qui habet aurem, 11
audiat quid Spiritus dicat Ecclesijs: Qui D
vicerit, non lædetur a morte secunda.
* Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: 12
Hæc dicit qui habet rhomphæã vtraque
parte acutam: * Scio vbi habitas, vbi se- 13
des est satanæ: & tenes nomen meum,&
non negasti fidem meam. Et in diebus
illis Antipas testis meus fidelis, qui oc-
cisus est apud vos, vbi satanas habitat.
* Sed habeo aduersus te pauca: quia ha- 14
‖ Num.24.a.3 & 25.a.2 bes illic tenẽtes doctrinam ‖ Balaam, qui
docebat Balac mittere scandalum coram
filijs Israel, edere, & fornicari: * ita 15
habes & tu tenentes doctrinam Nicolai-
tarum. * Similiter pœnitentiam age: 16
si quo minus veniam tibi cito, & pu- E
gnabo cum illis in gladio oris mei.
* Qui habet aurem, audiat quid Spiri- 17
tus dicat Ecclesijs: Vincenti dabo man-
na absconditum, & dabo illi calculum
candidum: & in calculo nomen nouum
scriptum, quod nemo scit,nisi qui acci-
pit. * Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scri- 18
be: Hæc dicit Filius Dei,qui habet ocu-
los tamquam flammam ignis, & pedes
eius similes aurichalco: * Noui opera 19
tua,& fidem,& charitatem tuam, & mi- F
nisterium, & patientiam tuam, & opera
tua nouissima plura prioribus. * Sed ha- 20
beo aduersus te pauca: quia permittis
mulierem Iezabel, quæ se dicit prophe-
ten,docere,& seducere seruos meos,for-
nicari,& manducare de idolothytis. * Et 21
dedi illi tempus vt pœnitẽtiam ageret:
& nõ vult pœnitere a fornicatione sua.
22 * Ecce mittam eam in lectũ: & qui mœ-
chantur cum ea,in tribulatione maxima
erunt,nisi pœnitentiam ab operibus suis
23 egerint. * & filios eius interficiam in
morte, & scient omnes Ecclesiæ, ‖ quia ‖ 1. Reg. 16. b.7
G ego sum scrutans renes, & corda: & da- Psal.7.c.10
bo vnicuique vestrum secundum opera Iere.17.b.10
24 sua. Vobis autem dico, * & ceteris quia
Thyatiræ estis: Quicumque non habent
doctrinam hanc, & qui non cognouerũt
altitudines satanæ, quemadmodum di-
cunt, non mittam super vos aliud pon-
25 dus: * tamen id, quod habetis, tenete
26 donec veniam. * Et qui vicerit, & cu-
stodierit vsque in finem opera mea, da-
27 bo illi potestatem super Gentes, * & re-
get eas in virga ferrea, & tamquam vas
28 figuli confringentur, * sicut & ego acce-
pi a Patre meo: & dabo illi stellam ma-
29 tutinam. * Qui habet aurem, audiat
quid Spiritus dicat Ecclesijs.

CAP. III.

1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe:
A Hæc dicit qui habet septem Spiritus
Dei,& septẽ stellas: Scio opera tua,quia
nomẽ habes quod viuas,& mortuus es.
2 * Esto vigilans, & confirma cetera, quæ
moritura erant. Nõ enim inuenio ope-
3 ra tua plena coram Deo meo.* In mẽte
ergo habe qualiter acceperis, & audie-
ris,& serua,& pœnitentiam age. Si ergo
non vigilaueris, ‖ Veniam ad te tamquã ‖ Inf.16.c.15
fur, & nescies qua hora veniam ad te. 1.Thess.5.a.2 2.Pet.3.c.10
4 * Sed habes pauca nomina in Sardis,qui
non inquinauerunt vestimenta sua: &
ambulabunt mecum in albis,quia digni
5 sunt. * Qui vicerit,sic vestietur vestimẽ-
B tis albis, & non delebo nomen eius de
Libro vitæ, & cõfitebor nomen eius co-
ram Patre meo, & coram angelis eius.
6 * Qui habet aurem,audiat quid Spiritus
7 dicat Ecclesijs.* Et Angelo Philadelphiæ
ecclesiæ: scribe: Hæc dicit Sanctus & Ve-
rus, ‖ qui habet clauem Dauid: qui ape- ‖ Isa.22.f.22
rit, & nemo claudit: claudit, & nemo Iob 12.b.14
8 aperit: * Scio opera tua. Ecce dedi co-
ram te ostium apertum,quod nemo po-
test claudere: quia modicam habes vir-
tutem,& seruasti verbum meum, & non
9 negasti nomen meum. * Ecce dabo de
syna-

synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos
esse,& non sunt, sed mentiuntur: Ecce
faciam illos vt veniant,& adorent ante
pedes tuos: & scient quia ego dilexi te
* quoniam seruasti verbum patientiæ 10
meæ, & ego seruabo te ab hora tenta- C
tionis,quæ ventura est in orbem vniuer-
sum tentare habitantes in terra. * Ecce 11
venio cito: tene quod habes,vt nemo ac-
cipiat coronam tuã.* Qui vicerit, faciã 12
illũ columnam in templo Dei mei, &
foras non egredietur amplius: & scribã
super eum nomen Dei mei,& nomen ci-
uitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ
descendit de cælo a Deo meo,& nomen
meum nouum.* Qui habet aurem, au- 13
diat quid Spiritus dicat Ecclesijs. * Et 14
|| Ioan. 14. a.6 Angelo Laodiciæ ecclesiæ scribe: || Hæc
dicit: Amen, testis fidelis,& verus, qui
est principiũ creaturæ Dei.* Scio ope- 15
ra tua: quia neque frigidus es,neque ca-
lidus: vtinam frigidus esses, aut calidus:
* sed quia tepidus es,& nec frigidus,nec 16
calidus, incipiam te euomere ex ore D
meo.* quia dicis: quòd diues sum,& 17
locupletatus, & nullius egeo: & nescis
quia tu es miser, & miserabilis, & pau-
per,& cæcus, & nudus.* Suadeo tibi 18
emere a me aurum ignitum probatum
vt locuples fias, & vestimentis albis in-
duaris,& non appareat confusio nudita-
tis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos
|| Prou. 3. b.10 vt videas. * || Ego quos amo, arguo, & 19
Heb. 12. b.6 castigo. Æmulare ergo,& pœnitentiam
age.* Ecce sto ad ostiũ,& pulso: siquis 20
audierit vocem meam,& aperuerit mihi
ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo
cum illo,& ipse mecum.* Qui vicerit, 21
dabo ei sedere mecum in throno meo:
sicut & ego vici,& sedi cum patre meo
in throno eius.* Qui habet aurem, au- 22
diat quid Spiritus dicat Ecclesijs.

CAP. IIII.

POst hæc vidi: & ecce ostium apertũ 1
in cælo, & vox prima,quam audiui A
tamquam tubæ loquentis mecum, di-
cens: Ascende huc,& ostendam tibi quæ
oportet fieri post hæc.* Et statim fui in 2
spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo,
& supra sedem sedens. * Et qui sedebat 3
similis erat aspectui lapidis iaspidis, &
sardinis: & iris erat in circuitu sedis si-
4 milis visioni smaragdinæ.* Et in circui-
B tu sedis sedilia vigintiquattuor: & super
thronos vigintiquattuor seniores seden-
tes, circumamicti vestimentis albis,& in
5 capitibus eorum coronæ aureæ: * Et de
throno procedebant fulgura,& voces,&
tonitrua: & septem lampades ardentes
ante thronum, qui sunt septem spiritus
6 Dei.* Et in conspectu sedis tamquam
C mare vitreum simile crystallo: & in me-
dio sedis, & in circuitu sedis quattuor
7 animalia plena oculis ante & retro.* Et
animal primum simile leoni, & secun-
dum animal simile vitulo,& tertium ani-
mal habens faciem quasi hominis, &
quartum animal simile aquilæ volanti.
8 * Et quattuor animalia, singula eorum
habebant alas senas: & in circuitu, &
intus plena sunt oculis: & requiem non
habebant die ac nocte, dicentia: || San- || Isa. 6. a.3
ctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus
omnipotens, qui erat,& qui est,& qui
9 venturus est. * Et cum darent illa ani-
malia gloriam,& honorem,& benedi-
ctionem sedenti super thronum, viuenti
10 in sæcula sæculorum,* procidebant vi-
D gintiquattuor seniores ante sedentem in
throno,& adorabant viuentem in sæcu-
la sæculorum,& mittebant coronas suas
11 ante thronum dicentes: * Dignus es Do-
mine Deus noster accipere gloriam, &
honorem, & virtutem: quia tu creasti
omnia, & propter voluntatem tuam
erant,& creata sunt.

CAP. V.

1 ET vidi in dextera sedentis supra
A thronum, librum scriptum intus
2 & foris, signatum sigillis septem.* Et
vidi Angelum fortem, prædicantem
voce magna: Quis est dignus aperire
3 librum, & soluere signacula eius? * Et
nemo poterat neque in cælo, neque in
terra, neque subtus terram aperire li-
4 brum, neque respicere illum. * Et ego
flebam multum, quoniam nemo dignus
inuentus est aperire librum, nec videre
5 eum.* Et vnus de senioribus dixit mihi:
B Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iu-
da,radix Dauid,aperire librum,& soluere
6 septem signacula eius. * Et vidi: & ecce
in medio throni & quattuor animaliũ,
& in medio seniorum, agnum stantem
tamquam occisum, habentem cornua

septem, & oculos septem: qui sunt se-
ptem spiritus Dei, missi in omnem ter-
ram.* Et venit: & accepit de dextera se- 7
dentis in throno librum.* Et cum ape- 8
ruisset librum, quattuor animalia, & vi-
gintiquattuor seniores ceciderunt coram
agno, habentes singuli citharas, & phia-
las aureas plenas odoramentorum,
quæ sunt orationes sanctorum:* & can- 9
tabant canticum nouum, dicentes: Di- 14
gnus es Domine accipere librum, & ape- C
rire signacula eius: quoniam occisus es,
& redemisti nos Deo in sanguine tuo ex
omni tribu, & lingua, & populo, & na-
tione:* & fecisti nos Deo nostro regnũ, 10
& sacerdotes: & regnabimus super ter-
ram.* Et vidi, & audiui vocem angelo- 11
rum multorum in circuitu throni, &
animalium, & seniorum: & erat nume-
‖ Dan.7.c.10 rus eorum ‖ millia millium,* dicentium 12
voce magna: Dignus est Agnus, qui oc- D
cisus est, accipere virtutem, & diuinita-
tem, & sapientiam, & fortitudinem, &
honorem, & gloriam, & benedictionem.
* Et omnem creaturam, quæ in cælo est, 13
& super terram, & sub terra, & quæ sunt
in mari, & quæ in eo: omnes audiui di-
centes: Sedenti in throno, & Agno: be-
nedictio, & honor, & gloria, & potestas
in sæcula sæculorum.* Et quattuor ani- 14
malia dicebant: Amen. Et viginti quat-
tuor seniores ceciderunt in facies suas:
& adorauerunt viuentem in sæcula sæ-
culorum.

CAP. VI.

ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum 1
de septem sigillis, & audiui vnum A
de quattuor animalibus, dicens, tam-
quam vocem tonitrui: Veni, & vide.
* Et vidi: & ecce equus albus, & qui se- 2
debat super illum habebat arcum, & da-
ta est ei corona, & exiuit vincens vt vin-
ceret.* Et cum aperuisset sigillum secun 3
dum, audiui secundum animal, dicens:
Veni, & vide.* Et exiuit alius equus ru- 4
fus: & qui sedebat super illum, datum
est ei vt sumeret pacem de terra, & vt
inuicem se interficiant, & datus est ei
gladius magnus.* Et cum aperuisset si- 5
gillum tertium, audiui tertium animal, B
dicens: Veni, & vide. Et ecce equus ni-
ger: & qui sedebat super illum, habebat
6 stateram in manu sua.* Et audiui tam-
quam vocem in medio quattuor anima-
lium dicentium: Bilibris tritici denario,
& tres bilibres hordei denario, & vinũ,
7 & oleum ne læseris.* Et cum aperuisset
sigillum quartum, audiui vocem quarti
8 animalis dicentis: Veni, & vide.* Et
ecce equus pallidus: & qui sedebat super
eum, nomen illi Mors, & infernus seque-
batur eum, & data est illi potestas super
quattuor partes terræ, interficere gladio,
9 fame, & morte, & bestijs terræ.* Et cum
C aperuisset sigillum quintum: vidi subtus
altare animas interfectorum propter ver
bum Dei, & propter testimonium, quod
10 habebant,* & clamabant voce magna,
dicentes: Vsquequo Domine, (sanctus,
& verus) non iudicas, & non vindicas
sanguinem nostrum de ijs, qui habitant
11 in terra?* Et datæ sunt illis singulæ stolæ
albæ: & dictum est illis vt requiescerent
adhuc tempus modicum donec cõplean
tur conserui eorum, & fratres eorum,
12 qui interficiendi sunt sicut & illi.* Et vi-
D di cum aperuisset sigillum sextum: &
ecce terræmotus magnus factus est, &
sol factus est niger tamquam saccus ci-
licinus: & luna tota facta est sicut san-
13 guis:* & stellæ de cælo ceciderunt super
terram, sicut ficus emittit grossos suos
14 cum a vento magno mouetur.* & cæ-
lum recessit sicut liber inuolutus: & om
nis mons, & insulæ de locis suis motæ
15 sunt:* & reges terræ, & principes, &
tribuni, & diuites, & fortes, & omnis
seruus, & liber absconderunt se in spelũ-
16 cis, & in petris montium:* & dicunt mõ-
tibus, & petris: ‖ Cadite super nos, & ‖ Isa.2.d.19
abscondite nos a facie sedentis super Ose.10.b.8
17 thronum, & ab ira Agni:* quoniam ve- Luc.23.d.30
nit dies magnus iræ ipsorum: & quis
poterit stare?

CAP. VII.

1 A POst hæc vidi quattuor Angelos stan-
tes super quattuor angulos terræ, te-
nentes quattuor ventos terræ ne flarent
super terram, neque super mare, neque in
2 vllam arborem.* Et vidi alterum Ange-
lum ascendentem ab ortu solis, habentem
signum Dei viui: & clamauit voce ma-
gna quattuor Angelis, quibus datum est
3 nocere terræ, & mari,* dicens: Nolite
nocere

nocere terræ,& mari, neque arboribus,
quoadusque signemus seruos Dei nostri
in frõtibus eorum. * Et audiui numerũ 4
signatorum, centum quadraginta quat-
tuor millia signati, ex omni tribu filio-
rum Israel. * Ex tribu Iuda duodecim 5
millia signati: Ex tribu Ruben duodecim B
millia signati: Ex tribu Gad duodecim
millia signati: * Ex tribu Aser duodecim 6
millia signati: Ex tribu Nephtali duode-
cim millia signati: Ex tribu Manasse duo-
decim millia signati: * Ex tribu Simeon 7
duodecim millia signati: Ex tribu Leui
duodecim millia signati: Ex tribu Issa-
char duodecim millia signati: * Ex tribu 8
Zabulon duodecim millia signati: Ex
tribu Ioseph duodecim millia signati:
Ex tribu Beniamin duodecim millia si-
gnati. * Post hæc vidi turbam magnam, 9
quam dinumerare nemo poterat ex om- C
nibus gentibus,& tribubus,& populis,&
linguis: stantes ante thronum,& in con-
spectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ
in manibus eorum: & clamabant voce 10
magna dicentes: Salus Deo nostro, qui
sedet super thronum, & Agno. * Et om- 11
nes Angeli stabant in circuitu throni,&
seniorum, & quattuor animalium: & ce-
ciderunt in conspectu throni in facies
suas, & adorauerunt Deum, * dicentes, 12
Amen. Benedictio,& claritas,& sapien-
tia,& gratiarum actio, honor, & virtus,
& fortitudo Deo nostro in sæcula sæcu-
lorum, Amen. * Et respondit vnus de 13
senioribus,& dixit mihi: Hi, qui amicti
sunt stolis albis, qui sunt? & vnde vene-
runt? * Et dixi illi: Domine mi, tu scis. 14
Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de D
tribulatione magna, & lauerunt stolas
suas,& dealbauerũt eas in sanguine Agni.
* ideo sunt ante thronum Dei,& seruiũt 15
ei die ac nocte in templo eius: & qui se-
det in throno, habitabit super illos:
‖Isa.49.c.10 * ‖non esurient, neque sitient amplius, 16
nec cadet super illos sol, neque vllus
æstus: * quoniam Agnus, qui in medio 17
throni est, reget illos, & deducet eos ad
‖Isa.25.c.8 Infra21.b.4 vitæ fontes aquarum, ‖& absterget Deus
omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAP. VIII.

ET cum aperuisset sigillum septimũ, 1
factum est silentium in cælo, quasi A
2 media hora. * Et vidi septem Angelos
stantes in conspectu Dei: & datæ sunt il-
3 lis septem tubæ. * Et alius Angelus ve-
nit, & stetit ante altare habens thuribu-
lum aureũ: & data sunt illi incensa mul-
ta, vt daret de orationibus sanctorum
omnium super altare aureum, quod est
4 ante thronum Dei. * Et ascendit fumus
B incensorum de orationibus sanctorum
5 de manu Angeli coram Deo. * Et accepit
Angelus thuribulum,& impleuit illud de
igne altaris, & misit in terram,& facta
sunt tonitrua, & voces,& fulgura, & ter-
6 ræmotus magnus. * Et septem Angeli,
qui habebant septem tubas, præparaue-
7 runt se vt tuba canerent. * Et primus
Angelus tuba cecinit,& facta est grãdo,
C & ignis, mista in sanguine,& missum est
in terram, & tertia pars terræ combusta
est, & tertia pars arborum concremata
est, & omne fœnum viride combustum
8 est. * Et secundus Angelus tuba cecinit:
& tamquam mons magnus igne ardens
missus est in mare,& facta est tertia pars
9 maris sanguis, * & mortua est tertia pars
creaturæ eorum, quæ habebant animas
in mari, & tertia pars nauium interijt.
10 * Et tertius Angelus tuba cecinit: & ce-
cidit de cælo stella magna, ardens tam-
quam facula, & cecidit in tertiam partẽ
11 fluminum, & in fontes aquarum: * &
D nomen stellæ dicitur Absinthium; & fa-
cta est tertia pars aquarum in absinthiũ:
& multi hominum mortui sunt de aquis,
12 quia amaræ factæ sunt. * Et quartus An-
gelus tuba cecinit: & percussa est tertia
pars solis,& tertia pars lunæ, & tertia
pars stellarum, ita vt obscuraretur ter-
tia pars eorum, & diei non luceret pars
13 tertia, & noctis similiter. * Et vidi,& au-
diui vocem vnius aquilæ volantis per
medium cæli, dicentis voce magna: Væ,
væ, væ habitantibus in terra de ceteris
vocibus trium Angelorum, qui erant
tuba canituri.

CAP. IX.

1 ET quintus Angelus tuba cecinit: &
A vidi stellam de cælo cecidisse in ter-
2 ram,& data est ei clauis putei abyssi. * Et
aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus
putei, sicut fumus fornacis magnæ: &
obscuratus est sol,& aer de fumo putei:

*Et de fumo putei exierunt locustæ in 3
terram,& data est illis potestas,sicut ha-
bent potestatem scorpiones terræ: *& 4
præceptum est illis ne læderent fœnum
terræ,neque omne viride,neque omnem
arborem: nisi tantum homines, qui non
habent signum Dei in frontibus suis.
*& datum est illis ne occiderent eos: sed 5
vt cruciarent mensibus quinque: & cru-
ciatus eorum, vt cruciatus scorpij cum
‖Isa. 2. d. 19 Ose. 10. b. 8 Luc. 23. d. 30 percutit hominem. *‖Et in diebus illis 6
quærent homines mortem,& non inue-
nient eam: & desiderabunt mori, & fu-
‖Sap. 16. b. 9 giet mors ab eis. *‖Et similitudines lo- 7
custarum, similes equis paratis in præ- B
lium: & super capita earum tamquam
coronæ similes auro: & facies earum tã-
quam facies hominum. * Et habebant 8
capillos sicut capillos mulierũ. & dẽ-
tes earum, sicut dentes leonum erant:
*& habebãt loricas sicut loricas ferreas, 9
& vox alarum earum sicut vox curruum
equorum multorum currentium in bel-
lum: * & habebant caudas similes scor- 10
pionum,& aculei erant in caudis earum:
& potestas earum nocere hominibus
mensibus quinque: * & habebant super 11
se regem angelum abyssi,cui nomen He- C
braice Abaddon, Græce autem Apol-
lyon,Latine habens nomen Exterminãs.
* Væ vnum abijt, & ecce veniunt adhuc 12
duo væ post hæc.* Et sextus Angelus tu- 13
ba cecinit: & audiui vocem vnam ex
quattuor cornibus altaris aurei,quod est
ante oculos Dei,* dicentem sexto Ange- 14
lo,qui habebat tubam: Solue quattuor
angelos,qui alligati sunt in flumine ma-
gno Euphrate. * Et soluti sunt quattuor 15
Angeli, qui parati erant in horam, &
diem, & mensem, & annum: vt occide-
rent tertiam partem hominum. * Et nu- 16
merus equestris exercitus vicies millies
dena millia. Et audiui numerum eorũ.
*Et ita vidi equos in visione: & qui se- 17
debant super eos,habebãt loricas igneas,
& hyacinthinas, & sulphureas,& capita
equorum erant tamquam capita leonũ:
& de ore eorũ procedit ignis,& fumus,
& sulphur. * Et ab his tribus plagis oc- 18
cisa est tertia pars hominum de igne, & D
de fumo, & sulphure, quæ procedebant
de ore ipsorum. * Potestas enim equorũ 19
in ore eorum est, & in caudis eorum.
nam caudæ eorum similes serpentibus,
20 habentes capita: & in his nocent. * Et
ceteri homines,qui non sunt occisi in his
plagis,neque pœnitentiam egerunt de
operibus manuum suarum, vt non ado-
rarent dæmonia, & simulacra aurea, &
argentea, & ærea, & lapidea, & lignea,
quæ neque videre possunt,neque audire,
21 neque ambulare, * & non egerunt pœ-
nitentiam ab homicidijs suis, neque a
veneficijs suis,neque a fornicatione sua,
neque a furtis suis.

CAP. X.

1 ET vidi alium Angelum fortem de-
A scendentem de cælo amictum nube,
& iris in capite eius, & facies eius erat
vt sol,& pedes eius tamquam columnæ
2 ignis: * & habebat in manu sua libellum
apertum: & posuit pedem suum dextrũ
super mare, sinistrum autem super ter-
3 ram: * & clamauit voce magna, quem-
B admodũ cum leo rugit. Et cũ clamasset,
locuta sunt septem tonitrua voces suas.
4 * Et cũ locuta fuissent septẽ tonitrua vo-
ces suas, ego scripturus eram: & audiui
vocem de cælo dicentem mihi: Signa
quæ locuta sunt septem tonitrua: & no-
5 li ea scribere. *‖Et angelus, quem vidi ‖Dan. 12. c. 7
stantem super mare,& super terram, le-
6 uauit manum suam ad cælum: * & iu-
rauit per viuentem in sæcula sæculorum,
C qui creauit cælum,& ea quæ in eo sunt:
& terram,& ea quæ in ea sunt: & mare,
& ea quæ in eo sunt: Quia tempus non
7 erit amplius: * sed in diebus vocis septi-
mi angeli,cum cœperit tuba canere,cõ-
summabitur mysterium Dei, sicut euan-
8 gelizauit per seruos suos Prophetas.* Et
audiui vocem de cælo iterum loquentẽ
mecum,& dicentem: Vade, & accipe li-
brum apertum de manu angeli stantis
9 super mare, & super terram.* Et abij
ad angelum, dicens ei, vt daret mihi li-
D brum. Et dixit mihi: ‖Accipe librum,& ‖Ezec. 3. a. 1
deuora illum: & faciet amaricari ven-
trem tuum,sed in ore tuo erit dulce tam-
10 quam mel. * Et accepi librum de manu
angeli, & deuoraui illum: & erat in ore
meo tamquam mel dulce: & cum deuo-
rassem eum,amaricatus est venter meus:
11 * & dixit mihi: Oportet te iterum pro-
phetare Gentibus, & populis,& linguis,
& regibus multis.

CAP.

CAP. XI.

ET datus eſt mihi calamus ſimilis vir- 1
gæ, & dictum eſt mihi: Surge, & A
metire templum Dei,& altare,& adorã-
tes in eo .* atrium autem,quod eſt foris 2
templum,eijce foras,& ne metiaris illud:
quoniam datum eſt Gentibus, & ciuita-
tem ſanctam calcabunt menſibus qua-
draginta duobus:* & dabo duobus teſti- 3
bus meis, & prophetabunt diebus mille
ducẽtis ſexaginta,amicti ſaccis.* Hi ſunt 4
duæ oliuæ, & duo candelabra in conſpe-
ctu Domini terræ ſtantes.* Et ſi quis vo 5
luerit eos nocere, ignis exiet de ore eo-
rum,& deuorabit inimicos eorum: & ſi
quis voluerit eos lædere,ſic oportet eum
occidi.* Hi habent poteſtatem clauden- 6
di cælum,ne pluat diebus prophetiæ ip- B
ſorũ: & poteſtatem habent ſuper aquas
conuertendi eas in ſanguinem,& percu-
tere terram omni plaga quotieſcumque
voluerint.* Et cum finierint teſtimoniũ 7
ſuum,beſtia,quæ aſcendit de abyſſo, fa-
ciet aduerſum eos bellum, & vincet il-
los,& occidet eos .* Et corpora eorum 8
iacebunt in plateis ciuitatis magnæ,quæ
vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægy-
ptus, vbi & Dominus eorum crucifixus
eſt.* Et videbunt de tribubus, & popu- 9
lis,& linguis, & Gentibus corpora eorũ
per tres dies, & dimidium: & corpora
eorum non ſinent poni in monumentis.
* & inhabitantes terram gaudebunt ſu- 10
per illos, & iucundabuntur: & munera C
mittent inuicem, quoniam hi duo pro-
phetæ cruciauerunt eos, qui habitabant
ſuper terram. * Et poſt dies tres, & di- 11
midium,ſpiritus vitæ a Deo intrauit in
eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & ti-
mor magnus cecidit ſuper eos,qui vide-
runt eos .* Et audierunt vocem magnam 12
de cælo,dicentem eis: Aſcendite huc. Et
aſcenderunt in cælum in nube: & vide-
runt illos inimici eorum.* Et in illa ho- 13
ra factus eſt terræmotus magnus,& deci-
ma pars ciuitatis cecidit: & occiſa ſunt
in terræmotu nomina hominum ſeptem
millia: & reliqui in timorem ſunt miſſi,
& dederunt gloriam Deo cæli.* Væ ſe- 14
cundum abijt: & ecce væ tertium veniet
cito.* Et ſeptimus angelus tuba cecinit: 15
& factæ ſunt voces magnæ in cælo dicẽ-
D tes: Factum eſt regnum huius mundi,Do
mini noſtri & Chriſti eius, & regnabit
16 in ſæcula ſæculorum: Amen.* Et vigin-
ti quattuor ſeniores, qui in conſpectu
Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in
facies ſuas,& adorauerunt Deum,dicen-
17 tes:* Gratias agimus tibi Domine Deus
omnipotens,qui es,& qui eras,& qui vẽ-
turus es: quia accepiſti virtutem tuam
18 magnam,& regnaſti.* Et iratæ ſunt Gen
tes,& aduenit ira tua,& tempus mortuo-
rum iudicari,& reddere mercedem ſer-
uis tuis Prophetis,& ſanctis, & timenti-
bus nomen tuum puſillis,& magnis, &
exterminandi eos,qui corruperunt terrã.
19 * Et apertum eſt templum Dei in cælo: &
viſa eſt arca teſtamenti eius in templo
eius,& facta ſunt fulgura,& voces,& ter-
ræmotus,& grando magna.

CAP. XII.

1 ET ſignum magnum apparuit in cæ-
A lo: Mulier amicta ſole, & luna ſub
pedibus eius, & in capite eius corona
2 ſtellarum duodecim: * & in vtero ha-
bens,clamabat parturiens,& cruciabatur
3 vt pariat. * Et viſum eſt aliud ſignum
in cælo: & ecce draco magnus rufus ha-
bens capita ſeptem,& cornua decem: &
4 in capitibus eius diademata ſeptem,* &
cauda eius trahebat tertiam partem ſtel-
larum cæli, & miſit eas in terram, &
draco ſtetit ante mulierem, quæ erat pa-
ritura: vt cum peperiſſet, filium eius
5 deuoraret. * Et peperit filium maſcu-
lum, qui recturus erat omnes Gentes
in virga ferrea: & raptus eſt filius eius
6 ad Deum, & ad thronum eius,* & mu-
B lier fugit in ſolitudinem vbi habebat lo-
cum paratum a Deo,vt ibi paſcant eam
7 diebus mille ducentis ſexaginta. * Et
factum eſt prælium magnum in cælo:
Michael, & angeli eius præliabantur
cum dracone, & draco pugnabat, &
8 angeli eius: * & non valuerunt, neque
locus inuentus eſt eorum amplius in cæ-
9 lo. * Et proiectus eſt draco ille ma-
gnus, ſerpens antiquus, qui vocatur
diabolus, & ſatanas,qui ſeducit vniuer-
ſum orbem: & proiectus eſt in terram,
10 & angeli eius cum illo miſſi ſunt. * Et
C audiui vocem magnam in cælo dicen-
tem: Nunc facta eſt ſalus, & virtus, &
regnum

regnum Dei nostri, & potestas Christi
eius: quia proiectus est accusator fratrū
nostrorum, qui accusabat illos ante con-
spectū Dei nostri die ac nocte. * Et ipsi 11
vicerunt eum propter sanguinem Agni,
& propter verbum testimonij sui, & nō
dilexerunt animas suas vsque ad mor-
tem. * propterea lætamini cæli, & qui 12
habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia
descendit diabolus ad vos, habens iram
magnam, sciens quòd modicum tempus
habet. * Et postquam vidit draco quòd 13
proiectus esset in terram, persecutus est D
mulierem, quæ peperit masculum: * & 14
datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ ma-
gnæ vt volaret in desertum in locū suū,
vbi alitur per tempus & tempora, & di-
midium temporis a facie serpentis. * Et 15
misit serpens ex ore suo post mulierem,
aquam tamquam flumen, vt eam faceret
trahi a flumine. * Et adiuuit terra mu- 16
lierem, & aperuit terra os suum, & ab-
sorbuit flumen, quod misit draco de ore
suo. * Et iratus est draco in mulierem: 17
& abijt facere prælium cum reliquis de
semine eius, qui custodiūt mandata Dei,
& habent testimonium Iesu Christi. * Et 18
stetit supra arenam maris.

CAP. XIII.

ET vidi de mari bestiam ascēdentem, 1
habentem capita septem, & cornua A
decem, & super cornua eius decem dia-
demata, & super capita eius nomina
blasphemiæ. * Et bestia, quam vidi, si- 2
milis erat pardo, & pedes eius sicut pe-
des vrsi, & os eius sicut os leonis. Et de-
dit illi draco virtutem suam, & pote-
statem magnam. * Et vidi vnum de ca- 3
pitibus suis quasi occisum in mortem:
& plaga mortis eius curata est. Et admi-
rata est vniuersa terra post bestiam. * Et 4
adorauerunt draconem, qui dedit pote- B
statem bestiæ: & adorauerunt bestiam,
dicētes: Quis similis bestiæ? & quis po-
terit pugnare cum ea? * Et datum est 5
ei os loquens magna, & blasphemias: &
data est ei potestas facere mēses quadra-
ginta duos. * Et aperuit os suum in bla- 6
sphemias ad Deum, blasphemare nomen
eius, & tabernaculum eius, & eos, qui
in cælo habitant. * Et est datum illi bel- 7
lum facere cum sanctis, & vincere eos.
Et data est illi potestas in omnem tri-
bum, & populum, & linguam, & gen-
8 tem, * & adorauerunt eam omnes, qui
inhabitant terram: quorū non sunt scri-
pta nomina in Libro vitæ Agni, qui oc-
9 cisus est ab origine mundi. * Si quis ha-
10 bet aurem, audiat. * Qui in captiuita-
C tem duxerit, in captiuitatem vadet: ‖ qui ‖ Gen.9.a.6
in gladio occiderit, oportet cum gladio ‖ Mat.26.e.52
occidi. Hic est patientia, & fides San-
11 ctorum. * Et vidi aliam bestiam ascen-
dentem de terra, & habebat cornua duo
similia Agni, & loquebatur sicut draco.
12 * Et potestatē prioris bestiæ omnem fa-
ciebat in cōspectu eius: & fecit terram,
& habitantes in ea, adorare bestiam pri-
13 mam, cuius curata est plaga mortis. * Et
fecit signa magna, vt etiam ignem face-
ret de cælo descendere in terram in cō-
14 spectu hominum. * Et seduxit habitan-
D tes in terra propter signa, quæ data sunt
illi facere in conspectu bestiæ, dicēs ha-
bitantibus in terra, vt faciant imaginem
bestiæ, quæ habet plagam gladij, & vi-
15 xit. * Et datum est illi vt daret spiritum
imagini bestiæ, & vt loquatur imago
bestiæ: & faciat vt quicumque non ado-
rauerint imaginem bestiæ, occidantur.
16 * Et faciet omnes pusillos, & magnos,
& diuites, & pauperes, & liberos, & ser-
uos habere characterem in dextera ma-
17 nu sua, aut in frontibus suis. * & nequis
possit emere, aut vendere, nisi qui ha-
bet characterem, aut nomen bestiæ, aut
18 numerum nominis eius. * Hic sapien-
tia est. Qui habet intellectum, compu-
tet numerum bestiæ. Numerus enim
hominis est: & numerus eius sexcenti
sexaginta sex.

CAP. XIIII.

1 ET vidi: & ecce Agnus stabat supra
A montem Sion, & cum eo centum
quadraginta quattuor millia habentes
nomen eius, & nomen Patris eius scri-
2 ptum in frontibus suis. * Et audiui vo-
cem de cælo, tamquam vocem aqua-
rum multarum, & tamquam vocem to-
nitrui magni: & vocem, quam audiui,
sicut citharœdorum citharizantium in
3 citharis suis. * Et cantabant quasi can-
ticum nouum ante sedem, & ante quat-
tuor animalia, & seniores: & nemo po-
terat

terat dicere canticum , nisi illa centum
quadragintaquattuor millia , qui empti
sunt de terra. * Hi sunt,qui cum mulie- 4
ribus non sunt coinquinati : Virgines e-
nim sunt. Hi sequuntur Agnum quocũ-
que ierit . Hi empti sunt ex hominibus
primitiæ Deo , & Agno , * & in ore eo- 5
rum non est inuentum mendacium : sine
macula enim sunt ante thronum Dei .
* Et vidi alterum Angelũ volantem per 6
medium cæli , habentem Euangelium æ- B
ternum , vt euangelizaret sedentibus su-
per terram , & super omnem gentem,&
tribum , & linguam , & populum : * di- 7
‖Act.14.c.14 cens magna voce : ‖Timete Dominum ,
& date illi honorẽ , quia venit hora iu-
dicij eius: & adorate eũ , ‖qui fecit cæ-
lum , & terram , mare , & fontes aqua-
rum . * Et alius Angelus secutus est di- 8
‖Isa.21.c.9 Iere.51.a.8 cens : ‖Cecidit,cecidit Babylon illa ma-
gna : quæ a vino iræ fornicationis suæ
potauit omnes gentes . * Et tertius An- 9
gelus secutus est illos, dicens voce ma-
gna: Si quis adorauerit bestiam,& ima-
ginem eius, & acceperit characterem in
fronte sua , aut in manu sua : * & hic bi- 10
bet de vino iræ Dei,quod mistũ est me-
ro in calice iræ ipsius , & cruciabitur
igne, & sulphure in conspectu Angelo-
rum sanctorum , & ante conspectum A-
gni : * & fumus tormentorum eorum 11
ascendet in sæcula sæculorum : nec ha- C
bent requiem die ac nocte,qui adoraue-
runt bestiam,& imaginẽ eius, & si quis
acceperit characterem nominis eius .
* Hic patiẽtia Sanctorum est, qui custo- 12
diunt mandata Dei , & fidem Iesu . * Et 13
audiui vocem de cælo, dicentem mihi :
Scribe : Beati mortui , qui in Domino
moriuntur . Amodo iam dicit Spiritus,
vt requiescant a laboribus suis : opera
enim illorum sequuntur illos . * Et vidi 14
& ecce nubem candidam : & super nu-
bem sedẽtem similem Filio hominis,ha-
bentem in capite suo coronam auream,
‖Mat.13.e.39 & in manu sua falcẽ acutam . * ‖Et alius 15
Angelus exiuit de templo , clamans vo-
ce magna ad sedentem super nubem :
‖Ioel 3.c.13 ‖Mitte falcem tuam , & mete quia venit
hora vt metatur , quoniam aruit messis
terræ . * Et misit qui sedebat super nu- 16
bem, falcem suam in terram, & demessa D
est terra . * Et alius Angelus exiuit de 17
templo,quod est in cælo, habens & ipse
18 falcem acutam . * Et alius Angelus exi-
uit de altari,qui habebat potestatem su-
pra ignem : & clamauit voce magna ad
eum , qui habebat falcem acutam,dicẽs:
Mitte falcem tuam acutam, & vindemia
botros vineæ terræ : quoniam maturæ
19 sunt vuæ eius . * Et misit Angelus fal-
cem suam acutam in terram , & vinde-
miauit vineam terræ , & misit in lacum
20 iræ Dei magnum : * & calcatus est lacus
extra ciuitatem , & exiuit sanguis de la-
cu vsque ad frenos equorum per stadia
mille sexcenta .

CAP. XV.

1 ET vidi aliud signum in cælo magnũ,
A & mirabile,Angelos septem, haben-
tes plagas septem nouissimas: Quoniam
2 in illis consummata est ira Dei . * Et
vidi tamquam mare vitreum mistum
igne , & eos , qui vicerunt bestiam , &
imaginem eius , & numerum nominis
B eius, stantes super mare vitreum,haben-
3 tes citharas Dei : * & cantãtes canticum
Moysi serui Dei , & canticum Agni , di-
centes : Magna , & mirabilia sunt opera
tua Domine Deus omnipotens : iustæ &
veræ sunt viæ tuæ , Rex sæculorum .
4 * ‖Quis non timebit te Domine, & ma- ‖Iere.10.a.7
gnificabit nomen tuum ? quia solus pius
C es : quoniam omnes gentes venient, &
adorabunt in conspectu tuo , quoniam
5 iudicia tua manifesta sunt . * Et post hæc
vidi , & ecce apertum est templum ta-
6 bernaculi testimonij in cælo : * & exie-
runt septem Angeli habentes septẽ pla-
gas de templo , vestiti lino mundo , &
candido , & præcincti circa pectora zo-
7 nis aureis . * Et vnum de quattuor ani-
malibus dedit septem Angelis septem
D phialas aureas, plenas iracundiæ Dei vi-
8 uentis in sæcula sæculorum . * Et im-
pletum est templum fumo a maiestate
Dei , & de virtute eius : & nemo pote-
rat introire in templum,donec consum-
marentur septem plagæ septem Ange-
lorum .

CAP. XVI.

1 ET audiui vocem magnam de tẽplo,
A dicentem septem Angelis : Ite, & ef-
fundite septẽ phialas iræ Dei in terram .
* Et

* Et abijt primus, & effudit phialam suã 2
in terram, & factum est vulnus sæuum,
& pessimum in homines, qui habebant
characterem bestiæ: & in eos, qui ado-
rauerunt imaginem eius. * Et secundus 3
Angelus effudit phialam suam in mare,
& factus est sanguis tamquam mortui:
& omnis anima viuens mortua est in
mari. * Et tertius effudit phialam suam 4
super flumina, & super fontes aquarum,
& factus est sanguis. * Et audiui Ange- 5
lum aquarum dicẽtem: Iustus es Domi- B
ne qui es, & qui eras sanctus, qui hæc iu-
dicasti: * quia sanguinem Sanctorum, & 6
Prophetarum effuderunt, & sanguinẽ eis
dedisti bibere: digni enim sunt. * Et au- 7
diui alterum ab altari dicentem: Etiam
Domine Deus omnipotens vera, & iusta
iudicia tua. * Et quartus Angelus effu- 8
dit phialam suam in solem, & datum est
illi æstu affligere homines, & igni: * & 9
æstuauerũt homines æstu magno, & bla-
sphemauerunt nomen Dei habentis po-
testatem super has plagas, neque egerũt
pœnitentiam vt darent illi gloriam. * Et 10
quintus Angelus effudit phialam suam
super sedem bestiæ: & factum est regnũ
eius tenebrosum, & commanducauerũt
linguas suas præ dolore: * & blasphema- 11
uerunt Deum cæli præ doloribus, & vul- C
neribus suis, & non egerunt pœnitentiã
ex operibus suis. * Et sextus Angelus 12
effudit phialam suã in flumen illud ma-
gnũ Euphraten: & siccauit aquam eius,
vt præpararetur via regibus ab ortu so-
lis. * Et vidi de ore draconis, & de ore 13
bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spiri-
tus tres immundos in modum ranarũ.
* Sunt enim spiritus dæmoniorũ facien- 14
tes signa, & procedunt ad reges totius
terræ cõgregare illos in prælium ad diẽ
‖ Sup. 3. a. 3 Matt. 24. d. 42 Luc. 12. e. 39
magnum omnipotẽtis Dei. * ‖ Ecce ve- 15
nio sicut fur. Beatus qui vigilat, & cu-
stodit vestimenta sua, ne nudus ambulet,
& videant turpitudinem eius. * Et con- 16
gregabit illos in locum, qui vocatur He-
braice Armagedon. * Et septimus An- 17
gelus effudit phialam suam in aerem, & D
exiuit vox magna de templo a throno,
dicens: Factum est. * Et facta sunt ful- 18
gura, & voces, & tonitrua, & terræmo-
tus factus est magnus, qualis numquam
fuit ex quo homines fuerunt super ter-
ram: talis terræmotus, sic magnus. * Et 19
facta est ciuitas magna in tres partes: &
ciuitates Gentium ceciderunt. & Baby-
lon magna venit in memoriã ante Deũ,
dare illi calicem vini indignationis iræ
20 eius. * Et omnis insula fugit, & mon-
21 tes non sunt inuenti. * Et grando ma-
gna sicut talentum descendit de cælo in
homines: & blasphemauerũt Deum ho-
mines propter plagam grandinis: quo-
niam magna facta est vehementer.

CAP. XVII.

1 A ET venit vnus de septem Angelis, qui
habebant septem phialas, & locu-
tus est mecum, dicens: Veni ostendam
tibi damnationem meretricis magnæ,
2 quæ sedet super aquas multas, * cum
qua fornicati sunt reges terræ, & ine-
briati sunt qui inhabitant terram de vi-
3 no prostitutionis eius. * Et abstulit me
in spiritu in desertum. Et vidi mulie-
rem sedẽtem super bestiam coccineam,
plenam nominibus blasphemiæ, haben-
tem capita septem, & cornua decem.
4 * Et mulier erat circumdata purpura, &
coccino, & inaurato auro, & lapide
B pretioso, & margaritis, habens pocu-
lum aureum in manu sua, plenum abo-
minatione, & immunditia fornicatio-
5 nis eius: * Et in fronte eius nomen scri-
ptum: Mysterium: Babylon magna, ma-
ter fornicationum, & abominationum
6 terræ. * Et vidi mulierem ebriam de
sanguine sanctorum, & de sanguine mar-
tyrum Iesu. Et miratus sum cum vidis-
7 sem illam admiratione magna. * Et di-
xit mihi Angelus: Quare miraris? Ego
dicam tibi sacramentum mulieris; &
bestiæ, quæ portat eam, quæ habet ca-
8 pita septem, & cornua decem. * Be-
stia, quam vidisti, fuit, & non est, &
ascensura est de abysso, & in interitum
ibit: & mirabuntur inhabitantes terram
C (quorum nõ sunt scripta nomina in Li-
bro vitæ a constitutione mundi) viden-
9 tes bestiam, quæ erat, & non est. * Et
hic est sensus, qui habet sapientiam.
Septem capita: septem montes sunt, su-
per quos mulier sedet, & reges septem
10 sunt. * Quinque ceciderunt, vnus est,
& alius nondum venit: & cum venerit,
oportet illum breue tempus manere.
11 * Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa

octaua est: & de septem est, & in interi-
tum vadit. * Et decem cornua, quæ vi- 12
disti, decem reges sunt: qui regnum nó-
dum acceperunt, sed potestatem tamquã
reges vna hora accipient post bestiam.
* Hi vnum consilium habent, & virtu- 13
tem, & potestatem suam bestiæ tradent. D
* Hi cum Agno pugnabũt, & Agnus vin- 14
a 1.Tim.6.c.15 cet illos: a quoniam Dominus domino-
Inf.19.c.16 rum est, & Rex regum, & qui cum illo
sunt, vocati, electi, & fideles. * Et dixit 15
mihi: Aquæ, quas vidisti vbi meretrix se-
det, populi sunt, & Gentes, & linguæ.
* Et decẽ cornua, quæ vidisti in bestia: 16
hi odient fornicariam, & desolatam fa-
cient illam, & nudam, & carnes eius
manducabunt, & ipsam igni concrema-
bunt. * Deus enim dedit in corda eo- 17
rum vt faciant quod placitum est illi:
vt dent regnum suum bestiæ donec con-
summentur verba Dei. * Et mulier, quã 18
vidisti, est ciuitas magna, quæ habet re-
gnum super reges terræ.

CAP. XVIII.

ET post hæc vidi alium Angelum de- 1
scendentem de cælo, habentem po- A
testatẽ magnam: & terra illuminata est
a gloria eius. * Et exclamauit in forti- 2
b Isa.21.c.19 tudine dicens: b Cecidit, cecidit Babylon
Ier.51.a.8 magna: & facta est habitatio dæmonio-
Sup.14.b.8 rum, & custodia omnis spiritus immun-
di, & custodia omnis volucris immun-
dæ, & odibilis: * quia de vino iræ for- 3
nicationis eius biberunt omnes gentes:
& reges terræ cum illa fornicati sunt: &
mercatores terræ de virtute deliciarum
eius diuites facti sunt. * Et audiui aliam 4
vocem de cælo, dicentem: Exite de illa B
populus meus: vt ne participes sitis de-
lictorum eius, & de plagis eius non ac-
cipiatis. * Quoniam peruenerunt pecca- 5
ta eius vsque ad cælum, & recordatus est
Dominus iniquitatum eius. * Reddite 6
illi sicut & ipsa reddidit vobis: & du-
plicate duplicia secundum opera eius:
in poculo, quo miscuit, miscete illi du-
plum. * Quantum glorificauit se, & in 7
delicijs fuit, tantum date illi tormen- C
tum & luctum: quia in corde suo dicit:
c Isa.47.b.8 c Sedeo regina: & vidua non sum: & lu-
ctum non videbo. * Ideo in vna die ve- 8
nient plagæ eius, mors, & luctus, & fa-
mes, & igne comburetur: quia fortis est
9 Deus, qui iudicabit illam. * Et flebunt,
& plangent se super illam reges terræ,
qui cũ illa fornicati sunt, & in delicijs
vixerunt, cum viderint fumum incendij
10 eius: * longe stantes propter timorem
tormentorum eius, dicentes: Væ, væ
ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa
fortis: quoniam vna hora venit iudiciũ
11 tuum. * Et negotiatores terræ flebunt,
D & lugebunt super illam: quoniam mer-
12 ces eorum nemo emet amplius: * mer-
ces auri, & argenti, & lapidis pretiosi,
& margaritæ, & byssi, & purpuræ, &
serici, & cocci, (& omne lignum thyi-
num, & omnia vasa eboris, & omnia
vasa de lapide pretioso, & æramento, &
13 ferro, & marmore, * & cinnamomum)
& odoramentorum, & vnguenti, & thu-
ris, & vini, & olei, & similæ, & tritici,
& iumentorum, & ouium, & equorum,
& rhedarum, & mancipiorum, & ani-
14 marum hominum. * Et poma desiderij
E animæ tuæ discesserunt a te, & omnia
pinguia, & præclara perierunt a te, &
15 amplius illa iam non inuenient. * Mer-
catores horum, qui diuites facti sunt, ab
ea longe stabunt propter timorem tor-
16 mentorum eius, flentes, ac lugentes, * &
dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ
amicta erat bysso, & purpura, & cocco,
& deaurata erat auro, & lapide pretio-
17 so, & margaritis: * quoniam vna hora
F destitutæ sunt tantæ diuitiæ, & omnis
gubernator, & omnis, qui in lacum na-
uigat, & nautæ, & qui in mari operan-
18 tur, longe steterunt, * & clamauerunt vi-
dentes locum incendij eius, dicentes:
19 Quæ similis ciuitati huic magnæ? * Et
miserunt puluerem super capita sua,
& clamauerunt flentes, & lugentes, di-
centes: Væ, væ ciuitas illa magna, in
qua diuites facti sunt omnes, qui habe-
bant naues in mari de pretijs eius: quo-
20 niam vna hora desolata est. * Exulta
super eam cælum, & sancti Apostoli,
& Prophetæ: quoniam iudicauit Deus
21 iudicium vestrum de illa. * Et sustulit
vnus Angelus fortis lapidem quasi mo-
G larem magnum, & misit in mare, dicens:
Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas
illa magna, & vltra iam non inuenie-
22 tur. * Et vox citharœdorum, & musico-
rum, & tibia canentium, & tuba non au-
dietur

dicetur in te amplius : & omnis artifex
omnis artis nõ inuenietur in te amplius:
& vox molæ non audietur in te am-
plius : * & lux lucernæ non lucebit in te 23
amplius: & vox sponsi, & sponsæ non
audietur adhuc in te : quia mercatores
tui erant principes terræ, quia in vene-
ficijs tuis errauerunt omnes gentes. * Et 24
in ea sanguis prophetarum & sanctorũ
inuentus est: & omnium, qui interfecti
sunt in terra.

CAP. XIX.

POst hæc audiui quasi vocem turba- 1
rum multarum in cælo dicentium : A
Alleluia : Salus, & gloria, & virtus Deo
nostro est : * quia vera, & iusta iudicia 2
sunt eius, qui iudicauit de meretrice
magna, quæ corrupit terram in prosti-
tutione sua, & vindicauit sanguinẽ ser-
uorum suorum de manibus eius. * Et 3
iterũ dixerunt : Alleluia. Et fumus eius
ascendit in sæcula sæculorum. * Et ce- 4
ciderunt seniores vigintiquattuor, &
quattuor animalia, & adorauerũt Deum
sedentem super thronũ, dicentes: Amen:
Alleluia. * Et vox de throno exiuit, di- 5
cens: Laudem dicite Deo nostro omnes
serui eius: & qui timetis eum pusilli, &
magni. * Et audiui quasi vocem turbæ 6
magnæ, & sicut vocem aquarum multa-
rum, & sicut vocem tonitruorum ma-
gnorum, dicentium : Alleluia: quoniam
regnauit Dominus Deus noster omnipo-
tens. * Gaudeamus, & exultemus: & de- 7
mus gloriam ei : quia venerunt nuptiæ B
Agni, & vxor eius præparauit se. * Et 8
datũ est illi vt cooperiat se byssino splẽ-
denti, & candido. Byssinum enim iusti-
ficationes sunt Sanctorum. * Et dixit 9
‖ Matt.22.a.2 Luc.14.d.16 mihi: Scribe: ‖ Beati, qui ad cœnam nu-
ptiarũ Agni vocati sunt : & dixit mihi :
Hæc verba Dei vera sunt. * Et cecidi an- 10
te pedes eius, vt adorarem eum. Et di-
cit mihi : Vide ne feceris: cõseruus tuus
sum, & fratrum tuorum habentium te-
stimonium Iesu. Deum adora. Testimo-
nium enim Iesu est spiritus prophetiæ.
* Et vidi cælum apertum, & ecce equus 11
albus, & qui sedebat super eum, voca-
batur Fidelis, & Verax, & cum iustitia
iudicat, & pugnat. * Oculi autem eius 12
sicut flamma ignis, & in capite eius dia-
demata multa, habens nomen scriptum,
13 quod nemo nouit nisi ipse. * ‖ Et ve- ‖ Isa.63.a.1
C stitus erat veste aspersa sanguine : & vo-
14 catur nomen eius, Verbũ Dei. * Et exer-
citus qui sunt in cælo, sequebantur eum
in equis albis, vestiti byssino albo, &
15 mundo. * Et de ore eius procedit gla-
dius ex vtraque parte acutus : vt in ipso
percutiat Gentes. ‖ Et ipse reget eas in ‖ Psal.2.c.9
virga ferrea : & ipse calcat torcular vini
16 furoris iræ Dei omnipotentis. * Et ha-
bet in vestimẽto, & in fœmore suo scri-
ptum : ‖ Rex regum, & Dominus domi- ‖ Sup.17.d.14
17 nantium. * Et vidi vnum Angelũ stantẽ 1.Tim.6.c.15
in sole, & clamauit voce magna, dicens
omnibus auibus, quæ volabant per me-
dium cæli : Venite, & congregamini ad
18 cœnam magnam Dei : * vt manducetis
D carnes regum, & carnes tribunorum, &
carnes fortium, & carnes equorum, & se-
dentium in ipsis, & carnes omnium li-
berorum, & seruorum, & pusillorum, &
19 magnorum. * Et vidi bestiam, & reges
terræ, & exercitus eorum cõgregatos ad
faciendum præliũ cum illo, qui sedebat
20 in equo, & cum exercitu eius. * Et ap-
prehẽsa est bestia, & cum ea pseudopro-
pheta : qui fecit signa coram ipso, quibus
seduxit eos, qui acceperunt characterem
bestiæ, & qui adorauerunt imaginẽ eius.
Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis
21 ardentis sulphure : * Et ceteri occisi sunt
in gladio sedẽtis super equum, qui pro-
cedit de ore ipsius : & omnes aues satu-
ratæ sunt carnibus eorum.

CAP. XX.

1 ET vidi Angelum descendentẽ de cæ-
A lo, habentem clauem abyssi, & cate-
2 nam magnam in manu sua. * Et appre-
hendit draconem, serpentem antiquum,
qui est diabolus, & satanas, & ligauit
3 eum per annos mille : * & misit eum in
abyssum, & clausit, & signauit super il-
lum vt non seducat amplius gentes, do-
nec consummentur mille anni : & post
hæc oportet illum solui modico tem-
4 pore. * Et vidi sedes, & sederunt super
eas, & iudicium datũ est illis: & animas
B decollatorum propter testimonium Ie-
su, & propter verbum Dei, & qui non
adorauerunt bestiam, neque imaginem
eius, nec acceperunt characterem eius in
fron-

frontibus, aut in manibus suis, & vixe-
runt, & regnauerunt cum Christo mille
annis.* Ceteri mortuorum non vixerũt, 5
donec consummentur mille anni: Hæc
est resurrectio prima. * Beatus, & san- 6
ctus, qui habet partem in resurrectione
prima: in his secunda mors non habet
potestatem: sed erunt sacerdotes Dei &
Christi, & regnabunt cum illo mille an-
‖ Ezec. 39. a. 2 nis. * ‖ Et cum consummati fuerint mil- 7
le anni, soluetur satanas de carcere suo, C
& exibit, & seducet Gentes, quæ sunt su-
per quattuor angulos terræ, Gog, & Ma-
gog, & cõgregabit eos in prælium, quo-
rum numerus est sicut arena maris.* Et 8
ascenderunt super latitudinem terræ, &
circuierunt castra sanctorum, & ciuita-
tem dilectam. * Et descendit ignis a Deo 9
de cælo, & deuorauit eos: & Diabolus,
qui seducebat eos, missus est in stagnum
ignis, & sulphuris, vbi & bestia, * & 10
pseudopropheta cruciabũtur die ac no-
cte in sæcula sæculorum. * Et vidi 11
thronum magnum candidum, & seden- D
tem super eum, a cuius conspectu fugit
terra, & cælum, & locus non est inuentus
eis. * Et vidi mortuos magnos, & pusil- 12
los stantes in conspectu throni, & libri
aperti sunt: & alius Liber apertus est qui
est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his,
quæ scripta erãt in libris secundũ opera
ipsorum. * & dedit mare mortuos, qui 13
in eo erant: & mors, & infernus dederũt
mortuos suos, qui in ipsis erant: & iudi-
catum est de singulis secundum opera
ipsorum. * Et infernus, & mors missi sunt 14
in stagnum ignis. Hæc est mors secun-
da. * Et qui non inuentus est in Libro 15
vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAP. XXI.

Isa. 65. c. 17. & 66. g. 21 ET vidi cælum nouum, & terram no- 1
uam. Primum enim cælum, & pri- A
2. Pet. 3. c. 13 ma terra abijt, & mare iam non est.
* Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem 2
Ierusalem nouam descendentem de cælo
a Deo, paratam, sicut sponsam ornatam
viro suo.* Et audiui vocem magnam de 3
throno dicentem: Ecce tabernaculum
Dei cum hominibus, & habitabit cũ eis.
Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus B
‖ Isa. 25. c. 8 cum eis erit eorũ Deus: * ‖ & absterget 4
Sup. 7. d. 17 Deus omnem lacrymam ab oculis eorũ:
& mors vltra non erit, neque luctus, ne-
que clamor, neque dolor erit vltra, quia
5 prima abierunt. * Et dixit qui sedebat in
throno: ‖ Ecce noua facio omnia. Et di- ‖ Isa. 43. c. 19
xit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelis- 2. Cor. 5. d. 17
6 sima sunt, & vera. * Et dixit mihi: Factũ
est. ego sum α, & ω: initium, & finis.
Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ,
7 gratis. * Qui vicerit, possidebit hæc, &
8 ero illi Deus, & ille erit mihi filius. * Ti-
C midis autem, & incredulis, & execratis,
& homicidis, & fornicatoribus, & vene-
ficis, & idololatris, & omnibus mendaci-
bus, pars illorum erit in stagno ardenti
igne, & sulphure: quod est mors secun-
9 da. * Et venit vnus de septem Angelis ha-
bentibus phialas plenas septem plagis
nouissimis, & locutus est mecum, dicens:
Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem
10 Agni. * Et sustulit me in spiritu in mon-
tem magnum, & altũ, & ostendit mihi ci-
uitatem sanctam Ierusalem descendentẽ
11 de cælo a Deo, * habentem claritatẽ Dei:
D & lumẽ eius simile lapidi pretioso tam-
quam lapidi iaspidis, sicut crystallum.
12 * Et habebat murum magnum, & altum,
habentem portas duodecim: & in portis
Angelos duodecim, & nomina inscripta,
quæ sunt nomina duodecim tribuum fi-
13 liorum Israel. * Ab Oriente portæ tres:
& ab Aquilone portæ tres: & ab
Austro portæ tres: & ab Occasu por-
14 tæ tres. * Et murus ciuitatis habens
fundamenta duodecim, & in ipsis duode-
cim nomina duodecim Apostolorum
15 Agni. * Et qui loquebatur mecum, ha-
bebat mensuram arundineam auream, vt
metiretur ciuitatem, & portas eius, &
16 murum. * & ciuitas in quadro posita est,
& longitudo eius tanta est quanta & la-
E titudo: & mensus est ciuitatem de arun-
dine aurea per stadia duodecim millia:
& lõgitudo, & altitudo, & latitudo eius
17 æqualia sunt. * Et mensus est murũ eius
centum quadraginta quattuor cubitorũ,
18 mensura hominis, quæ est angeli. * Et
erat structura muri eius ex lapide iaspi-
de: ipsa vero ciuitas aurum mundum
19 simile vitro mundo. * Et fundamenta
F muri ciuitatis omni lapide pretioso or-
nata. Fundamentum primum, iaspis: se-
cũdum, sapphirus: tertium, calcedonius:
20 quartum, smaragdus: * quintum, sardo-
nyx: sextum, sardius: septimum, chryso-

lithus:

lithus: octauum, beryllus: nonum, topa-
zius: decimum, chrysoprasus: vndeci-
mum, hyacinthus: duodecimum, ame-
thystus. * Et duodecim portæ, duodecim 21
margaritæ sunt, per singulas: & singulæ
portæ erant ex singulis margaritis: &
platea ciuitatis aurum mundum, tam-
quam vitrum perlucidum. * Et templũ 22
non vidi in ea. Dominus enim Deus
omnipotens templũ illius est, & Agnus.
‖Isa. 60. d. 19 *‖ Et ciuitas non eget sole, neque luna 23
vt luceant in ea. nam claritas Dei illu- G
minauit eam, & lucerna eius est Agnus.
* Et ambulabunt gentes in lumine eius: 24
& reges terræ afferent gloriam suam, &
‖Isa. 60. c. 11 honorem in illam.* ‖Et portæ eius non 25
claudentur per diem: nox enim non erit
illic. * Et afferent gloriam, & honorem 26
gentium in illam.* Non intrabit in eam 27
aliquod coinquinatum, aut abominatio-
nem faciens, & mendacium, nisi qui scri-
pti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

ET ostendit mihi fluuium aquæ vi- 1
tæ, splendidum tamquam crystal- A
lum, procedentem de sede Dei & Agni.
* In medio plateæ eius, & ex vtraque 2
parte fluminis lignum vitæ, afferens fru-
ctus duodecim, per menses singulos red-
dens fructum suum, & folia ligni ad sa-
nitatem Gentium. * Et omne maledi- 3
ctum non erit amplius: sed sedes Dei, &
Agni in illa erunt, & serui eius seruient
illi. * Et videbunt faciem eius: & no- 4
‖Isa. 60. d. 20 men eius in frontibus eorum. *‖ Et nox 5
vltra non erit: & non egebunt lumine
lucernæ, neque lumine solis, quoniam
Dominus Deus illuminabit illos, & re-
gnabunt in sæcula sæculorum.* Et dixit 6
mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & ve- B
ra. Et Dominus Deus spirituum prophe
tarum misit Angelum suum ostendere
7 seruis suis quæ oportet fieri cito. * Et
ecce venio velociter. Beatus, qui custo-
8 dit verba prophetiæ libri huius. * Et
ego Ioannes, qui audiui, & vidi hæc.
Et postquam audissem, & vidissem, ce-
cidi vt adorarem ante pedes angeli, qui
9 mihi hæc ostendebat: * & dixit mihi:
Vide ne feceris: conseruus enim tuus
sum, & fratrum tuorum prophetarum, &
eorum, qui seruant verba prophetiæ li-
10 bri huius: Deum adora.* Et dicit mihi:
C Ne signaueris verba prophetiæ libri hu-
11 ius: tempus enim prope est. * Qui no-
cet, noceat adhuc: & qui in sordibus est,
sordescat adhuc: & qui iustus est, iusti-
ficetur adhuc: & sanctus, sanctificetur ad-
12 huc.* Ecce venio cito, & merces mea
mecum est, reddere vnicuique secundũ
13 opera sua.*‖ Ego sum α, & ω, primus, ‖Isa. 41. b. 4. & 44. a. 6 Sup. 1. b. 8. & 21. b. 6
14 & nouissimus, principium, & finis.* Bea-
ti, qui lauãt stolas suas in sanguine Agni:
vt sit potestas eorum in ligno vitæ, &
15 per portas intrent in ciuitatem. * Foris
canes, & venefici, & impudici, & homi-
cidæ, & idolis seruientes, & omnis, qui
16 amat, & facit mendacium. * Ego Iesus
misi Angelum meum, testificari vobis
D hæc in Ecclesijs. Ego sum radix, & ge-
nus Dauid, stella splendida, & matutina.
17 * Et spiritus, & sponsa dicunt: Veni.
Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit,
veniat: ‖ & qui vult, accipiat aquam vi- ‖Isa. 55. a. 1
18 tæ, gratis. * Contestor enim omni au-
dienti verba prophetiæ libri huius: Si
quis apposuerit ad hæc, apponet Deus
super illum plagas scriptas in libro isto.
19 * Et si quis diminuerit de verbis libri
prophetiæ huius, auferet Deus partem
eius de libro vitæ, & de ciuitate sancta,
& de his, quæ scripta sunt in libro isto.
20 * dicit qui testimonium perhibet istorũ.
Etiam venio cito: Amen. Veni Domi-
21 ne Iesu. * Gratia Domini nostri Iesu
Christi cum omnibus vobis. Amen.

Oratio Manassæ, necnon Libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui a nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Biblijs Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA, CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

OMINE omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa vero & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ promisisti pœnitentiam, & remissionem ijs, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniã peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiã tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRAE TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

T fecit Iosias Pascha in Ierosoly- 1
mis Domino, & immolauit Phase
quarta decima luna primi mensis:
* statuens sacerdotes per vices die- 2
rum stolis amictos in templo Do-
mini. * & dixit Leuitis sacris ser- 3
uis Israel, vt sanctificarent se Do-
mino in positione sanctæ arcæ Do-
mini, in domo, quam ædificauit Salomon filius Dauid
rex. * Non erit vobis tollere super humeros eam. Et 4
nunc deseruite Domino vestro, & curam agite gentis
illius Israel ex parte secundum pagos & tribus vestras,
* secundum scripturam Dauid regis Israel, & secundũ 5
magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in templo,
& secundum particulam principatus paternam vestram
eorum, qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel.
* Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus ve- 6
stris, & facite secundum præceptum Domini quod da-
7 tum est Moysi. * Et donauit Iosias in plebem, quæ
inuenta est, ouium, agnorum, & hœdorum, & capra-
8 rum triginta millia, vitulos tria millia. * hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: &
sacerdotibus in Pascha, oues numero duo millia, ac vi-
9 tuli centum. * Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael
fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba in Phase, oues
10 quinque millia, vitulos quingentos. * Et hæc cum fie-
rent eleganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ habentes
11 azyma per tribus. * Et secũdum partes principatus pa-
trum in conspectu populi offerebant Domino, secundũ
12 ea quæ in libro Moysi scripta sunt: * & assauerũt Pha-
se igni prout oportebat: & hostias coxerunt in eno-
13 lis, & in ollis cum beneuolentia: * & attulerunt om-
nibus qui erant ex plebe: & post hæc parauerunt sibi
14 & sacerdotibus: * Sacerdotes enim offerebant adipes,
vsque dum finita esset hora: & Leuitæ parauerunt sibi,
15 & fratribus suis, filijs Aaron. * Et sacri cantores filij

Aſaph erant per ordinem ſecundum præceptum Da-
uid, & Aſaph, & Zacharias, & Ieddimus, qui erat a re-
ge. * Et oſtiarij per ſingulas ianuas, ita vt non præua- 16
ricaretur vnuſquiſque ſuam: fratres enim illorum pa-
rauerunt illis. * Et conſummata ſunt quæ pertinebant 17
ad ſacrificium Domini. * In illa die egerunt Phaſe, & 18
offerebant hoſtias ſuper Domini ſacrificium, ſecundum
præceptum regis Ioſiæ. * Et egerunt filij Iſrael, qui 19
inuenti ſunt in tempore illo, Phaſe: & diem feſtum
azymorum per dies ſeptem: * & non eſt celebratum 20
Phaſe tale in Iſrael, a temporibus Samuelis prophetæ:
* & omnes reges Iſrael non celebrauerunt tale Paſcha 21
quale egit Ioſias, & Sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi,
& omnis Iſrael, qui inuenti ſunt in commoratione
Ieroſolymis. * Octauo decimo anno, regnante Ioſia 22
celebratum eſt Phaſe. * Et directa ſunt opera Ioſiæ in 23
conſpectu Domini ſui in corde pleno metuentis: * & 24
quæ circa illum quidem conſcripta ſunt, in priſtinis
temporibus de eis, qui peccauerunt, quiq. irreligioſi
fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui nõ quæ-
ſierunt verba Domini ſuper Iſrael. * Et poſt omnem 25
actum hunc Ioſiæ, aſcendit Pharao rex Ægypti, veniẽs
in Charcamis ab itinere ſuper Euphratem, & exijt ob-
uiam illi Ioſias. * Et miſit rex Ægypti ad Ioſiam, di- 26
cens: Quid mihi & tibi eſt rex Iudæ? * Non ſum miſ- 27
ſus a Domino vt pugnem contra te: ſuper Euphratẽ
enim bellum meum eſt, feſtinans deſcende. * Et non 28
eſt reuerſus Ioſias ſuper currum: ſed expugnare eum
conabatur, non attendens verbum prophetæ ex ore
Domini: * ſed conſtituit ad eum bellum in campo 29
Mageddo. Et deſcenderunt principes ad regem Ioſiam.
* Et dixit rex pueris ſuis, Amouete me a prælio, infir- 30
matus ſum enim valde. Et ſtatim amouerunt eum pue-
ri ipſius de acie. * Et aſcendit ſuper currum ſecunda- 31
rium ſuum: & perueniens Ieroſolymam, vita functus
eſt, & ſepultus eſt in paterno ſepulchro. * Et in tota 32
Iudæa lugebant Ioſiam: & qui præſidebant, cum vxo-
ribus lamentabant eum vſque in hunc diem. Et da-
tum eſt hoc fieri ſemper in omne genus Iſrael. * Hæc 33
autem præſcripta ſunt in libro hiſtoriarum regum Iu-
dæ: & ſingula geſta actus Ioſiæ, & eius gloria & in-
tellectus eius in lege Domini: quæq. geſta ſunt ab eo,
& quæ non ſcripta ſunt in libro regum Iſrael & Iu-
dæ: * Et aſſumentes, qui erant ex gente Iechoniam 34
filium Ioſiæ, conſtituerunt regem pro Ioſia patre ſuo,
cum eſſet annorum trigintatrium. * Et regnauit ſuper 35
Iſrael menſibus tribus. Et amouit eum rex Ægypti,
ne regnaret in Ieroſolymis: * & mulctauit gentem ar- 36
gentu talenta centum, & auri talentum vnum. * Et cõ- 37
ſtituit rex Ægypti Ioacim fratrem ipſius, regem Iudæ
& Ieruſalem: * & alligauit magiſtratus Ioacim, & Za- 38
racelem fratrem ſuum, & apprehendens reduxit in Æ-
gyptum. * Annorum erat Ioacim viginti quinque, cum 39
regnare cœpiſſet in terra Iuda & Ieruſalem: & fecit
malum in conſpectu Domini. * Poſt hunc autem aſcẽ- 40
dit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & alligans eum
in æreo vinculo, perduxit in Babyloniam: * & ſacra 41
vaſa Domini accepit Nabuchodonoſor, & tulit & con-
ſecrauit in templo ſuo in Babylonia. * Nam de immũ- 42
ditia illius, & irreligioſitate ſcriptum eſt in libro tẽ-
porum regum. * Et regnauit Ioachin filius eius pro eo. 43
Cum autem conſtitutus eſſet rex, erat annorum decẽ
& octo. * Regnauit autem menſes tres, & dies decem 44
in Ieruſalem, & fecit malum in conſpectu Domini:
* & poſt annum mittens Nabuchodonoſor, tranſmi- 45
grauit eum in Babyloniam ſimul cũ ſacris vaſis Do-
mini. * Et conſtituit Sedeciam regem Iuda, & Ieruſa- 46
lem, cum eſſet annorum viginti vnius: regnauit autem
annis vndecim. * Et fecit malum in conſpectu Domi- 47
ni, & non eſt veritus a verbis, quæ dicta ſunt ab Ie-
remia propheta ex ore Domini: * & adiuratus a rege 48
Nabuchodonoſor, periurans diſceſſit: & indurata cer-
uice ſua, & corde ſuo, tranſgreſſus eſt legitima Domi-
ni Dei Iſrael. * Et duces populi Domini multa ini- 49
que geſſerunt, & impie egerunt ſuper omnes immun-
ditias gentium: & polluerunt templum Domini quod
50 ſanctum erat in Ieroſolymis. * Et miſit Deus patrum
ipſorum per angelum ſuum reuocare eos, propter quod
51 parceret illis. & tabernaculo ſuo. * Ipſi vero ſubſanna-
bant in angelis ſuis: & qua die locutus eſt Dominus,
52 erant illudentes prophetis eius. * Qui vſque ad iracũ-
diam concitatus eſt ſuper gentem ſuam propter irreli-
gioſitatem ſuam, & præcepit aſcendere reges Chaldæo-
53 rum. * Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio, in cir-
cuitu ſancti templi eorum, & non pepercerunt iuue-
54 ni, & ſeni, & virgini, & adoleſcenti: * ſed omnes tra-
diti ſunt in manus ipſorum: & omnia ſacra vaſa Do-
mini, & regales apothecas reſumentes, tulerunt in Ba-
55 byloniam, * & incenderunt domum Domini, & demo-
lierunt muros Ieruſalem: & turres eius incenderunt
56 igne, * & conſummauerunt omnia honorifica eius, &
ad nihilum redegerunt, & reliquos a gladio duxerunt
57 in Babylonem. * Et erant ſerui illius vſque dum re-
gnarent Perſæ in repletione verbi Domini in ore Ie-
58 remiæ: * quouſque benigne ageret terra ſabbata ſua,
omni tempore deſertionis ſuæ ſabbatizauit in applica-
tione annorum ſeptuaginta ſeptem.

CAP. II.

1 REgnante Cyro rege Perſarum in conſummatione
2 verbi Domini in ore Ieremiæ, * ſuſcitauit Domi-
nus ſpiritum Cyri regis Perſarum, & prædicauit in to-
3 to regno ſuo ſimul per ſcripturam, * dicens: Hæc di-
cit Cyrus rex Perſarum: Me conſtituit regem orbi ter-
4 rarum Dominus Iſrael, Dominus excelſus, * & ſignifi-
cauit mihi ædificare domum ſibi in Ieruſalem, quæ eſt
5 in Iudæa. * Si quis eſt ex genere veſtro, dominus ip-
6 ſius aſcendat cum eo in Ieruſalem. * Quotquot ergo
circa loca habitant, adiuuent eos qui ſunt in loco ip-
7 ſo, in auro & argento, * in dationibus cum equis &
iumentis, cumq. alijs quæ ſecundum vota apponun-
8 tur in ædem Domini quæ eſt in Ieruſalem. * Et ſtan-
tes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Be-
niamin, & Sacerdotes & Leuitæ, quos excitauit Domi-
nus aſcendere & ædificare Domum Domini quæ eſt
9 in Ieruſalem, & qui erant in circuitu eorum, * adiuue-
runt in omni auro & argento eius, & iumentis, &
votis compluribus multi quorum ſenſus excitatus eſt.
10 * Et Cyrus rex protulit vaſa ſacra Domini, quæ trãſtu-
lit Nabuchodonoſor rex Babylonis ex Ieruſalem, &
11 conſecrauit ea idolo ſuo. * & proferens ea Cyrus rex
Perſarum, tradidit Mithridato, qui erat ſuper theſau-
12 ros ipſius. * Per hunc autem tradita ſunt Salmanaſaro
13 præſidi Iudææ. * Horum autem hic numerus. Libato-
ria argentea duo millia quadringenta, athiſcæ argen-
teæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo
14 millia quadringentæ, & alia vaſa mille. * omnia autẽ
vaſa aurea & argentea, quinque millia octingenta ſe-
15 xaginta. * Et enumerata ſunt Salmanaſaro ſimul cum
his qui ex captiuitate Babyloniæ venerant in Ieroſoly-
16 mam. * In Artaxerxis autem regis Perſarum tempori-
bus ſcripſerunt ei de his qui habitabant in Iudæa &
Ieruſalem, Balſamus, & Mithridatus, & Sabellius, &
Rathimus, Balthemus, Samelius ſcriba, & reliqui ha-
bitantes in Samaria, & ceteris locis ſubiectam epiſtolã
17 regi Artaxerxi. * DOMINE, pueri tui Rathimus ab acci-
dentibus, & Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ iudices
18 in Cœleſyria, & Phœnice. * Et nunc notum ſit domino
regi, quoniam Iudæi qui aſcenderunt a vobis ad nos, ve-
nientes in Ieruſalem ciuitatem refugam & peſſimã, ædi-
ficant furnos eius, & ſtatuunt muros, & templum ſuſci-
19 tant. * Quod ſi ciuitas iſta, & muri conſummati fuerint,
non tantum tributa non ſuſtinebunt pendere, ſed etiã re-
20 gibus reſiſtent. * Et quia id agitur circa templum, recte
21 haberi arbitrati ſumus nõ deſpicere hoc ipſum: * ſed no-
tum facere domino regi, vt ſi videbitur, rex, quæratur
22 in libris patrum tuorum, * & inuenies in admonitioni-
bus ſcripta de his, & ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refu-
23 ga, & reges, & ciuitates concutiens, * & Iudæi refugæ, &

prælia

prælia committentes in ea ab æterno, ob quam cau-
sam ciuitas ista deserta est. * Nunc ergo notum faci- 24
mus, domine rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata
fuerit, & huius muri erecti fuerint, descensus tibi non
erit in Cœlesyriam, & Phœnicen: * Tunc scripsit rex 25
Rathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sa-
bellio scribæ, & ceteris constitutis, & habitantibus in
Syria, & Phœnice, ea quæ subiecta sunt. * LEGI epi- 26
stolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, &
inuentum est, quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus
resistens, * & homines refugæ, & prælia in ea efficien- 27
tes, & reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, &
tributa exigentes a Cœlesyria, & Phœnice. * Nunc ergo 28
præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatem, &
prohibere ne quid vltra hæc fiant: * sed nec procedant 29
in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt regibus mo-
lestia importetur. * Tunc recitatis his quæ a rege Arta- 30
xerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, &
qui cum his constituti erant iungentes festinanter vene-
runt in Ierusalem cum equitatu, & turba, & agmine:
* cœperuntq ædificantes prohibere, & vacabant ab ædi- 31
ficatione templi in Ierusalem, vsque secundo anno re-
gni Darij regis Persarum.

CAP. III.

REx Darius fecit cœnam magnam omnibus verna- 1
culis suis, & omnibus magistratibus Mediæ & Per-
sidis, * & omnibus purpuratis, & prætoribus, & con- 2
sulibus, & præfectis sub illo ab India vsque Æthiopiã,
centum viginti septem prouincijs. * Et cum mandu- 3
cassent, & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc Da-
rius rex ascendit in cubiculum suum, & dormiuit, &
expergefactus est. * Tunc illi tres iuuenes corporis cu- 4
stodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter
alteri: * Dicamus vnusquisque nostrum sermonem qui 5
præcellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior
alterius, dabit illi rex Darius dona magna, * purpura 6
cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire,
& currum aureo fræno, & cydarim byssinam, & tor-
quem circa collum: * & secundo loco sedebit a Dario 7
propter sapientiam suam, & cognatus Darij vocabitur.
* Tunc scribentes singuli suum verbum signauerunt, & 8
posuerunt subtus ceruical Darij regis, * & dixerunt, 9
Cum surrexit rex, dabimus illi scripta nostra: & quod-
cumque iudicauerit rex e tribus, & magistratus Persi-
dis, quoniam verbum eius sapientius est, ipsi dabitur
victoria sicut scriptum est. * Vnus scripsit, Forte est vi- 10
num. * Alius scripsit, Fortior est rex. * Tertius scrip- 11
sit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit 12
veritas. * Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, 13
& dederunt illi, & legit. * Et mittens vocauit omnes 14
magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, &
prætores, & præfectos: * & sederunt in concilio: & le- 15
cta sunt scripta coram ipsis. * Et dixit, Vocate adole- 16
scentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, &
introierunt. * Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ 17
scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudi-
ne vini, * & dixit, Viri, quam præualet vinum omni 18
bus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.
* Itemq. regis & orphani facit mentem vanam. Item 19
serui ac liberi, pauperis ac diuitis, * & omnem men- 20
tem conuertit in securitatem & iucunditatem, & non
meminit omnem tristitiam & debitum, * & omnia 21
præcordia facit honesta, & non meminit regem nec ma-
gistratum, & omnia per talenta loqui facit. * Et non 22
meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternita-
tem: sed non multum post sumunt gladios. * Et cum 23
a vino merserint & surrexerint, non meminerunt quæ
gesserunt. * O viri, num præcellit vinum? quis sic co 24
gitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAP. IIII.

1 ET inchoauit sequens dicere, qui dixit de fortitudi-
2 ne regis. * O viri, num præcellunt homines, qui ter-
3 ram & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt? * Rex
autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: &
4 omne quodcumque dixerit illis, faciunt. * Et si miserit
illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, &
5 muros, & turres. * Iugulantur, & iugulant, & regis ver-
bum non prætereunt. nam si vicerint, afferunt regi om-
6 nia quæcumque prædati fuerint. * Similiter & alij om-
nes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt
terram: rursum cum fuerint metentes, afferunt tribu-
7 ta regi: * & ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt:
8 dixerit remittite, remittunt: * dixerit percutite, percu-
tiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædifi-
9 cate, ædificant: * dixerit excidite, excidunt: dixerit
10 plantate, plantant: * & omnis plebs, & virtutes eum
obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit.
11 * Hi autem custodiunt in circuitu eum, & non possunt
ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudientes
12 sunt ei. * Viri, quomodo non præcellit rex qui sic diffa-
13 matur? Et tacuit. * Tertius qui dixerat de mulieribus
14 & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui. * Viri, non
magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis
15 est ergo qui dominatur eorum? * Nonne mulieres ge-
nuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur
16 mari & terræ: * & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt
17 eos qui plantauerũt vineas ex quibus vinum fit? * Et ipsæ
faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt glo-
riam hominibus, & non possunt homines separari a mu-
18 lieribus. * Si congregauerint aurum & argentum, & om
nem rem speciosam, & viderint mulierem vnam bono
19 habitu & bona specie, * omnia hæc relinquentes in eam
intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt
magis quàm aurum & argentum, & omnem rem pretio-
20 sam. * Homo patrem suum relinquit qui enutrijt illũ,
21 & suam regionem, & ad mulierem se coniungit. * Et
cum muliere remittit animam: & neque patrem memi-
22 nit, neque matrem, neque regionem. * Et hinc oportet
vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Non-
23 ne doletis? * Et accipit homo gladium suum, & vadit
in viam facere furta, & homicidia, & mare nauigare &
24 flumina, * & leonem videt, & in tenebris ingreditur: &
cum furtum fecerit, et fraudes et rapinas amabili suæ af-
25 fert. * Et iterum, diligit homo vxorem suã magis quam
26 patrem aut matrem. * Et multi dementes facti sunt
27 propter vxores suas: & serui facti sunt propter illas: * &
multi perierunt & iugulati sunt, & peccauerunt propter
28 mulieres. * Et nunc credite mihi, quia magnus est rex
in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tã-
29 gere eum. * Videbam tamen Apemen filiam Bezacis,
mirifici concubinam regis, sedentem iuxta regem ad de-
30 xteram, * & auferentem diadema de capite eius, & im-
ponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra ma-
31 nu. * Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si ar-
riserit ei, ridet. nam si indignata ei fuerit, blanditur, do-
32 nec reconcilietur in gratiam. * O viri, cur non sunt for-
tiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum:
33 quis ista agit? * Et tunc rex, & purpurati intuebantur in
34 alterutrum. Et inchoauit loqui de veritate. * O viri, non-
ne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est
cælum: & velox cursus solis conuertit in gyro cælum
35 in locum suum in vna die. * Nonne magnificus est qui
hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?
36 * Omnis terra veritatem inuocat, cælum etiam ipsam be-
nedicit, & omnia opera mouentur, & tremunt eam, &
37 non est cum ea quicquam iniquum. * Vinum iniquum,
iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filij hominũ,
& iniqua illorum omnia opera, & nõ est in ipsis veritas,
38 & in sua iniquitate peribunt: * & veritas manet, & in-
ualescit in æternum, & viuit, & obtinet in sæcula sæcu-
39 lorum. * Nec est apud eam accipere personas, neque
differentias: sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis

ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius.
* Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & 40
regnum, & potestas & maiestas omnium æuorum. Be-
nedictus Deus veritatis. * Et desijt loquendo. Et omnes 41
populi clamauerunt, & dixerunt, Magna est veritas, &
præualet. * Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis amplius, 42
quam quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundum quod
inuentus es sapientior proximis, & proximus mihi sede-
bis, & cognatus meus vocaberis. * Tunc ait regi, Me- 43
mor esto voti tui, quod vouisti, ædificare Ierusalem, in
die qua regnum accepisti: * & omnia vasa quæ accepta 44
sunt ex Ierusalem, remittere, quæ separauit Cyrus, quã-
do mactauit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi. * Et 45
tu vouisti ædificare templum quod incenderunt Idumæi,
quando exterminata est Iudæa a Chaldæis. * Et nunc 46
hoc est quod postulo Domine, & quod peto, hoc est ma-
iestas quod a te postulo, vt facias votum quod vouisti re-
gi cæli ex ore tuo. * Tunc surgens Darius rex, osculatus 47
est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, &
præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, & eos
qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Ierusa-
lem. * Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœ- 48
nice, & Libano scripsit epistolas, vt traherent ligna
cedrina a Libano in Ierusalem, vt ædificarent cum eis ci-
uitatem. * Et scripsit omnibus Iudæis qui ascendebant 49
a regno in Iudæam pro libertate, omnem potentem, &
magistratum, & præfectum nõ superuenire ad ianuas ip-
sorum, * & omnem regionem quam obtinuerant immu- 50
nem esse eis, & Idumæi relinquant castella quæ obtinent
Iudæorum, * & in structuram templi dare per singulos 51
annos talenta viginti, vsque dum perædificaretur: * & 52
super sacrarium holocautomata vstulare quotidie, sicut
habent præceptum: alia talenta decem offerre per singu-
los annos, * & omnibus qui procedunt a Babylonia con- 53
dere ciuitatem: vt esset libertas tam ipsis quàm filijs eo-
rum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt: * Scripsit 54
autem & quantitatem, & sacram stolam iussit dari, in
qua deseruirent; * & Leuitis scripsit dare præcepta, vs- 55
que in diem qua consummabitur domus, & Ierusalem
extruetur: * & omnibus custodientibus ciuitatem scrip- 56
sit dari ei sortes & stipendia. * Et dimisit omnia vasa 57
quæcumque separauerat Cyrus a Babylonia, & omnia
quæcumque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti
Ierusalem. * Et cum processisset ille adolescens, eleuans 58
faciem in Ierusalem, benedixit regem cæli, * & dixit, 59
Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et
ego seruus tuus sum. * Benedictus es qui dedisti mihi 60
sapientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum
nostrorum. * Et accepit epistolas, & profectus est in Ba- 61
byloniam. Et venit, & nunciauit fratribus suis omnibus
qui fuerunt in Babylonia: * & benedixerunt Deum pa- 62
trum suorum, quoniam dedit illis remissionem & refri-
gerium, * vt ascenderent & ædificarent Ierusalem, & tẽ- 63
plum vbi nominatum est nomen eius in ipso, & exulta-
uerunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAP. V.

POst hæc autem electi sunt, vt ascenderent principes 1
pagorum per domos, & tribus suas, & vxores illorum,
& filij & filiæ eorum, & serui & ancillæ ipsorum, & pe-
cora eorum. * Et Darius rex misit vna cum eis equites 2
mille, donec deducerent eos in Ierusalem cum pace, &
cum musicis & cum tympanis & tibijs. * & omnes fra- 3
tres erant ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis.
* Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pa- 4
gos suos in tribus, & in partem principatus ipsorum. * Sa- 5
cerdotes: Filij Phinees, filij Aaron, Iesus filius Iosedec,
Ioacim filius Zorobabel filij Salathiel de domo Dauid,
ex progenie Phares, de tribu Iuda, * qui locutus est sub 6
Dario rege Persarum sermones mirificos in secũdo anno
regni ipsius mense Nisan primo. * Sunt autẽ hi, qui ascẽ- 7
derunt ex Iudæa de captiuitate transmigrationis, quos
transmigrauit Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Baby-
lonem, & reuersus est in Ierusalem. * Et requisiuit partẽ 8
Iudææ vnusquisque in ciuitatem suam, qui venerunt cũ
Zorobabel, & Iesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Em-
manio, Mardocheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro.
9 Emonia vnus de principibus eorum. * Et numerus a
gentilibus eorum, ex præpositis eorum filij Phares, duo
10 millia centũ septuagintaduo: * filij Ares, tria millia centũ
11 quinquagintaseptem: * filij Phœmo centum quadragin-
12 ta duo: in filijs Iesu & Ioabes, mille trecenti duo: * filij
Demu, duo millia quadringenti septuaginta: filij Cho-
raba, ducentiquinque: filij Banicæ, centum sexagin-
13 taocto: * filij Bebech, quadringentitres: filij Archad,
14 quadringenti vigintiseptem: * filij Cham, trigintaseptẽ:
filij Zoroar, duo millia sexagintaseptem: filij Adin, qua-
15 dringenti sexaginta vnus: * filij Aderectis, centum octo:
filij Ciaso & Zelas, centum septem: filij Azoroc, quadrin-
16 genti triginta nouem: * filij Iedarbone, centum triginta
duo: filij Ananiæ, centum triginta: filij Asoni, nonagin-
17 ta: * filij Marsar, quadringenti viginti duo: filij Zabe-
rus, nonagintaquinque: filij Sepolemon, centum viginti-
18 tres: * filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij Necha-
natus, centum quinquagintaocto: filij Cebethamus, cẽ-
19 tum trigintaduo: * filij Crearpatros, qui Enocadies, &
Modiæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Ga-
20 bea, centum viginti vnus: * qui ex Besselon, & Ceagge,
sexagintaquinque: qui ex Battaro, centum vigintiduo:
21 * Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis,
centum quinquagintaquinque: filij Labonni, trecenti
22 quinquagintaseptem: * filij Sichem, trecenti septuagin-
ta: filij Suadon, & Cliomus, trecenti septuagintaocto:
23 * filij Ericus, duo millia centum quadragintaquinque:
24 filij Anaas, trecenti septuaginta. Sacerdotes: * Filij Ied-
dus, filij Euther, filij Eliasib, trecenti septuagintaduo: fi-
25 lij Emerus, ducenti quinquagintaduo: * filij Phasurij,
trecenti quinquagintaseptem: filij Caree, ducenti vigin-
26 tiseptem. * Leuitæ: Filij Iesu in Caduhel, & Bamis, &
Serebias, & Edias, septuagintaquattuor. omnis nume-
rus a duodecimo anno, triginta millia quadringenti se-
27 xagintaduo, * filij, & filiæ, & vxores, omnis computa-
28 tio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo. * Filij
sacerdotum, qui psallebant in templo: filij Asaph, cen-
29 tũ vigintiocto. * Ostiarij vero: filij Esmenni, filij Azer,
filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes cen-
30 tum trigintanouem. * Sacerdotes seruientes in tem-
plo: filij Sel, filij Gaspha, filij Tobloch, filij Cariæ,
filij Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij
Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai,
31 filij Anani, filij Canna, filij Geddu, * filij An, filij Ra-
din, filij Desanon, filij Nachoba, filij Caseba, filij
Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Hasten,
filij Asiana, filij Manei, filij Nasisim, filij Accusu,
32 filij Agista, filij Azui, filij Fauon, filij Phalalon, * fi-
lij Meedda, filij Phusa, filij Caree, filij Barcus, fi-
lij Saree, filij Coesi, filij Nasith, filij Agisti, filij Pedon,
33 * Salomon filij eius, filij Asophot, filij Phasida, filij
34 Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Sephegi, * filij
Aggia, filij Sachareth, filij Sabathen, filij Caroneth,
filij Malsith, filij Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij
Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phasphat, filij Mal-
35 mon. * Omnes sacro seruientes, & pueri Salomonis,
36 quadringenti octogintaduo. * Hi sunt filij qui ascende-
runt a Thelmela, Telharsa: principes eorum, Carmel-
37 lam, & Careth: * & non poterant edicere ciuitates suas,
& progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. Fi-
38 lij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici, * ex sacerdo-
tibus, qui fungebantur sacerdotio: & non sunt inuen-
ti filij Obia, filij Achisos, filij Addin, qui accepit
39 vxorem ex filiabus Phargeleu: * & vocati sunt nomine
eius, & horum quæsita est generis scriptura in præda-
tura, & non est inuenta, & prohibiti sunt sacerdotio
40 fungi. * Et dixit illis Nehemias & Astharas, Ne partici-
pentur sancta, donec exurgat pontifex doctus in osten-
41 sionem & veritatem. * Omnis autem Israel erat exceptis
seruis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadra-
42 ginta. * Serui horũ & ancillæ, septẽ millia trecenti trigin-
taseptẽ. Cantores & cantatrices, ducẽti sexagintaquinque.

* Cameli,

* Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi ſeptem 43
millia trigintaſex. Muli, ducēta millia quadragintaquin-
que. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque.* Et de 44
præpoſitis ipſis per pagos, dum venirent in templum Dei,
quod erat in Ieruſalem, innouare & ſuſcitare templum in
loco ſuo, ſecundū ſuam virtutem: *Et dari in templum 45
theſaurum operum ſacrum auri mnas duodecim millia,
& mnas argenti quinque millia, & ſtolas ſacerdotales cō-
rum.* Et habitauerūt Sacerdotes & Leuitæ, & qui exie- 46
rant de plebe in Ieruſalem & in regione, & ſacri canto-
res, & oſtiarij, & omnis Iſrael in regionibus ſuis.* Inſtā- 47
te autē ſeptimo menſe, cumq. eſſent filij Iſrael vnuſquiſ-
que in ſuis rebus, conuenerunt vnanimes in atriū, quod
erat ante ianuam Orientalem.* Et ſtantes Ieſus filius 48
Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius
Salathiel, & huius fratres, parauerunt altare,* vt offer- 49
rent ſuper illud holocautomata, ſecundum quæ in libro
Moyſi hominis Dei ſcripta ſunt.* Et conuenerunt ibi 50
ex alijs nationibus terræ, & erexerunt ſacrarium in loco
ſuo omnes gentes terræ, & offerebāt hoſtias, & holocau-
tomata Domino matutina.* Et egerunt ſcenopegiam, 51
& diem ſolennem, ſicut præceptum eſt in lege: & ſa-
crificia quotidie, ſicut oportebat:* & poſt hæc obla- 52
tiones inſtitutas, & hoſtias ſabbathorum, & neomenia-
rum, & dierum ſolennium omnium ſanctificatorum.
* Et quotquot vouebant Domino a neomenia ſeptimi 53
menſis, cœperunt hoſtias offerre Deo, & templum Do-
mini nondum erat ædificatum.* Et dederunt pecuniā 54
lapidarijs & fabris, & potum & pabula cum gaudio.
* Et dederunt carra Sidonijs, & Tyrijs, vt tranſueherēt 55
illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Iop-
pe portu, ſecundum decretum quod ſcriptum erat eis
a Cyro rege Perſarum.* Et in ſecundo anno venien- 56
tes in templum Dei in Ieruſalem, menſe ſecundo in-
choauit Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue filius Io-
ſedec, & fratres ipſorum, & ſacerdotes & Leuitæ, &
omnes qui venerant de captiuitate in Ieruſalem:* & 57
fundauerunt templum Dei nouilunio ſecundi menſis
ſecundi anni cum veniſſent in Iudæam & Ieruſalem.* Et 58
ſtatuerunt Leuitas a viginti annis, ſuper opera Domini:
& ſtetit Ieſus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ con-
ſpirantes, & executores legis, faciētes opera in domo Do-
mini.* Et ſteterunt ſacerdotes habentes ſtolas cum tu- 59
bis: & Leuitæ filij Aſaph habentes cymbala,* collau- 60
dantes Dominum, & benedicentes ſecundum Dauid re-
gem Iſrael.* Et cantabant canticum Domino, quoniam 61
dulcedo eius, & honor in ſæcula ſuper omnem Iſrael.
* Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamauerūt 62
voce magna, collaudantes Dominum in ſuſcitatione
domus Domini.* Et venerunt ex ſacerdotibus & Leui- 63
tis, & præſidentibus ſecundum pagos ſenioribus, qui vi-
derant priſtinam domum:* & ad huius ædificationem 64
cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis &
gaudio magno:* in tantum vt populus non audiret tu- 65
bas propter planctum populi. Turba enim erat tubis ca-
nens magnifice, ita vt longe audiretur.* Et audierunt 66
inimici tribus Iudæ, & Beniamin, & venerunt ſcire quæ
eſſet vox tubarum.* Et cognouerunt quoniam qui e- 67
rant ex captiuitate, ædificant templum Domino Deo Iſ-
rael.* Et accedentes ad Zorobabel & Ieſum, præpoſi- 68
tos pagorum, dixerunt eis, Ædificabimus vna vobiſcū:
* Similiter enim audiuimus Dominum veſtrum, & ipſi 69
pariter incedimus a diebus Asbazareth regis Aſſyriorū,
qui tranſmigrauit nos huc.* Et dixit illis Zorobabel, & 70
Ieſus, & principes pagorum Iſrael,* Non eſt nobis & 71
vobis ædificare domum Dei noſtri. nos enim ſoli ædi-
ficabimus Domino Iſrael ſecundū ea quæ præcepit no-
bis Cyrus rex Perſarum.* Gentes autem terræ incum- 72
bentes his qui ſunt in Iudæa, & leuantes opus ædifica-
tionis & inſidias, & populos adducentes prohibebant
eos ædificare,* & aggreſſuras exercentes impedierunt, 73
ne conſummaretur ædificium omni tempore vitæ Cy-
ri regis, & protraxerunt ſtructuram per biennium vſ-
que ad Darij regnum.

CAP. VI.

1 IN ſecundo autem anno regni Darij prophetauit Ag-
gæus, & Zacharias filius Addin prophetæ apud Iu-
dæam & Ieruſalem in nomine Dei Iſrael ſuper eos.
2 * Tunc ſtans Zorobabel filius Salathiel, & Ieſus filius
Ioſedec, inchoauerunt ædificare domum Domini, quæ
3 eſt in Ieruſalem:* cum adeſſent eis prophetæ Domini,
& adiuuarent eos. In ipſo tempore venit ad illos Siſen-
nes ſubregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & ſo-
4 dales eius,* & dixerunt eis, Quo præcipiente vobis
domum hanc ædificatis, & tectum illud, & alia omnia
5 perficitis? & qui ſunt ſtructores qui hæc ædificant?* Et
habuerunt gratiam viſitatione facta ſuper eos, qui erāt
6 ex captiuitate a Domino ſeniores Iudæorum.* & non
ſunt impediti ædificare, donec ſignificaretur Dario de
7 omnibus iſtis, & reſponſum acciperetur.* Exemplum
epiſtolæ, quam miſerunt Dario. SISENNES ſubregu-
lus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & ſodales eius
8 in Syria, & Phœnice præſides, regi Dario ſalutem.* Om-
nia nota ſint domino regi, quod cum veniſſemus in re-
gionem Iudææ, & introiſſemus in Ieruſalem, inueni-
9 mus ædificantes domum Dei magnam:* & templum
ex lapidibus politis, & magnis & pretioſis materijs in pa-
10 rietibus,* & opera illa inſtanter fieri, & ſuffragare, &
proſperare in manibus eorum, & in omni gloria, quàm
11 diligentiſſime perfici.* Tunc interrogauimus ſeniores,
dicentes, Quo permittente vobis ædificatis domum
12 iſtam, & opera hæc fundatis?* Ideo autem interroga-
uimus eos, vt notum faceremus tibi homines & præ-
poſitos, & nominum ſcripturam præpoſitorum poſtu-
13 lauimus illos.* At illi reſponderunt nobis, dicentes,
Nos ſumus ſerui Domini, qui fecit cælum & terram,
14 * & ædificabatur hæc domus ante annos iſtos multos
a rege Iſrael magno & fortiſſimo, & conſummata eſt.
15 * Et quoniam patres noſtri exacerbantes erant & pec-
cauerunt in Deum Iſrael, tradidit eos in manus Nabu-
16 chodonoſor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,* &
domum iſtam demolientes incenderunt, & populum
17 captiuum duxerunt in Babylonem.* In primo anno re-
gnante Cyro rege Babyloniæ, ſcripſit Cyrus rex domū
18 hanc ædificare,* & illa ſacra vaſa aurea & argentea
quæ extulerat Nabuchodonoſor de domo quæ eſt in
Ieruſalem, & conſecrauerat ea in ſuo templo, rurſus
protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylo-
nia, & tradita ſunt Zorobabel, & Salmanaſaro ſubregu-
19 lo:* Et præceptum eſt eis vt offerrent hæc vaſa, & re-
ponerent in templo quod erat in Ieruſalem, & ipſum
20 templum Dei ædificare in loco ſuo.* Tunc Salmanaſa-
rus ſubiecit fundamenta domus Domini, quæ eſt in
Ieruſalem: & exinde vſque nunc ædificatur. & non ac-
21 cepit conſummationem.* Nunc ergo ſi iudicatur a te
o rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis,
22 quæ ſunt in Babylonia:* & ſi inuentum fuerit conſilio
Cyri regis cœptam eſſe ſtructuram domus Domini, quæ
eſt in Ieruſalem, & iudicatur a Domino rege noſtro, ſcri-
23 bat de his nobis.* Tunc Darius rex præcepit inquiri in
bibliothecis: & inuentus eſt in Ecbathanis oppido, quod
eſt in media regione locus vnus, in quo ſcripta erāt iſta:
24 * ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit do-
mum Domini quæ eſt in Ieruſalem ædificare, vbi incen-
25 debant igni aſſiduo,* cuius altitudo ſit cubitorum de-
cem, & latitudo cubitorum ſexaginta, quadratum la-
pidibus politis tribus, & meniano ligneo eiuſdem re-
gionis, & meniano vno nouo, & impendia dari de
26 domo Cyri regis:* & ſacra vaſa domus Domini tam
aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonoſor in
domum Domini, quæ eſt in Ieruſalem, vbi erant poſi-
27 ta, vt ponantur illic:* & præcepit curam agere Siſennē
ſubregulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & ſo-
dales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præ-
28 ſides, vt abſtinerent ſe ab eodem loco.* Et ego quo-
que præcepi in totum ædificare: & proſpexi, vt adiu-
uent eos qui ſunt ex captiuitate Iudæorū, donec conſum-
29 metur templū ædis Domini:* & a vexatione tributorū

Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his
hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfe-
cto, ad tauros, & arietes, & agnos, * similiter autem 30
& frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per
singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem,
dictauerunt consumi quotidie sine vlla dilatione, * Vt 31
offerãtur libationes summo Deo pro rege & pueris eius,
& orent pro ipsorum vita: * & denuncietur, vt quicum- 32
que transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt,
aut spreuerint, accipiatur lignum de suis proprijs, &
suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur. * Pro- 33
pterea & Dominus, cuius nomen inuocatum est ibi, ex-
terminet omnem regem & gentem, qui manum suam
extenderit prohibere, aut male tractare domum Domi-
ni illam quæ est in Ierusalem. * Ego Darius rex decreui 34
quam diligentissime secundum hæc fieri.

C A P. V I I.

TVnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ, & Phœnicis, 1
& Satrabuzanes, & sodales obsecuti his, quæ a Da-
rio rege erant decreta, * insistebant sacrosanctis operi- 2
bus diligentissime, cooperantes cum senioribus Iudæo-
rum principibus Syriæ. * & prosperata sunt sacrosancta 3
opera prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis.* Et 4
consummauerunt omnia per præceptum Domini Dei Is-
rael, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis
Persarum. * Et consummata est domus nostra vsque 5
ad tertiam & vicesimam diem mensis Adar, sexto anno
Darij regis.* Et fecerunt filij Israel & sacerdotes & Le- 6
uitæ, & ceteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt
secundum ea quæ scripta sunt in libro Moysi. * Et obtu- 7
lerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum,
arietes ducentos, agnos quadringentos, * & hœdos pro 8
peccatis vniuersi Israel, duodecim, secundum numerum
tribuum Israel.* Et steterunt sacerdotes & Leuitæ ami- 9
cti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israel
secundum librum Moysi, & ostiarij per singulas ianuas.
* Et egerunt filij Israel cum his qui erant ex captiuita- 10
te, illud Phase quartadecima luna mensis primi, quan-
do sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ. * Omnes 11
filij captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia Le-
uitæ omnes simul sanctificati sunt. * Et immolaue-
runt Phase vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis 12
sacerdotibus, & sibimetipsis. * Et manducauerunt 13
filij Israel, qui erant ex captiuitate omnes qui re-
manserant ab omnibus execrationibus gentium terræ
quærentes Dominum, * & celebrauerunt diem fe- 14
stum azymorum septem diebus epulantes in con-
spectu Domini, * quoniam conuertit consilium re- 15
gis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad ope-
ra Domini Dei Israel.

C A P. V I I I.

ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, 1
accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij So-
lome, * filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Aza- 2
hel, filij Bocci, filij Abitue, filij Phinees, filij Eleaza-
ri, filij Aaron primi sacerdotis: * hic Esdras ascendit 3
de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege
Moysi, quæ data est a Domino Deo Israel docere & fa-
cere. * Et dedit ei rex gloriam, quòd inuenisset gratiã 4
in omni dignitate & desiderio in conspectu eius. * Et 5
ascenderunt simul cum ipso ex filijs Israel, & sacerdo-
tibus & Leuitis, & sacris cantoribus templi, & ostiarijs,
& seruis templi in Ierusalem. * Anno septimo regnan- 6
te Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est
regni, exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mensis,
* venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius secun- 7
dum prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam
eis. * In his enim Esdras magnam disciplinam obtine- 8
bat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex
lege Domini & præceptis, & docendo vniuersum Israel
omnem iustitiam & iudicium. * Accedentes autem, 9
qui scribebant scripta Artaxerxis regis tradiderunt scri-
ptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sa-
cerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exemplum
10 subiectum est. * Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & le-
11 ctori legis Domini salutem. * Humanior ego iudicans in
beneficijs, præcepi eis qui desiderant ex gente Iudæorum
sua sponte, & ex sacerdotibus & Leuitis, qui sunt in re-
12 gno meo, comitari tecum in Ierusalem.* Si qui ergo cu-
piunt ire tecum, conueniant, & proficiscantur sicut pla-
13 cuit mihi & septem amicis meis consiliarijs,* vt visitent
ea quæ aguntur secundum Iudæam & Ierusalem, obser-
14 uantes sicut habes in lege Domini, * & ferant munera
Domino Deo Israel, quæ voui ego & amici Ierusalem, &
omne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in re-
15 gione Babyloniæ Domino in Ierusalem cum illo,* quod
est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum
quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum & argen-
tum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ
16 his sunt congruentia, * vt offerant hostias Domino su-
17 per altare Domini ipsorum quod est in Ierusalem. * Et
omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere
auro & argento, perfice pro voluntate tua secundũ præ-
18 ceptum Domini Dei tui: * & sacrosancta vasa, quæ data
sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in
19 Ierusalem: * & cetera quæcumque tibi subuenerint ad
20 opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio: * cũ
volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice
21 secundum voluntatem Domini. * Et ego quidẽ rex Ar-
taxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœ-
nicis, vt quæcumque scripserit Esdras sacerdos, & lector
legis Domini, diligenter detur ei vsque ad argenti talen-
22 ta centum, similiter & auri: * & vsque ad frumenti mo-
dios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcũ-
23 que abundant sine taxatione. * Omnia secundum legem
Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno
24 regis, & filij, & filiorum eius. * Vobis autem dicitur, vt
omnibus sacerdotibus & Leuitis, & sacris cantoribus, &
25 seruis templi, & scribis templi huius, * nullum tributũ,
neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam
26 potestatem obijcere eis quicquam. * Tu autem Esdra
secundum sapientiam Dei constitue iudices & arbitros in
tota Syria, & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non
27 nouerunt, doce: * vt quotquot transgressi fuerint legẽ,
diligenter plectantur siue morte, siue cruciatu, siue
28 etiam pecuniæ mulctatione vel abductione. * Et dixit
Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui
dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum
29 suam, quæ est in Ierusalem, * & me honorificauit in
conspectu regis, & consiliariorum, & amicorum, &
30 purpuratorum eius.* & ego constans animo factus sum
secundum opitulationem Domini Dei mei, & congre-
31 gaui ex Israel viros, vt simul ascenderent mecum. * Et
hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principa-
tus portionales eorum qui mecum ascenderunt de Ba-
32 bylonia in regno Artaxerxis.* Et ex filijs Phares, Ger-
somus: ex filijs Siemarith, Amenus: filiorum Dauid,
33 Acchus filius Secciliæ: * ex filijs Phares, Zacharias, &
34 cum eo reuersi sunt viri cẽtum quinquaginta: * ex filijs
ductoris Moabilionis Zaraei, & cum ipso viri ducẽti quin-
35 quaginta: * ex filijs Zachues, Iechonias Zecholei, &
36 cum ipso viri ducenti quinquaginta: * ex filijs Sala,
37 Maalias Gotholiæ, & cum ipso viri septuaginta: * ex
filijs Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum ipso viri octo-
38 ginta: * ex filijs Iob, Abdias Iecheli, & cum ipso viri
39 ducenti duodecim: * ex filijs Baniæ, Salimoth, filius
40 Iosaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta: * ex filijs
Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo:
41 * ex filijs Ezead, Ioannes Eccetan, & cum ipso viri cen-
42 tum decem: * ex filijs Adonicam ipsis postremis, & hæc
sunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel, & Seme-
43 ias, & cum ipso viri septuaginta. * Et congregaui eos ad
fluuium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo,
44 & recognoui eos.* Et ex filijs sacerdotum & Leuitarum
45 non inueni illic.* Et misi ad Eleazarum, & Ecelon, &
Masman, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Ioribum,
Nathan,

Nathan, Ennagam, Zachariam, & Mosolamum ipsos
ductores & peritos: * & dixi eis vt venirent ad Loddeū, 46
qui erat apud locum gazophylacij. * Et mandaui eis vt 47
dicerent Loddeo, & fratribus eius, & illis qui erant in ga-
zophylacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio funge-
rentur in domo Domini Dei nostri: * & adduxerunt no- 48
bis secundum manum validam Domini Dei nostri viros
peritos: ex filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, Sebebian,
& filios & fratres, qui erant decem & octo: * Asbiam, 49
& Amin ex filijs filiorum Chananæi, & filij eorum viri
viginti. * Et ex his qui templo seruiebant, quos dedit Da- 50
uid, & ipsi principes ad operationem Leuitis templo ser-
uientium ducenti viginti. Omnia nomina significata
sunt in scripturis. * Et voui illic ieiunium iuuenibus in 51
conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, &
qui nobiscū erant, & filijs, & pecoribus propter insidias.
* Erubui enim petere a rege pedites & equites in comi- 52
tatu, tutelæ gratia contra aduersarios nostros. * Diximus 53
enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui in-
quirunt eum in omni affectu. * Et iterum deprecati su- 54
mus Dominum Deum nostrum secundum hæc: quem
& propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo
nostro. * Et separaui ex plebis præpositis, & sacerdotibus 55
templi viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam, & cum
eis ex fratribus eorum viros decem: * & appendi eis au- 56
rum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri,
quæ donauerat rex, & consiliarij eius, & principes, &
omnis Israel. * Et cum appendissem, tradidi argenti ta- 57
lenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum
centum, & auri talenta centum, * & vasorum aureorum 58
septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splenden-
tia, duodecim, auri speciem reddentia. * & dixi eis: Et 59
vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, &
argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.
* Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præposi- 60
tis, & sacerdotibus & Leuitis, & principibus ciuitatum
Israel in Ierusalem, in pastophorio domus Dei nostri.
* Et hi qui susceperūt sacerdotes & Leuitæ aurum & ar- 61
gentum & vasa, intulerunt in Ierusalem in templum Do-
mini. * Et promouimus a fluuio Thia, die duodecima 62
mensis primi, vsquequo introiuimus in Ierusalem. * Et 63
cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponde-
ratum aurum, & argentum traditum est in domo Domini
Dei nostri, Marimoth filio Iori sacerdoti: * & cum ipso 64
erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus
filius Iesu, & Medias, & Banni filius Leuitæ ad numerū,
& ad pondus vniuersa. * Et scriptum est pondus ipso- 65
rum eadem hora. * Qui autem venerunt ex captiuitate, 66
obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duo-
decim pro omni Israel, arietes octoginta sex, * agnos se- 67
ptuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salu-
te vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini. * Et 68
relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, &
subregulis Cœlesyriæ, & Phœnicis: & honorificauerunt
gentem, & templum Domini. * Et consummatis his, 69
accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregaue-
runt genus Israel, & principes, & sacerdotes, & Leuitæ,
* & alienigenæ gentes & nationes terræ immunditias 70
suas a Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Iebuzæis,
& Moabitis, & Ægyptijs, & Idumæis. * coniuncti enim 71
sunt filiabus eorum & ipsi, & filij eorum. & mistum est
semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes
erant præpositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio
ipsius regni. * Et mox vt audiui ista, conscidi vestimenta 72
& sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbā,
sedi dolens & mœstus. * Et conuenerunt quotquot tunc 73
mouebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugen-
tem super iniquitatem istam, & sedebam tristis vsque ad
sacrificium vespertinum. * Et consurgens a ieiunio, con- 74
scissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingenicu-
lans, & extendens manus ad Dominum, * dicebam: 75
Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem
tuam. * Peccata enim nostra multiplicata sunt super ca- 76
pita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt vsque ad
cœlum. * Quoniam a temporibus patrum nostrorum 77
78 sumus in magno peccato vsque ad diem hunc. * Et pro-
pter peccata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi
cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regi-
bus terræ in gladium & captiuitatem, & deprædationem
79 cum confusione vsque in hodiernum diem. * Et nunc
quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te
Domine Deus, & relinque nobis radicem, & nomen in
80 locum sanctificationis tuæ, * detegere luminare nostrum
in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni
81 tempore seruitutis nostræ. * Et cum seruiremus, non
fuimus derelicti a Domino Deo nostro: sed constituit
nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,
82 * & clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare
deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa, & Ierusa-
83 lem. * Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc?
Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in ma-
84 nus puerorum tuorum prophetarum, * dicens: Quoniā
terra, in quam introistis possidere hæreditatem eius, ter-
ra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, &
immunditiæ illorum repleuerunt eam totam immundi-
85 tia sua. * Et nunc filias vestras non coniungetis filijs
86 eorum, & filias eorum non accipietis filijs vestris, * &
non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt
inualescentes manducetis optima terræ, & hæreditatem
87 distribuatis filijs vestris vsque in æuum. * Et quæ con-
tingunt nobis, omnia fiūt propter opera nostra maligna,
88 & magna peccata nostra. * Et dedisti nobis talem radi-
cem, & rursum reuersi sumus transgredi legitima tua, vti
commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium
89 terræ huius. * Nonne irasceris nobis perdere nos, quo-
90 adusque non relinquatur radix & nomen nostrum? * Do
mine Deus Israel verax es. Derelicta est enim radix vs-
91 que in hodiernum diem. * Ecce, nunc sumus in con-
spectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc
92 stare ante te in his. * Et cum adorando confiteretur Es-
dras, flens, humi prostratus ante templum, congregati
sunt ante eum ex Ierusalem turma magna valde, viri, &
mulieres, & iuuenes, & iuuenculæ. Fletus enim erat ma-
93 gnus in ipsa multitudine. * Et cum clamasset, Iechonias
Ieheli ex filijs Israel, dixit Esdræ: Nos in Dominum pec-
cauimus, quod collocauimus nobis in matrimonium mu
94 lieres alienigenas ex gentibus terræ. * Et nunc es super
omnem Israel. In his ergo sit iusiurandum a Domino
expellere omnes vxores nostras quæ ex alienigenis sunt
95 cum filijs earum. * Sicut tibi decretum est a maioribus
96 secundum legem Domini exurgens explica. * Ad te
enim spectat negocium, & nos tecum sumus: viriliter
97 fac. * Et exurgens Esdras adiurauit principes sacerdo-
tum & Leuitas, & omnem Israel facere secundum hæc,
& iurauerunt.

CAP. IX.

1 ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abijt in
2 pastophorium Ionathæ filij Nasabi, * & hospitatus
illic non gustauit panem, nec aquam bibit super iniqui-
3 tatem multitudinis. * Et facta est prædicatio in omni Iu-
dæa, & in Ierusalem omnibus qui erant ex captiuitate in
4 Ierusalem congregati, * Vt quicumque non occurrerit
biduo, vel triduo diei secundum iudicium assidentium
seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus iudi-
5 caretur a multitudine captiuitatis. * Et congregati sunt
omnes qui erāt ex tribu Iuda, & Beniamin in tribus die-
bus in Ierusalē. hic mēsis est nonus, dies mensis vicesi-
6 mus. * Et sedit omnis multitudo in area templi tre-
7 mentes, propter hyemen præsentem. * Et exurgens Es-
dras, dixit illis: Vos inique fecistis collocantes vobis in
matrimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad pecca-
8 ta Israel. * Et nunc date confessionem, & magnificen-
9 tiam Domino Deo patrum nostrorum. * & perficite vo-
luntatem ipsius, & discedite a gentibus terræ, & ab vxo-
10 ribus alienigenis. * Et clamauit omnis multitudo, &
11 dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus. * Sed quo-
niam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non
possumus insubsidiati stare: & hoc opus non est nobis

vnius diei, neque bidui: multum enim in his peccaui-
mus: * stent præpositi multitudinis, & omnes qui no- 12
biscum inhabitant, & quotquot habent vxores apud se
alienigenas, * & assistant accepto tempore ex omni lo- 13
co presbyteri, & iudices vsquequo soluant iram Domini
negotij huius. * Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias 14
Thecam susceperunt secundum hæc: & Bosoramus, &
Leuis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.* Et 15
steterunt secundum hæc omnia vniuersi qui erant ex ca-
ptiuitate. * Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes 16
magnos de patribus eorum secundum nomina: & con-
sederunt nouilunio mensis decimi examinare negotium
istud. * Et determinatum est de viris qui habebant vxo- 17
res alienigenas, vsque ad neomeniam primi mensis: * & 18
inuenti sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alie-
nigenas vxores. * Ex filijs Iesu filij Iosedec, & fratribus 19
eius: Maseas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, * & 20
iniecerunt manus vt expellerent vxores suas: & ad litan-
dum in exorationem, arietem pro ignorantia sua. * & 21
ex filijs Semmeri: Maseas & Esses & Ieelech, Azarias.
* & ex filijs Folere: Limosias, Hismaenis, & Nathanee, 22
Iussio, Reddus, & Thallas. * & ex Leuitis: Iorabdus, & 23
Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, &
Elionas.* & ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccarus. * & 24
ex ostiarijs: Salumus, & Tolbanes. * & ex Israel: ex 25
filijs Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & 26
Michelus, Eleazarus, & Iammebias, & Bannas. * & ex 27
filijs Iolaman: Chamas, & Zacharias, & Iezrelus, & Iod-
dius, & Erimoth, & Helias. * & ex filijs Zathoim. Elia- 28
das, & Liasumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdis, & Te-
bedias. * & ex filijs Zebes: Ioannes, & Amanias, & 29
Zabdias, & Emeus. * & ex filijs Banni: Olamus, & 30
Maluchus, & Ieddeus, et Iasub, et Azabus, et Ierimoth.
* et ex filijs Addin: Naathus, et Moosias, et Caleus, et 31
Raanas, Maaseas, Mathathias, et Beseel, et Bonnus, et Ma
nasses.* et ex filijs Nuae: Noneas, et Aseas, et Melchias, 32
et Sameas, et Simon, Beniamin, et Malchus, et Marras.
* et ex filijs Asom: Carianeus, Mathathias, et Bannus, 33
et Eliphalach, et Manasses, et Semei. * et ex filijs Ban- 34
ni: Ieremias, et Moadias, et Abramus, et Iohel, et
Baneas, et Pelias, et Ionas, et Marimoth, et Eliasib, et
Mathaneus, et Eliasis, et Orizas, et Dielus, et Semedius,
et Zambris, et Iosephus. * et ex filijs Nobei: Idelus, et 35
Mathathias, et Sabadus, et Zecheda, Sedmi, et Iessei,
36 Baneas. * omnes isti coniunxerunt sibi vxores alienige-
37 nas, & dimiserunt eas cum filijs. * Et inhabitauerunt sa-
cerdotes & Leuitæ: & qui erant ex Israel in Ierusalem, &
in tota vna regione nouilunio mensis septimi. Et erant
38 filij Israel in commorationibus suis. * Et congregata est
omnis multitudo simul in aream, quæ est ab oriente
39 portæ sacræ: * & dixerunt Esdræ pontifici, & lectori, vt
afferret legem Moysi, quæ tradita est a Domino Deo Is-
40 rael. * Et attulit Esdras pontifex legem omni multitudi-
ni eorum a viro vsque ad mulierem, & omnibus sa-
41 cerdotibus audire legem nouilunio mensis septimi. * Et
legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, a
prima luce vsque ad vesperam coram viris & mulieribus.
42 Et dederunt omnes sensum ad legem. * Et stetit Esdras
sacerdos, & lector legis super ligneum tribunal quod fa-
43 bricatum erat. * Et steterunt ad eum Mathathias, & Sa-
mus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balsamus ad
44 dexteram: * & ad sinistram Faldeus, Misael, Malachias,
45 Abusthas, Sabus, Nabadias, et Zacharias. * Et assumpsit
Esdras librum corā omni multitudine: præsidebat enim
46 in gloria in conspectu omnium. * Et cum absoluisset
legem, omnes erecti steterunt: et benedixit Esdras Do-
minum Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipoten-
47 tem. * Et respondit omnis populus, Amen. Et eleua-
tis sursum manibus procidentes in terram, adorauerunt
48 Dominum. * Iesus, et Banaeus, et Sarebias, et Iaddimus,
et Accubus, et Sabbathæus, et Calithes, et Azarias, et Io-
49 zadus, et Ananias, et Philias Leuitæ. * qui docebant legē
Domini, et in multitudine legebant legem Domini, et
50 præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.* Et
dixit Atharathes Esdræ pontifici, et lectori, et Leuitis, qui
51 docebant multitudinem, * dicens. Dies hic sanctus est
52 Domino. Et omnes flebant, cum audissent legem. * Et
dixit Esdras, Digressi ergo manducate pinguissima quæq.
et bibite dulcissima quæq. et mittite munera his qui non
53 habent. * Sanctus enim est hic dies Domini, et nolite
54 mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos. * Et Leuitæ
denunciabant in publico omnibus, dicentes, Dies hic san
55 ctus est, nolite mœsti esse. * Et abierunt omnes mandu-
care, et bibere, et epulari, et dare munera his qui non ha-
bebant, vt epularentur. Magnifice enim sunt exaltati
56 verbis quibus edocti sunt. * et congregati sunt vniuersi
in Ierusalem celebrare lætitiam, secundum testamentum
Domini Dei Israel.

LIBER
ESDRAE QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

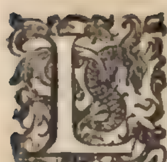
IBER Esdræ prophetæ secundus, 1
filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ,
filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achi-
tob, * filij Achiæ, filij Phinees, filij 2
Heli, filij Ameriæ, filij Asiel, filij
Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, fi-
lij Borith, filij Abisei, filij Phinees,
filij Eleazar, * filij Aaron ex tribu 3
Leui, qui fuit captiuus in regione Medorum, in regno Ar
taxerxis regis Persarum.* Et factum est verbum Domini 4
ad me, dicens, * Vade, & nuncia populo meo facinora ip- 5
sorum, et filijs eorum iniquitates, quas in me admiserūt,
vt nuntient filijs filiorum: * quia peccata parentum ip- 6
sorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerūt
dijs alienis. * Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de 7
domo seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, et consilia
8 mea spreuerunt. * Tu autem excute comam capitis tui,
et proijce omnia mala super illos: quoniam non obedie-
9 runt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus. * Vs-
quequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?
10 * Reges multos propter eos subuerti. Pharaonem cum
11 pueris suis, et omnem exercitum eius percussi. * Omnes
gentes a facie eorum perdidi, et in Oriente prouinciarum
duarum populos Tyri et Sidonis dissipaui, et omnes ad-
12 uersarios eorum interfeci. * Tu vero loquere ad eos, di-
13 cens: Hæc dicit Dominus: * Nempe ego vos per mare
transmeaui, et plateas vobis initio munitas exhibui. du-
14 cem vobis dedi Moysen, et Aaron sacerdotem: * lucem
vobis per columnam ignis præstiti, et magna mirabilia
feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.
15 * Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in si-
gno fuit, castra vobis ad tutelā dedi, et illic murmurastis:
& non

* & non triumphaſtis in nomine meo de perditione ini- 16
micorum veſtrorum, ſed adhuc nūc vſque murmuraſtis.
* Vbi ſunt beneficia, quæ præſtiti vobis? Nonne in de- 17
ſerto cum eſuriretis, proclamaſtis ad me,* dicentes, Vt 18
quid nos in deſertū iſtud adduxiſti interficere nos? me-
lius nobis fuerat ſeruire Ægyptijs, quam mori in deſer-
to hoc.* Ego dolui gemitus veſtros,& dedi vobis manna 19
in eſcam. Panem angelorum manducaſtis. * Nonne cū 20
ſitiretis,petram excidi,& fluxerunt aquæ in ſaturitate?
propter æſtus folijs arborum vos texi. * Diuiſi vobis ter- 21
ras pingues: Chananæos, & Pherezæos,& Philiſthæos a
facie veſtra proieci: quid faciam vobis adhuc: dicit Do-
minus? * Hæc dicit Dominus omnipotens. In deſerto 22
cum eſſetis in flumine Amorrhæo ſitientes, & blaſphe-
mantes nomen meum,* non ignem vobis pro blaſphe- 23
mijs dedi, ſed mittens lignum in aquam,dulce feci flu-
men.* Quid tibi faciam Iacob? Noluiſti obedire Iuda. 24
Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meū,
vt cuſtodiant legitima mea. * Quoniam me dereliqui- 25
ſtis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis a me
miſericordiam, non miſerebor. * Quando inuocabitis 26
me, ego non exaudiam vos. Maculaſtis enim manus
veſtras ſanguine, & pedes veſtri impigri ſunt ad com-
mittenda homicidia. * Non quaſi me dereliquiſtis, ſed 27
voſipſos, dicit Dominus.* Hæc dicit Dominus omni- 28
potens, Nonne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt
mater filias, & vt nutrix paruulos ſuos,* vt eſſetis mi- 29
hi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in
filios,& ego vobis in patrem?* Ita vos collegi,vt galli- 30
na pullos ſuos ſub alas ſuas. Modo autem quid faciam
vobis? Proijciam vos a facie mea. * Oblationem cum 31
mihi attuleritis, auertam faciem meam a vobis. Dies e-
nim feſtos veſtros, & neomenias & circumciſiones re-
pudiaui.* Ego miſi pueros meos prophetas ad vos,quos 32
acceptos interfeciſtis, & laniaſtis corpora eorum, quorū
ſanguinem exquiram, dicit Dominus. * Hæc dicit Do- 33
minus omnipotens, Domus veſtra deſerta eſt: Proijciā
vos ſicut ventus ſtipulam,* & filij procreationem non 34
facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, &
quod malum eſt coram me,fecerunt. * Tradam domos 35
veſtras populo venienti, qui me non audientes credunt:
quibus ſigna non oſtendi, facient quæ præcepi. * Pro- 36
phetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum
eorum. * Teſtor populi venientis gratiam, cuius par- 37
uuli exultant cum lætitia,me non videntes oculis carna-
libus, ſed ſpiritu credentes quæ dixi. * Et nunc frater 38
aſpice, quæ gloria: & vide populum venientem ab
oriente,* quibus dabo ducatum Abraham, Iſaac, & 39
Iacob, & Oſee, & Amos, & Michææ, & Ioel, & Ab-
diæ,& Ionæ,* & Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Ag- 40
gæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & angelus Domini
vocatus eſt.

CAP. II.

HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum iſtum de 1
ſeruitute, quibus mandata dedi per pueros meos
prophetas, quos audire noluerunt, ſed irrita fecerunt
mea conſilia. * Mater quæ eos generauit, dicit illis, Ite 2
filij, quia ego vidua ſum & derelicta. * Educaui vos 3
cum lætitia, & amiſi vos cum luctu & triſtitia, quoniā
peccaſtis coram Domino Deo veſtro,& quod malum
eſt coram eo, feciſtis. * Modo autem quid faciam vo- 4
bis? Ego vidua ſum & derelicta: ite filij,& petite a Do-
mino miſericordiam.* Ego autem te pater teſtem in- 5
uoco ſuper matrem filiorum, qui noluerunt teſtamen-
tum meum ſeruare,* vt des eis confuſionem,& matrē 6
eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.* Di- 7
ſpergantur in gentes nomina eorum,deleantur a terra:
quoniam ſpreuerunt ſacramentum meum. * Væ tibi 8
Aſſur, qui abſcondis iniquos penes te. Gens mala,me-
morare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ,* quorum 9
terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum. ſic da-
bo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omni-
potens.* Hæc dicit Dominus ad Eſdram, Nuncia po- 10
pulo meo, quoniam dabo eis regnum Ieruſalem, quod
11 daturus eram Iſrael.* Et ſumam mihi gloriam illorū,
& dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram il-
12 lis.* Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti,& non la-
13 borabunt,neque fatigabuntur.* Ite,& accipietis. Roga-
te vobis dies paucos, vt immorentur. Iam paratum eſt
14 vobis regnum: vigilate.* Teſtare cælum & terrā. Con-
triui enim malum,& creaui bonum,quia viuo ego, dicit
15 Dominus. * Mater amplectere filios tuos,educa illos cū
lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam
16 te elegi,dicit Dominus. * Et reſuſcitabo mortuos de lo-
cis ſuis,& de monumentis educam illos, quoniam cogno-
17 ui nomen meum in Iſrael.* Noli timere mater filiorū:
18 quoniam te elegi,dicit Dominus.* Mittam tibi adiuto-
rium pueros meos Iſaiam & Ieremiam,ad quorum con-
ſilium ſanctificaui,& paraui tibi arbores duodecim gra-
19 uatas varijs fructibus,* & totidem fontes fluentes lac &
mel: & montes immenſos ſeptem, habentes roſam & li-
20 lium,in quibus gaudio implebo filios tuos.* Viduam
iuſtifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nu-
21 dum veſti,* confractum & debilem cura,claudum irri-
dere noli, tutare mancum, & cæcum ad viſionem clarita-
22 tis meæ admitte. * Senem & iuuenem intra muros tuos
23 ſerua:* mortuos vbi inueneris, ſignans commenda ſe-
pulchro,& dabo tibi primam ſeſſionem in reſurrectione
24 mea. * Pauſa & quieſce populus meus, quia veniet re-
25 quies tua. * Nutrix bona nutri filios tuos,confirma pe-
26 des eorum. * Seruos, quos tibi dedi, nemo ex eis inte-
27 ribit: eos ego enim requiram de numero tuo. * Noli fati-
gari. Cum enim venerit dies preſſuræ & anguſtiæ, alij
plorabunt: & triſtes erunt: tu autem hilaris & copioſa
28 eris. * Zelabunt gentes,& nil aduerſus te poterunt,dicit
29 Dominus. * Manus meæ tegent te,ne filij tui gehennā
30 videant * Iucundare mater cum filijs tuis, quia ego te
31 eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos dormientes me-
morare,quoniam ego eos educam de lateribus terræ, &
miſericordiam cū illis faciam: quoniam miſericors ſum,
32 dicit Dominus omnipotens.* Amplectere natos tuos vſ-
que dum venio, & præſtem illis miſericordiam: quo-
niam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.
33 * Ego Eſdras præceptum accepi a Domino in monte
Oreb, vt irem ad Iſrael: ad quos cum venirem, repro-
34 bauerunt me, & reſpuerunt mandatum Domini: * Ideo-
que vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expe-
ctate paſtorem veſtrum,requiem æternitatis dabit vobis:
quoniam in proximo eſt ille,qui in fine ſæculi adueniet.
35 * Parati eſtote ad præmia regni, quia lux perpetua luce-
36 bit vobis per æternitatem temporis. * Fugite vmbram
ſæculi huius: accipite iucunditatem gloriæ veſtræ. Ego
37 teſtor palam ſaluatorem meum. * Commendatum do-
num accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos
38 ad cæleſtia regna vocauit.* Surgite & ſtate & videte nu-
39 merum ſignatorum in conuiuio Domini. * Qui ſe de
vmbra ſæculi tranſtulerunt, ſplendidas tunicas a Domi-
40 no acceperunt.* Recipe Sion numerum tuum, & con-
clude candidatos tuos qui legem Domini compleuerunt.
41 * Filiorum tuorum, quos optabas, plenus eſt numerus.
Roga imperium Domini vt ſanctificetur populus tuus
42 qui vocatus eſt ab initio.* Ego Eſdras vidi in monte
Sion turbam magnam, quam numerare non potui, &
43 omnes canticis collaudabant Dominum.* Et in medio
eorum erat iuuenis ſtatura celſus, eminentior omnibus
illis, & ſingulis eorum capitibus imponebat coronas,
& magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.
44 * Tunc interrogaui angelum, & dixi: Qui ſunt hi,
45 Domine?* Qui reſpondens dixit mihi: Hi ſunt qui
mortalem tunicam depoſuerunt, & immortalem ſum-
pſerunt, & confeſſi ſunt nomen Dei: Modo coronan-
46 tur, & accipiunt palmas.* Et dixi angelo: Ille iuuenis,
quis eſt, qui eis coronas imponit, & palmas in manus
47 tradit?* Et reſpondens dixit mihi: Ipſe eſt filius Dei,
quem in ſæculo confeſſi ſunt: ego autem magnificare
eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini ſteterunt.
48 * Tunc dixit mihi angelus: Vade,annuncia populo meo,
qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidiſti.

CAP. III.

ANno triceſimo ruinæ ciuitatis eram in Babylone, 1
& conturbatus ſum ſuper cubiculo meo recum-
bens, & cogitationes meæ aſcendebant ſuper cor meũ :
* quoniam vidi deſertionem Sion, & abundantiam 2
eorum qui habitabant in Babylone .* & ventilatus eſt 3
ſpiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altiſſimum ver-
ba timorata, * & dixi : O dominator Domine, tu dixi- 4
ſti ab initio, quando plantaſti terram, & hoc ſolus,&
imperaſti populo, * & dediſti Adam corpus mortuũ : 5
ſed & ipſum figmentum manuum tuarum erat, & in-
ſufflaſti in eum ſpiritum vitæ, & factus eſt viuens co-
ram te : * & induxiſti eum in paradiſo, quem plantaue- 6
rat dextera tua, antequam terra aduentaret. * Et huic 7
mandaſti diligere viam tuam, & præteriuit eam, & ſta-
tim inſtituiſti in eo mortem, & in nationibus eius, &
natæ ſunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes,
quarum non eſt numerus. * Et ambulauit vnaquæque 8
gens in voluntate ſua, & mira agebant coram te,& ſper-
nebant præcepta tua. * Iterum autem in tempore indu- 9
xiſti diluuium ſuper inhabitantes ſæculum, & perdidiſti
eos. * Et factum eſt in vnoquoque eorum, ſicut Adæ 10
mori, ſic his diluuium .* Dereliquiſti autem vnum ex his 11
Noe cum domo ſua, & ex eo iuſti omnes .* Et factum 12
eſt cum cœpiſſent multiplicari, qui habitabant ſuper ter-
ram,& multiplicauerunt filios & populos & gentes mul-
tas : & cœperunt iterato impietatem facere plus quàm
priores .* Et factum eſt cum iniquitatem facerent co- 13
ram te, elegiſti tibi virum ex his cui nomen erat Abra-
ham. * Et dilexiſti eum, & demonſtraſti ei ſoli volunta- 14
tem tuam : * & diſpoſuiſti ei teſtamentum æternum, & 15
dixiſti ei vt non vmquam derelinqueres ſemen eius. Et
dediſti ei Iſaac, & Iſaac dediſti Iacob & Eſau .* Et ſegre- 16
gaſti tibi Iacob, Eſau autẽ ſeparaſti. Et factus eſt Iacob
in multitudine magna. * Et factum eſt cum educeres ſe- 17
men eius ex Ægypto, adduxiſti ſuper montem Sina .* Et 18
inclinaſti cælos,& ſtatuiſti terram,& commouiſti orbem,
& tremere feciſti abyſſos,& conturbaſti ſæculũ,* & tran- 19
ſijt gloria tua portas quattuor ignis & terræmotus,& ſpi-
ritus,& gelu,vt dares ſemini Iacob legem, & generationi
Iſrael diligentiam. * Et non abſtuliſti ab eis cor mali- 20
gnum,vt faceret lex tua in eis fructum. * Cor enim ma- 21
lignum baiulans primus Adam trãſgreſſus & victus eſt,
ſed & omnes qui de eo nati ſunt. * Et facta eſt perma- 22
nens infirmitas,& lex cum corde populi, cum malignita-
te radicis : & diſceſſit quod bonum eſt, & manſit mali-
gnum .* Et tranſierunt tempora, & finiti ſunt anni : & 23
ſuſcitaſti tibi ſeruum nomine Dauid, * & dixiſti ei ædi- 24
ficare ciuitatem nominis tui,& offerre tibi in eadem thus
& oblationes. * Et factum eſt hoc annis multis, & deli- 25
querunt qui habitabant ciuitatem, * in omnibus facien- 26
tes ſicut fecit Adam & omnes generationes eius. vtebã-
tur enim & ipſi corde maligno. * Et tradidiſti ciuitatem 27
tuam in manibus inimicorum tuorum. * Numquid me- 28
liora faciunt, qui habitant Babylonem ? Et propter hoc
dominabitur Sion ? * Factum eſt cum veniſſem huc, & 29
vidiſſem impietates, quarum non eſt numerus : & delin-
quentes multos vidit anima mea hoc triceſimo anno, &
exceſſit cor meum : * quoniam vidi quomodo ſuſtines 30
eos peccantes, & pepereiſti impie agentibus, & perdidi-
ſti populum tuum, & conſeruaſti inimicos tuos, & non
ſignificaſti .* Nihil memini quomodo debeat derelinqui 31
via hæc. Numquid meliora facit Babylon quàm Sion ?
* aut alia gens cognouit te præter Iſrael? aut quæ tribus 32
crediderunt teſtamentis tuis, ſicut Iacob ?* Quarum mer- 33
ces non comparuit, neque labor fructificauit. Pertran-
ſiens enim pertranſiui in gentibus, & vidi abundãtes eas,
& non memorantes mandatorum tuorum. * Nunc ergo 34
pondera in ſtatera noſtras iniquitates, & eorum qui ha-
bitant in ſæculo : & non inuenietur nomen tuum, niſi in
Iſrael .* Aut quando non peccauerunt in conſpectu tuo, 35
qui habitant terram ? aut quæ gens ſic obſeruauit man-
data tua ? * Hos quidem per nomina inuenies ſeruaſſe 36
mandata tua, gentes autem non inuenies.

CAP. IIII.

1 ET reſpondit ad me angelus, qui miſſus eſt ad me, cui
2 nomen Vriel, * & dixit mihi, Excedens exceſſit cor
tuum in ſæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Al-
3 tiſſimi .* Et dixi : Ita Domine meus. Et reſpondit mihi,
& dixit : Tres vias miſſus ſum oſtendere tibi, & tres ſi-
4 militudines proponere coram te. * de quibus mihi ſi re-
nuntiaueris vnam ex his, & ego tibi demonſtrabo viam,
quam deſideras videre, & docebo te, vnde ſit cor mali-
5 gnum. * Et dixi : Loquere Domine meus. Et dixit ad
me : Vade pondera mihi ignis pondus, aut menſura mi-
hi flatum venti, aut reuoca mihi diem, quæ præterijt.
6 * Et reſpondi, & dixi : Quis natorum poterit facere, vt
7 me interroges de his ? * Et dixit ad me : Si eſſem inter-
rogans te, dicens : Quantæ habitationes ſunt in corde
maris, aut quantæ venæ ſunt in principio abyſſi, aut quã-
tæ venæ ſunt ſuper firmamentum, aut qui ſunt exitus pa-
8 radiſi : * diceres mihi fortaſſis, in abyſſum non deſcendi,
neque in infernum adhuc, neque in cælum vmquam
9 aſcendi. * nunc autem non interrogaui te, niſi de igne,
& vento,& die, per quem tranſiſti,& a quibus ſeparari nõ
10 potes : & non reſpondiſti mihi de eis. * Et dixit mihi :
Tu quæ tua ſunt, tecum coadoleſcentia, non potes co-
11 gnoſcere : * & quomodo poterit vas tuum capere Altiſſi-
mi viam,& iam exterius corrupto ſæculo intelligere cor-
12 ruptionem euidentem in facie mea ? * Et dixi illi : Me-
lius erat nos nõ eſſe, quam adhuc viuentes viuere in im-
13 pietatibus, & pati, & non intelligere de qua re. * Et
reſpondit ad me, & dixit : Proficiſcens profectus ſum ad
ſiluam lignorum campi,& cogitauerunt cogitationem.
14 * & dixerunt : Venite & eamus, & faciamus ad mare
bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus nobis alias
15 ſiluas. * Et ſimiliter fluctus maris & ipſi cogitauerunt
cogitationem, & dixerunt : Venite aſcendentes, debel-
lemus ſiluas campi, vt & ibi conſummemus nobiſmet-
16 ipſis aliam regionẽ. * Et factus eſt cogitatus ſiluæ in va-
17 num, venit enim ignis, & conſumpſit eam. * Similiter
& cogitatus fluctuum maris. ſtetit enim arena,& prohi-
18 buit eos. * Si enim eſſes iudex horum, quem inciperes
19 iuſtificare, aut quem condemnare ? * Et reſpondi, & di-
xi : Vtique vanam cogitationem cogitauerunt. terra e-
nim data eſt ſiluæ, & mari locus portare fluctus ſuos.
20 * Et reſpondit ad me, & dixit : Bene tu iudicaſti,& quare
21 non iudicaſti tibimetipſi ? * Quemadmodum enim terra
ſiluæ data eſt, & mare fluctibus ſuis : ſic qui ſuper terrã
inhabitant, quæ ſunt ſuper terram intelligere ſolummo-
do poſſunt · & qui ſuper cælos, quæ ſuper altitudinem cæ-
22 lorum. * Et reſpondi, & dixi : Deprecor te Domine, vt
23 mihi detur ſenſus intelligendi. * non enim volui interro-
gare de ſuperioribus tuis, ſed de his quæ pertranſeunt per
nos quotidie. propter quid Iſrael datus in opprobrium
gentibus, quẽ dilexiſti populum, datus eſt tribubus im-
pijs. & lex patrũ noſtrorum in interitũ deducta eſt, & di-
24 ſpoſitiones ſcriptæ nuſquã ſunt : * & pertranſiuimus de
ſæculo, vt locuſtæ,& vita noſtra ſtupor & pauor,& nec di-
25 gni ſumus miſericordiã conſequi. * Sed quid faciet nomi-
ni ſuo quod inuocatũ eſt ſuper nos? & de his interrogaui.
26 * Et reſpõdit ad me, & dixit : Si fueris plurimũ ſcrutatus,
frequenter miraberis : quoniã feſtinãs feſtinat ſæculũ per-
27 tranſire,* & nõ capit portare quæ in futuris tẽporibus iu-
ſtis repromiſſa ſunt : quoniam plenũ iniuſtitia eſt ſæculũ
28 hoc & infirmitatibus .* De quibus autẽ interrogas, dicã :
ſeminatum enim eſt malum, & necdum venit deſtructio
29 ipſius. * Si ergo non inuerſum fuerit quod ſeminatum
eſt,& diſceſſerit locus vbi ſeminatũ eſt malũ, non veniet
30 vbi ſeminatum eſt bonum. * Quoniam gramen ſeminis
mali ſeminatum eſt in corde Adam ab initio : & quan-
tum impietatis generauit vſque nunc, & generat vſque
31 cum veniat area ? * Æſtima autem apud te gramen ma-
32 li ſeminis, quantum fructũ impietatis generauit : * quan-
do ſecatæ fuerint ſpicæ, quarum non eſt numerus, quàm
33 magnam aream incipient facere ? * Et reſpondi, &
dixi : Quomodo, & quando hæc ? Quare modici & ma-
34 li anni noſtri ? * Et reſpondit ad me, & dixit mihi : Non
feſtines

festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter
esse super ipsum. nam excessus tuus multus. * Nonne 35
de his interrogauerunt animæ iustorum in promptuarijs
suis, dicentes, Vsquequo spero sic? & quando veniet fru-
ctus areæ mercedis nostræ? * Et respondit ad ea Iere- 36
miel archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit nu-
merus seminum in vobis, quoniam in statera pondera-
uit sæculum, * & mensura mẽsurauit tempora, & nume- 37
ro numerauit tempora, & non commouit, nec excitauit
vsquedum impleatur prædicta mensura. * Et respondi, 38
& dixi: O dominator Domine, sed & nos omnes pleni
sumus impietate. * Et ne forte propter nos non im- 39
pleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitantium
super terram. * Et respondit ad me, & dixit: Vade, & 40
interroga prægnantem, si quando impleuerit nouẽ men-
ses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in
semetipsa? * Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad 41
me, In inferno promptuaria animarum matrici assimi-
lata sunt. * Quemadmodum enim illa festinat quæ pa- 42
rit effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat red-
dere ea quæ commendata sint. * Ab initio tibi demon- 43
strabitur de his quæ concupiscis videre. * Et respondi, 44
& dixi: Si inueni gratiam ante oculos tuos, & si possibile
est, & si idoneus sum, * demonstra mihi, si plusquam 45
præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt su-
pra quàm futurum est. * Quid pertransiuit, scio: quid 46
autem futurum sit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta super 47
dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem
similitudinis. * Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens 48
transijt coram me. & factum est, cum transiret flamma,
vidi, & ecce superauit fumus. * Post hæc transijt coram 49
me nubes plena aquæ, & immisit pluuiam impetu mul-
tam: & cum transijsset impetus pluuiæ, superauerunt in
ea guttæ. * Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit 50
pluuia amplius quam guttæ, & ignis quàm fumus: sic
superabundauit quæ transiuit mensura. Superauerũt au-
tem guttæ, & fumus: * & oraui, & dixi, Putas viuo vs- 51
que in diebus illis? vel quid erit in diebus illis? * Re- 52
spondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me inter-
rogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua
non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAP. V.

DE signis autem: ecce dies venient, in quibus appre- 1
hendentur qui inhabitant terram in censu multo:
& abscondetur veritatis via: & sterilis erit a fide regio:
* & multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu 2
vides, & super quam audisti olim: * & erit imposito ve- 3
stigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt
eam desertam. * Si autem tibi dederit Altissimus viue- 4
re, videbis post tertiam tubam, & relucescet subito sol
noctu, & luna ter in die, * & de ligno sanguis stillabit, 5
& lapis dabit vocem suam, & populi commouebuntur:
* & regnabit, quem non sperant qui inhabitant super 6
terram, & volatilia commigrationem facient: * & mare 7
Sodomiticum pisces reijciet, & dabit vocem noctu, quam
non nouerant multi. omnes autem audient vocem eius,
* & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remit- 8
tetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt, & mulieres mẽ-
struatæ parient monstra, * & in dulcibus aquis salsæ in- 9
uenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: &
abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in
promptuarium suum: * & quæretur a multis, & non in- 10
uenietur: & multiplicabitur iniustitia, & incontinentia
super terram. * Et interrogabit regio proximam suam, 11
& dicet, Numquid per te pertransijt iustitia iustum fa-
ciens? Et hoc negabit. * Et erit in illo tempore, & spe- 12
rabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, &
non dirigentur viæ eorum. * Hæc signa dicere tibi per- 13
missum est mihi: & si oraueris iterum & ploraueris, si-
cut & nunc, & ieiunaueris septem diebus, audies itera-
to horum maiora. * Et euigilaui, & corpus meum hor- 14
ruit valde: & anima mea laborauit, vt deficeret: * & te- 15
nuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & cõ-
16 fortauit me, & statuit me super pedes. * Et factum est
in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi,
17 & dixit mihi, Vbi eras? & quare vultus tuus tristis? * An
nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione trans-
18 migrationis eorum? * Exurge ergo, & gusta panem, &
non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in ma-
19 nibus luporum malignorum. * Et dixi ei, Vade a me,
& non appropies ad me. Et audiuit, vt dixi: & recessit a
20 me. * Et ego ieiunaui diebus septem vlulans & plo-
21 rans, sicut mihi mandauit Vriel angelus. * Et factum
est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei
22 molestæ erant mihi valde, * & resumpsit anima mea spi-
ritum intellectus: & iterum cœpi loqui coram Altissi-
23 mo sermones, * & dixi, Dominator Domine ex omni
silua terræ, & omnibus arboribus eius, elegisti vineam
24 vnicam: * & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam
vnam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium
25 vnum: * & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum
vnum: & ex omnibus ædificatis ciuitatibus, sanctificasti
26 tibimetipsi Sion: * & ex omnibus creatis volatilibus,
nominasti tibi columbam vnam: & ex omnibus plas-
27 matis pecoribus, prouidisti tibi ouem vnam: * & ex om-
nibus multiplicatis populis, acquisiuisti tibi populum
vnum: & ab omnibus probatam legem donasti huic,
28 quem desiderasti populo. * Et nunc Domine, vt quid
tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnam ra-
29 dicem alias, & disperdidisti vnicum tuum in multis: * &
conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsionibus
30 tuis, quiq. tuis testamentis non credebant. * Et si odiens
odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.
31 * Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus
est angelus ad me, qui ante venerat ad me præterita no-
32 cte, * & dixit mihi, Audi me, & instruam te: & inten-
33 de mihi, & adijciam coram te. * Et dixi, Loquere Do-
mine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis
factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quàm qui eum
34 fecit? * Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens lo-
cutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem
horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, &
35 inuestigare partem iudicij eius. * Et dixit ad me, Non
potes. Et dixi, Quare Domine? Ad quid nascebar, aut
quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum,
vt non viderem laborem Iacob, & defatigationem gene-
36 ris Israel? * Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum
venerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirida
37 mihi aridos flores, * & aperi mihi clausa promptuaria,
& produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi
vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem
38 rogas videre. * Et dixi, Dominator Domine, quis enim
est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habi-
39 tationem non habet? * Ego autem insipiens: & quomo-
40 do potero dicere de his, quibus me interrogasti? * Et
dixit ad me, Quomodo non potes facere vnum de his
quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meũ,
41 aut in fine charitatem, quam populo promisi. * Et dixi,
Sed ecce Domine tu prope es his qui in finem sunt: &
quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui
42 post nos? * Et dixit ad me, Coronæ assimilabo iudi-
cium meum. Sicut non nouissimorum tarditas, sic nec
43 priorum velocitas. * Et respondi, & dixi, Nec poteras
facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt,
44 in vnum, vt celerius iudicium tuum ostendas? * Et re-
spondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura
super creatorem, nec sustinere sæculum eos qui in eo
45 creandi sunt, in vnum. * Et dixi. Quo modo dixisti
seruo tuo, quoniam viuificans viuificasti a te creatam
creaturam in vnum, & sustinebat creatura: poterit &
46 nunc portare præsentes in vnum. * Et dixit ad me, In-
terroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et si paris,
quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in vnũ.
47 * Et dixi, Non vtique poterit: sed secundum tempus.
48 * Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui se-
49 minati sunt super eam per tempus. * Quemadmodum
enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego di-
50 sposui a me creatum sæculum. * Et interrogaui, & dixi,

Cum iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam ma-
ter nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis est: iam
senectuti appropinquat. * Et respondit ad me, & dixit, 51
Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. * Dices enim ei, 52
Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante
te, sed minores statura? * Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt 53
qui in iuuentute virtutis nati sunt: & alij qui sub tem-
pore senectutis, deficiente matrice sunt nati. * Consi- 54
dera ergo & tu quoniam minori statura estis præ his qui
ante vos: * & qui post vos, minori quam vos, quasi iam 55
senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis præ-
tereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inueni gratiam an-
te oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites
creaturam tuam.

CAP. VI.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis & antequam sta- 1
rent exitus sæculi, & antequam spirarent conuentio-
nes ventorum, * & antequam sonarent voces tonitruum, 2
& antequam splenderent nitores coruscationum, & an-
tequam confirmarentur fundamenta paradisi, * & ante- 3
quam viderentur decori flores, & antequam confirma-
rentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innu-
merabiles militiæ angelorum, * & antequam extolleren- 4
tur altitudines aeris, & antequam nominarentur men-
suræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in
Sion, * & antequam inuestigarentur præsentes anni, & 5
antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant ad-
inuentiones, & consignati essent, qui fidem thesauriza-
uerunt: * tunc cogitaui, & facta sunt per me solum, & 6
non per alium: & finis per me, & non per alium. * Et 7
respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum? aut
quando prioris finis, & sequentis initium? * Et dixit 8
ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac, quando nati sunt
ab eo Iacob & Esau, manus Iacob tenebat ab initio cal-
caneum Esau, * finis enim huius sæculi Esau, & princi- 9
pium sequentis Iacob. * Hominis manus inter calcaneū 10
& manum. Aliud noli quærere Esdra. * Et respondi, & 11
dixi, O dominator Domine, si inueni gratiam ante ocu-
los tuos, * oro vt demonstres seruo tuo finem signorum 12
tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præ-
cedenti. * Et respondit, & dixit ad me, Surge super pe- 13
des tuos, & audi vocem plenissimam sonitus. * Et erit 14
sicut commotio, nec commouebitur locus, in quo stes
super eum. * Ideo cum loquitur, tu non expaueas, quo- 15
niam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur,
* quoniam de ipsis sermo tremiscit & commouetur, scit 16
enim quoniam finem eorum oportet commutari. * Et 17
factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos, &
audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius sicut sonus
aquarum multarum, * & dixit, Ecce dies veniunt, & 18
erit quando appropinquare incipiam, vt visitem habi-
tantes in terra: * & quando inquirere incipiam ab eis 19
qui iniuste nocuerunt iniustitia sua, & quando suppleta
fuerit humilitas Sion. * & cum supersignabitur sæculum 20
quod incipiet pertransire, hæc signa faciam, Libri ape-
rientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt si-
mul, * & anniculi infantes loquentur vocibus suis, & 21
prægnantes immaturos parient infantes trium & quat-
tuor mensium, & viuent, & suscitabuntur. * Et subito 22
apparebunt seminata loca non seminata, & plena prom-
ptuaria subito inuenientur vacua: * & tuba canet cum 23
sono; quam cum omnes audierint, subito expauescent.
* Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt 24
inimici, & expauescet terra cum his: & venæ fontium
stabunt, & non decurrent in horis tribus: * & erit, om- 25
nis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædi-
xi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & fi-
nem sæculi vestri. * Et videbunt qui recepti sunt homi- 26
nes, qui mortem non gustauerunt a natiuitate sua, &
mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum
alium. * Delebitur enim malum, & extinguetur dolus. 27
* Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & osten- 28
detur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis. * Et fa- 29
ctum est, cum loqueretur mihi, & ecce paulatim intue-
30 bar super eum ante quàm stabam, * & dixit ad me hæc,
31 Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis. * Si ergo
iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris septem diebus,
iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem quam
32 audiui. * Audita est enim vox tua apud Altissimum.
Vidit enim fortis directionem tuam, & prouidit pudici-
33 tiam, quam a iuuentute tua habuisti: * & propter hoc
misit me demonstrare tibi hæc omnia, & dicere tibi,
34 Confide, & noli timere, * & noli festinare cum priori-
bus temporibus cogitare vana, vt non properes a nouis-
35 simis temporibus. * Et factum est post hæc, & fleui ite-
rum: & similiter ieiunaui septem diebus, vt suppleam
36 tres hebdomadas, quæ dicta sunt mihi. * Et factum est
in octaua nocte, & cor meum turbabatur iterato in me,
37 & cœpi loqui coram Altissimo. * Inflammabatur enim
38 spiritus meus valde, & anima mea anxiabatur. * & dixi,
O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ in pri-
mo die dicens, Fiat cælum & terra: & tuum verbū opus
39 perfectum. * Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumfe-
rebantur, & silentium, sonus vocis hominis nondum erat
40 abs te. * Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen
41 luminosum, quo appareret opus tuum. * Et die secun-
do creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei vt diui-
deret & diuisionem faceret inter aquas, vt pars quædam
42 sursum recederet, pars vero deorsum maneret. * Et ter-
tia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ:
sex vero partes siccasti & conseruasti, vt ex his sint co-
43 ram te ministrantia seminata a Deo, & culta. * Verbum
44 enim tuum processit, & opus statim fiebat. * Processit
enim subito fructus multitudinis immensus, & concu-
piscentiæ gustus multiformes, & flores colore immuta-
bili, & odores odoramenti inuestigabilis, & die tertia
45 hæc facta sunt. * Quarta autem die imperasti fieri solis
46 splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem: * &
imperasti eis, vt deseruirent futuro plasmato homini.
47 * Quinto autem die dixisti septimæ parti, vbi erat aqua
congregata, vt procrearet animalia, & volatilia, & pisces:
48 & ita fiebat. * aqua muta, & sine anima quæ Dei nutu
iubebantur, animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua
49 nationes enarrent. * Et tunc conseruasti duas animas:
nomen vni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti
50 Leuiathan, * & separasti ea ab alterutro. Non enim po-
terat septima pars, vbi erat aqua congregata, capere ea.
51 * Et dedisti Henoch vnam partem, quæ siccata est tertio
52 die, vt habitet in ea vbi sunt montes mille. * Leuiathan
autem dedisti septimam partem humidam, & seruasti
eam, vt fiat in deuorationem quibus vis, & quando vis.
53 * Sexto autem die imperasti terræ, vt crearet coram te iu-
54 menta, & bestias, & reptilia: * & super his Adam, quem
constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, &
ex eo educimur nos omnes, quemq. elegisti populum,
55 * Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter
56 nos creasti sæculum. * Residuas autem gentes ab Adam
natas dixisti eas nil esse, & quoniam saliuæ assimilatæ
sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam
57 eorum. * Et nunc Domine, ecce, istæ gentes quæ in
nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, &
58 deuorare: * nos autem populus tuus quem vocasti pri-
mogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, traditi su-
59 mus in manibus eorum: * & si propter nos creatum est
sæculum, quare non hereditatem possidemus cum sæcu-
lo? Vsquequo hæc?

CAP. VII.

1 ET factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus
est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis
2 noctibus, * & dixit ad me, Surge Esdra, & audi sermo-
3 nes quos veni loqui ad te. * Et dixi, Loquere Deus
meus. Et dixit ad me, Mare positum est in spatioso lo-
4 co, vt esset altum & immensum: * erit autem ei introi-
tus in angusto loco positus, vt esset similis fluminibus.
5 * Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum,
vel dominari eius: si non transierit angustum, in latitu-
dinem

dinem quomodo venire poterit? * Item aliud, Ciuitas 6
est ædificata, & posita in loco campestri: est autem ple-
na omnium bonorum. * introitus eius angustus & in 7
præcipiti positus, vt esset a dextris quidem ignis, a sini-
stris aqua alta: * semita autem est vna sola inter eos po- 8
sita, hoc est, inter ignem & aquam, vt non capiat semi-
ta, nisi solummodo vestigium hominis. * Si autem da- 9
bitur ciuitas homini in hereditatem, si numquam ante-
positum periculum pertransierit, quomodo accipiet he-
reditatem suam? * Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, 10
Sic est: & Israel pars. * Propter eos enim feci sæculum, 11
& quando transgressus est Adam cõstitutiones meas, iu-
dicatum est quod factũ est. * Et facti sunt introitus hu- 12
ius sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem
& mali, & periculorum pleni: & labore magnopere ful-
ti. * nam maioris sæculi introitus spatiosi & securi, & fa- 13
cientes immortalitatis fructum. * Si ergo ingredientes 14
non fuerunt ingressi qui viuunt, angusta & vana hæc: nõ
poterunt recipere quæ sunt reposita. * Nunc ergo quare 15
tu cõturbaris, cum sis corruptibilis? & quid moueris tu,
cum sis mortalis? * Et quare non accepisti in corde tuo 16
quod est futurum, sed quod in præsenti? * Respondi & 17
dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quo-
niam iusti hereditabunt hæc, impij autem peribunt. * Iu- 18
sti autem ferent angusta, sperantes spatiosa. qui enim
impie gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non vi-
debunt. * Et dixit ad me, Non est iudex super Deum, 19
neque intelligens super Altissimum. * Pereunt enim 20
multi præsentes, quia negligitur quæ anteposita est Dei
lex. * Mandans enim mandauit Deus venientibus, quã- 21
do venerunt, quid facientes viuerent, & quid obseruantes
non punirentur. * Hi autem non sunt persuasi, & con- 22
tradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis,
* & proposuerunt sibi circumuentiones delictorum, & 23
superdixerunt Altissimo non esse, & vias eius nõ cogno-
uerunt, * & legem eius spreuerunt, & sponsiones eius 24
abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt,
& opera eius non perfecerunt. * propter hoc Esdra va- 25
cua vacuis, & plena plenis. * Ecce tempus veniet, & 26
erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit
sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur
terra: * & omnis qui liberatus est de prædictis malis, ip- 27
se videbit mirabilia mea. * Reuelabitur enim filius meus 28
IESVS cum his qui cum eo sunt, & iucundabuntur qui
relicti sunt in annis quadringentis. * Et erit post annos 29
hos, & morietur filius meus CHRISTVS, & omnes qui
spiramentum habent homines: * & conuertetur sæcu- 30
lum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prio-
ribus iudicijs, ita vt nemo derelinquatur. * Et erit post 31
dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculũ,
& morietur corruptum: * & terra reddet quæ in ea dor- 32
miunt, & puluis qui in eo silentio habitant, & prom-
ptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt animæ. * Et 33
reuelabitur Altissimus super sedem iudicij, & pertransi-
bunt miseriæ, & longanimitas congregabitur. * Iudiciũ 34
autem solum remanebit, veritas stabit, & fides conuale-
scet, * & opus subsequetur, & merces ostendetur, & iusti- 35
tiæ vigilabunt, & iniustitiæ non dominabuntur. * Et di- 36
xi, Primus Abraham propter Sodomitas orauit, & Moy-
ses pro patribus qui in deserto peccauerunt, * & qui post 37
eum pro Israel in diebus Achaz, & Samuelis, * Dauid pro 38
confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sancti-
ficationem. * Et Elias pro his qui pluuiam acceperunt, 39
& pro mortuo vt viueret, * & Ezechias pro populo in die- 40
bus Sennacherib, & multi pro multis. * Si ergo modo 41
quando corruptibile increuit, & iniustitia multiplicata
est, & orauerunt iusti pro impijs: quare & nunc sic non
erit? * Et respondit ad me, & dixit, Præsens sæculum 42
non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc
orauerunt pro inualidis. * Dies enim iudicij erit finis 43
temporis huius, & initium temporis futuræ immortali-
tatis, in quo transiuit corruptela: * soluta est intempe- 44
rantia, abscissa est incredulitas: creuit autem iustitia,
orta est veritas. * tunc enim nemo poterit saluare eum 45
qui perijt, neque demergere qui vicit. Et respondi, * & 46
dixi, Hic est sermo meus primus & nouissimus, quoniam
melius erat non dare terram Adam, vel cum iam dedis-
47 set, coercere eum vt non peccaret. * Quid enim prodest
hominibus in præsenti viuere in tristitia, & mortuos
48 sperare punitionem? * O tu quid fecisti Adam? Si enim
tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & noster
49 qui ex te aduenimus. * Quid enim prodest nobis, si pro-
missum est nobis immortale tempus: nos autem morta-
50 lia opera egimus? * Et quoniam prædicta est nobis pe-
51 rennis spes, nos vero pessimi vani facti sumus. * Et quo-
niam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securi-
52 tatis: nos vero male conuersati sumus. * Et quoniam
reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tarde con-
53 uersati sunt: nos autem pessimis vijs ambulauimus. * Et
quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus
54 perseuerat, in quo est securitas & medela: * nos vero
non ingrediemur. in ingratis enim locis conuersati su-
55 mus. * Et quoniam super stellas fulgebunt facies eo-
rum qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies
56 super tenebras nigræ. * non enim cogitauimus viuentes
quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus post
57 mortem pati. * Et respondit, & dixit, Hoc est cogita-
mentum certaminis quod certabit qui super terram na-
58 tus est homo, * vt si victus fuerit, patiatur quod dixisti:
59 si autem vicerit, recipiet quod dico: * quoniam hæc est
vita quam Moyses dixit cum viueret. ad populum, di-
60 cens, Elige tibi vitam, vt viuas. * Non crediderunt au-
tem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui
61 locutus sum ad eos, * quoniam non esset tristitia in per-
ditionem eorum. sicut futurum est gaudium super eos,
62 quibus persuasa est salus. * Et respondi, & dixi, Scio
Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in
eo, quod misereatur his qui nondum in sæculo aduene-
63 runt, * & quod miseretur illis qui conuersionem faciunt
64 in lege eius: * & longanimis est, quoniam longanimita-
65 tem præstat his qui peccauerunt quasi suis operibus: * &
munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigen-
66 tijs: * & multæ misericordiæ, quoniã multiplicat magis
misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt,
67 & qui futuri sunt. * Si enim non multiplicauerit mise-
ricordias suas: non viuificabitur sæculum cum his qui
68 inhereditabant in eo. * Et donat: quoniam si nõ dona-
uerit de bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem
fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesi-
69 ma pars viuificari hominum. * Et iudex si non ignouerit
his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multitudinem
contentionum: non fortassis derelinquerentur in innu-
merabili multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII.

1 ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Al-
tissimus propter multos, futurũ autem propter pau-
2 cos. * Dicam autem coram te similitudinem Esdra.
Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quo-
niam dabit terram multam magis vnde fiat fictile, par-
uum autem puluerem vnde aurum fit: sic & actus præ-
3 sentis sæculi. * Multi quidem creati sunt, pauci autẽ sal-
4 uabuntur. * Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima
5 sensum, & deuora quod sapit. * conuenisti enim obaudi-
re, & prophetare volens. Nec enim tibi datũ est spatium,
6 nisi solummodo viuere. * O Domine, si non permittes
seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis semen cordi,
& sensui culturã, vnde fructus fiat, vnde viuere possit om-
7 nis corruptus, qui portabit locũ hominis? * Solus enim
es, & vna plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut
8 locutus es: * & quomodo nunc in matrice plasmatũ est
corpus, & præstas membra: conseruatur in igne & aqua
tua creatio: & nouẽ mensibus patitur tua plasmatio tuã
9 creaturam quæ in ea creata est: * ipsum autem quod
seruat, & quod seruatur, vtraque seruabuntur: seruataq.
quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creuerunt.
10 * Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præ-
11 bere lac fructui mamillarum, * vt nutriatur id quod plas-
matum est vsque in tempus aliquod, & postea disponas

eum tuæ misericordiæ. * Enutristi eum tua iustitia, & 12
erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intelle-
ctu: *& mortificabis eum, vt tuam creaturam: & viuifi- 13
cabis eum, vt opus tuum. * Si ergo perdideris eum qui 14
tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordi-
nari, vt & id quod fiebat seruaretur. * Et nunc Domine 15
dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem
tuo, ob quem doleo: * Et de hereditate tua, propter quã 16
lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & de
Iacob, propter quem doleo: * ideo incipiam orare corã 17
te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui
inhabitamus terram. * Sed audiui celeritatem iudicis 18
qui futurus est. * Ideo audi vocẽ meam & intellige ser- 19
monem meum, & loquar coram te. * Initium verborum 20
Esdræ priusquam assumeretur: & dixi, Domine, qui in-
habitas sæculum, cuius oculi eleuati in superna & aere:
* & cuius thronus inæstimabilis, & gloria incomprehen- 21
sibilis: cui astat exercitus angelorũ cum tremore, * quo- 22
rum seruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum
verum, & dicta perseuerantia: * cuius iussio fortis, & di- 23
spositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & in-
dignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur:
* exaudi orationem serui tui, & auribus percipe preca- 24
tionem figmenti tui. * Dum enim viuo, loquar: & dum 25
sapio, respondebo: * nec respicias populi tui delicta, sed 26
qui tibi in veritate seruiunt. * Nec intendas impia gen- 27
tium studia sed qui tua testimonia cum doloribus custo-
dierunt. * Nec cogites qui in conspectu tuo false con- 28
uersati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem
cognouerunt. * Neque volueris perdere, qui pecudum 29
mores habuerunt: sed respicias eos qui legẽ tuam splen-
dide docuerunt. * Nec indigneris eis qui bestijs peiores 30
iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia
confidunt, & gloria. * Quoniam nos & patres nostri ta- 31
libus morbis languemus: tu autem propter nos peccato-
res misericors vocaberis. * Si enim desideraueris vt no- 32
stri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem nõ
habẽtibus opera iustitiæ. * Iusti enim, quibus sunt ope- 33
ra multa reposita, ex proprijs operibus recipient merce-
dem. * Quid est enim homo, vt ei indigneris: aut ge- 34
nus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? * In veritate 35
enim nemo de genitis est qui non impie gessit, & de cõ-
fitentibus qui non deliquit. * In hoc enim annuntiabi- 36
tur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cum misertus fue-
ris eis qui non habent substantiam bonorum operum.
* Et respondit ad me, & dixit: Recte locutus es aliqua: 37
& iuxta sermones tuos, sic & fiet. * quoniam non vere 38
cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mor-
tem, ante iudicium, ante perditionem: * sed iucundabor 39
super iustorum figmentũ, & memorabor peregrinationis
quoque, & saluationis & mercedis receptionis. * Quo- 40
modo ergo locutus sum, sic & est. * Sicut enim agricola 41
serit super terram semina multa, & plantationes multi-
tudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ semina-
ta sunt, saluantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, ra-
dicabunt: sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes
saluabuntur. * Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam, 42
loquar. * Quomodo semen agricolæ si non ascenderit 43
aut non acceperit pluuiam tuam in tempore, aut si corru-
ptum fuerit multitudine pluuiæ, * sic perit: & similiter 44
homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago
nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem om-
nia plasmasti, & similasti semini agricolæ. * Non irasca- 45
ris super nos, sed parce populo tuo, & miserere heredita-
ti tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris. * Et respon- 46
dit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, &
quæ futura futuris? * Multum enim tibi restat, vt possis 47
diligere meam creaturam super me: tibi autem frequen-
ter & ipsi proximaui, iniustis autem numquam. * Sed 48
& in hoc mirabilis es coram Altissimo, * quoniam hu- 49
miliasti te sicut decet te. & non iudicasti te, vt inter iu-
stos plurimum glorificeris. * Propter quod miseriæ mul- 50
tæ, & miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in
nouissimis: quia in multa superbia ambulauerunt. * Tu 51
autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire glo-
52 riam. * Vobis enim apertus est paradisus, plantata est
arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata
est abundantia, ædificata est ciuitas, probata est requies,
53 perfecta est bonitas & perfecta sapientia. * Radix mali
signata est a vobis: infirmitas, & tinea a vobis abscondita
54 est: & in infernũ fugit corruptio in obliuione. * Trans-
ierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immor-
55 talitatis. * Noli ergo adijcere inquirendo de multitudi-
56 ne eorum qui pereunt. * Nam & ipsi accipientes liber-
tatem, spreuerunt Altissimum, & legem eius contempse-
57 runt, & vias eius dereliquerunt. * Adhuc autem iustos
58 eius conculcauerunt, * & dixerunt in corde suo non esse
59 Deum: & quidem scientes quoniam moriuntur. * Sicut
enim vos suscipient quæ prædicta sunt: sic eos sitis, &
cruciatus, quæ præparata sunt. non enim voluit homi-
60 nem disperdi. * Sed & ipsi qui creati sunt, coinquina-
uerunt nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei
61 qui præparauit eis vitam. * Quapropter iudicium meũ
62 modo appropinquat. * Quæ non omnibus demonstra-
ui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & di-
63 xi: * Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudi-
nem signorum, quæ incipies facere in nouissimis: sed
non demonstrasti mihi quo tempore.

CAP. IX.

1 ET respondit ad me, & dixit, Metiens metire tempus
in semetipso: & erit cum videris, quando transierit
2 pars quædam signorum quæ prædicta sunt, * tunc intel-
liges quoniam ipsum est tempus in quo incipiet Altissi-
3 mus visitare sæculum quod ab eo factum est. * Et quan-
do videbitur in sæculo motio locorum, & populorũ tur-
4 batio, * tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus
5 locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio. * Sicut
enim omne quod factum est in sæculo initium habet,
pariter & consummationem, & consummatio est mani-
6 festa: * sic & Altissimi tempora initia habent manifesta
in prodigijs & virtutibus, & consummationes in actu &
7 in signis. * Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui
poterit effugere per opera sua & per fidem in qua credi-
8 distis, * relinquetur de prædictis periculis, & videbit sa-
lutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam
9 sanctificaui me a sæculo. * Et tunc miserebuntur qui
nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis cõmorabun-
10 tur hi qui eas proiecerunt in contemptu. * Qui enim
11 non cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti: * &
qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant haben-
12 tes libertatem, * & cum adhuc esset eis apertus pœniten-
tiæ locus, non intellexerunt, sed spreuerunt: hos oportet
13 post mortem in cruciamento cognoscere. * Tu ergo noli
adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabuntur: sed
inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum sæculũ,
14 & propter quos sæculum, & quando. * Et respondi, &
15 dixi, * Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam:
quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui saluabun-
16 tur: * sicut multiplicatur fluctus super guttã. Et respon-
17 dit ad me, & dixit, * Qualis ager, talia & semina: & qua-
les flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis &
creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tem-
18 pus erat sæculi. * Et nunc cum essem parans eis his qui
nunc sunt; antequam fieret sæculum, in quo habitarẽt:
19 & nemo mihi contradixit. * tunc enim quisque, & nũc
creator in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & le-
20 ge inuestigabili corrupti sunt mores eorum. * Et consi-
deraui sæculum, & ecce erat periculum propter cogita-
21 tiones quæ in eo aduenerunt. * Et vidi, & peperci ei val-
de: & seruaui mihi acinum de botro, & plantationem
22 de tribu multa. * Pereat ergo multitudo quæ sine causa
nata est, & seruetur acinus meus, & plantatio mea: quia
23 cum multo labore perfeci. * Tu autem si adhuc intro-
24 mittas septem dies alios, sed non ieiunabis in eis: * Ibis
in campum florũ, vbi domus non est ædificata: & man-
ducabis solummodo de floribus campi, & carnem non
gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores:
25 * deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, &

loquar

loquar tecum. * Et profectus ſum, ſicut dixit mihi in 26
campum, qui vocatur Ardath, & ſedi ibi in floribus. Et
de herbis agri manducaui, & facta eſt eſca earum mihi
in ſaturitatem. * Et factum eſt poſt dies ſeptem, & ego 27
diſcumbebam ſupra fœnum, & cor meum iterum turba-
batur ſicut ante. * Et apertum eſt os meum, & inchoa- 28
ui dicere coram Altiſſimo, & dixi, * O Domine, te nobis 29
oſtendens oſtenſus es patribus noſtris in deſerto, quod
non calcatur, & infructuoſo, quando erant exeuntes de
Ægypto: & dicens dixiſti, * Tu Iſrael audi me, & ſemen 30
Iacob intende ſermonibus meis. * Ecce enim ego ſemi- 31
no in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, &
glorificabimini in eo per ſæculum. * Nam patres noſtri 32
accipientes legem, non ſeruauerunt, & legitima mea non
cuſtodierunt, & factus eſt fructus legis non parens: nec
enim poterat, quoniam tuus erat. * Nam qui acceperūt, 33
perierunt, non cuſtodientes quod in eis ſeminatum fue-
rat. * Et ecce, conſuetudo eſt, vt, cum acceperit terra ſe- 34
men, vel nauem mare, vel vas aliquod eſcam vel potum:
cum fuerit exterminatum id, in quo ſeminatum eſt, vel
in quod miſſum eſt: * ſimul id quod ſeminatū, vel miſ- 35
ſum eſt, vel quæ ſuſcepta ſunt, exterminantur, & ſuſcepta
iam non manent apud nos: ſed nobis ſic non factū eſt.
* Nos quidem qui legem accepimus peccantes periui- 36
mus, & cor noſtrum quod ſuſcepit eam: * nam lex non 37
perijt, ſed permanſit in ſuo labore. * Et cum loquerer 38
hæc in corde meo, reſpexi oculis meis, & vidi mulierem
in dextera parte, & ecce hæc lugebat, & plorabat cum
voce magna, & animo dolebat valde, & veſtimenta eius
diſciſſa, & cinis ſuper caput eius. * Et dimiſi cogitatus, 39
in quibus eram cogitans, & conuerſus ſum ad eam, &
dixi ei, * Vt quid fles? & quid doles animo? Et dixit ad 40
me, * Dimitte me Domine meus vt defleam me, & adij- 41
ciam dolorem: quoniam valde amaro ſum animo, &
humiliata ſum valde. * Et dixi ei, Quid paſſa es? dic 42
mihi. Et dixit ad me, * Sterilis fui ego famula tua, & 43
non peperi, habens maritum annis triginta. * Ego enim 44
per ſingulas horas, & per ſingulos dies, & annos hos tri-
ginta deprecor Altiſſimum nocte ac die. * Et factū eſt, 45
poſt triginta annos exaudiuit me Deus ancillam tuam,
& vidit humilitatem meam, & attēdit tribulationi meæ,
& dedit mihi filium: & iucundata ſum ſuper eum valde
ego, & vir meus, & omnes ciues mei, & honorificabamus
valde Fortem. * Et nutriui eum cum labore multo. 46
* Et factum eſt cum creuiſſet, & veniſſet accipere vxo- 47
rem, feci diem epuli.

CAP. X.

ET factum eſt, cum introiſſet filius meus in thalamo 1
ſuo, cecidit, & mortuus eſt: * & euertimus omnes 2
lumina, & ſurrexerunt omnes ciues mei ad cōſolandum
me, & quieui vſque in alium diem vſque nocte. * Et fa- 3
ctum eſt, cum omnes quieuiſſent vt me conſolarentur vt
quieſcerem: & ſurrexi nocte, & fugi: & veni ſicut vides
in hoc campo: * & cogito iam non reuerti in ciuitatem, 4
ſed hic conſiſtere: & neque manducare, neque bibere,
ſed ſine intermiſſione lugere, & ieiunare vſque dum mo-
riar. * Et dereliqui ſermones in quibus eram, & reſpon- 5
di cum iracundia ad eam, & dixi, * Stulta ſuper omnes 6
mulieres, non vides luctum noſtrum, & quæ nobis con-
tingunt? * Quoniam Sion mater noſtra omni triſtitia 7
contriſtatur, & humilitate humiliata eſt, & luget validiſ-
ſime. * Et nunc quoniam omnes lugemus, & triſtes ſu- 8
mus: quoniam omnes contriſtati ſumus, tu autem con-
triſtaris in vno filio? * Interroga enim terram, & dicet 9
tibi: quoniam hæc eſt, quæ debeat lugere caſum tanto-
rum ſuper eam germinantium. * Et ex ipſa ab initio 10
omnes nati & alij venient: & ecce, pene omnes in perdi-
tionem ambulant, & exterminium fit multitudo eorum.
* Et quis ergo debet lugere magis, niſi hæc quæ tam ma- 11
gnam multitudinem perdidit, quam tu, quæ pro vno do-
les? Si autem dicis mihi, * Quoniam non eſt planctus 12
meus ſimilis terræ: quoniam fructum ventris mei per-
didi, quem cum mœroribus peperi, & cum doloribus ge-
13 nui: * terra autem ſecundum viam terræ, abijtq. in ea
multitudo præſens, quo modo euenit: & ego tibi dico,
14 * ſicut tu cum labore peperiſti, ſic & terra dat fructum
15 ſuum homini ab initio ei qui fecit eam. * Nunc ergo
retine apud temetipſam dolorē tuum, & fortiter fer qui
16 tibi contigerunt caſus. * Si enim iuſtificaueris termi-
num Dei, & conſilium ſuum recipies in tempore, & in
17 talibus collaudaberis; * ingredere ergo in ciuitatem ad
18 virum tuum. Et dixit ad me, * Non faciam, neque in-
19 grediar ciuitatem, ſed hic moriar. * Et appoſui adhuc
20 loqui ad eam, & dixi, * Noli facere hunc ſermonem, ſed
conſenti perſuadenti. Quot enim caſus Sion? Conſola-
21 re propter dolorem Ieruſalem. * Vides enim quoniam
ſanctificatio noſtra deſerta effecta eſt, & altare noſtrum
22 demolitum eſt, & templum noſtrum deſtructum eſt, * &
pſalterium noſtrum humiliatum eſt, & hymnus cōticuit,
& exultatio noſtra diſſoluta eſt, & lumen candelabri no-
ſtri extinctum eſt, & arca teſtamenti noſtri direpta eſt, &
ſancta noſtra contaminata ſunt, & nomen quod inuoca-
tum eſt ſuper nos, pene prophanatum eſt: & liberi noſtri
cōtumeliam paſſi ſunt, & ſacerdotes noſtri ſuccenſi ſunt,
& Leuitæ noſtri in captiuitatem abierunt, & virgines no-
ſtræ coinquinatæ ſunt, & mulieres noſtræ vim paſſæ ſunt,
& iuſti noſtri rapti ſunt, & paruuli noſtri perditi ſunt, &
iuuenes noſtri ſeruierunt, & fortes noſtri inualidi facti
23 ſunt: * & quod omnium maius, ſignaculum Sion, quo-
niam reſignata eſt de gloria ſua. nam & tradita eſt in
24 manibus eorum qui nos oderunt. * Tu ergo excute tuā
triſtitiam multam, & depone abs te multitudinem dolo-
rum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi
25 Altiſſimus requietionem laborum. * Et factum eſt, cum
loquebar ad eam, facies eius fulgebat ſubito & ſpecies,
coruſcus fiebat viſus eius, vt eſſem pauens valde ad eam,
26 & cogitarem quid eſſet hoc. * Et ecce, ſubito emiſit ſo-
nitum vocis magnum timore plenum, vt commoueretur
27 terra a mulieris ſono. & vidi: * & ecce, amplius mulier
non comparebat mihi, ſed ciuitas ædificabatur, & locus
demonſtrabatur de fundamentis magnis: & timui, &
28 clamaui voce magna, & dixi, * Vbi eſt Vriel angelus,
qui a principio venit ad me? quoniam ipſe me fecit ve-
nire in multitudine in exceſſu mentis huius, & factus
eſt finis meus in corruptionem, & oratio mea in impro-
29 perium. * Et cum eſſem loquens ego hæc, ecce venit ad
30 me, & vidit me. * & ecce eram poſitus vt mortuus, & in-
tellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam,
& confortauit me, & ſtatuit me ſuper pedes meos, & di-
31 xit mihi, * Quid tibi eſt? & quare conturbatus eſt intel-
lectus tuus, & ſenſus cordis tui? & quare conturbaris?
32 Et dixi, * Quoniam dereliquiſti me, & ego quidem feci
ſecundum ſermones tuos, & exiui in campum: & ecce
vidi, & video quod non poſſum enarrare. Et dixit ad
33 me, * Sta vt vir, & commouebo te. Et dixi, * Loquere
34 Domine meus tu in me, noli me derelinquere, vt nō fru-
35 ſtra moriar: * quoniam vidi quæ non ſciebam, & audio
36 quæ non ſcio. * Aut numquid ſenſus meus fallitur, &
37 anima mea ſomniat? * Nunc ergo deprecor te, vt demō-
ſtres ſeruo tuo de exceſſu hoc. Et reſpondit ad me, & di-
38 xit, * Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus ti-
mes: quoniam Altiſſimus reuelauit tibi myſteria multa.
39 * Vidit rectam viam tuam, quoniam ſine intermiſſione
contriſtabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter
40 Sion. * Hic ergo intellectus viſionis quæ tibi apparuit
41 ante paululum. * Quam vidiſti lugentem, inchoaſti cō-
42 ſolari eam. * Nunc autem iam ſpeciem mulieris non
43 vides, ſed apparuit tibi ciuitas ædificari: * & quoniam
44 enarrabat tibi de caſu filij ſui, hæc abſolutio eſt. * Hæc
mulier quam vidiſti, hæc eſt Sion: & quoniam dixit tibi
45 quam & nunc conſpicies, vt ciuitatem ædificatam. * Et
quoniam dixit tibi, quia ſterilis fuit triginta annis: pro-
pter quod erant anni ſcilicet triginta, quando non erat in
46 ea adhuc oblatio oblata. * Et factum eſt poſt annos tri-
ginta, ædificauit Salomon ciuitatem, & obtulit oblatio-
47 nes: tunc fuit quando peperit ſterilis filium. * Et quod
tibi dixit, quoniam nutriuit eum cum labore, hoc erat,
48 habitatio in Ieruſalem. * Et quoniam dixit tibi, quod
filius

filius meus veniens in ſuo thalamo mortuus eſſet, &
contigiſſet ei caſus, hoc erat, quæ facta eſt ruina Ieruſa-
lem. * Et ecce, vidiſti ſimilitudinem eius: & quoniam 49
filium lugeret, inchoaſti conſolari eam: & de his quæ
contigerunt, hæc erant tibi aperienda. * Et nunc videt 50
Altiſſimus, quoniam ex animo contriſtatus es, & quo-
niam ex toto corde pateris pro ea, oſtendit tibi claritatē
gloriæ eius, & pulchritudinem decoris eius. * Propterea 51
enim dixi tibi vt maneres in campo vbi domus non eſt
ædificata. * Sciebam enim ego, quoniam Altiſſimus 52
incipiebat tibi oſtendere hæc: * propterea dixi tibi vt ve- 53
nires in agrū vbi non eſt fundamentum ædificij. * Nec e- 54
nim poterat opus ædificij hominis ſuſtineri in loco, vbi
incipiebatur Altiſſimi ciuitas oſtendi. * Tu ergo noli ti- 55
mere, neque expaueſcat cor tuum: ſed ingredere, & vide
ſplendorem & magnitudinem ædificij, quantum capax
eſt tibi viſus oculorum videre: * & poſt hæc audies quan- 56
tum capit auditus aurium tuarum audire. * Tu enim 57
beatus es præ multis, & vocatus es apud Altiſſimum ſicut
& pauci. * Nocte autem quæ in craſtinum futura eſt, ma- 58
nebis hic: * & oſtendet tibi Altiſſimus eas viſiones ſu- 59
premorum, quæ faciet Altiſſimus his qui habitant ſu-
per terram a nouiſſimis diebus. * Et dormiui illam no- 60
ctem & aliam, ſicut dixerat mihi.

C A P. X I.

ET vidi ſomnium, & ecce aſcendebat de mari aqui- 1
la, cui erant duodecim alæ pennarum & capita tria.
* Et vidi, & ecce expandebat alas ſuas in omnem terrā, 2
& omnes venti cæli inſufflabant in eam, & colligeban-
tur. * Et vidi, & de pennis eius naſcebantur contrariæ 3
pennæ, & ipſæ fiebant in pennaculis minutis & modi-
cis. * Nam capita eius erant quieſcentia, & dimidium 4
caput erat maius aliorum capitum, ſed ipſa quieſcebat
cum eis. * Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis ſuis, & 5
regnauit ſuper terram, & ſuper eos qui habitant in ea.
* Et vidi, quoniam ſubiecta erant ei omnia ſub cælo, & 6
nemo illi contradicebat, neque vnus de creatura quæ eſt
ſuper terram. * Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper vn- 7
gues ſuos, & miſit vocem pennis ſuis, dicens, * Nolite 8
omnes ſimul vigilare, dormite vnuſquiſque in loco ſuo,
& per tempus vigilate. * Capita autem in nouiſſimo ſer- 9
uentur. * Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus e- 10
ius, ſed de medietate corporis eius. * Et numeraui con- 11
trarias pennas eius, & ecce ipſæ erant octo. * Et vidi, & 12
ecce a dextera parte ſurrexit vna penna, & regnauit ſuper
omnem terram. * Et factum eſt cum regnaret, venit ei 13
finis, & non apparuit locus eius: & ſequens exurrexit, &
regnabat. ipſa multum tenuit tempus. * Et factum eſt 14
cum regnaret, & veniebat finis eius, vt non appareret ſi-
cut prior. * Et ecce, vox emiſſa eſt illi, dicens, * Audi tu 15
quæ tanto tempore tenuiſti terram. hæc annuncio tibi 16
antequam incipias non apparere. * Nemo poſt te tenebit 17
tempus tuum, ſed nec dimidium eius. * Et leuauit ſe 18
tertia, & tenuit principatum ſicut & priores: & non ap-
paruit & ipſa. * Et ſic contingebat omnibus alijs ſingu- 19
latim principatum gerere, & iterum nuſquam comparere.
* Et vidi, & ecce in tempore ſequentes pennæ erigeban- 20
tur a dextera parte, vt tenerent & ipſæ principatum: &
ex his erant quæ tenebant, ſed tamen ſtatim non com-
parebant. * Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed non 21
tenebant principatum. * Et vidi poſt hæc, & ecce non 22
comparuerunt duodecim pennæ & duo pennacula: * & 23
nihil ſuperat in corpore aquilæ, niſi duo capita quie-
ſcentia & ſex pennacula. * Et vidi, & ecce ſex pennacu- 24
lis diuiſæ ſunt duæ, & manſerunt ſub capite quod eſt ad
dexteram partem. Nam quatuor manſerunt in loco
ſuo. * Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant ſe erigere 25
& tenere principatus. * Et vidi, & ecce vna erecta eſt, 26
ſed ſtatim non comparuit. * Et ſecundæ velocius quam 27
priores, non comparuerunt. * Et vidi, & ecce duæ quæ 28
ſuperauerunt apud ſemetipſas cogitabant & ipſæ regna-
re. * & in eo cum cogitarent, ecce vnum quieſcentiū 29
capitum quod erat medium, euigilabat, hoc enim erat
30 duorum capitum maius. * Et vidi quoniam complexa
31 ſunt duo capita ſecum: * & ecce conuerſum eſt caput
cum his qui cum eo erant, & comedit duas ſubalares
32 quæ cogitabant regnare. * Hoc autem caput perconter-
ruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui habi-
tant terram cum labore multo, & potentatum tenuit or-
33 bis terrarum ſuper omnes alas quæ fuerunt. * Et vidi
poſt hæc, & ecce medium caput ſubito non comparuit,
34 & hoc ſicut alæ. * Superauerunt autem duo capita, quæ
& ipſa ſimiliter regnauerunt ſuper terram, & ſuper eos
35 qui habitant in ea. * Et vidi, & ecce deuorauit caput a
36 dextera parte illud quod a læua. * Et audiui vocem dicē-
tem mihi, Conſpice contra te, & conſidera quod vides.
37 * Et vidi, & ecce ſicut leo concitatus de ſilua rugiens: &
vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et
38 dixit, dicens, * Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altiſ-
39 ſimus tibi, * Nonne tu es qui ſuperaſti de quatuor ani-
malibus, quæ feceram regnare in ſæculo meo, & vt per
40 eos veniret finis temporum eorum? * Et quartus veniēs
deuicit omnia animalia quæ tranſierunt, & potentatu
tenuit ſæculum cum tremore multo, & omnem orbem
cum labore peſſimo, & inhabitauit tot temporibus or-
41 bem terrarum cum dolo. * Et iudicaſti terram non cum
42 veritate. * Tribulaſti enim manſuetos, & læſiſti quie-
ſcentes, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti habitatio-
nes eorum qui fructificabant, & humiliaſti muros eorū
43 qui te non nocuerunt. * Et aſcendit contumelia tua vſ-
44 que ad Altiſſimum, & ſuperbia tua ad Fortem. * Et re-
ſpexit Altiſſimus ſuperba tempora, & ecce finita ſunt, &
45 ſcelera eius completa ſunt. * Propterea non appareas tu
aquila. & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua peſſima,
& capita tua maligna, & vngues tui peſſimi, & omne
46 corpus tuum vanum, * vti refrigeretur omnis terra, &
reuertatur liberata de tua vi, & ſperet iudicium & mi-
ſericordiam eius qui fecit eam.

C A P. X I I.

1 ET factum eſt, dum loqueretur leo verba hæc ad a-
2 quilam: & vidi, * & ecce quod ſuperauerat caput,
& non comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum
tranſierunt, & erectæ ſunt vt regnarent: & erat regnum
3 eorum exile, & tumultu plenum. * Et vidi, & ecce ipſa
non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur,
& expaueſcebat terra valde, & ego a tumultu & exceſſu
mentis, & a magno timore vigilaui, & dixi ſpiritui meo,
4 * Ecce tu præſtitiſti mihi hoc in eo, quòd ſcrutaris vias
5 Altiſſimi. * Ecce adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu
meo inualidus ſum valde, & nec modica eſt in me virtus
6 a multo timore, quam expaui nocte hac. * Nunc ergo
orabo Altiſſimum, vt me confortet vſque in finem.
7 * Et dixi, Dominator Domine, ſi inueni gratiam ante
oculos tuos. & ſi iuſtificatus ſum apud te præ multis, &
8 ſi certe aſcendit deprecatio mea ante faciem tuam, * cō-
conforta me, & oſtende ſeruo tuo mihi interpretationē
& diſtinctionem viſus horribilis huius, vt pleniſſime
9 conſoleris animam meam. * Dignum enim me habui-
ſti oſtendere mihi temporum nouiſſima. Et dixit ad me,
10 * Hæc eſt interpretatio viſionis huius. * Aquilam quam
11 vidiſti aſcendentem de mari, hoc eſt regnum quod vi-
12 ſum eſt in viſione Danieli fratri tuo. * Sed non eſt illi
13 interpretatum quoniam ego nunc tibi interpretor. * Ec-
ce dies veniunt, & exurget regnum ſuper terram, & erit
timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum.
14 * Regnabunt autem in ea reges duodecim, vnus poſt
15 vnum. * Nam ſecundus incipiet regnare, & ipſe tenebit
16 amplius tempus præ duodecim. * Hæc eſt interpretatio
17 duodecim alarum quas vidiſti. * Et quam audiſti vocem
quæ locuta eſt, non de capitibus eius exeuntem, ſed de
18 medio corporis eius, * hæc eſt interpretatio, quoniam
poſt tempus regni illius naſcentur contētiones non mo-
dicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, ſed
19 iterum conſtituetur in ſuum initium. * Et quoniam vi-
20 diſti ſubalares octo cohærentes alis eius, * hæc eſt inter-
pretatio. exurgent in ipſo octo reges, quorum erunt
tempora

tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis pe-
rient. * Appropinquante autem tẽpore medio quattuor 21
seruabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare
tempus eius vt finiatur: duæ vero in finem seruabuntur.
* Et quoniam vidisti tria capita quiescentia, * hæc est in- 22
terpretatio: in nouissimis eius suscitabit Altissimus tria 23
regna, & reuocabit in ea multa. & dominabuntur ter-
ram, * & qui habitant in ea, cum labore multo super 24
omnes qui fuerũt ante hos. propter hoc ipsi vocati sunt
capita aquilæ. * Isti enim erunt qui recapitulabunt im- 25
pietates eius, & qui perficient nouissima eius. * Et quo- 26
niam vidisti caput maius non apparens, hæc est inter-
pretatio eius. quoniam vnus ex eis super lectum suum
morietur, & tamen cum tormentis. * Nam duo qui per- 27
seuerauerint. gladius eos comedet. * Vnius enim gla- 28
dius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in no-
uissimis cadet. * Et quoniam vidisti duas subalares traij- 29
cientes super caput quod est in dextera parte, * hæc est 30
interpretatio. hi sunt quos conseruauit Altissimus in fi-
nem suum, hoc est regnum exile, & turbationis plenum.
* Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de silua euigilan- 31
tem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & ar-
guentem eam, & iniustitias ipsius per omnes sermones
eius sicut audisti: * hic est ventus quem seruauit Altis- 32
simus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet
illos, & incutiet coram ipsis discerptiones eorum. * Sta- 33
tuet enim eos in iudicio viuos: & erit, cum arguerit eos,
tunc corripiet eos. * Nam residuum populum meum li- 34
berabit cum miseria, qui saluati sunt super fines meos,
& iucundabit eos quoadusque veniet finis dies iudicij,
de quo locutus sum tibi ab initio. * Hoc somniũ quod 35
vidisti, & hæ interpretationes. * Tu ergo solus dignus 36
fuisti scire Altissimi secretum hoc. * Scribe ergo omnia 37
ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:
* & docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda 38
scis posse capere, & seruare secreta hæc. * Tu autem ad- 39
huc sustine hic alios dies septem, vt tibi ostendatur quid-
quid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. * Et profe- 40
ctus est a me. Et factum est, cum audisset omnis popu-
lus quoniam pertransierunt septem dies, & ego nõ fuis-
sem reuersus in ciuitatem, & congregauit se omnis a mi-
nimo vsque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt
mihi dicentes: * Quid peccauimus tibi, & quid iniuste 41
egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco
hoc? * Tu enim nobis superes solus ex omnibus popu- 42
lis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro,
& sicut portus & nauis saluata a tempestate. * Aut non 43
sufficiunt nobis mala quæ contingunt? * Si ergo tu nos 44
dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succẽsi
& nos cum incendio Sion? * Nec enim nos sumus me- 45
liores eorum qui ibi mortui sunt. Et plorauerunt voce
magna. Et respondi ad eos, & dixi: * Confide Israel, & 46
noli tristari tu domus Iacob. * Est enim memoria vestri 47
coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in ten-
tatione. * Ego enim non dereliqui vos, neque excessi a 48
vobis: sed veni in hunc locum vt deprecarer pro desola-
tione Sion, vt quærerem misericordiam pro humilitate
sanctificationis vestræ. * Et nunc ite vnusquisque vestrũ 49
in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.
* Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatẽ: * ego 50
autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi manda- 51
uit: & manducabam de floribus solummodo agri, de
herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAP. XIII.

ET factum est post dies septem, & somniaui somnium 1
nocte. * Et ecce de mari ventus exurgebat, vt con- 2
turbaret omnes fluctus eius. * Et vidi, & ecce conuale- 3
scebat ille homo cum millibus cæli: & vbi vultũ suum
vertebat vt consideraret, tremebant omnia quæ sub eo
videbantur: * & vbicumque exibat vox de ore eius, arde- 4
scebant omnes qui audiebant voces eius sicut quiescet
terra quando senserit ignem. * Et vidi post hæc, & ecce 5
congregabatur multitudo hominum, quorum non erat
numerus de quattuor ventis cæli, vt debellarent homi-
6 nem qui ascenderat de mari. * Et vidi, & ecce sibimet-
ipsi sculpserat montem magnum, & volauit super eum.
7 * Ego autem quæsiui videre regionem vel locum vnde
8 sculptus esset mons, & non potui. * Et post hæc vidi, &
ecce omnes qui congregati sunt ad eum, vt expugnarent
9 eum, timebant valde, tamen audebant pugnare. * Et ecce,
vt vidit impetum multitudinis venientis, nõ leuauit ma-
num suam, neque frameam tenebat, neque aliquod vas
10 bellicosum nisi solummodo vt vidi, * quoniam emisit de
ore suo sicut flatum ignis, & de labijs eius spiritus flam-
mæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates,
& commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus
11 flammæ, & multitudo tempestatis: * & concidit super
multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, &
succẽdit omnes, vt subito nihil videretur de innumerabili
multitudine, nisi solummodo puluis, & fumi odor: & vi-
12 di, & extimui. * Et post hæc vidi ipsum hominem descẽ-
dentem de monte, & vocantem ad se multitudinẽ aliam
13 pacificam, * & accedebat ad eum vultus hominum mul-
torum quorumdam gaudentium, quorumdam tristantiũ:
aliqui vero alligati, aliqui adducentes ex eis, qui offere-
bantur. & ægrotaui a multitudine pauoris, & expergefa-
14 ctus sum, & dixi. * Tu ab initio demonstrasti serno tuo
mirabilia hæc, & dignũ me habuisti vt susciperes depre-
15 cationem meam: * & nunc demonstra mihi adhuc inter-
16 pretationem somnij huius. * Sicut enim existimo in sen-
su meo, væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & mul-
17 to plus væ his qui non sunt derelicti. * Qui enim non
18 sunt derelicti, tristes erant. * Intelligo nunc quæ sunt re-
posita in nouissimis diebus, & occurrẽt eis, sed & his qui
19 derelicti sunt. * Propter hoc venerunt enim in pericula
magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia
20 hæc. * Attamen facilius est periclitantẽ venire in hunc,
quàm pertransire, sicut nubem a sæculo, & nunc videre
quæ contingunt in nouissimo. Et respondit ad me, & di-
21 xit: * Et visionis interpretationẽ dicam tibi: & de qui-
22 bus locutus es adaperiam tibi. * Quoniam de his dixisti
23 qui derelicti sunt: hæc est interpretatio. * Qui aufert
periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculo
inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad Fortis-
24 simum. * Scito ergo quoniam magis beatificati sunt qui
25 derelicti, super eos qui mortui sunt. * Hæ interpretatio-
nes visionis, quia vidisti virum ascendẽtem de corde ma-
26 ris, * ipse est quem conseruat Altissimus multis tempori-
bus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: &
27 ipse disponet, qui derelicti sunt. * Et quoniam vidisti de
28 ore eius exire, vt spiritum, & ignem, & tempestatem: * &
quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum:
corrupit enim impetus eius multitudinem, quæ venerat
29 expugnare eum. hæc est interpretatio. * Ecce dies ve-
niunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super
30 terram sunt: * & veniet in excessu mentis super eos qui
31 inhabitant terram. * Et alij alios cogitabunt debellare:
ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus gen-
32 tem, & regnum aduersus regnum. * Et erit, cum fient
hæc, & contingent signa quæ ante ostendi tibi: & tunc
reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt virum ascen-
33 dentem. * Et erit quando audierint omnes gentes vo-
cem eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bel-
34 lum suum, quod habent ad alterutrum: * & colligetur in
vnum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, &
35 expugnare eum. * Ipse autẽ stabit super cacumen mon-
36 tis Sion. * Sion autem veniet, & ostendetur omnibus pa-
rata & ædificata, sicut vidisti montem sculpi sine mani-
37 bus. * Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt
Gentes, impietates eorum has quæ tempestati appropin-
quauerunt propter mala cogitamenta eorum & crucia-
38 menta quibus incipient cruciari: * quæ assimilatæ sunt
flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni as-
39 similata est. * Et quoniam vidisti eum colligentem ad se
40 aliam multitudinem pacificam, * hæ sunt decem tribus,
quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis,
quem captiuũ duxit Salmanasar rex Assyriorũ: & trans-
tulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam.

* Ipsi

* Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc vt derelinque- 41
rent multitudinem gentium , & proficiscerentur in vlte-
riorem regionem, vbi numquam inhabitauit genus hu-
manum : * vel ibi obseruare legitima sua , quæ non fue- 42
rant seruantes in regione sua . * Per introitus autem an- 43
gustos fluminis Euphraten introierunt . * Fecit enim eis 44
tunc Altissimus signa,& statuit venas fluminis vsquequo
transirent . * Per eam enim regionem erat via multa iti- 45
neris , anni vnius & dimidij : nam regio illa vocatur Ar-
sareth . * Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo 46
tempore : & nunc iterum cum cœperint venire , * iterũ 47
Altissimus statuet venas fluminis, vt possint trãsire : pro-
pter hæc vidisti multitudinẽ cum pace . * Sed & qui de- 48
relicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra
terminum meum * . Factum erit ergo , quando incipiet 49
perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes ,
proteget eos qui superauerunt populum : * & tunc ostẽ- 50
det eis multa plurima portenta . * Et dixi ego, Domina- 51
tor Domine , hoc mihi ostende , propter quod vidi virum
ascendentem de corde maris. Et dixit mihi . * Sicut non 52
potes hæc vel scrutari , vel scire quæ sunt in profundo
maris : sic non poterit quisque super terram videre filiũ
meum , vel eos qui cum eo sunt , nisi in tempore diei .
* Hæc est interpretatio somnij quod vidisti , & propter 53
quod illuminatus es hic solus . * Dereliquisti enim tuam, 54
& circa meam vacasti legem , & quæsisti . * Vitam enim 55
tuam disposuisti in sapientia , & sensum tuum vocasti
matrem : * & propter hoc ostendi tibi merces apud Al- 56
tissimũ . erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar ,
& exponam tibi grauia & mirabilia . * Et profectus sum, 57
& transij in campum, multum glorificans & laudans Al-
tissimum de mirabilibus quæ per tempus faciebat : * & 58
quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus il-
lata, & sedi ibi tribus diebus .

CAP. XIIII.

ET factum est tertio die, & ego sedebam sub quercu . 1
* Et ecce, vox exiuit contra me de rubo,& dixit: Esdra 2
Esdra . Et dixi : Ecce ego Domine . Et surrexi super pe-
des meos . Et dixit ad me : * Reuelans reuelatus sum su- 3
per rubum,& locutus sum Moysi,quando populus meus
seruiebat in Ægypto , * & misi eum,& eduxi populum 4
meum de Ægypto , & adduxi eum super montem Sina ,
& detinebam eum apud me diebus multis : * & enarraui 5
ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & fi-
nem : & præcepi ei , dicens : * Hæc in palam facies ver- 6
ba,& hæc abscondes . * Et nunc tibi dico : * Signa quæ 7
demonstraui , & somnia quæ vidisti, & interpretationes 8
quas tu vidisti,in corde tuo repone ea :* tu enim recipie- 9
ris ab omnibus,conuerteris residuus cum consilio meo &
cum similibus tuis, vsquequo finiantur tempora . * quo- 10
niam sæculum perdidit iuuentutem suam,& tempora ap-
propinquant senescere .* Duodecim enim partibus diui- 11
sum est sæculũ,& transierunt eius decima & dimidium
decimæ partis : * supersunt autem eius post medium de- 12
cimæ partis . * Nunc ergo dispone domũ tuam,& corripe 13
populum tuum,& consolare humiles eorum, & renuntia
iam corruptelæ , * & dimitte abs te mortales cogitatio- 14
nes,& proijce abs te pondera humana,& exue te iam in-
firmam naturam, & repone in vnam partẽ molestissima
tibi cogitamenta,& festina transmigrare a tẽporibus his :
* quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterũ horũ dete- 15
riora facient :* quantũ enim inualidum fiet sæculum a 16
senectute , tantum multiplicabuntur super inhabitantes
mala . * Prolongauit enim se magis veritas , & appropin- 17
quauit mendaciũ . Iam enim festinat venire,quam vidisti
visionem . * Et respondi, & dixi coram te Domine . * Ec- 18
ce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiã præ- 19
sentem populum . Qui autem iterum nati fuerint, quis
commonebit ? * Positum est ergo sæculum in tenebris,& 20
qui inhabitant in eo sine lumine. *Quoniam lex tua in- 21
censa est, propter quod nemo scit quæ a te facta sunt,vel
quæ incipient opera . * Si enim inueni in te gratiam, im- 22
mitte in me Spiritum sanctum , & scribam omne quod
factum est in sæculo ab initio,quæ erant in lege tua scri-
pta vt possint homines inuenire semitam , & qui volue-
23 rint viuere in nouissimis , viuant . * Et respondit ad me,
& dixit : Vadens congrega populum,& dices ad eos,vt nõ
24 quærant te diebus quadraginta . * Tu autem præpara tibi
buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam , Sale-
miam, Echanum , & Asiel, quinque hos qui parati sunt
25 ad scribendum velociter . * Et venias huc,& ego accendã
in corde tuo lucernam intellectus , quæ non extinguetur
26 quoadusque finiantur quæ incipies scribere . * Et tunc
perfectis quædam palam facies, quædam sapientibus ab-
sconse trades . in crastinum enim hac hora incipies scri-
27 bere . * Et profectus sum, sicut mihi præcepit, & congre-
28 gaui omnem populum,& dixi : * Audi Israel verba hæc :
29 * Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto , &
30 liberati sunt inde : * et acceperunt legem vitæ,quam non
31 custodierunt, quam & vos post eos transgressi estis : * &
data est vobis terra in sortem, & terra Sion , & patres ve-
stri,& vos iniquitatem fecistis , & non seruastis vias quas
32 præcepit vobis Altissimus : * & iustus iudex cum sit , ab-
33 stulit a vobis in tempore quod donauerat .* Et nunc vos
34 hic estis,& fratres vestri introrsum vestrum sunt . * Si er-
go imperaueritis sensui vestro,& erudieritis cor vestrum,
viui conseruati eritis,& post mortem misericordiam con-
35 sequemini . * Iudicium enim post mortem veniet, quan-
do iterum reuiuiscemus : & tunc iustorum nomina pa-
36 rebunt , & impiorum facta ostendentur . * Ad me igitur
nemo accedat nunc , neque requirat me vsque dies qua-
37 draginta . * Et accepi quinque viros sicut mandauit mi-
38 hi,et profecti sumus in campum , et mansimus ibi . * Et
factus sum in crastinum, & ecce vox vocauit me dicens :
39 Esdra aperi os tuum , & bibe quod te potauero . * Et ape-
rui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc
erat plenum sicut aqua : color autem eius vt ignis simi-
40 lis . * Et accepi,et bibi : et in eo cum bibissem , cor meũ
cruciabatur intellectu,& in pectus meum increscebat sa-
41 pientia . Nam spiritus meus conseruabatur memoria .*Et
42 apertum est os meum,et non est clausum amplius . * Al-
tissimus dedit intellectum quinque viris , et scripserunt
quæ dicebantur excessiones noctis , quas non sciebant .
43 * Nocte autem manducabant panem, ego autem per diẽ
44 loquebar,et per noctem non tacebam . * Scripti sunt au-
45 tem per quadraginta dies libri ducenti quattuor .* Et fa-
ctum est cum compleuissent quadraginta dies,locutus est
Altissimus , dicens : Priora quæ scripsisti, in palam pone,
46 et legant digni et indigni:* nouissimos autem septuagin-
ta conseruabis , vt tradas eos sapientibus de populo tuo .
47 * In his enim est vena intellectus , et sapientiæ fons , et
scientiæ flumen. Et feci sic .

CAP. XV.

1 ECce loquere in aures plebis meæ sermones prophe-
2 tiæ,quos immisero in os tuũ,dicit Dominus : * et fac
3 vt in charta scribantur, quoniã fideles et veri sunt . * Ne
timeas a cogitationibus aduersum te,nec turbẽt te incre-
4 dulitates dicentiũ.*Quoniam omnis incredulus in incre-
5 dulitate sua morietur .*Ecce ego induco, dicit Dominus,
super orbem terrarũ mala,gladiũ,et famem, et mortẽ, et
6 interitũ : * propter quod superpolluit iniquitas omnẽ ter-
7 ram,et adimpleta sunt opera nociua illorũ.*Propterea di-
8 cit Dominus :*Iam non silebo de impietatibus eorũ quæ
irreligiose agũt,nec sustinebo in his quæ inique exercent.
ecce sanguis innoxius et iustus clamat ad me , et animæ
9 iustorũ clamant perseuerãter.* Vindicans vindicabo illos,
dicit Dominus,et accipiã omnem sanguinem innoxiũ ex
10 illis ad me. *Ecce populus meus quasi grex ad occisionem
11 ducitur,iam non patiar illũ habitare in terra Ægypti:*sed
educam eum in manu potenti et brachio excelso , et per-
cutiam plaga sicut prius , et corrumpam omnem terram
12 eius . * Lugebit Ægyptus , et fundamenta eius plaga ver-
13 berata,et castigatione quas inducet ei Deus . * Lugebunt
cultores operantes terram , quoniam deficient semina
14 eorũ ab vredine,et grandine,et a sidere terribili .* Væ sæ-
15 culo,et qui habitãt in eo : * quia appropinquauit gladius
et con-

& contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad
pugnam, & romphæa in manibus eorum. * Erit enim 16
inconstabilitio hominibus, & alij alijs inualescentes nō
curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum
in potentia sua. * Concupiscet enim homo in ciuitatem 17
ire, & non poterit. * Propter superbiam enim eorum ci- 18
uitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuēt.
* Non miserebitur homo proximum suum ad irritum 19
faciendum domos eorum in gladium ad diripiendas
substantias eorum propter famem panis & tribulatio-
nem multam. * Ecce, ego conuoco, dicit Deus, om- 20
nes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente, &
ab Austro, & ab Euro, & a Libano, ad conuertendos in se,
& reddere quæ dederunt illis: * sicut faciunt vsque hodie 21
electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc di-
cit Dominus Deus. * Non parcet dextera mea super pec- 22
catores, nec cessabit romphæa super effundentes sangui-
nem innoxium super terram. * Exijt ignis ab ira eius & 23
deuorauit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramē
incensum. * Væ eis qui peccant, & non obseruant man- 24
data mea, dicit Dominus. * non parcam illis. Discedite 25
filij a potestate. Nolite contaminare sanctificationem
meam, * quoniam nouit Dominus omnes qui delinquūt 26
in illum; propterea tradidit eos in mortem, & in occi-
sionem. * Iam enim venerunt super orbem terrarū ma- 27
la, & manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus,
propter quod peccastis in eum. * Ecce visio horribilis, & 28
facies illius ab oriente. * Et exient nationes draconum 29
Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorum nu-
merus fertur super terram, vt iam timeant & trepident
omnes qui illos audient * carmonij insanientes in ira, & 30
exient vt apri de silua, & aduenient de virtute magna,
& constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionē
terræ Assyriorum. * Et post hæc superualescent dracones 31
natiuitatis suæ memores, & conuertent se conspirantes
in virtute magna ad persequendos eos. * Isti turbabun- 32
tur & silebunt in virtute illorum, & conuertent pedes
suos in fugam, * & a territorio Assyriorum subsessor 33
obsidebit eos, & consumet vnum ex illis, & erit timor &
tremor in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorū.
* Ecce nubes ab oriente, & septentrione vsque ad meri- 34
dianum, & facies earum horrida valde, plena iræ & pro-
cellæ, * & collident se inuicem, & collident sidus copio- 35
sum super terram, & sidus illorum, & erit sanguis a gla-
dio vsque ad ventrem, * & fimus hominis vsque ad sub- 36
stramen cameli, & erit timor & tremor multus super ter-
ram, * & horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor 37
apprehendet illos: & post hæc mouebunt nimbi copiosi
* a meridiano & septentrione, & portio alia ab occiden- 38
te: * & superinualescent venti ab oriente, & recludent 39
eam, & nubem quam suscitauit in ira, & sidus ad facien-
dam exterritationem ad orientalem ventum & occiden-
tem violabitur: * & exaltabuntur nubes magnæ & vali- 40
dæ plenæ iræ, & sidus, vt exterreant omnem terram, &
inhabitantes eam, & infundent super omnem locum al-
tum & eminentem sidus terribile, * ignem & grandinē, 41
& romphæas volantes, & aquas multas, vt etiam impleā-
tur omnes campi, & omnes riui plenitudine aquarū mul
tarum. * & demolientur ciuitates, & muros, & montes, 42
& colles, & ligna siluarum, & fœnum pratorum, & fru-
menta eorum. * Et transibunt constantes vsque ad Ba- 43
bylonem, & exterent eam: * conuenient ad ipsam, & 44
circuibunt eam, & effundent sidus, & omnem iram su-
per eam, & subibit puluis & fumus vsque in cælum, &
omnes in circuitu lugebunt eam: * & qui sub ea reman- 45
serint, seruient his qui exterruerunt. * Et tu Asia concors 46
in spem Babylonis, & gloria personæ eius, * væ tibi mi- 47
sera propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in
fornicatione, ad placendum & gloriandum in amatori-
bus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari. * Odibi- 48
lem imitata es in omnibus operibus eius, & in adinuen-
tionibus eius: propterea dicit Deus, * Immittam tibi 49
mala, viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, &
pestem, ad deuastandas domos tuas a violatione, & mor-
te, & gloria virtutis tuæ. * Sicut flos siccabitur, cum 50

51 exurget ardor qui emissus est super te, * infirmaberis vt
paupercula plagata & castigata a mulieribus, vt non pos-
52 sint te suscipere potentes & amatores. * Numquid ego
53 sic zelabor te, dicit Dominus, * nisi occidisses electos
meos in omni tempore, exaltatus percussionem manuū,
54 & dicēs super mortem eorum, cum inebriata esses, * Ex-
55 orna speciem vultus tui? * Merces fornicationis tuæ in
56 sinu tuo, propter hoc redditionem accipies. * Sicut facies
electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & tradet
57 te in malum. * Et nati tui fame interient: & tu rhom-
phæa cades, & ciuitates tuæ conterentur, & omnes tui in
58 campo gladio cadent. * Et qui sunt in montibus, fame
peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinem bi-
59 bent a fame panis & siti aquæ. * Infœlix per maria ve-
60 nies, & rursum accipies mala. * Et in transitu allident
ciuitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ
tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum reuer-
61 tentes ad Babylonem subuersam. * Et demolita eris il-
62 lis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis: * & deuorabunt
te, & ciuitates tuas, terram tuam & montes tuos, omnes
63 siluas tuas & lignum fructiferum igni comburent. * Fi-
lios tuos captiuos ducent, & censum tuum in prædam ha-
bebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAP. XVI.

1 VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi Ægypte & Syria.
2 * Præcingite vos saccis et cilicijs, et plangite filios
vestros, et dolete: quoniam appropinquauit contritio ve-
3 stra. * Immissus est vobis gladius, et quis est qui auertat
4 illum? * Immissus est in vobis ignis, et quis est qui extin
5 guat illum? * Immissa sunt vobis mala, et quis est qui
6 repellat ea? * Numquid repellet aliquis leonem esurien-
tem in silua, aut extinguet ignem in stipula, mox quan-
7 do cœperit ardere? * Numquid repellet aliquis sagittam
8 a sagittario forti missam? * Dominus fortis immittit
9 mala, et quis est qui repellat ea? * Exijt ignis ex iracun-
10 dia eius, et quis est qui extinguat eum? * Coruscabit, et
11 quis non timebit? Tonabit, et quis non pauebit? * Do-
minus comminabitur, et quis non funditus conteretur a
12 facie ipsius? * Terra tremuit et fundamenta eius, mare
fluctuat de profundo, et fluctus eius disturbabuntur, et
pisces eius a facie Domini, et a gloria virtutis eius:
13 * quoniam fortis dextera eius quæ arcum tendit: sagit-
tæ eius acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient, cum
14 cœperint mitti in fines terræ. * Ecce mittuntur mala, et
15 non reuertentur donec veniant super terram. * Ignis suc
cenditur, et non extinguetur, donec consumat fundamē-
16 ta terræ. * Quemadmodum non redit sagitta missa a va-
lido sagittario, sic non reuertentur mala quæ missa fue-
17 rint in terram. * Væ mihi væ mihi: quis me liberabit in
18 illis diebus? * Initium dolorum et multi gemitus, initiū
famis et multi interitus, initium bellorum et formida-
bunt potestates, initium malorum et trepidabunt om-
19 nes. * In his quid faciam, cum venerint mala? * Ecce
20 fames et plaga, et tribulatio, et angustia missa sunt flagel-
21 la in emendatione, * et in his omnibus se non conuer-
tent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores
22 erunt semper. * Ecce, erit annonæ vilitas super terram,
sic vt putent sibi esse directam pacem, et tunc germina-
bunt mala super terram, gladius, fames, et magna con-
23 fusio. * A fame enim plurimi qui inhabitant terram in-
terient, et gladius perdet ceteros qui superauerint a fa-
24 me, * et mortui sicut stercora proijcientur, et non erit
qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta, et
25 ciuitates eius deijcientur. * Non derelinquetur qui colat
26 terram, et qui seminet eam. * Ligna dabunt fructus, et
27 quis vindemiabit illa? * Vua matura fiet, et quis calca-
28 bit illam? erit enim locis magna desertio. * Cupiet enim
29 homo hominem videre, vel vocem eius audire. * Relin-
quētur enim de ciuitate decem, et duo de agro qui abscon
derint se in densis nemoribus, et scissuris petrarum:
30 * quemadmodum derelinquuntur in oliueto et singulis
31 arboribus tres aut quattuor oliuæ. * aut sicut in vinea
vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter
32 vineam scrutantur: * sic relinquētur in diebus illis tres

aut

nut quattuor ab ſcrutantibus domos eorum in romphæa.
* Et relinquetur terra deſerta, & agri eius inueterabunt, 33
& viæ eius,& omnes ſemitæ eius germinabunt ſpinas,eo
quod non tranſient homines per eam. * Lugebunt vir- 34
gines non habentes ſponſos, lugebunt mulieres non ha-
bentes viros,lugebunt filiæ earum non habentes adiuto-
rium: * ſponſi earum in bello conſumentur, & viri earũ 35
in fame exterentur. * Audite vero iſta, & cognoſcite ea 36
ſerui Domini.* Ecce verbum Domini,excipite illud: ne 37
dijs credatis de quibus dicit Dominus. * Ecce appropin- 38
quant mala,& non tardant. *Quemadmodum prægnãs 39
cum parit in nono menſe filium ſuum, appropinquante
hora partus eius ante horas duas vel tres, dolores cir-
cumeunt ventrem eius, & prodeunte infante de ventre
non tardabunt vno puncto:* ſic non morabuntur mala 40
ad prodeundum ſuper terram, & ſæculum gemet, & do-
lores circumtenebunt illud. * Audite verbum, plebs 41
mea: parate vos in pugnam, & in malis ſic eſtote, quaſi
aduenæ terræ. * Qui vendit, quaſi qui fugiat: & qui 42
emit, quaſi qui perditurus. * Qui mercatur, quaſi qui 43
fructum non capiat: & qui ædificat,quaſi non habitatu-
rus. * Qui ſeminat, quaſi qui non metet: ſic & qui vi- 44
neam putat,quaſi non vindemiaturus.* Qui nubunt, ſic 45
quaſi filios non facturi: & qui non nubunt, ſic quaſi vi-
dui. * Propter quod qui laborant, ſine cauſa laborant: 46
* Fructus enim illorum alienigenæ metent; & ſubſtantiã 47
illorum rapient, & domos euertent, & filios eorum ca-
ptiuabunt, quia in captiuitate & fame generant natos
ſuos.* Et qui negotiantur in rapina,quantum diu exor- 48
nant ciuitates & domos ſuas, & poſſeſſiones & perſonas
ſuas,* tanto magis adzelabor eos ſuper peccata ſua,dicit 49
Dominus: * Quomodo zelatur fornicaria mulierẽ ido- 50
neam et bonam valde, * ſic zelabitur iuſtitia iniquita- 51
tem cum exornat ſe, et accuſat eam in facie, cum vene-
rit qui defendat exquirentem omne peccatum ſuper ter-
ram.* Propterea nolite ſimilari ei, nec operibus eius: 52
* quoniam adhuc puſillum, & tolletur iniquitas a terra, 53
& iuſtitia regnabit in vos. * Non dicat peccator ſe non 54
peccaſſe: quoniam carbones ignis comburet ſuper caput
eius,qui dicit: Non peccaui corã Domino Deo & gloria
ipſius.*Ecce Dominus cognoſcet omnia opera hominũ, 55
& adinuentiones illorũ,& cogitationes illorũ,& corda il-
lorũ.* Dixit enim: Fiat terra,& facta eſt: fiat cælu,& 56
factum eſt,* Et in verbo illius ſtellæ fundatæ ſunt, & 57
58 nouit numerum ſtellarum. * Qui ſcrutatur abyſſum,
& theſauros illarum: qui menſus eſt mare,& conceptum
59 eius. * Qui concluſit mare in medio aquarum,& ſuſpen
60 dit terram ſuper aquas verbo ſuo. * Qui extendit cælum
61 quaſi cameram,ſuper aquas fundauit eum. * Qui poſuit
in deſerto fontes aquarum, & ſuper verticem montium
lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, vt po-
62 taret terram.* Qui finxit hominem, & poſuit cor ſuum
in medio corporis,& miſit ei ſpiritum, vitam & intelle-
63 ctum, * & ſpiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia,
64 & ſcrutinat omnia abſconſa in abſconſis terræ. * Hic
nouit adinuentionem veſtram, & quæ cogitatis in cordi-
bus veſtris, peccantes & volentes occultare peccata ve-
65 ſtra.* Propter quod Dominus ſcrutinando ſcrutinauit
66 omnia opera veſtra,& traducet vos omnes, * & vos con-
fuſi eritis cum proceſſerint peccata veſtra coram homini-
bus,& iniquitates erunt,quæ accuſatores ſtabunt in die
67 illo. * Quid facietis? aut quomodo abſcondetis pecca-
68 ta veſtra coram Deo & angelis eius? * Ecce iudex Deus,
timete eum. Deſinite a peccatis veſtris, & obliuiſcami-
ni iniquitates veſtras iam agere eas in ſempiterno, &
Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.
69 * Ecce enim incenditur ardor ſuper vos turbæ copioſæ,
& rapient quoſdam ex vobis,& cibabunt idolis occiſos:
70 * & qui conſenſerint eis, erunt illis in deriſum, & in
71 improperium, & in conculcationem.* erit enim locis
locus, & in vicinas ciuitates exurrectio multa ſuper ti-
72 mentes Dominum.* Erunt quaſi inſani nemini parcen-
tes,ad diripiendum et deuaſtandum adhuc timentes Do-
73 minum. * quia deuaſtabunt et diripient ſubſtantias, et
74 de domibus ſuis eos eijcient. * Tunc parebit probatio
electorum meorum,vt aurum quod probatur ab igne.
75 * Audite dilecti mei,dicit Dominus: Ecce adſunt dies tri
76 bulationis, et de his liberabo vos.* Ne timeatis,nec hæ-
77 ſitetis,quoniam Deus dux veſter eſt. * Et qui ſeruat mã-
data et præcepta mea, dicit Dominus Deus ne præpon-
derent vos peccata veſtra, ne ſuperleuent ſe iniquita-
78 tes veſtræ. * Væ qui conſtringuntur a peccatis ſuis, et
obteguntur ab iniquitatibus ſuis, quemadmodum ager
conſtringitur a ſilua, et ſpinis tegitur ſemita eius per
quam non tranſit homo, et excluditur, et mittitur ad de-
uorationem ignis.

FINIS.

INDEX
TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS
IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM EX VETERI,

Quæ huc in id congesta sunt, vt pij lectores natiuam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu eius per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantq. in quem vsum ea Apostoli & Euangelistæ adduxerint.

8 b Ex ore infantium, & lactentiũ, &c. Mat.21.b
8 c Quid est homo quòd memor es eius? Heb.2.a
8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1.Cor.15.d
9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est Rom.3.c
13 a Non est iustus quisquam, non est intelligens Rom.3.b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom.3.c
15 c Prouidebam Dominum in cõspectu, &c. Act.2.d
15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Act.2.e.13.e
17 a Ego ero fidens in eum Heb.2.c
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b
18 a Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum Rom.10.d
21 a Eli, eli, lima sabacthani Mat.27.e. Mar.15.e
21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea, Mat.27.d. Ioan.19 e
21 e Nunciabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c
23 a Domini est terra & plenitudo eius 1.Cor.10.f
24 c Odio habuerunt me gratis Io.15.d
30 a In manus tuas commendo spiritũ meum Luc.23.f
31 a Beati quorũ remissæ sunt iniquitates Rom.4 a
33 c Qui enim vult vitã diligere, & dies videre bonos 1.Pet.3 b
39 b Hostiam & oblationem noluisti Heb.10.b
40 c Qui manducat mecum panem Ioan.13.b
43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8.g
44 b Thronus tuus Deus in sæculum sæculi Heb.1.c
50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis Rom.3.a
54 d Iacta super Dominum curã tuam 1.Pet.5.b
61 d Vnusquisque autem propriã mercedem accipiet 1.Cor.3.b
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Eph.4 b
68 b Zelus domus tuæ comedit me Ioan.2.d
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me Rom.15.a
68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum Rom.11.b
68 c Fiat commoratio eorum deserta Act.1.d
68 e In siti mea potauerunt me aceto Ioan.19.f
77 a Aperiam in parabolis os meum Mat.13.e
77 c Panem cæli dedit eis Ioan.6.d
81 b Ego dixi, dij estis Ioan.10.g
88 d Inueni Dauid seruũ meũ Act.13.d
90 c Angelis suis mãdauit de te Mat.4.a. Luc 4 b
93 b Dominus nouit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt 1.Cor.3.d
94 c Hodie si vocem eius audieritis Heb.3.b
94 d Sicut iuraui in ira mea Heb.4 a
96 b Et adorent eũ omnes angeli eius Heb 1.c
101 d Tu in principio Domine terram fundasti Heb.1 c
103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb.1.c
108 b Et episcopatum eius accipiat alter Act.1.d
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat.22.d. Luc.20.g. Act.2.f
109 a Sede a dextris meis Heb.1.d
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellũ, &c. Heb.1.d.1. Cor.15.d
109 b Tu es sacerdos in æternum Heb.5.b. 7.c
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum Heb.7.c
111 b Dispersit, dedit pauperibus 2.Corinth.9. c
115 a Credidi, propter quod locutus sum 2.Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax Rom.3.a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom.15.c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb.13. b
117 d Lapidem quẽ reprobauerunt ædificantes Mat.21.d. Mar.12.a Act.4.b. 1.Pet.2 b
117 d Hosanna filio Dauid Mat.21.b
131 c De fructu ventris tui ponã super sedem tuam Act.2.e
139 a Venenum aspidum sub labijs eorum Rom 3.b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudẽtes apud vosmetipsos Rom.12.d
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb.12.b
3 b Quẽ diligit Dominus corripit, &c. Heb.12.b. Apoc.3 d
10 b Charitas operit multitudinem peccatorum 1.Pet.4.b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1.Thessal.5.d. 1.Pet.3. b
20 c Qui maledixerit patri vel matri Mat.15.a. Mar.7.b
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum Rom.12.d
26 b Canis reuersus ad vomitum 2 Pet.2.d

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen Rom 9.f
5 d Homo plantauit vineã Mat.21.b. Luc.20.b. Mar. 12.a
6 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth Apo.4.c
6 c Auditu audietis, & non intelligetis Matth.13.b. Marc.4.b. Luc.8. b. Act.28.f. Ioan.12.f. Rom.11.b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Matth.1.d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb 2.d
9 a Terra Zabulon & Terra Nephthali Mat.4.c
10 e Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris Rom.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus, interficiet spiritu oris sui 2.Thess.2 b
11 c Erit radix Iesse Rom.15.c. Act.13.d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apo 14.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1.Cor.15.e
22 f Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid Apo.3.b
25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apo.7.d.21.b
28 c Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic 1.Corinth.14.d
28 d Ecce pono in Sion lapidẽ offensionis Rom.9.g. 1.Pet.2.b. Act.4.b
29 d Populus hic labijs me honorat Mat.15.a. Mar.7. b
29 e Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor.1.c
33 c Vbi sapiẽs? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1.Cor.1.c
40 a Vox clamantis in deserto Mat.3.a. Mar.1.a. Luc.3.a. Ioan.1.c
40 b Omnis caro fenũ 1.Pet.1.d. Iac.1. d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1.Corint.2 d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Rom.11.d
41 b 44 a Ego sum primus & nouissimus Apo.1.d. & 22.c
42 a Ecce puer meus quẽ elegi Mat.12 b
43 d Ecce noua facio omnia Apo.21.b. 2.Cor.5.d
45 b Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom.9.d
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom.14.b
49 b Posui te in lucem Gentiũ Act.13.g
49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2.Cor.6.a
49 e Non esuriẽt neque sitient amplius Apoc.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius Matth 26 g
52 b Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem Rom.10.e
52 d Propter quod exite de medio eorũ, & separamini, &c. 2.Cor.6.d
52 d Nomen Dei per vos blasphematur Rom.2. d
52 d Quibus non est annunciatũ de eo videbunt Rom.15.e
53 a Domine, quis credidit auditui nostro? Rom.10.c. Ioan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit Matth.8.c
53 c Tamquã ouis ad occisionẽ Act.8.f
53 d Et cũ iniquis reputatus est Mar 15.c. Luc.22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1.Pet.2.d. 1.Io.3 a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Pet.2.d
54 a Lætare sterilis quæ non paris Galat.4. d
54 c Et erunt oẽs docibiles Dei Ioã.6.e
55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apocal.22. d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act.13.e
56 c Domus mea domus orationis vocabitur Matt.21.b. Marc.11.c. Luc.19.g

59 b Contritio & infelicitas in viis eorum Rom.3 c
59 c Galeam salutis assumite Eph.6.c. 1.Thess.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob Ro.11.d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem Apoc. 21.g
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna Apo.21 g
60 d Nox vltra non erit Apo.22.a
61 a Spiritus Domini super me Luc.4.c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Mat.21.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1.Cor.2.b
65 a Inuentus sum à non quærentibus me Rom.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Roman.10. d
65 e Nouos vero cælos, & noua terra. 2.Pet.3.c. Apo.21.a
65 a Cælum mihi sedes est Act.7.f
66 g Vbi vermis eorum non moritur. Mar.9.g

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam speluncã latronum Matt.21.b. Marc.11.c. Luc.19.g
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur 1.Cor.1.d. 2.Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine? Apoc.15.b
17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc.2.f
31 c Vox in Rama audita est Matt.2.d
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2.Cor.6.d
31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda testamentum nouum Heb.8.c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorũ Heb.10.c

51 e Cecidit, cecidit Babylon magna. Apoc.18.a

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc.10.d
20 b Qui fecerit homo viuet in ea Rom.10.b
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum Matt.24.c
36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes Rom.2.d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationem desolationis quæ dicta est a Daniele propheta Mat.24.b.Mar.13.b Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos,&c. Ro.9.e
2 d Vocabo nõ plebem meam, plebem meam Rom.9.e. 1.Pet.2.b
6 c Misericordiam volo,& non sacrificium Matt.9.b. 12.a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos Luc 23.d
11 a Ex Ægypto vocaui filium meum Matth.2.c
13 d Absorpta est mors in victoria 1.Cor.15.g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act.2.c
2 g Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom.10.c

AMOS.

5 g Numquid victimas & hostias obtulistis mihi Act.7.c
6 a Væ vobis diuitibus Luc.6.d
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid Act.15.c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Matt.12.e. Luc.11.d
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Mat.12.c Luc.11.d

MICHÆ.

5 a Et tu Bethlehẽ terra Iuda Mat 2.a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum & filiam aduersus matrem Mat.10.d. Luc.12 g

AGGÆ.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cælum Heb.12.g

HABAC.

1 b Videte contemptores,& admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris Act.13.f
2 a Iustus autẽ ex fide viuit Rom.1.c. Gal.3. b

NAHVM.

1 d Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem: Rom.10.c
4 b Quid est quod scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? Matt.17.b. Mar.9.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc.1.b

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Eph.4.f

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom.9.e
3 a Ecce ego mitto angelum meum Matth.11.b. Mar.1.a. Luc.7.d. Ioan.1.c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat Matt.11.b
9 b Ecce rex tuus venit Matt.21.a. Ioan.12.b.
11 c Et acceperunt triginta argenteos Matth.27.a
12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioan.19.g
13 c Percutiam pastorem Matth.26.c. Mar.14.b

HEBRAICORVM CHALDAEORVM, GRAECORVMQ. NOMINVM INTERPRETATIO.

AARON, Mons siue montanus.
Abba, Pater. Syrum est verbum.
Abarim, Transitus plu. nu. siue transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis. Vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, siue tribulationes. Hebraicè, Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, idest nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.

Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorthæi, Amari, Rebelles.
Amos per aleph, Fortis, pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium. Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id est, casus vel ruina Isaiæ 66, 3.4.
Aphrica, Nahum 3, 9. Put. Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2. Par. 26, 2.
Arabes, Psal. 71, 15. Hebraice Saba, id est, conuersio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quattuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraice dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per lamech, Vinctus filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue felicitas, filius Iacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.
Astaroth, Greges siue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Deprædatio.

B

Baal, Idolum, aut dominans.
Baal. Osee 1..2 3. Arbel legendum, id est, pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inueterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, Vrbs per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bariona, filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conuersionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, peruersus, Absque iugo.
Ben-ennom, Filius diuitiarum suarum.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatus primus liber Legis.
Bersabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth auen, Domus vanitatis.
Beth dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuisio.
Beth lehem, Domus panis.
Beth phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth sabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, Banereem, Filij tonitrui.
Booz in fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saponis.
Bosor, Munitio.
Bosra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, quasi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id est sphærulæ.
Cariath-iarim, Ciuitas siluarum.
Cariath sepher, Ciuitas literarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus a petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Iaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Vnctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, caluitiũ, per heth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, legens. 1. Par. 9, 19
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1 Reg. 14, b. Similitudo incendij, Hebr. Dumesec.
Dan, Iudicans, siue iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, sub regione.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3, a 4. Hebr. Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre haiamin, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionysius, Diuinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

Ebal, Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan, Dei gratia siue misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Elizæus, Dei salus, Deus saluans.
Elleh haddebarim, Hæc sunt verba. Sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraice Ephra, id est puluerulenta, siue plumbea. 2. Reg. 13. b 7.
Ephrata, Vbertas, siue frugifera.

Ephron,

Ephron, puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atrium.
Esther, Occulta, abscondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Galaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præcisio.
Gazophylacium, Vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennoo, Vallis contristans.
Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, populus rebellis.
Græci, Hebraicè Ieuanim, id est deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Hauoth iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, sagitta exultationis.
Heua, Vita, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin, in fine.
Iabes, Tristitia, per sade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iaphet, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Decipiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus 1. Par. 8. b. 10. Consilians. per sade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, Idem.
Iesse, Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Hodu, id est, laudatio.
India, Iob 28. c. 13. Hebraicè Ophir, id est cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2. Par. 34. b. 5. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis. 4. Reg 11. d. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas, 1. Par. 7. b 8, & 27. d 28. Tinea corrosus, per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanis, Fluuius iudicij.
Iosaphat, Dominus Iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph. Psalm. 80, a 2. Domini augmentum. Hebr. Iehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus aut ens.
Isai, 1. Par. 2, b 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Præualens Deo.
Issachar, est merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-sedec, Rex iustitiæ.
Melchi sua, Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluuijs, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus.
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misle, Prouerbia, Nomen libri.
Misphat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Mona, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1. Par. 8. a 9. Onus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem.
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.

F I N I S.

INDEX

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS IN SACRIS BIBLIIS AGITVR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, reuocatas, summa breuitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proxime deinde sequentes vsque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum nota. Exempli gratia in voce AARON, *Exod. 4, 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. legendum est: Exodi capite 4, versu 14, versu 16, & vers. 30. Item cap. 5. versu 1, cap. 6, versu 13. cap. 7. versu 1, & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leu. 8. *) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quaris, in versu hic notato contingat non adeo perspicue inueniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. vero Ecclesiasticum notet.*

AARON adiungitur fratri suo Mosi socius, Exo. 4, 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. Mich. 6, 4. fuit pronepos Leui, Exo. 6, 16, 18, 20. peculiari ritu consecratur cum suis filijs ad ministeriũ sacerdotij, Leuit. 8.* Num. 3, 10. Deut. 18, 5. Hebr. 5, 4. sicut Dominus præscripserat Exod. 29. * † 40, 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Exo. 28*. Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Exo. 16, 3, 11, 30, 31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris a Deo in Sacerdotem summũ electus, Exo. 17, 5, 8. post oblationem factam benedicit extẽsa manu populo, Exo. 9, 22. iure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes & primitias a populo, Num. 18, 8, 9, 11, 12 *. & à Leuitis decimas decimarum, Num. 18, 26, 28. moritur, Num. 20, 28 † 33, 36. Deut. 10, 6 † 32, 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num. 20, 26. Deut. 10, 6. Aaronis laus Eccli. 45, 7, 8, 9*.

ABARIM mons, vnde moriturus iam Moyses terram Chanaan prospexit, Num 21, 11 † 27, 12 † 33, 44*. Deuter. 32, 49.

ABBA pater, Marc. 14, 36. Rom. 8, 15. Galat. 4, 6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Ieremiæ, Ier. 38, 7. liberatur a gladio Chaldæorum, Ier. 39, 16, 17.

ABDENAGO mittitur in fornacem ardentem. Dan 3, 21. appellatur Azaria, Dan. 1, 6.

ABDIAS abscondit prophetas Domini. 3. Reg. 18, 3, 13.

ABDON Iudex in Israel, Iudi. 12, 13.

ABEL occiditur a fratre Cain, Gen. 4, 8. 1. Ioan. 3, 12. de eodem lege Mat. 23, 35. Luc. 11, 51. Heb. 11, 4 † 12, 24.

ABIAM filius Roboam rex Iuda, 3. Reg. 14, 31 † 15, 1. 2. Paralip. 13, 15. reliquit Asa regni successorem. 3. Reg. 15, 8. Matth. 1, 7

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis. 1. Reg. 22, 20. cõfugit ad Dauid in Ceilam, 23, 6. cum Adonia se coniungit. 3. Reg. 1, 7. amouetur sacerdotio, 2, 27. iuxta illud 1. Reg. 2, 30, 32.

ABIDAN dux Beniamin, Num. 1, 11.

ABIGAIL, vxor impij Nabal, 1. Reg. 25, 3. nubit Dauidi regi, post mortem Nabal, 25, 39.

ABIHV & Nadab filij Aaron igne absumuntur, Leuit. 10, 2. Num. 26, 61.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram, Genes. 20, 2. init pactum cum Abraham, Gen. 21, 23, 32. init pactũ cum Isaac. Gen. 26, 31

Abimelech filius Gedeonis, Iudic. 8, 32. occidit 70. suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, Iudic. 9, 5, 53 *. 2. Reg. 11, 21.

ABIRON effert se contra Moysen, vnde & terra discedens, eum absorbet, Num. 16*. † 26, 10. Deut. 11, 6. Psal. 105. 17. Eccli. 45, 22.

ABISAG Sunamitis, ducitur ad regem Dauid, 3. Reg. 1, 3. petitur ab Adonia in vxorem, 2, 17.

ABISAI filius Saruiæ, 2. Reg. 2, 18. † 16, 9 † 19, 21 † 20, 6 † 23, 18.

ABIVD filius Zorobabel. Mat. 1, 13. appellatur Anania, 1. Paral. 3, 19

ABNEGATIO suipsius, Gen. 12, 4 † 22, 1, 8. Deuteron 33, 9. 3. Reg. 19, 19. 2. Mach. 6, 19, 23. Matt. 4, 19 † 5, 19 † 10, 39 † 16, 24 † 19, 21. Marc. 10, 21. Luc. 9, 23 † 14, 26 † 17, 33. Ioan. 12, 25.

Abnegatio omnium rerum. Gen. 12, 1. Deut. 33, 8. Rut. 2, 11. 2. Par. 25, 9 Matt. 4, 19 † 19, 21, 27. Mar. 1, 17 † 10, 28. Luc. 5, 11 † 14, 26 † 18, 22. 1. Cor. 7, 29. Ioan. 12, 25. Phil. 3, 7.

ABNER præfectus militum Saulis, creat Isboseth regem Israel. 2. Reg. 2, 8. paciscitur cum Dauid, 3, 12. occiditur à Ioab, 2. Reg. 3, 27

ABRA ancilla Iudith. Iudith 8, 32 † 10, 2. libertate donatur, Iudith 16, 28.

ABRAM filius Thare habet Sarai vxorem. Gen. 11, 29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiẽte Domino, 12, 4. proficiscitur in Ægyptum, 12, 10. redit inde in Chanaã, 13, 1. Liberat Loth fratrem suum ex manibus hostiũ, 14, 14. accipit promissionem seminis, 15, 4 † 17, 16 † 18, 10. concumbit cum Agar. 16, 4. accipit promissionem seminis & signum fœderis, appellaturq. Abraham, 17, 5. orat pro Sodomitis, 18, 23, 28, 32. Isaac ei nascitur, 21, 2. paratus est offerre Isaac, 22, 9. mittit seruum qui quærat vxorem filio suo Isaac, 24, 4. moritur, 25, 8. commendatur. Eccli. 44, 20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Genes. 17, 5. Isa. 51, 2. Matth. 3, 9. Luc. 19, 9. Ioan. 8, 39. Rom. 4, 11, 17, 18. † 9, 7. Gal. 3, 8. de ipso & eius semine vide Ios. 24, 3. Isa 41, 8 † 51, 2. Ezec. 33, 24. 2. Esd. 9, 7. Matth. 8, 11. Act. 7, 2, 16. Hebr. 11, 17.

ABRAHÆ filij qui dicantur, Ioan. 8, 33. Rom. 9, 7. Gal. 3, 7.

ABSALON filius Dauid, 2. Reg. 3, 3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13, 37. reuocatur, 14, 21, 23. conatur patris occupare regnũ, 15, 6 concumbit cum patris concubinis, 16, 22. iuxta prophetiam. 12, 11. tribus hastis transfigitur a Ioab. 18, 14.

ABSTINENTIA à quibusdam cibis, Genes. 1, 29. 30 † 2, 17 † 3, 11 † 9, 4. Exod. 12, 9 *. † 13, 6 † 21, 28 † 22, 31 † 29, 34. Leuitic. 6, 24 † 7, 18 *. † 11, 4 *. † 17, 27 *. † 19, 7 † 22, 8 *. † 23, 14. Num. 6, 4 † 18, 10. Deuter. 12, 16 † 14, 3 *. Tob. 1, 12. Iudith 12, 2. Dan. 1, 8. 2. Ma-

B

† 15,19

Ecclesia

Marc.

HESTER

2.Par.

Malum

N

FINIS.

Errata nonnulla, quæ preli vitio irrepſerunt, ſic corrige.

Pag.20.col.2.lin.50 In,in. pag.36.col.1.lin.34.reduxeto,reduxero. pag.47.col.2.lin.19. occurerunt,occurrerunt. pag.54. col.2. lin.33.iumentorurum,iumentorum. pag.56.col.2.lin.13.im,in. pag.57.col.2.lin.2. Eactum,Factum. pag.101.col.2.lin.27. Sancticare,Sanctificare.pag.154.col.2.lin.40.æquitatus,equitatus pag.161.col.2.lin.29.apprehdēent,apprehendent pag.170. col.1.lin.32.vebum,verbum. pag.179.col.1.lin.53.Laſſà,laſſa. pag.209.col.2.lin.30. virbem,vrbem. pag.216.col.2.lin.29. ſacerdotes,ſacerdotis. pag.238.col.2.lin.31. Dominns, Dominus. pag.256.col.2.lin.12.obpreſſit, oppreſſit. pag.261. col.2. lin.31.abſalom, Abſalom.

REGISTRVM.

★ * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T E X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy,

a † ††.

Omnes ſunt Quaterniones, præter ★, qui eſt Duernio, & *, qui eſt Ternio, & a, & ††, Quinterniones.

ROMÆ,

Ex Typographia Apoſtolica Vaticana,
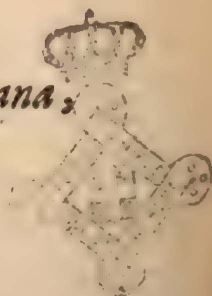
M. D. XCII.